R. P.
PETRI ALOIS
NEAPOLITANI
E' SOCIETATE IESV
SACRÆ SCRIPTVRÆ
IN NEAPOLITANO COLLEGIO
Profeſſoris
COMMENTARII IN EVANGELIA
QVADRAGESIMÆ.

R. P.

PETRI ALOIS NEAPOLITANI

E' SOCIETATE IESV

SACRÆ SCRIPTVRÆ

IN NEAPOLITANO COLLEGIO

Profeſſoris

COMMENTARII IN EVANGELIA QVADRAGESIMÆ.

TOMVS I.

Complectens expoſitionem Literalem, & Moralem.

LVTETIÆ PARISIORVM,

Sumptibus SEBASTIANI CRAMOISY, Regis & Reginæ Architypographi, & GABRIELIS CRAMOISY, viâ Iacobæâ, ſub Ciconijs.

M. DC. LVIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS CHRISTIANISSIMI.

S. D. N.

ALEXANDRO VII.

PONT. MAX.

EXTINCTIS

QVOS FLAGITIOSA NOVITAS ACCENDERAT

IGNIBVS:

HOSTE CHRISTIANÆ GENTIS OTTOMANO

TERRA MARIQVE DEBELLATO;

MVSIS

POST DIVTVRNVM EXILIVM

VENETIAS REVOCATIS:

ECCLESIÆ REGNORVM LITTERARVM

VINDICI ASSERTORI RESTAVRATORI

CATHOLICÆ PACIS,

TAMDIV EXPECTATÆ

TAMDIV EXPETITÆ

FVTVRO PARENTI,

HOS RECENTES IN EVANGELIA

COMMENTARIOS,

POST DEVOTA SACRORVM PEDVM OSCVLA

DICAT OFFERT CONSECRAT

SEBASTIANVS CRAMOSIVS,

REGIS CHRISTIANISSIMI

ARCHITYPOGRAPHVS,

REGIÆ TYPOGRAPHIÆ CVRATOR,

NEC NON

VRBIS PARISIENSIS EXCONSVL.

INDEX COMMENTARIORVM IN EVANGELIA QVADRAGESIMÆ

Qui hoc Tomo primo continentur.

Feria quarta Cinerum.	*CVM ieiunatis nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes*, &c. Matth. 6. *pag.* 1
Feria quinta poſt Cineres.	*Cum introiſſet Ieſus Capharnaum, acceſſit ad eum Centurio rogans eum*, &c. Matth. 8. *pag.* 15
Feria ſexta poſt Cineres.	*Audiſtis quia dictum eſt antiquis: diliges proximum, & odio habebis inimicum tuum*, &c. Matth. 5. & 6. *p.* 30
Sabbatum poſt Cineres.	*Cum ſero eſſet factum, erat nauis in medio mari*, &c. Marci 6. *p.* 89
Dominica prima Quadrageſimæ.	*Ductus eſt Ieſus in Deſertum*, &c. Matth. 4. *pag.* 95
Feria ſecunda poſt Dominicã primam Quadrageſimæ.	*Cum venerit filius hominis in maieſtate ſua*, &c. Matth. 25. *p.* 114
Feria tertia poſt Dominicam primam Quadrageſimæ.	*Cum intraſſet Ieſus Ieroſolymam, commota eſt vniuerſa Ciuitas*, &c. Matth. 21. *p.* 135
Feria quarta poſt Dominicã primam Quadrageſimæ.	*Acceſſerunt ad Ieſum Scribæ, & Phariſæi dicentes; Magiſter volumus à te ſignum videre*, &c. Matth. 12. *p.* 147
Feria quinta poſt Dominicã primam Quadrageſimæ.	*Egreſſus Ieſus ſeceſſit in partes Tyri & Sidonis*, &c. Matth. 15. *p.* 161
Feria ſexta poſt Dominicam primam Quadrageſimæ.	*Erat dies feſtus Iudæorum, & aſcendit Ieſus Ieroſolymam*, &c. Ioan. 5. *p.* 167
Sabbatum poſt Dominicam primam Quadrageſimæ, & Dominica ſecunda Quadrageſimæ	*Aſſumpſit Ieſus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius*, &c Matth. 17. *p.* 175
Feria ſecunda poſt Dominicã ſecundam Quadrageſimæ.	*Ego vado & quæretis me, & in peccato veſtro moriemini.* Ioan. 8. *p.* 187
Feria tertia poſt Dominicam ſecundam Quadrageſimæ.	*Locutus eſt Ieſus ad turbas, & ad Diſcipulos ſuos*, &c. Matth. 23. *p.* 195
Feria quarta poſt Dominicam ſecundam Quadrageſimæ.	*Aſcendens Ieſus Ieroſolymam, aſſumpſit duodecim Diſcipulos*, &c. Matth. 20. *p.* 224
Feria quinta poſt Dominicam ſecundam Quadrageſimæ.	*Homo quidam erat diues*, &c. Lucæ 16. *p.* 233

Feria ſexta poſt Dominicam ſecundam Quadrageſimæ.	*Homo erat paterfamilias, qui plantauit vineam*, &c. Matth. 21. *pag.* 252
Sabbatum poſt Dominicam ſecundam Quadrageſimæ.	*Homo quidam habuit duos filios*, &c. Lucæ 18. *pag.* 266
Dominica tertia Quadrageſimæ.	*Erat Ieſus eijciens Dæmonium*, &c. Lucæ 11. *pag.* 276.

SVMMA PRIVILEGII
Regis Chriſtianiſſimi.

CAVTVM eſt auctoritate Regis, ne quis in regno eius, aliiſve locis ditioni ſuæ ſubditis, librum qui ſic inſcribitur, R. P. PETRI ALOIS *Commentarij in Euangelia Quadrageſimæ, tribus Tomis diuiſi*, quouis charactere, aut forma excudere, alióve quolibet modo diſtrahere poſſit, intra annos ſeptem, computandos à die abſolutæ primæ Editionis, præter SEBASTIANVM CRAMOISY, Regis ac Reginæ Architypographum, Regiæ Typographiæ Gubernatorem, necnon Vrbis Exconſulem. Qui ſecus fecerit, mulcta eſt indicta, prout fuſiùs in diplomate regio continetur. Datum Pariſijs die 23. Decembris 1656. Sic ſignatum.

De Mandato Regis, CRAMOISY.

Hæc prima Editio abſoluta fuit die 22. Septembris 1657.

R. P. PETRI

R. P. PETRI ALOIS NEAPOLITANI E SOCIETATE IESV, COMMENTARII IN EVANGELIA QVADRAGESIMAE.

FERIA QVARTA CINERVM.

Cùm ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes, &c. Matthæi, VI.

Euangelij nexus, & ordo.

1. SCOPVS huius Euangelij, quod quadrageſimali tempore aliorum caput conſtituitur, eſt iter oſtendere, quo ad cæleſtem patriam, vnde peccando excidimus, regredi poſſimus. Duo in eo præcipuè habentur; primò hypocriſis deteſtatio: *Nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes, exterminant enim facies ſuas, vt appareant hominibus ieiunãtes:* deinde hortatio ad piè ieiunandũ ſpe præmij propoſitâ: *Tu, cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua; ne videaris hominibus ieiunans; ſed Patri tuo, qui eſt in abſcondito: & Pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi.* Hæc autem duo aptiſſimè coniunguntur: peccatum enim in primis parentibus duo habuit initia: primò hypocriſim; nempe deſiderium per humanam naturam ſimulandi Diuinitatem, dicente diabolo: *Eritis ſicut Dij*: (Gen. 3.) *Quiſquis ſe vult videri quod non eſt, hypocrita eſt:* ait Auguſtinus: (Ser. Domini. in monte l. 2. c. 9.) Secundò guloſam vetiti pomi comeſtionem: *Vidit mulier, quòd bonum eſſet lignum ad veſcendum; & comedit, deditque viro ſuo.* (Gen. 3.) Æquum igitur erat, vt peccati pœnitentia oppoſita haberet exordia; ſcilicet hypocriſis deteſtationem, & ieiunij proſecutionem. Quare de ieiunio loquens Gregorius ait: (Hom. 16. in Euang.) *Qui à Paradiſi gaudijs per cibum cecidimus, ad hæc, in quantum poſſumus, per abſtinentiam reſurgamus.*

2. Sed quia, vt benè monet S. Leo: *Non in ſola abſtinentia cibi ſtat noſtri ſumma ieiunij; aut fructuosè corpori eſca ſubtrahitur, niſi mens ab iniquitate reuocetur:* & iniquitas eſt nimia temporalium diuitiarum præ cæleſtibus bonis cupiditas: hinc enim Lucæ 16. Diuitiæ, *mammona iniquitatis* à Domino appellantur: ideo poſt traditum ieiunandi modum à Domino ſubditur: *Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra; theſaurizate vobis theſauros in cælo:* elargiendo ſcilicet pauperibus eleemoſynã; (Ieiunium tum corporale, tum ſpirituale triſtitiam excludere debet.) iuxta id, quod Matth. 19. Dominus dixit: *Da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo.* In hoc ſpirituali ieiunio, quo à poſſidendi pecuniam cupiditate abſtinemus, etiam triſtitia prohibetur, ſicut & in corporali ieiunio: de hoc enim dicitur. *Nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes:* de illo ſimiliter dicitur 2. ad Cor. 9. *Hilarem datorem diligit Dominus:* (Auaritia Hypocriſis conſanguinea.) & ad Rom. 12. commendatur is, qui proximo

miſeretur in hilaritate. Rurſus quoniam cum hypocriſi auaritia coniungi ſolet, vt indicatur Iob. 27. *Quæ eſt ſpes hypocritæ, ſi auarè rapiat?* Ideo Dominus damnatâ hypocriſi, auaritiam etiam ab humano animo arcendam eſſe præcipit, dicens: *Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra.*

3 Periti medici partes ſunt, cauſas, ex quibus morbus prouenit, cognoſcere, vt illis oppoſitam medelam adhibeat. Cum igitur cæleſtis medicus generi humano ægrotanti tum cibum, tum ventum noxios fuiſſe cognoſceret, cibum, quòd ijdem ventoſæ ſuperbiæ flatibus tumidi Diuinitatis imaginem affectauerint: propterea humano generi cœleſtis medicus à cibo, ventoque cauendum præcipit: à cibo, pium ieiunij modum proponendo: *Tu cum ieiunas*, &c. à vento prohibendo noxiam ventoſæ hypocriſis auram: *Nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes.* Bene igitur Auguſtinus de genere humano loquens, ait: *Iacet toto orbe terrarum ab oriente vſque ad occidentem grandis ægrotus: ad ſanandum grandem ægrotum deſcendit omnipotens medicus.* Sed quoniam ad ægrotantis medelam venæ inciſio, noxijque ſanguinis emiſſio ſalubris eſſe ſolet; cumque à mundanis diuitiæ ſecundus ſanguis appellari ſoleant; ideo cæleſtis medicus ad ægrotantis hominis medelam addit ſecundi huius ſanguinis emiſſionem, nempe diuitiarum largitionem, erogando pauperibus eleemoſynam. Et quoniam, vt ait Ambroſius: *Febris noſtra auaritia eſt*, vt pernicioſa hæc febris ab humano corde eijciatur, bene prædicti ſanguinis emiſſio à cæleſti medico commendatur, dicente. *Theſaurizate vobis theſauros in cælo*; pauperibus ſcilicet diuitias impertiendo.

Ser. 59. de verb. Dñi

l. 4. in Luc. c. 4

Auaritiæ ſectio [illegible] venæ, ſcilicet in pauperes, velut ſecundum ſanguinem mittendo, curatur.

4. Præterea alia methodo ad vniuerſam vitiorũ colluuiem delendam, tria in hoc Euangelio habentur; ſcilicet cohortatio ad ritè ieiunandum; deteſtatio hypocriſis; & ſuaſio ne theſaurizetur in terra, ſed in cælo: quæ tria deſtruunt quicquid culpæ, & malitiæ eſt in mundo. Nam ex Ioanne ep. 1. c. 2. *Omne, quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ.* Ieiunium opponitur carnis concupiſcentiæ; deteſtatio hypocriſis ſuperbię vitæ; ſuaſio ne theſaurizetur in terra, ſed in cælo, opponitur concupiſcentiæ oculorum, per quam ad viſibilia terræ bona trahitur appetitus.

5. Porrò hoc modo Iſaiæ gratulatio adimpletur, qua Chriſto Domino, & cuilibet iuſto de diabolo, vitijſque omnibus reportatâ victoriâ dicitur: *Iugum oneris eius, & virgam humeri eius, & ſceptrum exactoris eius ſuperaſti:* *Habet Diabolus*, inquit Hugo Cardin. *iugum, virgam, & ſceptrum: iugum diaboli luxuria eſt: Eccleſ. 26. ſicut boum iugum, quod mouetur; ita eſt mulier nequam. Virga diaboli ſuperbia: Ezechiel. 7. Floruit virga, germinauit ſuperbia: Prouerb. 14. In ore ſtulti virga ſuperbiæ. Sceptrum diaboli auaritia, exactor diabolus: Zacharia 9. Non tranſibit ſuper eos vltra exactor, id eſt auaritiæ ſtimulus.* A ieiunio iugum diaboli excutitur, reijciendo carnis illecebras hypocriſim fugiendo, diaboli virga frangitur; ſtudio tandem theſaurizandi in cælo, non in terra, ſceptrum à diaboli manibus extorquetur.

Iugum Diaboli luxuria, Virga Diaboli ſuperbia, Sceptrum Diaboli auaritia.

Cùm ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes.

6. HOc eodem capite Dominus dixerat: *Cum facis eleemoſynam, noli tubâ canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt.* Per tubam, qua hypocritæ ſuarum operationum buccinatores ſunt, æmulatur diabolus tubas, quarum ſonitu Iericuntina

Eleemoſyna hypocritæ tubæ Ierichuntina mœnia diruenti ſimilis.

A mœnia corruerunt. Ioſue 6. *Clangentibus tubis poſtquam in aures multitudinis vox, ſonituſque increpuit, muri illico corruerunt.* Nam murus, quo anima iuſti, veluti Dei ciuitas cuſtoditur, Spiritus ſanctus eſt: Zachar. 2. *Ego ero ei murus ignis in circuitu:* huius muri munimentum amittunt hypocritæ, teſtante Domino Sap. 1. *Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum*; id eſt fictionem, & hypocriſim. Quare *cum facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te*; ait hic Chryſologus, *bene tuba, quia talis eleemoſyna hoſtilis eſt:* hoſtilem eleemoſynam vocare poſſu-B mus, qua ſpiritualis ciuitatis mœnia deuaſtantur.

7. Porrò Spiritus ſanctus, qui animæ eſt ſpiritualis murus, ob duplicem rationem hypocriſim abominatur. Primò, quia hypocrita ſpiritum obliquum habet; dum enim in cælum tendere videtur, terram amplectitur: Contra verò Spiritus ſanctus tanquam diuinus ignis ſurſum tendens, per rectam intentionem, ſemper ad cæleſtia humanos animos dirigit. Confirmatur hoc ex pſal. 50. vbi, cum Dauid, vt in ſuo corde Spiritus ſanctus permaneret efflagitaſſet; *Spiritum ſanctum tuum ne auferas à me*; præmiſit antea: *Spiritum rectum innoua in viſceribus meis*, id eſt Spiritum non ex hypocriſis fictione diſtortum. Secundò hypo-C crita gaudium momentaneũm quærit: Iob 20. *Gaudium hypocritæ ad inſtar puncti:* contra verò ex Paulo, ad Galat. 5. *Fructus Spiritus ſancti gaudium eſt*; qui quidem fructum ſuæ radicis participat æternitatem: de eo enim dictum eſt Ioan. 16. *Gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.*

Spiritus ſanctus cur hypocriſim abominetur.

Hypocritæ ſpiritum obliquum habent.

8. Matthæi 23. Cum Dominus octies exprobraſſet Phariſæis, & Scribis eorum hypocriſim: *Væ vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ*: ita vt in tota Euangelica hiſtoria longior obiurgatio non reperiatur; tandem vniuerſam exprobrationem concludit vocando eos ſerpentes. At ad hypocriſim ſignificandam Simiæ potius, quam Serpentes D Phariſæi, & Scribæ erant vocandi. *Simiæ*, inquit Hugo Cardinalis, *hypocritas ſignificant; quod anterius ſicut homines videantur, ſed poſterius beſtiæ.* Nihilominus à Domino ſerpentes ſunt appellati; ad inſinuandum hypocriſim à ſerpente ſeductore, nempe à diabolo originem duxiſſe; cum primis parentibus ſimulandi Diuinitatem deſiderium ingeneraſſet, dicens: *Eritis ſicut Dij.* Aptè autem diabolus tamquam hypocriſis auctor ſub ſerpentina ſpecie apparuit; cùm ſerpens ſub lucida, pictaque pelle venenum abſcondat; cumque ſerpens diabolus non virtutis luce, ſed vmbra delectetur, ibique conquieſcat; vt propterea de eo dixerit Iob 4. *Sub vmbra dormit; protegunt vmbræ* E *vmbram eius.* Bene autem vmbra hypocriſis appellatur; ſicut enim hominis vmbra interdum manus extendere, labia mouere, pectus percutere, genua flectere videtur; cum tamen nihil horum re vera faciat: ſic hypocrita extendere manum ad eleemoſynam largiendam, preces fundere, diuinum cultum humiliter exercere videtur; cum re vera in eo iuxta diuinos oculos eleemoſyna nulla, preces nullæ, Dei cultus nullus reperiatur. *Vmbra*, inquit Hugo, *ſpeciem corporis habet, ſed non veritatem: ita ſpeciem ſanctitatis tenet exterius, ſed interius rem veritatis non habet.*

Hypocritæ ſimiles ſimijs.

Hypocritæ ſerpentibus ſimiles.

Hypocriſis vmbræ ſimilis.

9. Porrò vel ex hoc intelligi poteſt, quàm infirma diaboli ſit vis, dummodo ei per Diuinam gratiam reſiſtamus: quamuis enim loco citato Iob de tartareo ſerpente, ſeu dracone dixerit: *Oſſa eius velut fiſtulæ æris; cartilago illius quaſi laminæ ferreæ:* nihilominus licet vndequaque tam bene munitus ſit, adhuc tamen vmbrarum protectione indiget: *Sub vmbra dormit; protegunt vmbræ vmbram*

Diabolus tam imbecillis vt vmbræ protectione indigeat.

Diabolus non armorum conflictu, ſed ipſorum tantùm armorum fulgore ſuperatur.

tius. Quàm inanis fortitudo illa eſt, quæ vt ſecura reddatur, vmbrarum exigit munimenta! Proculdubio valde imbecillis hoſtis ille foret exiſtimandus, qui non armorum conflictatione, ſed eorum tantùm fulgore ſuperaretur: talis diabolus eſt, cum enim vmbris muniatur ad vmbras fugandas, lucida tantùm arma Chriſtiano militi ſunt induenda, vt propterea Apoſtolus dixerit: *Induamur arma lucis*: ad Rom. 13.

Infernus præcipuè ſimulatorum locus.

10. Adeò eſt Deo abominabilis hypocriſis, vt cùm vellet Chriſtus Dominus damnationem, æternámque pœnam exprimere, impœnitentē peccatorum communē locum, communemque reatus ſententiam habiturum dixerit, non cum auaris, non cum laſciuis, non cum ferina rabie iracundis, non cum guloſis epulonibus, non cum peruersè inuidis, non denique cum dæmonibus; ſed cum ſimulatoribus hypocritis: Matth. 24. 51. *Veniet Dominus, & diuidet eum, partemque eius ponet cum hypocritis: illic erit fletus, & ſtridor dentium.*

Hypocrita velut ſcenum ſæcnè arefit. [illegible] cap. [illegible]

11. Quàm bene de hypocrita dici poteſt illud Iſaiæ 40. *Omnis gloria eius quaſi flos agri!* Nam, vt bene Ambroſ. ait: *Simulatum, & fictum diuturnum eſſe non ſolet. In principio vernat; in proceſſu tamquam floſculus diſſipatur, & ſoluitur: quod autem verum, & ſincerum eſt, alta radice fundatur.* Subdit Iſaias: *Exſiccatum eſt fœnum,* nempe hypocrita; *& cecidit flos*; nempe ſucata virtutis imago, & gloria. Huiuſmodi ergo *fœnum hodie eſt, & cras in clibanum mittitur*; *in clibanum ſcilicet æterni incendij.* De hypocritis benè Pſal. 128. dicitur: *Fiant ſicut fœnum tectorum, quod priùs quàm euellatur exaruit.* De quo Gregor. 8. Moral. c. 28. ait: *Fœnum ædificij in alto naſcitur, ſed nequaquam pingui radice ſolidatur: quia & hypocrita ſumma quidem agere cernitur, ſed non in eis ex cordis puritate roboratur. Quod nimirum fœnum non euulſum citius areſcit; quia videlicet hypocrita in præſenti adhuc vita ſubſiſtit, & iam ſanctitatis opera quaſi viriditatis ſpeciem amittit. Quia enim ſine intentionis recta cogitatione, bona ſtuduit agere, hæc amittens indicat ſe ſine radice floruiſſe.* Quàm bene Chryſoſtomus hypocritam arguit dicens: *ſi bonum eſt eſſe bonum, vt quid vis non eſſe, quod vis apparere? Nam quod turpe eſt apparere, turpius eſt eſſe: quod autem formoſum eſt in apparentia, formoſius eſt in exiſtentia; aut ergo eſto quod appares, aut appare quod es.*

Matth. 6. 30.

12. Quàm deteſtanda ſæuities eſſet, ſi quis cogeret aliquem in ſeipſum gladium conuertere, ſuáque dextera ſeipſum interimere! talis eſt hypocriſis, teſte Chryſologo, qui ait: *Hypocriſis crudeli arte virtutes truncat mucrone virtutum, ieiunium ieiunio perimit, oratione orationem euacuat; miſericordiam miſeratione proſternit.*

Ser. 7.

13. Chriſtus Dominus, vt cæcum illuminaret, Ioan. 9. *Fecit lutum ex ſputo, & liniuit lutum ſuper oculos eius.* Adhibuit ergo ad oculorum illuminationem remedium, quod certè ex natura ſua magis aptum foret ad illuminatos oculos obturandos, & excæcandos. Contra verò diabolus per hypocriſim opera, quæ alioquin ægram, & ſordidam peccatis animam ſanare, ac mundare deberent; ad eam imbecilliorem, fœdiorémque reddendam adhibet. Propterea de hypocriſi loquens bene nos hortatur Chryſologus. *Fratres, fugiendum eſt virus, pestilentia cauenda, quæ de remedijs creat morbos; conficit de medicina languorem, ſanctitatem vertit in crimen; placationem facit reatum, generat de propitiatione diſcrimen. Hypocrita facit de virtute vitium, mendacium de veritate, de mercede diſpendium, de remiſſione peccatum.* Quare ſicut pium ieiunium, teſte Eccleſia, animis, corporibúſque curandis ſalubriter Deus inſtituit; ita animis, corporibúſque infirmandis ieiunium ex hypocriſi inſtituit diabolus.

Hypocrita ſ[illegible] metamorphoſi virtutem in vitium conuertat.

14. Vt primum ieiunium, quale Chriſtianos decet, à ſimulato ieiunio diſtinguamus, pios illos Iſraëlitas imitari debemus, de quibus dicitur Iudicum 20. 26. *Omnes filij Iſraël venerunt in domum Dei, & ſedentes flebant coram Domino; ieiunaueruntque die illo vſque ad veſperam, & obtulerunt ei holocauſta.* Cum ieiunio holocauſtum obtulerunt; in holocauſto autem tota victima ſuis cum interioribus in Diuinum cultum abſumebatur. Vt pium ergo ieiunium holocauſtum comitetur, debet ieiunans ſuis culpis veniam impetraturus, non ſolùm guſtus mortificationem per ciborum abſtinentiam; ſed etiam aliquos ſenſus, & animæ potentias coërcendo, & mortificando Deo ſe totum offerre. Ideo bene Bernardus ait *Sigula ſola peccauit, ſola quoque ieiunet, & ſufficit. Si verò peccauerunt & membra cætera, cur non ieiunent & ipſa? Ieiunet ergo oculus, qui deprædatus eſt animam: ieiunet auris, ieiunet lingua, ieiunet manus, ieiunet & anima ipſa. Ieiunet oculus à curioſis aſpectibus, & omni petulantia; vt bene humiliatus coërceatur in pœnitentia, qui malè liber vagabatur in culpa. Ieiunet auris nequiter pruriens à fabulis, & rumoribus, & quæcumque otioſa ſunt, & ad ſalutem minimè pertinentia. Ieiunet lingua à detractione, & murmuratione, ab inutilibus, vanis, atque ſcurrilibus verbis: interdum quoque ob grauitatem ſilentij, & ab ipſis, quæ videri poterant neceſſaria. Ieiunet manus ab otioſis ſignis; & ab operibus omnibus, quæcumque non ſunt imperata. Sed & multò magis anima ipſa ieiunet à vitiis, & propria voluntate: etenim ſine ieiunio hoc cætera à Domino reprobantur.*

Ieiunium, vt Deo placeat, ſit velut holocauſtum.

Serm. 1. de ieiunio.

15. Pium hoc ieiunium Phariſaicò contrarium, quale à S. Bernardo deſcribitur, efficiet procul dubio, vt facilè Pauli monitum exequamur: *Deponite vos omnia, iram, indignationem, malitiam, blaſphemiam, turpem ſermonem de ore veſtro. Nolite mentiri inuicem, expoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis. Renouamini ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in iuſtitia, & ſanctitate veritatis.* Ad quod exequendum ſerpentis prudentiam imitari debemus, de quo ait S. Hieronymus: *Anguis quando ſenuerit, perdit aſpectum; & ſi voluerit redire ad iuuentutem, ieiunat quadraginta diebus, vt laxetur pellis eius: & ſic anguſtum foramen perquirit, vt dum nititur inde exire, pellem ſenectutis dimittat.* Similiter Chriſtianus quadraginta dierum quadrageſimale ieiunium, anguſtæque vitæ diſciplinam eò dirigere debet, vt amiſſum peccati cæcitate mentis aſpectum iterum acquirat: vt veteris hominis ſordidam culpis figuram expoliat; vt nouum hominem per Chriſti Domini imitationem induat. Rurſus ſicut ſerpens ex ieiunio reſtitutâ iuuentute pulchrior, & vegerior apparet, ita piè ieiunans ex ieiunio non hypocritæ triſtitiam, ſed ſpiritualis iuuentutis hilaritatem præferre debet. Quoad quadrageſimale ieiunium, bene monet S. Epiphanius in Phyſiologo c. 7. dicens: *Vultur cunctis auibus voracior eſt; quadraginta enim diebus cibo abſtinet; quem cum inuenerit, totidem ſe ex illo libris ingurgitat; itaque quadragenariam abſtinentiam quadragenaria ingluuie compenſat. Tu igitur ſpiritualis homo, qui in quadrageſimali ieiunio Dominicam Reſurrectionem expectas, noli ventri fœdè indulgere, ne quadrageſimalis abſtinentiæ meritum perdas.*

Ad Coloſſ. 3. ad Epheſ. 4.

Serm. de regula Monachor.

Ieiunat ſerpens 40 dies, vt renouetur, & ſ[illegible] figuram acuat.

Ieiunat Vultur 40. dies, deinde plurimo cibo ſe ingurgitat.

16. Porrò quàm horribilem vitæ exitum pertimeſcere debeat, qui ex hypocriſi ad ſanctitatis

oſtentationem fictè ieiunat, habetur apud S. Gregorium 4. Dialogor. Sed ante vitæ exitum in hac ipſa vita pœna hypocritæ eſt, vt dum ad alios decipiendos ſimulationem dirigit; ſeipſum ſua ipſa fraude decipiat; vt verè de eo dici poſſit: *Incidit in foueam quam fecit.* *Hypocrita*, ait S. Baſilius, *dicitur hiſtrio, qui in theatro perſonam ſuſtinet alienam, ſæpè heri, cum ſit ſeruus; aut Regis, cùm ſit priuatus. Itidem in hac vita plerique vitam ſuam veluti è proſcenio ad oſtentationem componunt, aliud in corde gerentes, aliud in ſpecie hominum oculis præferentes.* At quàm demens, quàm ridiculus hiſtrio foret, qui quòd Regis perſonam ſæpè referret, tandem ſe Regē eſſe crederet? Quod in theatris hiſtrioni non accidit, accidit hypocritę in huius vitæ fabula; ſcilicet vt ſe virtute præditum credat, eò quòd virtute præditi fictam perſonam gerat. Hinc bene Gregorius 8. Moral. c. 32. ait: *Multa hypocritæ in occulto mala faciunt, quædam verò bona in publico: cùmque ex bonis patentibus laudes recipiunt, ab occultis malis conſiderationis oculos auertunt; taléſque ſe æſtimant, quales foris audiunt, non quales intus nouerunt.* Bene ergo hypocritæ decepto, & deceptori dicitur Apocalypſ. 3. 17. *Dicis, quòd diues ſum, & locupletatus*, ſcilicet virtutibus iuxta Ambroſ. & Gregorium, *& nullius egeo: & neſcis, quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Quaſi diuitem ſe aſſerit, qui per arrogantiam ſanctitatis extollitur; ſed pauper, cæcúſque, & nudus arguitur. Pauper vtique, quia virtutum diuitias non habet: cæcus, quia nec paupertatem, quam patitur, videt: nudus, quia primam ſtolam perdidit; ſed peius, quia nec perdidiſſe ſe cognoſcit:* ait Gregorius 34. Mor. c. 3.

Pſ. 7. 16.

Hom. de ieiunio.

Hypocrita non alios ſolùm, ſed ſe ipſum euidenter decipit.

30 Mor. c. 2.

17. *Nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes.* Qui ieiunando triſtem ſe oſtenderet, is parum ſe mortificatum, adeoque minimè ſanctum probaret; eò quòd nondum gulæ propenſionem viciſſe ſe oſtenderet. Cur igitur hypocrita ſanctitatem ſimulans, triſtitiam præfeferet? vel quia per triſtitiam hypocrita peccata populi ſe dolere indicat: vel quia mœſtitia tamquam externo ſigno internam ieiunij afflictationem inſinuare vult, quæ alioqui humanis oculis ignota remaneret: vel quia per triſtitiam laudabilem ſeueritatem oſtentat, vt placet Hieronymo: vel quia quamuis ieiunans hypocrita triſtitiam ex electione non intendat; ea tamen neceſſariò ad hypocritæ ieiunium conſequitur; quandoquidem non ex interna temperantia libenter ieiunium ſeruat, ſed inanis gloriæ deſiderio, veluti coactus, à cibis abſtinet. *Hypocrita voluntariò non ieiunans*, ait Origenes. Vel denique, quia ſi ex Apoſtolo *Hilarem datorem diligit Deus*; datorem triſtem capeſſit diabolus; idque ex odio in genus humanum; conatur enim frequentius, vt in peccante homine ipſa culpa pœna reddatur. Quod videre eſt in Amano, qui ex ſuperbiæ culpa eam pœnam experiebatur, vt cum largis opibus redundaret, Regique eſſet maximè gratioſus, excruciatus tamen ſuperbia, nihil ſe habere putaret.

Hypocrita cur triſtis?

Culpa ipſa fit peccatorum pœna.

tom. 2 hom. 4. ex diuerſis 2. ad Cor. 9.

Eſther c. 3.

18 Porrò ex allatis verbis: *Nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes, Dominus*, vt ait S. Bernardus, *non omnimodam nobis triſtitiam interdicit, ſed quæ in facie eſt coram hominibus. Alioqui cor ſapientis, vbi triſtitia: & Paulum quoque diſcipulos contriſtaſſe non piguit, pro eo, quòd contriſtati ſunt ad ſalutem. Non eſt talis triſtitia hypocritarum; quæ non in corde, ſed in facie eſt.* Triſtitia ergo ex vera pœnitentia, culparúmque dolore, & ſenſualis appetitus mortificatione proueniens laudabilis eſt; cum Dominus non modo triſtes, ſed etiam in hac vita

Ser. 1. de ieiunio.
Eccleſ. 7.
Triſtitia quædam laudabilis.
2. ad Cor. 2.

A lugentes diuina conſolatione dignos eſſe dixerit Matth. 5. & Malach. 3. reprehenduntur, qui huiuſmodi triſtitiam apud Deum vanam fuiſſe exiſtimarunt dicentes: *Vanus eſt, qui ſeruit Deo; & quod emolumentum, quia cuſtodiuimus præcepta eius; & quia ambulauimus triſtes coram Domino exercituum?* Quo in loco, vbi Vulgata habet: *Triſtes*, Pagninus legit, *humiles*; Septuaginta legunt *ſupplices*; Chaldæus *in depreſſione ſpiritus.* Bona igitur triſtitia eſt, quæ ſuperbiæ ſpiritus deprimit, non autem extollit, vt in hypocrita triſti: laudabilis triſtitia eſt, quæ ſupplices, & humiles nos coram Deo tamquam humanæ miſeriæ bene conſcios reddit.

B

Exterminant enim facies ſuas, vt appareant hominibus ieiunantes.

19. EXterminant facies, ideſt deſtruunt; terminus enim faciei eſt connaturalis figura; quam deſtruebant hypocritæ maciem, & pallorem inducendo. Porrò cum pallor, & macies non ex libertate ieiunantis, ſed ex ieiunij neceſſitate inducatur; cur hæc tamquam peculiaris malitia in hypocritis à Domino reprehenditur; & iuſti edocentur, cum ieiunant, ne videantur ab hominibus ieiunantes; quaſi pallor, & macies naturaliter à ieiunio prouenien vitari poſſit? Reſpondetur primò, quia fucato aliquo artificio hypocritæ pallorem inducebant, faciemque vt macilenta ex ieiunijs videretur, exſiccabant: Hæc explicatio probari videtur ex Origene, & C Chryſoſtomo, cum ex occaſione pallentis hypocritæ, faciémque exterminantis fucatas fœminarum facies reprehendant: *Quidnam*, inquit hic Chryſoſtomus, *dicendum eſt de fucis, atque picturis corrumpentibus facies fœminarum?* Probari etiam poteſt, quià huic hypocritarum malitiæ opponit Dominus infra: *Vnge caput tuum, & faciem tuam laua.* Reſpondetur ſecundò, in hypocrita faciei exterminationem ſpectatim culpabilem eſſe; quia, vt habetur Prou. 17. *Spiritus triſtis exſiccat oſſa:* quare ſi quis non ex hypocriſi triſtis, ſed ex virtute hilaris ieiunaret; pallorem ſibi, & maciem non induceret: vt videre eſt in Daniele, ſocijſque ieiunantibus: *Poſt dies decem apparuerunt vultus eorum meliores, & corpulentiores.* Moſes poſt quadraginta dierum ieiunium non modo pallorem nullum, ſed ſplendorem tantum facie prætulit; D *vt non poſſent intendere filij Iſrael in faciem Moyſi propter gloriam vultus eius.* 2. ad Cor. 3. Hinc Chryſoſt. ſer. 166. ait: *Moyſes quadraginta dierum ieiunio, ita humano defæcatus eſt, & exinanitus à corpore, vt totus Diuinitatis mutaretur in gloriam; & adhuc in noſtri corporis obſcuro, toto fulgeret lumine Deitatis; neque intueri eum mortalium viſus poſſet.* Similiter de Iudith frequentiſſimo ieiunio aſſueta, & ad Holofernis exercitum itura legitur: *Cui etiam Dominus contulit ſplendorem.* c. 10. Reſpondetur tertiò in hypocritis faciei exterminationem reprehenſibilem eſſe non ex effectu ipſo, ſed ex affectu, & intentione; cum in faciei macie, & pallore ſibi maximè complaceant, vt appareant hominibus ieiunantes. Ideo Gregorius ait: *Plerumque ſe hypocritæ mira abſtinentia affligunt; omne* E *robur corporis atterunt; & carnis vitam funditus in carne viuentes extinguunt; ſicque per abſtinentiam morti appropians, vt penè quotidie morientes viuant. Sed ad hæc humanos oculos quærunt, admirationis gloriam expetunt, veritate atteſtante, quæ ait: exterminant facies ſuas, vt appareant hominibus ieiunantes. Nam ora palleſcunt, corpus debilitate quatitur;*

Orig. c. 5. tom. 4. ex diuerſis.

Dan. 1.

8. Mor. c. 30

pectus interrumpentibus ſuſpirijs vrgetur. Sed interhæc ab ore proximorum ſermo admirationis quæritur; nihilque tanto labore aliud, niſi æſtimatio humana cogitatur. Quanta dementia eſt futilem popularem auram cordis anhelitu, ſuſpiriiſque mercari?

20. *Exterminant facies ſuas: Bene dixit, exterminant.* ait Origenes, *hoc eſt immaculatas maculant, incoinquinatas coinquinant, mundas ſordidant; propterea digna illos exterminatio in hoc ſæculo expectat.* Quæ exterminatio? Reſpondetur hic ex Hieronymo: *Exterminantur exules, qui extra terminos mittuntur:* homo autem à Deo creatus eſt, vt Deum ipſum facie ad faciem intueatur. Hypocrita ergo dicitur faciem ſuam velut in exilium exterminare; cum eam exulem extra terminos cœleſtis patriæ, vbi Deus videndus eſt, mittat. Quare 1. ad Corinthios 1. vbi de peccatoribus dicitur: *Perierunt ab exterminatore:* exterminatoris nomine diabolus intelligitur iuxta Hugonem. Exterminat enim peccatores diabolus, exuleſque à cœleſti patria, & beatifica Dei viſione procul amandat; quibus meritò dicitur Pſal. 55. *Fugiant, qui oderunt eum, à facie eius.*

Origenes ſupra.

Hypocritæ exterminant faciem, hoc eſt facies in exilium relegant, ne in patria Deum facie ad faciem videant.

21. Externa hypocritæ facies exterminata, non ipſa ſolùm deformis eſt, ſed inſuper internam animæ faciem diuinis oculis deformem reddit. S. Bernardus ſer. 40. in ſponſi verba Cantic. 1. *Pulchræ ſunt genæ tuæ,* ait: *Cogita animæ faciem mentis eſſe intentionem, ex qua nimirum rectitudo operis, ſicut ex facie pulchritudo corporis æſtimatur. Eſt ſine dubio cauſa, cur pluraliter genas maluerit, quam ſingulariter faciem dicere. Duo quædam in intentione, quam faciem animæ eſſe diximus, neceſſaria requiruntur, res, & cauſa; id eſt quid intendas, & propter quid. Et ex his ſanè duobus animæ, vel decor, vel deformitas indicatur. Intendere quaſi in Deum, ſed non propter Deum, hypocritæ plane animæ eſt: cuius etſi vna facies decora videtur, quod ad Deum qualicunque intentione reſpiciat: ipſa tamen ſimulatio omne decorem in ea exterminat; & magis per totum ingerit fœditatem: ergo ſolum inquirere Deum propter ipſum ſolum, hoc planè eſt vtramque bipartitæ intentionis faciem habere pulcherrimam: atque id proprium ac ſpeciale Sponſæ, cui merito ſingularis prærogatiua audire conueniat: Pulchræ ſunt genæ tuæ.*

22. *Vt appareant hominibus ieiunantes.* Quàm demens eſſet agricola, qui ſuaderet ſibi ſineret ad arbores candidas, pulchrioreſque oculis reddendas, vt iis rudis cortex detraheretur. Hinc enim fructiferæ arbores fœcunditatem amitterent, & ariditatem ſubirent. Huiuſmodi dementia in hypocrita inanem gloriam captante reperitur. Quare de dæmonum malitia per hypocriſim hominem ſeducente, bonorumque operum fructu priuante à Deo dicitur Ioëlis 1. *Poſuit vineam meam in deſertum, & ficum meam decorticauit; nudans ſpoliauit eam, & proiecit; albi facti ſunt rami eius.* Vbi Gregorius ait: *Inſidiantibus ſpiritibus Dei vinea in deſertum ponitur; Cum plena fructibus anima humanæ laudis cupiditate diſſipatur. Ficum Dei gens iſta* (nempe dæmonum turba) *decorticat; quia ſeductam mentem in fauoris appetitum rapiens, quo hanc ad oſtentationem pertrahit, tegmen ei humilitatis tollit; nudans expoliat; quia quouſque in bonis ſuis abſconditur, quaſi proprio cor icis tegmine veſtitur. Cum vero mens hoc quod egerit, videri ab alijs concupiſcit, quaſi expoliata ficus, eum, qui ſe texerat, corticem amiſit. Vbi aptè ſubditur: Albi facti ſunt rami eius; quia oſtenſa humanis oculis eius opera candeſcunt, & de ſanctitate nomen ſumitur, cum recta actio diuulgatur. Sed quoniam ſubducto cortice rami fici huius areſcunt; ſolerter intuendum eſt, quia facta*

Hypocrita ſe velut decorticatam has arborē. adeoque ſterilem reddit.

Gregor. 8. Mor. c. 37.

A *arrogantium humanis oculis oſtenſa, vnde placere appetunt, inde ſiccantur. Mens ergo, quæ per iactantiam proditur, decorticata rectè ficus vocatur; quia candida eſt per hoc, quod cernitur; & ſiccitati proxima per hoc, quod tegmine corticis nudatur.*

23. Quàm bene iis, qui per opera extrinſecè bona apud homines inanem gloriam, & tamen aucupari ſtudent, Iſaiæ 55. dicitur: *Non viæ veſtræ via mea, dicit Dominus.* Nam cum ad menſam Chriſtus Dominus inuitaretur, & cum hominibus manducaret, & biberet; id in vrbis frequentia fieri voluit: cum verò ieiunaret id in deſerto loco fecit, vt habetur Matth. 4. *Locus ſecretus eligitur, quia ſolum Dei in ſilicio ieiunia ſunt agenda,* B ait Cyprianus ſer. de Chriſti ieiunio, ſcilicet, vt hinc nos doceremur ieiunijs, alijſque bonis operibus non ambiendam hominum frequentiam, vt ab eorum oculis gloriam aucupemur. Similiter humilitatis magiſter, cum recens natus Angelorum choros è cœlo delapſos ſuum in obſequium, & honorificentiam haberet; cumque à paſtoribus, & Orientalibus Regibus eſſet adorandus, remotam Bethlemiam ſpeluncam elegit: Cum verò crucis opprobrium ſubire deberet, in celeberrima Ieroſolyma vrbe id exequi voluit: *Bethleem prælegit natiuitati, Ieroſolymam paſſioni,* ait S. Leo ſer. 1. de Epiphan.

C *Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam.*

24. QVam mercedem? Reſpondet Origenes: *Breuiſſimam ab hominibus laudem, temporalem à mortalibus adulationem: ſed ſuper terram hanc acceperunt mercedem; de cœlis autem magnum eos expectat iudicium, ſicut Deo, & hominibus mentientes.* Gregorius explicans verba illa Iob 8. *Spes hypocritæ peribit:* explicat ſimul quàm fugacem mercedem hypocrita conſequi ſtudeat: *Quid in cunctis ſuis operibus hypocrita ſperat, niſi honoris reuerentiam, gloriam laudis, à melioribus metui, ſanctus ab omnibus vocari? ſed permanere ſpes* D *hypocritæ non valet, quia æternitatem non quærens, fugit, quod tenet; Nequaquam mentis eius intentio in illa gloria figitur, quæ ſine fine poſſidetur: ſed cum tranſitorijs fauoribus inhiat, perdit percipiendo, quod laborat, veritate atteſtante, quæ ait: Amen dico vobis, quia receperunt mercedem ſuam. Sed hæc ſpes recipiendæ mercedis diu teneri non poteſt, quia pro oſtenſis operibus honor tribuitur; ſed vita ad terminum vrgetur: laudes reſonant; ſed ad finem cum laudibus tempora feſtinant: & quia nequaquam animus in æternitatis amore radicatur, cum ipſis profectò rebus, quas diligit, labitur. Nemo namque valet mobilia diligere, & ipſe immobilis ſtare; qui enim tranſeuntia amplectitur, eo ipſo ad curſum ducitur, quo decurrentibus implicatur. Magna vecordia eſt laborioſa agere,* E *& auræ laudis inhiare; forti opere præceptis cœleſtibus inſeruire, ſed terrenæ retributionis præmium quærere. Qui pro virtute, quam agit, humanos fauores deſiderat, rem magni meriti vili pretio venalem portat. Vnde cœli regnum mereri potuit, inde nummum tranſitorij ſermonis quærit. Vili ergo pretio opus vendit, quia magna impendit, ſed minima recipit.*

25. *Receperunt mercedem ſuam.* Mercedem profectò non abſimilem aranearum mercedi: quæ animalcula, vt penſile rete ad muſcas captandas texant, ſe euiſcerant. Quid enim ſunt fugacis gloriæ laudes, niſi volantes muſcæ; quæ mox pereuntes bonorum operum fructum, odoremque perdunt? *Muſcæ morientes perdunt ſuauitatem vnguenti,* dicitur Eccleſiaſtæ 10. Sed quod peius

tem à hom[inibus], ex diuerſis

Hypocritarum merces.

Hypocritæ araneis ſimiles.

eſt, ventorum flatu diſſipato rete, aranearum labor muſcarum prædæ ſpe ſæpè fruſtratur. (A) Quare, eo quod ſimile quid ei accidat, qui bona opera ad inanem gloriam dirigit, Iob 8. dicitur: *Sicut tela aranearum fiducia eius.* vbi Gregorius ait:
8. Mor c. 19. *Bene hypocritarum fiducia aranearum telis ſimilis dicitur; quia omne quod ad obtinendam gloriam exudant, ventus vitæ mortalis diſſipat. Nam quoniam æterna non quærunt, bona temporalia cum tempore amittunt. Penſandum quoque, quòd fila araneæ per ordinem ducunt; quia ſua hypocritæ quaſi ſub diſcretione ope à diſponunt. Aranearum tela ſtudioſe texitur; ſed ſubito venti flatu diſſipatur: quia quicquid hypocrita cum labore peragit, aura humani fauoris tollit; & dum in appetitu laudis opus deficit, quaſi in ventum labor euaneſcit:* (B) Subdit deinde Gregorius verba valde ponderanda, cum ad falſos concionatores ſpectent, qui cum animas ad ſalutem reuocandi munus ſe gerere profiteantur, nihilominus popularem plauſum, laudemque doctrinæ, & eloquentiæ ſibi ab auditoribus aucupari ſtudent: *Plerumque ſacræ legis eruditione fulciuntur; doctrinæ verba proferunt; omne, quod ſentiunt, teſtimonijs accingunt: nec tamen per hæc vitam audientium, ſed proprios fauores quærunt: quia nec proferre alia nouerunt, niſi quæ auditorum corda ad rependendas laudes excitent; non autem ad lacrymas accendant. Mens quippe concupiſcentijs exterioribus occupata igne diuini amoris non calet: & idcirco ad ſupernum deſiderium inflammare auditores ſuos nequeunt verba, quæ frigido corde proferuntur: neque enim res, quæ in ſeipſa non arſerit, aliud accendit. Vnde fit plerumque, vt hypocritarum dicta, & audientes non erudiant, & eoſdem ipſos, qui ea proferunt, elatos laudibus deteriores reddant.* (C)
Ignitum ſit Concionatoris eloquium, vt ex auditorum corde, veluti è ſtillatorio pyrotechnico, lacrymam eliciat.
Non per fucatum, ſed per efficacem ſermonem diuinum ignem ſubijciendo, ab auditorum corde, veluti è ſtillatorio, lacrymæ ſunt eliciendæ: propterea Pſal. 118. 40. Dei *eloquium ignitum* dicitur: quod cum inanes concionatores non feruent, auditorum corda ad lacrymas non accendunt, vt benè Gregorius ait.

26. *Receperunt mercedem ſuam.* Quam mercedem? (D) Humanas laudes veluti paleas excuſſo frumento prorſus inanes. Propterea de eo, qui humanæ gloriæ ſtudet, myſticè dicitur Oſeæ 10. 11. *Ephraim vitula docta diligere trituram.* Vitula enim, quæ aratri iugum detrectat, trituræ laborem libenter ſubit; eo quòd ibi largè palearum eſcam habeat. Sic hypocrita in reliquis diuinæ legis iugo ſe ſubtrahens; ea tantùm opera proſequitur, quibus humanas laudes aucupari poſſit. Ideò benè Gregorius ait:
20. Mor. 18. *Amant peruerſi homines pro huius mundi gloria etiam tribulationes, cunctiſque pro ea ſudoribus libenter ſeruiunt, & grauium laborum iugo deuotiſſimè colla ſubmittunt. Quod benè Ephraim ſpecie, Oſea prophetante, deſcribitur, qui ait: Ephraim vitula docta diligere trituram:* (E) quia ſcilicet in tritura paleas inuenit.
Hypocrita formaliſtas veluti paleas ſeparatas ſibi.
Has tamen ipſas paleas, nempè humanæ gloriæ laudes detectâ ſimulatione hypocritis diabolus non diu concedit, dicens cum Pharaone: *Non do vobis paleas.*
Ex. 5. 10. Sed eſto paleæ iſtæ dentur; eſto populares laudes peccator fictis operibus conſequatur; dicamus cum Ieremia: *Quid paleis ad triticum?*
23. 10. Quid paleis ad frumentum electorum, quod eſt Deus ipſe, qui ſe in præmium bene, & ſincerè operantibus exhibet hîc, & in æterna patria; bonorumque operum, vt ait Apoſtolus, vera *Laus non ex hominibus, ſed,*
Ad Rom. 2. 29. *ex Deo eſt.* Contra humanam gloriam ex bonis operibus captandam plura dicentur ſequenti Feria 6. & Feria 3. poſt Dom. 2.

Tu autem cum ieiunas, Vnge caput tuum, & faciem tuam laua.

27. CApùt potius odorifero liquore perfundendum, facieſque lauanda à piè ieiunante dicitur; vt facies nitore potiùs ieiunium celet, quàm pallore ad inanem gloriam manifeſtet; potiuſque hilaritatem, quàm triſtitiam præſeferat. Conſuetum erat apud veteres, præſertim Hebræos hilaritatis tempore, maximè in conuiuijs, odoriferis perfundi liquoribus: qui liquores olei, & vnguenti nomen in ſacris litteris habent: tale verò oleum non זית Zaith naturale oleum ſignificans dicitur, ſed שמן ſcemén, quo artificiale odoriferum vnguentum, Oleum lætitiæ vnctio, vel ex aliis liquor capitis, vel odoriferis herbis ſtillatitius liquor.
ſeu potius liquor non craſſus, ſed tenuis, & limpidus ex odoratis herbis, & floribus expreſſus ſignificatur. Hinc Eccleſiaſtæ 9. dicitur: *Omni tempore ſint veſtimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat:* Iſaiæ 61. *Darem eis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu:* Pſ. 44. *Oleum lætitiæ* dixit Dauid; & Pſal. 103. *Vt exhilaret faciem in oleo:* Sap. 2 qui ſe ad delicias, & crapulam hortantur, aiunt: *Vino pretioſo, & vnguentis nos impleamus, & non prætereat nos flos temporis.* Porro cum ex Athanaſio lib. de Virginitate: *Ieiunium Angelorum ſit cibus:* ideo piè ieiunanti ieiunia conuiuia ſunt Angelica; quare bene illi (C) tamquam conuiuanti à Domino dicitur: *Vnge caput tuum.* De odoriferis huiuſmodi vnguentis plura habentur in Euangelio Magdalenæ pœnitentis, vbi Domini pedes vnxiſſe dicitur.

28. Sanctus Chromatius Epiſcopus in Orthodographis ait: *Opus ieiunij, & ipſius corporis, & animæ afflictionem vultus hilaritate velemus: cuius rei exempla etiam ſecundùm hiſtoriam in ſanctis præterito tempore legimus præoſtenſa. Nam ſanctiſſima* Iudith. 10.
Iudith cum magno mœrore pro populo eſſet afflicta, poſt ſolemnitatem triduani ieiunij capite vncto, & lota facie, ita internæ afflictionis triſtitiam texit, vt ſimulato gaudio lætari hoſtibus videretur; & ſic dum per lætitiam vultus ieiunium texit, de hoſte triumphum (D) *victoriæ reportauit. Similiter Eſther ſanctiſſima lotâ* Eſther cap. 4. & ſequentibus.
facie, & capite vncto, poſt triduanum ieiunium Aman illum populi ſui inimicum nequiſſimum iure emit.

29. Quidquid ſit de ſupra allata conſuetudine Ser. 7.
apud Hebræos, Chryſologus tamen bene nos in Euangelica lege ſic monet: *Cum dicis: Vnge caput tuum, & faciem tuam laua; non vt coma capitis illecebroſo redundet vnguento ſerius magiſter iniungit; neque faciem niteſcere ſolito vult lauacro; ſed habitu prandentis vult celari ieiunium Christiano: quia Chriſtianum vendicare non vult artifici mœrore ieiunium. Vnge caput tuum* (myſticè ait S. Bernardus) *re-* Ser. 1 de ieiun.
fundens in eum, qui ſupra te eſt, quicquid in te eſt deuotionis, quicquid delectationis, quicquid affectio- (E) *nis. Vnge caput tuum, vt ſi qua in te eſt gratia, referatur ad ipſum; nec tuam quæras gloriam, ſed ipſius. Vngit enim Chriſtum, qui bonus eius odor eſt in omni loco: Hypocrita vngit potius ſemetipſum, vt propria fragrantiam opinionis reſpergat. Faciem tuam laua:* subdit ibidem Bernardus: *Eſt facies, quæ in facie eſt conuerſatio: hanc fidelis Chriſti ſeruus lauat, ne quod offendiculum præbeat intuenti. Limpidam, & ſine offenſione animæ noſtræ faciem omni tempore conſeruemus in conſpectu Dei, vt ſimus limpidi, & ſine offenſa ante Dominum in ſempiternum,* ait Origenes hom. 4. ex diuerſ. *Vnge caput tuum: ſpiritualiter per oleum deſignatur miſericordia, per caput mens: manifeſtat hoc Salomon, cum dicit Eccleſiaſtæ 9. Oleum de capite tuo non deficiat; id eſt miſericordia* Hom. in die Cinerum.
Oleo caput vngitur, vel cum ad Dei gloriam bonum opus dirigitur; vel cum mentem ad Miſericordiæ opera incendimus. 2. ad Cor. 6.

opus à capite tuo non recedat, ait Haymo Alberſtatenſis Epiſcopus.

30\. Rurſus *faciem tuam laua*, hoc eſt dele, & abſterge fucatum hypocriſis colorem. Nam vt Nazianzenus ait: *Sicut meretrix, cum natina pulchritudine deſtituta eſt, ad colores, pigmenta, & fucos confugere ſolet; ita hypocrita, cum ſpecie ſolida, perfectaque virtutis careat, adumbrationem quamdam pietatis externam ſimulat; qua eorum oculos retinet, qui adumbrata virtutis ſimulatione capiantur.* Similiter ait S. Baſilius: *Non ſilebo Polypi dolos, ac furacitatem. Is cuicumque ſaxo adhaeſerit, illius colorem ſubit; vt piſcium complures ad ipſum de improuiſo nantes, tamquam ad ſaxum appellant, paratamque ſe prædam illi offerant. Tales ſunt hypocritæ, qui ſobrietatem cum ſobriis laudant, intemperantes ſunt cum intemperantibus, quos euitare facilè nemo poteſt; propterea quod pietatis prætextu prauitas eorum fucata, & adornata profundè latet.* Ad huiuſmodi igitur fucos, ſimulatoſque colores reiiciendos, ſpirituale ſanctæ ſimplicitatis, & ſinceritatis lauacrum adhibendum eſſe Dominus præcipit dicens: *Faciem tuam laua.*

Tom. 1. Orat. funebri Patris.
Hypocrita Polypo ſimilis.
Hom. 7. Hexam.

Ne videaris hominibus ieiunans, ſed Patri tuo, qui eſt in abſcondito: & Pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi.

31\. DEus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt vllæ, dicitur à Ioanne. Quia tamen, vt Apoſtolus ait: *Lucem inhabitat inacceſſibilem*; ideo reſpectu noſtri, qui in vita mortali ſumus, ab Iſaia dicitur: *Verè tu es Deus abſconditus*: & hîc Pater noſter cæleſtis in abſcondito eſſe dicitur: & à Dauide: *Poſuit tenebras latibulum ſuum*: vbi Chaldæus Paraphraſtes ait: *Collocauit maieſtatem ſuam in caligine.* Si ergo Deus maieſtatem ſuam, ſuamque gloriam celat, eamque in cæleſti patria reuelandam reſeruat; ſimiliter Dei imitator ſuis in operibus temporalem gloriam in hac mortali vita quærere non debet; eamque tantùm gloriam, quæ in vita beata reſeruetur, debet expetere: *& tunc laus erit vnicuique à Deo.*

Io. ep. 1. c. 1. 5. ad Tim. 6. 16.
Iſ. 45. 15.
Pſ. 17, 12.
1. ad Cor. 4.

32\. *Pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi.* Benè monet Gregor. *Intus ſunt ſeruanda, quæ agimus, ſi ab interno arbitro vicem recipere noſtri operis expectamus. Hinc eſt, quod de electorum Eccleſia per Pſalmiſtam dicitur: Omnis gloria eius, filiæ regis ab intus. Hinc Paulus ait: Omnis gloria noſtra hæc eſt; Teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Gloriam ſuam Paulus teſtimonium conſcientiæ ſuæ memorat; quia fauores oris alieni non appetens, vitæ ſuæ gaudia extra ſemetipſum ponere ignorat. Occultanda ſunt ergo, quæ agimus; ne in huius vitæ itinere incautè portantes latrocinantium ſpirituum incurſione perdamus. Et tamen Veritas dicit: Videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cælis eſt. Sed aliud profectò eſt, cum in oſtentatione operis gloria quæritur largitoris; aliud cum laus priuata concupiſcitur de dono largientis. Valdè perfectorum eſt ſic oſtenſo opere auctoris gloriam quærere, vt de illata laude priuata neſciant exultatione gaudere. Tunc ſolùm innoxiè hominibus laudabile opus oſtenditur, cùm per deſpectum mentis veraciter laus impenſa calcatur.*

Pſ. 44.
2. ad Cor. 1.
Matth. 5.

33\. De inani gloria egregiè diſſerit S. Thomas 2. 2. q. 132. per quinque articulos. Præcipuè articulo primo ad 3. vbi reſpondens ad Eccleſiaſtici 41. ſententiam: *Curam habe de bono nomine*; & ad illud Apoſtol. ad Rom. 12. *Prouidentes bona non ſolum coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus*, ait: *Ad perfectionem hominis pertinet, quòd ipſe agnoſcat; ſed quod ipſe ab aliis cognoſcatur, non pertinet ad eius perfectionem; & ideo non eſt per ſe appetendum. Poteſt tamen appeti in quantum eſt vtile ad aliquid, vel ad hoc, quòd Deus ab hominibus glorificetur: vel ad hoc, quòd homines proficiant ex bono, quod in alio cognoſcunt: vel ex hoc, quòd ipſe homo ex bonis, quæ in ſe cognoſcit, per teſtimonium laudis alienæ ſtudeat in eis perſeuerare, & ad meliora proficere: & ſecundùm hoc laudabile eſt, quòd curam habeat aliquis de bono nomine, & quòd prouideat bona coram Deo, & hominibus; non tamen quod in hominum laude inaniter delectetur.*

34\. De peccatoribus dixit B. Iudas Apoſtolus: *In viâ Cain abierunt.* Ad fratricidii peccatum adiecit Cain ſacrilegum ſcelus Deo reſpondens: *Neſcio; numquid cuſtos fratris mei ego ſum?* tamquam Deus ipſius peccati neſcius foret. *Negat quaſi apud ignorantem. Quid miraris, ſi pietatem non agnouit, qui non agnouit auctorem*, ait Ambroſius. Caini perfidiam imitantur, qui captantes humanam gloriam bona opera coram hominibus exercent; ab iiſdem tamen ceſſant, cum humanos oculos teſtes non habent; tamquam Deus planè inſcius, bonorum operum inſpector non foret, & in conſcientiæ abſcondito non videret. *Hi nimirum, cum recta operari appetunt; prius mente ſollicita eiuſdem operis ſui teſtes quærunt; & tacita cogitione pertractant, ſi ſunt, qui gerenda videant; ſi dignè hæc eloqui, qui viderint, poſſint; Si verò eorum facta nullum fortaſſe hominum contingat aſpicere, hæc ſe procul dubio æſtimant perdidiſſe: & interni arbitri oculos, quaſi abſentes deputant, quia ab eo vicem ſui operis recipere in poſterum recuſant*, ait Gregor. 8. Moral. cap. 35.

Gloriæ humanæ cupidi Caino ſimiles. Gen. 4.
l. 2. de Cain, & Abel c. 9.

Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra.

35\. CVm prius ſuperbiam humanæ gloriæ cupidam ab humano corde reiiciendam Dominus docuiſſet; auaritiam inſuper reiiciendam docet dicens: *Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra.* Subdit hoc loco Origenes: *Nihil in terra firmum, nihil ſtabile, nihil tutum: omnia infirma, omnia caduca, omnia temporalia, & tranſitoria. Vita pertranſit, iuuentus ſeneſcit, honor aufertur, diuitiæ fugiunt, diuertentes ab alio ad alium tranſeunt; meretricio more amorem fingentes, & nulli fidem ſeruantes.* Quod egregiè exemplis Pharaonis, Nabuchodonoſoris, & Baltaſſaris probare pergit, tom. 2. hom. 4 ex diuerſis. Ne in terra theſaurizemus, vtque aurum, diuitiaſque contemnamus, documenta habemus tum ex cœleſti, tum ex terreſtri Paradiſo. Cœleſtis quidem Ieroſolymæ platea auro conſtrata dicitur Apoc. 21. *Platea ciuitatis aurum mundum*; quod quidem dicitur, tum ad pulchritudinem cœleſtis patriæ ſignificandam; tum etiam myſticè, vt intelligamus cœleſti via incedere, qui pedibus, hoc eſt affectu aurum contemnendo conculcat. Phiſon verò terreſtris Paradiſi fluuius, terram auriferam circuire dicitur extra Paradiſum; vt ſignificetur intra Paradiſi ſepta aurum non naſci. Æquum enim erat, vt vbi ſpinæ non naſcebantur, germinantibus in Paradiſo roſis ſine ſpinis; neque naſceretur aurum; cum par ratio ſit de vtriſque: ſpinas enim diuitias, atque adeo aurum ſignificare Lucæ 8. in parabola de ſemente Dominus interpretatur, ibique Gregorius. Porrò roſas ſine ſpinis in Paradiſo germinaſſe inter cæteros teſtatur Tertullianus l. 5. contra Marcionem cap. 24. *Roſis*, inquit, *atque herbis noſtrum peccatum accuit*;

Aurum conculcans cœleſti via incedit.
Gen. 2.
Aurum vt contemnatur, ſpinæ, & aurum extra terreſtrem paradiſum fuere.

Spinæ extra terreſtrem Paradiſum natæ, in nobiliori Paradiſo, nempe in Domini capite locum habuerunt.

quantùm nocebis animis? Baſilius in Hexameron homil. 5. *Sunt*, inquit, *ſpinæ poſt peccatum roſis additæ; ſed id probabilius extra Paradiſum.* Quamquam ſpinis alius deliciarum locus terreſtri Paradiſo multò nobilior parabatur, nempe Domini caput; idque in auri opprobrium, quippe quod vndique amandatum, & à terreſtri, & diuino Dominici capitis Paradiſo fuit procul excluſum: cum tamen ſpinæ in Domini capite locum habuerint: *Cœleſtis ſponſus coronatus eſt non auro, non gemmis, ſed ſpinis*; ait Bernard. tract. *Ego ſum vitis vera*, c. 4.

36. *Vtinam poſſet è vita in totum abdicari aurum, ſacra fames, prociſſum conuicijs ab optimis quibuſque, & ad perniciem vitæ repertum.* Sic Plinius, quamuis ethnicus, exclamat lib. 33. initio. Porro in auri contemptum ad eius cupiditatem auertendam; non ſolùm Deus intra Paradiſum aurum non admiſit; ſed illud intra terræ penetralia in longinquas regiones ab hominum conſortio ſemotas, immò in inſulas à reliquo orbe diuiſas, & à feris immanibus frequentatas relegauit & cuſtodiendum veluti reum ſæuis belluis tradidit; ne apud homines plurium ſcelerum auctor, & adiutor foret. Quare, vt cum Iſidoro docet Abulenſis: *In India ſunt Chryſe, & Argyria inſulæ auro, argentoque referta, in quibus montes aurei eſſe dicuntur, quos Gryphes, & leones cuſtodiunt.* Si Indici leones aurum, ne homines illud habeant, cuſtodiunt; è contrario Tartareus leo è terræ latebris erutum aurum humanis oculis exponi curat. Nam vt Apoſtolus Petrus ait: *Diabolus tamquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret*: vt deuoret autem, auro tamquam eſca, qua humanum cor capiatur, vaferrimus prædo vtitur.

Aurum leones intra remotas inſulas cuſtodiunt; Tartareus leo Diabolus ad homines capiendos apponit.

Iſid. Etym. 14. Abulenſ. Gen. 2.

Sp. 1. 5. 8.

37. Plinius lib. 7. cap. 2. ait: *Arimaſpis vno oculo in fronte media inſignibus, aſſiduum bellum eſt circa metalla cum Gryphis eruentibus ex cuniculis aurum; mira cupiditate & feris cuſtodientibus, & Arimaſpis rapientibus.* Barbaros Arimaſpos imitantur auri cupiditate capti, & ad theſaurizandum intenti: ſuntque Arimaſpis etiam planè ſimiles, vt monoculi; cum vnum tantùm mentis oculum habeant, quo terrena reſpiciunt; altero verò mentis oculo, & obtutu careant, quo cœleſtia intueantur.

Auri cupidi ſimiles monoculis Arimaſpis.

38. Eodem Plinio teſte lib. 11. cap. 31. *Indicæ formicæ aurum ex cauernis egerunt. Ipſis color felium, magnitudo Ægypti luporum. Erutum hoc ab ijs tempore hyberno, Indi furantur æſtiuo feruore conditis in cuniculos formicis: quæ tamen odore ſollicitatæ prouolant, crebroque lacerant, quamuis prauelocibus camelis fugientes. Tanta pernicitas, feritaſque eſt cum amore auri.* Hinc bene Heſychius Epiſcopus Ieroſolymitanus terrenas opes theſaurizandi cupidos, cœleſtiumque bonorum oblitos iuſto titulo *formiculoſos* appellauit; cum Indicas formicas auri tenaciſſimas imitentur. Porrò ſicut immanes huiuſmodi belluæ auri cuſtodes, ipſius auri tenaciſſimæ ſunt; cum tamen ijs aurum, quod alijs vetant, nulli vſui eſſe poſſit: ita auari ſunt & ipſi tam auri, opumque tenaces, vt diuitias, nec egenis impertiantur, nec ipſi earum vſu fruantur. Ideo de auaro dixit Eccleſiaſtes 4. n. 8. *Non ſatiantur oculi eius diuitijs; nec recogitat dicens: Cui laboro, & fraudo animam meam bonis?* Non ſatiantur oculi eius diuitijs, quia oculorum tantùm obtutu, non alio vſu auarus animus theſauris fruitur; nec tamen illas inſpiciendo cupidi oculi expleri poſſunt. Verè inſuper ab auaro dici poteſt: *Et fraudo animam meam bonis*: non ſolum ob ſpirituale damnum animæ illatum; ſed

Auri cupidi formicis Indicis [illegible], quæ effoſſo auro, eius tenaciſſimæ ſunt, nec eo vtuntur.

In Leuit. c. 13.

A etiam ob corporale, quod mortali vitæ infertur; cum ad diuitias cumulandas auarus parciſſimo, & ſæpè noxio victu vtatur. Antiquum dictum eſt ait Hieronymus: *Auaro deeſt tam quod habet, quàm quod non habet.*

Epiſt. ad Paulinum.

39. *In Septentrionali Tigris alueo oppidum Babytace. Ibi mortalium ſolis aurum in odio; contrahunt id, defodiuntque, ne quæ cui ſit in vſu*, ait Plinius lib. 6. cap. 27. Si ad Tigris ripas incolæ aurum odio habent; quantò magis illud abominari, & aſpernari deberet Chriſtianus animus, cuius conuerſatio in cœlis eſſe debet; ita vt ad ripas beatiſſimi illius amnis aſſideat, de quo dicitur: *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei: & Torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Qui feliciſſimi illius torrentis aquas ſitiunt, auri certè ſiti liberantur.

Aurum incolæ prope flumen Tigrim abominantur, & ne alicui vſui ſit, abſcondunt.

Pſ. 45. 5. Pſ. 35. 9.

40. Theſaurizare in terra, & diuitias poſſidere malum adeò noxium eſt, vt in peccati pœnam ſæpius tribuatur. Matth. 22. Iudicat Dominus numiſma dandum eſſe Cæſari, eò quòd illius ſuperſcriptionem habeat: eſt igitur nominis inſcriptio dominij, & poſſeſſionis indicium quare? vt ſignificetur ab Apoſtolis Eccleſiæ principibus cœleſtem Ieroſolymam poſſideri, eorum nomina in beatæ illius ciuitatis fundamentis ſcripta legimus Apoc. 21. & Lucæ 10. à Domino dicitur diſcipulis: *Gaudete, quòd nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis.* Porro ſicut, qui in cœlo ſcribuntur, poſſident cœlum; ita qui ſcribuntur in terra, terram poſſident, terrenaſque diuitias, & theſauros. Hæc autem terreſtrium theſaurorum poſſeſſio peccatoribus in pœnam peccati datur: Ierem. 17. *Domine, omnes, qui te derelinquunt, confundentur; recedentes à te in terra ſcribentur.* Profectò hoc pacto iuſtiſſimas pœnas dant peccatores; æquum enim fuit, vt numquam extinctâ auri ſiti ſemper diuitijs inhiantes, noui Tantali redderentur, qui iuxta Prophetam citatum, *Dereliquerunt venam aquarum viuentium Dominum.*

Diuitiarum poſſeſſio in pœnam peccatoribus datur.

41. Prætetea quo pacto in peccatores theſaurizandi cupidos diuinæ vltionis fulmen, & diuitiæ ſimul coniungantur, aptè declarat ſimile quid, quod in naturalibus euenit: ex Plinio enim lib. 37. cap. 10. habemus gemmas aliquas Brontias, hoc eſt Tonitruales, ſeu fulmineas appellatas cum tonitruis generari, vnáque cum fulmine in terram decidere. Ex quo apparet gemmas, diuitiaſque, quas terrenus animus auiditate tanta proſequitur, ſi quæ intra nubium gremium generantur, cœlum à ſe procul magno fragore diſplodere, vt eæ noxiæ, contemptuque dignæ cœlo iudice declarentur; ſimulque cœleſtibus hominibus documentum datur, vt cœlum imitantes procul ab animo diuitiarum, poſſeſſionem, vel ſaltem cupiditatem expellant.

Diuitiæ & vltio Diuina ſimul in peccatores.

Diuitiarum vt contemptus indicetur, Cœlum gemmas inter nubes generatas cum tonitru velut indignans explodit.

42. Quod diuitiæ in pœnam peccati interdum dentur, mirum eſſe non debet, cùm theſaurizantes aurum vectigales diaboli fiant. Qui in India pretioſi metalli venas effodiunt, illud reperiri affirmant in modum arboris inuerſæ, cuius ſcilicet rami centrum verſus protenduntur. Porro arbores ſupra terræ faciem ſatæ ſolem verſus ramos extendunt, eo quòd à ſole capiant incrementum: metalliferæ verò huiuſmodi arbores intra terræ viſcera Infernum verſus ramos extendunt, quaſi Inferni efficacitate creſcant, & hoc pacto inſinuant, ſe ex hominum auaritia dignos Inferno fructus parituras. Quare non prorſus inani fabula ab Ethnicis ſcriptum eſt, eumdem tum diuitiarum, tum Inferorum eſſe Deum. *Auro, argentoque ferme conſtant diuitiæ, quas vulgus ſectatur ſub illius cæci Pluti nomine, cui ſoli*

Aurum theſaurizantes ſunt diaboli vectigales.

Diuitiarum, eumdem Deum & Inferorum Ethnici habuerunt.

ſoli ſe debere felicitatem exiſtimant, ait Philo. Hine Reginæ inferorum aureum ramum veluti ipſius arborum debitum vectigal eſſe dandum Ethnici finxerant: *Hoc ſibi pulchra ſuum ferri Proſerpina munus inſtituit*. Audiamus in hac conſideratione Ambroſium. *Ditem dicunt Gentiles Inferni præſulem, arbitrum mortis Ditem appellant, & Diuitem: quod niſi mortem Diues inferre noueris, cui regnum de mortuis, cui ſedes inferna ſint.*

Ambroſ. de Nabuthe c. 6.

43. Mirum ſanè eſt, cum Ethnici tam ingentem numerum Deorum habuerint; vt vel infantium cunis, vel ædium focis, vel etiam fœtidis cloacis peculiaria, diſtinctaque Numina præfecerint, nempe Deam Cuninam, Lares Deos, Deam Cloacinam: *Vnuſquiſque*, ait Augustinus, *domui ſuæ ponit oſtiarium, & quia homo eſt, omnino ſufficit: tres deos iſti poſuerunt, Forculum foribus; Cardeam cardini; Limentiniam limini: ita non poterat Forculus ſimul fores, & cardinem, limenque ſeruare*: nihilominus Ethnici in tanta deorum frequentia vni, eidemque Deo, & diuitiarum, & Inferorum dederunt principatum. Quò indicaretur, & Inferorum, & diuitiarum cauſas adeò eſſe connexas, vt tribunal diſtinctum habere non poſſint.

l. 4. de Ciuit. 8.

44. Ex Domini teſtimonio Matth. 19. *Diues*, diuitiaſque theſaurizans *difficilè intrabit in regnum cælorum*. Nam ſi vrbis oſtium foret, ad quod tantùm per vitream viam eſſet acceſſus; quàm difficile, & quàm euidenti periculo ad eam peruenire quiſpiam poſſet, qui ingenti auri pondere foret onuſtus? Apoc. 4. *Ecce oſtium apertum eſt in cœlo; & ecce ſedes poſita erat, & ſupra ſedem ſedens, & Iris erat in circuitu ſedis ſimilis viſioni ſmaragdinæ*: profectò, vt nos ad cœleſtem patriam Dominus inuitet, oſtium in cœlo aperit; & Iride ſmaragdina ſuum ſolium ambit; vt Iride pacem, ſmaragdino colore ſpem inſinuet. Sed, vt ad cœleſtis vrbis oſtium, & ad Domini ſedem perueniamus, quanam via eſt incedendum? *In conſpectu ſedis tanquam mare vitreum*: proculdubio theſaurorum abiecto pondere omnino leues eſſe debent hi, quibus vitrea via eſt gradiendum, ſi ad deſtinatum terminum incolumes velint accedere. *Regna cœlorum expeditos, & alarum leuitate ſubnixos habitatores deſiderant*, ait Hieronymus. Contra verò ingenti diuitiarum pondere preſſi hi eſſe poſſunt, qui ad Inferos iter dirigunt; Inferorum enim vias non vitro, ſed adamante ſtare ethnicus quidam cecinit: & Eccleſiaſticus 21. ait: *Via peccantium complanata lapidibus, & in fine illorum Inferi.* Celebre eſt apud Romanum hiſtoricum Mithridatis ſtratagema, qui cum inſequentes hoſtes Lucullum, & Syllam fugeret; viam, qua illi eum inſequebantur, argento, auro, & pretioſa veſte conſperſit; tum vt hoſtes præda graues, & occupatos redderet; tum vt ipſius exercitus leuiori curſu ſe in tutum recipere poſſet. Simili prudentia verus Dei ſeruus vtatur; vt leuior, & expeditior in cœlum tendat, diuitijs ſe exoneret; iiſque mundanos occupari ſinat, vt noxium eorum commeatum à ſe auertat.

Angeli diuitiarum pondere onuſti ad æternam patriam peruenire nequeunt.

Hom. 9. in regula Monaſt. c. de paupert.

Propert. lib. 4.

Mithridates fugiens ſtratagemate aurum, argentum, & inſequentibus hoſtibus proijcit, & ex eorum manibus euaſit. Lucas l. 3.

45. Dauid Pſal. 16. ex Athanaſij, & Cyrilli interpretatione, Deum precatur, vt à iuſtorum cœtu impij ſegregentur: *Domine à paucis de terra diuide eos*: terræ nomine terram viuentium intelligit, de qua idem Dauid aiebat Pſal. 26. *Credo videre bona Domini in terra viuentium*: rurſus paucorum nomine intelligit electos iuxta Domini ſententiam Matth. 20. *Multi ſunt vocati, pauci verò electi.* Porrò quænam redditur ratio, cur ab electorum cœtu impij ſunt diuidendi? *De abſconditis tuis adimpletus eſt venter eorum*: abſconditorum nomine iuxta Chaldæum paraphraſtem, Enthymium, & Euſebium, terreſtres theſauri, & diuitiæ intelliguntur; ita vt ſenſus ſit: Digni ſunt, vt ab electorum conſortio ſeparentur impij, eo quòd diuitias theſaurizando, ventrem, id eſt deſiderij ingluuiem terrenis opibus explere conati ſint. Profectò plura motiua ad damnandos impios commemorari poterant; ſuperbiæ timor, inuidiæ liuor, vlciſcendæ iniuriæ ardor, in proximos iniquitas, in Deum impietas; omnia reticentur; immo omnia paucis verbis comprehenduntur; quòd ſcilicet in terra impij theſaurizent: & meritò, cum ex Apoſtolo prima ad Tim. c. 6. *Radix omnium malorum ſit cupiditas*: cupiditatem intellige theſaurizandi, vt patet ex contextu, & ex Chryſoſtomo legente: *Radix omnium malorum auaritia.*

Electi paucorum nomine ſignificantur.

46. Benè communi ſententia homo dicitur eſſe arbor inuerſa; eo quòd radices non deorſum in hac infima terra, ſed ſurſum in terra viuentium, nempe in cœlo figere debeat. At peccator, vt ait Gregorius: *In viuentium terram radicem ſuam non mittit, quia numquam ad æterna vitæ deſiderium cordis ſui cogitationem plantat. Quod enim radix arbori, hoc vnicuique hominum cogitatio ſua eſt.* Propterea peccatores, præcipuè theſaurizandi cupidi, benè iuxta beatum Iudam Apoſtolum: *Arbores eradicatæ, & infructuoſæ* dici poſſunt; eo quòd à terra viuentium, nempe à cœleſti patria ſua deſideria, cogitationeſque eradicauerint, eaſque per auaritiam malorum omnium radicem in terra non viuentium, ſed morientium fixerint. Naturales hiſtorici referunt præcipuè in Lydia terram, intra quam aurum continetur, eſſe planè infœcundam: bene ergo infructuoſæ arbores dici poſſunt homines, qui auri cupiditate capiuntur.

12. Mor. c. 23. & 24.

Cogitatio eſt homini, veluti radix in arbore.

Auriferæ terræ infœcundæ.

47. Præterea ex Dydimo citato Pſal. Theſauri, diuitiæque abſcondita appellantur: eò quod terreſtres theſauri, & diuitiæ Dei æſtimatione veluti ſordes habeantur; ac propterea ex oculorum, vel mentis conſpectu, vt fœda quædam remoueantur. Quod pecuniæ diuino teſtimonio ſordes ſint patet primò. quia potentes, & diuites in hac mortali vita dominantes, in ſacris litteris anguli appellantur: Sophoniæ 1. 10. *Dies tubæ, & clangoris ſuper ciuitates munitas, & ſuper angulos excelſos*: primo Regum 14. *Applicate huc vniuerſos angulos populi.* Iudicum 20. *Omnes anguli populorum, & cunctæ tribus Iſraël in Eccleſiam populi Dei conuenerunt.* Sicut autem in domorum angulis ſordes frequentius congregantur; ita etiam in populi Principibus diuitiæ: quæ quia animum fœdant, in Dei conſpectu veluti ſordes habentur. Patet idem ſecundò ex Ioanne 13. nam cùm Apoſtolis à Domino dictum eſt: *Vos mundi eſtis, ſed non omnes*; Iudas à mundis excipiebatur; Iudæ autem immunditia pecuniæ malè partæ theſaurizatio erat: nam ex Ioan. 12. *Fur erat, & loculos habens, quæ mittebantur, portabat.* Vbi notandum eſt in Scriptura tam capſulas ad pecuniam ſeruandam, quàm pheretrum, quo defuncti efferebantur, loculi nomine appellari Lucæ 7. de Domino dicitur tetigiſſe loculum, quo defunctus viduæ filius efferebatur; vt intelligas non diſſimilem difficultatem eſſe è pheretro mortuum vitæ reſtituere, quàm pecuniam furto ſublatam è loculis ſuo reſtituere poſſeſſori. Immo hoc difficilius eſſe comperimus; Iudas enim plures ægros è mortis faucibus ad vitam reuocauit; nam Marci 6. de Apoſtolis vniuerſaliter, inter quos

Diuitiæ veluti ſordes in Dei conſpectu habentur.

Angulorum nomine populorum principes appellantur.

Loculus tum pecuniæ capſulam, tum defuncti pheretrum ſignificat.

Reſtituendi ablata rei mira difficultas.

Iudas erat, dicitur: *Vngebant oleo multos agros, & ſanabant*: eumdem tamen Iudam pecuniam furto ſoblatam reſtituiſſe non legimus.

Reſtituendi ſua ablata animo difficultas.

48. Mirum autem eſt, quòd cum Matth. 27. legamus Iudam reſtituiſſe in templo triginta argenteos, quos in iniquæ proditionis pretium acceperat; nihilominus eadem reſtitutio non à Iuda, ſed à Chriſto Domino facta dicitur Zachar. 11. *Appenderunt mercedem meam triginta argenteos, & tuli triginta argenteos, & proieci illos in domum Domini*. Non à Iuda, ſed à Domino reſtitutio fuit; nam Dominus voluit iniquam pecuniam, quam per fraudem prius ſacerdotum Princeps à populo, deinde iniquè ab ipſis ſacerdotibus Iudas acceperat; tandem pauperibus reſtitui: ad quod quidem exequendum ea ſe Iudas non adductus eſſet. Adeo iniquia plus quàm difficilis reſtitutio eſt; tam tenaciter pecuniæ ſordes animo adhærent.

1. ad Timot. c. 6.

Reſtituendi ſua ablata animi difficultas.

49. Ad hanc tenacitatem exprimendam aptiſſimè Hugo Carenſis *auaritiam diaboli glutinum vocat*: & iuxta Apoſtolum loco ſupra citato. *Auaritia malorum omnium radix eſt*. quia per auaritiam peccatum in homine radicatur, vt explicat idem Hugo. Quamquam ex alio capite auaritia radix eſt nominanda; reliquæ enim arboris partes aperto cœlo fiuntur; ſola radix intra terram ſiaa reconditur: ſic auarus animus numquam cœlum verſus aſſurgit, ſemper intra terrena verſatur. Intra terram tamen non verſaretur, ſi moa ſe in terram reuerſurum, modicoque terræ ſpatio ſepeliendum ſeriò, & ſæpius reputaret. Conſtantinus Imperator cum Ablauium ſuum aulicum theſaurizandi valdè cupidum arguere vellet, haſta quinque, aut ſex pedum ſpatium circumſcripſit, Ablauio dicens: *Quid tantum laborandum, & deſudandum eſt, vt theſaurizes Ablaui? tu tandem, & ego Imperator nihil aliud, niſi hoc terræ ſpatium habebimus; deque hoc ipſo certi non ſumus.*

Auaritia Diaboli glutinum. Auaritia cur radix dicatur.

Auaritiæ remedium.

Luxus ſimilis deſcriptio.

50. Non diſſimilis huic Conſtantini in Ablauium obiurgationi illa eſt Senecæ l. 1. ep. 89. *Quouſque fines poſſeſſionum propagatis? Ager vni domino, qui populum cepit, anguſtus eſt. Quouſque arationes veſtras porrigetis, ne prouinciarum quidem latione contenti circumſcribere prædiorum modum? Illuſtrium fluminum per priuatum decurſus, & amnes magni, magnarumque gentium termini, vſque ad oſtium à fonte, veſtri ſunt. Hoc quoque parum eſt, niſi latifundijs veſtris maria cinxiſtis, niſi trans Hadrianum, & Ionium, Ægeumque veſter villicus regnet. Niſi inſulæ, ducum domicilia magnorum, inter viliſſima rerum numerentur. Quàm vultis latè poſſidete. Sit fundus, quod aliquando imperium vocabitur. Facite veſtrum quicquid poteſtis, dum plus ſit alieni. Nunc vobiſcum loquor, quorum æquè ſpatioſe luxuria, quàm illorum auaritia diffunditur. Quouſque nullus erit lacus, cui non villarum veſtrarum faſtigia immineant? Nullum flumen, cuius non ripas ædificia veſtra prætexant? Vbicumque ſcatebunt aquarum calentium venæ, ibi noua diuerſoria luxuriæ excitabuntur. Vbicumque in aliquem ſinum littus curuabitur, vos protinus fundamenta iacietis; nec contenti ſolo, niſi quod manu feceritis, maria agetis introrſus. Omnibus licet locis tecta veſtra reſplendeant, alicubi impoſita montibus, in vaſtum terrarum, mariſque proſpectum; alicubi ex plano in latitudinem montium educta; cum multa ædificaueritis, cum ingentia; tamen & ſingula corpora eſtis, & paruula. Quid proſunt multa cubicula? In vno iacetis. Non eſt veſtrum vbicumque non eſtis.*

51. Leuitici 11. inter immunda animalia, à quibus abſtinendum præcipitur, volucres rapaces A reponuntur; vt Aquila, Vultur, Miluus, & Accipiter. Sunt autem huiuſmodi volucres, vt Origenes ibi docet, ſymbolum eorum, qui ad cumulandas diuitias proximi bona diripiunt. De Accipitre ait Ælianus l. 14. c. 17. *Os tibiæ illius, ſi ad aurum admoueatur, ipſum illecebra quadam admirabili ad ſe allicit*. Nil mirum ergo, ſi theſaurizandi cupidi accipiter ſymbolum ſit; cum ad aurum attrahendum in intimis oſſibus vim habeat. De auaro autem dicitur Iob 20. *Diuitias, quas deuorauit, euomet, & de ventre illius extrahet eas Deus. Quoniam confringens*, hoc eſt opprimens, *deuorauit pauperes; domum rapuit, & non ædificauit eam; ſed euertit, ac perdidit*. Propterea antea de eodem dictum erat: *Oſſa eius implebuntur vitijs* B *adoleſcentiæ eius*: eo quòd in intimis oſſium medullis auaritiam malorum omnium radicem tenaciter fixam habeat; aurumque velut accipiter ipſis oſſibus attrahere videatur.

Accipiter, Vultur, Miluus & Aquila immunda animalia rapacis auari ſymbolum.

Accipitrum oſſa aurum attrahunt.

52. Subditur eodem loco de auaro: *Deuorabit eum ignis, qui non ſuccenditur*; hoc eſt infernus ignis, qui eum non extinguatur, neque ſuccenditur. Epictetus Philoſophus interrogatus ab Adriano: *Quid eſt aurum?* reſpondit: *Mancipium mortis*; mors enim auarum tamquam mancipium auro onuſtum ad æternam damnationem pertrahit. *Aurum, cuius vos gratia occupat, cuidam genti ad vincula ſeruire referunt Gentilium litteræ*, ait Tertullianus. Vtinam aurum, quod barbaris ad captiuorum corpora vincienda vſui eſt; apud fideles C ad vinciendos animos, ſuumque in carcerem detrudendos diabolus non adhiberet. Sed ad accipitrem auari ſymbolum redeamus; Prouerb. 12. peccator, præcipuè theſaurizandi cupidus, dicitur *indigens pane*, hoc eſt charitate, vt Beda ibi interpretatur. Benè autem panis nomine charitas ſignificatur: ſicut enim panis cibis omnibus admiſcetur; ita charitas operibus omnibus eſt admiſcenda: *Omnia veſtra in charitate fiant*, ait Apoſt. 1. ad Cor. 16. Porrò, vt patet ex Auguſtino tom. 1. l. 2. c. 8. contra Manic. Accipiter à pane abhorret, cum illi lethale venenum ſit: ſimiliter theſaurizandi cupidus charitatis opus tamquam lethale D venenum, quo ipſius ſubſtantiam perire autumat, abominatur: Aquila, quæ non ſecus, ac Accipiter, inter immundas volucres numeratur, eſtque rapacis auari ſymbolum, adeo vorax, & rapax eſt, vt voracitatem ſuis ipſis Pennis communicet. Nam vt ex Ariſt. 9. hiſt. animal. c. 2 docet Plin. l. 10. c. 3. *Aquilarum pennæ mixtas aliarum alitum pennas deuorant*. Non diſſimiliter opes ab auaro per auaritiam, & rapacitatem accumulatæ bona alia, alioquin iuſtè poſſeſſa corrumpunt, & deſtruunt: acciditque ſæpe, vt opes rapaciter ſublatæ vnâ cum reliquis planè diſpereant. Propterea à Iob ſupra citato de rapaci auaro dicitur: *Domum rapuit, & non ædificauit* E *eam*: quod non ſolùm de aliena domo & familia, ſed etiam de propria debet intelligi: auarus enim domum alienam per rapacitatem deſtruendo, ſuam etiam euertit, & deſtruit. Quare rapaces auaros, qui poſt direptas alienas opes, tandem etiam in miſeriam, & egeſtatem incidunt, macræ illæ vaccæ per ſomnium Pharaoni viſæ benè figurant: de quibus, poſt viſas ſeptem pinguiſſimas vaccas Pharao Gen. 41. ait: *Has ſequebantur aliæ ſeptem boues in tantum deformes, & macilentæ, vt numquam tales in terra Ægypti viderim: quæ deuoratis, & conſumptis prioribus, nullum ſaturitatis dedere veſtigium; ſed ſimili macie, & ſqualore torpebant.* Præterea citatis Iob verbis pœna alia in rapacem auarum inferenda ſignificatur. Ea phraſi enim

Aurum mancipium mortis.

Epictetus in altercat. cum Adriano.

Auri vſus ad captiuos vinciendos.

Lib. de cultu fœmin. c. 10.

Charitas cur panis nomine ſignificetur.

Accipitri eſt veluti venenum panis.

Aquilarum pennæ aliarum alium pennas deuorant.

auari proles denegatur.

A Hebræa in Scriptura Domus ædificati dicitur; cum parentibus proles, poſterique naſcuntur. Ideo Ex. 2. de Ægyptijs obſtetricibus dicitur: *Quia timuerunt obſtetrices Deum, ædificauit eis domos:* hoc eſt manſoram progeniem eis dedit. Hebraïcè enim filius dicitur בן ben à radice בנה bana, id eſt ædificauit: ſicut enim per lapides domus, ſic per filios familia conſtruitur. Rapax igitur auarus, teſte Iob *Domum non ædificauit*; eò quod ei rapacitatis in pœnam filij, qui paternis opibus gaudeant, denegentur.

Ep. c. 4

55. *Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis*, monet Iacobus Apoſtolus. Niſi terrenarum opum affectu animum ſpoliemus, diabolum fugare non poſſumus. *Coluber nudum hominem timet*, ait Hieronymus. Similiter diabolus ſerpens antiquus hominum theſauzandi affectu ſpoliatum timet, ab eoque procul fugam capeſſit; cum in eo ſuas inſidias irritas planè noſcat. Nam ij, *qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli*, ex Apoſt. 1 ad Tim. 6. Teſte eodem Hieronymo ibidem, cùm dicerent *latrones ad ſanctum Hilarionem: Quid faceres, ſi latrones ad te venirent? ijs reſpondit: Nudus latrones non timeo. Maligni ſpiritus iter noſtrum quaſi quidam latrunculi obſident*, ait Gregorius: Hos certè latrunculos ſpoliatus pecuniæ cupiditate, & quoad affectum planè nudus, timere non debet.

B Coluber nudum hominem timet; ſimiliter diabolus diuitiarum affectu ſpoliatum.

Tom. 9. in reg. Monachorum.

Hom. 12. in Euang.

C *Vbi ærugo, & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt, & furantur.*

Auarum ad puniendum omnia rerum genera inſurgunt.

54. SApientiæ 5. pugnaturus dicitur orbis terrarum contra inſenſatos: Inſenſati autem præcipuè auari ſunt, pietatis ſenſu erga proximos carentes. Quoniam verò terrarum orbis inanimis, & animatis, rationis expertibus, & non expertibus conſtat: hæc omnia contra auaros inſurgere dicuntur: ſcilicet ærugo inanimis, tinea animata rationis expers, fures rationis non expertes. Porrò adeo terreſtres theſauri æruginì obnoxij ſunt, vt vel apud profanos auctores theſaurizario ærugo appelletur: *Hæc animos ærugo, & cura peculi cum ſemel imbuerit.*

Auaritia dicitur ærugo.

Hor. de Arte.

D 55. Dominicæ huic ſententiæ, qua theſauri in terra accumulati æruginì, & tineæ obnoxij eſſe dicuntur, conſonat Iacobi Apoſtoli c. 5. ſententia contra auaros diuites: *Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt; & veſtimenta veſtra à tineis comeſta ſunt: aurum & argentum veſtrum æruginauit; & ærugo eorum in teſtimonium vobis erit, & manducabit carnes veſtras, ſicut ignis. Theſaurizaſtis vobis iram in nouiſſimis diebus.* Similiter de auaro Ethnicus Poëta cecinit: *Cui ſtragula veſtis blattarum, ac tinearum epula putreſcat in arca.* Caij Iulij Cæſaris indumentum cruentatum populo Romano prolatum, ad Cæſaris necem vleiſcendam populum mirificè incendit. Non diſſimiliter cum ex diuitum auaritia pauperes nuditate, & fame pereant; ipſorum diuitum veſtes intra arcam repoſitæ, & à tineis corroſæ extremi iudicij die prolatæ iuſtum Iudicem ad pauperum interitum contra auaros vlciſcendum accendent. Ideò S. Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus hom. 2. ait: *Quia fortè aliquoties euenit, vt per negligentiam veſtimenticula mea, quæ debuerunt accipere pauperes, deuorarentur à tineis; timeo ne mihi ipſi panni in teſtimonium proferantur in die iudicij.*

Hora. ſat. 2.

E

Regna terrena quia caduca, à contemnenda ſunt, ver[...] nomine ſignificantur.

56. Dan. 2. per quatuor metalla, nempe aurum, argentum, æs, & ferrum ſignificantur quatuor Monarchiæ Chaldæorum, Perſarum, Græcorum, & Romanorum, eorumque opes, & theſauri: rurſus Ioelis 1. ad eaſdem Monarchias, & theſauros ſignificandos quatuor metallorum loco ponuntur Eruca, Bruchus, Locuſta, & Rubigo, ſeu ærugo; vt inſinuetur quàm facilè terrena imperia, & theſauri depopulationi, & exitio ſubijciantur. *Reſiduum Erucæ*, ait Propheta, *comedit Locuſta; reſiduum Locuſtæ comedit Bruchus; reſiduum Bruchi comedit rubigo. Per erucam*, ait Rupertus, *Aſſyrios, Babylonios, & Chaldæos intelligimus: per Locuſtam Medos, & Perſas; per Bruchum Macedones, & omnes Alexandri ſucceſſores; per rubiginem imperium Romanorum. Regna ſub nominibus vermium pronunciantur.* Quatuor inter has Monarchias de vno Alexandri Imperio ad eius contemptum bene Seneca lib. 14. ep. 92. ait: *Alexander Macedonum Rex diſcere Geometriam infelix ſperat; ſciturus quàm puſilla terra eſſet, ex qua minimum occupauerat. Ita dico infelix eſſe hoc quòd intelligere debebat falſum ſe gerere cognomen. Quis enim eſſe magnus in puſillo poteſt?* è Geometria, quòd exigua ſua Dominatio foret, Alexander didicit; Apoſtolici viri à Geometriæ peritia quàm exigua mundi pars Deum agnoſcat & veneretur, magno doloris ſenſu cognoſcere debent. Similiter Theologiæ peritus è Diuinarum perfectionum pelago quam modicè per imitationem ſibi attrahat, ingenti verecundia perpendere debet: cum tamen Dominus dixerit: *Eſtote vos perfecti, ſicut & Pater veſter cœleſtis perfectus eſt.*

Matth. 5.

57. Prætetea huiuſmodi beſtiolæ, quibus opulenti Reges ſignificantur, paleis veſci ſolent; ſimiliter mundi potentes, cum populorum opes in ſuos theſauros congregant, tunc bruchorum, & locuſtarum more nihil aliud, quàm paleas deuorare ſe cogitent. *Aurum*, inquit Plinius, *pruna violentiſſimo igni indomitum, palea citiſſimè ardeſcit.* Vt hinc diſcamus, quàm contendendum ſit aurum, cum leuium palearum ardore facilè eliquetur. Paleis concolor aurum eſt, paleiſque leuitate ſimile videtur; cùm tam frequenter ex vno in alium auolet: ita vt propterea Ethnici diuitiarum Deum claudum quidem, ſed alatum finxerint; eo quòd diuitiæ maximo labore, longoque tempore tardius acquirantur, & propterea claudæ videantur: acquiſitæ tamen velut alatæ celerrimè auolent: *Feruntur diuitiæ vltro, citroque ventorum in morem*, ait Philo lib. 1. de Monarch. Quare cum ſe quis verè Chriſtianum profeſſus, ait: *Abrenuncio Satanæ, & omnibus pompis eius*; hinc nihil aliud ſibi à diabolo denegari cogitet, quàm paleas: *Non do vobis paleas*, Iſraelitis dixit Pharao Diaboli typus iuxta Rupertum. Quid enim aliud diuites huius ſeculi dicere poſſunt, quàm quòd Geneſ. 24. dicitur: *Palearum, & fœni plurimum eſt apud nos.* addere tamen non poſſunt, quod ibi ſubditur: *Et locus ſpatioſus ad manendum*: cum Romanus ille dixerit: *Ipſa terra ita mihi parua viſa eſt; vt me Imperij noſtri, quo quaſi eius punctum attingimus, pœniteret*: Et Seneca benè pronunciauerit: *Punctum eſt, quod inter tot gentes ferro, & igni diuiditur. O quàm ridiculi ſunt Mortalium termini! Punctum eſt illud, in quo nauigatis, in quo bellatis, in quo regna diſponitis.*

Diuitiæ, vt paleæ habendæ. l. 33. c. 3.

Diuitiarum Deus claudus, & alatus fingebatur, quòd diuitiæ ſerò acquiſitæ citò auolent.

Exodi c. 5.

De ſomnio Scipionis.

In præfat. nat. Quæſtionum.

58. Duo præcipuè ex ſacris litteris terrenis theſauris ditati leguntur, ſcilicet Ioſeph, qui eos theſauros in Ægypto eſt adeptus, vt Geneſ. 45. fratribus ſuis dixerit: *Venite ad me, & ego dabo vobis omnia bona Ægypti, vt comedatis medullam terræ.* Sicut autem à Pharaone ditatus eſt Ioſeph, ita à Nabuchodonoſore ditatus eſt Daniel; apud quem c. 2. legitur: *Tum rex Danielem in ſublime extulit, & munera multa, & magna dedit ei; & conſti-*

Diuitiæ Ioſepho, & Danieli ſomniis interuenientibus acquiſitæ diuitiarum inanitates indicant.

tuis eum principem ſuper prouincias Babylonis. Si verò quæratur quo medio vterque Ioſeph, & Daniel Ægyptias, vel Aſſyrias diuitias ſint adepti? Nullum aliud reperitur, quàm Pharaonis,& Nabuchodonoſoris ſomnium, vt habetur locis citatis. Cùm enim diuina prouidentia ad hos ditandos innumera media haberet, ſomnium tantummodo elegit; vt intelligamus quàm inanes ſint diuitiarum fructus, qui è ſomniorum radicibus pullulant. Quare non immeritò Dauid Pſal. 75. dixit: *Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis:* ſeu, vt legit Hieronymus: *Dormitauerunt ſomnium ſuum;* vbi ex Bellarmino ſomni, ſomnijque nomine ipſa temporanea diuitiarum poſſeſſio appellatur: iuxta quem ſenſum Ambroſius de diuitiarum poſſeſſione ait: *Somnium loquimur, non patrimonium.* Quare benè S. Gregor. 18. Moral. c. 10. ait: *Contingit dormienti inopi, vt ſe per ſomnium diuitem videat, atque ex eiſdem rebus animum extollat; lætetur ſe habere, quod non habet: ſed repente euigilans euigilaſſe ſe doleat, qui interim diuitiarum imaginem vel dormiens tenebat. Gemit enim protinus ſub paupertatis pondere, & inopia ſua anguſtijs premitur; & eò peius, quò ad tempus breuiſſimum, vel vacuè diues fuit. Sic ſic nimirum huius mundi ſunt diuites; quaſi dormientes ſunt; ſed paupertatem ſuam vigilantes inueniunt; quia nihil ſecum ad illud iudicium, quod permanet, ferunt.* Bene ergo de mundano diuite dicitur Iob 17.19. *Diues cùm dormierit, nihil ſecum auferet; aperiet oculos ſuos, & nihil inueniet.* Illud profectò *Nihil* inueniet, de quo Dauid Pſ. 72. dixit: *Ad nihilum redactus ſum;* hoc eſt in peccatum, quo pulcherrima Dei imago deſtruitur, iuxta Bernard. ſerm. de triplici cohærentia vinculi.

c. 5. de Nabuthe.

Hebræi primum obliquũ caſum ſubſtantiui pro adiectiuo ponunt: qui ſi pluraliter efferatur ſuperlatiuum ſignificat.

59. Rurſus Ambroſ. citato pſalmi loco notat, Prophetam dixiſſe viros diuitiarum, non diuitias virorum; vt oſtenderet eos non poſſeſſores diuitiarum eſſe, ſed à ſuis diuitijs poſſideri. Quæ quidem Ambroſij animaduerſio iuxta moralem ſenſum benè procedit; ſed iuxta litteralem, per Hebraiſmum dictum puto. *Viros diuitiarum*, id eſt viros maximè diuites: ſicut ab Apoſtolo ad Coloſſ. 3. Charitas dicitur *Vinculum perfectionis*, id eſt vinculum perfectum; & Pſal. 44. pro virga directa *Virga directionis* dicitur. Conſueuerunt enim Hebræi primum obliquum caſum pro epitheto vſurpare in ſubſtantiuo: qui caſus ſi numero multitudinis vſurpetur, pro ſuperlatiuo ponitur: Viri ergo diuitiarum viri ditiſſimi intelliguntur.

Diuitum ſomnus inquietus.

60. Sed cur ſignanter diuitiarum viri ſuum ſomnum dormiſſe dicuntur? An alieno ſomno dormire quiſpiam poteſt? Significare profectò voluit S. Vates, quàm ab alijs diuerſus diuitum ſomnus ſit; eum non quieto ſomno, vt alij; ſed ſollicito, & interrupto eorum proprio dormire cogantur. *Saturitas diuitis non ſinit eum dormire*, ait Eccleſiaſtes 5. *Saturitas*, id eſt *plenitudo marſupiorum, & horreorum*, ait Hugo. *Diues cogitationibus in diuerſa laceratus dormire non valet*, ait Hieronymus. E' contrario Eccleſiaſticus 31. ait: *Somnus ſaturitatis in homine parco*, id eſt in eo, qui paucis contentus eſt; *dormit vſque mane, & anima illius cum ipſo delectabitur.* Similiter viro iuſto ait Salomon: *Si dormieris, non timebis; quieſces, & ſuauis erit ſomnus tuus.* Ab Aſtræa, quam iuſtitiæ Deam finxit antiquitas, progenitum ſomnum docuit Seneca: Nil mirum igitur, ſi iniuſtis auaris per ſummam iniuriam ſibi omnia vſurpantibus ſomnus iuſtitiæ filius denegetur. Quare, quiſquis auarus es, *inter inſidias latronum, & tinearum morſus, quare tua recondas, obiurgat Dominus: peruigiles noctes, diès anxios, ſollicita tempora ne tibi ipſe facias commonetur. Auri cuſtos, ſeruator argenti ſecuritatem non habet, noſcit quietam*, ait Chryſologus ſer. 22.

Prou. 3. 24.

Intellectus ſententiæ chaco vltimo.

A. Chryſolo. ſer. 22.

Funebris veſtis à tineis non attingitur. Cypreſſi folia tineas arcent.

61. Plinius l. 28. c. 5. docet *veſtem à tineis non attingi*, quæ fuerit in funere: idem l. 27. c. 7. ait *Cypreſſi folijs tineas arceri.* Quare ſicut funus, & funebris arbor tineas arcet à veſtibus: ſic mortis memoria à bonis omnibus, quæ poſſidentur, corruptionem arcere poteſt. Mors enim vnicuique imminens ſuadere debet, ne auaro animo intra arcas ſuas opes recondat; ſed eas potius pauperibus impertiatur; quorum manibus in cœleſtes meritorum theſauros transferuntur: *quo fur non appropiat, neque tinea corrumpit.*

62. Diuites, qui pretioſis veſtibus ſe operientes diuinum illud monitum Iſaiæ 58. neglexerunt: *Cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris:* Coguntur, vt notat Origenes, ſciſſis veſtibus intra tumulum condi, ne ſi eæ integræ ſint, furandi occaſio detur, & cupiditas furibus inijciatur exhumandi corpus, & indignè tractandi. Contra verò, vt ait Chryſoſtomus: *Pauperis corpus nemo ſpoliare quæſierit; veſtimentorum enim vilitas corporis amictui ſit cuſtodia.* Quare bene auarum diuitem Hector Pintus Matth. 6. 21. monet: *Pereunt Chriſti pauperes fame, & nuditate; & tu pecuniam, qua illi poterant viuere, in arca recondis. Nonne intelligis te in arca incluſam habere vitam pauperum? Quid dico incluſam? immo ſepultam. Quid eſt arca auari, niſi ſepulchrum, vbi vita pauperum ſepelitur?* Chryſoſt. hom. 37. ad populum, quid auarus pauperi ſubuenire negans dicat, inducit: *Rodat tinea, & non comedat pauper: abſumat vermis, & nudus non induatur: omnia tempore conſumantur, & Chriſtus non paſcatur, licèt eſuriat: At inquies: Quis hoc dixit? Hoc eſt autem ideo valde malum, quod non verbis, ſed operibus iſta dicuntur.*

tom. 1. hom. de orat. Annæ in fine.

Auaritia cur idolorum ſeruitus?

63. *Auaritia ſimulacrorum ſeruitus* dicitur ab Apoſt. ad Coloſſ. 13. Si quæratur, cur auari relicto veri Dei cultu in idololatriam deflexerint? Reſpondet primò Chryſoſtomus in epiſt. ad Epheſ. 5. quia *auarus omnia ſibi expetens, contra verum Deum rerum omnium conditorem rebellat, nolens quantum in ſe eſt alijs communicari, quæ Deus communia eſſe voluit; ſuoſque theſauros includit in penetralibus veluti Numina; nolens etiam ea tangere, quaſi reuerentiæ cauſa.* Quare Exodi 34. 17. cùm præcipitur: *Deos conflatiles non facies tibi:* ibi, vt ait Philo lib. 1. Monarchiæ: *Auari arguuntur vndecunque argentum, & aurum ſibi quærentes, & acquiſitum tanquam Numen recondentes in penetralibus, totam ſuam felicitatem acceptam illi referendo.* Reſpondetur 2. eum homines theſaurizandi cupidos, terreniſque opibus addictos ſuos theſauros iuxta Diuinum monitum in cœlum transferre pigeret, ſuaſque diuitias in terris poſſidere mallent; hinc factum eſt, vt in idololatriam inciderint, Deoſque tales colere voluerint, qui à terrenarum rerum poſſeſſione eos non auerterent. Quare Iſaias c. 2. de idololatra populo dixit: *Repleta eſt terra argento, & auro; & non eſt finis theſaurorum eius, & repleta eſt terra eius idolis: opus manuum ſuarum adorauerunt, quod fecerunt digiti eorum.* Ideo de terrenarum opum poſſeſſione dixit Apoſtolus 1. ad Timot. 6. *Quam quidam appetentes errauerunt à fide.*

Auari veluti mures, muſcipula diuitiæ, diabolus felis.

64. Apud Ethnicos quoſdam *Felis aurea pro Deo colebatur*, teſte Plinio l. 6. c. 29. Neque ineptè felis

ſimulacrum ſibi diabolus elegit, nam vt Apoſt. 1. ad Tim. 6. ait: *Qui volunt diuites fieri, incidunt in laqueum diaboli: incidunt in muſcipulam diaboli*; legit Cyprianus ſer. 6. in orat. Dominicam. Auaros ergo diuites tamquam mures prædæ cupidos in ſuas inſidias diabolus trahit; vt eos deinde tamquam voraciſſima felis deuoret. Benè Plutarchus libello de cupiditate diuitiarum, auaros muribus quibuſdam comparat, qui Chryſinde, hoc eſt terra auro permiſta veſcuntur.

Auari ſibi ipſis idololatræ.

65. Auari etiam erga ſeipſos idolatræ fiunt, quia ſibi tamquam Dijs Creatoris Dei opera, & in genus humanum beneficia arrogant. Quod egregiè ſignificauit Philo lib. de charit. dicens. *Ad agriculturam neceſſaria, & ad prouentus fructuum ſunt mutationes temporum; pluuiæ, temperies aëris, incrementa ſatorum, rores magni, & continui, auræ vitales, conſeruationes ab iniurijs temporum; ne æſtus, frigusue adurat; ne verna, vel autumnali tempeſtate lædantur ſegetes, fructusue arborei. Hæc opera naturæ illi cum videant, eiusque largiſſimas gratias; tamen audent ſibi vſurpare eius beneficia; & quaſi ſint ipſi auctores rerum omnium, inhumanitatem coniungunt cum impietate maxima.* Denique non ſolùm auaritiam idololatriæ nomine appellari poſſe, ſed ex aliquo capite idololatria ipſa auaritiam peiorem eſſe benè probat Chryſoſtomus in epiſt. ad Epheſ. & ad Gal. 5. dicens: *Vis cognoſcere quomodo auaritia ſit idolorum cultus; immo peior etiam idolorum cultu? Idolorum cultores creaturas Dei adorant: & venerati ſunt, inquit Apoſt. ad Roman. 1. Et coluerunt creaturam pluſquam Creatorem. Tu verò ipſam tuam creaturam adoras: auaritiam enim Deus non creauit; ſed inſatiabilis illa tua immoderatio illam adinuenit.* Hoc tamen boni auaritiæ idololatræ habent; quod idolorum cultores ab alijs etiam ſua idola coli vellent, ſecus verò auari auaritiam, quam ipſi colunt, in alijs deteſtantur; vt ipſi tantùm ad ſe diuitias attrahere poſſint.

Auaritia idololatria quodammodo peior.

Theſaurizate autem vobis theſauros in cælo.

66. POſt ieiunium, de quo primò Dominus dixerat; valdè congruè hîc ad cohortationem, vt in cælo theſaurizetur, tranſit. Primò, quia cum piè ieiunans caput vngere debeat, & caput hominis Chriſtus ſit iuxta Apoſtolum 1. ad Cor. 11. tunc Domini caput vngimus, cùm Chriſto per pauperes repræſentato, miſericordiæ oleum elargimur; pauperibus autem ſubueniendo, in cælo theſaurizatur. *Caput tuum Chriſtus eſt*, ait Origenes; *hoc ergo caput tuum vnge. & hoc decora omni tempore: & maximè in tempore ieiunij vnge per ſingularem charitatem; vnge, & compone per pauperum miſerationem, peregrinorum eleemoſynas: per iſta ergo vnge caput tuum, Dominum tuum Chriſtum; vt dicat tibi: Quando feciſti vni ex his puſillis, mihi feciſti.* Hinc Hieronymus ait: *O quanta beatitudo pro paruis magna recipere, æterna pro breuibus, pro morituris ſemper viuentia, & habere Deum debitorem.* Ideo benè monet Gregor. 18. Mor. c. 50. *Terrena omnia, quæ ſeruando amittimus, largiendo ſeruamus; patrimoniumque noſtrum retentum perditur, manet erogatum: diu enim cum rebus noſtris manere non poſſumus; quia aut nos illas moriendo deſerimus, aut illa nos viuentes quaſi deſerunt pereundo. Agendum ergo nobis eſt, vt res abſolutè perituras in non pereuntem cogamus tranſire mercedem.* Porro, vt confirmatur, quod Gregorius ait *Terrena omnia, quæ ſeruando amittimus, largiendo ſeruamus*; refert Athenæus lib. 3. poſt impoſitum à Lyſimacho rege ſalis tributum, ſal euanuiſſe; idem poſtea ablato tributo creuiſſe: ibidem narrat ſalubris fontis ſcaturiginem exaruiſſe, cum Antigoni regis duces eam aquam indigentibus parcius impertirentur; aliamque aquam valdè diuerſam darent. Sed, quod peius eſt, non aquæ fons, ſed ipſa auari vita exaruit; cùm Nabal non ſolùm cibum, ſed vſualem aquam indigentibus denegaſſet dicens 1. Reg. 25. *Tollam panes meos, & aquas meas, & dabo viris, quos neſcio vnde ſint?* Ex qua auaritia factum eſt, vt poſt paucos dies auarus Nabal iuſta Dei vltione perierit: *Cùm pertranſiſſent decem dies, percuſſit Deus Nabal, & mortuus eſt.*

Terrenæ opes ex auaritia ſeruatæ amittuntur; ex miſericordia erogatæ ſeruantur.

t. 2. hom. 4. ex diuerſis.

tom. 9. in regul. Monachor. c. de paupertate.

Tributo ſalis impoſito, ſal euaneſcit.

Aquæ ſalubris ſcaturigo exaruit, quod talis aquæ indigentibus non daretur.

67. 2. Cum pio ieiunio theſaurizatio in cælo congruit, quia piè ieiunantibus facies eſt abluenda lacrymis pœnitentiæ; vt hoc pacto Euangelij verba illa: *Cum ieiunas, faciem laua*, conſentiant cum Ioëlis c. 2. verbis: *Conuertimini ad me in ieiunio, & fletu.* Porro qui lacrymas pœnitentiæ fundit, theſaurizat in cælo; cum pœnitentis lacrymæ veluti cæleſtes margaritæ in Dei pectore aſſeruentur, theſaurumque cæleſtem locupletent. Nam Pſ. 55. vbi ex Vulgata legimus: *Poſuiſti lacrymas meas in conſpectu tuo*; ex Symmacho legitur: *Poſuiſti lacrymas meas intra ſe.* Par quidem eſt, vt intra ſe noſtras lacrymas Redemptor noſter excipiat; vt ibi lacrymæ reponantur, vnde pro nobis ſanguis effluxit: itáque ſaltem fiat, vt ſanguinem lacrymis compenſemus.

Pœnitentis lacrymæ margaritæ.

68. *Theſaurizate vobis theſauros in cælo: Ibi theſaurizauit ſibi Abraham per hoſpitalitatem; Iob per egenorum miſerationem; illic theſaurizauit ſibi Samuel per iuſta iudicia: ita Dauid, omneſque ſancti*, ait Origenes. *Si pecunias tuas Deo mutuas dederis, incolumis in poſterum theſaurus tuus manebit; ac nullo certè negotio, aut iactura ſubſequetur mutui redditio. Nam gratiam habet Deus, & cum nobis debet, & cum ſoluit; libentiuſque fœneratores ſuos contuetur; quàm eos, à quibus nihil mutuò accepit: & quibus maximè ille debet, hos & maximè amat. Quare ſi perpetuam cum illo amicitiam inire vis, effice, vt multum tibi ille debeat: neque enim ſic delectatur debitoribus ſuis creditor, ſicut Deus ſuis creditoribus. Quibus nihil debet, eos auertit; quibus autem debet, ad eos occurrit*, ait Chryſoſtomus hom. 15. in Matth. *O homo ſi ſic permanſurus es, quæ tua ſunt hîc repone: ſi illuc iturus es, hîc, quæ tua ſunt, cur derelinquis? Qui relinquenda ſeruas, alienorum cuſtos eſt, non ſuorum. Homo mitte, & præmitte theſaurum tuum in cælos, ne cæleſtem animam demergas in terram. Aurum de profundo terræ, anima ab excelſis cæli eſt: Melius proinde eſt ad ſedem animæ deferri aurum, quàm in ſepulchro auri anima demergatur*, ait Chryſol. ſerm. 22.

tom. 2. hom. 4. ex diuerſis.

69. Oſeæ 11. Dominus ait: *In funiculis Adam traham eos: in funiculis hominum traham eos*, legunt Septuaginta, Theodotio, Aquila, & Symmachus. Affectus, quibus ex auaritia homines tenaciter alligantur ad ea, quæ poſſident, conſeruanda, hominum funiculi ſunt: per hos funiculos ſe homines ad ſe tracturum Dominus ait; proponendo ſcilicet ſalutarem modum, quo ea, quæ poſſident, ſeruare poſſint; vel magno tum fœnore commutare: & ſic ipſi Deo, & hominum ſaluti, & humanæ auaritiæ ſine auaritiæ culpa ſatisfiat. Id egregiè explicat Chryſologus ſerm. 25. dicens: *Quàm cupis pecuniam perdurare, perpetuare ſacculos diuitiarum, condita permanere qui dicit: Facite vobis ſacculos, qui non veteraſcunt. Ecce docet auaritiam, qui cœperat ſuadere contemptum: & qui theſaurizantes temporaliter arguebat, ad te-*

Modus laudabilis auaritiæ ſatisfaciendi. Luc. 12.

tum cupiditatis fomitem iubet ſacculos ſine fine perquiri. Chriſte, quò te pertrahit amor ſuorum! vt auarum lucrifacias facis eum, quod deſideras audire: aeternos theſauros, qui non deficiant, vis parari; vt auarus dum conſueta percurris ad lucra, aut virtutem capiat, aut à virtute capiatur. Domine, tu vidiſti, quia in theſauris tota fides, tota ſpes in ſacculis ſit auaris: & ideo imputribiles in cœlo ſacculos vis parari; vt qui te non ſequitur ad cœlum, ſequatur ſaltem ſacculos ſuos. Auare, fac tibi ſacculos erogando; quia quicquid pauper acceperit, Pater cœleſtis ſuſcipit. Non erit in reddendo durus, qui profuſus eſt in largiendo. Benè ergo Auguſtinus ait: *Cum egenis eleemoſyna erogatur, quod periturum erat in terra, ſeruatum eſt in cœlo.* De eleemoſyna, B & mercede eleemoſynæ à Deo retribuenda plura dicentur feria 6. poſt cineres.

70. Euangelium Domini monitum de theſaurizando in cœlo, egenis ſubueniendo, quàm eximiè, quàm feliciter ſeruauerit Tiberius ſecundus Orientis Imperator, refert Gregorius Turonenſis l. 5. c. 19. *Cum Tiberius multa de theſauris, quos Iuſtinus aggregauit, pauperibus erogaret;*

Tiberij Orientis Imperatoris in pauperes liberalitas eiuſque præmium.

& Auguſta, ſcilicet Sophia Iuſtini vidua coniux, *eum frequentius increparit, quòd rempublicam redegiſſet in paupertatem; diceretque: Quod ego multis annis congregaui, tu infra paruum tempus prodigè diſpergis. Aiebat ille: Non deerit fiſco noſtro; tantùm pauperes eleemoſynam accipiant, & captiui re-* C *dimantur: hic eſt enim magnus theſaurus, dicente Domino: Theſaurizate vobis theſauros in cœlo, vbi neque ærugo, neque tinea corrumpit; & vbi fures non effodiunt, nec furantur. Ergo de quo Deus dedit, congregemus per pauperes in cœlo, vt nobis Dominus augere dignetur in ſæcula.* Tiberius poſtea, *deambulans per palatium vidit in pauimento domus tabulam marmoream, in qua crux Dominica erat ſculpta, & ait: Cruce tua Domine frontem noſtram munimus, & pectora; & ecce Crucem ſub pedibus conculcamus. Et dicto citius iuſſit eam auferri: defoſſaque tabula, atque erecta, inueniunt ſubtus & aliam hoc ſignum habentem; nudanſeſque iuſſit auferre: qua amota reperiunt & tertiam; iuſſuque eius & hæc aufertur. Qua ablata inueniunt magnum the-* D *ſaurum habentem ſupra mille auri centenaria; ſublatum aurum pauperibus adhuc abundantius subminiſtrat. Quid ei Dominus in poſterum tranſmiſerit, non omittam. Narſes Italiæ* Dux *in domo ſua occultam ciſternam magnam fodit, in qua multa millia centenariorum auri, argentique repoſuit; ibique interfectis conſcijs, vni tantùm ſeni per iuramentum condita commendauit. Cum ſenex Tiberij eleemoſynas aſſiduè cerneret, pergit ad eum dicens: Theſaurum Narſetis reconditum habeo; quod in extremo vitæ poſitus celare non poſſum. Tunc Tiberius mittit ad locum pueros ſuos; peruenientes ad ciſternam, deopertamque ingrediuntur; in qua tantum aurum, argentumque reperiunt, vt per multos dies vix euacuaretur* E *à portantibus. Ex hoc ille amplius hilari animo diſpenſauit egenis.* Deum cum Auguſto æmula liberalitate certaſſe dici poteſt. E theſauraria autem Narſetis ciſterna, qua auaritiæ hydropicus ſuam ſitim vix ſedaſſet, cum Tiberius eleemo-

Ioan. 4.

ſynas erogaret, prodiit fons *aquæ ſalientis in vitam æternam*; largiſſimamque diuitiarum poſſeſſionem cum pietate, bonoque opulentiæ vſu coniungi poſſe egregiè Auguſtus oſtendit.

71. Sed quoniam diabolus omni conatu nititur difficillimam Chriſtianam legem oſtendere contra diuinum teſtimonium, quo Dominus teſtatus eſt: *Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue*:

Hæreſis Pelagianorum

hinc diabolica fraude hæreſis inuenta eſt, qua A Manichæi, Apoſtolici, Pelagiani, Euſthatiani, & alij damnabant poſſeſſionem, vſumque diuitiarum: quam hæreſim benè confutant S. S. P. P. Hieronymus lib. 1. contra Pelagium, Auguſt. epiſt. 89. quæſtione 4. & epiſt. 106. & alibi.

damnant poſſeſſionem diuitiarum conſutatur. Matth. 18. 30.

Benè ergo Gregorius explicans verba Iob 36. *Deus potentes non abijcit, cum & ipſe ſit potens*: non diuitum potentiam ex opum poſſeſſione prouenientem, ſed ſuperbiam ex opulentia natam damnandam eſſe docet: *Potentiam Deus tribuit, elationem potentiæ malitia noſtræ mentis inuenit. Tollamus ergo quod de noſtro conſulimus, & bona ſunt, quæ Deo largiente poſſidemus.*

26. Mor. c. 24.

Similiter apud Hieronymum loco citato de Abrahamo, aliiſque iuſtis diuitiarum poſſeſſoribus dicitur: *Cum ipſi diuitijs ad bona vtentes opera diuites eſſe deſierint; immo cùm non ſibi, ſed alijs diuites fuerint, diſpenſatores magis Dei, quàm diuites appellandi ſunt.* Quare de diuite ſibi tantùm, non proximis opulento Domini verba Matth. 19. intelligenda ſunt: *Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regna cœlorum.*

Vbi neque ærugo, neque tinea demolitur;
vbi fures non effodiunt,
nec furantur.

72. SI cœlum ipſum rapinæ expoſitum eſt, iuxta Domini teſtimonium Matth. 11. *Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*; quo pacto, qui in cœlo theſaurizat, ſecurus à raptoribus eſſe poteſt? Reſpondetur theſaurizare theſauros in cœlo, ſignificare acquiſitionem meritorum in ordine ad æternam gloriam. *Factus eſt theſaurus tuus meritum tuum*, ait Auguſtinus. Porro cum plures æternam gloriam merentur, atque adeo cœlum rapiunt; aliorum merita, & præmia non imminuunt, ſed illorum potius accidentalem gloriam augent. Quare de æterna hæreditate dixit Gregorius, *Eam cohæredum numerus non anguſtat.* Propterea cœ- D leſtes theſauri non ærugini, neque tineæ obnoxij eſſe dicuntur; æruginis enim nomine inuidiam intelligit Origenes: ſimiliter per tineam inuidia ſignificatur; de inuidis præcipuè dicitur Iob 4. *Conſumentur velut à tinea.* Nam ſicut teſte Gregorio: *Tinea de veſte naſcitur, & eandem veſtem, de qua oritur, ariendo corrumpit*: ſic inuidia inuidum cor, vnde oritur, tineæ inſtar corrodere videtur.

In Pſ. 36. Conc. 1. Theſaurus cæleſtis quòd à multis rapiatur non penitus de imminuitur. Gregor. in Moral.

t. 1. hom. 4. ex diuerſis. 5. Mor. 17. Inuidia eſt tum æruginis, tum tineæ ſimilis.

Nulla ergo in cœleſtibus theſauris ærugo, tinea nulla locum habet; quia nulla ibi inuidia reperitur; cùm ſancti aliorum meritis non inuideant; ſed illis mirificè gaudeant. Cœlorum igitur regnum tale eſt, vt illud quò plures rapiunt, eò magis ſingulorum au- E geatur, & ſtabiliatur principatus. Teſtatur id Dauid Pſalm. 138. *Nimis honorati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum.* Vnde autem prouenit iſta maior principatus corroboratio? ſubdit regius Vates: *Dinumerabo eos, & ſuper arenam multiplicabuntur*: ex magno iuſtorum numero fit, vt alter alterius augeat, & ſtabiliat principatum. Propterea Dei electos ignitis carbonibus in ſacris litteris aſſimilari legimus; quia ſcilicet aucto illorum numero ſingulorum ardor, & lux non imminuitur, ſed augetur. Electi myſticè repreſentantur celebri illa Ezechielis viſione c. 1. de ijs autem ibi dicitur: *Aſpectus eorum quaſi carbonum ignis ardentium, & quaſi aſpectus lampadarum.* Vbi Greg ait:

Hom 1.

Quia Sanctiviri quoſdam iuxta ſe poſitos quaſi tangendo ad amorem patria cæleſtis accendunt, carbones ſunt: quia verò quibuſdam longè poſitis lucent; eorum itinera ne in peccati ſui tenebras corruant, lampades fiunt. Iuſti ergo alios accendendo, & illuminando ſua merita, atque adeo cœleſtes ſibi theſauros mirificè augent, & roborant.

Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum.

73. THeſaurus, *aut cor hominis per eleemoſynam leuat ad cælum, aut per auaritiam demergit in terram*, ait Chryſol. ſerm. 22. Porro tàm in corde, quàm in igne pyramidalis figura conſpicitur: & quidem de humano corde verè dici poteſt: *Igneus eſt illi vigor, & cæleſtis origo.* Ignis ſurſum pyramidis cuſpidem erigit, eo quòd naturali propenſione ad ſuperiorem ſphæram feratur: è contrario, cum humanum cor pyramidem inuertat dirigendo cuſpidem terram verſus, indicat ſe naturali propenſione terrena bona, terrenoſque theſauros appetere. Hac de cauſa Dauid Pſal. 50. *Cor mundum* efflagitabat, cordiſque *Spiritum rectum*; qui, ſcilicet ſurſum veluti pyramidalis ignis tenderet. *Spiritum rectum fac, vt rectus ad cæleſtia dirigatur*, ait Hugo Card. Nec cor erga diuitias terrenas apponamus, rectam homini tantùm à Creatore datam corporis figuram docet Bernardus Cantic. ſerm. 24. *Corporis ſtaturam dedit homini Deus rectam; vt hominem interiorem, qui ad imaginem Dei factus eſt, ſpiritualis ſua ſeruanda rectitudinis admoneret; & decor limi deformitatem argueret animi. Quid enim indecentius, quàm curuum recto corpore gerere animum? Peruerſa res eſt, & fœda luteum vas, quod eſt corpus de terra, oculos habere ſurſum; ſpiritualem verò, cæleſtemque creaturam ſuos oculos, id eſt internos ſenſus, & affectus trahere in terram deorſum. Erubeſce anima diuinam in pecorinam commutaſſe ſimilitudinem: erubeſce volutari in cœno, qua de cœlo es. Quærere, & ſapere qua ſunt ſuper terram, curuitas animæ eſt: & è regione meditari, ac deſiderare, qua de ſurſum ſunt, rectitudo.*

74. Ex Platone refert S. Ambroſius, *Quod qui volunt aurum quærere, prius ſe luto oblinant.* Vtinam ad aurum quærendum corpus tantùm luto eſſet oblinendum, & non etiam peccatorum cœno animua fœdaretur. Benè ergo Bernardus monet: *Erubeſce anima volutari in cœno, quæ de cælo es.* Qui de cœlo eſſe ſe noſcunt, nec à cœleſti Patre degeneres eſſe volunt, cum Ambroſio dicant: *Nos aurum quærimus, quo corpora noſtra mundemus. Bonum aurum ſanguis eſt Chriſti, diues ad pretium, profluus ad lauandum omne peccatum.*

Ambroſ. in præfat. Pſ. 36

Ambroſ. ibidem.

Aurum, quod à nobis eſt expetendum eſt ſanguis Chriſti.

FERIA V. POST CINERES.

Cùm introiſſet Ieſus Capharnaum, acceſſit ad eum Centurio rogans eum, &c. Matth. VIII.

Euangelij nexus, & ordo.

1. IN hac Euangelicâ hiſtoriâ Domini verbis laudatus Centurio quatuor virtutum egregium ſpecimen præbet. Primò Charitatis erga paralyticum ſeruum; cuius languorem Domino præponens, eius ſanitatem precibus impetrare nititur. *Domine puer meus iacet in domo paralyticus, & male torquetur.* 2. Humilitatis: *Domine non ſum dignus vt intres ſub tectum meum.* 3. Fidei: *Tantùm dic verbo, & ſanabitur puer meus.* 4. additur Religio in Deum propter extructam Synagogam, teſtantibus Iudæis Luc. 7. *Synagogam ipſe ædificauit nobis.* Quatuor hiſce virtutibus, veluti quatuor rotarum curru, cœlum verſus tendere videtur; ita vt meritò de illo prædici potuerit: *Recumbet cum Abraham, & Iſaac, & Iacob in regno cælorum.* Porrò myſticus hic Centurionis currus Ezechielis curru c. 1. aptè figuratur: quatuor enim Centurionis virtutibus enumeratis quatuor, quæ Ezechielis currum trahebant, animalia reſpondent: *Similitudo vultus eorum facies hominis, facies leonis, facies bouis, & facies aquilæ.* Per hominem ſignatur Religio in Deum; hominibus enim dicitur 2. ad Cor. 6. *Vos eſtis templum Dei.* Per leonem ſignari poteſt amor in paralyticum: nam cùm paralyſis ſit neruorum reſolutio, iuxta Celſum l. 2. c. 1. leoni leunculus naſcitur veluti paralyticus adeo infirmis neruis, vt ex Plin. l. 8. c. 16. integro duorum menſium ſpatio moueri nequeat; ſex verò menſium abſoluto ſpatio vix poſſit incedere; quo tempore leonis parentis aſſiduum amorem experitur. Preterea ex eodem Plinio l. 28. c. 8. leonis adeps tumidos ex decidentibus humoribus articulos exſiccat, quod maximè ad paralyſim curandam iuuat. Per bouem, qui iugo facilè ceruicem ſubdit, humilitas indicatur. Per aquilam denique acuta oculorum acie præditam fidei perſpicacitas inſinuatur.

Leo valde imbecillus naſcitur

Cùm introiſſet Capharnaum, acceßit ad eum Centurio rogans eum.

2. CVm complures legiones à Romanis in diuerſis prouincijs alerentur, legio ſexta, quæ ferrea cognomine dicta erat, in Iudæa degere conſueuit, vt auctor eſt Dio hiſt. Rom. l. 55. cuius legionis vnum ex Centurionibus hunc fuiſſe exiſtimamus,

Centurio Euangelicus ex legione cognomento ferrea.

ait Baronius. Felix igitur iſte Centurio ex ferrea legione ad pretioſiſſimum aurum comparandum tranſlatus eſt, de quo Dominus Apoc. 3. 10. ait: *Suadeo tibi emere a me aurum ignitum, probatum. Quid aurum, niſi ſapientiam appellas? de qua per Salomonem Prou. 21. dicitur: Theſaurus de-*

Amor ferrea reddit aurea.

ſiderabilis requieſcit in ore ſapientis. Aurum nempe Sapientiam vidit, quam theſaurum vocauit. Quæ & rectè auri appellatione ſignatur; quia ſicut auro temporalia, ita ſapientia bona æterna mercantur. ait Gregor. 4. Mor. c. 35. Tale aurum dicitur ignitum; quia teſte Ambroſio Apoc. 3. *Sapientia eorum mentes, in quibus habitat, in Dei, & proximi amorem accendit.* Hanc ſapientiam cœleſti gratia aſpirante conſecutus Centurio ex proximi charitate per alios, & per ſe ſerui ſanitatem à Domino impetrare ſtuduit, dicens: *Puer meus iacet in domo Paralyticus:* ex charitate verò in Chriſtum Dominum dixit: *Domine noli vexari*, Lucæ 7. Hoc eſt, cum Deus ſis, & corpore abſens curare poſſis, cùm tamen humanæ carni te ſubieceris, ne itineris laborem, & moleſtiam ad ſeruum meum viſendum, & curandum ſuſcipias. Rurſus de ſapientiæ auro, quod, vt ematur, Dominus ſuadet, ait Rupertus: *Eme aurum ſapientiæ ignitum ex charitate, probatum ex fide per charitatem operante.* Verè probatum ex fide aurum Centurio habuit; cum de eo Dominus dixerit: *Non inueni tantam fidem in Iſraël.* Porro ſpiritualem alchimiam, qua Centurio ex ferreæ legionis milite aureæ charitatis miles effectus eſt, benè docet Auguſtinus in illa Pſalm. 149. verba: *Ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis*; vbi de vinctis per hæc vincula ait: *Ferrea ſunt, quandiu timent; amant, & aurea erunt.* Lib. 2. Machab. c. vlt. legimus: *Extendiſſe Ieremiam dexteram, & dediſſe Iudæ gladium aureum, dicentem: Accipe ſanctum gladium munus à Deo, in quo deijcias aduerſarios populi mei Iſraël.* Similiter Centurioni antea ferreæ legionis militi aureus ille gladius datus eſt, quem Apoſt. 6. ad Eph. vocat *Gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei.* Nam, vt refert L. Dexter in Chronico, Euangelicus hic Centurio Chriſtianæ militiæ adſcriptus, Euangelicam legem in Iudæa, & Hiſpania prædicauit. Sed vt ad Euangelicam hiſtoriam reuertamur; vt paralytico ſeruo ſanitatem Centurio à Domino impetraret, primò Iudæorum ſeniores; deinde ſuos ex Romanis amicos miſit, poſtremò ipſemet venienti Domino obuiam venit, ſeniores Iudæos, & amicos miſſos refert Lucas c. 7. v. 13. & 6. ipſum Centurionem obuiam veniſſe hoc c. 6. refert Matthæus. Quare Matthæus, & Lucas inuicem non contradicunt; ſed alter refert, quod alter omiſit. *Non eſt abſurdum miſſos eſſe primò alios, qui illud dicerent; deinde ipſum quoque acceſſiſſe, ac per ſe iterum eadem dixiſſe. At, inquies, Lucas alterum non ſcripſit: ego autem ſibi alterum à Matthæo prætermiſſum eſſe reſpondebo, idque non eſſe eorum, qui repugnantia dicunt; ſed eorum potius, qui quæcumque ab altero prætermiſſa ſunt, diligenter ſupplent:* ait Chryſoſt.

Chryſoſt. hom. 27. in Matth. Auguſt. in Ioan. tract. 36.

Sic, cum Euangelij textum alium explicaret Auguſt. ait: *Quæ à Ioanne prætermiſſa ſunt, apud alios Euangeliſtas leguntur; ſicut apud hunc inueniuntur multa, quæ illi ſimiliter in ſua narratione tacuerunt.* Ideo quatuor Euangelia, potius vnius Euangelij libros eſſe dixit idem Auguſtinus in Ioa: tract. 36. eò quòd omnes Euangeliſtæ ad integram hiſtoriam conflandam ſimul concentrant. Non eſt ergo cur Oliander duos Centuriones ſeruorum ſanitatem à Domino flagitaſſe aſſerat; alterum ſcilicet à Matthæo, alterum à Luca relatum. Sicut non eſt, cur idem auctor Chananæas duas, vt obſeſſas à Dæmone filias liberarent, Dominum adeuntes diſtinguat; eò quòd Marcus Chananæam pro filia domi, vbi Redemptor erat, obſecraſſe; Matthæus verò in via Chananæam oraſſe referat; cum mulier eadem vtrumque fecerit.

Et dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & malè torquetur.

3. IN his verbis elucet prima Centurionis virtus, nempe eximia in languentem ſeruum charitas; quia illius ſanitatem à Domino impetrare, per alios primò, deinde per ſeipſum Domino obuium enixè conatur; ſeruan. in hoc, quod Eccleſiaſticus c. 33. v. 31. monet. *Si eſt tibi ſeruus fidelis, ſit tibi quaſi anima tua; quaſi fratrem tuum ſic eum tracta: quoniam in ſanguine animæ comparaſti illum.* Æquum profectò eſt, vt domini ſeruos fideles quaſi animam, hoc eſt vitam ſuam diligant; cum legamus à ſeruis quaſi propriam vitam dominos fuiſſe dilectos; ita vt, quamuis indiſcreto affectu, dominorum mortem propriæ vitæ limitem eſſe voluerint.

Serui in dominorum funere vltrò mortem ſubierunt.

Quare de Gallis Cæſar l. 6. de bello Gallico ait: *Serui, & clientes, quos ab his dilectos eſſe conſtabat, iuſtis funeribus confectis, vnà cremabantur.* De iiſdem Pomponius Mela l. 3 cap. 2. ait: *Erant, qui ſe in rogos ſuorum, velut vnà victuri libenter immitterent.* Metro Antonij ſeruus ſtimulatus ad dominum perimendum, conuerſo in ſe gladio ſeipſum interemit, teſte Plutarcho in Antonio. Plura refert Seneca l. 3. de beneficiis c. 23. & ſequentibus.

4. Cur ſeruis ab heris charitas exhibenda ſit, rationem reddit Apoſtolus ad Eph. 6. ex eo ſcilicet, quòd tam ſeruus, quàm herus Dei creatoris conſeruus ſit: dominos ergo alloquens ait: *Illorum, & veſter Dominus eſt in cælis; & perſonarum acceptio non eſt apud Deum.* Quare Matth. 18. 22.

Seruos erga, ex charitate beneuolè ſe gerere Omnes debent.

Seruum, qui cum conſeruo ſuo nimis durè ſe geſſit, *& tenens ſuffocabat eum, dicens: Redde, quod debes: iratus dominus eius tradidit eum tortoribus.* Hinc Philo apud S. Maximum hom. 7. ait: *Talem se domeſticis ſeruis præſta, qualem Deum in te eſſe velles: vt enim audimus, ſic à Deo audiemur; atque vt intuemur alios, ſic nos Deus intuebitur. Offeramus ergo miſericordia miſericordiam, vt ſimili ſimile conſequamur.* Non diſſimiliter Seneca ep. 47. monet: *Cum ſeruis familiariter te viuere decet prudentiam tuam. Serui ſunt? immo homines. Serui ſunt? immo contubernales. Serui ſunt? immo humiles amici. Serui ſunt? immo conſerui, ſi cogitaueris tantumdem in vtreſque licere fortunæ. Mariana clade multos ſplendidiſſimè natos fortuna depreſſit: alium ex illis paſtorem, alium cuſtodem caſæ fecit.* Si fortunam feciſſe ethnicus Seneca cenſuit, vt aliquis ex nobiliſſimo viro paſtor euaſerit: multò mirabilior diuinæ gratiæ vis eſt habenda; maioremque metamorphoſim effeciſſe eam legimus; cum Oneſimum antea furacem, & fugacem ſeruum, poſtea ex Ethnico Chriſtianis myſterijs ab Apoſtolo initiatum, Epheſiorum Epiſcopum, celebremque martyrem effecerit; vt habetur ex Martyrologio 16. Febr.

5. Præterea cur erga ſeruum dominus bene ex debita charitate ſe gerere debeat, rationem aliam affert Eccleſiaſticus dicens: *Quoniam in ſanguine animæ comparaſti illum*; hoc eſt, quoniam eius ſanguinis, hoc eſt vitæ ſeruandæ obligatione obſtrictus eum emiſti; vt aut in eius vitam

tus

ſus nullum habeas? alioqnin quæret Deus ſanguinem eius de manu tua; & ſanguis illius erit in caput tuum. A

6. Denique Auguſt. 19. de ciuit. c. 16. ex nomine, quo familiæ caput appellatur, colligit herum paterna dilectione ſe erga ſeruum gerere debere: *Naturalis ordo ita præſcribit, vt nomen patrumfamilias hinc exortum ſit, & tam latè vulgatum, vt iniquè etiam dominantes hoc ſe gaudeant appellari. Qui autem veri patresfamilias ſunt, omnibus in familia ſua tamquam filijs ad colendum, & promerendum Deum conſulunt.* Egregium profectò erga ſeruos charitatis exemplum præſtitit S. Ludouicus Galliæ Rex. Nam, vt mancipium triremi addictum Chriſtianæ legis doctrinam addiſceret, ipſe rex veluti remex eius locum interim occupare, remoque adſtare non erubuit. Ita vt non mirum ſit tam feliciter pijſſimum remigem ad cœleſtis patriæ portum appuliſſe. Plus illi profectò remus, quàm ſceptrum decoris attulit: potuitque nauigium illud regis purpurâ verius, quàm aureo vellere nauis Argo gloriari. Priſco tempore fœcundiorem fuiſſe tellurem ait Plin. l. 18. cap. 3. cum *manibus Imperatorum colebantur agri, gaudente terra vomere laureato, & triumphali aratore*, qualis Verranus fuiſſe perhibetur. Sed multò verius dicere poſſumus, Gallicam triremem felicem ſemper curſum habuiſſe; cum laureato, & triumphali remo, ad quem remex Ludouicus adſtiterat, impelleretur. *Quid de hac naui feciſſet eorum vanitas, qui errore eo, quo colunt omne, quod fingunt, Argonautarum infelicium puppem fabuloſis literis ſacrauerunt; atque etiam nunc in cælo videre ſe credunt, & inter aſtrorum choros numerant?* Sancti Paulini verba vſurpantes dicere poſſumus.

Seruus erga pijſſimum ſanctis Ludouici exemplum.

S. Paulinus Epiſt. ad Macarium.

7. Porrò pueri nomen, quod hic ſuo ſeruo Centurio tribuit, tripliciter in ſacris literis accipitur. Primò ſi ad ætatem referatur, tum teneriori ætati, tum adoleſcentiæ conuenire reperimus. Hinc de Domino recens nato Herodes dixit Matth. 2. *Interrogate diligenter de puero*: & de Ioſepho ſexdecenni Ruben dixit Gen. 37. *Puer non comparet.* 2. Puer dicitur ſeruus; qui enim hic apud Matth. puer dicitur, apud Lucam ſeruus appellatur. Similiter Gen. 24. vbi de Abrahamo dicitur: *Dixit ad ſeruum ſeniorem domus ſuæ*; iuxta Septuaginta legitur: *Puerum ſeniorem domus ſuæ.* Hunc autem octogenario maiorem fuiſſe bene cenſet Pererius. Quare Ambroſ. lib. 1. de Abraham cap. vlt. ait: *Diſce hinc, quòd etiam ſenioris ætatis ſeruuli pueri dicuntur à dominis, vel à quibuſque potioribus. Vnde & quidam poeta hoc ſequendum putauit, ſiue in eorum vſum, qui ſibi docti, & ſapientes videntur, ipſe hoc reperit; ſiue de noſtris ipſe tranſtulit; ſiue tranſlatum inuenit: Paſcite vt ante, boues, pueri; ſubmittite tauros. Vnde & pueros dicimus, quando ſeruulos ſignificamus, non ætatem exprimentes, ſed conditionem.* 3. Pueri nomen tribuitur filijs. Hinc Lucæ 11. paterfamilias ait: *Pueri mei mecum ſunt in cubili*, & Act. c. 4. æterno Patri dicitur: *Conuenerunt aduerſus ſanctum puerum tuum Ieſum, quem vnxiſti.* Sed cum Ioannis c. vltimo, Apoſtolis poſt piſcationem Dominus ignotâ ſpecie apparens dixit: *Pueri, numquid pulmentarium habetis?* tunc vel eos pueros vocauit, hoc eſt operarios ditioribus ſua in arte ſeruientes: vel pueros blanda voce nominauit, quaſi filios. Non diſſimiliter hic Centurio ſeruum puerum vocat, eo quòd illum, vt filium haberet; vel inſuper, quod eum in filium, & hæredem adoptaſſet, dicente Luca: *Illi erat pretioſus.* Quam ſerui adoptationem apud Romanos conſuetam fuiſſe, indicat Plinius l. 7. c. 36. *Catienus Philotimus patronum adeo dilexit, vt heres omnibus bonis inſtitutus, in eius rogum ſe iaceret.* Hinc Plutarchus in Politicis, qui apud Romanos verſabatur, ſuadet liberos adoptare, vt ſimili adoptionis ſpe ſerui heris ad nutum obſequi condiſcant. Idem in vſu fuiſſe apud Hebræos inſinuatur Prou. 17. *Seruus ſapiens dominabitur filijs ſtultis; & inter fratres hæreditatem diuidet.* Præterea, ſi, vt in Chronico docet Lucius Dexter Centurio hic Hiſpanus fuit; apud Hiſpanos fidos ſeruos adoptandi in filios, & hæredes mos etiam fuit. *Quod apud noſtrates non omnino abolitum eſt*, ait Hiſpanus auctor Salazar; *cum conſtet nobiliſſimas quaſdam Hiſpaniæ familias, cum legitimi heredes virilis propaginis non ſuppetunt, ſeruum ex ijſdem familijs optimè meritum ad hæreditatem capeſſendam vocare.* B

Pueri nomen tripliciter vſurpatur.

Virg. Ecl. 1.

Serui in filios adoptabantur.

Salazar in Prou. c. 17.

8. Quæri extremo loco poteſt, cur non Centurio paralyticum ſeruum ad Dominum transferri curauerit? ſicut Marci 2. in eadem Capharnai vrbe: *Venerunt ad eum ferentes paralyticum. Et cùm non poſſent offerre eum illi præ turba, nudauerunt tectum, vbi erat; & patefacientes ſubmiſerunt grabatum, in quo paralyticus iacebat.* Ibique dicitur Dominus, eorum fide viſâ paralyticum curaſſe. Reſpondent quidam apud Leontium, propterea Centurionem ſeruum non adduxiſſe, quia iam agebat animam; & ideo timuiſſe, ne in via agitatus moreretur: de hoc enim ſeruo Lucæ 7. dicitur: *Malè habens erat moriturus*, hoc eſt morti proximus. Sed contra benè ait Leontius Centurionem, qui credidit morientem ſolo verbo ſanari à Domino poſſe; eundem credidiſſe etiam exiſtimandum eſt, poſſe Chriſtum efficere, ne per viam morti proximus moreretur. Propoſitæ difficultati reſpondet S. Paſchaſius de Centurione dicens: *Manifeſtè nouerat Chriſti potentiam, quod nec loco concluditur, nec fine terminatur; ſed vbique poſſet. Idcirco ſicut nec venire illum neceſſe ad eum credidit; ita nec deferre famulum ex domo ad eum putauit.* Benè ergo à Chryſoſtomo dicitur: *Centurio his, qui per tectum demiſerunt lectulum, multò præſtantior. Non enim præſentiam Chriſti quæris corporaliter; neque ipſum ægrotum duxit ad medicum, ſed ſumma de Chriſto exiſtimans, ac Deum ipſum eſſe non dubitans: Dic verbo ſolo, ait.* C D

Paſchaſius in Matth. c. 8.

In Matth. hom. 27.

Et ait illi Ieſus: Ego veniam, & curabo eum.

9. QVod adeo facilem, promptumque ſe Dominus ad Centurionis ſeruum curandum exhibuerit, nemo miretur. Si enim Centurio de ſerui ſalute ſollicitus erat; eo quòd teſte Luca, *illi erat pretioſus*; ſollicitior de eiuſdem ſalute Dominus erat, eò quòd illi ſimiliter pretioſus erat: *Cum non corruptibilibus auro, vel argento, ſed pretioſo ſuo ſanguine* cum redempturus eſſet, & per corporalem ſalutem ad ſpiritualem eſſet adducturus. *Vilis Deo eſt mundus præſens, pretioſa eſt anima humana*, ait Gregorius 18. Mor. c. 23. Eccleſiaſticus 33. 31. cum ab hero ſeruum diligendum eſſe monuiſſet, rationem reddit: *Quoniam in ſanguine animæ comparaſti illum*: hoc eſt, age cum ſeruo tuo, tamquam cum fratre; quia multa cum pecunia, veluti ſanguine tuo illum emiſti: largior enim pecunia, veluti ſanguineo ſudore comparatur; ideo nummi vulgo ſecundus ſanguis dici ſolent. Similiter Chriſtus Dominus quemlibet hominem valde diligendi motiuum habet; cum eum proprio ſanguine ſibi comparauerit. E

c. 7.

Petri ep. 1. c. 1.

Et reſpondens Centurio ait: Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum; ſed tantùm dic verbo, & ſanabitur puer meus.

Humilitas ad veritatis lumen acquirendum eſt via.

10. CVm antea inſignem charitatem erga ſeruum oſtendiſſet; poſtea erga Dominum eximiæ humilitatis, & fidei ſpecimen Centurio dedit. Domum enim ſuam indignam, quò Dominus ingrederetur, confeſſus eſt; & ipſum Dominum vnico verbo ſeruum curare poſſe credidit dicens: *Tantùm dic verbo, & ſanabitur puer meus.* Per hoc tamen Domini loquelam neceſſariam ad ſerui ſanitatem eſſe non exiſtimauit. Si enim hoc eodem capite leproſus externam Chriſti vocem ad ipſum mundandum neceſſariam eſſe non credidit, ſed tantùm internum voluntatis actum, dicens: *Domine, ſi vis, potes me mundare:* multò magis id Centurionem, cuius fides alijs prælata eſt, credidiſſe dicendum eſt. Dixit ergo: *Dic verbo*; tum, vt ſibi benignus Redemptoris aſſenſus innoteſceret; tum, quia Dominum, vt verum hominem humano more agere, adeoque externa voce voluntatis actum ſignificare exiſtimauit; tum denique, quia vnicum verbum, & Domini imperium efficax eſſe ad ſeruum curandum credidit. Verbum enim in Scriptura pro imperio ſumitur: vt hoc eodem capite de Domino dicitur: *Eijciebat ſpiritus verbo.* Porrò Centurio ſibi per humilitatem ad tam eximiam diuinæ fidei veritatem aditum aperuit. Nam, vt Auguſt. epiſt. ad Dioſcorum ait: *Non aliam ad capeſſendam, obtinendamque viam veritatis inuenies, quàm quæ inuenta eſt ab illo, qui greſſuum noſtrorum, tanquam Deus vidit infirmitatem. Prima eſt humilitas, ſecunda eſt humilitas, tertia eſt humilitas: quoties hoc interrogaueris, hoc dicam.*

11. Præterea per charitatem in domeſticum ſeruum etiam ſibi aditum ad eximiæ fidei lumen Centurio aperuit. Nam è contrario ex huiuſmodi charitatis defectu in infidelitatem incurritur, dicente Apoſt. 1. ad Timoth. 5. *Si quis ſuorum, maximè domeſticorum curam non habet*; ſcilicet eorum ſpirituali, & corporali bono minimè conſulens; *fidem negauit:* non verbis, ſed operibus. Deum enim per fidem nouimus præcepiſſe: *Domeſticos ſeminis tui ne deſpexeris*, vt Iſa. 58. v. 7. iuxta Septuaginta legitur.

12. Quoad litteram difficultas hic inſurgit, quomodo enim Centurio apud Matth. Dominum in domum ſuam venire renuit; cum apud Lucam legatur: *Miſit ad Ieſum ſeniores Iudæorum rogans eum, vt veniret, & ſaluaret ſeruum eius.* Difficultas augetur, cum apud Lucam etiam Centurio dixerit: *Me ipſum non ſum dignum arbitratus, vt venirem ad te?* Reſpondetur Iudæos ad Dominum miſſos non quidem fuiſſe mendaces, ſed propter fidei defectum malos fuiſſe interpretes Centurionis voluntatis. Cùm enim Centurio ad ſerui ſanitatem à Domino impetrandam Iudæos miſiſſet; ipſi propter fidei defectum Chriſti potentiam non agnoſcentes, non alio modo id Centurionem petere arbitrati ſunt, quàm per corporalem Domini præſentiam; ideoque Centurionem Dominum rogare dixerunt, *vt veniret, & ſaluaret ſeruum eius.* Quod quidem Centurio eximia fide præditus non requirebat: cum Dominum corpore abſentem, diuina autem virtute paralytico ſeruo præſentem eſſe crederet; ideoque Dominum non ad ſe venire, ſed tantùm ſuas preces per alios ei

Lucæ c. 7.

Superbiæ, & humilitatis metamorphoſes.

A ſignificare voluit; cum ſe indignum tali beneficio exiſtimaret. Quare fide illuminatus Centurio bene ſeruaſſe videtur Apoſtoli monitum ad Philipp. 4. *Dominus prope eſt: Nihil ſolliciti ſitis; ſed in omni oratione, & obſecratione petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum.* Contra verò Iudæi Centurionis fidem non habentes *rogabant Ieſum ſollicitè vt veniret.* Seruauit præterea Centurio ex humilitate ſpiritus ſancti monitum Prou. 27. *Laudet te alienus, & non os tuum; & extraneus, & non labia tua.* Nam cum Iudæi illius benignitatem in Iudæorum populum, & beneficam religionem Redemptori laudaſſent, dicentes: *Dignus eſt, vt hoc illi præſtes, diligit enim gentem noſtram, & Synagogam ipſe ædificauit nobis:* Centurio tamen à ſuis laudi- B bus abſtinens Domino aiebat: *Non ſum dignus, vt ſub tectum meum intres: propter quod & meipſum non ſum dignum arbitratus, vt venirem ad te.* Huiuſmodi humilitatis myſticum ſpecimen Moſes prætulit. Cum enim fulgorem tantum amici ſui Moſis faciei Dominus afflaſſet; *vt non poſſent intendere filij Iſraël in faciem Moyſi*; vt dicitur 2. ad Cor. 3. Contra verò ipſe Moſes tantæ à Deo collatæ honorificentiæ neſcius erat; vt Ex. 34. 29. iuxta Septuaginta legitur: *Ignorabat Moſes, quòd glorificatus fuerat aſpectus coloris faciei ſuæ.* Similiter humilis Centurio, cum eius religio, & beneficentia à Iudæis celebraretur; ipſe tamen ſe planè indignum Domini conſpectu exiſtimauit. Ideo S. Bernardus, C cum propter verecundam humilitatem dixiſſet: *Neceſſe eſt abſcondere ſi quid habemus boni; quoniam theſaurum regni cælorum, qui inuenit homo, abſcondit:* addit deinde ſingulare documentum: *Neceſſaria eſt hæc abſconſio non ſolùm ante oculos aliorum, ſed etiam multò magis ante ſeipſum.* Ser. 4. in Pſ. *Qui habitat.* Mirabiles ſunt ſuperbiæ Metamorphoſes: ſed mirabiliores ſunt, quas humilitas exhibet. *Centurio dicendo ſe indignum, præſtitit dignum, non in cuius parietes, ſed in cuius cor Verbum Dei Chriſtus intraret*, ait Auguſt. ſer. 6. de verbis Domini. Superbia Luciferum Angelorum principem in diabolum teterrimum ſpiritum mutauit; & ex cæleſti faſtigio in infernum barathrum deiecit. D Contra verò ex humilitate Ioannes dicens: *Non ſum dignus ſoluere corrigiam calceamentorum eius*; dignus factus eſt, vt non ad pedes procumbens, ſed ſupra Domini caput elatus ſui Conditoris caput ablueret. Superbia Nabuchodonoſorem ex Aſſyrio regno inter beſtias redegit: de eo enim dicitur Iudith c. 1. *Exaltatum eſt regnum Nabuchodonoſor, & cor eius eleuatum eſt.* Sed poſtea veriſſimo euentu eidem à Daniele dictum eſt: *Eijcient te ab hominibus; & cum beſtijs, feriſque erit habitatio tua; & fœnum, vt bos comedes.* Contra ex humilitate, Petrus Apoſtolus peccatorem ſe agnoſcens: ideoque Domini præſentia ſe indignum confeſſus, *procidit, & ad genua Ieſu dicens: Exi à me, quia homo peccator ſum, Domine:* Apoſtolorum caput E conſtitutus eſt, vt Eccleſiæ fundamentum, cæleſtique regni clauicularius, dicente ei Domino: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: & tibi dabo claues regni cælorum.* Superbia Aman ex principatu in aula regia, in ſuſpendium damnauit. *Rex Aſſuerus exaltauit Aman; & poſuit ſolium eius ſuper omnes Principes; cunctique ſerui regis, qui in foribus palatij verſabantur, flectebant genua, & adorabant Aman.* Sed de eodem poſtea dicitur ex eiuſdem Aſſueri imperio: *Suſpenſus eſt Aman in patibulo.* E contrario humilitas Paulum, qui ſe teſtatus eſt indignum vocari Apoſtolum, ſupremo ad Gentium conuerſionem Apoſtolatu dignum effecit. De humilitate, & ſu-

Lucæ c. 7.

Lucæ 7.

Lucæ 1. 16

C. 4. 22.

Lucæ 5. 8

Matth. 16. 18.

Eſther c. 3.

C. 7.

1. ad Cor. 15.

perbis plura habentur Feria tertia Dominic. 2.

Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites; & dico huic: Vade, & vadit: & alij: Veni, & venit: & ſeruo meo: Fac, & facit.

13. DIcendo ſe eſſe ſub poteſtate, non ſignificat ſe, veluti morali forma propria poteſtate informari; ſed alienæ poteſtati ſupremi Ducis eſſe ſubiectum. Hoc enim ſecundo modo eſſe ſub poteſtate in Scriptura ſumitur. Vt Gen. 3. Mulieri dicitur: *Sub viri poteſtate eris*, & 1. ad Cor. 6. 12. *Sub nullius redigar poteſtate.* Primum ſenſum, quem reijcimus, affert auctor Imperfecti in Matth. ſecundus, quem ſequimur, eſt Chryſoſt. in Matth. tom. 27. dicentis Centurionis verbis: *Tu Deus, ego homo: ego ſub poteſtate; tu verò ſub poteſtate non es. Si ergo ipſe, qui homo ſum, & ſub poteſtate aliena, tot, tantaque facile poſſum efficere; quid eſt, quod facere ipſe non poſſis, qui & Deus es, & ſub aliena poteſtate non es? Non enim quaſi ſimile quoddam affert; ſed comparationis præſtantia, quaſi nimium Chriſtus præcellat, hoc dicit.* Ex quo apparet auctorem Imperfecti non eſſe Chryſoſtomum, cum hi oppoſitum ſenſum afferant. Chryſoſtomi ſententiam ſequitur Chryſologus, qui Centurionis verbis ait: *Si ego, qui ſum ſub poteſtate conſtitutus, imperio verbi facio mihi parere ſubiectos; quomodo tu, qui nulli ſubiaces, & cuius omnia ſubiacent poteſtati, verbo non potes iubente curare, ſanitatem mittere, & mandare virtutes? Aut verbo reficere non potes, quod verbo feciſti? Aut aliquid ex aliquo reparare non ſufficis, cuncta ex nihilo qui paraſti?* Ideo S. Paſchaſius ait: *Fecit hic noſter Philoſophus inductionem comparationis à minori ad maiorem.* Addit Chryſoſt. aliam in allata verba interpretationem. Cum enim in Græco textu vox illa *conſtitutus* non legatur; quidam legunt: *Nam ego homo ſum, ſub poteſtate habens ſub me milites*, ſub mea ſcilicet poteſtate milites habens. Quam interpretationem affert quidem Chryſoſtomus, ſed non ſequitur.

Ser. 102.

14. Porro ex ſupra allatis Chryſoſtomi, & Chryſologi verbis habetur, Centurionem Chriſtum Dominum, vt Deum crediſſe. Quod etiam aſſerit Hieronymus dicens: *Vltra corporis tegmen latentem vidit Diuinitatem.* Similiter id ſæpius aſſerit S. Paſchaſius Centurionis verbis ſic loquens: *Neque te paſſionibus, & labore corporis fatigari expeto, quas te pro nobis ſuſcepiſſe penitus non ignoro; ſed maieſtate operari, videlicet verbi potentia. Quia in vna, eademque perſona fides mea mihi Deum, & hominem prædicat.* Idem deinde ſic ait: *Implorat abſentem; vt præſentem ſe inſinuet, cuius indeficiens præſentia vbique adeſt, & potentia omnia complet.* Paulò poſt: *Rex æternus ſub nullius imperans poteſtate, tantùm dic verbo, & ſanabitur puer meus.*

15. Præter tam egregiam Centurionis fidem, credendique lumen eximium erga Chriſtum Dominum; eiuſdem Centurionis fides erga paralyticum ſeruum valde enituit. Nam accipiendo fidem pro fidelitate, qua quis, quod debet, fideliter exequitur, aliorumque in eo repoſitam fiduciam non fallit; talem fidem Centurio mirificè præſtitit. Nam propter fidelis ſerui obſequium, cum ei par rependere deberet; in ſerui ſanitate procuranda ſe ſollicitum, piumque exhibuit: cumque in diuinæ legis honorem ſuis ſumptibus Synagogam etiam ædificaſſet; tam eximia pietate, & fide falſum omnino dictum illud oſtendit: *Nulla fides, pietaſque viris, qui caſtra ſequuntur.* Quare de Euangelico Centurione verè dicere poſſumus: Lucan. lib. 10.

Mira fides, pietaſque viro; qui caſtra ſequutus,
Militis haud vllam detulit inde luem.
Duxiſſent tales ſi priſca in bella Quirites,
Orbem Romuleo cum domuere iugo:
Romanis Aquilis fuerant inſueta rapinis.
Roſtra; vorax fuerat nec tua, Roma, Lupa.

Audiens autem Ieſus miratus eſt.

16. SI admiratio eſt ex ignorantia; Quomodo in Chriſto omnem ignorantiam excludente admiratio poteſt admitti? *Cum mirari nemo ſoleat, niſi de re, quæ illi erat incognita*, ait Auguſt. Reſpondetur primò ad ſacri textus veritatem ſaluandam, in Chriſto admirationem hoc pacto poſſe admitti; vt dicatur tunc verè fuiſſe admiratus, cum in primo ſuæ Conceptionis inſtanti ex infuſa ſcientia rerum mirabilium obiecta cognouit: vitæ tamen decurſu, oblatâ actualis obiecti occaſione præhabitam admirationem oſtendiſſe. Nam, vt docet S. Thom. 1. p. quæſtione 24. art. 3. & 3. p. q. 15. a. 8. ad primam, & q. 24. a. 1. ad 3. Vſitatum eſt in Scriptura, vt tunc res fieri dicatur, cum hominibus innoteſcit. Sic Matth. vltimo, à Domino dicitur: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo, & in terra*: cum eam poteſtatem etiam ante mortem habuerit à Patre datam. *Sciens, quòd omnia dedit ei Pater in manus*, dicitur Io. 9. Similiter Marci c. 10. 21. de adoleſcente, qui præcepta omnia ſeruauerat, dicitur: *Ieſus intuitus eum, dilexit eum*: non quòd tunc primò dilexerit; ſed quòd dilectionem iam antea habitam tunc blando, & arridente vultu adoleſcenti innuens palàm oſtenderit.

Aug. ſt. tom. 6. l. de fide cont. Manich. c. 1.
Admiratio in Chriſto quia præſcientiæ quomodo fuerit.

17. Reſpondetur 2. ex Scripturæ regula iuxta Hebraïcum idioma, interdum vſurpari verba realia ſignificantia actionem pro verbis vocalibus; ita vt dicatur aliquis aliquid facere, quod quidem non facit, ſed factum, aut faciendum ſignificat. Sic Ieremiæ 1. 10. dicitur: *Conſtitui te ſuper gentes, & ſuper regna; vt euellas, & deſtruas, & diſperdas, & diſſipes; & ædifices, & plantes*, hoc eſt, vt vaticinando ſignifices has gentes euellendas eſſe, & deſtruendas; illas ædificandas, & plantandas. Sic Leuit. 13. v. 6. 11. 20. 27. 30 dicitur: *Sacerdos leproſum mundabit, vel contaminabit*, id eſt mundatum, vel contaminatum ſignificabit. Sicut ergo ibi dicitur Sacerdos leproſum contaminare; quamuis non contaminet, ſed tantùm contaminatum ſignificet, & declaret: ita ſimiliter hîc dicitur *Dominus miratus*; non quod interius miratus ſit; cum omnia ante nouerit; ſed quòd mirabilem Centurionis fidem adſtantibus ſignificauerit. *Quod mirabatur Dominus noſter, nobis mirandum eſſe ſignificat*, ait Auguſt. l. 1. cont. Manich. c. 8. Iuxta hanc regulam intelligenda ſunt etiam verba illa Chryſoſtomi ſer. de Aſcenſione: *Chriſtus aſcendens in Cælum, noſtræ naturæ primitias obtulit Patri, & oblatum donum miratus eſt Pater: hoc eſt mirabile eſſe ſignificauit.*

18. Reſpondetur 3. ex alia Scripturæ regula ſacrarum litterarum peritis bene nota, multa per verbum facio eſſe interpretanda. Hinc Pſalm. 28. in Hebræo habetur: *Dominus diluuium inhabitat.* Quod Septuaginta, quos Vulgata ſequitur, bene interpretantur: *Dominus diluuium inhabitare facit.* Similiter Oſeæ 8. de de Hebræis ſub decem *tribus*

dicitur: *Ipſi regnauerunt, & non ex me*: non quòd omnes ij regnauerint; ſed quòd regem ſibi fecerint non à Deo conſtitutum. Denique ad Rom. 8. dicitur: *Ipſe Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Hoc eſt, iuxta Auguſt. epiſt. 121. c. 15. Gregor. 2. Moral. cap. 22. & Anſelmum, Spiritus ſanctus poſtulare, & gemere nos facit. Sic Matth. 10. 19. dicitur. *Spiritus Patris, qui loquitur in vobis,* id eſt, qui loqui vos facit. Similiter ergo, cum hîc Dominus Centurionis fidem dicitur admiratus; ſignificatur Dominum ſuo teſtimonio eſfeciſſe, vt ab alijs Centurionis fides admiranda foret. *Miratur, vt nos admirantes faciat. Sic quoque & Abrahamo dicitur Gen. 22. Nunc cognoui, quòd timeas Deum*: id eſt cognoſcere faciam, ait S. Paſchaſius.

19. Reſpondetur 4. ex regula tradita à S. Hieronymo in Ierem. c. 28. quam repetit in Matth. cap. 14. *Conſuetudinis ſcripturarum eſt, vt opinionem multorum ſic narret hiſtoricus, quomodo eo tempore ab omnibus credebatur. Sicut Ioſeph ab ipſa quoque Maria appellabatur pater Ieſu; ita Herodes dicitur contriſtatus, quia hoc diſcumbentes putabant. Diſſimulat enim mentis ſuæ malitiam artifex homicida, cum triſtitiam in facie, & lætitiam haberet in mente.* Similiter dicitur Miratus eſt Ieſus; quia tunc ex ſignis eum mirari adſtantes putabant.

20. Porro meritò Dominus eximiam Centurionis fidem, vt mirabilem indicauit: quia, vt ait S. Bernardus: *Tria mirabilia fecit Dominus in mundo; Matrem Virginem; Deum hominem; & fidem in corde humano.* Mirabile fuit cum materna fœcunditate Virginitatem ſeruari; mirabile cum creatura, Creatorem hypoſtaticè vnire; mirabile ex humano corde ſuper naturalem fidem elicere. Nam, vt dicitur Geneſ. 8. 21. *Senſus, & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt.* Vbi ex Hebræo legitur: *Figmentum cordis humani.* Eſt enim humanum cor veluti figuli officina, in qua cogitationes, & affectus; veluti ſimulacra, & fictilia vaſa formantur: Cumque propter peccati corruptionem huiuſmodi officina turpia ſimulacra, fœdaque vaſa formare ſoleat; mirabile ſanè eſt, quod ex eadem officina per fidem rerum ſupernaturalium, ſublimium, & cœleſtium imagines prodeant.

Mirabil'a tria à Deo facta.

Et ſequentibus ſe dixit: Non inueni tantam fidem in Iſraël.

21. PAtriarchæ, inter quos Abraham pater credentium, Prophetæ, Apoſtoli, & Beata Virgo exceſſiſſe videntur fidem Centurionis. Quomodo igitur vniuerſo populo Iſraëlis Centurionis fides à Domino anteſertur? Ex Hieronymo, & Beda excipiendi ſunt Patriarchæ, & Prophetæ, eò quòd Dominus dicat: *Non inueni*: ſcilicet ex quo homo ſum factus, vel prædicare cœpi: Apoſtolorum verò fidei Centurionis fidem iure præferri exiſtimat Auctor operis imperfecti, quod probat Maldonatus, eum Apoſtolorum incredulitas reprehendatur frequentius, Matth. 14. 16. 17. & Marc. 16. Hanc interpretationem non probo, eo quòd licet interdum Apoſtoli incredulitatis ſigna dederint; ex hoc tamen non fit, quominus interdum etiam maximæ fidei dederint argumenta; præcipuè Andreas, qui audito Ioannis Baptiſtæ teſtimonio credidit Chriſtum Dominum verum eſſe Meſſiam, idque teſtatus eſt Petro Io. 2. *Inuenimus Meſſiam, quod eſt interpretatum Chriſtus.* Quæ certè Andreæ fides præferenda videtur fidei Centurionis, propterea quòd A eo tempore, quo Andreas credidit, Chriſti miraculorum fama non percrebuerat; ſicut cum Centurio credidit, qui leproſum paulò ante mundatum à Domino audierat teſte Chryſoſtomo. Quare Gregor. hom. 5. in Euangelia valde Andreæ, & Petri fidem celebrat, eò quòd *nulla adhuc Redemptorem facere miracula viderant.* Quamuis eamdem Apoſtolorum fidem Auctor oper. Imperfecti hom. 22. imminuat dicens: *Credidit Andreas, ſed præſignante ſibi Ioanne, & dicente: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Credidit & Petrus; ſed euangelizante de illo Andrea, & dicente: Inuenimus Meſſiam.* Veruntamen, quòd Apoſtoli habuerint auxilium maius, non inde ſequitur eorum fidem fuiſſe minorem. Quare 2. B idem Auctor operis Imperfecti interpretatur non ſimpliciter, ſed poſita proportione perſonæ fidem Centurionis Apoſtolorum fide maiorem fuiſſe; quia Apoſtoli Iudæi erant, adeoque Moſaïcæ legis lumine adiuti; adde etiam, quòd erant cum Chriſto Domino diu verſati, viſis eiuſdem miraculis, quando ad Dominum Centurio acceſſit; Centurio verò ethnicus erat, neque vnquam Dominum fuerat alloquutus. Hanc etiam interpretationem amplectitur Abulenſis, & Caietanus. Sed quamuis talis interpretatio quoad reliqua probaretur, non tamen videtur veritatem propoſitionis ſimpliciter prolatæ ſimpliciter ſaluare; neque, vt diximus, ex maiori auxilio fides æſti- C manda maior non eſt. Sicut charitatis actus erga Deum abſolutè minor non eſt æſtimandus, eo quòd talem actum eliciens maius diligendi Deum motiuum habeat. Nam Domini teſtimonio Lucæ 7. ſicut *cui minus dimittitur, minus diligit*; ita cui plus dimittitur, magis diligit, quamuis ad talem dilectionem ex maioris remiſſionis motiuo excitetur. Exemplum autem, quod ex Marci 12. 42. affert Caietanus dicens Centurionis fidem fuiſſe alijs maiorem. *Sicut viduæ oblatio fuit maior cæteris proportionaliter; quamuis minima fuerit quantitatis, ſcilicet duorum minutorum*, non probat: Cum enim Dominus dixit: *Amen dico vobis, quoniam vidua hæc pauper plus omnibus miſit, qui miſerunt in gazophylacium*: D talis eleemoſyna, ſeu oblatio abſolutè, & ſimpliciter alijs maior fuerit quoad internum charitatis, pietatis, ac religionis affectum. *In vidua hac maior penſatur charitatis affectus*, ait S. Th. 2. 2. q. 32. a. 4. ad 3. Quare de eadem vidua Titus Boſtrenſis in Lucam c. 21. ait: *Ea magnanimitate, & deuotione duos obolos, hoc eſt omnia, quæ habebat, obtulit, ac ſi vitam propriam pro nihilo duceret.* Cum ergo diuino auxilio freta, nihil ſibi ad vitam ſeruandam retinuiſſet, propriam vitam, quantùm in ſe erat, Deo obtulit. Quæ quidem vitæ oblatio, non proportionaliter, ſed abſolutè, & ſimpliciter alijs omnibus maior erat. Verè enim ait Ambroſius: *Affectus* E *diuitem collationem, aut pauperem facit; & pretium rebus imponit.*

Lucæ 21.

Ambroſ. 1. de Offic. c. 30.

22. 3. Maldonatus exiſtimat Apoſtolos excipi, eo quòd vniuerſaliter, cum comparationes fiunt, præſentes excipi intelliguntur; quia inuidioſum, & inurbanum eſt cum ijs, quos alloquimur, alios comparare. Hæc inurbanitatis ratio non videtur militare in Chriſto, ad quem etiam, dum opus foret, Apoſtolorum modicam fidem reprehendere attinebat. 4. Interpretatur Maldonatus Chriſtum Dominum loqui, hîc non de interno fidei actu, ſed de externis fidei ſignis, verbiſque fidem teſtantibus. Hæc interpretatio neque probatur; verba enim illa Andreæ: *Inuenimus Meſſiam, quod eſt interpretatum Chriſtus*, propter quo-

rum verborum fidem ipſum Chriſtum relictis omnibus eſt ſequutus, non videntur poſthabenda fidei Centurionis, ſicut etiam teſtimonium Nathanaëlis dicentis: *Tu es filius Dei, tu es Rex Iſraël.* Præterea inuenienda eſt ratio, qua B. etiam Virgo excipiatur, cuius fides Centurionis fidei longè antecellit; idque etiam quoad externa ſigna, & verba; cuiuſmodi ſunt illa: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundùm verbum tuum.* Quod ſi verba hæc ad tempus poſt Chriſti aduentum pertinere non dicantur; ponderentur B. Virginis verba, quæ Eliſabetham viſendo protulit; vel ea, quorum eſt mentio in nuptijs Galileæ; vel ea denique, quæ licèt expreſsè in Euangelio non habeantur; credibile eſt tamen B. V. ſæpius ex maxima fide protuliſſe.

Ioan. c. 1.

23. Abulenſis quintò ait dixiſſe Dominum ſe *non inueniſſe tantam fidem in aliquo, ad cuius petitionem miraculum faceret. Et tunc, non obſtat de Apoſtolis, nec de Ioanne, & B. Virgine, quia nulla adhuc miracula fecerat petentibus iſtis.* Hanc interpretationem omnibus meliorem autumat Abulenſis. Sed contra eſt, quia Ioa. 1. cum Nathanael eximia fide dixit: *Tu es filius Dei, tu es Rex Iſraël:* antea efficax ſignum quæſiuit, ad cognoſcendum, an verus Meſſias eſſet, vt illi Philippus teſtatus erat, ideoque dixit: *Vnde me noſti?* Propterea idem Auctor. Oper. imperfecti ait: *Credidit Nathanael, ſed prius ſignum Diuinitatis accepit, etſi fidei confeſſionem obtulit.* Signum autem Diuinitatis fuit intentioris animi notitia, rerumque abſentium cognitio, dicente Domino: *Ecce verè Iſraelita, in quo dolus non eſt. Priuſquam te Philippus vocaret, cum eſſes ſub ficu, vidi te.* Quare, vt allata interpretatio probet, Centurionis comparatio reſtringenda eſt ad eos, qui Domini miracula pro morbis curandis implorabant. Cum his enim comparatus Centurio perfectiorem fidem oſtendit. Nam vt benè ait Origenes. *Iairus Iſraëlis princeps pro filia ſua petens, non dixit: Dic verbo; ſed, veni velociter. Maria, & Martha dicunt: Domine, ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus; quaſi dubitanter, quod vbique adeſſe poſſet Dei potentia.* Similiter Ioa. 4. Regulus Domino dixit: *Deſcende priuſquam moriatur filius meus.* Similiter mulier ſanguinis fluxu laborans Marci 5. dixit: *Si vel fimbriam veſtimenti eius tetigero, ſalua ero.* Sed quod de Maria, & Martha Origenes ait, in ijs fidei defectum non fuiſſe, probabitur ſer. 6. Dom. 4. Præterquam multo poſt tempore Maria, & Martha verba illa protulerunt. Dubium tamen eſſe poſſet de leproſo paulò ante Centurionis acceſſum mundato; qui quidem eximiam fidem oſtendit dicens: *Domine, ſi vis, potes me mundare:* adeoque illi Centurio non videbatur præferendus. Neque obſtat, quòd ait Caietanus: *Maiorem oſtendit fidem Centurio, profitens etiam modum curandi in abſentia ſolo verbo.* Nam qui ſolo voluntatis nutu mundari poſſe credidit, cur credidiſſe cenſendum non eſt, abſentem Dominum ſola voluntatis efficacia curare potuiſſe? Dicendum tamen eſt Centurionis fidem fuiſſe maiorem; primò, quia Sancti Patres ſupra citati aſſerunt Centurionem credidiſſe in Chriſto Diuinitatem. Quod quidem quamuis de leproſo aliqui aſſerant ex Chryſoſtomo dicente: *Non dixit: Si oraueris Deum: Sed, ſi velis, potes me mundare.* Nihilominus probabilius cenſeo leproſum, non cognita Chriſti Diuinitate, ad eum accurriſſe, tamquam ad eximium prophetam, Deo chariſſimum, eiuſque virtute mirabilia operantem eo modo, quo ſanato paralytico turbæ tamquam Chriſtum purum hominem agnoſcentes, *glorificauerunt Deum, qui dedit poteſtatem talem hominibus,* vt dicitur Matth. 9. Si enim leproſus Chriſtum vt Deum agnouiſſet, non ſtatim eius mandatum tranſgreſſus eſſet. Nam, vt ait Marc. 1. 44. *Dominus comminatus eſt ei;* hoc eſt iuxta Euthymium, minaci, ac ſeuero vultu præcepit: *Vide, nemini dixeris.* Tali tamen mandato, tam ſeriò, & ſeuerè dato leproſus non obedijt; ſed ſtatim *egreſſus, cœpit prædicare, & diffamare ſermonem;* putans ſcilicet Chriſtum, vt Dei ſeruum ex humilitate ſilentium præcepiſſe; cum alioquin Deus vellet ſerui ſui virtutem alijs eſſe manifeſtam. 2. Leproſi fide Centurionis fides maior fuit, eò quòd Centurio ethnicus non educatus in fide Iudæorum, maius tamen miraculum, quàm leproſus, à Domino faciendum credidit. Cumque non pro ſe, vt leproſus conditionatè dicendo: *Si vis:* ſed pro ſeruo abſolutè, & magna fiducia humillimè Dominum rogaſſet: hinc eius fides humilitate, & charitate, & maxima fiducia adiuncta, intenſiori etiam actu elicita gratiorem ſe diuinis oculis præſtitit: *Dominus fidem Centurionis ideo præcipuè laudauit, nec ſe inueniſſe in Iſrael dixit tantam fidem; quia ille tam humiliter credidit,* ait Auguſtinus lib. de virgin. Credidit inſuper Centurio maius miraculum: paralyticum enim morti proximum perfectæ ſanitati reſtitui poſſe ſolo verbo, maius profectò miraculum erat, quàm leproſum mundari. Nam ex Leuit. 13. multiplicem lepram, leuiorem, vel grauiorem contrahi poſſe habetur; aliam ſcilicet in prauo colore ſitam, externam tantùm cutem maculantem; aliam in interiori carne radicatam; aliam plurium corporis partium corroſiuam. Sed *Iudæorum lepra,* ait Auguſt. l. 2. q. Euangel. q. 40. *ſæpè coloris fuit magis, quàm valetudinis, & integritatis ſenſuum, atque membrorum; eàque de cauſa leproſi à Chriſto non ſanati, ſed mundati dicuntur.* Similiter Caietanus Leuit. 13. ait: *Iudæorum lepra fuit morbus, aut potius vitium in cute magis, quàm in carne reſidens.* Præterea Ioannes Mainardus eximius medicus lib. 6. epiſt. ex Galeno probat, lepram eſſe vitium cutis leuiculum. Cùm igitur talis in leproſo, quem Dominus mundauit, lepra fuerit; is vtique circa minus miraculum habuit fidem.

In Matth. c. 8.

Marci 5.

Ioan. 11.

24. Dicendum eſt ſextò, cum Dominus dixit: *Non inueni tantam fidem in Iſrael;* Iſraëlis nomine intelligi debere Iudæorum populum non quomodocumque, ſed tantùm complectentem Iudæos illius temporis, qui cum Chriſtus Centurionem laudauit, modica, vel nulla fide Chriſtum verum Meſſiam, Deique filium ſua virtute miracula facientem credebant; quamuis Chriſti miracula vidiſſent, vel audiſſent; eiuſque diuinis ſermonibus præſentes fuiſſent. In tali ergo Iudæorum ſynagoga tunc temporis contradiſtincta ab Euangelica Eccleſia, quam iam Dominus conuocatis diſcipulis inſtituere cœperat, tantam fidem, quantam in Centurione ſe non inueniſſe benè Dominus teſtatus eſt. In hac autem comparatione neque Beata Virgo, neque S. Præcurſor, & Apoſtoli comprehendebantur: Cum hi ad noui teſtamenti Eccleſiam, quam ex lege gratiæ Chriſtus inſtituebat, tamquam prima fundamenta pertinerent; quorumque fidei actus elicuerant eximios; ij ex Euangelicæ legis gratia, & lumine prouenirent. Quare abominabilis omnino eſt Lutheri blaſphemia, aſſerentis B. Virginis fidem Centurionis fide fuiſſe minorem. Vltimò ſi Iſraëlis nomine intelligatur, non Hebræus populus, ſed tantùm Iacob Patriarcha, cui primùm

Centurionis fides fide B. Virginis maior non fuit, vt perperam Lutherus aſſerit.

Iſraëlis nomen inditum eſt, Gen. 32. tunc Centurionis fides fidei Iacob præfertur, eo quòd Iacob ſuam petitionem ſe non impetraturum cenſuit, niſi corporalium virium conatu Angelum, per quem ſub viſibili ſpecie Dominus repræſentabatur, arctius teneret; Geneſ. loc. cit. *Dimitte me; Reſpondet Iacob: Non dimittam te, niſi benedixeris mihi.* At Centurio ſerui, quam petebat, ſanitatem, ſe impetraturum credidit, etiam ſi Dominus abſens vnico verbo ſerui paralyſim ceſſare iuſſiſſet.

25 *Non inueni tantam fidem.* Hic fides tum pro actu credendi, tum pro fiducia, quæ ex tali actu oritur intelligi poteſt. Ex hac fiducia in Christum Redemptorem bene Centurio cœleſtis menſæ conuiua futurus arguitur: *Recumbet cum Abraham, & Iſaac, & Iacob in regno cœlorum.* Eſt quidem fiducia in Deum ſpiritualium deliciarum radix. Ideo Cant. 8. de ſancta anima Dei ſponſa dicitur: *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto delicijs affluens?* Iuſta quidem admirationis cauſa; non enim apparet, quo pacto vberes delicias conſequi potuerit, quæ in deſerto, ſterilique loco commorata fuerat. Sed vt admirationis cauſa tollatur, ſubditur: *Innixa ſuper dilectum.* Anima enim, quæ Deo innititur, in eoque fiduciam habet, ad ſpirituales delicias acquirendas facillimam viam aperit. Quare ſicut ex Salomonis oraculo: *Qui nititur mendacijs, hic paſcit ventos*; hoc eſt, ventorum inanitate veſcitur; ſic è contrario, qui diuina in veritate, hoc eſt æterno Dei Verbo nititur, in eoque fiduciam habet, hic tamquam cœleſtis conuiua ſupernis delicijs nutriatur neceſſe eſt. Meritò igitur de Euangelico Centurione è deſerto Gentilitatis per fidem, fiduciamque ad Deum aſcendente dicitur. *Recumbet cum Abraham, & Iſaac, & Iacob in regno cœlorum.*

Prou. 10.

B

C

26. *Non inueni tantam fidem.* Ex fidei excellentia congruenter Centurionis humilitas proueniebat, dicentis: *Domine non ſum dignus,* &c. nam perfecta fides indiuiduam ſociam habet humilitatis virtutem. Chryſoſt. in Pſal. 115. *Poſtquam regius Vates dixit: Credidi, propter quod loquutus ſum; ſubintulit: Ego autem humiliatus ſum nimis; quia enim ex fidei defectu Dominus neſcitur, naſcitur ſuperbia id, quod atteſtatur Scriptura dicens: Initium ſuperbiæ eſt neſcire Deum.* Meridies duo habet, & ſolem ab Orizonte maximè diſtantem, & eumdem ſolem totum hemiſphærium clariſſimè irradiantem. Eadem in Centurione videntur. Primò ex humilitate diſtantia à diuino ſole, Luc. 7. *Miſit ad Ieſum Centurio amicos dicens: Non ſum dignus, vt ſub tectum meum intres; propter quod & me ipſum non ſum dignum arbitratus, vt venirem ad te.* 2. Maxima ad cognoſcendum Chriſtum Dominum illuminatio: *Dic verbo, & ſanabitur puer meus.* Quare Sancti huius Centurionis exemplum ſequuta videtur Eccleſia, quando in hymno cum Ambroſio canit: *Sit fides velut meridies.* Meritò præterea meridiei fides dicitur ſimilis: ſicut enim meridies, quàm maximè à matutino, & veſpertino crepuſculo abeſt, ita fides quàm maximè ab omni dubitatione recedere debet: crepuſculum autem quaſi dubium dicitur; quia tunc temporis dubia, & incerta lux eſt, eo quòd tenebris lux miſceatur. Quare eodem hymno S. Ambroſ. cum dixiſſet: *Fides velut meridies,* ſubdit: *Crepuſculum mens neſciat.*

Fides, & humilitas ſociæ ſunt indiuiduæ.

D

Eccleſiaſt. 10.

E

Centurionis fides velut meridies.

27. Porrò iuxta allatam fidei per meridiem ſignificationem ſponſa ſponſum cognoſcere petit mediante fidei lumine, cum Cant. 1. ait: *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubes*

A

in meridie? Quæ explicatio confirmatur ex ſequentibus: *Ne vagari incipiam poſt greges ſodalium tuorum,* id eſt ex Hugone Card. *Ne vagari incipiam poſt turbam deceptam, & in errore genitam à ſodalibus tuis, ideſt ab hæreticis: ſunt autem hæretici ex illo ſodalium numero, de quibus dicitur Eccleſiaſtici 37. Sodalis in die tribulationis aduerſarius erit.* Rurſus quoniam iuxta Centurionis exemplum ad fidei lumen per humilitatem aditus aperitur; ideo vt ſponſæ petitioni ſatisfaciat ſponſus, humilitatem ſuadet: quæ quidem ex propria cognitione prouenit: *Si ignoras te, abi poſt veſtigia gregum tuorum,* ideſt, humiliter tuarum cogitationum, & affectionum infirmitatem, & fœditatem conſidera.

28. E contrario, ſi non meridiano ſole cum Ambroſio, ſed potius nocturnæ lunæ cum Bernardo fidem ſimilem eſſe dicamus. *Quandoquidem luna, vt eſt luminare minus, fidem ſignificare poteſt, cui ſuccedet viſio; & præeſt nocti, ideſt cognitioni obſcuræ, quæ in hac vita habetur*: tunc conſiderandum eſt lunam nobis maximè luminoſam apparere, cum maximè à ſole diſtat: ſimiliter Euangelicus Centurio, quando ex humilitatis affectu maximè à Domino diſtabat: *Domine non ſum dignus,* &c. Tunc præcipuè maximum fidei lumen conſequebatur, teſtante Domino: *Non inueni tantam fidem in Iſraël.* Quare de eo meritò dici poteſt ex Pſal. 88. *Sicut luna perfecta in æternum, & teſtis in cœlo fidelis*: fidelis ſcilicet teſtis diuinæ in Chriſto potentiæ dicens: *Dic verbo, & ſanabitur puer meus.* Ex Auguſt. epiſtol. 120. & Gregor. 25. Moral. c. 15. Spiritualis ædificij fundamentum fides eſt. Ex quo Paulus ad Hebræos 11. *Fides,* inquit, *eſt ſperandarum ſubſtantia rerum,* ideſt fundamentum. Porrò ad ſolidum fundamentum iaciendum terra profundius effodienda eſt. Quare, vt ex fidei virtute ædificij ſpiritualis firmiſſimum fundamentum iaciatur; per humilitatis virtutem terra prius effoditur, vt intra humilitatis profunditatem fidei fundamentum firmiter collocetur, iuxta illud Auguſt. ſer. 10. de verbis Domini: *Qui fodit fundamentum, ad ima deprimitur.* Atque ex his patet, quàm benè in Euangelico Centurione duæ, fidei ſcilicet, & humilitatis virtutes aſſocientur.

Serm. ſignum magnum. Fides lunæ ſimilis.

Fides, & humilitas ſociæ indiuiduæ.

Dico autem vobis, quòd multi ab Oriente, & Occidente venient; & recumbent cum Abraham, & Iſaac & Iacob in Regno Cœlorum.

29. Isaiæ 43. 5. Dominus prædicens Gentium conuerſionem, Chriſtianæ Eccleſiæ ait: *Noli timere, quia ego tecum ſum. Ab Oriente adducam ſemen tuum, & ab Occidente congregabo te. Dicam Aquiloni: Da, & Auſtro: Noli prohibere; affer filios meos de longinquo, & filias meas ab extremis terræ.* Rurſus Matth. 24. 31. de Angelis dicitur: *Congregabunt electos ſuos à quatuor ventis,* hoc eſt ab Oriente, vnde ſpirat Eurus; ab Occidente, vnde ſpirat Zephyrus; à meridie vnde ſpirat Auſter; Septentrione, vnde ſpirat Aquilo. Similiter Pſal. 106. habetur: *Dicant, qui redempti ſunt à Domino, quos redemit de manu inimici; & de regionibus congregauit eos: à ſolis ortu, & occaſu; ab Aquilone, & mari;* hoc eſt à meridiana plaga. Cur ergo hîc tantum ab Oriente, & Occidente venturi dicuntur, qui æternam felicitatem cum Sanctis Patriarchis conſequentur? Reſpondetur interdum ad ſignificandum vniuerſum terræ or-

bem poni Orientem, & Occidentem, omiſſo meridie, & Septentrione: quia terræ pars inter Orientem, & Occidentem maximè habitatur; ſecus verò inter meridiem, & Septentrionem, præſertim circa extremas plagas: & hinc ſecundùm lineam æquatoris ab ortu in occaſum terræ habitatio ſumi ſolet. Quare Pſal. 49. legitur: *Deus Deorum Dominus loquutus eſt, & vocauit terram; à ſolis ortu, vſque ad occaſum.* Similiter Pſ. 112. *A ſolis ortu ad occaſum laudabile nomen Domini:* Quod idem Pſal. 8. dictum erat: *Domine Dominus noſter, quàm admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra!* Apud Malachiam autem dicitur: *Ab ortu ſolis vſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in Gentibus.*

C. 1. 11.

Venire ex plaga Orientis, vel Occidentis, quid myſticè ſignificet?

30. *Multi ab Oriente, & Occidente venient.* Myſticè ait Haymo: *Ab Oriente veniunt, qui ſtatim illuminantur: tranſeunt ab Occidente, qui perſecutionem vſque ad mortem tolerauerunt pro fide. 2. ab Oriente quis venit, cum ab infantia Deo ſeruire incipit: ab Occidente, dum in ipſa decrepita ætate ad eum conuertitur.* 3. iuxta Lodulfum: *Ab Oriente veniunt, qui conſideratione propria naturæ, vel natiuitatis humiliantur: ab Occidente, qui ex memoria mortis conuertuntur.* 4. iuxta Sanctum Thomam: *Ab Oriente veniunt, qui proſperitatis tempore ſalutis vitam ingrediuntur; ab Occidente verò; qui tempore aduerſitatis.* 5. Ab Oriente veniunt illuſtres viri, & humana ſapientia inſtructi; ab Occidente ignobiles, & rudes diuinæ legis lumen agnoſcentes. Vtriſque enim Euangelizandum erat iuxta Apoſt. 1. ad Rom. 14. dicentem: *Sapientibus, & inſipientibus debitor ſum.*

Electi, quomodo pauci, & multi dicantur.

Matth. c. 20.

31. Sed cum multos hîc conſecuturos æternam felicitatem vnà cum S. Patriarchis Dominus dicat, iure quærit Origenes hom. 5. in diuerſ. *Quomodo alibi dicit, quod pauci ſint electi?* Reſpondet. *Per diuerſas generationes pauci electi ſunt; ſimul autem congregati tempore viſitationis multi inuenientur.* Similiter Auguſt. tom. 7. l. 3. c 66. contra Creſconium, ait: *Solue Quæſtionem, quomodo Dominus dicat Matth. 7. Quàm arcta, & anguſta eſt via, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt, qui inueniunt eam? & idem ipſe dicit: Multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Iſaac, & Iacob in regno cælorum. Quomodo etiam Apoc. 7. demonſtretur eorum multitudo, quam numerare nemo poterat ex omni gente, & tribu, & lingua, habentium ſtolas albas, palmaſque ferentium; qui preſſuras propter fidem Chriſti ſuſtinuerant: Quomodo iidem ſunt pauci, qui multi? Neque enim alterum horum eſt verum, alterum falſum, cum ſit vtrumque diuina veritate prolatum: niſi quia iidem ipſi boni, verique Chriſtiani, qui per ſeipſos multi ſunt, in comparatione malorum, falſorumque itidem pauci ſunt. Sic multa grana, quibus horrea magna complentur, pauca dicimus in comparatione palearum.* Poteſt eidem quæſtioni non incongrua ſimilitudine reſponderi. Dicimus enim intra terræ venas multum aurum reperiri; ſi verò aurum cum reliqua terræ mole comparetur, vtique non multum, ſed modicum eſt. Hinc l. 4. cap. 8. Eſdræ Angelus dixit: *Dicam coram te ſimilitudinem Eſdra. Quomodo autem interrogabis terram, & dicet tibi: quoniam dabit terram multam magis, vnde fiat fictile; paruum autem puluerem, vnde aurum fit: ſic & actus præſentis ſeculi. Multi quidem citati ſunt, pauci autem ſaluabuntur.*

32. Denique pauci dicuntur electi reſpectu vniuerſorum infidelium, & reproborum; multi verò reſpectu Iudæorum, iuxta id quod Iſ. 54. dicitur: *Multi filij deſertæ*, hoc eſt Gentilitatis antea

A ſterilis; *magis eius, quæ habet virum*, nempe Iudæorum Synagogæ, quam ſibi Deus per veram fidem deſponſauerat. Rurſus ex Iudæis paucos ſaluandos diuino illo oraculo proditum etiam eſt, quod Apoſtolus ad Rom. 9. 27. 28. ex Iſaia c. 10. 21. 22. citat dicens: *Si fuerit numerus filiorum Iſraël tamquam arena maris*; hoc eſt innumerabilis; *reliquiæ*, hoc eſt pauci, *ſaluæ fient*: ſeu *conuertentur ad Dominum*, vt habet Iſaias. Qui addit: *Conſummatio abbreuiata inundabit iuſtitiam*, id eſt Iudæorum conſumptio abbreuiata, nempe ad paucos redacta inundabit iuſtitiam, id eſt diuinam iuſtitiam apertiſſimè oſtendet: cum iuxta plurimorum incredulitatem, & demerita; &

B paucorum fidem, & merita, è Iudæis pauci ſint ſaluandi, multi reprobentur. Hinc iuſta illa, maximoque dolore prolata de Iudæorum populo eſt querimonia: *Væ mihi, quia factus ſum ſicut, qui colligit in autumno racemos vindemiæ; non eſt botrus ad comedendum.* Vbi Micheas cap. 7. & ſub eius figura Chriſtus Dominus conqueritur, quòd ex Iudaïco populo, veluti è vindemia diabolus vindemiator ſit; ipſe verò racemator: diabolus plenos botros habeat; ipſe verò rariſſimos tantùm racemos.

33. *Recumbent cum Abraham, & Iſaac, & Iacob.* Pſalmo 58. de damnis dicitur iuxta Bellarminum: *Conuertentur ad veſperam, id eſt finito die, in quo fructuoſè conuerti licebat; nimiſque ſerò ſapere incipient, & pœnitentiam agere nihil eis profuturam: de*

C *quibus dicitur Sap. 5. Pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes.* Nyſſenus autem Tract. in Pſal. cap. vlt. conuerſionem ad veſperam intelligit migrationem in tenebras exteriores, locumque damnationis: vbi *famem, quam patientur, vt canes*, interpretatur penuriam omnium bonorum; eo quòd ſalutis viaticum refutauerint. Sicut ergo damnatorum pœna per famem ſignificatur; ita è contrario Electorum beatitudo, vt lautum conuiuium proponitur. Propterea de beatis dicitur: *Recumbent*, ſeu iuxta Græcum textum; *Diſcumbent cum Abraham, &c. in regno cælorum* Hoc autem cœleſte conuiuium ideo iuxta Gregorium hom. 24. in Euang. cœna vocatur: *Beati, qui ad*

Beatitudo per conuiuium, damnatorum pœna per famem ſignificatur

D *cœnam nuptiarum Agni vocati ſunt*, Apoc. 19. quia poſt veſperam, ſeu finem præſentis vitæ, electi ad refectionem beatificam ſupernæ contemplationis veniunt. Rurſus iuxta Hilarium can. 22. cœleſtis beatitudo etiam prandium dicitur, dicente Domino Matth. 22. per parabolam: *Ecce prandium meum paraui.* Dicitur autem prandium, non vt quidam dixerunt ad ſignificandam gaudij perpetuitatem; eo quòd prandio conuiualis lætitia non terminetur, ſuccedente poſt prandium cœna: male enim per prandium, & cœnam continuam beatorum felicitas ſignificaretur; cum inter prandium, & cœnam conuiualis refectio intermittatur. Sed dicitur cœleſtis felicitas prandium; eo quòd circa meridianum tempus, quo

Beatitudo cur interdum cœnæ nomine ſignificatur.

E hemiſphærium maximè illuminatur, prandium fieri ſoleat. Similiter beatifica viſio, in qua æterna felicitas ſita eſt, talis erit, vt eam tenebræ nullæ, nulla nox interrumpat; ſed ſemper clariſſima ſit: de cæleſti enim patria ait Ioa. *Nox vltra non erit.* Si quæratur cæleſtis conuiuij qualis cibus ſit, qualis potus? Reſpondet Auguſtinus: *Ibi eſt panis iuſtitia, potus ſapientia.* Electi enim, cum Dei perfectiones apertè videant, ſapientiæ potu largè, & perenniter perfruuntur: cumque ſe maximo gaudio iuſtos, & Dei amicos immutabiliter agnoſcat, talis iuſtitiæ meritis veluti pane veſci dicuntur. De hoc pane bene dicitur Lucæ

Apoc. vlt.

Auguſt. ſer. 6. de verbis Domini.

14. 15. *Beatus, qui manducabit panem in regno Dei.* Ad extremum ſi quæratur, cur tantùm de tribus illis Patriarchis in cœleſti conuiuio mentio fiat? Reſpondetur ex Beda: *Abraham, & Iſaac, & Iacob fides, & iuſtitia meritis honorati, inter Patriarchas primi eſſe meruerunt; ad quorum congregatur conuiuium quiſquis fidelis, & iuſtus, & laudabilis inuenitur.* Porrò cum cœleſtis felicitas, præter eſſentialem beatitudinem, quæ in Dei viſione ſita eſt, plures habeat delitias, inter quas præcipuus eſt Angelorum conſpectus, & conſuetudo: nihilominus omnibus omiſſis, vt cœleſtis patriæ beatitudinem explicet Chriſtus, illud tantùm teſtatur; quòd ſcilicet in cæleſti regno cum ſanctis hominibus familiariter verſari liceat: *Recumbent cum Abraham,* &c. Vt hinc liquidò conſtet, quàm verè Deus homines ſuas delicias eſſe fateatur. Prou. 8. *Deliciæ meæ eſſe cum filijs hominum:* & hinc etiam mirum non ſit, cœlorum regnum innumera Angelorum multitudine frequentatum, adhuc abſente homine deſertum à Chriſto Domino vocari, iuxta Hugonem, & alios; cum de cæleſti paſtore dicitur Lucæ 15. *Dimitto nonaginta nouem in deſerto.*

Beda ſer. 18. de ſanctis.

34. *Recumbent,* &c. Huic ſententiæ conſonat illud Pſal. 149. *Exultabunt ſancti in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis;* in cubilibus ſcilicet conuiualibus, in quibus ſancti ad æternam menſam diſcumbent. In hoc conuiuio, præter ſupradicta ſi quæras, quæ inſuper fercula Beatorum palato guſtentur, ſubdit Pſalmiſta: *Exaltationes Dei in gutture eorum.* Dulcis quidem eſca Dei laus Beatis eſt; ſi enim peccatoribus maledictio pro eſca eſt: *Deuorans plebem meam ſicut eſcam panis,* de maledicis obtrectatoribus dicitur: E contrario iuſtis benedictio eſca ſuauiſſima eſſe debet. Vel, ſi cum Hugone legas: *Exultationes Dei in gutture eorum.* Cœleſtis exultatio, panis debet eſſe comprehenſoribus, ſicut viatoribus pœnitentibus fletus panis fuit, Pſal. 41. *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes.*

Beatorum cibus, & potus qualis ſit. Pſ. 149. 6.

Pſ. 13. 4. Pſ. 52. 5.

35. Porrò in beata vita iucundiſſimè cum ſanctis viris verſari poſſe, maximum incitamentum nobis eſſe deberet ad cœleſtem Patriam expetendam. Interrogatus Cercidas Megapolites, an libenter moreretur? *Quidni?* reſpondit: *cum poſt obitum magnos illos viros ſim conſpecturus; inter Philoſophos Pythagoram, inter hiſtoricos Hecatheum, inter Poëtas Homerum, inter muſicos Olympum.* Poterat ethnico homini amaram mortis memoriam, mortemque ipſam dulciorem reddere; vel Olympi muſici cantus, vel Homeri carmina; quæ fallaci ſpe auditurum ſe ſperabat: cur Chriſtiano viro vitæ finem, mortiſque memoriam ſuauiorem non efficiat certa ſpes, qua in cœleſti regia, iucundiſſima cum ſanctis viris conſuetudine perfrui nos poſſe ſperamus. Vide S. Cyprianum lib. de immortalitate, in fine.

Ælian. l. 13. de Var. hiſtor. Cercidas libenter ſemet dixit, quòd Pythagoram, alióſque magni nominis viros eſſet viſurus.

Filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores.

36. QVi ſint hi filij regni, non mediocris eſt quæſtio 1. Iſraëlitæ intelligi poſſunt; quia, vt ait Maldonatus, ad æternum regnum deſtinati erant. Hæc interpretatio non probatur; non enim placet ex ipſo vſu vocabuli damnandos in tenebras exteriores dicere antecedenter fuiſſe deſtinatos, adeóque prædeſtinatos ad cœleſte regnum, cum prædeſtinati communiter electi intelligantur. Comprobari tamen poſſet allata explicatio ex ſententia Origenis, qui ſub nomine tenebrarum exteriorum Purgatorium intelligit. Sed hæc Origenis interpretatio communiter reijcitur, cum ex communi ſententia, externæ tenebræ infernum potius ſignificent. 2. Filij regni Iſraëlitæ vocantur, id eſt filij Regis, nempe Dei, iuxta illud Iſaï. 1. *Filios enutriui, & exaltaui; ipſi autem ſpreuerunt me, Iſrael autem me non cognouit.* Hæc interpretatio Maldonato non placet: *Cur,* inquit, *non potius filios Regis, quam Regni appellaſſet?* Sed cum alibi etiam Regnum pro Rege poni reperiam, allatam interpretationem non improbo. Apoc. 1. *Fecit nos Regnum, & ſacerdotes Deo, & Patri ſuo.* Vbi: *Fecit nos Reges,* habent aliqui Græci codices, & Tertullianus. Ideo Apoc. 5. cum dictum eſſet: *Feciſti nos Deo noſtro regnum, & ſacerdotes,* ſtatim ſubditur: *Et regnabimus.* Ex quo patet regnum pro regnante accipi poſſe. Similiter Sacerdotium pro ſacerdote accipitur Petri 1. cap. 2. *Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta.* Regula enim Scripturæ eſt interdum nomina abſtracta pro concretis vſurpari. Hinc 1. ad Cor. de Chriſto Domino dicitur: *Factus eſt nobis ſapientia à Deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio,* id eſt ſapientiæ largitor, iuſtificator, ſanctificator, & redemptor. Oſeæ 5. *Laqueus facti eſtis ſpeculationi,* ideſt ſpeculatoribus, nempe Prophetis; vt interpretatur Theodorus Antiochenus, Theodoretus, & Theophylactus; & ideo Chaldæus vertit: *Offendiculum fuiſtis doctoribus veſtris.* Gen. 31. *Iurauit Iacob per timorem patris ſui Iſaac;* ideſt per Deum ſancto timore ab Iſaac veneratum. Exodi 10. 21. dicuntur tenebræ palpabiles, ideſt aër tenebroſus denſiſſima nebula obſitus, ac proinde palpabilis, vt Abulenſis, & Burgenſis cum Philone docent. Ad Coloſſ. 1. 16. *Siue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates,* ideſt, ſiue dominantes; ſiue principes, vel principatum gerentes; ſiue potentes, vel poteſtate præditi. Matth. 24. *Abominationem* Idolum abominabile Hieronymus interpretatur. 3. *Filij regni* Iſraëlitæ dici poſſunt, ideſt filij in cœlo regnantium, ſcilicet Abrahami, Iſaac, & Iacob, iuxta quod Lucæ 16. ab Abrahamo Epuloni dicitur: *Fili, recepiſti bona in vita tua.* Eſt autem Hebraïca locutio pro filijs regnantium dicere filios Regni; ſicut Pſal. 78. ex Hebræo dicuntur *Filij mortis,* qui ex noſtra vulgata *Filij mortificatorum* dicuntur. 4. Filij Regni dicuntur Iſraëlitæ, eò quod in populo Iſraëlis regnare Deus ſpecialiter dicebatur; cum ibi à legitimo ſacerdote in diuinum obſequium, & cultum ſacrificia offerrentur, iuxta illud Exod. 19. *Vos eſtis mihi in Regnum ſacerdotale.* Quare cum in lege gratiæ à Iudæorum Synagoga in Chriſti Eccleſiam ſacerdotium eſſet tranſlatum, tranſlatum eſt etiam regnum. Ideo ſæpè in Euangelio Dominus ſuam Eccleſiam *Regnum cælorum* vocat; idque à ſancto ſuo præcurſore Ioanne nunciari hominibus voluit Matth. 3. dicente: *Appropinquauit regnum cælorum.* Quod ipſe Matthæi 4. repetijt; & Matth. 10. ſuis ab Apoſtolis nunciandum eſſe mandauit. Hinc cap. 5. Apoc. dicitur: *Feciſti nos Deo noſtro regnum, & ſacerdotes:* vel *reges, & ſacerdotes;* ij enim, in quibus Deus regnat, reges ſunt; cum Deus ſit *Rex regum, & Dominus dominantium,* vt Apoc. 19. 16. dicitur. 5. *Filij Regni,* ideſt filij regnantes dicuntur Iſraëlitæ, ſicut ex phraſi Hebræa Iſaï. 9. Meſſias *Princeps pacis,* ideſt princeps pacificus appellatur; regnantes autem dicebantur Iſraëlitæ; eo quòd notitiam veri Dei haberent: Deum autem cognoſcere, eſt diſpoſitiuè in cœlo regnare, iuxta illud Io. 17.

Filij Regni qui ſint? multipliciter explicari poteſt.

Tract. 19. in Matth.

Abſtractum pro concreto interdum vſurpatur.

Hæc

Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum, &c. Quare Sap. 10. dicitur: *Iuſtum deduxit per vias rectas*: præuiâ ſcilicet illuminatione veræ fidei; *& oſtendit illi regnum Dei* Probat hanc explicationem Hieronymus. Matth. 13. Qui regnum cœlorum veram notitiam ſcripturarum, quippe quæ ducit ad vitam, intelligit. 6. cum ex eodem Hieronymo ibidem Regnum cœlorum prædicatio Euangelica intelligatur; filij regni Iſraëlitæ dicuntur, eo quòd ad ipſos Euangelica prædicatio primo loco deſtinata ſit. Quare Matth. 10. Apoſtolis à Domino dicitur: *In viam gentium ne abieritis; ſed potius ite ad oues, quæ perierunt, domus Iſrael.* Rurſus de hoc eodem Euangelico Regno Matth. 21. Iudæis dicitur: *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.*

37. *In tenebras exteriores.* Quomodo tenebræ in inferno ſint, cum ibi verus ignis perpetuò ardeat, vt expreſſe docet Auguſt. 21. de Ciuit. cap. 10. & Greg. 4. Mor. cap. 29. Reſpondet Baſilius in Pſalm. 28. *Exiſtimo ignem ad vltionem diabolo, & Angelis eius paratum Domini voce confringi: quoniam duo ſunt in igne potiſſimum virtus combuſtiua, & illuſtrans: in altera eorum ponitur pœna: qui ob peccata igne perpetuò cremari ſunt digni: alteram verò ſplendoris, & lucis ij ſortiuntur, qui diuinæ obtemperant voluntati.* Quare iuxta hunc ſenſum explicat Baſilius ex cit. Pſal. verba illa: *Vox Domini intercidentis, ideſt diuidentis flammam ignis*; auferendo ſcilicet ſplendorem, & ardorem relinquendo. Idem docet Gregorius 9. Mor. cap. 49.

Ignis, & tenebræ quomodo in inferno ſimul ſint.

Reddens enim rationem cur ab Inferno ordo omnis excludatur; teſtante Iob cap. 10. *Vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat*; ait: *Quia mors perimit, & non extinguit; flamma comburit, ſed nequaquam tenebras diſcutit; ſupplicia ordinem non habent, quia non ſuam per omnia qualitatem tenent.* Porrò huiuſmodi inferni ignis miraculum inuerſo ordine in hypocritis diabolus æmulatur; cum ſcilicet in ijs reiecto charitatis ardore, exterior tantùm fictæ charitatis ſplendor apparet: *ſimulata lux eſt, quæ non ab igne procedit*, ait Bernardus in Pſal. *Qui habitat* ſer. 3. Præterea ſicut ad ſceleſtos cruciandos infernus ignis luce amiſſâ ardorem retinet; ita è contrario ad iuſtorum obſequium retento lumine ardorem ignis reliquit: nam Dan. 3. in Babylonica fornace ita flamma diuiſa eſt; vt illuminatiuam tantùm virtutem erga ſanctos tres pueros retinuerit; incendendi verò vim extra fornacem erga Chaldæos miniſtros exercuerit; *Erupit, & incendit, quos reperit iuxta fornacem de Chaldæis; pueros verò non tetigit ignis, neque contriſtauit, nec quidquam moleſtiæ intulit.*

38. Præterea cœleſtia luminaria in iuſtorum obſequium, & impiorum pœnam, ſplendorem diuiſiſſe, ita vt in eodem hemiſphærio iuſtis fulgerent, non autem iniuſtis, legimus, Exodi 10. 22. 23. *Facta ſunt tenebræ horribiles in vniuerſa terra Ægypti tribus diebus. Nemo vidit fratrem ſuum; nec mouit ſe de loco, in quo erat: vbicumque autem habitabant filij Iſraël, lux erat.* Huic prodigio additum, quod Sap. 17. 6 legitur: *Apparebat illis ſubitaneus ignis timore plenus.* Quamuis enim Ægyptijs in tenebris conſtitutis lux nulla radiaret; nihilominus per intermicantes flammas à terra inſurgentes terribilia ſpectra, & monſtra apparebant, quibus Ægyptij mirificè territi torquebantur, vt Philo refert. Quod etiam Sap 17. 9. indicatur: *Tranſitu animalium, & ſerpentium ſibilatione commoti tremebundi peribant* Simili, ſed multò peiori cruciatu damnati torquentur. Quamuis enim infernus ignis cæteroquin non ſplendeat; ad id tamen tantummodo lucet, vt damnati ſuos, ſuorumque cruciatus videant; ijſque viſis magis crucientur. Quod Greg 9. Mor. cap. 48. & 49. ſic docet: *Quamuis illic ignis ad conſolationem non luceat; tamen, vt magis torqueantur, ad aliquid lucet. Nam ſequaces quoque ſuos ſecum in tormento reprobi flammâ illuſtrante viſuri ſunt, quorum amore deliquerunt: quatenus, qui eorum vitam carnaliter contra præcepta conditoris amauerunt, ipſorum quoque eos interitus in augmentum ſuæ damnationis affligat. Diues ille, quem contigit ad æterna incendij tormenta deſcendere, quinque fratrum deſcribitur meminiſſe; qui Abraham petijt, vt ad eorum eruditionem mitteret, ne illuc eos quandoque venientes par pœna cruciaret.* Luc. 16. *Qui igitur ad doloris ſui cumulum propinquorum abſentium meminit, conſtat proculdubio, quia eos ad augmentum ſupplicij paulò poſt potuit etiam præſentes videre. Quid autem mirum, ſi ſecum quoque reprobos aſpiciat cremari, qui ad doloris ſui cumulum eum, quem deſpexerat, in ſinu Abrahæ Lazarum vidit? Ignis igitur, qui in obſcuritate cruciat, credendum eſt, quod lumen ad tormentum ſeruat.* Quod benè comprobat Gregorius exemplo ſupra allato ignis Babylonici, qui innocentium Hebræorum *veſtimenta non attigit, & vincula incendit: Sanctiſque viris ad inferendum tormentum flamma friguit, & ad ſolutionis miniſterium exarſit. Sicut ergo electis ignis ardere nouit ad ſolatium, & tamen ardere ad ſupplicium neſcit: ita è diuerſo Gehennæ flamma reprobis nequaquam lucet ad conſolationis gratiam, tamen lucet ad pœnam.*

39. Præterea cur inferorum tenebræ exteriores dicantur, difficultas non mediocris eſt; quandoquidem conſtat Infernum in infima terræ parte collocari; cum damnatorum carcer multò inferior ſit Limbo, hoc eſt receptaculo, in quo ante cœli ingreſſum Sancti Patres commorabantur: Limbum tamen inferiores terræ partes vocat Apoſtolus ad Epheſ. 4. *Quod aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit primum in inferiores partes terræ?* Inter Limbum autem, & Infernum magnum Chaos intercedere teſtatus eſt Abraham Lucæ 16.

Gehennæ tenebræ cur exteriores dicantur; hic & n. 39. 40. & 41.

Reſpondetur in damnatis duplices eſſe tenebras, culparum ſcilicet, & pœnarum; cum ipſas culpas *opera tenebrarum* vocet. Apoſtolus ad Rom. 13. Porrò culparum tenebræ interiores ſunt, eaſque vel viuentes, vel mortui ſecum peccatores afferunt; quippe qui *tenebris obſcuratum habent intellectum*, vt ait Apoſtolus ad Epheſ. 4. Cum his autem tenebris comparatæ pœnarum tenebræ inferno carceri offuſæ, exteriores dici poſſunt. Hinc autem benè Gregorius ait: *Interiores tenebræ ſunt cæcitas cordis; exteriores tenebræ, æternæ damnationis nox.* Confirmatur hæc interpretatio, eò quòd in ſacris litteris Infernus ſimiliter duplex eſt diſtinguendus, ſcilicet tùm ad damnatorum carcerem, tùm ad peccatum ſignificandum: patet ex Auguſtino in Pſalm. 29. vbi cùm Dauid Deo gratias agit, quòd ex Inferno ſit liberatus: *Eduxiſti ab Inferno animam meam.* De peccato adulterij, & homicidij loqui intelligitur; quandoquidem de pœnarum Inferno damnati numquam liberantur, teſtante Eccleſia, quòd ibi nulla ſit Redemptio. Ex his patet, poſito Inferno duplici, duplices tenebras benè diſtingui, alias ſcilicet interiores comitantes Infernum culparum; alias verò exteriores pœnarum Inferno offuſas: porro peccatum dicitur Infernus inferior, quia malorum operum barathrum peius, & horribilius ipſo damnatorum carcere exiſti-

matur. Quare ex Baſilio, & Theodoreto natura humana in peccatum lapſa loqui intelligitur, cùm Pſal. 87. dicitur: *Poſuerunt me in lacu inferiori, in tenebroſis, & in vmbra mortis.* Vbi ex Hebræo legitur; *Detraxerunt me ad puteum infernum.* Ex Hieronymo verò *Lacus nouiſſimus*, ideſt profundior Infernus legitur. Congruenter ad allatum ſenſum Haimo, Remigius, & Bruno Carthuſianus Infernum inferiorem, ideſt profundum vitiorum intelligunt. Congruenter etiam ad eumdem ſenſum S. Gregorius, quod ſubditur in eodem pſalmi verſiculo *de vmbra mortis*, peccatum, & diaboli imitationem interpretatur. Vide præterea, quæ de tenebris exterioribus differit S. Thomas in 4. diſt. vlt. q. 1 art. 2.

In Mal. c. 14

4. Mor. c. 10. vt 17.

40. 2. Quia, vt ſupra vidimus, cœleſtia beatitudo ſubſigura conuiualis cœnæ ſignificatur; cœna autem tum ad noctis tenebras expellendas, tum ad maiorem conuiuij pompam pluribus facibus illuminari ſoleat; hinc fit, vt qui nocturno tempore foras extra cœnaculum ejiciuntur, in tenebras exteriores ejici dicantur. Ita Maldonatus, & Cornelius. Huic interpretationi obſtat primò, quia Matth. 22. vbi per parabolam nuptiale conuiuium, non cœna, ſed prandium dicitur; adeoque diuturno tempore præparatum: *Ecce prandium meum paraui*: nihilominus ibi non habentem veſtem nuptialem, etiam in tenebras exteriores ejiciendum præcipitur. Quòd ſi dicas cum Maldonato hanc eamdem parabolam à Luca cap. 14. 16. referri; ibique conuiuium cœnam, non prandium appellari: Reſpondeo cùm Greg. hom 38. ipſum prandium cœnam vocari, quia apud antiquos hora nona ad veſperam, & ad cœnam vergente prandium fieret. Obſtat 2. quia in eadem parabola Matth. 22. is, qui in conuiuio nuptialem veſtem non habebat, ligatis manibus, & pedibus in tenebras exteriores eiectus eſt. Quæ manuum, & pedum vincula indicant eiectum non ſolùm extra illuminati cœnaculi locum ſub aperto cœlo in exteriores nocturni aëris tenebras expelli; ſed in tenebroſum aliquem carcerem detrudi. Ad tenebroſum autem carcerem ſignificandum ponuntur tenebræ, accipiendo abſtractum pro concreto, iuxta Scripturæ regulam ſupra traditam. Sic Pſal. 87. 13. vbi dicitur: *Numquid cognoſcentur in tenebris mirabilia tua?* Tenebrarum nomine Gehennæ carcerem Paraphraſtes intelligit: Euthymius verò, & Nicephorus ſepulchrum, quod ſimiliter defunctorum corporum veluti carcer eſt. Similiter caliginoſum dæmonum carcerem, caliginem S. Iudas Apoſtolus appellat dicens: *Angelos, qui non ſeruauerunt ſuum principatum, in iudicium magni dei vinculis æternis ſub caligine reſeruauit.* Lucæ 1. vbi dicitur: *Illuminare his, qui in tenebris, & vmbra mortis ſedent*; de Limbo Sanctorum Patrum carcere plures ſacri interpretes explicant. Iſaiæ 49. 9. Æternus Pater Chriſto ait: *Seruaui te*, nempe à morte per reſurrectionem; *vt diceres his, qui vincti ſunt: Exite; & his, qui in tenebris: Reuelamini.* Vbi S. Anſelmus in Elucidario, in tenebris exiſtentes intelligit Electos in Purgatorij, vel Limbi carcere detentos. Denique Pſal. 106. 14. vbi dicitur: *Eduxit eos de tenebris, & vmbra mortis; & vincula eorum diſrupit.* S. Thom. in 3. diſt. 22. q. 1. a. 2. quæſtiunc. 1. ad 1. etiam de ſanctis Patribus in tenebroſo Limbi carcere exiſtentibus interpretatur. Ex his omnibus locis manifeſtè apparet, per tenebras tenebroſum carcerem ſemper intelligi.

41. Hoc poſito, quærendum vlterius eſt, cur ad

A infernum carcerem ſignificandum, non tenebræ tantùm, ſed exteriores tenebræ dicantur? Reſpondeo, hoc propter allegoricam ſimilitudinem à terrena Ieroſolyma deſumptam dici. Terrena enim Ieroſolyma ſceleſtorum carcerem extra vrbis mœnia habuiſſe communiter ſacri interpretes docent, explicantes verba illa Act. 12. 10. vbi de Angelo, & Apoſtolo è carcere liberato dicitur: *Venerunt ad portam ferream, quæ ducit ad ciuitatem.* Differunt tamen, quod alij omnino extra Ieroſolymam carcerem poſitum cenſent; alij verò tantùm extra veterem vrbem, quæ filia Sion, & Ieruſalem dicebatur; cui deinde addita eſt vrbs ſecunda. Præterea cum Ieroſolyma duplici muro

Carceris locus apud Ieroſolymitas extra vrbem erat.

B circundaretur, intra primum, & ſecondum murum carcerem fuiſſe Baronius aſſerit. Cum ergo ſceleſtorum carcer extra vrbem eſſet, idem eſt ejici in tenebras exteriores, ac in carcerem extra vrbem ſitum, tenebriſque teterrimum ejici. Ad huiuſmodi igitur carcerem ſignificandum ſceleſtis deſtinatum, ſignanter exterioris nomen adhibetur: quandoquidem pro leuioris culpæ reis carcer interior, hoc eſt intra vrbem eſſet. Quod patet ex Ieremia 32. vbi dicitur: *Ieremias erat clauſus in atrio carceris, qui erat in domo regis Iuda.*

42. *Filij regni eijcientur in tenebras exteriores.* Galatinus l. 9. cap. 14. dignitates omnes olim Iudæis

C conceſſas, ab eis auferendas fuiſſe, Gentilibuſque Meſſiam recepturis concedendas demonſtrat. Porrò Iudæorum reprobatio, & Gentium ad Euangelicam fidem electio myſticè figurata fuit à Vaſthi regina ab Aſſuero Perſarum, & Medorum rege repudiata; pro qua in dilectam coniugem, & reginam, pulcherrima, ptaque Eſther electa fuit: Eiecta eſt Vaſthi, vt ait ſacer textus, eo quòd ab Aſſuero in conuiuium vocata, *ad regis imperium venire contempſit.* Similiter Iudæorum Synagogam meritò Dominus reiecit, & Gentium populum elegit, eo quòd Synagoga ad conuiuium illud venire contempſerit, de quo Iſaias 25. ait: *Faciet Dominus exercituum omnibus*

Iudæorum reprobationis, & Gentilium electionis figura, & vaticinium, hic, & num. 41. 41. 44. 45. 46.

Eſther. c. 1.

D *populis in monte hoc conuiuium pinguium, conuiuium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defæcatæ.* Tale autem conuiuium ſub ſaporiferæ, & bene ſaginatæ carnis, & limpidiſſimi vini ſymbolo præparandum prædixit Iſaias in monte hoc, ideſt in Sionis, & Ieroſolymæ monte. Vbi benè Cyrillus ait: *Sion excelſa, Ieruſalem viſio pacis interpretatur. Eſt autem vtrumque hoc verè Chriſti Eccleſia; celſa nempe, & illuſtris, & veluti in monte poſita. In ea nihil eſt humile, & à terrenis rebus procul habitat. Similiter in ea dogmata alta, diuinaque & vera ſunt. Rurſus in ea eſt Chriſtus, qui eſt pax noſtra,* vt Apoſtolus ait ad Epheſ. 2. 14.

E 43. Iudæos reprobatos, & Gentiles ad fidem electos præfigurauit etiam Geneſ. 48. Manaſſes, & Ephraim. Nam vt vterque à Iacob, morti proximo benediceretur; Ioſeph *poſuit Ephraim ad ſiniſtram, Manaſſem verò ad dexteram patris. Qui extendens manum dexteram poſuit ſuper caput Ephraim minoris fratris, ſiniſtram autem ſuper caput Manaſſæ, qui maior natu erat, commutans manus: benedixitque Iacob filij Ioſeph.* Commutando autem manus, dextramque tranſuerſam ſuper ſiniſtram ponendo, crucis ſignum effecit, vbi Rupertus ait: *Ephraim ſunt Gentes, quæ per manuum tranſpoſitionem, ideſt per crucem Chriſti, cui crediderunt, prælata ſunt Manaſſæ, ideſt Iudæis.* Hinc ad ſanctam humilitatem pio affectu proſequendam, diſcere debemus, Deum contra humanam conſuetudinem primis poſteriores, & potentioribus infir-

miores anteferre. Quare vt Theodoretus notat: *Caino præpoſitus eſt Abel; Iapheto antepoſitus eſt Sem; Iſmaëli prælatus eſt Iſaac; Eſau prælatus eſt Iacob: Iudas, atque Ioſeph antepoſiti ſunt Rubeno: & Ephraim ante Manaſſen. Aaroni præpoſitus eſt Moſes; & Dauid ſeptem fratribus ſuis, licet omnium natu poſtremus eſſet.* Hinc Apoſt. 1. ad Cor. 1. ait: *Infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia: vt non glorietur omnis homo in conſpectu eius.* Benè ergo Auguſt. tom. 10. ſer. 59. de verbis Domini ait: *Sciebat, quòd ſi eligeret Senatorem, diceret Senator: Dignitas mea electa eſt: ſi eligeret diuitem, diceret diues: Opulentia mea electa eſt: Si regem, diceret rex: Poteſtas mea: ſi oratorem; eloquentia mea: ſi Philoſophum, ſapientia mea electa eſt: Interim, inquit Dominus: Differantur ſuperbi iſti, multùm tument: da mihi prius piſcatorem: veni tu pauper, nihil habes, nihil noſti; ſequere me. Tam largo fonti vas inane admouendum eſt. dimiſit retia piſcator, accepit gratiam, & factus eſt diuinus orator: leguntur modò verba piſcatorum, & ſubduntur colla oratorum.*

44. Eadem Iudæorum reprobatio, & Gentilitatis electio præfigurata eſt Ioſue 4. vbi ex Dei mandato Ioſue duodecim lapidibus è Iordanis alueo in arido ſolo defixit; totidem autem lapides è ſicco littore ſublatos in medio Iordanis alueo poſuit. Et ſic, qui antea ſacris Iordanis aquis perfundebantur, planè arentes remanſerunt: contra verò arentes antea lapides, poſtea perenni Iordanis fluxu perfuſi ſunt. Similiter Gentiles antea omnino aridi per ſacri Baptiſmi aquas ad diuinæ gratiæ fluenta admiſſi ſunt: contra verò Iudæi, quos veræ fidei illuſtratos aqua ſapientiæ ſalutaris perfundebat, in arido ignorantiæ, & perfidiæ ſolo confixi ſunt; idque ex propriæ duritiæ, & obſtinationis demerito. Ad quam duritiem ſignificandam à ſacro textu expreſsè lapides à Iordane in ſiccum tranſlatos duriſſimos fuiſſe habemus. Benè autem per duriſſimos lapides Iudaicus populus ſignificatur, cùm in Exodo, & alibi ſæpius *populus duræ ceruicis* appellatur. Quare Chryſoſt. orat. 2. contra Iudæos ait: *Vide quid dicat vocaliſſimus Iſaias cap. 48. ad populum Iudaicum: Scio, quod durus es tu, & neruus ferreus ceruix tua, & frons tua ærea.*

45. Ad hanc Gentilium, & Iudaïci populi commutationem allegoricè indicandam Pſal. 106. 33. 34. 35. de Deo dicitur: *Poſuit flumina in deſertum, & exitus aquarum in ſitim: terram fructiferam in ſalſuginem à malitia inhabitantium in ea. Poſuit deſertum in ſtagna aquarum, & terram ſine aqua in exitus aquarum.* Vbi benè Auguſtinus ait: *Poſuit flumina in deſertum. Currebant ibi aquæ, currebant Prophetiæ. Quære modò apud Iudæos Prophetam,* Pſal. 73. *non inuenies. Dicant: Iam non eſt Propheta, & nos non cognoſcet amplius. Adhuc poſuit flumina in deſertum, & exitus aquarum in ſitim. Terram fructiferam in ſalinas. Quæris ibi fidem Chriſti, non inuenis: Quæris Prophetam, non inuenis: quæris ſacerdotem, non inuenis: quæris ſacrificium, non inuenis: quæris templum, non inuenis. Quare hoc? à malitia inhabitantium in ea. Ecce quomodo ſuperbis reſiſtit. Audi quomodo humilibus det gratiam. Poſuit deſertum in ſtagna aquarum, terram ſine aqua in exitus aquarum, & habitare fecit illic eſurientes. Quæris ſacerdotem, & ſacrificium apud Iudæos, non habet, nec inuenis ſecundùm ordinem Aaron. Quæris ſecundùm ordinem Melchiſedech: apud illos non inuenis: Sed per totum orbem celebratur in Eccleſia. Et dicit Dominus ijs, quorum flumina poſuit in deſertum: Non eſt mihi voluntas in vobis; nec accipiam ſacrificium de manibus veſtris. Quoniam ab ortu ſolis, vſque ad occaſum, ſacrificium mundum offertur nomini meo,* Malachiæ 1. Similiter Theodoretus: *Qui olim ſacrorum vatum fluminibus irrigati erant; tempeſtiuumque fructum Deo afferebant; nunc ne perexiguo quidem imbre perfruuntur: ſed ob propriam prauitatem priſtina irrigatione penitus deſtituti ſunt. Gentes, quæ olim deſerta erant, quæque ne perexiguam quidem ſtillam habebant, doctrinæ fluminibus irrigantur.*

46. Dauidico vaticinio conſonat Iſaias 35. *Lætabitur deſerta, & inuia; & exultabit ſolitudo, & florebit quaſi lilium. Germinans germinabit, & exultabit lætabunda, & laudans; gloria Libani data eſt ei. Decor Carmeli, & Saron, ipſi videbunt gloriam Domini, & decorem Dei noſtri.* Vbi Euſebius l. 6. demonſtrationis cap. 21. ait: *Deſertam in his verbis oraculum ſignificat eam, quæ de Gentibus collecta eſt, Eccleſiam. Quæ cum antea ſine Deo eſſet, per Ieſu Chriſti diſcipulos Euangelium accepit. Præterea idem oraculum ait huic deſertæ dandam eſſe gloriam Libani. Libanum autem figuratè Ieruſalem appellari conſuetum eſt.* Similiter ibidem Cyrillus ait: *Libanus, & Carmelus dicitur ſæpè Ieruſalem, & ipſum Dei templum. Gloria autem digna ſancta ciuitate, & diuino templo, data eſt Gentium Eccleſiæ; in eaque vidimus gloriam Domini, & altitudinem Dei. Nam Iudæi tamquam nudo homini, & præ aliis nihil egregium habenti ſe Domino geſſerunt.* Addit Iſaias. *Quæ erat arida, erit in ſtagnum, & ſitiens in fontes aquarum. In cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami, & iunci:* hoc eſt: In cubilibus animarum Gentilium, in quibus prius dracones, ideſt dæmones ſedem fixerant, calamus, & iuncus vireſcet. Calamum hic intellige aromaticum, nempe cinnamomum, vel cinnamomo ſimilem; de quo dicitur Ier. 6. 20. *Vt quid mihi thus de Saba affertis, & calamum ſuaue olentem de terra longinqua?* Odorifer hic calamus ſanctitatem allegoricè ſignificat; iuxta Apoſtolum, qui ſanctam iuſtorum vitam Chriſti bonum odorem appellat 2. ad Corinth. 2. 15. Præterea cum à iungendo iuncus dicatur, eo quòd ad plura ſimul coniungenda adhibeatur; hinc iunci nomine allegoricè charitas ſignificatur, quam meritò vocat Apoſtolus ad Coloſſ. 3. *Vinculum perfectionis*, hoc eſt vinculum perfectum, quod humanum cor cum Deo, & proximo optimè nectat, & vinciat. Seu *vinculum perfectionis*, quod Chriſtianam perfectionem continentem virtutes omnes, eas ſimul vniendo, conſtituat. Nam vt benè idem Apoſtolus ait: *Charitas patiens eſt, benigna eſt. Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa; non quærit quæ ſua ſunt; non irritatur; non cogitat malum; non gaudet ſuper iniquitate: congaudet autem veritati: omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.* 1. ad Cor. 13.

47. Reprobatis incredulis Iudæis, de eadem Gentium vocatione ad veram fidem, & Euangelicæ vitæ ſanctitatem vaticinatur etiam Iſaias 41. 18. 19. *Aperiam in ſupinis collibus flumina, & in medio camporum fontes: ponam deſertum in ſtagna aquarum, & terram inuiam in riuos aquarum. Dabo in ſolitudinem cedrum, & ſpinam, & myrtum, & lignum oliuæ: ponam in deſerto abietem, vlmum, & buxum ſimul.* Vbi Hieronymus ait: *Manus Domini perfecit, vt in ariditate Gentium inuenirentur fluenta virtutum: & in terra quondam deſerta, plenaque ſalſuginis cedrus, Cypariſſus, & aliæ arbores naſcerentur. Quæ varietates arborum diuerſitatem ſignificant gratiæ ſpiritualis.* Quid autem allegoricè, & ſingillatim ſignificent tales arbores explicat Gregor. hom. 20. in Euang. dicens: *Cedri ſunt, quorum corda in*

æterno amore ſolidata ſunt; vt eadem iam terreni A
Cedri, Spinæ, Myrti, Oliuæ, Abietis, Vlmi, & Buxi myſticæ, ſignificationes.
amoris putredo nulla corrumpat. Spinæ, qui corda audientium pungunt, ſicque mente dolore compunctionis perforant. Myrti, qui proximorum tribulationem per compaſſionem temperant. Oliuæ ſunt miſericordes. Abietes ſunt, qui in terrenis corporibus poſiti cœleſtia contemplantur. Vlmi, qua vites ſuſtinent, ſunt ſeculares, qui ſanctos viros donis ſpiritualibus plenos ſua largitate ſuſtentant. Buxi, qui licèt ex ætatis infirmitate bona opera ferre non valent; tamen parentum fidelium credulitatem ſequentes, fidem perpetua viriditatis tenent. Aptè ſatis Gregor. Myrtos interpretatur eos, qui tribulatis proximis benignè compatiuntur, eoſque adiuuando, triſtitiam cohibent. Nam teſte Plinio l. 15. cap. 29. è Myrto pinguior liquor exprimitur, qui vino infuſus *retinet fæcem, nec præter purum liquorem tranſire patitur.* Similiter pij viri ex charitate afflictis proximis compaſſionem, & opem exhibendo, ne mœror ad rationem, potentiam animæ ſuperiorem turbandam aſcendat, efficiunt. Aptè ſimiliter abietes ad cœleſtia per contemplationem ſe eleuantes ſignificare docet; nam teſte Plinio l. 19. c. 39. *Abietes omnium arborum altiſſimæ, ac rectiſſimæ ſunt.* Ita vt propterea Iſaiæ 55. 13. dicatur: *Pro ſaliunca aſcendet abies: Dum in ſanctorum corde pro abiectione terrenæ cogitationis, altitudo ſuperna contemplationis exoritur,* vt idem Gregorius ait. Sed cur inter tot iucundas, amœnaſque arbores ſpina numeratur? Spina hæc Hebraicè Setim dicitur; *C*
28. Mor. c. 11.
& vt ait Hieronymus: *Eſt genus arboris naſcentis in eremo ſpinæ albæ habens ſimilitudinem; vnde omnia ligna arcæ, & tabernaculi facta ſunt inſtrumenta. Quod lignum imputribile, & leuiſſimum, omnium lignorum, tam in fortitudine, quàm in nitore, ſoliditatem ſuperat, & pulchritudinem.* Tales ſancti viri erunt ex Gentibus ad Euangelium vocati: peccatorum putredinis expertes, ſanctæ vitæ nitore fulgidi, fortitudine eximia præditi: in quorum corde, tamquam ſacra in arca diuina lex inuiolabilis reponatur: ita vt de vnoquoque illorum dici poſſit: *Lex Dei eius in corde ipſius.* Quare
Pſ. 36. 31.
ſanctæ animæ ſoli Deo deſponſatæ benè ait Hieronymus: *Sponſa Chriſti eſt arca teſtamenti, intrinſecus, & extrinſecus deaurata, cuſtos legis Chriſti. Sicut in illa nihil aliud fuit, niſi tabulæ teſtamenti; ita in te nullus ſit extrinſecus cogitatus. Super hoc Propitiatorium, quaſi ſuper Cherubim ſedere vult Dominus.* *D*
Hieronymus ad Euſtochium de virginit.

48. Denique Domini ſententia: *Multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Iſaac, & Iacob in regno cœlorum: filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores;* benè comprobatur ex Chryſoſt. tom. 3. ſer. de proditione Iudæ. Vbi Iudam in Apoſtolatum vocatum, adeoque regni filium comparans Chryſoſt. cum Magdalena, quam in publica laſciuiæ peccata olim prolapſam fuiſſe cenſet, ait: *Meretrix ſubitò pudica proceſſit, & profundius obruta peccatis, portum ſerenitatis agnouit. Et quando proſtituta lupanar exiuit, tunc diſcipulus gehennam intrauit: quando illa mercedem ſui corporis abdicabat; tunc iſte pretium magiſtri ſanguinis poſtulabat: quando illa oſculabatur pedes, vt ſuſciperetur; tunc iſte Domini labia oſculabatur, vt proderet. Non ergo videndo meretricem de tua liberatione deſperes;* ſed & Iudam *cogitando, non debes eſſe ſecurus. Vtrumque enim periculoſum eſt, & confidentia, & deſperatio: nam confidentia ſtantem euertit; & deſperatio poſt lapſum non admittit reſurgere. Diſcipulus cùm ſe ſtare putaret, cecidit: meretrix cùm ſe cecidiſſe arbitraretur, exurrexit.* *E*

Ibi erit fletus, & ſtridor dentium.

49. DE his Domini verbis diſſerit S. Thomas in 4. diſt. vlt. q. 2. a. 3. & 4. contra Gentes, cap. 40. quæſt. 45. an in inferis verè fletus futurus ſit. Ad quam quæſtionem alij negando, alij affirmando reſpondent, vtrinque argumenta vigere videntur. Pro parte negatiua eſt, quia in ſempiterno ſupplicio ad æternas lacrymas per omnia ſecula effundendas infinita flebilis humoris materia requireretur: & vt benè arguit loc. cit. S. Thomas, *Fletus corporalis fit per quandam reſolutionem lacrymarum: ſed à corporibus damnatorum non poteſt fieri perpetua reſolutio: cum nihil in eis per cibum reſtauretur; omne enim finitum conſumitur, ſi aliquid ab eo continuè abſtrahatur. Ergo in damnatis non erit corporalis fletus.* Contra verò pro parte affirmatiua, Primò eſt, quod Hieronymus ex hoc Euangelico textu veram corporum reſurrectionem probat; cùm ad verum fletum corporalis humor corporeis effuſus oculis requiratur. 2. Quia ex certa regula Scripturæ à SS. Patribus tradita, præcipuè à Baſilio hom. 3. & 9. in Hexam. quod propriè intelligere poſſumus, allegoricè, ſeu metaphoricè interpretari non debemus. Sicut igitur, vt Baſilius ait: *Aquam aquam intelligamus*: ita per fletum verus fletus eſt intelligendus. Propter non inefficacia vtrinque allata argumenta, media via cenſeo incedendum. Dico igitur, in inferis verè futurum fletum; non tamen perennes ſemper, & æternas lacrymas futuras; cùm ad taliter lacrymandum perennis humor, vt ſupra dictum eſt, requireretur; vnde autem talis humor in corporibus alimento carentibus haberetur; non apparet. Reſumptis igitur corporibus detruſi in Gehennæ ſupplicium damnati, flere quidem incipient; deficiente tamen humore, lacrymæ quidem ceſſabunt; ea tamen omnia, quæ ad fletum concurrunt, vel ſubſequuntur, non ceſſabunt. Quare benè S. Thomas ait: *Aliud, quod inuenitur in corporali fletu, eſt quædam commotio, & perturbatio capitis, & oculorum, & quantùm ad hoc, fletus in damnatis eſſe poterit poſt reſurrectionem.* Ceſſantibus ergo lacrymis, erit in damnatis cordis conſtrictio, cerebri panniculorum compreſſio; inordinata, & fœda faciei contorſio, eiulatus, ſuſpiria, & gemitus. Quoniam verò fletus ſoli animali rationali anima prædito tribuitur, fletus animæ mœrorem, ſtridor dentium dolorem corporis indicat. Stridor autem hic dentium ex acerbo frigoris ſupplicio prouenire poteſt. Nam, vt docet S. Thomas ſupra citatus, *damnati tranſibunt ex vehementiſſimo calore ad vehementiſſimum frigus.* Sed quoniam in camino ignis etiam ſtridor dentium fore dicitur Matth. 13. *Mittent eos in caminum ignis; ibi erit fletus, & ſtridor dentium*: ideo etiam ſi non à frigore, ex ardenti tamen rabie medio in igne dentium ſtridor in damnatis erit. Rabies enim ſtridoris dentium cauſa eſſe ſolet. Hinc Act. 7. 54. de Iudæis in Sanctum Protomartyrem rabidis dicitur. *Stridebant dentibus in eum.* In damnatis ergo dentium ſtridor proueniet ex rabie, primò in Deum vindicem. 2. in dæmones tortores. Nam, vt ait S. Baſilius: *Illis, qui multa mala in vita perpetrarint, terribiles quidem, & deformes aſſiſtent Angeli, igneos vultus præſeferentes, atque ignem ſpirantes.* Quod ſicut ipſo Iudicij die, ita poſtea etiam fore dicendum eſt 3. ex rabie in damnatos alios anteactæ malæ vitæ complices, aut cauſam. 4. ex rabida inuidia propter iuſto-

Fletus an verè in damnatis futurus ſit.
Stridor dentium cur in damnatis?
Baſil. in Pſ. 33.
A *B* *C* *D* *E*

Greg. hom. 4. in Euang.

rum proſperitatem. Ideo Gregorius ait: *Vt peccatores in ſupplicio amplius puniantur, & eorum vident gloriam, quos contempſerunt; & de illorum etiam pœna torquentur, quos inutiliter amauerunt.* Similiter S. Th. ſupra citatus art. 2. ait: *Damnati poſt diem Iudicij, memoriam habebunt gloriæ beatorum, quam in Iudicio viderunt, vel ante Iudicium; & hoc erit eis in tormentum.* Quare iuxta Dionyſium, Galatinum, & Fauſtum Rhegmenſem epiſcopum de damnato quolibet dicitur Pſal. 111. *Peccator videbit, & iraſcetur; dentibus ſuis fremet, & tabeſcet.* Quando autem præcipuè talis in damnato rabies erit? Cùm *iuſti cornu*, hoc eſt ſpirituale robur, & fortitudo, *exaltabitur in gloria*; vt præcedenti verſu dictum erat. 5. denique ſtridebunt dentibus damnati ex rabie in ſe ipſos. Nam, vt Rabanus ait: *Stridor dentium prodit indignantis affectum; eò quòd ſerò vnumquemque pœniteat, ſerò ibi iraſcatur, quòd tam pertinaci improbitate deliquit.*

Dionyſ. l. de 4. nouiſſ. c. 41. Galat. l. 6. c. 7. Fauſtus epiſt. 1. tom. 5. Bibl. PP.

50\. *Ibi erit fletus, & ſtridor dentium: Fletus ob ignem, qui non extinguitur: ſtridor verò ob vermem, qui non moritur. Fletus ex dolore, ſtridor dentium ex furore. Fletum tormentorum immanitas, ſtridorem dentium vehementia ipſa tabeſcentis inuidia, & obſtinata malignitas extorquebit*, ait Bernardus. *Strident dentes, qui de edacitate gaudebant; flent oculi, qui per concupiſcentias vagabantur*, ait Gloſſa. Ad extremum duabus Euangelij Centurionis virtutibus, nempe eximiæ fidei, & humilitati, duo reproborum Iudæorum vitia reſpondent; ſcilicet incredulitas, & ſuperbia. Quæ duo vitia duas ſimiliter pœnas ſibi reſpondentes habebunt; nempe fletum, & ſtridorem dentium. Iudæorum quidem oculi fletu ſunt puniendi ob ſuperbiam, cùm hæc præcipuè in oculis reſidere videatur, iuxta illud Pſal. 17. *Oculos ſuperborum humiliabis*: & Pſal. 100. *Superbo oculo, & inſatiabili corde, cum hoc non edebam.* Rurſus ſtridore dentium Iudæorum ora ſunt crucianda, eò quòd blaſphemantes, Chriſtum Dominum, verum Dei filium fateri noluerunt; idque ex fidei defectu. Nam ex Apoſt. ad Rom. 10. *Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.*

Ser. 8. in Pſ. Qui habitat.

Et dixit Ieſus Centurioni: Vade, & ſicut credidiſti fiat tibi. Et ſanatus eſt puer in illa hora.

51\. EXimiæ Centurionis fidei inſigne Chriſti miraculum benè reſpondet; quo corporali præſentia abſens centurionis ſeruum morti proximum perfectæ ſanitati reſtituit. Hinc diſcamus nobis ipſis eſſe tribuendum, ſi modicam interdum diuinam beneficentiam experiamur; quam alioquin largiſſimam experiremur, ſi ad Deum fide maxima, & fiducia accurreremus. Eſuriens enim ſibi ipſi imputaret, ſi eum os ita aperire pigeret, vt non largè cibum ad famem pellendam, ſed valde exiguum fruſtulum panis ſumere poſſet. Similiter cum Deus ad largè diuinam beneficentiam ſumendam, cordis os, & deſiderium vt dilatemus, ſuadeat; ſi diuinæ ſuaſioni non reſpondeamus, ſine dubio nobis erit imputandum. Propterea Pſal. 80. 11. noſtrûm vnicuique Dominus ait: *Dilata os tuum, & implebo illud. Quantumcumque dilataueris, tantùm accipies*, ait Hieronymus.

Beneficentia diuina noſtræ fidei, & fiduciæ reſpondet.

52\. *Et ſanatus eſt puer in illa hora.* In languoribus, & morbis, vt ſanitas nobis, vel alijs impetretur, præ medicis ad diuinam opem fidentius eſt accurrendum, Centurionem imitando; non Aſam regem Iuda, de quo Paralip. 2. 16. dicitur; *Ægrotauit Aſa dolore pedum vehementiſſimo; & nec in infirmitate ſua quæſiuit Dominum; ſed magis in medicorum arte confiſus eſt: mortuus eſt.* De pia anima ad Deum per feruidas preces accurrente dicitur Cantic. 5. 13. *Labia eius lilia diſtillantia myrrham primam*: ſeu iuxta paraphraſten Chaldæum: *Eloquium oris eius, ſicut myrrha electa.* Poteſt enim anima Deo grata fuſis ad Deum precibus, veluti myrrha, morborum putredinem ab infirmis corporibus expellere. Benè B. Laurentius Iuſtinianus ait: *Omnes medici pecunijs, Deus autem noſter pura oratione ad conferendam ſanitatem placatur.*

Oratio ad Deũ ad morbos expellendos eſt medicis remedijs efficacior.

Laur. In ligno vitæ c. 1. de oratione.

53\. A ſapientiſſimo Salomone librum de remedijs ſcriptum fuiſſe refert Cedrenus, & Suidas: qui liber probabiliter includebatur in diſputationibus illis à Salomone ſcriptis, de quibus dicitur 3. Reg. cap. 4. 33. *Diſputauit ſuper lignis à Cedro, quæ in Libano, vſque ad hyſſopum, quæ egreditur de pariete: & diſſeruit de iumentis, & volucribus, & reptilibus, & piſcibus.* Librum autem de remedijs referunt ijdem Cedrenus, & Suidas ab Ezechia Rege ex reliquis Salomonis libris fuiſſe reuulſum, & vt Euſebius indicat, fuiſſe combuſtum: idque, quia Iudaïcus populus Deo non inuocato, & neglecto, ex eo libro morborum curationem peteret. Ideo bene monet Eccleſiaſticus 38. 9. *Fili, in tua infirmitate ne deſpicias teipſum*; ſeu vt legit Rabanus: *Ne deſperes teipſum; ſed ora Dominum, & ipſe curabit te.* Poſt tale monitum ſubdit: *Da locum medico*; ſcilicet, vt pro ſanitate acquirenda prius diuinam opem imploremus, deinde medici induſtriam petamus. Iuxta quod Eccleſiaſtici monitum eſt decretum Innocentij tertij; qui ſanciuit, vt medici priuſquam grauiter ægrotantem curare incipiant, eum moneant de confeſſione facienda. Quam legem renouauit Pius V. motu proprio, qui incipit: *Super gregem*: additque ne medici vltra tertiam diem viſitent ægrotum, niſi de illius confeſſione ſibi conſtet. Denique in corporis morbis ſalutaris eſt, & omnino ſeruanda Baſilij regula: *Neque fugienda penitus ars medicorum eſt; neque in ea omnes ſpes ponere eſt conſentaneum. Sed quemadmodum vtimur quidem agricultura, petimus tamen à Deo fructus: & gubernatori gubernaculum committimus; Deum tamen rogamus, vt ex pelago ſeruemur: ſic cum medicum adhibemus, idque ratio fieri concedit, neutiquam à ſpe Dei erga nos bonitatis debebimus diſcedere.*

Salomonis librum de remedijs combuſſit Ezechias, ne in eo potius, quam in Dei per preces auxilio populus ad morbos pellendos fiduciam haberet.

Innocent. de pœnit. & remiſſ. c. cum infirmitasbus.

Baſ. in regul. fuſiu. explic. reg. 51.

FERIA VI. POST CINERES.

Audiſtis, quia dictum eſt antiquis : Diliges proximum, & odio habebis inimicum tuum, &c. Matth. 5. & 6.

Euangelij nexus, & ordo.

Dilectio inimicorum præcepto, præmio, & exemplo, honeſta, vtilis, & facilis oſtenditur.

1. IN hoc Euangelio tribus motiuis ad inimicorum dilectionem impellimur; ſcilicet præcepto, præmio, & exemplo. Præceptum habetur illis verbis : *Ego autem dico vobis diligite inimicos veſtros* : quibus prohibemur, ne inimicis deſiderio, ore, aut opere malum referamus; & præcipuè ne eos à communi proximorum charitate excludamus. Præmium illis verbis declaratur : *Vt ſitis filij Patris veſtri, qui in cœlis eſt* : Vbi adoptiua Dei filiatio, adeoque cœleſtis hæreditas promittitur ex vera charitate diligentibus inimicos. Exemplum proponitur verbis illis : *Qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos : & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos : eſtote ergo perfecti ſicut & Pater veſter cœleſtis perfectus eſt* : Sufficienter ſatis tria allata motiua afferuntur; cum hæc bonorum genera omnia, quibus poteſt voluntas allici, complectantur. Si enim humana voluntas ex bono honeſto mouetur, dilectio inimici à Deo præcipitur : diuino autem præcepto obſequi, rationi conſentaneum eſt, & honeſtum. Præterea, ſi voluntas à bono vtili alliciatur, diligentibus inimicos præmium promittitur. Denique ſi voluntas delectabili bono trahatur; vt inimici dilectio non iniucunda ſit, ad inimicos diligendos Diuino exemplo via prius ardua complanatur. Sicut enim ſequentes ductum, & exemplum Diaboli vias difficiles ambulant, fatentibus ipſis peccatoribus : *Laſſati ſumus in via iniquitatis, & perditionis, & ambulauimus vias difficiles* : ita è contrario Dei Creatoris, eiuſdemque ſub humana carne Redemptoris exemplum ſequentes viam tam facilem, & delectabilem habent, vt per eam non ſolùm incedere, ſed etiam currere poſſint, teſtante Dauide : *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilataſti cor meum* : hæc autem dilatatio fit, cum viam prius nobis aſperam Deus Creator, & Redemptor noſter iter noſtrum præcedens ſuis veſtigijs imprimit; quo fit, vt inſidendo diuinis veſtigijs, iter non laborioſum experiamur, iuxta illud : *Dilataſti greſſus meos ſubtus me, & non ſunt infirmata veſtigia mea.* Quod ſi immediatè poſt Dauid ſubdit : *Perſequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non conuertar donec deficiant; confringam illos, nec poterunt ſtare, cadent ſubtus pedes meos* : hæc verba in ſpirituales inimicos prolata, nempè contra peccata. & malas ſuggeſtiones intelligit Auguſtinus, & Hugo Victorinus. Porrò viam diligendi inimicos noſtri Redemptoris veſtigijs complanatam indicare voluit Iſaias, cum cap. 2. Euangelico

Sapientiæ c. 5.

Pſal. 118.

Pſal. 17.

A tempore ceſſatio diſcordiarum, odij, & vltionum futura prædicitur : *Non leuabit gens contra gentem gladium; nec exercebuntur vltra ad prælium.* Si autem tantæ huius concordiæ, & pacis cauſa quæratur, illam Euangelicus vates præſignificauit, de futuro Meſſia prædicens : *Docebit nos vias ſuas, & ambulabimus in ſemitis eius; ſemitæ autem Domini pacificæ ſunt.* ex Prou. 3.

B

Audiſtis, quia dictum eſt antiquis : Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.

2. EX aliquibus Dei legibus perperam interpretatis colligebant Iudæi odio habendum inimicum. Primò ex 19. Leuit. 18. vbi dicitur : *Diliges amicum tuum, ſicut teipſum. Ego Dominus.* Hinc deducebat : Si amicus tantùm præcipitur diligendus; ergo diligendus inimicus non eſt, adeoque odio habendus. Sed, vt benè notat S. Thom. 3. ſent. diſt. 30. art. 1. *Odio habebis inimicum tuum, non eſt ex lege ſumptum, quia nuſquam hoc in littera inuenitur : ſed additum eſt ex praua interpretatione Iudæorum; qui ex quo præcipiebatur dilectio proximi, concludebant, quòd inimici eſſent odiendi.* Quæ quidem conſequentia omnino falſa eſt. Nam 24. Prou. 28. cum dicitur; *Ne ſis teſtis fruſtra contra proximum tuum* : Seu, vt Septuaginta legunt : *Ne ſis falſus teſtis in tuum ciuem* : malè deduceretur licere falſum eſſe teſtem contra extraneum, non ciuem. Similiter eodem citato Leuitici cap. 19. cum præcipitur : *Non maledices ſurdo nec coram cæco pones offendiculum* : falsò deduceretur licere non ſurdo, ſed benè audito maledicere, & coram non cæco, ſed oculato offendiculum ponere. Similiter Pſal. 14. cum dicitur de iuſto : *Qui iurat proximo ſuo, & non decipit* : prauè deduceretur licere inimico cum deceptione iurare. Quod ſi Iudæus dicat ibi proximi nomine, cui cum deceptione iurandum non eſt, intelligi quemcumque hominem, quia quilibet homo homini proximus eſt; cum eiuſdem humanæ naturæ particeps ad Dei imaginem creatus ſit; & ad æternam beatitudinem ordinatus. Tunc ſicut veriſſima erit talis reſponſio; ſic etiam cum dicitur : *Diliges amicum tuum ſicut teipſum* : Seu, vt Dominus hîc ait, & Septuaginta in Leuitico legunt : *Diliges proximum tuum, ſicut teipſum*; proximi nomine vniuerſaliter homo, etiam nobis nocens debet intelligi; cum Eccleſiaſtici 28. 2. dicatur : *Relinque*, hoc eſt remitte, *proximo tuo*

Odio habebis inimicum tuum; non à Deo mandatum, ſed à prauis Rabbinis perperam additum fuit. hic, & num. 1, 4. 5. 6. 7. 8. 9.

C

D

nocenti te. Sed de hoc infra. Hinc cum ait Apoſtolus: *Non adulterabis*, &c. Subditque rationem dicens: *Diliges proximum tuum, ſicut teipſum*: benè arguit Auguſtinus: *Quiſquis arbitratur non de omni homine Apoſtolum præcepiſſe, cogetur fateri, quod abſurdiſſimum, & ſceleratiſſimum eſt, viſum eſſe Apoſtolo non eſſe peccatum, ſi quis aut non Chriſtiani, aut inimici adulterauerit vxorem; quod ſi dementis eſt dicere, manifeſtum eſt omnem hominem proximum eſſe deputandum.* Quod ab Apoſtolo præcipitur, præcipitur etiam in lege Moſaïca Deut. 5. *Non concupiſces vxorem proximi tui.* Quare iuxta eamdem legem licebit cum Auguſtino arguere proximi nomine omnem hominem intelligi; ne in abſurdum incidamus aſſerendo vxorem inimici concupiſcere non eſſe illicitum.

Ad Roman. 13. 9.

Auguſt. tom. 3. lib. 1. de doctrina Chriſtiana. c. 30.

B

3. Quare omninò rejiciendi ſunt rabidi Rabbini Ioſue, & Ioannes, & alij citati in hoc Euangelio à Magno Alberto, aſſerentes Deum duplicem legem dediſſe, alteram in lapidibus ſcriptam, alteram in ſapientum cordibus impreſſam; & in hac ſecunda lege vnum mandatum argui ex alio: Cùm ergo in ſcripta lege reperiatur: *Diliges proximum tuum*, ideſt appropinquantem tibi per amicitiam; hinc per conſequentiam citati Rabbini deduxerunt: *Odio habebis inimicum tuum*, ideſt recedentem à te per inimicitiam: eo quòd ſi vnum contrarium eſt cauſa contrarij per ſe; alterum contrarium erit cauſa alterius contrarij etiam per ſe: ſcilicet ſi album eſt diſgregatiuum viſus, nigrum eſt viſus congregatiuum. Cui Rabbinorum Sophiſmati reſpondetur primò, legem Moiſi datam in lapidibus ſcriptam, eamdem omninò eſſe cum ea, quæ in Sapientum iuſtorum cordibus impreſſa eſt. Quamuis veriſſimum ſit eamdem legem à Deo in lapidibus ſcriptam valdè diuerſam eſſe, immo oppoſitam legi, quam in lapideis Rabbinorum cordibus deceptor diabolus ſcripſit: & in hac quidem reperitur peruerſum illud mandatum: *Odio habebis inimicum tuum.*

C

4. Reſpondetur 2. rationem, cur proximus diligendus præcipiatur, non eſſe, quòd amicus ſit, & in nos beneficus; ſed quòd à primis parentibus vnà nobiſcum originem habeat, vt docet Auguſtinus; adeòque quòd eamdem naturam participet. Propterea Eccleſiaſticus 28. 4. ait contra vltorem: *In hominem ſimilem ſibi non habet miſericordiam, & de peccatis ſuis deprecatur?* Præterea, quòd vniuerſaliter homo diuinam imaginem referat; quodque Deum, vt communem patrem habeat; & ad cœleſtem hæreditatem conſequendam ſit creatus; ideò quilibet, etiam inimicus eſt diligendus. *Charitas attendit, in homine imaginem Dei, ſecundum quam poſſibiles ſunt ad communicandum nobiſcum in vita gratia; ſed inuenitur in inimicis: ergo tenemur diligere inimicos ex charitate*, ait S. Thom. in 3. ſent. diſt. 30. art. 1. De motiuo autem, quòd Deum communem patrem habeamus Malachiæ 2. dicitur: *Numquid non pater vnus omnium noſtrûm? Numquid non Deus vnus creauit nos? Quare ergo deſpicit vnuſquiſque noſtrûm, fratrem ſuum?* Chryſoſt. hom. 8. ex diuerſis in Matth. ad inimici dilectionem ait: *Per Iſaiam hortatur nos ſpiritus ſanctus dicens: Audite verbum Domini, qui timetis nomen eius. Dicite fratres his, qui oderunt, & abominantur; vt Domini nomen magnificetur, & appareat illis in iucunditate eorum, & confundantur.* Ita legit Chryſoſt. Iſai. 66. 5. Similiter 19. Leuit. 17. homo reſpectu hominis, fratris nomine appellatur; ideoque à Deo præcipitur: *Non oderis fratrem tuum in corde tuo.* Quem locum ita citat S. Clemens Romanus l. 2. cap 57. *Non odio habebis omnem hominem; non habebis odio fratrem tuum mente tua.* Vbi ſciendum eſt in ſacris litteris, *Non omnem*, idem eſſe, ac nullum. Sic ad Corinth. cap. 1. *Non glorietur omnis caro in conſpectu eius*, ideſt nulla. Sic Pſal. 118. *Non dominetur mei omnis iniuſtitia*, ideſt nulla. Similiter: *Non odio habebis omnem hominem*, ideſt nullum. In quemlibet igitur odium prohibetur, cùm dicitur: *Non oderis fratrem tuum in corde tuo.* Qui enim ſuo in corde odio aditum aperit, aperit etiam diabolo. Quare cum ad iram, odiumque expellendum fideles Apoſtolus eſſet hortatus, ſubdit: *Nolite locum dare diabolo*: Nam benè iuxta Baſilium infertur: *Diabolus odium eſt, cum Deus charitas ſit* teſte Io. 1. ep. cap. 4. 9. Ideo cum diabolus odij, & vindictæ auctor ſit, antonomaſticè vltor dicitur: de diabolo enim intelligitur illud Pſal. 8. *Vt deſtruas inimicum, & vltorem*, iuxta Beatum Theodoretum, Euthymium, & alios Diaboli ergo inſignem titulum homines vindictæ cupidi ſibi vſurpant: *Angelorum eſt nulli iraſci, ſed eſſe in pace perpetua: dæmonum autem irreuocabiles per omnem vitam exercere inimicitias*, dicitur in vitis SS. Patrum l. 3. n. 85. Sed ad Rabbinorum Sophiſma ſupra allatum.

D

Auguſt. ſer. 2. de diuerſis.

A

Ad Epheſ. 4. 26.

Baſilius de inſtitut. Monachorum.

B

E

5. Reſpondetur 3. iuxta naturalem ordinem verum eſſe contraria eſſe contrariorum effectuum cauſas; in ſupernaturalibus autem vniuerſaliter verum non eſt. Ignis enim quamuis per ſuas qualitates aquæ contrarius ſit; & propterea cum ille exſiccet, hæc humectat: Supernaturaliter tamen ignem humectaſſe reperimus. Quare Ambroſius lib. 6. in Lucam de tribus pueris in Babylonicam fornacem coniectis ait: *Cantauerant Hebræi, cùm veſtigia eorum tactu flamma rorantis humeſcerent; & intus, extraque ardentibus omnibus, ſolos tamen innoxius ignis lamberet, nec adureret.* Similiter 16. Sapient. 22. Dei imperio dicitur: *Nix, & glacies ſuſtinebant vim ignis, & non tabeſcebant. Hic*, nempè ignis, *vt nutrirentur iuſti, etiam ſuæ virtutis oblitus eſt.* Si ignis contra innatam vim, cùm Deus imperat, non exſiccat, ſed humectat; idem ſi niuem, & glaciem non liquefacit, ſed obdurat; debet ſimiliter homo, vt Dei mandato obtemperet, contra naturalem propenſionem inimicum diligere, non odiſſe.

C

D

6. Reſpondetur 4. ex S. Thoma in 3. ſent. diſt. 30. art. 1. Qui cum ſibi obieciſſet: *Omnis natura inclinat in deteſtationem contrarij: cum ergo inimicus, inquantum huiuſmodi, ſit contrarius nobis; videtur quòd non teneamur ex charitate inimicum diligere.* Reſpondet: *Natura inclinat ad odiendum inimicum, non inquantum eſt ſimilis ſecundùm conuenientiam in natura, aut in perceptibilitate gratiæ; ſed inquantum eſt diſſimilis: hoc autem contingit inquantum eſt inimicus inimicitias exercens, quòd ſummopere nobis diſplicere debet.* Et ideo inimicitiam tollendam media, quæ poſſumus, adhibere debemus. Idem docet S. Thomas 2. 2. q. 25. art. 8. ad 2. *Vnaquaque res naturaliter odio habet id, quod eſt ſibi contrarium: inimici autem ſunt nobis contrarij inquantum ſunt inimici; vnde hoc debemus in eis odio habere: debet enim nobis diſplicere, quòd inimici ſunt: non autem nobis ſunt contrarij inquantum homines ſunt, & beatitudinis capaces; & ſecundùm hoc debemus eos diligere.* Porrò ſicut S. Matth. cap. 5. 48. cum à Domino dicitur: *Eſtote vos perfecti, ſicut & Pater veſter cœleſtis perfectus eſt*: non æqualitas, ſed ſimilitudo, & imitatio perfectionis ſignificatur: ſic cum homini Deus præcipit, vt proximum quemlibet etiam inimicum, ſicut ſeipſum diligat, amoris ſimilitudinem, non æqualitatem præcipit; vt docet Hieron. in ep. ad Eph. 5. 33. Quæ ſimilitudo

E

adimpletur, ſi malum, quod nobis nolimus, neque inimico velimus; iuxtà S. Tobiæ monitum cap 4.16. *Quod ab alŷs oderis fieri tibi, vide ne in aliquando alteri facias.* Ideo ſicut nobis peccata dimitti volumus, ita inimico dimittamus: iuxta Domini mandatum 6. Lucæ 37. *Dimittite, & dimittemini.* Alioquin vel nunquam, quod à Chriſtiano homine abſit, Dominica oratione vtemur; vel pro noſtra damnatione Deum orabimus dicentes: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Egregium eſt Gregorij dilemma hom. 27. in Euang. *Aut non facientes dicimus: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: & noſmetipſos hoc dicendo amplius ligamus. Aut fortaſſe conditionem hanc in oratione intermittimus: & aduocatus noſter precem, quam compoſuit, non recognoſcit; atque apud ſe protinus dicit: Scio quid monui; non eſt ipſa oratio, quam feci.*

Matth. c. 6. 12.

Io. Patriarcha quomodo Principem vitum cum inimico conciliari coëgerit. Leontius, in vita S. Ioannis c. 38.

7. S. Patriarcha Ioannes cognomento Eleemoſynarius, vt Principem inimico infenſum, cum eo reconciliaret, coram ipſo Principe miſſam celebrans cum diceret: *Dimitte nobis debita noſtra,* conſultò ſilens conſtitit: quare proſecutus eſt Princeps: *Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Tunc Ioannes ad eum conuerſus, ait: *Vide in quali terribili hora quid dicas Deo: Quoniam ſicut ego dimitto, ita & tu dimitte mihi.* Qua voce commotus Princeps reſpondit: *Quæcumque iuſſeris, Domine, faciet ſeruus tuus;* ſtatimque cum inimico reconciliatus eſt. Porrò ex interna charitate cuilibet debita pronenire debet, vt externa charitatis officia ei, qui nos læſit, non negentur: in quo Dominus egregiè nobis præluxit exemplo; cùm proditorem Iudam vocauerit amicum, eique oſculum non negauerit.

8. Secunda lex, quam malè interpretantes Rabbini præcipere inimici odium docebant, eſt 7. Deut. 2. vbi de Chananæorum gentibus dicitur: *Percuties eas vſque ad internecionem: non inibis cum eis fœdus; nec miſereberis earum.* Ibidem num. 16. *Deuorabis omnes populos. Non parcet eis oculus tuus.* Similiter 25 Deut. 19. de Amalecitarum populo D præcipitur: *Delebis nomen eius ſub cœlo: caue ne obliuiſcaris.* & 1. Reg. 15. *Vade, & percute Amalec; & demolire vniuerſa eius: non parcas ei; ſed interfice à viro vſque ad mulierem, & paruulum, atque lactentem.* Quod cum non executus eſſet Saul non interficiens Agag regem, audiuit à Samuele: *Pro eo, quod abiecisti ſermonem Domini, abiecit te Dominus, ne ſis rex.* Quod autem acerbius erga inimicos odium inueniri poteſt, Rabbini aiebant; quàm in innocuos paruulos, & lactentes ſæuire? Et tamen huiuſmodi odium, & vltionem non ſolùm licere, ſed à Domino præcipi reperimus.

9. Reſpondetur, malè deduci conſequentiam à publicis hoſtibus ad priuatos inimicos. Cum publici hoſtes fidelibus infeſti iuſto bello licitè puniri poſſint; ita tamen vt vltio ad temporalem vitam tollendam extendatur, non autem ad eorumdem hoſtium conuerſionem, æternamque ſalutem non expetendam. Propterea benè ait Auguſtinus: *Velle debemus, vt omnes diligant nobiſcum Deum. Hinc efficitur, vt inimicos etiam noſtros diligamus.* Qua in dilectione Dei clementiam imitari debemus, cui Sapientiæ cap. 12. dicitur: *O quàm bonus, & ſuauis eſt, Domine, ſpiritus tuus in omnibus? Ideoque eos, qui exerrant partibus corripis,* ideſt per partes, ſeu paulatim corripis. *Et de quibus peccant, admones, & alloqueris,* Scilicet per internas inſpirationes: *vt relicta malitia credant in te, Domine. Illos enim antiquos habitatores terræ ſan-*

Auguſt. tom. 3. lib. 1 de doctrina Chriſtiana c. 29.

A *cta tua, quos exhorruiſti; quoniam odibilia tibi operà faciebant, perdere voluiſti per manus parentum noſtrorum. Sed & his tamquam hominibus pepercisti; & miſiſti anteceſſores exercitus tui veſpas, vt illos paulatim exterminarent. Non quia impotens eras in bello ſubijcere impios iuſtis, aut beſtijs ſæuis, aut verbo duro ſimul exterminare: ſed partibus iudicans dabas locum pœnitentiæ.* Ideo Apoſtolus Paulus Dei imitator, cum ex diuinæ legis zelo in inceſtuoſum Corinthium iuſtam vindictam tamquam legitimus iudex exercere vellet 1. ad Cor. cap. 5. ait: *Iudicaui tradere huiuſmodi ſatanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini.* Scilicet iuxta Chryſoſtomum: Vt Diabolus eum percutiat vulnere B malo, aut morbo alio; vt ſpiritus ſaluus fiat, hoc eſt, vt anima ſaluetur. *Puniatur, vt melior factus conſequatur gratiam. Itaque hoc curantis ſalutem potius eſt, & medentis, quàm cædentis, & vlciſcentis fruſtrà nulla adhibita ratione. Quod maius lucrum eſt, quàm ſupplicium* Lege Auguſt. l. 6. 1. cap. Adamantum cap. 17. Porrò quod Deus Amalecitas pueros, & lactentes interfici iuſſerit, id diuinæ bonitatis beneficium potius fuit, quàm ſupplicium; ne ſcilicet paruuli illi prauorum parentum imitatores futuri, cum adoleſcerent in parentum peccata inciderent, & inde grauius punirentur. Quare Gen. 6. cum de homine Deus ſtatuiſſet: *Erunt dies illius centum viginti annorum:* reddit rationem Chryſoſt. C Ne ſcilicet homines diu viuendo peccata numero, & grauitate augerent. *Longæuitas Caïno indulta vindicta eſt,* ait Ambroſius. Idem lib. de interpellatione Dauidis ſub peccatorum perſona ait: *Viuendo damna contrahimus innocentiæ; morte finem erroris adipiſcimur: lucrum ergo morte acquiritur; vita autem vſu tamquam miſeris debitoribus vſurarÿ nomine ad reatum fœnus augetur.*

Chryſoſtom. hom. 25. in Gen.

Ambroſ. li. 2. de Cain. c. 9.

Mors peccatoribus accelerata, non eſt merito ſupplicio ſolùm, ſed ex Dei beneficentiæ.

10. Sed ne Rabbini peruerſæ doctrinæ excuſationem haberent, pluribus ſacræ Scripturæ locis inimicorum dilectio commendatur, & vindicta damnatur. Quare ante Leuitici verba illa, quæ malè, vt vidimus, Rabbini interpretabantur, apertè à Deo præcipitur: *Non quæras vltionem, nec* D *memor eris iniuriæ ciuium tuorum.* Hinc bene Hugo ait: *Si ſis priuata perſona, non quæras vltionem perſonaliter: ſi communis ſis perſona, ideſt iudex, aut prælatus, communiter quæras, non perſonaliter; nec propter te, ſed propter Deum ſine libidine vindictæ, quam ſibimet reſeruauit Deus. Nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum.* Si mandatum hoc exequemur, poterimus fidenter Deo dicere cum S. Tobia: *Domine, memor eſto mei, & ne vindictam ſumas de peccatis meis, neque reminiſcaris delicta mea, vel parentum meorum.* Similiter cum Dauide Pſalm. 24. 7. *Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.* & Pſalm. 78. 8. *Ne memineris iniquitatum noſtrarum antiquarum; citò anticipent nos miſericordia tua.* Et cum Iſaia 64. 9. *Ne iraſcaris, Domine,* E *ſatis; & ne vltra memineris iniquitatis noſtræ.* Huic autem iniuriarum obliuioni fideles ſi diſſenſerint, erubeſcere eos cogent Ethnicorum ſententiæ, & exempla.

Odium in inimicos teſtamentis veteris Scripturæ contra Rabbinos damnatur.

Idem n. 15. 16. & ſequentibus.

Leuitici c. 19. 16.

Hugo Deut. 32. 35. 41.

Tobiæ c. 3.

11. *Quidam in foro Periclem probris omnibus inceſſebat: is minimè curare viſus toto ferè die ſuſtinuit. Deinde veſpere iam diſcedentem cum lumine comitatus eſt. Rurſus quidam Euclidi Megarenſi animo concitatus mortem ſe iurauit illaturum. Ille verò contra ſe patienter laturum iurauit. Quidam vehementi impetu Socratis faciem cecidit; hic autem minimè commotus furentem debacchari, & iram ſatiare permiſit; ex quo eum totum ex plagis tumidum, ac contuſum reddidit. Vbi verò ille cædendo deſtitit, nihil aliud Socratis feciſſe dicitur, quàm fronti propria inſcripſiſſe:*

Talis

Talis fecit; veluti ſtatuæ cuidam auctoris nomen. Scilicet, vt aduerſus iniurias ſe non tam hominem, quàm ſtatuam ſenſu carentem oſtenderet. Hæc omnia refert S. Baſilius hom. 24. ad adoleſcentes, quomodo ex Gentilium doctrinis proficiant.

12. Præterea Thraſippus à Philoſtrato Athenienſium rege conuiuio exceptus, cum inter conuiuale tempus multis iniurijs Regem impeteret; quibus patienter à Rege toleratis, in regiam faciem alapam Thraſippus impegit, ſputumque coniecit. Cumque adſtantes Thraſippum occidere vellent: *Dimittite eum: nunc enim alius, non ille ipſe eſt*, Rex ait. Ariſtippus Ethnicus Philoſophus, cum in eum æmolus multas iniurias maledica lingua iactaſſet, reſpondit: *Vtinam ita tu tua lingua dominus eſſes, ſicut mearum ego aurium*; per quas ſcilicet ad cor, vt vlciſcar, iniurias tranſire non permitto. Alexander regium eſſe aiebat, malè audire, cùm benè feceris. Antoninus Pius, Capitolino teſte, iniuriæ adeo tolerans fuit; vt cum patienter, & modeſtè in ipſum obtrectantes audiret, ipſos detractores in admirationem adduxerit. Seuerus Imperator Ouinum Senatorem contra eum coniuratum non modo non vltus eſt, ſed conſortem imperij voluit, menſæque ſodalem. Socrates iterum alapa percuſſus, dixit: *Neſcit homo quando galea ſe munire debeat: patientia certè ſemper: Socrates Atticorum dogmatum auctor pulſatus etiam, ac verberatus ab vltione temperauit*, ait Iſidorus Peluſiota lib. 1. ep. 11. In dialogo Critonis, & Socratis apud Platonem, vt refert Origenes lib. 7. contra Celſum dicitur: *Nec iniuriam pro iniuria, nec malum pro malo licet reponere; quod quiſquis id facit, malum verius referat, quàm à malo abſtineat.* Idem Origenes lib. 8. contra Celſum egregium illud dictum Socratis refert: *Me mei inimici interficere poſſunt, lædere non poſſunt. Præſtantior enim ab inferiori lædi non poteſt.* Socratis ſententiam comprobat Auguſtinus dicens: *Non calcatur ab hominibus, qui patitur perſecutionem. Calcari enim non poteſt, niſi inferior: ſed inferior non eſt, qui quamuis corpore multa in terra ſuſtineat, corde tamen fixus in cælo eſt.* Idem Origenes ibidem ait: *Zeno inimico dicenti: Diſperеam, ni malum tibi dedero: retulit: Et ego diſperеam, ni te mihi conciliauero.* Teſte Seneca lib. 3. de ira cap. 38. *Diogeni adoleſcens proteruus inſpuit. Tulit hoc leniter, ac ſapienter dicens: Non iraſcor. Cum Catoni cauſam agenti in frontem mediam attracta pingui ſaliua inſpuiſſet Lentulus, ille abſterſit faciem; &, Affirmabo, ait, omnibus, Lentule, falli eos, qui te negant os habere.* Sic iocosè eluſit.

Auguſt. lib. de ſerm. Domini in monte c.

13. Cumani cum Tyrrhæi homicidam vinctum miſiſſent ad Pittacum patrem; Pittacus eum liberum dimiſit dicens: *Melius eſſe ignoſcere, quàm punire.* Thraſibulus poſt triginta vel eiectos, vel enectos tyrannos, legem ſanciuit, eamque ab Athenienſibus interiurando confirmari voluit; ne præteritas iniurias recordarentur. Quam poſteà legem ſenatuſconſulto edito imitati ſunt Romani poſt Iulium Cæſarem ſublatum. Præterea publicorum delictorum obliuionem Athenienſium exemplo à Romanis decretam, iterum ſub Aureliano renouatam docet Vopiſcus in eius vita, cuius Imperatoris ſymbolum erat: *Quò maior, eò placabilior.* Seuerum etiam eamdem illatæ iniuriæ obliuionem erga milites, qui ad barbaros defecerant, decreuiſſe Herodianus l. 3. teſtatur. A Romano Oratore Iulij Cæſaris clementia celebratur; quòd nihil obliuiſci ſoleret, præter iniurias. O obliuionem in omnem conſequentiam temporum poſteritatem celebri memoria dignam! Quare argutè de more S. Auguſt. ep. 5. ad Marcell. ait: *Cicero Iulio Cæſari eius mores extollens dicebat, quòd nihil obliuiſci ſoleret, niſi iniurias. Dicebat autem hoc tam magnus laudator, aut tam magnus adulator: ſed ſi laudator, talem Cæſarem nouerat; ſi autem adulator, talem eſſe debere Principem oſtendebat, qualem illum fallaciter prædicabat.* Quod talis Princeps, adeoque quilibet generoſo animo præditus eſſe debeat naturam oſtendiſſe ſic docet Seneca l. 1. de clementia cap. 19. *Iracundiſſimæ, ac pro corporis captu pugnaciſſimæ ſunt apes; & aculeos in vulnere relinquunt: rex ipſe ſine aculeo eſt. Noluit illum natura, nec ſæuum eſſe, nec vltionem magno conſtaturam petere; telumque detraxit, & iram eius inermem reliquit. Exemplar hoc magnis regibus ingens. Pudeat ab exiguis animalibus non trahere mores.* Commemorato Iulio Cæſari proximè Octauianus Auguſtus addatur, de quo refert Seneca lib. 1. de clementia cap. 9. *Delatum eſt ad eum Cinnam inſidias ei ſtruere. Dictum eſt & vbi, & quando, & quemadmodum aggredi vellet. Cinnam ad ſe accerſit: Ego, te, inquit, cum in hoſtium caſtris inueniſſem, non factum tantum mihi inimicum, ſed natum ſeruaui: patrimonium tibi omne conceſſi; ſacerdotium tibi petenti, præteritis compluribus, quorum parentes mecum militauerunt, dedi. Cùm ſic de te meruerim, occidere me conſtituiſti. Vitam tibi, Cinna, iterum do, prius hoſti, nunc inſidiatori, & parricidæ. Ex hodierno die inter nos inimicitia incipiat. Contendamus, vtrum ego meliore fide vitam tibi dederim, an tu debeas. Poſt hæc detulit vltro Conſulatum, queſtus, quòd non auderet petere. Amiciſſimum, fideliſſimumque habuit. Hæres ſolus fuit illi. Nullis amplius inſidijs ab vllo petitus eſt.*

Thraſibulus conciliauit Athenienſes. Plutarch. in Polit. Dio lib. 44. Valerius Max. lib. 4. c. 1. Æmilius in Thraſibulo.

Symbolum exemplum Aureliani ... Iulius pro Ligario.

14. Phocion Athenienſium Imperator idem Auguſtus Roma incedens ab homuncione tyrannus eſt appellatus: cui pacatè reſpondit: *Niſi tyrannus non eſſem, facultas tibi non eſſet id in poſterum mihi dicendi.* Cum Piræum prodidiſſe falsò accuſaretur; ideoque iniuſtè ad patibulum duceretur; interrogatus ecquid Phoco filio nunciari vellet? reſpondit: *Dicas ei, volo ne iniuriæ mihi ab Athenienſibus illatæ recordari vnquam velit.* Præterea Ethnicos plures vindictæ affectum apertis ſententijs damnantes refert Iuſtinianus in cap. 12. Epiſtolæ ad Rom. v. 19. Egregiè ſanè Romanus Orator lib. 2. de inuent. pronunciauit: *Hoc ſi conſtitutum ſit, vt peccata homines peccatis, & iniurias vlciſcantur; quantum incommodorum conſequatur, demonſtrabitur.*

Æmilius Probus in Phocione, & Aelianus lib. 12.

15. Sed, vt ad ſacras litteras redeamus; veteris teſtamenti teſtimonia plura ſunt, vnde odio non eſſe habendum inimicum colligere Iudæorum doctores poterant, niſi voluntariè cæci fuiſſent. Quantùm continuato odio Idumæi Iſraëlitis infenſi fuerint, pluries in ſacris litteris legitur; ita vt tandem contra Ieroſolymæ euerſionem Babylonicos hoſtes acerrimè incitarint dicentes: *Exinanite, exinanite vſque ad fundamentum in ea.* Pſal. 136. Similiter in Ægyptiaca ſeruitute quot ærumnas ab Ægyptijs ijdem Iſraëlitæ perpeſſi ſint, ex Exodo ſatis conſtat. Nihilominus Deut. 23. 7. præcipitur: *Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus eſt; nec Ægyptium, quia aduena fuiſti in terra eius.* Hinc benè Clemens Alex. l. 2. ſtromatum ait: *An non iubet diligere aduenas, non ſolùm vt amicos, & cognatos; ſed etiam vt nos ipſos, & animo, & corpore? Iam verò gentes quoque honorauit; & nec in eos, qui malè fecerunt, infenſo eſt animo. Apertè itaque dicit: Non abominaberis Ægyptium, vel gentilem, vel quemuis etiam mundanum vocans Ægyptium: & hoſtes etiam, ſi muris immineant conantes*

vrbem capere, nondum hoſtes vult exiſtimare, priuſquam miſſis ad eos legatis ad pacem prouocauerint. Si quando acceſſeris ad expugnandam ciuitatem, of- A

Deut.c.20.10.

feres ei primum pacem. Quòd ſi Clementem Rabbini audire recuſant, Philonem Iudæum audiant idem docentem lib. de charitate: *Vt videas extremam charitatis lineam. vult aboleri memoriam iniuriarum illatarum à veteribus hoſpitibus; vt magis nomen ad charitatem faciens valeat, quàm reſpectus malæ tractationis. Proinde disertè interdicit: Non proſequeris Ægyptium odio. Atqui nullam iniuriam Ægyptij ab hac gente abſtinuerant, nouas ſemper crudelitatis ſpecies addentes prioribus: & tamen ſi fortè voluerint aliqui tranſire ad Iudæorum inſtituta, non ſunt hoſtiliter eliminandi tamquam inimicorum poſte-* B *ri; ſed hac conditione admittendi, vt tertia generatione vocentur in Eccleſia auditurì diuina eloquia eodem iure, quo indigenæ, ac patritij. Ac ne belli quidem ius ab humanitate alienum eſt: vult enim etiam ſi armati portis immineant, & mœnibus, nondum tamen eos pro hoſtibus haberi, niſi per caduceatorem ad pacem inuitati conditiones aſpernati fuerint.* Moſis legi addatur Dauid Pſalm. 7. vbi ſibi imprecatur: *Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis: Perſequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra vitam meam; & gloriam meam in puluerem deducat.* Præcipua Dauidis gloria erat naſciturus ex eius ſtirpe Meſſias ei diuinitus reuelatus, iuxta Dei promiſ- C ſum Pſalm. 131. *Iurauit Dominus Dauid veritatem, & non fruſtrabitur eum: De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam.* Quod de Chriſto intellexiſſe Dauidem aſſerit S. Petrus Act. 2. Tam eximia gloria priuari Dauid eſt precatus, ſi ſuis inimicis mala retribueret: cùm iniquum eſſet inimicos perſequentem mitiſſimi diuini Agni patrem conſtitui. Benè ergo Auguſt. ſerm. 168. ait: *Ecce quali maledicto ſeipſum condemnat, qui de inimicis diligendis Dei præcepta contemnens, odium in corde ſeruare non metuit. Vnde conſiderandum eſt, qua fronte, vel qua conſcientia verſiculum iſtum ex ore ſuo proferre poterit, qui inimicis ſuis mala pro malis retribuit.* Crediderim Phariſæos peruerſam odij doctrinam ſectantes, & docentes à Dauidis Pſalmis D abſtinuiſſe; ne ſuo ipſo ore ſibi perniciem imprecarentur. Nam, vt benè ait S. Dorotheus ſerm. 8.

Pſalm 7.5.

An fortaſſe non intelligere debemus, quod pſallimus? Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis. Contra nos ipſos oramus, precamurque, non ſolum, vt cadamus ab inimicis noſtris; ſed vt cadamus inanes. Inanis eſt, qui ne quidquam in ſe boni habet, quo tandem valeat erigere ſe, & aſſurgere. Ea igitur, vt nobis ipſis imprecamur, cùm pſallimus, ſi malum pro malo rependimus. Porrò Dauidis Sanctus Iob ſecutus videtur exemplum; cum ſimiliter ſibi malè imprecans cap. 31. 29. dixerit: *Si gauiſus ſum ad ruinam eius, qui me oderat, & exultaui, quòd inueniſſet eum malum.* Cuius culpæ com- E ſe reum non agnoſceret, ſubdidit: *Non dedi ad peccatum guttur meum, vt expeterem maledicens animam eius.*

16. Plura alia Dauidis teſtimonia contra Rabbinos inimicorum odium ſuadentes afferri poſſunt. Pſalm. 54. 13. *Si inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtique: & ſi is, qui oderat me, ſuper me magna locutus fuiſſet, abſcondiſſem me forſitan ab eo:* ſeu iuxta Pſalterium Romanum, *Abſconderem me vtique ab eo:* ſcilicet, quòd mallem videri timidus, quàm rixandi occaſionem non præcidere. Idem Dauid Pſalm. 119. 6. de ſe teſtatus eſt: *Cum his, qui oderunt pacem, eram pacificus,* ſeu, vt ex Hebræo vertit Hieronymus: *Cum odiente pacem ego* A *pax*: ita vt ſe erga inimicos non ſolùm pacificum, ſed totum ex pace compactum fateretur: nempe, vt pacem corde, pacem manibus, pacem oculis præferret; pacem ore ſpiraret, nec re, nec verbo pacem violaret.

17. Huius mundi bellatores ad hoſtes expugnandos cruenta, & lethalia arma adhibent: contra verò fideles Dei milites longè diuerſis armis ſuos ad inimicos debellandos vtuntur. Mirum quidem eſt, quod 1. Paralipom. 12. iuxta Hieronymum in 2. expoſitione Pſal. 119. poſita poſt Pſalterium legitur: *Egreſſi ſunt filij Iſrael ad pugnandum mente pacifica.* Vbi ſubdit Hieronymus: *Chriſtianorum arma pax eſt: pax Chriſti, quæ exuperat* B *omnem ſenſum.* Si omnem ſenſum ſuperat, prauum diſcordiæ ſenſum, & affectum ſuperet neceſſe eſt. Pax fidelium militiæ Dux, Pax eſt; eiuſdem vexillum eſt pax: *Chriſtus Deus noſter pax eſt: vadens ad cælum nobis vexillum dimiſit dicens: Pacem meam do vobis; pacem meam relinquo vobis:* Ita ibi ait Hieronymus. Ad pacifici cordis manſuetudinem myſticè ſignificandam Ex. 8. 18. legitur: *Fecerunt malefici incantationibus ſuis, vt educerent ſciniphes,* hoc eſt, culices, animalcula punctionibus moleſtiſſima; *& non potuerunt.* Similiter, quamuis pacis inimici pacificos iniurijs, & calumnijs ad indignationem prouocent; ex eorum tamen ore pungentes iurgij, rixæque voces edu- C cere nequeunt. Quare Pſalm. 37. 13. cùm S. Propheta dixiſſet: *Qui inquirebant mala mihi, locuti ſunt vanitates, & dolos tota die meditabantur;* ſubdit: *Ego autem tamquàm ſurdus non audiebam; & ſicut mutus non aperiens os ſuum; & factus ſum ſicut homo non audiens, & non habens in ore ſuo redargutiones,* ſeu iuxta Hieronymum, *increpationes.* Fortitudinem ſuam non mendaciter iactauerit Dauid dicens: *Veniebat leo, vel vrſus, & perſequebar eos, & percutiebam, & apprehendebam mentum eorum, & ſuffocabam, interficiebamque eos:* ſed longè fortiorem ſe oſtendit, cùm erga inimicos pacificus, ſuo ore indignationis verba ſuffocauit. *Nihil poteſt eſſe eo fortius, nihil egregius, quàm audire noxia, & non reſpondere contraria,* ait Caſſiodorus. *Vindi-* D *care ſe non eſt actus fortitudinis, ſed abiectionis, & timiditatis. Vincitur ab inimico, non vincit, qui ſe vindicat,* ait Ambroſius lib. 1. offic. 36. Quare de Dauide, qui vindictam in Saulem, cum poſſet, exercere noluit, eumque potius blandis verbis eſt allocutus, ait Chryſoſtomus: *Dauidem omnibus leonibus efferatiores, ac validiores animi motus inuaſerunt; hinc indignatio de præteritis, hinc futurorum metus; ſed horum vtrumque coërcuit, ora beſtijs occludens; ipſis factis docens nihil eſſe felicius, quàm parcere inimicis.* Gregorius in verba Io. 8. *Tulerunt lapides Iudæi, vt iacerent in eum. Ieſus autem abſcondit ſe,* ait: *Imitatione Dei glorioſius eſt iniuriam tacendo fugere, quàm reſpondendo ſuperare. Sed contra hoc* E *ſuperbia dicit in corde: Turpe eſt, vt acceptâ iniuriâ taceas: quiſquis conſpicis, quia contumeliam accipis, & taces; non putat, quia patientiam exhibes, ſed crimina agnoſcis. Sed vnde vox iſta contra patientiam naſcitur; niſi quia in imis cogitationem fiximus; & dum in terra gloriam quærimus, placere ei, qui nos de cælo conſpicit, non curamus? Acceptâ ergo contumeliâ meditemur in opere vocem Dei: Ego non quæro gloriam meam; eſt qui quærat, & iudicet.* Iob 8.

18. Propterea ab eodem Dauide Pſal. 38. dicitur: *Poſui ori meo cuſtodiam, cùm conſiſteret peccator aduerſum me:* hoc eſt, cùm ab iniquo aduerſario meæ aures calumnijs, & conuicijs impeterentur; non offenſis auribus, ſed ori cuſtodiam adhibebam; ne ſcilicet inde irata verba ad conuicia vlciſcenda

Pax eſt dux, & vexillum Chriſtianorum ad inimicos debellandos.

Ad Philipp. c. 7.

Ioan. 14. 27.

Ægypti malefici ſciniphes educere non potuerunt.

Studendum eſt ne inimici in Chriſtiano corde vindictæ flammas excitare poſſint.

Dauid gloriosior, & fortior, parcendo Sauli, quam ſuffocando leones, & vrſos.

1. Reg. 17. 34.

Caſſiodorus in Pſ. 37.

Vindicare non eſt actus fortitudinis, ſed abiectionis.

Chryſoſt. tom. 1. hom. 2. de Dauide, & Saule.

Greg. hom. 18. in Euang.

Iniurias ſilentio tolerare innocentis conſcientiæ argumentum.

prodirent. Ideo ſubdidit: *Obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui à bonis.* Particula, *a*, iuxta Hebraïſmum ſæpè ſignificat, *propter*: vt Matth. 18. 7. *Væ mundo à ſcandalis*, ideſt, propter ſcandala. Pſal. 118. *A mandatis tuis intellexi*, ideſt, propter mandata tua: ibidem; *A iudicijs tuis timui*, ideſt propter iudicia tua. Similiter citato Pſalm. 38. reddens rationem Dauid eur, cùm iniurius peccator contra eum conſiſteret, vicem non rependerit; ſed obmutuerit, & humiliatus quieuerit? ait: *Silui à bonis*, ideſt propter bonorum operum conſcientiam, vt explicat Ambroſ. 1. offic. cap. 48. *Silui à bonis*, hoc eſt iuxta Hieronymum: *De bona conſcientia procedebat mihi ſecuritas; ideo me non iuſtificaui coram hominibus, neque bona, quæ in me erant, diuulgaui: quia ſcio, quòd Pater, qui videt in abſcondito, reddet mihi.* Qui iniurijs affectus, Dauidem ſilentio & quietè non imitans, ſed iniurias rependit, ſe iniurias meruiſſe fatetur: *Si contumelioſè reſponderis, materiam dabis, vt vera putentur, quorum argueris*, ait Chryſoſt. hom. 47. in Ioann. Similiter Ambroſius lib. 2. de interpellatione Iob cap. 2. ſequens ſeptuaginta Interpretum lectionem, Iob ſuis aduerſarijs dicentem refert: *Ecce rideo, nec reſpondebo conuicijs veſtris*: ideo ſubdit Ambroſius: *Bonum eſt conuicium conuicio non referre. Imitemur hunc virum, qui ſilentio ſuo redarguebat conuiciantes. Oſtendebat enim virtutem animi ſui, quem contumelia non moueret, & conſcientia innocentiam manifeſtabat, quæ obiecta non recognoſceret, ſed quaſi aliena rideret. Si nobis aliquid obijciatur, dum nos purgare volumus, acerbamus; dum vlciſci cupimus, confitemur. Tacebat Dauid, cum Semei filius Geza malediceret, Iob ridebat; Paulus benedicebat; ſicus ipſe ait: Maledicimur, & benedicimus. Magiſterio quippe diuino proceſſus humanæ virtutis excreuit, quia iam venerat, qui infirmos faceret fortiores.* Idem Ambroſius 1. offic. cap. 5. ait: *Quando aliquis nobis conuiciatur, laceſſit, ad violentiam prouocat, ad iurgium vocat; tunc ſilentium exerceamus, tunc muti fieri non erubeſcamus. Peccator eſt enim qui nos prouocat, qui iniuriam facit, & nos ſimiles ſui fieri deſiderat. Iuſti eſt diſſimulare, nihil loqui, tenere bonum fructum conſcientiæ; plus committere bonorum iudicio, quàm criminantis inſolentiæ; contentum eſſe grauitate morum ſuorum. Hoc eſt enim ſilere à bonis.* Vbi plura alia addit Ambroſ. Idem cap. 6. *Quid eſt opus moueri, cùm audimus conuicia? Cur non imitamur dicentem: Obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui à bonis? An hoc dixit tantummodo, & non etiam fecit Dauid? Immo & fecit: Nam cùm ei conuiciaretur Semei filius Iemini, tacebat Dauid & quamuis ſeptus armatis, non retorquebat conuicium, non vltionem quærebat: nec mouebatur, cum vir appellaretur ſanguinis, qui erat conſcius propriæ manſuetudinis. Non mouebatur conuicijs, cui abundabat bonorum operum conſcientia. Itaque is, qui citò iniuria mouetur, facit ſe dignum videri contumelia, dum vult ea indignus probari. Melior eſt itaque qui contemnit iniuriam, quàm qui dolet. Qui enim contemnit, quaſi non ſentiat, ita deſpicit: qui autem dolet, quaſi ſenſerit, torquetur.* Idem Ambroſius 1. offic. cap. 48. pluribus etiam explicat pium Dauidis animum erga perſequentem inimicum. Idem in exhortatione ad Virgines egregiè Suſannæ, Ioſephi, & Iobi in perferendis aduerſariorum iniurijs tolerantiam refert.

Particula, *A*, interdum ſignificat *Propter*, interdum *Plusquam*.

Iob 59. 7.

2. Regum 16.

2. ad Cor. 4.

2. Reg. 16.

Danielis 13. & 10. Gen. 41. Iob 20. 7.

19. Quid ſi quis ſua ſibi bona conſcientia contentus, iniurijs iniurias rependere non debet; Multò magis is, qui prauorum operum ſibi eſt conſcius, iniurias, vt non immeritas, in ſuorum criminum pœnam patienter tolerare debet; ita

A vt cum Dauide etiam dicat: *Cùm conſiſteret peccator aduerſum me, obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui à bonis*: ſeu, vt legit Symmachus: *Silentio ſilui, cùm non ſim in bono.* Scilicet iuxta Euſebium: Mihi ſilendum eſſe duxi, nec vindicandum; eo quòd peccatorum conſcius cognoſcerem me non eſſe in bonis, nempe in bonis actibus, & virtutibus: adeoque ſeruandum mihi eſſe monitum illud Gen. 4. iuxta Septuaginta: *Peccaſti, quieſce.* Similiter ait Elias Cretenſis: *Silui à bonis, hoc eſt propter peccatum meum, & amiſſionem bonorum, etiam conuicijs laceſſitus ab inimico, muto ſimilis eram, nec viciſſim conuicijs eum petebam.*

Iniurias ab hominibus illatas patienter tolerare debet quiſquis in Deum peccaſſe ſe noſcit.

Cretenſis in Nazian. Orat. 1. de Pace.

20. Denique particula, *a*, reſpondens Hebraicæ *mem*, interdum ſignificat comparationem; vt Lucæ 18. *Deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam ab* B *illo*, hoc eſt pluſquam ille. & 2. ad Cor. 5. *Exiſtimo me nihil minus feciſſe à magnis Apoſtolis*; hoc eſt præ magnis Apoſtolis. Similiter dicens Dauid: *Cùm conſiſteret peccator aduerſum me*; ſcilicet in me iniurias plurimas maledica lingua iaciens, *Silui à bonis*, ideſt hilariter quieui, pluſquam ſi bona plurima accepiſſem; cum æternæ beatitudinis mercedem patienter opprobrijs tolerans pacis amator mereatur. Quare Gregorius de Sancto abbate Stephano ait: *Tanta erat patientia, vt eum ſibi amicum crederet, qui ſibi moleſtiæ aliquid irrogaſſet. Reddebat contumelijs gratias. Si quod in ipſa ſua inopia damnum fuiſſet illatum, hoc maximum lucrum putabat. Omnes ſuos aduerſarios nihil aliud, quàm ad-* C *iutores æſtimabat.* Similiter S. Liduina ſanctitate celebris in Hollandia virgo, vt in eius vita legitur, iniurijs, ſputis, maledictis appetita, benedictiones, & beneficia reddens aiebat: *Illis ego debere me fateor, qui viam mandatorum Dei, quorum plenitudo dilectio eſt, me currere compellunt.* Benè huic Chriſto ſponſæ cœleſtis ſponſus dicere potuit: *Equitatui meo aſſimilaui te, amica mea.* Cum et iniuriarum ſtimuli, veluti calcaria fuerint ad perfectionis viam velociter currendam. Eadem Sancta Virgo cùm in extaſi pretioſiſſimam coronam nondum in perfectum orbem redactam vidiſſet; myſterium benè intelligens, à Domino D pro eo pati petijt, vt coronam abſolui mereretur. Quare non multò poſt, cum ab impijs militibus iniurijs, & plagis vexata ſæuiſſimè fuiſſet, ei ſplendidiſſimus Angelus apparens, dixit: *Salue chariſſima ſoror: ecce nunc abſoluta eſt corona, quam nuper imperfectam vidiſti. Ludibria, & vulnera corpori tuo impoſita fuere gemmæ, quas in illa corona deeſſe vidiſti, & adeſſe.* Similiter B. Iuniperus eximius Sancti Franciſci ſocius, cùm à quodam iniurijs afficeretur, tunicæ ſinum pandens dixit: *Amice, proijcias huc liberaliter; imple gremium hunc lapidibus iſtis pretioſis; imple, ne timeas.*

Iniurias illatas tamquam bonas, vtiles, nobiſque proficuas ſunt excipiendæ, hic, et ſequentibus.

Gregorius in Euangelia hom. 35.

Iniurias perferendi patientiæ exemplum [illegible]. Liduinæ Idem n. 13.

Cantic. 1. 8.

21. Ad vltionem deteſtandam Dauidi patenti conſonat Salomon 17. Prou. 5. Vbi vniuerſaliter E pronunciat: *Qui lætatur de ruina alterius, non erit impunitus.* & 20. cap. 22. *Ne dicas: Reddam malum: expecta Dominum, & liberabit te.* Septuaginta: Ne dixeris: *Vlciſcar inimicum: ſed ſuſtine Dominum, vt auxilio ſit tibi.* Nam, ſi à vindicta abſtinueris, liberabit te Dominus, vel tuam innocentiam maniſeſtando, & inimicum ad pœnitentiam, adeoque ad ſatisfactionem adducendo; vel eumdem pro illata iniuria iuſtè puniendo. Quamuis hoc poſterius periculoſum ſit optare; ne ex vindictæ ſpiritu potius, quàm ex iuſtitiæ affectu tale deſiderium proueniat.

22. Quod in Prouerbijs Salomon docuit, reipſa oſtendit 3. Reg. 3. Cùm enim ei Deus dixiſſet: *Poſtula à me quod vis, vt dem tibi*: Cumque ſolum

Salomon ab iracundia in inimicos, & à vindicta alienus, in manſuetudinis præmium belluarum ferociam edomare nouit.

ſapientiam poſtulaſſet: *Dixit Dominus Salomoni: Quia poſtulaſti verbum hoc; & non petiſti tibi dies multos, nec diuitias, aut animas inimicorum tuorum; ecce feci tibi ſecundum ſermones tuos, & dedi tibi cor ſapiens.* Vbi præ diuitijs, & vitæ longitudine extremo loco animum à vindicta alienum, tamquam meritorium affectum diuinis oculis gratiorem Deus agnouit. Porrò Sapientia à Deo indita Salomoni inter cætera dedit, vt ſciret *iras beſtiarum*, quemadmodum ipſe Sap. 7. 20. teſtatur. Scilicet, vt, quoniam ipſe ab inimicorum vltione iram cohibuerat, beſtiarum ferociam edomare, eaſque manſuetas, humanoſque imperio obſequentes reddere poſſet, earum naturam benè noſcens.

Vindictæ affectum cohibet mortis memoria, idem præſtat ad beatam patriam perueniendi deſiderium. Hic & n. 29.

23. Salomoni Eccleſiaſticus cap. 8. 8. conſonat dicens: *Noli de mortuo inimico gaudere, ſciens quòd omnes morimur, & omnes in gaudium nolumus venire.* Nam ſicut nobis diſplicet, ſi alij in noſtra morte lætentur; ita pariter in alterius, quauis inimici morte nobis lætandum non eſt. Alioquin & homines, & ipſi dæmones in interitu noſtro nobis in pœnam accelerato ridebunt, & ſubſannabunt nos. Ideo Idumæa gens cum in Iudæorum excidio per Chaldæos exultaret, illi ironica conceſſione dicitur Ier. 4. 21. *Gaude, & lætare filia Edom; ad te quoque perueniet calix; inebriaberis, atque nudaberis.* Similiter 35. Ezechielis 15. Eidem Idumæo populo Deus prædicit: *Sicut gauiſus es ſuper hereditatem domus Iſrael, eo quòd eſſet diſſipata; ſic faciam tibi: Diſſipatus eris mons Seir, & Idumæa omnis.*

Tribuitur etiam S. Hieronymo ep. 14

Hinc benè monet Sanctus Paulinus epiſt. ad Celantiam: *Quaſi compendioſum quoddam commonitorium tibi Euangelij eligenda ſententia eſt, & ſuperſcribenda cordi tuo, quæ ad totius iuſtitiæ breuiarium Dominico ore profertur: Omnia quæcumque vultis, vt faciant vobis homines, hæc vos facite illis: cuius præcepti vires exprimens iungit: Hæc enim lex eſt, & Propheta. Ad omnem actum, verbum, cogitatum hæc ſententia retractetur,* hoc eſt recogitetur: *quæ tibi quaſi ſpeculum quoddam paratum, & ad manum ſemper poſitum qualitatem tuæ voluntatis oſtendat, ac etiam vel de iniuſto opere redarguat, vel de iuſto lætificet.* Porrò allati ex Eccleſiaſtico moniti obſeruatio quaſi Lydius lapis nobis eſſe debet; vt per illud ſincerè indicetur, an noſtro in corde aliqua odij in inimicum occulta rubigo reſideat. Ideo Gregorius monet: *Sæpè in dilectionis imagine erga inimicum animus fallitur, ſeque hunc diligere æſtimat, ſi eius vitæ contrarius non exiſtat. Sed dilectionis vim occultè, & veraciter, aut profectus inimici, aut caſus interrogat. Hac etenim de re ad plenum ſemetipſam mens hominis neſcit; niſi eum, quem ſibi aduerſarium credit, in defectu, vel profectu mutaſſe modum ſui ſtatus inuenerit. Si enim de proſperitate addicitur, & de calamitate ſe odientis lætatur; conſtat, quia non amat, quem non vult eſſe meliorem; cumque etiam ſtantem voto perſequitur, quem cecidiſſe gratulatur.* Præterea optimum motiuum Eccleſiaſticus addidit, cur animum à gaudio de inimici morte retrahere debeamus; quia ſcilicet *omnes morimur.* Hinc 89. Pſalm. 10. dicitur: *Superuenit manſuetudo, & corripiemur:* vbi ex Hebræo legitur: *Tranſibimus citò, & auolabimus:* ex Chaldæo: *Tranſierunt velociter, & volant in puluerem,* ſcilicet mortalis vitæ dies. Breuitas ergo mortalis vitæ, & feſtinantis mortis acceſſus manſuetudo vocatur: *Superuenit manſuetudo, & corripiemur:* quia, ſi id benè penetretur, manſuetos homines, & ab omni maleuolo affectu alienos reddere debet. Ideo 28. Prou. 6. dicitur: *Memento nouiſſimorum, & deſine inimicari:* de quo etiam infra. Citatum Eccleſiaſtici lo-

Gregor. 22. Mor. c. 6.

A cum aliter legit Auguſt. in ſpeculo: *Noli de mortuo inimico gaudere, ſciens quòd omnes morimur; & omnes in gaudium volumus venire.* Cur ab odij affectu animum retrahere debeamus, motiuum eſſe debet, quòd omnes in æternum Domini gaudium, & in cœleſtem Ieroſolymam volumus introire: quo certè aditum ſibi præcludit, qui inimici morte lætatur; eò quòd à ſincera charitate, & pace animum retineat alienum. Benè ergo monet Auguſtinus. *Illud, fratres chariſſimi, cum magno tremore conſiderare debemus, quod in Pſalmo terribiliter Spiritus ſanctus dixit. Cùm enim illam cœleſtem Ieruſalem, ideſt congregationem omnium ſanctorum, quæ cum Chriſto eſt regnatura, ad laudandum Dominum prouocaret: Lauda Ieruſalem Dominum, addi-*

Auguſt. tom. 10. Serm. 165. de temp. etc.

Pſal. 47.

B *dit: Qui poſuit fines tuos pacem. Ergo Ieruſalem illa cœleſtis muros de pace conſtructos habet. Qui talem pacem, & charitatem habet, vt omnes homines diligat; & pro bonis oret, vt meliores fiant, pro malis ſupplicet, vt citò ſe corrigant; illius cœleſtis Ieruſalem portas apertas merebitur inuenire. Qui autem non vult habere talem charitatem, qualem & Chriſtus præcepit, & Apoſtolus docuit, ex omni parte portas Ieruſalem clauſas inueniet. Dum nos inuicem odio habemus, ita muros ciuitatis Ieruſalem contra nos claudimus, vt nullus nobis aditus permaneat, per quem intrare poſſimus. Et quia ciuitas illa habitatorem Deum habet, dicente Ioanne: Deus charitas eſt, qui charitatem habere noluerit, qua fronte, vel qua conſcientia ad Do-*

Ioan. ep. 1. cap. 4. 8

C *minum, qui eſt charitas, præſumit accedere?*

24. Myſticus Salomon Chriſtus ſuis electis *reclinatorium aureum, & aſcenſum purpureum feciſſe dicitur. Reclinatorium aureum æternæ fælicitatis eſt fulgor, in qua reclinatur, & ab omni labore quieſcitur: aſcenſus purpureus eſt, quia ad charitatem illius quietis, non niſi per tribulationem venitur,* ait Hugo de S. Victore ex Miſcell. 2. l. 1. cap. 121. Ad cœleſtis ergo Ieroſolymæ patriam, æternamque requiem expeditus, & proximus aſcenſus eſt per perſecutionis, præcipuè per cruenti martyrij viam. Mirum tamen eſt, quòd qui tam certa, & breui via progredi cœperit, cœleſtis Ieroſolymæ fores clauſas inuenerit, & ab ea procul ſit foras

3. Cantic. 10.

D eiectus; eo quòd iniuriæ memor proximo reconciliari neglexerit. Quod infelicis Sapritij probauit euentus. Hic cùm ob fidei conſtantiam à carnifice eſſet obtruncandus, iuſſus genua flectere, à probata prius conſtantia, ac fide defecit; eo quòd Nicephoro reconciliationem petenti, offenſam condonare negauerit. Cùm ipſe Nicephorus pacis amicus in eius locum ſe ſubſtituens, martyrij palmam fortiter ſit conſecutus. Nolle cum proximo reconciliari diuinis oculis tale piaculum eſt, vt cum Cypriano exclamare liceat: *Quale crimen eſt, quod martyrio non poteſt exorari?* Martyres alioquin culpæ non expertes *Gehennæ ignes glorioſo cruore ſopire*, immò extinguere, ait idem Cyprianus. E contrario infelix Sa-

Surius die 9. Februarij. Sapritius martyrium iam ſubire paratus, tandem defecit quod antea cum Nicephoro reconciliari noluerit.

Cyprianus de Oratione.

Idem lib. 2. epiſt. 6.

E pritius ſuo vt ſanguine gehennæ flammas accenderet, eſt deſtinatus; meritò deiectus antea à cœleſti ianua, cui per paratum martyrium iam erat proximus. Nam vt benè in vitis SS.PP. aſſeritur: *Porta cœli, eſt iniuriarum perpeſſio.* Ideo verſutus diabolus, vt à cœleſti ianua plurium vitiorum victores dejiciat, indignationis, & vltionis affectum, veluti vltimam machinam adhibet. Hinc de communi hominum hoſte Iſidorus Peluſiota l. 3. ep. 228. ait: *Cùm per pudicitiam, & temperantiam victus eſt, per auaritiam pugnat. Cùm hic quoque vulnus accepit, per inuidiam inſidias parat. Quòd ſi hac etiam aliquem ſuperaſſe conſpiciat, amicos armat. Quòd ſi horum quoque impetus ſuſtinuerit, famulos ad bellum*

Iniuriarum memoriam fouere, eſt vltima diaboli machinatio.

Lib. 6. libelli 4. n. 12.

inſtruit. Quòd ſi ne ab his quidem ſuperatus ſit; contemptum, ac ſegnitiem immittit. Quòd ſi hanc quoque fregerit; hoc ipſi in animum inducit, vt acceptarum iniuriarum memoriam retineas.

25. Ruſus Eccleſiaſticus cap. 10. 6. ait: *Omnis iniuriæ proximi tui ne memineris; & nihil agas in operibus iniuriæ: nec quidquam per iniuriam egeris* legit Tigurina. Hoc monito docet nos Spiritus ſanctus optimum iniuriam vlciſcendi modum; ſcilicet ne in iniurioſum iniurioſè nos geramus. Quod certè M. Antoninus Imperator non ignorauit, cùm dixerit: *Vlciſcendi optima ratio eſt, ne ſimilis fias ei, qui iniuriam fecit.* Sed fuſius cap. 28. Eccleſiaſticus plures rationes affert, quibus iniurias condonandas, adeoque inimicum diligendum ſuadet. Primò. *Qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam, & peccata illius ſeruans ſeruabit.* Primum verſiculum Tigurina ſic legit: *Cupidum vltionis vltio manet à Domino, qui peccata eius ſedulò conſeruabit.* Vulgata phraſim Hebræam ſequens ait: Dominus *peccata illius ſeruans ſeruabit.* Notum eſt enim iuxta Hebraïcum ſermonem eiuſdem verbi repetitionem vehementer ſignificatum augere; vt Pſalm. 39. *Expectans expectaui Dominum*, hoc eſt, longo tempore, & vehementi deſiderio expectaui. Similiter Iſ. 35. *Germinans germinabit*, ideſt, largiſſima emittet germina. Dicitur ergo Deus vltoris *peccata ſeruans ſeruare*, hoc eſt vigilanter, & accuratè huiuſmodi peccata mentis intuitu obſeruare, ac tenaci memoria, vt ea puniantur, conſeruare: non quòd ex parte Dei cognitio, & memoria alicuius obiecti maior, vel minor ſit; ſed id dicitur ad ſignificandum quàm difficile vltoribus diuina vltio remittatur. 2. *Relinque*, ſeu ex Græco, *remitte proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur. Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater cœleſtis delicta veſtra.* Dominus ait. Notandum autem eſt contra Rabbinos ſupra citatos, eum, qui nocuit; adeoque, vt inimicum nobis ſe præſtitit, adhuc proximi nomine appellari. Porrò ſi quis nocenti proximo ignoſcere renuat; & in excuſationem obtendat, quod iuſtitiæ zelo trahatur; ne ſcilicet iniurioſa crimina ſint impunita: reſpondebimus cum Apoſtolo ad Rom. 3. 5. *Numquid iniquus eſt Deus*, vt non etiam ipſe ex iuſtitiæ zelo noſtra nobis peccata condonare renuat? Quare, vt ſalua diuina iuſtitia nobis ignoſcat Deus, in noſtrorum criminum ſatisfactionem illatas iniurias toleramus. Iuſtè ergo dicitur: *Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur.* Ideo ad reijciendum vindictæ affectum, optimum eſt Auguſtini monitum: *Vindicari vis, Chriſtiane, nondum vindicatus eſt Chriſtus.* Vt Chriſtus à nobis tot peccatis offenſus vindicetur; debemus nos ipſi ea punire per illatæ iniuriæ tolerantiam, reiectâ vindictæ ſatisfactione. Hinc benè cum peccatore paciſcitur Nazianzenus in Tetraſtichis: *Pœna ſi nihil vindici debes Deo; nec debitori lenis ſis ipſe tuo. Debere ſin te non negas, ignoſcito.* Stultum eſſet, ſi æger frequentibus precibus moleſtum ſe medico exhiberet, morbo medicinam flagitando; eum optimam, quam medicus tradidit medicinam, eumdem ægrotum ſumere pigeret. Medela ad ſpiritualem animæ ſanitatem acquirendam eſt omiſſio vindictæ, illatæque iniuriæ obliuio. Si medicinam hanc reijcimus, cur à Domino ſpiritualis peccatorum morbi medelam quærimus? Benè ergo Eccleſiaſticus addit: *Homo homini reſeruat iram, & à Deo quærit medelam?* Rurſus ſtultum eſſet antidotum à medico flagitare, & venenum egerere nolle. Iracunda

Vlciſcendi optimus modus eſt iniuriam non rependere.

Ecl. 6.

Vindictam non exercendi ſeptem rationes, hic & ſequentibus.

Vindictam procurantibus, iſque excuſantibus ex zelo, ne crimina ſint impunita, reſpondetur.

Matt. 6, 14.

Auguſtinus in pr. o. lib. 6. nam.

A in proximum indignatio venenum eſt in animam ſpiritualem morbum inducens: cum ergo in noſtra poteſtate ſit huiuſmodi venenum eijcere; ſi id exequi renuamus, impudenter ſanè ad animam ſpiritualiter curandam à Deo antidotum petimus. Et propterea ſatis iuſta cum admiratione dicitur: *Homo homini reſeruat iniuriam, & à Deo quærit medelam?* Propterea libro Admonitionis ad filium ſpiritualem benè monet Sanctus Baſilius; *Eſt quoddam genus ſerpentis, qui cum potatum ad flumen, vel fontem pergit; antequam bibat, venenum proijcit, & dimittit. Imitare ergo huius ſerpentis aſtutiam; & omne venenum amariſſimum projce ab anima tua; remitte conſeruo tuo antequam*

B *eas ad potandum fluenta diuinæ gratiæ in oratione.*

26. Ad animæ vulnera ſananda ſalutaris liquor eſt oratio ſiue noſtra, ſiue Sanctorum: quam propterea intra phialas aureas, pretioſi liquoris inſtar aſſeruari S. Ioannes vidit Apoc. 5. 8. *Habentes phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum.* Sed ſtultum eſſet, antequam è vulnere infixus ferri mucro extraheretur, ad vulnus ſanandum, & occludendum medicinalem liquorem infundere. Ideo de vindictæ affectu benè ait Gregor. X. Mor. cap. 18. *Menti vt gladius figitur, & mucrone illius ipſa viſcera occulta perforantur. Qui ſcilicet à transfixo corde ſi prius non educitur, nihil in precibus diuinæ opis obtinetur. Quia vul-*

C *neratis membris imponi ſalutis medicamina nequeunt, niſi ferrum à vulnere antea ſubtrahatur. Hinc eſt quod per ſemetipſam Veritas dicit: Niſi remiſeritis hominibus peccata eorum, nec Pater veſter, qui in cœlis eſt remittet vobis peccata veſtra. Hinc admonet dicens: Cùm ſtabitis ad orandum, dimittite ſi quid habetis aduerſum alterum.* Denique eius, qui per prauum affectum ad proximum vlciſcendum trahitur ſtultitiam alio etiam modo ſatis aptè explicatam reperio. Stultus ſanè eſſet, ſi quis ex duobus inimicis, altero leuiorem, altero multò grauiorem iniuriam inferente, in primum exercere vellet vindictam, & cum ſecundo pacem iniret: præſertim ſi in ſecundum multò facilior, & glorioſior vltio foret. Deberet potius grauior peioris

D inimici iniuria obliuionem inducere iniuriæ leuioris. Quàm egregiè pius vir Anachoreta Martinus aiebat: *Qui memor eſt iniuriæ dæmonum, non meminit iniuriæ hominum; & pacem cum dæmonibus agit, qui fratri iraſcitur.* Motiuum, quo Deus ad humani generis miſerandum mouetur, affert Dauid Pſalm. 102. *Miſerator, & miſericors Dominus, longanimis, & multùm miſericors*: & ſubdit: *Quoniam ipſe cognouit figmentum noſtrum; recordatus eſt, quoniam puluis ſumus.* Quod non ignorans Iob Deo aiebat: *Memento quæſo, quòd ſicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me.* Quibus verbis humanæ naturæ fragilitas Deo repræſentatur, vt eam reſpiciens ad iniurias à peccatore illatas miſericorditer condonandas moueatur. Citatum

E Pſalmi textum Chaldæus legit: *Quoniam ipſe cognouit concupiſcentiam prauam, quæ in errorem abripit nos.* Hanc humanæ naturæ fragilitatem, & ad peccandum procliuitatem cùm in nobis ipſis toties experiamur; aliorum eamdem fragilem, procliuemque ad malum naturam participantium miſereri debemus; eorum in nos culpas excuſando potius, quàm tenaciter vlciſcendo. Ideo tamquam aliquid planè abſurdum de vltore profert Eccleſiaſticus: *In hominem ſimilem ſibi non habet miſericordiam, & de peccatis ſuis deprecatur.*

27. 4. Subdit Eccleſiaſticus: *Ipſe cum caro ſit, reſeruat iram: & propitiationem petit à Deo. Quis exorabit pro peccatis illius?* An Sancti Patriarchæ exo-

Serpens ante potum, venenum eijcit.

Vlciſcendi cupido eſt duplex ſtultitia.

Matth. 6.

Marci 11. 25.

Antonius in Metiſſa p. 2. cap. 54.

Iob. 10. 9.

Iniurias ad condonandas exima Sanctorum exempla; c. 5. 3.

tabunt, qui in iniurijs condonandis ſe eximios præſtiterunt. In quo Moſes excelluit: *Erat Moyſes vir mitiſſimus ſuper omnes homines, qui morabantur in terra*, dicitur Num. 12. 3. Nam cum in eum, fratremque Aaronem ingratus populus ab Ægyptiaca ſeruitute liberatus ſeditioſo murmure, & impetu fureret; ita vt ad vitandum popularem furorem, in Domini tabernaculum ſe receperint; nihilominus Moſes populo ignoſcens, pro eo ad Dominum preces fudit. Numer. 16. 41. 42. 43. *Murmurauit omnis multitudo filiorum Iſraël contra Moyſen, & Aaron. Cumque oriretur ſeditio, & tumultus increſceret; Moyſes, & Aaron fugerunt ad tabernaculum fœderis.* Sed paulò poſt mitiſſimus Moſes *pro populo deprecatus eſt, & plaga ceſſauit.*

Viriſcl qui ſe vult, cuiuſlibet ſancti in interceſſione ſe priuat.

S. Greg hom. 23. in Euangelia afferens Domini verba Ier. 15. *Si Moyſes, & Samuel ſteterint coram me; non eſt anima mea ad populum iſtum*, ait: *Quid eſt, quòd relictis tot Patribus, ſoli Moyſes, & Samuel ad medium deducuntur; quorum mira obtinendi virtus oſtenditur, dum nec ipſi poſſe intercedere dicuntur? Ac ſi apertè Dominus dicat: Nec illos audio, quos propter magnum petitionis ſuæ meritum, minimè contemno. Quid eſt, quòd Moyſes, & Samuël cæteris Patribus in poſtulatione præferuntur; niſi, quòd hi duo tantummodo in cuncta teſtamenti veteris ſerie etiam pro inimicis ſuis leguntur exoraſſe? Vnus à populo lapidibus impetitur, & tamen pro lapidatoribus ſuis Dominum deprecatur. Alter ex principatu eijcitur, & tamen petitus, vt exoraret; fatetur dicens: Abſit à me hoc peccatum in Dominum, quominus ceſſem orare pro vobis. Si Moyſes, & Samuël ſteterint coram me, non eſt anima mea ad populum iſtum. Ac ſi apertè dicat: Nec illos modo pro amicis audio; quos magna virtutis merito orare etiam pro inimicis ſcio.*

Moſes, & Samuel ob condonandi iniurias meritum, alijs præferuntur.

1. Reg c. 12. 23.

28. Quamuis grauia omnia peccata animæ auferant gratiæ vitam; nihilominus, quod mirum eſt, peccata alia animæ maculam inferre; ſed vltionis peccatum animam penitus perimere Gregor. aſſerit: *Vitam animæ qualibet culpa polluit; ſeruatus verò contra proximum dolor occidit.* 10. Mor. cap. 18. Vt hinc ſciamus pijs orantis lacrymis poſſe aliorum peccatorum labem deleri: vindictæ verò peccatum delere tam difficile eſſe, quàm planè mortuum ad vitam reuocare. Benè ergo de vindictæ cupido Eccleſiaſticus ait: *Quis exorabit pro peccatis illius?* An exorabunt Prophetæ, qui vindictam auerſantes illatas iniurias beneficijs compenſabant? Inter quos de Ioa Propheta 3. Reg. 13. narratur: Cùm in eum Ieroboam rex ſacrilegam manum extenderet, & in ſceleris pœnam regis manus aruiſſet, ita vt ad ſe eam retrahere non poſſet: nihilominus S. Propheta aridam manum priſtino vigori reſtituit: *Orauit vir Dei, & reuerſa eſt manus regis ad eum, & facta eſt ſicut prius fuerat.* Omiſſis Prophetis, an exorabunt Apoſtoli, qui in peruerſis concilijs contumeliam paſſi, inde gaudentes, non vindictam anhelantes diſcedebant? Inter quos Paulus Apoſtolus, carnificis, qui eum obtruncauerat, veſtem ſuauiſſimo lacte conſperſit; & ad fidem amplectendam cum ſocijs diuinitus adduxit. Hinc Apoſtolum alloquens Chryſoſtomus ait: *Sanguis lacteus apparuit in eius veſte, qui te percuſſit: qui quidem ſanguis barbaram illius animam reddens melle dulciorem, vt ipſe cum ſocijs ad fidem traduceretur, effecit.* Sicut non Apoſtolos, ita neque Sanctos Martyres, qui vindictæ cupidi ſunt, deprecatores habebunt; cum hi etiam ab vlciſcenda iniuria fuerint alieni. Sabinus Epiſcopus impio Præſidi, qui eius manus abſciderat, oculos à vehementiſſimo dolore liberauit, & ad fidem conuertit. Pergentius, & Laurentinus fratres, cùm eos verberantium brachia obriguiſſent, priſtino vigori reſtituerunt. Chriſtophorus martyr cùm ſagittis configeretur, earumque vna reflexo mirabiliter ictu Lyciæ regis oculum confixiſſet: eiuſdem martyris cruore curato oculo, & mente illuminata, ad fidem rex conuerſus eſt. Nazarius, & Celſus in mare ſuffocandi deiecti, orta repente tempeſtate, miraculosè ſupra minaces vndas ambulantes, maris fluctus ſedarunt, & iniuſtitiæ miniſtros ab imminente naufragio liberarunt: Cum huiuſmodi inimicos diligendi exempla S. Martyres dederint; qui ea neglexerint, fruſtra pro ipſis Sanctos Martyres oraturos ſperent: neque ſimiliter Sanctos Chriſti confeſſores. Inter quos inſignis Elphegus Cantuarienſis Archiepiſcopus, ſuis precibus peſtilentiam ſedauit vehementer ſæuientem in graſſatores, & pyratas, qui templum incenderant, Sancto Archiepiſcopo vulnus inflixerant, diuque teterrimo carcere incluſum afflixerant; plures religioſos viros interfecerant; pleroſque ciues in ſeruitutem redegerant. Similiter Ioannes Damaſcenus eius, à quo fraudulenta calumnia accuſatus dexteram amiſerat, è patibulo eripuit; eique ab Imperatore vitam impetrauit. Similiter Samſon Dolæ Archiepiſcopus veneficum, qui ei venenatum poculum propinauerat, oppreſſum à dæmone liberauit: magis odij, quàm lethalis poculi venenum auerſatus. Talem profectò Philiſtæi ſibi priſcum Samſonem voluiſſent. Veruntamen num pro vltoribus S. Virgines deprecabuntur; quæ veluti nitidiſſimæ columbæ felle carentes, vltionis amaritiem ore, & opere ſunt execratæ? Inter quas Chriſtiana virgo, cùm ad eam mordendam ſerpentes incitarentur, ijque maleficum, à quo in Virginem irritabantur, interfeciſſent, extinctum ad vitam reuocando Chriſti fide illuminauit. Potamiena à Baſilide acerrimos cruciatus paſſa, ei ex ſæuiſſimo tortore ad Chriſti fidem conuerſo inſignis martyrij palmam impetrauit. Veneranda virgo ſuo tortori cæcitate correpto ſaliua viſum, & inuicta tolerantia fidei lumen impertijt. Daria ad proſtibulum tracta, diuinitus cuſtodem leonem habuit, qui impudicos aggreſſus iuſſu virginis ab eorum cæde abſtinuit. Scilicet, vt tali prodigio Diuini ſolis iubar in leone ſimul, & Virgine coruſcaret. Sed omiſſis humanis ſuffragijs, neque vindictæ cupidi ſibi Sanctos Angelos deprecatores ſperent. Cùm Angelorum princeps Michaël, vt vindictam deteſtandam oſtenderet, ipſi diabolo iniuriam rependere noluerit: teſtante B. Iuda Apoſtolo: *Cum Michael Archangelus cum diabolo diſputans altercaretur de Moyſi corpore, non eſt auſus iudicium inferre blaſphemiæ*, id eſt, contra diabolum ei iniurioſè obſiſtentem blaſphemiam, ſeu maledictionem iuſto iudicio irrogandam proferre non eſt auſus: auſus autem non eſt, non quòd diabolum reformidaret; ſed quòd maledictionem tamquam vindictæ iudicem Angelico animo indignam proferre timuit. *Merebatur diabolus maledictum; ſed per Archangeli os blaſphemia exire non debuit*, ait Hieronymus. Similiter quamuis mereatur proximum lædens puniri; è iuſti tamen corde prauus vindictæ affectus prodire non debet. Denique qui vindictæ cupidi proximum odio habent, Deiparæ, alioquin peccatorum aduocatæ, interceſſione ſe reddunt indignos; eo quòd ipſi Virgini Dei maternitatem negant. Nam, vt Auguſtinus ait tract. 7. in epiſt. Io. *Quiſquis violat charitatem, vita ipſius negat Chriſtum in carne veniſſe; & iſte eſt Antichriſtus.* Qui enim eſt contra charitatem, contra

Spiritualem animæ vitam quælibet culpa polluit: ſed vltionis affectus omnino aufert.

Vindictæ cupidus, vel inimici ſanguine, vel proprio amaro felle, & ſpumea rabie diabolum nutrire ſtudet.

Epiphan. in vitis Prophetar.

Act. 5.

Chryſ. in orat. in Principem Apoſt.

Beda tom. 3. in Martyrol. 5. Kal. Ianuarij. Aguſinus tom. 3.

Surius, tom. 4.

Ado, & alij.

Surius, tom. 4. Io. Patriarcha & alij.

Baldricus, & alij.

Vincentius in Speculo lib. 4. 80.

Palladius hiſt. laus. lib. 6.

Hieron. ad Titum 3.

Ep. 1 Io. 4. 16.

Chriſtum Dei filium eſt, cum *Deus charitas ſit*; adeoque eſt Antichriſtus. Hinc S. Baſilius ſerm. de inſtitut. Monach. ſic arguit: Si, *vt Io. ait; Deus charitas eſt, ſine dubio neceſſe eſt diabolum odium eſſe: vt igitur, qui charitatem habet, is Deum habet; ſic qui odium habet, is diabolum in ſe ipſo nutrit.* Alitur autem diabolus vel effuſo inimici cruore, vel ebulliente vltoris ſanguine, eiuſdemque rabida ſpuma, & felle.

29. Quintò addit Eccleſiaſticus: *Memento nouiſſimorum, & deſine inimicari: tabitudo enim, & mors imminent in mandatis eius:* hoc eſt corporis putredo, & ſpiritualis mors animæ impendent violanti mandata Dei iubentis inimicum odio non haberi. Quare Syriaco textu legitur: *Memento* B *mortis; & transire fac inimicitiam, & infernum, & perditionem.* Quibus verbis oſtendit ad inimicitiam infernum, & perditionem indiuiſibiliter conſequi: ita vt, niſi inimicitiam ignoſcendo tranſire facias; infernum, & perditionem nullo pacto pertranſeas. Propterea *Memento mortis, & tranſire fac inimicitiam.* Naturalis hiſtoria refert vitreum puluerem in cornorum nidum iniectum impedire, ne corui ſuos pullos generent. Similiter ex inimicitia vorax vindictæ affectus, corui inſtar, noſtro in corde non exurget; ſi cineris, in quem abituri ſumus, meminerimus. Quare ad inimicitiam delendam illud Iob in memoriam eſt reuocandum: *Deficiet omnis caro ſimul, & cum* C *homine in cinerem reuertetur.* Moſaïca in lege, qui humanum cadauer tetigerat, immundus habebatur. Ad hanc legalem immunditiem expiandam præcipitur Num. 19. immundum combuſtæ vaccæ cinere aſpergi: hinc Apoſt. 9. ad Hebr. 13. ait: *Cinis vitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis.* Qui ex vindictæ affectu debitam proximi dilectionem non habet, non corporale cadauer tangit, ſed ſeipſum intra ſe tamquam ſpirituale cadauer habet iuxta Ioan. ep. 1. cap. 3. *Qui non diligit, manet in morte.* Hanc ergo non carnalem, ſed ſpiritualem immunditiem expiare, penituſque tollere debet, non vitulæ, ſed D proprij corporis cinis, in quem reuertetur, in memoriam reuocatus; dicamuſque cum Eccleſiaſtico 17. *Omnes homines terra, & cinis.* 2. Reg. 14. 14. Thecuitis mulier, vt Abſaloni fratricidæ à Dauide veniam impetraret; & ab vlciſcenda filij cæde retraheret, dixit: *Omnes morimur, & quaſi aqua dilabimur in terram.* Si verè in hac mortali vita citò tranſitura fluenti aquæ homo comparatur; vtique de vindicta cogitare non debet, ſed eam ſtatim è corde delere. Ideo egregiè Iſidorus Peluſiota ep. 21. pronunciauit: *Inimicitiam in aqua ſcribere oportet, vt quamprimum obliteretur: amicitiam autem in æs incidere, vt perpetuò firma, & immota conſeruetur. Chriſtiani animi, eſt beneficia in marmore inſculpere; maleficia verò ſcribere in puluere,* in- E ſignis martyr Thomas Morus aiebat. Maleficia, illatæque iniuriæ, vt citò diffluentur, & deleantur, eo in puluere ſcribenda ſunt, in quem poſt breuiſſimum mortalis vitæ tranſitum reuerſuri ſumus. At, inquies, mortalis vitæ breuitas animum ad vindictam potius vrgere deberet: nam, vt Seneca in Prouerbijs ait: *Inimicum vlciſci, vitam accipere eſt alteram.* Senſerint id decepti Ethnici; fideles certè oppoſitum credere, & aſſerere debent: Inimicum vlciſci, mortem acquirere eſt, non vitam; mortem ſcilicet animæ ſpiritualem; & ſæpè etiam corporis, vel à Deo puniente prauum vindictæ affectum; vel ab inimico præueniente vltionis machinamenta. Sed ipſe Seneca contra allatam ſententiam, & iniuriarum vindictam ſcri-

C. 28. 1.

Puluis vitreus coruorum pullorum generationem impedit: ſimiliter mortalis puluis vindictæ ſtimulos cohibet.

Iob. 4. 13.

Inimicitia in aqua ſcribenda, amicitia in ære: maleficia in puluere, beneficia in marmore.

A pſit in libris de ira & de clementia, & ſingulari libro: *Quod in ſapientem non cadat iniuria.* Eius præclara monita hic recenſere non vacat: Fideli tamen viro ea accuratè legere erit apprimè proficuum.

30. Sextò ſubdit Eccleſiaſticus: *Memorare timorem Dei, & non iraſcaris proximo.* Quòd autem proximi nomine quilibet ſit intelligendus, Tigurina vertit: *Nec iraſcaris alteri.* Cùm Deus vindictam vetuerit, ſanctus Dei timor maximam vim habere debet ad vindictam, & iram arcendam. Ideo de vindictæ cupidis dixit Dauid Pſalm. 13. 3 *Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem. Viam pacis non cognouerunt; non eſt timor Dei ante oculos* B *eorum.* Coram rege in regiam imaginem iniuriam inferre, aut eam lacerare nemo auderet. Sunt tamen qui audeant hominem Dei imaginem coram Deo omnia proſpiciente, verbis vel factis lacerare: profectò *non eſt timor Dei ante oculos eorum.*

31. Quare Geneſ. 9. 6. dicitur: *Quicumque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius; ad imaginem quippe Dei factus eſt homo.* Vbi benè Chryſoſtomus ait: *Si quod eiuſdem naturæ eſt, non te auocat, neque à tam peruerſo conatu repellit natura communio: ſi totus impiè flagitioſus fraternum fœdus, & compaſſionem non agnoſcis: cogita, quòd ad imaginem Dei formatus es, & quieſces à mala voluntate.* Qui ergo proximum, hoc eſt, hominem C quemlibet lædunt, hi Deo, cuius refertur imago, iniurij ſunt; atque adeò *non eſt timor Dei ante oculos eorum.* Timor vtique neque ſeruilis, neque filialis. Non filialis: Dei enim filij, vt cœleſti Patri gratificentur, ab inimici odio abhorrent; & in hoc ſe Dei filios eſſe probant, iuxta Domini ſententiam: *Diligite inimicos veſtros, vt ſitis filij Patris veſtri, qui in cœlis eſt.* Rurſus neque eſt timor ſeruilis, quia qui vindictæ ſtudet, infligendas contra vltores à Deo pœnas non timet. Si duo anguſto in ponte dimicarent, & alter in alterum inſurgeret, facillimè vterque in præceps corrueret. Præſtaret ibi ad ruinam vitandam alterum alteri cedere. Ne in hac mortali vita, quæ tem- D poris breuitate anguſta, & exilis eſt, in Gehennæ baratrum ruamus, Dei timor æternam damnationem minitantis ſuadere debet, vt alter alteri cedendo ſe ſubijciat, iuxta Apoſtoli monitum 5. ad Epheſ. 21. *Subjecti inuicem in timore Chriſti. Hæc ſunt arma iuſti, vt cedendo vincat,* ait Ambroſius. Quòd ſi contrarium animi ferocia ſuadeat, pudeat eam animalium exemplo non retundere. Plin. l. 8. cap. 50. de capra ait: *Solertiam eius animalis Mutianus viſam ſibi prodidit in ponte prætenui, duabus obuijs è diuerſo: cùm circumactum anguſtia non caperent, nec reciprocationem longitudo in exilitate cæca, torrente rapido minaciter ſubterfluente, alteram decubuiſſe, atque ita alteram proculcata* E *ſupergreſſam.* Si quæ animalia, vt Ethnici fabulantur, inter ſidera transferenda forent; profectò præ Amalthea adulteri Iouis nutrice dignior hæc à Plinio memorata foret, quæ numerum augeret aſtrorum: cùm non de tranſitu contendendo, ſed humiliter alteri ſe ſubjiciendo propriæ, & alienæ ſaluti ſolertiſſimè conſuluerit. Sed ſi rejectis Ethnicorum fabulis, animal hoc per ſeipſum in cœlo locum non habet: habet tamen ſecundùm id, cuius eſt ſymbolum Gregorius, & cum eo Philo Carpathius reddentes rationem comparationis illius, quæ Cant. 4. legitur: *Capilli tui ſicut greges caprarum,* aiunt: *Capilli ſponſæ ſicut grex caprarum eſſe dicuntur; quia populi Eccleſiæ dum præcepta legis ruminantes, cæleſtia fide contemplantur, munda ſunt animalia, & in altis paſcun-*

Proximi nomine quilibet homo intelligitur
C. 18. 8.

Vindictam exercens coram cœleſti Rege eius imaginem lacerat.
Idem n. 31.

Lib. 1. offic. c. 21.

Cedere alter alteri debet, exemplo capræ, quæ capræ alteri in anguſto ponte obuiæ ſe ſubſtrauit, ne ambæ in p. r. periclitarentur.

Ad Philipp. 3. 20.

tur. Qui in altis per contemplationem paſcitur, & cum Apoſtolo eius *conuerſatio in cælis eſt*; hic inſtar Olympi verticis ventorum, hoc eſt iniuriarum tui hinc non agitatur.

C. 28. 9. Lex Dei dicitur teſtamentum, ob triplicem rationem.

32. Septimò ſubditur: *Memorare teſtamentum Altiſſimi; & deſpice ignorantiam proximi.* Dei lex ſacris litteris, promulgata, teſtamentum dicitur, primò, quia Dei mentem, & voluntatem nobis teſtatur; dicitur enim teſtamentum, quaſi teſtatio mentis. Secundò, quia pactum, & fœdus, Hebræo vocabulo dicitur teſtamentum; eo quòd per pactum, & fœdus contrahentes ſua inuicem promiſſa teſtentur: hinc diuina lex ſacris litteris contenta teſtamentum dicitur; cùm per eam homo ad Dei mandata ſeruanda ſe obliget, & homini Deus cœleſtia præmia largiri promittat. Tertiò valdè propriè, & communiter ſcriptura, qua per vltimam voluntatem hæres inſtituitur, teſtamentum appellatur. Ideo Dei lex, quæ in ſacra Scriptura continetur, teſtamenti nomen habet; cùm in ea Deus cœleſtis regni hominem eiuſdem legis obſeruatorem hæredem inſtituat. Hinc iuſtis fidelibus Apoſt. 3. ad Coloſſ. 24. ait: *A Domino accipietis retributionem hæreditatis.* Si igitur diuinæ legis meminerimus; proximum nos lædentem non oderimus: cùm tale odium diuina lege ſit vetitum. Bene ergo monet Eccleſiaſticus: *Memorare teſtamentum Altiſſimi, & deſpice ignorantiam proximi.* Quòd ſi teſtamenti nomine teſtantis vltimam voluntatem intelligamus: & *vbi teſtamentum eſt, mors neceſſe eſt, intercedat teſtatoris*, iuxta Apoſt. ad Hebr. 9. 16. Chriſtus Dominus ſuum ſpeciale teſtamentum in cruce morti proximus ſtatuit. *Teſtabatur de cruce: teſtamentum eius ſignabat Ioannes, dignus tanto teſtatore teſtis*, ait Ambroſius Lucæ 23. Legauit eo teſtamento matri dilectum diſcipulum, dilecto diſcipulo matrem: latroni paradiſum: æterno Patri ſpiritum: *Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meum.* Sed antea crucifixoribus veniam ſuo teſtamento reliquit: *Pater, dimitte illis, non enim ſciunt, quid faciunt.* Cùm igitur Dominus, vt crucifixoribus veniam ab æterno Patre dandam impetraret, eorum ignorantiam in excuſationem adduxerit; ſimiliter nos Redemptorem imitantes; vt iniurias condonemus, proximorum ignorantiam excuſare debemus: *Memorare teſtamentum Altiſſimi, & deſpice ignorantiam proximi*: hoc eſt, tamquam rem leuem, & memoria non retinendam paruipende proximi, tamquam ab ignorante, offenſam. Alioquin qua fronte, qua conſcientia Deo dicere poterimus? *Ignorantias meas ne memineris.*

Lucæ 23.

Pſ. 24. 7.

33. Dauidis, Salomonis, & Eccleſiaſtici contra vltionem teſtimonijs addatur Iſaiæ vaticinium cap. 53. 7. *Sicut ouis ad occiſionem ducetur; & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet; & non aperiet os ſuum.* Quod vaticinium quamuis certiſſimè de Chriſto prolatum eſſe credi debeat; nihilominus ſaltem de iuſto, ſanctóque viro id prædictum eſſe Iudæus negare non poterit. Si ergo in iniuriarum tolerantia, immò in iniuſtæ mortis paſſione iuſtus ſe tamquam ouem, & agnum manſuetiſſimum præſtabit; deteſtanda vltio, & erga inimicum acerba indignatio eſt.

34. Allata ex veteri teſtamento teſtimonia, & alia infra citanda Rabbinos aſſerentes inimicum odio habendum apertè vel inſipientiæ, vel peruerſæ malitiæ arguere poſſunt. Dices, ſi tam amplum diligendi mandatum complectens omnem hominem antiquis datum eſt; cur Dominus Io. 13. 34. ait: *Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem*: & ipſe Ioan. ep. 1. cap. 2. ait: *Iterum mandatum nouum ſcribo vobis: qui fratrem ſuum odit, in tenebris eſt: qui diligit fratrem ſuum, in lumine manet, & ſcandalum in eo non eſt.* Quæſito huic multipliciter reſponderi poteſt. Primò, quia amplum dilectionis mandatum iam peruerſi Rabbini antiquauerant, & ad ſolos amicos coarctauerant, benè illud Dominus iam abolitum reuocans in Euangelica lege mandatum nouum appellat. Secundò mandatum nouum dicitur in ſenſu effectiuo; hoc eſt, talis mandati obſeruatores nouos homines reddens. Auguſtinus in Ioan. epiſt. citatum locum ait: *An ideo eſt mandatum nouum, quia exuto vetere homine, induit nos hominem nouum? Induit quippe audientem, vel potius obedientem, non omnis, ſed iſta dilectio, quam Dominus mandat: & vt à carnali dilectione diſtingueret, addit: Sicut dilexi vos. Dilectio iſta nos innouat, vt ſimus homines noui, hæredes teſtamenti noui, cantores cantici noui; facit, & colligit populum nouum.* Edidit Auguſtinus tractationem de cantico nouo, de quo etiam agit Pſalm. 149. Similiter Bernardus ſerm. 5. in cœna Domini: *Mandatum nouum do vobis. Vnde nouum? Nouum, quia nuper inuentum; non quia in veteri Teſtamento non ſit ſcriptum. Quid ergo eſt nouum? Nouum, quia vetera ad nouitatem perducit: & veteres homines transformat in iuuenes: nouum, quia exuit veterem hominem, & induit nouum, qui ſecundùm Deum creatus eſt in ſanctitate, & iuſtitia veritatis: nouum, quia olim genus humanum à paradiſi gaudijs expulſum, nunc, & quotidie tranſmittit in cælum.* Tertiò dicitur nouum, eò quòd antiquo dilectionis mandato comparatum, longè perfectiorem diligendi menſuram habeat. Antiquis enim dictum eſt: *Diliges amicum tuum, ſicut teipſum*: ſed à Domino in Euangelica lege dicitur: *Diligite inuicem, ſicut dilexi vos.* Quacumque humana dilectione maior Dei filij erga nos dilectio fuit. Quare benè Cyrillus ait: *Iubet talem inter ſe dilectionem habere, qualem ipſe re, atque opere conſummauit; quæ menſuram non habet, tum ſuprema, cumulataque ſit. Per hæc diſcipulis præcipit adeo non eſſe fugienda pro ſalute hominum certamina, & dolores; vt ipſa etiam mors carni reijcienda non ſit. In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit; & nos debemus pro fratribus animas ponere*, ait Ioan. Fratrum autem nomine, inimici non excluduntur: nam inuicem diligére debemus, ſicut Chriſtus dilexit nos: erga nos adhuc ei inimicos Chriſtus eximiæ dilectionis beneficentiam exhibuit. De ſua dilectione erga homines Dominus dixit Ioa. 15. *Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis*: Vbi Gregor. hom. 25. in Euang. ait. *Mori etiam pro inimicis Dominus venerat; & tamen ſe animam pro amicis dicebat: vt profectò nobis oſtenderet, quia dum diligendo lucrum facere de inimicis poſſumus, etiam ipſi amici ſunt, qui perſequuntur.* Similiter Pſalm. 37. ſuos perſecutores Dominus amicos, & proximos vocat: *Amici mei, & proximi mei aduerſum me appropinquauerunt, & ſteterunt.* Subdit poſteà: *Ego in flagella paratus ſum*: hoc eſt pro eorum redemptione cruciatus ſubire iam ſum paratus. *Commendat charitatem ſuam Deus in nobis; quoniam cùm adhuc peccatores eſſemus, ſecundùm tempus Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Cùm inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius*, ait Apoſt. Cùm ergo beneficentiam tantam, quanta ex Chriſti imitatione proponitur, antiquum mandatum non contineret; hinc eſt, vt benè Euangelicæ legis de dilectione mandatum nouum dicatur. Quartò mandatum nouum dicitur, eò quòd ex noua erga quemcumque

Dilectionis mandatum, nouum dicitur quadruplici ratione.

Fratrum, & amicorum nomine etiam inimici ſignificantur.

Leuit. 19. 18.

Io. 13. 34.

Cyrill in Ioan. l. 10. c. 20.

Ioa. ep. 1. c. 3. 16.

Ioa. 15.

Ad Rom. 5. 8. 10.

cumque

hominem dilectionis obligatione datum. Nam in Euangelica lege multò magis humanam naturam, cùm eam Deus aſſumpſerit, reuereri debemus: & ideo erga quemlibet humanæ naturæ participem dilectio eſt exhibenda. Hoc charitatis incentiuo motus Iſidotus Peluſiota, ſententiam verè auream protulit lib. 3 epiſt. 190. dicens: *Lubentius ego, cùm de omnibus bene meritus eſſem, tamquam qui iniuria omnes affeciſſem, pœnas darem; quàm cùm tuum læſiſſem, tamquàm de omnibus benemeritus, corona donarer, ac prædicarer:* Reijcienda vtique foret ex multiplici beneficentia, veluti ex multiplici flore corona benè contexta; ſi in ea tantùm vnica vulnifica, & cruenta offenſæ ſpina admiſceretur.

Odio habebis inimicum tuum?

35. VT ad bonum ſenſum hæc verba trahantur, ijs interrogationis nota eſſet apponenda: & ſic talis ſententiæ negatio, non affirmatio ſequetur: *Si bona ſuſcepimus de manu Dei, mala quare non ſuſcipiamus?* aiebat S. Iob. Quibus verbis à pari videtur arguere, quaſi dicat: ſi tam hilari animo, quæ nobis Deus largitus eſt, bona ſuſcepimus; cur non etiam pari animo ab eodem immiſſa mala non ſuſcipiamus, cùm ipſa mala a Dei manu prouenientia nobis nonniſi bona eſſe poſſint? Sicut lutum, quod potius excæcaſſet, acceptum à manu Domini cæcum illuminauit, ita mæroris, & afflictionis tenebræ à Deo immiſſæ mentem illuminant. Ideo Iſaiæ 4. vbi dicitur: *Ego Dominus formans lucem, & creans tenebras:* Gregorius ait: *Cùm per flagella exterius doloris tenebræ creantur; intus per eruditionem lux mentis accenditur.* Similiter dici poteſt: Si amicum tamquàm nobis beneficum diligimus; cur non etiam inimicum, à quo ex Dei voluntate beneficentia in nos prouenit, non diligamus? *Amicus quaſi animi cuſtos vocatur*, ait Greg. hom. 27. in Euang. Cùm ergo ne maledicæ linguæ obtrectationibus obnoxij ſimus, ſæpè vitia noſtra corrigamus; hinc eſt, vt inimicus noſter cuſtos, ne prauis operibus inquinemur, dici poſſit. Cur ergo odio habendus eſt inimicus; cùm amicum nobis, vtilemque cuſtodem ſe præſtet. Benè ergo Dauid Pſalm. 117. de ſuis inimicis aiebat: *Exarſerunt ſicut ignis in ſpinis.* Sicut ergo ad fœcunditatem agro ignis eſt vtilis, noxias ſpinas comburendo; ita inimici nobis benefici ſunt, cùm praua in nobis opera, tamquam ſpinas expurgent. Per flammas detrahentium, non iuſtorum vita comburitur; ſed ſi quæ in eis eſſe poterant, peccatorum ſpinæ concremantur, ait Gregorius hom. 9. in Ezech. Ideo Chryſoſt hom 19. in epiſt. ad Hebr. ait: *Dilige inimicum, quia nihil gratia illi præſtas, ſed tibi meritum enim non illi comparas, ſed tibi. Quid ergo ſi ſit malignus? Tantò maior erit & merces; & pro malignitate ſua debes illi gratiam, non ſecus, quam impendiſſet tibi multa millia beneficiorum. Si enim non eſſet valdè malus, neque tibi merces valdè creſceret. Proinde quod pro cauſa non amandi dicis, quia malignus eſt, hoc ipſum eſt cauſa amandi. Aufer contrarium concertatorem, & auferes occaſiones coronarum. Non vides, quia & arbores quantò magis commouentur, tantò amplius fortiores efficiuntur, & denſæ?* Similiter homo, qui dicitur arbor inuerſa, non in terra, ſed in cælo fixas radices habens, ibi eò magis radicari debet, quò magis infeſtum inimicum experietur. Qui ſecus fecerint, erunt *arbores autumnales, infructuoſæ, bis mortuæ, eradicatæ*, vt B. Iudas Apoſtolus ait. Quare cùm Salomon dixerit: *Ne dicas: Reddam malum*: & Apoſt. *Nulli malum pro malo reddentes*: talis moniti rationem reddit Anſelmus, quia reddere pro malo malum, iuſtitiæ aduerſatur. *Nam qui bonum accepit, bonum vtique reſtituere debet. Tu autem, qui ab alio læſus fuiſti, non mali, ſed boni acceptor es, ſi ſapis: læſor enim ſibi malum intulit, tibi autem bonum; atque adeo vel ex eo illi debitor exiſtis, quia malo ſuo tibi bonum comparauit.* Hinc Chryſoſtomus ait: *Præmiorum procuratores ſunt, qui nos inſectantur.*

36. Iſidotus Peluſiota lib. 3. epiſt. 244 ait: *Non modo pro acceptis beneficijs, ſed etiam pro eo, quòd iniuriam inferre prohibitus es, gratiam te Deo habere conuenit. Nam hoc quoque, etiam ſi tibi mirum, atque ab hominum opinione alienum videtur, maximum beneficij genus eſt.* Idem l. 3. ep. 100. ait: *Non ijs, qui iniuriam accipiunt, ſed ijs, qui inferunt periculum omne impendet: eoſque trepidare, ac contremiſcere oportet. Quod ſi ita eſt, iniuriam perpeti malum non eſt; ſed eam inferre, nec illatas iniurias perferre ſcire.* Quòd iuxta Iſidorum, non modo pro beneficijs; ſed etiam pro eo, quòd iniuriam referre prohibemur, gratiam habere Deo nos debemus; teſtatus eſt Dauid 1. Reg. 25. Cùm enim Nabalem inimicum, eiuſque familiam omnem ad illatam iniuriam vlciſcendam de medio tollere Dauid cogitaret; Abigailis Nabalis coniugis verbis delinitus, dixit: *Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui miſit te hodie in occurſum meum, & benedictum eloquium tuum, & benedicta tu, quæ prohibuiſti me hodie, ne irem ad ſanguinem, & vlciſcerer me manu mea.* Si hoc Dauid dixit, qui à Deo per Samuëlem in regem inunctus, iuſtè poterat iniquum Nabalem punire; quid dicturus eſt, qui nullam in proximum, quamuis iniurium & iniquum, legitimam poteſtatem habet? Porrò, quæ præmia ad iniuriæ condonationem conſequantur, benè ibidem prudens mulier Abigail explicauit, Dauidi dicens; *Si ſurrexit homo perſequens, & quærens animam tuam; erit anima Domini mei cuſtodita, quaſi in faſciculo viuentium apud Dominum Deum tuum: porrò inimicorum tuorum anima rotabitur, quaſi in impetu, & circulo fundæ.* Hinc Eucherius ait: *Faſciculus adſtringitur, & conſeruatur: Sic electi preſſuris tribulationum conſtringuntur, vt per manus Redemptoris in perpetuum conſeruentur. Quia verò reprobi, quò lautiores in vita ſunt, eò longius à diuina viſionis gloria proijciuntur, idcircò lapidi ſunda comparantur.* Quo videtur alluſiſſe regius Vates Pſal. 87. *Ipſi de manu tua repulſi ſunt.* 2. *Sicut faſciculus vinculo, & nexu colligatur; ita Sanctorum cœtus eadem fide, eadem ſpe, eodem charitatis vinculo conſtringitur; & vno, eodemque diuino præſidio vndique cingitur* 3. *quia ſicut faſciculus florum in manu ad oblectationem geſtatur; ita electos omnes Deus in manu ſua geſtat; & virtutum odore, qui ex illis afflatur, continuò delectatur*, iuxta illud Sap. 3. *Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt.* *Periti agricolæ roſas, & violas putant ſe facere meliores; ſi allia, & cepas iuxta plantent; quòd in ea excernitur quicquid alimento ineſt fœtidum* ait Plutarchus lib. de vtilitate ex inimicis capienda. Sic fragrantius Chriſti bonus odor erit, qui illatam iniuriam potius patienter tolerat, quàm eam per vltionem reijcit. Benè ergo Dauidi ſe non vlciſcenti Abigail dixit: *Erit anima Domini mei cuſtodita, quaſi in faſciculo viuentium.* E contrario, qui inimicis non ignoſcens, viuentium faſciculus eſſe renuit, alligabitur *in faſciculos ad comburendum*, vt Matth. 13. 30. dicitur. Et Iſaiæ 24. 22. *Congregabuntur in congregatione vnius faſcis in lacum.* Subdidit deinde Abigail, vt Dauidem ab vltione retraheret.

F

Iob. 2.

Ioan. 9.

Gregor. 11. Moral. c. 6.

Prou. 20. 22. ad Rom. 12.

Chryſoſt. in ep. ad Rom. cap. 12.

Iniuriæ condonandæ præmia.

Electi cur faſciculi dicantur.

Flores odoriferi prope allia, & cepas conſiti, meliores fiunt: ſic ex illatis iniurijs homines.

Non erit hæc tibi in ſingultum, & in ſcrupulum cordis Domino meo, quod effuderis ſanguinem innoxium, aut ipſe te vltus fueris. Lacrymæ ſolius hominis ſunt; ſingultus verò etiam beſtiarum. Vltionis ergo culpam non ſolùm lacrymis, ſed ſingultu deplorandam Abigail dixit; eò quòd, qui ſe vlciſcitur, non tamquam homo, ſed tamquàm fera ſe gerit. Sed cum ibi Nabal fuiſſe dicatur; *Durus, & peſſimus, & malitioſus, & filius Belial; ita vt nemo poſſit ei loqui*: Cur Nabalis ſanguinem innoxium Abigail vocauit: Ideo ſcilicet, quia qui nobis iniurius eſt, ſibi quidem eſt noxius, nobis verò innoxius, ſi eius iniurias nihil æſtimemus. *Malitia tua, vt alteri non noceat, fieri poteſt; quòd autem tibi non noceat, fieri non poteſt*, ita qui alteri iniuriam infert, monetur ab Auguſtino, & Humberto lib. 5. cap. 7. Inſtitutionum. Quare Chryſoſt. in illa Dominicæ orationis verba: *Dimitte nobis, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*, aſſerit Dei impaſſibilitatem imitari, qui condonat iniurias; cùm ſicut Deo, ita & illi iniuriæ non nocere videantur. Egregiè etiam Martinus Braccarenſis Epiſc. lib. de quatuor virtutibus cap. 2. ait: *Si magnanimus fueris, numquam iudicabis tibi contumeliam fieri de inimico dices: Non nocuit mihi, ſed animum nocendi habuit: & cum illum in poteſtate tua videris, vindictam putabis vindicare potuiſſe.* Cum Rebecca in vtero Eſau, & Iacob geſtaret, et à Domino dictum eſt Gen. 25. *Duæ gentes ſunt in vtero tuo, & duo populi ex ventre tuo diuidentur, populuſque populum ſuperabit; & maior ſeruiet minori.* Vbi Auguſt. ſerm. 78 de tempore ait: *Quod dictum eſt: maior ſeruiet minori, ſecundùm litteram in Eſau, vel in Iacob non vidimus adimpletum: non enim corporaliter beato Iacob Eſau ſeruiſſe commemorat ſcriptura. Quomodo ergo hoc oporteat intelligi, ſpiritualiter debemus intelligere.* Spiritualem autem ſenſum ibidem explicat Auguſtinus, & 16. de Ciuit. cap. 35. dicens: *Quod dictum eſt: Maior ſeruiet minori, nemo ferè noſtrorum aliter intellexit, quàm maiorem populum Iudæorum minori populo Chriſtiano ſeruiturum.* Ex Iudæorum enim libris, & Prophetis Chriſtiana veritas, Chriſtique in carne aduentus benè probatur. Subdit cit. ſer. Auguſt. *Sed alio modo populus maior ſeruiet minori. Illo vtique, quo mali ſeruiunt bonis; non obſequendo, ſed perſequendo. Quomodo perſecutores Martyribus; quomodo lima, vel mallei auro; quomodo mola ſeruiunt tritico; quomodo panibus coquendis fornalia: vt illi coquantur; illa conſumantur. Quomodo in fornace aurificis palea ſeruit auro: vbi ſine dubio palea conſumitur, aurum probatur.* Cùm ergo metallo expoliendo lima, vel malleus, & auro palea ardens vtiles ſint; ſic etiam pio Chriſtiano vtilis ſit inimicus; hinc eſt, vt non affirmando, ſed vt ſupra diximus per interrogationem negando dicere poſſimus: *Odio habebis inimicum tuum?* Qui inimicus animæ quamuis ſuæ valdè noxius ſit, tibi tamen non modo innoxius, ſed valdè vtilis, & proficuus eſt. Si quæras, cur perſequentium populus maior dicatur; populus verò perſecutionem patientium dicatur minor? Reſpondet Auguſtinus: *Quia ſemper eſt maior numerus malorum, quàm bonorum.* Ideo idem hortatur, vt ex maiori numero in minorem transferamur; adeoque ſi ſalui eſſe velimus, iniurias ferre, non inferre cupiamus.

57. Animalium, quæ valdè iracunda, aliiſque infeſta ſunt, vt tauri, fel maximè iuuat ad aſperſas pannis maculas abſtergendas. Similiter cùm in nos inimici inſurgunt, eorumque amarum fel experimur; ita vt cum Dauide dicere poſſimus:

A *Tauri pingues obſederunt me*: ex hoc efficaciter debemus animi maculas omnes abſtergere; ne in nobis aliquid carpendi verè inimici reperiant; eorumque maledictis iure ſimus obnoxii. *Phalereus deploratus à medicis vomicæ morbo, cùm mortem in acie quæreret, vulnerato pectore medicinam inuenit ex hoſte*, ait Plin. lib 7. cap. 50. Quod raro caſu tunc accidit; id frequenter, ſi diuinæ diſpoſitioni cooperari velit homo, eueniet; nempe, vt ab inimico medelam ſpirituali morbo reperiat. Cùm S. Monica S. Auguſtini mater adhuc puella in nimiam vinolentiam incidiſſet, quærit Auguſt. 9. Confeſſ. cap. 8. *Deus meus, vnde ſanaſti? Vnde curaſti? Nonne protuliſti durum, & acutum, ex altera anima conuicium, tamquam medicinale ferrum ex occultis prouiſionibus tuis; & vno ictu putredinem illam* B *præcidiſti? Ancilla enim, cum qua ſolebat accedere ad cuppam, litigans cum Domina minore, vt fit, ſola cum ſola, obiecit hoc crimen cum amariſſima inſultatione vocans meribibulam. Quo illa ſtimulo percuſſa reſpexit fœditatem ſuam, confeſtimque damnauit, atque exuit. Sicut amici adulantes peruertunt, ſic inimici litigantes plerumque corrigunt.* Ad hoc confirmandum legi poteſt proficuus liber, quem Plutarchus ſcripſit, *De vtilitate ab inimicis capienda.* Quod argumentum benè etiam proſequitur Chryſoſt. tom. 1. homil. de Dauide, & Saule.

58. Pſalm. 118 98. teſtatus eſt Dauid: *Super inimicos meos prudentem me feciſti mandato tuo; quia in æternum mihi eſt.* Vbi iuxta plures ſacros interpre- C tes particula, *Super* non eſt comparatiua, ſed explicatiua obiecti, circa quod mentem verſans Dauid, prudentiam acquiſierat; & ſenſus eſt: Domine, dum circa ea, quæ in me inimici mei obiiciunt, & moliuntur, mentem verſo; & ex mandato tuo mihi in æternum ſeruando, non vltionem, ſed meæ vitæ correctionem meditor; prudentiam conſecutus ſum; ita vt bene didicerim, quomodo meas omnes actiones, & verba, iuxta prudentiæ normam dirigere debeam; ne inimicorum calumniis aditum per meipſum aperiam. Fauet huic interpretationi Theodoretus Benzoma, qui citato textu legit: *Ab hoſtibus* D *meis ſapientem me feciſti, me per eos docuiſti.* Hugo Card. interpretans ſententiam illam Prou. 17. 13. *Qui reddet mala pro bonis, non recedet malum de domo eius*, ait. *Omnis, qui ſibi malè facienti iraſcitur, reddit malum pro bono; nam omnis moleſtia, & tribulatio bona, & ſalutaris eſt homini, vel ad ſatisfactionem, vel ad approbationem, & incrementum virtutis. Qui igitur tribulanti ſe iraſcitur, quaſi puer ſcabioſus eſt, qui matri lauanti caput eius iraſcitur, & conuiciatur. Item huiuſmodi tribulatio aqua eſt ad extinguendum ignem concupiſcentiæ: qui igitur tribulanti iraſcitur, ſimilis eſt illi, cuius domus ardet, & afferenti ſibi aquam ad extinguendum conuiciatur. Item tribulatio panis eſt animi; quo pane præcipuè* E *in crucis menſa Dominus ſatiari voluit, iuxtà Ieremiæ vaticinium: Saturabitur opprobriis. Qui igitur tribulanti iraſcitur, ſimilis eſt cani, qui manum porrigenti ſibi panem, mordet.* Cùm hæc Hugo docuiſſet, ſibi obiicit: *Sed dicet quiſpiam: Et ſi bona faciant tribulantes, non tamen benefaciunt, quia non hoc intendunt; & ideo non ſunt ſuſtinendi. Amice, ſpina, quæ vineam tuam claudunt, & cuſtodiunt, hoc non intendunt facere; ſed ſi ideo reiicis, ſtultus es.* Suos Dauid inimicos apibus comparauit Pſalm. 117. *Circumdederunt me, ſicut apes.* Amantur, & nutriuntur apes, eò quòd mellis dulcedinem pariant, quamuis eædem aculeis pungendo moleſtæ ſint: & teſte Plinio ex apibus, quæ iracundæ magis ſunt, eæ ſunt mellis feraciores. Similiter inimici, quam-

Marginal notes:

Vt hic veluti fera ſe gerit ... Nabal, dicitur innocens ... eſt, alius ... iniuriam ... eſt innoxius.

Math. 6. 12.

Iniuriam inferens prodeſt ei cui infert iniuriam, vt lima, & malleus auro. Mola tritico. Ignis combuſtibilis panibus.

... corporales maculæ ... iniuriis ... culpæ ...

Phalerei morbus ... ab hoſte vulnere curatus. Idem refert Cicero 3. de natura Deorum, ... vocat Pheræum Iaſonem.

Illatæ iniuriæ prudentiam docent.

... Auendanus Lezanus.

Apud Genebrardum.

Vlciſcens reddit malum pro bono. Bonum ex iniuria percipi pluribus exemplis oſtenditur.

Thren. 3.

Inimici quò magis in nos iram exercent, eò magis vtiles. Apes quò magis iracundæ, eò mellis feraciores. Plin. l. 11. c. 8.

ſuis iniurijs, veluti punctionibus ad vindictam prouocent, adhuc diligendi ſunt; eò quòd ad iniuriæ punctionem meritoria patientia, æternique præmij ſuauitas conſequatur: vt benè docuit Vrbanus IV. in Pſal. 50. Ad tollendum inimici odium cum Apoſt. 4. ad Epheſ. dixiſſet: *Omnis amaritudo, & ira, & indignatio tollatur à vobis;* ſubdit: *Eſtote inuicem benigni, miſericordes, donantes inuicem: Donantes vobis metipſis*, legit Hieronymus: quia *quod benè in alium fit, magis ei reponitur, qui præſtitit, quàm cui datum eſt.* Cùm enim iniurias condonamus, multò magis nobis, quàm alijs benefici ſumus. Nobis enim ingens meritum, & æternæ beatitudinis pignus certè damus. Non eſt ergo inimicus odio habendus; ſi nobis ipſis valdè benefici eſſe velimus. Hinc enim ſpiritualem, & eximiam alchimiæ artem docemur: nam ſi alchimiſtæ vile metallum in argentum, vel aurum vertere conantur: qui iniurias remittendo, vitam proximo, vel famam, vel opes condonat; is temporalia beneficia proximo collata in ſupernaturalia dona gratiæ, & gloriæ ſibi ipſi conferenda eximius alchimiſta conuertit. Ex huiuſmodi alchimia myſticè conflandum eſt argentum illud, de quo Exod. 27. 10. præcipitur: In tabernaculo Deo dicato *facies columnas viginti, quæ capita cum cælaturis ſuis habebunt argentea.* Vbi Origenes hom. 9. in Exod. ait: *Poteſt vnuſquiſque noſtrum in ſemetipſo conſtituere tabernaculum Deo. Has ſibi debet columnas aptare virtutum, columnas argenteas, ideſt patientiam rationabilem. Poteſt enim eſſe in homine, quæ videatur patientia, ſed quæ rationabilis non ſit. Qui non ſentit iniuriam, & propterea non reddit, patiens videtur, ſed non eſt rationabilis iſta patientia. Iſte ergo habet quidem columnas, ſed non ſunt argentea. Qui ergo propter verbum Dei patitur, & fortiter fert; iſte columnis argenteis decoratus eſt, & munitus,* &c. vide apud Origenem.

Iniurias condonans, alchimiſta optimus.

39. 2. Si inimici nomine diabolum nos ad peccata incitantem intelligamus, tunc benè de eo dicitur: *Odio habebis inimicum tuum.* Nam, vt Auguſtinus ait: *Qui ſano intellectu ſcripturæ diuinæ ſenſum agnoſcere cupis; ſententiam iſtam hoc modo intelligas, vt diligat omnem hominem proximum ſuum; odio habeat diabolum inimicum ſuum.* Idem ſermone 35. docet, *Quòd in lege Dominus non inimicos, ſed inimicum præcipit odiri; vt qui ſpirituales erant in lege ſolùm diabolum odio haberent: cuius odium Chriſtus non venit ſoluere, ſed adimplere.* Ideo de diabolo per parabolam dicitur Matth. 13. *Inimicus homo ſuperſeminauit zizania.* Vbi Chryſologus ſerm. 96. ait: *Poſtquam in dæmonem conuerſus eſt ex Angelo, ne qua creatura in ſuo ſtatu conſiſteret, arte, dolis, machinis, fraude contendit.* Ad hæc ergo vitanda benè diabolus odio eſt habendus. *Inimicus, & aduerſarius noſter diabolus eſt; hunc indefeſſum noſtræ ſalutis oſorem odiſſe licet, communem omnium hominem hoſtem, maximè fidelium,* ait B. Antiochus hom. 57. Similiter S. Cyrillus Hieroſolymitanus docet inimicitias quaſdam bonas eſſe; vt illæ, quæ poſitæ ſunt à Deo inter ſerpentem, & hominem, Gen. 3. 15.

Auguſt. tom. 10. ſer. 168. de tempore. Inimicus odio habendus, eſt diabolus.

40. Callionymi piſcis cor ſi ſupra incenſos carbones ponatur, *fumus eius extricat omne genus dæmoniorum, ita vt vltra non accedat:* ſicut iuniorem Tobiam cap. 6. Raphaël Angelus docuit. Similiter nos inſtrui debemus: cum ex Philoſopho ira ſit ſanguis in corde accenſus; ſi quando cor iracundia incendatur, non in alium, quàm in dæmonem nos ad præuaricandum incitantem indignari, illumque procul expellere debemus. Apoc. 6. ait Ioan. *Vidi ſubtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, & clamabant voce magna dicentes: Vſquequo, Domine, non iudicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum de ijs, qui habitant in terra?* Vbi Hieronymus tomo 9. ep. 7. vel alius grauis auctor ait: *Non eorum mortalium ſanguinem, morteſque deſiderant; qui in eos quondam aut populari ſeditione ſæuierunt; aut tribunalibus ſuffulti capitales ſententias promulgarunt. Si inter paſſionum tormenta, & amaros mortis dolores tam piè quilibet pro iniuſtis, pro impijs, pro cruentis, pro blaſphemantibus ſupplicarunt: ſi eo denique tempore, quo ipſe anguſtiarum ſenſus extrema patientium poterat extitare ad maledicendum, precatio pro homine fuſa eſt; quis non intelligit non mentes Martyrum, ſed perſecutorum perſonas fuiſſe notatas; eoſque appeti, quos in terra adhuc inhabitare credendum eſt? Qui ſunt iſti non ignoramus; ſpirituales ſine dubio nequitia, & tenebrarum poteſtas; quæ & in terris adhuc inhabitant, & non cum ignorantia in Dei famulos peccauerunt.* Similiter Auguſt. ſerm. 59. de tempore: *Quod in Apocalypſi legitur Martyres orare Deum, vt vindicentur, hoc quempiam mouere non oportet. Quis enim audeat affirmare, cum illi ſancti candidati ſe vindicari petierunt, vtrùm potius contra ipſos homines, quàm contra regnum peccati petierint? Nam ipſa eſt ſincera, & plena iuſtitia miſericordia, vindicta martyrum, vt euertatur regnum peccati, quo regnante perpeſſi ſunt: ad cuius euerſionem nititur Apoſt. ad Rom. 6. dicens: Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore.* Similiter teſte Athanaſio. *Magnus Antonius verba illa Pſal. 117. Omnes gentes circumierunt me; & in nomine Domini, quia vltus ſum in eos; non contra alios hoſtes, quàm contra dæmones ipſum vexantes hilariter concinebat.* Similiter B. Antiochus hom. 54. inimicitias, adeoque vltionem exercendas eſſe ait: *Aduerſus homicidam illum diabolum, qui ipſo ſtatim initio orbis conditi hominem peccati lenocinio ineſcatum decepit, atque adeo deceptum amœnitate exegit Paradiſi.* Quare de diabolo, eiuſque ſequacibus ſpiritibus intelligit illud Pſalm. 139. *Nonne, qui oderunt te, Domine, oderam, & ſuper inimicos tuos tabeſcebam.* Similiter citans Pſalm. 34. *Confundantur, & reuereantur quærentes animam meam, fiant tamquam puluis.* & Pſalm. 53. *Diſperde illos:* & Pſalm. 59. *Ad nihilum deducet tribulantes nos: Hæc Dauidem oraſſe aduerſus ſpirituales inimicos, non aduerſus homines;* ait B. Antiochus. Similiter Hieronymus in cap. 1. Thre. Ier. ait: *Sancti viri contra ſpirituales nequitias orant, quas incorrigibiles eſſe ſciunt; vt iuſtam à Domino recipiant ſententiam. Hinc eſt illud, quod Pſal. 34. Propheta Dominum contra nocentes ſe precatur dicens: Iudica Domine nocentes me. Aſſumpta pro nobis clamat infirmitas, vt damnentur nocentes, ideſt diabolus cum miniſtris ſuis: malos enim iudicari, damnari eſt, quia nequeunt in diſceptatione liberari, qui ſemper prauis actionibus probantur implici*ti. *Cum ipſe Dominus præcipiat pro inimicis orare; hominibus hæc non poteſt conuenire ſententia.* Caſſianus lib. 7. cap. 21. cum plura loca ſacræ ſcripturæ attuliſſet; nempè Pſalm. 34. *Veniat illi laqueus, quem ignorat; & captio quam abſcondit, apprehendat eum; & in laqueum cadat in ipſum. Confundantur, & reuereantur quærentes animam meam; auertantur retrorſum, & confundantur cogitantes mihi mala.* Ieremiæ 17. *Confundantur illi, qui me perſequuntur, & non confundar ego; paueant illi, & non paueam ego: induc ſuper eos diem afflictionis, & duplici contritione contere eos.* Pſalm. 17. *Perſequar inimicos meos, & comprehendam illos; & non conuertar, donec deficiant: Confringam illos, nec poterunt ſtare; cadent ſubtus pedes meos.* Pſalm 34. *Iudica Domine nocentes me; expugna impugnantes me: apprehende arma, & ſcutum; & exurge*

De hoc Valleſius de ſacra Philoſophia c. 42. Callionymi piſcis cor incenſum fugat dæmonem: cum humanum cor iracundia incenditur, non niſi in dæmonem indignari debet.

Scriptura verba vindictæ affectum indicantia, de vltione in diabolum ſunt intelligenda, hic, & 41.

in adiutorium mihi. Effunde frameam, & conclude A *aduerſus eos, qui perſequuntur me.* Michææ 5. *Exaltetur manus tua ſuper hoſtes; & omnes inimici tui interibunt.* Quibus omnibus citatis ait idem Caſſianus: *Hæc omnia, & his ſimilia ſacris voluminibus inſerta legentes, ſiue cauentes, niſi contra nequitias ſpiritales, quæ nobis inſidiantur diebus, ac noctibus acceperimus fuiſſe conſcripta, non modo ex eis ædificationem nullam lenitatis, ac patientiæ conſequemur; ſed etiam dirum quemdam, atque contrarium Euangelicæ perfectionis ſequemur affectum. Non ſolùm enim docebimur non orare pro inimicis noſtris, nec diligere eos; ſed etiam deteſtari illos implacabili odio prouocabimur, & maledicere eis, atque orationem aduerſus eos indeſinenter effundere. Quæ tali ſpiritu prolocutos viros ſanctos, & amicos Dei, intelligere perquam ſceleſtum* B *eſt, atque profanum.*

41. Allatis à Caſſiano locis, addi poſſunt Dauidis verba Pſal. 117. *Omnes gentes circumierunt me; & in nomine Domini, quia vltus ſum in eos.* Quæ verba, vt ſupra diximus, cum ſancto Athanaſio S. Antonius vſurpauit; cùm aduerſus ingentem dæmonum aciem cum veaantium diuino adiutorio ſe conſtantem præſtitiſſet. Quare non ſolùm aduerſus Iſraëlitici populi hoſtes; ſed etiam aduerſus dæmones ea protuliſſe Dauidem, dicendum eſt. Auguſt. ſerm. 85. de tempore ait: *Malos homines diabolus quaſi malleos, vel flagella habere conſueuit. Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, &* C

Ad Eph. 6. *ſanguinem; ſed aduerſus principes, & poteſtates, & ſpiritalia nequitiæ, ideſt aduerſus diabolum, & Angelos eius. Quia quando patimur homines importunos, ille inſtigat, ille inflammat, ille tamquam vaſa ſua mouet. Attendamus ergo duos hoſtes, quem videmus, & quem non videmus. Hominem videmus, diabolum non videmus: hominem diligamus, diabolum caueamus: pro homine oremus; contra diabolum oremus, &*

Pſ. 55. *dicamus Deo: Miſerere mei, Domine, quoniam conculcauit me homo;* Diabolus ſcilicet ſub humano inſtrumento. Contra viſibilem inimicum cum demerito, & animæ pernicie, Deo repugnante inuehimur; contra inuiſibilem cum merito, & animæ lucro Deo adiuuante inuehi poſſumus.

Odio habenda in homine non perſona, ſed culpa, hic, & 43. Auguſt. ſerm. 168 de tempore.

42. 3. Si in homine non naturam, ſeu perſonam D oderimus, ſed culpam; iuſtum, & laudabile mandatum eſt: *Odio habebis inimicum tuum. Quod in vno homine malo impleri poteſt*, ait Auguſtinus. *In ipſo enim vno, qui malus eſt, & proximum habes, & inimicum. Nam quòd homo eſt, proximus tuus eſt; quod malus eſt, non ſolùm tuus, ſed etiam ſuus inimicus eſt. Dilige ergo in eo carnem, & animam, hoc eſt proximum tuum, quod Deus fecit; & odio habe malitiam, quam ipſo conſentiente diabolus immiſit. Quod cum ſancto, & pio animo feceris, vices cœleſtis medici agis, odio habens morbum, & diligens ægrotum.* Idem Auguſt. in illa Pſalm. 117. verba: *Omnes gentes circuierunt me, & in nomine Domini, quia vltus ſum in eos,* E ait: *Quomodo vltus? Vtique occidendo in eis errorem, ſuſcitando fidem. Sic tu perſequere malum inimici tui; deſtrue illud quantùm poteris; illud enim contrariatur tibi, non natura: nam aufer hoc ab inimico tuo, & non erit tibi inimicus.* Ab eodem Auguſtino 19. contra Fauſtum cap. 24. docetur, non eſſe contrarium, quod in antiqua ſcriptura dictum eſt: *Odio habebis inimicum tuum*; & in Euangelio: *Diligite inimicos veſtros: Quòd vnuſquiſque inimicus homo inquantum iniquus eſt, odio habendus eſt; inquantum autem homo eſt, diligendus eſt; vt illud, quod in eo rectè odimus, arguamus, ideſt vitium; quò poſſit illud, quod in eo rectè diligimus, ideſt humana natura ipſa, emendato vitio liberari.* Hoc benè ſeruaſſe videtur Dauid Pſalm. 25. dicens: *Odiui Eccleſiam malignantium; & cum impijs non ſedebo*; vt eorum impietatem damnandam oſtenderem. Et Pſalm. 103. *Deficiant peccatores à terra, & iniqui, ita vt non ſint*: ſint quidem vt homines; non autem, vt iniqui. Similiter Pſalm. 118. num. 113. *Iniquos odio habui, & legem tuam dilexi.* Vbi explicans poſtea, quomodo iniquos odio habuerit, ſubdit: *Omnem viam iniquam odio habui*: ita vt potius in viam, quàm in viatorem odium caderet. Ideo, quod antea dixerat, repetens, clarius ait: *Iniquitatem* *Pſ. 118 v. 163.* *odio habui, & abominatus ſum; legem autem tuam dilexi.* Vbi Auguſtinus ait: *Cùm dixiſſet: Iniquos odio habui, expoſuit quare, addendo: Et legem tuam dilexi: vt demonſtraret non ſe in hominibus iniquis odiſſe naturam, qua homines ſunt; ſed iniquitatem, qua legi, quam diligit, inimici ſunt.*

43. Venando Lamech, putans ſe iaculo configere feram, hominem occidit, vt Geneſ. 4. indicatur. Cauendum ergo nobis eſt, ne tamquam Lamech, dum proximi iniquitatem odio habemus, in ipſum hominem odium conuertamus. Illud autem odij genus, quod ſaluâ proximi naturâ, & perſonâ, tantùm ad eiuſdem culpam ſe extendit, meritò perfectum odium dicitur Pſalm. 138. 22. *Nonne qui oderunt te, Domine, oderam, & ſuper inimicos tuos tabeſcebam? Perfecto odio oderam illos.* Vbi Deo Auguſt. ait: *Quid eſt perfecto odio? Oderam in eis iniquitates eorum, diligebam conditionem tuam*; nempe diuinam humanæ naturæ creationem. *Hoc eſt perfecto odio odiſſe; vt nec propter vitia homines oderis, nec vitia propter homines diligas.* Similiter S. Gregorius 3. par. paſtor. cap. 23. ait: *Inimicos Dei perfecto odio odiſſe, eſt quod facti ſunt diligere; & quod faciunt, increpare: mores prauorum premere, & vitæ prodeſſe.* Similiter S. Thomas in 3. ſent. diſt. 30. art. 1. ad ſextum ait: *Non oderat eos perfecto odio, niſi inquantum Dei inimici erant; hoc eſt, inquantùm peccabant: vnde non odiebat in eis, quos perfecto odio oderat, niſi peccatum.* Ariſtoteles cuidam ſibi valdè infenſo eleemoſynam erogans dixit, ſe naturæ, non malitiæ miſertum eſſe. *Hermolaus Barbarus ep. ad Card. Piccolomineum.* Si iniuriam rependiſſet, tunc malitiam, quæ mutuis iniurijs augetur, ſubleuaſſet; naturam odio D habuiſſet. Dicitur denique perfecto odio haberi aliquis, cùm odij motiuum non eſt offenſa propria, ſed offenſa erga Deum. Hinc addit Auguſtinus: *Diligite inimicos veſtros; veſtros dixit, non Dei. Benefacite eis, qui oderunt vos: non ait: Qui oderunt Deum. Ideo ipſe ſecutus dixit: Nonne eos, qui oderunt te, Domine, odio habui? Non dixit: Qui oderunt me. Et ſuper inimicis tuis tabeſcebam: tuis dixit, non meis.*

Inimici vt nobis infenſi, ſunt diligendi; vt Deo inimici, ſunt odio habendi; eorum ſcilicet vitia auerſando.

44. Verba illa ſanctorum Martyrum Apoc. 6. ſupra citata verè etiam, & piè M. Marulus interpretatur l. 5. cap. 2. *Vſquequo, Domine, ſanctus, & verus non iudicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum de ijs, qui habitant in terra? Hoc quidem perinde* E *eſt, ac ſi dicerent: Da iam, ne vltra ſanguinem noſtrum ſitiant perſecutores noſtri; ſed ad te conuertantur, & ſalui fiant. Itaque vindicta iſta, quam implorant, non impatientiæ eſt, ſed amoris; non inimicitiæ, ſed pietatis. Quod ita eſſe, vt dicimus, vel ex eo facile perſuaderi poteſt, quia plurimi inter illos, qui Martyrum cruore manus fœdauerant, mox credentes, & ipſi martyrio coronati ſunt. Quam gratiam nequaquam aſſecuti fuiſſent, ſi in eos aliter vindicandum ſancti poſtulaſſent. Vnde Dominus in Pſalmo 117. Vltus ſum in eos.* Quod exponens Auguſtinus: *Vindicaui me, inquit, de inimicis meis. Quomodo me vindicaui? Occidendo in eis errorem, ſuſcitando fidem. Atque inde nos admonens, ait: Quando te perſequitur homo, noli attendere illam figuram, quam fecit Deus, aut*

Vlciſci inimicos in nomine Domini, eſt eorum conuerſionem expetere, ac à Deo flagitare.

animam illam, quam inſpirauit Deus. Non te perſequitur, quod fecit Deus, ſed malitia, quam fecit homo. In malitiam ergo hominis iraſci licet, in hominem non licet. Si Cantic. 1. ſponſæ teſtimonio *Oleum effuſum* nomen Domini eſt; vindicta, in qua ſuauiſſimum Dei nomen intercedit, non cruorem, ſed miſericordiæ oleum ſtillare debet. Huiuſmodi Dauidis vltio fuit, cùm Pſalm. 117. dixit: *In nomine Domini vltus ſum in eos:* cupiens ſcilicet, vt tamquàm peccatores deſtruantur, & tamquam homines per conuerſionem ſaluentur.

Odium Dei in peccatores quomodo ſit.

45. Cum Sapient. 11. 25. Deo dicatur: *Diligis omnia, quæ ſunt; & nihil odiſti eorum, quæ feciſti:* quomodo in oppoſitum Pſalm. 5. dicitur: *Odiſti omnes, qui operantur iniquitatem:* qui etiam ad Rom. 1. 30. *Odibiles Deo* dicuntur? Reſpondet Abulenſis:

Abulenſ. in 2 Paral. c. 25. q. 39

In malis ſunt duo, natura bona, quam Deus fecit; & malitia, quam homo per arbitrium defectibile fecit. Naturam bonam Deus diligit, quia in ea ſuam ſimilitudinem inuenit. Malitiam, quam homo fecit, Deus odit. Ideo, cùm dicitur Deus odiſſe omnes operantes iniquitatem; eſt ſenſus, quòd odit omnes iniquitates, quas operantur omnes homines iniqui. Dices 14. Sap. 9. dicitur: *Odio ſunt Deo impius, & impietas eius:* ergo non ſolùm malitiam, & impietatem; ſed ipſum hominem malum, & impium Deus odit. Reſpondetur ibi iuxta Hebraïſmum, ponendo abſtractum pro concreto, per impietatem intelligi idolum, vt patet ex contextu; per impium autem intelligi idololatram. Abominatur ergo Deus, vt rem impiam, idolum; & odit idololatram, non vt hominem, ſed vt habentem impiam idololatrandi peruerſitatem. Quare egregiè Hieronymus epiſt. ad amicum ægrotum ait:

Vitioſus cupidus cur maximè Deo odibilis.

Hieron. tom. 9. vel alius grauis auctor.

Amat Deus hominem, vt artifex fabricam; ſed odit mala opera, quibus fabrica vrgetur in lapſum; & qui mala opera odit, malorum operum non poteſt amare factorem; ſicut Salomon Sapientiſſimus protulit: Odio ſunt Deo impius, & impietas eius. Quòd ſi hic quæras, quæ in homine iniquitas ſit magis odibilis? Reſpondet Chryſoſtom. hom. 27. in Geneſ. *Nihil omnium Deus ita odit, & auerſatur, vt hominem vltionis auidum, & in animo ſuo perpetuas aduerſus proximum ſeruantem inimicitias.* Redditque rationem: *tantùm enim illius peccati damnum eſt, vt miſericordiam Dei repellat, nec locum habere ſinat.* Qui Dei miſericordiam, & beneficentiam, quam vehementer in hominem Deus exhibere cupit, auertit; is quantùm in ſe eſt, contra ipſam Dei diuinitatem impiè tendit. Nam, vt ait Clemens Alex. l. 6. ſtromatum: *Cùm Deus ſit bonus, ſi ceſſaret vnquam benefacere, Deus quidem ceſſabit eſſe; quod nefas eſt dicere.*

Odio habendus eſt inimicus, id eſt hic mundus ſublunaris: pronè incentiua ad peccandum continet. hic. & 47.

Ioan. ep. 1. c. 2. v. 15.

46. Cùm dicitur: *Odio habebis inimicum tuum;* benè inimici nomine mundum intelligere poſſumus; mundum autem hunc ſublunarem, & viſibilem, pronè in ſe continentem incentiua ad carnis voluptates, ad opum, & inanium bonorum cupiditatem, & ad vanæ gloriæ faſtum, & ſuperbiam. Ideo S. Ioan. ait: *Si quis diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo:* redditque rationem: *Quoniam omne, quod in mundo eſt, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ.* Sublunarem quidem mundum ex quatuor elementis conſtantem, bonum Deus creauit; ſed in eo diaboli peruerſa malitia mundum alium alijs vitiorum elementis condidit. In quo, vt aiebat S. Antonius à Patauio: *Terra eſt auaritia, aqua eſt luxuria, aër eſt inconſtantia, ignis eſt ſuperbia.* De hoc mundo dixit idem Ioannes ep. 1. cap. 5. 19. *Mundus totus in maligno poſitus eſt.* Propterea monet: *Nolite diligere mundum; neque ea,*

Ioan. ep. 1. c. 2. 15.

A *quæ in mundo ſunt.* Neque mundum, neque quæ in eo continentur, diligere debemus: nam quæ in mundo ſunt, odiſſe debemus, cùm ad peccandum alliciant; & ipſe præterea mundus neque eſt diligendus; ita vt in eo immemores beatæ patriæ diutius viuere cupiamus. *In hoc mundo nil noſtrâ intereſt; niſi, vt quamprimum ex eo excedamus,* ait Tertullianus. Et Seneca, quamuis Ethnicus monet: *Relinque iſta, ad quæ diſcurritur: relinque diuitias periculum poſſidentium, aut onus: relinque corporis, atque animi voluptates, quæ molliunt, & eneruant: relinque ambitum, tumida res eſt, vana, ventoſa, nullum habet terminum; tam ſollicita eſt ne quem ante ſe videat, quàm ne alium poſt ſe: laborat inuidia,* B *& quidem duplici. Vides autem quàm miſer ſit; ſi is, cui inuidetur, & inuidet. Confragoſa in faſtigium dignitatis via eſt.*

Mundus odibilis eſt, in quo auaritia eſt terra, aqua luxuria, aër inconſtantia, ignis ſuperbia.

Seneca ep. 85.

47. *Quicumque voluerit amicus eſſe ſeculi huius;* hoc eſt, mundi cum ſeculo labentis, *inimicus Dei conſtituitur,* ait Iacobus Apoſt. Quamuis duos oculos in humana fronte Dominus fixerit; non poſſumus tamen altero cœlum, altero terram ſimul aſpicere: multò minus vno, quod habemus, corde Deum, & mundum diligere poſſumus. Benè ergo Auguſtinus, ait: *Mundi amor, & Dei pariter in vno corde cohabitare non poſſunt; quemadmodum ijdem oculi cœlum pariter, & terram nequaquam aſpiciunt.* Sed vt ad mundi odium, de quo loquimur, acrius incitemur, interrogatus Abbas Iſaias orat. 21. de C pœnitentia, quid eſſet mundus? Reſpondit: *Mundus eſt animi ad peccata deſtructio. Mundus eſt, cùm ea, quæ naturæ contraria ſunt, ſequimur. Mundus eſt, cùm carnis voluptates implemus. Mundus eſt, cùm arbitramur diu nos in hoc ſeculo permanſuros. Mundus eſt, cùm maiorem corporis, quàm animæ curam gerimus. Mundus eſt, cum ijs, quæ caduca ſunt, gloriamur.* Ideo Auguſtinus monet: *Chariſſimi in hac valle miſeriæ, nihil tam pulchrum, tam delectabile poſſideatis, quo animus veſter omnino occupetur. Fuge mundum, ſi vis eſſe mundus: ſi tu es mundus, iam non delectat te mundus. Fuge creaturas, ſi vis habere creatorem: omnis creatura vileſcat, vt Creator in corde dulceſcat.* Hoc argumentum egregiè vrgent D SS. Patres Ambroſ. de fuga ſeculi: Baſilius in regulis fuſius explicatis cap. 6. Auguſtinus lib. de contemptu mundi: de eodem Innocentius tertius; Cyprianus de mortalitate: Bernardus ſer. 3. de Circumciſione: Eucherius epiſt. ad Valerianum.

Iacob c. 4. 4.

Cœlum vno oculo, altero terra aſpici nequit. Sic Deus ſimul, & mundus amari non poteſt.

Auguſtinus, vel alius grauis auctor l. 6. de ſolutionibus gradu 7.

Auguſt. in ep. 1. Ioa. c. 2.

48. 5. Cum Matth. 10. 36. Dominus dixerit: *Inimici hominis domeſtici eius,* eo quòd ſæpè occidat, vt ob carnalem amorem homo à ſequendis diuinis mandatis, & inſpirationibus, à domeſticis retrahatur. Ideo huiuſmodi domeſticum diuinæ voluntati repugnantem, vt inimicum laudabili odio habere poſſumus; ita vt per piam animi auerſionem eius prauas ſuggeſtiones fugiamus. E Ad hoc nobis ſignificandum ibidem Dominus dixit: *Non veni pacem mittere, ſed gladium: Veni enim ſeparare hominem aduerſus patrem ſuum: & filium aduerſus matrem ſuam; & nurum aduerſus ſocrum ſuam.* Et clarius Lucæ 14. 26. *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem ſuam, & vxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Quòd ſi quis dicat, vt aduertit S. Ambroſius: *Non poſſum ſaluo pietatis iure odiſſe patrem, cui debeo, quod creatus ſum; nec matrem loco decem menſium faſtidio pij fœtus onera portantem; cui in abſolutione plus periculi, in dilatatione plus tædij eſt. Quid dulciſſimi merentur filij, vt paterno excludantur amore; cum ſit impium mori nolle pro liberis? Quid vxor*

Ex Michææ 7. 6.

Odio habendi ſunt inimici, id eſt domeſtici fugiendi, cum à Dei obſequio nos auertunt.

Ambroſ. in Pſ. 118. ſer. 15.

charissima, quædam vitæ cohæres, & conſortium communis naturæ? Quid fratres iiſdem concreti viſceribus, atque formati eodem naturæ hoſpitio in hunc vſum lucis emiſſi? Oderim ergo pignora charitatis? Reſpondebit Dominus: Ego non condemno pietatem, qui odi iniquitatem. Ego parentes non præcipio non amandos, qui inimicos ſuadeo diligendos; Non ego parentum infudi odia pectoribus filiorum; nec coniugum ſuaſi faſtidia mentibus maritorum. Amare parentibus filios, lex naturæ eſt; maritis coniuges lex diuina eſt, quæ coniugij charitatem in naturam vertit, vt fiat vna caro, & vnus ſpiritus. Diligere fratribus fratres naturæ prærogatiua eſt, quæ eodem domicilio diu totos aſſuefecit ad gratiam charitatis. Non ergo neceſſitudinum inteſtina bella mandaui, ſed illecebram ſuſpectam habui. An non iure ſuſpectam, cùm ſerpens ille callidus, & aſtutus ad conſtruendas nequitiæ ſuæ artes, quò Adam labefactaret, fœmineis magis illecebris, quàm ſuis commiſit venenis? Pergit deinde idem exemplis alijs Ambroſius comprobare. Præterea de laudabili domeſticorum odio egregiè diſſerit S. Th. 2.2. q. 25. a. 6 & q. 34. a. 3. & q. 101. a. 4. Similiter Hieronymus Platus lib. 3. de bono ſtatus religioſi c. 34. & 35.

49. 6. Si inimicum, vt nos lædentem odio habere volumus; vnuſquiſque propriæ culpæ conſcius ſeipſum odio habere debet. Egregiè enim, & qua ſolet eximia eloquentia Chryſoſtomus, tom. 5. peculiari homilia oſtendit: *Quod nemo læditur, niſi à ſe ipſo. Nulla homini nocebit aduerſitas, ſi nulla ei dominetur iniquitas*, Eccleſia aſſerit: *Niſi teipſum læſeris, ô homo, neque amicus, neque inimicus, ne ipſe quidem diabolus poterit te lædere*, ait idem Chryſoſt. homilia de Dauide, & Saule. Paradoxum certè foret aſſerere non tam à fauciante, quàm à fauciato ſibi ipſi vulnera infligi. Hoc (quicquid ſit de corporali malitia) in ſpirituali apertè patet. Nam, vt acutè ſatis idem Chryſoſt. hom. 2. ad Antioch. ait: *Quemadmodum ſi corpus adamantinum haberemus, licet innumeris vndique telis percuteremur, vulnera tamen non reciperemus. Non enim à manu tela torquente, ſed à corporibus patientibus vulnera fiunt; ita & hic, non à petulantium inſania, ſed ab imbecillitate eorum, qui contumelias patiuntur, iniuria, & contumelia conſtituuntur.* Quod ſi dicas: Humanæ naturæ fragilitas adamantinos nos eſſe non ſinit: reſpondetur tales nos non à natura, ſed à diuina gratia eſſe reddendos. Ezechieli enim cap. 3. à Deo dicitur: *Vt adamantem, & vt ſilicem dedi faciem tuam*. Et de S. Baſilio Nazianzenus ait: *Factus eſt percutientibus adamas*. Ex Plinio l. 37. cap. 4. *Adamas venena irrita facit*. Similiter ex diuina gratia tanquàm adamantes venenatæ linguæ maledicas calumnias, & iniurias irritas reddere poſſumus; ita vt ijs nullatenus perturbemur; ſed potius aduerſus iniuriarum ictus charitatis ſcintillas emittamos; & noſtrûm vnicuique dicatur: *Vt ſilicem dedi faciem tuam*. Qui verè aduerſus illatas iniurias aliter ſe geſſerit, audiat bene monentem Gregor. hom. 27. in Euang. *Cùm in odium exardeſcimus, dum foris inuicti eſſe cupimus, intus grauiter ferimur; dum parum foris defendimus, intus amittimus maxima: quia dum rem diligimus temporalem, veram amittimus dilectionem. Omnis, qui noſtra tollit, inimicus eſt: Sed ſi odio habere cœperimus inimicum, intus eſt, quod perdimus. Cùm ergo aliquid exterius à proximo patimur, contra occultum raptorem interius vigilemus; qui numquam melius vincitur, niſi cùm raptor exterior amatur.* Dauid cum varijs iniurijs, & aduerſitatibus ab inimicis premeretur, ſuas culpas humiliter recogitans, ſe

Oratione ad veſperas feriæ 6. poſt Cineres.

Odio habere debemus inimicum, id eſt nos ipſos, vt plurium culparum reos.

Vltionis veneno affecto ne officiamur, adamantinos nos diuina gratia reddat. Adamas venena irrita facit.

Silex ictu ſcintillas emittit: Chriſtianus iniurijs affectus, charitatis ignem eijciat. Victor eſt magis ſibi, quàm inimico donans.

A auctorem ſuæ aduerſitatis agnoſcebat; & ideo non ab inimicis, ſed à ſeipſo pœnas exigebat: *Retribuebant mala pro bonis; ſterilitatem animæ meæ*, hoc eſt vaſtitatem, & deſolationem vitæ meæ, & familiæ. *Ego autem, cum mihi moleſti eſſent, induebar cilicio; humiliabam in ieiunio animam meam.* Nempe humilis conſcientiæ ſtimuli Dauidi ſuadebant inimicorum punctionibus cilicij ſibi punctiones addere; ſuas vt culpas, quibus Deum offenderat, pio odio vlciſceretur. Quàm laudabile odium in ſeipſum ſit, ex æternæ felicitatis præmio, quod illi Dominus pollicetur, patet: cùm Ioan. 12. 25. dicat: *Qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam. Amat animam ſuam in hoc* B *mundo, qui deſideria eius inconuenientia facit; odit autem, qui non cedit ei noxiæ concupiſcentiæ*, ait Chryſoſtomus.

Pſ. 34. 12.

50. 7. S. Auguſt. ſerm. 11. de S. Stephano optimè monet: *Si te vis vindicare de inimico tuo, ad ipſam iram te conuerte, quoniam ipſa eſt inimica tua, quæ occidit animam tuam.* Quòd ſi contra ipſam iram iraſcamur, & in eam vindictæ, & odij affectum conuertamus, bene medicæ artis peritos imitabimur: ſicut enim illi è venenato ſcorpione antidotum conficiunt, præſentiſſimum ipſius veneni remedium; ita nos ex iracundiæ, & vltionis affectu antidotum contra hæc ipſa mala conflabimus. Scorpioni iram non immeritò comparat C Auguſtinus loco citato dicens: *Exercete vos, quoniam poteſtis, ad exhibendam manſuetudinem etiam erga inimicos veſtros; ira enim ſcorpius eſt.* Caſſianus lib. 8. cap. 8. afferens Apoſtoli monitum ad Epheſ. 4. *Iraſcimini, & nolite peccare; ſol non occidat ſuper iracundiam veſtram: nolite locum dare diabolo*, ait: *Si noxium eſt ſuper iracundiam noſtram occidere Solem iuſtitiæ; & irati confeſtim locum diabolo damus in corde noſtro. Quomodo præcipit, vt iraſcamur dicens: Iraſcimini, & nolite peccare? Nonne euidenter hoc dicit: Iraſcimini vitijs, & furori veſtro; ne conniuentibus vobis Sol iuſtitiæ Chriſtus incipiat propter iracundiam veſtram mentibus obſcuratis occidere, & diſcedente illo locum diabolo in veſtris cordibus* D *præbeatis?*

Odio habendus eſt inimicus, hoc eſt iracundiæ affectus.

Ira Scorpius eſt, inde ſpiritualis theriaca conficitur, ſi cum iratum inimicum diligimus.

Ego autem dico vobis: Diligite inimicos veſtros.

51. DAuid de ijs, qui iniquè eum perſequebantur, ait 118. Pſalm. 69. *Multiplicata eſt ſuper me iniquitas ſuperborum: Ego autem in toto corde meo ſcrutabor mandata tua*: hoc eſt: Cum inimicorum iniurijs ad eos odio habendum incitari me ſentiam, vt prauum odij, & vindictæ affectum cohibeam, Deus meus, toto corde mandata tua ſcrutabor; in quibus cum reperiam in hominem quem bibet odium prohiberi, libenter vltionis affectum reijciam, & vt inimi- E cis parcam, inducar. Idem Dauid eodem Pſal. u. 161. de Saule Rege, eiuſque conſiliarijs eum ſine ipſius demerito perſequentibus cum quæreretur: *Principes perſecuti ſunt me gratis*: rationem ſubdit, cur contra eos ad vindictam non moueretur: *Et à verbis tuis formidauit cor meum*. Hoc eſt: Reueritus ſum tua verba, tuum mandatum, quo prohibeor proximum, quamuis perſecutorem odiſſe, illataſque iniurias vindicare. Dauidis vocem erga inimicum Saülem, blandam, & beneuolam, qua eum placauit, comparat Chryſoſt. Cum Ioſüe voce dicens: *Vox ſanctorum frequenter elementa ſtare fecit, & poteſtates illorum immutauit. Locutus eſt tantùm Ieſus Naue, & conſtitit ſol, & Luna. Sic & Saul ad Dauidis vocem incaluit*,

Chryſoſt. hom. de Dauide, & Saule.

charitate [illegible] Dauidem. Si ergo verba Ioſue tantæ fuerunt efficacitatis, vt ſuæ vocis imperio velociſſimum ſolis, lunæque curſum ſiſteſe potuerit, dicens: *Sol contra Gabaon ne movearis, & luna contra vallem Aialon: ſteteruntque ſol, & luna.* Cur, non antiqui Ioſue, ſed Redemptoris noſtri Ieſu verba efficacia non erunt, vt vindictæ curſum velocem ad effundendum ſanguinem remorentur? Quemquam hoc mirum eſſe non debet, cum diabolus Iob 4. iuxta Gloſſam Tigris appellatur: huiuſmodi tigribus ſæuitia, & velocitate præſtantibus, vindictæ quadriga pertrahitur; propterea, vt ait Bernardus, *Valde velox eſt currus iſte ad effundendum ſanguinem, qui nec innocentia ſiſtitur, nec patientia retardatur, nec timore frænatur, nec pudore inhibetur.* Si currus iſte innocentia minimè ſiſtitur, profectò crudelitatis ſpiritu mouetur; ſi non patientia retardatur, impatientiæ ſpiritu agitur; ſi non timore frænatur, audaciæ ſpiritu trahitur; denique ſi pudore non inhibetur, impudentiæ ſpiritu rapitur: quatuor hæ Tigres ſunt, quæ non ex Hircania, ſed ex inferis educuntur.

Ioſ. c. 10. [illegible]

Bernard. in Cant. ſer. 39. Vindictæ quadrigam velocem ad effundendum ſanguinem [illegible]

52. De iis, qui ad vlciſcendas iniurias mundanas leges, & duelliſtarum ſententias ſequuntur, ait Hieronymus in epiſt. ad Epheſ. cap. 5. *Omnes, qui ſeculi huius cognitione ſunt ebrij, bibunt, & inſaniunt, & vomunt, & precipites corruunt; & iuxta Lapitharum, Centaurorumque fabulam in mutuum feruntur exitium.* Ne igitur tam exitiali vino quis inebrietur, præcipit Dominus: *Ego autem dico vobis: diligite inimicos veſtros.* Ieremiæ cap. 35. ait: *Poſui coram filijs domus Rechabitarum Scyphos plenos vino, & calices; & dixi ad eos: Bibite vinum. Qui reſponderunt: Non bibemus vinum; quia Ionadab filius Rechab, pater noſter precepit nobis dicens: non bibetis vinum vos, & filij veſtri vſque in ſempiternum. Obedinimus ergo voci Ionadab patris noſtri; ita vt non biberemus vinum cunctis diebus nos, & mulieres noſtræ, filij, & filiæ noſtræ.* Meritò ergo aduerſus eos, qui ad vlciſcendas iniurias furoris vino contra darum præceptum inebriantur, conqueritur Dominus: *Preualuerunt ſermones Ionadab, quos precepit filijs ſuis, vt non biberent vinum; & non biberunt, quia obedierunt precepto patris: ego autem locutus ſum ad vos, & non obediſtis mihi.* Quòd ſi Rechabitis Deus dixit: *Pro eo, quod obediſtis precepto patris veſtri; non deficiet vir de ſtirpe Ionadab filij Rechab, ſtans in conſpectu meo cunctis diebus*: vltoribus è contrario dicitur: Pſalm. 54. *Viri ſanguinum, & doloſi non dimidiabunt dies ſuos*: hoc eſt, immatura morte morientur; nec peruenient ad medium ætatis ſpatium, quod iuxta complexionis temperamentum viuere potuiſſent: & mortui è diuino conſpectu ad æterna incendia detrahentur.

Vindicta vetitus [illegible] Rechabitæ vino ſemper abſtinuerunt.

53. Iſraëlitæ victores cum Ierichunte vrbe capta hoſtes omnes interficerent, vrbemque ſuccenderent in vnius mulieris Rahab domo vlciſcendi, & interficiendi impetum refrænarunt; eò quod ex illius feneſtra in pacis ſignum funiculum coccineum pendentem viderint: Porro Chriſti humanitas primaria Dei ſponſa labia veluti vittam coccineam habere dicitur Cantic. 4. eò quòd illius verba ligandi efficacitate polleant; in reuerentiam igitur huius coccineæ vittæ, id eſt in reuerentiam Domini verborum, vlciſcendi furorem refrænare debet humanus animus; ita vt cum Dauide dicere poſſit: *Propter verba labiorum tuorum ego cuſtodiui vias duras.* Vix autem duræ iraſcibili potentiæ videntur, cùm acceptis iniurijs in viam pacis dirigitur. Darius, vt in eius actis legitur, cum menſæ primùm accumberet, quotidie ſeruum habebat, qui ad aures ei ſuggereret, ne acceptam ab Athenienſibus iniuriam obliuiſceretur. Si ſerui verba barbari Regis animo acceptam iniuriam imprimebant; debent Chriſti verba efficacius acceptas iniurias Chriſtiano è corde delere. Odij felle regia Darius fercula condiebat; at Chriſtiano, inimicos diligendo, ſuauiſſimus cibus eſſe debet, Deo obſequi id præcipienti; ita vt cum Chriſto Domino verè dicere poſſit, *Meus cibus eſt; vt cæleſtis Patris faciam voluntatem.* Gunttamnus Galliæ rex, cùm contra Garacharium comitem Burdigalenſem, eiuſque ſocium Bladaſtem ipſi regi valdè infeſtos, non iniuſtè vehementer eſſet iratus, ſibique illatas iniurias vlciſci cogitaret; S. Gregorius Turonenſis de ſe procurante regis cum reis reconciliationem refert: *Cum prius pro his deprecatus nihil obtinere potuiſſem; hac in ſequenti locutus ſum: Audiat, ô Rex, poteſtas tua: ecce à Domino meo in legatione ad te directus ſum. ſed quid renunciabo ei, qui me miſit; cùm nihil mihi reſponſi reddere velis? At ille obſtupefactus ait: Et quis eſt Dominus tuus, qui te miſit? Cui ego ſubridens: B. Martinus miſit me.* Tunc Rex potentiſſimus iuſtè iratus, audita Sancti Martini pro iniuria condonanda legatione, à vindicta abſtinuit, ſuæque amicitiæ, quos antea oderat, reſtituit. Quid autem Chriſtiano cuilibet faciendum eſt audita ipſius Dei, non legatione, ſed voce: *Ego dico vobis: Diligite inimicos veſtros?* Neque Deus vnquam iniurias condonantem ſine præmio relinquit: vt in ipſo Guntramno rege videre eſt; qui cum antea in culpas aliquas incidiſſet, reſipiſcens deinde meruit in ſanctorum numerum referri; eiuſque ſolemnitas 28. Martij in Romano Martyrologio celebratur: vt veriſſima Domini promiſſio Lucæ 6. 37. comprobatur: *Dimittite, & dimittemini: eadem quippe menſura, qua menſi fueritis, remetietur vobis.*

Ioſue c. 2. & 6.

Vindictæ impetum cohibens funiculus coccineus pendens e domo [illegible] Domini labiis [illegible] prohibemus.

Cant. 4.

Pſ. 16.

Vindictæ memoria velut amato felle cibum condiebat: at Chriſtiano cibus ſuauiſſimus ſit Dei voluntatem exequi, odium prohibentis.

Ioan. c. 4.

Guntramnus Galliæ rex cum iniurias condonaſſet, è peccatore ſanctus euaſit.

Gregor. Turon. lib. 8. hiſt. c. 6.

54. Teſte Auicenna de diluuijs, fauus mellis in turbatas aquas iniectus, eas non ſolùm dulces, ſed etiam turbatione ſedatâ limpidas reddit. Quare cum Pſalm. 118. 11. veriſſimè diuina mandata à Dauide dicantur: *Dulciora ſuper mel, & fauum.* & Pſalm. 118. 103. *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel ori meo?* Ideo cum quis ob illatas iniurias vindictæ affectu turbatur, eam omnem turbationem ſedare debet mellitum Domini mandatum: *Ego autem dico vobis: Diligite inimicos veſtros.* Quod ſi quis reiecto mellito Domini eloquio, vindictæ felle trahatur, in quantam incidit perturbationem? Audi Sanctum Iſidorum Peluſiotam lib. 2. epiſt. 67. *Conſidera, ſi quis illatam ſibi iniuriam vlciſci velit, quanam acerbitates perferat. Primùm furore perfunditur; deinde ab ira interrumpitur. Primùm enim ebullit affectus, deinde ad vindictæ cupiditatem extimulatur. Tertiò infinitos fluctus excitat: Quartò mille cogitationum vias ingreditur: Quintò metus ſubit, ac tremor; animique angor; iracundia nimirum eum interrumpente, ac metu concutiente; dum illud ſecum agitat, Quonam pacto, quod cupit aſſequatur, acceptamque iniuriam vindicet. An non tibi huiuſmodi homo ante eum, qui pœnas daturus eſt, ipſemet pœnas dare videtur?*

Fauus mellis turbatas aquas, dulces & limpidas reddit: idem efficiat Dei eloquium, ſuper mel dulce, cum vindictæ affectu turbamur.

Vltor ſeipſum excruciat.

55. Sed qui ob illatam iniuriam vindictæ affectu trahuntur, excuſare ſe ſolent, ſerpentibus ſe aſſimilando; qui cum alioquin innoxij viatoribus ſint; in percuſſores tamen, lædenteſque naturæ impulſu ad vltionem inſurgunt: & ſerpentina lingua dicere videntur: *Ne lædaris, ne lædas*: Sint igitur veluti ſerpentes ex laceſſita iracundia vin-

dictæ cupidæ: non tamen ſint inſtar *aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas, quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis ſapienter.* Nam ſi poſſunt venefici prauæ artis periti incantationibus ſerpentes mites reddere; cur non etiam diuina vox, veluti ſanctiſſima incantatio homines vltionem ſpirantes ab iracundia reuocare? *Ira fera eſt vehemens, & furibunda. incantemus eam diuina ſcriptura carminibus*, ait Chryſoſtomus.

Chryſoſt. tom. 4. hom. 47. in Ioan.

Sit ergo ad vltoris iram ſedandam, veluti incantantis carmen Domini vox, cùm ait: *Ego autem dico vobis: Diligite inimicos veſtros.* Addit Chryſoſt. carmen aliud ad iram mitigandam valde efficax: *Terra, & puluis es: & quid ſuperbit terra, & puluis?* Ad vltionis ergo iram ſedandam reuocetur in memoriam, quòd vnicuique homini dictum eſt: *Puluis es, & in puluerem reuerteris.* Nam, vt benè Eccleſiaſticus ſupra citatus monet: *Memento nouiſſimorum, & deſine inimicari.* Nouiſſimorum, ſcilicet imminentis mortis, & diuini iudicij: quando in vltores Domini ſententia implebitur: *Si non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.* Præterea ad indignationem contra inimicos coercendam S. Iſidorus Peluſiota addit efficaciſſimam aliam incantationem, nempè Chriſti Domini erga Iudæos, & Iudam iteratam ſæpius patientiam; quam cùm explicaſſet, ait: *His velut incantationibus iracundiæ ignem lenire, ac mitigare ſtude: ijs enim, qui hæc accinunt, cedit.*

Gen. 3. 19. Eccl. 5. 8. Vindicta cohibenda mortis, & Domini patientiæ conſideratione. Matth. 6. 15. Vindictæ affectus, cum ſurentis aſpidis inſtar inſurget, ſcripturæ carminibus eſt incantandus. Iſid. l. 3. ep. 44.

56. Inter quatuor facies animalium trahentium currum, quem Ezechiel cap. 1. vidit, leonis facies myſticè iraſcibilem hominis potentiam ſignificabat iuxta Ambroſium, & Origenem: *Quid leone ſæuius?* ait Chryſoſtomus; *& tamen hunc cicurem, manſuetumque homines reddunt arte naturam ſuperantes. Quam igitur habituri ſimus excuſationem, quam veniam impetrabimus, ſi cum feras beſtias cicuremus, negauerimus homines vnquam poſſe placari? Atqui beſtiæ quidem præter naturam eſt eſſe manſuetam; homini verò præter naturam eſt feritas.* Idem de leone manſuefacto contra iracondos, vltoreſque homines inculcat Iſidorus Peluſiota lib. 3. epiſt. 208. Iudicum 14. Samſon, cùm ad leonem videndum, quem dilacerauerat, diuertiſſet, ait ſacer textus: *Ecce examen apum in ore leonis erat, ac fauus mellis.* Hinc argumentum ſumens Samſon, veluti ænigma Philiſtæis propoſuit: *De comedente exiuit cibus, & de forti egreſſa eſt dulcedo.* Similiter, quamuis in nobis iraſcibilis potentia ad iniurias vlciſcendas propenſa, leonis inſtar ſit; ex ea tamen mellis dulcedo egredietur; cum ad vindictam cohibendam Domini verba præcipientia proximi dilectionem *dulciora ſuper mel, & fauum* memori corde, & ore repetemus. De comedente inſuper exibit cibus, cum ſalutare Apoſtoli monitum exequemur: *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum.*

Ambroſ. 1. de Virg. Orig. hom. in Ezech. Chryſoſt. tom. 1. hom. de Dauide, & Saule. Iraſcibilis potentia manſuefacta leonis inſtar eſſe debet, in quo Samſon mel inuenit. Pſal. 18. Ad Rom. 12. 20.

57. Pocula veneficæ Circes, quorum meminit Tertullianus in euerſæ Sodomæ carmine, homines in lupos, aliaſque feras mutaſſe Ethnici fabulati ſunt. Sed nos Deo dicere benè poſſumus: *Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, ſed non vt lex tua.* Diuina enim lex, qua præcipitur: *Diligite inimicos veſtros*, non naturali, ſed morali metamorphoſi lupos in oues mutat. Quare cùm Dauid Saulem, quem, vt iniquum perſequutorem occidere poterat, manſuetis verbis eſſet allocutus: & hinc admiratus Saul Dauidi blandè reſpondiſſet: *Numquid vox hæc tua eſt, fili mi Dauid?* benè Chryſoſtomus ait: *Quanta ſubitò facta eſt mutatio: Qui numquam ſuſtinuerat illum, vel ſimplici vocare nomine, ipſam etiam appellationem habens exoſam; nunc adoptat eum in cognationem, appellans eum filium. Quid igitur Dauide felicius, qui ex homicida fecit patrem; è lupo ouem: qui fornacem iracundiæ multo impleuit rore; quique tempeſtatem vertit in tranquillitatem; quique tumorem omnem iræ exæſtuantis animi reſtinxit? Verba quippe Dauidis ingreſſa in animum huius efferati totam hanc perfecerunt immutationem.* Saulem vocat Chryſoſtomus *fornacem iracundiæ*, quam Dauidis vox *multo rore impleuit*: multo ſcilicet lacrymarum rore; nam Dauidis voce auditâ, vt ſacer textus ait: *Leuauit Saul vocem ſuam, & fleuit.* Illi oculi ad amoris indicium fleuerunt, de quibus antea dictum erat: *Non rectis oculis Saul aſpiciebat Dauid.* Ideo ſubdit Chryſoſtomus: *Non perinde miror Moſen, quod è ſaxo prærupto fontes eliciuit aquarum; vt admiror Dauidem, quòd ex oculis lapideis fontes eduxerit lacrymarum.*

Circe homines in lupos mutaſſe fingitur. Dei verò vltores ſubdolis lupis ſimiles in oues mutat. Pſal. 118. 1. Reg. 24. Chryſoſt. hom. de Dauide & Saule. Dauid manſuetudine è Saulis oculis lacrymas elicuit, ſicut Moſes è lapide aquas. 1. Reg. 24. Iratus eſt velut iracundiæ fornax, quam compunctionis lacrymæ, velut rores extinguunt.

58. Ezechielis 36. 26. ijs, quos ad diuinam gratiam Deus vocare vult, ait: *Auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum*; hoc eſt molle, docile, flexibile, diuinæque legi obediens. Quamuis autem, vt huiuſmodi cor carneum habeatur, cor lapideum, hoc eſt, durum, & inflexibile erga diuinam vocem, inimici dilectionem præcipientem haberi non debeat: nihilominus in perferendis iniurijs cor veluti lapideum retinere bonum eſt. Cor lapideum, *cor ſine ſenſu* Auguſt. interpretatur: erga iniurias ergo ita nos gerere debemus, ac ſi eas tamquam lapidei nullo modo ſentiremus. Ideo iuſtus torturis, & opprobrijs affectus apud Iſaiam 50. 7. ait: *Poſui faciem meam, vt petram duriſſimam.* Maculæ, quas marmoribus natura indit, ea pretioſiora reddunt: ſimiliter ſi quas contumeliæ maculas patientis viri facies ſubeat, ijs diuino conſpectui redditur pretioſior. *Eſto ſicut columna lapidea, quæ ſi iniuriatur, non iraſcitur, ſi glorificatur, non extollitur*, aiebat Agathon abbas in vitis Patrum l. 7. cap. 42. Hinc eueniet, quod Tertullianus ait: *Omnis iniuria, ſeu lingua, ſeu manu incuſſa, cùm patientiam offenderit, eodem exitu diſpungetur, quo telum aliquod in petra conſtantiſſima duritia libratum, & obtuſum. Concidet enim ibidem irrita opera, & infructuoſa; & nonnumquam repercuſſum in eum, qui emiſit, reciproco impetu ſæuiet. Nempè idcircò quis te lædit, vt doleas; quia fructus lædentis in dolore læſi eſt. Ergo cùm fructum eius euerteris non dolendo, ipſe doleat, neceſſe eſt amiſſione fructus ſui. Tunc tu non modo illæſus abibis, quod etiam ſolum tibi ſufficit; ſed inſuper aduerſarij tui, & fruſtratione oblectatus, & dolore defenſus.* Talem erga iniurias ſe Magnus Conſtantinus præſtitit. Nam cum ob popularem ſeditionem Conſtantini ſtatuæ lapidatæ eſſent; cumque Conſtantinus ad vlciſcendam iniuriam vrgeretur, ſubridens reſpondit: *Homo lapideus lapidatus eſt; ſed naturalis integer perſeuerat.* Hoc idem hiſce verbis apud Chryſoſtomum habetur hom. 20. ad populum: *Fertur beatus Conſtantinus effigie ſua quandoque lapidata, multis ipſum inſtigantibus ad ſupplicium de auctoribus contumeliæ ſumendum, & dicentibus, quòd omnem ipſius faciem ſaxis conuulnerarint, manu faciem palpans, & leniter ridens dixiſſe: Ego verò nuſquam vulnus in fronte factum video; ſed ſanum quidem caput, ſana verò & facies tota. Illi verò reueriti, & confuſi ab hoc iniquo deſtitere conſilio.* Quàm benè Magnus Conſtantinus docuit, magnanimi viri eſſe iniurias condonare; puſillanimi verò tenaci ſimultatis affectu vlciſci velle! Hinc grauiſſimi Græci auctores, vt Nazianzenus orat. de Baſilio,

Cor lapideum in iniurijs perferendis eſt habendum. Auguſt. l. 18. contra Fauſtum c. 4. Marmora indita à natura maculis pretioſiora ſunt. Sic Chriſtianus animus in valida marmor, illatas contumelias patienter ferat. Tertull. l. de patientia, c. 8. Nicolaus Caſinus in Aula ſancta de Conſtantini virtutibus. Conſtantinus Imperator illatas à ſeditioſis iniurias facetè ſpreuit. Vltionis affectus ſimultates fouens μικροψυχία, id eſt puſillanimitas à Græcis Patribus dicitur.

Baſilio, & de moderandis diſp. & Patres Concilij Chalcedonenſis Actione 9. inimicitiam, & ſimultatem, cùm ex vindictæ affectu proueniat, aptiſſimo vocabulo μικροψυχίαν, quod propriè puſillanimitatem ſignificat, nominarunt: effectui ſcilicet ipſius cauſæ uomen tribuentes, vt benè notauit Billius Cœnobiarcha l. 1. cap. 40. Sacrarum obſeruatiouum. Ideo benè prouunciauit Iſidorus Peluſiota l. 3. epiſt. 7. *Acceptarum iniuriarum memoriam retinere, haud generoſi animi eſt, ſed improbi, & miſeri.* Quod etiam Ethnicus Seneca docuit l. de 4. virtutibus cap. de magnanimitate: *Nihil magnum in rebus humanis, niſi animus magna deſpiciens. Si magnanimus fueris, numquam iudicabis tibi contumeliam fieri. De inimico dices: Non nocuit mihi, ſed animum nocendi habuit: & cùm illum in poteſtate tua videris, vindictam putabis vindicare potuiſſe. Scito enim honeſtum, & magnum vindictæ genus eſſe ignoſcere: quid erit benefacere?*

Magnanimi- mus eſt iniurias non vlciſci.

59. Vt in rejicienda vindicta, iniurijſque perferendis magnum Conſtantinum ſupra commemoratum imitemur, reuocemus in memoriam quid de humana mortalis vitæ conditione Dauid dixerit Pſalm. 38. *Verum in imagine pertranſit homo,* hoc eſt, vt benè interpretatur Euthymius: *Verè, ſeu certè inſtar imaginis pertranſit homo. Nam quemadmodum depicta imago nullum de pulchritudine ſua, aut de colorum varietate, aut alia huiuſmodi re commodum capit; ita nullum homo ab humana felicitate fructum decerpit.* Sicut ergo imago ſenſum nullum habet, ſiue quis eam obſequio veneretur, ſiue contemptu deſpiciat: ita in hac mortali breuiſſima vita, neque honoribus eleuari, neque iniurijs iraſci, & ad vindictam commoueri iuſtus debet: ſed velut in imagine perexiguum humanæ vitæ ſpatium pertranſire ſe cogitet. Quare ob illatas iniurias ibidem à Dauide ſubditur iuxta Chryſoſtomum: *Fruſtra conturbatur omnis homo viuens:* viuens ſcilicet mortalem vitam, & properans ad æternam.

Imago picta, aut impreſſa neque honoribus extollitur, neque iniurijs commouetur: ſic homo eſſe debet, cum in imagine vitã pertranſeat.

Chryſoſt. in illata Pſal. verba.

60. Denique ad cohibendum prauum vindictæ affectum optimum remedium eſt, ſi aduerſa omnia, non ab homine, ſed à Deo immiſſa ad ſpiritualem noſtrum profectum, culparumque, quas commiſimus, ſatisfactionem agnoſcamus. Ideo vindictæ ſtimulis incitatum benè monet Baſilius: *Quid quaſi canis fremens lapidem inſequeris? Aſpice manum, quæ illum proiecit.* Dicatur potius cum patientiſſimo Iob: *Si bona ſuſcepimus de manu Domini, mala quare non ſuſtipiamus?* Si venenatus draco in Moſis manu in virgam conuerti potuit, vt habetur Exod. 7. 15. Cur aduerſa diuinæ manus efficacitate, vnde proueniunt, in proſpera tranſmutanda non credamus; dummodo ea patienter toleremus, non autem per vindictam repellamus?

Cap. 8 Iaunæ, & aduerſitates in honores, & proſperitatem Dei manu mutantur; ſicut in Moſis manu draco in virgam mutatus eſt.

61. Dauid Sauli eum perſequenti dixit 1. Reg. 26. *Si Dominus incitat te aduerſum me, odoretur ſacrificium.* Saule Dauidi necem machinante quodnam ſacrificium Deus oddraturus erat? Ipſius Dauidis cor ad Sauli ignoſcendum benè paratum ſacrificium erat. Remiſſionem iniuriarum, martyrium cordis vocat Auguſtinus. Dei mandantis diligi inimicum *ſermo penetrabilior omni gladio ancipiti,* gladius erat, quo Dauidis cor, reluctante natura, iniuriam remittens, tamquam gratiſſima Deo victima immolabatur. Repugnantem verò naturam mitis Dauid ſuperabat, dicens: *Si Dominus incitat te aduerſum me: ſi à Dei voluntate mihi ad necem perſecutio prouenit, odoretur ſacrificium:* mea ſcilicet morte Deo meo voluntariè ſacrificabo; & Sauli meæ necis miniſtro libentiſſimè ignoſco. Adeo in perſecutionibus prodeſt, non ad perſequentem hominem, ſed ad Deum, id ad noſtrum profectum decernentem reſpicere.

Ad Hebr. 4. 12.

Condonatio iniuriæ eſt cordis martyrium.

Dauid erga Saulem perſequentem mitis, gratiſſima velut victima Deo erat.

Iniuriæ illatæ non ab homine, ſed à Deo ad noſtrũ profectum prouenire, cenſendum eſt.

Benefacite his, qui oderunt vos.

62. INimicos ſæpè leoni comparat Dauid Pſalm. 16. *Suſceperunt me ſicut leo paratus ad prædam;* & alibi. Quamuis ergo iniquus aduerſarius, qui nos perſequitur, diaboli imitator, in nos tamquam leo rugiens inuehatur, nihilominus leo facilè ſuperatur *torpeſcente tantâ illâ feritate,* vt ait Plinius, ſi in eius caput, oculoſque pallium injiciatur. Pallium, quod ad inimicum ſuperandum, eiuſque mordax caput operiendum injicere debemus, charitas, & beneficentia eſt: *Charitas operit multitudinem peccatorum,* ait Petrus Apoſtolus 1. epiſt. cap. 4. & ita operit, vt etiam corrigat. *Odium ſuſcitat rixas, & vniuerſa delicta operit charitas,* ait Salomon Prou. 10. 12. *Omnes iniuriam facientes operit amor,* ait ibi Scholiaſtes. 2. teſte eodem Plinio, leo facilè retrorſum expellitur, ſi in eum incenſa fax objiciatur. Similiter, ſi per beneficentiam charitatis ignis inimico objiciatur, facilè retrorſum ſe corrigendo recedet.

Plinius lib. 8. cap. 16.

Inimicus velut leo, vel charitatis iniecto pallio, vel obiecta Charitatis face domandus.

63. Illatas iniurias patienter toleraſſe, etiam ethnicos Philoſophos legimus. Nam de alapa in maxillam impacta forti animo tolerata, ait Iſidorus Peluſiota l. 2. epiſt. 6. *Hoc nullis etiam præceptis, & conſilijs inſtructi quidam Philoſophia laude clari, atque inſignes homines, atque ex lege ipſis à natura inſita, vitam moderantes præſtiterunt.* Quod ergo proprium fidelium eſſe debet, eſt non ſolùm iniuriæ perpeſſio; ſed in ipſum inferentem iniuriam beneficentia: *Qui præclaram, ac luculentam victoriam adipiſci ſtudet, acceptas iniurias, & contumelias non modo forti, ac ſtrenuo animo ferre debet; verùm etiam plura ei, à quo iniuria afficitur, præbere, quàm ipſe accipere cupiat; improbeque ipſius cupiditatis metas liberalitatis ſuæ copia ſuperare;* ait ibidem Iſidorus.

Iniurias ferre etiam quibuſdam Ethnicis commune, Chriſtianis proprium eſt inimicis benefacere.

64. *Patientia vobis neceſſaria eſt, vt reportetis promiſſiones,* ait Apoſt. ad Hebr. 10. 36. Patientia ergo, vt ad promiſſam cœleſtis Ieroſolymæ felicitatem aſcendamus, via eſt. Via hæc plures gradus habet: quinam ſint hi gradus, explicat Auguſtinus tom. 4. l. 1. de ſerm. Domini in monte. Primus gradus eſt, quantum ex ſe, nolle aliquem lædere: 2. Si quis lædatur, nolle lædere pluſquam læſus ſit: 3. minus lædere quàm ſit læſus: 4. nolle lædere, quamuis quis lædatur: 5. Si lædatur, paratum ſe exhibere, vt amplius lædatur: 6. Denique, & vltimus, maximéque perfectus, per quem proximus aditus ad cœleſtem patriam habetur, eſt cùm læſus lædenti beneficus eſt. Ad hunc gradum aſcendendum nos Dominus hortatur dicens: *Benefacite his, qui oderunt vos.*

Iniuriarum perpeſſio ſex gradus habet, quorum vltimus eſt inimicis benefacere.

65. Chryſoſt. tom. 1. hom. de Dauide, & Saule, elegantiſſimè ante oculos ponit Dauidis erga Saulem acerbiſſimum inimicum, eiuſque filium beneficentiam. Dauidis imitator Theodoſius pius Imperator fuit; de quo Auguſt. l. 5. de Ciuit. cap. 26. ait: *Inimicorum ſuorum filios, quos non ipſius iuſſus, ſed belli abſtulerat impetus, etiam nondum Chriſtianos ad Eccleſiam confugientes, Chriſtianos hac occaſione fieri voluit, & Chriſtiana charitate dilexit, nec priuauit rebus, ſed auxit honoribus.* Sed quoad hoc quid Ethnicus Plutarchus docuit, audiamus: *Oblatâ occaſione vlciſcendi inimicum, eum miſſum facere, æquanimitatis eſt: Qui verò & miſeratur inimicum afflictum, & opem fert indigenti, & filijs eius, ac familia aduerſo ipſorum tempore operam ſuam, ſtudiumque defert; hunc qui non amat ob animi humanitatem, neque ob probitatem lau-*

Inimicis benefaciendi exempla Dauidis, & Theodoſij.

Plutarch. l. de vtilit. ab inimicis capienda.

das, Huic pectus atrum eſt, atque adamantinum: Ef-fiſta ferro viſcera vel rigens.

66. Dauid Pſalm. 40. cùm ſua ſub perſona, & cuiuſlibet iuſti, præcipuè autem Chriſti Domini, iniurias inimicorum, & inſidias commemoraſſet dicens: *Aduerſum me ſuſurrabant omnes inimici mei: aduerſum me cogitabant mala mihi: verbum iniquum conſtituerunt aduerſum me:* ſubdit deinde: *Tu autem, Domine, miſerere mei. & reſuſcita me*, ſeu, vt alij legunt: *Eleua, vel erige me, & retribuam eis.* Quid autem retribuet? Maledictis maledicta; opprobrijs opprobria; damnis damna? nequaquam: ſed, vt bene Chryſoſtomus in eumdem Pſalm. explicat: *Non mala, ſed bona. Quemadmodum enim ipſi, cùm mali eſſent, mala benefactori pro bonis reddiderunt; ita ipſe, cum ſit bonus, reddit bona pro malis.* Auguſt. in Pſalm. 108. ait: *Sex ſunt in iſto genere differentiæ: Reddere bona pro malis; non reddere mala pro malis; reddere bona pro bonis; reddere mala pro malis: non reddere bona pro bonis; reddere mala pro bonis. Horum duo prima bonorum ſunt; & eorum prius melius: poſtrema duo malorum, & eorum poſterius, deterius: duo media quodammodo mediorum; ſed eorum prius propinquum bonis, poſterius propinquum malis.* Quæ omnia genera factis litteris exemplificat.

Benefaciunt illi alijs, cum illis malefaciunt.

Retribuendi ſex genera.

67. Beneficentia erga inimicum adeo Deo cordi fuit, vt in lege veteri ipſis inimicorum animalibus benefacere mandatum ſit: ſcilicet vt iuxta ſuauem Dei diſpoſitionem paulatim inimicis beneficum ſe præbere homo diſceret: *Si occurreris boui inimici tui, aut aſino erranti, reduc eam; ſi videris aſinum odientis te iacentem ſub onere, non pertranſibis, ſed ſubleuabis eum*, ita legit Chryſoſtomus. Vulgata verò addit aliquid aliud perfectius, legens, *Sed ſubleuabis cum eo*: ita vt immediatè ipſe præſens inimicus beneficentiam experiatur. Meritò exclamat Chryſoſtomus: *Vtinam tunc in lege Moſis vnuſquiſque in animalibus diſceret, quodcumque ſecundum Euangelium facturus eſſet in homine.* Iſidorus Peluſiota l. 3. ep. 389. ad Diogenem Magiſtrianum afferens eumdem Exodi textum; ait: *Si tu in huiuſce oraculi penetrale oculorum aciem intendere nequis; ego tibi illud interpretari, ac legiſlatoris mentem explicare conabor. Non enim quòd animantis cura tantopere tangeretur, ſed ipſorum præſertim hominum cauſâ hanc legem tulit. Nam inimicus ad prolapſum animal erigendum accedens, inimicum omnino alloquetur, ac dicet: Tu iſtinc erige, ego hinc. Colloquium porro reconciliationis præludium eſt, ac via ad amicitiam ducens.* Eodem loco Auguſt. ſerm. 168. de tempore legit: *Si videris aſinum inimici tui iacentem in luto, non præteribis, niſi prius alleues eum.* & ſubdit: *Vnuſquiſque conſideret, quòd ſi aſinum inimici non licet in luto dimitti; quantò magis homo ad imaginem Dei factus non debet odio haberi, nec negligi?* Sed à prauis inimicitiæ ſordibus, & odij luto per beneficentiam, & reconciliationem eſt ſubleuandus. Clemens Alexandrinus l. 2. ſtromatum ait: *Inimicorum quoque iumenta onere preſſa eleuare, & erigere præcipit, eminus nos docens Dominus, non amplecti exultationem in malis, neque inimicorum inſultare miſerijs, eiſque læſari; vt in hoc exercitatos pro inimicis quoque doceat orare. Quòd ſi alicuius, inquit, inimici errans iumentum inueneris, contentionis interno relicto incendio, ipſum abduc, & redde. Iniuria enim obliuionem conſequitur vera vitæ probitas: & eam inimicitiarum diſſolutio. Hinc perfectè, & integrè deducimur ad concordiam; ea verò nos veluti manu deducit ad beatitudinem.* Similiter Philo Iudæus tom. 2. lib. de charitate: *Si inimici iumentum errare videris, noli addere fomitem diſſidij; ſed reduc id ad ſuum dominum: quod non magis illi, quàm tibi proderit. Lucrabitur ille brutam, fortaſſe non magni pretij; tu honeſtatem, qua nihil in rerum natura pretioſius. Hanc neceſſariò ſequetur, ſicut vmbra corpus, finis ſimultatis. Nam qui beneficium accipit, inuitus ad reconciliationem trahitur, deuinctus gratia: & qui profuit, quaſi pignus dedit animi tendentis ad amicitiam. Eſt autem hic præcipuus ſcopus, quem ſacer vates ſpectat in omnibus iuris capitibus; vt concordia, ſocietas, conſenſuſque morum vigeat; vnde familijs, ciuitatibus, gentibus, regionibus, vniuerſo humano generi contingit ſumma felicitas.*

Inimicorum animalibus etiam benefaciendum. Exod. 23.

Hom 8. ex variis in Matth.

68. Iniuriæ, & odia tartareæ hydræ naturam referunt; cùm enim illatas iniurias vltionis ferro delere volumus, illæ multiplicius creſcunt; non aliter ac ex hydra capita ferro reciſa multiplicia pullulaſſe finxit antiquitas. Porrò ſicut ad hydram extinguendam relicto ferro, ignis adhibitus dicitur; ita ad delendas iniurias reiecto vltionis ferro, charitatis ignis eſt adhibendus ipſis benefaciendo malefacientibus. Ideo monet Apoſtolus, & prius docuerat Salomon Prou. 25. 21. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum, ſi ſitit, potum da illi; hoc enim faciens, carbones ignis congeres ſuper caput eius.* Nam vt Auguſtinus ait: *Cum pœnitentiam cœperit agere ſenſus rationalis, ideſt caput eius; incipit Charitatis igne ſuccendi, & qui prius quaſi frigidus, & phreneticus contra te conſueuerat iracundiam retinere, ſpirituali calore de tua bonitate ſuccenſus, incipit toto corde diligere.* Porrò aptiſſimè Auguſt. inimicum odio furentem phreneticum appellat; phreneticis enim ad phreneſim ſanandam vincula ſunt adhibenda; Chriſtiana autem beneficentia arctiſſima vincula exhibere debet, quibus proximus ex odio phreneticus vinciatur. Huiuſmodi vincula adhibendi artem charitas docebit; quæ propterea ab Apoſtulo *Vinculum perfectionis*, hoc eſt, perfectum appellatur. 3. ad Coloſſ. 14. Præterea, vt maledicentiæ, & calumniæ contra nos ex inimicorum labijs auferantur, charitatis carbones ſunt adhibendi, quibus maledicentium inimicorum labia purgantur. Hieronymus: *Quando inimicis noſtris præbemus beneficia, eorum malitiam noſtra bonitate ſuperamus, & mollimus duritiam; iratumque animum ad mollitiem, & beneuolentiam flectimus; atque ita congregamus carbones ſuper capita eorum, de quibus ſcriptum eſt: Sagitta potentis acuta cum carbonibus deſolatorijs: vt quomodo de altari carbo ſublatus propheta labia purgauit; ita & inimicorum noſtrorum labia purgentur.* Idem Hieronymus in 2. expoſitione Pſalm. 119. poſita in fine pſalterij ait: *In Euangelio Matth. 5. Quid dicitur? Si offer. munus tuum ad altare, & recordatus fueris ibi, Quòd aliquid frater tuus habet aduerſus te. Videte quid dicat: non dixit: Si habes aliquid contra fratrem tuum, ſed, Si aliquid frater tuus habet contra te. Rem quaſi iniuſtam videtur nobis imponere. Si enim dixiſſet: Si habes aliquid contra fratrem tuum; in noſtra erat poteſtate, quod habebamus. Nunc verò quid dicit? Si recordatus fueris, quòd aliquid habet frater tuus aduerſus te. Reſpondeo ei: Domine non eſt hoc in mea poteſtate; ſi frater meus habet aliquid contra me, ego nihil habeo contra eum. Si ille habet contra me, ad me quid pertinet? Et quare non vis ſuſcipere munus meum, & dicis: ſi offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quod frater tuus aliquid habet contra te, dimitte munus tuum, & vade prius reconciliari fratri tuo, & ſic offeras munus tuum? Ecce nihil habeo; ſi ille habet, ad me quid pertinet? Reſpondet tibi Dominus: Male ſerue, intelligo, intelligo animum tuum. Nihil habes contra*

Inimici ſuper caput quomodo, & cur ignis congerendus.

Ad Rom. 12.

Ser. 163. de tempore.

Odium, & iniurias velut hydram extinguere debemus.

Hieronymus. ep 150.

Pſal. 119 4.

Iſaiæ c. 6.

Odio furens velut phreneticus, charitatis vinculis eſt vinciendus.

Inimici iniurias iacentis labia hereticæ charitatis igne purganda.

fratrem tuum, nihil habes? amas illum? Quare ergo ſaluari eum non vis? ſi amas illum, vade, roga eum, ne ille contra te habeat, vt ſaluari poſſit. Sed oſtendis, quia non diligis eum, quia ſaluari eum non vis. Vade, roga eum, mitte te ei ad pedes eius; diebus, ac noctibus deprecare, dicito: Munus meum dimiſi ad altare, propter te victimas offerre non poſſum. Ille compungitur, & quid dicit? Si ille, qui me rogat, non offert munus ſuum, ego, qui rogatus ſum, & non ignoſco, quid facturus ſum? Propterea dicit Apoſt. vt inimicis noſtris manducare demus, & bibere; & quid dicit? Hæc faciens carbones ignis congregat ſuper caput eius. Si tibi ille male fecerit, & tu ſi bene feceris, carbones ignis congregas ſuper caput eius; hoc eſt, mundas vitia eius, & excoquis malitiam eius, vt ad pænitentiam conuertatur.

Vltio quomodo in ini[illegible] per exercenda. [illegible] 70

69. Quòd ſi propter obſtinatam perſecutorum mentem, beneficentia illis charitatis ignis non ſit; erit ſanè efficax ignis ad eoſdem acerrimè cruciandos. Diogenes quærenti quomodo in inimicum poſſet vlciſci, reſpondit: *Si honeſtum te, ac probum præſtiteris virum.* Si enim inimicus cum te in externis bonis felicem viderit, cruciatur, & inuidiæ rabie torquetur; quid patietur, cum te internis bonis, nempe conſtantia, magnanimitate, & iniuriarum contemptu honorabilem viderit?

Hom. de ira.

70. Hinc Baſilius ſic diſſerit: *Si ab aduerſario iniurijs petitus, mitis fueris, è duobus alterum procul dubio conſequeris; aut inimicum tua manſuetudinis exemplo meliorem reddes; vel certè ſi deſpexeris, acrius illum vindicabis. Quid enim aduerſario tuo durius eſſe poteſt, quàm te animum gerere contumelijs omnibus altiorem. Sine illum fruſtra in te allatrare, in ſeipſo diſrumpi, qui contumeliam in eum, qui nequaquam dolet, iacit; perturbati animi conſolationem inuenire nullo modo poterit; quin potius ardebit magis, & animo æſtuabit. Et hoc modo carbones ignis congeres ſuper caput eius.* Iuliano apoſtatæ magnam confuſionem iniecit Chriſtianorum eximia beneficentia erga Iudæos, & Paganos eis vehementer infenſos; ita vt inde motus Chriſtianam beneficentiam à ſuis idololatris imitandam præceperit, ad Arſacium Galatiæ pſeudoPontificem ſcribens: *Turpe eſt, vt Iudæus non abijciant, ſed potius nutriant impij Galilæi; & ſuos pariter, nec non etiam noſtros; noſtri verò noſtrorum ſolatio deſtituantur.* lib. 6. hiſt. tripartitæ cap. 29.

Iulianus Apoſtata Chriſtianæ charitatis exemplo ſuos idololatras hortatur.

71. In Pſalm. 37. *Inimici,* inquit Ambroſius, *hoc agunt, vt prouocent ad iracundiam; maledicunt, vt maledicamus; criminantur, vt crimen retorqueamus; conuiciantur, vt excitent nos ad vicißitudinem contumeliæ.* Ideo iniurijs beneficentiam opponendo inimicorum conatus teddimus irritos. De Domino Marci 14. 65. dicitur: *Cœperunt conſpuere eum, & velare faciem eius; & colaphis eum cædebant.* Cur Dominus cum à peſſimis iniquitatis miniſtris tam impiè cæderetur, & conſpueretur, diuinam ſuam faciem velari voluit, ſcilicet, vt opertis oculis contumelioſos percuſſores non aſpiceret, & intuitu ad iniurias vlciſcendas non prouocaretur: & qui ſua in paſſione, vt prophetice Pſal. 37. dixerat: *Ego tamquam ſurdus non audiebam, & ſicut mutus non aperiens os ſuum;* voluit etiam velatâ facie ſe cæcum oſtendere. At, inquies, diuina, qua præditus erat, ſcientia, Dominus etiam velata facie ſceleſtos illos mulites non ignorabat. Veriſſimum eſt: ſed ſupernaturalis notitia non ad vindictam, ſicut humana quemquam excitat. Quod ſi ad vlciſcendum ſupernaturalis cognitio animum mouet, illud ſanè vltionis genus eſt, de quo Martinus Braccarenſis Epiſcopus dixit: *Magnum vindictæ genus eſt ignoſcere.* lib. de 4. virtutibus cap. 2. cui bene ſubſcribit Petrarcha dialogo 101. de vtraque fortuna dicens: *Nobiliſſimum vindictæ genus eſt parcere.* Et addit: *Vltionis momentanea delectatio eſt, miſericordia ſempiterna. Multos vindicare pænituit, neminem pepercîſſe.*

Chriſtus cur [illegible] voluit.

Vindictæ magnum genus eſt ignoſcere.

72. Qui inimico beneficus ex diuino mandato eſſe non vult, eidem inuitus benefacere cogitur; ſibiquemet maximè noxius redditur: ab inimico enim Dei indignationem auertit, eamque in ſeipſum trahit: hoc autem ideo, quia humana vltio res eſt diuinis oculis adeò fœda, vt cum ea Dei vindicis ira aſſociari dedignetur: ſicut vnâ cum ſicatio enſem vibrante ſuum vibrare enſem Rex omninò grauaretur. Propterea Salomon ait: *Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas; & in ruina illius ne exultet cor tuum; ne forte videat Dominus, & diſpliceat ei, & auferat ab eo iram ſuam.* Viſâ ſcilicet humanâ vindictâ, ab illius conſortio iram ſuam retrahit Deus; & quod peius eſt, paratam in inimicum iram, in ipſum iniuriæ vltorem conuertit: Aptiſſimè enim ex Hebræo legit Ianſenius; *Ne reuerti faciat ad te iram ſuam.* Quod quidem ipſis Ethnicis ignotum non fuit. Pompeius enim teſte Plutarcho extincti Mithridatis cadauer noluit intueri, *Vt Deorum indignationem auerteret*; ne ſcilicet ſi exanimis hoſtis ſpectaculo ad vindictam delectaretur, in ſe Deorum iracundiam prouocaret. Præterea ratio allatæ Salomonis ſententiæ eſt; quia cum Deus progreditur ad puniendas illatas proximo iniurias, ſi contra delinquentem humanam vltionem reperiat, à punitione recedit, eo quod ibi occupatum locum inueniat. Propterea cùm Domini verba citaſſet Apoſtolus: *Mihi vindicta; ego retribuam;* præmiſit antea: *Date locum iræ;* iræ ſcilicet diuinæ, vt Chryſoſtomus interpretatur. Quandoquidem locus idem diuinæ, humanæque vltionis eſt incapax: ideoque fit, vt hac recedente, illa ſuccedat. Si enim in venatione inhumanum foret contra hominem furentibus ad vindictam apris, iis opem ferre; multò magis à Deo alienum eſt vindictam exercentibus opitulari. Quandoquidem rabidis apris vltores Chryſoſtomus comparat: *Non vides ira percitorum ingenium, quomodo plagarum ſuarum non adeo multam rationem habentes, magno impetu irruant, proximique vulnera petant, quàm ſoleant agreſtes ſues quærant.* Rurſus, vt allata Domini verba, *Mihi vindicta; ego retribuam,* clarius intelligamus: Conſiderandum nobis eſt Deum nobiſcum patris more ſe gerere. Si parens filiolum aliquid peracuto ferro ſecare conantem videat, ne filius periculosè ſauciatur, ipſe pater accepto ferro ſectionem aggreditur. Similiter, ne vindictæ ſpiritu, veluti noxio ferro nos imbecilliores lædamur, ſibi vindictam reſeruandam præcipit cœleſtis Pater. Plutarchus in moralibus. *Vt pater videns puerum volentem incidere quidpiam, arrepto ferro id facit; ita ratio vindictam eripiens iræ, vtiliter caſtigat.* Quod à ratione faciendum Ethnicus aſſerit, à Deo exequendum aſſerat Chriſtianus. Hoc eodem in loco præclaram ſententiam Plutarchus præmiſit: *Cibo, ait, vtitur iuxta naturam is, qui eſurit; at vindicta debet vti; qui nec ſitit eam, nec eſurit.* Talis Deus noſter eſt, qui non vltionem, ſed miſericordiam eſurit, eaque veſcitur. Cùm enim erga Samaritanam miſericorditer ſe geſſiſſet eam illuminando; deinde diſcipulis cibum offerentibus dixit: *Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis.* Cibus erat miſericordia, qua vſus erat erga peccatricem. Rurſus ſua in paſſione Dominus cum iniurijs plurimis ad vltio-

Vltor ab inimico Dei iram auertit, & in ſe ipſum trahit.

Prou. 24. v. 17. 18.

Inimici cadauer aſpicere Pompeius noluit, ſ[illegible] ſupplicium [illegible].

Vltores furentibus apris ſimiles.

Plutarchus iuxta ſidelitatem verſionem.

Deut. 32. ad Rom. 12.

Vbi locus diſſimulatus eſt, [illegible] quæ eam non [illegible], qualis eſt Miſericors Deus.

Ioan. 4.

nem prouocaretur, in eo non vindictæ, ſed potius opprobriorum eſuriem fuiſſe comperimus iuxta Ieremiæ vaticinium: *Saturabitur opprobrijs.* Qui ad ingratam eſcam, quam non eſurit inuitus accedit, patientiam Iob imitatus comeſtioni gemitum præmittere cogitur: *Antequam comedam ſuſpiro.* Ita Deus vlturus iniurias, quarum vindictam non eſuriebat, præmiſit ſuſpirium: *Heu vindicabor de inimicis meis.*

Thr. 3. — Iob. 3. — Iſai. 1.

73. Ad extremum inimici dilectionem amplectendam, vltionem verò fugiendam, ſuaderi poteſt, eo quòd inimici dilectio prædeſtinationis ſignum ſit; vindicta autem damnationis. Palea auro concolor eſt; ſi tamen vtrumque in fornacem injiciatur, aurum ibi magis rutilabit, palea verò fumabit. Similiter accepta iniuria, præſciti in vindictam fumant; prædeſtinati verò maiori charitatis fulgore radiant: Auguſt. in Ioan. ſerm. 53. *Videte, quia & mali neceſſarij ſunt bonis. In fornace quodammodo aurificis ſumus, id eſt in hoc mundo; ſi aurum non es, ſimul ardes: ſi aurum es, palea tua eſt malus: ſi & tu palea es, ſimul erit & fumus.*

Vindicantes velut paleæ ignominiantes velut aurum in fornace ſunt.

Orate pro perſequentibus, & Calumniantibus vos.

74. QVæri ſolet, cur ab Eccleſia S. Spiritus lumine illuſtrata inſtrumenta Dominicæ paſſionis dulcia appellentur; lancea verò crudelis vocetur: *Dulce lignum, dulces clauos, dulce pondus ſuſtinet*: contra verò *mucrone diro lancea* vulneratus Redemptor dicitur? Crudelis quidem lancea dici potuit, eo quòd ſauciando extinctum corpus, exanimi linguæ occaſionem non dederit orandi pro ſauciante.

Clauos Domini cur dulces, cur lanceam crudelem Eccleſia vocet?

75. Lucæ 23.31. Cùm Chriſtus Dominus ad mortem duceretur, tale ſpectaculum ſequentibus dixit: *Si in viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet?* Vbi ex multiplici capite ſe viridi ligno Dominus comparauit: inde præſertim, quod admotus ei Iudaicæ indignationis, & perſecutionis ignis, eum nullo pacto ad iram, & vltionem incenderit: ſed tamquam arbor feliciſſima fructum illum produxerit, de quo Iſaiæ 57.19. prædixerat: *Creaui fructum labiorum pacem: pacem ei, qui longè eſt, & qui propè*: orando ſcilicet non pro amicis tantùm, ſed pro inimicis. Ad huius feliciſſimæ arboris imitationem, vt viride lignum ſimus, monet Auguſtinus: *Facula ardens apponitur ad lignum humidum & viride, & non illud incendit, ipſa tantum ardet: ſic & inimicus tuus. Si quis fortè exiſtit iniuſtus, qui tibi moliatur inſidias, vel preparet aliquas moleſtias, iniuſtus eſt. Tu ſi viride lignum fueris; id eſt; ſi ſucco ſpiritali vigens, & virens, flammis inimicitiarum reſtiteris, orando pro illo, qui te perſequitur: ille ardet, tu manes integer.* Ioan. ep. 1. cap. 2. ait: *Qui dicit ſe in ipſo manere*, id eſt in Chriſto; *debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare.* Vbi Auguſt. ait: *Fortè hoc nos monet, vt ambulemus in mari? abſit. Hoc ergo, vt ambulemus in via iuſtitiæ. In qua via? Fixus in cruce erat, & in ipſa via ambulabat: ipſa eſt via Charitatis: Pater ignoſce illis, quia neſciunt, quid faciunt. Si ergo didiceris orare pro inimico tuo, ambulas viam Domini.* A qua via ſi declinaueris, ad æternam patriam, quò Dominus per crucem aſcendit, non aſcendes. Pudeat per dilectionem inimici nolle in cœlum aſcendere; cùm ſancti viri propter inimicorum dilectionem ad inferos demitti petierint. Ideo benè Chryſoſtomus hom. 19. in ep. ad Hebræos ait: *Quis ſuſcipiat pro vnanimis in gehennam ire, cum ire poſſit ad regnum? Nemo. At Paulus pro inimicis hoc ſuſceptum habebat; pro lapidantibus, & flagellantibus eum.* Idem 9. ad Romanos dixit: *Optabam ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis.* Fratres appellat Iudæos, à quibus toties perſecutionem ſuſtinuerat. Pergit Chryſoſt. *Beatus idem Moſes ante Paulum pro inimicis voluit lapidantibus eum, deleri de libro vitæ.* Exodi 32. *Reuerſus Moyſes ad Dominum ait: Obſecro, peccauit populus iſte peccatum maximum, feceruntque ſibi Deos aureos: aut dimitte eis hanc noxam; aut, ſi non facis, dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti.*

Auguſt. in Pſal. 96.

Viride lignum Chriſtus iis comparatur, & vitiis vltus comparatur: quod non iracundiæ igne incendatur.

Chriſtus in cruce fixus in via Charitatis ambulauit.

Lucæ 23.

Inimicis ignoſcendo cœlum acquirimus: cum Sancti viri pro inimicis Gehennam iu[...] — vire voluerint.

76. Quàm benè diuino oraculo Cant. 8. dicitur: *Aqua multa non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* Vbi Gregorius ait: *Charitate Martyres ſancti viuaciter ardebant; quia in Dei, & proximi dilectione mirabiliter flagrabant. Hanc charitatem aqua multa extinguere non poterant, quia quantaecunque tribulationes eis fierent, ad odium eos transformare non valebant. Hoc nimirum eſſet charitatem extinguere, ſi in tribulationibus, quas ingerebant, ad Dei, aut proximi odium eos humiliare potuiſſent. Sed cum aqua dicta ſint, quid rurſum per flumina, niſi ipſarum aquarum incrementa, & viuacitas intelligitur? Flumina ergo maximas tribulationes accipimus, Quæ per totum orbem ſuper Martyres ebullierunt.* Huiuſmodi flumina piorum Chriſtianorum charitatem extinguere non potuerant. Nam, vt Tertullianus in Apologetico contra gentes cap. 30. & 31. ait: *Qui magis inimici, & perſecutores Chriſtianorum, quàm de quorum majeſtate conuenimur in crimen?* Scilicet Romani Imperatores, eorum iniqui miniſtri. Nihilominus, ait Tertullianus: *Precantes ſumus ſemper pro omnibus Imperatoribus, vitam illis prolixam, imperium ſecurum, domum tutam, exercitus fortes, ſenatum fidelem, populum probum, orbem quietum quæcumque hominis, & Cæſaris vota ſunt. Sic nos ad Deum expanſos vngulæ fodiant, cruces ſuſpendant, ignes lambant, gladij guttura detruncent, beſtiæ inſiliant: paratus eſt ad omne ſupplicium ipſe habitus orantis Chriſtiani.*

77. Cùm Nabuchodonoſor Babylonis Rex, armorum vi Ieroſolyma potitus eſſet; de eo dicitur 4. Reg. 24. *Protulit inde omnes theſauros domus Domini, & theſauros domus Regiæ, & concidit omnia vaſa aurea, quæ fecerat Salomon in Templo Domini: & tranſtulit omnem Ieruſalem, & vniuerſos principes, & omnes fortes exercitus; decem millia in captiuitatem. Nihilque relictum eſt, exceptis pauperibus populi terræ.* Quis non putaſſet tyrannica captiuitate oppreſſum Dei populum, iniqui, noxijque tyranni mortem multis imprecationibus non exoptaſſe? Nihilominus pro diuturna, & proſpera Nabuchodonoſoris vita, eiuſque filij Balthaſaris pios Iſraëlitas orationem fieri mandaſſe legimus Baruch cap. 1. *Miſerunt in Ieruſalem ad ſacerdotes, & ad omnem populum, & dixerunt: Orate pro vita Nabuchodonoſoris, & pro vita Balthaſar filij eius, vt ſint dies eorum, ſicut dies cœli ſuper terram:* ſcilicet, vt quantùm fieri poteſt eorum vita ad cœleſtem diuturnitatem, & tranquillitatem accedat. Quod quidem quoad Nabuchodonoſorem pia Iſraëlitarum oratio impetraſſe videtur. Nam vt Epiphanius in Danielis vita, & Dorotheus in ſynopſi, & alij aſſerunt, Nabuchodonoſor poſt pœnarum ſeptennium, ad Deum conuerſus, & toto corde contritus, paulo poſt mortuus æternam ſalutem eſt conſecutus. Quod ſi Nabuchodonoſoris ſuperbia horribili metamorphoſi cum ex homine, & rege veluti in beſtiam redegit; iuxta Danielis 4. vaticinium: *Ejicient te ab hominibus, & cum beſtijs, ferisque erit habitatio tua, & fœnum vt bos comedes*: Metamorphoſis, quam pro iniquo tyranno pia Iſraëlitarum oratio impetrauit, fuit

Fidelium oratio Nabuchodonoſori eorum hoſti ſalutem impetrauit.

ſanè mirabilior : cum eumdem Nabuchodonoſorem reſipiſcentem è beſtiarum ſtatu, & conditione, prius ad regale ipſius ſolium, deinde ad cœleſte regnum euexerit.

Pſal. 63. 78. Cum Dauid ait: *Sagitta paruulorum factæ ſunt plagæ eorum.* Paruulorum nomine, dæmonia intelligit B. Ephrem ; ſæpè enim contingit, vt quas diabolus contra iuſtos ſtruit inſidias, in ipſum recidant. Hoc autem in patientiſſimo Iob accidiſſe cognoſcimus. Quæritur enim, cur Satan ſancto Iob labia tantùm integra circa dentes reliquerat, ipſo Iob teſtante : *Derelicta ſunt tantummodò labia circa dentes meos.* Seu ex Hebræo : *Liberata, aut ſaluata ſunt tantùm labia circa dentes meos* ; ſcilicet, vt accerrimè cruciatur Iob, tandem victus impatientia integris labijs expeditam, blaſphemandi, & maledicendi facultatem haberet. *Hæc,* ait Philippus, *Diabolus in eo reſeruat, vt blaſphemiam prolatam eius ore cognoſcat,* præſertim ſtimulante vxore, *Benedic Deo, ideſt maledic, & morere :* præſertim per mendacium calumniantibus aduerſarijs : *Abſtuliſti pignus fratrum tuorum ſine cauſa & nudos ſpoliaſti veſtibus ; aquam laſſo non dediſti, & eſurienti ſubtraxiſti panem ; viduas dimiſiſti vacuas, & lacertos pupillorum comminuiſti.* Sed patientiſſimus Iob diuinitus inſpiratur, vt diabolus ſuis ipſis artibus acerbiſſimè torqueretur, labijs non ad blaſphemandum, & maledicendum ; ſed ad orandum pro aduerſarijs eſt vſus. Quare B. Antiochus de B. Iob ait : *Iuſtus hic contorta in ſe contumelia ſpicula omnia generoſo pectore ferebat ; & quidem tali plaga inclementer cum eſſet ſaucius : quin & hos ſuos exprobratores reconciliabat Deo, & repropitiabat ; quod vtique non contigiſſet, niſi preces interceſſiſſent admirabilis Iob.* Seruauit igitur Iob ante Euangelium Domini mandatum : *Orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos.* Quòd ſi Sanctorum preces, & orationes, odoriferi liquores ſunt intra phialas aureas Apoc. 5. *Habentes phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes ſanctorum,* profectò diabolus magis à Sancto Iob ſuauiſſimis orationum odoribus torquebatur, quàm ipſe Iob, diabolo vexante, ſterquilinio, & ſanie fuerit vexatus. Reliquit ſancto Iob labia diabolus, Iob tamen linguam diabolo abſtulit, cùm iniquos calumniatores ſuis precibus Deo reconciliauit ; ſunt enim calumniatores diaboli lingua : *Accuſator fratrum diabolus eſt* ; loquela non natura diabolus. Integra autem Sancto Iob labia erant ſeruanda ; ſcilicet vt cum cœleſti ſponſo myrrham primam ipſius labia diſtillarent. Primus enim in lege gratiæ Dominus Ieſus pro calumniantibus eſt precatus ; primus in lege naturæ Iob pro ſuis calumniatoribus orauit : oratione autem pro aduerſarijs amariorem myrrham diabolus non experitur : talis Myrrha contra calumniarum putredinem eſt adhibenda.

Cap. 19. Cap. 2. Cap. 22. Hom. 32.

79. Vt orationem pro perſecutoribus faciendam Dauid perſuaderet aptiſſima ſimilitudine ſuos aduerſarios apibus comparauit : *Circumdederunt me ſicut apes.* Apes, teſte Plinio lib. 11. cap. 16. Plutarcho, & Marone, effuſis modicæ aquæ guttulis, fumoque ita fugantur, vt fugatæ non iraſcantur. Sic effuſis lacrymarum guttis, ſanctæque orationis gemitu, ac ſuſpirijs, veluti fumo moleſti aduerſarij, quaſi apes arcendi ſunt. Similitudinis huius non eſt oblitus Dauid, cum enim de ſuis inimicis dixiſſet : *Pro eo vt me diligerent, detrahebant mihi,* ad huiuſmodi moleſtarum apum aculeos arcendos remedium ſubdidit, *Ego autem orabam pro eis,* vt addit Iſidorus. Similiter Lucæ 6. cùm Scribæ, & Phariſæi Domino inſenſi, *repleti*

Pſal. 117.

A *inſipientia colloquerentur ad inuicem, quidnam facerent de illo ; exijt ille in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei.* Scilicet iuxta Lyranum, vt inimicis reſipiſcentiam, animæque ſalutem impetraret. Quare ſanctiſſimi magiſtri imitator S. Paulus cum Apoſtolis alijs 1. ad Cor. 4. ait : *Blaſphemamur, & obſecramus* ; ad Deum ſcilicet pro ipſis nos blaſphemantibus, & conuiciantibus preces fundimus iuxta Caietanum.

80. Pſalm. 34. cum de ſuis inimicis Dauid dixiſſet : *Retribuebant mala pro bonis* ; ſubdit : *Oratio mea in ſinu meo conuertatur* : ſeu, vt alij legunt : *in ſinum meum conuertatur* : hoc eſt, iuxta Eugubinum, & alios : cum me mei aduerſarij iniurijs affecerint, B tantum abeſt, vt ijs per vindictam rependere iniurias velim, vt ea ipſa, quæ illis oro, in me ipſum conuerti cupiam. Subdit deinde ſe paterno affectu ſuos aduerſarios dilexiſſe : *Quaſi proximum, & quaſi fratrem noſtrum ſic complacebam : quaſi lugens, & contriſtatus ſic humiliabar :* Vbi ex Hebræo ſupplenda eſt particula, *ad,* ſeu *erga* : & ſenſus eſt : meum erga quemcumque aduerſarium, tamquam erga proximum, & fratrem me complacentem, & beneficum exhibebam : & ideo ob eorum nequitiam, remoto vltionis affectu, mærore, & luctu animum deprimebam. Ex Hebræo legit S. Hieronymus : *Quaſi ad amicum, quaſi ad fratrem meum ſic ambulabam : quaſi lugens mater triſtis* C *incuruabar.* Hoc eſt : ſic erga quemlibet inimicorum me gerebam, vt amicus ad amicum ; immò vt frater ad fratrem ; & quod maius eſt, vt mater erga languentem filium, ad quem cum ægrotat, ſinu ſuſcipiendum ſe gemens, & triſtis incuruat.

81. Idem Dauid Pſalm. 58. ait : *Deus oſtendet mihi ſuper inimicos meos :* Subintelligendum eſt iuxta Euthymium, quid inimicis meis optare debeam ; quidque à Deo pro illis deprecari. Hinc interno afflatu à Deo inſtructus, ſic ad Deum pro inimicis orat : *Ne occidas eos, nequando obliuiſcantur populi mei : nequando obliuiſcantur legis tuæ,* legunt cum Septuaginta SS. Paulinus, Auguſtinus, Hilarius, D Caſſiodorus, Damianus, & Iſidorus. Subdit deinde : *Diſperge illos in virtute tua, & depone eos, protector meus Domine,* vbi bene Euthymius ait : *Vide meram prophetæ patientiam, quam & nos imitari docet. Rogat enim pro inimicis, ne occidantur ; ne morte præuenti obliuiſcantur mandatorum Dei. Nam qui moritur, diuinæ legis obliuiſcitur : vnde alibi : Quoniam non eſt in morte, qui memor ſit tui : ſed victos ad hoc tantùm diſpergi, dejici, atque humiliari rogat, vt probiores reddantur.*

Paulinus ep. 8. apud Auguſtinum ; ... Iſidor. in Geneſ. c. 6. Inimicos diſpergi Dauid à Deo petit, vt meliores habeat. Pſal. 6. 3.

82. Sicut in ſtillatoria fornacula accenſo igne ſaluber, & odorifer liquor intra phialas aſcendere ſolet ; ita ex inflammata inimicorum iracundia in iuſtorum corda pia aſcendere debet oratio, quæ ipſis perſecutoribus medica ſit, & ſalubris. E Ad quod indicandum S. Ioan. Apoc. 5. vidit *Phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes ſanctorum.* Hoc in Dauide videtur, qui Pſalm. 68. 13. 14. ait : *Aduerſum me loquebantur, qui ſedebant in porta,* hoc eſt, in publico, iuxta Auguſtinum : *& in me pſallebant, qui bibebant vinum : ego verò orationem meam ad te Domine.* Hoc eſt, mei cùm aduerſarij non minori iniqua indignatione, quàm vino ebrij in me iniurijs, & contumelijs inueherentur : ego pro eorum ſalute orationem meam ad te, Deus meus, dirigebam. Illi vini cyathos exhauriebant : ego ad te, Domine, fuſis precibus, aureas phialas odoramentorum plenas offerebam. Cumque ſe pro ſuis inimicis ad Deum preces fundere Dauid dixiſſet, ſubdidit : *Tempus*

Oratio pro inimicis ita flagrantibus è iuſtorum corde, velut ſalubris aqua è ſtillatoria fornacula accenſo igne elici debet.

beneplaciti, Deus: ſeu, vt ex Hebræo Hieronymus legit: *Tempus reconciliationis eſt.* Cum enim pro inimicis oramus, valde opportunum, congruumque tempus eſt, vt noſtris culpis à Deo veniam impetremus; & cum eo reconciliemur. Quod S. Eliſabetham Hungariæ Regis filiam expertam eſſe eius teſtatur hiſtoria. Hæc Deum orans, vt quemlibet, qui eam iniuria affeciſſet, ſingulari beneficio afficeret: Deum ei reſpondentem audiuit: nunquam ſuis precibus Deo ſic placuiſſe, ac tunc: eique propter orationem illam culparum omnium remiſſionem concedi. Quare Ierem. 18. cùm Dei aures ſibi propitias exoptaret dicens: *Attende, Domine, ad me*; ad hoc efficaciter impetrandum, ſubdidit: *Recordare, quod ſteterim in conſpectu tuo, vt loquerer pro eis*; meis ſcilicet aduerſariis, *bonum*; *& auerterem indignationem tuam ab eis.* Oratio ergo pro inimicis, pro ipſo orante oratio eſt.

Oratio pro inimicis eſt etiam pro ipſo orante, & Eliſabethæ vtilis.

83. Cùm Iſraëlitæ vnà cum Ioachino ipſorum rege in Babylonem traducti à Nabuchodonoſore dura ſeruitute premerentur; illis expediens videbatur, vt liberi à ſeruitute forent, contra Chaldæos hoſtes orare; vt immiſſa in hoſtes clade, ipſis Iſraëlitis liberos abire liceret. Deus tamen Iſraëlitis præcipit ad libertatem impetrandam, vt pacificam ſuis hoſtibus proſperitatem orarent. Ierem. 29. 7. *Quærite pacem ciuitatis, ad quam transmigrare vos feci: & orate pro ea ad Dominum; quia in pace illius erit pax vobis.* Cum vos, ſcilicet Iudæi veſtra ob peccata in Chaldæorum ſeruitutem redacti ſitis; vt à Deo vobis irato pacem impetretis, cum eoque reconciliemini, pro veſtrorum hoſtium pace precamini. Vbi Hieronymus ait: *Conſideranda clementia Domini: orare præcepit pro inimicis noſtris, & benefacere iis, qui perſequuntur nos; vt non ſimus noſtra tantùm ſalute contenti; ſed inimicorum quoque quæramus ſalutem*: Cùm hoc ad noſtram ſalutem conſequendam efficax medium ſit.

Oratio pro inimicis Iſraëlitas ſeruitute deprimentibus, cum autem inimicorum deſtructio Iſraëlitis à Deo præcipitur ad libertatem impetrandam.

84. Cùm Dauid Pſalm. 34. 4. ſua ſub perſona, & ſub Chriſti Domini figura ait: *Confundantur, & reuereantur quærentes animam meam: auertantur retrorſum, & confundantur cogitantes mihi mala*: & v. 26. *Erubeſcant, & reuereantur ſimul, qui gratulantur malis meis. Induantur confuſione, & reuerentia*, ſeu verecundia, vt legit Hieronymus, *qui magna loquuntur ſuper me*: hæc non eſt imprecatio contra inimicos, ſed pro illis ad Deum ſalutaris obſecratio. Audi Auguſtinum: *Multi ſalubriter confuſi ſunt, & multi reueriti à perſecutione Chriſti, ad ſocietatem membrorum eius deuota pietate tranſierunt: & non fieret hoc, niſi confunderentur, & reuererentur. Ergo benè illis optauit. Auertantur retrorſum & confundantur, qui cogitant mihi mala. Cum enim cœperint retrorſum ſequi, iam non cogitabunt mala, ſed deſiderabunt bona.* Idem docet Hieronymus Ierem. Thr. cap. 1. Quare iis ipſis Dauid, qui eius ſanguinem effundere quærebant, ſalutaris verecundiæ ruborem ad eorum reſipiſcentiam à Deo precatur repetens Pſalm. 69. *Confundantur, & reuereantur, qui quærunt animam meam: auertantur retrorſum, & erubeſcant, qui volunt mihi mala.* Quæ Dauidis verba S. Martyribus tribuit Auguſtinus: & quoniam prima facie in his contra perſecutores imprecatio potius, quàm pro iis obſecratio contineri videtur; ita Sancto Martyri obiicit Auguſtinus: *Ecce perſecutionem pateris, & maledicis eis, a quibus pateris. Quomodo imitaris paſſiones præcedentes Domini tui pendentis in cruce, & dicentis: Pater ignoſce illis, quia neſciunt, quid faciunt? Reſpondet talia dicentibus Martyr, & dicit. Quid dixi de*

Vbi videtur expetî in aliquibus ſcripturæ verbis; & tamen eſt oratio pro inimicis.

inimicis meis? Confundantur, & reuereantur? Iam facta eſt talis vindicta de inimicis Martyrum. Saulus ille, qui Stephanum perſecutus eſt, confuſus eſt, & reueritus. Anhelabat cædes, quærebat quos attraheret, & necaret: audita deſuper voce, Saule, Saule quid me perſequeris? confuſus, & proſtratus eſt, & erectus ad obediendum, qui inflammatus erat ad perſequendum. Hoc ergo optant Martyres inimicis ſuis. Confundantur, & reuereantur, neceſſe eſt facta ſua defendant. Glorioſi ſibi videntur, quia tenent, quia ligant, quia verberant, quia occidunt, quia ſaltant, quia inſultant. De his omnibus factis aliquando confundantur, & reuereantur. Si enim confundentur, & conuertentur; quia conuerti non poſſunt, niſi confuſi fuerint, & reueriti. Optemus ergo hæc inimicis noſtris.

Act. c. 9. 4.

85. *Eſt confuſio adducens peccatum; & eſt confuſio adducens gloriam, & gratiam*, dicitur Eccli. 4. 25. Secundum hanc confuſionem feruidis precibus noſtris aduerſariis exoptare debemus, vt reſipiſcant. *Confuſio adducit ad peccatum, cum erubeſcit quiſque prauam mutare ſententiam, ne aut inconſtans putetur, aut diu erraſſe ſeipſo iudice teneatur. Confuſio autem adducit gratiam, & gloriam; cum erubeſcit quiſque de propria iniquitate, & pœnitendo in melius commutatur*, ait Auguſtinus epiſt. 48. & Bernardus ſerm. ad milites cap. 12. *Eſt pudor adducens peccatum, & pudor adducens gloriam. Bonus pudor eſt, quo peccaſſe, aut certè peccare confunderis. Et omnis licet humanus arbiter fortè abſit, diuinum tamquam humanum tantò verecundius reuereris aſpectum, quantò conſtat longius ab illo eſſe omne peccatum. Huiuſmodi proculdubio pudor fugat opprobrium, parat gloriam, dum aut peccatum omnino non admittit: aut certè admiſſum, & pœnitendo punit, & confitendo expellit.*

Confuſio duplex, altera ad peccatum adducens, altera ad gloriam: poſterior exoptanda pro inimicis.

86. S. Chryſoſt. tom. 3. hom. 2. de cruce, & latrone, cum eloquentiſſimè exempla propoſuiſſet, pro inimicis orantium; nempe Chriſti Domini, protomartyris Stephani, Apoſtoli Pauli, & Moſis; tandem eximium Samuëlis proponit exemplum. Iſraëlitæ enim, cum reiecto iuſtiſſimo Samuëlis imperio, regem ſibi expoſcerent 1. Reg. 8. tantùm abeſt, vt mitiſſimus Samuël illatam iniuriam, ſuique contemptum vlciſci voluerit; vt pro ſuis contemptoribus tam prolixè orauerit; vt ſi ab oratione ceſſaſſet, ſe grauis culpæ reum agnoſceret dicens: *Abſit à me hoc peccatum in Dominum, vt ceſſem orare pro vobis.* Concludit ibi Chryſoſtomus: *Melius eſt pro inimicis, quàm pro amicis orare. Nec enim tantùm nobis præſtat pro amicis oratio, quantùm pro inimicis deprecatio.* Talis enim precatio non proprij commodi; ſed diuinæ voluntatis incentiuum habet. Similiter propriæ vtilitatis motiuum haberet oratio; ſi quis pro inimicis oraret, vt ab eorum moleſtia, & perſecutione liberaretur. Ideo *quid aliud pro inimicis orandum eſt, niſi hoc, quod ait Apoſtolus 2. ad Tim. 2. vt det illis Deus pœnitentiam, & reſipiſcant à laqueis diaboli, à quo captiui tenentur*, ait Auguſtinus tom. 10. ſerm. 59. de tempore.

Oratio continua Samuëlis pro iis, qui in eum iniurij fuerant.

Oratio pro inimicis melior quàm pro amicis.

87. Quæri hîc poteſt, an nobis infenſus ad eum peccandi ſtatum peruenire poſſit, vt pro eo orandum non ſit? Videtur id affirmandum; cum Ioannes 1. epiſt. cap. 5. dicat: *Qui ſcit fratrem ſuum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita peccantis non ad mortem. Eſt peccatum ad mortem: non pro illo dico, vt roget quis.* Reſpondetur, peccatum ad mortem multipliciter à Sanctis Patribus, & interpretibus explicari; communior ſententia eſt intelligi grauiſſimum peccatum, quod ob enormitatem, & inueteratam conſuetudinem per ordinaria gratiæ auxilia, quæ Deus

Peccatum ad mortem quodnam ſit: & quomodo pro taliter peccante non ſit orandum.

dare ſolet, non corrigitur. Cuiuſmodi peccatum maximè reperiri ſolet in ijs, qui antea longius diuinæ gratiæ lumen habuerant; vnde poſtea exciderint. Quare Iudæ proditionem peccatum ad mortem fuiſſe cenſet Auguſtinus l. 1. de ſerm. Domini in monte cap. 22. De huiuſmodi peccatoribus ait S. Paulus ad Hebr. 6. *Impoſſibile eſt*, hoc eſt difficillimum, *eos, qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt enim donum cæleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti: guſtauerunt nihilominus bonum Dei verbum, virtuteſque ſeculi venturi, & prolapſi ſunt, rurſus renouari ad pœnitentiam; rurſum crucifigentes ſibimet ipſis filium Dei, & oſtentui habentes.* Hoc poſito, dico, ab Apoſtolo Ioanne non negari abſolutè pro peccatore ad mortem eſſe orandum; ſed negari tantùm orandum eſſe cum ea impetrandi fiducia, cum qua pro peccatore non ad mortem oratur. Dixerat enim Apoſtolus: *Hæc eſt fiducia, quam habemus ad filium Dei: quia quodcumque petierimus, ſecundum voluntatem eius audit nos: & ſcimus, quia audit nos quidquid petierimus.* Non negat ergo S. Ioan. orationem; ſed in oratione fiduciam illam, quam dixerat, reperiri poſſe non cenſet. Quoad hoc autem Auguſt. ſupra citatus bene ait: *Pro quo non oras, non etiam contra illum oras: potes enim videre certam eius pœnam, & penitus deſperatam ſalutem: & non quia odiſti eum, ideo pro illo non oras; ſed quia ſentis nihil te poſſe proficere, & orationem tuam non vis repelli à iuſtiſſimo iudice.* Præter citatum locum de peccato ad mortem agit Auguſt. lib. de correptione, & gratia cap. 12. & tom. 10. in appendice ſerm. 55.

88. Ad quæ ſe extendere teneatur oratio pro inimicis benè explicat S. Thomas 2. 2. quæſt. 25. art. 8. & 9. prætetea in 3. ſent. diſt 30. quæſt. 1. a. 2. dicens: *Quilibet ex neceſſitate tenetur odienti ſe optare bona æterna, non autem bona temporalia: ſed hoc eſt de perfectione charitatis, vt etiam ad iſta ſe extendat. Cooperari in eis, quæ ſunt ad vitam æternam pro loco, tempore, & modo ſuo, tenetur homo etiam inimico, ſaltem orando in communi, vt eum à ſuis orationibus non excludat, quamuis fortè ſpecialem mentionem de eo non faciat: ſicut non oportet quod de omnibus, ad quos charitatem habet, ſpecialem orationem faciat, ſed communem. In alijs autem bonis non tenetur ei cooperari, niſi neceſſitati incumbat; ſed eſt de perfectione charitatis: ſed tenetur non facere ei malum, niſi inquantum eſt impedimentum maioris mali, vel promotiuum maioris boni, vt iuſtitiæ, vel alicuius huiuſmodi.* Quomodo autem hoc contingat, docet ibidem art. 1. ad 4. *Charitas attendit ad quædam bona per ſe, ſcilicet ad bona gratiæ; ad quædam bona per accidens, in quantum ad iſta ordinantur. Bona temporalia, quæ per accidens* Charitas *attendit, & poſſunt ſe inuicem in diuerſis impedire, quia proſperitas vnius inducit aduerſitatem alterius; vnde quia charitas ordinem habet, & plus debet diligere quiſque ſe, quàm alium; & propinquos, quàm extraneos; & amicos, quàm inimicos; & bonum commune multorum, quàm bonum priuatum vnius; poteſt aliquis ſaluâ charitate optare malum temporale alicui, & gaudere ſi contingit, non inquantum eſt malum illius, ſed inquantum eſt impeditiuum malorum alterius, quem plus tenetur diligere. Similiter de malo etiam eius, qui in malum temporale incidit; ſecundum quod per malum pœnæ impeditur frequenter malum culpæ eius. Sed bona gratiæ mutuò ſe non impediunt; quia ſpiritualia bona à pluribus integrè poſſideri poſſunt. Et ideo quantùm ad hoc nullus ſaluâ charitate poteſt malum alteri optare, vel de malo gaudere; niſi inquantum in malo culpæ, vel damnationis alicuius relucet bonum diuinæ iuſtitiæ, quod plus tenetur diligere, quàm aliquem hominem; ſed hoc non eſt per ſe de malo gaudere, ſed de bono, quod adiunctum eſt malo.*

Oratio pro inimicis ad quæ petenda ſe extendat? Hic, & n. 89.

89. S. Auguſt. tom. 9. trac 8. in epiſt. 1 S Ioan. quærit: *Quare diligis inimicum tuum? Vt ſanus ſit in hac vita? Quid ſi illi non expedit? Vt diues ſit? Quid ſi ipſis diuitijs excæcabitur? Vt uxorem ducat? Quid ſi amaram vitam inde patiatur? Vt filios habeat? Quid ſi mali erunt? Opta illi, vt habeat tecum vitam æternam. Non enim amas in illo, quod eſt, ſed quod vis, vt ſit. Faber optimus videt lignum non dolatum, de ſylua præciſum: non ad hoc amauit, vt ſemper ſic maneat: amauit quod inde facturus eſt, non illud, quod eſt. Sic & nos Deus amauit peccatores: quaſi lignum de ſylua vidit nos faber; & cogitauit ædificium quoddam, quod inde facturus eſt, non ſyluam, quod erat. Sic & tu reſpicis inimicum tuum, aduerſantem, ſæuientem, mordentem verbis, exaſperantem contumelijs, inſectantem odijs. Vides iſta omnia, quæ aduerſa ſunt, ab homine facta; & vides in illo, quod à Deo factus eſt. Quod te odit, ipſe fecit; quod inuidet, ipſe fecit. Et quid dicis in animo tuo? Domine, propitius illi eſto; dimitte illi peccata; incute illi terrorem; muta illum. Non amas in illo, quod eſt, ſed quod vis, vt ſit. Chriſtus ex inimicis fratres facere dignatus eſt: & qui ſanguinem eius ſæuiendo fuderant, credendo biberunt. Numquid medici ægrotos diligunt? Si ægrotos diligunt, volunt, vt ſemper ægrotent? Ad hoc diligunt ægrotos, ne ægroti permaneant; ſed vt ex ægrotis ſani fiant. Et quanta plerumque patiuntur à phreneticis? Quales contumelias verborum? plerumque, & percutiuntur: perſequitur ille febrem, ignoſcit homini. Amat inimicum ſuum? Immò odit inimicum ſuum. Morbum enim ipſius odit; & amat hominem, à quo percutitur: illud tollit, quod illi aduerſatur, vt remaneat illud, vnde gratuletur. Sic & tu: ſi odit te inimicus tuus; noueris, quia cupiditas ſeculi in illo regnat, propterea te odit. Si odiſti illum, & tu; contra reddis malum pro malo. Vnum ægrotum flebam, qui te oderat; iam duos plango, ſi & tu odiſti. Ideo illum odiſti, quia anguſtias tibi fecit in terra? Noli pati anguſtias; migra in cœlum, ſurſum cor ibi habebis, vbi latitudo eſt. Quodammodo ferramentum Dei eſt, quo ſaneris, ipſe inimicus tuus. Si nouit Deus vtile tibi eſſe, vt expoliet te, permittit illum: ſi nouit tibi vtile eſſe, vt vapules, permittit illi, vt cædaris. De illo te curat; opta vt ille ſanetur.*

Inimicus eſt Dei ferramentum, inducens in nobis ſanitatem

90. Cum patientiſſimus Iob in ſummis ærumnis, & calamitatibus ſe apprimè conſtantem præſtitiſſet; vltimum experimentum ad Iob ſanctitatem probandam, quod ab eo Dominus dari voluit, fuit pro perſecutoribus oratio. Cùm enim, qui antea Iob amici fuerant, prauo affectu ducti, ei in maximis miſerijs conſtituto acerbè inſultaſſent; eius famæ detraxiſſent; debitam amicitiæ opem negaſſent; & afflicto afflictionem addidiſſent: nihilominus ad eorum crimina condonanda, antequam Iob ad multò feliciorem ſtatum ſanitatis, opum, & filiorum reſtitueretur, Iob ipſum pro ſuis detractoribus orare Dominus voluit: *Dominus conuerſus eſt ad pœnitentiam Iob, cum oraret ille pro amicis ſuis. Addidit Dominus omnia, quæ fuerant Iob, duplicia.* Vbi Gregorius ait: *Pro ſeipſo pœnitens tantò citius exaudiri meruit, quantò deuotè pro alijs interceſſit. Plus enim pro ſe valere preces ſuas efficit, qui has & alijs impendit. Libentius quippe ſacrificium orationis accipitur, quod in conſpectu miſericordis Iudicis proximi dilectione conditur. Quod tunc veraciter quiſque cumulat, ſi hoc etiam pro aduerſarijs impendat.*

Orando pro aduerſariis ſanctus Iob meruit ad priſtinum felicitatis ſtatum reſtitui.

91. Meritò celeberrima eſt Protomartyris Stephani pro lapidantibus oratio; cum pro ſeipſo ſtans, pro inimicis flexis genibus orauerit: cuius diſcriminis rationem reddit B. Petrus Damiani dicens: *Plus dolebat perſequentium peccata, quàm ſua vulnera.* Sed mirum quidem eſt id ſanctos viros ante Euangelicam legem, ante Domini paſſionem non ſemel præſtitiſſe, Numer. 14. legitur: *Murmurati ſunt contra Moyſem, & Aaron cuncti filij Iſrael: dixeruntque: Conſtituamus nobis ducem, & reuertamur in Ægyptum.* Refert Ioſephus 3. lib. Antiquit. cap. 13. vol. 17. Iſraëlitas concurriſſe hoc animo, vt lapidatis Moyſe, & Aarone in Ægyptum reuerterentur. Subdit ſacer textus: *Quo audito Moyſes, & Aaron ciciderunt proni in terram coram omni multitudine filiorum Iſrael.* In terram ſe proſtrauerunt, non vt à Deo liberarentur; non ad vltionem petendam; ſed vt ibidem Ioſephus ait: *Procidentes in faciem, ſupplicabant Deo, non pro ſua ſalute, ſed vt inſanientem multitudinem ad ſanam mentem reducerent; tot præſentibus, & inſtantibus neceſſitatibus turbatam.*

Oratio Moſis, Aaronis, & Protomartyris Stephani pro inimicis, hîc, & nu. 92.

B

92. Rurſus Num. 16. *Core, Dathan, Abiron, atque Hon ſurrexerunt contra Moyſen, alijque filiorum Iſrael ducenti quinquaginta viri proceres Synagogæ. Cumque ſtetiſſent aduerſus Moyſen, & Aaron dixerunt: Cur eleuamini ſuper populum Domini?* Cur ſcilicet tamquam totius Iſraëlitici populi principes, vos alijs omnibus præfertis, & Hebrææ gentis regimen vſurpatis? Quaſi dicant: *Hoc ex veſtra præſumptione, non ex diuina ordinatione*, inquit Lyranus. *Credebant iſti, quod non mandauerat Deus, ſed Moyſes ex affectione, dominandique ambitione præfeciſſet ſeipſum populo, & fratrem ſacris, cui tenerentur omnes offerre oblationes*, ait Toſtatus. Hac igitur illata calumnia, quomodo in inſenſos rebelles, iniquè inſultantes, & in eum lapides iacientes, iuxta Clementem Rom. l. 6. cap. 3. Moyſes ſe geſſit? *Quod cum audiſſet Moyſes, cecidit pronus in faciem.* Scilicet iuxta Clementem, vt proſtratus humillimè pro calumniantibus ad Deum oraret; ab eoque ijs veniam impetraret, inimicorum potius ſalutis, quàm ſuæ ſollicitus. *Magna in hoc Moſis charitas demonſtratur; quia de illorum impietate vehemens dolor penetrauit cor eius, timuitque de illorum periculo*, ait Ricchelius. Verè S. Moyſes Iſraëlitico populo tam beneficus dicere poterat: *Pro eo, vt me diligerent, detrahebant mihi; ego autem orabam. Retribuebant mihi mala pro bonis.* Ne quis autem ob ingratitudinem, ſuæque dignitatis zelum, ad indignationem, & vltionem commoueatur, S. Clemens recenſet Moyſis beneficia erga ingratum, & rebellem populum, pro quo pronus in faciem orabat. *Inuecti ſunt in Moſem ſeruum Dei omnium mitiſſimum, & fideliſſimum: deſpexeruntque ingratiſſimi tantum virum, legiſlatorem, cuſtodem, Pontificem, & regem, interpretem diuinarum rerum quaſi conditorem, cum conditoris opera oſtenderit, clementiſſimum, humillimum, patientiſſimum, humaniſſimum; qui eos à multis periculis liberauerat, & à vario mortis genere ſua ſanctitate eripuerat: qui tot tantaque ſigna, & prodigia populo ediderat: qui præclara, & admirabilia opera in eorum beneficium effecerat: qui mare rubrum tranſmiſerat, aquaſque veluti murum vtrinque diuiſerat: qui per arida deſerta populum duxerat; Pharaonemque, & Ægyptios, cum omnibus, qui eos ſequebantur, demerſerat: qui eis fontem iniecto ligno dulcem reddiderat: & ex Petra dura ſitientibus eis aquas eduxerat: qui manna eis de cælo dederat; & carnes de aëre collegerat; columnam igneam noctu ad illuſtrandum, monſtrandumque iter præbuerat; & de die co-*

Moſis beneficia in ingratos Hebræos.

C

Pſal. 108.

Pſal. 54.

D

E

A *lumnam nubis ad vmbram faciendam, frangendoſque ſolis ardores parauerat: qui legem Dei tabulis lapideis inciſam eis tradiderat, perfecti numeri Decalogum: quem Deus facie ad faciem alloquebatur, veluti ſiquis cum ſuo amico loqueretur; de quo dixit: Non ſurrexit Propheta, vt Moſes. Huic Corita, & Rubenita inſultauerunt, & in Moſem lapides iactauerunt, rogantem & dicentem: Ne intendas in ſacrificium ipſorum.* Hoc eſt; Ne ſacrilegum ſacrificium, quo me ſuæ indignationi immolare volunt, reſpicias; ſed potius ad meas preces, quas ad te humillimè pro eis effundo. Cùm à quibuſdam quæritur, cur in hac mortali vita iuſti inimicorum perſecutionibus ſubiaceant; veriſſima eſt inſignis Dei ſerui Petri Fabri ſententia: *Permittere Deum interdum, vt homines diuina gratia indigentes inſtit moleſti eſſent, & aliquid negotij faceſſerent, vt ab his cùm exempla humilitatis, tum precum auxilia reciperent, per quæ deſcenderent in ſeipſos, & ad meliora conuerterentur.* Benè enim pronunciauit Apoſtolus: *Deus dixit*: hoc eſt præcepit; *de tenebris lucem ſplendeſcere*; hoc eſt, ex malo, vt bonum proueniret, effecit.

Deuter. 34.

In eius vita l. 4. 1. 11.

2. ad Cor. 4.

93. Quamuis, vt hactenus dictum eſt, pro inimicis orandum ſit; tamen verbis non contradicit laudabilis orandi modus, quo contra inimicum orare poſſumus traditus ab Auguſtino: *Ora*, inquit, *vt occidat Deus inimicum tuum, & ſaluet fratrem tuum. Vt occidat nimirum inimicitiam, & ſaluet naturam, ſic ora, vt vindicet te Deus.* Tali modo Stephanus proculdubio orabat, cum ſuis precibus, vt Saulus obſtinatè Iudaizans occideret, & Apoſtolus Paulus exurgeret, impetrauit.

Oratio contra inimicum quæ laudabilis ſit?

Lib. de concord. fratrum.

Vt ſitis filij Patris veſtri, qui in cælis eſt.

94. POſt patris Iacob mortem Ioſephi Patriarchæ fratres, cum ab olim læſo, & Ægyptijs vendito, tantæ iniuriæ vltionem timerent: *Mandauerunt ei dicentes: Pater tuus præcepit nobis antequam moreretur, vt hæc tibi verbis illius diceremus: Obſecro, vt obliniſcaris ſcelerum fratrum tuorum, & peccati, atque malitiæ, quam exercuerunt in te.* Hi ergo, vt læſum Ioſephum ad vindictæ affectum repellendum, & iniurias condonandas flecterent, efficaciter ſatis amabile patris nomen, mandatumque interpoſuerunt: fratribuſque vel ex eo nomine motus benigniſſimè Ioſeph reſpondit; ſeque non modo ab omni vindicta alienum, ſed etiam apprimè beneficum præſtitit. Sic pius Ioſeph non degenerem ſe filium Patriarchæ Iacob exhibuit. Similiter hoc in Euangelio Dominus, vt fidelem quemlibet ab vlciſcenda iniuria retrahat, cæleſtis Patris amabile nomen interpoſuit dicens: *Diligite inimicos veſtros, vt ſitis filij Patris veſtri, qui in cælis eſt.*

Gen. 50.

Patris nomine propoſito, ſe pacatum fratribus Ioſeph leſus exhibuit: Cæleſtis Patris nomen nos inimicis pacatos reddere debet, hîc, & nu. 95.

95. Id enim cæleſtis Pater pro obſequio, & amore ſibi debito impenſè à nobis expoſcit, mandatoſque præcipit: & ideo ad imitationem ſancti Patriarchæ Ioſephi excitari debemus; de quo apud Sanctum Hieronymum legitur: *Priuſquam Propheta diceret: Vnuſquiſque malitiam proximi ſui non reminiſcatur in corde ſuo: ille pro odio reddidit charitatem: & cùm videret fratres ſuos immò inimicos ex fratribus, cum ab eis cognoſci vellet, dilectionis affectum pio dolore teſtatus eſt. Deoſculabatur ſingulos; & irriguis fletibus parentium colla perfundens, odium fratrum charitatis lacrymis abluebat; quos tam viuo patre, quàm mortuo, germano ſemper dilexit amore. Nec recordatus eſt illum, in quem ad necem fuit deiectus, lacum. Non cogitauit addictam germanitatem pretio;*

tom. 9. ep. 2. iuxtà Marianum Victorium.

ſed

ſed pro malis bonum retribuens, Apoſtolicum præceptum ſub natura adhuc lege complevit. Nulli malum pro malo reddentes. Mundani homines ad vindictam propenſi iuxtà Satanæ legem iniuriæ labem ſanguine eſſe delendam profitentur: Ioſeph verò non alieno ſanguine, ſed proprijs lacrymis abluendam exiſtimauit.

II Rom c. 12. ... non ... ſanguine, ſed proprijs lacrymis ... ex ...

Lib. 1. in Ioan. c. 14.

96. Proponit dubitationem Cyrillus: Cùm iuſti in Moyſis lege etiam filij Dei per adoptionem fuerint; fides enim, & gratia, quæ tunc erat, filios Dei homines reddebat, taleſque ij ſcripturæ teſtimonio appellantur: *ero vobis in Patrem, & vos eritis mihi in filios.* Quid ergo noui Euangelium attulit, cum dicitur, recipientibus Chriſtum dediſſe *poteſtatem filios Dei fieri* Reſpondetur primò ex Chryſoſtomo, *Iudæos iuſtos habuiſſe quidem adoptionem filiorum, ſed ſpiritum ſeruitutis.* Spiritus autem ſeruitutis perfecto filiorum ſtatui derogabat: ſublatus eſt autem per Chriſtum ſpiritus ſeruitutis: *Non accepiſtis*, inquit, Apoſt. *Spiritum ſeruitutis iterum in timore; ſed accepiſtis ſpiritum filiorum adoptionis, in quo clamamus: Abba, pater.* Reſpondet ſecundò Auguſtinus, cum de mandato diligendi inimicos ageret: *Nos, poteſtate acceptâ, efficimur filij Dei, in quantum ea, quæ ab illo præcipiuntur, implemus.* Mandatum autem diligendi inimicos, ijſque benefaciendi, & pro ijs orandi in Euangelica lege datum eſt: quod cùm exequimur, Dei filij efficimur, iuxtà id, quod hîc à Domino dicitur: *Diligite inimicos veſtros, &c. Vt ſitis filij Patris veſtri, qui in cælis eſt.*

Poteſtas, quæ ſpe... in Euangelica lege Dei filij ſi... vlciſcendi ... inimici di-lectio

2. ad Cor. 6. Ierem. cap. 31. c.

Ioan. cap. 1. Hom. 13. in Ioan.

Vindictæ ſpiritus, eſt ſpiritus ſeruitutis: regnum eſt inimicis ignoſcere.

Ad Rom. 8.

Auguſtinus hom. 19. de tempore.

97. Porrò allatæ Chryſoſtomi, & Auguſtini reſponſiones ſunt inter ſe valdè concordes; nam vlciſcendi affectus ſpiritum ſeruitutis ſapit; ſeruorum enim felle diu vindictæ ſtimuli fouentur: ſicut è contrario à regijs animis facilè ira deletur, & iniuriæ condonantur: *Scio*, dixit Dauidi Saul, *quòd certiſſimè regnaturus ſis, & habiturus in manu tua regnum Iſraël. Num & Saul inter Prophetas?* Vnde Dauidi Iſraëlitarum regnum Saul prænunciare poterat? Ex eo ad huiuſmodi vaticinium motus eſt Saul, quia Dauidis ore audierat: *Cogitaui, vt occiderem te; ſed pepercit tibi oculus meus.* Cùm igitur Redemptor noſter à ſuis fidelibus vindictæ affectum remouerit; conſequenter ijs regios animos indidit, ſeruilemque ſpiritum abſtulit; atque adeò, vt perfectè filij Dei fierent, tradidit poteſtatem. Chriſtus Dominus pro ſeipſo, & pro ſuis crucifixoribus in cruce orauit: pro ſeipſo illis verbis: *Deus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me?* pro ſuis crucifixoribus: *Pater, dimitte illis, non enim ſciunt quid faciunt.* Diſcriminis, quod in duplici hac oratione videtur, ratio quæri poteſt; cur pro ſeipſo oraturus non Patris, ſed Dei nomine Patrem vocauerit, oraturus verò pro inimicis, non Dei, ſed Patris nomine Deum appellauerit? ſcilicet, vt diligentem inimicos, Dei filium eſſe oſtenderet, ad quod declarandum à Redemptore pro inimicis orante voluit Deus ſe non alio nomine, quàm Patris agnoſci.

1. Reg. cap. 24.

1. Reg. 10. 11.

Orans pro ſe Chriſtus Dei nomen, & opem implorat: Orans pro inimicis Dei Patris nomen addidit, indicans diligentem inimicos Dei Filium eſſe.

Matt. 27.

Lucæ 23.

98. Boni latronis verba Chriſto crucifixo dicta admirans S. Chryſoſtomus ait: *Videt in tormentis, & tamquam in gloria adorat. Videt in cruce, & rogat tamquam in cælis ſedentem. Videt condemnatum, & regem inuocat dicens: Domine memento mei, cùm veneris in regnum tuum. Crucifixum vides, & regem prædicas: in ligno pendere cernis; & cælorum regem meditaris. O admiranda latronis conuerſio?* Similiter S. Ambroſ. ſerm. 40. *Cernat licet eius hiantia vulnera; ſpectet ipſius ſanguinem profluentem, Deum tamen credit.* Quæritur ergo vnde hominem cruci affixum Dei filium latro crediderit? Reſpondet primò Hieronymus: *Sole fugiente, terrâ commotâ, ſaxiſque diſruptis, & ingruentibus tenebris, vnum latronem cœpiſſe credere, & confiteri Ieſum.* Sed contra eſt, quia ex Euangeliſtis, latronis conuerſio præceſſit ſigna illa Chriſti mortem ſubſequentia; vt terræ motum, templi velum ſciſſum, ſaxaque diſrupta. Reſpondet 2. Vincentius Ferrerius, *latronem conuerſum vmbra Chriſti; cum ſole girante, crucis Chriſti vmbra eum contigit: ſicut Petri Apoſtoli vmbra languentes ſanaſſe legitur.* Act. 5. Sed contra eſt, quia, vt Eccleſia in Paſſionis Miſſa teſtatur, Dominus hora ſexta crucis patibulum aſcendit; à ſexta autem hora tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram iuxta Matth. cap. 27, atque adeo Chriſti Domini vmbra in omnimodis tenebris non diſcernebatur; præſertim, quòd non initio, ſed aliquantò poſt latronis conuerſio fuerit. Reſpondet 3. & benè cum Euthymio Theophylactus: Bonus latro *Cognouit bonitatem Ieſu, eumque verum Regem eſſe ex voce, quam fecit pro crucifixoribus, dicens: Pater remitte eis.* Adeo proprium Dei filij, ſiue naturalis, ſiue adoptiui, eſt iniurias condonare, & inimicos diligere.

Chryſoſt. tom. 5. hom. de cruce, & latrone.

Lucæ 23. 42.

Hieronym. c. 27. in Matth.

Ora nte pro inimicis audito bonus latro Chriſtum cæleſtem Regem eſſe cognouit.

99. Supra Stephanum oraturum pro lapidantibus, Spiritus ſanctus vberiori gratiarum largitate deſcendit: *Cum eſſet Stephanus plenus ſpiritu ſancto*: & paulò poſt eidem ſancto Leuitæ cœli aperti ſunt: *Ecce video cœlos apertos.* Si quæratur cur huiuſmodi gratiæ, & priuilegij genere Stephanus fuerit inſignitus, ratio illa reddi poteſt, nimirùm, vt Stephanus filius Dei, quippe qui inimicos diligebat, declararetur: Nam, vt vox illa æterni Patris de Chriſto facilè crederetur: *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui,* duplex indicium diuinitus datum eſt. Primò Cœli aperti ſunt; ſecundò, ſuper Chriſtum Dominum Spiritu Dei deſcendit. Simile indicium ad Stephanum pro inimicis orantem, vt Dei filium declarandum, datum eſt. Additur prætерea ex Damiano, Stephanum flexis genibus oraſſe humilitatis affectu; ſed ad humilitatem nonnè ſatis erat Stephano ſine querela lapidantium iniurijs ſubiacere? Quæ maior erat tunc temporis humilitatis, ac demiſſionis indigentia? Quia ſcilicet pro inimicis orando, proprium filij Dei munus exercebat; quod quidem cum prometeri ſe Stephanus minimè exiſtimaret, vt id teſtaretur ad terram humillimè ſe demiſit. Petrus Apoſtolus humillimè coram Domino genua poſuit: *Simon Petrus procidit ad genua Ieſu dicens: exi à me, quia homo peccator ſum Domine*; idque non aliam ob cauſam, niſi quia Domini beneficio piſcium multitudinem copioſam ſuis retibus concluſerat: at multò maiori humilitate Domini beneficium agnoſcere Stephanus debuit; quandoquidem pro inimicis orando in retiacula eius peccatores plurimi ceciderunt. Cenſet enim hoc in loco Oecumenius non ſolùm Saulum, ſed plures alios lapidatores hiſce Stephani precibus fidei, ſalutiſque gratiam eſſe conſecutos. Quibus addi poſſunt Maionæ vrbis Iudæi omnes numero 540. hi in eam vrbem illatis ſancti Stephani reliquijs, relicto Iudaiſmo veram fidem ſuſceperunt, vt Seuerus Maionæ Epiſcopus apud Baronium anno 418. teſtatur. Quàm magno charitatis ardore ſanctus Protomartyr efferbuit; quandoquidem multò antea extinctus, adhuc ſuis cineribus, incluſos erga inimicos Iudæos charitatis fouebat igniculos. Quantò

Stephano vberius Sanctus Spiritus gratia communicatur, & Cœli aperiuntur, vt Filius Dei, quia inimicos diligebat, declararetur.

Act. 7.

Matth. 3.

Stephanus humilitatis affectu flexis genibus pro inimicis orauit; eò quòd Dei filij munus ei exercere deceret.

Luc. 5.

Stephani in vrbe Maionam illatis reliquijs Iudæi quingenti quadraginta Euangelicam fidem amplectuntur: Stephani cinis Charitatis ignem erga infenſos Iudæos retinere viſus eſt.

Vindicta, quæ maledictæ terræ affectus eſt, è terra, non è Cœlo clamatur. Gen. 4.

melius muti illi *cineres*, vt iniuriæ condonarentur, efflagitabant; quàm ſanguis Abel vindictam à Deo expoſcebat; *Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra.* Non ſine myſterio vindictæ clamor de terra dicitur prouenire; de cœlo enim, vt condonentur iniuriæ, à ſanctis expetitur. Ideo ait Ambroſius: *Benè vox ſanguinis fratris tui clamat de terra; & ſi frater parcit, terra non parcit; ſi frater parcit, terra condemnat. Miſericordia tua Domine, plena eſt terra*, dicitur Pſalm. 118. 64. Deus miſericordia terram replet; vltores verò ſæuitie, & cædibus.

Ethnicorum teſtimonia de Diuinitatis manſuetudine. Æneid. 1.

100. Adeo verum eſt, vindictam terrenum affectum ſapere, vt ipſis Ethnicis admirationi fuerit, ſi ad vlciſcendas iniurias implacabilis iracundia in cœlo fuiſſe diceretur: *Tantæ ne animis cœleſtibus iræ: Dij immortales*, inquit Seneca, *nec volunt obeſſe, nec poſſunt: natura enim illis mitis, & placida eſt; tam longè remota ab aliena iniuria, quàm à ſua. Dæmones itaque, & ignari veritatis, illis imputant ſæuitiam maris, immodicos imbres, pertinaciam hyemis. Nihil horum in noſtram iniuriam fit; immo contra, nihil non ad ſalutem.* Similiter Stoïci, alijque iræ perturbationem ad vlciſcendam iniuriam à ſuis Dijs remouerunt, teſte Lactantio: *Exiſtimantur Stoïci, & alij nonnulli aliquantò melius de Diuinitate ſenſiſſe, qui aiunt, gratiam in Deo eſſe, iram non eſſe. Fauorabilis, & popularis oratio, non cadere in Deum hanc animi puſillitatem; vt ab vllo ſe læſum putet, qui lædi non poteſt; vt quieta illa, & ſancta maieſtas concitetur, perturbetur, inſaniat; quod eſt terrenæ fragilitatis.*

De Ira Dei, c. 5.

Vindicta puſillitas eſt.

Quod ſi hominem, qui modo ſit ſapiens, & grauis, ira non deceat; ſi quidem cum in animum cuiuſdam incidit, veluti ſæua tempeſtas tantos excitat fluctus, vt ſtatum mentis immutet; oculi ardeſcant, os tremat, lingua titubet, dentes concrepent; alternis vultum maculet, nunc ſuffuſus rubor, nunc pallor albeſcens: quantò magis Deum non deceat tam fœda mutatio? Et ſi homo, qui habet imperium, & poteſtatem, latè noceat per iram, ſanguinem fundat, vrbes ſubuertat, populos deleat, prouincias ad ſolitudinem redigat; quantò magis Deum, qui habeat totius generis humani, & ipſius mundi poteſtatem, perditurum fuiſſe vniuerſa credibile ſit, ſi iraſceretur? Abeſſe igitur ab eo tam magnum, tam pernicioſum malum oportere: Qui ergo Dei filij eſſe cupiunt, diuini Patris, iræ, & vindictæ affectum coërcendo, imitatores ſe oſtendant. Deus ab Apoſt. ad Philipp. 4. dicitur *Deus pacis*: ergo vt Dei filij ſimus, non diſcordiæ, ſed pacis amantes eſſe debemus. Ideo *Pacifici filij Dei vocabuntur*, vt Matth. 5. Dominus dixit: Ita tamen pacifici ſimus; vt non ſolùm in ijs, quæ ad alios, ſed etiam quæ ad nos pertinent, diſſenſionem pacis inimicam remouere ſemper conemur. *Sunt qui ſi viderint quempiam vel leuiter ſcandalizatum, valdè ſolliciti ſunt, quomodo eum in pacem reducere poſſint; & viderentur pacifici; niſi quòd eorum commotio, ſi fortè contra eos quidquam dictum, factumque fuerit, tardiùs vniuerſis, difficiliuſque poterit ſedari*; ait Bernardus ſerm. 4. de Aduentu.

Pacis quidam amantes ſunt, ſed non cum ipſi læduntur

Lactantius ſupra.

Iraſci eſt ſultitium, & inſaniam

Lib. 1. contra gentes.

101. Qui aliquando læſi difficillimè ſedari poſſunt, & hinc generoſos ſe prædicant, audiant à Lactantio hanc mentis perturbationem animi puſillitatem appellari. Præterea exprobrandi Ethnicis falſam ipſorum fidem ex Deorum ira præclarè occaſionem deſumit Arnobius. *O magni cultores, atque antiſtites numinum, cur iraſci populis Chriſtianis auguſtiſſimos illos aſſeueratis Deos? Ita non aduertitis, non videtis affectus, quàm turpes, quàm indecoras numinibus tribuatis infamias? Quid eſt enim aliud iraſci, quàm inſanire, quàm furere, quàm in vltionis libidinem ferri, & in alterius doloris crucem efferati pectoris alienatione bacchari? Hoc ergo Dij magni norunt, perpetiuntur, & ſentiunt, quod feræ, quod belluæ, quod mortifera continent venenato in dente nutrices? Quid ergo ſequitur neceſſariò, niſi vt ex eorum luminibus ſcintillæ emicent, flammæ æſtuent, anhelum pectus ſpiritum iaciat ex ore, ex verbis ardentibus labiorum ſiccitas inalbeſcat?*

102. Falſiſſimâ hâc de Deo Ethnicorum opinione reiectâ, ſanctæ, & Chriſtianæ Eccleſiæ teſtimonio docemur Dei proprium eſſe non vlciſci, non iraſci, ſed potius *miſereri ſemper, & parcere.* Quam cœleſtis Patris proprietatem Dei filij imitari omninò debenr. Quæritur à ſacris Interpretibus, cur dictum fuerit à Domino Moyſi: *Ecce conſtitui te Deum Pharaonis.* Ratio prima ex Ruperto eſt Moyſis humilitas dicentis: *Quis ſum ego, vt vadam ad Pharaonem, & educam filios Iſraël de Ægypto? Quoniam*, inquit Deus apud Rupertum, *tu miniſſimus virorum cum Pharaone dimicare indignum te ducis, teque deprimis; ecce ego ſubſtollam te, faciamque te Deum Pharaonis, vt imperes ægnis, &c.* Secunda ratio Philonis eſt, vt Moyſes per allata verba Dei amicus declararetur: *Cum amicorum*, inquit, *omnia ſint communia, Deus poteſtatem, & opes ſuas cum ſanctis communicat.* Tertia ratio deſumi poteſt ex Apoſt. ad Hebr. 11. *Moyſes negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, maiores diuitias æſtimans theſauro Ægyptiorum improperium Chriſti.* Deſpexit igitur Moyſes regiæ ſtirpis mendacem gloriam: qui autem inanem gloriam deſpicit, is quodammodo Deus efficitur teſte Chryſoſt. hom. 2. in epiſt. ad Titum. *Quoties*, inquit, *difficile exiſtimas contemnere gloriam, ita tecum omninò verſa; ſi hæc deſpexero, Deo ſimilis efficiar.* Quare contemnens inanem gloriam Moyſes, cum Pharaonis nepotem ſe eſſe negaſſet, Pharaonis Deus conſtitutus eſt: in eaque ipſa Ægypto, cuius pompas deſpexerat, prodigia talia effecit, vt ab Ægyptijs deinde Deus exiſtimatus fuerit, & Mercurius appellatus, iuxta Cyrillum lib. 1. contra Iulianum, & Euſebium lib. 9. de præpar. Quarta ratio ad rem noſtram eſt, quia Moyſes ad Pharaonem miſſus, pluries Pharaoni iniurias condonare debebat; cumque à Pharaone toties promiſſa non ſeruante ad vindictam prouocaretur, ei tamen debebat ignoſcere; propterea Pharaonis Deus conſtitutus eſt, vt Pharaoni veluti Deus ignoſcere diſceret. Adeò Dei proprium eſt peccantium delicta tolerare, illiſque parcere. Quam ob cauſam in vitis Patrum ſententia 107. Sanctus Macarius ſuorum ſubditorum Deus eſt appellatus: *Dicebant de Abbate Macario majore, quia ſicut Deus protegit totum mundum, & portat peccata omnium; ita & ille quaſi quidam Deus terrenus fuit in fratribus, operiens delicta illorum, & ea, quæ videbat, vel audiebat, quaſi non videns, & non audiens.*

Moſes Pharaonis Deus conſtitutus ob quadruplicem rationem, & præcipuè, quòd ſæpius Pharaoni parcere debebat.

Exod. 7.

Exod. 3.

Lib. 1 de vita Moyſis.

Moſes Mercurius ab Ægyptijs appellatus.

103. De S. Paulo Act. 28. dicitur in Melita inſula: *Vipera cùm proceſſiſſet, inuaſit manum eius: & ille excutiens beſtiam in ignem, nihil mali paſſus eſt. At barbari exiſtimabant eum in tumorem conuertendum, & ſubitò caſurum, & mori. Diu autem illis expectantibus, & videntibus nihil mali in eo fieri; conuertentes ſe dicebant, eum eſſe Deum*; Vbi benè Iacobus Gretſerus lib. 4. de cruce cap. 14. ait: *Si*

Maledicam linguam pacatè perferens ſimilis eſt Apoſtolo Paulo, à ſe illæſo viperam excutienti.

quando à lingua viperea mordearis; neque tamen in tumorem, vel furorem conuertaris, excuſſa beſtia in ignem diuinæ charitatis; in admirationem vel ipſos barbaros virtutis hoſtes, & oſores rapies: & illi ipſi, qui initio fortaſſis putabant te vt malefactorem mordacis linguæ ictus non iniuria experiri, mutata ſententia, te maiorem cæteris mortalibus prædicabunt. Gregorius Nyſſenus in illa orationis Dominicæ verba: *Dimitte nobis, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*, aſſerit nihil eſſe, in quo tantùm Deo homo aſſimilatur, quàm in iniurijs condonandis. Ideo benè B. Aelredus in Speculo charitatis cap. 7. pronunciauit: *Quid diuinæ tranquillitati tam proximum, quàm illatis contumelijs non mouere; nullo ſupplicio, nullaue perſecutione terreri, vnam mentis, & in proſperis, in aduerſis habere conſtantiam; inimicum, & amicum eodem oculo intueri?*

Vlciſcens diabolo ſimilis eſt, & temporarius dæmon dicitur, ignoſcentes Deo ſimillamus.

Porrò, ſicut ignoſcere, Deo hominem ſimilem reddit; ita è contrario iniurias vlciſci, ſimilem diabolo reddit. Quare benè S. Chryſoſtomus hom. 47. in Ioan. iratum hominem, qui ad vindictam exardeſcat, *temporarium dæmonem* appellat; eò quòd durante ira, & vltionis affectu, diabolo omnino ſimilis reddatur: quòd ſi huiuſmodi prauus affectus in vitæ finem perſeueret; ex temporario æternus veluti dæmon vltor euadet.

Chriſtus ſe vt verum Dei filium ſurrexiſſe probaturus, Petro prius, qui eum offenderat, quàm alijs diſcipulis apparuit.

Chriſtus Dominus reſurgens, vt ea Euangelio colligit S. Auguſtinus l. 3. de conſenſu Euangeliſtarum, antequam diſcipulis alijs, & Apoſtolis appareret, Petro Apoſtolo apparuit; idque ad probandum, quòd vt verus Dei filius à morte ad vitam ſurrexiſſet; & propterea Petrum, qui ter eum negauerat, præ cæteris inuiſere vellet: qui enim Dei filius eſt, iniuriæ immemorem ſe exhibere debet; & in eum, qui iniuriam intulerit, ſe præſtare beneficum.

104. Prætcrea ad comprobandum iuſtos repellentes à ſe vltionis affectum, ipſoſque inimicos diligentes, Dei filios declarari, dicitur ad Rom. 8. *Quicumque ſpiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei.* Spiritus autem Dei ad inimicis ignoſcendum animum impellit: nam Lucæ 9. cùm Samaritani Dominum recipere recuſaſſent, ad vlciſcendam iniuriam Iacobus, & Ioannes dixerunt: *Domine, vis dicimus, vt ignis deſcendat de cœlo, & conſumat illos? & conuerſus increpauit illos dicens: Neſcitis cuius ſpiritus eſtis.* Quaſi diceret: Cùm acceptam iniuriam vlciſci vultis, ignorare videmini Dei ſpiritum, quem profiteri debetis tamquam mei diſcipuli: Ex diuino enim ſpiritu iniuriam inferentibus ignoſcere debemus. Propterea Act. 7. Cùm Stephanus inimicis lapidantibus ignoſceret, ac pro ijs veniaè oraret; antecedenter plenus ſancto Dei ſpiritu dicitur, Spiritu ſcilicet ſancto impellente ad condonandas iniurias. Porrò Lucæ 9. vbi legitur: *Neſcitis cuius ſpiritus eſtis*, Antiochus Abbas hom. 71. legit: *Neſcitis cuius Patris eſtis.* Qui enim Deum vt patrem agnoſcit; hic vt ſibi proprium, & hæreditarium habere debet, iniurias condonare.

Inimico ignoſcendi exemplum eximiũ S. Ioannis Gualberti.

Tom. 1. Sinua. Vit. Patrum.

S. Ioannes Gualbertus in conſanguinei ſui homicidam incidens, ei veniam petenti vitam condonauit: paulò poſt cùm Templum ingreſſus coram Crucifixo oraret, Chriſtus è cruce pendens, ei caput inclinauit, ſcilicet vt Gualbertum, tamquam Dei filium ſalutaret. Cùm enim in Caluariæ monte Dominus, *inclinato capite emiſit ſpiritum*, Ioan. 19. piè contemplantes aſſerunt, caput Dominum inclinaſſe, vt extremum intuitum in matrem dirigeret. Non diſſimiliter in Gualbertum caput Dominus inclinauit; vt in eum, qui iniuriam condonauerat, tamquam in Dei filium oculos intenderet. Si, vt Auguſtinus ait tract. de Virgin. in cruce Dominus *caput habet inclinatum ad oſculandum*; Oſculum Domini à Gualberto petijt, tacito alloquio Patriarchæ Iſaac verba repetens: *Da mihi oſculum, fili mi.* Si iuxtà Beatum Laurentium Iuſtinianum lib. de triumphali agone cap. 20. *Dum paſſionum ludibria, & mortis ſupplicia pro hominibus pertulit Mediator, caput liquefecit ad miſericordiam, flexit ad gratiam, inclinauit ad indulgentiam.* Ad hæc omnia Gualberto exhibenda caput Dominum inclinaſſe, dicendum eſt.

Luca 17.

105. Ad dæmones è corporibus obſeſſos ejiciendos, Chriſtus Dominus, illos increpaſſe in Euangelio pluries legitur. Matth. 17. *Increpauit illum Ieſus, & exijt ab eo dæmonium.* Luc 4. *In Synagoga erat homo habens dæmonium, & increpauit illum Ieſus dicens: Obmuteſce, & exi ab eo.* Et paulò poſt, *Exibant dæmonia à multis clamantia, & increpans non ſinebat ea loqui.* Luc 9. *Increpauit Ieſus ſpiritum immundum, & ſanauit puerum.* Eodem autem vehementi obiurgationis genere vſus eſt contra Iacobum, & Ioannem vindictam flagitantes: *Conuerſus increpauit illos*, vt ſignificaret iniuriarum vltionem, Diaboli, non Dei ſpiritu exoptari. Sicut enim Dei filij ſunt, qui iniurias condonant; ita ijs, qui vindictæ affectu trahuntur, benè dici poteſt: *Deſideria patris veſtri vultis facere: vos ex patre diabolo eſtis*, Ioan. 8.

Vltores contra, & contra dæmones [illegible] increpandi genere vſus eſt Chriſtus.

Lucæ 9.

106. Ad quod confirmandum iracundia ex communi Phyſicorum ſententia ſanguis accenſus circa cor eſſe dicitur. Porrò Tob. 6. vt ſupra etiam diximus, piſcis cuiuſdam cor incenſum dicitur; *extricare omne genus dæmoniorum, ſiue à viro, ſiue à muliere; ita vt vltra non accedat ad eos.* Contra verò humanum cor ira ad vindictam incenſum, diabolum ad ſe vocat, eique ſe tradit. 1. Regum 18. Hoc expertus eſt Saul, qui cum Hebræarum puellarum teſtimonio poſthabitus eſſet Dauidi, *percuſſit Saul mille, & Dauid decem millia*; cumque hanc ſuæ æſtimationis iniuriam Dauidis morte vlciſci meditaretur; ſtatim aduenienti diabolo aditum reſerauit. Teſtatur hoc Sanctus Baſilius Seleucienſis orat. 16. *Saul cùm in talibus eſſet, & cædem Dauidis moliretur; dæmoni repentinum fit ipſe domicilium, morum peruerſitati dæmonem ad opus vocante.*

Cor vltionem machinans dæmonem ad ſe vocat, eiuſque fit domicilium.

107. Cùm ab Apoſtolo dicitur ad Romanos 3. *Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei*, ex communi interpretum ſententia, gloria pro peccatorum remiſſione ponitur; ita vt inimicis peccatoribus condonare iniurias, ſuam eſſe gloriam exiſtimet Deus. Quare Ioan. 1. cùm de Redemptore dicitur: *Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre.* Inter cæteras interpretationes gloria ibi pro facilitate remittendi: illatas iniurias accipi poteſt; ita vt hac ignoſcendi clementia, & peccantium inimicorum dilectione, præcipuè Chriſtus Dominus ſe Dei filium eſſe comprobauit. Propterea diuinam erga nos peccatores indulgentiam grato animo agnoſcentes, Eccleſiæ verbis dicimus: *Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam.*

Vltionem non proſequi, ſed ignoſcere, non ignominia, ſed gloria eſt exiſtimanda.

108. Duplex aduentus Chriſti Domini ex ſacris litteris habetur; alter Redemptoris, alter Iudicis; ille à fidelibus celebratur, vt præteritus; iſte expectatur vt futurus. In primo aduentu Dominus vocatur filius Dei. Lucæ 1. Gabrielis teſtimonio Beatæ Virgini dicitur: *Hic erit magnus, & filius Altiſſimi vocabitur: quod naſcetur ex te ſanctum vocabitur Filius Dei.* E contrario in ſecundo aduentu dicitur filius hominis Luc. 21. *Tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum poteſtate ma-*

Chriſtus in 1º aduentu Dei filius, in 2. filius hominis appellatur: quòd in primo aduentu patere, in ſecundo punire debeat.

gna, & maieſtate. Huius diſcriminis ſi ratio quæratur, illa reddi poteſt; quia nimirum in primo aduentu erga peccatores, ſuoſque inimicos miſericordiam, & dilectionem oſtendit; de hoc enim aduentu Apoſtolus ait ad Tit. 3. *Apparuit benignitas, & humanitas Saluatoris noſtri Dei*: ac propterea diligendo inimicos ſe filium Dei vocari voluit: contra verò in ſecundo aduentu vindictam ſumpturus de inimicis, eoſque nulla parcendi ſpe in æternos cruciatus damnaturus, ſe non Dei filium, ſed filium hominis vult vocari. Cùm à tot ſanctis Patriarchis Dominus ſecundùm humanam naturam originem duxerit; quæritur, cur in ſacris litteris præcipuè, & frequentius ſe Dauidis filium Dominus appellari voluit, cumque ſecundùm carnem Domini genealogia à Sancto Euangeliſta Matthæo texeretur, antequam aliorum nomina recenſerentur, Dauidis filius nominatur? Benè reſpondet Stephanus Paris in Chriſtiani inſtitutione, quia Dauid *non reddidit retribuentibus ſibi mala*: & Sauli ſæuiſſimo perſecutori, quem iuſtè occidere poterat, pepercit. Quare diligentes inimicos, non ſolùm Dei filij, ſed etiam Patris nomine Deus honorare dignatur.

Chriſtus ſpeciatim Dauidis filius vocari voluit, quia Dauid inimicis ignouit.

Pſal. 7. 5.

109. Poſt natum Redemptorem ab Angelo Ioſepho dicitur Matth. 2. *Accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Ægyptum.* Cum autem ab Ægypto reuocaretur, dicitur à Deo Patre per Prophetam: *Ex Ægypto vocaui filium meum*, ſcilicet poſt toleratam Herodis perſecutionem Chriſtus Dominus Dei filius appellatur: vt ſignificetur Dei filij nomen ſpeciali titulo meruiſſe Redemptorem, eo quòd cum Herodis impietatem eiuſdem morte vlciſci poſſet, vindicta omiſſa maluit longiori exilio, quàm inimici exitio ſuæ ſaluti conſulere. Quòd ſi quæratur, cur ignoſcentes inimicis Dei filios ſe demonſtrent, illa reddi ratio poteſt; quia Dei filio peculiariter Diuina ſapientia tribui ſolet: & ſicut iram temperare, iniuriaſque condonare diuinam ſapientiam indicat; ita iniurias vlciſci inſipientiæ eſt argumentum. Quare Paulus 2. ad Cor. cap. 11. ait: *Libenter ſuffertis inſipientes, cùm ſitis ipſi ſapientes: ſuſtinetis enim, ſi quis vos in ſeruitutem redigit: ſi quis deuorat; ſi quis accipit; ſi quis extollitur; ſi quis in faciem vos cædit.* Sed præter Pauli teſtimonium ad id probandum ita liceat Chriſtianæ fidei lumine philoſophari. Si quis non ex propria iniuria, ſed ex conſanguinei cæde ad vltionem inciretur, ad talis vltionis inſipientiam noſcendam hoc ſibi dilemma proponat. Vel mortuus conſanguineus in loco ſalutis, vel in damnationis eſt loco. Si non modo in ſalutis, ſed beatitudinis loco eſt, nihil ingratius ei præſtare poteris, quàm vindictam exercere; eam enim ex charitate perfecta ſummopere abominatur, ob tui, proximique damnum. Quod ſi nondum in cœlum receptus, adhuc in Purgatorio detinetur, vt inde eum liberes, non vindicta, ſed condonatæ iniuriæ oblatione impetrare debes. Ruſus, ſi ſublatus conſanguineus damnationis pœnas ſubijt; cum pro eo vltionem appetis, eius cruciatus auges, eò quod rixando vetitæ vindictæ tibi occaſionem dederit. Præterea ſi ad inimicum, cui vindicta paratur, dilemma conuertamus; Is, cui vindictæ ſpiritu aliquis eſt infenſus, vel prædeſtinatus, vel præſcitus eſt. Si prædeſtinatus; pudeat, quem Deus ab æterno ita dilexit, vt ad cœleſte regnum elegerit, odio perſequi. Quòd ſi ſperas cum electis cœleſtis regni hæreditatem conſequi; *plerumque cum tibi videris odiſſe inimicum, fratrem odiſti, & neſcis*, ait Auguſt. Pſalm. 54. Contra verò, ſi inimicus (quòd facilius quiſpiam credat) præſcitus eſt, & ad æterna incendia damnandus, quamuis is plurium ſcelerum ſit reus: *Non hoc conſidera, ſed cogita, quod non multò poſt accipiet corpus inconſumptibile, quod poterit continuam, & æternam pœnam ferre*, ait Chryſoſt. hom. 27. in Gen. Et hinc commiſerationis potius, quàm vindictæ incentiuum erit: Certò enim exiſtimare debemus, vt idem Chryſoſtomus ait: *Non eum, qui patitur iniuriam, ſed qui facit, lacrymis, & lamentis eſſe dignum. Iniuria affectus, in mentem veniat, quod illi ſupplicium maneat: & non modo nulla in proximum ira fereris, ſed deplorabis vicem eius*, ait idem Chryſoſtom. hom. 47. in Iuannem. Sed ſi ad id, quod in altera vita futurum eſt, tamquam ad aliquid remotum mentis aciem quis intendere nolit; etiam quoad præſentem vitam non diſſimilis conſideratio eſſe poteſt. Is, quem ad vltionem perſequimur, vel præſenti hoc tempore Deo amicus eſt, vel inimicus; ſi Deo inimicus eſt, cum ſub diaboli poteſtate ſit, adeo miſer eſt, vt potiùs commiſerationem, quàm vltionem debeat excitare. Audiamus Chryſoſtomum hom. 2. in Paraſceue: *Cum quis te perſequitur, non ipſum, ſed dæmonem inſtigantem conſidera; & erga illum iram ſeda; & miſerere, quod ita à diabolo irritetur. Quare qui maledicit, inſectatur, furit, non ipſe maledictis, ſed lacrymis eſt proſequendus.* Similiter Auguſtinus, *Phrenetici ſunt, qui à contrario ſpiritu poſſidentur, vt nos perſequantur: & maiorem perſecutionem à diabolo patiuntur.* Præterea ſtultum eſt, ſi inimicum, quem certò ſcimus ab immaniſſimo tyranno diabolo ſæuiſſimè exagitari, velimus nos etiam perſequi; idque vitæ, animæque noſtræ iactura. Huiuſmodi ſanè vltoribus Ethnicus ille dicere poſſet: *Exerces pretioſa odia, & conſtantia magnò. Tuum corpus premis iniquitas, illius animum putrefacit iniquitas*, ait Auguſt. in Pſalm. 36. *Caue ergo ne per vindictæ affectum in eamdem putredinem incidas.* Benè etiam Chryſoſtomus hom. 8. in epiſt. ad Rom. ait: *Te læſit inimicus; at illum vulnerauit diabolus: ne igitur, & tu propterea ferias, ne & tu vulnereris.* Alioquin de inimico cogeris dicere verbis Iob 16. 15. *Concidit me vulnere ſuper vulnus*: altero ſcilicet ipſius inimici, altero longè grauiore diaboli. Subdit citatus Auguſtinus de vltoribus loquens: *Deſipiunt, contra ſe ſæuiunt, inſaniunt, non ſe vident tamquam ſi vellet aliquis per corpus ſuum ferrum trajicere, vt concideret tunicam alterius.*

Chriſtus ex Ægypto reuocatus expreſſè Dei filius appellatur; quod Herodis perſecutionem non vlciſci, ſed patienter declinare voluerit.

Oſeæ 11.

Vltoris ſtultitia aperto dilemmate conuincitur, hic, & n. 110. 111. 112.

Inimicus iniuriam inferens miſeratione potius, quàm vltione dignus.

Chryſoſt. tom. 1. hom. de Dauide, & Saule.

Tom. 2. Biblioth. PP.

Hom. 59 de tempore.

Ouid. in epiſt.

110. Contra verò, ſi is, quem vt inimicum habemus, Deo amicus eſt; non ſolùm impium, ſed etiam ſtultum eſt Dei amicum ad vltionem inſectari: humanum enim odium contra Dei adiutorium præualere poſſe quis credat? Geneſ. 31. Labanus gentilis, cum iratus generum Iacob perſequeretur; ita tandem eum eſt allocutus: *Nunc quidem valet manus mea reddere tibi malum; ſed Deus patris veſtri heri dixit mihi: Caue ne loquaris contra Iacob quidquam durius.* Labanus igitur Iacob genero irato pepercit, cùm eum ſub Dei adiutorio eſſe cognoſceret. Vbi Chryſoſtomus ait: *Vide quomodo preceptum Dei magnum illius calorem repreſſit, & furorem refrenauit. Qui tanto impetu comprehendere Iacob, & pœnam fuga de eo ſumere volebat; non ſolùm nihil aſperum, & durum aduerſus eum loquitur; ſed ſicut pater filium compellat. Vide quanta mutatio; vide quomodo is, qui vt beſtia inſaniebat, ouium imitatur manſuetudinem.* Similiter, cùm propter Abrahæ teſtimonium dicentis Saram ſibi ſororem eſſe, & tacentis eſſe vxorem, Pharao Ægypti Rex inſcius in eum er-

Hom. 58. in Gen.

Gen. 12.

rorem incidiſſet, vt ſibi Saram in coniugem acciperet: proprer quod, vt ibi dicitur: *Flagellauit Dominus Pharaonem, & domum eius:* poterat iure Rex in Abrahamum iraſci, ab eoque pœnas exigere: *Conſentaneum*, inquit Chryſoſtomus, *erat, vt in maiorem furorem inductus, quaſi deceptorem iuſtum puniuiſſet, & extremis affeciſſet ſupplicijs* Nihilominus à vindicta Rex abſtinuit; immò teſte Ioſepho, multa pecunia donatum Abrahamum liberum dimiſit, cum eum Dei amicum eſſe nouiſſet: *Vipera, cùm in manum Apoſtoli dentes iniecißet; & nullam peccati in ea mollitiem, & laxitatem inueniſſet; ſtatim reſiluit, & in ignem ſe proiecit; quaſi pœnam à ſe exegerit, quòd nihil ad ſe pertinens corpus inuaſiſſet*, ait Oecumenius Act. 28. Similiter quamuis vipereo vltionis affectu quis in proximum incitetur; vindictam cohibere debet, ne in Dei amicum inuehatur; niſi vipera peior eſſe velit.

Hom. 32. in Gen.

Vltor vipera peior.

111. Imperante Tiberio, damnatus fuit quidam, quòd ſeruum argenteam Cæſaris imaginem geſtantem cæcidiſſet. At quo pacto impunis abibit, qui Dei amicum, non argento, ſed diuinæ gratiæ lumine expreſſam Dei imaginem geſtantem exagitat? *Signatum eſt*, inquiunt iuſti, *ſuper nos lumen vultus tui Domine.* Quod de ſanctificante gratia, quæ diuinæ naturæ participatio eſt, intelligit Auguſtinus, & alij.

Verberans ſeruum geſtantem Cæſaris imaginem capite damnatur: multò magis iniurius erga hominem Dei imaginem eſt damnabilis.

Pſal. 4.

112. Rurſus inſipientiæ itidem indicium eſt contra proximum iniuriam inferentem ad vindictam iraſci. Si enim pedes malè incedendo cauſa forent, vt caput prolabente corpore læderetur; ſtultum profectò eſſet manibus contra pedes iracundia commoueri: ſunt enim pedes, & caput eiuſdem corporis membra; ipſaque in pedes vltio, recideret contra caput. Similiter proximus quilibet quamuis iniurioſus, vt eiuſdem corporis membrum reſpici debet: *Debemus* inquit B. Antiochus, *alienis indoleſcere malis, nec grauatim mutuas donare offenſas; ſumus enim vnum corpus, & alteri aliorum membra.* Et clarius hom 58. *Si pes fortaſſe illiſit, aut labatur, num inſultabit manus? ſanè res hæc aliter ſe habet; nam olei infuſione, aut cataplaſmate pedi medetur, ſi quidem vnum corpus ſumus.* Huic B. Antiochi ſententiæ Epicteti Ethnici Philoſophi ſententia conſonat in Enchiridio cap. 65. *Vnaquaque res duas habet anſas: vnam tolerabilem, alteram intolerabilem. Si frater iniuriam fecerit, non ea prehende quà facit iniuriam; ea enim eius anſa non eſt tolerabilis. Sed illinc potius, eſſe fratrem, eſſe vnà educatum. Sic prehendes eum, quà eſt tolerabilis.*

Homil. 71. Biblioth. Patrum.

113. Denique quoad loquendi modum in allatis verbis Tautologia eſſe videtur: *Vt ſitis filij Patris veſtri.* Filios enim non alterius, quàm patris ſui filius eſſe poteſt. Maldonatus reſpondet ex Hebraiſmo, illum, qui alteri ſimilis eſt, eiuſdem filium dici Quare idem eſt: *Vt ſitis filij patris veſtri*, ac dicere, vt ſitis ſimiles patris veſtri. Similiter Marci 3. Iacobus, & Ioannes *filij tonitrui*, ideſt tonitrui ſimiles dicti ſunt.

[illegible], quæ in [illegible] eſt, [illegible].

114. Reſpondendum 2. videtur: cùm homo ſecundùm duplicem vitam, naturæ ſcilicet, & gratiæ generetur, duos habere patres, naturalem, & cœleſtem. Sententia igitur Redemptoris eſt: *Diligite inimicos veſtros*, vt inimicorum dilectione potius cœleſtis Patris, quàm hominis filios vos eſſe monſtretis. Sicut enim vindictæ appetitus ab humana generatione originali labe maculata nobis communicatur: ita inimicorum dilectio per gratiam à cœleſti generatione transfunditur.

Vt ſitis filij Patris veſtri in his verbis tautologia non eſt.

115. Quòd ſi iniurias condonantes Deo ſimiles, Deique filij redduntur; vltores quibus ſimiles erunt? Homines iniurias tolerare neſcij, & ad eas vlciſcendas ſemper parati, veluti generoſos ſe iactant; ſciant tamen ſe vilibus, valdeque timidis animalibus aſſimilari. Dauid Pſal. 62. loquens de quibuſdam, qui iuſto iudicio Dei paſſuri erant ſæuiſſimam ab inclementiſſimis hoſtibus vltionem, ait: *Tradentur in manus gladij, partes vulpium erunt.* Cur crudeliſſimos vltores non potius leones, aut vrſos, quàm vulpes appellat? Ex Aponio l. 4. in Cant. reſpondetur: Quamuis *longa dies homini doceat parere leones*, aliaſque immanes feras: Vulpium tamen hoc eſt proprium, vt numquàm manſueſcant. Propterea implacabilia odia, animique paſſiones ad vlciſcendum ſemper ſtimulantes, omnemque reijcientes manſuetudinem, benè vulpibus comparantur. B. Antiochus: *In anima*, inquit, *tenaci iniuriarum inſidioſa vulpes ſinum ſibi figunt, atque exædificant vmbratile tabernaculum, inque huiuſmodi corde turbulento, tamquam in ſpelæis retruſiſſimis deliteſcunt feræ immanes.* Porrò de ijs, qui iuſtitiæ zelo, non vindictæ ſtudio inimicos ſe perſequi fallaciſſimè aſſeuerant, veriſſimè dici poteſt illud Perſij ſatyr. 5. Aſtutam ſeruant ſub pectore vulpem.

Vltores cur vulpibus ſimiles?

Hom. 112.

116. Sed vt dictis remedia addamus, quibus illatæ iniuriæ tolerentur; & praui auerſionis, & vltionis affectus corrigantur, Chryſoſt. hom. 27. in Geneſ. ait: *Scio quòd graue, & moleſtum videtur, eum, qui in te hoſtiliter affectus eſt, videre, & cum eo ſtare, & loqui.* Sed ad hanc repugnantis naturæ difficultatem ſuperandam, recolamus memoria, quod Romanus Orator ad Octauium aſſeruit: *Nulla remedia, quæ vulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem, quàm quæ ſunt ſalutaria.* Propterea citato loco de iniuriæ condonatione loquens Chryſoſtomus ſubdit: *Hæc animarum noſtrarum medicina eſt; hæc vulnerum noſtrorum pharmacum.* Quæ medicina, quod pharmacum ſi iniucundius, ſi amarius ſenſui videatur, Lactantij monitum audiamus: *Circumliniatur poculum cœleſti melle ſapientiæ, vt poſſint ab imprudentibus amara remedia ſine offenſione potari; dum illiciens prima dulcedo acerbitatem ſaporis aſperi ſub prætextu ſuauitatis occultat. Veluti pueris abſinthia tetra medentes cum dare conantur, prius oras pocula circum contingunt dulci mellis, flauoque liquore.* Mel ergo ad amarum poculum, quo vltionis affectus expellitur, temperandum, ſit diuinum mandatum, quod dulcius *ſuper mel, & fauum* Dauidis teſtimonio Pſalm. 18. dicitur. Inimici, cum propter Deum diliguntur, veluti aureo charitatis poculo *propinant nobis beatitudinem*, vt ait S. Baſilius: idque iuxtà Domini promiſſum Matth. 5. 11. *Beati eſtis, cùm maledixerint vobis, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſus vos mentientes, propter me gaudete, & exultate: quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis.*

Vltionem contra remedium.

Inimici aureo poculo propinant nobis beatitudinem.

Lactant. lib. 5. c. 1. inſtitut.

Lucret. l. & 4.

Baſil q. 176. ex breuioribus.

117. Præterea illatas iniurias patienter tolerabimus; ſi eas non tam ab inimico, quàm à Deo illatas exiſtimemus, ad noſtrum meritum; culparumque noſtrarum ſatisfactionem. Iob cùm ex oculato nuncio benè noſſet à Sabæis, & Chaldæis hoſtibus ſua bona fuiſſe direpta: *Nuncius venit ad Iob, qui diceret: Irruerunt Sabæi, tuleruntque omnia, & pueros percuſſerunt gladio.* Similiter dicitur de Chaldæis: Nihilominus non à prædonibus illis, ſed à Deo Iob ſua bona ſublata cognouit dicens: *Dominus dedit, Dominus abſtulit.* Hoc vſus remedio iniurijs affectus Dauid Pſal. 38. aiebat: *Opprobrium inſipienti dediſti me.* Excuſat

Iob c. 1.

Vltionem contra remedium.

A jurium ob inſipientiam aduerſari; quemadmodum etiam Chriſtus Dominus in cruce pendens æterno Patri dixit: *Pater dimitte illis, non enim ſciunt, quid faciunt.* Subdit deinde Dauid: *Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu feciſti,* ſcilicet, vt in me opprobria iactarentur: ideoque hoc conſiderans meos erga aduerſarios tamquam mutum, & ſurdum nihil reſpondendo me præſtiti. *Propter te ſuſtinui opprobria*, idem Dauid Pſalm. 68. 8. repetijt. Idipſum Dauidem egregiè adimpleſſe legimus 2. Reg. 16. Cum enim eum Semei iniurijs, & lapidibus impeteret: reſpondit: *Sinite illum, vt maledicat: Dominus enim præcepit illi, vt malediceret Dauid.* Dicitur Dominus præcepiſſe, vt malediceret; quia cognoſcens Deus malam Semei voluntatem, eamque permittens, dirigere tamen eamdem decreuit ad Dauidem humiliandum, & corripiendum: diuinum ergo decretum præcepti nomine appellatur. Porrò patienter iniurijs toleratis ſubdit citato Pſalm. 38. Dauid: *Amoue à me plagas tuas.* Non temporalia flagella amoueri S. Propheta poſtulabat; ſed ſpiritualia, nempè mentis excæcationem, cordis duritiem, ſenſum reprobum, æternamque damnationem, vt benè docet Bellarminus: ideo eum Semei ei malediceret, dixit: *Dimitte eum, vt maledicat iuxtà præceptum Domini; ſi fortè reſpiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac hodierna.* Optimum enim medium eſt ad diuinæ largitatis dona impetranda humilis iniuriarum tolerantia. Dices, cur Dauid erga Semei tum alienum ſe à vindicta præſtitiſſet; poſtea ad vindictæ affectum relabens ſub mortem Salomoni præceperit: *Habes apud te Semei, qui maledixit mihi maledictione poſſima: tu noli pati eum eſſe innoxium; deduceſque canos eius cum ſanguine ad inferos?* Reſpondeo id Dauidem præcepiſſe non vindictæ, ſed iuſtitiæ zelo; ne ſcilicet Semei impuniti exemplo alij in reges contumaciter inſurgere auderent.

Luc. 23. 34.
Iniuriarum oblivio ad impetranda Dei beneficia valde efficax.
3. Reg. c. 2.

118. Contra ea, quæ ad repellendum prauum vltionis affectum hactenus diximus, opponitur primò Spiritus ſancti monitum 5. Prou. 9. *Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli.* Alienis, hoc eſt inimicis, qui erga nos alieno ſunt animo, honor datur, ſi impunè ab eis iniuria affici nos ſinamus. Noſtræ etiam vitæ annos crudeli damus; ſi aduerſarium nos crudeliter perſequentem per vltionem non repellendo, ei perpetuò nos cruciandi libertatem relinquimus. Notum eſt etiam illud apud Iſaiam cap. 42. & 48. bis repetitum: *Gloriam meam alteri non dabo.* Reſpondet Gregorius 3. p. paſt. cap. 13. *Qui alieni à nobis ſunt, niſi maligni ſpiritus, qui à cæleſtis ſunt patriæ ſorte ſeparati: Quis verò honor noſter eſt, niſi quia in luteis corporibus conditi, ad conditoris tamen noſtri ſumus imaginem, & ſimilitudinem creati? Vel quis alius crudelis eſt, niſi ille Angelus apoſtata, qui & ſemetipſum pœna mortis ſuperbiendo perculit: & inferre mortem humano generi etiam perditus non pepercit? Honorem ergo ſuum alienis dat, qui ad Dei imaginem, & ſimilitudinem conditus, vita ſua tempora malignorum ſpirituum voluntatibus adminiſtrat. Annos etiam ſuos crudeli tradit, qui ad voluntatem malè dominantis aduerſarij accepta viuendi ſpatia expendit.* Rurſus citata Iſaiæ verba: *Gloriam meam nemini dabo*, non hominis, ſed Dei ſunt: cui ſoli gloria danda eſt. *Regi ſeculorum immortali, & inuiſibili, ſoli Deo honor, & gloria*, ait Apoſtolus ad Tim. cap. 1. Homo autem bona conſcientia contentus, humanæ gloriæ contemptor eſſe debet. Cùm ergo Deus dicat: *Gloriam meam nemini dabo*, quærit Bernardus ſerm. 13. in Cantica: *Quid ergo dabis nobis Domine? Pacem inquis, do vobis, pacem relinquo vobis. Sufficit mihi; grataner ſuſcipio, quod relinquis; & relinquo, quod retines. Sic placet; ſic meâ intereſſe non dubito. Abiuro gloriam prorſus; ne fortè ſi vſurpauero non conceſſum; perdam meritò & oblatum. Pacem volo, pacem deſidero, & nihil amplius. Cui non ſufficit pax, non ſufficis tu: Tibi gloria, tibi Domino, tibi gloria tua maneat illibata. Mecum benè agitur, ſi pacem habuero.* Ad pacem ergo conſequendam, inimicis debemus libenter ignoſcere propter Deum. Et in hoc honor non amittitur, ſed augetur. Primò, quia in condonandis iniurijs ſi quid honoris praua hominum B opinione amittitur, Dei cura eſt noſtra damna cumulatius compenſare: ideoque Dei filij Chriſtianos imitator dicere debet: *Ego non quæro gloriam meam; eſt qui quærat, & iudicet.* 2. quia *præſtantius eſt iniurias æquo animo ferre, quàm hoſtium copias profligare*, vt M. Aurelius Imperator, quamuis Ethnicus pronunciauit. Ideò benè Chryſoſtomus de Dauide, qui à Saulis inimici in ſpelunca latentis cæde abſtinuit, ait: *Egreſſus eſt à ſpelunca tunc temporis magis exultans, quàm cum Goliath deieciſſet, ac barbari caput amputaſſet. Si quidem hoc illi munificentior erat victoria; hæc magnificentiora ſpolia, hæc præda illuſtrior, hoc glorioſius trophæum. Rediit non barbari illius caput geſtans, ſed* C *animi commotionem mortificatam, ſed iram eneruatam. Neque hæc ſpolia repoſuit Ieroſolyma, ſed in cælo, inque ſuperna illa ciuitate. Haudquaquam in choris obuiam veniebant fœminæ, excipientes illum cum laudibus; ſed Angelicus populus è ſublimi applaudebat.* Ad id confirmandum, Ageſilao Lacedæmonum regi, cum quidam dixiſſet: *Regis munus eſſe præmijs amicos, pœnis inimicos afficere*, reſpondit: *Melius dixiſſes: Regis munus eſſe beneficentiâ ex inimicis amicos reddere.* Seneca lib. 1. de Clementia cap. 5. ait: *Magni animi eſt proprium iniurias, atque offenſiones ſemper deſpicere: Muliebre eſt furere in ira. Ferarum verò, nec generoſarum quidem, præmordere, & vrgere proiectos. Elephantes,* D *leoneſque tranſeunt, quæ impulerunt. Ignobilis beſtiæ pertinacia eſt. Non decet regem ſæua, nec inexorabilis ira. Non multum enim ſupra eum eminet, cui ſe iraſcendo exæquat. At ſi das vitam, ſi das dignitatem periclitantibus, & meritis amittere; facit quod nulli, niſi rerum potienti licet. Vita enim etiam ſuperiori eripitur, numquam niſi inferiori datur. Seruare proprium eſt excellentis fortunæ, quæ nunquam magis ſuſpici debet, quàm cum illi contingit idem poſſe, quod Dijs; quorum beneficio in lucem edimur, tam boni, quàm mali.*

Oppoſitio prima ab vltoribus allata ſoluitur.
Iniurias ferre quam hoſtes profligare præſtantius.
Ioan. 14. 27.
Ioan. 8.
Iuli parcens Dauid laudabilior, quam Goliath proſternens. Chryſoſt. hom. 2. de Dauide, & Saule.
Regium eſt beneficentiâ ex inimicis amicos reddere.

119. Opponunt 2. mundani homines illud Apoſt. 9. ad Hebr. 22. *Sine ſanguinis effuſione non fit remiſſio.* Sed nodeat ſancta Dei verba ad prauos animi afE fectus iuſtificandos diſtorquere. Allatæ enim ſententiæ, vt patet ex Leuitico c. 4. ſenſus eſt, in veteri lege per victimarum ſanguinem debuiſſe tolli legalem immunditiem, vel temporalem pœnam ex peccato contractam: Quòd ſi Deus vt ob illatam ſibi iniuriam pœnam remitteret, non hominum, ſed animalium ſanguinem requirebat; quàm iniquè, & peruersè homo infinitè à Deo diſtans, humanum ſanguinem ad illatæ iniuriæ ſatisfactionem exiget?

Oppoſitio ſecunda ab vltoribus allata, ſoluitur.

120. Opponuntur 3. alia ſacrarum litterarum verba, in quibus claræ vindictæ affectus elucere videtur. Huiuſmodi eſt Pſ. 17. 43. *Comminuam eos, vt puluerem ante faciem venti, vt lutum platearum delebo eos*, Et alibi huic ſimilia reperiuntur. Reſpondetur quod ſupra etiam oſtendimus, hunc Rabbi·

Oppoſitio tertia ab vltoribus allata ſoluitur.

norum fuiſſe errorem, vt ad priuati inimici vindictam exercendam teſtimonia deſumerent, in quibus de publicis hoſtibus agitur; in quos inuehi ob publicum bonum, & fidelis populi defenſionem licuit. Dauid igitur cit. Pſalm. de Ammonitis, & Moabitis agit. Sic etiam de publicis hoſtibus ait Pſalm. 43. 9. *In te inimicos noſtros ventilabimus cornu: & in nomine tuo ſpernemus inſurgentes in nos*, ideſt, contra nos, ſeu, vt Hieronymus legit: *Conculcabimus aduerſarios noſtros.* Sic iuxta Auguſtinum, Theodoretum, & Euthymium Pſal. 78. contra Antiochum, alioſque Idololatras reges, qui Dei populum vexauerunt, templumque profanauerunt, ait: *Vltio ſanguinis ſeruorum tuorum, qui effuſus eſt, introeat in conſpectu tuo gemitus compeditorum: redde vicinis noſtris ſeptuplum in ſinu eorum.* Præterea cum citato ſuperius Pſalmo Dauid dixit: *Comminuam illos, vt puluerem ante faciem venti, vt lutum platearum delebo eos*; bonum, non malum inimicis exoptat, iuxta Ambroſ. in Pſalm. 1. ſcilicet, *vt ille, qui comminuitur, vt puluis, non in nihilum diſſipetur, ſed commutetur in melius; vt ex terreno fiat ſpiritalis homo: & vt lutum platearum, ſic deleatur, vt tollatur quicquid aſperum, ac ſordidum videtur, remaneat quicquid purum, & mundum eſt.* Similiter Chryſoſt. in Pſalm. 11. imprecationem illam: *Diſperdat Dominus vniuerſa labia doloſa, & linguam magniloquam*; ait eſſe ſimul imprecationem, & orationem; imprecationem quidem contra dolos, & fraudes; orationem verò pro doloſis; ſcilicet, vt correctis, ſublatiſque dolis reſipiſcant; & diſciplinæ virga ſtultitiam eorum fuget: Adde etiam orationem eſſe, vt innocentes à doloſis calumnijs liberentur: propterea ſubditur: *Propter miſeriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus.*

Oppoſitio quarta ab vltoribus allata ſoluitur.

121. Opponitur 4. Ieremias cap. 20. 12. dicens: *Videam vltionem tuam ex eis.* Reſpondetur hæc, & ſimilia verba à ſanctis viris prolata fuiſſe, non ex odio, & vltionis affectu; ſed ex iuſtitiæ zelo; & ad aliorum, ne ſimiliter peccent, exemplum; & vt ipſimet, in quos vltio cadit, ſe corrigant; & innocentes à malorum oppreſſione liberentur. Sic Dauid Pſalm. 27. ait. *Secundum opera eorum tribue illis; redde retributionem ſuperbis*; & Pſalm. 30. 24. *Retribue abundanter facientibus ſuperbiam. Pſal. 93. 2. Redde retributionem ſuperbis.* Poteſt autem huiuſmodi verba proferre non quilibet, ſed qui ſit *vir ſecundùm cor Dei*, qualis fuiſſe Dauid legitur Act. 13. 22. vel qui Ieremiæ ſanctitatem imitetur, cui Deus dixit: *Antequam exires de vulua, ſanctificaui te.* Apoc. 6. *Animæ Sanctorum Martyrum magno clamore petunt vindictam de interfectoribus ſuis. At iſti Martyres dum hic viuerent non petebant vindictam de perſecutoribus; ſed potius vt eis ignoſceretur: quia dum viuerent, peccare poterant; & periculum erat, ne, ſi vltionem peterent, id facerent ex cupiditate; propterea non petebant. Nunc autem eam petunt intuitu, & amore iuſtitiæ*; ait Beda. An nos ex iuſtitiæ, & diuinæ charitatis zelo, non propriæ vindictæ affectu moueamur, Lydius lapis eſſe poteſt, ſi in nos ipſos Dei offenſas acriter vlciſcamur. Si ſecus, ſedulò caueamus, ne proximo quamuis iniurio malum aliquod exoptemus. *Quæ in te fiunt, cum manſuetudine feras: quæ verò in Dominum ingeruntur, multa cum vehementia vlciſcaris*, ait Chryſoſtomus hom. 4. in Iſaiam. Præterea quomodo ſacræ ſcripturæ imprecationes, quales ſunt ſupra allatæ, interpretandæ ſint, infra dicemus.

Ierem. cap. 1.

Oppoſitio

122. Opponuntur 5. Pſalm. 57. verba: *Lætabitur iuſtus, cùm viderit vindictam.* Similiter Iob 22. 19. de iuſtis, cum peccatorum ſupplicia vident, ait: *Videbunt iuſti, & lætabuntur: innocens ſubſannabit eos.* Quare hunc in locum quid Gregorius dicat, audiamus: *Iuſti cùm hic iniuſtos errare conſpiciunt, de errore pereuntium lætari non poſſunt; ſi enim gaudent erroribus, iuſti non ſunt. Rurſum ſi per inſultationem lætantur, eo quòd tales non ſunt, quales alios eſſe conſpiciunt, omnino ſuperbi ſunt. Vnde & Phariſæus iuſtificationem perdidit, quia publicani meritis gaudendo ſe prætulit dicens: Gratias ago tibi, quia non ſum ſicut cæteri hominum, raptores, iniuſti, adulteri, velut etiam hic Publicanus. Rurſum ſi dicimus, quòd perfecto gaudio exultare iuſti poſſunt de morte prauorum; quale eſt in hoc mundo gaudium de vltione peccantium, in quo adhuc incerta eſt vita iuſtorum? Diſcernamus igitur tempora tremoris, & exultationis. Vident etenim nunc iniuſtos iuſti, & de eorum nequitia tabeſcunt; cumque eos perire conſpiciunt, de ſua quoque vita ſuſpecti fiunt. Quando ergo videbunt iuſti iniquorum interitum, & lætabuntur; niſi cum diſtricto iudici perfecta iam ſecuritate exultationis inhæſerint; cum in illo extremo examine illorum damnationem conſpicient; & de ſe iam quod metuant, non habebunt? Nunc itaque reprobos aſpiciunt, & gemunt, tunc aſpiciunt, & ſubſannant.* Similiter Hieronymus citato Pſalm. *Lætabitur iuſtus, cum viderit vindictam*, ait: *Quando illi damnantur in pœnis, iſti lætantur in premijs.* Sed adhuc in hac vita ante extremum iudicium quomodo hæc iuſtorum lætitia de peccatorum ſupplicio ſit, explicat Gregorius l. 22. mor. cap. 11. dicens: *Euenire plerumque ſolet, vt non amiſſa charitate, & inimici nos ruina lætificet; & rurſum eius gloria ſine inuidia culpa contriſtet: cum & ruente eo quoſdam benè erigi credimus; & proficiente illo, pleroſque iniuſtè opprimi formidamus. Sed ad hæc ſeruanda valdè neceſſarium eſt ſubtiliſſimæ diſcretionis examen; ne cum noſtra odio exequimur, fallamur ſub ſpecie vtilitatis alienæ.* Ante Gregorium docuit etiam Auguſtinus iuxta Dauidem, iuſtos viſa peccatorum vindicta lætari benè poſſe, idque etiam in hac vita: Quod benè confirmari poteſt ex eo, quod cum dixiſſet Dauid: *Lætabitur iuſtus, cùm viderit vindictam*: Subdit: *Manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris.*

quinta ab vltoribus allata ſoluitur.

Gregor. lib. 6. c. 7.

Lucæ 18.

123. Quod Apoc. 1. affirmat Ioannes nos puriſſimo Redemptoris ſanguine fuiſſe mundatos: *Lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo*: id certè mirum eſſe non debet: guttula enim vel minima illius diuini ſanguinis ad multò plurium peccatorum ſordes, eaſque fœdiores abluendas, eſt ſatis. Sed illud multò magis admirandum eſſe videtur, quòd ex fœdiſſimo impiorum ſanguine iuſti mundiores euadant: id autem contingit, cum viſis peccatorum ſupplicijs, eorumque pro merita pœna effuſo ſanguine, ſuos iuſti defectus emendant. Ideo à Dauide dicitur: *Lætabitur iuſtus, cum viderit vindictam; manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris.* Vbi Iſidorus ait: *In peccatorum morientium ſanguine iuſti lauare manus; quia dum eorum pœna conſpicitur, conſpicientis vita mundatur: Cuius enim talis crudelis exitus cernitur, non ſolùm qui viderit, refugit; ſed alios etiam imitatione ipſius, quantò valuerit, exhortatione compeſcit.* Quare ſuæ, & aliorum emendationis vitæ profectus iuſtos mouet, vt viſa peccatorum vltione lætentur. Ideo Auguſtinus tom. 3. ſent. 246. ait: *De beneuolentia eſt, non de malitia, cùm lætatur iuſtus in impios proceſſiſſe vindictam; quia non ei exitium peccatoris placet, quem voluit corrigi: ſed iuſtitia Dei, qua ſcit multos poſſe conuerti.* Hinc Apoſt. 2. ad Cor. 7. dixit.

Sanguine peccatorum abluuntur peccata, quia eorum viſâ pœnâ alij ſe corrigunt.

3. Sent. c. vlt.

Supplicio peccatorum viſo iuſti, triplici ex cauſa lætantur.

Gaudeo, non quia contriſtati eſtis; ſed quia contriſtati eſtis ad pœnitentiam.

124. Motiuum alterum lætandi iuſto datur, quod ipſe culpas, pœnaſque, in quas alij incurrerunt, euaſerit. *Iuſtus non de impiorum damnatione, ſed de ſua liberatione lætatur*, ait Beda. Tertium lætandi motiuum additur ex Bernardo ſerm. 8. in Pſalm. 90. *Lætantur iuſti, non quod velut quadam immanitate crudelitatis in ipſa ſibi vltione complaceant; ſed quòd modus ipſe pulcherrimus diuinæ ordinationis, vltra quàm credi poſſit iuſtitiæ zelatorem, & amatorem æquitatis oblectet.* Similiter Theodoretus in Pſalm. 77. ait: *Gaudebit virtutis ſtudioſus, cùm malitia operari ſupplicij affectum videat; non illudendo illis, ſed proſpiciendo diuinam prouidentiam nolentem deſpicere ab illis iniuria affectos.* Quare Pſalm. 117. cùm à Dauide dicitur contra perſecutores: *In nomine Domini vltus ſum in eos*, iuxtà Richelium ſenſus eſt: *Eatenus vltio hoſtium mihi placuit; quatenus per eam ſui nominis gloriam liberator Deus manifeſtauit.* Quo etiam ſenſu vltio à Ieremia, cap. 11. expetitur: *Videam vltionem tuam ex eis.* Bene ergo monet Gregorius: *Cùm peruerſum quemque Omnipotens percutit, & condolendum eſt miſeriæ pereuntis, & congaudendum iuſtitiæ Iudicis; vt nobis & in luctu ſit pœna morientis proximi; & rurſus in gaudium veniat exhibita æquitas iudicantis Dei: quatenus nec pereunti homini exiſtimamus aduerſarij, nec iudicanti Deo inueniamur ingrati.*

Idem, vt ſupra.

Greg. lib. 21. Moral. c. 11.

125. Opponuntur 6. Frequentes imprecationes, quæ in inimicos in ſacris litteris leguntur: vt Pſalm. 53. 7. *Auerte mala inimicis meis*; ſeu, vt legit Hieronymus. *Redde mala inſidiatoribus meis: & in veritate tua diſperde illos.* Pſalm. 108. *Conſtitue ſuper eum peccatorem, & diabolus ſtet à dextris eius*: ibique aliæ plures, & grauiſſimæ habentur. Ieremiæ 15. 18. *Induc ſuper eos diem afflictionis; & duplici contritione contere eos*, & cap. 18. 21. *Da filios eorum in famem, & deduc eos in manus gladij: fiant vxores eorum abſque liberis, & viduæ; & viri eorum interficiantur morte*, &c. Thr. 1. 22. *Ingrediatur omne malum eorum coram te; & vindemia eos, ſicut vindemiaſti me.* Inter imprecationes autem illa Pſal. 68. 28. ex pluribus ibi poſitis grauiſſima eſt. *Appone iniquitatem ſuper iniquitatem eorum; & non intrent in iuſtitiam tuam: deleantur de libro viuentium; & cum iuſtis non ſcribantur.* Circa huiuſmodi imprecationes, quid Auguſt. tom. 4. l. 1. de ſerm. in monte cap. 21. doceat, audiamus: *Oritur hic ſanè nullo modo diſſimulanda quæſtio, quòd huic præcepto Domini, quo nos hortatur diligere inimicos noſtros, & benefacere his, qui nos oderunt; & orare pro his, qui nos perſequuntur, multa alia Scripturæ partes minus diligenter, & ſobriè conſiderantibus videntur aduerſæ. Quid in prophetis inueniuntur multæ imprecationes aduerſus inimicos, quæ maledictiones putantur. Sed hæc facilè ſoluuntur, quia Propheta per imprecationem quod eſſet futurum cecinit, non optantis voto, ſed ſpiritu præuidentis. Sicut Apoſtolus; cui euerſionem imminere cernebat, dixit: Percutiet te Deus, paries dealbate. Prophetæ maximè ſolent figura imprecantis futura prædicere: ſicut figura præteriti temporis, ea quæ ventura erant, ventura ſæpe cecinerunt. Tale eſt illud Pſalm. 21. 19. Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem.* Auguſtini ſententiæ conſonat Iuſtinus quæſt. 125. ad Orthodoxos: Enunciant autem Sancti viri futura, vt præterita ad certitudinem vaticinij oſtendendam. Ad confirmandum, quòd imprecatio futurum ſignificet, cum Dauid Pſalm. 82. contra Amalecitas, Agarenos, & Aſſyrios hoſtes, veluti imprecando dixiſſet: *Deus meus, pone illos, vt rotam, ſicut ſtipulam ante faciem venti*, &c. ſtatim idem per vaticinium explicat: *Ita perſequeris illos in tempeſtate tua; & in ira tua turbabis eos.* Quod patet etiam citato cap. Ieremiæ 18. vbi, cum dixiſſet: *Da filios eorum in famem*, &c. ſtatim ad vaticinandum, quod futurum erat, tranſit dicens: *Adducet enim ſuper eos latronem repente.* Præterea Pſalm. 53. vbi dicitur: *Auerte mala inimicis meis*; ex Hebræo legitur: *Reuertetur malum inimicis meis.* Contra verò 2. ad Tim. 4. vbi dicitur: *Alexander ærarius multa mala mihi oſtendit; reddet illi Dominus ſecundum opera eius*: Ex Græco legitur *Reddat.* Benè autem Apoſtolus ab iniquo aduerſario ſibi multa mala oſtenſa dixit, non illata: Qui enim Chriſtianæ patientiæ clypeo munitur, aduerſa quidem mala videt, non ea interius ſubit, ab ijſque lædi nullatenus, aut turbari interius poteſt. Quod ſupra docuit Auguſtinus, idem docet in Pſalmi 11. verba: *Diſperdat Dominus vniuerſa labia doloſa.* Idem etiam in Pſal. 108.

Oppoſitio ſexta ab vltoribus allata ſoluitur.

Imprecationes in Sacra Scriptura quomodo intelligendæ.

Act. 23.

Iuſtis oſtendi videntur mala, non inflig.

126. Si quæratur, cur huiuſmodi futura optantis potius verbo, quàm futuro à Prophetis explicata legamus? Reſpondeo, cùm ſancti viri prophetico ſpiritu illuminati futura Dei decreta præuidentes, diuinæ voluntati omninò conformes eſſe cupiant; hinc eſt, vt res futuras, & calamitates peccatoribus immiſſas optantis modo explicent. Hæc ratio colligitur ex Sancto Thoma infra citando: eamdem etiam indicat Auguſtinus in illa Pſalm. 34. verba: *Fiant viæ eorum tenebræ, & lubricum, & Angelus Domini perſequens eos; Hæc eis futura prædixit; non quaſi, vt euenirent, optauit: Quamquam & propheta in ſpiritu Dei ſic ea dicat, quomodo illa Deus facit, certo iudicio, bono, iuſto, ſancto, tranquillo: non perturbatus ira; non amaro zelo; non animo inimicitiarum exercendarum: ſed iuſtitia vitiorum puniendorum: verum tamen prophetia eſt.* Benè autem diſtinguit Anſelmus: *Aliter maledictum profertur iudicio iuſtitiæ; aliter liuore vindictæ. Maledictum iudicio iuſtitiæ profertur, ſicut Abrahæ dicitur Gen. 12. Maledicam maledicentibus tibi: Rurſum, quia maledictum liuore vindictæ promitur, Apoſtolus admonet: Benedicite, & nolite maledicere.* Hieronymus explicans Pſ. 11. verba: *Diſperdat Dominus vniuerſa labia doloſa*, ait: *Numquid maledicendo dicit? Non: quia non eſt mos ſanctorum maledicere, ſed prònunciando, quod futurum eſt, dixit; non optando, ſed prophetando* idem explicans Ieremiæ verba Thr. 1. *Ingrediatur omne malum eorum coram te*, ait: *Quando ſancti viri deprecatorio more contra hoſtes ſuos orant; non voto malitiæ, ſed ſpiritu prophetico hoc, quod eis præſciunt futurum, prædicunt.*

Imprecationes ſanctorum ſunt vaticinia. Hic, & num. 127.

In Epiſt. ad Rom. c. 12.

ad Rom. c. 12.

127. Theodoretus explicans Pſ. 34. vbi plures imprecationes contra aduerſarium Dauid profert; præcipuè illam: *Veniat illi laqueus, quem ignorat; & captio, quam abſcondit, apprehendat eum, & in laqueum cadat in ipſum*, ait; *Moneo eos, qui hæc legerint, ne vllam ex iuſti hominis precibus offenſionem accipiant; ne anſam inimicis obtrectandi hinc accipiant. Sciendum eſt, legis ſtatum, & Euangelicum viuendi modum vatem attingere. Lex ait, vt proximum diligamus, & inimicum odio habeamus.* Hæc Theodoreti ſententia non placet; cùm ſupra oſtenderimus etiam in veteri lege odium in inimicum fuiſſe vetitum. Subdit poſtea, & benè Theodoretus: *B. Dauid non maledicens hæc dixit; verùm vaticinantis more prædixit ea, quæ penitus futura ſunt. Quod autem idem ſecundùm Euangelij legem iniuria afficientes non vltus ſit, audite ipſum dicentem: Si reddidi retribuentibus mihi mala; decidam meritò ab inimicis meis inanis*, &c. *Et non dixit quidem hæc, & non perfecit. Bis enim eum hoſtem captiuum accepiſſet, non modo ipſum*

Theodoreti ſententia improbatur.

Pſal. 7.

1. Reg. 24.

ipſum non occidit; verùm etiam eos, qui interficere volebant, prohibuit, atque in prælio occumbentem fleuit; & eam, qui mortem nunciauit, tanquam gaudentem, & iuueniliter exultantem ſe illum occidiſſe, morte mulctauit. S. Thom. 2. 2. q. 25. a. 6. egregiè ita diſtinguit: *Imprecationes, quæ in Sacra ſcriptura inueniuntur, tripliciter poſſunt intelligi. Vno modo per modum prænunciationis, non per modum optationis; vt ſit ſenſus Pſalm. 9. Conuertantur peccatores in infernum, id eſt conuertentur. Alio modo per modum optationis, vt tamen deſiderium optantis non referatur ad pœnam hominum, ſed ad iuſtitiam punientis, ſecundùm illud Pſalm. 57. Lætabitur iuſtus, cùm viderit vindictam: quia nec ipſe Deus puniens lætatur in perditione impiorum, vt dicitur Sap. 1. ſed in ſua*

Pſal. 10. 8. *iuſtitia: Quia iuſtus Dominus, & iuſtitias dilexit. Tertiò, vt deſiderium referatur ad remotionem culpæ, non ad ipſam pœnam, vt ſcilicet peccata deſtruantur, & homines remaneant.* Iuxta hunc S. Doctoris ſenſum fidelis quiſque à Deo ſperare, & exoptare debet, quod Pſalm. 107. dicitur: *Ipſe ad nihilum deducet inimicos noſtros.* Non ad nihilum vitæ, ſed ad nihilum inimicitiæ, & odij: ita vt non viuere deſinant; ſed animi deſinant auerſionem retinere. Ibidem S. Th. quæſt. 76. art. 1 ait: *Cùm malum dicitur per modum imperantis, vel optantis, eſt aliquid licitum. & illicitum. Si enim aliquis imperet, vel optet malum alterius inquantum eſt malum, quaſi ipſum malum intendens; ſic maledicere erit illicitum Si autem aliquis imperet, vel optet malum alterius ſub ratione boni; ſic erit licitum, nec erit maledictio per ſe loquendo, ſed per accidens: quia principalis intentio dicentis non fertur ad malum, ſed ad bonum. Contingit autem malum aliquid dici imperando, vel optando ſub ratione duplicis boni. Quandoque ſub ratione iuſti, ſicut Propheta in ſcripturis quandoque imprecantur mala peccatoribus, quaſi conformantes voluntatem ſuam diuinæ iuſtitiæ: licèt hæ imprecationes poſſint per modum prænunciationis intelligi. Quandoque dicitur aliquod malum ſub ratione vtilis; cùm aliquis optat aliquem peccatorem pati aliquam ægritudinem, aut aliquod impedimentum, vel vt ipſe melior efficiatur; vel vt ſaltem ab aliorum nocumento ceſſet.* Ideo à Domino peccatoribus expetebat Dauid Pſal. 82. 17. *Imple facies eorum ignominia: & quærent nomen tuum Domine.* Quòd ſi ea his aliqui obdurato corde non reſipiſcant; tunc iuxta tuæ diuinæ iuſtitiæ decretum: *erubeſcant, & conturbentur in ſæculum ſæculi: & confundantur, & pereant.* Circa hæc eadem vide S. Clementem Alexandrinum l. 1. Pædagogi cap. 8. & 9. Origenem hom. 15. in Num. Hieronymum in Iſaiam 10. & S. Thomam in 3. ſent. diſt. 3. art. 1. ad 4.

128. Notandum præterea eſt, quòd B. Iſidorus Peluſiota lib. 3. epiſt. 92. ait: *Illud Pſalm. 68. 28.*

Peccatum pro peccati pœna ſumitur.

Appone iniquitatem ſuper iniquitatem eorum, æquiuocum eſt. Perinde enim eſt, ac ſi diceret: Appone cruciatum ſuper iniquitatem eorum. Quod autem iniquitas, ſeu peccatum per metonymiam pro ipſius peccati pœna, tamquam cauſa pro effectu ſumatur, alibi in Scriptura repetimus: vt Num. 18. *Dixit Dominus ad Aaron: Tu, & filij tui portabitis iniquitatem Sanctuarij: & tu, & filij tui ſimul ſuſtinebitis peccata ſacerdotij veſtri:* id eſt vos debitis pœnis, ſi quod peccabitur in cæremonijs, aut ſi quis externus veſtra negligentia ſe ſacris immiſcuerit, puniemini. Ibidem verſ. 22. *Non accedant vltra filij Iſraël ad tabernaculum, nec committant peccatum mortiferum; ſolis filijs Leui in tabernaculo ſeruientibus, & portantibus peccata populi.* Ex quo patet à Dauide citato Pſalm. non peccatum, quod impium fuiſſet; ſed peccati pœnam

A fuiſſe in proximum exoptatam: niſi malimus dicere eo in loco non deſiderium, ſed vaticinium contineri.

129. Opponitur 7. Leuitici lex cap. 24. & Deuteron. 19. *Qui irrogauerit maculam cuilibet ciuium ſuorum, ſicut fecit, ſic fiet ei: fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente reſtituet, qualem inflixerit maculam, talem ſuſtinere cogetur.* Ex quo patet lædenti tantumdem rependere diuina lege præcipi potius, quàm prohiberi. Reſpondetur: hanc legem datam eſſe non priuatis, qui læduntur, ſed magiſtratibus, qui ob publicum bonum iniurias impunitas relinquere non debent. De qua lege benè Tertullianus lib. 2. cap.

Oppoſitio ſeptima ab vltoribus allata ſoluitur.

B Marcionem, cap. 18. ait: *Non iniuria mutuo exercenda licentiam ſapit; ſed in totum cohibendæ violentiæ proſpicit: vt quia duriſſimo, & infideli in Deum populo longum, vel etiam incredibile videretur à Deo expectare defenſam; interim commiſſio iniuriæ metu vicis ſtatim occurſuræ repaſtinaretur*, hoc eſt ſepelitetur: *& licentia retributionis prohibitio eſſet prouocationis; vt ſic improbitas æſtuata ceſſaret, dum ſecundâ præmiſſâ prima terretur, & primâ deterritâ, nec ſecunda committitur; quà & alias facilior timor talionis per eumdem ſaporem paſſionis. Nihil amarius, quàm idipſum pati, quod feceris alijs.* Auguſt. lib. 19. cap. Fauſtum c. 25. per eam talionis legem docet exceſſum vindictæ potius prohiberi, quàm vin-

C dictam præcipi; ne ſcilicet quis dente læſus, aut oculo, eam iniuriam lædentis nece vellet vlciſci.

130. Opponitur 8. Eliſeus 4. Reg. cap. 2. 23. qui contumelioſis pueris *Maledixit in nomine Domini: egreſſique ſunt duo vrſi de ſaltu, & lacerauerunt ex eis quadraginta duos. Præſertim*, vt ait Iuſtinus quæſt. 80. ad Orthodoxos, *cùm infantes mali ignaros vltus ſit; & eis mortem à feris conciliauerit propter ſolam in eum contumeliam.* dicentibus pueris: *Aſcende calue.* Reſpondet Iuſtinus: *Cùm eorum patientiâ, quibus fit iniuria, non emendantur, qui inferunt; tùm ſeueritas ijs, qui ſint inemendabiles, vtilior eſt, quàm patientia. Itaque non eſt Propheta culpandus propter ſeueritatem. Cum enim comperiſſet patientiam non præbere peccantibus ſenſum pecca-*

D *ti; cumque voces illas, quas dicebant pueri prophetam contumelia afficientes, à parentibus ſuis, qui ſemper infenſi fuerant prophetis, didiciſſent; propterea occiſione puerorum caſtigauit parentes; vt diſcerent non afficere contumelia prophetas, & per eos Deum.* Quia vt ait S. Thom. 22. quæſt. 108. art. 1. ad 4. Dum ſerui, & prophetæ Dei irridentur, Deus ipſe irridetur. Ex zelo igitur diuini honoris tamquam publicus Dei miniſter, motus eſt Eliſeus. Præterea Eliſeus puerorum interitu eis beneficus fuit, præuidens illos, ſi diutius vixiſſent, parentum exemplo, ſceleratiores, & idololatras euaſuros, vt Theodoretus quæſt. 13. doceat

E 131. Sed quid dicendum ad legem latam Num. 35. 19. 21. *Propinquus occiſi homicidam interficiet. Si quis per odium hominem percuſſerit, & ille mortuus fuerit; cognatus occiſi ſtatim, vt inuenerit eum, iugulabit.* Similiter Deut. 19. 11. Cùm Aſyla in refugij vrbibus ſtatuta eſſent, ſubditur: *Si quis odio habens proximum ſuum percuſſerit illum, & mortuus fuerit, fugeritque ad vnam de ſupradictis vrbibus, mittent ſeniores ciuitatis illius, & arripient eum de loco refugij, tradentque in manu proximi, cuius ſanguis effuſus eſt, & morietur. Non miſereberis eius; & auferes innoxium ſanguinem de Iſraël, vt benè ſit tibi.* Reſpondetur, vbi dicitur *interficiet*, aut *iugulabit*, ſenſus eſt: impunè interficere, & iugulare poterit, ſi voluerit: id autem lex permiſit, non præcepit: permiſit autem ad innocentium cædem

Oppoſitio octaua ab vltoribus allata ſoluitur.

cohibendam, cùm in reum impunè à propinquis capitalis pœna cadere poſſet. *Vt audientes cæteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere*: vt infra citato Deuteronomij loco dicitur. Quòd ſi propinqui non iuſtitiæ zelo, ſed ex odio, & vltionis affectu, vt contingere facilè poterat, patratam cædem vlciſcebantur; quamuis in externo foro, quod de internis non iudicat, rei non eſſent; in conſcientiæ tamen foro verè grauem culpam incurrebant, contra Dei præceptum Leuit. 19. 18. *Non quæras vltionem*. Ad vltionem non quærendam, & ius talionis lege permiſſum renunciandum egregium exemplum præſtitit Lacedæmoniorum rex Lycurgus. Hic Ethnicus, & rex, cui propterea iniuriæ grauiores videri poterant, quamuis iuſta lex foret: *Oculum pro oculo*: nihilominus cum à feroce iuuene Alcandro oculo orbatus eſſet, eumque à populo accepiſſet in ſuam poteſtatem, vt ad libitum eum plecteret; nihil grauius in iuuenem ſtatuit; neque oculum pro oculo mulctare voluit: ſed ferociorem iuuenem optimè inſtituit; eique, à quo cœcus fuerat, mentis oculum benè aperuit; ſic tandem bonis moribus efformatum in theatrum ad populum adduxit dicens: *En iuuenem, quem à vobis iniurium, & violentum accepi, iam frugi, & popularem vobis reſtituo*. De eodem præter Plutarchum meminit Origenes l. 8. contra Celſum. Tam eximiam Lycurgi manſuetudinem ei ab agno potius, quàm à lupo nomen meruiſſe dixeris; niſi ad antiphraſim iuuet confugere. Lycurgo non diſſimilis fuit Alexander; cui cùm quidam obtrectaret, & ab aulicis rex, vt illum occideret, incitaretur; erga maledicum potius beneficum ſe præſtitit: beneficentia verò maledicus delinitus, optimè de Alexandro locutus eſt. Tunc rex: *Hæc mea*, inquit, *eſt potentia; vt in mea ſitum ſit voluntate ex inimicis amicos facere.*

Iniurias condonãdi exemplum ex Lycurgi & Alexandri.

Plutarchus in Lycurg.

132. Sed ne in hoc Chriſtianæ virtutis exempla deſideremus, quid Leoni 3. Pontifici maximo acciderit, refert Anaſtaſius, & ex eo Baronius: *Hadriani Pontificis nepotes inuidia tabeſcentes ob Leonis electionem, eum ex inſidijs ferino more comprehendentes in terram proiecerunt, & abſque vlla miſericordia ſciudendo, & expoliando, ei crudeliter oculos euulsêre; & ipſum penitus necare conati ſunt; nam & lingua eius ab ipſis præciſa eſt. Eumdem plagis, & fuſtibus cædentes laniauerunt, & ſemiuiuum in ſanguine reuolutum, tandem ſub cuſtodia reliquerunt. Contigit poſtea, cooperante Domino, & Beato Petro Apoſtolo ſuffragante, quod prædictus Papa cum à carnificibus in monaſterium S. Geraſimi in cuſtodiam mitteretur, & viſum recepit, & lingua ad loquendum diuinitus reſtituta eſt. Sed Carolus Magnus Francorum Imperator Romam veniens poſt paucos dies, iuſſit eos, qui Papam anno ſuperiori dehoneſtauerant, exhiberi, & habita deciſione ſecundùm legem Romanam, vt Maieſtati rei, capite damnati ſunt.* Pro quibus tamen Papa *pio affectu apud Imperatorem interceſſit, & vita, & membra eis conceſſa ſunt*. Ita à ſanctis viris grauiſſimè læſis in vltionis deteſtationem talionis pœna deſumitur. Quod ſi pro vindicta omnino deſumenda quis afferat allatam Deuteronomij legem, quæ de homicida ait: *Non miſereberis eius*: dicendum hoc non ipſis interfecti propinquis, ſed iudicibus præcipi, quibus non licet non ignoſcente propinquo pœnam remittere. *Non prohibet compaſſionem naturalem, ſed compaſſionem pœnam debitam dimittentem; vel differentem contra iuſtitiam*, ait Lyranus. *Compatiendum quidem eſt reo quoad malum culpæ, & eſt orandum pro ipſo; ſed malum pœnæ eſt infligendum*, ait Richelius. B. Franciſcus Borgia Gothalaniæ Protex, cùm reos morte mulctaret, dicere

Baron. tom. 9. an. Domini 799.
Iniurias condonãdi exemplum eximiũ Leonis Tertij Pontificis.

Oppoſitio de cima ab vltoribus allata ſoluitur.

A conſueuit: *Membra putrida ſecari, vt reliqua ſalua permaneant. Improbos à bonis iudicibus ad mortem damnari, vt bonis inter improbos tutis eſſe liceret. Vitia itaque, non homines oderat, ſed eorum vicem miſeratus deplorabat. Cumque ad ſupplicium raperentur, ſacrificia ſingulatim triginta fieri ſuo ære iubebat.* Ita Andreas Scottus in eius vita l. 1. c. 8. Subdit præterea citatus Deuter. textus: *Auferes innoxium ſanguinem de Iſraël, vt benè ſit tibi*: hoc eſt: Ex innoxij ſanguinis effuſione illatam iniuriam tolles; eum ſcilicet homicidæ morte compenſans. In regijs Complutenſibus, alijſque Biblijs legitur: *Auferes noxium ſanguinem*, ſcilicet iniqui homicidæ vitam tollendo. Sed prior lectio cũ Hebræo, & Græco textu conſonat.

133. Notandum denique eſt, quòd quamuis Deus
B dicat Deut. 31. 35. *Mea eſt vltio, & ego retribuam in tempore*, & ad Rom. 12. *Mihi vindicta, & ego retribuam*. non tamen ex his verbis anſam accipere quis debet, vt pro ſuis iniurijs contra lædentem proximum à Deo expetat vltionem. Ideo Auguſt. tom. 10. ſer. 4. de S. Stephano, ait: *Iudex dicit: Occide; & tortor occidit. & tu quando dicis: Occide inimicum meum; te facis iudicem, & Deum quæris eſſe tortorem. Reſpondet tibi Deus: Non ero prorſus, non ero peccatoris tortor, ſed liberator; quia nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur, & viuat. Nam ſi voluntatem tuam haberem, te prius occiderem, antequam inuitatus venirem. Nonne me blaſphemaſti? nonne me in tuis malis operibus irritaſti? Nonne nomen meum de terra delere voluiſti? nonne me in præceptis, vel in ſeruis meis contempſiſti? ſi tunc te occi-*
C *diſſem inimicum, quem modo facerem amicum? Quid ergo male orando doces me, quod non feci in te? Immo ergo dicis tibi Deus: Doceam te, vt imiteris me. In cruce pendens dixi: Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. Docui hoc milites meos, docui hoc martyres meos. Prius eſto & tu martyr meus, tyro meus aduerſus diabolum, aliter inuictè nullo modo pugnabis, niſi pro tuis inimicis oraueris*. Idem monet Auguſt. ſer. 168. *Per Salomonem loquitur Spiritus ſanctus: Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitit, potum da illi. Hoc enim faciens carbones ignis congeres ſuper caput eius. Hoc loco grandi diligentia obſeruandum eſt, ne fortè dum eum benè non intelligimus, de medicamentis nobis vulnera faciamus. Solent*
D *enim nonnulli hoc præceptum quaſi ad ſatiandum furorem ſuum aſſumere. Dicunt enim apud ſe: Ecce cibo inimicum meum, vt ardeat in æternum. Auertat Deus huiuſmodi intelligentiam ab animis noſtris. Sed carbones ignis congeres ſuper caput eius. Cum enim inimico tuo pio animo frequentius benefeceris; quamlibet ſit impius, & crudelis, barbarus, & cruentus; tandem tamen aliquando erubeſcit, & dolet, & pœnitere incipit: cùm pœnitentiam cœperit agere, ſenſus rationis, hoc eſt caput ipſius, incipit charitatis igne ſuccendi. Ecce quomodo Sancti Patres hunc Scripturæ locum intelligendum eſſe dixerunt. Abſit à ſenſu catholico, vt eo animo quiſque boni aliquid inimico ſuo conetur impendere, vt eum pro hoc beneficio velit æterno incendio concremari*. Idem docet Anſelmus
E in ep. ad Rom. cap. 12. Et Greg. l. 22. Mor. c. 11. Cum Chriſtiani olim contra iniquos tyrannos, eorumque miniſtros facilè potuiſſent clam flammis vrbes incendendo, illatas iniurias, immaneſque cædes vlciſci: nihilominus non ad incendia, ſed ad charitatis ignem confugerent pro ipſis perſecutoribus orando. Quare ſic Ethnicos Tertullianus c. 37. Apologetici alloquitur: *Nos inimicum vulgus inuadit lapidibus, & incendijs. Ipſis Bacchanalium furijs nec mortuis parcunt Chriſtianis: quin illos de requie ſepulturæ, de aſylo quodam mortis, iam alios, iam nec totos auellant, diſſecent, diſtrahant. Quid tamen de tam conſpiratis vnquam denotatis, de tam animatis ad mortem vſque pro iniuria repenſatis? Quando vel vna nox pauculis faculis largitatem vltionis poſſet operari; ſi*

Ezech. 33. Vltionem non expetere quis debet à Deo pro iniurijs ſibi illatis.

Prou. 25. Ad Rom. 12.

malum malo diſpungi penes nos liceret. Sed abſit, vt igni humano vindicetur diuina ſecta. Vindicta enim diuino igne eſt exercenda, Deum exorando, vt ſeruatis ad pœnitentiam inimicis, eorum ſcelera deſtruantur.

Oppoſitio ex decimo ob vltionibus adeſt ſoluitur.

134. Sed dictis opponi poteſt, quòd videatur ex Pſalmo 17. 47. colligi vindictam aduerſus inimicum à Deo expeti poſſe; cùm ibi Dauid Deo gratias agere videatur, quòd pro eo in eius inimicos vindictam oſtenderit. *Benedictus Deus meus, & exaltetur Deus ſalutis meæ: Deus, qui das vindictas mihi.* Reſpondetur licitum eſſe de vindicta ex hoſtibus Deo rebellibus lætari, idque non ex priuato vltionis affectu; ſed eo quòd hinc Dei potentia magis eluceſcat; & fidelis populi liberatio proueniat. Iuxta quem ſenſum interpretandus eſt Dauid loco citato, & alibi in Pſalmis: ſimiliter Moſes Ex. 15. Numer. 16. & Ieremias cap. 17. & 20. Sed quid dicendum, quòd idem Dauid contra Saulem ei priuato odio aduerſarium dixit 1. Reg. 24. 14. *Vlciſcatur me Dominus ex te.* Concedit Toſtatus ibi Dauidem petijſſe quidem à Deo vindictam contra Saulem; ſed ex primo animi impetu, actuque inde liberato; & propterea aſſerit eum leuiter peccaſſe. Sed quoniam de Dauide luculentum Dei teſtimonium reperimus Act. 13. 22. *Inueni Dauid virum ſecundùm cor meum, qui faciet omnes voluntates meas*; & auditâ Saulis morte Dauidem illam defleſſe, & puniuiſſe homicidam; eoſque, qui extinctum Saulem ſepelierant commendaſſe legimus 2. Reg. cap. 1. & 2. ideo probabilius dicendum eſt Dauidem non ex priuato odio, ſed ex recto iuſtitiæ zelo à Deo vindictam contra Saulem petijſſe; vt Saulis cognitâ pœnâ, alij in poſterum à perſequendis innocentibus abſtinerent; & Dei erga innocentes protectio videretur; & ipſe tandem Saul reſipiſceret. Sed Dauidis manſuetudo erga perſecutorem Saulem vltra modum mirabilis viſa eſt. vt mox cum Auguſtino dicetur, quando oblatâ commodâ opportunitate Saulem occidendi, *Dixerunt ſerui Dauid ad eum: Ecce dies, de qua locutus eſt Dominus ad te: ego tradam tibi inimicum tuum, vt facias ei ſicut placuerit in oculis tuis:*

1. Reg. 24.

Poteſtatem hanc circa Saulem à Deo Dauidi datam, ei ſignificatam alij putant à Nathan Propheta; alij per Gad, alij per Samuëlem; alij denique immediatè à Deo ei reuelatam. Hinc benè Auguſt. ait tom. 6. lib. contra Adimantum: *Inimicum, & perſecutorem ſuum nimis ingratum, & nimis infeſtum Saul regem accepit Dauid in poteſtatem, vt ei faceret, quod vellet, & elegit parcere potius quàm occidere. Diuinitus audierat ſe impunè facere quicquid vellet inimico, & tamen tantam poteſtatem ad manſuetudinem contulit. Dicatur mihi quem timuit, cùm interficere noluit? Nec hominem poſſumus dicere timuiſſe, quem acceperat in poteſtatem; nec Deum, qui dederat.*

Qui Solem ſuum oriri facit ſuper bonos,
& malos, pluit ſuper iuſtos,
& iniuſtos.

135. POſt datum præceptum, poſt promiſſum præmium, vt inimicos diligamus, Dei exemplum additur; qui ipſis peccatoribus beneficia confert, cùm *Solem ſuum oriri faciat ſuper bonos, & malos; & pluat ſuper iuſtos, & iniuſtos.* Quare Chriſtus Dominus, vt ſe verùm Dei filium, adeoque vt amicis, & inimicis Redemptorem ſe beneficum exhiberet; cùm homo naſci dignatus eſt, Solis, & imbris ſimilitudinem

Solis, & pluuiæ ſimilitudinem ſe Redemptorem exhibet.

dicitur expreſſiſſe, canente Eccleſia in vigilia Natiuitatis: *Orietur ſicut Sol Saluator mundi, & deſcendet in vterum Virginis, ſicut imber ſuper gramen.* Cui conſonat Iſa. 45. *Rorate cæli deſuper, & nubes pluant iuſtum.* Inter innumera autem Dei beneficia tantum Solis, & pluuiæ fit mentio, quia hæc alioquin ad peccatores puniendos inſtrumenta eſſe poſſent; quandoquidem non multò poſt mundi initium perennibus imbribus vnà cum terræ orbe obruti ſunt peccatores: ſub finem verò mundi obſcurato Sole ad iniquos puniendos diuinus Iudex deſcendet Matth. 24. *Sol obſcurabitur, & videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli.* Leuit. 26. Deus ait: *Si in præceptis meis ambulaueritis, dabo vobis pluuias temporibus ſuis.* Vbi benè quærit Cyrill. Alex. lib. 16. *Si pluuia hæc tamquam remuneratio pro laboribus datur ijs, qui mandata cuſtodiunt, quomodo & ijs, qui mandata non ſeruant, vna, atque eadem datur pluuia temporibus ſuis; pluit enim ſuper iuſtos, & iniuſtos?* ſoluit dubitationem Cyrillus, aſſerens ſpiritualem pluuiam cæleſtis illuminationis, & gratiæ iuſtis pro diuinæ legis cuſtodia à Deo dari. Pluuia hæc miram efficacitatem habet; fit enim alba in virginibus, rubra in martyribus, Hyacinthina in Confeſſoribus. *Vna pluuia in vniuerſum mundum deſcendit. & alba fit in lilijs, rubra in roſis, purpurea in hyacinthis, ac in diuerſis ſpeciebus diuerſa.* Vt alibi idem Cyrillus ait. Spiritualem hanc pluuiam ex ſua clementia neque peccatoribus ad pœnitentiam confugientibus Deus denegat; *pluitque ſuper iuſtos, & iniuſtos.*

136. Qui argumentum hoc, quomodo Deus iuſtis, & iniuſtis beneficus ſit, fuſius explicatum videre vult; Senecam lib. 4. de benef. legat, qui inter cætera cap. 25. ait: *Si Deos imitaris da etiam ingratis: nam & ſceleratis Sol oritur, & pyratis maria patent.* & cap. 28. *Deus quædam in vniuerſum humano generi dedit, à quibus excluditur nemo: nec enim poterat fieri. vt ventus bonis viris ſecundus eſſet, contrarius malis nec poterat lex caſuris imbribus dici, ne in malorum, improborumque rura defluerent.* Qua in re decipitur Ethnicus Philoſophus; quod enim impotentiæ tribuit, diuinæ bonitati erat tribuendum: quandoquidem poteſt Deus etiam naturalia beneficia ita partiri, vt illorum iuſti participes ſint; expertes iniuſti. Quamuis enim, vt hic dicitur, *Deus ſolem ſuum oriri faciat ſuper bonos, & malos, & pluat ſuper iuſtos, & iniuſtos:* nihilominus cùm libuit, aquæ, Soliſque beneficia diuiſit; aquæ quidem, cùm ex Pſalm. 77. ad puniendos Ægyptios, *conuertit in ſanguinem flumina eorum, & imbres eorum ne biberent:* & Exód. 7. *Eleuans Aaron virgam, percuſſit aquam fluminis, quæ verſa eſt in ſanguinem. computruitque flumen, & non poterant Ægyptij bibere aquam fluminis: & fuit ſanguis in tota terra Ægypti.* Vbi, vt teſtantur Ioſeph, & Toſtatus, aquæ in ſanguinem Ægyptijs tantùm verſæ ſunt, cùm Hebreis fuerint dulces, & potabiles. Similiter ſicut aquæ antea Deus, ita poſtea ſolis, luciſque beneficium diuiſit. Exodi 10. *Facta ſunt tenebræ horribiles in vniuerſa terra Ægypti tribus diebus: nemo vidit fratrem ſuum, nec mouit ſe de loco, in quo erat: vbicumque autem habitabant filij Iſraël, lux erat.* Quod etiam confirmatur Sap. 17.

Solis & Aquæ omnibus commune beneficium, Deus aliquando malis negauit & bonis impertijt.

137. Porrò ad coërcendum vltionis affectum, æternus Pater, eiuſque Filius Chriſtus Dominus exemplo nobis ſunt ex alijs Scripturæ teſtimonijs, & primò ex Apoſt. ad Hebræos 12. dicente: *Mediatorem Ieſum, & ſanguinis aſperſionem melius loquentem, quàm Abel,* quo in loco Chriſti ſanguis

Vindictam clamat ſanguis Abelis, ſanguis Chriſti veniam impetrat.

melius loqui, quàm ſanguis Abeli dicitur, eò quòd Abelis ſanguis vindictam clamaret: nam Gen. 4. ad Cainum dicitur: *Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra*: Christi verò ſanguis vindictam auerteret, & iniuriarum condonationem impetraret. Greg. 13. Moral. cap. 12. *Melius*, inquit, *loquitur ſanguis Ieſu, quàm Abel; quia ſanguis Abel mortem fratricidæ petijt; ſanguis autem Domini vitam perſecutoribus impetrauit.* Eſt autem adeò pronus Deus ad benefaciendum inimicis; adeò illi iniucunda vltio eſt, vt quando ſanguis vindictam clamat, vltio vſque ad mundi finem differatur: Apoc. 6. *Vidi ſubtus altare animas interfectorum, & clamabant voce magna dicentes: Vſquequò, Domine, non vindicas ſanguinem noſtrum? & dictum eſt illis; vt requieſcerent donec compleantur conſerui eorum.* E contrario, quando ſanguis inimicorum dilectionem efflagitat; tunc in prima mundi conſtitutione, multò antequàm effundatur, id, quod poſcit, impetrat. Apoc. 13. Chriſtus Dominus dicitur *agnus occiſus ab origine mundi*; eo quòd ab origine mundi hominibus Deo inimicis peccatorum remiſſionem impetrauerit, iuxta interpretationem Hugonis Cardinalis, & aliorum.

Vltio ſerò quàm Deo ſit ingrata, beneficere quàm iucundum.

Chriſtus cur Agnus occiſus ab origine mundi.

138. Secundò, cùm Deus varijs calamitatibus puniret Ægyptios. Exod. 8. dicitur: *Digitus Dei eſt hic.* At Exod. 15. cùm celebraretur diuina beneficentia erga Iſraëlitas, dicitur: *Introduces eos, & plantabis in monte hereditatis tuæ, firmiſſimo habitaculo tuo, quod operatus es Domine; ſanctuarium tuum, Domine, quod firmauerunt manus tuæ.* Vbi, vt ſignificetur Deum beneficentia delectari, eidem verò vltionem diſplicere; beneficentia vtrique Dei manui tribuitur; vltio verò à Dei tantùm digito dicitur prouenire; eò quòd res gratas vtraque manu fouemus; iniucundas verò, & fœdas vix digito tangimus.

Vltio Dei digito tribuitur, beneficentia geminis manibus.

139. Rurſus, vt vltionem inimicorum iniucundam, & beneficentiam ſibi gratam eſſe Deus ſignificet; iracundiam, qua inimicos punit ſub anguſtiſſima menſura coërcet: beneficentiam verò ampliſſimè laxat. De diuina beneficentia dicitur Pſalm. 35. *Torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Qui torrens, ne temporaneus, atque exſiccandus crederetur, adiungitur, *Quoniam apud te eſt fons vitæ.* Contrà verò, cùm iniurias ſibi illatas vlciſci vellet Deus Ezechieli 20. præcepit; *Stilla ad Africum.* Vbi Hieronymus: *Stilla*, inquit, *ad Africum; vt non tota Dei ira videatur effuſa; ſed ſtilla quadam, & pars.* Similiter de iracundia Dei dicitur Apoc. 15. *Vnum de quatuor animalibus dedit ſeptem Angelis ſeptem phialas aureas plenas iracundiæ Dei.* Vnde habetur Dei iracundiam non in torrentem effluere, ſicut de beneficentia dicitur; ſed in arctiſſimi vaſis, qualis phiala eſt, anguſtias redigi.

Vltio Dei ſub nomine Stillæ, beneficentia ſub torrentis nomine ſignificatur.

Ira Dei certis phialis eſſe dicitur.

140. a. Ad ſignificandum Dei iracundiam, cùm ad vindictam inimicorum excurrit diuinæ charitatis clementia coërceri, iuxta teſtimonium Hieronymi dicentis: *Iuſtitia Dei vallatur miſericordia*; dicitur loco citato Dei iracundia intra auream phialam contineri: *Auri autem nomine*, inquit Gregorius, *charitas intimatur; ſicut Angelum, quem ſibi loqui Ioannes aſpexit, ad mammillas zona aurea cinctum vidit: zonam verò auream circa mammillas habere eſt cunctos mutabilium cogitationum motus per ſolius amoris vincula reſtringere.* Præterea ad idem ſignificandum dicitur Zach. 14. *Egredietur Dominus, & præliabitur contra Gentes, & ſtabunt pedes eius in die illa ſuper montem oliuarum.* Oliuarum mons miſericordiæ culmen ſignificat, *Quos per oliuam*, inquit Gregorius, *niſi miſericordes accipimus; quia & Græcè ἔλεος miſericordia vocatur: &*

In Ioan. c. 11. Ira Dei cur intra phialas auream.

14. Mor. 15. Auri nomine charitas ſignificatur.

Apoc. c. 1. 13.

Vltimus Iudex Deus cur ſuper montem oliuarum pedes habere dicatur.

In Euang. hom. 20.

A *quaſi oliuæ liquor ante omnipotentis Dei oculos miſericordiæ fructus elucet.* E contrario quando in Ægyptios vltionem meditabatur Deus, non inter oliuas, ſed inter ſpinas in rubo ardenti ſe Moſi oſtendit Exodi 3. Spinæ autem Dei iram ſignificant ex Hieronymo in Iſ. 27. Denique, vt habetur apud Baronium anno 34. tom. 1. non alibi, quàm in monte Oliueti ſua veſtigia Chriſtus cœlum aſcenſurus reliquit impreſſa; vt doceret in Oliueti monte, ideſt in via pacis imprimenda eſſe veſtigia cœlum aſcendere volentibus.

Veſtigia cur in Oliueti monte Chriſtus reliquerit.

141. Tertiò vindictam Deus, & indignationem temporis momento, beneficentiam verò æternitate metitur. Iſ. 54. *Ad punctum in modico dereli-* B *qui te; & in miſerationibus magnis congregabo te: in momento indignationis abſcondi faciem meam parumper à te; & in miſericordia ſempiterna miſertus ſum tui.* Denique quamuis tam beneficentia in iuſtos, quàm vindicta in peccatores à Deo proueniat; nihilominus in ſacris litteris Dei ira ad puniendos inimicos dicitur aſcendere; Dei verè benedictio deſcendere dicitur Pſalm. 77. *Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum, & ira Dei aſcendit ſuper illos.* Contra verò diuina benedictio, ac beneficentia ſub ſimilitudine deſcendentis pluuiæ exprimitur Ezech. 34. *Pluuia benedictionis erunt.* & Ioëlis 2. non ſolum de temporalibus, ſed etiam de ſpiritualibus donis iuxtà Hieronymum myſti- C cè dicitur: *Deſcendere faciet ad vos imbrem matutinum, & ſerotinum*: vt ſignificetur Deum apud ſe beneficentiam retinere; iram verò, & indignationem tamquam à ſe alienam in terræ penetralibus, veluti in carcere concluſiſſe; & inde eam ad peccatores puniendos aſcendere. Quod quidem adeò perſpicuum eſt, vt ipſi profani auctores fulmina vltricia Dei arma in inferis cauernis fabricari dixerint.

Vindictam indignationis Deus momento, Miſericordiam æternitate metitur.

Vltio, & ira cur aſcendere, beneficentia à Deo deſcendere dicatur.

142. Quartò in Gethſemani horto, cùm Petrus ad vlciſcendam iniuriam Redemptori illatam ſeruum Pontificis Malchum in aure percuſſiſſet; adeo ſui cauſa vltionis affectum oſtenſum eſſe Chriſto Domino diſplicuit, vt ab eodem mini- D ſtro coram Pontifice alapam accipere voluerit: quo facto maluit ex alapa, quàm ex vltionis nota erubeſcere. *Serui nomen*, inquit Chryſoſtomus, *meminit Euangeliſta, quoniam magna res erat, non tam, quòd eum curauerit; ſed etiam quòd paulò poſt eſſet ab eo alapam accepturus: & hinc ad perſecutiones tolerandas voluit diſcipulos erudire.* Inter diſcipulos autem præcipuè erudiendus erat Petrus, qui percutiendo ſeruum vltionis affectum oſtenderat. Sed, quod mirabilius eſt, Petrus in perfidiæ culpam negando Dominum incidere permiſſus eſt, idque in pœnam, quòd gladium ad vindictam euaginaſſet, & hoc quidem inſinuat Bernard. ſerm. 58. in Cant. his verbis: *Quiſquis tunc* E *diſcipulorum leuaret gladium, vel ferri, vel verbi; aut ferro truncandus erat, & neminem lucraretur, nec quidpiam fructus afferret: aut certè timoris gladio ad negandum cogendus; & ſic magis ipſe periret; iuxta verbum Domini; quod ſubjunxit ita dicens: Omnis, qui accipit gladium, gladio peribit.* Quòd ſi tam graue ſupplicium ſubijt, nempè perfidiæ culpam, is, qui pro Domino in ſceleſtum ſatellitem vindictam exercuit; quâ pœna dignus eſt, qui in ſe illatas iniurias, quas quidem vt peccator meruit, velit vlciſci?

In Ioan. c. 18. Vltionis in deteſtationem alapâ à Malcho Dominus percuti voluit.

Vltionis ex culpa Petrus Apoſt. in perfidiam incidit.

Matth. 26.

143. Quintò de Caino præcepit Dominus Geneſ. 4. *Omnis, qui occiderit Cain, ſeptuplum punietur.* Cum maior iniuſtitia ſit innocentem occidere, quàm nocentem; quare Caïn, qui Abelum in-

Vltionis ad affectum reprimendum, dicitur Caini interfector ſeptuplum puniendus.

nocentem occiderat, non ſeptuplum punitus eſt; A is verò qui Caïnum interficeret nocentem, ſeptuplum erat puniendus? Quia ſcilicet Caïni interfector videbatur ex vltionis motiuo illi necem inferre; nempè vt cædem cæde mulctaret, vt Abeli ſanguinem vlciſceretur; propterea hunc ſeptuplum puniendum eſſe præcepit Deus. Adeò diuina bonitas vltionem iniuriæ deteſtatur.

144. Sextò, cùm à Dauide Pſalm. 21. de Dominica paſſione agatur, Chriſtus Dominus comparatur Ceruo; & propterea iuxta Hieronymum Pſalmus ille: *Pro ceruo matutino* inſcribitur. In eodem verò Pſalm. perſecutores Iudæi tauris comparantur: *Circumdederunt me vituli multi, tauri pingues obſederunt me.* Si vtriuſque comparationis B ratio quæratur, illa eſt reddenda: nimirùm quia, quamuis tam ceruus, quàm taurus cornibus armetur; nihilominus taurus ad indignationem, & ad vindictam valdè procliuis eſt, ſed è contrario ceruus iaculis à venatore confoſſus non ab inimicorum ſanguine vindictam, ſed ab aquarum fonte medelam, ſolamenque ſibi quærit: ad quam cerui proprietatem alluditur, cùm à Chriſto Domino, ſub perſona Dauidis ab inimicis exagitati dicitur Pſalm. 41. *Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus: Sitiuit anima mea ad Deum fortem viuum.*

a Lib. Oleaſ.

Chriſtus cum ceruo, cur perſecutores Iudæi tauris comparentur

145. Septimò, Helias 3. Regum 18. Deo in ſacrificium bouem obtulit ſupra altare lapideum, quod lignis onuſtum aqua circumdedit: Prophetæ autem precibus è cœlo delapſus ignis ſacrificium omne, ligna, & lapideum altare ita conſumpſit, vt illa omnia magno impetu, ac violentia voraſſe dicatur; aquam tamen blandè, ac ſuauiter lambere cœleſtis ille ignis viſus eſt. *Cecidit ignis Domini, & vorauit holocauſtum, & ligna, & lapides; puluerem quoque, & aquam, quæ erat in aquæductu lambens*, ſcilicet, vt ſignificaretur cœleſtem ignem cum contrario elemento inimicitias non exercere; ſed aquam lambendo veluti pacis oſculo eidem conciliari: lambere enim, ſeu lingere, oſculari hoc in loco ſignificare poteſt. Sicut Pſalm. 71. *Inimici eius terram lingent*, id eſt oſculabuntur, vt communiter interpretantur. Porrò per myſterium hoc, qualis Chriſtianæ charitatis ignis erga aduerſarios eſſe debeat, indicatur. Cœleſtis autem huius ignis mores ſui Iouis fulminibus melius exoptaſſet Ethnicus ille, cùm cecinit: *Hos cuperem mores ignibus eſſe Iouis.*

Inimicitiæ affectum reiiciendum ignis aquam lambens oſtendit.

Mart. l. 6 ep. 5.

146. Octauò, Charitatis ignis erga inimicos qualis eſſe debeat, Deus nobis exemplum prætulit. Quamuis enim Deut. 4. ad terrendum Iudaïcum populum dicatur: *Caue, ne quando obliuiſcaris pacti Domini Dei tui quod pepigit tecum; quia Dominus Deus tuus ignis conſumens eſt*: nihilominus ipſis peccatoribus, quos vltione conſumere poſſet, frequentiſſimè Deus ignoſcit, ad quod ſignificandum Exod. 3. Moyſi ſub ignis ſpecie apparuit in rubo, quem non comburebat: rubus autem ſpinoſam Synagogam Deo rebellem præfigurabat iuxta Gregor. ſuper Ezechielem hom. 7. *Quid rubus ille, niſi Iudaicum populum deſignauit peccatorum ſuorum ſpinis obſitum.*

Inimicis ignoſcere igne rubum non conſumente docemur.

147. Nonò quamuis Pſalm. 1. dicatur: *Beatus vir, qui fructum ſuum dabit in tempore ſuo*: nihilominus beatior vir, eſſe poterit, qui fructum dabit in tempore non ſuo. Quomodo autem id contingat, reuocemus in memoriam, quod S. Marcus de Domino ait: *Cùm vidiſſet à longe ficum habentem folia, venit, ſi quid fortè inueniret in ea: & cùm veniſſet ad eam, nihil inuenit præter folia; non enim erat* A *tempus ficorum. Et reſpondens dixit ei: Iam non amplius in æternum ex te fructum quiſquam manducet.* Hinc Apoſtoli *Viderunt ficum aridam factam à radicibus.* Vbi benè Caietanus ait: *Ieſus exercuit actum quærentis fructum in ficulnea, non quòd dubitaret aut crederet eſſe in ea fructum (cùm non eſſet tempus) ſed quia id, vt parabola exercebatur. Quare ſicut Ieſus verba metaphorica dicebat proponendo parabolas; ita modo factis vſus eſt metaphoricè.* Quid autem parabola hæc exercitè propoſita ſignificet, benè explicat Orig. tract. 16. in Matth. *Si non erat tempus ficuum, quomodo venit Ieſus, quaſi inuenturus aliquid in ea? Reſpondemus: Numerati ab Apoſtolo ad Gal. 5. Fructus Spiritus ſancti ſunt Charitas, gaudium, pax, pa-* B *tientia, benignitas, bonitas, fides, manſuetudo, continentia. Hi omnes aliquando in tempore ſuo redduntur. Melius autem eſt, quando circumſtantibus aduerſarijs, & prouocantibus ad non fructificandum potuerit aliquis proferre fructus Spiritus ſancti. Vnus de fructibus Spiritus ſancti Charitas eſt: huius tempus eſt, quando non eſt difficile reddere fructum charitatis, & diligere diligentem. Si quis autem excitetur ad odium, & inſidias patiatur, & diligat inſidiantem ſibi tamquàm filius eius, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos; non in tempore ſuo fructum dans charitatis, beatus eſt*: immò beatior, cùm tantum ſupernaturale motiuum habeat diuino mandato obediendi. S. Thom. in 3 ſent. diſt. ·o. quæſt. 1. a. C 3. quærit, an maioris meriti ſit diligere amicum, an inimicum? & reſpondet: *Si comparemus dilectionem ad obiectum; cum obiectum magis competens dilectioni ſit amicus, quàm inimicus; melius eſt diligere amicum, quàm inimicum. Si verò comparemus dilectionem ad voluntatem; vbi eſt maior conatus voluntatis, ibi oportet eſſe maius meritum: quia quantò eſt maior conatus voluntatis, tantò eſt feruentior voluntas de fine, propter quem attentat illud, quod ſecundùm ſe eſt ſibi magis repugnans: quamuis ſit magis remiſſa, quandoque circa id, ad quod magis conatur.* Sæpè tamen ex inimici dilectione intenſior charitas arguitur: modicus enim ignis tantùm ad proxima ſe extendit; vehementior verò ad remo- D ra: ſimiliter cuiuſpiam charitas, ſi non ſolùm ad amicos amicitia ſibi coniunctos; ſed etiam ad inimicos animi auerſione remotos extendatur; hinc benè intenſior, & efficacior eſſe arguitur. Ex tali charitate. *Pacem ei, qui longè eſt, & qui propè* habeamus, vt dicitur Iſayæ 57. 19.

Inimici, qui non amici dilectio, quamuis ſe mittiur, magis meritoria eſſe poteſt.

Inimicis ignoſcens aduerſitatis tempore dat fructum non in tempore ſuo, ſed inde beatior.

Cap. 11.

148. Sed ad Domini verba redeamus: *Qui Solem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos.* Poma ex primo alimento, quod per radices à terra attrahit, acerba, & amara prodeunt: eadem tamen dulcia, & guſtui iucunda Sol, & pluuia reddunt. Ideo ad inimicorum dilectionem Sol, & pluuia nobis proponitur, vt Solis, & pluuiæ imitatores diſcamus acerbos inimicorum affectus per charitatem, & aſſiduam orationem ex acerbis reddere planè E mites.

Sol, & imber Poma acerba, amara, dulcia reddunt; ſi niſi ſe præſtat inimici dilectio.

149. Auguſtinus hom. 59. de tempore quærit, de quo ſole hic ſermo ſit; de ſole ne materiali, non ſolùm hominum, ſed pecorum etiam oculis communi; an de ſpirituali ſole, nempè de Chriſto, quem Malachias cap. 4. *ſolem iuſtitiæ* appellauit? Reſpondet Auguſt. vtrumque benè poſſe intelligi. *Bonis*, ait, *& malis euangelizatus eſt Chriſtus: cur ergo inter æternos cruciatus iniqui vociferantur: Iuſtitiæ lumen non luxit nobis, & ſol intelligentiæ non ortus eſt nobis? Mendaces profectò ſunt; ipſi enim in beſtiarum morem ab oriente diuino ſole ſe retraxerunt iuxta Pſalmi 103. verba: Ortus eſt ſol, & congregati ſunt, & in cubilibus ſuis collocabuntur.* De iiſdem cecinit Dauid Pſal. 57. *Superſedit ignis* (ignis quidem Gehen-

Sol non ſolùm materialis, ſed diuinus oritur bonis, & malis.

Cap. 3.

næ) *& non viderunt Solem*; nempe ipſorum culpa, non ſolis defectu. Quare huiuſmodi homines ex Chaldæo Paraphraſte hoc in loco ſatis appoſitè Talpæ vocantur; quarum beſtiolarum imperfectione fit, vt ipſo meridie irradiantem ſolem non videant; eò quòd cæcæ ſint, & inſuper ſe intra terræ latebras obtrudant.

Talpæ cur peccatores dicantur. Plin. l. 9. c. 7. & l. 11. c. 37.

Si enim diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonnè & publicani hoc faciunt? Et ſi ſalutaueritis fratres veſtros tantùm, quid amplius facitis? Nonnè & Ethnici hoc faciunt?

150. I*Nimicos diligere omnium eſt; inimicos autem ſolorum Chriſtianorum*, ait Tertullianus lib. ad Scapul. Homo peccans, ſicut ſupernaturalem imaginem Dei, quam per gratiam exprimebat, amiſit; ita per peccatum, beſtiarum ſimilitudinem ſubijt; ſed diligendo inimicos iterùm Dei imaginem acquirit: filius enim eſt patris imago; diligens verò inimicos filius Dei fit, vt ſupra oſtendimus: contra verò diligens tantùm beneficos, & amicos, non ſolùm ab Ethnicorum, ſed etiam à beſtiarum ſimilitudine non recedit, teſte Auguſtino: *Filios, & parentes amat latro; amat & leo; amat & draco; amant & vrſi; amant & lupi: ſi amantibus vicem reddimus, adhuc nihil ab iſtis beſtijs diſtare videmur.* Quantò nobilior pictor eſt inimicorum amor, quàm amicorum? iſte ſanguinis propenſione, veluti penicillo beſtiarum, pingit imaginem; ille verò celeſti minio diuinam effigiem exprimit.

Amicos ſolùm diligens non Ethnicis, non beſtijs diſſimilis.

Hom. 59. de tempore.

Pictor melior inimicorum amor, quàm amicorum.

151. Porrò Chriſtianæ legis profeſſores, qui iniuriæ ſemper memores, & inimicis infenſi, amicos tantùm diligunt, non ſolùm beſtijs comparantur; ſed illis peiores ſe oſtendunt. Elephantorum tanta eſt ferocia, vt teſte Plinio l. 8. cap. 9. *Magna ex parte Orientis bella conficiant, proſternant acies, proterant armatos.* Nihilominus ex eodem Plin. cap. 7. *celerrimè mitificantur hordei ſucco.* Iudicum 7. Subcinericius panis ex hordeo viſus in caſtra Madian deſcendere, eaque ſubuertere iuxta ſacros interpretes ſanctiſſimam Euchariſtiam myſticè ſignificabat, qua diaboli vis omnis euertitur. Qui ex Chriſtiana lege cæleſti hoc pane veſcitur, & amicum tantùm diligens, inimico ſe impacatum, & immitem exhibet, vtique immani Elephantis ferocia ſe magis efferatum oſtendit. Ideo de Euchariſtica menſa iuxta Chryſoſt. Ambroſium, Auguſt. & alios, propheticè Dauid dixit Pſal. 22. *Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos, qui tribulant me*: ne ſcilicet eorum iniuria in prauum vltionis affectum inducat. *Læſit te quiſpiam, aut contumelia inſectatus eſt; Deum precare, vt illi reconcilietur, & parcat. Frater enim eſt, tuum eſt membrum; eodem, quo tu partu genitus, ad eamdem vocatus eſt menſam*, nempè Euchariſticam, ait Chryſoſt. hom. de laudibus Dei. *Si quid aduerſùs fratrem tuum habes, vel ipſe aduerſus te, nec orationes tua exaudientur, neque Euchariſtia recipientur propter ſubiectam iracundiam*, ait S. Clemens Rom. lib. 2. cap. 57. Sicut optimus cibus ſi veneno immiſceatur, valdè noxius, non proficuus eſt: ſic cœleſtis Euchariſtiæ cibus, ſi cum iracundiæ veneno deſumatur, ſumenti noxius redditur.

Elephantis ferocia hordei ſucco mitigatur. Cœleſti electorum frumento, nempè Euchariſtia Chriſtianum cor manſuetum fieri debet.

152. Sed cur præ carnalibus amicis ſint magis inimici diligendi, mutuum aliud additur: nam amici plus boni à nobis auferunt, quam afferunt: contra verò inimici bonum maius afferunt, quàm auferunt. Auguſt. ſerm. 59. de tempore: *Qui inimici ſunt, corpori aduerſantur, & animæ præparant æterna præmia: quia qui carnalia noſtra, & terrena rapiunt, cæleſtia nobis, & ſpiritualia congregant: amici verò carnis noſtræ nobis ſuauia ſuadere contendunt, quæ animæ noſtræ præparant æternam mortem.*

Inimici proſunt, amici ſæpe obſunt.

153. Si Chriſtiani viri virtus præ Ethnicorum virtute excellere debet, quod in perante Tiberio de Mario homine Ethnico Romana hiſtoria refert, iuſti pudoris notam Chriſtianis animis debet inurere. Marius cum à propinquatum ædium incola iniuriam accepiſſet, eum ad ſe accerſitum biduo perhumaniter domi ſuæ detinuit: interim primo die illius ædes diruit, poſteriori verò multò ſuperbiores, magiſque magnificas excitauit; poſt biduum Marij hoſpes cùm ſuam domum reuiſeret, & rei nouitate miraretur: Tuas ædes, inquit Marius, tamquàm non amicus demolitus ſum; eaſdem tamquàm amicus reſtitui meliores. Profectò iuxta Habacuc verba, illarum ædium *lapis de pariete clamabit, & lignum, quod inter iuncturas ædificiorum eſt, reſpondebit.* Vt indignabundo dialogo Chriſtianorum inimicitias exerceantur. Seneca licèt Ethnicus, egregiè contra inimicorum vindictam diſſerit libro 1. de ira cap. 32.

Marij Romani ergo inimicum exemplo Chriſtianis.

Dion l. 57. aliique hiſtorici.

Cap. 2.

Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & Pater veſter cæleſtis perfectus eſt.

154. COeleſtem patrem imitantes, paterno affectu delinquentem in nos proximum reſpicere debemus. Si infantulus, dum à parente in vlnis fertur, eius faciem cæderet; non proindè parentem ad indignationem moueret: ſimili modo perſecutor à Chriſtiano habendus eſt. *Quemadmodum in infantibus pueris*, inquit Chryſoſt. *cùm is, qui à patre portatur, infantulus, patris ceciderit faciem, nibil ex hoc obtundetur dilectionis affectus: ita & nos cum ab his, qui extra ſunt, cædimur, nihil ex priori beneuolentia remittere omninò debemus.* Ibidem Chryſoſt. in eandem ſententiam egregia plurima addit. Plura pro paterna dilectione contra iram, & vindictam idem ſcribit hom. 23. & hom. 25. & 27. in epiſt. ad Rom. & hom. 27. in Geneſ. tom. 5. ſermone *Diligamus omnes etiam perſequentes.* ibidem ſerm. *Benedicamus maledicentibus*: Baſil. hom. 24. de legendis libris Gentilium; & oratione 9. de inimicis. Auguſt. tom. 10. ſerm. 167. 168. 169. 170. de dilectione inimici: Prætereà epiſt. 5. & primo de Ciuit. cap. 6. & de ſerm. in monte cap. 36. 37. Nazianz. or. 2. de pace, & orat. 2. contra Iul. Gregor. hom. 35. in Euang. Cyprian. de bono patientiæ: Ambroſius epiſt. 82. ad Eccleſiam Vercellenſem, S. Dorotheus ſerm. 8. de iniuriarum memoria non habenda.

Pater ſuo ab infantulo cæſus non iraſcitur, nec nos contra inimicum.

Hom. 6. in ep. ad Tim.

155. Ad extremum, quòd cœleſtis Patris imitatio ad inimicum diligendum, iniuriaſque condonandas impoſſibilis non ſit, benè probat Baſilius quæſt. 176. ex breuioribus dicens: *Neque præcepiſſet bonus ille, & iuſtus, ſi non poſſibilitatem largitus eſſet.* Idem alij SS. PP. docent: Chryſoſt. hom. 78. in Matth. Hieronymus in Matth. cap. 5. & 3. contra Pelagium; Auguſt. ſerm. 61. & 191. de tempore, & ſerm. 5. de Sanctis: & lib. 2 de peccatorum meritis cap. 3. & 6. Sed quomodo ex Chriſtiana lege erga aduerſarios nos gerere debeamus, difficultatem maximam ijs, qui inter mundi tumultus viuunt, affert, quod Apoſt. ad Rom. 12. monet: *Non vos defendentes chariſſimi; ſed date locum iræ.* Quid ergo Chriſtiano homini faciendum eſt, cum ab iniurio aduerſario, vt aliquid gladio definiatur, ad duellum prouocatur? An

Duello prouocatur quomodo ſine contra fama, & honorem ſuum gerere ſe debeat Chriſtianus.

ſuum ius, & honorem, qui multis præ vita carior eſſe ſolet, defendere non debet, certamen vilis timoris nota recuſando? Reſpondet Sanchez tom. 3. Summæ l. 2. cap. 39. num. 11. Prouocato ad duellum licere ſic reſpondere prouocanti: *Paratus ſum ad me defendendum, quandocumque me inuaſeris: nolo tamen duellum acceptare, eò quòd legi diuinæ aduerſetur.* Huius rationem affert, quia paratum eſſe ad ſe defendendum vacat culpa. Idem docet Valentia 2. 2. diſp. 3. quæſt. 17. puncto primo. Bagnes 2. 2 quæſt. 40. art 1. & quæſt. 64. art. 7. dub. 3. ad 3. Huiuſmodi autem reſponſo nullam timoris notam ſubit; cùm non vno condicto duelli loco, & tempore; ſed vbique, & quocumque tempore ad ſe gladio defendendum paratum eſſe dicat. Comes Iulius Landus Placentinus l. 2. actionum moralium quinque duelli genera diſtinguit, eaque omnia virtuti veræque fortitudini contraria eſſe docet. Roterus Longobardorum Rex *conſuetudinem impiam* duellum vocat. Federicus Imperator conſuetudinem ream, à ratione, & æquitate aberrantem. Duellum inter alios inuexit militum acies cognomento Sancti Georgij; Draconis potius dicenda fuiſſet. S. Antoninus aciem illam potius latronum dictam eſſe refert; cum in eam ſcelesti plurimi, & prædones in Italiæ perniciem confluxerint. Theodoricus apud Caſſiodorum lib. 3. ep. 24. Vniuerſis barbaris, & Romanis in Pannoniam ſcribens, ait: *Illud vos credimus admonendos, vt non in vos, ſed in in hoſtem ſæuire cupiatis. Cur ad Monomachiam recurritis? Deponite ferrum, qui non habetis inimicum. Peſſimè contra parentes erigitis brachium, pro quibus conſtat glorioſè moriendum. Vnde pax eſſe creditur, ſi ſub ciuilitate pugnetur? Imitamini Gothos noſtros, qui foris prælia, intus norunt exercere modeſtiam.* Illud præter ea Chriſtianis duello dimicantibus inijcere ruborem debet, quod Liuius Decade 3. lib. 5. ſcribit: *Criſpino Badius Campanus hoſpes fuerat perfamiliari hoſpitio iunctus ante defectionem Campanam; poſt quam Badius progreſſus ante ſtationes, quæ pro porta ſtabant, euocari Criſpinum iuſſit. Quod vbi eſt Criſpino nunciatum, ratus colloquium amicum, ac familiare quæri, manente memoria, etiam in diſſidio publicorum fœderum priuati iuris, paulùm à cæteris proceſſit. Poſtquam in conſpectum venere: Prouoco te, inquit, ad pugnam, Criſpine, Badius; conſcendamus equos, ſubmotiſque alijs, vter bello melior ſit, decernamus. Ad ea Criſpinus, nec ſibi, nec illi ait hoſtes deeſſe, in quibus virtutem oſtendant: ſe ab eo, etiam ſi in acie occurrat, declinaturum; ne hoſpitali cæde dextram violet; conuerſuſque abibat.* Si Ethnico tanti momenti fuit ad duellum reijciendum materialis domicilij hoſpitium: quantò maioris ponderis Chriſtiano eſſe debet, ne eum alio congrediatur; in quo communefanctiſſimum eiuſdem Chriſtianæ Eccleſiæ hoſpitium habet?

Duelli genera quinque, omnia veræ fortitudini contraria.

Duelli conſuetudo impia vocatur.

Duellum homines peſſimi inuexerunt.

Theodoricus Rex duellum damnat ſuorum Gothorum exemplo.

Duellum reſpuunt liberi exemplum ethnicum.

156. Sed vt ad Apoſtoli verba redeamus: *Non vos defendentes, chariſſimi*: ijs non iuſta defenſio, ſed vltio prohibetur, ex Græco enim textu legitur; *Non vos vindicantes*, & ita legit Chryſoſtomus. Similiter Tertullianus lib. 4. cap. Marcionem legit: *Non vos vlciſcentes.* Sic Iudith cap. 1. *Nabuchodonoſor iurauit, quòd defenderet ſe de omnibus regionibus*, idest vlciſceretur. Ibidem cap. 9. Iudith dixit: *Domine Deus, qui dediſti gladium in defenſione alienigenarum*, idest vltionem iuxta Græcum textum. Notandum tamen eſt Chriſtianæ perfectionis eſſe, vt defenſio potius excipiendis, quàm infligendis ictibus fiat. Ad quod iudicandum Cant. 4. Fideli animæ dicitur: *Sicut turris Dauid collum tuum: mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.* Spiritualiter fortium armatura omnis, non in haſtis, non in gladijs, non in iaculis, quibus ictus infliguntur; ſed tantùm in clypeis, quibus ictus excipiuntur, ſita eſſe veriſſimè dicitur. Cum aduerſus iniurias Chriſtianæ tolerantiæ clypeum opponemus, efficiet Deus, vt inique aduerſarij in piam tolerantiam mentis oculos intendentes, confundantur, & omnino victi recedant. Ad quod myſticè indicandum legitur: *Refulſit ſol in clypeos aureos, & reſplenduerunt montes ab eis; & fortitudo Gentium diſſipata eſt.* Eccleſia ex 1. Machab. cap. 6. 39. Pſalm. 17. 3. vbi Deo dicitur: *Dediſti mihi protectionem ſalutis tuæ.* ex Hebræo, & Græco textu legitur: *Dediſti mihi clypeum Saluatorem meum.* Ideò benè S. Bernardus ſerm. 22. in Cant. docet, Chriſti Saluatoris noſtri paſſionum, ſi piè, & attentè ruminetur, eſſe ſingulare munimen ad tolerandas quaſlibet iniurias, probra, irriſiones, contradictiones, vilipenſiones, & moleſtias. Benè ergo citato Pſalmo ex Hebræo ſubditur: *Et manſuetudo tua multiplicauit me*: Chriſti enim manſuetudo, quam ſemper toto ſuæ paſſionis tempore oſtendit, robur noſtrum, vt patienter aduerſa toleremus, eximiè auget. De Chriſti Domini in cruce erga perſecutores clementia egregiè differit P. Bartholomæus Riccius tract. 5. meditationis par. 2. cap. 2.

Defenſio interdum ſignificat vltionem; & vetita hæc, & non iuſta propriorum ingreſſuum prohibetur.

Defenſio potius Clypeo, quàm gladio facienda.

Paſſio Chriſti munimen ad tolerandas iniurias.

Attendite, ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis.

157. QVamuis iuſtitiæ nomine interdum eleemoſyna intelligatur; eo quod præcipuum iuſti, adeoque miſericordis opus ſit: ideoque Pſalm. 111. dicitur: *Diſperſit, dedit pauperibus; iuſtitia eius manet in ſæculum ſæculi.* Nihilominus cenſeo hîc Hebræorum more vſurpantium abſtractum pro concreto, ſub iuſtitiæ nomine ſignificari quodlibet opus iuſtum; ſiue eleemoſyna ſit, ſiue oratio, ſiue ieiunium; de quibus omnibus hoc cap. Dominus loquitur. Monet ergo Dominus huiuſmodi opera numquam praua intentione captandi apud homines gloriam eſſe exercenda. Bona enim opera, tantùm abeſt, vt alienis oculis ſint oſtendenda, vt illa etiam proprijs oculis iuſti occultare ſtudeant. Gregor. in illa Iob verba cap. 31 *Si vidi Solem, cùm fulgeret, & Lunam incedentem clarè*, ait: *Sol in fulgore eſt bonum opus in manifeſtatione. Poſt præmiſſum ſolem aptè quoque incedentē clarè lunam ſubdit: quia poſt opus bonum fama laudabilis ſequitur, per quam celebre nomen in hac præſentis vitæ nocte poſſidetur. Si enim verum eſt illuſtrationem lunam per occultum circulum à radio ſolis accipere; Fama quoque à bono opere vires accipit; & fauoris gratiam, quaſi claritatem luminis aſpergit. Habent proprium ſancti viri, vt bona quidem, quæ agunt, videant; & tamen, cùm peregerint, ab eorum memoria oculos auertant. Vnde rectè per Beatum Iob dicitur: Si vidi Solem, cùm fulgeret; ac ſi apertè dicat: Opus meum, etiam cum alijs exemplorum lucem tribueret, ad præſumptionis gratiam non attendi: quia dùm de eo extolli timui, ab intuendo eo oculos auerti. Eum verò, quem ad opus bonum laudis amor prouocat, concupita fama, quaſi luna attingit. Plerumque ſi famæ noſtræ laudibus inhiamus, à virtute vacuamur; quia dum delectatur animus in hoc, quod de ſe extrinſecus haberi conſiderat, illud obliuiſcitur, ad quod introrſum anhelabat*; nempè ad gratiam, & meritum apud Deum conſequendū. Propterea neque in lunam incedentem clarè oculos intēdiſſe iuſtus Iob de ſe teſtatur.

Iuſtitiæ nomine eleemoſyna ſignificatur. Idem n. 177. & 183. 220.

Gregor. 21. mor. c. 6. & 7.

Abſtractum pro concreto Hebræi vſurpant.

Fama honorifica ceù luna mutabilis; ideoque non ambienda.

158. Iuſtus benè operans, cùm neque in ſeipſum benè operantem, neque in alios ſuorum operum teſtes, ſed in Deum mentis oculos intendit, habet inde motiuum potiùs ſe humiliter demittendi, quàm ſuperbè eleuandi. Iob cap. 9.31. Deum alloquens ait: *Sordibus intinges me.* Vbi benè Greg. ait: *Deus non ſordibus intingere dicitur, ſed intinctos ſordibus demonſtrare. Quia quantùm ad illum verius per bona opera ſurgimus, tantò ſubtilius vita noſtra ſordes agnoſcimus; quibus ab eius munditia diſcordamus. Ait ergo: Si lotus fuero quaſi aquis niuis, & fulſerint velut mundiſſimæ manus meæ; tamen ſordibus intinges me. Ac ſi apertè dicat: Quamuis lamentis ſuperna compunctionis infundar; quamuis per ſtudia rectæ operationis exercear; in tua tamen munditia video, quia mundus non ſum.*

Sordibus intingere Deus homines quomodo dicatur. Greg. 19 mor. c. 13. vel 18.

Alioquin mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.

159. DE ijs, qui non rectà intentione Deo placendi, ſed hominibus, vt ab eis gloriam captent, dicitur Pſalm. 52. *Deus diſſipauit oſſa eorum, qui hominibus placent.* Similiter Iob 33.19. *Omnia oſſa eius marceſcere facit.* Vbi Greg. ait: *Oſſa in Scriptura ſacra virtutes accipimus, ſicut ſcriptum eſt: Dominus cuſtodit omnia oſſa eorum: vnum ex his non conteretur: quod vtique non de oſſibus corporis, ſed de viribus dicitur mentis. Nam certè nouimus, quod multorum martyrum corporaliter oſſa confracta ſunt: & perſecutores Domini, latronis illius, cui dictum eſt: Hodie mecum eris in Paradiſo; ſicut latronis alterius, in cruce crura fregerunt.* Virtutes ergo oſſium nomine ſignificatæ marceſcere, & diſſipari dicuntur in ijs; qui non Deo, ſed hominibus placentes inanem gloriam captant, quia fictæ virtutis opera diuinæ gratiæ mercedem non aſſequuntur. Auicenna lib. 5. Fen. 2. doctrina 3. cap. 9. docet flatus in animalium vacuis oſſibus incluſus interdum erumpentes ea frangere. Non diſſimiliter inanis gloriæ, veluti noxius flatus virtutis robur omne eneruat, ac diſſipat.

Greg. 13. mor. c. 14. Pſalm 33. Oſſa virtutes ſignificant. Lucæ 23.43.

160. Sanctus Hilarius citato Pſalm. ait: *Spes æternitatis in oſſibus ſignificari ſolet: ex quo dictum eſt: Hoc nunc os ex oſſibus meis. Quod B. Apoſtolus, quia magnum myſterium eſt, ad Chriſtum, & ad Eccleſiam refert, quæ ex Ada ſit, nempe Chriſto æternitate æternitatis ſubſtantiam mutuanis. Os in Domini vulnerato corpore, confixoque non frangitur: Os eius non conteretur. Quia enim fuerit iniquitas paſſionis in carne; in æternam tamen Diuinitatem, & impaſſibilem naturam nihil licuit paſſioni. Integram, & incorruptam ſpem æternitatis ſignificari in oſſibus etiam illic meminimus, vbi dicitur: Cuſtodit Dominus omnia oſſa eorum; vnum ex his non conteretur*; quia ſcilicet per reſurrectionem ſunt viuificanda. iuxta Ezech. vaticinium cap. 37. *Oſſa arida audite verbum Domini. Hæc dicit Dominus Deus oſſibus his: ecce ego intromittam in vos ſpiritum, & viuetis.* Quia ergo humanam gloriam captando, non Deo, ſed hominibus placere ſtudentes in mundi fine non *procedent in reſurrectionem vitæ, ſed in reſurrectionem iudicij*; ideo à Dauide dicuntur, *diſſipanda oſſa eorum, qui hominibus placent*: ideo iiſdem hic à Domino dicitur: *Mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt*: mercedem ſcilicet in æternam vitam reſurgendo. Sicut enim ijs, qui ob Dei gloriam ab hominibus opprobria tolerauerint, dicitur Lucæ 6. *Merces veſtra multa eſt in cœlo*: ita è contrario deſpicientibus diuinam glo-

Geneſis c. 2. Ad Eph. c. Oſſa non frangenda certam æternitatis ſpem ſignificant. Numer. 9. Pſalm 33.21. Ioan. 5.29.

A riam, & humanam captantibus meritò dicitur: *Mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.*

161. Circa ſtudium hominibus placendi duas ſententias Apoſtolus protulit, quæ inuicem aduerſari videntur. Ad Galatas cap. 1. *Si hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem*: ad Cor. 1. cap. 10. *Ego per omnia omnibus placeo.* Reſpondet S. Anſelmus: *Apoſtolus non quærebat hominibus placere, quia non hoc in ſuis operibus intendebat, vt ipſe laudaretur ab hominibus; ſed vt per ea, quæ faciebat, glorificaretur Deus. Quiſquis enim ſe apud homines iactat, & ita vendit bona opera ſua, vt finem eorum in laude hominum ponat; eamdem laudem hominum, quaſi mercedem computet operum ſuorum,* B *nec dum Chriſti ſeruus eſt. Quiſquis verò bona, quæ facit, aut loquitur, ideo placere cupit hominibus, vt eos ad imitationem bonæ conuerſationis trahat, vel ad Dei laudem corda eorum accendat, non hominibus quærit placere, ſed Deo. Hoc etenim modo Paulus placebat hominibus, qui ſe per omnia omnibus placere teſtatur.* Similiter S. Hieronymus: *Si fieri poteſt, vt pariter Deo, & hominibus placeamus; placendum eſt & hominibus. Sin autem aliter non placemus hominibus, niſi Deo diſpliceamus, Deo magis, quàm hominibus placere debemus.* S. Auguſtinus ibidem: *Homo non placet vtiliter, niſi eum propter Deum placet; id eſt, vt Deus placeat, & glorificetur; cum dona eius attenduntur in homine, aut per miniſterium hominis accipiuntur. Cum autem ſic placet homo, non* C *iam homo, ſed Deus placet.* Idem Auguſt. tom. 9. lib. de ouibus cap. 9. *Ille laudetur, qui te fecit bonum; ſi bonus es; non tu, qui per teipſum non poteras eſſe niſi malus.* Ibi fuſè Auguſtinus tum allatas Apoſtoli ſententias; tum Domini verba Matth. 5. 16. *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt*: Et in præſenti Euangelio: *Attendite, ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis*; inuicem non repugnare oſtendit: eo quod diuerſus finis Matth. 5. præcipiatur, & diuerſus hìc Matth. 6. prohibeatur. Cùm ergo conſequitur Dei gloria, bona opera videantur; cùm ex ijs gloria propria prouenit, occultentur. D Gloriæ quidem cupidos vult nos eſſe Deus; gloriæ tamen non inanis, ſed plenæ, & ſolidæ. *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi*, monet Apoſt. Huiuſmodi eſt mundana gloria; tumida quidem, & & inflata; non tamen ſolida. Contra verò, vt ait Hieronymus; *Plenæ gloriæ cupidi ſunt, qui gloriam Dei deſiderant, & laudem virtute condignam*; à Deo, & Angelis, non ab hominibus exoptandam. Ad quam gloriam plenum gaudium conſequitur; de quo loquitur Dominus Ioan. 15. 11. *Gaudium meum in vobis ſit, & gaudium veſtrum impleatur.*

Hominibus quomodo placendum, & non placendum. Anſelm. in ep. ad Galat. vel Hæmarus. Gloriæ inanis, & plenæ diſcrimen. Hieron. in ep. ad Galatas c. 5. Auguſt. ibid. Ad Galat. 5. 26.

162. Apud SS. PP. Baſilium in Hexam. hom. 8. Chryſoſtomum in Pſal. 110. & in Matth. hom. 17. Hieronymum in cap. 3. Ezech. Ambroſium E lib. 6. Hex. cap. 21. Paulinum epiſt. 21. legitur Prouerbiorum 6. *Vade ad apem, & diſce quomodo operaria eſt; operationem quoque, quàm venerabilem facit.* Quod autem ab ape diſcere debemus, eſt bona opera occultare, ne eorum fructu ab inani laude priuemur. Apis enim operatio à Salomone venerabilis dicitur per metonymiam; eo quòd apis mellificatio abdita ſit, & planè ſecreta; & propterea ad eam, veluti ad aliquid arcanum, & oculis inacceſſum veneratio conſequatur. Ideo B. Antiochus monet: *Vir prudens theſaurum, ſuæ virtutis laborem occulit, & recondit: ingenioſam, & ſolertem imitatur apiculam; quos* externè

Apes mellificium occultant: homines inani gloriæ bona opera non exponant. Antiochus tom. 7. Bibliot. hom. 41. de inani gloria.

exterrè ſelegerit flores, defert in alucarium; internè mellificium, fauùmque operoſius conficit. Ne labores tuos humana gloriola exponas. Memoriæ proditum eſt, curioſum quemdam ex vitro pellucidum alucarium conflaſſe, vt foris adſtans in eo oculatim mellificandi modum intueri poſſet. Fruſtrata tamen eſt eius induſtria; cùm apes innato ſuos labores occultandi ſtudio, alucarium vndique bitumine oblinioerint. Quare, ſi iuxta Salomonis monitum apes magiſtras habebimus, per humilem meditationem noſtræ mortalitatis limo cor noſtrum oblinemus; ne inanis gloriæ cupidi humanis oculis Chriſtianæ virtutis opera exponamus. Ariſtoteles lib. 3. de generat. animalium cap. 10. nimis exaggeratè pronunciauit apes aliquid diuinitatis habere. Nihilominùs citra exaggerationem, Diuinitatis per diuinam gratiam participationem habebimus, ſi virtutum mellificium humanis oculis ad gloriam captandam non detegemus.

[illegible]

163. Pia anima veluti aromatum cella eſſe debet; vbi ex virtutum actibus, veluti ex aromatibus variis bonus Chriſti odor affletur. Ideo cauere debet, ne in Ezechiæ erratum incidat; qui, vt legitur Iſaiæ 39. Alienigenis Babyloniis *oſtendit cellam aromatum, & argenti, & auri, & odoramentorum, & vnguenti optimi; & vniuerſa, quæ inuenta ſunt in theſauris ſuis.* Propterea ea omnia à Babyloniis rapienda eſſe ab Iſaia audit: *Auferentur omnia, quæ in domo tua ſunt in Babylonem.*

B. Antioch. impea.

Hoc Ezechiæ exemplum, ne ad inanem gloriam bona opera aliis oſtentemus, B. Antiochus proponit: *Rex Ezechias hominum gloriam quaſi quadam venantiuncula captans, ac profuſiore gaudio victus, ſuos omnes theſauros Chaldæis viſendos explicuit. Et ecce in veſtigio miſit Dominus Iſaiam, qui diceret: Ecce dies venient, & ſument, quæ viderunt omnia in Babylonem. Ezechias*; ait Beda; *oſtentans theſauros ſuos ſignificat ſeruum Dei, dum virtutes ſuas vana gloria prodiderit, mox eas perdere; & in dæmonum dominium theſauros bonorum operum infelici permutatione tranſire.* Vide Gregor. 8. Mor. cap. 36. 37. & 38.

Beda in 4. Reg. 20.

164. Quàm amens eſſet, qui prædoni, vel hoſti pecuniam ſolueret, vt ab eo ingenti theſauro priuaretur! Talis eſt, qui ob inanem gloriam eleemoſynam erogat: Largitur enim, vt ſpiritualium bonorum theſauro priuetur. Nam, vt ait S. Baſilius lib. Conſtit. Monaſticarum c. 10. *Merito, & iure à diuinis retributionibus excidimus, non Deo laborantes, ſed hominibus, detrimentum mercedis pro mercede ferentes. Fugiamus ergo inanem gloriam, dulcem ſpiritualium diuitiarum prædonem, iucundum animarum noſtrarum hoſtem, virtutum vermem, bona noſtra deprædantem.* Inanis gloria vento comparatur, iuxta illud Oſeæ 12. De inanis gloriæ cupido, *Ephraim paſcit ventum.* Ideo tamquam rapidus ventus ex infernis cauernis erumpens *inanis gloria*, teſte Baſilio, *noſtræ ſalutis inſidiatrix, vbi viderit pietatis mercatorem omnibus virtutum mercibus onerariam mentis nauim impleuiſſe, tunc commota ſua procella euertere, ac ſubmergere nauim conatur.*

Inanem gloriam captantium dementia. Idem num. 168.

Inanis gloria ſpiritualium [illegible] prædo [illegible].

Is lies ibi- [illegible]

Inanis gloria [illegible]

165. Leuit. 19. 23. Iſraëlitis à Deo præcipitur: *Quando ingreſſi fueritis terram, & plantaueritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum.* Hoc eſt, reſecabitis erumpentes gemmas, ne in flores, frondes, & fructus non bonos excreſcant. *Poma, quæ germinant, immunda erunt vobis, nec edetis ex eis.* Huius mandati, iuxta myſticum ſenſum rationem reddit Gregor. 8. Mor. c. 28. vel 35. dicens: *Ligna pomifera ſunt opera virtutibus fœcunda. Præputia itaque lignorum auferimus, cum de ipſa inchoationis infirmitate ſuſpecti, primordia noſtrorum operum non approbamus. Poma autem, quæ germinant, immunda ducimus, noſtriſque eſibus non optamus: quia cùm primordia laudantur boni operis, dignum eſt, vt hoc animum non paſcat operantis; ne dum accepta laus ſuauiter carpitur, fructus operis intempeſtiuè comedatur. Qui ergo inchoata virtutis ab humano ore laudem receperit, quaſi plantati ligni ante tempus pomum comedit.* Contra inanem gloriam egregiè ſcribit Auguſtinus 5. de Ciuit. c. 14. & 20. De quo etiam plura diximus Feria 4. Cinerum.

Poma immunda [illegible]

Cùm ergo facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt in Synagogis, & in vicis, vt honorificentur ab hominibus.

167 QVæritur hîc, cur cùm antea de inimicorum dilectione Dominus egiſſet, tráſiit deinde ad eleemoſynam. Reſpondetur eò quòd, qui patienter perfert iniuriam, eleemoſynam danti ſit ſimilis. Audi Chryſoſtomum hom. de Dauide, & Saüle: *Quare non vis cum inimico redire in gratiam? pecunias tripuit? Sed ſi fortiter perferas rapinam, tantumdem accipies mercedis, ac ſi eas in manus pauperum repoſuiſſes. Siquidem, qui dedit egenis, & qui aliena vſurpanti neque parat inſidias, neque male precatur, ambo propter Deum id faciunt: proindè cùm impendij cauſa ſit eadem, perſpicuum eſt vnam, eamdemque fore coronam.* Similiter Auguſt. in Enchiridio c. 72. *Non ſolùm, qui dat eſurienti cibum, ſitienti potum, nudo veſtimentum, peregrinanti hoſpitium, fugienti latibulum, ægro, vel incluſo viſitationem, captiuo redemptionem, debili ſubuectionem, cæco deductionem, triſti conſolationem, non ſano medelam, erranti viam, deliberanti conſilium; & quod cuique neceſſarium eſt indigenti, verum-etiam & qui dat veniam peccanti, eleemoſynam dat. Multa itaque ſunt genera eleemoſynarum, quæ cum facimus, adiuuamur, vt dimittantur nobis noſtra peccata. Sed ea nihil eſt maius, quæ ex corde dimittimus, quod in nos quiſque peccauit. Minus enim magnum eſt erga eum eſſe beneuolum, ſiue beneficum, qui tibi mali nihil fecerit. Illud multò grandius, & magnificentiſsimæ bonitatis eſt, vt tuum quoque inimicum diligat; & ei, qui tibi malum vult, & ſi poteſt, facit, tu bonum ſemper velis, faciaſque, cùm poſſis. Quem lateat Euangelij auditorem, ſiue lectorem, quis dixerit: Ego ſum veritas. Qui cum docuiſſet orationem, hanc in ea poſitam ſententiam vehementer commendauit dicens: Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet vobis pater veſter cœleſtis debita veſtra. Si autem non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra. Ad tam magnum tonitruum, qui non expergiſcitur, non dormit, ſed mortuus eſt. Huius tonitrui ictum vindicta cupidus ſentiet, quando, Sicut fulgor exit ab Oriente, & paret vſque in Occidentem; ita erit & aduentus filij hominis.*

Iniurias ſuas donans ſpecies eleemoſynæ eſt.

Idem Auguſt. cap. 73.

Auguſt. cap. 74. 30. 4. 0.

Matth. 6. 14.

Matth. 24. 27.

367. *Cùm facis eleemoſydam, noli tuba canere, &c.* Antiquitùs conſuetum eſt ad pauperes conuocandos ſtatis horis tuba canere; ídque ne pauperes ab vtili labore, & opere diſtracti per vrbem vagari cogerentur, & obuiis quibuſqne moleſti forent. Quam laudabilem conſuetudinem hypocritæ peruertentes præuio tubæ ſonitu, vt à ſpectatoribus pij, liberales, & miſericordes haberentur, eleemoſynas erogabant. Quare benè

Inanem gloriam captans vento vacuo paſcitur, quo non ſatiatur, ſed quo totus plenus fit, tali vento diſtenditur.

K

iis aptári poterat illud Prouerb. 17. 23. *Munera de ſinn impius accepit, vt peruertat ſemitas iudicij*, ſeu, vt Septuaginta legunt, *ſemitas iuſtitia.* Iuſtitiæ autem nomine in hoc Euangelio eleemoſynam intelligit Chryſoſtomus. Hinc peruerſi hypocritæ, dum pauperibus cibum miniſtrabant, inanis ſe gloriæ vento paſcebant; iuxta illud Oſeæ 12. *Ephraim paſcit ventum*, ſeu clarius ex Hebræo: *Ephraim paſcitur vento; & ſequitur aſtum*: ex S. Hieronymo: *Et ſequitur Notum ventum vrentem.* Hic ventus vrens eſt ille, qui in humano corde bonorum operum fructus areſaciendo inutiles reddit, & marcidos, *Ventus vrens ſiccauit fructum eius*, dicitur Exech. 19. 12. Quod ſi hypocrita vento paſcitur, & ventum vrentem (B) ſequitur, ex huiuſmodi inani, ventoſoque cibo non modo non nutritur, ſed nec refrigeratur: immo, quod peius eſt, diſpergitur, & diſſipatur: Ephraim enim ex Hebræo, puluerulentus interpretatur. Hypocrita ergo inanis gloriæ ventum ſequens, cum totus terreus, & puluis ſit, vnà cum ſuis operibus ſine vllo meriti fructu; immo plurimo cum animæ damno, inaniter diſſipatur. Quare cum hypocritæ ad inanem gloriam captandam tuba canunt, ſuorumque operum buccinatores ſunt, bene de iis dici poteſt: *Periit memoria eorum cum ſonitu.* Non enim, vt Eccleſiaſtici 44. dicitur: *Sunt viri miſericordia, quorum pietates non defuerunt*, ſeu ex Græco textu, *Obliuioni non* (C) *ſunt tradita apud Deum.* Benè etiam de hypocrita dici poteſt: *Mentietur opus oliua. Quos per oliuam, niſi miſericordes accipimus?* ait Gregorius. *Oliua fructus charitatem ſignificat*, ait Auguſtinus. Miſericordiæ, & charitatis opus mentitur hypocrita; dum non ex miſericordia in pauperem; ſed ex inani gloria eleemoſynam elargitur.

Habacuc cap. 3. 17. Greg. hom. 20. Oliua Miſericordiæ, & Charitatis ſymbolum: Auguſt. cap 9. tract. 6. in Ioan.

Amen dico vobis, receperant mercedem ſuam.

168. HYpocritæ amiſſa verá, & æterna gloria tranſitoriam, & vmbraticam gloriam conſequuntur. Præterea monet Chryſoſtomus: (D) *Nemo panem videns pictum, etiam ſi multùm à fame vexetur, picturam attingit. Itaque neque tu vmbras ſectare. Vmbra enim gloria hac eſt, non gloria. Quid eſt tenere vmbram neglectâ veritate? Si quis filium auerſetur, & vmbram illius diligat; quæreresne aliud inſania certius argumentum?*

Inanis gloriæ aptantis dementia. Chryſoſt. hom 19. in 1. ep ad Cor.

169. Hypocritæ nomen apud veteres hiſtrionibus tribuebatur; qui ſcilicet alienam perſonam in ſcena gererent. Sicut ergo perſonatus hiſtrio regis perſonam gerens, aut ſtrenui militis, non proinde regno potitur, aut militare ſtipendium accipit; ſed tantùm vilem hiſtrionicam mercedem: ſimiliter virtutem ſimulantes, nullum virtutis præmium, ſed tantùm vilem, breuiſſimamque gloriolam conſequuntur. (E) De hypocrita eleemoſynas, aliáque bona opera ad oſtentationem faciente iuxta Remigium dicitur Aggæi 1. *Qui mercedes congregauit, miſit eas in ſacculum pertuſum*: vnde eum decidant, qui eas quærit, amiſiſſe reperiet.

Hypocrita eſt perſonatus hiſtrio.

Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua.

170. ELeemoſynam elargiendo adeo ſoli Deo placere ſtudeas; vt non ſolùm aliorum oculos, ſed teipſum piæ liberalitatis opus latere velis; ita vt erogando pecuniam, illam dextra; ſiniſtráque verſando nullatenus tibi (A) complaceas. Hoc ad litteram.

171. Erogantibus eleemoſynam benè ait Beda: *Nolite timere, ne huius vita neceſſaria deſint.* Plures enim ab eleemoſynis elargiendis abſtinent; ne ſibi præſentis vitæ neceſſaria, immò commoda adimant. Ideo ne nimia hæc mortalis vitæ cura eleemoſynæ largitionem impediat, Dominus myſticè monet: *Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua*: hoc eſt, cum ad acquirendam in beata vita æternam mercedem, pauperibus eleemoſynam impertieris, ne ad præſentis vitæ commoda tibi ſeruanda reſpicias. *Quid per ſiniſtram niſi vita præſens; quid verò per dexteram, niſi perpetua vita deſignatur?* ait Gregorius. *Qui ſapiens eſt, ſemper de futuro ſæculo cogitat, quod ducit ad dexteram; qui verò inſipiens eſt, de præſenti, quod poſitum eſt in ſiniſtra*, ait Hieronymus.

Beda lib 4. cap. 54 in Lucam.

Siniſtra, hoc eſt mortalis vitæ cura eleemoſynam neſciat, ne eam impediat.

172. Secundò, vt ait Chryſoſtomus. *Non dubium eſt in dextera homines ſignificari iuſtos: in ſiniſtra peccatores intelligi. Iuxta quod Salomon* Prou. cap. 27. *retulit: Vias, quæ in dextris ſunt, nouit Dominus; Peruerſa verò ſunt, quæ à ſiniſtris ſunt. Huius autem dextræ, & ſiniſtræ intelligentiam Dominus in Euangelio apertiſſimè manifeſtat; cùm iuſtos à dextris, peccatores à ſiniſtris collocandos declarat.* Hac poſitâ myſtica intelligentia in liberalitate erga pauperes exercendas iuſtorum conſilium, non peccatorum audire debemus: (C) peccatores enim huius vitæ commodis addicti ab erogandis eleemoſynis, & ipſi alieni ſunt, & alios cum ipſis verſantes retrahunt. Quare huiuſmodi immiſericordes homines Salomon, Prou. 3. 27. monet: *Noli prohibere benefacere eum, qui poteſt: ſi vales, & ipſe benefac.* Tres Deas Gratiarum ſeu Charitum nomine finxit antiquitas; quæ liberalitatis, & beneficentiæ numina dicebantur. Ideo, qui alias à beneficentia retrahit, ei ſimilem Plutarchus apud Stobæum eſſe dixit, qui Charitum manus, ac pedes ferreis manicis, ac compedibus illigaret. Sed iuxtà Chriſtianam veritatem, non Charitum, ſed diuinæ Charitatis manus quodammodo ligare videntur (D) ij, qui non modo ſuarum opum tenaces ſunt; ſed alios etiam à benefaciendo alienos reddere nituntur. Meritò enim fit, vt nec ipſis diuina beneficia impertiantur; & iuſta talionis pœna puniuntur.

Gregor homil. 21. in Euang. Chryſoſt. tom. 2. hom. 8 ex variis in Matth.

Siniſtra, hoc eſt peccatores eleemoſynam neſciant, ne eam diſſuadeant.

Beneficentiam diſſuadens Charitum manus, pedeſque ferreis vinculis adſtringit.

173. Tertiò: *Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua*; arguiè Auguſtinus ait: *Si hoc aliquis ſecundùm litteram impleri poſſe credit, quid faciat, ſi ei manus dextera doluerit? Numquid de ſiniſtra eleemoſynam dare non poteſt? Aut, ſi vult captiuum redimere, quomodo aut ſacculum ſoluere, aut arcam aperire poterit; ſi ſiniſtram dextera ſua non iunxerit? Aut ſi peregrinum optat excipere: & ſecundum præceptum Domini Sanctorum pedes abluere, non* (E) *video quomodo hoc, neſciente ſiniſtra manu poſſit impleri.* Reſpondet idem Auguſtinus. *In dextera intelligitur amor Dei; in ſiniſtra vanitas, vel cupiditas mundi. Si pro laude humana dederis eleemoſynam, totum ſiniſtra facit; dextera omninò nihil facit: ſi verò pro remiſſione peccatorum, & amore vitæ æterna eleemoſynam dederis, totum dextera facit. Quid eſt ergo, Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua; niſi quod facit amor Dei, non corrumpat, aut perdat vanitas, vel cupiditas mundi?* Idem docet lib. 2. de ſermone Domini in monte cap. 2.

Auguſt cap. 10. term 60. de tempore.

Siniſtra, hoc eſt, humanæ gloriæ cupiditas eleemoſynam neſciat.

174. Quartò idem Auguſtinus explicans Pſalm. 120. verba: *Dominus protectio tua ſuper manum dexteram tuam*, interrogando ait: *Dexteram noſtram Deus cuſtodit, & ſiniſtram noſtram non cuſtodit (Nonne ipſe nos totos fecit? Nonne, qui nobis*

Siniſtra, hoc eſt, intentio impetrandi à Deo temporale præmium, eleemoſynam neſciat.

fecit dexteram, ipſe fecit & ſiniſtram? Dictum eſt in Euangelio: Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua. Hoc intellecto, inuenies qua ſit dextera, qua ſiniſtra. Siniſtra noſtra dicitur quicquid temporaliter habemus, dextera noſtra dicitur quicquid nobis æternum, & incommutabile Dominus pollicetur. Ille, qui dabit æternam vitam, ipſe de iſtis temporalibus conſolatur præſentem vitam. Ipſe fecit dexteram & ſiniſtram. Subdit deinde Auguſtinus: Si opus bonum in terra propterea feceris, vt terrena tibi abundent; ſcit ſiniſtra tua quid faciat dextera tua: miſcuiſti dexteram ſiniſtræ. Noli facere, niſi propter vitam æternam. Si propter ſolas res humanas, & ſolum vitam iſtam facis, quod facis; ſiniſtra ſola operatur. Si autem propter vitam æternam operaris, dextera ſola operatur. Si autem habes intentionem ad vitam æternam, ſed ſubrepit tibi cupiditas vitæ temporalis, aut attendas etiam iſta, quando facis opus bonum, vt hæc tibi aliquid retribuatur; miſcet ſe ſiniſtra operibus dexteræ. Hoc vetat Deus. Ex his anſam ſumit Auguſtinus explicandi Pſalm. 143. verba: Dextera eorum, dextera iniquitatis. Iniquitatis autem dexteram in illis fuiſſe docet, qui dextram veram pro ſiniſtra habebant; & veram ſiniſtram dexteram ſibi fecerant. Omnis homo, qui felicitatem non putat eſſe hominis, niſi ſolùm in iſtis temporalibus facultatibus, & delicijs, & affluentia, & copia mundi huius, iſte eſt ſtultus, atque peruerſus, qui ſiniſtram ſibi fecit dexteram.

Siniſtram aliqui ſibi dexteram faciunt.

Vt cœleſtia dona temporalibus bonis præponamus dicitur Cantic. 2. Læua eius ſub capite meo; & dextera illius amplexabitur me. Quod explicans Auguſtinus ait: Surſum erat dextera, deorſum ſiniſtra; & ſic complectebatur ſponſus ſponſam; ſupponens ſiniſtram ad conſolationem, imponens dexteram ad protectionem. Siniſtra eius ſub capite meo: ideo ſiniſtra eius, quia omnia iſta temporalia Deus dat. Nouit ille diſpenſare ſiniſtram, qui vocat ad dexteram. Ergo ſi eſt ſiniſtra, ſit ſiniſtrà; ſed ſub capite ſit. Supra illam ſit caput tuum, ideſt ſupra illam ſit fides tua, vbi habitat Chriſtus. Noli temporalia præponere fidei tuæ, & non erit ſiniſtra ſuper caput tuum. Sed omnia temporalia ſubde fidei tuæ, & fidem tuam præpone omnibus temporalibus; & erit ſiniſtra ſub capite tuo: & rectè dextera eius complectitur te. Audi hoc ipſum exponi in Prouerbiis: Longitudo dierum, & anni vitæ in dextera eius; in ſiniſtra autem eius diuitiæ, & gloria. Longitudo illa dierum æternitas eſt. Longa vita eſt in dexterâ eius. At verò diuitiæ, & gloria; id eſt ſufficientia vitæ huius, ea, quæ bona exiſtimantur ab hominibus, ſiniſtra eſt. Neſcio quis venit, & vult tibi percutere dexteram, id eſt tollere tibi fidem tuam. Accepiſti alapam in dexteram, præbe ſiniſtram: id eſt, vt illud tollat; quod temporale eſt, non ea, quæ æterna habes.

Auguſt. in Pſalm. 120.

Prou. 3.

Matth. 5.

175. Quintò dextera ad operandum eſt expeditior; ſiniſtra infirmior, & tardior: Te faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua. Scilicet ad eleemoſynam indigenti elargiendam dextera promptior eſſe debet; nec ſiniſtra ſuam tarditatem interponat: hæc enim ſegnis eſt, hoc eſt ſine charitatis igne. Ideo Eccleſiaſtes c. 9. 10. monet. Quodcumque facere poteſt manus tua, inſtanter operare; id eſt ſollicitè, & celeriter, iuxta Bonauenturam ex Chaldæo Paraphraſte: Omnem eleemoſynam, quam poteſt manus tua diſtribuere pauperi, fac. Ideo rurſus 3. Prouerb. 28. Salomon monet: Ne dicas amico tuo, id eſt proximo tuo: Vade, & reuertere; cras dabo tibi, cùm ſtatim poſſis dare. Si enim eleemoſynam differas, demereris negando; antequam illam dando merearis.

Siniſtra, ſiue ad operandum minus expedita ſit, eleemoſynam celeriter dandam docet idem num. 176. & 52.

Nam, vt benè Seneca ait: Qui tardè fecit, diu noluit. Omnis benignitas properat; & propriam facientis libenter, citò facere: ſi de die in diem trahens profuit; non ex animo fecit. Si non ex animo fecit, nequaquam afflictis ex corde compatitur, vt ait Gregorius. Vt afflictis compatiatur ex corde, dicitur dextera tantùm, non ſiniſtra eleemoſyna facienda: nam, vt ait Eccleſiaſtes: Cor ſapientis in dextera eius, & cor ſtulti in ſiniſtra illius.

Seneca lib. 2. de Beneficiis cap. 5.

Gregor. 10. Moral. cap. 11.

Eccleſ. cap. 10.

176. Motiuum ſubueniendi celeriter indigenti eſſe debet, tum parata à Domino merces, tum timor amittendi opportunitatem benefaciendi, vel ex morte, vel ex alio impedimento. Propterea Baſilius hom. 6. contra diuites ait: Iam quando ſuppetit, quid prohibes, quo minus liberaliter impertiaris? Nonne inops adeſt? Nonne plena ſunt horrea? Non merces à Domino parata? Non mandatum manifeſtum? Eſuriens fame abſumitur; nudus frigore rigeſcit; & tu eleemoſynam in craſtinum differs. Audi Salomonem: Ne dicas: Regreſſus recurre, & cras dabo: ignoras enim quid ſequens pariet dies.

Beneficentia cito exhibenda: idem num. 177. 178.

177. Panis abſconditus ſuauior, dicitur Prou. 9. 17. Talis debet eſſe panis, qui ad vitandam inanem gloriam in ſinu pauperis abſconditur: ſi verò panis pauperi dandus differatur, non modò ſuauis non eſt, ſed veluti calculis plenus videbitur. Beneficium moroſè datum ſimile eſt pani lapidoſo, quem eſurienti accipere neceſſarium eſt, ſed acerbum. Nihil æque amarum eſt, quàm diu pendere: æquiore quidem animo ferunt præſcindi ſpem ſuam, quàm trahi, ait Seneca lib. 2. de beneficiis. Verè enim pronunciauit Salomon Prou. 13. 12. Spes, quæ differtur, affligit animam. Ideo Democriti, & Stobæi monitum eſt: Si bene de aliquo mereri vis, citiſſimè da: morâ enim ingratum redditur, & parùm amabile quidquid dederis. Similiter ex Luciano Auſonius: Si bene quid facias, facias citò: nam citò factum gratum erit: ingratum gratia tarda facit. Theodorici verba illa verè regia refert Caſſiodorus l. 3. epiſt 40. Apud conſcientiam noſtram læſionis genus eſt profutura tardare: non poſſumus æſtimare iucundum quod ingratum fuerit dilatione ſuſpenſum. Meritò à benefica, & celeri gratia prænuncium nomen accipere Gratianus Imperator meruit: cui Burdigalenſis eius præceptor dicere potuit: Spem ſuperas; cupienda præuenis; vota præcurris: quodque animi noſtri celeritas affectat, beneficiis præeuntibus anteceditur: præſtare tibi eſt, quàm nobis optare velocius.

178. Celeritatem ad ferendam pauperi opem explicat Iſaias 58. 11. Cum enim ad miſericordiam in egenos exercendam hortatus eſſet, ſubdit: Et eris ſicut fons aquarum, cuius non deficient aquæ. Quibus verbis, & merces eleemoſynario à Deo danda explicatur, & modus eleemoſynam dandi exprimitur. Explicatur merces ſimilitudine fontium; qui cum perenniter ſitientibus aquas largiantur, ipſi ex perenni etiam ſcaturigine iterum replentur. Sic Deus ſuis miſericordiis abundè, & perenniter replet eos, qui in alios miſericordes ſunt. Porrò ſicut ad hauriendas è profundo puteo aquas mora, & labore opus eſt: ſecus verò fontium aquæ nulla mora, ſed celeri curſu accedentibus ſe exhibent; ita erogans eleemoſynam mora nulla interpoſita celeriter eam largiri debet. Eumenius in oratione ad Conſtantinum cap. 10. Imperatoris liberalitatem commendans ait: Sic ingenui, largique fontes, vt vbique proſint, ire feſtinant: Sic celeriter in terras cœlo miſſa perueniunt: ſic dem-

què diuina illa mens, quæ totum hunc mundum gubernat., quidquid cogitauit, illico fecit. Maximè decipiebatur Perſarum rex, qui, vt Xenophon ait: *Putabat ſplendidum eſſe quod negotia tardius cenſeceret.* Contra verò maximè laudandus Lacedæmonum Rex Ageſilaüs, de quo idem Xenophon in eius vita ſubdit: *Hic maximè lætabatur, cùm homines id, quod cupiebant, celerrimè conſecutos dimitteret.*

Ageſilaus pede claudus, manu longior ad liberalitatem.

Cimon ſemper pecuniam in egenorum ſubſidium à ſuis pediſſequis aſſerri voluit.

Quamuis autem fuerit Ageſilaüs, teſte Plutarcho, breuiori altero pede claudus: manus tamen ad celerrimam liberalitatem erga egenos exercendam cæteris habuit longiores. Cimon Athenienſis, vir munificentia, clariſſimus non ſuas tantùm manus, ſed ſequentium etiam ſamulorum in aliorum inopia ſubleuanda adhibebat. Nam, vt de eo Æmilius Probus refert: *Semper pediſſequi cum nummis ſequebantur; vt ſi quis opis eius indigeret, haberet, quod ſtatim daret; ne differendo videretur negare.*

Beneficentia præda, & theſaurus eſt, cuius acquiſitionem nemo differre debet.

179. Beneficentia præda eſt, quam quiſque de proximo bene merendo indagare debet: Theſaurus eſt, quo cœlum emere poſſumus. Sicut auarus, qui theſaurum inuenit, eoque potiri poteſt, eius acquiſitionem non differt: Sicut vigil venator inuenta præda, ad eam ſtatim accurrit: ita omninò in proximum beneficentiam, tamquam eximiam prædam, & theſaurum facilè acquirendum differre nemo debet. De Abrahamo, qui viſis peregrinis tribus, ad eos benignè hoſpitio excipiendos ſtatim accurrit. Geneſ. 18. dicitur: *Apparuerunt ei tres viri, quos cum vidiſſet, cucurrit in occurſum eorum.* Vbi benè Chryſoſt. ait: *Currit, & volat ſenex: vidit enim prædam, quam venabatur: non vocauit famulos; quaſi diceret: Magnus theſaurus eſt, magna negotiatio; per meipſum hanc mercedem inferre debeo, ne elabatur tantum lucrum.*

180. Qui non citò, ſed ſeriùs pauperi beneficentiam, & miſericordiam impertitur, quomodo egens ipſe Deo dicere poterit: *Citò anticipent nos miſericordiæ tuæ, quia pauperes facti ſumus nimis?*

Pſal. 78. 8. Siniſtrâ à Dijs mala immitti; dexterâ verò bona dari cenſebant Ægyptij.

Ægyptij, teſte Pierio, aſſerebant à Dei dextera promanare bona omnia, & beneficia; à ſiniſtra verò mala, & ſupplicia. Si volumus à Dei dextera in nos beneficia deriuari; & diuinæ ſiniſtræ ſupplicia auertere; nos etiam celeri dextera pauperibus benefici ſimus, ſiniſtræ tarditate reiectâ. *Miſereantur pauperum, qui ſibi volunt parcere Chriſtum,* ait S. Leo ſer. 4. de collectis.

Ad Eph. 4. Auari diuites eleemoſynam denegantes velut furti, & homicidij reatum incurrunt: Idem nu. 181. 182, & 186. Seneca ſupra

181. Si Apoſtolus monuit: *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram:* moneret etiam: *Sol non occidat ſuper auaritiam veſtram.* Occidit autem ſol ſuper auaritiam, quando hodie pauperi petenti eleemoſynam dicimus: *Vade, & reuertere, cras dabo tibi: carò ſatis emitur, quod precibus impetratur,* ait Seneca. Si ergo non hodiernas ſolùm, ſed etiam craſtinas pauperis preces ad dandam eleemoſynam exigis, ea valdè venalis eſt, non liberè data, ſed iteratis precibus empta; quam erogans vendit potius, non elargitur: vendit autem, maiori culpa, quod eſt alienum, & alteri debitum: *Tua, quas porrigis, non ſunt opes,* ait Nazianzenus.

Nazianzen. in Zetta illic,

Quid fruſtra laboras ô diues, res pauperum in theſauris recondere? Cur indignaris petentibus illis, quaſi de tuo expendas? Bona paterna petunt, non tua; quæ tibi commiſſa ſunt, ipſorum gratia, non tecum nata. Da, quæ accepiſti, ait S. Chryſoſtomus. Idem hom. ad Populum Antioch. *Non ad hoc accepiſti, vt in delicias abſumeres; ſed vt in eleemoſynam erogares. Numquid tua poſſides?*

Chryſoſt. apud Antonium in Meliſſa l. 1. c. 44.

Similiter S. Bernardus epiſt. 42. *Noſtrum eſt, pauperes clamant, quod effunditis; nobis crudeliter ſubtrahitur, quod vos inaniter expenditis.* S. Auguſt. in Pſalm. 147. *Superflua diuiti, neceſſa-* A *ria ſunt pauperi; aliena retinet, qui iſta tenet.* S. Th. idem ex communi omnium Theologorum ſententia docet in 4. diſt. 15. quæſt. 2. art 4. & 2. 2. quæſt. 66. art. 7. ait: *Res, quas aliqui ſuperabundanter habent, ex naturali iure debentur pauperum ſuſtentationi.* Superabundare autem dicuntur, quæ excluſis delicijs, ad victum, & veſtimentum neceſſaria excedunt. Ideo S. Hieronymus ep. 110. quæſt. 5. ad Hedibiam ait: *Si plus habes, quàm tibi ad veſtitum, victumque neceſſarium eſt, illud eroga; & in illo debitricem eſſe te noueris:* Ideo auaros diuites furti reos declarat S. Ambroſius ſer. 81. *Non minus eſt criminis habenti tollere, quàm cùm poſſis, & abundas, indigentibus denegare.*

B 182. Auarum in pauperes non ſolùm furti, ſed homicidij crimen incurrere dicendum eſt. Quare diſt 86. Can. *Paſce,* iure canonico decernitur: *Paſce fame morientem; ſi non paniſti, occidiſti.* Et Auguſt. in Pſalm. 118. ait: *Hoc eſt occidere hominem, vita ſua ei ſubſidia denegare: Caue ne inter loculos tuos concludas ſalutem inopum, & tamquam in tumulis ſepelias vitam pauperum.*

Eleemoſyna pauperi vt merces debita danda eſt.

183. Ex dictis, quamuis propriè eleemoſyna ex charitate fiat, adhuc iuſtitia appellatur in hoc Euangelio, iuxta Chryſoſt. & Daniel 4. 24. iuxtà Chaldæum, & Eccleſiaſticum 14. mox citandum. Idque ex eo quòd diuitiæ cum onere pauperibus eas communicandi à Deo diuitibus dentur. Inter ſalutaria monita filio à iuſto Tobia data, illud eſt C cap. 4. 15. *Quicumque tibi aliquid operatus fuerit, ſtatim ei mercedem reſtitue; & merces mercenarij tui apud te omninò non remaneat.* Idque iuxtà Leuitici 19. 13. mandatum: *Non morabitur opus mercenarij tui apud te vſque mane;* hoc eſt merces operario debita, ſi hodie danda eſt, ne in craſtinum differatur. Quod de mercede operarijs debita dicitur, proportionaliter de eleemoſyna pauperibus danda dicendum eſt. De paupere enim dicitur Pſalm. 21. 25. *Dominus non ſpreuit, neque deſpexit deprecationem pauperis.* Pauper ergo, cui per eleemoſynam temporalem cibum miniſtramus, operarius eſt, qui ſuis precibus nobis apud Deum *operatur non cibum, qui perit, ſed qui permanet in* D *vitam æternam.* Propterea *non moretur merces mercenarij tui apud te vſque mane, neque ei dicas: Vade, & reuertere, cras dabo tibi.* Sic non ſegni ſiniſtra, ſed celeri dextera eleemoſynam largieris. Ad quod præſtandum nobis egenus Chriſtus Dominus exemplo præluxit: Vltimam enim pretioſi ſui ſanguinis largitionem è dextero latere nobis effundere voluit. *Dominus meus Ieſus poſt cætera inæſtimabilis ſua erga me beneficia pietatis, etiam dextrum ſibi propter me paſſus eſt latus fodi. Quod videlicet non niſi de dextera mihi propinare vellet; non niſi in dextera locum parare refugij:* ait Bernardus ſer. 7. in Pſal. *Qui habitat.*

Dextro è latere Dominus ſanguinem fundens, dexterâ eleemoſynam dandam indicauit.

Ioan. 6.

Prou. cap. 14

184. Sextò, dextera ſignificat Orientem, cùm inde primi mobilis motus incipiat; ſiniſtra verò E Occidentem. Ille ex dextera in ſiniſtram erogandam eleemoſynam transfert, qui non antea, ſed in vitæ occaſu ſuorum bonorum aliquid pauperibus erogandum relinquit. Contra verò dexterâ eleemoſynam elargitur, qui ipſo Orientis vitæ proceſſu erga pauperes miſericors eſſe aſſueſcit. Talis fuit S. Iob, qui verè dicere potuit: *Ab infantia creuit mecum miſeratio; & de vtero matris meæ egreſſa eſt mecum.* Ideò benè monet Eccleſiaſticus 14. 13. 17. *Ante mortem benefac amico tuo,* hoc eſt, iuxta Lyranum, proximo tuo: *& ſecundum vires tuas exporrigens da pauperi. Ante obitum tuum operare iuſtitiam.* Simile eſt Arabicum monitum Centuria 1. num. 44. *Accende lucernam tuam ante*

Siniſtra Occidentem, dextera Orientem ſignificat: ſiniſtrâ non eſt danda eleemoſyna, nempè ſub vitæ occaſu.

Miſericordiæ opera erga pauperes cur lucernæ, faciſque nomine ſignificantur.

Iob. 31. 18.

Auarus differens in vitæ finem eleemoſynam, eſt velut aſpis, caudâ auram obſeruans.

tenebras; id eſt, illumina te operibus bonis, præcipuè eleemoſynis, antequam ſuperueniat tibi mors. Aptè eleemoſyna lucernæ nomine ſignificatur: ſicut illa oleo; ita eleemoſyna miſericordiæ affectu alitur; & fouetur. Rurſus ſicut lucernæ, faciſque lumen, ne incedens offendat, præcedere, non ſubſequi debet; ita potius vt præeant, quàm mortem ſubſequantur, eleemoſynæ curare debemus. Ideo Iſaiæ 58. poſt cohortationem ad eleemoſynam: *Frange eſurienti panem tuum*, &c. additur: *Anteibit faciem tuam iuſtitia tua*, hoc eſt eleemoſyna, cuius meritò apud Deum iuſtificaris: & ideò: *Gloria Domini colliget te*: Eleemoſynario enim. *Cum multa fiducia portæ cœli aperiuntur*, vt Chryſoſt. hom. 32. in epiſt. ad Hebræos ait. *Melior eſt beneficentia in vita, quàm in morte; ſicuti magis illuminant faces, quæ præeunt incedentem, quàm, quæ ſubſequuntur.* Syracuſanæ Heroïnæ Luciæ eſt documentum. *Maioris amoris ſignum fuerit, maiorique dignum mercede, ſi Chriſtum, dum viuis, paueris*, ait Chryſoſt. Baſilius hom. 7. contra diuites auaros, eorum verba refert, & refellit: *Ego bonis, dum vixero, frui volo; poſt mortem verò in teſtamento hæredes facultatum mearum ad dominos pauperes aſcribam. Heu miſer! tunc benignus, & liberalis hominibus eris, cùm ampliùs inter homines non ages; cùm te cadauer aſpiciam, tunc fratris amantem appellabo? Magna dignus eris liberalitatis laude, magnus tibi honor debebitur, aut gratia; ſi in ſepulchro jacens, & in terram conuerſus, magnificus, ac ſumptuoſus apparebis? Si tempore, quod ad promerendum datur, in voluptatibus, ac delicijs abſumpto, pauperes nequaquam aſpexiſti, mortuus cuiuſnam actionis, aut operis mercedem petiturus es? Nullus poſt mercatum ſolutum negotiatur; neque poſt certamina accedens coronatur, nec poſt bellum fortia gerit; nec ſimiliter poſt vitam pietatis laudem, præmiumque capiet.* Illam ſanè laudem, præmiumque quiſquam non merebitur, quòd in vita eleemoſynam tribuens meretur; in vita enim ea homo largitur, quibus vti poteſt; in morte verò ea, quibus nullatenus in poſterum vti poterit. Eleemoſynæ ergo tamquam lucidæ faces mortem præeant, non ſubſequantur. Auguſtinus in Pſalm. 57. explicans verba illa: *Furor illis, ſicut aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas, quæ non exaudiet vocem incantantium*, ait: *Aſpis recuſans audire illas voces, quibus ſe cogi ſentit, allidit vnam aurem terræ, & de cauda obturat alteram.* Similiter auarus, qui, vt ait Salomon Prou. 21. 13. *Obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis.* Alteram autem aurem nimio terrenarum opum affectu terræ admouet; alteram autem cauda occludit. Cauda autem eſt vitæ finis, in quem beneficentiam transfert, eoque prætextu in ſuæ vitæ curſu pauperum clamorem non audit. Voluntariam hanc auari ſurditatem deteſtando, eleemoſynæ nobis tamquàm lucidæ faces mortem præeant, non ſubſequantur. Quia tamen ventus faces, vel extinguit, vel breui conſumit; cauendum eſt, ne inanis gloriæ ventus pia miſericordiæ opera veluti faces extinguat, vel exiguo tempore perdurare ſinat. Ideo ad inanis gloriæ flabra vitanda Dominus monet: *Eleemoſyna tua ſit in abſcondito*: hoc eſt, Eleemoſynæ, veluti in laterna, fax occulatur.

185. Sed ſi in eleemoſynis erogandis neſcire ſiniſtra debet quid faciat dextera; cur de forti, & pia muliere, quam celebrat Salomon, dicitur: *Palmas ſuas extendit ad pauperem?* Reſpondetur ibidem dici: *Manum ſuam* non manus ſuas, *aperuit inopi*. Quare Salomonis dictum Euangelico non contradicit. Vtraque manu largiri videretur

Chryſoſt. hom. 32. ep. ad Hæ.

Prou. 31. 20. Videtur in miſericordiæ operibus eſt via tutius

eſſe ad liberalitatis oſtentationem: geminas autem palmas ad pauperem procul ſtantem vocandum, indicat efficax deſiderium illum ad ſe accerſendi, eique opitulandi. Sed quoniam aliter iuxtà Septuaginta legitur: *Manus ſuas aperuit pauperi, & palmam extendit inopi*: reſpondetur piam huiuſmodi mulierem adeo liberalem erga egenos deſcribi; vt in eleemoſynis erogandis, tamquam ambidextra celebretur. Conuocata enim pauperum turba, eaque vndique circumſtante, vtramque manum ad eleemoſynas pluribus ſimul largiendas occupaſſe ſignificatur. Itaque ſiniſtra, quæ illi veluti dextera erat, eleemoſynæ largitionem non tardiorem, ſed celeriorem reddebat. Ad hoc comprobandum Hieronymus explicans Pſal. 90. verba: *Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis.* ait *Dextera Sancti dicitur; ſiniſtra non dicitur, ſed latus. Non enim poterat iuſtum eſſe, vt iuſtus haberet ſiniſtram. Ergo ſimpliciter dico, quoniam iuſtus duas dexteras habet. Ille Aod, qui ſcribitur in Iudicum libro, propterea duas dexteras habere dicitur, quia iuſtus erat. Dominus ſuſcitauit eis Saluatorem vocabulo Aod, qui vtraque manu pro dextera vtebatur. Erimus ambidextri, quando nos rerum præſentium copia, vel inopia non mutârit*, ait Caſſianus. Quando ſcilicet neque ex auaritiæ diuitiarum copiam appetentes, neque ex puſillanimitate inopiam metuentes, à dandis eleemoſynis non abſtinebimus.

Iudicum c. 3.

Caſſianus collat. 6. c. 10.

Vt ſit Eleemoſyna tua in abſcondito: & Pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi.

186. Eleemoſyna eſt amica Dei, ſemper ei propinqua, pro quibuſcumque voluerit facilè gratia munus impetrat; tantùm ſi à nobis non lædatur; ſi nullam à nobis patiatur iniuriam*, ait Chryſoſt. hom. 32. in epiſt. 1. ad Tim. Iniuriam patitur, & læditur à nobis eleemoſyna, ſi ea ad inanem gloriam captandam dirigatur. Sic enim non ad Deum pro nobis deprecatrix accedit; ſed in auras, eximiæ vtilitatis fructum fruſtrata, diſpergitur. Ideo monemur à Domino, *Sit eleemoſyna tua in abſcondito.* Propterea eleemoſyna ſemini comparatur; cùm de eroganti eleemoſynam ab Apoſt. dicatur: *Qui parcè ſeminat, parcè & metet.* Semen, vt germinet, nec à volucribus comedatur, intra terram abſconditur, vt Hugo Cardinalis notat. Similiter ne à volatica inani gloria eleemoſynæ meritum rapiatur, in abſcondito eſſe debet.

Eleemoſyna cur ſemini comparetur? Idem nu. 94. 2. ad Cor. c. 9.

187. Eccleſiaſtici cap. 3. 33. Aquæ eleemoſyna comparatur: *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis*: ſeù vt S. Maximus legit: *Sicut aqua extinguit ignem; ita eleemoſyna extinguit peccatum*: cum ſcilicet, vt dari debet, ex vero charitatis affectu datur. Porrò ſicut in hac miſera mortali vita quotidie in peccata labimur; ita ad ea extinguenda eleemoſynæ largitio, veluti perennis aqua eſſe debet. Perennis autem aqua benè inter occultos aquæ ductus occluditur, ne fruſtrà in terra diſſipetur, ſed potiùs valdè vtiliter ſurſum aſſurgat. Similiter eleemoſyna, vt per rectam intentionem ſurſùm ad Deum dirigatur, non oſtentari, ſed potius humiliter occultari debet. Ideo Eccleſiaſtici 29. 15. monemur: *Concludе eleemoſynam in corde*, vel, vt alij legunt, *in ſinu pauperis; & hæc pro te exorabit ab omni malo.* In eo tamen ab aqua eleemoſyna differt; quòd ea, quæ intra aquam conjiciuntur, ob medium

S. Max. hom. 3. de eleem. Eleemoſyna cur aquæ comparetur?

craſſios, maiora apparent : Contra verò Eleemoſyna peccata minora reddit. Ideo vbi iuxta vulgatam legimus : *Eleemoſyna reſiſtit peccatis* ; in Arabico textu legitur ; *Eleemoſyna extenuat peccata.*

Cypr. de eleemoſyna. Gaudent. de natal. Domini tr. 14. Auguſt. in hom. 50. inter 50. Laurent. hom. de pænit. in appendice Bibliotb. PP. Ambroſ. in illata verba Eccleſiaſtici ſer. 2. eleemoſyna Baptiſmo comparatur.

188. Sancti Patres Cyprianus, Gaudentius, Auguſtinus, Laurentius Epiſcopus, & Ambroſius eleemoſynam extinguentem peccata ſacro Baptiſmi lauacro comparant : cum eo tamen diſcrimine ; quòd Baptiſmum iterare ſacrilegum ſit ; iterare autem ſæpius eleemoſynam ſit omninò proficuum. *Ita eleemoſyna reſiſtit peccatis, ſicut aqua Baptiſmi Gehennæ reſtinguit incendium. Ergo quodammodo eleemoſyna animarum aliud eſt lauacrum : niſi quod indulgentior eſt eleemoſyna, quàm lauacrum : lauacrum enim ſemel datur ; eleemoſynam autem quoties feceris, toties promereris veniam*, ait Ambroſius. Idem repetit ſerm. 42. Ad eleemoſynæ lauacrum peccatores ſpeciatim Dominus inuitat Iſaiæ cap. 1. 16. Cum enim dixiſſet : *Lauamini, mundi eſtote* ; ſubdidit : *Subuenite oppreſſo.* In tam vtile eleemoſynæ lauacrum, vt planè mundum ſit ; ſedulò curandum eſt, ne puluis aſpergatur, quem inanis gloriæ *ventus projicit à facie terræ* : hoc eſt à conſpectu hominum, quibus eleemoſyna oſtentatur. Vt huius noxij pulueris ſordes arceamus, benè Dominus monet : *Sit eleemoſyna tua in abſcondito.* Propterea, vt eleemoſyna ſalutaris ſit, bene etiam monet S. Cæſarius Arelatenſis : *Prodeſt eleemoſyna, ſi omittas peccare.* Chryſoſtomus hom. 32. ad populum ait : *Si quis caſurum ſurſum traheret, quod facit eleemoſyna ; alter autem deorſum retraheret ; nil erit amplius ex huiuſmodi certamine, quàm hominem diſcerpi.* Ne ergo erogans eleemoſynam diſcerpatur, ſed per eam in cœlum aſſurgat, ſe vitiorum pondere exonerare debet. Auguſt. in Enchiridio cap. 75. *Ne ſe fallant, qui per eleemoſynas quamlibet largiſſimas, fructuum ſuorum, vel cuiuſcumque pecuniæ, impunitatem ſe emere exiſtimant ; in facinorum ſuorum immanitate, ac nequitia permanendo.* Similiter Gregorius paſtor. p. 3. c. 21. *Ne venalem Dei iuſtitiam æſtiment ; ſi cum curant pro peccatis nummos tribuere ; arbitrantur ſe poſſe inultè peccare.* Quare cum Lucæ 11. 40. Dominus dixit : *Date eleemoſynam ; & ecce omnia munda ſunt vobis.* Intelligitur de eleemoſyna, quæ ex vera miſericordia proueniat. Alioquin *Quomodo miſericors es alteri, ſi crudelis es tibi ? Miſerere animæ tuæ, placens Deo*, ait Auguſt. *Placens Deo*, non hominibus, ab ijs inanem gloriam captando. *Vita, atque ſalute, quam alteri das, te fraudas ; dum ſana vacuus intentione, gloria inanis vento inflaris, aut terrena cupiditatis veneno inficeris ; & lethali apoſtemate turgens interis*, ait Bernardus ſerm. 18. in Cant. Ruſsùs cùm dicitur : *Date eleemoſynam ; & ecce omnia munda ſunt vobis* ; non de ſpuria eleemoſyna peccatoris in peccato perſeuerantis intelligitur ; ſed de *eleemoſyna filia deificantis Charitatis*, vt ait Theophilactus : Eleemoſyna autem deificantis Charitatis filia, eleemoſynarium deificatum reddit ; adeoque planè mundum, Deoque ſimilem, & hinc Domini mandatum impletur : *Eſtote miſericordes, ſicut & Pater veſter miſericors eſt* : ita vt qui ex mera miſericordia, & charitate eleemoſynam erogat, viua Dei imago reddatur ; vt infra etiam dicetur. Ex quo fit, vt eleemoſynam erogantes, eam non dent, *Vt honorificentur ab hominibus. Non eſt, quò ſe immiſceat vanitas, vbi totum occupat Charitas. Deus charitas eſt ; & nihil eſt in rebus, quod poſſit replere creaturam factam ad imaginem Dei, niſi Charitas*, ait Bernardus ſerm. 18. in Cant. Deuter. 26. 13. ab erogante eleemoſynam Deo dicitur : *Abſtuli quod ſanctificatum eſt, de domo mea, & dedi illud Leuitæ, & aduenæ, & pupillo, ac viduæ.* Vbi quod egenis tribuitur, antequam detur, ſanctificatum dicitur ; eò quòd ex deificante, & ſanctificante Charitate prouenire debeat. Subditur deinde : *Non ſeparaui ea in qualibet immunditia.* Hoc eſt, nolui, vt inanis gloriæ ventus in ea, quæ darem, ſordidum terrenum puluerem aſpergeret ; adeoque immunda diuinis oculis redderet.

Eleemoſyna adulterina proles eſſe non debet, ſed Deificantis Charitatis filia.

Pſal. 1.

Hom. 9.

Eccli. 30. 24.

Auguſt. ſer. 30. de verbis Domini.

Luc. 6. 36.

189. Eliſeus 4. Reg. 4. Cum mulieris viduæ paupertati ſubuenire vellet per miram exigui olei multiplicationem, mulieri præcipit : *Pete mutuò ab omnibus vicinis tuis, vaſa vacua non pauca ; & ingredere, & claude oſtium tuum.* Quod Prophetæ mandatum exequens mulier, *clauſit oſtium ſuper ſe, & ſuper filios ſuos.* Vbi quæritur, cur tàm expreſsè oſtium claudi Eliſeus præceperit ? Reſpondeot aliqui, id Prophetam præcepiſſe, vt ſola vidua oleo frueretur ; ne quis olei partem ab ea poſtularet, aut ſubriperet. Secundò cùm per olei in vaſa vacua infuſionem myſticè miſericordiæ, & eleemoſynæ in egenos largitio ſignificaretur ; reſpondet Auguſt. ſerm. 206. de tempore : *Quod ait ſcriptura clauſo oſtio viduam illam oleum in vaſculis infudiſſe, hoc ſignificauit ; vt vnuſquiſque eleemoſynam clauſo oſtio faciat, ideſt, pro ſolo Dei amore ; non ideo, vt laudetur ab hominibus ; ſed vt apud Deum inuenire gratiam mereatur. Qui enim pro laude humana eleemoſynam facit, aperto oſtio facit. Qui verò pro ſola vita æterna, & pro remiſſione peccatorum bona opera fecerit, etiamſi publicè faciat, clauſo oſtio facit ; quia de illa eleemoſyna non hoc quæris, quod videtur, ſed quod non videtur. Laus enim humana videtur, æternum præmium non videtur.* Præterea ſi quæratur cur tam mira medici olei moltiplicatione, mulieris paupertati ſubuenire Deus voluerit ? Reſpondetur, id factum eſſe, vt diſcamus, miſericordibus, & eleemoſynarijs, cum ipſi egent, miſericordiam, & eleemoſynam Deum elargiri, cùm ſe Deus pro erogatis eleemoſynis debitorem conſtituat. Nam, vt refert Ioſephus lib. 9. cap. 2. & ex eo Theodoret. Toſtat. & alij. Vidua hæc mulier in eam egeſtatem redacta, & tanto æris alieni debito oppreſſa, vt creditori filios in ſeruos dare cogeretur, coniux fuerat Abdiæ, de quo dicitur 3. Reg. 18. *Cùm interficeret Iezabel Prophetas Domini, tulit Abdias centum Prophetas, & abſcondit eos quinquaginta, & quinquaginta in ſpeluncis, & pauit eos pane, & aqua.*

190. *Et Pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi.* Non ex eo, quod in abſcondito eleemoſyna fiat, amittitur ; ſed à Deo omnia intuente mercedem largius conſequetur. Ideo citato cap. 3. ſubdit Eccleſiaſticus : *Deus protector eſt eius qui reddit gratiam* ; hoc eſt, qui eleemoſynam pauperi elargitur. Vbi dicitur *Eleemoſyna gratia.* Primò, quia gratis liberaliter, & hilariter danda eſt. 2. per Metonymiam ; quia à Dei gratia prouenit, qui eleemoſynario diuitias dedit, & earum per eleemoſynas meritorium vſum inſpirauit. 3. etiam per metonymiam, quia eleemoſyna eleemoſynario à Deo gratiam impetrat, vel vberiorem, ſi iam Dei amicus ſit ; vel amiſſam gratiam, ſi ſit peccator. Ad quod ſignificandum de eleemoſynario Eccleſiaſticus addidit : *Deus meminit eius in poſterum ; & in tempore caſus ſui inueniet firmamentum* ; ſeu iuxtà Syrum : *In tempore quo ceciderit, inueniet eſſe fulcrum.* Cùm in peccatum eleemoſynarius ceciderit, ob erogatam antea eleemoſynam diuino ſuo auxilio eum Deus fulciet, & roborabit, vt iterùm ad diuinam gratiam, & ami-

Cap. 3.

tiam reſtituatur. Quod ſignificauit Tobias cap. 4 dicens: *Eleemoſyna ab omni peccato, & à morte liberat; & non patietur animam ire in tenebras.* Idem teſtatur Dauid Pſalm. 40. *Beatus, qui intelligit ſuper egenum, & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus. Intelligit*, dixit, quia iuxtà S. Thomam ipſius eleemoſynarij labor, & induſtria eſſe debet, inueſtigare, & cognoſcere pauperum indigentiam; non expectando eorum petitiones, & preces. 2. *Intelligit*, dixit; quia eleemoſynarius tamquam ſpiritualis mercator benè callere debet lucroſiſſimam hanc pauperibus ſubueniendi artem; quam verè quæſtuoſiſſimam artem eſſe peculiari homilia probat Chryſoſtomus. 3. dixit: *Intelligit*, quia in hac arte exercenda dubitationem reijcere debemus; qua à pauperum ſubuentione impediamur, quòd ignari ſimus verè ne ij, an fictè ſint indigentes, vt cum Chryſoſtomo Caſſiodorus docet: *Sufficit*, inquit, *nobis*, *vt nos nare aliquid malis artibus neſciamus; nec opiniones hominum captando elati eleemoſynam largiamur; ſed operemur ſolo affectu ſubueniendi, non vt honorificemur ab hominibus.* Quod Dominus in hoc Euangelio monet.

Eleemoſyna ... gratia di... (margin)

Chryſoſt. tom. 5. hom. 33 (margin)

191. Notandum ſex mercedes, ſeù retributiones eleemoſynario dandas, citato Pſalm. ſignificari. Prima eſt die mortis, & iudicij ab æterna morte liberatio: *In die mala liberabit eum Dominus* 2. in hac vita conſeruatio, & cuſtodia, *Dominus conſeruet eum*, ſeù ex Hieronymo: *Dominus cuſtodiet eum.* 3. viuificantis diuinæ gratiæ vberior communicatio: *Et viuificet eum*, ſeu ex Hieronymo: *Viuificabit eum.* 4. proſperitas in hac mortali vita: *Et beatum faciet eum in terra*; ſeu ex Hieronymo: *Beatus erit in terra.* 5. liberatio à prauis ſuggeſtionibus dæmonum: *Et non tradat eum in animam inimicorum eius*: ſeù ex Hieronymo: *Non tradet eum animæ inimicorum ſuorum; vel in manus inimicorum eius.* Inimicorum enim nomine Dæmones ſignificantur iuxtà Ambroſium, Auguſt. Caſſiod. & Heſych. qui ait erogantem eleemoſynam, tamquam miſericordiæ oleo innnctum, è Dæmonum manibus elabi; ſicut athletæ materiali oleo delibuti antagoniſtarum manus euadunt. 6. Ægrotanti bonæ valetudinis reſtitutio: *Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris eius*; ſeu ex Hieronymo: *Dominus confortabit eum in lecto infirmitatis. Vniuerſum ſtratum eius verſaſti in infirmitate eius.* Quod explicans Theodoretus ait: *Ab omni ægrotatione liberabit; & in bonam corporis valetudinem morbum permutabit. Verſaſti in infirmitate ſtratum*, pro, *Mutabis*, *poſuit.* Vt præteritum enim futurum ponitur ad rei certitudinem ſignificandam. Vbi iuxta Chryſoſtomum, & Ambroſium *verſare ſtratum in infirmitate* eſt, Mutare ſtatum ægroti in ſtatum ſanitatis; ita vt lectus inrequieti languoris, quieti ſoporis cubile reddatur. Ad vltimam hanc eleemoſynæ mercedem ſignificandam, cum Iſaiæ 58. dictum eſſet: *Frange eſurienti panem tuum; & egenos vagoſque induc in domum tuam: cum videris nudum, operi eum*; ſubditur: *Tunc ſanitas ſua citius orietur.* Vbi pro *ſanitate* Septuaginta legunt: ἰάματα. i. *medicamenta*, ſeu *emplaſtra.* Eleemoſyna enim pauperi erogata in ſalutare medicamentum, ſeu emplaſtrum conuertitur ad eleemoſynarij plagas, languoreſque omnes curandos.

Eleemoſyna ... retributiones ... (margin)

Eleemoſyna ... cataplaſma ... ad eleemoſynarij plagas ... Vide Hieron. ... Comment. (margin)

192. *Et Pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi.* Hoc idem confirmat Apoſt. 2. ad Cor. 9. vbi de eleemoſyna agens ait: *Qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.* Vbi eleemoſyna benedictio vocatur, eò quòd hilariter pauperi benè precando eroganda ſit 2. Eleemoſyna ſemen, retributio meſſis appellatur: ſicut enim ex vno ſeminis grano in meſſe multò plura colliguntur; ita Dei retributio multò largius eleemoſynæ erogationem excedit. *Fœcundus eſt ager pauperum, cito reddit donantibus fructum.* ait Auguſt. Ad quod ſignificandum ſubdit Apoſt. *Multiplicabit ſemen veſtrum*, & hoc, quoad mercedem temporalium bonorum; *& augebit incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ*: & hoc quoad ſpiritualium bonorum retributionem: Dabit enim Deus erogantibus eleemoſynam, incrementum gratiæ hic, & gloriæ in cœlo. Ideò benè S. Anſelm. aſſerebat: *Eos, qui charitatem faciunt, aliquid maius habere, quàm is, cui charitas fit, & exhibetur. Hic enim recipit aliquid temporale tantùm, illi verò recipiunt ſpiritualia, & æternas gratias à Deo expectant.* S. Leo ſimiliter ait: *Temporale donum in præmium tranſit æternum.* Chryſoſt. hom. 9. de pœnit. *Mercatura, & negotiatio tua, cœlum eſt; da panem, & accipe Paradiſum, da mortalia, & recipe immortalia.* Chryſolog. ſerm. 8. de ieiunio, & eleemoſyna: *Da ò homo, pauperi terram, & accipies cœlum; da nummum, & accipies regnum, da micam, & accipies totum.* Auguſt. in Pſalm. 31. *Da modica, & accipe magna; da temporalia, & accipe æterna; da terrena, & accipe cœlum* Deteſtandum eſt Chriſtiano animo politicum illud monitum: *Diuide, & impera.* Perperam enim, & iniquè eo ſuadetur ad regnum ſtabiliendum inter ciues fouendas eſſe diſcordias; ne concordes in regnantem inſurgere queant. Sed ſi de facultatibus, diuitijſque ſermo ſit, optimè, valdeque vtiliter opulento dicitur: *Diuide, & impera.* Nam, vt cœleſte regnum diues conſequatur, pauperibus opes, diuitiaſque diuidere debet.

Auguſt. ſer. 24. de Verbis Domini. (margin)

Edinerus in S. Anſelmi vita. (margin)

S. Leo ſerm. 6. de ieiunio. (margin)

193. Beatius eſt magis dare, quàm accipere: veriſſimè Dominus pronunciauit. Redditque rationem Paulus Burgenſis, quia qui dat, magis imitatur Deum, quem conſtat dare, non recipere, cùm nullius rei egeat. Pauper ergo recipiendo, tamquam egenam creaturam ſe exhibet; miſericors verò dando Dei munere fungitur. *Si miſericordis appellatio Deum decet, ad quid aliud te ſermo Chriſti hortatur, niſi vt Deus fias, tamquàm inſignitus propria nota Deitatis?* ait Nyſſenus lib. de beatitudine. *Fac calamitoſo ſis Deus, Dei miſericordiam imitando*, ait Nazianzen. orat. de pauperum amore. Idem orat. 16. *Nihil adeo diuinum habet homo, quàm benefacere.* Similiter S. Leo ſerm. 10. de Quadrageſ. *Vbi Deus curam miſericordiæ inuenit, ibi imaginem ſuæ pietatis agnoſcit. Dei imago eſt homo benefaciens*, ait Clemens Alexandr. lib. ſtrom. cap. 9.

Act. 20. 35. (margin)

Miſericors vero ... Deus fit. (margin)

194. In eleemoſynarij ergo morte quæret Dominus. *Cuius eſt imago hæc?* Cumque Dei imaginem coram ſanctis Angelis eſſe conſtabit. Illis Dominus præcipiet: *Reddite quæ ſunt Dei, Deo*: & Angelica manu hæc mihi iucundiſſima imago in cœleſtis Patris mei regia collocetur; vt vbi eſt Prototypus, ibi imago reponatur. Dauid ad cœleſtis patriæ quietem ardenter anhelans Pſalm. 57. 7. aiebat: *Quis dabit mihi pennas, ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam?* Has pennas ad æternam quietem conſequendam miſericordibus erga pauperes eleemoſyna exhibet: *Eleemoſyna leuis eſt penna; eique plurima fiducia ſublimitas ineſt; atque ad ipſum aſcendit regalem thronum, alumnos ſuos audacter euehens*, ait Chryſoſt. hom. 7. de pœnit. tom. 5.

Eleemoſyna ... eleemoſynarium ad Deum euehit: idem ... Matth. 22. (margin)

195. Porrò citata Apoſtoli verba: *Augebit incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ*, intelligit etiam An-

ſelmus de temporalium bonorum mercede à Deo retribuenda; ditiores ſcilicet reddendo eleemoſynarios, vt iterùm eleemoſynas elargiri poſſint. Ad eleemoſynas libenter largiendas earumdem frugum ſimilitudinem egregiè proponit Chryſoſt. tom. 5. hom. 7. de pœnitentia: *Opes diſtributa manent, cuſtodita fugiunt: atque ab ipſis agricolis diſce; nam illi frumenta ſi domi concluſa tenent, vermium in eſcâ amittunt: ſi verò diſperſerint in terras, non modo cuſtodiunt, ſed etiam augent. Sic & opes ſtantes in arca, atque ſub ſera & vecte defoſſa, citò transfugiunt: ſi verò eas in alues diſperſeris pauperum, non modo non fugiunt, ſed maiores inde reſurgunt. Hac igitur ſciens, in manibus fac eas millenis detineri, viduarum ſcilicet, orphanorum, infirmorum. Neque enim diffugere poterunt tot detenta manibus; ſed cum firmitate conſiruantur, & creſcunt.* Hinc eroganti eleemoſynam Chryſoſt. ait: *Non te tam dare cenſe, quàm accipere lucrantem te, non quaſi amittentem.* Veriſſimum enim eſt, quod à Deo Prou. 28. 27. promittitur: *Qui dat pauperi, non indigebit; qui deſpicit deprecantem, ſuſtinebit penuriam.* Quod pluribus egregiè explicat S. Cyprianus l. de eleemoſyna. *Seminate vobis in iuſtitia, & metite in ore miſericordia*, dicitur Oſeæ 10. Quod bene explicans Ambr. lib. de Naboth cap. 7. ait: *Bonorum fructus munerum in eos ipſos, qui contulerunt, conuertuntur, & gratia liberalitatis in authorem boni operis redit. Denique ſcriptum eſt: Seminate vobis ad iuſtitiam. Eſto ſpiritualis agricola. Serè quod tibi proſit. Bona ſatio in corde viduarum. Si terra tibi reddit fructus vberiores, quàm acceperit, quantò magis miſericordia remuneratio reddet multipliciora, quam dederis.*

Diues in egeros miſericors diuitias non amittit, ſed auget; idem num. 136.

196. Ad largiorem eleemoſynæ mercedem explicandam notandum eſt, cùm ab vberibus lac exprimitur, iterum lac in ea confluere: contra verò, ſi ex vuæ acinis vinum exprimatur, non iterum liquor influit. Ideo piæ animæ pauperibus ſubuenienti, & largam à Deo mercedem recipienti, benè dici poteſt: *Meliora ſunt vbera tua vino.* Eademque, *Puteus aquarum viuentium*, benè poteſt appellari. Quod explicans Clemens Alexandrinus ait: *Quemadmodum quicumque putei ſcaturiunt, exhauſti in priſtinam menſuram reuertuntur; ita etiam elargitio, qua eſt bonus fons benignitatis, potum ſitientibus communicans, rurſus augetur, & repletur: Quemadmodum ad vbera, qua ſuguntur, vel mulgentur ſolet lac confluere.*

Cantic 1. Cantic 4. 15.

Clem. l. 3. Pædagogi c. 7.

197. In larga, & infallibili Dei retributione innititur S. Cypriani monitum, quod alioquin paradoxum videri poſſet; ſcilicet quòd eo largior in pauperes eſſe debet, quo maiorem filiorum numerum quis habebit. Propoſito enim viduæ Sareptanæ exemplo, quæ ſimul cum prole in magnam egeſtatem redacta, nihilominus Eliæ ſubuenire non negauit; & hinc ex egena locupletior eſt reddita. Subdit Cyprianus: *Ve ex hoc appareat quantum in Eccleſia peccet; qui ſe, & filios Chriſto anteponens, diuitias ſuas ſeruat; nec patrimonium cum indigentium paupertate communicat. Sed enim multi ſunt in domo liberi, & retardat te numeroſitas filiorum, quo minus largiter bonis operibus inſiſtas. Quò amplior fuerit pignorum copia, eſſe & operum debet maior impenſa. Si verè filios tuos diligis, ſi eis exhibes plenam, & paternam dulcedinem charitatis; operari magis debes, vt filios tuos Deo iuſta operatione commendes. Illi aſſigna facultates tuas, quas heredibus ſeruas: ille ſit liberis tuis tutor, ille curator: ille contra omnes iniurias ſeculares diuina maieſtate protector. Patrimonium Deo creditum nec reſpublica eripit, nec fiſcus inuadit, nec calumnia aliqua forenſis anertit. In tuto hereditas ponitur, qua Deo cuſtode ſeruatur. Hoc eſt caris pignoribus in poſterum prouidere; hoc eſt futuris heredibus paterna pietate conſulere, ſecundùm fidem Scriptura ſancta dicentis: Iunior fui, etenim ſenui, & numquam vidi iuſtum derelictum, neque ſemen eius egens pane. Tota die miſeretur, & commodat; & ſemen eius in benedictione erit.* Circa quod benè Clemens Alexandrinus lib. 3. Pædagogi cap. 7. ait *Si quis dixerit ſe ſæpè vidiſſe iuſtum, cui panis deerat; hoc quidem rarum eſt, & id vbi non eſt alius iuſtus. Sed tamen illud quoque legat: Non in ſolo pane viuit iuſtus, ſed in verbo Domini, qui eſt panis verus, panis cœleſtis.* Huiuſmodi pane ſe largius reficiebat Exuperius Epiſcopus Toloſanus, eum teſte S. Hieronymo epiſt. 4. *Eſuriens alios paſceret; & ore pallente ieiunijs, fame torqueretur aliena.*

Liberalior eſſe debet qui numeroſam prolem habet.

Pſal. 36.

Deuter. 8. 4.

198. Ad ſignificandam mercedem à Deo retribuendam eleemoſynario, Eccleſiaſtes cap. 11. ait: *Mitte panem tuum ſuper tranſeuntes aquas: quia poſt tempora multa inuenies illum. Da partem ſeptem, nec non & octo.* Vbi iuxtâ Bonauenturam tranſeuntes per aquas, pauperes dicuntur; aquæ enim huius vitæ ærumnas, & calamitates ſignificant; iuxtâ illud Cant. 8. *Multa aqua non potuerunt extinguere charitatem*, & Pſal. 17. *Aſſumpſit me de aquis multis.* Subdit deindè Salomon: *Poſt tempora multa inuenies illum*; hoc eſt, non tu ſolùm, qui eleemoſynam erogas; ſed poſteri tui tuis meritis, & exemplo, & in hac vita; & in æterna mercedem conſequentur. Propterea eleemoſynam ex tuis bonis erogando, *Da partem ſeptem, nec non & octo:* Eleemoſynam elargire multis, & pluribus; & pluribus, quotquot ſe obiulerint: idque iuxtâ Domini monitum Lucæ 6. 30. *Omni petenti te tribue*, iuxtâ ſancti viri exemplum, de quo Pſal. 33. 26. dicitur. Non aliquoties, ſed *Tota die miſeretur, & commodat*: ſeu, vt Aquila legit: *Tota die donat, & fœnerat*; non quidem illicito fœnore, ſed laudabili, & valdè meritorio; de quo Prou. 19. 17. dicitur: *Fœneratur Domino, qui miſeretur pauperis; & viciſſitudinem ſuam reddet ei.* Omni ergo petenti te tribue, non ex auaritia coërcendo ad certum numerum largitionem; cùm poſſis omnibus benefacere: in quo Deum imitari debes: *Qui dat omnibus affluenter.* Si tempus aliquod ſit, quo nos egeni à Dei beficentia eleemoſynam non accipimus; ſit nobis tempus illud à danda eleemoſyna liberum: ſi ſecus, cùm potes, ſemper, & *omni petenti te tribue. Mendici Dei ſumus; vt agnoſcat Deus mendicos ſuos, agnoſcamus nos noſtros. Quam frontem habes petendo ad Dominum Deum tuum, qui non agnoſcis parem tuum?* ait Auguſtinus ſerm. 5. de verbis Domini.

Aquæ ærumnas, calamitatesque ſignificant.

Eleemoſynam dare eſt fœnerari: idem n. 200.

Iacobi 1. 5.

Eleemoſyna parentum, poſteri mercedem conſequuntur.

199. Citatum Eccleſiaſtæ textum Chaldæus Paraphraſtes ſic explicat: *Porrige alimentum tuum pauperibus qui ambulant in nauibus ſuper facies aquarum; quoniam poſt tempus multorum dierum inuenies mercedem eius in ſeculo hoc, & in ſeculo venturo.* Quare, qui eleemoſynas dat, ſua bona per pauperes in tuta nauigia transferre videtur; vt ea per meritum in cœlum transferantur. *Facilis hac eſt tranſuectio; ſecurè illuc transferimus, & in theſauro indepredabili reponimus, quæcumque per pauperum manus præmittimus*: ait Chryſoſt. hom. 48. in cap. 24. Geneſ. *Theſaurus cœli eſt manus pauperis: quod ſuſcepit, ne pereat in terra, reponit in cœlum*, ait Chryſologus ſerm. 8. de ieiunio, & eleemoſyna. Alchimiſtæ vilioribus metallis aurum conflare conantur. At ſpiritualis alchimia docet terrenam, & mortalem maſſam in cœleſtem, & immortalem mutari poſſe per aurum, cùm illud in eleemoſynam

Alchimia ſpiritualis optima operibus Miſericordiæ eſt.

moſynam erogatur. Sic *auro demutemur: vt ex terrenis cæleſtes, & ex mortalibus ſimus æterni*, ait S. Hilarius in Pſalm. 51. *Negotiatori nulla alia eſt intentio niſi paruo emere, magno autem vendere. Tales Deus nobis nundinas propoſuit: modico iuſtitia emitur: tantùm pro panis fragmento, pro calice aquæ frigidæ.* Cui frigidæ aquæ calici ex vera charitate pauperi dato, pro mercede æterni gaudij torrens reſpondebit, iuxta Pſalm. 35 promiſſionem: *Torrente voluptatis tuæ potabis eos.*

200. Ad eamdem eleemoſynæ mercedem ſignificandam ſubdit ibidem Eccleſiaſtes: *Si repletæ fuerint nubes, imbrem ſuper terram effundent*, ſicut, quamuis nubes largè pluuiam ad aridæ terræ indigentiam ſubleuandam demittant, fluuiorum tamen perennitate, & pelagi immenſitate Deus prouidit, vt iterùm nubes attractis aquis repleantur: ita ſimiliter, quamuis diuites ſuas opes pauperibus elargiantur; adhuc tamen immenſa Dei liberalitas diuitiis eos replebit. Ad quod probādum in Eccleſiaſticis hiſtoriis multa ſuppetunt exempla, vt patet apud Leontium in vita ſancti Ioannis Eleemoſynarij; qui Dei liberalitate fretus aiebat: *Et ſi totus Orbis veniret Alexandriam non arctaret noſtram liberalitatem, & opes.* De Macedone Alexandro dictum eſt: *Vnus Pellæo iuueni non ſufficit Orbis*: Si Alexandri regnandi cupidinem terrarum Orbis vniuerſus explere non poterat; multò minus eleemoſynarij Ioannis immenſam liberalitatem poterat exhaurire. Tobias, vt in ſacris litteris habetur, erga pauperes valdè miſericors, Dei liberalitatem Raphaële Angelo miniſtro expertus eſt. Auguſtinus ait aptè pecuniam in ſphæricam figuram formari; eò quòd facilè ex vna in aliam manum circumagatur, multò melius pecunia per eleemoſynam erogata circularem motum habet. Talis enim pecunia ex eleemoſynarij manu in manus pauperum tranſit: ex his in cœleſtes theſauros per meritum transfertur: inde iterùm ad erogantem eleemoſynam aucto fœnore ex diuina liberalitate reuertitur. Lege Iulium Fulcum de bono eleemoſynæ.

201. Pſalm. 48. 17. dicitur: *Cùm diues factus fuerit homo; & cùm multiplicata fuerit gloria domus eius; cùm interierit, non ſumet omnia.* Vbi Chryſoſt. ait: *Vidiſti dictionis ſubtilitatem, & manifeſtam diuiſionem? Non dixit: Cùm multiplicata fuerit gloria eius; ſed gloria domus eius; oſtendens alterum eſſe hominis gloriam; alteram gloriam domus. Domus quidem gloria porticus deambulatoria, laquearia pulchra, pauimentum, gemmarum ornatus, prata, horituli, ſeruorum multitudo, ſumptuoſa ſuppellex quorum nihil ad hominem*: cùm hæc omnia in terris relinquenda ſint. Sed, vt in vita altera ædificium pulchrius, & locupletius ædificemus eleemoſyna efficit, larga nos mercede remunerans. Nam teſte S. Gregor. lib. 4. Decalog. cap. 36. Quidam in alteram vitam è corpore eductus vidit *Amœna prata, atque virentia, odoriferis herbarum floribus exornata; in quibus albatorum hominum conuenticula eſſe videbantur. Tantuſque in eodem loco odor ſuauitatis inerat, vt ipſa ſuauitas fragrantia illic deambulantes, habitanteſque ſatiaret. Ibi manſiones erant diuerſorum, ſingula magnitudine lucis plena? Ibi quædam mira potentia ædificabatur domus, quæ aureis videbatur laterculis conſtrui.* Subdit Gregorius: *Cui manſio iſta conſtruebatur, apertè datur intelligi. Nam qui præmia æternæ lucis eleemoſynarum largitate promerebitur, conſtat, quia auro ædificat manſionem ſuam.* De huiuſmodi manſione Dominus Lucæ 16. 9. dixit:

A *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis*, id eſt de iniquis, & fallacibus diuitiis, *vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Ars artium peritiſſima eſt eleemoſyna; non enim nobis domos fabricat luteas. Tabernacula Sanctorum ſolida ſunt; æterna ſunt, finem non habentia. Hanc in ſtructuram pecuniam impendamus. Non architectorum, aut operariorum magna nobis fuerit cura: pauperum manus huiuſmodi domos conſtruunt; claudi, eſurientes illas ædificant; eleemoſyna ipſa artifex eſt*, ait Chryſoſtomus. Vt in cœlo potiùs per eleemoſynam domicilium ædificemus; quam per retentas diuitias in terris, egregio exemplo oſtendit idem Chryſoſt. *Si quis tibi prænunciaret poſt* B *annum caſuram vrbem, num in caſura vrbe adſificares? Id itaque nunc fac. Nequaquam in hoc ædificemus mundo: Cadet enim paulo poſt, & cuncta peribunt. Quid dico, cadet? ante ipſum caſum ipſi peribimus.*

202. Ad accipiendam æternæ mercedis retributionem anhelabat Dauid; cùm in hac mortali vita ſpiritualium hoſtium obſidione preſſus Deo diceret: *Educ de cuſtodia animam meam, ad confitendum nomini tuo: me expectant iuſti donec retribuas mihi.* Conſueuerunt Palæſtini ab hoſtibus obſeſſi per columbam ad amicos, & confœderatos litteras mittere, vt eorum auxilio ab obſidione liberarentur. Columba, per quam nos ſupplices litteras ad Deum mittimus, vt ab infernorum C hoſtium obſidione liberi ſimus, eſt eleemoſyna: *Pennata, & leuis eſt eleemoſina, aureas habens alas. In ea penna columba deargentata, & poſteriora dorſi eius in pallore auri*, ait Chryſoſtomus. Pſalm. 31. Deo dicitur: *Pro hac orabit ad te omnis ſanctus in tempore opportuno. Veruntamen in diluuio aquarum multarum, ad eum non approximabunt.* Hoc eſt iuxtà Hieronymum: Pro peccatoribus orabunt ſancti; pro iiſdem tamen extremi iudicij die per diluuium ſignificato ad Deum interceſſores accedere non audebunt. Nihilominus, ſicut diluuij tempore emiſſa columba ſuper aquas volare non timuit; ita eleemoſyna columbæ inſtar iudicij tempore ad diuinum Iudicem fiducialiter accedet: *Hæc Chriſti adſtat* D *tribunali, non tantùm patrocinans; verùm & ipſi perſuadens iudici, vt tibi patrocinium præſtet, & pro te ſententiam feras: & licet millies peccaueris, coronat, & victorem promulgat*, ait Chryſoſt. tom. 5. hom. 33. ad populum. Idem in Lucam ait: *Iudex noſter per pauperes ſubornatur. Fac ergo per pauperis manum Iudicis poſticum pulſes; etenim ille munera tua per eum accipit, ac leges tranſuertit. Accipit, inquam, & ex iuſto benignus efficitur: accipit, inquam, & veritati miſericordiam anteponit; ac cum peccatorum lance pauperum manum contra perpendit.* Cùm poſticum ſit ſecretius ædium oſtium, acutè ſatis per *poſticum* eleemoſynam dandam indicauit Chryſoſt. vt Domini mandatum ſeruetur: *Sit eleemoſyna tua in abſcondito.*

E 203. Si quis nondum cœlo maturus, adhuc præſentem vitam prorogandi deſiderio teneatur; is in egenos miſericors ſit. Cùm enim ad explicandum, quæ eleemoſynæ merces rependitur, à Tobia cap. 4. 10. & ab Angelo cap. 12. 9. dicitur: *Eleemoſyna à morte liberat*: id non ſolum de æterna, ſed etiam de temporali morte benè intelligitur. Quod patet Act. 9. 36. *Fuit diſcipula nomine Tabitha: hæc erat plena operibus bonis, & eleemoſynis, quas faciebat.* Vbi notandum piam hanc mulierem, cùm à ſe ſuas opes alienaſſet, & pauperibus diſtribuiſſet, adhuc eleemoſynis illis plenam eſſe dici; eo quòd, vt ſuprà citatus Chryſoſto-

L

Pauperes ... eleemoſyna ...

Miſericordes ... comparantur.

Alexandri Macedonis, & S. Ioannis ... comparatio.

Iuuenalis ſa-tyra 10.

Pecunia cur ... Labat.

Chryſoſt. to. ... hom. 7. de pœnitentia.

Domus ... ædificaturæ.

Chryſoſt. in Lucam.

Idem tom. 5. homil. 7. de pœnitentia.

Pſalm. 141.

Columbæ inſtar eleemoſyna Deo litteras affert, vt ab obſidione liberemur.

Pſalm. 67.

Chryſoſt. to. 5. hom. 7. de pœnitentia.

Iudex Diuinus quomodo ſubornandus.

Miſericordia in egenos vitam prorogat.

Veſtes pauperibus datæ, ſunt velut loricæ ad mortis ictus retundendos.

mus ait: *Opes diſtributa manent, cuſtodita fugiunt.* Subditur deinde de Thabitha: *Factum eſt, vt infirmata moreretur. Cùm aduenifſet Petrus, circumſteterunt illum omnes viduæ flentes, & oſtendentes ei tunicas, & veſtes, quas faciebat illis. Petrus ponens genua orauit; & conuerſus ad corpus dixit: Thabitha dixit, ſurge. At illa aperuit oculos, & viſo Petro reſedit.* Gen. 3. 21. dicitur: *Fecit Deus Adæ, & vxori eius tunicas pelliceas.* Hæ tunicæ à Deo primis parentibus datæ indices, & prænunciæ venturæ mortis fuerunt. *Talibus oportebat indui peccatorem; quæ eſſent mortalitatis, quam primo peccato acceperat; & fragilitatis eius, quæ ex carnis corruptione veniebat, indicium*, ait Origenes. Con-

Origen. hom. 6. in Leuit.

tra verò Tabithæ tunicæ pauperibus datæ, non mortis, ſed prorogandæ longioris vitæ certum pignus fuerunt. *Circumſteterunt Petrum viduæ flentes, ac rogantes; pallia, & tunicas, & omnia illa, quæ prius ſumpſerant indumenta, monſtrantes; nec pro defuncta ſuis vocibus, ſed ſuis operibus deprecantes; & quæ laborantibus viduis largita fuerat ſubſidia viuendi, meruit ad vitam, viduarum petitione reuocari*, ait Cyprianus lib. de eleemoſyna. Tunicæ, quibus pauperes veſtiuntur, eas largienti ſunt veluti loricæ, & ægides ad mortis ictus retundendos.

204. Addit citato loco Tobias: *Si multùm tibi fuerit, abundanter tribue: Si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri ſtude.* Cum aliquem ad extremam neceſſitatem redactum ſignificare volumus; eum vix halitum, & oris ſpiritum habere dicimus. Qui talis eſt, neque à facienda eleemoſyna excuſatur. *Da indigenti, & tribulato compatere. Si verò non habueris; vel ſuſpirium ſi profers, omne tribuiſti*, ait Chryſoſt. *Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum*, dicitur Pſalm. 32. 6. Oris diuini ſpiritu ornatum cœlum, nobiſque paratum, oris noſtri ſuſpirio conſequi poſſumus; ſi ex vera charitate in pauperes proferatur.

Suſpirio ſaltem compatientes pauperi, Cœlum conſequi poſſumus.

Chryſoſt. to. 5. hom. 7. de pœnitentia.

205. Gen. 28. celebris eſt ſcala Iacob, per quam *Vidit Angelos deſcendentes, & aſcendentes, & Dominum innixum ſcalæ.* Nihilominus ſcala nobilior eſt erga egenos miſericordia; cùm per eam non ſolùm homines ad Deum aſcendant; ſed Deus ipſe, non ſcalæ innitatur, ſed ad homines deſcendat. *Sola miſericordia ad Deum deducit hominem; ſola Deum deducit ad hominem*, ſcilicet vt hominem in cœlum transferat. *Numquam vidi hominem pium mala morte finiri*, aſſeritur apud Auguſt. ſerm. 44 ad fratres in eremo: Similiter Hieronymus ad Nepotianum: *Numquam memini me legiſſe mala morte defunctum, qui libenter opera charitatis exhibuit: habet enim multos interceſſores; & impoſſibile eſt multorum preces non exaudiri.* Cùm B. Virgo tam ingentem meritorum cumulum haberet, vt omnium Angelorum, hominumque Sanctorum merita excederet: cúmque vt S. Thom. docet 1. part. quæſt. 25. art. 6. Maternitatis dignitate ſuo modo infinita excelleret; eò quòd talis filij mater eſſet, quo maior eſſe non poteſt: conſequenter cum ex merito, & dignitate certiſſimam ſpem haberet æterna prœmia conſequendi; adhuc tamen à S. Ambroſio lib. 2. de Virginib. dicitur, quòd Deipara *in prece pauperis ſpem reponeret.* Tanto ergo apud Deum efficacitatis deprecatio pauperis eſt; vt huiuſmodi ad bene ſperandum ſubſidium B. Virgo tam multiplici titulo Dei benignitate freta, ſibi etiam ſedulò procurauerit. Porro quamuis pauperes pro erogante eleemoſynam non preces funderent; adhuc tamen ipſum æs, & argentum pauperibus eroga-

Miſericordiæ in egenos, & ſcalæ Iacob comparatio.

Deipara cœleſti gloria quàuis dignisſima, adhuc in pauperum prece ſpem repoſuit.

A tum diuinis auribus reſonat, & pro eleemoſynarii ſalute intercedit: & quò magis occluſum, & in abſcondito eſt erogatum, eò altiùs, & acutius reſonat. Dum quis pauperis nuditati ſubuenit, eum veſtibus operiendo, ipſe miſericordiæ viſcera induit; quibus indutus malum vitæ finem incurrere non poteſt; cùm tamquam ſanctus, Deique electus diuinis oculis repræſentetur, iuxtà Apoſt. ad Coloſſ. 3. 12. *Induite vos ſicut electi Dei, ſancti, & dilecti viſcera miſericordiæ.*

206. Miſericordiæ viſcera induit S. Martinus, cum vt nudum, algentémque pauperem tegeret, dimidia ſe chlamyde exuit. De eodem legitur ſuis precibus tres mortuos ad vitam reuocaſſe. Ex his ſancti viri operibus, ſi ſcire velimus, quodnam maius fuerit; & Chryſoſtomum conſulamus, reſpondet: *Magna res, & pretioſa eſt vir miſericors. Hæc maior eſt gratia, quàm mortuos reſuſcitare: Nam hic tu de Chriſto bene mereris; illic autem ipſe de te: in miraculis enim ipſe Deo debes; in eleemoſyna verò Deum debitorem habes; & non debitorem ſolum, ſed cum fœnore debitorem; ita vt multò plus daturus ſit, quàm per pauperum manus accipias. Fœneratur Domino, qui miſeretur pauperi, & viciſſitudinem ſuam reddet ei*, ait Salomon Prou. 19. 17. Quam ſententiam cùm explicet S. Ambroſ. lib. de Tobia cap. 16. & eamdem aliorum SS. Patrum teſtimoniis Salazar illuſtret, nihil eſt, quod addam. Non omittendum tamen eſt inter diuinum, humanumque debitorem diſcrimen. Homo debitor tempus numquam ſoluendi quod debet, aduenire vellet: contra verò debitor Deus ſoluendi opportunitatem quærit, eamque frequenter creditori offert: *Deus ſe principalem debitorem ſuum, ſeque vult eſſe vadem; prebens tibi innumeras occaſiones exigendi*: ait Chryſoſt. hom. 15. in Matth. *Debitorem prefer omnibus Deum, fruſtò rependis ſceptra qui cæleſtia*; ait Nazianzenus in tetraſtichis.

Miſericordia eſt opes maius ſit, quàm mortuos ſuſcitare.

Chryſoſt. hom. 56. ad populum.

Debitor Deus, & debitor homo in quo diſtent.

207. Idem Salomon Prouer. 3. ad explicandam mercedem eleemoſynæ retribuendam, ait: *Miſericordia, & veritas non te deſerant*; ſeu, vt iuxtà ſeptuaginta legit Chryſoſtomus: *Eleemoſyna, & fides non deſerant te. Circumda eas gutturi tuo, & deſcribe in tabulis cordis tui, & inuenies gratiam, & diſciplinam bonam coram Deo, & hominibus.* Cuius ſalutaris moniti ſenſus eſt: Miſericordiam in egenos, & veritatem, hoc eſt fidelitatem erga omnes numquam à te remoueas. *Circunda eas gutturi tuo*, ſeu, vt Septuaginta legunt: *Alliga eas ſuper collum tuum.* Scilicet vt collum circumdantes; & in eo alligatæ numquam deſerantur, ſed è collo ſupra pectus pendentes ſemper ſint ante oculos; atque adeo in corde firmiter infixæ. Sic enim noſtris oculis Deum imitabimur, de quo Pſalm. 10. dicitur: *Oculi eius in pauperem reſpiciunt.* Quod autem hic de miſericordia, & fidelitate dicitur: ſimili locutione vniuersè de diuina lege dictum eſt, Deut. 11. 18. *Ponite hæc verba mea in cordibus, & in animis veſtris; & ſuſpendite ea pro ſigno in manibus, & inter oculos veſtros collocate.* Hoc quoad litteralem ſenſum: Quoad myſticum, miſericordia, & veritas collo alligatæ, inde tamquam aureus, gemmatúſque torques pendere debet; quia pretioſi torques è collo penſiles nobilibus tantùm pueris concedebantur, tamquam illuſtrium parentum filiis. Cùm ergo ex Pſalm. 85. 15. verè Deus dicatur, *Miſerator, & miſericors; & multa miſericordia, & verax*: ideo vt nos ſimiles Deo, adeóque nos eius filios oſtendamus; miſericordiam, & veritatem veluti torquem è collo pendentem geſtare debemus.

Chryſ. hom. 1. in epiſt. ad Philipp.

Beneficentia in pauperes velut aureus torques è viri miſericordis collo pendet, nobilitatis index.

Quemadmodum diuitum filij decus aureum circa collum geſtans, illudque numquam deponunt, veluti nobilitatis inſigne circumferentes: ita eleemoſynam nobis ipſis circumdemus oportet, declarantes nos eſſe miſericordis illius filios; qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos. Torquem hunc aureum animo aptemus quamdiu hic fuerimus. Nam cùm ætas hæc præterierit, non amplius eo vtemur. Quod enim in pueris euenit, vt cùm ad virilem ætatem peruenerint, iſta deponant, atque alium aſſumant ornatum; idem quoque in nobis ibi, ſcilicet in cœleſti patria, *non erit eleemoſyna iſta, quæ pecuniis fit, ſed alia quædam longè maior*, ait Chryſoſt. hom. 1. in epiſt. ad Philipp. Quænam maior illa ſit eleemoſyna à beatis eroganda, Chryſoſtomus non explicat; puto tamen ſanctorum apud Deum pro humanis indigentiis interceſſionem indicare voluiſſe.

208. *Faſcinatio nugacitatis obſcurat bona*, dicitur 4 Sap. 12. Vbi, quia à noxiis oculis faſcini infectio prouenire vulgò putatur, concupiſcentia oculorum, ſeu auaritia, *Faſcinatio nugacitatis* appellatur; dicitur autem *nugacitatis*; eò quòd fallax opum cupiditas, hominum ſpem ſæpè decipiendo, cùm iis nugari videatur. Quod explicans Franciſcus Valeſius de ſacra Philoſophia cap. 68. ait: *Faſcinatio nugacitatis vocatur concupiſcentia oculorum, hoc eſt auaritia, & cupiditas rerum alienarum: quia enim is morbus concipitur oculis, vocatur per allegoriam faſcinatio: dicitur verò nugacitatis, quia bonorum fallacium, iuxta illud* Pſalm. 4. *Filij hominum vſquequo graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? hoc eſt, vana, & mendacia bona. Itaque concupiſcentia oculorum eſt faſcinatio nugacitatis. Hæc obſcurat bona, quia, vt dicitur* 1. ad Timoth. 6. *Cupiditas eſt radix omnium malorum: & vt ibidem Sapientia dicitur. Inconſtantia, ſeu vt legit S. Fulgentius, inſtantia cupiditatis tranſuertit ſenſum ſine malitia.* Auaritia enim ſenſum, mentémque hominis antea malitiæ expertem, ſua inſtantia, & continua ſollicitudine peruertit. Porrò, quia vt ex Plinio, aliiſque conſtat, veteres contra faſcinum bullam è torque pendentem geſtare conſueuerunt; ideo Salomon monet, vt contra auaritiæ faſcinum, eiúſque fallacias miſericordiam, & veritatem tamquam torquem aureum geſtemus: *Alliga eas ſuper collum tuum.* Præterea, vbi in Vulgata legitur: *Faſcinatio nugacitatis*: legit Vatablus, *Faſcinum vanitatis*: Vanitatis faſcinum eſt inanis gloriæ affectus; hoc faſcinum dicitur bona opera obſcurare; cùm coram Deo, vt remunerantis conſpectu non appareant. Eleemoſyna ergo, vt Dominus præcipit, in abſcondito facta; & veritas, quæ miſericordiam non fingit, ſed verè, & fideliter exhibet, vanitatis faſcinum irritum reddent: propterea tamquam aureum torquem contra faſcinum, *Alliga eas ſuper collum tuum.*

Fulgent. epiſt. 2. cap. 4.

Plin. lib. 33. cap. 4.

209. Auxiliaribus amicis, qui Romanæ Reipublicæ contra hoſtes opem ferebant, aurei torques dabantur, vt refert Plinius lib. 33. cap. 2. *Auxiliares, & externos aureis torquibus donauêre; at ciues nonniſi argenteis.* Pauperum multitudo in hac mortali vita fame, ſiti, nuditate, aliiſque ærumnis oppreſſa ad Deum clamat; *eo quòd nihil habeat in obſidione, & penuria*; vt dicitur Deuter. 28. 55. Cúmque ad Dei miſericordiam ſpectet pauperibus opitulari, cui Pſalm. 9. dicitur: *Tibi derelictus eſt pauper; orphano tu eris adiutor*, & homini dicitur iuxtà Nyſſenum: *Tibi pauper relictus eſt, vt Deo.* Ideo, qui ad ſubleuandos pauperes, Deo ſe tamquam auxiliares amicos exhibent; meritò miſericordiæ, & fidelitatis inſignibus, veluti aureo torque donantur: propterea horum vnicuique dicitur: *Alliga eas ſuper collum tuum.*

Nyſſ. orat. de pauperum amore.

Ambroſ. lib. de vita Ioſeph.

210. Honorem, quem Ioſeph in Ægypto apud Pharaonem eſt conſecutus, ita vt torque aureo donaretur, & ſecundus à Rege foret; tribuit S. Ambroſius obſeruantiæ, & pietati erga parentes, quam Ioſeph ſemper exhibuit. Porro eleemoſynarij cap. 44. Eccleſiaſtici, appellantur *Viri miſericordiæ*; eò quod ex miſericordia quaſi matre geniti videantur; ſicut Ioan. 19. 25. Maria Cleophæ dicitur, hoc eſt à Cleopha genita iuxta Salmeronem & alios. Cùm ergo viri miſericordiæ ſemper erga miſericordiam matrem obſequentes ſe exhibuerint; illius opera erga pauperes exercendo, torque aureo ſunt donandi; illiſque dicendum: *Alliga eum ſuper collum tuum.* Quod ſi exequeris, tibi merces erit. Quòd *Iuuenies gratiam, & diſciplinam bonam, hoc eſt bonam intelligentiam coram Deo, & hominibus*: vt ſubdit Salomon. Quamuis autem etiam coram hominibus gratiam & bonæ intelligentiæ laudem miſericordes conſequantur; inde tamen moueri non debēt; miſericordiæ ſcilicet opera exercentes, *vt honorificentur ab hominibus*: quod Dominus in hoc Euangelio monet. Sed vt bonorum operum non reprehenſibilem laudem conſequamur, expectandum eſt. *Quoad vſque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium; Et tunc laus erit vnicuique à Deo.* Tunc coram vniuerſo humano genere miſericordibus dicet Dominus: *Eſuriui, & dediſtis mihi mãducare*, &c. Tunc iuſtis, & miſericordibus Apoſtolus benè prædicit: *Cùm apparuerit Princeps Paſtorum, percipietis immarceſcibilem coronam*: ex qua coram Deo, & hominibus debitus honor proueniet. Tum manifeſtato vnoquoque miſericordiæ viro, *Eleemoſynas illius enarrabit omnis Eccleſia Sanctorum.* In hac mortali vita ſatis erit iuxtà Salomonis etiam verba: *Vt addatur gratia capiti tuo: Viri caput Chriſtus eſt*; ait Apoſtolus. Huic capiti pro bonis operibus gratia omnis habenda eſt.

Miſericordes dicuntur viri miſericordiæ; hoc eſt miſericordiæ filij, à qua torque aureo donantur.

1. ad Corinth. cap. 4.

Matth. 25.

Epiſt. 1. Petri 5.

Eccli. 31.

Prou. 9.

1. ad Corinth. cap. 11.

Pſalm. 118.

211. *Aſpice in me, & miſerere mei*: quotidie ſinguli clamamus, aut certè clamare debemus. Vt miſericordiam, immò mercedem à diuinis oculis impetremus; nos etiam miſericorditer, & benignè in pauperes reſpicere debemus. Propterea filium Tobias monuit: *Noli auertere faciem tuam ab vllo paupere; ſic enim fiet, vt nec à te auertatur facies Domini.* Cui conſonat Eccleſiaſticus cap. 4. *Fili, eleemoſynam pauperis ne defraudes; & oculos tuos ne tranſuertas à paupere.* Vbi notandum eſt, negare eleemoſynam, fraudem appellari; quia iuxtà debitam charitatis obligationem in diuitum opes pauper ius habet; ideoque vacuus à diuite dimiſſus, ſuo iure priuari, adeòque fraudari dicitur. De quo plura ſupra diximus: Quibus addatur Baſilius tom. 1. Conc. 6. de auaritia dicens: *Cui*, inquit *auarus, iniuriam facio, ſi mea retineo? Qualia, dic mihi, tua? Vnde accepta in vitam intuliſti? Sicut ſi quis in theatro ſpectandi loco occupato, ingredientes prohibeat, proprium ipſius indicans id, quod communiter omnibus iuxtà vſum propoſitum eſt: tales ſunt diuites: communia enim præoccupantes, ea propter anticipationem propria faciunt. Si vnuſquiſque ad ſua neceſſitatis conſolationem id, quod redundat, egenti, dimitteret, nemo eſſet diues, nemo inops. Nonne nudus ex*

Auaritia erga pauperes fraus eſt.

Tob. cap. 4. 7.

Baſil.

vtero excidiſti ? nonne nudus in terram reuerteris ? Præſentia verò vnde tibi ſunt ? ſi à caſu dicis, impius es, non cognoſcens conditorem; neque gratiam habens largitori. Si confiteris eſſe à Deo; dic rationem nobis, ob quam accepiſti. Num iniuſtus eſt Deus, qui inæqualiter nobis ad vitam neceſſaria diſtribuit ? Cur tu diues es, ille verò egenus ? Profectò, vt tu bonitatis, ac fidelis diſpenſationis mercedem accipias; & ille ob magna patientia certamina præmia ferat. Tu verò omnia inexplicabilibus auaritiæ finibus complexus; neminem iniuria afficere te putas, cùm tot priues. Quis eſt prædator ? qui, quæ ſingulorum ſunt, aufert. Tu autem non es prædator; qui ea, quæ diſpenſanda ſuſcepiſti, tibi ipſi propria facis ? An, qui veſte indutum denudarit, fur nominabitur, ac prædator ? Qui verò nudum non induit, cum hoc facere poſſit, alio num nomine dignus eſt ? Eſurientis eſt panis, quem tu detines: nudi eſt pallium, quod tu in veſtiario conſeruas: diſcalceati eſt calceus, qui apud te computreſcit: indigentis eſt argentum, quod tu defoſſum habes. Quare tot hominibus iniuriam facis, quot dare potes.

Pauperes alios, alios diuites cur Deus fecerit.

212. Ideo *Oculos tuos ne tranſuertas à paupere*: Cùm potiùs ad eius indigentiam ſubleuandam, in eum citò oculos intendere debeas. Ad iuſtos autem ſpectat non ſolùm oculos à paupere non auertere; ſed vt ipſi à pauperum oculis aſpiciantur, expetere. Actorum 3. De paupere mendicante ad ſpecioſam Ieroſolymitani templi portam legitur: *Is, cùm vidiſſet Petrum, & Ioannem incipientes introire in templum, rogabat, vt eleemoſynam acciperet. Intuens autem in eum Petrus cum Ioanne dixit: Reſpice in nos.* Vbi inre Chryſoſtomus ait: *Confundamur nos, qui reſilimus, dum orant nos inopes.* Cur non potiùs glorioſum, & amabile nobis ſit beatos Dei oculos imitari; qui quamuis in ſuæ gloriæ throno ſedeat, in pauperes tamen oculos intendere gaudet: *Dominus in templo ſancto ſuo; Dominus in Cælo ſedes eius. Oculi eius in pauperem reſpiciunt*, dicitur Pſalm. 10. 5.

Pauperes benignè aſpiciendo, Dei oculos imitamur: idem num. 218.

Chryſ hom. 8 in Act. Apoſt.

213. Cùm eleemoſynæ opus adeò Deo gratum ſit, ab eoque valdè commendetur; illud pluribus ibidem inculcat Eccleſiaſticus dicens: *Animam eſurientem ne deſpexeris; & non exaſperes pauperem in inopia ſua. Cor inopis ne afflixeris: & non protrahas datum anguſtianti.* De abditis terræ cauernis ventos Deus educit, vt imbribus agros irriget, vt æſtus temperet, vt ſegetes creſcant, vt ventilatione fruges ruptis folliculis aperiantur, vt ventorum famulatu populis vtilia inuicem commercia deferantur: denique vt ſua Deus liberaliter hominibus bona communicet. Ideo de Deo dicitur, Pſalm. 134. 7. *Qui producit ventos de theſauris ſuis.* Contra verò cùm quis, vt ſuas ſibi opes coaceruet, eleemoſynam denegat, *pauperem exaſperat, & cor inopis affligit, is è pauperum ſuſpiriis ſibi ipſi theſaurum colligit*, vt ait Baſilius. Benè ergo monet Eccleſiaſticus: *Non protrahas datum anguſtianti*: ſeu vt Tigurina legit: *Ne differas, quod erogaturus es in egenum.* Nam, vt benè idem Eccleſiaſticus monet cap. 20. 10. *Eſt datum, quod non eſt vtile; & eſt datum, cuius retributio duplex.* Datum, quod non eſt vtile, eſt eleemoſyna, quam erogans dat, *vt honorificetur ab hominibus*: Quæ planè inutilis, immò noxia eſt apud Deum. Ideò de tali eleemoſyna ſubdit Eccleſiaſticus: *Eſt propter gloriam minoratio*, ſeu *diminutio.* Quantùm enim affectus humanæ gloriæ creſcit, tantùm eleemoſyna coram Deo minuitur. Contra verò *eſt datum, cuius retributio duplex*: Cum ſcilicet eleemoſyna, non propter inanem gloriam, ſed ex vera charitate fit, & diuini Spiritus impulſu; ideóque celeriter fit. Nam, vt Ambroſius ait: *Neſcit tarda molimina ſancti Spiritus gratia.* Et hinc Eccleſiaſtici monitum ſeruatur: *Non protrahas datum anguſtianti*: tunc enim eleemoſynæ retributio eſt duplex: quia ſicut, qui ſerò dat, vix dat, ita, *qui citò dat, bis dat*; vt cum Seneca ſanctus Hieronymus ait. Reſpondebit ergo celeri eleemoſynæ à Deo retributio duplex; altera propter eleemoſynæ ſubſtantiam; altera propter celeritatis circumſtantiam. De qua ad pauperem ſubleuandum celeritate, plura etiam ſupra diximus.

Auaros eleemoſynam denegans, vt opes accumulet, è pauperum ſuſpiriis ſibi impiè theſaurizat. Baſil.

Eleemoſyna citò data eſt opus cuius retributio duplex.

Baſil. tom. 2. Conc. 6. de auaritia.

In Lucam 21

214. Subdit Eccleſiaſticus: *Rogationem contribulati ne abiicias, & non auertas faciem tuam ab egeno; Ab inope non auertas oculos tuos propter iram; & non relinquas quærentibus tibi retro maledicere.* Niſi enim quis citò ad opitulandum pauperi ſe miſericordem exhibeat, Dei iram, & ipſius pauperis indignationem contra ſe excitabit. Et hinc eueniet, quòd Prouerb. 21. 13. 14. dicitur: *Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis; ipſe clamabit, & non exaudietur.* S. Chryſoſtomus miſericordiam in egenos perenni fonti, fluuióque comparans ait: *Hoc eleemoſyna eſt, non ſolùm emittere flumen rapidum, ſed etiam limpidum. Si vis, quaſi ex fontibus tibi impluſſi Dei oleum, hoc eſt miſericordiam, & tu fontem habe. Si tu huius fontis aperueris ora, fontis Dei talia erunt ora, vt omnium abyſſum vincant. Occaſionem ſolùm quæris à vobis accipere Deus; & profundit ex penuariis ſuis bona. Quando inſumis, quando ſumptus facis, tunc diteſcis, tunc abundas. Magnum illius fontis os, purum eius flumen, ac limpidum; ſi hoc non obturaueris, neque illud.* Ideo Nazianzenus ait: *Acceſſit ad me pauper; at fruſtrà tamen. Chriſte, extimeſco, ne tuam quærens opem, abeam viciſſim prorſùs abs te nihil ferens. Nam quod negat quis alteri, fruſtrà petit.*

Cap. 4.

Miſericordia in egenos, fonti, fluuióque comparatur, quibus diuinæ miſericordiæ fons largiſſimus reſpondet: idem num. 210.

Chryſoſt. in Act. Apoſtol. hom. 14.

Nazianz. in Tetraſtic.

215. Immiſericordes in pauperes, non ſolùm quod petunt, à Deo non conſequuntur; ſed ab eo infligendas pœnas extimeſcere debent. *Maledicentis enim tibi in amaritudine animæ, exaudietur deprecatio illius*, ſubdit Eccleſiaſticus. *Si iuſtus pauper in re graui iuſtè petat, & tu iniuſtè negas; audiet Deus cruentam imprecationem, & iuſtè te damnabit iniuſtum*, ait Palacius. Cuius mihi ſententia non probatur. Pij enim pauperes, & iuſti patienter repulſam tolerant, neque in repellentes imprecationibus inſurgunt. Quomodo ergo dicitur maledicentis pauperis deprecatio à Deo exaudienda? Reſpondeo, id eo modo intelligendum eſſe, quo Gen. 4. Abeli ſanguinis vox ad Deum clamare dicitur. Vbi iuxta Ambroſium, à Deo Caino dictum eſt: *Non accuſat vox ipſius, non anima eius; ſed vox ſanguinis accuſat, quem ipſe fudiſti: tuum te facinus, non frater accuſat.* Sicuti igitur non Abel, ſed ipſum Caïni ſcelus eum apud Deum accuſabat; ita non pauperes, ſed diuitum in pauperes ſæuitiem in eos imprecari dicendum eſt; & ipſa pauperis patientia, & miſeria diuinis oculis repræſentata contra auaros diuites eſt maledictio, diuinæque indignationis excitatio. *Propter miſeriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus*: nempe ad auaros immiſericordes puniendos.

Pauperis maledicentis deprecatio quomodo à Deo exaudiatur?

Palacij interpretatio refellitur.

Ambroſ lib. de Cain cap. 9.

Pſalm. 11. 6

216. Subdit denique Eccleſiaſticus: *Congregatio-* Eccl. c. 4. 8.

tui pauperem affabilem te facito. Declina pauperi ſine triſtitia animam tuam. Nam, vt magna fiducia Deo dicere poſſimus: *Inclina autem tuam mihi, & exaudi verba mea:* nos etiam ſine triſtitia aures pauperi inclinare debemus. Quis enim triſtitiæ locus eſſe poteſt, cum exigua impenſa cœlum lucrari poſſimus. Ideò Chryſoſtomus ait: *Quis regnum accipiens mæſtus eſt? Quis peccatorum remiſſionem recipiens, in mœrore manet? Noli itaque pecuniarum reſpicere ſumptum; ſed magis, qui ex illo ſumptus eſt, prouentum. Si enim, qui ſeminat, gaudet, quamuis in incertum ſeminet; multò magis, qui cœlum quaſi agrum colit.* Idem Chryſoſt. hom. 37. ad populum ait: *Neſcis, quòd non tam propter pauperes eleemoſynam Deus, quàm propter ipſos impendentes inſtituit?* Similiter hom. de eleemoſyna, & collatione in Sanctos: *Deus eleemoſynam non ob hoc ſolum conſtituit, vt paſcantur indigentes; ſed etiam vt dantibus accreſcerent beneficia: atque adeò magis propter dantes, quàm propter accipientes: Et propterea vera eleemoſyna eſt, ſic dare, vt gaudeas te dare; puteſque te magis accipere, quàm dare.* Ideò iuxtà Apoſtolum, Eleemoſynæ *hilarem datorem diligit Deus.* Quamuis, qui eleemoſynam pauperi erogat, non tam datorem, quàm debitorem dicere poſſimus: propterea monemur: *Pauperi redde debitum tuum; & reſponde illi pacifica in manſuetudine.* Nam, vt benè Auguſtinus ait: *Quicquid excepto victu mediocri, & veſtitu rationabili, ſuperfuerit, non luxuria reſeruetur, ſed in cœleſti theſauro per eleemoſynam pauperum reponatur. Quicquid enim Deus nobis, pluſquam opus eſt, dederit; non nobis ſpecialiter dedit; ſed per nos alijs erogandum tranſmiſit: Quod ſi non dederimus, res alienas inuaſimus.* De quo plura etiam ſupra diximus.

Pſal. 16. 6.
Miſericors in egenos, eſt ſicut qui agrum colit, cui per meſſem quæ ſemel ſemper dat.
Chryſoſt. hom. 16. in ep. ad Rom.
2. ad Cor. 9.
2. ad Cor. 9.
Eccleſiaſtici cap. 4. 8.
Auguſt. ſer. 219. de tempore.

217\. Euangelicæ Domini ſententiæ: Pater tuus reddet tibi, conſonat Eccleſiaſticus citato cap. 4. eroganti eleemoſynam dicens: *Eris tu velut filius Altiſſimi obediens; & miſerebitur tui magis, quàm mater.* Egenis beneſaciens verè tamquam Dei Altiſſimi filium ſe exhibet; cùm Dei, tamquam Patris ſimilis, miſericordiam imitetur. *Regina verè eſt eleemoſyna ſimiles faciens homines Deo. Eſtote ergo miſericordes, ſicut & Pater veſter miſericors eſt,* ait Chryſoſtomus. Eroganti eleemoſynam promittitur: *Altiſſimus miſerebitur tui magis, quàm mater.* Nam matres primis tantùm annis filijs vbera, & lac exhibent: id verò Deus præſtat vſque ad cœleſtem beatitudinem conſequendam; & ibi in æternum. Ideo Iſaiæ 66. dicitur: *Ad vbera portabimini, & ſuper genua blandientur vobis: vt ſugatis, & repleamini ab vbere conſolationis eius; vt mulgeatis, & delicijs affluatis ab omnimoda gloria eius.* Omnimoda Dei gloria, æterna beatitudo eſt.

Eleemoſyna homines Deo ſimiles reddit.
Chryſoſt. hom. 15. in ep. 2. ad Tim.

218\. Sed quoniam amantiſſimæ matres dilectam prolem, ſuam pupillam vocare ſolent: & Tobiam filium ſuum Anna *oculorum lumen* vocabat: ideo Dauid filiali ſuo erga Deum obſequio mercedem expetens aiebat: *Mirifica miſericordias tuas; cuſtodi me, vt pupillam oculi.* Hanc certè mercedem ſperare, & conſequi poteſt, qui in pauperes miſericors eſt. Ideo Eccleſiaſticus cap. 17. 18. aſſerit: *Eleemoſyna viri, quaſi ſignaculum cum ipſo, & gratiam hominis, quaſi pupillam conſeruabit;* ſeù vt aliqui legunt: *Miſeratio hominis inſtar ſigilli coram ipſo;* ideſt coram Deo: *& beneficium cuiuſque conſeruat tamquam pupillam:* beneficium ſcilicet, quod ab eleemoſynario ſub pauperis perſona Deus accipit. Si tamquàm pupillam conſeruat Deus tale beneficium; tamquam pupillam etiam ipſum beneficum conſeruabit. Meritò au-

Tob. c. 10.
Pſal. 16.
Eleemoſynarius, vt ...

A tem in pauperem beneficus tamquam Dei pupilla habetur; cùm benignè, & miſericorditer pauperis indigentiam reſpiciens, Dei oculorum pupillam imuetur; ita vt tam de Deo, quàm de eleemoſynario dici poſſit: *Oculi eius in pauperem reſpiciunt. In oculorum medio pupilla ſunt: hæ utque incidentis iniuriæ offenſione lædantur, pilis hinc inde conſertis, veluti quodam vallo per circuitum muniuntur,* ait S. Ambroſ. *Acicula pilorum circumſtà parua animalia eminus prohibent, & pulueruIenta non ſinunt appropinquare pupillæ,* ait S. Baſilius. Benefici erga pauperes, vt pupilla Dei conſeruati, quos veluti pilos cuſtodes habent ad immundos ſpiritus, qui in eos inuolant, procul arcendos?

Pſal. 10. 5.
Ambroſius l. 6. Hexam. c. 9.

B Reſpondet Chryſoſtomus hom. 33. ad populum: *Sunt hic caſtra pauperum, & bellum, in quo pro te pauperes pugnant. Cùm enim ſtipendium acceperint, orantes tibi Deum faciunt propitium; propitium autem facientes, dæmonum inſidias repellunt; neque ſinunt vehementer infeſtum eſſe malignum, neque ſemper irruere, ſed ipſius diſſoluunt potentiam.*

Baſil. hom. 9. Hexam.

219\. Arcium cuſtodes hoc in mandatis habere ſolent; vt earum aditus nemini pateat, niſi allato regis annulo. Vt cœli nobis aditus reſeretur, erogata pauperi eleemoſyna, tamquam annulus certæ fidei index proferri debet. Ideo dicitur: *Eleemoſyna viri, quaſi ſignaculum cum ipſo,* ſeù vt alij legunt: *Miſericordia eſt, ſicut ſignum annuli*

C *apud ipſum.* Ideo bene Chryſoſtomus hom. 36. ad populum ait: *Tanta vis eſt eleemoſynæ; Cum multa fiducia ſuos introducit alumnos: eſt enim cœli nota ianitoribus, Sponſalis thalami fores obſeruantibus. Venerabilis eſt; & quos ſui cultores agnouerit; cum multa introducet libertate, & contradicet nemo, ſed omnes cedent.* Prætere a citato Eccleſiaſtici loco legunt Lyranus, & alij: *Eleemoſyna viri quaſi ſacculus cum ipſo.* Sacculus autem eleemoſyna dicitur, ad ſignificandum, quàm citò, quàm libenter Deus cœleſtium gratiarum merces eleemoſynarijs tribuat. Emptoribus enim, qui ad emendum parato pecuniæ ſacculo accedunt, citò, & libentiſſimè à mercatoribus merces dantur.

Eleemoſyna cur annuli ſignum dicatur.
Eleemoſyna eſt veluti paratæ pecuniæ ſacculus ad cœl. merces emendas.
Eccli. c. 4.

D 220\. Dauid Pſalm. 118. vniuerſæ diuinæ legi auaritiam opponit dicens: *Inclina cor meum in teſtimonia tua, & non in auaritiam.* Huius ratio eſt, quia, vt Matth. 22. 40. à Domino dicitur, In dilectione Dei, & proximi vniuerſa lex pendet. Qui autem non diligit proximum, neque Deum diligit. *Qui non diligit fratrem ſuum, quem videt, Deum, quem non videt, quomodo poteſt diligere,* ait S. Ioan. Hinc eſt, vt auarus in proximum immiſericors, omnibus Dei mandatis, quæ in Dei, & proximi charitate conſiſtunt, opponatur. Ex eadem ratione, qui erga indigentem proximum, tamquam in Dei omnium patris filium miſericors eſt, dicitur vniuerſam Dei legem implere: & ideò eleemoſyna abſolutè iuſtitiæ nomine appellatur,

Auaritia omnibus Dei mandatis opponitur.
Liberalis erga egenos diuinam legem implet.
Auarus alteram manum ad accipiendum longiorem alteram ad dandum breuiorem habens, monſtroſus quia eſt.
Ep. 1. c. 4. 2. 0.

E vt ſupra vidimus Hoc profectò ſignificare voluit Eccleſiaſticus cap. 29. dicens: *Qui præualet manu, ſeruat mandata.* Vbi iuxta ſacros interpretes, præualere manu dicitur, qui in egenos liberalis, & beneficus eſt. Sicut enim auarus dicitur, manum contractam habere, aut chiragra laborare; ita liberalis promptus, & expeditus manibus dicitur, ijſque præualere. Quàm valida eſt manus hæc, quæ per eleemoſynam in cœlum vſque, aurum, argentumque ejaculatur? Præualebat ſanè manibus fortis, & celebris mulier, de qua Salomon ait Prou. 31. 20. *Manum ſuam aperuit inopi, & palmas ſuas extendit ad pauperem. Mulier immiſericors portento, & monſtro ſimilis eſt,* ait S. Anſelmus. Monſtroſum quidem eſſet manum alteram lon-

Artaxerxis Longimani ad liberalitatem commendandam præclara ſententia.

giorem, breuiorem alteram habere; qoales fuiſſe Artaxerxis Perſarum regis manus legimus. Ideò Eccleſiaſtici 4. monemur: *Non ſit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta*: ſen, vt legit Syrus: *Ne ſit manus tua extenſa ad accipiendum, & ſit contracta ad dandum*. Cùm potius ad accipiendum contracta, & ad dandum extenſa eſſe debear. Quare citatus Artaxerxes cognomento Longimanus dixit: *Sibi Deum & naturam tamquam futuro regi ad dandum dexteram dediſſe longiſſimam, ſiniſtram verò ad detrahendum breuiſſimam*; Cùm magis regium ſit addere, qoàm adimere. dare, quàm accipere. Præterea vbi de eroganie eleemoſynam legimus: *Qui preualet manu*; alij legunt: *Qui vires, & robur addis manui ſua*. Cùm B eoim ex bumana corruptela, & innata auaritia opes renaciſſimè poſſeſſori adhæreant; magno robore, & vi opus eſt, vt eæ ad alienam egeſtatem ſubleuandam extrahantur. *Qui manui ſua imperat*, legit Vatablus. Cum hominibus Deus, & natura depoſitum dominium in manus dederit; liberalis tamen eo dominio vtitur; ſuaſque opes per piam liberalitatem verè ſuas eſſe oſtendit: *Omne, quod noſtrum eſt, tunc magis noſtrum erit, ſi ſit commune cùm fratribus*, ait Chryſoſtomus. E contrario auarus imperare manui nequit, cùm potiùs in tenacis manus arbitrio in eum imperium eſſe videatur.

Liberalis opes verè ſuas eſſe oſtendit, ſecus auarus: idem num. 225 Chryſoſt. ſer. de Ieiuniis, & lect. Gen.

221. Quamois enim pauperum miſeria humanam C commiſerationem moueat, aut certè mouere debeat; tenax tamen manus imperare, & reluctari videtur, ne ad pauperum miſeriam ſubleuandam arca, aut crumena aperiatur. Ideo de auaris, & in pauperes immiſericordibus Iob 21. ait: *Non ſunt in manu eorum bona ſua*. Vbi Gregorius ait: *Bona in manu habet, qui deſpiciendo temporalia ſub dominio mentis premit. Nam quiſquis ea nimiè diligit, ſe magis illis, quàm ſibi ipſa ſupponit. Multi etenim iuſtorum in hoc mundo diuites fuerunt, rebus, & honoribus fulti, habere multa videbantur; quorum mentem, quia eorum, qua aderant, delectatio nimia non poſſidebat, bona illorum in manu erant, quia poteſtati animi ſubjecta tenebantur. At contra iniqui ita ſe totis deſiderijs in exteriorum rerum appetitionibus fundant; vt D non magis ipſa habita teneant, ſed ab his, qua habent captiua mente teneantur*.

15. Mor. c. 1.

212. De hac auaritiæ captiuitate Chryſoſt. hom. in Pſalm. 48. ait: *Diuitia ſunt tortore acerbiores: tortor enim corpus vincit; diuitia animum vinciunt. Vides illum vinctum, nec illius te miſeret: illum propterea odi, quòd vincitur; quod non neceſſitate, ſed conſultò catenam attraxit*. Idem orat. de diuitijs, & paupertate ait: *Si carcerem introibimus, circumdatos videmus, & vinctos catenis. Ita ſi vniuſcuiuſque animam ingrediamur, videbimus eam durioribus ferro vinculis alligatam; & maximè ſi diuitum intremus animas. Sicut enim cum aliquem videris vinctum ceruice, manibuſque, pedibuſque ferratum, illius maximè miſereris: ſic etiam cùm videris diuitem cunctis rebus omninò circumdatum, noli eum propterea vocare locupletem, propter quod debes infelicem vocare. Præter illa E quidem vincula, habet cuſtodem carceris ſæuiorem, amorem pecunia; qui ſemel à ſe vinctam, de hoc carcere exire non permittit; ſed mille illi imponit catenas, & oſtia, & ſeras, atque cuſtodias; & in interiorem conjiciens carcerem, etiam delectari his vinculis facit*. Quomodo à tali carcere, & captiuitate liberari quis poſſit, docet Chryſoſt. *Cum diuitijs facrimus alligati, quomodo aduerſarios vincemus? Sunt enim vinculum graue his, qui vti neſciunt; ſæuus tyrannus, & inhumanus omnia imperans in perniciem illorum, qui illi ſeruiunt. Sed ſi voluerimus, hac vincula, & acerbam hanc tyrannidem de ſede deturbabimus. Quomodo autem id fiet? ſi diuitias omnibus diſtribuerimus*. Quod fuſius explicans citata hom. de diuitijs, & paupertate ait: *Pecuniam poſſidere oportet, vt dominos, non vt ſeruos: ſerui enim eſt aſſeruare; expendere verò Domini, & magnam poteſtatem habentis. Quare nihil inſipientius ſeruo pecunia; tenere ſibi videtur, cùm ipſe teneatur; videtur ſibi dominus, cùm ipſe ſit ſeruus: & cùm vincula ſibi circumdederis, quaſi in omnes imperium habens geſtit, & ſaltat, in captiuitatem incurrens*. Optimè ergo monet Auguſtinus ſer. 25. de verbis Domini: *Via in cœlum eſt pauper; incipe ergo erogare, ſi non vis errare. Patrimonij tui, quo es ligatus, compedem ſolue, vt liber poſſis ad cælum aſcendere*. Sed ad Eccleſiaſticum redeamus.

Auarus veluti catenis vinctus, infelici carcere detinetur.

Auarus damnans, lapis de pariete clamat. Chryſoſtomus hom. 13. in ep. 2. ad Corinth.

A B

213. Subdit eodem cap. 29. Eccleſiaſticus n. 13. *Perde pecuniam propter fratrem, & amicum tuum*. Pecunia enim, quæ in terra videtur amitti, in cœlo per eleemoſynæ meritum auctior reperitur: pauper autem propter communem naturam, vt frater; & propter dilectionem proximo debitam, vt amicus eſt habendus ſubditur: *Et non abſcondas illam*, nempe pecuniam, *ſub lapide in perditionem*; hoc eſt, in animæ tuæ perniciem. Nam ipſe lapis, ſub quo defoſſum theſaurum ſeruas, in te tamquam inexplebilis auaritiæ, & in pauperes ſæuitiæ reum coram cœleſti iudice acerrimus teſtis erit. *Væ, qui congregat auaritiam malam*, id eſt C exitialem, *domui ſua; quia lapis de pariete clamabit*, dicitur Habacuc cap. 2. 11. Quare ne in ſeuerum iudicem, pauperum miſeriæ vindicem incidamus, monet S. Gaudentius: *Vende patrimonium, & eme patrocinium, cuius interuentu, certus de impetrata venia, venturum iudicem liber merearis aſpicere*. Ideo S. Chryſoſt. ait: *Eleemoſyna Chriſti adſtat tribunali, non tantùm patrocinans; ſed etiam ipſi perſuadens iudici; vt reo patrocinium præſtet, & pro eo ſententiam ferat. Et licet millies peccaueris, coronat, & victorem promulgat*. Promulgat victorem contra dæmones, qui contra hominis ſalutem plurium accuſationum ictibus inſurgunt. *Apprehende arma, & ſcutum, & exurge in adiutorium mihi: Effunde frameam, & conclude aduerſus eos, qui* D *perſequuntur me. Dic animæ meæ: Salus tua ego ſum*. Pſalm. 34. Deum Dauid orabat. Arma, & ſcutum, quæ iudicij die ad nos liberandos Deus apprehendet, eleemoſynæ erunt ex vera charitate in pauperes erogatæ. Ideo Eccleſiaſtici 29. dicitur: *Conclude eleemoſynam in corde pauperis; & hæc pro te exorabit ab omni malo: ſuper ſcutum potentis, & ſuper lanceam aduerſus inimicum tuum pugnabit*.

Gaudent. tom. 7. Biblioth. PP. tract. 13.

Chryſoſt. hom. 31. ad popul.

Beneficentia in pauperes clypeus erit in extremo iudicio, contra accuſantium aduerſariorum ictus.

224. Deuter. 26. 12. à Deo præcipitur: *Quando compleueris decimas cunctarum frugum tuarum, anno decimarum tertio, dabis Leuitæ, & aduenæ, & pupillo, & viduæ*. Vbi quæritur, cur cum Leuitis, hoc eſt, cum ſacerdotibus, & ſacrificiorum miniſtris E ſimul dandas eſſe indigentibus decimas præcipiatur? Quia ſcilicet, vt dùm Leuitis, hoc eſt ſacerdotibus, eorumque miniſtris in vitæ ſubſidium decimæ dabantur, vt ad ſacrificia Deo offerenda vacare poſſent; ipſe idem, qui pauperibus ſubueniebat, ſuo modo ſacerdos conſtitueretur, & ſacrificij oblator: cùm miſericordia erga egenos, iiſque eleemoſyna erogata gratiſſimum Deo ſit ſacrificium, eique hoſtia in primis accepta: *Miſericordia verum ſacrificium eſt; ac per hoc, vbi ſcriptum eſt: Miſericordiam magis volo, quàm ſacrificium: Nihil aliud, quàm ſacrificium ſacrificio prælatum oportet intelligi*, ait Auguſt. 10. de Ciuit. cap. 5. Idem hom. 19. inter quinquaginta: *Sacrificium Chriſtiani eſt eleemoſyna in pauperem*.

Miſericordia liberalitas in egenos, carum Deo ſacrificium. Oſeæ. 6.

Eleemoſynam erogans veluti ſacrificans ſacerdos conſtituitur.

Liberalis in egenos, & antiqui ſacerdotio comparatur.

Hinc enim fit Deus peccatis propitius. Niſi enim peccatis propitius fiat Deus, quis remanebit, niſi reus? Ideo Apoſtolus ad Hebr. 13.16. de eleemoſyna loquens ait: *Beneficentiæ, & communionis nolite obliviſci; talibus enim hoſtijs promeretur Deus*, hoc eſt *placatur*, vt legit Auguſt.

Auguſt. l. 10. de Ciuit. c. 5.

Idem Apoſt. ad Philipp. 4. verſ. 18. Philippenſium eleemoſynas vocat *Odorem ſuauitatis, hoſtiam acceptam, placentem Deo.* Eleemoſynarij autem ſunt huius hoſtiæ, & ſacrificij ſacerdotes. Quod eloquentiſſimè Chryſoſt. hom. 20. in ep. 2. ad Corinth. docet, comparans erogantem eleemoſynam cum antiquo legis Moſaicæ ſacerdote. *Diuitiarum contemptus magnanimos efficit, & ſacerdotes conſtituit; & ſacerdotium, quod magnam mercedem affert. Nam qui eleemoſynæ ſtudioſus eſt, non eſt talari veſte indutus, nec tintinnabula circumfert, nec corona redimitus eſt. Sed indutus eſt ſtola miſericordiæ, quæ ſancta veſte ſanctior eſt, dicente Apoſtolo: Induite viſcera miſericordiæ. Eſt autem vnctus oleo, non ex ſenſibili materia compoſito, ſed à Spiritu ſancto effecto. Coronam à miſeratione contextam habet; ſicut ait Scriptura: Qui coronat te in miſericordia, & miſerationibus. Pro pectorali geſtamine, Dei nomen geſtat: immò ſimilis fit Deo: Eritis enim, inquit, ſimiles Patri veſtro, qui eſt in cœlis. Sed dicis: Sacerdos ingreditur in ſancta ſanctorum. Licebit & tibi ſacrificanti hoc ſacrificium, ad veneranda ingredi; vbi nullus adeſt; ſed Pater tuus, qui videt in occulto, vbi nullus alius videt. Et quomodo dicis non videre, cùm in propatulo ſit altare*, nempè pauperes? *Quando non ad oſtentationem hominum feceris, licèt totus Orbis viderit, nemo tamen viderit; quandoquidem eu ſic feciſti. Non enim dixit ſimpliciter: Non facite coram hominibus; ſed addidit: Vt videamini ab eis.*

ad Coloſſ. 3. 12.

Pſal. 102.

Matth. 5.

Altare, in quo eleemoſynæ ſacrificium Deo affertur, ipſi pauperes ſunt, qui Chriſti ſunt membra. *Altare hoc non alius quiſpiam, ſed ipſe Deus extruxit, non lapidibus, ſed materia cœlo clariore, nempè animabus rationalibus. Hoc altare ex ipſis Chriſti membris compoſitum* eſt, ait ibidem Chryſoſt. Ideo huiuſmodi altare præponendum aſſerit ipſi altari, in quo ab Euangelico ſacerdote cœleſtis agnus Deo offertur: *Hoc altare præſenti quoque altari auguſtius eſt, magiſque venerandum*. Hoc enim altare, quo in Miſſæ ſacrificio vtimur, eximium quidem eſt, & admirandum ob eam victimam, quæ in ipſo imponitur. Illud autem hominis miſericordis altare, non hoc ſolùm nomine eſt eximium; ſed quòd ex ipſo ſacrificio, quod in alio altari offertur, conſtructum eſt: illa enim ara ex ipſis Chriſti membris conflatur. Rurſùs altare aliud naturâ quidem lapis eſt; ſanctum verò efficitur, quoniam corpus accipit Chriſti: illud autem altare ſanctius, quoniam ipſum corpus eſt Chriſti. *Tu verò hoc quidem altare honoras, quod accipit corpus Chriſti: illud autem, quod eſt ipſum Corpus Chriſti, contumelia afficis, & deſpicis dum perit*, ait Chryſoſtomus. Qui concludit tandem in morali parte: *Cum vides pauperem, corpus Chriſti, aram Chriſti te videre puta: ac eleemoſynæ ſacrificium offer; ex quo gloria, & gratiarum actio, quaſi fumus aſcendat ad Deum.*

Pauper altare Dei eſt, altari lapideo præferendum.

225. Porrò eleemoſynæ ſacrificium, quod ad pauperis aram offertur, holocauſtum eſſe debet, ita vt totum Deo offeratur, nihil ex eo ſibi humana gloria ſubripiat. De hoc enim præcipuè holocauſto Deus ait Iſaiæ 61.8. *Ego Dominus odio habens rapinam in holocauſto.* Is in eleemoſynæ holocauſto inanis gloriæ rapinam vitat, *Qui tribuit in ſimplicitate*, iuxtà Apoſtol. ad Rom. 12. 8. vbi Origenes ait: *Qui tribuit indigentibus, oportet in ſimplicitate cordis hoc facere: ideſt, ne, dum videtur indigentibus benefacere, corde laudē quæras ab hominibus. Non eſt ergo ſimplicitas, ſi aliud agi videatur in manibus, & aliud quæratur in corde.* Ideo panis, qui pauperi tribuitur, ita ſimplex eſſe debet, vt admiſtum non habeat hypocriſis fermentum. Propterea Lucæ 12. Dominus monuit: *Attendite*, ſeu iuxta Matthæum, *Cauete à fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis.* Benè autem humanæ laudis per hypocriſim appetitus fermenti nomine dicitur, cum ex vtroque tumor proueniat. *Fermentum hanc vim habet, vt ſi farinæ miſſum fuerit, quod paruum videbatur, creſcat in maius*, ait S. Hieronymus. Vt ergo eleemoſyna apud Deum meritoria ſit, non ex inani gloria, ſed ex intimo cordis affectu, & erga pauperes commiſeratione ad illis ſubueniendum moueri debemus. Ideò Iſaiæ 58. 10. dicitur: *Cùm effuderis eſurienti animam tuam*, hoc eſt, ex intimo, & ſincero charitatis, & miſericordiæ incentiuo; *& animam afflictam repleueris; orietur in tenebris lux tua*: hoc eſt, quamuis in abſcondito, & veluti in tenebris eleemoſyna erogetur; tuæ tamen charitatis ardor, & fulgor Dei oculis radiabit; qui tuas eleemoſynas largiſſimis præmijs compenſabit. Quæ præmia fusè ibi propheta commemorat, vbi ſacros interpretes conſule.

Miſericordia erga egenos ſimpliciter [illegible]

A

Eleemoſyna non quodlibet, ſed holocauſtum eſſe debet.

Matth. 16. 6. Hypocriſis & fermentum cauſa eſt vtrimque tumoris.

B

226. Prou. 3. 9. iuxtà Auguſtinum, Bedam, & alios, cohortatio eſt ad eleemoſynam erogandam: *Honora Dominum de tua ſubſtantia, & de primitijs frugum tuarum da ei.* Vbi notandum primò dici Deo dari, quod pauperi datur; idque iuxtà Domini ſententiam Matth. 25. 40. *Quamdiu feciſtis vni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis*: & Prou. 19. 17. *Fœneratur Domino, qui miſeretur pauperis; & viciſſitudinem ſuam reddet ei.* 2. iuxtà Bedam, eroganti eleemoſynam dicitur: *Honora Deum*: non enim proprius honor, & laus; ſed Dei honor, in cuius obſequium eleemoſyna exhibetur, eſt quærendus. 3 eleemoſyna de primitijs frugum danda eſſe dicitur; quia ſicuti ad ſacram templi aram Deo primitiæ offerebantur: ita ad pauperes, qui vt ſupra diximus, tamquàm Dei ara ſunt, eleemoſynæ ſunt deferendæ. Præterea ſicut ex frugibus, & fructibus optima quæque ſeligebantur, vt Deo in primitias offerrentur: ita non ex deterioribus eleemoſynæ pauperibus dandæ, ſeligendæ ſunt. 4. Cum Septuaginta legit Auguſtinus: *Honora Deum de tuis iuſtis laboribus.* Adeo enim quæſtuoſa, nobiſque vtilis eleemoſynæ erogatio eſt, vt ſi opes non ſuppeterent, ad eam exercendam labores noſtros libentiſſimè impendere debeamus. Ideò Chriſtianum monet Apoſtolus: *Laboret operando manibus ſuis, quod bonum eſt*, ſcilicet decorum eſt, & valdè laudabile; *vt habeat, vnde tribuat neceſſitatem patienti.* Si enim non ſolùm *labores manuum tuarum manducabis*, ſed etiam pauperes manducare facies: *beatus es, & benè tibi erit.* Id ex proprijs laboribus eroganti eleemoſynam dicitur: diuiti autem eleemoſynario Salomon ait: *Implebuntur horrea tua ſaturitate, & vino torcularia redundabunt.* Quoniam, vt Eccleſiaſticus aſſerit: *Dominus retribuens eſt, & ſepties tantum reddet tibi*: hoc eſt multò plura: ſeptenario enim numero apud Hebræos plura ſignificari docet Hieronymus in Iſai. cap. 4. & cap. 54. Hinc 1. Reg 2. vbi habetur: *Donec ſterilis peperit plurimos*, iuxta Septuaginta legitur: *Donec ſterilis peperit ſeptem.* Similiter ad magnam beatitudinem ſignificandam *terque, quaterque beatos* Latinus Poëta dixit. Quare citato Eccleſiaſtici loco Syrus legit: *Quia Deus retributor eſt, & millia millium ipſe reddet tibi.*

Auguſt. tom. 9. tract. de vita Chriſtiana. Eleemoſynæ cur primitiæ dicantur.

C

D

Eleemoſyna danda ex noſtrorum labore, vbi opes non ſuppetunt.

Ad Eph. 4. 28.

Pſal. 127.

E

Prou. 3. 9.

Cap. 35. 13. Septenarius numerus plures indefinitè ſignificat.

Æn. 1.

227. Quoniam verò eleemoſynæ millia millium retribuere Deus dicitur; tàm liberalis Dei retri-

butio hic, an in altera vita expectanda eſt? Reſpondetur inſipientem planè eſſe, & ſuæ ipſi ius gulæ malè conſulere, qui Regis conuiua futurus, antequam regias epulas adiret, vilioribus cibis ſtomachum infarciret. Talis profectò eſſet, qui ad æterna præmia animum non intendens, ſuis eleemoſynis temporalium bonorum mercedem expeteret. Audi Chryſoſtomum hom. 36. ad populum: *Sicut guloſi inſolentes, honeſtatis expertes, & ventris ſerui ad regale vocati conuiuium, nec congruum horam expectantes paruulorum infantium more, ſuam corrumpunt lætitiam, præuenientes, & vilioribus ſeipſos cibis ſaturantes: ita ſcilicet & hi mercedem hic exquirentes, & accipientes, futuram diminuunt.* Subdit Chryſoſtomus: *Si mors redimi poſſet, homo omnia ſua dediſſet.* B *Vide quanta ſit Dei miſericordia, temporalem tibi redimere mortem non conceſſit, ſed conceſſit æternam redimere mortem. Ne breuem, inquit Deus, emas vitam hanc, ſed vitam illam æternam: illam tibi vendo, non hanc: hanc ſi ceperis, ceperis nihil.* Quod ibi aptiſſimo exemplo Chryſoſtomus explicat: *Dic mihi, ſi ad aliquem profectus mercatorem, duobus propoſitis lapillis, altero falſo, altero pretioſo; tu falſi lapilli pretium deponens, pretioſum accepiſſes, numquid mercatorem incuſaſſes? Nequaquam, ſed tu potius fuiſſes admirationi. Similiter nunc propoſita ſunt duæ vitæ, temporalis, & æterna; ipſas autem venundat Deus: ſed hanc nobis, non illam vendit. Quid inſipientium more triſtamur, quod pretioſum accipiemus?*

Stultum eſt miſericordiæ operibus temporalia præmia exoptare

228. Idem Chryſoſtomus hom. 22. in acta Apoſt. C ad explicandam eleemoſynæ mercedem, piam eleemoſynæ liberalitatem perenni, ac pellucido fonti ſimilem eſſe aſſerens ait: *Hic fons melior eo, qui eſt in paradiſo, non in quatuor diuiditur capita, ſed in cœlum ipſum ſurgit. Hic parit flumen illud, quod ſalit in vitam æternam: in hunc, ſi mors inciderit, tamquàm flamma à fonte conſumitur.* Si è fonte, qui in terreſtri Paradiſo prodit, fluuius Phiſon emanat, de quo dicitur Geneſ. 2. *Circuit omnem terram Heuilath, vbi naſcitur aurum:* Eleemoſynæ fons non aurum quærit; ſed potius aurum ferens, pauperes, in quos illud impertiatur, indagat: & ideo benè *Melior eo, qui eſt in paradiſo*, à Chryſoſtomo dici poteſt. E paradiſi fonte emanaſſe D ſimiliter fluuium Gehonem, ideſt Nilum SS. Hieronymus, Ambroſius, Auguſtinus, & alij docent. Nilus autem antequam Ægyptios agros fœcundet, longo ſpatio in terræ abdito deliteſcit. Hunc tamen paradiſi fluuium multò melius pius eleemoſynatius imitatur; dùm ſeipſum occultare ſtudet, vt iuxtà Domini monitum: *Sit eleemoſyna in abſcondito.* Prætereà elegantiſſimè proſequitur citato loco Chryſoſtomus fontis, & liberalis eleemoſynæ ſimilitudinem dicens: *Sicut in horto fons, non nunc quidem profundit fluenta, nunc autem areſcit; alioquin non eſſet fons, ſed ſemper ſcaturit: ita & noſter,* nempè eleemoſynæ fons, *ſemper largius pro-* E *fundit flumen in eos, qui maximè indigent miſericordia, vt maneat fons. In ſummis locis fontes dicuntur naſci. Simus ergo & nos animo ſublimes, & ſtatim miſericordia diffluet. Non enim poteſt fieri ſummum ani-* A *mum non eſſe miſericordem; & miſericordem non eſſe ſummum. Fontes plerumque ſunt in ſolitudinibus: & nos animum à turbulentia educamus, & ſcaturies apud nos eleemoſyna. Fontes, quò magis aqua hauriuntur, clariores ſunt: ſic ſanè & nos quo magis inſumemus, tantò magis bona ſcaturient. Qui fontem habet, non timet: ſi ergo & nos habuerimus eleemoſynæ fontem, non timebimus. Etenim ad potum, ad irrigationem, ad ædificium, ad omnia nobis vtilis eſt hic fons. Melius eſt talem habere fontem, quàm auri fontes fluentes aureis glebis. Mulier, quæ hoc fert aurum, anima eſt: non enim in hac regna, ſed in ea, quæ ſurſum ſunt. aurum fons hic largitur ad Dei Eccleſiæ ornatum. Ex hoc auro gladius efficitur ſpiritus, gladius per quem draco obſecatur.* Porrò ſicut iuxtà Chryſoſtomum ex pecunia B per eleemoſynam erogata gladius ad diabolum ſuperandum efficitur: ita ex pecunia, quæ in indigentiam victum non impertitur, gladius fit, per quem auarus impij in proximam homicidij reatum ſubit. Nam, vt benè Eccleſiaſticus 34. 25. ait: *Panis egentium, vita pauperum eſt; qui defraudat illum, homo ſanguinis eſt.* Hinc S. Ambroſ. auarum monet: *Paſce fame morientem; ſi non paviſti, occidiſti.* Talis homicidij acerrimus vltor eſt Deus: *Faciet Dominus iudicium inopis, & vindictam pauperum,* ait Dauid Pſal. 139. Sed ad eleemoſynæ fontem redeamus. Peccatores Iſ. 1. 16. monentur: *Lauamini, mundi eſtote. Si fuerint peccata veſtra, vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur.* Ex quo fonte ad tam efficax, ad tam nitidum, & tam ſalutare lauacrum aqua C eſt haurienda; vt peccata, hoc eſt anima peccatis valde inquinata, quaſi nix munda reddatur? Profectò ex miſericordiæ, & eleemoſynæ fonte talis aqua quærenda eſt. De ea enim Chryſoſtomus ait: *Hæc non ſinit ſordidis indutos veſtibus in nuptijs videri, ſed lauat, & niue mundiores reddit.*

Gladius contra diabolum conflatur ex pecunia pauperi data.

Ambroſius ſupra citatus.

Veſtem mundam nuptialem miſericors in pauperes habet.

Hom. 33. ad popul.

229. Fœcundis fabularum mendacijs Herculem monſtrorum domitorem celebrauit Antiquitas; quòd is defeſſo cœleſti pondere Atlanie, cœlum labans humeris ſuffulſerit. Dicamus nos cum Ambroſio: *Maior eſt ambitioſæ eloquentiæ mendacio ſimplex veritatis fides.* Nam qui auaritiam, monſtrum extuberantem aluum, & vncinatas manus habens, D domuit; quique in pauperes liberalis, & miſericors eſt, Herculea laude mirabilius aliquid efficit. Quod egregiè ſic explicat Chryſoſtomus: *Si nondum apertè didiciſti, quali te Deus decorauit ornamento, paupertati ſubuenire iubens, illud intra te computa. Si talem tibi Deus dediſſet poteſtatem, vt labens cœlum ſuſtinere poſſes, nonne id opus honorem te multò maiorem exiſtimaſſes? En igitur maiori te dignum fecit honore. Quod enim cœlis eſt dignius, hoc tibi reſouendum commiſit: apud Deum enim viſibilium nihil homini par. Nam & cœlum, & terram, & mare propter hominem fecit; & in eo inhabitans, magis quàm in cœlo delectatur. Diſſoluta pauperum corpora omninò reſurgent; & his productis, qui hæc imperauit Deus laudabit* E *eos, qui curam ipſorum geſſerint; & admirabiles reddet, quòd pauperes iam caſuros, nunc præ fame, nunc præ nuditate, & gelu omnibus modis refocillarunt.*

Miſericors in pauperes opus præſtantius efficit, quam ſi fabuloſi Herculis inſtar, labans cœlum ſuſtineret.

Lib. 3. de Abra. c. 2.

Hom. 33 ad populum.

Nilus antequam agros fœcundet, latet.

Beneficentiæ in pauperes, & terreſtris Paradiſi fontis comparatio.

SABBATVM

SABBATVM POST CINERES.

Cùm ſero eſſet factum, erat nauis in medio mari, &c. Marci VI.

Euangelij nexus, & ordo.

1\. NAVIS hæc Euangelica, eiuſque nautæ tripliciter exagitantur: primò venti in contrarium ſpirantis impetu: *Erat eis contrarius ventus.* 2. maris fluctuatione: *Nauicula in medio mari iactabatur fluctibus.* Matth. 14. 3. ipſorum nauigantium ignorantia, & obcœcatione: *Erat cor illorum obcæcatum.* Ex qua obcœcatione, viſo Ieſu ſupra mare ambulante, non recreantur, ſed exterrentur, *putantes phantaſma eſſe, omnes enim eum viderunt, & conturbati ſunt.* Per hæc autem triplex animæ perturbatio ſignificatur. Animæ enim vel immundi ſpiritus ſuggeſtione; vel internarum paſſionum perturbatione; vel obtenebratæ mentis cæcitate turbari poteſt. Prima turbatio ſpirantis venti contrarietate ſymbolicè indicatur. 2. fluctuantis maris agitatione; hinc Iſaïæ 57. 20. dicuntur *Impij quaſi mare feruens, quod quieſcere non poteſt.* & à B. Iuda Apoſt. peccatores dicuntur *Fluctus feri maris deſpumantes ſuas confuſiones.* 3. denique turbatio nauigantium inſcitia, & deceptione ſignificatur. Hæ omnes animæ perturbationes, ſimul expreſſæ reperiuntur Pſalm. 90. *A ſagitta volante in die; à negotio perambulante in tenebris; ab incurſu, & dæmonio meridiano. A dæmonio meridiano*, hoc eſt, iuxta Bernardum à diabolo transfigurante ſe in Angelum lucis, & ſub boni ſpecie prauas cogitationes ſuggerente: *à negotio perambulante in tenebris*; id eſt à turbatione proueniente ex obſcuratæ mentis inſcitia: *à ſagitta volante in die*, id eſt ab inordinata cordis paſſione, quæ ſagittæ nomine explicatur: quandoquidem præcipua humani cordis paſſio, à qua reliquæ pendent, nempe amor, iaculis corda ſauciare ab ipſis profanis auctoribus dicitur: hæc autem ſagitta volate dicitur in die, eo quòd remota mentis cæcitate, & nocte, adhuc vim habeat iuxtà illud: *Video meliora, proboque; deteriora ſequor.* Porro ſicut venti contrarietas, maris fluctuatio, nauigantium cœcitas ſublata eſt, Domino in nauium aſcendente; ita Dei ad animam acceſſu, ac præſentia per gratiam, immundi ſpiritus ſuggeſtio, paſſionum turbatio, mentis inſcitia remouetur.

Turbatio animæ triplex.

Cùm ſero eſſet factum, erat nauis in medio mari, & Ieſus ſolus in terra: & vidit diſcipulos ſuos laborantes in remigando.

2\. CVm Dominus ſtatim nauigantes diſcipulos à venti impetu liberare potuiſſet; diſcipulos tamen remigando laborare voluit; vt nos doceret non ita diuino auxilio, & beneficentia eſſe innitendum, vt noſtram etiam cooperationem non exhibeamus. Ad quod myſticè ſignificandum 4. Reg. 2. legitur; *Ecce currus igneus, & equi ignei; & aſcendit Elias per turbinem in cœlum. Et Eliſeus leuauit pallium Eliæ, quod ceciderat ei.* Scilicet, dum diuinitus Elias igneo curru, igneiſque equis eleuaretur in cœlum, vt leui igneorum equorum curſui cooperaretur; pallij qualiſcumque pondere ſe etiam exonerare voluit. Si Eliam imitari volumus, rectoque curſu leues in cœlum aſcendere; quæ impedimento eſſe poſſunt, pondera relinquamus, *Expoliantes veterem hominem cum actibus ſuis*, vt ad Coloſſ. 3. monet Apoſtolus. Quomodo diuino auxilio cooperari debeamus docuit etiam ſponſa Cantic. 1. Cœleſti ſponſo dicens: *Trahe me, poſt te curremus in odorem unguentorum tuorum*: addendo ſcilicet diuinæ tractioni proprij etiam curſus conatum: *Qui vult attrahi, currat, vt comprehendat*, ait Ambroſius.

Auxilio diuino cooperandum.

Elias ſurſum eleuatus cur pallium reliquerit?

Ambroſ. de Iſaac & anima cap. 1.

3\. De vniuerſalis diluuij aquis dicitur Geneſ. 7. *Vehementer inundauerunt, & præualuerunt nimis ſuper terram*; ita vt arbores eradicauerint, domoſque & vrbes euerterint. Deus tamen arcam, in qua cum Noë iuſto humanum genus ſeruabatur, ita texit, vt inter vehementiſſimas aquarum fluctuationes, ad rupes, & montes numquam illiſa, à naufragiò libera fuerit. Nihilominus, cum Deo regente ab aquis illæſa arca ſeruaretur; adhuc humanam induſtriam adhiberi Deus voluit; ne arca rimis patens inimicum imbrem acciperet: ideoque Noë præcepit Geneſ. 6. 15. *Fac tibi arcam de lignis leuigatis, & bitumine linies intrinſecus, & extrinſecus. Quadrata ligna fuiſſe referuntur, vt facilius alterum alteri poſſet aptari; & inundante diluuio totus aquarum prohiberetur incurſus; cum intrinſecus, & extrinſecus oblita bitumine iunctura muniretur*, ait Origenes hom. 2. in Geneſ. Voluit ergo Deus diuinæ potentiæ, & arcæ cuſtodiæ Noë etiam cooperari. Hinc inter humanæ vitæ fluctuationes in ſeruanda noſtræ animæ arca Noë Deo cooperantis induſtriam imitari debemus; quod benè citatus Origenes docet: *Vult te architectus Eccleſiæ Chriſtus non eſſe talem, quales ſunt, qui foris apparent hominibus iuſti, intus autem ſunt ſepulchra mortuorum. Sed vult te & corpore ſanctum eſſe extrinſecus, & corde intrinſecus purum; cautum vndique, & caſtitatis, & innocentiæ virtute munitum; hoc eſt intus, & foris bitumine eſſe oblitum.* Similiter Auguſtinus tom 6. lib. 12. contra Fauſtum Manichæum c. 14. *Bitumine glutinantur arcæ ligna intrinſecus, & extrinſecus: vt in compage vnitatis, ſignificetur tolerantia charitatis: ne ſcandalis Eccleſiam tentantibus, ſiue ab eis, qui intus, ſiue ab eis, qui foris ſunt, cedat fraterna iunctura, & ſoluatur vinculum pacis. Eſt enim bitu-*

Noë contra inundans diluuium ad arcam ſeruandam diuino auxilio cooperatus eſt.

Arca intus & foris bitumine [illegible]

Bitumen Charitatis ſymbolum.

men feruentiſſimum, & violentiſſimum gluten, ſignificans dilectionis ardorem, vi magna fortitudinis ad tenendam ſocietatem ſpiritalem omnia tolerantem. Similiter idem Auguſt. tom. 7. lib. de vnitate Eccleſiæ cap. 5. *Per bitumen, quia violentum gluten, & res feruentiſſima eſt ſignificatur charitas. Vnde enim dicitur in Pſal. 62. Agglutinata eſt anima mea poſt te; niſi flagrantiſſima charitate? Quæ quoniam præceptum eſt, vt ſit nobis inuicem, & in omnes; ideo eſt intus, & foris arca bituminata. Aut certè, quia ſcriptum eſt 1. ad Cor. 13. Charitas omnia tolerat; vis ipſa tolerantia tenax vnitatis per bitumen ſignificata eſt: quæ ideo intus, & foris arca illita eſt; quia intus, & foris mali tolerandi ſunt, ne pacis compage ſoluatur.*

Erat enim ventus contrarius eis.

4. NAuigantibus ex oppoſito littore verſus Geneſareth, ventus Aquilo contrarius eſt, quod quidem myſterio non vacat. Vt autem illud inueſtigemus, conſiderentur verba

Auſtri è regione cur Deus veniſſe dicatur.

Habacuc cap. 3. *Deus ab Auſtro veniet, & ſanctus de monte Pharan.* Cùm Deus vbique ſit, cur ab Auſtro, & de monte Pharan venire dicitur? Quoad litteram reſpondetur, Deum tàm ſcriptæ legis, quàm legis gratiæ legiſlatorem, hominibus apparuiſſe ex regione ad Auſtrum ſita. De

Aquilonis nomine prauus torpor ſignificatus.

Deo quidem legem ſcriptam dante Iſraëlitis legitur Deut. 33. C *Dominus de Synai venit, & de Sebir, ortus eſt nobis: apparuit de monte Pharan, & cum eo ſanctorum millia.* Ruiſus Redemptor noſter legis gratiæ legiſlator, humana carne aſſumpta etiam ab Auſtro viſus eſt, Hieronymus in Pſalm. 106. *Deus* inquit, *ab Auſtro veniet; de ſaluatore dicitur, quoniam Deus natus eſt in Auſtro, à ſitu enim Ieruſalem in Auſtro poſita eſt.* Additur præterea ex

Aquilonem cur diabolus, vt ſi ſedem elegerit.

eodem Hieronymo, quòd ſicut Ieruſalem reſpectu Iudææ reliquæ Auſtralis eſt; ita ſimiliter reſpectu ipſius Ieruſalem; Bethlehem Redemptoris natiuitate ſanctificata, ſimiliter Auſtralem ſitum occupat. Si verò myſticè reſpondere velimus, Deus ab Auſtro venire dicitur, eò quòd diuinus ſpiritus per internam illuminationem in animam D aduentens, Aquilonem expellit, hoc eſt immundum ſpiritum prauas ſuggeſtiones inſufflantem, quibus charitas frigeſcit. Quod quidem in Euangelio hoc ſignificat venti Aquilonaris ceſſatio, Chriſto Domino in nauim aſcendente. Gregorius in Exechielem hom. 2. *Pro eo, quod ventus Aquilo conſtringit in frigore, non incongruè Aquilonis nomine torpor maligni ſpiritus deſignatur. Quod Iſaias* [Iſai. 14.] *quoque Propheta teſtatur; qui dixiſſe diabolum denunciat: Sedebo in monte teſtamenti in lateribus Aquilonis. Vnde & ſponſi voce in Canticis Cant. dicitur:* [Cant. 4.] *Surge Aquilo, veni Auſter, perfla hortum meum, & fluant aromata illius. Cùm enim iubente Domino frigidus ſpiritus recedit, calidus ſpiritus mentem fidelium occupat: qui dum calefaciendo flauerit; ſtatim de fidelium cordibus aromata virtutum fluunt.* Similiter Auguſtinus de gratia noui teſtamenti epiſt. 120. *Diabolus & Angeli eius à luce, atque feruore charitatis auerſi; & nimis in ſuperbiam, inuidiamque progreſſi, veluti glaciali duritia torpuerunt; & ideo per figuram, tamquam in Aquilone ponuntur. Vnde cum generi humano diabolus incubaret, ventura gratia Saluatoris; dicitur in Cantico Cant. Exurge Aquilo,* [Cant. 4.] *& veni Auſter, perfla hortum meum, & fluent aromata. Veni Auſter, inquit, ſpiritum inuocans gratiæ, flantem de meridie, velut à parte feruida, & luminoſa. Vt fluant aromata. Vnde Apoſtolus dicit: Chriſti bonus* [2. ad Cor. 2.] *odor ſumus in omni loco. Hinc etiam dicitur in quo-* A *dam Pſalmo: Conuerte, Domine, captiuitatem noſtram,* [Pſal. 125.] *ſicut torrens in Auſtro, captiuitatem ſcilicet, qua ſub diabolo, tamquam ſub Aquilone tenebamur.*

Et circa quartam vigiliam noctis venit ad eos.

5. NEmpe circa vigiliam matutinam, quæ etiam antelucana dicebatur; quippe quæ poſt conticinium, poſt noctem intempeſtam, poſt Gallicinium ſuccedebat. Porrò ſicut matutina vigilia diſcipulos è maris periculo Dominus liberauit; ita etiam matutina vigilia in mare Ægyptios demerſit. Exodi 14. *Iam aduenerat* B *vigilia matutina, & ecce reſpiciens Dominus ſuper caſtra Ægyptiorum per columnam ignis, & nubis, interfecit exercitum eorum; & ſubuertit rotas curruum, ferebanturque in profundum.* Eadem autem vigilia duo hæc miracula fuiſſe legimus; an vt idem Deus amborum auctor crederetur? An inimicorum punitionem, & iuſtorum liberationem vſque ad vltimam vigiliam diſtulit Dominus; illis, vt reſipiſcendi tempus præberet, præſertim viſa miraculoſa maris diuiſione; iſtis verò, vt tempus daret exercendi fidem, & tolerantiam, opemque diuinam implorandi.

Auxilium iuſtis, ſupplicia peccatoribus cur Deus differat.

Ambulans ſuper mare.

6. QVamuis Dionyſius Areopagita lib. de diuinis nominibus cap. 2. par. 1. dicat: *Vt ignoramus quomodo de Virgine natus ſit; ita quomodo ſuper mare ambulauerit:* nihilominus quadruplici modo ſupra mare Dominus incedere potuit. Primò aſſumendo corporis glorioſi dotem, nempe agilitatem, vt Hugo Victorinus, & Ioannes Maior exiſtimant. 2. per ſuperadditam qualitatem reddendo ſolidas maris aquas. 3. vt Deus, non concurrendo ad corporeæ grauitatis effectum, nempe grauitationem. 4. non concurrendo ad aquæ motum, quæ alioquin ſub graui corpore premente cedere debebat; neque etiam ad eiuſdem aquæ humectationem concurrendo. D Quartus hic modus videtur probabilior, magiſque diuinam potentiam indicare; Cum ſine vlla creatæ qualitatis indigentia, & retento omni connaturali ſui corporis effectu; adhuc Chriſtus Dominus ſicco veſtigio ſuper aquas incedere potuerit.

Ambulantis Domini ſuper mare quadruplex aſſerri poteſt modus.

7. Porro eo tempore ad diſcipulos ſupra mare incedens Dominus venit, cum ex Matthæi cap. 14. *Nauicula in medio mari iactabatur fluctibus.* Poteſtas hæc Domini, quam in maris fluctus, ſuper eos ambulando oſtendit, diuinæ poteſtati humani cordis paſſiones, & perturbationes ſubijci ſignificat. Hoc expreſſit Salomon Prouer. 21. cùm dixit: *Sicut diuiſiones aquarum, ita cor Regis in ma-* E *nu Domini; quocumque voluerit inclinabit illud.* Ex alia lectione clarius ad rem noſtram legitur: *Sicut pelagi aquarum, ita cor Regis in manu Domini,* &c. Cor autem Regis, cor humanum intelligit Hugo Card. cum excuſſo iugo ſeruitutis malæ, non alicui ſeruit, niſi Deo, cui ſeruire regnare eſt. Quod autem pelago potius, quàm flumini, humanum cor comparetur, paſſionum varietatem ſignificat; quibus humanum cor in diuerſas partes agitur, & turbatur; ita vt à ſola diuina potentia in tranquillitatem redigi poſſit. Quoniam verò apud Hebræos quælibet ingens aquarum congregatio, etiam ſtagna minimè fluctuantia, maria nuncupantur: quemadmodum in hoc Euangelio Tiberiadis ſtagnum mare ab Euange-

Ambulante Domino ſuper maris fluctus, cui poteſtati humani cordis turbationes ſubijci myſticè ſignificatur.

Cor Regis cor humanum ſuſcipi ſignificat.

[illegible] liſta appellatur; ideo non mari ſimpliciter, ſed pelagis multitudinis numero cor hominis comparatur: eſt autem pelagus, mare propriè ſumptum, illudque non vbicumque, ſed vbi maximam profunditatem habet, ingenteſque fluctus attollit.

Et volebat præterire eos.

8. HÆc verba non ita debent intelligi, vt Dominus, cum præterire vellet, noua ei ſuccedente cogitatione, mutatoque conſilio non præterierit: id enim Domino omnia præſcienti inconueniens eſt. Sed præterire volebat, hoc eſt prætereundi actum incboabat; cùm clamantibus Diſcipulis vlterius non progrediens conſtitit. Voluit autem Dominus aliquantulum progredi, vt periclitantes diſcipulos ad diuinam opem implorandum magis excitaret: Credibile eſt enim Diſcipulorum clamorem cum diuini auxilij imploratione fuiſſe coniunctum.

At illi, vt viderunt eum ambulantem ſupra mare, putauerunt phantaſma eſſe, & exclamauerunt omnes: Omnes enim eum viderunt, & conturbati ſunt.

9. PHantaſma, ſeu ſpectrum, non autem Dominum Dei filium ſupra mare incedere Apoſtoli exiſtimarunt; eo quòd Dominus eos periclitantes præterire viſus eſſet: cùm Dei proprium ſit ſuos in periculis, & anguſtijs non deſerere, ſed opportunam opem ferre. Eſt enim Deus, teſte Dauide Pſalm. 9. *Adjutor in opportunitatibus, in tribulatione:* ſeu, vt legit Chaldæus: *Adjutor in temporibus anguſtiæ.* Ideo in eo Pſalm. ſubditur: *Sperent in te, qui nouerunt nomen tuum; quoniam non derelinquis quærentes te Domine.* Quærebant autem Apoſtoli Dominum; cum iuxtà eius mandatum Bethſaïdam verſus nauigarent, vbi eum reperturi erant: *Coegit diſcipulos ſuos aſcendere in nauim, vt præcederent eum trans fretum in Bethſaidam.*

Auxilium Dei in anguſtiis præſto eſt.

Et ſtatim locutus eſt cum eis, & dixit illis: Confidite, ego ſum: nolite timere.

10. HIs verbis non ſolùm ſe ſub humana forma, bene antea diſcipulis notum; ſed verum Deum eſſe ſignificauit. Nam Ioan. 18. cum idem Dominus turbis eum ad necem quærentibus dixit: *Quem quæritis? Ego ſum:* iuxtà Rupertum, *Secundùm Diuinitatem dixit: Ego ſum. Quod verbum de ſeipſo veriſſimè proteſtatur ille ſolus, qui ad Moſem dixit: Ego ſum, qui ſum.* Exodi 3. ſed aliter hîc fidelibus Apoſtolis, & aliter ibi infidelibus Iudæis ſe verè Deum eſſe factis oſtendit. Ibi enim Dominus audaces ſatellites diuina voce territos, reſupinos ad terram proſtrauit: *Vt dixit eis: Ego ſum; abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram.* Hîc verò territos Apoſtolos à metu, marisque fluctuantis periculo planè incolumes liberauit dicens: *Confidite, ego ſum; nolite timere.* Propterea Dauid Pſalm. 45. aiebat: Si tanta excitaretur tempeſtas, vt vehementiſſimi turbinis vi, non ſolùm in mari nauibus naufragium immineret; ſed montes ipſi è terra auulſi in mare transferrentur, Dei amici timere non deberent: *Non timebimus, dùm turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris: Sonuerunt, & turbatæ ſunt aquæ eorum, conturbati ſunt montes in fortitudine* A *eius.* Cauſa autem non timendi eſt, quia iuſti anima tamquam Dei habitaculum, Deum ſecum habet, qui eam numquam deſeret: *Deus in medio eius non commouebitur. Sæuiat mare, conturbentur montes; Deus in medio eius non commouebitur,* ait Auguſtinus. *Adiuuabit eam Deus mane diluculo.* Quod quidem experti ſunt diſcipuli in nauiculâ fluctuantes; quibus quarta vigilia ſub diluculum Dominus opem tulit. De tribus adoleſcentibus in Babylonicam fornacem miſſis Dan, 3. Nabuchodonoſor dixit: *Nonne tres viros miſimus in medium ignis compeditos? Ecce ego video quatuor viros ſolutos, & ſpecies quarti ſimilis filio Dei.* Hinc Auguſtinus tom. 6. Conc. ad Cathechumenos c. 15. ſic Nabuchodonoſorem alloquitur: *O alienigena,*

Ioan. 18.

Deus ſuos amicos in anguſtiis non deſerit.

Deus iuſtis in tribulatione adſiſtit.

B *vnde tibi hoc? Quis tibi annunciauit filium Dei? Nondum quidem mundo naſcitur, & ſimilitudo naſcentis à te cognoſcitur. Vnde tibi hoc? Quis tibi iſtud annunciauit; niſi quia ſic te diuinus ignis intus illuminauit, vt ſic diceres teſtimonium filio Dei* Hinc Tertullian. lib. 4. cap. 10. de Chriſto Domino ait: *Hic erat viſus Babylonico Regi in fornace cum Martyribus ſuis quartus tamquam filius hominis,* & cap. at. *Perſpice tu cum Rege Babylonico fornacem eius ardentem; & inuenies illic tamquam filium hominis, (nondum enim verè erat, nondum ſcilicet natus ex homine) Saluas facit animas trium fratrum, qui eas pro Deo perdere conſpirauerant.* Cenſet Tertullianus, cui ſubſcribunt Iuſtinus, & Hilarius, quartum in fornace viſum verè Dei filium fuiſſe; qui C tunc, antequam humanam naturam aſſumeret, eius ſimilitudinem, vt ſuis opem ferret, induerat, & veluti ad futurum Redemptoris officium proludebat. Hinc Eccleſia canit: *Surrexit Chriſtus de ſepulchro, qui liberauit tres pueros de camino ignis ardentis.* Quare cum citato capite verſu 49. dicitur: *Angelus Domini deſcendit cum Azaria, & ſocijs eius, in fornacem, & excuſſit flammam ignis,* iuxta citatos Patres vel Angelus Domini Chriſtus, qui magni conſilij Angelus dicitur, intelligendus eſt; vel Angelus alius Dei filij miniſter. Certè *in typo præfigurat iſte Angelus, ſiue filius Dei, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,* vt ait Hierony- D mus Hoc poſito, quartum qui tribus alijs in ardente fornace ſe ſocium addiderat, interius illuminatus Nabuchodonoſor Dei filium eſſe benè coniecit, quòd *adiutor in opportunitatibus, in tribulatione* ſuos amicos non deſereret. Idem ergo clementiſſimus Dominus tunc tres adoleſcentes ab igne ſalnos eripuit; nunc verò à fluctuante maris aqua ſuos diſcipulos incolumes eripit.

Pſal. 9.

Et aſcendit ad illos in nauim.

11. ALlata verba videntur diſſentire à verbis Ioannis 6. *Voluerunt accipere eum in nauim, & ſtatim nauis fuit ad terram.* Negari E enim videtur his verbis, præſertim ex particula illa, *ſtatim*, prius Dominum aſcendiſſe, & deinde nauim appuliſſe ad terram. Ex hoc autem motus Chryſoſtomus exiſtimauit Ioannem diuerſum miraculum referre ab eo, quod Matthæus, & Marcus narrant. Sed cùm tam apud Matthæum, & Marcum, quàm apud Ioannem plures circumſtantiæ conſentiant; nempè poſt quinque panum hordeaceorum multiplicationem, & in Galilææ, ſeu Tiberiadis mari factum hoc referatur, idem omninò miraculum à tribus Euangeliſtis narrari dicendum eſt. Vt autem quæ apparere poſſet contradictio tollatur, notandum eſt ex Ioſepho 3. de bello Iudaïco cap. 8. Tiberiadis mare, ſeu potius lacum, quoad longitudinem ſtadijs centum,

quoad latitudinem verò ſtadijs quadraginta extendi. Per hoc igitur mare teſte Ioanne Apoſtoli remigarant *ſtadys viginti quinque, aut triginta,* cùm Ieſus ambulans ſupra mare eis apparuit: cognito autem Ieſu, cum magnum ſpatium reliquum eſſet maris, vt ad terram appellerent, ne interim Domini præſentia priuarentur, illum diſcipuli in nauim inuitarunt, putantes longiorem moram temporis ad perueniendum Genezareth, remanere: aſcendit autem inuitatus Dominus in nauim, non quòd longius tempus ad appellendum remaneret; nauis enim miraculosè ſtatim ad terram erat peruentura; ſed vt Apoſtolorum precibus ſatisfaceret: & hoc quidem ſignificare voluit Ioannes, cùm dixit: *Voluerunt accipere eum* B *in nauim, & ſtatim nauis fuit ad terram.* Statim ſcilicet poſtquam Dominus nauim conſcendit: quare ſtatim, non omninò tempus excludit; ſed longiorem moram temporis, quàm remanere putabant Apoſtoli.

12. 2. Ad propoſitam difficultatem reſponderem, verba illa: *Voluerunt accipere eum in nauim, & nauis ſtatim fuit ad terram,* ſignificare Apoſtolos, licet antea ex Domini inceſſu ſupra mare perterriti eſſent, veluti ſi phantaſma viderent; nihilominus dicente Domino: *Ego ſum, nolite timere,* abieciſſe metum, ita vt Redemptore verè cognito, eum in nauim vltrò inuitauerint. Quare, *voluerunt accipere eum in nauim.* Ferè idem eſt, ac dicere, volentes ac- C ceperunt eum in nauim.

13. 3. Dici poteſt Apoſtolorum voluntatis executionem, nempe Domini aſcenſum in nauim Ioannem ſignanter explicare noluiſſe; eò quòd exiſtimaret ſatis explicari ab effectu; ſcilicet à repentino, & celerrimo nauis ad terram aduentu, cuius miraculi aſcendens Dominus cauſa fuerat.

14. Si verò quidnam inſinuet celerrimus iſte nauis ad terram aduentus, velimus inquirere; dicendum eſt miraculum hoc duplici ex capite eueniſſe; ſcilicet tum vt vis fidei, tum vt diuinæ liberalitatis promptitudo declararetur. Primò poſtquam Dominus nauim conſcendit, illum diſcipuli, vt verum Dei filium adorarunt, teſtante Matthæo 14. *Qui in nauicula erant venerunt, & adorauerunt eum dicentes: Verè filius Dei es.* Meritum igitur fidei, quæ ex Redemptoris teſtimonio, montes in mare transferre poteſt, nauim hanc celerrimè è medio mari ad terram impulit.

Marc. 11.

15. 2. Cum infra habeamus Dominum poſt deſcenſum è naui, infirmos plurimos ſanaſſe; dici poteſt tam mirabili celeritate, nauim hanc ad terram appuliſſe; quia Redemptor noſter ad beneficia conferenda, infirmoſque ſanandos aduolabat. Verificari igitur debuit Malachiæ prophetia cap. 4. à quo, cùm de Chriſto Domino loqueretur, dicitur: *Sanitas in pennis eius,* ſanitatem ſcilicet hominibus veluti alatus afferebat. Cum calor, aliæque huiuſmodi qualitates ſucceſſiuè producantur; illuminatio verò ſtatim, non ſucceſſiuè fiat; ideo ad celerrimam Dei in hominem beneficentiam explicandam, eam luminis nomine vocat Iſaias 58. *Tunc erumpet quaſi mane lumen tuum; & ſanitas tua citius orietur.* Vbi Chryſoſt. ait: *Cur non apparebit, dixit, ſed erumpet? Vt velocitatem ſcilicet, & copiam dantis exprimeret: vtque hoc verbo intelligamus valdè illum noſtræ ſalutis cupidum eſſe, quodque muneribus plenus ex largiendi feſtinatione quaſi prorumpit; cum nihil ſit, quod ineffabilem eius impetum prohibere poſſit. Quibus omnibus infinitam profectò bonorum copiam paratam nobis eſſe oſtendit. Deinde videamus, quod ſibi matutinale velit.* Legit enim citato textu Chryſoſtomus: *Erumpet matutinale lumen tuum*: reſpondet autem quæſito: *Quemadmodum in frugibus matutinalia, ſeu præcocia, quæ citius, quàm ſperauimus, in maturitatem peruenerunt, appellare ſoliti ſumus: eodem hîc ſanè pacto, quod vel ante tempus nobis illuceat, matutinale appellauit.*

Celeritas ſtudiuæ beneficentiæ: idem ...

Diuina beneficentia ... ſeruus.

Chryſoſt. hom. 31 in Matth.

16. Pſalm. 118. cum Dominus giganteo curſu viam percurriſſe dicitur: *Exultauit vt gigas ad currendam viam, à ſummo cælo egreſſio eius,* iuxtà Ambroſium, & Bernardum, de Domino ſermo eſt, cùm ſub humana carne ad redemptionis beneficia humano generi conferenda properaret. Ibidem ad celeritatem eandem explicandam, cùm ad nos deſcenderet iuxtà Auguſtinum: *In ſole poſuiſſe tabernaculum ſuum,* dicitur, *& ipſe tamquam ſponſus procedens de thalamo ſuo.* Sed quamuis magna ſolis velocitas ſit, quippe qui iuxtà Aſtronomos ſingulis horis nouies centies millies millia paſſuum peragit; nihilominus celeritate infinitè maiori, quàm ſol Chriſtus Dominus ſuæ beneficentiæ lumen diffundit; ita vt propterea de eo dictum ſit Pſalm. 71. *Ante ſolem permanet nomen eius.* Nomen ſcilicet illud celeritatis, quod illi apud Iſaiam imponitur: *Voca nomen eius, Accelera ſpolia detrahere; feſtina prædari.* Quod nomen Redemptori inditum eſt, cum eius Euangelica prædicatio celerrima fuerit in humani generis beneficium, vt in Iſaiam docet Procopius.

In Pſ. 118. Serm. 49. in Cant. Pſ. 18. & in epiſt. Ioan. tract. 1. & 2. Cap. 8.

17. Rurſus cùm ad ſummum Incarnationis, atque Redemptionis beneficium, humanæ naturæ tribuendum Dominus feſtinaret, iuxtà Chryſoſtomum, Cyrillum, & Ambroſium, celeritas benefici Redemptoris verbis illis deſcribitur Pſalm. 17. *Inclinauit cælos, & deſcendit; & aſcendit ſuper Cherubim. & volauit; volauit ſuper pennas ventorum.* De Bellatricis neſcio cuius celeritate hyperbolicè dictum eſt, *Curſu pedum præuertere ventos.* At iuxtà Ambroſium: *Maior eſt ambitioſo eloquentia mendacio ſimplex veritatis fides.* Veriſſimè enim, non hyperbolicè, præ ipſo D ventorum curſu eſt Domini celeritas ad beneficia largienda velocior: de eo enim cùm beneficus properaret, cecinit Dauid: *Volauit ſuper pennas ventorum*; hoc eſt pluſquam ventorum pennæ volauit; vt explicat Abulenſis 2. Reg.

Chryſoſtomus orat. 4. de Aſcenſ. Cyrillus Catechesi 4. Ambroſius Apolog. Dauid c. 11. De Abraham lib. 1. cap. 4.

18. Beata Virgo poſt æterni Verbi conceptionem ſtatim cum feſtinatione in montana ad Eliſabeth inuiſendam abijſſe dicitur. Ea autem celeritate benè, quam cœleſtis ſponſus ei tribuebat, ſimilitudinem ſe meruiſſe probauit. Aſſimilata eſt enim Cant. 1. celerrimis Salomonis quadrigis, iam vſque ab Ægypto coëmptis: *Equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimilaui te amica mea.* Myſticæ huius tam eximiæ quadrigæ, quiſnam erat dignus auriga? erat ſanè ſanctiſſimus ipſius Virginis E filius in materno vtero inſidens. *Olim Deus,* vt ait Hieronymus; *in auriga modum ſuper Cherubim inſidebat: poſtea cæleſtis auriga ipſorum Cherubim, Angelorumque omnium Reginam pro quadriga habuit.* Cur autem ſua hac in quadriga inſidens, cæleſtis auriga tam celeriter in montana dicitur feſtinaſſe? ſcilicet iuxtà Euthymium, vt citò Ioannes, eiuſque mater ſpiritu ſancto repleretur. Erat ſanè iuxta Dei conſuetudinem beneficentia tanta beneficij celeritate cumulanda.

Beata Virgo Dei quadriga. Ep. 141. & in Iſai. c. 6.

19. Diuitiarum Deum alatum, & claudum finxit antiquitas; claudum ſcilicet cùm accederet; alatum cùm recederet: talem enim illum experiri ſe Ethnici teſtabantur. Quam benè Dauid cecinit: *Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, ſed non,*

Diuitiarum Deus apud Ethnicos alatus, & claudus. Pſal. 118.

vt lex tua. Deus noſter verus diuitiárum Deus, *Diues in omnes, qui inuocant illum*; cum ad nos dirandos accedit, alatus eſt, vt propterea de eo dictum ſit: *Aſcendit ſuper Cherubim, & volauit ſuper pennas ventorum*: Cùm verò recedit, non quidem claudus, ſed lentiſſimus eſt. Cùm enim è mortuis reſurrexiſſet, aſcenſurus ex hoc mundo ad Patrem, quadraginta dierum moram interpoſuit, teſtante Luca: *Præbuit ſeipſum viuum poſt paſſionem ſuam, in multis argumentis per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei.* Ad hoc explicandum ſacro reſurrectionis die Eccleſia mutuata Dauidis verba, ita rediuiuum Dominum genus humanum alloquentem inducit: *Reſurrexi, & adhuc tecum ſum; poſuiſti ſuper me manum tuam.* Quaſi Dominus diceret: ô homo, quia ſuper me manum tuam, hoc eſt tuam poteſtatem poſuiſti; ideò quamuis reſurrexerim, adhuc tecum commorari propter amoris retinacula cogor: me à te diſceſſurum, non quas pedibus, ſed quas corde retineo, plagæ efficiunt tardiorem.

[Ad Rom. 10. — Pſalm. 67. — Act. 1. — Pſalm. 138.]

Et aſcendit ad illos in nauim, & ceſſauit ventus. Et plus magis intra ſe ſtupebant: non enim intellexerunt de panibus, erat enim cor illorum obcæcatum.

20. Videntur verba iſta diſſentire à verbis Matth. ſupra citatis: *Qui in nauicula erant, venerunt, & adorauerunt eum dicentes: Verè filius Dei es*, ſed dicendum eſt diſcipulorum cor non fuiſſe obcæcatum, ita vt Dominum non agnouerint. poſtquam eum dicentem audierunt: *Confidite, ego ſum; nolite timere*; quandoquidem Ioannes 6. teſtatur à diſcipulis inuitatum fuiſſe Dominum, vt nauim conſcenderet; quod certè non feciſſent, ſi eum adhuc vt phantaſma, non vt ſuum præceptorem agnouiſſent. Sed erat Diſcipulorum cæcitas in eo, quòd, vt explicat ipſe Marcus, de panibus paulò ante miraculosè Multiplicatis non intellexerint. Intelligere autem hoc loco, idem eſt, ac verbum Hebraïcum מַשְׂכִּיל Maſchil, quod ſignificat attentè cogitare, & prudenter conſiderare; vt notauit Bellarminus in verba Pſalmi quadrageſimi: *Beatus vir, qui intelligit ſuper egenum, & pauperem.* Cæcos igitur, & prorſus rudes diſcipuli ſe oſtendebant, ſtupentes de Chriſti inceſſu ſupra mare, de repentina venti ceſſatione, & de celerrimo nauiculæ curſu: hæc enim illis ſtuporem non attuliſſent, ſi ex panum multiplicatione paulò ante viſa in Chriſto diuinam potentiam, poteſtatemque operandi miracula quælibet, attentè conſideraſſent. Porro diſcipulorum petentium Emaus oculi illuminati fuiſſe dicuntur ex panis fractione: *Accepit Ieſus panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis; & aperti ſunt oculi eorum.* In hac verò Euangelica hiſtoria viſa panum non fractione, ſed multiplicatione, adhuc diſcipulorum cor dicitur obcæcatum; vt hinc colligere liceat cœleſtis panis ſupra corporalem panem excellentiam; ille vel fractus illuminat; iſte vel multiplicatus cæcitatem non aufert. De cœleſti autem pane ſermo eſt apud Lucam loco citato, cùm Dominus à diſcipulis in panis fractione cognitus dicitur, vt conſtat ex Auguſtino lib. 3. de conſenſu Euangeliſtarum

[Intelligere ſignificat attendere ... — Pſalmo Cæ... — Lucæ 24. — Cap. 25.]

21. Sed quamuis quod multiplicati diuinitus panis conſiderationem diſcipulorum cor obcæcatum fuiſſe dicatur, & propterea de repentina maris tranquillitate mirati fuerint; talis tamen cæcitas ex Domini præſentia omnino ſublata eſt; Cum poſt eius in nauim aſcenſum *venerunt, & adorauerunt eum dicentes: Verè filius Dei es*; adeoque mirandum non fuit, quòd tam citò turbarum mare ſedaueris. Ex quo habemus noſtræ mentis inſcitiam, & cæcitatem diuina præſentia, internaque illuſtratione remoueri: Ioannes epiſt. prima, cap. primo: *Deus*, inquit, *lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt vllæ. Lucem*, inquit Auguſtinus *nominauit, ſed obſcura ſunt verba; bonum eſt nobis, vt ipſa lux, quam nominauit, illuſtret corda noſtra, & videamus quod dixit: Hoc eſt, quod annunciamus, quia Deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt vllæ. Quis auderet dicere quia in Deo ſunt tenebræ?* Cur igitur Apoſtolus tam expreſsè in Deo tenebras non eſſe aſſerere voluit? præſertim cùm ſatis fuiſſet dicere, Deum lucem eſſe. Sed Ioannes excludere voluit à Deo tenebras, non ſolùm per inexiſtentiam: ſed etiam per propinquitatem; quare ſubdidit: *Si dixerimus quoniam ſocietatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur.* Apoſtoli igitur ſententia eſt per acceſſum diuinæ lucis ſtatim à noſtra mente tenebras inſcitiæ remoueri. Hoc autem lucis proprium eſt, vt quamuis coram contrariis contraria ſemper, vel ſaltem aliquo tempore eſſe poſſint; propè lucem verò tenebræ eſſe nequeunt. Propè dulcedinem permanet amarities: hinc Cant. 5. quamuis à ſponſo dicatur: *Comedi fauum cum melle meo*; ibidem tamen dicuntur eiuſdem ſponſi labia lilia eſſe, *diſtillantia Myrrham primam.* Rurſus propè candorem permanet nigredo: quamuis enim frequens eſſet, inter cœleſtem ſponſum, & ſponſam conſuetudo; ſponſus quidem *candidus, & rubicundus dicitur*; ſponſa verò licèt formoſa, nigram tamen ſe confitetur. Denique coram frigore calor etiam perſeuerat; quare à Ieremia cap. primo coram Aquilone frigidiſſimo vento, olla ſuccenſa viſa eſt. Oppoſitum in luce contingit; coram luce enim ne temporis quidem momento tenebræ eſſe poſſunt. Quare ſi Deus lux eſt; anima, quæ cum eo verſatur, tenebroſa eſſe nequit: & propterea aſcendente Domino in nauim obcæcatum antea cor nauigantium dicitur illuminatum: *Qui in nauicula erant, adorauerunt eum.*

A

[Deus ad ſe accedentes in tenebris eſſe non ſinit.]

B

C

[Cantic. 5.]

D

22. His, quæ diximus opponi poſſunt verba Ioannis primò: *Lux in tenebris lucet*: tenebræ igitur coram diuina luce perſiſtunt. Sed in ſacris litteris tenebræ pro tenebrarum ſubiecto interdum accipiuntur: ex quo fit, vt tenebræ palpabiles dicantur Exodi 10. *Dixit Dominus ad Moyſem: extende manum tuam in cœlum, & ſint tenebræ ſuper terram Ægypti tam denſæ, vt palpari queant.* Similiter citato loco tenebræ pro tenebrarum ſubiecto accipiendæ ſunt; cúmque de ſpiritualibus tenebris ſermo ſit, ſpiritualium tenebrarum ſubiectum humana mens intelligitur. Quo ſenſu dicitur etiam ad Epheſ. 5. *Fuiſtis aliquando tenebræ*, id eſt, habuiſtis mentem peccatis obtenebratam. Quare dicitur diuina lux in tenebris, hoc eſt in humana mente obtenebrata lucere; idque in ſenſu diuiſo, ab ea ſcilicet tenebras expellendo. Hæc interpretatio eſt Cyrilli hic docentis, rationalem creaturam indigentem illuminatione tenebras appellari; eò quòd ex ſe nihil ſit, nihilque habeat lucis. Cùm verò immediatè poſt à Ioanne dicuntur tenebræ diuinam lucem non comprehendiſſe, idem eſt, ac dicere tenebras aduerſus lucem non præualuiſſe, vt eam obruere potuerint: *In Euangelio*, loquit Theodoretus, *docemur: lux in tenebris lucet, ne-*

[Iob qui oculo fuit cæco, & pes claudo, Dominum præfigurauit.]

E

[Lib. 2 de Curat. Græcar. affectionum.]

quæ à tenebris occultatur; ſi enim ex Pſal. 18. *non eſt, qui ſe à diuini ſolis calore abſcondat, neque erit, qui ſe ab eiuſdem lumine poſſit occultare.* Confirmatur hæc Theodoreti interpretatio ex eodem Ioanne cap. 12. *Ambulate*, inquit Redemptor noſter; *dum lucem habetis, ne tenebræ vos comprehendant*, id eſt, ne tenebris oppreſſi iter ſiſtere cogamini.

Iob cap. 29.

23. Ex hac eadem hiſtoria apud Matthæum 14. habetur, Petrum in fide claudicantem, ac propterea mergi incipientem, ita à Redemptore fuiſſe erectum, vt iterum ſupra mare, vſque dum nauim conſcenderet, ambulare potuerit: *Continuò Ieſus extendens manum apprehendit eum, & ait illi: Modicæ fidei quare dubitaſti?* Deinde à Diſcipulis reliquis ignorantiæ cæcitatem Dominus expulit; ita vt qui [ante] Redemptorem phantaſma putarant, adorauerint eum, dicentes: *Verè filius Dei es.* Hoc quidem præfigurare voluit Chriſtus Dominus, cùm ſub Iobi perſona dicebat: *Oculus fui cæco, & pes claudo.* Oculus fuit Dominus cæcis, cum diſcipulos, quorum cor dicitur fuiſſe occæcatum, ſua præſentia illuminauit: rurſus pes fuit claudo, cum eodem tempore Petrum in fide claudicantem, atque adeò ſupra mare vlterius non valentem incedere, ſtabiliuit.

Et cùm transfretaſſent, venerunt in terram Geneſareth, & applicuerunt. Cumque egreſſi eſſent de naui, continuò cognouerunt eum.

Nomen regens verbum ſæpè omittitur, & ex ſuperiori contextu eſt ſupplementum.

24. IN ſacræ Scripturæ ſententiis ſæpè obſcuritas oritur, eò quod Hebraïſmo ſuppoſitum, ſeu nomen, ad quod verborum refertur, omitti ſolet; ita vt ex contextu ſit ſubintelligendum. Sic Pſalm. 7. cùm de Deo dictum eſſet: *Arcum ſuum tetendit, & parauit illum; & in eo parauit vaſa mortis; ſagittas ſuas ardentibus effecit:* immediatè ſubditur: *Ecce parturiit iniuſtitiam, concepit dolorem, & peperit iniquitatem*: vbi peccator ſub intelligi debet. Similiter hic, cum dicitur: *Continuò cognouerunt eum*, intelliguntur Geneſareni, ad quorum terram nauicula appulerat: de diſcipulis autem, & nautis iam Matthæus dixerat: *Cùm aſcendiſſet in nauiculam, qui in nauicula erant, venerunt, & adorauerunt eum dicentes: Verè filius Dei es.*

Et percurrentes vniuerſam regionem illam, cœperunt in grabatis eos, qui ſe malè habebant, circumferre, vbi audiebant eum eſſe.

Ceruis veneno infectis aquæ potum differre eſt lethale: itidem accelerator potus quæ-

25. SI Geneſarenis tantæ curæ fuit aliorum corporis ſalus, vt non lentè euntes, ſed feſtinanter percurrentes, ſuæ regionis languidos, vt à Domino curarentur, afferrent; quantò magis propria nobis ſalus, non corporis, ſed animæ curæ eſſe debet, vt ad Dominum per pœnitentiam citò accurrentes à peccatorum morbo curemur? Cerui cum ſerpentes vorare ſoleant, ne lethalis cibi veneno lædantur celerrimi ad fontes accurrunt, vt aqua pota à veneno ſe purgent. Ideo pœnitens Dauid, vt à peccati veneno liberaretur, aiebat Pſalm. 41. *Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum*, ſeu vt legit Symmachus: *Quemadmodum feſtinat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te, Deus.* Sanctus Epiphanius ait: *Si trium horarum ſpatio aqua ſe Ceruus, poſtquam ſerpentes vorauit, explere non poſſit, mori: ſin autem aqua potus obtingat, ad annos denuo quinquaginta viuere.* Si paucarum horarum ſpatio dilata aquæ medela ceruis exitio eſt: multò magis timere debemus, ne exitiale nobis ſit, ſi non paucarum horarum ſpatio, ſed longiore tempore ob ſalutarem animæ medelam per pœnitentiam ad Dominum accurrere differamus. Nouam quinquaginta annorum vitam ſalutaribus aquis ceruus conſequitur, nos non quinquaginta annos, ſed annos æternos properatis pœnitentiæ lacrymis conſequi poſſumus. De non differenda peccatorum correctione, & pœnitentia plura dicentur feria v. poſt Dominicam Paſſionis in illud de Magdalena, *Vt cognouit.*

Quemadmodum ceruos virum purgat.

Epiphan. ad Phyſiologum cap. 1.

Peccati venenum celeri pœnitentia citò ejiciendum.

Et quocumque introibat, in vicos, vel in villas, aut in ciuitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum, vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerent: & quotquot tangebant eum, ſalui fiebant.

In Matth. 17. 11.

Veſtes Domini quot, & quales fuerint.

26. EVthymius cenſet tres Domini fuiſſe veſtes: primam inconſutilem, hoc eſt ſine ſutura contextam, quæ intima erat, velut ſubucula: ſecundam tunicam primæ intimæ ſuperadditam: tertiam verò extimam inſtar pallij. Huius extimæ veſtis, ſeu pallij fimbriam ægrotos tetigiſſe dicendum eſt. Cur autem fimbriam potius, hoc eſt infimam pallij extremitatem, quàm aliam veſtis partem languentes tetigerint, triplex ratio afferri poteſt: primò ob maiorem reuerentiam. Secundò, quia languentes in grabatis, hoc eſt humilibus lectis decumbebant, & morbo oppreſſi aſſurgere nequibant. Tertiò, quia inter reliquas veſtium partes fimbria habebatur, veluti quid ſacrum, diuinæque legis veluti teſtimonium, & monumentum. Quod patet ex Num. 15. 38. vbi Deus Iudæis præcepit: *Faciant ſibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas*, hoc eſt, cœleſtis coloris: *quas cùm viderint, recordentur omnium mandatorum Domini; nec ſequantur cogitationes ſuas, & oculos per res varias fornicantes: ſed magis memores præceptorum Domini, faciant ea, ſintque ſancti Deo ſuo.* Huiuſmodi autem in pallio fimbrias Dominum geſtaſſe dicendum eſt. Cùm de ſeipſo dixerit Matth. 5. 17. *Nolite putare, quoniam veni ſoluere legem, aut prophetas; non veni ſoluere, ſed adimplere.*

Fimbria Domini, & non alia veſtis pars cur à languentibus tangebatur.

DOMINICA PRIMA QVADRAGESIMÆ.

Ductus eſt Ieſus in deſertum, &c. Matth. 4.

Euangelij nexus & ordo.

Domini in deſerto de diabolo victoria, & diaboli in voluptatis Paradiſo de homine victoria comparantur.

Geneſ. 2.

VT Euangelium hoc certo ordine complectamur, Christi Domini victoria de diabolo cum victoria, quam diabolus à primo homine reportauit, eſt comparanda. Humani igitur generis aduerſarius Satan in deliciarum loco, hoc eſt in voluptatis paradiſo primum Adamum mulieri coniugi aſſociatum geminis armis ſuperauit; ſcilicet proponendo comeſtionem cibi vetiti, & remouendo de ipſius corde diuina verba præcipientia: *Ex omni ligno paradiſi comede; de ligno autem ſcientiæ boni, & mali ne comedas.* Contra verò ſecundus Adam Chriſtus Dominus nemini aſſociatus in ſolitudine, ac deſerto, non in deliciarum loco diabolum ſuperat: adhibetque arma iis omninò contraria, quæ diabolus contra primum hominem adhibuerat. Opponit enim primò vetitæ comeſtioni ieiunium, & voluntariam famem: *Cùm ieiunaſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit.* Deinde culpabili, diuinæ legis obliuioni opponit Dominus frequentem diuinorum verborum, ſacrarumque ſcripturarum commemorationem, reſpondens primò ex Deuteron. 8. *ſcriptum eſt: Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei: ſecundò reſpondens ex Deut. 6. Scriptum eſt: Non tentabis Dominum Deum tuum:* reſpondens tertiò itidem ex 6. Deut. *Scriptum eſt: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.* Quare ſicut victus à Diabolo, primus Adam Angelos prohibentes aditum ad arboris vitæ fructum comedendum habuit: Geneſ. 3. *Eiecit Dominus Adam, & collocauit ante paradiſum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium, atque verſatilem, ad cuſtodiendam viam ligni vitæ*, ita è contrario deuicto diabolo ſecundus Adam Angelos ſibi miniſtrantes habuit: *Tunc reliquit eum diabolus, & ecce Angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei.*

Ductus eſt Ieſus in deſertum à Spiritu.

Quare Dominus in deſertum à Spiritu ſancto expulſus dicatur.

2. MArci primo habetur: *Et ſtatim Spiritus expulit eum in deſertum.* Cùm ad exequendum Spiritus ſancti inſtinctum renitentia nulla in Chriſto Domino excogitari poſſit; cur expulſus in deſertum à Diuino ſpiritu dicitur? Reſpondetur primò per verbum illud, Euangeliſtam non iudicare voluiſſe renitentiam in Chriſto, ſed feruoris vehementiam, qua à Spiritu ſancto in deſertum ducebatur. Sic impulſum vehementiam affectus, non illatam violentiam ſignificare reperimus: *Ad hæc bona Chryſogonum acceſſiſſe impulſu ſuo*, Tullius dixit. Reſpondetur ſecundo per verbum illud expellendi non explicari difficultatem in Chriſto Domino ex parte termini, quem petebat, nempe deſerti & quadragenarij ieiunij; ſed potius indicari ſuperandam aliquam difficultatem ex parte termini, à quo recedebat; nempe eo quòd à Ioanne Baptiſta diuideretur, quem proximè ante in Iordane conuenerat; quemque vel maternis incluſus viſceribus cum feſtinatione inuiſere voluit: Ideo etiam Lucæ 22. 41. de Domino à diſcipulis recedente dicitur: *Ipſe auulſus eſt ab eis*: auulſus ſcilicet tanquam vi, cum ſolatium, quod ex ſocietate chariſſimorum diſcipulorum capiebat, relinqueret.

Tullius pro Quintio Amer.

Lucæ 22.

5. Hinc quàm iucunda Domino ſuorum amicorum familiaritas ſit, apparet. Conſuetum eſt inter homines à frequenti operatione, cui ex animo quiſque deditus eſt, nomen accipere: bellatorem bellicis rebus intentum appellamus: qui mercibus emendis, vendendiſque deditus eſt, dicimus mercatorem. *Angeli etiam nomina à miniſteriis trahunt*, ait Gregorius. Deus autem omnium conditor, *qui omnia in omnibus operatur*; quonam ab opere ſibi nomen inueniet? Reſpondet Iſaias 7. *Vocabitur nomen eius Emmanuel, quod eſt interpretatum, nobiſcum Deus*; hoc eſt, cum hominibus Deus: ab eo igitur, quod cum hominibus libentiſſimè ſit, ſibi Deus nomen elegit: quod quidem nomen iucundius illi eſt, quàm ſi cœli conditor appelletur. Geneſ. 32. 29. iuxtà Theodoretum, Iuſtinum, Tertullianum, Hilarium, Ambroſium, Cyrillum, & alios apud Pererium, Dei filius, homo futurus per Angelum repræſentatus ſciſcitanti Iacob: *Dic mihi quo appellaris nomine?* reſpondit: *Quid quæris nomen meum, quod eſt mirabile?* vt ibi legit Theodoretus. Rurſus Iudicum 13. iuxtà Auguſtinum Dominus ſub Angeli ſpecie ſciſcitanti Manue: *Quod eſt tibi nomen?* reſpondit: *Cur quæris nomen meum. quod eſt mirabile?* Quodnam eſſet hoc admirabile nomen, quod tunc hominibus manifeſtare Dei filius nolebat? Erat ſanè ſanctiſſimum nomen Emmanuel: admirabile certe nomen; quandoquidem eò indicabatur Dei filium tam voluptuosè cum hominibus conſuetudinem habiturum: vt inde ſibi nomen elegerit. Hoc profectò ſpeciatim Patriarchæ Iacob admirabile erat; quoniam tunc temporis à Domino longiorem hominis conſuetudinem dedignante audierat: *Dimitte me.*

Domino iucundiſſima eſt amicorum hominum familiaritas.

Hom. 14. in Euang.

1. ad Cor. 12.

Dei nomen mirabile quodnam ſit.

Quæſt. 91. in Geneſ.

4. Sed adueniente plenitudine temporis tam iucundum fuit Domino cum hominibus eſſe, vt propterea indiuiſibiliter humanam carnem aſſumpſerit, indéque admirabile Emmanuelis nomen habuerit. Hinc Cyprianus ait: *O Domine, quàm admirabile eſt nomen tuum! Non mundi huius ſtaturam admiror; non ſtabilitatem terræ, non lunæ defectum, non ſolem ſemper integrum, & labo-*

Dei deliciæ cur cum filiis hominum.

Serm. de Natiu.

rem eius perpetuum: Miror quomodo Verbo Dei caro adhæſerit. Præterea quæ Prou. 8. 31. leguntur: *Deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum*; Chriſti Domini verba eſſe docet Beda: ibique Hugo Card. ait: *Potius ſunt ei deliciæ in filiis hominum, quàm in Angelis, vel in aliis creaturis à ſe conditis, quia de his, quæ aucupio, ſeu venatione capiuntur, fiunt deliciæ; non autem de domeſticis. Angeli autem ad domeſticas res pertinent: homines verò venatione prædicationis, & aucupio crucis cepit. Quod ſi vera eſt Hieronymi regula* Ezech. 30. dicentis: *Vocat eum filium hominis. Quod in Scripturis Sanctis in bonam partem ſemper accipitur, dumtaxat numero ſingulari: alioquin plurali numero in contrarium legitur. Vt eſt illud* Pſalm. 56. *Filij hominum, dentes eorum arma, & ſagittæ*: & Pſalm. 4. *Filij hominum vſquequo graui corde?* Hinc intelligimus dicente Domino: *Deliciæ meæ eſſe cum filijs hominum*; Diuinam clementiam tantam eſſe, vt etiam cum peccatoribus verſari, eos ad ſalutem reuocando, ſuas eſſe delicias dicat.

5. *Ductus eſt Ieſus in deſertum à Spiritu.* A Spiritu ſancto ductus debet intelligi, cui tamquam diuino amori ſupernaturales humanæ voluntatis motiones tribuuntur; ſicut ſapientiæ opera Filio, & omnipotentiæ Patri; quamuis opera omnia ad extra toti Trinitati communia ſint. Videtur tamen huic intelligentiæ contradicere ſancti Athanaſij ſententia epiſt. ad Serapionem; vbi diſputans contra Macedonianos aſſerentes Spiritum ſanctum eſſe creaturam, ait: *Dicite vbi in Scripturis ſanctis reperitis Spiritum ſanctum ſimpliciter nominari ſpiritum ſine additamento Dei, aut Patris; aut à me, hoc eſt ex Deo; vel abſque articulo; vel Chriſti, vel filij; aut non adiungatur ſanctus, aut Paraclitus, aut Veritatis, hoc eſt Filij, qui ſeipſum nominat Veritatem; vt ſimpliciter allegata hac voce Spiritus de Spiritu ſancto dictum ſuſpicemini?* Sed ſubdit ibidem Athanaſius: *Excipiatur ab hac regula, cum quod prius diſtinctè commemoratum eſt de ſpiritu, poſtea ſimpliciter repetitur: ibi enim ex ſuperioribus præcognoſcitur de quo ſpiritu mentio fiat. Siquidem prædictum fuit à Luca deſcendiſſe Spiritum ſanctum inſtar columbæ ſuper eum. Vnde liquet cum ſpiritum poſtea ſimpliciter dicit, Euangeliſtam hoc de Spiritu ſancto intelligere.* Adde etiam eumdem Euangeliſtam immediatè poſt dixiſſe: *Ieſus plenus Spiritu ſancto regreſſus eſt à Iordane, & agebatur à Spiritu*: à Spiritu ſcilicet ſancto immediatè ante nominato. Similiter S. Matth. immediatè ante dixerat: *Vidit Spiritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ſe.* Adde præterea cum S. Lucas Græcè ſcripſerit in Græco textu ſpiritum cum articulo nominari, quam articuli appoſitionem ad ſignificandum Spiritum ſanctum S. Athanaſius requirit.

> Spiritus quando pro Spiritu ſancto in ſcriptura accipiatur.

> Cap. 3.

> Cap. 4.

> Matth. 3. 16.

6. Præterea etiam ſi præcedentia Euangeliſtæ verba non haberentur, adhuc Dominum à Spiritu ſancto in deſertum ductum intelligi debere aliqui probant ex regula ſancti Hieronymi in cap. 2. Micheæ, vbi ait: *Quòd ſpiritus tam in nouo, quàm in veteri teſtamento, vbicumque ſine additamento ponitur, in bonam partem intelligatur, & ſæpè diximus, & nunc ex parte ponemus, ne cui dubium ſit.* Hieronymo ſubſcripſit Auguſt. lib. 2. ad Simplicianum quæſt. 1. Sed contra eſt, quia Lucæ 9. dicitur: *Spiritus apprehendit filium meum, &c.* Act. 23. *Sadducæi dicebant non eſſe reſurrectionem mortuorum, neque Angelum, neque ſpiritum*: vtrobique ſpiritus malum dæmonem ſignificat.

> Spiritus nullo alio addito in bonam partem accipi docet Hieronymus & Auguſtinus: habet tamen hæc regula exceptionem.

7. Præterea quoniam ſpiritus ſumi poteſt pro rationali potentia animæ diuinitus ad bona opera illuminata, & excitata, vt ad Rom. 8. 13. *Si ſpiritu facta carnis mortificaueritis*: & ad Galat. 5. 17. *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum; ſpiritus autem aduerſus carnem*: ideo cùm Dominus ductus in deſertum à ſpiritu dicitur, ductus intelligi poteſt à proprio ſpiritu, nempe à propria mente humana diuinitus illuminata. Cui intelligentiæ fauet Gregorius dicens: *Vt illuc eum ſpiritus ſuus duceret, vbi eum ad tentandum ſpiritus malignus inueniret.* Hæc interpretatio primæ non contradicit; benè enim Dominus in deſertum ductus dici poteſt tùm à diuino ſpiritu, tum ab humano ipſi diuino ſpiritui ſubordinato. Nec nouum eſt in ſcriptura eodem verbo duplicem literalem ſignificationem contineri. Sic dicente Iſaia 53. *Generationem eius quis enarrabit?* tùm de diuina, tùm de humana Chriſti Domini generatione intelligendum eſſe docent Auguſtinus hom. 36. inter quinquaginta, Hieronymus, Procopius, Cyrillus, & alij. Quòd autem Gregorius Dominum in deſertum à ſpiritu ſuo ductum eſſe ait; id etiam de diuino ſpiritu intelligi poteſt: Spiritus enim ſanctus à Patre, & Filio ſimul procedit; ex quo benè Filij Spiritus dici poteſt.

> Spiritus accipitur pro rationali potentia diuinitus illuminata.

> Litteralis ſenſus multiplex iiſdem verbis ineſſe poteſt.

8. A diuino igitur ſpiritu ad dæmonis inſidias ſuperandas Redemptor noſter ductus dicitur in deſertum; vt doceamur in ſolitudine procul ab humanis negotiis, hominumque conſortio animum cœleſti illuſtratione aduerſus dæmonem corroborari. Ad hoc inſinuandum Lucæ primo de Ioanne Baptiſta dicitur, *Puer creſcebat, & confortabatur.* His auditis verbis puer recens natus non alio modo creſcere, & corroborari, quàm lacte iudicaretur: nihilominus ab Euangeliſta ſubditur: *Puer creſcebat, & confortabatur ſpiritu, & erat in deſertis*: vt ſignificaret ad Dei prolem educandam, ac roborandam, optimam altricem eſſe ſolitudinem, cunas optimas eſſe ſpeluncas, habitationeſque remotas; ibique diuinum lac inſtillari. Ideo Oſeæ 2. de anima iuſti Deus ait: *Ecce ego lactabo eam, & ducam eam in ſolitudinem.*

> Solitudine procul ab hominum turbis anima illuſtratur, & roboratur.

9. In ſolitudine diuinis illuſtrationibus, quibus Deus animam viſitat, viam eſſe parandam docuit Iſaias 40. *Parate viam Domini, rectas facite in ſolitudine ſemitas Dei noſtri.* Quæritur autem cur Euangeliſta Matth. cap. 3. referens hæc verba tamquam Iſaïæ teſtimonium de Ioanne Baptiſta, omiſerit verbum illud in ſolitudine? ſcilicet, quia exprimere verbis non oportebat, quod ipſe Ioannes exemplo clarius exprimebat, quandoquidem diu viuendo in deſerto, non alibi, quàm in ſolitudine Deo viam eſſe parandam iam exercitè docuerat. Triginta prope annos in ſolitudine ſanctus Præcurſor peregit; vt duobus tantùm extremis vitæ annis benè diuini verbi prædicandi munus exercere poſſet; adeóque Redemptori viam pararet. Cum Chriſtus Dominus Euangelicam legem docere cœpit; quòd ad ſe ingentem hominum numerum traheret, mirum eſſe non debet; tum ob miraculorum, quæ operabatur, multitudinem; tum ob eloquij ſuauitatem; cum ei verè Petrus dixerit Ioan. 6. 69. *Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes.* Mirum autem eſt, quòd Ioannes Baptiſta miracula nulla faciendo, & minaci voce Iudæos increpando dicens Lucæ 3. *Genimina viperarum, quis oſtendit vobis fugere à ventura ira?* Nihilominus *egrediebatur ad eum omnis Iudææ regio, & Ieroſolymitæ vniuerſi*, Marci 1. Quod profectò magnæ ſpiritus efficaciæ, qua Ioannes loquebatur, erat argumentum: quam loquendi

> Ioannes Baptiſta non miracula operando, ſed è ſolitudine egreſſus Iudæos ad pœnitentiam trahere potuit.

loquendi efficacitatem non alibi, quàm in ſolitudine didicerat: eáque commoti Iudæi propria peccata conferebantur: res certè antea inaudita: *Baptizabantur ab iſto in Iordanis flumine confitentes peccata ſua.* Sanctus autem Præcurſor dum peccatorum corpora Iordanis aquis baptizabat, eorundem pœnitentiam animas diuino igne, quem in ſolitudine conceperat, expiabat.

10. *Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo*, à Dauide dicitur Pſalm. 117. Hæc verba vſurpaſſe S. Martinum in eius hiſtoria apud Seuerum Sulpitium legitur, cum ei dæmon magna iracundia minitans obuius foret. Sed cùm S. vir Martinus ex dæmonis verbis diabolicam indignationem ſibi aduerſari manifeſtè intelligeret, quæritur, cur hominis machinamenta ſe non reformidare reſponderit? ſcilicet vt ſignificaret diabolum hominum inſidias adhibere ad iuſtos inſectandos, eorumque perniciem procurandam. Qui igitur opportuno tempore in ſolitudine ſe ab hominum ſocietate ſeiungunt, hi certè diabolo inſidiandi inſtrumenta præcidunt.

Qui in ſolitudine fugiunt, in ſolitudine diabolo inſidiantium inſtrumenta præcidunt.

11. Apocalypſis 12. Fidelis anima ſub mulieris typo, cùm ab inferno dracone incolumis eſſe vellet, non ad aliud aſylum, quàm in ſolitudinem fugiſſe dicitur: *Draco ſtetit ante mulierem, & mulier fugit in ſolitudinem.* Si dracones deſertorum locorum latibula, & antra incolunt, cur myſtica hæc mulier, ideſt fidelis anima, vt à dracone ſe defenderet, fugiſſe dicitur in ſolitudinem? Inuiſibiles dracones viſibilibus diſſimiles ſolitudinem auerſantur; inter hominum turbas, & ſtrepitus libentiſſimè immoratur. *Mulier fugit in ſolitudinem, ideſt in deſertum mentis, vbi diabolus locum non habet, qui non amat niſi turbationem*, ait Hugo Card.

Solitudo aſylum contra diabolum.

Dracones inuiſibiles viſibilibus in quo diſſimiles.

Solitudo eſt mentis deſertum.

12. De anima iuſti myſticè dicitur Iob 39. *Clamorem exactoris non audit*: exactoris nomine in ſacris litteris diabolum intelligi docet Hugo. Card. & alij, eò quòd diabolus tamquam durus exactor prauorum operum, vel ſaltem cogitationum, & affectuum tributum ſibi reddi quotidie ſtudeat. At quem in locum tam munitum, tamque ſecurum ſe anima recipit, vt in eo vox, ſeu ſuggeſtio exactoris diaboli non audiatur? Reſpondet Deus apud eumdem Iob: *Cui dedi in ſolitudine domum, contemnit multitudinem ciuitatis: clamorem exactoris non audit.* Domus hæc ipſius Dei manibus præparatur, vt in eam fidelis anima à dæmonis inſidijs libera ſe recipiat: Apoc. loco citato: *Draco ſtetit ante mulierem, & mulier fugit in ſolitudinem; vbi habebat locum paratum à Deo. Illic*, ait Dionyſius, *ſpecialiter viſitat Deus ſuos electos; quia quo amplius propter Deum ab humano conſortio, alloquio, & tumultu fuerint ſeparati; eò ad diuinam allocutionem, illuſtrationem, tranquillitatem ſunt aptiores: vnde & Chriſtus dixit Apoſtolis Marci 6. Venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite puſillum.* De vtilitate ſolitarij receſſus plura dicentur Fer. 5 poſt Dom. 3. Quadr & Dominica 4.

Exactor cur diabolus dicatur Iob 39.

Diaboli vox, ſuggeſtio in ſolitudine non auditur.

Solitudinis domicilium anſtis Deo præparatum.

Vt tentaretur à diabolo.

13. AVguſt. t. 6. concione contra Iudæos, & Paganos quærit, *Quid eſt diabolus? Angelus per ſuperbiam ſeparatus à Deo; auctor mendacij à ſemetipſo deceptus, qui alterum decipere concupiuit. Aduerſarius humani generis, inuentor mortis, ſuperbiæ inſtitutor, radix malitiæ, ſcelerum caput, princeps omnium vitiorum, perſuaſor turpium cogitationum.* Similiter tentatoris diaboli eximium elogium affert Chryſol. ſer. 11. *Diabolus mali auctor, nequitiæ origo, rerum hoſtis, ſecundi hominis ſemper inimicus, laqueos tendit, lapſus parat, foueas fodit, aptat animas, ſtimulat corpora, pungit animas, cogitationes ſuggerit, immittit iras, dat virtutes odio, vitia dat amori, errores ſerit, diſcordias nutrit, pacem turbat, affectus diſſipat, conſcindit vnitatem, ſapit malum ſatis, bonum nil: violat diuina, humana tentat.* Hinc teſte eodem Chryſol. Satan malignos ſpiritus ſibi conſortes his verbis ad humanam perniciem incitat: *Armate lites, ſeminate diſcordias, excitate odia, concitate iras, inſpirate mendacia, extorquete periuria, ſuggerite blaſphemias, vaniloquia diffundite, infundite dolos, conflate auaritiam, lucra turpia prouidete: cauete ante omnia, ne miſericordia, ne eleemoſyna, ne humanitas præteritos labores noſtros deleat, præſentes auferat, tollat futuras.*

Diabolus quid ſit?

Diaboli conatus ad malignos ſpiritus.

Chryſologus ſerm. 11.

14. Cùm ergo diaboli conatus omnes, & tentatio inductio ad malum ſit, hæc à Diuino ſpiritu Chriſtum Dominum ducente intendi potuiſſe non videtur: Cur ergo dicitur *ductus à ſpiritu, vt tentaretur à diabolo?* Reſpondeo particulam, *vt* interdum quidem ſignificare finem intentum, interdum verò non finem, ſed euentum, & conſecutionem: ſic Matth. 26. 56. In illa hora dixit Ieſus turbis: *Tamquam ad latronem exiſtis cum gladijs, & fuſtibus comprehendere me, &c.* vbi ſubdit Euangeliſta: *Hoc totum factum eſt, vt adimplerentur ſcriptura Prophetarum. Nemo putet*, ait Cyrillus, *idcirco quæ à Prophetis dicta ſunt in exitum venire, vt adimpleatur ſcriptura. Nam ſi ſic eſſet, laudari potius, quàm vituperari, tamquam ſcripturarum miniſtri nequam homines poſſent. Non ergo, vt impleatur ſcriptura, nec iſta de cauſa facta ſunt à quibuſdam, quia ſcriptura prædixit; ſed contra, quoniam nonnulli ita ſponte facturi erant, idcircò praeſciens Spiritus ſanctus futura prædixit.* Quare ad rem noſtram conſiderando tentationem prout inductiuam ad malum, per particulam *Vt* eſt intelligēdum id, quod conſecutum eſt ex parte diaboli ad Chriſti Domini in deſertum profectionem. Sed quamuis ex diaboli fine tētatio inductiua ad malum foret, quia tamen ex diuina gratia conuertenda erat in Redemptoris noſtri victoriā, & humani generis inſtructionem; ſecūdùm hoc Chriſti Domini tentatio optimi finis rationē induebat, poteratq; à ſancto Spiritu intēdi.

Lib. 9. in Ioan. cap. 10.

Particula, Vt interdum ſignificat finem intentum; interdum euentum, & id, quod ex aliquo conſequitur.

15. Tentari igitur voluit à diabolo Chriſtus Dominus ex Hilarij, & Chryſoſtomi ſententia, vt ſuo exemplo doceret eos, qui ad Deo ſeruiendum accedunt, præparare ſe debere ad tentationem iuxtà celebre monitum Eccleſ. 2. *Fili accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Diabolus ſemper primordia boni pulſat, tentat rudimenta virtutum, ſancta in ipſo ortu feſtinat extinguere; ſciens quòd ea ſubuertere fundata non poſſit*, ait Chryſol. ſer. 11. Quia *diabolus in ſanctis intrinſecus non regnat, contra eos extrinſecus pugnat; & qui intrinſecus amiſit dominium, extrinſecus commouet bellum*, ait Iſidorus lib. 3. de ſummo bono cap. 3.

Diabolus virtutis primordia impedire ſtudet.

16. Canis marinus in inſectando homine diaboli ſymbolū refert: *Canicula omnem candorem corporum petunt*, ait Plinius. Diabolus ſimiliter animas munda conſcientia candidas inſequitur. Præterea marinus canis à natante, dum in mari verſatur, abſtinere videtur; dum verò natans ad littus conatur emergere, vel auxiliarem ratem conſcendere; tunc eum canis maximè impetere, ac deuorare nititur: *Vt ad ſumma aquæ ventum eſt, ibi periculum anceps, adempta ratione contra eundi, dum conetur emergere: vt prope carinam ventum eſt, niſi ſocij præceleri vi repente rapiant, abſumi ſpectant*, ait idem Plinius. Similiter tentator diabolus ab ijs, qui mundanis negotijs veluti in maris fluctibus verſantur, abſtinere videtur. Contra verò Dei ſeruitutem inchoantibus perturbationem ſtruere, tentationemque moliri conatur; quare Dauid Pſal. 21. cum ſe, ſuoſ-

Canis marinus candore trahitur: Diabolus conſcientia mundam inſectatur.

Lib. 9. cap. 48.

que poſteros Dei ſeruitio dicaret: *Anima mea illi viuet, & ſemen meum ſeruiet ipſi*; præmittit eodem Pſalmo: *Erue à framea Deus animam meam, & de manu canis vnicam meam.*

17. Greg. 33. Mor. c. 6. in illud Iob 40. de Behemoth, id eſt de diabolo: *Ecce abſorbebit fluuium, & non mirabitur; & habet fiduciam, quòd influat Iordanis in os eius*; cum docuiſſet fluuij nomine myſticè peccatores intelligi, Iordanis verò nomine intelligi iuſtos, ait: *Antiquus hoſtis hoc pro magno non habet, quod ſub iugo ſuæ tyrannidis terrena quærentes tenet: Propheta quippe atteſtante cognouimus, quia eſca eius electa. Neque enim mirum deputat ſi eos abſorbeat, quos ſuperbia erigit, auaritia tabefacit, voluptas dilatat, malitia anguſtat, ira inflammat, diſcordia ſeparat, inuidia exulcerat, luxuria inquinans necat. Abſorbebit ergo fluuium, & non mirabitur, quia pro magno non æſtimat, cùm eos deuorat, qui per ipſa ſua vitæ ſtudia deorſum currunt; ſed illos magnopere rapere nititur, quos deſpectis terrenis ſtudijs iungi iam cæleſtibus contemplatur.*

Canis marinus emergentem è mari hominem deuorat: diabolus hominem prædari ſtudet, dum è mundi fluctibus emergere nititur.

Habacuc cap. 1. 16.

Diabolus iuſtos magnopere tentare gaudet.

18. Ælianus lib. 2. de animal. c. 3. & Philoſtratus lib. 6. de vita Apoll. c. 22. docent leonem nonniſi rapto viuere, ita vt non attingat cadauer, niſi quod viuum venando ceperit. Similiter diabolus non tam peccatorum cadaueribus, quàm animarum, quas diuina gratia viuificat, præda delectatur. Ideò benè Hieronymus epiſt. 22. c. 2. ait: *Non quærit diabolus homines infideles; non eos, qui foris ſunt, & quorum carnes Rex Aſſyrius in olla ſuccendit: de Eccleſia Chriſti rapere feſtinat: Eſca eius ſecundum Habacuc electa ſunt. Iob ſubuertere cupit, & deuorato Iuda ad cribrandos Apoſtolos expetit poteſtatem. Benè erga nos Apoſtolus monet: Aduerſarius veſter Diabolus tamquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret.*

Leo relictis cadaueribus, viua, quæ reperit animalia vorare gaudet. ſimilis eſt inferni leonis conſuetudo.

Ierem. 29.

Hab. 1.

Marci 10.

1. Petri 5.

19. Sed cum in ſacris litteris dæmones, vel leonibus, vel draconibus, aliiſque immanibus beſtijs comparentur: Pſal. 90. *Super aſpidem, & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.* Quæritur cur in iiſdem ſacris litteris dæmonū princeps, Beelzebut, quaſi muſcarum deus, & nominus nominetur: ſcilicet, vt ſignificetur dæmonum ingluuiem hominibus veſci, veluti muſcis: proponendo enim inanes tranſitoriæ vitæ voluptates eas veluti aranearum telas ad homines capiendos dæmon exponit: Hinc Pſal 140. dicitur: *Cadent in retiaculo eius peccatores.* Secundò ad rem noſtram, vt ſignificetur dæmones hoc habere commune cum muſcis; vt eorum proprium ſit in res mundas, & candidas impudenter inſilire, eaſq. ſordibus inquinare. Cum igitur Chriſto Domino Ioannis Baptiſmate ad humilitatem, non ad neceſſitatem ablui placuiſſet; cumque quadraginta dierum ieiunio animum cæleſti contemplatione illuſtraſſet, in eum Beelzebut, vt prauis illum ſuggeſtionibus fœdaret, inſilit. Ideoque muſcis dæmones ob impudentiam ſimiles ſunt: ſicut enim muſcæ cùm abiguntur, eodem impudenter redeunt: ita dæmones ſemel rejecti, iterùm ad tentandum redeunt; vt videre eſt hîc in Satana dæmonum principe, qui prima tentatione à Domino reiectus, ad ſecundam, & tertiam impudentiſſimè redijt.

Diabolus ex triplici capite Beelzebut, hoc eſt muſcarum Dominus dicitur.

20. De fideli anima Dei ſponſa per deſertum, hoc eſt procul à mundanis curis cœlum verſus aſcendente, dicitur Cant. 3. *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum?* Cui interrogationi tunc reſpondetur teſte ſancto Paſchaſio, cum eadem fidelis anima eſſe dicitur. *Terribilis, vt caſtrorum acies ordinata. Idcirco vt caſtrorum acies contra hoſtes ordinata narratur aſcendere, quia illi viam eundi ad cœlum obſident, vt in nullo frangatur conamine*, ait Paſchaſ. Dei ſeruus diuino obſequio dicatus, diuinæque contemplationis deſiderio ardens, ſæpè cum Dauide ait: *Quis dabit mihi pennas, ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam*: Ideo procul ab humanis curis ſancto quietis deſiderio potius ſubdit: *Ecce elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine.* In ſolitudine ergo procul à mundanis tumultibus conſtitutus, & Dei obſequio prorſus intentus, exiſtimari fortaſſe poteſt à diaboli inſidiis, prauiſque ſuggeſtionibus omnino ſecurus? nequaquam: ideo ſubdit: *Expectabam eum, qui ſaluum me faceret à puſillanimitate ſpiritus, & tempeſtate. Ex quo liquidò monſtratur, quòd ideo ſolitudinem petiit, ne mundi premeretur anguſtiis: ſed tamen nec dum in ſolitudine liberum ſe intelligit à periculo, dum adhuc ſe flagitat liberandum*, ait Paſchaſius ſupra.

In Matth lib. 13. ſub initium. Cantic. 6.

Pſalm. 54.

Pſalm. 54. iuxta Aug. & Paſch & Roman. Pſalt.

21. Matth. 13. dicitur: *Venit inimicus homo, & ſuperſeminauit zizania in medio tritici.* Quæritur cur inimicus homo, per quem diabolus ſignificatur, non potius antecedēter ad triticum zizania ſeminarit? Quia ſcilicet valde delectatur diabolus iis, qui ad ſeruitutem Dei accedunt, ſanctarumq; cogitationum ſemina mente exceperunt, zizania, hoc eſt prauas ſuggeſtiones ingerere. Quare appoſitè in hanc parabolam Chryſ. ait: *Superſeminauit zizania in medio tritici; quia diabolus inter ſanctos peccatum; inter pacificos lites; inter ſimplices dolos; inter innocentes nequitiam gentis ſerere conſueuit; non vt acquirat zizaniam, ſed vt triticum perdat: nec vt reos capiat, ſed vt adimat innocentes. Hoſtis plus ducem, quam militem petit: nec obſidet mortuos; ſed impugnat viuentes. Sic diabolus non peccatores quærit capere, quos poſſidet ſubiugatos; ſed vt iuſtos capiat ſic laborat.* Serpētes in odoriferis ſyluis frequentiſſimos eſſe docet, Plin. l. 12. c. 17. Similiter dæmones, tartarei ſerpētes, quorum caput eſt *ſerpens antiquus, qui vocatur diabolus* Apoc. 12. Frequentes in eos occultis ſuggeſtionibus repunt; qui virenti virtutum robore cum Apoſt. 2. ad Cor. c. 2. dicēte poſſunt, *Chriſti bonus odor ſumus.* Ad balſami arbuſculas viperæ repunt, libenterque in iis nidulantur, vt docent Lauſanius in Bœotiis, & Theophraſtus l. 4. c. 6. de hiſt. Plant. Similiter dæmones viperarum inſtar in iis per peccata nidum figere conantur, de quibus canit Eccleſia: *Sancti tui Domine, ſicut odor balſami erant ante te.*

Diabolus cur non ante, ſed poſt ſatum triticum zizania ſeminat.

Serm. 96.

Serpentes odoriferas ſyluas frequentant: diabolus eos, qui Chriſti bonus odor ſunt.

Balſami ad arbuſculas viperæ ſerpunt: diabolus ad ſanctos, quorum odor, ſicut odor balſami eſt ante Deum, prauis ſuggeſtionibus trahitur.

22. Si in vitibus vuam, oleumque in arbore oliuam penſilem agricola relinqueret; ibi vel areſcerent, vel marceſcerēt, deciderentq; in terram inutiles; ſi verò vua in vinum tranſeat, & oliua in oleum, vtraque in multos annos ſeruatur; vt tranſeat autem in vinum vua, & oliua in oleum, vtraq; torculari ſubijcitur. Auguſtinus in Pſal. 8. pro torcularibus inſcriptum: *Vua pendet in vitibus, & oliua in arboribus; his enim duobus pro fructibus ſolent torcularia preparari: & quamdiu pendent in fruetis ſuis tamquam libero aëre perfruuntur: & nec vua vinum eſt, nec oliua oleum ante preſſuram. Sic ſunt & homines, quos prædeſtinauit Deus; antequam accedant ad ſeruitutem Dei, fruuntur in hoc ſæculo tamquam delicioſa libertate, velut vua, aut oliuæ pendentes. Sed quoniam dictum eſt: Fili accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia, & timore, & prepara animam tuam ad tentationem; accedens quiſque ad ſeruitutem Dei, ad torcularia ſe veniſſe cognoſcat; contribulabitur, conteretur, comprimetur; non vt in hoc ſæculo pereat, ſed vt in Apothecas Dei defluat.* Ideo de Dei ſeruis verè dici poterit: *Hi ſunt velut oliuæ, & candelabra lucentia ante Dominum.* Oliuæ nonniſi torcularibus preſſæ in candelabris lucere poſſunt.

Iuſti vuarum & oliuarum inſtar, tentationum torcularis premuntur.

Eccli. 2.

Eccleſia in feſto SS. Ioan. & Pauli, ex Apoc. cap. 11.

23. Si homines ob humanæ carnis conditionem lutea vaſa ſe eſſe vident; ſi ob peccati lapſum iumentis inſipientibus ſe ſimiles eſſe cognoſcunt; illud tamen cum Dauide recogitare debent: *Deus cognouit figmentum noſtrum*: ex quo infert Apoſtolus: *Fidelis Deus eſt, qui non patietur vos tentari*

Pſalm. 48.

Pſalm 102.

Deus tentationes ſupra vires non permittit.

Lucæ. 10. [illegible]

ſupra id, quod poteſtis; ſed faciet etiam cum tentatione prouentum. Ideo ſanctus Ephrem ait: *Si homines ſuis iumentis non plus oneris imponunt, quàm ferre queant; multò minus hominibus plus tentationum imponet Deus, quàm ferre queant. Rurſus ſi figulus vaſa ſua igne excoquit eò vſque, dum rectè coquantur; nec ante ea eximit, ut minus cocta, & ſolida ſint; nec rurſum vlterius ea ſinit in igne, ne adurantur, fiantque inutilia: multò magis idem faciet Deus, vt igne tentationum eò vſque nos coquat, dum percoquat & perficiat.*

Cùm ieiunaſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

24. H*Inc factum eſt, quòd vniuerſalis ſancta Dei Eccleſia ex doctrina Spiritus ſancti, ſub hoc quadragenario numero annuis temporibus pœnitentiæ ſibi tempus generaliter indidit: quatenus per hoc maculas, quas iugiter variis contrahit exceſſibus, ſub hoc ſacrato numero copioſius exempla Christi ieiunando dilueret*, ait Sanctus Paſchaſius. Præter Christi imitationem, quadragenarius ieiunij numerus myſterio non vacat: nam Gen. 6. Cùm Dominus Noë dixiſſet: *Ecce ego adducam aquas diluuij ſuper terram, vt interficiam omnem carnem*; ſubditur: *Facta eſt pluuia ſuper omnem terram quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.* Fuit hoc diuinæ iuſtitiæ opus. Nunc verò diuina miſericordia, non quadraginta dierum imbres, ſed pium quadraginta dierum ieiunium instituit ad carnalis concupiſcentiæ maculas eluendas. Quod benè ſanctus Paſchaſius docuit dicens: *Diuinitus inſtitutum eſt, iſto præfigurationis numero nos acrius dimicare: quatenus per quem in diluuio aquis necata eſt omnis caro, præter quos arca continuit; per ipſius figuræ numerum noſtra necentur carnis delicta; vt nullus noſtrum pereat, quos Christi probatur Eccleſiam circumcludere.*

In Marth c. 4.

Diluuij, & ieiunij [illegible] quadragenarius numerus.

Geneſ. 7.

25. Porrò, vt cæleſtem vitam, quæ pia contemplatione procul ab hominibus agitur, ieiunio eſſe coniungendam Redemptor noſter doceret, in deſerto quadraginta dies, & noctes ieiunium ſeruare voluit. Ad idem confirmandum apud Ieremiam primo Lament. dicitur: *De excelſo miſit ignem in oſſibus meis, & erudiuit me.* Verba hæc de igne vltionis in Iudæos immiſſo, vt Deo obedire diſcerent, litteraliter ex Hieronymo intelliguntur. Myſticè verò iuxta Hugonem Card. eadem verba de igne ex amoris motiuo immiſſo ad iuſtos erudiendos intelligi poſſunt. Horum ergo verborum iuxtà Hugonem myſticus talis eſt ſenſus: *Deus ex amoris motiuo in interioribus meis meditationibus, quæ veluti oſſa animam fulciunt, ignem immiſit, ſeu ignem propoſuit ad me erudiendum.* Si de igne diuino, hoc eſt de Spiritu ſancto ſermo ſit, quæ, & quanta eruditio ab eo in animam proueniat, manifeſtum eſt; cum ex Iſaiæ 11. inter Spiritus ſancti dona ſapientia, intellectus, conſilium, & ſcientia numeretur. Si verò de naturali igne allata verba dicantur, quæritur in quo ab eo anima erudiri poſſit? Reſpondeo inter ſublunaria nihil eſſe igne voracius; ſi tamen elementaris ignis in ſua ſphæra cœlo proximus conquieſcat, à voracitate ita eſt alienus, vt ibi nullo prorſus pabulo nutriatur. Ex hac igitur ignis natura erudimur ieiunium, ciborumque abſtinentiam maximum argumentum eſſe ad indicandum hominem, quamuis in terris viuat, cæleſtem tamen vitam agere; eiuſque animum cœlo quàm maximè appropinquare. Meritò igitur ignis tamquam ieiunij aſſertor, & vindex epulones in inferis torquet, pie ieiunantes in cœlum euehit. Eliam, qui antea 40. dies ieiunauerat, igneus currus ad cœlum euexit. Hinc Chryſoſt. ait: *Ieiunium Eliam leuauit ad cælum, & purificato ſic corpori ignei currus addixit obſequium: vt oſtenderet gehenna, quæ exurit reos, innocuis quàm deſeruit.*

Ignis ſua in ſphæra vorax non eſt: iuſtus ad cœlum contemplatione elatus, abſtinens, &c.

Serm. 168.

26. Dæmones deprecantes Dominum, ne expelleret eos extra regionem Geraſenorum, rogarunt, vt ipſis in porcos introire permitteretur: Marci 5. *Legio mihi nomen eſt, quia multi ſumus; & deprecabantur eum multùm, ne ſe expelleret extra regionem.* Rurſus deprecabantur: *Mitte nos in porcos, vt in eos introeamus.* Cum dæmonibus in ea regione commorari placeret, cumque in regione illa plura eſſent animalia, quæritur, cur potius belluarum maximè vilium, porcorum ſcilicet hoſpitium ſuperbi ſpiritus ſibi delegerint? neque enim propinquitas gregis illius ſuadebat; cùm longinquius progredi, vt hoſpitium nobilius obtinerent, immundis ſpiritibus ſuperbiæ ſtimulo incitatis laborioſum non foret. Myſticè reſpondetur cum porci ingluuie maximè trahantur, ventrique maximè ſeruiant, eos intemperantis, & guloſi hominis ſymbolum exprimere; apud hos libentiſſimè dæmones commorantur, memores per gulę peccatum primam ab humano genere victoriam reportaſſe. E contrario diuinus ſpiritus abſtinentium, & ieiunātium amat hoſpitium: quare cum Dei ſpiritus ſub columbæ ſpecie in Chriſtum Dominum deſcēdiſſet; cumq; ab eodem diuino ſpiritu in deſertū Dominus ductus eſſet, ſtatim quadraginta dierum ieiunium integrum ſeruauit.

Porcorum hoſpitium cur dæmones optauerint?

27. Quantùm Chriſtianam animam abſtinentia, & ieiunium deceat, cæleſtem ſponſam delineando in ſacris canticis ſanctus Spiritus docuit. Primò, cùm collum carneum potius, quàm oſſeum, vt flexile foret, natura finxerit; cur ſponſę collum, quod diuino iugo ſubijci, ac flecti debet, turri eburneæ comparatur? *Collum tuum ſicut turris eburnea.* Iuxtà litteræ corticem, ad candorem exprimendum, ſponſæ collum ebori aſſimilatur: ſi verò myſtici ſenſus medulla penetretur, reperiemus temperantiæ, & abſtinentiæ ſymbolum eſſe ebur, hoc eſt Elephantorum dentes. Hi enim quotidianum cibum ad certam menſuram mandunt, quam non excedunt, licet largius pabulum apponatur. Quare, vt teſtatur Pierius lib. 2. ex Plutarcho de ſolertia animalium, cum domi elephas educaretur, magiſter acceptâ hordei menſurâ dimidium ſingulis diebus interuertebat; cumque aliquando præſente Domino totam illam menſuram appoſuiſſet; ſimulac animaduertit elephantus duplicatam eſſe pabuli portionem, ordeum in partes duas proboſcide diſgregauit, tam ęquas, ac ſi, vel modio quis demenſus eſſet; vnáq; magiſtro portione derelicta, conſuetam ſibi partem aſſumpſit. Præterea ex Æliano l. 11. c. 11. & Lipſio de laude elephantis: Elephantes Romam aduecti, cum ad ſpectaculum iis menſa parata foret, *ſigno dato, non ante, in menſam promuſcides, ſeu manus ſuas extendunt; ſumma modeſtia cibos capiunt, delibant: non voracitas vlla in iis, non auiditas viſa; non maioris, melioriſue partis appetitio, nec præreptio*, cùm ergo adeo gulæ temperans elephas ſit; myſticè ſponſæ collum elephanti dentibus ſimile dicitur, quod gulæ non ſeruiat; ſed in ciborum abſtinentia, temperantiaque ſeruanda præcellat.

Cantic. 7.

Sponſæ collum eburneum abſtinentiam myſticè indicat.

Elephantis mira in cibo temperantia.

28. Sed cur eiuſdem ſponſæ collum non ſolùm eburneæ turri aſſimilatur, ſed inſuper ex eo, veluti ex munitiſſima arce, arma plurima pendere dicuntur? *Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificatur cum propugnaculis; mille clypei pendent ex ea,*

Cantic. 4.

Sponſa è collo cur tot arma pendere dicantur.

Hieron. Ionæ 1. Ieiunia arma ſpiritualia animæ. Lilium virginitatis ſymbolum.

omnis armatura fortium. Cur cæleſtis iſta bellatrix, ſacra hæc Heroïna, vniuerſum armorum genus collo potius, quàm manu gerit? collumque ita armis munit, vt ipſi colli crines ſauciare didicerint, teſtante ſponſo: *Vulneraſti cor meum, ſoror mea ſponſa, in vno crine colli tui?* Collum gulæ ſedes eſt; quare Philoxenus ille ventris ingluuie nobilis, exoptaſſe Gruis collum dicitur; vt edendi voluptatem deglutiendo longius produceret. Porrò cum anima, Dei ſponſa, non gulam cibis expleat, ſed abſtinentia, ac ieiunijs collum muniat; cumque corporis ieiunia, animæ ſpiritualia arma ſint, teſte Hieronymo; hinc eſt, vt cœleſtis ſponſa aduerſus vitia omnia omne armorum genus collo gerere dicatur: ieiunio enim ea Eccleſiæ teſtimonio, vitia comprimuntur.

A

Baſil. in Pſ. 45. Hieron. aduerſus Iouin. Lilia vel diuinam prouidentiam, vel cibi abſtinentiam indicant.

B

29. De eadem Dei ſponſa Cantic. 7. dicitur: *Vmbilicus tuus crater tornatilis. Venter tuus ſicut aceruus tritici vallatus lilijs*. Cum cœleſtis ſponſæ, idest Beatæ Virginis gremium veluti crater, & tritici aceruus frumentum illud, vinumque ſeruauerit, de quo dicitur Zachar. 4. *Frumentum electorum, & vinum germinans virgines*; mirum eſſe non debet, ſi vallatus eſſe dicitur lilijs, natiuo candore virginitatem ſignificantibus, iuxtà Baſilium, & Hieronymum. Rurſus inter flores lilia hoc habent proprium, vt eradicata, atque adeo à terreſtri alimento ſeiuncta, ac veluti conſueti cibi ieiuna diutiſſimè perſeuerent. *Conſiderate lilia agri quomodo creſcant*, ait Dominus Matth. 6. Si in agro conſiderentur lilia, diuinæ prouidentiæ documentum præbent; ſi ab agro ſemota cernantur, terrenorum ciborum abſtinentiam docent, ſuntque ieiunij ſymbolum. Sponſa igitur, hoc eſt, anima Deo dilecta non ventrem ciborum ſatietatem replet; ſed lilijs, hoc eſt abſtinentia, & ieiunijs vallare dicitur aduerſus gulæ incitamenta, & ciborum illecebras.

Sponſæ venter cur lilijs vallatus?

C

30. Porrò, vt ieiunij vtilitas eluceſcat, quam gulæ humano generi perniciem attulit, conſiderandum eſt. Quod inſinuat Ierem. 9. *Aſcendit mors per feneſtras noſtras*. Feneſtræ, quæ morti aditum præbuerunt, oculi, & os primorum parentum fuerunt; qui vetito pomo inſpecto, illud contra Dei præceptum comederunt. Sed primorum parentum tranſgreſſione potius mortis ſententia, quàm actuali morte homo mulctatus eſt, dicente Deo Geneſ. 3. *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua ſumptus es; quia puluis es, & in puluerem reuerteris*. Alia igitur feneſtra adinuenienda eſt, per quam actualis mors in homines proximum aditum habuerit. Caïn primus fraterna cæde mortem in humanum genus inuexit; quæ prima tanti ſceleris cauſa fuit, hæc mortis feneſtra dici poteſt. Geneſ. 4. habetur: *Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius; ad Cain verò, & ad munera illius non reſpexit*. Seu, vt docet Sanctus Hieronymus iuxtà Hebraïcam lectionem: *Immiſit ignem Dominus ſuper Abeli ſacrificium, ſuper ſacrificium verò Caini ignem non immiſit*. Hoc autem diſcrimen ideo Dominus oſtendit, quia ſcilicet Abel Paſtor delecta, & pinguiora munera Deo obtulerat: Geneſ. 4. *Abel obtulit de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum*. Simile verò cùm de Caino ſacræ litteræ non teſtentur, ſignificatur, Caïnum agricultorem è terræ fructibus deteriores Deo ſine delectu aliquo obtuliſſe; meliores autem ſibi ad comedendum reliquiſſe. Quare ea gula, ſuique ipſius inordinato amore Caïn ſacrificium Deo obtulit deterius; ex deteriori autem ſacrificio immiſſus eſt à Deo ignis, non ſuper Caïni ſacrificium, ſed Abeli: ea

D

Caïni gula primùm actu mortem in humanum genus inuexit. Lib. traditionum Hebraic. in Gen.

E

Epiſt. 1. c. 5.

A

igne immiſſo ſuper Abeli ſacrificium orta eſt inuidia in Caino; ea inuidia fratrem occidit, mortemque primus in humanum genus inuexit. Caini igitur gula feneſtra fuit, per quam ſibi mors aditum ad hominem reſerauit.

Fides temperantia ſtabilitur.

31. Cùm Apoſtolus Petrus ad ſobrietatem fideles eſſet hortatus: *Fratres ſobrij eſtote, & vigilate; quia aduerſarius veſter diabolus tamquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret*: ſubdit deinde: *Cui reſiſtite fortes in fide*. Si fidelibus fidei ſcuto aduerſus Diaboli inſidias eſt reſiſtendum; ad fidem potius firmandam, & augendam, quàm ad ſobrietatem cohortatio præmitti debuerat. Sed ſignificare voluit Apoſtolus, fidem virtutem omnium fundamentum ſobrietate, temperantia, & ieiunijs ſtabiliri. Quod vt verum eſſe probetur, plurium ſacrarum litterarum teſtimonijs ex gulæ incitamento amiſſam fuiſſe fidem admonemur.

B

Gula fidei defectum in Euam induxit. Geneſ. 2.

32. Primò Eua humani generis parens diuinæ legi præcipienti: *De ligno ſcientiæ boni, & mali ne comedas; quocumque enim die comederis, morte morieris*; fidem denegauit; idque ea gulæ incitamento: *Vidit mulier, quod bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis, aſpectuque delectabile; & tulit de fructu illius, & comedit* 2. Iſraëlitæ in Deſerto de diuina Omnipotentia diffidentiam habuerunt; idque non niſi ea gulæ incentiuo: Pſal. 77. *Tentauerunt Deum in cordibus ſuis, vt peterent eſcas animabus ſuis; & malè locuti ſunt de Deo: dixerunt: Numquid poterit Deus parare menſam in deſerto?*

C

Gula idololatriæ cauſa: idem n. 14. & 16.

33. 3. Legitur Exodi 32. Eoſdem Iſraëlitas deficientes à diuina fide adoraſſe vitulum aureum: *Fecerunt ſibi vitulum conflatilem, & adorauerunt, atque immolantes ei hoſtias, dixerunt: Iſti ſunt Dij tui Iſraël, qui te eduxerunt de terra Ægypti*. Tantum ſcelus gula præceſſit: *Sedit populus manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere*, idest, ex communi interpretum ſententia, idololatrare: ijs enim, qui crapula obcœcantur, quodlibet ingens ſcelus, qualis eſt idololatria, luſus videtur.

Idololatrare ludendi verbo ſignificatur.

34. 4. Populus Hebræus è deſerti ſolitudine egreſſus, eum in terra, lacte, & melle manante collocatus eſſet, dicitur Deut. 32. contra Deum recalcitraſſe. Beſtiarum autem eſt vel mordere, vel cornu impetere, vel recalcitrare: cùm beſtiæ mordent, vel cornu impetunt, quæ vident feriunt; cum verò recalcitrant, quæ non vident repellunt. Moſes ergo, vt ſignificaret Hebræum populum peccaſſe contra fidem repræſentantem ea, quæ non videmus, illum recalcitraſſe dixit: quod quidem ſequentibus verbis clariùs explicauit: *Dereliquit Deum factorem ſuum, & receſſit à Deo ſalutari ſuo: prouocauerunt eum in Dijs alienis*. Si tanti ſceleris cauſa quæratur, ibidem præmittitur: *Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitrauit; incraſſatus, impinguatus, dilatatus*.

D

Recalcitrare eſt contra fidem peccare.

Gula cordis duritiem ad pœnitentiam reijciendam inducit.

35. 5. De fratribus epulonis diuitis pronunciauit Abraham Lucæ 16. *Neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent*. Vnde tanta ad credendum durities, vt neque viſâ mortui reſurrectione ad pœnitentiam molliendi fore dicantur? quia ſcilicet in domo, vbi quotidie ſplendidè epulari conſueuerant, viuebant.

E

36. 6. Denique de guloſis dicitur ad Philippenſes 3. *Quorum Deus venter eſt*; eò quòd ventri lectiſſimas eſcas, fructuumque primitias, veluti in ſacrificium offerant. Si igitur gulæ dediti ventrem vt Deum habent, vtique à Diuina fide deficiunt. Ex Petri igitur ſententia ſobrios nos eſſe oportat, vt fide contra diabolum reſiſtamus.

Iapponum Chriſtianorum in ieiunio ſeruando mirum exemplum. In annuis litteris Soc. Ieſu anno 1623.

37. Ideo vbi fides feruet, ibi debita ieiunij ob-

ſeruantia maximè viget. Quare de Iaponibus Chriſtianis, in quibus fides recens admiſſa maximè ſeruebat, legitur ex eis plures integros annos perpetuò ieiunaſſe, & à cibis vetitis ſemper abſtinuiſſe; eò quod obliti ignotarent in quod anni tempus Quadrageſima, aliaque præcepta ieiunia inciderent.

Ieiunium frangens à leone vocatur.

38. Præterea citato loco ex Apoſtoli Petri epiſtola prima, poſitâ cohortatione ad ſobrietatem, immediatè poſt diabolus leoni comparatur: *Aduerſarius veſter diabolus tamquam leo rugiens.* Huius leonis morſibus frangentes ieiunium exponuntur: ad quod figuratè ſignificandum 3. Reg. 13. habetur Prophetam, qui ieiunium contra diuinum mandatum fregerat, à leone fuiſſe peremptum.

Ieiunij merito Moſes, & Elias aduocati ſunt ad Domini videndum admiſſi.

39. In monte Thabor ad videndam gloriam, quæ in transfigurato Chriſti Domini corpore relucebat, delecti ſunt ſpectatores, & teſtes Moſes, & Elias, vt habetur Matth. 17. Cur non ex Patriarchis Abraham pater credentium? Cur non ex Prophetis Iſaïas ad Deum videndum aliàs admiſſus, teſtante ipſo cap. 6. *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & eleuatum?* Reſpondetur; diuinæ gloriæ ſatiandi vim ineſſe, dicente Propheta Pſalm. 16. *Satiabor cùm apparuerit gloria tua.* Satietas autem eſurientibus à Domino promiſſa fuit Lucæ 6. *Beati qui nunc eſuritis, quia ſaturabimini.* Transfuſa igitur diuinitatis gloria in Chriſti Domini corpus, illi ea frui, & ſatiari debuerant, qui eiuſdem Domini ieiunium quadraginta dierum ſpatio erant imitati. Tale autem ieiunium legitur tantùm de Moſe Exodi 24. & de Elia 3. Reg. 19.

Ieiunij encomium.

40. Egregium æquè, & veriſſimum encomium ieiunij Chryſologus affert ſerm. 8. *Eſt ieiunium vitiorum mors, vita virtutum: eſt ieiunium pax corporis, membrorum decus, ornamentum vitæ: eſt ieiunium robur mentium, vigor animarum: eſt ieiunium caſtitatis murus, pudicitiæ propugnaculum, ciuitas ſanctitatis: eſt ieiunium ſchola meritorum, magiſterij magiſterium, diſciplinarum diſciplina: eſt ieiunium Eccleſiaſticæ viæ viaticum ſalutare: eſt ieiunium inuictus Chriſtianæ militiæ principatus.* Verè ieiunium fidelis militiæ inuictum eſſe principatum expertus eſt Ioſaphat Iſraëlitarum rex, qui irruentibus in eum innumeris hoſtibus, Moabitis, Ammonitis, & Idumæis, de ijs pio indicto ieiunio victoriam reportauit; eorumque ſpolia diripuit, vt legitur 2. Paralip. 20. Sed quid mirum eſt Ioſaphat pium regem ieiunio hoſtes proſtraſſe; quandoquidem Achab Samariæ regum peſſimus, de quo dicitur 3. Reg. 21. *Non fuit talis, ſicut Achab, qui venundatus eſt, vt faceret malum in conſpectu Domini; & abominabilis factus eſt, vt ſequeretur Idola, quæ fecerant Amorrhæi*: talis, inquam, Achab, cum pœnitens ieiunaſſet, ieiunio munitus, non hoſtes proſtrauit; ſed, quod maius eſt, diuinam iram ad clementiam flexit: ita vt poſtea à Deo dictum ſit: *Non inducam malum in diebus Achab.* Benè ergo *arma pœnitentiæ* ieiunium vocat Hieronymus tom. 9. in Reg. Monach. Vbi, cum in ieiunijs moderationem eſſe adhibendam docuiſſet, addidit: *Ceterum in Quadrageſima continentiæ vela pandenda ſunt, & tota aurigæ retinacula equis laxanda properantibus.* Qui quidem validiores, & velociores ſunt ad cœleſtem metam, quò minus alimenti ceperint.

Poſtea eſurijt.

41. AN ante quadraginta dierum, & noctium terminum ieiunans Dominus famem aliquam paſſus ſit, hîc ab interpretibus quæritur; ex quibus alij negant, alij affirmant. Negat Suar. 3. p. tom. 2. quæſt. 41. art. 4. diſp. 29. ſect. 1. affirmat Caiet. in Matth. 4. cuius ſententiam probabilem exiſtimat Medina loco cit. 3. partis: affirmat etiam Franciſcus Lucas, cui ſubſcribit Cornelius hoc cap. Matth. 4. Pro negatiua ſententia ſunt Matthæi verba dicentis: *Poſtea eſurijt*, & Lucæ 4. dicentis: *Nihil manducauit diebus illis, & conſummatis illis eſurijt.* Quibus apertè indicare videntur antea Dominum non eſurijſſe.

42. Pro affirmatiua autem ſententia eſt, quia quamuis Dominus diuina virtute impedire potuerit caloris naturalis actiuitatem, aliarumque cauſarum famem inducentium alterationem; eam tamen totaliter impedire non placuit; idque, vt nobis prælucerer exemplo; cùm ieiunantes non ſolùm cibi oblectatione priuamur; ſed etiam famis ſtimulos, languoremque virium toleramus. Dico igitur ante quadraginta dierum terminum Dominum cibi habuiſſe appetentiam, & famem, diuinitus tamen moderatam, impediendo aliqua ex parte naturalis caloris, aliarumque cauſarum, ne vitam extinguerent, actiuitatem.

Fames Domini quadraginta dierum ſpatio fuit moderatior.

43. Dicitur tamen (vt præter Euangeliſtas docent Sancti Patres à Suario allati) poſt quadraginta dierum ieiunium eſurijſſe, 1. quia tunc fames, quæ antea remiſſior fuerat, poſtea maximè intenſa eſſe cœpit: eſuries enim, non quælibet cibi appetitus, ſed cibi auiditas definitur. Similiter de Domino Matth. 26. dicitur: *Cœpit contriſtari, & mæſtus eſſe*, quibus verbis intenſior Domini mæror ita ſignificatur; vt non proinde antea triſtitia nulla fuiſſe Domino dici debeat: Cum antequam intenſam illam in Gethſemani horto ex imminente paſſione triſtitiam ſubiret, Ioannes 13. dicat: *Ieſus turbatus eſt ſpiritu, & proteſtatus eſt, & dixit: Amen, amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me*: & Pſalm. 37. iuxtà Chryſoſt. Hieron. Auguſt. & Gregorium, & Dominus futuram paſſionem præuidens dixerit: *In flagella paratus ſum, & dolor meus in conſpectu meo ſemper.* Præterea Ioannes cap. 13. 27. de Iuda ait: *Poſt buccellam introiuit in eum Satanas*; & tamen Lucas 22. refert ante cœnam, & buccellam intraſſe in Iudam Satanam; cùm ſcilicet Iudas acceptâ pecuniâ, cum Iudæis pactus eſt illis Dominum tradere. Vbi Auguſtinus docet, eum dictum eſt poſt buccellam Satanam in Iudam introiſſe, tunc *intelligere debemus à diabolo Iudam plenius eſſe poſſeſſum. Sicut contra in bono illis, qui iam acceperant Spiritum ſanctum, quando eis poſt reſurrectionem inſufflauit dicens: Accipite Spiritum ſanctum; poſtea enim, cum deſuper miſſus eſſet die Pentecoſtes, vtique plenius acceperunt.* Sicut igitur plenior poſſeſſio diaboli circa Iudam per Satanæ ingreſſum explicata, non excludit antea Satanæ ingreſſum in Iudam per aliquam eius cordis poſſeſſionem: Similiter intenſior Chriſti eſuries, eiuſdem præcedentem aliquam famem excludere non debet. Sicut etiam plenior Spiritus ſancti largitio Pentecoſtes die priorem Spiritus ſancti acceptionem non excludit. Denique plures Sancti Patres, vt infra videbimus, ante 4. dierum terminum etiam Dominum à diabolo tentatum fuiſſe docent: neque hoc contradicere exiſtimant, quod poſt 40. dies acceſſiſſe ad Dominum tentandum diabolus dicitur: cùm poſterior tentandi modus diuerſus à primo fuerit: nempè poſterior ſub viſibili forma, & humana perſuaſione, vt docet S. Thomas 3. p. quæſt. 41. art. 3. qualis prior non fuit. Similiter ponendo famis diuerſitatem ſupra indicatam; quòd poſtea eſurijſſe Dominus

Fames ante quadraginta dierum finem potuit eſſe & à Domino non ſentiri.

Tom. 4. l. 3. de conſen. 4 Euang.

dicatur, antea famen nullam in eo fuiſſe non concludit.

44. 2. Quamuis antea fames fuerit, eam tamen Dominus, diuinæ contemplationi vehementer intentus, non ſenſit: ceſſante autem illa cœleſtium contemplatione, dicitur eſuriiſſe: ſicut in profundè dormiente, quamuis ex inedia naturalis facultas in ſtomacho à fame libera non ſit; quia tamen eam profundè conſopitus non ſentit; hinc non dormiens, ſed euigilans eſurire dicitur. Similiter Act. 10. dicitur: *Aſcendit Petrus in ſuperiora, vt oraret circa horam ſextam.* Cur circa horam ſextam? Reſpondent communiter interpretes, quia prandij, & corpus reficiendi hora erat: & ideo benè ait Lyranus, voluiſſe Apoſtolum orationem præmittere ante comeſtionem: *Dando nobis exemplum ſimiliter faciendi, vt ſimus in comeſtione circumſpectiores, ne grauentur corda noſtra vel crapula, vel ebrietate,* ait Carthuſianus. Quare cùm poſtea de Petro dicitur: *Cùm eſuriret*; non ſequitur antea famem non habuiſſe: alioquin ſe per orationem ad prandium non paraſſet ſine fame. Dicitur, tamen poſt orationem eſuriiſſe, eò quòd in ipſa oratione famem non ſenſiſſet.

Fieri aliquid dicitur, cùm innoteſcit.

45. 3. à S. Thoma 1. parte quæſt. 24. art. 3. & 3. p. quæſt. 13. art. 2. ad 1. & quæſt. 24. art. 1. ad 3. docetur interdum in ſcriptura ſacra tunc dici aliquid fieri, cùm innoteſcit: hinc Apoc. 5. dicitur: *Dignus eſt Agnus, qui occiſus eſt, accipere virtutem, & Diuinitatem, & ſapientiam*: quia hæc omnia diuinus Agnus à morte reſurgens maximè manifeſtauit; quamuis non in reſurrectione, ſed ab inſtanti Conceptionis, diuinitatem, & ſapientiam acceperit. Ex eadem ergo regula dicitur Dominus poſt 40. dies eſuriiſſe, quia tunc ab intenſa contemplatione ceſſans, eſuriem maximam corporis languore manifeſtauit; & hinc diabolus eum tentandi anſam arripuit.

Gulæ tentatio cur non fuerit ante quadraginta dierum finem: cum etiam tunc Dominus famem pateretur: Idem n. 47. & 48.

46. Dices, cur poſitâ Domini fame non antea diabolus proponendo gulæ tentationem ad Dominum acceſſit? Reſpondeo primò in ea, quæ intra ſanctiſſimum Chriſti corpus Diuinitatis habitaculum fierent, diabolo ſuam cognitionem extendere non licuiſſe. Pari nixus ratione S. Hieron.

In Matth. c. 1.

quærens cur Dominus non de ſimplici virgine, ſed de deſponſata conceptus ſit; reſpondet cum S. Ignatio Martyre: *Vt partus eius celaretur diabolo, dum eum putat non de virgine, ſed de vxore generatum.* Similiter quamuis in terreſtri Paradiſo arbor vitæ naturalem virtutem haberet iuxtà Strabum, Hugonem Victorinum, & S. Thomam prima part. quæſt. 97. art. vltimo: Nihilominus talis arboris vim ignoraſſe diabolum aliqui non improbabiliter aſſerunt.

Arboris vitæ virtutem diabolus ignorauit. Menoch. in Gen. c 3. v. 29.

47. Reſpondeo 2. Tentatorem non antea, ſed poſtea acceſſiſſe; eò quòd antea Dominum orationi intentum videret. Ad orantem enim, qui cum Dauide dicere poteſt: *In meditatione mea exardeſcet ignis*; Belzebub, hoc eſt muſcarum princeps, accedere timet: muſca enim à feruentibus vaſibus refugit.

Diabolus à feruenter orantibus refugit. Pſal 38.

48. Reſpondeo 3. Diabolum antea ad tentandum non acceſſiſſe; eo quod Dominum Dei filium eſſe ſuſpicaretur, cùm eum tot dies ſine cibo vitam ſeruare videret; eumque audiſſet æterni Patris teſtimonium: *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui*: poſtea Domini languore, & eſurie cognitâ circa præhabitam ſuſpicionem vacillans ad Dominum tentandum Satan acceſſit. Quia, vt ait Beda: *Cùm Dominum fatigatum ieiunio videret, hominem verum eſſe intellexit: Cernens eſurientem diabolus Dominum hominem putat, dubitat Saluatorem,* ait Ambroſius ſerm. 35. Quare *Domini famem piam fraudem* appellat idem Ambroſius; eo quòd Chriſtus ſub eſurientis hominis ſpecie Diuinitatem Diabolo occultaret. *Boni duces non aperto prælio, ſed ex occulto ſemper attentant,* ait Vegetius. Porro cùm ad diabolum decipiendum de Domino Ambroſius ait: *Poſt multa ieiunia eſurire ſe ſimulat*: ſimulandi verbum ſano ſenſu eſt intelligendum; non quòd re vera Dominus non eſurierit; ſed quod eſuriem veluti alieno ſubſidio indigentem oſtenderet: dici etiam poteſt ſimulaſſe Dominum eſuriem, eo quòd non tam corporalis cibi eſuriem, quam oſtendebat, haberet; quàm ſpiritualem animarum famem; ex quo dixit Chryſol. ſerm. 11. genus humanum alloquens: *Cùm propter te ieiunat Chriſtus, te eſurit.* Propter hanc ſpiritualem eſuriem Dominus, non lapides in panem mutauit; ſed, vt ait idem Chryſoſt. *Lapides conuertit in homines, qui de lapidibus Abrahæ filios ad indicium ſuæ Maieſtatis exſuſcitat.* Similiter citato loco Act. 10. vbi de Apoſtolo Petro dicitur poſt orationem eſuriiſſe, ait Ambroſ. ſerm. de SS. Petro, & Paulo: *Mirandum cur ſanctum virum poſt orationem fames ſequatur; cùm ſoleat fames oratione depelli; & eſuriens anima non niſi obſecrationibus ſaginari. Sed puto Petrum poſt orationem non cibum eſuriiſſe hominum, ſed ſalutem; nec inedia vexatum corporis, ſed inedia credentium laboraſſe: Cùm enim Iudaicus populus perfidus, & ingratus illo prædicante, Chriſto non crederet; famem quodammodo Petrus ſui officij ſuſtinebat: famem enim patitur, qui minimè fructum ſui laboris aſſequitur.* Similiter Hieron. epiſt. 4. ait: *Petrus eſuriens in Iudæis, Cornelij ſaturatur fide; & famem incredulitatis eorum, Gentium conuerſione reſtinguit.* Porrò ſicut hîc prius Domini tam longo ieiunio, deinde eiuſdem fame diabolus ancipiti cogitatione torquebatur; ita ad eumdem ſimiliter torquendum, prius tamquam Deus adorari voluit Chriſtus à Magis; deinde tamquam homo in Ægyptum ad vitandum Herodis ſæuitiem fugit. Rurſus prius tamquam homo à Ioanne Baptiſta ablui voluit; deinde tamquam Deus ab æterno Patre dilectus filius eſt declaratus. Quare diabolum ita S. Ignatius Martyr alloquitur, eiuſque dubitationis motiua fuſius explicat dicens: *Multa te latent: Mariæ virginitas, & admirandus ille partus, de cuius corpore Deus proceſſit; ſtella, quæ duxit eos Magos, qui in oriente erant, dona offerentes; Archangeli ſalutatio Virgini facta; ipſius Virginis viro deſponſatæ inſolens conceptus; præcurſoris pueri præconium ob illius præſentiam, qui ex Virgine naſciturus erat, illius intra maternum vterum ob ea, quæ præuidebat, ſubſultatio; Angelorum hymni ob natum puerum; paſtoribus facta bona nuncia; Herodis timor metuentis ſibi regnum eripiendum; mandatum de necandis infantibus; in Ægyptum commigratio, & inde in iſta loca reuerſio; faſciæ pueriles, cenſus, & humana deſcriptio; lactis nutritio; patris nomen attributum ipſi Ioſeph, qui tamen nullum ſemen ad generationem attulit; præſepia, quod nullus alius locus ei eſſet, nec vllus humanus apparatus: incrementi acceſſio, humana verba, fames, ſitis, profectio, labor, ſacrificiorum oblatio (quandoquidem & circumciſionem admiſit) baptiſmus, vox Dei ſuper baptizato audita: quis eſſet, & vnde profectus, teſtificationes Spiritus, & Patris deſuper factæ: vox Ioannis prophetæ ſignificantis paſſionem futuram, appellatione agni; diuerſorum ſignorum efficacia, curationes variæ; increpatio Dominica imperans mari, & ventis; maligni ſpiritus fugati: tu ipſe tortus, & poteſtate eius, qui apparebat, flagellatus, neſciens quò te verteres, hæc videns vertigine aſinas. Obſtupefacis.*

Matth. 17.

Fames Domini cur pia fraus dicatur. Lib. 4. in Luc. c. 3.

Vegetius l. 3. c. 9.

Famem ſimulaſſe Dominus quomodo dicitur? Ambroſ. ſerm. 35.

Fames Chriſti, & Apoſtoli Petri, ſpiritualem animarum cibum appetebat. Chryſologus ſer. 23.

Matth. 1. Diabolus circa Chriſti notitiam anceps torquebatur.

Epiſt. ad Philipp.

bant te Angelorum laudes, Magorum adoratio, ſtellæ exortus: verum ipſarum rerum vilitas in ignorantiam denuò te impingit. Exigua enim quadam tibi videntur faſciæ, paſſiones humanæ, circumciſio, lactantis educatio. Vniuerſa hæc Deo indigna tibi viſa ſunt. Rurſus videbas hominem 40. dies, & noctes perdurare ieiunium, ſine humano alimento; vt communem hominem baptizatum, cauſamque ignorabas: poſt ieiunium verò eſurientem: ſumpta denuò audacia tentabas, vt communem hominem, neſciens quid eſſet.

Et accedens tentator dixit ei: Si Filius Dei es, dic, vt lapides iſti panes fiant.

49. PRopria, ac præcipua rebellium Angelorum occupatio, prauumque munus eſt homines tentare, & ad peccatum inducere iuxta S. Thom. 1. parte quæſt. 714. Hinc Tertull. in Apologet. cap. 22. ait: *Operatio dæmonum eſt hominum euerſio.* Theodoretus lib. 3. de Græcis affectionibus aſſerit malos Angelos rabie quadam contra humanum genus incitatos, quod ad imaginem Dei factum videbant, atrox bellum aduerſus homines accepiſſe. Hunc tamen, qui ad Dominum tentandum acceſſit, non aliquem ex inferioribus ſpiritibus, ſed Luciferum dæmonum principem fuiſſe, docet Auguſtinus de Ciuit. lib. 9. cap. 21 & Hieronymus in Habacuc cap. 3. idque, vt illuſtrior foret reportanda de vaferrimo hoſte victoria. Quòd præterea inde patet, quia cum tandem Dominus tentatorem procul expelleret, vocat eum Satanam: *Vade Satana.* Quo nomine etiam dæmonum principem iuxtà Hieronymum, Ambroſium, Cyprianum, & alios Dominus vocauit Lucæ 10. 18. *Videbam Satanam, ſicut fulgur de cœlo cadentem. Tu, qui lapſus es ex altiſſima illa gloria, ceu fulgur, audes Domino dicere: mitte te deorſum?* ait S. Ignatius M. Quamuis autem Lucifer, & quilibet immundus ſpiritus diabolus, hoc eſt calumniator, ſeu criminator appelletur; reſpectu tamen Chriſti Domini peculiari, & præcipuo titulo Lucifer dictus eſt Satan, hoc eſt aduerſarius; cùm ab initio Chriſti dignitati vehementer obſtiterit, ſuperbè contendens decentius eſſe, vt diuinum Verbum Angelicam, & Seraphicam inter ipſos Angelos ſupremam naturam aſſumeret, quàm humanam multò Angelica inferiorem; & hinc plures Patres Lucifero inuidiæ peccatum tribuunt. Præterea communiter ſancti Patres, præcipue Gregorius patientiſſimum Iob Chriſti Domini figuram fuiſſe doceat. Cum ergo Iob ab infernæ malitiæ principe, vt Sanctus Proſper, & Sanctus Ignatius Mart. docent, tentatus fuerit; qui ſæpius in Iob hiſtoria Satan dicitur, ab eodem Dominum tentatum fuiſſe dicendum eſt; vt figurato figura benè reſpondeat. Quare Domini tentatorem *omnium malorum ſpirituum ſceleſtiſſimum* S. Ignatius M. vocat.

Tentator Domini Lucifer fuit. Hier. l. 2. contra Iouin. Ambroſ. de fuga ſæculi. ... de incar. Chriſti. Epiſt. ad Philip.

Lucifer inuidiæ peccato peccauit. Gregor. in præfat. c. 6. Proſper 1. par. c. 21. in Gen. Ignat. epiſt. ad Philip. Lucifer Iob tentauit.

50. *Si Filius Dei es:* Si Dei erat filius, ſapientiſſimus, & ſanctiſſimus erat; cur ergo diabolus ſub humana religioſi viri forma, vt communiter cenſent interpretes, ad Dominum tentandum acceſſit? Cogitare enim facilè poterat, neque ſapientiſſimum fictam ſuam formam latere poſſe; neque ſanctiſſimum eius ſuggeſtioni conſenſurum; talis enim conſenſus fuiſſet culpabilis. Nam, vt ait S. Thom. 3. p. quæſt. 41. *Eſt inordinatum, quòd aliquis vbi poteſt recurſus haberi ad humana ſubſidia, pro ſolo corpore ſuſtentando miraculosè ſibi cibum quærere velit.* Notanter autem dixit

Dubitatio ... ſpecie Domini humana.

A S. Doctor, *pro ſolo corpore ſuſtentando*; cùm lapidum in panem tranſmutatio, quæ tunc à diabolo ſuggerebatur, neque ad Dei gloriam pertineret, neque ad alium honeſtum finem dirigeretur; ſed tantùm ad eſurientis gulæ ſatisfactionem, & ad vanam potentiæ oſtentationem. Non talis fuit tranſmutatio aquæ in vinum, cum ea diſcipulorum in Chriſtum fides valde firmata fuerit, teſtante Euangeliſta Ioan. cap. 2. *Et crediderunt in eum diſcipuli eius.* Hinc Chryſol. ſerm. 11. ait: *Poteſt de lapidibus panes facere, qui aquas conuertit in vinum: ſed ſigna fidei præſtanda ſunt, non dolis: Credenti danda ſunt, non ſunt danda tentanti.* Quare S. Bonauentura quærens quem cibum poſt abſolutam

Miraculiſ potius quàm humano ſubſidio cibum quærere culpabile eſt.

In meditat. de vita Chriſti, c. 1. 7.

B tentationem Angeli Domino miniſtrauerint, reſpondet: *Si Domini potentiam conſideremus, expedita eſt quæſtio; quia res, quas vellet, creare poterat. Sed non eſt veriſimile, quòd per miraculum ſibi cibum creauerit, quia miracula faciebat ad aliorum ædificationem, & in præſentia plurium: ideò miraculosè turbas pauit duabus vicibus in multitudine magna de panibus paucis.* Poſt ieiunium ergo, ſine miraculo naturæ vires ſuperante, cibus eſt Domino ab Angelis miniſtratus, ſiue Angelica, ſiue humana manu confectus, de quo infra videbitur. Sed ad propoſitam difficultatem de Satana ſub humana ſpecie Dominum decipere conante.

51. Reſpondetur primò, diabolum adeo veſano
C nocendi deſiderio exardere, vt quemadmodum Chryſoſtomus ait, *Frequenter illa tentet, quæ nunquam fieri poſſunt; nec illos ſolùm adoriatur, quos omnino confidit ſe ſupplantaturum, ac deiecturum; verùm etiam eos, quos probabile eſt artibus ipſius fore ſuperiores.* Præterea Satan ſuperbiæ ſpiritu incitatus nimis ardua aggredi audaciſſimus non timet. Ideo de eo Iob 41. 24. dicitur: *Omne ſublime videt;* ſcilicet vt ad prædam deſignet: & huius ratio redditur, quia *ipſe eſt rex ſuper vniuerſos filios ſuperbiæ.*

Chryſoſt. Homilia de Lazaro.

Diaboli tentandi cupiditas quanta ſit.

52. Reſpondetur 2. cum diabolus audito æterni Patris teſtimonio: *Hic eſt filius meus dilectus,* dubitaret adoptiuus ne per gratiam, an per inhabitantem Diuinitatem naturalis Dei filius Chri-
D ſtus eſſet; perſuaſiſſe Chriſto lapidum in panem tranſmutationem. Si enim adoptiuus per gratiam Dei filius erat, poterat fictam dæmonis ſpeciem non cognoſcere; & ex inani gloria, ſi prauæ ſuggeſtioni conſentiens fruſtra miraculum facere tentaſſet, in peccatum amiſſa gratia incidiſſet. Si verò non ex praua ſuggeſtione, ſed ad confirmandum æterni Patris teſtimonium, & ad diuinam gloriam Chriſtus in panem lapides tranſmutaſſet; inde tunc veram Chriſti Domini, vt naturalis Dei filij, diabolus notitiam collegiſſet.

Diaboli dilemma inde ſtigmatis quid Chriſtus eſſet.

53. *Dic, vt lapides iſti panes fiant:* Tanta eſt diaboli verſutia, vt à rebus, quæ alioquin ad tentandum minimè aptæ viderentur, tentandi ma-
E teriam ſumat: vt hinc in omnibus cauti eſſe diſcamus. *Num de petra hac vobis aquam poterimus elicere:* In deſerto Moſes aiebat? dicamus nos: Num de rudibus deſerti lapidibus prauæ ſuggeſtionis materiam deſumere diabolus poteſt? Potuit ſanè. Ideò exclamat Ambroſius: *Deeſt diabolo de paradiſo amœnitas arborum, conſiliatrix Eua, pomorum ſpecioſa deceptio: & quia non inuenit cibum, quem offerret eſurienti; poſtulat in cibum ſaxa mutari. Vndique excluſus, vndique defraudatus ad pauimenta ſe confert. Verſutus, & callidus ſcit, quibus petat; nouit factum eſſe, quod dicit. Meminit enim in veteri teſtamento ſitientibus aquam de lapide profluxiſſe; vult etiam hic eſurienti cibum de lapide miniſtrare*

Diabolus vndecunque tentandi materiam ſumit. Numer. 20.

Ambroſius ſer. 31.

Diaboli in humanum genus odium, & inuidia. C. 35 Iſaiæ.

54. Sed noo per conuerſionem lapidum in panem Dominus erat Dei filius cognoſcendus; ſed quia, vt Iſaias prædixit, Cùm *Deus ipſe veniet, & ſaluabit nos: tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt: tunc ſaliet ſicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum.* Cur igitur diabolns ad talia miracula, vt cognoſceret, an verè Dei filius Chriſtus eſſet, eum oon incitabat? Reſpondetur hinc diaboli in humanum genus odium, & inuidiam indicari: cum enim huiuſmodi miracula non io ſolitudine eſſent facienda, ſed neceſſariò homines teſtes habere deberent; & conſequenter inde ſpirituale fidei bonum, & corporale ſanitatis eſſet prouenturum, ideo ad huiuſmodi miracula Dominum allicere inuido, & verſuto Diabolo minimè placuit; ſed tantum ad lapidum in panem conuerſionem in ſolitudine faciendam; vnde nil boni in homines proueniret.

Diabolus cur non vnum ſed plures lapides panem fieri petierit.

Diabolus ad ſuperflua inſtigat.

Quæritur præterea hîc, cum lapis vnus in panem conuerſus ad vnius hominis famem ſatis eſſe poſſet; cur plures lapides, vt in panem conuerterentur, Satan propoſuit? Bene reſpondet Theophylactus: *Non dixit, vt lapis hic panis fiat, ſed lapides; volens Chriſtum ad ſuperflua inſtigare.*

55. Apoc. 12. de diabolo dicitur: *Proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabat illos ante conſpectum Dei noſtri Diabolus*, ait Chryſoſtomus, *Deum accuſat apud homines, & nos apud Deum, & rurſus nos inuicem inter nos.* Quomodo homines apud homines accuſet trita, & in dies plurima ſunt exempla; eſt enim ſerendis zizanijs Satan cultor egregius. Iob accuſauit apud Deum, cùm diceret: *Numquid Iob fruſtra timet Deum?* Significans Iob noo ex vera charitate, ſed à Deo ditatum, & proſperatum ex proprio commodo Deum colere. Ideo addidit: *Tange cuncta, quæ poſſidet, niſi in faciem benedixerit tibi.* E contrario Deum apud Iob accuſauit dicens: *Ignis Dei cecidit è cælo*; ſcilicet, vt hinc ad indignationem contra Deum ignem immittentem è cœlo Iob commoueret. Similiter Deum inſimulauit apud Adam, cum diceret: *Nequaquam moriemini. Scit enim Deus, quòd in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut Dij* Quaſi diceret; falsò vobis mortis timorem Deus incuſſit; ſed pomi comeſtionem vetuit; vt nos inſigni, quam indicant, felicitate priuaret. Sic etiam in præſentia Deum apud Chriſtum accuſat dicens: *Dic, vt lapides iſti panes fiant:* quaſi dicat: Debuerat Deus iam dudum tuæ fami ſubuenire, vel pluendo ſicut Iſraëlitis manna in deſerto; vel Angelos ad cibum miniſtrandum è cœlo demittendo. Quoniam verò tuam indigentiam curare non videtur, vtere poteſtate tua; & *ſi filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant. Quàm aptè elegit ex lapidibus panes expoſcere, vt quàm durus ſit, qui loquitur tali ſignaretur exemplo*, ait S. Paſchaſius. Durus diabolus eſt erga Deum, ob obſtinatum cor; durus erga ſeipſum, ſimiliter ob impœnitentiam, durus erga homines, quos ſimul ac ſuo iugo ſubdiderit, duriſſima, & aſperrima pati cogit. Chryſologus ſerm. 11. diabolum ſic alloquitur. *Miſer, malus vis eſſe*, idest malum inferre vis; *ſed non potes: cupis tentare, ſed neſcis. Eſurienti tenera offerre, non dura debuiſti: famem non aſperis palpare, ſed blandis; inediam non horridis vrgere debueras, ſed guloſis.*

Chryſoſt. Homilia 2. in 2. ad Cor.

Iob c. 1. Diabolus tripliciter accuſator.

Geneſ. 3.

Diabolus aptè ex vno capite, et altero ineptè lapides in cibum conuertendos propoſuit.

Serm. 11.

56. Sed miraculum transmutandi lapides in panes hoc loco diabolo denegatum, in Leuitæ Stephani martyrio patrandum eſt reſeruatum: qui enim in Beatum Protomartyrem lapides à Iudæis iaciebantur, io dulces eſcas ſanctiſſimæ illius animæ tranſmutari videbantur teſtante Eccleſia: *Lapides torrentis illi dulces fuerunt.* Præterea, vt diuinitus lapides in panes tranſmutari cognoſcamus, reuocemus in memoriam, quod Dominus Ezech. 36. 26. ait *Auferam cor lapideum de carne veſtra.* Huiuſmodi lapideum peccatoris cor in ſalutarem animæ panem conuertitur; cum in pœnitentiæ lacrymas eliquatur. Quod quidem expertus eſt pœnitens Dauid dicens Pſal. 41. *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes.*

Lapides in panem quando Deus tranſmutauerit: idem n. 17.

Myſtica lapidum in panem tranſmutatio idem n. 17.

57. Aliam lapidum io cibum conuerſionem diuinitus factam myſticè affert Auguſtinus in Pſal. 46. Ioannis Baptiſtæ verba ad Iudæos referens ſcripta Matth. 3. *Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Non enim remanſurus eſt Abraham ſine filijs. Si vos damnauerit Deus, potens eſt & damnare quos odit, & illi reddere quod promiſit. Et vnde illi redditurus eſt filios, ſi damnaret Hebræos de carne eius progenitos? De lapidibus iſtis Oſtendebat illi lapides in eremo. Qui erant lapides, niſi Gentes, quæ lapides adorabant? lapides quare? Adorando lapides dicti erant lapides: quia Pſalmus 113 prædixerat: ſimiles illis fiant, qui faciunt ea, & omnes, qui confidunt in eis. Tamen de ipſis lapidibus reddidit filios Abrahæ. Modo omnes, qui lapides adorabamus, conuerſi ad Dominum filij Abrahæ facti ſumus; non ducendo ab illo carnem, ſed imitando fidem.* Conuerſi autem huiuſmodi lapides ad Dominum, Dominici cibus facti ſunt. Dicente enim Domino Ioan. 4. 34. *Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me:* ibi Chryſoſtomus ait: *Hominum ſalutem, cibum appellat.*

58. Præterea miraculum hoc lapidum conuerſionis in panem hîc Satanæ denegatum, ad Dei gloriam, & in auaritiæ, & diaboli auaritiam ſuadentis opprobrium, inuerſo ordine, in aliud tempus Domino differre placuit. Nam reſte S Gregorio Turonenſi lib. de gloria Confeſſorum cap. 108. Cum durus mercator pauperi eleemoſynam petenti ſua in naui nihil, niſi lapides habere mentitus eſſet; ſtatim illius nauis cibaria in lapides ſunt mutata. Simile tranſmutationis miraculum legimus apud Sozomenum lib. 8. cap 5. *Vir quidam è Macedoniana hæreſi vxorem eiuſdem opinionis habebat: hic cum Ioannem quomodo de Deo ſentiendum eſſet docentem audiſſet; dogma illius laudabat, & vxorem quoque, vt ſecum ſentiret, hortabatur. Cùm verò illa magis nobilium mulierum ſermonibus, quàm illius conſuetudini obtemperaret. & poſt frequentes admonitiones vir illius nihil effeciſſet: Niſi,* inquit, *in diuinis mihi conſors fueris, neque in vita communione poſthac eris. Mulier hoc audito, & conſenſum pollicita, rem eam famulæ cuidam communicat, quam ſibi fidam eſſe indicabat; illiuſque opera ad fallendum virum vtitur. Circa tempus autem Myſteriorum, illa, quod accepit,* nempè Euchariſtiam, *continens quaſi oratura procumbit: famula adſtans clanculum illi dat, quod ſecum in manu*, nempe panem hæretico ritu conſecratum, *attulerat. Hoc cum dentibus admoueretur, in lapidem congelaſcit. Mulier perterrefacta metuens, ne quid ſibi mali propter eam rem, quæ diuinitus acciderat, contingeret, ad Epiſcopum curſu contendit, ac ſeipſam prodens lapidem oſtendit adhuc morſus veſtigia habentem & materiam incognitam, coloremque admirabilem [illegible] dentem, ſimulque veniam cum lacrymis petens, viro ſuo conſenſuram ſe pollicetur. Quod ſi hoc cuipiam incredibile videtur, lapis ille teſtis eſt, qui etiam nunc inter clinodia Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ aſſeruatur.*

Panis miraculo in lapides tranſmutatus idem n. 19.

Ioan. Chryſoſt.

59. Allata in lapidem panis mutatio in perfidiæ pœnam accidit. Aliam tamen in pietatis præmium, pijque viri tutelam contigiſſe legimus.

Iacob. Boſ. hiſt. relig. S. Ioan Ieroſol. lib. 8.

Iero-

Ieroſolyma ſub infidelium ditione cum à Chriſtianis obſideretur; inter Chriſtianos Ieroſolymæ incolas pius vir Ieroſolymitani Xenodochij rector Gerardus ad vrbis mœnia properans, vt inde ad obſidentes fideles panis ſubſidium demitteret, quod ſæpè antea fecerat; ab infidelibus deprehenſus eſt. Cumque ante Præſidis tribunal, quod clam ferebat, palàm detegere cogeretur; panes diuinitus in lapides conuerſos protulit. Hinc deceptus Præſes Gerardum ad arcendos obſidentes iacere voluiſſe lapides, non cibi ſubſidium demittere, facilè credidit.

Scriptum eſt: non in ſolo pane viuit homo; ſed in omni verbo, quod procedit ex ore Dei.

60. CVm imminentibus hoſtibus Iſraëlitæ Ieroſolymam inſtaurarent, altera manu lapides ad murorum ædificium habebant; altera verò gladium ad arcendos hoſtes, vt habetur 2. Eſdræ cap. 4. Sed Redemptor noſter poſt ſuſceptum à Ioanne baptiſmum; poſt 40. dierum ieiunium, cùm iuxtà Dauidis precationem: *Benignè fac Domine in bona voluntate tua, vt ædificentur muri Ieruſalem*, myſticæ Ieroſolymæ, hoc eſt Eccleſiæ muros eſſet erecturus; tenuit quidem contra communem hoſtem *gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei*; cum ſemper Satanæ tentationes ſacrarum litterarum teſtimonijs repulerit: diabolo tamen Iudaïci deſerti lapides, hoc eſt obſtinata Hebræorum corda reliquit: non enim lapidibus ijs myſtica Ieroſolyma erat erigenda; ſed potius ſanctis fidelium operibus, virtutumque gemmis; cum de ea dicatur: *Lapides pretioſi omnes muri tui, & turres Ieruſalem gemmis ædificabuntur.*

Pſal. 50.

Ad Eph. 6.

61. Chriſti ergo exemplo contra principem tenebrarum *arma lucis*, hoc eſt ſacrarum ſcripturarum eloquia adhibenda nobis eſſe docemur: ideo monet Apoſtolus ad Rom. 13. *Induamur arma lucis.* Quàm benè diuina verba; & mandata ſacris litteris contenta fauum, & mel ſuperare dicuntur Pſal 18. Fauus enim diſtinctè ceram in vſum luminis, mel in vſum dulciſſimi saporis in ſe continet: diuina verò eloquia vtrumque eadem indiuidua virtute concludunt: cùm pias mentes contra offuſas à diabolo tenebras illuminent, & iuſtorum corda cœleſti dulcedine exhilarent, & reficiant. Quare eodem Pſalmo dicitur: *Iuſtitia Domini*, hoc eſt verba, quibus iuſtitiam nos docet, *rectæ, lætificantes corda, præceptum Domini lucidum illuminans oculos.*

Arma lucis, ſcripturarum teſtimonia.

Fauum, & mel quo[illegible] diuina eloquia ſuperant.

62. Pſal 119. Quærit Dauid, quod armorum genus adhibendum ſit contra doloſi diaboli praua opera ſuadentis inſidias: *Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam doloſam*? Reſpondet: *Sagitta potentis acutæ, cum carbonibus deſolatorijs.* Iuxtà Caſſiodorum ardentes ſagittæ ſunt diuinæ legis verba, quibus ſubdolè blandientes confugimus. Benè ergo huiuſmodi ſagittis Dominus diaboli dolos repellit; ijſque confixum Satanam veluti ardentibus carbonibus rabie aduri cogit: idemque nobis contra dæmonis inſidias faciendum docet.

Sagittæ ad [illegible] legis verba.

63. Gregorius 33. Moralium cap. 8 verſutiam Diaboli ſcrutantis Chriſti Diuinitatem, naribus explorantibus odorem comparat; Chriſti verò verba ſudibus, acutiſque telis aſſimilat. Quare de Chriſto ſuis reſponſis diaboli verſutiam retundentis prophetiam illam Iob 40. interpretatur: *In ſudibus perforabit nares eius Diabolus*, inquit Grego-

A rius, *cum Deum incarnatum eſſe dubitaret, hoc expeti tis miraculis voluit tentando cognoſcere, dicens: Si filius Dei es, dic, vt lapides iſti panes fiant. Quia ergo ſignorum indicijs odorem Diuinitatis eius cognoſcere concupiuit; quaſi flatum naribus traxit: ſed dum ei protinus reſpondetur: non in ſolo pane viuit homo: & non tentabis Dominum Deum tuum, quia ſententiarum ſuarum acuminibus indagationem antiqui hoſtis veritas percuſſit; quaſi nares eius ſudibus perforauit.*

64. *Non in ſolo pane viuit homo; ſed in omni verbo, quod procedit de ore* Dei. Ad horum verborum intelligentiam plures Hebraïſmi in Scriptura conſueti recolendi ſunt. 1. particula, *in*, ſæpiſſimè ſignificat cauſam, medium, vel inſtrumentum per quod aliquod fit: 3. Reg. 19. de Elia: *Ambu-*

Particula, in; cauſam, inſtrumentum, & medium ſignificat.

B *lanit in fortitudine cibi illius 40. diebus, & 40. noctibus.* Pſalm. 73. *In ſecuri, & aſcia deiecerunt eam.* 2. *Panis* non ſolùm ex frumento panem, ſed quemlibet cibum ſignificat: 2. Reg. cap. 9. Dauid ad menſam regiam Ionathæ filium admittens ait: *Tu comedes panem in menſa mea ſemper.* 3. *verbum* ſignificat imperium, vt Ezech. 37. *Oſſa arida audite verbum* Domini. Significat etiam ſermonem, & allocutionem: Ierem. 46. *Verbum, quod locutus eſt Dominus ad Ieremiam.* Verbum denique rem ſignificat, vt Lucæ 1. *Non erit impoſſibile apud Deum omne verbum.* Ex his præſentis Euangelici textus ſenſus eſt: Non per ſolum panem, vel cibum alium hominis vita ſeruari poteſt; ſed per omne verbum, quod de ore Dei procedit.

Panis pro quolibet cibo, ſtilo ſacro ſumitur.

Verbum, imperium, vel ſermonem vel rem ſignificat.

C Poteſt enim Deus remoto cibo, verbo, hoc eſt imperio hominem in vita ſeruare; quod in pluribus ſanctis viris contigiſſe probat Thomas Bozius de ſignis Eccleſiæ lib. 11. ſigno 46. & lib. 15. ſigno 58. Quod ſi ad humanam vitam ſeruandam ſolo imperio vti Deus nolit: Efficere ſanè poteſt, vt res quælibet, & ipſa elementa, exempli gratia ipſe, quem ſpiramus, aër hominis alimenta ſint. Verbo denique, quod de ore Dei procedit, hoc eſt ſermone, & alloquio diuino per internam illuſtrationem, humanam vitam ſeruari poſſe expertus eſt Moſes, qui ſine vllo corporali cibo quadraginta dies peregit; idque

Cibo carentes plures in vita ſeruati.

D vt ipſemet loquitur *ex conſortio ſermonis Dei.* Si ad ſuauiſſimi ſermonis dulcedinem ſignificandam, hyperbolicè interdum dictum eſt vocis ſuauitatem ventos, fluctuſque maris frænaſſe; profectò ſine hyperbole vlla diuinus ſermo, dum per interiorem illuſtrationem animam mulcet; non ſolùm ventorum flabra, mariſque fremitum; ſed ipſum naturalem calorem cohibere poteſt, ne corporales vires abſumat, nec corporis nouo alimento indigeat. Benè ergo Chryſol. ait de Domino cum Moſe colloquente: *Moyſes ſubſtantia Dei duo partus, tota mortalis cibi oblitus fuerat adiumenta: vnde didicit coram Deo, & cum Deo commorantibus vitæ ſubſidia non deeſſe. Neſcit laſſari,*

Exodi 34.

Chryſologus ſerm. 16. Moſes & Elias ſinè cibo, ſ[illegible] dies ſolo Deo alebantur.

E *mori non poteſt, cui panis, cui vita Deus eſt.* Similiter Tertullianus lib. de reſurrect. cap. 61. ait: *Moſes, & Elias quadraginta dierum ieiunio functi ſolo Deo alebantur.* Palladio teſte Ioannes Abbas ſine vllo corporali cibo, Euchariſtia tantùm die Dominica ſumpta triennium peregit. De hoc multò melius, quàm de Moſe, & Elia dici poteſt cum Chryſologo, & Tertulliano: *Cui panis, cui vita Deus erat: Solo* Deo *alebatur.* 2. Machabeorum 7. piiſſima illa mater filio pro fide morituro dixit: *Lac triennio dedi, & alui.* Quantò melius ſanctiſſimo viro Ioanni à Deo dici potuit: *Lac triennio dedi, & alui!* cum per tres annos ſolo Euchariſtico lacte ex mammilla illa emanante nutritus fuerit; de qua prædictum fue-

In Lauſiaca c. 61. Ioannes Abbas triennium ſinè cibo ſola Euchariſtia peregit.

rat Iſaïæ 60. *Mamilla regum lactaberis*; hoc eſt mamilla illa, qua Reges ij lactari ſolent, qui exultantes dicunt Apoc. 5. *Feciſti nos Deo noſtro regnum*, hoc eſt Reges, *& Sacerdotes*. Gedeonis gladius in panis ſpeciem mutari viſus eſt Iud. cap. 7. *Videbatur mihi ſubcinericius panis. Non eſt hoc aliud, niſi gladius Gedeonis.* Ad Epheſios 6. Dei verbum gladius dicitur; gladius hic multò melius, quàm Gedeonis gladius ad hominem paſcendum panis vicem præſtare poteſt.

Margaritæ in Romanis conuiuijs, in cibum ſunt datæ: Margarita pretioſior ſermo Dei eſt. Prou. c. 65.

65. Pretioſas margaritas in Romanis conuiuijs guſtandas appoſitas fuiſſe teſtatur Plinius lib. 9. c. 35. Margaritæ autem ſapientis ſermo à Salomone in prouerbijs aſſimilatur. Benè ergo diuinæ Sapientiæ ſermo pretioſa veluti margarita io eximij alimenti vſum eſſe poteſt.

Ioan. 6. 63.

66. Quàm benè Apoſtolus Petrus dixit: *Domine verba vitæ æternæ habes!* Dei verba efficere poſſunt, vt id in hac mortali vita experiamur, quod electi in æterna vita perfectè conſequentur. *Sublatâ morte victus fulcimenta ad præſidia vitæ non erunt.* ait Tertullianus; cum victu beati non indigeant: hanc etiam indigentiam cum in mortali vita diuinum eloquium auferre poſſit; benè Dei verba æternæ vitæ verba dicuntur. Ideo ſubdidit Tertullianus: *Non in ſolo pane viuit homo, ſed in Dei verbo: ecce virtutis futuræ lineamenta.*

Tertull. l. de reſur. carnis c. 61.

Tunc aſſumpſit eum diabolus in ſanctam Ciuitatem.

Problema de Chriſto à diabolo in ſanctam ciuitatem, & in montem ducto.

67. AN in templi apicem, & in excelſum montem diabolus Chriſtum incedentem duxerit; an verò ipſe per aërem deportauerit, id Domino permittente, problema in vtramque partem diſputabile eſſe poteſt. Pro prima ſententia aſſerente Dominum ea loca ſuis pedibus adijſſe, eſt Euthymius in Lucam 4. cui fauet Chryſoſtomus in Pſal. 2. dicens: *Quando Chriſtus aſcendit in montem, vt tentaretur à Diabolo.* Pro ſecunda ſententia aſſerente Chriſtum ad ea loca fuiſſe à Diabolo aëria via deportatum, eſt Hieronymus in Matth. & Gregor. in Euangelia homil. 16. & Bonauentura in meditat. vitæ Chriſti cap. 17. apertè dicens: *Permiſit ſe portari, & contrectari ab illa cruenta beſtia.* Pro prima ſententia militant verba Lucæ cap. 4. dicentis: *Duxit illum diabolus in locum excelſum: & duxit illum in Ieruſalem.* Pro ſecunda ſententia militant verba Matth. dicentis: *Aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem: iterùm aſſumpſit eum in montem excelſum.* Pro prima ſententia eſt, quod Gregorius ipſe notauit: *Cum dicitur Deus homo vel in excelſum montem, vel in ſanctam ciuitatem aſſumptus, hoc eſt deportatus à diabolo, mens refugit credere, humana hoc audire aures expaueſcunt:* idque eo quòd huiuſmodi diaboli deportatio reuerentiæ Chriſto debitæ congruere non videtur. Pro ſecunda ſententia eſt locorum diſtantia, nimirum è deſerto vſque ad templi apicem; & hinc vſque ad excelſum montem; ad quam diſtantiam pedibus pertranſeundam longiſſimo temporis ſpatio opus fuiſſet: tanto autem tempore diaboli ductum Dominum. ſecutum fuiſſe non valdè probabiliter dicitur: cùm probabilius ſit non multum temporis ad repellendam tentationem, vltimamque de diabolo victoriam reportandam Dominum expectaſſe. Sed ad allata argumenta, ſiue pro prima, ſiue pro 2. ſententia tamquam non omninò efficacia reſponderi poteſt primò, quòd à diabolo Dominus ductus dicitur, non neceſſariò ſequitur Dominum deportatum non fuiſſe. Cum enim volentes dicantur duci, nolentes dicantur trahi; vt ſignificetur Dominus volens à diabolo fuiſſe deportatus, ideo dicitur Dominus à diabolo ductus. 2. quod à Matth. diabolus Dominum aſſumpſiſſe dicatur, neque neceſſariò ſequitur Dominum à Diabolo fuiſſe per aërem deportatum: ſicut neque aërius aſcenſus ſignificatur, cum tres Apoſtoli excelſum montem conſcenderunt; quamuis à Matth. dicatur: *Aſſumpſit Ieſus Petrum, Iacobum, & Ioannem, & duxit illos in montem excelſum*: Similiter 1. Reg. 9. cum dicitur: *Aſſumens Samuel Saulem, & puerum eius, introduxit eos in triclinium.* 3. Reſpondetur cum reuerentia Chriſto Domino debita diaboli deportationem non repugnare: nam ex Gregorio, *Mirum eſſe non debet permiſſum fuiſſe diabolo, quod diaboli membris, nempe crucifixoribus permiſſum fuit.* Quamuis omnino credendum ſit, non irreuerenti impetu, ſed potius formidoloſa quadam reuerentia Domini corpus à diabolo fuiſſe contractum, dum illud per aërem deportaret. 4. diſtantiam locorum velociſſimo motu propria virtute breui tempore pertranſire Dominus potuit. Neque per hoc ſe Dei filium detexiſſet: ſicut neque diabolo ſe omninò detexit, cum ſupra mare ſecurus inceſſit: incertum enim quoad hoc poterat eſſe diabolo, an huiuſmodi velox motus ab intrinſeca Chriſti virtute proueniret; an verò illum Deus extrinſecè operaretur. Per hoc autem diabolus maiori incertitudine torquebatur, dummodo conijciendi, modo non conijciendi in Chriſto Diuinitatem diuerſa indicia viderentur: vt ſupra in illa verba: *Poſtea eſuriit*, adnotauimus. Denique Dominum à diabolo non fuiſſe deportatum probabilius autumat Maldonatus; eo quòd Satan tali deportandi modo, ſe vt tentatorem prodidiſſet; ſed vel diabolus ſuadendo præcipitium, ſuique adorationem, ſe vt malum Angelum detegi exiſtimabat; & tunc deportationem per aërem ad ſe occultandum fruſtra vitaſſet: vel præcipitium, ſuique adorationem ſuadendo, adhuc ſe vt bonum Angelum apparere credebat; & tunc deportationem per aërem boni Angeli virtuti tribui poſſe iudicaſſet: ſicut Danielis cap. vlt. Habacuc per aëra à bono, non à malo Angelo ferri ſe exiſtimauit, cùm illi Angelus, ſicut Chriſto diabolus, ſub viſibili ſpecie apparuiſſet.

Cap. 17.

Hieronymus epiſt. ad Hedibiam q. 8.

Mutatæ res priſtinum nomen ſortiuntur.

68. *In ſanctam ciuitatem.* Ieroſolyma ſancta ciuitas dicitur; quòd in ea eſſet ſanctum Dei templum, in quo diuinus cultus exercebatur, vt docet Hieronymus. Sed quia tunc temporis ſacerdotum auaritia templum reddiderat *ſpeluncam latronum* iuxtà Domini teſtimonium Matth. 21. ideo ſciendum eſt vſitatum eſſe in ſcriptura, vt aliquid, etiam facta mutatione, vocetur eo nomine, quod antea habebat; ſic Exodi 7. dicitur: *Tulit Aaron virgam, quæ verſa eſt in colubrum*: ſimiliter incantatores Ægyptij *proiecerunt ſinguli virgas ſuas, quæ verſæ ſunt in dracones; ſed deuorauit virga Aaron virgas eorum.* Sicut ergo ibi Aaronis virga in venenatum, & voracem colubrum mutata, adhuc ſacræ Aaronicæ virgæ nomine appellatur: ita Ieroſolyma, quamuis corruptis ciuium moribus praua potius, & profana ciuitas foret; adhuc ſancta ciuitas dicitur; quòd in ea olim vera religio, diuinæ legis obſeruantia, & in templo pius Dei cultus, & munda ſacrificia à pijs fidelibus, pijſque ſacerdotibus oblata viguiſſent. Similiter Iudas quamuis actu proditor foret, quia antea ſub amici nomine ferebatur, tali nomine à Domino appellatur Matth. 26. 50. *Amice ad quid veniſti?*

Et ſtatuit eum ſupra pinnaculum templi.

69. QVidam templi pinnaculum acuminatam turrim fuiſſe cenſent, in qua lamina eſſet ad ventorum mutationem indicandam verſatilis, alæ, vel pinnæ ſimilitudinem referens. In huiuſmodi loco Dominus à diabolo inanem gloriam ſuadente tentatur; vt hinc liquidò conſtaret, quàm futilis, inanis, & leuis in hoc mundo ſit gloriæ, & honoris oſtentatio: cum enim ad gloriæ oſtentationem Dominum Satan vellet impellere, non aptiorem locum, quàm ventoſum apicem, ſpirantium flaminum varietate conſtanter inſtabilem, deligi Deus voluit. Quare benè Ambroſij verba vſurpare poſſumus: *Docemur hic inanis ambitionis flabra deſpicere, quòd omnis dignitas ſecularis diabolica ſubiacet poteſtati; ad vſum fragilis, & inanis ad fructum*: Non diſſimiliter Apoc. 17 Meretrix terrenarum voluptatum diſpenſatrix, non alibi, quàm ſuper aquas multas, ſedem dicitur collocaſſe: *Veni, & oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ ſedet ſuper aquas multas, cum qua fornicati ſunt reges terræ.* Sicut igitur ad tranſitorias voluptates largiendas ſuper decurrentes aquas ſolium ſtatuitur; ita ad inanem gloriam oſtendendam ventoſus apex eligitur.

70. Notandum hîc eſt, cum Dominum ſupra templi pinnaculum ſtatuiſſe diabolus dicitur, ex hoc non colligi Dominum eò fuiſſe à diabolo deportatum: ſtatuiſſe enim ibi Dominum diabolus dicitur; quia ibi ſiſtens diabolus effecit, vt ibidem Dominus iterum cum tentatore congredi volens etiam ſiſteret. Sic Numer. 17. 22. dicitur Moyſes *cum tuliſſet Ioſue, ſtatuit eum coram Eleazaro ſacerdote*. hoc eſt, *cum Moſes ſecum duxiſſet Ioſue, ambo coram Eleazaro conſtiterunt.*

Et dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorſum.

71. FIliorum proprium eſt, paternam loquelam imitari; quare dicente diabolo hic: *Si filius Dei es, mitte te deorſum*; repetunt Iudæi Matth. 27. *Si filius Dei eſt, deſcendat nunc de cruce*: ſcilicet, vt probent veriſſimum fuiſſe Chriſti teſtimonium de perfidis Iudæis: *Vos ex patre diabolo eſtis*. Ioan. 8.

Scriptum eſt enim, quia Angelis ſuis mandauit de te; & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

72. COnſultò verſutus diabolus citatæ ſcripturæ partem illam omiſit: *In omnibus vijs tuis*: ex his enim verbis manifeſtum contra diabolum erat reſponſum; ſcilicet Angelos cuſtodire debere in vijs humano veſtigio calcandis; non in præcipitijs temere reoratis: *Quid mandauit*, inquit Bernardus; *nempe quod in Pſalmo ſequitur: vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis. Numquid in præcipitijs? qualis via hæc de pinnaculo templi mittere ſe deorſum? Non eſt via hæc, ſed ruina: & ſi via, tua eſt, non illius.* Similiter per verſutiam diabolus ſequentem Pſalmi verſiculum reticuit: quia per eum prædicebatur fore ipſe Satan à Chriſto, & Chriſti imitatore ſuperandus. Hanc verſutiam egregiè diabolo Sanctus Ignatius martyr exprobrat dicens: *Cætera ſimulas te ignorare. furtim ea ſubtrahens. An non de te, tuiſque miniſtris Propheta- uit: Super aſpidem, & baſiliſcum ambulabis; & conculcabis leonem, & draconem?* Porro hinc hæreticos ſcripturæ ſacros textus mutilantes, ad ſuos ſtabiliendos errores, à diabolo prauam huiuſmodi verſutiam didiciſſe conſtat.

Diaboli verſutia.

In Pſal. Qui habitat, ſerm. 14.

Diaboli via præcipitium.

S. Ignatius Epiſt. ad Philipp.

Hæretici S. Scripturam mutilantes, diabolum imitantur.

73. *Ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.* Quamuis Angelorum cuſtodia, ſeu potius obſequium erga Chriſtum ſemper præſto fuerit, adhuc eius pedes ad lapidem offendiſſe reperimus. Auguſtinus fideles docet, quomodo Magdalenam capillis Domini pedes tergentem imitentur: *Si habes ſuperflua, da pauperibus, & Domini pedes terſiſti. Habes, quod agas de ſuperfluis tuis; tibi ſuperflua ſunt, ſed Domini pedibus neceſſaria* Cum pauperes, myſtici pedes Domini in lapideum auari cor eleemoſynam negantis incidunt; tunc profectò Domini pedes ad lapidem offendunt.

Domini pedes quando ad lapidem offendunt.

Tract. 50 in Ioan. poſt initium.

Pauperes myſticè Dei pedes ſunt.

Ait illi Ieſus: Rurſus ſcriptum eſt: Non tentabis Dominum Deum tuum.

74. EX Hebraïſmo futurum in Scriptura interdum non tam futurum effectum; quàm effectum faciendi debitum ſignificat, & pro imperatiuo ponitur. Malach. 2. *Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam*, hoc eſt cuſtodire ſcientiam debent. Geneſ. 20. vbi habetur: *Quæ non debuiſti facere, feciſti nobis*: ex Hebræo legitur: *Opera, quæ non fient feciſti nobis.* Exod. 20. *Non occides, non mœchaberis, non furtum facies*, &c. Hoc eſt: *Ne occidas, ne mœcheris, ne furtum facias.* Similiter hîc, & Deut. 6. dicitur: *Non tentabis Dominum Deum tuum*: hoc eſt Dominum Deum tuum ne tentes; ne temerè miraculum à Deo exigas. Mandatum hoc tranſgredi vnuſquiſque reformidet. Miraculum eſt malè viuentem benè mori: miraculum eſt diabolo in mortali vita diu ſeruire, & beatitudinis mercedem in æterna vita à Deo conſequi: miraculum eſt in terris diu diaboli eſſe mancipium, & in cœlo, vt Dei filium regnare: miraculum eſt altero oculo cœlum aſpicere, & altero terram ſimul intueri.

Futurum interdum, non futurum effectum: ſed quod fieri debeat ſignificat: eſtque præceptiui, non prædictiui verbum.

Miracula non ſunt temerè à Deo exigenda, ut qui in hoc peccent.

75. Peccatores ergo multipliciter Deum tentant. Tentant Dei potentiam, qui periculis præcipites ſe exponunt, in ijs diuinam opem ſperantes. Huiuſmodi ſacerdotes fuerunt, de quibus 1. Mach. cap. verſ. 67. dicitur: *Ceciderunt ſacerdotes in bello, dum volunt fortiter facere, dum ſine conſilio exeunt in prælium.* Similiter Dei potentiam tentant, qui moræ impatientes diuino auxilio terminum præſcribunt: tales fuerunt Bethuliæ ciues, qui Oziam principem dicere coëgerunt: *Si tranſactis quinque diebus non venerit adiutorium, faciemus hæc verba, quæ locuti eſtis*; hoc eſt ciuitatem Aſſyrijs tradamus. Ideo eos obiurgans Iudith dixit: *Qui eſtis vos, qui tentatis Dominum*? Tentant Dei ſapientiam, qui notitia, & ſcientia à Deo communicata ad proprium profectum non vtuntur: *qui alium doces, teipſum non doces*, ait Apoſtolus. Similiter Dei ſapientiam tentant, qui, vt idem Apoſt. ait, *Conuerſi ſunt in vaniloquium volentes eſſe legis doctores, non intelligentes, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant*: quaſi Dei ſapientia ad ſuam promulgandam legem huiuſmodi doctoribus egeat. Tentat Dei bonitatem, qui negligenter, & ſine debito pietatis affectu ad Dei alloquium accedit: ideo monet Eccleſiaſticus 18. *Ante orationem præpara animam tuam, & noli eſſe quaſi, qui tentat Deum.* Tentant ſimiliter Dei bonitatem, qui vitæ correctionem, & pœnitentiam procraſtinant; quibus ideo Pſalmo 94. dicitur: *Hodie ſi vocem meam audieritis, nolite obdurare corda veſtra ſecundum diem tentationis in deſerto.* Ten-

Peccatores Dei potentiam, ſapientiam, bonitatem, & clementiam tentant.

Iudith 7.

Ad Rom. 2. 11.

Epiſt. 1. ad Tim. 1.

tant denique Dei clementiam, qui Deum ſcelera non punire cenſent: *Propter quid irritauit impius Deum?* Reſpondetur: *Dixit in corde ſuo: Non requiret.* Pſal. 9.

Tentare Deum quid ſit, & quare culpabile.

76. Sanctus Thomas 2. 2 quæſt. 97. art. 2. quærit, an Deum tentare ſit peccatum? & reſpondet: *Tentare eſt experimentum ſumere; nullus autem experimentum ſumit de eo, de quo eſt certus. Vnde manifeſtum eſt, quod tentare Deum, vt ipſe tentans cognoſcat Dei virtutem, eſt peccatum. Si quis autem ad hoc experimentum ſumat eorum, quæ ad diuinam perfectionem pertinent, non vt ipſe cognoſcat, ſed vt aliis demonſtret; hoc non eſt tentare Deum, cum ſubſit iuſta neceſſitas,* &c. Sic 3. Reg. 18. Elias diuino motus afflatu (ſine quo non liceret) vt quem colebat, verum Deum eſſe oſtenderet, idololatris, dixit: *Deus, qui exaudierit per ignem, ipſe ſit Deus*: & ideo orauit: *Domine Deus Abraham, & Iſaac, & Iſrael, oſtende hodie, quia tu es Deus Iſraël, & ego ſeruus tuus; & iuxtà præceptum tuum feci omnia verba hæc. Exaudi me, Domine, exaudi me: vt diſcat populus iſte, quia tu es Dominus Deus. Cecidit autem ignis Domini, & vorauit holocauſtum.* Ideo Iſaïæ 7. dicente Domino Regi Achaz: *Pete tibi ſignum à Domino Deo tuo: & dixit Achaz, non petam, & non tentabo Dominum*: Reprehenditur Achaz, quaſi impediens commune bonum, & ſalutem, cum ſignum petere nolebat; eo quòd tale ſignum dabatur Regi non pro ipſo ſolùm, ſed pro totius populi inſtructione, vt citato loco benè diſſerit Sanctus Thomas.

77. *Non tentabis Dominum Deum tuum*: hæc Deuter. verba Dominus protulit, non vt diabolum corrigeret, ne ſcilicet ipſum Chriſtum verum Deum tentaret: tali enim ſenſu ſi verba protuliſſet, ſe Dei filium diabolo manifeſtaſſet; quam manifeſtationem Chriſtus tunc certè nolebat. Quare Chryſologi interpretatio non placet, cùm ait: *Si vtique Dominum, ſe vtique Deum intelligi voluit hæc dicendo.* Sed verba illa Chriſtus protulit vt ſibi dicta, quà homo eſt; non autem vt diabolo incorrigibili dicta; iiſque Chriſtus ſignificauit ſe nolle deorſum demittere, quod diabolus ſuadebat; quia ſic ipſe Deum contra Dei mandatum tentaſſet. Quod patet ex eo, quòd dixit: *Non tentabis Dominum Deum tuum: diabolo enim non dixiſſet Dominum Deum tuum*: Nam vt diſſerit Rupertus, *Quamuis vniuerſorum Dominus Deus ſit, ſanctorum tamen, non peccatorum Deus dici vult.* Quòd autem Deus ſanctorum Deus, & Dominus appellari dignetur, hoc ipſum diuinæ bonitati eſt referendum. Nam Exodi 3. Deus dicitur *Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob*: & hinc Apoſtolus ait: *Non confunditur Deus*; hoc eſt propter ſuam infinitam booitatem non erubeſcit *vocari Deus eorum.* Præterea, vt benè notat Toſtatus, ſi diabolo dixiſſet: *Non tentabis Dominum Deum tuum*, hoc diuino Redemptoris imperio coactus diabolus receſſiſſet; neque in monte tentationem tertiam addidiſſet.

Serm. 13. Chryſologi de Chriſti verbis interpretatio refellitur.

Epiſt. ad Hebr. cap. 11. 16.

Iterum aſſumpſit eum diabolus in montem excelſum valde.

78. MOntem hunc poſtea montem diaboli dictum fuiſſe habetur ex Adrichomio in deſcriptione terræ ſanctæ p. 18. num. 90. Quod ſi mons, vnde deuictus diabolus à Domino reiectus fuit, mons diaboli dictus eſt; quantò iuſtius peccatoris anima, à qua diabolus oon repellitur, ſed in ea regnat, diaboli anima eſt appellanda. Iuſtorum congregatio meritorum cumulo, piis affectibus, & ſublimi contemplatione in cœlum euecta dicitur à Dauide Pſal. 67. *Mons Dei; mons, in quo beneplacitum eſt Deo habitare in eo.* E contrario ſuperbientium peccatorum Synagoga, quamuis vallis miſeriæ ſit, ob ſuperbiam tamen, & iniquam ſuper alios elationem, merito titulo mons diaboli dici poteſt; mons, in quo beneplacitum eſt diabolo habitare in eo. Quare ſi in hac mortali vita peccatores diabolo habitaculum præbent, æquum ſanè eſt, vt poſt mortem illis diabolus vicem rependat, eiſque habitaculum ſuo in inferorum regno libentiſſimè tradat.

Iuſtorum cætus Mons Dei, in quo eorum turba mons diaboli.

Et oſtendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum.

79 IN explicando modo, quo à Lucifero hæc diſtantium regnorum omnium, eorumque gloriæ oſtenſio facta ſit, laborant interpretes; ita vt aliqui ad innumeram ſpeculorum multitudinem confugiant, aſſerentes diabolum per innumera ſpecula ſibi inuicem obiecta ſpecies regnorum, ex vno ſpeculo in aliud, & in aliud continuò vſque ad Chriſti oculos reflexiſſe. Quæ quidem ſententia, vt vitrea, minus ſolida videtur; eiuſque difficultates cordatus quiſque expendere poteſt. Certè terrenorum regnorum gloria, nempe theſauri, pompa, apparatus, obſequentium aulicorum numerus regia intra palatia cum eſſent, per ſpecula ſpecies tranſmittere non poterant. Dicendum ergo videtur diabolum, cum ſub humana ſpecie appareret, geſtu, & verbis varia mundi regna oſtendiſſe; eorumque gloriam magnifico præconio extuliſſe: Exaggerando quàm ſpecioſa, quàm pretioſa omnia eſſent. Addi præterea duo poſſunt; primò diabolum, ita proximas aëris partes quaſdam vndique attemperaſſe, vt inſtar teleſcopii, ſeu tuboſpicilli valde diſtantia loca Chriſti oculis repræſentarent. Quare Franciſcus Lucas aſſerit hanc regnorum oſtenſionem factam eſſe Perſpectiuæ, ſeu Opticæ arte, cuius peritiſſimus Lucifer eſt. 2. probabiliter dici poteſt ingentem dæmonum turbam ſub humana ſpecie, & pretioſis veſtibus apparuiſſe; quorum alii reges, alii aulicos, alii explicatas militum acies referrent; alii argento, auro, & gemmis repletas arcas oſtentarent. Huiuſmodi autem oſtenſioni non repugnat S. Lucas citandus infra; qui eam temporis momento factam eſſe ait. Momentum enim debet non phyſicè, ſed moraliter pro breui tempore accipi: ſicut de Sodoma dicitur à Ieremia: *Subuerſa eſt in momento*: iuxta id, quod dicitur Geneſ. 19. *Subuertit Dominus ciuitates has, & omnem circa regionem, vniuerſos habitatores vrbium, & cuncta terræ virentia.* Quod certè non in inſtanti, ſed breui tempore factum eſſe, cenſendum eſt. Similiter Dan. 14. n. 41. de Danielis accuſatoribus dicitur: *Deuorati ſunt in momento*, ſcilicet à Leonibus.

Mundi regna quomodo à diabolo oſtenſa Chriſto.

Momentum pro breui tempore ſumitur.

Thren. 4.

80. Oſtendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum S. Lucas cap. 4. *Oſtendit illi omnia regna orbis terræ in momento temporis.* Cur temporis momento, & non potius prolixiori mora? Fecit id Satan diabolica verſutia, quia nimirum in terris regnantium gloria adeo fuga, & futilis eſt; vt ſi prolixius inſpiciatur, eius inanitas, & variatio facillimè deprehendatur. Tranſitoria igitur regna, & veluti momentanea momento temporis ſunt indicata. Ideo Ambroſius ait: *Benè in momento temporis ſecularia, & terrena demonſtrantur. Non enim tam conſpectus celeritas indicatur, quàm*

Mundi gloria caduca, & fugax: ideo in n. 3 …

caducæ fragilitas poteſtatis exprimitur. In momento enim cuncta illa prætereunt, & ſæpè honor ſeculi abijt, antequam venerit. Quid enim ſeculi poteſt eſſe diuturnum, cum ipſa diuturna non ſint ſecula? Similiter Chryſoſt. in Pſalm. 2. *Quando Chriſtus aſcendit in montem, vt tentaretur à diabolo; tunc archidæmon in puncto temporis omnia regna mundi, & gloriam eorum cogit; & cum omnibus viſus eſt, vt cum omnibus euaneſceret, & omnibus contendebat, vt in omnibus caderet, & vinceretur.*

81. *Gaudium hypocritæ ad inſtar puncti*, dicitur Iob 20. Hypocrita antonomaſticè diabolus dicitur; quod frequentiſſimè per hypocriſim ſe in Angelum lucis transfigures: gaudium igitur, quod Satan ſuis ſectatoribus offert, adinſtar puncti momentaneum eſt. Sicut autem ad ſignandum punctum ſimul ac ſtylus applicatur, remouetur; ita mundana gaudia à diabolo allata ſimul, & ablata ſæpiſſimè cernimus. *In puncto ſtylus mox vt ponitur, leuatur, nec mora vlla agitur*, ait in citatum locum Greg. E contrario quod ſuis gaudium Deus affert, vt à puncto contradiſtinguatur, tantam habere latitudinem, longitudinem, & profunditatem dicitur, vt in illud ingredi, eoque vndique circundari poſſimus. Ad tale gaudium nos Dominus Matth. 25. inuitat: *Intra in gaudium Domini tui: Intra, vt ex omni parte ſit gaudium*, ait Hugo Card. Diaboli verò gaudium ad inſtar puncti eſt; cumque dimenſionem nullam habeat, vndequaque talis gaudij ſectatores gaudij expertes extra gaudium reperiuntur.

Et dixit illi: Hæc omnia tibi dabo.

82. PRomiſſionem de mundanis regnis à diabolo Chriſto factam, ita exprimit S. Lucas: *Tibi dabo poteſtatem hanc vniuerſam, & gloriam illorum; quia mihi tradita ſunt, & cui volo, do illa. Tu ergo ſi adoraueris coram me, erunt tua omnia.* Verè hîc mendaci Satanæ dici poteſt: *De ore tuo te iudico, Angele nequam.* Nam ſi terrenas opes, & regna ſua eſſe Satan aſſerit; cur cum Iob Idumææ Rex eſſet, teſte Iſidoro; nihilominus ipſe idem Satan Iob facultates à Deo datas eſſe, ijſque Iob ſpoliandi apud Deum poteſtatem eſſe confeſſus eſt dicens: *Nonne tu vallaſti eum, ac domum eius, vniuerſamque ſubſtantiam eius per circuitum; operibus manuum eius benedixiſti* (hoc eſt benefeciſti, augendo diuitias omnes, quæ ſub Iob poſſeſſione, ac poteſtate erant; Dei enim benedicere eſt benefacere) *ſed extende paululum manum tuam, & tange cuncta, quæ poſſidet.* Falsò ergo mundi regna ſua eſſe diabolus ait: *Falsò promittit ea, quæ ſua non ſunt*, ait Irenæus. Verè autem Diuina ſapientia ait: *Per me reges regnant, per me principes imperant.* Quare, cum in veteri Teſtamento terrena bona ſeruantibus diuinam legem dabantur, ait Auguſtinus: *Illo tempore, quo viſibilia promittebantur diuinitus præmia, vnus colendus commendabatur Deus; ne mens humana pro ipſis terrenis vitæ tranſitoriæ beneficijs, cuiquam, niſi vero animæ creatori, ac Domino ſubderetur. Omnia quippe, quæ præſtare hominibus, vel Angeli, vel homines poſſunt, in vnius eſſe Omnipotentis poteſtate quiſquis diffitetur, inſanit.* Diabolus autem cum princeps tenebrarum ſit, non niſi opera tenebrarum, hoc eſt, peccata, & ſcelera promittere, ac dare poteſt. Væ humano generi, ſi diabolo poteſtas foret extrahendi è terræ cauernis, vel à mari argentum, aurum, & gemmas; eaque hominibus adeo in terrenas opes propenſis largiendi. Vetuit id ſumma Dei bonitas; ne vehementi huiuſmodi tentatione homines facilè ſe peccatis, & diabolo ſubderent.

Luc 4.
Diabolus mendax promittit quæ ſua non ſunt.
Iſid. l. de vita, & morte Sanctorum.
Iob 1.

Benedicere Dei, eſt benefacere.

C. hæreſ. l. 5. c. 22.
Prou. 8.

20 de Ciuit. cap. 4.

83. Porrò quamuis huiuſmodi diuitias largiri diabolus nequeat; ſolet tamen eas, vt decipiat, dolosè promittere. Mos enim diaboli eſt, cum promittit, æquiuocis verbis vti; ita vt aliud re vera promittat, aliud promittere videatur. Quare Geneſ. 3. Euæ dixit: *Nequaquam moriemini: ſcit enim Deus, quòd in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut Dij, ſcientes bonum, & malum.* Quam æquiuocam promiſſionem egregiè Rupertus ſic explicat: *Iam deriſor eſt ſerpens, & dubia reſpondet; vt cum Dei veritas impleta fuerit, nihilominus ipſe veracem ſe eſſe cum hoſtili cachinno conſumet. Nam cum duæ mortes ſint, altera animæ, & altera corporis; quadam morte non ſtatim erant morituri, ſcilicet ea, quæ animam à corpore diuidit. Non enim quia comederunt, eodem die corporaliter mortui ſunt; ſed quia comedendo mortem animæ ſibimet eodem die conſciuerunt. Cætera, quæ ſequuntur, æquiuocando cuncta confundit, alio ſenſu loquens, & alio ſua dicta intelligi volens. Scit enim Deus, inquit, quia in quocumque die comederitis ex eo aperientur oculi veſtri. Volebat intelligi, quod claritatem omnis ſapientiæ Deus inuidens homini tale lignum illi interdixit: cum ſentiret ipſe aliter euenturum eſſe, Aperientur, inquit, oculi veſtri; videlicet in agnitionem veſtræ confuſionis. Item cum diceret: & eritis ſicut Dij, falſis vtique Diis, ſuiſque ſequacibus Angelis apoſtaticis ſimiles illos facere intendebat; cum aliud intelligi vellet in hac promiſſione ſua. Addendo ſcientes bonum, & malum, hoc moliebatur, vt eos habere faceret, & boni perditi memoriam, & mali inuenti experientiam: cum hoc aliud vellet intelligi; quod omnem per illum cibum conſecuturi eſſent ſcientiam, & nihil eos lateret, quæ ſcientia ſolius Dei eſt. Sub pollicitatione eadem cum dicitur: Aperientur oculi veſtri; hæc* (nempe Eua) *ſapientiæ altitudinem, ille cogitat conſcientiæ confuſionem: hæc rapere Dei celſitudinem, ille ſuimet ſimilem cogitat inuenire damnationem: hæc plenitudinem ſcientiæ, ille cogitat experimentum miſeriæ. Moleſtiſſimum hoc fallaciæ genus eſt, in quo is, qui decipit, palmam obtinet mendacij, & gloriatur, quòd verum dixerit. Qui autem decipitur, non habet vnde inſultantem ſibi falſitatis arguere poſſit; quamuis ille fallaciſſimus ſit.* Similiter, cum terrena regna, præcipuè ante Euangelicam prædicationem, vnà cum diuitijs, vitiis, & ſceleribus plena eſſent, teſte Iſaia cap. 2. vbi cum Hebræi populi ſcelera commemoraſſet, addidit: *Repleta eſt terra argento, & auro, & non eſt finis theſaurorum eius: & repleta eſt terra eius equis, & innumerabiles quadrigæ eius: & repleta eſt terra eius idolis.* Quòd ſi Iudæa, vbi diuina lex, verúſque Dei cultus innotuerat, vitia, & ſcelera idololatriæ ſequacia regnabant; quanto pluribus ſceleribus Gentilium regna plena erant. Cum ergo poſt oſtenſa mundi regna diabolus dixit: *Hæc omnia tibi dabo*; æquiuocus promiſſor fuit. Quamuis enim omnia regna promittere videretur; vitia tamen omnia, iniquitates, & ſcelera, quibus mundi regna plena erant, reuera promittebat: ita vt Iudæorum duritiem, Aſſyriorum laſciuiam, Ægyptiorum ſuperſtitionem, Perſarum iactantiam, Parthorum ſæuitiem, Scytharum feritatem, Phrygum mollitiem, Thracum barbariem, Græcorum dolos, Cretenſium mendacia, Maurorum fraudes, Afrorum perfidiam, ſuperbiam Romanorum, aliáque populorum vitia ſe daturum polliceretur. Quare de regnorum oſtenſione, non ſecundùm verba, ſed ſecundùm diaboli intentionem ait Hieronymus: *Regna diaboli,*

Diabolus mendaciter promittens, æquiuocis vtitur.

Lib. de Trin. c. 7 & 8.

Regna diaboli ſunt vitia.

qua oſtendit Domino, intellige diuerſa peccata, auaritiam, luxuriam, iracundiam, detractionem, furta, periuria. Cognoſcens autem Dominus æquiuocam diaboli fraudem, *ſtatim vt aciem luminum ſuorum ad contemplandum vertit, & peccata regnantia, & eos, qui regnarentur à vitiis conſpexit*, ait Origenes.

Hieron. in Habacuc cap. 3. Pſalm. 134. Origenes Hom. 30 in Lucam.

84. Deus ventos de theſauris ſuis producere dicitur, cum cœleſtia ſancti Spiritus dona ſuis fidelibus diuinitus elargitur, vt Riceardus Victorinus interpretatur. Contra malignus Dei æmulator diabolus è ſuis theſauris, hoc eſt è terrena opulentia, quam ſuis ſectatoribus pollicetur, nil aliud, niſi ventos educit. Quamuis ergo peccatores diaboli ductum ſequendo Deo permittente aliquando diteſcant; diuites tamen diuitiis intumeſcunt potius, quam replentur. Solidæ verò plenitudinis, & tumoris diſcrimen oculo diſcerni vix poteſt: ſed vt inter inanem intumeſcentiam, ſolidamque plenitudinem diſcrimen appareat; tumidi, ſolidique corporis ponderatio fieri debet. Hinc Auguſt. ait: *Diues ſuperbus, & egenus pariter eſt. In carne crepat, in corde mendicat; inflatus eſt, non plenus: Vnde autem, ſi duos videas, vnum plenum, alterum inflatum, in vtroque eadem eſt magnitudo, ſed non eadem plenitudo. Si attendis falleris; ſi appendis, inuenies. Qui plenus eſt, difficile mouetur, qui inflatus facilè aufertur.* Ad Auguſtini comprobandam ſententiam, Baltaſſari terrenis diuitiis non quidem pleno, ſed inflato, morte imminente dictum fuit: *Appenſus es in ſtatera, & inuentus es minus habens: diuiſum eſt regnum tuum, & datum eſt Medis, & Perſis.* Cur autem à Baltaſſare regni opulentia ad Medos, & Perſas tranſlata eſt? quia, vt ait Nazianz. *Vt puluis à turbine, ſic opes ab aliis ad alios ſubinde ventilantur, atque iactantur.*

Pſalm. 134.

Diabolus Dei æmulus ventos, hoc eſt inanem opulentiam de theſauris ſuis educit.

Auguſt. ſerm. 212.

Diuitiæ terrenæ tumore inflant, non ſolidè replent.

Dan. 5.

Orat. 23. ad Iulian.

85. Porro ex his ſatanæ verbis intolerabilis amentiæ, & ſceleris conuincitur, qui præ terrenis opibus acquirendis animæ ſalutem deſpicit. Nam licet & more mendax fuerit diabolus aſſerendo ſua eſſe mundi regna, quæ certè ipſius non erant, neque ex iis quidquam Deo non permittente aliis poterat impertiri: nihilominus verax fuit indicando ſe iudice ad hominis animam lucrandam mundi regna poſt haberi. Quod ſi fœda anima inferis acquirenda tanti ſit à diabolo, vt pro illa terrenorum regnorum gloriam libenter impenderet: quanti æſtimare debent Dei ſerui mundam animam, quæ cœlo acquiratur. Quare iuxta Nazianzenum orat. 7 Apoſtolus Paulus ad animas acquirendas, non terrena regna, ſed cœleſtia impendere cupiebat, cùm dixit ad Rom. 9. *Optabam ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis.*

Diabolo ipſo iudice terrenis opibus anima eſt præferenda.

86. *Omnia tibi dabo.* Lege ſancitum eſt, vt omnium donatio inualida ſit; ita habetur apud Iaſonem L. de quæſt. C. de pactis; & Bartholum l. ſtipulatio hoc modo concepta ff. de verb. obligat. Ex quo axioma illud iuriſticum prodiit: *Qui dat omnia, nihil dat.* Cum igitur à diabolo in donationem, ſeu verius in damnationem omnia offerantur, ab eodem nihil dari manifeſtum eſt. Sed ex eo quòd peccator, vt talis eſt, nihili valeat; pro eo acquirendo nihil offerri meritò videdetur, Pſalm. 43. Deo & populo præuaricatore dicitur: *Vendidiſti populum ſine pretio*: Quo in loco quæri poteſt; ſi traditio populi præuaricantis in manus hoſtium venditio fuit, tamquam inobedientis mancipij; cur pro eo vendito pretium nullum acceptum dicitur. Traditio enim cui nullum pretium, compenſatio nulla reſpon-

Diabolus cum omnia promittat, nihil dare colligitur.

A det, venditio non eſt, ſed liberalis donatio. Reſpondetur, iuſtum pretium in venditione eſſe illud, quod rei venditæ valorem adæquat: peccator autem ex culpa ad nihilum redigitur teſte Dauide Pſalm. 72. *Quia inflammatum eſt cor meum, & renes mei commutati ſunt.* (Peccando ſcilicet ex carnali concupiſcentia in renibus regnante iuxtà Hug. Cardin.) *ad nihilum redactus ſum.* Pro emendo igitur peccatore ad nihil redacto, pretium, quod ſoluitur, nihil ſimiliter eſt? ex quo fit, vt peccator ſine pretio adhuc venditus dici poſſit: Ambroſius explicans citatum Pſalmi locum ait: *Sine pretio populus Iudæorum eſt, pretioſus populus Chriſtianus: ille pretium non habet, quia peccatum habet; iſte in pretio eſt, cui peccatum remiſſum eſt.* Quare ad rem noſtram diabolus, vt Dominum, quem purum hominem tunc

Peccator, vt talis, ad nihilum redactus venditur, eiuſque iuſtum pretium nihil eſt.

B eſſe ſuſpicabatur iuxta Hieronymum, in peccatum induceret, omnia, & conſequenter nihil in donum obtulit; cum nihil impendere ad peccatorem acquirendum iuſta retributio videatur.

87. Porrò per ſummum mendacium ad Dei æmulationem omnia pollicetur diabolus; cum hoc proprium diuinæ liberalitatis ſit, omnia, quæ habet elargiri. Geneſ. 33. Cum Iacob fratrem alloquens dixit: *Suſcipe benedictionem, quam donauit mihi Deus tribuens omnia.* Omnia, inquit, non ſolùm quæ ipſe poſſideo, ſed quæ ipſe poſſidet Deus; aptiori enim titulo Deum nominare nequeo, quàm illum tribuentem omnia appellare.

Deus omnia quæ habet homini elargitur.

C Omnia, quæ poſſidet Deus viſibilia, vel inuiſibilia ſunt: viſibilia in hac vita videmus; inuiſibilia in vita altera reſeruantur. Propterea Theodoretus ait: *Quæcumque videntur omnia ad veſtrum vſum fabricata ſunt, & quæ expectantur, veſtra cauſa parata ſunt.* Inter ea, quæ expectantur, nonne ipſe Deus numeratur, tanquam noſtræ beatitatis & principium, & obiectum? Veriſſimo igitur titulo Deus tribuens omnia appellatur

Si cadens adoraueris me.

D 88. I*Pſe diabolus confitetur, quoniam adorare eum, & voluntatem eius facere, cadere eſt à gloria Dei. Et quid aut ſuaue, aut bonum participare poteſt, qui cecidit? Aut quid ſperare, & expectare poteſt, qui talis eſt, niſi mortem? Ei enim qui cecidit, proxima mors eſt*, ait Irenæus hæreſum lib. 5. cap. 22.

89. Sanctus Hieronymus explicans verba illa apud Danielem 3 *Cadentes adorate ſtatuam, quam conſtituit Rex Nabuchodonoſor*, ait: *omnem ſcripturam ſanctam mente percurrens, niſi tamen me fallis obliuio, nequaquam reperio, quòd ſanctorum quiſquam cadens adorauerit. Sed quicumque idola, & dæmones, & res illicitas adorauerit, cadens dicitur adorare. Vt in hoc loco non ſemel, ſed crebrius: &*

E *in Euangelio diabolus dixit Domino: Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me.* Huic Hieronymi ſententiæ Chriſtianorum mos genuflectendi contradicere videtur; & tamen mos hic antiquiſſimus eſt ex Tertull. ad Scapulam: *Marcus Aurelius in Germanica expeditione Chriſtianorum militum orationibus ad Deum fuſis, imbres in ſiti illa impetrauit. Quando non geniculationibus, & ieiunationibus noſtris etiam ſiccitates ſunt depulſæ?* Et Origenes orat. 5. in Numeros ait: *In Eccleſiaſticis obſeruationibus ſunt nonnulla, quæ omnibus quidem facere neceſſe eſt; nec tamen ratio eorum omnibus patet. Nam quod v. g. genua flectimus orantes, &c.*

Hieronymi ſententia de adoratione, quæ cadendo fit, expenditur.

A Præterea Actor. 7. de Protomartyre expreſſè dicitur: *Poſitis genibus clamauit voce magna dicens: Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum.* Præterea Apoc. 7. *Angeli ceciderunt in conſpectu throni in facies ſuas, & adorauerunt Deum.* Apoc. 19. Ioannes: *Cecidit ante pedes Angeli, & adorauit eum:* idemque alibi. Sed quoniam tam clara ſcripturæ loca, & Chriſtianorum morem Hieronymum latuiſſe non eſt putandum; dicendum eſt primo Hieronymum loqui tantùm de veteri Teſtamento, quod tunc explicabat; ibique à nemine cadendo Deum eſſe adoratum aſſerit. Quod ſi opponas Pſalm. 94. *Venite adoremus, & procidamus, & ploremus ante Dominum, qui fecit nos.* Reſpondetur, ibi Hieronymum non legiſſe *Procidamus*, ſed *Curuemur.* Secundo dicendum eſt Hieronymum inter cadentis, & genuflectentis adorationem diſtinguere; cum cadentis adoratio totius corporis proſtrationem inferat; & hanc Hieronymus erga Deum conſuetam fuiſſe negat. B Porro quod Matth. 26. dicitur: *Procidit in faciem ſuam orans*, & Marci 14. *Procidit ſuper terram, & orabat*; & Lucæ 22. *Poſitis genibus orabat. Hinc,* inquit Maldonatus, *intelligimus Dominum non fuiſſe omninò in terram proſtratum; ſed genua flexiſſe, ideoque Marcum dixiſſe procidiſſe in terram, quia qui genua ponit, in terram procidit.* Ita enim explicari poteſt illud Tobiæ 12. *Proſtrati per horas tres in faciem benedixerunt Deum*; ita vt in faciem ſignificet facie inclinata terram verſus. Similiter C explicari poteſt illud Macb. 2. cap. 10. *Machabæus, & qui cum ipſo erant, deprecabantur Dominum ad altaris crepidinem proboluti.* Quamuis enim ex Græca lectione dicatur: *Ad altaris crepidinem in ventrem proſtrati*; id tamen vulgata editio nobis ſequenda non explicat. Denique, quòd ita explicandus ſit Hieronymus, patet ex eius verbis in illud Pauli ad Eph. 3. *Propterea curuo genua mea ad Patrem, ex quo omnis paternitas in cælis, & in terra nominatur. Hæc,* inquit, *ſpiritualiter exponentes, non ſtatim iuxtà litteram orandi conſuetudinem tollimus, qua Deum genu poſito ſuppliciter adoramus; & fixo in terram poplite, magis, quod ab eo poſcimus, impetramus. Legimus enim & Paulum in littore ſic oraſſe, & geniculationes in oratione* D *præcepit.*

Act. 20.

90. *Si cadens adoraueris me.* Caietanus ientaculo 12. quærit, cur tentator in prima, & ſecunda tentatione dixerit: *Si Filius Dei es*; in tertia verò id omiſerit, & ad ſe adorandum tantùm allexerit? Reſpondet *diabolum eadem intentione, qua præcedentes tertiam exercuiſſe tentationem; ſcilicet animo explorandi, an Chriſtus verè Dei filius eſſet. Sed non eodem modo ingeſſit tertiam, quo ingeſſerat primam, & ſecundam: nam illas apertè propoſuit; iſtam verò occultè, & inſidiosè, exploraturus indirectè de Chriſti diuinitate. Duo igitur propoſuit; alterum eſt, ſe daturum ei omnia regna mundi; alterum, vt cadens ipſum adoraret, idque non ea intentione, vt putaret Ieſum huic ſuggeſtioni conſenſurum; ſed potius indi-* E *cauit, cùm Dominus ad primum reſpondere vellet, allaturum auctoritatem aliquam ſcripturæ, ex qua omnia mundi regna ipſius Chriſti eſſe colligeretur, atque adeo non indigere, vt à Satana ſibi darentur: Et hinc intentam Diuinitatis explorationem tentator haberet, vel ſaltem ſi ad ſecundum reſpondendo Chriſtus tentatorem increparet dicens: Tu debes me adorare, non ego te; vel aliquid ſimile; hinc etiam intenta Diuinitatis inueſtigatio haberetur.*

Tunc dixit ei Ieſus: Vade Satana.

91. EX hoc Domini imperio Albertus Magnus, & alij docent Luciferum in Infernum fuiſſe detruſum, & inde exire prohibitum vſque ad Antichriſti aduentum, iuxtà Ioannis viſionem Apoc. 20. *Vidi Angelum deſcendentem de cælo, habentem clauem abyſſi, & catenam magnam in manu ſua, & apprehendit draconem, ſerpentem antiquum, qui eſt diabolus, & Satanas, & ligauit eum per annos mille: & miſit eum in abyſſum, & clauſit, & ſignauit ſuper illum, vt non ſeducat amplius gentes, donec conſummentur mille anni; & poſt hæc oportet illum ſolui modico tempore.* Huius tamen imperij executionem circa diaboli in Inferni carcerem detrudendum vſque ad ſuam in cruce paſſionem differre Dominus voluit; idque ad maiorem ipſius diaboli confuſionem, vt præſens humanæ redemptioni, & inuictæ Redemptoris in cruciatibus conſtantiæ foret. Quare cum ligatus Satan dicitur per annos mille; mille annos à Dominica paſſione Antichriſti tempore abſoluendos cœpiſſe docent Auguſt. Gregor. Beda, Lactant. & alij: *Mille annos*, ait Auguſtinus, *pro annis omnibus huius ſæculi poſuit*; quod pluribus Auguſtinus oſtendit: Accipitur enim numerus finitus pro infinito; ita vt per mille plurimi intelligantur. Sic Deut. 7. dicitur: *Deus cuſtodiens pactum, & miſericordiam iis, qui cuſtodiunt præcepta eius in mille generationes*; hoc eſt C in generationes plurimas vſque ad mundi finem. Similiter Pſalm. 104. *Memor fuit in ſæculum teſtamenti ſui, verbi quod mandauit in mille generationes.* Quod etiam apud profanos auctores ſæpius reperitur. Cur autem tali modo, & non clariori, & determinato tempus Satanæ vinculis aſſignato explicauerit Ioannes, egregiè rationem reddit Ribera: *Ioannes conſultiſſimè poſuit mille annos. Si enim annos numeraſſet vſque ad Regnum Antichriſti, manifeſtè fere explicabat annos, qui ſupererant vſque ad finem mundi, & vſque ad diem iudicij; quod adeo non oportebat Eccleſiæ reuelari; vt neque ipſis Apoſtolis notum eſſe voluerit Dominus, ſed eos ita repulerit: Non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta,* D *quæ Pater poſuit in ſua poteſtate. Quare neque Ioannem ipſum, neque Angelum, qui hæc illi reuelabat, hoc cognouiſſe crediderim; quia Dominus dixit: De die illo, vel hora nemo ſcit; neque Angeli in cælo.* Porrò, cum Apoſtolus Petrus epiſt. 1. cap. 5. fideles monet: *Aduerſarius veſter diabolus tamquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret*; id non de Lucifero in inferis vincto, ſed de quolibet tentatore ſpiritu intelligendum eſt: neque enim fideles in vniuerſum à Lucifero tentari Apoſtolus cenſuit. Præterea dilata fuiſſe diaboli vincula vſque ad Domini paſſionem, indicatur etiam à S. Luca dicente: *Diabolus receſſit ab illo vſque ad tempus*, ſcilicet paſſionis. Tali enim tempore aduentante, Ioannes 13. ait: *Cum diabolus miſiſſet in cor, vt traderet Ieſum Iudas, & poſt buccellam introiuit in eum* E *Satanas*: & Lucæ 22. 31. Petro Dominus dixit: *Simon, Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum.* Addit Beda patienti Chriſto in cruce adſtitiſſe diabolum, vt videret, ſi per cruciatum impatientiam aliquid in eo ſui iuris haberet; ſed nihil in eo reperit, quod Dominus indicauit Ioan. 14. *Venit princeps huius mundi, & in me non habet quidquam.*

Satan dæmonum princeps poſt Chriſti paſſionem in infernum detruſus, inde exire prohibetur.

Millenarius numerus pro magno numero indefinito ponitur.

Auguſt. de Ciuit. cap. 7. Gregor. 4 moral. cap. 24. Lactant. lib. 7. diuinarum inſtit. cap. 24. & 26.

Act. 1.

Marc. 13.

Cap. 4.

Satan Dominicæ paſſioni adſtitit.

Beda in Tobiam.

92. *Vade Satana.* Ex hac Satanæ expulſione, & ex miniſterio Angelorum in monte ipſo exhibito, vt infra videbitur, bene colligitur hanc vltimam fuiſſe tentationem; & ideo benè vltimo loco po-

nitur à Matth. quamuis Lucas non ſeruando temporis ordinem, eam ſecundò loco poſuerit: quod tamen myſterio non vacat. Vltima enim tentatio fuit circa auaritiam, penultima circa ſuperbiam, & inanem gloriam: ideo vt ſignificetur interdum à ſuperbia auaritiam prouenire; interdum verò ab auaritia ſuperbiam; iuxtà Matth. ſuperbiæ tentatio auaritiæ tentationem præcedit; iuxtà Lucam verò præcedit auaritię tentatio ſuperbiæ tentationem. *Quidam dum potentiores videri appetunt, ad alienarum rerum ambitum ſuccenduntur*, ait Gregor. 15. moral. Sic ex ſuperbia auaritia prouenit. Contra verò enim per auaritiam augetur rerum temporalium poſſeſſio, ex ea ſuperbia naſcitur. Propterea Deut. 32. dicitur: *Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitrauit*, ideſt per ſuperbiam ſe debitæ obedientiæ ſubtraxit. Similiter Oſeæ 13. *Adimpleti ſunt, & ſaturati ſunt, eleuauerunt cor ſuum*; Hinc benè Gregor. 15 Moral. ait: *Sicut ex abundanti cibo adeps, ita ex abundantia rerum ſuperbia naſcitur: Superbia quippe cordis quaſi quædam pinguedo eſt craſſitudinis.* Nam ſicut pinguedine corpora dilatantur, ita ſuperbia animus intumeſcit.

Superbia ex auaritia: auaritia ex ſuperbia prouenit.

Matth. 16.

93. *Vade Satana*, Petro Apoſtolo cupienti Dominum à mortis paſſione auertere Dominus dixit: *Vade poſt me Satana*: hic autem diabolo tentanti Dominus ait: *Vade Satana*. Nam, vt acutè S. Ignatius Mart. aduertit: *Non ait Vade poſt me; nec enim fieri poteſt, vt conuertatur.* Ire enim poſt Dominum eſt à praua via in ſalutis viam greſſus conuertere. Quare cum Petro dixiſſet: *Vade poſt me*: proximè diſcipulis ſubdidit: *Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.*

Diabolo tentanti, & Petro Apoſt. Dominum à paſſione auertenti dicitur: Vade ſatana; ſed diuerſimodè.

Epiſt. ad Philipp.

94. Satan Hebraïcè aduerſarium ſignificat: dicente Domino Matth. 5. 25. *Eſto conſentiens aduerſario tuo citò, dum es in via cum eo*; vbi aduerſarij nomine diabolum intelligendum eſſe Tertull. lib. de anima aſſerit. Quæ quidem Tertull. intelligentia primo aſpectu non ſatis probari videtur: à Domino enim diſſenſus, non conſenſus cum diabolo præcipitur, & ſuadetur. Sed benè reſpondet Hieronymus epiſt. 8. ad Demetriadem c. 5. *Quia ſæculum reliquiſti, & ſecundo poſt baptiſmum gradu iniſti pactum cum aduerſario tuo dicens ei: Renuntio tibi, diabole, & ſæculo tuo, & pompæ tuæ, & operibus tuis: ſerua fœdus, quod pepigiſti; & eſto conſentiens, pactumque cuſtodiens cum aduerſario tuo, dum es in via huius ſæculi; ne forte tradat te iudici, & te de ſuo aliquid vſurpaſſe conuincat, tradariſque miniſtro, qui ipſe eſt inimicus, & vindex; & mittaris in carcerem, & in tenebras exteriores.*

Conſenſus cum diabolo quomodo laudabilis.

Scriptum eſt enim: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſerui&ebreve;s.

Serm. 13.

95. QVaſi diabolo Dominus dicat, ait Chryſologus: *Tu Dominum tuum illum, cui genu flectunt omnia, non ſolùm cœleſtia, & terreſtria, ſed etiam inferna, adorabis.* Sed directè iuxtà litteram, hæc verba à Domino dicta ſunt, non vt ſe tamquam Dei filium à diabolo adorandum eſſe ſignificaret; ſic enim, vt ſupra diximus, ſe vt Dei filium, quod tunc certè nolebat, diabolo indicaſſet. Dicendum eſt ergo contra diabolum ad ſui adorationem allicientem protuliſſe Dominum hoc ſcripturæ teſtimonium, vt à ſe tamquam homine non alium, quàm Deum adorandum eſſe ſignificaret. Porrò quamuis hic à Domino dicatur: *Dominum Deum tuum adorabis.* Deut. 6. vnde hoc profertur teſtimonium legitur: *Dominum tuum timebis.* Sed timere Deum eum venerari, & adorare in Scriptura ſignificat. Hinc Geneſ. 20. cum Abraham dixit: *Forſitan non eſt timor Dei in loco iſto*; timoris nomine religionem, & cultum intellexit. Similiter Pſalm. 33. dicitur: *Timete Dominum omnes ſancti eius*; hoc eſt Dominum veneramini, & adorate: Idem alibi paſſim, præſertim in Pſalmis & Eccleſiaſtico. Quare fideles Dei cultores timorati dicuntur. *Curauerunt Stephanum viri timorati.* Act. 8. & alibi. Porrò cum hic, & in Deuter. dicitur Deus eſſe adorandus, & illi ſoli ſeruiendum; hoc intelligi debet de adoratione Latriæ à verbo Græco λατρεύειν, id eſt colere, totoque affectu, & ſtudio mancipari, vt docet Origenes hom. 8. in Exod. Qui cultus ſoli Deo, ſummo bono, rerumque omnium principio eſt, exhibendus; iuxtà diuinum mandatum eodem Deuter. loco datum: *Diliges Dominum Deum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua*: quo ſenſu dicitur ibidem Deo ſoli ſeruiendum. Excepta autem adoratione Latriæ, ſanctis etiam adorationem Duliæ, hoc eſt ſubiectionis, & venerationis, & B. Virgini adorationem Hiperduliæ, hoc eſt præ ſanctis eximiæ ſubiectionis, & venerationis exhibendam eſſe docent communiter ſancti Patres, & Theologi, præcipuè Auguſt. 10. de Ciuit. cap. 1. Quod ſi in ſcriptura interdum legimus hominibus etiam adorationem exhibitam, vt 3 Regum primo, vbi dicitur Nathan Propheta Dauidem regem adoraſſe pronus in terram; in huiuſmodi locis adoratio pro obſequioſa veneratione, qualis hominem prærogatiua aliqua præſtantem decet, accipitur. S. Thomas 2. 2. qu. 84. art. 1 vbi de adoratione diſſerit, ait: *Secundum reuerentiam, quæ exhibetur Deo, prohibitus eſt Ioannes Angelum adorare.* Apoc. vlt. Sed cum certum ſit Ioannem nullo pacto intendiſſe Angelum Deo debita adoratione adorare; non erat, cur ex tali motiuo ſe adorari Angelus prohiberet. Melior eſt igitur ratio altera, quam ſanctus doctor affert; noluiſſe ſcilicet Angelum à Ioanne adorari, *ad oſtendendam dignitatem hominis, quam adeptus eſt per Chriſtum, vt Angelis æquetur; vnde ſubditur, Conſeruus tuus ſum.* Quæ dignitas præcipuè in Sanctiſſimo Apoſtolo Ioanne relucebat.

Timor Dei cultum, & venerationem ſignificat.

Adoratio triplex, erga Deum, erga Sanctos, erga B. Virginem.

Adoratio etiam humilem erga ſuperiorem hominem reuerentiam ſignificat.

Angelus cur à Ioanne adorari noluerit: circa quod altera à Thomæ ratio probatur, altera refellitur.

96. Præter enumeratas tentationes, quas expreſsè Euangeliſta commemorat, toto 40. dierum ſpatio Chriſtum tentatum fuiſſe plures Patres affirmant. Hieronymus in Habacuc 3. *Exeunti de aquis Domino occurrit diabolus, coluber antiquus, qui 40. diebus tentauit eum in ſolitudine.* Beda in Marc. cap. 5. *Tentatur 40. diebus, & 40. noctibus; vt indicet, quòd quandiu hic viuentes Domino ſeruimus, adeſt aduerſarius, qui iter noſtrum tentando impedire non ceſſat.* Quandiu ieiuniis, & orationibus, Chriſtum imitantes, Deo ſeruimus, rectè Beda dixit, iter à nobis fieri, nempe cœlum verſus: *Ieiunij enim obſeruantia appropinquamus Deo*, ait S. Leo è contrario, qui crapulæ indulgent, cœlum verſus iter inire nequeunt; ſed terræ affixi à cœleſti patria procul abſunt, ipſis fatentibus: *Conglutinatus eſt in terra venter noſter.* Orig. hom. 29. in Lucam: *Quadraginta diebus tentatur Ieſus; & quæ fuerint tentamenta neſcimus; quæ ideo forſitan prætermiſſa ſunt, quia maiora erant, quàm vt litteris crederentur: & ſi ſic oportet dicere, ſicut mundus capere non poterat omnes libros ſi ſcripta fuiſſent, quæ fecit, & docuit Ieſus; ſic 40. dierum tentationes, quibus tentatus eſt Dominus à Diabolo, mundus ferre non poterat, ſi Scriptura docuiſſet.* Quibus Origenis verbis comparatio fit inter Chriſti miracula, operaque eximia, & eius tentationes; ita vt hæ illis veluti numero æquiparentur. Quare, vt nobis

Ieiunium, & oratio iter eſt ad cœlum.

Serm. de ieiunio menſis decimi.

Pſalm. 43.

Ioan. cap. 21.

ad tentationes ſuperandas incitamento foret, per tentationum victoriam ad miraculorum gloriam aditum ſibi Dominus aperuit. Propterea de Redemptore æternus Pater Dauidis vaticinio prædixit: *Eripiam eum, & glorificabo eum*: nempe eripiam eum liberum, & victorem à Satanæ tentationibus, & inſidiis: & glorificabo eum ad ingentia, plurimaque edenda miracula poteſtate tributâ.

Pſalm. 90.

97. Sed an ante ieiunij terminum, 40. dierum ſpatio Dominus tentatus à Satana fuerit (quod aliqui negant) & qualis tunc tentatio eſſe potuerit benè diſſerit Suarius tom. 2. 3. part. qu. 41. art. 4. diſp. 29. ſect. 3. Idem quæſt. 44. art. 4. diſp. 3. ſect. 3. diſputat, an dæmones aliquando Chriſtum vel vt Dei Filium, vel vt Meſſiam in lege promiſſum cognouerint: probatque affirmatiuam ſententiam ratione, ſcripturis, & PP. teſtimonio: circa quam ſententiam videri præcipuè poteſt S. Ignatius Mart. epiſt. ad Philipp. ſub finem, & S. Auguſt. lib. 9. de Ciuit. cap. 21.

Dæmones cognouerunt Chriſtum vt Meſſiam Deique filium.

Tunc reliquit eum diabolus.

98. CVr reliquit? Primò Domini imperio abſcedere coactus: *Vade Satana*. Secundò etiam ſponte Chriſtum ſuperare poſſe deſperans iuxtà Athanaſium. Tertiò, quia cum primò tentaſſet circa gulam, deinde circa inanem gloriam, tandem circa auaritiam, ſeu terrena regna poſſidendi cupiditatem, nihil ſupererat de quo tentaret; cum in prædictis prauis affectibus, tamquam in fontibus vitia reliqua contineantur. Itaut propterea dixerit Lucas: *Conſummatâ omni tentatione diabolus receſſit ab illo.* Quod his verbis Chryſoſt. docet: *Quomodo Lucas ait, quòd omnem tentationem conſummauerit? Mihi videtur is, qui præcipua capita tentationum enumeranit, omnia dixiſſe; vt tu quoque omnia pariter intelligas, quæ ſub iſtis quaſi principalibus continentur. Hæc enim ſunt, quæ in ſe mala innumera comprehendunt; ſeruire ventri; inanis appetitu gloriæ quidpiam facere; ac furioſo pecuniarum amore ſuperari.* Vt autem à poſſidendi cupiditate nobis caueamus, addit Chryſoſt. *Sceleratus iſte cognoſcens omnibus vitiis fortiorem pecuniarum cupiditatem extremo loco poſuit. Hic quippe mos deceptionis eius eſt; vt quæ magis ad ſupplantandum idonea eſſe credit, hæc adhibeat extrema.* Quartò receſſit Diabolus ob Chriſti victoriam, fuga confuſionem quodammodo declinans: *Inſtare formidat, quia refugit triumphari*, ait Ambroſius. Quintò, *reliquit eum diabolus*, ait S. Thomas, *quod ad noſtram proficit conſolationem; quia non tamdiu homines Dei diabolus tentat, quamdiù vult, ſed quamdiù Chriſtus permittit: Dandus enim eſt terminus tentationum legitimè pugnanti*, vt Nyſſenus ait.

Diabolus Dominum tentauit, tandem quinque ex cauſis ab eo receſſit.

Pecuniæ cupiditas omnibus vitiis fortior.

Ambroſ. in Lucam.

S. Thom. in Catena.

Et ecce Angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei.

99. ACceſſiſſe, non veniſſe dicuntur Angeli: nam antea eminus adſtabant certaminis ſpectatores, non adiutores; vt ſoli Domino poſt reiectum, expulſumque Satanam victoria tribueretur; poſtea autem victori gratulantes, & miniſtrantes acceſſerunt, *Vt tu diſcas, quod te quoque poſt confectam de diabolo victoriam Angeli repente ſuſcipiunt, plaudentes tibi, teque ſtipatorum vbique more comitantes*, ait Chryſoſt. De Apoſtolorum Principe Act. 10. legitur: *Cum eſuriret, cecidit ſuper eum mentis exceſſus, & vidit cælum apertum.* Vt hinc oſtendatur ſua in eſurie Apoſtolo cæleſtes delicias fuiſſe miniſtratas. *Pranſuro Petro deſunt coquorum apparatus, deſunt obſequia famulorum; ſed quod eſt melius, miniſteria diuina non deſunt: & vtili commutatione ſancto viro, quod deeſt in terris, abundat in cælis; vt reficiatur enim Petrus, non cellarium ſollicitè reſeratur, ſed cælum ipſum protinus aperitur*, ait Ambroſ. ſer. 10.

Iuſtorum ad eſuriem non cellarium, ſed cœlum aperitur.

100. *Miniſtrabant ei.* Beatæ Virginis manu paratum cibum attuliſſe, & miniſtraſſe Angelos piè cenſet S. Bonau. id Angelis Domino imperante dicens: *Ite ad matrem meam chariſſimam, & ſi quid habet ad manus, deferte; quia de nullis cibis ſic libenter veſcor, ſicut de ſuis.* Quod autem non ſuis Angeli, ſed B. Virginis manu præparatum panem attuliſſent; adhuc de æterno Patre dici poterat: *Panem cæli dedit ei*: cum B. Virgo merітiſſimo elogio *Cælum viuum, cælis ipſis latius*, à Damaſceno dicatur. Comedente Domino illius aures Angelos ſuauiſſima harmonia oblectaſſe ibidem aſſerit Bonau. Æquum certè erat, vt aures immundis Satanæ vocibus moleſtatæ, iucundiſſimo Angelorum concentu mulcerentur. De patientiſſimo Iob dicitur: *Venerunt ad eum omnes fratres ſui, & vniuerſæ ſorores ſuæ, & cuncti, qui nouerant eum prius, & dederunt ei vnuſquiſque inaurem auream vnam.* Cur ex aliis, quæ afferri poterant, hoc aureæ inauris donum ſancto Iob donandum eligitur? Diuino inſtinctu id factum eſſe cenſeo, quod ſancti viri aures patienter peruerſæ coniugis ferream vocem tolerаſſent; ita vt propterea eæ primùm eſſent decorandæ: nam viri etiam tunc temporis inauribus aures ornabant, vt patet ex Gen. 35. 4. Tandem ſumpta refectione ait S. Bonau. Dominum Angelis dixiſſe: *Redite vos ad Patrem, & ad gaudia vera; me adhuc peregrinari oportet; Qui procidentes in terram, & benedictionem petentes, & receptâ, redierunt ad Patriam, & de eius victoria totam cæleſtem curiam impleuerunt.*

In medit. vitæ Chriſti c. 17.

Cibum Domino ab Angelis miniſtratum B. Virgo præparauit.

Pſalm. 77.

Orat. 1. de Natiuit. B. V.

Angeli ſuauiſſima harmonia Domini aures oblectarunt in deſerto.

Iob cap. vltimo.

Iob cur inaure aurea donatus fuerit.

101. Quæri vltimò poteſt: quo in loco Angeli Domino miniſtrauerint? Cenſet Cornelius, Dominum ex monte, in quem eum diabolus tranſtulerat, rediiſſe in deſertum; idque non pedibus, ſed ſubitaneo quaſi raptu per vim ſuæ diuinitatis, & dotem agilitatis; aut certè per Angelorum miniſterium. Contra Bonauentura cenſet, in ipſo monte refectionem fuiſſe, dicens: *Tandem ſumpta refectione Dominus volens redire ad matrem, cœpit de monte deſcendere.* Idque probabilius videtur, cum diſcedente Satana, tunc Angeli acceſſiſſe, & miniſtraſſe dicantur; hoc enim Domini ex eſurie langor exigere videbatur; cùm nulla foret neceſſitas vtendi ſupernaturali agilitatis dote, vt ad deſertum rediret. Rediit autem Dominus poſt refectionem ad matrem; vt piè S. Bonauent. aſſerit: ſcilicet, vt matris conſpectu, & colloquio, cuius abſentiam, & quodammodo ieiunium 40. diebus illis tolerauerat, ſe ſuauiſſimè recrearet.

Angeli non in deſerto, ſed in ipſo tentationis monte Domino miniſtrarunt.

FERIA SECVNDA POST DOMINICAM primam Quadrageſimæ.

Cum venerit filius hominis in maieſtate ſua, &c. Matth. 25.

Euangelij nexus & ordo.

1. EXTREMVM vniuerſale Iudicium A, quale futurum ſit, hoc Euaogelio ante mentis oculos ponitur. Quoniam verò, quæ in legitimo iudicio interueniunt, ea quatuor ſunt, Iudex, teſtes, reus damnandus, vel iuſtus, ac benemeritus præmiis afficiendus; & ſententiæ pronunciatio. Ideo Chriſtus Dominus venturus dicitur, vt extremo iudicio Iudex aſſideat: *Cum venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes Angeli eius cum eo.* Teſtes erunt vniuſcuiuſque conſcientia, & bona, vel praua opera, interna illuminatione primum, deinde diuini Iudicis ore omnibus manifeſta: *Eſuriui, & dediſtis* B *mihi manducare, &c. Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare:* ita vt iuſtus, vel iniuſtus verè tunc dixerit: *Opera, quæ ego feci, hæc teſtimonium perhibent de me. Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti; vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum*, ait Apoſt. 2. ad Cor. 5. & ad Rom. 2. 5. de iudicandis ait: *Teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum: & inter ſe inuicem cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus, in die, cum iudicabit Deus occulta hominum.* Similiter Auguſt. lib. 12. de Ciuit. cap. 14. *Fiet virtute diuina; vt cuique opera ſua bona, vel mala, in memoriam reuocentur; & mentis intuitu mira celeritate cernantur, vt accuſet, vel excuſet* C *ſcientia conſcientiam.* Sanctus Hilarius de Iudicij die ait: *Dominus obſtruſam voluntatis noſtræ conſcientiam prodet; & ea, quæ nunc occulta exiſtimantur, luce cognitionis publica deteget.* Ideo Ierem. 2. peccatori damnando dicitur: *Arguet te malitia tua.* Benemeritus præmiis afficiendus erit iuſtorum cœtus iudici à dextris adſtans: *Statuet oues à dextris ſuis.* Reus damnandus erit grex peccatorum: *Statuet hædos à ſiniſtris.* Denique pro iuſtis ſententiæ prolatio illa eſt: *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi.* In peccatores verò ſententiæ pronunciatio D verbis illis exprimitur: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum; qui paratus eſt diabolo, & Angelis eius.* Quam ſententiæ prolationem, quanta rabie, & ſæuitiæ maligni ſpiritus, tamquam diuinæ iuſtitiæ ſatellites exequentur, cogitatione potius expendendum, quàm verbis explicandum relinquitur.

Teſtes in extremo Iudicio vniuſcuiuſque opera erunt.

Ioan. 10. 25.

Hil in Matth. cap 10.

2. Actuum Apoſtol. 24. cum Paulus ſeditionis reus accuſatus coram Felice Iudice de extremo futuro iudicio diſputaret, contremuiſſe dicitur iudex; vt hinc conijcere liceat ante cœleſtis Iudicis tribunal homini læſæ maieſtatis diuinæ reo quanto horribilior metus ſit incutiendus.

Paulus de extremo Iudicio diſſerens Felici iudici ingentem timorem incuſſit.

Cum venerit filius hominis in maieſtate ſua.

3. DE Chriſto Iudice dicitur Habacuc 3. *Stetit, & menſus eſt terram: Quomodo menſus eſt*, inquit Rupertus, *niſi tamquam iudex viuorum, & mortuorum?* Porrò immediatè ante, ab eodem Propheta dicitur: *Ante faciem eius ibit mors:* ex Hebræo legitur: *Ante faciem eius fugiet mors.* Quare mors è diuini Iudicis conſpectu fugam arreptura dicitur; cum potius extremi iudicij tempore, tamquam diuinæ iuſtitiæ miniſtra ad cœleſtis Iudicis tribunal adſtare deberet? Reſpondetur ex Apoc. 9. *In diebus illis*, cum ſcilicet ad iudicandum Dominus veniet, ob tanti, tamque irati Iudicis formidinem, pœnamque infligendam, *In diebus illis, quærent homines mortem, & non inuenient eam; & deſiderabunt mori, & fugiet mors ab eis.* In inferis enim numquam mortem, quæ illis tormentorum finem afferat, peccatores reperient: & quamuis de damnatis Pſalm. 48 dicatur: *Sicut oues in inferno poſiti ſunt, mors depaſcet eos*, nihilominus talis mors ad cruciatus æternandos immortalitati coniungetur: *Sicut animalia*, inquit Hugo Cardinalis cit. Pſalm. *depaſcunt herbas, quas non penitus eradicant; ſed radicibus remanentibus, iterum herba creſcit; ita miſeri in inferno à morte corrodentur; ſed afflicti iterum reſeruabuntur ad pœnas.*

Mors cur ante faciem diuini iudicis fugiet.

Et omnes Angeli cum eo; tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ.

4. DE Angelorum omnium ſub humana forma comitatu; & de ſenſibili diuini Iudicis throno bene diſſerit Suarius 3. part. tom. 2. diſp. 57. ſect. 3. Maieſtatem è ſua ſede ab amore expelli etiam ethnici pronunciarunt: *Nec in vna ſede morantur maieſtas, & Amor.* Quare cum ſuam Chriſtus Dominus maieſtatem ſub humana forma, veluti ſub ſerui ſpecie occultauit; tunc diuinus amor apparuit: *Apparuit*, inquit Paulus, iuxtà Chryſoſtom. *benignitas, & amor erga homines Saluatoris noſtri Dei.* Contra verò extremi Iudicij die, vt amor, atque adeo commiſeratio erga rebelles homines excludi ſignificetur, in maieſtatis ſede ſeſſurus cœleſtis Iudex dicitur. Ad idem ſignificandum, quoniam diuina miſericordia in Dei oculis reſidere dicitur Pſalm. 118. *Aſpice in me, & miſerere mei*, & Pſalm. 33. *Oculi Domini ſuper iuſtos* eſſe dicuntur, vt eos aſpiciendo miſericordia-

Angeli ſub humana forma Chriſtum Iudicem comitabantur.

Epiſt. ad Titum cap. 1

Chriſtus Iudex in maieſtatis ſede ſeſſurus dicitur, ad amorem erga delinquentes excluſum indicandum.

rum, & beneficiorum cumulum largiatur: ideo vt miſericordiæ ſpes præcidatur, peccatorum ſcelera oculis palpebra contectis diſcutienda eſſe à cœleſti Iudice dicuntur Pſalm. 10. *Palpebræ eius interrogant filios hominum*; quibus ſcilicet, cum poteſtas data eſſet, vt filij Dei fierent, filij hominum carnalibus affectibus eſſe voluerunt. Benè ergo S. Bernardus, vt peccator per pœnitentiam reſipiſcat, ei futurum finale Iudicium ante oculos ponit dicens: *Præſentaberis ante tremendum iudicium, accuſaberis multis, & magnis offenſis; non dubijs; ſed certis; non breui accuſatione, ſed tam longa, quàm longa eſt vita tua: non vno accuſatore; ſed tot, quot ſunt delicta tua. Ipſe Iudex erit diſtrictus accuſator tuus. Omnes etiam ſpiritus boni, & mali coram Deo te accuſabunt. Vndique erunt tibi anguſtiæ: hinc erunt accuſantia peccata, inde terrens iuſtitia; ſubtus patens horridum Chaos inferni; deſuper iratus Iudex; intus vrens conſcientia, foris ardens mundus. Si iuſtus vix ſaluabitur, peccator ſic deprehenſus in quam partem ſe premet? latere erit impoſſibile, apparere erit intolerabile.*

[illegible] Iudicis palpebris [illegible] decreti, ad miſericordiam peccatoribus negandam.

Ioan. cap. 1.

S. Bernard. tract. de interiore domo cap. 13.

Epiſt. 1. Petri cap. 4.

5. Ex quo inſuper apparet, quàm fœdum, quàm abominabile monſtrum ſit peccator pœnitentiæ ſpe deſtitutus, cum ab eo intuendo cœleſtis Iudicis oculi abhorreant: qui quidem oculi antea, nondum occluſo pœnitentiæ aditu, erga peccatores adeò benigni erant, vt reſpicientes Magdalenam, ab ea dæmonia ſeptem eiecerint: reſpicientes Petrum, eum iterum diuinæ amicitiæ copularint; reſpicientes latronem, ei regni cœleſtis prodegerint hæreditatem. Quare diſcedere à ſe reprobos cœleſtis Iudex præcipit: *Quaſi, qui non ſufferat*, ait Chryſoſtomus, *illorum præſentiam vel aſpicere. Nam ſicut carnales ſæculi carnalem ſpecioſitatem videndo delectantur; ſi quæ autem deformia videamus, quaſi vulneratus eſt aſpectus noſter: ſic & Deus, qui in ſanctitate delectatur animarum, peccatrices animas aſpiciens, quaſi grauatus non ſuffert.* Similiter Beda lib. 5. cap. 77. ait: *Quæ amamus, videre cupimus; ab iis, quæ execramur, intuitum feſtinamus auertere.*

Peccator pœnitentiæ ſpe deſtitutus, abominabile monſtrum.

Et congregabuntur ante eum omnes gentes.

6. IVxta hanc Domini ſententiam omnes, nemine excepto, extremo Iudicio præſentes fore, docet etiam Apoſt. ad Rom. 14. *Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti*: & 2. ad Cor. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum.* Quod etiam benè probat Suarius ſupra citatus. Vniuerſalis autem Iudicij locum, quò omnes congregandi ſunt, fore vallem Ioſaphat, indicatur Ioëlis 3. *Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Ioſaphat: & diſceptabo cum eis ibi*: ſeu, vt alij legunt: *Iudicio contendam eis.* Et infra: *Conſurgant, & aſcendant gentes in vallem Ioſaphat; quia ibi ſedebo, vt iudicem omnes gentes in circuitu. Mittite falces, quia maturauit meſſis.* Quibus verbis indicari finalis Iudicij locum egregiè ibi probat Ribera, & Suarius ſupra citatus. De valle autem Ioſaphat ſic Adrichomius ſcribit: *Vallis Ioſaphat, quæ eſt vallis Cedron, & vallis montium vocatur, vallis eſt lata, & profunda, inter Ieruſalem, & montem Oliueti interiecta, totam ab Oriente cingens vrbem, quam torrens Cedron tranſiens ſuis aquis egregiè fœcundat. In valle pij, ac religioſi* A *reges Iuda Aſa, Ezechias, & Ioſias templi combuſſerunt idola; eorumque cineres in torrentem Cedron proiecerunt. Hæc vallis totius vrbis erat cæmeterium; vbi vulgus, & ignobiles ſepeliebantur. In hac quoque valle, die illa cunctis mortalibus tremenda, omnes vndique homines ad extremum Iudicium ſunt congregandi; vt Chriſto iudice recipiant debita pro meritis præmia quiſque ſuis. Vnde & vallis conciſionis appellatur; quòd ibi mali à bonis ſeparabuntur.* Cur autem in hac valle potius, quàm alibi finale iudicium futurum ſit, plures rationes afferunt Ribera, & Cornelius in Ioëlem, & Suarius ſupra citatus. Quibus addi poteſt ex Beda, quod *Vallis Ioſaphat & parua campi planities irrigua, & nemoroſa, plenaque deliciis ſit.* B In malus ergo peccatorum ſupplicium, à deliciarum loco ad Inferni cauernas detrudendi ſunt, vt quantam terrenæ deliciæ, quibus adeo homines alliciuntur, miſeriam afferant, hinc diſcamus. Præterea in valle Ioſaphat, teſte Adrichomio, Beatæ Virginis ſepulchrum fuit, & inde ad cœleſte regnum aſſumpta eſt. Ex eadem ergo valle electi ad beatificam gloriam aſcendere debent, vt Deiparæ, quæ eadem viâ, veluti dux præceſſit, interceſſioni, & meritis beatitudinis omnem acceptam referant.

Iudicij extremi locus eſt V. Ioſaphat.

Vallis Ioſaphat deſcriptio.

Sepulchrum B. Virginis in Valle Ioſaphat.

Et ſeparabit eos ab inuicem, ſicut Paſtor ſegregat oues ab hædis.

C

7. SEparatio hæc Angelorum miniſterio futura communiter aſſeritur. Dubitari tamen poteſt, an ad ſeparationem hanc exequendam mali etiam Angeli ſint adhibendi; ita vt ſancti Angeli electos ſecum ducant; mali autem Angeli præſcitos ad ſe rapiant? Sed ſolùm ſanctorum Angelorum fore hoc miniſterium, habetur Matth. 13. 41. vbi dicitur: *Mittet filius hominis Angelos ſuos; & colligent de regno eius omnia ſcandala, & eos, qui faciunt iniquitatem; & mittent eos in caminum ignis.* Sancti autem Angeli; qui probabiliter vniuſcuiuſque cuſtodes D fuerint, præeuntes electis erunt veluti duces, vt ad diuini Iudicis dexteram in ſublimem aërem eleuentur; Angelorum autem auxilio, vt ſurſum aſcendant, non egebunt; cum ab ipſo primo reſurrectionis inſtanti glorioſa corpora aſſumpſerint, adeoque agilitatis dotem habuerint. Contra verò præſciti à ſanctis etiam Angelis violenter ad ſiniſtram terræ partem rapientur. In huiuſmodi autem intractabili ſeparatione accidet ſeparari fratres, & ſorores à fratribus, & ſororibus, & parentes à filiis: Cumque exempli gratia ſancta martyr, & Virgo Barbara ad Chriſti Domini dextram aſcendet, eiuſdem parricida parens ad ſiniſtram trahetur, mox in inferos detrudendus. E Similiter à ſancto Dauide malus filius Abſalom ſeparabitur; iuſtus Ionathas ab iniuſto patre Saule; pius Patriarcha Iacob à reprobo fratre Eſau diuidetur. Sicut enim Chriſtus Dominus in primo aduentu, vt veram fidem Euangelicamque legem ſequantur: *Venit ſeparare hominem aduerſus patrem ſuum, & filiam aduerſus matrem ſuam, & nurum aduerſus ſocrum ſuam*: ita in ſecundo aduentu conſanguineos ob meriti, demeritique contrarietatem ſeparabit. Ex tali tamen conſanguineorum diuiſione, electi mœrorem nullum ſentient; neque ex hoc vllo pacto eorum gaudium imminuetur; cùm diuinæ voluntati omninò conformes ſint. Contra

Angeli bonorum cuſtodes, electos à præſcitis ſeparabunt.

Electi à præſcitis conſanguineis diuiſi non triſtabuntur.

Matth. cap. 10. 35.

Præſciti à conſanguineis electis diuiſi, non ob eam ſanguinitatis amorem, ſed ob inuidiam triſtabuntur.

verò præſciti ſeorſim à conſanguineis, & olim amicis ſeparari, ingenti dolore, & triſtitia afficientur, non ex amore in conſanguineos, & olim amicos, cum beneuolentiæ eorum ſtatus expers ſit; ſed ex inuidiæ ſtimulis, quibus in æternum vehementiſſimè excruciabuntur.

Separabit eos ab inuicem.

8. GEneſ. 1. vbi dicitur: *In principio creauit Deus cælum, & terram*; ibi ex Hebræo Deus Iudicis nomine appellatur Elohim. (Iudex in mundi creatione Deus appellatur.) Vt ſignificetur eumdem eſſe mundi Creatorem, & iudicem; eumdemque homines eſſe iudicaturum, qui eos creauit: ita vt qui mundi initio cælum à terra diſcreuit, ipſe etiam Deus bonos à malis in mundi fine æternæ mercedis, æternæque pœnæ diſcrimine ſit ſegregaturus. Supra Matthæi 24. Vniuerſalis Iudicij tempus verno tempori, primæque æſtati, cùm arbores nouis folijs veſtiri ſolent, comparatur: *Ab arbore fici diſcite parabolam; cum iam ramus eius tener fuerit, & folia nata, ſcitis, quia prope eſt æſtas: Ita & vos, cum videritis hæc omnia, ſcitote quia prope eſt in ianuis.* (Iudicij extremi tempus cur potius veri, quam hyemi comparetur.) Cum ver, primaque æſtas tempus ſit placidiſſimum, cur non potius Iudicij tempus hyemi comparatur, quando cœlum nubibus, imbribus, ventis, & tonitribus exhorteſcit: præſertim cum diuini Iudicis aduentus fulguri comparetur Matth. 24. *Sicut fulgur exit ab Oriente, & paret vſque ad Occidentem, ita erit aduentus filij hominis.* Rurſos cur Iudicij tempus non comparatur extremo autumno; cum ex arboribus arentia folia decidunt? Homines enim à Deo iudicandi benè deciduis folijs aſſimilari poſſunt; teſtantibus peccatoribus apud Iſaiam 64. *Cecidimus quaſi folium vniuerſi; & iniquitates noſtræ quaſi ventus abſtulerunt nos:* Clamante etiam Iob ad cœleſtem Iudicem: *Contra folium, quod vento rapitur, oſtendis potentiam tuam: ſcribis enim contra me amaritudines, & conſumere me vis peccatis adoleſcentiæ meæ.* Reſpondet Chryſoſt. *Sicut hyemis tempore inter virides, & aridas arbores diſcretio non eſt; cum autem venerit tempus illud beatum vernale; diſcernuntur: ita tunc vnuſquiſque ſecundùm fidem ſuam, & ſecundùm opera ſua manifeſtabitur, impijs quidem nulla præferentibus folia, nullum oſtendentibus fructum: Sancti autem, & folijs veſtientur vita æterna, & fructibus gloriæ ornabuntur.*

Et ſtatuet oues quidem à dextris ſuis.

9. OVes dicti ſunt, qui ſaluantur, inquit hîc Origenes, *propter manſuetudinem, quam didicerunt ab eo, qui dicit: Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.* (Matth. 11.) *Et propter quod vſque ad occiſionem venire parati ſunt, imitantes Chriſtum, qui ſicut ouis ad occiſionem ductus eſt, & ſicut agnus coram tondente ſe ſine voce fuit.* (Iſa. 53.) Oues, inquit Chryſoſt. *ſunt homines iuſti propter manſuetudinem; quia ipſi neminem lædunt; propter patientiam, quia, cum ab alijs læſi fuerint, ſuſtinent: Et ſicut oues quando ligantur, aut tacent, aut in ſimplicitate balant; ſic & ſancti quando læduntur aut tacent, aut certe in benignitate probati preces tranſmittunt ad Deum.* (Electi duplici ex capite dicuntur oues.) Præterea ouium nomen decet electos, eo quòd illis à Domino infra dicitur: *Eſuriui, & dediſtis mihi manducare; nudus eram, & cooperuiſtis me;* oues enim & lacte alios paſcunt, & ſe proprio vellere exui ſinunt, vt ex eo aliorum operimenta fiant. *Vberes,* inquit Chryſoſtomus, *& multi ab ouibus fructus proficiſcuntur; alij lactis copia, alij elegantia lanæ.*

Porrò à dextris collocari dicuntur electi, primò, vt ibi æternas delectationes poſſideant, (Electi à dextris collocantur, quia ibi delectationes, ibi cor.) teſtante Pſalm. 15. *Delectationes in dextera tua vſque in finem.* Secundò, quia electi, Chriſti cor eſſe dicuntur ex Gregorio in illud Cant. 5. *Ego dormio, & cor meum vigilat: Electi,* inquit, *cor ſponſi bene vocari poſſunt; dormit enim ſponſus, & cor eius vigilat; quia dum Chriſtus iam glorificatus in beatitudine quieſcit, quicumque eum perfectè diligit, vt ad ipſum perueniat laborat.* Cum igitur Chriſti Domini cor ſint Electi, à dextris ipſius ſunt collocandi, teſtante Eccleſiaſte cap. 10. *Cor ſapientis in dextera eius:* nempe Chriſti Domini: *in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei.* (Ad Coloſſ. 2.)

Hædos autem à ſiniſtris.

10. AVctor Operis imperfecti apud Chryſoſtomum in Matth. ait: (Hom. vlt. Operis imperf. in Matth.) *Homines peccatores hædos dicit; quia in hos naturaliter hæc ſunt vitia, libido præ cæteris animalibus, ſuperbia, rixa; ſemper enim ſe percutientes incedunt; & modo humero pulſante, interdum cornu percutiunt.* (Hædorum, quorum nomine præſciti vocantur, plurima vitia.) *Item ſibi inuicem inuident, ſicut ſignificat Salomon de inuidis dicens: Sicut capra* (ex qua hædi progignuntur) *ſic aſpicit ruinam proximi ſui.* (Eccleſ. 11.) *Item iactantes ſunt, & glorianteſ, ſicut idem Salomon ſignificat dicens: Tria ſunt, quæ ſecuriter, id eſt magnificè ambulant, leo inter iumenta, gallus inter gallinas, & hircus præcedens capras.* (Prou. 30.) *Item hæ belluæ multùm trahuntur concupiſcentia gulæ, propter quam per ſaxa, & præcipitia ambulant, & ſuper præcipitia ſe ſuſpendunt, item clamoribus ſuper omnia garula ſunt. In omnibus his vitijs peccatores abundant; & ideo hædis ſunt aſſimilati.*

11. Proponit dubitationem Suarius ſupracitatus, quomodo in dextera collocandi dicantur Electi, in ſiniſtra verò præſciti? Dubitandi autem ratio eſt, quia ad eos ſeparandos ſatis fore videtur; quòd electi in ſublimem aërem prope Domini thronum eleuentur, iuxta Apoſtoli ſententiam prima ad Theſſalonicenſes 4. *Rapiemur in nubibus obuiam Chriſto in aëre.* Contra verò reprobi in terra remaneant. Ex qua ratione probabilius cenſet dexteram, & ſiniſtram non in ſenſu materiali ſecundùm locum; ſed in ſenſu formali ſecundum ſignificatum accipi debere: ita vt dextera honorem, & felicitatem; ſiniſtra abiectionem, & infelicitatem ſignificent. (Electi ad Iudicis dexteram, præſciti ad ſiniſtram litteraliter, non ſolùm myſticè ſunt collocandi.) Quare *ad dexteram ſurſum in gloria; ad ſiniſtram deorſum in terra,* explicat Anſelmus in Elucidario. Sed quoniam, vt littera ſonat, quantùm poſſumus, ſacræ Scripturæ verba ſunt intelligenda; probabilius dicendum videtur, verè electos ad Domini dexteram eſſe eleuandos; reprobos verò cum ab Angelis ſeparantur, ad ſiniſtram eſſe rejiciendos: cum ex ea parte terra ad damnatos abſorbendos immani hiatu ſit diuidenda. Nam Dominus ad Orientem reſpiciens cœlum aſcendit; iuxta Pſalmum 67. 34. *Aſcendit ſuper cælum cæli ad Orientem,* & Zachariam 14. 4. *Stabunt pedes eius ſuper montem Oliuarum, qui eſt contra Ieruſalem ad Orientem.* Et quoniam Act. 1. dicitur: *Hic Ieſus, qui aſſumptus eſt à vobis in cælum, ſic*

veniet: ideo etiam Orientem verſus diuini Iudicis thronus collocabitur: adeoque eius ſiniſtra erit ad Aquilonem. Ad Aquilonem ergo rejiciendi ſunt reprobi, quibus ab Aquilone proueniet æternæ damnationis miſeria, iuxta Ieremiam cap. 1. 14. *Ab Aquilone pandetur malum ſuper omnes habitatores terræ*, hoc eſt ſuper omnes terrenos homines tenaci affectu terræ affixos, & diaboli ſectatores, qui in reprobos homines regnaturus dixit: *Sedebo in lateribus Aquilonis*. Iſai. 14. 13. *Mali, qui terrena diligentes, à Chriſto receſſerunt, remanebunt in terra: boni verò, qui Chriſto adhæſerunt, obuiam Chriſto occurrent in aëre ſubleuati: vt Chriſto conformentur, non ſolùm gloria claritatis eius, ſed in loco ſociali*, ait S. Thomas op. 2. cap. 244. B

QVÆSTIO INCIDENS.

Cur electi oues maturioris ætatis nomine, præſciti verò hædi tenerioris ætatis vocabulo nominentur?

Præſciti cur non capræ, aut hirci, ſed hædi tenerioris ætatis nomine dicantur.

12. SI ſeruetur ætatis, & generis oppoſitio, ouibus capræ opponi deberent; cur igitur, cùm Electi oues vocentur, reprobi non capræ; ſed hædi nominantur? Reſpondetur ex Chryſoſtomo ſupra citato è capris fœtuum, lanæ, & lactis fructus haberi; hædos verò nullum ex his fructibus reddere: quare, vt ſignificetur à reprobis nullum cœleſti paſtori redditum eſſe fructum, hædis reprobi aſſimilantur. C

Præſciti hædi dicti, quòd ob peccata per pœnam ad maturam ætatem non perueniunt.

Prou. 3.

In Pſal. 120.

13. Præterea hædi, non capræ, non hirci, reprobi nominantur; eò quod ſæpiſſimè ob ſcelerum pœnam ad maturam ætatem peruenire prohibeantur. Propterea præſciti à ſiniſtris ſtatui, non in dextera collocari dicuntur: Salomon enim de increata ſapientia ait: *Longitudo dierum in dextera eius, & in ſiniſtra eius, diuitia, & gloria*. Vbi ſiue de temporalis vitæ longitudine, cum Ianſenio, ſiue cum Auguſtino, de æterna fœlicitate ſit ſermo; prima quidem dierum longitudine reprobi ſæpè; ſecunda ſemper priuantur; & ideo à Dei dextra arceri, & in ſiniſtram rejiciuntur. Cum autem à Salomone dicitur: *In ſiniſtra eius diuitiæ, & gloria*; temporales diuitias, mundanam fœlicitatem, & honorem intelligit Auguſtinus ſupra citatus cum Gregorio: & quia erga huiuſmodi diuitias, & honores reprobi toto corde fuerunt propenſi; ideò à ſiniſtris diuini Iudicis collocantur. D

Gregor. 3. par. Paſt. adm. 27.

14. Apoc. 6. dicitur: *Ecce equus pallidus, & qui ſedebat ſuper eum, nomen illi mors, & Infernus ſequebatur eum*. Si quæratur mors equitans ad iter celerandum, quo ſtimulo, ſeu calcari vtatur? Reſpondet Apoſtolus: *Stimulus mortis peccatum eſt*. Ex quo conſtat peccatis mortem hominibus accelerari, vitamque iuuenilibus annis præcidi. Quoſdam mors in maturioris vitæ meta expectat. Quibuſdam verò ob peccata medio itinere obuia procedit. Ideo Gregorius ait: *Præfixi dies ſingulis ab æterna Dei præſcientia nec augeri poſſunt, nec minui: niſi contingant, vt ita præſciantur, vt aut cum optimis operibus longiores ſint; aut cum peſſimis breuiores: ſicut Ezechias augmentum dierum meruit impenſione lacrymarum: & ſicut de peruerſis ſcriptum eſt: Indiſciplinatis obuiat mors*. E

1. Ad Cor. 15. Mors peccati ... Idem num. 16. 67 ... 22. 25. 24. 23. 30. 30. 38. 35.

Gregor. 11. Moral. c. 13.

4. Reg. 20.

Mors accelerata ob deſiderium diu viuendi.

15. Idem Gregor. in illud Iob 7. *Dies mei velocius tranſierunt, quàm à texente tela ſucciditur*, ait: *Sicut tela filis, ita vita diebus proficit: hanc telam ordiatur homo longam in animo ſuo quantum vult: ſed Dominus præſcindet eam quando placet; & propter deſideria, quæ habet homo diù viuendi, citius moritur*. A Porro deſiderium diu viuendi in reprobis regnat: *Peccator enim, vt ait idem Gregorius, exire de corpore trepidat; & videre eum, quem contempſiſſe ſe meminit, iudicem formidat: Et quia carnaliter viuere appetit, longos animo dies proponit*.

Gregor. hom. 13. in Euang.

Idem 11. mor. c. 25.

Ingratitudo erga Dei beneficia veluti Parca eſt ad præcidendum vitæ ſtamen.

16. Rurſus quòd propter peccata ſæpius peccatoris vita, iuſto Dei iudicio, breuior reddatur, & ante terminum, quem ex naturali complexione potuiſſet peccator attingere, moriatur, frequentiora ſunt in ſacris litteris teſtimonia. Iſaiæ 38. vbi ab Ezechia rege dicitur: *Quæſiui reſiduum annorum meorum*, legit Vatablus: *Priuatus ſum reſiduo annorum meorum*. B Quoniam priuatio naturalem aptitudinem ſupponit, ſignificat ſe Rex aptum fuiſſe ad longiorem vitam protrahendam; hac tamen priuabatur, quod fortè non ſatis gratus Deo fuerit, dignaſque Deo gratias non egerit pro collatis paulò ante beneficijs, vt exiſtimat Auctor de ſacræ Scripturæ mirabilibus. Peior igitur Lacheſi, aut Atropo Parca eſt ingratitudo erga diuina beneficia ad humanæ vitæ ſtamina præcidenda. In eamdem ſententiam à Dauide dicitur: *Viri ſanguinum, & doloſi non dimidiabunt dies ſuos*: id eſt non modo naturalem vitæ curſum non complebunt, ſed neque eius medietatem attingent. Propterea Iob 22. dicitur: *Viri iniqui ſublati ſunt ante tempus ſuum*. C Vbi Gregor. ait: *Cum tempus vitæ à diuina nobis præſcientia ſit procul dubio præfixum; quærendum eſt, qua ratione nunc dicitur, quòd iniqui ex præſenti ſeculo ante tempus proprium ſubtrahantur*. Reſpondet primò idem Gregorius: *Benignitas Dei eſt peccatoribus ſpatium pœnitentiæ largiri: Sed quia accepta tempora, non ad fructum pœnitentiæ, ſed ad vſum iniquitatis vertunt; quod à Diuina miſericordia mereri poterant, amittunt*. Reſpondet 2. *Quòd omnes, qui præſentem vitam diligunt, longiora ſibi vitæ ſpatia promittunt; ſed cum eos mors ſuperueniens à præſenti vita ſubtrahit, eorum vitæ ſpatia, quæ ſibi longiora, quaſi in cogitatione tendere conſueuerant, intercidit*. D

Apud S. Aug. tom. 3. lib. 3. c. 28.

Pſal. 54. 27.

Fructus reproborum acerbi qui ſint.

17. Allatæ Iobi ſententiæ conſonat Eccleſiaſtes 7. *Ne impiè agas multùm; & noli eſſe ſtultus, ne moriaris in tempore non tuo*. Sicut ſegetum ſemina; aut arborum fructus ſi decidant, vel decerpantur, antequam ad maturitatem perueniant, tempore non ſuo decidere, aut decerpi dicuntur. Similiter iuxta Olympiodorum: *Peccator, cum imparatus moritur, antequam in eo virtutis, & pœnitentiæ fructus matureſcat, tempore non ſuo mori dicitur*. De hoc loquitur Sapientia cap. 4. *Spuria vitulamina, ſeu adulterinæ plantationes non dabunt radices altas; & ſi in ramis in tempore germinauerint, infirmiter poſita à vento commouebuntur, & à nimietate ventorum eradicabuntur; confringentur enim rami inconſummati, & fructus illorum inutiles, & acerbi ad manducandum*. E Propterea monebat Ioannes: *Facite fructum dignum pœnitentiæ*. Qui fructus non germinare tantùm debet, ſed ad maturitatem vſque peruenire: germinat quidem, cum per internas inſpirationes peccans ad pœnitentiam excitatur; matureſcit, cum peccata deteſtans pœnitentiam ipſam exequitur. Propterea vbi Pſal. 1. de iuſto dicitur: *Fructum ſuum dabit in tempore ſuo*, à Chaldæo legitur: *Cuius fructus matureſcet in tempore ſuo*. Moritur ergo peccator tempore non ſuo; eo quod ſuo tempore pœnitentiæ fructus in eo non matureſcant. De reproborum autem fructibus dicitur Sap. 4. *Fructus illorum inutiles, & acerbi ad manducandum, & ad nihilum apti*. Huiuſmodi inutiles fructus ſunt

Matth. 3.

Fructus pœnitentiæ eò maturiores, quò amariores.

peccatorum velleitates; cum ſcilicet inefficaciter de pœnitentia cogitant; & bona deſideria procraſtinando, antequam maturos pœnitentiæ fructus educant, è vita tolluntur: ſi enim in iis pœnitentiæ fructus ad maturitatem perueniſſent, efficaciter ante actam vitam correxiſſent, amaro præteritarum culparum dolore compuncti. Veræ enim pœnitentiæ fructus tunc maturiores ſunt, cum ſenſu ſunt amariores.

18. Addi poteſt alia ratio, cur peccator tempore non ſuo mori dicatur. Nam cum ea Pſalm. 33. *Mors peccatorum peſſima* ſit, propter innumeras inſidias, quas illi mortis tempore Diabolus tendit; tempus illud, tempus diaboli dici poteſt, ita vt immundis ſpiritibus, peccatoris lectum ambientibus verè dici poſſit: *Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum.* Cum igitur diaboli tempore peccator moriatur, tempore non ſuo, ſibique non proficuo mori dicitur.

Peccator mori dicitur tempore non ſuo, quia diaboli tempore moritur

Lucæ 22.

19. Ad hoc confirmandum cum Iob de reprobis dixiſſet: *Sublati ſunt ante tempus ſuum.* Subdit immediatè poſt: *Fluuius ſubuertit fundamentum eorum.* Fluuij nomine intelligit Gregor. *quotidianum temporis lapſum, & præſentis vitæ mortalitatem decurrentem.* Sed ad rem noſtram, nomine fluuij intelligi debet diabolicæ ſuggeſtionis inundatio, nempe fluuius ille, qui è tartarei draconis ore emiſſus legitur Apoc. 12. *Miſit ſerpens ex ore ſuo poſt mulierem aquam tamquam flumen, vt eam faceret trahi à flumine.* Hoc igitur flumen reproborum fundamentum ſubuertit. Peccator enim, qui antea per Baptiſmum Chriſto nomen dederat, fundamentum duplex habebat: alterum erat fides: *Fides*, inquit Apoſtolus, *eſt ſperandarum ſubſtantia rerum*, hoc eſt fundamentum. Alterum erat ſpes; ſi enim mortalis vitæ dies nauibus comparantur Iob 9. *Pertranſierunt quaſi naues poma portantes*: hæ naues non alia, quàm ſpei anchora fundari poſſunt; cœleſtis autem patriæ ſpem, anchoram ſanctus Maximus meritò appellauit: Diaboli igitur fluuius, nempe prauarum ſuggeſtionum inundatio, vtrumque fundamentum ſubuertit, inducendo ſcilicet imminente morte peccatorem in infidelitatem, & deſperationem: *Fluuius ſubuertit fundamentum eorum.*

Præſertim ſub mortem fidei, & ſpei fundamentum diabolus ſubuertit.

Ad Heb. 11.

Hom. 59.

20. Præterea ad confirmandum reprobos benè hædos appellari, eo quòd in peccatorum pœnam ſæpè ad maturam ætatem non perueniant; de reprobo ait Iob 15. *Antequam dies eius impleantur, peribit; & manus eius areſcent: lædetur quaſi vinea in primo flore botrus eius; & quaſi oliua proiiciens florem ſuum.* Circa ſolſtitiale tempus, cum ſol recedere incipit, nec vites maturas vuas, nec oleæ maturas oliuas, ſed tantùm flores, ſeu germina habere ſolent. Plinius 16. cap. 25. *Flores ſolſtitio vitis, & quæ paulò poſt ſerius incipit olea.* Dicitur propterea peccator tamquam vineæ, & oliuæ germen decidere, nempe ſolſtitiali tempore; cum ſcilicet ab eo, propter eius ſcelera Deus, iuſtitiæ, miſericordiæque ſol omninò recedit: Tunc *manus eius areſcent*: quia pœnitendi, & benè operandi tempus non datur vlterius.

Præpropera peccatorum mors.

Solſtitij tempus myſticum.

21. Matthæi 13. de reprobis per zizania ſignificatis Dominus dixit: *Colligite zizania, & colligate ea in faſciculos ad comburendum.* Cum magna zizaniorum, hoc eſt reproborum multitudo ſit, cur in faſciculos, & non potius in ingentes faſces ſunt alligandi? ſcilicet vt ſignificetur prauæ illius ſementis germina immaturo tempore decidiſſe; quando nondum grandioribus granis folliculos, & ſpicas impleuerant.

Zizania cur in faſciculos, non in faſces colligenda.

22. Cùm Deus præfinitum tempus ad viuendum hominibus dederit, toto talis temporis ſpatio ab iis mors diſtat: nihilominus ſæpè accidit, vt homo peccans diſtantem mortis diem accerſat: & hoc modo peccatis efficit, vt mors alioquin diſtans, ad ipſum celeriter appropinquet: ex quo fit, vt hominis vita paucioribus annis contrahatur. Id, vt ſupra dicimus, indicatur, cum peccatum equitantis mortis ſtimulos, ſeu calcar eſſe dicitur: Præterea id ſignificare voluit Ezechiel 22. *In ſanguine tuo, qui à te effuſus eſt, deliquiſti; & in idolis tuis, quæ feciſti, polluta es; & appropinquare feciſti dies tuos, & adduxiſti tempus annorum tuorum.* Vbi Theodoretus, addit: *Tempus certa quadam menſura præfinitum ſecundùm diuinam longanimitatem, iniquitas amplior effecta contrahit; quod etiam factum eſſe Noë tempore videre licet: Cum enim centum viginti annorum tempus hominibus illis, qui tunc viuebant, ad pœnitentiam præfiniſſet, conſpicatus eorum impietatem augeſcere, præfinitum tempus illud contraxit, & anno centeſimo per diluuium ſupplicium illis inflixit.* Ne autem Prophetæ verba de idololatris tantùm dicta putentur, vbi legitur: *In idolis tuis, quæ feciſti, polluta es*, legit Theodoretus, *In cogitationibus tuis, quas feciſti, polluta es.* Vbi notandum eſt pro idolis cogitationes poni, quaſi hæ illis æquiualeant: peccator enim vel ſuperbus, vel impudicus, licèt falſa deorum ſimulacra non colat; nihilominus intra ſui cordis arcana, vel inanis gloriæ, vel caducæ formæ idolum cogitatione confictum veneratur; iiſque identidem anhelitus, gemituſque execranda thura ſuccendit.

Peccata, vt diſtans mors celeriter accedat, efficiunt.

Idola praua cogitationes in ſuperbis, vel impudicis ſunt.

23. Præterea peccatoris vitam breuiorem reddi apertè declarant Domini verba ſacerdoti Heli prolata: *Præcidam brachium tuum, & brachium patris tui, vt non ſit ſenex in domo tua. Pars magna domus tuæ morietur, cum ad virilem ætatem venerit.* Cuius ſententiæ veritatem exitus comprobauit, cum Saül Achimelechum, vniuerſamque eius domum, nempe octoginta quinque ſacerdotes ſacris veſtibus indutos interemit: ita vt vniuerſa Heli progenies fuerit extincta, vno excepto Abiathare ad Dauidem confugiente. Vbi inſueta diuinæ ſententiæ ſeueritas eſt notanda. Solet aliàs à Deo prænunciatum ſupplicium in executione, quàm in comminatione mitius reperiri. Sic cum primo parenti dixiſſet Deus: *De ligno ſcientiæ boni, & mali ne comedas; in quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris.* Huius ſententiæ euentum mitiorem expertus eſt Adam; nam mortuus quidem eſt, vt comminatus fuerat Deus, eodem commeſtionis die; die tamen non viginti quatuor horarum ſecundùm humanam menſuram; ſed die mille annos complectente, ſecundùm menſuram diuinam. *Vnus dies apud Dominum ſicut mille anni, & mille anni ſicut dies vnus*, ait Petrus Apoſt. Propterea ait Irenæus: *Adam non eſt ſupergreſſus mille annos, ſed in ipſis mortuus eſt.* E contrario ſententia prolata contra Heli exitu terribilior fuit. Dictum enim fuerat magnam partem, non vniuerſam eius domum morituram; & tamen ea vniuerſa domo vnus tantum euaſit; ita vt pars vitæ in vno, pars mortis in octoginta quinque fuerit. Mors ſimpliciter prænunciata fuerat; mors tamen ſæuiſſimæ cædis euenit. *Pars magna*, ait Beda, *domus Heli ad virilem ætatem veniens, mortua eſt, quando prodente Doëgh Idumæo, octoginta quinque ſacerdotes ſunt pariter Saulis furore trucidati.*

1. Regum 2.

1. Reg. 22. Seueritas diuinæ ſententiæ inſueta.

Geneſ. 2.

Petr. 2. epiſt. c. 3.

Lib. 5. contra hæreſ. c. 23. conſonat Iuſtinus in Dialogo cum Tryphone.

24. Qui onuſti magni ponderis grauitate vrgentur, celerioribus greſſibus feſtinare ſolent, vt onera citius deponant. Peccator frequentibus ſcele-

ribus veluti ingenti ſarcina humanam vitam perpetuò onerat: ſunt autem ex Ambroſio mortalis vitæ portitores quatuor elementa, quibus humana complexio conſtat. Portitores iſti, *quia creatura vanitati*, hoc eſt peccatis, *ſubiecta eſt non volens*, tamquam peccatis onuſti annorum curſu ad mortis metam celerrimè properant. Propterea Pſalm. 77. peccatoris annis feſtinatio tribuitur: *Defecerunt in vanitate dies eorum, & anni eorum cum feſtinatione.* Proditoris Iudæ vita, vt ingentis ſceleris pondere leuaretur, ſuſpendium elegit. Propterea Pſalm. 108. vbi de eo ad litteram dicitur: *Fiant dies eius pauci*, ex Chaldæo legitur: *Fiant dies eius celeres.* Iudæ ergo dies ad ſuſpendij metam celeres currebant, quod proditionis ſcelus ſuſtinere nequirent. Ad cuius quidem ſceleris grauitatem iudicandam, eam ne ſuſpendij quidem lignum ſuſtinuit; ita vt propterea omnia eius viſcera in terram fuiſſe diffuſa dicantur: vel, vt Magiſter Scholaſticæ hiſtoriæ ait, propterea *fractus ſit laqueus.* Syrus autem interpres de Iuda ſuſpenſo ait: *Cecidit in faciem ſuam humi.* Humi certè deprimenda erat facies, quæ ſe ad cœleſtis faciei oſculum per ſummam impudentiam extulerat. Quare contra Iudam ex Eccleſiaſte 8.13. dici poteſt: *Non ſit bonum impio, nec prolongentur dies eius; ſed quaſi vmbra tranſeat, qui non timet faciem Domini.* Domini faciem impudens proditor non timuit, cum ex ea oſculum libare non puduit; propterea qui diuini ſolis faciem fœdo oſculo inquinare eſt auſus; in temeritatis ſupplicium *eius vita tranſijt quaſi vmbra.* Lucis acceſſu vmbra tranſit, atque dilabitur; ſic Iudæ vita reſurgente Domino iuſtitiæ ſole è ſuſpendio euanuit: laqueo enim ſe ſuſpendit, cum, quod non ſperabat, Chriſtum reſurrexiſſe cognouit, vt docet Salmeron Proleg. 13. Lorinus in Actis Apoſtolorum cap. 1.

25. Sed vt ad ſuperius dicta redeamus ex alia ratione de Iuda, & de quolibet reprobo dicuntur fieri *Dies eius pauci*: nam ſicut electis, qui ad æternam felicitatem anhelant, longius videtur mortalis vitæ ſpatium: *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt; multùm incola fuit anima mea*, iuſtus Dauid aiebat: ita è contrario reprobi, cùm æternas pœnas ſubituros ſe noſcant, ipſis pauci præſentis vitæ dies omninò videntur.

26. Præterea pauci ſunt peccatoris dies: *Fiant dies eius pauci*: multi verò ſunt dies iuſtorum; metiendo tamen dies, non ſecundùm materialem numerum, ſed ſecundùm formalem valorem: quia dies vnus iuſtorum æquiualet, immò ſupergreditur mille peccatoris dies. Id teſtatus eſt Dauid Pſalm. 83. *Melior eſt dies vna in atrijs tuis ſuper millia.* Atria Domini iuſtorum corda ſunt; inde enim aſſidua Dei memoria, & meditatione ad cœleſtem Regiam patet aſcenſus iuxtà Dauidem eod. Pſalm. *Aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit, in valle lacrymarum.* Vt ad huiuſmodi atria peccatores redeant Dominus hortatur: *Redite præuaricatores ad cor: Quid vicinius*, ait Gregorius, *nobis eſt corde noſtro? Et tamen cum per prauas cogitationes ſpargitur, à nobis cor noſtrum longius euagatur. Longè ergo Propheta præuaricatorem mittit, cum eum ad cor ſuum redire compellit: quia quò ſe exterius fudit, eò ad ſe vnde poſſit redire, vix inuenit.* Propterea aiebat Dauid: *Inuenit ſeruus tuus cor ſuum, vt oraret ad te.* Peccator, qui Dauidem non imitatus, cor ſuum non inuenit, vt de Deo cogitet; & ad eum pœnitens preces fundat; quamuis plurimos annos vixerit, tales anni in vitæ ſpatio non ſunt numerandi, cùm eos potius perdidiſſe, quàm vixiſſe dicendum ſit. Bernardus: *Omne*, inquit, *tempus, quo de Deo non cogitas, hoc te computes perdidiſſe.*

27. *Vnus dies apud Dominum, ſicut mille anni*, aiebat Apoſtolus: vt dies vnus mille annis æquiualeat, apud Dominum dies ille peragi debet. Quomodo autem apud Dominum dies ille peragatur, docet Bernardus ſupra citatus: *Mens ſapientis ſemper eſt apud Deum: illum ſemper ante oculos habere debemus, per quem ſumus, viuimus, & ſapimus. Ipſum namque, vt eſſemus, habemus auctorem; ipſum etiam vt ſapiamus, debemus habere doctorem, & vt beati ſimus, ſuauitatis largitorem.*

28. *Sicut vmbra dies noſtri ſunt ſuper terram*, dicere poſſunt peccatores, vt Iob 8. dicitur. Cur ſicut vmbra peccatorum ſunt dies? Præter ea, quæ ſupra diximus, peccatorum anni ſunt ſicut vmbra, quia vt ipſimet reſpondent Sapientiæ 5. *Iuſtitiæ lumen non luxit nobis, & ſol intelligentiæ non ortus eſt nobis.* Rurſus ſicut vmbra peccatorum ſunt dies; quia ſuper terram paraguntur, ita, vt numquam ad cœlum animus eleuetur, *Sicut vmbra dies noſtri ſunt ſuper terram.* Contra verò, dum iuſti in terra viuentes animo in cœlo ſunt, iis numquam noctescit: propterea Iob cap. 11. iuſto dicitur: *Quaſi meridianus fulgor conſurget tibi ad veſperam.*

29. Prouerbiorum 10. dicitur: *Timor Domini apponet dies, & anni impiorum breuiabuntur.* Quomodo humanæ vitæ Dei timor dies addat videamus. Sanctus Domini timor generoſum Ioſue animum æmulatur. Si enim Ioſue Solem ſiſtere iuſſit, *Sol contra Gabaon ne mouearis, ſteteruntque ſol, & luna*: Domini timor aliquid maius eſt aggreſſus, non tantùm ſolem ſiſtere, ſed etiam à conſueto curſu regredi imperauit. Cum enim ſe reuerenter ſancto Dei timori ingenti fletu ſubderet Ezechias; Domini timor illius vitæ quindecim annos addidit: *Hæc dicit Dominus Deus: addam diebus tuis quindecim annos.* Ad quod confirmandum, vt ſol per decem gradus regrederetur, effecit: *Reduxit vmbram per lineas, quibus iam deſcenderat, in horologio retrorſus decem gradibus.*

30. Homines ſub arborum nomine myſticè ſignificantur Matth. 7. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur*: Et Matth. 15. *Omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus, eradicabitur*: Marci 8. Cæcus ille cùm à Domino illuminari inciperet: *Video*, ait, *homines velut arbores ambulantes.* Harum arborum radix adueniente morte areſcit. Radices autem ne areant, ſunt ſæpius irrigandæ: ne humanæ vitæ radix areſcat pœnitentiæ lacrymis eſt irriganda. Munus hoc humanam vitam contritionis lacrymis irrigandi, ſanctus Domini timor habet. Irrigatus eſt à Domini timore lacrymis Ezechias: *Fleuit Ezechias fletu magno*: & propterea ei dictum eſt: *Vidi lacrymas tuas, & ecce ſanaui te; & addam diebus tuis quindecim annos.*

31. Ad mortem homo ab immoderata concupiſcentia trahitur, vt in Lucam 7. docet Ambroſius. Propterea remedium ad immaturam mortem arcendam indicat Dauid Deum alloquens Pſal. 118. *Confige timore tuo carnes meas*: quare ſanctus Leo, ait: *Cum quiſpiam obſeruantia Chriſtianæ ſe limitem ſentit excedere, & in id cupiditates ſuas tendere, quod eum à recto itinere faciat declinare; recurrat ad crucem Domini, & ligno vitæ motus noxiæ voluntatis affigat, ac voce Prophetica ad Dominum clamet, & dicat: Confige clauis timoris tui carnes meas.* Si iuxtà Sancti Pontificis verba ligno vitæ humanam carnem alligare timor Domini poteſt; inde certè

Margin notes (left): Ambroſ. l. Luc. 7. — Tertullian. de ... — Ad Rom. 8. Iudæ vita ſuſpendio ... laqueus fractus ... in faciem ... — Act. 1. — Peccatorum dies ... pauci ... — Pſal. 119. 5. — Atria Domini ... iuſtorum — Ibid. 46. — 16. Mor. c. 24. — 1. Reg. c. 7. v. 27.

Margin notes (right): In medit. c. 6. — Petr. 2. ep. c. 3. Dies vnus vt mille annis æquiualeat, apud Dominum eſt peragendus. — Dies peccatorum ſicut vmbra. — Ioſue c. 10. Timor Domini annorum numerum auget. — Timor Domini ... ſolis regreſſum; Ioſue ſolis motum imperauit. — 4. Reg. 20. — 4. Reg. 20. — Ser. 19. de paſſ.

immoderatam concupiſcentiam moderandi, A adeoque mortem arcendi, & vitam protrahendi vim eliciet: & hoc pacto iuxtà Salomonem: *Timor Domini apponet dies.*

Prou. 10.

32. Alexander ab Alexandro lib. 1. cap. 6. de vrbe Roma refert: *Ciuitate morbo laborante, cum vis peſtilentiæ, & inſatiabilis pernicies, tabeſque ciuitatis, ita per omnium capita peruagata eſſet; vt nec ope diuina, nec humanis conſilijs leuari poſſet; quotidieque varijs morbis corpora affecta caderent; ex ſeniorum memoria repetitum peſtilentiam quondam fixo à Dictatore clauo deceſſiſſe: clauus autem dextero lateri ædis Iouis in Capitolio fixus fuit.* Vana quidem hæc Ethnicorum fuit ſuperſtitio: certè Romano Dictatore multò felicior ſanctus Domini timor ad B mortem arcendam clauis humanam carnem configit: iuxtà Dauidis petitionem: *Configo clauis à timore tuo carnes meas.* Quod ſi ethnica ſuperſtitio ad mortem vitandam clauum in Capitolino Iouis templo figendum eſſe putauit; Chriſtiana religio templum nobilius habet, vbi ad morbum, mortemque propulſandam clauus eſt configendus, nempe humanum corpus; cum ab Apoſtolo dicatur: *An neſcitis, quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti?* Huic templo à Dei timore clauus configatur: *Configo timore tuo carnes meas.* Itaque fiet, vt idem & templum ſit, & victima iuxtà Nazianzenum, qui iuſtos Deum timentes ait eſſe: *Viua viuentis Dei templa, victimas viuas, holocauſta ratione prædita, ſacrificia perfecta; Deos denique Trinitatis adorata beneficio.* Vbi à nobis inter diuinum amorem, Deique timorem ſancta æmulatio ſuſpiciatur; diuinus amor, vt Deus homo fieret effecit; è contrario, vt ex diuina C gratia homines per participationem dij fiant, efficit Dei timor.

Clauo timoris Domini configendo caro eſt ad mortem vitandam.

Templum Dei, & victima Iuſti ſunt.

Timor Dei homines Deos facit; amor Dei hominem Deum fecit.

Auguſt. Pſ. 118. Conc. 23.

1. ad Tim. 6.

Orat. 23.

33. Sed, vt ad ſuperioris ſententiæ reliquum reuertamur: *Timor Domini apponet dies; & anni impiorum breuiabuntur.* Vt videamus quo pacto impiorum dies breuientur, conſulendus eſt ſanctus Paſchaſius, qui explicans illud Matthæi 24. *Propter Electos breuiabuntur dies illi: quærendum, ait, quomodo breuiandi dicantur ipſi dies? Vtrum numero* D *breuiabuntur? An ſic breuiabuntur ſuis ſpatijs ipſi dies, ficut facta eſt orante Ieſu Naue longior dies? Nequaquam hoc pacto, quod debeant momenta temporum mutari; eo quòd ſcriptum legimus: Ordinatione tua perſeuerat dies. Propterea melius iuxtà temporum qualitatem ſentire debemus abbreuiatos dies, non menſura horarum, ſed numero: non quòd de curſu temporis detracti ſint; ſed quia ex qualitate imminuti. Nam & Ezechiæ quindecim aucti dicuntur anni, non ad curſum temporis; ſed ei, qui futuri erant anni, ad vitam donati. Sic quippe, & in benedictionibus dicitur: Longitudine dierum adimplebo eum; quia dum bona vita quiſque adimpletur, plenus dierum eſſe dicitur. Et ideo cum mala dierum illorum breuiantur, ipſi dies iure breuiari dicuntur. Dicuntur enim & dies mali in* E *Scripturis diuinis, non quod per ſe ipſi dies mali ſint, ſed ea ſunt mala, quæ fiunt in eis. Ergo cum ipſa repromittuntur abbreuiari, vt Deo donante ſaltem per tolerantiam minus ſentiantur mali, non immeritò breuiari dicuntur, cum qualitas eorum immutatur, vt qui mali futuri erant, niſi à Deo breuiarentur, boni, & tranquilli fiant.* Hactenus Paſchaſius. Sicut igitur Electis dies abbreuiari dicuntur, abbreuiata ſcilicet dierum malitia, & infelicitate; quatenus dies plurimi, qui mali futuri erant, boni, & tranquilli fiunt: ita è contrario reprobis in præſenti vita abbreuiantur dies, quatenus peccatorum dies plurimi, qui alloquin ex diuina benignitate boni, & felices futuri erant, in ſceletum ſupplicium malis, A miſerijſque ob noxij fiunt, ijſque in angoſtias peccatores rediguntur.

Prou. 10.

Dies quomodo diuerſimodè Iuſtis, & Iniuſti. breuiantur; idem n. 34.

Pſ. 118. 99.

Pſal. 90.

34. Rurſus iuxtà Salomonem, *Impiorum dies abbreuiari* dici poſſunt, quatenus eorum vitæ dies in ordine ad ſpiritualia hyemales ſunt, adeoque breuiores, frigidi, & obſcuri, non autem æſtiui, & longiores lumine, & vitali calore pleni. *Cum Sol*, inquit Ambroſius, *longius abeſt, terra rigeſcit gelu, ſtringitur frigore; & plurima noctis vmbra terras operit; vt multò prolixiora ſint noctis ſpatia, quàm diei.* Quod autem terram propter materialis ſolis diſtantiam patitur; idem ſpiritualiter propter diuini ſolis abſentiam impiorum animus experitur. Quare idem Ambroſius ait: *Hyems non temporis, ſed* B *infirmitatis, agrum animæ fœcundum omni flore diſpoliat. Eſt enim noſtra hyems terreni ſolis; eſt hyems mentis; quando animo frigus illabitur, quando vapor animi euaneſcit; quando ſoluitur vigor ſenſus; quando nimius humor exundat, & mentem grauat; quando interior caligat aſpectus; & ideo ait Dominus: Videte, ne fiat fuga veſtra hyeme, vel Sabbatho.*

Prouer. 10.

4. Hexamer. c. 1.

Dies Iuſtorum longiores, quia tamquam æſtiui; iniquorum breuiores, quia tamquam hyemales.

Apolog. Dauidis circa medium.

Matth. 24. 20.

35. *Præcepta mea cor tuum cuſtodiat*, Salomonis ore Dominus dixit. Diuinorum præceptorum cuſtodia vera ſapientia eſt, de qua paulò poſt Salomon ait: *Lignum vitæ eſt his, qui apprehenderint eam.* Scilicet, quod primis parentibus, eorumque ſtirpi lignum vitæ in medio Paradiſo ſitum ſuis fructibus præſtare debebat, vt in longum tempus C vitam proferre poſſent: idem diuinæ legis obſeruantia hominibus præſtat: & propterea cum dictum eſſet: *Præcepta mea cor tuum cuſtodiat*, ſubditur, *Longitudinem dierum, & annos vitæ apponent tibi.* Meleagri cuiuſdam vitam à fatali ſtipite pendentem finxit antiquitas; ita vt ſtipite illo combuſto Parcæ Meleagri vitam extinxerint. Quod quidem ſi, vt fabuloſum eſt, ita verum fuiſſet, qua cuſtodia, qua ſedulitate fatalem illum ſtipitem, re vera ſibi vitæ lignum, Meleager rei conſcius aſſeruiſſet. Quoniam autem hominibus verè non fabuloſè dicitur, Diuinæ legis obſeruantia; *Vitæ lignum eſſe longitudinem dierum, & annos vitæ afferens* mirum eſſe non debet, ſi peccatores D diuinam legem non cuſtodientes, ante debitum vitæ finem celeriori morte corripiantur.

Prou. 3.

Lignum vitæ vitam prorogans eſt diuinæ legis obſeruantia.

Metamorphoſ. lib. 8.

36. Propterea Prouerb. 13. Salomon ait: *Lex ſapientiæ fons vitæ, vt declines à ruina mortis.* Vbi ex Hebræo legitur: *Lex ſapienti vena vitarum ad declinandum à laqueis mortis.* Vitarum ſcilicet multitudinis numero dicitur, vt & naturalem, & ſpiritualem vitam à diuinæ legis cuſtodia veluti à fonte prouenire ſignificetur. Subditur deinde: *Ad declinandum à laqueis mortis*: nam, ſicut venatores laqueos habent, quibus fugientes feras, vel auolantes aues impediant, ne vlterius fugere, vel euolare poſſint; ita mors peccata veluti laqueos habet, quibus peccantium vitam, quæ ad vlteriores annos progredi debebat, ſibi captiuam E ſiſtat.

Mors velut venatrix laqueos habet, quibus peccatorum vitam ſiſtat, ſuamque prædam faciat.

38. Geneſ. 2. dicitur: *Tulit Dominus Deus hominem, & poſuit eum in paradiſo voluptatis, vt operaretur, & cuſtodiret illum.* Quomodo operandus, hoc eſt excolendus eſſet paradiſus, quærit Auguſtinus, & contra quos eſſet cuſtodiendus? *Non*, inquit, *aduerſus improbos, & inimicos, qui nulli erant; ſed fortaſſis aduerſus beſtias: numquid beſtiæ iam in hominem ſæuiebant? quod niſi peccato non fieret?* Paradiſi damnum, aut iacturam non à beſtijs, non aliunde, quàm ab ipſius Adami inobedientia timeri potuiſſe concludit Auguſtinus. Quare cuſtodiendus erat ab Adamo Paradiſus, non aduerſus aliud, quàm ſuam aduerſus inobedientiam. Poſitus eſt igitur Adam in Paradiſo, vt operaretur,

Adam diuinæ legi obediendo, paradiſum excolere & cuſtodire debebat

Lib. 8. de Gen. ad literam, c. 10.

Cor hominis Paradiſus

rarctur. & cuſtodiret illum *Vt quod operaretur*, inquit Auguſtinus, *in terra per agriculturam, in ſeipſo cuſtodiret per diſciplinam: vt ſicut ei ager obtemperaret colenti; ita & ipſe præcipienti Domino ſuo: vt ſumpto præcepto, obedientiæ fructus, non ſpinas inobedientiæ redderet; vt cuſtodiret paradiſum ipſe ſibi, ne aliquid admitteret, quare inde mereretur expelli. Denique accepit præceptum, vt ſic, per quod ſibi cuſtodiat paradiſum.* Eadem ergo erat & paradiſi, & diuinæ legis cuſtodia. Similiter humanum cor cuſtodiendo diuina præcepta, ſeipſum, vitamque ab ipſo prouenientem cuſtodit: Et propterea à Deo homini dicitur: *Præcepta mea cor tuum cuſtodiat; longitudinem enim dierum, & annos vitæ apponent tibi.* Hoc beatus Marcus Eremita verbis piiſſimis indicauit: *Iubet Scriptura hominem omni cuſtodia ſeruare cor ſuum, vt conſeruans in eo paradiſum, fruatur gratia ſpirituali; nec audiat ſerpentem intus ſe implicantem, & conſulentem, quæ faciunt ad voluptatem.* Profectò ſanctus hic vir ſuo in corde paradiſum, in eoque vitæ lignum habebat: quandoquidem Leonem ſextum Imperatorem miraculo cum curaſſet; ei vitam in annos decem protulit, quos illi certò futuros prædixit, vt Zunaras, aliique Græci Hiſtorici teſtantur.

Marcus Eremita Leonis Imperatoris in annos decem vitam protulit.

Prou. c. 3.

Opuſcul. de Paradiſo & L. ſpirituale in Biblioth. SS. PP. tom. 1. Edit. 2.

Prou. 4.

38. E contrario, ad celeriorem peccatoris mortem ſignificandam peccatoribus dicitur Ioannis 8. *In peccato veſtro moriemini.* Vbi ex Phraſi Hebræa particulam, *In*, cauſalem eſſe docet Euthymius, idemque eſſe, ac *Propter*. Sic Thren. 4. cum dicitur: *Chriſtus Dominus captus eſt in peccatis noſtris*, idem eſt, ac dicere, Chriſtus Dominus captus eſt propter peccata noſtra. Quare ſimiliter cum dicitur: *In peccato veſtro moriemini*, ſenſus eſt, propter peccatum veſtrum moriemini, vobiſque vita ante tempus in peccati ſupplicium præcidetur.

Particula, In, ſignificat, Propter.

39. Eccleſiaſtæ 8. non ſolùm de Iuda, vt ſupra vidimus; ſed de quolibet reprobo dicitur: *Non ſit bonum impio, nec prolongentur dies eius, ſed quaſi vmbra tranſeant, qui non timent faciem Domini.* Conſuetum eſt iuxtà phraſim Hebræam in ſacris litteris res futuras per imperandi, optandiuè modum exprimere: quare cum Pſal. 68. dicitur: *Obſcurentur oculi eorum, ne videant, & dorſum eorum ſemper incurua. Non optantis animo, ſed prædicentis myſterio, ea verba pronunciantur*, ait Anacletos. Iuxtà quam Anacleti interpretationem ſimiles in ſacra ſcriptura imprecationes intelligendæ ſunt. Propterea ex Hieronymo cum Pſal. 11. dicitur: *Diſperdat Dominus vniuerſa labia doloſa, & linguam magniloquam*, non imprecatio, ſed prædictio eſt, ac ſi *Diſperdet* diceretur. Et ratio huius eſt, quia cum à prophetis futura vt præſentia videantur; cumque diuinæ voluntati ſubſcribere velint, hinc eſt, vt per imprecandi, vel optandi modum futura prænuncient. Quoad rem noſtram, allata ex Eccleſiaſte ſententia, ita alia lectione profertur: *Non erit bonum impio, nec prolongabuntur dies eius; ſed quaſi vmbra tranſibunt.* Similitudinem autem vmbræ in eo ſitam eſſe puto; quod ſicut corporum vmbræ ex breui diurnæ lucis præſentia apparent; adueniente autem nocte, protinus euaneſcunt; ita peccatoris vita poſt breuiſſimam lucis vſuram, adueniente peccati nocte, ocyus in mortem effluit. De hac peccati morte nocti proxima, qua in vitiorum tenebris peccatores obdormiunt, iuxtà ſacros interpretes locutus eſt Apoſt. cum ad Theſſ. ait: *Qui dormiunt, nocte dormiunt.* De eadem peccatorum nocte, & ſomno egregiè Chryſoſtomus: *Malitiam ſomnum vocauit; eo quòd ad virtutem ignauus, & deſes eſt, qui malus eſt: deinde omnia imaginatur, nihil vero videt; ſed plenus eſt ſomnij, & de abſurdis, plerumque rebus. Si verò iucundum quid viderit, nihil tamen firmum, nihil habet ſolidum. Talis enim eſt præſens vita: ſomnijs, & imaginationibus vanis abundat: ſomnium ſunt diuitiæ, gloria, & quæcumque talia. Qui dormit, ea quidem, quæ ſunt, & verè ſubſiſtunt, non videt; quæ vero non ſunt, pro exiſtentibus imaginatur. Talis eſt malitia, & vita, quæ in malitia eſt: quæ ſunt non videt, hoc eſt ſpiritualia, cæleſtia, perſeuerantia; ſed videt, quæ diffluunt, & auolant, & celeriter à nobis reſiliunt.* Ab hoc peccati ſomno à Chryſoſtomo deſcriptio ad æternæ mortis ſomnum breuiſſimo tramite tranſeunt peccatores, de quibus dicitur Ieremiæ 51. *Inebriabo eos, vt ſopiantur, & dormiant ſomnum ſempiternum, & non conſurgant, dicit Dominus.* Caietanus in allata Eccleſiaſtæ verba: *Non ſit bonum impio, nec prolongentur dies eius; ſed quaſi vmbra tranſeat*, ait: *Sicut vmbra non eſt corpus, ſed tenue ſimulacrum corporis; ſic impius non tam eſt homo, quàm inane hominis ſimulacrum, & vmbra: quia inanem tantùm ſpeciem habet hominis, non veritatem, eo quod non viuat, vt homo ratione præditus, ſed vt beſtia ratione carens.*

Futurum per imperandi, optandique modum, interdum ſignificatur.

Peccator, eiuſque vita vmbræ comparatur. Idem c. 4.

Ep. 6.

Epiſt. 1. c. 5.

Peccatoris vita ignauo ſomno, ſomnioque ſimilis.

40. Contra ea, quæ diximus, Eccleſiaſtæ teſtimonium cap. 7. eſſe videtur: *Iuſtus perit in iuſtitia ſua; & impius multo viuit tempore in malitia ſua.* Ex quo teſtimonio apertè conſtare videtur iuſtitiâ potius breuiorem reddi vitam, & impietate longiorem. Profectò negandum non eſt interdum iuſtis breuiorem fuiſſe vitam, peccatoribus verò longiorem. Sed cum id contingit, reſpondendum eſt cum eodem Salomone Sap. 4. *Ætas ſenectutis vita immaculata.* Quare ſi iuſtus immaculatè viuens moritur, ſenex mori dicendus eſt. Senectus enim eatenus expetenda eſt, quatenus longa annorum ſerie multa merita poſſumus comparare: quod ſi *Iuſtus*, vt ait Sapiens, *conſummatus in breui expleuit tempora multa*; iam præmaturum ſenectutis fructum habet. *Perfecta eſt ætas, vbi perfecta virtus*, ait Ambroſius de obitu Theodoſij. *Moribus*, vt loquitur Bernardus, *antiquandi ſunt dies, præueniendа tempora meritis; & quod ætati deeſt, eſt virtutibus compenſandum.*

Iuſtus breui viuens tempore, ſenectutis fructum habet.

Ep. 42.

41. E contrario, peccator, quamuis multos vixerit annos, cum eos ſine meritis, ſine diuina gratia peregerit, amiſiſſe illos potius, quàm vixiſſe dicendum eſt. S. Hieronymus citata Eccleſiaſtæ verba de impio affert iuxtà lectionem Septuaginta dicens: *Non prolongabit dies ſuos in vmbra; hoc eſt dies vitæ ſuæ, qui quaſi vmbra viuentibus ſunt. Non enim hi, qui multo tempore viuunt prolongant dies ſuos; ſed qui grandes eos faciunt bonorum operum magnitudine. Vnde & Iacob quaſi peccatorem ſe confitens dicit: Parui, & mali dies mei: ſicut & in Pſalmo confitens: Dies, inquit, mei ſicut vmbra declinauerunt, & ego ſicut fœnum arui. Non quod longam vitam quæſierit in præſenti (in quo omne, quod viuimus breue, & vmbra eſt, & imago: In imagine enim perambulat homo) ſed quod de futuro timeat, ne longitudo vitæ ipſius, vbi eſt vera vita, breuietur:* ita ſcilicet breuietur, vt paulò poſt quam extremo iudicio reſurrexerit, in æternam gehennæ mortem detrudatur.

Eccleſiaſtes cap. 8. v. 14.

Geneſ. 47.

Pſal. 102.

Pſal. 38. 7.

42. De humana vita, cum hominis caput canitiem profert, intelligitur illud Eccleſiaſtæ 12. *Florebit amygdalus*; vbi *Capillus incaneſcet*, vertit Hieronymus. Cum igitur amygdalus humanæ vitæ ſimilitudinem referat; ſicut inter amygdali nuces, ea non numerantur, quæ vacuum nucleum interiori fructu non replent: ſic neque in humana vita ij anni numerandi ſunt, qui bonorum operum fructibus non replentur. Propterea aiebat

Amygdalus humanæ vitæ ſymbolum.

Pſal 72. Dies pleni qui ſint. Propheta : *Conuertetur populus meus hic, & dies pleni inuenientur in eis : pleni ſcilicet bonis operibus*, ait Euthymius. Qui huiuſmodi plenos annos non habet, vitæ annos veluti non habens æſtimandus eſt. *Quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt*, de peccatoribus dicitur Pſalm. 89. Ad quod explicandum præclara ſunt verba Eucherij : *Solemus annos noſtros, & temporum ſpatia, quibus nunc viuimus ſupputare : non te fallat, quicumque ille es, numerus dierum, quos hic relicto corporaliter ſeculo, conſumpſiſti, illum tantùm diem vixiſſe te computa, in quo voluntates proprias abnegaſti : in quo malis deſiderijs reſtitiſti; quem ſine vlla regula tranſgreſſione duxiſti : Illum diem vixiſſe te computa, quem non malitia, non inuidia, non ſuperbia commaculauit; qui peccato non ceſſit : qui diabolo repugnauit : illum diem vixiſſe te computa, qui pietatis, & ſanctæ meditationis habet lucem. Illum diem applica ad vitam tuam, cuius vſus peruenit ad animam tuam.* Quare Iſaïæ 65. dicitur : *Puer centum annorum morietur : & peccator centum annorum maledictus erit.* Si puer, quomodo centenarius? ſi centenarius, quomodo puer? Centenarius quidem quoad mortalem vitam, quæ ex Gregorio *Mors eſt potius dicenda quàm vita* : Puer verò iuxtà vitam gratiæ, ſecundùm quam numquam adoleſcit.

Vel Euſebij Emiſſeni. hom. 9. ad Monach. — Puer centum annorum cur peccator dicatur.

Hom. 37. in Euang.

43. Ad id confirmandum de lapidantibus Stephanum dicitur : *Teſtes depoſuerunt veſtimenta ſua ſecus pedes adoleſcentis, qui vocabatur Saulus.* Poſt paucos dies idem Saulus, cum conuerſioni iam maturus, & orationi deditus eſſe diceretur Dei monitu, ab Anania vir appellatur. *Domine, audiui de viro hoc.* Paucorumne dierum ſpatio adoleſcens in virum mutari potuit? At adoleſcentia, & virilitas, non ab annorum numero; ſed à peccati, gratiæque ſtatu deſumenda eſt. Quare de Paulo ante conuerſionem ait Ambroſius : *Adhuc adoleſcentior dicitur, qui nondum maturam in canitie fidei gerebat ætatem; nondum in virum perfectum excreuerat, in illam (ſicut ipſe ait) menſuram plenitudinis Chriſti. Denique adoleſcens legitur tantùm ibi, vbi lapidantium Stephanum veſtimenta ſeruabat.*

Act. c. 7. Habebat tunc annos 35. iuxta Baron. tom. 1. Saulus cur prius adoleſcens, paulò poſt vir appellatur. Cap. 9. — Ambroſ. De Ioſeph Patriarcha c. 11. — ad Eph. 4.

44. Sed, vt ad ſuperiorem Eccleſiaſtæ ſententiam redeamus; ne nobis inuidiam moueat, cum audimus : *Impius multo viuit tempore* : recolendum nobis eſt longiorem impij vitam tantùm abeſſe, vt expetenda ſit, vt ſit maximè timenda. Gregorius : *Vita pueri in longum trahitur, vt à factis puerilibus corrigatur; ſed ſi à peccati perpetratione, nec temporis longinquitate compeſcitur; hæc ipſa vitæ longinquitas, quam per miſericordiam accipit, ei ad cumulum maledictionis creſcit; vnde neceſſe eſt, vt cum nos diutius expectari conſpicimus, ipſa prorogata pietatis tempora, quaſi damnationis argumenta timeamus; ne ex clementia Iudicis creſcat ſupplicium peccatoris; & vnde quiſque eripi de morte poterat, inde grauius ad mortem tendat.*

Cap 7. — Gregor. 17. Mor c. 4. — Longior vita à peccatore timenda potius, quam expetenda.

Tunc dicet Rex his, qui à dextris eius erunt : Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi.

45. GEneſis initio; vbi dicitur : *In principio creauit Deus cælum, & terram*, ex Hebræo etiam legitur : *In principio creauit Deus cælum, quia terram* ſcilicet creauit. Atque profectò verum videtur, vt à diuina ſapientia nobilior creatura cuiuſmodi Cœlum eſt, ad creaturam ignobiliorem, quippe ad terram, tamquam ad

Terræ nomine homo appellatur.

A ſuum finem dirigatur? Sed ſi terræ nomine hominem è terra formatum intelligamus, cui ab Iſaïa dicitur : *Auribus percipe terra* : tunc Geneſ. verba Euangelij benè conſonabunt : ideo enim cœlum Deus mundi initio creauit, vt in eo homines electi regnarent; quibus propterea à Domino dicitur cœleſte regnum fuiſſe ijs à mundi conſtitutione præparatum. Iſaïæ c. 1.

46. Ad idem ſignificandum Iſaïæ 49. ſanctæ ciuitati Ieruſalem, nempe Electorum cœtui dicitur : *In manibus meis deſcripſi te*, ſeu, vt Septuaginta legunt : *Depinxi te* Ideo in Dei manibus Electorum imago depingitur, vt in diuinarum manuum opera electi ius habere intelligantur, iuxta Domini ſententiam Matth. 22. *Cuius eſt* B *imago hæc?* Cumque reſponderetur eſſe Cæſaris : *Reddite*, inquit, *quæ ſunt Cæſaris Cæſari.* Sunt autem cœli ſpeciatim diuinarum manuum opera, teſtante Dauide : *opera manuum tuarum ſunt cœli.* Nil mirum igitur eſſe debet, ſi cœlum à prima ſui conſtitutione Electis tamquam legitimis dominis præparatum eſſe dicatur. Ad id confirmandum Pſalm. 8 de homine dicitur : *Conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum.* Vbi legit Chryſoſtomus : *Feciſti, vt haberet poteſtatem manuum tuarum.* Cum igitur homini cœleſtis Regia præparetur, multò melius homini dicatur : *Tibi conduur æther*, quàm *Tibi militat æther*, vt Vates ille canebat. Et ad hanc cœleſtis Regiæ poſſeſſionem ſignificandam in ea veluti ſtellarum C characteribus, iuſtorum nomina præſcribuntur : *Gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis*, quibus verbis iuſtos liberalis cœli largitor alloquitur Lucæ 10.

Iuſti cur in Dei manibus deſcripti dicantur. — Pſal. 101. — Claudianus.

Eſurini, & dediſtis mihi manducare : Sitini, & dediſtis mihi bibere : hoſpes eram, & collegiſtis me : nudus, & cooperuiſtis me : infirmus, & viſitaſtis me : in carcere eram, & veniſtis ad me.

D 47. VOcatis ſenſibili voce ad cœleſte regnum Electis, Dominus interna illuſtratione eorum bona opera commemorabit; per bona ſcilicet opera ipſis cœleſtis regni aditum patere ſignificans. Cum autem cœleſtia regni beatitudo alijs bonis operibus, immo præſtantioribus acquiri poſſit; cur tantùm miſericordiæ opera diuinus Iudex commemoraturus dicitur? Et commemorando miſericordiæ opera, cur potius corporalia, quàm ſpiritualia commemorabit? Quæ ſpiritualia miſericordiæ opera, & præſtantiora ſunt, & totidem quot corporalia, vt docet S. Thom. 2. 2. quæſt. 32. artic. 2. ſcilicet : *Docere ignorantem, conſulere* E *dubitanti, conſolari triſtem, corrigere peccantem, remittere offendenti, portare oneroſos, & graues, pro omnibus orare.* Huic quæſito ratione duplici reſponderi poteſt; Primò, vt Dei amor erga homines, & quanti eos æſtimet, eluceat : Secundò, vt quanta diuina liberalitas ſit, indicetur. Cum enim bona opera ex charitate prouenire debeant; cumque, vt ait Gregorius, *Nemo propriè ad ſemetipſum habere charitatem dicatur; ſed dilectio in alteram tendit, vt eſſe charitas poſſit* : hinc bona opera vel erga Deum immediatè, vel erga proximum exhibentur. Commemorabit autem celeſtis Iudex potius bona opera erga homines, quàm erga ſeipſum; vt hinc quantum homines diligat, & magnifaciat,

maoifeſter. Secuodò, corporalium potius, quàm ſpiritualium miſericordiæ operum mentio fiet, ad diuinam liberalitatem oſtendendam: cum Deus pro terreois, & corruptibilibus, cœleſtia, & ſpiritualia, & æteroa præmia largiatur. Ideo Auguſt. in Pſal. 31. ad corporalia miſericordiæ opera hortans ait: *Da modica, & accipe magna: da temporalia, & accipe æterna; da terrena, & accipe cœlum.* Ideo Auguſt. ſerm. 172. *Imple miſerationis officia. Sagina pauperum viſcera, & anima tua muneribus ſanctitatis pingueſcet. Veſti nudum, & tua peccata contecta ſunt. Peregrinum hoſpitio tuo contende ſuſcipere, vt & te Deus in cœlorum regna ſuſcipiat.* Chryſoſtomus hom. 15. in Matth. ſimiliter ait. *Si hîc accipis, mortalia prorſus accipis. Si tempus illud expectaueris, immortalia tibi, & integra reddet Deus. Si hîc accipis, plumbum accipis; ſin verò illic, aurum permultum, purum, putum. Si hîc accipis, transferre illud in patriam non potes: ſi illic accipis, in tuto eſt. Si denique hîc accipis, per breuem voluptatem habebis; ſin illic accipis, æternam.* Agapitus Pootifex epiſtola ad Iuſtinianum Imperatorem ita ſcribit: *Veſtimentum non veteraſcens eſt beneficentiæ amictus; & incorrupta ſtola eſt miſericordia erga pauperes. Eum igitur oportet, qui piè regnare vult, talium indumentorum pulchritudine animam exornare. Amoris enim in egenos qui indutus eſt purpuram, cœleſtis quoque regni compos efficitur.* Qui ergo oudum veſte cootexerit, Deus *ſtolam gloriæ induet eum.* Et voiuerſalis iudicij de appropioquante cœleſtis beatitudinis tempore electis dicetur: *Gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam Deo; quia venerunt nuptiæ agni, & vxor eius præparauit ſe. Et datum eſt illi, vt cooperiat ſe byſſino ſplendenti, & candido. Byſſinum enim iuſtificationes ſunt Sanctorum.* Apoc. 19. Rurſus qui potum ſitienti paoperi dederint, *Deus deducet eos ad vitæ fontes aquarum.* De iiſdem Pſalm. 35. 9. Deo dicitur: *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ; & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* De miſericordibus erga egenos plura diximos Feria 6. cioerum. De viſitandis infirmis duo pij libelli habentur apud Sanctum Auguſtinum tomo 9. De miſericordiæ operibus ſpiritualibus, & cotporalibus agit S. Thomas 2. 2. quæſt 32. art. 2. & 3.

Miſericordiæ opera cur corporalia potius, quam ſpiritualia extremo iudicio commemorabuntur.

Eccli. 6. 32.

Apoc. 7. 17.

48. Veteres Sapientes, vt Pithagoram, Muſæum, Solonem, Democritum, Platonem, & alios io Ægyptum profectos eſſe legimus, vt ibi Mathematicas diſciplinas, & præcipuè Aſtronomiam diſcerent. Deus autem Iſraëliticum populum è patria terra io Ægyptum tranſtulit; vt ibi longe oobiliori ſcientia erudiretur; qua ſcilicet miſericordiæ opera erga indigeotes exereere diſceret. Teſtatur id Auguſtinus tom. 9. tract. 7. de vita Chriſtiana: *Deus populum ſuum, quem elegerat, præceptis miſericordiæ, pietatis, iuſtitiæ, cæteriſque bonis operibus cupiens erudire, voluit eum in externa patria pro tempore peregrinum eſſe, & captiuum; vt captiuitatis, & peregrinationis miſeriam diſceret, & labores; quo facilius poſtmodum miſereri peregrinantibus, & laborantibus noſceret; ſi ipſe ante peregrinationis miſerias didiciſſet. Nemo enim tam libenter peregrino, & aduenæ miſeretur, quàm qui peregrinationis exitus nouit. Nemo libentius hoſpitem ſine tecto, ſuo introducit hoſpitio; niſi qui ante indiguerit alieno. Nemo ita eſurientem cibat; nemo ſic ſitientem potat; niſi qui ſitim, eſuriemque perpeſſus eſt. Nemo tam facilè nudum ſuis operit veſtimentis; quàm qui nuditatis, & frigoris nouit iniuriam. Nemo ſic tribulato, & miſero, & laboranti ſuccurrit; quàm qui tribulationum, & miſeriarum caſus expertus eſt, & laborum.* Ideo Exodi 22. 21. dicitur: *Aduenam non contriſtabis, neque affliges eum; aduena enim & ipſi fuiſtis in terra Ægypti.* Et Deuter. 10. 17. *Deus facit iudicium pupillo, & viduæ; amat peregrinum, & dat ei victum, atque veſtitum: & vos ergo amate peregrinos; quia & ipſi fuiſtis aduenæ in terra Ægypti.* Et Sapient. 12. 19. *Docuiſti populum tuum per talia opera; quoniam oportet iuſtum eſſe, & humanum.*

Iſraëlitæ in Ægyptum tranſlati ſunt, vt miſericordiæ opera exercere diſcerent.

49. Daniel 4. 24. Nabuchodonoſori Aſſyrio regi, cui à Deo ſupplicium imminebat, dixit: *Peccata tua eleemoſynis redime.* Hoc ſalutare prophetæ coofilium piè recogitantes Petrus domious Soræ, & Arpini, eiuſque cooiux Doda teſtati ſunt apod Baronium anno Domini 1030. *Cœpimus cogitare intra noſmetipſos, qualiter in peccatis concepti, & nati ſimus; & qualiter ab infantia noſtra die, noctuque, horis, & momentis innumerabilia peccata commiſimus; & qualiter in illo terribili iudicio de omnibus factis noſtris, & cogitationibus Deo rationem reddituri ſimus; & qualiter ab illo æquiſſimo Iudice vnuſquiſque recipiet ſecundùm opera ſua: & rurſus dum cogitare cœpimus, qualiter impij, & peccatores, qui hic peccata redimere negligunt, in illam pauendam pœnam perpetuò cum diabolo damnabuntur: & qualiter iuſti, & electi Dei in illa æterna beatitudine cum Domino glorificabuntur; ſubitò reſpexit nos diuina pietas; & compunctum eſt cor noſtrum cum tremore, & æſtuatione cordis: & cœpimus cogitare, & quærere conſilium à ſacerdotibus, & religioſis viris, qualiter innumerabilia peccata noſtra redimere potuiſſemus; & ab ira æterni Iudicis, & à pœna æterna euadere. Accepimus conſilium ab eis, præterquam renunciare ſeculo, nihil eſſe melius, quàm eleemoſynarum virtutem.* Quod conſilium poſtea pios coniuges liberaliter executos eſſe ibi narratur.

50. In allato Danielis textu legitur ex Arabico Antiocheno: *Peccata tua eleemoſynis operi.* Cum enim ex charitate in proximum oodus paoper operitur; peccata etiam miſereotium pauperis operiuntur; & à peccatorum reatu liberi æternam beatitudioem cooſeqoentur. Ad quod ſignificandum Pſalm. 31. dicitur: *Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.* Dicuntur aotem peccata tegi, cum dioinis oculis ooo apparent, adeoque penitus delentur: nam quæ adhuc extant, Dei ocolis ooo apparere oequeunt: *quæ enim non aſpicit, delet*, ait Ambroſius. Peccata tegit Deus diuinæ gratiæ lumine, ac decore; ita vt iuſtificatus peccator in anima appareat *amictus lumine, ſicut veſtimento*, ſub luminis aotem veſtimeoto peccatorum tenebræ omninò ooo remaneot. Idem indicat Apoſtolus dicens: *Induamur arma lucis.* Lucis enim arma opera tenebrarum procul expellunt. Præterea iuxtà Auguſt. Pſalm. 31. *Deus tegit peccata eo modo, quo medicus vulnera tegit. Emplaſtro tegit medicus: ſub tegmine medici ſanatur vulnus.* Eamdem medici ſimilitudinem affert Gregorius: *Tegit medicus vulnus ſanandum medicamine: tegit Deus peccatum ea, quæ multitudinem peccatorum operit, charitate.* Eſt tameo diſcrimeo inter corporale medicamen, & ſpirituale; quod illud vulneri appoſitum non ſtatim ſanet: contra verò ſpirituale charitatis, & gratiæ medicamen ſtatim ſublato peccato ſanitatem inducit. Addit præterea Gregorius: *Quod tegitur, inferius ponitur, & aliud aliquid ſuper inducitur, vt quod eſt ſubterpoſitum tegatur: tegere peccata dicimus, quæ quaſi ſubterponentes, abdicamus; quibus nimirum quaſi tegmen ſuperducimus; dum bonorum operum nos indumento veſtimus. Peccata itaque tegimus, ſi bona facta malis actibus ſuperponamus.* Similiter Philo Carpathius in illa Canticorum verba: *Odor veſtimentorum tuorum, ſicut odor thuris*, ait: *Per veſtimenta ſponſæ*

Ambr. of. in Apologia Dauidis c. 13.

Ad Rom. c. 13. 12.

Peccata quomodo tegi dicantur.

Greg. in Pſ. 31.

Cantic. 4. 11.

ſancta opera deſignantur, quibus preterita mala teguntur, ne in die ira appareant vlciſcenda. Hine enim illud Apoc. 16. Beatus, qui vigilat, & cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & videatur turpitudo eius: & illud Pſal. 31. Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.

51. In eodem Danielis rextu ex Chaldæo legitur: *Peccata tua eleemoſynis abrumpe*; ne ſcilicet non abrumpendo peccatorum catenam, per eam à deſertoribus Angelis in æternum ignem traharis.

Panis pauperi datus, fit gladius peccatorum vincula diſrumpens.

Iudicum 7. 13. Gedeonis gladius ſub panis forma viſus eſt: *Videbatur mihi quaſi ſubcinericius panis. Non eſt hoc aliud, niſi gladius Gedeonis.* Similiter panis, quo quis abundè pauperes eſurientes cibat, gladius eſt, quo peccatorum catena abrumpitur. Animæ olim peccatrici, ſed per baptiſmum, & fidem ſanctæ ciuitatis Sionis, hoc eſt Eccleſiæ ſanctæ filiæ dicitur Iſaïæ 52. *Solue vincula colli tui, captiua filia Sion.* Vt hæc colli vincla ſoluantur, eſurientium pauperum fauces ſunt cibo reficiendæ.

Lacrymoſi extremi Iudicij dies ridebunt miſericordes.

52. Lacrymoſa dies extremi Iudicij dies futura dicitur ab Eccleſia: nihilominus dies eadem à iuſtorum anima non lacrymis, ſed riſu peragenda eſſe dicitur Prou. 31. *Ridebis in die nouiſſima.* Huius ratio ſi quæratur, ibidem præmittitur à Salomone: *Manum ſuam aperuit inopi, & palmas ſuas extendit ad pauperem.* Iuſtum quidem miſericordiæ in egenos præmium eſt, vt tam lugubri tempore lacrymarum experies ſint oculi, qui à videndo, & ſubleuando paupere non abſconduntur: Cum è contrario Prouerb. 28. 27. ex Hebræo legatur: *Abſcondenti oculos ſuos à paupere, multitudo Maledictionum erit.*

Tunc reſpondebunt iuſti: Domine quando te vidimus eſurientem, & paviimus te; Sitientem, & dedimus tibi potum? Quando autem te vidimus hoſpitem, & collegimus te? Aut nudum, & cooperuimus te? Aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te.

Chriſtus interdum ex ſua perſona, interdum ex ſuorū membrorum, nempe fidelium perſona loquitur.

53. AVguſtinus in Pſalm. 40. ait: *Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum plerumque loqui ex ſe, ideſt ex perſona ſua, quod eſt caput noſtrum: plerumque ex perſona corporis ſui, quod ſumus nos, & Eccleſia eius. Sed ita quaſi ex vnius ore ſonare verba, vt intelligamus caput, & corpus in vnitate integritatis conſiſtere, nec ſeparari ab inuicem; tamquam coniugium illud, de quo dictum eſt: Erunt duo in carne vna. Si ergo agnoſcimus duos in carne vna, agnoſcamus duos in voce vna.* Pater hoc in verbis citati Pſalmi 40. *Homo pacis meæ, in quo ſperaui, qui edebat panes meos, magnificauit ſuper me ſupplantationem.* Vbi Auguſt. ait: *Quis eſt iſte homo pacis ipſius? Iudas: & in illum Chriſtus ſperauit: Nonne illum ab initio nouerat? Nonne antequam naſceretur futurum ſciebat? Nonne omnibus diſcipulis ſuis dixerat: Ego vos duodecim elegi; & vnus ex vobis diabolus eſt? Quomodo ergo in illum ſperauit, niſi quia in membris ſuis ipſe eſt, & quod multi fideles de Iuda ſperauerint, hoc in ſe transfigurauit Dominus?* Similiter eodem Pſalm. cum Chriſtus Dominus æterno Patri ait: *Domine, miſerere mei; ſana animam meam, quia peccaui tibi. Numquid hoc Chriſtus, numquid caput illud noſtrum ſine peccato? Ipſe ex membris ſuis, quia vox membrorum ipſius, vox ipſius; quia & vox capitis noſtri, vox noſtra.* Hanc igitur Auguſtini regulam illuminati à Deo electi cum bene nouerint: nihilominus admirantes Redemptoris in humanum genus Charitatem,

Geneſ. 2. & ad Epheſ. c. 5

Ioan. 6. 71.

quòd beneficia in hominem collata, ſibi exhibita teſtetur; interno potius cordis affectu, quàm ore; non ex ignorantia, ſed ex admiratione dicent: *Domine, quando te vidimus eſurientem, & paviimus te?* &c.

Et reſpondens Rex dicet illis: Amen dico vobis, quamdiu feciſtis vni ex fratribus meis minimis, mihi feciſtis.

54. EX his Domini verbis patet, Deum debitorem ſe conſtituere ijs, qui erga indigentes ſe beneficos, miſericordes, & liberales exhibent. Ideo Chryſoſt. hom. 7. in epiſt. ad Romanos ait: *Si pecunias tuas Deo mutuas dederis, incolumis in poſterum theſaurus tuus manebit; ac nullo certè negotio, aut iactura ſubſequetur mutui redditio. Nam gratiam habet Deus, & eum nobis debet; & cum ſoluit; libentiuſque fœneratores ſuos contuetur; quàm eos, à quibus nihil mutuo accepit: & quibus maximè ille debet, hos & maximè amat. Quapropter, ſi perpetuam cum illo amicitiam inire vis, perficito, vt multum ille tibi debeat: neque enim ſic delectatur debitoribus ſuis creditor, ſicut Deus ſuis creditoribus. Quibus nihil debet, eos auerſatur, quibus autem debet, ad eos accurrit. Omnem igitur operam nauemus, vt illum in ære noſtro habeamus: hoc enim tempus fœneratoribus accommodatum eſt, in quo Deus in indigentia eſt: & ſi illi nunc nihil dederis, poſtea non indigebit: nunc enim ſitit in ſitientibus, in famelicis famem patitur.* De quo plura dicta ſunt Feria 6 poſt Cineres, præcipuè in illa verba: *Pater tuus, qui videt in abſcondito reddet tibi.*

Deus libentiſſimè ſe nobis debitorem conſtituit.

55. Porrò ſicut Deus beneficia in indigentes homines collata, tamquam ſibi exhibita accipit, ita iuſti, vt grato animo Deo vices rependant, quæ in Dei honorem exhibentur, ſibi fieri exiſtimant: & quæ contra debitum Dei honorem & venerationem fiunt, ea ipſa, ſua vt opprobria ſentiunt. Ideo Dauid cum in Dei venerationem, & obſequium diuina lex ſeruabatur; tali obſequio, & veneratione, veluti ipſe vnà cùm Deo honoraretur, mirificè gaudebat dicens: *Particeps ego ſum omnium timentium te, & cuſtodientium mandata tua.* E contrario idem Dauid cum peccatores erga Deum iniurioſè, & impudenter ſe gerebant, tali in Deum contemptu adeo triſtabatur, vt ſeipſum tamquam ijſdem iniurijs affectum doleret dicens: *Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt ſuper me.* Plura profectò pius Rex contra regias leges ſuo in regno fieri cognouit? immo ipſam regiam maieſtatem vilipendi, conuicijs affici, & lapidibus impeti à Semei vidit: *Et ecce vir nomine Semei maledicebat, mittebatque lapides contra Dauid.* Hinc tamen numquam ita triſtatus eſt, vt præ mœrore in deliquium inciderit. Nihilominus, cum contra Dei honorem diuinas leges non ſeruari cognoſceret, in deliquium ſe incurriſſe teſtatur: *Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam. Vidi præuaricantes, & tabeſcebam; quia eloquia tua non cuſtodierunt. Tabeſcere me fecit zelus meus, quia obliti ſunt verba tua inimici mei.* Non quòd me mei aduerſarij iniurijs afficiant; ſed quòd contra diuinam legem præuaricantes iniquos, & iniurios erga Deum ſe oſtendant, vehementiſſimè doleo.

Iuſti quæ erga Deum vel obſequia, vel peccata fiunt, in ſe facta exiſtimant.

Pſ. 118. 63.

Pſ. 68. 10.

Reg. 2. 16.

Pſ. 118. 53.
Ibid. v. 158.
Ibid. v. 139.

Tunc dicet & his, qui à ſiniſtris eius erunt: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum.

56. Pſalmo 28. dicitur: *Vox Domini reuelabit condenſa. Reuelabit in die illa, quando reuelabit occulta tenebrarum, & conſilia cordium*, ait S. Baſilius. Subditur deinde: *Dominus diluuium inhabitare facit, & ſedebit Dominus rex in æternum.* Quodnam diluuium homines Dominus inhabitare faciet? Reſpondet Bellarminus: *Dominus cum in extremo iudicio reuelauerit condenſas, tunc diluuium inhabitare faciet, effundens omnia genera bonorum in bonos, & omnia genera malorum in malos: & ſic nullo penitus reſiſtente, ſublato de medio omni alio principatu, & regno dæmonum, atque hominum impiorum, ſedebit Dominus Rex in æternum.* Electis bonorum omnium diluuium proueniet ex perenni felicitatis fluuio, de quo Pſalm. 45. *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei.* Contra verò præſciti, intra inextinguibilem inferorum ignem pœnarum diluuium inhabitabunt; in quod ab æterno iudice expellentur dicente: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum.* Iuſtiſſimè autem peccatores, *quoniam dereliquerunt venam aquarum viuentium Dominum*, in æterni ignis ſupplicium ſunt ejiciendi.

Com. 1 in Pſalm. 28.

Diluuium quando, & quale Deus inhabitare faciet.

Ierem. 17.

57. Apocal. 14. vna, eademque vox è cœlo delapſa tonitrui ingentem fragorem, ac citharæ iucundiſſimum ſonum referre videbatur: *Audiui*, inquit Ioannes, *vocem de cælo, tamquam vocem aquarum multarum, & tamquam vocem tonitrui magni, & vocem, quam audiui ſicut citharœdorum citharizantium in citharis ſuis.* Si vox illa procellæ, ac tonitrui ſtrepitum referebat, quo pacto citharæ harmoniam exprimere poterat? Huiuſmodi vox cœleſtis Iudicis ſententiam præfigurabat; quæ cum electos ad cæleſtia gaudia vocat: *Venite benedicti Patris mei; poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi*; tunc citharæ ſonum videtur exprimere: cùm verò reprobos ad æternos cruciatus damnat: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum*: tunc ingentis tonitrui terrorem referre videtur. Iob 37. 4. de Deo iudice dicitur: *Tonabit voce magnitudinis ſuæ, & non inueſtigabitur, cum audita fuerit vox eius*: ex Hebræo legitur: *Non retardabitur, cum audita fuerit vox eius.* Statim enim peccatores damnationis ſententiam ſubire cogentur, nec deprecandi tempus vllum dabitur. Danielis 5. dicitur, cum conuiuio Baltaſſar tex aſſideret: *Apparuerunt digiti, quaſi manus hominis ſcribentis. Tunc facies regis commutata eſt; & compages renum eius ſoluendi, & genua eius ad ſe inuicem collidebantur.* Vbi bene Theodoretus ait. *Si digitorum ſcribentium ſpecies ita perterruit eum, qui maximum adminiſtrabat regnum; vt etiam articulorum compages præ metu diſſoluerentur; & artus tremore occupati tremore concuterentur; quid non ſuſtinuiſſet Deo infeſſus, ſi fulmina conſpexiſſet?* Fulmineam certè vocem diuini Iudicis reprobi ſentient, cum iis dicetur: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum.* S. Baſilius hom. contra auaros explicans Domini verba Lucæ 12. *Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te; quæ autem paraſti, cuius erunt?* ait: *Superat æternam pœnam iriſio iſta ſtultitiæ.* Si irriſio æternam pœnam ſuperat; quantò magis eam ſuperabit expreſſa damnatio: *Diſcedite à me maledicti?* Ideo reprobi ad confuſionem tantam vitandam, *dicent montibus: cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira Agni.* Primo Reg. 2. de extremo Iudicio prædicitur: *Dominum formidabunt aduerſarij eius; & ſuper ipſos in cælis tonabit.* Vbi Gregorius ait: *Tunc formidabunt eius aduerſarij, quando Crucifixi virtute omnia moueri conſpexerint; cum eius iudicio vniuerſa ſubmitti; cum per excelſos cælos tonantia iudicia audierint æternæ ſuæ damnationis.* Subditur ibidem: *Dominus iudicabit fines terræ*; hoc eſt vltimum cuiuſque hominis finem iuxtà Auguſtinum, quia *Non iudicabuntur, quæ in melius, vel deterius medio tempore commutantur; ſed in quibus extremis inuentus fuerit; qui iudicabitur.* Propter hominum ſcelera in ſecundo aduentu diuinus Iudex verba mortis æternæ proferet; cui in primo aduentu meritò Petrus Apoſtolus dixerat: *Domine ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes. Repellis nos à te: da nobis alterum te. Ad quem ibimus, ſi te relinquamus*, ait Auguſtinus. *Ad quem ibimus?* Si quærent reprobi, reſpondebitur: Ad inferni ſæuiſſimum tyrannum, in ignem æternum.

Iudicis cæleſtis vox electis citharæ ſonum, præſcitis tonitrui fragorem refert.

Apoc. 6. 16.

Auguſt. 17. de Ciuit. cap. 4.

Ioan. 6. 69.

58. Dominus, qui in primo aduentu erga peccatores ſe vt manſuetum agnum oſtendit; cum verè de eo Ioan. cap. 19. dixerit: *Ecce agnus Dei: ecce, qui tollit peccata mundi*: idem tamen in ſecundo aduentu, depoſitâ agni magni manſuetudine, qualem ſe peccatoribus proferret, prædicitur Oſeæ 13. 17. *Ego ero eis, quaſi leæna; ſicut pardus in via Aſſyriorum; occurram eis, quaſi vrſa raptis catulis*, & iuxtà Septuaginta: *ſicut vrſa indigens cibo. Et diſrumpam interiora iecoris eorum, & conſumam eos ibi quaſi leo.* Vbi Hieronymus ait: *Beſtia agri diſrumpet eos. Aiunt inter omnes, qui de beſtiarum ſcripſere naturis, inter omnes feras nihil eſſe vrſa ſæuius, cum perdiderit catulos, vel indigueris cibis. Et non ſolùm panthera, pardi, & vrſa ferociam comminatur, ſed leonis quoque, & omnium beſtiarum, quæ gignuntur in ſaltibus ſimul conſideremus, quòd qui in Euangelio credentibus loquitur: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis; & ego reficiam vos: iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue: nunc per Prophetam incredulis, & nolentibus agere pœnitentiam panther, pardus, vrſa, & leo efficitur.* Oſeæ vaticinio conſonat Amos cap. 5. *Væ deſiderantibus diem Domini; ad quid eam vobis?* Id peccatoribus dicitur; non quòd reuera Iudicij diem deſiderent; ſed grauibus, & frequentibus peccatis iuſtam Domini iram prouocantes pro accelerando Iudicij die, & finali eorum ſupplicio laborare videantur. In peccatores ergo diuinæ vltionis diem prouocantes Propheta ait: *Væ deſiderantibus diem Domini. Ad quid eam vobis? Dies Domini iſta, tenebræ, & non lux. Quomodo ſi fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei vrſus; & ingrediatur domum, & innitatur manu ſua ſuper parietem, & mordeat eum coluber.* Tamquam leo fuit diuinus Iudex Christus Dominus, cum morte deuicta ſurrexit; ideoque iuxtà Rupertum de eo dicit Apoſt. 5. *Vicit leo de tribu Iuda.* Ab hoc myſtico leone auertentes ſe peccatores, cum viuerent, in eumdem ſub mundi finem tamquam in vrſum incident: à quo iterum refugere conantem, incident in colubrum ſerpentem antiquum, nempe diabolum, qui eos morſu attrahens, in æternam damnationem, & ſupplicium præcipites iaciet. Leo mortuis parcit; vrſus verò cadauera, in quæ incidit, dilacerat. Diuinus Iudex, qui peccatoribus ſpiritualiter mortuis tamquam leo ante pepercerat, extremi iudicij

Vrſi raptis catulis nihil ſæuius; huic ſe diuinus Iudex comparat.

Matth. 11.

In Amos 5.

Apoc. cap. 5.

die, tamquàm vrſus peccatoribus veluti cadaueribus gratiæ vita carentibus non parcet.

59. Geneſ. 4 Caïn, vt reproborum typus à diuino conſpectu electus eſt: *Ecce*, inquit, *eycis me hodie à facie terræ, & à facie tua abſcondar, & ero vagus, & profugus in terra.* Sed quod Caïno ſupplicium fuit, damnatis refrigerium foret; non

Cap. 57.

enim vagi, & profugi in terra; ſed vincti, & fixi in inferis erunt: *Impios quaſi mare feruens*, eſſe

Cap. 38.

dixit Iſaias. Si verò quis huiuſmodi mare terminis clauſerit Iob ſciſcitetur: *Quis concluſit oſtys mare?* Reſpondetur reprobos deſperatæ mentis fluctibus æſtuantes à diuina iuſtitia in inferis inter duos terminos concludi; ita vt tranſire tantùm detur *ab aquis niuium ad calorem nimium*, iuxtà Iobi teſtimonium cap. 24.

Damnatorum pœna duplex, damni, & ſenſus.

60. Diuini Iudicis verbis: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum*, duplex reproborum pœna, damni ſcilicet, & ſenſus ſignificatur; damni quidem pœna, quòd diuino conſpectu priuentur: *Diſcedite à me maledicti*; ſenſus verb pœna, quòd *in ignem æternum* detrudantur. Ad ſenſus pœnam explicandam dicitur de damnatis Pſalm. 57. *Supercecidit ignis*: ad pœnam verò

Gregor. 9. Moral. cap. 98.

damni ſignificandam ſubditur: *Et non viderunt Solem. Ignis*, inquit Gregorius, *ſuper impios cadit, ſed ſol igne cadente non cernitur; quia illos, quos Gehennæ flamma deuorat, à viſione veri luminis cæcat: vt & foris eos dolor combuſtionis cruciet, & intus pœna cæcitatis obſcuret.*

Pœna damni acerbior, quàm ſenſus pœna.

61. Damni pœnam, hoc eſt beatifica Dei viſione priuari acerbiorem eſſe, quàm ſenſus penam aſſerit Chryſoſtomus, tom. 5. hom. 35 ad populum dicens: *Lacrymare nunc mihi ſuccurrit, & altum ſuſpirare, cogitanti quibus bonis excidimus, qui ſumus expulſi beatitudine. Gehenna namque omni peius eſt hac excidere gloria; & illa ſorte priuari peius eſt innumeris pænis. Et tamen adhuc præſentibus inhiamus, neque diaboli verſutiam cogitamus; qui per exigua magnis ſpoliat, & lutum præbet, vt aurum rapiat; immo magis, vt auferat cœlum.* Idem docet Chryſoſtomus parænesi 1. ad Theodorum lapſum. Cum Iſaias cap. 38. Ezechiæ regi dixiſſet: *Morieris tu, & non viues*; rex acerbiſſimo cordis dolore ingemuit dicens: *Non videbo Dominum Deum in terra viuentium*; hoc eſt iuxtà Lyranum: vlterius non videbo Domini templum, vbi Deum meum peculiariter ibi præſentem venerari poteram, eiuſque piè orando ſuauiſſimo frui alloquio. Quare ex Chaldæo legitur: *Non apparebo amplius coram arca Domini.* Si tam acerbum ſupplicium exiſtimauit Ezechias templi, & arcæ conſpectu priuari; quale ſupplicium erit claræ, & beatificæ Dei viſionis æterna priuatio?

62. *In ignem æternum.* His verbis, vt dixi, ſenſus pœna ſignificatur. Quare de Gehennæ forna-

Endiadys figura apud Iſaiam.

ce loquens Iſaias 30. 33. ait: *Nutrimenta eius ignis & ligna multa: Flatus Domini ſicut torrens ſulphuris ſuccendens eam.* Vbi duæ difficultates occurrunt. Prima eſt, quod ſimul cum lignis multis, ignis etiam Gehennæ nutrimentum dicatur; & tamen ignis nutriri potius à lignis, quàm cum ijs ſimul nutrimentum eſſe videatur. Sed dicendum eſt hoc in loco Iſaiam, cuius locutio elegans eſſe ſolet, figuram Endiadym vſurpaſſe, quæ figura

Æneidos 1.

vnum in duo ſubſtantiua diuidit: ſicut, cum Poëta dixit, *Pateris libamus, & auro*, id eſt aureis pateris. Similiter ab Iſaia Gehennæ nutrimen-

Sulphur lignorum [illegible] materia ab inferno ignis non conſumitur.

torum dicitur ignis, & ligna, id eſt ignita ligna; quibus æternum incendium nutritur. Secunda difficultas eſt, quid nomine lignorum intelligen-

A dum ſit. Ex Hieronymo habetur id metaphoricè eſſe dictum; ita vt lignorum nomine alia quædam materia combuſtibilis intelligatur. Talem autem inferni incendij materiam ex pluribus ſcripturæ locis conſtat eſſe ſulphur. Apoc. 19. 20. de Antichriſto, eiuſque præcurſore Propheticè dicitur: *Miſſi ſunt in ſtagnum ignis.* Vbi ex Græco legitur: *Miſſi ſunt in ſtagnum ignis ardentis ſulphure.* Ibidem cap. 20. *Diabolus, qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis, & ſulphuris; vbi & beſtia, & pſeudopropheta cruciabuntur.* Ibidem cap. 21. *Pars illorum erit in ſtagno ardenti igne, & ſulphure.* Dicitur autem vorago ſtagnum, quia intra eam igne plenam damnati, veluti intra aquas aquatilia, vndique ſubmerguntur. *Terribiliter locus ſupplicij ſtagnum ignis, & ſulphuris eſſe*

Infernus cur ſtagnum dicatur.

B *perhibetur; ſtagnum ſcilicet, quia demergit; ignis autem, quia exurit, & continuis fœtoribus replet*, ait Ansbertus. Quæri hîc poteſt, an in infinitum ſulphur producendum ſit, vt voraci æterno igni ſemper noua materia miniſtretur? Reſpondet Toſtatus in Matth. 25. Sulphur non abſumi igne, ita vt nouum in conſumpti locum ſuffici debeat; ſed diuina potentia idem ignitum ſemper conſeruari; ſicut ipſa damnatorum corpora ita vruntur, vt non conſumantur. Ad diuinam hanc vim, eamdem ignitam materiam ſemper conſeruantem, ſignificandam ab eodem Iſaia dicitur: *Flatus Domini ſicut torrens ſulphuris ſuccendens eam.* Vbi diuinum imperium, & efficacia dicitur flatus Do-

Flatus, & ſpiritus Domini diuinum imperium ſignificat.

C mini: ſicut de Antichriſto Apoſt. 2. ad Theſſal. 2. dixit: *Quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui*; hoc eſt ſuo imperio, & efficacitate iuxtà Chryſoſtomum, & Theophylactum. Diuina ergo vis, & imperium perinde Gehennam ſuccendet, ac ſi torrens ardentis ſulphuris in eam ſemper influeret.

Hom. in Nat. S. Bened.

63. Porrò notabile eſt, quod de allatis diuini Iudicis verbis Beda affirmat, & indicat etiam Auguſtinus lib. de fide, & operibus cap. 15. ſcilicet, quamuis reprobi omnes ad infernos cruciatus ſint detrudendi; nihilominus eiectionis verba illa: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum*, in Chriſtianos directè à diuino Iudice eſſe proferen-

Chriſtianis reprobis præcipuè & directè cæleſtis Iudex dicet: Diſcedite à me, &c.

D da: vt ij, qui maiora à Deo beneficia acceperint, ad maius opprobrium peculiariter ejici, & maledicti appellari coram creaturarum vniuerſitate videantur. Propterea Iſaiæ 26. de peccatore, qui intra Eccleſiam, fideliumque cœtum vixit, dicitur: *In terra ſanctorum iniqua geſſit, & non videbit gloriam Domini:* meritò enim ad inferos detruſus beatifica Dei viſione priuabitur, eo quòd in terra ſanctorum, nempe in Eccleſia tot auxilijs adiutus, ſcilicet ſanctiſſimæ legis, & fidei lumine, ſacramentis, frequentibus internis inſpirationibus, ſacris concionibus, ſanctorum denique plurium virorum exemplis; hæc omnia contemnens, iniqua geſſit.

E *Qui paratus eſt Diabolo & Angelis eius.*

64. IGnem æternum diabolo, non ipſis præſcitis hominibus paratum eſſe dixit, ad diuinam benignitatem erga homines explicandam; hominibus enim Deus niſi ipſi ſe propria culpa damnaſſent, cœleſte regnum à mundi conſtitutione parauerat. *Diabolo*, ait S. Ephrem, *ac Angelis eius, non nobis tormenta appoſuit Deus: ſed propter noſtram improbitatem, atque malitiam ſupplicio intolerabilium mulctamur tormentorum. Et quæcumque callido, atque verſuto draconi intentata ſunt mina, eas noſtra ſponte ſuſtinemus. Diſcedite*

Ephrem, ſerm. de pœnitentia, & patientia.

enim, inquit, in ignem æternum, paratum improbiſſimo Draconi, ac Angelis eius. Non ait, & hominibus.

Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare; ſitiui, & non dediſtis mihi potum; hoſpes eram, & non collegiſtis me; nudus, & non cooperuiſtis me; infirmus, & in carcere, & non viſitaſtis me.

65. ADdit hic Dominus cauſam, cur præcipuè reprobos à ſuo conſpectu maledictione reijciat; quod ſcilicet erga egenos benefici, & miſericordes non fuerint. Quod antea Spiritus ſanctus Salomonis ore Prou. 28. 27. indicauerat dicens: *Qui dat pauperi, non indigebit; qui deſpicit deprecantem, ſuſtinebit penuriam.* Ideo immiſericordem erga pauperes Cyprianus ſerm. de eleemoſyna ſic arguit: *Metuis ne patrimonium tuum fortè deficiat, ſi operari ex eo largiter cœperis: & neſcis miſer, quia dum times, nè res familiaris fortè deficiat, vita ipſa, & ſalus deficit: & dum ne quid de rebus tuis minuatur, attendis; non reſpicis, quòd ipſe minuaris, amator magis Mammonæ, quàm animæ tuæ: vt dum times; ne pro te patrimonium tuum perdas, ipſe pro patrimonio tuo pereas.* Citato Prou. loco legit Chaldæus: *Qui prohibet oculum ſuum à paupere, multæ erunt maledictiones eius.* Quæ erunt iſtæ maledictiones multæ? Primò quod auari eſurientem non pauerint, erunt æterni ignis pabulum; & vt dicitur Iſaiæ cap. 51. & cap. 56. *Comedet eos vermis. Vermis eorum non moritur, & ignis eorum non extinguetur.* De quo vermium pœna dicetur infra. Secundò quòd potum ſitientibus negauerint, rabida ſiti cruciabuntur. Ideo damnatus epulo Abrahamum rogabat Lucæ 16. *Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aquam, vt refrigeret linguam meam.* Tertiò, quòd nudum auarus non operuerit, ei Iſaiæ 14. dicitur: *Subter & ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.* Quartò, quòd egenum peregrinum hoſpitio non receperint, auaris intra æternum incendium ſepultis, erunt inferna *ſepulchra domus illorum in æternum.* Quintò, quòd infirmum, & vinctum non viſitauerint, ipſi *ligatis manibus, & pedibus mittentur in tenebras exteriores;* ibique peſtiferæ febris lue perpetuò æſtuabunt. Sed cum diuinus Iudex omiſſionem bonorum miſericordiæ operum hic peccatoribus exprobret, benè monet Auguſt. tom. 9. tract. 7. cap. 10. de vita Chriſtiana: *Ex hoc quiſque prudens, & ſapiens recognoſcat, quam ſpem illi habere poſſunt, qui verſantur in malis, quando etiam illis vita negatur, qui mali nihil fecerunt, niſi quia non aliquid geſſere boni.* Similiter Rabanus Epiſcopus Moguntinus ait: *Si ſterilitas in ignem mittitur, rapacitas quid meretur? Et ſi iudicium ſine miſericordia fiet ei, qui non fecit miſericordiam; quale iudicium erit ei, qui fecit rapinam? Aut quid recipiet, qui aliena tulit, ſi ſemper ardebit, qui ſua non dedit?*

Miſericordiæ opera non exercentibus eadem pœnæ in inferno reſpondebunt.

Pſalm. 48.

Matth. 22. 13.

66. Præterea ſi eos, qui corporali cibo egenos non pauerint, in ignem æternum diuinus Iudex expellet; quantò magis eos damnabit, qui ad proximorum ſalutem procurandam vocati, indigentibus ſpiritualis cibi alimenta non miniſtrauerint? De quibus Ierem. Thren. 4. conqueritur: *Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis.* Vbi panis nomine ſacræ ſcripturæ ſententias, adeoque diuinæ legis mandata Gregorius intelligit. Huiuſmodi panis eſt populis ab Eccleſiaſticis miniſtrandus; non autem profana eruditio, nec inutilis ad inanem ornatam verborum congeries: quæ ſolidum animæ cibum non continent, ſed veluti paleæ ſunt. Ideo Ierem 23. Dominus ait: *Qui habet ſermonem meum, loquatur ſermonem meum verè. Quid paleis ad triticum?* Sed de hoc fuſius dicetur fer. 3. poſt Dominicam 2. in illa Domini de Phariſæis verba: *Dicunt, & non faciunt.*

Panem indigentibus negans, damnatur: multò magis ſpiritualem diuini Verbi panem indigentibus ſubtrahens damnabitur.

Gregor. 1. Moral. cap. 14.

67. Porrò non ſolùm ea, quæ hic Dominus contra miſericordiam egenis debitam peccata commemorat, ſed alia peccata omnia manifeſta omnibus erunt in extremo Iudicio, iuxtà Apoſt. 1. ad Cor. 4. *Nolite ante tempus iudicare, quoad vſque veniat Dominus, qui illuminabit abſcondita tenebrarum; & manifeſtabit conſilia cordium. Diuina vi,* ait Auguſtinus, *fiet, vt cuique opera ſua bona, vel mala cuncta in memoriam reuocentur, & mentis intuitu mira celeritate cernantur; vt accuſet, vel excuſet ſcientia conſcientiam; atque ita ſimul & omnes, & ſinguli iudicentur.* De hoc S. Thom. in 4. diſt. 43. art. vltimo ait: *Oportet, quòd omnium operum ſuorum quiſque notitiam habeat; vnde conſcientiæ ſingulorum erunt quaſi quidam libri continentes res geſtas. Iſti ſunt libri, de quibus Apoc. 20. dicitur: Libri aperti ſunt; & alius liber apertus eſt vitæ; & iudicati ſunt mortui ex his, quæ ſcripta erant in libris ſecundùm opera ipſorum.* Alius liber vitæ apertus iuxtà Bedam, liber eſt in mente diuina, in quo prædeſtinati ad æternam vitam conſcripti ſunt. Quare addit ibi Ioannes: *Qui non inuentus eſt in libro vitæ ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis.* Prætereà ibidem S. Thomas ait: *Oportet ad hoc, quòd iuſta ſententia appareat, quòd omnibus ſententiam cognoſcentibus, merita innoteſcant. Vnde ſicut cuilibet nota erit ſua præmiatio, vel ſua damnatio; ita & omnibus alijs innoteſcet: & ſicut quilibet ſua merita, vel demerita reducet ad memoriam; ita & aliena eius cognitioni ſubiaceat oportet. Poterunt autem cuncta in conſcientijs videri diuina virtute ad hoc operante.* Idem docet Opuſc. 2. cap. 244. *Fiet virtute diuina, vt ſtatim vnicuique occurrant bona, vel mala omnia quæcumque fecit, pro quibus eſt præmiandus, vel puniendus; & non ſolùm vnicuique de ſeipſo, ſed etiam vnicuique de alijs.* S. Baſilius lib. de vera Virginitate: *Quæ prius corpore, quaſi veſte contecti minimè habere putabamur, ea nudata ſe omnium oculis ingerent; nulluſque iam vel negationi, vel defenſioni erit locus; quando ipſa cernentur opera in ſuo auctore conſpicua. Non enim confusè, ſed ſingula per partes, vt ſeſe habeant, velut in pictura noſcentur.* S. Ephrem. lib. de vera pœnitentia cap. 4. *Vnuſquiſque cernet ante faciem ſuam expoſita opera ſua, ſiue bona illa, ſiue mala præmiſit. Formidabiles libri aperiantur, in quibus ſcripta ſunt opera noſtra, & actus, & verba, & quæcumque egimus in hac vita: nec ſolum actus, ſed & cogitationes, & intentiones cordis.* S. Chryſoſt. hom. 5. in epiſt. ad Rom. *Quid tunc nobis miſeris fiet, cum omnia orbi vniuerſo palam facta, in tam aperto, tamque illuſtri theatro denudata, hominum partim nobis cognitorum, partim incognitorum oculis ſubijcientur.* S. Ambroſ. in Apologia Dauidis: *Væ mihi, quia latere cupio, & latere non poſſum. Quomodo enim latebo, qui inſcripta in pectore meo gero meorum indicia peccatorum?* Auguſt. in Pſalm. 44. 21. *Ordinabuntur ante infelicem animam peccata ſua; vt & eam conuincat probatio, & confundat agnitio.* Bernard. in tract. de conuerſione ad Clericos cap. 2. *Aperitur conſcientiæ liber, reuoluitur miſera vitæ ſeries, triſtis quædam hiſtoria replicatur, illuminatur ratio,*

Peccata omnia, non ſolùm contra miſericordiæ opera, in extremo Iudicio manifeſtabuntur.

Auguſt. 20 de Ciuit. cap. 14.

& euoluta memoria velut quibuſdam eius oculis exhibetur. Vtraque verò non tam ipſius eſt animæ, quàm anima ipſa; vt eadem ſit, & inſpiciens, & inſpecta, contra ſuam ſtatuta faciem; & à violentis quibuſdam apparitoribus, immiſſarum vtique cogitationum, iudicanda aſſiſtitur tribunali. Denique Petrus Damiani lib. 4. epiſt. 5. de diuino Iudice ait: *Geſta, & verba, & cogitationes diiudicas, & in medium collocas: & cuncta velut in tabulis quibuſdam depicta, oculis eorum, qui commiſerunt ea, atque omnibus, qui aſſiſtere videntur, oſtendet.*

S. Thom. ſupra.

68. Objicit ſibi S. Thomas: *Cauſa, quæ facit nos dolere de peccatis, quæ ad memoriam reuocamus, eſt charitas: cum ergo in ſanctis reſurgentibus ſit perfecta charitas, maximè à peccatis dolebunt, ſi ea ad memoriam reuocabunt; quod non poteſt eſſe, quia fugiet ab eis, & dolor, & gemitus, vt dicitur. Apoc. 21.* Reſpondet ſanctus Thomas ad tertiam primæ quæſtionis: *Quamuis charitas ſit nunc cauſa dolendi de peccato; tamen ſancti in patria erunt ita perfuſi in gaudio, quòd dolor in eis locum habere non poterit; & ideo de peccatis non dolebunt; ſed potius gaudebunt de diuina miſericordia, qua eis ſunt peccata relaxata: ſicut etiam nunc Angeli gaudent de iuſtitia diuina, qua fit, vt deſerti à gratia in peccata ruant illi, quos cuſtodiunt; quorum tamen ſaluti ſollicitè inuigilant.*

Electis manifeſtata extremo Iudicio eorum peccata dolorem non afferent.

69. Præter dolorem, difficultas eſſe poſſet in electis ex erubeſcentia, quæ proueniret ex eorum peccatis die iudicij manifeſtatis. Cui reſpondet S. Thom. ad tertiam ſecundæ quæſt. *Quod peccata ſanctorum reuelantur, non poterit eis eſſe ad erubeſcentiam, vel verecundiam; ſicut nec Magdalena eſt in confuſionem; quòd peccata ſua in Eccleſia publicè recitantur; quia verecundia eſt timor ingloriationis, vt dicit Damaſcenus, qui in Beatis eſſe non poterit. Sed talis publicatio erit ad magnam gloriam propter pœnitentiam, quam fecerunt.* Idem docet ſanctus Anſelmus lib. de ſimilitudinibus cap. 60.

Electis eorum peccata reuelata, erubeſcentiam non afferent.

Damaſcenus de fide Orthodox. cap. 23.

70. Vltima quæſtione in ſupra citata diſtinctione 43. ait S. Thomas: *Quidam dicunt, quòd omnia merita, vel demerita ſimul aliquis videbit ſua, & aliena in inteſtanti. Alij dicunt, quod mali ſimul omnia videbunt in genere ſua peccata; non autem videbunt ſimul omnia, deſcendendo ad ſingularia. Vnde poteſt eligi media via.* Hanc inter vtramque ſententiam mediam viam admittere videtur. S. Thomas, ponendo in Beatis videntibus omnia in Deo, cognitionem inſtantaneam: in alijs verò cognitionem ſucceſſiuam, breuiſſimo tamen tempore faciendam, diuina virtute ad hoc adiuuante. Præter hoc diſcrimen media via valde probabilis videtur; ſi dicamus præſcitorum demerita ſingillatim, Electorum verò tantùm in genere eſſe manifeſtanda; ex qua generali manifeſtatione erubeſcentia nulla proueniet; cum peccata omnia eximiè electos correxiſſe cognoſcatur. Neque huic culparum in genere manifeſtationi obſtat Diuus Auguſtinus à S. Thoma ibi allatus dicens: *Omnia mentis intuitu enumerabuntur.* Ex quo S. Thomas infert: *Quod in genere cognoſcitur, non enumerabitur*: nam citato lib. 20. cap. 14. apud S. Auguſtinum enumerandi verbum non legitur, cùm dicat: *Vi diuina fiet, vt cuique opera ſua vel bona, vel mala cuncta in memoriam reuocentur, & mentis intuitu mira celeritate cernantur.* Vbi etiam notandum S. Auguſtinum de intuitu circa propria, non circa aliena peccata eſſe locutum.

Præſcitorum demerita ſingillatim; electorum generaliter tantùm extremo Iudicio innoteſcent.

Auguſtinus lib. 20. de Ciuitate cap. 14.

71. Objicit ſibi ibidem S. Thomas Sanctum Chryſoſtomum dicentem: *Nunc ſi recorderis peccatorum tuorum, & frequenter ea in conſpectu Dei pronuncies, & pro eis deprecaris, citiùs illa delebis: ſi verò obliuiſceris,* ſcilicet culpabiliter *tunc eorum recordaberis nolens, quando publicabuntur in conſpectu omnium amicorum, & inimicorum, ſanctorumque Angelorum.* Ergo illa peccata de quibus homo confeſſus eſt, non publicabuntur alijs.

Peccata ſi extremo Iudicio innoteſcent, delata dicentis idem num. 14.

72. Reſpondet ibidem S. Thomas: *Dicuntur peccata eſſe deleta, quia Deus non videt ea ad puniendum.* Manifeſtanda tamen eſſe dicimus iuxta mediam viam ſupra allatam ſecundùm generalem, non particularem enim notitiam. Quoad particularem enim notitiam cum Magiſtro Sententiarum in 4. diſt. 43. quæſt. prima dico: *Non irrationabiliter putari poteſt peccata hic per pœnitentiam tecta, & deleta, illic etiam tegi alijs, alia verò cunctis propalari.* Cui ſententiæ fauet ſupra citatus Chryſoſtomus.

73. Objicit denique S. Thomas Quarto argumento 2. quæſtionis: *ſolatium eſt alicui, ſi ſcit ſe habere multos ſocios in peccare, & minus inde verecundatur. Si ergo quilibet peccatum alterius cognoſcat, cuiuſlibet peccatoris erubeſcentia multùm minuetur, quod non competit.* Reſpondet: *Ex hoc, quòd peccator aliorum peccata inſpiciet, in nullo ſua confuſio minuetur. Quod enim ex tali cauſa confuſio minuatur, contingit ex hoc, quod verecundia reſpicit æſtimationem hominum, quæ ex conſuetudine redditur lenior: ſed tunc confuſio reſpiciet æſtimationem Dei, quæ eſt ſecundùm veritatem de quolibet peccato, ſiue ſit vnius tantùm, ſiue multorum.*

Præſcitis aliorum peccata manifeſtè cognoſcere neque ſolatium erit neque inde confuſio minuetur.

74. Adde præterea, quod tùm reprobi ob commiſſas culpas omnibus manifeſtas valdè abominabiles videndi ſint, ſinguli in tali hominum abominabilium conſortio numerari maximè dolebunt. Secundò complices, & qui alijs in ſcandalum fuerint, cognitis eorum peccatis, confuſionem maiorem ſentient; eo quòd ſeipſos, vt aliorum etiam peccatorum cauſam manifeſtari videant; & inde maius ſupplicium ſubituros agnoſcant. Ideo Lucæ 16. epulo Abrahamum rogabat, vt fratres ſui inferni pœnas euaderent: ſcilicet, ne ſi fratres damnarentur, ſibi maiores cruciatus accreſcerent; eo quòd illos ſuo exemplo in damnationis locum deduxiſſet, vt Beda, & alij aſſerunt. Tertiò manifeſtatis omnium peccatis, ſi reprobi præ alijs in plures, & maiores culpas incurriſſe ſe noſſent; hinc confuſione maiori cruciabuntur: ſin verò pauciores, & minores; hinc etiam torquebuntur magis, quòd ob minora, aut pauciora peccata æternæ damnationis pœnas ſubire cogantur. Quartò manifeſtata infidelium peccata confuſionem maiorem afferent fidelibus, & Chriſtianis reprobis; eo quòd hi in eadem peccata inciderint, vel etiam maiora; quamuis fidei lumen, ſacramenta, aliaque Eccleſiæ ſanctæ auxilia habuerint. Contra verò infideles cognitis fidelium peccatis, rabida, ſed iniuſta in Dei indignatione cruciabantur, exiſtimantes ſe talia peccata commiſſuros non fuiſſe, ſi fidelium auxilia habuiſſent. Quæ tamen habuiſſent, ſi rectæ rationis lumine vſi fuiſſent. Quintò denique cognitis Electorum peccatis reprobi acerrimis inuidiæ ſtimulis cruciabuntur Electis inuidentes, quod à peccatorum reatu ſe liberauerint, *Vt non ſolùm de ſuo ſupplicio, ſed etiam de eorum bono crucientur,* vt ait Gregor. hom. 40. in Euang. Quare, vt Sap. 5. dicitur, de electis reprobi dicent: *Præ anguſtia ſpiritus gementes: Hi ſunt, quos aliquando habuimus in deriſum, & in ſimilitudinem improperij. Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam*

Præſciti manifeſtatis aliorum peccatis, ex quinque capitibus pœnam maiorem ſentient.

inſaniam, & finem illorum ſine honore. Ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt.

75. Ex aliorum ergo peccatorum notitia in reprobis mœror, & confuſio non imminuetur; ex propriarum autem culparum, & ſcelerum manifeſtatione, quantùm augenda confuſio ſit, peccator quiſque recogitet. Quare ne ſuis in ſceleribus peccatores dicant cum iniquis illis ſenioribus Danielis 13. *Oſtia pomarij clauſa ſunt, & nemo nos uidet:* neque cum eo, qui Eccleſiaſtici. 23. 26. ait: *Quis me videt? tenebræ circundant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumſpicit me: quem vereor? Delictorum meorum non memorabitur Altiſſimus:* neque cum ijs dicat, de quibus Iſaias 29. 15. ait: *Quorum ſunt in tenebris opera, & dicunt: Quis videt nos? & quis nouit nos?* His enim benè reſpondet Bernardus ſerm. ad Clericos cap. 16. *Eſto, nemo te videat, non tamen nullus? Videt te Angelus malus; videt te Angelus bonus, videt te & bonis, & malis Angelis maior Deus: videt accuſator; videt teſtium multitudo; videt & ipſe Iudex, cuius te oportet aſſiſtere tribunali.* Qui profectò Iudex coram Angelis omnibus, & vniuerſo humano genere reuelabit abſcondita tenebrarum. *Ecce coram tot millibus populorum nudabuntur omnes iniquitates meæ; tot agminibus Angelorum patebunt vniuerſa ſcelera mea, non ſolùm actuum, ſed etiam cogitationum, ſimulque locutionum,* ait Auguſtinus lib. 4. Meditat. Tunc occultæ infames, fœdiſſimæque laſciuiæ; tunc ſceleratæ proditorum machinæ; tunc iniquiſſimæ calumniæ; tunc occulta rapacium furta; tunc iniuſta ex ſubornatione iudicia; tunc denique cum intolerabili confuſione reproborum peccata omnia licet occultiſſima, manifeſtiſſimè omnibus patebunt.

Reproborum confuſio magna ex peccatorum manifeſtatione.

76. Si quæratur, cur Matth. 24. 30. Dominus ſe in nubibus Iudicij die venturum dixerit? *Videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli:* cauſæ plures à ſacris interpretibus redduntur: quibus ea potiſſimum addi poteſt: quia impij peccatores apud Iob 22. 13. dicunt; vel certè ita ſe gerunt, ac ſi dicerent: *Quid nouit Deus? & quaſi per caliginem iudicat. Nubes latibulum eius; nec noſtra conſiderat.* An nubes ſint diuini Iudicis latibulum; an humana conſideret vt oſtendat; in lucidiſſimis nubibus ad impiorum ſcelera omnia manifeſtanda, damnanda, & punienda adueniet.

Iudex cæleſtis cur in nubibus cæli venturus dicatur.

77. Sed cum peccata omnia ſint manifeſtanda; quæritur cur tantùm Diuinus Iudex peccata contra corporalia miſericordiæ opera commemoraturus eſſe dicatur. Cui benè reſponderi poteſt ex ijs, quæ ſupra diximus de iiſdem operibus peculiariter etiam in electorum ſententia commemoratis. Significare enim vult Chriſtus Dominus ſuam erga homines charitatem: cum potius de beneficentia exhibita, vel non exhibita erga homines; quàm de veneratione erga diuinum cultum, & obſequium extremi Iudicij die, ſe inquiſiturum dicat. Quare erga pauperes miſericordiam ipſi templorum cultui, qui immediatè ad Deum ſpectat, præferri Deum velle docet Chryſoſtomus hom. 5. in Matth. dicens: *Vis corpus Chriſti honorare? non deſpicias ipſum nudum; neque in Eccleſia ſericis pannis induas, foris autem frigore, ac nuditate confici ne eligas. Qui enim dixit: Hoc eſt corpus meum, idem dixit: Eſurientem me vidiſtis, & non cibaſtis: & inquantum non feciſtis vni eorum minimorum, nec mihi feciſtis. Hoc corpus Chriſti non amictu, ſed anima munda indiget: illud autem multa cura, & magna diligentia eget. Vtique ad hoc non eſt opus vaſis aureis, ſed aureis animis. Hoc dico, non quia vitare velim talium vaſorum oblationem; ſed quia dignum puto ante omnia miſericordiæ, & benignitati eſſe incumbendum. Reſponde mihi, quæ vtilitas eſt, ſi cum menſa Chriſti multis calicibus aureis ornatur, ipſemet inedia pereat? Prius igitur ipſum eſurientem ſatura; deinde ex quadam etiam ſuperabundantia menſam eius ornabis. Calicem aureum facis; & aqua frigida calicem ei non præbes: & quod inde emolumentum conſequetur? Operimenta menſæ auro nitent, & ipſi neceſſaria velamina negas. Quid igitur ipſi præbes? Dic, oro, ſi quem fame pereuntem videres, nec cibo ſoluere ipſius famem curares; ſed multo auro, argentoque menſam illius exornares, quas putas illum gratias tibi habiturum? An non potius indignaturum? Quod ſi veſtibus detritis, & pertuſis veſtitum, & frigore congelatum hominem aſpiceres, nec veſtem illi præparares; nihilominus aureas ſtatuas in honorem illius erigeres; nonne contemnere, atque irridere ipſum videreris? Ita te oportet in Chriſto etiam cogitare. Cum errabundus, & peregrinus circumagetur tecto indigens; tunc te ipſum quidem non excipis: & tamen vermiculato emblemate pauimenta exornas; magnificos muros conſtruis, columnarum capita erigis; lychnos ab argenteis catenis dependere facis. Hæc verò prohibeo magnifica templa condere: ſed hæc ante illa facere moneo. Cum ergo ſacras ædes exornas, noli fratrem afflictum deſpicere: hoc enim templum eſt illo præſtantius. Nam illud infideles Reges, & tyranni exhaurire poſſunt. Quidquid autem benignè in fratrem feceris, nec diabolus ipſe eripere poterit: ſed manet in theſauris æternis reconditum.*

Miſericordiæ opera egenis negata cur tantùm à diuino Iudex [illegible] memoratorus dicatur; idem tom. 8.

Miſericordia erga pauperem templorum ornatui præferenda.

Pauper Dei templum materiali templo præſtantius.

78. Quod ſi erga pauperes miſericordiam ſacrorum templorum ornatui præferendam eſſe Chryſoſtomus docet; quid dicendum de ijs, qui contemptâ pauperum indigentiâ, in ſuarum ædium magnificentiam largis opibus incumbunt? Hos benè arguit Ambroſius lib. de Nabuth. dicens: *Parietes veſtitis auro, homines nudatis. Clamat ante domum tuam nudus, & negligis; & ſollicitus es, quibus marmoribus pauimenta veſtias. Pecuniam pauper quærit, & non habet: panem poſtulat homo, & equus tuus aurum ſub dentibus mandit.* Contra hos Habacuc benè ait: *Lapis de pariete clamabit; & lignum, quod inter iuncturas ædificiorum eſt, reſpondebit:* ſeu iuxtà Symmachum: *Ex iunctura ædificij lignea loquetur.* Quid clamabit expolitus lapis? Quid aurata magnificæ domus ligna loquentur? *Væ qui ædificas ciuitatem in ſanguinibus, & præparas vrbem in iniquitate.* Hoc eſt iuxtà Albertum, Hugonem, & Vatablum: Væ diuiti, qui non ſolùm pauperum inopiam non ſubleuat, ſed eos opprimendo, magnifica vrbis ædificia conſtruit in ſanguinibus: cum pauperes vſque ad ſanguinis, & ſpiritus effuſionem laborare cogat. Iudicij finalis die contra huiuſmodi impietatem ipſi lapides, & domorum ligna teſtimonium proferent. Aduerſus huiuſmodi immiſericordes, & iniquos diuites dicitur Amos 5. *Domos quadro lapide ædificabitis, & non habitabitis in eis.* Sed terrena ædificia amittere parum eſſet, niſi ad ſempiternum ſupplicium pro magnificis domibus auaris diuitibus diaboli habitaculum præpararetur: propterea, vt corrigantur, eis dicitur Iſaiæ 33. *Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? Quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis?*

Diuites auari erga pauperes, ſed ſuis in ædibus exornandis.

Habacuc cap. 2.

79. Præter diuitum domorum lapides, ex aliis etiam myſticis lapidibus contra opulentos auaros teſtimonium proferetur. *Potens eſt Deus de*

lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ, S. Præcurſor Ioannes dixit Matth. 3. vbi Hieronymus ait: *Lapides ethnicos vocat propter cordis duritiam.* Inter ethnicos fidei luminis expertes fuerunt, qui in egenos ſe liberales præſtiterunt; adeoque qui fideles auaros immiſericordes erga pauperes accuſare poterunt. De Gillia ait Valerius Max. lib. 4. cap. 8. *Erat opibus excellens; ſed multò magis animo, quàm diuitiis locupletior; ſemperque in erogando potius, quàm in contrahenda pecunia occupatus, adeo vt domus eius, quaſi quædam munificentiæ officina crederetur. Alimenta inopia laborantibus, dotes virginibus paupertate preſſis, ſubſidia detrimentorum in curſu quaſſatio erogabantur. Hoſpites quoque benigniſſimè excepti, variis muneribus ornati dimittebantur. Quodam tempore quingentos ſimul Gelenſium equites, vi tempeſtatis in poſſeſſiones ſuas compulſos aluit, ac veſtiuit. Quid multa? Non mortalem aliquem, ſed propitiæ fortunæ benignum diceres eſſe ſinum. Quod Gillias poſſidebat, omnium quaſi commune patrimonium erat.* Ethnici huius erga egenos liberalitatis exempla fidelis quiſque ante oculos habeat, ne in extremo iudicio ethnicorum exemplo ſit confundendus. Et, ne charitas erga pauperes refrigeſcat, ſibi ſæpius dicat: *Quis poterit habitare cum igne deuorante? Quis habitabit cum ardoribus ſempiternis?*

Ethnicorum in pauperes liberalitas Chriſtianis confuſionem afferet.

Iſaiæ 33.

80. De auaro dicitur Pſalm. 48. *Introibit vſque in progenies patrum ſuorum:* hoc eſt, ad ea tormentorum loca ingredietur, vbi ſuos patres reperiet. Sed quoniam auarus liberales, & miſericordes parentes habere potuit; patres auarorum immundi ſpiritus ſunt intelligendi; iuxtà Domini verba peccatoribus dicta Ioan. 8. 44. *Vos ex patre diabolo eſtis.* Subditur citat. Pſalm. de auaro diuite: *Vſque in æternum non videbit lumen;* lumen ſcilicet beatificum diuinæ viſionis. Cur enim Deum videat, qui contra Dei mandatum Eccleſiaſtici 4. *Ab inope oculos ſuos auertit.*

Auarorum patres diaboli.

81. Præterea corporalia miſericordiæ opera extremo iudicio præcipuè commemoranda dicuntur; quia vt dicitur Pſalm. 9. Peccator non ſolum pauperis, & indigentis non miſeretur: ſed eum iniuſtè vexat, quaſi Deus finali iudicio huiuſmodi iniquitates non eſſet vlturus: *Inſidiatur, vt rapiat pauperem: dixit enim in corde ſuo: Oblitus eſt Deus; auertit faciem ſuam, ne videat in finem. Auferuntur iudicia tua à facie eius. Exurge Domine Deus, exaltetur manus tua, ne obliuiſcaris pauperum. Conuertantur,* hoc eſt ſimul detrudantur, *peccatores in infernum; omnes gentes, quæ obliuiſcuntur Deum: quoniam non in finem obliuio erit pauperis.* Ideo Pſalm. 11. à diuino Iudice dicitur: *Propter miſeriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam. Nunc exurgam in iudicium*, legit Chaldæus. De obligatione ſubueniendi pauperibus benè diſſerit S. Thom. 2. 2. quæſt. 32. art. 5. & 6. & Caietanus in opuſculis.

82. Præter exprobrationem iſtam, quam diuinus Iudex in reprobos hic prolaturus dicitur: *Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare*, &c. affert aliam ſanctus Auguſtinus ſerm. 67. de tempore: *Ego te, ò homo, de limo manibus meis feci; ego terrenis artubus infudi ſpiritum; ego tibi meam imaginem conferre dignatus ſum: tu vitalia mandata contemnens, deceptorem ſequi, quàm Deum maluiſti. Cum expulſus de Paradiſo mortis vinculis propter peccatum tenereris, carnem aſſumpſi, in præſepio expoſitus, & pannis inuolutus iacui; infantiæ contumelias, humanoſque dolores pertuli; irridentium palmas, & ſputa ſuſcepi; flagellis cæſus, vepribus*

Iudicis cœleſtis erga præſcitos exprobratio.

A *coronatus, cruci affixus expiraui. Et clauorum veſtigia, quibus affixus pependi, & perfoſſum vulneribus latus; cur quod pro te pertuli, perdidiſti? Cur ingratè redemptionis tuæ munera renuiſti? Cur habitaculum, quod mihi in te ſacraueram, luxuriæ ſordibus polluiſti? Cur me grauiore criminum tuorum cruce, quàm illa, in qua quondam pependeram, affixiſti? Grauior enim apud me peccatorum tuorum crux eſt, in qua inuitus pendeo; quàm illa, in quam tui miſertus, mortem tuam acciſurus aſcendi. Et quia poſt omnia mala tua ad medicamenta pœnitentiæ confugere noluiſti, ab auditu malo non mereberis liberari; deſpexiſti enim in iudice veniam.*

83. Præter diuini Iudicis exprobrationem, erit diaboli in peccatorem Chriſtianum accuſatio Pſalm. 88.
B his verbis relata ab Auguſtino: *Æquiſſime Iudex, iudica: iuſtitia, & iudicium præparatio ſedis tuæ: iudica meum eſſe, qui tuus eſſe noluit, meus eſt, mecum damnandus eſt. Poſt renunciationem, vt quid inuaſit pannos meos? Quid apud eum impudicitia faciebat, cui ipſe renunciauerat? Quid intemperantia, quid auaritia, quid ira, quid ſuperbia, quid cætera mala? Poſtremò æquiſſimè fugientem a me, confugientem ad te, poſtea cum meis, quibus renunciauerat, apprehendi, inuaſorem detinui. In ipſa quodammodo poſſeſſione à me apprehenſus eſt. Quid enim in circo faciebat, atque ibi furias, lites, inſanas voces, inaneſque victorias, cum iam à ſe alienus ſibimet videbatur, videbat? Quid in theatro fa-*
C *ciebat renunciator turpium voluptatum? Quid in amphitheatro crudelitates ſæuas oculis intuendo? Theſaurizauit ſibi iram in die iræ. Hæc omnia mea poſt renunciationem inuaſit, meus eſſe voluit, & mea concupiuit. Iudica, iudica æquiſſime, quoniam quem tu non dedignatus es tanto pretio liberare, ipſe mihi ſe poſtmodum voluit obligare. Poterit-ne os aperire is, qui poſt profeſſionem ſuam talis inuenitur, vt iuſtè diabolo addicatur?*

Auguſt. tom. 6 orat. contra Iudæos, Paganos, & Arianos.

Diaboli apud cœleſtem Iudicem in Chriſtianos accuſatio.

Ad Rom. 2. 5.

84. Præter diabolum, ipſa reproborum ſcelera, omneſque creaturæ eos accuſabunt. Ideo Hugo Cardinalis cum S. Bernardo ait: *Auguſtæ erunt viæ, vndique reprobis. Superius erit Iudex iratus; ſubtus horrendum chaos. A dextris erunt peccata accuſantia; à ſiniſtris infinita dæmonia ad ſuppli-*
D *cium trahentia: intus vrens conſcientia, foris mundus ardens. Miſer peccator deprehenſus, quò effugies? latere erit impoſſibile; apparere intolerabile. Si quæris, quis te accuſabit? Dico, quòd totus mundus, quia offenſo Creatore, omnis creatura odio habet offendentem.* Ideo Sap. 5. de diuino Iudice dicitur: *Armabit creaturam ad vltionem inimicorum. Et pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos.* Redditque rationem Gregorius hom 35. in Euang. *Omnia namque, quæ ad vſum vitæ accepimus, ad vſum conuertimus culpæ: ſed cuncta, quæ ad vſum prauitatis inflexímus, ad vſum nobis vertuntur vltionis. Tranquillitatem quippe humanæ pacis ad vſum vertimus humanæ ſecuritatis: peregrinationem*
E *terræ pro habitatione dileximus patriæ: ſalutem corporum redegimus in vſum vitiorum: vbertatis abundantiam non ad neceſſitatem carnis, ſed ad peruerſitatem intorſimus voluptatis: ipſa ſerena blandimenta aëris ad amorem nobis ſeruire coëgimus terrenæ delectationis. Iure ergo reſtat, vt ſimul nos omnia feriant, quæ ſimul omnia vitiis noſtris male ſubacta ſeruiebant: vt quot prius in mundo incolumes habuimus gaudia, tot de ipſo poſtmodum cogamur ſentire tormenta.* Similiter S. Anſelmus: *Si ſeruus alicuius à Domino ſuo recederet, & inimico Domini ſui adhæreret; non ſolùm ipſum Dominum exacerbaret, ſed totam eius familiam iuſtiſſimè irritaret. Cum igitur Dominum Creatorem cunctorum offenderimus*

Bernardus tract. de interiori domo cap. 15.

Creaturarum omnium in præſcitos accuſatio.

Anſelm. lib. de ſimilitud. cap. 101.

aduerſum nos omnem creaturam, quantùm ſpectat ad meritum noſtrum ad iram commouimus. Poteſt ergo iuſta conſideratione nobis terra dicere: Non debeo vos ſuſtinere, ſed potius abſorbere; quoniam à Creatore meo non timuiſtis peccando recedere: & inimico eius diabolo ſeruire, & adhærere. Poteſt etiam cibus, dicere, & potus: Non meruiſtis, vt vos paſcere debeamus: immo potius vt confuſionem, & necem vobis præparemus: ab illo enim peccando receſſiſtis, per quem nec ales eſurit. Sol quoque: Vobis ad ſalutem non debeo lucere; ſed ad vindictam Domini mei, qui eſt lux lucis, & fons luminis, penitus coërcere. Sic & ſingula creatura contra nos poſſunt ſurgere. Chryſoſt. in cap. 24. & 25. Matth. *In illo die nihil eſt, quod reſpondeamus; vbi cœlum, terra, aer, aqua, & totus mundus ſtabit aduerſum nos in teſtimonium peccatorum noſtrorum: & ſi omnia taceant, ipſæ cogitationes noſtræ, & ipſa opera ſpecialiter ſtabunt ante oculos noſtros, nos ante Deum accuſantia.*

S. Bern. ſupra.

Præſentis mal- … patebit … effugium.

85. Cum ergo omnis creatura ad vltionem contra reprobos armanda ſit; benè ait S. Bernardus: *Miſer peccator, quò effugies? Latere erit impoſſibile, apparere intolerabile.* Ieroſolymæ excidium per Romanos ſub Tito Imperatore eas calamitates attulit, vt Iudæi, teſte Ioſepho, in Cryptas, & cloacas ſe abdiderint. Quare huiuſmodi calamitates perfidis Iudæis prædicens Dominus, cum crucem baiulans ad mortem duceretur, dixit: *Tunc incipient dicere montibus: Cadite ſuper nos: & collibus: Operite nos.* Vbi Rupertus quærit: *Cur non ait, Dicent, ſed, dicere incipient? Videlicet, quia non illic finis, ſed initium dolorum extitit, quando ciciderunt in ore gladij. Tempus aliud erit; veniet dies alius, dies iudicij, quo maiori cum anguſtia dicent montibus: Cadite ſuper nos; & collibus: Operite nos.* Hinc Sanctus Bernardus ait: *Horreo incidere in manus mortis viuentis, & vitæ morientis. Quis det illis ſemel mori, vt non moriantur in æternum? Qui dicunt montibus: Cadite ſuper nos; & collibus: Operite nos, quid niſi mortem mortis beneficio, aut finire, aut euadere volunt? Denique inuocabunt mortem, & non veniet.* Dicitur enim à Ioanne Apoc. 9. *In diebus illis, quærent homines mortem; & non inuenient eam; & deſiderabunt mori, & fugiet mors ab eis.*

Lucæ 23. 30.

Rupert. in Oſeam cap. 10.

S. Bern. lib. 5. de conſiderat. cap. 12.

86. S. Iob nullius ſibi culpæ conſcius verè dicere potuit: *Non peccaui:* cumque tot calamitatibus, & ærumnis opprimeretur, diuino teſtimonio de eo dictum eſt: *In omnibus his non peccauit Iob labiis ſuis.* Idem Iob futuræ reſurrectionis ſpe ſe ſuis in calamitatibus vehementer ſolabatur dicens: *In nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum: & rurſum circumdabor pelle mea; & in carne mea videbo Deum meum.* Nihilominus reſurrectionem, quæ tantum ei afferebat ſolamen, differre cupiebat; ne irati Iudicis indignationem præſens aſpiceret. Ideo iuxta Titelmannum Deo dicebat: *Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno, hoc eſt in ſepulchro, & in limbo protegas me, donec pertranſeat furor tuus.* Iuſtè ergo S. Petrus de extremi iudicij tempore ait: *Si iuſtus vix ſaluabitur; impius, & peccator vbi parebunt?* hoc eſt, Vbi apparere poterunt?

Iob 27. 2.

Cap. 2. 10.

Iob quamuis valdè ſanctus, … iudicis … petrum … reformidabat.

Cap. 19. 25.

Epiſt. 1. cap. 4.

87. Præter irati Iudicis vultum, ſanctiſſimæ crucis ſignum, & eiuſdem diuini Iudicis plagæ, quas pro generis humani redemptione ſubiit, & redimitus retinere voluit, dolorem maximum, & confuſionem reprobis afferent. Quod ipſe Dominus prædixit Matth. 24. *Tunc parebit ſignum filij hominis in cœlo: & tunc plangent omnes tribus terræ: & videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa, & maieſtate.* Similiter Ioannes Apoc. 1. de diuino Iudice ait: *Ecce venit cum nubibus; & videbit eum omnis oculus; & qui eum pupugerunt: & plangent ſe ſuper eum omnes tribus terræ.* Hinc S. Thomas opuſc. 2. cap. 244. ait: *Veniente Domino ad iudicium ſignum crucis, & alia paſſionis indicia demonſtrabuntur; vt impij videntes quem confixerunt, doleant, & crucientur; & ij, qui redempti ſunt, gaudeant de gloria Redemptoris. Inde eſt etiam, vt circa locum Dominicæ Paſſionis credatur Chriſtus ad iudicium deſcenſurus.* Impij autem, qui Dominum confixerunt, non ſolùm Iudæi, ſed peccatores omnes intelligendi ſunt; de quibus Apoſt. ait: *Rurſum crucifigentes filium Dei.* Propterea dicitur: *Plangent ſe ſuper eum,* id eſt propter eum, *omnes tribus terræ:* quia ex omni tribu terræ erunt aliqui, qui damnentur: Sicut ex omnibus orbis terræ plagis, erunt, qui ſaluentur, iuxtà Domini teſtimonium Matth. 24. *Congregabit electos ſuos à quatuor ventis.* Quantus autem erit mœror, & confuſio reprobis; eo quòd, quamuis videant ſolutum iam immenſum ſuæ ſalutis pretium; ſe tamen vinctos ſub ſæuiſſima, & æterna captiuitate cognoſcant.

Crux, & Chriſti plagæ … pœnam … afferunt.

Ad Hebr. 6.

88. Matth. 13. cum Dominus de electis, & reprobis ſub boni, & mali ſeminis parabola loqueretur; ea in parabola prius in reprobos ſententia perfertur: *Colligite primum zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum:* deinde de electis dicitur: *Triticum congregate in horreum meum.* Quæritur ergo, cur è contrario hic prius de electis ſententia proferenda dicatur: *Venite benedicti Patris mei; poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi:* deinde contra reprobos dicatur: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum?* Reſpondetur id fore ad maius electorum gaudium; & ad maiorem reproborum pœnam. Quare explicans S. Bernardus Pſalm. 90. verba: *Retributionem peccatorum videbis,* ait: *Hoc planè eis graue tormentum, & magnus quidem malorum cumulus erit. Forte enim quodcumque ſolatium videretur, eorum quos tàm malitioſè impugnauerint, in tormentis ſuis vel conſcientiam latere, vel ipſos ſaltem declinare poſſe conſpectus. Verumtamen & ſi illis ex hac noſtra conſideratione immenſum quoddam miſeriæ pondus accedet; nobis quæ neceſſitas erit, quæ vtilitas, quæ voluptas? Sicut videbit peccator, & iraſcetur; dentibus ſuis fremet & tabeſcet (prius enim benedicti vocabuntur in regnum, quàm maledicti in caminum ignis æterni deijciantur; quò videlicet acrius doleant videntes quid amiſerint) Sic iuſti quoque videbunt, & lætabuntur conſiderantes quid euaſerint. In illa ergo tanta ſeparatione quemadmodum hædis agnorum diuiſio grauiſſimi doloris occaſio fiet; ſic electis è regione conſideratio reproborum immenſa quædam materia gratiarum actionis, & laudis. Vnde enim iuſti tàm magnificè gratias agerent; niſi cum illa inexcogitabili felicitate, qua perfruuntur, ipſam quoque retributionem cernerent iniuſtorum; à quibus equidem ſola miſericordia Redemptoris ſegregatos ſe ſe fideliſſimè, & deuotiſſimè recordantur? Vnde verò impij tanto animi furore tabeſcent; niſi in regnum ſummæ beatitudinis coram ſe ſe vidiſſent alios introduci; & tunc demum in illos ſe ſe fœtores, in illos horrores, in illos æterni incendij cruciatus, in illas denique immortalis mortis miſerias gemerent eſſe damnatos? Hoc quoque peccatorum tibi conſideratio ipſa præſtabit, vt ex comparatione deformitatis eorum eminentias, glorioſiuſque reſpondeas. Sic nimirùm ſibi inuicem collata contraria, ſua quidem vtrumque videtur ſuſcepiſſe augmentum aliquod qualitatis; vt album nigro ſi conferas, & hoc candidius, & illud tetrius apparebit.* Similiter S. Gregorius hom. 40. in Euangelia ait: *Vt pecca-*

Electorum prius, deinde reproborum ſententia feretur; ad illorum maius gaudium, ad illorum maius ſupplicium.

Bernard. in Pſalm. Qui habitat ſerm. 8.

Pſalm. 57.

tores amplius in ſupplicio puniantur, eorum vident gloriam, quos contempſerunt. E contrario. *Quid mirum ſi dum iuſti iniuſtorum tormenta conſpiciunt, hoc eis veniat in obſequium gaudiorum, quando & in pictura niger color ſubſternitur, vt albus, vel rubeus clarior videatur? Nam tantò bonis ſua gaudia excreſcunt, quantò eorum oculis damnatorum mala ſubteriacent, quæ euaſerunt.*

Tunc reſpondebunt & ipſi dicentes: Domine, quando te vidimus eſurientem, aut ſitientem, aut hoſpitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non miniſtrauimus tibi?

89. HInc patet, iſta verba, quæ etiam electos dixiſſe ſupra legimus, potius interna, & mentalia, quàm externa, & vocalia fore. Si enim exterius verba iſta proferrent electi, exterius etiam reſponderet diuinus Iudex: *Quamdiu feciſtis vni ex fratribus meis minimis, mihi feciſtis:* atque adeo exterius etiam prolatam reſponſionem reprobi à Diuino Iudice audire non auderent, ne confunderentur. Reſpondebunt ergo ſolùm mentaliter reprobi *ad excuſandas excuſationes in peccatis: Domine, quando te vidimus eſurientem, aut ſitientem, &c.* quaſi dicerent: Quòd miſericordiæ opera erga homines omiſimus; non hinc, quòd erga Deum dilectionis officia omiſerimus, damnari debemus. Ideo contra inanem huiuſmodi excuſationem benè arguit S. Ioannes 1. epiſt. cap. 4. 20. *Qui non diligit fratrem ſuum, quem videt; Deum, quem non videt, quomodo poteſt diligere?* Quia amor, & affectus in ſenſibilia oculis ſubiecta naturaliter fertur. Subdit Ioannes: *Hoc mandatum habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum:* hoc eſt proximum eiuſdem naturæ participem. Hinc Auguſtinus ait: *Si frater eſt, & eum non diligis; quomodo Deum diligis, cuius mandatum contemnis?*

Pſalm. 141

Tunc reſpondebit illis dicens: Amen dico vobis: quamdiu non feciſtis vni de minoribus his, nec mihi feciſtis.

90. ABſoluta diuini Iudicis reſponſione, & ſententia, reprobiſque interna delictorum conſcientia conuictis; ad iuſtiſſimam prolatam ſententiam irreuocabilis executio conſequetur. Ad quod ſignificandum, quoniam vnà cum Chriſto Domino ad iudicandum aſſidebunt Apoſtoli, & Apoſtolicæ perfectionis imitatores, de iudicibus his dicitur Pſalm. 140. *Abſorpti ſunt iuncti Petra iudices eorum*, & ſi quæratur in quid tales iudices abſorpti ſint? Reſpondet S. Bernardus: *Abſorpti in affectum iuſtitiæ, & Petræ ſoliditatem, cui iuncti ſunt. Iuncti Petræ, quam profectò ſolum vt ſequerentur, cætera omnia reliquerunt. Nempe hoc eſt, quod interroganti Petro quidnam accepturi eſſent? petra ipſa reſpondit: Cùm ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim tribus Iſrael. Hoc quoque Propheta prænuncians ait: Dominus ad iudicium veniet cum ſenioribus populi ſui. Tunc putes flexibile quidpiam inueniendum in iudicibus iunctis petræ? Qui adhæret Deo,* Apoſtolus ait, *vnus ſpiritus eſt: & qui petræ iungitur, lapis vnus.* Æquum profectò eſt, vt impœnitentes peccatores, qui lapideum cor habuerunt, iudices etiam veluti lapideos, & planè inflexibiles experiantur. Et quoniam, vt ait Apoſtolus: *Petra erat Chriſtus*; ex qua perennes gratiarum fontes antea promanabant; ex eadem petra in mundi fine contra peccatores nonniſi ardentis indignationis

Iudicij extremi ſententia irreuocabilis.

Bernard. in Pſalm. Qui habitat ſer. 8.

Matth. 19.

Iſai. 3.

Epiſt. 1. ad Cor. cap. 6. 17.

Iudices ergo peccatorem cor lapideum habentem, veluti lapidei erunt.

1. ad Cor. 10.

ſcintillæ prouenient. *Heu, heu, quid tunc dicent miſeri; cum ſe viderint & bona temporalia irrecuperabiliter amiſiſſe, & mala ſibi perpetua ineuitabiliter imminere? Quæ tunc illis mens erit; cùm viderint tempus acceptabile, & diem ſalutis penitus effluxiſſe; & illud tempus adeſſe, in quo nihil boni facere, nullum perditionis ſuæ remedium valeant inuenire? Quàm amara eorum erit conſcientia? Quam flebilis eorum poterit eſſe querela?* ait B. Petrus Damiani, lib. 4. epiſt. 5.

S. Petr. Dam.

Et ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autem in vitam æternam.

91. IVxtà hæc Domini verba pronunciauit Eccleſiaſtes cap. 11. *Si ceciderit lignum ad Auſtrum, aut ad Aquilonem, ibi erit.* Quod explicans Salonius Sancti Eucherij filius ait: *Per lignum homo deſignatur; quoniam vnuſquiſque eſt quaſi lignum ſyluæ generis humani: per Auſtrum, qui eſt ventus calidus, requies paradiſi deſignatur: per Aquilonem, qui eſt frigidus, deſignatur Inferni ſupplicium.* Similiter Gregor. 12. moral. 4. *Iuſtus ad Auſtrum cadit, peccator ad Aquilonem: quia & iuſtus per feruorem ſpiritus ad gaudia ducitur; & peccator cum apoſtata Angelo, qui dixit: Sedebo in monte Teſtamenti; in lateribus Aquilonis, in frigido ſuo corpore reprobatur.* Similiter Bernard ſerm. 49. inter paruos: *Auſtri calor, & lenitas in ſacra Scriptura bonam ſolet habere ſignificationem. Ab Aquilone panditur omne malum. Porro homines ſicut arbores vidit aliquis. Exciditur autem arbor in morte, & quocumque ceciderit, ibi erit; quia ibi te iudicabit Deus, vbi inuenerit. Ibi, inquam, erit immutabiliter, & irretractabiliter. Videas quò caſura ſit, antequam cadat, quia poſtquam ceciderit, non adijciet, vt reſurgat, ſed nec, vt ſe vertat. Quò verò caſura ſit arbor, ſi ſcire volueris, ramos eius attende. Vnde maior eſt copia ramorum, & ponderatior, inde caſurum ne dubites; ſi tamen fuerit tunc exciſa. Rami noſtri deſideria noſtra ſunt; quibus ad Auſtrum extendimur, ſi ſpiritualia fuerint, ſi carnalia ad Aquilonem.* Amputemus ergo ramos vergentes ad Aquilonem, ne eò trahamur.

Electorum felicitas, tum reproborum pœna æterna.

Ierem. c. 14.

Matth. 24.

92. *In ſupplicium æternum.* Poſt latam à diuino Iudice ſententiam de reprobis dicitur Ezech. 32. *Deſcenderunt ad Infernum cum armis ſuis. Cum armis ergo ad Infernum deſcendere, eſt cum ipſis quoq; membris, quibus deſideria voluptatis expleuerunt, æterni incendij tormenta tolerare.* ait B. Petr. Dam. l. 8. epiſt. 8. Quale ſpectaculum erit cernere tam ingentem hominum multitudinem deformibus, triſtiſſimiſque vultibus à dæmonibus in æternum ſuppliciũ rapi? Hæc profectò perpetui ſupplicij æternitas ad peccata vitanda, ad ante-actam vitam corrigẽdam nobis ſẽper ante mẽtis oculos eſſe deberet: *Nullus ſibi blandiatur, & dicat: Deus non in finem iraſcetur, neque in æternum indignabitur. Aſſumens in argumentum erroris, quòd ait Dominus per Prophetam: Cõgregabuntur in congregatione vnius faſcis in lacum, & claudẽtur ibi carcere, & poſt multos dies viſitabuntur.* In quem perniciofiſſimum errorem incidit Origenes aſſerens damnatos claudẽdos in carcere gehẽnæ; talem tamen carcerem non fore perpetuum; quia cum ibi multos annos fuerint, nempe poſt centũ annorum ſpatium, viſitabuntur, vt liberentur. Sed cõtra eſt, quia quamuis viſitare interdũ in Scriptura conſolandi ſignificatum habeat; citato tamen Iſaiæ loco, & alibi, viſitare dicitur Deus non ad conſoládum, ſed ad puniendum, vt Sophoniæ c. 1. *Viſitabo ſuper viros defixos in fæcibus ſuis.* Quare Hieron explicãs citata Iſaiæ verba, ait: *Quod ſequitur: & poſt multos*

Damnatorum ſupplicium finem non habebit: idem num. 93.

Pſalm. 102.

Iſaiæ 24.

A *dies viſitabuntur; videtur applaudere amicis meis, qui diabolo, & dæmonibus dant pœnitentiam, quod multa poſt tempora à Domino viſitentur. Sed conſiderent, quòd non apertè dixerit Scriptura diuina: Viſitabuntur à Domino, vel viſitabuntur ab Angelis; ſed abſolutè viſitabuntur. Ex qua ambiguitate verbi, & remedium poteſt intelligi, & correptio: quod poſtquam iuſti præmia receperint, illi in pœnis perpetuis viſitentur.* Quod de rebellibus Angelis ait Hieronymus: idem de reprobis hominibus debet intelligi. De quibus Innocentius ait: *Congregabuntur peccatores in lacum, & claudentur in carcere; ſed in inferno; in quo ſine corporibus vſque in diem Iudicij torquebuntur: & poſt multos dies, poſtquam videlicet reſurrexerint cum corporibus in nouiſſimo die viſitabuntur, non ad ſalutem, ſed ad vindictam, quia poſt diem iudicij grauius punientur.* Idem docet S. Thomas 3. p. quæſtione 52. art. 6. ad primam. Addit ibi interpretationem aliam S. Thom. *Chriſto deſcendente ad Inferos, omnes, qui erant in quacumque parte Inferni, ſunt aliqualiter viſitati: Sed quidam ad ſuam conſolationem, & liberationem; quidam ad ſuam confutationem, & confuſionem, ſicut damnati.* Dicuntur autem reprobi *congregandi in congregatione vnius faſcis. Vt qui pares ſunt in culpis, damnentur pariter & in pœnis: auari cum auaris; luxurioſi cum luxurioſis*, vt ait Haymo Epiſcopus Halberſtatenſis. *Vna pœna implicat, quos vnus in crimine reatus ligat*, ait S. Gregorius. Cogitent proditores ſe cum Iuda ligandos; ſanguinarij cum Nerone, cum Herode, alijſque ſimilibus; guloſi cum Heliogabalo, & cum impio Epulone diuite; impudicæ mulieres cum fœtida meretrice Thaide; inuidi cum Caïno; iuſtorum inſectatores cum Saule; contra genitores delinquentes cum Abſalone; iniqui Iudices cum Pilato, & ſic de ſingulis. *Meſſores Angeli zizania ad comburendum in faſciculos ligant; cum pares paribus in tormentis ſimilibus ſociant; vt ſuperbi cum ſuperbis, luxurioſi cum luxurioſis, auari cum auaris, fallaces cum fallacibus, inuidi cum inuidis, infideles cum infidelibus ardeant*, ait Gregor. 4. Dialog. cap. 35.

Innocentius ſupra.

Gregor. 9. Mor. c. 46.

94 Præterea ex verbis illis Pſalm. 102. *Miſerator, & miſericors Dominus, longanimis, & multum miſericors, non in perpetuum iraſcetur, neque in æternum comminabitur*: Ne quis æternum reproborum ſupplicium non fore ſperet, benè ait Innocentius: *Prædeſtinatis Deus iraſcitur temporaliter, qui flagellat omnem filium, quem diligit: de quibus illud accipitur. Non in finem iraſcetur. Reprobis autem Deus iraſcitur æternaliter. Nam licet peccandi facultas impium dimittat, ipſe tamen non dimittit voluntatem peccandi. Scriptum eſt enim: Superbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper. Non humiliabuntur reprobi tam deſperati de venia; ſed malignitas odij tantum in illis excreſcet; vt velint illum omninò non eſſe; per quem ſciunt ſe infeliciter eſſe. Maledicent Altiſſimo, & blaſphemabunt Excelſum, conquerentes eum eſſe malignum, quod creauit illos ad pœnam, & numquam inclinatur ad veniam. Audi Ioannem in Apoc. 16 dicentem: Grando magna deſcendit de cœlo in homines, & blaſphemauerunt homines Deum propter plagam grandinis; quoniam magna facta eſt vehementer. Voluntas ergo damnati, licet amiſerit poteſtatis effectum, ſemper tamen habebit malignitatis affectum: & ipſa erit in inferno ſupplicium, quæ fuerat in mundo peccatum.*

Innocentius l. 3. c.

Ad Hebr. 12. 6.

Pſal. 102.

Pſal. 73. 23.

Damnati ... deſpicabunt.

94. Quare mortale peccatum ſupplicium infinitum, adeoque æternum mereatur, aliqui reddunt rationem; quia tale peccatum eſt iniuria, & offenſa Dei infiniti, adeoque malitiam habet infinitam infinito ſupplicio luendam: ſed ex hoc habetur tantùm mortale peccatum tendere quidem contra bonum infinitum, non autem in ſe formaliter malitiam habere infinitam: cum peccati, ſeu demeriti malitia maior, vel minor menſuretur ex libertate; & libertas creſcat, & decreſcat ex aduertentia rationis. Cum ergo rationis aduertentia, & obiecti cognitio ſemper in homine ſit limitata; hinc eſt, vt ex ea, non niſi limitata malitia proueniat. Sicut actus meritorij charitatis erga Deum, quamuis ad Deum bonum infinitum tendant, non tamen infinitam bonitatem habent; ſed tantam, quanta eſt Intellectus cognitio, & voluntatis conatus: quæ duo ſemper in intellectu, & voluntate, quippe creatis potentijs, B limitata ſunt. Dicendum ergo perſeuerante peccato, perſeuerare pœnam. Quare cum damnatus numquam peccatum deleat; eo quòd ex ſe vim illud per veram pœnitentiam delendi non habeat; & emergendi è peccato diuinum auxilium numquam habiturus ſit, cum illud toties in vita repulerit; hinc eſt, vt in damnatis in æternum perſeuerantibus culpis, in æternum etiam pœnæ perſeuerent. *Impius, quia ſemper habebit in ſe reatum ex culpa, ſentiet contra ſe cruciatum ex pœna: quod enim ipſe per pœnitentiam non deleuit, Deus per indulgentiam non remittit*; ait Innocentius.

Peccato mortali quare æterna pœna reſpondeat.

Innocentius ſupra.

95. Vt autem æternitatis aliqualis conceptus habeatur; ponatur ob oculos capacitas talis, qualis C eſt in ſuprema cœleſti ſphæra, nempe primo mobili. In ſphæra hac diametri longitudo ex mathematico calculo continet quater mille quadringentos quinquaginta quinque milliariorum milliones: præterea trecenta nonaginta nouem milliariorum millia: & inſuper milliaria ſeptingenta ſeptuaginta duo. Quod ſi prædicta ſphæra tot milliones, & tot millia milliariorum diameter continet; quantò plura continebit eius circumferentia, quæ eſt triplo, & eo amplius maior diametro, cum eum excedat ſecundùm proportionem triplam ſeſquiſeptimam, vt Mathematici loquuntur. Si ergo tam immenſa capacitas eſſet minutiſſimis arenularum granulis replenda; ita D tamen, vt ſolummodo vnoquoque annorum millione vnum arenulæ granulum poneretur; & poſtquam tandem repleta foret, eſſet eodem ordine euacuanda; ſcilicet, vt ex ea tantùm vnoquoque annorum millione vnum arenulæ granulum auferretur: & hæc alterna repletio, & euacuatio eſſet centies millies iteranda; tandem ad finem deueniretur: qui finis, ſi damnatorum pœnis præſcriberetur, ſine dubio ingens eis gaudium afferret. Sed quia ad æternitatis finem numquam deuenitur; & æternitati comparata prædicta duratio valdè exigua æſtimanda eſt; ideo vnuſquiſque ſeriò ſecum ipſe recogitet, quàm breui pec- E candi voluptate æternum damnationis ſupplicium ſubiturus ſit. Iob 41. de Diabolo dicitur: *Æſtimabit abyſſum quaſi ſeneſcentem*, hoc eſt Diabolus bene noſcens quantùm æternitatis pœnarum memoria ad peccata vitanda iuuet, homines abyſſum, hoc eſt Inferorum ſupplicium finem habiturum æſtimare faciet. Quare Greg. 34. Mor. cap. 12. ait: *Æſtimabit abyſſum quaſi ſeneſcentem, quia reproborum corda ſic infatuat, vt ſuſpicionem eis de venturo Iudicio, quod quaſi finiatur, infundat. Abyſſum namque ſeneſcere æſtimat, qui terminari quandoque in ſupplicijs ſupernam animaduerſionem putat. Igitur antiquus iſte perſuaſor in mentibus iniquorum futuras pœnas, quaſi certo fine determinat, vt eorum culpas ſine termino correctionis extendat.* De damnatorum pœnis dicetur Feria 5. Dominica 1.

Æternitatis immenſitas quomodo animo repræſentanda.

96. *Iuſti autem in vitam æternam.* Ideò de electis dicitur Sap. 5. *Iuſti in perpetuum viuent: & apud Dominum eſt merces eorum: & cogitatio illorum apud Altiſſimum. Ideo accipient regnum decoris, & diadema ſpeciei de manu Domini.* In Dei altiſſimi perpetuò Electorum beatifica cogitatio erit defixa: ideò de iis hîc dicitur: *Ibunt iuſti in vitam æternam.* Hæc *eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolùm Deum verum.*

S. Hieron. ad Heliodorum epiſt.

Dominus Ioannis 17. verè dixit. S. Hieronymus ad pauperem iuſtum ſermonem dirigens, de Iudicij die ait: *Tunc ad vocem tubæ pauebit terra cum populis; tu gaudebis. Iudicaturo Domino lugubre mundus immugiet, & tribus ad tribum pectora ferient. Potentiſſimi quondam Reges nudo latere palpitabunt. Adducetur cum ſuis ſtultus Plato diſcipulis: Ariſtotelis argumenta non proderunt. Tunc tu ruſticanus, & pauper exultabis, & dices: Ecce Iudex, qui inuolutus pannis in præſepio vagijt,* &c. *Veniet dies illa, in qua plus valebunt pura corda, quàm aſtuta verba; conſcientia bona, quàm marſupia plena: quoniam Iudex non falletur verbis, nec flectetur donis*, ait S. Bernardus.

Bernard. in Cantica.

97. Quàm ad ſalutem, & ſpiritualem profectum vtile ſit futurum extremum iudicium perpetuò ante mentis oculos habere, SS. PP. & verbis, & exemplo docuerunt. Huius ſeculi amatores in conuiuijs muſicas voces, & ſymphoniam audire ſtudent; contra verò S. Hieronymus ait: *Siue comedo, ſiue bibo, ſiue quid aliud facio, ſemper tuba illa inſonat auribus meis: Surgite mortui, venite ad Iudicium.* S. Ambroſ. lib. Offic. *Nil eſt, quod magis proficiat ad vitam honeſtam, quàm vt credamus eum Iudicem futurum, quem & occulta non fallunt, & indecora offendunt, & honeſta delectant.* S. Bernardus epiſt. vltima: *Talis ſtudeas viuere, qualis affectas in extremo Iudicio inueniri.* S. Cyrillus oratione de animæ exceſſu: *Metuo, cùm cogito illius diei terribile, & inexpugnabile conſilium, tribunal horribile, iudicium incorruptum. Metuo flumen ignis ante tribunal illud fluens, vehementiſſimaque flamma torrens, & acutos enſes. Metuo ſeueriſſimas pœnas: Metuo ſupplicium finem non habens: Metuo tetram illam caliginem: metuo profundas tenebras: Metuo infracta vincula, ſtridorem dentium, fletum inconſolabilem: Metuo ineuitabiles probationes. Nihil enim accuſationibus eget Iudex ille, atque teſtibus, neque demonſtrationibus, neque probationibus: ſed quæcumque fecimus, diximus, decreuimus, ea in medium affert ob oculos nocentium. Tum nullus eſt, qui adſit, & pœnis eripiat; non pater, non mater, non filius, non filia, non amicus, non defenſor, non pecuniarum largitio, non diuitiarum abundantia, non potentia faſtus. Quin hæc omnia cineris more in puluerem abeunt; ſoluſque reus ex ſuis factis abſoluentem, aut condemnantem ſuſtinet ſententiam. Tunc vbi huius mundi iactantia? vbi inanis gloria? vbi apparatus? vbi Reges? vbi ornatus? vbi pecunia? vbi nobilitas? vbi delectatio? vbi corporis virilitas? vbi falſa illa, & inutilis mulierum pulchritudo? vbi tunc veſtimentorum comptus? vbi qui cum tympanis, & cithara vinum potant? vbi theatra? vbi venationes?* S. Petrus Damiani, opuſc. 59. de Nouiſſimis: *Cum hæc peruigili meditatione diſcutimus, non paruus noſtræ mentis profectus acquiritur: quia dum meditatur æterna, liquidò conſpicit, quàm deſpicienda ſint temporalia. Dum igitur mens rationalis hæc cogitat, additur etiam, vt ſemetipſam non cum tempore tranſituram, ſed ſine fine victuram eſſe perpendat. Conſiderat itaque ſe huiuſmodi eſſe naturæ, vt neceſſariò, aut perpetuis potiatur præmijs, aut ſupplicijs crucietur æternis. Hæc itaque ſedula meditatione diſcutere, ſed & diem Iudicij ſollicitè præcauere, non paruus eſt fructus: in quo videlicet die, cui ſemel benè ſucceſſerit, vltra non corruet: & cui ſe res in ſiniſtrum verterit, de cætero non conſurget.*

Vigiliæ nocturnæ ad extremum Iudicium meditandum inſtitutæ.

98. Vtinam apud fideles primitiuæ Eccleſiæ conſuetudo in obliuionem non abiiſſet. Nam ideo nocturnæ vigiliæ, & preces inſtitutæ fuerunt, vt diuini Iudicis aduentum, qui media nocte futurus creditur, fideles ſedulò in memoriam reuocarent. Quod S. Hieronymus docet explicans Domini verba Matth. 25. *Media nocte clamor factus eſt: Ecce ſponſus venit, exite obuiam ei. Subitò enim, quaſi intempeſta nocte, & ſecuris omnibus, quando grauiſſimus ſopor eſt, per Angelorum clamorem, & tubas præcedentium fortitudinem Chriſti reſonabit aduentus. Traditio Iudæorum eſt, Chriſtum media nocte venturum. Vnde reor traditionem Apoſtolicam permanſiſſe, vt in die vigiliarum Paſchæ ante noctis dimidium populos dimittere non liceat, expectantes aduentum Chriſti: Et poſtquam illud tempus tranſierit, ſecuritate præſumpta, feſtum cunctos agere diem. Vnde & Pſalmiſta dicebat: Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi ſuper iudicia iuſtificationis tuæ.*

Pſal. 118.

99. De extremo Iudicio vaticinantur Iſaïas c. 13. Daniel c. 7. Ioël c. 2. & 3. Sophonias c. 2. Malachias c. 4. Ioannes Apoc. c. 1. De eodem loquitur S. Petrus ep. 2. c. 3. B. Apoſt. Iudas in epiſt. Catholica. De eiuſdem Iudicij terrore S. Baſilius ſerm. de Iudicio. B. Ephrem ſerm. de S. Cruce, & de ſecundo Domini aduentu; & ſerm. de timore Dei tomo 3. Præterea de extremi Iudicij ſignis, præter ea, quæ à Domino dicuntur Matth. 24. & Ioannes Apoc. c. 6. agit Lactantius lib. 7. c. 19. Suarez 3. p. tom. 2. quæſt. 59. diſp. 56. B. Petrus Damiani opuſc. 59. ex S. Hieronymi ſententia quindecim ſigna extremum Iudicium præcedentia enumerat: Extremum autem iudicium non multùm abeſſe probat Cornelius in Apoc. c. 20. n. 5. Quare S. Gregorij monitum lib. 6. epiſt. 26. ſecum quiſque recogitet: *Cur, magnifice fili, non conſideras, quia mundus in fine eſt? Omnia vrgentur quotidie; ad reddendas rationes æterno, & tremendo Iudici ducimur. Quid ergo aliud, niſi de aduentu illius cogitare debemus? Vita enim noſtra nauiganti eſt ſimilis: is namque, qui nauigat, ſtat, ſedet, iacet, vadit, quia impulſu nauis ducitur. Ita ergo & nos ſumus; qui ſiue vigilantes, ſiue dormientes, ſiue tacentes, ſiue loquentes, ſiue ambulantes, ſiue volentes, ſiue nolentes, per momenta temporum quotidie ad finem tendimus. Cùm igitur finis noſtri dies aduenerit, vbi nobis erit omne, quod modò cum tanta cura quæritur, & cum ſollicitudine congregatur? Non ergo honor, non diuitiæ quærendæ ſunt, quæ dimittuntur. Sed ſi bona quærimus, illa diligamus, quæ ſine fine habebimus. Si autem mala pertimeſcimus, illa timeamus, quæ à reprobis ſine fine tolerantur.*

Iudicij extremi tempus non omnibus dictum.

Iudicij extremi ſigna.

FERIA TERTIA POST DOMINICAM primam Quadrageſimæ.

Cùm intraſſet Ieſus Ieroſolymam, commota eſt vniuerſa ciuitas, &c. Matth. 21.

Euangelij nexus, & ordo.

A

IN hac Euangelica Hiſtoria Chtiſtus Dominus primò mercatores, & emptores, templum negotiatione profanantes, ejicit; deinde cœcos illuminat; claudos firmat, ac dirigit: ad extremum ſacerdotum Principibus indignantibus proponendo Prophetica Dauidis verba reſpondet. Hæc omnia complectitur teſtimonium, quod de Chriſto populi perhibebant: *Hic eſt Ieſus, Propheta, à Nazareth: Vt quod illi verbis clamabant, Dominus factis oſtenderet*, ait Chryſoſtomus.

Chryſoſt. in Matth. hom. 38.

Quòd Ieſus, hoc eſt Saluator ſit, ægris, ac malè habentibus expetitæ ſanitatis beneficia clargitur; & propterea cæcos, & claudos in templo ſanaſſe di-

B

citur: *Acceſſerunt ad eum cæci, & claudi in templo, & ſanauit eos.* Cum Propheta foret ſe Dauidicæ, prophetiæ benè conſcium, & interpretem ad ſacerdotum Principes conuincendos exhibuit.

Propheta dicitur, qui locum ſacræ ſcripturæ ſenſum manifeſtat.

Numquam legiſtis, quia ex ore infantium, & lactentium perfeciſti laudem? Nam iuxtà Ambroſ. benè ille propheta dici poteſt, qui ſcripturarum ſenſum, qui multis occultus eſt, manifeſtat.

Ambroſ. in 1. ad Cor. c. 14.

Similiter ſummus prophera vaticiniorum conſcius vaticinium, quod Iſaiæ 56. habetur, indicauit: *Adducam eos in montem ſanctum meum, & lætificabo eos in domo orationis meæ: holocauſta eorum, & victimæ eorum placebunt mihi ſuper altari meo; quia domus*

C

mea, domus orationis vocabitur cunctis populis. Inſinuauit præterea ex Ieremiæ 7. *Numquid ergo ſpelunca latronum facta eſt domus iſta, in qua innocatum eſt nomen meum, in oculis veſtris?* Tandem Ieſus à Nazareth dicitur, & inde teſte Matthæo cap. 2. *Dictum eſt per prophetas; quoniam Nazaræus vocabitur.* Cum autem Nazaræos ſanctificatus, ac Deo ſacer interpretetur; ad eum pertinebat diuini cultus, & religionis ſatagere; atque adeo templum à profanis negotiationibus expurgare: & proprerea *Intrauit in templum Dei, & ejiciebat omnes vendentes, & ementes in templo.* Præterea ad

D

tria charitatis officia eiuſdem Euangelij partes redigi poſſunt: nempe ad charitatem erga Deum, erga proximum, erga ſeipſum. Quare templum expurgando; male habentes ſanando; ſacerdotum contra ſe indignationem retundendo, perfectum chariraris ſpecimen, atque ordinem Redemptor noſter oſtendit: 1°. enim diuino cultui, deinde proximorum indigentiæ; ad extremum propriæ famæ conſuluit.

Cùm intraſſet Ieſus Ieroſolymam, commota eſt vniuerſa Ciuitas dicens: Quis eſt hic? Populi autem dicebant: Hic eſt Ieſus Propheta à Nazareth Galilææ.

2. QVamuis de Chriſto Domino quærenti Ieroſolymitanæ Ciuitati. *Quis eſt hic?* Chriſti Domini elogia.

Populi agnoſcentes in Chriſto tantùm ſanctiſſimam humanitatem, benè reſponderint: *Hic eſt Ieſus, Propheta, à Nazareth Galilææ.* Nihilominus ſi ad agnoſcendam in eodem Domino diuinitatem Fidelis humana mens eleuetur; reſpondebit Sapiens: Hic eſt *Vapor virtutis Dei, & emanatio claritatis Omnipotentis: candor eſt lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula Dei maieſtatis, & imago bonitatis illius: omnia poteſt; & in ſe permanens omnia innouat. Eſt ſpecioſior ſole, & ſuper omnem diſpoſitionem ſtellarum luci comparata inuenitur prior.* Sap. 7.

Reſpondebit Iſaias: *Hic eſt, qui menſus eſt pugillo aquas, & cœlos palmo ponderauit; qui appendit tribus digitis molem terræ, & librauit in pondere montes, & colles in ſtatera; in cuius conſpectu Gentes, quaſi ſtilla ſitulæ, & quaſi momentum ſtateræ reputatæ ſunt; & inſulæ, quaſi puluis exiguus. Et Libanus non ſufficiet ad ſuccendendum, & animalia eius non ſufficient ad holocauſtum. Qui ſedet ſuper gyrum terræ, & habitatores eius ſunt quaſi locuſtæ: qui extendit veluti nihilum cœlos; & expandit eos ſicuti tabernaculum ad inhabitandum.* Iſaias c. 40.

Reſpondebit Apoſtolus: Hic eſt, *in quo viuimus, & mouemur, & ſumus.* Act. 17.

Reſpondebit Nazianzenus: *Hic eſt, qui cum dicitur, non poteſt dici; cum æſtimatur, non poteſt æſtimari; cum definitur, ipſa definitione creſcit. Quia cœlum manu ſua cooperit, pugno omnem mundi ambitum concludit: quem omnia neſciunt, & metuendo ſciunt; cuius nomini, & virtuti famulatur hic orbis; & ipſa elementorum ſibi ſuccedentium momentanea viciſſitudo teſtimonium perhibet.* Nazianz. oras. de fide.

Reſpondebit Ambroſius: *Hic eſt ſecundum hominem homo natus ex virgine, ſed ante omnia generatus ex Patre; qui matrem corpore, virtute referat patrem. Vnigenitus in terris, vnigenitus in cœlo. Deus de Deo, partus ex Virgine. Iuſtitia de Patre, Virtus de potente, lumen ex lumine. Non impar generanti, non poteſtate diſcretus, non verbi extenſione, aut prolatione confuſus, aut cum Patre miſſus. Sed vt à Patre generationis iure diſtinctus ſit, ipſe eſt fraternus tuus: ſine quo nec cœleſtia, nec marina, nec terrena conſiſtunt. Verbum Patris bonum, quod erat in principio.* Ambroſ. l. 3. de virg.

Ibidem Ambroſius: *Si vulnus curare deſiderat, medicus eſt. Si febribus æſtuas, fons eſt. Si grauaris iniquitate, iuſtitia eſt;*

Si auxilio indiges, virtus eſt: Si mortem times, vita eſt. Si Cœlum deſideras, vita eſt. Si tenebras fugis, lux eſt. Si cibum quæris, alimentum eſt. Reſpondebit Auguſtinus: *Nihil fit viſibiliter, & ſenſibiliter; quod non de interiori inuiſibili, atque intelligibili aula ſummi huius Imperatoris, aut iubeatur, aut permittatur; ſecundum ineffabilem iuſtitiam præmiorum, atque pœnarum, gratiarum, & retributionum in iſta totius creaturæ ampliſſima quadam, immenſaque republica.* Reſpondebit 2. Auguſtinus: *Si videris bonum Angelum, bonum hominem, bonum cœlum; tolle Angelum, hominem, cœlum, & quod reliquum eſt, bonorum eſſentia eſt, hic eſt Deus.* Reſpondebit 3. Auguſt. *Hic eſt, quem nec mens attingit, quia incomprehenſibilis, quia inueſtigabilis; nec ſenſus percipit, quia inuiſibilis; nec lingua enunciat, quia ineffabilis; nec ſcriptura explicat, quia inexplicabilis.* Reſpondebit 4. Auguſtinus. *Hic eſt ſine deformitate perfectus; ſine quantitate magnus; ſine qualitate bonus; ſine tempore ſempiternus; ſine morte vita, ſine infirmitate fortis; ſine mendacio verus; ſine ſitu vbique præſens; ſine extenſione omnia implens; ſine contradictione vbique occurrens, ſine motu omnia tranſcendens; ſine ſtatu intra omnia manens; ſine indigentia omnia creans; ſine labore omnia regens; ſine ſui initio omnibus initia dans; ſine ſui mutatione omnia mutabilia faciens: in magnitudine infinitus, in virtute omnipotens; in bonitate ſummus; in ſapientia inæſtimabilis, in conſilijs terribilis, in iudicijs iuſtus; in cogitationibus ſecretiſſimus; In verbis verax; in operibus ſanctus; in miſericordijs copioſus, erga delinquentes patientiſſimus; erga pœnitentes piiſſimus: ſemper ipſe æternus, ac ſempiternus, immortalis, atque incommutabilis: quem nec ſpatia dilatant, nec breuitas locorum anguſtat, nec receptacula vlla coarctant, nec voluntas variat, nec neceſſitudo corrumpit, nec mœſta perturbant, nec læta demulcent. Cui nec obliuio tollit, nec memoria reddit, nec præterita tranſeunt, nec futura ſuccedunt. Cui nec origo initium, nec tempora incrementum, nec caſus finem dabit; ſed ante ſecula, & in ſeculis, & per ſecula in æternum viuis.*

Auguſt. l. 3. de Trinit. c. 4.

Aug. in Meditat.

Chriſti Domini elogia.

3. Reſpondebit 5. Auguſt. lib. de ſpeculo cap. 1. *Hic eſt ſecundum Diuinitatem Spiritus incomprehenſibilis, incorporeus, immutabilis, incircumſcriptus, vbique totus, numquam diuiſus, vbique præſens, ineffabiliter omnia penetrans, omnia continens, omnia ſciens, cuncta proſpiciens, omnia potens, vniuerſa gubernans, totus in cœlo, totus in terra, totus vbique. Semper agens, ſemper quietus; colligens, & non egens; omnia portans ſine onere, omnia implens ſine incluſione; omnia creans, & protegens, nutriens, & perficiens. Quærens, cùm nihil deſit ſibi; amans, nec æſtuans, & zelans, & ſecurus eſt. Iraſcitur, & tranquillus eſt; opera mutat, ſed conſilium numquam recipit. Tenet omnia, implet omnia, complectitur omnia, ſuperexcellit omnia, ſuſtinet omnia; nec ex alia parte ſuſtinet, atque ex alia ſuperexcedit: neque ex alia parte implet, atque ex alia circumplectitur: ſuſtinendo ſuperexcedit, & ſuperexcedendo ſuſtinet. Qui corda fidelium docet ſine ſtrepitu verborum: Qui attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter.* Reſpondebit 6. Auguſtinus ſerm. 1. de verbis Apoſtoli: *Si quæras magnitudinem, maior eſt. ſi pulchritudinem, pulchrior; ſi dulcedinem, dulcior; ſi ſplendorem, fulgidior; ſi iuſtitiam, iuſtior; ſi fortitudinem, fortior; ſi pietatem, clementior.* Reſpondebit S. Leo: *Hic eſt Deus, cuius natura eſt bonitas, cuius voluntas potentia, cuius opus miſericordia.* Reſpondebit S. Cyrillus Ieroſolymitanus: *Hic eſt, qui eſt, & qui ante erat, & ſemper vnà cum Patre adeſt, eiuſdem eſſentiæ, atque naturæ, eiuſdem ſolij, ac dignitatis, eiuſdem gloriæ particeps, eadem, ac*

Ser. 1. de Paſſ.

Cyrillus ſer. de occurſu.

A *pari potentia præditus; omnipotens, expers principij, expers creationis, expers mutationis; qui non deſcribi, qui non videri, qui non explicari, qui non comprehendi, qui non contrectari, qui non animaduerti, qui coniectura percipi, ac deprehendi poteſt. Hic eſt paternæ gloriæ ſplendor, hic eſt figura ſubſtantiæ omnium rerum conſtitutionis. Hic eſt lumen luminum, quod ex ſinu paterno oritur. Hic eſt apud Deum, & ex Deo Deus eſſe agnoſcitur.* Hic eſt *fons vitæ, ex fonte Patris vita procedens: hic eſt amnis Dei, qui ex diuina abyſſo effunditur, ſed non ſeparatur.* Hic eſt *theſaurus bonitatis paternæ, ac perpetuè vigentis, atque florentis beatitatis:* Hæc eſt *aqua vitæ, quæ etiam vitam mundo largitur.* Hic eſt *radius non creatus, qui ex paterni*

B *luminis ſole natus eſt; ſed non ſcinditur, nec ſeparatur.* Hic eſt, *qui ex rebus, quæ non erant, ineſſa produit, Deus Verbum, qui ſolo verbo conſtituit res vniuerſas.* Hic eſt *ille lucifer, qui ante luciferum incorporeas poteſtates cœleſtium exercituum, & ordinum inſtituit, deſcripſit, atque diſtinxit.* Hic eſt, *qui cœlum ſolus extendit, & qui ambulat ſuper mare, ſicut in ſolo, atque pauimento: hic eſt, qui caligine abyſſum inuoluit: hic eſt, qui terram fundauit, atque conſolidauit in aquis: hic eſt, qui mare ſepſit arena; hic eſt, qui diſcreuit, atque diſtinxit lucem à tenebris, hic eſt, qui in orbem redeuntem ſiderum diſtinctam concinnitatem conſtruxit, & ordinauit: hic eſt, qui omnem, qui videtur, ac mente percipitur, mundum ſapienter con-*

C *didit, atque produxit: hic eſt, qui manibus non fictis ex luto hominem finxit, atque formauit.* Hic eſt, *qui ad imaginem Dei creauit nos, qui nunc ad imaginem noſtri homo natus eſt. Qui cum dominica Dei forma præditus eſſet, nunc meam formam ſeruilem ſuſcepit, nec diminuit Deitatis dignitatem; ſed mea natura materiam, & maſſam ſanctificauit: qui ſupra totus, & infra totus eſt: qui idem eſſe cognoſcitur ſupra genitus ſine tempore, & infra ſine ſemine; ſupra factor, infra opus.*

4. Reſpondebit Arnobius: Hic eſt, *qui Deus eſt, maximus, & ſummus rerum inuiſibilium procreator, ipſe inuiſus, & nullis vnquam comprehenſus naturis.*

D *Dignus, cui ſpirant omnes, intelligenſque natura, & habere, & agere numquam deſinat gratias; cui totâ conueniat vitâ genu nixo procumbere, & continuatis precibus ſupplicare. Prima cauſa eſt, locus rerum, ac ſpatium, fundamentum cunctorum quæcumque ſunt. Infinitus, immortalis, perpetuus, ſolus, quem nulla delineat forma corporalis, nulla determinat circumſcriptio: qualitatis expers, & quantitatis; ſine ſitu, motu, & habitu: de quo nihil dici, & exprimi mortalium poteſt ſignificatione verborum: qui, vt intelligatur, tacendum eſt.*

Arnob. lib. 1. contra Gentes Chriſti Domini elogia.

5. Reſpondet denique æternus Pater apud S. Leonem: Hic eſt *filius meus, cui ex me, & mecum eſſe ſine tempore eſt: quia nec genitor genito prior, nec*

E *genitus eſt genitore poſterior.* Hic eſt *filius meus dilectus, quem à me non ſeparat Deitas, non diuidit poteſtas, non diſcernit æternitas.* Hic eſt *filius meus, non adoptiuus, ſed proprius; non aliunde creatus, ſed ex me genitus; nec de alia natura mihi factus comparabilis; ſed de mea eſſentia mihi natus æqualis.* Hic eſt *filius meus, per quem omnia facta ſunt, & ſine quo factum eſt nihil: quia omnia, quæ facio, ſimiliter facit, & quidquid operor, inſeparabiliter mecum, atque indifferenter operatur.* Hic eſt *filius meus, qui eam, quam mecum habet æqualitatem, non rapina appetijt, nec vſurpatione præſumpſit; ſed manens in forma gloriæ meæ, vt ad reparandum genus humanum exequeretur commune conſilium, vſque ad formam ſeruilem inclinauit incommutabilem Deitatem.*

Hom. de Transfig. Chriſti Domini elogia.

Et intrauit Ieſus in templum Dei, & eiiciebat omnes ementes, & vendentes in templo.

Chriſtus cur ſe profanantes templum, & non in aliorum ... ceteros ſceleſtos ſoli. Ioann. 2.

6. SAnctus Bonau. in medit. vitæ Chriſti c. 42. ait: *Duabus vicibus eiecit Dominus ementes, & vendentes de templo; quod inter eius magna miracula deputatur. Nam licet aliàs eum vilipenderent; tunc tamen omnes ante eum fugerunt; & quamuis eſſent multi, non ſe defenderunt; ſed ipſe ſolus quibuſdam funiculis omnes eiecit: & hoc ideo, quia terribilem ſe oſtendit in facie.* Idem antea S. Hieronymus notauerat: Sed cum Ieroſolymorum ciuitas tunc temporis tot B peccatis, & vitijs pollueretur, vt fœdus eius conſpectus è Domini oculis vberes lacrymas elicuerit: *Videns ciuitatem fleuit ſuper illam:* cur reliquis prætermiſſis, tantùm erga vendentes, & ementes in templo ſuam Dominus indignationem oſtendit? Reſpondetur, cùm negotiatio illa in templo, vt docet Hieronymus, ab auaris ſacerdotibus inde lucrum captantibus per ſuos miniſtros eſſet inducta; Dominum, reliquis prætermiſſis, ad ſacerdotum corrigendam, & deteſtandam auaritiam ſuum zelum oſtendiſſe: eo quòd ſacerdotum prauo exemplo, culpiſque ſublatis, ciuitatis reliquæ correctio ſequatur. Hinc Chryſoſt. ait: *Hoc erat boni medici, vt ingreſſus ad infirmam ciuitatem ſaluandam primùm ad* C *originem paſſionis intenderet. Nam ſicut de templo omne bonum egreditur, ita de templo omne malum procedit. Si enim ſacerdotium integrum fuerit, tota Eccleſia floret: ſi autem corruptum fuerit, tota fides marcida eſt. Sicut enim cum videris arborem pallentibus folijs, intelligis, quia vitium habet in radice; ſic cum videris populum indiſciplinatum, ſine dubio cognoſce, quia ſacerdotium eius non eſt ſanum.* Cum ergo à ſacerdotibus ciuitatis reliquæ profectus pendeat; hinc patet quantùm ex boc capite ſacerdotum culpæ Deo diſpliceant, iuſtamque diuinam vltionem præ cæteris mereantur. Ezechiel 9. pręcepit Deus Angelis, vt Ieroſolymæ iuſtos ſigno Thau, hoc eſt crucis ſignatos ſeruarent, reliquos omnes per Chaldæos occiderent: D *Senem, adoleſcentulum, & virginem, paruulum, & mulieres interficite vſque ad internecionem: omnem autem, ſuper quem videritis Thau, non occidatis: & à ſanctuario meo incipite: à ſanctis meis incipite,* legit cum Septuaginta Hieronym. Si in tanta cæde iuſtis parcendum erat, ideoque ij crucis ſigno notabantur; cur vt à ſanctis cædes inciperet præcipiebatur? *A ſanctis incipite,* id eſt ſacerdotes mihi conſecratos occidite, interpretatur Theodoretus. *A ſanctis incipite,* hoc eſt à ſacerdotibus, qui cum ſancti eſſe, ſeque ſanctitatis exemplar alijs præbere debuiſſent; tales cum non fuerint, primi propterea diuinæ vultionis ſupplicium ſubire debent.

Sacerdotum ob prauum exemplum, culpiſque ſublatis, ciuitatis reliquæ correctio ſequatur.

Sacerdotes antonomaſticè ſancti nominantur.

Sacerdotes primi in diuinam vltionem incurrunt. Hieronymus Malach. 3.

7. Leuitici 4. præcipitur: *Si ſacerdos peccauerit delinquere faciens populum, offeret pro peccato ſuo vitulum immaculatum Domino.* Ibidem etiam præcipitur: *Si omnis turba Iſrael ignorauerit, & per imperitiam fecerit, quod contra mandatum Domini eſt, & poſtea intellexerit peccatum ſuum, offeret pro peccato ſuo vitulum.* Circa hæc duo præcepta egregiè Chryſoſt. ait: *Oſtendere volens Deus hominum peccata longè maiori* E *ſupplicio expiari, dum à ſacerdotibus, quàm dum à priuatis fiunt, mandat, vt tantundem pro ſacerdotibus, quantum pro vniuerſo populo ſacrificium offeratur. Quod quidem quid aliud ſignat, quàm ſacerdotis vulnera maiori medicamento, atque auxilio indigere; atque adeo tanto, quanto coniuncta ſimul vniuerſi populi vulnera indigent?* Redditur ibidem ratio, cur tam pro populo vniuerſo, quàm pro vnius ſacerdotis pec- A cato expiando ſacrificium ſit offerendum; ita vt vnius ſacerdotis peccatum, totius populi peccatis æquivalere indicetur: quia ſcilicet ſacerdos vnus peccans populum ad peccandum inducit: vt patet in hoc Euangelio, vbi ex ſacerdotum auaritia, profana populi negotiatio in templo inducta cernitur. Quare de præuaricante ſacerdote ait Chryſoſt. *Damnum exoriens non in illum tantùm recidit; verum & infirmorum, & eorum item omnium, quorum oculi in illum conuerſi ſunt, animos tentat.* Notandum præterea eſt de populo dici: *Si per imperitiam fecerit, quod contra mandatum Domini eſt:* quod de ſacerdote peccante non dicitur. Non enim per imperitiam, ſed per malitiam peccare ſacerdos ſupponitur: quo- B niam cum ſacerdotio nulla imperitia, ſed ſcientia coniuncta eſſe debet, ideo Oſeæ 4. Dominus ait: *Quia tu ſcientiam repuliſti; repellam te, ne ſacerdotio fungaris mihi.*

Sacerdos in peccato ſicut ... Chryſoſt. in tomo 4. lib. 6. de Sacerd.

Sacerdos non ex imperitia, ſed ex malitia peccat.

8. Exodi 28. de ſacerdotibus Moſi præcipitur: *Filijs Aaron tunicas lineas parabis, vt ſacerdotio fungantur mihi.* Huiuſmodi ſacerdotalem tunicam byſſinam, adeoque eximij candoris fuiſſe ex Ioſepho docet Hieronymus: idque profectò, vt externo veſtis candore internus animi candor indicaretur. Sed ſicut in byſſina veſte aſperſa labes magis apparet, & in intuentium oculos ſtatim incurrit: ita in ſacerdote candorem conſcientiæ præſeferre debente peccati labes apparet magis, & ab intuenti- C bus cum ſcandali periculo facilè aduertitur. Rurſus ſicut ſi inter lucidas gemmas ſordes immiſceantur, hæ fœdiores apparent; ita grauiores æſtimantur culpę in ijs, qui vitę perfectionem habere, vel ſaltem profiteri debent, vt ſacerdotes ſunt. Ideo S. Iſidorus lib. 2. de ſummo bono cap. 18. ait: *Peccata, quæ inſipientibus leuia ſunt, perfectis viris grauia ſunt: Creſcit enim delicti cumulus iuxtà ordinem meritorum.*

Sacerdos cur byſſina veſte induebatur?

Epiſt. 128. ad Fabiolam.

Peccata inſipientibus leuia perfectis viris grauia ſunt.

9. Præter ſacerdotum correctionem, cur prætermiſſa ciuitate reliqua vitijs inquinata, erga laïcos malè ſe gerentes in templo ſuum præcipuè zelum exercere Dominus voluerit, rationem reddit S. Bonau. dicens: *Accenſus eſt zelo vehementi, eo quod* D *Pater ſuus ſic inhonorabatur ab illis, maximè in loco, vbi magis honorari debebat.* Inhonorabatur autem Deus, eò quòd in templo emendi, & vendendi negotiatio exercebatur; quę tamen emptio, & venditio ad hoſtias in templo offerendas dirigebatur. Quod ſi negotiatio in ſacrificiorum vſum, quæ alioquin licita, & laudabilis foret, templum profanare, iuſtamque Dei iram excitare cenſetur: liberioribus colloquijs, riſu, inhoneſtis obtutibus in templis multo acrius Dei iram commoueri cenſendum eſt. Diabolus alioquin à ſacris locis valdè alienus, nihilominus cùm Dominum varijs ſuggeſtionibus aggrederetur, duxit illum in templum, ſcilicet vt inde illi pręcipitium altius ſuaderet. Sed E ſuam Satan verſutiam cum in caput noſtrum Chriſtum irritam eſſet expertus; eamdem contra fideles Chriſti membra in dies nititur experiri. Plures ergo in templa diabolus ducit; vt ibi eos loci ſanctimoniæ irreuerentes, adeoque grauioris culpæ pondere preſſos ad inferos trudat.

Diabolus ſicut Chriſtum in templo, ita Chriſti membra fideles ibidem ad grauiores peccandum tentat.

In medit. c. 46.

10. Ioſeph de bello Iudaïco l. 6. c. 6. de Ieroſolymitani templi tecto ait: *In ſumma aureis verubus horrebat acutiſſimis, ne ab inſidentibus auibus pollueretur.* Si tanta induſtria eſt adhibita ad arcendas auium ſordes ab extimo templi tecto; quantò maiori induſtria, ac veneratione curandum eſt, ne internus templum peccatorum ſordibus per intolerabilem irreuerentiam polluatur?

Templum Ieroſolymitanum quanta induſtria à ſordibus mundum ſeruabatur.

11. Ex eodem Ioſepho antiquitatum Iudaïcarum l. 12. c. 7. impius rex Antiochus in Iudæorum con-

Impudicos veluti ſues ſibi in impium ſacrificium mactat diabolus.

temptum in ſacro Ieroſolymæ templo ſues ad ludibrium, veluti boſtias mactauit: Nunc etiam ſuos habet ſibi ſues diabolus, quos veluti deuotas ſibi victimas in ſacrorum templorum iniuriam mactat. Cùm impudici ſacris in templis per ſummam impudentiam in mulieres laſciuis oculis inhiant; tunc ex libidine in ſues mutantur: *Interdixit Deus Hebrais, ne porcina carne vterentur; ideſt, ne vitam porcorum imitarentur; ne ſe fœdis libidinibus immergerent, ſicut ſus, qua ſe ingurgitat cœno*, ait Lactantius. Quare non immeritò Prodigum filium, qui luxurioſè vixerat Lucæ 15. *Porcum ſaginatum* aptiſſimo elogio Marcus Eremita vocauit. Huiuſmodi igitur ſuea lethali laſciuiæ ictu ſibi victimas ſacris in templis diabolus iugulat.

Lactantius lib. 4 c. 7. Inſtit.

Marcus Erem. tom. 5. Bibliot. l. de ſalut. præcepti.

Similitudinis particula omitti ſolet apud Hebræos.

12. Plura animalia lauacro ſordes deponunt. Cant. 3. dicitur: *Dentes tui ſicut greges tonſarum, quæ aſcenderunt de lauacro*: & c. v. *Oculi eius ſicut columba ſuper riuulos aquarum, qua lacte ſunt lota*; ideſt, ſicut lacte lotæ ſunt, iuxta Hebraïſmum omittendo particulam ſimilitudinis. Sues è contrario, cùm lauantur, fœdantur; eò quòd in cœnoſam aquam ſe immergant. *Sus in volutabro luti cum lauatur, ſordidior redditur*, ait Greg. 3. p. poſt admon. 31. Similiter ſacra templa, quæ alijs ſunt ad lauacrum, ſordeſque ejiciendas, impudicis hominibus ſunt ad laſciuiæ immunditiem contrahendam. Hoc indicare voluit Petrus Apoſtolus, cùm de peccatoribus huiuſmodi ait, *Sus loſa in volutabro luti*. epiſt. 2. cap 2.

Sus vbi lauatur, ſordida ſus, ſimiliter impudici.

13. Mirum eſt, quod Plinius initio l 8. refert. *Elephantis eſt religio ſiderum, Soliſque, ac Luna veneratio. Auctores ſunt in Mauritania ſaltibus ad quemdam amnem, cui nomen eſt Amilo, niteſcente Luna noua greges eorum deſcendere, ibique ſe purificantes ſolemniter, aqua circumſpergi; atque ita ſalutato ſidere in ſyluas reuerti*. Quod in brutis animalibus turpe eſt ante Lunam immunda apparere; quantò fœdius eſt homines ratione præditos ante iuſtitiæ Solem impudicitiæ labe immundos ſe ſiſtere?

Elephantes lunam quodammodo veneraturi, ſe prius abluunt: impudici in templo ante diuinum iuſtitiæ ſolem immundi apparent.

14. Apoc. 15. dicitur: *Ecce apertum eſt templum in cœlo, & nemo poterat introire in templum, donec conſummarentur ſeptem plaga*. Quamuis hoc de cœleſti templo dicatur; idem tamen myſticè de militantis Eccleſiæ templis intelligere poſſumus. Vnaquæque enim è ſeptem plagis, hoc eſt ſeptem mortalibus peccatis abolenda eſt; vt puro animo ad ſpiritualem profectum, cœleſtemque gratiam aditus pateat in templo. Quod ſi plagas non quoad culpas, ſed quoad pœnas intelligamus; dicitur prohiberi aditus in templum, donec plagæ conſummentur; ad ſignificandam efficacem templi ſanctitatem. Si enim ingreſſus in templum pateret, pateret etiam aditus ad diuinæ indignationis plagas piis precibus auertendas. E contrario tamen, qui templum ingreſſus irreuerenter ibi ſe gerit, diuinæ vltionis plagas non auertere, ſed ad ſe trahere meritiſſimo ſupplicio experietur.

Templum ingredientibus ſeptem plagæ hoc eſt ſeptem capitalia peccata delenda.

Templi veneratio efficax ad peccati pœnas auertendas.

Laſciuia in templis valde punienda.

15. Baltaſſar Rex Babylonis vitæ, vrbis, & Monarchiæ excidio mulctatus eſt; eo quòd templi vaſa ad conuiuij vſum profanauerit: Timeant Chriſtiani non ſolùm erga materialia ſacrorum templorum vaſa; ſed etiam erga animas, quæ in templis ſunt, irreuerenter profanis oculis ſe gerere: *Ne vltio, quæ Baltaſſarem regem percuſſit, ſuper hoc tranſgredientes veniat, & corruere faciat eos ad ima*, vt loquitur S. Stephanus Papa de conſecrat. diſtinct. 1. cap. Veſtimenta.

16. De impudicis, qui Sapientiæ 2. impudenter dicunt: *Nullum pratum ſit, quod non pertranſeat luxuria noſtra*; Salomon tandem ait: *Neſcierunt ſacramenta Dei, neque mercedem ſperauerunt iuſtitia*. At quantò maius ſcelus eſt, ſi fideles diuinorum

A ſacramentorum conſcij, & participes; quique æternæ ſalutis ſpem habent, non prata, ſed templa ad laſciuiam frequentent? Contra hos Auguſtinus ſic loquitur: *Nullum, inquiunt, pratum ſit, quod non pertranſeat luxuria noſtra. Quomodo ergo parceret Chriſtus, ſi eum inueniſſet in terra, qui quidem non ſolitaria prata irritandis libidinibus ſuis, ſed frequentiſſimas Eccleſias elegit regnantis in cœlo?*

Ser. 246 de tempore.

17. Sicut quiſpiam, licet malis moribus deprauatus, coram principe viro licentioſè ſe gerere vereretur: eumdem tamen coram ignobili, & contemptibili homuncione effrænem licentiam præ ſe ferre non pudet: ita, qui in templis irreuerenter ſe gerunt; templi ſanctitatem, diuinumque B ibi conſpectum nihili ſe æſtimare ſignificant. Ideo 1. Mach. 2. pius ſacerdos Mathathias ablatam Deo in templo debitam reuerentiam zelans queritur: *Templum eius ſicut homo ignobilis*.

Templum velut hominem ignobilem ſtimulo quidam irreuerentes exiſtimant.

18. De diabolo Geneſ. 49. myſticè dicitur: *Coluber in via, ceraſtes in ſemita; mordens vngulas equi, vt cadat aſcenſor eius retro*. Viæ, per quas latius ſpatiari datur, ſecularia, & profana loca ſignificant; ſemitæ verò, per quas anguſtiùs itur, ſignificant loca ſacra; quibus agendi, loquendique licentia coërcetur. In ſemitis igitur Ceraſtes, hoc eſt in templo diabolus, cum tentationis morſu Chriſtum olim lædere nequiuiſſet; fideles ſaltem, in quibus per ſuam gratiam Dominus inſi- C der, mordere nititur; vt ex eorum cordibus Chriſtum detrahat. Sed ad Chriſtum ſpectat tartareum ſerpentem, eiuſque ſectatores è templo, quod veluti ſpeluncam reddere conantur, expellere; ad eum modum, quo ceruus halitu ſerpentes extrahit: ideo enim ex Baſilio, & Hieronymo, matutino ceruo Dominus comparatus Pſal. 28. & 21.

Diabolus tentator in profanis locis coluber, in templis ceraſtes eſt.

Ceruo cur Dominus comparetur.

19. Cum fraxinus floribus, frondibus, & ipſa vmbra ſerpentes arceat; Plinius naturæ benignitatem laudat, quòd prius quàm ſerpentes prodeant, fraxinus floreat; nec antequam ſerpentes procul ſe abdant, folia dimittat. Nos multò magis diuinam benignitatem commendare debemus; cum ad arcendos è ſacris templis tartareos D ſerpentes, non florentem fraxinum, ſed ſacramentali præſentia Chriſtum Dominum Florentiſſimum Nazaræum exhibeat.

Fraxinus ſerpentes arcet. Lib. 16. c. 13.

20. Pſalm. 50. à Dauide dicitur Deo: *Benigne fac, Domine, in bona voluntate tua Sion, vt ædificentur muri Ieruſalem*. Vbi non apparet quorſum fiat iſta precatio de Ieroſolymæ muris ædificandis. Primò, quia Dauidis tempore murorum munimentis Ieruſalem non carebat. Secundò, quia in hoc Pſalm. cum Dauid præteritarum culparum pœnitentem ſe exhibeat, diuinamque miſericordiam imploret; vt adulterij, & homicidij ei peccata remittantur; videtur præter rem E Deum precari de materialibus Ieroſolymæ mœnibus ædificandis. Sed ex ſacrorum interpretum ſententia, Dauid hoc loco Deum precatur, vt in diuinum cultum templum per Salomonem ſibi ſucceſſorem ædificetur, iuxtà Dei promiſſum: *Suſcitabo ſemen tuum poſt te, quod erit de filijs tuis; & ſtabiliam regnum eius: ipſe ædificabit mihi domum*. Vocat autem Dauid templum muros Ieruſalem; vt nobis inſinuet ad arcendos hoſtes, vrbeſque muniendas aptiora mœnia, & fortiores arces erigi non poſſe, quàm templa: vbi religioſò cultu Deum venerando efficitur, vt ipſe Deus ſui populi, ſuarumque vrbium, veluti murus, & antemurale ponatur, iuxtà Iſaïæ teſtimonium 26. *Vrbs fortitudinis noſtra Sion; Saluator ponetur in ea murus, & antemurale*.

Templa ſunt vrbium munimenta: Idem n. 44.

Iuxta Ianſenium, Lorinum, & Mariannam.

1. Paralip. c. 17.

21. Mach. lib. 2. cap. vltimo de pijs Iſraëlitis, cum ab irruentibus hoſtibus, comparato exercitu ſe defendere deberent, legitur: *Erat pro vxoribus, & filijs, itemque pro fratribus, & cognatis minor ſollicitudo: maximus vero & primus pro ſanctitate timor erat, templi.* Cordati iſti milites ſatis conſcij templum, vbi innocantibus diuinum auxilium præſto eſt Deus, vrbis reliquæ eſſe munimentum, ad illud potius, quàm ad proprias domos, & familias inuiolatas ſeruandas ſolliciti erant: & ideo hoſtibus multò pauciores cum eſſent, eorum triginta millia proſtrauerunt, vt ſacra hiſtoria teſtatur. Hoc profectò pietas exigit; vt ſi vnuſquiſque ſtudet, ne propriæ domui, ac familiæ, vxori, & filijs dedecoris aliquid accidat, & inde impudicos arcet; multò ſtudioſius inuigilare debet, ne templum, Deique domus profanis, prauiſque actibus polluatur. Porro diuinum cultum vrbium eſſe munimen, vel ad arcendos, vel ad profligandos hoſtes, non pij fideles tantum, ſed ipſi Ethnici non ignorarunt. Ideo teſte Plutarcho, Numa adeo fuit diuina fiducia fretus, vt cum aliquando adeſſe hoſtes annunciatum eſſet, arridens dixerit: *Ego verò ſacra facio*; quaſi diceret: Dum Deos veneror, ipſi pro me militabunt.

Templorum contra profanos cuſtodia propriarum domorum cuſtodiæ præferenda.

22. Si templa vrbium arces, & munimenta ſunt; vrbium certè munimenta, & arces euertunt, qui templa ſecularibus negotiationibus, profaniſque actibus deſtinant; ac propterea diuinam indignationem vehementiſſimè commouent. De Aſſyrijs Samariam incolentibus 4. Reg. dicitur: *Cum ibi habitare cœpiſſent, non timebant Dominum; & immiſit in eos Dominus leones, qui interficiebant eos.* Addit Ioſephus, non ſolùm leones in eos immiſſos fuiſſe, ſed etiam peſtilentiam: *Cum Deos, inquit, ſuo more proprio colerent ad iracundiam, & furorem Deum maximum prouocauerunt, venitque peſtilentia ſuper eos.* Quo in loco meritò à ſacris interpretibus quæritur, cur Aſſyrij eo maximè tempore tam acriter leonum morſibus, & peſtilentia cruciati fuerint ob idololatriam: cum eam multò ante, & ipſi, maioreſque eorum ſine huiuſmodi pœnis exercuiſſent? Reſpondetur Aſſyrios tam acriter fuiſſe punitos, non ob idololatriam, ſed quòd idololatriam in locis Deo ſacris, cuiuſmodi erant Iſraëlitarum vrbes, exercerent: *Aſſyrij*, inquit Abulenſis, *tenebantur ad colendum Deum tunc ſpecialiter propter terram, in qua erant: quæ quidem terra ſpecialiter erat Dei; quia ipſe per miracula, & ſigna acquiſiuerat eam de manu propriorum habitatorum, & tradiderat Iſraelitis poſſidendam.* Sed cum multo perfectiori modo ſacra ſint Deo Chriſtiana templa, quàm olim fuerint Iſraëlitarum vrbes; quantò maior reuerentia noſtris templis, quàm vrbibus illis eſt debita? Quantò maiori pœna puniendi ſunt, qui huiuſmodi templa profanant, quàm olim puniendi fuerint Aſſyrij? Quòd ſi in Aſſyrios leones immiſſi ſunt; in templa profanantes leo ille immittitur, de quo dicitur ab Apoſtolo: *Aduerſarius veſter diabolus tamquam leo rugiens.* Addit Dionyſius, Aſſyrios tam ſeueris plagis ab idololatria fuiſſe reuocatos; *vt terram promiſſionis tam egregiam, lacte, & melle manantem, poſſidere eſſent idonei.* At ex hoc capite Chriſtianis templis nonne reuerentia maior eſt debita? Cum ſacra templa digniori titulo terram lacte, & melle manantem appellare poſſimus: quandoquidem in ijs diuini lactis vbertas habetur; de quo lacte Clemens Alexandrinus ait: *Lac eſt hic infantulus, pulcher, & appoſitus, ſcilicet corpus Chriſti. Nutrimentum eſt lac Patris, quo ſolum aluntur infantuli. Ipſe itaque, qui eſt dilectus, & altor noſter, Verbum, effudit pro nobis ſuum ſanguinem; per quem, qui in Deo credidimus, ad mammillam Patris, quæ curarum obliuionem inducit, nempe Verbum, confugimus; ijque verè ſunt beati, qui hanc lactant mammillam.* Rurſus ſi, vt ait Apoſtolus, *Petra erat Chriſtus*; profectò ſacris in templis de hac petra multo vberius mel emanat; quàm olim in deſerto ad Hebræorum ſaturitatem effluxerit; de quibus Propheta cecinit: *De petra melle ſaturauit eos.* Apud ipſos Ethnicos templorum violatores quàm ſeueras pœnas ſubierint, refert Xenophon lib. 6. rerum Græcarum, Cicer. 3. Ver. Liu. Dec. 5. lib. 3. Iuſtin. l. 28. Quintil. declam. 233. Inſtar omnium ſit horribile Antiochi, qui Ieroſolymitanum templum violauerat, exitium: vt habetur 2. Machab. cap. 1. & 2. Machab. cap. 9.

Aſſyrij loca Deo ſacra profanantes leonum morſibus, & peſtilentia puniuntur.

1. Petri c. 5.

Clemens Alex. Pædag. c. 6.

Eucharistiæ ſacramentum lac Chriſti.

Dominus mammilla.

1. ad Cor. 10.

Pſal. 80.

23. Vt erga ſacra templa debitum cultum, & venerationem exhibeamus, in memoriam reuocemus, quod Dauid Pſalm. 25. aiebat: *Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ*: & ideo ſubdidit: *Ne perdas cum impijs animam meam.* Pignus enim æternæ ſalutis eſt exhibita ſacris templis dilectio, & veneratio. Qualis profectò in ſancto viro Nepotiano egregiè eluxit: de quo S. Hieronymus epiſt. 3. ait: *Erat ſollicitus ſi niteret altare, ſi parietes abſque fuligine, ſi pauimenta terſa, ſi ianitor creber in porta, vela ſemper in oſtijs, ſi ſacrarium mundum, ſi vaſa luculenta, & in omnes cæremonias pia ſollicitudo diſpoſita: non minus, non maius negligebat officium. Vbicumque eum quæreres, in Eccleſia inuenires.*

Templorum veneratio æternæ ſalutis pignus.

Nepotiani ſtudioſus erga templum cultus.

24. Sed, vt homines à debita ſacrorum templorum veneratione diabolus retrahat, templa alia opponit; nempe ea, de quibus Propheta Pſalm. 143. loquitur: *Filiæ eorum compoſitæ, circumornatæ, vt ſimilitudo templi.* Praua diaboli ſuggeſtione plures, vt ad huiuſmodi profana templa impudicos oculos, animoſque conuertant, erga ſacra templa irreuerenter nimis ſe gerunt. Quod, vt vitetur, mulieribus nimis veſtium luxus, fucatuſque color, pigmentaque adhibenda non ſunt: ſeruandumque eſt Apoſtoli monitum: *Volo mulieres orare in habitu ornato, cum verecundia, & ſobrietate ornantes ſe, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veſte pretioſa.* Qualis autem earum eſſe debeat ornatus, explicat Apoſt. Petrus: *Mulierum non ſit extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus. Sed qui abſconditus eſt cordis homo, in incorruptibilitate quieti, & modeſti ſpiritus, qui eſt in conſpectu Dei locuples*: hoc eſt, ſit earum ornatus in interiori corde, & mente, proueniens ex quieta ſpiritus manſuetudine, ac modeſtia, qui ornatus incorruptibilis eſt, & ad incorruptibilem humanæ naturæ partem ſpectat; eſtque ante Dei oculos valdè diues. Sic de ſancta anima Dei ſponſa dicitur Pſalm. 44. *Omnis gloria filiæ regis ab intus. Quam decor occultus decorat, quam tecta venuſtas.* Vt Nazianz. ait carmine de præceptis ad Virg.

Templis Deo ſacris mulieres ornatæ, vt ſimilitudo Templi, à Diabolo opponuntur.

1. ad Tim. 2.

Mulierum ornatus qualis eſſe debeat.

1. epiſt. 3. c. 3.

25. Sed parum videri poteſt Prophetam mulierum ornatum templi ornatui comparaſſe: cùm muliebrem ornatum templorum ornamenta pretio, & varietate ſuperare reperiamus. De quo conqueritur Plinius lib. 33. cap. 3. *Deorum honori in ſacris nihil aliud excogitatum eſt, quàm vt auratis cornibus hoſtiæ, maiores dumtaxat immolarentur. Mulierum pedibus aurum geſtatur. Aurum habeant fœminæ in armillis, digitiſque totis, collo, auribus, ſpiris: diſcurrant catenæ circa latera; & inſerta auro margaritarum pondera è collo pendeant. Etiamne pedibus induitur? Tantò nobis fœminæ conſtant. Quota portio ad*

Mulierum ornatus templorum ornatum quam ſæpè ſuperet.

Deus pertinet? Nam ſi tantum auri, ſi tot opes in mulieris corpore ornando inſumuntur, quæ pars diuino cultui, templorumque ornatui adhibenda remouebit? Verè cum ſemina nimio luxu laſciuiente verbis illis 3. Reg. 14. conqueri Deus poteſt: *Me proiecisti poſt corpus tuum:* hoc eſt, cultum meum tuo corpori poſthabuiſti.

26. Act. 4. 35. legimus pios fideles ſuas opes ante Apoſtolorum pedes ponere ſolitos; idque vt diuitias ad contemptum eſſe calcandas oſtenderet, iuxtà Hieron. ep. 8. cap. 7. Sed æmulus Chriſti Diabolus alio ſanè modo opulentiam magno labore è longinquis regionibus conquiſitam pedibus ſubjicere docuit. Ideo Chryſoſt. hom. 50. in Matth. ait: *Quantum vobis dedecus eſſe putatis, cum ſerica licia calceamentis veſtris diligenter inſeritis? Nonne vides naues fabricari, eligi remiges, vela dari ventis, maria nauigari; ac mercatores patria, & liberis relictis, ac vita contempta, & fluctibus commiſſa, ad extremas barbarorum partes mille periculis peruenire propter ſerica hæc licia; vt tu ſcilicet calceis tuis ipſa inſeras?* Quod de ſericis Chryſoſtomus ait, de ornamentis alijs è longinquo conquiſitis dici poteſt. *Cum ſerica staminn bombycum opus ſit, adhibemes ſericas veſtes luxuriari in vermibus*, idem Chryſoſtomus ait hom. 18. in Geneſ. Meritò ergo ad laſciuiæ, nimijque luxus ſupplicium, ſericis vtentes, in inferno vermibus etiam operientur, vt Iob 21. 26. dicitur, & Iſaï. 14. *Operimentum tuum erunt vermes.*

Fideles ſuas opes ante Apoſtolorum pedes ponebant: diabolus luxus opulentiam fœminarum pedibus ſubjicit.

Sericis ad nimium luxum indutis in vermibus luxuriantur.

27. Præterea quid Deus Iſ. 3. dixerit, audire hîc iuuet: *Pro eo, quòd eleuatæ ſunt filiæ Sion, & ambulauerunt extenſo collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant; ambulabant pedibus ſuis, & compoſito gradu incedebant: decaluabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crinem earum nudabit. In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras; & diſcriminalia, & periſcelidas,* ideſt tibiarum ornamenta; *& murenulas, & olfactoria, & inaures; & annulos, & gemmas in fronte pendentes; & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus;* ideſt aciculas pomulum habentes, quibus compoſiti ſimul capilli ſuſtinentur: *& ſpecula & ſindones, & vittas, & theriſtra,* ideſt palliola leuia, & ſubtilia. In quem locum multa afferunt ſacri interpretes, præcipuè Cornelius.

Fœminarum nimium ornatum, & luxum ſeuerè Deus punit.

28. Quoniam verò ad ſacra templa ornanda æditui, & miniſtri ſtatuuntur; cumque Apoſtolus fidelibus dicat: *Templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis.* Quis ad ſacra, animataque templa ornanda miniſter ſit adhibendus, docet Tertull. lib. de cultu fœm. dicens: *Cum omnes templum ſimus Dei, illato in nos, & conſecrato Spiritu ſancto, eius templi æditua, & antiſtes pudicitia eſt; quæ nihil immundum, & profanum inferri ſinat; ne Deus ille, qui inhabitat, inquinatam ſedem offenſus derelinquat.* Rurſus, quoniam Dauid nimio luxu, artificioque concinnatas mulieres templo quidem, ſed profano comparauit: quis ad huiuſmodi templorum ornatum æditunus, & artifex ſit, docet Cyprianus tract. de habitu Virginum: *Deus non purpureas, aut coccineas oues fecit, aut herbarum ſuccis, aut conchylijs tingere, & colorare lanas docuit. Nec diſtinctis auro lapillis, & margaritis contexta ſerica, & numeroſa compage digeſtis monilia inſtituit; quibus ceruicem, quam fecit, abſconderet; vt operiatur illud, quod Deus in homine formauit, & conſpiciatur deſuper id, quod diabolus adinuenit. An vulnera inferri auribus Deus voluit, quibus innocens adhuc infantia, & mali ſecularis ignara crucietur; vt poſtea de aurium cicatricibus, & cauernis pretioſa grana dependeant, & ſi non ſuo pondere, mercium quantitate? Quæ omnia peccatores, & apoſtatæ Angeli ſuis artibus prodiderunt; quando ad terrena contagia deuoluti, à cæleſti vigore receſſerunt. Illi & oculos circumducto nigrore fucare, & genas mendacio ruboris inficere, & mutare adulterinis coloribus crinem, & expugnare omnem oris, & capitis veritatem corruptela ſua impugnatione docuerunt.* Idem antea docuerat Tertull. lib. de habitu fœminarum cap. 2. & lib. de cultu fœmin. cap. 10. vbi per ironiam ait: *Deus demonſtrauit ſuccis herbarum, & concharum alueis incoquere lanas? Exciderat illi, cum vniuerſa naſci iuberet, purpureas, & coccineas oues mandare. Deus & ipſarum veſtium officinas commentus, quæ leues, & exiles ſolo pretio graues eſſent: Deus, & auri tanta opera produxit contemplandis, & diſtinguendis lapillis. Scrupuloſa Deus auribus vulnera intulit; & tanti habuit vexationem operis ſui, & cruciatus infantiæ tunc primùm nolentis, vt ex illis ad ferrum nati corporis cicatricibus grana neſcio quæ penderent; quæ planè Parthi per omnia quæque ſua bullarum vice inſerunt. Quamquam & aurum ipſum, cuius vos gratia occupat, cuidam genti ad vincula ſeruire referunt Gentilium litteræ. Adeo non veritate bona ſunt, ſed raritate. Per Angelos autem peccatores demonſtrata ſunt, qui & ipſas materias prodiderunt.*

2. ad Cor. 1. Templi animati cultos, & æditua ſit pudicitia.

Fœminarum ornatum magiſter diabolus docuit.

Ethnici ad capitivos vinciendos aureas catenas adhibebant. Idem num. 31.

29. Cœleſtis Beatorum Patria templum dicitur Pſalm. 10. *Dominus in templo ſancto ſuo, Dominus in cœlo ſedes eius.* Hoc in templo præcipitur Apoc. vltimo: *Foris impudici, & omnis, qui amat, & facit mendacium.* Amant, & faciunt mendacium, quæ nimio luxu, colorumque fuco ſe ornant. Harum enim ſtudium eſt iuxtà Cyprianum: *oculos circumducto nigrore fucare, genas mendacio ruboris inficere, & mutare adulterinis coloribus crinem, expugnare omnem oris, & capitis veritatem.* De Hernacio, qui è toto corpore innata ſpinarum iacula vibrat, cecinit ille: *Militat omne fera corpus.* Similiter de fucata muliere dici poteſt: *Omne mentitur muliebre caput.* Mentitur capillus, vel adſcito colore mutatus, vel alieno crine auctus. Mentitur frons ceruſſa; genæ, malæque purpuriſſo. Cilia denique, & ſupercilia nigriora ſtibij puluere mentiuntur. *Hinc oculorum orbes ſtibio fuliginatos,* dixit Hieronymus epiſt. ad Furiam Et Baſilius in cap. 3. Iſa. *Niger color ſupercilia pingit, vt in ſpeciem lunæ in cornua inflexæ oculos ambiant.* De quo Plinius lib. 33. cap. 6. Meritò ergo, quæ ſe taliter ornant, è cœleſti templo ejici merentur: *Foris impudica, & omnes, quæ amant & faciunt mendacium.* Ideo benè Tertullianus lib. de cultu fœminarum cap. 5. monet: *Quàntum à noſtris diſciplinis, & profeſſionibus aliena ſunt, quàm indigna nomine Chriſtiano faciem fictam geſtante, quibus ſimplicitas omnis inducitur: effigie mentiri, quibus lingua non licet?* Quàm ſacrilegum eſſet ſacra in templa idola inferre? Huius criminis reæ mulieres ſunt in vano ornatu, fucoque ſe ornantes. Hinc Hieronymus epiſt. 23. ait: *Chriſtianos oculos ſcandalizant, quæ purpuriſſo, & quibuſdam fucis ora, oculoſque depingunt: quarum facies gypſea, & nimio candore deformes idola mentiuntur. Quibus ſi forte improuidè lacrymarum ſtilla eruperit, ſulco defluit: quas nec numerus annorum poteſt docere, quod vetulæ ſint: quæ capillis alienis verticem ſtruunt, & præteritam iuuentutem in rugis anilibus poliunt.*

Mendacium quoddam eſt ornatus ſuccus, capilloſque colorare; tales mendaces extra cœleſte templum ejiciuntur.

Cyprianus ſupra.

Claudianus.

Mulieres laſciuo luxu ornatæ in templum idola videntur inferre.

30. Ieroſolymitani templi pinnaculum, quod Matthæi 4. legimus, tradunt fuiſſe faſtigiatam, & acuminatam turrim ad frontiſpicii ornatum: quemadmodum noſtris in templis etiam campanarias turres, & promittentes tholos aſpicimus. Hunc etiam templi ornatum æmulatas mulieres

Mulieres laſciuæ crinibus Ieroſolymitani templi pinnaculum æmulantur.

reperimus; vt verè dici poſſint, *circumornatæ, vt ſimilitudo templi.* Iunius lib. de coma cap. 7. meminit de vſu fœminis recepto in faſtigiando, & crinem aggeſtum in turrim quodammodo promote in capitis parte aſtruendo: cuiuſmodi ſtructuram Tutulum vocari auctor eſt Sextus Pompeius. Hinc ille cecinit: *Turritaque gerens frontem matrona corona:* Quod Nazianzenus vetat dicens: *Ne capita turrita facite adulterinis crinibus fœminæ.* In turrito fœmineo capite, ſicut olim in Ieroſolymitani templi pinnaculo tentator diabolus inſiſtit.

Lucanus, & alij, & ſtudia per. Nazianz. Carmine contra mulieres.

31. Serpentem, ſub cuius forma Euam diabolus ſeduxit, fuiſſe draconem cenſent Beda, Dionyſius Carthuſ. Hiſtoria Scholaſtica, S. Bonauent. in 2. diſt. 21. & Vincentius in ſpeculo Hiſtoriali. Hinc Apoc. 12. 9. dicitur: *Projectus eſt draco ille magnus, ſerpens antiquus, qui vocatur diabolus, & Satanas.* Draconem hunc ſicut olim ad tentandum ſupra templi pinnaculum aſcendiſſe legimus Matth. 4. ita ad tentandum etiam ſupra mulierum capita veluti templi pinnacula, aſcendere quo poteſt modo, ſtudet. *Aiunt de frontibus draconum gemmas erui,* ait Tertullianus *Hocquoque decorit Chriſtiana, vt de ſerpente cultior ſit? Sic calcabit diaboli caput, dum de capite eius, ceruicibus ſuis, aut ipſi capiti ornamenta ſtruit?* pergit Tertullianus: *Hæc omnia de raritate, & peregrinitate ſola gratiam poſſident. Denique intra terminos ſuos patrios non tanti habentur. Semper abundantia contumelioſa in ſemetipſa eſt. Apud Barbaros quoſdam, quia vernaculum eſt aurum, & copioſum, auro vinctos in ergaſtulis habent, & diuitijs malos onerant, tantò locupletiores, quantò nocentiores.* Vtinam ſicut apud Barbaros auro corpora vinciuntur; ita apud fideles nimio auri, opumque luxu animos diabolus non irretiret.

Draconem ſub forma diabolus Euam ſeduxit.

Lib. de habitu mulier. c. 6. draconis gemmam in fronte habet: inde ornatum mulieres aſſumunt.

32. Dauid cum Salomoni filio conſtruendi templi ædificium mandaret, primo Paralip. cap. 28. dixit: *Omnia venerunt ſcripta manu Domini ad me, vt intelligerem vniuerſa opera exemplaris.* Deſcripſit Deus in tabula totam ideam templi, illamque per manus Angeli tradidit Dauidi, vt is eamdem traderet Salomoni, qui iuxta eam templum ædificaret. Salomon ergo valde damnabilis audaciæ notam incurriſſet, ſi delineatum à Deo templi exemplar corrigere auſus eſſet, illudque aliter ædificare. Similiter, cum Apoſt. dicat: *Vos eſtis templum Dei;* ſi myſticum hoc templum quoad exteriorem corporis partem, aliter ac à Deo efformatum eſt, fieri contendatur; vtique temeritatis crimen incurritur. Hinc Tertull. ait: *In Dominum delinquunt, quæ cutem medicaminibus vngunt, genas rubore maculant, oculos fuligine collinunt. Diſplicet illis nimirum plaſtica Dei: in ipſis redarguunt, reprehenduntque artificem omnium. Reprehendunt enim, cum emendant; cum adjiciunt; vtique ab aduerſario artifice ſumentes additamenta iſta, ideſt à diabolo. Nam quis corpus monſtraret mutare, niſi qui & hominis ſpiritum malitia transfigurauit? Ille indubitatè huiuſmodi ingenia concinnauit, vt in nobis quodammodo manus Deo inferret. Quod naſcitur opus Dei eſt; ergo quod fingitur, negotium diaboli eſt. Diuino operi Satanæ ingenia ſuperducere quàm ſceleſtum eſt!* Quàm audacitet, quàm temere pictor quiſpiam ab Appelle, vel Zeuſi pictas imagines corrigere auderet, quaſque celeberrimi illi artifices minus candidas, breuioriſque ſtaturæ figuras pinxere, eaſdem candidas, aut longiores reddere ſtuderent. Hinc Cyprianus ait: *Si quis pingendi artifex vultum alicuius, & ſpeciem, & corporis qualitatem æmulo colore ſignaſſet: & ſignato iam, conſum-* A *mato*que ſimulacro manus alius afferret; *vt iam formata, iam picta quaſi peritior reformaret, grauis prioris artificis injuria, & iuſta indignatio videretur. Tu te exiſtimas impunè laturam tam improbæ temeritatis audaciam, Dei artificis offenſam? Quòd ornari te putas, quòd putas comi, impugnatio eſt iſta diuini operis, præuaricatio eſt veritatis.* Ideo ne in temeritatem Dei opus corrigendi incurramus, cuilibet ſtatura, figura, color, aliaque à Deo data, planè ſatisfacere debent; & huiuſmodi, non alia ad æternam ſalutem prodeſſe exiſtimet. *Ecce ſicut lutum in manu figuli, ita & vos in manu mea,* Ier. 18. Deus dixit. Propterea ait Apoſt. *Numquid dicit figmentum ei, qui ſe finxit: Quid me feciſti ſic?*

Mulieres pigmentis, & comptis faciem decolorantes Dei opus corrigere videntur.

2. ad Cor. c. 6.

Tertull. lib. de cultu fœminarum c. 5.

Tract. de habitu Virginum.

Ad Rom. 9. 20.

B 33. Quare ſicut ſapientiſſimus Salomon nihil addere, vel imminuere; ſed ad amuſſim, vt Deus præcipit, Ieroſolymitanum templum eſſe voluit: ita cum humana creatura iuxtà Apoſt. Dei templum ſit, ne eam aliter, ac Deus eſſe voluit, apparere velimus. Alioquin myſticum Dei templum violare videbimur; ſi pigmenta, ſi laſciuus ornatus, vanuſque luxus adhibeantur. Quod memorando exemplo Hieron. ep. 7. ſic comprobat: *Prætextata nobiliſſima quadam fœmina iubente viro Hymettio, qui patruus Euſtochij virginis fuit, habitum eius, cultumque mutauit; & neglectum crinem mundano more texuit, vincere cupiens & Virginis propoſitum, & matris deſiderium: & ecce ſibi eadem nocte veniſſe ad ſe Angelum terribili voce minitantem pœnas, & hæc verba frangentem: Tu ne auſa es viri imperium præferre Chriſto? Tu caput Virginis Dei tuis ſacrilegis attrectare manibus? Quæ iam nunc areſcent, vt ſentias excruciata quid feceris; & finito menſe quinto ad inferna duceris; ſin autem perſeueraueris in ſcelere, & marito ſimul orbaberis, & filijs. Omnia per ordinem expleta ſunt; & ſeram miſeræ pœnitentiam velox ſignauit interitus. Sic vlciſcitur Chriſtus violatores templi ſui.*

Templum Dei pigmentis, nimioque ornatu mulieres violant.

Supplicium propter laſciuum fœminæ ornatum.

34. Seniori falsò Suſannam accuſanti Daniel dixit: *Rectè mentitus es in caput tuum.* Quæ ſe nimio ſtudio comunt, comiſque mentito colore fucandis ſtudent; non ſolum in caput ſuum, ſed in Deum rerum omnium caput mentiuntur. Ideo has ſic Cyprianus alloquitur, citans Domini ſententiam Matth. 5. 36. *Dominus tuus dicit: Non potes facere capillum vnum album, aut nigrum: & tu ad vincendam Domini tui vocem vis te eſſe potiorem? audaci conatu, & ſacrilego contemptu crines tuos inficis.* Ideo fuco ad laſciuiam flauentes capilli gehennæ foco flammeſcent: *Malo præſagio futurorum, capillos iam tibi flammeos auſpicaris:* ait Cyprianus. *Malè, ac peſſimè ſibi auſpicantur flammeo capite,* ait Tertull. Similiter Hieron. epiſt. 7. *Ne aures perfores; ne ceruſſa, & purpuriſſo conſecrata Chriſto ora depingas; nec collum auro, & margaritis premas; nec caput gemmis oneres, nec capillum irrufes, & ei aliquid de gehenna ignibus auſpiceris.* E Præſertim cum ad cincinnos criſpandos calamiſtrum igni admouetur. Sed præter irrufatos capillos, & admoto igni calamiſtro criſpatos, aliud inſuper ex inferno comatæ mulieres auſpicium, & pignus habent. Quod quale ſit, indicat Tertullianus de cultu fœmin. cap. 7. *Si non pudet enormitatis, pudeat inquinamenti. Ne exuuias alieni capitis, forſitan immundi, forſan nocentis, & gehennæ deſtinati, ſancto, & Chriſtiano capiti ſuppares,* hoc eſt ſubſtituas. Quod ſi alieni crines non ex in inferis damnata muliere, vel damnanda; ſed ex glorificata in cœlo, vel glorificanda accipiantur; nonne iure hæc clamabit: *Seruire me feciſti in peccatis tuis?* Et iniquè alienos crines capiti ad laſciuiam imponendo, *Iniquitates meæ ſuper-*

Crines fuco adulterantes in Deum mentiri videntur. Danielis c. 13.

Cyprianus ſupra.

Capillos alienos ad capitis ornatum aſſumere quam damnabile ſit. Lib. de cultu fœmin.

Iſai. 43.

Pſalm. 17.

greſſa ſunt caput ſuum? S. Paulinus Epiſcopus ad S. Auguſt. quærit cur Propheta Pſalm. 67. dixerit: *Deus confringet capita inimicorum ſuorum, verticem capilli perambulantium in delictis ſuis*: ſeu vt legit Symmachus: *verticem capillatum volutantium ſe in delictis ſuis*? Rationem dubitandi affert Paulinus: *Non enim dixit verticem capitis, ſed verticem capilli, qui ſine ſenſu eſt.* Reſp. ad puniendam peccatricem animam expreſſè capillati verticis mentionem fieri; eo quòd in eo ſtudioſè ad laſciuiam concinnando nimium ſtudium impenderit. Quàm benè Magdalena Chriſti Domini pedes capillis capitis ſui terſit, vt *Verticem capilli, ex quo ambulauerat in delictis ſuis, in ſanctitatem tali verteret ſeruitute*, vt Chryſologus ſerm. 93. ait.

35. Angelus Prophetam Habacuc, eius apprehenſo capillo, è Iudæa in Babylonis lacum portaſſe legitur Danielis vltimo. Flauorum per fucum crinium ſtudioſæ mulieres integra regna capillo transferre videntur, teſte Tertulliano, qui ait: *Video quaſdam & capillum croco vertere. Pudeat eas etiam nationis ſuæ, quod non Germanæ, aut Gallæ ſint procreatæ; ita patriam capillo transferunt.* Leuitici 13. 30. dicitur: *Si capillus flauus, ſolitoque ſubtilior fuerit, contaminabit eos ſacerdos*; hoc eſt contaminatos, & immundos eſſe iudicabit; *quia lepra capitis eſt.* Debent huiuſmodi flauentium fuco comarum nimia ſtudioſæ, tamquam immundæ, ac lepra infectæ non ſolum à templis, ſed ab humano commercio procul arceri. *Virgines, quæ ſe huiuſmodi artibus compſerint, inter virgines non putem debere numerari; ſed tamquam contactas oues, & morbidas pecudes à ſancto, & puro grege virginitatis arceri, ne contagio ſuo cæteras polluant*, ait Cyprianus ſupra de habitu Virginum.

Supra.

Crinem fuco flauum reddentes, velut lepra infectæ ab humano conſortio ſunt arcendæ.

36. In ſacris litteris non cognoſci à Deo, eſt à Deo reprobari, & damnari. *Cum dixerit: Neſcio vos; nihil aliud, quàm gehenna, & intolerabilis cruciatus relinquitur; immò etiam Gehenna iſtud verbum grauius eſt*, ait Chryſoſt. Ideo Cyprianus laſciuo fuco ſe ornanti ait: *Non metuis, oro, quæ talis es; ne cum reſurrectionis dies venerit, artifex tuus te non recognoſcat? Ad ſua præmia, & promiſſa venientem remoueat; & excludat? Increpans vigore cenſoris, & iudicis dicat: Opus hoc meum non eſt, nec hæc imago noſtra eſt; cutim falſo medicamine polluiſti; crinem adultero colore mutaſti; expugnata eſt mendacio facies; figura corrupta eſt. vultus alienus eſt, Deum videre non poteris, cum oculi tibi non ſint, quos Deus fecit, ſed quos diabolus infecit. Illum tu ſectata es; rutilos, atque depictos oculos ſerpentis imitata es; de inimico tuo compta, cum illo pariter arſura.*

Reprobari, & damnari ſignificatur, qui à Deo non cognoſci dicitur.

In Matth. a. 3.

Cyprianus de habitu Virginum.

Deus non cognoſcet, hoc eſt reprobabit mulieres par fucum aliter ac ſunt, laſciuæ apparentes.

37. Sed præter æterni ignis ſupplicium, quod Cyprianus comminatur; Apoſt. ait: *Quæ in deliciis eſt, viuens mortua eſt.* Quomodo quæ ad laſciuiam in nimij luxus deliciis eſt, adhuc viuens, non ſolùm quoad ſpiritualem animæ, ſed etiam quoad proprij corporis vitam moriatur, egregiè ſic explicat Ambroſius: *Hinc pretioſo collo dependent monilia, inde per humum veſtis trahitur aurata. Emitur igitur hæc ſpecies, an habetur? Quid quod etiam odorum varia adhibentur illecebra? Gemmis onerantur aures, oculis color alter infunditur. Quid ibi remanet ſuum, vbi tam multa mutantur? ſenſus ſuos amittit multos, & viuere poſſe ſe credit?* Quòd ſenſus ſuos, vt Ambroſius ait, faciemque amittat pygmentata mulier; domeſticus huiuſmodi mulieris catellus, in eam, tamquam in exterum allatraſſe narratur; cum aliquando ſe domi præter morem ſine fuco, & pigmentis oſtende-

Mulier laſciuo ornatu cur viuens mortua dicatur.

1. ad Tim. 5.

Lib. de Virg.

A

ret: Vt cui laſciuæ vanitatis conſcientia non allatraret, id domeſticum animalculum præſtaret. Talis ergo mulier non modo mortua eſt, ſed alios etiam ad æternam mortem trahit. Audiamus Cyprianum: *Illarum pretioſior eſt cultus, quarum pudor eſt vilis. Si tu te ſpecioſius comas, & per publicum notabiliter incedas, oculos in te iuuentutis illicias; &c. & ſi ipſa non pereas, alios tamen perdas, & velut gladium te, atque venenum videntibus præferas; excuſari non potes, quaſi mente caſta ſis, & pudica: redarguit te cultus improbus, & habitus impudicus.* Hinc Clem. Alexandr. ait: *Laudo, & admiror Lacedamoniorum ciuitatem, quæ ſolis meretricibus floridas veſtes, & aureum mundum geſtare permiſit; ita ſcilicet à probis mulieribus ornatus ſtudium auferens, quòd ſolis meretricibus ſe ornare concederet.*

Lib. de habitu Virginum.

Lib. 2. Pædag. cap. 10. Meretricibus ſolùm veſtium pompam, auteumque ornatum Lacedæmonii conced ebant.

B

38. Sancta Brigitta, cum pro celebri Italæ ciuitate oraret, à Deo contra ciuitatem illam indignato audiſſe ſe refert lib. 7. cap. 27. *Noueris, duo peccata exercentur, quæ ego nomino tibi modo. Sed multa alia peccata abominabilia committunt gentes in hac ciuitate, quæ nolo tibi nominare. Primum de duobus peccatis eſt, quod facies humana rationalis creaturæ depinguntur diuerſis coloribus, quibus colorantur imagines inſenſibiles, & ſtatuæ idolorum; vt videantur ab aliis pulchriores, quàm ego feci eas. Secundum peccatum eſt, quod per inhoneſtas formas veſtimentorum, quibus gentes vtuntur, corpora hominum, & mulierum difformantur à ſtatu ſuo: & hoc gentes faciunt propter ſuperbiam, vt videantur pulchriores, & laſciuiores in corporibus ſuis quam ego Deus creaui eas; & vt etiam ſic videntes citius prouocentur, & inflammentur ad carnalem concupiſcentiam. Ideo certiſſimè ſcias, quod quoties deliniunt facies ſuas colore ſtibio, & extraneo; toties diminuitur eis infuſio aliqua ſancti Spiritus; & diabolus magis appropinquat eis. Quoties verò ornant ſe veſtibus indecentibus & inordinatis, & taliter deformant ſua corpora; toties ornatus animæ diminuitur, & diaboli poteſtas augmentatur. O inimici mei, qui talia facitis, quare neglexiſtis paſſionem meam, & non oſtenditis quomodo nudus ſtabam, & clamabam in cruce, repletus vulneribus, & veſtitus ſanguine; quando vos depingitis, & vngitis facies veſtras.*

Peccatum quam ingens ſit laſciuus ornatus ſanctæ Brigittæ reuelatur.

C

D

39. Ethnicus Seneca nimij luxus ornatum, vt qui ipſas ethnicas mulieres non deceat, damnat: *Video vniones non ſingulos ſingulis auribus comparatos: iam enim exercitatæ aureo oneri ferendo ſunt; iunguntur inter ſe, & inſuper alij binis ſuperponuntur. Non ſatis muliebris inſania viros ſubiecerat, niſi bina, ac terna patrimonia auribus ſingulis pependiſſent. Video ſericas veſtes, ſi veſtes vocandæ ſunt, in quibus nihil eſt, quo defendi, aut corpus, aut denique pudor.* Fuerunt Ethnicæ mulieres nimio, laſciuoque ornatui deditæ. Sed Chriſtianæ, & pudicæ mulieris ornatus eſſe debet is, de quo Ambroſ. ait: *Neglecta decoris cura plus placet: & hoc ipſum, quod nos non ornamus, ornatus eſt.* Phocionis vxor teſte Plutarcho mulieri aurea monilia, & mundum muliebrem oſtentanti reſpondit: *Meum ornamentum, mundusque muliebris eſt Phocion.* Similiter S. Agnes de cœleſti ſponſo dixit: *Sanguis eius ornauit genas meas.*

Ethnicis etiam mulierum nimius luxus viſus damnabilis.

Neglecta formæ cura gratior, & ornatior.

Ambroſ. lib. 1. de Virginib.

Coniugalis amor erga virum pudicæ mulieris ornatus eſſe debet.

E

In vita Phocionis.

40. Monitum ergo Tertulliani ſalubriter mulieres audiant: *Prodite vos iam medicamentis, & ornamentis extracta Apoſtolorum, ſumentes de ſimplicitate candorem, de pudicitia ruborem, depicta oculos verecundia, & ſpiritu taciturnitatis inſerentes in aures ſermonem Dei, annectentes ceruicibus iugum Chriſti. Caput maritis ſubiicite, & ſatis orna-*

Lib. de habitu mulierum.

ta eritis. Manus lanis occupate; pedes domi figite, & pluſquam in auro placebunt. Veſtite vos ſerico probitatis, byſſino ſanctitatis, purpura pudicitiæ. Taliter pigmentatæ Deum habebitis amatorem. Achas puer Belga, qui ſeptennis magna ſanctitatis fama è mortali vita deceſſit, matrem vanitati nimis addictam humiliter in templo admonuit, digitumque in Domini crucifixi imaginem intendens, dixit: *Intuere, mater, intuere Chriſtum in cruce nudum ſanguine rubentem. Tu verò in eius contumeliam, pretioſis veſtibus ornata incedis. Caue, mater, ne pro rubore veſtium, ignem æternum merearis.* Quibus verbis compuncta parens vanitati nuncium remiſit; & poſt filij obitum monaſterium Ciſtercienſis ordinis eſt ingreſſa; eiuſque coniux Dominicanæ familiæ ſe adſcripſit. Thomas Cantipratenſis lib. 2. cap. 28. & Molanus Iunij 11. Hoc ſancti Pueri monitum mulieres ſæpe recolant: ſimulque verbo Iſaiæ cap. 3. 24. *Erit pro ſuaui odore fœtor, pro zona funiculus, & pro criſpanti crine caluitium, & pro faſcia pectorali cilicium.* Cilicium hoc, ſi non expungentibus animalium pilis, ex acutis conſcientiæ ſtimulis certè conſtabit.

41. Ad extremum, ne debita ſacris templis veneratio violetur, priſcam Chriſtianorum conſuetudinem in memoriam reuocemus. Antiquitus enim templorum pars aquilonaris mulierum locus erat; ſcilicet, vt laſciuum in eas obtutum vnuſquiſque cohiberet, benè memor Ieremiæ
Cap. 1. 14.
verborum: *Ab Aquilone pandetur malum.* Et quoniam Ieremias vidit *ollam ſuccenſam, & faciem eius à facie aquilonis:* cauendum monebatur, ne cordis olla à facie aquilonis ſuccenderetur.

Et menſas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas euertit.

Cathedras vendentium columbas cur præcipuè Chriſtus euertit.

42. PSalm. 14. quærit Propheta: *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo; aut quis requieſcet in monte ſancto tuo?* Inter alia reſpondetur: *Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram, & munera ſuper innocentem non accepit.* Iuſtè ergo in Dei templo, Sionis in monte collocato requieſcere Dominus noluit, niſi inde antea eieciſſet nummularios; qui ad emendas victimas in templo offerendas pecuniam iis mutuam dabant, à quibus munera accipiebant, vt S. Hieron. docet. Sed cur vendentium columbas cathedras (quæ erant ſublimiores ſedes, vt in frequentiſſima turba facilè ab emptoribus conſpicerentur) peculiariter Dominus euertit? Fuit hoc profectò ad myſterium: columbas enim vendentes, Simoniacos Spiritus ſancti vendentes dona præfigurabant; nam Actor. 8. de Simone mago dicitur: *Cum vidiſſet, quia per impoſitionem manus Apoſtolorum daretur Spiritus ſanctus, obtulit pecuniam dicens: Date et mihi hanc poteſtatem, vt cuicumque impoſuero manus, accipiat Spiritum ſanctum.* Hinc
Auguſtinus tract. 10. in Ioan.
Auguſtinus ait: *Simon ille ideo volebat emere Spiritum ſanctum, quia vendere volebat Spiritum ſanctum; & putabat Apoſtolos mercatores tales eſſe, quales Dominus de templo flagello eiecit. Talis enim ipſe erat, & qui vendere, emere volebat: de*
Matth. 3. 16.
illis erat, qui columbas vendebant, etenim in columba apparuit Spiritus ſanctus. Similiter auctor Operis imperfecti apud Chryſoſtom. in Matth. hom. 38. *Quotidie ingreditur Ieſus in templum ſuum, id eſt in ſanctam Eccleſiam; & eiicit omnes vendentes gratiam Dei de Eccleſia, Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos, omneſque Eccleſiaſticos, nec non & laicos; quia vnius criminis habentur pariter Dei dona vendentes, & ementes; quia ſcriptum eſt: Gratis accepiſtis, gratis date.* Matth. 10. *Columbas quoque vendentium cathedras euertit; vt quod honor ſacerdotalis debet ab eis auferri doceret, qui pro terrena mercede opus Dei faciendum exiſtimant.*

Et dixit eis: Scriptum eſt: Domus mea, domus orationis vocabitur.

43. VOcari in Scriptura interdum non tam ſignificat rem tali nomine eſſe appellandam; quàm talem fore, aut eſſe debere, qualem nomen illud ſignificat. Sic Iſai. 9. de futuro Meſſia prædicitur: *Vocabitur nomen eius Admirabilis, Conſiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri ſæculi, Princeps pacis.* Et cap. 8. *Voca nomen eius, Accelera ſpolia detrahere, Feſtina prædari.* Hæc tamen omnia nomina Chriſtus non habuit; omnia tamen, quæ nominibus illis ſignificabantur, habuit. Similiter, cum dicitur: *Domus mea, domus orationis vocabitur:* idem eſt, ac: *Domus mea, domus orationis vbi erit, vel eſſe debebit.*

Vocari rem, vel hominem tali nomine, ſignificatur tale nomen illi conuenire debere.

44. Portò Iſaiæ 56. vnde Scripturæ teſtimonium citat Dominus, à Deo dicitur: *Lætificabo eos in domo orationis meæ. Lætificabo,* inquit, ob miſericordiæ, & gratiarum impetrationem ibi conſequendam, iuxtà promiſſum à Domino Salomoni factum 2. Paralip. 7. *Si clauſero cœlum, & pluuia non fluxerit; & mandauero, & præcepero locuſtæ, vt deuoret terram: & miſero peſtilentiam in populum meum; conuerſus autem populus meus, ſuper quem inuocatum eſt nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquiſierit faciem meam, & egerit pœnitentiam à viis ſuis peſſimis: & ego exaudiam de cœlo. Oculi mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem eius, qui in loco iſto orauerit. Elegi enim, & ſanctificaui locum iſtum, vt permaneant oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus.* Si Ieroſolymitanum templum electum fuiſſe dicitur, vt in eo cor Dei permaneret; multò melius id de fidelium templis in Euangelica lege dici poteſt: in iis enim ſacramentali præſentia Chriſtus Dominus aſſiſtit; qui ad dexteram Patris ſedens Dei cor dicitur, iuxtà ſapientis teſtimonium: *Cor ſapientis in dextera eius.* Eccleſiaſtes cap. 10.

Cor Dei, nempe Chriſtus Dominus, in templis ſacramentaliter præſens eſt.

45. Sed, ſicut promittitur in templo fore Dei oculos apertos, & aures erectas, vt orantibus vberem gratiarum copiam elargiatur: ita iiſdem diuini oculi aperti, & aures erectæ peculiari modo ſacris in templis ſunt; vt culpas alibi à Deo veluti clauſis oculis, & auribus diſſimulatas; ſacris tamen in templis apertis oculis, intentiſque auribus non diſſimulet, ſed diligenter aduertat, vt puniat. Hinc Ieremiæ 7. dicitur: *Numquid ſpelunca latronum facta eſt domus iſta: in qua inuocatum eſt nomen meum in oculis veſtris? Ego, ego ſum; ego vidi, dicit Dominus.*

Dei in templis aperti oculi, & aures dicuntur, vt ibi delinquentes puniat.

46. Additur præterea citato Iſaiæ loco: *Domus mea, domus orationis vocabitur cunctis populis.* Sacrum enim Ieroſolymitanum templum, non ſolùm à fidelibus Iſraëlitis, ſed etiam à Gentilibus ad illud venerandum, ibique dona offerenda frequentabatur. Quare vigente diuino cultu in Ieroſolymitano templo dicitur 2. Macb. cap. 3. *Fiebat, vt ipſi reges, & principes locum ſummo honore dignum ducerent, & templum maximis muneribus illuſtrarent; ita vt Seleucus Aſiæ rex de redditibus ſuis præſtaret omnes ſumptus ad miniſterium ſacrificiorum pertinentes.* Ibidem ſummus ſacerdos

Gentilium ergà Ieroſolymitanum templum veneratio.

Ieroſolymitanum templum per vniuerſum mundum honorari teſtatur. Hinc primò Eſdræ cap. 1. Cyrus Perſarum rex vaſa aurea, & argentea quinque millia, & quadringenta in templum miſiſſe legitur. Darius cap. 6. præcepit: *Si neceſſe fuerit, & vitulos, & agnos, & hædos in holocauſtum Deo cæli; frumentum, ſal, vinum, & oleum ſecundùm ritum ſacerdotum, detur eis per ſingulos dies: & offerant oblationes Deo cæli, orentque pro vita regis, & filiorum eius.* Actorum 8. Eunuchus Candacis reginæ Æthiopum veniſſe adorare in Ieruſalem legitur. Ioan. 12. dicuntur: *Quidam Gentiles aſcendiſſe, vt adorarent in die feſto.* Tanta autem Gentilium veneratio erga Ieroſolymæ templum mirabilior profectò erat, eò quod illis neque in interius templum, neque in ſecundum templi atrium ſolis Iudæis conceſſum; ſed in primum tantum templi atrium, Salomonis porticum appellatum ingredi liceret. Ex quo atrio indignatus Dominus negotiatores eiecit: vt hinc intelligamus quantò maiorem Dei indignationem in ſe concitent iis, qui non atrio, ſed in ipſo templo, eoque non Ieroſolymitano, ſed Chriſtiano, ſanctorum reliquiis, & auguſtiſſimæ Euchariſtiæ præſentia conſecrato irreuerenter ſe gerunt.

Gentilibus in primum templi atrium ingredi tantùm licebat.

Vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum.

47. INdicat Dominus Ieremiæ locum ſupra citatum: *Numquid ſpelunca latronum facta eſt domus iſta?* Apud eumdem Ieremiam cap. 11. queritur rurſus Deus: *Quid eſt, quod dilectus meus in domo mea fecit ſcelera multa?* Vbi de populi Iudaïci in templo idololatria Deus queritur iuxtà S. Hieronymum, Theodoretum, & S. Thomam. Sed quænam idololatria Dei templum ſpeluncam latronum reddidit? Profectò auaritia. *Auarus, quod eſt idolorum ſeruitus, non habet hæreditatem in regno Chriſti, & Dei*, ait Apoſtol. Sed præter auaritiam, multa alia ſcelera ſua in domo facta eſſe Deus queritur; quæ enim ſcelera ex auaritia non proueniunt? *Radix enim omnium malorum eſt cupiditas*, ait idem Apoſtol. Quod explicans S. Baſilius ait: *Auaritia malorum omnium radix eſt, & idololatria vocatur.* Similiter Ambr. *Auaritia, quia omnia mala poteſt admittere, ideo omnium malorum radix eſt: quia vt deſideria ſua explicet (quod tamen impoſſibile eſt, vt reipſa aſſequatur) maleficia, & homicidia, & obſcœnitatem, & quicquid ſceleris eſt, perpetrat.* Ideo Dauid contra vniuerſa Dei mandata auaritiam opponit: *Inclina cor meum, Deus, in teſtimonia tua, & non in auaritiam.*

Auaritia idololatria quædam eſt, ſcelerumque omnium radix.

ad Epheſ. 5.

1. ad Tim. 6.

Pſalm. 118.

Et acceſſerunt ad eum cæci, & claudi, & ſanauit eos.

48. PRopterea Pſalm. 33. cœcis dicitur: *Accedite ad eum & illuminamini.* Quàm benè S. Iob Chriſtum Dominum præfigurando dixit: *Oculus fui cœco, & pes claudo.* Erga cœcos, & claudos ſe Dominus beneficum exhibens optimi Principis ſpecimen dedit; ad hunc enim ſpectat non ſolùm erga caput, nempe erga optimates; ſed etiam erga pedes, nempe erga infimos beneficum ſe præſtare; ad quod ſignificandum Dominus capiti cœcos illuminando, & pedibus dirigendo claudos benigne conſuluit. Rurſus cœcitatem, & claudicationem moraliter accipiamus; itaut per huiuſmodi corporis defectus animi vitia ſignificentur: ad optimum principem ſpectat, non ſolùm pedis, hoc eſt plebis, ſed etiam capitis, hoc eſt optimatum defectus corrigere, eoſque nullo pacto diſſimulare. Immo ab optimatum correctio eſt inchoanda; & propterea prius ad Dominum acceſſiſſe cœci, deinde claudi dicuntur.

Iob. 29 15.

Princeps primatis, & infimis beneficus eſſe debet.

Princeps non plebis tantùm ſed optimatum vitia corrigat.

49. Cyrillus contra Iulianum cap. 9. docet Ægyptios, vt Oſirim ipſorum Deum ſignificarent, virgam, ſeu baculum in faſtigio oculum ſculptum habentem pinxiſſe. Sed auditis fabuloſis ethnicorum inuentis, ſacrarumque litterarum veritate inſpectâ, cum Propheta exclamare licet: *Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, ſed non vt lex tua.* Nititur enim, ſed fruſtra diuina myſteria ethnica ſuperſtitio æmulari. Siquidem Ierem. cap. 1. ſe myſticè Prophetæ Deus oſtendit ſub ſpecie vigilantis virgæ, ſeu virgæ in ſummitate oculum præferentis. *Quid tu vides Ieremia? & dixi: Virgam vigilantem*; ſeu ex alia lectione *virgam oculatam ego video: & dixit Dominus: Benè vidiſti; quia vigilabo ego ſuper verbo meo.* Vtrumque munus oculatæ virgæ in hac Euangelica hiſtoria Dominus præſtitit; ad eiiciendos enim profanos negotiatores extra templum, tamquam virgæ munere vſus eſt; ad illuminandos verò cæcos in templo, virgæ oculum præferentis munus exhibuit. Rurſus ad firmandos claudorum greſſus, ne fulcimento alio indigerent, eadem myſtica virga beneficam ſe exhibuit; iuxtà illud Pſalm. 22. *Virga tua, & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt*; ſuſtentando ſcilicet, & fulciendo, vt explicat Theodoretus, & Euthymius. Denique de hac vigilante, & oculata virga Chriſtum præfigurante, iuxtà Baſilium, Cyrillum, Hilarium, & Origenem ab Iſaia dicitur: *Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet.* Quare ſi florida virga eſt meritò à turba *Ieſus Nazarenus*, hoc eſt floridus acclamatur.

Virga oculata Chriſtum præfigurauit ... vt virga negotiatores templo eiecit vt oculata cæcos illuminauit.

Pſalm. 118.

Cap. 11.

Videntes autem Principes Sacerdotum, & Scribæ mirabilia, quæ fecit; & pueros clamantes in templo, & dicentes, Hoſanna filio Dauid, indignati ſunt; & dixerunt ei: Audis quid iſti dicunt?

50. SCribæ Moſaïcæ legis periti & Doctores erant; ad quos ſpectabat legem populo proponere, legiſque ſenſum explicare. Sacerdotum verò Principes, qui apud Hebræos fuerint, dicetur in Euangelio Sabbatbi poſt Dominicam Paſſionis. Porrò ſicut hic Dominum cœcos illuminaſſe; ita è contrario diabolum ſacerdotum Principes, & ſcribas per inuidiam in Chriſtum excœcaſſe videmus. Nam videndo mirabilia, quæ Dominus fecerat, nempè cœcos ſtatim diuinitus illuminatos, & claudos ad ambulandum expeditos; audiendo etiam infantes fandi neſcios, diuinitus ad Chriſto Domino acclamandum linguam expediiſſe; huiuſmodi miracula diuinitus facta veluti non aduerterent, nec in memoriam reuocarent de futuro Meſſia Iſaiæ vaticinium 35. *Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt; tunc ſaliet ſicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum:* ad acclamationem tamquam immeritò Domino factam arguendam aures, & animum intenderunt. Benè de inuidis is prædictum fuit Sapientiæ 2. *Excæcauit illos malitia eorum; & neſcierunt ſacramenta Dei:* & ſubditur: *Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum;*

Chriſtus cæcos illuminat diabolus videntes cæcat.

terrarum, imitantur autem illum, qui ſunt ex parte A *illius Cor hominis*, ait Chryſoſtomus, *cùm peruerſum fuerit, ſi alicuius viri iuſti opera videat, vel audiat, non confirmatur, ſed magis ad inuidiam concitatur. Hoc modo ſacerdotes concitati ſunt contra Chriſtum dicentes: Audi quid iſti dicunt?*

Hoſanna vnde ..., & quid ſignificet.

51. Sed ab inuidis ſenioribus ad innocentes pueros transſeamus. Puerorum acclamationem dicentium Hoſanna ſic explicat ſanctus Hieronymus epiſt. 143. ad Damaſum: *Hoſiach ſaluifica interpretatur, anna interiectio deprecantis eſt. Si ex duobus his velis compoſitum verbum facere, dices, הושיענא Hoſianna; ſiue, vt nos loquimur, Hoſanna הושענא media vocali littera eliſa; ſicut facere ſolemus in verſibus. Aleph namque littera prima verbi ſequentis extremam verbi prioris ... inuenientis excluſit.* Hoc poſito de turbæ, & acclamantium puerorum verbis: *Hoſanna filio Dauid*, hoc eſt, *Salua quæſo filium Dauidis*; duplex ſenſus eſſe poteſt: Primus ſenſus eſt, vt precatio iſta dirigatur ad ipſum Chriſtum, quem turbæ antea, deinde pueri tamquam verum Redemptorem precabantur, vt ſalutem afferret filio, ideſt populo Dauidis. Hunc ſenſum amplectitur Ambroſius Lucæ 19. Origenes in Matth. 25. & alij. Secundus ſenſus eſt, vt prædicta precatio ad Deum dirigatur; nempe vt Chriſtum, tamquam eximium Prophetam à Deo miſſum ſaluum faceret, eumque Iſraëlitico populo diu ſeruaret; ad eum modum, quo nouis regibus vita, & ſalus efflagitari ſolet acclamando: *Viuat Rex*, vt primò C Regum 10. & alibi ſæpè: iuxta quem ſenſum nomine filij Dauidis Chriſtus intelligitur. Secundum hunc ſenſum ſequitur Maldonatus, primumque improbat triplici argumento. Primò, quia non videtur turba tunc tantam de Chriſto opinionem habuiſſe, vt verum Deum, & Redemptorem eſſe crederet: altera verò ex parte non ignorabat carmen illud *Hoſanna* non niſi vero Deo cantari ſolere. Sed hoc argumentum eſt inefficax: nam, vt ipſe Maldonatus fatetur, antequam Dominus templum ingrederetur, turba non cæco, & inconſiderato impetu conſuetudinis, ſed quod ſimilius eſt vero, diuino quodam inſtinctu id fecit. Sic infantes etiam iiſdem vocibus accla- D mantes, neque conſuetudine, neque humano conſilio, ſed ſolo diuino afflatu id facere potuerunt. Secundò ait Maldonatus: Precatio illa: *Benedictus, qui venit in nomine Domini*, dirigitur ad Deum, à quo precatur turba, vt is, nempe Chriſtus, qui venit in nomine Domini, benedicatur; ergo etiam dicendum eſt præcedentem precationem *Hoſanna* ad Deum dirigi, à quo ſalus Chriſto expoſcit. Hoc etiam argumentum videtur inefficax; quia Pſalm. 117. verſ. 23. vnde deſumpta ſunt prædicta verba, fidelis populus Meſſiam alloquens ab eo prius ſibi ſalutem precatur, & propterea Græcus, & Latinus interpres addiderunt particulam, *Me*, quæ deerat in Hebræo: *O Do-* E *mine ſaluum me fac*: deinde precatur populus proſperitatem, & benedictionem ipſi Meſſiæ: *O Domine bene proſperare. Benedictus qui venis in nomine Domini.* Quo in Pſalmi verſiculo notandum eſt bis dici: *O Domine*: ſed cum primo loco certum ſit verba dirigi ad Chriſtum, tamquam ad nouum regem, cui propterea regnandi proſperitas exoptatur; dicendum eſt etiam priori loco, etiam ad Chriſtum precationem dirigi à populo dicente: *O Domine ſaluum me fac.* Ex quo patet acclamantium in Euangelio verba iuxta hunc ſenſum accepta à Dauidici Pſalmi ſenſu non diſcre-

Hoſanna filio Dauid: ſalua quæſo ... Dauidis: an ad Chriſtum pro populo Iudaico: an ad Deum pro Chriſto talis precatio dirigatur.

Hoſanna, vt precatio ad Chriſtum pro populo, ſecundum probatur primò, ſed inefficaciter.

Hoſanna, vt precatio ad Chriſtum pro populo, improbatur ſecundò, ſed inefficaciter.

pare. Neque refert, quod Chriſtus prius Dominus appelletur; deinde venire in nomine Domini dicatur; cum à Dauide Pſalm. 109 & Deus Pater, & Chriſtus appelletur Dominus: *Dixit Dominus Domino meo.*

52. Tertiò, addit Maldonatus à turba repeti *Hoſanna in altiſſimis*; quod quidem argumentum eſſe poteſt à turba, & à pueris ſimiliter, non ad Chriſtum corporeis ipſorum oculis præſentem, ſed ad Deum, qui in altiſſimis habitat, preces dirigi. Et hæc quidem ratio non improbabilis videtur: niſi quis contendat ab acclamantibus Chriſti diuinitatem in altiſſimis regnantem diuino afflatu agnitam fuiſſe: idque iuxtà Ambroſium dicentem: *Turba agnoſcit, Deum regem appellat.* Quamuis aliter Chryſoſtomus, & probabilius di- B cat: *Homo laudabatur quaſi Deus; ſed Deus laudabatur in homine. Puto autem, quod nec ipſi, qui laudabant, ſciebant quid laudabant. Sed Spiritus ſubitò ingreſſus in eos, veritatis verba fundebat.* Veruntamen ad Deum pro Chriſto preces dirigi inde efficaciter probari videtur; quòd per excellentiam Chriſtus Dauidis filius appelletur, vt ſæpè in Euangelio legitur. Quare Chriſto dicendum eſt hîc à turba ſalutem exoptari, dicente: *Hoſanna*, id eſt, ſalua quæſo filium Dauidis. Intelligere autem pro filio Dauidis domum Dauidis, vt intelligit Ambroſius, ſignificatio eſt in ſacris litteris non conſueta.

Hoſanna, vt precatio ad Chriſtum pro populo probabiliter aſſeritur.

Ambroſ. Lucæ 9.

Chryſoſt. homil. 68 in Matth.

53. Dices: Si ſalus, & proſperitas exoptatur C Chriſto; non apparet, quis inuocetur ad illam dandam. Reſpondetur ſubintelligi Dei inuocationem, quæ paulò antè poſita eſt dicendo: *Hoſanna in altiſſimis*; hoc eſt, Deus, qui in altiſſimo cœlorum culmine regnas, inde cœleſtem proſperitatem Chriſto tribuere velis. Porrò aliqui ignorantes ſaluandi verbum iuxta Hebraïcam phraſim admittere poſſe tertium caſum, atque adeo dici poſſe: *Salua filio Dauid*; ſicut Pſalm. 97 dicitur: *Saluauit ſibi dextera eius*: hoc, inquam, ignorantes legerunt hic: *Hoſanna fili Dauid*: vt plures *in ſuis codicibus emendare iam auſi ſunt: quod non immeritò temerarium eſſe videtur*, vt ait S. Paſchaſius in Matth. lib. 9. cap. 21.

Hoſanna precationem ad Deum pro Chriſto fuiſſe probabilius aſſeritur.

D

Ieſus autem dixit eis: Vtique nunquam legiſtis, quia ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem.

54. SI ſupra pueri clamaſſe dicuntur: *Hoſanna filio Dauid*: hoc eſt, ſalua quæſo filium Dauidis, nempe Chriſtum; cur ad id comprobandum ex Pſalmi 8. vaticinio infantes, & lactentes diuinas laudes decantare dicuntur? Reſpondetur, cum ei, qui, vt turbæ dixerunt, *In nomine Domini veniebat*, tamquam meritiſſimo Dei nuncio ſalus, & proſperitas exoptaretur; talem acclamationem in Dei gloriam redundan- E tem, Dei laudem appellari. Ad id, quod pueris ad infantes, & lactentes clamaſſe dicuntur.

55. Reſponderi poteſt primò, cum Dominus verba illa Pſalmi adduceret, argumentum fuiſſe à maiori ad minus; ita vt ſenſus ſit: Si diuina potentia infantium, & lactentium ora ad ſuas laudes aperire poteſt: minoris quidem admirationis eſſe debet, ſi firmioris ætatis pueri ad diuinas laudes celebrandas excitentur. Hilarius autem, & Auctor Imperfecti pueros grandiuſculæ ætatis Chriſto *Hoſanna* decantaſſe autumant. Similiter ſanctus Paſchaſius ait: *Infantes dicebantur*

Miracula Chriſti velut lac credentibus fuerunt.

non ætate, ſed ſimplicitate cordis. Infantes iure dicuntur, & lactentes; quia quaſi lactis ſuauitate in animo excitati, ita miraculorum Dei intus delectatione accenſi clamabant. Nec immeritò opus miraculorum Chriſti quaſi lac vocatur; quia infideles, & paruuli adhuc in fide his egent, vt credant, & firmentur. Doctrina verò, ac ſi ſolidus cibus, perfectorum eſt. A

In 2. Mach. cap. 7.

56. Reſpondetur ſecundò ex Caietano, infantibus ab Hebræis, poſtquam cœpiſſent quadriennes eſſe, lac auferri conſueuiſſe. Quare ſecundò Machabæorum 7. pia illa mater filio dixit: *Lac tibi triennio dedi*. Ex quo apparet lactentes iam triennes ab Euangelica hiſtoria pueros appellari potuiſſe.

B

Pueri nomen etiam infantibus recens natis tribuitur.

57. Reſpondetur tertiò. Pueri nomine, infantes etiam in ſacris litteris appellari Matth. 2. de Chriſto infantulo ab Angelo dicitur Ioſepho: *Accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Ægyptum*: & Lucæ 2. *Poſtquam conſummati ſunt dies octo, vt circumcideretur puer.* Quare Chryſoſtomus exiſtimat infantes loquendi neſcios, diuinitus tamen ad loquendum habiles redditos Domino acclamaſſe: iuxtà id, quod Salomonis ore de diuina ſapientia Spiritus ſanctus prædixit: *Sapientia aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit diſertas.* Chryſoſtomi autem ſententiam probabiliorem exiſtimo, intelligendo infantium nomen iuxtà proprium vocis ſignificatum. Quod enim in ſcriptura ad litteram interpretari poteſt, ad myſticum ſenſum detorquere non eſt neceſſe, iuxtà Auguſtin regulam libro 3. de Doctrina Chriſtiana. C

Pueri clamantes Hoſanna verè infantes, & lactentes fuerunt.

Sap. 10.

Scripturæ verba ad litteram interpretanda, vbi ad minus proprium ſenſum ea detorquere non eſt neceſſe.

Perfeciſti laudem.

Infantium Hebræorum perfecta laus, quia ſincera, non ficta.

58. HOc eſt perfectam laudem conſecutus es. Horum infantium Hebræorum ex multiplici capite perfecta laus dici poteſt. Primò quia ab omni adulationis, & fictionis ſuſpicione procul aberant, ita vt laudantibus dici non poſſet: Hi *labiis me honorant; cor autem eorum longe eſt à me.* A fingendi enim verſutia lactentium ora erant prorſus aliena; quippe quæ vnà cum lacte ſinceræ loquelæ candorem præferebant. D

Iſaiæ 29.

Infantium Hebræorum perfecta laus, quia Bethleemitarum innocentium laudem perficiebat.

59. Secundò perfecta talis laus dicebatur; quia eamdem illam, quam innocentes infantes Deo dederunt, perficiebat. Cum enim teſtetur Eccleſia innocentes Martyres non loquendo, ſed moriendo diuinum præconium fuiſſe confeſſos; debebant Ieroſolymæ pueri ore Deum confiteri; cum Bethleemitæ innocentes Deum non ore, ſed cruore laudauerint: ita vt altera lactis, altera ſanguinis laus dici poſſet.

Infantium Hebræorum perfecta laus, quia Angelorum laudibus addebatur.

60. Tertiò ad perfectam harmoniam ſublimiorum, & humiliorum vocum miſtio confert: quare ſublimioribus Angelorum vocibus diuinas laudes decantantium, humilis infantium Hebræorum cantus erat ſuperaddendus. E Hoc inſinuat Bernardus dicens: *Vnde dabis mihi infantes, & lactentes, quorum ex ore laudem ſuam perficiat Deus. Cælum non habet infantes, habet Eccleſia, & hi ad laudem, quaſi complendam à Propheta inuitantur, dicente: Laudate pueri Dominum.* Præterea perennis Angelorum concentus intermiſſis identidem infantium Hebræorum cantibus perfici videbatur: nam vt Auguſtinus ait: *In cantando interpoſitiones ſilentiorum certis, moderatiſque internal-*

Bernardus ſer. 66. in Cant.

Pſalm. 112.

Auguſtinus cap. de Geneſ. ad litt.

A *lis benè ordinantur ab his, qui cantare ſciunt, & ſuauitati vniuerſa cantilenæ aliquid conferunt:*

Infantium Hebræorum perfecta laus, quia Deum habebat auctorem.

61. Quartò infantium Hebræorum perfecta laus erat, quia talis laus infantili ore prolata Deum teſtabatur auctorem: Diuina enim ſapientia eſt, vt diximus quæ *linguas infantium fecit eſſe diſertas*: & ex diuina virtute, *lingua balborum velociter loquetur, & planè*, iuxtà Iſaiam 32. Ex Apoſtoli autem teſtimonio; *Quem Deus commendat, ille probatus eſt: adeoque Deo tantum auctore perfectam laudem conſequi quiſpiam poteſt.*

Sap. 10.

2. ad Cor. 10.

Infantium Hebræorum perfecta laus, quia ſuauitati lactis, & mel erat coniungebat.

62. Quintò Pindarus hymnorum ſuauitatem, & elegantiam per mel candido lacte commiſtum B ſignificauit. Dauid autem *Diuina eloquia ſuper mel dulcia* eſſe teſtatur: quare cum diuini eloquij melle lactentium labiorum cantus erat adiungendus, vt perfectam hymni ſuauitatem reſonarent.

Pſalm. 18. verſ. 10.

Infantium Hebræorum perfecta laus, quia Iudæos incredulos confundebat.

63. Sextò denique perfecta laus eſt, quæ calumniantes, & obtrectantes apertè confundit: huiuſmodi infantium Hebræorum laus fuit, de ea teſtante Dauide: *Perfeciſti laudem propter inimicos tuos, vt deſtruas inimicum, & vltorem*; ideſt ad confundendum Scribas, & Sacerdotum Principes, & vt vltor, ideſt diabolus deſtruatur iuxtà interpretationem Theodoreti, & Hieronymi in Oſeam capite quintò. Vbi obiter notandum, quàm turpis ſit vltionis affectus, cùm antonomaſticè vltor diabolus appelletur. C

Pſalm. 8.

Theod. in Pſal. 8.

Et relictis illis abiit foras extra ciuitatem in Bethaniam, ibique manſit.

Dominus Ieroſ. licet populari plauſu exceptus cur inde diſceſſerit?

64. POſt feſtinam populi acclamationem, quænam cauſa fuit Domini ex vrbe diſceſſus? An vt Ieroſolymam relinqueret, an vt Bethaniam peteret? Vt Bethaniam peteret, cenſet Chryſoſtomus: *Scilicet, vt ibi maneret corporaliter, vbi ſpiritualiter quieſcebat: nam ſanctorum virorum eſt, quod non gaudent vbi epulæ* D *largæ ſunt, ſed vbi ſanctitas floret.* Iucundius enim Domino erant pœnitentis Magdalenæ repetitos identidem gemitus; quàm Ieroſolymitani plauſus voces audire. Aliter Theophilactus Ieroſolyma diſceſſiſſe Dominum cenſet, eo quod Ieroſolymitani plures, vt Scribæ, & Sacerdotes eius præſentia, & colloquiis indigni eſſent. Vel, vt idem Chryſoſtomus, Auctor Imperfecti, & Euthymius docent, ne à male affectis Iudæis ante tempus comprehenderetur. Sed contra eſt, quod ſequenti die mane Ieroſolymam rediiſſe Dominum Euangeliſta refert. Sanctus Hieronymus Ieroſolyma diſceſſiſſe Dominum ait; *eo quòd in vrbe maxima nullum hoſpitem, nullam inuenerit manſionem.* Cum E tamen recentis beneficij memores eſſe debuiſſent, ſaltem illuminati cæci, claudique ad gradiendum expediti: quod ſi hi pauperes erant, pauperum hoſpitium Dominus dedignatus non eſſet; eorumque ſaltem gratum animum acceptum habuiſſet. Ideo benè Oſeæ ſexto dictum eſt: *Quid faciam tibi Iuda? Miſericordia veſtra quaſi nubes matutina, & quaſi ros mane pertranſiens.* Miſericordiæ nomine beneficentiam intelligit Auguſtinus, & Theophylactus. Verè in hoc Euangelio Iudaici populi beneficentia, & pius erga Chriſtum affectus, cum

Magdalenæ gemitus Domino gratiores, quam acclamantium plauſus.

Beneficentia humana breuis.

Auguſt. 10 de Ciuit. cap. 5. & lib. 20 contra Fauſt. cap. 6.

nube, & matutino rore citò pertranſeunte, & areſcente comparatur. Nam cum tanta lætitia, & plauſu populus ille Dominum in vrbem excepiſſet; popularis inconſtantiæ, ingratique erga Dominum animi ſpecimen dando; cum à nemine hoſpitio exceptum extra vrbem abiiſſe legimus. Secus verò de diuina miſericordia teſtatur Ieremias: *Non defecerunt miſerationes eius, no-* A *ui diluculo*: hoc eſt nouæ, & nouæ ſemper nunquam deficientes beneficæ Dei miſerationes erga homines ſunt: eæque diluculo, hoc eſt citò exhibentur. Habetur autem in vulgata editione noui, & non nouæ; eò quod noſter Latinus interpres interdum, quod in Hebræo genus eſt, ſeruet; eſt autem Hebraïcè miſeratio generis maſculini.

Thren. 3.

Beneficentia diuina nunquam deficiens.

Latinus interpres interdum genus, quod in Hebræo eſt, retinet, quamuis latinè diſcordet.

FERIA QVARTA POST DOMINICAM primam Quadrageſimæ.

Acceſſerunt ad Ieſum Scribæ, & Phariſæi dicentes; Magiſter volumus à te ſignum videre, &c. Matth. 12.

Euangelij nexus & ordo.

1. QVæ in hoc Euangelio habentur, ad eum ſcopum diriguntur; vt doceamur, eos qui agnita ſemel veritate, diuinæque fidei luce illuminati à ſuis mentibus tenebrarum Principem expulerint: nihilominus vel animi prauitate, vel ignauia capti, ſpreto Niniuitarum exemplo, pœnitentiæ arma aduerſus peccata ſumere noluerint; contemptoque ſimiliter exemplo Auſtri reginæ, documenta diuinæ ſapientiæ audire neglexerint, eos in deteriores ſemper, & deteriores culpas incurrere. Nam peccati peſtis hoc habet proprium, vt niſi citò per pœnitentiam expellatur, latius ſerpat; adeoque peccatorem in deteriora ſemper vitia præcipitem agat. Ad quod ſignificandum de immundo ſpiritu Dominus ait: *Veniens inuenit domum vacantem, ſcopis mundatam, & ornatam*: animam ſcilicet inuenit mundatam quidem, vel olim ex circumciſione, vel nunc ex ſacro Baptiſmate ab originalia culpæ ſordibus: ſed ex ignauia bonis operibus vacuam, & prauis actibus, & habitibus ad diabolum excipiendum adornatam, hoc eſt præparatam. *Quare immundus ſpiritus aſſumit; ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ſe, & intrantes habitant ibi; & fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus.* Hoc autem à Domino Scribis, & Phariſæis præcipuè dicitur; quippe qui planè impœnitentes ad Dominum calumniandum ſub adulationis verſutia acceſſerunt dicentes: *Magiſter volumus à te ſignum videre.* Quod autem humana mens peccatum ſemper latius ſerpens reformidare diſcat; talis notitia adeo diabolo diſplicet, vt Dominum id docentem interpellare, & miſſo nuncio foras euocare conatus ſit; occaſione capta ex conſanguineorum aduentu: *Venit aliquis quaſi diaboli aduocatus, qui humano ore verba diabolica loqueretur dicens: Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant quærentes te*: ait Auct. Operis Imperfecti hom. 30. in Matth. Quamuis ex propria intentione conſanguineos Domini B. Virginem comitem ducentes, eò veniſſe piè credendum ſit, B vt illum à Phariſæorum inſidiis eriperent; cùm paulò ante Matth. dixerit: *Exeuntes Phariſæi conſilium faciebant aduerſus eum, quomodo perderent eum.*

Peccati peſtis in deteriores culpas latius ſerpit.

Magiſter, volumus à te ſignum videre.

2. AVitam Iudæorum incredulitatem in poſteros tranſmiſſam hic cernimus. Nam de Iudæis ad promiſſam terram per deſertum peregrinantibus legitur Pſalm. 77. *Malè loquuti ſunt de Deo; dixerunt: Numquid poterit Deus parare menſam in deſerto? Quoniam percuſſit* C *petram, & fluxerunt aquæ, & torrentes inundauerunt; numquid & panem poterit dare?* Cum miro prodigio ad ſuam ſitim à Deo potum habuiſſent; Deum ipſum ad famem ſedandam cibum dare poſſe diffidebant: cumque poſt potum large etiam eis cibum Deus dediſſet, adhuc, vt Propheta teſtatur, *Non crediderunt in mirabilibus eius.* Similiter poſteri Iudæi, cum tot Domini miracula, & languentibus exhibita beneficia vidiſſent, quaſi ignorarent *omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſſe*: *tentantes ſignum de cœlo quærebant ab eo*, vt Lucas refert. Nonne noua refulgens in Domini natiuitate viſa D ſtella ſignum de cœlo fuit? *Non puto*, ait ſanctus Paſchaſius, *quòd ignorantes à Magis ſtellam viſam, & prædicatam in ortu ipſius; quando & ipſi ex Prophetia locum natiuitatis Chriſti Herode interrogante nunciarunt.* Sed quoniam ſibi ſtellam non apparuiſſe in excuſationem afferre poterant, ſubdit ſanctus Paſchaſius: *Vocem Patris de cœlo ad eum veniſſe, & filium ſibi dilectum proclamaſſe audierant, vel cognouerant.* Cum id coram magna Iudæorum frequentia contigerit teſtante Matth. cap. 3. *Exibat ad Ioannem Ieroſolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem, & baptizabantur ab eo. Baptizatus autem Ieſus confeſtim aſcendit de aqua; & ecce aperti ſunt ei cæli; & vidit ſpiritum Dei deſcendentem, ſicut columbam, & venientem ſuper ſe. Et ecce vox de*

Diabolus coniunctionem peccati in poſteros labentis impedit.

Iudæi increduli auitam incredulitatem imitantur.

Epiſt. Iacobi cap. 1.

Cap. 11.

calis dicens : Hic eſt filius meus dilectus , in quo mihi complacui. Sed increduli Iudæi , cum iterùm Ioann. 12. æterni Patris de Chriſto teſtimonium è cœlo audiſſent : *Ipſi magis inuidioſè tonitruum factum eſſe de cœlo dicebant* , ait ſanctus Paſchaſius.

Adulatio ſpinarum radici ſimilis.

3. Hoc ergo animo petierunt Scribæ , & Phariſæi ſignum de cœlo; ſcilicet, vt cùm Dominus ſignum tale negaſſet, id impotentiæ tribuerent: ſi verò ad eos terrendos euocando è cœlo ignem, vel repentinas procellas, & tonitrua excitaſſet; id referendum dicerent commercio dæmonum, qui in aërem poteſtatem habent ; iuxtà id , quod ab Apoſtolo de rebelli Angelo dicitur : *Princeps poteſtatis aëris huius , ſpiritus , qui nunc operatur in filios diffidentiæ.* Præmiſerunt ergo Phariſæi adulationis nomen , Dominum appellando magiſtrum , vt ex adulatione calumniam inſtruerent. Spinæ radix leuis , & tractabilis videtur , ex ea tamen pungentia acumina prodeunt : ſimiliter præmiſſa adulatione, ex ea , veluti è blanda radice calumniæ ſpinas Phariſæi educere moliuntur. Quare ad adulationem reiiciendam benè Auguſt. ait : *Spinæ non pungunt in radicibus : Erue ſpinas de terra , contrecta radices ipſarum , & vide ſi ſentis dolorem. Tamen illud , vnde dolorem ſentis in ſuperficie , de illa radice proceſſit. Non nobis placeant homines , quaſi lenes , & blandi : & ſi videntur lenes , radices ſpinarum ſunt.*

ad Eph. cap. 2.

Auguſtin. in Pſalm. 139.

4. Quàm benè de Scribis , & Phariſæis Domino calumnias molientibus prædixerat Dauid: *Acuerunt linguas ſuas ſicut ſerpentis.* Quod explicans Auguſtinus ait : *In ſerpente maxima aſtutia eſt , & dolus nocendi. Non enim pedes habet, vt eius veſtigia , cùm venit , audiantur. In eius itinere velut lenis eſt tractus: Adulatores ergo ,* quales Phariſæi erant , *repunt , & ſerpunt ad nocendum habentes occultum venenum ſub leni contactu. Et ideo ſequitur : venenum aſpidum ſub labiis eorum. Aliud ſub labiis , aliud in labiis habent ; qui loquuntur pacem cum proximo ſuo , mala autem in cordibus eorum.*

Pſalm. 139.

Adulator ſerpenti ſimilis.

Pſalm. 27.

5. Sagittæ potius , quàm gladio fraudulenta adulatio ſimilis dicitur; eo quòd ſagitta eminus iaciatur , & ſagittarius ſe procul in inſidiis abdat : qui verò gladio ictum vibrat, præſens eſſe debet. Ideo benè de adulatoribus adulatione fraudem tegentibus Ieremiæ 9. Deus ait : *Sagitta vulnerans lingua eorum , dolum locuta eſt ; & in ore ſuo pacem cum amico ſuo loquitur , & occultè ponit ei inſidias. Numquid ſuper his non viſitabo , dicit Dominus ; aut in gentem huiuſmodi non vlciſcetur anima mea ?* Verumtamen Phariſæi , & gladij , & ſagittæ inſtar in Dominum inuehuntur : gladij inſtar eum apertè calumniantur : *Hic non eiicit dæmones , niſi in Beelzebub principe dæmoniorum :* ſagittæ verò , cùm ſub inſidiis adulando dicunt : *Magiſter , volumus à te ſignum videre.* Ideo benè de iis Dauid prædixit : *Dentes eorum arma , & ſagittæ , & lingua eorum gladius acutus.*

Adulatio ſagittæ ſimilis.

Adulando , & calumniando Iudæi ſagittæ, gladioque ſimiles.

Lucæ 11.

Pſalm. 56.

Qui reſpondens , ait illis : Generatio mala , & adultera ſignum quærit.

Adulatio magis quàm contumelia Domino diſplicet.

6. MIrum profectò videtur , quod Dominus honorificè à Scribis , & Phariſæis Magiſter vocatus , tam acriter reſpondererit. Præſertim cum idem Dominus erga Iudæos tam patienter ſe geſſerit , cum eum , & dæmoniacum , & Samaritanum contumelioſè vocarunt , in eumque lapides arripuerunt. Voluit certè tam acri reſponſione Dominus inſinuare , quantùm adulatoria verba deteſtaretur vt hinc blanda adulatio præ contumeliis à nobis magis noxia haberetur. *Cum Iudæi aſperè , & contumelioſè interrogant , iucundius , atque humilius reſpondet ; cùm verò aſſentantur , & derideant ; tunc non mediocri vtitur acrimonia* , ait Chryſoſtomus. Inimicorum inſectationes , & iniuriæ , aquarum nomine in ſacris litteris ſignificantur : *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem , nec flumina obruent illam.* Cantic. 8. Contra verò falſorum amicorum blanda adulatio vini nomine myſticè exprimitur : *Vinum ingreditur blandè , ſed in nouiſſimo mordebit , vt coluber* , Prouerb. 23. Porrò Noë , qui ex diluuij aquis euaſerat , in vini inſidias incidit : *Noë plantauit vineam , bibenſque vinum inebriatus eſt , & nudatus in tabernaculo ſuo.* Similiter accidere poteſt , vt animus benè firmus , quem inſectantes inimici non commouent , adulationis inſidiis labefactetur. Rarò in luporum , frequentius in canum morſus incurritur ; quod lupus ſemper mordax , canis verò blandus etiam eſſe ſoleat. Argutè ſatis Cynicus reſpondit ; interrogatus enim , quæ beſtia morſum haberet nocentiſſimum , dixit : *Si de feris interrogas , obtrectator ; ſi de cicuribus , adulator.* Antiſthenes , vt Stobæus ſerm. 14. refert , aiebat melius eſſe in coruos , quàm in adulatores incidere ; quod hi viuentibus , illi mortuis oculos eruant ; quo indicabat homines blanda adulatione excæcari.

Ioan. 8.

Adulatio vino , inimici aquæ comparatur.

Geneſ. 9.

Adulator cani , contumelioſus lupo comparatur.

Apophtheg. lib. 14.

Adulator nocuus pomi.

Et ſignum non dabitur eis , niſi ſignum Ionæ Prophetæ.

7. CVm Dominus multa alia ſuæ Diuinitatis , & poteſtatis ſigna poſtea dederit ; cur hic ait : *ſignum non dabitur ei , niſi ſignum Ionæ Prophetæ* ? Reſpondetur his verbis ſignificaſſe Dominum , non aliud ſignum ſe daturum Scribis , & Phariſæis petentibus : nam à Domino in cruce pendente , quod eſſet Dei filius , ſignum petierunt dicentes : *Alios ſaluos fecit , ſeipſum non poteſt ſaluum facere : ſi rex Iſraël eſt , deſcendat nunc de cruce , & credimus ei : confidit in Deo , liberet nunc , ſi vult , eum : dixit enim : Quia filius Dei ſum.* Idque iuxtà Dauidis vaticinium Pſalm. 21. *Locuti ſunt labiis , & mouerunt caput : ſperauit in Domino , eripiat eum , ſaluum faciat eum , quoniam vult eum.* Et Sap. 2. *Glorіatur Patrem ſe habere Deum : videamus ergo , ſi ſermones illius veri ſint , & tentemus , quæ ventura ſunt illi ; & ſciemus , quæ erunt nouiſſima illius. Si enim eſt verus Filius Dei , ſuſcipiet illum , & liberabit de manibus contrariorum.* Hoc igitur ſignum , quod Iudæi petierunt Dominus à Iona præfiguratus illis dedit : ſicut enim Ionas ceti ventre abſorptus , inde poſt tres dies illæſus prodiit : ita Dominus poſt tres dies à corruptione illæſus , & à ſepulchro à Iudæis irrito conatu cuſtodito ad immortalem vitam reſurrexit : & ita de manibus contrariorum , qui cuſtodiri ſepulchrum iuſſerant , diuina virtute ſe planè liberum reddidit. Reſurgendo autem Dominus ſignum maius , quàm Iudæi petebant , ſuæ Diuinitatis dedit. Maius enim fuit è morte ad immortalem vitam reſurgere ; quam ſi è cruce , vt Iu-

Reſurgens Dominus ſignum maius dedit , quam ſi è cruce deſcendiſſet.

Cap. 27. 42.

dæi percbant, adhuc viuus deſcendiſſet. Refigere enim clauos, vel per ſe, vel Angelorum miniſterio, & è cruce deſcendere opus naturale fuiſſet: corpus verò exanime, & exangue cum gloriæ dutibus, impaſſibili, & immortali vita rediuiuum reddere, opus fuit omninò ſupernaturale.

Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus; ſic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.

Deus in veteri teſtamento de ſe loquitur, ac ſi de alio loqueretur, ſimiliter Chriſtus in nouo teſtamento.

8. IN veteri teſtamento ita interdum de ſe loquitur Deus, ac ſi de alio loqueretur. Amos 4. *Subuerti vos, ſicut ſubuertit Deus Sodomam, & Gomorrham, & facti eſtis, quaſi torris raptus ab incendio; & non rediſtis ad me, dicit Dominus.* Zach. 3. *Dixit Dominus ad Satan: Increpet Dominus in te Satan.* Numer. 12. *Locutus eſt Dominus: ſi quis fuerit inter vos Propheta Domini, in viſione apparebo ei:* & alibi. Sic in Euangelio ſæpè Chriſtus Dominus filium hominis ſe appellando, de ſe, tamquam de alio loquitur, ſic etiam de ſe in hoc Euangelio ait: *Ecce plusquam Ionas hic: & ecce plusquam Salomon hic.* Porrò ſe vocat hîc, & alibi ſæpius Chriſtus Dominus filium hominis; idque motiuo veritatis, humilitatis, & charitatis; veritatis, cùm per Virginem matrem verè filius Adæ fuerit, veramque naturam humanam aſſumpſerit; humilitatis, cùm relicto titulo filij Dei filium hominis ſe potius dicere voluerit; charitatis denique motiuo, quia dicendo ſe eſſe filium hominis, ſe totum homini addictum, & humanæ ſaluti deditum ſignificauit. Sicut filius mortis hominem morti addictum; & deſtinatum Hebræo loquendi modo ſignificat, vt Caietanus Matth. 8 notauit. Sed ad Domini in ſepulchro triduum veniamus.

Filium hominis Chriſtus ſæpè ſe nominat ex veritate, humilitate, & charitate.

1. Reg. 26.

Diei naturalis initium alij à ſolis occaſu, alij probabilius à ſolis ortu deſumunt.

9. Aliqui naturalis diei initium à ſolis occaſu; alij à ſolis ortu ſumendum eſſe exiſtimant, & probabilius. Qui à ſolis occaſu initium deſumunt, docent, Moſem Geneſ. 1. dicentem: *Factum eſt veſpere, & mane dies vnus.* Per initium noctis, nempe per veſperam; & per initium diei artificialis, nempe per mane totam noctem, totumque diem ſignificaſſe. Ita ſentit S. Hieronymus in Ionam c. 2. cum ait: *In Geneſi nox non præcedentis diei eſt, ſed ſequentis, id eſt principium futuri, non finis præteriti.* Contra verò, qui naturalis diei initium à ſolis ortu deſumunt, docent, Moſem per terminum ſignificaſſe totum terminatum; ita vt per veſperam terminantem diem artificialem, & per mane terminans noctem; diem integrum naturalem ſignificauerit. Ita ſentit Sanctus Baſilius hom. 2. in Geneſ. dicens: *Vt in ordine creationis prærogatiuam deferret diei; ipſius diei finem primò commemorat, qui eſt veſpera; deinde ſubnectit finem noctis, quod eſt mane; vt ita conſtet priorem fuiſſe diem artificialem, quam noctem.* Baſilium ſequuntur Chryſoſt. hom. 3. & 5. Geneſim; Ambroſ. in Hexamer. Auguſt. l. 1. de Gen. contra Manich. cap. 10. & lib. imperfecto in Gen. c. 7.

Hieronymi & Auguſtini interpretatio de triduo Domini in ſepulchro non ſatisfacit.

10. Hoc poſito, cùm Dominus ex communi ſententia, quam expreſsè docet Bellarm. in Symb. Apoſt. ſepultus fuerit feria 6. hora 23. & Dominica hora 8. vel 9. noctis reſurrexerit; ſeu diluculi tempore, vt placet Auguſtino, hinc naturalem diem iuxtà Hieronymum à veſpere inchoando, in ſepulchro tres quidem dies Dominus manſit; ſed feriæ 6. deeſſe nox; Dominicæ deeſſe dies manifeſtè videtur; ita vt tantùm Sabbathi dies integer inueniatur. Quod ſi, iuxtà Baſilium, & alios, naturalis dies à Solis ortu incipiat; tunc feria 6. qua Dominus ſepultus eſt, & Sabbatho ſequenti diem, & noctem reperiemus: die verò Dominico, cum Dominus diluculo reſurrexerit, nec noctem, neque diem reperiemus, cùm nox, in cuius fine Dominus reſurrexit, ad Sabbathum ſpectauerit. Quomodo ergo verificari poteſt tribus diebus, & tribus noctibus in corde terræ, hoc eſt in ſepulchro Dominum fuiſſe? Reſpondet Hieronymus in hunc locum, & in Ionam 2. Auguſtin. epiſt. 99. q. 6. & alij, allata verba per Synecdochen eſſe intelligenda; ita vt pars diei pro integro die, pars noctis pro integra nocte accipiatur. Sed contra eſt, quia feria 6. neque ſecundùm totum, neque ſecundùm partem nox reperitur; & Dominica neque ſecundum totum, neque ſecundum partem reperitur dies, quo Chriſtus fuerit in ſepulchro.

Limbum ſanctorũ Patrum bis Dominus adijt.

11. Vt huic difficultati fiat ſatis, cum dicitur Chriſtus in corde terræ fuiſſe, per hæc verba duplex Catholica veritas ſignificatur; ſcilicet Chriſtum poſt mortem quoad corpus perſonæ Diuinæ coniunctum fuiſſe in ſepulchro; quoad animam verò etiam Perſonæ Diuinæ vnitam ad inferus deſcendiſſe iuxtà illud ad Epheſios 4. *Quòd autem aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit primùm in inferiores partes terræ.* Notandum ſecundò eſt, quòd Carthuſianus in allata Pauli verba notauit, Chriſtum non poſt ſepulturam, ſed in puncto mortis ſuæ deſcendiſſe in Limbum ſanctorum Patrum; die verò reſurrectionis illinc cum corpore, & anima rediſſe. His præmiſſis, idem eſt dicere: *Filius hominis erit in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus*; ac dicere, Tribus vicibus erit abſentia, & præſentia ſolaris luminis ſupra terram, dum Chriſtus erit in ſepulchro, vel in Limbo. Hoc autem veriſſimum fuit; nam feria 6 quando ex Carthuſiano in puncto mortis ſuæ Dominus ad Limbum deſcendit, fuit primùm abſentia ſolaris luminis ſupra terram, deinde lumen idem iterùm rediit iuxtâ Lucam 23. *Tenebræ factæ ſunt in vniuerſam terram vſque in horam nonam, & obſcuratus eſt ſol.*

12. Hanc interpretationem refert, non tamen ſequitur Hieronymus in Ionam 2. dicens: *Quidam Paraſceuen, quando ſole fugiente ab hora ſexta, vſque ad horam nonam nox ſucceſſit diei, in duos dies, & noctes diuidunt; & apponentes Sabbatum, tres dies, & tres noctes æſtimant ſupputandas.* Eamdem tamen interpretationem amplectitur Nyſſenus oratione prima de reſurrectione dicens: *Si tenebras Deus noctem vocauit; tribus autem horis ſuper vniuerſum orbem terrarum tenebræ fuerunt: hæc, quæ circa medium diei nouo more introducta eſt nox, duas ſectiones dierum per ſe circumſcribit, ac definit: Vnam quidem à diluculo vſque ad ſextam horam; alteram verò à nona ad veſperam vſque; vt hactenus noctes duæ, & totidem dies ſint. Deinde nox, quæ Sabbatum præceſſit, ſubſequitur, quam excipit ipſe Sabbati dies. Habes dies tres, & noctes tres.* Pro eadem ſententia citatur Hilarius canone vltimo in Matth. qui tamen de tribus noctibus loquitur ſubobſcurè. Quoniam verò pars illa feriæ 6. præcedens Domini mortem, ad verificandum Dominum in corde terræ fuiſſe, non pertinet; ideo vt tres dies, & noctes reperiamus, in Dominica etiam, vt diem, & noctem indagemus oportet. Circa quod Iſidorus Peluſiota lib. 1 epiſt. 114. ait: *A ſexta hora ad nonam vſque tenebræ extiterunt: hoc tu noctem intellige. Rurſus à nona lux: hoc rurſus pro die habe. Nox rurſum Paraſceues: tum dies Sabbathi. Non*

Sabbati: Dominici diei diluculum. Similiter, & clarius Theophylactus: *A ſexta hora vſque ad nonam fuerunt tenebræ, per has mihi noctem intelligas. Iterum à nona lux, hæc eſt dies: ecce diem, & noctem. Iterum nox Paraſceues, & dies Sabbati: Ecce 2. diem, & noctem. Nox quoque Sabbatum, & diluculum Dominicæ: à diluculo enim dies totus numeratur: ecce tertiê diem, & noctem.*

Sol conſueto citius illuxit Dominicæ reſurrectionis nocte; idem n. 14.

13. Ad quod melius intelligendum ipſa nocte præuia diei Dominico, cum Chriſtus reſurrexit, ſolis primùm abſentia, deinde præſentia reperitur. Abfuit quidem ſol primis nocturnis horis, rediit verò ſub extremam partem eiuſdem noctis; quandoquidem Dominicæ reſurrectionis nocte conſueto citius ſol illuxit, diemque reuocauit; vt reſurgentis Domini veluti præuocius, & Lucifer foret. Id Chryſologus colligit ex verbis Marci 16. *Valde mane vna ſabbatorum veniunt ad monumentum orto iam ſole.* Si valde mane, quomodo orto iam ſole? Reſpondet Chryſologus ſerm. 82. *Sol, qui præter horam, vt Domino compateretur, abſceſſerat; claritate, cum reſurgeret Dominus, ante tempus occurrit: & qui vt ſuo commoreretur auctori, ipſam meridianam ſuam mortificauerat claritatem; vt conſurgeret auctori ſuo, euictis tenebris antelucanus erupit.* Idem ſerm. 74. in illud Matth. 28. *Veſpere ſabbati, quæ luceſcit in prima ſabbati: Veſpera,* inquit, *mater noctis parturit diem, mutat ordinem, dum agnoſcit auctorem; radiat de nouitate myſterium; anhelat creatori ſeruire, non tempori.* Idem ſerm. 75. *Elementorum auctor, elementorum vices mutat; reſurgente Chriſto fidelibus luceſcit Veſper, dies infidelibus tenebreſcit, Diſcipulis nox mutatur in diem; Iudæis dies vertitur, & mutatur in noctem. Ab hora ſexta tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram vſque ad horam nonam, vt quod ſcriptum eſt, impleretur. Occidet illis, ideſt Iudæis, ſol meridie: noſtris autem nox, ſicut dies illuminabitur.* Æquum erat, vt reſurgente Domino iuſtitiæ ſole, iuſtitiæ leges ſeruarentur; adeoque illæ tenebrarum horæ, quas feria 6. ex die ſibi nox vſurparat; ipſo iterùm noctis tempore reſtituerentur diei. Quare de Domini reſurrectione Chryſologus ait: *Tunc ſol, vt mane faceret, manicauit. & qui ante noctem fugerat, nunc ipſe noctem præuenit fugaturus; vt reddat luci nox horas, quas terror Dominicæ paſſionis inuaſerat.*

Dominum tres dies, & noctes in corde terræ fuiſſe primo modo explicatur.

Lucæ 23. Amos 8. Pſalm. 138 Malach. 4.

Ser. 82.

14. Denique eamdem ſententiam de anticipata, cum Dominus reſurgeret, ſolis illuminatione habemus ex Ambroſio his verbis: *Solem ipſum arbitror eſſe in hac die ſolito clariorem: neceſſe eſt enim, vt ſol in eius reſurrectione gaudeat, in cuius paſſione condoluit; vt cuius mortem lugubri quadam caligine proſecutus eſt, eiuſdem vitam nitidioris lucis ſplendore ſuſcipiat; & tamquam bonus miniſter, ſicut tunc obſcuratus eſt ad exequias ſepulturæ: modò coruſcet in reſurrectionis obſequium.* Ergo ex Ambroſio ſicut ſolis obſcuritas Domini præceſſit exequias; ita ſolis illuminatio præire, ac prænunciare Domini reſurrectionem debuit. Præterea etiamſi ſolis ortus, reſurgente Domino celerior ſupra horizontem non fuerit; ſatis eſt ex Ambroſio, ſi illius illuminatio fuerit intenſior; nam eò ipſo diurni temporis exordium celerius fuit: quandoquidem aucto ſolaris luminis, quod ex eo diluculum proueniebat, clariorem diem referre poterat: dies enim eſſe, & ſol oriri dicitur, non ſolùm cùm ſolare corpus ſupra horizontem apparet; ſed etiam cum aduentantis ſolis lux tenebras expulit. Iuxtâ quem ſenſum Auguſtinus, Beda, Euthymius, Theophylactus, & Lyranus explicant verba illa Marci 16. *Valde mane,* ſeu *Valde diluculo,* vt ait Lucas, *veniunt ad monumentum orto iam ſole,* ideſt *ſole oriente,* vt legit Auguſtinus. Hinc Chryſoſtomus tomo 6. orat. de martyre, ait: *Sub auroram ſolem exorientem vidiſtis, & quaſi croceos radios emittentem.* Sub auroram autem non ſolare corpus, ſed eius radii, iique non planè lucidi, ſed crocei videntur; & tamen ſolem exoriri, adeoque diem eſſe Chryſoſtomus dixit. Porro allatæ ſententiæ de præmaturo ſolis ortu, non obſtat, quod Ioannes dicat, Magdalenam ad monumentum veniſſe, *cùm adhuc tenebræ eſſent.* Reſpondetur enim ex Dionyſio Alexandrino epiſtola ad Baſilidem, mulieres cùm adhuc tenebræ eſſent, domo fuiſſe egreſſas; ad ſepulchrum tamen perueniſſe poſt expulſas tenebras; cum tenebræ in ipſo mulierum itinere ex inopinato, inſuetoque ſolis aduentu receſſerint.

Ambroſ. ſer. 52.

Diluculum pro die ſumi poteſt.

Ibid. c. 24.

Aug. l. 3 de conſenſu Euang. c. 24.

Ioan. c. 20.

15. Quod ſi quis, relicta Chryſologi, & Ambroſii ſententia pro tertio die, quo Chriſtus in corde terræ fuerit, ipſum ordinarium diluculum velit accipere, dicere deberet Dominum aliquantò poſt diluculi initium reſurrexiſſe; quam ſententiam plures ſequuntur apud Suarium citandum infra. Tale autem diluculum, diem appellari poſſe, confirmatur ex Marci 1. vbi enim de Redemptore dicitur: *Diluculo valdè ſurgens egreſſus abiit in deſertum locum.* Lucæ 4. de eodem dicitur: *Facta die egreſſus ibat in deſertum locum.* Dici autem poteſt nomine diluculi dies, eò quod dies vſualis eſſe dicitur, cum in vſum humanarum operationum ſolare lumen illuceſcere videtur. Præterea in eadem regione reſpectu diuerſorum ſituum idem tempus diluculum, & propriiſſimè dies dici poteſt; nimirum ſi ſolare corpus poſt montis dorſum iam appareat; citra montem tamen ſol nondum exortus, ſed tantùm eius illuminatio videatur. Quod facilè Ieroſolymæ contingebat propter Oliueti montem, qui vergit ad Orientem. Præterea præter tertiam noctem ad ſaluandum tertium diem, quo Dominus in corde terræ fuiſſe dicitur; confert, quod Dionyſius ſupra citatus ait; ſcilicet Dominum poſt reſurrectionem iterùm in Limbum deſcendiſſe.

Diluculum pro die ſumi poteſt.

16. Reliquum eſt, vt reſpondeatur Hieronymo, & Auguſtino aſſerentibus contra Nyſſenum, aliorumque, quos citaui, ſententiam, tenebras ſupra faciem terræ Dominicæ paſſionis tempore offuſas non benè noctem appellari, neque tales tenebras ad triduum, quo Chriſtus in corde terræ fuerit, pertinere. Citatos Patres ſequitur Suarius 3. p. tom. 2. quæſt. 53 diſt. 46 Ratio autem id probans duplex affertur: prima eſt, quia impropriè dici poteſt nox, illud tenebrarum tempus, cum ſol reuera fuerit in noſtro hemiſphærio, quamuis non luxerit. Quod confirmari poteſt ex Baſilio hom. 2. in Geneſ. vbi inter tenebras, & noctem diſtinctionem ponit dicens: *Prior ille mundi ſtatus ante primigeneam lucem exortam, non nox dicebatur, ſed tenebræ: nox enim ea temporis pars dicta eſt, quæ diſtinctè ſe habet, & oppoſitè ad diem.* Sed reſpondetur ex Nyſſeno ſupra citato, tenebras ſupra terræ faciem ſatis propriè noctem appellari iuxtà illud Geneſis 1. *Appellauit lucem diem, & tenebras noctem.* Nam ſi poſt conſuetum noctis tempus ſol ad noſtrum hemiſphærium ſine illuminatione rediret; non propterea illuceſcere, aut dieſcere diceremus: Cum ex Geneſi, non ſolare corpus, ſed lux dies appelletur. Præterea cum dixiſſet Iob: *Dies ille vertatur in tenebras, & non illuſtretur lumine:* paulò poſt diem illum, noctem appellat; nec in diebus annis computandam eſſe exiſtimat: *Noctem illam tenebroſus turbo*

Baſil.

Tenebras Dominicæ paſſionis tempore ſupra terram offuſas benè noctem appellari; idem n. 17.

c. 3.

poſſi leat; non computetur in diebus anni. Quare ibi Vulgata legit: *Dies illa vertatur in tenebras;* Septuaginta legunt: *Nox illa ſit tenebræ.* Vt igitur cum Vulgata Septuaginta concordent; tempus quodcumque planè tenebroſum noctem eſſe dicendum eſt. Ideo expreſsè ſanctus Leo ſerm. 8. de paſſione tenebras, quæ cum Dominus in cruce penderet, factæ ſunt, noctem vocat, dicens: *Cum obſcuratis luminaribus cœli, & converſo in noctem die, terra quoque motibus quateretur inſolitis.* Præterea ſi dies eſſet Solis præſentia in noſtro hemiſphærio; conſequenter neque diluculum dies dici poſſet; cum multò poſt diluculum ſol in noſtri hemiſphærij horizonte eſſe incipiat; & tamen ad diem tertium conſtituendum, quo Dominus in corde terræ fuit, diluculum numerant oppoſitæ ſententiæ auctores: ergo ſi ex hemiſphærij illuminatione, non ex Solis præſentia in hemiſphærio, dies dicitur; è contrario ex obtenebratione, non ex abſentia ſolis nox eſt dicenda.

17. Secunda ratio contra allatam ſententiam eſt, quia trium horarum exiſtentibus tenebris adhuc Chriſtus vivebat, & non ſolùm in corde terræ non erat, ſed neque etiam in terra, ſed in aëre, cum adhuc è cruce penderet. Reſpondetur, durantibus tenebris Chriſtum expiraſſe, eiuſque animam ad Limbum deſcendiſſe: Sol enim non ſtatim, ſed aliquantò poſt Chriſti mortem reluxit; quandoquidem ſi immediatè poſt Chriſti mortem irradiaſſet, Domini mortem comprobare potius, quàm dolere Iudæi viſus eſſet. Quare dicendum eſt, tenebras vſque ad vltimum, complementum horæ nonæ duraſſe; Dominum verò circa horam nonam expiraſſe, vt Matth. 27. indicat.

Dominum tres dies, & noctes in corde terræ fuiſſe ſecundo modo explicatur.

18. Præterea ad noctem feriæ 6. inueniendam alia via nobis aperitur, diſtinguendo duplicem diem; alterum naturalem, alterum cæremonialem: Cæremonialis dies ab vna veſpera incipiens, ſequenti veſpera terminatur iuxta Leuitici cum 23. *A veſpera vſque ad veſperam celebrabitis ſabbata veſtra;* hoc eſt feſtiuitates. Dies verò naturalis Romanorum more etiam Iudæis conſueto, vt docet Pererius cap. 1. in Geneſ v. 5. ab acceſſu Solis ad nos inchoandus, media nocte incipit, & ſequenti media nocte abſoluitur. Hinc fit, vt idem continuum noctis tempus in duas medietates diuiſum, ſecundùm priorem partem ad antecedentem diem ſpectet, ſecundùm poſteriorem ad ſequentem. Allata naturalis diei acceptio habetur lege *More Romano.* ff. de ferijs: *More Romano dies à media nocte incipit, & ſequentis noctis media parte finitur: ita quicquid in ijs viginti quatuor horis idest duabus dimidiatis noctibus, & luce media actum eſt, perinde eſt, ac qualibet hora lucis actum eſſet.* Similiter apud Gellium, & Macrobium, *M. Varro in lib. rerum humanarum, quem de diebus ſcripſit; homines, inquit, qui media nocte ad proximam mediam noctem in his horis viginti quatuor nati ſunt, vna die nati dicuntur.* Ex hac naturalis diei acceptione clarè ſoluitur contradictio, quæ inter Matthæum, & Ioannem videtur eſſe. Nam Ioannes 13. ait cœnam paſchalem factam eſſe ante diem feſtum paſchæ; Matth verò cap. 26. ait ipſo primo die paſchatis, ſeu Azymorum acceſſiſſe diſcipulos ad Ieſum dicentes: *Vbi vis paremus tibi comedere paſcha?* Si ipſo primo die paſchali, ſeu Azymorum adhuc à Diſcipulis de cœna paſchali parando quærebatur, quomodo eam Ioannes ante diem paſchæ factam eſſe teſtatur? Reſpondet Sanctus Thomas:

Dies duplex naturalis, & cæremonialis.

Dies cæremonialis à veſpera ad veſperam.

Dies naturalis quid & [illegible]

Matthæi, & Ioannis [illegible] diſſoluitur.

S. Th. p. 3 q. 46. ar. 9.

A eumdem diem, quem Ioannes nominat, *Ante diem feſtum paſchæ propter diſtinctionem naturalem dierum; Matthæus nominat primum diem Azymorum, quia ſecundùm ritum Iudaicæ feſtiuitatis ſolemnitas incipiebat à veſpera præcedentis diei.* Solemnitatem intellige quoad Azymorum obſeruantiam; non quoad publicas cæremonias, quæ ſequenti die fiebant, vt patet ex Numerorum 28 16. ſed de hoc fuſius dicetur Fer. 5. maioris hebdomadæ. His poſitis ad rem noſtram Dominus fuit in corde terræ tribus noctibus; nox enim, quæ conſequuta eſt feriam 6. ſecundùm priorem medietatem pertinuit ad feriam ſextam, ſecundùm poſteriorem ad ſabbatum: Et rurſùs nox præcedens B diem Dominicum ſecundùm priorem partem ad ſabbatum, ſecundùm poſteriorem ad ipſum dominicum diem pertinuit.

19. Adde præterea, vt prima nox, qua Dominus in corde terræ fuerit, aſſignetur, tertius modus habetur etiam ex Nyſſeno orat. 1. & 2. de reſurrectione, docente in hoc triduo, quod inquirimus noctem cœnæ eſſe numerandam; tunc enim in corde terræ, hoc eſt in humanis viſceribus ſacramentaliter Dominus fuit; cum enim in ſuæ mortis memoriam Euchariſtiam inſtituiſſet, per eam in humano corpore veluti conſepeliri voluit. Cui interpretationi conſonat Damaſc. lib. C de corpore Chriſti dicens: *Eleuatur in manibus ſacerdotis in crucem; frangitur, & diſtribuitur, & in nobis ſepelitur.* Similiter Rupertus lib. 2. de diuinis officijs cap. 10. de ſanctiſſimo Chriſti corpore in Euchariſtiæ ſacramento fidelibus communicando ſub exequiarum ſimilitudine loquitur: *Aufer à cætu Eccleſiæ quotidianas Saluatoris noſtri huiuſmodi exequias; & vide quàm meritò dicas ipſe Saluator: Quæ vtilitas in ſanguine meo?* Nyſſenum ſequitur etiam Theophylact. Matth. 28 vbi noctem cœnæ, qua Dominus ſe in Euchariſtiæ Sacramento diſcipulis tradidit, inter tres noctes numerat. Porrò Nyſſeni ſententia ex duplici capite corroborari poteſt. Primò, quia alijs in lo- D cis Dominus eadem voce ſub duplici ſignificatu eleganter eſt vſus, vt Matth. 8. *Sine mortuos ſepelire mortuos ſuos:* vbi cùm prius mortuos dixit, ex Auguſtino, peccatores mundanis negotijs deditus intellexit; deinde per mortuos vita functos ſignificauit. Similiter hic illud *In corde terræ* ſub duplici ſignificatu Dominus vſurpauit: ſcilicet vel pro terræ penetralibus; vel pro terræ, hoc eſt hominis corde: homini enim dicitur iuxtà Septuaginta Geneſ. 3. *Terra es:* ita ſecundùm vnum ſenſum accipitur cor metaphoricè, & terra propriè; ſecundùm alterum verò accipitur cor propriè, & terra metaphoricè. Cor enim Hebraicè viſcera, & quamcumque viſcerum partem ſignificat. Idem E Tobiæ 6. cum dixiſſet Angelus de piſce: *Cordis eius particulam ſi ſuper carbones ponas, fumus extricas omne genus dæmoniorum:* deinde cap. 8 dicitur: *Recordatus Tobias ſermonum Angeli, protulit de caſſidili ſuo partem iecoris, poſuitque eam ſuper carbones viuos.*

Dominum tres dies, & noctes in corde terræ fuiſſe tertio modo explicatur.

Dominus in corde terræ fuit, cum ſe Apoſtolis per Euchariſtiam communicauit.

Vox eadem ſub duplici diuerſo ſenſu in eadem ſen. tia vſurpatur.

Pſal. 29.

Aug. 18. de Temp. c. 1.

Cor viſcera, & quamcumque viſcerum partem ſignificat.

20. 2. Confirmatio eſt; nam ſi ex allatis verbis iuxtà Nyſſenum Euchariſtia præſignificatur, aptiſſimè conſonat Ionæ comparatio à Domino allata: quandoquidem ſicut cetus Ionam ſuſcepit in cibum, quem tamen in ſuam ſubſtantiam nequiuit tranſmutare; ita nocte cœnæ in Apoſtolorum viſceribus Dominus in cibum fuit; in cibum tamen, qui in comedentium ſubſtantiam conuerti non potuit.

Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt eam: quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ; & ecce pluſquam Ionas hic.

Iudicandi poteſtas non ſolùm Apoſtolis, ſed etiam Religioſis Apoſtolorum imitatoribus eſt promiſſa.

21. CONDEMNABUNT *eam*. Extremi iudicij die iudicandi, adeoque condemnandi poteſtas, Apoſtolis, Religioſiſque viris danda eſt. Cum enim Matth. 19. Petrus Apoſtolus Domino dixiſſet: *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te; quid ergo erit nobis? Ieſus autem dixit illis: Amen dico vobis, quòd vos, qui ſecuti eſtis me, in regeneratione, cùm ſederit Filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſraël.* Vbi per duodecim tribus non ſolùm Hebræam gentem, ſed quotquot iudicandi ſunt; & per duodecim ſedes non ſolùm duodecim Apoſtolos, ſed omnes, quotquot iudicaturi ſunt, intelligi benè probat S. Auguſtinus in Pſalm. 86 Cum autem veri Religioſi Apoſtolorum imitatores vouentes obedientiam, caſtitatem, & paupertatem verè reliquerint omnia; nempe libertatem per obedientiam; carnis voluptatem per caſtitatem; rerum poſſeſſionem per paupertatem; ideo quod Apoſtolis de iudiciaria poteſtate promittitur, Religioſis etiam promitti benè probat ex SS. PP. Hieronymus. Platus l. de bono ſtatus religioſi cap. 17. Quod inter cæteros S. Anſelmus epiſt. 10. aſſerit dicens: *Dominus conſulit ad perfectionem nitentibus, vt omnia relinquant, & ſe ſequantur. Ipſe omnia relinquentibus, & ſe ſequentibus promittit, quia ſedebunt cum illo in iudicio iudicantes duodecim tribus Iſraël.* Ad hoc indicandum Iob 36. de Deo dicitur: *Iudicium pauperibus tribuit.* Redditque rationem Greg. 26. mor. cap. 20. *Quia quantò huic mundo magna humilitate deſpecti ſunt; tantò tunc acceptis ſedibus maiore culmine poteſtatis excreſcunt.* Hoc poſito, cur hic de Niuinitis, & Auſtri Regina dicitur: *Condemnabunt eam*, ſcilicet Hebræam generationem incredulam? Reſpondet S. Hieronymus: *Condemnabunt eam. Non ſententia poteſtate, ſed comparationis exemplo.* Ad hoc explicandum Prou. 21. 18. dicitur: *Pro iuſto datur impius, & pro recto iniquus:* datur ſcilicet in ſupplicium; hoc eſt damnatur. Vbi Beda ait: *Damnatur Herodes non tantùm pro Innocentibus, quos impiè neci tradidit; ſed & augmentum damnationis accipit; quia fidem Magorum ſequi ad quærendum Dominum noluit, cum eſſet Iudæus, & Prophetarum dicta cognoſceret. Hinc enim Dominus ait: Regina Auſtri ſurget in iudicio, cum generatione iſta, & condemnabit eam. Non quia ipſa ſua virtute, & potentia condemnabit; ſed quia in eius comparatione condemnabuntur, qui deuotionem eius ſcientes, cùm multò facilius poſſent, ſapientiæ curam diſſimulabant habere.* Quòd autem non ſolùm ex pœnitentium emendatione, ſed etiam ex iuſtorum ſanctitate peccatorum culpæ grauiores videantur, legitur 3. Reg. 17. de Sarephtana vidua, quę cum ob filij mortem quereretur, Eliæ dixit: *Quid mihi, & tibi, vir Dei? Ingreſſus es ad me, vt rememorarentur iniquitates meæ, & interficeres filium meum.* Vbi quæritur cur Eliæ præſentiæ mulier hæc filij mortem tribuerit? Reſpondet Abulenſis: Quia Elias mulieri præſens, erat valde ſanctus; ex præſentia eius crediſſe mulierem ſua peccata viſa eſſe maiora, & ob hoc digna maiori pœna; & ideo reduſſe ad memoriam Dei, & propter illa occidiſſe filium eius. Quamuis enim teſte Apoſtolo, *Omnia nuda, & aperta ſint oculis Dei*; nec ſanctitatis comparatione Deus indigeat, vt cognoſcat quanta ſit peccati malitia: nihilominus veriſſimum eſt etiam culpas minus eſſe excuſabiles, & grauiores fieri, eò quod à peccatore ſanctitatis exempla in hominibus videantur. Sunt ergo peccata veluti maculæ, quæ ob ſanctitatis ſplendorem ſordidiores apparent, magiſque intuentium oculos offendunt. Quare cum vidua mulier cum Elia quereretur: *Ingreſſus es ad me, vt rememorarentur peccata mea: Tuo inquit lumine aperta ſunt mea peccata, quæ occulta erant*, ait Theodoretus. Propterea dixit Iob 25. *Numquid poteſt iuſtificari homo comparatus Deo; aut apparere mundus natus de muliere? Ecce etiam Luna non ſplendet, & ſtellæ non ſunt mundæ in conſpectu eius: quantò magis homo putredo, & filius hominis vermis?* Et cap. 15. *Cœli non ſunt mundi in conſpectu eius?* Vbi cœlorum nomine Angelos, & ſanctos, in quibus tamquam in cœlo Deus inhabitat, Auguſtinus intelligit. Ideo Petrus Apoſtolus, qui dicente Domino: *Numquid & vos vultis abire?* reſpondit: *Domine ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes:* nihilominus idem dixiſſe legitur: *Exi à me, Domine, quia homo peccator ſum. Conferens peccata ſua cum ſanctitate, quam aſpiciebat in Ieſu, timet ſibi à propinquitate tam ſancti viri*, ait Caietanus.

Anſelm.

Peccatorum culpæ grauiores ex iuſtorum ſanctitate.

Ad Hebr. c. 4.

Theodoretus q. 24. in lib. Reg.

Cœlorum nomine Angeli, ſanctique viri intelliguntur.

Ioan. 6 ca.

Lucæ 5.

22. Sed redeundo ad Niniuitas, quod de Regina Auſtri Beda ait, idem de Niniuitis dici poteſt: Niniuitarum enim Gentilium, & tamen pœnitentium, vitamque prauam corrigentium comparatione Iudæi veræ fidei luce illuminati, & tamen impœnitentes condemnabuntur: præſertim cum illi Ionæ monita audierint, hi verò Dei filij monita neglexerint. Qualis autem, quantaque Niniuitarum pœnitentia fuerit, habetur Ionæ cap. 3. *Niniuitæ prædicauerunt ieiunium; & veſtiti ſunt ſaccis à maiore vſque ad minorem. Et peruenit verbum ad Regem Niniue*; nempe ad Sardanapalum voluptariæ vitæ ſtudio infamem. *Et ſurrexit de ſolio ſuo, & abiecit veſtimentum ſuum à ſe*; nempe muliebrem habitum, quo ad laſciuiam vtebatur. *Et indutus eſt ſacco, & ſedit in cinere. Et clamauit, & dixit in Niniue ex ore regis, & Principum eius dicens: Homines, & iumenta, & boues, & pecora non guſtent quidquam; nec paſcantur, & aquam non bibant. Et operiantur ſaccis homines, & iumenta; & clament ad Dominum in fortitudine; & conuertatur vir à via ſua mala.* Quamuis autem poſtea Niniuitæ iterum præuaricando à ſalutis via receſſerint, & primum ab Arbace Medo, deinde à Nabuchodonoſore deuicti, in ſcelerum pœnam hoſtium iugum ſubierint: nec Nahum Prophetam poſt Ionam ad eos arguendos miſſum audierint: nihilominus ex ijs aliquos, qui Iona prædicante pœnitentiam egerunt in præteritæ vitæ correctione perſeueraſſe, & ſalutem conſecutos eſſe, pium eſt credere. Idque valdè probabiliter aſſeri poteſt: non enim videtur congruum, vt ad Iudæos incredulos, & impœnitentes damnandos Niniuitarum pœnitentia, qui iterùm ad vomitum redierunt, ſit adducenda. Fauet huic ſententiæ Remigius, qui in hæc Domini verba: *Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione iſta*, ait: *Oſtendit Dominus his verbis vnam eſſe malorum, & bonorum reſurrectionem futuram:* Iudæorum ſcilicet impœnitentium, & pœnitentium Niniuitarum. In eadem verba Sanctus Paſchaſius ait: *Notandum, quòd Gentes ad meliora eo in die Iudicij reſurgent, & ſublimiora percipient fidei ſua dona.*

Niniuitæ pœnitentes aliquorum præuaricatus ſunt aliqui in ſalutis via perſeuerarunt.

Regina Auſtri ſurget in iudicio cum generatione iſta, & condemnabit eam; quia venit à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis. Et ecce plusquam Salomon hic.

23. A Vento huius Reginæ regnum nominare Domino placuit; vt regni inſtabilitatem, fugacitatem, perpetuæque mutationis motum oſtenderet. Ad idem ſignificandum Danielis 7. dicitur: *Videbam in viſione mea nocte, & ecce quatuor venti cæli pugnabant in mari magno.* Vbi iuxtà Theodoretum quatuor celebres Monarchiæ Aſſyriorum, Perſarum, Græcorum, & Romanorum non alio nomine, quàm quatuor ventorum in mari magno, hoc eſt in ſublunari hoc mundo pugnantium ſignificantur. Similiter Zach. 6. iuxta Hieronymum, cum ſub figura quatuor quadrigarum eaſdem Monarchias Propheta vidiſſet; & ab Angelo quæreret: *Quid ſunt hæc, Domine mi.* Reſpondit Angelus: *Iſti ſunt quatuor venti.* Ventus hoc habet proprium, vt cum à motu ceſſat, ventus eſſe deſinat: quare ſi quis ventum ſine motu vellet, venti naturæ planè neſcius videretur. Similiter, qui ſine inquietudinis motu regnare vellet, neſciret profectò quid peteret. Et ideo Dominus petitioni illi Matth. 20. *Dic, vt ſedeant hi duo filij mei in regno tuo*: eo quòd ſedere quieſcere ſignificaret, reſpondit: *Neſcitis quid petatis.*

Ventorum [illegible] motu, regna ſignificantur, nec [illegible] ſine motu, nec regna [illegible] quiete reperiantur.

24. Porrò quæ hîc Auſtri Regina, eadem 3. Reg. 10. Regina Saba appellatur: Saba autem duplex reperitur; eaque propriè non regio eſt, ſed regia ciuitas regionem reliquam denominans: & altera Æthiopiæ eſt metropolis, poſtea Meroë dicta iuxta Ioſephum 2. Antiq. cap. 10. altera metropolis Felicis Arabiæ, dicta etiam Merioba teſte Strabone lib. 16. Arabum Sabæ teſte Ioſepho lib. 1. cap. 12. nomen dedit Sabas, cuius pater Chus, & auus Cham, atauus Noë. Saba verò Æthiopum nomen accepit à Sabao, ſeu Saba, cuius pater Romus, ſeu Regma, auus verò Chus, vt ibidem ex Ioſepho habetur. Quamuis non improbabiliter dici poſſit Æthiopum Sabam ab Aſeb, qua voce Auſter apud Æthiopes ſignificatur, fuiſſe dictam. Eſt autem apud ſacros interpretes controuerſia, quænam Saba Arabum ne, an Æthiopum Reginæ, quæ Salomonem adijt, ſit tribuenda. Pro vnaquaque oppoſita ſententia Sancti Patres ſunt. Qua in controuerſia notandum eſt primò Magos, qui Bethleem ad Dominum adorandum venerunt, Sabæos fuiſſe; idque iuxta vaticinium Iſaïæ 60. *Omnes de Saba venient, aurum, & thus deferentes, & laudem Domino annunciantes*: iuxta etiam Dauidis vaticinium Pſalm. 71. *Reges Tharſis, & inſulæ munera offerent; Reges Arabum, & Saba dona adducent*: Vtrumque autem hoc vaticinium in Epiphaniæ officio Eccleſia recitat. 2. notanda eſt regula, quam Hieronymus Zachariæ. 2. docet in illa verba; *O fugite de terra Aquilonis: Plaga orbis quas Græci appellant climata, iuxta ſuum Ieruſalem intelligimur, & templi. Aſſyrij ergo, & Babylonij, qui Dei populum vaſtauerant, habitant in terra Aquilonis.* Idem docet cap. 6. in illa verba *Equi nigri egrediebantur in terram Aquilonis.* Hac poſita regula, cum Matth. 2. Magos ab Oriente veniſſe legamus; cumque hîc regina Saba Auſtri regina dicatur; eam propterea, non ab Oriente, vt Magi, ſed ab Auſtro veniſſe dicendum eſt. Ruſſus cum Arabum Saba reſpectu Ieroſolymæ Orien-

Regina Auſtri, eadem ac Regina Saba, vbi regnauerit.

Gen. 10. ver. 8

A talis ſit: *Iudæa enim ab Oriente habet Arabiam*, vt Tacitus l. 5. aſſerit: cumque reſpectu eiuſdem Ieroſolymæ Saba Æthiopum ſit auſtralis; hinc benè deduci videtur Magos ab Arabum Saba in Bethleem, Reginam verò à Saba Æthiopum ad Salomonem veniſſe. Ideo regina hæc à Ioſepho lib. 8. Antiq. cap. 2. dicitur Regina Æthiopiæ: eamque ab Æthiopia veniſſe docent Nazianz. orat. 40. Nyſſen. hom. 7. in Cantica; Origen. in Cantica hom. 1. Auguſt. ſerm. 252. de tempore; quos ſequitur Euthymius cum Ianſenio, Maldonato, & Toleto. Contra verò Magos non ex Æthiopia, ſed ex Arabia veniſſe præter Pſalm. 71. teſtimonium, vbi *Reges Arabum* dicuntur, docent B Iuſtinus, Tertullianus, Cyprianus, Epiphanius, & alij apud Baronium. Quare niſi Orientem cum Auſtro, ſeu meridie confundere velimus, non probatur ſententia aſſerentium ex eadem regione Reginam ad Salomonem, & Magos ad Chriſtum veniſſe.

25. Dicendum tamen eſt Æthiopiam Reginæ Sabæ ſubiectam fuiſſe Arabiæ proximam, non remotam, qualis Occidentalis Æthiopia eſt. Quod ſi Reginæ huius regnum Æthiopiam Orientalem vocat S. Anſelm. lib. de imag. mundi cap. 19. id non intelligi debet reſpectu Ieroſolymæ, reſpectu cuius Auſtralis eſt, vt diximus. Dices Pſalm. 67. vaticinium illud: *Æthiopia præueniet* C *manus eius Deo*, Chryſologus ſerm. 160. explicat de Magis Chriſti cunabula adorantibus. Præterea Oſorius lib. primo de geſtis Emanuëlis Luſitaniæ regis docet è Magis vnum fuiſſe colore ſubnigro, & quaſi Æthiopem. Similiter Beda in collectaneis tertium è Magis fuſco colore fuiſſe aſſerit; quam ſententiam confirmant imagines, in quibus inter Reges Chriſtum adorantes vnus Æthiops communiter pingitur. Reſpondetur probabiliter tertium è Magis fuiſſe Madianitam, in Sabam tamen veniſſe, vt ſe alijs comitem iungeret: & ideo Iſaïæ 60. dicitur: *Dromedarij Madian, & Epha omnes de Saba venient. Madian, & Epha regiones ſunt trans Arabiam*, ait Hieronymus: Auguſtin. cap. 9. verſ. D 20. in Numeros ait, *vxorem Moyſis dici Æthiopiſſam, quia erat de Madianitis; qui 2. Paralip. 14. dicuntur Æthiopes.* Auguſtinus Eugubinus in Numeros 22. docet cum Hebræis terram Madiam eſſe partem Æthiopiæ, quæ iuncta eſt Arabiæ. Quoniam verò regnorum termini variè à varijs ponuntur; eiuſdemque regionis ambitus latior, vel anguſtior aſſignatur: hinc Madianitæ, qui trans Arabiam à S. Hieronymo ponuntur, ab alijs intra Arabiam concludantur: ita vt Arabia complectatur mare rubrum, eique regiones adiacentes, præſertim vicinam Æthiopiam: & E ipſum mare rubrum ſinus Arabicus dicitur, non Æthiopicus; cum vltra rubrum mare Arabia extendatur. Ideo probabiliter dici poteſt Aſiaticæ regionis partem aliquam tam Magorum quàm Reginæ Sabæ regno fuiſſe communem pro temporum diuerſitate: & iuxta hanc communem regni partem explicari poteſt ſententia aſſerentium ex eodem loco ad Salomonem Reginam, & ad Chriſti cunabula Orientales Reges veniſſe, vt ſentire videtur Hieronymus in Iſaiam 6.

A

Cum autem immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non inuenit.

26. QVæ de immundo ſpiritu hîc Dominus dicit, iterùm habentur Dominica tertia Lucæ 11. vbi etiam de ijs aliqua dicemus. Loca arida, ſeu, vt Lucas ait, inaquoſa, intelligi poſſunt ſolitudines procul ab hominum commercio. Cum enim diuino imperio, & gratia ab hominibus dæmones expelluntur, ſe in ſolitudines recipiunt. Hinc Apoc. 8. Babylon in vaſtitatem, & ſolitudinem redacta dæmonum habitaculum facta eſſe dicitur: *Cecidit, cecidit Babylon magna, & facta eſt habitatio dæmoniorum.* Quoniam verò deſerta loca dæmonibus arida ſunt; non enim in ijs prauarum ſuggeſtionum noxium ſemen ad peccatorum meſſem colligendam ſerere poſſunt; ideò ibi requie non inuentâ, iterùm ad hominum frequentiam Deo permittente redeunt.

Solitudines procul ab hominibus cur loca arida dæmonibus ſint.

B

27. 2. Gentilium populi hîc per loca arida poſſunt intelligi; eò quod in illis, vt ait S. Paſchaſius, *nullus fons vitæ adhuc effluxerat, neque cæleſtis imber in eos compluerat. Tandem gratia Dei reſperſi, poſtquam per lauacrum aquæ vitæ ſunt abluti, habitandi cum his nullus locus fuit. Quare diabolus optimum duxit in eam regredi domum, de qua depulſus exiuit:* redeundo ſcilicet ad Iudæos, qui antea per pœnitentiam immundum ſpiritum eiecerant; deinde iterum à ſalutis via deflexerant. *Putabat diabolus ſe perpetuam quietem poſſe habere in Gentili populo, & non inuenit; quia apparente Dei filio per myſterium incarnationis ſuæ Gentilitas credidit,* ait S. Remigius.

Gentilium regiones cur loca arida dicantur.

C

28. 3. Sicut homines conſueti, communiſque cibi faſtidio ſæpè ad delicatas eſcas gulam intendunt; ita diabolus, vt ſit *cibus eius electus,* quemadmodum Habacuc loquitur, à peccatoribus ad iuſtos tentandos egreditur; & tunc per loca arida ambulare dicitur. Nam, vt Greg. ait: *Loca arentia, atque inaquoſa ſunt corda iuſtorum, qui per diſciplinæ fortitudinem ab omni carnalis concupiſcentiæ humore ſiccantur. Loca verò humentia ſunt terrenorum hominum mentes, quas humor carnalis concupiſcentiæ quia replet, fluidas facit: in quibus diabolus iniquitatis ſuæ veſtigia tantò altius imprimit, quantò in eiſdem mentibus pes tranſitus illius, quaſi in fluxa terra deſcendit.* Cum verò immundus ſpiritus apud iuſtos nullum peccati pabulum inuenit; iterùm ad peccatores, vt eos in peiora ſcelera pertrahat, reuertitur.

Cap 1. 16.
Loca arida cur Iuſtorum corda dicantur
31. Mor. c 5.

D

29. *Quærens requiem, & non inuenit.* Sicut Angeli in celebrandis diuinis laudibus numquam defatigati, requiem non habent, vt in ſuis viſionibus S. Ioan. teſtatur: *Requiem non habebant die, ac nocte, dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus omnipotens:* E contrario immundi ſpiritus in auertendis à debito Dei obſequio hominibus requiem non inueniunt; cum ſemper noua, & noua crimina, & ſcelera quærant; iiſque numquam expleantur. Viſum eſt ſatis Apoſtolo Petro Leoni diabolum comparaſſe: *Aduerſarius veſter diabolus tamquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret:* ſed teſte Ariſto. hiſt. animalium cap. 5. Leo poſt ſaturitatem triduo inediam patitur: diabolus verò numquam ſatur, inediam numquam ſuſtinet, ſemperque ad animas deuorandas anhelat.

Apoc. 8.
1. ep. c 5.
Leo ſatur inediam triduo patitur: diabolus leone voracior nunquã ſatur.

E

Tunc dicit: Reuertar in domum meam, vnde exiui. Et veniens inuenit eam ſcopis mundatam, & ornatam.

30. SVam diabolus domum, ex qua iam exierat, animam appellat; quia præterea, quæ initio diximus, peccator deletis pœnitentiæ ſacramento actualibus culpis, poſtea ex ignauia prauos habitus contrarijs actibus expellere negligit; adeoque adhuc diabolo fit obnoxius. Peccator autem, qui ita præteritas culpas tollit, vt prauos habitus, ex quibus illæ pullularunt, non eradicet, ſimilis eſt ei, qui nouacula pilos abradit: abraſi enim pili, licet aliquanto temporis ſpatio non appareant, relictis tamen radicibus iterum prodeunt. Quare ad hoc exprobrandum dicitur Pſalmus 51. *Sicut nouacula acuta feciſti dolum:* recidendo ſcilicet, non euellendo peccata. Non diſſimiliter ait Baſilius *enim, qui ſemel pœnitentiam egit, idem peccatum rurſus facere ſignificatio eſt, quòd prima peccati illius cauſa non expurgata eſt; à qua rurſus velut à radice quadam neceſſe eſt æqualia produci. Quemadmodum ſi quis arboris ramos reſecare voluerit dimiſſa radice, nihilominus radix manens illos rurſus producit.*

Diaboli domus ex prauo peccandi habitu relicto adhuc homo dicitur.

Peccator, qui peccati pœnitet nec prauos habitus euellere ſtudet nouaculæ ſimilis.

Baſil. queſt. 289. ex breuioribus.

31. 2. Reg. 12. Dauidi ſuam culpam confitenti: *Peccaui Domino,* Nathan reſpondit: *Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum,* hoc eſt condonauit. Quare ergo peccato iam tranſlato adhuc ad Deum Dauid clamabat: *Amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me?* Scilicet, vt non ſolùm peccatum, ſed etiam peccandi prauus habitus deleretur, ampliorem ablutionem Dauid pœnitens efflagitabat. Ideo benè monet Eccleſiaſticus: *De propitiato peccato noli eſſe ſine metu.* Timere enim peccator pœnitens debet, ne malorum habituum, prauæque conſuetudinis radix repullulet. Prætetea poſt deletam peccati malitiam, prauarum rerum imagines animum inquinantes delendæ remanent: quibus animo infixis reuocari ſperat Diabolus, & in amiſſum animæ domicilium iterum ingredi. Denique peccata animi vulnera eſſe docet Hieronymus in illud Iſaï. 1. *Vulnus, & liuor, & plaga tumens.* cum verò per gratiam peccata tolluntur, vulneri quidem cicatrix obducitur; remanet tamen imbecillitas ad operandum; quando cicatrix diuinæ miſericordiæ oleo per pœnitentiam impetrato non corroboratur. Conatur igitur diabolus cicatricem iterum in vulnus reſerare; ſibique aditum in animam, vnde fuerat eiectus, aperire. Sed de hoc iterum infra. Cur autem domus, ad quam reuertitur diabolus, dicatur ſcopis mundata, & ornata, dicetur Dominic. 3. vbi eadem, quæ hîc repetuntur.

Dauid poſt peccati remiſſionem cur amplius ablui petierit.

Pſal 50.

Cap. 5.

Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ſe; & intrantes habitant ibi.

32. SEptem ſpiritus aſſumi dicuntur propter criminalia peccata, quæ contraria ſunt ſeptem donis Spiritus ſancti, ait Hieronymus. Sed contra eſt, quia non ſeptem ſolùm, ſed ſimul cum primo ſeptem & conſequenter octo ſunt, qui peccatoris domum ingredi dicuntur. Octonarium numerum myſticum appellat Ambroſius, eumdem numerum Pythagorici vocabant iuſtitiam; nam

Octonarium numerum iuſtitiam Pythagorici vocabant.
Lib. 5. in Luc. c. 6.

primus omnium in numeros pares ita diuiditur, vt ipſi diuiſi numeri in pares ſimiliter numeros ſubdiuidantur. Diuiditur autem octonarius numerus in quaternarios, & quaternarius in binarios ſubdiuiditur. Ezech. 40. 34. In templum, quod cœleſtem Ieroſolymam præſignabat, per octo gradus deſcribitur aſcenſus. Quinam autem ſunt hi gradus, quibus ad cœleſtem patriam aſcenditur? ſunt profectò miſericordiæ opera; ijs enim, qui miſericordiæ opera exercuerunt, dicet diuinus Iudex: *Venite benedicti Patris mei; poſſidete paratum vobis regnum: Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare*, &c. Miſericordiæ autem opera ſeptem numerat S. Thomas 2. 2. quæſt. 37. art. 2. Paſcere eſurientem, potare ſitientem, veſtire nudum, recolligere hoſpitem, viſitare infirmum, redimere captiuum, & ſepelire mortuum. Quibus cum addatur octauum à Domino dicente: *In carcere eram, & veniſtis ad me*: & his octo gradus efficiuntur, quibus ad cœleſte regnum aſcenditur. Per totidem autem octo gradus, ſeu potius præcipitia, omittendo miſericordiæ opera in inferorum barathrum peccatores corruunt. Quibus propterea à cœleſti Iudice dicetur: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum: eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare*, &c. Ideo ergo octo immundi ſpiritus in peccatoris animam ingredi dicuntur: vt ſinguli pro ſuo munere in ſingula præcipitia peccatores impellant.

Macrob. l. 1. de ſomnio c. 5.
Octo gradibus, hoc eſt octo miſericordiæ operibus cœleſte templum aſcenditur.
Immundi ſpiritus, & eorum ...
Matth. 25.
Matth. 25.
Matth. 25.

33. Præterea Matth. 23. octies repetit Dominus: *Væ vobis, Scribæ, & Phariſæi*: cum enim Matth. 5. iuſtos diuinam legem ſeruantes Dominus octies beatos eſſe dixiſſet: beatitudinibus, & benedictionibus illis totidem octo oppoſuit peccatorum miſerias, & maledictiones. Nam ſicut de iuſtis dictum eſt Lucæ 6. *Beati, qui nunc fletis, quia ridebitis*, &c. ita è contrario peccatoribus dicitur: *Væ vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis, & flebitis*, &c. Ad octo ergo peccatoris ſignificandas miſerias, beatitudinibus octo oppoſitas, dicuntur octo immundi ſpiritus in peccatoris domum, hoc eſt animam ingredi.

Octo immundi ſpiritus peccatoris domum ingrediuntur propter octo ..., octo beatitudinibus oppoſitas.

Et fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus: Sic erit & generationi huic peſſimæ.

34. **H**Ippocrates cum febris deſijt, recidiuam timere eſt ſolitus, ait Cornelius Celſus lib. 5. cap. 4. Recidiua enim febris maiores morbi vires, adeoque ægroti periculum maius indicat. Similiter cum à ſpirituali morbo quis conualuit, ſi in eumdem iterum incidat, maius damnationis periculum timere debet. Similiter etiam ſi antea ſaucius, obducta cicatrice, ibidem iterum ſaucietur, periculoſius vulnus ſubit, quod difficillimè ſanatur; cum valde putredini, & corruptioni ſaniæ ſcatenti ſit obnoxium. *Vulnus iteratum ſanatur tardius*, ait Auguſtinus 3. de pœnitentia. Ideo peccator Pſalm. 37. apertè fatetur: *Putruerunt, & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ*: hoc eſt propter manifeſtam inſipientiam meam. Vbi Gregorius ait: *Super curatum vulnus cicatrix obducitur. Quæ cicatrix neceſſariò corrumpitur, ſi caro ſanata iterum vulneratur. Sed quid per vulnus, niſi peccatum exprimitur? Quid verò per cicatricem, niſi pœnitentiæ actio deſignatur? Qui enim per pœnitentiæ lamenta peccatum corripit, quaſi cicatricem vulneri ſuperducit. Quod ſi dimiſſa nequitia mentem iterum ad delectationem pertrahunt,*

Cornel. Celſus
Febris ... timenda eſt recidiua, ... de ſpirituali peccati febri.
Vulnus iteratum ſanatur tardius ... peccatum repetitum.
Greg.

A *ſuperducta vulneri cicatrices putreſcunt.* Idem docet Greg. 9. mor. c. 3. vel 39.

35. Quærit, & quæritur Ierem. cap. 8. *Quare non eſt obducta cicatrix filiæ populi mei?* Quia ſcilicet plagæ debita medicamina, & fomenta adhibita non ſunt: idque non ob medici, & medicaminis inopiam; ſed ob repetita vulnera, nempe peccata. Quod indicat Deus Iſ. cap. 1. conquerens: *Super quo percutiam vos vltra, addentes præuaricationem? Vulnus, & liuor, & plaga tumens non eſt circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo.* Quaſi dicat: Cum iteratis toties peccatorum plagis ſauciemini, medicamini locum non relinquitis. *Non eſt malagma imponere*, legunt ibi Septuaginta. Ideo in peccatum recidiui indignos B diuinæ miſericordiæ oleo ſe reddant: & propterea iterata plaga non fota oleo eſſe dicitur.

Recidiui peccatores diuino medicamini locum non relinquunt.

36. Poſt inflicta corpori vulnera, ad eorum medelam ſal adhiberi ſolet. At, vt anima ſpirituale peccati vulnus curet, & ne iterata vulnera ſubeat, ſal etiam ex ſacris litteris profert Auguſt. Ad quod intelligendum, reuocandum eſt in memoriam quod Geneſ. 19. legitur. Cum enim ab imminente Sodomis incendio, Angelus Loth, eiuſque vxorem, & filias liberaret, dixit: *Noli reſpicere poſt tergum. Quò pertinet*, inquit Auguſt. 16. de ciuit. cap. 30. *quòd prohibiti ſunt, qui liberabantur ab Angelis, retrò reſpicere; niſi quia non eſt animo redeundum ad veterem vitam, qua per gratiam regenerati exuimur, ſi vltimum iudicium euadere cogitamus? Denique vxor Lot, vbi reſpexit, remanſit; & in ſalem conuerſa hominibus fidelibus quoddam præſtitit condimentum; quo ſapiant aliquid, vnde illud caueatur exemplum.* Idem repetit Auguſtinus in Pſalm. 30. conc. 2. & in Pſalm. 83. dicens: *Lucæ 17. dictum eſt: Mementote vxoris Lot. Vt quid enim ſtatua ſalis effecta, ſi non homines condit, vt ſapiant? ergo exemplum illius malum tibi ſit bonum, ſi caueris. Reſpexit enim retrò, vnde liberata erat à Sodomis; & ibi remanſit, vnde reſpexit: ipſa in loco manſura, & tranſeuntes alios conditura, liberati ergo à Sodomis præteritæ vitæ non reſpiciamus retrò. De talibus quid dicit Apoſt. Petrus? Contingit illis res veri prouerbij: Canis reuerſus ad ſuum vomitum. Premebat enim pectus conſcientiæ peccatorum, accepta indulgentia quaſi vomuiſti, & releuatum eſt pectus tuum: facta eſt bona conſcientia ex mala conſcientia. Quid rurſus conuerteris ad vomitum tuum? Si canis hoc faciens horret oculis tuis; tu quid eris oculis Dei?*

C

D

Vulnera ſpiritualia q ... ſale curanda ſunt.
Loth vxor cur in ſalis ſtatuā conuerſa.
Ep. 2. c. 2.

37. Qui à Domino impetrata peccati venia, à diaboli ſeruitute ſe liberat, ſi ad peccatum iterum redeat, iterumque diaboli mancipium fiat; tamquam fugitiuus ſeruus, ne iterum fugiat, grauioribus peccatorum catenis adſtringitur. Ideo de corruptionis, hoc eſt vitiorum ſeruis loquens Petrus Apoſtolus ep. 2. cap. 2. *Si refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini noſtri, & Saluatoris Ieſu Chriſti, his rurſus implicati ſuperantur; facta ſunt eis poſteriora deteriora prioribus.* Porro ſicut in fugæ pœnam mancipia iuſtam notam ſubire coguntur, ex qua ſtigmatici ſerui dicti ſunt: ſimiliter recidiuis peccatoribus iterum in peccati ſeruitutem redactis, diabolus per prauos vitiorum habitus ſtigmata inurit. Quare ne in fœda huiuſmodi ſtigmata incurramus Leuitici 19. 28. myſticè dicitur, vt ibi legit Auguſtinus: *Inciſiones ſuper animam non facietis in corpore veſtro, neque figuras aliquas, aut ſtigmata facietis vobis.* Tale autem mancipium adeo vile eſt, vt ſine pretio vendi dicatur. Ideo de Hebræo populo ſæpius præuaricante Pſalm. 43. Deo dicitur: *Vendiſti populum tuum ſine pretio.* Ideo Ierem. 2. 26.

E

Peccatores pœnitentes, poſtea recidiuos, velut fugitiuos ſeruos peſſiori catena diabolus ligat.
Ep. 2. c. 2.
Peccatoribus pœnitentibus, & poſtea recidiuis, tamquā fugitiuis ſeruis ſtigmata diabolus inurit.
Peccator recidiuus vile mancipium, ſine pretio venditur.

correctionem vocantur, aſpernentur: *Nolite illudere, ne fortè conſtringantur vincula veſtra*, id eſt *ne conſtringantur vincula peccatorum veſtrorum*, ait Hieronymus.

Peccatum cur funiculus, & vanitatis funiculus dicatur.

Peccatum cur oſtium dicatur.

42. Iſaiæ 5. Peccatoribus dicitur: *Væ, qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis; & quaſi vinculum plauſtri peccatum.* Cur peccata funiculi vanitatis vocantur? Reſpondetur primo ex Gregorio in Moral. *In vnoquoque lapſu à minimo ſemper incipitur, & ſuccreſcentibus defectibus ad grauiora peruenitur.* Reſpondet ſecundò Hieronymus: *Quia facientibus peccatum facile texitur; & adeo inane in te eſt, ac futile, vti aranearum tela, Sed cum inde exire voluerimus, ſolidiſſimis vinculis nectimur.* Citata Iſaiæ verba benè Chaldæus vertit: *Væ, qui incipiunt paulatim peccata, augentque, vt creſcant, & fortia fiant.* Ibidem legit Auguſtinus in Pſalm. 139. *Væ iis, qui trahunt peccata, ſicut reſtem longam*: & quærenti, quare dicatur reſtis, reſpondet: *Quia omnis peccator perſeuerans in peccatis ſuis, addit peccata peccatis; & cum deberet accuſatione peccati ſui corrigi, defenſione duplicat, quod confeſſione poſſet auferre; & plerumque aliis peccatis vult muniens eſſe propter illa, quæ commiſit. Fecit adulterium, & ne occidatur, parat homicidium: addit peccato peccatum. Rurſum, ſi contigerit facere homicidium, iam qui vnum crimen timebat, duo timet: & vtique cum videat ſe plura timere, quàm antea timebat, non cogitat minuere quod facit, ſed addere quod nondum fecit. Quærit fortè & maleficium. Tria ecce habet. Inde iam quis cogitet, quis finiat reſtim peccatorum? Et optimè dicitur reſtis: vt enim torqueatur reſtis, additur; & non adducuntur recta fila, ſed torta. Prauitas ſibi connexa ducitur in longum, & non cogitat præcidere quod male texuit; ſed addere, producere, in longum protendere; vt habeat in fine, vnde illi ligentur manus, & proiciatur in tenebras exteriores.* Idem docet in Pſalm. 130. & in Pſalm. 57. & tract. 20. in Ioan. Ne autem grauia tantum, & non etiam leuiora peccata vitemus, benè Auguſtinus ait: *In modum funis, qui ex pluribus minimis filis creſcit in multum, peccata ſemper tamquam longo fune trahuntur, vt ſcilicet conualeſcant in craſſum rudentem plauſtri.* Egregiè Baſilius citata verba explicans quomodo peccatum vnum aliud, & aliud trahat in laſciuo iuuene ſic exemplificat: *Primùm corpus componit; crines circumtondentur, veſte operitur non qualicumque, ſed quæ ſtudio quæſita ſit, & faciat ad elegantiam, ad Zonam vſque; demiſſa vſque ad ſoleas: Per hanc oſtentat ambitioſam, & ſuperfluam curam, ac ſtudium ſuæ honeſtatis. Deinde ſuppeditat pecunias, vt earum pretio redimat fruitionem pulchritudinis ſcorti. Ad hæc preſſius cogitat, quas ſibi pronubas concilıet, verius lenas. Verba adornat, quæ faciant ad corruptelam: ex compoſito ſibi inſtruens, ac parans occaſiones amatoriy congreſſus, compotationes, & conuiuia, prolixas confabulationes. Per tot, tantoſque conatus, quanticumque intermedij accurrunt, ſibi accerſit tandem flagitium proſtituta pudicitia. Hic eſt, qui attrahit peccatum quaſi funiculo longo.*

Matth. 22.

Baſilius in Iſai. cap. 5.

Laſciui iuuenis in peccatis progreſſus.

43. Peccatoris in peiora prolabentis ſpecimen etiam lacrymabili exemplo videre eſt in Apoſtolo Petro, qui antequam pœnitentia, & Spiritus ſancti virtute confirmaretur; primò abſolutè Chriſtum Dominum negauit ancillæ reſpondens: *Neſcio quid dicis.* Paulò poſt negationi periurium addidit: *Et iterum negauit cum iuramento, quia non noui hominem.* Tandem periurio addidit imprecationes, cumque falsò negaret, vt falſæ negationi fides haberetur, Deum non ſolum teſtem, ſed vindicem aduocauit; idque non vna imprecatione, & periurio, ſed pluribus: *Cœpit deteſtari, & iurare, quia non nouiſſet hominem. Cœpit*, inquit Euangeliſta, quaſi antea nihil tale feciſſet; adeo multo maiori perfidia tertiò negauit.

Petri Apoſtoli trina negatio, poſterior priore deterior.

Matth. 26.

44. Præterea ad peccatoris in deteriora vitia corruentis præcipitem motum ſignificandum dicitur Pſalm. 82. *Deus meus, pone illos, vt rotam, & ſicut ſtipulam ante faciem venti: ſicut ignis, qui comburit ſyluam, & ſicut flamma comburens montes.* Quæ verba ex regula Auguſtini, & Hieronymi intelligenda ſunt iuxta vim Hebraïcam, & ſacris litteris conſuetam prophetico ſenſu; ſcilicet: Deus meus iuſto ſupplicio pones peccatorem ſemper inſtabilem veluti rotam, veluti ſtipulam: veluti ignem. Vbi maior ſit inſtabilitas ſtipulæ vento circumactæ, quam inſtabilitas rotæ; rurſus cum ſtipulæ motum ceſſantem ceſſatione venti ſuperet inſtabilitas flammæ perpetuò inrequietæ; apertè ſignificatur peccatorem impœnitentem, eo quòd in peiora ſemper vitia prolabatur, ſemper inſtabilitate maiori circumagi.

Peccator in peiora labens rotæ, ſtipulæ vento agitatæ, & igni ſimilis.

Auguſt. in Pſalm 108.

Hieron. in Thren. Ieremi. cap. 1.

45. Porrò per flammam comburentem montes fulminis flāmam intelligere poſſumus, ſicut etiam de fulminis flamma dicitur Pſalm. 143. *Tange montes, & fumigabunt.* Maxima igitur peccatoris inſtabilitas fulmini comparatur: Fulminis autem modo è cœlo in terræ penetralia, hoc eſt è cœleſti vita in vitiorum barathrum decidens peccator, diabolum imitatur; de quo Dominus dixit Lucæ 10. *Videbam Satanam, ſicut fulgur de cælo cadentem.*

Peccator fulmini ſimilis.

46. Denique cum quadruplici motuum genere mobile moueri poſſit, ſcilicet vel motu circulari, vel recto, vel ſpirali, vel vario, & irregulari; Omni motuum genere iniquos inſtabilitatem præſefert. Mouetur circulariter, cum ad modum rotæ circumagitur; mouetur motu recto, cum admodum ignis ſurſum per ſuperbiam exilit; mouetur ſpiraliter, cum admodum fulminis decidit; fulmen enim, quod veluti ſpiraliter deſcendat, dicitur *Criſpiſulcans.* Tandem cum ad modum ſtipulæ vento agitatæ huc, illuc peccator vagatur, motu vario, & irregulari torquetur. Bene igitur Dauid prædixit: *Deus meus pone illos vt rotam, & ſicut ſtipulam ante faciem venti: ſicut ignis, qui comburit ſyluam; & ſicut flamma comburens montes.*

Peccator quadruplici motuum genere inſtabilis.

Tullius in Topica.

47. Ex ſancto Gregorio in illud Iob *Rugitus leonis, & vox leænæ, & dentes catulorum leonum contriti ſunt*: leonis nomine diabolus ſignificatur, nomine leænæ huius mundi ciuitas, id eſt Babylonia exprimitur; reprobi vero catuli leonis dicuntur. In huiuſmodi verò leunculis feritatis gradus in dies ſemper augeſcunt. Primò peccator veluti leunculus prodit. Secundò leo firmioribus viribus fit. Tertiò in ſyluis prædari diſcit: Quartò homines deuorare, viduaſque coniuges reddere. Quintò deſertas reddere ciuitates: Sextò ſolo rugitu vniuerſam prouinciam, eiuſque incolas deſolare. Ezechielis 19. *Tulit leæna vnum de leunculis ſuis, leonem conſtituit eum: qui incedebat inter leones, & factus eſt leo; & didicit prædam capere, & homines deuorare; didicit viduas facere; & ciuitates eorum in deſertum adducere; & deſolata eſt terra, & plenitudo eius à voce rugitus illius.*

S. Greg. cap. 1. Iob. cap. 4. 10.

Peccator ex leunculo leoni voraciſſimo ſimilis.

48. Ex Hugone Cardinali, & aliis interpretibus de Sennacherib ad litteram, de diabolo myſticè Iſaias Deum alloquens dixit: *Iugum oneris eius, & virgam humeri eius, & ſceptrum exactoris*

Peccatores prius ſceptro, deinde virga, tandem iugo ſibi diabolus ſubdit.

C. 25

eius ſuperaſti. Ex quibus verbis patet tripliciter diabolum in peccatores imperium exercere; iugo ſcilicet, virga, & ſceptro. Sceptri imperium leuius eſt, cum ſit Regis in ſubditos: Virgam dominando exercere grauius eſt; cum eam Domini ad puniendos ſeruos exerceant: grauiſſimum denique eſt iugum imponere; cum iugo ſubijci belluarum proprium ſit. Sceptro tributa exiguntur; virga verbera infliguntur; iugo onera belluarum more trahuntur. Homo igitur ſceptro ſubditus; virga mancipium; iugo bellua declaratur. Hos quidem gradus in ſua tyrannide, cum per peccata homines ſibi ſubijcit diabolus, habet. Primo ex humano corde prauarum cogitationum vectigal exigit; deinde animam malarum operationum ictibus in perniciem ſtimulat; ad extremum homines iumentis inſipientibus comparatos iugo ſubdit, ad ingentia ſcelerum pondera pertrahenda: quibus propterea dicitur: *Væ, qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quaſi vinculum plauſtri peccatum.* Quare Deus per ſuam gratiam à deterioribus exorſus ex anima primo diaboli iugum, deinde virgam, tandem ſceptrum auertit.

Iſa. 5.

49. Tres perditionis gradus, per quos in præceps peccator prolabitur, reperiri poſſunt. Primus gradus eſt inchoare perditionis iter. Secundus gradus eſt in perditionis via conſiſtere. Tertius eſt in eadem delectabiliter, & otioſè ſedere. Quare, qui à tribus iſtis gradibus prudenter greſſus cohibet, is verè beatus dici poteſt: *Beatus vir, qui non abijt in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit; & in cathedra peſtilentiæ non ſedit.* Rurſus in peccati malitia motus, ſtatus, & ſeſſio eſt: motus fit malè aſſentiendo; ſtatus fit malè operando; ſeſſio fit malè docendo. Primo gradu ſeducitur peccator à diabolo; 2. à diaboli diſcipulus conſtituitur; 3. magiſter efficitur. Seducitur cum abit in conſilio impiorum; diſcipulus conſtituitur, cum in via peccatorum ſtat; magiſter efficitur, cum ad alios ſubuertendos in cathedra peſtilentiæ ſedet.

Pſal. 1.

Peccatum in malitia via motum, ſtatum, & ſeſſionem habet.

Peccatorem prius diabolus ſeducit, deinde ſuum diſcipulum reddit, tandem magiſtrum conſtituit.

50. Iuxta Ambroſium in Luc. cap. 7. & Auguſtinum tract. 49. in Ioan. mortui, quos Dominus ad vitam reuocauit, peccatoris typum exprimunt: myſticè enim priuatio animæ, priuationem gratiæ ſignificat; cum ſicut anima corporis, ſic animæ gratia vita ſit. Tres autem mortui à Redemptore ſuſcitati leguntur; ſcilicet filia Archiſynagogi; filius viduæ; & Lazarus Marthæ, & Mariæ frater. Filia Archiſynagogi in propria domo ad vitam reuocatur; filius Viduæ in feretro; Lazarus in ſepulchro. Archiſynagogi filia, quæ è paterna domo nondum in viam prodierat, peccatorem è prauo conſenſu nondum in externa opera prolapſum ſignificat. Filius viduæ extra domum feretro ad ſepulchrum elatus peccatorem prauis operibus inferos petentem repræſentat. Lazarus poſt mortem quatriduanus, adeoque iuxta naturæ ordinem fætorem emittens, peccatorem non tantùm aſſenſu, & prauis operibus, ſed malis etiam habitibus, & inueterata peccandi conſuetudine marcidum refert. Ex triplici hoc peccatoris conditione, & ſtatu, vt alio alium grauiorem Dominus ſignificaret, ad Archiſynagogi filiam ſuſcitandam ſolam vocem adhibuit dicens: *Puella, tibi dico, ſurge; & confeſtim ſurrexit puella.* Ad reuocandum in vitam filium viduæ, præter vocis imperium, feretrum tangendo ſiſtere voluit: *Acceſſit, & tetigit loculum*; deinde miſerationis affectum oſtendit: *Miſericordia motus ait: Adoleſcens, tibi dico ſurge.* Denique ad Lazarum ſuſcitandum non ſimplex vocis imperium, ſed internum fremitum, turbationem, lacrymas, & clamorem adhibuit: *Infremuit ſpiritu, turbauit ſe ipſum, lacrymatus eſt Ieſus; & voce magna clamauit: Lazare, veni foras.* Præterea Dagon Philiſtinorum Idolum peccatoris in peiora labentis typus fuit. Nam 1. Reg. 5. dicitur *Philiſtijm arcam Dei ſtatuerunt iuxta Dagon. Cumque ſurrexiſſent, ecce Dagon iacebat pronus in terra ante arcam Domini, & tulerunt Dagon, & reſtituerunt eum in locum ſuum. Rurſumque mane conſurgentes inuenerunt iacentem ſuper faciem ſuam in terra coram arca Domini: caput autem Dagon, & duæ palmæ manuum eius abſciſſæ erant ſuper limen. Porro Dagon ſolus truncus remanſerat in loco ſuo.* Similiter homo præuaricans coram Deo vbique præſente, prius in peccatum decidit; quod ſi deinde pœnitentia non corrigit, maiori pœna penitus truncus remanet abſciſſo capite, & manibus; mente ſcilicet, & operationibus; ita vt obduratus, nec vlla bona opera exerceat; nec ſalutaria cogitet; ſed capite, & manibus cogitatione, & operatione omninò terræ adhæreat.

Peccatoris triplicem ſtatum tres mortui à Domino ſuſcitati ſignificant.

Marci 5.

Luca 7.

Ioan. 11.

51. Cum Matthæi 21. dicitur ſub parabola: *Homo erat Paterfamilias, qui plantauit vineam*; iuxtà Irenæi aliorumque ſententiam nomine patrisfamilias Deus; nomine vineæ hominum genus debet intelligi. Hæc autem vinea, cum peccatis ſylueſceret, non vuas, ſed germina peſſima eduxiſſe legitur. Prima germina, quæ dedit habentur Iſaiæ 5. *Expectaui, vt faceret vuas, & fecit labruſcas.* 2. germina ibidem habentur iuxtà Auguſt. *Expectata eſt, vt faceret vuas, fecit autem ſpinas.* 3. germina habentur Deut. 32. *Vua eorum vua fellis, & botri amariſſimi, fel draconum vinum eorum, & venenum aſpidum inſanabile.* Ex quibus patet ſylueſcentem vineam, hoc eſt hominis præuaricantis animam deteriora operationum germina ſemper efferre: cum ſpinæ labruſca peiores ſint; eumque venenum ſit labruſca amarius, ſpiniſque nocentius. Si quæratur, quare hæc vinea deteriora ſemper eduxerit germina, huius reddi ratio poteſt ex Eccleſiaſtico, à quo dicitur: *Initium, ſeu radix omnis peccati eſt ſuperbia:* additur autem ex Dauide: *Superbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper*; hoc eſt ſemper augeſcit. Cum igitur huiuſmodi venenata radix ſemper in malum creſcat, mirum eſſe non debet, ſi deteriora ſemper germina proferat. Hinc Eccleſiaſtici 3. 30. dicitur: *Synagogæ ſuperborum*; hoc eſt peccatorum cœtui diuinæ legi ſe ſubdere negantium *non erit ſanitas: non erit medela*, ex Græco legitur: *Frutex enim peccati radicabitur in illis, & non intelliget*: hoc eſt ob cordis obſtinationem, culparumque augmentum, amiſſo penè conſcientiæ ſtimulo, abijs peſſimus eorum ſtatus non cognoſcetur.

Lib. 4. c. 70.

Peccatrix anima, velut ſylueſcens vinea prius labruſcam, deinde ſpinas, tandem venenum germinat.

Tract. 80. in Ioan.

Cap. 10.

Pſal. 73.

52. Magnum prodigium foret, ſi modico temporis interuallo muſcam in Elephantem creſcere videremus. Non diſſimile prodigium à Belzebub falſo muſcarum Deo peccatorum magis, ac magis excæcando factum olim refert Auguſtinus tract. 1 in Ioan. *Neſcio quis tedium patiebatur à muſcis. Inuenit illum Manichæus tædio affectum, & cum diceret ſe non poſſe pati muſcas, & odiſſe vehementer illas, ſtatim ille: Quis fecit has? Et quia tædio affectus erat, & oderat illas, non auſus eſt dicere: Deus illas fecit; erat autem catholicus. Ille ſtatim ſubjecit: Si Deus illas non fecit, quis illas fecit? Planè ait ille: Ego credo, quia diabolus fecit muſcas. Et ille ſtatim: Si muſcam diabolus fecit, ſicut te video confiteri, quia prudenter intelligis: apem quis fecit, quæ paulo amplior eſt muſca? Non auſus ille eſt dicere: Quia Deus fecit apem, & muſcam non fecit, quia*

Diabolus per deceptionem ex muſca elephantem fecit.

res erat proximus. Ab ape duxit ad locuſtam; à locuſta ad lacertam, à lacerta ad auem; ab aue duxit ad pecus; inde ad bouem, inde ad Elephantem; poſtremò ad hominem, & perſuaſit homini, quia non a Deo factus eſt homo. Ita ille miſer, cum tædium paſſus eſt à muſcis, muſca factus eſt, quem diabolus poſſideret. Beelzebub quippe interpretari dicitur princeps muſcarum.

Geneſ. 4.

Peccatum in foribus adſtat, vt peccatorem puniat.

53. A Deo dictum eſt Caïno; *Si bene egeris, recipies; ſin autem malè, ſtatim in foribus peccatum aderit.* Cur in exterioribus foribus adſtabit, & non potius ad interiora cordis inficienda, & cruciandа Caïni culpa penetrabit? Reſpondetur primò in foribus, ſeu ex Hebræa lectione *in foris*, aut in portis peccatum adeſſe dicitur; eo quòd in portis forum, & tribunal collocare, ibique iudicia exercere, conſuetum fuit, iuxta illud Prouerbiorum 31. *Nobilis in portis vir eius, quando ſederit cum ſenatoribus terræ.* Adeſt igitur in portis peccatum, hoc eſt ad iudicium adſtat, vt aduerſus peccatorem teſtimonium ferat. Peccatum quidem accuſatorem Dauid experiebatur cum dixit Pſalm. 50. *Peccatum meum contra me eſt ſemper,* & Pſalm. 38. ex Hebræo: *Cum conſiſteret peccatum aduerſus me.* Quare ſicut de anima iuſta dicitur: *Laudent eam in portis*, hoc eſt in foro, & iudicio *opera eius:* ita de peccatore dici poteſt: In portis, hoc eſt in iudicio illius opera eum accuſent.

Prou. 31.

Peccatum in foribus adſtat, vt peccata alia in animæ interiora adducat.

54. Reſpondetur ſecundò, ad rem noſtram dici in portis peccatum adſtare, ſimilitudine deſumpta à militibus, qui obſeſſam vrbem ingreſſi portas reſerant, ibique ad ſocios alios, atque alios introducendos adſtant.

Æneid. 2.

Inuadunt vrbem, portiſque patentibus omnes
Accipiunt ſocios, atque agmina conſcia iungunt:

Ita patratum crimen ad animæ fores adſtare videtur; vt ſcelera alia, atque alia in animam introducat; eamque planè miſeram tandem in perniciem pertrahat.

Pſalm. 50.

Peccans vno, aut altero peccato cur infinitam diuinarum miſerationum operam imploret?

55. A Dauide Deo dicitur: *Secundùm multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam.* Si vna, & altera iniquitas adulterij, & homicidij delenda eſt; cur multitudinem diuinarum miſerationum numerum omnem excedentium implorat? Multitudo quidem infinita miſerationum diuinarum, multitudini miſeriarum omnium reſpondere debet: at cum Dauid excepto adulterio, & homicidio in aliorum ſcelerum miſerias non incurrerit; ad illius miſeriam ſubleuandam non omnis, ſed vna, aut altera diuina miſeratio ſatis eſſe videbatur. Verum quidem id eſſet, ſi iniquitas vna ad aliam, atque aliam deteriorem non pertraheret animam: ſed cum oppoſitum Dauid optimè ſciret, iure ex gemino peccato in ſcelera omnia prolabi timuit: & propterea ad miſerias omnes ſibi imminentes auertendas diuinarum miſerationum omnium multitudinem implorauit. Nouerat pœnitens Dauid, quod benè explicat ſanctus Thomas prima ſecundæ quæſt. 87. art. 2. admiſſo peccato, pro pœna aliarum culparum lapſus à Deo permitti. Propterea Pſalm. 68. dixit: *Appone*, hoc eſt ex regula Auguſtini ſupra allata, permittes apponi *iniquitatem ſuper iniquitatem eorum; & non intrent in iuſtitiam tuam.* Veriſſima enim eſt Areopagitæ ſententia de diuinis nomin. cap. 4. *Malum enim ſit defectio à bono, ſua infirmitate, & pondere ad aliud, & aliud malum progreditur.* Ex quibus poſterius priori peius eſt.

Peccati pœna peccatum aliud.

56. Plagis in Ægyptum immiſſis ſpirituales peccatorum plagas myſticè ſignificari communiter docent Sanctorum Patres, præcipuè Auguſt. tom. 9. tract. de Chriſti plagis. Porro Ægyptij prius in ranarum plagam, deinde in plagam Ciniphum, hoc eſt culicum inciderunt. Poſterius hoc ciniphum flagellum priori multo acrius, ac moleſtius fuit. Cum ranæ interrupto ſaltu, culices verò continuo, & velociſſimo volatu Ægyptios inuaderent: cumque ranæ non tam morſu, quàm in ſtrepitu, & immunditie Ægyptios cruciarent; culices verò interiorem ſanguinem acerbo morſu ſugentes, moleſtiſſimæ pruriginis cruciatum relinquerent. Similiter peccator, qui diabolum per prauas ſuggeſtiones, veluti immundam coaxantem ranam non repulit, labemque inde contractam pœnitentiæ lacrymis non deleuit: eumdem diabolum veluti mordaciſſimum culicem experitur: cuius morſus, tamquam à volatica peſte, velociores ſunt, & frequentiores.

Ægyptiarum plagarum altera fuit alia deterior: ſimiles illis peccatorum plagæ.

Ranæ prius, deinde culicis inſtar peccatorem diabolus cruciat: idem num. 57.

57. De Ægyptiis etiam plagis dicitur Pſalm 104. 34. 35. *Venit locuſta, & bruchus, cuius non erat numerus: & comedit omne fœnum in terra eorum; & comedit omnem fructum terræ eorum.* Pernicioſior profectò direptio fructuum, quam fœni fuit; illa leuior præceſſit, hæc grauior ſubſecuta eſt. Similiter peccator, qui diaboli direptioni voluntariè ſubiacet, peiorem, & peiorem animæ perniciem ſubit. Diabolus enim prius bonas cogitationes, & verba, veluti fœnum locuſta, diripit; deinde ad bona opera per oppoſitas operationes diripienda, tanquam ad fructuum prædam tranſit. De Ægyptia locuſtarum plaga dicitur Exod. 10. 15. *Deuorata eſt herba terræ, & quicquid pomorum in arboribus fuit.* Sicut locuſtæ poſt deuoratas herbas humi germinantes, in ſublimes arbores inſilierunt; ita dæmones poſtquam inferiores ſenſus per praua obiecta inuaſit, in ſublimem animæ partem inſiliunt, vt inde conſenſum eliciant.

Locuſtarum Ægyptiarum inſtar in peccatorem diabolus inſilit.

58. Abdiæ verſu 5. dicitur: *Si fures introiſſent ad te, ſi latrones per noctem, quomodo conticuiſſes? Nonne furati eſſent ſufficientia ſibi? Si vindemiatores introiſſent ad te, numquid ſaltem racemum reliquiſſent tibi?* Vbi ſub ſimilitudine furum, & vindemiatorum futuræ Chaldæorum in Iudæos direptio iuxtà litteram indicatur: myſticè verò direptio ſignificatur, quàm in peccatoris anima diabolus exercet. Fures clam rapiunt, vindemiatores vuas palàm decerpunt. Quia furum timida, & clanculatia eſt rapina, ideo non omnia diripiunt, ſed ſufficientia tantùm, hoc eſt ea, quæ pro præſenti metu, & nocturno tempore ſufficere iudicant. At vindemiatores cum metu nullo premuntur, quidquid vuarum eſt vſque ad racemum carpunt. Similiter dæmones prius tamquam timidi fures occultis ſuggeſtionibus ad animam deprædandam accedunt; poſtea ex facili peccatoris conſenſus audaciores redditi, tamquam vindemiatores apertè ſpiritualia bona vſque ad racemum, hoc eſt vſque ad prauam cogitatiunculam ex anima rapiunt.

Diabolus in peccatorem prius fur, deinde vindemiator.

59. Verè peccator de dæmonibus eum in grauiores ſemper culpas pertrahere conantibus, cum Dauide Pſalm. 21. 13. dicere poteſt: *Circumdederunt me vituli multi; tauri pingues obſederunt me: aperuerunt ſuper me os ſuum, ſicut leo rapiens, & rugiens.* Immundi enim ſpiritus primùm per prauas ſuggeſtiones, ſe veluti vitulos exiguis cornibus leuiter impetere potentes exhibent; deinde veluti præferoces tauros; tandem velut efferatos leones. De peccatore in peiora labente plura etiam habentur feria 6. poſt Dominicam primam in illa verba: *Ecce ſanus factus es: iam noli pecca-*

Diabolus prius vt vitulus, deinde vt taurus, demum vt leo in peccatorem inſurgit.

re, ne deterius tibi aliquid contingat.

Amos. 8.

Sic erit generationi huic peſſimæ. Quæ paulo ante *generatio mala* dicta eſt, nunc peſſima dicitur, vt oſtendatur peccatoris malitia temporis decurſu ſemper augeri.

Adhuc eo loquente ad turbas; ecce mater eius, & fratres ſtabant foris, quærentes loqui ei.

Lucæ 11.

60. OPportunè ſatis ſanctiſſimam matrem eo aduenire Dominus voluit. Quoniam enim Scribæ, & Phariſæi *ſignum de cælo quærebant ab eo*; Deipara ſignum, hoc eſt miraculum eximium de cælo erat. Quare cum Ioan. Apoc. 12. dixit: *Signum magnum apparuit in cælo; amicta ſole, & luna ſub pedibus eius; & in capite eius corona ſtellarum duodecim*; id de B. Virgine intelligi debere affirmant Epiphanius ſerm. de laudibus Mariæ; Auguſt. lib. 4. de Symbolo cap. 1. Beroard. ſerm. ſuper Signum magnum, & alij. Ideo Damaſcenus Beatam Virginem vocat *Miraculum omnium miraculorum maximè nouum.* Similiter Chryſoſt. ait: *Magnum reuera miraculum, fratres dilectiſſimi, fuit B. ſemper Virgo Maria:* Fuit inquit Chryſoſtomus, non ſolùm eſt; ne quis putaret Beatam Virginem eximium miraculi titulum poſtquam in cæleſtem gloriam euecta eſt, non autem in hac mortali vita meruiſſe. Ideo ſanctus Ignatius Martyr Beatam Virginem, adhuc in terris viuentem viſere cupiens ait: *Sicut nobis à fide dignis narratur, in Maria matre Ieſu humanæ naturæ natura ſanctitatis Angelica copulatur: & hæc talia excitauerunt viſcera noſtra, & cogunt valde deſiderare aſpectum eius, ſi fas eſt fari, cæleſtis prodigij, & ſacratiſſimi ſpectaculi.* Suam ergo ſanctiſſimam matrem, tamquam cæleſte prodigium, Scribis, & Phariſæis petentibus ſignum de cælo Dominus oſtendere voluit. Quare ſicut locuples, & celebris opifex officinam opificiis variis plenam, moroſis emptoribus oſtendit; ne non emendi excuſationem habeant: ita Dominus ne Scribæ, & Phariſæi ipſius miracula non credendi excuſationem haberent, ſanctiſſimam matrem oſtendit, quam veriſſimo titulo Damaſcenus *miraculorum officinam appellauit.* Si enim increduli Iudæi in Deiparæ virginalem modeſtiam illuminatos oculos intendiſſent; ſi eiuſdem cæleſtibus verbis aures admouiſſent; ſi ſanctiſſimas illius operationes, & eximiæ ſanctitatis exempla attentè obſeruaſſent: Si, vt Damaſcenus loquitur, Deiparæ *ſenilem in iuuenili corpore prudentiam, ac ſeueros mores hilaritate temperatos* piæ mentis oculis inſpexiſſent: Si tandem à ſanctiſſima matre de filio teſtimonium pio affectu audire voluiſſent; vtique non aliud, vt filio crederent, miraculum popoſciſſent. Sed quoniam ad miraculorum officinam, fidei pretio accedere debebant; tali pretio carentes inde planè vacui, vt venerant, receſſerunt.

Beata Virgo miraculorum omnium miraculum; cæleſte prodigium, & ſacratiſſimum ſpectaculum.

Orat. 1. de Natiuit. B. Mariæ.

Serm. de Virgine.

Epiſt. ad Ioan.

Ignatij martyr. viſendæ B. Virginis deſiderium.

Orat. 1. de Natiuit. B. Mariæ.

Beata Virgo miraculorum officina.

Supra.

Porro quinam hic, & alibi Domini fratres appellentur, dicetur Feria 3. poſt Dominicam Paſſionis.

Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant quærentes te.

61. VIdetur mihi ille, qui nunciat, non fortuitò, & ſimpliciter nunciare; ſed inſidias tendere, vtrum ſpiritali operi carnem, & ſanguinem præferas. *Vnde & Dominus, non quod matrem negaret, & fratres, exire contempſit: ſed quòd reſponderet inſidianti*, ait Hieronymus. Quæ Hieronymi ſententia probari poſſet, niſi obſtaret Marcus cap. 3. 30 dicens: *Veniunt mater eius, & fratres, & foris ſtantes miſerunt ad eum vocantes eum.* ergo nuncium non ex ſe, ſed è matre, & fratribus miſſum inſidiandi animo veniſſe non eſt ſuſpicandum. Propterea etiam neque probatur Imperfecti in Matth. ſententia, qui nuncium exprobrandi animo veniſſe ait, ac ſi diceret: *Quid gloriaris, Ieſu, de cælo dicens deſcendiſſe, qui radices habes in terra? Ecce mater tua, & fratres tui. Non poteſt eſſe filius Dei, quem homines genuerunt. Non potes illum abſcondere, quem natura conuincit.*

Hieronymi & Imperfecti in Matthæum ſententia improbatur.

At ipſe reſpondens dicenti ſibi ait: Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei?

62. HOc dicebat, *non quia de matre ſua verecundaretur, aut quia natum ſe negaret ab illa*, bene Chryſoſt. ait. *Nam ſi matrem voluiſſet negare, tunc opportunè profectò negaſſet, quando ſibi opprobrio mater a Iudæis dabatur: cum ſcilicet ei conuiciantes dicebant: Nonne hic eſt fabri filius? Nonne mater eius dicitur Maria? & fratres eius Iacobus, & Ioſeph, & Simon, & Iudas, & ſorores eius nonne apud nos ſunt?* Cur igitur Dominus dixit: *Quæ eſt mater mea? Non ſpernens generationem carnalem, neque erubeſcens humanam ſuſceptionem, ſed volens oſtendere, quia præponenda eſt ſpiritualis cognatio carnali*, bene reſpondetur ab Imperfecto in Matth.

Cognatio ſpiritualis carnali præponenda.

Matth. 13. 55.

63. Similiter Dauid Pſalm. 72. 25. cum Deo dixit: *Quid mihi eſt in cælo; & à te quid volui ſuper terram?* iis profectò verbis præter Deum, cæleſtes ſpiritus in cælo eſſe non negauit; eos præcipuè, quibus ad hominum auxilium plura à Deo miniſteria committuntur, quod certè S. Propheta non ignorauit: neque rurſus dicendo: *A te quid volui ſuper terram*; ſuæ familiæ, ſuique regni bonum regimen, felicitatemque non exoptare ſe indicauit: ſed tantum verbis illis Dei dilectionem aliis omnibus à ſe omninò præferri ſignificauit.

Dilectio Dei aliis præferenda.

Et extendens manum in diſcipulos ſuos dixit: Ecce mater mea, & fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt; ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt.

64. SIcut hominibus Deus *dedit poteſtatem filios Dei fieri*: obediendo ſcilicet diuinis mandatis; diuinamque gratiam, quæ diuinæ naturæ participatio eſt, acquirendo: ita etiam poteſtatem dedit ipſius Chriſti fratres fieri; *quos præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus.*

Ioan. 1.

ad Rom. c. 8.

65. Præterea meritò obediens diuinæ voluntati frater domini conſtituitur: fratres enim habendi ſunt, qui eamdem parentem agnoſcunt: obedientes autem diuinæ voluntati, obedientiam erga Deum, tamquam matrem venerantur; ab eaque lac ſanctarum legum exugunt. Similiter Chriſtus Dominus eamdem obedientiam, veluti genitricem agnouit. *Dominum ſine virili complexu, non concupiſcentia*

Obedientia velut communis parens nos eo fratres conſtituit.

concupiſcentia carnis, ſed obedientia genuit mentis, ait Auguſt ſerm. 13. de tempore.

66. Rurſus qui Apoſtolorum imitator voluntatem Dei fecerit, eamque alios facere docuerit, Chriſti Domini mater dicitur. Ad quod intelligendum recolenda eſt Auguſtini regula illa 3. de doctrina Chriſtiana cap. 31. & Iſidori lib. primo de ſummo bono cap. 25. Chriſtus Eccleſiæ, ſuorumque fidelium, tamquam myſtici corporis caput eſt: quæ autem in Scriptura de Chriſto dicuntur interdum de capite, & corpore ſunt intelligenda, vt Pſalm. 2. *Aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum, aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius:* quod vaticinium in capite impletum eſt, & quotidie impletur in membris. Interdum de ſolo capite Scriptura eſt intelligenda, vt Ioan. 10. *Ego, & Pater vnum ſumus:* interdum de ſolo corpore, vt Actorum 9. *Saule, Saule quid me perſequeris?* id eſt fideles, qui ſunt membra mea. Similiter Apoſtolicum quemcumque virum voluntatem Dei facientem, eamque alios facere docentem, ſuam matrem Chriſtus appellat; eo quod eius membra nempe fideles per gratiam cœlo, Deoque pariat. Hinc Apoſtolus ad Galat. 4. 19. aiebat: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis:* hoc eſt, donec digna Chriſti membra efficiamini.

Chriſti mater quomodo aliquis efficiatur.

Chriſtus cum ſit Eccleſiæ tamquam myſtici corporis caput, quæ de Chriſto dicuntur, vel de capite, vel de corpore vel de vtroque ſunt intelligenda.

FERIA QVINTA POST DOMINICAM primam Quadrageſimæ.

Egreſſus Ieſus ſeceſſit, in partes Tyri, & Sidonis, &c. Matth. 15.

Euangelij nexus, & ordo.

1. IN hac Chananææ Euangelica hiſtoria, orandi modum optimè docemur. Vt enim orando diuinam opem implorare, eamque efficaciter conſequi quiſpiam poſſit, procul à peccato, peccandique occaſione debet eſſe; ſuaſque preces, fide, feruore, perſeuerantia, & humilitate munire debet. Id Chananæa optima orandi magiſtra nos docet; quandoquidem Redemptoris opem ad filiæ ſanitatem imploratura, ab Ethnicis regionibus, vbi idola colebantur, dicitur abſceſſiſſe: *Ecce mulier Chananæa à finibus illis egreſſa: Omnes relinquens diaboli cultus venit ad Dominum,* De Chananæa dixit Origenes. Fide, & feruore orationem muniit, cùm clamauit: *Miſerere mei, Domine fili Dauid. Magna,* inquit Gloſſa, *fides Chananææ Deum credit, vbi Dominum vocat; hominem, vbi dicit filium Dauid.* Præterea orando ſe perſeuerantem præſtitit, cum reſponſo non impetrato, propius ad Redemptorem acceſſit, & adorauit eum dicens: *Domine adiuua me.* Humilitate denique Domino ſuas preces gratioſas reddidit, cum Iſraelitas dominos, ſe catellam eſſe confeſſa eſt: *Nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum.* Quare Ambroſius ait: *Chananæa fuit pertinax in precibus, ſapiens in reſponſis, fidelis in verbis, prætereuntem reuocat, tacentem rogat, excuſantem adorat, negantem inclinat.* Et Hieronymus, *Mira huius mulieris fides, patientia, & humilitas prædicatur. Fides, quâ credebat ſanari filiam ſuam; patientia, quâ toties contempta in precibus perſeuerat, humilitas, quòd ſe non canibus, ſed catulis comparat. Scio me, inquit, filiorum panem non mereri, nec integros capere poſſe cibos; nec ſedere ad menſam poſſe cum patre; ſed contenta ſum reliquiis catulorum, vt per humilitatem micarum ad panis integri veniam magnitudinem.* Præterea quòd oratio Dei amicorum, ſanctorumque interceſſiones iuuari debeat, dicitur: Accedentes diſcipuli rogabant eum dicentes: *Dimitte eum, quia clamat poſt nos.* Dimitte, inquiunt, non negando, ſed quam petit gratiam concedendo: *Vnuſquiſque æger petendæ precatores ſalutis debet adhibere,* ait Ambroſius lib. 5. in cap. 5 Lucæ. Denique, vt oratio enumeratis virtutibus munita ad impetrandum efficax habeatur, Chananææ à Domino dicitur: *O mulier, magna eſt fides tua: fiat tibi, ſicut vis.*

Oratio à peccatis munda, fide, feruore, perſeuerantia, & humilitate munita eſſe debet.

Homil. 7 in diuerſ.

In Lucam cap. 7

Matth. 15.

Oratio ſanctorum [illegible] hunc roboranda.

Egreſſus Ieſus ſeceſſit in partes Tyri, & Sidonis.

2. VT Capharnao Vrbe egreſſus in Tyri, & Sidonis fines, veluti Chananææ obuius Dominus veniret, pluſquam quadraginta milliaria peregiſſe conſtat: eoque itinere ſignificauit, quàm libenter orantium precibus appropinquet. Secundo Paralipomenon 3. dicitur: *Alæ Cherubim expanſæ erant; ipſi autem ſtabant erectis pedibus, & facies eorum erant verſæ ad exteriorem domum.* Cur non potius interiorem templi partem, & ſancta ſanctorum, vbi Dei thronus, & arca erat, Cherubim aſpiciebant? ſcilicet, vt venientibus adorandum veluti obtutu obuij forent, eoſque ad orationem cupidi inuitarent: & hoc modo auidis oculis, & inhiantibus obtutibus, quàm libenter Deus orantes excipiat, eius miniſtri Cherubim ſignificabant.

Orantium preces quàm libenter Deus excipiat.

3. Si ſupra thuris ſurſum euaporantis virgulam ignis apponatur, ignis ſtatim attrahitur; ita vt flamma thus verſus deſcendere videatur. Cant. 3. Fidelis anima in oratione eſſe dicitur, *ſicut virgula fumi, ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vni-*

Thus euaporans ſuperpoſitum ignem attrahit: ſimiliter oratio Deum.

uerſi pulueris pigmentary. Sancta anima, inquit ibi Gregorius, *dum ferueutes, & mundas orationes ad Deam emittit, quaſi fumum aromatum è thuribulo edacit, vt coram dilecto ſuaae redoleat.* Ex

ad Hebr. 12.

Apoſtolo autem *Deus noſter ignis conſament eſt*: nil mitum igitur, ſi diuinus ignis ab oratione attrahitur. Propterea ad diuinum ignem ſua in oratione attrahendum precabatur Dauid Pſalm. 140. *Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo.* Quod quidem Euangelica Chananæa eſt experta; dum enim viæ ſe committeret, preceſque meditaretur, iam Dominus Chananæam verſus tendebat, teſtante Matth. *Egreſſus Ieſus ſeceſſu in partes Tyri, & Sidonis.* Quare de felici hac oratrice verè dici poteſt ex Pſalm. 9. *Preparationem cordis eius audiuit Dominus*, & ex Pſalm. 38. *In meditatione eius ignis exarſit*: ignis ſcilicet diuini amoris, & liberalitatis.

Ecce mulier Chananæa à finibus illis egreſſa.

4. TYrus, & Sidon, vt hîc docet S. Remigius, ciuitates erant Gentilium. Tyrus Metropolis Chananæorum, Sidon eorumdem terminus teſpiciens ad Aquilonem. Chananæa ergo mulier, vt ad diuini ſolis ſub humanæ carnis nube radios accederet; egreſſa dicitur à Sidonis finibus, hoc eſt à frigido Aquilone, vbi propter idololatriam ſedes erat Satanæ, iuxtà id, quod ipſe Lucifer Iſai. 14. dixerat: *Sedebo in lateribus Aquilonis: Similis ero Altiſſimo*: cum ſcilicet ab idololatris, vt Deus adorabor.

Chananæa ad C… ilum ſc ceder… à frigi… Aquilonari regione diſ… ceſſit.

5. Exodi 8 Pharaoni poſtulanti, vt pro ſe Moyſes oraret, reſpondit Moyſes: *Iuxtà verbum tuum faciam; vt ſcias, quòd non eſt, ſicut Dominus Deus noſter. Egreſſique ſunt Moyſes, & Aaron à Pharaone, & clamauit Moyſes ad Dominum.* Si ad conuincendum Pharaonem de vano idolorum cultu Moyſes vnà cum Aarone fratre oraturus erat ad Deum, cur non coram Pharaone orabat? Reſpondet Hugo Cardinalis: *Oratari exeunt à Pharaone, quia commendabilem reddit orationem ſequeſtratio à malis.* Experientia compertum eſt odores fœtoribus immiſtos vehementius nares offendere: cumque orationes odoriferæ cordis euaporationes ſint, iuxtà phialas aureas à Ioanne viſas Apoc. 5. *Plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes ſanctorum*: Si huiuſmodi odores peccatorum fœtoribus immiſceantur, vehementer Dei odoratui diſplicebunt: ſunt autem peccatores veluti fœtida cadauera, cum gratiæ ſpirituali vita priuentur. De huiuſmodi enim cadaueribus interpretatur Hugo illud Iſaiæ 34. *De cadaueribus eorum aſcendet fœtor.* Prope turbati maris fremitum muſicæ concentus aures oblectare non poteſt. Suauiſſimæ muſicæ harmoniæ, diuiniſque auribus iucundiſſimæ, feruentis orationis gemitus comparat Auguſt. epiſt. 121. cap. 15. Sed hæc procul à peccatorum tumultibus, veluti à frementis maris fluctibus eſſe debet: *Impij, quaſi mare feruens, quod quieſcere non poteſt*, dixit Iſaias 57. 20.

Moſes, & Aaron cur … in Pharaone pro Pharaone non orauerint.

Orantes ſe à peccatoribus ſequeſtrare debent.

Odores fœtoribus immixti naribus valde ingrati.

Peccatores velut fœtida cadauera ſunt.

Oratio vt diuinis auribus harmonica ſit, procul à maris fremitu, hoc eſt à peccatorum tumultu eſſe debet. Idem num. 6 7.

6. Hinc eſt, vt, cum Dauid Pſalm. 25. circa Domini altare ad orandum adſtare deberet: *Circumdabo altare tuum Domine*, præmiſerit: *Non ſedi cum Concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo: odiui Eccleſiam malignantium, & cum iniquis non ſedebo.*

7. Similiter Tobiæ 3. Sara, cum ad Deum preces funderet: *Ad te Domine faciem meam conuerto, ad te oculos meos dirigo*, ſubdit: *Nunquam cum ludentibus miſcui me*, id eſt cum idolorum cultoribus; ludere enim in ſacris litteris ſæpe idololatrare ſignificat; vt Geneſ. 21. *Cum vidiſſet Sara filium Agar ludentem cum filio ſuo*, id eſt idololatrantem, vt *Ruperrus exponit.* Similiter etiam Ieremias cap. 15. cum in oratione ſe Deo commendaret: *Recordare mei, & viſita me, & tuere me ab his, qui perſequuntur me*, ſubdidit: *Non ſedi cum concilio ludentium.* Quare hos omnes imitans Chananæa ab idololatriæ regionibus, vt Dominum oraret, egreditur. Porro, vt oratio efficax ſit, non ſolùm orans à peccatoribus ſecedere debet; ſed etiam per bona opera ſanctorum exempla ſectari. Ad hoc myſticè ſignificandum, vbi de Chananæa dicitur: *Clamat poſt nos*: ex Arabico legitur: *In veſtigiis noſtris*: Sicut ergo Apoſtolorum veſtigiis inſiſtebat Chananæa, vt, quod petebat, à Domino impetraret; ita orantibus ſanctorum veſtigiis per imitationem eſt inſiſtendum, vt ſuæ petitionis conſequi gratiam poſſint.

Ludere Idololatrare ſignificat.

Oratio addenda eſt ſanctorum imitatio.

8 Citato Exodi loco Pharaoni Moyſes dixit: *Conſtitue mihi quando deprecer pro te.* Cum tempus omne ad orandum ſit opportunum, dicente Domino: *Oportet ſemper orare, & non deficere*; & Eccleſiaſtici 18. *Ne impediaris orare ſemper*, & ad Theſſal. epiſt. 1. cap. 5. *ſine intermiſſione orate*: cur, vt à Pharaone conſtituatur certum orandi tempus, poſtulat Moyſes? Quia ſcilicet à peccatoribus interdum Deus ore accerſitur, opere arcetur; ideo Moyſes pro Pharaone oraturus, ab eodem orandi tempus conſtitui petit: quandoquidem, vt oratio habeat efficacitatem, opera ipſi orationi contraria retinenda non ſunt. Iſaiæ primo. *Cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam; manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt; lauamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis.* Ideo monet Eccleſiaſticus: *Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis, & continebit ſe ab illis.* Aromata quidem orationes ſunt; ſed ex aureo vaſe ſuum odorem effundere debent, ideo Apoc. 5. dictum eſt: *Habentes phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes ſanctorum.*

Lucæ 18.

Oratio vt efficax ſit, ei bona opera ſunt iungenda.

Oratio velut aromata ex aureo vaſe fundenda.

Cap. 10

Clamauit.

9. CHananææ clamor, non ſolùm orantis feruorem; ſed etiam humilitatem indicat; cum viſo Domino non auſa ad illum accedere, procul eius opem clamoribus implorarer: deinde tamen neceſſitate compulſa ad Dominum dicitur acceſſiſſe: *Venit, & adorauit eum dicens: Domine adiuua me.* Quare de huius mulieris oratione dici poteſt, *Oratio humiliantis ſe nubes penetrabit: non diſcedet donec Altiſſimus aſpiciat.* Altiſſimus ſcilicet, *qui in altis habitat, & humilia reſpicit.* Cur autem humilium oratio nubes penetrare dicitur? ſcilicet, vt penetratis, & ſciſſis nubibus à Domino *fulgura in pluuiam fiant* iuxta Pſalm. 134. fulgura calamitates, & ærumnæ ſunt ex Auguſt. quæ quidem propter humilium preces in imbres diuinarum gratiarum conuertuntur. Satan Chananææ filiam vexans fulgur erat: Lucæ 10. *Videbam Satan, ſicut fulgur de cœlo cadentem*: cùm verò ex diuino imperio Satan fuerit expulſus; Chananæa fide fuerit illuminata; eiuſque filiæ perfecta ſanitas reddita, verè à Domino fulgura in gratiarum pluuiam commutata dici poſſunt.

Oratio humilis ad quid nubes penetrare dicatur.

Eccl. 35. Pſalm 15.

Oratio fulgura, id eſt calamitates in gratiarum pluuiam facit.

Auguſtinus citato Pſalmo.

Dicens ei : Miſerere mei , Domine , Fili Dauid : filia mea malè à dæmonio vexatur.

Chananæa ex idololatra ſit Euangeliſta.

Chananæa Chriſtum vt Deum agnoſcit.

Chananæa Dominum filium David vocans, tali nomine ab eo opem contra dæmonem implorat.

10. V*Tramque naturam in Chriſto confitetur, cum & Dominum eum vocat, & filium Dauid proclamat*, ait ſanctus Paſchaſius, & ſubdit: *Vbi didicerit hanc fidem mulier de gente Chananæorum, quam ipſi Phariſæi, & Scribæ negabant, quærendum cenſeo.* Vnde habuit, *vt Diuinitatem in homine deprehenderet, eumque ipſum hominem filium Dei olim repromiſſum intelligeret?* Reſpondet Paſchaſius : *Ipſe Saluator prius eam illuſtrauerat; & ideo perfecta iam in fide inſtructa venit ad Dominum , quem non ceſſat Deum confiteri , & hominem. Ideo non dixit : Roga , vel deprecare Deum: ſed, Domine adiuua me*, ait Chryſoſtomus. Si ex diuina gratia Matthæus ex Publicano Apoſtolus, & Euangeliſta fuit : Chananæa mulier hæc ex idololatra ſimiliter facta eſt Euangeliſta, cum diceret : *Miſerere mei Domine , fili Dauid* , vti Chryſoſtomus ait : *O præclara confeſſio! Euangeliſta fit mulier , Deitatem eius , & diſpenſationem annuncians. Confitetur enim & dominationem , & incarnationem eius : Domine, Dominationem : fili Dauid , incarnationem.* Sed quidquid ſit , an in Chriſto Diuinitatem Chananæa cognouerit : primò illud certum eſſe debet ad Chananæos Iudææ proximos Chriſti miraculorum famam peruenisse: *Circa Tyrum, & Sidonem audientes , quæ faciebat , venerunt ad eum* , dicitur Marci 32. Secundò non improbabiliter dicitur Chananæos plura olim à Dauide geſta non ignoraſſe. De Dauide autem dicitur 1. Reg. 16. *Quandocumque ſpiritus Domini malus arripiebat Saul , Dauid tollebat citharam , & percutiebat manu ſua ; & refocillabatur Saul , & melius habebat ; recedebat enim ab eo ſpiritus malus.* Citharæ autem ſono Pſalmorum cantum addidiſſe Dauidem docet Ioſephus. Cum ergo Chananæa Domino diceret: *Miſerere mei , fili Dauid.* Dicere videbatur : Si Dauid ſuaui cantu à Saule dæmonem expellere potuit; tu ſimiliter Dauidis filius, cuius eloquia dulciora ſunt ſuper mel, & fauum, poteris impetu, vociſque vi à filia mea immundum ſpiritum procul expellere. Si Dauid Sauli, quem maximè ingratum poſtea eſt expertus, beneficus fuit; tu in me , meamque filiam tibi ſemper deuinctiſſimas beneficium conferes. Si verè Dauid gloriari potuit: *Veniebat leo , vel vrſus , & tollebat arietem de medio gregis ; & perſequebar eos , eruebamque de ore eorum :* Tu fili Dauid , filiam meam , innocuam veluti agnum de ore tartarei leonis eruere ſimiliter debes. Dicitur Dauid ingentem gigantem exanimem ſolo ſtrauiſſe; tibi quòd dæmonium , hoc eſt paruum dæmonem eiectum ſuperaueris , profectò gloria maior proueniet.

Marci 3.

1. Reg. 17.

Chananææ & des ſimilis Magdalenæ, Marthæque fides.

11. *Filia mea malè à dæmonio vexatur.* Lazari ſororum fidem laudat Auguſt. tract. 49. in Ioan. quòd grauiter ægrotante fratre , Domino tantùm nunciarunt : *Ecce quem amas , infirmatur :* nec dixerunt : *Veni : & ſana.* Talis ſimiliter Chananææ fides fuit; cùm tantùm dixerit : *Filia mea malè à dæmonio vexatur ;* nec addiderit : Veni, & libera. Cumque ſecum ad Domini præſentiam filiam ducere neceſſe non iudicauerit, eamque abſentem à Domino liberari poſſe crediderit : cumque aliter energumeni pater quidam feciſſe legatur Lucæ 9. 38. *Magiſter reſpice*

Energumeni vexatio deſcriptio.

Chryſoſt. tom. 6. ſerm. de Chananæa.

A *in filium meum : ecce ſpiritus apprehendit eum :* hinc magis Chananææ fides elucet. Qualis iſta dæmonis in energumeno eſſet vexatio, elegantiſſimè deſcribit Chryſoſtomus Chananæam ad Dominum orantem inducens : *Quomodo cernam oculos eius tranſuerſos , aſpectum ſanguineum , manus intortas , crinem diſſolutum , contortum collum, ora ſpumantia ; inimicum inſidentem , & non apparentem ; tortorem clauſum , & flagella reſonantia ; neminem interrogantem , & illam cum clamore loquentem.*

Orationis encomium.

12. Nyſſenus lib. de oratione ait : *Oratio corporum robur eſt , abundantia domus , recta legum , ac iuris in ciuitate conſtitutio , regni vires , belli trophæum , pacis ſecuritas , diſſidentium conciliatio , coniunctorum conſeruatio. Oratio virginitatis ſigillum*
B *eſt , matrimonij fides , viatoribus ſcutum , dormientium cuſtos , vigilantium fiducia , agricolarum fertilitas , nauigantium ſalus , eiuſdem cum Angelis honoris conditio , præſentium fructus , futurorum repræſentatio.* Si oratio eiuſdem cum Angelis honoris conditionem habet : Angeli cum immundis ſpiritibus pugnantes , eos deuictos procul expellunt : Apoc. 12. *Angeli præliabantur cum dracone, & draco pugnabat , & Angeli eius : & proiectus eſt draco , & Angeli eius cum illo miſſi ſunt :* benè ergo , vt eamdem victoriam , à filia dæmonem expellendo , Chananæa conſequatur , Angelicam orationis efficacitatem adhibet : quam ſi antea adhibuiſſet , non ſolùm filiam liberaſſet; ſed in
C eam dæmonis ingreſſum , & vexationem omnem omninò prohibuiſſet. *Si dæmones nos conſpexerint oratione communitos , illico reſiliunt ; non aliter, quàm prædones , & facinoroſi , vbi conſpiciunt militis gladium in caput ſuum vibrari. Quod ſi contingat aliquem eſſe nudum orationis præſidio , hic auulſus deportatur à dæmonibus ; & in calamitates , variaque mala impellitur :* ait Chryſoſtomus l. 1. de orando Deum. Non ſolùm gladio , ſed multò melius ſagittæ oratio comparatur : cum ſagitta non vt gladius propè accedentem inimicum repellat ; ſed eumdem eminus feriat. Quare B. Ephrem , cum docuiſſet nos oratione tamquam arcu muniri , ait : In ea manus extendimus , ac
D veluti ſagittam in inimicum dirigimus.

Oratio tamquam gladius, quem fugientes dæmones reformidant.

Ephrem tom. 1. de Panoplia ſpirituali.

Oratio ſagittæ ſimilis.

Hortatio ad certamen contra dæmonem Deo adiutore.

Iob 4. 15.

Sapientiæ c. 3.

Chryſoſt. tom. 1. in fine.

13. *Filia mea malè à dæmonio vexatur.* Dicamus nos Deo in hac mortali vita vndique diaboli inſidiis vexati : Filia tua , hoc eſt anima mea , quæ tua filia eſt , cum à te ſolo ea creata ſit , malè à dæmonio vexatur : *Operi manuum tuarum porriges dexteram.* Dexteram illam porrige , in qua animæ iuſtorum ſunt ; ne ab earum ſocietate ſeiungar. *Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt , & non tanget illos tormentum mortis* , ſeu *tormentum malitiæ :* malitiæ ſcilicet diaboli ad æternam damnationem homines prauis ſuggeſtionibus pertrahentis. Si contra diabolum Dei dexteram adiutricem habebimus ; eique nos cooperari velimus , audi quid Chryſoſtomus in allata Sapien-
E tiæ 3. verba dicat : *In tua pugna Dominus congreditur , Dominus dimicat , Dominus præliatur , & victoria tibi adſcribitur. Certamen tuum , Dei certamen eſt ; prælium tuum Chriſti eſt prælium. Quid trepidas ? Quid formidas , quaſi tua virtute deuincas ? Apprehende arma , & procede in bellum , fortiter dimica ; vt dimicanti adſit ille , qui vinci non nouit. Alios poſt vnum certamen ad alias victorias Dominus ſeruat ; alios conſummato martyrio iam coronat : alios victores retinet in exemplum ; alios iam perfectos tranſmittis ad cælum ; alios frequenter cupis videre certantes ; alios paſſione iam meritos imponis regnis cæleſtibus triumphantes : vt Imperatoris*

Chriſti ab omnibus dignatio collaudetur, qui in ſuis, & ſemel, & frequenter hoſtem deuincit; & quem quomodo pugnare viderit munerabit: tantùm contra hoſtem excitetur animus, exeratur virtus, & deuotio preparetur; & procedens miles ad bellum, vel primo prælio coronetur, vel frequentibus trophæis palmarum numero honoretur.

Qui non reſpondit ei verbum.

14. SI ad languores curandos liberalis adeo, & velox Redemptor fuit, vt ſanitatem in pennis gerere diceretur: Malachiæ 4. *Sanitas in pennis eius*; eò quod ſanitatem languentibus celerrimè communicaret; cur Chananææ pro filiæ ſanitate roganti, verbum non reſpondit? ſcilicet minus differebat, vt maius concederet: elargiebatur matri fidei augmentum, dum filiæ differebat ſanitatem. Diabolus ob ſuperbiæ elationem in ſacris litteris montis nomine appellatur: Quare de diaboli expulſione interpretatur Origenes illud Matth. 17. *Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic: Tranſi hinc illuc, & tranſibit.* Voluit igitur Dominus ſinapis granum, hoc eſt fidem in Chananææ corde firmas radices figere, vt fidei efficacitate diabolus ab obſeſſa Chananææ filia expelleretur.

Fidei augmentum, differendo quod petimus, à Deo datur.

Montis nomine diabolus.

15. Chryſoſtomus lib. 1. de orando Deum orationem languentium *Pharmacum vocat.* Pharmacum autem, quamuis à pharmacopolis componatur; decernere tamen ad quantam menſuram illud creſcere debeat, ad medicum ſpectat. Æternum Verbum, vt humani generis languoribus mederetur, ad nos ſub humana carne veniſſe, ait Auguſtinus: *Ad ſanandum grandem ægrotum deſcendit omnipotens medicus.* Cum ergo orationis pharmacum ad Chananææ filiam ſanandam eſſet adhibendum; vt illud ad maiorem menſuram per iteratas preces augeretur, reſponſum Dominus diſtulit.

Oratio eſt languentium pharmacum.

Chriſtus hominum medicus.

Auguſt. 10. ſerm. 9. de verbis Domini.

Et accedentes diſcipuli rogabant eum dicentes: Dimitte eam, quia clamat poſt nos.

16. HIs verbis ſibi, Chananææ, & Domino conſulere voluerunt Apoſtoli: ſibi, vt ſequentis, & clamantis mulieris tædio liberarentur: Chananææ, vt eius obſeſſæ filiæ libertas concederetur: Domino, ne inclementiæ notam incurreret. *Diuerſis ex cauſis diſcipuli pro hac Dominum interpellant: fortè propter tedium tanti clamoris, ſeu quia miſericordia moti ſuccurrere cupiebant miſeræ mulieri; vel pro amore piiſſimi magiſtri, ne quaſi cuipiam durus videretur*, ait ſanctus Paſchaſius. Cum autem tamquam tædio, & miſeratione affecti diſcipuli pro clamante rogarint; eam non ſemel, ſed iterùm, atque iterum pro filia clamando oraſſe dicendum eſt. At Eccleſiaſtici 7. oranti præcipitur: *Non iteres verbum in oratione tua.* Cur ergo ſuas preces iterans Chananæa benè orandi exemplar, & magiſtra proponitur? Reſpondetur primo ex textu Syriaco, vbi legitur: *Ne varies verba orationis tuæ*, id eſt ne variis verbis ad id, quod petis ſuadendum concinnatis vtaris: ſicut cum ab hominibus aliquid impetrare vis, eiuſdem petitionis ſenſum verbis pluribus, variiſque explicas. Prolixa enim, & variata ſuaſione Deus non indiget, qui cordis, oriſque ſimplicitate delectatur. Cum enim, vt Chryſoſtomus ait, oratio colloquium ſit cum Deo, ſcriptum eſt: *Cum ſimplicibus ſermocinatio eius.* Quod monitum egregiè ſeruauit Chananæa, quæ breui, & ſimplici oratione filiæ ſanitatem à Domino poſtulauit. Ad quod docendum Matth. 6. Dominus dixit: *Orantes nolite multum loqui, ſicut Ethnici: putant enim, quòd in multiloquio ſuo exaudiantur. Vera quippe poſtulatio non in oris eſt vocibus, ſed in cogitationibus cordis. Valentiores namque voces apud ſecretiſſimas aures Dei non faciunt verba noſtra, ſed deſideria*, ait Gregorius. Monet autem Chryſoſtomus: *Oportet orantem neque longos extendere ſermones, & iugiter orare. Breues enim, & frequentes orationes fieri Chriſtus, & Paulus preceperunt paruis ex interuallis. Nam ſi ſermonem in longum extenderis, in negligentiam frequenter lapſus, multam ſubrependi diabolo facultatem dederis, & ſupplantandi, & cogitationem abducendi ab his, quæ dicuntur. Si verò continuas, & crebras orationes facias, totum tempus interpolans frequentia; facilè poteris modeſtiam exhibere, & ipſas orationes cum multa facies ſolertia.*

Orantibus ſimplicitate, non varietate verborum eſt vtendum.

Homil. 30 in Geneſ.

Prou. 3. 32.

Gregor. 33. Moral. Chryſoſt. hom. 79. ad populum.

17. Secundò dicitur: *Ne varies verba orationis tua*, id eſt, ne animus erga diuerſa affectus varia à Deo petat: cum omnis noſtra petitio circa æternam gloriam, adeoque perfectum Dei amorem in cæleſti patria acquirendum verſari debeat; iuxta Dauidis exemplum, qui aiebat: *Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ: vt videam voluptatem Domini.* Quæ verba de cæleſti domo intelligunt, Auguſtinus, Gregorius, & Ambroſius. Hinc Auguſtinus ait: *Quidam ſuſpirans amator in pſalmis dicit. Vnam petij à Domino, hanc requiram. Quæris quid petat? fortè terram petit fluentem lacte, & melle; aut ſubiectionem hoſtium ſuorum; aut mortem inimicorum; aut imperia, & facultates huius ſæculi? Ardet enim amore, & multum ſuſpirat, & æſtuat, & anhelat. Videamus quid petat? Quid eſt hoc quod requiris? Vt inhabitem, inquit, in domo Domini per omnes annos vitæ meæ: vt contempler delectationem Domini. Talia nobis præmia promiſſa ſunt fratres mei: Tale aliquid amate; tali regno ſuſpirate; & talem patriam deſiderate. Noli ad præmium diligere Deum; ipſe ſit præmium tuum. Dicat anima tua: Vnam petij à Domino, hanc requiram; vt inhabitem in domo Domini per omnes vitæ meæ, vt contempler delectationem Domini. Noli timere, ne faſtidio deficias: talis erit illa delectatio pulchritudinis; vt ſemper tibi præſens ſit, & nunquam ſatieris; immo ſemper ſatieris, & nunquam ſatieris. Si enim dixero, quia non ſatiaberis: fames erit: ſi dixero, quia ſatiaberis, faſtidium timeo. Vbi nec faſtidium erit, nec fames, quid dicam neſcio. Sed Deus habet, quod exhibeat non inuenientibus quomodo dicant, & credentibus quod accipiant.*

Orantis non multiplex petitio eſſe debet.

Pſalm. 26.

Gregor. 4. Moral. 18.

Ambroſ. de Iſaac cap.

Auguſtinus tract. 3. in Ioan.

18. Tertiò. *Ne iteres verba in oratione tua*; ne ſcilicet propter modicam fidem, & dubiam ſpem, verborum iteratio fiat. Propterea Iacobus Apoſtolus capite primo orantem monet: *Poſtulet in fide nihil hæſitans, qui enim hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris, qui à vento mouetur, & circumfertur.* Sicut enim maris fluctus modo attolluntur, modo deprimuntur; ita in hæſitante ſpes modo conſurgit, modo deprimitur.

Orans iterare verba non debet, in impetrandi fide hæſitando.

19. Quartò diſtractio, vel modica attentio in oratione vitanda eſt; ex hac enim verborum iteratio prouenire ſolet.

Orans ne aliò diſtrahatur, vitare debet.

Oratio eadem ac monetur, peccatū idem vitandum.

Gregor. 3 par. paſtor. admonition. 31.

20. Quintò cùm dicitur: *Non iteres verba in oratione tua:* orans monetur, ne iterum peccet, adeoque neceſſitatem incurrat iterum nouæ, & nonæ culpæ veniam petendi. Hinc benè Gregorius ait: *Nequaquam nos prohibet ſæpè veniam petere; ſed culpas iterare. Ac ſi apertè dicat. Cum malè geſta defleueris, nequaquam rurſus facias, quod in precibus iterum plangas.*

21. *Dimitte eam, quia clamat poſt nos. Alius Euangeliſta dicit: Ante nos*, ait Chryſoſt. tom. 6. ſerm. de Chananæa. *Diuerſi ſiquidem ſermones, ſed vna ſententia eſt; nec eſt mendacium in vtriſque. Vtrumque enim faciebat mulier in cauſa doloris. Prius poſt tergum clamabat; & cum vidiſſet, quod non reſpondit, ante cucurrit, quaſi canis Domini veſtigia lambens.*

Ipſe autem ait: Non ſum miſſus, niſi ad oues, quæ perierunt Domus Iſraël.

22. QVamuis ad vniuerſi generis humani ſalutem Dominus ab æterno Patre miſſus fuerit; quoad corporalem præſentiam ad Iudæos tantùm ſe miſſum hîc dicit: Ideo benè Chananæa fide illuminata, non Domini præſentiam, ſed tantùm imperium ſatis eſſe ad filiam à dæmone liberandam cenſuit.

At illa venit, & adorauit eum dicens: Domine adiuua me.

23. NOn impetrato reſponſo Chananæa ſuam orationem perſeuerantia muniens, pro filia orare non deſtitit. Cantic. 4. Chriſti ſponſæ labia vittæ coccineæ comparantur: *Sicut vitta coccinea labia tua.* Si ad pulchritudinem indicandam vinas labiorum color in ſponſa erat laudandus; ſatis erat eius labia coccinea, ſeu purpurea nominare; cur ea inſuper vittis comparantur? ex eo ſcilicet, quòd animam cum Deo alligandi vim habeant, ait Rupertus. Vittæ igitur, vt nodum tenacem efficiant, non ſemel, ſed iterùm ſunt complicandæ. Cùm autem continuatur perſeueranter oratio, tunc in tenacem nodum labiorum vittæ complicantur; Deumque nobis deuinciunt, ab eoque quod petimus, impetramus.

Orantis labia cur ſicut vittæ coccinea?

Oratio ſit perſeuerans.

24. Gregorius in Pſalm. 6. pœnitentialem. *De profundis clamaui ad te*, benè aduertit dicens: *Non ait clamo, ſed clamaui. Habes in hoc perſeuerantia documentum, vt ſi primò non exaudiris, ab oratione non deficias; immo precibus, & clamori inſiſtas. Vult Deus rogari, vult cogi; vult quadam importunitate vinci. Ideo tibi dicit: Regnum Dei vim patitur, & violenti rapiunt illud. Eſto ergo ſedulus in oratione; eſto in precibus importunus; caue ne ab oratione deficias. Si diſſimulat audire, quem rogas, eſto raptor, vt regnum cœlorum accipias: eſto violentus, vt vim etiam ipſis inferas cœlis. Quid hac rapina locupletius? Quid hac glorioſius violentia? Bona violentia, qua Deus non offenditur, ſed placatur; proximus non læditur, ſed iuuatur; peccatum minuitur, non multiplicatur.*

Oratio ſit perſeuerans.

Matth. 11. 12.

Qui reſpondens ait: Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus.

Lucæ 15. 17. Canibus, & immundis animalibus

25. QVamuis in opulenta liberalis patris familias domo, non ſolùm filij, ſed etiam cum canibus ipſis mercenarij abundent panibus: eodem tamen pane, quem filij comedunt, canes paſcere indecens eſt. Similiter, quamuis diuina omnipotentia, & bonitas miraculis pluribus, & multiplici beneficentia non exhauriatur; æquum tamen non eſſe Dominus ait, eamdem, quæ Iſraëlitis, tamquam filijs exhibebatur miraculorum beneficentia, Gentilibus tamquam reiectis canibus exhibere. Ruiſus quamuis interdum canes ipſius panis, qui filijs datur, fragmentis veſcantur; ea tamen expleta filiorum fame, ſublataque menſa canibus dantur. Iden Marci 7. 27. repondiſſe Dominus legitur: *Sine prius ſaturari filios; non eſt enim bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus.* Canes antem Gentiles vocantur in idololatriæ opprobrium. Sicut enim veteri in lege canes inter immunda animalia numerabantur; ita vt nec eius pretium offerre Deo liceret in templo, vt præcipitur Deuter. 23. 18. ita Gentiles tamquam omninò immundi, ineptique ad Dei cultum canes dicebantur. Præterea nocte in clariorem nocturni luminis ſplendorem allatrare canes ſolent: *Comparatione illius diei, quando reſurgent mortui, adhuc nox ſumus*, ait Auguſtinus. Quare in cœleſti patria *donec dies elucoſcat, & Lucifer oriatur*, in huius mortalis vitæ nocte fidei ſubobſcura luce, veluti lunari lumine dirigimur: contra nocturnum lunare fidei lumen, & contra Dei Eccleſiam Gentiles allatrantes, meritò canes dicuntur: *Quæ luna nomine, niſi Eccleſia deſignatur*, ait S. Gregor. hom. 29. Denique ſicut canes rabie correpti aquam auerſantur; ita Gentiles tunc à cœleſti diuinæ gratiæ aqua, & nunc etiam à ſacris Baptiſmi aquis abhorrentes, canes meritò appellantur. Chananæa tamen non in idololatriæ, & infidelitatis opprobrium, à qua diſceſſerat; ſed ob ſagacitatem meritò canis dici potuit. Sagacitas autem maxima, & odora canum vis in ea excelluit; cum Dominum domi latentem odorata, eò penetrauerit. Nam de Redemptore Marcus ait: *Ingreſſus Domum, neminem voluit ſcire; & non potuit latere. Mulier enim intrauit, & procidit ad pedes eius.*

Gentiles comparantur.

Auguſtinus ſerm 137. de tempore.

2. Petri c. 1.

Canibus Gentiles ſimiles, quòd contra Eccleſiam lunæ nomine ſignificatam latrent.

Canibus Gentiles ſimiles, quòd veluti rabidi Baptiſmi aquam auerſentur.

Chananæa cani ſimilis ob ſagacitatem.

C. 7.

At illa dixit: Etiam Domine, nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſa Dominorum ſuorum.

26. CAtellorum proprium eſt, ad Domini aſpectum lætitiæ ſigna edere; ijſque, veluti blanditijs, heri gratiam aucupari. Cum ſe catellæ comparet Chananæa, et à Dauide benè dici poteſt: *Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.* Petitiones cordis, non ſolius oris Dominus dabit. *Petitiones*, inquit Ambroſius, *quæ prodeunt ex intimo corde Dominus confirmat, iuxtà illud Pſalm. 19. Tribuat tibi Dominus ſecundum cor tuum, & omnes petitiones tuas confirmet.* In corde ſapientia reſidere dicitur, ex quo cor habere, ſeu cordatum eſſe, ſapientia eſſe præditum ſignificat: *Cor*, ait Hieronymus, *ſemper ſapientiam petit.* Huiuſmodi petitiones Dominus exaudit, alias repellit; & huiuſmodi Chananææ erant petitiones.

Pſ. 36.

Petitiones cordis, non ſolius oris Deus exaudit.

27. In ſacris litteris Hebræo vocabulo Deus dicitur Saddai, hoc eſt Deus vberrimus, abundantiſſimus, ſeu Deus vberum. Cùm in vberibus lac nimis abundat, ſolent lactantes vberibus catulum admouere, vt inde lac exugens vbera nimio lacte releuet. Benè ergo Chananæa veluti catella ad diuinæ beneficentiæ abundans lac exugendum admoueri ſe petijt.

Gen. 19. v. 1. Deus dicitur Saddai, idest Deus vberrimus, Deus vberum.

Chananæa veluti catella Dominis vberibus admouetur.

A

Tunc reſpondens Ieſus ait illi: O mulier magna eſt fides tua.

Chananæa humiliter orans ſibi, & filiæ ſpiritualem impetrat ſanitatem.
Ad Rom. 10.

28. BEnè Auguſt. ſerm. 36. de verbis Domini ait: *Si fides deficit, Oratio perit. Quis enim orat, qui non credit? Vnde & beatus Apoſt. vt oſtenderet fidem, fontem eſſe orationis, ait: Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt?* Ob magnam ergo Chananææ fidem eximiæ humilitati iunctam, eidem Dominum iuſtificationis etiam gratiam elargitum eſſe, pium eſt credere: *Meritò* inquit Chryſologus, *adoptatur in filiam, leuatur, honoratur ad menſam, quæ ſe ſub menſa laudabili, & prouida humilitate deiecit.* Chananæa igitur filiæ corporalem ſanitatem conſecuta, ſibi etiam, & probabiliter filiæ ſpiritualem ſanitatem humilibus precibus impetrauit. Quæ ſpiritualis ſanitas corporali vtique eſt præponenda.

Chryſologus ſerm. 100.

Spiritualis ſanitas corporali præponenda.

B

Ludouicus Galliæ Rex corporalis ſanitatis nimis ſollicitus.
In eius hiſt.

29. Quare laudabilis minimè fuit, alioquin celeber Galliæ Rex Ludouicus XI. corporalis magis, quam ſpirituali ſanitate ſollicitus. Nam cum pro eo ægrotante ad ſanctum Eutropium certa quædam precatio à familiaribus aulicis pararetur; qua conceptis verbis, ægroto corporis, animæque ſalus efflagitabatur; præcepit Rex animæ ſalutem in oratione illa expungi, aſſerens ſatis eſſe, ſi à Sancto Eutropio corporis ſalus impetraretur: de animæ inſuper ſalute non eſſe eidem moleſtiam exhibendam. Profectò ignorabat Rex Deo, & cælitibus eum potius, qui preces cohibet, quàm qui exhibet eſſe moleſtum. Quod expreſſe teſtatur Iſaïas cap. 7. cum enim Regi Achaz à Domino diceretur: *Pete tibi ſignum à Domino Deo tuo*: cumque reſpondiſſet Rex: *Non petam*: ſubdidit propheta: *Numquid parum vobis eſt moleſtos eſſe hominibus, quia moleſti eſtis & Deo meo?* ex Græco textu legitur: *Numquid parum vobis eſt agoniam exhibere hominibus, quia agoniam redditis Deo meo.* Vbi Baſilius iurè ſic quærit: *Quonam pacto homo vnus exhibere poteſt Deo agoniam? Eſt ſiquidem agonia timor ob impendentem ruinam, ſiue infortunium: atqui propheta nullam profitetur in Deum cadere huiuſmodi perpeſſionem.* Vt Baſilij dubitationi reſpondeatur, recolendum eſt, quod Ambroſ. de Deo irato ait: *Neque Deus cogitat ſicut homines, vt ei aliqua noua ſuccedat ſententia: neque iraſcitur, quaſi mutabilis; ſed ideo hæc leguntur, vt exprimatur peccatorum noſtrorum acerbitas, quæ diuinam meruerit offenſam. tamquam eo vſque increuerit culpa, vt etiam Deus, qui naturaliter non mouetur aut ira, aut odio, aut paſſione vlla, prouocatus videatur ad iracundiam.* Similiter dicendum eſt, Deum agoniam nullam, mœroremque perpeti poſſe; ſed tamen adeo illi diſplicere, ſi quis nolit ab eo precibus beneficia impetrare, vt hinc, qui mœrere, & triſtari nequit; ad triſtitiam, mœroremque prouocari videatur.

Deo moleſtus eſt, qui ab eo beneficia non petit.

C

D

Ambroſius De Noë, & arca c. 4.
Deo cum humani affectus tribuuntur, quomodo ſit intelligendum.

E

Fiat tibi ſicut vis.

30. HÆc vox illi affinis eſt, quæ dictum eſt: *fiat cælum, & factum eſt cœlum*, ait S. Chryſoſt. Nam cùm Dominus Chananææ filiam non ſolùm quoad corpus à dæmone, ſed conſequenter quoad animam ab idololatria per fidem liberauerit, eamque ex peccato ad gratiam, æternamque ſalutem reuocauerit; vtique dicendo hic: *fiat*, cœlum nobilius condidit. Teſte enim Gregorio: *Cœlum eſt anima iuſti.* Sed vt ait Auguſt. *Maius opus eſt, vt ex impio iuſtus fiat, quàm creare cælum, & terram: cœlum enim, & terra tranſibit; prædeſtinatorum autem ſalus, & iuſtificatio permanebit.* Addit S. Thom. *Maius opus eſt iuſtificatio impij, quæ terminatur ad bonum æternum diuinæ participationis, quàm creatio cæli, & terræ. quæ terminatur ad bonum naturæ mutabilis.* Videtur præterea à Redemptore prolata vox *fiat* ſimilis illi eſſe, qua Creator ab illuminato mundo tenebras procul expulit. *Dixit Deus: fiat lux, & facta eſt lux: & diuiſit lucem à tenebris.* Tunc autem non ſolùm corporalem lucem à tenebris diuiſit, ſed etiam bonos Angelos à malis diſcreuit iuxà Auguſtinum. Similiter hic dicendo: *Fiat tibi ſicut vis*; ab illuminanda per fidem Chananææ filia tenebrarum ſpiritum procul expulſum diuiſit.

Gregorius hom. 38
Auguſtinus tr. 72. in Ioan.
Cœlum eſt anima iuſti.

S. Th. 1. 2. q. 113. art. 9.
Iuſtificatio peccatoris maius opus, quàm mundi creatio.

Gen. 1.
Deus cum diuiſit lucem à tenebris, bonos Angelos à malis diſcreuit.
Auguſt. 11 de ciuit. c. 19.

Et ſanata eſt filia eius ex illa hora.

31. AVguſt. ſerm. 22. ad fratres in eremo ait: *O quàm grandis eſt orationis cauſa! O quàm grande myſterium! Ecce Moyſes orabat in monte, & Ioſue Amalec deuincebat. Per orationem Ezechias ſanatur; & ſalutem animæ, & corporis adipiſcitur. Per orationem Saulus efficitur Paulus, & doctor gentium. Ieremias confortatur in carcere; Daniel intra leones exultat; tres pueri in fornace tripudiant; Iob in ſterquilinio nudus triumphat; Suſanna inter ſenes defenditur; Paradiſum de cruce latro inuenit; Stephanus de torrente in cœlum ſuſcipitur, & inter lapidantes pro Saulo exauditur.* His denique addatur: Chananæa à dæmone filiam liberat.

Auguſtinus, vel alius grauis auctor.
Orationis efficacitas.

32. Notat hic Chryſoſt. quod antea Apoſtoli pro Chananæa Dominum rogantes non impetrarant, ipſam perſeuerante oratione impetraſſe. *Mauult noſtram Deus, qui rei ſumus, quàm aliorum pro nobis orationem*, ait Chryſoſt. Qui circa propriam ſalutem non laborantes, alijs pro ſe orandi negotium committunt impœnitentem Pharaonem imitantur, de quo legitur Ex. 8. 8. *Vocauit Pharao Moyſen, & Aaron, & dixit eis: Orate Dominum.* Imitantur Simonem magum, qui Act. 8. 24. Apoſtolis dixit: *Precamini vos pro me ad Dominum.*

Orationem noſtram potius, quàm alienam ad impetrandum adhibere debemus.

FERIA SEXTA POST DOMINICAM primam Quadrageſimæ.

Erat dies feſtus Iudæorum, & aſcendit Ieſus Ieroſolymam, &c. Ioan. 5.

Euangelij nexus, & ordo.

Morbus corporalis in peccati pœnam accidit.

1. EX huius Euangelij hiſtoria docemor propter peccata ſimul cum animæ ſpirituali lue, frequenter etiam languores, morbos, & corporis aduerſitates alias à Deo immitti. Languidus iſte Euangelicus ex Chryſoſtomo, & Euthymio cæcus fuit; ac propterea per tot annos primos in turbatam aquam deſcendere non potuit, eo quòd luce captus, aquæ motum obſeruare nequiuerit: rurſus præter cæcitatem ex ipſo Chryſoſtomo, Euthymio, & Ambroſio, idem paralyticus fuit, ac propterea membris impotens in lectulo iacebat. Hos autem morbos cùm triginta, & octo annorum ſpatio perpeſſos eſſet, humani expers auxilij, ipſo teſtante: *Hominem non habeo*: huiuſmodi calamitates non aliunde, quàm ex peccatis deriuatas eſſe Dominus indicauit dicens: *Ecce ſanus factus es; iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* Verè autem languidus iſte cum Dauidis verbis Pſalm. 54 dicere potuit: *Timor, & tremor venerunt ſuper me, & contexerunt me tenebræ*: tremor ex paralyſi; tenebræ ex cæcitate: timor ex morbi diuturnitate; à quo ob elapſi temporis experimentum numquam ſe liberandum timebat.

Ambroſius lib. 2. de ſacramentis c. 2.

Erat dies feſtus Iudæorum, & aſcendit Ieſus Ieroſolymam.

Iudæi tribus ſolemnitatibus Paſchatis, Pentecoſte, & Scenopegiæ templum adire debebant.

2. EXodi 23. dicitur: *Tribus vicibus per ſingulos annos mihi feſta celebrabitis.* & cap. 41. *Ter in anno apparebit omne maſculinum tuum coram Domino Deo tuo.* Erant autem tres hæ Iudæorum ſolemnitates, Paſcha, Pentecoſte, & Scenopegia, vt ex citatis, & ex alijs ſcripturæ locis patet. Quare ad huius mandati obſeruationem, cum Pentecoſtes iuxtà Chryſoſtomum, vel Paſchatis iuxtà Irenæum, ſolemnitas ageretur, Ieroſolymam Dominus venit: idque, vt ad feſta ritè celebranda documento nobis foret. Geneſis 2. cùm prohibuiſſet Dominus Adamo, ne ex arbore ſcientiæ boni, & mali comederet, addidit: *In quacumque die comederis ex eo, morte morieris.* Quæritur à ſacris interpretibus, quomodo vera fuerit Domini prædictio; quandoquidem Adam, cùm præuaricatus eſſet, nihilominus poſt nongentos, & triginta annos mortuus eſt? Reſpondetur primò iuxtà Hieronymum, Auguſtinum, & Theodoretum: Adamum eodem die, quo peccauit, certæ mortis ſententiam, & neceſſitatem incurriſſe. quare *morte morieris*, vertit Symmachus; *Mortalis eris.* Reſpondetur 2. Adamum eodem

Irenæus l. 1. c. 19.

Solemnitates ſacræ ritè celebrandæ.

Gen. 3.

A peccati die actualem animæ ſpiritualem mortem incurriſſe ob diuinæ gratiæ priuationem. Reſpondetur 3. Mortuum quidem fuiſſe Adamum eodem comeſtionis die; eodem tamen, non ſecundùm indiuiduationem, ſed ſecundùm denominationem: cùm enim vetitum pomum feria ſexta comediſſet, poſt nongentos triginta annos, ſimiliter Feria 6. mortuus eſt: *Si quis velit*, inquit Irenæus, *diligenter diſcere, qua die ex ſeptem diebus mortuus eſt Adam, inueniet ex Domini diſpoſitione. In illa die mortem ſuſtinuit Dominus obediens Patri, in qua mortuus eſt Adam inobediens Deo: in qua autem mortuus eſt, in ipſa & manducauit.* Sed rurſus quæ-

Lib. 5 contra hæreſes c. 23.

Adam feria ſexta peccauit; cur poſtea etiã feria ſexta mortuus eſt.

B ri poteſt, cur ad peccatum puniendum peculiaris pœna fuerit Feria 6. mori? Reſpondetur, mortem abſolutè fuiſſe primariam pœnam peccati; circumſtantiam verò illam, quod tali die mors accideret, auxiſſe ipſam mortis pœnam: quandoquidem ſuperueniente ſacro die ſabbati, ne feſtum diem illum de more diuinis laudibus celebrare poſſet Adam, morte prohibitus eſt; idque in peccati pœnam; eo quòd, cum viuere cœpiſſet, immediatè ante ſabbatum peccaſſet. Sed quæ tam magna pœna fuit vnius ſabbati celebratione priuati; præſertim cùm ipſe Adam tot antea Sabbata celebraſſet? Vt hoc benè intelligatur, recolen-

C dum eſt quod Geneſ. 2. de Sabbato dicitur: *Benedixit Deus diei 7. & ſanctificauit illum*, id eſt *ſegregauit*, ait Chryſoſtomus, *vt doceret in circulo hebdomada diem vnum integrum ſegregandum, & reponendum in ſpiritualem operationem.* Quænam eſſe debet iſta ſpiritualis operatio, explicat Nazianzenus dicens: *Dei memoria præcipuum diei feſti caput eſt.* Huiuſmodi dies ad diuina beneficia recolenda, ad diuinas laudes celebrandas addictus præ mille annis eſt æſtimandus: *Melior eſt dies vna in atrijs tuis ſuper millia*, dicitur Pſal. 83. Ex Chaldæo, & Græco textu. *Melior eſt dies vna, quæ diuinis laudibus tribuatur in aulis ſanctuarij tui ſuper annorum millia.*

Oratione in ſancta lumina.

Diei Deo ſacri celebritate priuari, millè annorum priuatione peius.

D Cum igitur huiuſmodi die Adam, morte præoccupatus, priuatus fuerit; hoc illi non in mediocre præuaricationis ſupplicium ceſſit. Ex quo conſtat quanti feſtos dies æſtimare debeamus; dummodo illos diuinis laudibus, diuiniſque beneficijs recolendis, templiſque frequentandis iuxtà Redemptoris exemplum tribuamus.

Eſt autem Ieroſolymis Probatica Piſcina, quæ cognominatur Hebraïcè Bethſaïda, quinque porticus habens. In his iacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum expectantium aquæ motum.

Probatica piſcina ſacri Baptiſmatis figura. idem n. 25.

3. DE hac piſcina quoad litteram dicetur infra. Myſticè autem piſcinam hanc ſacri baptiſmatis aquam præfiguraſſe SS. Patres docent; præcipuè Ambroſ. lib. de Spiritu ſancto cap. 7. Huic figuræ congruit Syriacus textus, vbi pro piſcina baptiſterium legitur. Portò ſicut in hac Ieroſolymæ piſcina *languidus, ſanus fiebat à quacumque detinebatur infirmitate*: ita ſacri baptiſmatis aqua, eorum, qui primùm per eam ritè abluuntur adulti, quæcumque peccata delet: infantium autem originale peccatum tollit, in quo, vt docet S. Thom. prima ſecundæ quæſt. 81. art.

Peccatum originale virtualiter omnia continet.

2. ad primam. *Virtualiter præexiſtunt omnia peccata actualia, ſicut in quodam principio; vnde eſt multiplex virtute.* Ideo de originali peccato Dauid Pſalm. 50. dixit: *Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea*, vt idem S. Thomas explicat. Excellit autem ſupra Probaticam piſcinam ſacri baptiſmatis aqua, quòd illa corporales languores curaret, hæc ſpirituales curet; illa non ſemper, ſed aliquoties in anno vni tantùm languido ſalutaris erat; hæc verò ſemper, & omnibus originali lue languentibus medelam affert; illa quòd Ieroſolymæ tantùm eſſet; hæc verò vbique etiam aridis in locis. Quod ſancti Martyres Proceſſus, & Martinianus cum alijs quadraginta in Tarpeij montis carcere ſunt experti: vbi cum aqua deeſſet, ad eos baptizandos diuinitus fons è ſaxo repente proſilijt. Tantùm præ Iudæorum Synagoga, Chriſtiana Eccleſia largiſſima Dei beneficentiæ munera experitur.

Beneficentia diuina multò largior erga Chriſtianam Eccleſiam, quàm erga Synagogam.

Proficiente in hominibus gratia Dei, plus aquis, & Angelo acceſſit. Qui vitia corporis remediabant, nunc ſpiritum medentur. Qui temporalem operabantur ſalutem; nunc æternam reformant. Qui vnum ſemel anno liberabant, nunc quotidie populos conſeruant deleta morte per ablutionem delictorum, ait Tertullianus lib. de Baptiſmo cap. 5.

Angelus autem Domini deſcendebat ſecundùm tempus in piſcinam, & mouebatur aqua.

Angelus mouens Probaticam piſcinam, ſignificabat diuinam gratiam, piæ lacrymas in corde excitantem.

4 ANgelum mouentem piſcinæ aquam myſtice ſignificare gratiam lacrymas in humano corde excitantem, docet Hugo Cardinalis. Quod ſi aqua illa ab Angelo agitata ad graues morbos curandos ſalubris erat, lacrymas gratiæ vi excitatas ægrotos morti proximos ad perfectam ſanitatem reuocaſſe reperimus 4. Reg.

Lacrymæ piè effuſæ mortem arcent.

20. *Ægrotauit Ezechias vſque ad mortem, & conuerſus ad parietem fleuit fletu magno; & factus eſt ſermo Domini ad Iſaiam dicens: Reuertere, & dic Ezechiæ: Audiui orationem tuam, & vidi lacrymas tuas; & ecce ſanaui te; die tertio aſcendes templum Domini.* Debent enim victrices lacrymæ die 3. ad triumphalem pompam, Domini in templum, veluti in Capitolium triumphata morte conſcendere. Porrò aduentantem mortem populſare lacrymarum efficacitate ad oculos ſpectabat; quandoquidem præuaricante Eua ad pomi conſpectum mors per oculorum feneſtras aſcendiſſe dicitur: Ieremiæ 9. Rurſus, quòd cadaueribus paſcatur, mors coruis ſimilis eſſe dicitur; Corui autem cadaueribus, in quæ inſiliunt, oculos effodere in primis geſtiunt; quare Ezechias. cum mortem corui more accedentem perſentiſceret; vt oculos tueretur, eos lacrymis, veluti contra mortem antidoto, munijt: dumque vitat mortis coruum imitantis incurſus, ipſe in columbam euaſit: nam ijdem oculi, qui iuxtà Gregor. Cant. 7. ob pias lacrymas piſcinæ comparantur: oculi columbarum eſſe dicuntur Cant. 4.

Oculi piè lacrymantes, oculi columbarum.

5. Præterea cum ex commiſſis culpis ſuo in ſtrato languidus Dauid iaceret; & ad Dominum Pſal. 6. clamaret: *Miſerere mei Domine, quoniam infirmus ſum, ſana me Domine, quoniam conturbata ſunt oſſa mea*, ad languorem, morbumque pellendum, ad afflictas vires erigendas, non alio inungi medicamine voluit, quàm lacrymarum: propterea ibidem ſubdidit: *Lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lacrymis meis ſtratum meum rigabo.*

Ægroti pœnitentes pio lacrymarum medicamine inuncti conualeſcunt.

6. Sed vt ad Ezechiam redeamos, quæri ſolet à ſacris interpretibus, quænam ſint aquæ, quæ Pſalm. 148. ſuper cœlos eſſe dicuntur? Omiſſis interpretationibus reliquis, benè lacrymæ dici poſſunt aquæ, quæ ſupra cœlos ſunt; hoc eſt in cœlos poteſtatem habent. Teſtes ſunt Ezechiæ lacrymæ, quæ vt ſolaris vmbra in horologio, atque adeo, vt ipſe ſol per decem lineas retrocederet, impetrarunt; idque in reſtitutæ ſanitatis indicium: *Et ait Ezechias: facile eſt vmbram creſcere decem lineis; nec hoc volo, vt fiat; ſed vt reuertatur retrorſum decem gradibus.* Quod quidem ad amuſſim euenit. Porro ad curandom vlcus Ezechiæ Regis, ficorum maſſam vlceri oppoſuit Iſaïas: *Afferte*, inquit, *maſſam ficorum; quam cum attuliſſent, & poſuiſſent ſuper vlcus eius, curatus eſt.* Inter reliquos arborum fructus ficuum proprium eſſe dicitur, cum maturuerint, lacrymare; quare vt in lacrymarum gratiam regi ſanitatem reſtitui noſceretur; non aliud medicamen, quàm è fructibus lacrymari conſuetis diuino inſtinctu adhibere voluit Iſaias.

Aquæ ſuper cœlos, ſunt piæ lacrymæ.

Qui prior deſcendiſſet in piſcinam poſt motionem aquæ, ſanus fiebat à quaſcumque detinebatur infirmitate.

Probaticæ piſcinæ aquis contra morbos vis naturalis non erat.

7. QVæritur hîc, an ad languidos ſanandos huius piſcinæ aqua concurreret? Reſpondeo, naturaliter non concurriſſe; Primò, quia quamuis naturales aquæ, quales eæ ſunt, quæ è mineralibus aliquibus venis prodeunt, morbo alicui mederi poſſint: nihilominus nulla naturalis aqua eſt, quæ morbos omnes expellat. 2. quia huiuſmodi piſcinæ aqua, ſi ad morbos cotandos naturalem vim habuiſſet, non eum tantùm, qui primus poſt Angeli motionem deſcenderat, ſed omnes ſanaſſet. Dico tamen ex Dei imperio, & potentia potuiſſe huiuſmodi piſcinæ aquam, tamquam inſtrumentum morbos curare. Sic Ioan. 9. Cæcus natus, in Siloë piſcina viſum recepit diuinitus etiam Chriſti ſputo cooperante. *In Siloë erat virtus Chriſti, quæ cæcum illuminauit*, ait Chryſoſtomus ſiue virtus illa eſſet in aquis diuinitus ſupperaddita; ſiue eſſet vis aquæ obedientialiter eleuatæ: eo modo, quo Baptiſmi aquam ad gratiam phyſicè producendam plures auctores aſſerunt: & S. Ambroſ. *Baptiſmi aquam diuinæ voluntatis inſtrumentum* fuiſſe ait ad Conſtantini lepram mundandam. Idemque dici poteſt de Iordanis aquis, quibus Naamani Syri lepra mundata eſt 4. Reg. 5.

8. Por-

Deſcenſus languidi in Probaticam piſcinam humilitatem myſticè ſignificabat.

8. Porrò ex languidorum deſcenſu in Probaticam piſcinam humilitatem myſticè commendati cenſet Auguſtinus: *Vis*, inquit, *te extollere; ſi vis ſanari deſcende.* Præterea ſicut Ieroſolymis ad ſanandos corporis morbos, Probatica piſcina erat; ita apud Deum ad ſanandos animi languores fontem vitæ, hoc eſt gratiæ fontem reperiri Pſalm. 35. Propheta teſtatur: Ad hunc fontem ſuperborum pedes accedere prohibentur. Quare cum citato Pſal. Dauid dixiſſet: *Domine apud te eſt fons vitæ*, ſubdidit: *Non veniat mihi pes ſuperbiæ*; quandoquidem ſuperbiæ greſſus potius ad fœtidas vitiorum lacunas, quàm ad gratiæ fontem homines deferunt. Præterea, vt à ſe procul ſuperbiæ pes ſit Dauid precatur; eo quòd huiuſmodi pes progredi neſciat; progrediuntur enim pedes, cum alternis vicibus alter alterum præcedit; ſuperbiæ autem pes alteri anterioritatem cedere neſcit, atque adeo ad benè incedendum ineptus eſt; motumque, & ſpiritualis viæ progreſſum ſegnem, immo planè impeditum reddit. At ad diuinas gratias, & beneficia recipienda diligentia, & celeritate opus eſt! non enim quicumque, ſed *qui prius deſcendiſſet in piſcinam ſanus fiebat.* Si ad noſtros languores curandos ſanitas in Domini pennis, ſeu alis eſſe dicitur Malach. 4. nos etiam veluti alati eſſe debemus, vt ad cœleſtem medicum aduolemus.

Superbiæ pes ad fontem vitæ accedere nequit.

Celeritas adhibenda ad diuina beneficia conſequenda.

Erat autem quidam homo ibi triginta, & octo annos habens in infirmitate ſua.

9. TAm diuturnus huius languidi morbus, & tam multiplex miſeria; erat enim, vt ſupra diximus, & cœcus, & paralyticus, & nullius adiutus auxilio, indicat in iis piſcinæ porticibus neminem eo miſeriorem fuiſſe. Quare ſicut iuxta Apoſtolum; *vbi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia*, ita vbi abundauit miſeria, ibi Domini miſericordia ſuperabundauit: & propterea talem languidum præ aliis curare Dominus voluit: nec eius medelam vſque ad piſcinæ motum differre. Ideo quod in corporali morbo videmus, idem in ſpirituali fieri poſſe cognoſcamus. Quilibet enim, quamuis præ aliis iniquiſſimus peccator, dummodo diuinam medelam non reſpuat, ſibi paratiſſimam diuinam fore miſericordiam ſperet. Quare Apoſtolus Paulus 1. ad Tim. 1. ſcribit: *Chriſtus Ieſus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere, quorum primus ego ſum. Sed ideo miſericordiam conſecutus ſum, vt in me oſtenderet Chriſtus Ieſus omnem patientiam ad informationem eorum, qui credituri ſunt illi in vitam æternam.* Hinc idem Apoſtolus apud Theodoretum ita de ſe ait: *Quemadmodum medicus, cum in vna domo multi ſimul ægrotant, & omnes de ſalute deſperant, ſi vnum peſſimè affectum acceperit, & datis ei medicamentis ad perfectiſſimam ſanitatem deduxerit, facit, vt alii omnes bono ſint animo, ac fiduciam concipiant: ita Dominus Chriſtus animarum medicus, cum factus eſſet homo pro ſalute peccatorum, me, qui eram iniquiſſimus, & omnium ſceleratiſſimus, non ſolum à prioribus liberauit maculis, ſed maximis etiam donis obruit, omnibus hominibus per me oſtendens ſuam patientiam, & clementiam, vt nemo eorum, qui maxima ſcelera perpetrauerint, ad me reſpiciens de ſalute deſperet.* Quemlibet ergo peccatorem benè monet hom. 2. in Pſalm. 50. Chryſoſtomus: *Si impius es, cogita publicanum; ſi immundus es, attende meretricem; ſi homicida es, perſpice latronem; ſi iniquus es, cogi-*

Ad Rom. 5. 20. Peccator quilibet ad Deum per pœnitentiam confugiens ſalutem non deſperet, ſperet potius eximiæ gratiæ largitatem.

A *ta blaſphemum, conſidera Paulum prius perſecutorem, poſtea annunciatorem. Nolo mihi dicas, Blaſphemus ſum: nolo dicas, Perſecutor ſum, immundus ſum. Habes omnium oſtenſiones; in quem volueris portum confugito. Vis in nouum? vis in veterem? In veteri Dauid; in nouo Paulus. Quid eſt peccatum ad Domini miſericordiam? Tela aranea, quæ vento flante nuſquam comparet.* Similiter Auguſtinus ſerm. 9. de verbis Apoſtoli: *Si Saulus ſanatus eſt, ego quare deſpero? Si à tanto medico tam deſperatus æger ſanatus eſt, ego vulneribus meis illas manus non feſtinabo? Vt hoc dicerent homines: Ideo Saulus factus eſt ex perſecutore Apoſtolus; quia qui venit medicus, quærit aliquem ibi deſperatum, & ipſum ſanat: & ſi pauperrimum inueniat, tamen deſperatum inuenit;* B *non ibi quærit mercedem, ſed commendat artem.* Subdit Anſelmus: *Ita Chriſtus potentiam ſpecialis medicinæ ſpiritualis ſuæ oſtendit in Saulo; vt omnes deinceps noſſent eum ſanare poſſe cunctas infirmitates omnium confugientium ad ſe.* Neoterici Aſtronomi cùm optico tubo in ſole maculas obſeruaſſent, eas tamen non ſemper in eadem parte fixas viderunt; obſeruarunt etiam eam ſolis partem, in qua macula prius fuerat, præ aliis lucidiorem apparere. Similiter peccatores, cùm ex diuinæ gratiæ medela iuſti euaſerint; tunc tales *fulgebunt iuſti, ſicut ſol in conſpectu Dei*: ita vt maiori ſanctitatis lumine lucidiores appareant iidem, qui antea peccato- C rum maculis fœdabantur.

Anſelmus 1. ad Tim. cap. 10.

Sapientiæ c. 3. Solis pars prius viſa maculata, poſtea lucidior apparet.

Hunc cum vidiſſet Ieſus iacentem, & cognouiſſet, quia iam multum tempus haberet, dicit ei: Vis ſanus fieri.

10. EX ſcientia Diuinitatis infuſa etiam abſenti Domino huius paralytici diuturnus morbus ſat notus erat: cum tamen hic dicitur: Cum cognouiſſet, intelligendum eſt quoad ſcientiam, ſeu notitiam experimentalem, quæ ex aliorum teſtimonio, & ex præſenti corporeis oculis obiecto proueniebat. Vel ex regula ſcripturæ data Fer. 2. poſt Ciner. dicitur interdum aliquid fieri, D non cum primò eſt, ſed cum primò innoteſcit. Quia ergo adſtantibus viſus eſt tunc primum Dominus paralyticum cognoſcere, ideo tunc cognouiſſe dicitur. Viſo ergo languido, interrogauit Dominus: *Vis ſanus fieri?*

Fieri aliquid interdum dicitur cum primò innoteſcit.

11. Vt nobis beneficia conferat, primus eſt, qui nos excitet Dominus; cùm verò præuaricando virtutis viam deſerit anima, vltimus eſt, qui recedit Dominus Ieſus. Cantic. 5. vt Rabbi Salomon explicat: *Ego dormio*, inquit ſponſa, *&* *cor meum* nempe ſponſus meus *vigilat*: Cor, vt phyſici docent, ſicut ad moriendum vltimum eſt, ita ad viuendum eſt primum: meritò igitur cor noſtrum E Chriſtus Eccleſiæ ſponſus dicitur; quandoquidem (vt cum Dionyſio notat hîc Hugo Card.) *Benigniſſimus Ieſus primus eſt in acceſſu, & vltimus in receſſu.* Dei filii acceſſus ad humanam naturam curandam præ diuini amoris vi tantæ velocitatis fuit; vt benè giganteo curſui comparetur Pſal. 18. *Exultauit vt gigas ad currendam viam: à ſummo cœlo egreſſio eius.* Ethnici ſuum diuitiarum Deum claudum fingebant; cum longo tempore, & labore ſerò terrenæ diuitiæ acquirantur. Secus verò Chriſtus Dominus *diues in omnes, qui inuocant illum: in quo ſunt omnes theſauri Sapientiæ, & ſcientiæ abſconditi*, ad nos veniens volaſſe dicitur Pſal. 17. *Inclinauit cœlos, & deſcendit, & aſcendit ſuper Cherubim, & volauit, volauit ſuper pennas ventorum.* Ad idem ſignificandum Apoc. 21. Cœleſtis

Thalus l. 10. cap. 11.

Ieroſolyma ad nos deſcendere viſa eſt: *Vidi ſanctam ciuitatem Ieruſalem nouam deſcendentem de cœlo à Deo*: non enim expectat Deus, ſui vt electi in cœlum aſcendant; ſed ipſe prior per gratiam, & ſupernaturalia dona ſuos electos beata illa ciuitate donat; ciueſque cœleſtes conſtituit, teſte Apoſtolo ad Epheſ. 2. *Iam non eſtis hoſpites, & aduenæ, ſed eſtis ciues Sanctorum, & domeſtici Dei* Propterea ad beatæ patriæ poſſeſſionem indicandam, electorum nomina in cœleſtis Ieroſolymæ portis ſunt inſcripta Apoc. 21. *In portis nomina inſcripta, quæ ſunt nomina duodecim tribuum filiorum Iſrael*, id eſt omnium electorum. *Non enim omnes, qui ex Iſrael ſunt, ij ſunt Iſraelitæ. Non filij carnis ſemen ſunt Abrahæ. ſed qui Filij Dei ſunt*, vt dicitur ad Rom. 9.

Reſpondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, vt cum turbata fuerit aqua, mittat me in piſcinam: dum venio enim ego, alius ante me deſcendit.

12. EO quòd pauperrimus eſſet; & ideo ab omnibus deſtitutus ſe hominis alicuius auxilium non habere Domino languidus reſpondit. Sed ob eamdem cauſam Deum adiutorem habuit; iuxtà Dauidis teſtimonium: *Tibi derelictus eſt pauper*. Pſalm. 9. 3;. vel Pſalm. 10. 14. Porrò ex huius languidi verbis, qui triginta annorum ſpatio nullius opem expertus erat, patet quàm ante Domini aduentum apud homines charitas refrixiſſet; cum è contrario poſt Chriſti aduentum pios fideles ad ægrotos ſubleuandos noſocomia frequentare videamus. Benè ergo ad frigeſcentis charitatis torporem expellendum Dominus Lucæ 12. 49. dixit: *Ignem veni mittere in terram. Hic ignis intelligitur zelus pro virtute in vnoquoque noſtrum accenſus*, ait Theophylactus. *Hic ignis, mundi peccata, quaſi ſyluam exuſſit*, ait Chryſoſtomus hom. 4 in Act. Apoſtolorum.

Charitas ante Chriſti aduentum valdè refrixerat; poſt, à diuino igne vehementer accenſa.

13. *Cum turbata fuerit aqua*. Cur ad languidos ſanandos turbanda erat Probaticæ piſcinæ aqua? Si litteralem ſenſum quæramus, reſpondetur ex Ambroſio turbari ſolitam aquam, vt ſua commotione languidis deſcendentem Angelum indicaret. Si verò ad myſticum ſenſum recurramus, piſcina hæc ſalubres aquas continens Beatam Virginem cœleſtibus gratijs redundantem præfigurabat. Beata autem Virgo priuſquam Diuinum Verbum concipiendo, ægris mortalibus ſalutem afferret, deſcendente ad eam Angelo turbata eſt, Lucæ primò: *Ingreſſus Angelus ad eam dixit: Aue gratia plena. Quæ cùm audiſſet, turbata eſt*. Quare ad annunciatæ Virginis Myſterium ſignificandum Probatica piſcina Angeli motu turbata pro phrenoſchemate eſſe poteſt, cui titulus inſcribatur: *Affert turbata ſalutem*.

Probatica piſcina B. Virginis ſymbolum.

14. Porrò, quod piſcina hæc motu turbata languidos ſanaret; ex hoc minus probabilis redditur ſententia dicentium Probaticam, hoc eſt pecuariam, ſeu ouinam piſcinam eſſe dictam; eò quòd in ea ouium, pecudumque carnes, & inteſtina ad ſacrificium in templo immolanda abluerentur; vt placet Hieronymo de locis Hebraïcis, Ammonio, Theophylacto, Euthymio, & alijs. Si enim ibi ablutio hæc carnium, viſcerumque immolandorum facta eſſet; quæ quidem ablutio frequentiſſima erat, cum in Ieroſolymæ templum ex vniuerſa Hebræorum natione ad victimas immolandas confluerent, piſcina illa valde immunda, immò etiam fœtida fuiſſet; præcipuè turbatis aquis. Quare ea ad immerſos languidos ſanandos Deum vti voluiſſe probabile non videtur: cùm aliàs ſciamus ex miraculo Naami Syri lepram ſeptem in pura Iordanis aqua ablutionibus fuiſſe mundatam, 4. Reg. 5.

Probatica hoc eſt pecuaria piſcina, non inde dicebatur, quòd ad victimas abluendas vſui eſſet.

15. Propter allatam rationem neque probatur, quod aſſerit Toletus, nempe cum victimæ intra templum abluerentur in conchis, quæ ſecundo Paralipom. 4. dicuntur ad hunc finem à Salomone fuiſſe constructæ; deinde immundam talium concharum aquam per ſubterraneos aquæ ductus in Probaticam piſcinam effluxiſſe. Militat enim contra hoc hæc eadem ratio, quod in ſuo alueo plures quotidie talis piſcina ſordes excepiſſet; ex quo inſuper inepta fuiſſet figura puriſſimi in Euangelica lege Baptiſmatis: qualem piſcinam hanc fuiſſe plures docent, præcipuè Ambroſius lib. 1. de Spiritu ſancto cap. 7. vbi de piſcina hac loquens ait: *Quid in hoc typo Angelus, niſi deſcenſionem Spiritus ſancti nunciabat; quæ noſtris futura temporibus, aquas ſacerdotalibus inuocata precibus conſecraret.*

16. Quare dicendum eſt primò, piſcinam hanc Probaticam, id eſt pecuariam fuiſſe dictam; vel quia proxima eſſet portæ gregis, cuius mentio fit 2. Eſdræ 3. vel quia in ea piſcina pecudes adaquari conſueraut, antequam tales aquæ miraculoſæ ad languidos ſanandos cognoſcerentur; quam quidem notitiam ex reuelatione ſancto alicui viro facta prouenïſſe credibile eſt.

Probatica, hoc eſt pecuaria piſcina inde dicta quòd gregis portæ proxima eſſet, vel quod ad eam oues potum deferentur.

17. Dicendum Secundò probabiliter eſt in hanc piſcinam puras aquas confluxiſſe ex vberrimo, qui intra templum erat, fonte, de quo Tacitus Hiſtoriarum quinto ait: *Fons perennis aquæ, & piſcinæ, ciſternæque ſeruandis imbribus*, &c. Sed piſcina hæc olim ab ouibus frequentata, à canibus non agnoſcitur; à canibus, inquam, illis, de quibus dicitur Matth. 7. *Nolite Sanctum dare canibus*: vbi canum nomine hæreticos intelligi docet Hugo Cardin. Hæretici igitur Anabaptiſtæ odorantes piſcinam hanc ſacri Baptiſmatis, cui contradicunt, fuiſſe figuram, vt cum Ambroſio ſupra docuimus: propterea veluti canes rabie correpti, ac proinde abhorrentes ab aqua, arroganter aſſerunt falſam eſſe Euangelicam hanc Hiſtoriam de Probatica piſcina; eiuſque cum mentio fit, acerrimè Euangelicis verbis transfigi ſe ſentiunt. Vt propterea meritò de Hæreticis dixerit Eccleſiaſticus 19. iuxtà Hugonem: *Sagitta infixa femori canis, ſic verbum in corde ſtulti*. Eorum, rationis expers, ratio eſt, quia Scriptores alij nihil de hac piſcina teſtatum reliquerint. Sed cum Anabaptiſtæ ex Plinij tantùm teſtimonio legerint. *In Tulliana villa ab Auerno lacu Puteolis tendentibus impoſita littori, erupiſſe fontes calidos, perquam ſalubres oculis*: harum quidem aquarum ſalubritati fidem præſtabunt; fortaſſe, quod Auernales aquæ tamquam patriæ, ijs præſtantiores reliquis videantur. At ex eiuſdem Plinij teſtimonio Siueſſanas aquas virorum inſaniam abolentes, neſcio an Anabaptiſtæ veras crediderint; cum earum medela curari omiſerint. Cæterum Anabaptiſtarum fundamentum bene iam diruit Maldonatus, probabiliter aſſerens Chriſti Domini tempore, aut non multò ante miracula in Probatica piſcina cœpta fuiſſe; & paulò poſt fieri deſiiſſe: ita vt propterea hiſtoriæ

Canum nomine hæretici ſignificantur.

Probaticæ piſcinæ tacendi virtus contra hæreticos defenditur. Idem n. 18.

Plinius lib. 31. c. 2. Tullianæ villæ aquæ oculis ſalubres.

Siueſſanæ aquæ contra inſaniam ſalubres.

memotiam fugerint; præcipuè cum profani auctores in rebus pijs ſcribendis non multùm laborent.

18. Prætetea in veteri Teſtamento, quod Anabaptiſtæ admittunt, multa à Prophetis prædicuntur; eaque certum eſt impleri debuiſſe; quamuis quando, & quomodo impleta ſint, nec in S. Scriptura, nec in profanis hiſtorijs reperiamus. Sic Iſaias cap. 23. 17. prædicit Tyrum vaſtandam à Chaldæis, & poſt. 70. annos redituram ad priſtinum ſplendorem. Idem de Ammonitis prædicit Ierem. cap. 49. 6. ſimile de Ægypto à Chaldæis vaſtata, & poſt 40. annos reſtauranda prædicit Ezech. cap. 29. 12. quæ quando impleta ſint, neſcimus. Sic Aggæus, Zacharias, Abdias, & Malachias multa à regreſſu Iudæorum ex Babylone vſque ad Chriſtum futura prædicunt, quæ nec Eſdras, nec libri Machabæorum, nec alij hiſtorici facta eſſe commemorant.

Dicit ei Ieſus: ſurge tolle grabatum tuum, & ambula: & ſtatim ſanus factus eſt homo, & ſuſtulit grabatum ſuum, & ambulabat.

Peccatoribus iucunda, uidé pœnitentibus onerosa ſunt.

19. QVod in corporali morbo curando Dominus præcepit, idem in ſpirituali peccati morbo faciendum myſticè ſignificauit. Grabatus, qui antea erat languido ad quietem, eidem iam ſano onus eſſe cœpit. Similiter prauæ diaboli ſuggeſtiones, in quibus antea peccator iucundè quieſcebat; cùm pœnitens ſpiritualem ſanitatem receperit, eaſdem illas ſuggeſtiones oneroſas, animæque valdè moleſtas ſentire debet. Non diſſimiliter Paulus Apuſtolus de ſe ait: *Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimenta; propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror vt ſtercora.*

Ad Philipp 3.

20. Præterea cum *Tolle grabatum tuum* paralytico iam ſano Dominus dixit, myſticè nobis inſinuauit, non ſemper nos alijs oneri eſſe debere, ſed etiam mortalis vitæ, proximorumque onera ſubire. Quod notans Auguſtinus ait: *Languidus ille grabato portabatur, ſanatus grabatum portat. Quod dictum eſt ab Apoſtolo ad Galatas 6. Inuicem onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti. Lex ergo Chriſti charitas eſt; nec charitas impletur, niſi inuicem onera noſtra portemus, ſufferentes inuicem in dilectione.* Iuxta Petrum Apoſtolum Fideles omnes debent ſimul ſpirituale ædificium, in quo Deus per gratiam inhabitare dignetur, conſtruere. *Ipſi tamquam lapides viui ſuperædificamini domus ſpiritualis.* Hinc S. Gregor. hom. 13. in Ezech. ait: *In ædificio lapis lapidem portat, quia lapis ſuper lapidem ponitur. Et qui portat alterum, portatur ab altero. Sic itaque, ſic in ſancta Eccleſia vnuſquiſque & portat alterum, & portatur ab altero: nam viciſſim ſe proximi tolerant, vt per eos ædificium charitatis ſurgat. Si enim ego vos portare negligo in moribus meis; & vos me tolerare contemnitis in moribus veſtris, charitatis ædificium inter nos vnde ſurgit, quos vicaria dilectio per patientiam non coniungit? Sicut ego iam mores eorum tolero, qui adhuc in conuerſatione boni operis rudes ſunt; ita ego quoque ab illis toleratus ſum, qui me in timore Domini præceſſerunt, & portauerunt, vt portatus portare diſcerem.*

Auguſt. tract. 17. in Ioan. Oneratus, qui alijs antea fuit, aliorum onera portare debet.

Epiſt. 1. c. 2.

Erat autem ſabbatum in die illo. Dicebant ergo Iudæi illi, qui ſanatus fuerat: Sabbatum eſt, non licet tibi tollere grabatum tuum.

21. CVr ſabbati die paralyticum ſanare Dominus voluit? Sabbatum quies interpretatur; & iuxta nomen, ſabbati dies ad quietem à Deo Iudæis datus erat: paralyſis autem eſt diſſolutio neruorum, ex qua tremor, continuuſque motus in paralytico prouenit: vt igitur à tali motu, & tremore paralyticus ceſſaret, bene Dominus Sabbati diem elegit. Quod autem grabati onus paralyticus portaret, Iudæi Domini miraculum, & iuſſionem ignorantes, benè dicebant: *Sabbatum eſt, non licet tollere grabatum tuum.* Sic Eſdræ 2. cap. 13. dicitur: *In diebus illis vidi in Iuda calcantes torcularia in ſabbato, portantes aceruos, & onerantes ſuper aſinos vinum, & vuas, & ficus, & omne onus, & inferentes in Ieruſalem die ſabbati. Et obiurgaui optimates Iuda, & dixi eis: Quæ eſt res hæc mala, quam facitis, & profanatis diem ſabbati?* Sed quia, vt ipſe Chriſtus Dominus Lucæ 6. de ſe dixit: *Dominus eſt filius hominis etiam ſabbati*; benè potuit in vnius diei legem imperium exercere; cùm in triginta, & octo annorum paralyſim ſalutare imperium exercuiſſet. Et cum Matth. 12. idem Dominus dixerit: *Licet ſabbatis benè facere*: paralytico grabatum portare licebat: onus enim illud baiulare benefacere erat; tum quia Domino, quem ſibi adeo beneficum expertus erat, obtemperabat: tum quia hoc pacto perfectam ex miraculo ſibi reſtitutam ſanitatem conteſtabatur, & alijs Domini potentiam agnoſcendi argumentum præbebat.

Paralyſis cur ſabbato curata.

Reſpondit eis: Qui me ſanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatum tuum, & ambula. Interrogauerunt ergo eum: Quis eſt ille homo, qui dixit tibi: Tolle grabatum tuum, & ambula.

22. SAbbati tamquam ſacri diei obſeruatione profitebantur Iudæi Deum eſſe conditorem cœli, & terræ; adeoque ipſius legem, præcipuè erga diuinum cultum, ſe ſeruare profitebantur. Ideo Exodi 20. dicitur: *Sex diebus fecit Dominus cœlum, & terram, & mare, & omnia, quæ in eis ſunt; & requieuit in die ſeptimo: idcirco benedixit Dominus diei ſabbati, & ſanctificauit eum.* Et Iſaiæ 56. dicitur: *Beatus vir, qui facit hoc, & filius hominis, qui apprehendet iſtud, cuſtodiens ſabbatum, ne polluat illud*: ne polluat ſcilicet corporalibus operibus, & non Dei cultui vacando. Portò ad Dei cultum à Iudæis debitum ſpectabat, promiſſum à Deo Meſſiam præſtolari; eiuſque aduentus, an proximus foret ſedulò ex ſacræ ſcripturæ teſtimonijs conſiderare. Si enim Samaritana, quamuis mulier, & ex populo à Muſaïca lege præuaricante, dixit Ioannis 4. *Scio, quia Meſſias venit*; hoc eſt aduentat, & mox aderit: multò magis id Phariſæi, & ſcribæ legis doctores ſcire debebant: præcipuè cùm iam ſceptrum à Iudæ poſteris ad Herodem alienigenam tranſlatum viderent, atque adeo impletum iam Iacob vaticinium Geneſ. 49. *Non auferetur ſceptrum de Iuda, & Dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus eſt.* Cui vaticinio Ioannis Baptiſtæ teſtimonium addebatur, qui ſacerdotibus, & Leuitis reſpondit: *Medius veſtrùm ſtetit, quem vos neſcitis. Ipſe eſt, qui poſt me venturus*

Iudæi cur Chriſtum verum Meſſiam credere debebant.

Ioan. 1. Vaticinium de Meſſiæ Chriſti aduentu impletum.

eſt, qui ante me factus eſt. Et altera die videns Ieſum venientem ad ſe, ait: Ecce Agnus Dei, ecce, qui tollit peccata mundi. Quare ſi veri, & fideles ſabbati cuſtodes Iudæi fuiſſent, mirabilia Chriſti Domini opera, qualis inter alia erat hæc mira inueteratæ paralytici curatio, obſeruare debebant, & hinc eum verum Meſſiam credere. Sed quia Iudęi ſecundùm ſpeciem tantùm ſabbatum cuſtodiebant; ideo omiſſa paralytici mirabiliter ſani conſideratione; tantùm grabati baiulationem tamquam Moſaïcæ legis zelatores prohibebant: & ſub legis zelo iuxtà Euthymium inuidiam tegebant, qua Chriſto Domino mirabilia operanti inuidentes cruciabantur. Et quia fœda, & abominabilis inuidia eſt; ideo ipſe inuidus ſuæ turpitudinis conſcius ad eam exlandam zeli perſonam inducere ſtudet. Benè autem dicitur Canticorum 8. *Dura ſicut infernus æmulatio*, hoc eſt zelus ex Hebręo. Vbi zeli nomine Iudęorum in Chriſtum inuidiam Gregorius intelligit. Quæ verè ſicut infernus fuit, cum eos mirabiliter in hac vita cruciauerit, & tandem ad inferni damnationem pertraxerit.

Inuidus inuidiæ turpitudinem zeli perſona induere conatur.

Inuidi prauus zelus inferno comparatur.

Is autem, qui ſanus factus fuerat, neſciebat, quis eſſet: Ieſus enim declinauit à turba conſtituta in loco.

Chriſtus humanæ gloriæ contemptor.

23. Hinc etiam Iudæi Chriſti Domini ſanctitatem apertè colligere poterant; cùm enim tàm mirabiliter paralyticum ſanaſſet; et quis ipſe tanti miraculi operator eſſet, tamquam humanæ gloriæ contemptor manifeſtare tunc noluit; ſed potiùs à turba circumſtante ſe ſubtraxit; vt humanę glorię fuga nobis exemplo prę̨luceret. Similiter Matth. 8. & Marci 4. Cùm leproſum Dominus mundaſſet, *Comminatus eſt ei*, hoc eſt, iuxtà Euthymium, ſeuero, & minaci vultu pręcepit: *ſtatimque eiecit illum, & dicit ei: Vide, nemini dixeris.* Similiter Matth. 9. Cum ſolo tactu duos cęcos illuminaſſet; *Comminatus eſt illis dicens: Videte, ne quis ſciat.* Quibus verbis planè oſtendit, quantùm miraculorum oſtentationem auerſaretur.

Poſtea inuenit eum Ieſus in templo, & dixit illi: Ecce ſanus factus es; iam noli peccare; ne deterius tibi aliquid contingat.

24. *Qvicquid patimur, peccata noſtra meruerunt*, ait hic Hieronymus. Ideo Matth. 9. antequam alium paralyticum Dominus ſanaret, ei dixit: *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua*: ſcilicet, vt radicem, vnde paralyſis proueniebat, euelleret. Paralyſis autem, quæ continuo tremoris motu membra concutit, peculiariter peccatoris pœna eſſe debet. Ideo Ieremias Thr. 1. dixit: *Peccatum peccauit Ieruſalem, propterea inſtabilis facta eſt*, ſeu, vt legit Origenes: *Propterea facta eſt in commotionem.* Caïno etiam poſt peccatum à Domino dictum eſt Geneſ. 4. *Vagus, & profugus eris ſuper terram.* Vbi Septuaginta legunt: *Gemens, & tremens eris ſuper terram.* Denique ad id indicandum 1. Eſdræ 10. dicitur: *Sedit omnis populus in platea domus Dei trementes pro peccato.*

Peccator velut paralyticus in tremorem incurrit: idem n. 19.

25. Dei vltio in ſacris litteris ignis appellatur. Deut. 32. *Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſſima; deuorabitque terram cum germine ſuo.* Et Iſaiæ 26. *Videant; & confundantur zelantes populi, & ignis hoſtes tuos deuoret;* A Hunc ignem è cœlo deuocant in terras, qui peccata iterando Deum ad vlciſcendum prouocant. *Poſt ignem ætheria domo ſubductum macies, & noua febrium terris incubuit cohors*, fabuloſè cecinit Ethnicus. Nos veriſſimè conqueri poſſumus, quod peccata diuinæ vltionis ignem è cœlo ſubducant; quo ſubducto igne non immeritò morborum, peſtilentiæ, & calamitatum omnium ſupplicio humanum genus obruitur. Ideo Deut. 28. contra peccatores maledictiones horribiles plurimæ congeruntur, inter quas morbi, febres, vlcera, & peſtilentiæ: *Si audire nolueris vocem Domini Dei tui, vt cuſtodias, & facias omnia mandata eius. Percutiat te Dominus egeſtate, febri, & frigore,* B *ardore, & æſtu, & aere corrupto, ac rubigine; & perſequatur, donec pereas. Percutiat te Dominus amentia, & cæcitate, ac feritate mentis. Percutiat te Dominus vlcere peſſimo in genibus, & in ſuris; ſanarique non poſſis à planta pedis vſque ad verticem tuum.*

Peccata morbos, calamitateſque plures inducũt: idem numeris ſeq.

Horatius ode 3.

26. *Quicquid patimur, peccata noſtra meruerunt*, benè ergo Hieronymus ait: Saltem originale peccatum, vt hîc notat Hugo Cardinalis. Sanctus Baſilius in quæſtionibus fuſius diſputatis, quæſt. vltima ait: *Non omnes ægritudines naturæ ſunt, neque ex neglecto victu, aut alijs quibuſdam principijs nobis accedunt; ad quas ſanè aliquando medicinam commodam eſſe videmus. Sæpè enim flagella* C *peccatorum ſunt ægritudines ad conuerſionem inducta.* Ideo benè Eccleſiaſticus 38. 15. pronunciauit: *Qui delinquit in conſpectu eius, qui fecit eum, incidet in manus medici.* Qui ſcilicet medicus, veluti tortor peccatorem ægrotum cruciatibus varijs torquebit; nempe amaris ſuccis, ſtomachumque mouentibus, inciſionibus, cauterijs, vſtionibus, alijſque ſimilibus: ad torturæ verò cumulum accedit, quòd huiuſmodi cruciatus à Pharmacopola, & medico tortore largis pecunijs emere languidus cogatur. Morbo autem, & cruciatibus ad morbum expellendum adhibitis, duo ab ægroto tortor medicus, & Deus iudex extorquere intendit: tortor pecuniam, Deus iudex peccatorum D expiationem. Quæ qualis eſſe debeat, docet ibidem Eccleſiaſticus: *Auerte à delicto; & dirige manus; & ab omni delicto munda cor tuum.* Primò: *auerte à delicto* mentem; & voluntatem firmiter proponendo in poſterum non peccare. 2. *dirige manus* ad opera iuſta, ad reſtituenda aliena, ad beneficentiam in pauperes. 3. *Ab omni delicto munda cor meum*, per contritionem, & pœnitentiam. Lucæ 9. Dominus *duodecim Apoſtolis dedit virtutem, & poteſtatem ſuper omnia Dæmonia, & vt languores curarent.* Ad languores ergo curandos prius poteſtas ſuper Dæmonia data eſt; vt ſignificetur prius ex anima Dæmonem, & peccatum E eſſe ejiciendum, deinde è corpore morbum è peccato prouenientem.

Peccator cogitur ſuos cruciatus emere.

Morbi ſæpè à peccatis, vt eorum ſupplicia proueniunt.

Peccatum quomodo expiandum.

27. Hanc Domini comminationem: *Noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat*, confirmat iterùm Eccleſiaſticus cap. 3. 29. dicens: *Cor nequam grauabitur doloribus; & peccator adjiciet ad peccandum.* Vbi ex Hebraiſmo particula, *&*, idem eſt ac, *Quia*; redditque præcedentis ſententiæ rationem; ita vt ſenſus ſit: Ideo peccatori ſupplicium, & dolor augebitur; quia ab eo peccata peccatis adduntur. Propterea de peccatoribus à Deo liberandis dicitur Pſal. 71. 14. *Ex vſuris, & iniquitate redimet animas eorum.* Si quæratur, quibus ex vſuris ſint liberandi? Reſpondetur, ex vſuris, quas diabolus exigit; nempe, vt pro illicita peccati delectatione, à peccatore alia, atque alia grauiora peccata depoſcat; & hinc maiora ſupplicia ſubeat,

Particula & interdũ Quia ſignificat.

Diabolus à peccatore vſuram exigit.

Sic à Salomone pro nimia laſciuia, & alienigenarum mulierum contra Dei legem coniugio, peſſimum idololatrandi ſcelus exegit diabolus.

Capitis nomine anima ſignificatur.

28. Iſaïas ſuæ Prophetiæ initio de gente peccatrice verba faciens dixit: *Omne caput languidum, & omne cor mœrens; à planta pedis vſque ad verticem capitis non eſt in eo ſanitas: Vulnus, & liuor, & plaga tumens non eſt circumligata, nec curata medicamine, nec fota oleo. Cùm caput doluerit*, inquit ibi Hieronymus, *omnia membra debilia ſunt*: è capitis igitur languore tot corporis ærumnæ initium ſumere dicuntur. At cur languente capite reliquum corpus non ſolùm morbos; ſed etiam vulnera, & vlcera peſſima ſubire cogitur? Capitis nomine, animam intelligi docet Gregor. quare Pſalm. 37. dicitur: *Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum*, id eſt animam meam. Anima igitur, ſi peccando ſpirituali morbo laboret, in reliquum corpus ærumnarum genus omne promanat, teſte Iſaia.

Gregorius in Pſal. 37.

Peccatum ipſum magis peccatorem torquet, quàm Dei indignatio.

Notandum profectò eſt, quod eodem Pſalm. 37. Dauid indicat; ſcilicet quòd minus Dei indignatione, plus ipſo peccati contagio lædi ſe, atque eneruari peccatores experiantur: cùm in ſcelerum pœnam, peccatorum quidem carnem diuina indignatio punire dicatur; peccata verò in ipſa interiora oſſa peſtem immittant: *Non eſt ſanitas in carne mea à facie iræ tuæ; non eſt pax oſſibus meis à facie peccatorum meorum.*

29. Geneſ. 4. poſt innocentis fratris necem Domino dixit Caïn: *Omnis, qui inuenerit me, occidet me.* Non à tunc viuentibus ſibi ſanguine coniunctiſſimis necem ſibi inferendam timebat Caïn. Sed ne à poſteris occideretur, timuiſſe Caïnum cenſet Procopius. At ſi contra Abelum præualuit: *Conſurrexit Cain aduerſus fratrem ſuum Abel, & interfecit eum*; cur non etiam ſperare poterat ſe etiam contra poſteros fore, vt viribus præualeret; ita vt ex iis, ſi quando aliquem ſibi infenſum eſſe ſuſpicaretur, illum ipſe prior è medio tolleret? Reſpondet ſub Caïni perſona Chryſoſtomus; *Facilè me inuadere poterit, ſi quis interficere volet; neque enim ipſo obluctari potero, tam diſſoluta, imbecilliaque membra circumferens.* Statim igitur poſt patratum ſcelus in ſui corporis membra languorem promanaſſe expertus eſt Caïn.

Caïn peccans nondum natos timuit. C. 4.

Chryſoſt. in Gen. hom. 19.

30. Iſaias 53. de Chriſto Domino Prophetice dixit: *Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit*: Languor, vt ait Hugo Card. Morbus inueteratus eſt; & dicitur, quaſi longus angor, ideò Eccleſiaſtici 10. dicitur: *Languor prolixior grauat medicum.* At ſuis quidem cruciatibus dolores nobis debitos ſubiit Chriſtus Dominus, longiores tamen morbos, & febrium languores ſanctiſſimum Chriſti corpus non pertulit, cum optima humorum temperie conſtaret. Quomodo ergo dicitur ab Iſaia: Redemptor noſter præter dolores, languores etiam, hoc eſt morbos ſubiiſſe? Quod quidem Matthæus cap. 8. 17. apertè indicat dicens: *omnes malè habentes curauit; vt adimpleretur, quod dictum eſt per Iſaiam Prophetam dicentem: Ipſe infirmitates noſtras accepit; & ægrotationes noſtras portauit.* Reſpondetur ex Septuaginta interpretum lectione, vbi nos legimus: *Verè languores noſtros ipſe tulit*, Septuaginta legunt: *Iſte peccata noſtra portat*: iuxtà illud primæ Petri epiſt. 1. cap. 2. *Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum.* Quia igitur peccata virtualiter morbos omnes, & peſtilentias continent; perferendo Dominus humani generis peccata, hominum etiam morbos, & languores perferre viſus eſt. Quod egregiè docet Chryſoſtomus explicans citata Euangeliſtæ ex Iſaïa verba: *Ipſe infirmitates noſtras accepit, & ægrotationes noſtras portauit. Non dixit diſſoluit, aut curauit; ſed accepit, atque portauit. Quod de peccatis mihi dictum à Propheta videtur; vt cum Ioanne conueniat dicente: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Cur ergo de morbis, aut ægrotationibus id dictum Euangeliſta ſcripſit? Indicare voluit plures ægrotationes à peccatis originem trahere. Nam ſi mors, quæ morborum omnium fons, caputque eſt, à radicibus peccati pullulauit; quid mirum eſt, ſi ægrotationes quoque multæ inde naſcantur, vnde vel ipſa ægrotandi poteſtas egreſſa eſt?*

Chriſtus morbis non obnoxius, cur dicatur, à gros & ægrotationes noſtras portaſſe.

Chryſoſt. hom. 28. in Matth.

Ioan. c. 1.

31. Pſalm. 51. Doëgo Idumæo Dauidis proditori litteraliter, myſticè verò diabolo dicitur: *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate? ſicut nouacula acuta feciſti dolum.* Cur diaboli dolus nouaculæ comparatur? Legatur Iudicum caput 16. ibi Dalila ſub amicitiæ ſpecie Samſonem ſuper genua ſua conſopitum doloſè fortitudine ſpoliauit; eumque redditum prorſus imbecillem Philiſtæis hoſtibus tradidit. Proditionis huius peſſimæ tonſoris nouacula inſtrumentum fuit: *Vocauit tonſorem, & raſit ſeptem crines eius: ſtatim ab eo fortitudo diſceſſit.* Non diſſimiliter diabolus carnis illecebris peccatorem conſopitum fortitudine, firmæque valetudinis robore ſpoliat, eumque morbis oppreſſum languentem reddit. Rectè igitur infidæ Dalilæ exemplo, nouaculæ illius dolum imitari diabolus dicitur: *Sicut nouacula acuta feciſti dolum.*

Diaboli dolus cur nouaculæ comparetur.

Iudic. 16.

32. S. Cyprianus lib. de diſciplina, & habitu Virginis in hæc Domini verba: *Ecce iam ſanus factus es; iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat*, ait: *Soſpitantis Domini verba ſunt, & docentis, curantis pariter, & monentis. Dat viuendi morem, dat innocentiæ legem, poſtquam contulit ſanitatem; nec habenis liberis, & ſolutis vagari poſtmodum patitur: Sed ipſis potius, ſanatus quibus fuerat, mancipato grauius comminatur; quod ſit ſcilicet minor culpa deliquiſſe ante, cùm nec dum noſſes diſciplinam Dei, nulla ſit venia vltra delinquere, poſtquam Deum noſſe cœpiſti.* Quare autem ex parte peccatoris nulla ſit venia, non autem ex parte abundantioris Dei miſericordiæ, rationem reddit S. Auguſtinus 3. de pœnitentia: *Inanis eſt pœnitentia, quam ſequens culpa coinquinat. Vulnus iteratum ſanatur tardius; ſic lugens, & peccans veniam non meretur: nihil proſunt lamenta, ſi replicantur peccata: nec vales de malis veniam poſcere, & mala denuò iterare.*

Peccator recidiuus ex ſe ſibi veniam excludit.

33. Expertus hoc eſt Pharao, qui pluribus plagis territus, & ad pœnitentiam prouocatus; cùm ſæpius in obſtinatam voluntatem de non dimittendo Dei populo recideret; tandem ſuo cum exercitu è maris aquis, quò demerſus deſcenderat, ad æterna inferorum incendia tranſiit. Ideo benè Gregor. ait: *Pharao ſi confeſtim prima percuſſione fuiſſet admonitus; neque poſteriores plagas habuiſſet, neque tandem cum eo tantus exercitus periiſſet. Hæc ideo dico, quia non ignoro multos etiam nunc in Pharaonis impietate viuere; & luto, ac lateribus ſibi obnoxios affligere: qui non in rubro mari demerguntur; ſed in ignis pelagus, in quo ignei fluctus montium inſtar eriguntur.*

Gregor. in Matth.

34. Expertus idem eſt Iſraëlis rex Achab idololatra, Iſraëliris ſubditis idololatrandi auctor: & innocentis Nabothi falsò accuſati, eiuſque filiorum homicida, eorumque vineæ iniquus poſſeſſor: quia tamen ab Elia monitus pœnitens *ſcidit veſtimenta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam; ieiunauitque, & dormiuit in ſacco, & ambulauit demiſſo capite*, vt dicitur 3. Reg 21. ideo veniam impetrauit;

Achab pœnitens veniam impetrat: ſed in peccata recidiuus miſerimè moritur. 4. Reg. 26.

cum Eliæ Deus dixerit: *Nonne vidiſti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus eſt mei cauſa, non inducam malum in diebus eius.* Hinc Chryſoſtomus epiſt. ad Theodorum ait: *Achab perturbatus ſui ſceleris immanitate pœnitentiam egit, & cilicio circumdatus, facinus ſuum fleuit; atque ita erga ſe Domini miſericordiam prouocauit, vt à cunctis eum abſolueret peccatis.* Nihilominus poſtea rex idem cùm in impietatem recidiſſet, miſerrimè in prælio ſagitta transfixus occubuit, caneſque eius ſanguinem linxerunt.

2. Reg. 11. Dauid poſt adulterium, & homicidium peccans iterùm ſecundò, grauis punitur.

35. Dauid bis peccator fuiſſe legitur. Primò, cum Berſabææ adulterio, Vriæ homicidium iunxit: Monitus tamen, ſtatim pœnitens, culpamque confeſſus, ingentique dolore affectus dixit: *Peccaui Domino.* Ideo ſtatim etiam à Propheta audiuit: *Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum:* ex Hebræo: *Tranſire fecit ex te peccatum tuum;* hoc eſt, tibi culpam condonauit. Peccauit iterùm Dauid, cùm ſubditum ſibi populum numerari iuſſiſſet; relatumque ei fuiſſet, *Inuenta eſſe de Iſrael octingenta millia virorum fortium, qui educerent gladium: & de Iuda quingenta millia pugnatorum.* Tam ingenti multitudini ſe præeſſe cognoſcens. *Tumore repentina elationis inflatus populum numerando peccauit*, vt ait Gregorius. Idemque docet Auguſtinus lib. 22. contra Fauſtum cap. 26. Paulò poſt Dauid peccati conſcientia monitus, culpam pœnitens agnouit, & humillimè à Deo veniam petiit dicens, *Peccaui valdè in hoc facto; ſed precor, Domine, vt transferas iniquitatem ſerui tui, quia ſtultè egi nimis.* Hæc autem tam humili peccati confeſſione, qua non peccaſſe ſolùm, ſed valdè peccaſſe, & ſtultè nimis egiſſe confeſſus eſt, qualis prima confeſſio non fuit, cum tantum tunc: *Peccaui Domino*, dixit; hac, inquam, confeſſione, non tam facilè peccati leuioris veniam impetrauit; ſicut antea grauioris impetrarat, nec à Propheta audiuit: *Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum.* Sed ei dictum eſt: *Aut ſeptem annis veniet tibi fames in terra tua: aut tribus menſibus fugies aduerſarios tuos; & illi te perſequentur: aut certè tribus diebus erit peſtilentia in terra tua.* Scilicet, vt hinc intelligamus poſt commiſſum, remiſſumque peccatum præcedens, ſi deinde aliquis iterum peccet etiam leuiori culpa; magis tamen commouere diuinam indignationem, maioremque mereri pœnam; eo quòd ob condonatam culpam Deo ſe minimè gratum oſtenderit; & peccati malitiam, quam experimento valde ſibi noxiam nouerat, non vitauerit.

2. Reg. 24.

Gregor. 19. Moral. cap. 14.

Lacrymæ peccatoris in peccata relabentis ſordidæ ſunt.

36. Sed quoniam Domini comminatio: *Noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat:* non ſolùm corporis calamitates, & morbos; ſed animæ etiam multò deteriorem perniciem incurrere relabentes in peccata ſignificat: videamus quid de hoc Spiritus ſanctus Eccleſiaſtici 34. 30. dicat; vbi alludens ad immunditiam legalem ex cadaueris contactu contractam per luſtralem aquam expiandam, vt habetur Num 19. ait: *Qui baptizatur à mortuo*, id eſt propter mortui contactum, *& iterùm tangit eum, quid proficit lauatio illius? ſic homo, qui ieiunat in peccatis ſuis, & iterum eadem faciens, quid proficit humiliando ſe? Orationem illius quis exaudiet?* Deus certè non exaudiet. Nam ſi de peccatoribus pœnitentibus cæci nati ſententia illa vera non eſt: *Scimus, quia peccatores Deus non audit:* de recidiuis, ingratiſque erga diuinam eis exhibitam miſericordiam vera regulariter eſt. Ideo Iſai. . à Deo dicitur: *Cum multiplicaueris orationem, non exaudiam:* eo quòd cum multiplici oratione multiplex culpa repetatur. Propterea ibidem peccatoribus dicitur: *Lauamini, mundi eſtote quieſcite agere peruersè.* Sed benè addit Cyrillus: *Quid prodeſt, obſecro ſtudioſè veſtes abluere, & lotas rurſus luto inquinare? Quid lauare manus, & ablutas iterùm contaminare ſordibus?* Diogenes ingreſſus aliquando ſordidum balneum, dixit: *Qui hic ſe lauant, vbi lauantur?* Balneum, ſeu lauacrum, vbi peccatorum ſordes ſunt abluendæ, lacrymæ ſunt. Sed Gregorius de eo, qui commiſſa peccata deflet, & in ea iterùm relabitur, ait: *Ante Dei oculos ſordidas ipſas lacrymas facis.* Si ergo lacrymarum lauacrum ſordidum eſt, qui in eo ſe abluunt, vbi abluentur?

Ioan. 9.

Cyrillus in Ioannem cap. 5.

Lib. 3. Apoph. 18.

Gregor. 3. part. Paſt. admonit. 31.

Peccata iterata murum orationis voces impedientem conſtituunt.

37. Qui à peccatorum ſordibus diuina gratia mundatus, frequenter tamen in peccatum recidit, indignus certè eſt, vt ad nouam animæ munditiem acquirendam à Deo exaudiatur. Et ne id diuinę bonitati ſemper in miſericordiam procliui tribuatur, Iſaiæ 59. dicitur. *Non eſt abbreuiata manus Domini, vt ſaluare nequeat; neque aggrauata eſt auris eius, vt non exaudiat. Sed iniquitates veſtræ diuiſerunt inter vos, & Deum veſtrum; & peccata veſtra abſconderunt faciem eius à vobis, ne exaudiret.* Qui in peccata relabitur, addendo prioribus culpis noua crimina, veluti duriſſimum obſtinationis murum opponit, vltra quem orationis vox, vt exaudiatur, aditum reperire non poteſt.

In Ioan.

38. Sed ſi recidiuis malum eſt, non exaudiri ad diuinam gratiam acquirendam; peius eſt in eodem peccati ſtatu non conſiſtere, ſed in multò peiorem ruere. Hinc Cyrillus ait: *In caſſum ſumitur medicina, ſi poſt inſtauratam ſanitatem, per vitæ incontinentiam, qui conualuit, in priſtinum incidit morbum. Quin immò relapſus in ægritudinem periculoſior eſſe ſolet, & exitio propior, quàm prior ille languor: & quos prima valetudo aduerſa non extinxit, ſæpius iterata poſt redditam incolumitatem ægrotatio ſuſtulit è vita. Haud ſecus fruſtra pœnitentiæ medicamentum ſumitur, ſi poſt eam peractam ad præterita vitæ ſordes reditur. Hæc enim ſecunda admodum periculoſa eſt animæ febricitatio.* Similiter Chryſoſtomus monet: *Noli peccare poſt veniam; noli vulnerari poſt curam, noli ſordidari poſt gratiam. Cogita grauiorem culpam eſſe poſt veniam; renouatum vulnus peius dolere poſt curam, moleſtius hominem ſordidari poſt gratiam. Indulgentiæ ingratus eſt, qui poſt veniam peccat: ſanitate indignus eſt, qui ſeipſum, poſtquam curatus eſt, vulnerat: nec mundari meretur, qui ſeipſum poſt gratiam ſordidat. Graue eſt hominem inſtructum delinquere, grauius abſolutum peccare: ſeruo peior eſt, qui dominum poſt datam libertatem offendit.* Similiter ait Bernardus: *Timeas pro accepta gratia; amplius pro amiſſa; longe plus pro reparata. Nam ſi gratia propitiata redierit; multò magis tunc timendum; ne fortè contingat recidiuam pati. Recidere, quàm incidere eſt deterius. Proinde inualeſcente periculo inualeſcat & metus.*

Chryſoſt. ſerm. de lapſu primi hominis.

Serm. 14. in Cant.

Peccator recidiuus velut apoſtata eſt.

39. Ex Apoſtol. ad Hebr. 6. *Impoſſibile eſt*, hoc eſt difficillimè, & rariſſimè, & vix vnquam iuxtà communem curſum tùm naturæ, tùm gratiæ contingit, *eos, qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiam donum cæleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti; guſtauerunt nihilominus bonum Dei verbum, virtuteſque ſæculi venturi, & prolapſi ſunt; rurſus renouari ad pœnitentiam.* Similiter cap. 10. *Voluntariò peccantibus poſt acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia.* Vbi quamuis de apoſtatis à fide deficientibus ſermo ſit; eadem tamen ſententia aptari congruo modo recidiuo peccatori poteſt. De hoc enim Grego-

rius in Ezech. ait: *Sicut qui à fide recedit, apoſtata eſt. ita, qui ad peruerſum opus, quod deſeruerat, redit, ab omnipotenti Deo abſque vlla dubitate apoſtata indicatur, etiam ſi fidem tenere videatur.*

40. Ad ſpiritualis morbi recidiuam luem vitandam ſalubre monitum eſt Auguſt. lib. de verb. Apoſtoli: *Semper adde, ſemper ambula. ſemper profice: nolo in via retardare; nolò retro redire, nolò deuiare. Remanet enim, qui non proficit; retro redit, qui ad ea relabitur, vnde iam receſſerat; deuiat, qui apoſtatat.* De recidiuis peccatoribus plura habentur feria quarta poſt Dominicam primam Quadrageſimæ in illa verba: *Fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus.*

Recidiuum peccati morbum vitandi [illegible]

A

Abiit ille homo, & nunciauit Iudæis, quia Ieſus eſſet, qui fecit eum ſanum.

41. IN ipſis Probaticæ piſcinæ porticibus paralyticus curare debebat, vt Domini tam eximiè erga eum benefici nomen ſciret; ſed vel præ reſtitutæ ſanitatis lætitia, vel vt Domino grabatum eum tollere præcipienti, ſtatim obtemperaret; domini notitiam tunc habere, poſtea eam habiturus, omiſit. Hinc cum ei Dominus iterùm ſe oſtendiſſet, eius potentiam grati animi ergo celebrare non deſtitit.

SABBATVM POST DOMINICAM primam Quadrageſimæ, & Dominica ſecunda Quadrageſimæ.

Aſſumpſit Ieſus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius, &c. Matth. 17.

Euangelij nexus, & ordo.

1. SCopvs huius Euangelij eſt homines ad terrenas illecebras contemnendas, ad cœleſtia bona exoptanda excitare. Ad hoc præſtandum cœleſtis regni felicitas prælibanda offertur; & qualis Chriſti Domini ſpecies, & maieſtas Moſi, Eliæ, & Apoſtolis Petro, Iacobo, & Ioanni viſa eſt, nobis etiam contemplanda proponitur. Quoniam verò cœleſtis gloriæ beatitudo, cuius ſpeciem transfiguratus Dominus oſtendebat, ipſius Domini paſſione, & diuina legis cuſtodia acquirenda ſignificabatur; ad diuinæ legis cuſtodiam commendandam æterni Patris vox audita eſt: *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipſum audite.* Rurſus, quia diuinæ legis promulgatores Deus elegit primùm Moſem, deinde Prophetas, tandem Apoſtolos; ideò ſuæ gloriæ teſtes Moſem, Eliam Prophetam, & Apoſtolos Petrum, Iacobũ, & Ioãnem Dominus eſſe voluit. Moſes autem, & Elias cum Domino loquentes iuxta S. Lucam cap. 9, 31. *Dicebant exceſſum eius, quem completurus erat in Ieruſalem:* quia ſcilicet Domini paſſione ad cœleſtem gloriam, cuius ſpeciem prægustabant, erat additus reſerandus.

Aſſumpſit Ieſus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius.

Matth. 10.

2. RAbanus, *Tres, inquit, ſolummodo diſcipulos ſecum duxit; quia multi ſunt vocati; pauci verò electi.* De electorum paucitate Michææ cap. 7. dicitur: *Væ mihi, quia factus ſum, ſicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ.*

Diabolus peccatores vindemiat, Deus iuſtos vt racemos colligit.

B Quo in loco peccatores vindemiæ nomine ſignificantur; Iuſti verò eſſe veluti racemi dicuntur: ea autem proportio, quam pauci racemi habent cum vberiori vindemia, ea iorer iuſtorum paucitatem, & reproborum multitudinem videtur intercedere. Septuaginta legunt: *Væ mihi, quia factus ſum, ſicut, qui colligunt ſtipulam in meſſe. Quidquid pulchrum eſt in mundo metunt Dæmones, & vindemiant*, ait Hugo Cardin. *Dominus verò pauperes aliquos, quaſi ſtipulam colligit.*

3. Sed etiam ſi duodecim Apoſtolos in montem Dominus duxiſſet, adhuc pauci fuiſſent; cum C præter Apoſtolos, alios etiam ſeptuaginta duos diſcipulos haberet, quos paulò poſt Lucæ 10. *Miſit binos ante faciem ſuam in omnem ciuitatem, & locum, quò erat ipſe venturus:* Quos ibidem Dominus paucos etiam operarios vocat; cur ergo tantùm tres, & non omnes Apoſtoli à Domino in montem ducti ſunt? *An non omnes Diſcipuli, & Apoſtoli?* inquit Damaſcenus. *An non omnes ſimul ac ſunt vocati, æquè ſecuti ſunt? An non omnes parem curandorum morborum gratiam nacti ſunt? Cur igitur non omnes etiam hoc quoque proſpectum omnem ſuperante ſpectaculo donati ſunt?* Reſpondet Damaſcenus: *Omnes Chriſti amore præditi; D at vnus pecuniæ ſtudio flagrans Iudas Iſchariotes, vnus hic dumtaxat indignus erat, qui diuinitatem ſpectaret. Tollatur impius, & non videat gloriam Dei.* Si verò rurſus quæratur, cur non relictus eſt Iudas ſolùm, & omnes vndecim alij in montem ducti? Reſpondet Damaſcenus: *Iudas Andream cum cæteris infra manſiſſe conſpiciens, excuſandi facinoris ſui cauſa, dicere non poterat ſe ob eam cauſam ad Dominum vendendum impelli, quòd huiuſmodi ſpectaculo caruiſſet.* Præterea Dominus

Damaſc. orat. de Transfig.

Dominus transfigurandus Iudam cum aliis diſcipulis relinquit, vt eius famæ conſuleret, & ne ſuæ proditionis excuſationem haberet.

cum Iuda alios relinquere voluit, vt ipſius Iudæ famæ conſuleret; relictus enim ſolus in demeriti, & infamiæ notam incurriſſet: Quòd nobis documento eſſe poteſt, quanti proximorum etiam præuaricantium ſama ſit ſacienda.

Petrus Confeſſorum, Ioannes Virginum, Iacobus Martyrum ordinem repræſentabat.

4. Porro ex Apoſtolis Dominus, vt ſuæ gloriæ ſpectatores forent, Petrum, Iacobum, & Ioannem elegit, quòd in his tribus Apoſtolis tres inſignes Eccleſiæ ordines continerentur; nempe Confeſſorum, Martyrum, & Virginum. Petrus confeſſoris ordinem referebat; ob præclaram illam de Redemptore confeſſionem: *Tu es Chriſtus filius Dei viui.* (Matth. 16.) Iacobus Martyrum, Ioannes verò Virginum ordinem repræſentabat. Hanc rationem indicat Damaſcenus, *Quid cauſa eſt,* inquit, *cur Petrum, Iacobum, & Ioannem aſſumpſerit? Petrum, vt teſtimonium, quod verè præbuerat, à Patre exhibitum fuiſſe oſtenderet: Iacobum, vt qui ante omnes Apoſtolos pro Chriſto mortem oppetiturus, ipſiuſque calicem bibiturus erat: Ioannem denique, vt Virginem.* Præterea horum trium electionis ratio redditur à Sancto Thoma 3. part. quæſt. 45. art. 3. *Nam Petrus excellens fuit in dilectione, quam habuit ad Chriſtum; & iterum in poteſtate ſibi commiſſa: Ioannes verò in priuilegio amoris, quo à Chriſto diligebatur propter ſuam virginitatem; & iterum propter prærogatiuam Euangelicæ doctrinæ: Iacobus autem propter prærogatiuam Martyrij.*

Et duxit illos in montem excelſum ſeorſum.

Solitudo mater orationis.

5. H*Anc vocem ſeorſum*, inquit Damaſcenus, *idcirco adiungit Euangeliſta, vt oſtenderet orationis cauſa in ſemotum locum ſecedendum eſſe; Mater enim orationis eſt ſolitudo.* Hæc mater diuinum lac habet vberrimum, quo ſobolem nutriat: hinc Oſeæ ſecundo dicitur: *Ecce ego lactabo eam, & ducam eam in ſolitudinem.* De ſolitudine, remotique ſeceſſus laude, & vtilitate plura dicta ſunt Dominica prima Quadrageſimæ, aliaque dicentur feria quinta, Dominica tertia, & Dominica quarta. Meritò autem Dauid Pſalm. 97. prædixit: *Montes exultabunt à conſpectu Domini:* cum ſæpe Dominus in montes aſcendiſſe legamus; idque, vt ſecedendo à turba ſiem corpore, ita animo è terra ſubleuandos nos eſſe doceat: vt cum Domino verſari digniſſimus; & *noſtra conuerſatio in cælis ſit*; (ad Philip. 3. 20.) cum etiam cœlum montis nomine appelletur, de cœlo dicente Dauide Pſalmus 27. *Quis aſcendet in montem Domini?*

Diſcipulorum non ſolùm ſpiritualia, ſed etiam corporalia Domino curæ erant.

6. Præterea in præcelſo monte Dominum transfigurari voluiſſe docet hîc Chriſtianus Druthmarus; vt diſcipulos ob efferueſcente æſtiuo calore defenderet; cum Auguſto menſe, die ſexto Domini Transfiguratio fuerit, vt infra dicetur. Propter hanc Domini erga diſcipulos ſedulam curam meritò Dominus Eccleſiaſt. 34. 20. dicitur: *Tegimen ardoris, & vmbraculum meridiani.* Ita tamen vmbraculum meridiani, æſtiuique ſolis Apoſtolis Dominus fuit, vt ipſe innocuo ſuæ faciei ſplendore multò melius Solaris luminis munus ſuffecerit: Et propterea, cum *vmbraculum meridiani* Dominus fuerit; fuit etiam, vt ibidem ab Eccleſiaſtico dicitur; *Illuminans oculos*, tum ſpirituales animæ, tum materiales corporis. De mira Domini ſuoa erga Diſcipulos quoad corpus, non ſolùm quoad animam cura, ait S. Bonauentura in meditationibus vitæ Chriſti cap. 19. *Docebat, & inſtruebat eos, & curam de ipſis habebat præcipuam, ſicut mater de vnico filio. Dicitur, quod B. Petrus referebat; quòd quando in aliquo loco dormiebat cum eis, ſurgens de nocte, ſi aliquem eorum inueniebat diſcoopertum, recooperiebat eos, quia tenerrimè diligebat eos. Sciebat enim quid de ipſis eſſet facturus; quamuis eſſent homines rudis conditionis, & humilis nationis; tamen Principes mundi, & Duces in bello ſpirituali omnium fidelium conſtituturus eos erat.*

Et transfiguratus eſt ante eos, & reſplenduit facies eius ſicut Sol.

Et, ſæpè eſt particula exegetica explicans præcedentia, idemque valens, ac Id eſt.

7. PLuribus laborant hîc interpretes, fusè diſſerendo qualis fuerit, qualiſque non fuerit Domini transfiguratio. Sed vt breuiter ea qualis fuerit, intelligatur, recolenda eſt Scripturæ regula, qua docemur iuxta Hebraïcum idioma copulam, *Et*, ſæpe eſſe particulam exegeticam, notamque explicationis eius, quod præceſſit, idemque ſignificare, ac *Id eſt.* Sic Num. 3. Aaronis filiorum dicuntur *repleta, & conſecrata manus*: vbi per conſecratas manus explicatur, quid ſignificent manus repletæ, ſcilicet oleo, quo Sacerdotes conſecrabantur. Similiter in hoc Euangelio, cum dicitur: *Transfiguratus eſt ante eos*; ad transfigurationem, qualis fuerit, explicandam ſubditur: *Et reſplenduit facies eius ſicut ſol.* Domini ergo figura, & facies eadem quoad lineamenta manens, addita tamen diuinitus eximiæ lucis claritate, dicitur transfigurata. Tria præcipuè Domini Transfigurationis vaticinia in ſacris litteris reperio. Primum habetur Pſalm. 88. *Thabor, & Hermon in nomine tuo exultabunt.* Quod vaticinium partim in Domini baptiſmo in Iordane prope Hermon, partim in Domini trāſfiguratione in monte Thabor verificatum fuiſſe docet Damaſcenus. Vtrobique enim Redemptor Dei filij nomine eſt indicatus: *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* Quare citatum Pſalmum in Transfigurationis officio Eccleſia recitat iuxta inſtitutionem Calliſti tertij: & communis Sanctorum Patrum ſententia in monte Thabor Domini Transfigurationem fuiſſe aſſerit. Meritò autem Thabor Hebraïcè *lumen veniens*, ſeu *lucis acceſſio* interpretatur, cum in eo inſtar Solis ad Domini illuſtrandam faciem lumen acceſſerit.

Domini transfiguratio qualis fuerit.

Primum Domini transfigurationis vaticinium.

Transfigurationis Domini vaticinia tria, hic, & num. 12. & 13.

Damaſc. orat. de Transfig.

Matth. cap. 3. & cap. 17.

8. Thabor montem, quem vna cum Septuaginta Thaburium vocat. Ioſephus ita deſcribit: *Thaburius inter campum magnum, & Scythopolim ſitus: cuius altitudo triginta ſtadiis conſurgens Septentrionali tractu inacceſſa eſt: in vertice autem viginti ſtadiorum planities patet.* Celeber eſt Mons Thabor in veteri teſtamento. Ibi Barac Iſraëlitarum Dux vnà cum Debbora de Siſara inſignem victoriam reportauit, vt dicitur Iudicum 4. In eodem monte Saül, cum à Deo in Iſraëlitarum regem eſſet electus, duos panes ab obuiis tribus viris accepit, ſicut ei antea Samuël Propheta prædixerat, vt dicitur 1. Reg. 10. Celebrior eſt idem mons in nouo teſtamento; nam ibi iuxta Hieronymum in cap. 5. Matth. Bonauenturam in medicat. cap. 21. Ludolphum 1. part. de vita Chriſti cap. 32. Gagnæum in cap. 5. Matth. Dominus longiorem ſermonem de Beatitudinibus habuit. In eodem monte exiſtimat. Salmeron tom. 4. part. 3. tract. 28. electos à Domino Apoſtolos fuiſſe, cum ante Apoſtolorum electionem eumdem montem Dominus nocturna oratione ſanctificaſſet, dicente Luca cap. 6. 13. *Exiit in montem orare, & erat*

Ioſephus lib. 4. de bello cap. 2.

Mons Thabor Domini transfigurationis locus ex multiplici capite celeber.

& erat pernoctans in oratione Dei: & cum dies factus eſſet, vocauit diſcipulos ſuos, & elegit duodecim ex ipſis, quos & Apoſtolos nominauit. Ibidem Dominus iuxta eumdem Salmeronem tom. 6. tract. 26. quinque panibus, & duobus piſcibus ſatiauit quinque millia hominum, vt dicitur Matth. 14. Marci 6. Lucæ 9. Ioan. 6. In eumdem montem Dominus fugit; cum, vt in regem eligerent, quærerent eum turbæ, vt dicitur Ioan. 6. 15. Denique iuxta Ianſenium Concor. cap. vlt. Thabor locus eſt, quem Matth. cap. vltimo. Chriſtus conſtituit, in quo diſcipulis ſe poſt reſurrectionem oſtenderet. Meritò ergo ob tot prærogatiuas hunc montem ſanctum Petrus Apoſtolus epiſt. 2. cap. 1. appellauit, De Chriſto Domino Transfigurato dicens: *Cum eſſemus cum illo in monte Sancto.*

9. Falsò Iacobus Faber Stapulenſis in cap. 9. Marci, & Lucas Brugenſis in Matth. 17. ex illo Iſaiæ, *Gloria Libani data eſt ei*, coniiciunt Domini Transfigurationem in Libano fuiſſe. Ibi enim non de Chriſto, ſed de eius Eccleſia, & Gentilitate ad Euangelicam legem vocata eſt vaticinium illud: *Lætabitur deſerta, & inuia, & exultabit ſolitudo; & florebit ſicut lilium: germinans germinabit, & exultabit lingua lætabunda, & laudans. Gloria Libani data eſt ei; decor Carmeli, & Saron.* Quo vaticinio prædicuntur diuina beneficia, gratiæ, & ſanctitatis dona ad Eccleſiam, Gentilitatem complectentem, transferenda eſſe è Synagoga Iudæorum, myſticè per Libanum, Carmelum, & Saron ſignificata. Ita Hieronymus, Cyrillus, Theodoretus, & alij Patres.

Iſaiæ cap. 35. 2.

10. Falsò præterea, & omninò fabuloſè Rabbini interpretantur Iſaiæ cap. 2. vaticinium, cui conſonat Michæas cap. 4. *Erit in nouiſſimis diebus præparatus mons Domus Domini in vertice montium; & eleuabitur ſuper colles, & fluent ad eum omnes gentes.* Aſſerunt enim Meſſiæ tempore Thabor cum Carmelo coniungendum, & eos ſupra imponendam eſſe Ieroſolymam tribus leucis ſurſum ſublatam. Quod figmentum, ac delirium bene reiicit Galatinus lib. 5 cap. 2. Tantum enim abeſt; vt Ieroſolyma ob Meſſiam ſurſum eleuata fuerit; vt ob illatam à perfidis Iudæis Chriſto Domino vero Meſſiæ mortem, à Tito ad terram proſtrata fuerit, iuxta Domini vaticinium, quo Ieroſolyma prædixit Luc. 19. 44. *Circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, & coangustabunt te vndique, & ad terram proſternent te, & filios tuos, qui in te ſunt; & non relinquent in te lapidem ſuper lapidem; eo quod non cognoueris tempus viſitationis tuæ.*

Delirium confutatur Rabbinorum aſſerentium Ieroſolymam ... Thabor, & Carmelum.

11. Hæc quoad Transfigurationis locum. Quoad tempus 33 ætatis ſuæ anno Domini Transfiguratio fuit iuxta Baronium, & alios; die autem 6. Auguſti, quo Eccleſia Transfigurationis feſtum celebrat iuxta antiqua Martyrologia, & Menologia, & communem, veramque ſententiam alijs præferendam. Quamuis Thomas Beauxamis homilia de Transfiguratione eam Iunij die vigeſimo quarto, & Petrus Caniſius die Iulij vigeſimo ſeptimo fuiſſe aſſerant. Ludolphus autem, & alij cenſent verno tempore, quo Eccleſia bis in Quadrageſima Transfigurationis Euangelium recitat, fuiſſe: quod autem die ſexto Auguſti, Domini Transfiguratio celebretur, aſſerunt non tunc contigiſſe, ſed tunc poſt Domini reſurrectionem fuiſſe ab Apoſtolis euulgatam. Fallitur præterea Platina, cum aſſerere videtur Calliſtum Tertium Transfigurationis feſtum inſtituiſſe: quandoquidem talis celebritatis in antiquioribus Patribus,

Platina in Calisto 3.

Calliſtus tertius Domini Transfigurationis celebritatem non inſtituit, ſed auxit.

A & auctoribus mentio reperiatur. Verum quidem eſt Calliſtum III. anno Domini 1456. celebrius reddidiſſe tale feſtum, edito proprio eius officio vnà cum indulgentijs, quas Corporis Chriſti ſolemnitas habebat. Celebritatis autem maioris iuxta Pelbartum in Pomærio de Sanctis ſerm. 45. Cauſam dedit inſignis de Turca diuinitus reportata victoria. Et quidem ſatis congruum fuit, vt profligata Thracia Luna in Turcarum Inſignibus, Transfigurati Redemptoris feſtum, cum *eius facies ſicut Sol reſplenduit*, ſolemnius celebraretur. Hactenus de primo Transfigurationis vaticinio: *Thabor, & Hermon in nomine tuo exultabunt*: ad ſecundum veniamus.

Transfigurationis ſolemnitas maiori celebritate aucta ob victoriam de Turcis.

B 12. Noctu ſe Dominum transfiguraſſe non improbabiliter docent Caietanus, Salmeron, & Didacus Stella. Quod quidem colligi bene videtur ex Luca 9. dicente: *Petrus, & qui cum illo erant grauati erant ſomno; & euigilantes viderunt maieſtatem eius.* Non enim ſomnus in Apoſtolos irrepſiſſe videtur ex labore conſcenſi montis, vt Cornelius ait: cum Apoſtoli non delicati, ſed laboribus, & nocturnis piſcando vigilijs eſſent aſſueti; fatente Petro Lucæ c. 5. 5. *Præceptor per totam noctem laborantes nihil cepimus.* Neque Euangeliſta, vt cenſet Chryſoſtomus, *ſomnum vocauit magnam reſolutionem virium, quæ ab illa viſione facta fuit, oculis ex nimio fulgore obtenebratis.* Nam poſt non ante ſomnum transfigurati Domini ſplendorem Apoſtoli viderūt; ita vt talis ſplendor potius eos dormien- C tes excitauerit, quàm conſopierit: *Et euigilantes viderunt maieſtatem eius.* Quare cum noctu Dominus ſe transfigurauerit; bene ex eius transfiguratione, ac facie ſicut Sol radiante verificari videtur Dauidis vaticinium Pſal. 138. *Nox ſicut dies illuminabitur.* Subditur autem: *Sicut tenebræ eius, ita & lumen eius*; ſicut enim paſſionis die in Caluariæ monte Crucis affixum Dominum tenebræ contexerunt; ita è contrario Transfigurationis nocte in Monte Thabor eiuſdem Domini gloriá clariſſimo ſe lumine manifeſtauit.

Transfiguratio Domini noctu fuit.

Lucæ 9.

Secundum Domini transfigurationis vaticinium.

13. Tertium Transfigurationis vaticinium prolatum eſt ab ipſo Domino; cum octo ante dies, vel ſex; ſi tantùm dies intermedij numerentur, vt cap. D præcedente Matth. refert, Diſcipulis Dominus dixit: *Sunt quidem de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem donec videant filium hominis venientem in regno ſuo.* Quibus verbis iuxta Hilarium, Chryſoſtomum, Hieronymum, Ambroſium, & alios, Apoſtolis Petro, Ioanni, & Iacobo ſe in Monte Thabor Transfigurandum, ſuamque ibi gloriam manifeſtandam, ſeque in ſuo regno, vidēdum Dominus prædixit: In ſuo quidem regno videndum non perfectè, vt à Beatis in cœlo videtur, ſed ex parte. Fuit enim Chriſti Domini glorioſa illa apparitio ſpecimen quoddam felicitatis, & gaudij, quo in cœleſti regno ſancti perfruuntur.

Tertium Domini Transfigurationis vaticinium.

14. Et quia cœleſtis Regis habitaculum, regiuſq; thronus eſt lux iuxta Apoſtolum, à quo Deus dici- E tur; *Rex regum, & Dominus dominantium, qui ſolus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inacceſſibilem*: & iuxtà Salomonem: *Dominus dixit, vt habitaret in nebula*: in nebula lucida, quæ in templo apparebat, vt explicat Caietanus: ideo Dominus nubem lucidam, quæ eum in Monte Thabor transfiguratum vnà cum Apoſtolis circumdedit, ſuum regnum, hoc eſt regium thronū appellauit: *Ecce nubes lucida obumbrauit eos.* Etiam Eccleſia. H. 24. 7. dixit. *Thronus meus in columna nubis. In regno ſuo*, ait S. Leo, *id eſt in regia claritate ſpiritualiter ad naturam ſuſceptì hominis pertinente.* Subdit S. Leo: *Nam illam prius Deitatis ineffabilem, &*

Transfiguratus eſt Dominus in nube lucida.

1 ad Timoth. cap. 6.

3. Reg cap. 8.

Transfigurans ſe Dominus externam corporis gloriam, non Diuinitatem Apoſtolis oſtendit.

S. Leo orat. de Transfig.

inacceſſibilem viſionem, quæ in æternam vitam mundis corde ſeruatur, nullo modo mortali adhuc carne circumdati intueri poterant & videre. Quibus verbis iuxta veriſſimam, cõmunemque ſententiam docemur externam tantùm corporis gloriam, non autem Diuinitatem Apoſtolis Dominum oſtendiſſe.

Transfigurati Domini claritas vna ex quatuor dotibus corporis glorioſi.

15. Sed quia oppoſitum indicare videtur Damaſcenus dicens: *Hodie diuina natura radius in monte Thabor Apoſtolorum oculos perſtringit.* Similiter Eccleſia in Transfigurationis feſtiuitatis hymno canit: *Illuſtre quiddam cernimus, Quod neſciat finem pati. Sublime, celſum, interminum, Antiquius Cœlo, & Chao.* Chriſti autem Diuinitas, non autem Humanitas antiquior eſt Cœlo, & Chao. Reſpondetur, cum Damaſcenus transfigurati Domini claritatem Diuinæ naturæ radium fuiſſe dixit; per huiuſmodi verba, aliaque ſimilia, quæ in aliis SS. Patribus leguntur, non aliud ſignificari, quàm quòd per talem claritatem latens in Chriſto Diuinitas ſe tamquam per ſignum manifeſtauit. Iuxta hunc ſenſum Damaſcenus etiam de Iuda à transfigurati Domini viſione excluſo ait: *Indignus erat, qui Diuinitatem ſpectaret.* Ideo etiam ſignum perennis gloriæ transfigurati Domini ſplendorem Eccleſia vocat: in tali autem ſigno Apoſtolos vidiſſe *ſublime celſum, interminum, antiquius Cœlo, & Chao* indicare voluit.

Transfigurati Domini claritas naturalis, an ſupernaturalis dicenda.

Transfigurati Domini claritas potuit à diſcipulorum oculis videri non eleuatis, ſed corroboratis.

16. Quæri hîc vlterius poteſt, an Tráſfigurati Domini ſplendor naturali oculorú potentia ab Apoſtolis videri potuerit: & talis lux, & ſplẽdor naturalis, an ſupernaturalis fuerit? Reſpondetur ex S. Th. 3. p. q. 45. art. 1. Splẽdorem illum fuiſſe vnam ex quatuor dotibus glorioſo Beatorú corpori attributis, quę claritas dicitur: id Ricardus in 4. diſt. 49. qu. 6. docet eſſe ſupernaturalem; cui ſubſcribit Suarius 3. p. q. 45. art. 4. ſect. 1. Sed ad quæſitum clarius reſpondit S. Thom. in 4. diſt. 44. qu. 2. art. 4. *Quidam dixerunt, quòd claritas corporis glorioſi non poteſt videri à corpore non glorioſo, niſi fortè per miraculum: ſed & non poteſt dici, niſi claritas æquiuocè diceretur; quia lux ſecundum id quod eſt, nata eſt mouere viſum: & viſus ſecundum id quod eſt, natus eſt recipere lucem. Vnde ſi eſſet aliquis viſus, qui non poſſet percipere aliquam lucem omnino; vel ille viſus diceretur æquiuocè, vel illa lux: Quod non poteſt in propoſito dici. Et ideo dicendum eſt, quod claritas corporis glorioſi naturaliter à corporis oculo non glorioſo videri poteſt. Dicendum ergo quod claritas gloriæ erit alterius generis, quam claritas naturæ quantum ad cauſam, ſed non quantum ad ſpeciem. Vnde ſicut claritas naturæ ratione ſuæ ſpeciei eſt proportionata viſui; ita claritas glorioſa.* Sed quia corporis glorioſi claritas, qualis fuit Chriſti Domini in Monte Thabor, fuit valde intenſa; ideo ſubdit ſanctus Doctor: *Claritas intenſa non offendit viſum, inquantum agit actione animæ: ſed ſecundum hoc magis delectat: offendit autem, inquantum agit actione naturæ calefaciendo, & diſſoluendo organum viſus, & diſgregando ſpiritus; & ideo claritas corporis glorioſi, quamuis excedat claritatem Solis; tamen de ſui natura non offendit viſum, ſed mulcet; propter quod claritas illa comparatur claritati iaſpidis Apoc. 21.* Præterea Suar. 3. p[ar]. qu. 44. art. 4. ſect. 1. ait: *Mihi videtur claritas gloriæ non eſſe extra latitudinem obiecti viſibilis: quamquam corruptibilis oculus propter imbecillitatem non poſſit fortaſſe in illam intendere; vt ideo veriſimile ſit confortatos fuiſſe Diſcipulorum oculos, vt poſſent eam intueri.* Confortatio autem hæc fuit, non eleuádo oculos; cum illorum naturalis potentia eſſet ad vidẽdum ſufficiens; ſed impediendo diſſolutionem organi, & ſpirituum diſgregationem ex magna lucis intenſione alioqui cauſandam, vt ſupra dixit S. Thom. Qualis autem

A ſit iſta ſupernaturalitas indicat S. Thõ. in 3. diſt. 16. qu. 2. art. 1. ad 4. dicens: *Claritas illa eſt alterius generis, quàm ſit iſta claritas naturalis; prouenit enim ex claritate ſpiritualis animæ.* Quod autem non proueniat ex naturali temperie corporis; ſed ex claritate ſpirituali animæ, hinc ſequitur, quòd ſit alterius generis, quàm claritas naturę, quátùm ad cauſam, non quantùm ad ſpeciem; vt ſupra idem S. Doctor aſſeruit: Et in 4. diſt. 44. qu. 2. art. 4. prope finem id explicans ait: *Claritas corporis glorioſi prouenit ex merito voluntatis; & ideo voluntati ſubdetur, vt ſecundum eius imperium videatur, vel non videatur.*

B *Reſplenduit facies eius ſicut Sol.*

Sponſa ad ſponſum nocturno tempore dignoſcendum cur eius colores aſſignauerit.

17. Canticorum 5. cum ſponſa nocturno tempore cœleſtem ſponſum quæreret, interrogata, qualis eius ſponſus foret, vt certis indiciis inueſtigari poſſet. Reſpondit: *Dilectus meus candidus, & rubicundus.* Certè ad rem non videtur; vt ſponſus nocturno tẽpore cognoſci poſſet, pro indicio vultus cãdorem, & ruborem inueſtigãtibus aſſignare; colores enim in noctis tenebris difficilè dignoſcuntur, à proceritate potius corporis, vel vocis ſuauitate ſponſus nocturno tempore cognoſci poterat: Quare ad hæc ſignificanda melius ſubditur: *Species eius, vt Libani; electus vt C cedri; guttur illius ſuauiſſimum:* nihilominus ab ipſo vultus candore rubori immiſto cognoſci poſſe cœleſtem ſponſum nocturno tempore ſponſa prudenter ſatis exiſtimabat; quandoquidem ex illius vultu plurimum luminis radiare ſatis nouerat. Sponſæ ſententiæ conſonat Hieronymus, qui epiſtola ad Principiam explicans de Chriſto verba Pſal. 44. *Speciosus forma præ filiis hominum,* affirmat in Chriſti vultu *ſyderium aliquid reſplenduiſſe.* Hunc igitur ſplendorem, transfigurato Domino coram Apoſtolis, conſueto multò vberius radiaſſe Euangelica hiſtoria docemur.

18. Pſalm. 8. Dauid mirabilia Dei contemplaturus, cum mentis aciem in cœlum coniecisset, D Lunæ quidem, & ſtellarum meminit; de Sole verò ne verbum quidem protulit: *Videbo cœlos tuos, opera digitorum tuorum, Lunam, & Stellas, quæ tu fundaſti.* An Sol præſtantiſſimum cœli ornamentum è memoria cœlo contemplantis excidere poterat? Huic difficultati vt ſatis fiat, certum eſſe debet in eo Pſal. de Chriſto verba fieri; cum ipſemet nominus de ſeipſo illius Pſ. verba interpretetur Matth. 21. Dauid igitur Prophetico Spiritu eleuatus, cum futuri Redemptoris ſpeciem ante mentis oculos haberet, ea illi pro ſplendidiſſimo ſole erat; Sol autem materialis cœli planeta pię Chriſto Domino veluti ſtellula videbatur. Allata difficultas, & ſolutio ex Greg. Mag. accipitur his verbis: *Qui cœ-* E *los opera Dei eſſe profeſſus eſt, dicturus lunam, & ſtellas, cur non etiam Solem pariter enumerauit? Dicturus luminare minus, prius luminare maius dicere debuit. Solem nominare noluit, quia ipſi æterno Soli loquebatur, de quo ſcriptum eſt: Vobis, qui timetis Dominum, orietur Sol iuſtitiæ. Dicendo ergo lunam, & Stellas, quas tu fundaſti, & tacendo Solem, qui factus eſt; indicauit, quia illi ſoli locutus eſt, qui non ſolùm Solem, & Lunam, atque ſtellas corporaliter; Sed etiam Lunam Eccleſiam, atque ſtellas ſanctos homines ſpecialiter fecit.*

19. Geneſ. 3. de primi parentis è Paradiſo eiectione ita legit Chryſoſtomus: *Eiecit Dominus Deus Adam, & habitare fecit eum è regione horti deliciarum.* Septuaginta Interpretes legunt: *Eiecit Adam, & collocauit eum ante Paradiſum voluptatis.* Cur ſignanter ſacra hiſtoria ex

Dei imperio in conſpectu terreſtris Paradiſi Adamum habitaſſe commemorat? Cur propè Paradiſum? Exules certè in ſuburbiis commorari conſuetum non eſt. Cur non potius procul è Paradiſo in remotiſſimam regionem Adam fuit eiectus? Reſpondet Chryſoſtomus: *Dominus noſter in ſingulis operibus miſericordiæ argumentum oſtendit: & ſingula pœnarum ſpecies bonitate plena ſunt. Miſericordiæ, & benignitatis argumentum erat, quòd contra Paradiſum illum habitare faciebat; vt ingem dolorem haberet quotidie cogitans vnde exciderit, & in quem ſtatum ſe coniecerit. Ex quamuis grauiſſimi doloris ſpectaculum erat; erat tamen magna vtilitatis occaſio: vt dolens continuo aſpectu mitior, & cautior eſſet in aliis, ne iterum in ea peccata incideret.* Adami etiam poſteria vt terreſtris Paradiſi memoria animo obuerſaretur; Apoſtolica traditione, teſte ſancto Baſilio de Spiritu ſancto cap. 27. conſueuerunt fideles ad Orientem conuerſi orare: cuius conſuetudinis rationem reddens Baſilius ait: *Id facientes antiquam requirimus patriam, videlicet Paradiſum, quem conſeruit Deus in Eden ad Orientem.* Similiter Damaſcenus lib. 4. de fide cap. 13. ait: *Plantauit Deus in Eden Paradiſum ad Orientem; vbi hominem, quem effinxerat, collocauit; eumque violato præcepto expulit; atque è regione Paradiſi voluptatis conſtituit, hoc eſt ad occaſum. Quo fit, vt veteris patriæ deſiderio ad eam defixos oculos habeamus, cum Deum adoramus.* Sed vt efficacius non ad terreſtris, ſed cœleſtis Paradiſi deſiderium excitemur; cœleſtis gloriæ imaginem nobis Dominus contemplandam propoſuit; cum in monte Thabor *facies eius reſplenduit ſicut Sol.*

Fideles ad Orientem orabant vt terreſtris Paradiſi quem amiſe- memore- rium ſerua- rent.

20. Geneſ. etiam 3. legitur: *Collocauit Dominus ante Paradiſum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium, atque verſatilem ad cuſtodiendam viam ligni vitæ.* Alias legimus Angelos contra homines gladium vibraſſe: *Balaam vidit Angelum ſtantem in via euaginato gladio.* Daniel. 13. *Manet,* inquit, *Angelus Domini gladium habens, vt ſecet te medium, & interficiat vos.* Non tamen legitur huiuſmodi gladios flammeos fuiſſe: & quidem verſatilis gladius, nempe ex vtraque parte acutus, & Angelica manu directus nullo ſuperaddito ignis ardore, ſatis erat ad vitæ arborem cuſtodiendam. Cur igitur flammæ ardor gladio eſt ſuperadditus? ſcilicet vt flammæ illius aſpectu ſæpius excitaretur Adam ad amiſſa immortalitatis bona iterum acquirenda. Hoc idem excitandi munus ad cœleſtis regni immortalitatem conſequendam præſtat nobis, non Cherubini flammeus gladius, ſed Redemptoris noſtri iucundiſſima facies; quæ hodie ſicut Sol primùm Apoſtolorum oculis, deinde noſtris animis coruſcare voluit.

Flammeus gladius cur ad cuſtodiendum Paradiſum à Deo poſitus.

Num. 22.

21. S. Dauid vehementer expetens ad cœleſtem patriam peruenire, aiebat Pſalm. 42. *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam; ipſa me deduxerunt, & adduxerunt in montem ſanctum tuum, & in tabernacula tua.* Vbi cum S. Hieronymo, & Chaldæo legitur: *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam ipſa deducent me, & adducent in montem ſanctum tuum, & in ſcholas domus maieſtatis tuæ.* Beata Paradiſi patria veluti ſchola nobis eſſe debet, quam quotidie contemplatione frequentare debemus. Libri, qui in hac ſchola leguntur, cœli ſunt. *Complicabuntur ſicut liber cœli*, dicitur Iſaiæ 34. Hac in ſchola, & hiſce in libris quæcumque pollicetur humana ambitio, Chymeras eſſe docemur. Sublunaria omnia corruptioni eſſe obnoxia, ideoque ab iis cordis affectus retrahendos eſſe diſcimus. Hac in ſchola Apoſtolus didicit ex proximi charitate ſe veluti ad formas omnes excipiendas tamquam primam materiam exhibere. *Omnia omnibus factus ſum, vt omnes facerem ſaluos*, ait 1. ad Cor. 9. 22. Hac denique in ſchola terrenarum opum, ac voluptatum contemptores, cæleſtium tantummodò cupidi reddimur; *Tales nos in ſchola Chriſti eſſe debemus*, ait Auguſtinus: ſcilicet, vt ita inſtituti ad cæleſtem patriam aſcendamus.

Paradiſus ſchola eſt in qua optima doctrina ... tur.

Auguſt. ſerm. 40. de verbis Domini.

22. Iſaiæ 33. 10. vt ad cæleſtem patriam animus erigatur, dicitur: *Reſpice Sion ciuitatem ſolemnitatis noſtræ*; hoc eſt, mentis oculis contemplare cæleſtem Ieroſolymam iuxta Cyrillum: *Oculi tui videbunt Ieruſalem habitationem opulentam, tabernaculum, quod nequaquam transferri poterit; nec auferentur claui eius in ſempiternum; & omnes funiculi eius non rumpentur.* Si quis ſpretis diuitiis voluntariæ paupertatis ærumnas ſubit; ſibi ipſi ſæpius dicat: *Oculi tui videbunt Ieruſalem habitationem opulentam.* Si hic ob humana incommoda de loco in locū migrare cogimur, ſibi ipſi quiſque dicat, *Oculi tui videbunt tabernaculum, quod nequaquam transferri poterit; nec auferentur claui eius in ſempiternum: & omnes funiculi eius non rumpentur.* Quinam funiculi ſunt numquam rumpendi? *Charitas eſt, qua omnes cæleſtes inuicem colligabuntur*, ait Hugo.

Ieroſolymæ cæleſtis contemplatio ærumnas pauperi facile decet.

23. Sap. 10. legitur: *Iuſtum deduxit Dominus per vias rectas; & oſtendit illi regnum Dei*: Ex Hebræo: *Quia oſtendit illi regnum Dei*, ſcilicet *dando gratiam iuſto contemplandi, & prægustandi gaudia regni cæleſtis*, ait Carthuſianus: ideo per vias rectas diuinæ legis iuſtum deduxit. Efficax igitur medium, vt homo neque ad proſperitatis dexteram, neque ad aduerſitatis ſiniſtram præuaricetur, ſed in via iuſtitiæ progrediatur, diuinæ pulchritudinis, cæleſtiſque felicitatis contemplatio eſt.

Cæleſtis Patriæ contemplatio neque ad ſiniſtram aduerſitatis, neque ad proſperitatis dexteram deflectere nos ſinit.

24. In Iaponia ethnico dormienti per quietem ingentis voraginis ſpecies oblata eſt, denſiſſimo fumo, & caligine obſita: eidem ex altero latere videbatur ſerenus aër, amœnumque pratum, in cuius medio puella eximiæ formæ pulcherrimum puerum lactentem inter vlnas complectebatur. Huc ſe dormiens cum conuertiſſet amœnum locum ingreſſurus; quò ire auderet à puella interrogatus reſpondit: *Vbi tu moraris; mirum enim in modum me loci amœnitas allicit. Si hic tibi locus arridet, religionem mutes neceſſe eſt; ea enim, quam ſequeris, aliò te deducit*, puella reſpondit: Hinc excitatus è ſomno ethnicus Chriſtianum familiarem adit, baptiſmum flagitat, illumque bene inſtructus conſequitur; & amœniſſimi loci illius ſpeciem memori animo ſeruans, nunquam ſe veram fidem deſerturum ob cruciatus quoſlibet firmam ſpem habere ſe ſenſit. Huic ergo ethnico ad ſalutis, cæleſtiſque patriæ in eo amorem excitandum, in monte ſe videndum Dominus obtulit; non tamen in monte Thabor, ſed in matris complexu, nempe in monte illo, de quo locutus eſt Daniel cap. 2. *De monte abſciſſus eſt lapis ſine manibus*: ſub cuius montis figura Beatam Virginem ſignificari docent Sancti Auguſtinus, Hieronymus, Epiphanius, & Theodoretus. *Cum ab ea ſine nuptiali commercio*, vt Theodoretus ait: *Chriſtus Dominus natus ſit; hoc enim myſterium de monte ſine manibus abſciſſus lapis inſinuat.*

In annuis litteris Societ. Ieſu 1625.

B. Virgo montis nomine ſignificata.

Auguſt. in Conc. ad Catechumen. Hieron. epiſt. ad Euſtoch. cap. 11. Epiphan. ſerm. de Laudibus Virginis. Theodoretus in Danielem.

A B C D E

Veſtimenta autem eius facta ſunt alba ſicut nix.

Transfigurati Dominus in veſtibus verus color albus fuit: Idem num. 26.

25. PRæter ſplendorem è Chriſti facie in veſtibus radiantem, verum coloris albi candorem Chriſti veſtibus aduenisse probabilius videtur dicendum. Primò ex regula ſancti Baſilij, & communi; Cum ſenſus nullus inconueniens ſequitur; Scripturæ verba, quantùm poteſt iuxta ſignificatum, quem magis propriè ſignificant, ſunt explicanda. Quare, cum *veſtimenta facta alba ſicut nix* legimus; ea verè, & propriè albedinem, candoremque, ſicut nix, B habuiſſe dicendum eſt. Secundò licet in Lucæ verbis: *Veſtitus eius erat albus, & refulgens*; interpretatio eſſe poſſet iuxta regulam in hoc ipſo Euangelio ſupra allatam, quòd particula, *&*, non ſit copulatiua, ſed explicatiua ſignificans, *id eſt*, & hinc dici poſſet: *Veſtitus eius erat albus*, id eſt, *refulgens*: nihilominus huic interpretationi repugnant Marci 9. verba dicentis: *Veſtimenta eius facta ſunt ſplendida, & candida nimis, velut nix; qualia fullo non poteſt ſuper terram facere candida.* Vbi, cum poſt ſplendida, addatur fuiſſe candida, vtique particula, *&*, non videtur explicare ſplendorem, ſed inſuper addere candorem: ſi enim in veſtibus tantùm ſplendor fuiſſet, dicendo eas fuiſſe ſplendidas, earum fulgor ſatis fuiſſet explicatus, C non addendo fuiſſe etiam candidas. Tertiò ſi veſtes tantùm ſplendidæ, non candidæ fuiſſent, allata comparatio cum veſtibus à fullone dealbatis, fuiſſet valde incongrua; fullo enim candorem inducit, non ſplendorem. Quartò ſi Domini veſtes tantùm ſplendidæ fuiſſent, in vulgata lectione nobis amplectenda non legeremus: *Veſtimenta eius facta ſunt alba ſicut nix*: ſed potius retenta fuiſſet lectio ex Græco, Syro, & Arabico textu, in quo legitur: *Veſtimenta eius facta ſunt alba ſicut lux*; vel ex textu Ægyptio: *Veſtimenta quoque eius ſplenduerunt forma Solis.* Quintò ſplendor enim niuis candore, ſeu albedine ſi- D militudinem habet, non æqualitatem: æqualitas autem eſſe poteſt inter vnam, & alteram albedinem. Hinc à ſancto Leone Domini quidem facies Solis fulgori ſimilis; ac veſtitus candori niuium æqualis fuiſſe dicitur. Et quidem conueniens fuit, vt albus color diuinitus veſti inditus, Domino foret ad gloriam; cum poſtea idem in veſte color eidem Domino futurus eſſet ad ignominiam. Quando ſcilicet *ſpreuit illum Herodes cum exercitu ſuo; & illuſit indutum veſte alba.* Redemptor noſter, vt humanam gloriam contemnere nos doceret, ad ignominiam coram ingenti multitudine, vniuerſoque Herodiano exercitu veſte alba indui voluit: veſte tamen alba, & ful- E gida ad gloriam indutus, paucis ſe oſtendere voluit, idque in monte excelſo ſeorſum ab hominum frequentia. Propterea etiam idem Dominus ad humanæ gloriæ contemptum, vt S. Leo ait: *Bethleem prælegit natiuitati; Ieroſolymam paſſioni.* In Bethleemij ſtabuli anguſtiis Angelorum concentu celebrari, & ab Orientis regibus adorari; paſſionis tamen opprobria coram vniuerſæ Ieroſolymæ frequentia ſubire voluit. Ad ignominiam in Caluariæ monte, & Ieroſolymæ cõſpectu Crucem nudus aſcendit; ad gloriam in ſolitario monte candidis, fulgidiſque veſtibus apparuit.

Baſilius hom. 9 & 9 Hexam.

Scripturæ verba quantùm poteſt iuxta ſignificatum magis proprium ſunt explicanda.

Lucas 9.

Luc. 23. 12.

Dominus his candida veſte indutus, prius ad gloriam, deinde ad ignominiam

Leo ſerm. 1. de Epiphan.

26. Auctores, qui in transfigurati Domini veſtibus ſplendorem tantùm, non autem candorem fuiſſe aſſerunt, aiunt alibi Euangeliſtas veſtimenta A ſplendida vocaſſe candida: quos contra aſſero potius; in Euangelio fulgidi nomine vocari album, & candidum. Quare ad Domini ſepulchrum Angeli amictum, quem *veſtem fulgentem* vocat Lucas, Marcus vocat *ſtolam candidam*: Matthæus verò *veſtimentum ſicut nix*. Ioannes denique de Magdalena, quæ ad Domini ſepulchrum Angelos vidit, ait: *Vidit duos Angelos in albis.* Similiter de Angelis poſt Domini aſcenſum Diſcipulos alloquentibus dicitur Act. 1. *Ecce duo viri aſtiterunt iuxta illos in veſtibus albis*: quas profectò veſtes nemo tantùm ſplendidas, omnes verò albas fuiſſe intelligunt. Tandem Apoc. 5. 3. dicitur: *Qui vicerit, veſtietur veſtimentis albis.* Albas veſtes, quas Do- B minus mortem, & diabolum vincens in Caluariæ monte habiturus non erat; in monte Thabor habere voluit.

Lucæ cap. 24.

Marci cap 16.

Matth. cap. 28.

Ioan. 20.

Et ecce apparuerunt eis Moyſes, & Elias cum eo loquentes.

27. IDem Marcus cap. 9. ſic refert: *Euigilantes viderunt maieſtatem eius, & duos viros ſtantes cum eo.* Hinc Thyræus, quem ſequitur Cornelius, aſſerit Chriſtum non ſublatum in aëra, vt nonnulli pictores pingunt, ſed recto ſitu pedibus terræ inſiſtentem fuiſſe transfiguratum; ſimulque cum eo ſimiliter ſtetiſſe Moſem, & Eliam. Sed contra eſt, quia ſtandi verbum non ſemper ſignificat rectum C corporis ſitum, ſed tantùm præſentiam. Quare idem Cornelius explicans Lucæ cap. 7. verba de Magdalena: *Stans retro ſecus pedes eius, lacrymis cœpit rigare pedes eius*, ait: *Non videtur torus fuiſſe tam altus, vt ipſa ſtans (vt vult Toletus) attingeret pedes Chriſti; præſertim, quia ipſa fuit alta, & procera. Stans ergo hic dumtaxat præſentiam ſignificat in quolibet ſitu.* Iuxta hanc ſtandi ſignificatum dicitur 3. Reg. 1. *Quæramus Domino noſtro regi adoleſcentulam virginem, & ſtet coram rege, & foueat eum, dormiatque in ſinu ſuo.* Qui ſtandi ſenſus alibi paſſim legitur in Scriptura. Quare ſi probabilius dicatur Dominus non terræ pedibus in- D ſiſtens, ſed aliquantùm in ſublimi aëre eleuatus apparuiſſe; ibidem Moſes, & Elias diuina ope vel agilitatis dote eleuati Domino adſtantes ſtare poterant. Hæc autem in aëra eleuatio magis ad Transfigurati Domini gloriam manifeſtandam congrua videtur: & tali modo antiquæ Transfigurationis picturæ ſe conformant. Quare dicente Luca c. 29 *Et facta eſt, dum oraret, ſpecies vultus eius altera*: piè credi poteſt prius Dominus genuflexo oraſſe; dum autem oraret adueniente ei eximio ſplendore fuiſſe in aëra eleuatum. Cur enim, cum plures ſanctos, & præcipuè S. Franciſcum, orantes ſurſum raptos legimus, non idem de Domino eſt dicendum?

Thyræus cap. 9. de Transfigurat.

Transfiguratus Dominus in aëra eleuatus, non terræ inſiſtens apparuit.

28. Ex eo, quod 4. Reg. c. 2 legimus: *Aſcendit Elias* E *per turbinem in cœlum*, cõmunis ſanctorum Patrum ſententia docet Eliam adbuc viuere; itaut quieto aliquo in loco à Deo conſtituto, nobiſque ignoto vnà cum Henoch vitã diuinitus conſeruatam iugi Dei contemplatione peragat: idque ſine cibi indigentia, vt docet Epiphan. hæreſi 64. & Hieron. ad Pammach. Hinc Tertul. l. de reſurrect. carnis c. 58. ait: *Henoch, & Elias nondum reſurrectione diſpuncti, quia nec morte functi; æternitatis candidati, ab omni vitio, ab omni damno, ab omni iniuria, & contumelia immunitatem carnis ediſcunt.* Similiter S. Ambroſ. in ſymb. Apoſtol. ſub fin. *Henoch translatus eſt, ne videret mortem; ſimiliter & Elias in corpore iſto poſitus curru igneo, id eſt Angelorum ſubuectione, qui ſunt ſpiritus, & flamma ignis, vſque ad cœlum*

Enoch, & Elias adhuc viuunt.

aſſumptus eſt, ad cœlum aërium, vt cum Irenæo lib. 5. cap. 5. Iuſtino quæſt. 85. Iſidoro lib. de ortu, & obitu Sanctorum cap. 5. explicat S. Thomas 1. par. quæſt. 102. art. 2.

29. Quod de Henoch, & Elia tranſlatis dicitur, idem de Moſe aſſerere videtur Ambroſius lib. de Caïn, & Abel cap. 2. dicens: *Non legimus de Moyſe, ſicut de cæteris, quia deficiens mortuus eſt, ſed per verbum Dei mortuus eſt. Vnde addidit Scriptura: Nemo ſcit ſepulturam eius vſque in hodiernum diem, quod ad tranſlationem magis, quàm ad interitum intelligas. Mors enim ſeceſſio quædam eſt animæ, & corporis. Mortuus igitur eſt per verbum Dei, non ſecundum verbum, vt aduertas non nuncium mortis, ſed gratiæ munus expreſſum; qui tranſlatus magis, quàm derelictus eſt, cuius nemo nouit ſepulturam. Quis enim in terrenis reliquias eius potuit deprehendere, quem ſecum eſſe Dei filius in Euangelio demonſtrauit? Elias ſimul eſt à quibuſdam viſus, qui tranſlatus curru eſt, non ſepultus, nec mortuus legitur, viuit enim, qui cum Dei filio eſt. Moyſes autem mortuus quidem legitur, ſed per verbum Dei mortuus, per quod facta ſunt omnia. Verbo Dei cœli firmati ſunt. Por[illegible] igitur Dei non lapſus operis, ſed firmamentum eſt. Non ergo tamquam relapſus in terram deprehenditur corporis ſolutione, ſed tamquam verbi cœleſtis operatione donatus, & munere; vt quietem magis caro eius, quàm buſtum acceperit.* Similiter Hieronymus in Amos cap. 9. ait: *Aſcendit Dominus in cœlum cum Henoch, aſcendit cum Elia, aſcendit cum Moyſe; cuius ſepultura locus, quia in cœlum aſcenderat, in terra non potuit inueniri.*

Deut. vlt. Moſem non eſſe mortuum aſſerens, ſed falsò.

4. Reg. 2.

Pſ. 32.

30. Sed quia oppoſitum docent idem Hieronymus, & alij mox citandi: & quia Deut. vlt. legitur: *Mortuus eſt Moyſes ſeruus Domini in terra Moab, iubente Domino, & ſepeliuit eum in valle terræ Moab*: Quod ipſi Moſi à Domino prædictum antea fuerat. cap. 2. 50. *Iungeris populis tuis, ſicut mortuus eſt Aaron frater tuus in monte Hor*: hinc apertè patet Eliam nondum vita functum potuiſſe in Monte Thabor videri ab Apoſtolis: ſecus autem Moſem iiſdem Apoſtolis apparere non potuiſſe; niſi vel aſſumpto aërio corpore Angelorum miniſterio; vel proprio aſſumpto corpore reſurgendo. Hoc ſecundum videtur probabilius, quod ex antiquis Patribus multi docent: Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 22. & contra Praxeam cap. 14. Irenæus lib. 4. contra hæreſes cap. 37. Cyrillus catecheſi 10. Origenes hom. 12. in Exodum: Auctor de mirabilibus ſacræ ſcripturæ, l. 3. c. 10. Hieronym. in hoc 17. Matth. caput dicens: *Vt Apoſtolorum augeat fidem, dat ſignum de cœlo, Elia inde deſcendente, quò aſcenderat; & Moyſe ab inferis reſurgente.* De quo S. Hieronymi teſtimonio quamuis S. Thom. 3. p. quæſt. 45. art. 3. ad primum dicat: *Non eſſe intelligendum, quaſi anima Moyſi ſuum corpus reſumpſerit; ſed quòd anima eius apparuit per aliquod corpus aſſumptum, ſicut Angeli apparent*: Opponitur tamen S. Gregor. 14. Mor. c. 28. qui negans aliquem dici poſſe reſurgere in aërio, aut alio corpore ait: *Reſurrectio dici non poterit, vbi non reſurgit, quod cecidit.* Quod antea etiam docuerat S. Clemens Romanus lib. 5 conſtit. cap. 6. & Tertullianus de reſurrectione cap. 16. Damaſcenus denique ait: *In hoc monte mortuorum reſurrectionis fides aſtruitur, ac mortuorum, & viuorum Dominus declaratur; vt qui ſcilicet ex mortuis Moyſem aſſumpſerit; viuum autem Eliam teſtem adhibuerit.*

Moſes reſ. tempore pro[illegible] ambiguo Domino adſtit. [illegible] idem n. 34. 35. 36. 37.

Orat. de Transfig.

31. Præter Patrum auctoritatem probat allatam ſententiam 1. Suarius 3. p. quæſt. 45. ſect. 2. art. 4. *Quia allato modo ſincerior eſt veritas Scripturæ.* *Dicit enim apparuiſſe Moyſem; non eſſet autem Moyſes in omni proprietate, niſi corpore conſtaret.* Sed hæc ratio non conuincit. Nam 1. Reg. 28. dicitur mortuus Samuël apparuiſſe Sauli; quamuis tantùm Samuëlis anima ex inferis euocata eſſet; vt idem Suarius docet 3. p. diſp. 42. ſect. 2. & Cornelius Eccleſiaſtici 46. dicens apparuiſſe verè ipſam animam Samuëlis in corpore aërio aſſumpto, quale aſſumunt Angeli, dum hominibus apparent: Et S. Auguſt. ad Simplicianum lib. 2. q. 3. ait: *Non eſt abſurdum credere ex diſpenſatione diuina, vt non inuitus conſentiret Spiritus Prophetæ ſe oſtendi aſpectibus regis.*

Moſis reſurrectio in monte Thabor, probatur ineffica-citer: idem n. 32. 33.

32. Probat idem 2. Suarius: *Quia ibi apparuerunt Moyſes, & Elias, vt eſſent teſtes gloriæ Chriſti. Quapropter non fictè, ſed verè apparere debuerunt: ergo eadem ratione debuit adeſſe Moyſes in corpore proprio, quia adhibitus eſt, vt eſſet teſtis oculatus, qui proprijs ſenſibus gloriam Domini conſpiceret, quod eſſe non poterat, niſi in proprio corpore.* Sed dicet aliquis non corporeis oculis, ſed euidenti mentis viſione terminata ad præſens obiectum, certum, & oculatum teſtem Moſem eſſe potuiſſe.

33. Probat 3. Quia *(vt eſt probabilior opinio) anima ſeparata non poteſt vi ſua naturali aſſumere corpus, neque mouere illud: ergo vt anima Moſis aſſumeret aërium corpus, & per illud loqueretur, oportebat vim ei ſupernaturalem, & miraculoſam imprimi: ergo ſi oportet, vt fateamur aliquod ſupernaturale opus; melius eſt proprij corporis aſſumptionem, ac temporaneam reſurrectionem fateri; cum æquè facilè à Deo fieri potuerit; illæque poſita Scripturæ verba, ac totum myſterium proprius, & verius intelligatur.* Sed dicet aliquis; ſi allata ratio eſſet efficax, etiam proprio potius, quàm aſſumpto aërio corpore Samuëlem cum Saule locutum fuiſſe eſſet dicendum.

34. Probari allata ſententia efficaciter videtur 1. ex verbis Lucæ 9. *Erant Moyſes, & Elias viſi in maieſtate*: ſeu ex Græco textu: *Viſi in gloria.* Quibus verbis Dominum ſui ſplendoris gloriam Moſis, & Eliæ corporibus communicaſſe ſignificatur. Quod ſi diuinæ gratiæ largitate proprium Eliæ corpus cæleſti illa claritate glorificatum eſt; Moſem etiam Eliæ non imparem meritis, proprio, non alieno corpore eamdem glorificationem habuiſſe dicendum eſt. Hinc Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 22. Moſi, & Eliæ idem *claritatis conſortium* tribuit in monte Thabor; & expreſſè ibi ait Moſem ſteiſſe cum Chriſto *os ad os, & faciem ad faciem, & in gloria ipſius, nedum in conſpectu, De qua gloria non aliter illuſtratus diſceſſit à Chriſto; quàm ſolebat à Creatore.* Sed à Creatore in monte Sina illuſtratus eſt quoad proprium corpus; ergo etiam à Chriſto quoad proprium corpus in Monte Thabor. Tertulliano conſonat Origenes hom. 12. in Exodum dicens: *Apparuerunt Moyſes, & Elias in gloria. Hic non refertur quod glorificatus eſt vultus eius*; id eſt Moſis; *ſed quia apparuerit in gloria. Neceſſariò gauiſus eſt; quia iam non ſolùm vultu glorificatus deſcendit de monte, ſed totus glorificatus aſcendit in montem.* Denique Ambroſ. lib. 1. de Iacob, & vita beata ait: *Operationes bono commendantur affectu. Neque enim minus Beatus Elias, quàm Moyſes; cum alter cibi indigus, melotide vili, ſine filijs, ſine ſumptu, ſine comite: alter populi ductor, lætus ſobole, ſuccinctus potentia, diuerſo genere meritum æquale fundauerit; quando cum Domino in reſurrectionis gloria refulſerunt. Videtur enim parem, his quaſi paribus gloria ſua teſtibus dediſſe mercedem.* Quod ab Ambroſio de pari reſurrectionis

Moſis reſurrectio in monte Thabor efficaciter probatur: idem n. 35. 36. 37.

gloria dicitur; idem de pari in monte Thabor glorificatione dicendum videtur.

35. Probatur 2. quia cum quæritur, cur ex Prophetis Moſes tantùm, & Elias Domini transfigurationi præſentes fuerint? Hieronymus contra Iouinianum lib. 2. bene reſpondet: *Moſem, & Eliam hanc viſionem meruiſſe, quia æquè, vt Chriſtus, quadraginta diebus ieiunarunt in monte.* Talis igitur viſio præmium fuit afflicti olim ieiunio corporis: Ergo tam in Elia, quàm in Moſe proprium, non alienum corpus erat præmiandum. Hinc in illa Iob verba cap. 19. 26. *Rurſum circumdabor pelle mea; & in carne mea videbo Deum meum*, Nicetas ait: *Docemur hoc loco Eccleſiaſticum dogma; corpus ipſum, quod impetus, & cruciatus excepit, anima comite reſuſcitandum eſſe, vt cum illa vnà fruatur.* Ad id oſtendendum in citato Iobi textu Cyrillus Ieroſolymitanus Catecheſi 18. legit: *Cutis mea reſurget, quæ iſta patitur.* Quod autem de electorum in perpetuum reſurrectione dicitur; idem de temporanea, ob præmium, Moſis reſurrectione dicendum videtur.

36. Probatur idem 3. quia vt Damaſcenus ſupra citatus docet per Moſem iam vitæ functum in monte apparentem *Mortuorum reſurrectionis fides aſtruitur*: Ergo Moſes non in aerio, ſed in proprio corpore reſurgens apparere debebat. Alioquin data eſſet anſa hæreticis Marcionitis, Baſilidianis, & Valentinianis aſſerendi animam non idem, quod antea habuerat corpus in reſurrectione aſſumere: contra quos bene arguit Tertullianus lib. de reſurrectione carnis.

37. Cornelius, qui in hoc Matth. capite in noſtram ſententiam inclinat, quod ſcilicet in proprio corpore Moſes apparuerit; oppoſitam tamen ſententiam ſequens Deut. vltimo ait: *Quidam putarunt Moſem reſurrexiſſe in transfiguratione Chriſti. Verùm hoc eſt improbabile. Certum enim eſt Chriſtum primum omnium, & ante omnes homines reſurrexiſſe ad vitam immortalem. Si dicas Moſem reſurrexiſſe, & rurſus eſſe mortuum: reſpondeo longè durius, & acerbius fuiſſet Moſi poſt reſurrectionem mori, quàm non reſurgere. Ergo non reſurrexit in Transfiguratione, ſed tantùm apparuit ibi in corpore aſſumpto, vt apparent Angeli.* Allatæ obiectioni reſpondendum videtur non fuiſſe durum, & acerbum Moſi poſt reſurrectionem, & apparitionem in monte Thabor iterum mori: quia talis illi diſplicentia vel fuiſſet in voluntate, vel in ſenſu: non in voluntate; cum ea, vt ſanctiſſimi viri voluntatem decet, omnino diuinæ voluntati ſe conformaret; præſertim cum paulo poſt ſe reſurrecturum ex reuelatione bene ſperare poſſet. Nam, vt ibidem ipſe Cornelius ait: *Planè veriſſimile eſt Moſem paulò poſt Chriſtum cum Patriarcha Iacob, Ioſeph, alijſque priſcis Sanctis (de quibus Matth. 27. 52.) reſurrexiſſe. Si enim alij Patriarchæ reſurrexerunt cum Chriſto; ergo multò magis Moſes, qui fuit legiſlator, & dux populi, expreſſuſque typus Chriſti.* Rurſus non fuit diſplicentia in ſenſu, cum talis mors ſine vllo dolore contigerit. Sicut enim Deut. vlt. dicitur: *Mortuus eſt Moyſes ſeruus Domini iubente Domino*: id eſt ſine vllo mortis dolore, & moleſtia; ſed ex mero Dei beneplacito: ita poſt apparitionem in monte Thabor eum mortuum dici poteſt.

Moſes per ba ... agilitatis, & ſubtilitatis dote, quâ Angelorum miniſterio in montem Thabor venit.

38. Quæri hîc primò poteſt, qua ope reſurgens Moſes è ſepulchro Moab in montem Thabor venerit? Communiter cenſent, id Angelorum miniſterio factum eſſe. Sed quia, vt ſupra diximus, Chriſti ſplendor ſecundùm aliquam participationem Moſi, & Eliæ communicatus, claritas fuit, vna ex quatuor dotibus glorioſis corporibus attributis; conſequenter dici poteſt fuiſſe eidem Moſi, & Eliæ agilitatis dotem ad tempus communicatam, vt citiſſimè in montem Thabor peruenirent; & inſuper Moſi dotem ſubtilitatis datam, vt è ſepulchri clauſtro egrederetur. Eiuſdem tamen Moſis iterum vita functi corpus ad ſepulchrum miniſterio Angelorum delatum fuiſſe videtur dicendum. Nam viſa à Moſe in Monte Thabor Domini gloria iuxta eius deſiderium. Ex. 33. *Oſtende mihi gloriam tuam*: & iuxta promiſſionem illi factam: *Cum tranſibit gloria mea, videbis poſteriora mea*: id eſt videbis humanitatis meæ aſſumendæ ſplendorem, & gloriam: *Poſterior Chriſti pars eſt humanitas; Diuinitas autem eſt prior, & potior*: ita Tertullianus Nazianz. Origenes, & Ambroſius: viſa, inquam, à Moſe Domini gloria, eiuſque antiquo expleto deſiderio, piè credi poteſt in ipſo monte Thabor expiraſſe, cum inſtar Senis Simeonis diceret. *Nunc dimittis ſeruum tuum, Domine, ſecundum verbum tuum in pace, quia viderunt oculi mei ſalutare tuum.* Lucæ cap. 2.

Moſes poſt Domini transfigurationem iterum mortuus Angelorum miniſterio ad priſtinum locum fertur.

Tertull. l. 4. cont. Marcion. cap. 22. Nazianz. orat. 2. de Theol. Origen. hom. 16. in Ex. & 4. in Num. Ambr. in Pſ. 43. 44.

39. Quæri ſecundò poteſt, cum Moſes, & Elias eximia claritate glorificati apparuerint, cur non ijdem, ſicut Chriſtus transfigurati fuiſſe dicuntur? Reſpondeo primò Chriſtum Dominum eximio, & præcellenti ſplendore fuiſſe transfiguratum; Moſem verò, & Eliam per aliquam eiuſdem ſplendoris participationem. 2. quia cum Apoſtoli antea diuerſam ab ea tam eximiè ſplendente in Chriſto faciem vidiſſent; propterea Chriſtum ante eos transfiguratus fuiſſe dicitur; Moſis autem, & Eliæ cum ijdem Apoſtoli faciem antea non vidiſſent, ideo habito reſpectu ad eorum viſionem, neceſſarium non fuit explicare Moſem, & Eliam fuiſſe transfiguratos.

Moſes, & Elias quamuis facie ſplendentes, cur transfigurati non dicantur.

40. Quæri tertiò poteſt, cur tantùm Moſes, & Elias ad transfigurati Domini viſionem, & colloquium fuerint electi; & quale fuit eorum colloquium? Theophylactus, & Hugo Card. de Domini morte, & reſurrectione cum eo locutos eſſe Moſem, & Eliam cenſent: Quare cum mors diſceſſus è vita ſit, & reſurrectio diſceſſus à morte; vnico *exceſſus*, hoc eſt diſceſſus nomine bene Domini mortem, & reſurrectionem Lucas 9. Significauit dicens: *Dicebant exceſſum eius, quem completurus erat in Ieruſalem.* Hinc duæ lectiones in Græco textu concordant: Ibi pro *exceſſu* aliqui legunt ἔξοδον, id eſt exitum: Chryſoſt. verò hom. 53. in Matth. legit δόξαν, id eſt gloriam: gloriæ autem nomine reſurrectio ad immortalem vitam ſignificatur: exitus verò nomine Domini mors intelligitur: mortem etiam exitum Eccleſiaſt. 33. 24. appellauit: *In tempore exitus tui diſtribue hereditatem tuam.* Hæc de colloquio. Cur autem Moſes tantum, & Elias electi fuerint, præter rationem ſupra allatam à Sancto Hieronymo, ſex affert S. Thom. 3. p. quæſt. 45. art. 3. ad 3. quæ ibi videri poſſunt. Præterea in ſacris litteris Moſis manſuetudo celebratur: *Erat Moyſes vir mitiſſimus ſuper omnes homines, qui morabantur in terra.* Eliæ verò celebratur zelus, & vltio diuinarum iniuriarum: ideo 4. Reg. 1. igne è cœlo deuocato quinquagenarios principes cum ſuis militibus incendit. Inter Moſis igitur manſuetudinem, & Eliæ zelum apparere Dominus voluit; vt ſe conſtitutum humani generis Iudicem, in puniendis culpis cum indignatione plurimum miſericordiæ admiſcere ſignificaret, iuxta illud Habacuc 3. *Cum iratus fueris miſericordiæ recordaberis.* Quare proximè ante hæc verba Septuaginta Interpretes legunt: *In medio duorum animantium cognoſce-*

Moſes, & Elias cum Domino de eius morte, & reſurrectione locuti ſunt.

Græci textus, & Latini concordia.

Moſes, & Elias cur ad Domini transfigurationem videndam electi.

Numer. c. 12. Dominus inter Moſem, & Eliam apparens, diuinam indignationem miſericordia temperari indicauit.

rls, id eſt *In medio Moyſis, & Elia ſecum in monte ſermocinantium cognoſceris*, vt exponit Auguſt 18. de Ciuit. Dei cap. 32. & oratione contra Iudæos, & Paganos cap. 13. Animantes autem, ſeu viuentes veluti antonomaſticè Moyſes, & Elias appellantur; eo quòd vtriuſque vita miraculoſa foret; altero ſcilicet diuinitus ad vitam reuocato, altero plurimorum annorum ſpatio vſque ad mundi finem à morte præſeruato: *Elia inde deſcendente, quò conſcenderat, & Moyſe ab inferis reſurgente*, vt ſupra dixit Hieronymus. Porrò diuinam iram miſericordia temperari oſtendunt Gen. 3. vbi antè voluptatis Paradiſum flammeus gladius verſatilis à Deo dicitur collocatus, quod quidem ita Rupertus explicat: *Grandis ira neceſſariæ nobis miſericordiæ ſocietatem non relinquit. Ira namque iuſti Dei eſt, quod ante Paradiſum flammeum gladium collocauit; Miſericordia verò, quod eumdem gladium verſatilem eſſe voluit. Gladius verſatilis ſententia eſt diuini Iudicij; qua talis eſt, vt poſſit verſari; id eſt non ſemper eadem diſtrictione claudat hominibus aditum Paradiſi.*

1. In Gen. c. 3. Gladius verſatilis in Paradiſo ... cur eſt ... dam ex ... pœnitendos peccatores induxit.

Reſpondens autem Petrus dixit ad Ieſum: Domine bonum eſt nos hic eſſe.

41. QVæri hîc poteſt, quibus verbis præcedentibus reſponderit Petrus? Si ſequamur ſententiam Cyrilli Ieroſolymitani catecheſi 12. aſſerentis Moſem, & Eliam Diſcipulis annunciaſſe Domini exceſſum; tunc facilè dici poteſt Petrum Moſis, & Eliæ auditis verbis, ad Dominum ſermonem dirigendo reſpondiſſe: *Domine, bonum eſt nos hîc eſſe.* Sed quia conformius eſt Matthæi verbis Moſem, & Eliam cum Domino, non cum diſcipulis eſſe locutos, audientibus tamen diſcipulis, vt cenſet Origenes tract. 3. in Matth. & Chryſoſt. hom. 53. in Matth. ideo etiam dici poteſt ex ijs, quæ audierat, Petrum reſpondiſſe: *Bonum eſt nos hîc eſſe.* Sed magis genuinè dicendum eſt, vt ſæpè in ſacris litteris, ita hîc ex Hebraïſmo reſpondere non referri ad ſermonem aliquem antecedentem, ſed ſignificare tantùm abſolutè loqui. Sic Matth. 11. *Reſpondens Ieſus dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine cœli, & terra.* Matth. 12. *Reſponderunt ei quidam de Scribis; & Phariſæis dicentes*: *Magiſter, volumus à te ſignum videre.* Matth. 14. *Reſpondens Petrus* dixit: *Domine, ſi tu es, iube me ad te venire ſuper aquas.* Matth. 22. *Reſpondens Ieſus dixit iterum in parabolis eis.*

Reſpondere ... dum eſt abſolutè loqui, non referendo verba ad antecedentem ſermonem.

42. Quæri 2. poteſt, quo motiuo allata verba protulerit Petrus? Prima ſententia eſt Origenis tract. 2. in Matth. Petrum motum à Dæmone per eum loquente verba illa protuliſſe: dæmonem autem ad id dicendum mouiſſe Petrum, vt Domini mortem pro humani generis redemptione impediret. Qui quidem finis à dæmone intendebatur, non à Petro; ad quod ſignificandum Marcus 9. addidit: *Non enim ſciebat quid diceret.* Hanc Origenes ſententiam prætetquam dubitanter proponit; eam etiam plurimis non probandam agnoſcens ait: *Scio, quod hæc, quæ dico, multis legentibus, & non ſapienter iudicantibus contraria, & aſpera videbuntur, quaſi in blaſphemiam Petri dicta; qui paulò ante beatus à Chriſto eſt dictus; cui non caro, & ſanguis, ſed Deus pater reuelauit notitiam filij ſui.* Cui obiectioni reſpondere nititur Origenes, ſed inualidè. Improbat Toletus Origenis ſententiam; *Quia dæmon tunc temporis ignorabat Chriſti mortem*

Petrus ad dicendum ... non eſt motus à dæmone, vt cenſet Origenes. Idem n. 41.

Toletus in Lucam c. 9.

A *in redemptionem hominum futuram; immo parabat illum occidere per Iudæos; dicitur enim Ioan. 13. Cum diabolus iam miſiſſet in cor, vt traderet eum Iudas: & de Iudæis ait Dominus: Vos ex patre diabolo eſtis; & deſideria eius vultis perficere.* Sed pro Origene reſponderi poteſt diabolum animo fluctuaſſe, eò quòd tunc anceps forte, eſſet ne Chriſtus Dei filius, nec ne. Et quamuis ſæpè ex odio in Chriſtum, & ex animarum conuerſione à Chriſto proueniente motus, ad illius mortem Iudæos diabolus incitauerit; aliquando tamen, ne humana redemptio à Chriſti morte proueniret, metuens, eiuſdem mortem impedire ſtuduit. Hinc 26. Matth. 19. *Miſit ad Pilatum vxor dicens: Nihil tibi, & iuſto illi: multa enim hodie per viſum*, ſeu ex Græco *in ſomnis paſſa ſum propter illum.* Vbi ſomnium mulieri immiſſum fuiſſe à dæmone, ne per Domini mortem homines ſaluarentur, cenſent S. Ignatius ep. 8. ad Polycarpum; & ep. 5. ad Philippenſes apud Baronium; S. Cyprianus, vel alius antiquus Doctor ſerm. de Paſſione; S. Bernardus ſer. 1. de Paſchate, Lyranus, Carthuſianus, Caietanus, & Rabanus. Quamuis autem alij Patres cenſeant non à dæmone, ſed à Deo tale ſomnium fuiſſe immiſſum ad teſtificandam Chriſti Innocentiam: Certum tamen videtur eſſe ex citatis Patribus, & auctoribus diabolum aliquando mutata ſententia Chriſti mortem impedire tentaſſe.

Ioan. c. 8. 44.

Somnium vxoris Pilati fuerit ne à Deo, an à Dæmone immiſſum.

C

43. Improbari igitur aliter Origenis ſententia ſic videtur. Si diabolus ſuſpicabatur Chriſtum eſſe Dei filium, & certò cognoſcebat eſſe ſanctiſſimum virum; talemque, vt poſſet in monte Thabor vnà cum Moſe, & Elia, & diſcipulis diu miraculoſe, & glorioſè verſari; profectò ſibi ſuadere non poterat, vt tentaret Chriſti conſtantiam, & ſanctitatem Petri verbis labefactare; ita vt ab eo, quod iam ſtatuerat, recederet: præſertim quia paulò ante, vt patet ex cap. præcedente, iam audierat diabolus Petrum à paſſione Dominum retrahentem acriter reiectum fuiſſe illis verbis: *Vade poſt me Satana; ſcandalum es mihi; quia non* D *ſapis ea, quæ Dei ſunt, ſed ea, quæ hominum.* Præterea verſutus diabolus non impuliſſet Petrum ad ineptè dicendum: *Faciamus hic tria tabernacula; tibi vnum, Moyſi vnum, & Eliæ vnum.* Quid enim Dominus Moſes, & Elias in illa gloriæ maieſtate apparentes tabernaculis indigebant; ad quæ conſtruenda Petrus dicens, *Faciamus*, vtiquè laboraſſet?

44. Secunda, & vera ſententia eſt Petrum verba illa protuliſſe, vt ei diu tam iucunda Domini viſione frui liceret. Hinc S. Leo ſer. de Transfiguratione ait: *Petrus mundana ſpernens, & terrena faſtidiens in æternorum deſiderium quodam mentis rapiebatur exceſſu, & gaudio totius viſionis impletus, ibi* E *cum Ieſu optabat habitare, vbi manifeſta eius gloria lætabatur.*

45. Guſtata ergo Redemptoris gloria, aliud præterea Petrus ſe non expetere ſignificauit. *Satiabor*, dicitur Pſalm. 16. *cum apparuerit gloria tua*; ſeu, vt alij ex textu Græco legunt; *lætabor, cum apparuerit imago tua.* Dei gloria, & imago Chriſtus Dominus eſt: *Gloria patris eſt filius ſapiens*, ex diuina Scriptura, ait Sanctus Maximus: & Sapientiæ 7. de Dei filio dicitur: *Candor eſt lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula Dei maieſtatis, & imago bonitatis illius.* Porro ſatietas, quæ à cœleſti gloria promanat, animum quidem explet, ſed tamen faſtidium numquam parit. Iſaias 6. *Vidi*, inquit, *Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & eleuatum, & ea, quæ ſub ipſo erant replebant templum. Se-*

Cœleſtis beatitudo animū explendo faſtidium non parit.

S. Maximus hom. 1.

Seraphici Angeli cur Deo proximi adhuc volabant?

raphim ſtabant ſuper illud; ſex alæ vni, & ſex alæ alteri; duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus volabant. Si cœleſtes hi ſpiritus Deo adeo propinqui erant, vt ipſius faciem, & pedes, ne à remotioribus viderentur, velare poſſent; cur tandem non quieſcere, ſed adhuc volare dicuntur? Scilicet, vt perpetuo ipſorum volatu perenne Beatorum deſiderium indicaretur diuinam faciem contemplandi.

46. Sanctus Damaſcenus excuſat Petrum, quòd è monte illo, & Domini proſpectu diſcedere noluiſſet dicens: *Bonum eſt nos hic eſſe. An non,* inquit, *bonum eſt à bono minimè ſeiungi? Sed Domino haudquaquam bonum erat illic manere.* Redditque inter cætera hoc motiuum, mirum quod ſi ibi manſiſſent, Latro Paradiſum non impetraſſet. Apud Dominum ergo maioris momenti fuit Latronis gloria, quàm ſua; cum huic illam prætulerit; ex quo quanta Deus benignitate peccatores proſequatur apertè colligitur. Rurſus Petrum alloquens ait Damaſcenus: *Si in monte Thabor manſiſſes, numquam, ô Petre, regni clauiger extitiſſes; non Latroni Paradiſus patuiſſet.* Quid tam peculiariter ad Petrum Latronis conuerſio ſpectabat? Nimirum cum Petrus Latroni per pœnitentiam paradiſum patuiſſe cognoſceret; ſibi etiam pœnitenti, quamuis Dominum periurio negaſſet, Paradiſum patere poſſe cognouit. Petrus igitur tamquam cœleſtis clauiger cœli ianuam alijs reſerat; Petro verò cœli oſtium Latro reſerauit, cum illum ad culpæ pœnitentiam exemplo firmauit.

Chriſtus in monte Thabor manere noluit, vt in Caluariæ monte latroni cœleſte regnū daret.

Faciamus hic tria tabernacula; tibi vnum; Moyſi vnum, & Heliæ vnum.

47. CHriſti Domini ſpeciem contemplando oblectatione ſumma deuinctus diuturnam ibi ſedem Petrus exoptabat. 2. Paralip. 3. de Salomone celeberrimi templi columnas exornante dicitur: *Malogranata centum catenulis interpoſuit.* Quæ malogranatis cum catenis ſocietas? Malogranata quidem, quod coronam ſummo apice præferant, Regni ſymbolum eſſe poſſunt; Catenæ verò ſeruituris ſunt argumentum. Myſterium hoc ex Cantic. 4. explicari liquidò poteſt; ibi de Redemptore Eccleſiæ ſponſo dicitur: *Sicut fragmen mali punici, ita gena tua.* Cum igitur Salomon ſculptis in templo malogranatis futuri Redemptoris ſpeciem præſignificaret, quam ipſemet in Canticis malogranato etiam aſſimilarat; catenulis malogranata interpoſuit; vt indicaret futuri Redemptoris ſpeciem eam fore, vt eius aſpectu intuentium corda trahenda, & veluti catenulis vincienda facilè forent.

Salomon cur in templo malogranata catenulis interpoſuit?

48. Oſeæ 11. *In funiculis Adam traham eos,* ait Dominus. Quinam Adæ fuere funiculi? Geneſ. 3. *Vidit mulier, quod bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis, deditque viro ſuo.* Pulchritudo igitur pomi per Euam coniugem Adamum illaqueauit, amboſque ex liberis redegit in ſeruitutem. Quare ſi pomi ſpecies ad vinciendus primos humani generis parentes ſatis fuit: Efficiam, inquit, æternus Pater, vt mei filij pulchritudo, qui cum carnem ceperit, *fructus ventris generoſi* dicetur, homines vinciat, eoſque in filiorum Dei redigat ſeruitutem: *In funiculis Adam traham eos.* His funiculis deuinctus Petrus è monte non diſcedere expetebat.

Funiculi qui ſunt, quibus Deus homines trahit.

In Hymno de ſacram.

40. Sed cur Petrus de tabernaculis Domino dixit: *Tibi vnum, Moyſi vnum, & Heliæ vnum:* cur etiam ſibi vnum non popoſcit? Piè, & egregiè reſpondet Marulus Spalatenſis l. 3. c. 1. *Quia eodem cum Ieſu contubernio vti, & nullo prorſus interſepto ab eo ſeiungi velle conſilium erat: Semper oculis illum intueri cupiebat, quem ſemel animo complexus fuerat.*

Petrus in monte Thabor, cur vt ſibi etiam tabernaculum fieret, non curabat.

50. Quæritur hîc præterea vnde Petrus colloquentes cum Domino, Moſem, & Eliam fuiſſe cognouerit? Reſpondet 1. Cornelius: *Elias cognoſci potuit ex zona pellicea, & melote, qua veſtiri ſolebat, vt legitur 4. Reg. 1. Et Moſes ex facie cornuta iuxta id, quod dicitur Ex. 34. Videntes Aaron, & filij Iſrael cornutam Moyſi faciem timuerunt propè accedere.* Sed contra, quia eſto ſub rudi illo tegmine Elias venerit; nihilominus ex ſplendore, quem illi & Moſi Dominus afflans communicauit, non ſolùm vultu, ſed toto corpore ſplendidi apparuerunt: hinc enim eos S. Luc. c. 9. refert *viſos eſſe in maieſtate,* ſeu *in gloria,* vt ex Græco legitur. Quare ſi Elias toto corpore eximiè refulgebat, non eſt probabile Petrum ita in eum oculos fixiſſe, vt pelliceam Zonam, & meloten, hoc eſt ouinam pellem lanigeram in Elia cognouerit. Quoad cornutam verò Moſis faciem benè idem Cornelius explicans Exodi verba loco citato: *Ignorabat Moyſes, quòd cornuta eſſet facies ſua,* ait: *Cornutum hic metaphoricè accipitur; non enim cornua habebat in fronte Moſes, vt ei affingunt pictores: ſed ita lucida erat facies eius, vt radios luminis vibraret, eiuſque quaſi cornua emitteret. Vnde Septuaginta legunt: Non ſciebat Moſes, quod glorificatus fuit aſpectus coloris faciei ſuæ. Hi radij Moſis vocantur cornua; quia ita perſtringebant, & ſiderabant oculos Hebræorum, vt quaſi cornibus feriri, & transfigi viderentur. Adeo enim ij percellebantur, vt præ terrore retrocederent, & radijs hiſce quaſi repercuſſi, vim eorum non ſuſtinentes diffugerent.* Hâc poſitâ cornuum interpretatione, non eſt probabile plus Moſis, quàm Eliæ faciem radiaſſe, ita vt hinc Moſis dignoſci potuerit.

Petrus, vnde Moſem, & Eliam in monte Thabor agnouerat.

Prima reſponſio reijcitur.

51. Reſpondetur 2. ex Origene. & Druthmaro Moſem apparuiſſe cum tabulis legis; Eliam verò curru igneo, quo tranſlatus dicitur 4. Reg 2. Sed contra, quia vel tabulas illas legere potuiſſe Petrus dicitur: & hoc in illo tam præcellenti viſumque perſtringente ſplendore eſt improbabile; vel lectas non fuiſſe dicitur; & tunc vnde Petrus tabulas illas, legis tabulas eſſe cognouit? An quia erant lapideæ? Sed hoc ſine reuelatione indicium certum non erat: Cur enim Iſaias, aut alius propheta in ſimilibus tabulis ad ſtabilitatem indicandam ſua inſculpta de Domino vaticinia etiam aſferre non poterant? Quod autem de igneo Eliæ curru dicitur, frigida omnino ſolutio eſt. Vel enim intra igneum currum apparuiſſe Elias dicitur: & improbabile omnino eſt Eliam in curru, cum Domino, & Moſe extra currum colloquentem apparuiſſe. Vel tam Elias, quàm Moſes extra currum apparuerunt: Et tunc quomodo alter Elias, alter Moſes eſſe cognoſcebatur? Quandoquidem vtrumque eo curru è longinquo in montem aduectum, iure Apoſtoli cenſere potuiſſent. Dices ſaltem ex igneo curru alterutrum eſſe Eliā cognoſci potuit. Reſpondeo tale indicium fuiſſe planè incertum; cum igneos currus non ita proprius Eliæ fuerit, vt omnino ſanctis alijs à Deo exhibitus non crederetur. Bene enim Toſtatus Geneſis 5. ait: *Tota fidelium Eccleſia credit, quod Henoch tranſlatus fuerit in Paradiſum; & forte ſicut Elias in curru igneo: Sed non viſus eſt transferri; quia fortè nullus erat tunc dignus videre eum transferri.* Præterea S. Franciſcus abſens ſui Ordinis fratribus clariſſima luce radians apparuit in curru igneo, vt alter Elias teſte S. Bonauentura in eius vita c. 4.

Secunda reſponſio reijcitur.

52. Reſpondetur 3. & valde probabiliter ex in-

Tertia reſponſio ...

terno

terno reuelationis lumine à Petro, & alijs etiam Apoſtolis Moſem, & Eliam fuiſſe cognitos. Benè enim Tertull. l. 4 contra Marcionem c. 22. ait: *Quomodo Petrus Moyſem, & Eliam cognouiſſent, niſi in Spiritu? Nec enim imagines eorum, vel ſtatuas populus habuiſſet, & ſimilitudines lege prohibente*: legem intelligit à Deo datam Ex. 20. *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem*: idque ad cohibendam idololatriam, vt idem Tertull. ait lib. 2. contra Marc. cap. 22. Cum ad idololatrandum Iudaicus populus eſſet valde propenſus.

Redemptoris oculi vino pulchriores dicti ſunt.

53. De Petri petitione: *Bonum eſt nos hic eſſe*, &c. ait 5. Marcus: *Non enim ſciebat quid diceret*: & 5. Lucas: *Neſciens quid diceret*. Gen. 29. Iacob cum Iraelitis, qualis promiſſus Redemptor futurus eſſet, prophetice delinearet; *Pulchriores*, inquit, *ſunt oculi eius vino*. Numquid non alia nobiliori, quàm vini comparatione futuri Redemptoris oculi repræſentari poterant? Cœleſtes quidem Domini oculi ſtellis, ſoli, & cuilibet lucidiſſimo Eoo poterant comparari. Vino tamen Domini oculos comparare ſanctiſſimo Patriarchę placuit; quia vt Oſeas teſtatur, *Vinum, & ebrietas auferunt cor*. Quare, quia ſiderei Redemptoris oculi præ vino ad auferendum cor efficacitatem maiorem habebant; ideò vino pulchriores fore prædicti ſunt: *Pulchriores oculi eius vino*. Nil mirum igitur, ſi vultu, atque oculis Chriſti Domini radiantibus Petrus veluti excors neſcierit quid diceret.

Oſeæ cap. 4.

Martyres per æternum per purpuream aſcenſum in cœlum aſcenderunt.

54. *Errauit Petrus*, inquit Remigius, *quia oblitus eſt ſe, & ſocios eſſe mortales; & abſque guſtu mortis voluit ſubire æternam felicitatem*. Cant. 3. In Salomonis ferculo, ſeu iuxta Nyſſenum, & Theodoretum in regij currus throno reclinatorium aureum, & aſcenſus purpureus fuiſſe dicitur: vbi myſtice per reclinatorium aureum æternæ vitæ felicitas ſignificatur. *Ad hoc reclinatorium*, inquit Gregor. *multis laboribus peruenitur, multis tribulationibus aſcenditur; ita vt, ſi neceſſe fuerit, etiam ſanguis effundi permittatur; ideo aſcenſus rectè purpureus eſſe dicitur. Dum enim S. Martyres propter vitam æternam corpora ſua ad ſupplicia tradiderunt, dum flagella, aculeos, ignes, gladios, & alia innumerabilia tormenta pertulerunt; nonne ad reclinatorium iſtud, ad beatam ſcilicet vitam per aſcenſum purpureum aſcenderunt.* Generoſos Aquilarum pullos, qui in ſublime volare, ſolemque fixis oculis intueri queant, non niſi quibuſdam in nidum iniectis lapidibus generari docet Plin. l. 36. c. 21. Similiter iactis à perfidis Iudæis in B. Leuitam Stephanum lapidibus, ſanctiſſimus protomartyr è terreno ergaſtulo, velut natalitio è nido in cœlum euolauit. Similis etiã alijs Dei electis natalis fuit, de quibus Apoſt. ad Heb. 11. 37. ait, *lapidati ſunt, ſecti ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt*. Iuſtis tumulus veluti nidus eſt, in quo ad immortalem vitam oriuntur: propterea Iob 29 aiebat: *In nidulo meo moriar. Aetites lapides reperiuntur in nidis Aquilarum, nec ſine ijs parere*, ait Plin. Perſecutionum lapides ſuum in tumulum, ſimulque nidum ſancti ſecum afferunt; vt ſanctiſſimæ eorum animæ ex magna meritorum fœcunditate in cœlum euolẽt. Inter Saulis, Abſalomi, aliorumque hoſtium inſectationes iuſtus Dauid aiebat Pſal. 51. *Ego ſicut oliua fructifera in domo Dei*: Oliuæ non in molliori ſolo, ſed inter lapides valdè fœcundæ ſunt. Ideo oliuarum inſtar inter perſecutionum aſperitates ſe plurimis meritis fructificaſſe, quibus cœlum acquireret, S. Dauid teſtatus eſt.

Sancti cruciatibus Cœleſtè … conſecuti.

55. Ioſepho teſte l. 18. antiquit. c. 7. & 8. Agrippa pię Mariamnæ nepos aurea à Tiberio ferrea catena vinctus poſtea à Caio imperij ſucceſſore, amiſſo regno reſtituitur; eoque remittitur aurea catena eiuſdem ponderis, cuius erat ferrea, qua prius vinctus fuerat. Similiter Petrus Apoſtolus antequam aureo gloriæ torque inſigniretur, & perpetua Domini viſione frui poſſet, Ieroſolymæ ab Herode, Romæ à Nerone ferreis erat catenis vinciendus; ante quas iucundę quietis ſedẽ appetens *non ſciebat quid diceret*. Præterea neſciebat quid diceret; quia diuinæ Chriſti potentiæ, fac potius quàm *faciamus hic tria tabernacula*, dicere debebat. Qualia enim Domino in glorię maieſtate apparenti, eo digna, ſuo Petrus labore excitare tabernacula poterat?

Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit eos.

56. NVbes hæc è puris vaporibus Angelica manu compacta Dominum, Moſem, Eliam, & tres Apoſtolos ſuo ambitu contexit. Cuius ratio reddi poteſt primò, quia ſicut Matth. 26. 51. & 53. Cum Petrus, vt fugaret ſatellites, qui ad Dominum vinciendum venerant, *exemit gladium, & percutiens ſeruum principis Sacerdotum amputauit auriculam eius*: Dominus defenſione tali ſe non indigere ſignificans dixit: *An putas quia non poſſum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi pluſquam duodecim legiones Angelorum?* ita nunc, cum ad tabernacula Domino excitanda ſuam Petrus operam offert, dicens, *faciamus hic tria tabernacula*; Dominus, vt eius opera ſe non indigere oſtenderet, repente lucidiſſimum nubis tentorium Angelico miniſterio conſurgere iuſſit.

57. 2. Cum Apoſtoli ęterni Patris vocem eſſent audituri, eos intra nubis clauſtrũ Dominus abſcondi voluit: vt ſignificaret eos, qui diuino alloquio frui debent, in ſecretioris loci conclaue ſe recipere debere. Sic 45. Eccleſiaſt. 5. De Deo cum Moſe familiariter collocuturo dicitur: *Induxit illum in nubem*. Ideo Beatus Laurentius Iuſtinianus in ligno vitę de orat. c. 5. Animam Dei ſponſam monet: *Sponſus tuus amator eſt verecundus; & non vult ſponſæ ſuæ ſua ſecreta reuelare in publico*. Quę autem ſecretò cum Deo colloqui felicitas ſit, bene explicat Nazian. orat. 21. de fuga in Pontum: *Nihil mihi fortunatius eo homine eſſe videtur, qui clauſis, compreſſiſque corporis ſenſibus, atque extra carnem, mundumque poſitus, & in ſe collectus; nec niſi ſumma neceſſitate impellẽte, quidquam humanarum rerum attingens, & ſecum ipſe, & cum Deo colloquens, ſuperiorem rebus in aſpectum cadentibus vitam agit, diuinaſque ſpecies, & imagines puras ſemper, nec vllis terrenis, & errantibus formis permiſtas in ſeipſo circumfert: ac Dei, rerumque diuinarum purum omnino ſpeculum eſt; ac iam futuri æui bono perfruitur, & cum Angelis verſatur; & licet adhuc in terris agat, terram deſerit, & à ſpiritu in cœlo collocatur.* Beatus Petrus Damianus opuſ. 2. c. 19. ait *Solitaria vita cœleſtis doctrinæ Schola eſt, ac diuinarum artium diſciplina. Illic enim Deus eſt totum, quod diſcitur; via, qua tenditur, per quam ad ſummæ veritatis notitiam peruenitur. Vnum pro certo ſcio, ô vita benedicta, quia quiſquis in amoris tui deſiderio perſeuerare ſtuduerit, ipſe quidem habitator eſt tuus, ſed eius inhabitator eſt Deus.*

Secretus locus ad colloquendum cum Deo eſt eligendus.

Secretò, & familiariter cum Deo colloqui, quanta felicitas ſit.

Solitudinis commẽdatio.

Et ecce vox de nube dicens: Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipſum audite.

58. AVdire in ſacris litteris multiplicem ſignificatum habet. 1. audire eſt credere. Gen. 21. *Omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem eius*; & Ioan ep. 1. c. 4. *Qui nouit Deum, audit nos*. 2. audire eſt obedire: Exod. 18. *Audi verba mea, atque conſilia*: Ex. 19. *Si audieritis vocem meam, & cuſtodieritis pactum meum*. 3. audire eſt exaudire; hoc eſt precanti alicui ſatisfacere Ex. 22. *Ego audiam clamorẽ eorum*. Num. 14. *Querelas filiorum Iſraël audiui*, hoc eſt ijs ſatisfacere decreui. Omnes iſtos ſenſus æternus Pater intendit, cum tunc Apoſtolis, nunc nobis omnibus ait: *Ipſum audite*: hoc eſt ipſi credite; ei obedite,

Audire ſignificat credere, obedire, & exaudire.

eum vos pro veſtra ſalute deprecantem exaudite. Quod antem Chriſtus Dominus etiam precibus obſecrando à peccatoribus ipſorum ſalutem flagitaturus eſſet, in Iſaiæ vaticinijs c.63. & apud Apoſt. ad Roman. c.10.21. legitur: *Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem.*

Æternus Pater cur in Iordane, ſicut in monte Thabor, de Chriſto non dixerit: *Ipſum audite*, idem & 20.

59. Præterea, cum poſt Domini baptiſmum de eo idem teſtimoniũ æternus Pater protulerit. Matth. 3.17. Quæritur, cur non ibi in Iordane etiam, ſicut in monte Thabor addiderit: *Ipſum audite*? Reſpondent aliqui 1. huius diſcriminis rationem fuiſſe, quia in Iordane inter peccatores ſe baptiſmi lauacro veluti indigentem Dominus oſtenderat: Qui autem tamquam immundus lauacro indiget, is prædicando ad aliorũm ſordes abſtergendas non eſt proponendus. Hæc reſponſio videtur inepta; nam cum in Iordane Chriſtum Dominum æternus Pater dilectum filium, in quo ſibi complacuit appellaſſet; vtique eum ex humilitate, non ex ſordium indigentia lauacrum ſuſcepiſſe ſatis apertè indicauit.

60. Reſpondetur 2. poſt Domini baptiſmum non ad adſtantes, ſed ad ipſum Chriſtum æterni Patris vocem fuiſſe directam; dicente æterno Patre, vt apud duos Euangeliſtas Marcum, & Lucam habetur: *Tu es filius meus dilectus, in te mihi complacui.* Ideo non ad adſtãtes additum fuiſſe: *Ipſum audite.*

Marci c.1. Lucæ c.3.

Reſpondetur 3. in Iordane non additum fuiſſe: *Ipſum audite*; ne id adſtantes turbas à Ioannis præcurſoris prædicatione remouere, & ad Chriſtum tantùm eas aduocare videretur.

Et audientes diſcipuli ceciderunt in faciem ſuam, & timuerunt valde: & acceſſit Ieſus, & tetigit eos, dixitque eis: Surgite, & nolite timere.

Apoſtoli cur in monte Thabor in faciem proſtrati valdè timuerint?

61. Quæritur hîc vnde timor, & proſtratio diſcipulorum prouenerit? Reſpondetur 1. timuiſſe, ne Moſes è nube fulmina, & tonitrua iacularetur; vt olim fecerat accipiens à Deo, & dans populo legem in Sina Ex. 19. 16. Similiter ne Elias è nube iacularetur ignes, vt olim fecerat 4. Reg. 1. 10. Quare Origenes, Chryſoſt. & Euthymius aiunt diſcipulos timore perculſos cecidiſſe in faciem, vt Deo ſupplicarent; ne fulmen, aut tonitru eos afflaret; vel aliquod aliud malũ in eos ingrueret. Hæc reſponſio non probatur. Nam, cum diſcipulos in montem Dominus duxiſſet; eoſque tam benignè ſuæ faciei ſplendore, & gloria recreaſſet; improbabile omnino eſt, eos ſub Chriſti Domini clementia, & tutela, quam toties experti fuerant, Moſis, & Eliæ fulmina timuiſſe. Quare cum paulo ante c.14. à Domino inter fluctuantes magno ventorum impetu aquas incolumes ſe diſcipuli ſeruatos eſſe ſcirent; non erat, cur nunc ab immittendo è nube igne timerent: præcipuè, cum Petrus paulo ante c.16. à Domino audiuiſſet: *Beatus es Simon Bariona: Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam; & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam: & tibi dabo claues regni cœlorũ.* Adde denique à pijs viris Moſe, & Elia malum aliquod non fuiſſe expectandum: præſertim à Moſe, de quo dicitur Num. 12. 3. *Erat Moyſes vir mitiſſimus ſuper omnes homines, qui morabantur in terra.*

Prima ratio rejicitur.

62. Reſpondet 2. S. Ephrem orat. de Transfig. *Ad hanc vocem proni ceciderunt Apoſtoli in terram, erat. n. tonitru terribile; quamobrem voce eius tremuit terra, & ij ceciderunt in terram.* Hæc etiam reſponſio non ſatisfacit; nam cum in Iordane eadem æterni Patris vox audita fuerit, cur non ibi etiam ea vox tamquam tonitru turbas adſtantes non proſtrauit? Præterea Ioan. 12. cum audita eſt æterni Patris vox de Chriſto dicentis: *Clarificaui, & iterum clari-*

Secunda ratio reiicitur.

A *ficabo*: de qua reboante voce *turba, quæ ſtabat, & audiebat, dicebat tonitruum eſſe factum*; cur ibi præ timore proſtrata turba non fuit?

63. Reſpondetur 3. timuiſſe Apoſtolos, eo quòd ſe repente intra nubẽ concludi cernerent. Sed contra eſt, quia non à viſu, ſed ab auditu timor ille proueniſſe videtur, dicente S. Matth. *Audientes diſcipuli ceciderunt in faciem ſuam, & timuerunt valde.*

Tertia ratio rejicitur.

64. Reſpondetur 4. timorem illum nõ tam metus, quàm venerationis fuiſſe timorem: ita vt Apoſtoli auditâ diuina voce ad Deum adorandum, & venerandum ſe proſtrauerint. Sed contra eſt, quia ijs Chriſtus dicens, *Surgite, & nolite timere*, ſignificauit
B non venerationis, ſed metus fuiſſe timorem.

Quarta ratio rejicitur.

65. Reſpondetur vltimò, quamuis allatæ timoris cauſæ, ſeparatim eas accipiendo, inualidæ videantur; eædem tamen ſi ſimul, & collectiuè ſumantur, propoſito quæſito bene ſatisfacere videntur. Dico igitur diſcipulorum timorem cœpiſſe, eò quòd ſe repente intra nubem concludi cernerent, creuiſſe deinde eumdem timorem tonante æterni Patris voce; qua, cùm præciperetur, *ipſum audite*, diſcipuli expectantes aliquid aliud è cœlo eſſe audiendum, partim metu, partim veneratione proni in terram ceciderunt. Non improbabiliter etiam Chriſti Domini facies tunc ad Patris vocem clarius radians diſcipulorum oculos perſtrinxit. Quas omnes
C ſimul cauſas neque in Iordane, neque Ieroſolymæ Ioan. 12. fuiſſe legimus.

Vltima ratio efficax.

Leuantes autem oculos neminem viderunt, niſi ſolum Ieſum.

66. Si antea Moſes, & Elias non diſceſſiſſent, de ijs dicente S. Luca 9. 33. *Et factum eſt, cum diſcederent ab illo*; vox Patris videretur incerta, cui dediſſet teſtimonium, an Moſi, an Eliæ, an Chriſto; vt benè notauit Hugo Card. Porrò allata verba memori animo ſeruare debemus: Sicut enim Apoſtoli è monte deorſum deſcenſuri *Neminem viderunt, niſi ſolum Ieſum*: Sic nos è præſenti vita corpore in ſe-
D pulchrum deſcendentes, relicti ab amicis, à familiaribus, à conſanguineis, ſolum Ieſum, vt migranti animæ auxilio ſit, habebimus.

Æternus Pater cur poſt Moſis, & Eliæ diſceſſum dixerit: Hic eſt filius meus.

Et deſcendentibus illis de monte præcepit eis Ieſus dicens: Nemini dixeritis viſionem, donec filius hominis à mortuis reſurgat.

67. *Silentium rerum geſtarum, quas viderant, imperat; vt cum eſſent Spiritu ſancto repleti, tunc geſtorum ſpiritualium teſtes eſſent*, ita Hilarius. *Cœli*, inquit Dauid, *enarrant gloriam Dei*; id eſt cœleſtes, vt explicat Ambr. l. 2. de Abraham c. 8. Cœleſtes igitur prius fieri oportebat Apoſtolos, vt poſtea poſſent cœleſtia, quæ in monte Thabor viderant, enarrare.
E Porrò ſicut Iſaiæ diuina mandata promulgaturo, ignito calculo, ſeu carbone labia purgata ſunt; ita Apoſtolorum labia, antequam cœleſtem Domini gloriam promulgarent, immiſſo cœlitus diuini ſpiritus igne purganda erant.

Viri cœleſtes cœleſtia loqui debent.

Pſal. 18.

Iſaiæ c. 6. 7.

68. Redditur & alia ratio, cur ſuam gloriã in monte viſam ſilentio premi Dominus voluerit; ſcilicet, *Ne proditorem inuidiæ rabies ageret in furorem*, vt ait Damaſcenus. Quare ſicut Iudæ auaritia in Caluariæ monte Domino crucis ignominiã attulit; ita eiuſdem Iudæ inuidia factum eſt, vt Domini gloria in monte Thabor reuelata, diutius cælaretur.

Dominus ſuã in monte Thabor gloriam alijs manifeſtari noluit, ne diſcipulis reliquis, præſertim Iudæ inuidendi occaſio daretur; idem & 69.

69. Exod. 34. n. 5. & 28. dicitur: *Cum deſcendiſſet Dominus per nubem, ſtetit Moyſes cum eo. Fuit ibi cum Domino quadraginta dies, & quadraginta noctes.* Vbi quæritur, cur Deus familiariter cum Moſe collocuturus in monte Sina, eique legem daturus, ipſum Moſem intra nubem abſconderit? Præter rationem

Nota: 53

ſupra allatam, aliam reddit Oleaſter: ſcilicet, ne Iudæos ad montis radices ſtantes tanta Moſis gloria, & eum Deo familiaritas ad inuidiam commoueret. Ex eadem cauſa ſuam tribus Apoſtolis manifeſtatam gloriam promulgari Dominus vetuit; ne ſcilicet diſcipulis alijs nondum Spiritus ſancti aduentu à prauis affectibus omnino purgatis manifeſtatio illa inuidiæ fomitem miniſtraret.

FERIA SECVNDA POST DOMINICAM ſecundam Quadrageſimæ.

Ego vado, & quæretis me, & in peccato veſtro moriemini, Ioan. 8.

Euangelij nexus, & ordo.

Phariſæorum triplex peccatum: temerarium iudicium, immoderata cupiditas, & incredulitas.

1\. PHARISÆORVM triplex peccatum A hoc Euangelium detegit; ſcilicet temerarium iudicium: irregulatum amorem rerum terrenarum; & incredulitatem. Primum habetur illis verbis: *Numquid interficiet ſemetipſum?* Secundum verbis illis ſignificatur. *Vos de deorſum eſtis; ego de ſupernis ſum; vos de mundo hoc eſtis; ego non ſum de hoc mundo.* Tertium denique indicatur, cum dicitur: *Si non credideritis, quia ego ſum, moriemini in peccato veſtro.* Ideo aduerſus illos, alioſque Phariſæis non diſſimiles peccatores ter mortis comminatio pronunciatur: *Quæretis me, & in peccato veſtro moriemini. Dixi vobis, quia moriemini in peccatis veſtris. Si non credideritis; quia ego ſum, moriemini in peccato veſtro.* Rurſus, quia triplex vita reperitur, ſcilicet naturalis vita per animam; meritoria vita per gratiam; æterna vita per gloriam; ideo, vt triplici hac vita obſtinatos peccatores priuandos eſſe ſignificetur, tribus vicibus aduerſus illos Domini verbis mors prænunciatur. Euangelicis Domini Verbis Eccleſiaſtici ſententia conſonat: *Cor durum habebit male in nouiſſimo.* *Hac animaduerſione*, inquit Auguſtinus, *peccator percutitur, vt moriens obliuiſcatur ſui, qui viuens, & ſanus oblitus eſt Dei.* Cordis igitur durities; vt æternæ damnationis radix nobis euellenda proponitur.

Peccator obſtinatus vita triplici priuatur; naturali communicata per animam; meritoria per gratiam; æterna per gloriam.

c. 3.

Auguſt. tract. 43 in Ioannē.

Peccator viuens oblitus Dei, moriens ſui obliuiſcitur.

Ego vado.

Imminens vt præſens ſignificatur.

2\. QVamuis ſtans Dominus Iudæos alloqueretur; & proinde *Vadam* potiùs, quàm *Vado* dicere debuiſſe videretur; nihilominus *Vado* dixit, non quidem motu corporis, ſed temporis curſu. 2. quod imminet, vt præſens indicatur. Sic Ionathas, cui mors imminebat, dixit 1. Reg. 14. 43. *Guſtans guſtaui paululum mellis; & ecce morior.* Sic Ioan. 4. 25. Samaritana per præſens verbum dixit: *Scio, quia Meſſias venit*: hoc D eſt eius aduentus imminet. 3. quia, vt benè Auguſt. ait: *Non mouetur anima pedibus, ſed affectibus*: affectu autem, & deſiderio Dominus ſtans, ſedens, iacens ſemper ad paſſionem ire verè dicere potuit.

Animæ pedes ſunt affectus. Auguſt. tract. 43 in loco. Chriſti perpetuum fuit paſſionis deſiderium.

Et quæretis me; & in peccato veſtro moriemini. Quò ego vado, vos non poteſtis venire.

3\. HIs verbis ait Cyrillus, *Prænunciat eis, quòd cum abierit, magno quidem deſiderio quærent eum, petentes videre vnum diem filij hominis; ſed non inuenient. Sanè poſt aſcenſionem quæſiuerunt eum illi pio affectu, qui Petro prædicante compuncti ſunt corde dicentes: Quid faciemus viri fratres? Non tamen corpore præſentem inuenerunt; quamuis ſecundùm Diuinitatis præſentiam eis non defuit.* Huic Cyrilli interpretationi obſtat, quod B Dominus ſubdidit: *In peccato veſtro moriemini.* Qui enim Apoſtolo prædicante compuncti ſunt corde, peccatorum remiſſione impetratâ in peccato mortui non ſunt: & hunc fuiſſe fructum orationis Chriſti in Cruce pro crucifixoribus notat Chryſoſt. orat. in Paraſceue. Similiter Auguſt. in Pſalm. 93. ait: *De his, qui crucifixerunt Chriſtum: facta ſunt poſtea miracula, quando de ipſo numero Iudæorum crediderunt, & donatus eſt illis ſanguis Chriſti. Impias manus, & cruentas de ſanguine Chriſti portabant: lauit eos ipſe, cuius ſanguinem fuderunt. Adiuncti ſunt corpori ipſius, id eſt Eccleſiæ, quæ corpus eius mortale, quod viderunt, perſecuti ſunt.* C *Fuderunt pretium ſuum, vt biberent pretium ſuum*: cum ſcilicet ſub vini ſpecie Euchariſtia tunc fidelibus concederetur: Huiuſmodi autem retributionem ſuis perſecutoribus Dominum retribuiſſe ait Auguſtinus explicans Pſalm. 93. verba: *Exaltare, quì iudicas terram; redde retributionem ſuperbis.* Superbis ſcilicet Iudæis, qui antea ſuaui Chriſti iugo per fidem ſe ſubdere renuerunt. Idem docet Auguſt. ſerm. 4. de Sanctis. Dicendum eſt ergo Domini verba de impœnitentibus, obſtinatiſque Iudæis intelligi debere, qui Dominum non ſolùm in carne paſſibili, ſed etiam, cum reſurrexiſſe audiiſſent, iterum ad mortem quæſierunt: & ideo Dominus talem eorum conatum fore omnino irritum prænunciauit dicens: *Quò ego vado*, ſcilicet poſt paſſionem ad immortalem vitam, *vos non poteſtis venire.*

Cyrilli ſententia de quærentibus Chriſtū improbatur.

Act. 2. 37.

Chriſti crucifixorum aliqui ad ſalutem conuerſi.

Et in peccato veſtro moriemini.

4\. HIs verbis ad cognoſcendam, & deteſtandam cordis duritiem excitamur. Iſaïæ 23. *Erubeſce, Sidon, ait Mare.* Quare peccatoribus ſub Sidonis nomine ſignificatis pudo-

Mare etiam peccatoribus erubeſcentiam iniicere poteſt.

rem, & ruborem immittere poſſit mare plures afferuntur cauſæ. Illa à Sancto Ambroſio affertur. *Tamquam fatigati elementi vox iſta dicentis eſt: Erubeſce Sidon: hoc eſt mare fluctus negotiator arguit; cum ſit ipſe fluctibus inquietior; Erubeſce velut pudore, quoniam periculo non moueris. Verecundiores venti ſunt, quàm veſtræ cupiditates; illi habent otia ſua, numquam veſtra quærendi ſtudia feriantur; & cum otioſa tempeſtas eſt, numquam veſtra otioſa ſunt nauigia: verſatur vnda ſub remige, quando quieſcis à flamine.* Præterea hominibus ruboris cauſa mare eſſe poteſt, eo quòd natiuas mare diuitias, nempe gemmas in littus frequenter expuat, veluti ad contemptum: cum è contrario auara hominum corda conquiſitis diuitijs ſemper cupiant repleri.

Ambr. de Elia & ieiunio c. 19.

5. Sed ad rem noſtram ſi humanum cor cum maris fluctibus comparetur, in ijs erubeſcendi cauſam inueniet; eo quòd, vt frequenti experientia fere ſemper contingit, mare cadauera intra ſuum gremium ad triduum tantùm eſſe patitur, deinde illa in littus ejicit: obſtinati verò peccatores propriam animam ob amiſſam gratiam cadaueri aſſimilatam non ad triduum, ſed ad totius vitæ curſum intra conſcientiam peccatis marceſcere patiuntur; ita vt ijs Domini verbis meritò prædici poſſit: *In peccato veſtro moriemini.* B. Iudas Apoſt. in epiſt. Cath. Peccatores vocat *fluctus feri maris deſpumantes ſuas confuſiones.* Idem affirmat Iſa. cap. 57. Sed quia impar, & deficiens comparatio videbatur, addidit particulam *Quaſi: Impij quaſi mare feruens, quod quieſcere non poteſt; & redundant fluctus eius in conculcationem, & lutum*: ex Hebræo. *Quaſi mare, quod numquam niſi ſtercus, & lutum ejicit. cuius aquæ propellunt ad littus cœnum, & lutum*, iuxta Vatablum. In hoc ergo comparatio agitati maris, & obſtinati peccatoris deficit; quòd mare cum tempeſtate fluctuat, ſordida eiectamenta ad littus expellit: ſecus verò peccator, licet efferueſcentium paſſionum fluctibus intra conſcientiam agitetur, & æſtuet, peccatorum ſordes non ejicit. Matth. 8. cum dæmonum legio in porcorum gregem introiſſet, *impetu abijt totus grex per præceps in mare.* Sues cum infernorum hoſtium vexationem ferre non poſſent, in mare præcipites ſe iecerunt: peccator à dæmonum vexatione etiam cum incolumitate ſe liberare non curat.

Mare poſt triduum cadauera foras ejiciés obſtinatis peccatoribus erubeſcentiæ cauſa eſſe poteſt

6. Quod ſi peccatores malè vſurpantes verba illa Auguſtini tom. 10. ſerm. 6. de verbis Apoſtoli cap. 10. *Venit Saluator ad genus humanum, nullum ſanum inuenit; ideo magnus medicus venit:* Si, inquiunt, Chriſtus Dominus generis humani tamquam magnus, immò omnipotens medicus venit; ab eo cuilibet peccatorum morbo medela facillimè eſt expectanda; ità vt propterea comminatio illa: *In peccato veſtro moriemini,* valdè à peccatoribus quibuſlibet timeri non debeat: Si, inquam, huiuſmodi cogitatione peccatores ſe ipſos decipiant; meminerint quòd de cœleſti medico Eccleſiaſtici 10. Scriptum eſt: *Breuem languorem præcidit medicus:* id eſt recentem languorem, vt ibi explicat Dionyſius. Nam ſæpè inueteratum obſtinatione languorem præcidit quidem cœleſtis medicus, ne vlterius ſerpat; Sed præcidendo vitam; ita vt propterea obſtinatis peccatoribus iuſta hæc comminatio fiat: *In peccato veſtro moriemini.*

Recentem languorem, non inueteratum, ſanare ſolet medicus.

Morbum inueteratum præcidere ſolet cœleſtis medicus, vitam recidendo.

7. Obſtinati peccatores lapideum cor habere dicuntur; quare cum ex ijs aliquos diuina bonitas ingenti gratiarum effuſione ad pœnitentiam efficaciter vocare dignatur ait: *Auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum.* Sed aliquando ipſis lapidibus peccatorum corda magis obduruiſſe legimus 3. Reg. 13. Cum impius rex Ieroboam ſuper lapideum altare thus idolis offerret, indignatus Domini Propheta, cùm tantum ſcelus increpare vellet, *Exclamauit contra altare in ſermone Domini, & ait: Altare altare, hæc dicit Dominus.* Sed cur contra lapideum altare potius innocenter impio ſacrificio illi deſeruiens, quàm contra ſacrilegum regem verba conuertit? Scilicet, vt ſignificaret lapidem faciliùs, quàm peccatis obſtinatum animum commoueri. Quod quidem exitus comprobauit; quandoquidem lapideum altare ſciſſum eſt, vt Sacra Hiſtoria teſtatur; Ieroboami verò cor peccatis obduratum ad mortem vſque impœnitens perſeuerauit: quare Chryſoſtomus his verbis Prophetam alloquitur tom. 5. hom. 3. de pœnitentia: *Lapidem alloqueris? ſic, quoniam quidem lapide ipſo inſenſibilior homo. Audi altare, audi: Hæc dicit Dominus. Atque illico altare ſciſſum eſt, lapiſque audiuit, fractuſque eſt lapis, & effudit libamen: quomodo non audiuit homo?* Meritò igitur Ieroboamo per Amos in obſtinationis pœnam mors violenta prædicitur: *In gladio morietur Ieroboam* cap. 7.

Peccatores lapidibus duriores: idem n. 9. 10.

Ezechielis 11.

Propheta Domini cur potius contra altare, quam contra idololatram Ieroboamum exclamauit.

8. Apoc. 9. dicitur: *De fumo putei exierunt locuſtæ in terram; & data eſt illis poteſtas, ſicut habent poteſtatem ſcorpiones terræ.* Vbi Ambroſius, vel alius grauis auctor ait: *Per ſcorpiones poſſumus dæmones accipere: quia ſicut ſcorpiones, dum non præuidentur, corpora hominum ſuo veneno inficiunt, & extinguunt; ita dæmones incautis hominibus venena malarum perſuaſionum ingerunt; & dum ad perpetranda ſcelera pertrahunt, eorum animas veneno ſuæ malitiæ infectas occidunt. Poteſtas ergo locuſtarum, id eſt hæreticorum ſimilis eſt poteſtati ſcorpionum, id eſt dæmonum.* De ſcorpionibus Vlyſſes Aldrouandus lib. 5. de inſectis cap. 21. ait: *Sub lapidibus plerumque naſcuntur, ac degunt, ac in locis petroſis: vnde Græca parœmia: Sub omni lapide ſcorpius dormit.* Similiter dæmon tamquam tartareus ſcorpio ſub obdurato, & lapideo corde latet, ibique libentiſſimè conquieſcit: & difficillimè expellitur.

9. Numer 20. poſt erutas è ſaxo aquas Moſi, & Aaroni à Domino dictum eſt: *Quia non credidiſtis mihi, vt ſanctificaretis me coram filijs Iſraël, non introducetis hos populos in terram, quam dabo eis.* Si quæratur cur Moyſes, & Aaron incredulitatis culpam ſubierint eliciendo è ſaxo aquas? Reſpondetur illos elicere debuiſſe è lapide aquas, non geminando virgæ ictum, vt Moyſes fecit: *Cum eleuaſſet Moyſes manum, percutiens virga bis ſilicem, egreſſa ſunt aquæ largiſſimæ*: Sed potius lapidem ipſum ex Domini imperio alloquendo: *Petra*, inquit Abulenſis, *dicere debebant, Petra, dicitur tibi in nomine Dei noſtri viui, quòd des aquas nobis, & dimidaris.* Quandoquidem Moyſi præceperat Dominus: *Tolle virgam, & congrega populum tu, & Aaron frater tuus; & loquimini ad petram coram eis; & illa dabit aquas.* Si igitur prolatis à Moyſe vocibus aquas lapis daturus erat; maiorem efficacitatem Dei verba in lapide erant habitura, quàm in Moſe, & Aarone habuerunt; quandoquidem lapis effuſis aquis ſtatim Moſis verbis obtemperaturus erat; Moſes verò, & Aaron Dei verbis obſequi noluerunt, exiſtimantes eum lapide, ictibus potius, quàm vocibus eſſe loquendum. Quod ſi in ſanctis viris, quales Moſes, & Aaron fuerunt, præ lapidibus animum obduruiſſe reperimus; quid de duriſſimo pec-

Moſes ſilicem percutiens, in quo peccauit.

Cordis duritiem expellere à ſaxi addiſcere poſſumus idem n. 10. & 11.

catorum corde non temere poterit indicaturi?

10. Iſaïæ 48. plura ſcelera, præcipue cordis duritiem, animique obſtinationem Hebræo populo Dominus exprobrat: *ſciui, quia durus es tu, & neruus ferreus ceruix tua, & frons tua ærea.* Vt ſcelerum autem exprobratio vim maiorem haberet, collata Hebræis beneficia erant commemoranda. Ex præteritis tamen beneficiis illud commemorat Dominus, ſcilicet lapidis ad effundendas aquas promptum obſequium, vt diuino pareret imperio, Hebræiſque ſitim extingueret: *Auditum facite hoc, & efferte illud vſque ad extrema terræ; dicite: Redemit Dominus ſeruum ſuum Iacob: aquam de petra produxit eis, & ſcidit petram, & fluxerunt aquæ.* Hoc, inquam, ſolummodo ex innumeris beneficium commemoratur: ſcilicet, vt idem ſimul eſſet, & grati animi incitamentum, & ad Deo obediendum exemplum: poſſentque peruicaces Iſraelitæ à duriſſimo ſaxo cor emolliendi, diuiniſque vocibus obſequendi rationem addiſcere.

Marci 16.

11. Chriſtus Dominus ab Oliueti monte in cœlum aſcenſurus, cum diſcipulorum quorundam incredulitatem, & cordis duritiem exprobraſſet; deinde antequam è terra eleuaretur, lapidem ſuis veſtigijs impreſſit, de quibus prophetice teſte Baronio Zacharias c. 14. dixit: *Stabunt pedes eius ſuper montem Oliuarum, qui eſt contra Ieruſalem ad Orientem.* Scilicet, vt quam iuſtè humana durities argueretur, emollitus Domini veſtigijs lapis teſtimonium exhiberet.

12. Porrò Burcardus parte prima c. 7. citatus & admiſſus à Baronio, docet lapidem Domini veſtigijs impreſſum ab infidelibus è pauimento ſublatum, in templi porta Orientali ab iiſdem fabricæ obſtructione clauſa fuiſſe contectum. Quare meritò de hoc occultato lapide intelligi poteſt illud Habacuc ſecundo *lapis de pariete clamabit*, ſcilicet ad peccatorum duritiem increpandam. De lapide Domini veſtigijs impreſſo teſtatur etiam Adrichomius in deſcriptione Ieruſalem agens de monte Oliueti. Subſcribit eidem ſententiæ Ribadineyra in Domini Aſcenſione: diſſentit tamen Lorinus in act. Apoſt. aſſerens impreſſa non in lapide, ſed in terra, & arena Chriſti veſtigia. Verumtamen, vt opiniones concilientur, quod ab aliquibus auctoribus de puluere è ſignatis Chriſti veſtigijs à fidelibus auferri ſolito dicitur, intelligi poteſt de puluere ipſi impreſſo lapidi ſuperiecto.

Lapis contra peccatorum duritiem clamabit.
Lapidi ſui veſtigijs impreſſum Dominus in cœlum aſcendens reliquit, ad humanam duritiem arguendam.

13. Sed vt è ſacro puluere ad cordis duritiem execrandam redeamus 3 Reg. 18. dixit Elias: *Apprehendite Prophetas Baal, & ne vnus quidem effugiat ex eis: quos cum apprehendiſſent, duxit eos Elias ad torrentem Cyſon, & interfecit eos ibi.* Quo in loco quæritur, cur Sanctus Domini vates ad ſacrilegos pſeudo-Prophetas puniendos conſultò Cyſonis ripas delegerit? An non alibi laniena illa melius exerceri puteret, ne ſcelerato illorum ſanguine limpidæ torrentis aquæ commacularentur? Reſpondet Hugo Victorinus: *Duxit Elias Prophetas Baal ad torrentem Cyſon, qui interpretatur duritia eorum; & interfecit eos ibi. Sic Redemptor noſter adueniente die Iudicij mittet Angelos ſuos, & colligent omnia ſcandala de regno eius, & mittent eos in ſtagnum ignis, vbi cruciabuntur ſecundum duritiem, & impœnitens cor eorum.*

Elias ad damnandam peccatorum duritiem, Pſeudo-Prophetas prope torrentem Cyſon, qui interpretatur durities, occidit.

14. Quod ſi cor durum, & impœnitens quale ſit quæremus? Reſpondet Origenes in epiſt. ad Rom. cap. 2. *Cor durum eſt, cum mens humana, velut cera, frigore iniquitatis obſtricta ſignaculum imaginis diuinæ non recipit.* Si imaginem non recipit ab imaginis prototypo in Gehennæ incendium eijcietur, vt ibi tam obſtinatè obdurata cera æternas flammas nutriat. Reſpondet 2. Bernardus lib. 1. de conſideratione: *Cor durum id ipſum eſt, quod nec compunctione ſcinditur; nec pietate mollitur; nec mouetur precibus; minis non cedit; flagellis induratur; ingratum ad beneficia eſt; ad conſilia infidum; ad iudicia ſæuum; inuerecundum ad turpia; improuidum ad pericula; inhumanum ad humana; temerarium ad diuina; præteritorum obliniſcens; præſentium negligens: futura non prouidens. Ipſum eſt, cui præteritorum, præter ſolas iniurias, nihil omnino non præterit, præſentium nihil non perit; futurorum nulla, niſi fortè ad vlciſcendum proſpectio, ſeu præparatio eſt. Et vt breui cuncta horribilis mali complectar, ipſum eſt, quod nec Deum timet, nec hominem reueretur.*

Cor durum quale ſit.

15. De obſtinatis duro corde, peccatoribus dicitur: *Coagulatum eſt ſicut lac cor eorum.* Quid lacte mollius? parum igitur congruè ad exprimendum iniquorum duritiem lactis ſimilitudo vſurpari videtur. Ferro potius, chalybi, aut æri peccatoris durities erat comparanda. Sed ferrea, chalybina, aut ænea maſſa, quantumuis obduruerit, igne iterum liqueſieri facilè poteſt; lac verò, vbi ſemel coagulo obduruit, ad priſtinum ſtatum redigi, & liqueſieri neutiquam poteſt. Ideo ad ſignificandum in obſtinatis peccatoribus cordis duritiem cauſam eſſe, vt diuina gratia emolliri renuant, coagulato lacti à Dauide comparantur: *Coagulatum eſt ſicut lac cor eorum*: iiſque meritò à Deo dicitur: *In peccato veſtro moriemini.*

Pſal. 118.
Cor durum coagulato lacti ſimile.

16. Peccator ſe ſuo in peccato moriturum non credit, eo quòd peccati pœnitentiam, & emendationem habiturum ſe ſperet: propterea præſens tempus in peccatis agit, differendo in futurum tempus pœnitentiam. Ex quo fit, vt ſpe vitam in duas medietates partiatur, quarum priorem peccatis tribuat; poſteriorem verò peccati emendationi daturum ſe ſperet. Sed ad fallacem hanc ſpem tollendam peccatoribus dicitur duas has, quas ſibi fingunt vitæ medietates, non habituros. *Viri ſanguinum, & doloſi non dimidiabunt dies ſuos. Dies dimidiare*, inquit Gregor. *eſt tempus vitæ malè in voluptatibus ductum ad pœnitentiæ lamenta diuidere, atque hoc ad bonum vſum partiendo reparare. Sed iniqui dies ſuos nequaquam dimidiant; quia peruerſam mentem, nec in extremo tempore immutant. Quò contra benè Paulus admonet dicens: Redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt. Tempus quippe redimimus, quando ante actam vitam, quam laſciuiendo perdidimus, flendo reparamus.*

Peccator pœnitentiam differens quomodo ſuos dies non dimidiabit.
Pſal 54.
Greg. 5 Moral. c. 9.
Ad Eph. c. 5.

17. Notandum hîc eſt, non ſolùm ante actam vitam iam amiſſam flendo reparare nos poſſe, vt Greg. ait; ſed inſuper tam efficacem eſſe pœnitentiæ fletum, vt futurum vitæ ſpatium iam amittendum iterum acquirat. Expertus id eſt Ezechias, cui ex Iſaiæ ore Dominus dixit: *Morieris tu, & non viues. Fleuit itaque Ezechias fletu magno; & factus eſt ſermo Domini ad Iſaiam dicens: Reuertere, & dic Ezechiæ: Audiui orationem tuam, & vidi lacrymas tuas, & ecce ſanaui te, & addam diebus tuis quindecim annos.* O præclarum antidotum lacrymæ, quæ præteritos annos reparant, præſens vitæ ſpatium à morbo liberant; futuros annos certò ſtabiliunt. *Omnes morimur, & quaſi aqua dilabimur in terram*, dicitur 2. Regum 14. Ne in terram, ſicut aqua, dilabamur, in cœlum per pœnitentiæ lacrymas eleuemur: piarum enim lacrymarum fons ille eſt, de quo myſticè dicitur

Pœnitentiæ lacrymis præterita vita peccando iam amiſſa reparatur, & futurum vitæ tempus, alioquin amittendum, acquiritur.
4. Reg c. 20.
Pœnitentia ligno vitæ comparatur. Pœnitentis fletus ſimilis fonti è vitæ ligno manandi.

Ioan. 4. *Fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Poſſunt ex pœnitentia cordis lacrymæ imminentem ex peccati pœna mortem prohibere: *Beatus homo, qui inuenit ſapientiam*, dixit Salomon Prouerb. 3. vbi ait Bernad. *Sapientia eſt in pœnitudine peccatorum: inueniſti plane ſapientiam, ſi prioris vitæ peccata defleas.* Subdit Salomon: *ſignum vitæ eſt his, qui apprehenderint eam.* Aptiſſimè vitæ ligno pœnitentia comparatur: ſicut enim imminentem vitæ defectum propter ſenium, & radicalis humidi iacturam vitæ lignum ſuis fructibus prohibere poterat, vires reficiendo: ſimiliter pœnitentia imminentem ex peccatorum ſupplicio mortem prohibere poteſt. Propterea dicitur Iſaiæ 65. *Secundùm dies ligni erunt dies populi mei*: id eſt *ligni vitæ*, vt Septuagiota legunt. E ligni vitæ radicibus largus ille erumpebat fons, qui paradiſum vniuerſum irrigabat: propterea dixit Ambroſius cætera ligna eius viriditate floruiſſe: tranſmittendo enim fluuium, quo ipſum vitæ lignum virebat, vt arbores aliæ florerent, efficiebat. Similiter ex pœnitentis corde largus lacrymarum fons debet effluere, qui Deo animum amœniorem paradiſum reddat.

Bernardus ſerm. 15. de diuerſ.

Ambroſius in Pſalm. 35.

Dicebant ergo Iudæi: Numquid interficiet ſemetipſum, qui dicit: Quo ego vado, vos, non poteſtis venire?

Occulta cordis iudicans, ſibi impie Dei munus vſurpat.

18. CVm Chriſtus Dominus ad immortalem vitam ſe reſurrecturum ſignificaret; eum Iudæi ſibi mortem illaturum temere iudicarunt. Quàm bene contra huiuſmodi temere iudicantes Deus comminatur Iſai. 5. 20. *Væ, qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras.* Profectò Iudaïca contra Dominum tanquam blaſphemum prolata Ioan. 10. 33. contra ipſum Iudæum temere Iudicantem retorqueri poſſunt: *Tu homo cum ſis, facis te ipſum Deum.* Quia enim ſolus *Deus nouit abſcondita cordis*, vt Pſalm. 43. 22. dicitur: is, qui temere de alterius corde, occultaque intentione iudicat, vtique occulta iudicandi munere ſe Deum conſtituere videtur: immo ex nullo manifeſto indicio temere iudicando, ipſi Deo ſe præfert. Patet hoc ex Geneſ. 18. *Dixit Dominus: Clamor Sodomorum, & Gomorrhæ multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggrauatum eſt nimis.* Cum *omnia nuda, & aperta ſint oculis Dei.* Cumque Sodomorum, & Gomorrhæorum peccata ipſis hominibus occulta iam non forent; nihilominus iuſtiſſimus Iudex Deus ait: *Deſcendam, & videbo, vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint; an non eſt ita, vt ſciam.* Scilicet, non quod ad rei veritatem cognoſcendam Deum deſcendere opus eſſet; cum Deus vbique ſit, *& in altis habitans humilia reſpiciat in cælo, & in terra*: Sed, vt homines doceret de aliorum occultis non temere eſſe iudicandum. Hinc bene Gregorius monet: *Noli ex ſuſpicione tua iudicare antequam diſcas, vtrum ita ſe habeat; neque aliquem culpare; ſed potius Deum imitare, qui ait: Deſcendam, & videbo.*

Temerè iudicans ſe Deo præfert.

Epiſt. ad Hebr. cap. 4. 13.

Pſalm. 112.

Gregor. 19. Moral. 23.

Temerè iudicans ſe Deo præfert.

19. Sophoniæ cap. t. in peccatores diu peccatorum ſordibus hærentes inquirere ſe velle Dominus aſſerit: *Viſitabo ſuper viros defixos in fæcibus ſuis.* Vt autem eorum peccata inquirendi ratio noſcatur, *Scrutabor*, inquit, *Ieruſalem in lucernis.* Atqui Deus *Pater luminum* in ſacris litteris dicitur, præſertim ob infinitam ad omnia cognoſcenda claritatem: quid igitur ei lucernis opus eſt, vt viſitet peccatores, non quoſcunque, ſed fæculentos, peccandique frequenti conſuetudine ſatis notos? His etiam verbis inſinuat Dominus intolerabilis temeritatis conuinci eos, qui de aliorum ignotis culpis facilè iudicant; cum Deus peccata temporis diuturnitate ſatis certa adhuc lucernarum ſuperaddito lumine ſcrutari ſe velle teſtetur.

Epiſt. Iacobi cap. 1. 17.

20. Qui in culpi●d ſe pertinentibus vel cæcutiunt, vel iis cognitis ad correctionem negligenter ſe gerunt, ij facile de aliorum operibus temere iudicant. Ophni, & Phinees filij ſacerdotis Heli laſciuiæ peccato rapinam addebant; nam ex ſacrificiis Deo offerendis meliorem partem per vim, & iniuſtè ſumebant; & ideo *Erat peccatum puerorum grande nimis coram Domino, quia retrahebant homines à ſacrificio Domini*, vt 1. Reg. cap. 2. dicitur. Porro, vt ibidem cap. 3. dicitur, Sacerdos Heli iniquorum filiorum pater *nouerat indignè agere filios ſuos, & non corripuit.* Ea ſeueritate, qua tantum eiimen corripere opus erat. Nihilominus, vt ibidem cap. 1. dicitur, cum Anna Elcanæ coniux *multiplicaret preces coram Domino, Heli obſeruabat os eius. Anna loquebatur in corde ſuo, tantùmque labia illius mouebantur, & vox penitus non audiebatur. Æſtimauit ergo eam Heli temulentam, dixitque ei: vſquequo ebria eris? Digere paulisper vinum, quo mades.* Feruidas ergo preces piæ mulieris è ſpiritus ardore prouenientes ebrietati temere tribuit, Heli; qui filiorum, vt gulæ ſatisfacerent, impiam rapacitatem diſſimulauit. Similiter non alij, quàm Phariſæi iuxta Baſilium, qui ſuis in vitiis cæci erant, & duces cæcorum, cum Domini diſcipulos è Spiritus ſancti feruore concepto loquentes audiſſent, eos ebrios temere exiſtimarunt dicentes: *Muſto pleni ſunt hi*: Act. 2. 13.

Cæcutientes in peccatis ad ſe pertinentibus, ad aliena temerè iudicande proni ſunt.

Baſilius ſerm. 1. de inſtitut. Monach.

21. Ne temerè iudicemus optimum nobis motiuum datur ex eo, quod in ſacra Scriptura de Iuditha refertur. Pia hæc, & forma & pudicitia celeberrima mulier, vt eius hiſtoriæ cap. 10. dicitur: *Abſtulit à ſe cilicium, & exuit ſe veſtimentis viduitatis ſuæ, & lauit corpus ſuum, & vnxit ſe myro optimo; & diſcriminauit crinem capitis ſui; & impoſuit mitram ſuper caput ſuum; & induit ſe veſtimentis iucunditatis ſuæ; induitque ſandalia pedibus ſuis; aſſumpſitque dextraliola; & lilia, & inaures, & annulos, & omnibus ornamentis ſuis ornauit ſe.* Cum Iuditha tam accuratè ſe comeret; & à planta pedis vſque ad verticem capitis, à ſandaliis vſque ad mitram capitis ornatum aſſumeret; qui præſens fuiſſet, neſcius quod pia fœmina meditaretur, vtique ornatum illum leuitati, & laſciuiæ facilè tribuiſſet: Cum tamen ex pietate in patriam ad ſe ornandam diuino inſtinctu pia mulier moueretur: Quod certè breui temporis ſpatio exitus comprobauit. Benè ergo nos monet Apoſtol. *Nolite ante tempus iudicare* 1. ad Corinth. 4. 5.

Iudith, quæ cilicio ſe exuens, pretioſis veſtibus ſe ornauit ne temerè iudicemus edocet.

22. Similiter Lucæ 19. cum Dominus Zacchæo publicanorum principi dixiſſet: *Zacchæe feſtinans deſcende, quia hodie in domo tua oportet me manere*: qui adſtabant Iudæi *murmurabant dicentes, quòd ad hominem peccatorem diuertiſſet*: malè ſcilicet de Domino iudicantes; eo quòd cum peccatoribus, tamquam à peccatis non alienus tam libenter verſaretur; & ſua familiaritate publicani exercitium comprobare videretur. Quod vtique temere non iudicaſſent, ſi tantiſper expectaſſent: audiſſent enim pœnitentem Zacchæum dicentem: *Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus. Et ſi quid aliquem defraudaui, reddo*

Iudæi ante tempus, & temerè de Zacchæo iudicarunt.

quadruplum. Bene ergo Monet Apoſt. *Nolite ante* A *tempus iudicare.* Act cap. 28. cum vipera Apoſtoli Pauli manum inuaſiſſet; hinc ad temerè de eo tanquam de peccatore iudicandum adſtantes moti ſunt, peiorem vipera maledicam linguam exhibentes: *Vt viderunt Barbari pendentem beſtiam de manu eius, ad inuicem dicebant: Vtique homicida eſt homo hic: qui cum euaſerit de mari, vltio non ſinit eum viuere.* In hoc autem temerarium iudicium non incidiſſent, ſi allatum Apoſtoli monitum ſeruaſſent: *Nolite ante tempus iudicare.* Nam *Videntibus nihil mali in eo fieri, conuertentes ſe dicebant, eum eſſe Deum.* Sic ex homicida Deum faciunt, vt Chryſoſtomus ait, praui omnino iudices, ſiue in malam, ſiue in bonam partem factum accipiunt. Bene enim Eccleſiaſticus cap. 19. ait: *Qui credit citò, leuis eſt corde, eſt modicus mente,* vt legit Arabicus.

Et dicebat eis: Vos de deorſum eſtis; ego de ſupernis ſum: Vos de mundo hoc eſtis; ego non ſum de hoc mundo. Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis veſtris.

23. CHriſtus Dominus verè de ſupernis ſe eſſe dixit, non ſolùm quoad naturam, & ſuppoſitum diuinum; ſed etiam quoad humanam naturam, quia animo in cœlum fixus erat cæleſtia cognoſcendo, de cœleſtibus cogitando, cœleſtia expetendo: propterea de hoc infimo mundo non erat, cum à terrenis, & tranſitoriis mundi bonis liberum animum, & omnino alienum haberet. Ideo de Chriſto 1. ad Cor. 15. 47. dictum eſt: *Secundus homo de cœlo cœleſtis.* Contra verò de Iudæis eum calumniantibus Dominus ait: *Vos de mundo hoc eſtis: vos de deorſum eſtis,* quia erga hæc infima terrena bona affectu trahimini: propterea graui corde deorſum tenditis; vobiſque à Dauide dicitur Pſalm. 4. *Filij hominum vſquequo graui corde; vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* & ab Iſaia 1. 4. *Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, ſemini nequam, filiis ſceleratis: dereliquerunt Dominum; blaſphemauerunt ſanctum Iſrael; abalienati ſunt retrorſum.*

24 Iudæi, præcipuè Phariſæi, & Scribæ Domini verbis increduli, eumque calumniantes tum terrenis bonis maximè inhærerent, deorſum animo tendebant; cum tamen per hypocriſim ſurſum ferri, diuinamque legem zelare viderentur. Propterea Gregor. 31. Moral. cap. 5. explicans Iobi verba, *Penna ſtruthionis ſimilis eſt pennis herodij, & accipitris,* Phariſæos, & Scribas ſtruthioni aptiſſimè comparat: *Quis Herodium, & accipitrem neſciat aues reliquas quanta volatus ſui velocitate tranſcendunt? Struthio verò penna eorum ſimilitudinem habet, Sed volatus eorum celeritatem non habet. A terra quippe eleuari non valet & alas quaſi ad volatum ſpecie tenus erigit; ſed tamen nunquam ſe à terra volando ſuſpendit. Ita ſunt omnes hypocritæ, qui dum bonorum vitam ſimulant, imitationem ſanctæ conuerſationis habent, ſed veritatem ſanctæ actionis non habent. Habent quippe volandi pennas per ſpeciem, ſed in terra repunt per actionem; quia alas per figuram ſanctitatis extendunt; ſed curarum ſæcularium pondere prægrauati nullatenus à terra ſubleuantur: ſpeciem Phariſæorum reprobant Dominus, quaſi ſtruthionis pennam redarguit; quæ in opere aliud exercenis, & in colore aliud oſtendit, dicens: Væ vobis, Scribæ, & Phariſæi hypocritæ: ſubleuare vos videtur ſpecies pennæ; ſed* A *in infimis vos deprimit pondus vitæ.*

Phariſæi, & Scribæ Domini calumniantes ſtruthioni ſimiles.

Iob cap. 39. 16.

25. Dominus dicens: *Vos de deorſum eſtis,* paucis iſtis verbis plurium cauſam reddit. Primò: *Quò ego vado, vos non poteſtis venire,* cum oppoſita via incedamus: vos enim quia *de deorſum eſtis,* terreno affectu deorſum tenditis: ego verò, quia *de ſupernis ſum,* in cœleſte Regnum ad Patrem meum vado. Secundò, quia *de deorſum eſtis,* ideo de me temere iudicatis dicentes: *Numquid interficiet ſemetipſum?* Nam *animalis homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei.* Tertiò denique, quia *de deorſum eſtis,* nunquam ſurſum per pœnitentiam vos erigetis; ideo *moriemini in peccatis veſtris.*

Dominus pauciſſimis verbis multa ſignificat. Idem num. 27.

1. ad Cor. 2. 14.

B.

Si enim non credideritis, quia ego ſum, moriemini in peccato veſtro.

26. MEritò mors æterna obſtinatis Iudæis prædicitur, cum ab æterna vita per incredulitatem ſe ſeparauerint. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum,* ipſe Dominus ait Ioan. 17. 3. Moriemini ergo incredulitatis, & obſtinationis rei, Dominus ait, *ſi non credideritis, quia ego ſum,* nempe talis, qualem iuſtus Simeon in Ieroſolymitano templo coram multitudine me eſſe dixit; ſcilicet *ſalutare Dei ad reuelationem Gen-* C *tium, & gloriam plebis Iſraël. Si non credideritis, quia ego ſum,* is, de quo Ioannes turbis ad Iordanem accurrentibus dixit: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Hic eſt de quo dixi: Poſt me venit vir, qui ante me factus eſt, quia prior me erat. Et teſtimonium perhibuit Ioannes dicens: Quia vidi ſpiritum deſcendentem quaſi columbam de cœlo, & manſit ſuper eum: & ego vidi, & teſtimonium perhibeo, quia hic eſt filius Dei, ſi non credideritis quia ego ſum,* de quo æternus Pater audientibus in Iordane turbis è cœlo dixit: *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui:* Ioan. 1. Denique, *Quia ego ſum* talis, qualem mea D opera teſtantur. *Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius facit, peccatum non haberent.* Ioan. 15. 14.

Lucæ 2.

Ioan. 1.

Matth. cap. 3.

Dicebant ergo ei: Tu quis es? Dixit eis Ieſus: Principium, qui & loquor vobis.

27. IVdæis interrogantibus, quis eſſet, Dominus Principium ſe eſſe reſpondit: qua vna Principij voce plura de ſe mirificè indicauit. Primò ſe principium nominando, non putum hominem, ſed etiam Deum eſſe ſignificauit. Principij enim nomen Deo tribuitur, eo quòd rerum omnium fons, & principium ſit. Ideo, vt Chri- E ſtus verus Deus eſſe ſignificaretur; Pſalm. 109. habetur: *Dixit Dominus Domino meo:* hoc eſt, vt benè explicat Rupertus lib. 1. de Trinit. cap. 7. *Dixit Pater Filio Deus Chriſto: Tecum Principium; ac ſi dicat: Idcirco ſede à dextris meis; idcirco dominare in medio inimicorum tuorum, quia Deus es, & non homo tantum; Verbum, & non caro tantùm. Denique hoc idem ſonat: Tecum principium: Cum natura humana, ſecundùm quam viſus es, vel reputatus es nouiſſimus virorum, Diuina natura eſt in vnitate perſonæ antiquum, & increatum principium.*

Principium ſe Chriſtus nominauit, quia Deus; quia æternum Verbum; quia ſapientia diuina; quia humani generis Redemptor; quia etiam vt homini omnia dedit ei Pater in manus. Idem num. in ſeqq.

28 Secundò Principij nomen Diuino Verbo tribuitur, eo quod omnium creationis ſit principium; teſtante Ioanne de diuino Verbo: *omnia*

Ioan c. 1. Verbum non ſolùm vocem, ſed etiam opus ſignificat.

per ipſum facta ſunt. Quamuis enim opera ad extra communia ſint tot Trinitati; nihilominus (v bene docet Toletus, cum Deus imperio creauerit omnia: *Dixit enim, & facta ſunt: mandauit, & creata ſunt*, Pſalm. 32. imperare autem cum ſit intellectus, rectiſſimè ſicut verbum, ita imperium tribuitur Filio; vnde Filij eſt eſſe Verbum, & imperium, per qood omnia facta ſunt. Ideo Eccleſiaſtici 43. dicitur: *In ſermone eius compoſita ſunt omnia:* ideo pſalm. 118. 160. Deo dicitur, *Principium verborum tuorum veritas.* Vbi iuxta Hugonem veritatis nomine diuinum verbum, Deique filius bene ſignificatur, qui de ſe dixit Ioan. 14. *Ego ſum via, veritas, & vita* Cumque in ſcriptura verbum non ſolùm vocem, ſed etiam opus ſignificet, vt Exodi 9. *Cras faciet vobis Dominus hoc verbum in terra:* Lucæ 1. *Non erit impoſſibile apud Deum omne verbum:* Luc 2. *Videamus hoc verbum, quod factum eſt:* hinc cum Deo dicitur: *principium verborum tuorum veritas*; ſenſus eſt: diuinum verbum, quod veritas æterna, & increata eſt omnium Dei operum principium eſt. Ideo pſalm. 32. dicitur: *verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum*, Vbi ſimpliciori litteræ ſenſu, vt bene notat Lorinus, ſpiritus oris Dei non differt à verbo; ſed imperium vtroque ſignificatur. Similiter Iſaias 11. & Apoſt. 2. ad Theſſal. 2. de Chriſto imperante ait: *percutiet terram virga oris ſui, & ſpiritu labiorum ſuorum interficiet impium.* Propter allatam rationem, vt per diuinum verbum omnia creata Moſes ſignificaret Gen. initio dixit: *In principio creauit Deus cœlum, & terram. Abſcondit perſonam filij ſub velamine nominis principij*, ait Rupert. lib. 1. de Trinit. c. 5. *ſapientes, & ſuperbi, quales dicebant Dei filio: Tu quis es? in hoc dicto: in principio creauit, nihil aliud inuenerunt, quàm ſi diceretur: primitus creauit. Quo ſenſu Poeta Ethnicus dicere potuit: principio cœlum, ac terras, campoſque liquentes, lucentemque globum lunæ, titaniaque aſtra ſpiritus intus alit. At Dominus interrogantibus, tu quis es? ait, principium, qui & loquor vobis.* Addit Rupertus ideo Dominum pſalm. 39. dixiſſe: *in capite libri ſcriptum eſt de me:* Quia in capite, hoc eſt initio libri ſacram ſcripturam continentis dicitur: *in principio*, hoc eſt in verbo *creauit Deus cœlum, & terram.* Idem docet Tertul. in Praxeam, & Hieronymus in traditionibus Hebraicis: idemque explicans citata pſalm. verba ait: *caput libri teſtamenti veteris tale ſumit exordium: In principio fecit Deus cœlum, & terram; id eſt in Chriſto Domino: & ipſe interrogantibus Iudæis quis eſſet? reſpondit: principium, qui & loquor vobis:* ſcilicet, qui nunc tamquam homo ſenſibilibus verbis vos alloquor, verbum diuinum etiam ſum, quo Deus omnia creauit, ac proinde rerum omnium principium ſum. Idem antea docuerat Ambroſ. lib. primo in Hexameron c. 2. *Moyſes in exordio ſermonis ſui ſic ait: in principio fecit Deus cœlum, & terram. Initium rerum, auctorem mundi, creationem materiæ comprehendens, vt Deum cognoſceres ante initium mundi eſſe, vel ipſum eſſe initium vniuerſorum: ſicut in Euangelio Dei filius dicentibus ſibi, tu quis es? reſpondit: Initium, quod & loquor vobis: & ipſum dediſſe gignendis rebus initium, & ipſum eſſe creatorem mundi.* Idem docuit etiam Baſilius in Hexameron. Hom. 1.

29. Tertio quia ſicut æterno Patri omnipotentia, & ſpiritu ſancto bonitas; ita diuino verbo per intellectum à Patre procedenti ſapientia tribuitur: rurſus, quia pſalm. 103. 24. veriſſimè Deo

A dicitur: *omnia in ſapientia feciſti*; ideo Chriſtus Dominus, vt diuinum verbum, bene ſe rerum omnium principium nominauit. Ideo Eccleſiaſtici 24. diuinum verbum, Deique ſapientia ait: *ego ex ore altiſſimi prodiui, primogenita ante omnem creaturam; ego feci, vt in cœlis oriretur lumen indeficiens. Omnia in ſapientia feciſti*, ait Auguſtinus hic; *ergo omnia in Chriſto feciſti; ille contemptus, ille expalmatus, ille conſputus, ille ſpinis coronatus, ille crucifixus, omnia in illo feciſti. Audio, audio quid de illo, ſcilicet Chriſto, tuæ militiæ, ſcilicet Apoſtolo, nunciet hominibus; quid de illo*, ſcilicet Chriſto, *præcone ſancto*, ſcilicet Apoſtolo, *prædicet gentibus: Chriſtum Dei virtutem, & ſapientiam. Omnia in ſapientia feciſti; repleta eſt terra creatura tua, Chriſte. Quod enim non à Patre per* Ep. 1. c. 1. ad Corinth. 14.

B *filium creatum eſt. Quidquid enim ambulat, & repit in terris; quidquid natat in aquis; quidquid volat in aëre; quidquid in cœlo circumagitur; quantò magis terra, totus mundus creatura Dei eſt*, idem Aug. lib. 11. de ciu. c. 32. ait: *in principio fecit Deus cœlum, & terram: quia omnia in ſapientia fecit; quod eſt verbum eius, & ipſum ſcriptura principium nominauit; ſicut ipſe in Euangelio Iudæis quærentibus quis eſſet? reſpondit ſe eſſe principium.* Idem indicat Auguſt. de Geneſi ad litteram c. 3. ſimiliter Ambroſius: *omnia in ſapientia feciſti, non ſapientiam feciſti; omnia in ſapientia facta ſunt; Chriſtus autem Dei ſapientia eſt, non accidens, ſed ſubſiſtens, & permanens in æternum.* Rupert. lib. 1. in Gen. c. 3. *in principio creauit Deus cœlum, & ter-*

C *ram. Cum ipſa creatura principium mundi ſit, cur ſic dictum eſt: in principio creauit? idem enim eſt, ac ſi diceretur: in principio principium fecit. ſed ſi hoc modo vulgariter hic accipias principium; dum dicitur: in principio creauit, vitium eſt in ſuperfluitate dictionis: Benè ergo hoc loco principium ſic accipitur tamquam proprium quoddam filij vocabulum; quia videlicet ſic ipſe voluit, qui tum interrogaretur à Iudæis: tu quis es? principium ait, qui & loquor vobis. Nam verè in hoc principio creauit cœlum, & terram Deus, quia omnia per ipſum facta ſunt. Hæc, & alia ſcriptura fatetur, cum dicit: omnia in ſapientia feciſti: quæ videlicet ſapientia non eſt alia,* Virg. 1 6.

D *quàm verbum Dei; verbum Deus, qui ſe ipſum principium nominauit.* Idem docet Athanaſius diſp. 2. & 3. contra Arianos, & Cyrillus Alex. dialog. 5. de Trinit. Denique ad hoc expreſſe ſignificandum Apoſt. ad Coloſſ. c. 1. 16. de Chriſto Domino Dei filio ait: *in ipſo condita ſunt vniuerſa in cœlis, & in terra, viſibilia, & inuiſibilia; ſiue Throni, ſiue Dominationes, ſiue Principatus, ſiue Poteſtates, omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt.* Per ipſum ſcilicet, tamquam Dei verbum, ideam, & ſapientiam: *Et in ipſo creata ſunt*, quia immenſitate ſua omnia complectitur; *& ipſe eſt ante omnes*, dignitate, & æternitate; *& omnia in ipſo conſtant*, cum ab eo omnia conſiſtant, & conſeruentur: & ideo ab Apoſt. ad Hebræos c. 1. Dei fi-

E lius dicitur *portans omnia verbo virtutis ſuæ:* id eſt creata omnia ſuæ virtutis imperio moderans, & conſeruans. Ibidem ait Apoſt. *Deus locutus eſt nobis in filio, per quem fecit & ſecula:* Hoc eſt, vt bene explicat cum Ribera Cornelius, Deus Pater per Filium ſuum, qui eſt verbum ſuum æternum, tamquam per ideam omnes rerum gradus, & ſpecies continentem, & tamquam per ſapientiam architectonicam, increatam, omniſciam, & omnipotentem, in qua ſunt, & viuunt ſempiternæ rerum omnium rationes, fecit ſecula: *fecit non tantum æterna, id eſt ſempiterna; ſed ſecularia, viſibilia, & inuiſibilia*, ait Hugo Cardinalis.

dinalis. Sed melius per ſæcula non mutabilia tantùm, ſed etiam immutabilia, & ſempiterna ſignificare ſimul videntur; quod equidem etiam ſempiterna, & ſi non temporalia ſunt, cum tempore tamen cœperunt. Sicut igitur mundi nomine non ſolùm cœlum, & terra; ſed etiam omnia, quæ in illis ſunt ſignificantur; ita ſeculorum nomine non tantùm ſucceſſionea temporum, ſed etiam omnia, quæ cum tempore tranſeunt, vel cum tempore cœperunt, intelliguntur.

30. Quarto non ſolùm vt creator, & conſeruator, & verbum diuinum; ſed inſuper, vt humani generis Redemptor Chriſtus Dominus, qua Deus homo principium dicitur; principium ſcilicet noſtræ ſalutis, omniumque cæleſtium gratiarum, quas nobis meruit, & tandem beatitudinis in Cœleſti patria acquirendæ. Ideo Chriſtum Dominum vitæ authorem Petrus Apoſtolus nominauit act. 3. 15. *Auctorem vitæ interfeciſtis.* Ideo idem Dominus ab Iſa. 9. 6. *Pater futuri ſeculi, princeps pacis dicitur*: quia ſcilicet per ipſius mortem Deo reconciliati ſumus: *ipſe eſt pax noſtra*, ait Apoſt. ad Eph. 2. & ad Coloſſ. 1. 18. *Ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ, qui eſt principium, & primogenitus ex mortuis, vt ſit in omnibus ipſe primatum tenens; quia in ipſo complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare omnia in ipſum, pacificans per ſanguinem crucis eius; ſiue quæ in terris, ſiue quæ in cœlis ſunt.* Similiter ad Epheſ. 1. de Deo patre dicitur: *propoſuit inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cœlis, & quæ in terra ſunt.* Quare ibidem Apoſt. monet gratias Deo agendas, *qui prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum ſecundùm propoſitum voluntatis ſuæ in laudem gloriæ gratiæ ſuæ; in qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo; in quo habemus redemptionem per ſanguinem eius, remiſſionem peccatorum.* Ideo de Chriſto Domino Ioannes cap. 1. ait: *De plenitudine eius omnes accepimus. Ipſe enim fons eſt, & radix bonorum omnium*, ait Chryſoſtomus; & ideo iuſtiſſimo titulo principium dicitur. Subdit Chryſoſtomus: *Ipſe vita, ipſe lux, ipſe veritas; non in ſe ipſo bonorum diuitias coërcens, ſed in vniuerſos diffundens; quibus diffuſis plenus permanet; neque ex eo, quod alijs ſuppetat, minuitur; ſed diuitias ſuas elargitur ſemper vberius; cumque omnibus bona impartiat, in eadem permanet perfectione.* Hoc ipſum ſignificauit Apoſt. ad Epheſ. 1. de Deo dicens: *Benedixit nos in omni benedictione ſpirituali, in cœleſtibus in Chriſto*, id eſt per Chriſtum. Idem 1. ad cor. 11. *Omnis viri caput Chriſtus eſt; caput autem mulieris vir. Non eſt creatus vir propter mulierem, ſed mulier propter virum.* Ideo Rupertus lib. 1. de Trin. c. 8. ait: *Rectè filius Dei principium nominatus eſt: quia ſi vir caput, id eſt principium mulieris rectè dicitur; id circo quod propter eum mulier facta eſt; multò magis ſine dubio filium Dei rectè ſcriptura principium nuncupat, idcirco, quia propter ipſum, & per ipſum omnia.* Omnia ſcilicet per ipſum facta in creatione, & inſtaurata in redemptione. Auguſt. illa pſalmi 103. verba: *omnia in ſapientia feciſti: impleta eſt terra poſſeſſione tua*, cùm de Chriſto, vt Deo Deique filio, Deique ſapientia explicaſſet, vt ſupra vidimus; verba eadem de Chriſto, vt homine diuino verbo perſonaliter vnito, humanique generis Redemptore explicat: citans autem Apoſt. verba 2. ad cor. 5. *ſi qua in Chriſto noua creatura, vetera tranſierunt; ecce facta ſunt omnia noua*: Quærit Auguſt: *Noua creatura quæ facta eſt?* Et reſpondet; *omnes credentes in Chriſtum, exuentes ſe veterem hominem, & induentes nouum. Repleta eſt terra creatura tua. Agnoſco vocem tuam, qua dixiſti pſalm. 104. ſingularis ego ſum, donec tranſeam. Singularis ergo eras donec tranſires; ſingularis eras, cum agnouiſti occaſum tuum: ſed ab occaſu in ortum tranſiſti: ortus es, ſplenduiſti; clarificatus es, cum in cœlum aſcendiſti; & repleta eſt terra creatura tua.* Huius ergo nouæ creaturæ, id eſt fidelium omnium cœtus Principium Chriſtus Redemptor eſt. Nam, vt ait Apoſtolus ad Epheſ. cap. 2. 10. *Dei factura ſumus, creati in Chriſto Ieſu*, id eſt per Chriſtum Ieſum in gratiæ vita creati; *in operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus.* Bene ergo Apoc. 22. 15. Chriſtus Dominus ait: *Ego ſum alpha, & omega, principium, & finis*; principium redimendo, finis glorificando.

31. Quintò principium, cui reſpondet vox græca ἀρχὴ, non ſolùm principium, ſed etiam principatum ſignificat; & in ſacris litteris interdum principium pro principatu ſumitur. Quare ſicut Apoc. 3. 14. Chriſtus dicitur *principium creaturæ Dei*; hoc eſt iuxta Andream Cæſarienſem, *principatum obtinens in omnes creaturas*: ita in hoc Euangelio ſe etiam Chriſtus principium nominauit; eo quòd illi in creaturas omnes à Deo patre principatus, & dominatio data ſit; idque iuxta æterni patris promiſſum pſalm. 2. *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Et iuxta Angeli prædictionem Lucæ cap. 1. 32. *Dabit illi Dominus Deus ſedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. In domo Iacob*, id eſt in Eccleſia, populoque fideli, vt bene explicat Beda. *Chriſtus eſt caput omnis principatus, & poteſtatis*, dicitur ad Coloſſ. 2. Ideo act. 2. 36. Petrus Apoſtolus ait: *certiſſimè ſciat omnis domus Iſraël, quia Dominum eum, & Chriſtum fecit Deus hunc Ieſum, quem vos crucifixiſtis.* Similiter Ioannes 13. ait: *Omnia dedit ei Pater in manus*: Et ipſe Dominus Matthæi vltimo dixit: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra.* Hinc Apoc. 1. 5. dicitur *Princeps regum terræ*, cap. 17. 14. *Dominus Dominorum, & Rex Regum*, & cap. 19. 16. *Rex Regum, & Dominus dominantium.*

32. Porrò nominando ſe Dominus non Principem, ſed principium, hoc eſt principatum, iuxta phraſim Hebræam ſummum ſe Principem ſignificauit. Abſtractum enim pro concreto Hebraico idiomate in ſacris litteris ſæpe ponitur, idque ad aliquid ſummum in re ſignificata indicandum. Sic 1. Petri 2. 9. ad Sacerdotis præſtantiam indicandam pro Sacerdotibus ſacerdotium ponitur: *Vos genus electum, regale ſacerdotium*: Sic pſalm. 106. 42. dicitur, *omnis iniquitas oppilabit os ſuum*, id eſt omnia maximè iniquus. Abſtractum pluſquam concretum ſignificare bene etiam Auguſtinus docet in Ioan. tract. 39. *Pius homo: ſed plus eſt ipſa pietas; plus eſt pulchritudo, quàm pulcher: caſtitas plus planè eſt, quàm caſtus.*

Abſtractum pro concreto ponitur, ad aliquid ſummum in re ſignificata indicandum.

33. Quærit Rupertus 1. de Trinitate cap. 9. cur Dominus interrogatus: *Tu quis es?* apertè non dixerit, filius Dei ſum, vel Chriſtus ego ſum? Reſpondet Rupertus altius quoddam ſonare nomen Principij, quàm nomen filij, vel Chriſti; cum etiam homines dicantur filij Dei iuxta pſalm. *Ego dixi dij eſtis, & filij excelſi omnes*; ſeu, vt alij legunt: *filij altiſſimi*: & Geneſ. 6. dicitur: *Videntes filij Dei filias hominum.* Chriſti quoque nomen hominibus communicatur iuxta pſalm. 104. *Nolite tangere*

Chriſtos meos. Hinc ait Rupertus: *Dominus altius veritatem eſſentiæ ſuæ depromſit dicendo Principium, quàm ſi diceret: Filius Dei, vel Chriſtus ego ſum: & malignam intentionem illorum ſic eluſit; vt non poſſent eum accuſare apud Romanum Imperium, quaſi de aſſumptione regij nominis*: quale eſt Chriſti nomen.

34. Vltimò ſoluenda eſt difficultas ex Græco textu proueniens; vbi principium non caſus rectus, ſed accuſandi caſus eſt: explicando autem caſus hic vnde dependeat, variè laborant interpretes. Dicendum mihi videtur talem caſum à verbo, *reſpondeo*, pendere; ita vt dicente Domino: *Principium, qui & loquor vobis*, ſenſus ſit: Cum me interrogetis, quis ego ſum? reſpondeo me eſſe. *Principium, qui & loquor vobis.* & hoc verbum, *reſpondeo*, apponunt SS. Auguſtinus & Ambroſius ſupra citati.

Multa habeo de vobis loqui, & iudicare: ſed qui miſit me, verax eſt; & ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundo.

35. SEnſus eſt: Quamuis vos: vt calumniatores, multorumque criminum reos arguere, & condemnare poſſem: tamen quia in primo aduentu, *non miſit Deus filium ſuum in* Ioan. 3. 17. *mundum, vt iudicet mundum*, hoc eſt, vt tamquam publicus Iudex condemnet; *ſed vt ſaluetur mundus per ipſum*: ideò ad veſtras calumnias refellendas, & ad veſtram arguendam perfidiam, meamque teſtandam innocentiam ſatis erit æterni Patris mei veracitas, & mea cum eius regimine conformitas.

Et non cognouerunt, quia Patrem eius dicebat Deum.

36. IVdæi, præcipuè Phariſæi, & Scribæ, qui ſacrarum litterarum perfectam notitiam profitebantur, ſi bene recoluiſſent Dauidis teſtimonium Pſalm. 115. *Omnis homo mendax*; cum Dominus dixiſſet: *Qui miſit me verax eſt*; hinc bene eum non ab homine, ſed ab æterno Patre miſſum cognoſcere potuiſſent; ſed vt dicitur Sap. 2. 21. *Excæcauit illos malitia eorum; & neſcierunt Sacramenta Dei. Si omnis homo mendax, nullus homo de ſuo verax. Pater autem de ſuo eſt verax, quia genuit veritatem. Ecce quomodo verax eſt Deus, non participando, ſed generando veritatem*, ait Auguſtinus tractatus 39. in Ioannem.

Dixit ergo eis Ieſus: Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoſcetis, quia ego ſum.

Chriſtus ſuam Paſſionem, Clarificationem exiſtimauit.

37. EXaltare in ſacris litteris glorificare eſt; Matth. 23. *Qui ſe exaltauerit humiliabitur; qui ſe humiliauerit exaltabitur* Glorificari ſe igitur Dominus exiſtimauit, cum in crucis patibulo pro humano genere ſæuam, & ignominioſam mortem ſubiret. Auguſtinus tract. 104. in Ioan. in illa Domini verba: *Clarifica me tu Pater*, ait: *Clarificatum à Patre filium nonnulli accipiunt in hoc, quòd ei non pepercit; ſed pro nobis om-* Ioan. 17. *nibus tradidit. Sed ſi paſſione clarificatus dicitur, quantò magis reſurrectione?* Porro, vt Chriſti per

A crucem exaltatio ſignificaretur, Spiritus ſanctus eum Septuaginta interpretum mentes diuinitus illuſtraret, verſiculo illi Pſalm 95. *Dicite in gentibus, quia Dominus regnauit*, ſuperaddi voluit, *à ligno*; quod quidem deerat in Hebræo: quam additionem Eccleſia libenter amplexa in hymno cecinit: *Impleta ſunt, quæ cecinit Dauid fideli carmine dicens: In nationibus regnauit à ligno Deus.* Idem præſignificauit Iſaias cap. 9. cum ait: *Paruulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis; & factus eſt principatus ſuper humerum eius.* Vbi ex ſanctis Baſilio, & Cyrillo Crux, quam Dominus humeris ſuſtulit, Principatus appellatur. Crux Principatus appellatur.
Quis, inquit Tertullianus, *quis omnino regum inſigne poteſtatis ſuæ humero præfert; & non aut in capite. Diadema, aut in manu ſceptrum? ſed ſolus* B *Rex nouus nouorum ſæculorum Chriſtus Ieſus nouam gloriam, poteſtatem, & ſublimitatem ſuam in humero extulit; Crucem ſcilicet, vt ſecundùm Dauidis prophetiam exinde regnaret.*

38. *Tunc cognoſcetis, quia ego ſum.* Talem eſſe cognoſcetis, qualem me & dictis, & factis eſſe teſtor, & profiteor, ſcilicet verum Meſſiam vobis à Deo promiſſum. Dicendo, *tunc*, triplex tempus deſignat; primum iuxta Hugonem immediatè ſuam poſt paſſionem, & mortem, cum *Videns Centurio quod factum fuerat, glorificauit Deum, dicens: Vere hic homo iuſtus erat; & omnis turba eorum, qui ſimul aderant ad ſpectaculum iſtud, & videbant quæ fiebant, percutientes pectora ſua reuertebantur*, vt dicitur Luc. 23. 47.
C Secundum tempus poſt Domini reſurrectionem, & in cœlum aſcenſum iuxta Auguſtinum, qui ait: *Miſſo deſuper Spiritu ſancto poſt Domini Paſſionem, & Reſurrectionem, & Aſcenſionem, cum miracula fierent in eius nomine, quem tamquam mortuum perſequentes Iudæi contempſerant, compuncti ſunt corde: & qui ſæuientes occiderunt, mutati crediderunt; & quem ſanguinem ſæuiendo fuderunt, credendo biberunt.* Tertium tempus in Ieroſolymæ obſidione, & captiuitate iuxta Chryſoſtomum Iudæis dicentem: *Qui curati noluiſtis cognoſcere, cruciati ſcietis.*

D *Et à me ipſo facio nihil; ſed ſicut docuit me Pater, hæc loquor.*

39. SIcut antea Dominus ſuam Diuinitatem indicarat, vocando ſe Principium, ita nunc vt homo eſt, ſe nihil, niſi ex æterni Patris directione operari, & iuxta eiuſdem doctrinæ illuſtrationem loqui teſtatur; quod etiam capite antecedente ſignificauerat dicens: *Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui me miſit.* Imitemur & nos Chriſtum Dominum; & Deum nos interius docentem audiamus; dicamuſque cum Samuële:
Loquere Domine, quia audit ſeruus tuus. Cum 1 Reg. 3. 10.
Dauide: *Doce me iuſtificationes tuas. Bonitatem,* Pſalm. 118. Pſalm. 142.
E *diſciplinam, & ſcientiam doce me, Doce me facere* Pſalm. 43. 44.
voluntatem tuam. Nam verè: *Beatus homo, quem tu erudieris, Domine, & de lege tua docueris eum.*

Et qui me miſit, mecum eſt; & non reliquit me ſolum; quia ego, quæ placita ſunt ei, facio ſemper.

Obedientia erga diuinam legem nexus eſt, Deum nobis adiutorem retinentis:

40. ÆTernum Patrem ſecum eſſe tum in vnitate Diuinæ naturæ, tum quoad regimen naturæ humanæ, non ſolùm dictis, ſed etiam operibus Dominus comprobauit. Nam A bene Nicodemus arguebat; Christo Domino dicens Ioan. 3. *Nemo poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo.* Et ipſe Dominus Ioan. 14. dixi.: *Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me eſt; alioquin propter opera ipſa credite.* Nexus, quo Deum adiutorem nobiſcum retineamus, eſt diuinæ eius voluntati in omnibus obſequi. Hinc bene Chriſtus Dominus de æterno Patre ait: *Non reliquit me ſolum; quia, quæ placita ſunt ei, facio ſemper.*

FERIA TERTIA POST DOMINICAM ſecundam Quadrageſimæ.

Locutus eſt Ieſus ad turbas, & ad Diſcipulos ſuos, &c. Matth. 23.

Euangelij nexus, & ordo.

Iſaiæ cap. 7.

1. EX Iſaiæ oraculo Chriſto Domino ab æterno Patre ſcientia reprobandi malum, & eligendi bonum data eſt. Huiuſmodi Dominus ſcientiam in Euangelio hoc exercet; cum enim in Phariſæis duo forent; ſcilicet Sacerdotij dignitas, vt hic teſtatur Chryſoſtomus; & animi elatio, ac ſuperbia ex his alteram, ſcilicet Sacerdotij dignitatem commendat Dominus, eique obſequium docet eſſe exhibendum: *Super cathedram Moyſis ſederunt Scribæ, & Phariſæi; omnia quæcumque dixerint vobis ſeruate, & facite:* alteram, ſcilicet elationem, & ſuperbiam deprimendam eſſe pronunciat illis verbis: *Qui ſe exaltauerit humiliabitur; & qui ſe humiliauerit exaltabitur.* Quare Ieremiæ 15. cum dicatur: *Si ſeparaueris pretioſum a vili, quaſi os meum eris:* Redemptor noſter Dei os, Deique Verbum ſe oſtendit, cum hic pretioſam Sacerdotij dignitatem à vili Phariſæorum ſuperbia, atque iactantia ſeparet, atque dignoſcat. Phariſaica verò ſuperbia, atque iactantia, vt benè cognoſcatur, ait Dominus: *Omnia opera ſua faciunt, vt videantur ab hominibus.* Quod ſequentibus etiam verbis explicare pergit.

Super Cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi; omnia ergo quæcumque dixerint vobis ſeruate, & facite.

Obedientia & veneratio exhibenda erga ſuperiores, licet alioquin immeritos.

2. OMnia ſcilicet quæ verè ſpectant ad exequenda Decalogi mandata; & Moſaicæ Legis cæremonias: alia enim ab his diuerſa præcipientes Scribæ, qui erant legis Doctores, & Phariſæi, qui ad populi regimen eligebantur, ſuper Cathedram Moyſi ſedere non dicebantur. Hinc docemur quamuis maiorum, eorumque, qui nobis ſuperiores conſtituuntur, prauos mores cognoſcamus, nihilominus iuxta B Chriſti Domini monitum adhuc in illis ſuperiorum prærogatiuam eſſe cognoſcendam, eamque debitè venerandam. Iacob cum fratrem vidiſſet, alioquin reprobum, quem non fratrem, ſed perſecutorem erat expertus, ait: *Vidi faciem tuam, quaſi viderim vultum Dei:* quæ quidem verba non vt adulatoria ad beneuolentiam captandam prolata eſſe cenſendum eſt: erat enim à ſancto viro Iacob adulatio prorſus aliena: Sed verbis his fratrem natu maiorem ita venerari voluit, vt in eo Deum agnoſceret: *Vidi faciem tuam, quaſi viderim vultum Dei. Per hoc inſtruimur,* ait Hugo Cardinalis; *Quod Principibus, & Prælatis, & Maioribus debemus ſeruire ex animo, ſicut* C *Domino, & non hominibus iuxta Apoſt. ad Coloſſ.* 3. Samuel cum Deo reuelante cognouiſſet Heli ſacerdotem contra diuinum cultum grauiter peccaſſe; proinde in eum eſſe Deum valde iratum; adhuc tamen ab Heli vocatus prompta obedientia, humilique obſequio ſtatim reſpondit: *Præſto ſum* 1. Reg. 3. Petrus Apoſt. 1. epiſt. cap. 2. 18. ait: *Serui ſubditi eſtote in omni timore dominis, non tantum bonis, & modeſtis, ſed & diſcolis;* id eſt aſperis, moroſis, ſeueris, & ſæuis: additque rationem, *Hæc eſt enim enim gratia;* id eſt, hoc diuinæ gratiæ efficacitas operatur, vel hoc apud D Deum valde gratum, & meritorium eſt: ſcilicet, *ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias, patiens iniuſtè:* Si verba afferentia animi mœrorem, & aſpera imperia quis patienter toleret. *Dei conſcientia* dicitur conſcientia Soli Deo nota, à quo ſatis eſt ſi obedientis innocentia, & meritum dignoſcatur; & cui tantùm placere obediens ſtudet, dum homini paret. Ideo Apoſt. dixit obediendum in omni timore; ſcilicet, vt non ſolùm terreni domini; ſed etiam, & præcipuè cœleſtis Domini timore, & veneratione ad obediendum ducamur. Ad id probandum B. Petrus Damiani opuſc. 13. cap. 10. exemplum Samuelis, & Dauidis aptiſſimè affert dicens: *Samuel quamuis repro-*

Geneſ. 33.

Obſequium Prælatis exhibendum, vt Deo exhibetur.

Bb ij

bo Sacerdoti, quia tamen humiliter paruit, oraculum mox diuinæ reuelationis accepit. Superbum Saulem nequam ſpiritus vexat, & ei Dauid obſequi pulſando citharam non recuſat. Quod Dauidis obſequium erga improbum Regem, ipſique infenſum maius quid fuit, quàm eiuſdem Dauidis in Terebinthi valle victoria. Tunc enim fundæ ictu Philiſtæum gigantem ſtrauit; ſed poſtea citharæ pulſu dæmonem acerbiorem, & fortiorem hoſtem deuictum procul abegit.

Dauid, Saulem dæmoniacum citharæ pulſu refocillans, laudabilior quàm gigantem fundæ ictu proſternens.

3. Hebræorum Synagoga vineæ nomine in ſacris litteris appellatur Iſai. 5. *Quid eſt, quod debui vltra facere vineæ meæ, & non feci?* Phariſæi autem, & Scribæ, quibus in Synagoga Moſaïcæ legis cura demandata erat ad talis vineæ cuſtodiam, veluti ſepem ſe exhibebant; ſepem tamen ob prauos mores totam è ſpinis compactam. Sed ſi ex talibus ſpinis diuinæ legis mandatum, Deique vox reſonabat, audienda erat; ſicut diuinam vocem Moſes audiit, eique obediit, cum ei Dominus ſpinoſo in rubo loqueretur, vt Exod. 3. dicitur: *Vocauit eum de medio rubi.* Similiter Moſem imitando, ſi quid boni à Prælatis præcipiatur, quamuis prauis moribus, & aſperis verbis horrentem rubum, & ſenticetum illi referant, eos audire eiſque obedire debemus. Sic, vt ait Ambroſius initio de Virginibus, *Erunt, quibus de rubo audita vox ſoluat de pedibus calceamentum, vt impedimentis corporalibus exnatur mentis inceſſus.* Nec mirum eſſe debet, ſi in prauis hominibus Dominus loquatur, *qui eſt locutus in ſentibus, nec rubum eſt dedignatus*, vt idem Ambroſius ait.

Moſi Deus ſpinoſo è rubo loquens indicauit aſperis etiam Prælatis eſſe obediendum.

4. Cum Balaam ad Dei populo maledicendum mitteretur Num. 22. vt eum Deus à tali impietate remoneret, & ſtolidi animalis, & Angeli voces adhibuit: ſcilicet, vt tum malos, tum bonos Prælatos audiendos eſſe intelligeremus, dummodo de Dei voluntate nos moneant. *Si in aſina operata eſt gratia Dei propter vtilitatem Iſraelitarum; manifeſtum eſt, quòd neque in nobis operari detrectabit, ſub immeriti Prælati perſona* Chryſoſtomus ait hom. 3. in epiſt. ad Coloſſ.

Balaam tum Angeli, tum ſtolidi animalis voce monitus bonus, maluſque prælatos benè monentes audiendos eſſe oſtendit.

5. Ad idem probandum ex ipſo Balaamo documentum accipi poteſt; qui impius idololatra, & ex diabolico commercio magus, & ariolus fuit. Ideo Iſidorus Peluſiota ait lib. 2. epiſt. 37. *Quid Balaamo impurius, & ſceleſtius extitit? & tamen ipſius lingua Deus ad benedictiones vſus eſt.* Ad benedicendum ſcilicet Dei populo, cum Num. 24. dixit: *Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Iſrael! Vt valles nemoroſæ, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula, quæ fixit Dominus, quaſi cedri prope aquas. Qui benedixerit tibi, erit & ipſe benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur.* Immo non ſolùm ad populo benedicendum aſſumptus eſt; ſed etiam de Chriſti aduentu, & regno vaticinandum dicens: *Orietur Stella ex Iacob, & conſurget virga de Iſrael, & percutiet duces Moab; vaſtabit omnes filios Seth, & erit Idumæa poſſeſſio eius.* Porro Num. 24. Balaam dicitur. *Homo, cuius obturatus eſt oculus: qui cadit, & ſic aperiuntur oculi eius.* Vbi bene Rabanus ait: *Balaami obturatus eſt oculus ad corrigendum errorem ſuum, & ad venerandum ipſius prophetiæ auctorem; cum apertus eſſet ei oculus ad percipienda prophetiæ ſacramenta.* Balaamum profectò imitantur, qui Phariſæis ſimiles, quæ Dei ſunt, *dicunt, & non faciunt.* Hinc benè etiam Greg. hom. 9 in Ezech. ait: *Cadens Balaam apertos oculos habuit, qui rectum, quod diceret, vidit; ſed rectè agere contempſit; cadens videlicet in peruerſo opere; & apertos habens oculos in ſancta prædicatione.* Poſt Balaami exemplum citatum ſubdit Iſidorus: *Quid Caipha ſceleratius? Et tamen vaticinatus eſt; & gratia linguam quidem ipſius tetigit, at non item mentem tetigit. Si quid etiam, quod magis mirandum ſit, intelligere cupis; per coruum, hoc eſt immundam auem, cæli petam Eliam Deus paſcebat. Quocirca ne dubites, quin per flagitioſos quoſdam Sacerdotes diuina, & ſublimiora beneficia tribuantur.* Panis nomine verbum Dei, diuinæque legis eruditio myſticè ſignificatur iuxta illud Eccleſiaſtici 15. *Cibauit eum pane vitæ, & intellectus.* Sicut autem coruus ex pane, quem quotidie Eliæ afferebat, ne fruſtulum quidem ſibi ſumebat; ita Scribæ, & Phariſæi, vſque ſimiles diuinam legem aliis prædicantes, eam ſibi ſeruandam non accipiunt; *Dicunt enim, & non faciunt.* Sed de hoc infra.

Balaamo, quamuis ſceleſto, vſus eſt Deus ad benedicendum populo, & ad vaticinandum de Meſſia: ſic prauos etiam Prælatos in ſubditorum bonum Deus adhibet.

Ioan. cap. 11.

3. Regum cap. 17.

Coruus Eliæ panem miniſtrauit: praui etiam ſacerdotes cæleſtis doctrinæ cibum miniſtrent, ſunt audiendi.

Coruus panis, quem Eliæ ferebat, ne fruſtulum quidem accipiebat: tales ſunt docentes, & non facientes.

6. Nunc ad verba in Sacerdotij honorem à Domino prolata redeamus: *Omnia quæcumque dixerint vobis, ſeruate & facite.* Honor præcipuè per obedientiam exhibetur; quare ad legis tranſgreſſores per Malachiam à Domino dicitur: *Filius honorat patrem, & ſeruus dominum ſuum: ſi ergo Pater ego ſum, vbi eſt honor meus?* Porro Sacerdotibus adeo debitus honor eſt, vt Sacerdotium in ſacris litteris abſolutè honor nominetur: ad Hebræos 5. *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem; ſed qui vocatur à Deo tamquam Aaron.* Quod ſi veteris legis Sacerdotibus ex Domini præcepto honor, & obſequium erat exhibendum; quantò maiori obſequio, ac veneratione Chriſtianæ legis Sacerdotes proſequi debemus? Cum his Sacramentaliter conficiendi Chriſti corpus, & ſanguinem poteſtas à Deo data ſit; vt in eorum manibus Chriſtus Dominus conſidere videatur: *Si Moſis ſedes adeo veneranda fuit, vt propter ipſam audire oportuerit Sacerdotem; multo magis ſedes Chriſti*, ait Chryſoſtomus homilia 3. in epiſt. ad Coloſſ.

Honorare ſignificat obedire.

Sacerdotium abſolutè, & antonomaſticè honor nominatur.

Sacerdos eſt ſedes Chriſti.

7. Cant. 4. Aquilonem diſcedere, ſpirare Auſtrum ſponſa cupiebat. Quorſum? nempe, vt in eius horto aromata largè profluerent: *Surge Aquilo, & veni Auſter; perfla hortum meum, & fluant aromata illius.* Sed in Chriſtianæ Eccleſiæ veræ Dei ſponſæ pomario, vt aromata fluant; ſcilicet, vt Chriſti Domini corpus cœleſtes afflans odores è cœlo ad nos defluat, quænam aura requiritur? Profectò non alia, quàm quæ è Sacerdotis ore proflatur. Quare Ieremias nouæ legis ſacerdotes præfigurans dixit: *Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus.* Pſalm. 67. Dauidis vaticinium exſtat, quo Dei filiis peculiarem pluuiam dandam eſſe prædicitur: *Pluuiam voluntariam ſegregabit Deus hereditati tuæ;* Pluuiam ſcilicet ex Caietano; quam Deus iuxta humanam voluntatem, & appetitionem elargiatur. At quotannis variis temporibus terram imbribus fœcundat Deus, non tamen iuxta hominis arbitrium imber dimittitur: quænam igitur pluuia ab humano arbitrio pendet: Pluuiam voluntariam, id eſt Dei filium ſub humana carne è cœlo ad nos demiſſum intelligit Hugo Cardinalis iuxta illud Pſalm. 71. *Deſcendit ſicut pluuia in vellus.* Pluuia hæc iuxta ſacerdotis arbitrium, & verba ad nos defluit: *Flabit ſpiritus eius*, nempe Sacerdotis Chriſtum repræſentantis, cum Sacramentalia verba pronunciat; Pſalm. 147. *& fluent aquæ.* Ex Hebræo, *Spirabit ſpiritus eius, & fluent aquæ*; nempe gratiæ, immo ipſarum gratiarum auctor. Meritò igitur cum Ieremia Sacerdos dixerit: Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus.

Flans Auſter in ſponſæ horto aromata, ſed ſacerdotes Chriſtum Dominum ſpirat, cum ſacramentalia verba profert.

Ierem. Thr. cap. 4.

Pluuia voluntaria eſt Chriſtus iuxta conſecrantis ſacerdotis arbitrium ad nos deſcendens.

8. Eliæ lingua clauis cœli à Chryſoſt. dicitur, eo quòd iuxta Eliæ verba è cœlo demitti, vel non demitti pluuia videbatur. Multò verius Paradiſi clauis Sacerdotis lingua dici poteſt; cum iuxta Sacerdotis verba non corporeus imber, ſed diuinus ille ros, & imber è cœlo defluat, quem tantopere Iſaias expetebat: *Rorate cœli deſuper, & nubes pluant iuſtum, aperiatur terra, & germinet Saluatorem.* Imber, quem è cœlo euocauit Elias, deficientem fame populum cibo refecit; plurima tamen mora temporis interiecta; ſcilicet primùm aquis ager fœcundatus eſt; deinde in agrum iactum eſt ſemen; poſtmodum ſemen in ſpicam germinauit, hæc demeſſa, trita, & cocta tandem in panem euaſit. *Terra fructificat primùm herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica,* dicitur Marci cap. 4. v. 28. At Sacerdotis lingua multò nobilior cœli clauis cœleſtes fores reſerat, atque inde pluuiam deuocat, quæ ſtatim nulla interpoſita mora cœleſtis panis efficitur. Quare de Sacerdotis lingua myſticè cecinit Dauid: *Ianuas cœli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum, & panem cœli dedit eis.* Pſalm. 77. 23.

Sacerdotis lingua cœli clauis.
Cap. 45.

9. Cœli efficacitate terra in aurum euadit; at longè nobiliori conuerſione Sacerdotalium verborum vi è pane Chriſti corpus efficitur: quare meritò Chriſti perſonam gerens Sacerdos dici poteſt ex Apoſtoli verbis, *Excelſior cœlis factus,* nempè perfectior, & efficacior.

Sacerdos excelſior cœlis factus.
Ad Hebr. 7.

10. Ex Ruperto Beata Maria cœlum illud eſt, de quo myſticè fuerat ſcriptum: *Ianuas cœli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum.* Cui ſententiæ conſonant Apoſtoli verba: *Primus homo de terra terrenus; ſecundus homo de cœlo cœleſtis.* Huic etiam cœlo comparari ſacerdos poteſt. Beata quidem virgo paucis verbis, quibus loquenti Angelo aſſenſum dedit, Dei filium nobis elargita eſt: *Ecce Ancilla Domini, fiat mihi ſecundùm verbum tuum. Et Verbum caro factum eſt.* At paucioribus verbis, non ſemel, ſed quoties conſecrauerit Sacerdos incarnatum Verbum præſens hominibus exhibet. Rurſus poſt prolata Beatæ Virginis verba, mortalem vitam ſubijt Chriſtus Dominus: at non paſſibili, ſed immortali vita gaudet Domini corpus, cum illud Sacerdos Sacramentalibus verbis efficit. Quoad hoc igitur Sacerdos *excelſior cœlis factus* dicatur.

Rupertus in Matth. c. 1.
Beata Virgo cœlum ex quo manna depluit
Pſal. 77.
1. ad Cor. c. 15.
Lucæ c. 1.
Ioan. c. 1.
Sacerdos B. Virgini comparatur.

11. Sed parum ſit cœlo ſacerdotum comparaſſe; cœleſtium etiam orbium Conditori comparetur. *Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum:* at ſacerdotis Spiritus, ſeu halitus in verba articulatus ipſius cœleſtia Conditoris corpus, & ſanguinem creandi vim habet. Auguſtinus relatus cap. Vtrum de conſecrat. diſt. 2. ait: *Caro, & ſanguis conſecratione potentialiter creatur.* Cyprian. ſerm. de cœna Domini: *Chriſtus vſque hodie veriſſimum, & ſanctiſſimum corpus ſuum creat, & ſanctificat, & benedicit, & piè ſumentibus diuidit.* Hieron. ep. 1. ad Heliod. *Sacerdotes proprio ore corpus Domini conficiunt.* Eccleſia ex S. Thomæ Hymno *Verbum caro panem verum verbo carnem efficit.* Adelmannus Epiſcopus: *Chriſtus per os Sacerdotis corpus, & ſanguinem ſuum creat.* Verè igitur cum Ieremia ſacerdos dicat: *Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus.* Thr. c. 4.

Pſal. 32.
Sacerdos cœleſtium orbium conditori comparatus.
Adelmannus ep. ad Berengarium.

12. Inter mirabiles diuinæ vocis effectus illum Pſalmiſta commemorat. *Vox Domini intercidentis flammam ignis,* ſeu ex Hebræo: *Vox Domini intercidens flamma ignis.* Iuxta Baſilium ignis flammam intercidit, & diuidit diuina vox, cum ad iniquos cruciandos in inferno ab igne ſplendorem ſeparat ardore relicto. E contrario Sacerdotis vox veluti diuinæ vocis æmula ignem ſimiliter intercidit: nam ex Apoſtolo *Deus noſter ignis conſumens eſt;* diuini huius ignis, cum illum è cœlo deuocat ſacerdos, ardor, & ſplendor interciditur; illius enim lux oculis non videtur; ardor tamen cordibus ſentitur. Proinde Chryſoſtomus ait: *Ignem ſpirantes ab illa menſa recedamus.* Si igitur diuinæ voci Sacerdotis vox comparetur, illa in gehenna inferuum ignem ad impios cruciandos diuidit; hæc in altari ad iuſtos beandos diuini ignis ardorem, & radios ſacramentaliter intercidit.

Pſalm. 28.
Sacerdotis vox diuini ignis flammam intercidit.
Ad Hebr. 12.
Chryſoſt. Hom. 61. ad populum.

13. Præterea Sacerdotis dignitas egregiè habetur ex Apoſtoli verbis ad Hebræos 5. vbi de eximio Sacerdotij honore loquitur, ad quem ab æterno Patre euectus eſt Chriſtus Dominus ſecundùm humanam naturam; eumque præcipuè exercuit, cum in vltima cœna panem, & vinum conſecrando, ſub talibus ſpeciebus ſuum corpus, & Sanguinem Deo Patri in humanæ ſalutis redemptionem obtulit: ait ibi Apoſt. *Nec quiſquam ſumit;* id eſt præſumere ambitioſè debet, *ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo tamquam Aaron. Sic & Chriſtus non ſemetipſum clarificauit, vt Pontifex fieret; ſed qui loquutus eſt ad eum: filius meus es tu; ego hodie genui te; quemadmodum & in alio loco dicit: Tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech;* qui tamquam Chriſti typus panem, & vinum in ſacrificium obtulit Gen. 14. 18. Chriſtus ergo ex Apoſtoli verbis ſacerdos eligitur, cum illi æternus Pater ait: *Filius meus es tu; ego hodie genui te.* Ex quo infertur tantam eſſe ſacerdotis dignitatem; vt qui eius particeps ſit, Dei filius declarari debeat.

Sacerdos Dei filius declaratur.
Pſal. 2.
Pſal. 109.

14. Quanta ſit ſacerdotij dignitas, vt cum Moſe loquar, *inimici noſtri ſunt iudices.* Nam impius Apoſtata Iulianus ſuos erga Sacrilegos ſacerdotes quanta veneratio eſſet adhibenda ad ſuum Galatiæ Pontificem Arſacium his verbis ſcripſit, vt habetur lib. 6. Hiſtoriæ tripartitæ cap. 29. *Præſidibus Prouinciarum ingredientibus ciuitatem Sacerdotum nullus occurrat: cumque ad templa venerint Deorum, intra ianuas eos nemo præcedat militum, aut præcedentium Officiorum; Sed qui voluerit, ſubſequatur. Cum ad ipſum limen templi peruenerit, priuatus exiſtet. Tu enim, ſicut noſti, intus es iudex: hoc enim ſacra ſanctio videtur exigere.* Quod ſi ob ſacerdotij venerationem, ſacerdos corporali inceſſu omnes præcedere debet, omneſque eum ſubſequi; multò magis exemplo præcedere debet omnes, ita vt omnes ſacerdotem bonis operibus ſubſequantur.

Deut. 32. 31.
Sacerdotis dignitas etiam apud idololatras olim præfertur.

15. Geneſ. 25. dicitur Eſaü pro lentis edulio fratri ſuo Iacob primogenita vendidiſſe; vbi quæritur, quæ fuerint iſta primogenita vendita? Reſpondet Hieronymus ad Euagrium epiſt. 126. *Tradunt Hebræi, quòd vſque ad ſacerdotium Aaron omnes primogeniti ex ſtirpe Noë fuerint ſacerdotes, & Deo victimas immolarint; & hæc eſſe primogenita, quæ Eſau fratri ſuo Iacob vendiderit.* Cum tanta ſit ſacerdotij dignitas, quantam ſupra oſtendimus; nihilominus praui ſacerdotes Eſaü imitantur, cum pro exiguo lucro, & vt inordinatis affectibus ſatisfaciant, ſacerdotij dignitatem contemptibilem reddunt. *Eſau accepto pane, & lentis edulio, comedit, & bibit, & abijt, paruipendens, quòd primogenita vendidiſſet.* Tales profectò digni ſunt, vt ſacerdotio abdicentur. *Quia tu es, qui dilexiſti ſæculum, & conſolationem eius; & ego repellam te, ne fungaris mihi ſacerdotio,* Deus ait Oſeæ 4. 6. iuxta Arabicum: vbi de prauis ſacerdotibus ſubditur: *Peccata populi mei comedent, & ad iniquitatem eo-*

Primogenita quæ Eſaü vendidit, ſacerdotij dignitas fuit.
Sacerdotes ſacerdotij dignitate poſthabita, temporalibus opibus acquirendis cum vacant, reprobum Eſaü imitantur.
Geneſ. 25. 34.

rum ſubleuabunt animas eorum. Cur peccata populi A *mei comedunt; niſi quia peccata delinquentium fouent, ne temporalia ſtipendia amittant*, ait Gregor. ſimiliter Bernardus: *Peccata populi mei comedent. quaſi dicat: Peccatorum pretia exigunt, & peccatoribus debitam ſollicitudinem non impendunt. Quem dabis mihi de numero Præpoſitorum, qui non plus inuigilet ſubditorum euacuandis marſupijs, quàm vitijs extirpandis? Et ad iniquitatem eorum ſubleuabunt animas eorum: quia adulationibus, & malis exemplis facient eis quaſi ſcabellum, vel ſcalam, vt ad iniquitates eorum, quæ ſunt maiores, audacter aſcendant*, ait Hugo Cardinalis. *Et erit ſicut populus, ſic ſacerdos. Factus eſt ſacerdos ſicut populus*, ait Gilbertus Abbas; B *vt licentius populus ſicut ſacerdos fiat Mundo ſe Monachi ſtudio conformant; & qui in mundo ſunt, errorem ſuum noſtrorum ſatis verſutè, & nimis verè tuentur exemplo: mutuis ad vitia ſe ſe aut informant, aut fouent exemplis, paſtores, populi, ſeculares, & religioſi. Promptuaria plena ſunt huiuſmodi eructantia ex hoc in illud aut turpis, aut tepida conuerſationis Spiritum peſtilentem. Heu quam auido cordis ore prauum hunc attrahimus ſpiritum, & corrumpentem haurimus auram.* Iſa. 24. dicitur: *In die illa*, hoc eſt iuxta Hieron. 1. *In iudicij die viſitabit Dominus ſuper militiam cæli in excelſo, & ſuper Reges terræ, qui ſunt ſuper terram.* Per Cœli militiam hic templi miniſtri præcipuè Sacerdotes intelliguntur. C De his enim interpres Foterius ait: *Sicut Angeli in cœlo Deo, ita illi Domino in templo adſiſtunt, & miniſtrant.* Templum enim eſt militantis Eccleſiæ cœlum. *Hic vide quantum præſtet dignitas ſacerdotalis Regiæ. Illi enim in excelſo habitant, Reges ſuper terram. Illi ſimiles Angelis dicunt, iſti homines mortales. Quapropter ſi illi in homines degenerant, maiori periculo ruant neceſſe eſt.* Ideo in extremo iudicio ſeuerè à Domino viſitandi, & puniendi ſacerdotes tamquam Dei milites dicuntur. Miles n. Regiæ militiæ adſcriptus, Regiiſque ſtipendijs enutritus, ſi delinquat, multò ſeueriori, quàm eius ſupplicio dignus eſt: Cum ex militum vel virtute; vel culpa Regis Victoria, vel Regis, Regnique pernicies D prouenit.

Greg. hom. 17. in Euang. Bernard. ſerm. 77. in Cantica.

Prauum ſacerdotem exemplum alijs maximè noxium.

Oſeæ 4. Gilbertus ſer. 14. in Cant.

Pſ. 14. 43.

16. Spinæ vuas producere non poſſunt: *Numquid colligunt de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus?* Dominus ait 7. Matth. 16. Nihilominus ſi fœcunda vitis ſupra ſpinoſam ſepem ſuos palmites, vuaſque diffundat; inde relictis ſpinis vuas viator colligit. Prauis operibus ſpinæ quidem erant ſcribæ, & Phariſæi: ex ijs tamen relictis prauis operibus ſanctæ doctrinæ fructus erant colligendi. Aptiſſimè hæc ſimilitudo affertur ab Auguſt. tract. 46. in Ioan. *Botrum carpe, ſpinam caue; quia botrus aliquando de radice vitis exortus pendet in ſepe, creſcit palmes, inſeritur ſpinis, & portat fructum ſpina non ſuum. Non enim ſpinam vitis genuit, ſed ſpinis palmes incubuit. Quære radicem ſpinæ, extra inuenis à vite: quære originem vuæ, vitis hanc* E *protulit ex radice. Cathedra ergo Moyſis vitis erat, Phariſæorum mores ſpinæ erant. Doctrina vera per malos, palmes in ſepe. Botrum inter ſpinas cautè lege; ne dum quæris fructum, laceres manum; & cum audis bona dicentem, ne imiteris mala facientem. Quæ dicunt facite; legite vuas; quæ autem faciunt, facere nolite; cauete ſpinas.* Idem lib. de paſt. cap. 10. *Ne lacereris à ſpinis; id eſt ne facta imiteris malorum: lege vuam inter ſpinas pendentem, ſed de vite naſcentem: ad te perueniat botri alimentum; ſpinis ſeruatur ignis tormentum.*

Dicunt enim, & non faciunt.

17. DE Chriſto Domino coram ſuis Diſcipulis in cœlum aſcendente ca. S. Luca Eccleſia refert: *Eleuatis manibus benedixit eis, & ferebatur in cœlum.* Manus Dominus eleuauit, tum vt diſcipulos benediceret, formans ſuper eos crucis ſignum iuxta DionyſiumCarth. tum etiam, vt oſtenderet quomodo fidelibus in cœlum eſſet aſcendendum. *Quid per manus, niſi operationes accipimus?* ait Gregorius 6. mor. 28. manus igitur in cœlum aſcendens Dominus eleuauit, vt indicaret in cœlum, non dicendo ſolùm, ſed bene operando eſſe aſcendendum. *Et agere, & pati fortia Romanum eſſe*, Ethnicus olim glorioſè iactauit: multò melius de Chriſto Domino dicere poſſumus in eo & agere, & pati fortia diuinum fuiſſe. Manus igitur ſanctarum actionum operatrices, & plagis inſignitas in cœlum aſcendens Dominus eleuauit; vt non dicendo ſolùm, ſed operando, & patiendo cœli nobis aditum patere monſtraret. Quod cum Scribæ, & Phariſæi non ſeruarent, eis cœli aditus claudebatur & ideo hoc eodem cap. Dominus ait: *Væ vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ, quia clauditis regnum cælorum.*

Cap. 24.

Eleuatis manibus [illegible]

18. Qui aliter verbis, aliter vitæ, & operationis exemplo docent, vocibus, & moribus diſcrepando, exercitè in caput ſuum mentiuntur. Benè enim Auctor imperfecti in Matth. hom. 43. ait: *Benè viuendo, & benè docendo populum inſtruis, quomodo debeat viuere: bene autem docendo, & male viuendo Deum inſtruis, quomodo te debeat condemnare.* Similiter Auguſt. in ſent. ſent. 6. ait: *Vera confeſſio eſt bene dicentis; cum idem eſt ſonus oris, & cordis. Bene autem loqui, & malè viuere nihil aliud eſt, quàm ſe ſua voce damnare*: Si iuxta S. Iacobum cap. 4. 17. *Scienti bonum facere, & non facienti peccatum eſt illi*: Multò magis peccatum erit ſcienti, docenti, & non facienti. Damnatus Epulo Luc. 16. Lazarum potius quàm ſe ad ſuos fratres benè monendos mitti petijt: redditque rationem Auguſt. lib. 2. quæſt. Euangel. q. 38. *Quod Lazarum petit mitti ad fratres ſuos, ſenſit ſe vtique indignum, qui teſtimonium perhibeat veritati.* Peccator enim ſi alios moneat, minimè proficit.

Malè viuens, & benè [illegible] ſibi damnationis ſententiam profert.

19. Si quæratur cur pluries Phariſæi viperis comparentur, nempe Matth. cap. 3. 7. cap. 12. 34. cap. 23. 33. reſpondet B. Petrus Damiani: *Quia viperarum more dum filios pariunt, ipſæ moriuntur.* Diuinæ enim legis mandata docendo, ſpiritualiter homines Deo pariebant; cum ipſi interim prauis operibus ſpiritualem mortem ſubirent. S. Auguſt. lib. 11. Retract. cap. 37. ait, *A carendo appellatas ceremonias, quaſi carimonias; eo quòd obſeruantes carent his rebus, à quibus abſtinent.* Verè talis nominis deductio in Phariſæis comprobatur; qui cum tamquam cerimoniarum ſeruantiſſimi, verbis ſeà legis præuaricatione abſtinere profiterentur; idemque faciendum alios docerent; ipſi tamen diuinæ legis obſeruatione carebant. Erantque proinde eorum cerimoniæ vero Dei cultu carentes, & planè vacuæ, ita vt propterea meritò ijs dicatur: *Videte vt impleatis ceremonias, atque iudicia.* Deut. 11.

Phariſæi cur viperis ſimiles.

Damianus opuſc. 15. c. 8.

Ceremoniæ vnde dictæ.

Ceremonias quomodo Phariſæi carebant.

20. Qui Phariſæis ſimiles, bene docent, & malè viuunt, aquæ ſcaturigini comparantur, quæ partim aſſumitur ad ſacrum baptiſmum, quo peccati labes abluitur, partim in terræ cauernas delabitur. Id egregiè explicat Gregor. hom. 17. in

Benè docens, & malè viuens, aquæ comparatur, quæ ad Baptiſmum adhibita, in cloacam labitur.

Euang. *Ingrediuntur electi ſacerdotum manibus expiati cœleſtem patriam; & ſacerdotes ipſi per vitam reprobam ad Inferni ſupplicia feſtinant, cui ergo rei, cui ſimiles dixerim ſacerdotes malos, niſi aquæ baptiſmatis; quæ peccata baptizatorum diluens illos ad regnum cœleſte mittit, & ipſa poſtea in cloacas deſcendit?* Idem Gregor. hom. 40. in Euang. quærens cur Epulo diues maiorem cruciatum in lingua ſenſerit; ita vt propterea Lucæ 16. linguam aqua refrigerari popoſcerit? ait, quia Epulo Iudaïcum populum repræſentans *verba legis in ore tenuit, quæ opere ſeruare contempſit. Ibi ergo amplius ardebit, vbi ſe amplius oſtendit ſcire, quod facere noluit.* Quod de Epulone Gregor. ait, idem de Scribis, & Phariſæis, eorumque ſimilibus eſt dicendum. Auguſtinus explicans Pſalmi 46. verba: *Omnes Gentes plaudite manibus; iubilate Deo in voce exultationis,* ait Deo eſſe iubilandum *& voce, & manu. Si tantùm voce, non benè, quia pigra ſunt manus. Si tantùm manibus, nec hoc benè; quia muta eſt lingua. Concordent manus, & lingua: illa confiteatur; illa operentur.*

21. *Paruuli petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis,* dicitur Ierem. Thr. cap. 4. vbi panis nomine Dei verbum, diuinæque legis inſtructionem benè intelligit. Hugo Cardinalis, & addit: *Panis, vel manibus frangitur, vel dentibus. Multi hodie per gratiam frangunt panem iſtum & manu, & dente. Multi etiam dente frangunt panem iſtum, & non manu; qui ſcilicet non faciunt, quod dicunt.* Docet ibidem Hugo benè loquentes, & malè operantes ſimiles eſſe Iacob, de quo Gen. 27. Iſaac dixit: *Vox quidem vox Iacob eſt; manus ſed manus ſunt Eſaü.* Tales enim benè loquendo Iacob à Deo dilecti vocem referunt; malè operando reprobi Eſaü manus habent: *Dilexi Iacob, Eſau autem odio habui,* Deus ait Malachiæ Luc. 1. Sed Iacob Eſaü manus ſimulando Patris Iſaac benedictionem obtinuit: benè loquentes, & malè operantes in ſe cœleſtis Patris maledictionem inducunt. *Fitque eis amplitudo muneris incrementum damnationis,* vt Gregorius ait 8. Moral. cap. 27.

22. *Euangelium noſtrum non fuit ad vos in ſermone tantùm, ſed in virtute, & in Spiritu ſancto,* ait Apoſt. 1. ad Theſſ. cap. 1. *In virtute bonæ operationis, quæ magis mouet auditorem, quàm ſtrepitus verborum,* ait Hugo: *Non in ſermone tantùm,* apud Ambroſium legitur. *Non in phantaſia:* non enim phantaſtica, ſed vera, & ſolida eloqui concionator debet. Rurſus ſi vocibus quantumuis ſanctis opera veræ charitatis in Deum, & proximum non reſpondeant. *Si linguis hominum loquar, & Angelorum; charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens,* ait Apoſt. 1. ad Cor. 13. Bellicæ tubæ ſonorum æs milites quidem ad pugnandum excitat; pugnam tamen bellicis alijs inſtrumentis exercendam relinquit. Æs campanum fideles ad Dei cultum in templum aduocat: cum ipſum ſemper extra templum pendeat. Tales erant Phariſæi, eiuſque ſunt imitatores, qui quæ Dei ſunt *dicunt, & non faciunt;* alioſque ad Deum, diuinæque legis obſeruantiam vocant, cum ipſi à Deo, eiuſque legis cuſtodia procul prauis moribus abſint. *Factus ſum velut æs ſonans,* ait Hugo Cardinalis. *Quod non delectatur in ſono ſuo, ſed comunditur; alijs enim vtile eſt, & delectabile: vnde benè comparatur quibuſdam Prædicatoribus, qui prædicando ſe conſumunt,* id eſt ſe perdunt, & damnant, *& auditoribus ſunt vtiles.* Ex huiuſmodi ære Diaboli galea conflatur; nam, vt ſubdit Hugo: *De Goliath dicitur 1. Regum 17. Caſſis ænea ſuper caput eius. Diabolus enim armat ſe Prædicatore, & Doctore male viuente in caſtris ſuis, id eſt in peccatoribus. Vnde quando dicitur eis: quare ita malè viuitis? Opponunt ſcutum ſuum dicentes: Nonne ille vir,* ſcilicet Prædicator, *facit ita, vel peius?* Huiuſmodi Prædicatores *licet multa dulcia reſonent* iuxta ſpiritus dulcedinem; *tamen,* vt idem Hugo ait, *ſicut æs non ſentiunt. Mihi dedit Deus dicere ex ſententia,* dicitur Sap. 7. vbi Gregor. ait: *Tunc ex ſententia dicere appetit; quando nequaquam tantummodo ſe ſciendo dicere, ſed ſentiendo deſiderat experiri.* Pergit Hugo: *Quando quis vult excæcare vrſum, ponit de ære peluim calidam ante oculos eius; & nihil magis excæcat homines, vt non videant, nec recognoſcant beneficia Dei; quàm Prædicator accenſus cupiditate, & ambitione.*

Æs campanũ fideles ad templum congregans; vel tuba ad pugnã milites aduocans, ſimilitudinem cum malè viuente, & benè docente habet.

Prædicator malè viuens eſt populo velut ænea galea gigantis Goliath.

Vrſorum excæcantur oculi ære candente: & ambitioſus prædicator ſicut æs ſonans, oculum excæcat.

23. *Factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens:* Cymbalo inaniter tinnienti, quod inanium Prædicatorum eſt Symbolum, opponuntur cymbala benè reſonantia, de quibus dicitur Pſalm. 150. *Laudate Deum in cymbalis benè ſonantibus. Cymbalum pulſatur ligno,* ait Hugo; *& defertur ad aues capiendas, quæ territæ ad ſonum eius auolant de luto, & aquis. Sic ad ſonum Prædicatoris peccatores à luto peccati, & delicijs mundi auolant. Oſeæ 11. Formidabunt filij maris, & auolabunt, quaſi auis ex Ægypto,* id eſt à peccato, *quando terrentur in prædicatione,* Prædicatoris ſcilicet verbo, & exemplo benè prædicantis: *Aliter non dimitterent peccata, ſicut nec auis auolaret, niſi per ſonitum cymbali terreretur.*

Cymbalis benè ſonantibus quomodo boni prædicatores ſunt ſimiles.

24. Exod. 15. legitur: *Sumpſit Maria Propheteſſa ſoror Aaron tympanum in manu ſua; egreſſæque ſunt omnes mulieres poſt eam. Tympanum in manu ſumere eſt prædicationem in operibus oſtendere,* ait Hugo. Qui taliter ſe gerit, auditores ipſum ſequentes, eique obſequentes habet. *Habet, vt obedienter audiatur, quantacumque granditate dictionis maius pondus vita dicentis,* ait Auguſt. 4. de doctrina Chriſtiana c. 27.

Prædicator benè docens, & benè viuens tympanum in manu tenet.

25. Iſaïæ 18. legitur: *Væ terræ cymbalo alarum, quæ eſt trans flumen Æthiopiæ.* Quæ verba ſic Hugo interpretatur: *Væ cymbalo terræ, id eſt prædicanti amore terrenorum, qui etiam ſicut terra nunquam ſatiatur aqua, ita nec ipſe delicijs. Æthiopia interpretatur nigra; per quam illi ſignificantur, qui in Inferno ſunt; per flumen pœna eorum. Talis ergo prædicator eſt trans flumen Æthiopiæ, id eſt magis punietur in Inferno, quàm alij.* Nè prædicator ſit velut *æs ſonans, aut cymbalum tinniens,* vera Dei, & proximi charitas, & dilectio efficere debet. *Si charitatem non habeam, factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens,* ait Apoſt. Vera autem Dei, & proximi Charitas, & dilectio eſt illa, de qua Ioan. 1. epiſt. cap. 3. ait: *Non diligamus verbo, neque lingua; ſed opere, & veritate,* Perfecta veritas non eſt, niſi idem & verbis, & operibus doceatur.

Prædicator prauus præ pluribus alijs damnatis magis punietur.

Æthiopia damnatos ſignificat.

1. ad Cor. c. 13. Perfecta veritas ore & opere eſt docenda.

26. Abominabile monſtrum eſſet, ſi quis humano ore mitem, piamque loquelam proferens, rapacis tamen harpyæ vncinatis vnguibus fœdas manus haberet. Tales erant Scribæ, & Phariſæi, qui Moyſis legem alios docentes, ipſi ſibi terrenas opes per rapinam attrahebant. Ideo ijs hoc eodem capite Dominus ait: *Væ vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ, quia intus pleni eſtis rapina, & immunditia.* Ideo vnicuique eorum Apoſtoli verbis exprobrari poterat; *Qui alium doces, teipſum non doces; qui prædicas non furandum, furaris.* Ideo de Phariſæis, ex quibus magiſtratus eligebantur, Iſaïas Iſraëlitico populo ait: *Principes*

Phariſæi Moſaïcam legem docentes, & rapinis inhiantes veluti monſtra ſe exhibebant.

Ad Rom. 2. 21.

C. 1. 23.

> Caluini conuicia in Prælatos falſitatis ſunt conuincenda.

tui infideles, ſocij furum; omnes diligunt munera; ſequuntur retributiones. Hoc vitare debent in Euangelica lege Prælati, & mendaciſſimum fuiſſe probare Caluinum, qui ait Epiſcopos vocandos eſſe Epiſcotos, vel Apoſcopos; Cardinales Carnales, vel Carpinales; Canonicos Cænonicos Præpoſitos Piæpoſteros. Talia Caluinus calidus vino conuicia eructabat.

27. A Phariſaïcis moribus valde alienum ſe iuſtus Dauid oſtendit. Cum Pſalm. 118. 46. dixiſſet: *Loquebar de teſtimonijs tuis in conſpectu Regum:* ne in ſola loquela ſe ſiſtere profiteretur, ad opera tranſijt, ibidem dicens: *Leuaui manus meas ad mandata tua.* Similiter Pſalm. 76. cum dixiſſet: *Voce mea ad Dominum clamaui*; vt oſtenderet à voce ad bona opera tranſiiſſe, addidit: *Deum exquiſiui manibus meis nocte.* Vbi benè Bellarminus ait: *Manibus quærere Deum in nocte, nihil aliud eſt, niſi per bona opera, per obedientiam mandatorum, per vitæ puritatem in hoc exilio caliginoſo Deum quærere.* Similiter Hugo Cardinalis. *Deum exquiſiui manibus; id eſt bonis operibus, non ſolùm vocibus; ſicut hypocritæ, qui dicunt, & non faciunt.*

> Deus non ſolùm vocibus, ſed etiam manibus eſt quærendus.

28. Bene Baſilius ait: *Qui verbo tenus ſunt Philoſophati, nec vitæ ſermonem ſunt comitati vmbris comparandi, & ſimile aliquid pictoribus præſeferentes exiſtunt.* Comparantur tales pictoribus, qui ſæpe cum ſint deformes, pulcherrimas tamen hominum imagines depingunt. Quare S. Gregorius, cum qualis eſſe debeat ſpiritualis animarum paſtor, præclaris monitis docuiſſet, in illius operis fine ex humilitate quidem, non ex veritate ait: *Ecce, dum monſtrare qualis eſſe debeat paſtor inuigilo, pulchrum depinxi hominem pictor fœdus; aliosque ad perfectionis littus dirigo, qui adhuc in delictorum fluctibus verſor.* Addit S. Baſilius: *Magnificè virtutem laudare, & in medium longos de hac Sermones facere; priuatim verò voluptatem temperantiæ præferre, & rem malè partam iuſtitia potiorem habere, ſimilem ego dixerim hiſtrionibus, qui in ſcena fabulas agunt; & vt reges, & principes ſæpenumero ingrediuntur; cum nec reges, nec principes, & forſan omnino ne liberi quidem exiſtant.*

> Baſil hom. 24. de legendis libris Gentil.

> Gregor. in Paſtor.

> Peccatores malè viuentes pictoribus, & hiſtrionibus ſimiles.

> Baſilius ſupra

29. Sanctorum Patrum ſententijs Seneca ethnicus auctor addatur lib. 1. epiſt. 75. vbi tum quæ dicuntur, à dicente facienda docet; tum nimiam verborum concinnitatem egregiè reprehendit dicens: *Multum operæ impendi verbis non oportet. Hæc ſit propoſiti noſtri ſumma; quod ſentimus, loquamur; quod loquimur ſentiamus: concordet ſermo cum vita. Ille promiſſum ſuum impleuit; qui & cum videas illum, & cum audias, idem eſt. Videbimus qualis ſit, quantus ſit, vnus ſit. Non delectent verba noſtra, ſed proſint. Si tamen contingere eloquentia non ſollicito poteſt, aut ſi parata eſt; aut paruo conſtat, adſit; & res pulcherrimas proſequatur; talis, vt res potius, quàm ſe oſtendat. Aliæ artes ad ingenium totæ pertinent; hic animi negotium agitur. Non quærit æger medicum eloquentem, ſed ſanantem: ſed ſi ita competit, vt idem ille, qui ſanare poteſt, comptè de his, quæ facienda ſunt, diſſerat, boni conſulet: non tamen erit, quare gratuletur ſibi, quòd inciderit in medicum etiam diſertum. Hoc enim tale eſt, quale ſi peritus Gubernator, etiam formoſus eſt. Quid aures meas ſcalpis? Quid oblectas? Aliud agitur, vrendus, ſecandus, abſtinendus ſum. Ad hæc adhibitus es: curare debes morbum veterem, grauem, publicum. Tantum negotij habes, quantum in peſtilentia medicus. Circa verba occupatus es? Iam dudum gaude, ſi ſufficis rebus. Quando multa diſces? Quando quæ didiceris, affiges tibi; ita vt excidere non poſſint? Quando illa experieris? Non enim, vt cætera, memoriæ tradidiſſe ſatis eſt: in opere tentanda ſunt. Non eſt beatus, qui ſcit illa, ſed qui facit.*

> Prædicatoris vita ſermoni concors eſſe debet.

> Verborum nimia concinnitas à concinnatore vitāda.

30. Contra Phariſæorum dicentium, & non facientium morem de Redemptore teſtatus eſt Lucas: *Cœpit Ieſus facere, & docere.* Ex quo fit, vt Sancti viri Redemptorem imitantes, & lingua, & vita ſanctitatem proximis prædicarint. Apoſtolicus vir, vt Chryſoſtomus hom. 5. in ſecundam ad Theſſal. ait: *Magis debet eſſe doctor vitæ, quàm ſermonis. Vtrumque Dei ſeruis neceſſarium, vt opus ſermone, & ſermo operibus comprobetur,* ait Hieronymus. Conſonantia hæc operum, & verborum melodiam ſuauiſſimam reddit ad Dei aures oblectandas. Eccleſiaſt. 32. dicitur: *Non impedias muſicam; id eſt conſonantiam, & melodiam,* ait Hugo Cardinalis, *quæ debet eſſe inter cor, & os Prædicatoris; hoc eſt inter linguam, & vitam Doctoris. Nam cum vita non diſcordat voci, dulcis eſt Symphonia. Hanc Symphoniam impedit, qui aliter prædicat, & aliter viuit; vel qui pro inani fauore canoram eloquentiam prædicationis effundit.* Similiter Baſilius ait: *Muſicus, vt populo curat, lyram diſcordem non facilè ſumet: nec chori princeps officium ſuum peraget, niſi ex æquo reſpondentem chorum habeat: hoc modo quiſque à ſe ipſo diſſidebit, dum ſermoni vitam non adhibet conſonam: ſed linguam virtuti conſonam, mentem verò affert diſparem.* Similiter Auguſt. in ſent. num. 76. ait: *Rectè in Dei laudem pſallit, cuius opera cum voce concordant. Nam finito ſermone vox tacet: in bonis actibus vita permanens nunquam reticet eius gloriam, quem in ſe gaudet operari.* Concordem hanc harmoniam cordis, & linguæ, verborum, & operum tam Deo iucundam diuinus Amor docet: *Cantare amantis eſt: vox cantoris, feruor ſancti amoris,* vt idem Auguſt. ait ſerm. 256. de tempore. Quare *illi ſoli de Deo ſuauiter loqui nouerunt, qui eum totis viſceribus amare didicerunt,* ait Gregor. Porro extrema citata Hugonis verba valde ponderanda ſunt; illis n. monemur plerumque eam, quæ humanis auribus canora eloquentia exiſtimatur, diuinis auribus diſſonantiam moleſtiſſimam reddere.

> Act. c. 1. Harmoniam Dei auribus iucundiſſimam reddi-tur, cum vox, & cor, verba, & opera ſimul concordant.

> Hieron. in Matth. c. 7.

> Baſil hom. 24. de legendis libris Gentil.

> Harmoniam conſonam vocis, & cordis diuinus Amor docet.

> Canora Prædicatoris eloquentia nimis elegans ad populare[m] plauſu[m] conſequendu[m], Diuinis auribus diſſona eſt.

31. Quantùm præ lingua, & ſermone vitæ ſanctitas valeat, vt proximi ad animæ ſalutem excitentur, egregio documento ſuæ prædicationis initio nobis Chriſtus Dominus inſinuauit. Nam ex Euangelica hiſtoria nouimus B. Apoſtolos Petrum, & Andream vocantem Dominum ſtatim ſecutos eſſe. *Venite poſt me, & faciam vos fieri piſcatores hominum: at illi continuò relictis retibus: ſecuti ſunt eum: Ad vnius iuſſionis vocem,* inquit Gregor. *Petrus, & Andreas relictis retibus ſecuti ſunt Redemptorem. Nulla hunc facere miracula viderant; nihil ab eo de præmio æternæ retributionis audierant.* Nihilominus ex Eccleſiæ teſtimonio habemus B. Andream à Redemptore non ſimpliciter vocante, ſed prædicante motum eſſe ad eum ſequendum. *Mox, vt vocem Domini prædicantis audiuit B. Andreas, relictis retibus æternæ vitæ ſequutus eſt præmia largientem.* Quæ fuit iſta Domini prædicatio; cum Gregorius aſſerat, nihil ab eo de præmio æternæ retributionis Apoſtolos audiiſſe? Redemptoris certè viuax prædicatio erat diuini illius vultus, & corporis decora modeſtia interioris ſanctitatis indicium. Hæc quidem ſermone quolibet efficacior Apoſtolis, vt Redemptorem ſequerentur, facillimè perſuaſit. *Militat omne fere corpus*, de Hernacio Vates quidam cecinit. At multò verius Chriſti Redemptoris membra omnia ſanctitatem præſeferentia contra Diabolum militaſſe, tamquam effi-

> Prædicatio, qua Chriſtus ad ſe ſequendū apoſtolos mouit, fuit eius decora modeſtia, interioris ſanctitatis index.

> Matth. c. 4. Hom. 5. in Euang.

> Claudianus.

cax

cax Sanctimoniæ incitamentum, dicere poſſumus.

Paulus Apoſtolus de ſua ſalute certus, cur reprobationé timuiſſe videatur? Hic, & ſeq

32. Timor reprobationis, quem Apoſtolus prima ad Corinth. 9. habere videtur dicens: *Ne fortè reprobus efficiar*, multum admirationis ſacris interpretibus affert. Eſtque admirationis ratio manifeſta, cum ex plurium ſententia dicatur Apoſtolus certam ſui in gratia ſtatus, & prædeſtinationis reuelationem habuiſſe. teſtante ipſo ad Romanos 8. *Certus ſum, quia neque mors, neque vita, &c. poterit nos ſeparare à charitate Dei.* Cuius tanti beneficij egregium pignus conſequutus fuerat, cum antequam mortalem vitam abſolueret, et datum eſt in Paradiſum rapi; ibique clara viſione Deum intueri. Quare Magiſter Sententiarum expreſsè docet Deum oſtendiſſe Paulo viram, in qua videndus eſt in æternum. Chryſoſtomus ſimiliter Apoſtolum alloquens ait: *Es trium cubitorum, & ad tertium cælum peruenis: tertium cælum penetraſti, & ingreſſus es in Paradiſum, & vſque ad Dominicam cathedram, quæ mente comprehendi non poteſt, aſcendiſti; & arcana myſteria audiſti, quæ non licet homini loqui.* Præterea ſi Ionas in mare proiectus mergi non potuit; eo quòd ſecum ſanctum Dei nomen haberet. *Quod nomen*, ait Origenes, *cum Cetus vidiſſet in Iona, obſtupuit; atque illaſum eum, quem de naui ſuſceperat, reddidit:* multò magis Apoſtolus inter huius vitæ procellas ſpirituale naufragium timere non debebat, cum ad Dei nomen portandum fuerit electus. *Vas electionis eſt mihi iſte, vt portet nomen meum coram Gentibus, Regibus, & filijs Iſrael.* Denique, cum in omnibus Dei operibus maximè decorum eluceat; cumque indecens omnino ſit eodem in Tribunali eumdem, & reum, & iudicem eſſe; proculdubio, ſi Apoſtolus Paulus à Deo conſtitutum ſe eſſe ſciebat in extremo iudicio iudicem, non modo hominum, ſed Angelorum, Angelorum ſcilicet præuaricantium, vt Chryſoſtomus explicat: *Neſcitis, quoniam Angelos iudicabimus?* Videtur Apoſtolus hinc nullum potuiſſe reatus, & reprobationis metum habere.

In 2. ad Cor. c. 12.

Chryſoſt. apud Surium tom. 3. ſub finem.

Act. c. 9.

Chryſoſt. 1. ad Cor. c. 6.

33. His non obſtantibus apertè Apoſtolus timuit dicens, *Ne, cum alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar.* Adeo periculoſum eſt Phariſaico more dicere, & non facere: quandoquidem neceſſarium omnino eſt, vt qui alios viam ſalutis ducent, ſanctitatis etiam exemplo præluceant. Quæ neceſſitas tanta eſt, vt ipſi Apoſtolo alioquin ſuæ ſalutis certo timorem incutere potuerit. *Paulus hoc timuit, poſtquam prædicauit, & factus eſt Angelus, & totius orbis terræ defenſionem ſuſcepit, & patrocinium. Quid nos dixerimus? Mihi prædicaſſe, docuiſſe, innumerabiles adduxiſſe non ſatis eſt ad ſalutem; niſi meæ quoque actiones ſint eiuſmodi, vt in eas nulla cadat reprehenſio*, ait Chryſoſtomus.

Dicentes, & non facientes, calcant oliuâ, & non vnguntur.

34. Contra Eccleſiaſtas, qui Phariſæos imitantes, *Dicunt, & non faciunt.* Domini verba ſunt vſurpanda Michææ 6. *Calcabis oliuam, & non vngeris oleo.* Monſtroſa omnino res eſt, vt qui ex vberrimo diuinæ benignitatis torculari miſericordiæ oleum proximis impertiuntur, ipſi prorſus aridi, diuinæ miſerationis inungi oleo non laborent.

1. ad Cor. c. 13.

35. *Si habuero omnem fidem*, ait Apoſtolus, *ita vt montes transferam*, id eſt, ſi tantam fidei efficacitatem habuero, vt meis ſermonibus ejicere valeam ex hominum cordibus diabolum: A *montis nomine*, inquit Beda, *Diabolus ſignificatur propter ſuperbiam. Mons tollitur de terra, cum prædicantibus verbum Doctoribus ſanctis immundus ſpiritus ab eorum corde repellitur, qui ad vitam ſunt præordinati.* Igitur *ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam; charitatem autem non habuero*; nempe ſi mei profectus oblitus, Dei gratiam, & charitatem conſequi non conabor, *nihil ſum.* Inueſtigemus quid hîc ſignificet nihil eſſe. Profectò idem eſt, ac eſſe reum grauium ſcelerum, ſimilemque Lucifero reddi. *Sine ipſo factum eſt nihil*, ait Ioannes, id eſt Diabolus, vt explicat, & probat Origenes: *Inquantum*, inquit, *Diabolus eſt, non eſt Dei opificium: inquantum verò illi contingit eſſe, factus cum ſit, Dei eſt opificium.* B Proinde Sanctus Baſilius ait: *Deus non fecit Diabolum; ſed ipſe ſua ſe fecit voluntate.* Creatus eſt enim à Deo Angelus, ex propria tamen malitia Deo rebellis, adeoque Diabolus factus eſt. Cum igitur, vt Diabolus, vt præuaricator, Dei opus, Deique participatio non ſit; meritò nihil eſſe dicitur. Huic nihilo ſimiles redduntur, qui Phariſaïco more *dicunt, & non faciunt*: quod indicans bene dixit Apoſtolus: *Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam; charitatem autem non habuero, nihil ſum.*

Beda in Marcum c. 11. Montis nomine ob ſuperbiâ diabolus ſignificatus.

Cap. 1.

Origenes in Ioan.

Baſilius hom. Quod Deus non ſit author malorum.

Dicens & non faciens diabolo ſimilis.

36. Dominus Ioan. 6. de Iuda loquens dixit: *Vnus ex vobis Diabolus eſt*: Quæritur hîc cur Satanæ nomen Iudæ tribuatur? Non ob C auaritiam peculiare Iudæ vitium, cum Diabolus cumulandæ pecuniæ minimè ſit ſtudioſus: Sed quia Iudas Apoſtolicum munus exercendo Phariſaïco more dixerat, & non fecerat. Iudas numero alios ad viam ſalutis hortando eam ipſe ingredi noluit. Marci 6. *Ieſus vocauit duodecim*, inter quos Iudas; *& cœpit eos mittere binos, & dabat illis poteſtatem ſpirituum immundorum: & exeuntes prædicabant, vt pœnitentiam agerent; & dæmonia multa ejiciebant; & vngebant oleo multos ægros, & ſanabant.* Iudas igitur cum alijs pœnitentiam prædicaſſet, quoad veram pœnitentiam ipſe impœnitens mori voluit: cum- D que ex aliorum corporibus Dæmones eiecisſet; cordis ipſe aditum Diabolo reſerauit, teſtante Ioanne 13. *Cum iam Diabolus miſiſſet in cor, vt traderet eum Iudas.* Denique cum ſacro oleo ad ſanitatem dandam ægros inunxiſſet, ipſe animæ ſalutem deſperando, ne gutta quidem è diuinæ miſericordiæ oleo inungi voluit.

Iudas cur Satanas appellatus.

37. Geneſis 2. legitur: *Tulit Dominus Deus hominem, & poſuit eum in paradiſo voluptatis, vt operaretur, & cuſtodiret illum.* Quo in loco difficultatem duplicem reperit Auguſtinus. Prima eſt ſententiæ ambiguitas, cum ex his verbis E non planè liqueat, an Adam à Paradiſo; an verò Paradiſus ab Adamo cuſtodiendus, & operandus, hoc eſt excolendus foret? Secunda eſt, quia non apparet contra quos inſultus talis cuſtodia eſſe debebat: non contra inuiſibiles hoſtes, nempe dæmones; ad hos enim arcendos non materialis ſepes, aut murus erat opponendus: neque contra viſibiles hoſtes; *Non aduerſus improbos, aut inimicos*, ait Auguſtinus, *qui nulli erant: ſed fortaſſis aduerſus beſtias? numquid beſtiæ iam in hominem ſæuiebant, quod niſi peccata non fieret?* Concludit tandem Auguſtinus iuxta vtrumque ſenſum Adamum à Deo in Paradiſo fuiſſe collocatum; nempe, vt Adam Paradiſum excoleret per agriculturam

Adam in Paradiſo cum excoleret, & ab eo excoli debebat. Sic Apoſtolici viri alios excolentes, ipſi inculti non ſint.

non laborioſam, ſed delicioſam; & ita eius amœnitatem cuſtodiret; & ex alia parte mutuò ipſe Adam à Paradiſo perficeretur, & cuſtodiretur in diuini mandati obedientia, & obſequio erga Creaturem; quateous aſpiciendo voluptuoſi illius loci arbores adeò creatori, & agricolæ obedientes, vt debitis ſemper temporibus vberrimos fructus redderent; hinc ipſe Adam obedientiam ſimiliter ediſcere deberet, quotidie grati animi, obſequijque fructus Deo reddendo; ita vt quot frondes in Paradiſo eſſent, tot forent linguæ, quæ Adamo diuinæ legis obſeruantiam prædicarent. *Vt quod operaretur*, ait Auguſtinus, *in terram per agriculturam, in ſe ipſo cuſtodiret per diſciplinam: vt ſicus ei ager obtemperaret colenti, ita ipſe præcipienti Domino ſuo: vt ſumpto præcepto, obedientiæ fructus, non ſpinas inobedientiæ redderet.* Similiter Apoſtolici viri ita in Eccleſiæ Sanctæ Paradiſo à Deo collocantur, vt excolendo proximos, eoſque in ſalutis via cuſtodiendo, ipſi ſimiliter proximorum inſpicientes profectum, eorum exemplo magis, ac magis ad ſanctitatem proficere conentur; ita vt hoc modo à Phariſæorum moribus abhorrentes ſimul & dicant, & faciant.

Manus prætendere bene operando debemus, dum in mortalis vitæ nocte incedimus.

Epiſt. Petri 2. c. 1.

38. Dum in præſenti ſæculo, ac mortali vita verſamur, veluti per obſcuram, & caliginoſam viam incedimus, donec ad beatæ vitæ lumen, diemque perueniamus. Quare Apoſtolus de Prophetarum ſermone, quo in hac vita inſtruimur, loquens ait: *Habemus firmiorem Propheticum Sermonem, cui benefacitis attendentes, quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco, donec dies eluceſcat, & Lucifer oriatur in cordibus veſtris.* Propterea Auguſtinus dixit, *Comparatione illius diei, quando reſurgent mortui, adhuc nox ſumus.* At qui nocturno tempore obſcura via gradiuntur, ne offendant, manus prætendere debent: Similiter, qui in hac vita ad patriam peregrinantur, præuijs manibus, hoc eſt meritorijs operationibus, debent incedere. *Manus*, ait Gregorius, *eſt virtus operis.* Mirum igitur eſſe non debet, ſi Phariſæi dicendo, & non faciendo, hoc eſt manus non prætendendo, obſcuro tamen itinere incedentes, tam prauis vitæ greſſibus offenderent.

Auguſt. ſerm. 2. 7. de temp.

Greg. hom. 5.

Magnus in regno cœlorum erit faciens, & docens. Maximus in regno diaboli docens, & non faciens.

39. Qui apud Reges Magnatis titulum conſequi voluerit, præclara facinora in Regni profectum moliatur oportet. At, vt quis in Diaboli regno Magnatis titulum conſequatur, quæ facinora edere debet? Hoc profectò ſufficiet, ſi Phariſæos imitando dixerit, & non fecerit: quia tali pacto in Diaboli gratiam cœleſtia dona contemptibilia eſſe demonſtrat; cum ad ea alios alliciendo, ipſe eadem conſequi non laboret. Quare, cum Dominus dixerit: *Qui fecerit, & docuerit, magnus vocabitur in Regno cœlorum:* E contrario, qui docuerit, & non fecerit, magnus quidem vocabitur, non tamen in cœlorum, ſed in Diaboli regno. *Si ille*, inquit Caſſianus, *qui vnum mandatum minimum ſoluens, docuerit ſic homines, minimus vocabitur in Regno cœlorum; qui multa, & maiora negligens docere præſumpſerit, conſequens profectò eſt, vt non iam minimus in Regno cœlorum, ſed in gehennæ ſupplicio, maximus habeatur.*

Matth. c. 5.

Caſſianus collat. 14. c. 9.

40. Contra Phariſæos, eorumque imitatores acerrimè Dominus Ezech. 34. comminatur: *Væ paſtoribus Iſrael, gregem meum non paſcebatis.* Quæ autem paſcua fidelium gregi ab iniquis paſtoribus ſubtrahuntur, illa præcipuè ſunt, de quibus Gregorius 2. part. paſt. capite 3. loquitur. *Si ſit rector operatione præcipuus, vt vita viam ſubditis viuendo denunciet: & grex, qui paſtoris vocem, moreſque ſequitur per exempla melius, quàm per verba gradiatur. Illa namque vox libentius auditorum corda penetrat, quam dicentis vita commendat: quia quod loquendo imperat, oſtendendo adiuuat, vt fiat.*

Paſtor bonus verbo, & exemplo fidelium gregem paſcere debet.

41. Suis ouibus non alibi, quàm in montibus ſe paſcua daturum Dominus pollicetur Ezech. 34. *Paſcam eas in montibus Iſrael, in paſcuis vberrimis paſcam eas; in montibus excelſis Iſraël erunt paſcua earum: ibi requieſcent in herbis virentibus, & in paſcuis pinguibus paſcentur ſuper montes Iſrael.* Propterea paſtori, qui Dominicas oues verbo, & exemplo paſcere debet, præcipitur Iſaïæ 40. *Super montem excelſum aſcende tu, qui Euangelizas Sion.* Redditque huius mandati rationem Gregorius ſupra: *Vt videlicet, qui cœleſtis prædicatione vtitur, ima iam terrenorum operum deſerens, in rerum culmine ſtare iam videatur: tantoque facilius ſubditos ad meliora pertrahat; quanto per vitæ meritum de ſupernis clamat.* Si in huiuſmodi cathedra è terrenis affectibus eleuata Phariſæi docuiſſent, de ijs non diceretur: *Dicunt, & non faciunt.* Bene autem monet Imperfectus in Matth. hom. 9. *Nemo poteſt in valle ſtare; & de monte loqui. Aut vbi ſtas, inde loquere; aut vnde loqueris, ibi ſta; ſi in terra eſt animus tuus, vt quid de cœlo loqueris?*

Paſtor bonus in monte, non in valle fidelium gregem paſcat.

42. Vbi nos legimus: *Super montem excelſum aſcende tu, qui euangelizas Sion:* Ex Hebræo legitur: *Super montem excelſum aſcende tu euangelizatrix Sionis.* Quæritur autem, cur Sion, hoc eſt Eccleſia ab euangelizatrice, non ab euangelizatore in diuina lege inſtruenda dicatur? præſertim cum Apoſtol. 1. ad Timoth. capite 2. dicat: *Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubiectione; Docere autem mulieri non permitto.* Rurſus Pſalm. 67. vbi dicitur: *Dominus dabit verbum euangelizantibus:* ex Hebræo legitur: Dominus dabit verbum euangelizantricibus. Auget difficultatem, quod Salomon etiam Eccleſiaſtæ librum, quem diuino ſpiritu dictante ſcripſit. Hebræo vocabulo *Cohelet*, hoc eſt concionatricem, non concionatorem nominauit. Reſpondent aliqui primò Hebræos fœmininum vocabulum tribuere ſolitos ei, cuius pulchritudinem ſignificare volunt; pulchritudinem autem ſpiritualem in ſuperioribus citatis locis vocabulum tale ſignificat. Reſpondetur ſecundò, & ad rem noſtram melius, vnà cum huiuſmodi fœmininis vocabulis ſubintelligi animam, ſeu ſpiritum. Nam *Ipſe Spiritus Sanctus ſecundùm proprietates linguæ Hebrææ fœmineo genere profertur Rucha*, vt ait S. Hieronym. epiſt. 145. Apoſtolicus ergo vir, qui alios diuinam legem docet, euangelizatrix, ſeu concionatrix eſſe debet; quaſi eius anima, & ſpiritus tantùm concionetur, & veluti corpore carens nihil planè corporeum ſapiat. Qui ita loqueretur, non verbo tantùm, vt Phariſæi, ſed etiam ſpiritualis omnino vitæ exemplo alios ad æternam ſalutem dirigeret.

Prædicator cur Euangeliſatrix dicatur.

Prædicator totus ſpiritus, nihil corporeū habens videri debet.

43. *Qui in carne ſunt Deo, placere non poſſunt; vos autem in carne non eſtis, ſed in ſpiritu*, ait Apoſtolus ad Romanos 8. Tales eſſe debent

Penna vel ſcriptori ſeruiat, à carne ſeiungitur.

prædicatoris lingua ſcribẽtis calamo ſimilis à carnali affectu ſeiungatur.

diuinæ legis doctores; vt, licet in corpore viuentes, è terrenis, & carnalibus affectibus planè ſeiuncti videantur. Ad quod inſinuandum ſub ſpiritualis Doctoris perſona Dauid Pſalmus 44. dicit: *Lingua mea calamus ſcriba velociter ſcribentis.* Calamus, hoc eſt penna, vt in ſcribendi vſum adhibeatur, ea pennati animalis carne euellitur: ſimiliter pius Doctor, vt lingua, & ſermone bene ſuadeat, calami inſtar à carne ſeiunctus eſſe debet; ita vt tam ore, quàm opere nihil carnale ſapere videatur. Quod ſi cum Ambroſio Lucæ 7. calamum, ſcribendi inſtrumentum ea arundine intelligamus; eius etiam ſimilitudo pio Doctori conuenit: *Arundines ſumus, nulla validioris naturæ radice fundati,* ait Ambroſius. *Hanc arundinem ſi quis de terra euellat plantarijs; & ſuperfluis exuat, expolians veterem hominem cum actibus ſuis; & ſcriba velociter ſcribentis manu temperet; incipit non arundo eſſe, ſed calamus; qui præcepta cæleſtium Scripturarum penetralibus mentis imprimat, tabulis cordis inſcribas: de quo calamo habes dictum: Lingua mea calamus ſcriba velociter ſcribentis. Calamum tuum, hoc eſt carnem tuam, tinge non atramento, ſed ſpiritu Dei viui, vt, quod ſcribis, æternum ſit. Tali calamo Paulus illam Epiſtolam ſcripſit, de qua dicit: Epiſtola noſtra vos eſtis, ſcripta non atramento, ſed ſpiritu Dei viui. Tinge carnem tuam in Chriſti ſanguine. Tingis carnem tuam in Chriſti ſanguine, ſi vitia diluas, peccata detergas, mortem Chriſti in tua carne circumferas. Serpens, ſi ſemel calamo percutiatur, moritur*, legitur apud Sanctum Hieronymum. Hinc Sanctus Ambroſius ſupra ait: *Bona arundo caro Chriſti, quæ Serpentis Diaboli caput, & mundanæ cupiditatis illecebras patibulo crucis affixit.* Tali calamo eorum, qui alios docent, lingua ſimilis eſſe debet; nimirum, vt verbis diaboli vires frangat. Quod quidem non efficiet, ſi operibus Diabolo obſequatur; non enim illius linguam timet Diabolus, quem operibus ſeruum habet. Vt lethalis Satanæ infligatur ictus, oportet linguæ calamum armare veneno, venenum autem contra Diabolum bonorum operum exemplum verbis aſſociatum eſt.

Calamus, hoc eſt arundo, è terra euellitur, vt ſcriptioni ſeruiat. Prædicatoris lingua calamo ſimilis è terreno affectu euellatur.

Prædicatoris lingua calamo ſimilis, quod atramentum habere debet; hic, & ſeq.

2. ad Cor. c. 3.

Serpens calamo percuſſus moritur: diabolus à prædicatoris lingua calamo ſimili percuti debet.

Hieron. tom. 9 epiſt. ad Præſidium de cereo Paſchali: & in regulis Monachorum cap. de laude religionis.

44. Præterea calamus pij prædicatoris linguam ſignificans ex ſuperiori parte plenus, ex inferiori verò, qua atramentum attrahitur, vacuus eſſe debet: Sanctitate ſcilicet plenus ſit myſticus calamus, vacuus verò per humilitatem, vt ait Hugo. Talis non erat Iudæorum ſcribarum lingua Phariſaïca ſuperbia plena. Quare ei, qui ad Dei verbum promulgandum mittitur, dicitur: *Quaſi tuba exalta vocem tuam. Tuba, per quam Prædicator deſignatur, non reſonat, niſi ſit vacua*, ait idem Hugo: vacua per humilitatem, vacua per amoris proprij, carnaleſque exclusionem. Secundò, vt S. Zeno ſermone de ſomnio Iacob notat, calamus ſectione, & inciſione ad ſcribendum aptus redditur. Plures prauorum affectuum ſectiones prædicatoris lingua ſubire debet, vt in auditorum cordibus diuinam legem ſcribere efficaciter poſſit. Neque hoc efficiet, niſi poſtea tamquam calamus encauſto repleatur, id eſt *Spiritus ſancti gratia*, ait Hugo. De hoc encauſto dicitur 2. ad Corinth. 3. *Vos eſtis epiſtola Chriſti miniſtrata à nobis, & ſcripta non atramento, ſed ſpiritu Dei viui.* Tertiò, calamo Prædicatoris lingua comparatur. *Sicut enim*, inquit Hugo, *calamus non ſcribit, quod vult, ſed quod ſcribens vult, ſic homo non prædicat à ſe, ſed à Spiritu ſancto*

Prædicatoris lingua calamo ſimilis ſuperiori ex parte ſanctitate plena, ex inferiori per humilitatem vacua eſſe debet.

Iſai. 58.

Prædicatoris lingua in quo tubæ ſimilis.

Calamus ſectione ad ſcribendum aptus redditur ſimiliter Prædicatoris lingua calamo ſimilis.

Calamus à ſcribente dirigitur: Prædicatoris lingua

A *dictante, & ſcribente in corde prædicatoris, & in cordibus audientium iuxta Ieremiam 31. 33. Dabo legem meam in viſceribus eorum; & in corde eorum ſcribam eam: & Matth. 10. Non enim vos eſtis, qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis.* Nam vt benè Gregorius ait: *Fruſtra exterius laborat lingua prædicatoris, niſi intus adſit gratia Saluatoris.* Quartò, Phariſæi Hebraïco more ſcribentes calamum à dextra ad ſiniſtram dirigebant; Euangelicus Prædicator linguæ ſuæ calamum à ſiniſtra ad dexteram dirigere debet. *Quid per ſiniſtram, niſi vita præſens; quid verò per dexteram, niſi perpetua vita deſignatur?* ait Gregorius homil. 21. in Euangel. *Sicut ſcriptor à ſiniſtra parte ducit lineam ſuam in dexteram: ſic prædicator prædicationem ſuam, & omnia, quæ in hac vita ſiniſtra facit, debet dirigere ad dexteram vitæ æternæ*, ait Hugo. Ita vt verè ei dici poſſit: *Verba vitæ æternæ habes.*

à Spiritu ſancto dirigatur.

Prædicatoris lingua ſimilis calamo à ſiniſtro ad dexteram ſcribendi.

Ioan. 6. 69.

45. Vltimò. Pij Doctoris lingua calamo Scribæ velociter non ſegniter ſcribentis comparatur; vt ſignificetur magna indigentia, quam proximi habent auxilij, per quod in diuina lege erudiantur, & ad Dei mandata ſeruanda excitentur; ita vt in mora periculum ſit, & propterea Pſalmus 147. dicatur, *Velociter currit ſermo eius.* Porro calamo velociter ſcribentis characteres quidem debito modo formandi ſunt; characterum verò curioſa concinnitas, & elegantia curanda non eſt. Similiter pij Doctoris lingua in verbis concinnandis, eorumque elegantia immorari non debet; ne per ſtudioſam concinnitatem ſententiarum fructus, & veritatis ingenuitas impediatur. Indignaretur Rex, ſi dum litteras ob imminens regni periculum dictaret, eius amanuenſis characteribus artificioſè concinnandis inſiſteret. Similiter iure indignatur Deus in ſpirituales Doctores, qui in verborum elegantia, & concinnitate ſtudioſè immorantur; dum animarum ſalus, in quibus Deus regnare debet, plus nimio periclitatur. Propterea Apoſtol. 1. ad Corinth. 2. de ſe teſtatur: *Sermo meus, & prædicatio mea non in perſuaſibilibus humanæ Sapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus, & virtutis.* Quare ne quis aſſereret in priuata quidem collocutione verborum ornatum non eſſe affectandum; in concionibus verò publicis non eſſe omittendum; diſtinctè dicit Apoſtolus: *ſermo meus*, nempe priuatus; *& prædicatio mea*, nempe publica, *non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis.*

Prædicatoris lingua cui calamo velociter ſcribenti ſimilis dicitur, hic, & ſeq.

46. At dicet quiſpiam: Rudis ergo omninò, & inornata erit oratio, quæ de ſublimibus fidei noſtræ myſterijs, de diuinis perfectionibus, de æterna felicitate agit? Nequaquam. Sed qualis pij ſermonis ornatus eſſe debet, benè explicat. S. Bonauentura in Dieta ſalutis titulo 3. capite 1. *Calamus eſt lingua prædicantis; pergamenum munditia cordis; encauſtum, & atramentum gratia Spiritus ſancti; rubrica, quæ totam ornat ſcripturam, ſanguis Chriſti; res ſcripta dilectio Dei, & proximi.* Si viuis, & efficacibus verbis auditori proponatur valor, efficacitas, & pulchritudo Chriſti ſanguinis; pius ſermo affectato Rhetoricæ fuco non indiget. Alium quidem ornatum impudica mulier ſibi adhibet; & alius modeſtæ virgini conuenit: *Sanguis Chriſti ornauit genas meas*, Beata Virgo Agnes aiebat: *Rubrica quæ totam ornat ſcripturam, ſit ſanguis Chriſti*: Sic ſibi pius Doctor dicere debet, qui ſe profitetur, *Virginem caſtam exhibere*

Ornatus pij ſermonis qualis eſſe debet.

Alius eſt ſermonis elegantia humana, alia diuina.

1. ad Cor. c. 11.

Chriſto. Hinc Caſſianns collat. 24. capite 9. ait: A *Cauendum eſt, ne illorum ad docendum inciteris exemplis, qui peritiam diſputandi, ac ſermonis affluentiam conſequuti; quia poſſunt ea, quæ volunt, ornatè, copioſèque diſſerere, ſcientiam ſpiritalem poſſidere creduntur ab ijs, qui vim eius, & qualitatem diſcernere non nouerunt. Aliud namque eſt facilitatem oris, & nitorem habere ſermonis, & aliud venas, ac medullas cæleſtium intrare dictorum, ac profunda, & abſcondita ſacramenta puriſſimo cordis oculo contemplari: quod nullatenus humana doctrina, nec eruditio ſecularis; ſed ſola puritas mentis per illuminationem Sancti Spiritus obtinebit.* Quare ſi non verborum lenocinijs, inanique artificio diuinæ legis doctrina impediatur; tunc B *velociter currit ſermo eius:* tunc docentis *lingua eſt calamus ſcribæ velociter ſcribentis. Neſcit tarda molimina Spiritus ſancti gratia,* ait Ambroſius. Lucæ primò, *O qualis eſt artifex iſte Spiritus?* ait Gregorius Homil. 30. in Euangel. *Nulla ad diſcendum mora agitur in omne, quod voluerit: mox enim, vt tetigerit, mentem docet; ſolumque tetigiſſe, docuiſſe eſt. Nam humanum animum ſubitò, vt illuſtrat, immutat: abnegat repente, quod erat; exhibet repente quod non erat.* Portò calamo velociter ſcribentis ſolent res per verborum abbreuiationes exprimi. Tales calami fuerunt Apoſtolorum linguæ; ideoque Paulus prima ad Corinth. cap. 1. dixit: C *Græci ſapientiam quærunt: nos autem prædicamus Chriſtum Crucifixum.* Chriſtus Crucifixus *Verbum abbreuiatum eſt*, iuxta SS. Patres Hieronymum, Cyprianum, & Bernardum, *Abbreuiatum in carne, magis abbreuiatum in Cruce.* Quàm incongrui ſunt Chriſto Crucifixo, ſpiniſque coronato verborum floſculi?

Velociter ſcribens abbreuiata verba ſcribit. Verbum abbreuiatum, hoc eſt Chriſtũ crucifixum prædicare debet lingua ſimilis calamo velociter ſcribentis.

Chriſtus ſpinis coronatus, & verborum floſculi non bene conueniunt.

Hieron. ad Algaſiam q. 10. Cyprian lib. 2. contra Iudæos. Bernard. ſerm. de Natiu. pſalmo.

47. Sed Dauid boni, non Phariſaici Doctoris typus cur linguam ſuam calamo velociter ſcribentis, modo hactenus explicato comparauerit rationem præmittit ibidem dicens: *Dico ego opera mea Regi.* Quid opus eſt ſua opera Deo regi dicere; cum *omnia nuda, & aperta ſint oculis eius?* Reſpondet Hugo dicere opera ſua regi, D eſt dicere ad honorem regis Chriſti. Tunc autem ad honorem regis Chriſti opera dicuntur; cum bona opera, quæ alijs facienda dicimus, eadem & nos facimus. *Dico ego opera mea Regi*, idem iuxta Hugonem. *Illa dico, quæ facio; & illa, quæ facio, prædico: ne dicatur mihi; Qui alium doces, teipſum non doces: Qui prædicas non furandum furaris.* Nam vt ait Gregor. *Loquentis authoritas perditur, cum vox opere non adiuuatur. Hinc Apoſtolus Romanis cap. 15. teſtatur: Non audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non efficit Chriſtus verbo, & factis.*

Opera ſua Regi Chriſto dicere, quid ſignificet.

Ad Hebr. c. 4. 13.

Ad Rom. c. 2.

48. Exploratores miſſi ad luſtrandam Palæſtinam, & Iudæam retulerunt Hebræis: E *Ibi vidimus monſtra quædam.* Numer. cap. 13. 34. Quantò veriùs Scribæ & Phariſæi dicentes, & non facientes: amantes primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis, ſeque nugaciter ſeruantiſſimos legis Moſaïcæ iactantes, veluti monſtra ſe in Iudæa exhibebant? Benè num. Bernardus lib. 2. de conſider. ait: *Monſtroſa res eſt gradus ſummus, & animus infimus; ſedes prima, & vita ima; lingua magniloqua, & manus otioſa; ſermo multus, & fructus nullus; vultus grauis, & actus leuis; ingens authoritas, & nutans ſtabilitas; facies rugoſa, & lingua nugoſa.* De Moſe dicitur Eccleſiaſtici 45. *In verbis ſuis monſtra placauit.* Phariſaïca monſtra Chriſtus Dominus non placauit; cum eius mortem ſemper infenſiſſimè procurauerint.

Monſtro ſimilis eſt Prælatus male viuens.

A 49. Quærunt ſacri Interpretes, cur Dominus è Bethania Ieroſolymam iter faciens fici arborem areſieri iuſſerit; eo quòd talis arbor fructus non haberet? Matth. 21. *Vidit fici arborem vnam ſecus viam; venit ad eam, & nihil inuenit in ea, niſi folia tantùm; & ait illi: Numquam ex te fructus naſcatur in ſempiternum: & areſacta eſt continuò ficulnea.* Nihilominus ſcimus hoc ſub veris initium accidiſſe, quod fructus educendi tempus non eſt. Reſpondetur eum, qui prototypum odit, eius typum etiam, & imaginem odio habere. Infelix illa arbor plena folijs, expers fructuum, typus, & imago erat Scribarum, & Phariſæorum; qui cum verbis abundarent, bonorum operum fructus non habebant: B ideo Dominus arborem illam maledictione areſacere voluit. *Areſecit Dominus arborem maledicto*, ait Beda; *vt homines hoc videntes, ſiue audientes multò magis intelligerent de diuino condemnandos eſſe iudicio; ſi abſque operum fructu, de plauſu tantum religioſi ſermonis, velut de ſonitu, & blandimento viridantium gloriarentur foliorum.*

Fici arbor à Domino areſacta typus Prælati dicentis, & non facientis.

Beda tom. 7. hom. 7. Quadrag.

50. Ex quis Bedæ interpretatione colligitur fici arborem illam fructu carentem Dominum aridam reddidiſſe præcipuè ad Scribarum, & Phariſæorum infructuoſum ſermonem arguendum; quorum tunc temporis munus erat ad populum de diuina lege verba facere: quod ad C doctrinæ oſtentationem potius, quàm ad ſpiritualem fructum inaniter exercebant. Sed cur Dominus fici arborem cum procul vidiſſet, dicitur acceſſiſſe ad eam; quaſi indagaturus, an fructus haberet: dicente Marco cap. 11. *Cum vidiſſet à longe ficum habentem folia, venit ſi quid fortè inueniret in ea; & cum veniſſet ad eam nihil inuenit, præter folia.* Cum Dominus omnia præſciret, quid illi acceſſu opus fuit? Reſpondetur ad ſignificandum immane aliquod facinus, adeoque incredibile, dici Deum omnia præſcientem ad illud indagandum accedere. Sic 18. Geneſ. 20. *Dixit Dominus: clamor Sodomorum, & Gomorrha multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggrauatum eſt nimis.* D *Deſcendam, & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint; an non eſt ita, vt ſciam.* Similiter in caſu noſtro, cum viri ad proximorum ſalutem procurandam deſtinati inſtar Euangelicæ huius ficus foliorum viridantium redundantiam ſine fructu, hoc eſt ornatum ſine ſpirituali animarum profectu oſtentant, adeo immane ſcelus contra Dei gloriam, proximorumquè charitatem committunt; vt ad illud, tamquam ad incredibile facinus cognoſcendum Dominus acceſſiſſe dicatur. Caueant ergo Euangelici concionatores, ne Scribas, & Phariſæos imitantes verborum blandimento, non ſolida, & efficaci oratione, bonorumque operum exemplo diui- E nam legem doceant. Alioquin ipſorum culpa accidet, quod auditorum culpa contigit Ezechielis tempore; cui à Domino dictum eſt, cap. 33. *Audiunt ſermones tuos, & non faciunt eos; quia in canticum oris ſui vertunt illos: Et es eis, quaſi carmen muſicum, quod ſuaui, dulcique ſono canitur: & audiunt verba tua, & non faciunt ea.* Quod ſi auditores ſpirituali ſcabie laborantes *prurientes auribus* ſint, vt ait Apoſtolus, non propterea eorum ſcabies, & prurigo verborum blandimento titillanda eſt. Nam, vt ait Plato in Philebo: *Iucundum, & volupe eſt ſcabiem ſcabere; at poſtea tetros cies odores, & dolores.* Potius cum tali morbo prurientes aures laborant, ijs ſulphur illud applicandum eſt; de quo Apoc. c. 14 & c. 20. dicitur peccator *cruciabitur igne, & ſulphure: miſſus in ſtagnum ignis, &*

Concionatores verborum elegantia Bedente: ſine auditorũ fructu, quam immane facinus com-

2 ad Tim 4. Prurientes auditorum aures non verborum blandimento titillandæ, ſed Inferno ſulphure contrectandæ.

Chryſoſt. orat. 5 contra Iudæos.

Concionator cum ſit os Dei, verba diuino ori conuenientia proferat.

ſulphuris. Ei, qui à peccatis ad animæ ſalutem A alios renocat, ait Chryſoſtomus: *Facies, vt ſit os ſuum, ſicut os Dei:* iuxtà illud à Deo Ierem. 15. dictum: *Si ſeparaueris pretioſum à vili, quaſi os meum eris;* eum ergo, qui os Dei conſtituitur, non alia verba, quàm efficacia, ſancta, quæque Diuinitatem ſapiant, decent: non autem fabuloſa, vanamque eloquentiam oſtentantia. *Nam maior eſt ambitioſo eloquentia mendacio ſimplex veritatis fides*, vt ait Ambroſius lib. 1. de Abraham cap. 2.

51. Porrò, vt benè intelligatur quantæ culpæ reatum ſubierint infructuoſi Scribæ, & Phariſæi; ſubeantque nunc eorum imitatores, ad quos diuinam legem promulgare, & efficaciter ſuadere B pertinet; recolendum eſt, quod Geneſ. 4. legitur à Deo dictum Caino de Abelo eius fratre occiſo: *Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra:* Vbi ex Chaldæo legitur: *Vox generationum, quæ futuræ erant ex fratre tuo, clamant ad me de terra.* Ex qua lectione Caietanus nomine ſanguinis intelligit filios, qui ex Abelo, ſi vixiſſet, procreandi erant. Eadem ſanguinis acceptione vſus eſt ille, qui nepotem ex ſua ſtirpe naſciturum alloquens dixit: *Proijce tela manu, ſanguis meus.* Abeli igitur filij, quia Caïni culpa naturale eſſe conſecuti non fuerint; vindictam à Deo clamoribus expoſcere dicuntur. Sicut autem Deus ad certum numerum filios procreandos ab Abelo deſtinarat; ita ad certum numerum à ſpiritualibus Pa- C tribus ſpirituales filios per diuinam gratiam procreandos decreuit. Qui filij, ſi ſupernaturalem vitam per diuinam gratiam non conſequuntur ſpiritualium patrum culpa; ſine dubio ingentibus clamoribus aduerſus eos vindictam à Deo efflagitabunt.

Concionatorum contra vindictam à Deo clamant, qui eius culpa ſalutem non conſequuntur.

Æneid. 6.

Speculator ſuo in munere inſipiente peccare poteſt ſimiliter prædicator.

52. *Si ſpeculator viderit gladium venientem, & non inſonuerit buccina, & populus non ſe cuſtodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam; ille quidem in iniquitate ſua captus eſt; ſanguinem autem eius de manu ſpeculatoris requiram*, ait Deus Ezech. 33. Iuxta ſacros interpretes ſpeculatoris nomine hic ſpirituales magiſtri, diuinæque legis D Doctores intelliguntur, ad quos ſpectat efficaci ſermone populum à peccatis auertere. Peccat autem primo Speculator, ſi non in ſublimi loco, vnde aduenientes hoſtes præuidere poſſit, reſideat. Peccat ſecundo; ſi non buccina inſonet. Peccat tertio, ſi buccina quidem inſonet; eius tamen ſonitus non bellicus ſit ad excitandum; ſed potius muſicus, & iucundè temperatus ad oblectandum. Triplici huius peccati rei Scribæ erant, & Phariſæi, hodieque etiam eſſe poſſunt Euangelici Sacerdotes, quibus animarum cura committitur. Primò non in edito loco per ſublimis vitæ exemplum à terrenis affectibus procul reſidebant. Secundo non buccina inſonabant. Buccina enim vt inſonet, ſpeculator eam manu E ſuſtentare debet: Scribæ, & Phariſæi licet ore de diuina lege loquerentur; manum tamen ad monita, quæ dabant, bonorum operum exemplo ſuſtentanda non admouebant; dicentes ſcilicet, & non facientes. Tertiò eorum ſonus non bellicus erat ad efficaciter populum excitandum; ſed potius ad popularem plauſum captandum adaptatus; vt auditorum beneuolentiam ſibi potius, quàm Deo conciliarent; & ne populum eius vitia arguendo à ſe auerterent; adeoque non buccinæ, ſeu tubæ ſonitus erat. Bene enim Auguſtinus ſerm. 106. de tempore ait, *Quaſi tuba exalta vocem tuam. Clamare ergo iubemur, & vehementer clamare ſcitis, quia tuba non tam oblectationis eſſe ſoleat, quàm terroris: non tamen delectationem præferre, quàm inferre formidinem.* Meritò ergo Scribis, & Phariſæis, eorumque imitatoribus de populo ipſorum culpa præuaricante à Deo dicitur: *Sanguinem eius de manu ſpeculatoris requiram.*

Matth. 18.

Prædicatoris ſermo bellicæ buccinæ ſono ſit ſimilis.

53. De damnatis Pſalm. 57. dicitur. *Supercecidit ignis, & non viderunt Solem.* Vbi Hieronymus legit: *Quaſi abortiuum mulieris, quod non vidit Solem.* Sunt miſeri peccatores in inferno veluti abortus; cum intra peccatorum anguſtias extincti ad ſupernaturalem gratiæ vitam, lucemque non petuenerint. Quòd abortus maturo partu in lucem non prodeat, plerumque matrum culpa eſt, cum debita cura fœtum intra vterum non cuſtodierint. Spirituales Doctores ſunt veluti matres, quæ ſpirituali generatione Deo fidelium animas parere debent. Ideo ad Galat. 4. 19. Apoſtolus aiebat: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis.* Quando iſtiuſmodi prolis abortus fit, tunc intra Gehennam ſepeliuntur animæ, quæ ad æternam gloriam conditæ erant: idque olim Scribarum, & Phariſæotum culpa; nunc verò noſtrorum Sacerdotum, ad quos animarum ſpiritualis generatio ſpectat: cum eorum ignauia, vel vanitate acciderit, vt ſpiritualis proles ad perfectam gratiæ vitam non perueneiit, adeoque diuini ſolis luce illis perfrui non ſit datum. Ideo ſupra miſeros illos abortus *supercecidit ignis*, ſcilicet Gehennæ: *& non viderunt Solem*; Solem ſcilicet diuinum, ad cuius luce perfruendum conditi erant.

Damnati ſimiles abortiuis qui ex ignauia matris culpa proueniunt.

54. Matrum culpa, vnde aboriuntur, ſæpe eſt noxius cibus, ex quo proles intra vterum alimentum ſumit. Si prægnans parens, eo quòd, vt accidere ſolet, depranatum guſtum habeat, pro pane noxiam eſcam verbi gratia paleas mandere vellet; ob id miſera proles antequam naſceretur, interiret; eſſetque *abortiuum mulieris, quod non vidit Solem.* In ſpirituali alimento, quæ ſint paleæ, qui ſit panis per Ierem. 23. 28. Deus explicat de iis loquens, ad quos animarum cura ſpectat: *Propheta, qui habet ſomnium, narret ſomnium; & qui habet ſermonem meum, loquatur ſermonem meum verè. Quid paleis ad triticum?* Si quis populo ſomnia narrare velit, ea narret; dicat tamen ſe ſomniaſſe; non Dei verba proferre. E contrario, *qui habet ſermonem meum, loquatur ſermonem meum.* Satis eſt hoc? non ſatis. *Loquatur ſermonem meum verè.* Quid eſt loqui Dei ſermonem verè? Eſt in eo, quod quis loquitur, non mendacem ſe oſtendere; oſtenditur autem mendax, cum vt ait Gregorius, *ei quod verbis dicit moribus contradicit.* Quales Scribæ, & Phariſæi erant dicentes, & non facientes, Rurſus *Loquatur ſermonem meum verè;* id eſt non fictè, non ad oſtentationem, & ad popularem auram captandam. *Loquatur ſermonem meum verè*, ita vt obiectiuè, & effectiuè Dei ſermo videatur: ſcilicet, vt non ſolùm circa Deum, Diuinamque legem ſit ſermo; ſed etiam à Deo dictatus, Deique ſpiritu prolatus; Deique amorem in humanis animis ingenerans ſit, 3. Reg. cap. 13. Propheta *exclamauit contra altare in ſermone Domini, & ait: Altare, altare, hæc dicit Dominus. Altare ſciſſum eſt.* Vt peccatoris cor lapideum, quale altare illud erat, ſolidatur ad pœnitentiam, non concinnatis humana induſtria verbis, ſed *in ſermone Domini* eſt loquendum: *Loquatur ſermonem meum verè. Quid paleis ad triticum?* Dei ſermo cibus ſolidus eſt, frumentum, paniſque vitalis. Inanium prædicatorum verba paleæ ſunt. *Palea*,

Matres ex noxio cibo abortum emittunt: his ſimiles ſunt Prædicatores vani ſermonis cibum auditoribus miniſtrantes.

Gregorius hom. 19. in Euang.

ait Hieronymus; *quæ medullam non habent, nec poſſunt nutrire credentium populos. Quicunque blanda propter fauorem prædicant, ſunt palea incendio Domini reſeruata*, ait Hugo. Rurſus inanium Prædicatorum verba paleæ ſunt indicantes eos, qui illis oblectantur, belluarum guſtum habere. Paleæ ſunt, quia ſæpè ipſæ paleæ, ipſa inania, & fucata verba vanis concionatoribus memoriæ defectu ſubtrahuntur; dicatque illis Diabolus inſtar Pharaonis: *Non do vobis paleas.* Idque in vanitatis pœnam, vt meritam apud auditores ignominiam ſubeant. *Quid Sceptro, & Plectro?* ad rem aliam Stratonicus dixit. Similiter quid ad zelum propagandi Dei regnum, ſceptrumque ſpectat, & confert inanium verborum inutilis cantilena?

Concionatoris vanus ſermo paleæ ſimilis.

Exodi 5. 10.

Concionatoris vanus ſermo auditorem belluarum guſtum habere indicat.

55. Cum Roma incenderetur, Nero crudelitatis monſtrum oblectatus incendio, muſicos cantus ciens votantes flammas dicitur inſpexiſſe. *Incendium è turri proſpectans, lætus flammæ pulchritudine, illi decantauit*, ait Suetonius. *Peruaſerat rumor ipſo tempore flagrantis vrbis, iniiſſe eum domeſticam ſcenam, & cecinisſe Troianum excidium, præſentia mala vetuſtis cladibus aſſimilantem*, ait Tacitus Ann. 15. Crudelitas hæc, immo maior in iis videtur, qui Scribarum, & Phariſæorum more potius popularem aurem, quàm animarum ſalutem curantes, ad doctrinæ, ingeniique oſtentationem concinna verba adaptantes, ea veluti cantilenam auditoribus proferunt; dum paſſim homines præuaricantes peccatorum incendio obruuntur; ſicque propriæ vanitati, non animarum neceſſitati conſulunt: ſuntque populo, vt Ezechielis 33. dicitur: *Quaſi carmen muſicum, quod ſuaui, dulcique ſono canitur; & audiunt verba, & non faciunt ea.* Concionatori etiam affectatæ eloquentiæ cantilena popularem auram captanti, Iſaiæ irriſio aptari poteſt cap. 23. *Bene cane, frequenta Canticum; memoria tui ſit.* Indicant hiſtorici Neronem Romani incendij fuiſſe authorem: *Videbatur Nero condendæ vrbis nouæ, & cognomento ſuo appellandæ gloriam quærere.* Sed ſi Romam incendit Nero propriæ gloriæ cupidus; Scribæ, & Phariſæi, eorumque imitatores, vt propriæ vanitati ſatisfaciant; cœleſtem Ieroſolymam depopulari videntur; eam ciuibus orbant, qui ad cœleſtem patriam incolendam creati erant. Si matrem Nero interemit; quot ſpirituales filios praui Doctores interimunt; dum eorum culpa ad cœleſtis gratiæ vitam non perueniunt.

Concionatoris vaniloqui ſimiles Neroni in Romanæ incendio canenti.

Tacitus Annal. 15.

Tacitus Annal. lib. 14.

56. Sub talium Doctorum perſona ait dolenter Chryſoſtomus: *Floſculos verborum, & compoſitionem, & harmoniam curioſius ſectamur, vt canamus, non vt proſimus: vt ſimus in admiratione, non vt doceamus; vt oblectemus, non vt compungamus; vt plauſu, & laudibus obtentis abeamus; non vt mores componamus.* Subdit deinde Chryſoſtomus. *Vbi domum redeo, & intelligo plaudentes ſine fructu abiiſſe, & ſi fructum accipere poterant, à plauſu, & laudibus periiſſe: ploro, & gemo, & lacrymor, & quaſi fruſtra omnia dixerim, ſic afficior.* Hinc Chryſoſtomus occaſionem ſumpſit auditorum plauſus inter concionandum prohibendi. *Hanc nunc legem firmabimus, ne quis auditor plaudat; quamdiu nos loquimur.* Quòd cum Chryſoſtom. magno zelo inculcaret, plauſuſque auditorum excitaretur, dolens exclamauit: *Quare applauſiſtis? De hoc legem pono:* Adeo verum eſt plauſum, & gloriam fugientes ſequi.

Chryſoſtomi contra Prædicatores populi plauſum captantes querimonia.

Chryſoſtomus ſibi auditores plaudere vetuit.

57. Porro cum teſte Chryſoſtomo concionatores ſæpe verborum floſculos ſectentur; flores A quidem ſectari eis detur, ſed quales diuina Sapientia profert dicens: *Flores mei fructus honoris, & honeſtatis:* ornatè autem dicendo illud ſecum ipſi ſedulò recogitare debent, quod ſponſa in canticis ait: *Videamus ſi flores fructus parturiunt:* adeoque ſi ſæpius dicere poſſint cum Prophetis: *Hæc dicit Dominus:* quod, vt verè dicant, eorum dicendi modus Dei ori conuenire debet.

Eloquentiæ flores ij adhibendi ſunt, qui fructus pariunt.

Eccli 24. 23.

Cantic. cap. 7. 12.

58. Quàm alieni à Chryſoſtomo plauſum, vt ſupra vidimus, abhorrente, & prohibente ſunt ij, de quibus idem Chryſoſtomus ibidem ait: *Multi ſi applaudentem multitudinem habent, quaſi regnum adepti ſint, gaudent: ſi autem cum ſilentio claudatur ſermo, triſtitia maior illis eſt è ſilentio, quàm è Gehenna.* B Sed quoniam hoc non ſolùm à dicentis, ſed etiam ab auditorum culpa prouenit, ſubdit Chryſoſtomus: *Hoc ſubuertit Eccleſias, quod & vos non quæritis audire ſermonem, qui compungere poſſit; ſed qui oblectet, & tinnulo ſtrepitu, & verborum compoſitione, quaſi Citharœdos, & Cantores audientes: & nos frigidè, & miſerè facimus, veſtras affectiones ſequentes, quas eiicere oportebat. Et idem fit, ac ſi pater videns puerum, quem ſupra modum tenerè amat, ægrotum; illi frigida, & quæcumque oblectant, porrigat; quæ autem vtilia, minimè curet.* Potius probi medici imitandi forent; qui quamuis ægros pueros dulcedine aliqua delinire ſtudeant; ſalutare tamen medicamen, quamuis iniucundum, & amarum, dulcedine illa permiſcent. C *Pueris abſinthia tetra medentes cum dare conantur, priùs oras pocula circum contingunt dulci mellis, flauoque liquore*, ait Lucretius lib. 4.

Concionatorum infructuoſa concio ex auditorum vanitate prouenit.

59. Oſeæ 2. de idololatra populo queritur Deus: *Argentum multiplicaui eis, & aurum, quæ fecerunt Baal. Quod myſticè faciunt*, ait Hugo Cardinalis, *qui ad Dei gloriam prædicant, ſed ad hoc, vt ſint ſuperiores, & aliorum deuoratores. Argentum, & aurum, id eſt eloquentiam, & ſapientiam multiplicaui eis, & ipſi fecerunt Baal*, hoc eſt humanæ gloriæ idolum hinc ſibi conflarant. Idem Hugo explicans verba illa Ieremiæ 23. *Numquid non verba mea ſunt quaſi ignis, dicit Dominus; & quaſi malleus conterens petram?* Ait: *Multi prædicatores tantùm ignem, & malleum habent in ore;* D *ſicut ioculatores, qui ignem habent in ore, flatum emittunt alios comburendo, & ipſi frigidi manent: ita & hic, quia ſermo Dei non æſtuat in corde eorum, ſed tantùm eſt in ore; & ideo nonniſi flatum vanæ gloriæ emittunt. Viuus eſt ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti:* talis vt Dei ſermone ſit, debet è corde prodire, non ex loquentium ore tantùm; ita vt de myſtico ſermonis gladio non dicatur iuxta Hugonem: *Gladius in labiis eorum: & non eſt ſpiritus in ore ipſorum.* Idem Hugo in illa Domini verba Ierem. 23. *Ecce ego ad prophetas, qui ſeduxerunt populum meum in miraculis ſuis;* indicat, quæ ſint iſta miracula; ſcilicet *verba euoluere, & celeritate dicendi apud imperitum vulgus admirationem ſui facere.*

Hugo in Ieremiam 23.

Prædicatores vaniloquos idololatriæ ſimiles.

Concionatoris ſermo quaſi ignis, & malleus eſſe debet.

Concionatores vaniloqui ſimiles circulatoribus ignem efflantibus.

Ad Hebr. 4. 12.

Concionatoris vaniloqui miracula quæ ſint.

Pſalm. 58

Pſalm. 134.

E 60. Matthæi 27. & Marci 15. *Circa horam nonam. Clamauit Ieſus voce magna dicens: Eli, Eli lammaſabathani? quod eſt interpretatum: Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me?* Vbi Epiphanius hæreſi 69. ait: *Ideo Syriacè hæc dicit Dominus, vt adſtantes loquentem intelligerent.* Hinc colligant concionatores aliter è Crucis ſuggeſtu prolata eſſe verba, & aliter ab ipſis vſurpari; dum non facili ſententiæ claritati; ſed affectatæ locutionis, & reconditæ eruditionis oſtentationi deſeruiunt cap. 27. Deuter. Iſraëlitico populo Moſes præcepit: *Ædificabis altare Domino Deo tuo de ſaxis informibus, & impolitis.* Deinde præci-

Concionatores ſententiæ claritati, non exquiſitis verbis ſtudere debent hic, & ſequentibus.

pitur: *Scribes ſuper lapides omnia verba legis huius planè, & lucidè.* Vnde benè Seraphinus Capponus deducit per prædicationem populo planè & lucidè quidquid ad diuinam legem ſeruandam pertinet, eſſe declarandum. *Non vult Deus*, ait citatus auctor, *vt noſtri admirationem quaramus in populo, ſed illius vtilitatem: & quòd altare ex impolitis lapidibus conſtrui ibi præcipiatur, myſticè indicatur verbis vtendum familiaribus, & ſtylo communi, & perſpicuo; non ex affectata eloquentia perpolito.* Hinc in Moguntino Concilio cap. 25. peculiari canone imperatur diebus feſtiuis verbi Dei prædicatio, iuxta quod vulgus intelligere poteſt. Similiter Tridentinum ſeſſ. 5. cap. 2. præcipit annunciandа eſſe populo cum breuitate, & facilitate ſermonis, vitia, quæ declinare, & virtutes, quas ſectari oporteat, vt pœnam æternam euadere, & cœleſtem gloriam conſequi valeat. Ideo ſanctus Auguſtinus cum Latinè os dicendum eſſe benè ſciret; vt populi intelligentiæ conſuleret, oſſum dixit explicans Pſalm. 138. & addidit: *Sic potius loquamur. Melius eſt, vt reprehendant nos Grammatici, quàm non intelligant populi.* Similiter S. Bernardus ſerm. 1. ad fratres cum humilitatem, & humile cor dicere potuiſſet, *baſſitudinem, & baſſum cor* vſurpauit.

61. Quàm diſſimiles à S. Eccleſiæ luminibus, quales Auguſtinus, & Bernardus fuerunt, ij ſe oſtendunt; qui ad populum verba facientes exquiſitas dicendi formas, & à communi vſu abhorrentes affectant! Contra quos inuehitur Hieronymus in epiſt. ad Galatas initio: *Iam & in Eccleſiis iſta quæruntur; omiſſaque Apoſtolicorum ſimplicitate, & puritate verborum, quaſi ad Athenæum, & ad auditoria conuenitur; vt plauſus circumſtantium ſuſcitentur; vt oratio Rhetoricæ artis fucata mendacio, quaſi quædam meretricula prodeat in publicum, non tam eruditura populos, quàm fauorem populi quæſitura; & in modum pſalterij, & tibiæ dulce canentis ſenſus demulceat audientium; vt verè illud* Ezech. cap 33. *Prophetæ Ezechielis noſtris temporibus poſſit aptari, dicente Domino ad eum: Et factus es eis, quaſi vox citharæ ſuaue canentis, & bene compoſita; & audiunt verba tua, & non faciunt ea.*

62. Magnum profectò crudelitatis argumentum foret, ſi quis hominem vndique mordacibus ſcorpionibus, viperiſque circumdatum, grauique ſomno preſſum intuens, non modo ingenti voce eius auribus non inclamaret: *Surge, qui dormis*: ſed ſub conſopiti cubito, & ceruice puluillos adaptaret; vt inde mollius dormiens grauiore ſopore premeretur. Sæuities ſimilis, immò maior erat in Scribis, & Phariſæis, quorum munus erat populum à peccati ſomno excitare; quod tantum aberat, vt facerent; vt etiam veluti mollia quædam puluinaria ſub hominum cubitis, & ceruice ſupponerent; quò grauius conſopiti obdormirent. Sæpè enim omiſſa Dei lege futiles quaſdam traditionum obſeruationes blandè populo proponebant; vt iis ſeruatis, quieſcentibus conſcientiæ ſtimulis, ſecuri omnes dormitarent. Quare eos increpando Dominus Matth. 15. dixit: *Irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram*; & hoc cap. 23. *Væ vobis, duces cæci, qui dicitis: quicumque iurauerit per templum, nihil eſt: qui autem iurauerit in auro templi, debet.* Hinc ad hos comminando dicitur Ezechielis 13. *Væ, quæ conſuunt puluillos ſub omni cubito manus; & faciunt ceruicalia ſub capite vniuerſæ ætatis.* Vbi de talibus loquitur, tanquam de fœminis, eo quod effœminatos mores potius, quàm virile pectus haberent, vt hîc ſacri interpretes docent. Spectat etiam al-

ad Epheſ. 5. 14.

Concionatores vaniloqui fœmineo nomine appellantur.

lata comminatio ad vanos cõcionatores, qui non efficacibus verbis, ſolidiſque ſententiis auditores à peſſimo peccatorum lethargo excitãt; ſed potius molliorem, concinnamque orationem ad aures oblectandas contexunt. *His per tranſlationem*, ait Theodoretus, *molliores, ac mitiores innuit ſermones. Ceruicalia enim, & puluinaria requiem quamdam afferunt membris: & molliora verba ad tempus aures titillant.* Quàm bene dixit, *Ad tempus aures titillant?* Ad tempus enim, non ad æternitatem oblectant. Illi per ſummum ſcelus ad tempus titillant, qui quoniam *ſemen eſt verbum Dei*, tali ſemine deberent eſſe, vt Hilarius ait, *æternitatis ſatores*; ita vt ardens æternæ vitæ deſiderium ſuis verbis auditorum animis ingererent. *Qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates*, dicitur Danielis 12. 3. Stellæ debent eſſe, quæ ſuo lumine ad æternæ felicitatis portum animas dirigant. *Tota ſeries ſcripturarum nos à terrenis ad cœleſtia erigi adhortatur; vbi vera, & ſempiterna eſt beatitudo*, ait Auguſtinus. Hoc modo, qui populum inſtruunt, ſacra Scriptura vti debẽt, non autem, vt propriæ gloriæ cupidi vtantur; de quibus Greg. ait: *Sacra legis eruditione fulciuntur; doctrina verba proferunt; omne, quod ſentiunt, teſtimoniis accingunt, nec tamen per hæc vitam audientium, ſed proprios fauores quærunt. Quia nec proferre alta nouerunt; niſi, quæ auditorum corda ad rependendas laudes excitent, non autem ad lacrymas accendant.* Qui non animarum profectui, nec ſpiritualium virtutum fructibus; ſed tumido verborum ornatui ad inanem captandam gloriam ſtudent, verè Beati Apoſtoli Iudæ verbis dici poſſunt: *Arbores infructuoſæ, fluctus feri maris deſpumantes ſuas confuſiones*: cum ab ipſis, vt Auguſtinus loquitur, *exigua, & frigida ſpumeo verborum ambitu ornantur.*

63. Dices Pſalm. 118. v. 103. legitur: *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua ſuper mel ori meo!* Et Prouerb. 16. dicitur: *Qui dulcis eſt eloquio, maiora percipiet*: maiora percipiet præmia iuxta Bedam, & Hugonem, ſcilicet in æterna patria. Ibidem: *fauus mellis compoſita verba: dulcedo animæ ſanitas oſſium.* Clarius Septuaginta: *Faui mellis ſermones boni; dulcedo autem eorum ſanitas animæ.* Ergo ſermonis dulcedo à concinnitate, verborumque elegantia proueniens pio Doctori negligenda non eſt. Reſpondetur id verum eſſe, ſi animarum Doctor apes mellis opifices imitetur; eiuſque orationis dulcedo verè mellis proprietates habeat. Apes, vt naturales ſcriptores tradunt, & experientia probat, maximè fumum auerſantur. Inanis gloriæ fumum ſi ſpiritualis Doctor fugiat; poteſt tunc vera non fucata orationis dulcedine ad populum loqui; eritque eius eloquiũ ſuper mel dulce. Tales non erant Scribæ, & Phariſæi; qui compoſitis ſermonibus ad populi auram captandam, primas cathedras, & ſalutationes in foro ambientes, fumum proſequebantur potius, quàm fugiebant: fumum ſcilicet illum, qui eis æternum incendium prænunciabat.

64. Apes teſte Plinio lib. 11. cap. 8. Ita ex arborum floribus mel colligunt, vt fructus illæſos relinquant. Similiter, qui concionando populum docent; ita orationis ſuauitati ſtudere debent; vt ſpiritualem fructum ſollicitè ſeruent illæſum. Proindè aurea illa eſt Ambroſij ſententia: *Quod luxuriat in flore ſermonis, tenuatur, & hebetatur in fructu.* Apes ſua aluearia, fauoſque aculeis defendunt: ſimiliter ſpiritualis Doctor eos, qui diuinam legem mellis fauo comparatam violant, dei timore, veluti aculeis configere debet. Præterea ſicut mel non ſolùm pa-

Vaniloquus concionator non è peccati lethargo auditores excitat, ſed in eorum ſoporem immittit.

Lucæ 8. 11.

Hilarius in Matth. cap. 5.

Concionatores æterni ſatores eſſe debent.

Concionatores ſtellæ, vt illas eſſe debent, auditores ad portum dirigentes.

August. ſerm. 9. de tem p.

Greg. l. moral. cap. 25.

Concionatores vaniloqui quales ſint.

Concionatores vaniloqui ſpumantibus fluctibus ſimiles.

August. 4. de doct. cap. 5.

Apes fumum auerſantur pij concionatores à ſermonis ſuauitate inanis gloriæ fumum odio habeant.

Plin. lib. 11. cap. 16.

Apes è floribus mel colligens, illæſos fructus relinquit. Concionator ſermonis ſuauitati ita ſtudeat, vt ſpiritualis fructus ſeruetur illæſus.

Ambr. ſerm. 13. in Pſalm. 118.

Apis fauos aculeis defendit: concionatur Dei ſermo ſe co[n]tegere debet violantes diuinam legem mellis fauo comparatam.

latum dulcedine delectat, ſed etiam corpora ſalubritate iuuat: ſimiliter, qui diuinam legem docent, non ita delectationis dulcedini ſtudere debent; vt eorum ſermo non etiam languentes peccatorum animas ſalubritate reficiat. Quod bene docet Ambroſ. explicans allatum Pſalmi 118. verſiculum: *Stillant mel labia prædicantis, quando colliſa duris caſibus, vel ruinis lapſa animæ membra reſonentur.* Mel ebrietatem retundit. Qui diuinam legem docent, ebrietatem illam arcere debent, de qua loquitur Ioannes Apoc. 17. *Inebriati ſunt, qui habitant terram, de vino proſtitutionis eius: nempe mundana gloria, & voluptatis.* Quomodo poterant ebrietatem hanc ab aliis ſcribæ, & Phariſæi arcere, cum ea ipſi premerentur, ambientes, *primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in ſinagogis, & ſalutationes in foro, vocari ab hominibus Rabbi.*

Concionatoris ſermo ſimilis ſit mellis, quod non ſolùm palato dulce, ſed ægro corpori ſalubre eſt.

Mel ebrietatem impedit: concionatoris ſermo voluptatis ebrietatem arceat.

65. Præterea teſte Plinio lib. 22. cap. 24. *Mellis natura talis eſt, vt putreſcere corpora non ſinat: faucibus, tonſillis: anginæ vtiliſſimum: item vulneribus à ſerpente percuſſis.* Similiter diuina lex ita doceri debet, vt tanquam mel cum dulcedine ſalubritatem coniungens, aduerſus tartarei ſerpentis morſum antidotum ſit; animoſque lethali peccatorum putredine marceſcere non ſinat: & hoc quidem efficit, cum expellit ſpiritualis anginæ morbum fauces coarctantem, ne quis proprias fateatur culpas; ne in diuinas laudes, & in gratiarum actionem os adaperiat. De tali diuinæ legis melle ait Chryſoſtomus homil. 55. ad pop. *Hoc mel non ſylueſtres quapiam apes floribus inſidentes colligunt; neque rorem maturantes aluearibus immittunt; ſed Spiritus Sancti gratia conſtruens pro faucis, & aluearibus, & fiſtulis in Sanctorum oribus recondit; vt volenti liceat cum voluptate inde veſci. Has inſuper apes & ipſi ſancti imitantes ſacrorum voluminum floridos ſaltus circumuolitant; & inde quidquid ſuaue, ac mellitum eſt decerpunt. Et ſi vis, experire ipſorum ora videbis quidem talia eructantes; omnia mitia, & iucunda, & ſpiritualis odoris ſuauitate plena, omnia ipſis cœlis digna.* Vbi notandum iuxta Chryſoſtomum non à profanis, ethnicis, & poëticis libris; ſed à ſacris voluminibus, tale mel eſſe legendum. Exitiale mellis genus in Pontica regione reperiri teſtatur Plinius lib. 21. cap. 13. quod homines inſanos reddit. Tale mellitum dicendi genus eſt, quod à profania ſcriptoribus, præcipuè à poëtis elicitur. Porro Phariſæi, & Scribæ è ſacris quidem voluminibus diuinæ legis mel colligebant; ſed quoniam cum alijs tale mel proferrent, ipſi ab eo guſtando alieni erant; dicentes ſcilicet, & non facientes; ideo mel tale in ipſorum ore erat, ſicut mel in mortui leonis ore fuiſſe legimus, Iudic. 14. qui quamuis mel in ore haberet, dulcedinis ſenſum quippe mortuus non habebat.

Mel putreſcere corpora non ſinit: concionatoris ſermo ſpiritualem putredinem arceat.

Mel ſalubre eſt contra ſerpentis morſum: concionatoris ſermo contra tartarei ſerpentis ictū antidotum ſit.

Mel morbo fauces coarctanti ſalubre: concionatoris ſermo peccatoris fauces ad peccata confitenda laxet.

Pij ſermonis mel non è profanis, ſed è ſacris libris eſt colligendum.

Pontificum mel inſanum afflat: talis eſt oratio è profanis auctoribus excuſa.

66. Canticorum ſecundo, Eccleſiæ ſuæ ſponſæ, atque adeo Eccleſiaſtis à Domino dicitur: *Oſtende mihi faciem tuam; ſonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decora.* Quibus verbis cum vocis, & loquelæ dulcedine faciei decor expetitur. Rogat ergo Deus, vt bonus Eccleſiæ Miniſter faciem ſuam oſtendat; nimirum, vt in ea tamquam in ſpeculo ipſe Deus Eccleſiæ ſponſus imaginem ſuam repræſentatam aſpiciat, iuxta Theodoretum. Talis facies diuinam imaginem repræſentans erit ſpeculum illud, quod Dei Miniſtrum exhibere debere monet. Apoſtolus ad Tit. 2. *In omnibus teipſum præbe exemplum bonorum operum*: vbi bene

Concionatores verbo, & exemplo prædicantes ſponſum imitantur quæ cum vocis dulcedine faciem decoram habebat idem ſequenti.

A Chryſoſtomus ait: *Sit doctrinæ, & exemplar virtutis tua ſpeculum vitæ, quod omnibus proponitur ad imitandum, veluti archetypus, & primitiua quædam imago omnia in ſe habens, quæ bona, & honeſta ſunt.*

67. Ad confirmandum in allata Canticorum verba, audiamus Gregorium. *Præcipit ſponſus, vt ei ſponſa faciem ſuam oſtendat; quia quicumque ſe fidem dicit habere, neceſſe eſt, vt in bonis operibus ſe exerceat, vt in operibus exterioribus fides interior innoteſcat. Sed & opera neceſſe eſt vox prædicationis ſequatur: quia quicumque in ſanctis operibus perfectè ſe dilatat; conſequens eſt, vt ad ea facienda proximos quoſque exhortetur. Ideò ſequitur: Vox enim tua dulcis, & facies tua decora. Tunc* B *enim & vox placet, & facies decoratur; quando & opera prædicatio ſequitur, & rurſum prædicationem bona opera comitantur.* Similiter Bernardus. Ser. 62. in Cantica. *Quantùm illi placeat cum puritate quidem mentis prædicatio veritatis, oſtendit, cum ſubinde infert: Vox enim tua dulcis. Quia enim non placeat: ſi diſpliceat facies, demonſtrat, cùm illico ſubdit: & facies tua decora. Quid interna decor faciei niſi puritas. In pluribus hæc abſque prædicationis voce complacuit; illa abſque iſta in nemine. Impuris non ſe veritas oſtendit, non ſe credit ſapientia. Quid ergo loquantur, quam non viderunt? Quod ſcimus, inquit, loquimur, & quæ vidimus teſtamur. Id ergo tu audes teſtari, quod non vidiſti;* C *& loqui quod ignoras? Quæris quem dicam impurum? Qui laudes requirit humanas; qui non ponit ſine ſumptu Euangelium. qui Euangelizat, vt manducet; qui quæſtum æſtimat pietatem; qui non requirit fructum; ſed datum.* Quàm egregiè extremis his verbis Scribæ, & Phariſæi, eorumque imitatores exprimantur nemo non videt qui præſens Euangelium legat.

Concionatorum impurus qualis.

Concionatoris bono exemplo non prælucentis verba ſunt veluti inſipidæ eſcæ quæ ex nauſea reijciuntur.

Ioan. 3. 11.

68. Præterea quibus è labris dulcis ſermo ad diuinam legem docendam prodire debeat, indicatur Cantic. 4. vbi animæ cœleſti zelo incenſæ dicitur: *Sicut vitta coccinea labia tua; & eloquium tuum dulce.* Vittis, ſeu funiculis, talis animæ labia comparantur: nam Dei gloriam, hominumque ſalutem zelans, vt ait Theodoret. D *Verba profert veritatis, quibus tanquam funiculo quodam capiuntur auditores, & vinciuntur, nec diſcedere permittit.* Quod quidem non efficiet, niſi charitate, bonorumque operum exemplo præluceat. Audi Gregorium: *Prædicatores labia Eccleſiæ dicuntur; quia nimirum per eos populis præcepta vitæ loquitur: qui bene ſicut vitta dicuntur; quia dum fluxas cogitationes in cordibus hominum ſuis prædicationibus reſtringunt, quaſi ſparſos crines, ne immoderatè diffluant, reprimunt. Sed quid eſt, quod non tantùm vitta, ſed coccinea comparantur; niſi quia per coccum flamma charitatis intelligitur, quæ illi ardent, & per eos alij accenduntur. Quia dum, quæ dicunt faciunt, prædicatio*E*nes ſuas hominibus, quaſi ſapidas eſcas apponunt.* Quare iuxta Gregorium cum ſanctitatis exemplo prædicationes veluti inſipidæ eſcæ auditoribus proponuntur; mirum eſſe non debet, ſi ſpiritualiter non nutriant; ſed potius ex nauſea reiiciantur.

Concionatoris pij labia cum vittis coccineis comparantur.

99. Idem Gregorius Cantic. 4. inueſtigat, cur de Eccleſia Dei ſponſa dicatur: *Fauus diſtillans labia tua, ſponſa; mel, & lac ſub lingua tua*: cur non in lingua ſolùm, ſed ſub lingua mel habere dicatur? & reſpondet: *Falſi prædicatores mel in lingua portant, quod ſub lingua non habent; quia cœleſtia gaudia aliquando prædicant tamquam veri ſint; cum ipſi terreſtria bona totis deſiderijs appetant. Sancta verò mens mel in lingua prætendit; quia ſapientia*

Mel ſub lingua cur ſponſa habere dicatur.

pientiæ dulcedinem loquendo oſtendit ; quam veraciter prædicans audientes tanquam mellis dulcedine reficit. Sub lingua autem hæc omnia ſibi ipſi reſervat ; quia internam dulcedinem aſſiduè ſecum portat. Dum enim terrena abijcit ; dum vitiorum amaritudinem reſpuit ; in interioribus ſenſibus ſapientia dulcedine ſe paſcit ; qua robur colligit , vt ad æterna gradiens , in labore viæ laſſeſcere non poſſit.

Concionatoris ſermo partim melli , partim myrrhæ ſimilis eſt.

70. Diuinæ legis prædicatio prius melli comparatur deinde myrrhæ : ſcilicet , vt cum orationis dulcedine reprehenſionis amarities miſceatur iuxta Apoſt. 2. ad Tim. 4 dicentem : *Argue, obſecra , increpa.* Quare Cantic. 5. Eccleſia Dei ſponſa de ſe ait : *Manus meæ ſtillauerunt myrrham.* Vbi Gregor. ait : *Manus ſponſæ prædicationis myrrham ſtillant* : ſcilicet , vt per talem myrrham à peccatorum putredine auditores præſeruentur. Geminæ hæ manus myrrham ſtillantes verbum , & exemplum ſunt. Sed qui verbo docet , prauoque exemplo ſcandalizat iuxta Nazianzenum ſimilis eſt ei , qui ruentem vna manu traheret . altera verò in præceps impelleret.

Geminæ manus ſponſæ myrrham ſtillantes ſunt verbum, & exemplum.

Concionator docens, & non faciens, auditores altera manu trahit, altera in præceps agit. Nazianzenus in Tetraſt. Sen. 4

Cibus regius non deferendus eſt à ſordido miniſtro: nec ſpiritualis animæ cibus à concionatore peccatis immundo.

71. Pſalm. 100. à Deo dicitur : *Ambulans in via immaculata , hic mihi miniſtrabat* , ſcilicet cibum animarum, de quo Redemptor dixit Ioan. 4 *Meus cibus eſt , vt faciam voluntatem eius , qui miſit me, vt perficiam opus eius* ; nempe animarum redemptionem. Quod quidem nemo bene exequi poteſt niſi ipſe bonorum operum exemplo in via immaculata ambulet. Si enim valde dedeceret regium miniſtrum ſœdis , ſordidiſque manibus , ac pedibus conuiuanti Regi dapes afferre : multò magis dedecet à Dei miniſtro prauis operibus ſpiritualem animarum cibum Deo miniſtrari Decentiam hanc bene cognoſcens Dauid prius à Deo poſtulauit : *Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis* : deinde exhibens ſe idoneum diuinæ legis Doctorem dixit : *Docebo iniquos vias tuas , & impij ad te conuertentur.* Vbi iuxta Auguſtinum , Bedam, & alios impij intelliguntur infideles ; iniqui verò fideles ; ſed peccatores Indicat ergo Dauid optimam viam eſſe conuertendi ad fidem , animæque ſalutem infideles ; ſi hi videant fideles à peccatis auerti ; & ea , quæ iuxta fidem profitentur , docentque , exequi. *Qui anteactis renunciantes flagitijs emendauerint curſum poſterioris ætatis ; his ad imitandum propoſiti ſunt , qui vel opere , vel cogitatione labantur* , ait Ambroſius in Pſalm. 50. v. 15.

72. Matth. 17. æternus pater prius Chriſtum filium ſuum dilectum eſſe , in quo ſibi complacuit , teſtatus eſt ; deinde eum , vt diuinæ legis Doctorem alijs propoſuit dicens : *Ipſum audite.* Doctoris enim ſanctitas , & exemplum vera via eſt ad diuinæ legis diſciplinam docendam. *Exemplo didici diſciplinam* , ait Salomon prouerb. 24. 32. Verè ergo aſſerit Dauid , ſi fideles in Dei via incedant , infideles ad Deum conuertendos : *Impij ad te conuertentur.* Bene enim affirmat Chryſoſtomus in cap. 3. Ioan. Ethnicos non ita miraculis , ſicut vitæ ſanctitate ad fidem adduci : *Qui enim miracula faciunt , nonnunquam à Gentilibus deceptores appellantur : at vitæ puritas veram interiorem animæ bonitatem arguit.* Sanctè ergo fidelibus viuentibus impij ad Deum conuertentur : ad Deum enim , non ad ſe beneuolentia , & plauſu conuertere , auditorum animos pius Doctor debet.

Chriſtus prius filius Dei dilectus, deinde aliorum doctor eſt declaratus.

Gentiles cum ad fidem volumus, miracula calumniari, non verò vitæ ſanctitatem poſſunt.

73. Optima alios in via Domini inſtruendi ratio eſt illa , quę Ioſepho Patriarchę demandata eſt : Conſtitutus enim à Pharaone Ægypti præſes eſt : *Vt erudiret principes eius , ſicut ſemetipſum.* Scilicet quod ipſe opere exhibebat ; nempe iuſtum populi regimen parem erga omnes ęquitatem ; vitę innocentiam , nulli auri corruptelę obnoxiam ; fidem erga ſuprę mum Principem ; illud idem vt alios edoceret.

Ioſeph Patriarcha opere c[illegible] ad[illegible] erudiendos à Pharaone propoſitus eſt. Pſalm. 104.

74. Dauid Pſalm. 25. cum ſe Deo miniſtrum offerret ad promulganda diuinæ legis , fideique myſteria : *Vt enarrem vniuerſa mirabilia tua* : bene noſcens qualis tantus promulgator eſſe deberet ; pręmiſit antea : *Non ſedi cum concilio vanitatis* (quale concilium erat Phariſęorum primos honores affectantium) *Et cum iniqua gerentibus non introibo. Odiui Eccleſiam malignantium , & cum impijs non ſedebo. Lauabo inter innocentes manus meas.* Seu , vt legit Hieronymus. *Lauabo in innocentia manus meas.*

Dauid Dei miniſtrum conſtitutus , prius ſuam innocentiam teſtatus eſt.

75. Deuteron. 6. cum de diuinæ legis mandatis pręciperetur Iſraëlitis , vt ea poſteros docerent : *Narrabis ea filijs tuis* : Subditur : *Ligabis ea quaſi ſignum in manu tua* : Scilicet ea, quę alios daturus es, prius ipſe exequeris : *Præcepta erunt in manu tua , vt compleantur* , ait Hieronymus. Propterea ad Hebręos 4. dicitur : *Viuus eſt ſermo Dei , & efficax , penetrabilior omni gladio ancipiti.* Comparatur Dei ſermo diuinam legem edocens gladio ; quia ſicut gladius manu tenetur , vt feriat : ſic Dei ſermo manu , hoc eſt operatione , & exemplo prætendendus eſt , vt in auditorum animos penetret. Comparatur gladio ancipiti , ſeu , vt Græci loquuntur , gladio Διςτόμῳ , hoc eſt duo ora , ſeu duas acies habenti : nam ore , & opere ; verbo , & exemplo peccatorum tenaces nexus incidere debet. Ideo diuinæ legis promulgator à Deo miſſus aiebat : *Poſuit os meum quaſi gladium acutum* ; ſcilicet, vt verbo , & exemplo loquar. *Poſuit me ſicut ſagittam electam* ; ſcilicet , vt non ſolùm cominus , vt gladius , ſed etiam eminus vt ſagitta peccatoris ſalubriter feriam. Sagitta, vt efficacem ictum faciat ex arcu bene intento , nullatenus laſſo emitti debet. Propterea dicitur Iob. 29. *Arcus meus in manu mea inſtaurabitur* : inſtauratur arcus in manu , cùm bona opera exercentur ; ex quorum exemplo tanquam ex arcu bene intento ædificationis ſermo , veluti bene directum iaculum emittatur.

Diuina lex manu ligando; hoc eſt opere adimplenda præcipitur.

in Matth. 138

Gladio ancipiti Dei ſermo comparatur.

Gladio ſimul, & ſagittæ diuinæ legis doctor comparatur. Iſa 49.

Arcum in manu inſtaurare, eſt ſermonem exemplo corroborare.

76. Contra Phariſæos , & Scribas dicentes; non facientes , & contra eorum imitatores ſunt Dei verba Exod. 12. vbi Iſraëlitis paſchalem ſolemnitatem celebraturis præcipitur : *Renes veſtros accingetis , & calceamenta habebitis in pedibus , tenentes baculos in manibus. Quid lex per baculum , niſi paſtoralem cuſtodiam deſignat ?* ait Gregorius. *Et notandum , quòd prius præcipiuntur renes accingere , poſtmodum baculos tenere ; quia illi debent curam paſtoralem ſuſcipere ; qui iam in ſuo corpore ſciant fluxa luxuria domare : vt cum alijs fortia prædicant , ipſi deſiderijs mollibus eneruiter non ſuccumbant.*

Greg. homil. 22 in Euang. Renes accingere, & baculum in manu tenere ſignificat paſtoralis curæ vitam immaculatam præmittendam.

77. Qui à Phariſaicis moribus alieni , ſint idonei miniſtri ad diuinam legem edocendam , explicat myſticè Dauid Pſalmo 18. *Cæli enarrant gloriam Dei.* Vbi Ambroſius ait : *Sunt etiam in terris cæli , qui enarrant gloriam Dei. Qui ſunt iſti cæli ? Audi dicentem : ſicut portauimus imaginem illius terreni , portemus & imaginem huius cæleſtis. Iſti igitur ſunt cæli , qui etiam in terris poſiti audent dicere : Noſtra autem*

Cæli enarrantes gloriam Dei qui ſint. Ambroſ ſer. 12. in Pſalm. 118. Prid. ad Cor. 15. Ad Philip. 3.

conuerſatio in cœlis eſt. Iſti ſunt cœli, in quibus fides, grauitas, continentia, doctrina, vita cœleſtis eſt. Nam quemadmodum terra dictus eſt, qui lapſus ex illa præuaricatione cœleſti gratia, & in hæc vitia terrena deiectus, præuaricationis ſua ſe vinculis religauit; ita è contrario cœlum dicitur, qui vitam Angelorum cuſtodia integritatis exercet, & corpus ſuum continenti ſobrietate moderatur: mentem quoque ſuam miti tranquillitate componit: pecuniam pauperibus miſericordi liberalitate diſpenſat. Eſt ergo in terris cœlum, in quo poſſunt virtutes eſſe cœleſtes. Hugo Cardinalis citat. Pſalm. pluribus proſequitur inter ſpiritualem Doctorem, & cœlum comparationem. Illud tamen præcipuè notandum: *Cœli enarrant gloriam Dei. Non dicit narrant, ſed enarrant: propriè enim notatur; quòd vita debet præcedere prædicationem, id eſt, quod in eis eſt, foris prædicent. Alioquin dici poteſt eis: Qui alium doces, te ipſum non doces: qui prædicas non furandum furaris. Ideo dicit Dominus Ioan. 8. Qui ſine peccato eſt veſtrûm, primus in illam lapidem mittat. Lapis ibi dicitur auctoritas ſacra Scriptura.* Ruſus *cœli enarrant gloriam Dei*; non ſuam; ſicut Scribæ, & Phariſæi faciebant, quærentes *primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis*, &c.

Enarrare, & narrare gloriam Dei in quo differunt.

ad Rom. 2.

78. Qui diuinam legem docere profitentes, linguam cœleſtem, & Angelicam præferunt; reliqua verò membra prauis operibus deturpata habent; monſtrum quoddam conflant adeò fœdum, & abominabile; vt in ipſorum pœnam aliud magis congruum ſupplicium non ſit, quàm iis ipſis ipſam eorum turpitudinem, & abominationem ſpectandam obiicere. Pſalm. 49. hypocrita dicens, & non faciens à Deo arguitur: *Peccatori dixit Deus: Quare tu enarras iuſtitias meas; & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? tu verò odiſti diſciplinam.* Vbi legit Hieronymus: *Quid tibi eſt cum narratione præceptorum meorum* Contra huiuſmodi temeritatem, & intolerabilem audaciam, quæ pœna pronunciatur? ſubditur: *Arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam.* Hieronymus legit: *Proponam te ante oculos tuos.* Seipſum, vt abominabile monſtrum intueri eſt inter maiores cruciatus, quos ſubit in inferis damnatus teſte Baſilio orat. 25. de Iudicio: *Longè magis horrendus eſt, quàm tenebra, & ignis ille æternus, is pudor, quam perpetuò ij, qui ſe vitiis obſtrinxerunt, retinebunt: ſemper ob oculos habentes peccati veſtigia, in memoria ipſorum, quaſi quadam tinctura, qua deleri non poſſit, permanentia.* Dixi malè operantem, & bene loquentem monſtrum quoddam conflare: ſed monſtrum hoc ex partibus adeò inter ſe repugnantibus conſtat; vt tale conflatum pœne impoſſibile videatur. *Quomodo poteſt bona loqui, cum ſitis mali?* ait Dominus Matth. 12.

Monſtrum abominabile eſt Doctor diuinam legem docens, & non ſeruans.

Peccati memoria quàm acriter damnatos cruciet.

79. Qui regia diplomata regio ſigillo non obſignata ad regimen aliquod capeſſendum proferret; profectò vt falſarius eſſet damnandus. *Litteras mortis ſuæ portant viri litterati, qui ſciunt, & docent, & non faciunt. Iſta ſunt litteræ ſine ſigillo id eſt ſcientia ſine vita, & ideo non creditur eis*, ait ſanctus Thomas præfat. in epiſtolas canonicas. Quare iſti litteras mortis ſuæ portare dicuntur? reſpondet ſanctus Auguſtinus in ſententiis num. 6. *Quia bene loqui, & malè viuere nihil aliud eſt, quàm ſe ſua voce damnare.* Quare *non creditur eis?* Reſpondet Gregorius 19. moral. cap. 6. quia *loquendi auctoritas perditur, quando vox opere non adiuuatur: ſermones etenim*

Diploma falſum ſine ſigillo, eſt doctrina ſine vitæ exemplo.

Docens, & non ſeruans diuinam legem in ſeipſum damnationis ſententiam profert. Idem ſum. 28.

A *Dei poſt ſe prædicator proiicit, cum hoc, quod dicit, facere contemnit. Quando autem dictis eius alter obediat, dum ipſe reſpuit opere, quod prædicat voce? Quare non creditur eis?* quia profert *litteras ſine ſigillo id eſt ſcientiam ſine vita.* Ideo cantic. 8. Deus Eccleſiæ ſuæ ſponſæ, & cuilibet eius miniſtro ait: *Pone me, vt ſignaculum ſuper cor tuum; vt ſignaculum ſuper brachium tuum: vt ſigillum*, legitur ex Hebræo. Et ſenſus eſt: Tuas omnes cordis cogitationes, & affectiones, brachiique operationes meæ ſigillo ſanctitatis obſigna: alioquin verbis, quæ proferes, non credetur. *Imprimere mihi intus, me iugiter cogitando: imprimere mihi foris, propter me ſtrenuè operando; vt pia cordis interna cogitatio in externam brachij*
B *operationem emanet*, vt Guilielmus interpretatur. Si quis ad captiui redemptionem adulterinos nummos offerret ei captiui redemptio negaretur: ſimiliter ei accidit; qui malè viuens, proximum verbis, non exemplo à peccati ſeruitute liberare contendit. Qui autem nummi non adulterini ſint explicat Theodoretus dicens: *Vult Saluator, vt eum pro ſignaculo in contemplationibus, & actionibus noſtris habeamus; & notam ipſius tum dictis, tum factis imprimamus. Sic enim erunt vt numiſmata regia, non adulterina, ſed regiam imaginem preferentia.* Talia numiſmata eſſe debent, vt homines è peccati ſeruitute efficaciter redimant. *Funiculus triplex, qui difficile rumpitur,*
C *ad extrahendas animas de carcere Diaboli, & trahendas poſt ſe ad regna cœleſtia; ſi rectè ſentias; ſi digna proloquaris; ſi viuendo confirmes*, ait Bernardus ſerm. 16. in cantica.

Sigillo ſanctitatis non ſolùm cor, ſed etiam brachium eſt muniendum.

Nummi adulterini inepti ad captiuos redimendos, tum verba ſine exemplo.

Funiculus triplex hominem è peccatis extrahens quis ſit.

Eccleſ. cap. 4. 12.

80. De Moſe legiſlatore ad Iſraëlitas miſſo in Ægyptum à Deo dicitur Exod. 4. *Occurrit ei Dominus*, hoc eſt Angelus gerens Dei perſonam; *& volebat occidere eum.* Vbi quæritur, cur Angelus Dei miniſter Moſem interimere voluerit? Reſpondent Rupertus, & alij, quia Moſes filium non circumciderat iuxta Dei mandatum Geneſ. 17. 12. Sed quare eo in itinere, non antea Moſi cædes intentata eſt? quia tunc Iſraëlitici po-
D puli legiſlator mittebatur; atque adeo ipſe primus legem, quam aliis allaturus erat, ſeruare debebat. *Viri ſublimis culpa graue peccatum eſt. Quod à ſummo viro, vtpote à Doctore populi fit, acerbiſſimum eſt peccatum*, ait Auguſtinus. Audi Iſidorum Peluſiotam epiſt. 125. *Angelus Moſi in Ægyptum deſcendenti occurrit, eumque morte afficere voluit, vt legis, ad quam explendam proficiſcebatur, tranſgreſſionem ipſi obiiceret. Nam, cum legiſlator à Deo inſtitutus fuiſſet, ac legem accuratè ſeruare deberet, ipſe primùm hanc violabat; filios videlicet cum præputio in Ægyptum ſecum ducens.* Sed ſi quæratur quo mortis genere Angelus Moſi cædem intentauit? reſpondet Tertullianus lib. contra Iudæos cap. 3. Moſem ab Angelo
E præfocatione fuiſſe compreſſum: meritò enim illi habitus, & vox adimitur; qui ſola voce, non exemplo alios inſtruere contendit.

Angelus Moſem cur occidere volebat.

Docens diuinam legem, & non ſeruans, ſuffocatione morte dignus eſt.

Au tom. 2. quæſt. 16 ex vtroq. teſtam.

81. Quid prodeſt χρυσοῦς λαλήσαι ἄπρακτος λόγος? ait Nazianzenus in Iambicis? *Quid prodeſt aurum loquentium, non operatorius ſermo?* Licet aurea verborum eloquentia concionando oſtentetur, tali auro animæ è peccati ſeruitute non redimuntur; niſi prius huiuſmodi ſermonis efficaciam in ſeipſo benè operante vim habuiſſe concionator oſtendat. Chryſoſtomi quidem fuit vera aurea, vera efficax eloquentia. Ita enim & vitæ exemplo, & aurea oratione auditores ad Dei, proximique charitatem

Aurea eloquentia ineſſicax vt animæ à peccatis redimat, niſi exemplo afficiatur.

Chryſoſtomus plora pauperum millia eleemoſynis concionis ſuæ acceptis alebat.

incendit; vt corrogatis eleemoſynis quotidie plura egenorum millia alere potuerit; adeoque hinc etiam meritò aurei oris cognomentum inuenerit.

Medico ſcabie laboranti eiuſdem morbi remedium offerenti non creditur: ſimiliter nec prauo concionatori.

82. Circulatori medicum vnguentum ad ſcabiem mundandam vendenti accurrens popularis turba non credidiſſe narratur; eo quod ipſius circulatoris manus fœda ſcabie obſitas vidiſſet. Similiter peccatores, cum alios ad diuinæ legis obſeruantiam à peccatis auertere conantur, eorum ſermo, veluti irrita medela reijcitur. Sed vtinam iſtorum ſaltem irritus ſermo foret, & non etiam noxius. Audi Chryſoſt. homilia 30. in act. Apoſt. *Doceat vita tua: hæc doctrina optima eſt. Dicis, quod opus eſt modeſtia, & tu procul ab hoc ſermone recedis. Non ſic inſident animæ verba, ac opera. Si non habueris opus bonum, non ſolum non proderis loquendo, ſed etiam plus nocebis; vtiliuſque fueris tacere. Quare? quia opus mihi proponis, ac ſi impoſſibile foret. Cogito enim mecum, ſi tu, qui tanta loqueris, non facis; multò magis ego venia dignus ſum, nihil tale dicens.*

Docens diuinam legem, & non ſequens plus nocet quàm prodeſt.

Iuxta Chryſoſtomum ergo prædicator malè viuens, prauo exemplo Deum iniuſtum legiſlatorem eſſe indicat, cum eum impoſſibilia præcipere oſtendat.

Docens diuinam legem, & non ſeruans, Deum iniuſtum legiſlatorem videtur aſſerere.

Propterea Leuitici 13. 45. de leproſo præcipitur: *Habebit os veſte contectum.* Vbi Origenes homilia 8. ait: *Edocemur, quòd ea, quæ de lepra ſcribuntur, vmbra ſunt, & in aliis habeant imaginem veritatis. Tranſi nunc ab iſta legis vmbra ad veritatem eius. Leproſus os tantummodo iubetur obtegere. Nonne palam eſt, & in aperto poſitum, quòd ei, qui in lepra peccati eſt, clauditur ſermo, clauditur os, vt fiducia ſermonis & dicendi auctoritas excludatur? Peccatori enim dixit Deus: Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? Clauſum ergo habeas os peccator, quia qui ſe ipſum non docuit, docere alium non poteſt.*

Leproſum os contectum habere præcipitur. Peccator ad diuinam legem docendam os operiat.

Pſalm. 49.

Iob, 10.

Hoc bene noſcens Bernardus aiebat ſerm. 26. in Cant. *Si tacuero, os meum condemnabit me. Quòd ſi loquar? profectò vereor idem iudicium: ne loquentem videlicet, & non facientem, iisdem os meum condemnet me.*

Manus ſub pennis habere eſt cum contemplatione bona opera ſurgere.

83. De Sanctis Dei nunciis, ac miniſtris dicitur Ezechielis 1. *Manus hominis ſub pennis eorum. Manus hominis ſub pennis eſt virtus operis ſub volatu contemplationis*, ait Gregorius hom. 3. Ægyptij, ait Florus hieroglyphico 27. pingebant linguam, & ſub ea manum, ſignificantes, vt ſermo ſit efficax opere implendum eſſe id quod quis dicit, & ſuadet. De hoc vide Lactantium lib. 4. inſtit. cap. 23. & ea, quæ feria quinta maioris hebdomadæ in illa verba dicentur: *Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis.*

Hieroglyficum Ægyptiorum ſub lingua manum repræſentans, quid ſignificet.

84. Terminemus, quæ diximus, Dei verbis Iſai. 13. vbi ſuis militibus, quos ad deuaſtandam Babylonem, hoc eſt Diaboli imperium Deus aduocat, cum dixiſſet: *Exaltate vocem*: addidit: *Leuate manum.* Vox enim ſine manu hoc eſt ſermo ſine opere ad Diaboli regnum diruendum, & animas ex eius captiuitate liberandas planè inutilis eſt. An vtilis ſermo ſit, affectus, qui in auditorum animis imprimuntur, oſtendere debent. Quales autem tales affectus imprimendi eſſe debeant, egregiè explicat Auguſtinus 4. de doctrina cap. 5. *Sicut delectatur auditor, ſi ſuauiter loquaris; ita flectitur, ſi amet, quod pollicearis; timeat, quod mineris; oderit, quæ arguis; quæ commendas amplectatur.* Adde denique quod idem Aug. alibi docet: *Sit in ipſo etiam ſermone malit rebus placere, quàm verbis; nec Doctor verbis ſeruiat, ſed verba Doctori.* Eccleſiaſtici 37. 23. dicitur: *Qui ſophiſticè loquitur, odibilis eſt. Non eſt illi data à Domino gratia.* Quod explicans Auguſtinus lib. 2. de doctrina Chriſtiana cap. 31. ait: *Sermo non captioſus, ſed tamen abundantius, quàm grauitatem decet, verborum ornamenta conſectans, ſophiſticus dicitur.* Vide Senecam epiſt. ant. Vltima lib. 16 Quòd oratio debet eſſe ſimplex magis, & plana, quàm compoſita. De malis Doctoribus habetur epiſtola Sixti tertij Pontificis tomo 5. bibliothecæ veterum Patrum.

Diabolus vt vincatur, non ſolum exaltanda vox, ſed leuanda manus eſt.

Auguſt. tract. 26.

Alligant enim onera grauia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem ſuo nolunt ea mouere.

85. TOſtatus in cap. 1. Ruth. quæſt. 24. Guilielmus Pariſienſis lib. de fide, & leg. cap. 1. Galatinus lib. 11. cap. 4. Burgenſis 1. part. ſcrutinii diſt. 8. cap. 9. recenſent, Moſaïcæ legis præcepta tredecim ſupra ſexcenta; quorum affirmatiua erant ducenta, & octodecim; negatiua trecenta ſexaginta quinque. Rabbi Moſes apud Carthuſianum in Act. Apoſt. cap. 15. 10 aſſerit tot fuiſſe præcepta, quot oſſa in homine. Ibidem Rabbinus 3. Doctoris dubi. cap. 6. docet: affirmatiua præcepta fuiſſe ducenta, & octodecim ſecundùm numerum membrorum; negatiua trecenta ſexaginta quinque ſecundùm numerum dierum anni. Quare Auguſt. ſerm. 9. de verbis Domini veterem legem vocat *ſarcinam innumerabilium obſeruationum.* Supra hanc ſarcinam Scribæ, & Phariſæi ex nimia ſuperſtitione, & ad lucrum captandum, alia onera importabilia, hoc eſt onera iuxta rectam rationem humanas vires commenſurantem non ferenda imponebant. Huiuſmodi erant rerum minimarum decimationes ipſis Scribis, & Phariſæis dandæ. De quibus hoc eodem capite Dominus ait: *Væ vobis, Scribæ, & Phariſæi hypocritæ, qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum; rutam & omne olus*, addit S. Lucas cap. 11. Præterea Scribæ Moſaicæ legis Doctores, tam ſuperſtitiosè interpretabantur Domini præceptum de Sabbato Leuitic. 23. 28. & Deut. 5. 14. *Omne opus ſeruile non facietis in eo*; vt Machabæi die Sabbati contra hoſtes pugnare noluerint, ideoque ingentem cladem ſubierint. Ex eadem ſabbati ſuperſtitione prouenit, quod Volaterranus lib. 3. Geogr. ſub finem ſic refert: *Tempore Henrici 3 Regis Angliæ Iudæus quidam Terchiburi in Anglia in cloacam lapſus, Sabbato ob diei religionem extrahi noluit. Id videns loci Comes Chriſtianus, nec ſequenti die extrahi permiſit ob Dominicæ reuerentiam, Cum enim Iudæus dixiſſet: Sabbata ſancta colo, de ſtercore ſurgere nolo: Reſpondit Comes: de die Dominico loquens: Sabbatha noſtra quidem, Salomon celebrabis ibidem.* Cum tot onera Scribæ, & Phariſæi imponerent, ipſi ne modicè quidem ea ſubibant, adeoque ad ea portanda ne exiguam quidem opem ſuo exemplo aliis ferebant. Hinc Phariſæorum ſuperbia proueniebat; qui tamquam iuſti, quibus impoſita non eſſet lex, alios aſpernabantur, dicentes: *non ſumus ſicut cæteri hominum.* De huiuſmodi bene Pſalm. 72. dicitur: *In labore hominum non ſunt, ideo tenuit eos ſuperbia.* Quæ verba fusè & egregiè explicat S. Bern. in declamationibus ſerm. 1. Illudque veriſſi-

Præcepta Moiſaicæ legis tredecim ſupra ſexcenta.

Præcepta Moſaicæ legis tot quot corporis humani oſſa.

Vetus lex ſarcina innumerabilium obſeruationum.

Machab. lib. 2. cap. 6.

Iudæorum ſuperſtitio quàm multa, quàm futilis, & inepta.

Lucæ 18. 9.

Flagello aut in hac, aut in altera vita ſubeunda.

mè aſſeris: *Qui cum hominibus in hac vita non flagellantur, cum dæmonibus flagellabuntur in Gehenna.*

86. A Phariſæis legis onera, quæ aliis imponebant, detrectantibus, Christus Dominus, eiuſque imitatores maximè diſſiderunt. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos*, ait Dominus Matth. 11. 19. *Tollite iugum meum ſuper vos: iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue.* Si quæritur cur tale iugum ſuaue ſit, cur tale onus leue? reſpōdet Dominus: Quia ſimul vobiſcum iugum etiam meum eſt. Ad ea enim, quæ hominibus præcepit exequenda, ſuo Dominus exemplo prælnxit: quo exemplo leuis omnis diuinæ legis obſeruatio reddi debet. Quid enim detrectet ſeruus facere, quod Dominus laborioſius fecit? Dauid ſpiritu præuidens, quàm ingens futura eſſet fidelium multitudo, qui Chriſti exemplo mori Euangelicæ legis iugum libentiſſimè ſubituri erant, Pſalm. 7. propheticè dixit: *Exurge Domine Deus in præcepto, quod mandaſti, & Synagoga populorum circumdabit te.* Quod explicans Hugo ait: *In præcepto, quod mandaſti, id eſt merito humilitatis, quam impleuiſti in paſſione obediendo Patri vſque ad mortem. Et hoc eſt præceptum, quod mandauit Dominus, ſcilicet humilitas, quod ipſe primus impleuit. Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem* ad Philip. 2. Eſt ergo ſenſus: Exurge in præcepto, quod mandaſti, id eſt humilis appare in incarnatione, & paſſione: & quod aliis præcipis, imple: & ſi facis quod aliis præcipis, & prædicas, Synagoga populorum circumdabit te iuxta Iſaiæ vaticinium cap. 2. *Fluent ad eum omnes gentes*, ſimiliter in Domini Epiphania canit Eccleſia: *Omnes gentes quaſcumque feciſti venient, & adorabunt coram te Domine.* Quod ſi obſtinati peccatores non veniens, hi non ſunt in hominum numero computandi, iuxta Dauidem Pſalm. 14. *Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus:* ideo peccatoribus dicitur Luc 13. *Neſcio vos.*

Iugum Chriſti quam ſuaue.

87. Cum duo idem iugum ad onus portandum ſubeunt, altior ſocij minus alti laborem magna ex parte ſubleuat. Ideo Oſeæ 11. Deus ſub humana carne ad nos venturus dixit: *Ero eis quaſi exaltans iugum ſuper maxillas eorum.* Ideo Iſaiæ 53. 4. dicitur: *Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit.* Quare mittendo ad nos Deus filium ſuum ſub humana carne, ad onus quodlibet facile ferendum fecit nobis adiutorium ſimile nobis. Et vbi Chriſtus eſt, onus non grauat, ſed eleuat; non portatur, ſed portat. Quare bene Bernardus ait epiſt. 72. *Licet admirari, quàm leue ſit onus veritatis, quod non ſolùm non onerat, ſed etiam portat omnem, cui portandum imponitur. Hoc onus potuit vterum grauidare virgineum, ſed non grauare. Hoc onus ipſum, quibus ſe præbuit ſuſtentandum, Simeonis brachia ſuſtentabat. Hoc etiam Paulum, in graui ſcilicet, & corruptibili corpore poſitum, rapiebat vſque ad tertium Cœlum.*

Iugum, & onus Chriſti leue.

88. Si duplex iter diſtinguamus, terreſtre ſcilicet, & cœleſte; bene intelligemus quomodo Chriſti onus portetur, & portet: terreſtri itinere portatur, cœleſti verò portat: ſi portari eo onere velimus, non portare; terreno affectu relicto, cœleſte iter ineamus. Nam ſimiliter, ſi aues terreſtri itinere gradiantur, earum pennæ portantur. Si verò in aëra euolent, eædem à pennis portātur. Similitudo eſt Auguſtini de diuinæ legis onere dicentis: *Hæc ſarcina non eſt pondus onerati, ſed ala volaturi. Habent enim & aues pennarum ſuarum ſarcinas: portant illas, & portantur: portant illas in terra, portantur ab illis in cœlo. Tu ſi miſericordiam velis præbere aui, præſertim æſtate, & dicas: Miſeram iſtam auiculam onerant pennæ, & detrahas onus hoc; in terra remanebit, cui ſubuenire voluiſti.* Similiter ſi noxia erga nos commiſeratione moti, nobis ipſi efferueſcente concupiſcentiæ æſtu diuinæ legis onus detrahamus; veluti deplumes aues in terra remanebimus; cùm potius eo onere ad cœlum nobis eſſet euolandum.

Onus Chriſti portatur, & portat.

Auguſt. ſerm. 24. de verbis Apoſtoli.

Onus Chriſti ſimile eſt auium pennis.

89. Catena ſi ſit aurea, eam ad ornatum Domini geſtant: ſi ſit ferrea, ad libertatem demendam, eam ſerui ferunt. Similiter iugum vel ferreum, vel aureum eſt: ſi ſit ferreum, peccatores peccati ſerui illud ferunt: ſi verò ſit aureum, quale ex charitate eſt diuinæ legis iugum; illud iuſti, Dei filij ita ſubeunt vt potius eo ornari, quam onerari videantur. Ideo bene nos hortatur Ambroſius: *Suſcipite iugum Chriſti: nolite timere, quia iugum eſt, feſtinate, quia leue eſt: non conterit colla, ſed honeſtat. Quid dubitatis? Quid procraſtinatis. Non alligat ceruicem vinculis, ſed mentem gratia copulat: non neceſſitate conſtringit; ſed voluntatem boni operis dirigit.* Ideo etiam monet Bernardus: *Sine iugo eſſe non potes; homo nimirum, qui natus es ad laborem. Sed graue iugum ſuper omnes filios Adam: vtique, qui ſequuntur eum*, nempe Adam præuaricantem. *Nam ſuper eos, qui Chriſtum ſequuntur, leue eſt, & ſuaue. Cum ſine iugo eſſe non poſſint; quale hoc ipſum eſt eligere potius quinque, quàm vnum? Quis enim poteſt ſeruire quinque Dominis, nedum quinque tyrannis, quinque prædonibus? An non ſæpe aliud gula exigit, ad aliud pruritus aurium vocat. Sic & odoratus, & tactus diuerſa imperant; interdum forſitan & aduerſa; dum vterque communem ſibi geſtit præripere ſeruum, & trahit ſua quemque voluptas.* Propter quinque ſenſuum tyrannidem ait Bernardus mundanum hominem à Domino inuitatum ad nuptias dixiſſe Lucæ 14. *Iuga boum emi quinque.* Addit Bernardus: *Si numeres iuga eorum, qui variis ſeruiunt vitiis; erit inuenire emontes, non modo quinque, ſed pluſquam quinquaginta quinque, non plane iumentorum iuga, ſed dæmonum. Contendunt ambitio, & elatio cordis; altera nidum, altera foueam parat: volare altera iubet, repere monet altera; cum neutrum profectò ſit hominis.* Repere monet ambitio; ambitioſi enim ſe potentibus aliis humiliter ſubduns, vt ab iis honores conſequantur. *Auaritia quoque, & appetitus laudis ſibi inuicem aduerſantur; & quod hæc congregat, hic diſpergit. Nec minus contraria ſunt, quæ ſimulatio, & puſillanimitas ſuggerunt impudentia, impatientiæque clamoribus; & vtraque labor, & dolor, & afflictio ſpiritus.*

Iugum Chriſti vt ferreum peccatores onerat, vt aureum iuſtos ornat.

Ambroſ. lib. de Elia, & ieiunio cap. 22.

Bernardus in declamat. ſer. 1.

Eccl. cap. 40.

Iuga quinque grauia peccatores ſubeunt: Ieſus vnum, & leue.

Vitia ſimul pugnantia peccatorum diſcerpunt.

90. Meritò iuxta Bernardum ad Dominum peccator exclamat: *O cuſtos hominum, quare poſuiſti me contrarium tibi, & factus ſum mihimetipſi grauis? Nullum mihi onus importabilius, nulla grauior ſarcina eſt. Factus ſum mihi talentum plumbi, & reſedit iniquitas ſuper illud. Sed audiam vocem Solatij; audiam quid loquatur magni conſilij Angelus: Venite ad me, qui laboratis, & onerati eſtis; & ego reficiam vos. Tollite iugum meum ſuper vos, & inuenietis requiem animabus veſtris.* Certa hæc ſpes inueniendi in cœleſti patria æternam requiem, diuinæ legis iugum, & omne onus leue reddere debet. Momentaneum, & leue æternum gloriæ pondus

Bernardus ſupra Iob cap. 2.

Zachariæ cap. 5.

Beatitudo cœleſtis cur pondus appellatur.

Matth. 11.

operatur in nobis, ait Apoſtol. 2. ad Corinth. 4. Cur cœleſtis beatitudo pondus nominatur? *Quia in ſe tanta eſt, vt eam homo ſuſtinere non poſſit*, ait Hugo, & ideo ſupernaturalibus viribus adiuuetur neceſſe eſt. Hoc pondere pondus alleuatur; gloriæ ſcilicet pondere, onus, iugumque Chriſti leue redditur. Hoc modo, quæ imponebant Scribæ, & Phariſæi onera non alleuabant: quandoquidem hoc eodem capite 23. à Domino dicitur: *Væ vobis, Scribæ, & Phariſæi hypocritæ; quia clauditis regnum cœlorum ante homines: vos enim non intratis, nec introeuntes ſinitis intrare*: cum ſcilicet prauo veſtro exemplo hominibus in ſcandalum ſitis; quodque præcipitis, non impleatis.

Prælatus tamquam currus, & auriga ſubditos auxilio ſuſtentare, cōſilio regere debet.

91. Cum magnam ſacratum litteratum peritiam Scribæ, & Phariſæi profiterentur; hinc profectò grauioris culpæ reatum ſubibant; quod ſanctos viros in ſacris litteris celebres non imitarentur: libro 4. Reg. 2. Celebratur Elias, eo quod fuerit *Currus Iſraël, & auriga eius. Quid eſt, quod Elias currus, & auriga Iſraël dicitur?* ait Gregorius. *Niſi quia auriga agitat, & currus portat.* Agitandi ſibi munus Setibæ, & Phariſæi tamquam populi aurigæ artogabant; portandi verò munus omninò recuſabant. *Currus, & auriga dicitur, vt populi ſuſtentator, & rector: ſuſtentator auxilio, rector conſilio*, ait Hugo Card.

Gregor. hom. 12. in Ezech.

92. Exod 29. 27. Iſraëlitico populo præcipitur: *Sanctificabis pectuſculum conſecratum, & armum, quem de ariete ſeparaſti; cedentque in partem Aaron, & filiorum eius.* Cum aliæ victimæ partes ſint ad eſum meliores; quæritur, cur tantùm pectus, & armus ſacerdotibus reſeruari præcipiatur? Quia ſcilicet debet Sacerdos, quæ docet ipſemet opere exequi; bonorumque operum exemplo, veluti humero diuinæ legis onera ſubleuare; & ſic ea non obſeruatu difficilia oſtendere. *Sacerdoti in eſu pectuſculum cum armo tribuitur; vt quod de ſacrificio præcipitur ſumere, hoc de ſemetipſo auctori diſcat immolare: & non ſolùm pectore, quæ recta ſunt, cogitet; ſed ſpectatores ſuos ad ſublimia armo operis inuitet*, ait Gregorius. Hanc veram allatæ legis interpretationem, vel negligentes, vel non intelligentes Scribæ, & Phariſæi imponebant quidem legis onera populo; iiſdem tamen oneribus non modo non humeros, ſed ne digitos quidem ſupponebant. Contra Phariſaïcum marem Apoſtolicus vir Dominum imitans eſſe debet *ſicut Aquila prouocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans; expandit alas ſuas, & aſſumpſit eum, atque portauit in humeris ſuis.* Cum enim Eccleſiaſticus Laïcos, vt ſpretis terrenis bonis ad cœleſtia volent, inuitat, ipſe exemplo non ſolùm cum eis, ſed ſuper eos volitans ſublimius ſe efferre debet: laſſiſque & tepidis, auxilium verbo, & opere præbere. Hoc eſt enim alas expandere, & in humeris portare.

Sacerdotibus cur ex victimis pectus, & armus reſeruabatur.

Gregor. 2. p. Paſtoralis c. 3.

Deut. 32.

Omnia verò opera ſua faciunt, vt videantur ab hominibus.

93. CHryſoſt. tom. 1. ſub finem, hom. 3. in illud Paralip. 2. 26. *Fecit Ozias, quod rectum eſt in conſpectu Domini*, ait: *Non modò fecit, quod rectum erat; verum etiam fecit in conſpectu Domini, non apud homines oſtentans; quemadmodum apud Iudæos faciebant* Scribæ, & Phariſæi. *Quid facis ô homo? Alij redditurus es rationem factorum tuorum, & alium teſtem citas eorum, quæ facis? Alium habes iudicem, & alium adhibes ſpectatorem? Non vides aurigas, qui prætercurrentes totam illam ſtadij partem, quæ vniuerſa ciuitas è ſublimi ſpectat ſedens in equeſtri certamine, ibi contendunt concertatorum currus præuertere, vbi Cæſarem viderint ſedentem; & vnum oculum digniorem, cui fidant, exiſtimant; quàm tot hominum vultus? At tu cum videas ipſum Angelorum Regem tuo curriu certaminis Iudicem, & præmiatorem præſidere; eo prætermiſſo ad conſeruorum fugis oculos: atque ideo poſt innumeras luctas incoronatus recedis; poſt ſudores plurimos abſque brauij venis ad Iudicem.*

Deus noſter optimus Iudex eſt, eorumdem teſtis eſſe debet, non autem homo.

94. Philo cum tamquam exemplar Prælati populum regentis, ac docentis Ioſephum Patriarcham proponeret; cumque de Ioſepho legatur fuiſſe in Ægypto venditus; & de eo pater eius Iacob dixerit: *Fera peſſima comedit eum; beſtia deuorauit Ioſeph*: hinc Philo figuram explicans ait: *Rectè dicitur vendi hunc hominem. Nam qui auram populi captans concionaturus locum ſuperiorem aſcendit, ſicut venalitij, ſe nus fit ex ingenuo propter honores, quos videtur accipere, addicens ſe innumeris dominis. Idem a feris circumuentus inducitur; quòd huic inſidietur immanis beſtia vana gloria, corripere, ac deuorare tales ſolita.* Huiuſmodi beſtiæ præda Scribæ, & Phariſæi erant, cum omnia opera facerent, vt ab hominibus viderentur: Cumque maximam Moſaïcæ legis ſapientiam profiterentur; de ijs tamen dictum eſt Pſalm. 106. 27. *Omnis ſapientia eorum deuorata eſt*: A quo eſt deuorata? Ab immani ſcilicet beſtia vana gloria.

Auram popularem captans ſeruus redditus.

Gen. 37.

Philo lib. de Ioſeph.

Gloria vana immanis bellua.

95. *Holocauſta medullata offeram tibi*, à Dauide Pſalm. 65. 15. Deo dicitur: Iuxta Auguſtinum medulla in holocauſto myſticè eſt interna charitas, qua Deo placere penitus ſtudemus. Hanc medullam hypocritæ Phariſæi non habebant; eò quod ſuis operibus hominibus, non Deo ſe commendabiles reddere ſtuderent. Hinc Phariſæorum opera erant oſſa arida, holocauſta medullata non erant; cum medullam rectæ intentionis Deo placendi non haberent. Ideo hîc eorum hypocriſim Chriſtus Dei ſapientia detegit. Nam vt benè Hugo Cardin. ait: *Gladius Domini diſcernit inter oſſa arida, & medullata ſecundùm illud ad Hebr. 4. Pertingens vſque ad diuiſionem animæ, ac ſpiritus; compagum quoque, ac medullarum; & diſcretor cogitationum & intentionum cordis.*

Holocauſta medullata ſunt ex intentione Deo placendi operationes, ſine qua oſſa arida ſunt.

96. Sagitta vt ad ſcopum collimet, non ſatis eſt vtrinque in calce celeres pennas, & in cuſpide de ferro bene acuminato aciem habere; ſed maximè requiritur, vt in ea ſtylus non obliquus, ſed planè rectus ſit. Ideo, vt Dei legis Doctor verè dicere poſſit: *Poſuit me ſicut ſagittam electam*; non ſatis eſt, vt in diuina lege perſcrutanda celeritatem, & acumen habeat; ſed quod in eo maximè requiritur, eſt, vt ad animarum ſalutis, diuinæque gloriæ ſcopum rectè tendat; non autem obliquo curſu ad humanam laudem declinet: ad quem ſcopum collimare obliquo mentis ſtudio Scribæ, & Phariſæi ſtudebant. Spiritualis ſagitta à Deo electa de ſe ait: *In pharetra ſua abſcondit me*: In Dei autem pharetra abſcondi Scribæ, & Phariſæi renuebant; cum omnia opera ſua facerent, vt viderentur ab hominibus. Quàm iuſtè cum Phariſaïca generatione in iudicio ſurget, & condemnabit eam Socrares, qui teſte Valerio Max. lib. 7. cap. 2. *Expedita, & compendiaria via eos ad gloriam peruenire dicebat, qui id agerent, vt quales videri vellent, tales etiam eſſent. Qua quidem prædicatione apertè monebat, vt homines ipſam potius virtutem haurirent, quàm vmbram eius conſectarentur.*

Sagitta, vt collineet, non ſolum alata & acuminata, ſed recta eſſe debet. Talis & Dei ſeruus.

Iſa. 49.

Sagitta in pharetra abſcondita, ſymbolum Dei ſerui humanas laudes renuentis.

97. *Exercitabor, & ſcopebam ſpiritum meum*, Da-

Gloriam humanam quærentes velut arcus prauus, & ad collimandum inutiles.

uid aiebat Pſalm. 76. 7. Hoc eſt, in bonis operibus exercebar, & ad ſcopum dirigebam ſpiritum meum, iuxta Agellium, & Genebrardum. Ad quem ſcopum? Non mea, ſed Dei gloriæ; non vt hominibus, ſed vt Deo placerem meæ tantùm mentis ſcopus erat. Contra verò de Scribis, & Phariſæis conqueritur Dominus Pſalm. 77. 57. *Conuerſi ſunt in arcum prauum: Incuruati ſunt, quaſi arcus inutiles*, legit Hieronymus. Arcus planè inutiles Scribæ, & Phariſæi erant; eò quod numquam ad Diuinæ gloriæ ſcopum; ſed tantùm ad inanem hominum gloriam captandam ſuis operibus collimarent. Ibidem ex Hebræo legitur: *Conuerſi ſunt retrorſum, velut arcus fraudis.* Huiuſmodi enim hypocritæ debita Deum gloria fraudabant; cum tantùm propriæ laudi captandæ ſtuderent. Ne huius fraudis reus foret, Deum Dauid precabatur Pſalm. 118. 37. *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem.* Quæ quidem Dauidis precatio in hac mortali vita primo aſpectu videtur omnino fruſtranda. Quomodo enim fieri poteſt; vt dum in terris viuimus vanitatem non videamus? Cum verè Salomon teſtetur. *Vidi cuncta, quæ fiunt ſub ſole: & ecce vniuerſa vanitas.* Hoc profectò verum eſt, ſi de corporeis oculis ſermo ſit: ſed ſi de mentis oculis loquamur, optima, & nobis imitanda Dauidis oratio eſt: *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem.* Vbi Auguſtinus ait: *Magni intereſt, cum aliquid boni facimus, cuius rei contemplatione facimus. Non tantùm, ſi bonum eſt; ſed præcipuè ſi bonum eſt; propter quod facimus, cogitemus. Hos oculos, quibus contemplamur, quare facimus, quid facimus, auerti poſcit Dauid, ne videant vanitatem; id eſt, ne hanc attendant, propter quam faciat, cum boni aliquid facit. In qua vanitate præcipuum locum obtinet amor laudis humanæ.*

Eccleſiaſt. c. 1.

Gloriam humanã captans arcus fraudulentus eſt.

Oculi quomodo à vanitate ſint auertendi.

Palmæ cælo non cur frequentes in templo ſculptæ.

98. In Ieroſolymitano templo à Salomone Spiritus Sancti directione ædificato frequentiſſimæ palmarum figuræ videbantur. In primis templi portis inſculptæ erant Palmæ 3. Reg. 6. *Fecit in introitu templi duo oſtia de lignis abiegnis; & ſculpſit Cherubim, & palmas.* In aditu ad ſancta ſanctorum videbantur palmæ: *In ingreſſu Oraculi fecit duo oſtia de lignis oliuarum; & ſculpſit in eis picturam Cherubim, & palmarum.* Denique templi parietes omnes vndique erant inſculptis palmis ornati: *Omnes parietes templi per circuitum ſculpſit varijs cælaturis, & torno; & fecit in eis Cherubim, & palmas.* Salomon his ſignis templum exornauit; eius tamen pater Dauid talis ornatus iam antea rationem attulerat; eo quòd qui templum frequentant, Deique cultui vacant, palmis ſimiles flore videntur. *Iuſtus vt palma florebit.* Sed cur palmæ iuſtus ſimilitudinem refert? Quia ſcilicet ſemper cœlum verſus, virtutum profectu ſuccreſcit, & dilatatur: *Palma vaſtior in ſummitate eſt, quàm eſſe cœperit in radice. Quia ſæpe electorum conuerſio plus finiendo peragit, quàm proponit inchoando*, ait Gregorius. Hanc inter arbores eximiam proprietatem palma habet; quia non ſicut arbores aliæ in ramos diuiditur; ſed ſolo recto ſtipite contenta, ramorum eſt expers. Ita ſanè vir iuſtus, non ad diuerſos humanos fines ſuas operationes dirimit; ſed ad vnam Dei gloriam rectà tendit. Tales Scribæ, & Phariſæi non erant; cum ſuas operationes ad humanam laudem, ad honores, ad lucra captanda dirigerent; adeoque ramos ad inferni ignis pabulum nutriebant.

Pſ. 91. 13.

Palma, vt ramorum expers, eſt iuſti ſymbolum.

99. Apoſtolus 2. ad Corinth. 6. 16. citans verba Leuitici 26. 12. ait: *Vos eſtis templum Dei viui,*

A *ſicut dixit Deus: Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos: & ero illorum Deus, & ipſi erunt mihi populus.* In huius myſtici templi ſtructura fideles, veluti lapides ſunt: benè enim Petrus Apoſtolus ait. *Ipſi tamquam lapides viui ſuperædificamini domus ſpiritualis*; id eſt templum Dei ſanctam, ſubdit Auguſtinus. Sed qui alios docendi, & in diuinæ legis obſeruatione inſtruendi munus habent, non quilibet lapis, ſed veluti columnæ in ſpirituali ædificio eſſe debent. Ideo de Apoſtolis ad Galathas 2. 9. Paulus ait: *Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ eſſe, dextras dederunt mihi.* Primò, cum in ædificij ſtru- B ctura plures lapides viliores ſurſum attollantur, columnæ tamen in infimo ædificij loco, hoc eſt in atrij periſtylio ad totius ædificij onus ſuſtentandum collocari ſolent: ſimiliter, qui alios diuinam legem docent columnarum inſtar multum oneris, parum honoris ſuſcipientes, vt reliquis exemplo præluceant, humanæ honorificentiæ ambitioſi eſſe non debent; tantaque animi moderatio eſſe debet, vt neque iniurijs moueantur; neque laudibus eleuentur: & ita ſalutare Agathonis Abbatis monitum ſequantur, qui in vitis Patrum lib. 7. cap. 42. ait: *Si habitat cum proximo, eſto ſicut columna marmorea, quæ ſi iniuriatur, non iraſcitur; ſi glorificatur, non extollitur.*

1. Pet. 2. 5.

Columnæ inſtar infimo loco contentus ſit Dei ſeruus Idem n. ſequenti.

C 100. Sicut cum quis columnam ex porphyrite, vel alio pretioſo lapide affabre elaboratum laudat; non proinde priori è loco illa laudibus eleuatur: ſic pius Doctor, cum eius ingenium, eruditio, eloquentia à populo commendatur, nullam talis laus ei animi elationem afferre debet. Egregium ſpiritualis columnæ ſpecimen in Apoſtolo Paulo nouimus. Cum enim 2. ad Corinth. 11. *Sollicitudine omnium Eccleſiarum* ſe premi ait; tunc onus, quod ſubitura eſt ſpiritualis columna, demonſtrat: cum verò ait 1. ad Corinth. 15 *Ego ſum minimus Apoſtolorum, qui non ſum dignus vocari Apoſtolus*; tunc quàm minimè humana gloria afficiatur, & quam infimo loco contentus ſit, D oſtendit. Tales Scribæ, & Phariſæi non erant, cum *primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis amarent*: cumque onera alijs impoſita ne minimo quidem labore ſubire vellent.

Paulus Apoſtolus quomodo columnæ inſtar in eccleſia fuerit.

101. Secundò, vt ſupra columnas firmiter ædificium collocetur, nulla ex parte terram verſus columnæ vergere debent; ſed omninò rectæ ſurſum aſſurgere: tales, qui alios docent, eſſe debent; ſcilicet, vt ſanctæ intentionis rectitudine ſolam diuinam gloriam quærant. Hinc benè Gregorius ait: *Quiſquis in Dei opere recta intentione firmatur, Columna in ſtructura fabricæ ſpiritualis erigitur; vt in hoc templo, quod eſt Eccleſia, poſitus, & vtilitati ſit, & decori.* Ij, qui diuinam legem alios E docendi munus habent iuxta Bedam columnis geminis figurabantur; quas Salomon in primo templi aditu collocauit. Hæ columnæ vt fortiſſimæ eſſe ſignificarentur, ſiniſtra à Salomone vocata eſt *Booz*; dextra verò dicta eſt *Iachin*: *Statuit duas columnas in porticu templi: cumque ſtatuiſſet columnam dexteram, vocauit eam nomine Iachin; ſimiliter erexit columnam ſecundam, & vocauit nomen eius Booz.* Vtroque nomine columnarum ſtabilitas, & fortitudo ſignificabatur: Booz enim fortitudo interpretatur: Iachin verò interpretatur rectitudo, ſeu directio, vt iuxta Septuaginta habetur 2. Paralip. 3. Rectitudo enim columnam valde ſtabilem, & fortem ad onus ſuſtinendum reddit. Quare, qui alios diuinam legem docent, veluti rectæ columnæ, intentionis directionem ad Dei gloriam habere debent; Si

Columnæ, vt impoſitum ædificium ſuſtineant, rectæ eſſe debent; tales & Apoſtolici viri.

Greg. 27. Mor c. 14.

Beda de templo Salom. c. 18.

3. Regum c. 7. 21.

enim propriam gloriam quærant, facilè ventoſo humanæ gloriæ turbine decutientur. S. Ephrem Syrus, cum aliquando ad ſuum ſpiritualem profectum Deum precaretur, vt ei oſtenderet quanta magni Baſilij ſanctitas, & perfectio foret, vt Amphilochius refert, *In extaſi vidit columnam ignis, cuius caput pertingebat ad cœlum; vocemque de furſum dicentem audiuit: Ephrem, Ephrem, quemadmodum vidiſti columnam hanc ignis, talis eſt & magnus Baſilius.* Profectò præcelſæ, rectæque columnæ munere in Dei Eccleſia fungebatur Baſilius, cum verbis, & operibus, recta dicendi, & operandi intentione nihil aliud, quàm animarum ſalutem, Deique gloriam quæreret; & ideo in cœlum ſublimis aſſurgeret: *cuius caput pertingebat ad cœlum.* Tales Scribæ, & Phariſæi non erant; cum obliqua intentione *omnia opera ſua facerent, vt viderentur ab hominibus*; indeque inanem gloriam captarent.

Baſilius Magnus columnæ igneæ ſummitate cœlum pertingenti ſimilis.

102. Quoniam Scribæ, & Phariſæi adeo diuinam legem callere, & ſacrarum litterarum teſtimonia noſſe profitebantur; profectò meminiſſe debebunt, quod Iſaiæ cap. 24. dicitur: *In doctrinis glorificate Dominum.* Non ad ſe, ſed ad Deum glorificandum doctrinis populi Doctor vti debet. Ibidem à Septuaginta legitur: *In vallibus glorificate Dominum.* Quæ connexio doctrinæ cum vallibus? Sua profunditate valles animi demiſſionem, humilitatemque ſignificant: Cum humilitatis valle doctrina eſt coniungenda. Contra verò Scribæ, & Phariſæi humanam gloriam ſuis operibus, verbiſque quærentes, cum elatis ſuperbiæ montibus ſuam Moſaïcæ legis eruditionem doctrinamque coniungebant. In eodem Iſaïæ textu ex Hebræo legitur: *In igne glorificate Dominum.* Dicitur in doctrina, & igne glorificandus Deus; quia omnis diuinæ legis doctrina erga Deum, & proximum Charitatis igne flagrare debet: quod ſignificans Dauid Deo ait: *Ignitum eloquium tuum vehementer.* Et Salomon, *Omnis ſermo Dei ignitus.* Contra verò Scribarum, & Phariſæorum doctrina potius ſuperbiæ fumo caligabat, quàm charitatis igne flagraret. Dicitur præterea doctrinæ igne glorificandus Deus; eo quòd ſicut ignis omni repagulo ſuperato rectà ſurſum aſcendit, ita diuinæ legis doctrina ſurſum ad Dei gloriam eleuari debet. Naturæ mirabilis vis cernitur, cum ignis ſcintillæ celeritate maxima ſurſum euolant. Similiter Diuinæ gratiæ, ſanctique zeli vis efficere debet; vt Dei ſeruorum cogitationes, conatus, & voces omnes ſurſum ad Dei gloriam celerrimè tendant. Secus verò è Phariſaicis verbis, & operibus ſcintillæ charitatis nullæ, ſed tantùm teterrimus ſuperbiæ fumus exhalabat.

Humilitas cū doctrina eſt coniungenda.

Doctrina ſacra ardore, rectaque intentione igni ſimilis ſit.

Pſ. 118. 140
Prouer. 30. 5.

Dilatant enim Phylacteria ſua.

103. DE iuſto dicitur Pſalm. 36. 30. *Os iuſti meditabitur ſapientiam, & lingua eius loquetur iudicium.* Quamuis meditatio non ſit oris, ſed cordis; dicitur tamen os iuſti ſapientiam, hoc eſt diuinam legem, in qua vera ſapientia ſita eſt, meditari; tum quia prius eſt meditandum, quàm loquendum; ita vt iuxta Bernardum, *prius verba veniant ad limam, quàm ad linguam*: tum quia in iuſto cordi os conſentit; & ex ſpirituali *cordis abundantia os loquitur.* Cur autem iuſtus Sapientiam meditetur; & iudicium, hoc eſt, quod recta ratio iudicat, loquatur, ratio eſt, quia *lex Dei in corde ipſius.* Quod etiam Pſal. 39. 9. iuſtus teſtatur dicens: *Vt facerem voluntatem tuam, Deus meus, volui; & legem tuam in medio*

Lex diuina interiori cordis affectu ſeruanda.

Matth. 12. 34.

A *cordis mei*: vel *in medio viſcerum meorum*, vt ex Hebræo legitur. Similiter Pſalm. 118. 11. Dauid ait: *In corde meo abſcondi eloquia tua.* Ibidem 34. *Scrutabor legem tuam; & cuſtodiam illam in toto corde meo.* Hæc omnia de iuſto teſtimonia intimo cordis affectu diuinam legem ſeruante, Scribarum, & Phariſæorum hypocriſim damnant. Hi enim, vt ſe diuinæ legis ſeruantiſſimos oſtenderent, legis decalogum latioribus membranis inſcriptum fronte, & brachio circumuolutum geſtabant. Hæ autem membranæ Græco vocabulo Phylacteria, id eſt conſeruatoria vocantur: quæ, cum ex ouina pelle forent, & ijs brachio, & fronte contecti Scribæ, & Phariſæi incederent; bene

Phariſæi quomodo veſtè in veſtibus ouium apparebant.

B Dominus Matth. 7. 15. populum monuit: *Attendite à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium; intrinſecus autem ſunt lupi rapaces.* An non lupi rapaces Scribæ, & Phariſæi erant; cum ijs Dominus hoc eodem capite verè exprobret: *Væ vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ, quia comeditis domos viduarum*, hoc eſt earum facultates exhauritis? Geſtandi has membranas vſum Scribæ, & Phariſæi inuenerunt; quia cum per metaphoram, ſeu parabolam Dominus ſignificare vellet continuam diuinæ legis memoriam habendam, & ſua mandata opere exequenda; præcepit Deuteron. 6. 8. *Ligabis ea, quaſi ſignum in manu tua, eruntque, & mouebuntur inter oculos tuos.* Sed quia,

Legis præcepta intra angultiorem Hebræi ferebant; ſcinde eorum fragilis obſeruatio oſtendebatur.

C vt Apoſtolus ait 1. ad Corinth. 2. 14. *Animalis homo*, cuiuſmodi erant Scribæ, & Phariſæi, *non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei*: ideo, vt materialiter verba ſonabant, ea accipientes, diuinam legem è corde, & opere ſeiunctam, membranis cuſtodiendam tradebant. Quod autem ea verba non iuxta materialem, & grammaticalem litteram eſſent intelligenda, patet; quia Dominum has inſcriptas membranas non geſtaſſe legimus; cum cæremonias alias, quæ verè Moſaïcæ legis erant, non omiſerit; vt de veſtium fimbrijs infra dicemus. Præterea membranas legis præceptis inſcriptas mediæ arundini inſertas geſtaſſe Hebræos nonnulli tradunt: vt ex arundine legem conti-

Lorinus in Pſ. 19. 9.

D nente, quàm apud illos parum ſolida, & valde fragilis legis obſeruatio foret, bene conijci poſſet. Denique ſi quæratur, cur Apoſtol. 1. ad Timoth. cap. 1. dicat, *Lex iuſto non eſt poſita, ſed iniuſtis?* Reſpondet Ambroſius: *Quia in corde iuſti lex Dei eſt*; iuxta Dauidis teſtimonium: *lex Dei eius in corde ipſius*: & propterea ſcripta lege non eget. Quare Scribæ, & Phariſæi in membranis ſcriptam legem præferentes, contra eorum hypocriſim præuaricatores potius, & iniuſtos, quàm legis obſeruatores ſe oſtendebant.

Ambr. in Pſ. Iuſto lex poſita quare non eſt.

Et Magnificant Fimbrias.

E 104. NVmer. 15. 38. à Deo Moſi dictum eſt: *Loquere filijs Iſrael, & dices ad eos, vt faciant ſibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas; quas cum viderint, recordentur omnium mandatorum Domini.* Idem præcipitur Deut. 22. 12. *Funiculos in fimbrijs facies per quatuor angulos pallij tui, quo operieris.* Hoc quidem mandatum erat ad litteram ſeruandum; quare huiuſmodi fimbrias Dominum geſtaſſe affirmant interpretes in illud Matth. 9. 20. *Mulier, quæ ſanguinis fluxum patiebatur, acceſſit retro, & tetigit fimbriam veſtimenti eius*: ob tales fimbrias à Samaritana Dominum, vt Iudæum cognitum fuiſſe Hugo Cardinalis hic aſſerit. Sed Scribæ, & Phariſæi pallij angulos latioribus, & longioribus vittis exornabant; vt ſe religioſiores oſtenderent;

& ideo hic dicuntur magnificare fimbrias. Hinc autem benè conjicimus, quàm interius religionem parui penderent, cum eorum affectata religio ad pedes vſque deciderit.

Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas Cathedras in Synagogis; & ſalutationes in foro; & vocari ab hominibus Rabbi.

105. EN quorſum Moſaïcæ legis eruditionem Phariſæi oſtentabant; ſcilicet, vt apud populum honores acquirerent, & primas Cathedras conſequerentur. Ex muneribus, quæ Dei filius in terris exercuit, vnum fuit, frumentum à paleis ſeparare: *Purgat Dominus aream ſuam ventilabro; & paleas ventorum flatibus diſpergendas, vrendaſque ignibus derelinquit; triticum autem condit in horrea*, ex teſtimonio ſancti Præcurſoris Matth. 3. ait Hieronymus in Ierem. 23. è contrario Scribæ, & Phariſæi vanitatum paleas ſectantes, nempe *ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi*; triticum autem, nempe animarum meſſem, in cœleſte horreum recondendum colligere negligebant. Ideo contra eos Ierem. 23. Dominus exclamat: *Quid paleis ad triticum?*

Doctor prauus humanæ gloriæ cupidus quomodo ſe gerat.

106. Hypocritas Phariſæis ſimiles ſic egregiè deſcribit Gregor. 8. Mor. cap. 27. *Plerumque ſtudio ſacræ eruditionis inſiſtunt; & quia hanc non præparandis meritis, ſed promerendis fauoribus inquirunt, ſtatim, vt iudicium humanæ laudis arripiunt, & per hoc gratiam tranſitorij profectus aſſequuntur, tota mente ſecularibus curis inſeruiunt, atque à ſacra funditus eruditione euacuantur; & agendo poſt indicant, quantum temporalia diligant, qui ſola prius æterna prædicabant. Plerumque aſſumpta ſpeciem maturitatis oſtendunt, quiete ſilentij, longanimitate patientiæ, continentia virtute decorantur: ſed cum per hæc quæſiti culmen honoris attigerint; cumque ſibi iam reuerentia à cunctis impenditur, protinus ſe in laſciuiam voluptatis fundunt; & bona ſe non ex corde tenuiſſe ipſi ſibi teſtes ſunt, qui hæc citò dimiſerunt.*

Gloriam humanã captans, tamquam malus mercator impendit magna, vt minima recipiat.

107. Ibidem Gregor. cap. 28. explicans verba, quæ habentur Iob cap. 8. 13. *Spes hypocritæ peribit; non ei placebit vecordia ſua*, ait: *Quid in cunctis ſuis operibus hypocrita ſperat, niſi honoris reuerentiam, gloriam laudis, à melioribus metui, ſanctus ab omnibus vocari? Sed permanere ſpes hypocritæ non valet; quia æternitatem non quærens, fugit, quod tenet. Nequaquam mentis eius intentio in illa gloria figitur, quæ ſine fine poſſidetur: Sed cum tranſitorijs fauoribus inhiat, perdit percipiendo, quod laborat. Veritate atteſtante, quæ ait: Amen dico vobis, quia receperunt mercedem ſuam. Sed hæc ſpes recipiendæ mercedis diu teneri non poteſt. Quia pro oſtenſis operibus honor tribuitur; ſed viſa ad terminum vrgetur: laudes reſonant, ſed ad finem cum laudibus tempora feſtinant. Benè autem ſubditur: Non ei placebit vecordia ſua. Magna quippe vecordia eſt laborioſa agere, & auræ laudis inhiare. Qui pro virtute, quam agit, humanos fauores deſiderat; rem magni meriti vili pretio venalem portat. Vnde cœli Regnum mereri potuit, inde nummum tranſitorij ſermonis quærit. Vili ergo pretio opus vendit, quia magna impendit, ſed minima recipit.*

Matth. 6.

Apoſtolici viri quas cathedras conſequendi cupidi eſſe debeant.

108. Apoſtolici viri non primas Cathedras, vt Phariſæi ambire; ſed ſedes illas exoptare, & mereri debent, quas cum ſequentibus Dominus pollicetur Matth. 19. 28. *Vos, qui ſecuti eſtis me, cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus Iſrael.* De qua prærogatiua benè diſſerit Hieronymus, Platus de bono ſtatus religioſi lib. 2. cap. 17. & Suarius in 3. p. tom. 2. quæſt. 59. art. 6. ſect. 4.

Ambitioſi Phariſæi [illegible] cathedrarum [illegible] Eccleſiaſtici monitum [illegible]. Eccli. 7. 4.

109. Si adeo ſacrarum litterarum eruditionem Scribæ, & Phariſæi iactabant, cur primas Cathedras ambientes Eccleſiaſtici monitum, vel ignorabant, vel negligebant? *Noli quærere à Domino ducatum, neque à Rege Cathedram honoris.* De ſuperbis, & ambitioſis Scribis, & Phariſæis detrectantibus onera alijs impoſita præcipuè, vt ſupra indicauimus, dicitur Pſalm. 72. *In labore hominum non ſunt; ideo tenuit eos ſuperbia.* Ibidem ſuperba, & ambitioſa eorum vita ſomnio comparatur: *Velut ſomnium ſurgentium, Domine, in ciuitate tua imaginem ipſorum ad nihilum rediges.* Iuxta Artemidorum in onoricit. libro 2. cap. 35. *Si æger ſomniet ſe alijs dominari, hinc ei mors portenditur: ſi verò ſanus idem ſomniet; hinc ei cognatorum, & ſodalium omnium portenditur amiſſio.* Quidquid ſit de tali ſomnij præſagio; certum eſt in vigilantium ſomnio, qualis eſt ambitioſorum vita, ex ambitioſa dominatione mortem, & cognatorum, ſodaliumque ſeparationem portendi; eo quòd ambitioſi peſtilentia quadam corripiantur. Quare Auguſtinus explicans Pſalm. 1. verba de viro iuſto: *In cathedra peſtilentiæ non ſedit*, ait: *Noluit regnum terrenum cum ſuperbia, quæ ideo cathedra peſtilentiæ rectè intelligitur; quia non ferè quiſquam eſt, qui careat amore dominandi, & humanam non appetat gloriam. Peſtilentia eſt enim morbus latè peruagans, & omnes, aut penè omnes inuoluens.* Addit Chryſoſtomus homil. 43. ad pop. *Vt peſte correptum omnes fugiunt; ſic eum, qui honoris cathedras ambit, amici etiam, & cognati abominantur.*

Somniari ſe in alios dominari mors portenditur, & cognatorum amiſſio.

Ambitio peſtilentiæ comparatur.

Vos autem nolite vocari Rabbi. Vnus eſt enim Magiſter veſter; omnes autem vos fratres eſtis. Et Patrem nolite vocare vobis ſuper terram; vnus eſt enim Pater veſter, qui in cœlis eſt. Nec vocemini Magiſtri, quia Magiſter veſter vnus eſt Chriſtus.

110. QVi condiſcipulis, quod à magiſtro didicit, repetit; ſi hinc magiſtri ſibi nomen vindicaret, arroganter ſanè ſe gereret. Talem arrogantiam ſuis à diſcipulis remouet Dominus dicens: Vos autem Phariſæis diſſimiles *nolite vocari Rabbi: vnus eſt enim magiſter veſter*, nempe Deus, & qui cum Deo in diuina natura idem eſt, eius filius, & Sapientia Chriſtus; qui ſolus interius ſupernaturalem veræ fidei doctrinam docet: cum homines tantùm exterius, quòd interius à Deo didicerunt, alijs repetere poſſint. Ideo Iacobus Apoſtolus cap. 3. fideles quoſque monuit: *Nolite plures magiſtri fieri, fratres mei. Magiſtri tunc plures fieri dicuntur*, ait Auguſtinus, *cum diuerſa, & inter ſe aduerſa ſentiunt: cum verò idipſum dicunt omnes, & verum dicunt, ab vnius veri magiſtri magiſterio non recedunt. Offendunt autem, non cum illi multa dicunt, ſed cum addunt ſua: ſic quippe inciderit ex multiloquio in falſiloquium.* Recolendum hic eſt, quod S. Præcurſor de Chriſto Domino dixit Ioan. 1. *Vidi deſcendentem quaſi columbam de cœlo, & manſit ſuper eum.* Vbi egregiè Auguſtinus ait: *Quid per columbam didicit, niſi quamdam proprietatem in Chriſto talem futuram; vt quamuis multi miniſtri baptiſaturi eſſent, ſiue iuſti, ſiue iniuſti, non tribueretur ſanctitas baptiſmi;*

Apoſtoli, & viri qui à Deo didicerunt, alios docent: ideo Deus ſolus magiſter vocandus.

Auguſt. in Prologo lib. de Retractationibus.

Idem tract. 61. in Ioan.

priſmi; niſi illi ſuper quem deſcendit columba; de quo dictum eſt: Hic eſt qui baptizat in Spiritu Sancto. Petrus baptizet, hic eſt qui baptizat: Paulus baptizet, hic eſt qui baptizat. Quod de baptiſmo dixit Auguſtinus, de magiſterio ſimiliter dicere poſſumus: Si hic, vel ille doceat; Deus eſt, qui docet, eiuſque filius, & ſapientia, cum Patre idem in natnra diuina Chriſtus Dominus.

111. Ex allata Iacobi ſententia in Academijs magiſteria non prohibentur, vt hæretici ſomniarunt; dummodo, qui docent, à Chriſti Domini ſupremi magiſtri doctrina non diſcedant; ſeque magiſtros non abſolutè, ſed tantùm per participationem ſupremi diuini magiſtri, vt eius inſtrumenta, ſe noſcant. Sicut, quamuis Eccleſia Chriſto Domino dicat: *Tu ſolus Sanctus*, ſanctitate ſcilicet ſubſtantiali, & increata per hypoſtaticam vnionem cum diuina natnra; adhuc tamen alij ſancti per participationem, & accidentalem gratiam dici poſſunt. Allatam, & veram Iacobi ſententiæ interpretationem non intelligens Caroloſtadius, hæreticus, VVitembergicæ Cathedræ, vbi Doctoratus gradus accipiebatur, ineptè inſcripſit: *Nolite vocari Magiſtri*: & hinc ipſe ex Doctore factus eſt piſtor: piſtor quidem, cui vera fides decoxerat; ideoque præ pane potius in ardentem clibanum injiciendus. Sed quem non ſubijt clibani ignem, Gehennæ incendio penſat. Inſcriptionem illam à Caroloſtadio poſitam legens Lutherus, conſuetæ falſitatis oblitus dixit illa Chriſti, & Iacobi ſententia non aliud ſanciri, quàm ne quis nouum dogma excogitet, & doceat. Ita Cochlæus in geſtis Lutheri.

Caroloſtadius hæreticus ex doctore piſtor.

112. Præterea, quia celebris illa Heroïna ſeptem filiorum mater pro fide morituris filijs veriſſimè dixit 2. Machab. 7. *Neſcio qualiter in vtero meo apparuiſtis: neque enim ego ſpiritum, & animam donaui vobis, & vitam; & ſingulorum membra non ego ipſa compegi: ſed enim mundi Creator, qui formauit hominis natiuitatem, quique omnium inuenit originem, & ſpiritum vobis iterum cum miſericordia reddat, & vitam.* Hinc eſt, vt Deus abſolutè, & antonomaſticè Pater ab omnibus habendus ſit: corporales autem Patres tantùm per participationem, & potentiam à Deo communicatam: *Ex quo omnis paternitas in cælis, & in terra nominatur*, vt Apoſt. ait. Et hoc Dominus ſignificauit dicens: *Patrem nolite vobis vocare ſuper terram; vnus eſt enim Pater veſter, qui in cælis eſt*: cum tamen vniuſcuiuſque genitorem patrem vocauerit, & à filijs honorandum eſſe præceperit Exod. 20. 12. *Honora patrem tuum, & matrem tuam.*

Deus ſolus Pater antonomaſticè dicendus, alij per participationem.

Ad Eph. 3. 15.

113. Secundò, in ſacris litteris interdum vocare eſt inuocare, & auxilium flagitare, vt Zach. 13. *Ipſe vocabit nomen meum, & ego exaudiam eum.* Ideo cum Dominus ait: *Patrem nolite vobis vocare ſuper terram*; ſenſus eſt: cum auxilio indigetis, vt illud conſequendi certam ſpem habeatis, non terrenum, ſed cœleſtem Patrem inuocare.

Vocare inuocare ſignificat, opemque implorare.

114. Tertiò, in ſacris litteris ſententiæ quædam negatiuæ, tantùm in ſenſu comparatiuo ſunt intelligendæ; ita vt non abſolutè vnum negetur, ſed tantùm alteri comparatum poſthabendum ſignificetur. Ratio huius eſt, quia Hebræi carentes comparatiuo, illud per negationem eius, quod minus eſt, exprimunt. Ideo cum ex Oſeæ 6. Dominus Matth. 9. 13. dixit: *Miſericordiam volo, & non ſacrificium*; ſenſus eſt: *Miſericordiam volo potius, quàm ſacrificium*: & ita verterunt Septuaginta, & Chaldæus. Qui ſenſus comparatiuus patet ex ſequentibus Oſeæ verbis: *Et ſcientiam Dei pluſquam holocauſta*, ſcilicet volui. Confirmatur ex Auguſtino 10. de Ciuit. cap. 5. dicente: *Vbi ſcriptum eſt: Miſericordiam volo magis, quàm ſacrificium; nihil aliud, quàm ſacrificium ſacrificio prælatum oportet intelligi*; ſcilicet ſacrificium myſticum miſericordiæ ſacrificio animalium. Similiter, quia ex graui dolore, & luctu conſueuerunt Hebræi veſtimenta ſcindere; cum Dominus Ioëlis 2. 12. dixiſſet: *Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu*: ſubdidit: *Et ſcindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra.* Quibus verbis ad animi dolorem ex commiſſis peccatis ſignificandum veſtium ſciſſionem non prohibet Dominus; ſed eam cordis contritioni poſthabendam ſignificat; ita vt ſenſu non negatiuo, ſed comparatiuo dicatur potius corda, quam veſtimenta eſſe ſcindenda. Allatam ex Hebræo idiomate regulam quidam ignorantes, ex Oſeæ verbis aſſeruerunt vetera ſacrificia Deo non placuiſſe, immo ei exoſa fuiſſe. Quod quidem falſum eſt, cum ſacrificia illa religionis actus fuerint, eaque à Deo inſtituta, & præcepta, vt ex Leuitico patet. Iuxta allatam ergo, & ſuperioribus exemplis probatam ſcripturæ regulam, cum Dominus negare videtur patrem vocandum eſſe ſuper terram; ſenſu tantùm comparatiuo ſignificare voluit Deum potius, qui in cœlis eſt, quàm qui ſuper terram pater nobis eſt, patrem eſſe vocandum.

Sententiæ quædam negatiuæ in ſenſu comparatiuo ſunt intelligendæ: ita vt vnum non negetur, ſed alteri poſtponatur.

Qui maior eſt veſtrûm, erit veſter miniſter.

115. HVius ſententiæ duplex ſenſus eſſe poteſt. Primus eſt: ſi quis veſtrûm ex ambitione, & ſuperbia ſe alijs præferat, eiſque maiorem ſe oſtendat; hic à Deo deprimetur; ita vt ijs, quibus ſe prætulit, tamquam eorum miniſter, & ſeruus ſubjiciatur. Iuxta quem ſenſum affert hîc Hugo vaticinium illud de Eſaü, & Iacob. Geneſ. 25. 23. *Maior ſeruiet minori.* Quare ad hunc ſenſum indicandum videtur Dominus proximè addidiſſe: *Qui ſe exaltauerit, humiliabitur.* Secundus ſenſus eſt: *Qui maior eſt veſtrûm*, quamuis hanc ſupra alios prærogatiuam ex diuina diſpoſitione, & etiam ex merito habeat; hic tamen ſanctæ humilitatis affectu, & ad vitandam inanem gloriam, obſequi, miniſtrare, & ſeruire alijs debet. Iuxta hunc ſenſum in vltima cœna cum diſcipulis, quando *facta eſt contentio, quis eorum videretur eſſe maior*, Dominus opponens mundanæ dominationi iuſtorum præeminentiam dixit Lucæ 22. *Reges gentium dominantur eorum; & qui poteſtatem habent benefici vocantur. Vos autem non ſic; ſed qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor; & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator*: addiditque Dominus huius ſeipſum exemplar: *Ego in medio veſtrûm ſum, ſicut qui miniſtrat.* Chriſti monitum, & exemplum egregiè inter alios ſeruarunt tres ſanctiſſimi viri eiuſdem nominis Franciſci; duo primi ſacrarum Religionum inſtitutores, tertius Indiarum Apoſtolus; quorum humilitas hoc carmine explicatur.

Duplex allatæ ſententiæ ſenſus.

Sum minor Aſſiſius, minimus Paulenſis; vtrique
Vt ſe ſubjiciat, ſum nihil, Indus ait.

116. Fidelium congregatio, quæ eſt Ieruſalem militans, Ieroſolymæ triumphantis imago eſſe debet. De cœleſti Ieroſolyma ſcriptum eſt Apoc. 21. 19. *Fundamenta muri ciuitatis omni lapide pretioſo ornata*

Lapides pretioſi in infima cœleſtis Ieroſolymæ fundamenta indicant humilitatem

amplectendam inclinant,

Similiter in militante Ieroſolyma, hoc eſt in Eccleſia pretioſi lapides, hoc eſt inſigniores ſanctitate viri, non ſupremum faſtigij locum, ſed fundamenti infimum, humilitatis ergo ſibi eligant, vt Chriſti mandato pareant: *Qui maior eſt veſtrûm, erit veſter miniſter*: &, vt diuina promiſſio Eccleſiæ facta verificetur Iſa. 54. 11. *Ecce ego ſternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in ſapphiris*: ſeu vt S. Hieronymus: cum Septuaginta legit: *Sternam carbunculum lapides tuos*. Carbunculi, qui inter gemmas pretioſiſſimi ſunt in pauimento domus Dei ponentur, vt omnium pedibus ſubjiciantur: Sapphiri cœleſtis coloris gemmæ intra fundamenti infimam profunditatem dejicientur. Si verò quæratur quid per carbunculos, quid per Sapphiros ſignificetur? Ibi ex contextu, interroganti Eccleſiæ reſpondetur ſignificari, *Vniuerſos filios tuos doctos à Domino*. Sancti viri non in mundi academijs, vbi humana gloria quæritur; ſed in Dei gymnaſio, vbi humilitas diſcitur edocti infimum ſibi locum in Dei Eccleſia omnibus miniſtrantes, & ſeruientes habebunt.

Domus Dei pauimentum carbunculis ſterni dicitur ad indicandam iuſtorum alijs ſe ſubjicientiũ humilitatem.

117. Objici hîc poteſt, quod Apoſt. Petrus 1. epiſt. cap. 2. fidelibus ait. *Ipſi tanquam lapides viui ſuperædificamini domus ſpiritualis*: & quod Paulus Apoſtolus fidelibus etiam dixit: *Templum Dei eſtis vos*. Ad hoc myſticum ædificium, ad hoc ſacrum templum excitandum; non ſolùm in infimo pauimenti, & fundamenti loco lapides eſſe debent; ſed etiam in ſublime ſunt attollendi ad parietes conſtruendos; atque adeo non ab omnibus humilis locus eſt eligendus. Reſpondetur ſiſtendo in allata ædificij ſimilitudine, vnuſquiſque, qui ad tam ſacri ædificij conſtructionem ſe exhibet, quamuis non imum fundamenti, vel pauimenti locum obtineat; ſed in ſublime tamquam ad parietum conſtructionem attollatur; adhuc alijs non ſe præferre, nec ſanctæ humilitatis immemor eſſe debet. Fabri murarij, vt rectà ſurſum parietem attollant, perpendiculo vtuntur; & ſi lapidem foras exporrectum vident, validò mallei ictu illum intra detrudunt. Similiter ſpirituali ædificio ſuus perpendiculi eſt vſus; vt ſi quis non iuxta humilitatis regulam extra promineat, is mortificationis malleo intra detrudatur, ita, vt alijs cedat, neminique ſe præferat. Hoc nobis ad Epheſios ſcribens S. Martyr. Ignatius indicauit: *Ieſus Chriſtus fundauit vos ſuper petram, vt lapides electos, aptos ad diuinum ædificium Patris; ſublatos in altum per Chriſtum, qui pro vobis crucifixus eſt, perpendiculo vſus Spiritu ſancto*. Internum Spiritus Sancti lumen menti diuinitus communicatum perpendiculum eſſe debet, quod viuos lapides omnes ſupra alios prominere prohibeat; & vbi contrarium accidat, mortificationis malleus adhibendus eſt, qui dicitur Ierem. 23. 29. *Malleus conterens petram*. Inſenſibiles lapides ſicut ex ſua natura ad infimum locum inclinant; ita ſpirituales viui lapides, non ex natura, ſed ex diuina gratia humilitatem ſuadente infimum locum, quantùm ex ſe eſt, appetere debent: alioquin nobis humilem locum refugientibus, ad ſuperbiam exprobrandam *lapis de pariete clamabit*, vt Habacuc 2. 11. dicitur.

1. ad Cor 3. In ædificij ſpiritualis in ſtructura perpendiculum Spiritus ſancti & mortificationis malleus adhibetur.

Inſenſibiles lapides ex ſua natura ad infimum locum inclinant, ſimiliter ex diuina gratia ſpiritualis ædificij lapides viui.

Qui autem ſe exaltauerit humiliabitur: & qui ſe humiliauerit exaltabitur.

118. Isaiæ 38. Ezechias rex dixiſſe legitur: *In dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi*. Vbi Septuaginta legunt: *In excelſo dierum meorum vadam ad portas inferi*: hoc eſt iuxta Cyrillum: Erectus ad faſtigium regni, gloriæ, & fælicitatis, ecce cado. Clarius iuxta Theodoretum: Cum intumui, & in altum ſuperbè me extuli, tunc à Deo humiliatus, & percuſſus ſum morbo lethali. Humiliatio ergo elationem, ſuperbiamque conſequitur. Sed interdum humiliatio non ſolùm ſuperbiæ pœna eſt, ſed inſuper ex Diuina bonitate ad ſuperbiam in poſterum curandam adhibetur. Quare cur vſque ad mortem ægrotauerit Ezechias. Reddit rationem Hieronymus: *Ne eleuaretur cor Ezechiæ poſt incredibiles triumphos, & de media captiuitate victoriam, infirmitate corporis ſui viſitatur, & audit ſe moriturum*. Matris ex vtero humilitatis affectum Dominus detulit. Experientia enim compertum eſt ſæpe in concepto fœtu notam imprimi rerum, quorum deſiderio matres tenentur. Sic Geneſ. 30. cum paſtoris Iacob ſitientes oues aquas appeterent; quæ quidem aquæ ob merſas virides, & decorticatas virgas, verſicolores apparebant; tales oues maculoſos partus edidiſſe legitur. Porrò cum eo maximè tempore, quo æternum Verbum vtero Beata Virgo concepit, eximium humilitatis affectum corde ſentiret, quem verbis illę protulit: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum*: hinc in concepta diuina prole humilitatis affectus, veluti materni deſiderij nota, fuit impreſſus: quæ quidem nota, non in extima corporis parte fuit obſignata; ſed ad intima cordis penetrauit: vt ipſemet Dominus Matth. 11. teſtatur: *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde. Tota vita Saluatoris humilitate eſt concepta, humilitate confecta*, ait S. Leo ſermone 7. de Epiph.

Cur Ezechias ad mortem ægrotauit.

Humilitatis affectum ſuæ impreſſum à matre contraxit in vtero Dominus.

Luc. 1.

119. Adeo verum eſt exaltandos eſſe humiles, & ſuperbos humiliandos; vt hanc ſententiam: *Qui ſe exaltauerit humiliabitur; & qui ſe humiliauerit exaltabitur*, ter Dominus repetierit: hoc Matth. cap. 23. cum de ambitioſis Scribis, & Phariſæis loqueretur: iterum Luc 14. Cum de inuitatis ad nuptias parabolam proponeret: iterum Luc 18. Cum de Phariſæo, & Publicano parabolam aliam afferret. Præterea Dominicæ ſententię plura alia in ſacris litteris teſtimonia conſonant. Iob cap. 5. 11. De Deo dicitur: *Qui ponit humiles in ſublimi; & mœrentes erigit ſoſpitate*. Pſal. 47. 7. *Quoniam Deus iudex eſt, hunc humiliat*, ſcilicet ſuperbum, *& hunc exaltat*, ſcilicet humilem. Clarius Pſalm. 17. *Populum humilem ſaluum facies, & oculos ſuperborum humiliabis*. Vbi quæri poteſt, cur ſpeciatim oculo in ſacris litteris ſuperbia tribuatur? Nam præter citatum locum, Pſalm. 100. dicitur: *Superbo oculo, & inſatiabili corde, cum hoc non edebam*. Prouerb. 6. 17. *Odit Dominus oculos ſublimes*, id eſt elatos, & ſuperbos. Prouerb. 21. 4. Superbia dicitur *Exaltatio oculorum*. Prouerb. 30. 13. de ſuperbis dicitur: *Generatio, cuius excelſi ſunt oculi, & palpebræ eius in alta ſurrectæ*: Eccleſiaſtici 23. *Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi*. Iſaiæ 2. 11. *Oculi ſublimes hominis humiliati ſunt; quia dies Domini exercituum ſuper omnem ſuperbum*. Iſaiæ 10. *Viſitabo ſuper gloriam altitudinis oculorum*. Reſpondetur, per oculorum

Humiliandi exaltandi & ſuperbi ſententiam ter Dominus protulit.

Superbia cur ſpeciatim oculo tribuatur, triplex ratio.

ſupetbiam exprimi. Primò, quia ſicut oculus, ita ſuperbus leuiter tactus facilè læditur. Secundò, quia oculus omnia alia videt præter ſeipſum; non diſſimiliter ſupetbus alienos defectus ſcrutatur, ſeipſum ignorat. Tertiò, quia de oculorum ſupercilijs benè Plinius ait lib. 11. cap. 37. *Hac maximè indicant faſtum. Superbia alibi conceptaculum, ſed hic ſedem habet. In corde naſcitur, huc ſubit, hic pendet. Nihil altius ſimul, abruptiuſque inuenit in corpore, vbi ſolitaria eſſet.*

Homo non mouetur pedibus, ſed affectibus hinc Deo proximus, vel diſtâs dicitur.

120. De homilitate, & ſuperbia allatis teſtimonijs addatur illud Pſalm. 137. *Dominus humilia reſpicit, & alta à longe cognoſcit*: hoc eſt, corda Deus ſancta humilitate depreſſa benignis, ac beneficis oculis reſpicit; vt de ijs peculiarem curam habeat, iiſque ſua beneficia largiatur; & tandem in cœlum euchat. Contra verò corda inani ſuperbia elata cognoſcit quidem Deus; ſed tamquam à ſe ipſorum culpa diſtantia, ſuæ beneficentiæ expertia relinquit; eaque deſpicit potius, quàm reſpicit. Quamuis autem Deus vbique ſit præſens; & vt Apoſtolus ait: *Non longè ſit ab vnoquoque noſtrum*, Superbum tamen cor à Deo diſtat, quia vt Auguſtinus ait: *Non mouetur anima pedibus, ſed affectibus*; affectibus autem à Deo remouetur ſuperbus animus; cum non Dei gloriam, ſed propriam quærit. De hoc ſuperbiæ affectu à Deo recedente Dauid aiebat Pſalm. 35. *Non veniat mihi pes ſuperbia.* De ijs autem, qui à Deo recedunt dicitur Pſalm. 72. *Qui elongant ſe à te peribunt*; & Ierem. 17. *Recedentes à te in terra ſcribentur*; ita vt eorum nomen per ſuperbiam elatum tamquam in terra ſcriptum facilè deleatur; eorumque fama euaneſcat.

Act. 17. 27.

Aug. tract. 48. in Ioan.

Lucæ c. 1. Humilitas ſcala eſt, qua Deus ad nos deſcendit; eadem ad Deum aſcendamus.

121. De humilitatis exaltatione, & ſuperbiæ humiliatione ſuo in cantico B. Virgo dixit: *Quò potens eſt, depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles.* Quod ipſa B. Virgo ſe expertam eſſe teſtatur dicens: *Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes; quia fecit mihi magna, qui potens eſt.* Meritò exclamat Auguſtinus ſermone 2. de Aſſumptione: *O vera humilitas, quæ Deum hominibus peperit; vitam mortalibus edidit; cœlos innouauit; mundum purificauit; paradiſum aperuit. & hominum animas liberauit. Facta eſt Mariæ humilitas ſcala cœleſtis, per quam Deus deſcendit ad terras.* Fiat nobis humilitas cœleſtis ſcala, per quam è terris in cœlum aſcendamus.

122. Ad humilitatis exaltationem indicandam Apoſt. ad Eph. 4. 9. De Chriſto Domino dixit: *Quòd autem aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit primùm in inferiores partes terræ? Qui deſcendit, ipſe eſt, & qui aſcendit ſuper omnes cœlos.* Vbi bene Theophylactus ait: *De humilitate diſputans Paulus Chriſtum producit exemplum. Quemadmodum, inquit, ille non recuſauit deſcendere; ſic & vos non refugiatis per humilitatem, & moderatum ſpiritum condeſcenſum. Quò deſcendit? ad inferos: hos enim infimas partes terræ appellauit. Deſcendit igitur ad infimas partes, poſt quas non eſt aliud quid; & aſcendit ſupra omnia; vltra quæ non ſunt alia: nec obſtitit ei deſcenſus, quominus aſcenderet: & vos igitur, ſi humiliamini, atque demittamini, exaltabimini.* Lucæ 24. 42. de Domino dicitur: Obtulerunt ei fauum mellis: cum manducaſſet, &c. Hinc benè Tertullianus de Corona militis ſub finem ait: *Chriſtus fauos poſt fella guſtauit; nec ante Rex gloriæ à cœleſtibus ſalutatus eſt, quàm Rex Iudæorum proſcriptus in crucem: minoratus primò à Patre modicum quid citra Angelos, & ita in gloria, & honore coronatus.*

Dominus poſt fel mel guſtauit.

Chriſtus Dei 123. Chriſtus Dei Filius, æternique Patris Sa-
A pientia Eccl. 24. 22. dixit: *Ego quaſi vitis fructificaui.* Vuæ, quæ ſunt vitis fructus, prius ruſticorum pedibus ſubjiciuntur; deinde earum liquor etiam in aureas, gemmataſque Principum pateras transfertur. Similiter Chriſtus Dominus, vt nobis eximiæ humilitatis exemplo prælucerer; & vt humilitatem exaltandam oſtenderet, de ſe in hac mortali vita dixit Pſalm 21. *Ego ſum abiectio plebis*; quod autem in terram abjicitur, prætereuntium pedibus conculcatur. Ex hac tamen tam humili depreſſione in cœleſte Regnum, vt ſupremus gloriæ Princeps Chriſtus Dominus eſt euectus.

Sapientia out ſicut vitis fructificaſſe dicitur.

124. Ieremias 15. cum Iſraëliticæ gentis iugum B diuinæ legis detractantis ſuperbiam defleret, dixit: *Facta eſt mihi, quaſi mendacium aquarum infidelium.* Quodnam in aquis mendacium, quænam deceptio reperitur? Si fluctuantis maris tempeſtas ante oculos ponatur, ſtatim in marinis aquis deceptio apparebit: eæ quidem intumeſcentes ad cœlum vſque videntur extolli, ſed illico deorſum ad maris profundiora præcipites delabuntur. Hoc adamuſſim Dauid explicans ait: *Exaltati ſunt fluctus eius; aſcendunt vſque ad cœlos, & deſcendunt vſque ad abyſſos.* Non diſſimiliter ſuperborum corda inani faſtu, ac tumore ad ſidera videntur efferri; ſed diuinæ iuſtitiæ vi, & peccatorum pondere ſtatim ad ima deprimuntur; C ita vt Domini ſententia verificetur: *Qui ſe exaltauerit, humiliabitur.* Quare bene in eandem ſententiam dixit Iſaïas 57. *Impij quaſi mare feruens, quod quieſcere non poteſt; & redundant fluctus eius in conculcationem, & lutum.* Marini igitur fluctus cum antea elationem pollicerentur, deinde in conculcationem, & lutum euadant; meritò à Ieremia anima ob ſuperbiam elata *quaſi mendacium aquarum infidelium facta* eſſe dicitur.

Mendacium aquarum infidelium quodnam ſit.

Pſal. 106. 25.

125. Ex Gregorio 35. Moralium cap. 27. habetur locuſtas ſignificare ſuperbos, & inanigloria tumidos: *Quid*, inquit, *per locuſtam, quæ ſaltibus euolat, niſi inanis gloria exprimitur, quæ ſe vanis præſumptionibus exaltat?* Huiuſmodi autem locuſtis quinam in inferis locus deſtinatur? D Apocal. 9. leguntur hæc verba: *Aperuit puteum abyſſi, & aſcendit fumus; & de fumo putei exierunt locuſtæ.* Aptus ſanè locus ſuperbis in inferis datur; nempe inferni fumus; cum ſuperbis conſuetum fuerit honoris, & gloriæ fumos ardenter expetere. Prætetea cum animi elationem oculis præcipuè ſuperbi prætulerint, iuxta illud: *Oculos ſuperborum humiliabis*; meritò in Gehenna ſuperborum oculi ſpeciatim ſunt cruciandi; ac propterea intra teterrimi fumi caliginem verſantur: *De fumo putei exierunt locuſtæ.*

Superbi locuſtarum nomine ſignificantur.

Superborum locus in inferis, eſt puteus fumum exhalans.

Sop. cap. Pl. 17.

126. De reprobis ad inferos detruſis dicitur Pſalm. 48. *Mors depaſcet eos.* Sicut enim belluarum grex, cum herbas depaſcit, folia detondet E relictâ radice, ita mors in reprobis damnatia relictâ ſuperbiæ radice; illa nimirum, de qua dicitur, *Initium*, ſeu radix *omnis peccati eſt ſuperbia*; alıorum vitiorum pullulantia folia detrahet: non enim ibi crapula, & ventris ingluuies, non auaritia, non ambitio, gloriæque cupiditas, non libido exercebitur. Superbia tamen ex ijs numquam euelletur: quandoquidem in inferis reprobi, Deo rebelles diuino iudicio numquam ſe ſubjicient, iuxta Pſalmum 73. *Superbia eorum, qui te oderunt*; nempe damnatorum, *aſcendit ſemper*; id eſt ſemper augeſcit quoad actuum multiplicitatem, vt explicatur ex ſancto Thoma 2. ſententiarum diſt. 7. q. 1. Innocentius explicans citatum Pſalmi locum ait: *Reprobi iam deſperati; de venia, non hu-*

Mors velut herbam depaſcit damnatos dicitur, ut ſuperbiæ radice eam relinquens.

Eccl. 10.

Innocentius lib. 3. de contemptu mundi, c. 10.

miliabuntur ; ſed malignitas odij tantum in illis exceſcet, vt velint illum omninò non eſſe, per quem ſciunt ſe tam infeliciter eſſe.

Superbi ſaltantibus locuſtis ſimiles.

127. Sed ad infernas locuſtas ſuperbos ſignificantes redeamus. Locuſtæ fere ſemper ſaltibus huc, illuc exiliunt. Non diſſimiliter ſuperbi, quales Phariſæi, rectà progredi nolunt; ſed ſeſe ſemper ſaltibus vtuntur; ſcilicet, vt ex vno honoris faſtigio ad aliud deueniant ; & ſi quis inter honorum culmina humilior locus occurrat, illum ſaltu tranſiliunt. Oppoſitum cœleſtis ſponſus, hoc eſt Redemptor noſter itineris modum inijt; cum ſponſam, hoc eſt humanam naturam inniſeret : nam veræ humilitatis magiſter, vt myſticè ſignificaret honorum culmina eſſe vitanda, montes tranſmiſiſſe ſaltu, & colles tranſiluiſſe legitur, quod in ijs ſublimis conſiſtere noluerit. Canticorum 2. *Venit ſaliens in montibus, transſiliens colles.* Cœleſtis ſponſi ſaltus eleganter S. Ambroſius in Pſalm. 118. enumerauit. *Salit*, inquit, *de cœlo in Virginem ; de vtero in præſepe ; de præſepi in Iordanem ; de Iordane in crucem : de cruce in tumulum ; in cœlum de ſepulchro.* Quibus ſaltibus patet ſemper ad humilitatis loca deſcendiſſe, excepto in cœlum aſcenſu, qui aſcenſus humilibus non prohibetur ; immo ijs tantummodo reſeruatur. Rurſus Sanctus Ambroſius lib. de Iſaac, & anima cap. 4. eoſdem ſaltus ſic explicat : *Apud Patrem erat, in Virginem venit ; & ex Virgine in præſepe tranſiliuit ; in præſepi erat, & fulgebat è cœlo : deſcendit in Iordanem ; aſcendit in Crucem ; deſcendit in tumulum, ſurrexit de tumulo ; & ſedet ad Patris dexteram.*

Ioan. c. 13. Chriſtus, vt nos erigeret, ſe ad ima depreſſit.

128. Sed cur tantopere erga humilitatem Redemptor noſter fuerit affectus, reddit rationem Nazianzenus loquens de ſancto lauacro ; *Hæc Deo exprobras, quia linteo præcingitur, pedeſque diſcipulorum lauat ? Optimam viam ſublimitatis humilitatem eſſe demonſtrat ; quia propter animam humi curuatam humiliatur, vt erigeret, quod ob peccatum deorſum vergebat. Nilus amnis eſt, qui vnus omnium nullas expirat auras*, vt ait Plinius lib. 5. cap. 9. Fluuium hunc è terreſtri Paradiſo ortum ducere, & Geneſ. 2. Gehonis nomine appellari docent Ambroſius, Hieronymus, & Auguſtinus. Similiter Redemptor noſter de ſe ait Eccleſiaſtici 24. *Ego quaſi fluuij dioryx exiui de Paradiſo.* Nil mirum igitur eſſe debet, quod diuinus hic fluuius omnem ſuperbiæ auram à ſe, ſuiſque procul amandet.

Nilus è terreſtri Paradiſo egrediens, non ſicut amnes reliqui, ventū expirat.

Superbis ſimiles vmbræ mox euaneſcenti, cum creſcit. Vug. Eccl. 2.

129. Vmbra ex aduerſo illuminati corporis figuram exprimens properante ad occaſum ſole maximè creſcit, iuxta illud : *Et ſol creſcentes decedens duplicat vmbras.* Sed quò in longiorem figuram vmbra protenditur, eò breuiorem durationem habet, ſubitò euaneſcens ſole occidente; ita vt illius augumentum proximi interitus prænuncium ſit. Quare iuxta Domini ſententiam ad peccatoris depreſſionem elationi proximam ſignificandam pronunciauit Eccleſiaſt. 8. *Quaſi vmbra tranſeant, qui non timent faciem Domini.* Idem ſub alia ſimilitudine Dauid expreſſit Pſalmo 36. *Inimici Domini mox, vt honorificati fuerint, & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient.* Quare Gregorius ep. 5. ait. *Fumus aſcendendo deficit, & ſe dilatando euaneſcit ; ſic fit cum peccatoris vitam præſens felicitas comitatur ; qui vnde oſtenditur, vt altus ſit, inde agitur, vt non ſit. Hinc rurſum ſcriptum eſt ; Deus meus pone illos, vt rotam. Rota ex poſterioribus attollitur, & in anterioribus cadit : poſteriora nobis ſunt bona præſentis mundi, quæ relinquimus, anteriora verò ſunt æterna, ad quæ vocamur, Paulo teſtante, Quæ retro oblitus ad ea, quæ ſunt priora me extendens. Peccator verò, cum in præſenti vita profecerit, vt rota ponitur ; quia in anterioribus corruens ex poſterioribus eleuatur : nam cum in hac vita gloriam percipit, quam relinquit ; ab illa cadit, quæ poſt hanc venit.* Eamdem rotæ myſticam interpretationem tradit S. Auguſtinus in Pſal. 82. Bene ergo Dominus ait : *Qui ſe exaltat, humiliabitur.*

Superbi fumo, & rotæ ſimiles.

Pſal. 82.

Ad Philip. c. 3.

Superbia intumeſcens animæ aditum ad ſalutem obſtruit.

130. Caini peccatum ſuperbia fuit. Nam, vt dicitur Geneſ. 4. *Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius : ad Cain verò, & ad munera illius non reſpexit.* Hinc, cum Caïn ſibi fratrem præponi nollet, ei ſuperbiæ ſtimulis agitato Dominus dixit : *Si malè egeris, ſtatim in foribus peccatum aderit* : hoc eſt, ſi ſuperbiæ ſtimulis conſenties; ſtatim ſuperbiæ peccatum intumeſcens, ita ſenſus, qui ſunt animæ fores, occupabit, vt nullum ſalutare remedium in animam ingrediatur. Obſtruit enim ſuperbiæ ſpiritus aures, ne ſalutaria monita audiantur : Obſtruit oculos, ne aliorum meritum videant : Obſtruit os, ne contra prauas Diaboli ſuggeſtiones auxilium à Deo poſcat : ſpiritualem obſtruit guſtum, ne Dei mandata dulciora ſuper mel, & fauum illi ſapiant. Quoniam veriſſimè Dominus ait : *Qui ſe exaltauerit, humiliabitur* ; Cain ſuperbiæ ſpiritu elatus ; inde ita depreſſus fuit, vt ſe omnibus in odio eſſe cognoſceret ; omneſque tamquam validiores timeret dicens : *Omnis, qui inuenerit me, occidet me.*

Chriſtus cœleſtis campi flos in humilium vallibus potius, quàm in Angelorum collibus naſci voluit.

131. Humani generis Redemptor iuxta Sancti Hieronymi ſententiam ſub floris ſymbolo promiſſus fuerat Iſaïæ 11. *Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet.* Flos iſte cœleſtis in colle-ne, an in valle naſci voluit? Angelos ob naturæ præſtantiam ſignificant colles : homines verò ob naturæ humilitatem per valles ſignificantur. Porro ſicut vallibus, ita & collibus diuinus iſte flos ſummis votis expetendus erat ; quare Geneſ. 49. *Deſiderium collium æternorum* dicitur. At Ioan. 15. cum Dominus dixerit, *Pater meus agricola eſt* ; ad cœleſtem hunc agricolam inter colles, & valles, hoc eſt inter Angelos, & homines litem dirimere ſpectabat : quare cum hominibus æternus Pater cauſam adiudicaſſet ; Diuinam ſuam prolem veluti cœleſtis pomarij florem in valle, hoc eſt in humana natura naſci voluit ; vt humiles eſſe exaltandos oſtenderet. Ideo Cantic. 2. cœleſtis ſponſus ait : *Ego flos campi, & lilium conuallium ; id eſt decus generis humani*, ait Rupertus, *& honor parentum humilium, Patrum ſpiritu pauperum, ſcilicet Abrahæ, Iſaac, & Iacob, Dauid quoque & cæterorum ; qui etſi meritis montes, mente conualles fuerunt ; & ſi diuites cenſu, pauperes ſpiritu extiterunt. Addit*, inquit Bernardus, *ſe lilium eſſe conuallium, id eſt humilium coronam.*

Chriſtus lilium conuallium, & campi flos dicitur ad humilitatem ſuam nuandam : Idem ſeq. 2.

Bernardus in Cantica ſerm. 47.

132. Rurſus non intra pomarij ſepta, in præcelſis arborum ramis florere ſe Dominus ait; ſed campi florem ſe eſſe teſtatur. *Ego flos campi* : vt quàm facilè ab omnibus acquiri poſſit ſignificaret. Ad legendos arborem flores elatione, vel aſcenſu opus eſt : contra verò, qui agri flores humi germinantes carpere cupit, pronum ſe demittat neceſſe eſt. Agri igitur flos Dominus dicitur, quod ab humilibus tantummodo legi ſe ſinat.

133. Quod ſi Dominus animæ ſuæ ſponſæ, non vt florem, ſed veluti ſuauiſſimum fructum

Sponſa, hoc eſt anima, non aſſurgens, ſed humi ſedens cæleſtis arboris fructus carpit.

præbere ſe velit; quonam pacto fiet, vt ad A tam præcelſæ arboris fructum humiles in imis iacentes pertingere queant? Citato loco ſponſa poſt cæleſtem ſponſum conuallium lilio comparatum ſubdit: *Sub vmbra illius, quem deſiderabam ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo.* Mirum ſanè eſt, quòd humi ſedens tam ſublimis arboris fructus carpere ſponſa poſſit, ſed hoc ſponſæ teſtimonium inter corporeos, & diuinæ arboris fructus diſcrimen ſignificat; ad illos enim carpendos corporis elatione opus eſt; at vt cæleſtia poma legantur, ipſa arbor, hoc eſt diuinæ liberalitas ramos demittit, vt humilibus in imo loco ſedentibus, & quieſcentibus ſuorum fructuum largiatur vbertatem. Quare de Magdalena ad pedes Domini humiliter ſedente ait Auguſt. *Quantò humilius Magdalena ſedebat, tantò amplius capiebat.*

Lucæ 10. Auguſt. ſerm. 7. de verbis Domini.

B

134. Zachariæ 9. futurus Redemptor ſub frumenti typo præſignificatus eſt; ex eo procuidubio, quòd ſub panis ſpecie ſuum fidelibus corpus daturus erat in cibum: *Saluabit eos Dominus Deus eorum in die illa, vt gregem populi ſui:* & ſubditur: *Quid enim bonum eius eſt, & quid pulchrum eius, niſi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?* At frumentum hoc vbinam largiſſimè germinabit? Dauid Pſalm. 64. reſpondet: *Valles abundabunt frumento.* Cum hoc autem loco ad humilitatis commendationem illud Pſalm. 103. adnectit. S. Gregor. *Qui emittis fontes in conuallibus:* A montibus, inquit; *aqua dilabitur, quia ſuperbas mentes veritatis doctrina deſerit. Sed fontes in conuallibus ſurgunt: quia mentes humilium verbum prædicationis accipiunt. Iam videmus, iam conualles frumento abundare conſpicimus; quia illorum ora pabulo veritatis impleta ſunt, qui mites, ac ſimplices huic mundo deſpicabiles eſſe videbantur.* S. Auguſtinus ſerm. 27. de verbis Domini ait: *Confluit aqua ad humilitatem conuallis, denatat de tumoribus collis.* Similiter diuinarum gratiarum vbertas ad humilium corda delabitur, aridas relinquens ſuperbientium mentes.

Valles abundantes frumento, & fontes in conualles emiſſi, humilitatem indicant.

C

135. S. Bernardus ſerm. de S. Benedicto ait: *Vbi ſunt decurſus aquarum? Profectè in vallibus, quia inter medium montium pertranſibunt aquæ. Quis enim non videat etiam torrentes montium alta declinare, & medium ad humilitatis ſemper diuertere vallis. Sic profectò, ſic Deus ſemper ſuperbis reſiſtit, humilibus dat gratiam. In monte ſibi ſedem conſtituit ſerpens antiquus; propterea vallem magis elige ad ambulandum; vallem elige ad plantandum. Neque enim vel in ſerendis arboribus montana ſolemus eligere? quòd frequenter arida ſunt, & petroſa. In vallibus pinguedo eſt; ibi proficiunt plantæ; ibi plena ſpica; ibi centeſimus oritur fructus; iuxta illud, valles abundabunt frumento. Audis, quia vbique vallis laudatur: vbique humilitas prædicatur. Ibi plantare, vbi decurſus aquarum; quia ibi copia gratiæ ſpiritualis. Stemus in hac, chariſſimi; & plantati ſtemus; vt non areſcamus, vt non moueamus quocunque flatu. Nulla tentatio vobis prævalebit, ſi non in magnis, & mirabilibus ſuper vos ambuletis; ſed permaneatis radicibus firmis in humilitate radicati.*

D

Montana arida, valles fecundæ vberrimos humilitatis fructus indicant.

Ep. 1. Petri 5.

Iſaiæ 14. 13.

E

136. Cum Saul in monte Gelboe vnà cum ſuo exercitu occide[illegible], vt dicitur 1. Reg. 31. *Ceciderunt interfecti in monte Gelboe; irrueruntque Philiſthiim in Saul:* è contrario cum Dauid in valle Terebinthi Philiſtæum ſtrauerit, & interemerit; primo Reg. c. 21. *Ecce hic gladius Goliath Philiſtæi, quem percuſſiſti in valle Terebinthi:* ambo Euangelicam Domini ſententiam myſticè comprobant. Saül quidem ſuperbiæ typus, altior vniuerſo populo ab humero, & ſurſum, in monte deuictus veriſſimam Domini ſententiam oſtendit: *Qui ſe exaltauerit humiliabitur.* Dauid verò typus humilitatis, de quo eius Pater dixit: *Adhuc reliquus eſt paruulus, & paſcit oues:* cum in Terebinthi valle victor fuerit, veriſſimam alteram Dominicæ ſententiæ partem comprobat, *qui ſe humiliauerit, exaltabitur.*

Saül in monte victus; Dauid in valle gigantem vincens humiliari ſuperbos, exaltari humiles indicant.

1. Reg. 10.

1. Reg. 16.

137. Num 24. cum Balaam propheta Iſraelitico populo benedicere cogeretur, ei Iſraelitarum caſtra veluti nemoroſæ valles viſa ſunt: *Quàm pulchra tabernacula tua, Iacob, tentoria tua Iſrael vt valles nemoroſæ.* At montibus potius ad terrendos hoſtes Iſraëlitarum caſtra ſimilia videri debebant. Montibus quidem ſimilis Romanorum claſſis prope Leucaten in Ambracio ſinu viſa eſt. *Credas innare reuulſas Cycladas, aut montes concurrere montibus altos.* Præterea Vegetius in vallibus caſtrametandum non eſſe docet, additque rationem: *Ne ſcilicet è ſuperioribus locis miſſa ab hoſtibus in exercitum tela perueniant.* Cur igitur tabernacula, quæ fixit Dominus, in vallibus potius, quàm in editis locis ſita videbantur? *Quàm pulchra tabernacula tua Iſrael! Vt valles nemoroſæ, vt tabernacula, quæ fixit Dominus.* Scilicet terrenorum Imperatorum milites, cum caſtrametantur, profundiora vallium loca vitent: ſed qui Deum ducem ſequuntur, in vallibus, hoc eſt in humilitatis præſidio ſatis tuti ſunt, & ad debellandos hoſtes bene muniti: *Deus enim ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam;* victoriæ ſcilicet gratiam: Deo gratias, qui dedit nobis victoriam, humilium omnium nomine Apoſtolus ait. 1. ad Cor. 15.

Terrenæ militiæ ducibus in valle caſtrametandum non eſt, ſecus qui Deum ducem ſequuntur.

[illegible] 8.

lib. 3. c. 8.

Ep. 1. Petri c. 5.

138. De Beata Virgine dicitur Cantic. 7. *Quid videbis in Sulamite, id eſt Pacifica, niſi choros caſtrorum? In Virgine fuerunt chori canentium, quantum ad conſonantiam virtutum; caſtra verò pugnantium, ſecundum quod Virgo circumſepta, & ſanctis diſciplinis inſtructa vitiorum, & dæmonum repellebat inſultus,* ait Alanus. Sua etiam caſtra Beata Virgo ſpiritualis militiæ dux, & magiſtra in humilitatis valle collocauit. Deiparæ autem humilitatem, ob quam ſupra choros Angelorum eſt exaltata, egregiè ponderat Auguſt. tom. 10. ſerm. 63. de diuerſis explicans ipſius Virginis verba Lucæ 2. *Pater tuus, & ego dolentes quærebamus te. Non eſt prætermittenda tam ſancta modeſtia Virginis Mariæ. Chriſtum pepererat, Angelus ad eam venerat, & dixerat ei: Ecce concipies in vtero, & paries filium, & vocabis nomen eius Ieſum. Hic erit magnus, & filius Altiſſimi vocabitur. Meruerat parere filium Altiſſimi, & erat humillima; nec ſe marito nec in ordine nominis præferebat, vt diceret. Ego, & Pater tuus; ſed pater tuus, inquit, & ego. Non attendit ſui vteri dignitatem, ſed attendit ordinem coniugalem: non enim humilis Chriſtus matrem ſuam ſuperbire docuiſſet. Pater tuus, inquit, & ego; quia caput mulieris vir,* ad Epheſ. 5. ex hac tam eximia humilitate: *exaltata eſt ſancta Dei genitrix ſuper choros Angelorum ad cæleſtia regna:* Vt Domini ſententia comprobetur: *Qui ſe humiliauerit, exaltabitur.*

B. Virginis eximia humilitas.

Lucæ cap. 1.

139. Iuxta allatam Domini ſententiam Apoſtolus Iacobus cap. 4. dixit: *Humiliamini in conſpectu Domini, & exaltabit vos.* Similiter Petrus Apoſtolus 1. cap. 5. *Humiliamini ſub potenti manu Dei;* eius ſcilicet ſupremam potentiam agnoſcendo; eiuſque mandatis obediendo: *vt vos exaltet in die viſitationis:* hoc eſt in die conſolationis: viſitatio enim conſolationem ſignificat; vt Iob

Viſitatio [illegible] conſolationem [illegible] tempore [illegible] ſignificat.

10. *Viſitatio tua cuſtodiuit ſpiritum meum.* Interdum tamen viſitatio eſt peccatorum punitio, vt Iſaiæ 10. *Quid facietis in die viſitationis, & calamitatis.* In hac etiam Dei viſitatione, ſicut ſuperbi iuſto ſupplicio humiliabuntur; ita humiles, quique diuinæ legi ſe ſubiiciunt, exaltabuntur. Denique, *vt vos exaltet in die viſitationis*, ex Græco textu legitur, *vt vos exaltet in tempore opportuno.* Nouit enim Deus opportunum tempus, quando humiles ſunt exaltandi. Hoc opportunum tempus patienter eſt expectandum; nec interim mirari quis debet, ſi humilem ob ipſius profectum, maiuſque meritum, deprimi ſinat Deus.

Humilium exaltatio expectanda eſt in tempore opportuno.

140. Ab Auguſtino tract. 15. in Ioan. rudis aliquis, & Dei vbique præſentiæ ignarus inducitur, qui dicitur: *O ſi inuenirem montem aliquem altum, & ſolitarium; credo enim, quia in alto eſt Deus; magis me exaudiet ex alto.* Huic imperitiæ reſpondet Auguſtinus: Vt ad Deum aſcendamus, & ab eo exaudiamur, aſcendendum quidem eſſe, ſed vnde verus ad Deum aſcenſus ſit. Aſcenſus autem ad Deum reperitur non in excelſis terræ culminibus, non in altis ſuperbiæ montibus; ſed in humilitatis valle, per quam humilis pœnitentiæ lacrymæ decurrant. Ideo enim de viro iuſto dicitur Pſalm. 83. 6. *Aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit in valle lacrymarum.*

Aſcenſus ad Deum eſt ex humili pœnitentiæ valle.

141. Nabuchodonoſori regi per ſomnium ingens prodigium viſum eſt, quod his verbis Danielis 2. explicatur: *Abſciſſus eſt lapis de monte ſine manibus, & percuſſit ſtatuam: lapis autem, qui percuſſerat ſtatuam, factus eſt mons magnus, & impleuit vniuerſam terram.* Quanam via exiguus lapis in excelſum montem excreuit? decidendo ſcilicet ad ima è ſublimi culmine, vbi prius erat. Lapis ille myſticam ſtatuam diruens iuxta Auguſtinum tractatus 9 in Ioan. Chriſtum Dominum præfigurabat. *Lapis*, inquit, *de monte præciſus, ipſe eſt lapis, quem reprobauerunt ædificantes, & factus eſt in caput anguli. De quo monte præciditur, niſi de regno Iudæorum, vnde Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſecundum carnem natus?* Chriſtus Dominus ergo de populo, & Eccleſia Iudaïca, quæ inter gentes, quaſi mons eminebat; ad nouæ legis humilitatem ſe demiſit; ſuoque exemplo nos docuit Chriſtianæ humilitatis demiſſionem nobis eſſe amplectendam; vt in æternæ gloriæ montem eleuemur; non enim alius, quàm qui ſe humiliauerit, exaltabitur. Porrò quanam ſui parte Babylonica illa ſublimis ſtatua ſuperbiam præfigurans à lapide ictum accepit? Pedibus, ait Daniel: *Percuſſit ſtatuam in pedibus eius.* Pedes tantùm ictui fuerunt obnoxii. Ne ruamus igitur, dicamus cum Dauide. *Non veniat mihi pes ſuperbiæ*; cur à ſuperbiæ potius pedibus, quàm à capite ſibi caueat Dauid? Reſpondet ibidem Ambroſius; *Quia ſuperbus caput non habet*; caput enim ſapientiæ ſedes eſt: at inſipientiæ ita ſuperborum proprietas eſt; vt non ſolum ſuperbiam ipſam, ſed vel ſuperbiæ vmbram inſipientia conſequi videatur. Quare notat Chryſoſtomus; cum Paulus Apoſtolus ad Corinthiorum profectum ſeipſum commendaret, id nonniſi in inſipientia ſe facere dixiſſe: *Quod loquor, non loquor ſecundum Deum; ſed quaſi in inſipientia.*

Lapis à monte deſcendens, & Nabuchodonoſoris ſtatuam diruens, Chriſti humilitatem & exaltationem præfigurauit.

Epiſt. 1. Petri cap. 2.

Superbus quia inſipiens caput non habere dicitur.

Pſalm. 35.

Superbia tam inſipiens eſt, vt apparens tantum ſuperbiæ vmbra inſipientia dicatur.

2. ad Cor. cap. 11. 7.

142. Hanc Dominicam ſententiam: *Qui ſe exaltat humiliabitur; & qui ſe humiliat exaltabitur*, dum in Euangelio legeretur, riſu exceptam fuiſſe à clerico quodam, qui militari faſtu tumidus Miſſæ ſacrificio adſtabat, refert Petrus Damiani, cuius irriſionis paulò poſt in conflictu hoſtilibus vulneribus confoſſus ſuperbus irriſor pœnas pœnas dedit: vt comprobaretur Salomonis teſtimonium Prouerbiorum 3. *Dominus deludet illuſores: & manſuetis dabit gratiam*; ſeu ex Hebræo, & Septuaginta: *Dominus irridebit irriſores, & humilibus dabit gratiam.* Quam ſententiam Euangelicæ conſonam aliter etiam explicauit Salomon Prouerbiorum 29. verſ. 33. *Superbum ſequitur humilitas, & humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria.* vbi ex Chaldæo Paraphraſte legitur: *Qui ſubmiſſus eſt ſpiritu, diuidet gloriam.* Quæritur, hîc ab interpretibus, quomodo dicatur humilis gloriam diuidere? Reſpondent aliqui primò humilem tantam gloriam conſecuturum, vt ex vberi redundantia eam aliis etiam impertiri poſſit. Reſpondetur ſecundò humilem, gloriam qualemcumque conſecutus fuerit, eam ſibi integram numquam ſumere? ſed aliis atque aliis diſtribuere, ſuæque gloriæ ſocios ſemper adſciſcere. Hoc enim inter ſuperbum, & humilem diſcrimen intercedit; quòd humilis gloriæ conſortes admittit; immo gloriam à ſe diuidendo eam integram Deo tribuit: Cum viciſſim Deus ſuæ gloriæ humilem participem faciat. Cum enim Deus Iudaïco populo diuinis beneficiis ingratiſſimo clementer eius crimina condonaſſet: cumque tantæ clementiæ gloriam ſuæ ſolùm miſericordiæ tribuere poſſet; eam miſerendi gloriam cum Moſis humilitate participare voluit: *Dixit, vt diſperderet eos, ſi non Moyſes electus eius ſtetiſſet in confractione in conſpectu eius*, Pſalm. 105. verſ. 23. *Confractio nimia cordis humilitas eſt; quæ ſola coram omnipotente Deo, & Domino vniuerſæ fortitudinis principe res fortis eſt, & valida: ita vt illa laborante, quaſi brachium ſuum ad percutiendum Deus extendere non valeat*; ait Rupertus lib. 4. in Exod. cap. 26. è contrario ſuperbus à gloria, quam conſequitur, ſocios prorſus excludit; vt propterea Dauid dixiſſe videatur: *Non veniat mihi pes ſuperbiæ*: Superbiæ enim pes hoc habet proprium, vt veluti calcitronis equi pes alios procul expellat. Tertiò denique dicitur humilis diuidere gloriam; eo quod veram, & ſolidam à falſa, & inani gloria diſcernendo, hanc abiiciat, illam viribus omnibus amplectatur. Iuxta hunc ſenſum dicitur Ieremiæ 15. *Si ſeparaueris pretioſum à vili quaſi os meum eris.* Os Redemptoris Domini noſtri *butyrum, & mel comedit, vt ſciret reprobare malum*, id eſt mundanam honorificentiam, *& eligere bonum*, id eſt crucis, & opprobriorum humilitatem. *Malum ergo*, inquit hoc loco Bernardus, *eſt voluptas corporis; ſic & laus, & honor: bonum verò eſt afflictio, contemptus, & opprobria; quia hæc elegit, illa reprobauit puer ſapiens, verbum infans. Aut enim Chriſtus fallitur, aut mundus errat; ſed diuinam ſapientiam falli eſt impoſſibile: errat ergo mundus.* Bene igitur humilis Redemptorem imitatus diuidere gloriam dicitur. Sed quoniam è contrario, vt ibidem Salomon ait, *ſuperbum ſequitur humilitas*, id eſt humiliatio, & depreſſio; propterea aiebat Dauid: *Non veniat mihi pes ſuperbiæ*; eo quod huiuſmodi pes terrenarum rerum pondere preſſus ſubſequentem humiliationem fuga euadere nequeat. *Vbi fuerit ſuperbia, ibi erit & contumelia*, dicitur Prouerbiorum 11. Superbiæ pes ſemper miſerrimè fugere cogitur, cum inſequentem contumeliam, & depreſſionem ſemper à tergo habeat. *Superbum ſequitur humilitas*, & depreſſio. Eſt enim iuſtum moriſ Deo, & hominibus ſuperbos humilian-

Superbi irridentis Dominicam ſententiam pœna.

Damianus epiſt. 1.

Humilis quomodo dicatur diuidere gloriam.

Pſalm. 35.

Superbiæ pes vt ſolus, quod inſequentem depreſſionem fuga euadere nequeat.

Iſa. 7. 15.

Serm. 3. de Natiuit.

di intolerabilis ſuperborum elatio.

Superbum depre...ſio ſolùm ſequitur, ſed comitatur idem num, 47.

143. Allata Salomonis ſententia adeò vera eſt, vt non ſolùm humiliatio ſuperbum ſequatur, ſed etiam humiliatio, & depreſſio ipſam ſuperbiam, & elationem comitetur. Ideo Pſalm. 72. 18. De ſuperbis Deo dicitur: *Deieciſti eos, dum alleuarentur*, ſeu, *dum extollerentur*, vt legit Auguſtinus: qui ibi bene notat: *Non dixit, Deieciſti eos, quia elati ſunt: non quaſi poſtequam elati ſunt, deieciſti eos: ſed in eo ipſo, quòd elati ſunt, deiecti ſunt. Sic enim efferri, iam cadere eſt.* Frequenter *honoribus aſcendere, eſt moribus deſcendere* iuxta Gregorium. Nam, vt communi prouerbio dicitur, *Honores mutant mores*; praua ſcilicet mutatione. Expertus eſt hoc Dauid, qui ex paſtore in regij ſolij honorem elatus, in adulterium, & homicidium decidit; & inde ita depreſſus, vt perſequente cum eius filio Abſalone, è Regia pedes exire coactus in iniquum Semei inciderit; qui eum conuiciis, & lapidibus turpiſſimè impetiit. Ideo Deo Dauid flebiliter dixit Pſalm. 101. 11. *Eleuans alliſiſti me.* Cum elati ſuperbi frequenter idem experiantur, vtinam Dauidem imitentur; cuius alliſio in cordis contritionem tranſiit; & Deo dicere potuit: *Bonum mihi, quia humiliaſti me.* Et quoniam de ſuperbis Iob 24. ait: *Eleuati ſunt ad modicum, & non ſubſiſtent, & humiliabuntur, ſicut omnia, & auferentur; & ſicut ſummitates ſpicarum conterentur*: cum ita peccator humiliabitur vt veluti præcelſæ ſpicæ conteratur; tunc ad pœnitentiam excitetur; & S. Martyrem Ignatium imitando dicat: *Frumentum Chriſti ſum; ærumnarum ictibus molar, vt panis mundus inueniar.* Præterea peccator ſuperbia elatus Iob etiam verba vſurpans Deo humiliter dicat: *Eleuaſti me, & quaſi ſuper ventum ponens eliſiſti me validè.* Superbi eleuationem ſuper inanis gloriæ ventum permittit Deus; eliſionem verò poſitiuè vult. Nam qualis ſit iſta eliſio ex Hebræo textu clarius explicatur: ibi enim pro *eliſiſti* legitur: *Liquefieri*, ſeu *defluere me feciſti*, ſcilicet in pœnitentiæ lacrymas, quibus ſuperbiæ labes, & culpa abluatur ſimul, & puniatur. Sic *Deus, qui dixit de tenebris lucem ſplendeſcere*, per ſuperbiæ fumum lacrymas contritionis elicit.

Honoribus aſcendere eſt moribus deſcendere

Gregor. lib. epiſt. 111. & in 1. Reg. cap. 9.

2. Reg. cap. 15. & 16.

Pſalm. 118.

Iob 30. 22.

Superbi cum puniuntur humiliantur, Deus per ſuperbiæ fumum lacrymas contritionis elicit.

2. ad Cor. 4. 6.

Matth. 26. 33.

Superbia Petrum Apoſtolum periurum fecit.

144. Petrus Apoſtolus Domino dixit: *Si omnes ſcandalizati fuerint in te, ego nunquam ſcandalizabor.* Ex hac nimia ſui confidentia, & quòd ſuperbè ſe aliis prætulerit Petrus, in turpem formidinem è vili ancilla illatam, & in periurium incidit. Ideo, cum ex ſuperbia ſe turpi culpa humiliatum videret, *fleuit amarè.* Bene ergo Auguſtinus ait 14. de Ciuitate cap. 13. *Audeo dicere ſuperbis eſſe vtile cadere in aliquod apertum, manifeſtumque peccatum, vnde ſibi diſpliceant; qui iam ſibi placendo ceciderant. Salubrius enim Petrus ſibi diſplicuit, quando fleuit; quàm ſibi placuit, quando præſumpſit. Hoc dicit & ſacer Pſalmus: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum, Domine. Id eſt, vt tu eis placeas quærentibus nomen tuum, qui ſibi placuerant quærendo ſuum.*

Pſalm. 82.

Superbia fumus antequam in incendia erumpat, pœnitentiæ lacrymis extinguatur.

145. Vt ad pœnitentiæ lacrymas confugiamus, non expectanda eſt ſuperbiæ ruina; ſed ſub primis ſuperbiæ ſtimulis eam comprimentes, ruinam præuenire debemus. Cum primùm fumantem domum videmus, imminens incendium præuenientes, in domum quantò largiùs poterimus, aquam effundimus. Similiter cum primùm ſuperbiæ fumus è corde inſurgere incipit; ſtatim largis cor lacrymis inundemus, humanæ naturæ miſeriam cognoſcentes, & deflentes. Nabuchodonoſoris exemplum ſequi non debemus; qui

A quidem expectauit ſuperbiæ ruinam; non eam primò intumeſcentem repreſſit; ſed in ea potius ſpiritum obfirmauit. Ideo de eo Daniel cap. 5. 20. dixit: *Quando eleuatum eſt cor eius, & ſpiritus illius obfirmatus eſt ad ſuperbiam, depoſitus eſt de ſolio regni ſui, & gloria eius ablata eſt; & à filiis hominum eiectus eſt: Sed & cor eius cum beſtiis poſitum eſt, & cum onagris erat habitatio eius.* Meritò cum onagro ſuperbus verſatur, eò quod inſtar onagri ventum appetiit. *Onager in deſiderio animæ ſuæ attraxit ventum amoris ſui*, id eſt ventum, quem maximè amat, dicitur Ieremiæ 2. 24. Similiter ſuperbus inanis gloriæ, & tumidi faſtus ventum attrahit; eoque turgidus ſupra alios ſe tumidum effert: ex eo tamen ſublimi faſtu mox

Superbus Nabuchodonoſor cum onagris habitaſſe dicitur.

B ad ima turpiſſimè deiiciendus.

146. Vtinam ſuperbi peccatores Nabuchodonoſorem in eo imitentur, quòd à Deo humiliatus ad ſalutem plenè reſipuit iuxta Epiphanium, Dorotheum, Lyranum, Carthuſianum, & alios. Hinc eum Danielis 4. 31. dixiſſe legimus: *Ego Nabuchodonoſor, oculos meos ad cælum leuaui; & ſenſus meus redditus eſt mihi; & Altiſſimo benedixi; & viuentem in ſempiternum laudaui, & glorificaui; quia poteſtas eius poteſtas ſempiterna. In ipſo tempore ſenſus meus reuerſus eſt ad me; & ad honorem regni mei, decoremque perueni. Nunc igitur ego Nabuchodonoſor laudo, & magnifico Regem Cæli; quia omnia opera eius vera, & viæ eius iudicia; & gradientes in ſuperbia poteſt humiliare.* E

Epiph. in vita Danielis. Doroth. in Synopſ.

Nabuchodonoſoris ad ſpiritualem ſalutem reſipiſcentia.

Peccator non reſipiſcens, ſibi ipſi deceptor eſt.

C contrario ait Bernardus: *Quantos videmus humiliatos; ſed non humiles; percuſſos, ſed non dolentes: curatos quidem à Domino, ſed ne ipſa curatione ſanatos? Hi ſunt, qui ſub ſentibus eſſe delicias computant, diſſimulantes peccata, quæ agitant; lubricum, in quo titubant; tenebras, quibus caligant; laqueos, inter quos ambulant; locum afflictionis, quem inhabitant; corpus mortis, quod geſtant, iugum graue, quod tolerant; grauiorem conſcientiam, quam occultant; grauiſſimam ſententiam, quam expectant.*

Bernard ſerm. de verbis Domini: Omnis, qui ſe exaltat humiliabitur.

147. Auguſtinus 14. de Ciuitate cap. 13. Cur humilitas exaltet, & ſuperbia deprimat, acutè rationem reddit dicens: *Quaſi contrarium videtur,*

Humilitas cur exaltet, & ſuperbia deprimat Auguſtini ratio.

D *vt elatio ſit deorſum, & humilitas ſurſum. Sed pia humilitas facit ſubditum ſuperiori; nihil eſt autem ſuperius Deo, & ideo exaltat humilitas quæ facit ſubditum Deo. Elatio autem eo ipſo quo reſpuit ſubiectionem, cadit ab illo, quo non eſt quidquam ſuperius; & ex hoc erit inferius: & fit, quod ſcriptum eſt: Deieciſti eos, dum extollerentur. Non enim ait, cum elati fuiſſent, vt prius extollerentur, & poſtea deiicerentur: ſed cum extollerentur, tunc deiecti ſunt. Ipſum quippe extolli, iam deiici eſt.* Sed contra Auguſtini ſententiam videntur eſſe Salomonis verba Prouerb. 16. 18. *Contritionem*, hoc eſt maximam calamitatem, *præcedit ſuperbia; & ante ruinam exaltatur ſpiritus.* Ergo ruina, & depreſſio non comitatur, ſed ſubſequitur ſuper-

Pſalm 72.

Superbus duplex ruina, altera comitatur, altera ſequitur.

E biam. Reſpondet Auguſtinus: *Illa ruina, quæ fit in occulto, præcedit ruinam, quæ fit in manifeſto*: altera ſuperbiam comitatur, altera verò ſubſequitur. Quod fuſius explicat Caſſianus collat. 6. cap 17. *Lapſus quiſpiam nequaquam ſubitanea ruina corruiſſe credendus eſt; ſed aut praua inſtitutionis deceptus exordio; aut per longam mentis incuriam paulatim virtute animæ decidente, & per hos ſenſim vitiis increſcentibus caſu miſerabili concidiſſe. Ante contritionem enim præcedit iniuria, & ante ruinam mala cogitatio. Quemadmodum domus nunquam ſubitaneo ad ruinam procumbit impulſu; niſi aut antiquo vitio fundamenti, aut*

longa inhabitantium deſidia, ſtillicidiit primùm parniſſimis penetrantibus corrupta ſenſim fuerint munimenta tectorum, &c.

Superborum, & humilium veſtes aliæ in hac vita, aliæ in altera.

148. Poſt ſupra citata Prouerb. 16. verba, ſubdit Salomon: *Melius eſt humiliari cum mitibus, quàm diuidere ſpolia cum ſuperbis.* Superbi per fas, & nefas adeo ditantur; vt ex diuitiatum abundantia ſuis aſſeclis diuidere, & impertiri ſpolia poſſint. Contra verò mites, hoc eſt manſueti, & humiles ea premuntur penuria; vt vix, quibus nuditatem tegant, neceſſaria ſpolia habeant. Id quidem in hac mortali vita frequenter accidit; in altera verò ſuperbi pro opulentis veſtibus operimenta alia longè diuerſa habe- A bunt. Hinc ſuperbo apud Iſaiam 14. 11. dicitur: *Subter te ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.* E contrario humilem Deus *beatificabit in gloria, & circumcinget eum zona gloriæ, & induet eum ſtolam gloriæ; & coronabit eum in vaſis virtutis*, Eccli 4. 5. 9.

Vide Baſilium hom. 22. de humilitate. Auguſtinus tomo 4 ſerm. de humilitate, & ſuperbia, Bernardum ſerm. ſecundo, tertio, & decimo octauo, inter paruos: Eumdem tractatu de duodecim gradibus humilitatis, & ſuperbiæ. De humilitate & ſuperbia præterea dicetur Feria 5. maioris hebdomadæ.

FERIA QVARTA POST DOMINICAM ſecundam Quadrageſimæ.

Aſcendens Ieſus Ieroſolymam aſſumpſit duodecim Diſcipulos, &c. Matth. 20.

Euangelij nexus, & ordo.

Deus cœli inſtar gratiarum imbres demittit: homo velut terra inanis gloriæ fumum exhalat.

1. REDEMPTORIS de proxima futura paſſione commemoratio, & diſcipulorum intempeſtiua ambitio bipartita diuiſione hoc Euangelium partiuntur, vt apud Iſaiam prolatum oraculum comprobetur. *Non cogitationes meæ cogitationes veſtræ, neque viæ veſtræ viæ meæ, dicit Dominus.* Nam cum Chriſtus Dominus pro humani generis redemptione opprobria, flagella, cruciatus, & mortem propediem ſubire meditaretur; *Filius hominis tradetur principibus Sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte: & tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum*: è contrario homines ad honorum culmina conſequenda, cogitationes intendebant: *Dic, vt ſedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad ſiniſtram in regno tuo:* Quare cùm Redemptor noſter largiſſima ſanguinis effuſione gratiarum imbres veluti myſticum cœlum in terram demittere cogitabat; tunc humanum cor, veluti terra inanes gloriæ vapores, ac fumos exhalabat. Rectè igitur ad diſcrimen hoc ſignificandum apud Iſaiam ibidem Dominus adiecit: *Sicut exaltantur cæli à terra; ſic exaltata ſunt viæ meæ à viis veſtris.*

Cap 55.

Aſcendens Ieſus Ieroſolymam aſſumpſit duodecim diſcipulos ſecretò, & ait illis: Ecce aſcendimus Ieroſolymam.

Chriſtus quàm vehementi deſiderio ad mortem ierit. Idem num. 5.

2. TAm vehementi deſiderio Ieroſolymam verſus ad mortem ſubeundam Dominus aſcendebat, vt animi alacritas, & gradiendi celeritas ſequentibus diſcipulis admirationem non modicam excitaret. Marci 10. *Erant in via aſcendentes Ieroſolymam, & præcedebat eos* B *Ieſus, & ſtupebant.* Rurſus in itinere illo cùm imminenti morti Dominus obuius iret, alacritas tanta fuit, vt ex ipſo vultus aſpectu perueniendi Ieroſolymam deſiderium appareret; ipſiſque exteris innoteſceret: Luc. 9. *Non receperunt eum Samaritani, quia facies eius erat euntis in Ieruſalem.* Denique ingens paſſionis, mortiſque deſiderium Dominus indicauit dicens: *Ecce aſcendimus Ieroſolymam.* Particula enim *Ecce*, non ſolùm tempus iam proximum, ſed etiam erga rem diu expectatam, & vehementi deſiderio expetitam affectum ſignificauit. Iuxta quam etiam acceptionem particulam *Ecce*, vſurparunt Dauidis C ſerui 1. Reg. 24. *Dixerunt ſerui Dauid ad eum: Ecce dies, de qua locutus eſt Dominus ad te: Ego tradam tibi inimicum tuum vt facias ei, ſicut placuerit in oculis tuis.* Similiter cum *Deſideratus cunctis Gentibus* prædiceretur, Ierem. 23. dicitur: *Ecce dies veniunt, dicit Dominus; & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum: & regnabit rex, & ſapiens erit; & faciet iudicium, & iuſtitiam in terra.* Porro iuxta Hugonem Cardin. Domini mors à Iudæis illata maris nomine ſignificatur Pſalm. 68 *Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me:* Eccleſiaſtici verò cap. 24. rapidiſſimo fluuio ſe Domi- D nus comparat, vbi iuxta Carthuſianum legitur: *Ego quaſi fluuius Dorix exiui de paradiſo: Et fluuius meus appropinquauit ad mare: Dorix:* inquit Carthuſianus ſecundùm Gloſſam, *fluuius eſt, qui ab eodem monte cum Euphrate defluit, & rapidiſſimo, atque celerrimo currit motu.* Huic igitur rapidiſſimo fluuio ad mare decurrenti comparare ſe Dominus voluit; vt celeritatem exprimeret, qua ad mortem maris nomine ſignificatam ibat.

Ecce particula, rei expetitæ deſiderium indicauit.

Aggæi 2.

Cap. 24. 41.

Paſſio Chriſti maris nomine ſignificatur: Chriſtus rapido fluuio ad mare decurrenti comparatur.

3. Hugo Card. in illa verba Geneſ. 21. de Iſaac, *Creuit puer, & ablactatus eſt*; docet Iſaac tertio anno ablactatum præfiguraſſe Chriſtum, qui tertia die

Iſaac tertio anno ablactatus, Chriſtum tertia die reſurgentem præfigurauit.

die reſurgens ſeparatus eſt ab vbere matris, id eſt à pænalitate. Iuxtà igitur hanc interpretationem Chriſto Domino cruciatus veluti vbera ſuauiſſimum lac effundentia fuerunt. Hinc ſi quis noſſe velit quanta alacritate Redemptor noſter ad cruciatus pro humano genere ſubeundos acceſſerit; mente recogitet, quod Chryſoſtomus ante oculos ponit: *Nonne videtis*, inquit, *quanta promptitudine paruuli papillas capiunt, & quanto impetu labia vberibus infigunt.* Quare quod de Zabulon, & Iſſachar dictum eſt historicè; myſticè de Chriſto dici poteſt: *Inundationem maris quaſi lac ſuget*: maris ſcilicet amariſſimæ paſſionis.

Chryſ. hom. 24. in Matth.

Deut. 33.

Chriſto cruciatus velut vbera lactentia fuere.

4 Ad ſagittæ ſcopum ſtatuendum procera arbor eligebatur iuxtà illud, *Velocis iaculi certamina ponit in vlmo.* Quod ſi veluti ad ſcopum in Caluariæ mõte Crucis arborem æternus Pater erexit; Chriſtus Dominus fuit, qui ad Crucis ſcopum veluti ſagitta celerrimo impetu euolauit; iuxtà illud Iſaię 49. *Poſuit me ſicut ſagittam electam.* Quæ verba de Redemptore eſſe intelligẽda Chryſoſtomus, Cyrillus, Hieronymus, Procopius aſſerunt.

In Georgicis.

Chriſtus ad ſcopum veluti ſagitta ad ſcopum.

Chryſ. ?. tom. 5. Hom. contra hæreticos.

5. Ad velocitatem ſummam explicandam dicitur illud, *Vix ſumma veſtigia ponat arena.* At Chriſtus Dominus redemptionis myſteria operaturus velocitatem tantam adhibuit, vt pręceleritate neque pedibus veſtigia ſignaſſe viſus ſit: Quare de eo iuxtà SS. Hieron. Cyrillum, & Theodoretũ Iſaias vaticinatus eſt, *Semita in pedibus eius non apparebit.*

Georg. 3.

Cap. 41.

Filius hominis.

6. DE ſeipſo in tertia perſona loquitur Dominus ſacræ Scripturę morem ſeruãs; in qua plures de ſeipſis, quaſi de alijs loqui reperimus. Auguſt. tract. 61. in Ioan. ait: *Erat eorum hæc conſuetudo, qui ſacras litteras nobis miniſtrauerunt, vt quando ab aliquo eorum diuina narrabatur hiſtoria, cum ad ſeipſum veniret, tamquam de alio loqueretur; & ſic ſe inſereret ordini narrationis ſuæ, tamquam rerum geſtarum ſcriptor, non tamquam ſui ipſius prædicator. Nam & hoc ſanctus Matthæus fecit, qui cum in textu narrationis ſuæ veniſſet ad ſeipſum: Vidit in telonio ſedentem quemdam publicanum nomine Matthæum, & ait illi, ſequere me. Non ait, vidit me, & dixit mihi. Hoc fecit, & B. Moyſes, ita de ſeipſo tamquam de alio cuncta narrauit; & ait: Dixit Dominus ad Moyſen.* Pergit Auguſtinus idem in Apoſtolo Paulo, & in Euãgeliſta Ioanne exemplificare: & tandem concludit: *Quid deperit veritati, quãdo & res ipſa dicitur, & modo quodam dicendi iactantia deuitatur.* Similiter Gregorius cum in præfatione moralium aſſeruiſſet ab ipſo Beato Iob ſua geſta fuiſſe narrata, ait: *Nec mouere debet, quod in eodem libro dicitur: Dixit Iob, vel hæc, atque illa pertulit Iob. Moris enim Scripturæ ſacræ eſt, vt ipſi, qui ſcribunt, ſic de ſe in illa quaſi de alijs loquantur. Hinc eſt enim, quod Moyſes ait: Erat Moyſes vir mitiſſimus ſuper omnes homines, qui morabantur in terra. Hinc Ioannes dicit: Hic eſt diſcipulus ille, quem diligebat Ieſus. Hinc Lucas ait, quod ambularent duo ex diſcipulis in via Cleophas, & alius. Quem profectò alium dum tam ſtudioſè tacuit, vt qui dicunt, quid niſi ſeipſum fuiſſe monſtrauit? Scriptur ſacri eloquij, qui impulſu ſancti Spiritus agit. ... ſic de ſe in illo teſtimonium, qu ipſi de alijs proferunt Spiritus ergo ſanctus per Moyſen loquutus eſt de Moyſe. Spiritus ſanctus per Ioannem loquutus eſt de Ioanne.* Iuxtà allatam regulam quidam affert Domini verba Lucæ 24. *Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam.* Sed hic locus ad allatam regulam ſpectare non videtur. Nam cum Dominus ibi loquens nondum ſe, quinam eſſet, diſcipulis illis manifeſtare vellet; neceſſariò de ſe tamquam de alio loqui debuit. Exemplum aptius eſt illud Matth. 22. *Et ecce pluſquam Salomon hic. Et ecce pluſquam Ionas hic: volens intelligi ſeipſum Dominus Ieſus*, vt ait Auguſtinus.

Tom. 9. tract. 6.

Scriptura ſacra aliquando de ſeipſis tamquam de alijs loqui ſolet.

Matth. 9.

Exod. 6. & alibi.

2. ad Cor. 12.

Ioan. 21.

Num. 12.

Ioan. 19.

Luc. 24.

7. Porrò in hoc Euangelio, & alibi ſe Chriſtus Dominus filium hominis vocat, hoc eſt Adami filium: Adam enim Hebraicè hominem ſignificat, quare ab Adamo omnium parente omnes eius poſteri Adami, hoc eſt homines dicti ſunt. Deriuatur autem Adam ab Adama, quæ vox Hebraicè terram, & puluerem ſignificat; ex hac enim formatus eſt Adam, *Formauit Dominus hominem de limo terræ.* Dicitur autem Chriſtus Dominus antonomaſticè filius Adæ; cùm ex Adæ poſteris nemo alius erga primum parentem beneficentius ſe geſſerit, quàm Dei geſſerit, quàm Dei filius, qui illum è morte ad immortalitatem reuocauit; cum *eduxit eum à delicto ſuo*, vt dicitur Sap. 10.

Chriſtus filium hominis, hoc eſt Adami, quare ſæpe ſe nominet.

Genes. 2.

8. Iſaias cap. 31. iuxtà S. Hieronymum vaticinans in exercitu Sennacherib centum octoginta quinque millia Aſſyriorum ab Angelo eſſe trucidanda ait: *Cadet Aſſur in gladio non viri, & gladius non hominis vorabit eum.* Cùm non homo nomen ſit omnibus præter hominem conueniens; cur in ſacris litteris generaliſſimum hoc nomen ſpeciatim Angelo tribuitur? ſcilicet ad inſinuandam viliſſimam hominis conditionem poſt peccatum; quæ nimirùm talis eſt, vt Angelus, Non homo nominari gaudeat, Non hominis nomine glorіatur Angelus; at hominis nomine Dei filius gloriatur. Nomen, quod creatura reſpuit, creator amplectitur. *Filium hominis ſeipſe ſæpiſſimè appellat, commendans nobis quid miſericorditer dignatus ſit eſſe pro nobis*, ait Auguſtinus lib. 2. de conſenſu Euang. cap. 1.

Angelus non homo appellatur: Chriſtus filij hominis nomen non reſpuit.

Tradetur Principibus Sacerdotum & Scribis; condemnabunt eum morte.

9. SI conſulamus 1. Paralip. cap. 24. reperiemus Dauidem ad diuinum cultum viginti quatuor claſſes Sacerdorum inſtituiſſe; quæ claſſes mutatis vicibus, hebdomadis ſingulis in templo miniſtrarent. Cum enim ex Aarone ſummo Sacerdote duo tantùm filij ſuperſtites fuiſſent Eleazar, & Ithamar; cumque pauciores eſſent Ithamaris poſteri; plures verò Eleazari, ex Ithamari ſtirpe Dauid octo ſacerdorum claſſes; è ſtirpe verò Eleazari ſedecim elegit; ita vt omnes viginti-quatuor forent. Qui claſſium omnium Sacerdotibus præſidebat, is vel Pontifex, vel ſacerdos magnus, vel ſummus Sacerdotum Princeps dictus eſt. Qui verò ſingulis claſſibus præerant; abſolutè Sacerdotum Principes ſunt appellati. His igitur Sacerdotum Principibus ſe tradendum Dominus hîc prædicit. Inuenio tamen apud Marcum 14. cùm vnus eſſet Pontifex, ſummuſque ſacerdos; non ſolùm Caïpham, qui tunc Pontifex erat, ſed alios præterea appellari ſummos ſacerdotes: *Adduxerunt Ieſum ad ſummum ſacerdotem Caipham. Summi verò ſacerdotes quærebant aduerſus Ieſum teſtimonium.* Quare dicendum eſt, vel ex ambitione, quæ tunc maximè apud populum illum creuerat, confuſa fuiſſe nomina; ita vt etiam ſacerdotum Principes ſummi ſacerdotis ſibi nomen vſurpauerint: vel ſummos ſacerdotes dictos illos eſſe, qui antea Pontificatus munus geſſerant: hi enim expleto Pontificatus tempore adhuc primum nomen retinebant. Ex quo fit, vt Ioan. 11. plures Pontifices dici reperiamus, *Collegerunt Pontifices, & Sacerdotes concilium aduerſus Ieſum.* Tradendum ſe præterea

Præſes ſingularum ſacerdotum claſſ., ſiue Pontifex, vel ſacerdos magnus, vel ſummus ſacerdotum Princeps dictus eſt.

Scribæ Doctores erant Hebræorum. Cap. 11. verſ. 47.

Scribis Dominus hîc prædicit. Scribæ ex Hebræo idiomate litterati, ſapientiſque nomen reſpondet. Quare quod Iſaias ait: *Vbi eſt litteratus? vbi legis verba ponderans?* Paulus citans eumdem locum ait: *Vbi ſapiens? vbi Scriba?* Scribæ igitur Hebraïci populi Doctores erant, ad quos ſpectabat vel ſcripto, vel voce ſacras litteras ad populum erudiendum, & in Moſaïca lege diligendum interpretari. Traditus eſt igitur Dominus ſacerdotum Principibus, & Scribis, vt ab his tamquam Moſaïcæ legis transgreſſor; ab illis tamquam diuini honoris affectator iudicaretur, & condemnaretur.

1. ad Cor cap. 1. verſ. 20.

Epiphan. Hæreſi 16.

Et tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die reſurget.

10. CRebro de ſua paſſione ſuis diſcipulis locutus eſt Dominus, vt hic aduertit Sanctus Hieronymus. Qua frequenti futurorum cruciatuum, & ſubeundæ mortis mentione confirmat verum fuiſſe teſtimonium, quod ſub perſona Chriſti iuxtà Iſidorum de paſſione cap. 25. & Cyrillum Alexandrinum epiſt. ad Theopomp. protulit Dauid Pſalm. 35. *In flagella paratus ſum, & dolor meus in conſpectu meo ſemper.* Fuerunt ab inſtanti conceptionis vſque ad vltimum vitæ finem Redemptoris animo præſentea ſemper futuri cruciatus, & mors: atque hinc ſoluitur quæſtio à Chryſoſtomo propoſita, cur ſcilicet Sanctus Euangeliſta Matthæus ſuum Euangelium, librum Generationis Ieſu Chriſti inſcribere voluit? cùm in eo non ſolùm de generatione, ſed etiam de totius vitæ laboribus, & præſertim de paſſione Domini agatur. Reſpondet Chryſoſtomus Matthæum in Euangelij inſcriptione Moyſis exemplum eſſe ſecutum: *Moyſes,* inquit Chryſoſtomus, *librum cæli appellauit, ac terræ, cùm certè non de cælo ſolùm, terraque loquetur, ſed de cunctis, quæ inter ipſa continentur.* Similiter ad rem noſtram reſpondetur Euangelium, librum Chriſti Generationis fuiſſe appellatum; cum in ipſa Domini Generatione veluti indiuiſa futura paſſio contineretur. Hanc enim Dominus ante mentis oculos ſemper habuit; eiuſque dolorem vel in ipſo materno vtero cogitatione voluit præſentire. Quare *Dolor meus,* inquit, *in conſpectu meo ſemper.*

Chriſtus ſuæ paſſionis cruciatus ſemper ante mentis oculos habuit.

De Paſſione cap. 25.

Epiſt. ad Theopompum.

Homil. 2. in Matth.

Euangelium cur librum generationis Ieſu Chriſti, & non paſſionis apud ſanctum Matthæum inſcribatur.

11. *Generationem eius quis enarrabit*: De Redemptore Iſaias ait. Si iuxtà Baſilium lib. 2. contra Eunomium; Iuſtinum contra Tryphonem, & Chryſoſtomum lib. 1. de incomprehenſibili Dei natura, ſermo ſit de diuina Chriſti generatione, iure Iſaias eam ineffabilem eſſe affirmat. Si verò iuxtà Athanaſium lib. de Incarnatione Verbi, & Tertullianum contra Iudæos cap. 13. ſermo ſit de humana Domini generatione, in ea explicanda quænam Iſaiæ menti difficultas offertur? Difficultas inter cætera ſita eſt, quòd in tali generatione mortis paſſio admiſceatur: cumque vitæ exordium explicatur, tunc ſimul atrocis interitus finis obiicitur. Prophetæ verba hoc manifeſtè inſinuant: *Generationem eius quis enarrabat? quia abſciſſus eſt de terra viuentium,* id eſt crucifixus iuxta Iudæorum verba Ierem. 11. *Eradamus eum de terra viuentium.*

Cap. 53.

Chriſti humanam generationem ex quo capite difficile ſit explicare.

12. Quæritur à ſacris Doctoribus quinam locus primus fuerit, in quo Deũ claro intuitu homo intueri, atque adeo beatitudinem conſequi potuit? Fuit huiuſmodi locus B. Virginis vterus; nam in eo cõceptus Chriſtus verus homo Deum, vt in ſe eſt, primò beatifica viſione cognouit. Quod ſi beatitudinis locus Paradiſus appellatur, hinc meritò Damaſcenus B. Virginem animatum Paradiſum potuit appellare. Sed ſi è contrario quæratur quinam locus fuerit, in quo primũ Deus in ſe omninò beatus, pro humano tamen genere humanam ſubire miſeriam voluit? Fuit ſimiliter huiuſmodi locus Virginis Deiparæ vterus; in eo enim Deus humanâ carne aſſumptâ humanas ærumnas ſubire dignatus eſt: ibique claro mentis intuitu, cum futura veluti præſentia animo obiicerẽtur, primùm in flagella, in ſpinas, in opprobria, in crucẽ incurrit. Fuit igitur maternus vterus primus Chriſto Domino Paradiſus; fuit eidem primus Caluariæ locus; cũ iam inde futuræ mortis dolorem in mentis conſpectu haberet, eumque intimo corde præſentiret. Quare *cùm ex abundantia cordis os loquatur,* nil mirum eſſe debet, ſi è Redẽptoris corde iamdudum crucis doloribus aſſueto, frequens futuræ paſſionis mentio foras erumperet. *Filius hominis tradetur ad illudendum & flagellandum, & crucifigendum.* Lucas 9. de Moſe, & Elia loquentibus cum Domino in monte Thabor ait: *Dicebant exceſſum eius, quem cõpleturus erat in Ieruſalem.* hoc eſt paſſionem iuxta Cyrillum. Dicitur autem Dominus paſſionem completurus, non primò ſubiturus in Ieruſalem: tum quia eam ſemper ante mentis oculos habebat; tum quia antequam paſſionem in Caluario monte ſubiret, quotidie à peccatoribus eorum praua opera cernens cruciabatur.

B. Virgo primus Beatitudinis locus; primus etiam Chriſto Domino locus paſſionis.

Orat. 2. de dormitione B. Virginis.

Matth. 12.

13. Samſon iuxtà S. Patres, Chriſti Domini figura fuit, cũ à Philiſtæis hoſtibus ad ei illudẽdum eductus eſt: nam vt Iud. 16. dicitur, *Phyliſtyim lætantes per conuiuia, ſumptis iam epulis præceperunt, vt vocaretur Samſon, & ante eos luderet:* ex alia lectione legitur: *Vocate Samſonem, vt ridere nos faciat: qui eductus de carcere ludebat ante eos.* Ludebat, in ſenſu paſſiuo ab interpretibus explicatur, id eſt riſus materiã præbebat, & illudebatur: *ſuo enim cæco inceſſu & incerto progreſſu Phyliſteis riſum, & iocum exhibebat,* vt ait Dionyſius. Quod confirmat Ioſephus Hebræus: *Accitus eſt,* inquit, *Samſon, vt miſero inter cõpotandum illuderent;* Similiter S. Ambr. *Cùm eſſet celebre conuiuium, Palæſtinorũ conuentui producitur de carcere Samſon, ac ſtatuitur in populi conſpectu: erant tria millia fermè hominum virilis, ac muliebris ſexus; & grauibus in eum inſultabant conuicijs, circumagebant ludibriis.* Porrò, vt expreſſior Redemptoris Samſon figura foret, ex editione Romana, & Græco textu legitur: *Alapis cædebant eũ, ſeu virgis percutiebant.* Addit Salianus, *credibile eſſe cæco Samſoni poſita fuiſſe offendicula, vt eius prolapſio effuſo cachinno exciperetur: percuſſum præterea, iuſſumque diuinare quis eum percuſſiſſet.* Similiter Domino factũ eſt à perfidis militibus Lucæ 22. *Illudebant ei cædentes; & velauerunt eum, & percutiebant faciem eius; & interrogabant eum dicentes: Propheriza, quis eſt, qui te percuſſit?* Poſt illuſionem ad columnas adductus eſt Samſon, *fecerunt eum ſtare inter duas columnas.* In hoc tamen diſſimilis Samſon Domino fuit, quòd ad columnas adductus, iis concuſſis Phyliſtæos hoſtes tẽpli ruina peremit. Crucem Samſon ad hoſtiũ perniciem figurauit ex Saliano ſupra citato, cum apprehendens ambas columnas, columnã dexteram læua, columnã verò ſiniſtrã dextera tenẽs, eas ad tẽpli ruinam cõcuſſit.

Ambroſ. tom. 5. epiſt. 70. ad Vigil.

Tom: 1. anno 2899.

Verſ. 55.

14. Columnæ alligatus acerbiſſima flagella Chriſtus Dñs ſubiit: huic tãtæ redẽptoris in genus humanum charitati benè reſpõdit Monica nobilis apud Iapones matrona. Hæc ob Chriſtianã religionem colũnæ arctiſſimis catenis deuincta quatriduũ ſine cibo, ſine potu vincula conſtãtiſſimè pertulit. Interim conſtãs Dñi imitatrix opprobriis ſaturata eſt, & pane lacrymarũ; quæ quidem nõ ex ipſius, ſed è filiorum oculis defluebãt: vt hæc modo alio, quam

In annuis litteris Societatis Ieſu 1605.

Monicæ ſanctiſſimæ feminæ columnæ alligatæ eximia conſtantia.

Monica Auguſtini mater, filios lacrymarum haberet. Adſtabant enim matri filij duo, decennis alter, alter triennis; ipſi quoque quatriduana eſurie preſſi flentes cibum flagitabant: *petebant parvuli panem, & non erat, qui frangeret eis.* Mira fuit mulieris conſtantia: mira diuina benignitas, quæ matrem, geminamque tenellam prolem ſupra naturæ vires poſt quatriduanum ieiunium, aliaſque ærumnas admirantibus Ethnicis ſeruauit incolumes.

Ier. Thre. 4.

Hom. 3. ex varijs in Matth. & com. in Pſ. 140.

15. Sed, vt ad Domini flagella reuertamur, cum Pſalm. 99. iuxtà Chryſoſtomum de Chriſti corpore dicatur: *Flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Quæritur quomodo hîc flagellis ſe tradendum Chriſtus Dominus aſſerat? Difficultas ſoluitur, ſi duo inter ſe valde diuerſa diſtinguantur: aliud enim eſt Chriſtum appropinquare flagellis; & aliud eſt flagella appropinquare Chriſto. Chriſtus quidem ad flagella acceſſit: quare Iſaïas 53. ait: *Oblatus eſt*, ex Hebræo, *Acceſſit, quia ipſe voluit. Non enim neceſſitate crucem, ſed voluntate ſuſtinuit*, ait hîc Hieronymus. Et Bernardus: *Oblatus eſt, non quia meruit; non quia Iudæus præualuit: ſed quia ipſe voluit. Voluntariè ſacrificabo tibi Domine, quia voluntariè oblatus es pro mea ſalute, non pro tua neceſſitate.* In eumdem ſenſum Pſal. 114. eò quòd tribulationem Dominus & dolorem volens, ſubierit, ait: *Tribulationem, & dolorem inueni.* Contra verò flagella Chriſto non appropinquarent, niſi vt dictum eſt, ex ipſius acceſſu. Quare Chryſoſtomus hîc bene adnotauit: *Aſcendimus Ieroſolymam, ait Redemptor; ac ſi dicat: Videte, quia voluntariè vado ad mortem. Cum ergo videritis me in cruce pendentem, ne exiſtimetis hominem eſſe tantùm: nam & ſi poſſe mori hominis eſt; velle tamen mori hominis non eſt.*

Chriſtus ad flagella acceſſit, non ad Chriſtum flagella.

Serm. 3. de Puriſic. 2. Bernardus.

16. Sinarum Ethnici, cum ſuis à Dijs, quæ petierint, non conſequuntur; ad extorquenda quæ petunt, impiè, & dementer eorum Idola flagellant. Chriſtus Dominus Deus noſter vltro flagella ſubijt, vt eius paſſione reſerato cœli aditu quicquid in nomine eius petierimus, facilè impetremus.

Ethnici apud Sinas ad extorquenda beneficia, idola flagellant.

17. Lunam, cum in Eclipſi rubebat, putabant Indi vſque ad ſanguinis effuſionem à ſole verberari; & ideo eius cruciatus vbertim lacrymis proſequebantur. Nos non materialem lunam, ſed diuinum iuſtitiæ Solem ipſius lunæ conditorem, cùm à viliſſima turba pro noſtra redemptione flagellatum nouerimus; quibus lacrymis eius effuſum acerbiſſimis flagellis ſanguinem compenſare debemus?

Delrius in Senecæ Hippolitum ſub finem actus 3.

Lunam in eclipſi rubentem à Sole flagellari putantes Indi lacrymabant.

18. In Salomonis templi ſtructura inter catenulas palmæ videbantur inſculptæ. Secundo Paralip. cap. 3. *Sculpſit in ea palmas, & quaſi catenulas ſe inuicem complectentes.* Mira quidem videri debet hæc palmarum, & catenarum connexio: catenæ quidem ſeruitutis indicia ſunt; palmæ verò victoriæ, & libertatis inſignia. Cur igitur cum catena palma, cum ſeruitute libertas adnectitur? Catenæ Domini vincula, & flagella; palmæ verò crucem ſignificabant. Cant. 7. Chriſtus Dominus Eccleſiæ ſponſus ait: *Aſcendam in palmam.* Vbi per palmam Chriſti crucem intelligunt Tertullianus lib. 3. contra Marcionem: Caſſiodorus, Philo Carpathius, Rupertus, Anſelmus, & Gregorius. *Aſcendiſti Domine palmam, quia illud crucis tuæ lignum portendebat triumphum*, ait S. Cyprianus tractatu de paſſione. Dicitur autem crux palma, eò quòd illius tranſuerſale lignum, in quo Chriſti manus ſunt affixæ, fuit ex palma. De quo Gretſerius lib. 1. de cruce cap. 5. Lipſius l. 3. de cruce cap. 13. Delrius lect. prima de paſſione. Palma igitur, Domini crucem, qua mundum, mundique principem Diabolum vicit, præſignabat: *Domuit orbem non ferro, ſed ligno*, de Redemptore dixit Auguſtinus. Porro in Salomonis templo inſculptæ palmæ ita Domini crucem præfigurabant, vt Dominicæ reſurrectionis myſterium etiam indicarent. Phœnix ex Tertulliano lib. 13. de reſurrectione, reſurrectionis ſymbolum eſt: teſte autem Lactantio in palmæ arbore nidum, ac rogum Phœnix conſtituit; palma verò vna cum Phœnice emoritur, & renaſcitur teſte Plinio. Quare Chriſti perſonam Iob præfigurans, benè prænunciare potuit: *Sicut palma*, vel ex Hebræo, *Sicut Phœnix multiplicabo dies.* Quod igitur hîc Domini verba prænunciant: *Tradent eum gentibus ad flagellandum, & crucifigendum, & die tertia reſurget*; multò antea templi ſculptura præfigurabat, palmas, & catenulas adnectendo. Denique vt veriſſimam Moſis ſententiam Deuter. 32. de idololatris cognoſcamus: *Non eſt Deus noſter, vt dij eorum*: Mexicanis dijs Indi quotannis homines ſupra viginti millia ſacrificabant. Deus noſter, noſter peculiari modo factus, aſſumpta humana carne, non cæſos homines in ſacrificium ſibi offerri, ſed ſeipſum in hominum ſalutem in crucis ara ſacrificare voluit: *Non eſt Deus noſter, vt dij eorum.*

Salomonis in templo cur catenulæ, & palmæ adnectebantur.

Palmæ in Salomonis templo inſculptæ, Domini reſurrectionē præſignabant.

Auguſt. in Pſal. 54.

Lactantius Carm. de Phœnice Plinius l. 13. c. 4.

Cap. 29. v. 18.

Villegas in vita Caroli V. cap. 77.

19. Per enumeratas pœnas, flagellorum, & crucis, & per illuſionis opprobria ad reſurrectionem, immortalemque vitam aditum reſerari Dominus ſignificat. Quod quidem benè ſe noſſe S. Leuita Laurentius oſtendit, cum in flammarum cruciatibus poſitus clamabat: *Gratias tibi ago Domine, quia ianuas tuas ingredi merui.* Quænam erant Domini ianuæ, quas S. Martyr ingrediebatur? vtique pœnarum ianuæ erant; per has enim ſuam ad gloriam ingreſſus eſt Dominus, teſtante ipſo: *Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam?* Pœnarum, opprobriorumque tolerantiam *cœli portam* Ioannes Abbas apud Ruffinum appellabat. Ex quo fit, vt concludat S. Bonauentura: *Si oportuit pati Chriſtum ad introeundum in gloriam ſuam; quantò magis oportet, & nos pati vt intremus in alienam?* Similiter Beda: *Si Moyſes, & omnes Prophetæ Chriſtum locuti ſunt per anguſtiam paſſionis in gloriam ſuam intraturum; qua ratione ſe gloriantur eſſe Chriſtianos, qui non ad gloriam, quam cum Chriſto habere cupiunt, per paſſiones tribulationum deſiderant attingere?* Flammeus gladius ante Paradiſum collocatus, inde primos humani generis parentes arcebat: contra verò cruciatuum flammæ in cœleſtem Paradiſum ſanctos Martyres Chriſti ſectatores reuocarunt, teſtantibus ipſis: *Tranſiuimus per ignem, & aquam, & eduxiſti nos in refrigerium.*

Luc. 24.

L. 1. n. 84.

Pſ. 65.

20. De Redemptore ſuam poſt reſurrectionem dicitur Lucæ vlt. *Obtulerunt ei partem piſcis aſſi, & fauum mellis: & cum manducaſſet coram eis.* Hinc Durandus in 3. diſtinct. 22. quæſt. 6. ad ſecundam, aſſerit in Chriſto comedente in corpore glorioſo factam eſſe digeſtionem, & conuerſionem cibi per veram nutritionem. Hanc Durandi ſententiam Suarius 3. p. tom 2. quæſt 54. art. 4. improbat, quia addita eſſet aliqua pars Chriſti corpori glorioſo. Sed quid referebat, ne aliquid ſanguinis Chriſti corpore glorioſo adderetur? Noluit profectò Chriſtus rediuiuo ſuo corpori, & iam in ſtatu glorioſo conſtituto, partem aliquam ſuperaddi, quæ antea paſſioni ſubiecta non fuerit: noluit ex mellis nutritione acquiſitum ſanguinem, quique antea paſſionis felli non fuerat admiſtus: vt ſuos duceret fideles per ærumna-

rum paſſionem ad reſurrectionem, & gloriam aditum pateſieri.

21. Sap. 5. dicitur: *Stabunt iuſti in magna conſtantia aduerſus eos, qui ſe anguſtiauerunt, & abſtulerunt labores eorum.* Cum tyranni SS Martyres ad fodienda, & ſecanda metalla, ſimileſque ærumnas damnarunt; martyrum labores multiplicaſſe potiùs, quàm abſtuliſſe videbantur. Benè tamen labores abſtuliſſe dicuntur: nam longos labores, qui alioquin ad cœleſtem gloriam acquirendam exantlandi erant, breues reddiderunt; viamque compendiariam, vt citò ad cœleſtem felicitatem peruenirent, reſerarunt.

22. Chriſtus Dominus Pſalm. 29. 12. æterno Patri dixit: *Conſcidiſti ſaccum meum, & circumdediſti me lætitia; vt cantet tibi gloria mea.* Vbi benè Auguſt. ſer. 56. de tempore, à Domino paſſibile ſuum corpus, ſaccum appellari; eoque in ſacco noſtræ redemptioni, pretium incluſum fuiſſe docet; & ſubdit: *In paſſione conſciſſus eſt ſaccus: conſcidit ſaccum lancea perſecutor; & fudit pretium noſtrum Redemptor. Conſcidiſti ſaccum meum, & accinxiſti me lætitia; ideſt conſcidiſti mortalitatem meam, & accinxiſti me immortalitate, & incorruptione.*

23. Denique in hoc Euangelio ex allatis Domini verbis, quanti ſuos cruciatus, & opprobria Redemptor noſter æſtimarit, cognoſcere licet: horum ipſe prænuncius eſſe voluit; ſuam verò gloriam alijs prædicandam reliquit. Mirùm profectò eſt, quod Geneſ. 22. legitur: geminum enim præceptum ibi accepit Abraham, alterum ſacrificandi filium Iſaac; alterum paulò poſt, eumdem ſeruandi: cum hoc tamen diſcrimine, præceptum ſacrificandi filium immediatè à Deo accepit; ſeruandi verò filium, accepit ab Angelo: *Dixit ad Abraham Deus: Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis Iſaac, atque offeres eum in holocauſtum ſuper vnum montium, quem monſtrauero tibi.* Paulò poſt: *Ecce Angelus Domini de cœlo clamauit dicens: Abraham, Abraham, ne extendas manum tuam ſuper puerum, neque facias illi quidquam.* Diſcrimen hoc præcipiendi prouenit ex eo, quod mortificationes, quàm conſolationes, pluris faciat Deus: Ex hoc enim fit, vt mortificationum ipſe nuncius eſſe velit; conſolationes verò ab alijs nunciari facilè ſinat.

Abraham cur præceptum ſacrificandi filiũ à Deo habuerit, illum verò ſeruandi præceptum ab Angelo.

Tunc acceſſit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filijs ſuis adorans, & petens aliquid ab eo. Qui dixit ei: Quid vis? Ait illi: Dic vt ſedeant hi duo filij mei, vnus ad dextram tuam, & vnus ad ſiniſtram in regno tuo.

24. Mirum eſt, quod poſt commemorata opprobria, quæ in ſua paſſione Dominus paſſurus erat; humana ambitio, honorumque cupiditas, ſe manifeſtare non erubuerit. Quod quidem contigit etiam Lucæ 22. vbi cum Dominus prædixiſſet diſcipulis: *Filius hominis, ſecundum quod definitum eſt de illo, vadit: veruntamen væ homini illi, per quem tradetur:* ſubditur: *Facta eſt autem & contentio inter eos, quis eorum videretur eſſe maior.* Hoc ambitionis proprium eſt, vt Chriſti cruci, Chriſtianæque humilitati ſe opponat: eaque dummodo inordinato dominandi affectui ſatisfaciat, nec loci, nec temporis circumſtantias conſideret; non temporis, cum affectandi honores tempus non eſſet, imminente Dei filij paſſione: nec ſimiliter locus ad honoris prærogatiuam flagitandam erat, adſtantibus alijs, qui huiuſmodi petitione offendi poſſent: ex quo hîc dicitur: *Et audientes decem indignati ſunt de duobus fratribus.*

Ambitio Chriſtianæ humilitati ſæpe opponitur.

25. Porrò controuerſum eſt apud interpretes, an mater honoris prærogatiuam illam ex ſeipſa à Domino petierit; an verò filij ad id petendum matrem impulerint? Filiorum fuiſſe ſuaſionem negat Maldonatus ſecutus Hilarium can. in Matth. 20. & Ambroſium l. 5. de fide cap. 3. Oppoſitum ſentiunt Auguſtinus lib. 2. de conſenſu Euangeliſtarum cap. 64. Chryſoſtomus, Auctor Imperfecti, Theophylactus, Euthymius hîc, & Gregorius hom. in Euangel. 57. Hæc poſterior ſententia mihi amplectenda videtur duplici ratione. Primò, quia ſi filiorum ſuaſio, & conſenſus abfuiſſet; ad illos Dominus velut obiurgans ſermonem non direxiſſet dicens; *Neſcitis quid petatis.* Secundò, quia Marcus cap. 10. v. 35. expreſsè ait, filios Zebedæi idem, quod Mater à Chriſto petijſſe; *Magiſter volumus, vt quodcumque petierimus facias nobis.* Reſpondet Maldonatus; *Filij Zebedæi dixiſſe dicuntur, quod per matrem ſuam, non per ſe dixerunt.* Sicut Matth. 8. Centurio ad Chriſtum acceſſiſſe dicitur, & rogaſſe, vt ſeruum ſuum paralyticum ſanaret; cum Lucas cap. 7. non ipſum Centurionem, ſed per amicos ſuos acceſſiſſe, & rogaſſe dixerit. Sed contra eſt, quia ſicut ſi Centurionis amici ſine Centurionis conſenſu, & precibus acceſſiſſent, ipſe Centurio acceſſiſſe non diceretur; ita neque acceſſiſſe, & rogaſſe dicerentur filij, ſi ſine ipſorum conſenſu, & ſuaſione mater acceſſiſſet.

Iacobum, & Ioannem ſuaſiſſe matri honoris prærogatiuæ petitionem aliqui negant, ſed ſeriò fatentur.

Reſpondens autem Ieſus dixit: Neſcitis quid petatis.

1. Prima ad Cor. 8. *Idolum nihil eſt,* ait Apoſtolus. Si Idola *Dij gentium dæmonia* ſunt; dæmonia autem verè ſubſtantiæ ſunt ſpirituales; cur Idolum nihil eſſe Apoſtolus aſſerit? Reſpondetur primò, Idolum nihil eſſe, eo quòd nihil diuinitatis, quæ ei tribuitur habeat. Secundò ad rem noſtram ambitioſi cordis Idolum ſunt honores, & gloria. Idolum hoc ſolidi aliquid, & permanſuri boni habere ambitioſi putant, cum reuera planè inane, & futile ſit; proptereà huiuſmodi Idolum, cui ſua vota, ſuoſque labores ambitioſi conſectant, nihil eſſe dicitur; Benè enim ex Hebræo vocabulo Elil, hoc eſt res vana, & inanis Idolum appellatur. Ex quo patet quàm verè ambitioſis honores affectantibus dicatur; *Neſcitis quid petatis.*

Idolum cur nihil eſſe dicatur

Pſ. 95.

27. Præterea quamuis Ioannem, & Iacobum id, quod petebant bene noſſe ſupponamus, vt affirmat Auctor operis Imperfecti, eoſque non mundanos honores flagitaſſe dicamus; adhuc tamen neſcire dicuntur, quia veram viam illud acquirendi ignorabant; quandoquidem ad Chriſti regni faſtigium non honores ſectando, ſed reijciendo peruenitur. Patet hoc, nam tam bonus Angelus, quàm diabolus cœleſte regnum adipiſci exoptauit: cum diſcrimine tamen; diabolus enim honores ſibi indebitos, ſuique ſolij elationem immeritam ambijt dicens; *In cœlum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum; ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus aquilonis.* At boni Angeli diuino imperio ſe ſubijciendo, honores indebitos non affectando, ſolium ſupra aquilonem, hoc eſt ſupra ſummum cœli cardinem ſunt adepti. Proptereà Chryſoſtomus hominem honores non affectantem, Angelica anima eſſe præditum dicit; *Honorum,* inquit, *eſſe negligentem, laudem*

Honores, & inanem gloriã non affectare Angelicæ animæ eſt.

Iſai 14. v. 13.

Ad Titum hom. 2.

Honorum affectatio cur

Magna Philoſophia à Chryſoſtomo dicatur.

quæ non affectare multorum, maximo labore indiget: Magna Philoſophia, & animæ cuiuſdam Angelicæ, & quæ ipſum verticem cardinis cœleſtis attigerit, certum argumentum. Magnam Philoſophiam, meritò vocat Chryſoſtomus hoc intelligere; nimirum quo pacto ad ſublimem terminum via humili aſcendatur.

28. Porrò ſicut, qui ex ambitione honores non affectat, Angelica virtute præditus videtur: ita è contrario gloriæ cupidus, & ambitioſus, non ſolùm diaboli eſt imitator, ſed quodammodo diabolicam malitiam excedit. Luciferi enim audacia eò prouecta eſt, vt Dei ſimilitudinem affectauerit, dicens: *Aſcendam ſuper altitudinem nubium; ſimilis ero Altiſſimo.* Sed poſt cognitam Dei Filij ſub humana carne humilitatem, honoriſque contemptum, qui ambitione ductus alijs ſe præferre contendit; is vtique Dei Filio, qui ſe hominibus ſubdidit, præfert. Bene ergo Bernardus ait: *Erubeſce, ſuperbe cinis: Deus ſe hominibus ſubdit; & tu dominari geſtiens hominibus, Deo te præponis auctori? Vtinam mihi aliquando tale aliquid cogitanti Deus reſpondere dignetur, quod & ſuo increpando reſpondit Apoſtolo: Vade, inquit, poſt me, Satana, quia non ſapis ea, quæ Dei ſunt. Quoties enim hominibus præeſſe deſidero, toties Deum meum præire contendo; & verè non ſapio ea, quæ Dei ſunt.*

Iſa. c. 14. Ambitionis humanæ malitia, cur Luciferi malitiam excedit?

Serm. 1 ſup. Miſſus eſt.

Matth. 16. n. 23.

Sedere ad dexteram, & ſiniſtram; hoc eſt in cœlo regnare, & antea in præſenti vita ambitiose dominari repugnat.

Hom. 21. in Euang.

29. Dicitur denique Iacobo, & Ioanni: *Neſcitis quid petatis:* quia vnà cum Chriſto Domino vnus ad dexteram, & vnus ad ſiniſtram ſociali dominatione regnare petebant; quod certè Dei regno repugnat. *Quid per ſiniſtram, niſi vita præſens, quid verò per dexteram, niſi perpetua vita deſignatur,* ait Gregorius: ei autem, qui in hac mortali vita regnum ambitiosè affectat, in æterna vita cum Chriſto regnare non datur. Qui in hac vita otiosè ſedet, in altera intra æterna incendia miſerrimè iacebit.

Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum?

Calix paſſionē ſignificat.

30. EX Sancto Hieronymo, & communi Patrum interpretatione, calicis nomine hîc futura Domini paſſio ſignificatur; ſicut etiam Ioannis 18. *Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum?* Porrò Pſal. 68. iuxtà Auguſtinum, & alios Domini paſſio maris nomine exprimitur: *Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me.* Si igitur in Domini paſſione cruciatuum multitudo tanta fuit, vt innumeris, & ingentibus fluctibus maris potuerit comparari; cur hîc vnius tantùm calicis nomine ſignificatur? Soluit hanc difficultatem, quod Geneſ. 29. de Iacob legitur: *Seruiuit Iacob, pro Rachel ſeptem annis; & videbantur illi pauci dies præ amoris magnitudine.* Amoris igitur magnitudo, quæ plures annos veluti paucos dies Iacob reddidit; eamdem Redemptori noſtro maris vaſtitatem veluti exiguum calicem, & profundiora vulnera, veluti punctiunculas repræſentauit. Quare quod Ioannes in Euangelio de Domini lateris vulnere dixerat: *Videbunt in quem tranſfixerunt.* Apocalypſis primo de eodem ait: *Videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt.* Huius ratio eſt, quia Chriſtus, quem Iacob laborans myſticè repræſentabat, *leuia, & breuia reputauit, quæ pro electis ſuſtinuit,* vt ait Hugo Cardinalis.

Calicis, & maris nomine, cur ſimul Domini paſſio ſignificetur.

C. 19.

Vulnifica Chriſti tranſfixio, cur punctio appelletur.

Dicunt ei: Poſſumus.

31. QVæritur hîc, an Ioannes, & Iacobus reſpondentes poſſe ſe calicem bibere, nomine calicis apertè mortem ſubeundam intellexerint? Negat Hugo Cardinalis dicens: *Credebant hoc dici ſibi de calice materiali.* Affirmant Maldonatus, & Cornelius. Vtraque ſententia non probatur. Primò enim quid materialis calix ad conregnandum cum Chriſto conferre poterat? Et quid tam arduum materialis calicis potus erat; vt ad id explorandum, dicere Dominum oportuerit: *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum?* Iuxta alteram ſententiam, ſi apertè calicis nomine paſſionem, & mortem diſcipuli intellexiſſent; vim non haberet, quod Chryſoſtomus notat: *Reſpice qualiter ipſo interrogationis modo & hortatur, & allicit: Non enim dixit: Poteſtis-ne veſtrum effundere ſanguinem? Sed: Poteſtis bibere calicem?* Nam idem ſignificaſſet dicens: *Poteſtis bibere calicem?* ac dicens: Poteſtis violentam mortem ſubire, veſtrumque effundere ſanguinem? Præterea cùm Dominus apertè ſuam paſſionem, & mortem prædixiſſet: *Filius hominis tradetur principibus Sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte.* Nihilominus, vt ſubdit S. Lucas cap. 18. *Ipſi nihil horum intellexerunt; & erat verbum iſtud abſconditum ab eis, & non intelligebant, quæ dicebantur.* Vbi Beda, cui ſubſcribit S. Bonauentura, ait: *Diſcipuli ſermonem Dominicæ paſſionis toties replicatum ideo intelligere non valent; quia quem maximè viuere deſiderant, eius mortem audire non poſſunt: & quem non ſolum hominem innocentem, ſed & verum Deum eſſe ſciunt, mori poſſe non putant. Et quoties dicit aliquid de ſua paſſione, hoc allegoricè dictum putant.* Similiter Caietanus: *Ipſi nihil horum intellexerunt: Non quòd verba Ieſu non intelligerent; ſed quia ſenſum verborum exiſtimabant, aut dubitabant eſſe, ſicut ſenſus ſermonis parabolici. Audiebant enim Ieſum ſæpè loqui ſermone metaphorico: & quem credebant Meſſiam regnaturum in mundo, non poterant credere paſſurum talia, vt verba ſignificabant ſecundùm ſenſum litteralem.* Quare Ioannes 6. 54. cum Dominus dixiſſet: *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam:* Propter hæc verba materiali ſenſu intellecta, *Multi diſcipulorum eius abierunt retro, & iam non cum illo ambulabant.* Secus verò fideles Apoſtoli cum Domini verba myſticum aliquem, & arcanum ſenſum ſignificare benè crederent, à Domino non receſſerunt. Ex dictis à fortiori ſumitur argumentum. Si diſcipuli Domini paſſionem & mortem apertè illis ſignificatam non intelligebant; quomodò propriam paſſionem, & mortem metaphoricè calicis nomine ſignificatam eos apertè intellexiſſe cenſendum eſt? Dicendum ergo videtur ſub calicis potu Iacobum, & Ioannem arduum aliquid, ſibi tamen ignotum à Domino proponi; cui regnandi cupiditate moti fidenter reſponderunt: *Poſſumus.*

Ait illis: Calicem quidem meum bibetis.

32. QVamuis Ioannes in vltima ſenectute naturali morte vitam abſoluerit; nihilominus tantùm abeſt, vt paſſionis calicem non biberit; vt etiam ei paſſionis calix in dolium excreuerit; cum ob Chriſti fidem ſub Domitiano intra feruentis olei dolium eſt immerſus; de quo Tertullianus lib. de præſcript. cap. 36. & Hieron.

Ioannes quomodo Domini calicem biberit.

lib. 3. in Matth. cap. 20. Addit Caietanus Ioannem paſſionis etiam calicem bibiſſe, quando vnà cum alijs Apoſtolis à Iudæis eſt flagellatus, vt legitur in Act. Apoſt. cap. 5. 40. Quare quod in Vulgata legitur; *Calicem quidem meum bibetis*; Addunt Mar. 10. & baptiſmo, quo ego baptizor, baptizabimini, in Arabico textu habetur; *Tinctura mea tingemini* Flagellati Domini tinctura fuit nigrior in membris à verberum ictibus liuor; talem etiam tincturam flagellatus Ioannes ſubijt; idque iuxtà Domini prædictionem Matth. 10. 17. *In Synagogis flagellabunt vos.*

Sedere autem ad dexteram meam, vel ſiniſtram, non eſt meum dare vobis; ſed quibus paratum eſt Patre meo.

33. S*Vperfluit, Vobis*, ait Caietanus; ſed fallitur. Nam tantùm abeſt, vt vox illa ſuperfluat, vt inde præcipuè genuinus ſententiæ ſenſus pendeat. Ait enim Christus Dominus; *Non eſt meum dare vobis*; non ex defectu poteſtatis in dante; ſed ex defectu meriti in recipiente. Cùm igitur talis defectus in vobis ſit; eò quod ſupra alios prærogatiuam non merendo, ſed ambiendo petatis; propterea *Non eſt meum dare vobis*. Similiter terrenus Rex ſinceram iuſtitiam profeſſus aſſereret non eſſe ſuum otioſis, ſed præliantibus militibus mercedem tribuere. Præterea Chriſtus Dominus vel ſecundùm humanam naturam loquitur; vel vt Perſona diuina. Secundùm humanam naturam benè ait; *Non eſt meum dare vobis*, qui in tempore factus ſum homo; Sed quibus paratum eſt à Patre meo, qui ab æterno ſingulorum merita, eiſque tribuenda præmia iam præuidit, & decreuit. Si verò vt Perſona diuina loquatur, tunc Scripturæ regula eſt recolenda, tradita à Salmerone Prolegomeno 16. qua docemur particulam negatiuam *Non* vſurpari ſolere pro *Non ſolùm*; vt Oſeæ 6. 6. & Matth. 9. 13. *Miſericordiam volo, & non ſacrificium*; hoc eſt non ſolùm ſacrificium Marci 9. 36. *Quicumque me ſuſceperit, non me ſuſcipit*, ſcilicet non ſolùm; *ſed eum, qui miſit me*. Ioan. 12. 44. *Qui credit in me, non credit in me*, ſcilicet ſolùm; *ſed in eum, qui miſit me*. Similiter hîc à Domino dicitur; Prærogatiuam, quam petitis, *non eſt meum dare vobis*; hoc eſt, non eſt meum ſolùm dare vobis, ſed vnà cum Patre meo illis dare debeo, quibus ab æterno parata eſt. Apud Patrem verò meum ad honorem conſequendum, non ſanguinis nexus, quo vobis propter aſſumptam humanam naturam iungor, ſed merita æſtimantur.

Caietanus repellitur.

Particula negatiua Non ſumitur pro Non ſolùm.

34. Aliqui putant dixiſſe Dominum; *Non eſt meum dare vobis. ſed quibus paratum eſt à Patre meo*; quia potentia Patri tribuitur. Sed contra eſt, quia ſi in hac attributorum attributione ſiſtamus; ſicut potentia Patri, ita ſapientia Filio tribuitur. At iuſta honorum ſecundùm merita diſtributio, non minus ad potentiam, quàm ad ſapientiam ſpectat; & cum diuina faciendi potentia ſapientia coniungitur iuxtà Dauidis teſtimonium Pſal. 103. 24. *Omnia in ſapientia feciſti; impleta eſt terra poſſeſſione tua. Repleta eſt terra creatura tua*, legit Auguſtinus; hoc eſt iuxtà Apoſtolum 2. ad Cor. 5. *noua in Chriſto creatura*; nempe fidelium cœtu, præcipuè ad cœleſtem gloriam electorum.

Et audientes decem indignati ſunt duobus fratribus.

35. Q*Vamuis hic humanus defectus in Apoſtolis detegatur, cum debitæ humilitatis immemores indignarentur, quod Iacobus, & Ioannes ſocijs ſe præferri petierint; adhuc tamen in illis aliquid hic virtutis oſtenditur, quod commendemus, & imitemur. Nam contra filios, non contra matrem eos indignatos eſſe legimus; ex quo colligimus, cùm Apoſtoli, quid petierint duo fratres, non audierint; ſed tantùm ex Domini reſponſione eorum petitionem cognouerint; eos non vlterius proceſſiſſe ad iudicandum matrem eius ambitioſæ petitionis fuiſſe complicem: cumque Dominus mulieris ambitionem non indicaſſet; neque ipſi de ea ſuſpicari auſi ſunt.

Apoſtoli aliena minimè ſuſpicantur.

Non ita erit inter vos: ſed quicumque voluerit inter vos maior fieri, ſit veſter miniſter: & qui voluerit inter vos primus eſſe, ſit veſter ſeruus.

37. S*imiliter ad ſuperbiam ab ijs, qui alijs præſunt, tollendam dicitur Eccli 32. *Rectorem te poſuerunt; noli extolli: eſto in illis, quaſi vnus ex ipſis.* Hinc S. Hieronymus lib. 6. in cap. 18. Ezechielis ait: *Solent Principes Eccleſiarum opprimere plebem per ſuperbiam; de quibus ſcriptum eſt Eccleſ. 32. Principem te conſtituerunt, ac eleueris: eſto inter eos, quaſi vnus ex ipſis. Et Saluator præcipit Matth. 20. Qui vult inter vos eſſe primus, ſit omnium minimus.* S. Bernardus ep. 9. ad Epiſcopum Colonienſem ait: *Caremus in alto poſiti non altum ſapere, ſed timere, ſed humilibus conſentire. Principem, inquit, te conſtituerunt, eſto in illis tamquam vnus ex illis. Et iterum: Quantò maiores, tantò humilia te in omnibus. Sapiens eſt, qui hoc conſulit; quippe haud ſecus ſentiens ab ipſa ſapientia, qua ait: Qui maior eſt veſtrum, fiat ſicut minor. Alioqui iudicium durum his, qui præſunt, timeat poteſtas.* S. Bernardinus tom 3. ſerm. de Rectoribus, eorum ſingulos ſic monet: *Rectorem te poſuerunt, non raptorem: Rectorem non deſtructorem: quaſi miniſtrum, non tyrannum: quaſi diſpenſatorem, non diſſipatorem, vel vſurpatorem; vt tutorem, non deuoratorem.* Idem Fuſius monet Hugo Cardinalis. *Rectorem te poſuerunt, non dominatorem; Paſtorem, non mercenarium; non carnificem ſed tutorem; non tyrannum, ſed diſpenſatorem; non dominum, ſed miniſtrum. Te non tuas diuitias; non tuam nobilitatem, non tuam progeniem; ſed te, id eſt tuam perſonam. Hodie tamen vno falſo Epiſcopo epiſcopatur tota parentela. Vnde & nomen ſuum amittit tota progenies; & qui prius dicebatur filius fabri, vel Roberti, dicitur nepos Epiſcopi. Iſaiæ 66. Numquid parturiet terra in die vna; aut parietur gens ſimul? Verba ſunt Chriſti, vel Eccleſiæ admirantis de tot nepotulis vno partu natis.* Denique S. Gregor. 2. Par Paſtor. cap. 6. cum docuiſſet Rectorem erga bene agentes ſubditos ſocium ſe exhibere debere, reddit rationem: *Quia omnes homines natura æquales genuit; ſed variante meritorum ordine, alios alijs culpa poſtponit cuncti, qui præſunt, non in ſe poteſtatem debent ordinis, ſed æqualitatem penſare conditionis; nec præeſſe ſe hominibus gaudeant, ſed prodeſſe Petrus auctore Deo ſanctæ Eccleſiæ principatum tenens à benè agente Cornelio, & ſeſe ei humiliter proſternente,* Act. 10.

Prælatos qualis in Eccleſia eſſe debeat: Idem n. 9.

Eccli 3. 20.

Iſa. 6.

Nepotum multitudo, & dominatio Epiſcopum malè regentibus arguit.

immoderatius venerari recuſauit, ſeque ei ſimilem recognouit dicens: Surge, ne feceris, & ipſe ego homo ſum. Paulus bene agentibus fratribus prælatum ſe eſſe neſciebat, cum diceret: Non dominamur fidei veſtræ, ſed adiutores ſumus gaudij veſtri. Quaſi prælatum ſe fratribus eſſe neſciebat, cum diceret: Facti ſumus ſicut paruuli in medio veſtrum. Et rurſum: Nos autem ſerui veſtri per Chriſtum. Quibus Apoſtoli verbis quantùm Euangelica perfectio Moſaicæ legis perfectioni præcellat, patet. Cum Moſaica lex vigeret, ad debitam humilitatem ſeruandam, Prælatis æqualitas cum ſubditis præcipiebatur. *Rectorem te poſuerunt; noli extolli: eſto in illis, quaſi vnus ex ipſis.* Sed in Euangelica lege Prælati non æquales, ſed ex perfectiore humilitate inferiores ſe ſubditis exhibere debent. Quod Chriſtus diligens humilitatis magiſter ſæpius inculcaſſe reperitur. Primò hoc Matth. cap. 20. deinde Matth. cap. 23. *Qui maior eſt veſtrum, erit miniſter veſter.* Tandem prope paſſionem in vltima cœna Lucæ 22. 25. *Reges Gentium dominantur eorum; & qui poteſtatem habent inter eos, benefici vocantur: vos autem non ſic: ſed qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor; & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator.* Quare quæ diximus in præcedente feria in illa Matth. verba: *Qui maior eſt veſtrum, erit miniſter veſter,* huc etiam transferri poſſunt.

1. ad Cor. 1.
1. ad Theſſal. cap. 2.
2. ad Cor. 4.

38. Inſignes ſancti in Eccleſia columnæ eſſe dicuntur. Ideo Apoſtolus Paulus ad Galat. cap. 2. ait: *Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ eſſe.* Et Apocal. 3. dicitur: *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei.* Quod ergo columnis in materialibus ædificijs, idem ſanctis viris, qui alios ſanctitate, & doctrina ſuperant, ex humilitate conuenit; ſcilicet vt infimum locum, tamquam ſpirituales baſes, & columnæ reliquo ædificio ſuppoſitæ ſortiantur. Hinc Gregorius 28. Mor. cap. 9. explicans verba Iob cap. 38. *Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt?* ait: *Quid aliud huius terræ baſes, quàm ſanctæ Eccleſiæ Doctores accipiamus. In baſibus quippe columna, in columnis autem totius fabricæ pondus erigitur.*

Sublimiores magis humiles eſſe debent.

39. Iuxtà allata Domini verba benè Chryſoſtomus ait: *Quicumque deſiderat primatum cœleſtem, ſequatur humilitatem terreſtrem.* Auguſtinus in regula ſuos religioſos monuit: *Qui vobis præeſt, æſtimet ſe non dominante cupiditate, ſed charitate ſeruiente felicem.* Auctor operis Imperfecti in Matth. cap. 20. ait: *Principes Eccleſiæ ſunt, vt ſeruiant minoribus ſuis; vt miniſtrent eis, ſicut acceperant à Chriſto; & ſuas vtilitates negligant, & aliorum procurent: vt ſi opus fuerit, neque mori recuſent pro ſalute inferiorum ſuorum; ſicut Apoſtolus Ego, inquit, libentiſſimè impendam, & ſuperimpendar pro animabus veſtris.* Hieronymus epiſt. 3. *Rex nolentibus præeſt, Epiſcopus volentibus: ille terrore ſubjicit, hic ſeruituti donatur: ille corpora cuſtodit ad mortem; hic animas ſeruat ad vitam.* S. Leo epiſt. 84. cap. 1. *Licet nonnumquam accidant in ſacerdotalibus reprehendenda perſonis; plus tamen in corrigendos agat beneuolentia, quàm ſeueritas; & hortatio, quàm commotio; charitas, quàm poteſtas. Sed ab his qui quæ ſua ſunt, quærunt, non quæ Ieſu Chriſti, facilè ab hac lege diſceditur; & dum dominari, quàm conſulere ſubditis quærunt, placet honor, inflat ſuperbia; & quod prouiſum eſt ad concordiam, tendit ad noxam.*

2. Ad Cor. 12. 15.

40. Si verò quæratur, cur in veteri lege æqualitas cum ſubditis præcipiebatur; in Euangelica autem lege dicatur Prælatos exhibere ſe debere ſubditis non æquales, ſed inferiores; huius diſcriminis ratio deſumitur ab Eccleſiaſtico cap. 3. 20. Vbi dicitur: *Quantò magnus es, humilia te in omnibus; & coram Deo inuenies gratiam:* ſeu, vt legit S. Ambroſius: *Quantò maiores, tantò magis humilia te in omnibus.* Quia ergo Chriſtianus comparatus Moſaicæ legis fidelibus in maiori dignitatis culmine conſtitutus eſt, præcipuè ob Euangelicæ legis ſacramenta, & vberiorem diuinæ gratiæ communicationem; ideo multò maius humilitatis ſpecimen præbere debet. Quare Auguſtinus de S. Virgin. capite 31. benè docuit: *Menſura humilitatis vnique ex menſura ipſius magnitudinis data eſt; cui eſt periculoſa ſuperbia, quæ amplius amplioribus inſidiatur. Pondus, & pondus; menſura, & menſura; vtrumque abominabile apud Deum,* dicitur Prouerb. 20. 10. Ideo cauendum eſt, ne duplici menſura vtamur; ne ſcilicet in humilitatis deſcenſu breuioris viæ menſuram, & terminum ſtatuamus: contra verò in honorum aſcenſu menſura non modo productior; ſed cupiditas terminum omnem excludens adhibeatur ab humano corde honoribus inexplebili. Cur eadem menſura eſſe debeat ſublimitatis, & humilitatis, optima eſt ratio ab Auguſtino allata: *Quia eſt periculoſa ſuperbia, quæ amplius amplioribus inſidiatur.* Ideo idem Auguſtinus epiſt. 56. ad Dioſcorum ait: *Niſi humilitas omnia quæcumque benè facimus, præceſſerit, & comitetur, & conſecuta fuerit; & propoſita, quam intueamur; & appoſita, cui adhæreamus; & impoſita, qua reprimamur; iam nobis de aliquo bono facto gaudentibus totum extorquet de manu ſuperbia.* Similiter S. Iſidorus de conflictu vitiorum, & virtutum ait: *Memento quia puluis es, quia cinis es; quia putredo, & vermis es: quia & ſi aliquid es, niſi tantò te humiles, quantò magnus es, perdes omne quod es. Numquid tu altior, quàm primus Angelus? Numquid tu ſplendidior in terra, quàm Lucifer in cœlo, qui propter ſuperbiam ex ſummo ad imum decidit?* Similiter S. Ephrem de vita ſpirituali numero 66. monet. *Quando videris te ad apicem virtutum euectum, tunc maxima tibi humilitate opus eſt, vt fundamentis ſaluis, & integris, quod ſuperſtructum eſt ædificium, inconcuſſum, immobileque conſiſtat.* Alioquin erumpente ventoſo ſuperbiæ turbine ſpirituali ædificio accidet, quod Matthæi 7. 27. Dominus dixit: *Flauerunt venti, & irruerunt in domum, & cecidit, & fuit ruina illius magna.* S. Simeon Stilita ita in præcelſæ columnæ culmen aſcendit, vt ibi profundæ humilitatis fuerit exemplar: de eo enim teſtatur B. Theodoretus: *In tanta rerum geſtarum magnitudine, & miraculorum multitudine, eſt tanta morum modeſtia, ac moderatione præditus, ac ſi ſit dignitate poſtremus omnium hominum. Præter modeſtiam autem facilis ad eum patet aditus, & eſt affabilis, & ſuauis; & reſpondet vnicuique eorum, qui loquuntur, ſiue opifex ſit, ſiue mendicus, ſiue ruſticus.* B. Baſilius hom. 22. de humilitate, plura, & præclara monita tradit ad humilitatem conſequendam: & tandem concludit: *Prælatus es alijs; & homines te glorificant? Par eſto ſubiectis, non tamquam dominans in Cleris, vt Apoſtolus ait; neque ſæcularibus Principibus te conformes; qui namque primum eſſe accepit, omnium hominum ſeruum eſſe iubet Chriſtus.*

Euangelica perfectio præcipue iuxta humilitatem, Moſaicam legem excedit.

Ambroſ. l. de Noe cap. 4.

Chriſtianus cur perfectius Hebræis humilior eſſe debeat.

Menſura eadē humilitatis, & exaltationis eſſe debet.

Humilitas præcedere, comitari & ſequi bona opera debet.

Simeonis Stilitæ eximia humilitas.

Theod. in hiſt. Patrum c. 26.

1. Petri 5. 3.

41. Dices: ſi Prælatus ſubditis ſe non ſolùm æqualem; ſed inferiorem, & ſeruum exhibeat; quomodo eos iuſto timore coercere poterit, ne delinquant; & ſi deliquerint, quomodo

Prælati ſint humiles, adhuc ... a ſubditis.

Gregor. 3. paſt. [illegible]

eos corriget? Nam benè Gregorius ait: *Neceſſe eſt, vt rectores à ſubditis timeantur, quando ab eis Deum minimè timeri deprehendunt; vt humana ſaltem formidine peccare metuant, qui diuina iudicia non formidant.* Reſpondetur ex eodem Gregorio ibidem: *Cum Dominus Noe, filiiſque eius benediceret, dixit: Terror veſter, ac tremor ſit ſuper cuncta animantia terræ. Quorum videlicet terror, ac tremor, quia eſſe ſuper animantia terræ præcipitur, profectò eſſe ſuper homines prohibetur. Sed rectores in eo, quòd metum ſibi à peruerſe viuentibus exigunt, quaſi non hominibus, ſed animalibus dominantur: quia videlicet ex quâ parte beſtiales ſunt ſubditi, ex ea debent etiam formidini ſubiacere ſubſtrati.*

Gen. 6.

Sicut filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam redemptionem pro multis.

42. Similiter Ioan. 16. in vltima cœna Dominus dixit: *Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis.* Circa quæ verba plura dicentur Feria 5. maioris hebdomadæ. Sed cur hîc dicitur: *Filius hominis venit dare animam ſuam pro multis?* Cum Apoſt. 2. ad Corinth. 5. 15. dicat: *Pro omnibus mortuus eſt Chriſtus:* & ad Rom. 8. de æterno Patre: *Qui proprio filio ſuo non pepercit; ſed pro nobis omnibus tradidit illum.* Reſpondetur ex Gloſſa interlineari dixiſſe Dominum non pro omnibus, ſed pro multis, hoc eſt pro Prædeſtinatis, pro quibus tantùm efficaciter, quamuis pro omnibus ſufficienter Chriſti redemptio fuerit. Sed hæc interpretatio licèt in allatis Domini verbis locum aliquem habeat: non tamen eadem aptari poteſt Domini verbis in vltima cœna, cum Euchariſtiæ ſacramentum inſtituit; dixitque Matth. 26. 28. *Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum:* & Marci 14. *Accepto calice gratias agens, dedit eis; & biberunt ex illo omnes; & ait illis: Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur.* Lucæ 22. 20. *Hic eſt calix nouum teſtamentum in ſanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Eccleſia autem citata Euangeliſtarum verba in conſecratione ita coniungit: *Hic eſt calix ſanguinis mei, noui teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Vbi ſi dicendo, *Pro multis effundetur,* dicamus id intelligi debere efficaciter iuxtà allatam Gloſſæ interpretationem; tunc non verè dixiſſet Dominus, *Pro vobis effundetur,* nempe efficaciter. Nam inter eos, quibus tunc loquebatur, erat Iudas, pro quo efficaciter Chriſti ſanguis non eſt effuſus. Quare meliùs hîc aptari poteſt Sancti Auguſtini regula tradita 20. de ciuit. capite 23. Vbi Danielis verba illa capite 12. de mortuorum reſurrectione ante vniuerſale iudicium: *Multi de his, qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt; alij in vitam æternam, & alij in opprobrium;* Concordat Auguſtinus cum Domini verbis. Ioan. 5. 28. *Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem filij Dei: & procedent, qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ: Qui verò malè egerunt, in reſurrectionem iudicij:* ibi enim Auguſtinus ait: *Non diuerſum putetur, quod cùm ibi poſitum ſit, Omnes, qui ſunt in monumentis, hîc non ait Propheta, Omnes, ſed multi dormientium. Ponit enim aliquando Scriptura pro Omnibus Multos. Propterea Abrahæ dictum eſt: Patrem multarum gentium poſui te. Cui tamen, & alio loco: In ſemine, inquit, tuo benedicentur omnes Gentes.* Quia aliquando omnes poſſunt eſſe non multi: vt omnes filij Noë, non multi, ſed tantùm tres fuere; ideo ex Auguſtini regula, multos pro omnibus dicere poſſumus, cum omnes multi ſunt.

Scriptura pro omnibus multos ponit, cum omnes de quibus eſt ſermo multi ſunt.

Gloſſæ interpretatio reſicitur.

Gen. 17.
Gen. 18.

FERIA

FERIA QVINTA POST DOMINICAM ſecundam Quadrageſimæ.

Homo quidam erat diues, &c.

Euangelij nexus, & ordo.

Luc. 1. Pſ. 33.

Plenitudo triplex in Scriptura reperitur, nempe gratiæ, miſericordiæ & beatitudinis.

1. EX B. Virginis oraculo Deus eſurientes implere bonis, & diuites inanes dimittere conſuetum habet; cui conſonat Dauidis ſententia: *Diuites eguerunt, & eſurierunt; inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.* Deiparæ, & Dauidis teſtimonium præſens Euangelica hiſtoria comprobat. Eſuriens enim in hac mortali vita *Lazarus cupiens ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa diuitis, quas nemo illi dabat*; poſtmodum bonis repletur, cum de eo dicatur: *Factum eſt, vt moreretur mendicus Lazarus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ.* E contrario diues indutus purpura, & byſſo, B epulatus quotidie ſplendidè, inanis ad inferos dimittitur. Præterea in ſacris literis diuinæ gratiæ, Dei miſericordiæ, & cœleſti gloriæ plenitudo tribuitur. De diuina enim gratia dicitur ab Apoſtolo: *Gratia eius in me vacua non fuit*; ergo plena fuerit, neceſſe eſt: de diuina miſericordia legitur Pſalm. 118. *Miſericordia Domini plena eſt terra*: de cœleſti beatitudine habetur Pſalm. 64. *Replebimur in bonis domus tuæ.* Propterea ad inferos damnatus tripliciter dimittitur inanis; cùm à diuina gratia; à remiſſionis miſericordia, & à cœleſti beatitudine perpetuò excludatur. Triplicem hanc inanitatem præſens Euan- C gelium indicat. Cùm enim diuina gratia animæ vita ſit; ab hac tamquàm ſpiritualiter mortuum excludi damnatum ſignificatur; cùm dicitur: *Sepultus eſt in inferno.* Secundò excluſio à diuina miſericordia ſignificatur, cum epulo Abrahamum obſecrans, *Pater Abraham miſerere mei*; nihil conſequitur: *Dixit illi* Abraham: *Recordare, quia recepiſti bona in vita tua*, &c. Tertiò ab æterna beatitudine damnatus excluditur per æterni ſupplicij miſeriam, infernique carcerem. *Crucior in hac flamma.* Quare cum triplex hominis è cœlo exulis ſtatus ſit, ſcilicet hominis iuſti; pec- D catoris, & damnati. Iuſtus viator caret quidem cœleſti beatitudine; Diuina tamen gratia, Deique miſericordia non caret: peccator & à cœleſti beatitudine, & à diuina ſanctificante gratia excluditur; non tamen à diuina miſericordia, cum de peccatore Pſalm. 88. dicatur: *Miſericordiam meam non diſpergam ab eo.* Damnatus tamen ab omnibus his, ſcilicet à Diuina gratia, à remiſſionis miſericordia, & à cœleſti beatitudine excluditur. Propterea ex Euangelio habemus Epulonem ſepeliri in inferno; miſericordiam non conſequi; in Gehennæ flamma cruciari.

3. ad Cor. 15.

Plenitudinis triplicis damnatus ſpoliatus ad inferos demittitur.

A

Homo quidam erat diues.

2. AD obſtinatum Pharaonem, eiuſque populum puniendum decem immiſſæ plagæ in Exodo numerantur, ſcilicet aqua in ſanguinem cap. 7. ranæ cap. ſciniphes, ſeu culices cap. 8. muſcarum genus omne cap. 8. peſtis cap. 9. vlcera cap. 9. grando, & fulmina cap. 9. locuſtæ cap. 10. denſiſſimæ tenebræ cap. 10. denique primogenitorum ſtrages cap. 11. decima hæc plaga vltima fuit; nam de ea cap. 11. Deus Moſi dixit: *Adhuc vna plaga tangam Pharaonem, & Ægyptum. & dimittet vos.* Quæritur ergo cur inter Ægyptiorum plagas non numerentur etiam vaſa aurea, & argentea Ægyptijs ablata: vt citato cap. 11. dicitur? Reſpondetur inter plagas non numerari auri argentique iacturam; quia diuitiarum priuatio, Deo iudice, plaga non eſt; cum diuitiæ iniquis diuitibus magis noceant, quàm proſint: vt diues epulo eſt expertus.

3. Formidanda valdè eſt Spiritus ſancti ſententia Eccli cap. 11. 10. *Fili, ne in multis ſint actus tui*: ſeu ex Tigurina lectione: *Fili, ne labores multa colligere: ſi diues fueris, non eris innocens à delicto.* Quod certè de diuitibus, qualis epulo C fuit, immoderato luxu diuitijs vtentibus; neque ex ijs quidquam in pauperes erogantibus veriſſimum eſſe ſatis eſt manifeſtum. Cùm Iob multiplici calamitate preſſus dixerit cap. 3. 25. *Timor, quem timebam, euenit mihi; & quod verebar, accidit:* Quæritur à quo formidoloſè timere potuerit Iob? Non à Deo; nam *erat vir ſimplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo.* Non ab hominibus; nam teſte Cæſario Nazianzeni fratre dialogo 3. *Iob præerat ſolus cum imperio regioni Huſitarum, hoc eſt Idumæorum, & Arabum: erat inſuper præter ingentes opes, ſeptem filijs benè munitus*, vt ſcriptura D teſtatur. Adde eum nemini fuiſſe iniurium, ſed erga omnes indigentes beneficum; ita vt verè dicere potuerit, cap. 29. 15. *Oculus fui cæco, & pes claudo: pater eram pauperum.* Reſpondetur ab ipſis ſuis diuitijs Iob timuiſſe; ſatis enim eas fallaces eſſe nouerat; & quàm fragilis, & variabilis eſſet humana felicitas eum non latebat. Quòd ſi diuitiæ, quas S. Iob non ſibi ſolùm, ſed etiam in pauperum ſubſidium poſſidebat, ei timorem incutiebant; qualis timor à diuitijs vel iniuſtè, vel auarè poſſeſſis incuti diuitibus debet. De Abſalomi capillis, quibus è quercu ſuſpenſus perijt, dicitur 2. Reg 14. 26. *Quando tondebat capillum, ponderabat capillos capitis ſui ducentis ſiclis.* Abſalomus enim ad ſuam comam, vt pretioſam,

Iob iuſto ſuæ diuitiæ timorem incutiebant.

aliiſque ambibilem iactantes oſtentandam, eam tonſam ad fœminarum capillaturam augendam, & ornandam, ducentis ſiclis, hoc eſt centum auri vncijs vendebat. Cum ergo Abſaloni eadem coma & aurum, & per ſuſpendium necem attulerit; hinc bene ſignificatur diuitias diuitem ſæpe in ſpiritualem, vel etiam corporalem mortem incurrere. Ideo ab Auguſtino ſerm. 28. de verbis Apoſtoli aurum periculoſa res poſſidentium, & in Domini perniciem fulgere verè dicitur.

4. Dei liberalitas, & elargitio dupliciter in ſacris litteris explicatur Pſalm. 8. de homine dicitur: *Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius*: at Ioannis 13. de Chriſto dicitur: *Omnia dedit ei Pater in manus.* Cur ea, quæ Deus elargitur, alibi pedibus ſubijci; alibi verò in manus dari dicuntur? Scilicet, cum Pſalm. 8. Omnia hominis pedibus ſubijci dicuntur, de terrenis bonis ſermo eſt; vt ſequentia verba explicant: *Oues, & boues vniuerſas; inſuper & pecora campi; volucres cæli, & piſces maris.* At Ioannis 13. quando dicitur de Chriſto: *Omnia dedit ei Pater in manus*; præcipuè de ſpiritualibus, ac cœleſtibus bonis eſt ſermo; cum Chriſti regnum, vt ipſe teſtatur,

Ioan. 18. v. 36. non ſit de hoc mundo. Rurſùs ſpiritualia bona amplectenda ſunt; & propterea in manus dari à Deo dicuntur: terrena verò bona deſpicienda ſunt, & conculcanda, & propterea pedibus ſubijci dicuntur. Quod quidem comprobat,

c. 4. quòd in actis Apoſtolorum legitur: *Afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apoſtolorum.* Hinc Hieronymus epiſt. 28. ait: *Laudanda res, & Apoſtolorum temporum virtutibus coæquanda, quando venditis poſſeſſionibus ſuis credentes afferebant pecunias, atque fundebant ante pedes Apoſtolorum; oſtendentes auaritiam eſſe calcandam.* Eamdem Hieronymi ſententiam elegantiſſimè expreſſit Arator citatus à Beda.

Rutili quia pompa metalli
Ponitur ante pedes, ſacris non tradita dextris;
Deſtitui debere probans, quod tangere vitant,
Calcandumque docent, quod ſubdunt greſſibus, aurum.

Pauperes Domini pedes ſunt: his pedibus diuitiæ ſunt ſubijciendæ. Pauperes Domini pedes eſſe dicuntur: Auguſtinus tract. 50. in Ioan. *Si habes ſuperflua, da pauperibus, & Domini pedes terſiſti.* Huiuſmodi pedibus diuitiæ ſubijciendæ ſunt, ijs eleemoſynam elargiendo: quod quia exequi noluit auarus epulo, ad inferos à ſuis diuitijs pertractus eſt.

Manus ex auaritiæ frigore contractæ Chriſti cruoris calore laxandæ. Hieronymus ep. 8. c. 7.

5. Porro ad auaritiæ frigore contractas manus laxandas in egenorum auxilium, Chriſti cruoris calor adhibendus eſt: *Quando*, inquit Hieronymus, *Domini noſtri adhuc calebat cruor, & feruebat recens in credentibus fides; vendebant omnes poſſeſſiones ſuas, & pretia earum ad Apoſtolorum deferebant pedes, vt oſtenderent pecunias eſſe calcandas.* E contrario extremis hiſce temporibus, de quibus prænunciatum eſt Matthæi 24. *Refrigeſcet charitas*, teſtatur Benzonius Indos

Lib. 1. hiſt. Noui Orbis. quoſdam ad exprobrandam Chriſtianis inexplebilem auri cupiditatem, accepta auri maſſa dixiſſe: *Ecce Deus tuus, Chriſtiane.* Incredibilem autem pudorem Chriſtianis inferre debet, quod

Exod. 32. de ijs non minus, quàm de Hebræis dicatur: *Peccauit populus iſte peccatum maximum; Fecerunt ſibi Deos aureos*: quandoquidem auri cupiditas, &

Ad Eph. 5. auaritia ex Apoſtolo, *Idolorum ſeruitus eſt.* Porro

Auaritiæ, & Idololatriæ nexus. quod inter idololatriam, & auaritiam ſimilitudo maxima ſit, & cognatio, apertè habetur ex Iſ. 2. *Repleta eſt terra*, hoc eſt homo terrenus, *argento, & auro, & non eſt finis theſaurorum eius, & repleta eſt terra Idolis.* Mirum autem eſſe non debet, ſi ab auri cupiditate in idololatriam humanum cor delabatur; nam auaritia Diaboli filia eſt; patris autem cultus ad filiam pertinet: propterea Ma-

In Iſ. lachias 2. ait: *Iudas habuit filiam Dei alieni, id eſt auaritiam filiam diaboli*, vt Hugo Cardinalis interpretatur.

Moſes pro ob... fiducia ... bus veniam ... 6. Moſes Ex. 8. cùm à Pharaone rogaretur, vt pro eo Deum oraret, & ranarum plagam auerteret: *Orate Dominum, vt auferat ranas à me, & à populo meo*, ſtatim eximia fiducia reſpondit: *Iuxta verbum tuum faciam, & recedent ranæ à te, & à domo tua, & à ſeruis tuis, & à populo tuo.* Denuò Moſes à Pharaone rogatus, vt muſcarum peſtem in eum ob recidiuam obſtinationem illatam auferret, magna fiducia reſpondit: *Egreſſus à te, rogabo Deum, vt recedat muſca à Pharaone, & à ſeruis ſuis, & à populo eius cras.* Iterùm reuerſus ad obſtinationem impius Pharao, territus tamen tonitruum fragore, & ingentis grandinis procella Moſem rogauit: *Rogate Dominum, vt deſinant tonitrua Dei, & grando.* Cui Moſes non amiſſa fiducia reſpondit: *Extendam palmas meas ad Dominum, & ceſſabunt tonitrua, & grando non erit.* Denique obſtinatus iterùm Pharao, territus tamen voracium locuſtarum plaga Moſi dixit: *Peccaui in Dominum Deum veſtrum, & in vos: rogate Dominum Deum veſtrum, vt auferat à me mortem iſtam.* Moſes hac etiam vice pro Pharaone efficaciter orare non dubitauit. Nihilominus idem Moſes, qui pro impio, & obſtinato Pharaone toties tanta fiducia orauerat, quodque orauerat impetrarat, oraturus pro Iſraëlitis, qui auri idolum venerati fuerant, non fiduciam, ſed timorem, iuſtamque dubitationem, an ijs veniam impetraturus eſſet, oſtendit: Exodi 32. *Locutus eſt Moyſes ad populum: Peccaſtis peccatum maximum; aſcendam ad Dominum, ſi quomodo quiuero eum deprecari pro ſcelere veſtro.* Tantum ſcelus eſt auri cultus, ſiue per idololatriam, ſiue per auaritiam idololatriæ planè conſimilem. Ex hoc ſcelere diues epulo in mendicum Lazarum immiſericors *ſepultus eſt in inferno.*

Auaritia idololatria dicitur ob ſeptem ... 7. Pro diuitibus auaris, ne cum idololatris numerentur, refertur, & refellitur apologia à Chryſoſtomo citato loco ad Epheſios his verbis: *Sunt qui hyperbolen eſſe dicant, quòd auarum dictum ſit idolorum eſſe cultorem. Non eſt hyperbolicè dictum, ſed verè. Deficit à Deo auarus quemadmodum ſimulacrorum cultor: Chriſti enim ſententia*

Matth. 6. *eſt: Non poteſtis Deo ſeruire, & Mammonæ: qui mammonæ ſeruiunt, ſeipſos extra Dei ſeruitutem eiecerunt; qui verò dominium ipſius abnegant, & inanimato ſeruiunt auro; clarum eſt eiuſmodi Idolorum eſſe cultores. Sed nullum, inquis, feci ſimulacrum; neque conſtitui aram; neque immolaui oues; neque vinum libando obtuli; ſed Eccleſiam ingreſſus ſum; manuſque ad vnigenitum Dei filium extendi: quomodo igitur Idola, inquis, adoro?* Ideo.

8. Prima ratio, cur auarus Idololatra dici poſſit, à Chryſoſtomo explicatur his verbis: *Non mactas auaritiæ oues? mactas verò homines, & animas rationales; illos quidam fame; iſtas autem maledictis. Maledicta eſt auaritiæ ara: Nam ſi ad ſimulacrorum acceſſeris aram, videbis tam caprinum, & bouinum olentem ſanguinem; ad iſtam verò auaritiæ aram ſi veneris, humanum ſanguinem videbis miſere, & crudeliter exhalantem. Hic videbis quoſdam, qui ſeipſos in præcipitia coniecerunt; alios verò, qui laqueum applicuerunt; nonnullos, qui enſem per ipſum guttur tranſegerunt: vides hoſti-*

crudeles, & inhumanas. Vis etiam iſtis ſæuiores videre? Oſtendam tibi iam non humana corpora ibi, ſed hominum animas mactari. Nam & animæ mactari poſſunt mactatione, quæ conueniat animæ, qualis ſcilicet animæ mors eſt: anima enim, quæ peccat morietur. Auaritiæ ara non ſaturatur humano ſanguine, niſi ipſam etiam animam immolaueris; niſi vtriuſque, & immolantis, & immolati animas recipiat. Neceſſe eſt enim hic, vt qui immolat alium, prius immoletur ipſe; atque ita immolet, vt mortuus immolet interea viuentem. Quando enim maledicit, quando conuiciatur, quando indignatur, numquid iſta animæ plagæ immedicabiles non ſunt? Vides quomodo non hyperbolicè dictum ſit, quod Paulus auarum Idolorum eſſe cultorem dicit?

9. Secunda ratio ab eodem talis affertur: *Vis cognoſcere quomodo auaritia ſit Idolorum cultus; immo peior etiam cultu Idolorum. Idolorum cultores creaturas Dei adorant; tu verò tuam ipſius creaturam adoras: auaritiam enim Deus non creauit; ſed inſatiabilis illa immoderatio tua illam adinuenit.*

10. Tertia ratio idem probans à Chryſoſtomo ſic explicatur: *Sicut Idololatræ venerantur Idola, nec ea præ reuerentia tangere audent; ita auarus pecunias quaſi Idolum veneratur; nec eas audet contingere; ſed inani tantùm earum aſpectu delectatur.*

11. Quarta ratio ex Prouerb. 23. deſumitur, vbi iuxtà Hugonem, & Dionyſium Dei ad hominem verba ſunt illa: *Præbe mihi, fili, cor tuum.* Proprium Dei eſt cor humanum expetere. Cum autem ſimiliter humanum cor auaritia ſibi vendicet iuxtà illud Matth. 6. *Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum.* Hinc eſt, vt pecuniæ poſſeſſio veluti Idolum Dei æmulum auaro cordi proponatur. Quare Dauid Pſalm. 118. ait: *Inclina cor meum in teſtimonia tua,* ideſt in mandata tua; *& non in auaritiam.* Quibus verbis ſolam auaritiam vniuerſis Dei mandatis videmus opponi; hæc enim circa diuitias verſatur: *Diuitiæ autem de vitijs nomen acceperunt*, vt ait Ambroſius: & vitia Dei mandatis opponuntur. Quòd ſi, vt humanum cor Deo puriùs offeratur; abſtinentia, & ieiunijs caro purgatur: non diſſimiliter ieiunia frequentiùs tolerant auari, vt auaritiæ Idolum venerentur.

12. Quinta ratio deſumitur ex prima Petri epiſtola capite 1. vbi de Deo loquens, ait: *In quem deſiderant Angeli proſpicere.* Dei enim viſio talis eſt, vt ſemper vlterius Deum videndi deſiderium excitet. Auarus autem cum Deum oblitus inexplebile deſiderium circa pecuniam habet, *Nec ſatiantur oculi eius diuitijs*, iuxtà Eccleſiaſten 4. tunc pecuniam veluti Deum ſibi ſtatuere videtur.

13. Sexta ratione auarus idololatra dici poteſt; quia ſæpiſſimè in ſacris litteris monemur, vt noſtram fiduciam, ac fortitudinem in Deo collocemus. Pſalm. 17. *Diligam te Domine, fortitudo mea; Dominus firmamentum meum:* Pſalm. 117. *Fortitudo mea, & laus mea Dominus* Prouerb. 3. *Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo.* Prouer. 14. *In timore Domini fiducia fortitudinis.* E contrario auarus omnem fiduciam, atque omne robur in auro reponit; iuxtà illud Iob 31. *Si putaui aurum robur meum; & obrizo dixi, fiducia mea.* Quare Apoſtolus monet: *Diuites ne ſperent in incerto diuitiarum, ſed in Deo viuo.*

1. ad Tim. 6.

14. Septimò auaritia idololatria dicitur, quia directè Dei cultum deſtruit; cùm veræ fidei opponatur: Sicut enim fides ſupernaturalium bonorum prima radix eſt; quare Apoſtolus Coloſſenſes hortatur, vt in Ieſu Chriſto, eiuſque fidè radicati ambulent; ita è contrario ex eodem Apoſtolo iuxtà Chryſoſtom. *Radix omnium malorum eſt cupiditas:* id eſt auaritia, *quam quidam appetentes errauerunt à fide.* Veritatem hanc ipſe diabolus confirmauit, qui Matth. 4. cum ex Auguſtino pluribus prauis ſuggeſtionibus Dominum eſſet aggreſſus; numquam tamen ad ſui adorationem, atque adeo ad idololatriam Chriſtum allicere auſus eſt; niſi cum illi temporalium bonorum poſſeſſionem obtulit: *Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me.* Plura contra diuitem, & diuitias docet Eccleſiaſtes cap. 5. De diuitijs extat liber tomo S. Bibliothecæ veterum Patrum ſub nomine Sixti tertij Pontificis. Salluſtius Or. ad C. Cæſarem de Republica ordinanda ſic ait: *Maximum bonum patriæ, ciuibus, tibi, liberis, poſtremò humanæ genti pepereris; ſi ſtudium pecuniæ aut ſuſtuleris, aut quoad res feret, minueris; aliter neque priuata res, neque publica, neque domi, neque militiæ regi poteſt. Nam vbi cupido diuitiarum inuaſit, neque diſciplina, neque artes bonæ, neque ingenium vllum ſatis pollet. Vbi diuitiæ charæ habentur, ibi omnia bona vilia ſunt; fides, probitas, pudor, pudicitia; nam ad virtutem vna, & ardua via eſt: ad pecuniam, quà cuique lubet, nititur; & malis, & bonis rebus ea creatur. Ergo in primis authoritatem pecuniæ demito.*

Cap. 2. Diuitiarum cupiditatem quæ mala ſequantur. 1. ad Tim. 6.

Lib. 2. de conſenſ. Euang. c. 4.

15. Seneca etiam non fidei, ſed ſolo naturali lumine ductus inexplebiles diuites arguens, non eſt omittendus, libro 1. epiſt. 89. vbi poſt enumeratum, deteſtatumque diuitiarum luxum addit: *Non qui parum habet, ſed qui plura cupit, pauper eſt. Quid enim refert quantum illi in arca, quantùm in horreis lateat, quantùm paſcat, aut fœneret; ſi alieno imminet, ſi non acquiſita, ſed acquirenda concupiſcit? Quis ſit diuitiarum modus, quæris? Primò habere, quod neceſſe eſt; ſecundò quod ſatis eſt. Nullum bonum iuuat habentem, niſi ad cuius amiſſionem præparatus eſt animus. Vt famem, ſitimque depellas, non eſt neceſſe maria tentare. Ad ſuperuacua ſudatur. Si cui ſua non videntur ampliſſima, licet totius mundi dominus ſit, miſer eſt. Si ad naturam viues, numquam eris pauper; ſi ad opinionem, numquam diues. Exiguum natura deſiderat, immenſum opinio. Si congeratur in te quidquid multi locupletes poſſederunt; ſi vltra priuatum pecuniæ modum fortuna te prouehat; auro tegat, purpura veſtiat; eò deliciarum, opumque perducat, vt terram marmoribus abſcondas; non tantùm liceat habere, ſed calcare diuitias: accedant ſtatuæ, & picturæ, & quidquid ars vlla luxuriæ auro, & argento elaborauit, maiora cupere ab his diſces.*

Auari inexplebiles ſunt.

Qui induebatur purpura, & byſſo.

16. Iisdem plane veſtibus Epulonem hunc, & fortem illam mulierem apud Salomonem celeberrimam vſos eſſe comperimus; de illa enim etiam dicitur: *Purpura, & byſſus veſtimentum eius.* Magnum tamen inter Heroïnam illam, & diuitem Epulonem diſcrimen legitur. De illa dicitur: *Ridebit in die nouiſſimo*; at de Epulone poſt eius vitæ finem legitur: *Sepultus eſt in Inferno.* Huius tanti diſcriminis ſola in pauperes miſericordia cauſa eſt: ſiquidem de forti illa muliere dicitur: *Manum ſuam aperuit inopi, & palmas ſuas extendit ad pauperem.* Sed de Epulonis in pauperes impietate legitur: *Lazarus iacebat ad ianuam eius cupiens ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa diuitis, & nemo illi dabat:* iuſtè igitur in Inferno

Epulonis purpuræ ignis, eiuſdem byſſo vehemens nitrum ſtugus reſpondet. Prou. 31.

illius purpuræ nimius ignis; eiuſdem byſſo niualis aqua reſpoodit; iuxtà illud Iob 24. *Ad nimium calorem tranſeat ab aquis niuium; & vſque ad inferos peccatum illius.*

Et epulabatur quotidie ſplendidè.

Gulæ vt ſatisfiat quot labores perferuntur. Idem c. 18.

17. OB crapulam, ventriſque ingluuiem in epulonum domibus, & inde ad exteros, quod ſtrepitus excitentur egregiè ad gulam damnandam ante mentis oculos ponit Ambroſius lib. de Elia, & ieiunio cap. 8. *Obſonator eſt, qui antequam luceat, fores pulſat alienas, & tamquam bellum aliquod immineat, excitat dormientes. Turbatum videt, anhelantem aduertit, interrogat quæ cauſa perturbationis ſit? Poſcit, inquit, dominus meus, vbi vinum melius veneat; quærit vbi durior vulua curetur, vbi iecur mollius, vbi phaſianus pinguior, vbi piſcis recentior? Curſitat per diuerſa; & cum inuenerit, ſummo curſu properat: inquietat dominum ſomnolentum; auctionatur pretia. Si pretium moneris piſcis, nuſquam meliorem aſſerit inueniri; immo deeſſe. Heri, inquit, tempeſtas, hodie procella; vix iſtum potui latentem deprehendere. Multi concurſant in macello: ſi tu reddideris, alter plus dabit, & quid exhibebit in prandio? Iſtius vini ille natalis eſt; hæc ex illo lacu lecta oſtrea; talis ſit de ſingulis iactatio. Curritur ad coquinam, fit ingens ſtrepitus, fit tumultus. Tota exagitatur familia; maledicunt omnes, quod nulla his requies detur. Tandem aliquando da requiem coquo. Inſtar ſtatuæ pincerna dextera ſummo gelu riget. Ille in frigida exercet manus; illi marmora lauant, mundant pauimenta vino madida, & ſpinis cooperta piſcium, & quanti, dum ambulant vulnerantur? In ipſo conuiuio clamor epulantium, gemitus vapulantium. Si quis fortè diſplicuit amicis, illi rident, tu indignaris. Sileat aliquando domus à multis perturbationibus huc, atque illuc diſcurrentium; à ſono immoderatorum animalium. Vacet fumo, & ſemiuſtulatorum nidore, non coquina, ſed carnificina: putes prælium geri, non prandium curari; ita ſanguine omnia natant. Malè dominica ſeruitur gula; quæ ſemper expetit, numquam expletur. Quid enim inſatiabilius ventre? Hodie ſuſcipit, & cras exigit. Attende diuitem, qui induebatur purpura, & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè; cuius ad ianuas mendicus ille Lazarus iacebat plenus vlceribus, cupiens ſaturari ex his, quæ de menſa cadebant diuitis. Paulò poſt cùm eſſet mortuus, cœpit rogare poſitus in inferno, vt extremum digiti ſui pauper ille in aquam intingeret, & refrigeraret linguam eius, quæ ardebat incendio. Vbi illa copia? Vbi illæ ebrietates? Sitit, qui inebriabatur; abundat, qui mendicabat.*

Ep. Iacobi c. 5. Epulones quas miſerias incurrant.

18. B. Fulgentius epiſt. 7. cum de epulone diuite locutus eſſet, ſubdidit: *Tales B. Iacobus increpare non ceſſat, dicens: Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miſerijs, quæ aduenient vobis. Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt, & veſtimenta veſtra à tineis comeſta ſunt. Aurum, & argentum veſtrum æruginauit; & ærugo eorum in teſtimonium vobis erit; & manducabit carnes veſtras, ſicut ignis. Epulati eſtis ſuper terram, & luxurijs enutriſtis corda veſtra.* Similiter contra epulones antea Dominus dixerat Lucæ 6. 20. *Væ vobis diuitibus, quia habetis conſolationem veſtram. Væ vobis, qui ſaturati eſtis, quia eſurietis.*

Ep. 22. ad Euſtoch. Epulones ſibi carcerem conſtruunt.

19. Danielis 14. quæri poteſt, cur ad Danielem reficiendum ruſtici meſſorum cibi à Deo miſſi ſunt? *Potuit*, inquit Hieronymus, *Danieli de regijs ferculis opulentior menſa tranſmitti; ſed Habacuc ei meſſorum prandium portat, arbitror ruſticanum.* Vt propoſito quæſito reſpondeatur, reuocandum eſt in memoriam, quòd Crates Philoſophus, ſiue Pythagoras aiebat; ſcilicet hominem ſaginando corpori deditum aduerſus ſemetipſum carcerem munire: E contrario, qui ſobrietati, atque abſtinentiæ ſtudet, pro viribus ſe terreno carcere liberare. Ad hoc confirmandum Daniel ſobriè paſtus è leonum carcere liberatur: Contra verò diues epulo epulatus quotidie ſplendidè in carcerem illum detruditur, de quo Iſaï. ait, *Vinctis eius non aperuit carcerem*, id eſt infernum. *Vinctis ſuis non aperuit carcerem*, legit Vatablus, & ſermo eſt de Lucifero. Veriſſimè S. Baſilius ſer. de abdicat. rerum, guloſum hominem ex gulæ vitio *ferarum habitaculum* fieri docet. Nam in eo reperitur luporum voracitas, tigrium in pauperes crudelitas, canum rabies, & obſcœnitas, accipitrum rapacitas, ranarum loquacitas, glirium ſomnolentia; & ſi quod aliud in efferatis belluis, rationiſque expertibus animalibus eſt vitium.

Maximus ſer. 27.

Iſaias c. 14. 17.

Guloſi epulones ferarum habitacula fiunt.

Diabolus ad homines piſcandos hamo, & rete vtitur. Guloſi cur piſcibus ſimiles.

20. Habacuc primò dicitur Deo à Propheta: *Facies homines*, id eſt fieri permittes, *quaſi piſces maris, & quaſi reptile.* Cum inter animantia maximè clamoſum, & loquax animal ſit homo; cumque piſces voce careant, ſintque omninò muti; quæritur cur piſcibus homines comparentur? Decem inter piſces, & homines Cornelius affert ſimilitudines. Sed ad rem noſtram addi poteſt; quòd ſicut piſces proximum capiti ventrem habent, ſimiliter carnales homines permittet Deus ita caput prope ventrem habere, vt mente, cogitatione, & ſtudio ſemper circa ventris ingluuiem verſentur. Præterea ſicut piſces ex gulæ incitamento ſimul eſcam, hamum, & interitum degluiunt; ita guloſi homines, cuiuſmodi erat Epulo, vnà cum ſplendidis conuiuijs hamum, quo ad æternum interitum pertrahuntur, degluiunt. *In eſca hamus latet, & cibus deducit in foueam*; ait Ambroſius: in quam foueam? in eam ſcilicet, in qua ſepultus dicitur Epulo; qui ſepultus dicitur in inferno. Confirmatur hæc piſcis, & hominis ſimilitudo; cùm enim dixiſſet Propheta: *Facies homines quaſi piſces maris, & quaſi reptibile*; poſtea de piſcatore ſubdit: *Totum in hamo ſubleuauit; traxit illud in ſagena ſua, & congregauit in rete ſuum.* Porrò hamum, rete, & ſagenam ſimul ponit Propheta; quia vt ait Sanctus Hieronymus, *Piſcator mittit hamum, & rete, & ſagenam; vt quod hamus non potuit, rete comprehendat; quod euaſerat rete, ſagenis latioribus circumdetur.* Hamus ergo, rete, & ſagena varias diaboli, prauaſque ſuggeſtiones ad expiſcandos homines ſignificant. Præterea cur non ſolùm piſcibus, ſed etiam reptili homo comparatur; cum tamen vt ait Iſychius, *per terram repere non ſit hominum; quibus conceſſum eſt, vt recti incedant, cœlumque ſuſpiciant?* Nihilominus homines gulæ dediti, reptilibus benè comparantur: guloſi enim de ſe fatentur, Pſalm. 43. ex Hieronymi lectione: *Adhæſit in terra venter noſter*: immo ex vulgata lectione: *Conglutinatus eſt in terra venter noſter: Iure dixerit quiſpiam eorum, qui gulæ ſeruiunt, ventrem eſſe terræ agglutinatum.* ait Chryſoſtomus. Similiter Ambroſius: *Qui ſunt, qui in vtero ſuo ambulant? niſi qui ventri, & gulæ viuunt; quorum Deus venter eſt; & gloria in pudendis eorum, qui terrena ſapiunt; & cibo onerati ad terram curuantur.*

Guloſi cur reptilibus ſimiles.

Ambroſ. de Elia, & ieiunio c. 8.

S. Iſychius in Leuit. 11.

Ambroſius On Pared. c. 15.

Lib. 1. ep. 89.

21. Egregiè diuites epulones Seneca ſic alloquitur: *Ad vos tranſeo, quorum profunda, & inſatiabilis gula hinc maria ſcrutatur, hinc terras. Alia hamis, alia laqueis, alia retium varijs generibus cum magno labore perſequitur. Nullis animalibus, niſi ex

faſtidio, pax eſt. Quantulum enim ex iſtis epulis, quæ per tot comparatis manus, feſſo voluptatibus ore libatis? Quantulum ex fera periculosè capta. dominus crudus, & nauſeans guſtat? Quantulum ex tot Conchylijs, tam longè aduectis per iſtum ſtomachum inexplebilem labitur? Infelices etiam, quod non intelligitis vos maiorem famem habere, quam ventrem.

Ser. vlt. Bethſaidæ cæcus cur homines ſicut arbores viderit.

22. Marci 8 Bethſaidæ cæcus cum à Domino inciperet illuminari, dixit: *Video homines velut arbores. Quare homines*, inquit Chryſologus, *ſicut arbores, non vt columna, aut aliud quid videbantur?* Reſpondetur, ad rem noſtram Bethſaidam domum cibariorum interpretari; & iuxta nomen veluti voluptatibus deditam, & à pœnitentia alienam deplorari Matth. 11. *Væ tibi Bethſaida.* In hac igitur ciuitate cibis dedita homines veluti arbores videntur: ſicut enim arbores radicem ex Philoſopho pro ore habentes, *Radice ad tartara tendunt:* ita guloſi homines ore, & gula ad inferos pertrahuntur. Quare hîc benè de Epulone dicitur: *Sepultus eſt in inferno.*

Voluptaria vita peccatorem contra Deum, & homines, ſuperbum, & iniquum reddit.

23. Dauid Pſalm. 72. Peccatorum iniquitatem, & impietatem conſiderans, illam tantam eſſe comperit, vt eâ vndique peccatores operiantur. *Tenuit eos ſuperbia; operti ſunt iniquitate, & impietate ſua:* iniquitate peccando; impietate pauperum non miſerendo. *Tenuit eos ſuperbia*, vt neque Deo, neque hominibus pareant: *Poſuerunt in cœlum os ſuum, & lingua eorum tranſiuit in terra.* Hæc tanta eorum nequitia vnde prodeat ſi quæratur? Reſpondet regius vates: *Prodijt quaſi ex adipe iniquitas eorum*; nimirum ex nimio luxu, & voluptaria vita adipem fouente. Gregorius in illud Iob: *Viſcera eius plena ſunt adipe*, ait: *Sicut ex abundanti cibo adeps; ita ex abundantia rerum ſuperbia naſcitur. Quæ impinguat mentem diuitiis, dum eleuatur animus ſuperbientis: Superbia quippe cordis quaſi pinguedo quadam eſt craſſitudinis. Vnde quia plerique ex abundantia peccata perpetrant, per Prophetam dicitur: Prodijt quaſi ex adipe iniquitas eorum.* Cum hoc etiam conſonat illud Iob. 15. *Contra omnipotentem roboratus eſt; cucurrit aduerſus eum erecto collo; & pingui ceruice armatus eſt.* Huius tantæ ſuperbiæ rationem reddit Gregorius dicens: *Quia rebus temporalibus armatur contra præcepta veritatis; quaſi de magnitudine carnis erigitur.* Quam etiam rationem prius attulerat Dauid Pſalm. 16. *Adipem ſuum concluſerunt; os eorum locutum eſt ſuperbiam*; Superbiam præſertim, quia contumelijs procul à ſe pauperes repellunt.

Gregorius 15. Moral cap. 10 vel 15. Iob. cap. 21. 24.

12. Mor. cap. 20.

Guloſi diuites quomodo ſa... n... pati cogantur.

24. Superbis, auariſque diuitibus ſibi nimio luxu indulgentibus, pauperibuſque opem negantibus dicitur Amos 4. *Audite verbum hoc, vaccæ pingues, quæ calumniam facitis egenis, & confringitis pauperes. Loquitur ad Principes Iſraël, & optimates, qui deliciis, ac rapinis vacabant*, ait Hieronymus. Hi confringebant pauperes, eorum vitam ad vltimum exitium redigendo, omni ſubſidio denegato. *Vnde & ego dedi vobis ſtuporem dentium, & indigentiam panum, dicit Dominus.* Poſſunt-ne diuites panum, hoc eſt ciborum indigentiam pati? ſanè poſſunt; modum explicat Oſeas cap. 4. de iis dicens: *Comedent, & non ſaturabuntur.* Vbi Hieronymus ait: *Voluptas inſatiabilis eſt, & quantò magis capitur, tantò plus vtentibus ſe famem creat*: ita vt ex hoc etiam ipſi dentes quodammodo ſtuporem habeant, eò quod cum tot deuoret, ventris ingluuiem ſatiare nequeant.

Erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius, vlceribus plenus.

25. BEnè hîc Chryſologus ait: *Deus, quia obduratis auribus vnius oris nil erat vox clamantis, ad aperiendum cor diuitis totum corpus pauperis vulneribus aperit; vt in admonendo diuite tot eſſent pauperis ora, quot vulnera. Soluuntur viſcera, vlcera producuntur, hiatus vulnerum dilatatur, ſanies effunditur, & tota pauperis caro componitur in ſcenam pietatis.* Si mendici Lazari corpus vlcera cruciabant, diuitis Epulonis corporis ſui cruciatus, ærumnæque non deerant, ex quotidiana ciborum lautitiæ, & ingurgitatione prouenientes. Nam, vt benè ait Seneca Ep. 95. *inde pallor, & neruorum vino madentium tremor, & miſerabilior ex cruditatibus, quàm ex fame macies. Inde incerti labantium pedes, & ſemper qualis in ipſa ebrietate titubatio. Inde in totam cutem humor admiſſus, diſtentuſque venter, dum malè aſſueſcit plus capere, quàm poterat. Inde ſuffuſio lurida bilis, & decolor vultus, tabeſque in ſe putreſcentium, & retorti digiti articulis obrigeſcentibus, neruorum ſine ſenſu iacentium torpor, aut palpitatio ſine intermiſſione vibrantium. Quid capitis vertigines dicam? quid oculorum, auriumque tormenta, & cerebri æſtuantis verminationes; & omnia, per quæ exoneramur, internis vlceribus affecta? Innumerabilia præterea febrium genera, aliarum impetu ſubeuntium; aliarum tenui peſte repentium; aliarum cum horrore, & multa membrorum quaſſatione trementium? Quid alios referam innumeros morbos, ſupplicia luxuriæ? Multos morbos multa fercula fecerunt. Vide quantum rerum per vnam gulam tranſiturum permiſceat luxuria, terrarum, mariſque vaſtatrix. Neceſſe eſt inter ſe tam diuerſa diſſideant, & hauſta malè digerantur, alijs aliò nitentibus.*

Serm. 181.

Pauperis vlcera ora ſunt miſericordiam implorantia.

Pauperis vlceroſi corpus eſt ſcena pietatis.

Guloſi epulones quam morbis ſubiaceant, idem ſequentibus.

26. Chryſoſtomus hom. 50. in Geneſim ait: *An non videtis quotidie ex ſumptuoſis menſis, & immoderata ingluuie infinita morborum genera induci? Vnde podagra? Vnde capitis dolores? Vnde corruptorum humorum abundantia? Vnde innumeri alij morbi, nonne ab intemperantia?* Teſte Philone lib. de victimarum generibus, cupediæ, placentæ, bellaria, commentaque alia curioſa piſtorum, & coquorum, guſtui præ cæteris ſenſibus inerudito, illiberalique ſeruientium conciliant morbos tum corpori, tum animo plerumque inſanabiles.

27. Pſalm. 105. 15. de Hebræis immoderatè cibos appetentibus dicitur: *Dedit eis petitionem ipſorum, & miſit ſaturitatem in animas eorum*: hoc eſt ciborum abundantia ſatiauit appetitus eorum. Ex Hebræo autem legitur: *Miſit maciem in animas eorum.* Quæ connexio ſaturitatis, & maciei: vt vnum pro altero ponatur? Reſpondet Genebrardus: *Dedit eis carnes pro ipſorum poſtulatis; quarum repletione conſumerentur, & macreſcerent, hoc edulio cedente illis in indigeſtionis morbum. Macies enim, & phthiſis oritur ex nimia ingurgitatione, & crapula.* Ex Hebræis. *Deus occidit pingues eorum.* vt Pſalm. 77. 35. dicitur: vbi Bellarminus ait: *Quomodo eos Deus occiderit, Scriptura non docet: ſed credibile eſt morbo aliquo ex nimia auiditate, & ſaturitate comedentium exorto occidiſſe.*

Saturitas nimia, & macies talem nexum habent, vt vna pro altera ſumatur.

Hebræi in deſerto nimia cibi ingluuie interierunt.

Cupiens ſaturari de micis, & nemo illi dabat.

28. QVod in Epulonis domo nulla in mendicum Lazarum commiſeratio foret, ex luxu, & crapula proueniebat. Ideo Iſaiæ 5. dicitur: *Væ, qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectandam, & potandum vſque ad veſperam, vt vino æſtuetis. Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conuiuiis veſtris, & opus Domini non reſpicitis.* Vbi opus Domini proximus, nempe homo antonomaſticè dicitur, iuxta illud Iob 14. *Operi manuum tuarum porriges dexteram.* Similiter Ezech. 16. 49 dicitur: *Hæc fuit iniquitas Sodomæ, ſuperbia, & ſaturitas panis.* Vbi ſicut alibi in Scriptura panis pro omni cibo ponitur. *Et abundantia, & otium ipſius, & filiarum eius.* Et ex his ſubdit Propheta: *Manum egeno, & pauperi non porrigebant.* Similiter Amos 6. cum contra diuites luxui deditos dixiſſet: *Væ, qui opulenti eſtis in Sion: qui dormitis in lectis eburneis, & laſciuitis in ſtratis veſtris: qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti.* Subdit Propheta: *Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti; & nihil patiebantur ſuper contritione Ioſeph*: hoc eſt dolore, & commiſeratione non afficiebantur videntes calamitatem Ioſeph; id eſt proximi, ac fratris ſui. *Non dictum eſt: Nihil patiebantur ſuper contritione fratris, ſed poſitus eſt pro fratre Ioſeph; vt quicumque frater proprio ſignificaretur eius nomine, cuius ex fratribus fama præclara eſt*, ait Auguſtinus lib. 4. de doctrina Chriſtiana cap. 7.

Crapula, & luxus diuites immiſericordes reddit: Idem infra.

Panis pro omni cibo ſumitur.

29. *Beatus, qui intelligit ſuper egenum, & pauperem*, dicitur Pſalm. 40. ex Hebræo legitur: *Super macie, morboque attenuatum*; qualis mendicus Lazarus erat. Tam eximia eſt hæc circa pauperum commiſerationem intelligentia, & ſapientia; vt hominem beatum reddere poſſit. Hæc tamen cœleſtis ſapientia in hominibus propriæ voluptati deditis, non reperitur: *Non inuenitur in terra ſuauiter viuentium*, vt ait Iob 28. 13. *Abyſſus dicit: Non eſt in me.* Quænam abyſſus, quænam vorago? Epulonum ingluuies inexplebilis; quæ omnia ſibi arripiens, nihil indigentibus elargitur. Ideo ex Epulonis domo, vbi ſuauiter, & in deliciis vita agebatur, procul aberat ſapientia; & nemo erat, qui vel panis micas mendico Lazaro daret: *Non inuenitur in terra ſuauiter viuentium.* Ibidem præmiſit Iob: *Habet argentum venarum ſuarum principium, & auro locus eſt, in quo conflatur.* Poſſet ergo Deus patefactis argenti venis, & auri loco indigentibus ſubuenire. Sed ſi abditos auri, argentique theſauros Deus extraheret, vtrique nobilioribus theſauris homines priuaret; theſauro ſcilicet patientiæ, quo indigentes ſibi æternam beatitudinem theſaurizant; & miſericordiæ theſauro, quo eamdem beatitudinem theſaurizare ſibi diuites poſſunt. De quo miſericordiæ, eleemoſynæque theſauro diuitibus Dominus dixit Matth. 6. *Theſaurizate vobis theſauros in cœlo.*

Deus cur inter homines diuitem, & pauperem eſſe vult. Idem infra.

30. De Ægyptiis ſacerdotibus bouem ſub Apis nomine, vt Deum colentibus, ait Plutarchus commentario de Iſide; & Oſiride: *Feruntur ex puteo peculiari Api potum præbere, atque à Nilo eum totum depellere: non quod liquorem eius profanum crocodili cauſa, vt quorumdam fert opinio, arbitrentur: Nihil enim æquè eſt apud Ægyptios, ac Nilus in honore, ſed ſaginare videtur, atque obeſos reddere Nili hauſtus. Nolunt autem eam*, nempe pinguedinem *Api habitudinem eſſe.* Quòd ſi ipſorum Deum Ægyptij, vt beneficus eis foret, pinguem eſſe nolebant: Quid beneficij, quid commiſerationis à pinguibus Epulonibus eſt expectandum? Hinc eſt, quod de Epulonis familiaribus erga Lazarum micas eſurientem dicitur: *Nemo illi dabat.*

Ægyptij ſacerdotes cur boui, quem vt Deum colebant, potum ex Nilo negabant.

31. Contra huiuſmodi erga proximum impietatem arguitur prima Ioannis cap. 3. *Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi; & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* Primo hoc loco ab Apoſtolo diuitiæ vocantur ſubſtantia; quia *ſubeſſe debent, & ſubſtare; non dominari*, inquit Hugo. Secundò dicitur auarus, ne eleemoſynam elargiatur, claudere non crumenam, ſed viſcera, eò quod propter intimam pecuniæ auiditatem illi viſcera ſint, vt crumena. In obſidione Ieroſolymæ præ auaritia Iudæos ad aſſeruandum aurum illud intra viſcera occuluiſſe teſtatur Hegeſyppus.

Diuitiæ ſubſtantia dicuntur, quia ſubſtare, non dominari debent.

Auari viſcera veluti crumena habent.

Iudæi ipſis viſceribus degluticntes aurum, [illegible]

32. Prouerb. 12. 10. dicitur: *Nouit iuſtus iumentorum ſuorum animas; viſcera autem impiorum crudelia. Iuſtus miſeretur animarum iumentorum ſuorum*, legit Chryſoſtomus, ita vt ſuam beneficentiam etiam ad animantia bruta extendat. *Viſcera autem impiorum crudelia*; ita vt nulla erga homines indigentes commiſeratione eorum viſcera moueantur. Talis erga mendicum Lazarum præ auaritia diues Epulo fuit. *Viſcera impiorum crudelia*, non ſolùm in proximos, ſed etiam in ſeipſos: nam, vt Rabbi Leui ait, Dum crapulando ſeipſos intemperanter paſcunt, vt diues Epulo pauit: crudeliter in ſeipſos ſæuiunt; cùm ob nimiam crapulam, & ingluuiem in plures, graueſque morbos incidentes, ſibi tandem ante tempus vitam præcidant. Sic eis & crapula vitam claudit, & auaritia crumenam.

Diuites ob crapulam & auaritiam ſibi, & proximo crudeles.

Chryſoſtomus hom. 13 in epiſt. ad Rom.

33. Ad idem confirmandum Seneca lib. de vita beata cap. 11. ait: *Nomentanum, & Apicium terrarum, ac maris bona conquirentes; & ſuper menſam recognoſcentes omnium gentium animalia. Vide hos eoſdem è lectis ſuis ſpectantes popinam ſuam; aures vocum ſono, ſpectaculis oculos, ſaporibus palatum ſuum delectantes; mollibus, lenibuſque fomentis totum laceſſunt eorum corpus: & ne nares interim ceſſent, odoribus variis inficitur locus ipſe, in quo luxuria parentatur. Hos eſſe in voluptatibus dices: nec tamen illis benè erit, quia non bono gaudent.* Non bono gaudent, non ſolùm honeſto, ſed nec vtili, & delectabili; cum ex nimia crapula in morbos varios, & tandem in præcelerem mortem incurrant; incurrant; ita vt citò ſuo luxui finem imponere cogantur: ideo vt benè Seneca ait in Epulonum domo *luxuria parentatur*; hoc eſt luxuriæ finis, funuſque celebratur.

Epulonum in domibus luxuriæ parentatur, & cumulus poenæ funus eſt crapulæ.

34. Quæritur Exod. 32. cur Moyſes incenſo aureo vitulo aureum puluerem aquæ mixtum in potum Iſraëlitis dederit: *Arripiens Moyſes vitulum, quem fecerant, combuſſit, & contriuit vſque ad puluerem, quem ſparſit in aqua, & dedit ex eo potum filiis Iſraël.* Sua intra viſcera aureum puluerem Iſraëlitæ receperunt, vt ipſorum Idolum ſordidum excrementum fieri poſſe oſtenderetur. *Vituli puluerem*, ait Rupertus, *quem adorauerant, in contemptum ſuperſtitionis, in potum accipiunt, vt contemnere diſcerent, quod in ſeceſſum proiici viderant.* Similiter auari epulones quotidie crapulando ſuas opes, quarum ne minimam partem pauperibus erogarunt, in ſeceſſum proiicere cogantur.

Aureum idolum in puluerem redactum cur Moyſes potandum dederit Hebræis.

Deipara oblatum à Magis thesaurum pauperibus distribuit.

35. Sed ad eximium terrenarum opum contemptum; inſignemque in pauperes liberalitatem ſuadendam Lucæ 2. dicitur B. Virgo adiiſſe templum, vt ibi iuxtà legem ſcriptam Leuitici 12. offerret *par turturum, aut duos pullos columbarum. Hoſtia*, inquit Beda; *hæc pauperum erat: præcepit quippe Dominus in lege, qui poſſent agnum pro filio, aut filia, ſimul & turturem, ſiuè columbam offerrent: qui verò non ſufficiebat ad offerendum agnum, duos turtures, vel duos columbæ pullos offerret: Ergo Dominus cum diues eſſet, pauper fieri dignatus eſt; vt nos ſua paupertate diuitiarum ſuarum donaret eſſe participes.* Quæritur autem, quomodo fieri potuerit, vt Beata Virgo facultatem emendi agnum non habuerit: cùm tam Magi Chriſto adorato ſinguli obtuliſſent aurum, thus, & myrrham: ex quo quidem theſauro multò plus pretij, quàm ad emendum agnum poterat haberi? Cùm enim in ſacra hiſtoria legatur, Magos ſuis apertis theſauris, munera obtuliſſe; credibile non eſt modicam auri copiam ſingulorum reſeratis theſauris fuiſſe oblatam. Reſpondetur ex S. Bonauentura in medit. cap. 9. & ex Abulenſi Matthæi 2. Quæſt. 47. Beatam Virginem theſaurum à Magis oblatum pauperibus erogaſſe, vt nos liberalitatem in pauperes, aurique contemptum doceret: *Non curat de talibus*, inquit Bonauentura, *amatrix paupertatis. Zelans igitur Domina pro paupertate, & intelligens filij voluntatem, tam intus docentis, quàm exterius ſigno oſtendentis, quia vultum ab auro ferè auertebat; infra paucos dies pauperibus erogauit. Grauis enim ſarcina ei erat tenere, ſeu deferre illud. Vnde ſe ita totaliter expediuit, quòd quando intrauit in templum non habuit, vnde emeret agnum, quem offerret; ſed emit turtures, ſeu columbas.*

Orationi, & ieiunio iungenda eſt eleemoſyna.

36. Eodem 2. Lucæ capite, eximium etiam diuitiarum contemptum, & in pauperes liberalitatem in Anna propheteſſa Phanuelis filia reperimus. Nam cùm de ſancta hac muliere plura virtutum exercitia memorentur, nempe vidualis caſtimonia, ieiunia, obſecrationes, & perpetuus templi cultus: *Hæc vidua vſque ad annos octoginta quatuor, quæ non diſcedebat de templo ieiunijs, & obſecrationibus ſeruiens nocte, ac die:* Cur inter tot virtutis opera eleemoſyna reticetur? Præcipuè cum eleemoſyna, ieiunio, & orationi iungi ſoleat; iuxtà illud Tobiæ 12. *Bona eſt oratio cum ieiunio, & eleemoſyna magis, quàm theſauros auri recondere.* Reſpondetur cum Anna mortuo coniuge ſuas opes pauperibus, & templi cultui diſtribuiſſet, voluntariam paupertatem toto viduitatis tempore ſubiiſſe: propterea toto hoc tempore orationi quidem, & ieiunio vacaſſe, non autem eleemoſynis dicitur. Quòd autem voluntaria paupertate vitam traduxerit patet ex verbis illis Exodi cap. 38. quæſt. 4. *Fecit Labrum æneum cum baſi ſua de ſpeculis mulierum, quæ excubabant in oſtio tabernaculi.* Vbi Toſtatus ſequens ſententiam Abrahæ Abenazaræ ait: *Erant aliquæ mulieres honeſtæ, quæ relicta pompa ſæculi, ſeipſas cum rebus ſuis Domino obtulerant; & iſtæ manebant ad oſtium tabernaculi, vt magis vacarent cultui diuino orantes: Sicut dicitur de Anna filia Phanuel propheteſſa, quæ ſteterat ſeptem annis cum viro ſuo à virginitate ſua: & poſtea vidua facta manſit vſque ad annum 84. in templo ieiunijs, & obſecrationibus ſeruiens; atque nunquam inde recedens die, ac nocte.* Quare piè credi poteſt in præmium voluntariæ paupertatis, & in pauperes liberalitatis, ſanctam hanc mulierem electam fuiſſe, vt de Redemptoris aduentu loqueretur *omnibus, qui expectabant redemptionem Iſraël*; iuxtà Domini ſententiam Matth. 11. *Pauperes euangelizantur:* id eſt pauperes Euangelium prædicant, vt Theophylactus, & Euthymius interpretantur.

Viri mulieres in veteri lege paupertatem amplectentes templi cultui vacabant.

Anna Phanuelis filia in præmium voluntariæ paupertatis Redemptorem agnouit aliisque nunciauit.

37. Adiiciatur hic Baſilij ad diuitem admonitio his verbis: *Si fateris temporalia bona tibi diuinitus proueniſſe; an iniuſtus eſt Deus res inæqualiter nobis diſtribuens? Cur tu abundas, & ille mendicat? niſi vt tu bona diſpenſationis merita conſequaris, ille autem patientiæ brauiis decoretur. Famelici panis eſt, quem tu detines; nudi tunica, quam in conclaui conſeruas, diſcalceati calceus, qui apud te marceſcit, indigentis pecunia, quam poſſides humatam.*

Baſilius hom. in diuites auaros.

Opes a diuitibus poſſeſſæ pauperum ſunt.

38. Porrò cum, vt ex Apoſtolo ait Bernardus, ſcriptum ſit: *Omnia propter electos*; cur electus Lazarus, neque decidentes è menſa micas ad ſedandam famem habebat? Vt huic difficultati fiat ſatis, Geneſ. 21. de Iſaac legitur: *Creuit puer, & ablactatus eſt; fecitque Abraham grande conuiuium in die ablactationis eius.* Quæritur in hoc magno conuiuio quiſnam famem minus expulerit, parciuſque cibos guſtauerit? Is certè, propter quem fuerat conuiuium apparatum, nempe Iſaac: tunc enim primò ablactatus puerulus nec lacte, nec cibo edendi indigentiæ ſatisfacere poterat, non lacte, quia illi nutricis vbera negabantur; non cibis conuiualibus, quia illis nondum erat aſſuetus. Similiter quamuis à Deo iuſtis rerum vniuerſitas, veluti conuiuium apparetur; nihilominus, quia huius vitæ tempus iuſtis eſt veluti dies ablactationis; ideo parciſſimè temporalium bonorum vſum habent: in hoc tamen rerum vſu parciſſimo conuiualis pompa, & conuiuale gaudium non deeſt. *Magnum*, inquit Procopius, *conuiuium, & iucundum ſpectaculum eſt Deo patri videre in Chriſto regeneratum relinquere ſubſtantiſa alimenta, & ad perfectionem contendere.*

Serm. 1. de Circum. 1. ad Tim. 2.

Electi ad gloriam cur rerum indigentiam pati cogantur.

Sed & canes veniebant, & lingebant vlcera eius.

39. QVod hîc de canibus dicitur, an ad Lazari cruciatum, an ad ſolamen eſſet, ambigitur. Ad cruciatum fuiſſe indicat Chryſoſtomus; cum inter Lazari miſerias numeret, quòd adeo languore debilitatus foret, vt à ſe canes, quibus pabulum erat, procul abigere nequiret. Contra verò Chryſologus ad ſolamen, & medelam fuiſſe cenſet his verbis Epulonem alloquens ſerm 121. *Mitiores te canes tui, immo tu ſæuior canibus tuis: nam te ſæuiente, illi parcunt, qui non ad morſum dentes, ſed linguas ad obſequium ſic producunt; vt in modum ſpongiæ non vexent vulnera, ſed detergant canes curant magiſterio naturæ; & homo hominem negligis, ipſa grauiter accuſante natura.* Hinc canes ſimul eadem lingua & Lazaro medebantur, & Epuloni tacitè allatrabant, ei exercitè ipſius inclementiam exprobrantes. Mirum eſt, quod cum Dione lib. 57. & Tacito Annal. 4. de cane ſub Seiani tyrannide refert Plinius lib. 8. cap. 40. *Factum anni principium inceſſit tracto in carcerem illuſtri equite Titio Sabino. In quem cùm animaduerteretur, & in ſeruitia eius; vnius ex his canis nec à carcere abigi potuit, nec à corpore receſſit abiecto in gradibus Gemoniis, mæſtos edens vlulatus, magna populi Romani corona circumſtante: ex qua cùm quidam ei cibum obieciſſet, ad os defuncti tulit. Innatauit idem cadauere in Tiberi abiecto, ſuſtentare conatus.* De quo Poëta cecinit.

Canes vlcera lingentes Lazaro medebantur & Epuloni tacitè allatrabant.

Canum erga dominos fides, & amor.

Iunior exoriens ſenium cum deſerit annus,
Seiani Titium barbara iuſſa necant.
Hinc auerſa bifrons Ianus ſua lumina torquet;
Tantaque ſæuitia cernere monſtra negat.
Vltima ſerui etiam una fata, Sabine ſequuntur;
Seianique nefas arguit ore canis:
Multa gemunt, Domini cuſtos non immemor adſtat;
Extinctoque ſibi dona tuliſſe ferunt.
Cum dehinc exciperent Tiberina fluenta cadauer,
Viſus hero canis eſt ſuppoſuiſſe latus.
Has mirata vices, canis olim nomine Roma
Seianum potius dixerit, anne canem?

De canibus ait Ambroſius lib. 6. in Hexam cap. 4. *Quis tam tenax poteſt eſſe beneficij, & memor gratiæ? Quandoquidem pro Domino etiam in latrones inſilire nouerunt; & extraneorum acceſſus prohibere nocturnos; & mori pro dominis, & commori cum dominis ſunt parati. Sæpè etiam necis illatæ euidentia canes ad redarguendos reos indicia prodiderunt, vt muto eorum teſtimonio, plerumque ſit creditum.* Quod mirabili caſu, qui Antiochiæ accidit, probat Ambroſius.

Canum potius, quàm hominum curæ aliqui ſtudent.

40. Sed vt ad canes Lazari vlcera lambentes redeamus, probabilius cũ Chryſologo dicẽdum eſt, eos nõ fame ductos, ſed Deo mouẽte ad obſequiũ, & medelam Lazari vlcera linxiſſe. Quid enim in Epulonis diuitis domo, vbi ferculorum ingens copia erat; famem paſſos eſſe canes diximus? Nam benè Ambroſius ſerm 53. ait: *Sunt plerique,* (inter quos fortaſſe diues Epulo numerabatur) *qui de venatibus redeuntes, magis canum, quàm ſeruorum curam gerunt, & faciunt eos iuxta ſe vel recumbere, vel dormire; quotidianum illis cibum ſui præſentia miniſtrantes. Qui vtrum ſerui eorum fame moriantur ignorant: & quod eſt grauius, niſi diligenter his præparatum fuit, pro cane ſeruus afficitur. Vides enim in nonnullorum domibus nitidos, & craſſos canes diſcurrere, homines autem pallentes, & titubantes incedere. Iſti ergo miſerebuntur aliquando pauperibus, qui minimè ſuis famulis, & domibus miſerentur?*

Factum eſt autem, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ.

Diuites terræ pondus ſunt: pauperes Angelorum onus.

41. VT videatur quantùm paupertas patienter tolerata ſupra diuitias excellat; diuitiæ pondus eſſe dicuntur, quod prægrauat terram: Geneſ. 36. *Diuites erant valde; nec ſuſtinebat eos terra.* Contra verò ſanctæ paupertas ingentem meritorum cumulum congerendo, pondus eſt, quod non terram, ſed Angelos prægrauare poteſt. Chryſoſtomus de mendico Lazaro loquens ait: *Plures Angeli veniunt, vt chorum lætitiæ faciant; gaudet vnuſquiſque Angelus tantum onus tangere, libenter talibus oneribus prægrauantur, vt ducant homines ad regna cælorum.*

In ſinum Abrahæ.

Abrahæ ſinus, vel à maris ſinu, vel à ſinu proximè conuiuantis metaphoricè dicitur.

42. QVidnam ſinus Abrahæ ſignificet, controuerſum eſt apud interpretes. Theophylactus à ſinibus maris, id eſt ab apricis locis, in quæ ſe nauigantes ſolent recipere ſinum Abrahæ dictum putat; quod in eum quietis locum ſancti viri poſt huius vitæ fluctuationem fuerint recepti. Maldonatus à diſcumbentibus ſum-

A ptam eſſe metaphoram docet; quorum hic erat ordo, vt cui proximus quiſque eſſet, in eius recumberet ſinu; ita vt propterea Ioannes in cœna vltima in Domini ſinu recubuiſſe dicatur Ioannis 13. Quia ergo, quod in ſinu eſt, coniunctiſſimum, & chariſſimum nobis eſt; & qui amat, tunc maximam capit voluptatem, cum in ſinu eius, quem amat, recumbit; hinc factum eſt, vt ſinus locus maximæ voluptatis, & perſonæ amatæ coniunctiſſimus vocaretur. Quare cùm dicitur Lazarus in ſinu Abrahæ portatus; ſenſus eſt, Lazarum non ſolùm in loco requietis ab Angelis fuiſſe collocatum; ſed in ipſo ſinu Abrahæ, id eſt in loco illi proximo; vt ſicut Epulo inferiorem locum habebat in inferis, ita in Sanctorum Patrum limbo ſuperiorem locum Abrahæ proximum Lazarus obtineret. Vtraque interpretatio probabilis videri poteſt: ſed tertia facilior, & à metaphora remotior offertur. Pro cuius intelligentia ſupponendum eſt, per idem tempus, & Lazari, & Epulonis mortem eueniſſe; vt ſacri textus verba indicare videntur: prætereà ipſo alterius vitæ initio Lazari viſionem Epuloni damnato repræſentatam fuiſſe. Hoc poſito cùm dicitur Lazarus delatus in ſinum Abrahæ, cumque in Abrahæ ſinu ab Epulone viſus refertur; idem eſt, ac dicere Lazarum ad Abrahæ amplexus fuiſſe delatum; eumdemque in Abrahæ complexu fuiſſe viſum: repræſentatum eſt enim Epuloni ad maiorem C ipſius cruciatum, quibus blanditiis, quibuſque gaudiis Abraham pater filium Lazarum primò aduenientem exceperit; nempè vt chariſſimum filium tenerrimè, & blandiſſimè amplexando.

Abrahæ ſinus Abrahæ amplexum probabilius ſignificat.

43. Reliquum eſt, vt reſpondeatur Auguſtino lib. 4. de Anima cap. 16. ad Vincentium: *Quod Abrahæ ſinum exiſtimas eſſe corporeum, & per ipſum aſſeris totum corpus eius agnoſci, vereor ne in re tanta iocularitèr, atque irridenter, non seriò, grauiterque agere credaris. Neque enim vſque adeo deſiperes, vt arbitrareris corporeum ſinum vnius hominis ferre tot animas; immo, vt ſecundum te loquar, ferre tot corpora bene meritorum, quot illuc Angeli, ſicut Lazarum perferunt. Niſi opinaris fortaſſe illam vnam animam ſolam ad eumdem ſinum peruenire meruiſſe. Si non iocaris, & errare pueriliter non vis, ſinum Abrahæ intellige remotam ſedem quietis, atque ſecretam, vbi eſt Abraham: & ideo Abrahæ dictam, non quod ipſius tantùm ſit; ſed quod ipſe pater multarum gentium ſit poſitus, quibus eſt ad imitandum fidei principatum propoſitus.* Difficultati huic ab Auguſtino propoſitæ, etiamſi ſecundùm corporeum ſinum, & amplexum id ſit explicandum, reſpondetur vnius Abrahæ ſinu, atque amplexu potuiſſe plurimos iuſtos excipi; non quidem ſimul, ſed ſucceſſiuè: ita vt tale blandimentum non perenniter, ſed primò tantùm aduentantibus exhibitum ſignificetur. Porrò ex allatis Auguſtini verbis impugnari videtur Maldonati ſententia: ſicut enim improbat Auguſtinus vnam Lazari animam ad Abrahæ ſinum peruenire meruiſſe; ita improbaret etiam inter tot eximios iuſtos locum Abrahæ coniunctiſſimum Lazarum obtinuiſſe: hoc eſt enim iuxtà Maldonatum in ſinum Abrahæ delatum fuiſſe. Verumtamen cum poſt mortem neque Abrahæ, neque Lazari anima in Limbo corpori vnita fuerit; ideo cum in Abrahæ ſinum, ſeu amplexum delatus Lazarus dicitur, id per ſimilitudinem cum ſinu, & amplexu corporeo de animarum ſimul conuenientium amoris nexu, & iucundæ familiarique coniunctione intelligi debet. Cum autem Laza-

Iuſtorum magnum numerus, quomodo in Abrahæ ſinu eſſe dicatur.

rus

rus in Abrahæ ſinu ab epulone viſus dicitur; id non ſecundùm rem, ſed ſecundùm repræſentationem tantùm eſt intelligendum; de quo etiam dicetur ſupra.

Mortuus eſt autem diues.

44 DIuitem hunc Epulonem naturali-ne morte, an violenta ſublatum credimus? Potius violenta, & ex nimia crapula, variiſque morbis inde prouenientibus, de quibus ſupra diximus. Ad quod confirmandum Eglon rex Moabitarum valido gladij ictu confixus, prius pinguedine ſuffocatus, quàm lethali vulnere peremptus dicitur. Vt hinc diſcamus crapulam, & pinguedinem ex ea prouenientem vitæ eſſe præ graui vulnere nocentiorem; adeoque iuxtà commune prouerbium plures occidere gulam, quàm gladium. Iudicum cap. 3. *Erat Eglon craſſus nimis*, ſeu iuxtà Septuaginta, *pinguis, & obeſus: Aod tulit ſicam, infixitque eam in ventre eius tam validè, vt capulus ſequeretur ferrum in vulnere, ac pinguiſſimo adipe ſtringeretur:* hoc eſt ſuffocaretur: ſtringeretur enim ad ſaucium regem, non ad ferrum, vt cenſet Toſtatus, refertur: cum ex adipe, quippe vnguinoſo non ſtringi, ſed potius facilè ferrum extrahi poſſet.

Moabitarum rex prius pinguedine eſt ſuffocatus, quàm gladij vulnere aniectus.

45. Porrò ex violenta, & præceleri diuitis Epulonis morte, quàm tranſitoriæ, & fugaces ſint terrenæ diuitiæ ſatis oſtenditur: *Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere*, monet Dauid: vbi Baſilius, & Ambroſius legunt: *Diuitiæ ſi fluant*, id eſt, Diuitiæ cum fluxæ ſint, *nolite cor apponere: fluxa eſt*, inquit Baſilius, *diuitiarum natura torrente citius præterlabitur poſſidentes. Quemadmodum flumen, qui ab alto fertur, appropinquat quidem adſtantibus ripæ; ſimul verò ac contingit, ſtatim recedit: ſic etiam diuitiarum promptitudo, celerrimum, ac lubricum habet acceſſum: alios ex aliis permutare ſolens. Hodie huius eſt ager, cras alterius; & paulò poſt alius. Aurum ſemper è manibus habentis diffluens, ad alterum tranſit; & ab illo ad alium. Magìs poſſibile eſt, vt aquam manu comprehenſam contineas, quàm vt diuitias durabiliter conſerues.* Quia, cum manus curuatur, tunc ea poteſt aliquid aquæ contineri: ac diues, cum præ morbo, vel ſenio curueſcit; tunc minus ab eo poſſunt diuitiæ poſſideri, tum quia paruum vitæ temporis ſupereſt; tum quia incipit ab hæredibus ſpoliari.

Pſalm. 61.

Diuitiæ quam fugaces ſint.

Et ſepultus eſt in inferno.

46. LVcę 8. ſpinarum nomine diuitias ſignificari Dominus dixit. Redditque ibi rationem Greg. *Quia cogitationum ſuarum punctionibus mentem lacerant, & cum vſque ad peccatum pertrahunt, quaſi inflicto vulnere cruentant.* Hæ ſpinæ auaros diuites, qualis epulo fuit, in inferni ignis ſupplicium trahunt; itaut benè de huiuſmodi diuitibus dici poſſit: *Exarſerunt ſicut ignis in ſpinis*, Pſalm. 117. *Si quis adorauerit beſtiam, cruciabitur igne, & ſulphure, & fumus tormentorum eius aſcendet in ſæcula ſæculorum: nec habent requiem die, ac nocte qui adorauerunt beſtiam.* Quæ verba, quamuis de iis, qui Antichriſtum adorauerint propriè intelligantur; adhuc tamen benè, & verè aptari crapulantibus poſſunt, qualis diues epulo fuit: Cum hi etiam voracem beſtiam adorent, nempe ventrem, *quorum Deus venter eſt*; cui tamquam profani idololatræ quotidie tot animalia mactant; tot pateras libant ſeu potius exhauriunt. Quid autem lactè crapulans diues præ mendicis eſurientibus amplius habeat, benè docet Chryſoſtomus dicens: *Nihil illi plus erit, niſi largiorem vermi menſam appoſuiſſe, & maiorem fuiſſe corruptionem.*

Epulonum in inferis cruciatus.

Apoc. 14.

ad Phil. 3. 19.

Diues crapulando largiorem vermibus menſam parat.

Chryſoſt. homil. 4. de verb. Apoſt. ſub finem.

47. In diuite Epulone paret, quàm vera ſit Iob ſententia cap. 21. 13. *Ducunt in bonis dies ſuos*, hoc eſt, in diuitiis, deliciis, & corporalibus voluptatibus, quę à mundanis bona exiſtimantur: *& in puncto ad inferna deſcendunt.* Quare in puncto, rationem duplicem reddit Gregorius: Primò, *Omnis longitudo temporis vitæ præſentis punctus eſſe cognoſcitur, cum fine terminatur. Cum enim ad extremum quiſque perducitur, de præterito iam nihil tenet, quia tempora cuncta delapſa ſunt: in futuro nil habet, quia vnius horæ momenta non reſtant. Vita ergo, quæ ſic anguſtari potuit, punctus fuit.* Secundò, *Poteſt in puncto hoc quoque intelligi, quòd ſæpè hi, qui diu in iniquitate tolerati ſunt, ſubita morte rapiuntur, vt nec flere ante mortem liceat, quæ peccauerunt.* His tertia ratio addi poteſt. Quo maior eſt mobilium grauitas, eò velocior eſt ad ima deſcenſus. Obſtinati ergo peccatores, toto corde terrenis voluptatibus dediti dicuntur in puncto ad inferna deſcēdere, ad ſignificandam eorum ſcelerum grauitatem, quæ tanta eſt, vt peccatores in puncto, ſeu temporis momento, non quidem phyſico, ſed morali, tempo breuiſſima, & imperceptibili tēporis mora ad inferos magno impetu præcipites trahat. *Grauabit eam iniquitas ſua; & corruet, & non adyciet, vt reſurgat*, de peccatrice anima dicitur Iſaiæ 14. 20. Ad præcipitem ergo in inferna deſcenſum cumulata diuitiarum congeries, peccatorumque onus Epulonem diuitem traxit. In mundi annalibus Salianus benè probat eodem tempore Deùm terram in montes eleuando, intra terræ viſcera, vnà cum mineralibus reliquis, aurum, argentûque condidiſſe, ſimulq; ad damnatorum carcerem inferni ſtatuiſſe voraginem. Vt hinc indicaretur, quanta inter infernum, & inter auri, argētique diuitias nexus foret. Quo nexu ad inferos diues Epulo tractus eſt. Teſte Ioſepho ad incendēdum Ieroſolymitanum templum impius miles per templi feneſtram, quæ aurea dicebatur, ignem immiſit. Non diſſimiliter diabolus per auream feneſtram, hoc eſt per cor auri cupiditatibus, commodiſque terrenis patens in homines æternum damnationis incendium, vt in diuite Epulone patet, immittit.

Vita præſens punctus eſt.

Peccatores in puncto, hoc eſt celerrimè, & præcipitè ad inferos deſcendunt.

Salian. tom. 1. anno mundi 1. die 3.

Deus cùm terram in montes eleuauit, intra terram aurum, argentumque condidit, tunc etiam infernam voraginem ad damnatorum carcerem ſtatuit.

Ioſeph. de bello Iudaico lib. 7. cap. 10.

Ieroſolymæ templum immiſſo per auream feneſtram igne conflagrauit.

48. Diuiti huic Dauidis vaticinium aptè cōuenit: *Relinquent alienis diuitias ſuas, & ſepulchra eorum domus illorum in æternum.* Quæ verba explicans Paraphraſtes ait: *In domo ſepulturæ ſuæ habitabunt in æternum.* At ſi reſurrectio è ſepulchris prædeſtinatis, & reprobis communis erit: de tuba enim iudicij diem præcinente dicitur: *Per ſepulchra regionum coget omnes ante thronum*: & in ſymbolo Athanaſij dicitur: *Omnes homines reſurgere habent cum corporibus ſuis.* Denique Ioan. 5. 28. *Omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem filij Dei, & procedent; qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij.* Cur Dauid damnatos diuites ſuis in ſepulchris in ęternum habitaturòs eſſe aſſeruit? Scilicet, quia ſepulchri nomine infernus ſignificatur, cum verè infernus auarorum diuitum ſit ſepulchrum, quod patet in Epulone diuite, de quo hîc dicitur: *Sepultus eſt in inferno.* Inferni autem vincula, & cruciatus à damnatis etiam reſurgentibus non ſeparantur.

Pſalm. 48.

Auarorum ſepulchrum eorum domus in æternum fore dicitur.

49. Dicitur autem Epulo diues ſepultus in inferno, id eſt in infimam inferni partem detruſus. *Sepultura inferni pœnarum profunditas eſt*, ait Auguſt. Quàm vaſta, quantò profunda ſit inferni vorago docet Leſſius lib. 13. de diuinis perfectionibus c. 24. Ribera, & Cornelius in Apoc. cap. 24. n. 20. Rurſus

Sexaginta annorum millia tribus exceptis eadem hora ad inferos damnantur.

3. parte Chron. lib. 1. cap. 50. S. Antoninus in Chron. 3. part. hiſt. tit. 24. cap. 9.

quàm vaſta ſit inferni vorago, coniice, quod cum eadem hora ſexaginta animarũ millia ante diuini Iudicis tribunal ſiſterētur, præter tres Purgatorio addictas, reliquæ omnes damnatæ ſimul in inferni voraginem demiſſę ſũt; vt ex teſtimonio cuiuſdam mulieris diuinitus ad vitam reuocatæ conſtat, & in Franciſcana hiſtoria ſub eius ordinis initia refertur. Cùm ergo in hanc tam vaſtam pœnarum voraginem, propè Iudam auaritiæ principem auarus Epulo erga mendicum Lazarum immiſericors demergi deberet; vtique profundior illi locus ſtatuendus erat. Rurſus ſepultus eſt in inferno; eo quòd ipſe cùm viueret, viuos pauperes intra ſuas arcas ſepelierit. *Quid eſt*, inquit Hector Luſitanus, *arcula auari, niſi ſepulchrum, vbi ſepelitur vita pauperum? Pauperes Chriſti fame pereunt, & nuditate; premuntur inopia, & ærumnarum anguſtijs; & tu pecuniam, qua illi poterant viuere in arcula recondis, Nonne intelligis te habere incluſam vitam pauperum? Cur ſepelis vitam? immò cur ſepelis teipſum? Gazophylacium tuum tumulus eſt tui ipſius? Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum.* Geminum igitur ſepulchrum habet auarus; alterum viuus, alterum mortuus; & à pecuniarum ad flammarum tumulum facillimũ habet tranſitum.

In Iſaiam cap. 2.

Auari arca pauperum ſepulchrum.

Auarus duplex ſepulchrum habet; in hac vita pecuniam, in altera flammarum.

Matth. 6.

Dom. 1. Quadrag.

Ieiunium cœlum reſerat; gula infernum.

Apoc. 9.

50. *Paradiſi portas aperuit nobis ieiunij tempus*, canit Eccleſia; è contrario luxus, & crapula clauis eſt, qua diuiti Epuloni inferni penetralia ſunt reſerata; cum de eo prius dicatur: *Epulabatur quotidie ſplendidè*; deinde: *Sepultus eſt in inferno. Vidi ſtellam de cœlo cecidiſſe in terram; & data eſt ei clauis putei abyſſi*, ait Ioannes. Iuxtà Bedam, & Rupertum ſtella hæc Diabolus eſt; cui ſtellæ apud Iſaïam dicitur: *Quomodo cecidiſti de cælo, Lucifer, qui manè oriebaris? Data eſt ei clauis putei abyſſi.* Clauis, quam primùm ad paradiſum claudendum, & infernum reſerandum Lucifer adhibuit, gula fuit; cum primis parentibus vetitum pomum guſtandum obtulit; cumque Caino, vt deteriores Deo fructus offerret, meliores ſuæ gulæ reſeruaret, perſuaſit. *Cain*, inquit Chryſoſtomus, *quæ Deo dare debebat, ſibi ipſi detinens, quæ ipſe debebat habere, illi obtulit.* Quæ Caini gula, cum auaritiæ affectu fuit coniuncta; vt in Caino auari Epulonis vitia inueniremus expreſſa *Cain auaritia ſua Deum fraudauit*, ait Chryſoſtomus. Porrò cum iuxta Hugonem Epulo moriens adhuc patrem ſuperſtitem habuerit, non omninò ſenem, ſed potius in iuuenili, aut prima virili ætate mortuũ eſſe putandum eſt. *Qui odit auaritiam, longi ſunt dies eius.* Dicitur Prouerb. 28. 16. è contrario qui auaritiam amat, qualis Epulo fuit, breues ſunt dies eius.

Iſa. 14.

In Ep. ad Eph.

51. *Sepultus eſt in inferno.* Ad inferni ſtatum exprimendum affert antiquum Dyſtichon Hugo Cardinalis Pſal. 48.

Hic quæ vita? mori. Quæ ſpes? ſupereſſe dolori.
Quæ lex? Flere licet. Quæ cauſa? ſuperbia dicet.

Inferni cruciatus varij.

De damnatis Bernardus lib. de anima cap. 3. ait: *Cruciabuntur in Gehenna perpetua nunquam lucem viſuri, nunquam refrigerium adepturi: ſed per millia millium annorum in inferno cruciandi, nec inde vnquam liberandi. Vbi nec qui torquet aliquando fatigatur; nec qui torquetur, aliquando moritur. Sic ignis ibi conſumit, vt ſemper reſeruet; ſic tormenta aguntur, vt ſemper renouentur. In carne cruciabuntur per ignem, in ſpiritu per conſcientiæ vermem. Ibi erit dolor intolerabilis, timor horribilis, fœtor incomparabilis; mors animæ, & corporis; ſine ſpe veniæ, & miſericordiæ. Sic morientur, vt ſemper viuant; ſic viuent, vt ſemper moriantur.* Huiuſmodi inferni cruciatibus ante mentis oculos propoſitis à peccando efficaciter deterreri poſſumus: *Gehennam continuè timens, nunquam in Gehennæ ignem decides*, ait Chryſoſtomus hom. 5. ad populum Antiochenum.

Inferni timor, inferni pœnas auertit.

52. Pſalm. 75 *Illuminare dicitur Dominus à montibus æternis*: at non ſolùm ab æternis cælorum montibus, ſed à terrenis etiam montibus illuminare humanæ mentis oculos Deus voluit, ne in peccati morte obdormiant: *In teſtimonium ignis æterni, & exemplum iugis iudicij pœnam nutrientis, montes vruntur, & durant*, ait Tertullianus Apol. 48. vtinam igniferi montes, quos proximos habemus, Veſuuius, Vulcanus, Ætna, nos vt æternos vitemus ignes, illuminent.

Igniferi montes ad infernum ignem vitandum nos illuminant.

53. S. Antoninus 4. p. tit. 14. cap. 5. paragr. 3. colligit plura nomina, quæ damnatorum loco tribuuntur, vel à ſacra Scriptura, vel ab Ethnicis auctoribus; quibus è nominibus quàm variæ, quàm horribiles ſint reproborum pœnæ, benè colligit. Rabbi Iehoſuas relatus à Galatino lib. 6. cap. 7. ex Hebraïca nomenclatura dixit: *Septem ſunt nomina Gehennæ: Infernus, Perditio, Lacus corruptionis, Puteus tumultus, vel mugitus; Lutum fæcis, vmbra mortis, Terra contritionis, vel pauoris.* Inter tot nomina valdè expreſſiuum eſt, quod Epulo Inferno tribuit appellando *locum tormentorum*, ad multiplices pœnas ſignificandas. De quibus dicetur infra.

Gehenna ſeptem nominibus appellatur.

Eleuans autem oculos, cum eſſet in tormentis, vi[illegible] Abraham à longe, & Lazarum in ſinu eius.

54. PSalm. 72. 4. de peccatoribus dicitur: *Non eſt reſpectus morti eorum*: vbi Ambroſius legit: *Non eſt reclinatio morti eorum.* Quæ verba tenacia indicant vincula, quibus reprobi in æterna damnationis morte vinciuntur. Ad quod oſtendendum Ambroſius ait: *Vidimus illum diuitem, qui indutus purpura, & byſſo, in hoc ſæculo recumbebat, & epulabatur quotidie ſplendidè, quemadmodum in tormentis poſitus in inferno ſe reclinare non poterat; ſed vix ad Abraham, non totum ſe, ſed oculos erigebat, rogans, vt mitteret Lazarum.* Cùm ergo totus eſſet in cruciatibus vinctus, cur damnatus Epulo ſolos oculos liberos potuit eleuare: Reſpondet Chryſoſtomus: *Vt alterius lætitiam poſſet aſpicere, & magis torqueretur. Sicut enim pauperi, dum viueret, grauiorem pœnam reddebat aliena bona proſpicere; ſic diuiti mortuo augebat exitium accubitus in Gehenna, & proſpectus delectationis Lazari; ne ſolum tormentorum natura; ſed collatione honoris illius intolerabilius ſentiret ſupplicium.*

Epulo cur in inferno vinctus, liberos oculos habuerit.

Ambroſ. lib. 3. de interpellat. cap. 3. & 4.

55 S Bernardus explicans Pſal 90. verba de iuſto: *Retributionem peccatorum videbis.* De extremo Iudicio ait: *Prius benedicti vocabuntur in regnum, quàm maledicti deijciantur in caminum ignis æterni; quò videlicet acrius doleant, videntes quid amiſerint: iuſti quoque videbunt, & lætabuntur conſiderantes quid euaſerint. Vnde iuſti tam magnificè gratias agerent, niſi cum illa inexcogitabili fœlicitate, qua perfruuntur, ipſam quoque retributionem cernerent iniuſtorum, à quibus ſola miſericordia Redemptoris ſegregatos ſe eſſe fideliſſimè, & deuotiſſimè recordarentur? Vnde verò impij tanto animi furore tabeſcerent, niſi in regnum ſummæ beatitudinis coram ſe vidiſſent alios introduci; & tũc demum in illos ſe fœtores, in illos horrores, in illos æterni incendij cruciatus, in illos denique immortalis mortis miſerias gemerent eſſe damnatos? Ibi erit fletus, & ſtridor dentium. Fletus ob ignem, qui non extinguitur: ſtridor ob vermem, qui non moritur: Fletus ex dolore; ſtridor dentium ex furore: fletum tormentorum immanitas, ſtridorem dentium vehementia ipſa tabeſcentis inuidiæ, & obſtinata malignitas extorquebit.*

Bern. in Pſal. Qui habitat ſerm. 8.

Iudicij die tum electi prius vocabuntur ad gloriam, quàm maledicti ad inferos detrudantur.

Lib. 4. de an. cap. 19.

Epulo vnde Abrahamum in limbo cognouerit.

56. Auguſtinus hic dubitationem proponit. *Si anima caret corpore, quid eſt, quod apud inferos diues ille cognoſcit? Certè, inquis, nouerat Lazarum: non nouerat Abraham: vnde illi tanto tempore defuncti Abrahæ prouenit agnitio? Hæc dicens, ſi agnitionem hominis non putas prouenire ſine corporis forma, vt noueris teipſum, credo quod aſſiduè ſpeculum attendis; ne ſi fueris oblitus faciem tuam, non te poſſis agnoſcere.* Pergit ibi Auguſtinus pluribus propoſitæ quæſtioni reſpondere. Breuiter dicendū eſt, vel hæc de repræſentatione Lazari & Abrahæ facta Epuloni, non ſecundùm realitatem, ſed per parabolæ ſimilitudinem dicta fuiſſe à Redemptore, vt putat Maldonatus. Vel ſi hæc non parabolicè narrata; ſed hiſtoricè contigiſſe dicamus; dicendum conſequenter eſt per imaginariam viſionem contigiſſe, vt infra eum Auguſtino dicamus: Deus autem, qui imaginariam hanc viſionem immiſit; ſignificare etiam Abrahæ notitiam potuit Epuloni.

Et ipſe clamans dixit: Pater Abraham miſerere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aquam, vt refrigeret linguam meam.

Gregor. hom. 40. in Euang. Chryſologus ſerm. 66.

57. G*uttam aquæ petiit; qui micas panis negauit*, ait Gregorius. Chryſologus ita Epulonem alloquitur: *Tu dum pauperi ne das micas, ſtillam refrigerij perdidiſti.* Et ſubdit: *Qui claudis manum pauperi, extremi ſtipem digiti ſic depoſcis: & ſitit aquæ guttam, qui vini lacum, ne guttam daret, incluſit.* Iuſtè autem Epulonis clamor ab Abrahamo exauditus non eſt, eò quod Epulo in mendicum Lazarum immiſericors fuerit: *Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis; ipſe clamabit, & non exaudietur*, ait Sapiens.

Prou. cap. 21.

Lazarus in Limbo corpore carens, ſub corporali ſpecie eſt Epuloni repræſentatus.

58. *Vt intingat extremum digiti ſui in aquam.* Lazarum in Sanctorum Patrum limbo corpus non habuiſſe, ſed tantùm ſub corporali ſpecie Epuloni repræſentatum eſſe dicendum eſt. Alioquin neceſſariò, ſed minus probabiliter dicere cogeremur, Lazarum iam mortuum in Limbi ingreſſu iterum vnito ſibi corpore reſurrexiſſe; in Limbi verò egreſſu antequam vnà cum Redemptore cœlum aſcenderet, iterum mortuum eſſe: vnà enim eum corpore cœlum ingredi, vel ſanctiſſimas animas, quales Apoſtolorum ſunt, conſecutas nondum eſſe comperimus. Præterquam quod à paſſibili ſtatu ad impaſſibilem, & glorioſum immediatus tranſitus, morte non intermedia, non videtur probabiliter admittendus. Quòd ſi inter eos Lazarus numeretur, de quibus dicitur Matth. 27. 52. *Monumenta aperta ſunt; & multa corpora Sanctorum, qui dormierant, ſurrexerunt*: qui deinde cum Domino in cœlum aſcenderunt, tunc ſine dubio ante tale tempus Lazari anima à corpore ſeiuncta poni debet, alioquin non diceretur, apertis monumentis ſurrexiſſe. Præterea ex Apoſtolo 1. ad Cor. cap. 15. num. 20. *Chriſtus reſurrexit à mortuis primitiæ dormientium & ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur. Vnuſquiſque autem in ſuo ordine: primitiæ Chriſtus; deinde ij, qui ſunt Chriſti.* Ex quibus Apoſtoli verbis Chryſoſtomus, Theodoretus, Theophylactus, Ambroſius, Anſelmus, & alij communiter deducunt Chriſtum primum fuiſſe, qui nunquam moriturus, ad vitam immortalem & æternam reſurrexit. Vnio ergo animæ cum corpore nunquam diſſoluenda, ante Chriſti reſurrectionē, ſicut in defunctis ſanctis omnibus, ita in Lazaro eſt neganda. Præterea corporeām tantùm apparentiam, non autem realitatem corporis fuiſſe in Lazaro docet Auguſtinus lib. 21 de Ciuit. Dei cap. 10. dicens: *Qualis digitus Lazari, vbi tamen erant ſine corporibus animæ?* Reſpondet: *Qualia ſunt viſa dormientium, ſiue in extaſi cernentium res incorporales, habentes tamen ſimilitudinem corporum.* Porrò quamuis iuxtà Auguſtinum excludatur etiam ab Epulone in inferno corporis realitas; nihilominus, quia ratio ſupra allata de Lazaro, in Epulone non militat; cumque in Euangelio Epulo clamet: *Vt refrigeret linguam meam; quia crucior in hac flamma*: ideo Epulonem non apparentes cruciatus, ſed reales, reali corpore poſt mortem reaſſumpto, paſſum eſſe dici poteſt. Quamquam Auguſtinus præter locum modo citatum lib. 4. de An. cap. 19. ait: *In Epulone verò erat moleſtia, qua cruciabatur in anima; non tamen verum corpus, cui quæreret alimentum.*

Epulo verum corpus in inferis reaſſumpſit.

59. *Vt intingat extremum digiti ſui in aquam, vt refrigeret linguam meam. Ignem ardentē extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis*, dicitur Eccleſiaſtici 3. Cum prius igitur in Epulone eleemoſyna auaritiæ peccatum non extinxiſſet; neque poſtea ei aqua cruciantem ignem extinxit: *Eleemoſyna*, inquit, Tobias, *non patietur animam ire in tenebras*: quare ſi Epulo ex proximi charitate eleemoſynam Lazaro dediſſet, poſt mortalem vitam in tenebras exteriores non demiſſus perpetuam ibi ſitim perpeſſus non eſſet.

Cap. 4.

60. Sed cur linguam tantùm refrigerari ſibi Epulo flagitat? quia ſcilicet in ea vehementius cruciabatur, eò quòd quotidie crapulando linguam immoderatè nimis oblectaſſet. Benè Baſilius ait: *Condignum præmium redditur diuinis illis ignis, & infernalis flamma linguæ ardentis: vice lyræ ſonantis gemitus; vice potus deſiderij ſtilla; vice ſpeculorum enormium caligo profunda; vice ambitus ineſſantis peruigil vermis.* Porrò de guloſis Epulonibus ad inferos damnatis intelligi poteſt illud Apoc. 16. *Commanducauerunt linguas ſuas*: linguæ ſcilicet, eò quòd crapulando ſaporum varietate ſint oblectatæ, in æterno Gehennæ ieiunio à damnatis aſſumi dicuntur in cibum.

Epulo ob crapulam præcipuè in lingua cruciatus fuit.

61. Idem confirmari poteſt ex verbis Greg. 9. Mor. cap. 39. *Bene*, inquit, *per prophetam dicitur: Deſcenderunt in infernum cum armis ſuis: cum armis ad infernum deſcendere, eſt eorum ipſis quoque membris, quibus deſideria voluptatis expleuerunt, æterni iudicij tormenta tolerare: vt tunc eos vndique dolor abſorbeat, qui nunc ſuis delectationibus ſubacti, vndique contra iuſtitiam iuſtè iudicantis pugnant.* In eandem ſententiam Bernardus ait: *Si carnem ſequeris; punieris in carne: ſi in carne delectaris, cruciaberis in carne: ſi curioſas veſtes requiris: pro ornatu veſtium ſubter te ſternetur tinea; & operimentum tuum erunt vermes.*

Peccatores cum armis ſuis in infernum deſcendunt.

Ezech. 32.

De anima cap. 3.

Iſai. 14. 11.

62. Gregorius, quòd Epulonis lingua in conuiuijs loquacitatem exercuerit, in inferis vehementius torqueri aſſerit primò moralium cap. 5. *Pene ſemper Epulos loquacitas ſequitur: cumque venter reficitur, lingua defrænatur. Vnde rectè diues apud inferos aquam appetere deſcribitur: Pater Abraham, miſerere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Prius epulatus quotidie dicitur ſplendidè; & poſt aquam petere in lingua memoratur. Quia enim, vt diximus, inter epulas valdè deſluere loquacitas ſolet: ex pœna indicat culpam: cum eum, quem epulatum quotidie ſplendidè veritas dixerat, in*

Epulonis linguam ob loquacitatem præcipuè cruciatam meruit.

Chriſtus omnium primus ad vitam immortalem ſurrexit.

lingua plus ardere perhibebat. Hi, qui chordarum harmoniam temperant, tanta hanc arte diſpenſant, vt plerumque cum vna tangitur, longè alia, ac multis interiacentibus poſita chorda quatiatur; cumque iſta ſonitum reddit, illa, quæ in eodem cantu temperata eſt, alijs impercuſſis tremit. Sic ergo in Scriptura ſacra plerumque de virtutibus, ſic de vitijs agitur; vt dum loquendo aliud inſinuat, aliud tacendo innoteſcat. Nihil enim contra diuitem de loquacitate memoratur: ſed dum pœna in lingua dicitur, quæ in conuiuio inter alios grauior fuerit pœna, monſtratur. Idem hom. 40. in Euangelia ait: *Quid eſt, quòd innuitur, quia in tormentis poſitus diues linguam ſuam refrigerari poſtulet; niſi quòd is, qui conuiuando magis de loquacitate peccauerat, per retributionis iuſtitiam in lingua atrocius ardebat?*

Rap. 6.

Epulonis lingua in inferis cruciatur, quia diuinam legẽ ore, non opere profitebatur.

63. Eiuſdem pœnæ ex eodem Gregorio ibidem alia inſinuatur ratio ſupra etiam Feria 3. allata; quia ſcilicet *Verba legis in ore tenuit, quæ opere ſeruare contempſit: ibi ergo amplius ardebit, vbi ſe amplius oſtendit ſcire, quod facere noluit.*

Epulonis lingua præcipuè in inferis cruciatur, quòd eleemoſynam dari præceperit, quòd maledictis pauperem expulerit.

64. Denique à Chryſologo, cur Epulonis lingua præcipuè torqueretur, ratio illa redditur; quia ſcilicet, pauperi eleemoſynam dari præcipere noluerit; cumque maledictis expulerit. *Lingua*, inquit, *plus ardet, quæ miſericordia vt fieret, iubere neglexit: in lingua maius ſentit incendium, quæ maledixit pauperi, miſericordiam contradixit.*

Quia crucior in hac flamma.

Mulier cum olla nummis plena ſepulta, aureo igne ſe torqueri triduo clamauit.

65. GRegorius Turonenſis de Gloria Mart. cap. 106. refert Epiſcopum ad auaritiæ deteſtationem conieciſſe in ſepulchrum fœminæ cuiuſdam ollam pecunia plenam, quam ipſa intra terram abdiderat, pauperibuſque aſſignatam ſubtraxerat: E ſepulchro autem per triduum noctu auditum eſſe vlulatum clamantis, & lamentantis, ſe igne aureo torqueri. Simile ſupplicium experiebatur auarus Epulo, vt propterea clamauerit, *Crucior in hac flamma.* De auaro quodam huic Epuloni ſimili legitur, cum moriens ſuam intra ſepulchrum crumenam condi voluiſſet; reſerato deinde ſepulchro, viſos eſſe dæmones, ardentes nummos in mortui os injicere, & deinde extrahere, & poſtea iterum immittere vociferantes ſemper: aurum ſitijſti, aurum bibe. Ex eo fortaſſe, quòd ſimili pœna cruciaretur auarus epulo clamabat: *Mitte Lazarum, vt refrigeret linguam meam.*

In ſpeculo Exemplorum d. 9. 44. Auari ſepulti in os ardentes nummos dæmones injiciunt.

Peccatores in hac & in altera vita cruciantur.

66. Deuter. 32. à Deo dicitur: *Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſſima. Reprobi*, inquit Rupertus, *de vindicta temporali ad æterna proficiſcuntur tormenta: vna percuſſio eſt, quæ hic cœpta, illic finitur; vt correctionis vnum flagellum ſit; quod temporaliter incipit, ſed in æternis ſupplicijs conſummetur; quatenus eis, qui omninò corrigi renuunt, iam præſentium flagellorum percuſſio, ſequentium ſit initium tormentorum.* Iuxtà Ruperti ſententiam, diues Epulo in mortali vita varijs ex nimia crapula morbis affectus; tandem præpropera morte Inferni cruciatus ſubijt. Subditur à Propheta de Inferni igne: *Deuorabit terram*, id eſt terram peccatricem, nempe carnes damnatorum, explicat Rupertus. Iuſtè autem ab inferno igne peccatorum carnes deuorantur; qui ad carnem lautè nutriendam quotidiana conuiuia, ſicut hic Epulo, deuorarunt. Proinde ad gulam puniendam ſpeciatim fame cruciabuntur: ſubditur enim: *Conſumentur fame, & deuorabunt eos aues morſu amariſſimo; dentes beſtiarum immittam in eos*, id eſt malignos ſpiritus, vt interpretatur Rupertus.

Et dixit illi Abraham: Fili recordare, quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala: nunc autem hic conſolatur, tu verò cruciaris.

Infernorum cruciatus voluptatem beatis gaudiũ augent: Idem n. 78.

67. INter voluptates plurimas, quibus in immortali vita Iuſti perfruuntur, eſt cernere impiorum in inferis cruciatus. Hugo Cardinalis his verbis explicat illud Matth. 25. *Intra in gaudium Domini tui: ſcilicet, vt ex omni parte ſit gaudium: ſurſum viſio Dei; deorſum viſio inferni; intus gloria conſcientiæ; exterius decor omnis creaturæ.* Porrò cum in hac Euangelica hiſtoria Lazarus dicitur eſſe in ſinu Abrahæ, Theophylactus, vt ſupra diximus, à finibus maris, id eſt apricis locis, in quos ſe nauigantes ſolent recipere, ſinum Abrahæ dici putat. Eſt autem

Suaue mari magno turbantibus æquora ventis;
E terra magnum alterius ſpectare laborem. Lucret. l. 2.

Quòd ſi beatorum animis, vel Infernus ipſe voluptatis materiam ſubminiſtrat; quantam creaturæ reliquæ, quantam cœlum ipſum iocunditatis materiam præbebit? Si ex Sapientiæ 5. *Pugnabit cum Deo orbis terrarum contra inſenſatos*: congruum ſanè eſt, vt cum omnis creaturæ ad peccatorum pœnam armetur; ad iuſtorum præmium creatura eadem vniuerſa exhibeatur; gratumque pro ſua facultate beatis mentibus ſpectaculum offerat.

Iuſtorum gaudia, & peccatorum ſupplicia qualia in altera vita erunt.

68. De iuſtorum, inter quos Lazarus, æterna vita, & in peccatores diuiti Epuloni ſimiles ad æterna incendia damnandos Domini verba ſunt Iſaiæ 65. 13. *Ecce ſerui mei comedent, & vos eſurietis: Ecce ſerui mei bibent, & vos ſitietis: Ecce ſerui mei lætabuntur, & vos confundemini: Ecce ſerui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis; & præ contritione ſpiritus vlulabitis.* Hinc Hieronymus de S. Paula iam mortali vita functa ait: *Saturatur, quia eſuriuit, & læta decantat: Sicut audiuimus, ita & vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei noſtri. O beata rerum commutatio! Fleuit, vt ſemper rideret: deſpexit lacus contritos, vt fontem Domini reperiret: veſtita cilicio eſt, vt nunc albis veſtimentis vteretur, & diceret: Scidiſti ſaccum meum, & induiſti me lætitia. Cinerem ſicut panem manducabat, & potionem ſuam cum fletu miſcebat dicens: Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die, ac nocte, vt in æternum pane Angelorum veſceretur, & caneret: Guſtate, & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus; & eructauit cor meum verbum bonum; dico ego opera mea regi. Vt Iſaiæ, immo Domini per Iſaiam in ſe cerneret verba compleri: Ecce qui ſeruiunt mihi, manducabunt, vos autem eſurietis; Ecce qui ſeruiunt mihi, bibent; vos autem ſitietis: Ecce qui ſeruiunt mihi, lætabuntur, vos autem clamabitis ob dolorem cordis, & propter contritionem ſpiritus vlulabitis.* Benè, *Vlulabitis*, dicitur: vlulare enim proprium luporum eſt, qui cum voraciſſima animalia ſint, benè voracium Epulonum ſymbolum ſunt.

In eius vita. Pſal. 47. 8. Pſal. 29. 11. Pſal. 101. 10. Pſal. 41. 4. Pſal. 33. 9. Pſal. 44. 1. Iſ. 65. 13.

Vlulare luporum instar damnati dicuntur, vt luporum voracitatis pœnas luant.

Et in his omnibus inter nos, & vos Chaos magnum firmatum eſt, vt hi, qui volunt hinc tranſire ad vos, non poſſint; neque inde huc tranſmeare.

Chaos magnū non Dei præceptum ſed ſpatium ingēs ſignificat.

69. QVare, quod petebat Epulo refrigerium ei dari non poſſet, cauſa antea reddita erat, quia receperat bona in vita ſua; quibus ſcilicet bonis per luxum, crapulam, & auaritiam malè vſus erat. Additur deinde alia cauſa, quia *In his omnibus*, hoc eſt ſuper hæc omnia ſeu præter hæc omnia, magnum Chaos firmatum eſt inter electus iuſtos, & damnatos. Per Chaos, ſeu hiatum magnum intelligit Euthymius *firmiſſimum Dei præceptum, tamquam ad eundum hiatus prohibens horum, & illorum commiſſionem*. Sed contra eſt, quia ſiſtendo in vulgata lectione ſtabile, & ſacroſanctum Dei decretum non benè videtur Chaos appellari: Chaos enim vaſtam, & confuſam rerum congeriem ſignificat. Chaos igitur hic ſignificat ingens illud ſpatium, quod inter limbum Electorum locum, & Inferni barathrum eſt.

70. Sed quare ab Abrahamo dicitur interſcapedo illa inter Limbum, & Infernum eſſe talis, ac tanta, *Vt hi, qui volunt hinc tranſire, non poſſint; neque inde huc tranſmeare?* Verè enim damnati vellent ex Inferno ſurſum ad quietis locum tranſmeare; ſed in electis non poteſt dici voluntatem eſſe ad Inferos tranſeundi. Reſpondet primò Caietanus: *Non ſignificatur voluntas deliberata, ſed voluntas naturalis affectus, velut ad miſerendum. In Limbo enim quamuis confirmatam habuerint voluntatem in bono; non tamen adhuc erant beati: ac per hoc naturalis voluntas ad miſerendum aliquibus damnatis, non videtur eos dedecere.* Confirmari poteſt Caietani reſponſio exemplo Chriſti Domini; qui quamuis certus de futura ſua paſſione; & omninò æterni Patris decreto eſſet conformis, adhuc tamen de ſuæ paſſionis calice dixit Matth. 26. *Pater mi, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte.* Quibus verbis non voluit contrarium voluntati Patris; ſed tantùm expoſuit naturale deſiderium, ſeu inefficacem voluntatem, qua naturaliter mortem horrebat.

Abſoluta locutio interdū vel conditionata eſt intelligenda.

71. Reſpondet Secundò Maldonatus, cum dicitur: *Qui volunt hinc tranſire ad vos, quamuis abſoluta videatur, conditionata tamen locutio eſt; ita vt idem ſit: Qui volunt; ac etiam ſi vellent.* Similiter Amos 9. dicitur: *Si celauerint ſe ab oculis meis in profundo maris*; id eſt ſi cælare ſe poſſent ab oculis Dei.

Quibus catenis damnati vinciuntur.

72. Præter diſtantiam magnam inter Electorum locum, & damnatorum; ſunt etiam vincula, quibus damnati in inferno barathro vincti, ne inde exeant, detinentur. De quibus vinculis Petrus Apoſtol. epiſt. 2. cap. 2. ait: *Deus Angelis peccantibus non pepercit; ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos.* Vbi rudentes non ad detractos, ſed ad cruciandos refertur: cum ex Græco textu pro rudentibus *catenis caliginis cruciandos* habeamus. Similiter de rebellibus Angelis B. Apoſtol. Iudas Thaddæus ait: *Vinculis æternis ſub caligine reſeruauit.* Hinc S. Cyprianus de laudibus Martyrij, damnatorum cruciatus varios referens, catenarum etiam, quibus arctiſſimè vinciuntur, meminit dicens: *Sæuiens locus, cui Gehenna nomen eſt, magno plangentium murmure, & gemitu, & cruciatibus flammis per horrendam ſpiſſæ caliginis noctem, ſæua ſemper* A *incendia camini fumantis expirat: globus ignium arctatus obſtruitur, & in varios pœnæ exitus relaxatur. Tunc ſæuiendi plurima genera, tum in ſe ipſe conuoluit quidquid ardoris emiſſi edax flamma cruciarit. Hos quibus recuſata vox Domini, & imperia fuere contempta, diſparibus coërcet exitijs. Et alios quidem moles intolerabilis curuat; alios per abruptum cliuoſi tramitis collem vis ſæua præcipitat, & catenarum ſtridentium nexum graue pondus inclinat. Sunt & quos agens ſtrictim rota, & indefeſſa vertigo; & quos tenaci inter ſe denſitate conſtrictos adhærens corpori corpus includat; & abſumat incendium, & grauet ferrum, & excruciet turba multorum.* Hæc Cyprianus de corporeis catenis, quibus damnatorum corpora vincientur. Sed nexus, ſeu modus, quo immundi ſpiritus, vel ſeparatæ animæ B alligantur, vt eis motus libertas adimatur, quadruplex eſſe poteſt; nempe negatiuus, & poſitiuus: negatiuus duplex; poſitiuus itidem duplex, Moralis, & Phyſicus. Negatiuus vinciendi modus eſt per ſubtractionem concurſus cauſæ primæ, qui neceſſarius eſt ad motum: vel immiſſa confuſione, & mentis caligine; qua damnato ſubtrahatur vis ſtatuendi, quò ſe mouere debeat. Sicut Exodi 10. ob tenebras palpabiles, ex Ægyptijs *Nemo mouit ſe de loco, in quo erat.* Et huic vinciendi modo bene catenæ caliginis nomen aptatur ex S. Petro ſupra citato. Poſitiuus vinciendi modus moralis eſt incuſſio terroris, & comminatio maioris ſupplicij, ſi ſtatuto è loco C fiat egreſſus: ſicut enim comminando immundis ſpiritibus imperatur egreſſus, vt Marci cap. 5. num. 25. ita egreſſus etiam prohiberi poteſt. Denique poſitiuus modus phyſicus eſt per qualitatem aliquam, & vim impreſſam permanentem, quæ in tali loco ſpirituum detentiua ſit. Sicuti poſſe dari qualitatem impreſſam permanentem, quæ ſpirituum non detentiua, ſed motiua ſit, probat Suarius lib. de Angelis cap. 31.

73. Hæc damnatorum vincula quomodocumque ponantur, certum eſſe debet, ea æterna fore, vt B. Apoſtol. Thaddæus ait; atque adeo numquam damnatos ſuas pœnas eſſe euaſuros, eorumque ſupplicium fore æternum, vt Matth. D 25. dicitur, & ibi fusè probat Abulenſis quæſt. 540. Quod quia quidam peruersè negare auſi ſunt; contra tales benè ſic arguit Gregor. libro 4. dialog. cap. 44. dicens: *Sicut finis non eſt gaudio bonorum; ita finis non erit tormento malorum. Nam cum veritas dicat: Ibunt impij in ſupplicium æternum; iuſti autem in vitam æternam; quia verum eſt, quod promiſit; falſum proculdubio non erit, quod minatus eſt Deus. Quod ſi quis dicat: Idcirco peccantibus æternam pœnam minatus eſt, vt eos à peccatorum perpetratione compeſceret. Si falſum eſt, quod minatus eſt, vt ab iniuſtitia corrigeret; etiam falſa eſt pollicitus, vt ad iuſtitiam prouocaret. Sed quis hoc dicere vel inſanus præſumat? Et ſi minatus eſt, quod non erat impleturus; dum aſſerere eum miſericordem* E *volumus, fallacem, quod dici nefas eſt, prædicare compellimur.* Veriſſimæ Gregorij ſententiæ reſpondet Petrus diaconus: *Scire velim, quomodo iuſtum ſit, vt culpa quæ cum fine perpetrata eſt, ſine fine puniatur?* Reſpondet Gregorius: *Iniqui ideo cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt: nam voluiſſent vtique, ſi potuiſſent, ſine fine peccare: Oſtendunt enim, quia in peccato ſemper viuere cupiunt, qui numquam deſinunt peccare, dum viuunt: Ad magnam ergo iuſtitiam iudicantis pertinet, vt numquam careant ſupplicio, qui in hac vita numquam voluerunt carere peccato. Sed iniqui omnes æterno ſupplicio deputati, ſua quidem iniquitate puniuntur;*

Damnatorum cruciatus nūquam finem habebunt.

Culpa finem habens, cur ſine fine puniatur.

& tamen ad aliquid ardebunt; ſcilicet, vt iuſti omnes, & in Deo videant gaudia, quæ percipiunt; & in illis reſpiciant ſupplicia, quæ euaſerunt: quatenus tantò magis in æternum gratiæ diuinæ debitores ſe eſſe cognoſcunt, quantò in æternum mala puniri conſpiciunt, quæ eius adiutorio vicerunt. Conſonat Gregorij dictis diuinum vaticinium de electis reſpectu damnatorum poſt iudicij diem iuxta Auguſtinum, & Hieronymum Iſaï. cap. vltimo: *Videbunt cadauera virorum, qui præuaricati ſunt in me. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* De quo infra dicetur. Præterea de æterno damnatorum ſupplicio dictum eſt Feriâ 2. poſt Dominicam primam.

Et ait: Rogo ergo te, pater, vt mittas eum in domum Patris mei: habeo enim quinque fratres, vt teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum.

Epulo damnatus non ex ſuperbia ſuos fratres non damnari exoptauit: Idem n. ſeq.

74. PRæter quinque fratres, ab Epulone mortuo relictum eſſe ſuperſtitem patrem colligit Hugo, ex eo quòd dicat: *In domo patris mei.* Cur ergo non pro patre, ſed tantùm pro fratribus rogat? Ex hoc patet improbabilis ſententia Caietani aſſerentis Epulonis preces pro fratribus ex ſuperbia prouenisse: *Ex hoc,* inquit, *affectu procedunt iſtæ preces. Videbat enim diues multos ſaluari, & propterea appetebat ſuos fratres euadere miſeriam, vt vel ſic in ſuis fratribus exaltaretur.* Sed ſi tale motiuum in Epulone fuiſſet; cur tantùm pro fratribus, & non pro patre rogauit? Si enim quoquo modo in alio exaltari optabat, in patre principalius, tamquam in ſui principio, quàm in fratribus exaltari petiiſſet. Adde, quòd ipſe Caietanus ait: *Superbus videns ſe deiectum in miſeriam, omnes vellet eſſe miſeros ſimiles ſibi, aut ſe miſeriores.* Cum ergo prauis omnibus affectibus damnatus vrgeatur, & non magis ſuperbia, quàm inuidia afficiatur; cur Epulonem non potius fratribus ex inuidia ſalutem inuidiſſe, quàm ex ſuperbia ſalutem exoptaſſe eſt dicendum? Benè enim Antoninus 4. p. tit. 14. cap. 5. ait: *Inuident miſeri damnati gloriæ Beatorum in mundo: & tanta eſt peruerſitas eorum, quòd vellent omnes ſecum eſſe damnatos. Iſte zelus inuidiæ finem non habet, permanens iugiter ſine fine.*

75. Præterea ſi Lazarus ad Epulonis fratres iuiſſet, *Vt teſtaretur illis, ne & ipſi venirent in locum tormentorum,* vbi eorum iam frater erat: quod certè ad incutiendum iuſtum terrorem, erat manifeſtandum; ex hoc Epulo omnino ſuæ famæ iacturam feciſſet; atque adeo ad petitionem illam ex ſuperbia moueri nullatenus poterat. Ex quo inſuper patet, quàm acerba ſint inferni tormenta, cum ne illa aliquantulum creſcerent, vt infra videbimus, Epulo ſuam famam apud ſuperſtites homines omninò nihili æſtimaret.

Epulo damnatus non ex naturali conſanguinitatis affectu fratrum ſaluti conſulere voluit.

76. Secundò, Chryſoſtomus, Ambroſius, & Theophylactus aſſerunt verè, & ſincero affectu fratribus conſulere voluiſſe; cum ad id inclinaret naturalis amor, & ſanguinis nexus, & natura eadem maneat in damnatis. Sed contra hanc ſententiam ſunt verba Auguſtini relata ab Antonino 4. par tit. 14. cap. 5. *Væ illis, quibus præparatur dolor vermium, ardor flammarum, ſitis ſine extinctione, ſtridor dentium, lacryma oculorum, tenebræ exteriores ſine luce, pœna interminabilis. Vbi non eſt vllus honor, ſiue agnitio proximi, ſed continuus dolor, & gemitus. Vbi mors appetitur, & non dabitur. Vbi non eſt honor ſeruorum, & regis; nec dominus ſuper ſeruum. Nec mater diligit filium, aut filiam; nec filius honorat patrem. Vbi eſt omne malum, & omnis indignatio, & fœtor, & amaritudo abundat.* Præterea etiam ſi contra hæc Auguſtini verba conſanguinitatis motiuum Epulo habuiſſet, multò magis pro patre adhuc ſuperſtite rogaſſet. Quare probabilius dicitur cum S. Gregorio à S. Bonauentura: *Carnalis erat talis petitio quia hoc non faciebat propter vitandum ſupplicium alienum; ſed ne ex eorum aduentu augeretur ſuum:* Cum ſibi conſcius eſſet Epulo ſuis fratribus in ſcandalum, prauumque exemplum fuiſſe, eiſque diuitias reliquiſſe, quibus abutentes facilè eſſent damnandi. Addit S. Bonauentura cum Hugone: *Erat hæc petitio non ſolùm carnalis reſpectu ſui, verum etiam crudelis reſpectu proximi; quia propter amorem ſuorum parentum carnalium volebat, quod Lazarus egrederetur ſinum quietis, & iret in locum periculorum.* Sed contra eſt, quia iuſti propriæ quieti proximorum ſalutem præferunt, & ad eam procurandam libentiſſimè ſe transferunt. Præterea periculorum locus nullus iuſto Lazaro fuiſſet; quippe qui iam viator eſſe deſierat. Quod ſi Epulo ignorabat; ſaltem valde ſanctus ab Epulone Lazarus æſtimabatur; & propterea modico temporis ſpatio, quo ſalutaria monita daturus erat, eum periclitaturum Epulo exiſtimare non poterat.

Epulo carnalis ... ſalutem ... lere volens

C 77. Porrò cum quæritur, cur fratribus Epulo, & non pro patre rogauerit? Reſponderi poſſet primò, quia ſenem diuturno temporis ſpatio in peccatis obduratum corrigendum eſſe deſperabat. *Idem eſt emendare ſenem, qui ſit peſſimus; & ægrum tum curare, cum ſit mortuus; vel non longè diuerſum.* Eleganter Poëta cecinit. Reſpondetur ſecundò Epulonem ex impia in patrem indignatione, & ex vindictæ affectu pro patre non rogaſſe; eò quod ei pater nimia indulgentia damnationis cauſa fuiſſet. Similiter narratur, cum damnatus quidam ad ſuſpendium ante mortem matrem oſculari petiiſſet, in ipſius matris faciem rabido morſu inſiliſſe, eam accuſans, quod nimis indulgendo ei ſuſpendium præparaſſet.

Conſuetudo ... in Dei ... Peccatorum difficile corrigitur.

D 78. Ad extremum infernus verò, proprioque nomine *tormentorum locus* dicitur ob multiplices damnatorum cruciatus, & pœnas; inter quas primum locum obtinet pœna damni; ſecundum pœna ſenſus. Pœna damni eſt æterna priuatio beatificæ Dei viſionis; ad quam priuationem conſequitur odium, & auerſio à Deo ſummo bono, quo ob propriam culpam, exiguamque voluptatem ſe damnatus priuatum eſſe cognoſcit. Vtramque pœnam damni, & ſenſus, de reprobis loquens complexus eſt Dauid Pſalm. 57. *Supercecidit ignis:* & hæc eſt pœna ſenſus: *& non viderunt ſolem;* ſolem ſcilicet diuinum; ſolem iuſtitiæ: & hæc eſt pœna damni. De damni pœna ait S. Thomas opuſculo 2. cap. 174. *Vltima hominis felicitas, quantùm ad intellectum, conſiſtit in plena Dei viſione; quantùm ad affectum in hoc, quòd voluntas hominis in prima bonitate ſit immobiliter firmata. Erit igitur extrema miſeria hominis in hoc, quòd intellectus totaliter diuino lumine priuetur; & affectus à Dei bonitate obſtinatè auertatur. Et hæc eſt præcipua miſeria damnatorum, quæ eſt pœna damni. Nulla pœna maior, quàm carentia diuinæ viſionis,* ait S. Auguſtinus. *Hæc viſio* (ait Photinus Philoſophus Platonicus relatus ab eodem Auguſtino) *eſt tantæ pulchritudinis, tantoque amore digniſſima, vt ſine hac animam quibuſlibet bonis præditam exiſtimet infeliciſſimam.* Chryſoſt. ait: *Potius eligerem mille gehennas, quàm priuari tali viſione.*

Damnatorum pœna ... damni, & ſenſus.

Auguſtinus Apud S. Antoninum p. 4. tit. 14. paragr. 10. Auguſt. 1. de Ciuit. c. 16.

79. Pœna ſenſus eſt multiplex. Primò cruciatio ab igne, quo non ſolùm corpora poſt reſurrectionem, ſed etiam animæ ſeparatæ torquentur. Modum autem, quo materialis ignis in ſpirituales animas agat, tradit S. Thomas ſupra citatus cap. 188. De qua ignis pœna in hoc Euangelio Epulo ait: *Crucior in hac flamma.* Quod ſi de Purgatorij ignis pœna cum Auguſtino aſſerit Antoninus 4. par. tit. 14. cap. 5. excellere omnem pœnam, quam vnquam aliquis expertus eſt in hac vita; quantò maior inferni ignis cruciatus erit? Circa hanc pœnam quæritur, an infernus ignis damnatorum corporum partes aliquas abſumat; an tantùm ijs integris combuſtionis dolorem infligat? Infernum ignem ex damnatis corporibus partes aliquas abſumere, eaſque iterum per Dei potentiam renaſci cenſet Lactantius lib. 7. cap. 21. dicens: *Idem diuinus ignis vna eadem vi, atque potentia, & cremabit impios, & recreabit: & quantum è corporibus abſumet, tantum reponet; ac ſibi ipſi æternum pabulum ſubminiſtrabit. Quod Poetæ in vulture Tityi tranſtulerunt.* Oppoſitum ſentire videtur S. Thom. opuſc. 2. cap. 177. dicens: *Corpora damnatorum patientur ab igne, vel quocumque alio corporeo, non vt alterentur ad ſpeciem, vel qualitatem ignis; ſed vt ſentiant excellentias qualitatum eius. Sic igitur ſemper patientur illa corpora, non tamen corrumpentur.* Similiter de inferno igne ait S. Auguſt. ſerm. 181. de temp. cap. 18. *Ignis hic, qui in præſenti eſt vita, abſumit cuncta, quæ recipit; ille verò, quos ſuſceperit, ſemper cruciat, & pœna ſua ſemper integros ſeruat.* Idem fuſiùs docet, & probat naturalium effectuum exemplis lib. 21. de ciuit. cap. 2. & ſeq. Sed contra opponi poteſt, quod de reprobis Pſalm. 20. 10. dicitur: *Pones eos, vt clibanum ignis in tempore vultus tui. Dominus in ira ſua conturbabit eos: præcipitabit eos,* legit Hieronymus; *& deuorabit eos ignis.* Et Iſaïæ 33. 14. ad terrendos peccatores dicitur: *Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? Quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis?* Vbi ex eò quod infernus ignis vorare dicitur, illum ex damnatis corporibus pabulum aliquod ſuæ voracitatis habere dicendum eſt. Reſpondetur profundum aliquem terræ hiatum, qui à vorando vorago appellatur, dici corpus aliquod vorare, non quòd illud conſumat, ſed quod ita intra ſuam profunditatem recipiat, vt vltra non appareat. Sic infernus ignis dicitur damnatos vorare; eò quod ignea inferni vorago intra ſe damnatorum corpora ita, vt vltra non videantur, abſorbeat. Similiter Exodi 15. de ſubmerſis Ægyptijs, & intra profundi maris arenas conſepultis dicitur: *Operuit eos mare; ſubmerſi ſunt quaſi plumbum, in aquis vehementibus. Extendiſti manum tuam, & deuorauit eos terra.* Inferna autem vorago veluti igneum mare eſt. Quare S. Anachoreta in vitis Patrum lib. 7. cap. 44. inferni pœnas meditando dixit: *Video ibi pares gemitus, & inceſſabiles lacrymas, quæ à nullo referri queunt. Aſpicio quoſdam ſtridentes dentibus, & ſalientes toto corpore, & trementes à capite vſque ad pedes. Video mare ignis bullientis immenſibile; & circumfluentes, & mugientes; vt putent aliqui vſque ad cœlos attingere fluctus ignis; & in tremendo illo mari innumerabiles homines deiectos; & vna voce omnes clamantes, & vlulantes ſimul, quales nemo ſuper terram vlulatus, & voces numquam audierit.* Similiter S. Chryſoſtomus hom. 44. & 55. in Matth. & hom de præmijs Sanctorum igneo fluuio & pelago infernum barathrum appellat de damnatis dicens: *In fluuium, atque pelagus intrudentur, pelagus impertranſibile; atque magnitudine acerbiſſimum, in quo igneæ fluctus montium inſtar eriguntur.*

Damnatorum pœna ab igne.

Purgatorij pœna omnes mortalis vitæ pœnas ſuperat.

Infernus ignis damnatorum corporum partes non abſumit.

Infernus ignis quomodo vorare dicatur.

80. Secundò, infernus tormentorum locus confuſionis, & tenebrarum, æternæque noctis pœnam habet; ita vt ex inferno igne ardor quidem vehemens, ſed lux nulla proueniat. Propterea Iob 10. dicitur: *Terra miſeriæ, & tenebrarum; Vbi vmbra mortis, & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat.* Gregor. 9. Moral 48. benè explicat inferni confuſionem, & tenebras, dicens: *Dum damnatus quiſque foris flammâ ſuccenditur, intus cæcitatis igne deuoratur; atque in dolore poſitus, exterius, interiuſque confunditur; vt ſua deterius confuſione crucietur. Repulſus ergo ordo in ſupplicio non erit; quia in eorum morte atrocius ipſa confuſio mentis ſæuit. Vel certè abeſſe ordo ſupplicijs dicitur, quia quibuſlibet rebus in pœnam ſurgentibus propria qualitas non ſeruatur. In huius vitæ tormentis timor dolorem habet, dolor timorem non habet; quia nequaquam mentem metus cruciat, cum pati iam cœperit, quod metuebat. Infernum verò, & vmbra mortis obſcurat, & ſempiternus horror inhabitat. Omnia eius ignibus traditi in ſupplicijs dolorem ſentiunt; & in doloris anguſtia, pulſante ſe ſemper pauore feriuntur. Vt quod timent tolerent; & rurſum quod tolerant ſine ceſſatione pertimeſcant. De his enim ſcriptum eſt: Vermis eorum non morietur; & ignis eorum non extinguetur. Hic flamma, quæ ſuccendit, illuminat; illic ignis, qui cruciat, obſcurat. Hic metus amittitur, cum tolerari iam cœperit, quod timebatur: illic & dolor dilaniat, & pauor anguſtat. Horrendo igitur modo erit tunc reprobis dolor cum formidine, flamma cum obſcuritate. Sic à damnatis ſentiri pondus ſummæ æquitatis debet: vt qui à voluntate conditoris nequaquam ſunt veriti diſcrepare, dum viuerent; in eorum interitu ipſa à ſuis qualitatibus etiam tormenta diſcordent. Quæ ſupplicia in ſe demerſos vltra modum, vltra vires cruciant; & in eis vitæ ſubſidium extinguentes ſeruant, quatenus ſemper ſine termino cruciatus viuat, qui ad finem per tormenta properat, & ſine fine deficiens durat. Fit ergo miſeris mors ſine morte; finis ſine fine; defectus ſine defectu: quia mors viuit; & finis ſemper incipit; & deficere defectus neſcit.* Idem ferè legitur apud Auguſt. tom. 3. lib. de ſpiritu, & anima cap. 56. *Mors perimet, & non extinguet; dolor cruciabit, & pauorem non fugabit; flamma comburet, ſed tenebras non diſcutiet. Erit enim in igne obſcuritas; in obſcuritate pauor, in combuſtione dolor. Ita reprobi ignibus inferni traditi in ſupplicijs dolorem ſentient; & in doloris anguſtia pauore ferientur, & ſemper tolerabunt, & ſemper timebunt: quia ſine fine ſemper cruciati viuent, ſine ſpe veniæ, & miſericordiæ, quod eſt miſeria ſuper miſeriam. Si enim poſt tot millia annorum, quot capillos habuerunt omnes quicumque fuerunt, & erunt, pœnas ſuas finiri ſperarent; multò leuius eas ſuſtinerent.* Ideo verè dicere poſſunt: *Circumdederunt me mala, quorum non eſt numerus: comprehenderunt me iniquitates meæ: multiplicatæ ſunt ſuper capillos capitis mei.* Quare benè B. Iſaïas Abbas tom. 2. Bibliothecæ Patrum monet: *Væ nobis, qui tenebroſum illud, & materiæ expers incendium,* hoc eſt non indigens alimento: *æternumque, atque amarum fletum, & ſtridorem dentium non conſideramus. Ablato enim flammæ ſplendore. Deus in illo igne reliquit vrendi vim, & obſcuritatem, quo magis impij, & peccatores crucientur.* Quàm iuſta pœna reprobi tenebris puniuntur! Nam ſi benè dixit Ioannes: *Qui odit fratrem, in tenebris eſt;* reprobi peccatores, qui Deum patrem cœleſtem, Chriſtumque fratrem noſtrum contemnentes odio habuerunt, in tenebris debent tota æternitate verſari. Sed præter exterio-

Inferni in voragine denſiſſimæ tenebræ, & æterna nox.

Infernus ignis ſine luce ardorem habet.

Iſai. 66.

Pſal. 39.

Damnati iuſtâ pœna perpetuis tenebris puniuntur.

Apoc. c. 1.

Tenebræ confuſionis ex peccatis prouenientis multò acerbiores quàm exteriores inferni tenebræ.

res tenebras, acerbioribus confuſionis tenebris damnati torquentur: *Non ſunt tales tenebræ noctis, quales illæ ſunt, quæ de confuſione veniunt peccatorum*, ait Chryſologus ſerm. 3. De inferni tenebris diximus etiam Feria 2. poſt cineres. De ijs diſſerit S. Thom. in 4. diſt. 50. quæſt. 1. art. 2. Quas tenebras, vt vitemus iuxtà Apoſtoli monitum ad Rom. 13. *Abijciamus opera tenebrarum*, nempe peccata: Sed ſi præ cruciatuum acerbitate in perpetuos gemitus, & clamores damnati erumpent;

Damnati in inferni tenebris quomodo conticeſcere dicantur.

cur 1. Reg. 2. 15. dicitur: *Impij in tenebris conticeſcent?* Reſpondetur dici ibi impios conticeſcere, non quoad clamores, & gemitus; ſed quoad opem implorandam; cum æternæ ſuæ damnationis ſatis conſcij auxilium omne deſperent; omneſque ſibi infenſos benè ſciant.

Damnatorum pœna à vermium morſu.

81. Tertiò cruciabuntur damnatorum corpora mordacium vermium pœna. De qua pœna Iſaïæ cap. 14 dicitur: *Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua; concidit cadauer tuum: ſubter te ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes.* Et cap. vltimo: *Videbunt cadauera virorum, qui præuaricati ſunt in me; vermis eorum non morietur; & ignis eorum non extinguetur* Quod etiam à Domino repetitur Marci 9. 43.

Damnatorum corpora quamuis animas vnitas habeant, adhuc cadauera dicuntur.

Damnatorum corpora, quamuis immortales animas vnitas habeant, adhuc cadauera dicuntur: primò ob intolerabilem, quem exhalabunt fœtorem. Secundò rationem reddit Gregorius 4. Dialog. cap. 45. *Quia duobus modis vita dicitur, duobus etiam mors debet intelligi. Aliud eſt beatè viuere, aliud eſt eſſentialiter. Anima & mortalis eſſe intelligitur, & immortalis; mortalis, quia benè viuere amittit; immortalis, quia eſſentialiter viuere nunquam amittit, & natura ſua vitam perdere non valet, nec cum perpetua fuerit morte damnata. Illic enim poſita beata eſſe perdit; & eſſe non perdit. Quæ ex re cogitur, vt ſemper & mortem ſine morte, & defectum ſine defectu, & finem ſine fine patiatur. Quatenus ei immortalis mors ſit; & defectus indeficiens, & finis infinitus.* Tertiò cum Iſaïæ 14. de Lucifero dæmonum principe dicitur: *Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua; concidit cadauer tuum: Quomodo cecidiſti de cœlo Lucifer?* Quæritur cum diabolus ſit tantùm ſpiritus, cur illi cadauer, atque adeò corpus tribuatur? Reſpondet S. Antoninus 4. par. tit. 14. cap. 5. *Cadauer Luciferi ſunt omnes reprobi, in quibus vitijs fœtentibus, vt cadauer habitat per effectum malitiæ; qui tandem ſimul cum eo cadunt in infernum.*

Reprobi ſunt Luciferi cadauer.

Vermes cruciantes damnatorum animas, ſunt conſcientiæ morſus.

82. Porrò vermes damnatos cruciantes, vel propriè, vel metaphoricè intelligi poſſunt. Cum cruciandæ ſint animæ, eæ conſcientiæ vermibus, hoc eſt conſcientiæ remorſibus, & angoribus cruciabuntur; cum cogitabunt ob inanem gloriolam, ob tranſitorias opes, ob temporalem, vel etiam momentaneam voluptatem, æternum ſupplicium inueniſſe, ſemper enim contra miſerum reprobum conſcientia oblatrabit, illi obiectans: Cur ſordidis laſciuijs, corpus, animamque fœdaſti? Cur pro vili, modica, fœdaque oblectatione æternam felicitatem, cœlum, Deumque prodegiſti? Quàm facilè hos intolerabiles cruciatus vitaſſes, niſi dementer prauis cordis affectibus indulſiſſes. Hinc ingemiſcens reprobus dicet: Actum eſt; in æternum perij; hîc ſemper inter infenſos, immundoſque ſpiritus æternis ignibus cruciabor. O me dementem! ô infelicem! ô creaturarum omnium miſerrimum! Huiuſmodi conſcientiæ mordacibus vermibus cum lacerabuntur miſeri reprobi, vt S. Ephrem ait: *Tunc amariſſimè illacrymantes, eiulanteſque dicent: O quo pacto in negligentia, atque torpore tempus noſtrum tranſegimus! ô quomodo illuſi ſumus! ô quomodo diuinam Scripturam audientes, irridenteſque nos ipſos irriſimus! Ibi Deus loquebatur nobis per Scripturas; & nos non attendebamus. Hic nos iam clamamus, & ipſe ſuam à nobis faciem auertit. Quid nobis profuerant fines mundi? Vbinam, qui nos genuit pater? Vbi, quæ nos peperit mater? Vbi filij? Vbi amici? Vbi diuitiæ? Vbi ſubſtantia, atque poſſeſſiones? Vbi turbæ? Vbi conuiuia? Vbi varij, & intempeſtiui curſus? Vbi reges, atque potentes? Quomodo à nullo eorum ſaluari modo poſſumus; neque nobis ipſi opem ferre? At penitus derelicti ſumus, & à Deo, & à ſanctis eius.* Hæc de conſcientiæ vermibus.

Ephrem tract. de abrenunt. & variis inferni pœnis ſub finem tom. 1.

83. Si verò cruciandæ ſunt corpora, erunt propriè veri, reales ac corporei vermes, aliaque venenata animalia, damnatorum carnem morſu, & veneno cruciantia. Nam Eccleſiaſtici cap. 7. 19. *Vindicta carnis impij ignis, & vermis*: & cap. 39. 35. *Ignis, grando, fames, & mors, omnia hæc ad vindictam creata ſunt; beſtiarum dentes, & ſcorpij, & ſerpentes, & romphæa vindicans in exterminium impios*, demiſſos ſcilicet in Gehennam iuxtà S. Antoninum 4. par. tit. 14. cap. 5. Iuxtà eumdem damnato etiam dicitur Habacuc cap 2. *Numquid non repente conſurgent, qui mordeant te, & ſuſcitabuntur lacerantes te?* Quæ pœna præcipuè auaris deſtinatur, qualis Epulo fuit; ſubditur enim: *Væ, qui congregat auaritiam malam domui ſuæ*, negando ſcilicet ſubſidium indigentibus Sicut igitur verò, & corporeo igneo damnatus cruciabitur, cum SS. Patrum, & Sacræ Scripturæ verba propriè, quantùm poteſt, eſſe intelligenda, doceant Scholaſtici in 4. diſt. 44. & 49. & S. Thom. prima parte quæſt. 64. art. 3. & 4. ita veris, propriiſque vermibus, noxijſque animalibus damnati caro torquebitur. De quibus vermibus fusè diſſerit Cornelius in vltimum Iſaïæ caput, & Toſtatus in Matth. 25. quæſt. 553 Remanet tamen quæſtio ſoluenda, an ſcilicet hi vermes mordendo, aliquid in ſuum pabulum è damnati corpore abſumant; an verò tantùm morſu, & veneno torqueant, nihil ex eo abſumendo?

Vermes corporei, aliaque venenata animalia damnatorum corpora cruciabunt.

Vermes in inferno præcipuè auaros cruciabunt.

Scripturæ verba propriè quatenus poſſunt ſunt intelligenda.

84. Reſpondendum videtur, ſicut in inferno igne corporei vermes per Dei potentiam immortales ſeruantur, ita vt ab igne non abſumantur; ita eoſdem vermes per Dei potentiam ſine alimenti indigentia conſeruari. Sicut enim ſine nouo alimento ipſe infernus ignis diuinitus conſeruatur; alioquin nouum ſemper à Deo alimentum eſſet creandum, vt in æternum ignis ille inextinguibilis ſeruaretur: ita ſine alimento vermes perdurare dicendum eſt. Quare ſicut ſupra diximus in Inferno ignem damnatorum corpora, torquere quidem, ea tamen non abſumere; idem de vermibus eſt dicendum: ſcilicet, vt ex eorum morſibus dolor quidem ſentiatur, non tamen partis alicuius fiat auulſio. Quod indicari videtur Iudith cap. 16. 21. *Dabit ignem, & vermem in carnes eorum, vt vrantur, & ſentiant in ſempiternum* Vbi tantùm doloris ſenſatio aſſeritur, non carnis abſumptio, ſeu voratio. *Luet, quæ fecit omnia; nec tamen conſumetur*: dicitur Iob 20. 18. de damnato.

Vermes damnatorum corpora mordentes, ex ijs partem in cibum non abſument.

Vermes & in inferni igne ſine alimento à Deo conſeruantur.

85. Contra hoc tamen videtur eſſe, quod dicitur Deuter. 32. vbi poſtquam Deus dixit: *Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſſima.* Subdit: *Deuorabunt eos aues morſu amariſſimo: dentes beſtiarum immittam in eos, cum furore trahentium ſuper terram, atque ſerpentium.* Reſpondetur quoad litteram, ibi ſermonem eſſe non de damnatis, ſed de pœnis, quibus ob idololatriam afficiendi erant Hebræi: quod patet

Dæmones ob diſcurrendi velocitatem, aues appellantur.

ex

ex antecedentibus, vbi dicitur: *Ipſi prouocauerunt me in eo, qui non erat Deus; & irritauerunt in vanitatibus ſuis: in idolis ſuis*, legit Tertullianus, & Hieronymus. In Hebræos enim immiſſi ſunt ignitì ſerpentes, vt legitur num. 21. Auium verò nomine, vel proprio ſignificatu poſſunt intelligi voraces, & carniuoræ aues, quæ poſt varias clades in Hebræorum vel ſemiuiua corpora, vel cadauera inſilierunt: vel ipſi hoſtes intelligi poſſunt; qui dracones appellantur 4. Eſdræ cap. 15. *Exient nationes draconum Arabum in curribus multis. Superualeſcent dracones natiuitatis ſuæ memores, & conuertent ſe conſpirantes in virtute magna ad perſequendos eos.* Denique auium nomine etiam dæmones intelligi poſſunt. Auis enim Hebræo vocabulo dicitur reſceph: Hebræi autem teſte Hieronymo dicunt reſceph etiam dæmonis eſſe nomen, quia ob velocitatem, & diſcurſum auis, & volatile nuncupatur. Quare Habacuc cap. 3. ver. 4. pro reſceph diabolus ponitur.

Tertull. lib. 4. contra Marcion cap. 11. Hieron. in Iſ. c. 41. & cp. 127.

Hieronymus in Habacuc c. 3.

86. Præterea contra allatam ſententiam negantem damnatorum carnes abſumi, vel ab igne, vel à vermibus, videntur eſſe Pſal. 48. 15. *Sicut oues in inferno poſiti ſunt; mors depaſcet eos.* Vnde videtur inferri damnatorum corpora pabulum aliquod miniſtris æternæ mortis, nempe igni, & vermibus exhibere. Hinc Innocentius lib. 3. de contemptu mundi cap. 9. explicans citata Pſalm. verba ait: *Dictum eſt hoc à ſimilitudine iumentorum, quæ non radicitus euellunt herbas, ſed ſummitatem ſolummodo carpunt, vt iterum herba renaſcantur ad paſtum. Sic & impij quaſi de morte paſti, reuiuiſcent ad mortem, vt æternaliter moriantur.* Ouidius apud eumdem Innocentium.

Damnatorum quæ ſint paſcua.

Mors quomodo peccatores depaſcat.

C

Sic inconſumptum Titij, ſemperque renaſcens,
Sic perit, vt poſſit ſæpè perire iecur.

Sed in citato Pſalmi loco, ſi ſequamur lectionem Græcam, quam ſequitur Auguſtinus, Ambroſius, & Athanaſius, mortem potius infertur exhibere pabulum damnatis, non autem contra; legitur enim ex Græco *Mors paſtor eſt eis.* Paſcua autem damnatis à morte exhibita affert Athanaſius, nempe ignem æternum, fletum, ſtridorem dentium & exteriores tenebras. Quæ paſcua myſticè iuxtà Richelium indicantur Ieremiæ cap. 23. 15. *Ecce ego cibabo eos abſinthio, & potabo eos felle.* Si verò vulgatam lectionem ſequamur, cùm de peccatoribus dicitur; *Mors depaſcet eos*, directus ſermo eſt non tam de morte æterna, quàm de temporali. Nam, vt benè explicat Bellarminus: *Propheta, quoniam dixit homines factos eſſe per peccatum ſimiles beſtijs inſipientibus, addit finem illorum fore, vt more omnium inſipientium mactentur: vbi demonſtratur tum multitudo, tum imbecillitas hominum. qui poſt mortem ad inferos detrahuntur; oues enim gregatim conijciuntur in ſtabula, & ſine vlla reſiſtentia ducuntur ad macellum. Itaque minori labore Deus multitudinem impiorum, quamuis in mundo ditiſſimi, & potentiſſimi fuerint, detrudet in infernum ad mortem ſempiternam; quàm ſoleat paſtor ouiculas ſimplices, & inermes vel trudere in ſtabulum, vel educere ad cælum.* Huic interpretationi conſonat S. Bernardinus, qui ait mortem depaſcere peccatores, quia detracto vellere mundialium diuitiarum, durè, preſſeque detonſos, nudos ſempiternis deputabit incendijs: ad detondendas autem, & veluti depaſcendas mundanas diuitias, & luxus, ſatis eſt temporalis mors, antequam æterna ſuperaddatur. Addi poteſt etiam hic Iacobi Ianſonij interpretatio; qui cum dicitur: *Mors depaſcet eos*, mortem ſpiritualem intelligit ex mortali peccato ſæpius ſine correctione repetito: talis mors ita homines depaſcit, vt ſpiritualis vitæ, diuini ti-

D

E

Ser. a Noſtri regnum Dei elect, & potat.

A moris, & cuiuſuis virtutis, ac humanitatis etiam reliquias ipſas, ſi quæ ſuperſunt, de peccatoris corde, viſceribuſque depaſcat. Præterea iuxta Treuetum, tunc mors depaſcere peccatores dicitur, cùm eorum paſtus, & crapula vertitur in mortem, vt Epuloni in hoc Euangelio accidiſſe vidimus. Tales enim inſtar ouium, vel ſuum, ita paſcuntur, vt paſcant. Denique eorumdem verborum *Mors depaſcet eos*, alia interpretatio allata eſt Fer. 3. Dom. 2. in illa verba: *Qui ſe exaltauerit, humiliabitur.* Hæc dicta ſint de vermium in inferis pœna: quorum nè rabidis, venenatiſque morſibus perpetuò in inferis configamur; Deum cum Dauide Pſal. 118. ſæpius obſecremus. *Confige timore tuo carnes meas.*

B 87. Quartò præter ignis, tenebrarum, & vermium pœnas, erit intolerabilis pœna fœtoris; nam infernus, vt ait S. Antoninus 4. par. tit. 14. c. 5. *Eſt locus fœtidus, & immundus; & propterea dicitur Pſal. 39. Eduxit me de lacu miſeriæ, & de luto fæcis, id eſt de inferno. Eſt enim quaſi latrina mundi, & quaſi ſentina, quò omnes ſordes confluunt. Vnde dicit Baſilius, quòd Dominus in fine mundi purgabit omnia elementa, & omnem immunditiam eorum, & virtutem læſinam projiciet in Infernum, vt in cloacam ad pœnam damnatorum.* Subdit ibidem paragrapho 5. Antoninus: Iob 20. 6. *Si aſcenderit vſque ad cælos ſuperbia eius. & caput eius nubes tetigerit; ſcilicet in mundo per dignitates, & dominia; reprobus quaſi ſterquilinium in fine perdetur, ſcilicet in Inferno. Et Iſaiæ 14. reprobo ſimiliter dicitur: Tu proiectus es de ſepulchro tuo, quaſi ſtirps inutilis; pollutus, & obuolutus cum his, qui interfecti ſunt gladio*, ſcilicet diuinæ ſententiæ *& deſcenderunt ad fundamenta laci, quaſi cadauer putridum. Tunc erit pro ſuaui odore fœtor*, vt dicitur Iſaï. 3. 24. Fœtor autem præter intolerabilem loci immunditiem, proueniet ex morborum pœna, quam quinto loco ponimus.

Damnatorum pœna ex fœtore.

88. Quintò vt ait S. Antoninus: *Erunt corpora damnatorum infirma intus, & extra.* Iob 20. de damnato: *Arctabitur* ſcilicet extra, *& æſtuabit*, ſcilicet intra; *& omnis dolor irruet ſuper eum. Vnde poteſt de quolibet tranſgreſſore mandatorum Dei; & ideo de damnato illud Deuter. 28. verificari. Percutiat te Dominus egeſtate, febre, & frigore; ardore, & æſtu; aëre corrupto, ac rubigine.* Et paulò poſt: *Percutiet te Dominus vlcere Ægypti; ſcabie, ac prurigine, amentia, & cæcitate, & furore mentis: Augebit Deus plagas tuas magnas, & perſeuerantes infirmitates peſſimas, & perpetuas; & conuertet te in omnes afflictiones Ægypti, quas timuiſti, & adhærebunt tibi.*

S. Antoninus ſupra.

Damnatorum pœna ex varijs, continuiſque morbis.

89. Sextò, vt ait S. Antoninus, *Miſeria illorum corporum eſt deformitas eorum: Sicut enim ignis noſter, cum ſit formoſus, omnia, quæ lambit, & tangit, etiam lucida, & decora deturpat, & denigrat; ita ignis inferni, & multò magis, cum ſit obſcurus, denigrat, & deturpat corpora illa. Thren. 4. Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum*, *ſcilicet reproborum. Si ignis, qui dicitur S. Antonij, ita deturpat membra humana; quantò magis ille ignis inferni; cum iſte ſit vmbra, vel ſignum eius.* Cogitent hoc cæſariati iuuenes, comptæque mulieres, cum tanta induſtria pulchritudini ſtudent, eaque capiuntur.

Damnatorum corporum pœna à deformitate, fœdaque nigredine.

90. Septimò, vt idem Antoninus ait: *Damnatorum miſeria eſt inutilitas membrorum, & impotentia. Non enim poterunt ſe mouere ad aliquid agendum, vel ſe elongare à rebus affligentibus eos.*

Damnatorum pœna ex impotentia, & inutilitate membrorum.

91. Octauò, vt idem ait, *Eſt excæcatio, ſeu offuſcatio rationis. Vnde Sap. 1. dicitur: Excæcauit illos malitia eorum; & Sophonia 1. Tribulabo eos, & ambulabunt vt cæci; quia Domino peccauerunt. Ita enim excæcati ſunt, vt æſtiment Deum iniuſtum in punitione eorum, & odiant eum, nec dolent de peccatis commiſſis.*

Damnatorum pœna ex excæcatione, & obfuſcatione mentis.

illius purpuræ nimius ignis; eiuſdem byſſo niuaſis aqua reſpondit; iuxtà illud Iob 24. *Ad nimium calorem tranſeat ab aquis nimium; & vſque ad inferos peccatum illius.*

Et epulabatur quotidie ſplendidè.

Gulæ vt ſatisfiat quot labores perferuntur. Idem n. 22

17. OB crapulam, ventriſque ingluuiém in epulonum domibus, & inde ad exteros, quod ſtrepitus excitentur egregiè ad gulam damnandam ante mentis oculos pooit Ambroſius lib. de Elia, & ieiunio cap. 8. *Obſonator eſt, qui antequam luceat, fores pulſat alienas, & tamquam bellum aliquod immineat, excitat dormientes. Turbatum vides, anhelantem aduertis, interrogas qua cauſa perturbationis ſit? Poſcis, inquit, dominus meus, vbi vinum melius veneat; quaris vbi durior vulua curetur, vbi iecur mollius, vbi phaſianus pinguior, vbi piſcis recentior? Curſitat per diuerſa; & cum inuenerit, ſummo curſu properat: inquietat dominum ſomnolentum; auctionatur pretia. Si pretium monerit piſcis, nuſquam meliorem aſſerit inueniri; immo deeſſe. Heri, inquit, tempeſtas, hodie procella; vix iſtum potui latentem deprehendere. Multi concurſant in macello: ſi tu reddideris, alter plus dabit, & quid exhibebis in prandio? Iſtius vini ille natalis eſt; hæc ex illo lacu lecta oſtrea; talis fit de ſingulis iactatio. Curritur ad coquinam, fit ingens ſtrepitus, fit tumultus. Tota exagitatur familia; maledicunt omnes, quod nulla his requies detur. Tandem aliquando da requiem coquo. Inſtar ſtatuæ pincerna dextera ſummo gelu riget. Ille in frigida exercet manus; illi marmora lauant, mundant pauimenta vino madida, & ſpinis cooperta piſcium, & quanti, dum ambulant vulnerantur? In ipſo conuiuio clamor epulantium, gemitus vapulantium. Si quis fortè diſplicuit amicis, illi rident, tu indignaris. Sileat aliquando domus à multis perturbationibus huc, atque illuc diſcurrentium; à ſono immoderatorum animalium. Vacet fumo, & ſemiuſtulatorum nidore, non coquina, ſed carnificina: putes prælium geri, non prandium curari; ita ſanguine omnia natant. Malè dominica ſeruitur gula; quæ ſemper expetit, numquam expletur. Quid enim inſatiabilius ventre? Hodie ſuſcipit, & cras exigit. Attende diuitem, qui induebatur purpura, & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè; cuius ad ianuas mendicus ille Lazarus iacebat plenus vlceribus, cupiens ſaturari ex his, quæ de menſa cadebant diuitis. Paulò poſt cùm eſſet mortuus, cœpit rogare poſitus in inferno, vt extremum digiti ſui pauper ille in aquam intingeret, & refrigeraret linguam eius, quæ ardebat incendio. Vbi illa copia? Vbi illa ebrietates: Sitit, qui inebriabatur; abundat, qui mendicabat.*

Ep. Iacobi c. 5. Epulones aua-[?] quas miſerias incurrant.

18. B. Fulgentius epiſt. 7. cum de epulone diuite locutus eſſet, ſubdidit: *Tales B. Iacobus increpare non ceſſat, dicens: Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miſerijs, quæ aduenient vobis. Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt, & veſtimenta veſtra à tineis comeſta ſunt. Aurum, & argentum veſtrum æruginauit; & ærugo eorum in teſtimonium vobis erit; & manducabit carnes veſtras, ſicut ignis. Epulati eſtis ſuper terram, & luxurijs enutriſtis corda veſtra.* Similiter contra epolooes antea Dominus dixerat Lucæ 6. 20. *Væ vobis diuitibus, quia habetis conſolationem veſtram. Væ vobis, qui ſaturati eſtis, quia eſurietis.*

Ep. 22. ad Euſtoch. Epulones ſibi carcerem conſtruunt.

19. Danielis 14. quæri poteſt, cur ad Danielem reficiendum ruſtici meſſorum cibi à Deo miſſi ſunt? *Potuit*, inquit Hieronymus, *Danieli de regijs ferculis opulentior menſa tranſmitti; ſed Habacuc ei meſſorum prandium portat, arbitror ruſticanum.* Vt propoſito quæſito reſpondeatur, reuocandum eſt in memoriam, quòd Crates Philoſophus, ſiue Pythagoras aiebat; ſcilicet hominem ſaginando corpori deditum aduerſus ſemetipſum carcerem munire: E contrario, qui ſobrietati, atque abſtinentiæ ſtudet, pro viribus ſe terreno carcere liberare. Ad hoc confirmandum Daniel ſobriè paſtus è leonum carcere liberatur: Contra verò diues epulo epulatus quotidie ſplendidè in carcerem illum detruditur, de quo Iſaï. ait, *Vinctis eius non aperuit carcerem*, id eſt infernum. *Vinctis ſuis non aperuit carcerem*, legit Vatablus, & ſermo eſt de Lucifero. Veriſſimè S. Baſilius ſer. de abdicat. rerum, guloſum hominem ex gulæ vitio *ferarum habitaculum* fieri docet. Nam in eo repetitur luporum voracitas, tigrium in pauperes crudelitas, canum rabies, & obſcœnitas, accipitrum rapacitas, ranarum loquacitas, glirium ſomnolentia; & ſi quod aliud in efferatis belluis, rationiſque expertibus animalibus eſt vitium.

Maximus ſer. 27.

Iſaias c. 14. 17.

Guloſi epulones ferarum habitacula ſunt.

Diabolus ad homines piſcandos hamo, & rete vtitur. Guloſi cur piſcibus ſimiles.

20. Habacuc primò dicitur Deo à Propheta: *Facies homines*, id eſt fieri permittes, *quaſi piſces maris, & quaſi reptile.* Cum inter animantia maximè clamoſum, & loquax animal ſit homo; cumque piſces voce careant, ſintque omninò muti; quæritur cur piſcibus homines comparentur? Decem inter piſces, & homines Cornelius affert ſimilitudines. Sed ad rem noſtram addi poteſt; quòd ſicut piſces proximum capiti ventrem habent; ſimiliter carnales homines permittet Deus ita caput prope ventrem habere, vt mente, cogitatione, & ſtudio ſemper circa ventris ingluuiem verſentur. Præterea ſicut piſces ex gulæ incitamento ſimul eſcam, hamum, & interitum deglutiunt; ita guloſi homines, cuiuſmodi erat Epulo, vnà cum ſplendidis conuiuijs hamum, quo ad æternum interitum pertrahuntur, deglutiunt. *In eſca hamus latet, & cibus deducis in foueam*; ait Ambroſius: in quam foueam? in eam ſcilicet, in qua ſepultus dicitur Epulo; qui ſepultus dicitur in inferno. Confirmatur hæc piſcis, & hominis ſimilitudo; cùm enim dixiſſet Propheta: *Facies homines quaſi piſces maris, & quaſi reptibile*; poſtea de piſcatore ſubdit: *Totum in hamo ſubleuauit; traxit illud in ſagena ſua, & congregauit in rete ſuum.* Porrò hamum, rete, & ſagenam ſimul ponit Propheta; quia vt ait Sanctus Hierooymus, *Piſcator mittit hamum, & rete, & ſagenam; vt quod hamus non potuit, rete comprehendat; quod euaſerat rete, ſagenis latioribus circumdetur.* Hamus ergo, rete, & ſagena varias diaboli, prauaſque ſuggeſtiones ad expiſcandos homines ſigoificant. Præterea cur non ſolùm piſcibus, ſed etiam reptili homo comparatur, cum tamen vt ait Iſychius, *per terram repere non ſit hominum; quibus conceſſum eſt, vt recti incedant, cœlumque ſuſpiciant?* Nihilominus homines gulæ dediti, reptilibus benè comparantur: guloſi enim de ſe fatentur, Pſalm. 43. ex Hieronymi lectione: *Adhæſit in terra venter noſter*: immo ex vulgata lectione: *Conglutinatus eſt in terra venter noſter: Iure dixeris quiſpiam eorum, qui gulæ ſeruiunt, ventrem eſſe terræ agglutinatum*, ait Chryſoſtomus. Similiter Ambroſius: *Qui ſunt, qui in vtero ſuo ambulant? niſi qui ventri, & gulæ viuunt; quorum Deus venter eſt; & gloria in pudendis eorum, qui terrena ſapiunt; & cibo onerati ad terram curuantur.*

Guloſi cur reptilibus ſimiles

Ambroſ. de Elia, & ieiunio c. 8.

S. Iſychius in Leuit. 11.

Ambroſius De Parad. c. 15.

Lib. 1. ep. 89.

21. Egregiè diuites epulones Seneca ſic alloquitur: *Ad vos tranſeo, quorum profunda, & inſatiabilis gula hinc maria ſcrutatur, hinc terras. Alia hamis, alia laqueis, alia retium varijs generibus cum magno labore perſequitur. Nullis animalibus, niſi ex*

faſtidio, pax eſt. Quantulum enim ex iſtis epulis, qua per tot comparatis manus, feſſo voluptatibus ore libatis? Quantulum ex fera periculosè capta, dominus crudus, & nauſeans guſtat? Quantulum ex tot Conchylijs, tam longè aduectis per iſtum ſtomachum inexplebilem labitur? Infelices etiam, quod non intelligitis vos maiorem famem habere, quàm ventrem.

Ser. vlt. Bethſaidæ cæcus cui homines ſicut arbores viderit.

22. Marci 8 Bethſaidæ cæcus cum à Domino inciperet illuminari, dixit: *Video homines velut arbores. Quare homines*, loquit Chryſologus, *ſicut arbores, non vt columna, aut aliud quid videbantur?* Reſpondetur, ad rem noſtram Bethſaidam domum cibariorum interpretari; & iuxta nomen veluti voluptatibus deditam, & à pœnitentia alienam deplorari Matth. 11. *Væ tibi Bethſaida.* In hac igitur ciuitate cibis dedita homines veluti arbores videntur: ſicut enim arbores radicem ex Philoſopho pro ore habentes, *Radice ad tartara tendunt:* ita guloſi homines ore, & gula ad inferos pertrahuntur. Quare hîc benè de Epulone dicitur: *Sepultus eſt in inferno.*

Voluptaria vita peccatorem contra Deum, & homines, ſuperbum, & iniquum reddit.

23. Dauid Pſalm. 72. Peccatorum iniquitatem, & impietatem conſiderans, illam tantam eſſe comperit, vt eà vndique peccatores operiantur. *Tenuit eos ſuperbia; operti ſunt iniquitate, & impietate ſua*: iniquitate peccando; impietate pauperum non miſerendo. *Tenuit eos ſuperbia*, vt neque Deo, neque hominibus parcant: *Poſuerunt in cælum os ſuum, & lingua eorum tranſiuit in terra.* Hæc tanta eorum nequitia vnde prodeat ſi quæratur? Reſpondet regius vates: *Prodijt quaſi ex adipe iniquitas eorum*; nimirum ex nimio luxu, & voluptaria vita adipem fouente. Gregorius in illud Iob: *Viſcera eius plena ſunt adipe*, ait: *Sicut ex abundanti cibo adeps; ita ex abundantia rerum ſuperbia naſcitur. Quæ impinguat mentem diuitiis, dum eleuatur animus ſuperbientis: Superbia quippe cordis quaſi pinguedo quadam eſt craſſitudinis. Vnde quia plerique ex abundantia peccata perpetrant, per Prophetam dicitur: Prodijt quaſi ex adipe iniquitas eorum.* Cum hoc etiam conſonat illud Iob. 15. *Contra omnipotentem roboratus eſt; cucurrit aduerſus eum erecto collo; & pingui ceruice armatus eſt.* Huius tantæ ſuperbiæ rationem reddit Gregorius dicens: *Quia rebus temporalibus armatur contra precepta veritatis; quaſi de magnitudine carnis erigitur.* Quam etiam rationem prius attulerat Dauid Pſalm. 16. *Adipem ſuum concluſerunt; os eorum locutum eſt ſuperbiam*; Superbiam præſertim, quia contumelijs procul à ſe pauperes repellunt.

Gregorius 15. Moral cap. 2. vel 15. Iob. cap. 21. 24.

12. Mor. cap. 20.

24. Superbis, auariſque diuitibus ſibi nimio luxu indulgentibus, pauperibuſque opem negantibus dicitur Amos 4. *Audite verbum hoc, vaccæ pingues, quæ calumniam facitis egenis, & confringitis pauperes. Loquitur ad Principes Iſraël, & optimates, qui deliciis, ac rapinis vacabant*, ait Hieronymus. Hi confringebant pauperes, eorum vitam ad vltimum exitium redigendo, omni ſubſidio denegato. *Vnde & ego dedi vobis ſtuporem dentium, & indigentiam panum, dicit Dominus.* Poſſunt-ne diuites panum, hoc eſt ciborum indigentiam pati? ſanè poſſunt; modum explicat Oſeas cap. 4. de ijs dicens: *Comedent, & non ſaturabuntur.* Vbi Hieronymus ait: *Voluptas inſatiabilis eſt, & quantò magis capitur, tantò plus vtentibus ſe famem creat*: ita vt ex hoc etiam ipſi dentes quodammodo ſtuporem habeant, eò quod cum tot deuorent, ventris ingluuiem ſatiare nequeant.

Guloſi diuites quomodo famem patiantur.

Erat quidam mendicus nomine Lazarus; qui iacebat ad ianuam eius, vlceribus plenus.

25. BEnè hic Chryſologus ait: *Deus, quia obduratis auribus vnius oris nil erat vox clamantis, ad aperiendum cor diuitis totum corpus pauperis vulneribus aperit; vt in admonendo diuite tot eſſent pauperis ora, quot vulnera. Soluuntur viſcera, vlcera producuntur, hiatus vulnerum dilatatur, ſanies effunditur, & tota pauperis caro componitur in ſcenam pietatis.* Si mendici Lazari corpus vlcera cruciabant, diuitis Epulonis corporis ſui cruciatus, ærumnæque non deerant, ex quotidiana ciborum lautitiæ, & ingurgitatione prouenientes. Nam, vt benè ait Seneca Ep. 95. *inde pallor, & neruorum vino madentium tremor, & miſerabilior ex cruditatibus, quàm ex fame macies. Inde incerti labantium pedes, & ſemper qualis in ipſa ebrietate titubatio. Inde in totam cutem humor admiſſus, diſtentuſque venter, dum malè aſſueſcit plus capere, quàm poterat. Inde ſuffuſio lurida bilis, & decolor vultus, tabeſque in ſe putreſcentium, & retorti digiti articulis obrigeſcentibus, neruorum ſine ſenſu iacentium torpor, aut palpitatio ſine intermiſſione vibrantium. Quid capitis vertigines dicam? quid oculorum, auriumque tormenta, & cerebri æſtuantis verminationes; & omnia, per quæ exoneramur, internis vlceribus affecta? Innumerabilia præterea febrium genera, aliarum impetu ſæuientium; aliarum tenui peſte repentium; aliarum cum horrore, & multa membrorum quaſſatione trementium? Quid alios referam innumeros morbos, ſupplicia luxuriæ? Multos morbos multa fercula fecerunt. Vide quantum rerum per vnam gulam tranſiturum permiſceat luxuria, terrarum, mariſque vaſtatrix. Neceſſe eſt inter ſe tam diuerſa diſſideant, & hauſta malè digerantur, alijs aliò nitentibus.*

Serm. 121.

Pauperis vlcera ora ſunt miſericordiam implorantia.

Pauperis vlcera ſui corpus eſt ſcena pietatis.

Guloſi epulones quot morbis ſubiaceant, & idem ſequentibus.

26. Chryſoſtomus hom. 10. in Geneſim ait: *An non videtis quotidie ex ſumptuoſis menſis, & immoderata ingluuie infinita morborum genera induci? Vnde podagra? Vnde capitis dolores? Vnde corruptorum humorum abundantia? Vnde innumeri alij morbi, nonne ab intemperantia?* Teſte Philone lib. de victimarum generibus, cupediæ, placentæ, bellaria, commentaque alia curioſa piſtorum, & coquorum, guſtui præ cæteris ſenſibus inerudito, illiberaliſque ſeruientium conciliant morbos tum corpori, tum animo plerumque inſanabiles.

27. Pſalm. 105. 15. de Hebræis immoderatè cibos appetentibus dicitur: *Dedit eis petitionem ipſorum, & miſit ſaturitatem in animas eorum*: hoc eſt ciborum abundantia ſatiauit appetitus eorum. Ex Hebræo autem legitur: *Miſit maciem in animas eorum.* Quæ connexio ſaturitatis, & maciei: vt vnum pro altero ponatur? Reſpondet Genebrardus: *Dedit eis carnes pro ipſorum poſtulatis; quarum repletione conſumerentur, & macreſcerent, hoc edulio cedente illis in indigeſtionis morbum. Macies enim, & phthiſis oritur ex nimia ingurgitatione, & crapula.* Ex Hebræis. *Deus occidit pingues eorum.* vt Pſalm. 77. 35. dicitur: vbi Bellarminus ait: *Quomodo eos Deus occiderit, Scriptura non docet: ſed credibile eſt morbo aliquo ex nimia auiditate, & ſaturitate comedentium exorto occidiſſe.*

Saturitas nimia, & macies talem nexum habent, vt vna pro altera ſumatur.

Hebræi in deſerto nimia cibi ingluuie interierunt.

Cupiens ſaturari de micis, & nemo illi dabat.

Crapula, & luxus diuites immiſericordes reddit: Idem infra.

28. QVod in Epulonis domo nulla in mendicum Lazarum commiſeratio foret, ex luxu, & crapula proueniebat. Ideo Iſaiæ 5. dicitur: *Væ, qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectandam, & potandum vſque ad veſperam, vt vino æſtuetis. Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conuiuiis veſtris, & opus Domini non reſpicitis.* Vbi opus Domini proximus, nempe homo antonomaſticè dicitur, iuxta illud Iob 14. *Operi manuum tuarum porriges dexteram.* Similiter Ezech. 16. 40 dicitur: *Hæc fuit iniquitas Sodomæ, ſuperbia, & ſaturitas panis.* Vbi ſicut alibi in Scriptura panis pro omni cibo ponitur. *Et abundantia, & otium ipſius, & filiarum eius.* Et ex his ſubdit Propheta: *Manum egeno, & pauperi non porrigebant.* Similiter Amos 6. cum contra diuites luxui deditos dixiſſet: *Væ, qui opulenti eſtis in Sion: qui dormitis in lectis eburneis, & laſciuitis in ſtratis veſtris: qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti.* Subdit Propheta: *Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti; & nihil patiebantur ſuper contritione Ioſeph:* hoc eſt dolore, & commiſeratione non afficiebantur videntes calamitatem Ioſeph; id eſt proximi, ac fratris ſui. *Non dictum eſt: Nihil patiebantur ſuper contritione fratris, ſed poſitus eſt pro fratre Ioſeph; vt quicumque frater proprio ſignificaretur eius nomine, cuius ex fratribus fama præclara eſt,* ait Auguſtinus lib. 4. de doctrina Chriſtiana cap. 7.

Panis pro omni cibo ſumitur.

Deus cur inter homines diuitem, & pauperem eſſe vult. Idem infra.

29. *Beatus, qui intelligit ſuper egenum, & pauperem,* dicitur Pſalm. 40. ex Hebræo legitur: *Super macie, morboque attenuatum;* qualis mendicus Lazarus erat. Tam eximia eſt hæc circa pauperum commiſerationem intelligentia, & ſapientia; vt hominem beatum reddere poſſit. Hæc tamen cœleſtis ſapientia in hominibus propriæ voluptati deditis, non reperitur: *Non inuenitur in terra ſuauiter viuentium,* vt ait Iob 28. 13. *Abyſſus dicit: Non eſt in me.* Quænam abyſſus, quænam vorago? Epulonum ingluuies inexplebilis; quæ omnia ſibi arripiens, nihil indigentibus elargitur. Ideo ex Epulonis domo, vbi ſuauiter, & in deliciis vita agebatur, procul aberat ſapientia; & nemo erat, qui vel panis micas mendico Lazaro daret: *Non inuenitur in terra ſuauiter viuentium.* Ibidem præmiſit Iob: *Habet argentum venarum ſuarum principium, & auro locus eſt, in quo conflatur.* Poſſet ergo Deus patefactis argenti venis, & auri loco indigentibus ſubuenire. Sed ſi abditos auri, argentique theſauros Deus extraheret, vtique nobilioribus theſauris homines priuaret; theſauro ſcilicet patientiæ, quo indigentes ſibi æternam beatitudinem theſaurizant; & miſericordiæ theſauro, quo eamdem beatitudinem theſaurizare ſibi diuites poſſent. De quo miſericordiæ, eleemoſynæque theſauro diuitibus Dominus dixit Matth. 6. *Theſaurizate vobis theſauros in cœlo.*

Ægyptij ſacerdotes cur boui, quem vt Deum colebant, potum ex Nilo negabant.

30. De Ægyptiis ſacerdotibus bouem ſub Apis nomine, vt Deum colentibus, ait Plutarchus commentario de Iſide; & Oſiride: *Feruntur ex puteo peculiari Api potum præbere, atque à Nilo eum totum depellere: non quod lignorem eius profanum crocodili cauſa, vt quorumdam fert opinio, arbitrentur: Nihil enim æquè eſt apud Ægyptios, ac Nilus in honore, ſed ſaginare videtur, atque obeſos reddere Nili hauſtus. Nolunt autem eam,* nempe pinguedinem *Api habitudinem eſſe.* Quòd ſi ipſorum Deum Ægyptij, vt beneficus eis foret, pinguem eſſe nolebant: Quid beneficij, quid commiſerationis à pinguibus Epulonibus eſt expectandum? Hinc eſt, quod de Epulonis familiaribus erga Lazarum micas eſurientem dicitur: *Nemo illi dabat.*

Diuitiæ ſubſtantiæ dicuntur, quia ſubſtare, non dominari debent.

31. Contra huiuſmodi erga proximum impietatem arguitur prima Ioannis cap. 3. *Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo:* Primo hoc loco ab Apoſtolo diuitiæ vocantur ſubſtantia; quia *ſubeſſe debent, & ſubſtare; non dominari,* inquit Hugo. Secundò dicitur auarus, ne eleemoſynam elargiatur, claudere non crumenam, ſed viſcera, eò quod propter intimum pecuniæ auiditatem illi viſcera ſint, vt crumena. In obſidione Ieroſolymæ præ auaritia Iudæos ad aſſeruandum aurum illud intra viſcera occuluiſſe teſtatur Hegeſyppus.

Auari viſcera veluti crumenam habent.

Iudæi intra viſcera aurum deglutientes occultarunt.

Diuites ob crapulam & auaritiam ſibi, & proximo crudeles.

32. Prouerb. 12. 10. dicitur: *Nouit iuſtus iumentorum ſuorum animas; viſcera autem impiorum crudelia. Iuſtus miſeretur animarum iumentorum ſuorum,* legit Chryſoſtomus, ita vt ſuam beneficentiam etiam ad animantia bruta extendat. *Viſcera autem impiorum crudelia;* itaut nulla erga homines indigentes commiſeratione eorum viſcera moueantur. Talis erga mendicum Lazarum præ auaritia diues Epulo fuit. *Viſcera impiorum crudelia,* non ſolùm in proximos, ſed etiam in ſeipſos: nam, vt Rabbi Leui ait, Dum crapulando ſeipſos intemperanter paſcunt, vt diues Epulo pauit; crudeliter in ſeipſos ſæuiunt; cùm ob nimiam crapulam, & ingluuiem in plures, grauéſque morbos incidentes, ſibi tandem ante tempus vitam præcidant. Sic eis & crapula vitam claudit, & auaritia crumenam.

Chryſoſtomus hom. 19 in epiſt. ad Rom.

Epulonum in domibus luxuriæ parentatur, & communi pompa funus eſt crapulæ.

33. Ad idem confirmandum Seneca lib. de vita beata cap. 11. ait: *Nomentanum, & Apicium terrarum, ac maris bona conquirentes; & ſuper menſam recognoſcentes omnium gentium animalia. Vide hos eoſdem e lectis ſuis ſpectantes popinam ſuam; aures vocum ſono, ſpectaculis oculos, ſaporibus palatum ſuum delectantes; mollibus, lenibuſque fomentis totum laceſſitus eorum corpus: & ne nares interim ceſſent, odoribus variis inficitur locus ipſe, in quo luxuria parentatur. Hos eſſe in voluptatibus dicis: nec tamen illis benè erit, quia non bono gaudent.* Non bono gaudent, non ſolùm honeſto, ſed nec vtili, & delectabili; cum ex nimia crapula in morbos varios, & tandem in præcelerem mortem incurrant; ita vt citò ſuo luxui finem imponere cogantur: ideo vt benè Seneca ait in Epulonum domo *luxuria parentatur;* hoc eſt luxuriæ finis, funuſque celebratur.

Aureum idolum in puluerem redactum cur Moyſes potandum dederit Hebræis.

34. Quæritur Exod. 32. cur Moyſes incenſo aureo vitulo aureum puluerem aquæ mixtum in potum Iſraëlitis dederit: *Arripiens Moyſes vitulum, quem fecerant, combuſſit, & contriuit vſque ad puluerem; quem ſparſit in aqua, & dedit ex ea potum filiis Iſraël.* Sua intra viſcera aureum puluerem Iſraëlitæ receperunt, vt ipſorum Idolum ſordidum excrementum fieri poſſe oſtenderetur. *Vituli puluerem,* ait Rupertus, *quem adorauerant, in contemptum ſuperſtitionis, in potum accipiunt, vt contemnere diſcerent, quod in ſeceſſum proijci viderant.* Similiter auari epulones quotidie crapulando ſuas opes, quarum ne minimam partem pauperibus erogarunt, in ſeceſſum proiicere coguntur.

Deipara oblatis muneribus Regibus theſaurum, pauperibus diſtribuit.

35. Sed ad eximium terrenarum opum contemptum; inſignemque in pauperes liberalitatem ſuadendam Lucæ 2. dicitur B. Virgo adiiſſe templum, vt ibi iuxtà legem ſcriptam Leuitici 12. offerret *par turturum, aut duos pullos columbarum. Hoſtia*, inquit Beda; *hæc pauperum erat: præcepit quippe Dominus in lege, qui poſſent agnum pro filio, aut filia, ſimul & turturem, ſiuè columbam offerrent: qui vero non ſufficiebat ad offerendum agnum, duos turtures, vel duos columbæ pullos offerret: Ergo Dominus cum diues eſſet, pauper fieri dignatus eſt, vt nos ſua paupertate diuitiarum ſuarum donaret eſſe participes.* Quæritur autem, quomodo fieri potuerit, vt Beata Virgo facultatem emendi agnum non habuerit: cùm iam Magi Chriſto adorato ſinguli obtuliſſent aurum, thus, & myrrham: ex quo quidem theſauro multò plus pretij, quàm ad emendum agnum poterat haberi? Cùm enim in ſacra hiſtoria legatur, Magos ſuis apertis theſauris, munera obtuliſſe; credibile non eſt modicam auri copiam ſingulorum reſeratis theſauris fuiſſe oblatam. Reſpondetur ex S. Bonauentura in medit. cap. 9. & ex Abulenſi Matthæi 2. Beatam Virginem theſaurum à Magis oblatum pauperibus erogaſſe, vt nos liberalitatem in pauperes, aurique contemptum doceret: *Non curat de talibus*, inquit Bonauentura, *amatrix paupertatis. Zelans igitur Domina pro paupertate, & intelligens filij voluntatem, tam intus docentis, quàm exterius ſigno oſtendentis, quia vultum ab auro fortè auertebat; infra paucos dies pauperibus erogauit. Grauis enim ſarcina ei erat tenere, ſeu deferre illud. Vnde ſe ita totaliter expediuit, quòd quando intrauit in templum non habuit, vnde emeret agnum, quem offerret; ſed emit turtures, ſeu columbas.*

Quæſt. 47.

Orationi, & ieiunio iungenda eſt eleemoſyna.

36. Eodem 2. Lucæ capite, eximium etiam diuitiarum contemptum, & in pauperes liberalitatem in Anna propheteſſa Phanuelis filia reperimus. Nam cùm de ſancta hac muliere plura virtutum exercitia memorentur, nempe vidualis caſtimonia, ieiunia, obſecrationes, & perpetuus templi cultus: *Hæc vidua vſque ad annos octoginta quatuor, quæ non diſcedebat de templo ieiunijs, & obſecrationibus ſeruiens nocte, ac die:* Cur inter tot virtutis opera eleemoſyna reticetur? Præcipuè cum eleemoſyna, ieiunio, & orationi iungi ſoleat; iuxtà illud Tobiæ 12. *Bona eſt oratio cum ieiunio, & eleemoſyna magis, quam theſauros auri recondere.* Reſpondetur cum Anna mortuo coniuge ſuas opes pauperibus, & templi cultui diſtribuiſſet, voluntariam paupertatem toto viduitatis tempore ſubiuiſſe: propterea toto hoc tempore orationi quidem, & ieiunio vacaſſe, non autem eleemoſynis dicitur. Quòd autem voluntaria paupertate vitam traduxerit patet ex verbis illis Exodi cap. 38. quæſt. 4. *Fecit labrum æneum cum baſi ſua de ſpeculis mulierum, quæ excubabant in oſtio tabernaculi.* Vbi Toſtatus ſequens ſententiam Abrahæ Abenazaræ ait: *Erant aliquæ mulieres honeſtæ, quæ relicta pompa ſæculi, ſeipſas cum rebus ſuis Domino obtulerant; & iſtæ manebant ad oſtium tabernaculi, vt magis vacarent cultui diuino orantes: Sicut dicitur de Anna filia Phanuel propheteſſa, quæ ſteterat ſeptem annis cum viro ſuo à virginitate ſua: & poſtea vidua facta manſit vſque ad annum 84. in templo ieiunijs, & obſecrationibus ſeruiens; atque nunquam inde recedens die, ac nocte.* Quare piè credi poteſt in præmium voluntariæ paupertatis, & in pauperes liberalitatis, ſanctam hanc mulierem electam fuiſſe, vt de Redemptoris aduentu loqueretur *omnibus, qui expectabant redemptionem Iſraël*; iuxtà Domini ſententiam Matth. 11. *Pauperes euangelizantur:* id eſt pauperes Euangelium prædicant, vt Theophylactus, & Euthymius interpretantur.

Pie mulieres in veteri lege paupertatem amplectentes templi cultui vacabant.

Anna Phanuelis in præmium voluntariæ paupertatis Redemptorem agnouit aliiſque nunciauit.

Baſilius hortatur diuites ad eleemoſynas.

37. Adijciatur hic Baſilij ad diuitem admonitio his verbis: *Si fateris temporalia bona tibi diuinitus proueniſſe; an iniuſtus eſt Deus res inæqualiter nobis diſtribuens? Cur tu abundas, & ille mendicat? niſi vt tu bona diſpenſationis merita conſequaris, ille autem patientiæ brauiis decoretur. Famelici panis eſt, quem tu detines; nudi tunica, quam in conclaui conſeruas, diſcalceati calceus, qui apud te marceſcit; indigentis pecunia, quam poſſides humatam.*

Opes à diuitibus poſſeſſæ, pauperum ſunt.

Serm. 1. de Circum. 2. ad Tim. 2.

38. Porrò cum, vt ex Apoſtolo ait Bernardus, ſcriptum ſit: *Omnia propter electos*; cur electus Lazarus, neque decidentes è menſa micas ad ſedandam famem habebat? Vt huic difficultati fiat ſatis, Geneſ. 21. de Iſaac legitur: *Creuit puer, & ablactatus eſt; fecitque Abraham grande conuiuium in die ablactationis eius.* Quæritur in hoc magno conuiuio quiſnam famem minus expulerit, parciuſque cibos guſtauerit? Is certè, propter quem fuerat conuiuium apparatum, nempe Iſaac: tunc enim primò ablactatus puerulus nec lacte, nec cibo edendi indigentiæ ſatisfacere poterat, non lacte, quia illi nutricis vbera negabantur; non cibis conuiualibus, quia illis nondum erat aſſuetus. Similiter quamuis à Deo iuſtis rerum vniuerſitas, veluti conuiuium apparetur; nihilominus, quia huius vitæ tempus iuſtis eſt veluti dies ablactationis; ideo parciſſimè temporalium bonorum vſum habent: in hoc tamen rerum vſu parciſſimo conuiualis pompa, & conuiuale gaudium non deeſt. *Magnum*, inquit Procopius, *conuiuium, & iucundum ſpectaculum eſt Deo patri videre in Chriſto regeneratum relinquere infantilia alimenta, & ad perfectionem contendere.*

Electi ad gloriam cur bonorum indigentiam patiantur.

Sed & canes veniebant, & lingebant vlcera eius.

39. QVod hîc de canibus dicitur, an ad Lazari cruciatum, an ad ſolamen eſſet, ambigitur. Ad cruciatum fuiſſe indicat Chryſoſtomus; cum inter Lazari miſerias numeret, quòd adeo languore debilitatus foret, vt à ſe canes, quibus pabulum erat, procul abigere nequiret. Contra verò Chryſologus ad ſolamen, & medelam fuiſſe cenſet his verbis Epulonem alloquens ſerm 121. *Mitiores te canes tui, immo tu ſæuior canibus tuis: nam te ſæuiente, illi parcunt, qui non ad morſum dentes, ſed linguas ad obſequium ſic producunt; vt in modum ſpongiæ non vexent vulnera, ſed detergant canes curant magiſterio naturæ; & homo hominem negligis, ipſa grauiter accuſante natura.* Hinc canes ſimul eadem lingua & Lazaro medebantur, & Epuloni tacitè allatrabant, eius exercitè ipſius inclementiam exprobrantes. Mirum eſt, quod cum Dione lib. 57. & Tacito Annal. 4. de cane ſub Seiani tyrannide refert Plinius lib. 8. cap. 40. *Factum anni principium inceſſit tracto in carcerem illuſtri equite Titio Sabino. In quem cum animaduerteretur, & in ſeruitia eius; vnius ex his canis nec à carcere abigi potuit, nec à corpore receſſit abiecto in gradibus Gemoniis, mœſtos edens vlulatus, magna populi Romani corona circumſtante: ex qua cum quidam ei cibum obieciſſet, ad os defuncti tulit. Innatauit idem cadauere in Tiberi abiecto, ſuſtentare conatus.* De quo Poëta cecinit.

Canes vlcera lingentes Lazaro medebantur & Epuloni tacitè allatrabant.

Canum erga dominos fides, & amor.

Iunior exoriens ſeniam cum deſerit annas,
Seiani Titiam barbara iuſſa necaat.
Hinc aaerſa bifrons Ianus ſua lamina torqaet;
Tantaqae ſauitia cernere monſtra negat.
Vltima ſerai etiam tua fata, Sabine ſeqauntur;
Seianiqae nefas arguit ore canis:
Malta gemens, Domini cuſtos non immemor adſtat;
Extinctoque ſibi dona tuliſſe ferunt.
Cum dehinc exciperent Tiberina fluenta cadaaer;
Viſus hero canis eſt ſappoſaiſſe latus.
Has mirata vices, canis olim nomine Roma
Seianam potius dixerit, anne canem?

De canibus ait Ambroſins lib. 6. in Hexam cap. 4. *Quis tam tenax poteſt eſſe beneficij, & memor gratia? Quandoquidem pro Domino etiam in latrones inſilire noaerunt; & extraneorum acceſſus prohibere nocturnos; & mori pro dominis, & commori cum dominis ſint parati. Sapè etiam necis illata euidentia canes ad redarguendos reos indicia prodiderunt, vt muto eorum teſtimonio, plerumque ſit creditum.* Quod mirabili caſu, qui Antiochiæ accidit, probat Ambroſius.

Canum potius, quam hominum curæ aliqui ſtudent. 40. Sed vt ad canes Lazari vlcera lambentes redeamus, probabilius cũ Chryſologo dicẽdum eſt, eos nõ fame ductos, ſed Deo mouẽte ad obſequiũ, & medelam Lazari vlcera linxiſſe. Quid enim in Epulonis diuitis domo, vbi ferculorum ingens copia erat; famem paſſos eſſe canes dixerimus? Nam benè Ambroſius ſerm. 33. ait: *Sunt pleriqae,* (inter quos fortaſſe diues Epulo numerabatur) *qui de venatibus redeuntes, magis canum, quam ſeruorum curam gerunt, & faciunt eos iuxta ſe vel recumbere, vel dormire; quotidianum illis cibum ſui praſentia miniſtrantes. Qui vtrum ſerui eorum fame moriantur ignorant: & quod eſt grauius, niſi diligenter his praparatum fuit, pro cane ſeruus afficitur. Vides enim in nonnullorum domibus nitidos, & craſſos canes diſcurrere, homines autem pallentes, & titubantes incedere. Iſti ergo miſerebuntur aliquando pauperibus, qui minimè ſuis famulis, & domibus miſerentur?*

Factum eſt autem, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ.

Diuites terræ pondus ſunt; pauperes Angelorum onus. 41. VT videatur quantùm paupertas patienter tolerata ſupra diuitias excellat; diuitiæ pondus eſſe dicuntur, quod prægrauat terram: Geneſ. 36. *Diuites erant valde; nec ſuſtinebat eos terra.* Contra verò ſancta paupertas ingentem meritorum cumulum congerendo, pondus eſt, quod non terram, ſed Angelos prægrauare poteſt. Chryſoſtomus de mendico Lazaro loquens ait: *Plures Angeli veniant, vt eorum latitia faciant; gaudet vnuſquiſque Angelus tantum onus tangere, libenter talibus oneribus prægrauantur, vt ducant homines ad regna cælorum.*

In ſinum Abrahæ.

Abrahæ ſinus, vel à maris ſinu, vel à ſinu proximè conuiuantis metaphoricè dicitur. 42. QVidnam ſinus Abrahæ ſignificet, controuerſum eſt apud interpretes. Theophylactus à ſinibus maris, id eſt ab apricis locis, in quæ ſe nauigantes ſolent recipere ſinum Abrahæ dictum putat; quod in eum quietis locum ſancti viri poſt huius vitæ fluctuationem fuerint recepti. Maldonatus à diſcumbentibus ſumptam eſſe metaphoram docet; quorum hic erat ordo, vt cui proximus quiſque eſſet, in eius recumberet ſinu; ita vt propterea Ioannes in cœna vltima in Domini ſinu recubuiſſe dicatur Ioannis 13. Quia ergo, quod in ſinu eſt, coniunctiſſimum, & chariſſimum nobis eſt; & qui amat, tunc maximam capit voluptatem, cum in ſinu eius, quem amat, recumbit: hinc factum eſt, vt ſinus locus maximæ voluptatis, & perſonæ amatæ coniunctiſſimus vocaretur. Quare cùm dicitur Lazarus in ſinu Abrahæ portatus; ſenſus eſt, Lazarum non ſolùm in loco requietis ab Angelis fuiſſe collocatum; ſed in ipſo ſinu Abrahæ, id eſt in loco illi proximo; vt ſicut Epulo inferiorem locum habebat in inferis, ita in Sanctorum Patrum limbo ſuperiorem locum Abrahæ proximum Lazarus obtineret. Vtraque interpretatio probabilis videri poteſt: ſed tertia facilior, & à metaphora remotior offertur. Pro cuius intelligentia ſupponendum eſt, per idem tempus, & Lazari, & Epulonis mortem eueniſſe; vt ſacri textus verba indicare videntur: præterea ipſo alterius vitæ initio Lazari viſionem Epuloni damnato repræſentatam fuiſſe. Hoc poſito cùm dicitur Lazarus delatus in ſinum Abrahæ, cumque in Abrahæ ſinu ab Epulone viſus refertur; idem eſt, ac dicere Lazarum ad Abrahæ amplexus fuiſſe delatum; eumdemque in Abrahæ complexu fuiſſe viſum: repræſentatum eſt enim Epuloni ad maiorem ipſius cruciatum, quibus blanditiis, quibuſque gaudiis Abraham pater filium Lazarum primò aduenientem exceperit; nempè vt chariſſimum filium teneriſſimè, & blandiſſimè amplexando.

Abrahæ ſinus Abrahæ amplexum probabilius ſignificat.

Iuſtorum migrantium numerus, quomodo in Abrahæ ſinu eſſe dicatur. 43. Reliquum eſt, vt reſpondeatur Auguſtino lib. 4. de Anima cap. 16 ad Vincentium: *Quod Abraha ſinum exiſtimas eſſe corporeum, & per ipſum aſſeris totum corpus eius agnoſci, vereor ne in re tanta ioculariter, atque irridenter, non ſeriò, grauiterque agere credaris. Neque enim vſque adeo deſiperes, vt arbitrareris corporeum ſinum vnius hominis ferre tot animas; immo, vt ſecundùm te loquar, ferre tot corpora bene meritorum, quot illuc Angeli, ſicut Lazarum perferunt. Niſi opinaris fortaſſe illam vnam animam ſolam ad eumdem ſinum peruenire meruiſſe. Si non iocaris, & errare pueriliter non vis, ſinum Abraha intellige remotam ſedem quietis, atque ſecretam, vbi eſt Abraham: & ideo Abraha dictam, non quod ipſius tantùm ſit; ſed quod ipſe pater multarum gentium ſit poſitus, quibus eſt ad imitandum fidei principatum propoſitus.* Difficultati huic ab Auguſtino propoſitæ, etiamſi ſecundùm corporeum ſinum, & amplexum id ſit explicandum, reſpondetur vnius Abrahæ ſinu, atque amplexu potuiſſe plurimos iuſtos excipi, non quidem ſimul, ſed ſucceſſiuè: ita vt tale blandimentum non perenniter, ſed primò tantùm aduentantibus exhibitum ſignificetur. Porrò ex allatis Auguſtini verbis impugnari videtur Maldonati ſententia: ſicut enim improbat Auguſtinus vnam Lazari animam ad Abrahæ ſinum peruenire meruiſſe; ita improbaret etiam inter tot eximios iuſtos locum Abrahæ coniunctiſſimum Lazarum obtinuiſſe: hoc eſt enim iuxtà Maldonatum in ſinum Abrahæ delatum fuiſſe. Verumtamen cum poſt mortem neque Abrahæ, neque Lazari anima in Limbo corpori vnita fuerit; ideo cum in Abrahæ ſinum, ſeu amplexum delatus Lazarus dicitur, id per ſimilitudinem cum ſinu, & amplexu corporeo de animarum ſimul conuenientium amoris nexu, & iucunda familiarique coniunctione intelligi debet. Cum autem Lazarus

rus in Abrahæ ſinu ab epulone viſus dicitur; id non ſecundùm rem, ſed ſecundùm repræſentationem tantùm eſt intelligendum; de quo etiam dicetur ſupra.

Mortuus eſt autem diues.

44. DIuitem hunc Epulonem naturali-ne morte, an violenta ſublatum credimus? Potius violenta, & ex nimia crapula, variiſque morbis inde prouenientibus, de quibus ſupra diximus. Ad quod confirmandum Eglon rex Moabitarum valido gladij ictu confixus, prius pinguedine ſuffocatus, quàm lethali vulnere peremptus dicitur. Vt hinc diſcamus crapulam, & pinguedinem ex ea prouenientem vitæ eſſe præ graui vulnere nocentiorem; adeoque iuxtà commune prouerbium plures occidere gulam, quàm gladium. Iudicum cap. 3. *Erat Eglon craſſus nimis*, ſeu iuxtà Septuaginta, *pinguis, & obeſus: Aod tulit ſicam, infixitque eum in ventre eius tam validè, vt capulus ſequeretur ferrum in vulnere. ac pinguiſſimo adipe ſtringeretur:* hoc eſt ſuffocaretur: ſtringeretur enim ad ſaucium regem, non ad ferrum, vt cenſet Toſtatus, refertur: cum ex adipe, quippe vnguinoſo non ſtringi, ſed potius facilè ferrum extrahi poſſet.

Moabitarum rex prius pinguedine eſt ſuffocatus, quàm gladij vulnere interemptus.

45. Portò ex violenta, & præceleri diuitis Epulonis morte, quàm tranſitoriæ, & fugaces ſint terrenæ diuitiæ ſatis oſtenditur: *Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere*, monet Dauid: vbi Baſilius, & Ambroſius legunt: *Diuitiæ ſi fluant*, id eſt, Diuitiæ cum fluxæ ſint, *nolite cor apponere: fluxa eſt*, inquit Baſilius, *diuitiarum natura torrente citius præterlabitur poſſidentes. Quemadmodum fluuius, qui ab alto fertur, appropinquat quidem adſtantibus ripæ; ſimul verò ac contingit, ſtatim recedit: ſic etiam diuitiarum promptitudo, celerrimum, ac lubricum habet acceſſum; alios ex aliis permutare ſolens. Hodie huius eſt ager, cras alterius; & paulò poſt alius. Aurum ſemper è manibus habentis diffluens, ad alterum tranſit; & ab illo ad alium. Magis poſſibile eſt, vt aquam manu comprehenſam contineas, quàm vt diuitias durabiliter conſerues.* Quia, cum manus euruatur, tunc ea poteſt aliquid aquæ contineri: ac diues, cum præ morbo, vel ſenio curueſcit; tunc minus ab eo poſſunt diuitiæ poſſideri, tum quia paruum vitæ temporis ſupereſt; tum quia incipit ab hæredibus ſpoliari.

Pſalm. 61.

Diuitiæ quàm fugaces ſint.

Et ſepultus eſt in inferno.

46. LVcæ 8. ſpinarum nomine diuitias ſignificari Dominus dixit. Redditque ibi rationem Greg. *Quia cogitationum ſuarum punctionibus mentem lacerant, & cum vſque ad peccatum pertrahunt, quaſi inflicto vulnere cruentant.* Hæ ſpinæ auaros diuites, qualis epulo fuit, in inferni ignis ſupplicium trahunt; itant benè de huiuſmodi diuitibus dici poſſit: *Exarſerunt ſicut ignis in ſpinis*, Pſalm. 117. *Si quis adorauerit beſtiam, cruciabitur igne, & ſulphure, & fumus tormentorum eius aſcendet in ſæcula ſæculorum: nec habent requiem die, ac nocte qui adorauerunt beſtiam.* Quæ verba, quamuis de iis, qui Antichriſtum adorauerint propriè intelligantur; adhuc tamen benè, & verè aptari crapulantibus poſſunt, qualis diues epulo fuit: Cum hi etiam voracem beſtiam adorent, nempe ventrem, *quorum Deus venter eſt*; cui tamquam profani idololatræ quotidie tot animalia mactant; tot pateras libant ſeu potius exhauriunt. Quid autem lautè crapulans diues præ mendicis eſurienti-

Epulonum in infernis cruciatus.

Apoc. 14.

ad Phil. 3. 19.

Diues crapulando largiorem vermibus menſam parat.

A bus amplius habeat, benè docet Chryſoſtomus dicens: *Nihil illi plus erit, niſi largiorem vermi menſam appoſuiſſe, & maiorem fuiſſe corruptionem.*

Chryſoſt. hom. 4. de verb. Apoſt. ſub finem.

47. In diuite Epulone patet, quàm vera ſit Iob ſententia cap. 21. 13. *Ducunt in bonis dies ſuos*, hoc eſt, in diuitiis, deliciis, & corporalibus voluptatibus, quæ à mundanis bona exiſtimantur: *& in puncto ad inferna deſcendunt.* Quare in puncto, rationem duplicem reddit Gregorius: Primò, *Omnis longitudo temporis vitæ præſentis punctus eſſe cognoſcitur, cum fine terminatur. Cum enim ad extremum quiſque perducitur, de præterito iam nihil tenet, quia tempora cuncta delapſa ſunt: in futuro nil habet, quia vnius horæ momenta non reſtant. Vita ergo, quæ ſic anguſtari potuit, punctus fuit.* Secundò, *Poteſt in puncto hoc quoque intelligi, quòd ſæpè hi, qui diu in iniquitate tolerati ſunt, ſubita morte rapiuntur, vt nec flere ante mortem liceat, quæ peccauerunt.* His tertia ratio addi poteſt. Quo maior eſt mobilium grauitas, eò velocior eſt ad ima deſcenſus. Obſtinati ergo peccatores, toto corde terrenis voluptatibus dediti dicuntur in puncto ad inferna deſcẽdere, ad ſignificandam eorum ſcelerum grauitatem, quæ tanta eſt, vt peccatores in puncto, ſeu temporis momento, non quidem phyſico, ſed morali, nempe breuiſſima, & imperceptibili tẽporis mora ad inferos magno impetu præcipites trahat. *Grauabit eam iniquitas ſua; & corruet, & non adijciet, vt reſurgat*, de peccatrice anima dicitur Iſaiæ 14. 20. Ad præcipitem ergo in inferna deſcenſum cumulata diuitiarum congeries, peccatorumque onus Epulonem diuitem traxit. In mundi annalibus Salianus benè probat eodem tempore Deum terram in montes eleuando, intra terræ viſcera, vnà cum mineralibus reliquis, aurum, argentũque condidiſſe, ſimulq; ad damnatorum carcerem inferni ſtatuiſſe voraginem. Vt hinc indicaretur, quanta inter infernum, & inter auri, argẽtique diuitias nexus foret. Quo nexu ad inferos diues Epulo tractus eſt. Teſte Ioſepho ad incendẽdum Ieroſolymitanum templum impius miles per templi feneſtram, quæ aurea dicebatur, ignem immiſit. Non diſſimiliter diabolus per auream feneſtram, hoc eſt per cor auri cupiditatibus, commodiſque terrenis patens in homines æternum damnationis incendium, vt in diuite Epulone patet, immittit.

Vita præſens punctus eſt.

Peccatores in puncto, hoc eſt celerrimè, & præcipites ad inferos deſcendunt.

Salian. tom. 1. anno mundi 1. die 3.

Deus cum terram in montes eleuauit, intra terram aurum, argentumque condidit, ima etiam infernam voraginem ad damnatorum carcerem ſtatuit.

Ioſeph de bello Iudaico lib. 7. cap. 10.

Ieroſolymæ templum immiſſo per auream feneſtram igne conflagrauit.

48. Diuiti huic Dauidis vaticinium aptè cõuenit: *Relinquent alienis diuitias ſuas, & ſepulchra eorum domus illorum in æternum.* Quæ verba explicans Paraphraſtes ait: *In domo ſepulturæ ſuæ habitabunt in æternum.* At ſi reſurrectio è ſepulchris prædeſtinatis, & reprobis communis erit: de tuba enim iudicij diem præcinente dicitur: *Per ſepulchra regionum coget omnes ante thronum:* & in ſymbolo Athanaſij dicitur: *Omnes homines reſurgere habent cum corporibus ſuis.* Denique Ioan. 5. 28. *Omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem filij Dei, & procedent; qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij.* Cur Dauid damnatos diuites ſitis in ſepulchris in æternum habitaturos eſſe aſſeruit? Scilicet, quia ſepulchri nomine infernus ſignificatur; cum verè infernus auarorum diuitum ſit ſepulchrum, quod patet in Epulone diuite, de quo hîc dicitur: *Sepultus eſt in inferno:* Inferni autem vincula, & cruciatus à damnatis etiam reſurgentibus non ſeparantur.

Pſalm. 48.

Auarorum ſepulchrum eorum domus in æternum fore dicitur.

49. Dicitur autem Epulo diues ſepultus in inferno, id eſt in infimam inferni partem detruſus. *Sepultura inferni pœnarum profunditas eſt*, ait Auguſt. Quàm vaſta, quantò profunda ſit inferni vorago docet Leſſius lib. 13. de diuinis perfectionibus c. 24. Ribera, & Cornelius in Apoc. cap. 14. n. 20. Rurſus

Sexaginta annorum millia, tribus exceptis eadem hora ad inferos damnantur.

Hh

6. parte Chron. lib. 1. cap. 10. S. Antoninus in Chron. 3. part. hiſt. tit. 24. cap. 9.

quàm vaſta ſit inferni vorago, coniice, quod cum eadem hora ſexaginta animarũ millia ante diuini Iudicis tribunal ſiſterẽtur, præter tres Purgatorio addictas, reliquæ omnes damnatæ ſimul in inferni voraginem demiſſę ſũt; vt ex teſtimonio cuiuſdam mulieris diuinitus ad vitam reuocatæ conſtat, & in Franciſcana hiſtoria ſub eius ordinis initia refertur. Cùm ergo in hanc tam vaſtam pœnarum voraginem, propè Iudam auaritiæ principem auarus Epulo erga mendicum Lazarum immiſericors demergi deberet; vtique profundior illi locus ſtatuendus erat. Rurſus ſepultus eſt in inferno; eo quòd ipſe cùm viueret, viuos pauperes intra ſuas arcas ſepelierit. *Quid eſt*, inquit Hector Luſitanus, *arcula auari, niſi ſepulchrum, vbi ſepelitur vita pauperum? Pauperes Chriſti fame pereunt, & nuditate; premuntur inopia, & ærumnarum anguſtijs; & tu pecuniam, qua illi poterant viuere in arcula recondis, Nonne intelligis te habere incluſam vitam pauperum? Cur ſepelis vitam? immò cur ſepelis teipſum? Gazophylacium tuum tumulus eſt tui ipſius? Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum.* Geminum igitur ſepulchrum habet auarus; alterum viuus, alterum mortuus; & à pecuniarum ad flammarum tumulum facillimũ habet tranſitum.

In Iſaiam cap. 2.

Auari arca pauperum ſepulchrum.

Auarus duplex ſepulchrum habet; in hac vita pecuniam, in altera flammarum.

Matth. 6.

Dom. 1. Quadrag.

Ieiunium cœlum reſerat; gula infernum.

Apoc. 9.

50. *Paradiſi portas aperuit nobis ieiunij tempus*, canit Eccleſia: è contrario luxus, & crapula clauis eſt, qua diuiti Epuloni inferni penetralia ſunt reſerata; cum de eo prius dicatur: *Epulabatur quotidie ſplendidè*; deinde: *Sepultus eſt in inferno. Vidi ſtellam de cœlo cecidiſſe in terram; & data eſt ei clauis putei abyſſi*, ait Ioannes. Iuxtà Bedam, & Rupertum ſtella hæc Diabolus eſt; cui ſtellæ apud Iſaïam dicitur: *Quomodo cecidiſti de cœlo, Lucifer, qui mane oriebaris? Data eſt ei clauis putei abyſſi.* Clauis, quam primùm ad paradiſum claudendum, & infernum reſerandum Lucifer adhibuit, gula fuit; cum primis parentibus vetitum pomum guſtandum obtulit; cumque Caino, vt deteriorea Deo fructus offerret, meliores ſuæ gulæ reſeruaret, perſuaſit. *Cain*, inquit Chryſoſtomus, *quæ Deo dare debebat, ſibi ipſi detinens, quæ ipſe debebat habere, illi obtulit.* Quæ Caini gula, cum auaritiæ affectu fuit coniuncta; vt in Caino auari Epulonis vitia inueniremus expreſſa. *Cain auaritia ſua Deum fraudauit*, ait Chryſoſtomus. Portò cum iuxta Hugonem Epulo moriens adhuc patrem ſuperſtitem habuerit, non omninò ſenem, ſed potius in iuuenili, aut prima virili ætate mortua eſſe putandum eſt. *Qui odit auaritiam, longi fiunt dies eius.* Dicitur Prouerb. 28. 16. è contrario qui auaritiam amat, qualis Epulo fuit, breues fiunt dies eius.

Iſa. 14.

In Ep. ad Eph. 6. ——

51. *Sepultus eſt in inferno.* Ad inferni ſtatum exprimendum affert antiquum Dyſtichon Hugo Cardinalis Pſal. 48.

Hic quæ vita? mori. Quæ ſpes? ſupereſſe dolori.
Quæ lex? Flere licet. Quæ cauſa? ſuperbia dicet.

Inferni cruciatus varij.

De damnatis Bernardus lib. de anima cap. 3. ait: *Cruciabuntur in Gehenna perpetua nunquam lucem viſuri, nunquam refrigerium adepturi: ſed per millia millium annorum in inferno cruciandi, nec inde vnquam liberandi. Vbi nec qui torquet aliquando fatigatur; nec qui torquetur, aliquando moritur. Sic ignis ibi conſumit, vt ſemper reſeruet; ſic tormenta aguntur, vt ſemper renouentur. In carne cruciabuntur per ignem; in ſpiritu per conſcientiæ vermem. Ibi erit dolor intolerabilis, timor horribilis, fœtor incomparabilis, mors animæ, & corporis; ſine ſpe veniæ, & miſericordiæ. Sic morientur, vt ſemper viuant; ſic viuent, vt ſemper moriantur.* Huiuſmodi inferni cruciatibus ante mentis oculos propoſitis à peccando efficaciter deterreri poſſumus: *Gehennam continuè timens, nunquam in Gehen-*

Inferni timor, inferni pœnas auertit.

nam ignem decidet, ait Chryſoſtomus hom. 5. ad populum Antiochenum.

52. Pſalm. 75. *Illuminare dicitur Dominus à montibus æternis*: at non ſolùm ab æternis cœlorum montibus, ſed à terrenis etiam montibus illuminare humanæ mentis oculos Deus voluit, ne in peccati morte obdormiant: *In teſtimonium ignis æterni, & exemplum iugis iudicij pœnam nutrientis, montes vruntur, & durant*, ait Tertullianus Apol. 48. vtinam igniferi montes, quos proximos habemus, Veſuuius, Vulcanus, Ætna, nos vt æternos vitemus ignes, illuminent.

Igniferi montes ad infernum ignem vitandum nos illuminant.

53. S. Antoninus 4. p. tit. 14. cap. 5. paragr. 3. colligit plura nomina, quæ damnatorum loco tribuuntur, vel à ſacra Scriptura, vel ab Ethnicis auctoribus; quibus è nominibus quàm variæ, quàm horribiles ſint reproborum pœnæ, benè colligit. Rabbi Iekoſuas relatus à Galatino lib. 6. cap. 7. ex Hebraïca nomenclatura dixit: *Septem ſunt nomina Gehennæ; Infernus, Perditio, Lacus corruptionis, Puteus tumultus, vel mugitus; Lutum fæcis, Vmbra mortis, Terra contritionis, vel pauoris.* Inter tot nomina valdè expreſſiuum eſt, quod Epulo Inferno tribuit appellando *locum tormentorum*, ad multiplices pœnas ſignificandas. De quibus dicetur infra.

Gehenna ſeptem nominibus appellatur.

Eleuans autem oculos, cum eſſet in tormentis, vi[dit] Abraham à longe, & Lazarum in ſinu eius.

54. PSalm. 72. 4. de peccatoribus dicitur: *Non eſt reſpectus morti eorum*: vbi Ambroſius legit: *Non eſt reclinatio morti eorum.* Quæ verba tenacia indicant vincula, quibus reprobi in æterna damnationis morte vinciuntur. Ad quod oſtendendum Ambroſius ait: *Vidimus illum diuitem, qui indutus purpura & byſſo, in hoc ſæculo recumbebat, & epulabatur quotidie ſplendidè, quemadmodum in tormentis poſitus in inferno ſe reclinare non poterat; ſed vix ad Abraham, non totum ſe, ſed oculos erigebat, rogans, vt mitteret Lazarum.* Cùm ergo totus eſſet in cruciatibus vinctus, cur damnatus Epulo ſolos oculos liberos potuit eleuare? Reſpondet Chryſoſtomus: *Vt alterius lætitiam poſſet aſpicere, & magis torqueretur. Sicut enim pauperi, dum viueret, grauiorem pœnam reddebat aliena bona proſpicere; ſic diuiti mortuo augebat exitium accubitus in Gehenna, & proſpectus delectationis Lazari; ne ſolùm tormentorum natura; ſed collatione honoris illius intolerabilius ſentiret ſupplicium.*

Epulo cur in inferno vinctus, liberos oculos habebat.

Ambroſ. lib. 3. de interpel. lat. cap. 3. & 4.

55 S. Bernardus explicans Pſal. 90. verba de iuſto: *Retributionem peccatorum videbis.* De extremo Iudicio ait: *Prius benedicti vocabuntur in regnum, quàm maledicti deijciantur in caminum ignis æterni; quo videlicet acrius doleant, videntes quid amiſerint: iuſti quoque videbunt, & lætabuntur conſiderantes quid euaſerint. Vnde iuſti tam magnificè gratias agerent, niſi cum illa inexcogitabili fœlicitate, qua perfruuntur, ipſam quoque retributionem cernerent iniuſtorum, à quibus ſola miſericordia Redemptoris ſegregatos ſe eſſe fideliſſimè, & deuotiſſimè recordarentur? Vnde verò impij tanto animi furore tabeſcerent, niſi in regnum ſummæ beatitudinis veram ſe vidiſſent alios introduci, & tũc demum in illos ſe fœtores, in illos horrores, in illos æterni incendij cruciatus, in illos denique immortalis mortis miſerias gemerent eſſe damnatos? Ibi erit fletus, & ſtridor dentium. Fletus ob ignem, qui non extinguitur: ſtridor ob vermem, qui non moritur: Fletus ex dolore; ſtridor dentium ex furore: fletum tormentorum immanitas, ſtridorem dentium vehementia ipſa tabeſcentis inuidiæ, & obſtinata malignitas extorquebit.*

Bern. in Pſal. Qui habitat ſerm. 8.

Iudicij die cur electi prius vocabuntur ad gloriam, quàm maledicti ad infernos detrudantur.

56. Auguſtinus hîc dubitationem proponit. *Si anima caret corpore, quid eſt, quod apud inferos diues ille cognoſcit? Certè, inquit, nouerat Lazarum: non nouerat Abraham; vnde illi tanto tempore defuncti Abrahæ prouenit agnitio? Hæc dicens, ſi agnitionem hominis non putas prouenire ſine corporis forma; vt noueris teipſum, credo quod aſſiduè ſpeculum attendis; ne ſi fueris oblitus faciem tuam, non te poſſis agnoſcere.* Pergit ibi Auguſtinus pluribus propoſitæ quæſtioni reſpondere. Breuiter dicendũ eſt, vel hæc de repræſentatione Lazari & Abrahæ facta Epuloni, non ſecundùm realitatem, ſed per parabolæ ſimilitudinem dicta fuiſſe à Redemptore, vt putat Maldonatus. Vel ſi hæc non parabolicè narrata; ſed hiſtoricè contigiſſe dicamus; dicendum conſequenter eſt per imaginariam viſionem contigiſſe, vt infra cum Auguſtino dicamus: Deus autem, qui imaginariam hanc viſionem immiſit; ſignificare etiam Abrahæ notitiam potuit Epuloni.

Lib. 4. de an. cap. 9.

Epulo vnde Abraham in limbo cognouit.

Et ipſe clamans dixit: Pater Abraham miſerere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aquam, vt refrigeret linguam meam.

57. *GVttam aquæ petiit; qui micas panis negauit*, ait Gregorius. Chryſologus ita Epulonem alloquitur: *Tu dum pauperi negas micas, ſtillam refrigerij perdidiſti.* Et ſubdit: *Qui claudit manum pauperi, extremi ſtipem digiti ſic depoſcit: & ſitit aquæ guttam, qui vini lacus, ne guttam daret, incluſit.* Iuſtè autem Epulonis clamor ab Abrahamo exauditus non eſt; eò quod Epulo in mendicum Lazarum immiſericors fuerit: *Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis; ipſe clamabit, & non exaudietur*, ait Sapiens.

Gregor. hom. 40. in Euang. Chryſologus ſerm. 66.

Prou. cap. 21.

58. *Vt intingat extremum digiti ſui in aquam.* Lazarum in Sanctorum Patrum limbo corpus non habuiſſe, ſed tantùm ſub corporali ſpecie Epuloni repræſentatum eſſe dicendum eſt. Alioquin neceſſariò, ſed minus probabiliter dicere cogeremur, Lazarum iam mortuum in Limbi ingreſſu iterum vnito ſibi corpore reſurrexiſſe; in Limbi verò egreſſu antequam vnà cum Redemptore cœlum aſcenderet, iterum mortuum eſſe: vnà enim cum corpore cœlum ingredi, vel ſanctiſſimas animas, quales Apoſtolorum ſunt, contigiſſe, ſecuras nondum eſſe comperimus. Præterquam quod à paſſibili ſtatu ad impaſſibilem, & glorioſum immediatus tranſitus, morte non intermedia, non videtur probabiliter admittendus. Quod ſi inter eos Lazarus numerentur, de quibus dicitur Matth. 27. 52. *Monumenta aperta ſunt; & multa corpora Sanctorum, qui dormierant, ſurrexerunt*: qui deinde cum Domino in cœlum aſcenderunt, tunc ſine dubio ante tale tempus Lazari anima à corpore ſeiuncta poni debet, alioquin non diceretur, apertis monumentis ſurrexiſſe. Præterea ex Apoſtolo 1. ad Cor. cap. 15. num. 20. *Chriſtus reſurrexit à mortuis primitiæ dormientium & ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur. Vnuſquiſque autem in ſuo ordine: primitiæ Chriſtus; deinde ij, qui ſunt Chriſti.* Ex quibus Apoſtoli verbis Chryſoſtomus, Theodoretus, Theophylactus, Ambroſius, Anſelmus, & alij communiter deducunt Chriſtum primum fuiſſe, qui nunquam moriturus, ad vitam immortalem & æternam reſurrexit. Vnio ergo animæ cum corpore nunquam diſſoluenda, ante Chriſti

Lazarus in limbo corpore carens, ſub corporali ſpecie eſt Epuloni repræſentatus.

Chriſtus omnium primus ad vitam immortalem reſurrexit.

A reſurrectionẽ, ſicut in defunctis ſanctis omnibus, ita in Lazaro eſt neganda. Præterea corpoream tantùm apparentiam, non autem realitatem corporis fuiſſe in Lazaro docet Auguſtinus lib. 21. de Ciuit. Dei cap. 10. dicens: *Qualis digitus Lazari, vbi tamen erant ſine corporibus animæ?* Reſpondet: *Qualia ſunt viſa dormientium, ſiue in extaſi cernentium res incorporales, habentes tamen ſimilitudinem corporum.* Porrò quamuis iuxtà Auguſtinum excludatur etiam ab Epulone in inferno corporis realitas; nihilominus, quia ratio ſupra allata de Lazaro, in Epulone non militat; cumque in Euangelio Epulo clamet: *Vt refrigeret linguam meam; quia crucior in hac flamma*: ideo Epulonem non apparentes B cruciatus, ſed reales, reali corpore poſt mortem reaſſumpto, paſſum eſſe dici poteſt. Quamquam Auguſtinus præter locum modo citatum lib. 4. de An. cap. 19. ait: *In Epulone vera erat moleſtia, qua cruciabatur in anima, non tamen verum corpus, cui quæreret alimenta.*

Epulo verum corpus in inferis reaſſumpſit.

59. *Vt intingat extremum digiti ſui in aquam, vt refrigeret linguam meam. Ignem ardentẽ extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis*, dicitur Eccleſiaſtici 3. Cum prius igitur in Epulone eleemoſyna auaritiæ peccatum non extinxiſſet; neque poſtea ei aqua cruciantem ignem extinxit: *Eleemoſyna*, inquit, Tobias, *non patietur animam ire in tenebras*: quare ſi Epulo ex proximi charitate eleemoſynam Lazaro dediſſet, poſt mortalem vitam in tenebras exteriores non demiſſus perpetuam ibi ſitim perpeſſus C non eſſet.

Cap. 4.

60. Sed cur linguam tantùm refrigerari ſibi Epulo flagitat? quia ſcilicet in ea vehementius cruciabatur, eo quòd quotidie crapulando linguam immoderatè nimis oblectaſſet. Benè Baſilius ait: *Condignum premium redditur dum illi ignis, & infernalis pœna linguæ arſi. Ita: vice lyræ ſonantis gemitus, vice potus deſiderium ſtillæ: vice ſpeculorum enormis in caligo profunda: vice ambitus inceſſantis peruigil vermis.* Porrò de guloſis Epulonibus ad inferos damnatis intelligi poteſt illud Apoc. 16. *Commanducauerunt linguas ſuas*: linguæ ſcilicet, eò quod crapulandò ſaporum varietate ſint oblectatæ, in æterno Gehennæ ieiunio à damnatis aſſumi dicuntur in ci- D bum.

Epulo ob crapulam præcipuè linguam cruciatus fuit.

61. Idem confirmari poteſt ex verbis Greg. 9. Mor. cap. 39. *Bene*, inquit, *per prophetam dicitur: Deſcenderunt in infernum cum armis ſuis: cum armis ad infernum deſcendere, eſt cum ipſis quoque membris, quibus deſideria voluptatis expleuerunt, æterni iudicij tormenta tolerare: vt tunc eos vndique dolor abſorbeat, qui nunc ſuis delectationibus ſubacti, vndique contra iuſtitiam iuſtè iudicantis pugnant.* In eandem ſententiam Bernardus ait: *Si carnem ſequeris; punieris in carne; ſi in carne delectaris, cruciaberis in carne: ſi curioſas veſtes requiris: pro ornatu veſtium ſubter te ſternetur tinea; & operimentum tuum erunt vermes.*

Peccatores cum armis ſuis in infernum deſcendere dicuntur.

Ezech. 32.

De anima cap. 3.

Iſai. 14. 11.

62. Gregorius, quòd Epulonis lingua in conE uiuijs loquacitatem exercuerit, in inferis vehementius torqueri aſſeruit primò moralium cap. 5. *Pene ſemper Epulos loquacitas ſequitur: cumque venter reficitur, lingua defrenatur. Vnde rectè diues apud inferos aquam appetere deſcribitur: Pater Abraham, miſerere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Prius epulatus quotidie dicitur ſplendidè; & poſt aquam petere in lingua memoratur. Quia enim, vt diximus, inter epulas valdè defluere loquacitas ſolet: ex pœna indicat culpam: cum eum, quem epulatum quotidie ſplendidè veritas dixerat, in*

Epulonis lingua ob loquacitatem præ cæteris cruciatur.

lingua plus ardere perhibebat. Hi, qui chordarum harmoniam temperant, tanta hanc arte diſpenſant, vt plerumque cum vna tangitur, longè alia, ac multis interiacentibus poſita chorda quatiatur; cumque iſta ſonitum reddit, illa, quæ in eodem cantu temperata eſt, alijs impercuſſis tremit. Sic ergo in Scriptura ſacra plerumque de virtutibus, ſic de vitijs agitur; vt dum loquendo aliud inſinuat, aliud tacendo innoteſcat. Nihil enim contra diuitem de loquacitate memoratur: ſed dum pœna in lingua dicitur, quæ in conuiuio inter alios grauior fuerit culpa, monſtratur. Idem hom. 40. in Euangelia ait: *Quid eſt, quòd innuitur, quia in tormentis poſitus diues linguam ſuam refrigerari poſtulet; niſi quòd is, qui conuiuando magis de loquacitate peccauerat, per retributionis iuſtitiam in lingua atrocius ardebat?*

Rap. 6.

Epulonis lingua in inferis cruciatur, quia diuinam legẽ ore, non opere profitebatur.

63. Eiuſdem pœnæ ex eodem Gregorio ibidem alia inſinuatur ratio ſupra etiam Feria 3. allata; quia ſcilicet *Verba legis in ore tenuit, quæ opere ſeruare contempſit: ibi ergo amplius ardebit, vbi ſe amplius oſtendit ſcire, quod facere noluit.*

Epulonis lingua præcipuè in inferis cruciatur: quòd eleemoſynam dari non præceperit, quòd maledictis pauperem expulerit.

64. Denique à Chryſologo, cur Epulonis lingua præcipuè torqueretur, ratio illa redditur; quia ſcilicet, pauperi eleemoſynam dari præcipere noluerit; cumque maledictis expulerit. *Lingua*, inquit, *plus ardet, quæ miſericordia vt fieret, iubere neglexit: in lingua maius ſentit incendium, quæ maledixit pauperi, miſericordiam contra dixit.*

Quia crucior in hac flamma.

Mulier cum olla nummis plena ſepulta, aureo igne ſe torqueri triduo clamauit.

65. GRegorius Turonenſis de Gloria Mart. cap. 106. refert Epiſcopum ad auaritiæ deteſtationem coniecisse in ſepulchrum fœminæ cuiuſdam ollam pecunia plenam, quam ipſa intra terram abdiderat, pauperibuſque aſſignatam ſubtraxerat: E ſepulchro autem per triduum noctu auditum eſſe vlulatum clamantis, & lamentantis, ſe igne aureo torqueri. Simile ſupplicium experiebatur auarus Epulo, vt propterea clamauerit, *Crucior in hac flamma.* De auaro quodam huic Epuloni ſimili legitur, cum moriens ſuam intra ſepulchrum crumenam condi voluiſſet; reſerato deinde ſepulchro, viſos eſſe dæmones, ardentes nummos in mortui os injicere, & deinde extrahere, & poſtea iterum immittere vociferantes ſemper: aurum ſitiſti, aurum bibe. Ex eo fortaſſe, quòd ſimili pœna cruciaretur auarus epulo clamabat: *Mitte Lazarum, vt refrigeret linguam meam.*

In ſpeculo Exemplorum d. q. 22. Auari ſepulti in os ardentes nummos dæmones injiciunt.

Peccatores in hac & in altera vita cruciantur.

66. Deuter. 31. à Deo dicitur: *Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſſima. Reprobi*, inquit Rupertus, *de vindicta temporali ad æterna proficiſcuntur tormenta: vna percuſſio eſt, quæ hic cœpta, illic finitur; vt correctionis vnum flagellum ſit; quod temporaliter incipit, ſed in æternis ſupplicijs conſummetur; quatenus eis, qui omninò corrigi renuunt, iam præſentium flagellorum percuſſio, ſequentium ſit initium tormentorum.* Iuxtà Ruperti ſententiam, diues Epulo in mortali vita varijs ex nimia crapula morbis affectus; tandem præ propera morte Inferni cruciatus ſubijt. Subditur à Propheta de Inferni igne: *Deuorabit terram*, id eſt terram peccatricem, nempe carnes damnatorum, explicat Rupertus. Iuſtè autem ab inferno igne peccatorum carnes deuorantur; qui ad carnem lautè nutriendam quotidiana conuiuia, ſicut hic Epulo, deuorarunt. Proinde ad gulam puniendam ſpeciatim fame cruciabuntur: ſubditur enim: *Conſumentur fame, & deuorabunt eos aues morſu amariſſimo; dentes beſtiarum immittam in eos*, id eſt malignos ſpiritus, vt interpretatur Rupertus.

Et dixit illi Abraham: Fili recordare, quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala: nunc autem hic conſolatur, tu vero cruciaris.

Infernorum cruciatus auget Beatis gaudia: Idem n. 78.

67. INter voluptates plurimas, quibus in immortali vita Iuſti perfruuntur, eſt cernere impiorum in inferis cruciatus. Hugo Cardinalis his verbis explicat illud Matth. 25. *Intra in gaudium Domini tui: ſcilicet, vt ex omni parte ſit gaudium: ſurſum viſio Dei; deorſum viſio inferni; intus gloria conſcientiæ; externus decor omnis creaturæ.* Porrò cum in hac Euangelica hiſtoria Lazarus dicitur eſſe in ſinu Abrahæ, Theophylactus, vt ſupra diximus, à ſinibus maris, id eſt apricis locis, in quos ſe nauigantes ſolent recipere, ſinum Abrahæ dici putat. Eſt autem

Suaue mari magno turbantibus æquora ventis,
E terra magnum alterius ſpectare laborem. Lucret. l. 2.

Quòd ſi beatorum animis, vel Infernus ipſe voluptatis materiam ſubminiſtrat; quantam creaturæ reliquæ, quantam cœlum ipſum iucunditatis materiam præbebit? Si ex Sapientiæ 5. *Pugnabit cum Deo orbis terrarum contra inſenſatos*: congruum ſanè eſt, vt cum omnis creaturæ ad peccatorum pœnam armetur; ad iuſtorum præmium creatura iisdem vniuerſa exhibeatur; gratumque pro ſua facultate beatis mentibus ſpectaculum offerat.

Iuſtorum gaudia, & peccatorum ſupplicia qualia in altera vita erunt.

68. De iuſtorum, inter quos Lazarus, æterna vita; & in peccatores diuiti Epuloni ſimiles ad æterna incendia damnandos Domini verba ſunt Iſaiæ 65. 13. *Ecce ſerui mei comedent, & vos eſurietis: Ecce ſerui mei bibent, & vos ſitietis: Ecce ſerui mei lætabuntur, & vos confundemini: Ecce ſerui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis; & præ contritione ſpiritus vlulabitis.* Hinc Hieronymus de S. Paula iam mortali vita functa ait: *Saturatur, quia eſuriuit, & læta decantat: Sicut audiuimus, ita & vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei noſtri. O beata rerum commutatio! Fleuit, vt ſemper rideret: deſpexit lacus contritos, vt fontem Domini reperiret: veſtita cilicio eſt, vt nunc albis veſtimentis vteretur, & diceret: Sciſſiſti ſaccum meum, & induiſti me lætitia. Cinerem ſicut panem manducabat, & potionem ſuam cum fletu miſcebat dicens: Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die, ac nocte, vt in æternum pane Angelorum veſceretur, & cantaret: Guſtate, & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus; & eructauit cor meum verbum bonum; dico ego opera mea regi. Vt Iſaiæ, immo Domini per Iſaiam in ſe cerneres verba compleri: Ecce qui ſeruiunt mihi, manducabunt, vos autem eſurietis; Ecce qui ſeruiunt mihi, bibent, vos autem ſitietis: Ecce qui ſeruiunt mihi, lætabuntur, vos autem clamabitis ob dolorem cordis, & propter contritionem ſpiritus vlulabitis.* Benè, *Vlulabitis*, dicitur: vlulare enim proprium luporum eſt, qui cum voraciſſima animalia ſint, benè voracium Epulonum ſymbolum ſunt.

In eius vita.

Pſal. 47. 8.

Pſal. 29. 12. Pſal. 101. 10. Pſal. 41. 4.

Pſal. 33. 9. Pſal. 44. 1.

Iſ. 65. 13.

Vlulare luporum more damnati dicuntur, vt inſignes voracitatis pœnas luant.

Et in his omnibus inter nos, & vos Chaos magnum firmatum eſt, vt hi, qui volunt hinc tranſire ad vos, non poßint; neque inde huc tranſmeare.

Chaos magnũ ... inter ... Electorum ... & damnatorum.

69. QVare, quod petebat Epulo refrigerium ei dari non poſſet, cauſa antea reddita erat, quia receperat bona in vita ſua; quibus ſcilicet bonis per luxum, crapulam, & auaritiam malè vſus erat. Additur deinde alia cauſa, quia *In his omnibus*, hoc eſt ſuper hæc omnia ſeu præter hæc omnia, magnum Chaos firmatum eſt inter electos iuſtos, & damnatos. Per Chaos, ſeu hiatum magnum intelligit Euthymius *firmiſſimum Dei præceptum, tamquam ad modum hiatus prohibens horum, & illorum commiſſionem.* Sed contra eſt, quia ſiſtendo in vulgata lectione ſtabile, & ſacroſanctum Dei decretum non benè videtur Chaos appellari: Chaos enim vaſtam, & confuſam rerum congeriem ſignificat. Chaos igitur hîc ſignificat ingens illud ſpatium, quod inter limbum Electorum locum, & Inferni barathrum eſt.

70. Sed quare ab Abrahamo dicitur interſcapedo illa inter Limbum, & Infernum eſſe talis, ac tanta, *Vt hi, qui volunt hinc tranſire, non poſſint; neque inde huc tranſmeare?* Verè enim damnati vellent ex Inferno ſurſum ad quietis locum tranſmeare; ſed in electis non poteſt dici voluntatem eſſe ad Inferos tranſeundi. Reſpondet primò Caietanus: *Non ſignificatur voluntas deliberata, ſed voluntas naturalis affectus, velut ad miſerendum. In Limbo enim quamuis confirmatam habuerint voluntatem in bono; non tamen adhuc erant beati: ac per hoc naturalis voluntas ad miſerendum aliquibus damnatis, non videtur eos dedecere.* Confirmari poteſt Caietani reſponſio exemplo Chriſti Domini; qui quamuis certus de futura ſua paſſione; & omninò æterni Patris decreto eſſet conformis, adhuc tamen de ſuæ paſſionis calice dixit Matth. 26. *Pater mi, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte.* Quibus verbis non voluit contrarium voluntati Patris; ſed tantùm expoſuit naturale deſiderium, ſeu inefficacem voluntatem, qua naturaliter mortem horrebat.

Abſoluta locutio interdũ ... eſt intelligenda.

71. Reſpondet Secundò Maldonatus, cum dicitur: *Qui volunt hinc tranſire ad vos, quamuis abſoluta videatur, conditionata tamen locutio eſt; ita vt idem ſit: Qui volunt; ac etiam ſi vellent.* Similiter Amos 9. dicitur: *Si celauerint ſe ab oculis meis in profundo maris*; id eſt ſi cælare ſe poſſent ab oculis Dei.

Quibus catenis damnati vinciuntur.

72. Præter diſtantiam magnam inter Electorum locum, & damnatorum; ſunt etiam vincula, quibus damnati in inferno barathro vincti, ne inde exeant, detinentur. De quibus vinculis Petrus Apoſtol. epiſt. 2. cap. 2. ait: *Deus Angelis peccantibus non pepercit; ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos.* Vbi rudentes non ad detractos, ſed ad cruciandos refertur: cum ex Græco textu pro rudentibus *catenis caliginis cruciandos* habeamus. Similiter de rebellibus Angelis B. Apoſtol. Iudas Thaddæus ait: *Vinculis æternis ſub caligine reſeruauit.* Hinc S. Cyprianus de laudibus Martyrij, damnatorum cruciatus varios referens, catenarum etiam, quibus arctiſſimè vinciuntur, meminit dicens: *Sæuiens locus, cui Gehenna nomen eſt, magno plangentium murmure, & gemitu, & cruciatibus flammis per horrendam ſpiſſæ caliginis noctem, ſæua ſemper incendia camini fumantis expirat: globus ignium arctatus obſtruitur, & in varios pœna exitus relaxatur. Tunc ſæuiendi plurima genera; tum in ſe ipſo conuoluit quidquid ardoris emiſſi edax flamma cruciarit. Hos quibus recuſata vox Domini, & imperia fuere contempta, diſparibus coërcet exitijs. Et alios quidem moles intolerabilis curuat; alios per abruptum clinoſi tramitis collem vis ſæua præcipitat; & catenarum ſtridentium nexum graue pondus inclinat. Sunt & quos agens ſtrictim rota, & indefeſſa vertigo; & quos tenaci inter ſe denſitate conſtrictos adhærens corpori corpus includat; & abſumat incendium, & grauet ferrum, & excruciet turba multorum.* Hæc Cyprianus de corporeis catenis, quibus damnatorum corpora vincientur. Sed nexus, ſeu modus, quo immundi ſpiritus, vel ſeparatæ animæ alligantur, vt eis motus libertas adimatur, quadruplex eſſe poteſt; nempe negatiuus, & poſitiuus: negatiuus duplex; poſitiuus itidem duplex, Moralis, & Phyſicus. Negatiuus vinciendi modus eſt per ſubtractionem concurſus cauſæ primæ, qui neceſſarius eſt ad motum: vel immiſſa confuſione, & mentis caligine; qua damnato ſubtrahatur vis ſtatuendi, quò ſe mouere debeat. Sicut Exodi 10. ob tenebras palpabiles, ex Ægyptijs *Nemo mouit ſe de loco, in quo erat.* Et huic vinciendi modo bene catenæ caliginis nomen aptatur ex S. Petro ſupra citato. Poſitiuus vinciendi modus moralis eſt incuſſio terroris, & comminatio maioris ſupplicij, ſi ſtatuto è loco fiat egreſſus: ſicut enim comminando immundis ſpiritibus imperatur egreſſus, vt Marci cap. 5. num. 25. ita egreſſus etiam prohiberi poteſt. Denique poſitiuus modus phyſicus eſt per qualitatem aliquam, & vim impreſſam permanentem; quæ in tali loco ſpirituum detentiua ſit. Sicuti poſſe dari qualitatem impreſſam permanentem, quæ ſpirituum non detentiua, ſed motiua ſit, probat Suarius lib. de Angelis cap. 31.

Damnatorum cruciatus ... finem habebunt.

73. Hæc damnatorum vincula quomodocumque ponantur, certum eſſe debet, ea æterna fore, vt B. Apoſtol. Thaddæus ait; atque adeo numquam damnatos ſuas pœnas eſſe euaſuros, eorumque ſupplicium fore æternum, vt Matth. 25. dicitur, & ibi fusè probat Abulenſis quæſt. 540. Quod quia quidam peruersè negare auſi ſunt; contra tales benè ſic arguit Gregor. libro 4. dialog. cap. 44. dicens: *Sicut finis non eſt gaudio bonorum; ita finis non erit tormento malorum. Nam cum veritas dicat: Ibunt impij in ſupplicium æternum; iuſti autem in vitam æternam; quia verum eſt, quod promiſit; falſum proculdubio non erit, quod minatus eſt Deus. Quod ſi quis dicat: Idcirco peccantibus æternam pœnam minatus eſt, vt eos à peccatorum perpetratione compeſceret. Si falſum eſt, quod minatus eſt, vt ab iniuſtitia corrigeret; etiam falſa eſt pollicitus, vt ad iuſtitiam prouocaret. Sed quis hoc dicere vel inſanus præſumat? Et ſi minatus eſt, quod non erat impleturus; dum aſſerere eum miſericordem volumus, fallacem, quod dici nefas eſt, prædicare compellimur.* Veriſſimæ Gregorij ſententiæ reſpondet Petrus diaconus: *Scire velim, quomodo iuſtum ſit, vt culpa quæ cum fine perpetrata eſt, ſine fine puniatur?* Reſpondet Gregorius: *Iniqui ideo cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt: nam voluiſſent vtique, ſi potuiſſent, ſine fine peccare: Oſtendunt enim, quia in peccato ſemper viuere cupiunt, qui numquam deſinunt peccare, dum viuunt: Ad magnam ergo iuſtitiam iudicantis pertinet, vt numquam careant ſupplicio, qui in hac vita numquam voluerunt carere peccato. Sed iniqui omnes æterno ſupplicio deputati, ſua quidem iniquitate puniuntur;*

Culpa finem habens, cur ſine fine puniatur.

& tamen ad aliquid ardebunt : ſcilicet, vt iuſti omnes, & in Deo videant gaudia, quæ perceperunt ; & in illis reſpiciant ſupplicia, quæ euaſerunt : quatenus tantò magis in æternum gratiæ diuinæ debitores ſe eſſe cognoſcunt, quantò in æternum mala puniri conſpiciunt, quæ eius adiutorio vicerunt. Conſonat Gregorij dictis diuinum vaticinium de electis reſpectu damnatorum poſt iudicij diem iuxtà Auguſtinum, & Hieronymum Iſai. cap. vltimo : *Videbunt cadauera virorum, qui præuaricati ſunt in me. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* De quo infra dicetur. Præterea de æterno damnatorum ſupplicio dictum eſt Feriâ 2. poſt Dominicam primam.

Et ait : Rogo ergo te, pater, vt mittas eum in domum Patris mei : habeo enim quinque fratres, vt teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum.

Epulo damnatus non ex ſuperbia ſuis fratres non damnari exoptauit : Idem n. ſeq.

74. PRæter quinque fratres, ab Epulone mortuo relictum eſſe ſuperſtitem patrem colligit Hugo, ex eo quòd dicat : *In domo patris mei.* Cur ergo non pro patre, ſed tantùm pro fratribus rogat? Ex hoc patet improbabilis ſententia Caietani aſſerentis Epulonis preces pro fratribus ex ſuperbia prouenisse : *Ex hoc*, inquit, *affecta procedunt iſtæ preces. Videbat enim diues multos ſaluari, & propterea appetebat ſuos fratres euadere miſeriam ; vt vel ſic in ſuis fratribus exaltaretur.* Sed ſi tale motiuum in Epulone fuiſſet; cur tantùm pro fratribus, & non pro patre rogauit? Si enim quoquo modo in alio exaltari optabat, in patre principalius, tamquam in ſui principio, quàm in fratribus exaltari petiiſſet. Adde, quòd ipſe Caietanus ait : *Superbus videns ſe deiectum in miſeriam, omnes vellet eſſe miſeros ſimiles ſibi, aut ſe miſeriores.* Cum ergo prauis omnibus affectibus damnatus vrgeatur, & non magis ſuperbia, quàm inuidia afficiatur ; cur Epulonem non potius fratribus ex inuidia ſalutem inuidiſſe, quàm ex ſuperbia ſalutem exoptaſſe eſt dicendum? Benè enim Antoninus 4. p. tit. 14. cap. 5. ait : *Inuident miſeri damnati gloriæ Beatorum in mundo : & tanta eſt peruerſitas eorum, quòd vellent omnes ſecum eſſe damnatos. Iſte zelus inuidiæ finem non habet, permanens iugiter ſine fine.*

75. Præterea ſi Lazarus ad Epulonis fratres iuiſſet, *Vt teſtaretur illis, ne & ipſi venirent in locum tormentorum*, vbi eorum iam frater erat ; quod certè ad incutiendum iuſtum terrorem, erat manifeſtandum ; ex hoc Epulo omnino ſuæ famæ iacturam feciſſet ; atque adeo ad petitionem illam ex ſuperbia moueri nullatenus poterat. Ex quo inſuper patet, quàm acerba ſint inferni tormenta, cum ne illa aliquantulum creſcerent, vt infra videbimus, Epulo ſuam famam apud ſuperſtites homines omninò nihili æſtimaret.

Epulo damnatus non ex naturali conſanguinitatis affectu fratrum ſaluti conſulere voluit.

76. Secundò, Chryſoſtomus, Ambroſius, & Theophylactus aſſerunt verè, & ſincero affectu fratribus conſulere voluiſſe; cum ad id inclinaret naturalis amor, & ſanguinis nexus, & natura eadem maneat in damnatis. Sed contra hanc ſententiam ſunt verba Auguſtini relata ab Antonino 4. par tit. 14. cap. 5. *Væ illis, quibus præparatur dolor vermium, ardor flammarum, ſitis ſine extinctione, ſtridor dentium, lacryma oculorum, tenebræ exteriores ſine luce, pœna interminabilis. Vbi non eſt vllus honor, ſine agnitio proximi ; ſed continuus dolor, & gemitus. Vbi mors appetitur, & non dabitur. Vbi non eſt honor ſeruorum, & regis ; nec dominus*

A *ſuper ſeruum. Nec mater diligit filium, aut filiam ; nec filius honorat patrem. Vbi eſt omne malum, & omnis indignatio, & fœtor, & amaritudo abundat.* Præterea etiam ſi contra hæc Auguſtini verba conſanguinitatis motiuum Epulo habuiſſet, multò magis pro patre adhuc ſuperſtite rogaſſet. Quare probabilius dicitur cum S. Gregorio a S. Bonauentura : *Carnalis erat talis petitio. quia hoc non faciebat propter vitandum ſupplicium alienum ; ſed ne ex eorum aduentu augeretur ſuum.* Cum ſibi conſcius eſſet Epulo ſuis fratribus in ſcandalum, prauumque exemplum fuiſſe, eiſque diuitias reliquiſſe, quibus abutentes facilè eſſent damnandi. Addit S. Bonauentura cum Hugone : *Erat hæc petitio non ſolùm carnalis reſpectu ſui, verùm etiam*

Epulo fratrum ſ[illegible] [illegible] ipſius [illegible] augeretur.

B *crudelis reſpectu proximi ; quia propter amorem ſuorum parentum carnalium volebat, quod Lazarus cederetur ſinum quietis, & iret in locum periculorum.* Sed contra eſt, quia iuſti propriæ quieti proximorum ſalutem præferunt, & ad eam procurandam libentiſſimè ſe transferunt. Præterea periculorum locus nullus iuſto Lazaro fuiſſet; quippe qui iam viator eſſe deſierat. Quod ſi Epulo ignorabat ; ſaltem valde ſanctus ab Epulone Lazarus æſtimabatur ; & propterea modico temporis ſpatio, quo ſalutaria monita daturus erat, eum periclitaturum Epulo exiſtimare non poterat.

Epulonis petitio fratribus conſulens contra Lazarum crudelis non fuit.

C 77. Potiò cum quæritur, cur fratribus Epulo, & non pro patre rogauerit : Reſponderi poſſet primò, quia ſenem diuturno temporis ſpatio in peccatis obdurato corrigendum eſſe deſperabat. *Idem eſt emendare ſenem, qui ſit peſſimus ; & agrotum curare, cùm ſit mortuus ; vel non longè diuerſum*, Eleganter Poëta cecinit. Reſpondetur ſecundò Epulonem ex impia in patrem indignatione, & ex vindictæ affectu pro patre non rogaſſe ; eò quod ei pater nimia indulgentia damnationis cauſa fuiſſet. Similiter narratur, eum damnatus quidam ad ſuſpendium ante mortem matrem oſculari petiiſſet, in ipſius matris faciem rabido morſu inſiliſſe, eam accuſans, quod nimis indulgendo ei ſuſpendium præparaſſet.

Epulo fratrum, & non [illegible] [illegible] pro ſalute [illegible] voluit.

Conſuetudo [illegible] in [illegible] peccati [illegible] difficilè corrigitur.

D 78. Ad extremum infernus verò, proprioque nomine *tormentorum locus* dicitur ob multiplices damnatorum cruciatus, & pœnas ; inter quas primum locum obtinet pœna damni ; ſecundum pœna ſenſus. Pœna damni eſt æterna priuatio beatificæ Dei viſionis ; ad quam priuationem conſequitur odium, & auerſio à Deo ſummo bono, quo ob propriam culpam, exiguamque voluptatem ſe damnatus priuatum eſſe cognoſcit. Vtramque pœnam damni, & ſenſus, de reprobis loquens complexus eſt Dauid Pſalm. 57. *Supercecidit ignis* : & hæc eſt pœna ſenſus : *& non viderunt ſolem* ; ſolem ſcilicet diuinum ; ſolem iuſtitiæ : & hæc eſt pœna damni. De damni pœna

Damnatorum pœna d[illegible] damni, & ſenſus.

E ait S. Thomas opuſculó 2. cap. 174. *Vltima hominis felicitas, quantùm ad intellectum, conſiſtit in plena Dei viſione ; quantùm ad affectum in hoc, quòd voluntas hominis in prima bonitate ſit immobiliter firmata. Erit igitur extrema miſeria hominis in hoc, quòd intellectus totaliter diuino lumine priuetur ; & affectus à Dei bonitate obſtinatè auertatur. Et hæc eſt præcipua miſeria damnatorum, quæ eſt pœna damni, Nulla pœna maior, quàm carentia diuinæ viſionis*, ait S. Auguſtinus. *Hæc viſio* (ait Plotinus Philoſophus Platonicus relatus ab eodem Auguſtino) *eſt tanta pulchritudinis, tantoque amore digniſſima, vt ſine hac anima quibuſlibet bonis præditum eſſe, inter infeliciſſimum.* Chryſoſt ait: *Potius eligerem mille gehennas, quàm priuari tali viſione.*

Auguſtinus Apud S. Antoninum p. 4. tit. 14. c. [illegible] paragr. [illegible] Auguſt. [illegible] de Ciuit. c. 16.

79. Pœna ſenſus eſt multiplex. Primò cruciatio ab igne, quo non ſolùm corpora poſt reſurrectionem, ſed etiam animæ ſeparatæ torquentur. Modum autem, quo materialis ignis in ſpirituales animas agat, tradit S. Thomas ſupra citatus cap. 188. De qua ignis pœna in hoc Euangelio Epulo ait: *Crucior in hac flamma.* Quod ſi de Purgatorij ignis pœna cum Auguſtino aſſerit Antoninus 4. par. tit. 14. cap. 5. excellere omnem pœnam, quam vnquam aliquis expertus eſt in hac vita; quantò maior inferni ignis cruciatus erit? Circa hanc pœnam quæritur, an infernus ignis damnatorum corporum partes aliquas abſumat; an tantùm ijs integris combuſtionis dolorem infligat? Infernum ignem ex damnatis corporibus partes aliquas abſumere, eaſque iterum per Dei potentiam renaſci cenſet Lactantius lib. 7. cap. 21. dicens: *Idem diuinus ignis vna eademque vi, atque potentia, & cremabit impios, & recreabit: & quantum è corporibus abſumet, tantum reponet, ac ſibi ipſi æternum pabulum ſubminiſtrabit. Quod Poëta in vulture Titij transtulerunt.* Oppoſitum ſentire videtur S. Thom. opuſc. 2. cap. 177. dicens: *Corpora damnatorum patientur ab igne, vel quocumque alio corporeo, non vt alterentur ad ſpeciem, vel qualitatem ignis; ſed vt ſentiant excellentias qualitatum eius. Sic igitur ſemper patiuntur illa corpora, non tamen corrumpuntur.* Similiter de inferno igne ait S. Auguſt. ſerm. 181. de temp. cap. 28. *Ignis hic, qui in præſenti eſt vita, abſumit cuncta, quæ recipit; ille verò, quos ſuſceperit, ſemper cruciat, & pœna ſua ſemper integros ſeruat.* Idem fuſiùs docet, & probat naturalium effectuum exemplis lib. 21. de ciuit. cap. 2. & ſeq. Sed contra opponi poteſt, quod de reprobis Pſalm. 20. 10. dicitur: *Pones eos, vt clibanum ignis in tempore vultus tui. Dominus in ira ſua conturbabit eos: præcipitabit eos,* legit Hieronymus; *& deuorabit eos ignis.* Et Iſaiæ 33. 14. ad terrendos peccatores dicitur: *Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? Quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis?* Vbi ex eò quod infernus ignis vorare dicitur, illum ex damnatis corporibus pabulum aliquod ſuæ voracitatis habere dicendum eſt. Reſpondetur profundum aliquem terræ hiatum, qui à vorando vorago appellatur, dici corpus aliquod vorare, non quòd illud conſumat, ſed quod ita intra ſuam profunditatem recipiat, vt vltra non appareat. Sic infernus ignis dicitur damnatos vorare; eò quod ignea inferni vorago intra ſe damnatorum corpora ita, vt vltra non videantur, abſorbeat. Similiter Exodi 15. de ſubmerſis Ægyptijs, & intra profundi maris arenas conſepultis dicitur: *Operuit eos mare; ſubmerſi ſunt quaſi plumbum, in aquis vehementibus. Extendiſti manum tuam, & deuorauit eos terra.* Inferna autem vorago veluti igneum mare eſt. Quare S. Anachoreta in vitis Patrum lib. 7. cap. 44. inferni pœnas meditando dixit: *Video ibi pares gemitus, & inceſſabiles lacrymas, quæ à nullo referri queunt. Aſpicio quoſdam ſtridentes dentibus, & ſalientes toto corpore, & trementes à capite vſque ad pedes. Video mare ignis bullientis immenſibile; & circumflentes, & mugientes; vt putent aliqui vſque ad cœlos attingere fluctus ignis; & in tremendo illo mari innumerabiles homines deiectos; & vna voce omnes clamantes, & vlulantes ſimul, quales nemo ſuper terram vlulatus, & voces numquam audierit.* Similiter S. Chryſoſtomus hom. 44. & 55. in Matth. & hom. de præmijs Sanctorum igneo fluuio & pelago infernum barathrum appellat de damnatis dicens: *In fluuium, atque pelagus intrudemur, pelagus impertranſibile; atque magnitudine acerbiſſimum, in quo igneï fluctus montium inſtar eriguntur.*

Pœna animarum ab igne.

Purgatorij pœna omnes huius vitæ pœnas ſuperat.

Infernus ignis damnatorum corpora non abſumit.

Infernus ignis quomodo vorare dicatur.

80. Secundò, infernus tormentorum locus confuſionis, & tenebrarum, æternæque noctis pœnam habet; ita vt ex inferno igne ardor quidem vehemens, ſed lux nulla proueniat. Propterea Iob 10. dicitur: *Terra miſeriæ, & tenebrarum; Vbi vmbra mortis, & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat.* Gregor. 9. Moral. 48. benè explicat inferni confuſionem, & tenebras, dicens: *Dum damnatus quiſque foris flammâ ſuccenditur, intus cæcitatis igne deuoratur; atque in dolore poſitus, exterius, interiuſque confunditur; vt ſua deterius confuſione crucietur. Repulſus ergo ordo in ſupplicio non erit; quia in eorum morte atrocius ipſa confuſio mentis ſæuit. Vel certè abeſſe ordo ſupplicijs dicitur, quia quibuſlibet rebus in pœnam ſurgentibus propria qualitas non ſeruatur. In huius vitæ tormentis timor dolorem habet, dolor timorem non habet; quia nequaquam mentem metus cruciat, cum pati iam cœperit, quod metuebat. Infernum verò, & vmbra mortis obſcurat, & ſempiternus horror inhabitat. Huius ignibus traditi in ſupplicijs dolorem ſentiunt; & in doloris anguſtia, pulſante ſe ſemper pauore feriuntur. Vt quod timent tolerent; & rurſum quod tolerant ſine ceſſatione pertimeſcant. De his enim ſcriptum eſt: Vermis eorum non morietur; & ignis eorum non extinguetur. Hic flamma, quæ ſuccendit, illuminat; illic ignis, qui cruciat, obſcurat. Hic metus amittitur, cum tolerari iam cœperit, quod timebatur: illic & dolor dilaniat, & pauor anguſtat. Horrendo igitur modo erit tunc reprobis dolor cum formidine, flamma cum obſcuritate. Sic à damnatis ſentiri pondus ſummæ æquitatis debet: vt qui à voluntate conditoris nequaquam ſunt veriti diſcrepare, dum viuerent; in eorum interitu ipſa à ſuis qualitatibus etiam tormenta diſcordent. Quæ ſupplicia in ſe demerſos vltra modum, vltra vires cruciant; & in eis vitæ ſubſidium extinguentes ſeruant, quatenus ſemper ſine termino cruciatus viuat, qui ad finem per tormenta properat, & ſine fine deficiens durat. Fit ergo miſeris mors ſine morte; finis ſine fine; defectus ſine defectu: quia mors viuit; & finis ſemper incipit; & deficere defectus neſcit.* Idem ferè legitur apud Auguſt. tom. 3. lib. de ſpiritu, & anima cap. 56. *Mors perimet, & non extinguet; dolor cruciabit, & pauorem non fugabit; flamma comburet, ſed tenebras non diſcutiet. Erit enim in igne obſcuritas; in obſcuritate pauor, in combuſtione dolor. Ita reprobi ignibus inferni traditi in ſupplicijs dolorem ſentient; & in doloris anguſtia pauore ferientur, & ſemper tolerabunt, & ſemper timebunt: quia ſine fine ſemper cruciati viuent, ſine ſpe veniæ, & miſericordiæ, quod eſt miſeria ſuper miſeriam. Si enim poſt tot millia annorum, quot capillos habuerunt omnes quicumque fuerunt, & erunt, pœnas ſuas finiri ſperarent; multò leuius eas ſuſtinerent.* Ideo verè dicere poſſunt: *Circumdederunt me mala, quorum non eſt numerus: comprehenderunt me iniquitates meæ: multiplicata ſunt ſuper capillos capitis mei.* Quare benè B. Iſaïas Abbas tom. 2. Bibliothecæ Patrum monet: *Væ nobis, qui tenebroſum illud, & materiæ expers incendium,* hoc eſt non indigens alimento: *æternumque, atque amarum fletum, & ſtridorem dentium non conſideramus. Ablato enim flammæ ſplendore, Deus in illo igne relinquit vrendi vim, & obſcuritatem, quo magis impij, & peccatores crucientur.* Quàm iuſta pœna reprobi tenebris puniuntur! Nam ſi benè dixit Ioannes: *Qui odit fratrem, in tenebris eſt;* reprobi peccatores, qui Deum patrem cœleſtem, Chriſtumque fratrem noſtrum contemnentes odio habuerunt, in tenebris debent tota æternitate verſari. Sed præter exterio-

Inferni in voragine denſiſſimæ tenebræ, & æterna nox.

Infernus ignis ſine luce ardorem habet.

Iſai. 66.

Pſal. 39. 13.

Nam valdè iuſtâ pœna perpetuis tenebris puniuntur.

1. Epiſt. c. 2.

Tenebræ confuſionis ex peccatis prouenientis multò acerbiores quàm exterioris inferni tenebræ.

res tenebras, acerbioribus confuſionis tenebris damnati torquentur: *Non ſunt tales tenebræ noctis, quales illæ ſunt, quæ de confuſione veniunt peccatorum*, ait Chryſologus ſerm. 3. De inferni tenebris diximus etiam Feria 2. poſt cineres. De ijs diſſerit S. Thom. in 4. diſt. 50. quæſt. 1. art. 2. Quas tenebras, vt vitemus iuxtà Apoſtoli monitum ad Rom. 13. *Abjiciamus opera tenebrarum*, nempe peccata: Sed ſi præ cruciatuum acerbitate in perpetuos gemitus, & clamores damnati erumpent; cur 1. Reg. 2. 15. dicitur: *Impij in tenebris conticeſcent?* Reſpondetur dici ibi impios conticeſcere, non quoad clamores, & gemitus; ſed quoad opem implorandam; cum æternæ ſuæ damnationis ſatis conſcij auxilium omne deſperent; omneſque ſibi infenſos benè ſciant.

Damnati in inferni tenebris quomodo conticeſcere dicantur.

Damnatorum pœna à vermium morſu.

8[?]. Tertiò cruciabuntur damnatorum corpora mordacium vermium pœna. De qua pœna Iſaiæ cap. 14 dicitur: *Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua; concidit cadauer tuum: ſubter te ſternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes*. Et cap. vltimo: *Videbunt cadauera virorum, qui præuaricati ſunt in me; vermis eorum non morietur; & ignis eorum non extinguetur* Quod etiam à Domino repetitur Marci 9. 43. Damnatorum corpora, quamuis immortales animas vnitas habeant, adhuc cadauera dicuntur: primò ob intolerabilem, quem exhalabunt fœtorem. Secundò rationem reddit Gregorius 4. Dialog. cap. 45. *Quia duobus modis vita dicitur, duobus etiam mors debet intelligi. Aliud eſt beatè viuere, aliud eſt eſſentialiter. Anima & mortalis eſſe intelligitur, & immortalis; mortalis, quia benè viuere amittit; immortalis, quia eſſentialiter viuere numquam amittit, & naturæ ſuæ vitam perdere non valet, nec cum perpetua fuerit morte damnata. Illic enim poſita beata eſſe perdit; & eſſe non perdit. Qua ex re cogitur, vt ſemper & mortem ſine morte, & defectum ſine defectu, & finem ſine fine patiatur. Quatenus ei immortalis mors ſit; & defectus indeficiens, & finis infinitus.* Tertiò cum Iſaiæ 14. de Lucifero dæmonum principe dicitur: *Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua; concidit cadauer tuum: Quomodo cecidiſti de cœlo Lucifer?* Quæritur cum diabolus ſit tantùm ſpiritus, cur illi cadauer, atque adeò corpus tribuatur? Reſpondet S. Antoninus 4. pat. tit. 14. cap. 5. *Cadauer Luciferi ſunt omnes reprobi, in quibus vitijs fœtentibus, vt cadauer habitat per effectum malitiæ, qui tandem ſimul cum eo cadunt in infernum.*

Damnatorum corpora quamuis animas vnitas habeant, adhuc cadauera dicuntur.

Reprobi ſunt Luciferi cadauer.

Vermes cruciantes damnatorum animas, ſunt conſcientiæ morſus.

82. Porrò vermes damnatos cruciantes, vel propriè, vel metaphoricè intelligi poſſunt. Cum cruciandæ ſint animæ, ex conſcientiæ vermibus, hoc eſt conſcientiæ remorſibus, & angoribus cruciabuntur; cum cogitabunt ob inanem gloriolam, ob tranſitorias opes, ob temporalem, vel etiam momentaneam voluptatem, æternum ſupplicium incurriſſe, ſemper enim contra miſerum reprobum conſcientia oblatrabit, illi objectans: Cur ſordidis laſciuijs, corpus, animamque fœdaſti? Cur pro vili, modica, fœdaque oblectatione æternam felicitatem, cœlum, Deumque prodegiſti? Quàm facilè hos intolerabiles cruciatus vitaſſes, niſi dementer prauis cordis affectibus indulſiſſes. Hinc ingemiſcens reprobus dicet: Actum eſt; in æternum perij; hîc ſemper inter infenſos, immundoſque ſpiritus æternis ignibus cruciabor. O me dementem! ô infelicem! ô creaturarum omnium miſerrimum! Huiuſmodi conſcientiæ mordacibus vermibus cum lacerabuntur inferi reprobi, vt S. Ephrem ait: *Tunc amariſſimè illacrymantes, eiulanteſque dicent: O quo pacto in negligentia, atque torpore tempus noſtrum tranſegimus! ô quomodo illuſi ſumus! ô quomodo diuinam Scripturam audientes, irridenteſque nos ipſos irriſimus! Ibi Deus loquebatur nobis per Scripturas; & nos non attendebamus. Hic nos iam clamamus, & ipſe ſuam à nobis faciem auertit. Quid nobis proderant fines mundi? Vbinam, qui nos genuit pater? Vbi, quæ nos peperit mater? Vbi filij? Vbi amici? Vbi diuitiæ? Vbi ſubſtantia, atque poſſeſſiones? Vbi turba? Vbi conuiuia? Vbi varij, & intempeſtiui curſus? Vbi reges, atque potentes? Quomodo à nullo eorum ſaluari modo poſſumus; neque nobis ipſi opem ferre? At penitus derelicti ſumus, & à Deo, & à ſanctis eius.* Hæc de conſcientiæ vermibus.

Ephrem tract. de abrenunt. & variis inferni pœnis ſub finem tom. 1.

Vermes corporei, aliaque venenata animalia damnatorum corpora cruciabunt.

83. Si verò crucianda ſunt corpora, erunt propriè veri, reales ac corporei vermes, aliaque venenata animalia, damnatorum carnem morſu, & veneno cruciantia. Nam Eccleſiaſtici cap. 7. 19. *Vindicta carnis impij ignis, & vermis*: & cap. 39. 35. *Ignis, grando, fames, & mors, omnia hæc ad vindictam creata ſunt; beſtiarum dentes, & ſcorpij, & ſerpentes, & romphæa vindicans in exterminium impios*, demiſſos ſcilicet in Gehennam iuxtà S. Antoninum 4. par. tit. 14. cap. 5. Iuxtà eumdem damnato etiam dicitur Habacuc cap 2. *Numquid non repente conſurgent, qui mordeant te, & ſuſcitabuntur lacerantes te?* Quæ pœna præcipuè auaris deſtinatur, qualis Epulo fuit; ſubditur enim: *Væ, qui congregat auaritiam malam domui ſuæ*, negando ſcilicet ſubſidium indigentibus. Sicut igitur verò, & corporeo igneo damnatus cruciabitur, cum SS. Patrum, & Sacræ Scripturæ verba propriè, quantùm poteſt, eſſe intelligenda, doceant Scholaſtici in 4. diſt. 44. & 49. & S. Thom. prima parte quæſt. 64. art. 3. & 4. ita veris, propriiſque vermibus, noxiiſque animalibus damnati caro torquebitur. De quibus vermibus fusè diſſerit Cornelius in vltimum Iſaïæ caput, & Toſtatus in Matth. 25. quæſt. 553 Remanet tamen quæſtio ſoluenda, an ſcilicet hi vermes mordendo, aliquid in ſuum pabulum è damnati corpore abſumant; an verò tantùm morſu, & veneno torqueant, nihil ex eo abſumendo?

Vermes in inferno præcipuè auaros cruciabunt.

Scripturæ verba propriè quantùm poteſt ſunt intelligenda.

Vermes damnatorum corpora mordentes, ex ijs partem in cibum non abſument.

84. Reſpondendum videtur, ſicut in inferno igne corporei vermes per Dei potentiam immortales ſeruantur, ita vt ab igne non abſumantur; ita eoſdem vermes per Dei potentiam ſine alimenti indigentia conſeruari. Sicut enim ſine nouo alimento ipſe infernus ignis diuinitus conſeruatur; alioquin nouum ſemper à Deo alimentum eſſet creandum, vt in æternum ignis ille inextinguibilis ſeruaretur: ita ſine alimento vermes perdurare dicendum eſt. Quare ſicut ſupra diximus in Inferno ignem damnatorum corpora, torquere quidem, ea tamen non abſumere; idem de vermibus eſt dicendum: ſcilicet, vt ex eorum morſibus dolor quidem ſentiatur, non tamen partis alicuius fiat auulſio. Quod indicari videtur Iudith cap. 16. 21. *Dabit ignem, & vermem in carnes eorum: vt vrantur, & ſentiant in ſempiternum* Vbi tantùm doloris ſenſatio aſſeritur, non carnis abſumptio, ſeu voratio. *Luet, quæ fecit omnia; nec tamen conſumetur*: dicitur Iob 20. 18. de damnato.

Vermes & infernus ignis ſine alimento à Deo conſeruantur.

Dæmones ob diſcurrendi velocitatem, aues appellantur.

85. Contra hoc tamen videtur eſſe, quod dicitur Deuter. 32. vbi poſtquam Deus dixit: *Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſſima.* Subdit: *Deuorabunt eos aues morſu amariſſimo: dentes beſtiarum immittam in eos, cum furore trahentium ſuper terram, atque ſerpentium.* Reſpondetur quoad litteram, ibi ſermonem eſſe non de damnatis, ſed de pœnis, quibus ob idololatriam afficiendi erant Hebræi: quod patet

ex

ex antecedentibus, vbi dicitur: *Ipſi prouocauerunt me in eo, qui non erat Deus; & irritauerunt in vanitatibus ſuis: in idolis ſuis*, legit Tertullianus, & Hieronymus. In Hebræos enim immiſſi ſunt ignini ſerpentes, vt legitur num. 21. Auium verò nomine, vel proprio ſignificatu poſſunt intelligi voraces, & carniuoræ aues, quæ poſt varias clades in Hebræorum vel ſeruitutia corpora, vel cadauera inſilierunt: vel ipſi hoſtes intelligi poſſunt; qui dracones appellantur 4. Eſdræ cap. 15 *Exient nationes draconum Arabum in curribus multis. Superuuleſcent dracones natiuitatis ſuæ memores, & conuertent ſe conſpirantes in virtute magna ad perſequendos eos.* Denique auium nomine etiam dæmones intelligi poſſunt. Auis enim Hebræo vocabulo dicitur reſceph: Hebræi autem teſte Hieronymo dicunt reſceph etiam dæmonis eſſe nomen, quia ob velocitatem, & diſcurſum auis, & volatile nuncupatur. Quare Habacuc cap. 3. ver. 4. pro reſceph diabolus ponitur.

Tertull. lib. 4. contra Marc. cap. 3. Hieron. in Iſ. c. 4. & ep. 127

Hieronymus in Habac. c.

86. Prætereа contra allatam ſententiam negantem damnatorum carnes abſumi, vel ab igne, vel à vermibus, videntur eſſe Pſal. 48. 15. *Sicut oues in inferno poſiti ſunt; mors depaſcet eos.* Vnde videtur inferri damnatorum corpora pabulum aliquod miniſtris æternæ mortis, nempe igni, & vermibus exhibere. Hinc Innocentius lib. 3. de contemptu mundi cap. 9. explicans citata Pſalm. verba ait: *Ductum eſt hoc à ſimilitudine iumentorum, quæ non radicitus euellunt herbas, ſed ſummitatem ſolummodo carpunt, vt iterum herba renaſcantur ad paſtum. Sic & impij quaſi de morte paſti, reuiuiſcent ad mortem, vt æternaliter moriantur.* Ouidius apud eumdem Innocentium.

Damnatorum qui pa... tura.

Mors quomodo peccatores depaſcat.

Sic inconſumptum Titij, ſemperque renaſcens,
Sic perit, vt poſſit ſæpè perire iecur.

Sed in citato Pſalmi loco, ſi ſequamur lectionem Græcam, quam ſequitur Auguſtinus, Ambroſius, & Athanaſius, mortem potius infertur exhibere pabulum damnatis, non autem contra; legitur enim ex Græco *Mors paſtor eſt eis.* Paſcua autem damnatis à morte exhibita affert Athanaſius, nempe ignem æternum, fletum, ſtridorem dentium & exteriores tenebras. Quæ paſcua myſticè iuxtà Richelium indicantur Ieremiæ cap. 23. 15. *Ecce ego cibabo eos abſinthio, & potabo eos felle.* Si verò vulgatam lectionem ſequamur, cùm de peccatoribus dicitur; *Mors depaſcet eos*, directus ſermo eſt non tam de morte æterna, quàm de temporali. Nam, vt benè explicat Bellarminus: *Propheta, quoniam dixit homines factos eſſe per peccatum ſimiles beſtijs inſipientibus, addit finem illorum fore, vt more iumentorum inſipientium mactentur: vbi demonſtratur tam multitudo, tam imbecillitas hominum, qui poſt mortem ad inferos detruduntur; oues enim gregatim coajiciuntur in ſtabula, & ſine vlla reſiſtentia ducuntur ad macellum. Itaque minori labore Deus multitudinem impiorum, quamuis in mundo ditiſſimi, & potentiſſimi fuerint, detrudet in infernum ad mortem ſempiternam; quàm ſoleat paſtor ouiculas ſimplices, & inermes vel trudere in ſtabulum, vel educere ad cœlum.* Huic interpretationi conſonat S. Bernardinus, qui ait mortem depaſcere peccatores, quia detracto vellere mundialium diuitiarum, durè, preſſeque detonſos, nudos ſempiternis deputabit incendijs: ad detondendas autem, & veluti depaſcendas mundanas diuitias, & luxus, ſatis eſt temporalis mors, antequam æterna ſuperaddatur. Addi poteſt etiam hic Iacobi Ianſonij interpretatio; qui cum dicitur: *Mors depaſcet eos*, mortem ſpiritualem intelligit ex mortali peccato ſæpius ſine correctione repetito: talis mors ita homines depaſcit, vt ſpiritualis vitæ, diuini timoris, & cuiuſuis virtutis, ac humanitatis etiam reliquias ipſas, ſi quæ ſuperſunt, de peccatoris corde, viſceribuſque depaſcat. Prætereа iuxta Treuetum, tunc mors depaſcere peccatores dicitur, cùm eorum paſtus, & crapula vertitur in mortem, vt Epuloni in hoc Euangelio accidiſſe vidimus. Tales enim inſtar ouium, vel ſuum, ita paſcuntur, vt paſcant. Denique eorumdem verborum *Mors depaſcet eos*, alia interpretatio allata eſt Fer. 3. Dom. 1. in illa verba: *Qui ſe exaltauerit, humiliabitur.* Hæc dicta ſint de vermium in inferis pœna: quorum nè rabidis, venenatiſque morſibus perpetuò in inferis configamur; Deum cum Dauide Pſal. 118. ſæpius obſecremus. *Confige timore tuo carnes meas.*

Ber. 2. Nouell. regnum Dei. & poen.

87. Quartò præter ignis, tenebrarum, & vermium pœnas, erit intolerabilis pœna fœtoris; nam infernus, vt ait S. Antoninus 4. par. tit. 14. c. 5. *Eſt locus fœtidus, & immundus; & propterea dicitur Pſal. 39. Eduxit me de lacu miſeriæ, & de luto fæcis, id eſt de inferno. Eſt enim quaſi latrina mundi, & quaſi ſentina, quò omnes ſordes confluunt Vnde dicit Baſilius, quòd Dominus in fine mundi purgabit omnia elementa, & omnem immunditiam eorum, & virtutem laſiuam proijciet in Infernum, vt in cloacam ad pœnam damnatorum.* Subdit ibidem paragrapho 5. Antoninus: Iob 20. 6. *Si aſcenderit vſque ad cælos ſuperbia eius, & caput eius nubes tetigerit; ſcilicet in mundo per dignitates, & dominia; reprobus quaſi ſterquilinium in fine perdetur, ſcilicet in Inferno. Et Iſaiæ 14. reprobo ſimiliter dicitur: Tu proiectus es de ſepulchro tuo, quaſi ſtirps inutilis; pollutus, & obuolutus cum his, qui interfecti ſunt gladio*, ſcilicet diuinæ ſententiæ; *& deſcenderunt ad fundamenta laci, quaſi cadauer putridum.* Tunc *erit pro ſuaui odore fœtor*, vt dicitur Iſaï. 3. 24. Fœtor autem præter intolerabilem loci immunditiem, proueniet ex morborum pœna, quam quinto loco ponimus.

Damnatorum pœna ex fœtore.

88. Quintò vt ait S. Antoninus: *Erunt corpora damnatorum infirma intus, & extra.* Iob 20. de damnato: *Arctabitur* ſcilicet extra, *& æſtuabit*, ſcilicet intra; *& omnis dolor irruet ſuper eum. Vnde poteſt de quolibet tranſgreſſore mandatorum Dei; & ideo de damnato illud Deuter. 28. verificari. Percutiat te Dominus egeſtate, febre, & frigore; ardore, & æſtu; aëre corrupto, ac rubigine.* Et paulò poſt: *Percutiet te Dominus vlcere Ægypti; ſcabie, ac prurigine, amentia, & cæcitate, & furore mentis: Augebit Deus plagas tuas magnas, & perſeuerantes infirmitates peſſimas, & perpetuas; & conuertet te in omnes afflictiones Ægypti, quas timuiſti, & adhærebunt tibi.*

S. Antoninus ſupra.

Damnatorum pœna varijs, continuiſque morbis.

89. Sextò, vt ait S. Antoninus, *Miſeria illorum corporum eſt deformitas eorum: Sicut enim ignis noſter, cum ſit formoſus, omnia, quæ lambit, & tangit, etiam lucida, & decora deturpat, & denigrat; ita ignis inferni, & multò magis, cum ſit obſcurus, denigrat, & deturpat corpora illa. Thren. 4. Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum*, ſcilicet reproborum. *Si ignis, qui dicitur S. Antonij, ita deturpat membra humana; quantò magis ille ignis inferni; cum iſte ſit vmbra, vel ſignum eius.* Cogitent hoc exſatiari iuuenes, compræque mulieres, cum tanta induſtria pulchritudini ſtudent, eaque capiuntur.

Damnatorum corporum pœna à deformitate, turpitudine, que nigredine.

90. Septimò, vt idem Antoninus ait: *Damnatorum miſeria eſt inutilitas membrorum, & impotentia. Non enim poterunt ſe mouere ad aliquid agendum, vel ſe elongare à rebus affligentibus eos.*

Damnatorum pœna ex impotentia, & inutilitate membrorum.

91. Octauò, vt idem ait. *Eſt excæcatio, ſeu offuſcatio rationis. Vnde Sap. 2. dicitur: Excæcauit illos malitia eorum; & Sophoniæ 1. Tribulabo eos, & ambulabunt vt cæci; quia Domino peccauerunt. Ita enim excæcati ſunt, vt æſtiment Deum iniuſtum in punitione eorum, & odiant eum, nec dolent de peccatis commiſſis,*

Damnatorum pœna ex excæcatione, & obfuſcatione mentis.

in quantum offenſa Dei, ſed quia inde cruciantur; & ideo infructuoſa eorum pœnitentia. Ex hac mentis offuſcatione intelligi poteſt, quod ex Vitis Patrum S. Antoninus refert: *Cum B. Macarius per Eremum ambularet, inuenit caluariam hominis, quam virga ſua tangens interrogauit, quis in vita præſenti fuiſſet? cui reſpondit, quòd fuerat ſacerdos Gentilium; adijciens, quod quantum diſtat cœlum à terra, tantum habebat de igne ſuper caput ſuum cum alijs paganis; & tantumdem ab infra ſub eo eſſet ignis, in quo cruciabuntur mali Chriſtiani, & qui Chriſtum negauerant.* In quo damnatus iſte gentilis ſacerdos falſum quidem dixit; non tamen mentitus eſt. Falſum dixit cum non ſolùm infima damnatorum vorago, ſed totus terræ ambitus minor ſit, quam ambitus aëris, & ignis ſphæræ vſque ad cœlum. Non tamen mentitus eſt, quia ex mentis offuſcatione, & doloris acerbitate tam vaſtum inferni incendium ei videbatur.

Damnatorum pœna ex deformitate, & crudelitate dæmonum ſub monſtroſis imaginibus apparentium.

92. Nonò, dæmonum ſub aſſumptis horribilium monſtrorum corporibus deformitas, eorumque ſumma crudelitas damnatos maximè cruciabit. Quare S. Antoninus de dæmonibus intelligit, cum Sap. 11. dicitur poſſe Deum in peccatores immittere *multitudinem vrſorum, aut audaces leones, aut noui generis ira plenas ignotas beſtias, aut vaporem igitum ſpirantes, aut fumi odorem proferentes, aut horridas ab oculis ſcintillas emittentes; quarum non ſolum læſura poterit illos exterminare, ſed & aſpectus per timorem occidere.* Tanta eſt dæmonum deformitas, vt teſte S. Antonino, *interrogatus quidam, qui diabolum viderat, de forma, & aſpectu eius, dixit: Neſcirem deſcribere, & declarare qualitatem eius. Sed vnum dico: Si mihi daretur optio, vel eum aſpicere per modicum in illa ſpecie tam horribili; vel mittere me in fornacem ignis ardentis ante me poſitam; mallem ingredi fornacem ardentem.* De dæmonum crudelitate ait S. Antoninus, *poteſt intelligi illud Iob 16. Collegit furorem ſuum, ſcilicet diabolus, in me: vt ſit locutio iſta cuiuſlibet damnati: & comminans mihi infremuit contra me dentibus ſuis. Hoſtis meus terribilibus oculis me intuitus eſt. Aperuerunt ſuper me ora ſua, ſcilicet dæmones; & exprobrantes percuſſerunt maxillam meam; ſcilicet propter peccata gulæ, & malæ locutionis. Saturati ſunt pœnis meis. Conclusit me Deus apud iniquum, & manibus impiorum me tradidit.* Ieremiæ 6. dicitur: *Crudelis eſt, & non miſerebitur*, ſcilicet diabolus. Vbi B. Hieronymus: *Crudelis diabolus eſt iuſtis, crudelior ſuis, crudeliſſimus ſibi ipſi.* Ieremiæ 16. 13. reprobis dicitur: *Seruiſtis dijs alienis*, id eſt dæmonibus, ait S. Antoninus, *alienis ab omni miſericordia, qui non dabunt vobis requiem.*

Eligibile magis ardentem fornacem ingredi, quàm diaboli teterrimam ſpeciē cernere.

Damnatorum pœna ex odio in Deum, in ſanctos, & in omnes, ſiuſque in ſeipſos.

93. Decimò: Damnatorum pœna eſt, non ſolùm in Deum, in ſanctos, in omnes; ſed etiam in ſeipſos odium; ita vt & corporalis vitæ, & ipſius animæ ſibi finem cupiant. *Et quamuis*, vt S. Antoninus ait, *non eſſe ſimpliciter, non cadat in appetitum creaturæ; tamen quia minus malum habet rationem boni reſpectu maioris mali; quia melius eſt non eſſe, quàm male eſſe*, ideo dicitur de damnatis Apoc. 9. *Deſiderabunt homines mori*, id eſt deficere ab eſſe, *& fugiet mors ab eis. Multo melius eſt non ſubſiſtere, quàm malè ſubſiſtere*, ait S. Hieronymus, iuxtà Domini ſententiam Matth. 16. 24. de Iuda reprobo. *Bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet.* Eccleſiaſtici 30. 17. dicitur: *Melior eſt mors, quàm vita amara.* Gregorius Thaumaturgus in Eccleſiaſten cap. 4. ait: *Inter iniuſtos, & impios, melius habent vita defuncti, quàm ſuperſtites*: cùm hi peccata multiplicando maiores pœnas ſibi cumulent: *& vtriuſque conditione*, ſcilicet vitæ, & mortis, *potiùs eligeretur ſors eius, qui futurus malus, nondum natus eſt, neque humanam attigit improbitatem.*

Hieron. in Matth. 20.

94. Remanent pœnæ aliæ, nempe fletus, & ſtridor dentium, de quibus diximus Feria 5. poſt cineres. Innocentius lib. 3. cap. 4. damnatorum pœnas nouem etiam numerat. Totidem cum Gregorio in Moralibus numerat Antoninus 4. par. tit. 14. cap. 5. *In Inferno eſt frigus inſuperabile; ignis inextinguibilis, vermis immortalis; fætor intolerabilis; tenebræ palpabiles; flagella cædentium; horrida viſio dæmonum; confuſio peccatorum; deſperatio omnium bonorum.* Verè tamen vates dixit,

Damnatorum pœna ex fletu, & dentium ſtridore.

Damnatorum pœnæ nouem.

Non, mihi ſi linguæ centum ſint, oraque centum,
Ferrea vox; omnes ſcelerum comprendere formas,
Omnia pœnarum percurrere nomina poſſim.

Æneid. 6.

95. Ex inferni pœnis, & formidabili diuini Iudicis ſententia, quodnam pro æterna ſalute contra peccata antidotum eliciendum ſit, egregiè docet Baſilius in Pſalm. 33. verba: *Venite filij, audite me; timorem Domini docebo vos. Timor ſalutaris vis enarrem qualis ſit? Si quando te ſenſeris ad vnum aliquod cieri, ac proſilire peccatum, ad mentem reuoca formidabile illud, nec vlli mortalium tolerabile Chriſti iudicium; in quo præſidet Iudex in alto, & ſublimi throno. Adſtabit creatura omnis pretrepida, & intremiſcens ad ipſius glorioſum, & illuſtrem aduentum. Eo ſinguli ſiſtentur de his examinandi, quæ quiſque geſſit in viuis. Deinde eos, qui multa perperam in vita admiſerunt, horrendi quidam, ac triſtes circumſtabunt Angeli, ignem paratum contuentes, ignem ſpirantes, vultum præferentes nocti ſimilem pro mœrore, atque hominum odio. Subinde conſpicient barathrum in imum patens, tenebras impermeabiles quidem illas, ignemque obſcurum, combuſtiuas vires habentem, luce tamen deſtitutum. Inde vermium innumerabile genus venenatum, ac carniuorum, eſtians quidem ſemper, nec tamen ſe exatians, intolerabiles dolores morſibus infligens. Poſtremò omnium duriſſimam pœnam, probrum illud, & verecundiam ſempiternam. Hæc tu time; & huiuſmodi timore eruditus, quaſi fræno quodam animam inhibe ad vitioſam concupiſcentiam propendentem. Deſcendant in infernum viuentes*, dicitur Pſalm. 54. 16. *Videlicet, ne deſcendant morientes*, ait Bernardus: addítque de ſanctis, religioſiſque viris: *Sicut aſſiduè contemplando reuiſere amant gaudia cæleſtia, vt ardentius ea appetant; ſic & dolores inferni, vt horreant, ac refugiant. Quæ ſurſum ſunt ſapite, quæ ſurſum ſunt quærite; non quæ ſuper terram*, monet Apoſtol. ad Coloſſ. 3. ſurſum animum eleuantes, ne terrenarum rerum affectu ſapiamus, & quæramus quæ ſunt ſuper terram; ſæpiùs inferni pœnas, quæ intra terram ſunt, mente reuoluere debemus.

Infernorum pœnarum ex Baſilio conſideratio.

Bernard. de vita ſolitaria.

96. S. Cyrillus quamuis conſcientia à peccatis purâ confidentior eſſe poſſet; meditatus tamen diuini Iudicis ſeueritatem, & Gehennæ pœnas, dixit: *Metuo mortem, quoniam acerba mihi eſt. Metuo gehennam, quoniam æterna eſt. Metuo tartarum, quia nihil habet caloris.* Tartarum vocat Cyrillus infernæ voraginis locum, vbi glacialis aquæ, vehementiſſimique frigoris horror eſt, quò etiam à dæmonibus damnatos detrudi cenſent S. Thomas, Titelmanus, & alij, iuxtà id, quod Iob 24. 19. dicitur: *Ad nimium calorem tranſeat ab aquis niuium.* Vnde etiam Hieronymus ait: *Duplicem eſſe Gehennam nimij ignis, & frigoris, in Iob pleniſſimè legimus.* Pergit Cyrillus: *Metuo vermem veneniferum, quoniam æternus eſt. Metuo Angelos iudicio præficiendos, quoniam immiſericordes ſunt. Metuo, cum cogito illius diei terribile, & muneribus inexpugnabile conſilium, tribunal horribile, iudicium incorruptum. Metuo flumen ignis ante tribunal illud fluens, vehementiſſimaque flam-*

Orat. de animæ exceſſu.

Hieron. in Matth. c. 10.

Gehenna duplex, altera ignis, altera vehementiſſimi frigoris.

Infernorum pœnarum deſcriptio ex S. Cyrillo.

ma torrens, & acutos enſes. Metuo ſeueriſſimas pœnas. Metuo ſupplicium finem non habens. Metuo teterrimam illam caliginem. Metuo profundas tenebras. Metuo infracta vincula, ſtridorem dentium, fletum inconſolabilem. Metuo inevitabiles probationes: nihil enim accuſationibus eget Iudex ille, neque teſtibus, neque demonſtrationibus, neque probationibus: ſed quæcumque fecimus, diximus, decreuimus, ea in medium affert ob oculos nocentium. Tum nullus eſt, qui adſit, & pœnis eripiat; non pater, non mater, non filius, non filia, non amicus, non defenſor, non pecuniarum largitio, non diuitiarum abundantia, non potentiæ faſtus: quia hæc omnia cineris more in puluerem abeunt; ſoluſque reus ex ſuis factis abſoluentem, aut condemnantem ſuſtinet ſententiam. Tunc vbi huius mundi iactantia? Vbi inanis gloria? Vbi apparatus? Vbi reges? Vbi ornatus? Vbi pecunia? Vbi nobilitas? Vbi delectatio? Vbi corporis virilitas? Vbi falſa illa, & inutilis mulierum pulchritudo? Vbi tunc veſtium compius? Vbi, qui cum tympanis, & cithara vinum potans? Vbi theatra: Vbi venationes? Acerbum eſt in igne eſſe, & clamare, neque ſubueniri. Inſuperabiles fauces ſunt, immenſus gurges; vbi incluſus quis, & detentus euadere, aut fugere nequeat: inſuperabilis cuſtodia mutus immites cuſtodes, tenebricoſus carcer, tetri Æthyopes, infracta vincula, inconcuſſæ catenæ, dirſ ferique flamma illius miniſtri, graues illa, quæ ad ſupplicium adhibentur, ſentica, firmi vngues, & infracti, duri nerui, turbida pix, atque torrens; fœtens ſulphur ignea illa cubicula; inextincta pyra; putidus, viruſuſque vermis; inexorabile conſilium, iniuſtus gratia Iudex; inexcuſabilis defenſio: notis compuncti magnatum vultus, exoleti optimates, mendici reges, imperiti ſapientes, fatui oratores, dementes diuites; non audita falſa ſcribentium aſſeuerationes: manifeſta malitioſorum verſutiæ; perſpicua fraudulentorum calliditates. Væ improbis: profani, ſcelerati, & impuri ſunt in conſpectu Dei. Væ contumacibus, contentioſis, & turbulentis. Væ perituris: Væ belluonibus, quorum Deus venter eſt. Qualem diuitem Epulonem fuiſſe Dominus aſſerit.

Et ait illi: Habent Moyſen, & Prophetas; audiant illos.

Moſes pro lege Moſaica accipitur. 2. ad Cor. 3.

97. Didymus de Spiritu ſancto, Hieronymo interprete, ait: *Crebrò legiſſe me memini, Moyſem appellatum eſſe pro lege, vt in Apoſtolo; Vſque in hodiernum diem quando legitur Moyſes & Abraham ad diuitem in ſupplicijs conſtitutum: Habent, inquit, Moyſen, & Prophetas. Et certè liquidò comprobatur ibi Moyſem non virum ſignificatum eſſe, ſed legem.* Similiter Hieronymus libro primo aduerſus Iouinianum: *Moyſen, inquit, & Dominus noſter, & Apoſtolus interpretantur legem: Ab Adam, inquit, vſque ad Moyſen regnauit peccatum.* Ad Rom. 5.

At ille dixit: Non, pater Abraham: Sed ſi quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent: Ait autem illi: Si Moyſen, & Prophetas non audiunt; neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit credent.

98. Circa hæc verba duplicem difficultatem proponit Caietanus. Primò, quia experientia teſtatur plures Ethnicos viſis miraculis ad fidem conuerſos eſſe, quamuis nec Moyſen, nec Prophetas audiſſent. Secundò, quia ratio ſuadet plus aliquem moueri à Moyſe, & Prophetis, adiuncta reſurrectione alicuius mortui, quàm moueretur ex Moyſe, & Prophetis tantùm. Reſpondet idem Caietanus fidem eſſe Dei donum, & non opus ſolius hominis, quantumcumque is viſis miraculis pluribus moueatur. Quod apertè indicant Abrahæ verba dicentia: *Quamuis mortuus aliquis reſurgens teſtetur hominibus de pœnis inferni, non propterea credituros; niſi ſcilicet fidei donum ex liberalis Dei gratia accedat.* Hinc patet miracula viſa non ſufficere ad inducendum homines in fidei virtutem. Dicitur autem notabiliter in fidei virtutem, ad excludendam fidem coactam; per quam ex euidentia miraculorum, & operum etiam *dæmones credunt, & contremiſcunt.* Patet autem Abrahamum loqui de fide formata, qua carebant fratres diuitis; quamuis alioquin fideles eſſent, non Ethnici; cum ipſe Epulo in Inferno patrem vocet Abrahamum. Iacobi cap. 2.

99. Reſpondet 2. Abrahamum ſuis verbis ſignificaſſe ſtatutam pœnam eſſe fidelibus, paruipendentibus ſacras Scripturas: vt hinc intelligamus diuina diſpoſitione deſerendos eſſe eos, qui Moyſen, & Prophetas non audiunt; & ita obduratos relinqui; vt etiam, ſi viderent miracula, non propterea mouerentur ad veram erga Deum charitatem. Quam pœnam meritò ſubeunt peccatores ex eo, quod diuinam largitatem prouidentem nobis de Moyſe, & Prophetis, hoc eſt de ſacra Scriptura, deſpiciunt; ita vt propterea non mereantur per miracula viſa conuerſionis gratiam conſequi. Nam tales ſe habent ad veram conuerſionem in Deum, tamquam illa non diuinæ gratiæ, ſed hominis tantùm ſit. & hinc aſſeuerant, ſi viderent mortuum reſurgere, ſe taliter, & taliter eſſe operaturos. Quod autem ex mortui reſurrectione conuerſio non conſequatur: patet ex Ioan. c. 11. vbi ex Iudæis aliqui viſo Lazaro reſuſcitato, non proinde crediderunt. De Gentilibus autem eſt diuerſa ratio: hi enim ſacram Scripturam, quam non habent cum non paruifecerint, ſunt miraculis adiuuandi. Quare de infidelium conuerſione S. Marcus cap. vltimo ait: *Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.* Hæc ex Caietano. Cæterùm, qui Dei ſcientiam conditionatam negant; videant, ſi ſine tali ſcientia certò proferri potuerit, allata Abrahami ſententia; quam non ex ſe, ſed vi reuelationis diuini iudicij protulit; vt ipſe Caietanus teſtatur.

Scriptura contemnentes deſpiciuntur, ex talis contemptus culpa, neque viſis miraculis conuertuntur.

Scientia conditionata ex Abrahæ verbis habetur & temporæ Caietano.

100. Denique ad confirmandam Abrahami de pertinacibus peccatoribus ſententiam: *Neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent,* ſcilicet per fidem, qua ad veram pœnitentiam adducantur, efficax teſtimonium habetur ex S. Gregorio lib. 4. Dialogor. cap. 36. vbi de Stephano illuſtri vita functo, & iterùm vitæ reſtituto ait: *Ductus ad inferni loca, vidit multa, quæ priùs audita non credidit. Conſtat tamen, quia idem Stephanus poſtquam, & inferna loca vidit, & ad corpus rediit, perfectè vitam minimè correxit. Qua de re colligitur, quia ipſe quoque inferni ſupplicia cum demonſtrantur, aliis hoc ad adiutorium, aliis verò ad teſtimonium fiat; vt iſti videant mala, quæ caueant; illi verò eò amplius puniantur; quorum nec inferni ſupplicia viſa, & cognita vitare voluerunt.* Cæterùm, niſi obſtent demerita, animique peruerſitas, inferna ſupplicia talia ſunt, vt non viſa, ſed tantùm depicta poſſint animam à terrenis voluptatibus, & peccatis, ad ſpiritualem ſalutem, diuinamque gratiam procurandam reuocare. Expertus eſt id S. Doſitheus, qui florente iuuenili ætate in delicijs enutritus, & in ſpiritualibus rebus planè rudis; viſa tamen depicta damnatorum, & infernalium cruciatuum hiſtoria; ſtatim ad Deum ita conuerſus eſt, vt ſub monaſtica vita

Stephanus viſis inferni pœnis, ſed peccator, vita functus poſt . . . non correxit.

Inferni pœnis non viſis ſed tantùm depictis, Doſitheus perfectè religioſam vitam amplexatus eſt.

inſigni præditus ſanctitate breui tempore vitam abſoluerit, vt in eius vita habetur.

Diuitiæ infernales draconis venenum.

101. Vltimo loco ad infelicem diuitis Epulonis exitum vitandum, memorabile eſt, quod ſcribit Hugo interpretans verba Apoc. 12. *Data ſunt mulieri alæ duæ. Et miſit ſerpens ex ore ſuo poſt mulierem aquam tanquam flumen, vt eam faceret trahi à flumine, & aperuit terra os ſuum, & abſorbuit flumen, quod miſit draco ex ore ſuo.* Flumen, inquit Hugo, *appellantur hic bona temporalia, quæ fluida ſunt, & impermanentia. Hæc de ore ſerpentis, id eſt ex inſtigatione ſerpentis, & perſuaſione diaboli, Deo permittente, miſſa ſunt in Eccleſiam Dei, quando à Conſtantino regnum Occidentale datum eſt Eccleſiæ. Et benè ex ore ſerpentis, à quo niſi venenum non exit. Vnde tunc audita fuit vox Angelorum dicentium: Hodie diffuſum eſt venenum in Eccleſia. Per hoc ergo flumen, id eſt per abundantiam temporalium frangitur vna ala, id eſt contemptus mundi; & per conſequens alia id eſt, S. Amor Dei. Propter hoc clamat Eccleſia Pſ. 68. Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animam meam. Et ſcitote, quòd malè eſſet Eccleſiæ, niſi terra, id eſt diligentes terrena abſorberent ea. Os. num. gratanter eis aperiunt, & cum deſiderio ea ſuſcipiunt; & ſic ea occupant, quòd Sanctis nihil relinquunt: vnde ſic adiuuant eos, quia ipſi remanent in paupertate.*

FERIA SEXTA POST DOMINICAM ſecundam Quadrageſimæ.

Homo erat paterfamilias, qui plantauit vi[illegible]m, &c.

Euang[illegible] nexus, & ordo.

1. SVB vineæ parabola à pa[illegible]terfamilias plantatæ in agricolarum emolumentum, quantùm in omnibus diuinæ beneficentiæ humana ingratitudo aduerſetur, oſtenditur. Suam paterfamilias beneficentiam quadrupliciter oſtendit. Primò in agricolarum vſum vineam plantat. Secundò, eam ſepè circumdat. Tertiò, in ea torcular fodit. Quartò, in ea turrim ædificat. Quadruplici huic beneficio agricolarum ingratitudo ſimiliter quadruplex reſpondet; ſeruos enim patrisfamilias vel verberant, vel occidunt, vel lapidant; vel tandem hæredem ipſum interimunt.

Ingratitudo humana erga diuinam beneficentiam.

2. Porrò beneficia à Domino in vineam collata, eadem, quæ in hoc Euangelio ab Iſaïa etiam enumerantur cap. 5. *Vinea facta eſt dilecto meo; ſepiuit eam, & lapides elegit ex illa, & plantauit eam electam; & ædificauit turrim in medio eius, & torcular extruxit in ea.* Sed apud Iſaïam ingratitudinis culpa ipſi vineæ tribuitur. *Expectauit, vt faceret vuas, & fecit labruſcas*: in Euangelio verò, ne à Domino fructus reciperentur, non vinea, quæ fœcunda ſupponitur, ſed agricolæ culpantur. *Miſit ſeruos, vt acciperent fructus; & agricolæ alium ceciderunt, alium occiderunt, alium verò lapidauerunt.* Quod quidem diſcrimen inter Iudaïcam, & Euangelicam vineam, Eccleſiaſticis Euangelicæ vineæ præſidentibus pudorem, & timorem plurimum incutere debet. Quandoquidem nunc, non vineæ degenerantis vitio, ſed eorum culpa, quibus vineæ cura demandatur, fructus Domino debiti denegantur. Præterea apud Iſaïam ad vineæ fœcunditatem, ex ea ſoblaros fuiſſe lapides dicitur, *lapides elegit ex illa*: quæ quidem induſtria in Euangelica vinea non legitur: quia ſcilicet ipſi lapides, nempe peccatores lapideum cor habentes, qualis Matthæus publicanus erat, qualis Magdalena peccatrix, Chriſti Domini ſanguine fœcundati dignos pœnitentiæ fructus erant daturi; & è vineæ, hoc eſt ab Eccleſiæ gremio ſegregandi non erant. Quod quidem iudicare voluit Ioannes dicens: *Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ*; nempe ex peccatoribus ſanctos, & electos facere; vt ſint veri filij Abrahæ: iuxtà illud, inquit Hugo Cardin. ad Romanos 9. *Non filij carnis ſemen ſunt Abrahæ, ſed qui filij Dei ſunt.*

Vinea Synagogam vel Euangelicam Eccleſiam ſignificantes diſcrimen.

Vinea à gremio ſignificans Synagogam cum lapides in Iſaia dicantur, ſecus à Euangelica vinea

Matth. 3.

Plantauit vineam.

3. VInea hæc Eccleſiam ſignificat, hoc eſt fidelium congregationem, in qua vera religio, veruſque Dei cultus continetur. De hac vinea ait Bernardus ſerm. 30. in Cant. *In fide plantata, in charitate mittit radices; defoſſa ſarculo diſciplinæ, ſtercorata pœnitentium lacrymis, rigata prædicantium verbis; & ſic ſanè exuberans vino, in quo eſt lætitia, non luxuria; vino totius ſuauitatis, nullius libidinis.*

4 Reddit rationem Chryſoſtomus, cur Noë ſtatim poſt diluuium vineam plantauerit: Gen. 9. *Cœpit Noë vir agricola exercere terram, & plantauit vineam.* Vbi Chryſoſtomus ait: *Conſiderate quomodo iuſtus ille triſtitia deprimebatur, videns tam immenſam ſolitudinem; cum ergo tantum inualuerat mœror, paruam quamdam conſolationem excogitans terræ colendæ ſe dedidit, & vineam plantauit.* Porrò Noë in vinea poſt diluuium plantanda Redemptorem præfiguraſſe teſtatur Rupertus. Sed quæ ſolitudo Dei filio erat apud æternum Patrem, inter Angelorum choros, vt ipſe etiam tamquam Noë ad ſolitudinem ſolandam, vineam, hoc eſt Eccleſiam plantare excogitarit?

Noë ad ſolitudinem [illegible] vineam plantauit, Deus [illegible] Eccleſiæ vineam plantauit, vt electorum numero cœli ſolitudini conſuleret.

5. Reſpondetur Deum tanta hominem charitate dilexiſſe, vt illi cælum, quamuis Angelis

frequentiſſimum, veluti ſolitudo, ac deſertum viſum fuerit; eo quòd inde per peccatum homines arcerentur. Quare cum Dei filius ad hominem perditum quærendum ſub paſtoris parabola dicitur *dimiſiſſe nonaginta nouem oues in deſerto.* Deſerti nomine cælum ſignificauit. *Dimiſit nonaginta nouem oues in deſerto; quia illos ſummos Angelorum choros reliquit in cælo. Cur autem cælum deſertum vocatur, niſi quod deſertum dicitur derelictum? tunc autem cælum homo deſeruit, cum peccauit*, ait Gregorius. *Nonaginta nouem relictis cæleſtis gloriæ multitudo eſt*, inquit Hilarius. Hinc exclamat Ambroſius: *Diues paſtor, cuius omnes nos centeſima portio ſumus, habet Angelorum, habet Archangelorum, Dominationum, Poteſtatum, Thronorum, aliorumque innumerabiles greges, quos in montibus dereliquit*: ſcilicet vt hominem perditum inueniret. Confirmant, quæ diximus Domini verba apud Iſaiam cap. 52. *Numquid mihi eſt hic, quoniam ablatus eſt populus meus gratis? Quaſi dicat*, inquit Hugo Cardinalis, *ex quo genus humanum exulat in mundo, & premitur à diabolo, quid mihi eſt hic, id eſt in cælo; quia non reputo me aliquid habere in cælo, habendo Angelicos ſpiritus, qui ſunt quaſi nonaginta nouem oues in deſerto; niſi etiam habeam ouem errabundam in exilio.*

Luc. 15.

6. Denique ex Auguſtino Dei filij verba ſunt illa ex Pſalm. 140. *Singulariter ſum ego donec tranſeam*: vbi ex eodem Auguſtino, & Hieronymo legitur. *Singularis*, hoc eſt *ſolitarius ſum ego, donec tranſeam.* Quibus verbis Dei filius, quamuis Angelorum choris circumdatus, adhuc ſolitarium ſe eſſe ſignificat, donec tranſeat; hoc eſt, donec ſuſcepta humana carne mortem ſubeat; ſuaque morte redemptos homines cælo inferat.

Sepem circumdedit ei.

7. Ex S. Bernardo Ep. 141. ſub nomine ſepis, torcularis, & turris tria religionis voca videntur intelligi; quandoquidem *Religioſa familia tamquam vinea Deus ſepem circumdedit veſtra continentia, torcular diſtrictiſſima diſciplina fodit in ea; & ædificauit ſanctæ paupertatis turrim ad cælos vſque pertingentem.* Meritò autem turrim, religioſam paupertatem vocat Bernardus: cum ea aduerſus auri, argentique machinas, quæ ipſam irrito ictu arietare conantur, in ſublime exciterur: & vt Danaes turri, ad quam deprædandam aureus imber impluit, omninò diſſimilis cognoſcatur.

8. Iſaiæ 58. de Deo dicitur: *Vocaberis ædificator ſepium*: ex Hugone Card. iuxta Hebræum idioma *Deus in Eccleſia vocabitur, id eſt erit ædificator ſepium.* E ſacris autem litteris ſex ſepium genera Hugo enumerat, quibus Eccleſiæ vineam Dominus munit. Primò ſepes dici poſſunt præcepta regulariter viuendi. Vnde Eccli. 36. dicitur: *Vbi non eſt ſepes, diripietur poſſeſſio.* Cui conſonat Theophylactus dicens: *Sepes lex eſt non ſinens fideles gentibus miſceri.* Secundò ſepis nomine, intelligitur cuſtodia Angelorum; vnde Iſaiæ 5. dicitur; *Vinea facta eſt dilecto meo in cornu filio olei: & ſepiuit eam; nempe cuſtodia Angelorum*, vt ſubdit Gloſſa, & explicat Hieronymus hic. Tertiò ſepes eſt flagellum Dei, & diſciplina, quam Dominus adhibet, vt intercludat aditum ad peccatum; vnde Oſeæ 2. dicitur: *ſepiam vias tuas ſpinis.* Quartò ſepes eſt arcta cuſtodia ſenſuum; de qua ſepe dicitur Eccleſiaſtæ 10. *Qui diſſipat ſepem, mordebit eum coluber.* Quintò ſepes eſt memoria Dominicæ paſſionis, & mortis; vnde Eccleſiaſtici 28. dicitur; *ſepi aures tuas ſpinis*, vbi ait Hugo: *Ad litteram illas ſpinas intellige, quibus coronatus eſt Dominus.* Sextò ſepes eſt interpoſitio orationum, & meritorum inter iram Dei, & peccata populi; vnde Ezech. 22. dicitur; *Quæſiui de eis virum, qui interponeret ſepem, & ſtaret oppoſitus contra me pro terra; ne diſſiparem eam; & non inueni.* Sed in ſepe vineam, & turrim ambiente, prout Angelorum cuſtodiam ſignificat, conſiſtamus.

9. Cum multiplicatis hominibus humanum genus in nationes varias eſt diuiſum, vnaquæque natio, veluti vinea ſepibus, ſic ſuis terminis concluſa eſt. Si verò quæratur quinam termini iſti fuerint nationibus ſingulis attributi? in Moyſis cantico Deut. 32. legimus; *Quando diuidebat Altiſſimus gentes; quando ſeparabat filios Adam, conſtituit terminos populorum iuxtà numerum filiorum Iſrael.* Quem locum Theodoretus legit; *Statuit terminos gentium pro numero Angelorum Dei.* Angeli igitur termini ſunt, qui nationes ſingulas ſuo præſidio ambiunt. Quare ſi Ethnici terminos, quamuis meri lapides forent, vt Deos cum ipſo Ioue contendentes adorabant; ex quo Auguſtinus Ethnicos illudendo ait: *Ceſſit Deus Terminus neceſſitati, qui non ceſſerat Ioui*: quantò nos obſequio ſanctos Angelos venerari debemus; qui non vt inſenſibiles lapides, ſed vt immortales ſpiritus nos vndique cuſtodiunt?

Angeli ſingularum nationum termini, & præſidium.

In Geneſ. q.

De Ciuit. lib. ... cap. ... & lib. 5. cap. 21.

10. Sponſæ collum Dauidicæ turri comparatur Cant. 4. & adjicitur. *Mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.* Vbi Nyſſenus ait: *Arbitror ſignificari nobis per hanc clypeorum multitudinem Angelorum cuſtodiam, quæ turrim eiuſmodi vndique cingat.* Huiuſmodi clypeis munire nos debemus, *vt poſſimus omnia tela nequiſſimi ignea extinguere.* Vbi autem legitur: *Omnis armatura fortium*, legit Nyſſenus: *Vniuerſa iacula fortium* iaculis ſcilicet S. Angeli vti dicuntur, vt ab ijs eminus tartareos hoſtes terreri, & procul arceri ſignificetur: ita vt non propinquior pugna expectetur.

Cuſtodes Angeli clypei, & iacula aduerſus tartareos hoſtes.

Ad Ephes. cap. 6.

11. Quantùm autem noſtra interſit, vt procul à nobis maligni ſpiritus Angelorum præſidio arceantur, ex Euæ peccato docemur. Cum quærunt Doctores quænam Euæ peccandi fuerit occaſio? Hæc affertur. Cum Deus vndique Paradiſum ſeptis muniſſet; cumque Paradiſi clauſtra ſerpenti ingredi non liceret, Eua huiuſmodi beneficio non vſa eſt; & cuſtoſtus diuagata, extra Paradiſi ſepta, vbi ſerpens morabatur, oculos conjecit; atque hoc pacto, quam Diaboli propinquitas noxia fuerit, eſt experta: *Mulier*, inquit Rupertus, *corpore, & oculis vaga, dum incontinenter deambulat, foris proſpectans, qualis extra paradiſum mundus haberetur; dum ſerpens dulcedini terræ propius, & ambitioſius innititur; locus Diabolo datus eſt, & occaſio porrecta, vt Euam tentaret.*

Angelorum præſidio dæmones procul arceri, quantùm probſit.

Eua extra Paradiſum ... vagata in ... tentationem incidit.

12. Reuocandum eſt in memoriam, quod Satan ait Iob primo, *circuiui terram, & perambulaui eam.* Vbi quæritur, cur circulari itinere Satan vtatur; Reſpondet Gregorius: *Solet per gyrum circuitus, anxietas laboris deſignari: Satan ergo laborans, terram circuiuit, quia quietus in cæli culmine ſtare contempſit.* Sed ex Apoſtolo Satanici circuitus alia redditur ratio; quia nimirum prædæ inhians *aduerſarius noſter Diabolus circuit quærens quem deuoret.* Quam Satanæ circumeundi verſutiam egregiè explicans S. Ignatius ait: *Satan circuit animam, & callidè inquirit quarum virtutum præſidijs munita, vel deſtituta ſit: eaque potiſſimum parte machinis omnibus admotis irruit, quam in nobis minus firmatam, cuſtoditamque eſſe prauiderit,*

Diabolus circuire dicitur ...

1. Moral. cap. 3.

Ep. 1. cap. 5.

In regulis ad ... diſcernendos.

Danielis ſecundo legitur: *Abſciſſus eſt lapis de monte, & percuſſit ſtatuam in pedibus eius ferreis, & fictilibus, & comminuit eos.* Lapis hic non ſtatuæ caput ex auro optimo; non pectus, & brachia de argento: non ventrem, & femora ex ære; non tibias ex ferro; ſed infirmiores pedes ex terra partim conflatos percuſſit. Hunc lapidem ſatanæ ſuggeſtio è ſuperbiæ monte in infirmiorem partem irruens imitatur. Ad hanc partem dignoſcendam circuire diabolus dicitur. Quare ne Satanæ circumeunti aditus in animam pateat, ſinguli homines, ſed præcipuè iuſti Angelica cuſtodia veluti muniţiſſima ſæpe ambiuntur. Quod quidem Pſalm. 33. verſ. 8 indicare voluit Dauid: *Immittet*, ſcilicet ſe, *Angelus Domini in circuitu timentium eum*: vbi ex Hebræo legitur: *In modum corona cinget Angelus Domini timentes eum.* Porrò cum Diabolus ad animas deprædandas circuire dicatur *tamquam leo rugiens*; ad cuſtodes Angelos ſpectat tartarei huius leonis, ne deuoret, ora concludere: quod quidem ſub figura expertus eſt Daniel è corporalium leonum morſibus ab Angelo liberatus: *Deus meus miſit Angelum, & concluſit ora leonum, & non nocuerunt mihi*, vt ipſe teſtatur.

Diabolo circumeunti Angelica cuſtodia homines ambiens, opponitur.

Dan. 6. verſ. 22.

13. Zachariæ 9. dicitur; *Circumdabo domum meam ex his, qui militant mihi euntes, & reuertentes; & non tranſibit ſuper eos vltra exactor.* Quod S. Hieronymus ſic interpretatur: *Circumdabo domum meam Angelorum præſidio. Nec tranſibit ſuper populum meum vltra exactor, de quo dicit Iſaias 14. Quomodo ceſſauit exactor, requieuit tributum!* Hoc Iſaiæ loco exactoris nomine malus Angelus eſt intelligendus, iuxtà S. Athanaſium dicentem: *Poſtquam tu, Domine, ab illo extorſiſti chirographum, quod erat contra nos, idque affixiſti cruci; Omnes Satana inſultant dicentes: Quomodo cohibitus eſt exactor?* Quare Satan exactoris nomine ſignificetur, reddit rationem S Cyrillus in illud Iſaiæ 9. *Sceptrum exactoris eius ſuperaſti: imperium*, inquit, *dæmonis ſuperaſti, qui quotidie, quaſi durus exactor imponit, & exigit à ſuis peccatoribus iniquiſſima, & grauiſſima peccatorum tributa, ad quæ eos incitat, & penè compellit.*

Diabolus velut durus exactor peccatorum tributa exigit.

De Paſſione, & Cruce

Lib. 2. ad Coloſſ. 24.

54. *Viſus eſt mons plenus equorum, & curruum, igneorum in circuitu Eliſei* 4. Reg. 6. *Hi ſunt exercitus Angelorum cuſtodientium Eliſæum*, ait Hugo Cardinalis. Rurſus paulò poſt eodem lib. 4. cap. 19. ad tutandum Ezechiam, & Ieroſolymam vniuerſam contra ingentem exercitum Sennacherib regis Aſſyriorum vnicus tantùm Angelus mittitur. Quæritur vnde tantum diſcrimen proueniat? Cur ſcilicet ad vnius Eliſæi cuſtodiam ingens Angelorum multitudo immittatur; ad Ezechiæ verò tutelam, qui pius rex fuit, & ad Ieroſolymæ vniuerſæ cuſtodiam, quam Sennacherib oppugnaturus aduenerat; vnicus tantùm Angelus deſtinetur? Ratio diſcriminis eſt, quia Angelorum multitudo primo loco miſſa Eliſeum tantùm cuſtodire, Aſſyriorum verò ſanguinem effundere non debebat; cum legatur hoſtibus Eliſeum pepercìſſe, eoſque incolumes dimiſiſſe. *Dixit rex Iſrael ad Eliſeum: Numquid percutiam eos, pater mi? At ille ait: Non percuties; ſed pone panem, & aquam coram eis, vt comedant, & bibant, & vadant ad dominum ſuum.* Contra verò Angelus in Sennacherib miſſus, trucidare debebat centum octoginta quinque millia Aſſyriorum. Deus autem, quamuis tam vnico Angelo Eliſeum cuſtodire, quàm exercitum Aſſyriorum ſternere potuerit, nihilominus quia *Miſerationes eius ſuper omnia opera eius*; ideo quando erga ſeruos ſuos beneficentiam exercere, quando peccatorum miſereri, iiſque parcere ſtatuit; ad huiuſmodi munus magnum Angelorum numerum deſtinat. E contrario eum diu laceſſitus diuinæ vltioni hoſtium interitu ſatisfacere decernit; tunc veluti ad opus ſibi planè iniucundum vnicum tantùm Angelum mittit.

Angeli plures mittuntur ad Eliſeum cuſtodiendum: vnus tantum verò Angelus ad Ieroſolymæ & Ezechiæ cuſtodiam contra Aſſyriorum exercitum fit miſſus.

Ezechiæ elogium habetur Eccli 48.

Pſalm. 144.

15. Cum Pſalm. 28. dicitur: *Afferte Domino filij Dei, afferte Domino filios arietum*, Angelorum cœtus filij Dei vocantur iuxtà Paraphraſten; iuxtà Arnobium. Angeli autem inuitantur, vt Deo offerant filios arietum, hoc eſt agnos ab hædis contradiſtinctos, quibus ſignificantur electi. Subditur ibidem deinde ad eoſdem Angelos: *Adorate Dominum in atrio ſancto eius*: ex Hebræo legitur: *Adorate Dominum in adyto ſancto eius.* Quodnam eſt hoc atrium, vel quodnam eſt hoc adytum, ſeu ſecretior templi locus, in quo Angeli ad Deum adorandum inuitantur? Templum Dei iuſtorum corda ſunt, quibus dicitur: *Vos eſtis templum Dei viui, ſicut dicit Deus; quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos.* Eadem, quæ ad inambulandum atria ſunt, adyta ſunt ad inhabitandum. In hoc templo conſiſtentes Angeli ad Deum adorandum, Deoque benedicendum, eiuſque laudes emodulandas inuitantur. *Benedic anima mea Domino, & omnia, quæ intra me ſunt nomini ſancto eius*, ait Dauid. *Conſtat*, inquit Origenes, *multas eſſe virtutes intra nos, quibus vel animarum noſtrarum, vel corporum cura permiſſa eſt. Quòd autem ſint, non ſolùm circa nos multa diuina virtutes, ſed etiam intra nos, indicat Propheta, cum dicit in Pſal. Benedic anima mea Dominum; & omnia interiora mea nomen ſanctum eius.* Huic Origenis ſententiæ conſonat, quod de ipſo Origene legitur: *Illius pater Leonidas Sanctus Chriſti Martyr, cùm in paruulo filio pyſſimam indolem, & magna virtutis ſemina proſpiceret, conſueuit dormientis pectus nudatum exoſculari, illudque venerari, veluti templum, in quo Spiritus ſanctus, adeoque Angelici ſpiritus inhabitarent.*

Angelorum filiorum Dei nomine vocantur.

2. ad Cor. 6. & Leuit. 26.

Pſalm. 102.

Origenes in ſolue hom.

Angeli intra iuſtorum corda velut in ſacro templo Deum laudant, & benedicunt.

In vita Origenis.

16. Cum ſub mortem Dominus ſanctiſſimam matrem Ioanni commendaſſet: *Ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſua*, vt ait ſacer textus. *Quid eſt in ſua*, inquit Ambroſius; *cùm reliquerit patrem, & Chriſtum ſecutus ſit? Aut quomodo in ſua; cum ipſi Apoſtoli dixerint: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te? Quæ ſua habebat Ioannes, qui mundana, & ſecularia non habebat?* Hinc Ambroſij quæſito ad rem noſtram reſpondetur, cùm Pſalm. 102. iuxta Origenem Angeli interiora animæ vocentur: *Benedic anima mea Domino, & omnia interiora mea nomini ſancto eius*; cumque Ioannes exteriora bona non haberet, in ſua interiora, nempe in Angelorum cuſtodiam Dei matrem accepit: & quidem vbi decentius, quam intra animam cæleſti gratia adornatam, inter Angelicos cœtus Angelorum regina excipi debebat? Quare bene ſubdit Ambroſius: *Neque enim mater Domini Ieſu, niſi ad poſſeſſionem gratiæ demigraret, vbi Chriſtus habebat habitaculum.* Quod ſi intra Ioannem Chriſtus habitaculum habebat, ibidem Angelos inhabitaſſe dicendum eſt. *Vbicumque enim fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ*, à Domino dictum eſt. Quo in loco aquilarum nomine Angelos, corporis nomine Chriſtum Dominum ſignificari docet Chryſoſtomus Homilia 77.

Ioan. 19.

Ioannes B. Virginem in ſua accepit: hoc eſt in cuſtodia interiora, vbi S. Angeli reſidebant.

Ambroſius in exhortatione ad Virgines.

Matth. 19.

Angeli Aquilarum nomine ſignificantur.

Matth. 24.

17 *Niſi efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum*, dicitur Matthæi 18. Cur, vt cœlum ingrediamur, veluti paruuli effici debemus? Scilicet, vt tamquam paruuli beatos An-

Cuſtodes Angeli nobis velut pædagogi ſunt.

gelos veluti pædagogos habeamus. Apoſtolus ad Galat. 3. loquens de lege Moſaïca ait: *Lex pedagogus noſter fuit in Chriſto, vt ex fide iuſtificemur: at vbi venit fides, iam non ſub pædagogo ſumus.* Vbi Hieronymus remota Moſaïca lege, cuſtodes Angelos pædagogos noſtros eſſe aſſeruit. Sed, vt idem Hieronymus ait, *pædagogus paruulis aſſignatur, vt laſciuiens refrænetur ætas, & prona in vitia corda teneantur.* Si ergo reiectis vitiis, tamquam innocentes paruuli efficiamur, ſub cœleſtibus pædagogis ad æternam patriam nobis aditus aperietur: iuxtà Dei verba Exod. 23. *Ecce ego mitto Angelum meum, qui præcedat te, & cuſtodiat in via, & introducat in locum, quem præparaui; obſerua eum & audi vocem eius, quia non dimittet, cum peccaueris.* Acriter enim à Deo puniuntur, qui erga diuinam beneficentiam ingrati Angelorum cuſtodiam non magni faciunt, eorumque interna monita aſpernantur. Ideo Sophon. cap. 1. vbi de obſtinatis peccatoribus Deus ait: *Viſitabo ſuper viros defixos in fæcibus ſuis:* Septuaginta legunt, vt notat Hugo Cardinalis. *Viſitabo ſuper viros contemnentes cuſtodias ſuas.*

ad Galatas cap. 3 & 4.

18. Oppoſitum peccatoribus accidet; hi enim pœnitentiam non agentes à ſanctis Angelis in æterna ſupplicia eiicientur. Nam, vt teſtatur Gregorius: *Qui in cunctis delinquimus, in cunctis ferimur.* Cùm peccatores erga ſanctorum Angelorum beneficentiam ingratis animis frequentiſſimè deliquerint, per ſanctos etiam Angelos puniri debent. Hieronymus de bonis Angelis verba faciens citans illud Pſalmi 103. *Qui facit Angelos ſuos Spiritus, & miniſtros ſuos ignem vrentem. Duplex*, inquit, *Angelorum officium eſt; aliorum, qui iuſtis præmia tribuunt; aliorum, qui ſingulis præſunt cruciatibus:* detrudendo ſcilicet reprobas animas ad infernum ignem, vt explicat Maldonatus. Et quidem æterno igne peccatores puniri debent, ſpeciatim, eò quod vitiorum fœtido fumo à ſe ſanctos Angelos procul expulerint. *Sicut fumus apes, & fætor columbas fugat; ſic miſerabile, & putidum peccatum repellit vitæ noſtræ cuſtodem Angelum*, ait ſanctus Baſilius. Sanctus Ambroſius explicans illa verba ad Rom. 8. *Vanitati creatura ſubiecta eſt non volens: Scimus*, inquit, *quòd omnis creatura ingemiſcit. An ipſos Angelos, qui in iſtius mundi laboribus diuerſa ſuſtinent miniſteria, non ingemiſcere credimus, cum adhibentur pœnarum, & excidiorum miniſtri? qui habentes vitam beatam, mallent vtique eam in illo ſuperiori tranquillitatis ſuæ ſtatu currere, quàm noſtrorum peccatorum pœnis vltricibus interpolari.*

In Euang. hom. 35.

In Dan. cap. 7

Angeli ſancti iuſtis præmia tribuunt: alii quis cruciatibus miniſtri ſunt.

Maldonatus in Luc. cap. 16.

Baſilius apud Maximum ſerm. de pecc. Ambroſius lib. 5. epiſt. 21.

Peccatores in æterno igne ... puniuntur, quod ſua ... peccatorum ſanctos Angelos procul expulerint.

19. Sed, vt quanto obſequio ſanctos Angelos proſequi debeamus, conſtet; recolenda eſt quæſtio, quam Theodoretus Geneſis initio proponit: cur in mundi opificio Moyſes creationis Angelorum non meminerit. Ne ſcilicet cognita Angelorum præſtantia, ac dignitate, homines erga Angelos idololatriam committerent. *Huiuſce rei gratia Deus vniuerſitatis conditor neminem veterum allocutus eſt per Angelum, vſque ad tempora integerrimi Abrahæ*, ait Theodoretus. Primis igitur illis hominibus ignoti Angeli fuerunt, ne ſcilicet indebito obſequio, tamquam Dii haberentur: nobis cum beati Spiritus & fidei lumine; & beneficiorum frequentia noti ſint; ſi iis debitum honorem non præſtemus, nullum ſanè reperiet tanta iniquitas excuſationis locum.

Angelorum creationis ... in mundi opificio cur Moſes non meminerit.

20. Geneſ. 2. ad vltimam terreſtris Paradiſi perfectionem exprimendam, poſt perennem pellucidi fluuii irrigationem, *Fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandam Paradiſum*; poſt productam vitæ arborem, arboremque ſcientiæ boni, & mali: *Produxit Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuaue; lignum etiam vitæ in medio paradiſi, lignumque ſcientiæ boni, & mali*: tandem veluti ad ſummam amœniſſimi illius loci excellentiam, cuſtos illi attributus eſt homo: *Tulit Dominus Deus hominem, & poſuit eum in Paradiſo voluptatis, vt operaretur, & cuſtodiret illum.* Si tantæ æſtimationis fuit hominis cuſtodia, vt ipſum Paradiſum tamquam vltimus dignitatis apex cohoneſtare potuerit, quantò maioris æſtimationis erit cuſtodia Angelorum; quæ ad humanum cor cuſtodiendum datur: ita vt vel ex hoc titulo cor humanum Paradiſus dici poſſit cum B. Marco eremita in opuſc. de Paradiſo, vbi ait: *Cum Scripturam audieris enarrantem quæ pertinent ad Paradiſum; omnibus affectionibus ſemotis ad cor tuum conuerte animam, & reperies ibi paradiſum.*

Paradiſi terreſtris ad præſtantiam indicandam, ei quidam cuſtos à Deo præficitur.

Paradiſus eſt cor iuſti.

21. Iob cap. 10. Deum alloquens ait: *Vitam, & miſericordiam tribuiſti mihi.* Quænam eſt iſta tam perennis Dei miſericordia humanæ vitæ indiuidua comes? ſubdit Iob ex Hebræo: *Prouidentia tua cuſtodiuit ſpiritum meum*: rurſus quænam eſt iſta Dei prouidentia, qua primus hominis ſpiritus, totiuſque humanæ vitæ curſus cuſtoditur? Certè Angelorum cuſtodia eſt: dicitur enim ſignanter Eccleſiæ teſtimonio *Deus ineffabili prouidentia ſanctos Angelos ſuos ad noſtram cuſtodiam mittere.* Meritò igitur exclamat Hieronymus: *Magna dignitas animarum, vt vnaquæque habeat ab ortu natiuitatis in cuſtodiam ſui Angelum delegatum.* Vbi addit S. Bonauentura. *Quod ex Hieronymi ſenſu ad cuſtodiam hominis Angelus dicatur deputari ab ortu natiuitatis, intelligendum eſſe non ſolum de natiuitate ex vtero; ſed etiam in vtero: ex tunc enim Angelica cuſtodia circa eum, qui naſciturus eſt deputatur; quia illa cuſtodia principalius reſpicit Spiritum, quàm corpus.* Benè igitur de Angelorum cuſtodia dixit Iob: *Vitam, & miſericordiam tribuiſti mihi.*

Miſericordia hominis vna cum vita à Deo tributa, Angelorum eſt cuſtodia.

Hieronymus cap. 18. in Matth. Bonauentura lib. 2. diſt. 11.

Angelorum cuſtodia non ſolum in natiuitate ex vtero, ſed in vtero hominis datur.

Et fodit in ea torcular.

22. SI Matthæus dixiſſet: *Fodit lacum*, vt Marci 12. dicitur, nulla eſſet difficultas: ſed *fodit torcular*, dixit: & in Græco ληνὸν habetur, ληνὸς verò non ſignificat vas illud torculari ſubiectum, in quo vuarum liquor è prælo defluens excipitur: hoc enim ὑπολήνιον dicitur, quaſi ſub prælo: ſed ſignificat torcular calcatorium, in quo calcantur vuæ; vnde in locum, ſeu vas inferius defluunt. Huiuſmodi autem torcular cum ſubterraneum eſſe neque ſoleat, neque debeat; ſed ſublime, atque editum, vt inde deorſum liquor defluat, ideo cum verbo *Fodit*, non benè iungi videtur. Præterea Iſaiæ 63. etiam torcular ληνὸς Græcè appellatur: ibique cum à cum à Chriſto Domino dicitur, *Torcular calcaui ſolus*, torcularis nomine crucem ſignificari facri interpretes aſſerunt. *Torcular calcaui ſolus*, ait Hugo Cardinalis; *Quaſi dicat, ideo rubens ſum, quòd in torculari crucis preſſus ſum, & calcatus.* Ibi enim, *Calcaui*, ex phraſi Hebræa, idem eſt, ac *calcari permiſi*: ſicut ad Rom. 11. *Concluſit Deus omnia in incredulitatem*; id eſt concludi permiſit iuxtà Theodoretum, Ambroſium, & Anſelmum ibidem. Similiter Petrus Damiani ſerm. de inuentione Crucis ait: *Ex torculari crucis largiſſimæ benedictionis vnda profluxit, quæ maledictionis antiquæ virus omne deterſit. inde nimirum*

Torcular non inferiorem lacum, quò muſt[um] defluit, ſed ſuperius prælum, vbi vuæ premuntur ſignificat.

Torcular crucis ſymbolum.

ſtillicidia chariſmatum prorumpunt, quæ ariditatem humanarum mentium ſalubriter irrigant; omniumque virtutum felici fruge fœcundant. Hoc poſito, vt inter typum, eiuſque ſignificatum, nempe inter crucem, & torcular ſimilitudo benè reſpondeat; per torcular potius ligneum prælum, quàm ſubiectum prælo lacum ſignificari dicendum eſt. Quod præterea confirmatur ex titulo plurium pſalmorum, nempe 8. 80. & 83. qui pro torcularibus inſcribuntur: vbi ſiue torcularis nomine ſignificetur ligneum muſicum inſtrumentum torcularis, hoc eſt præli ſimilitudinem referens, ad cuius ſonum emodulandi erant illi pſalmi, vt cenſent Lyranus, Eugubinus, & Burgenſis: ſiue ſignificetur Domini crux, vt placet Hugoni, qui propterea Pſalmum 80. feria 6. cantari aſſerit; ex his ſemper patet torcular potius ſuperius prælum, quàm inferiorem lacum ſignificare. Hinc autem oritur indicata ſupra difficultas; ſcilicet quod torcular fodi non benè dicatur, ſicut neque benè diceretur fodi prælum. Quare Iſaiæ quinto non dicitur *Fodit torcular*, ſed *torcular extruxit*. Cui difficultati, vt fiat ſatis,

Torcular inſtrumentum muſicum.

23. Reſpondetur ex Hebræa lingua, fodere ſæpe idem eſſe, ac emere: quare Deut. 2. vbi dicitur: *Aquam emptam emetis, & bibetis*; ex Hebræa lectione habetur: *Aquas fodietis ab eis argento*: & ex Chaldæo: *Aquam emetis ab eis argento.* Ne verò quis exiſtimet eo Deut. loco, fodere aquas idem eſſe, ac empto ſolo fodere puteum: dicitur paulò ante: *Neque dabo vobis de terra eorum, quantum poteſt vnius pedis calcare veſtigium.* Similiter Oſeas cap. 3. de muliere in vxorem ducta ait: *Fodi eam mihi quindecim argenteis, & coro hordei, & dimidio coro hordei.* Vbi cum, *fodi*, idem ſit, ac *emi*; pro *fodi*, *emi*, vertit Iſidorus. Et S. Ambroſius cum 70. legit: *Mercede eam mihi comparaui.* Cuius emptionis ratio habetur ex S. Iſidoro l. 5. etym. cap. 24. dicente: *Antiquus nuptiarum ritus erat, quo ſe maritus, & vxor inuicem emebant.* Quare Gen. 34. ad vxoris emptionem Sichem Sichimorum princeps patrem, fratreſque Liæ ſic alloquitur: *Quæcumque ſtatueritis, dabo; augete dotem, & munera poſtulate, & libenter tribuam quod petieritis: tantum date mihi puellam hanc vxorem.* His explicatis cum dicitur: *Fodit in ea torcular*, idem eſt, ac emit in ea torcular, ſeu prelum ad vinum ex vuis exprimendum. Si quis verò miretur, cur fodere pro emere vſurpetur, cum inter vtriuſque verbi proprios ſignificatus conuenientia non appareat?

Fodere in ſcriptura interdum emere ſignificat.

ap. 19.

24. Reſpondeo primò quærendo; cur apud Latinos ius tam diuerſa ſignificet, vt vel ad iuſtitiæ ſtatuta, vel ad eſculenta referatur; eademque vox ad forum, focumque pertineat? Similiter quæ conuenientia eſt inter montis apicem, & ligneum inſtrumentum, quo boues iunguntur; vt eodem vocabulo, nempe iugo, exprimantur? Porrò mirum eſſe non debet, ſi Latinus interpres dicens fodit, non emit, Hebraicam phraſim retinuerit; id enim in plurimis aliis locis ſacræ ſcripturæ frequentiſſimè contigit. Gen. 49. *Simeon, & Leui vaſa iniquitatis* dicuntur; vbi in Latina verſione duplex Hebraiſmus retinetur: cum enim vertere debuiſſet, *Simeoni, & Leui inſtrumenta iniqua*, vertit vaſa iniquitatis: quia vas apud Hebræos quodlibet inſtrumentum ſignificat; & rurſus Hebræi pro epitheto ſubſtantiuum in primo obliquo caſu adhibere ſolent: & hinc non vaſa iniqua interpres vertit, ſed *vaſa iniquitatis.* Similiter Pſal. 7. ſagittæ *vaſa mortis* dicuntur; cùm latinè dici debuiſſent *Inſtrumenta mortifera*: & Actorum 9. Paulus Apoſtolus dicitur *Vas electionis*, id eſt inſtrumentum electum. Præterea notabile Hebraiſmi exemplum eſt Ier. lament. cap. 3. *Non defecerunt miſerationes eius, noui diluculo; multa eſt fides tua.* Vbi, nouæ, legendum latinè eſſet; cum ibi Dei miſerationes ſemper nouas, & nouas eſſe, & nunquam deficere ſignificetur; ſed Latinus interpres, quod eſt in Hebræo genus retinere maluit. Denique cur Hebraïſmum in hoc Euangelij de torculari loco noſter interpres retinere voluerit, peculiaris ratio reddi poteſt; ſcilicet quòd dicendo, *Fodit torcular*, vocabulum illud, *Fodere*, tam emere, quàm effodere ſignificat, atque adeo ad vniuerſum torcularis complementum referri poteſt; ſcilicet ad prælum, prout emere ſignificat; & ad inferiorem ſubterraneum lacum, prout eadem voce effodere, & excauare ſignificat.

Hebraicam phraſim ſæpè Latinus interpres ſeruat.

Vas Hebraicè inſtrumentum ſignificat.

25. Reſpondetur ſecundò verbis Hieronymi lib. 1. apologiæ aduerſus Ruffinum dicentis: *Niſi prolixum eſſet, &c. videres quanta ſylua ſit apud Hebræos ambiguorum nominum, atque verborum, quæ res diuerſæ interpretationi materiam præbuit.* Hoc autem notat Hieronymus, cum Ruffinus miraretur eamdem Pſalmi 2. particulam quadrupliciter vel à Hieronymo, vel ab aliis interpretibus verti: nempe vel *Apprehendite diſciplinam*, vel *Adorate filium*; vel *Adorate purè*; vel denique *Oſculamini triticum.* Reſpondetur tertiò apud Hebræos fodere pro emere non incongruè vſurpari: quia fodere, ſeu effudere, eſt extrahere; quod autem emitur à poſſeſſione venditoris ad emptoris poſſeſſionem extrahitur. Quid autem in hac parabola torcular ſignificet, mox dicetur.

Hebraica nomina ambigua ſunt, ... dem ſenſum quadrupliciter verſatus.

Fodere pro emere ſignificat.

Et ædificauit turrim.

26. Ex communiori ſententia ſicut torcular altare, vnde victimarum ſanguis defluebat; ita turris Ieroſolymitanum templum ſignificat. Sed in Euangelica lege, & Eccleſia torcularis nomine, vel Dominicæ paſſionis, præſertim in Miſſæ ſacrificio, meditatio; vel propriorum criminum conſideratio ſignificari poteſt. Ex hac enim piæ, ac ſalutares pœnitentiæ lacrymæ exprimuntur: tales autem lacrymæ veluti ſuauiſſimi vini potum Deo exhibent; Deus enim, vt Chryſologus ſerm. 93. ait: *Sitit lacrymas peccatorum.* Pœnitentis inſuper, dolentiſque cordis lacrymæ vinum ſunt, quod non ſolùm lætificat cor hominis, ſed etiam Angelorum: & ideo *lacrymas Angelorum delicias* vocauit Bernardus.

Torcular altare, vnde victimarum ſanguis defluebat, ſignificat. Turris in vinea Ieroſolymitanum templum ſignificat.

Torcular Dominicæ paſſionis meditationem, vel propriorum ... conſiderationem ſignificat.

Lacrymæ pœnitentiæ Angelorum deliciæ.

27. Secundò turris nomine in Eccleſia diuini nominis inuocatio, cæleſtiſque opis imploratio ſignificatur. & ideo fidelis anima poſtquam Deum obſecrans ait: *Exaudi, Deus, deprecationem meam, intende orationi meæ*; ſubdit: *Factus eſt ſpes mea, turris fortitudinis à facie inimici.* Quia vineæ extra vrbis mœnia, hominumque frequentiam ſunt, earum cuſtodes turri indigent, vt ex ea, tamquam ex edita ſpecula prædones, vel beſtias vineam inuadentes vndequaque circumſpiciant, & procul arceant. Ideo Prouerb. 18. 10. dicitur: *Turris fortiſſima nomen Domini; ad ipſum curris iuſtus, & exaltabitur*; hoc eſt, in huiuſmodi turri tamquam prouidus ſpeculator ſublimis erit. De Iudæorum vinea, nempe de Synagoga dicitur Pſalm. 79. 14. *Exterminauit eam aper de ſylua, & ſingularis ferus depaſtus eſt eam*; id eſt diabolus, iuxtà Hilarium, & Chryſoſtomum, qui ob ſuperbiam, & ſummam crudelitatem ſingularis ferus dicitur. Ne in Iudaicæ vineæ calamitatem incurramus,

Bern. ſer. 11. in Cantic.

Turris diuini nominis inuocationem, diuinæque opis implorationem ſignificat. Pſal. 60.

Hilar. in Pſal. 67. Chryſoſt. homil. ... ad ...

Diabolus ob ſuperbiam, & ſæuitiem ſingularis ferus dicitur.

incurramus, nobis Deus eſt *turris fortitudinis à facie inimici.* Vbi Auguſtinus ait, *Diabolo per tot loca, & tempora, & occaſiones inſidiatur aduerſus me. Chriſtus eſt mihi turris fortitudinis, quo cum fugero, non ſolum vitabo tela inimici; ſed etiam in illum, quem voluero, ſecurus ipſe tela iaculabor. Caue ne feriaris à diabolo, fuge ad turrim; numquam te ad illam turrim diabolica iacula ſecuntur. Vbi ſtabis munitus, & fixus: ante te eſt turris; recordare Chriſtum, & intra in turrim. Tu potius in diabolum iaculare tela, quibus feriatur.* & ſic de eo victoriam reportes. *Turris fortiſſima nomen Domini; ad ipſam currit iuſtus, & exaltabitur.* Victor profectò, & triumphans exaltabitur.

28. Tertio, B. Virgo, eiuſque erga fideles tutela turris nomine in Eccleſia ſignificatur. Ideo Deipara *Turris Dauidica* dicitur. Nam, vt ait Hailgrinus Cardinalis Sabinenſis, *B. Virgo eſt ſicut turris Dauid, hoc eſt à Chriſto vero Dauide fabricata, vt peccatoribus eſſet refugium, & munimen. Propugnacula huius turris ſunt virtutes, gratia, & prærogatiuæ, quibus peccatores protegit, & inimicum expugnat.* Hinc B. Virgo de ſeipſa ait Cantic 8. verſ. 10. *Ego murus, & vbera mea ſicut turris, ex quo facta ſum coram eo quaſi pacem reperiens.* Vbi Gulielmus ſic Deiparam loquentem inducit. *Ex quo ſenſi me in vtero habere de Spiritu ſancto, proculdubio tanta excellentia, tanta potentia, tantaque clementia facta ſum; vt omnibus ad me confugientibus non tantum murus ſim ad muniendum; ſed & mater ad nutriendum: & talis mater, cuius vbera ſunt, ſicut turris; id eſt cuius materna pietas non tantum paruulos nutriat; ſed etiam dum adhuc in nutrimentis ſunt, & minus apti ad prælium, hoſtibus inacceſſibiles faciat, cum creuerint fiducialiter proceſſuros in campum: non tantum carnem, & ſanguinem, ſed & ſpiritualia nequitia in cæleſtibus prouocaturos ad prælium.*

Et locauit eam agricolis, & peregrè profectus eſt.

29. AGricolæ non ſolùm ſunt ſacerdotes, populique paſtores, & rectores, ad quos ſpectat myſticam Dei vineam ſpiritualiter excolere; ſed etiam fideles omnes, qui vineæ partem ſibi traditam excolere debent, nempè propriam animam, eam in diuinæ legis mandatis exercendo: è ſingularum enim partium cultorâ fit, vt vinea tota excolatur. Deus huius vineæ Dominus quamuis vbique præſens ſit; & ideo Cantic. 8. dicat: *Vinea mea coram me eſt:* dicitur tamen *peregrè profectus*; quia veluti abſens, & tamquam agricolarum defectus, ingratumque animum non videns, eos non ſtatim puniſſe dicatur. Porrò quamuis propriam animam ſpiritualiter excolere vnicuique mandatum ſit; præcipuè tamen ab Eccleſiaſticis propriæ animæ, & proximorum cultura à Deo exigitur. Patet hoc Luc. 16. vbi parabola de prauo villico narratur, cui dictum eſt: *Redde rationem villicationis tuæ.* Cum enim plures parabolas Dominus turbis proponere conſueuiſſet, teſtante Matth. 13. *Congregatæ ſunt ad eum turbæ multæ; & locutus eſt eis multa in parabolis:* nihilominus allatam villici parabolam tantum diſcipulis ſuis dixiſſe Dominum Lucas ſcribit: *Dicebat autem & ad diſcipulos ſuos. Homo quidam erat diues, qui habebat villicum; & ait illi. Redde rationem villicationis tuæ.* ſcilicet vt Domini diſcipuli, & poſtea Eccleſiaſtici eorum ſucceſſores benè intelligerent ab ipſis myſticæ villæ, ſeu vineæ, hoc eſt Eccleſiæ, nempe fidelium culturam eſſe à Domino exigendam. In materiali villa, ſeu vinea agricola frugum tantùm, ac fructuum; non autem minutæ paleæ, aut palmitis rationem reddere debet. At in myſtica villa, & vinea non ſolum operum, ſed etiam cuiuſlibet cogitationis, & locutionis ratio eſt reddenda: dicente Domino Matth. 12. 36. *Omne verbum otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo.*

Cùm autem tempus fructuum appropinquaſſet, miſit ſeruos ſuos ad agricolas, vt acciperet fructus eius.

30. QVinam ſint fructus, quos ab agricolis myſticæ vineæ Dominus exigit, explicat Philo Carpathius in illa Cant. verba cap. 8. *Vinea fuit Pacifico, tradidit eam cuſtodibus, vir affert pro fructu eius mille argenteos,* vbi ait: *Manſueti, & recti corde ſi ſponſo ſtudent placere, non mundo, non homini: ſuæ animæ, vt vineæ cuſtodes proficiuntur. Hoc probat Propheta, cum dicit: Portio mea, Domine, dixi cuſtodire legem tuam. Talis pro mercede accipit mille argenteos, hoc eſt totius legis, & mandatorum plenitudinem ſalutarem ſecum defert in patriam.* Præterea myſticæ huius vineæ fructus præcipuus eſt ex viua fide pro Chriſto, & æterna beatitudine rerum terrenarum contemptus, iuxta Gregorium, qui ait: *Pro fructu vineæ vir mille argenteos affert; quia quiſquis viriliter in fide quam ſuſcepit, ſe habet, libenti mente, & perfectè omnia terrena dimittit, vt Chriſtum veraciter habeat. Millenarius enim perfectus eſt numerus, ideo per eum perfectio rei cuiuſlibet demonſtratur. Hos argenteos in Eccleſia primitiua illi ferebant, de quibus in actibus Apoſtolorum ſcribitur: Quotquot poſſeſſores agrorum, aut domorum erant, vendebant, & afferentes ponebant ad pedes Apoſtolorum pretia eorum, quæ vendebant.*

31 *In hac parabola quædam adiectitia ſunt, & ad ſignificationem trahi non debent; ne quid violenti, & abſurdi dicamus,* ait Maldonatus. *Adiectitium eſt, quod in parabola dicitur tempus fructuum appropinquaſſe; quaſi non ſemper tempus fructuum fuerit; aut quaſi non ſemper Deus à Iudæis bonorum operum fructus exegerit. Non enim ita eſt, ſed ſemper fructuum tempus fuit.* Huic ſententiæ

32. Reſpondetur, directè hic ſermonem eſſe de incredulis, obſtinatiſque Iudæis, ex quibus vera fides, Deique Eccleſia ad Gentiles transferenda erat, dicente hic Domino: *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.* Hoc poſito, dico tempus reddendi vineæ fructus fuiſſe, cum ad Iudæos Deus vineæ Dominus ſuos ſeruos, ſuumque filium miſit, vt in hac ipſa parabola dicitur. Primùm ergo cum Deus, vt Iudæos ab Idololatria reuocaret, ſuos Prophetas miſit dicentes: *Auferte Deos alienos de medio veſtri Baalim, & Aſtaroth; & præparate corda veſtra Domino, & ſeruite ei ſoli:* tunc à Iudæis veræ fidei, veræque religionis fructus exigebat. Secundo cum ſanctum præcurſorem miſit dicentem: *Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum;* tum pœnitentiæ fructus exigebantur. Rurſus cùm idem Ioannes diceret: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius Dei.* Tunc Chriſto Domino Dei filio ad eos miſſo credentes, reiecta incredulitate promptæ fidei

Marginal notes: Pſalm. 30. — In Cant. cap. 8 — Vineæ myſticæ fructus ad rerum terrenarum contemptus. — Pſalm. 118. 57. — Millenarius numerus perfectionem ſignificat. — Gregorius in Cant. 8. — Act. cap. 4. — Tempus reddendi myſticæ vineæ fructus quando ſuerit: Idem infra. — Reg. 7. — Matth. 3. — Ioan. cap. 1.

fructus Iudæi reddere debebant. Tertiò dicente iterum eodem Ioanne: *Facite fructus dignos pœnitentiæ:* dicente etiam Dei filio: *Pœnitentiam agite; appropinquauit enim regnum cælorum:* tandem poſt Domini Paſſionem dicente Petro: *Pœnitemini, & conuertimini, vt deleantur peccata veſtra;* tunc etiam ſalutaris pœnitentiæ fructus exigebantur.

Luc. 3. Matth. 4.17. Act. 3.19.

33. Si verò præter directum ſenſum de Iudæis, parabolæ etiam ſignificatum quibuſcumque fidelibus aptare velimus. Cum Deus per interna excitantis gratiæ auxilia ad benè operandum homines aduocat, tunc tempus eſt bonorum operum fructus reddendi: cum de iuſto Pſalm. 1. dicatur: *Erit tanquam lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo.* Deus enim humanæ imbecillitati ſe accommodans, bona opera non ſimul, vel ſtatim à nobis exigit; ſed in tempore ſuo, ea enim iuxtà temporis, locique circumſtantias exerceri vult. Hieronymus explicans Eccleſiaſtæ verba cap. 3.5. *Tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus.* ait: *Quia non poteſt humanus animus ſemper in ſublime tendi, & de diuinis, & altioribus cogitare, nec iugiter eſſe in contemplatione rerum cœleſtium; ſed interdum neceſſitatibus corporis indulgere: propterea tempus eſt amplexandi ſapientiam, & eam ſtrictius continendi; & tempus relaxandi mentem ab intuitu, complexuque ſapientiæ; vt curæ corporis, & his quibus vita noſtra abſque peccato indiget, ſeruiamus.* Similiter Hugo Cardinalis. *Tempus amplexandi eſt tempus contemplationis, vbi ſponſa, nempe anima, oſculis, & amplexibus ſponſi cœleſtis iucundatur. Tempus longè fieri ab amplexibus eſt, quando proximorum neceſſitas, & ſalutaris vtilitas exire ad actiuam vitam requirit. Vnde ſponſus aliquando vocat ſponſam ad campum actionis, aliquando quieſcere iubet in lecto contemplationis. Ne ſuſcitetis, neque euigilare faciatis dilectam, quoadvſque ipſa velit. Deinde: Surge, propera, amica mea, iam hyems tranſiit, imber abiit, & receſſit: Flores apparuerunt in terra noſtra: vineæ florentes dederunt odorem ſuum.*

Cantic. 2.

34. Dicitur præterea in parabola, *Cum tempus fructuum appropinquaſſet*, vt ſignificetur Dominum non eſſe præproperum exactorem; ſed neceſſarium tempus ad bona opera inchoanda, proſequenda, & perficienda expectare. Hinc Tertullianus afferens illud Eccleſiaſtæ: *Omnia tempus habent*, ait: *Nihil ſine ætate eſt; omnia tempus expectant. Aſpice ipſam creaturam paulatim ad fructum promoueri. Granum eſt primò, & de grano frutex oritur, & de frutice arbuſcula enititur. Deinde rami, & frondes inualeſcunt, & totum arboris nomen expanditur. Inde germinis tumor, & flos de germine ſoluitur, & de flore fructus aperitur. Is quoque rudis aliquandiu, & informis, paulatim ætatem ſuam dirigens, eruditur in manſuetudinem ſaporis. Sic & iuſtitia*, nempe ſanctitas, quæ in bonis actibus ex vno in alium progrediendo perficitur. Ideo Apoſtol. ad Rom. 5. ait: *Tribulatio patientiam operatur; patientia autem probationem; probatio verò ſpem: ſpes autem non confundit: quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris.* Porrò ſi vineæ nomine Iſraeliticum populum intelligamus iuxta Iſaiæ 5. *Vinea Domini exercituum domus Iſrael eſt:* Tunc diuerſo tempore valde diſſimiles fructus vineam hanc protuliſſe legimus. Nam cum in ſterili deſerto Iſraelis populus peregrinaretur, Iſraëlitica vinea vuas, dulciaque poma protulit, teſtante Domino Oſeæ 9. *Quaſi vuas in deſerto inueni Iſrael; quaſi prima poma ficulneæ in cacumine eius vidi patres eorum.* Contra verò poſtquam in promiſſionis terra lacte, & melle manante eamdem vineam Deus collocauit, tunc ea diuinæ beneficentiæ ingrata ſylueſtres labruſcas protulit. *Expectauit Dominus, vt faceret vuas, & fecit labruſcas*, vt dicitur Iſaiæ 5. *& fecit ſpinas*, vt Septuaginta legunt. Quod ſi horum tam diſſimilium fructuum ratio quæratur, illa profectò eſt; quia in ſterili deſerto Iſraëlitæ cum bonos fructus educerent, alieni à luxu, & crapula erant. Contra verò in fertiliſſima promiſſionis terra malè erga Dominum fructificantes, luxui, conuiuiis, crapulæque ſe dediderunt: ſubdit enim ibidem Iſaias: *Væ qui conſurgitis manè ad ebrietatem ſectandam, & potandum vſque ad veſperam, vt vino æſtuetis. Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conuiuiis veſtris.* Tantùm luxus nocet, tantum temperantia, & frugalitas iuuat.

Ecclef cap. 3. Tertull. lib. de virginib. velandis cap. 1.

Et agricolæ apprehenſis ſeruis eius, alium ceciderunt, alium occiderunt alium verò lapidauerunt. Iterùm miſit alios ſeruos plures prioribus, & fecerunt illis ſimiliter.

35. Qvod hîc ſub parabola Dominus ait, ſequenti cap. 23 apertè dixit: *Ieruſalem, Ieruſalem, quæ occidis Prophetas & lapidas eos, qui ad te miſſi ſunt. Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta.*

Nouiſſimè autem miſit ad eos filium ſuum, dicens: Verebuntur filium meum.

36. AB æterno nouerat Deus non fore, vt obſtinati Iudæi Chriſtum Dominum vererentur: quia tamen ſub parabola hominis patrisfamilias loquitur; ideo humano more, quod fieri debebat, quaſi exiſtimans ait: *Verebuntur filium meum.* In Syriaco textu legitur: *Erubeſcent propter filium meum.* Sed ſi perfidi Iudæi veniente ad eos Domino, verecundia non erubuerunt, nec proprias iniquitates agnoſcendo, ſe ei obſequentes exhibuerunt: in ſcelerum tamen pœnam proprio rubere ſanguine coacti ſunt. S. Vincentius ſerm. in die Paraſceues aſſerit Iudæorum filios, cum naſcuntur, habere manum dexteram plenam ſanguine capiti innixam, in pœnam imprecationis illius, qua Matth. 27. Domini mortem poſtulantes dixerunt, *Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros.* Hinc etiam aliqui apud Hugonem Cardinalem aſſerunt Iudæos vſque in hodiernum diem cruentis morbis eſſe obnoxios.

Iudæi cruenti[s morbis] noxij ſunt.

Hugo in Pſal. 77 vel 63.

Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra ſe: Hic eſt hæres; venite occidamus eum, & habebimus hæreditatem eius.

Dicere aliquid [illegible] ſecretò in cordibus.

37. De Phariſæo ſecum tacitè cogitante dicitur Lucæ cap. 7. *Ait intra ſe:* Quare ſi ſimiliter agricolæ *intra ſe*, hoc eſt ſecretò in cordibus ſuis dixerunt; quomodo mutuò ſe exhortabantur: *Venite occidamus eum, & habebimus hæreditatem eius?* Reſpondetur agricolas *intra ſe*, hoc eſt inter ſe ſimul colloquendo illud dixiſſe: quare id clarius Marci 12. dicitur. *Coloni dixerunt ad inuicem: Hic eſt hæres, venite occidamus eum.*

38. S Hieronymus in cap. 21. S. Matth. citatus à ſancto Thoma 3. p. quæſt. 47. art. 5. explicans allata verba ait: *Manifeſtè Dominus probat ex verbis Iudæorum, Principes non per ignorantiam, ſed per inuidiam, Dei filium crucifixiſſe: intellexerunt enim eum eſſe illum, cui Pater per Prophetam dicit: Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam: ergo videtur, quod agnouerint eum eſſe Chriſtum, vel filium Dei.* Similiter hom. 43. Imperfectus in Matth. ait: *Ex ſuperbia naſcitur, ne quis velit ante ſe meliorem habere; ſicut Iudæi Chriſtum: non enim neſcientes filium Dei eſſe occiderunt, ſed habere eum talem non ſuſtinebant; ſicut & prophetat de illis Salomon: Venite, circumueniamus iuſtum; quoniam inutilis eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris.* Contra tamen eſt, quod Petrus Apoſtolus dixit Act. 3. 17. *Nunc, fratres, ſcio, quia per ignorantiam feciſtis, ſicut & Principes veſtri.* Similiter Paulus Act. 13. 27. *Qui habitabant Ieruſalem, & principes eius hunc,* nempe Chriſtum, *ignorantes & voces Prophetarum, quæ per omne ſabbatum leguntur, iudicantes impleuerunt:* hoc eſt condemnarunt eum: *& impleuerunt quæcumque ſcripta ſunt,* vt ait Syrus. Et ipſe Dominus Apoſtolis dixit Ioan. 16. *Venit hora, vt omnis, qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo: & hæc facient vobis, quia non nouerunt Patrem, neque me.*

Iudæi cognouerunt Chriſtum eſſe verum Meſſiam, & Dei filium, S. Hieronym.

Pſalm. 2. 8.

Sapient. cap. 2.

Iudæorum principes cognouerunt Chriſtum eſſe verum Meſſiam, non autem vt filium Dei; S. Thoma. Auguſt. l. 3. lib. Q. noui teſtamenti Q. 82.

1. ad Cor. cap. 2. 8.

39 Reſpondet S. Thom. ſupra citatus: *Apud Iudæos quidam erant maiores, & quidam minores. Maiores, qui eorum principes dicebantur (vt dicitur in lib. quæſt. veteris, & noui teſtamenti.) ſicut & dæmones cognouerunt eum eſſe Chriſtum promiſſum in lege, omnia ſigna videntes in eo, quæ dixerant futura prophetæ. Myſterium autem diuinitatis eius ignorabant; & ideo Apoſtolus dixit: Quod ſi cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent. Sciendum tamen, quòd eorum ignorantia non eos excuſabat à crimine; quia erat quodammodo ignorantia affectata: videbant enim euidentia ſigna diuinitatis ipſius; ſed odio, & inuidia Chriſti ea peruertebant, & verbis eius, quibus ſe Dei filium fatebatur, credere noluerunt. Vnde ipſe de eis ait Ioan. 15. Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent; nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo. Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Minores verò, id eſt populares, qui myſteria Scripturæ non nouerant, non plenè cognouerunt ipſum eſſe Chriſtum, nec filium Dei: licet enim aliqui eorum in eum crediderint, multitudo tamen non credidit. Et ſi aliquando dubitauerunt, an ipſe eſſet Chriſtus propter ſignorum multitudinem, & efficaciam doctrinæ, vt habetur Ioan. 7. tamen poſtea decepti fuerunt à ſuis* A *Principibus, vt eum non crederent neque filium Dei, neque Chriſtum. Vnde Petrus dixit: Scio, quia per ignorantiam feciſtis, ſicut & Principes veſtri: quia ſcilicet per Principes ſeducti ſunt.* Concludit in fine S. Thom. *ex ignorantia affectata Iudæi peccauerunt, non ſolum hominis Chriſti, ſed etiam tamquam Dei crucifixores.*

Iudæi Chriſtum neque vt Meſſiam, neque vt Dei filium cognouerunt: eorum tamen Principes maximè culpabili ignorantia id ignorarunt.

40. Quòd Iudæorum Principes Chriſtum, quamuis non vt Dei filium, tamen vt verum Meſſiam cognouerint, etiam mihi durius videtur. Si enim Chriſtum vt verum Meſſiam in lege promiſſum, & à Deo miſſum ex ſacræ Scripturæ teſtimonijs, & vaticinijs crediſſent, eum vtique non blaſphemum, non dæmoniacum, non mendacem, & impoſtorem B exiſtimaſſent. Dicendum eſt ergo ex ignorantia quidem culpabili Chriſtum etiam vt verum Meſſiam Iudæos ignoraſſe; quod Apoſt. Petri & Pauli verba ſupra allata ſignificant. Quare placet hic Caietani ſententia dicentis: *Videtur diſtinguendum inter illud, quod Iudæorum Principes potuerunt, & debuerunt cognoſcere; & id, quod de facto cognouerunt. Potuerunt, ac debuerunt cognoſcere Ieſum eſſe Chriſtum; & de facto non cognouerunt Ieſum eſſe Chriſtum. Primum ſatis patet ex teſtimonijs miraculorum, & doctrinæ; hæc enim duo Dominus ipſe allegat Ioann. 15. Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, quoad doctrinam teſtificantem de ſe: & ſi opera non* C *feciſſem, quæ nemo alius fecit; quoad miracula. Secundum ſuadetur ex eo, quòd omnia dicta de Chriſto non cognouerunt impleri in ipſo: prophetatum enim erat de ipſo, quòd erat futurus rex Iſrael, & redempturus ex captiuitate Iſrael, &c. Vnde Magi dixerunt: Vbi eſt, qui natus eſt rex Iudæorum? Et hæc licet intelligatur de Chriſto in ſecundo aduentu; in primo autem ſpiritualiter tantum; ante Chriſti tamen reſurrectionem non erat hæc diſtinctio cognita. Diſcipuli enim euntes in Emaus, dixerunt: Nos ſperabamus, quod ipſe eſſet redempturus Iſrael. Quia ergo diſtinctio iſta duorum aduentuum Chriſti erat igno-* D *ta, Principes Iudæorum malitia proprii affectus in Chriſtum velati, reliqua ex Scriptura, & ſignis, & doctrina teſtimonia tamquam inſufficientia abiecerunt: cum tamen eſſent ſufficientia, & ſecundum aduentum explicantia, & promittentia. Quin potius, quia Chriſtus rex erat futurus, tamquam vſurpatione tituli regij ex hoc ipſo, quòd Chriſtum ſe dicebat Ieſus, accuſarunt eum coram Pilato, & obtinuerunt ſententiam mortis illius.*

Caiet. in S. Thom. 3. p. Q. 47. art. 5.

Matth. 2.

Luc. 24.

41. Ad verba agricolarum dicentium: *Hic eſt hæres:* dicendum eſt in parabolis non omnia adamuſſim eſſe rei ſignificatæ applicanda. Quare quamuis agricolæ tamquam certò ſcientes dixerint: *Hic eſt hæres:* Iudæorum tamen E Principes per agricolas ſignificati dixerunt: Hic eſt, qui ſe Dei filium, & hæredem profitetur; iuxtà eorumdem Iudæorum verba Sap. 2. *Circumueniamus iuſtum. Promittit ſe ſcientiam Dei habere, & filium Dei ſe nominat. Gloriatur patrem ſe habere Deum; videamus ergo ſi ſermones illius veri ſint. Morte turpiſſima condemnemus eum.*

42. Circa diſtinctionem allatam à ſancto Thoma de maiorum, & minorum Iudæorum notitia de Chriſto, occurrit difficultas excitatis verbis Act. 3. 17. *Nunc, fratres, ſcio, quia per ignorantiam feciſtis, ſicut & Principes veſtri:* ergo eamdem & Principum, & aliorum ignorantiam fuiſſe Apoſtolus ait. Reſpondet Caietanus:

Particula, ſicut, non denotat ibi ſimilitudinem in cauſa facti, ſcilicet in ignorantia, ſed in facto tantùm Non eſt ſenſus: Scio, quòd per ignorantiam feciſtis, ſicut & Principes veſtri per ignorantiam fecerunt. Sed eſt ſenſus: ſcio, quòd per ignorantiam imitati eſtis Principum veſtrorum factum. Quare Beda in illud Lucæ 23. 34. *Non enim ſciunt, quid faciunt*, ait: *Notandum, quòd non pro eis rogat, qui quem filium Dei intellexerunt*, hoc eſt intelligere potuerunt; *crucifigere, quàm confiteri noluerunt.*

43. Denique agricolæ dicentes: *Habebimus hereditatem eius*, ſignificant Scribas, & Phariſæos qui cupiditate dominandi in Synagoga, & ſub religionis ſpecie acquirendi pia fidelium munera, Domini mortem machinati ſunt.

Et apprehenſum eum, eiecerunt extra vineam, & occiderunt.

Conciliatio Matthæi, & Marci de nece hæredis intra, vel extra vineam.

44. MArci 12. dicitur: *Et apprehendentes eum, occiderunt, & eiecerunt extra vineam.* Quare ne à Matthæo diſſonet Marcus, dicendum eſt, agricolas ad eiciendum extra vineam hæredem, eumque à vineæ poſſeſſione exturbandum, ſimul in eum impetum feciſſe, ſimulque etiam ei lethalia vulnera inflixiſſe. Quare quamuis extra vineam occiſus expirauerit iuxtà Matthæum; adhuc tamen iuxtà Marcum in ipſa eiectione ob lethales plagas occiſus dici potuit. Sic 1. Reg. cap. 17. 50. *Preualuit Dauid aduerſum Philiſtæum in funda, & lapide; percuſſumque Philiſtæum interfecit. Et tulit gladium eius, & interfecit eum, præciditque caput eius.* Vbi bis dicitur Philiſtæus à Dauide interſectus; prius lapide in intima fronte infixo, quo lethali vulnere viuere non poterat; ideóque inde interſectus dicitur; deinde gladio, quo illius necem accelerando abſoluit. Iuxtà allatam Euangeliſtarum conſonantiam ſuo parabola ſignificatui benè reſpondet. Nam Dominus in vrbe Ieroſolyma ſæuiſſimè flagellatus, acutiſſimiſque ſpinis in intimo capite confixus, huiuſmodi lethalibus plagis ibi occiſus dici potuit; quamuis deinde extra Ieroſolymam in cruce paſſibilem vitam abſoluerit.

Cum ergo venerit Dominus vineæ quid faciet agricolis illis? Aiunt illi: Malos malè perdet; & vineam ſuam locabit alijs agricolis, qui reddent ei fructum temporibus ſuis.

Conciliatio Matthæi, & Lucæ circa ſententiam in malos vineæ colonos prolatam.

45. HUic Chriſti Domini interrogationi *Quid faciet agricolis?* Lucas cap. 20. ipſum Dominum reſpondiſſe ait: *Veniet, & perdet colonos iſtos, & dabit vineam aliis:* quo audito, dixerunt illi: *Abſit.* Matthæus verò ait Iudæos ipſos reſpondiſſe: *Malos malè perdet*, &c. Soluunt aliqui difficultatem dicentes prius Iudæos dixiſſe, *Malos malè perdet*, &c. deinde ipſum Dominum confirmaſſe. Sed adhuc remanet ſoluenda difficultas: ſi enim Iudæi andita Domini ſententia dixerunt: *Abſit*. ergo eandem cum Domino ſententiam de malis agricolis non protulerunt. Reſpondet Auguſtinus. *Quoſdam reſpondiſſe. quod Mattheus commemorat: quoſdam verò quod Lucas.* Reſpondet Chryſoſtomus, Iudæos corde dixiſſe, quod Matthæus dicit; ore

August. lib. de Concordia Euangelist.

A quod dicit Lucas. Probabilius dicendum videtur, prius Iudæos dixiſſe de agricolis: *Malos malè perdet.* Deinde confirmante Domino eorum de agricolis ſententiam, cùm ex eius geſtu, & loquendi modo intellexiſſent Dominum de ipſis ſub parabola illa loqui, dixiſſe: *Abſit.*

Dicit illis Ieſus: Numquam legiſtis in Scripturis: Lapidem, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli? A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris.

B

Abulensis in Matth. cap. 21. quæst. [9?]. Comestor 3. Reg.

46. EXiſtimant plures auctotes infra citandi, per hæc verba indicari id, quod in Salomonis templo ædificando accidit. Dicitur enim 3. Reg. cap. 6. *Domus cum ædificaretur, de lapidibus dolatis, atque perfectis ædificata eſt, & malleus, & ſecuris, & omne ferramentum non ſunt audita in domo cum ædificaretur.* Hinc benè colligit Abulenſis ad templi ædificium lapides extra templum in ipſis lapidicinis ſectos politos, & ad debitam figuram fuiſſe redactos. Hoc poſito Petrus Comeſtor Scholaſticæ hiſtoriæ auctor ſcribit, cùm ædificaretur templum lapidem notabilem fuiſſe, quem ſæpius oblatum fabri murarij reprobarunt;

Lapis angularis Salomonis templo primo reprobatus, deinde [in] [illegible] loco collocatus.

C quia interdum longior videbatur, interdum breuior: altiùs tamen excitato pariete eumdem reprobatum lapidem aptiſſimum apparuiſſe, vt vnum cum alio parietem coniungeret; idque omnibus admirationi fuiſſe. Exiſtimant, quod Comeſtor refert, fabuloſum Burgenſis, Salmeron, & alij. Nihilominus id verè accidiſſe cenſet Epiſcopus Cantapratenſis, & Abulenſis ſupra citatus: eiuſdemque Salomonici templi lapidis meminerunt Lyranus, Aiguranus, Valentia, & Treueus in Pſalm. 117. Quidquid ſit de huius prius reprobati, deinde electi lapidis veritate, bene afferri poſſet pro Chriſti Domini figura; cum Chriſtus Dominns antea ab incredulis

Cantapratensis [hyperb.?] cap. [?].

Christus vt lapis angularis Gentiles, & deleſque Iudæos in vna Eccleſia copulauit.

D Iudæis reprobatus, deinde in ſummo Eccleſiæ apice conſtitutus, vtrumque parietem, ſcilicet Gentiles, & Iudæos, vel nunc credentes, vel in mundi fine credituros, ſimul coniungere debeat. Hinc S. Auguſtinus ſerm. 6. de Epiphan. ait: *Iam hic infans natus, atque annunciatus oſtenditur lapis ille angularis; iam in ipſo primordio natiuitatis apparuit. Duos ex diuerſo parietes in ſe copulare iam cœpit, paſtores à Iudæa, Magos ab Oriente perducens: vt duos conderet in ſe vnum hominem nouum, faciens pacem, pacem his, qui longè; & pacem his, qui propè.* Similiter S. Fulgentius ſerm. de Epiphan. de Gentilibus, & Iudæis ait: *Iſti ſunt duo parietes, qui ex aduerſo venerunt; & in lapidem, qui factus eſt in caput anguli, in vnitate fidei conuE nerunt. Vnus paries venit ex Iudæis, alter ex Gentibus. Longè à ſe diuerſi erant, quando diuerſa credebant. Poſitus eſt in medio lapis angularis, qui ad ſe vtrumque parietem duceret, & vtrumque vno nomine nuncuparet, eſſentque vnum communione vocabuli, qui fierent vnum in vna gratia ſacramenti. Per Chriſtum enim, qui eſt pax noſtra faciens vtraque vnum, Iudæi, & Gentiles facti ſunt vnum, quibus fidei vnitas vnum indidit nominis Chriſtiani vocabulum. Horum duorum parietum vnus adductus eſt, quando paſtoribus Iudæis Chriſtum natum Angelus annunciauit: alter paries adductus eſt, quando Gentilibus Magis nouum ſidus apparuit. Illi fuerunt primitiæ Iudæorum, iſti facti ſunt primitiæ Gentium.*

47. Præterea iuxtà Valentiam angularis lapis duo coniungens, Chriſtus dicitur; eo quòd in eo cum humana diuina natura fuerit vnita: iuxtà alios, quia Chriſtus ſimul Angelorum, & hominum caput eſt: vel quia militantis Eccleſiæ, & triumphantis ſimul eſt caput. Iuxta Hugonem *Homo dicitur angulus: nam ſicut in angulo duæ concurrunt lineæ; ſic in homine duæ naturæ, corporalis, & ſpiritualis concurrunt Huius anguli caput eſt Chriſtus, ſicut dicitur 1. ad Cor. 11. Caput omnis viri Chriſtus, id eſt virtuoſi hominis. Diabolus autem caput eſt reproborum. Ipſe eſt rex ſuper omnes filios Superbiæ,* dicitur Iob 41.

Hugo in Pſ. 117.

48. Iuxtà eumdem Hugonem, *hunc lapidem,* nempe Chriſtum, *non tantum reprobauerunt Iudæi, ſed adhuc reprobant ædificantes ad litteram; ſcilicet facientes palatia, & terrena congregantes; quibus dicitur Iſaiæ cap. 5. Væ, qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis. Hi reprobant Chriſtum pauperem, qui non in palatio, ſed in diuerſorio habitauit; & in præſepio, non in lecto eburneo reclinatus fuit. Hi facto ſuo dicunt Deo: Recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus,* ſicut dicitur Iob 21.

49. De Chriſto, vt primario lapide in Eccleſiæ ædificio ſepties in ſacris litteris reperitur teſtimonium. Primò in Pſalm. 117. 22. vnde allata Euangelij verba deſumuntur. Secundò Iſaiæ 28. 16. *Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretioſum in fundamento fundatum; qui crediderit, non feſtinet.* Idem Chriſtus Dominus primus, & imus; ſupremus, & infimus lapis dicitur: ſupremus in anguli capite ob dignitatem; infimus in fundamento ob firmitatem. *Spiritualis ædificij Chriſtus eſt principium, & finis,* ait Nyſſenus, tract. de perfecti Chriſtiani forma. *Qui crediderit, non feſtinet.* Verba hæc antiquis Iſraëlitis dicta ſunt ante Redemptoris aduentum, iuxtà monitum illud Habacuc 2. *Si moram fecerit, expecta eum; quia veniens veniet, & non tardabit.* Tertiò in hoc Euangelio. 4. à S. Petro Act. 4. 11. *Hic eſt lapis, qui reprobatus eſt à vobis ædificantibus; qui factus eſt in caput anguli: & non eſt in aliquo alio ſalus.* 5. ab eodem Apoſtolo Petro epiſt. 1. cap. 2. 6. *Vobis igitur honor credentibus; non credentibus autem lapis, quem reprobauerunt ædificantes; hic factus eſt in caput anguli, & lapis offenſionis, & petra ſcandali his, qui offendunt verbo;* Id eſt his, qui increduli ad Euangelij verbum offenduntur, & ſcandalizantur. 6. ab Apoſtolo Paulo ad Rom. 9. 33. *Ecce pono in Sion lapidem offenſionis, & petram ſcandali: & omnis, qui credet in eum non confundetur.* Hinc Auguſtinus ait: *Chriſtus in vita ſuit lapis offenſionis, in quem ſua incredulitate impegerunt Iudæi: poſt reſurrectionem vero fuit eiſdem petra ſcandali; quando vt grauis petra cecidit ſuper Iudæos, eoſque per Titum, & Veſpaſianum contriuit.* 7. ad Epheſ. 2. 20. Pijs fidelibus dicitur: *Non eſtis hoſpites, & aduenæ; ſed eſtis ciues ſanctorum, & domeſtici Dei: ſuperædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu: in quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum in Domino; in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu.*

Chriſtus primus & imus, ſimul lapis angularis & fundamentalis.

Auguſt. in Pſal. 41.

50. In pluribus Scripturæ locis Chriſtus ſub lapidis nomine figuratur: eorum plura Cyprianus lib. 2. contra Iudæos cap. 6. colligit. Primò Geneſ. 28. 11. *Iacob tulit de lapidibus, & ſupponens capiti ſuo dormiuit in eodem loco. Viditque in ſomnis ſcalam ſtantem ſuper terram, & cacumen illius tangens cælum: Angelos quoque Dei aſcendentes, & deſcendentes per eam, & Dominum innixum ſcalæ. Surgens ergo Iacob mane, tulit lapidem, quem ſuppoſuerat capiti ſuo, & erexit in titulum, fundens oleum deſuper. Erexit in titulum,* hoc eſt, in mirabilis viſionis memoriam, & monumentum. Chriſtus vnctus interpretatur: *Iacob lapidem conſecrauit, & vnxit, ſacramento vnctionis Chriſtum ſignificans,* ait Cyprianus. Similiter Hieronymus: *Iacob lapidem poſuit ad caput ſuum. Qui talem habebat puluillum, in quo refrigerabat, videte viſionem eius. Vidit ſcalam de terra pertingentem ad cælum; & vidit Angelos deſcendentes, & aſcendentes. Vidit Angelos de cælo venire ad terram, & alios de terra ad cælos aſcendere. Quia lapis ille, qui erat ad caput Iacob, Chriſtus erat lapis angularis. In Chriſto ergo quieſcamus; in Chriſto caput, mentemque reclinemus, vt ſanctos Angelos adiutores habeamus, vt cæleſtium, Deique viſione digni ſimus.*

Lapis Patriarchæ Iacob capiti ſuppoſitus Chriſti ſymbolum.

Hieron. in Pſal. 133.

51. Secundò Exodi 17. *Cùm leuaret Moyſes manus, vincebat Iſraël: ſin autem paululum remiſiſſet, ſuperabat Amalec. Manus autem Moyſi erant graues: ſumentes igitur lapidem, poſuerunt ſubter eum, in quo ſedit: Aaron autem, & Hur ſuſtentabant manus eius ex vtraque parte. Fugauit Ioſue Amalec, & populum eius.* De Chriſto ait Cyprianus: *Hic eſt lapis, ſuper quem ſedit Moyſes in cacumine collis, quando Ieſus Naue contra Amalec dimicauit.* In Chriſto ergo conſtanter orantes quieſcere debemus, vt noſtrarum cogitationum, & affectuum ordinata acies diabolum in fugam vertat.

Lapis, ſuper quem Moyſes ſedit, Chriſti ſymbolum.

52. Tertiò, Exodi 33. Cùm Moſes Deo dixiſſet: *Oſtende mihi gloriam tuam, Reſpondit: Ecce eſt locus apud me, & ſtabis ſupra petram; cumque tranſibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, & protegam dextera mea donec tranſeam; tollamque manum meam, & videbis poſteriora mea.* Vbi Nyſſenus ait: *In hac vita Deum videre non poſſumus; ille tamen videt poſteriora Dei, qui ſupra petram, id eſt Chriſtum ſtat; quique corde, & animo ſemper Deum ſequitur, quocumque ducat.*

Lapis, ſuper quem Moyſes Deum videndi cupidus ſtetit, Chriſti ſymbolum.

53. Quartò, Numerorum cap. 20. *Locutus eſt ad Moyſen: Tolle virgam, & congrega populum tu, & Aaron frater tuus, & loquimini ad petram, & illa dabit aquas. Cumque eleuaſſet Moyſes manum, percutiens virga bis ſilicem, egreſſæ ſunt aquæ largiſſimæ.* Vbi Auguſtinus ait: *Quod de petra aqua educta eſt, Apoſtolus Paulus quid eſſet, expoſuit, vbi ait; Et omnes eumdem potum ſpiritalem biberunt. Bibebant autem de ſpiritali conſequente eos petra. Petra autem erat Chriſtus. Significata eſt ergo de Chriſto profluens gratia ſpiritalis, quæ interior ſitis irrigaretur. Sed quòd virga petra percutitur, Crux Chriſti figuratur. Ligno enim accedente ad petram gratia manauit: & quòd bis percutitur, euidentius ſignificat crucem: duo quippe ligna ſunt crux:* Idem repetit Auguſt. tom. 6. l. 16. contra Fauſtum cap. 17.

Lapis Moyſis virga percuſſus Chriſti ſymbolum: virga bis percutiens crucis ſymbolum.

Aug. tom. 4. l. 4. q. ſup. Numeros q. 35.

1. ad Cor. 10.

54. Quintò, S. Cyprianus ad Redemptorem myſticè præfigurandum dictum eſſe cenſet Deuter. 27. 8. *Scribes ſuper lapidem omnem legem hanc manifeſtè nimis.* Qui enim fideliter Chriſtum Dominum ſuſcipiebant, & audiebant; in eius moribus, & verbis diuinam omnem legem dilucidè repræſentatam, apertè cognoſcere poterant.

Cypr. ſup. Lapis Dei lege inſcriptus Chriſti ſymbolum.

55. Sextò, De Dei beneficentia erga ſuorum fidelium populum dicitur Deuter. 32. 13. *Conſtituit eum ſuper excelſam terram, vt ſugeret mel de petra, oleumque de ſaxo duriſſimo.* Circa quod Gregorius hom. 26. in Euangel. ait: *Si tota teſtamenti veteris ſeries recenſeatur, nuſquam de petra mel, oleumque Hebræus populus ſuxit. Sed quia iuxta Pauli vocem, Petra erat Chriſtus; mel de petra ſuxe-*

Lapis vnde mel, oleumque ſugendum promittitur, Chriſti ſymbolum.

runt, qui eiuſdem Redemptoris noſtri factu, & miracula viderunt. Oleum verò de firma petra ſuxerunt, quia effuſione ſancti Spiritus poſt reſurrectionem eius vngi meruerunt. De hoc oleo per Prophetam dicitur; Computreſcet iugum à facie olei. Sub iugo quippe tenebamur dæmoniacæ dominationis; ſed vncti ſumus oleo Spiritus ſancti. Et quia nos gratia libertatis vnxit, dominationis dæmoniacæ iugum putruit, Paulo atteſtante. qui ait: Vbi ſpiritus Domini, ibi libertas. 2. ad Cor. 3.

Lapis à Ioſue ſub quercu poſitus Chriſti ſymbolum.

56. Septimò, iuxtà Cyprianum, & Auguſtinum; Chriſtum etiam præfigurauit lapis ille, de quo dicitur Ioſuë 24.26. *Tulit lapidem pergrandem; poſuitque eum ſubter quercum: & dixit ad omnem populum: en lapis iſte erit vobis in teſtimonium, quòd audieris omnia verba Domini, quæ locutus eſt vobis; ne fortè poſtea negare velitis, & mentiri Domino Deo veſtro.* Vbi non ſine myſterio dicitur lapis verba Domini audiuiſſe: Nam diuinum Verbum cum Dei, & Iſraëlitici populi fœdus bene audiuiſſet. poſtea ſub humana carne Iudæorum infidelitatem arguere debebat; quod fœdus cum Deo initum fregiſſent, diuinæque legis mandata non ſeruaſſent. Sed cur lapis ille à Ioſue ſub quercu poſitus

Auguſtinus ſupra.

dicitur? Reſpondet Auguſtinus: *Chriſtus non fuiſſet in cruce exaltatus, niſi humilitate ſubiectus.*

Lapis, ſuper quem arca poſita eſt, Chriſti ſymbolum.

58. Octauò, dicitur 1. Reg. 15. *Leuitæ depoſuerunt arcam Dei, & poſuerunt ſuper lapidem grandem.* Vbi de Chriſto ait Cyprianus: *Hic eſt lapis magnus, ſuper quem poſita eſt arca teſtamenti; quando ab allophylis remiſſam, & redditam in plauſtro boues reportauerunt.* Arca diuinæ legis tabulas continebat; ideo arca diuinam legem continens in Chriſto, tamquam in ſtabili lapide repoſita dicitur. In alijs diuina lex ob humanam inconſtantiam mutare videtur; in Chriſto autem ſtabiliter conquieſcit. Ideo *legem tuam in medio cordis mei*,

Pſal. 39. 9.

æterno Patri Redemptor noſter veriſſimè dixit.

Lapis erectus poſt victoriam de Philiſtæis reportatam, Chriſti ſymbolum.

58. Nona, ex 1. Reg 7. 12. poſt victoriam ab Iſraëlitis de Philiſtæis reportatam, celebris eſt lapis à Samuele erectus; cui Hebræo vocabulo Abenezer eſt nomen impoſitum, hoc eſt lapis adiutorij; ſeu iuxtà Cyprianum, lapis auxiliator. Et quamuis lapis ille nihil auxilij ad victoriam præliantibus Iſraëlitis contulerit; benè tamen tam ſpecioſum nomen obtinuit, eò quod Chriſti Domini figura fuerit; qui ad debellandos tenebrarum principes efficax nobis eſt adiutorium. *Lapis ille, qui ſcriptus eſt in Regnorum libro Abenezer, lapis ille Chriſtus eſt. Abenezer autem interpretatur lapis adiutorij.* ait Hieronymus. Similiter

Hieronym. in Pſalm. 138.

de Chriſto Domino Cyprianus ait: *Hic eſt lapis, quem cum alienigenas Iſraël viciſſet, ſtatuit Samuël, & appellauit nomen eius Abenezer, id eſt Auxiliator.*

Lapis, quo proſtratus eſt Golias Chriſti ſymbolum.

59. Decimò de Golia gigante proſtrato, & perempto dicitur 1. Reg. 17. 49. *Tulit Dauid vnum lapidem, & funda iecit, & circumducens percuſſit Philiſtæum in fronte, & infixus eſt lapis in fronte eius, & cecidit in faciem ſuam ſuper terram.* Vbi Au-

Auguſt. in ſer. 19. de tempore.

guſtinus ait: *Sicut Dauidis baculus crucis typum habuit; ita etiam lapis ille, de quo percuſſus eſt Golias, Chriſtum Dominum figurabat. Ipſe eſt enim lapis viuus, de quo ſcriptum eſt: lapidem, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli.*

Supra.

Similiter de Redemptore Cyprianus ait: *Hic eſt lapis, quo Dauid frontem Goliæ percuſſit, & occidit, ſignificans diabolum, & ſeruos eius inde proſterni:* Quare cum nos diabolus prauis ſuggeſtionibus impetit, illi Chriſti Domini ſanctitatis exempla obijciamus; hinc enim immundus ſpiritus, percuſſa eius fronte, hoc eſt reiecta impudentia, ſtatim concidet.

Petra, in qua equi currere nequeunt, Chriſti ſymbolum. In Chriſto ſtabilitus effrænis paſſionibus non ſubiacet.

60. Vndecimò Dauid de Deo dixit Pſalm. 39. *Eduxit me de lacu miſeriæ, & de luto fæcis; & ſtatuit ſuper petram pedes meos, & direxit greſſus meos. Quis eſt lacus miſeriæ? Profunditas iniquitatis ex carnalibus concupiſcentijs. Poſuit ſupra petram pedes meos, & direxit greſſus meos. Petra autem erat Chriſtus. Simus ſuper petram, & dirigantur greſſus noſtri. Sic in Chriſto ambulat, qui in diabolo errabat*, ait Auguſtinus. Similiter Hieronymus: *Statuit ſupra petram pedes meos, hoc eſt ſuper Chriſtum: pedes meos, ſenſus meos. Chriſtus in ſe, qui eſt ſtabilis petra, confirmauit me, ne ab huius ſeculi nutarem impulſibus. In hac petra non iniquitatis, ſed mundis pedibus ambulatur*, ait Caſſiodorus. Si quis in Chriſto, veluti in ſtabili petra pedes, hoc eſt animæ affectus ſtatuat, mundus erit à vitiorum ſordibus; præcipuè liber à prauis ſuperbiæ, & laſciuiæ paſſionibus erit. *Numquid currere queunt in petris equi?* dicitur Amos 6. 12. *Numquid current in petra equi?* legitur ex Hebræo. Equi cum non diuiſam, ſed continuam vngulam habeant, ſupra petram greſſus mouere nequeunt. Hieronymus autem per equos ſuperbiæ, & libidinis effrænes paſſiones ſignificari docet. *Gratias igitur Domino Ieſu vnigenito Dei filio, redemptori noſtro, qui nobis peccata omnia remiſſurus deſcendit è cœlo; vt nos de luto, ac limo iſtius mundi, & cænulenta quadam palude terrarum, de corpore quoque mortis huius eriperet; atque in carne ſua ſtatueret animi noſtri interiora veſtigia; vt confirmati in Dei verbo, & per crucem Domini corporis paſſionibus abſoluti, ambulemus iam non in opprobrio dedecoris, ſed in remiſſione peccati*, ait Ambroſius. Iuſtus ergo dum prauorum affectuum ſtimulis, dum dæmonum inſidijs vndique impetitur, dum ne in peccatum corruat, timet; fiducialiter cum Dauide dicat. *In petra exaltauit me; & nunc exaltauit caput meum ſuper inimicos meos. Dum anxiaretur cor meum, in petra exaltaſti me*: hoc eſt in Chriſto redemptore; ob cuius merita è dæmonum inſidijs illæſus eripiar. Hinc de Chriſto, vt myſtica petra

Pſal. 26. 6. Pſal. 60. 3.

Bernardus ait: *Quid non boni in Petra? In petra exaltatus ſecurus, in petra firmiter ſto; Securus ab hoſte, fortis à caſu: & hoc, quoniam exaltatus à terra: anceps eſt enim, & caducum terrenum omne.* Veriſſimè namque dicitur Numer. 24. 21. *Robuſtum eſt habitaculum tuum; ſed ſi in petra poſueris nidum tuum.* Hoc ei, qui in ſublimi dignitatis, & magiſtratus culmine inſidet, dicitur. Pauperibus verò, & humili loco collocatis dicatur: *Lepuſculus, plebs inualida, collocat in petra cubile ſuum.* Vbi Caſſianus ait: *Re vera quid Chriſtiano inualidius? Quid monacho infirmius, cui non ſolum nulla iniuriarum vindicta ſuppeditat; ſed ne leuis quidem, tacitaque commotio ſaltem intrinſecus pullulare conceditur?* Nihilominus ſi ſub myſtica Chriſti petra ſe muniat hominum dæmonumque inſidias omnes deſpiciet; & in memoriam ſæpius reuocabit Dauidis exemplum; de quo diuina ope à plurimorum hoſtium inſidijs erepto dicitur 2. Reg. 22. *Locutus eſt Dauid Domino verba carminis huius in die, qua liberauit eum Dominus de manu omnium inimicorum ſuorum, & de manu Saul, & ait: Dominus petra mea, & robur meum, & ſaluator meus.* Ideò benè Chryſoſt. ait:

Bernard. in Cant. ſer. 61.

1. Prou. 26.

Caſſian. collat. 10. c. 10.

Maxima ſecuritas, & inexpugnabilis murus eſt gratia Dei. Videamus quomodo Dauid de loco in locum tranſiens, & quaſi erraticus vagans, manu ſuperna munitus fuerit. Saul autem cum eſſet in medijs ciuitatibus, & tantum ſecum duceret exercitum, & ſatellites habens, & armigeros quotidie timebat. & tremebat inimicorum inſidias (vt patet 1. Reg. 18. 12. & 29.)

Chryſoſt. hom. 46 in Geneſim.

Et ille, qui ſolus erat non indigebat humano preſidio: hic vero coronatus, & purpura indutus, illius auxilio indigebat: & regi opus erat paſtoris opera; & diademate redimito priuati adiumentum.

61. Duodecimò. Chriſtus Dominus etiam petræ nomine ſignificatur. Pſalm. 103. 19. cùm dicitur: *Herodij domus dux eſt eorum; montes excelſi ceruis; petra refugium herinacijs;* ſeu iuxtà Auguſt. *Petra refugium hericijs, & leporibus.* Vbi Auguſt. ait: *Lepus minutum animal, & infirmum, hericius etiam ſpinoſum: illud animal timidum; illud animal ſpinis coopertum. Spinæ autem quid ſignificant, niſi peccatores? Qui peccat quotidie, etiam ſi non magna peccat, minutiſſimis ſpinis coopertus eſt. In eo, quod timet lepus eſt; in eo, quòd minutiſſimis peccatis operitur, hericius eſt. Quid ergo lepus, & hericius pereunt? Non. Sic enim montes altiſſimi dati ſunt ceruis, vt petra refugium hericijs, & leporibus. Quia factus eſt Dominus refugium pauperi.* (Pſal. 9.) *Ponas petram in terra, refugium eſt hericijs, & leporibus: ponas illam in mari; domus eſt fulica,* ſeu herodij. *Vbique petra refugium noſtrum; ſiue in montibus excelſa ſit; ſiue in mari tundatur fluctibus, non frangatur; ſiue in terra ſolidetur; ad illam cerui, ad illam fulica, ad illam lepus, & hericius. Tundant pectora lepores, & hericij confiteantur peccata ſua: licèt cooperti ſint minutis, quotidianiſque peccatis; non eis tamen deeſt petra, quæ illos docuit dicere: Dimitte nobis debita noſtra.* (Matth. 6.) Ad Philippenſes 3. ait Apoſtolus: *Videte canes, videte malos operarios;* eos ſcilicet, qui vos, veramque fidem, bonoſque mores inſectantur, cauete. Pios fideles ait Arnobius, eſſe veluti herinacios, hericios, & lepores, qui fugiendo peſſimos illos canes, eorumque morſus deuitando, inueniunt ſibi in petra, nempe in Chriſto refugium. Porrò iuxtà Hugonem, Prælati, qui Chriſti Domini ſtabilem firmitatem non imitantes; ſed incorrigibilis vitæ obſtinatione, veluti duram petram ſe exhibent, ſunt etiam, ſed peruerſo modo refugium herinacijs, hoc eſt peccatoribus: hi enim ſuos prauos mores, & auaritiam defendunt, dicentes, peiores ipſis eſſe Eccleſiæ Prælatos; nec minus diuitiarum ſpinis ſe vndique communire.

(Prælati mali refugium ... peccatorum ... ſunt ... quos pecca ... defendunt.)

62. Decimotertiò dicitur Pſalm. 136. *Filia Babylonis miſera, beatus qui tenebit, & allidet paruulos ſuos ad petram.* Vbi Auguſtinus ait: *Qui ſunt paruuli Babylonis? Naſcentes malæ cupiditates. Quando naſcitur cupiditas, antequam robur faciat aduerſum te mala conſuetudo: Cum paruula eſt cupiditas, nequaquam praua conſuetudinis robur accipiat; cum paruula eſt, elide illam. Sed times, ne eliſa non moriatur? ad petram elide. Petra autem erat Chriſtus.* (1. ad Cor. 10.) *Nolite libenter colloqui cum cupiditatibus veſtris. Hoſtis maior eſt; occidatur ad petram. Breuis hoſtis eſt, elidatur ad petram. Et maiores ad petram occidite, & minores ad petram elidite. Petra vincat. In petra ædificamini; ſi non vultis tolli aut à flumio, aut à ventis, aut à pluuia.* Similiter Ambroſius lib. 2. de pœnit. cap. vlt. *Peccatricem animam miſeratus David ait: Filia Babylonis miſera. Miſera vtique, quia Babylonis filia eſt, quæ Dei filia eſſe deſiuit. Cui tamen medicum inuitat dicens; Beatus, qui tenebit, & allidet paruulos ſuos ad petram: hoc eſt, qui infirmas, & lubricas cogitationes elidat ad Chriſtum; qui omnes irrationabiles motus ſui reuerentia, & diſceptatione comminuat.* Idem docet Hieronymus epiſt. 22. ad Euſtochium: & Dorotheus doctrina 11. Sed vt beatus aliquis ſit, non ſatis eſt prauas cogitationes, & affectus ad Chriſtum, velut ad petram allidere, niſi etiam poſtea pias alias cogitationes, & affectiones cum Chriſto eas per gratiam viuificante coniungat. Ideo Ambroſ. lib. de Salomone cap. 3. ait: *Beatus, qui tenet, & allidit, infantes ſuos ad petram. Quod vtique in religioſis parricidium erat, ſi petra iſta figuram Chriſti corporis non haberet. Nemo enim beatus in funere eſt, qui infantes ſuos allidit ad petram: ſed ideo beatus eſt, quod illos coniungit ad petram.*

(Petra ad quam ... cupiditates ... ſignificat.)

63. Decimoquartò. Ambroſius in verba Prouerb. 30. 19. explicat quid ſignificet *via colubri ſupra petram,* & ait: *Dixi, quod labens membris, nitidus, & volubilis coluber tractibus ſuis veſtigium aliquod in petra, quia res eſt dura, non faciat. Nunc videamus quid ſit iſte ſerpens, aut quæ petra, in qua ſerpentis veſtigium non apparet. Hanc petram Dominum noſtrum eſſe ambigere non debemus.* Quod pluribus allatis Scripturæ teſtimonijs probat Ambroſius; ſubdit deinde: *Serpens ex ipſo nomine, quòd ſit diabolus apparet, ſicut callidior omnium beſtiarum, quæ ſunt ſuper terram, id eſt diabolus; qui ideo ſerpens dicitur, quòd occultè ſerpat, & quòd ſenſus hominis tenuiter labendo pertentat; quos ſi conuicerit, medullis ſe hominum, atque oſſibus implicat, & immergit. Qui in corpore hominis, quod omnipotens Chriſtus Deus induerat, nulla malitiæ ſua potuit imprimere veſtigia, quamuis illud auſus fuerit ſæpe tentare; ſicut ipſe Dominus in Euangelio ait: Ecce venit princeps mundi, & nihil in me inuenit; & alibi: Nihil proficiet inimicus in eo; & filius iniquitatis non nocebit ei.* (Ioan. 14. Pſal. 88.) *Hæc eſt ergo petra, id eſt Caro Chriſti, nulla inimici iniquitate reſperſa; in qua ſerpentis; id eſt peccati alicuius veſtigium non apparet.* Hinc nos, ne venenatis diaboli veſtigijs impriniamur, quamuis natura terreni ſimus, ex gratia tamen eſſe puluerem dediſcamus; & Chriſtum Dominum imitantes ex gratia firmam nos petram exhibeamus. Nam, vt ait Ambroſius: *Æſtatis tempore, cum terra ſoluitur in puluerem, de latibulo ſuo egreſſus ſerpens, impreſſione corporis ſui in terra corrupta poteſt deſignare ſemitam. Sed cum ad petram perueneris, non facit in lapide, quod fecit in puluere. Sic ſerpens diabolus, in ipſis natalibus mundi inuenit corruptibilem terram, Adam, & Euam libenter audientem, quæ eis locutus eſt. Fecit in auribus ſemitam; fecit & in pedibus, quibus interdictum fuerat iter ad arborem; fecit & in manibus, quibus contrectata ſunt poma. Tunc ſerpens potuit in primitiuum hominem, quaſi in puluerem veſtigium facere.* In Geneſi legimus quidem primis parentibus pomi ſcientiæ boni, & mali vetitam eſſe comeſtionem; acceſſum tamen ad eam arborem vetitum eſſe nuſquam legimus. Cur ergo Ambroſius aſſerit *interdictum fuiſſe iter ad arborem?* Scilicet, vt hinc diſcamus occaſionem quamlibet tranſgrediendi diuinum mandatum eſſe vitandam; atque adeò primos parentes, ne diuinam legem frangerent, non ſolùm ab eſu, ſed etiam ab acceſſu ad vetitum pomum abſtinere debuiſſe. Similiter Exodi 12. 15. ad paſcha celebrandum Hebræis præcipitur: *Septem diebus azyma comedetis; in die primo non erit fermentum in domibus veſtris.* Quamuis ſeruari potuerat fermentum ſine illius viu ad panem poſtea conficiendum; nihilominus ad tranſgreſſionis occaſionem præcidendam, fermenti eiectio ibi præcipitur. Similiter quamuis Nazaræi Deo conſecrati, & auſterioris vitæ tenorem profitentes, ab ebrietate, & vini potus voluptate abſtinere debebant; nihilominus, ne vmquam in talis legis tranſgreſſionem incurrerent, eis præcipitur Numer. 6. *A vino, & omni, quod inebriare poteſt abſtinebunt. Quidquid ex vinea eſſe poteſt, ab vua paſſa vſque ad acinum non comedent.* Ex Hebræo, & Chaldæo legitur: *Ab acinis, ſiue granulis vſque ad corticem, ſeu folliculum non comedetis.* Quàm longè ab ebrietate, & vini potus voluptate aberat non ſolùm vuæ acinus, ſed multò magis emunctus ſine ſucco

(Ambroſ. l. de Salomone c. 3.)

(Petra, in qua coluber veſtigia impreſſa non reliquit, Chriſti ſymbolum.)

(Ambroſ. tom. 1. de Salom. c. 3. in fragmento addito in editione noſtra.)

(Adamo, & Euæ non ſolùm eſus, ſed etiam acceſſus ad arborem ſcientiæ boni, & mali vetitus eſt.)

Occaſio etiam peccati pe... di eſt vitanda

folliculus, & interius acini granulum! Nihilominus hæc omnia vetita erant, ne ex vuæ granulo, ſeu folliculu ad integrum acinum, ex acino ad racemum, ex raceino ad botrum, & botro ad expreſſum inde ſuccum Nazaræi deuenirent; neue ex vua paſſa ad non paſſam comedendam traherentur. Similiter cum Hebræis Sabbato cibos parare vetitum eſſet; ad præcidendam id tranſgrediendi occaſionem dicitur Ex. 39. *Non ſuccendetis ignem in omnibus habita culis veſtris per diem Sabbati.* Legantur interpretes in illud Eccleſiaſtici. 21. *Quaſi à facie colubri fuge peccatum.* Legatur Ambroſ. de fuga ſeculi cap. 4. Auguſt. ſerm. 150. de tempore: Hieronymus contra Vigilantium Gregor. 4. dial. cap. 11.

Petræ foramina Chriſti vulnera; idem in eſ.

64. Decimoquintò Chriſtus etiam Cantic. 2. 14. ſub petræ nomine figuratur, cum ſponſæ dicitur: *Columba mea in foraminibus petra, in cauerna maceria.* Vbi Gregorius ait: *Per foramina petra vulnera manuum, & pedum Chriſti in Cruce pendentis libenter intellexerim; cauernam verò maceria vulnus lateris, quod lancea factum eſt, eodem ſenſu dixerim. Et bene columba in foraminibus petra, & in cauerna maceria eſſe dicitur; quia cum in crucis recordatione patientiam Chriſti imitatur; dum ipſa vulnera propter exemplum ad memoriam reducit, quaſi columba in foraminibus, ſic ſimplex anima in vulneribus nutrimentum, quo conualeſcat, inuenit.* Similiter Rupertus afferens illud Zacch. cap. 12. & Ioan. 19. *Videbunt in quem transfixerunt.* Subdit: *Claui enim Chriſti, & lancea ſunt anima tua vulnera: in illis habito, & gemo ſicut columba in foraminibus petra propter fixuram clauorum, in cauerna maceria propter vulnus lateris. Chriſtus enim eſt petra, & maceria; exiſtens enim mortalis, & paſſibilis erat maceria; vbi autem reſurrexerit à mortuis, eſt petra ſolidiſſima.* Ex arcanis fanorum antris, ſeu penetralibus fallacia ſua oracula Ethnici audiebant: Fidelibus verò Chriſti vulnera oracula infallibilia ediderunt. Ideo Bernardus in Cantica

Ioan. 20.

ſer. 61. ait: *Petra Chriſtus. Bona foramina, qua fidem aſtruunt reſurrectionis, & Chriſti diuinitatem. Dominus meus, inquit, & Deus meus. Vnde hoc reportatum*

Pſ 83. 4.

oraculum, niſi ex foraminibus petra. In his paſſer inuenit ſibi domum, & turtur nidum, vbi reponat pullos ſuos: fidelis ſcilicet anima, vbi ſuos affectus reponat. *In his ſe columba tutatur, & circumuolitantem intrepida intuetur accipitrem,* nempe diabolum inſidiantem: *Vir ſapiens adificat domum ſuam ſupra petram, quòd ibi nec ventorum formidet iniurias, nec*

Matth. 7. 24.

inundationum. Qui enim in Chriſto, tamquam in firma petra ſpirituale ſuum conſtruit ædificium, dæmonum prauos ſuggerentium impetus, eorumque inundans flagellum, turbinemque non timet. Ideo *fundamenta aterna ſupra petram,* Eccleſiaſtici 26. 24. veriſſimè eſſe dicuntur. Ideo Ieremiæ 48. monemur. *Relinquite ciuitates, & habitate in petra. Relinquite ciuitates,* id eſt *mundanam conuerſationem,* ait Hugo; *& habitate in petra, id eſt in Chriſto.* Ideo Iſaïæ 2. 11. myſticè monetur peccator: *Ingredere in petram, & abſcondere in foſſa humo à facie timoris Domini* Hoc eſt iuxtà Hugonem: *Confuge ad Chriſtum, & abſcondere in foſſa humo, id eſt in carne Chriſti, in cruce foſſa.* Nam Exod. 33. certa Redemptoris promiſſio habetur: *Ponam te in foramine petre, & protegam dextera mea* Dicitur autem Chriſti caro humus, quia humanum corpus aſſumere dignatus eſt primùm ex humo formatum: dicitur eadem caro foſſa, quia ipſe Dominus teſtatur Pſal. 21. *Foderunt manus meas, & pedes meos.*

Ad Philip. 3.
Pſal 103.
Aquila, & columba in ea.

65. Pergit Bernardus: *Conuerſatio noſtra in cælis eſt, & nec cadere, nec dejici formidamus. In cælis petra, in illa firmitas, atque ſecuritas eſt. Petra refugium*

A *herinacijs. Et re vera, vbi tuta, firmaque infirmis ſecuritas, & requies, niſi in vulneribus Saluatoris? Tanto illi ſecurior habito, quanto ille potentior eſt ad ſaluandum. Fremit mundus, premit corpus, diabolus inſidiatur, non cado; fundatus enim ſum ſupra firmam petram. Peccaui peccatum grande, turbatur conſcientia; ſed non perturbabitur, quoniam vulnerum Domini recordabor. Nempe vulneratus eſt propter iniquitates noſtras. Quid tam ad mortem, quod non Chriſti morte ſoluetur? Ego fidenter, quod ex me mihi deeſt, vſurpo mihi ex viſceribus Domini; quoniam miſericordia affluunt, nec deſunt foramina, per qua effluant. Foderunt manus meas, & pedes, latuſque lancea forauerunt, & per has rimas licet mihi mel de petra, oleumque de ſaxo duriſſimo. Per foramina corporis patent viſcera miſericordia Dei noſtri, in quibus viſitauit nos oriens ex alto.*

B *Quidni viſcera per vulnera pateant? In quo enim clarius, quàm in vulneribus tuis eluxiſſet, quod tu, Domine, ſuauis, & mitis, & multa miſericordia.* Similiter B. Petrus Damiani ait hom. 51. de S. Matthæo. *Quinque ſunt Domini corporis vulnera, & per quinque corporis ſenſus, quaſi per feneſtras totidem mors in hominem fuerat peſtilenter ingreſſa Vnde per Prophetam dicitur: Mors intrauit per feneſtras. Illa ergo quinque vulnera, quinque partiui ſenſus noſtri facta ſunt medicina: De quibus profectò vulneribus mutato nomine Sponſus dicit in Canticis:* Columba mea *in foraminibus petra, in cauerna maceria. Petra eſt Chriſtus: Foramina ergo petra ſunt vulnera Redemptoris. In his itaque foraminibus quaque fidelis anima commoratur; quia totam ſua ſalutis ſummam in Saluato-*

C *ris ſui paſſione conſtituit; & in ea ſpem ſuam collocans, de gloria ſempiterna fida ſecuritate confidit.* Sed vt fidelis anima in Chriſti vulneribus, tamquam in myſticæ petræ foraminibus dignè commorari poſſit, velut candida, ſimplex, & innocua columba eſſe debet; ſimul etiam velut ſublimis aquila, quæ terræ ima deſpiciens, in diuini ſolis radios immota oculos figat. Nam, vt Iob 39. 22. dicitur: *Aquila in arduis ponit nidum ſuum, & in petris manet, & in prerupti ſilicibus commoratur: pulli eius lambunt ſanguinem.* Prærupti ſilices ſunt Domini vulnera, vnde diuinus ignis elicitur. Qui velut ſublimem aquilam ſe exhibet; pulli eius, hoc eſt

D eius cogitationes, & affectus pia, dulcique meditatione à Chriſti vulneribus ſuauiſſimum ſanguinem lambere debent; & inde ardentiſſimæ charitatis ignem elicere.

66. Antequam pro humano genere Redemptor noſter vulnera ſubiret, iure dicere potuit ſanctus Iob 6. 12. *Nec fortitudo lapidum fortitudo mea.* Sed poſtquam tamquam in petræ foraminibus, in Domini vulneribus commorari fidelibus datum eſt, inde lapidum fortitudinem contraxerunt. Hinc benè Bernardus ait: *Stat Martyr tripudians & triumphans, toto licet lacero corpore, & rimante latera ferro non modo fortiter, ſed alacriter ſacrum è carne ſua circumſpicit ebullire cruorem. Vbi ergo tunc anima martyris? Nempe in tuto, nempe in petra, nempe in viſceribus Ie-*

E *ſu, vulneribus nimirum patentibus ad introeundum. Si in ſuis eſſet viſceribus, ſcrutans ea profectò ferrum ſentiret; dolorem non ferret; ſuccumberet, & negaret. Nunc autem in petra habitans, quid mirum, ſi in modum petre durauerit? Sed neque hoc mirum, ſi exul à corpore, dolores non ſentiat corporis. Neque hoc facit ſtupor, ſed amor. Submittitur enim ſenſus, non amittitur: nec deeſt dolor, ſed ſuperatur, ſed contemnitur. Ergo ex petra Martyris fortitudo; inde planè potens ad bibendum calicem Domini: & calix hic inebrians quàm preclarus eſt? Preclarus, inquam, atque iucundus, non minus Imperatori ſpectanti, quàm militi triumphanti. Gaudium etenim Domini fortitudo noſtra.*

Marginalia (right): Ioan. 20. — Pſ. 34. — Luc. 1. — Ier. 9. — Cap. 2. — Prærupti ſilices, vulnera Chriſti, vnde Diuinus ignis elicitur. — Serm. 61. in Cantica. — Martyrum fortitudo e Chriſti vulneribus. — Pſ. 22.

67. De-

67. Decimoſextò ſub lapidis nomine Chriſtus ſignificatur Iſaiæ 51. *Attendite ad petram, vnde excisi eſtis, & ad cauernam laci, à qua præciſi eſtis.* Vbi iuxtà Septuaginta legitur: *Inſpicite in ſolidam petram, quam excidiſtis, & in foueam laci, quam fodiſtis.* Et ſenſus eſt iuxtà Procopium: *Aſpicite, ò Iudæi, in Chriſtum, quem clauis transfixiſtis in manibus, & pedibus, & lancea in latere cordis. Perſecutoribus dicitur,* ait Hieronymus, *vt aſpiciant in robuſtiſſimam petram, quam exciderunt; & in foueam laci, quam foderunt, id eſt Dominum ſaluatorem, de quo Apoſtolus loquitur: Petra autem erat Chriſtus. Huius latus lancea perfoderunt, de quo exiuit ſanguis, & aqua; & huius foderunt manus, & pedes, dicente ipſo Domino Saluatore: Foderunt manus meas, & pedes meos; dinumerauerunt omnia oſſa mea.* Allatis ex Iſaïa vocibus obtemperaturi erant Iudæi, iuxtà Zachariæ vaticinium 12. 10. *Aſpicient ad me, quem confixerunt.*

68. Decimoſeptimò. Lapis Redemptoris figuram prætulit iuxtà Cyprianum, & alios; cum de ſtatua ex varijs metallis conflata, & varia regna ſignificante dicitur Dan. 2. *Abſciſſus eſt lapis de monte ſine manibus, & percuſſit ſtatuam in pedibus. Tunc contrita ſunt pariter ferrum, teſta, æs, argentum, & aurum. Lapis autem, qui percuſſerat ſtatuam; factus eſt mons magnus, & impleuit vniuerſam terram.* Hinc Auguſt. tom. 6. concione ad Catechumenos, ad perfringendam durum Iudæorum frontem, myſticum ex Daniele lapidem educit dicens: *Ex lege alij, atque alij Chriſti teſtes introducuntur, vt frontes duriſſima inimicorum conterantur. Veniat Daniel ſanctus, iuuenis quidem ætate, ſenior verò ſcientia; conuincat omnes falſos teſtes, ſicut conuicit ſeniores impudicos. Dic ſancte Daniel, dic de Chriſto quod noſti. Cum venerit Sanctus ſanctorum, ceſſabit vnctio. Agnoſcite veniſſe ſanctum Sanctorum. Ipſe eſt lapis ille abſciſſus de monte ſine manibus concidentium, id eſt Chriſtus natus de Virgine ſine manibus complectentium, qui tantùm creuit, vt mons magnus fieret, & impleret vniuerſam faciem terræ. De quo monte dixit Propheta: Venite aſcendamus ad montem Domini.* Idem t. 9. tr. 9. in Ioan. *Lapis de monte præciditur. Ipſe eſt lapis, quem reprobauerunt ædificantes, & factus eſt in caput anguli. De quo monte præciditur, niſi de regno Iudæorum, vnde Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſecundum carnem natus eſt? Et præciditur ſine manibus, ſine opera humana, quia ſine amplexu maritali de Virgine exortus eſt. Mons ille, vnde præciſus eſt, non impleuerat vniuerſam faciem terræ: non enim tenuerat regnum Iudæorum omnes gentes. At verò regnum Chriſti omnes gentes, & vniuerſum orbem terrarum cernimus occupare.*

Cyprian. ſer. Lapis ſtatuæ ... ſtatuæ ... ſymbolum. Dan. c. 13. Dan. c. 9. 24. Iſaiæ 2.

69. Decimo octauo. Iuxtà Cyprianum, & alios de Chriſto Domino ſub lapidis nomine dicitur Zachariæ 3. *Super lapidem vnum ſeptem oculi ſunt: Ecce ego cælabo ſculpturam eius; ait Dominus exercituum.* Gregor. 29. Moral. 16. de Chriſto ait: *Huic lapidi ſeptem oculos habere, eſt ſimul omnem virtutem Spiritus ſeptiformis gratiæ in operatione retinere. Alius namque propheriam, alius ſcientiam, alius virtutes, alius genera linguarum, alius interpretationes ſermonum iuxtà diſtributionem Spiritus ſancti accipit: ad habenda verò cuncta eiuſdem Spiritus munera nemo pertingit. At verò Conditor noſter infirma noſtra ſuſcipiens, quia per Diuinitatis ſuæ potentiam ſimul ſe habere omnes Spiritus ſancti virtutes edocuit, micantes procul dubio Pleiades iunxit;* hoc eſt ſeptem oculos, ſtellarum inſtar Pleiadum radiantes. Similiter Hieronymus: *Super hunc lapidem ſeptem oculi ſunt, de quibus loquitur Eſaias cap. 11. Exiet virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet; & requieſcet ſuper eum ſpiritus Dei, ſpiritus ſapientiæ & intelligentiæ, ſpiritus conſilij, & fortitudinis; ſpiritus ſcientiæ, & pietatis, & implebit eum ſpiritus timoris Dei. Ecce ego cælabo ſculpturam eius: & eſt ſenſus Iſtum lapidem clauis crucis, & lancea militis faciã vulnerari.*

Lapis, ſuper quem ſeptem ... Chriſti ſymbolum. 1. ad Cor. c. 12.

70. Caluinus per ſummam impudentiam mendaciſſimus, allata verba: *Lapidem, quem reprobauerunt ædificantes; hic factus eſt in caput anguli,* ſibi tribuenda eſſe aſſerit; eo quòd à Romana Eccleſia immeritò reprobatus, Caluinianæ Eccleſiæ fuerit à Deo caput conſtitutum. Debuerat arrogans iactator, non ex impudentia lapidem in caput anguli, ſed ex pœnitentia ſe lapidem offenſionis, & petrã ſcandali nominare. Sed de hæretico & petræ nomine benè Hieronymus diſtinguit in illa Abdiæ verba: *Superbia cordis tui extulit te habitantem in ſciſſuris petrarum. Quis hæreticorum non in ſuperbiam extollitur? Habitantem in ſciſſuris petrarum. Petra quamquam frequenter in perſona Domini vel ſoliditate ponatur; tamen in contrariam partem frequenter accipitur. Auferam cor lapideum & dabo vobis cor carneum: maximè hic; vbi non dixit habitantem ſuper petram; ſed in ſciſſuris petræ; vt hæreſeon à petra Chriſto, & ab Eccleſia ſignificet ſciſſiones.*

Caluinus, non Lapis in caput anguli, vt arrogan er iactabat, ſed lapis offenſionis. Ezech. c. 11. 19.

Ideo dico vobis, quia auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.

71. HÆc ſententia congruit cum illa Matth. 8. *Dico vobis, quod multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Iſaac, & Iacob in regno cælorum: filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores.* Vide ibi dicta Feria 5. poſt cineres.

Et qui ceciderit ſuper lapidem iſtum confringetur: ſuper quem verò ceciderit, conteret eum.

72. CHriſtus per lapidem ſignificatus, ſuper peccatores cadet, *cum veniet illis deſuper in iudicio cum pœna perditionis,* ait Auguſt. Vniuerſali autem iudicij die tanto impetu ab hoc lapide reprobi ſunt conterendi, vt montium ruinis obrui multò libentius voluerint. Id prophetice Apoc. 6. præuidetur: *Reges terræ, & Principes, & Tribuni, & diuites, & fortes, & omnis ſeruus, & liber abſconderunt ſe in ſpeluncis, & in petris montium, & dicunt montibus, & petris: Cadite ſuper nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira agni.* Similiter Lucæ 23. *Tunc incipient dicere montibus: Cadite ſuper nos, & collibus operite nos. Ad litteram vellent, ſi fieri poſſet, quod montes, & colles caderent ſuper eos; vt non viderent Chriſtum iratum, iuxtà illud Malachiæ 3. Quis poterit cogitare diem aduentus eius; & quis ſtabit ad videndum eum? Myſticè verò incipient dicere montibus, id eſt maioribus ſanctis: Cadite ſuper nos, id eſt veſtris precibus nos defendite: & collibus, id eſt minoribus ſanctis, operite nos, ſcilicet orationibus, ne videat nos Iudex iratus,* ait Hugo Card. In hunc ſenſum affert citatus auctor illud Iob. 24. *Non habentes velamen* (ſcilicet ad tegendam ex pudore confuſionem) *amplexantur lapides,* id eſt ſanctos. Sunt autem Sancti electi lapides in ſupernæ Ieroſolymæ ſtructuram. *Ipſi tamquam lapides viui ſuperædificamini, domus ſpiritualis,* ait Petrus Apoſtolus.

In quæſt. Euang. l. 1. c. ... Reproborum ingens confuſio in vniuerſali iudicio. Ep. 1. c. 2.

Et cum audiſſent Principes ſacerdotum, & Phariſæi parabolas eius, cognouerunt, quòd de ipſis diceret.

73. ID cognouerunt, non ex coniectura, ſed apertè; eo quòd poſt parabolas Dominus ſubdidit: *Ideo dico vobis, quia auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.* Præterea ſibi minaces parabolas à Domino dictas ex propria peccatorum conſcientia ſacerdotum Principes, & Phariſæi benè noſſe poterant. Sicut enim iuſtus, quamuis cum Apoſtolo *nihil ſibi conſcius:* cum S. Iob tamen *veretur omnia opera ſua:* ita è contrario

Peccator propria conſcientia accuſatur. 1. ad Cor. 4. Iob 9. 28.

iniquus multiplicis culpæ conſcins quamuis ſibi blandiatur, ſuaque crimina excuſare ſtudeat, & in ijs excutire videatur; nihilominus ſuam accuſantem conſcientiam audire ſæpe interius cogitur. Ideo Apoſt. cap. 2. ad Rom. 15. de malè, vel benè viuentibus ait: *Oſtenduat opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum; & inter ſe inuicem cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus.*

Et quærentes eum tenere timuerunt turbas, quoniam ſicut Prophetam eam habebunt.

74. TOſtatus in Matth. 5. q. 92. multiplicem prophetę acceptionem affert. Hîc tamen prophetæ nomine, vir ſanctitate inſignis. Deoque ... catus ſignificatur; quòd plerumque tales prophetæ eſſe ſoleant. Eadem prophetę acceptio reperitur Gen. 20. 7. cum Deus Regi Abimelech de Abrahamo dixit: *Redde viro ſuo uxorem, quia propheta eſt.*

Propinquitas [illegible] ... vero ſanctis ...

SABBATVM POST DOMINICAM ſecundam Quadrageſimæ.

Homo quidam habuit duos filios, &c. Lucæ 15.

Euangelij nexus, & ordo.

1. MALA, quæ peccator à Deo recedendo ſubit; bona, quæ pœnitens ad Deum accedendo conſequitur, ſub Prodigi filij parabola proponuntur.

Mala quatuor, in quæ peccator incurrit.

Mala, in quæ peccator à Deo diſcedens incurrit, quatuor in hac parabola enumerantur. Primò facultatum amiſſio; *Diſſipauit ſubſtãtiam ſuam.* 2. incontinentiæ, & laſciuiæ fœditas, *Viuendo luxurioſe.* 3. egeſtas, & fames. *Facta eſt fames valida in religione illa, & ipſe cœpit egere.* 4. porcorum gregem paſcendi cura, *Miſit illam in villam ſuam, vt paſceret porcos.* E contrariò bona, quæ pœnitens ad Deum rediens adipiſcitur, quatuor pariter ſunt. Primò pulcherrima ſtola ad eum operiendum affertur. *Proferte ſtolam primam, & induite illum.* 2. gemmato annulo manus eius ornantur: *Date annulum in manum eius.* 3. calceamentis nudi pedes muniuntur: *Date calceamenta in pedes eius.* 4. Saginatus vitulus ad epulandum occiditur; *Adducite vitulum ſaginatum.* Porrò peccatoris malis, pœnitentis bona omni ex parte reſpondent Stola munda, qua induitur, fœdatę ea laſciuia vitę opponitur: Lutulento porcorum ſeruitio, gẽmarum opponitur in annulo nitor: pro diſſipatis opibus prodigus pœnitẽs calceatus paternam domum ingreditur; idque ad poſſeſſionem indicandam iuxta illud Pſal. 59. ex Hieron. *Calceamento meo ſuper Idumæam incedam, id eſt Idumeam poſſidebo.* Denique pro egeſtate, ac fame reſipiſcentis filio ſaginatus vitulus ad epulandum apponitur.

Bona quatuor, quæ pœnitens conſequitur.

Calceamenti cubi inſiſtere, vel incedere poſſeſſionem ſignificat. Verſ. 20.

Habuit duos filios.

2. AN Prodigus filius natu minor Gentilem populum, filius verò natu maior populum Iudaicum in hac parabola ſignificare benè poſſint, inter Doctores diſſenſio eſt. Negat Tertull. cui Maldonatus ſubſcribit: affirmant Hieron. ep. ad Damaſum de hac parabola; Aug. l. 2. q. Euang. c. 33. Beda hîc; Bernardus ſer. de affectionibus animæ; Chryſol. ſer. 5. Pro negatiua ſententia argumentum duplex eſt. Primum Tertulliani dicentis: *Quomodo Iudaicus populus Deo dicere potuit: Ecce quot annis tibi ſeruio, & præceptum tuum numquam præteriui?* Reſpondet Auguſt. *hoc non de omni mandato eſſe dictum, ſed de vno maxime neceſſario, quod nullum alium Deum, præter vnum creatorem omnium colere viſus eſt: neque iſte filius in omnibus Iſraelitis, ſed in his intelligitur perſonam habere, qui numquam ab vno Deo ad ſimulacra conuerſi ſunt. Quamquam enim terrena deſideraret; ab vno tamen Deo iſte deſiderabat bona; quamuis communia cum pecoribus; vnde, & in Pſalmo dicitur: Vt iumentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum.*

Prodigus filius Gentilem populum; eius frater, natu maior populum Iudaicum ſignificat. Tertull. lib. de Pudicitia.

Pſ. [illegible]

3. Secundum argumentum affertur in Maldonato dicente: *Gentilis populus antequam Chriſtianus fieret, filius Dei non erat; nec ab eo diſcedere poterat, cum quo non fuerat.* Sed reſponderi poteſt. Gentiles ad fidem vocãdos, & in ea ita profecturos, vt cœleſtem hæreditatem eſſent conſecuturi, benè vocari potuiſſe Dei filios, non quidem ex fide, quam nõdum habebant, ſed ea Dei prędeſtinatione, per quam ad æternam hæreditatem iam erãt electi. De his enim dicitur Ioan. 11. *Ieſus moriturus erat pro gente* ſua ſcilicet Iudaïca: *& non tantùm pro gente, ſed vt filios Dei, qui erant diſperſi,* nempe Ethnicos infideles, *congregaret in vnum.* De quo dicetur Fer. 6. poſt Dom. paſſionis. Pręterea ſi Gen. 6 vbi dicitur: *Videntes filij Dei filias hominum* præuaricatores Angeli filij Dei vocantur, vt placet Iuſtino Apol. 1. Clem. 3. ſtromatũ Tertull. lib. de habitu mulierum, Lactantio l. 2. c. 15. multò magis Gentiles, quos æternus pater ad cœleſtem hęreditatem elegerat, Dei filij vocari potuerunt; & licèt ea ſententia intelligens ibi per filios Dei Angelos præuaricatores aliundè improbetur: non tamen inde impugnatur, quod Angelis quamuis pręuaricatoribus ſecundùm naturam filiorum Dei nomen tribuatur. Porrò, & ſi Gentilis populus nondum ad Deum per fidem acceſſerat; adhuc tamen diſcedere à Deo dici poterat; quãdo à naturæ auctoris adoratione contra naturæ lumen ad Idola deflectebat. Præterea ad filij nomen tribuendũ, videtur ſufficere creatio: nam Act. 17. 29 Apoſtolus cum Gentiles Athenienſes ad ſalutem hortaretur, dixit: *Genus ergo cum ſimus Dei*; hoc eſt, progenies, ſoboles, & filij, vt ibi interpretes explicant.

Gen. [illegible] Dei filij [illegible]

Dixis adoleſcatior ex illis patri: Pater da mihi portionem ſubſtantiæ, quæ me contigit: & diuiſit illis ſubſtantiam.

4. INter varias ſententias aptior videtur ſententia Auguſtini lib. 9. q. Euang. q. 33. Hieronymi epiſt 146. & Bedæ, qui in hac parabola ſubſtantiæ nomine liberi arbitrij vſum intelligunt. Minus autem apta Ambroſij, & Euthymij ſententia videtur, qui ſubſtantiæ nomine diuinam grãtiam, virtutes, probos mores, & ſupernaturalia chariſmata, ſeu dona à Deo fidelibus data ſignificari aſſerũt Ratio cur prior ſentẽtia magis probetur, eſt quia ſicut prodigus filius diuitias à patre datas ad ſatisfaciẽdum

Subſtantiæ portio non ſupernaturalia dona, ſed liberi arbitrij vſum ſignificat.

laſciniæ, & crapulæ tranſtulit; ſimiliter peccator ex liberi arbitrij vſo operationes prouenientes ad ſuæ ſatisfaciendum concupiſcentiæ adhibet. Dona verò ſupernaturalia à peccatore amittuntur quidem; ſed in concupiſcentiæ ſatisfactionis pretium non adhibentur.

5 Prodigi filij perditio à deſiderio, & poſſeſſione pecuniæ initium habuit; hinc enim in laſciniæ ſordes incidit, viuendo luxurioſè. *Sæpe perdit luxuria quod congregauit auaritia*, ait Auguſtinus. *Ecce quid facit cupiditas ad cenſum præceps*, inquit Chryſologus, *cenſus filium tulit è gremio patris; exiuit de domo; exiuit patria; ſpoliauit fama; exuit caſtitate. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli*, ait Apoſtolus. Si quæratur quinam iſte diaboli laqueus ſit? Explicat Eccleſiaſtes 7. *Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum eſt.* Venatorum nomine dæmones ſignificantur iuxta Pſal. 90. *Ipſe liberauit me de laqueo venantium.* Rationem indagat Dionyſius, cur morte amarior mulier dicatur? Reſpondet ex Ierem. 2. *Malum, & amarum eſt te reliquiſſe Dominum Deum tuum.* Hanc amaritiem mala mulier inſtillat. Quare cum de morte dicatur: *Siccine ſeparat amara mors*: cumque multò amarius ſit à Deo animam ſeparari, quàm à corpore, hinc eſt, vt mala mulier animam à Deo ſeparans, morte amarior dicatur. Ad quod etiam ſignificandum luxurioſa vita Prodigum filium à patre ſeiunxit; & procul abſtraxit in regionem longinquam; ibique vniuerſam eius ſubſtantiam diſſipauit.

Serm. 10. de temp. 5.
Verba ſunt Chryſ.
1. ad Timoth. c. 6.
Cardin. in Eccleſ.
Mulier mala morte amarior.
3. Reg. 11.

Et non poſt multos dies, congregatis omnibus, adoleſcentior filius peregre profectus in regionem longinquam.

6 QVid eſt aliud peccare, niſi à Deo fugere? inquit Gregor. epiſt. 27. Sed cum Deus vbique ſit, cur peccator in regione longinqua procul à Deo verſari dicitur? Primò à diuino conſpectu dicitur diſtare peccator, eo quòd propter peccata diuina dilectione priuetur: *Ante oculos haberi, non niſi qui diliguntur, dici ſolent*, ait Auguſt. lib. 2. quæſt. Euang. q. 33. Procul igitur à diuinis oculis peccator eſſe dicitur, cum diuina dilectione indignum ſe reddat: Sicutè contrario iuſti intra Dei oculos, & pupillam eſſe dicuntur, vt Zach. 2. indicatur: *Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei*: & Eccleſiaſtici 10. *Qui timent Dominum, erunt in oculis illius.* Quare quod ante per ipſum Zachariam Ieroſolymæ, hoc eſt iuſtorum cœtui promiſerat Dominus, exhibet: *Ego ero ei murus ignis in circuitu: oculi* autem Domini *tamquam flamma ignis* ſæpius, in Apoc. eſſe dicuntur cap. 1. cap. 2. cap. 19. Nil mirum igitur ſit, ſi intra cœleſtes diuinorum oculorum orbes viri iuſti ardentiſſimæ charitatis incendio flagrent. 2. à Deo diſtare peccator dicitur, quia per diſtantiam obliuio ab ipſa diſtantia prouenire ſolita ſignificatur. *Quod abiit longè, non locorum intercapedinem, ſed declinationem mentis expreſſit; quem enim obliuio Dei ceperit, hic verè peregrinari à Deo dicitur*, ait hîc Chryſoſtomus. Peregrinatur autem procul à Deo peccator infernum verſus, cum ibi Dei obliuio eſſe dicatur. Pſal. 87. vbi ex Paraphraſte de Gehennæ tenebris ſermo eſt, dicitur, *Numquid cognoſcentur in tenebris mirabilia tua, & iuſtitia tua in terra obliuionis?* Deum autem in inferis obliuiſcuntur damnati ſaltem affectu; nollent enim illius meminiſſe, ne damni pœnam ſentirent. Porrò Dei obliuio in inferis ſpeciatim reſidens, inde foras erumpens veluti lethalis peſtis in peccatorum cor diffunditur; ex quo fit, vt dicat *inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus.* Pſalm. 13.

Peccator quo modo à Deo diſtare dicatur.
Iuſti in Dei oculis eſſe dicuntur.
Obliuionis terra cur inferi dicantur.

Et ibi diſſipauit ſubſtantiam ſuam viuendo luxurioſè.

7. SImiliter Salomon inſtar Prodigi filij luxurioſè viuendo, ſuam diſſipauit ſubſtantiam, nempe fidem; *fides enim ſperandarum ſubſtantia rerum* ab Apoſtolo dicitur. De Salomone autem dicitur 3. Reg. 11. *Cum iam eſſet ſenex, deprauatum eſt cor eius per mulieres, vt ſequeretur Deos alienos. colebat Salomon Aſtarthen Deam Sidoniorum; & Moloc Idolum Ammonitarum.* In quod quidem malum, ſicut prodigus filius, incidit Salomon poſt largiſſimam opum poſſeſſionem: de eo enim ſcribitur 3. Reg. 10. præter diuitias plurimas, argenti copiam, quaſi lapidum poſſediſſe.

Diuitiæ & laſciuia ſimul nexæ. Idem num. 8.
Ad Hebr. c. 11.

8. Ad ſignificandum diuitiarum cum laſciuia nexum Apoc. 17. Mulier maximè diues, gemmis, & auro adoperta deſcribitur. *Mulier erat circumdata purpura, & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioſo, & margaritis habens poculum aureum in manu ſua.* Quæ autem mulier hæc ſit, ſubditur: *Mater fornicationum, & abominationum terræ*: de eadem ait Ioannes: *Veni, oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ ſedet ſuper aquas multas.* Cur ſuper aquas multas fornicationum mater ſedere dicatur, rationem reddit Eccleſiaſtes ſupra citatus; quia ſcilicet *ſagena cor eius*: nempe, vt laſciuos animos paſſionum gurgite fluctuantes expiſcari poſſit. Porrò, quia huiuſmodi ſagenas, & retia caſtitas victrix euadit; lilium caſtitatem ſignificans in Ieroſolymitani templi veſtibulo ſupra geminas columnas erecta retiacula ibi ſculpta conſtitutum videbatur. 3. Reg. capite 7. *Salomon finxit columnas æreas: ſeptena retiacula in capitello vno, & ſeptena retiacula in capitello altero. Capitella, quæ erant ſuper capita columnarum, quaſi opere lilij fabricata erant.*

Mulier laſciua cur ſuper aquas ſedere dicatur.
Mulieris laſciuæ cor ſagenæ ſimile. Idem num. 9.
Lilia cur ſuper retiacula à Salomon ſculpta fuerint.

9. Porro ſagena (quæ retis genus latiſſimum eſt) in mare miſſa *ex omni genere piſcium congregare* dicitur Matth. 13. Ideo malæ mulieris cor ab Eccleſiaſte ſagenæ comparatur; eo quòd ab ea omne genus hominum attrahatur; ita vt, qui antea valdè iuſti erant, & cœleſtibus rebus dediti interdum etiam capiantur. Quod ſignificans Auguſtinus ait: *Vidi cedros Libani cecidiſſe, de quorum ruina non magis ſuſpicabar, quàm de caſu Hieronymi, & Ambroſij.* Similiter Chryſoſtomus ait: *Diabolus per mulierem Angelos è cœlo depoſuit*, id eſt homines ſanctos, qui ad cœlum pergebant. Tertullianus docens cum Apoſtolo, *Mulieris faciem eſſe velandam* ait: *Debet adumbrari facies tam periculoſa, quæ vſque ad cœlum ſcandala iaculata eſt.* Putat enim Tertullianus vnà cum Clemente 3. ſtrom deſertores Angelos in laſciniæ peccatum incidiſſe Quod communiter non probatur. Porrò cùm ſagenæ laſciua mulier comparetur; huiuſmodi ſagenæ impudicus cæcè captus amore ſuum cor ſacrificat: *Immolabit ſagenæ ſuæ, & ſacrificabit reti ſuo* dicitur Habacuc cap. 1.

Hom. 17. ex variis in Matth. lib. de velandis virginibus.
1. ad Cor. c. 11.

10. Ad incautos piſces decipiendos ligneum piſcis ſimulacrum bene depictum vitreis oculis, collucens à piſcatoribus in mare proijci ſolet; vt eo illecti, piſces facilè retibus capiantur. Similiter Dæmones, vt in eorum retiacula homines caderent, mulieres exornarunt, eaſque varios fucos, artemque conficiendi ſtibium reddens lucidos oculos docuerunt

Dæmones mulieribus ornamenta, ornatuſque dederunt, eiſque ſacrificandi artem indicarunt.

Depinxit oculos ſuos ſtibio, de Iezabele dicitur 4. Reg. 9. 30. Tertullianus libro de habitu mulierum : *Angeli, qui ad filias hominum de cælo ruerunt, fœminis contulerunt lumina lapillorum, quibus monilia variantur ; & circulos ex auro, quibus brachia arctantur ; & medicamenta ex fuco, quibus lana colorantur ; & illum ipſum nigrum puluerem, quo oculorum exordia producuntur. Hæc qualia ſint ex Doctorum ſuorum qualitate, & conditione pronunciari poteſt ; nihil ad integritatem peccatores ; nihil ad caſtitatem adamatores ; nihil ad timorem Dei deſertores ſpiritus, aut monſtrare potuerunt, aut præſtare.*

E. 7. Sed vt vniuerſum malæ mulieris elogium, quod affert Eccleſiaſtes abſoluatur, cum dixiſſet : *Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum eſt, & ſagena cor eius* ; ſubjicit : *Vincula ſunt manus illius.* Qualia huiuſmodi vincula ſint Samſom didicit experimento ; qui ſeptem neruiceis funibus ligatus, vincula rupit, *quomodo ſi rumpat quis filum de ſtupæ tortum putamine, cum odorem ignis acceperit*, vt dicitur Iud. 16. Idem tamen fortiſſimus vir Dalilæ peſſimæ mulieris illecebroſa vincula effringere nequijt. Sed ab ea vinctus detonſis Nazaræi crinibus fortitudine ſpoliatus eſt, *cum receſſiſſet ab eo Dominus*, vt Scriptura teſtatur. Quare Iſidorus ait : *Si mulieri, id eſt, carni noſtræ blandiente libidine conſentimus ; gratia ſpiritus ſancti, quæ Nazaræi crine ſignatur, ſpoliamur.* Porro Samſon fortitudine ſpoliatus, & orbatus oculis, ab hoſtibus ad molendinum damnatus eſt : *Samſon*, ait Gregor. *poſtquam oculos perdidit, ad molam deputatus eſt ; quia nimirum maligni ſpiritus, poſtquam tentationum ſtimulis intus aciem contemplationis effodiunt, foras in circuitum laborum mittunt.* Porrò quòd carnales homines laborioſæ viæ, ſeu vitæ circuitu defatigentur, ipſimet teſtantur : cum enim Sap. 2. dixiſſent : *Nullum pratum ſit, quod non pertranſeat luxuria noſtra* : Sap. 5. fatentur : *Laſſati ſumus in via iniquitatis, & perditionis ; & ambulauimus vias difficiles.*

Laſciuæ mulieris vincula pluribus contortis neruiceis funibus tenaciora.

7. Mor. c. 11.

11. *Diſſipauit ſubſtantiam ſuam.* Per ſubſtantiam, laſciuè viuendo diſſipatam, Dei amiſſam ſimilitudinem ſignificari inſinuat Ambroſius dicens : *Ille* (nempe prodigus filius) *viuendo luxurioſè, conſumpſit omnia naturæ ornamenta ; vnde tu, qui accepiſti imaginem Dei, qui habes ſimilitudinem eius, noli eam irrationabili fœditate conſumere.* Apoc 14. de Virginibus dicitur : *Agnus ſtabat ſupra montem Sion ; & cum eo centum quadraginta quatuor millia habentes nomen eius, & nomen Patris eius ſcriptum in frontibus ſuis.* Vbi Hugo Card. Ideo virgines nomen Dei ſcriptum in frontibus ſuis habere aſſerit ; quia Dij à Deo eorum patre dicuntur, iuxtà Pſal. 81. *Ego dixi Dij eſtis, & filij excelſi omnes.* Virgines igitur tamquam Dei filij paternam imaginem per puritatem exprimentes Dij nominantur. Porro ſicut ſimulacrum ligno inciſum, admoto igne, imaginem, quam referebat, in carbonem mutat ; ita admoto concupiſcentiæ, & laſciuiæ igne homines viuum Dei ſimulacrum antea referentes, carbonibus aſſimilantur. Hoc indicare voluit Ierem. dicens : *Candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, ſapphiro pulchriores : denigrata eſt ſuper carbones facies eorum, & non ſunt cogniti in plateis. Quid Nazaræorum nomine*, ait Gregorius, *niſi abſtinentium, & continentium vita ſignatur? ſed mens repente peccato ſubrepente fuſcatur : vnde rectè ſubiungitur : Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum.*

Virgines in frontibus Dei nomen inſcriptum habent, quia Dij à Deo eorum patre nominantur.

Lam. Thr. c. 4. 7. Laſciuiæ ignis in homine Dei imaginem denigrat, & delet. 31. Mor. c. 17.

12. De Dei filio dicitur Sap. 7. *Candor eſt lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula Dei maieſtatis, & imago bonitatis illius.* Diuinus igitur filius æterni Patris imaginem veluti ſpeculum referre dicitur. Similiter homo, qui non natura, ſed adoptione Dei filius eſt, cæleſtis Patris imaginem veluti ſpeculum refert : at, vt ſpeculum imaginem referat, obiecto omninò præſens eſſe debet : Quòd ſi ab obiecto recedat, imaginem nullatenus retinebit. Prodigus autem filius, & quilibet peccator incontinenter viuens, à Deo recedit in regionem longinquam, ac propterea Dei imaginem prorſus amittit. Quare Auguſtinus ait : *Quiſquis ita vult eſſe ſimilis Deo, vt fortitudinem ſuam ad illum cuſtodiat, non ab illo recedat ; ei cohærendo, vt cuſtodiat ſimilitudinem, & imaginem, ad quam factus eſt.*

Peccator à Deo recedens, velut ſpeculum à directo diſtans, Dei imaginem amittit.

De verbis Domini ſer. 14.

Et abijt, & adhæſit vni ciuium regionis illius ; & miſit illum in villam ſuam, vt paſceret porcos : & cupiebat implere ventrem ſuum de ſiliquis, quas porci manducabant, & nemo illi dabat.

13. QVamuis ſiliquæ generali vocabulo vaginulas, ſeu folliculos, & integumenta, quibus legumina includuntur, ſignificent ; nihilominus hic ſiliquarum nomine tantùm illæ ſignificari videntur, quibus peculiariter vaginularum nomen Itali tribuunt, & iuxtà Plinij Italum tranſlatorem carrubæ dicuntur ; eaſque Plinius L. 15. cap. 14. prædulces eſſe ait, & ipſarum corticem mandi. Ratio id aſſerendi, quam benè affert Maldonatus, eſt, quia probabile non videtur validæ famis tempore porcis datas fuiſſe plenas leguminibus vaginas, quarum potius grana ſibi, ſuæque familiæ dominus reſeruaſſet. Sed cur huiuſmodi ſiliquis ſaturari prodigus filius cupiſſe, eaſque nemo dediſſe dicitur ? poterat enim gregis cuſtos ſiliquas porcis datas ſibi etiam facilè in cibum aſſumere. Reſpondet Maldonatus nequiſſe adoleſcentem tot ſiliquas porcis detrahere, vt ventrem expleret, cum eas porci auiditate nimia ſtatim aſſumerent. Sed adhuc difficultas remanet, cur beſtias baculo earum earum cuſtos repellere à ſiliquarum pabulo non potuerit ? Ideò dicendum videtur non niſi hero præſente ſiliquas porcis eſſe datas, & depaſtas, ne ijs ſcilicet ſubriperentur. Quam diligentiam præſertim penuriæ tempore non immeritò adhibitam fuiſſe probat, quod Pierius lib. 2. ex Plutarcho de ſolertia animalium refert : Cum à quodam domi elephas educaretur ; is cui elephanti cura demandata erat, accepta hordei menſura, dimidiam ſibi diebus ſingulis ſubripiebat : tandem cùm hero præſente Elephas hordei menſuram pro boſcide diuiſiſſet, eamque dimidiatam in cibum aſſumpſiſſet, cuſtodis fraus detecta eſt.

Siliquis porcis datis quomodo prodigus filius eorum cuſtos ſe explere nequiuerit.

14. *Cupiebat implere ventrem de ſiliquis, quas porci manducabant, & nemo illi dabat.* Id de peccatore myſticè interpretatur Theophylactus : *Cupit miſerabilis ſaturari peccato, & nemo ei dat eo ſaturari ; aſſueto enim malo nemo dat ſatietatem : non enim manet voluptas ; ſed famescit, & perit, fitque iterum vacuus ille miſerabilis : dæmones autem ſolliciti ſunt, ne vnquam quieſcamus, & malitia ſaturi ſimus.* Similiter quomodo peccatores peccatis expleri non ſinat diabolus ex hac etiam parabola colligit Chryſologus dicens : *Quòd mercenarios ſuos mittat ad porcos, facit hoc inſatiata crudelitas, quæ contenta non eſt homines criminoſos fieri ; niſi eos vitiorum duces, criminum faciat & magiſtros : cum eos tales fecerit, non ſinit eos ex ipſo porcorum cibo, paſtuque ſaturari, & eſurientes vitia plus delinquant ; luxurioſos ſatietas capere non poteſt ; voluptas neſcit expleri.*

Peccator peccandi ſatietatem non conſequitur. idem num. 15 & 17.

15 Iob. 15. de peccatore dicitur: *Bibit quaſi aquam iniquitatem.* Quid purius aqua? ita vt per eam etiam diuina gratia ſignificetur: Ezech. 36. *Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris.* Cur igitur à S. Iob, iniquitas aquæ comparatur? Quia ſcilicet ſicut hydropicus aqua nunquam ſitim expellit, ita neque peccatis, & illicitis voluptatibus peccandi ingluuiem peccator exſaturat: *Hydropicus*, inquit Beda, *ab aquoſo humore vocabulum trahens myſticè comparatur ei, quem fluxus carnalium voluptatum exuberans aggrauat.* Peccatoris etiam hydropem explicare voluit Dauid Pſalm. 108. cùm enim hydrops morbus ſit ab interiori in corpore aqua proueniens, hinc de peccato Dauid dixit: *Intrauit ſicut aqua in interiora eius.*

In Luc. 14.

16. *In ſacris litteris*, ait Gregorius, *ſolet ſanguinis nomine ſignificari peccatum, vnde is, qui à peccato liberari deſiderat per pœnitentiam, clamat: Libera me de ſanguinibus.* Porrò cur ſanguini, peccati ſignificatio tribuatur, plures afferri poſſunt rationes. Primò, quia carnalis concupiſcentiæ vis in ſanguine maximè reſidet; id inſinuat Gregorius in Pſalm. 50. *Libera me de ſanguinibus, deſiderijs videlicet carnalibus, quæ militant aduerſus animam; caro enim, & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt.* Secundò ait Auguſtinus: *Quomodo dicitur lingua locutio, quæ fit per linguam; ſic dicitur & ſanguis iniquitas, quæ fit per ſanguinem.* Tertiò, quia apud Iudæos ſanguinis comeſtio vetita fuit: Geneſ. 9. *Carnem cum ſanguine non comedetis.* Ideo peccati materia pro peccato ipſo ſumitur. Quartò, quia ſicuti ſanguis corporaliter, ita peccatum ſpiritualiter fœdè commaculant, ad quod exprimendum Iſaiæ 64. dicitur: *Facti ſumus immundi omnes, & quaſi pannus menſtruatæ.* Quintò, quia peccatores crudeles, & ſanguinarij eſſe ſolent, peccata ſanguinum nomine ſignificantur: Pſalm. 13. de peccatoribus dicitur: *Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem.* Quare cum Dauidi Saulis, filiorumque eius cædes tribueretur, à Semei exprobratum eſt: *Egredere, egredere vir ſanguinum; reddidit tibi Dominus vniuerſum ſanguinem domus Saul.*

33. Moral. cap. 6.
Pſalm. 50.
1. Petri 2.
1 ad Cor. 15.
Auguſtinus in Pſalm. 50.
2 Reg. 16.

17. Sed ad rem noſtram, vt ſignificetur, neque diabolum ſuadendo, neque peccatorem peccando expleri, peccatum ſanguinis nomine eſt dictum: quandoquidem tàm diabolus, quàm humana concupiſcentia veluti ſanguiſugæ ſunt peccata veluti ſanguinem ſemper appetentes. Quare Prouerb. 30 dicitur: *Sanguiſugæ duæ ſunt filiæ dicentes, affer, affer.* Vbi Beda: *Sanguiſuga diabolus eſt, qui ſiti peccandi, ac peccata ſuadendi ſemper accenditur: huic duæ ſunt filiæ, duæ ſcilicet ſpeciales humani generis illecebræ, luxuria videlicet, & philargyria*, id eſt auaritiæ Sanguiſugas duas propriæ voluntatis filias ait eſſe Bernardus: *Propriæ voluntatis*, inquit, *ſanguiſugæ ſunt inſatiabiles filiæ clamantes, affer, affer: ſiquidem nec animus vanitate, nec corpus voluptate ſatiatur.* Porro ex hac inexplebili ſiti peccandi peccatis peccata cumulantur: ad quod exprimendum, vſurpans ad peccata ſignificanda ſanguinis nomen dixit Oſeas cap. 4. *Maledictum, & mendacium, & homicidium; & furtum, & adulterium inundauerunt; & ſanguis ſanguinem tetigit. Sanguis ſanguinem tangit, quando peccatum peccato additur, vt ante Dei oculos, adiunctis iniquitatibus anima cruentetur*, ait Gregor. in Ezech. hom. 11.

Peccator, & diabolus velut ſanguiſugæ ſunt, peccata ſemper velut ſanguinem ſitiunt.
Serm. in Euang. dom. Simon Petrus.

18. Rurſus quomodo ex peccato peccatum proueniat, egregiè explicat S. Gregorius ſupra citatus. Quærit ibi, cur Deus peccatoribus ad vlteriora peccata perpetranda offendiculum ponat iuxta Ezechielis verba: *Si conuerſus iuſtus à iuſtitia ſua fecerit iniquitatem: ponam offendiculum coram eo?* Reſpondet: *Diſtricta ſunt Omnipotentis Dei iudicia; & qui peccatorem diu expectat, vt redeat; non redeunti, atque contemnenti, ponit adhuc vbi grauius impingat. Peccatum quippe, quod per pœnitentiam citius non deletur, aut peccatum eſt, & cauſa peccati; aut peccatum eſt, & pœna peccati; aut peccatum ſimul, & cauſa, & pœna peccati.* Circa idem legendus eſt idem Gregor. 3 Mor. c. 6. in illud Iob. *Concidit me vulnere ſuper vulnus*, & 25 Mor. cap. 9.

Peccatum eſt pœna peccati, vel cauſa peccati, vel vtrumque.
Ezech. cap. 3. 20.
Iob cap. 16. 14.

19. Præterea cùm diabolus peccatores ad peccandum allicit, & adiuuat, veluti fœneratorem ſe gerit; ex quo fit, vt peccatores ad vſuram ſoluendam, in alia peccata perpetranda diabolo ſuggerente propendeant, & ex vno peccato peccatum aliud veluti vſurario contractu diabolus à peccatoribus exigat. Quare cùm per futurum Meſſiam animas à peccatis liberandas Pſalm. 71. Dauid prædiceret, peccata vſuras appellauit: *Ex vſuris, & iniquitate redimet animas eorum.* Quem locum explicans S. Ambroſius de Tubia cap. 4. cùm docuiſſet fœneratori diabolum comparari, ſubdit, *Debita peccata dicuntur; debitores criminoſi appellantur*: Et cap. 9. ait: *Quis peccati eſt fœnerator, niſi diabolus? a quo Eua mutuata peccatum obnoxia ſucceſſionis vſuris, defœneratur omne genus humanum. Denique quaſi malus fœnerator chirographum tenuit, quod poſtea Dominus ſuo cruore deleuit.* Et paulò poſt explicans Euang. verba: *Cum vadis cum aduerſario tuo ad principem, in via da operam liberari ab illo; ne forte trahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori; & exactor mittat te in carcerem*: exactoris nomine diabolum intelligit dicens: *Quis iſte ſit exactor, agnoſce; qui etiam nouiſſimum quadrantem exigit; & idem ſe creditorem vocat, atque in hoc etiam nomine fraudem facit. Creditor prætexitur quaſi fidelis, & quaſi incredulus, ad quem fidelis oppignorat.*

Diabolus eſt velut fœnerator a peccatore alterum culparum vſuram exigens.
Lucæ 12.

In ſe autem reuerſus dixit: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo.

20. Ex fame prodigo filio ad reſipiſcentiam aditus patefactus eſt: *Fames*, inquit Chryſologus, *reuocat, quem ſaturitas exulerat; fames illi patrem dedit ſapere, cui copia tulerat ſentire genitorem: & ſi tantum præſtitit vel inuita fames; probate quid voluntarium poſſit conferre ieiunium.* Porrò vnde diabolus tentandi, inde Dominus reuocandi ad ſe hominem occaſionem ſumit: ex fame tentandi occaſionem ſumpſit diabolus Matth. 4. *Poſtea eſuriit, & accedens tentator dixit ei: Si filius Dei es, &c.* Ex fame hîc reſipiſcens prodigus filius reuocatur ad Patrem. Eædem diaboli nocendi artes in ipſum tentatorem retorquentur. Ideo *Sagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ eorum*, dicitur Pſalm. 63. Quæ verba de malis Angelis S. Ephrem interpretatur tom. 2. parænesi 30. Dicuntur autem mali Angeli in ſacris litteris Græca voce dæmonia, hoc eſt paruuli dæmones ad contemptum.

Serm. 2.
Diaboli nocendi artes in ipſum diabolum à Deo retorquentur.

21. Præterea coruus ob nigredinem, & voracitatem diaboli ſymbolum eſt; peccatores autem eò quòd diabolum patrem habeant, eiuſque mores imitentur, coruorum pulli dicuntur. S. Hieronymus in Iob. 38. *Poſſumus*, inquit, *ita ſentire, vt coruum, id eſt diabolum, & omnes ſocios eius quondam patres habuerimus; cum erroribus eorum*

Coruus diabolus, corui pulli peccatores.

aſſimilaremur, & vitijs; & inde etiam pullorum nomine dicebamur. Porro coruorum pulli, vrgente fame clamoribus Deum inuocare dicuntur, iuxtà Pſalm. 146. *Qui dat iumentis eſcam ipſorum, & pullis coruorum inuocantibus eum.* Similiter peccatores veluti coruorum pulli, prodigum etiam filium imitantes, fame, & corporalium rerum indigentia ad cæleſtis Patris opem confugere coguntur. Et in hoc quidem admiranda diuina miſericordia eſt. Quis enim præter Deum adeò benignè peccatores exciperet: eoſque & corporali, & ſpirituali cibo reficeret? quod quidem ex S. Hieronymo B. Iob admirans inſinuat: *Quis præparat coruo eſcam ſuam, quando pulli eius clamant ad Deum, vagantes eo quod non habeant cibos. Odit prolem ſuam coruus, & natam non educat*, ait Chryſoſt. Similiter Diabolus propter odium in genus humanum ipſos peccatores famem, aliaſque ærumnas ſubeuntes non adiuuat: quod quidem prodigus filius diabolum luxurioſa vita ſectatus expertus eſt, ex quo illius querimonia auditur: *Ego autem hic fame pereo.*

Coruus pullos ſuos odit, Diabolus genus humanum.

Hom. de Elia Proph.

Surgam, & ibo ad patrem meum.

22. Cùm dicat, *Surgam*, corruiſſe ſe indicat, vt bene notant S. Patres Hieronymus, Auguſtinus, Chryſologus, Theophylactus. Surgam igitur dixit, quia luxurioſè viuẽdo in foueam deciderat. *Fouea enim profunda eſt meretrix, & puteus anguſtus aliena*, dicitur Prouer. 23. Quare Beda de peccatore cum mala muliere commercium habente ait: *Quaſi ianuam iam Gehennalis pulſat abyſſi, citoque mergitur, ſi pedem cautus non retrahat, ſi non membra reliqua à vicinia cohibet foueæ pœnalis, in quam nullus omninò, niſi filius iræ illabitur.* Dicitur præterea citato prouer. loco: Mala mulier *puteus anguſtus*: vbi ex Hebræo legitur: *Antrum anguſtum.* Quòd ſi in antris, & ſpeluncis feræ belluæ foueantur: audi quid de mala muliere dicit Chryſoſtomus: *Exiſtimo nullam eſſe in hoc mundo beſtiam comparabilem mulieri malæ. Quid inter quadrupedia animalia leone ſæuius? ſed nihil ad hanc. In ſerpentibus quid dracone atrocius; ſed ne hic quidem cum mala muliere conferri poteſt. Teſtatur ſermonem hunc ſapientiſſimus Salomon dicens: Cohabitare leoni, & draconi melius eſt, quàm cum mala muliere. Non eſt caput ſuper caput ſerpentis, & non eſt malitia ſuper malitiam mulieris. Et ne putes hoc in ironia Prophetam dixiſſe, ex ipſis rebus diſce manifeſtius. Danielem in lacu leones reueriti ſunt: iuſtum verò Naboth Iezabel interfecit: Cœtus Ionam in ventre cuſtodiuit: Dalila autem Samſonem circumueniens illecebris, raſo capite deformatum alienigenis tradidit. Dracones, & aſpides & ceraſtæ Ioannem Baptiſtam in deſerto viuentem ſubdita feritate tremuerunt. Herodias verò eidem caput abſcidit: & tanti viri mortem in pretium ſaltationis accepit. Eliam corui in monte pauerunt; & Iezabel eum perſequebatur, vt pœnam mortis redderet.* Verba, quæ Salomoni ſupra tribuit Chryſoſtomus, Salomonis non ſunt, ſed Eccleſiaſtici, nempe Ieſu filij Syrach.

Hieronymus Epiſt. ad Damaſum. Auguſtinus l. 2. q. Euang. cap. 33. ſer. 3. Mala mulier Gehennæ ianua. Beda in Prou. cap. 20.

Mala mulier ferarum ſpeluncæ feriſque ipſis nocentior. Chryſo. Hom. 25 ex varijs in Matth.

Eccl. 25.

3 Reg. 21. Ionæ 2. Iudicum. 16.

Matth. 14.

3 Reg. 17.

3 Reg. 19.

23. Porrò per miniſterium paſcendi porcos à prodigo filio exhibitum myſticè ſignificari vitam carnis cupiditatibus, & ſordibus deditam docet Chryſoſtomus. Huiuſmodi carnalis peſtis cùm in cor irrepſit, ſicut mora mors, ita fuga vita eſt: Quare prodigus paſcens porcos, hoc eſt immundos carnis affectus, cum reſipiſceret, ad mali medelam ſtatim de celeri diſceſſu, ac fuga cogitaſſe dicitur: *Surgam, & ibo ad patrem meum.* Pſalm. 17. gloriatur Dauid artem præliandi Deo magiſtro didiciſſe: *Deus, qui præcinxit me virtute; qui docet manus meas ad prælium; & poſuiſti vt arcum æreum brachia mea*: ibidem tamen ait: *Perfecit pedes meos tamquam ceruorum.* Nulla laus, immò ignominia eſt imbellium ceruorum fugacitatem in prælijs imitari: ſi enim ceruorum more in prælijs fugiendum eſt, fruſtra manus docentur ad prælium; fruſtra brachia ærea tribuuntur. Sed in ſpirituali militia cum carnalis tentatio cor aggreditur, ille optimè militarem artem callet, qui ineunte conflictu fugam arripit. Aduerſus leones, & vrſos brachia ærea Dauidi profuerunt; ipſo teſtante Reg. primo *Illi*, nempe leo, & vrſus, *conſurgebant aduerſum me; & apprehendebam mentum eorum, & ſuffocabam, interficiebamque eos.* Sed aduerſus Betſabeæ conſpectum, aduerſus incontinentiam pedes ceruorum, Dauidem habuiſſe præſtabat. Ad Epheſios 6. iuxtà Hieronymi interpretationem, vitia, & tentationes, quas libido ſuggerit, carnem, & ſanguinem vocat Apoſtolus: docet autem contra huiuſmodi aduerſarios non eſſe colluctandum: *Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem*: idque ideo, quia huiuſmodi hoſtes potius fuga vincuntur: ſubdit autem Apoſtolus colluctandum eſſe aduerſus principes, & poteſtates, *aduerſus mundi rectores tenebrarum harum*, nempe aduerſus dæmones. Ex quo conſtat hinc obiecto laſciuæ mulieris aſpectu, hinc dæmonum obiecta præſentia, cum dæmonibus potius confligendum eſſe; à mala verò muliere fugiendum.

Fuga non conflictu in ſpirituali prælio contra carnis inſidias eſt vtendum.

Cap. 17.

Et dicam: Pater peccaui in cælum, & coràm te.

24. Si procul à patre in regionem longinquam abiens prauam vitam egerat, cur coram patre ſe peccaſſe cognoſcit? primò quia vidente patre longinquum iter iniit, quo certè diſceſſu paternum pectus magno doloris ſenſu ſauciauit. Secundo cum dicitur coram patre, non tam loci, quàm temporis præſentia, ſeu coëxiſtentia ſignificatur: ita vt ſenſus ſit, ſe à patre procul ſeiunctum, praueque viuendo viuente patre, paternæ vitæ tranquillitatem vehementer turbaſſe. Tertio quamuis prodigus filius in regione longinqua procul à patre peccaſſet; non ignorabat tamen ex patris affectu ſe velut præſentem ſemper paternæ mentis oculis fuiſſe obuerſatum. Quarto cùm prodigus filius in regione longinqua peccans coram patre ſe peccaſſe fatetur, id de peccatore reſpectu cæleſtis patris intelligi debere cenſet Chryſoſtomus: *Dicens coram te, oſtendit hunc patrem Deum debere intelligi; Deus enim ſolus conſpector eſt omnium, à quo nec in corde meditata peccata abſcondi poſſunt.* Similiter *Chryſologus: Peregrè profectus eſt iſte, & in regionem longinquam fugit, ſed accuſatores ſuos, ſed teſtes ſuos diuini Patris oculos non refugit. Quod Dauid clarius aperit: quò ibo à ſpiritu tuo? & à facie tua quò fugiam? ſi aſcendero in cælum tu, illic es: ſi deſcendero in infernum, ades: ſi ſumpſero pennas meas diluculo, & habitauero in extremo maris; etenim illuc deducet me manus tua, & tenebit me dextera tua. Videt iſte per totum mundum nuda Dei oculis delicta conſiſtere: non cælum, non terram, non maria, non abyſſum, non ipſam noctem Deo velare poſſe peccata.* Similiter Chryſoſtomus: *Noli dicere, in tenebris ſum; parietibus claudor; quis me videt? Qui enim omnia noſtra corda effinxit, ipſe omnia nouit. Ne dicas, nemo me videt; eſt namque, qui ad animam vſque, & ſpiritum, articulos, & medullas penetrat.*

Prodigus filius in regione longinqua coram Patre ſe peccaſſe fatetur.

Serm. 2.

Pſalm. 138.

Chryſoſtomus Ad Cor. Hom. 11.

2.Reg. 1. ad Cor. 1. Deum vt non præſentem, ... omnia co... habere, ... ad vindictam pro...

25. Pſalm. 9. Deus dicitur: *Deus vltionum Dominus, Deus vltionum.* Eo modo quo dicitur *Deus ſcientiarum*, id eſt ſcientiſſimus *Pater miſericordiarum*, id eſt miſericordiſſimus; ita dicitur Deus vltionum, id eſt maximè vltor. At aduerſus quod peccati genus ſe Deus maximum vltorem oſtendit? ſubdit propheta: Peccatores, poſt plurima peccata ibi enumerata, dixerunt, *Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob.* Hoc eſt, quod Deum ad vehementiſſimam vindictam commouet. *Peccatores*, inquit Gregorius, *in actionibus ſuis verentur homines, quos corporaliter vident; & Deum ſibi præſentem non exiſtimant eſſe, quem non vident.*

Mor. 15. cap. 5.

Caini maius ... Deo reſponſio, quàm fraterna cædes. Gen. 4.

26. Cain peſſimus fratricida ex maligni liuoris ſtimulis fratrem occidit; Deoque ſciſcitanti: *Vbi eſt Abel frater tuus?* reſpondit, *neſcio; num cuſtos fratris mei ſum?* Maius quidem peccatum fuit reſponſio Deo data, quàm fratris cædes: eo quòd huiuſmodi reſponſione Deum latere peccata exiſtimare videbatur. Fratrem occidendo Caïn, ei corporalem vitam ademit: Deo autem malè reſpondens, Deum diuinitate omnia præſciente priuare conatus eſt. *Malum eſt occidere fratrem; multo peius ſic audacter, & irreuerenter reſpondere omnia ſcienti Deo, quaſi poſſit fruſtrari eum: propter hoc & ipſe maledictionem portauit*, ait Irenæus. Caïni igitur culpæ congrua pœna reſpondit; cùm enim diuinis oculis peccatum occultare tentaſſet; è diuino conſpectu eiectus eſt: *Ecce eijcis me à facie terræ, & à facie tua abſcondar. In peccati occultatione non ſe Domino, ſed Dominum abſcondit ſibi: agit quippe ne omnia videntem videat; non autem ne ipſe videatur*; de peccatore ait Gregorius.

Iib. 3. cap. 36.

Gen. cap. 4.

Peccator non ſe Deo, ſed ſibi Deū occultat. 24. Mor. c. 9.

Iam non ſum dignus vocari filius tuus: fac me ſicut vnum de mercenarijs tuis.

27. CVm tam mercenarij, quàm boni filij Deo ſeruientes iuſtus ſignificent; quæritur cur iuxtà hanc parabolam iuſtorum aliqui in domo Dei mercenarij; aliqui verò filij nominentur? Reſpondetur ex amoris, & timoris motiuo filios, & mercenarios diſtingui. Quare Malachiæ primo. *Si pater ego ſum, vbi eſt honor meus; & ſi Dominus ego ſum, vbi eſt timor meus? dicit Dominus exercituum.* Vbi Hieronymus ait: *Conſideremus quod filius, & ſeruus in Scripturis ſanctis voluntate fiat, non neceſſitate naturæ qui enim ſpiritum adoptionis acceperit, in filium Dei vertitur: qui autem ſpiritum ſeruituris in timorem Dei, ſeruus efficitur. Vult itaque primùm Deus, vt filij eius ſimus & bonum voluntate faciamus: ſi hoc conſequi nolumus, vt ſaltem ſeruos nos habeat; & à malis per ſuppliciorum formidinem recedamus.* Similiter Ambroſius ſer. 43 *Si ſeruus es, redde Domino timoris obſequium: ſi filius, exhibe patri pietatis affectum.* Itidem Chryſologus ſer 2. *Chriſtus pater ſuorum voluit eſſe ſeruorum; qui magis amari voluit, quàm timeri.* Porro ad ſignificandum mercedis largitatem, quam ſibi ſeruientibus cæleſtis pater-familias tribuit, in hac parabola dicitur: *Quanti*, id eſt quot *mercenarij in domo patris mei abundant panibus!* Similiter Pſalm 33. de timentibus Deum dicitur: *Non eſt inopia timentibus eum.* Panis autem in Scriptura, quemlibet cibum largè, lauteque ſubminiſtratum ſignificare poteſt, vt 2. Reg. 9. Vbi Ionathæ filio Dauid dixit: *Tu comedes panem in menſa mea ſemper: & ſubditur: De menſa regis iugiter veſcebatur.*

Seruus eſt, qui ſpiritu timoris Deo ſeruit: filius, qui amore ... obſequitur.

Panis quemlibet cibum, ... lautè ſubminiſtratum ſignificare poteſt.

28. Porrò cum Deo ſeruientes Deo amanter obſequantur, & placeant; æterna ſupplicia euadant; & cæleſtem gloriam conſequantur; hinc eſt, vt A in cæleſtis Patris domo tres ordines diſtinguantur: ex quibus alij filij, alij ſerui, alij mercenarij nominantur. Filij cæleſtis patris amore, & obſequio; ſerui timore ſupplicij; mercenarij æternæ mercedis conſecutione ad Deo ſeruiendum mouentur. Quare Nazianzenus ait: *Cum corum, qui ſalutem conſequuntur tripartitus ordo ſit; ſeruorum videlicet, mercenariorum, & filiorum; ita te compara, vt ſi ſeruus ſis, plagas extimeſcas: ſi mercenarius, id vnum ſpectes, vt mercedem accipias: Sin autem ijs ſublimiorem locum teneas, atque in filiorum ordine cenſearis Deum, vt patrem verere; bonorum operum ſtudio incumbe; quia bonum eſt patri morem gerere; etiam ſi inde nihil quæſtus ad te rediturum ſit: hoc ipſum merces eſt patri placere, atque ſeruire.* B

Filij amore, mercenarij ob æternæ mercedis conſecutionem, ſerui æterni ſupplicij timore Deo ſeruiunt.

Orat. 4. in S. Baptiſtam.

Et ſurgens venit ad patrem ſuum. Cum autem adhuc longè eſſet, vidit illum pater ipſius.

29. QVare filium pater, non patrem filius vidiſſe dicitur? primò, quia filius, ob culparum conſcientiam, iuſtamque verecundiam demiſſis oculis gradiebatur. Secundò vt ſignificetur peccatoris oculos ob peccata cæcitate laborare. *Non ſunt tales tenebræ noctis, quales illæ ſunt, quæ de confuſione veniunt peccatorum. Audi prophetam dicentem: Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui videre. Et alibi: Iniquitates meæ grauatæ ſunt ſuper me; & poſt: & lumen oculorum meorum non eſt mecum.* C *Nox ſepelit externum lumen; peccata ſenſum, animum membra confundunt*, ait Chryſologus.

Pater cur prodigum filium, & non prodigus filius patrem prius vidiſſe dicatur: idem numero 30

Pſalm. 39.

Pſalm. 37.

Serm. 5.

30 Præterea filium pater vidiſſe dicitur, vt myſticè ſignificetur gratiæ præuenientis beneficium; à qua niſi illuſtraretur, & excitaretur peccator, in Deum mentis oculos per pœnitentiam eleuare non poſſet. Chryſologus: *Niſi cæleſtis pater redeuntis filij radiaſſet in vultu, & totam confuſionis caliginem reſpectus ſui lumine ſuſtuliſſet, nunquam diuini vultus vidiſſet iſte filius claritatem.*

Ser 3.

Et miſericordia motus eſt, & accurrens cecidit ſuper collum eius. D

31. IVxtà Hugonis Card. interpretationem Apoſtolus docet, quibus veſtibus pœnitens peccator indui debeat: cùm enim Coloſſenſes eſſet hortatus, *vt expoliarent veterem hominem*, hoc eſt hominem peccatorem, ſubdit, *Induite vos ſicut electi Dei ſancti, & dilecti viſcera miſericordiæ.* Huiuſmodi autem veſtibus, antequam ſtola alia proferretur, prodigum filium benignus pater operuit: quandoquidem miſericordia motus ſtatim filium amplexibus contexit, ne eius nuditas à ſeruis videretur: *Clauſit amplexu*, inquit Chryſologus, *ne nudaret pater filij crimina: à ſeruis ante* E *veſtiri voluit, quàm videri; vt ſoli patri nota eſſet nuditas; quia pater ſolus videre filij non poterat nuditatem.* Egregiè igitur Euangelicus iſte pater-familias executus eſt, quod Iſaiæ 58. præcipitur: *Cùm videris nudum, operi eum; & carnem tuam ne deſpexeris.*

Viſcera miſericordiæ indumenta fuerunt, quibus prodigum filium pater primò contexit.

Cap. 3.

Serm. 5.

Et oſculatus eſt eum.

32. ANte omnia filios, vultúq; oſculati voluit pater; quia inde pœnitentię ſignificatio, peccatorúque confeſſio, & verbis, & verecundia, & lacrymis prodierat; quod patris cor mirificè exhilarauit. Similiter Marc. 16. dicitur: *Surgēs Ieſus manè prima Sabathi apparuit primò Mariæ Magdalenæ, de qua eiecerat ſeptem dæmonia. Reſurrectionis ſua gloria,*

Pœnitentes præcipuè Deum exhilarant.

Dominus primò Magdalenæ oculos exhilarare voluit, vt pœnitentiæ lacrymis, quas largiſſimè fuderat, præmium. *Rectè*, inquit Beda, *hæc mulier, quæ lætitiam Dominicæ reſurrectionis prima nunciauit, à ſeptem dæmonibus curata eſſe memoratur, ne quiſquam dignè pœnitens de admiſſorum venia deſperaret: & vbi abundauit peccatum, ſuperabundaſſe & gratia monſtraretur.* Porro eodem Marci loco ab Angelo mulieribus dicitur: *Ite dicite diſcipulis eius, & Petro, quia præcedet vos in Galilæam, ibi eum videbitis.* Quærens Hieronymus, cur ſpeciatim de Petro mentio fiat, rationem reddit, quia ſcilicet *peccata præterita non nocent, quando non placent.* Diſplicuiſſe autem Petro, quod Dominum negaſſet amaro fletu teſtatus erat, dicente Euangeliſta de Petro: *Egreſſus foras, fleuit amarè.* Quare vt pœnitentiæ lacrymæ compenſarentur ſpeciatim Petri oculi ad redivivum Dominum videndum inuitantur.

Ad Rom. cap. 5. 20.

Matth cap. 26

Dixitque ei filius: Pater peccaui in cœlum, & coram te; iam non ſum dignus vocari filius tuus.

Quæſt. Euang lib 2. q 33.

Deus vberum cur Deus dicatur.

Gen. 17. verſ. 6.

Geneſ. 49 verſ. 25.

33. CVr quod antea dicere ſtatuerat; nempe: *Fac me ſicut vnum de mercenariis tuis*, omiſit: Huius cauſam patris oſculo tribuit Auguſtinus: *Cùm panem non haberet, mercenarius eſſe cupiebat; quod poſt oſculum patris generoſiſſimè iam dedignabatur.* Auguſtini reſponſio confirmatur ex Cantic. primò; vbi fidelis anima diuinum amorem efflagitans ait: *Oſculetur me oſculo oris ſui, quia meliora ſunt vbera tua vino.* Deo vbera tribuuntur; pluries enim in ſacris litteris Hebræo vocabulo dicitur Deus Shaddai, hoc eſt Deus Mammæus, ſeu Deus vberum; eò quod matris inſtar veluti vbera habeat, vt inde gratiarum lacte iuſtorum corda reficiat. Quare Iſaiæ 66. cùm dixiſſet Dominus: *Ad vbera portabimini*; ſubdit, *Quomodo ſi cui mater blandiatur, ita & ego conſolabor vos.* Porrò cùm ſponſa dicat: *Meliora ſunt vbera tua vino*, plures ab interpretibus cauſæ afferuntur, cur vino vbera præferantur, ſed ad rem noſtram ratio eſt, quia vinum & filius, & mercenariis commune eſt; maternum verò lac tantùm filiis tribuitur. Propterea pœnitens peccator tamquam prodigus filius, cùm per oſculum, & amplexus cœleſtis Patris vberibus admouetur, ſe filium eſſe cognoſcit, & mercenarij titulum dedignatur. Similis etiam ratiocinatio fuit ſponſæ Cant. 8. optauit enim accepto oſculo omnem ſeruilis conditionis humilitatem relinqui: *Quis mihi det te fratrem meum ſugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris, & deoſculer te, & iam me nemo deſpiciat*, id eſt ſeruiliter affligat, ait Hugo; cum ſcilicet ex oſculo apparuerit me eſſe ſororem, reginam, & ſponſam.

Dixit autem pater ad ſeruos ſuos: Citò proferte ſtolam primam, & induite illum.

Primum ſignificat eximium.

34. STola prima, vel eximiam, & pretioſam veſtem ſignificat; vel veſtem eam, quam prodigus adoleſcens, cum à paterna domo diſcederet, reliquerat. Priori interpretationi fauet, quòd primum interdum aliquid eximium ſignificet: vt Iob 15. 7. *Numquid tu primus homo natus es?* Quibus verbis non tam primum parentem indicare voluit, quàm eximium virum; cum Adam non natus, ſed creatus ſit. Porrò talaris veſtis ſtolæ nomine dicta, quamuis nobilium quorumcumque veſtis eſſe legatur: & ideo Eſther cap. 6. 10. Aſſuerus rex Amano, vt Mardochæum ad honorificentiam ſtola indueret, imperauit: *Dixit ei rex: Feſtina, & ſumpta ſtola, & equo fac, vt locutus es Mardochæo*, nihilominus non ſolùm apud Latinos, ſed etiam apud Hebræos, ſtola ſacerdotum erat indumentum, Machab. 2. cap. 3. 15. *Sacerdotes ante altare cum ſtolis ſacerdotalibus iactauerunt ſe.* Hoc poſito prodigus filius, non ſolùm vt ingenuus, & nobilis adoleſcens ſtola induendus erat, ſed etiam, quòd reſipiſcens per ante-actæ vitæ pœnitentiam, veluti ſacerdotij munere fungeretur, gratiſſimumque Deo offerret ſacrificium, nempe cor pœnitentiæ dolore concitum: vt Dauid pœnitens Pſalm. 50. teſtatur. *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies.* Huiuſmodi ergo ſacrificium à prodigo filio Deo offerebatur, primò quia peccauerat iniquè cogitando de diſceſſu à patre: ſecundò ſuperbè petendo paternas facultates: Tertiò viuendo luxurioſè. Quare Innocentius tertius explicans citatum Pſalmi locum ait: *Ideo ſpiritum, & cor debere eſſe contribulatum, contritum, & humiliatum, quia contribulatione punitur operatio laſciua; contritione cogitatio iniqua, humiliatione oris locutio ſuperba.* Contriti cordis ſacrificium Deo etiam obtulit Magdalena pœnitens, atque adeo noua ſacerdos inaugurata. Ideo Paulinus epiſt. 4 ait: *Magdalena pœnitens ipſos Chriſti pedes ſacrarium, & altare conſtituit; in quibus libauit fletu, litauit vnguento, ſacrificauit affectu ſpiritus contribulati.*

Stola talaris veſtis nobilium.

Stola talaris veſtis ſacerdotum.

Pœnitens contriti cordis ſacrificium, ſacerdotis munere fungitur.

35. Præterea ſtola hæc prima animi innocentiam, corporiſque immortalitatem ſignificat; quam primus parens peccando, adeoque eius progenies vniuerſa perdiderat: homines enim, Adamo non peccante, pro ſtola immortale corpus innocentia conteruiſſent. *Stola hæc prima eſt dignitas, quam perdidit Adam*, ait Auguſtinus, Chryſologus, *Cæleſtis pater dedit ſtolam primam; illam, quam Adam perdidit gloriam ſempiternam.* Fauent Auguſtini, & Chryſologi interpretationi, Eccleſiæ verba ſacerdotis ore prolata: *Redde mihi Domine ſtolam immortalitatis, quam perdidi in præuaricatione primi parentis.* Porro vnde ſtolam hanc primam, iterum homo acquirere debeat præſens parabola inſinuat; cum pœnitenti filio poſt patris oſculum ſtatim ſtola prima profertur. Æterni patris ex Bernardo diuinus eius filius eſt. Diuinum hoc oſculum ad redonandam homini, vnà cum innocentia priſtinam immortalitatem, ab æterno patre humano generi datum eſt. Quod ſponſa, hoc eſt Eccleſia flagitabat, dicens: *Oſculetur me oſculo oris ſui.*

Stola prima primam hominis innocentiæ, corporiſque immortalitatem ſignificat.

Lib. 2. quæſt. Euan. q. 33.

Cant. 1.

Cant. 1.

36. Moyſem poſt mortem ad vitam reuocatum aſſerit Hieronymus in Amos cap 9. *Aſcendit Dominus cum Henoch in cœlum*, (hoc eſt in ſublimem aërem ad remotum aliquem locum, vel ad terreſtrem paradiſum) *aſcendit cum Elia, aſcendit cum Moyſe; cuius ſepultura locus, quia in cœlum aſcenderat, in terra non potuit inueniri, teſtante Scriptura. Non cognouit homo ſepulchrum eius vſque in præſentem diem.* At quo pacto poſt mortem Moyſes vitam iterum eſt adeptus? Ex Dei oſculo: nam Deuter. vltimo vbi habetur: *Mortuus eſt Moyſes iubente Domino.* ex Hebræo legitur: *Mortuus eſt Moyſes in oſculo Domini.* Per vitale illud oſculum è morte ſtatim ad iucundiorem vitam tranſiit. Hinc diuini amoris vim erga homines libeat admirari. Oſculo Deum homo

Oſculo homo eum morti tradidit: Deus oſcul. hominem ad vitam reuocauit.

Idem docet Catharinus in Geneſim cap. 5 S. Ambroſ. lib. de Caïn, & Abel cap. 2. Hieronymus tamen oppoſitum & probabilius docet cap. 17. Matthæi, vt Dom. Quadrag. dictum eſt.

morti

Orat. vlt.

morti dedit: *Iuda, oſculo filium hominis tradis?* A è contrario Deus, homini oſculo vitam eſt elargitus. Cœleſtis ſponſi, hoc eſt Incarnati Verbi labia myrrham primam diſtillare dicuntur: Cant. 5. *Labia eius lilia diſtillantia myrrham primam.* Cum in myrrha duplex qualitas ſit; altera eſt amarities; altera vis corpora à corruptione præſeruans: primam Redemptor noſter ſibi retinuit, cùm myrrhatum vinum, amariſſimumque mortis calicem guſtare voluit: vim alteram in nobis adhibere dignatus eſt; cùm humanam naturam pacis óſculo amplexatus, ei perpetuæ mortis corruptionem euadendi vim communicauit; *mortemque noſtram moriendo deſtruxit*, vt Eccleſia B teſtatur.

Luc. 22. verſ. 48.

Matth. 27. 34.

Marci 15. 2.

Et date annulum in manum eius.

Fides operibus coniungenda.

37. PEr annulum fides figuratur: *Annulus eſt ſincera fidei ſignaculum*, ait hic Ambroſius. Annulus autem fidem ſignificans in manu datur, vt ſignificetur fidem cum operibus eſſe iungendam. *Date annulum in manu eius, id eſt in operatione, vt per opera fides clareſcat, & per fidem opera confirmentur*, ait Beda. Thomas Apoſtolus ad collabentem fidem reparandam cum in Domini vulnera, veluti in fidei annulum digitum inſeruiſſet, dicente ei Domino: *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas*; vt cum fide C opera ſociaret, laborioſiſſimas peregrinationes ſubiit, Euangelica luce remotiſſimos populos illuſtrando; nempe Parthos, Medos, Perſas, Hyrcanos, Bactrianos, & Indos. Dei manus poſt mundi exordium nunquam ab operatione ceſſarunt, ſemperque operando continua humano generi beneficia conferunt. Hinc Ioannis quintò Dominus dixit: *Pater meus vſque modo operatur, & ego operor.* Porrò ſancti viri in Dei manu commorari dicuntur iuxtà Deuter. 33. *Sancti in manu illius ſunt.* Scilicet, vt diuinarum manuum magiſterio, & exemplo nunquam otiari; D nunquam à meritoria operatione deſiſtere diſcant, ad id maximè fidei vrgente lumine.

Ioan. 20.

Iuſti in Dei manibus commorantes, inde nunquam otiari diſcunt.

38. Fidei cognitio lucernæ lucenti in caliginoſo loco comparatur 2. Petri cap. 1. ſed ex Pſalmo 118. lucerna hæc pedibus præuia apponitur: *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Scilicet, vt per fidem illuminati non otioſi quieſcamus; ſed celeriter ad meritoriè operandum virtutis viam ineamus. Lunam Planetarum velociſſimam in pedibus ſignatam nobiles Romani geſſerunt: inter rationes alias, vt ad virtutis opera celeres eſſe recordarentur. Celeritatem, quam Gentilium greſſibus ſignata luna ſuggerebat, Chriſtianis pedibus fidei lumen in huius vitæ nocte irradians ſubminiſtrare debet: ita vt de reuelata Dei lege E per fidem benè dixerit Dauid: *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Rurſus quam feruidè ſe gerere debeant ad operandum Dei miniſtri Pſalm. 103. explicatur: *Qui facis miniſtros tuos ignem vrentem*, ignem vehementem, impetuoſum, Aquila legit. Adeo igni inimica quies eſt, vt etiam ſub lunari ſphæra in connaturali loco collocatus non quieſcat; ſed perpetuò cœleſtes orbes imitatus circumagatur.

Ordinè nunquam quieſcendum.

Sigon. de Rom. Repub.

Miniſtri Dei igni ſimiles nunquam quieſcentes.

Et calceamenta in pedes eius.

39. DIſcalceatum eſſe ſeruitutem ſignificat: Iſaiæ 20. *Sic minabit rex Aſſyriorum captiuitatem Ægypti nudam & diſcalceatam.* E contrario calceamenta in pedibus habere ſignificat libertatem: quare Iſraëlitis liberandis à captiuitate Ægyptiorum dicitur: *Calceamenta habebitis in pedibus.* Prodigo igitur filio reſipiſcenti calceamenta dantur; vt è ſeruitute diaboli in libertatem filiorum Dei eum tranſire ſignificetur. *Rurſus calceamenta damur, vt calceatus anterioris vitæ rediret ad curſum*, ait Chryſologus. *Pedes, id eſt curſus ornatur; vt ad æterna gaudia properemus*, ait Beda. Similiter animæ, quæ ad Deum reuocatur, dicitur Ezech. 16. *Calceaui te ianthino, ſeu hyacinthino*, nempe cæruleo colore, vt per cœleſtem calceamenti colorem ad cœleſtem patriam tendere recordaretur. *Calceari hyacintho eſt preparari, vt ad cœleſtia feſtinare valeamus*, ait Gregorius.

Diſcalceatum eſſe ſeruitutem, calceatum eſſe libertatem ſignificat.

Exod. 12.

Serm. 3.

Iuſtus vt ad Cœlum feſtinet hyacinthino colore calceari dicitur.

Moral. 30. cap. 18.

40. Præterea hyacintho calceati iuſtus dicitur, vt diabolum inſidiatorem terrere poſſit. *Omnes Britanni ſe glaſto inficiunt, quod cæruleum efficit colorem; atque hoc horridiore ſunt in pugna aſpectu*, ait Cæſar. Quoniam verò diabolus ſerpentis vel figuram, vel mores imitatus, pedibus inſidiatur iuxta illud Geneſ. 3. *Tu inſidiaberis calcaneo eius*; hinc eſt, vt ad tartareum ſerpentem terrendum hyacinthina, hoc eſt cœleſtem colorem referentia iuſtorum calceamenta myſticè eſſe dicantur: *Calceamenta dantur, vt ſuper ſerpentes, & ſcorpiones ſecurus incedas*, ait Beda.

Iuſtus hyacintho calceatus dicitur, vt tartareum ſerpentem inceſſu terreat.

Lib. 5. de Bell. Gallic.

Beda in Luc. 15.

Et adducite vitulum ſaginatum, & occidite; & manducemus, & epulemur.

41. VItulus ſaginatus eſt ipſe Dominus; *ſed ſecundum carnem ſatiatus opprobriis: vt occidant eum iubet; hoc eſt, vt mortem eius inſinuent; tunc enim cuique occiditur, cum credit occiſum*, ait Auguſtinus. Euangelicæ igitur parabolæ myſterium, & Auguſtini ſententia eſt peccatoris pœnitentis eſuriem frequenti crucifixi Domini meditatione eſſe reficiendam. Adam primus noſter parens in terreſtri paradiſo, vna excepta arbore, omnium arborum fructibus veſci poterat. Nos contra, mentis meditatione, quæ veluti ſpiritualis comeſtio eſt, vna excepta ſanctiſſimæ Crucis arbore, reliquarum fructus arborum, quos mundus offerre poteſt, reijciamus. Domini enim crux vitalis eſt illa arbor, de qua Apoc. 2. dicitur: *Ex vtraque parte fluminis lignum vitæ per* E *menſes ſingulos reddens fructum ſuum.* Vbi Auguſtinus ait: *Crux intelligitur, quæ per totum mundum, non ſolùm omnibus menſibus, ſed etiam omnibus diebus, in his, qui baptizantur, exhibet fructum Deo.* Similiter Ticonius hom. 18. *Nullum eſt lignum, quod omni tempore fructificet, niſi Crux Chriſti.* Geneſ. 2. dicitur: *Produxit Dominus Deus lignum vitæ in medio paradiſi:* quæ quidem arbor ſuis fructibus vires comedenti mirificè reficiebat, & à morbis immunem reddebat. Et hinc Domini crucem præfigurabat, de qua canit Eccleſia: *Hæc eſt arbor digniſſima in paradiſi medio ſituata*; quæ ſpirituales vires roborat, & à vitiorum morbis animam præſeruat.

Auguſtinus lib. 2 quæſt. Euangelicarum qu. 33.

Meditatio Dominicæ paſſionis pœnitentis peccatoris eſuriem reficere debet.

Crux tamquam lignum vitæ animæ vires roborat, & à ſpiritualibus morbis liberat.

42. Ex diuinæ iuſtitiæ tribunali contra peccatorem decretum illud prodit: *Quantum glorificauit ſe, & in delicijs fuit; tantum date illi tormentum,*

Apoc. 18. 7.

& luctum: Contra verò ex diuinæ miſericordiæ beneficentia, ærumnis antea afflictus Dauid dixit: Pſalm. 93.19. *Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam.* Dolorum multitudini conſolatio. Genes. 41.42. de Ioſepho è carcere educto dicitur: *Tulit Pharao annulum de manu ſua, & dedit eum in manu eius, veſtiuitque eum ſtola byſſina, & collo torquem auream circumpoſuit; fecitque eum ſedere ſuper currum ſuum:* Vbi Rupertus ait: *Pro compedibus, in quibus humiliauerunt pedes eius, torquem auream ſuſcepit: pro pallio, quo in manu adulteræ relicto, nudus effugit, ſtola byſſina, Deo iudice, indutus eſt: pro ſeruili nomine regium geſtat annulum: & pro carceris humilitate ſuper alium ſedet imperij currum.* Similiter ex paterna benignitate prodigi B filij manus, quæ immundum gregem ad paſcua duxerat, annulo exornatur: idem pro attritis, ſordidiſque veſtibus nobili ſtola induitur: eidem pro longo itinere nudis pedibus peracto calceamenta dantur: pro eſurie, quam paſſus erat, ei ſaginatus vitulus occiditur, lautumque conuiuium apparatur; cui additur ſymphonia ad aures oblectandas, quas antea immundorum animalium grunnitus miſerrimè audire egeſtas coëgit. Tantam hanc rerum mutationem pœnitentia vera promeruit.

Quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit, perierat, & inuentus eſt.

Voluptaria vita, vt mors, habenda. 43. CVm reuera prodigus filius mortuus C non fuerit, adeoque non reuixerit; quæritur an allata verba per hyperbolen tantùm ſint intelligenda? Reſpondeo in huiuſmodi verbis potiùs conditionatum dicendi modum, quàm hyperbolicum eſſe intelligendum. Conditionatus autem modus indicatur ex eo, quòd de filio pater non dixerit: mortuus eſt, & periit; ſed mortuus erat, & perierat: & ſenſus eſt: ſi in illo tam ærumnoſo egeſtatis, & miſeriæ ſtatu perſtitiſſet, ſine dubio perijſſet, mortuuſque fuiſſet. Sicut autem de Archiſynagogi filia iã mortua Dominus dixit Matth. 9. 24. *Non eſt mortua puella:* ita hîc è contrario, quia prodigus filius mortuus dicitur. Ibi enim puella, quia breui ad vitam reductura erat, dicitur non mortua: hîc è contrario, quia D prodigus filius in illo miſeriæ ſtatu breui morti ſubiiciendus erat, dicitur mortuus. Præterea lib. 1. Macb. cap. 12. dicitur: *Socij Ionathæ cum cognouiſſent, quia comprehenſus eſt Ionathas, & perijt:* Nec tamen aliquis Ionathæ mortem nunciauerat; nec reuera perierat: dicitur enim cap. ſequenti: *Mouit Triphon à Ptolemaida cum exercitu multo, & Ionathas cum eo in cuſtodia.* Quia vero Ionathas ſub acerbiſſimi hoſtis poteſtate erat, licet non mortuus, pro mortuo habebatur. Similiter imprudens prodigus filius in regione longinqua, procul à patris auxilio, quamuis non mortuus, pro mortuo haberi poterat. Denique quòd prodigus adoleſcens ſe voluptatibus, crapulæ, & laſciuiæ E dediſſet, ex hoc ſolùm benè mortuus dici potuit: ſicut Apoſtolus de vidua voluptuoſam vitam peragente ait 1. ad Tim. 5. *Quæ in delicijs eſt, viuens* Crapulantis corpus cadauer. *mortua eſt.* Nam vt benè Theodoretus ait: *Immodicæ deliciæ rationem obruunt, & efficiunt, vt in corpore tamquam in aliquo ſepulchro iaceas.* Ideo de crapulante iuuene Sophocles pronunciauit. *Non arbitror hunc viuere, ſed cadauer iudico:* cadauer, ſcilicet citò vermibus in cibum fore. S. Bernardus ſerm. 48. in Cant. *Vita in in deliciis agens, & mors eſt, & vmbra mortis: quantùm enim vmbra propè eſt corpori, cuius eſt vmbra; tantùm pro* A *certo vita illa inferno appropinquat.* Cur talis vita mors ſit dicenda, reddit rationem Sanctus Auguſtinus tractatus 47. in Ioannem: *Vita carnis tuæ anima eſt: vita animæ tuæ Deus eſt. Quomodo moritur caro amiſſa anima, quæ vita eſt eius; ſic moritur anima amiſſo Deo, qui vita eſt eius.* Sed fuſius Chryſoſtomus explicans citata Apoſtoli verba, ait: *Mortuus eſt quiſque viuens, cùm in deliciis degit. Quonam modo? Ventri ſolummodo viuit, ſenſibus cæteris mortuus: neque enim aſpicit, quæ aſpicienda ſunt; neque audit, quæ neceſſario audire conuenit; neque ea loquitur, quæ docet loqui; nihilque in ſe viuere, præter ſolam ventris ingluuiem indicat. Cæterùm quemadmodum mortuus quiſpiam in lectulo iacens comploſis palpebris, clauſiſque luminibus, nullum omninò ſenſum habet: ita hic, immò longe deterius, quàm ille, affectus eſt. Ille enim bona æquè, atque mala eadem ratione non ſentit: hic autem malorum tantùm non amittit ſenſum, ſed nihil boni penitus ſentit. Nihil illum ex his, quæ in futura vita ſeruantur, mouet; ſed ad omnia perſtat immobilis, atque ita mortuus eſt. Semper in tenebris inſtar mortuorum degit. Nam cum per omne tempus partim prandiis occupatus, ac cœnis partim ebrius durat, nonne in tenebris eſt, nonne mortuus eſt? Ne tum quidem, cum vigilare videtur, niſi dormitare conuincitur. Videas illum ſerò, manè, meridie ſemper canis, commeſſationeſque verſare; noteſque totas, & auroræ plurimam partem profundo ſopore detineri. Hunc-ne inter viuos ſtatuere, ac numerare quiſpiam audeas? At mortui, inquies, in putredinem, tabemque vertuntur, ingenſque ab eis ſanies defluit. Id profectò in eo, qui deliciis ſoluitur, fieri videas: quippe rheuma, pituita, purgamenta narium, ructus; ac vomitus ex eo profluunt. Defluit vndique corpus, & imbecillius fit. At comedit, & bibit. Non eſt id humanæ vitæ augmentum; quippe muta animalia hoc ipſo funguntur munere. Maiore nos in dies fœtore implemus, cum deliciis magis inſtamus.* Ex dictis patet prodigum adoleſcentem, quandocumque conſideretur, vel in voluptatis, ac laſciuiæ, vel in egeſtatis, & miſeriæ ſtatu, ſemper mortuum dici potuiſſe.

Et cœperunt epulari. Erat autem filius ſenior in agro; & cum veniret, & appropinquaret domui, audiuit ſymphoniam, & chorum; & vocauit vnum de ſeruis, & interrogauit, quid hæc eſſent? Iſque dixit illi? Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum ſaginatum, quia ſaluum illum recepit. Indignatus eſt autem, & nolebat introire.

44. SEnioris filij indignationem ex inuidia in fratrem à patre tam amanter exceptum * Hieronymus hîc. & epiſt. 146.
prouenisse communiter aſſerunt. Sancti Patres, Hieronymus, Ambroſius, & Auguſtinus lib. 2. q. Euang. q. 33. Ad inuidiam autem excitandam aditus factus eſt, cum ſymphonia, muſicuſque concentus in tympano, & choro, in chordis & organo in eius aures inſonuit. Franciſcus Phœbus Nauarræ Rex, cum ad ſonandum muſicam fiſtulam ori admouiſſet, inde lethale venenum attraxit. Non diſſimiliter hic muſica tibia per ſonum in huius iuuenis aures inuidiæ venenum inſtillauit. Hinc, quàm effera, quàm rabida bellua inuidia ſit, indicatur. Teſte Pierio: *Sunt, qui muſis auerſum ingenium, omnemque muſicæ lepiditatem odio proſe-*

Petr. Matth. in hiſt. Lodouici XI.

Pſalm. 150. Tigris muſico concentu in inſaniam ſurentis arrumpit.

Pierius Valerian. lib. 2.

quentem per Tigrim, & tympanum pingant. Aiunt enim eam ita tympani ſonum exhorreſcere, vt eo audito mirabiliter inſaniat, eoque furoris prouehatur, vt ſemetipſam dentibus impetat, viſceraque ipſa ſua fœdè dilaceret, atque diſcerpat. Similiter ſeniori filio in fratris reditu muſica audita eſt ſymphonia, & hinc ille, veluti Tigris, diſcerpi ſibi cor ex inuidia ſenſit. Sed Iob. 5. 2. cum dicatur: *Paruulum occidit inuidia,* cur inuidus hic frater ſenior appellatur? Reſpondet Ambroſius: *Senior dicitur, eo quod cito aliquis per inuidiam conſeneſcat.* Conſeneſcens autem, eo quod inuidia diſrumpatur decrepitus ſenex inuidus dici poteſt.

Inuidia inuidum veluti diſcerpit, & ſenem reddit.

45. Audita è ſeniore filio ſymphonia; & ei interroganti, quid hoc eſſet? benè ſeruus reſpondere poterat, lætitiam illam prouenire ex reducis fratris aduentu: cur expreſſè referre voluit: *Frater tuus venit, & occidit illi pater tuus vitulum ſaginatum?* Hic eſt ſæpè ſeruorum mos, & in aulicis non infrequens, quædam referre, quæ indignationis, diſcordiæque ſint ſemina. Oppoſitum tamen in ſanctiſſimi regis Dauidis aula, & benè moderata familia contigit. Nam 2. Reg. 13. legimus ab Abſalone, ob ei illatam iniuriam, Amnonem fratrem occiſum in conuiuio fuiſſe. Quo patrato facinore, *Fama peruenit ad Dauid dicens: Percuſſit Abſalom omnes filios regis, & non remanſit ex eis ſaltem vnus.* Hoc audito *rex ſcidit veſtimenta ſua, & cecidit ſuper terram.* Tunc ad Dauidem regem ſolandum Ionadab aulicus, regiſque conſanguineus ei dixit: *Ne æſtimet Dominus meus rex, quod omnes pueri regis occiſi ſint: Amnon ſolus mortuus eſt. Quoniam in ore Abſalom erat poſitus:* de eo ſcilicet turbidè conquerendo. Qui turbidus Abſalonis ſermo etſi duos annos durauerat; nemo tamen fuit in Dauidis aula, qui vel vnum illius verbum referret. Talis enim erat ſanctæ illius familiæ mos, vt vnuſquiſque ſibi vacaret; nec quidquam, quod abalienatos, diſcordeſque animos reddere poſſet, referret. Quòd ſi quis quærat vnde tam laudabilis mos in Dauidis regia ſeruabatur? reſpondeo, ex inſigni, egregioque Dauidis regimine, & in præuaricatores zelo; quandoquidem optimus, iuſtuſque rex de ſeipſo iuxtà Chaldæum textum teſtatur Pſalm. 100. *Loquentem triplici lingua in proximum ſuum, hunc perſequebar.* Qui enim diſcordias ſerit, triplici lingua dicitur loqui; cum ſibi ipſi, & duobus illis, inter quos diſcordias ſerit, peſſimè noceat. Præterea quia diſcordiæ virus diffundens venenoſum ſerpentem imitatur; de eo benè dici poteſt: *Linguis micat ore triſulcis.*

[illegible] veluti [illegible] ſæpè diſ[illegible]

Dauidis aula, & familia à diſcordiis [illegible] aliena.

Diſcordias ſeminans cur triplici lingua loqui dicatur.

Æneid. 2.

Pater ergo illius egreſſus cœpit rogare illum.

46. POterat pater inuido filio reſpondere, ſicut in parabola Matth. 20. 15. *Non licet mihi, quod volo facere?* Hoc eſt iuxtà Græcum, & Arabicum textum: *An non licet de bonis meis, quod volo facere?* Et ſic iniquum filium relinquere foris poterat; donec extra paternam domum ſuo damno iniquæ querelæ, inuidiæque prauum affectum excoqueret. Sed acerbo omiſſo reſponſo cœpit rogare eum; cœpit, inquam, cum longiore ſermone eum rogauerit. Hæc autem in inuidum filium patris benignitas Domini erga Iudaicum populum clementiam ſignificat: qui teſte Apoſtolo per Iſaiam ad Iſrael dicit: *Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem.* Expandit manus ſuas Dominus, Iudæis innumera beneficia largiendo; & poſt aduentum in carne beneficia plura addendo; expandit manus ſuas Iudæos ad ſalutem vocando; & deprecando: ſuas denique ſanctiſſimas manus manus expandit in cruce, vt eius ſanguine redempti, ſe à diaboli poteſtate eriperent.

ad Rom. 10. 21.

Iſaiæ 65.

At ille reſpondens dixit patri ſuo: Ecce tot annis ſeruio tibi; & nunquam mandatum tuum præteriui; & nunquam dediſti mihi hædum, vt cum amicis meis epularer.

47. COntra iniuſtè indignatum filium, ipſius verbis hic argui poteſt: Tot annis, quibus patri ſeruiens, eius mandatis obtemperaſti, vel quæ mandauit, iuſta fuerunt, vel iniuſta. Si iniuſta; malè, quod ea non præterieris te iactas; & cum ea præcipiebantur, tunc potiùs, quàm nunc conqueri iuſtè debueras. Rurſus ſi ſemper patris mandata iuſta fuerunt; cùm tot annos ſemper eum iuſtum expertus ſis, nunc etiam ab eo nihil iniuſtum fieri cenſere debes. Quare cum perpetuum plurimis annis erga patrem obſequium ſeruaueris, & nunc iniuſtè conquerens ab eo recedas; videris totius præteritæ obedientiæ meritum iniqua erga patrem querela amittere: & ſic vno actu acquiſitum plurimo labore meritum prodigis: Cumque adoleſcentior frater prodigum vitæ ſtatum pœnitens corrigit; tu contra in eum incorrere incipis. Præterea cum viuens pater adoleſcenti filio ſuas facultates impertiendi obligationem nullam haberet; cum eas diſſipaturo filio impertiit, tunc potius conqueri debueras. Quod ſi tunc conqueſtus non es, id indicat te ſine fratre ſolum in paterna domo relinqui, liberæ dominationis ſpe, ex immodica tibi ambitione placuiſſe. Hæc quoad parabolæ corticem: ſi verò ad interiorem ſignificatum tranſeamus, & per ſeniorem filium Hebraicum populum intelligamus, manifeſtum illius mendacium redarguit Dauid Pſalm. 13. dicens: *Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt; non eſt, qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum:* Et Salomon Eccleſiaſtæ 7. 21. *Non eſt homo iuſtus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.* Quare bene Hieronymus ait: *Nil mirum ſi patri mentitur, qui fratri inuidet.*

Inuidus vt iniuſtè querens, conuincitur.

Prodigus filius cum facultatum partem, quam negare pater poterat, obtinuit; cur tunc inuidus frater maior conqueſtus non eſt.

At ille dixit: Fili, tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt. Epulari autem, & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, & reuixit; perierat, & inuentus eſt.

48. PAter hic cœleſtis Patris typum referens verè dicere potuit: *Omnia mea tua ſunt.* Quod benè probat Apoſtolus ad Rom. 8. 32. *Qui proprio filio ſuo non pepercit; ſed pro nobis omnibus tradidit illum; quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit?* Si enim nobis Chriſtus Dominus datus eſt, *quia omnia dedit ei Pater in manus,* conſequenter omnia nobis dantur. Quòd ſi peccatores reſipiſcentes cœleſtia dona participant, non proinde illa aliis imminuuntur. Nam diuitiæ Sapientiæ, nempe Dei filij, qui *Dei virtus, & ſapientia eſt, infinitus eſt theſaurus,* & ideo communicari poteſt ſine inuidia, vt Sap. 7. Salomon aſſerit; & ſine alicuius detrimento. Propterea contra inuidum filium benè in parabola pater ſubdit: *Epulari, & gaudere oportebat; quia frater tuus hic mortuus erat, & reuixit, perierat, & inuentus eſt.*

Ioan. 13.

1. Cor. cap. 1. 24.

Sap. 7. 13.

DOMINICA TERTIA QVADRAGESIMÆ.

Erat Ieſus eijciens Dæmonium, &c. Lucæ cap. 11.

Euangelij nexus, & ordo:

1 POST geminam victoriam, alteram ab inuiſibili hoſte dæmone, alteram à viſibilibus hoſtibus Scribis, & Phariſæis reportatam; Chriſto Domino victori triumphales laudes decantantur. Primò mutæ linguæ ligamine dæmon dimicans ſuperatur: *Cum eieciſſet dæmonium, locutus eſt mutus.* Secundò blaſphemæ linguæ licentia pugnantes Phariſæi, & Scribæ deuicti ſunt: *In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia*, cùm illi dicerent; Dominus eorum calumniam, vt manifeſtè falſam conuincens, ait: *Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur: ſi Satanas in ſeipſum diuiſus eſt, quomodo ſtabit regnum ipſius?* Tertiò, extollens vocem mulier de turba dixit: *Beatus venter, qui te portauit, & vbera, quæ ſuxiſti.* Scilicet, vt debitus triumphali victoriæ plauſus, & acclamatio perſolueretur.

A

B

Dæmon facilius, quàm peruerſus homo ſuperatur.

2. Vbi notandum, cùm in hac Euangelica hiſtoria Phariſaïca, & dœmonis perfidia in medium afferatur; diabolicam ab humana quodammodo ſuperari. Dæmonem enim Redemptoris verba foras eijciunt; humanam verò perfidiam à Phariſæorum animis non expellunt: ita vt Dominus aduerſus huiuſmodi blaſphemos exclamarit Matthæi 12. *Progenies viperarum, quomodo poteſtis bona loqui, cum ſitis mali?* Porrò, vt humana peruerſitas dignoſcatur; difficilius cum homine, quam cum dæmone eſſe certamen inſinuatur Dauidis exemplo. Hic prius cum dæmone dimicauit, cùm illum ab obſeſſo Saule expulit; deinde cum Philiſtæo gigante pugnam inijt: Ad dæmonem vincendum tenuis citharæ pulſus fuit ſatis: ſed ad proſternendum Goliath blaſphemum in Deum; ſicut in Chriſtum Dei filium blaſphemi Phariſæi erant; violentus lapidis ictus eſt adhibitus. Denique prius fuit cum dæmone, quàm cum gigante certamen; vt aduerſus dæmonem tyro, aduerſus blaſphemum hominem aſſuetus pugnator accederet. *Conflictus cum Golia dæmonum pugna ſucceſſit*, ait Seleucienſis Baſilius: ſcilicet, cum aduerſus dæmonem dimicabar, ad ſæuiorem cum blaſphemo homine pugnam Dauidis dextera proludebat.

Reg. 1 cap 16. & 17.

C

D

Et illud erat mutum.

Pœnitentis os poſt commiſſam culpam diabolus obſerat.

3. ID eſt *faciens mutum à confeſſione fidei, & peccati*, ait Hugo Cardinalis. Vt ſignificetur commiſſæ iniquitatis proprium eſſe os claudare, iuxtà Pſalm. 106. *Omnis iniquitas oppilabit os ſuum*; ſcilicet, ne Dei imploretur auxilium, ne peccata confeſſione aperiantur. Legitur Zach. 5. *Ecce mulier vna ſedens in medio amphoræ; & dixit: hæc eſt impietas; & proiecit eam in medio amphoræ, & miſit maſſam plumbeam in os eius.* Vbi Helias Cretenſis plumbeæ maſſæ nomine peccati pondus intelligit, quo poſt commiſſam culpam peccatoris os oppilatur. Ad maſſam hanc plumbeam liqueſactendam, vt os ad confeſſionem reſereretur, ſancti Spiritus ignem Dominus admouet. Propterea poſt loquelam muto redditam ait: *Si ego in Spiritu Dei eijcio dæmones, igitur peruenit in vos regnum Dei*, Matth. 12.

In Nazianz. orat. 41.

Petrus Matth. in hiſt. Lodouici XI. ſub finem.

Reus quidam, ne crimen fateretur, ſibi linguam abſcidit.

4. Mercator quidam Pariſijs accuſatus tamquam multiplicis latrocinij reus, ſibi ſpontè linguam abſcidit, vt ad crimina fatenda mutus redderetur. Excuſabilis quidem reus iſte fuit, cùm eius confeſſio eſſet ad mortem: at peccator, cuius in pœnitentiæ ſacramẽto confeſſio eſt ad ſalutem, tantum abeſt, vt os ſibi elingue, & voluntariè mutum reddere debeat, vt potius illi ad peccata aperienda, ſaluremque animæ per gratiam acquirendam centum ora cum totidem linguis ſint exoptanda.

Aquatilia cur Deus in ſacrificium non admiſerit. Idem num. 6.

5. Cum Deus in ſacrificium ſibi offerri tum ex terreſtribus, tum ex volatilibus animalibus præceperit: Cumque ex terreſtribus boum, ouium, & caprarum; ex volatilibus verò colũbarum, & turturum ſpeciem admiſerit; vt habetur Leuit. cap. 3. c. 15. quæritur, cur ex aquatilibus ſacrificium ſibi nullum offerri voluerit? Augetur difficultas primò, eò quòd Deus tamquam vniuerſorum Dominus, per ſacrificia erat agnoſcendus, atque ex omnium animalium generibus videbatur illi ſacrificium offerendum. Secundò ex illis Deo ſacrificantes homines offerebant, quæ Deus ipſe humanæ ſubiecerat poteſtati; iuxtà Paralip. lib. 29. *Quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi*: ſed à Dei manu non terreſtria ſolùm, & volatilia, ſed aquatilia etiam acceperat homo, iuxtà Pſal. 8. pro torcularibus, hoc eſt pro ſacrificiorum altaribus inſcriptum: *Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius, oues, & boues vniuerſas inſuper & pecora campi: volucres cæli, & piſces maris, qui perambulant ſemitas maris.*

Iuxta interpretationem Origenis, Hieronymi, & aliorum.

Quæſt. 15. in 1. 4. Vide Plin. l. 9. cap. 4.

Reſpondet Toſtatus, *Quæ Domino offerebantur in animalibus, viuentia eſſe debebant; & quia piſces rarò adduci poterant viuentes ad Dominum, ideo non decebat de illis offerri.* Sed humana induſtria, quæ propter gulam viuaria adinuenit ad viuos piſces aſſeruandos, eoſque quocumque vellet transferendos; poterat etiam propter Dei cultum eadem viuaria adhibere; & inde viuos extractos piſces, ſtatim Domino ſacrificare.

6. Reſpondetur igitur piſcem mutum animal eſſe; eaque de cauſa peccatorem ad ſuas detegendas culpas mutum ſignificare: ad quod inter cætera ſignificandum Habacuc primò dicitur, *Facies homines quaſi piſces maris.* Piſcis igitur, vt figura, peccator verò impœnitens vt figuratus, vterque mutus à Dei ſacrificiis reijcitur. Beda in illa verba Gen. 1. *Producant aquæ reptile animæ viuentis, & volatile.* Per volatilia ſanctos, per reptilia in aquis, hoc eſt per piſces, peccatores intelligit. Quæ quidem myſtica interpretatio volucribus, & piſcibus ex eo præſertim congruit; quia cum ex iiſdem aquis, & volucres, & piſces veluti gemellam prolem Deus eduxerit; piſces tamen perpetuò obmureſcunt; volucres verò canoræ ſunt: ex quibus vel coruus in ſua egeſtate Deum inuocare nouit iuxtà Pſal. 146. *Qui dat eſcam pullis coruorum inuocantibus eum.*

7. Ad mutuæ linguæ diſſoluendum ligamen; vt peccator ſua crimina confiteri poſſit; prius oculi in pœnitentiæ lacrymas ſunt ſoluendi. Hinc Iſaias 35. ait: *Aperta erit lingua mutorum, quia ſciſſæ ſunt in deſerto aquæ.* Quæ cum mutæ linguæ loquela, & erumpentibus e deſerto aquis connexio eſſe poteſt? Per ſciſſas in deſerto aquas pœnitentiæ lacrymas è contrito corde manantes intelligit Hugo Card. Porrò reprobis etiam ad peccata confitenda muta lingua ſolui poteſt; ſed linguam ad aperienda peccata, & oculos ad lacrymas ſimul ſoluere, hoc electorum proprium eſt. Gregor. 8. mor. cap. 9. *Sæpè reprobi peccata confitentur, ſed deflere contemnunt: electi autem culpas ſuas, quas vocibus confeſſionis aperiunt, diſcreta animaduerſionis fletibus inſequuntur. Qui enim mala perpetrata inſinuat, ſed flere, quæ inſinuauerit, recuſat; quaſi ſubducta veſte vulnus detexit; ſed torpenti mente medicamentum vulneri non apponit.* Eſt igitur iuxtà Gregorium pœnitentiæ fletus veluti præſentiſſimus liquor ad peccatorum vulnera lineoda, & ſananda.

In Lucam 11.

Lacrymæ ſpiritus ſalutari ad peccatus medela.

8. Homilem peccatorum confeſſionem hominibus concedere ad delenda peccata, magnum diuinæ miſericordiæ beneficium eſt: quare diabolus homines voluntariè mutos reddendo, illos à peccatorum confeſſione retrahit; ex eo præſertim, quòd tantum bonum, cuius ipſe incapax eſt, hominibus inuideat. Quæritur Geneſ. 3. cur de diuini præcepti tranſgreſſione interrogatus fuerit Adam, & Eua; diabolus verò ipſius tranſgreſſionis auctor non fuerit interrogatus? Quia ſcilicet diuina bonitas eos de culpa interrogauit, quibus interrogatio proficere poterat. Adam igitur, & Eua peccati confeſſione peccatum delere poterant; diabolus verò non poterat: propterea illi interrogantur; iſti verò nihil dicitur. Quare Gregorius de primis parentibus ait: *Ad hoc requiſiti fuerant, vt peccatum, quod tranſgrediendo commiſerant, confitendo delerent: vnde & ſerpens ille perſuaſor, qui non erat reuocandus ad veniam, non eſt de culpa requiſitus.*

Primos parentes ... diabolum.

Mor. 22. c. 3.

9. Præterea tanta humilis confeſſionis efficacitas eſt, vt ipſa peccata (quod ſummam admirationem affert) virtutibus præſtantiora reddere poſſit; quatenus ſcilicet confeſſioni ſubduntur. B. Iob affirmat ſe numquam in occultandis peccatis mutum fuiſſe. *Si abſcondi quaſi homo peccatum meum, & velaui in ſinu meo iniquitatem meam.* Cap. 31. v. 33. Vbi Sanctus Gregorius de Beato Iob ait: *Videatur iſte cuilibet magnus in virtutibus fuit; mihi certè ſublimis apparet etiam in peccatis ſuis. Mirentur in eo, qui volunt caſtitatis continentiam; mirentur integritatem iuſtitiæ, mirentur viſcera pietatis: ego in eo non minus admiror confeſſionem humillimam peccatorum, quàm tot ſublimia geſta virtutum. Scio enim, quòd per infirmitatis verecundiam plerumque grauioris eſt certaminis commiſſa peccata prodere, quàm non admiſſa vitare: & vnumquodque malum, quamuis robuſtius vincitur, tamen humilius proditur.* Ad eximiæ confeſſionis exemplar affert Chryſoſtomus tom. 3. hom. 1. de cruce, & latrone, eiuſdem boni latronis verba Lucæ 23. 41. *Nos quidem iuſtè digna his, quæ fecimus, paſſi ſumus. Vidiſti,* ait Chryſoſtomus, *plenam confeſſionem; vidiſti latronem in cruce ſuis renunciaſſe peccatis? Dic namque, ait, tu iniquitates tuas prior, vt iuſtificeris. Nullus impulit, nullus neceſſitate conſtrinxit. Sed ipſe ſponte ſua peccata publicabat. Non eſt auſus dicere: Memento mei, niſi confeſſione peccati ſarcinam demiſiſſet. Inſpice quantum præſtet confeſſio. Confeſſus eſt, & paradiſum patefecit; & tantam confeſſus fiduciam meruit, vt regnum poſt latrocinium poſtularet.* 12. Mor. c. 10.

10. Ad difficultatem ſincerè prodendi propria peccata, ſignificandam, Marci 7. vbi legimus ad Dominum, vt curaretur, mutum fuiſſe adductum, ex Græco legitur non mutum, ſed ægrè loquentem, vel ſemimutum adductum fuiſſe. Quo morbi genere peccator, qui peccata non integrè confiteatur, ſed aliqua ex parte vel minuat, vel reticeat, ſignificatur. Porro integrè, neque minuentis, neque augentis confeſſionis ſpecimen, primo Reg. capite 14. habetur: vbi Ionathas regium mandatum, frangendo ieiunium, tranſgreſſus; & interrogatus à Rege patre, *Indica mihi quid feceris?* ait: *Guſtans guſtaui in ſummitate virgæ, quæ erat in manu mea paululum mellis.* Hæc repetitio: *Guſtans guſtaui,* iuxtà Gregorium ex phraſi Hebræa augendi vim habet, ſicut illa Pſalm. 39. *Expectans expectaui Dominum.* Fatetur igitur Ionathas ſe vehementi gulæ affectu fuiſſe præuaricatum; quamquidem culpam, quippe internam, reticere potuiſſet. Hinc Gregorius ait: *Quidam dum peccata confitentur, ea quibuſdam vocibus minuunt, dum ſe non ex toto animo commiſiſſe oſtendunt. E contrario electi viri, quando ſe de minimis accuſant, ea vtique non quaſi parua, ſed quaſi magna pronunciant. Quid eſt dicere: Guſtans guſtaui; niſi quod foris peccatum exercui, magno concupiſcentiæ ardore compleui. Quid eſt, quod ait: In ſummitate virgæ; niſi quia dum nos confitendo inſequimur, proferre contra nos mendacium non debemus? Peccatum quidem in confeſſione prodendum eſt; ſed augmentandum mendacio non eſt; tale quidem debet eſſe in confeſſione, quale fuit in opere. Vt ardor concupiſcentiæ benè prodatur, dicit: Guſtans guſtaui: & vt qualitas eius appareat, ſubditur: In ſummitate virgæ.* Bona eſt Gregorij ponderatio: ſed quoad litteralem ſenſum, quia guſtare à comedere contradiſtinguitur, cùm Ionathas dixit: *Guſtans guſtaui,* exiſtimo per illam verbi replicationem voluiſſe potius indicare diminutionem, quàm augmentum ſuæ tranſgreſſionis; ſcilicet ſignificando paululùm, non multùm mellis ſe comediſſe, vt poſtea ſubdidit. Quare ex Phraſi Hebræa verbi replicatio ſemper ſententiæ ſenſum auget; ita tamen, vt ſi ſenſus ſit ad imminuen-

Peccatorum confeſſio ſincera integra, & ſine extenuatione eſſe debet.

Geminatio ... verbi ... ſed minu...

dum, magis imminuat; ſi verò ſit adaugendum, augeat. Benè hoc in loco id aduertit Hugo Card. dicens: *Hic præter ſolitum morem geminatio notat diminutionem, cum ſæpius notet augmentum, vel expreſſionem, vt ibi, benedicens benedicam.* Humilis, ac ſinceræ peccatorum confeſſionis ſpecimen Dauid dedit Pſalm. 40. 5. dicens: *Ego dixi: Domine, miſerere mei; ſana animam meam, quia peccaui tibi.* Vbi iuxta Auguſtinum ait: *In factis meis, in peccatis meis non accuſo fortunam; non dico: Hoc mihi fecit fatum. Non dico: Adulterum me fecit Venus, & Latronem Mars, & auarum me fecit Saturnus. Sed ego dixi: Domine, miſerere mei; ſana animam meam, quoniam peccaui tibi.*

Lib. 4 contra Maschionem, tom. 41.

11. Rurſus ad confeſſionis integritatem docendam Auguſtinus de vera, ac falſa pœnitentia cap. 9. ſupponens vnà cum Tertulliano, & Chryſoſtomo, mutum hunc Euangelicum ſurditate etiam laboraſſe, ait: *Sunt plures, quos pœnitet peccaſſe, ſed non omninò; reſeruantes ſibi quædam, in quibus delectentur: non animaduertentes Dominum ſimul ſurdum, & mutum à dæmonio liberaſſe, per hoc docens nos numquam, niſi de omnibus ſanari.*

Ambroſius de Paradiſo cap. 3. Philo lib. 1. Alleg.

12. Porrò, vt ſpiritualis ſurditatis cauſa cognoſcatur, notandum eſt Nilum fluuium in ſacris litteris Gehonem dici. Geneſ. 2. *Gehon ipſe est, qui circuit omnem terram Æthiopiæ.* Fluuius hic, ſiue ex Ambroſio terræ hiatus, hoc eſt barathrum, ſiue ex Philone cornupeta interpretetur, diaboli typus eſſe poteſt; qui tamquam Nilus, ſeu Gehon è Paradiſo erumpens deſcendit in Æthiopiam, hoc eſt in Infernum, malorum Angelorum habitaculum: per Æthiopes enim ob nigredinem in ſacris litteris immundi ſpiritus ſignificantur iuxtà illud Amos 9. *Numquid non, vt filij Æthiopum, vos eſtis mihi filij Iſrael?* quaſi diceret: *Vos ex patre diabolo eſtis.* Et Pſalm. 71. *Coram illo procident Æthiopes, & inimici eius terram lingent.* Diabolo autem dictum eſt Geneſ. 3. *Terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ. Nilus*, inquit Romanus orator, *vbi ad illa, quæ Catadupa nominantur, præcipitat ex altiſſimis montibus, ea gens, quæ illum locum accolit, propter magnitudinem ſonitus, ſenſu audiendi caret.* Similiter diabolus prauarum ſuggeſtionum ſtrepitu tamquam Gehon eos, qui cum eo verſantur, ſurdos reddit, ne Deum vocantem audiant. Ad quod indicandum Apoc. 12. Draco de ore ſuo in terræ hiatum præcipitem fluuium emittere dicitur.

Ioan. 8 v. 44

Nilus diaboli typus ingenti ſtrepitu ſurdi tatem inducit. De ſomnio Scipionis. Æthiopum nomine immundi ſpiritus ſignificantur.

13. Ad dæmonium ergo ejiciendum, à ſpirituali ſurditate curari peccator debet, ita vt Dei vox in eius aures peruadat. Ioſuë 6. inter Iſraëlitas, & Ierichuntinos ingens murus intercedebat, qui quidem murus quamuis latus, ac benè firmus, corruit, cum ſtatuto tempore Iſraëlitica vox, & ſacerdotalis tubæ ſonus in Ierichuntinas aures irrupit. Peccator adjiciendo peccatum ſuper peccatum inter ſe & Deum ingentem murum excitat, iuxtà illud Iſaiæ 59. *Iniquitates veſtræ diuiſerunt inter vos, & Deum veſtrum.* Vt mutus hic iniquitatum corruat, peccatoris auribus diuina vox in prædicatione, & in pœnitentiæ ſacramento ſacerdotis ore prolata excipienda eſt: Ioſuë 6. *Poſtquam in aures multitudinis vox, ſonituſque increpuit, muri illico corruerunt: Sicut tunc canentibus tubis muri illi ceciderunt, ita & nunc oportet, vt ciuitas mundi, id eſt ſuperbia cum ſuis turribus, auaritia ſcilicet, inuidia, atque luxuria, ſimul cum populis, id eſt omnibus concupiſcentijs malis, aſſidua ſacerdotum prædicatione deſtruatur, atque diſpereat*, ait Auguſtinus ſerm. 16. de tempore; ibique ſubdit: *Sicut tunc tubarum clangor deſtructis cæmentorum muris ad populi interiora peruenit; ita nunc prædicatio ſacerdotum, deſtructis prauis cogitationibus ad animæ nuda perueniſt.*

Peccatoribus in cordis aures diuinæ voci aditus quomodo pandatur.

14. Præterea dæmoniacum hunc non ſolùm mutum, adeoque ſurdum; ſed etiam cæcum fuiſſe ex Matth. 12. conſtat: *Oblatus eſt dæmonium habens cæcus, & mutus.* Corporalis hæc cæcitas ſpiritualem cæcitatem, quam in animam obſcurando rationis lumen immundus ſpiritus inducit, ſignificat. Latrones, vt tutò ſurari poſſint, extincto lumine latrocinia aggrediuntur: ita diabolus, vt ſupernaturalia nobis bona auferat, rationis lumen extinguit. Similitudo eſt Chryſoſtomi, *Quemadmodum latrones, & parietum perfoſſores, cùm pretioſum aliquid rapere volunt, extincto lumine id aggrediuntur. Sic in peccatoribus corrupta ratio. Etenim in nobis rationis lumen ſemper eſt ardens, quod ſi ſpiritus iniquitatis vehementiori impetu aggreſſus extinxerit: ſtatim animam obſcurauit, expugnauitque, & quicquid in ea conditum eſt, compilat.*

Hom. 1. ad Corinthios.

Cùm eieciſſet dæmonium, locutus eſt mutus.

Diabolus ſerpens vectis dicitur, quod peccatoris aures, & os claudat.

15. DE Chriſto Domino dicitur: *Portas æreas, & vectes ferreos confregiſſe*; reuocando ſcilicet ex praua vita peccatores. Pſal. 106. *Contriuit portas æreas, & vectes ferreos confregit, ſuſcepit eos de via iniquitatis eorum.* Hos ferreos vectes Haymo diabolicas ſuggeſtiones interpretatur: diabolicæ autem ſuggeſtiones veluti ferrei vectes ſunt, quibus & auris, & os peccatoris obſeratur; auris, ne Dei voces vocantis ad pœnitentiam audiat; os, ne peccata confiteatur: atque adeo, vt ſurdus, & mutus perpetuò reddatur. Propterea diabolum *ſerpentem vectem*, ſeu, vt Symmachus legit, *ſerpentem concludentem* vocat Iſaïas cap. 27. Hic ſerpens ejiciendus erat Chriſti Domini verbo: *In die illa viſitabit Dominus in gladio ſuo duro, & grandi, & forti ſuper Leuiathan ſerpentem vectem*, ait Iſaïas. Gladius hic Dei verbum eſt, teſte Apoſtolo dicente: *Aduerſus mundi rectores tenebrarum harum.* hoc eſt aduerſus dæmones, *aſſumite gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei*: & rurſus: *Viuus eſt ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti.* Præterea Iſaiæ 45. dicitur: *Hæc dicit Dominus Chriſto meo Cyro; cuius apprehendi dexteram, vt ſubjiciam ante faciem eius gentes, & dorſa regum vertam, & aperiam coram eo ianuas, & portæ non claudentur; portas æreas conteram, & vectes ferreos confringam.* Vbi per Cyrum, Chriſtum Dominum; per ſeras ferreas comminutas, & valuas æreas apertas hominum præcordia prius à diabolo obſeſſa Tertullianus intelligit.

Ad Epheſ. 6.

Ad Hebræos 4.

Lib. contra Iudæos.

16. *Locutus eſt mutus.* Loquela, vt ait Hugo Card. data eſt homini ad accuſandum ſeipſum: quoniam verò ne quis ſuas detegat culpas, verecundia obſtare ſolet; ideo dicitur Eccleſiaſtici 4. *Non confundaris confiteri peccata tua; & ne ſubjicias te omni homini pro peccato.* Quod iuxtà phraſim Hebræam idem eſt, ac dicere: *Non confundaris confiteri peccata tua, vt non ſubjicias te omni homini pro peccato:* ponitur enim particula coniunctiua *Et* pro particula cauſali *Vt.* Ad verecundiam igitur ſuperandam motiuum, quare homini noſtra confitendo peccata nos ſubjicere debeamus, eſt, ne hominibus omnibus ſubjiciamur. Quamuis enim, qui ſua in hac vita occulta peccata confitendo non detegit, homini ſe non ſubjiciat: in altera tamen vita, vniuerſalis

Particula coniunctiua Et ponitur pro particula cauſali Vt.

Verecundia, peccatorum confeſſionem impediens, quomodo, ſit ſuperanda.

indicij die hominibus omnibus ſubjicietur: ita vt ab omnibus peccatori voluntariè muto pudor, & erubeſcentia injiciatur; cum ſcilicet coram hominibus omnibus peccata per confeſſionem non deleta ſint ad ſummam ignominiam detegenda.

Et admiratæ ſunt turbæ.

Meſſias è Dauidis ſtirpe promiſſus.

17. ET *ſtupebant omnes turbæ, & dicebant: Numquid hic eſt filius Dauid?* dicitur Matth. 12. Eiecto Domini imperio dæmone, benè hioc colligere videntur turbæ Dominum Dauidis eſſe filium, hoc eſt è Dauidis ſtirpe prognatum. Idque non ſolùm, quia Dauid etiam ejiciendi à Saule dæmonem poteſtatem habuit, vt ſupra dictum eſt: ſed quia ex imperio in dæmones, aliiſque miris Domini miraculis benè conjici videbatur eum eſſe Meſſiam, & Chriſtum Iſraëlitico populo à Deo promiſſum. Notum enim erat apud Hebræos Meſſiam è Dauidis ſtirpe naſciturum. Quare Matth. 22. 41. cùm *Congregatis Phariſæis, interrogauit eos Ieſus dicens: Quid vobis videtur de Chriſto? Cuius filius eſt? Dicunt ei: Dauid.* Hæc autem de Meſſia è Dauidis ſtirpe notitia, inter cætera ſacræ Scripturæ teſtimonia, habebatur ex Pſalm. 131. 11. *Iurauit Dominus Dauid veritatem, & non fruſtrabitur eum; de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam*: idque iuxta promiſſionem factam 2. Reg. 7. *Suſcitabo ſemen tuum poſt te; & ſtabiliam thronum regni eius vſque in ſempiternum*: & Pſalmo 88. verſ. 36. *Semel iuraui in ſancto meo, ſi Dauid mentiar; ſemen eius in æternum manebit; & thronus eius ſicut Sol in conſpectu meo; & ſicut luna perfecta in æternum; & teſtis in cœlo fidelis.* Quæ certè promiſſio de Salomone, eiuſque ſtirpe non verificatur, ſed de Chriſto Domino. Quare S. Petrus Act. 2. 29. probare volens Iudæis Chriſtum reſurrexiſſe dixit: *Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de Patriarcha Dauid. Propheta cum eſſet, & ſciret, quia iure iurando iuraſſet illi Deus de fructu lumbi eius ſedere ſuper ſedem eius; prouidens locutus eſt Pſalm. 15. 10. de reſurrectione Chriſti, quia neque derelictus eſt in inferno, neque caro eius vidit corruptionem. His auditis, compuncti ſunt corde.*

Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia.

Plinius l. 10. c. 28. Beelzebub Gentilium idolum contra muſcas.

18. SIcut ad arcendam muſcarum peſtem, vt Plinius teſtatur, Elæi Græciæ populi Myagrum Deum inuocabant; ita in Palæſtina Accaronitæ ad muſcas ſimiliter ejiciendas Beelzebub Idolum inuocabant. Cùm igitur Scribæ, & Phariſæi Dominum calumniari vellent cuius imperio immundus ſpiritus fuerat eiectus, dixerunt; *In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia*; quaſi ad ejiciendum muſcarum, hoc eſt immundorum ſpirituum moleſtiam, ipſum muſcarum Idolum impiè Dominus inuocaret. Hæc Phariſæorum calumnia, & blaſphemia damnatur Matth. 12. *Omne peccatum, & blaſphemia remittetur hominibus; ſpiritus autem blaſphemia non remittetur*: hoc eſt blaſphemia in Spiritum Sanctum prolata. Erat autem hæc Phariſæorum calumnia in Chriſtum, blaſphemia in Spiritum ſanctum, iuxta Athanaſium hom. in hæc verba, & alios; eò quod manifeſtam diuinitatis, ſanctique ſpiritus virtutem in ejiciendo immundo ſpiritu, dæmoni tribuerent. Quæ blaſphemia non remittenda dicitur; non quòd illius remiſſio numquam contingat; ſed quia cum excuſationem nullam, neque fragilitatis, neque ignorantiæ habeat, quantum eſt ex ſe remiſſionis motiuum omne excludit.

Blaſphemia præſcitorum loquela.

19. Porrò, vt cognoſcatur cuius quiſque nationis ſit, notandum eſt, qua lingua loquatur. Præſcitorum lingua blaſphemia eſt: Apoc. 16. *Blaſphemauerunt nomen Dei; neque egerunt pœnitentiam.* Ideo qui in Deum, Deique ſanctos tartarea lingua blaſphemias vibrant, ſe è præſcitorum natione eſſe ſignificant. Illud Prouerb. 20. *Poſtea implebitur os eius calculo*, de blaſphemo homine Beda interpretatur; hi enim in blaſphemiæ punitionem in inferis ignito calculo os plenum habebunt.

Blaſphemorum peculiaris [illegible] pœna.

Et alij tentantes, ſignum de cœlo quærebant ab eo.

Signa de cœlo … habuerunt.

20. VEl calumniandi ſtudio, vel incredulitatis vitio ſignum de cœlo à Chriſto quærebant; idque valde iniquè. Nam omnia Chriſti miracula, ſigna de cœlo erant; hoc eſt, non niſi cœleſti, diuinaque virtute facta. Omiſſis alijs, Magdalena è laſciua ad puram, ſanctamque vitam redacta; Matthæus relicta turpi lucrandi arte, relictis cumulatis opibus, è publicano ad piam, honeſtamque viuendi formam duobus Chriſti verbis adducto, nonne ſigna de cœlo erant? Septuaginta duo Chriſti diſcipuli, qui Iudæam peragrantes, iuſtitiæ, ſalutiſque viam, ſanctoſque mores populos docebant, nonne ſigna de cœlo erant? *Qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates*, dicitur Dan. 12. Quod ſi è materiali cœlo ſigna Phariſæi petebant, neque hæc deerant. Srella, quæ orientales reges ad Chriſtum in Bethleem adorandum duxit, profectò ſignum de cœlo erat. Quod ſi de ſtellæ viſione vel deceptos, vel mentitos tres reges exiſtimarunt; in hoc Herode peiores fueruot, qui *clam vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus ſtellæ, quæ apparuit eis.* Matth. 2. Præterea Matth. 3. dicitur. *Exibat ad Ioannem Ieroſolyma; & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem, & baptizabantur ab eo in Iordane confitentes peccata ſua.* Inter quos multi etiam erant ex Phariſæis. Cum ergo adſtante ad Iordanis ripas tanta hominum multitudine. *Aperti ſunt Chriſto cœli; & vidit ſpiritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ſe; Et ecce vox de cœlo dicens; Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui*: nonne hoc fuit ſignum de cœlo? Et ſignum quidem ab adſtantibus omnibus viſum, & auditum. Signanter enim Matthæus de Chriſto dixit, *Aperti ſunt ei cœli*; hoc eſt, propter eum aperti ſunt; ſcilicet, vt erga eum tamquam Dei filium honor, & debita veneratio ab omnibus audientibus, & videntibus exhiberetur.

Ipſe autem vidit cogitationes eorum.

Chriſtus ſecreta [illegible] cognoſcendo, ſe Deum oſtendit. Ioan. 22.

21. PLuribus argumentis ſe diuina virtute non diaboli vi dæmones ejicere Dominus infra probauit. Id tamen hîc duobus manifeſtis indicijs demonſtrat. Primùm internæ cogitationis notitia ſe Dei filium oſtendit. *Prauum cor omnium; quis cognoſcet illud? Ego Dominus ſcrutans cor*, dicitur Ierem. 17. Propterea Danielis 3. dicitur: *Benedictus es, qui intueris abyſſos.*

Tract. de inte- riori domo c. 44
Conſcientia humana mare magnum, & abyſſus multa.
Pſ. 103. 25.

Quas abyſſos intueatur Deus, explicat S. Bernardus dicens: *Conſcientia hominis eſt abyſſus multa; ſicut enim abyſſus exhauriri non poteſt, ſic cor hominis à cogitationibus ſuis euacuari non poteſt; ſed continua volubilitate voluuntur. Mare magnum eſt, & ſpatioſum manibus; illic reptilia, quorum non eſt numerus. Sicut enim reptile latenter repit, & ſinuoſis anfractibus huc, & illuc deambulat; ita conſcientiam hominis venenatæ cogitationes intrant, & exeunt; vt neſciat homo vnde veniant, aut quò vadant.*

Athei occulta cogitatio Deū negans, Deum eſſe probat. Pſ. 32.

22. Sicut ſolus Deus ſpiritualis animæ conditor eſt; ita ſoli Deo interiores animæ rationalis operationes notæ ſunt. Quod Dauid Pſalm. 32. ſignificauit de Deo dicens: *Qui finxit ſingillatim corda eorum*, (hoc eſt mentem, & voluntatem, vt explicat Bellarminus) *Qui intelligit omnia opera eorum.* Idem Pſalm. 13. ſignificauit; *Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus.* Ex quo loco per ipſos atheos Deum intra ſe negantes, Deum eſſe oſtenditur: Si enim Deus non foret, vtique quod intra ſe atheus cogitat, ſcire quiſpiam non poſſet: cum igitur ipſa athei interna cogitatio Deum negans cognoſcatur, hinc Deum eſſe conuincitur. Quare Chriſtus Dominus, vt ſe Deum eſſe probaret, ad internas Phariſæorum cogitationes reſpondit. Hieronymus in Matth. 12. *Dominus non ad dicta, ſed ad cogitata reſpondit, vt vel ſic compellerentur credere potentia eius, qui cordis videbat occulta.* Pſalm. 93. 11. tamquam quid proprium Dei dicitur: *Dominus ſcit cogitationes hominum, quoniam vana ſunt.* Nam cum cogitationes bonæ ſunt, eas & ipſe homo cogitans, & Deus cognoſcit: cum verò vanæ ſunt, tunc ſolus Deus quanta ſit eorum vanitas, quàm irritus futurus exitus, agnoſcit. Non nouit homo cogitationes Dei, qui vanas habet, ait Auguſtinus; nec ſuaſmet addit Caſſiodorus; cum probè tamen noſcantur à Deo.

Chriſtus manſuetè reſpondens falſiſſimā Phariſæorum calumniam oſtendit.
In Matth hom. 42.

23. Secundum indicium, quo ſe Dei filium, non autem diabolo fœderatum Dominus oſtendit, manſuetudo eſt, qua Phariſæis reſpondet, & ab illis illatam iniuriam non vlciſcitur: *Non eſt dæmonij tanta clementia, manſuetudine, humanitateque vti*, ait Chryſoſtomus. Diabolus eò quòd ad vlciſcendam iniuriam vehementiſſimè ſit propenſus, antonomaſticè *Vltor* dicitur Pſalm. 8. *Vt deſtruas inimicum, & vltorem*, id eſt diabolum iuxtà Theodoretum. At de Dei filij manſuetudine iam prædictum erat ab Iſaia: *Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius, arundinem quaſſatam non confringet; & linum fumigans non extinguet:* hoc eſt hoſtes ſuos non vlciſcetur, vt interpretatur Chryſoſtomus. Gregorius verò ait: *Quid calami nomine, niſi Iudaici populi temporale regnum denunciat: Virens quidem exterius, ſed interius vacuum: & quia in eodem populo genus iam regale defecerat, & regnum eius alienigena poſſidebat; apertè hoc idem regnum calamum quaſſatum vocat. Quid verò per linum, niſi eius ſacerdotium exprimitur, quod lineis nimirum veſtibus vtebatur? quod quia in aduentu Domini charitatis ardorem perdidit, quaſi amiſſo iam igne fidei, non ardens, ſed fumigans fuit. Incarnatus autem Dominus calamum quaſſatum non confregit, & linum fumigans non extinxit; quia Iudææ regnum; quod penè deſtructum iam fuerat; eiuſque ſacerdotium, quod ignem fidei non tenebat, non poteſtate iudicij percuſſit; ſed cum patientia longanimitate tolerauit.*

Diabolus antonomaſticè Vltor dicitur.
Iſaiæ cap. 42. & Matth. 12.
Chryſoſtom. in Matth. 43.
Gregorius 11 Moral c. 5.

Dixit eis: Omne regnum in ſeipſum diuiſum deſolabitur; & domus ſupra domum cadet; ſi autem & Satanas in ſeipſum diuiſus eſt, quomodo ſtabit regnum eius? Quia dicitis in Beelzebub me eiicere dæmonia.

Peccatum tentari, & peccatum regnare diuerſa ſunt.

24. His verbis optimè contra Phariſæos ſic Dominus arguit: Vos niſi ex perfidia voluntariè cæci ſitis, cùm apertè videatis me Satanæ opera inſectari damnando hypocriſim, inanem gloriam, ſuperbiam, opum cupiditatem, aliaque, quæ ſuggerit diabolus vitia: cumque ad ea, quæ doceo, & ſuadeo comprobanda, miracula adhibeam, & dæmonia ejiciam; ſi talia Satana operante facerem; profectò contra ſeipſum vitioſam vitam hominibus ſuadentem pugnaret. Quod de verſuto humani generis hoſte ſtultum eſt credere: cùm ſuum in hominibus per peccata regnum ſtabilire ſemper acerrimè nitatur. Quare aduerſus diaboli regnum nos excitat Apoſtolus, cùm ad Rom. 6. ait: *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore.* Vbi Gregorius peccatum eſſe, & peccatum regnare tamquam duo diuerſa diſtinguit. *Apoſtolus peccatum in mortali corpore non eſſe, ſed regnare prohibuit; quia in carne corruptibili non regnare poteſt, ſed non eſſe non poteſt. Hoc ipſum namque ei de peccato tentari peccatum eſt; quo quamdiu viuimus perfectè omnimodo non caremus.* Et ſubdit: *Appetitus illicitum, & ſi plerumque bonis noſtris cogitationibus occultè ſe, quaſi fur inſerit, ſaltem ſi ingreditur, non dominetur.*

11. Moral. 3.

Diaboli contra tyrannidem gerenē dimicandum.

25. Inter regem, & tyrannum, cùm vterque in populo dominetur, diſcrimen hoc eſt, quod ſcilicet regis imperio voluntariè ciues ſe ſubdant; imperio verò tyranni ſe ſubdant inuiti: ex quo fit, vt aduerſus regem rarò, ac difficilè ſeditiones commoueantur; aduerſus tyrannum verò frequentiſſimè. Propterea quoniam etiam *iuſtus ſepties in die cadit*, monet Apoſtolus, ne in nobis diabolus regnet, ſed à nobis potius tamquam tyrannus habeatur; ita vt eius exoſi imperium, frequentiſſimè in eum arma moueamus, eiuſque iugum excutiamus. Propterea ait Theodoretus: *Regnum in hoc differt à tyrannide, quod exiſtat quidem tyrannus inuitis ſubiectis; regnum verò ijs volentibus, quibus imperatur: ſuadet ergo Apoſtolus ne peccati poteſtate amplius aſſentiamur.* Porrò, vt nobis incitamentum ſit victoriæ celeritas, bellandique temporis breuitas, Apoſtolus conſultò dixit: *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore.* Sicut enim mortale corpus breui moritur; ita breui certamen diaboli terminatur. *In mortali veſtro corpore: hoc declarat certamina ipſa temporaria quidem eſſe, ſtatimque finem habere*, ait Chryſoſtomus.

Prou. 24.
V. Chryſoſto... eſt ſpectanda.

Si autem ego in Beelzebub eiicio dæmonia; filij veſtri in quo eiiciunt? Ideo ipſi iudices veſtri erunt.

Phariſæi iniqui ſpirituum ponderatores.

26. *Spirituum ponderator eſt Dominus*, dicitur Prou. 16. 11. Sed peruerſo more immundorum ſpirituum, qui ejiciebantur, ponderatores Phariſæi erant. A ſuis enim, quos in Synagoga habebant, exorciſtis diuina virtute immundos ſpiritus ejici iactabant: quos verò Chriſtus Dominus ejiciebat: Satanæ operâ ejici aſſerebant.

Quare

Quare benè de hypocritis Phariſæis Ambroſius, A & Halberſtatenſis Epiſcupus Haymo intelligunt illud Pſal. 61. 10. *Mendaces filij hominum in ſtateris*; cùm ſua eleuent, & aliena deprimant. Ideò verè, vt dicitur Pſal. 13. *Abominabiles facti ſunt in ſtudiis ſuis*. Quare abominabiles? Quia vt dicitur Prou. 20. num. 10. & n. 23. *Pondus, & pondus; menſura, & menſura, vtrumque abominabile eſt apud Deum*. Quod explicans Greg. hom. 4. in Ezechielem ait: *Scimus, quia in negotiatorum duplici pondere aliud maius, aliud minus eſt. Num aliud pondus habent, ad quod penſant ſibi; & aliud pondus, ad quod penſant proximo: ad dandum quidem pondera leuiora; ad accipiendum verò grauia præparant. Omnis itaque homo, qui aliter penſat ea, quæ ſunt proximi, & aliter ea, quæ* B *ſua ſunt, pondus, & pondus habet. Vtrumque ergo abominabile eſt apud Deum: quia ſi ſic proximum, vt ſe diligeret, hunc in bonis, ſicut ſe amaret: & ſi ſic ſe, ſicut proximum aſpiceret, ſe in malis, ſicut proximum iudicaret*. Ideo Deuter. 25. 14. Præcepit Deus: *Non habebis in ſacculo diuerſa pondera, maius, & minus: nec erit in domo tua modius maior, & minor: pondus habebis iuſtum, & verum; & modius æqualis, & verus erit tibi*. Ideo *ſtatera doloſa abominatio eſt apud Deum*, vt dicitur Prou. 11. Doloſa ſtatera erat in manu Phariſæorum; propterea iis dicendum erat cum Daniele cap. 13. 56. *Semen Chanaan, & non Iuda*. Quare ſemen Chanaan? Quia vt dicitur Oſeæ 12. 7. *Chanaan, in manu eius ſtatera doloſa, calumniam* C *dilexit*. Quam calumniam? Dicentes ſcilicet in Redemptorem: *In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia*.

Porrò ſi in digito Dei eiicio dæmonia, profectò peruenit in vos regnum Dei.

17. QVia digiti actionis ſunt inſtrumenta; hinc eſt, vt aliquid efficiendi virtus digitus dicatur. *Digitus Dei intelligitur Dei potentia*, ait Clemens Alex. 6. ſtromatum. Ideo agnoſcentes diuinam potentiam Ægyptij Magi dixerunt Exodi 8. *Digitus Dei eſt hic*. Et Iſaïæ 40. 12. ad indicandam diuinæ virtutis potentiam dicitur: *Quis*, ſcilicet, niſi Deus, *menſus eſt pugillo aquas*: ſeu vt D Aquila vertit: *Quis menſus eſt minimo digito aquas? & cælos palmo ponderauit? Quis appendit tribus digitis molem terræ?* Hoc eſt. Quis vniuerſum terræ orbem in medio aëre veluti pendulum librat, & ſuſtinet tribus digitis, nempe potentiæ, ſapientiæ, & bonitatis virtute? Rurſus, quia cùm aliquid imperatur, vocis, ſpiritùſque ſono illud exprimitur; hinc eſt, vt imperium Spiritus dicatur. Ideo de Antichriſto dicitur 2. ad Theſſal. 2. 8. *Tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Ieſus interficiet Spiritu oris ſui*, hoc eſt iuſſu, & imperio, vt explicat Chryſoſt. & Theophylactus. Quod antea prædixerat Iſaïas 11. 4. *Spiritu labiorum ſuorum interficiet impium*. Eodem ſignificatu dicitur Pſal. 32. 5. *Verbo Domini cæli firmati ſunt; & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum*. Ad oſtendendam ergo Chriſtus ſuam potentiam, diuinamque virtutem ad dæmones eiiciendos, iuxta Matth. cap. 12. dixit: *Si in Spiritu Dei eiicio dæmones*: iuxta Lucam: *Si in digito Dei eiicio dæmonia; profectò peruenit in vos regnum Dei*: & ſenſus eſt: Si vos Phariſæi perfidiam, & calumniandi ſtudium reiiceretis, meis rationibus, miraculiſque frequentibus conuicti, fateri deberetis peruenisse ad vos regnum Dei: nempe nouam, quam doceo Euangelicam legem; cuius vt verum Meſſiam, & legiſlatorem me credere deberetis. Quod credentes, multò facilius, quàm in Moſaïca lege cæleſte Dei regnum conſequi poteritis.

Digitus ſignificat etiam [illegible] efficienda.

Tres De digiti [illegible] potentia, ſapientia, & bonitas.

Spiritus ſignificat imperium.

Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt ea, quæ poſſidet.

28. FOrtis armatus diabolus dicitur: Fortis, quia mille nocendi artes habet; quibus in humanam perniciem vtendo numquam defatigatur: ob prauas autem ſuggeſtiones, quibus homines expugnare nititur, dicitur armatus. Hugo Cardinalis è ſacris litteris diuerſa diaboli arma colligit dicens: *Luxurioſi ſunt lorica diaboli*: Eccleſiaſtici 43. de Satana dicitur; *Super omnem congregationem aquarum, id eſt voluptatum, requieſcet; & ſicut* B *lorica induet ſe aquis. Galea eius in capite ſunt ſuperbi, & ambitioſi*. 1. Reg. cap. 17. *Egreſſus eſt vir ſpurius de caſtris Philiſtinorum altitudinis ſex cubitorum, & palmi, & caſſis ærea ſuper caput eius. Arcus diaboli ſunt detractores*; Oſeæ 1. *Conteram arcum Iſrael in valle Iezrael. Scutum eius ſunt hypocritæ*; Iob 41. *Corpus eius quaſi ſcuta fuſilia*. Sed Pſalm. 45. de Deo vindice dicitur; *Arcum conteret, & confringet arma, & ſcuta comburet igne*, igne ſcilicet infernali.

Arma diaboli ſunt vitioſi homines.

29. Cum nos Apoſt. ad Rom. 6. moneat; *Neque exhibeatis membra veſtra arma iniquitatis*; ipſa hominis membra Satanæ arma eſſe poſſe indicat. *Peccatum noſtris aduerſus nos membris tamquam armis vtitur*, ait Theodoretus. *Si alienum pulchri-* C *tudinem curioſius perſcrutatus fueris, arma iniquitatis oculi efficiuntur. Eadem ratione, & in lingua, in manibus, & in reliquis aliis accidit*, ait Chryſoſtomus. Armatus igitur prauis ſuggeſtionibus ipſiſque hominum mēbris diabolus dicitur cuſtodire atrium ſuum. Nam cùm interior diaboli domus ſit peccatoris anima; huius domus caro concupiſcens aduerſus ſpiritum atrium eſt; quod quidem infelicis domus atrium cum ſedulò ſua ſub poteſtate diabolus cuſtodit, *in pace*, hoc eſt ſine amittendi formidine, animæ potentias, & in ea vitioſos habitus poſſidet. Rurſus Gehenna diaboli domus eſt, Sanctorum Patrum limbus extra interiorem hanc domum atrium dicitur. In hoc atrio SS. Patrum animæ detinebantur; donec eas inde Dominus ad D inferos deſcendens eripuit; eaſque in cælum aſcendens ſecum duxit, iuxta vaticinium Pſalm 67. 19. *Aſcendiſti in altum, cepiſti captiuitatem*.

Arma diaboli ipſa hominis membra ſunt.

Si autem fortior eo ſuperueniens, vicerit eum, vniuerſa arma eius auferet, in quibus confidebat, & ſpolia eius diſtribuet.

30. HOc Redemptor noſter præſtitit, cùm humanum genus è poteſtate diaboli eripuit; cumque SS. Patrum animas è limbo liberauit. Hinc Chryſoſtomus ait; *Quemadmodum rex* E *comprehenſo duce latronum, eum ligat, ſuppliciòque tradit; theſaurum verò eius in regium ærarium conuertit: Sic & Chriſtus fecit; cum principem prædonum diabolum vinxiſſet, omnes diuitias, humanum inquam genus, tranſtulit in ærarium regium*. Hoc Paulus indicat, cùm ait: *Eripuit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum dilectionis ſuæ*. *Porrò, quod admiratione digniſſimum eſt, ipſe Rex aduenit. Non erubuit carcerem, neque detentos in carcere (de eo enim, quem finxerat, erubeſcere non potuit) & confregit fores, & vectes contriuit, ſuperſtitit inferno, & totum illius cuſtodiam deſertam fecit; carceriſque cuſtode in vincula coniecto, ad nos remeauit. Tyrannus captiuus ducebatur, fortis vinctus. Ipſa mors abiectis armis, nuda ad Regis pedes cucurrit*. Inferna loca, vbi iuſtorum

Deus iuſtos homines, hæreditatem ſuam, & diuitias vocat. Hom. in Paraſceue, iuxta verſionem Gretſerij tom: 2. de Cruce.

Ad Coloſſ. 1. 13.

animæ detinebantur, apud Iſaïam æternus Pater *Theſauros abſconditos* vocat: *Hæc dicit Dominus Chriſto meo Cyro.* (Cyrus iuxtà Chryſoſtomum & alios, futurum Meſſiam præfigurabat) *Dabo tibi theſauros abſconditos.* Ex quo quanti Deus homines faciat, arguere licet; cum vbi homines ſunt, ibi ſuos eſſe theſauros dicat: *Theſauros abſconditos, theſauros tenebricoſos*, legit Chryſoſtomus, & addit: *Verè tenebricoſi erant, donec deſcendit ſol iuſtitiæ, eoſque illuſtrauit; & ex inferno cœlum fecit; nam vbi Chriſtus, ibi & cœlum. Theſauros autem nominat infernum: meritò, quia multæ diuitiæ iſthic erant repoſitæ. Etenim tota hominum natura, quæ gaza quædam Dei eſt, ab eo qui primum hominem in fraudem impulit, ſpoliata, mortique ſubiecta eſt. Quod verò hominum naturam Deus diuitiarum loco habuerit, teſtatur his verbis Paulus: Diues in omnes, & ſuper omnes, qui inuocant eum.* Idem Chryſoſtomus explicans Pſal. 134. verba: *Iacob elegit ſibi Dominus, Iſraël in poſſeſſionem ſibi*, ait: *Quid eſt in poſſeſſionem ſibi? In opes, in facultates. Scit Paulus quoque appellare diuitias ſalutem hominum, cum dicit; Dominus, qui eſt diues in omnes, & ſuper omnes, qui inuocant ipſum.*

Iſaiæ c. 45.

Chryſ. ſup. citatus.

Ad Rom. 10.

31. Denique cum Chriſtus Dominus Ioan. 14. dixerit: *In domo Patris mei manſiones multæ ſunt*; quando Sanctorum Patrum animas in cœleſtis regni ſedibus collocauit; tunc ex inferno educta ſpolia diſtribuit.

Qui non eſt mecum, contra me eſt: Et qui non colligit mecum, diſpergit.

32. QVi mecum in eadem doctrina, & viuendi forma non conſentit; hic ſine dubio contra me eſt. Si ergo vos Phariſæi, meam doctrinam, & viuendi formam non inuidis oculis conſideratis; perſpicere poteſtis in his à me maximè diabolum diſſidere: cum ille in ſuperbiam, in carnis voluptates, in honorum, opumque auiditatem humanos animos trahere conetur. Cum è contrario me humilitatem, voluptatis, inanis gloriæ, opumque contemptum docere, omnibuſque verbo, & exemplo commendare videatis. Præterea cùm diabolus hominum animis, corporibuſque nocere nitatur; afferte vos, ſi poteſtis, cui aliquando ipſe nocuerim: immò benè perpendite quot è languoribus morbiſque liberauerim; & quàm frequenter peccatoribus pœnitentiam, ſalutiſque viam ſuaſerim. Denique cum ego pacis, concordiæque documentis homines charitatis nexu congregem, cumque diabolus per contentiones, & rixas inter ſe diſcordes homines reddere, eoſque diſpergere conetur, ex his omnibus patet me dæmoniacos diaboli opera liberare falsò omninò, & per calumniam dici.

33. Secundus ſenſus eſt directè contra Phariſæos; ita vt iis Dominus dicat: Nil mirum eſſe debet, quod vos mihi contrarios, & calumniatores habeam; cum mecum non ſitis; hoc eſt, cum à meis operibus, doctrinaque diſſentiatis: *Non enim cogitationes meæ cogitationes veſtræ; neque viæ veſtræ, viæ meæ: quia ſicut exaltantur cœli à terra, ſic exaltatæ ſunt viæ meæ à viis veſtris, & cogitationes meæ à cogitationibus veſtris.* Propterea Iſraëliticum populum, quem ego ad ſalutem congrego, vos illum à me ſegregando diſpergere ſtudetis.

Iſa. 55. 8.

34. Vltimò Domini ſententia ad omnes vniuersè ſpectat. Quicumque autem cum Chriſto Redemptore bonis operibus merita colligere non conatur, hic diſpergit: hoc eſt ſuas omnes operationes, laboreſque diſperdit; ita, vt ex iis tandem

A fructum nullum colligere poſſit. Ideo benè à peccatoribus Paulus quærit: *Quem fructum habuiſtis in illis, in quibus nunc erubeſcitis: nam finis illorum mors eſt*: mors quidem non temporalis tantùm, ſed æterna. Quàm amaros, quàm venenatos fructus è peccatorum vita ſua mors falce decerpit! Ideo Iſaias etiam à peccatoribus quærit: *Quare appenditis argentum, non in panibus; & laborem veſtrum non in ſaturitate? Operamini non cibum, qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam*, Dominus ait Ioan. 6. 27.

Ad Rom. 6. 21.

Iſaias 55. 2.

35. Aggæi c. 1. peccatores ad reſipiſcentiam Dominus monens, ait: *Ponite corda veſtra ſuper vias veſtras. Seminaſtis multum, & intuliſtis parum: comediſtis, & non eſtis ſatiati: bibiſtis, & non eſtis inebriati; operuiſtis vos, & non eſtis calefacti; & qui mercedes congregauit, miſit eas in ſacculum pertuſum.* Quæ verba

B præcipuè Scribis, & Phariſæis, qui diuinæ legis notitiam profitebantur, eamque non ſeruantes aliis prædicabant dici videntur. Benè enim Gregor. hom. 10 in Ezech. ait: *Multum cordi ſuo ſeminat, ſed parum infert, qui de mandatis cæleſtibus vel legendo, vel etiam audiendo multa cognoſcit; ſed negligenter operando pauca fructificat. Comedit, & non ſatiatur, qui verba Dei audiens, lucra, vel gloriam ſeculi concupiſcit. Benè autem non ſatiari dicitur, qui aliud mandit, & aliud eſurit. Bibit, & non inebriatur, qui ad vocem prædicationis aurem inclinat, ſed mentem non mutat. Solet enim per ebrietatem bibentium ſenſus mutari. Qui ergo*

Operantium inanem gloriam opera in ſacculum pertuſum mitti dicitur.

C *ad cognoſcendum Dei verbum deuotus eſt; ſed ea, quæ ſunt huius ſeculi adipiſci deſiderat, bibit, & inebriatus non eſt. Si enim inebriatus eſſet, proculdubio mentem mutaſſet, vt iam terrena non quæreret; iam vana, & tranſitoria, quæ amauerat, non amaret. De electis namque per Pſalmiſtam Pſal 35. dicitur: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ.* Idem Greg. 3. parte paſtoralis admonitione 22. ait: *In ſacculo pertuſo videtur, quando pecunia mittitur; ſed quando amittitur non videtur.* Phariſæi ergo de quibus Dominus dixit Matth. 23. *Omnia opera ſua faciunt, vt videantur ab hominibus*, veluti in ſacculum pertuſum pecuniam mittere videbantur; cum bona opera in meriti theſaurum mittere viderentur; eadem tamen, cùm ob hypocriſim amitterant, non apparebat. Bene ergo S. Re-

D migius eos, qui virtutum opera faciunt ob oſtentationem, & inanem gloriam, ea in ſacculum pertuſum mittere docet.

36. Allatæ Domini ſententiæ: *Qui non eſt mecum, contra me eſt.* Contradicere videtur alia eiuſdem Domini ſententia Marci 9. 39. & Lucæ 9. 50. *Qui non eſt aduerſum vos, pro vobis eſt.* Vbi Ambroſius ait: *Benè Domine; nam & Ioſeph, & Nicodemus occulti diſcipuli propter metum, in tempore tamen ſuum tibi officium non negarunt. Sed tamen, quia alibi dixiſti: Qui non eſt mecum, aduerſum me eſt; & qui mecum non colligit, diſpergit; aperi nobis, ne videatur eſſe contrarium.* Reſpondetur, cùm Ioannes Domino dixiſſet: *Vidimus quemdam in nomine tuo eiicien-*

Qui non eſt mecum, contra me eſt. Qui non eſt aduerſum vos, pro vobis eſt. Conciliantur.

Lucæ c. 9. 49.

E *tem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non ſequitur nobiſcum*, ſcilicet te: reſpondit Dominus; *Nolite prohibere; qui enim non eſt aduerſum vos, pro vobis eſt*; ſcilicet, quamuis me corpore non ſequatur, ſequitur tamen ſpiritu, & fide in me credendo; ſi enim in me non crederet, meo inuocato nomine dæmonia eiici poſſe non credidiſſet. De talibus benè dicitur Apoſtolis: *Qui non eſt aduerſum vos, pro vobis eſt.* De Phariſæis autem, qui nec corpore, nec ſpiritu & fide Chriſtum ſequebantur, dicitur: *Qui non eſt mecum, contra me eſt.*

37. Notandum denique hîc eſt, non dari medium, vt neque cum Chriſto ſimus, neque contra Chriſtum. Nam benè S. Bernardus ſerm. 1. de Conuerſione S. Pauli ait: Quis ſeruus ſufficere

Medium non datur inter eſſe cum Chriſto, & contra Chriſtum.

ſibi putas non perſequi dominum, ſed nec obſequi domino? Quam habiturus eſt gratiam, ſi vt non reſiſtit, ſic nec adſiſtit quidem? Si quis adeo puſillanimis eſt, vt ſatis ſibi reputet, nec perſecutorem eſſe, nec coadiutorem Dei, audiat quid ipſe loquatur: Qui non eſt mecum, contra me eſt; & qui non colligit mecum, diſpergit.

Cùm immundus ſpiritus exierit ab homine.

38. EXemplo dæmoniaci in peiora labentis, idem incredulis Iudæis euenturum Dominus prædicit: in peiora autem lapſus explicabitur infra.

39. Cùm ſpiritus abſolutè poſitus, bonum Angelum ſignificare poſſit, vt Act. 8. *Dixit Spiritus Philippo: Accede, & adiunge te ad currum iſtum*: de quo paulò poſt dicitur: *Cùm aſcendiſſent de aqua ſpiritus Domini rapuit Philippum.* Hinc eſt, vt ad ſignificandum dæmonem immundus ſpiritus dicatur. Sanctus Hieron. in Michæam cap. 2. hanc generalem regulam tradit: *Spiritus tam in nouo, quam in veteri Teſtamento, vbicumque ſine additamento ponitur, in bonam partem intelligitur: & ſæpè diximus, & nunc ex parte ponemus, ne cui dubium ſit. Fructus autem ſpiritus charitas, gaudium, pax: Et ſi ſpiritu viuimus, ſpiritu & ambulemus, & alibi: Si autem ſpiritu opera carnis mortificaueritis, viuetis. Et in veteri Teſtamento: Dans flatum populo, qui eſt in ea; & ſpiritum his, qui calcant eam. Haud dubium, quin terram ſignificet: qui enim calcant terrena opera, & pedibus ſuis ſubijciunt ea; non malum, ſed bonum ſpiritum merentur accipere. E contrario malus ſpiritus ſemper cum additamento legitur, vt ibi: Cum autem malus ſpiritus exierit ab homine: & in alio loco: Increpauit ſpiritum immundum: & ſpiritus malus inuaſit Saul, & cætera his ſimilia.* Contra hanc generalem Hieronymi regulam opponit Salmeron loca aliqua ſacræ Scripturæ.

[illegible]
Ad Galatas 5.
Ad Rom. 8.
Iſaiæ c. 42.
Matth. 12.
Lucæ 9.
1. Reg. 16.
Prolog. in can. 1.

B
C

40. Primò, quòd ſpiritus abſolutè poſitus non ſemper bonos angelos ſignificet, citat Salmeron locum Pſal. 103. *Quis facis Angelos tuos ſpiritus*: vbi ſpiritus, ventos, non bonos Angelos ſignificare aſſerit. Sed, vt Hieronymi regula defendatur, reſponderi poteſt, allatum Pſalmi locum ab Apoſtolo ad Hebr. 1. apertè de Angelicis ſpiritibus intelligi: *Ad Angelos quidem dicit: Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis.*

Si bonum et [...] contra Hieron. [...]

D

41. Opponitur Secundò, contra Hieron illud Lucæ vltimò: *Conterriti putabant ſe ſpiritum videre*: & paulò poſt: *ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.* Vbi per ſpiritum cacodæmonem intelligi docet Salmeron. Sed Theophylactus ait eo in loco diſcipulos, non Angelum, ſed animam aliquam, quæ ex altera vita rediſſet, putaſſe ſe videre, quam Lucas ſpiritum appellauit. Maldonatus exiſtimat nomine ſpiritus ibi intelligi ſpiritualem ſubſtantiam; & hanc putaſſe ſe videre diſcipulos; ignoraſſe verò, an humana anima, an Angelus foret; cum vtrumque nomine ſpiritus comprehendatur. Ex quo apparet ibi ſpiritus nomine cacodæmonem non intelligi. Et hoc eſt, quod aſſerere voluit Hieronymus, ſpiritum ſcilicet abſolutè poſitum, in bonam partem accipi, ſaltem negatiuè; ita vt poſitiuè, & determinatè dæmonem non ſignificet; ſed vel bonum Angelum; vel ſaltem ſubſtantiam aliquam ſpiritualem. Neque obſtat, quòd ibi diſcipuli exiſtimantes ſe ſpiritum videre, conturbati, & conterriti dicantur; veluti huiuſmodi terror ob ſuſpicionem de malo Angelo prouenîſſet: nam Luc. vlt. de ſanctis mulieribus dicitur:

E

A *Ecce duo viri ſteterunt ſecus illas in veſte fulgenti; cùm timerent autem, & declinarent vultum in terram. &c.* quo in loco ex mulierum timore malè argueretur à mulieribus malos ſpiritus eos exiſtimatos eſſe, qui ad Domini tumulum fulgida veſte videbantur: ſed potius dicendum timorem ex inſueta viſione luminoſi corporis prouenîſſe. Similiter dicendum eſt diſcipulos conterritos fuiſſe repentino Domini ianuis clauſis ingreſſu, eiuſdémque luminoſi corporis viſione: ex quo tamen timor quidem, ſed non mali ſpectri ſuſpicio proueniebat.

42. Opponitur tertiò, illud Actorum 23. *Sadducæi dicebant non eſſe reſurrectionem mortuorum, neque Angelum, neque ſpiritum.* Vbi ſpiritus, vt ab Angelo diſtinguatur, dæmonem ſignificare debet. Reſpondetur ibi à Gloſſa interlineari, & antea à Nazianzeno orat. 5. de Spiritu ſancto, intelligi Spiritum ſanctum; quem quidem Sadducæi negabant, non ſolùm vt tertiam Trinitatis perſonam, quam omninò ignorabant; ſed vt diuinam immaterialem ſubſtantiam, cùm Deum corporeum tantùm admitterent; vt patet ex Chryſoſtomo, & Œcumenio in citatum locum. Lyranus, & Carthuſianus ſpiritum ibi intellligi aſſerunt ſubſtantiam omnem immaterialem, ſiue creata ſit, ſiue increata; ſiue Angelica, ſiue humana. Sub tali autem acceptione ſpiritus abſolutè poſitus in malam partem non accipitur.

Sadducæi nec incorporea eſſe credebant.

B

43. Quartò opponitur illud Luc. 9. *Spiritus apprehendit filium meum.* & cap. 10. *Noliſe gaudere quia ſpiritus ſubijciuntur vobis.* vbi ſpiritus dæmonem ſignificat: atque adeo abſolutè poſitus in bonam partem non accipitur. Reſpondetur regulam Hieronymi eſſe, ſpiritum in bonam partem accipi, vbicumque ſine additamento ponitur. Ponitur autem in citatis locis additamentum; nam Lucæ 9. dicitur: *Spiritus ille elidens, diſſipans, & dilanians corpus obſeſſum*; ex quo additamento patet in malam partem eſſe accipiendum. Et Lucæ 10. cum dicitur: *Nolite gaudere, quia ſpiritus ſubijciuntur vobis*; iſta verba referuntur ad illa proximè antecedentia: *Dedi vobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpentes, & ſcorpiones; & ſuper omnem virtutem inimici*: ex hoc antecedente additamento fit, vt ſpiritus ibi in malam partem accipiendos eſſe intelligamus. Quandoquidem per ſerpentes, & ſcorpiones ibi dæmones intelligi docent plurimi Patres, & interpretes apud Maldonatum: præter quamquòd apertè additur, *Super omnem virtutem inimici.*

C
D

44. Opponitur 5. illud Gen. 8 *Adduxit ſpiritum ſuper terram, & imminutæ ſunt aquæ*, vbi ſpiritus ventum ſignificat. Cui alia ſimilia loca addi poſſunt. Reſpondetur, neque hoc Hieronymi regulæ contradicere: non enim contendit ſpiritum abſolutè poſitum, ſemper Angelum bonum ſignificare; ſed tantùm aſſerit ſemper in bonam partem accipi; ad quod ſufficit, ſi non pro dæmone, ſeu Spiritu Deo rebelli accipiatur.

45. Fateor tamen de acceptione ſpiritus, meliorem, & clariorem eſſe regulam Auguſt. tom 4. l. 2. quæſt. 1. ad Simplicianum: vbi explicans verba 1. Reg. cap 16. *Spiritus Domini malignus ſuffocat te*, ait; *Animaduertendum cum additamento dici, Spiritus Dei malus. Cum autem tantummodo dicitur Spiritus Dei: etiam ſi non additur bonus; ex hoc intelligitur bonus. Vnde apparet bonum ſpiritum ſecundum ſubſtantiam, malum autem ſecundum miniſterium dici ſpiritum Dei.* Pergir ibi Auguſtinus plura circa hoc ſpiritus nomen explicare. Porrò quæ hic de immundo ſpiritu Dominus ait, habentur etiam Feria 4. Dominica 1. vbi ea fuſius explicauimus.

Dæmon dicitur ſpiritus Dei ſecundùm [...] ſubſtantiam.

E

Nn ij

Ambulat per loca inaquoſa.

Dæmones ab hominibus expulſi, in loca deſerta amandantur.

46. DÆmones, qui ab hominibus nocendum extra infernum ſunt, cùm inter homines verſari prohibentur, in ſolitudines amandantur: ideo loca inaquoſa benè Hieronymus ſolitudines interpretatur. Ideo, vt refert S. Athanaſius in vita S. Antonij; Palladius in Lauſiaca cap. 10. & Caſſianus collat. 7. cap. 23. dæmones coram S. Antonio, Macario, aliiſque Thebaïdis eremitis grauiter queſti ſunt; quòd ipſi ſuum locum inuaſiſſent, & ſuam Thebaidem Monachis impleſſent. Ideo etiam dicitur Tobiæ cap. 8. *Raphaël Angelus apprehendit dæmonium: & religauit illud in deſerto ſuperioris Ægypti.* Quod deſertum, vt docet Ioannes Leo lib. 8. de Africa cap. 2. eſt pars auſtralis Ægypti, quæ alta, & montoſa eſt; ex qua defluit Nilus, quæque Thebais vocatur. Cur ibi relegatus, & ligatus fuerit dæmon, rationem reddit S. Hieronymus in Ezech. cap. 30. *Quod ibi Nilus innauigabilis eſt, & cataractarum fragor, omnia inuia, plenaque ſerpentum, & venenatorum animantium.* Sed hinc difficultas occurrit: ex dictis enim, cum ſolitudines illæ iuxtà Nilum eſſe dicantur, *loca inaquoſa* dici non poſſunt. Reſpondetur, dici *loca inaquoſa*, ſeu vt Matthæus ait, *loca arida*, eò quòd infœcunda ſint, & ad hominum victum omninò ſterilia. Quamuis enim Nilum propinquum habeant, inde nil fœcunditatis trahunt; cum magno impetu per cataractas aqua præcipitet; neque ad irriganda loca adiacentia diffundatur. Præterea loca ab hominibus remota benè inaquoſa dicuntur, cùm ipſi homines per aquas ſignificentur: Apoc. 17. *Aquæ, quas vidiſti, populi ſunt, & gentes, & linguæ.*

Loca inaquoſa diabolo ſunt, vbi peccandi occaſio nō eſt.

47. Secundò loca, vbi dæmon incitandi homines ad peccandum occaſionem non inuenit, inaquoſa dæmoni ſunt; quandoquidem peccator, oblata à dæmone peccandi occaſione, peccata veluti aquam deglutire videtur iuxtà illud Iob 15. *Qui bibit quaſi aquam iniquitatem.* Tertiò, cùm immundus ſpiritus exierit ab homine, inde ſcilicet per pœnitentiæ lacrymas eiectus; ambulare dicitur per loca inaquoſa, & arida, nempe per hominum corda, ex quibus pœnitentiæ lacrymæ non effluunt: non magis enim canes rabie correpti ab aquis, quàm diabolus à pœnitentiæ lacrymis, abhorret: *Aquam perhorreſcit*, ait Nazianzenus. Proptereà non immeritò Euſebius Cerberum rabidum infernorum canem diabolum eſſe dixit, explicans illud Pſalm. 21. *Erue à framea Deus, animam meam; & de manu canis vnicam meam.*

Loca inaquoſa diabolo ſunt, vbi pœnitentiæ lacrymæ non emanant.

Diabolus à pœnitentium lacrymis velut ab aqua rabidus canis abhorret.

Nazianz. orat. 40.

Euſeb. lib. 10. demonſtrat. Euang.

Cerberus inferni diabolus eſt.

48. Quartò Hieronymus in cap. 12. Matth. ait: *Immundus ſpiritus exiuit à Iudæis, quando acceperunt legem, & ambulauit per loca arida quærens ſibi requiem. Expulſus videlicet à Iudæis ambulauit per Gentium ſolitudines.* Gentilium autem populi loca arida, ſeu inaquoſa dicuntur, iuxtà Nazianzenum orat. de ſancto Baptiſmate, eò quòd nondum baptiſmi aquam acceperant. Sed cùm Dominus hanc dæmoniaci parabolam proponens, nondum ſacrum baptiſma inſtituiſſet; quoad hoc non magis Gentilium, quàm Iudæorum populi loca inaquoſa dici poterant. Dicendum potius eſt Gentilium populos loca inaquoſa dici ob diuinæ gratiæ defectum; de qua iuxtà Cyrillum Dominus Samaritanæ dixit Ioan. 4. *Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui dicit tibi: Da mihi bibere; tu forſitan petiſſes ab eo & dediſſet tibi aquam viuam*; nempe gratiam ſupernaturaliter animam viuificantem.

Loca inaquoſa Gentilium populi dicuntur, quod ſacro baptiſmo, vel melius quod diuinæ gratiæ aqua careant.

Quærens requiem, & non inueniens dicit: Reuertar in domum meam, vnde exiui. Et cùm venerit, inuenit eam ſcopis mundatam, & ornatam: & tunc vadit, & aſſumit ſecum ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe, & ingreſſi habitant ibi.

Dæmoni quietis ſedes inquieta peccatoris anima eſt.

49. DÆmones ardentiſſimè animarum perniciem appetentes, in deſertis locis procul ab hominibus, vbi in peccata pertrahendi homines occaſio non eſt, requiem non inueniunt. Contra verò in irrequieta peccatoris anima, tamquam in propria ſede libentiſſimè conquieſcunt. Iſaiæ 57. 20. dicitur: *Impij quaſi mare feruens, quod quieſcere non poteſt*: ſeu iuxtà Vatablum: *Impij Euripi inſtar fremunt.* Euripus, qui eſt anguſtum maris fretum, ſepties per diem fluit, ac refluit. Ideo peccatores Euripi inſtar ſeptem capitalibus peccatis in partes diuerſas agitati fluere, ac refluere dicuntur. *Video meliora, proboque, deteriora ſequor*, peccator ait. Cum meliora videt, & probat, à peccato refluit: cum deteriora ſequitur, in peccatum fluit. Præterea peccator Euripo comparatur, quia inter vitiorum extrema fluit, ac refluit: fluens enim in tumidum faſtum, ac ſuperbiam, mox in puſillanimitatem refluit: fluens in prodigalitatem, deinde in auaritiam refluit, & rapacitatem; fluens in acediam, & pigritiam; deinde in immoderatam ſollicitudinem refluit. Denique ſi *ſepties in die cadet iuſtus*; ſepties in die, ſed multò grauius peccator cadit. Hinc illi benè huc, illuc ſepties per diem fluctuantis Euripi ſimilitudo conuenit. Tam inrequieta peccatoris agitatio dæmoni quies eſt; quæ ab eo alibi non inuenitur. Sed ſi inaquoſa loca, vt ſupra diximus, Gentiles populos ſignificent; ibi quietem non inuenire diabolus dicitur; cùm ad illuſtriorem de fidelibus reportandam victoriam ſemper anhelet: eò quod fideles ob plura, & maiora à Deo accepta beneficia, & illuſtrationes in maiorem damnationis reatum incurrant. Ideo de diabolo dicitur Habacuc cap. 1. 16. *Cibus eius electus.* De quo plura Dominic. 1. Quadrag. Reliqua, quæ ad explicandum allatum Euangelij textum ſpectant, dicta ſunt Feria 4. poſt Dominic. primam. Addendum tantùm hîc eſt, quod mirum ſanè videri debet, cur immundos ſpiritus munda domus ad habitandum alliciat. Sed ſicut à ſanctis viris temporalia bona, veluti ſordes habentur, quæ animæ habitaculum Deo dicatum coinquinant; & Proptereà Paulus huiuſmodi omnia arbitrabatur, vt ſtercora: ita è contrario ſpiritualia bona, veluti ſordes diabolus abominatur; cumque ſpiritualibus bonis anima exuitur; tunc ea valdè munda diabolo eſt; adeoque ad eam fœdiſſima illa munditie illectus, quantocyus reuocatur. Quare benè de hac diaboli domo ait Euſebius Emiſſenus: *Inuenit eam malis ſcopis mundatam, & malis ornamentis ornatam. Malæ ſcopæ, quæ virtutes pellunt, & vitia relinquunt: malæ ſcopæ, quæ pauimenta diſſipant, & puluerem non eiciunt. Luxuria verò, fornicatio, voluptas, ſuperbia, auaritia, diſcordia, omniſque immunditia, ornamenta diaboli ſunt.*

Peccator Euripo ſimilis.

Prou. 24. 16.

ad Philipp. c. 3.

Spiritualia bona diabolo ſordes ſunt: vitia verò eiuſdem ornamenta.

Et fiunt nouiſſima illius peiora prioribus.

50. NE peccator in peiora labatur, ſæpius ex diuina miſericordia illi vita præciditur. Qua in re miſericors Deus inſtar prudentis medici ſe gerit; qui frequenter putridas corporis partes ſecat, ne ſanic partes proximæ corrumpantur. Quare Pſalm. 54. dicitur: *Viri ſanguinum, & doloſi non dimidiabunt dies ſuos. Breuiabuntur* ait Hugo Card. *dies impiorum miſericorditer, ne plus viuendo peiores fierent. Sicut aliquando medietas alicuius membri præſciuditur, ne reſiduum corrumpat. Propterea Eccleſiaſtici 10. dicitur: Breuem languorem præcidit medicus; ſic & rex hodie eſt, & cras morietur.* Regis nomine homo beſtijs imperans ſignificatur. De peccatore in peiora labeute plura habentur Feria 4. & Feria 6. Dom. 1.

Peccatoribus à Dei miſericordia, vita præciditur, ne peiores fiant.

Factum eſt autem cùm hæc diceret: extollens vocem quædam mulier de turba, dixit illi Beatus venter, qui te portauit, & vbera, quæ tu ſuxiſti.

51. SAncta Dei genitrix veriſſimo huius piæ mulieris teſtimonio beata prædicatur. Fuit enim Deipara beata primò, eo quòd concepta ſine originali macula fuerit: ſecundò, quia excepto ſanctiſſimo filio, omnium prima aliquando claram Dei viſionem habuerit: tertiò ob nouem alias prærogatiuas infra explicandas. Quartò eo quòd Sanctos omnes, & Angelos, ſanctitate, & diuinæ gratiæ cumulo ſuperauerit. Quintò eo quòd ſuo auxilio alios beatos reddere poſſit.

Deipara beata, eo quòd ſine originali labe concepta.

52. ECcleſia in Miſſa de Conceptione tribuit B. Virgini verba illa Prou. 8. *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum.* Vbi S. Epiphanius per vias Domini operationes eius ad extra, non quaſcumque, ſed eas, quibus humani generis redemptionem operatus eſt, ſignificari cenſet. S. Bernardus de B. Virgine ait: *Virgo regia ipſa eſt via, per quam Saluator ad nos aduenit.* Initium ergo viarum, hoc eſt operationum reliquarum, quibus humana redemptio fieri debebat, conceptio B. Virginis fuit, è cuius vtero aſſumpta humana carne Dei filius ad humani generis redemptionem complendam prodijt: hoc initio non Diaboli per originalis culpæ labem ſed Dei per gratiam præſeruantem poſſeſſio fuit B. Virgo: ideo benè de ſe teſtatur: *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum.*

B. Virgo ſine labe originali concepta.
Epiph. hæreſi 65. contra Antomaniſtas.
Bernar. ſer. 2. in aduentu.
B. Virgo initium viarum Dei, humanam redemptionem inchoantium.

53. Pſalm. 118 Illi dicuntur beati, qui in præſentis vitæ via immaculatos ſe cuſtodiunt: *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini.* At Dei mater ipſo initio huius mortalis vitæ, ac viæ immaculata fuit; ſingulari ſcilicet priuilegio ab originali macula præſeruata. Damaſcenus orat. 1. de Virginis natiuitate alloquens ſanctiſſimæ Virginis parentes ait: *O beatum par, Ioachim, & Anna; ac profectò ex ventris veſtri fructu immaculati cognoſcimini: quemadmodum Chriſtus quodam loco dixit: Ex fructibus eorum cognoſcetis eos.* Quod ſi B. Virgo pura creatura immaculatam, & ab omni lethali labe liberam ſuorum parentum vitam reddere potuit; quantò magis ipſa Virgo omni ex parte immaculata erit, cùm eius virginalis vteri fructus Chriſtus Deus, & homo fuerit. Quare ab homine genita, & tamquam hominis genitrix originalem labem contrahere potuit; tamquam Dei mater originalem maculam non contraxit.

B. Virgo ex fructu ventris ſui, immaculata cognoſcitur.
Matth. 7. 16.

54. Ab æterno à Deo præuiſa fuit prima hominis præuaricatio, & conſequenter mortis damnatio illi, eiuſque poſteris decreta fuit: ob quam deinde Adamo dictum eſt Gen. 3. iuxtà Septuaginta: *Terra es, & in terram redibis:* ſed ante hoc damnationis decretum, & conſequenter ante præuiſum originale peccatum, in priori rationis ſigno, Beatæ Virginis in diuina mente electio, & prædeſtinatio fuit ad ſanctitatem ab omni peccato immunem, vt plures Theologi docent; inter quos Suarius 3. par. quæſt. 27. art. 1. propterea de ſe B. Virgo citato Prouerbior. loco dicere verè potuit: *Dominus poſſedit me, antequam terra fieret;* hoc eſt non ſolùm antequam terræ globus fieret; ſed antequam Adamo, eiuſque poſteris ob peccatum immortalitate priuatis in terram abeundum eſſe decerneretur; ex quo ſequitur Beatam Virginem proximum debitum incurrendi maculam originalem non incurriſſe: cum ante præuiſum Adami peccatum, & ex eo labem transferendam in poſteros, in priori rationis ſigno B. Virgo in Dei matrem, atque adeo in vitam ab omni peccato liberam, vt tali matri conueniebat, electa fuerit.

B. Virgo in Dei matrem electa, in priori rationis ſigno ante Adami præuiſum peccatum.

55. Eadem Prouerb. loco B. Virgo de ſe teſtatur: *Nondum erant abyſſi, & ego iam concepta eram nec dum fontes aquarum eruperant; nec dum montes graui mole conſtiterant;* Quibus etiam verbis priori rationis ſigno ante peccati præuiſionem Deipara immaculatam ſuam conceptionem in mente diuina fuiſſe myſticè ſignificat. Nam abyſſi nomine peccatum ſignificatur; ideo Pſalm. 70. Deo Dauid confitetur: *De abyſſis terræ iterum reduxiſti me;* hoc eſt, vt explicat Auguſtinus: *A profunditate & ſubmerſione peccati:* Similiter Pſalm. 41. Deo dicitur; *Abyſſus abyſſum inuocat,* hoc eſt: *Immenſitas peccatorum noſtrorum immenſitatem inuocat miſericordiarum tuarum,* vt ait Euthymius. *Rurſus montis nomine Diabolus ſignificatur propter ſuperbiam,* ait Beda; In diuina igitur mente non temporis, ſed rationis ſigni prioritate antequam à ſuperbis montibus, nempè à Diabolo, eiuſque ſectatoribus ſpiritibus graui peccati mole humanum genus opprimi præcognoſceretur, immaculata Deiparæ conceptio repræſentabatur; & ideo veriſſimè de ſe B. Virgo teſtatur: *Nondum erant abyſſi, & ego iam concepta eram; nec dum montes graui mole conſtiterant.* Ibidem ſubditur: *Nec dum fontes aquarum eruperant.* Quibus ſimiliter verbis ſignificatur antequam ex humanis oculis lacrymarum fontes, vel ex pœna, vel ex pœnitentia, humanam calamitatem, commiſſamque culpam deflentes cognoſcerentur; Deum B. Virginem in matrem, adeoque ad inſignem ſanctitatem elegiſſe, iuxtà prioritatem ſupra explicatam. De huiuſmodi aquarum fonte Ieremias cap. 9. dixit: *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum?*

B. Virgo in diuina mente concepta, ante abyſſos, montes & fontes; id eſt ante præuiſum peccatum, & ex eo lacrymarum fontes.
Abyſſus peccatum ſignificat.
Bed lib. 3 in Marc. cap. 11.
Mons Diabolum ſignificat.

56. Citato Prouerbiorum textu, vbi in vulgata legimus: *Dominus poſſedit me initio viarum ſuarum;* iuxtà Septuaginta legitur: *Dominus creauit me principatum viarum ſuarum:* hoc eſt; vt Dei opus præcipuum, interque diuina opera principatum, & excellentiam habens. Hoc autem cùm de B. Virgine intelligi non poſſit ſecundùm humanam naturam, ſecundùm quam minuta eſt paulo minus ab Angelis, vt Pſalm. 8. dicitur; conſequenter intelligendum eſt ſecundum gratiam, ei ipſius creationis initio communicatam, quâ ſanctos omnes, Angeloſque ſuperauit; quarè

a Virginis creatio excellentiſſimum Dei opus; idem n. 17.

quod de Salomonis throno dicitur 3. Reg. cap. 10. de B. Virgine æterni Regis throno B. Petrus Damiani myſticè intelligit: *Non eſt factum talo opus in vniuerſis regnis. Nam etſi multa magna facta ſunt in creaturis mundi, nil tum excellens, tam magnificum fecerunt opera digitorum Dei. Virgo eſt Dei genitrix, cuius pulchritudinem ſol, & luna mirantur.* Quæritur cur Pſalm. 8. cœli dicuntur opera digitorum Dei: *Videbo cælos tuos, opera digitorum tuorum?* Reſpondet ſanctus Thomas, quia quæ digitis facimus, attentè, & diſtinctè facimus. Propter eamdem rationem opus Dei digitorum B. Virgo dicitur; cùm in ea formanda, atque ornanda, tamquam in ſingulari opificio Deus diuinam potentiam attentè, atque diſtinctè adhibuerit.

Petrus Dam. ſerm. de Natiui. Virg.

B. Virgo cur opus digitorum Dei dicatur. Idem num. 57.

57. Geneſ. 1. in creando primo humani generis parente dixiſſe Deum legimus: *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram.* Vbi Chryſoſtomus ait: *Prius cum cælum, terramque formaſſet, audiuimus illum dicentem: Fiat lux, & fiat firmamentum in medio aquæ: & iterum: Congregentur aquæ in congregationem vnam, & appareat arida: & fiant luminaria: & educant aquæ reptilia animarum viuentium. Vidiſti ſermone ſolo, & præcepto omnem creaturam quinque diebus formari. Vide hodie quanta ve borum diuerſitas: non enim iam dicit: Fiat homo; ſed quid? Faciamus hominem ſecundum imaginem noſtram, & ſecundùm ſimilitudinem. Quid hoc noui? Quid rari? Quiſnam ille, qui formandus, ad quem faciendum Opifici tanto conſilio, & circumſpectione opus? Ne mireris, dilecte; Homo enim inter viſibilia dignitate præcellit; propter quem condita ſunt hæc omnia: Cælum, terra, mare, ſol, luna, ſtella, reptilia, iumenta, brutaque animalia omnia.* Quare ſi iuxtà Chryſoſtomum circumſpectione, & conſilio opus fuit in formando primo homine viſibilium omnium principe, quantò magis id dicendum eſt in B. Virgine creanda, hominum, Angelorumque Regina; quæ imagini æterni Verbi incarnandi tamquam eius mater, omninò ſimilis creanda erat? Benè enim ait Nicephorus de Chriſto Domino, *Perſimilis per omnia fuit diuinæ immaculatæ ſuæ genitrici.* Præterea benè dictum eſt à Damiano Deiparam opus diuinorum digitorum fuiſſe. *Nam cum manu, & digitis omnia faciamus; tunc ſolent nominari, cùm in opere illo potentia, aut præſtantia, ac denique perfectio commendatur,* ait Ribera. Sic Pharaonis Magi Dei potentiam admirati exclamauerunt. *Digitus Dei eſt hic:* ſic Dominus dixit: *ſi in digito Dei eycio dæmonia, profectò peruenit in vos regnum Dei.* Similiter Dei digitus in Beatæ Virginis creatione diabolum procul expulit; ne eam ſcilicet in ſuam captiuitatem redigeret.

Chriſtus ſuæ Genitrici perſimilis.

Chryſoſtomus hom. 8. in Geneſ.

Niceph. lib. 1. hiſt. Eccl. cap. 40.

Lib. 6. de Templo cap. 81. num. 5. Exod. 8. 19.

Luc. cap. 11.

58. Cum Deus Ægyptios, eorumque Regem Pharaonem in mare rubrum demerſit; de quo iuxtà Theodoretum Pſalm. 73. dicitur: *Contribulaſti capita draconum in aquis: Tu confregiſti capita draconis:* tunc quid futurum erat circa diabolum, non per maris aquam, ſed per Mariæ communicatam gratiam præfiguratum eſt. Pharao enim diaboli typus erat iuxtà Cyprianum. Diabolus Apocal. 12. dicitur *draco magnus habens capita ſeptem;* hoc eſt ſeptem capitalia peccata, quibus in humanum genus venenum aſpergit. Quæritur igitur, cur vnum tantùm inferni ſerpentis caput à Beata Virgine conterendum Deus Geneſ. 3. prædixerit, iuxtà Auguſtinum, Ambroſium, & alios: *Ipſa conteret caput tuum?* Vno hoc inferni ſerpentis capite contrito reliqua omnia tartarei draconis capita B. Virgo confregit. Nam, vt ait S. Thomas 1. 2. quæſt. 52. art. 2. ad 1. *In peccato originali virtualiter præexiſtunt omnia peccata actualia, ſicut in quodam principio: vnde eſt multiplex virtute:* Benè ergo Dauidis vaticinio de B. Virgine ab omni culpa vel originali, vel actuali libera Deo dicitur: *Contribulaſti capita draconum in aquis: Tu confregiſti capita draconis.* Ideo B. Virgo in Græcis hymnis apud Butconem, & à Ioanne Geometra in catena Corderij: *Mare demergens myſticum Pharaonem* appellatur: Similiter S. Bonauent. ait: *Maria eſt mare amarum diabolo, & Angelis eius, per ipſum oppreſſis; quemadmodum mare rubrum amarum fuit Ægyptijs in ipſo ſubmerſis.*

Pharao diaboli typus.

Cyprianus epiſt. 70.

Auguſt. lib. 11. de Geneſ. ad litt. cap. 4. Ambroſ. de fuga ſæculi cap. 7.

B. Virgine contritum Deus dixit vnum ſerpentis caput, ſcilicet originale peccatum virtualiter peccata omnia continens.

Butcon p. 115.

Ioan. Geom. in cap. 1. Luc.

Bonauent. in ſpec. B. Mariæ cap. 3.

59. Sed vt ad citata Prouerbiorum 8. verba, quæ in Conceptionis feſto leguntur, redeamus: *Dominus poſſedit me initio viarum ſuarum.* Si nomine viarum, non externas, vt ſupra, ſed internas Dei circa creaturas operationes intelligamos; nempe eius diuina decreta; eáque præcipuè, quæ circa ſupernaturalia dona verſantur, quorum principium in electis diuina prædeſtinatio eſt; in hoc etiam ſenſu B. Virgo dicere potuit: *Dominus poſſedit me initio viarum ſuarum.* Ad quod intelligendum, notandum eſt, quod quamuis Electi omnes ab æterno à Deo ad cœleſtem gloriam prædeſtinati fuerint; nihilominus in eadem electorum ſimultanea, & æterna electione ſecundùm rationis ſignum, noſtrumque intelligendi modum, Chriſti Domini electio reliquorum electionem anteceſſit ſecundùm prioritatem ſigni à quo, per quod infertur aliorum dependentia, vt Theologi loquuntur. Chriſtus enim conſtitutus eſt caput, & fons bonorum omnium ſpiritualium, quæ cæteris ſunt communicanda, qui cum ipſo futuri ſunt æternæ beatitudinis cohæredes. Ideo Apoſtol. ad Rom. 8. 29. dixit: *Quos præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imagini filij ſui, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus.* Et ad Epheſios 1. 3. *Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cæleſtibus in Chriſto,* id eſt per Chriſtum. *Sicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti, & immaculati in conſpectu eius in charitate: Qui prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum, ſecundùm propoſitum voluntatis ſuæ, in laudem gloriæ gratiæ ſuæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo;* id eſt per dilectum filium ſuum. Vbi S. Thomas expreſsè aſſerit electionem, & prædeſtinationem eſſe beneficia collata per Chriſtum. Quod etiam docet 3. part. quæſt. 24. art. 4. & in 3. ſent. diſt. 10. quæſt. 3. Idem prætereà ex Trident. colligitur Seſſ. 6. cap. 3. 4. 5. & 6. Denique idem ſignificauit S. Ioan. cap. primo 16. dicens: *De plenitudine eius omnes accepimus.* Hoc prænotato, Chriſtus ab æterno prædeſtinatus fuit vt homo, atque adeò vt humanam carnem in materno vtero aſſumpturus; ſiue vt humani generis Redemptor, ſiue vt Glorificator adueniret. Conſequenter in hac Chriſti electione, & prædeſtinatione B. Virgo futura eius mater ab ipſius filij electione, & prædeſtinatione diſiuncta non fuit; ſicut ergo filij electio, & prædeſtinatio aliorum electionem, & prædeſtinationem anteceſſit, iuxtà modum ſupra explicatum; ita etiam Deiparæ electio, & prædeſtinatio aliorum electionem, & prædeſtinationem anteceſſerit, oportet: *Elegit eam Deus, & prælegit eam.* Ideo benè B. Virgo pronunciare potuit: *Dominus poſſedit me initio viarum ſuarum;* tum per infallibilem electionem, & prædeſtinationem; tum per immaculatam con-

B. Virginis electio à filij electione non diſiuncta, aliorum electionem ratione ſigno præceſſit.

ceptionem, reliquamque vitam ab omni macula immunem ab æterno præcognitam.

60. Sed præter citatum ex Prouerb. 8. teſtimonium, ad B. Virginis immaculatam conceptionem probandam aliæ plures ex S. Scriptura, & ex Sanctis Patribus, & Doctoribus ſententiæ afferri poſſunt. *Numquid Deo poteſt comparari homo?* dicitur Iob 22. At Dei filio ſub humana carne comparare ſecum prælatione aliqua poſſet primus homo; ſi Dei filius ex matre originali labe aliquando coinquinata carnem aſſumpſiſſet: cum è contrario è terra nunquam antea maledicta primo homini corpus formatum fuerit. Ideo luculentum illud de B. Virgine teſtimonium S. Andreas Apoſt. protulit, quod in eius vita Achaiæ Presbyteri retulerunt: *Sicut primus Adam formatus fuit è terra antequam eſſet maledicta; ita ſecundus Adam formatus fuit è terra Virginea nunquam antea maledicta.* Similiter Concilium Francofordienſe epiſt. ad Epiſcopos Hiſpaniæ ait; *Licet Adam de terra virgine formatus fuerit; Chriſtus tamen formatus fuit de B. Virgine Maria; quæ fuit longè purior, & magis immaculata priori illa terra, de qua formatus eſt Adam.* Similiter S. Bruno in Pſalm. 101. de Deipara ait: *Hæc eſt incorrupta terra illa, cui benedixit Dominus; ab omni propterea contagione peccati libera.* Similiter Sanctus Dominicus: *Sicut primus Adam fuit ex terra virgine, & nunquam maledicta formatus; ita decuit in ſecundo Adamo fieri, ſcilicet Chriſto, cuius terra, id eſt mater Virgo nunquam fuit maledicta.* Quinimmo non ſolùm ex benedicta terra, ſed ex myſtico cœlo nulli vnquam maledictioni, & corruptioni obnoxio formatus Chriſtus Dominus dici poteſt. *Virgo Mater Dei ſecundum carnem fuit, cuius venter cœlum eſt*, ait Damaſcenus; vt propterea benè dicere potuerit Apoſtolus: *Primus homo de terra terrenus, ſecundus homo de cœlo cœleſtis.* In hoc myſtico cœlo cum æternum Verbum ad nos adueniens ſuum ſolium collocaſſet, de eo myſticè Dauid dixit Pſal. 102. *Dominus in cœlo parauit ſedem ſuam.*

61. Dei mater ab Eccleſia *Virgo intacta* dicitur; quem quidem ei titulum meritò tribuere potuit, non ſolùm perpetua virginitas; ſed etiam perpetua ſanctitas, nullum vitæ inſtans, quo B. Virgo ſancta non fuerit, excludens. *De fructu ligni, quod eſt in medio Paradiſi, præcepit nobis Deus, ne comederemus, & ne tangeremus illud*, Euæ teſtimonio dicitur Geneſ. 3. Intactam ab humanis manibus arborem ſeruandam eſſe præcepit Deus, ex qua mors in genus humanum emanauit; multò magis à diaboli manibus intactam ſeruari voluit beatam illam arborem, ex qua benedictus fructus gigni debuerat, per quem ad æternam ſalutem genus humanum erat reparandum. Natura naturalibus legibus obſtricta, & prægrauata, pedeſtris incedens graditur; gratia è cœlo deſcendens alata deuolat; ideo mora nulla impediri Gratia poteſt: *Neſcit tarda molimina ſancti Spiritus gratia*, ait Ambroſius. Cum ergo ad B. Virginis opificium natura, & gratia accurrerent; alata gratia pedeſtrem naturam præueniens locum originali maculæ non reliquit. Hinc Damaſcenus orat. 1. de Natiuitate B. Mariæ ait: *Quoniam futurum erat, vt Dei Genitrix, & Virgo ex Anna orireturnatura gratiæ germen anteuertere minimè auſa eſt; ſed tantiſper expectauit, dum gratia fructum ſuum produxiſſet. O beatos Ioachim lumbos, ex quibus prorſus immaculatum ſemen fluxit.* In Virginis ergo opificio anteuertit, & præuenit naturam gratia occupando locum, alioquin ab originali macula occupandum. Ita tamen gra-

A tia naturam præuenit; vt eamdem etiam iuuerit; cum ei eximiæ ſupernaturalis pulchritudinis exemplar prætulerit; quod natura Deo ſpecialiter cooperante in corporali eiuſdem Virginis formoſitate imitari deberet: *Vt ipſa corporis ſpecies ſimulacrum foret mentis*, vt Ambroſius ait. Hinc Andreas Ieroſolymitanus Epiſcopus eximiam corporis pulchritudinem in Deipara fuiſſe docet, quæ vtique ſpirituali pulchritudini reſponderet. Riccardus Victorinus Deiparæ Angelicum vultum tribuit. Dicitur autem B. Virgini vultus Angelicus fuiſſe, non in ſenſu formali tantùm, ſed etiam in ſenſu effectiuo: Deiparæ enim vultus ad Angelicam puritatem intuentium animos excitabat: *Tanta erat eius gra-*

B *tia, vt non ſolùm in ſe virginitatem ſeruaret; ſed etiam ſi quos viſeret, integritatis inſigne conferret*, ait Ambroſius; *B. Virgo ſuo aſpectu concupiſcentiæ motus extinguebat*, ait Alenſis 3. part. quæſt. 9. num. 3. art. 1. Quare de vtraque cœleſti, erga B. Virginem benedictione, ſcilicet quoad ſpiritualem, & corporalem eius pulchritudinem dicere Deo poſſumus: *Præueniſti eam in benedictionibus dulcedinis.* Quanta enim dulcedo Diuinis, Angelicis, & humanis oculis fuit B. Virginem intueri, indicat Areopagita, qui de Deipara à ſe viſa ait: *Nulla videri maior eſſe poſſet gloria beatorum, quam felicitas illa, quam ego infelix nunc, tunc verò feliciſſimus deguſtaui.* Intelligendus eſt Dionyſius loqui de felicitate ex accidentali gloria

C prouenientè. Porrò cùm dicitur in B. Virgine gratia præueniſſe naturam; id intelligendum eſt non prioritate temporis, ſed rationis, prius enim ſecundùm noſtrum concipiendi modum intelligimus produci formam, deinde vniri ſubiecto: in illo igitur priori rationis ſigno Beatæ Virginis anima in gratia creata, in poſteriori ſigno corpori vnita originalem maculam excluſit.

62. Peccatum in ſacris litteris fellis nomine appellatur: hinc Deuteron. 32. verſ. 32. & 33. de peccatoribus dicitur: *De vinea Sodomorum vinea eorum, & de ſuburbanis Gomorrhæ. Vua eorum, vua fellis, & botri amariſſimi. Fel draconum, vinum*

D *eorum*: Vbi Gregorius ait: *Vinearum appellatione mentis concupiſcentia rectè figurantur; quia reproborum corda inebriant. Huius vineæ fructus, ſi ut vua fellis, & botrus amariſſimus.* Ideo Simoni Mago Apoſtulus Petrus dixit: *In felle amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te eſſe*: Porrò ſicut materialis fellis amaritie à prima ſua conceptione columba caret: *Animal ſimplex, & lætum, non felle amarum*, vt ait Cyprianus, *Columba auicula ſine felle eſt*, ait Rupertus: Ita B. Virgo, quæ in ſacris Canticis ſæpè Columbæ nomine appellatur, ſpiritualis fellis, nempe peccati, à prima ſua Conceptione expers fuit. Quare Cant. 5. cùm

E cœleſtis ſponſus B. Virginem ad ſe aduocaret dicens: *Soror mea, amica mea, columba mea*; poſt columbæ nomen ſtatim additur. *Immaculata mea.* Hinc Damaſcenus de B. Virgine ait: *Anna ſpirituali lætitia repleta eſt putam in vtero concipiens columbam*, paulò poſt: *Anna ſi fœdam originali labe prolem concepiſſet; ex tali conceptione naturalis quidem, & ſenſualis lætitia prouenire poterat; non autem ſpiritualis*, hoc eſt ſupernaturalis: huiuſmodi enim lætitiam potius à prolis ſanctificatione prouenisse dicendum eſſet.

63. S. Irenæus Martyr, Lugdunenſis Epiſcopus de B. Virgine loquens ait: *Serpentis prudentia, ſeu potius verſutia deuicta eſt columba ſimplicitate.* Serpentes in cunis ab Hercule peremptos fabuloſa Ethnicorum eloquentia decantauit: at ſi B.

Margin notes (left): B. Virginis ex terra tamquam è terra non maledicta Chriſtus ſicut Adam formatus eſt. — Tom. 3 Concilior. — B. Dominicus orat. de Corpore Chriſti ... Albigens. — B. Virginis in vtero tamquam è myſtico cœlo, corruptioni non obnoxio, Chriſtus formatus eſt. Damaſc. Orat. 2. de Natiuit. B. Mariæ. 1. ad Cor. cap. 15. 47. — B. Virgo intacta non ſolum à carne, ſed à peccato, ſed à' originali labe peccati. — B. Virginis in opificio gratia naturam anteuenit. — Ambroſ. in Luc. lib. 2.

Margin notes (right): Lib. 2. de Virg. — Riccardus cap. 26. in Cant. — B. Virginis non ſolùm animæ, ſed etiam corporis pulchritudo. — Ambroſ. in Inſtit. Virginis cap. 3. — B. Virginis Angelicus vultus fuit in ſenſu formali, & effectiuo. — Pſalm. 20. — Areopag. in epiſt. ad Paulum. — B. Virginis aſpectus concupiſcentiæ motus extinguebat. — Fellis nomine peccatum dicitur. — Gregorius in 1. Reg. cap. 4. — Act. cap. 8. 23. — Cyprian. tract. de ſimplicit. Prælator. — Rupert lib. 3. in Cant. — B. Virgo columba dicitur, quia ſine peccati felle concepta: Idem num. 65. — Damaſc. Nat. de B. Virg. — Seneca in Hercule furente.

Ambroſ. de Abrah. lib. 1. cap. 9.

Virginem inſpiciamus, cum Ambroſio dicere poſſumus: *Minus eſt quod illa finxit, quam quod iſta geſſit: maiorque eſt eloquentiæ mendacio ſimplex veritatis fides.* Nam Deipara in ipſo matris vtero, cùm primùm eſſe cœpit, tartarei ſerpentis guttur eliſit, ne in ipſam originalis culpæ virus afflaret. Benè ergo Irenæus ait: *Serpentis prudentia deuicta eſt columbæ ſimplicitate.* Benè etiam de Deipara Origenes teſtatur: *Neque perſuaſione ſerpentis decepta, nec eius venenatis afflatibus infecta eſt.*

Orig. Hom. 1. in diuerſ.

B. Virgo in Conceptione flos immaculatus, in Natiuitate fructus benedictus.

64. B. Virgo ſua in Conceptione vitalis flos; in natiuitate benedictus materni vteri fructus fuit. Sicut tamquam fructus, ita tamquam flos ſine vlla peccati macula germinauit. Ad quod teſtandum S. Gregor. Thaumat: his verbis Deiparam conſalutat: *Aue gratia plena, intelligibilis ſolis Oriens, flos vita immaculatus.*

Thaumat. Hom. 1. de Annunc.

Cyprian. ſer. de Natiuit. Chriſti: vel alius antiquus, & eruditus auctor, iuxta Bellarm. de ſcript. Eccleſiaſt. S. Bernardin. ſer. 51. de B. V. cap. 2. ar. 1.

65. Cùm Deiparam ſine dolore peperiſſe docuiſſet Cyprianus, ſubdit: *Innoxiam affligi non decuit: nec ſuſtinebat iuſtitia, vt vas illud electionis communibus laſſaretur iniurijs; quoniam plurimum à cæteris differens natura communicabat, non culpa.* At cùm Dei mater in inſtanti Conceptionis actualem rationis vſum habuerit, vt cum S. Bernardino ſer. 51. de B. Virgine cap. 2. art. 1. docet Viguerius in inſtit. cap. 5 § 3. & Suar. 3. p. t. 2. q. 27. ar. 3. diſp. 3. ſect. 7. Profectò longè maior dolor Sanctiſſimæ Virgini fuiſſet tunc ſe cognoſcere Diabolo ſubditam ob peccati originalis maculam; quàm poſtea partus ærumnas ſubire. fuiſſetque illi rationis vſus, non tam ad priuilegium, quàm ad cruciatum. Quare benè de B. Virgine S. Idelphonſus ait: *In qua vexilla virtutum micarent, ſub non peccatum primæ originis, vt cruciaretur, viguit.* Quantus autem cruciatus illi fuiſſet, ſe Deo inimicam cognoſcere. Quare dicendum cum Scoto lib. 3. diſt. 18 q. 1. §. Hoc viſo: *Beata Virgo mater Dei nunquam fuit inimica actualiter ratione peccati actualis, nec ratione originalis; fuiſſet tamen, niſi fuiſſet præſeruata.* Dices rationis vſum datum fuiſſe B. Virgini ipſo Conceptionis inſtanti, peccato originali contracto; vt deinde ſanctificata præteritam maculam, à qua ſtatim liberata fuit, cognoſcendo, in ea grati animi incentiuum excitaretur erga Dei beneficentiam. Sed contra, quia maius grati animi incentiuum B. Virg. habuit cognoſcendo diuinum beneficium, & priuilegium, per quod ex macula, quam incurriſſet, diuina præueniente gratia præſeruata fuit. Benè ergo ſic arguere licet: Si ſanctiſſimus Virginis filius à minoris doloris anguſtijs, nempe partus, matrem liberam reddidit; & ex pœnali illa lege vnicuique mulieri data exemit: *In dolore paries filios.* Multò magis è peccati originalis labe liberauit; & communi illi legi ſubiacere noluit, de qua Apoſtolus ait: *Omnes in Adam peccauerunt.* Quare, vt Cyprianus teſtatur, *Beata Virgo plurimum à mulieribus cæteris differens, natura communicanis, non culpa.*

B. Virgo in primo Conceptionis inſtanti rationis vſum habens, ſe tunc Diabolo ſubditam cognoſcere non debuit.

Ser. de Purificatione.

Gen. 3.

Ad Rom. 5.

Canis nomine Diabolus ſignificatur.

66. Iuxtà Iuſtinum in Triphonem ſanctiſſimæ Chriſti humanitatis ſunt preces illæ Pſalm. 21. *Erue de manu canis vnicam meam.* Canis nomine Diabolus iuxta Baſil. & alios P P. intelligitur: qui quidem canis inuidia actus in rabiem, rabido morſu in Adamo contentam eius miſerè poſteritatem infecit. At citato Pſalmo quam *vnicam* ſuam Chriſtus vocat? Profectò B Virginem; cùm de ea Cant. 6. dicat: *Vna eſt columba mea.* Sanctiſſima igitur Chriſti humanitas diuinis oculis antequam naſceretur, per diuinam præſcientiam præſens B. Virginem futuram ipſius matrem ab originali labe, tartarei canis fraude in genus hu-

B. Virgo vnica dicitur de manu canis per præſeruationem ab originali culpa liberata.

A manum immiſſa liberari flagitauit, dicens: *Erue de manu canis vnicam meam.* Hinc Origenes ait: *Mater eius, mater immaculata, mater incorrupta, mater intacta; mater eius; cuius eius? Mater Dei vnigeniti, Domini, & Regis omnium plaſmatoris, & Creatoris cunctorum; illius, qui in excelſis ſine matre, & in terra eſt ſine patre. Huius itaque vnigeniti Dei dicitur hæc mater Virgo Maria, digna digni, immaculata ſancti immaculati, vna vnius, vnica vnici.* Cùm à Chriſto pro ſua reſurrectione orante, iuxtà Cyrillum, æterno Patri dictum eſt: *Reſtitue animam meam à malignitate eorum; à leonibus vnicam meam:* Vnicæ nomine Chriſti carnem de Virgine ſine peccato conceptam intelligi docet Caſſiodorus. Quod Chriſtus connaturaliter, & neceſſariò ex hypoſtatica cum Diuino Verbo vnione habuit; ex priuilegio B. Virgini conceſſum eſt: ad quod inſinuandum benè eam *Immaculatam immaculati, Vnicam vnici,* Origenes appellauit. Porrò citato Pſalm. vbi nos legimus: *Erue de manu canis vnicam meam,* Septuaginta legunt. *Vnigenitam meam.* Dicitur autem B. Virgo Dei vnigenita, eo quòd ſingulari priuilegio, alijs non conceſſo, per gratiam Dei filia in prima ſui generatione fuerit. Quare iuxta Apoſt. *Cum Deus introducit Primogenitum,* hoc eſt vnigenitum, *in orbem terræ,* ſcilicet per Diuini Verbi incarnationem iuxtà Chryſoſtomum, & Ambroſ. dicit: *Adorent eum omnes Angeli Dei:* congruum ſimiliter erat, vt cum Deus B. Virginem vnigenitam ſuam per eiuſdem Conceptionem in orbem terræ introduceret, eam ſimiliter Angeli eius tamquam cæli Reginam adorarent: tantùm abeſt, vt tunc per originalem maculam ſub rebellium Angelorum, eorumque principis Diaboli poteſtate foret. Quamuis autem de omnibus Adæ filijs naturali via conceptis dicatur Pſalm. 140. *Cadent in retiaculo eius,* id eſt Diaboli, *peccatores:* de ſe tamen B. Virgo ſubdere potuit: *Singulariter,* ſeu vt legunt Auguſtinus, & Hilarius, *ſingularis ſum ego, donec tranſeam,* hoc eſt, donec ex ſingulari diuinæ beneficentiæ priuilegio originalem labem euadam.

Origenes Hom. 1. in variis.

B. Virgo ſingularis ... ſolùm ... quam ...

Cyrill. in Ioan. 17.

Pſal. 34. 17.

B

Ad Hebr. cap. 1. 6.

C

Athanaſ. t. 1. ſer. de Deipara.

B. Virgo ſemper gratia plena fuit. Idem n. 68.

67. Beata Virgo, ait Athanaſius, *idcirco gratia*

D *plena cognominata eſt, eo quòd adimpletione Spiritus ſancti omnibus gratijs abundaret; & virtute Altiſſimi obumbraretur; quam virtutem per omnia tempora conceptus eam habuiſſe confido: & poſt conceptum etiam retinuiſſe. Neque id temporarium in Virgine accidiſſe opinor; ſed per omnia tempora hoc illi datum fuiſſe, quemadmodum & nunc in præſentia, & in æternum vſque habet hæc Virgo ſibi obumbrantem virtutem Altiſſimi.* Dices in primo inſtanti non includi tempus: verificari ergo poteſt, quod Athanaſius docet, toto tempore etiam in materno vtero, & deinceps B. Virginem Spiritus ſancti pleniſſimam gratiam habuiſſe; quamuis primo Conceptionis inſtanti originalem maculam habuerit. Sed contra eſt, quia dicente Athanaſio B.

E Virginem per omnia tempora gratiam habuiſſe, ſicut non excluditur, ſed includitur omne conſequentis vitæ inſtans; ita neque primam vitæ inſtans excludi; ſed includi omninò debet. Præterea ex eo quòd doceat Tridentina Synodus iuxtà Eccleſiæ ſenſum toto vitæ tempore B. Virginem neque venialiter peccaſſe: falſiſſimè quis diceret eam aliquo in inſtanti venialem maculam incurriſſe; in tempore enim inſtans includi debet: Denique qui negant poſſe duas actiones indiuiſibiles immediatè vnam poſt alteram fieri, ſicut dari non poteſt inſtans poſt inſtans, coguntur aſſerere B. Virginis animam, ſi originalem maculam in pri-

Trident. Seſſ. 6. Canon. 23.

ma ſua

ma ſua creatione contraxit, non potuiſſe imme- diatè poſt per gratiæ inſuſionem ſanctificari: eo quòd inſuſio gratiæ ſimiliter, ac animæ creatio indiuiſibilis ſit. Ex quo ſequeretur Deiparam non in inſtanti ſolùm, ſed per certam temporis moram propter originalem maculam diuina gratia caruiſſe.

68. Dices ſecundò Athanaſium loqui non de Conceptione Virginis paſſiua, ſed actiua; ſcilicet non quando ipſa concepta eſt, ſed quando ſanctiſſimum filium concepit. Reſpondeo: eſto Athanaſius loquatur de actiua Virginis Conceptione; nihilominus quia B. Virgo antequam aſſenſum Angelo daret dicens: *Fiat mihi ſecundùm verbum tuum*; & conſequenter antequam æternum Verbum in carne conciperet; ſalutata eſt ab Angelo: *Gratia plena*. ex qua ſalutatione, & gratiæ plenitudine colligit Athanaſius Deiparam per omnia tempora Spiritus ſancti gratiam habuiſſe, conſequenter eam per omnia tempora, incipiendo à primo ſuæ paſſiuæ conceptionis inſtanti, gratiam habuiſſe dicendum eſt. Quod luculentiſſimo teſtimonio ſanctus Baſilius Seleuc. Epiſcopus affirmat de B. Virgine dicens: *Hæc eſt, quæ fuit in vtero matris abſque peccato originali concepta.*

69. In Iſaiæ vaticinio illo cap. 19. *Ecce Dominus aſcendet ſuper nubem leuem.* Nubis nomine B. Virginem intelligunt Hieronymus, Cyrillus, & Ambroſius exhortatione ad Virgines. Porrò de Iſraelitis ex Ægyptia ſeruitute ad promiſſionis terram introductis dictum eſt Pſalm. 77. *Deduxit eos in nube diei.* Idem myſticè dicitur de electis, qui ad æterna mpartiam Beatæ Virginis patrocinio deducuntur. Quare cùm ibi per diei nubem B. Virginem ſignificari S. Hieronymum docuiſſet, ſubdidit: *Pulchrè dixit, diei; nubes enim illa non fuit in tenebris, ſed ſemper in luce.* Si ſemper in luce, ſemper in gratia, & nunquam ſub tenebrarum Principis poteſtate fuit.

70. Apud S. Auguſt. ſerm. 20. de Natiuit. Domini ad Fratres in Eremo dicitur: *Propterea Maria mater electa eſt, & ſuper omnes creaturas prælecta, omnibus gratijs fœcundata, omni virtute, & ſanctitate in vtero repleta; vt de mundiſſima matre mundiſſimus filius naſceretur: & ſicut in Cœlo filius habet patrem immortalem, & æternum; ſic & in terra haberet matrem omni corruptione carentem.* In quo de B. Virgine teſtimonio notandum eſt primò, cum eam omnibus gratiis fœcundatam; omni virtute, & ſanctitate in vtero repletam dixit; id non intelligi poſſe intenſiuè, cùm B. Virgo vitæ progreſſu ſemper maiorem, & maiorem gratiam, & ſanctitatis intenſionem per creſcentia merita acquiſierit. Debet ergo id extenſiuè intelligi, ita vt nullum tempus, & inſtans in B. Virgine vacuum ſanctitate, & gratia intelligatur. Notandum ſecundo, cum tam mundiſſima mater, quàm mundiſſimus filius dicatur; ſicut à filio peccati macula omnis excluditur: ita cum matri eadem mundities ſuperlatiuo gradu tribuatur, ab ea etiam peccati labes omnis excludi debet: à filio tamen neceſſariò propter ſummam Diuinitatis ſãctitatem ei hypoſtaticè vnitam à matre verò propter priuilegium Dei matri valde conuenienr. Notãdum eſt tertiò, cum Dei *mater omni corruptione carens* dicitur, his verbis, non tã corporis, quàm animæ corruptionẽ per peccatũ excludi: ſerm. enim ibi eſt de B. V. in materno vtero, in quo de corruptione per originalẽ labem, non de Virginei corporis corruptione ſuſpicio eſſe poterat.

71. Auguſtinus lib. 5. contra Iulianum cap. 15. in illa Petri Apoſtoli verba epiſt. 1. cap. 2. de Chriſto: *Qui peccatum non fecit*, ait: *Notandum eſt, quòd indicauerit Apoſtolus ſufficere ad oſtendendum in Chriſto nullum fuiſſe peccatum; quia dixit nullum eum feciſſe; vt doceret, quia qui non fecit, habere non potuit. Omnino veriſſimum eſt. Profectò enim peccatum maior feciſſet, ſi paruulus habuiſſet. Nam propterea nullus eſt hominum, præter ipſum, qui peccatum non fecerit grandioris ætatis acceſſu, quia nullus eſt hominum præter ipſum, qui peccatum non habuerit infantilis ætatis exortu.* Iuxtà igitur Auguſtini regulam ne in B. Virgine actuale peccatum fuiſſe dicamus (quod omninò falſum, & impium eſſet aſſerere) dicendum eſt neque antea B. Virginem originale peccatum habuiſſe. Nam cum Auguſtino arguere poſſumus: Profectò ſub maiori ætate peccatum feciſſet, ſi paruula habuiſſet. Porrò Auguſtinus aſſerit nullum hominem, præter Chriſtum, peccatum non habuiſſe infantilis ætatis exortu; quia epiſt. 57. ad Dardanum negat Ieremiam, & Ioannem Baptiſtam in matris vtero fuiſſe ſanctificatos, & gratiam accepiſſe, per quam homines in Chriſto renaſci dicuntur: Cumque Ieremiæ à Deo dicitur: *Antequam exires de vulua ſanctificaui te:* Prædeſtinaui te ſanctificare, Auguſtinus interpretatur. Sed quamuis contra Auguſt. veriſſimum ſit Ieremiam & Ioãnem in matris vtero ſanctificatos fuiſſe iuxtà S. Athanaſium, & alios Patres; & iuxtà S. Thom. 3. part. qu. 27. art. 6. Nihilominus, vt ibidem S. Thom. ait: *Sanctificatis in vtero creditur præſtitum eſſe, vt de cætero mortaliter non peccarent, diuina eos gratia protegente.* At cum B. Virg. neque mortaliter, neq; venialiter vnquam peccaſſe Catholici omnes cõfiteri debeãt; hinc eſt, vt in ea nõ ſolùm ſanctificationẽ, ſed etiam immaculatam Conceptionem concedere debeamus.

72. Sophronius Epiſcopus Ieroſolymitanus verba illa Cant. 4. *Veni de Libano, ſponſa mea, veni de Libano, veni coronaberis*, de B. Virgine à cœleſti ſponſo ad æternam gloriam inuitata interpretatur dicens: *Non immeritò venire de Libano iubetur; quia Libanus Candidatio interpretatur; erat enim candidata multis meritorum virtutibus, & dealbata niue candidior; Spiritus ſancti muneribus ſimplicitatem columbæ in omnibus repræſentans; quia quicquid in ea geſtum eſt, totum puritas, & ſimplicitas, totum veritas, & gratia fuit; totum miſericordia, & iuſtitia, quæ de cœlo proſpexit: & ideo immaculata, quia in nullo corrupta.* Si totum, quod in ea geſtum eſt, puritas fuit; primam animæ infuſionem, quæ in ea facta eſt, puritatem fuiſſe dicendum eſt. Quare benè de Deipara ſub Ieroſolymæ figura vaticinatus eſt Iſaias 35. *Gloria Libani data eſt ei*: quæ eſt gloria Libani? Libanus, teſte Adrichomio, ita prætioſis aromatibus abundat, vt eorum odore ſerpentes, aliaque venenata animalia procul expellat. Similiter B. Virgo tartarei ſerpentis virus, quo humanum genus infecit, procul expulit; eo quòd in ea tamquam in myſtico Libano *omnium aromatum, id eſt gratiarum odor fuerit*, vt Euſebius Emyſſenus ait. Ideo de B. Virgine in Annæ vtero antea ſterili, & deſerto concepta, à Sanctis Angelis eius pulchritudinem admirantibus dicitur; *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum; à deſerto*, legit Arabicus, *ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij?* In Libanum cæleſtem rorem, qui in dulciſſimum, & candidum coagulum coadunatur, ab accolis ſacchar dictum, deſcendere teſtatur Alexander Aphrodiſæus. Ros autem maximè aurora illuceſcente deſcendere ſolet. B. Virginis conceptio aurora fuit, feliciſſimi diei nuncia, quem ad humanum genus

Ieremiam, & Ioannem Baptiſtam ſanctificatos in vtero negat Auguſtinus, affirmant Athanaſius, Thomas, & alij.

Ieremiæ cap. 1.

Epiſt. de Aſſump. B. Mariæ ad Paul. & Euſtochium.

Cant. 3. 6.

è peccati tenebris excitandum afferebat: *Quæ eſt iſta, quæ progreditur, quaſi aurora conſurgens?* de B. Virgine dicitur Canticorum 6. Virgineæ, Conceptionis ergo illuceſcente aurora in Virginis animam dulciſſimus gratiæ ros deſcendit; ita vt verè dici potuerit: *Gloria Libani data eſt ei*, Iſaiæ 35.

B. Virgini data eſt myſtica gloria Libani, in quam illuceſcente aurora dulciſſimus ros deſcendit.

73. B. Virgo regius thronus fuit, in quo Verbum diuinum aſſumpta humana carne, tanquam in regio ſolio conſidere voluit. Quare iuxtà Bonauent. & Hugonem de Diuini Verbi matre ait æternus Pater Pſalm. 88. *Thronus eius ſicut ſol in conſpectu meo, & ſicut luna perfecta in æternum.* B. Virgo ſoli eſt comparata, cùm ei vitæ lucem prodit; lunæ verò ſimilis dicitur, cùm intra materna viſcera velut in nocte delituit. Materialem lunam docet Beda creatam eſſe in plenilunio, eò quòd ſit admodum credibile factam eſſe à Deo in ſtatu perfecto, qui eſt plenilunij; neque enim conueniebat imperfectam creari primam lunam. Multò magis conueniens fuit, vt myſtica luna, nempe B. Virginis anima, in plenilunio gratiæ crearetur ab originalis peccati obtenebratione remota; ita, vt propterea de ea dicatur: *Tamquam luna perfecta in æternum.* In æternum additum eſt; eo quod gratiæ plenilunium B. Virginis ſemper habuerit; immò intenſius, & intenſius auxerit: vt à materiali luna in hoc differens intelligatur, quòd illa lucis plenitudinem non retineat, luminiſque defectibus obnoxia ſit. *Ex fœcunda Eua Chriſtus, tamquam ex luna plena Maria, quæ nunquam imminuta fuit, aut deficit, natus eſt:* ait Anaſtaſius Synaita Epiſcopus Antiochenus.

B. Virgo thronus.

Bonau. in ſpeculo Mariæ lect. 8.

Beda in Hexã. & lib. de ratione temporum.

B. Virgo luna perfecta ... quia gratia plena eſt conſcepta, ſicut materialis luna in plenilunio eſt creata.

Synaita lib. 4. Anagogicæ contemplationis.

74. Leuitici cap. 23. fidelibus Iſraëlitis præcipitur: *Sumetis vobis fructus arboris pulcherrimæ.* Pulcherrimam arborem, vnde in Euangelica lege decerpendi nobis ſunt fructus, Beatam Virginem eſſe docet Heſychius Epiſcopus Ieroſolymitanus. Myſtica hæc arbor ſanctos habuit fructus. *Benedictus fructus ventris tui*, ei dixit Eliſabeth: *Flores mei fructus honoris, & honeſtatis*, veriſſimè ipſa ait Eccleſiaſtici 24. Hinc eſt, vt non ſolùm ſancti fuerint eius rami, nempe vitæ progreſſus, vt ibidem dicitur: *Rami mei honoris, & gratiæ*; ſed etiam prima radix, nempe conceptio. Nam manifeſtum eſt, quod Gregorius docuit 1. Moral. 38. *Hoſtis, nempe diabolus, totam ſibi arborem fructus facere conſpicit, quam veneni dente in radice vitiauit.*

B. Virgo vt myſtica arbor Conceptionis radicem vitiatam non habuit: quia fructus eius honoris & honeſtatis, quia benedictus fructus ventris eius.

Ecc. 24.

75. Canticorum 2. de Beata Virgine cœleſtis ſponſus ait: *Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias.* Ex lilio contra venenum antidotum fieri Dioſcorides, alijque docent. Sed quod ad rem noſtram egregiè facit, illud eſt quod aduerſus venenum præcipuè in lilij radice efficacitatem eſſe experientia probat: *Lilij radices multis modis forem ſuam nobilitauêre contra ſerpentium ictus*, ait Plinius lib 21. cap. 19. Beatæ Virginis conceptio veluti prima radix fuit, ex qua reliquæ vitæ incrementum emanauit: Quare quod prima hæc Beatæ Virginis radix tartarei ſerpentis ictum, venenumque repulerit, ea ſatis aptè lilio comparatur: Lilium hoc habet proprium, vt certo colore radice imbuta, in eiuſdem coloris folia germinent. *Sic fiunt purpurea lilia*, ait Plinius: *mirumque ita tingi aliquid, vt naſcatur infectum.* Cum ergo candidiſſima fuerint myſtici Virginei lilij folia, nempe ſanctæ Beatæ Virginis operationes, nulla peccati labe infectæ, candidiſſima fuit etiam eiuſdem radix, nempe

B. Virgo lilio ſimilis. Lilij radix eſt contra ſerpentium virus antidotum: Deiparæ radix nempe conceptio originalis peccati venenum repulit.

B. Virgo lilio ſimilis: qualiter coloratus lilij radix, talia folia germinant: immaculata fuit à B. V. opera, talis etiam eius Conceptio.

Lib. 21. cap. 5.

Immaculata Conceptio. Præterea citato Canticorum loco legunt cum Chaldæo Vatablus, & alij: *ſicut roſa inter ſpinas, ſic amica mea inter filias.* Vbi ſenſus eſt, ait Galatinus: *Quemadmodum roſa ſpecioſa, & odorifera naſcitur inter ſpinas; ipſa tamen ſpinis caret: ita amica mea nata eſt inter fœminas originali peccato conceptas, tamquam roſa inter ſpinas, ipſa tamen eiuſdem peccati omnino expers fuit.* Ideò benè myſtica roſa Deipara ab Eccleſia appellatur. Hinc Dionyſius Carthuſianus ait: *Quamuis fuerint multæ Virgines ſanctæ, tamen reſpectu huius vnicæ Virginis ſingularis amicæ ſponſi, quaſi ſpinæ fuiſſe videntur, in quantum aliquid culpæ habebant. Porro hæc vnica Dei delectabiliſſima Virgo totius ſuperbeatiſſimæ Trinitatis media, & amica, & ſocia ab omni culpa fuit prorſus immunis.* Similiter Sanctus Fulbertus Epiſcopus ait: *Aue Maria electa, & inſignis inter filias; quæ immaculata ſemper extitiſti ab exordio tuæ creationis; quia paritura eras Creatorem omnis ſanctitatis.*

B. Virgo ... ſicut roſa inter ſpinas ſpinis caret ... originalis ...

... Laudibus.

Fulbertus ... ſerm. ... lib. cap. 3.

76. Platani folijs veſpertiliones arceri in iis, quæ de agricultura ſcripſit teſtatur Africanus apud Pierium lib. 25. At de ſeipſa Beata Virgo teſtatur Eccleſiaſtici 24. *Quaſi platanus exaltata ſum iuxta aquam in plateis.* Veſpertiliones ergo: qui ab amœniſſima, beataque hac Platano ſunt fugati, dæmones ſunt, qui in eam nullam peccati labem aſpergere potuerunt. Baſilius in Iſaiam cap. 2. ait: *Eſt veſpertilio animal nocturnæ caliginis appetens, verſans in tenebris, ſolis ſplendorem non ferens, in deſertis locis perlibenter conuerſatur. Quid autem dæmones? An non tales? Nempe vaſtitatis opifices, lucem eam auerſantur, quæ vera eſt lux totius mundi. Veſpertilio pennis præditum animal eſt; nec tamen pennis præteruolat; ſed membranula carnea per aerem volitat. Eiuſmodi ſunt & dæmones: incorporei quidem ſunt nullo accenſi Dei deſiderio alis peruolant: ſed materialium rerum affixi deſiderijs, & intabeſcentes, carnis inſtar concretioris obduruerunt. Veſpertilio animalculum eſt, & volatile, & quadrupes; pedum alioqui firmitate non ſatis tutò fulcitur, & infirmi eſt volatus. Eiuſmodi ſunt & dæmones: neque enim Angeli; neque homines ſunt: illorum quidem dignitate ſunt olim perfruiti; non item hominum aſſecuti naturam. Dentes habet veſpertilio, non item aliæ aues. Dæmones autem expetenda vindicta appetiores ſunt, non autem Angeli. Veſpertilio nequaquam aliarum auium ritu gignit oua; ſed animalcula parit ipſo partus initio: tales ſunt & dæmones; ac tutum, & quàm ocyſſimè maligna ſua operationi finem imponunt.*

B. Virgo ſeu platano ... quod veſpertiliones fugat B. Virgo dæmones.

Veſpertilio ... & dæmonum comparatio.

77. Iſaïæ 11. Vaticinium eſt: *Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet.* Vbi Ambroſius ait: *Radix familiæ Iudæorum, Virga Maria, Flos Mariæ Chriſtus eſt.* De hac myſtica virga iuxtà Petrum Damiani dicitur Pſalm. 44. *Virga directionis, virga regni tui*: ſeu vt cum Romano pſalterio legit Caſſiodorus: *Virga recta eſt virga regni tui.* Hinc Petrus Damiani ait: *Germinat Virga Ieſſe de tortuoſa generis humani radice; & de Patriarcharum arbore in altitudinem, & rectitudinem erumpens: omnem ignorat nodoſitatem, Adæ filiorum tenebras neſcit. Caro Virginis ex Adam aſſumpta maculas Adæ non admiſit; ſed ſingularis continentiæ puritas in candorem lucis æternæ conuerſa eſt.* Virgam Aaronis aduerſus Ægyptios dracones præualuiſſe

B. V. dicitur virga recta, virga regni ... de tortuoſo humani generis radice concepta peccati ... nodoſitatem que non habuerit.

Ambroſ. lib. de Benedict. Patriarchar. cap. 4.

Damian. ſerm. de Aſſumpt. B. Virg. Idem ſerm. de Aſſumpt.

B. Virgo quaſi Aaron virga contra tartareum draconem, ne eam originali veneno inficeret, prævaluit.

legimus Exodi 7. Vt hinc ſub myſtica figura Ieſſæam virgam, hoc eſt B. Virginem aduerſus tartareum draconem, ne originalis peccati veneno eam inficeret, præualuiſſe intelligerẽmus. Hine benè Rupertus ait: *ſicut Virga illa virgas, maleficorum, & incantatorum deuorauit; & omnem ſuperbiam Ægyptiorum obtriuit; ac deinde germinauit, fronduit, floruit, & fructum protulit; non plantata, non ſucco terræ animata, ſed virtute cœleſti ſupra vſum naturæ prouecta: ſic tu pulcherrima mulierum, ſuperbiam diaboli deiecisti conceptu florida, partu fructifera.*

Rupertus lib. 1. in Cant. circa medium.

78. Matthæi 11. teſtatus eſt Chriſtus Dominus: *Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta.* Sorrexiſſe dicitur is, qui antea cecidit. *In caſu primi parentis cecidimus omnes: cecidimus autem ſuper acerunm lapidum, & in luto: vnde non ſolùm inquinati, ſed etiam vulnerati, & grauiter quaſſati ſumus*, ait Bernard. & S Leo ſerm de ieiunio decimi menſis ait: *Quod cecidit in Adam primo, erigitur in ſecundo.* Ioannes ergo, vt Adæ filius, cecidit in maculam originalem; ſurrexit deinde in matris vtero ſanctificatus: & ita ſurrexit, vt inter Adæ filios lapſus in originalem maculam nemo Ioanne ſurrexiſſe maior à Domino dicatur: Sed ex hoc Domini teſtimonio de Ioanne non ſequitur ipſum Dominum Ioanne non eſſe maiorem. cùm Chriſtus, vt certiſſimum eſt, nunquam ceciderit; atque adeo ex nullo peccati lapſu reſurrexiſſe dici poſſit. Quare cum Deipara etiam, vt omnes fatentur, Ioanne ſit maior; atque adeo in ea cum Ioãne comparatione non includatur; eam nunquam in peccati labem cecidiſſe, & inde reſurrexiſſe dicendum eſt. *Sola illa mater, & filia Creatoris, neque deſcendit, neque cecidit; ſed de virtute in virtutem aſcendens conſummatione virtutum veſtita eſt*, ait B Petrus Damiani. Et ideo perperam dixit Chryſippus presbyter Ieroſolymitanus de B. Virgine: *Cum omnibus ſurgas de lapſu, in quo illam conſtituit Eua cognatio, ſeu contagio.*

Bernard. ſerm. ... Damian. ſerm. de Aſſumptione.

Tom. 7. Bibliotheca Patrum.

79. Dices primò in illa cum Ioanne comparatione ad Chriſtum Dominum excipiendum, non opus eſſe recurrere ad peccati originalis maculam non contractam; cum ſatis ſufficienter iuxtà SS. Hieronymum, & Paſchaſ Dominus ex illa cum Ioanne comparatione ſe excludat dicendo: *Inter natos mulierum*: Dominus enim non ex muliere, ſed ex Virgine natus eſt. Sed contra, quia Apoſtolus ad Galat. cap. 4. ait: *Miſit Deus filium ſuum, factum ex muliere.* Et à ſanctiſſimo eius filio mulieris nomine B. V. eſt appellata Ioan. 2. *Quid mihi, & tibi eſt mulier?* & Ioan. 19. *Mulier ecce filius tuus. Dicta eſt mulier*, ait Auguſtinus, *ſecundùm fœmineum ſexum, non ſecundum corruptionem integritatis: & hoc ex lingua ipſius Scripturæ: nam & Eua ſtatim facta de latere viri ſui, nondum contacta à viro ſuo, noſtis, quia mulier appellata eſt: & formauit eam in mulierem.*

Mulieris nomen etiam virginibus tribuitur.

Tom. 9. tract. 10. in Ioan. Auguſtinus.

Geneſ. 2.

80. Dices ſecundo in allato textu non comparari Ioannem cum alijs omnibus ſecundùm ſanctitatem; ſed comparari tantùm cum antiquis Patriarchis, & Prophetis, iuxtà prophetiæ donum, vt legitur Lucæ 7. *Maior inter natos mulierum Propheta Ioanne Baptiſta nemo eſt.* Quare ex hoc capite B. Virgo in comparatione illa eſt excludenda. Sed contra, quia comparatio fit cum omnibus iuxta verba apud Matth. & propterea Hieronymus ſibi notat: *Non cæteris Prophetis, & Patriarchis, cunctiſque hominibus Ioannem prætulit, ſed Ioannem cæteris exæquauit.* Præterea benè notat Euthymius apud Lucam Prophetæ nomen non

Prophetæ nomen ſæpè ... ſed ſanctitatem ſignificat.

Ep. ...

A tam officium, quàm ſanctitatem ſignificare. Quare cùm Chriſtus Dominus miraculis ſe ſanctum oſtenderet; cum Prophetam Iudæi appellabant: quamuis tunc futura non prædiceret; vt patet Matthæi 21. Marci 6. Lucæ 7. Ioan. 4 & alibi.

81. Dices tertio Beatam Virginem ex illa cum Ioanne comparatione excludi; non quòd originalem maculam non contraxerit; ſed quòd dicatur: *Inter natos*, non inter natas *mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta.* Sed contra eſt regula, quàm S. Baſilius tradit. Cum enim Pſalm. 1. dicatur: *Beatus vir, qui non abijt in concilio im-* B *piorum*; quærit Baſilius: *Cur facta viri mentione, de muliere tacuit? Quia cum natura ſit eadem, ſufficere putauit, vt ex principaliore totum indicaretur.* Similiter in eumdem Pſalm. Theodoretus ait: *Nemo videns in hoc loco hominem tantummodo beatum exiſtimari, arbitretur fœminarum genus ab hac beatitudine excludi. Neque enim Dominus Chriſtus cum formaſſet beatitudines, de maribus loquens negauit mulieribus acquiſitionem virtutis. Sermo enim cum viris comprehendit etiam fœminas: quandoquidem caput mulieris homo eſt, quemadmodum ait diuinus Apoſtolus: coniunguntur autem cum capite corporis membra.* Similiter dicendum eſt, cum dicitur: *Inter natos mulierum*, mulierum na- C tas etiam includi. Alioquin cum extremi Iudicij die electis ſuis Dominus dicet: *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi:* cumque præſcitis dicet: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum*; ab electorum, & præſcitorum numero fœminæ eſſent excludendæ.

Viri ſub nomine comprehenduntur etiam fœminæ, ... ſub caput.

1. ad Cor cap. 11.

Matth. 25.

82. Sed quoniam aliquis contendere poſſet hanc regulam locum habere tantùm in ijs, in quibus tam de virili, quàm de fœmineo ſexu ſententia verificari debet: quod non accidit in caſu noſtro; eo quòd B. Virgo à comparatione illa cum Ioanne ſit excludenda; ac propterea dictum ſit: D *Inter natos*, non inter natas, *mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta.* Reſpondeo tale effugium reddi omnino inualidum, ſi ſententia benè examinetur de eodem Ioanne à Domino immediatè poſt prolata: *Qui autem minor eſt in regno cœlorum, maior eſt illo?* Vbi Hieronymus ait: *Simpliciter intelligamus, quòd omnis ſanctus, qui iam cum Deo eſt, maior ſit illo, qui adhuc conſiſtit in prælio. Aliud eſt enim coronam victoriæ poſſidere, aliud adhuc in acie pugnare.* Eamdem ferè interpretationem affert Auguſt. tom. 6. lib .. contra Aduerſarium legis cap. 5. & Beda in Matth. Præterea Cyrillus l. 2 theſauri c. 0. & Iſidorus Peluſiota lib. 2. epiſt. 68. conſiderant Ioannem, vt natum ſub lege Moſaica, ante Chriſti paſſionem, & ſan- E cti Spiritus aduentum, perfectamque Euangelij promulgationem, per quæ regnum cœlorum, hoc eſt Chriſtiana Eccleſia eſt conſtituta. Minor autem, qui eſt in Eccleſia, & in Euangelica gratiæ lege, maior eſt Ioanne ſub lege Moſaica nato: maior quidem non quoad ſanctitatem, ſed quoad perfectioris legis, & ſtatus conditionem. Sicut ratione ſtatus quilibet celebs maior quolibet coniugato dici poteſt. Neque allatis interpretationibus obſtat, quod Chriſtus de præſenti dicat: *Eſt maior:* Veritas enim: quæ in tali Chriſti ſententia continetur, ad omne tempus ſe extendit, poſita prædicta ſtatuum comparatione. Quælibet ex allatis interpretationibus ſi accipiatur, nemo non videt in comparatione illa, non tantùm ſermonem eſſe de viris, ſed etiam de mulieribus; quamuis dicatur: *Qui minor eſt*, non quæ minor

eſt. Similitèr ergo dicendum eſt in præcedente comparatione vtrumque ſexum comprehendi, quamuis *intèr natos mulierum*, non inter natas dicatur.

83. Magna puritas eſt omni mortalis peccati ſorde carere; puritas maior eſt carere etiam venialium defectuum maculis: maxima tandem eſt originali inſuper labe non fœdari. Quæ quidem cum maxima puritas ſit, ea maior excogitari non poteſt. Hæc profectò puritas Dei matris eſt tribuenda. Hinc Anſelm. ait: *Decens erat, vt ea puritate, qua maior ſub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret; cui Deus Pater vnicum filium ſuum, quem de corde ſuo æqualem ſibi genitum, tamquam ſeipſum diligebat, ita dare diſponebat; vt naturaliter eſſet vnus, idemque communis Dei Patris, & Virginis filius.* Similiter Dionyſius Carthuſianus art. 25. in Areopagitæ Eccleſiaſticam Hierarchiam, de Dei filio ait: *Nec in peccato conceptus eſt in Virginis vtero, nec vnquam contraxit culpam; ſicut Iſaias 53. prædixit: Iniquitatem non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. Hinc ad Galatas 4. ait Apoſtolus: Vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ſub lege, factum ex muliere, id eſt natum ex ſupermundiſſima Virgine, quæ nec ipſa vnquam ſubiacuit culpæ:* Culpæ quidem, non ſolum actuali, ſed neque originali; cùm dicatur: *Nec ipſa ſubiacuit culpæ*; nempe, ſicut neque ſubiacuit filius. Ad quod indicandum Dionyſ. B. Virginem non ſolùm mundam, vel mundiſſimam ob peccatorum actualium carentiam; ſed ſupermundiſſimam appellauit; quòd neque originalem maculam in Conceptione contraxerit.

B. Virginis puritas à peccato, quæ maior ſub Deo intelligi nequit, eſt tribuenda.

Anſelmus opuſc. de concepto Virginali cap. 18.

B. Virgo quod actualem culpam non habuerit, mundâ dicitur; quòd originalem non contraxerit, dicitur ſupermundiſſima.

84. Næuus eſt nota, ſeu macula proli in matris vtero congenita: hinc originalis macula, veluti næuus Adæ ſtirpem in prima conceptione notare dicitur. Huiuſmodi næuum B. Virgo non contraxit, cùm de ea cœleſtis ſponſus teſtetur; *Macula non eſt in te. Caro Virginis ex Ada aſſumpta maculas Adæ non admiſit*, ait B. Petrus Damiani. Clarius Iuo Carnotenſis Epiſcopus de Dei filij ſuam erga matrem beneficentia ait: *Omnem næuum, tam originalis, quàm actualis culpæ in ea deleuit; non tollendo, ſed præſeruando.*

Cant. 4. 7.

B. Virgo originalis peccati næuum non habuit.

Damian. ſerm. de Aſſumpt.

Iuo Carnot. in ſermone de Natiuitate Domini.

85. Iſaias cap. 9 prophetico ſpiritu exultans ait: *Populus, qui iacebat in tenebris, vidit lucem magnam.* Cum in noctis tenebris verſamur, nobiſque lux oriri incipit, lux ea aurora dicitur. Aurora autem appropinquantis diuini Solis nuncia Deipara fuit; de qua ab Eccleſia cum ſubito, & admiratione dicitur: *Quæ eſt iſta, quæ progreditur quaſi aurora conſurgens*; aurora adeo lucida, vt Soli comparari poſſit: *Electa, vt ſol?* Hoc igitur tempore, quo beata hæc Aurora ad nos aduenit, tria miranda à Deo patrata fuiſſe teſtatur ibidem Iſaias Deum alloquens humano generi clementiſſimè beneficum: *Iugum oneris eius, & virgam humeri eius, & ſceptrum exactoris eius ſuperaſti.* Triplici enim peccatorum generi humana natura obnoxia eſt, nempe originali, & actuali peccato: quod actuale, vel leuis eſt, adeoque veniale: vel graue, adeoque mortale, quia ſupernaturali vita, hoc eſt gratia animam priuat. Per mortale peccatum diabolus iugo hominem ſubdit veluti beſtiam. Propterea de homine mortalis culpæ reo dicitur Pſalm. 48. *Homo cum in honore eſſet, non intellexit: comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* Per veniale peccatum Satan veluti virga animam percutit; cuiuſmodi ictu, quamuis vita, hoc eſt gratia non auferatur; languidior tamen anima redditur ad ſupernaturaliter operandum. Per originale verò peccatum homo diaboli ſceptro, regnoque ſubditus naſcitur. Huiuſmodi peccato, cùm vniuerſaliter filij Adæ ſubiaceant; hinc eſt vt Satan ſub primo vitæ aditu, hoc eſt in ipſa hominis conceptione ab hominibus ſingulis originalis culpæ vectigal exigens, duriſſimi exactoris munere fungi dicatur. Sed per Virginis aduentum, cùm ſcilicet iuxtà Iſaiæ oraculum humanum genus, hoc eſt *populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam*; tunc mirabiliter Deus per Virginem Deiparam diaboli iugum, virgam, & ſceptrum ſuperauit. Sceptrum ſcilicet per immaculatam Virginis Conceptionem; iugum, & virgam per immaculatam eiuſdem ſanctiſſimæ Virginis vitam: quandoquidem Beata Virgo neque in originale, neque in actuale peccatum, ſeu graue, ſeu leue vnquam incurrit.

Cant. 6.

B. Virgo ſine actuali, & originali peccato iugum, virgam, & ſceptrum diaboli ſuperauit.

85. Ex Pſalm 90. habetur triplex nocendi modus, quo diabolus contra homines vtitur: *A ſagitta volante in die; à negotio perambulante in tenebris; ab incurſu, & dæmonio meridiano.* Sæpius Satan hominem manifeſtè non tentat; & tunc, quia peccati malitia claro rationis lumine non aduertitur; propter aduertentiæ defectum in leuem culpam incurritur; & ideo dicitur: *A negotio perambulante in tenebris.* Rurſus ſæpè Satan audaciùs humanam voluntatem ad graue peccatum incitat; cuius turpitudo per rationis lumen, tamquam in meridiana luce clarè cognoſcitur: & tunc mortalis culpa committitur; ad quod ſignificandum dicitur, *Ab incurſu & dæmonio meridiano.* Sed originale peccatum, quia vulnus eſt, quod in nos Satan è longinquo direxit; ſcilicet ab origine mundi ex primi parentis tranſgreſſione; ideo ad hoc explicandum dicitur, *A ſagitta volante in die*, die ſcilicet humanæ vitæ primo, primoque conceptionis inſtanti. Ab his omnibus Satanæ inſidiis libera fuit Deiparæ Virginis anima: cuius tantæ gratiarum plenitudinis ratio illa redditur à Propheta: *Scuto circumdabit te veritas eius.* quæ inexpugnabilis ſcuti protectio Beatæ Virgini exhibita myſticè etiam explicatur Cantic. 4. *Mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.* Per hoc clypeorum millenarium diuinæ protectionis perfectionem ſignificari docet Hugo Cardinalis ſub hac efficacis protectionis perfectione Beata Virgo fuit; cum nulla ex parte diaboli inſidiis fuerit obnoxia: ſi enim aliqua ex parte Satanæ ictum excepiſſet; tali ex parte extra efficacem Dei protectionem fuiſſet; atque adeo protectionis perfectionem, illoſque mille myſticos clypeos non habuiſſet; & vndique diuinæ protectionis ſcuto efficaciter circumdata non diceretur.

B. Virgo actuali, & originali culpa caruit, & à ſagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incurſu, & dæmonio meridiano.

87. Rupertus aſſerens primam mulierem extra Paradiſum cum ſerpente eſſe collocutam ait: *Paradiſus non niſi hominis habitatio credenda eſt. Nam ſi ſerpentibus communis eſſet Paradiſus; conſequitur, quòd & lupis, atque leonibus, cæteriſque beſtiis non careat ille deliciarum locus, & proinde nec tanta beatitudinis exiſtimabitur, vt merito paradiſus voluptatis, vel ab ipſo Domino Deo plantatus fuiſſe dicatur.* Hoc poſito Damaſcenus Beatam Virginem, *animatum Paradiſum vocat.* In præſtantiorem hunc Paradiſum multò minus tartareo ſerpenti per originale peccatum ingredi licuit. *Ad hunc Paradiſum ſerpens aditum non habuit*, ait idem Damaſcenus. Cur in terreſtrem Paradiſum ſerpentibus aditus non

Rup. in Gen. lib. 3. cap. 3.

B. Virginis ad animatum tamquam ad animatum paradiſum tartareus ſerpens aditum non habuit.

Orat. 1. de dormit. B. V.

Orat. 1. de Natiuitate B. Virginis.

fuit? Iuxta Rupertum, quia peculiari opificio à A Deo plantatus fuerat. Similiter aditus nullus ad B. Virginem tartareo ſerpenti eſt datus; eò quod B. Virgo peculiaris diuinæ dexteræ ſtructura fuerit, tanquam Spiritus ſancti templum: *Templum Domini ſanctum eſt, Dei ſtructura eſt, Dei ædificatio eſt.* Quare de B. Virgine iuxta SS. PP. dictum eſt Prou. 9. *Sapientia ædificauit ſibi domum. Sapientia, quæ Dei erat, & Deus erat, de ſinu Patris ad nos veniens ædificauit ſibi domum, ipſam ſcilicet matrem ſuam Virginem Mariam*, ait Bernardus ſer. 9. inter paruos.

88. Spinæ poſt primorum parentum præuaricationem è maledicta terra prodierunt, dicente Domino Adæ: *Maledicta terra in opere tuo: ſpinas, & tribulos germinabit tibi.* B. Virgo, quòd non maledicta, ſed benedicta terra fuerit, cœleſtiumque deliciarum hortus; in ea tartareæ ſpinæ radicem locum habuiſſe per originale peccatum negandum eſt. Hinc bene Ambroſius ait: *Hortus clauſus es Virgo; non aſcendant in te ſpinæ, ſed vuæ tuæ floreant*: Vuæ, hoc eſt memoriæ operationes, quæ in B. Virgine rationis vſum habente ſtatim à prima conceptione effloruerunt. Hæ autem vuæ è peccati originalis ſpinis non colliguntur, vt Matth. 7.16. myſticè indicatur, dicente Domino: *Numquid colligunt de ſpinis vuas?* Præterea B. Virginis animæ creatio roſæ inter flores pulcherrimæ plantationi comparatur Eccleſiaſtici 24. *Quaſi plantatio roſæ in Iericho.* Electa hæc roſæ plantatio Dei manu conſita in Iericho, hoc eſt in luna, ſcilicet in Virgineo corpore, ex quo *Pulchra vt luna* dicitur, ſpinarum, hoc eſt peccatorum omninò expers fuit. *Sunt ſpinis poſt peccatum roſis additæ, ſed id probabilius extra paradiſum*, ait Baſilius. Similiter quamuis poſt Adæ tranſgreſſionem, originalis peccati ſpinæ in humano genere pullulårint: ab huiuſmodi tamen infelici ſpinarum germine libera omninò fuit Dei genitricis anima, quippe quæ intra immaculatum illud corpus creata fuit, quod meritò *animatum paradiſum* Damaſcenus appellat.

Gen. 3.

B.V. originalem ... non habuit ... ſpinas ... de Virgine in ... 9.

Cantic. 4.12.

Cantic. 6.

Hom. 5. in Hexam.

Orat. 1. de B. V.

89. Iuſtinus Martyr, Tertullianus, Epiphanius, Damaſcenus, & alij docent ab vniuerſali diluuio intactum diuina ope ſeruatum fuiſſe terreſtrem Paradiſum. Si originale peccatum diluuium fuit, vniuerſum genus humanum inundans; à tali generali diluuio B. Virginem, tamquam animatum Paradiſum terreſtri longè nobiliorem, diuino beneficio præſeruatam fuiſſe, multò rationabiliùs eſt dicendum: ita, vt verè Deipara dicere potuerit: *Flagellum inundans non veniet ſuper me.* Quare quamuis de diluuij aquis dicatur Geneſ. 7. *Vehementer inundauerunt, & omnia repleuerunt in ſuperficie terræ: opertique ſunt omnes montes excelſi ſub vniuerſo cælo*: Nihilominus per hæc vniuerſalia verba citati Patres, terreſtrem paradiſum non includi affirmant. Et Caietanus inter montes diluuij aqua opertos non includit montes ſuperantes mediam aëris regionem, vt Olympum, & Atlantem. Cur ergo multò magis per vniuerſales ſententias infra citandas, quibus Adæ poſteris omnibus originale peccatum tribuitur, B. Virginem non includi, ſaluis ſacrarum ſcripturarum teſtimonijs, dici non poteſt? Quamuis enim per vniuerſale peccati originalis diluuium, *operti ſint omnes montes excelſi*; hoc eſt omnes, licet ſanctiſſimi viri; non tamen huiuſmodi diluuio ſubiacuit B. Virgo; cum *mons eſſet præparatus in vertice montium, & fundamenta eius in montibus ſanctis*; atque adeo excederet Sanctorum omnium ſanctitatem. Ideo Greg. 1. Reg. cap. 1. ait: *Poteſt montis nomine Beatiſſima* *ſemper V. Maria Dei Genitrix deſignari. Mons quippe fuit, quæ omnem electæ creaturæ altitudinem electionis ſuæ dignitate tranſcendit. An non mons ſublimis Maria; quæ vt ad conceptionem æterni Verbi pertingeret, meritorum verticem ſuper omnes Angelorum choros, vſque ad ſolium Deitatis erexit? Huius enim montis præcellentiſſimam dignitatem Iſaïas vaticinans ait: Erit in nouiſſimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium. Mons quippe in vertice montium fuit, quia altitudo Mariæ ſuper omnes ſanctos refulſit.*

Apud Virgam in Apoc. 21. Iſa. 2.

Iſaiæ 28. 15.

B. V. ab originalis labe præſeruata, licet non ſtruxerit ... diluuio.

... in ...

90. Quæritur à ſacris Doctoribus, quinam fuerit primus locus, in quo homini Deum claro intuitu videre licuit? Cumque Deum videre noſtra ſit beatitudo, quæritur quinam fuerit primus beatitudinis locus? Terreſtris Paradiſus non fuit. B Nam, vt ait S. Bonauentura 2. ſententiar. diſt. 23. art. 2. quæſt. 2. *Cognitio hominis in ſtatu innocentiæ, media erat inter cognitionem ſtatus gloriæ, & ſtatus miſeriæ. Sicut enim locus paradiſi medius erat inter hanc vallem miſeriæ, & patriam cœleſtem. Et quemadmodum paradiſus terreſtris ſimilior erat terræ, quàm cælo; ſic cognitio Adæ in ſtatu innocentiæ conformior erat cognitioni ſtatus præſentis, quàm futuri. Vnde in ſolo ſtatu gloriæ videbitur Deus immediatè, & in ſua ſubſtantia, ita vt nulla ſit ibi obſcuritas: in ſtatu verò innocentiæ, & naturæ lapſæ, videtur Deus mediante ſpeculo, ſed differenter. Nam in ſtatu innocentiæ videbatur Deus per ſpeculum clarum; nulla enim in anima erat peccati nebula: in ſtatu verò miſeriæ videtur* C *per ſpeculum obſcuratum propter peccatum primi hominis.* Ruſſus neque primus beatitudinis locus homini cœleſtis paradiſus fuit. Conſtat enim ex S. Thom. 3. par. quæſt. 9. art. 2. & ea communi Theologorum ſententia ſanctiſſimam Chriſti humanitatem, antequam ad Empyreum aſcenderet, aperta, & perenni viſione Deum vidiſſe: hanc autem beatificam viſionem in matris vtero, primo ſuæ conceptionis inſtanti Chriſtus habuit. Deiparæ ergo vterus homini primus beatitudinis locus fuit, primuſque paradiſus. Ideo Proclus Conſtantinopolitanus Epiſcopus orat. de natiuit. Domini B. Virginem ſecundi Adami paradiſum vocat. Id indicare cœleſtis ſponſus voluit Can- D tic. 6. dicens: *Pulchra es amica mea, ſuauis, & decora ſicut Ieruſalem: ſicut cœleſtis Ieruſalem*, ait Hugo Card. At ſi decor, & pulchritudo cœleſtis Ieroſolymæ talis eſt ex Apoſtolo Ioanne Apocal. 21. vt ibi numquam nocteſcat; neque in eam intret *aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens, & mendacium*: decor ſimiliter, & pulchritudo myſticæ Ieroſolymæ, hoc eſt Deiparæ talis, eſſe debuit, vt in eam numquam tenebrarum princeps, & mendacij pater noctem, aut labem, peccatique inquinamentum potuerit inferre.

B. Virginis vterus homini Deum clarè videndi fuit primus beatificus locus.

B. Virginis in anima decora ſicut cœleſtis nox, & peccati ſordes non luxerunt.

91. De ſuperna Ieroſolyma dicitur Apoc. 21. *Fundamenta muri ciuitatis omni lapide pretioſo ornata.* Similiter B. Virginis Conceptio, vnde myſtica Ieroſolyma, Deique habitaculum fun- E dari cœpit, ingenti gratiarum copia ornari, & muniri debuit. Hinc ei per Iſaïæ vaticinium 54. 11 promiſſum iam antea erat: *Fundabo te in ſapphiris. Sapphirus, qui ponitur in fundamentis, cæli habet ſimilitudinem*, ait Hieronymus. Fundari ergo in ſapphiris, eſt in vberrimis cœleſtis gratiæ gradibus concipi. *Mariam Deus, tamquam mundum ſpecialiſſimum ſibi condidit; quam in iuſtitia, & ſanctitate fundauit*, ait Bernard. ſerm. de B. Virgine. Præterea de Deipara, tamquam myſtica Dei ciuitate dixit Iſ. 26. *Vrbs fortitudinis noſtræ Sion; Saluator ponetur in ea murus, & antemurale.* Ante-

B. Virginis conceptio tamquam eximij diuini opificij fundamentum in ſapphiris collocatum fuit.

B. Virgini Deus antemurale fuit, vt in eius Conceptione, hoc eſt

In vita porta aditus in inferno hoſti patet.

murale ſignificat vallum; & monimentum, quod præcipuè ante vrbis portam fit; vt eo ingreſſus hoſti prohibeatur. B. Virginis conceptio porta fuit, per quam ex animæ cum corpore vnione, ei primus ad vitam aditus eſt reſeratus. Huic ; etiam æternum Verbum humani generis ſaluator antemurale fuit; ne in eam diabolus hoſtis per originalem maculam ingrederetur. Quàm benè de vtraque Ieroſolyma ætherea, & myſtica decretum à Deo eſt: *Non intrabit in eam aliquod coinquinatum.* Quare benè ab Auguſtino Chriſtus Dominus dicens inducitur: *Si potuit inquinari mater mea, cum eam facerem; potui inquinari ego, cùm ex ea naſcerer.*

Apoc. 21. 27.
Lib. de Hereſ. cont. Manich.

92. Vulgares menſas canes frequentant: à regio autem conuiuio procul arcentur. S. Bonauentura Deiparam vocat *Totius Beatiſſimæ Trinitatis nobile triclinium.* Quare, cùm Dei filio ſub humana carne naſcituro ad quietem, & ad cibum triclinium hoc regium in Deiparæ Conceptione parari inciperet, à Sanctis Angelis Dei nomine malignis ſpiritibus dictum eſt: *Foris canes, & venefici:* Venefici nimirùm, quia peccati veneno vniuerſum humanum genus inficiunt.

Bonau. in Pſal. iuxta Cant. Te Deum laudamus.
Apoc. vlt. verſ. 15.

93. Salomon cum regnare cœpit, iuxtà diuinam legem benè vixit: de eo enim dicitur 3. Reg. 3. *Dilexit Salomon Dominum ambulans in præceptis Dauid patris ſui.* Et quamuis ibi ſubdatur: *Excepto, quòd in excelſis immolabat:* nihilominus in Excelſis Deo ſacrificare ante templi fabricam, vel peccatum tantùm veniale erat, iuxta Theodoretum, Procopium, & Abulenſem; vel iuxtà Lyranum, & Serarium licitum fuit, & à Deo permiſſum. Quare S. Auguſtinus quæſt. 36. in lib. Iudicum ait: *Tanta conſuetudo præter Tabernaculum ſacrificandi crebuerat, vt etiam Salomon in Excelſis ſacrificaſſe inueniatur, nec eius ſacrificium fuiſſe reprobatum. Ita Deus conſuetudinem populi ſui, qui præter eius Tabernaculum, tamen non dijs alienis offerebant, ſed Domino Deo ſuo, ſuſtinebat potiùs, quàm vetabat, etiam ſic exaudiens offerentes.* Rurſus Salomon anno primo iuxtà Abulenſem Cedrenum, & Salianum *affinitate coniunctus eſt Pharaoni regi Ægypti, accepit namque filiam eius.* Quæ Pharaonis filia ab Ethniciſmo ad Moſaicam fidem, legemque conuerſa licitum cum Salomone coniugium reddidit; vt fusè probat Abulenſis 3. Reg. cap. 3. quæſt. 14. Et colligitur ex Deuter. cap. 21. Hoc poſito legitur 2. Paralip. cap. 8. *Salomon filiam Pharaonis tranſtulit de ciuitate Dauid in domum, quam ædificauerat ei. Dixit enim Rex: Non habitabit vxor mea in domo Dauid regis Iſrael, eò quòd ſanctificata ſit, quia ingreſſa eſt in eam arca Domini.* Vbi quæritur, cur peculiariter de hac vxore id dicatur? Reſpondent interpretes, quamuis Pharaonis filia Salomoni nupta veram Dei religionem iam fuerat amplexa; quia tamen antea in paterna domo ethnica fuerat; adeoque plures annos ſub diaboli poteſtate vixerat; hinc piè iudicaſſe Salomonem non ſolùm ſimul, ſed neque diuerſo tempore decens eſſe, vt Pharaonis filia commune domicilium cum Domini arca haberet; immò neque domicilium arcæ loco proximum: docet enim Abulenſis 2. Paralip. cap. 8. quæſt. 19. in Dauidis domo duo habitacula fuiſſe; & in vno illorum habitaſſe quondam cum Pharaonis filia Salomonem; & in altero Domini arcam olim fuiſſe repoſitam. Quòd ſi id valdè piè Salomon iudicabit; multò magis cenſendum eſt noluiſſe Deum nòn ſolùm ſimul, ſed neque diuerſo tempore filium ſuum per incarnationem, & diabolum per originale peccatum in eadem Deipara communem domum habere.

3. Reg. 3.

94. Dei mater ob eximiam erga peccatores commiſerationem, ab Eccleſia meritiſſimo titulo *peccatorum refugium* appellatur. Ecce de ea per figuram à Dauide dictum eſt Pſalm. 103. *Petra refugium herinacijs:* vbi herinacij nomine peccatores intelligit Auguſtinus. De hac myſtica petra Salomon dixit Prou. 30. *Viam colubri ſuper petram* inueniri non poſſe. Ambroſius lib. de Salomone cap. 2. ait: *Serpens ex ipſo nomine, quòd ſit callidior omnium beſtiarum, quæ ſunt ſuper terram, apparet, quod eſt diabolus; qui ideo ſerpens dicitur, quòd occultè ſerpat; eò quòd ſenſus hominis occultè illudendo pertentat. Æſtatis tempore cùm terra ſoluitur in puluerem, de latibulo ſuo egreſſus ſerpens impreſſione corporis ſui in terra corrupta poteſt deſignare ſemitam: ſed cùm ad petram peruenerit, non facit in lapide, quod fecit in puluere.* Ex quibus Ambroſij verbis conſtat ijs in hominibus ſerpentis veſtigia, hoc eſt, peccata imprimi; quibus ſub Adami perſona dictum eſt: *Puluis es, & in puluerem reuerteris.* A quo reatu iuxtà S. Auguſtinum ſerm. de Aſſumptione, & communem Eccleſiæ ſententiam, cum ex ſingulari Dei priuilegio libera fuerit ſanctiſſima Dei mater; cùm ſcilicet tamquam firmiſſima petra puluis non fuerit, nec in puluerem reuerſura; conſequens etiam fuit, vt in ea nulla omninò imprimere veſtigia tartareus ſerpens potuerit. Nam S. Bernardus ſerm. 35. in Cantica benè infert carnem Chriſti à corruptione fuiſſe liberam, eò quòd carnis vitio caruit. Ex quo licet nobis ſimiliter inferre, ſanctiſſimam Dei matrem, carnis vitio, hoc eſt originali labe caruiſſe, eò quòd poſt mortem corruptioni non fuerit obnoxia.

Ambroſ. lib. de Salom. c. 2.
Gen. 3.
a Virgo poſt mortem à corruptione libera fuit, quia originali vitio caruit.

95. De peccati morte, quæ ſupernaturali gratiæ vita animam priuat, myſticè dicitur Ierem. 9. 21. *Aſcendit mors per feneſtras:* eò quòd ad animæ interitum mors introeat peccatorum, ait Hieronymus. Similiter de peccatis myſticè dixit Ioel 2. *Per feneſtras intrabunt, quaſi fur.* At, vt B. Virgo ab omni peccato libera intelligatur, *Cœli feneſtra* ab Eccleſia dicitur; & à S. Fulgentio: *Facta eſt Maria feneſtra cœli.* Cœli, inquam, *quò fur non appropiat, neque tinea corrumpit.* iuxtà Domini teſtimonium. Sicut furis, ita tineæ nomine diabolus intelligitur, teſte Hieronymo, cùm *in præuaricatione Adæ pretioſos quoſque, & claros viros vt terram, & lutum viles conſtituit;* inducendo ſcilicet originale peccatum. Hic fur in cœli feneſtram ingredi nequijt: Huic tineæ animatum cœlum, qualis B. Virgo iuxtà Damaſc. eſt, corrumpere non eſt datum: *Quò fur non appropiat, neque tinea corrumpit.*

B. V. animatum cœlum, quo fur non appropiat, neque tinea corrumpit, nempe diabolus & peccatum.
B. V. cœli feneſtra, per quam ... Matth. 6. 19. Hieron. in Iob c. 27.
Damaſc. orat. 1. de dormit. B. V.

96. De Chriſti Domini ſepulchro Ioannes 19. 14. ait: *Erat in loco, in quo crucifixus eſt, hortus; & in horto monumentum nouum, in quo nondum quiſquam poſitus erat. Ibi ergo poſuerunt Ieſum.* Monumentum nouum, in quo Dominus ſepeliri voluit, Hieron. & Auguſt. cum Deiparæ Virgineo vtero comparant. Porrò ſi ſuo in monumento Dominus munditiem tantam eſſe voluit, vt nulli vnquam cadaueri ibi locum fuiſſe voluerit; quantò magis B. Virginis animam, numquam tamquam cadauer per originale peccatum ſupernaturali gratiæ vita priuatam eſſe voluit: cùm in eius vtero, non triduum diminutum exanimis, vt in monumento; ſed menſes nouem integros viuus commoratus eſſet. *Poteſt nouum ſepulchrum Mariæ Virginalem vterum demonſtrare,* ait Hieron. Nouum ergo Domini ſepulchrum fuiſſe dicitur, quòd cadauer nullum admiſerit: Similiter vte-

Hieron. Apolog. ad Pammachium; Auguſt. tract. ... in Ioan.
B. V. Domini monumento, in quo nulli vnquam cadaueri locus fuit, comparatur.
Hieron. in Matth. c. 27.

gineum vterum numquam ſpirituale cadauer, nempe animam ſupernaturali gratiæ vita priuatam habuiſſe dicendum eſt. Origenes ſimiliter cum B. Virginis puritate Domini monumentum comparans ait: *Debuit Domini ſepultura inſignem puritatem habere.* Quare ſicut Domini tumulus inſignem puritatem habuit; quòd in eo nemo antea, neque poſt ſepultus fuerit: ita iam inſignem puritatem B. Virginem habuiſſe decuit, vt in ea neque antea, neque poſt, anima ex peccato mortua fuerit.

Origen. l. 1. contra Celſum

97. Iuxtà Athanaſium, Damaſcenum, Methodium, & Thomam Aquinatem, B. Virgo Dei tabernaculum appellatur: ideo Eccleſiaſtici 24. dicitur: *Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo.* Huius nominis ratio deſumitur ex Hugone Card. in Pſalm. 45. *Quia ſcilicet tabernaculum militare tentorium ſignificat; & Chriſtus Dominus è materno vtero, tamquam è militari ſtatione armis benè munitus contra diabolum prodijt*, iuxtà Pſalm. 34. *Apprehende arma, & ſcutum, & exurge in adiutorium mihi: effunde frameam, & conclude aduerſus eos, qui perſequuntur me:* & Pſalm. 44. *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum, Potentiſſime.* De hoc igitur myſtico tabernaculo nempe de B. Virgine, ex qua Dominus ad bellandum prodijt, dicitur Pſalm. 90. *Non accedet ad te malum; & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Vbi flagelli nomine diabolum, & peccatum Chryſoſtomus intelligit. Ad Deiparæ igitur immaculatum tabernaculum accedere nequijt diabolus, cùm Sanctiſſima Virgo ab omni prorſus peccati macula libera fuerit.

B. V. Domini tabernaculum, quod peccati malum & flagellum numquam appropinquauit.

Chryſoſt. hom. in Matth. & hom. in c. 14.

98. De B. Virgine Eccleſia intelligit verba illa Prou. 31. *Confidit in ea cor viri ſui, & ſpolijs non indigebit.* Illud autem *ſpolijs indigebit*, non ad virum, ſed ad viri ſponſam refertur, iuxtà Rodulphum. Quæritur igitur, cur Spiritus ſancti ſponſa, nempe B. Virgo, ſpolijs non indigere dicatur? Veſtium indigantia in primis parentibus ex amiſſa innocentia propter inobedientiæ culpam ex diaboli ſuggeſtione prouenit. E contrario, eo quòd nullam B. Virgo ſubierit culpam, vt id ſignificetur, nulla in ea ſpoliorum indigentia eſſe dicitur. Primi parentes corruptibilium ſoliorum prima ſibi operimenta habuerunt; cùm iam peccati corruptionem ſubijſſent; è contrario Deipara incorruptibilem Solis amictum habuit; eò quod nulli vmquam peccati corruptelæ ſubiecta fuerit. Quare de B. Virgine iuxtà Bernardum ſerm. *Signum magnum*, dicitur Apoc. 12. *Signum magnum apparuit in cælo, mulier amicta ſole.* Hunc Solis amictum tamquam innocentiæ veſtem tunc primùm Deipara habuit, cum ſanctiſſima eius anima in ſui corporis animato cælo per immaculatam Conceptionem extitit. Tunc Dei filius in Sole poſuit tabernaculum ſuum, vnde temporali natiuitate ad nos prodire dignatus eſt. Meritò autem in B. Virginis Conceptione *ſignum magnum*, hoc eſt eximium prodigium apparuiſſe dicitur: nam iuxtà Chryſoſtomum apud Metaphraſten in natiuit. B. Virg. *Magnum reuera miraculum fuit B. ſemper Virgo Maria.* Vbi particula illa, *ſemper*, non ſolùm vt ad Virginem, ſed etiam vt ad Beatam referenda eſt. Quare ſi ſemper beata fuit per gratiam Sanctiſſima Virgo, immaculata ſemper fuerit neceſſe eſt. Maneat igitur ſatis benè ad immaculatam B. Virginis Conceptionem teſtandam dici: *Spolijs non indigebit.* Quid enim ſpolijs indigeret ea, è cuius ſanctiſſimo vtero ad humanum genus operiendum incorruptibilitatis prodijt indumentum?

B. V. mulier fortis, quæ ſpolijs non indiguit, quæ indigentia ex peccato prouenit.

B. V. amicta ſole dicitur, quod peccati corruptibilibus ſpolijs non indiguerit.

B. V. fuit ſemper beata quia numquam ſine gratia.

B. Virgo ſemper ... ſemper beata.

Nam, vt ait Epiphanius l. 3. de hæreſi. 78. *Mariæ datum eſt à Deo, vt pareret nobis agnum, & ex gloria ipſius agni fieret nobis veluti à vellere ſapientia per virtutem ipſius indumentum incorruptibilitatis.*

99. *Homo cùm in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis*, dicitur Pſalm. 48 verſ. 13. Ex Hebræo legitur: *Adam cùm in honore eſſet.* Factus eſt Adam cum ſua ſtirpe iumentis inſipientibus ſimilis; cùm præuaricando, & in poſteros originalem maculam tranſmittendo, ipſe, & ex eo poſteri peccati iugum ſubierunt. *Iugum graue ſuper filios Adam à die exitus de ventre matris eorum*, ait Eccleſiaſticus 40. *Hoc iugo vincti maiores, atque minores, vitio ex ipſo orti, tanquam aratrum trahimus, quamdiu ſumus in mortis corpore*, ait Auguſt. l. 5. Hypognoſt. & epiſt. 57. Hoc autem iugum Dei mater, Angelorumque Regina non ſubijt. *Tu, ô dilecta, ſingularis, libera es ab omni iugo peccati*, ait Rupertus. Similiter B. Laurentius Iuſtinianus de Lucifero ait: *In elatione principandi elatus, electus hic Angelus, quoniam in cælo regnare non valuit, ſedem ſuam ad Aquilonem inſtituens, in hoc nequam ſeculo ſolium iniquitatis erexit. Nemo ab ipſo mundi initio vſque ad temporis plenitudinem, dumtaxat mediatore, eiuſque Genitrice exceptis, iugum dominationis eius euaſit.* Ad quod inſinuandum Habacuc 3. iuxtà Hieron. de Domini Incarnatione vaticinatus eſt: *Deus ab Auſtro veniet, & ſanctus de monte Pharan. Et ſanctus de monte vmbroſo, & condenſo*, legunt Septuaginta. Vbi per montem vmbroſum, & condenſum Theophylactus, & Euthymius Beatam Virginem intelligunt, quæ quaſi virtutum mons, cæteris ſanctis excelſior obumbratione Spiritus ſancti concepit, & peperit Chriſtum: iuxtà illud Gabriëlis promiſſum: *Virtus Altiſſimi obumbrabit tibi, ideoque, quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur filius Dei.* Dicitur inſuper Deus ab auſtro venire; quia ſicut diabolus in aquilone ſolium collocaſſe dicitur: *Ab aquilone pandetur malum ſuper omnes habitatores terræ:* ita è contrario in auſtro, hoc eſt in B. Virgine, vnde Deus ad nos aduenit, nullum vmquam locum habere diabolus potuit: cùm directè ſicut aquiloni auſter, ita diabolo, & peccato Dei mater opponatur. *Tota pulchra fuit, quia totam poſſedit gratia; quia nullum in ea locum habuit peccatum*, ait Richar. Victorinus. Quare S. Bernardus, vel apud eumdem alius pius auctor ſerm. 13. in cœna Domini ait: *Non eſt in filijs hominum magnus, vel paruus, tanta præditus ſanctitate, nec tanta religionis priuilegiatus honore, qui non in peccatis fuerit conceptus; præter matrem Immaculati, peccatum non facientis, ſed peccata mundi tollentis.*

B. V. ... iugum peccati ... ſubijt.

Auguſt.

Rupert. ... in Cant.

Iuſtinianus in faſciculo amoris c. 7.

Deus ſub humana carne ab auſtro, hoc eſt à B. Virginis vtero veniſſe dicitur, in cuius aduerſo diabolus, cuius ſedes eſt in aquilone, locum non habuit.

Lucæ 1.

Iere. 1. 14.

In Cant. c. 26.

Bernard. vel alius pius auctor. ſer. 13. in Cœna Domini.

100. Magis abhorret Deus à corruptione, & immunditia ſpiritus, quàm à corruptione, & immunditia carnis. Ergo ſi ſua in Matre per Virginitatem nullam carnis corruptionem, & immunditiam eſſe voluit; multò magis in eadem ab inſtanti Conceptionis per ſanctitatem perpetuam ſpiritus corruptionem, & immunditiam vllam ex peccato prouenientem eſſe noluit. Hinc Hugo Victorinus benè arguit de Deipara dicens: *Primum priuilegium eſt, quod ſine ſorde, & viro concepit. In hoc enim immunem ſe in ſuo conceptu oſtendit ab illo prophetico: Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Virginalem vitam fluxiſſe de cælo* docet Ambroſius. *Sed ſanctiſſima Dei Mater Maria prima omnium fæminarum Deo Virginitatem obtulit*, ait S.

B. V. immunis à corruptione carnis, & ſpiritus.

Victorinus Miſcellan. l. 1. tit. 125.

Pſ. 50.

Ambroſ. l. 1. de Virg.

B. V. prima fæminarum omnium Deo virginitatem vouit.

Ser. 1. de Aſſumpt.
B. Virgo fuit cœlum, à quo primum virginalis vita fluxit.

Ildelfonſus: ergo B. Maria, à qua primùm Virginalis vita manauit, animatum cœlum fuit, quò terrenæ peccatorum ſordes nullæ pertinere potuerunt. *Quid, rogo, vitij in eius mente, vel corpore vendicare ſibi potuit locum; quæ ad inſtar cœli, plenitudinis totius diuinitatis meruit eſſe ſacrarium?* ait Petrus Damiani ſerm. 3. de Natiuit. Beatæ Mariæ.

Gen. 3.
B. V. quòd libera à originali labe fuerit, libera à carnis concupiſcentia fuit.

101. Quòd in peccati labem incurrerit Eua, ei in ſupplicium dictum eſt: *Sub viri poteſtate eris*: vbi ex Hebræo legitur: *Tibi ad virum concupiſcentia erit.* Contra verò, cùm in B. Virgine carente omni peccati fomite, ex Virginali voto, & vita ad virum concupiſcentia numquam fuerit; ea à peccati labe, quam Eua contraxerat, & per Euam, eiuſque virum ad poſteros tranſmiſſa eſt, planè immunis eſſe debuit. Quæ virum non cognouit; *nec cognouit tyrannum*, vt dicitur Iob 34. 19. Quem tyrannum? Reſpondet S. Bernardinus: *Virgo Maria ſine tyranno concupiſcentia peccati originalis fuit, quia ſine eo concepta.* Non ſolùm B. Virgo à ſe innatam alijs concupiſcentiam excluſit; ſed inſuper eius parentes in ſanctiſſimæ prolis generatione, & conceptione, non concupiſcentiæ, ſed obedientiæ imperio obtemperarunt. Quare l. 6. cap. 49. reuelationum S. Brigittæ, ita ei B. Virgo locuta legitur: *Mater Dei loquitur. Si alicui volenti ieiunare, qui deſiderium haberet comedendi, ſed voluntas reſiſteret deſiderio, præciperetur à ſuperiori, cui obediendum eſſet, quod propter obedientiam comederet; & ille propter obedientiam contra velle ſuum comederet; illa comeſtio maiori remuneratione digna eſſet, quàm ieiunium. Per ſimilem modum coniunctio parentum meorum fuit, quando ego concepta fui. Et ideo veritas eſt, quod ego concepta fui ſine peccato originali, & non in peccato. Quia ſicut filius meus, & ego numquam peccauimus; ita nullum coniugium fuit, quod honeſtius eſſet, quam illud, de quo egoproceſſi.* Notandum eſt autem præclarum teſtimonium, & approbationem circa S. Brigittæ reuelationes legi in prologo illi operi præſcripto à doctiſſimo Cardinali de Turre Cremata ordinis Prædicatorum, antea ſacri palatij Magiſtro: eſt autem teſtimonium huiuſmodi: *Quibus inſpectis, & omni diligentia ſæpius tranſcurſis, atentèque intellectis; nihil in eis reperiri potuit reprobum, aut ſuſpectum, aut orthodoxæ noſtræ fidei diſſonum, vel aduerſum; ſed totum, quod ibi continebatur, Domini extitit veritate conſpicuum, & ſanctitate præclarum, plenum, perlucidum, & perfectum.*

S. Bernardin. tom. 1. ſer. 49.
B. V. ex parentum obedientia, non ex eorum concupiſcentia concepta.

B. V. ſine originali labe concepta ex reuelatione S. Brigittæ, probatione Cardinalis Turrecrematæ.

Diabolus mallei nomine ſignificatur.
Ierem. 50.

102. In ſcriptura ſacra ait Gregor. 34. mor. cap. 7. *Mallei nomine diabolus deſignatur. Nam quia appellatione mallei antiquus hoſtis exprimitur, Propheta teſtatur dicens: Quomodo confractus eſt, & contritus malleus vniuerſæ terræ?* Porro de Ieroſolymitano templo 3. Reg. 6. dicitur: *Malleus, & ſecuris, & omne ferramentum non ſunt audita in domo, cùm ædificaretur.* Si à materiali templo, ex Salomonis induſtria procul fuit mallei ſonitus; multò congruentius B. Virgo *Templum Domini, ſacrarium Spiritus ſancti*; cùm à prima ſui conceptione ædificari cœpiſſet, diuina præſeruante gratia, ab omni diabolici mallei ictu exempta fuit. Malleus ergo vniuerſæ terræ diabolus dicatur; ſed maledictæ terræ, non benedictæ, qualis B. Virgo fuit. Benè etiam Origenes ait: *Dicendum eſt Zabulum vniuerſa terræ malleum eſſe, non cœli malleum.* Fuit autem B. Virgo ob vitæ puritatem tamquam *animatum cœlum*, teſte Damaſceno. Quare ſi in Ieroſolymitano templo nullus, non modo ictus, ſed neque mallei ſonitus auditus eſt; à myſtico B. Virginis templo, ipſe peccati ſonus procul eſſe debet. Ideo Auguſtin. ait: *De ſancta Virgine Maria nullam prorſus, cùm de peccatis agitur, habere volo quæſtionem.*

B. Virgini in myſtico conſtruendo templo ſicut in Ieroſolymitano neque mallei, neque peccati ictus, neque ſonitus fuit.
Origenes hom. 1. hom. in Ieremiam.
Orat. 1. de Dormit. B. M.

August. lib. de natura, & Gratia c. 36.

103. Prima ara, in qua Chriſtus Dominus ſe Deo Patri, obtulit in holocauſtum pro humani generis redemptione Deipara fuit; intra cuius viterum, cùm primùm mortalem vitam viuere cœpit, teſte Apoſtolo ad Hebræos 10. verba ex Pſalm. 39 protulit: *Ingrediens in mundum dicit; Hoſtiam, & oblationem noluiſti; corpus autem aptaſti mihi*; corpus autem paſſibile, adeoque aptum, vt ſacrificaretur. *Tunc dixi: Ecce venio.* Huius myſticæ aræ, ſcilicet B. Virginis figura fuit ara, in qua vetera ſacrificia immolabantur. Sed de antiqua illa ara ita præcipitur Deuteron. 27. *Ædificabis altare Domino Deo tuo de lapidibus, quos ferrum non tetigit.* Quare altaris lapides ferro tangi in veteri lege vetuit Deus? *Ferrum peccatum eſt, quod eſt penetrabile, hoc eſt penetratiuum*, ait Ambroſius. Quoniam verò, vt teſtatur Apoſtolus: *Omnia in figura contingebant illis*; adeoque vetus ara myſticæ aræ, nempe B. Virginis figura erat; ideo ferrum veteri illam aram tangere non debebat; quia ara per illam figurata nulli ferri, hoc eſt peccati ictui, nec momentaneæ punctiunculæ quidem futura erat obnoxia. Vt autem illud ipſum conceptionis inſtans, in quo originalis macula contrahitur, à Beata Virgine excluderetur, de ſacrificiorum ara per figuram dicitur: *Ædificabis altare Domino Deo tuo de lapidibus, quos ferrum non tetigit.* Non dixit: *Quos ferrum non percuſſit, non ſcidit*; ſed, *Quos ferrum non tetigit*: vt ipſe momentaneus peccati ictus excludendus à myſtica noſtra ara ſignificaretur. De eadem veteris aræ conſtructione præcipitur ſimiliter Exodi 20. *Si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de ſectis lapidibus; Si enim leuaueris cultrum ſuper eo, polluetur.* Vbi Theodoretus ita aptiſſimè diſſerit: *Nemo, credo, negabit, quin vterentur ferro, qui ligna tabernaculi concinnabant, itidem, qui aurum, argentum, aut æs fabrefaciebant. Quod autem & ſacerdotes gladiorum auxilio victimas immolabant, excoriabant, & diuidebant, nemo in dubium reuocat. Quærendum ergo nunc eſt, quo pacto ferrum non non polluebat hæc vniuerſa; lapides autem ſectos polluebat?* Reſpondet idem Theodoretus: *Cum Iſraelitæ quadraginta annos permanſerint in deſerto, continenter abeuntes, & loca mutantes, ideo vetat è lapidibus fabrefactis altare conſtrui; ne cùm hi terram promiſſam obtinuiſſent, in aris illis vicini, nempe idololatræ dæmonum ſacrificia celebrarent. Quamobrem præcipit ex terra, aut è lapidibus, quales natura produxit, altaria conſtrui: nam vtrumque facilè diſſoluitur.* Si igitur iniuriam ſibi fieri Deus exiſtimabat, ſi aræ olim ſuæ, ſed deſtitutæ, deinde dæmonum ſacrificijs polluerentur: quantò maior iniuria Deo facta fuiſſet, ſi myſtica Deipara ara, antequam in ea Deus homo in ſacrificium offerretur, à diabolo originalis peccati labe fuiſſet contaminata. Porro in veteri altari conſtruendo prohibebatur non ſolùm, ne lapides ferro ſecarentur, aut tangerentur, ſed etiam ne in lapides illos culter eleuaretur: *Si leuaueris cultrum ſuper eo, polluetur.* Eleuare cultrum, non eſt incidere lapides, aut tangere, ſed tantùm intentare ictum: dum enim eleuatur culter, dum intentatur ictus, adhuc ſectio in actu primo eſt. Sed hoc ipſum vetitum fuit; vt ſignificaretur myſticam aram, nempe Beatam Virginem, non ſolùm ab actu ſecundo, ſed etiam ab actu primo

B. V. prima Dei filij ſe ſacrificantis ara, à ſolum peccati ictu, ſed neque à ſuo ictus intentione libera, quod in veteri lege vetus ara figurauit.

Ambroſ. epiſt. 1. ad Cor. 10.

B. Virginem originali labe Deus pollui noluit, ſicut nec antiquas ſacrificiorum aras idololatria vmquam pollui, veteri lege, prouidit.

conta-

contrahendi maculam originalem liberam fuiſſe; ita vt propterea contra eam neque eleuare cultrum, neque tentare, ſeu comminari ictum diabolus potuerit. Hoc autem prouenit ex eo, quod B. Virgo proximum debitum contrahendi originale peccatum non habuerit. Quandoquidem ex ſingulari Dei priuilegio, & Chriſti Domini Redemptoris meritis exempta fuit à lege, qua Adam & in eo, tamquam in capite peſtifero omnes alligati fuerunt: vt docent Catharinus diſput. de Conceptione B. V. 1. parte cap 1. Turrianus epiſt. de peccato originali pag. 43. & Suarius tom. 2. in 3. par. quæſt. 27 Quod benè confirmari videtur auctoritate S. Anſelmi in 1. ad Corinth. cap 5. vbi ait: *Decuit Virginem ea puritate nitere, qua maior ſub Deo nequit intelligi.* Ergo cum eximi non ſolùm ab originali peccato, ſed etiam ab eius proximo debito ſit puritas maior: ſine dubio hæc B. Virgini eſt tribuenda. Quòd ſi negetur cum Bellarmino de Scriptoribus Eccleſiaſticis citata Commentaria in epiſtolas Pauli eſſe Anſelmi, ſed potiùs Heruæi; non multùm refert; cùm ſatis ſit ad verborum auctoritatem, quod verba illa in Officio de Conceptione B. Virginis olim à ſummo Pontifice approbato reperiantur: cumque non modicæ auctoritatis ſit doctiſſimus Thelogos Heruæus Generalis magiſter Ordinis Prædicatorum.

104. Amos 7. Viſus eſt Propheta Dominus *ſtans ſuper murum litum: ſuper murum adamantinum*, legit cum Septoaginta Origenes. Adamantinus murus hic, in quo Dominus niſtere viſus eſt, Beatam Virginem myſticè figurabat; quæ ideo de ſe ipſa iuxta Gulielmum Abbatem ait Cant 8. *Ego murus, & vbera mea ſicut turris.* Sed cur adamantinus murus B. Virgo? Scilicet, vt à nullo peccati ictu, ex quo primùm ædificari cœpit, damnum ſubiiſſe intelligatur: ita vt numquam diabolus *Malleus vniuerſæ terræ* adamantinum talem murum lædere potuerit. Ex Xenocrate ait Hieron. *Adamas ſui nominis lapis eſt, quem Latinè indomitum poſſumus appellare, eo quod nulli cedat materiæ, nec ferro quidem. Nam ſi ponatur ſuper incudem, & grauis ictu feriatur mallei, antea incus, & malleus vulnus accipiunt, quàm adamas conteratur.* Talis fuit B. Virgo, de qua iuxtà diuinum vaticinium *diabolo dictum eſt: Ipſa conteret caput tuum.* potius diabolum *malleum vniuerſæ terræ* contriuit, quàm ab eo vlla in parte Deipara contereretur. Addit Hieron. *Solus adamas non atteritur, & nulla lima imminui poteſt; ſed è contrario limam terit. Lima peccatum eſt, limatus gladius eſt diabolus*, iuxtà eumdem Hieron. in illud Ezech. 21. *Gladius exacutus eſt, & limatus* Huiuſmodi limatum gladium, eiuſque limam B V. ab omni diaboli poteſtate ſemper libera adamantis more contriuit.

105. De fortiſſimo Iuda Machabæo ad carnales victimas in templo offerendas dicitur: *Elegit ſacerdotes ſine macula.* Multò magis Deum B. Virginem ſine vlla peccati macula elegiſſe dicendum eſt; vt per eam ſæpius ante paſſionem, & deinde in paſſione ipſa Diuinus filius pro humani generis ſalute æterno Patri offerretur. *Dubitandum non eſt*, ait S Bonauentura, *quin virilis B Virginis animus, & ratio conſtantiſſima voluerit tradere filium ſuum pro ſalute generis humani; vt mater per omnia conformis eſſet Patri. Et in hoc miro modo debet laudari, & amari; quòd placuit ei, quòd filius ſuus pro ſalute generis humani offerretur.*

106. A Nabuchodonoſore Aſſyriorum rege imperatum eſt, *vt introducerent de filijs Iſrael, & de ſemine regio pueros, in quibus nulla eſſet macula, qui poſſent ſtare in palatio regis.* Si terrenus rex Aſſyrius ſeruos ſibi ſine macula deligendos eſſe præcepit; quantò magis Deum cœleſtem regem matrem ſibi ſine macula, neque contracta, neque contrahenda elegiſſe dicendum eſt? Pueri illi ſine macula deligebantur, vt poſſent ſtare in palatio regis: at B Virgo vt ipſa cœleſtis Regis animatum palatium foret eligebatur; *templumque eſſet Domini, & ſacrarium Spiritus ſancti; ſola ſine exemplo*: ſcilicet ob ſingularem corporis, & animæ ab omni corruptione immunitatem.

107. Intra fundamenta magnificæ domus, vel templi principes viri primum lapidem immittere conſueuerunt. Sicut autem lapidibus materialia ædificia, ita ſpiritualia cœleſti gratia fundata ſtabiliuntur: *Optimum eſt gratia ſtabilire cor*, ait Apoſtolus. Quare, cum primùm B. V. tamquam myſticum Dei templum, & regia domus per conceptionem ædificari cœpit, in eam Deus regum Rex fortiſſimum gratiæ robur ad ædificij celſitudinem ſtabiliendam diuinitus immiſit: Quare iuxtà Auguſtinum, & Heſychium de B. Virgine Pſalm. 86. Dauid prophetice dixit: *Ipſe fundauit eam Altiſſimus.* Ideo cum etiam à Dauide Pſalm. 47. *Theopolis*, ideſt Dei Ciuitas Deipara appellatur iuxtà Damaſcenum, addunt deinde: *Fundatur exultatione vniuerſæ terræ, ciuitas regis magni.* Cum enim in prima ſui Conceptione ſancta hæc myſtica ciuitas fundari cœpit, gaudium attulit vniuerſæ terræ; tunc enim initium ad humanam redemptionem perficiendam ab æterno Verbo immaculatam ſibi matrem præparante factum eſt. Hinc benè prophetice Dauid Pſal. 86. exclamauit: *Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei. Hæc Dei ciuitas ſuperior omnibus eſt, non domorum excellentia, & ædificiorum altitudine; ſed diuinarum & ſublimium virtutum magnitudine, & puritate nulli penitus culpæ affinis*, ait S Germanus Epiſc. Conſtantinopolitanus. Affinitas ex conſanguinitate contrahitur; vt autem ex humana cum primo parente conſanguinitate affinitatem cum originali peccato Deipara non contraxiſſe ſignificetur, eam meritò nulli penitus culpæ affinem S. Epiſcopus appellauit.

108. Pſalm. 45. dicitur: *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei: Sanctificauit tabernaculum ſuum Altiſſimus. Deus in medio eius non commouebitur: adiuuabit eam Deus mane diluculo.* Hæc Pſalmi verba, de B Virgine intelligunt SS. Athanaſius tractatu de Deipara, Damaſcenus in carmine, & Methodius in homilia. *Sanctificauit tabernaculum ſuum Altiſſimus*; idem *B. Virginis animam, & vterum, in quo concipiendus erat. Deus ſanctificauit*, ait Iacobus Epiſcopus Chriſtopolitanus. *Deus in medio eius non commouebitur*, propter confirmationem in gratia, & virginitatem perpetuam. *Adiuuabit eam Deus mane diluculo*; eò quòd in ipſo primo Conceptionis inſtanti B. Virginis anima gratiam receperit, nec originali peccato ſubiacuerit. Quare cùm dicitur: *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei*; nomine vehementis fluminis largiſſimam gratiæ plenitudinem B. Virgini communicatam idem Iacobus Chriſtopolitanus intelligit. Quæ gratiæ plenitudo, veluti exundantis fluminis impetus à ciuitate Dei, nempe à Virgine originalis peccati incendium procul expulit; vt interpretatur Dionyſius Carthuſianus lib. 1. de dignitate B. Virginis art. 8.

109. Porrò cùm ſupracitato 86. Pſalmo ſub Dei ciuitatis nomine iuxtà Auguſt. aliosque PP. Sancta Eccleſia appelletur: hinc etiam B. V. ab omni peccato immunis intelligitur. Conſueuerunt

Pp

Hieronym. Amos 7.

Gen. 3.

Machab. l. 1. c. 4.

Electa eſt breue ex filiis Iſrael ſine macula electi ſunt, vt in regio palatio miniſtrarent.

B. Virginis in Conceptione, veluti ex templi fundamentum, Deus pretioſum gratiæ lapidem immiſit.

Ad Hebr. 13. 9.

Auguſt. ſer. 13. de tempore. Heſych. hom. 1 de Deipara.

Damaſc. or. 2. de dormit. B. M.

B. Virgo nulli culpæ affinis dicitur, quia ex Adami conſanguinitate peccati maculam non contraxit.

German. tom. 8 Bibl. V. PP. editione 4.

B. V. à Deo adiuta diluculo dicitur quia in ipſo primo conceptionis diluculo maculam non contraxit.

B. V. in Dei ciuitate hoc eſt in Eccleſia, tamquam pars ſine peccati ſub en figurata eſt.

priſci ædificandæ vrbis locum deſignare per ſulcum ab aratro circumacto impreſſum; cum autem ad vrbis portam deueniebant ſuſpenſo aratro portæ locum inaratum, intactumque relinquebant. B. Virgo porta eſt, per quam in ſanctam Eccleſiæ ciuitatem cœleſtia dona inferuntur. Hinc *Felix cœli porta* dicta eſt: porta hæc intacta eſt relicta nullo peccati ſulco ſignata.

Iuſtificatio impij an miraculoſa dicenda ſit.

310. Cùm illud miraculum dicatur, quod totius naturæ vires excedit; quæritur, an iuſtificatio peccatoris, quæ quidem ſupernaturalis effectus eſt, miraculum dici poſſit? Reſpondet S. Thomas prima par. quæſtione 105. artic. 7. ad primum iuſtificationem impij & ſi à ſolo Deo fiat, non tamen propriè dici miraculum; redditque rationem: *Quia non contingit præter ordinem naturæ; quia impij iuſtificatio ad facultatem naturæ non pertinet.* Sed contra eſt, quia omnia ſupernaturalia opera ad facultatem naturæ non pertinent; ergo ex his nulla eſſent miracula. Reſpondet idem S. Doctor 1. 2. quæſt. 113. art. 10. in corpore, *Iuſtificationem impij abſolutè ſimpliciter non eſſe miraculoſam; quia quamuis excedat vires naturæ, non tamen excedit conſuetum agendi modum, quo Deus vtitur: conſuetum enim Deo eſt, vt ipſo interiùs animum mouente homo conuertatur ad Deum. Miraculum autem dicitur aliquid arduum, & inſolitum præter facultatem naturæ*, vt ipſe S. Thomas citato loco primæ partis ait: Hinc deducitur ad rationem miraculi requiri, vt à Deo fiat præter ordinariam, & communem legem.

Miraculum quid ſit.

Chryſoſt. ſer. de natiuit. B. M. apud Metaphraſten.

Cum ergo SS. Patres, & præcipuè Chryſoſtomus ſerm. de Virgine dicant: *Magnum miraculum fuiſſe Beatam ſemper Virginem Mariam*, hinc eam extra communem legem fuiſſe dicendum eſt. Cumque Damaſcenus orat. prima de Natiuitate Mariæ eam *Miraculorum abyſſum* appellet; ſicut in aquarum abyſſo deſcendendo verſus aquæ ſcaturiginem, finis non reperitur: ita deſcendendo vſque ad Deiparæ Conceptionem, nunquam in ea miraculorum finem reperimus. Quoniam verò Conceptio conſiderari primò poteſt vt primum corporis formandi initium: Secundò, vt animæ in corpore infuſio: Prima Deiparæ Conceptio miraculoſa fuit, cùm irrita parentis, alioquin ſterilis vterum contigerit. Secunda itidem miraculoſa fuit, cùm originalis peccati maculam non contraxerit. Prima miraculoſa fuit, quia naturæ legem exceſſit: Secunda itidem miraculoſa, quia ex ſingulari priuilegio præter ordinariam à Deo latam legem fuit: cumque in ipſa immaculata Conceptione tanta gratiæ plenitudo Beatæ Virgini diuinitus communicata fuerit, quantam vix omnes ſimul Sancti conſecuti ſunt, iuxtà illud Pſalm. 86. *Fundamenta eius in montibus ſanctis*: hinc eſt, vt in ipſa Virginis Conceptione miraculoſæ, & extraordinariæ plenitudinis gratiæ finis, tamquam in abyſſo non videatur. Porrò ſicut in aquarum abyſſo talis colligitur eſſe prima eius ſcaturigo, qualis ſuperfluens aqua videtur: ita vt ſi ſuperfluens aqua dulcis ſit, ſalſa ſcaturigo eſſe nequeat: ſimiliter miraculoſa Deiparæ Conceptio fuit, cum talis ſimiliter eiuſdem ſanctiſſima vita ſemper fuerit.

B. Virginis in corpore formando ſterilitas parentum; in animæ infuſione originali macula repulſa eſt.

B. Virgo miraculorum abyſſus in qua talis ſcaturigo qualis ſuperfluens aqua; talis conceptio, qualis vitæ progreſſus.

311. Plures alij Sancti Patres, Sanctique Doctores immaculatam B. Virginis Conceptionem docent. Inter quos non deſideratur S. Thomas, qui eamdem ſententiam docuit prima ſentent. diſtinct. 17. art. 4. & clarius primo ſentent. diſt. 44. artic. 3. ad 3. dicens: *Poteſt aliquod creatum inueniri, quo nihil purius eſſe poteſt in rebus creatis, ſi nulla contagione peccati inquinatum ſit: & talis*

A *fuit puritas B. Virginis, quæ à peccato originali, & actuali immunis fuit.* Quamuis autem 3. par. quæſt. 27. artic. 2. ad 2. oppoſitam ſententiam doceat; nihilominus neque ibi, neque alibi, quod antea affirmauerat, ſignanter retractat.

112. Sed contra immaculatam Virginis Conceptionem opponitur primò; quòd ſi B. Virgo originalem maculam non contraxiſſet; conſequenter neque redempta per Filij paſſionem dici poſſet: redemptio enim peccati captiuitatem neceſſariò ſupponere videtur. Quod autem B. Virginis redemptio negari non poſſit, patet ex B vniuerſali Apoſtoli ſententia: *Si vnus pro omnibus mortuus eſt; ergo omnes mortui ſunt. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur.* Quare S. Bernardinus ſerm. 51. capite 5. aſſerit *Chriſtum magis vexiſſe in carne mortali pro B. Virgine redimenda, quàm pro omnibus hominibus; etiam ſi omnes ſimul cum illa conferantur: ex quo Redemptoris primogenita eſt vocanda.*

Ad Corinth.

1. Ad Corinth.

113. Reſpondetur Beatam Virginem ab originali labe immunem adhuc verè redemptam per Chriſti Domini paſſionem dici poſſe. Duplex enim eſt redemptionis modus; vnus à captiuitate liberat; alter captiuitatem ſubeundam præ- C ueniendo impedit. Hic ſecundus modus B. Virginis redemptioni competit; quippe quæ per ſingularem gratiam ex Chriſti meritis præuenta fuit, ne in originalis peccati captiuitatem incurreret. Quòd autem poſteriori hoc modo verè quis redimi dici poſſit, probatur primò: nam quamuis Dauid in nullum vnquam gladio inflictum vulnus incurriſſet; adhuc tamen Deo gratias agens ait Pſalm. 143. 10. *Qui redemiſti Dauid ſeruum tuum de gladio maligno.* Sic, qui à medico pharmacum præſeruatiuum accipit; verè medico gratias agere poteſt, quod eum à morbo liberauerit. Sic capite damnandus, ſi principis D viri interceſſione liber dimittatur; per eum ſe à morte ereptum verè fateri poteſt. Danielis cap. 14 dicuntur Babylonij fuiſſe cauſa perditionis Danielis. Quare Rex, vt ibi dicitur *Illos, qui perditionis eius cauſa fuerant, miſit in lacum.* Sicut igitur Daniel liberatus dicitur à perditione, in quam diuina ope ſeruatus non incurrerat; ita B. Virgo ab originali labe, quam non contraxit, diuino beneficio liberata, & redempta dici poteſt.

Redemptio duplex; altera liberans à captiuitate, altera præſeruans, hæc ſecunda B. Virgini competit.

Redemptio præſeruatiua vera redemptio.

114. Secundò, Pſal. 118 verſ. 134. Dauid Deum precatur: *Redime me à calumnijs hominum.* Vbi iuxtà Euthymium S. Dauid à Deo petit non ſolùm ab alienis calumnijs liberari; ſed ne ipſe alios E calumnietur. Hac poſita interpretatione, quamuis ſibi conſcius S. Propheta foret in calumniæ peccatum non incidiſſe; ab huiuſmodi tamen peccato redimi per præſeruationem poſcit. Vbi in Vulgata dicitur: *Redime me à calumnijs hominum.* Legit Caietanus: *Redime me à lite Adam.* Quam benè verba hæc B. Virgo ab originali peccato libera vſurpare poteſt; dum ei adhuc, quaſi à tali labe exempta non fuiſſet; his tamquam Adami filiæ à negantibus immaculatam eius Conceptionem intentatur.

115. Tertiò, ex Iſraëlitico populo in promiſſionis terram introducto, duo tantùm Caleb, & Ioſue ex actuali Ægypti captiuitate redempti fuerunt. Nam Deuteron. cap. 1. num. 35. cum Deus dixiſſet: *Non videbit quiſpiam de hominibus generationis huius peſſimæ terram bonam, quam ſub*

Iuramento pollicitus ſum patribus veſtris, præter Caleb filium Iephone. Subdit ibi Moſes: *Nec miranda indignatio in populum. cum mihi quoque iratus Dominus propter vos dixerit: Nec tu ingredieris illuc, ſed Ioſuë filius Nun. Paruuli veſtri, de quibus dixiſtis, quòd captiui ducerentur; & filij, qui hodie boni, ac mali ignorant diſtantiam; ipſi ingredientur; & ipſis dabo terram, & poſſidebunt eam.* Idem habetur. Num. 14. 29. & 30. *Omnes, qui numerati eſtis à viginti annis, & ſupra, & murmuraſtis contra me, non intrabitis terram, ſuper quam leuaui manum meam, vt habitare vos facerem: præter Caleb filium Iephone, & Ioſuë filium Nun. Paruulos verò veſtros, de quibus dixiſtis, quòd præda hoſtibus forent, introducam, vt videant terram, quæ vobis diſplicuit. Fuerunt omnis numerus filiorum Iſraël per domos, & familias ſuas à vigeſimo anno, & ſupra, qui poterant ad bella procedere ſexcenta tria millia virorum, quingenti quinquaginta.* Ingentem hunc Iſraëlitarum numerum murmuraſſe, & omnes à promiſſionis terra excluſos in deſerto periſſe, docet Abulenſis. Similiter S. Thom. in Pſalm. 28. ait: *Nullus eorum, qui exierunt de Ægypto, & venerunt in deſertum, intrauerunt terram promiſſionis; niſi Ioſuë, & Caleb.* Nihilominus Exodi 15. Deo Moſes ait: *Dux fuiſti in miſericordia tua populo, quem redemiſti, & portaſti eum ad habitaculum ſanctum tuum. Introduces eos, & plantabis in monte hereditatis tuæ, firmiſſimo habitaculo tuo.* Vbi populus introductus in Promiſſionis terram, vniuerſaliter redemptus dicitur; non quòd in actuali Ægypti captiuitate fuerit; ſed quòd in eam incurriſſet, niſi talem captiuitatem præueniſſet Dominus, educendo ſcilicet talis populi patres ex Ægypto, ex quo factum eſt, vt eorum filios non in Ægypto, ſed in deſerti via naſci voluerit.

Num. c. 2. 41. 44.

116. Quartò idem patet Eſther 13. 18. vbi Aſſuero regnante Mardochæus ad Deum orans dixit: *Ne deſpicias partem tuam, quam redemiſti tibi de Ægypto.* Et tamen inter Iſraëlitarum libertatem ex Ægyptia ſeruitute, & inter Aſſueri regnum mille annorum ſpatium, & eo amplius interceſſit; vt conſtat ex Saliano tomo 5. Anno mundi 3·90. & conſequenter nullus ex eo populo, qui ſub Aſſuero viuebat, ſub actuali Ægyptia ſeruitute fuit; quamuis ex ea redemptus Iſraëlitarum populus dicatur.

117. Quintò idem patet ex Pſalm. 102. 4. vbi de Deo dicitur: *Qui redimit de interitu vitam tuam.* Quam redemptionem, ſeu liberationem, non de actuali interitu, ſed de mortis periculo Caietanus intelligit. Eadem interpretatio eſt Treueti, Lyrani, Alguaui, Ianſenij, Genebrardi, Vatabli, & aliorum, qui allata verba explicant de Dauide, cum Saul, vt eum occideret, obſedit, & Dauid fugiens ſe morti eripuit; vt legitur 1. Reg. capite 19. 12. & cap. 23. 13.

118. Sextò Chryſoſtomus, & Hieronymus, ſeu Sophronius de Aſſumptione B. Virginis, & Bernardus ſerm. 22. in Cant. docent bonos Angelos, ne cum Lucifero corruerent, à peccato fuiſſe redemptos: à peccato quidem, non in quod boni Angeli incurrerunt, ſed in quod incurriſſent. Quare Anſelm. lib. 2. cur Deus homo benè ait: *Indiguit B. V. redemptione, & Chriſti paſſione; non propter peccatum, quod infuerit, ſed per peccatum, quod infuiſſet, niſi ipſemet ex ſpeciali priuilegio eam præſeruaſſet.* Ideo cùm Auguſtinus ex Zoſymo Papa docet epiſt. 157. & lib

Angeli boni quamuis in peccatum non incurrerint, redempti dicuntur.

A 3. contra Iulianum capite 3. *Nullus redimitur, niſi is, qui ſub peccato ſeruit*, de ſubleuatiua, non de præſeruatiua redemptione loqui dicendum eſt.

119. Opponuntur ſecundò Vniuerſales illæ ſacræ Scripturæ de peccato originali in omne genus humanum transfuſo ſententiæ, quæ ſupra citatæ ſunt: *Si vnus pro omnibus mortuus eſt; ergo omnes mortui ſunt. Sicut in Adam omnes moriuntur; ita & in Chriſto omnes viuificabuntur.* Præterea ad Rom. 5. *Omnes in Adam peccauerunt.* Quare Auguſtin. capite 2. contra Iulianum aſſerit. *Alium præter Chriſtum excipere eſſe contra Paulum*, & tract. 4. in Ioan. ait *Quis innocens? omnes ex illa traduce veniunt, de qua Dauid: In iniquitatibus conceptus ſum; ſolus ille agnus qui non ſic venit.* Idem lib. de nuptijs, & concupiſcentia aſſerit *omnem, qua de concubitu naſcitur, carnem eſſe peccati.*

2. Ad Cor. 5. 1. ad Cor. 15.

Pſ. 50.

120. Reſpondetur Vniuerſales propoſitiones etiam in ſacra Scriptura poſſe exceptionem aliquam habere, ſi aliunde aliquid excipiendi ſufficiens fundamentum ſit: ſicut in caſu noſtro ratio, SS. Patrum auctoritas, & apud Eccleſiam Immaculatæ Conceptionis celebritas ſufficiens fundamentum eſt ad B. Virginem ex vniuerſalibus illis de originali peccato ſententijs excipiendam. Quare libro de Aſſumptione B. V. qui vel eſt Auguſtini, vel iuxtà Bellarminum Auguſtino non indignus, ita de Deipara dicitur: *Non immeritò excipitur à quibuſdam generalibus vera æſtimatione, quam tanta ſeruat gratia, & attollit dignitatis prærogatiua. Quantum enim Chriſti poteſtas poſſit, mundi oſtendit vniuerſitas; quantum gratia, Mariæ oſtendit integritas.* Porrò Matth. 26. 52. cum dicitur: *Omnes, qui acceperint gladium, gladio peribunt:* ex hac vniuerſali propoſitione Origenes excipit plures priuatos homicidas, includit autem publicos bellorum, & ſeditionum auctores. Hieronym. & Beda includunt gladium ſpiritualem, nempe Dei vindictam; quamuis ſæpè materialis gladius homicidium vlciſcens excipiatur, cùm non omnes homicidæ materiali gladio pereant. Sed ſi genuinum, & litteralem ſenſum ſequamur, dicendum eſt per vniuerſalem illam ſententiam indicari legem latam Gen. 9. 6. *Quicumque fuderit humanum ſanguinem; fundetur ſanguis illius.* Quare, ſicut poſita vniuerſali lege: *Omnes, qui acceperint gladium, gladio peribunt;* diuina tamen clementia, & condonatio voluit interdum homicidam gladio non perire, eiuſque ſanguinem non effundi: ita ex diuina gratia, & priuilegio factum eſſe dicendum eſt, vt B. V. quamuis Adæ præuaricatoris filia, originalis peccati legem non ſubierit. Digeſtis de pœnis, lege Ad beſtias damnatos, Gloſſa notat excellenti in arte ſua decapitando parcendum eſſe; ſi ſcilicet reus mortis ſit optimus artifex, & valde vtilis Reipublicæ. Ideo multò magis B. Virgo ab originalis peccati morte præſeruanda erat; eò quòd non vni Reipublicæ, ſed humano generi vniuerſo maximè vtilis futura erat; & à Deo tamquam excellens ſupra omne, quod ars architectari poſſet, electa: quippe quæ æterni Verbi mater, illius puriſſimo ſuo ſanguine corpus formando, Spiritui ſancto cooperans; idemque ſacrum corpus lacte augendo, Regiam, in qua inhabitaret omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter, condere debebat; Regiam quidem quacumque, quam ars vnquam condiderit, maximo exceſſu nobiliorem. Rurſus, quia diabolus retee xtenderat, de quo Pſalm. 140. 10.

Vniuerſales ſententiæ in Scriptura ex rationabili fundamento habere poſſunt. Idem in ſequentibus vſque ad 132.

Auguſt. tom. 9. l. de Aſſumpt. Virg. c. 4. Bellarm. de Script. Eccleſ.

B. V. ab originali labe præſeruata, ex lege, qua excellens in arte n[illegible] debet mortis

Chriſti corpus carnis retia oppoſita diaboli retiaculis.

dicitur: *Cadent in retiaculo eius peccatores*; aliâ retia ad ſuos capiendos electos Deus extendit; nempe filium ſuum ſub humana corpore: Chriſti enim corpus *carnis retia* vocat Auguſtinus 13. Confeſſ. cap. 15. Hæc ſanctiſſimæ carnis retia vnà cum Spiritu ſancto Deipara ſupra omnem artem excellens intexuit: & propterea tamquam inſignis in arte, à lethali originalis peccati veneno eſt præſeruata.

B. Virginem excipit S. Thomas obueniente ſancti Auguſtini ſententia dicentis: *Nemo renaſcitur, ſi non prius naſcatur.*

121. S. Thomas 3. p. quæſt. 27. art. 1. docet B. Virginem in materno vtero fuiſſe ſanctificatam. Objicit autem ſibi Auguſtinum epiſt. 57. ad Dardanum, vbi ait: *Sanctificatio, qua efficitur templum Dei, non niſi renatorum eſt: nemo autem renaſcitur, niſi prius naſcatur. Ergo B. Virgo non fuit prius ſanctificata, quàm ex vtero naſceretur.* Cui obiectioni ſanctus Doctor reſpondet: *Dicendum, quod Auguſtinus loquitur ſecundum legem communem; ſecundum quam per ſacramenta non regenerantur aliqui, niſi prius nati. Sed Deus huic legi ſacramentorum potentiam ſuam non alligauit, quin aliquibus ex priuilegio gratiam ſuam conferre poſſit antequam naſcantur ex vtero.* Quare hac Sancti Thomæ regula vti etiam poſſumus, ad B. Virginem à communi originalis peccati lege eximendam.

B. V. ab originalis peccati lege excipienda eſt; cum plures ab vniuerſali mortis lege excipiat Caietanus.

122. Similiter dicente Apoſtolo 1. ad Theſſ. 4. *Nos, qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Chriſto in aëra*; Caietanus ſequens Iuſtinum Quæſt. 109. aſſerit in mundi fine, qui viui reperientur, excipiendos eſſe à communi mortis lege; adeoque non perſoluturos eſſe commune naturæ, & originalis peccati debitum, cui omnes obſtringimur. Quidquid ſit de veritate huius ſententiæ, quæ communiter improbatur, eamque ſecutus Auguſtinus lib. 2. de peccato, & merito, Retractat lib. 20. de Ciuit. Dei cap. 20. cum ex Adamo originale peccatum, & mortis debitum trahamus; cumque de vtroque vniuerſalis lex ſit; ſicut ex vna lege plures excipit Caietanus; ita idem ex altera B. Virginem excipere multò rationabilius potuiſſet. Quòd autem humano generi mortis lex vniuerſalis ſit, patet ex eodem Apoſtolo dicente ad Hebræos 9. 27. *Statutum eſt hominibus ſemel mori*, & 1. ad Cor. 15. *Omnes reſurgemus. Sicut in Adam omnes moriuntur; ita & in Chriſto omnes viuificabuntur.*

123. Præterea ad vniuerſales propoſitiones exceptionem iuxtà rationabilem interpretationem pati poſſe probandum; Pſalm. 62. dicitur: *Laudabuntur omnes, qui iurant in eo.* Vbi excipiuntur vanè vel etiam mendaciter iurantes. Prima ad Cor. 9. *Omnis, qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet*; ex his omnibus excipitur cibus ad vires in palæſtra ſeruandas requiſitus, à quo certè palæſtritæ, & pugiles non abſtinebant: quare Græcè legitur: *Per omnia temperans eſt.* Matthæi 13. 57. à Domino dictum eſt: *Non eſt propheta ſine honore, niſi in patria, & in domo ſua*: quod licèt veriſſimum ſit; hinc tamen non fit, vt, interdum extra propriam patriam, vel domum propheta, ſeu doctor, & prædicator deſpectus non fuerit: vt Elias Theſbites, qui extra Theſben ſuam patriam Iezabelis perſecutiones ſuſtinuit. Lucæ 4. 24. eodem Domini ſententia ſic refertur: *Amen dico vobis, quia nemo propheta acceptus eſt in patria ſua*, & tamen legimus apud Iudæos magno in honore habitum fuiſſe Ioannem Baptiſtam; de quo idem Lucas capite 3. ait: *Exiſtimante populo, & cogitantibus omnibus in cordibus ſuis de Ioanne, ne forte ipſe eſſet Chriſtus.* Quare circa hoc ad eum honorificam ſacerdotum, & Leuitarum legationem miſerunt. De quo vide Orig. tom. 7. Cyrill. lib. 1. capite 7. & Auguſtin. tract. 4. in Ioan. Præterea Matthæi 24. à Domino Apoſtolis dicitur: *Eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum.* Et Lucæ 21. *Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum.* Ex quo tamen non ſequitur à nullis Apoſtolos dilectos, & benè exceptos fuiſſe. Rurſus Lucæ 13. 33. Dominus dixit: *Non capit prophetam perire extra Ieruſalem*: ſeu ex Græco textu: *Non conuenit, non contingit*: & iuxtà Syrum: *Fieri non poteſt.* Et tamen Iezabel in Samaria prophetas multos occidit, vt patet ex 3. Reg. cap. 18. & 19.

Ab vniuerſalibus, ſententiis exceptiones.

Ioannis c. 1.

124. Sic cùm ſæpius in ſacris litteris omnis caro dicitur, homo tantùm includitur, bruta excluduntur. Quare Hieronymus explicans capite 2. Zachariæ verba. *Sileat omnis caro à facie Domini*, ait: *Quòd omnis caro, non abſolutè hominum, & beſtiarum, & volatilium, & piſcium; ſed ſpecialiter hominum accipiatur, illa ſcriptura ſignificat: Exaudi orationem meam, ad te omnis caro veniet.* (Pſal. 64.) *Neque enim ad Dominum omnis caro irrationabilium ventura eſt animantium; ſed illa quæ donum Sancti Spiritus acceptura eſt, & de qua dicitur: Effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem.* (Ioelis c. 2.) Rurſus Pſalm. 115. cum Dauid dixit: *Omnis homo mendax*; ex hac vniuerſali ſententia ſine dubio B. Virgo excipienda eſt.

125. Prima ad Corinth. 13. cum dicitur: *Charitas omnia credit*: Vniuerſalis illa propoſitio limitanda eſt tantùm ad ea, quæ prudenter credenda proponuntur. Geneſ. 3. *Vocauit Adam nomen vxori ſuæ Eua, eò quod mater eſſet cunctorum viuentium*: vnde tamen viuentia bruta excipiuntur. Eua ergo, ſicut vniuerſaliter dicitur mater cunctorum viuentium; ita vniuerſaliter etiam dicitur peccati origo in omne genus humanum. Sed ex illa vniuerſali ſententia Eua non extendere dicitur maternitatem in viuentes rationis non participes: ergo ex vniuerſali itidem ſententia neque peccatum extendere debet in Deiparam ob maternam dignitatem culpæ omnis expertem.

126. Similiter certum eſt vniuerſales illas propoſitiones 2. Paralipp. 6. *Non eſt homo, qui non peccet*, & Iacobi 3. *In multis offendimus omnes*: per exceptiones aliquas eſſe intelligendas. Apoſtolos enim poſt Spiritus ſancti aduentum in gratia confirmatos, in multis offendiſſe, negandum eſt. Idemque dicendum de Sancto Ioanne Baptiſta in matris vtero ſanctificato; qui petijt *antra deſerti teneris ſub annis, ne leui ſaltem maculare vitam famine poſſet.* Quare Ioannem Baptiſtam numquam neque venialiter peccaſſe aſſerit Galatinus lib. 7. de Arcanis capite 9. & Ambroſius Catharinus opuſc. de eximia Chriſti prædeſtinat. Quibus aſſentitur Driedo lib. 1. de Gratia, & libero arbitrio capite 5. par. 2. Hinc Beda ait: *Quis noſtrûm dicere audeat B. Ioannem actu, vel dicto, vel habitu, vel nutu peccaſſe? Quis in eius præcordijs peccato poterat eſſe locus, quem & ante natiuitatem Spiritus ſancti conſecrauit aduentus?* Quæ quidem ſententia valdè probabilis eſt, ſaltem quoad veniales culpas ex deliberatione, & plena libertate commiſſas.

Beda hominis de culpa Ioannis.

127. S. Ioannes in Euangelio capite 1. 18. & epiſt. 1. cap. 4. 12. ait: *Deum nemo vidit vnquam.*

Apoſtolus Paulus 1. ad Timoth. cap. 6. 17. *Quem nullus hominum vidit; ſed nec videre poteſt* Et tamen ex hac vniuerſali ſententia excipit ipſum Apoſtolum Paulum S. Thomas 2. 2. quæſt. 175. art. 5. ſequens S. Auguſtinum epiſt. 112. cap. 13. & S. Clementem 5. ſtromatum aſſerentes Apoſtolum vidiſſe Diuinam eſſentiam, cum raptus eſt in Paradiſum; de quo raptu loquitur 2. ad Corinth. cap. 12.

128. Geneſ cap. 1. 29. Quamuis primis parentibus à Deo dictum ſit: *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram, & vniuerſa ligna, quæ habent in ſemet ipſis ſementem generis ſui; vt ſint vobis in eſcam, & cunctis animantibus terræ, omnique volucri cæli, & vniuerſis, quæ mouentur in terra, & in quibus eſt anima viuens, vt habeant ad veſcendum:* nihilominus ex cunctis, & vniuerſis animantibus, de quibus vniuerſè Deus loquitur, Caietanus excipit animalia carniuora, quæ non herbis, vel arborum fructibus, ſed carne veſcuntur. Sicut etiam excipiendi ſunt piſces, quamuis piſces in his, in quibus dicitur eſſe anima viuens, comprehendi videantur.

129. Actorum 10. dicitur Petrus vidiſſe *Vas quoddam, velut linteum magnum, in quo erant omnia quadrupedia, & ſerpentia terræ, & volatilia cæli.* Vbi quamuis omnia, non ad ſingula omnium generum, ſed ad genera ſingulorum extendas; adhuc tamen intra linteum omnia prorſus animalium genera fuiſſe non videtur. Saltem Iuſtinus qu. 89. ad Orthodoxos ex illo animalium numero munda animalia excipit. Quare ex immondis per originalem labem mundiſſima B. V. ſalua vniuerſali regula, excipi etiam benè poteſt.

130. Daniel cap. 2. Nabuchodonoſori dixit: *Deus Cæli dedit tibi omnia, in quibus habitent filij hominum, & beſtiæ agri: ſub ditione tua vniuerſa ſunt poſita.* Et tamen ex Nabuchodonoſoris ditione excipienda erat Europa, ſaltem ſecundùm magnam partem, & India; aliæque orbis terræ prouinciæ plures, & regna. Ibidem de Alexandri monarchia dicitur: *Regnum tertium aliud æreum, quod imperabit vniuerſæ terræ.* Et tamen Alexander non ſolùm remotiſſimos populos Sinenſes, Iaponicos, Peruanos, Mexicanos, non ſubegit; ſed neque Gallia, Hiſpania, & Italia Alexandri Imperium ſubiit.

131. Iſaïæ 2. de Meſſia prædicitur: *Fluent ad eum omnes gentes.* Hinc, vt ait Galatinus lib. 5. cap. 4. *Iudæi inferunt Ieſum Dominum noſtrum non fuiſſe Meſſiam, eò quod ad eum omnes gentes non fluxerit.* Reſpondet Galatinus: *Dictio Hebraica Col, quæ idem eſt, quod omnis, vel cunctus, vel totus, vel vniuerſus, non ita ſtrictè ſumitur apud Prophetas, & Theologos, ſicut apud Dialecticos.* Lib. 2. Reg. c. 16. *Ingreſſus eſt Abſalom ad concubinas patris ſui coram vniuerſo Iſraël.* Ibidem cap. 17. *Dixit Abſalom, & omnis viri Iſraël: melius eſt conſilium Chuſai. Ecce quomodo ſcriptura vtrobique hoc nomen Omnis, vel vniuerſi ponit. Non ideo tamen tam inſulſus quiſquam eſſet, qui diceret neminem de Iſraël ibi defuiſſe; vel qui Abſalom, cum flagitium illud perpetraret non viderit; vel qui conſilium Chuſai non approbauerit. Licet enim omnis Iſraël, & omnis vir Scriptura dicat; credi tamen par eſt multò plures de Iſraël abſentes ibi fuiſſe, quam præſentes; iis conſideratis, qui cum Dauide erant; & qui in cunctis finibus Iſraël remanſerant. Hoc autem ex ipſius Chuſai dicto manifeſtè patet; cùm ibidem ad Abſalom dixit: Congrega ad te omnem Iſraël à Dan vſque ad Berſabea. In Pſalm. quoque 41. ita dicitur: Omnes confractiones tuæ, & fluctus tui ſuper me tranſierunt. Et Pſalm. 117. Omnes gentes circumdederunt me; in nomine Dei diuidam, vel ſcindam eas. Vbi non ſanæ mentis cenſendus eſſet, qui omnes confractiones, & fluctus, quos Deus habet, ſiue tribulationum, ſiue maris intelligat ſuper Dauidem, vel alium quempiam tranſiſſe aſſereret; atque omnes mundi gentes ipſum, nemine deficiente, circumdediſſe diceret. Quando igitur ſcriptura ſic loquitur, hæc dictio, omnis, ſæpiſſimè non pro cunctis, & ſingulis, ſed pro multis accipitur. Quod Rabbi Kimbi in libro ſeraſſim optimè declarat dicens:* Col, id eſt omnis, eſt dictio, *comprehendens ſingula; & aliquoties partem multitudinis. Vt* illud Gen. 41. *Omnes prouinciæ veniebant in Ægyptum: ſeu, vt eſt in Hebræo: Omnis terra venit in Ægyptum. Et 4. Reg. 8. 9. Iuit Hazael in occurſum eius, habens ſecum munera, & omnia bona Damaſci. Ex his clarum eſt, quòd dictio hæc Hebraica Col, id eſt omnis, ſæpenumero non pro omnibus, ac ſingulis, ſed pro multis accipitur. Qui quidem loquendi modus à cæteris quoque omnibus ſeruari ſolet. Cum enim pars aliqua magna alicuius ciuitatis ad ſpectaculum aliquod vadit; totam ciuitatem, aut omnes homines ipſius, vel etiam totum mundum eò concurriſſe dicimus.* Tradita, & comprobata multis exemplis regula nixus Auguſtinus ſerm. 110. de diuerſis, in feſto ſeptem Fratrum dixit: *Omnes homines filios ſuos ex hac vita migrando præcedere volunt, non ſequi.* Et tamen nemo falſitatis arguit Auguſtinum, eo quòd parentes aliqui nòn ſolùm filios moriendo præcedere voluerunt; ſed etiam iis necem immaniſſimè intulerunt.

Omnes pro multis interdum dicuntur.

132. Rurſus generales regulas poſſe ex priuilegio habere exceptiones patet; nam ex Auguſt. inter tria dogmata ab Eccleſia aduerſus Pelagianos propugnata: *Vnum eſt: In quamcumque iuſtitia, ſine quibuſcumque peccatis in hoc corruptibili corpore neminem viuere.* Idem Auguſt. tom. 3. lib. de ſpiritu, & lit. cap. 1. ait: *Teſtimonijs ſcripturarum exiſtimo definitum, nullum hominem hic viuentem, quamuis vtatur libero arbitrio, inueniri ſine peccato, ſicuti eſt: Ne intres in iudicium cum ſeruo tuo, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens.* Similes etiam aliæ ſententiæ apud alios ſanctos Patres reperiuntur. His non obſtantibus B. Virginem nunquam peccaſſe conſtat; & probat S. Thomas 3. p. quæſt. 27. art. 4. dicens: *Non fuiſſet idonea mater Dei, ſi peccaſſet aliquando; tum quia honor parentum redundat in prolem, ſecundùm illud Prouer. 17. Gloria filiorum patres eorum: vade, & per oppoſitum ignominia matris ad filium redundaſſet.* Quæ vltima S. Doctoris verba valdè notanda ſunt; cum militare videantur etiam quoad originale peccatum. Prætereà, vt ſupra vidimus, neque S. Ioannem Baptiſtam vnquam peccaſſe plures affirmant: & quoad mortalia peccata temerarium eſſet oppoſitum aſſerere. Quare Trid. Seſſ. 6. Can. 23. Vniuerſales illas propoſitiones non derogare ſpeciali Dei auxilio, & priuilegio decernit dicens: *Si quis dixerit, hominem poſſe in tota vita peccata omnia, etiam venialia vitare, niſi ex ſpeciali Dei priuilegio, quemadmodum de B. Virgine, tenet Eccleſia, anathema ſit.*

Auguſtinus com... contra Pelagianos.

B. Virgo ſicut non in actualem, ita neque in originalem culpam incurrit, vt argu. S. Thomas, ignominia matris redundat in filium.

133. Porrò ad Auguſtinum ſupra citatum dicentem, alium præter Chriſtum ab originali culpa excipere, eſſe contra Paulum. Reſpondeo ex Tridentino, poſſe excipi: nam Seſſ. 5. *Declarat hæc ſancta Synodus non eſſe ſuæ intentionis comprehendere in hoc decreto, vbi de peccato originali agitur, Beatam & immaculatam Virginem Mariam Dei genitricem.* Sed obſeruandas eſſe conſtitutiones felicis recordationis Chriſti Papæ IV. ſub pœnis in

eius conſtitutionibos contentis, quas innouat.

a Virgo ex priuilegio exempta fuit ab originali labe. Chriſtus ex intrinſeca dignitate perſonæ.

134. Adde Auguſtinum, alioſque ſanctos PP. ſimiliter loquentes, explicari poſſe de exemptione ab originali peccato, non ex priuilegio; ſed ex intrinſeca perſonæ dignitate; qood ſolùm Chriſto Domino competit. Sic Auguſt. tract. 4. in Ioan. cum dixit: *Quis innocens? Omnes ex illa radice veniunt, de qua Dauid: In iniquitatibus conceptus ſum. Solus ille Agnus, qui non ſic venit.* Solus ſcilicet ille Agnus ex intrinſeca perſonæ diuinæ dignitate, non ab extrinſeco priuilegio. Sic ab Eccleſia Chriſto Domino dicitur: *Tu ſolus ſanctus*; non quod alij etiam ſancti non ſint: alioquin Deus non dixiſſet Leuit. 11. 44. *Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum*; ſed quòd ſolus Chriſtus ex intrinſeca, & ſubſtantiali perfectione diuinitatis humanæ naturæ vnitæ ſanctitatem habeat. Quod clariùs indicatur 1. Reg. 2. *Non eſt ſanctus, vt eſt Dominus: quia nec habet, nec habere poteſt vllam culpam*, vt explicat Beda. Ideo benè Origenes ibi comparans Dei, & hominis ſanctitatem ait: *Ille largitor ſanctitatis eſt, iſte ſuſceptor; ille fons, iſte potator; ille lux, iſte inſpector.* Hinc ſanctus Leo citans locum Iob 15. iuxtà Septuaginta lectionem de Chriſti natiuitate ait: *Alienum ab hac natiuitate eſt, quod de omnibus legitur: Nemo mundus à ſorde, nec infans, cuius eſt vnius diei vita ſuper terram.* Propter quod tamen teſtimonium non eſt negandum B. Virginem, & Ioannem Baptiſtam iam antea fuiſſe mundos à peccati ſorde, cùm ad primum vitæ diem prodierunt. Tribuitur tamen puriſſima natiuitas Chriſto ſolummodo, neceſſario ex intrinſeca diuinæ perſonæ dignitate. B. Virgini, & Ioanni Baptiſtæ non neceſſariò, ſed ex diuino priuilegio, & beneplacito: Beatæ inſuper Virgini ex peccati originalis macula non contracta.

Pſalm. 50.

S. Leo ſerm. 2. de Natiuitate.

ad Hebr. 7. 26.

B. V. excelſior cœlis facta, ideo omnimodè ſanguiuta.

135. *Talis decebat, vt nobis eſſet Pontifex ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cœlis factus*, de Chriſto Domino ait Apoſtolus. Similiter de B. Virgine dici poteſt: Talis decebat, vt eſſet Dei mater ſancta, innocens, impolluta, ſegregata à peccatoribos, & excelſior cœlis facta. Si enim excelſior facta eſt cœlis; conſequenter ſancta, innocens, impolluta, ſegregata à peccatoribus dici debet. Eſt autem cœlis excelſior iuxtà Auguſtinum, qoi ad B. Virginem exclamat: *Quid dicam pauper ingenio; cum de te quicquid dixero, minor laus eſt, quàm dignitas tua meretur? ſi cœlum te vocem, altior es: ſi formam Dei appellem, digna exiſtis.* Eſt Dei filij ſui forma, & imago Deipara: nam ſicut Dei, Beatæque Virginis filius maculam omnem excludit ex intrinſeca, & eſſentiali ſanctitate; ita eiuſdem Dei filij mater ab omni macula immunis eſt ex ipſius filij priuilegio, & erga matrem beneficentia. Quare cùm iuxtà Bonauēturam B. Virgo in ſacris litteris *Dei thronus* dicatur; de hoc myſtico throno regum Regi Chriſto tamquam regio ſolio in Virginis Conceptione præparato allegoricè Iſaias 16. dixit: *Præparabitur in miſericordia ſolium*: quod ſcilicet ſolium non ex neceſſario iuſtitiæ debito, ſed ex diuinæ miſericordiæ priuilegio, & erga matrem beneficentia, immaculatum in prima ſui præparatione, & conſtitutione fuit. Non eſt ergo cur, vt propugnatores ſimus Chriſti Domini ſingularitatis & incomparabilis ſanctitatis, Beatæ Virginis immaculatam Conceptionem negemus: cum ea conceſſa, adhuc Chriſti Domini ſanctitatis ſingularitas maculam omnem excludentis aliunde, vt explicatum eſt, habeatur. Similiter ex eo quòd S. Petrus epiſt. 2. cap. 2. 9. iuſtos viros

Tom. 10. ſerm. 2. in feſto Aſſumpt.

B. V. Dei filij ſui forma, & coelis altior, ideo immaculata.

Bonauentura in ſpeculo B. Lect. 8.

B. V. tamquam Dei ſolium in Conceptione in miſericordia præparatum, ideo originalem labem non incurrit.

vocet pios dicens: *Nouit Dominus pios de tentatione eripere*: non propterea ſequitur Deum non eſſe ſingulariter pium; ob quam ſingularem, & illimitatam pietatem ei dicitur Apoc. 15. *Solus pius es*: ſeu iuxtà Græcum textom: *Solus ſanctus es.* Quamuis enim alij ſint ſancti; nihilominus ſicut dicitur 1. Reg. cap. 2. *Non eſt ſanctus, vt eſt Dominus*, ſanctitate ſcilicet ſubſtantiali, & infinita. Secundo, Quamuis ſancti honorandi, & glorificandi ſint, adhuc benè Apoſtolus dicere potuit epiſt. 1. ad Timoth. cap. 1. 17. *Regi ſæculorum immortali, & inuiſibili, ſoli Deo honor, & gloria*; honor ſcilicet, & gloria latriæ, quæ ſingulariter ſoli Deo debetur. Tertio, quamuis Angeli, & rationales animæ immortales ſint; adhuc tamen, vt ab Apoſtolo dicitur 1. ad Timoth. 6. 16. *Solus Deus habet immortalitatem*; ſcilicet à ſeipſo, ab aliis prorſus independentem, quam amittere vnquam nequit; & eodem ſenſu ibidem dicitur *ſolus potens*.

a Virginis immaculata Conceptio non derogat Chriſti ſingulari, & incomparabili ſanctitati.

136. Ad Apoſtoli verba 1. ad Cor. 15. *Sicut in Adam*, id eſt per Adam, *omnes moriuntur; ita & in Chriſto*, id eſt per Chriſti merita *omnes viuificabuntur.* Reſpondetur, quoniam ibi de mortuorum in mundi fine reſurrectione Apoſtolus agit; talia verba non de morte per peccatum, & viuificatione per gratiam; ſed de morte, & viuificatione corporali eſſe intelligenda: quæ viuificatio etiam reprobis eſt concedenda; eaque etiam in Chriſto gloriam redundabit; vt dicetur Feria 6. Dominica 4. in illa verba: *Ego ſum reſurrectio, & vita.*

137. Dices: ſi Beata Virgo per Adæ peccatum ſpiritualiter mortua non eſt; ergo neque per idem peccatum corporaliter mori debuiſſet. Mors enim corporalis ad ſpiritualem tamquam pœna ad culpam conſecuta eſt. *A muliere* nempe ab Eua prævaricante, *initium factum eſt peccati; & per illam omnes morimur*, ait Eccleſiaſticus 25. vbi Cyprianus ait: *Mortis conditio non aliunde ſurrexit, niſi de muliebri ſubſtantia.* Quare Auguſt. expreſſè ait: *Pœnas mortem ſine meritis ac vno ſolo mediatore Catholica fides nouit.* Quod clarè patet ex Apoſtoli verbis ad Rom. cap. 5. 12. *ſicut per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors; & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt.*

Cyprianus de ſingular. Cleric.

Auguſt. lib. 4. cap. epiſt. Pelag. cap. 4.

138. Reſpondetur Auguſtinum, & alios locutos eſſe de morte, quam ex communi lege homines ſubeunt, ſcilicet de morte pœnali; quæ cum in pœnam detur, demeritum culpæ ſupponit: pœna enim correlatiua culpæ eſt. At B. Virginis mors pœnalis non fuit, nec in demeritum culpæ data; cum ab omni culpa libera ſemper fuerit. Quare mortua quidem eſt Virgo; ſed propter filij imitationem ſubeuntis ex æterni Patris obedientia mortem; & propter noſtrûm omnium exemplum, vt nos ipſam Dei matrem, eiuſque ſanctiſſimum filium nulli peccato obnoxios à morte exemptos non fuiſſe cognoſcendo, patienter, & libenter mortem etiam ſubiremus. Benè exclamat Damaſcenus orat. de dormit. Beatæ Virginis; *ô quonam pacto fons vitæ ad vitam interiecta morte migras? O quemodo ea, quæ in partu naturæ leges exceſſerat, nunc ipſius legibus ſubeſt, atque immaculatum corpus morti ſubijcitur! Oportebat enim illud exuta morte incorruptionem induere; præſertim cum ne ipſe quidem naturæ Dominus mortis periculum facere recuſarit.*

B. V. mortem ſubiit, ſed non pœnalem et culpa prouenientem. Idem num. 140.

139. Caietanus explicans citata Apoſtoli verba docet ibi tantùm Apoſtolum aſſerere, quòd omnes Adæ poſteri incurrunt debitum, ſeu neceſſi-

tatem contrahendi peccatum originale, & mortem; non autem quod de facto omnes incurrant ipſum peccatum: *Nam probabile*, inquit, *eſt B. Virginem non incurriſſe peccatum originale: rurſum probabile eſt non omnes Adæ poſteros incurriſſe mortem. Nam Chore, Dathan, & Abiron viui deſcenderunt ad inferos.* Quamuis ergo alij omnes ex debito & neceſſitate originalem labem contrahant; benè Caietanus non obſtantibus Apoſtoli verbis B. Virginis exemptionem ab originali peccato docet: quod in interprete S. Thomæ eſt valdè notandum. Illud tamen negandum eſt Chore, Dathan, & Abiron mortem non incurriſſe: eos enim verè mortuos eſſe benè probat Toſtatus cap. 16. Numero Quæſtione 20. Lyranus, Hugo Cardinalis, Dionyſ. Num. cap. 16. & Ribera Apoc. 19. verſ. 20.

B. Virginem non incurriſſe peccatum originale, probabile cenſet Caietanus.

Dathan, & Abiron mortuos eſſe aſſe[r]it Caietanus, ſed refellitur.

140. Porro ad indicandum B. Virginis mortem ex peccati pœna non fuiſſe; ea mortem quidem incurrit, ſed à corporis corruptione immunis fuit. Nam ob peccatum Adamo, eiuſque poſteris a Deo dictum eſt: Gen 3. *Puluis es, & in puluerem reuerteris.* Ob hanc Dei in genus humanum maledictionem vniuerſaliter homo cum Iob dicere cogitur: *Quaſi putredo conſumendus ſum; & quaſi veſtimentum, quod comeditur à tinea. Homo putredo, & filius hominis vermis.* Poſita hac generali in homines pœna, à putredine, & corruptione B. Virginis corpus poſt mortem liberum fuiſſe conſtat, vt infra videbimus. Quare ſi à corporali putredine exempta Deipara fuit, multò magis à ſpirituali corruptione liberam fuiſſe dicendum eſt: cùm corporalis non niſi ex ſpirituali peccati putredine manauerit.

Iob 13. 28 & Iob 25.

141. Quæres, cum B. Virginis mortem pœnalem non fuiſſe dictum ſit, an Chriſti mortem pœnalem fuiſſe ſit dicendum? Reſpondeo Chriſti mortem fuiſſe quidem pœnalem, non tamen ex propria culpa, cum teſte Apoſtolo Petro. *Peccatum non fecerit, nec inuentus ſit dolus in ore eius:* ſed ex generis humani delictis, pro quarum ſatiſfactione ſubeundo mortem, ſe hoſtiam æterno Patri obtulit. Ideo de Chriſto Redemptore idem Apoſtolus ibidem ait: *Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum*: Et Paulus prima ad Cor. 15. *Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris ſecundùm ſcripturas*: Et Iſaias 53. *Ipſe vulneratus eſt propter iniquitates noſtras; attritus eſt propter ſcelera noſtra.* Adde prætereà ad cooperandum humani generis redemptioni mortem etiam B. Virginem ſubijſſe: nam cum Chriſtus ad humanum genus redimendum mori debuiſſet, conſequenter paſſibilis, & mortalis naſci debebat: filius autem paſſibilis, & mortalis, non niſi ex matre paſſibili, & mortali prouenire naturaliter debuit. Quamuis ergo B. Virgo ex omnimoda innocentia ab omni peccato libera, morti non foret obnoxia; fuit tamen morti ſubiecta, vt filium pareret, qui mortem ob humani generis redemptionem ſubire poſſet. Ideo Bernardus de B. Virgine ait: *Per hanc homo redemptus eſt.* Quare ſi Adamo non peccante æternum Verbum, non vt generis humani redemptor, ſed vt glorificator, & exemplar imitandum humanam carnem aſſumpſiſſet; tunc ſicut & filius, ita & mater, nempe B. Virgo immortalis fuiſſet, ea ſcilicet immortalitate, quam Adamo non peccante homines iuſti habuiſſent, antequam ad beatam vitam transferrentur.

Chriſti mors pœnalis dici poteſt, ſed ex alieno demerito.

Epiſt. 1. cap. 2, num. 24.

Serm. in ſigno magno.

142. Opponuntur tertio plures ſancti Patres, & Doctores, negantes Immaculatam Virginis Conceptionem, inter quos primò citatur Anſelmus lib. 2. *Cur Deus homo*, cap 16. vbi hæc verba habentur. *Virgo ipſa, vnde aſſumptus eſt Chriſtus, & in iniquitatibus concepta, & in peccatis concepit eam mater eius; & cum originali peccato nata eſt; quia & ipſa in Adam peccauit, in quo omnes peccauerunt.* Reſpondetur nos non contendere vniuerſaliter Patres omnes, & Doctores Immaculatam Virginis Conceptionem aſſeruiſſe: ſed ex his plures, & magnæ auctoritatis illam expreſsè docere: & ex teſtimonijs, quæ contra noſtram ſententiam citantur, aliqua aliter eſſe intelligenda. Primum Anſelmi allatum teſtimonium minor ab erudito Doctore tribui Anſelmo. Sumuntur enim illa verba ex lib. *Cur Deus homo*: Vbi inducitur Boſo cum Anſelmo diſſetens, &

Anſelmi teſtimonium contra immaculatam B. V. Conceptionem ſoluitur.

A

B ſententiam illam Boſo profert, non Anſelmus. Sicut ergo malè quis Petri Diaconi verba tribueret Gregorio, eo quòd in illius dialogis afferantur: ita omninò male Boſonis verba Anſelmo tribuuntur. Præſertim cum Anſelmus pluribus, & expreſſis verbis B. Virginis Immaculatam Conceptionem doceat in epiſtola ad Epiſcopos Angliæ: cuius epiſtolæ inter alios multos meminit Baronius in notis Romani Martyrologij, & Concilium Cantuarienſe celebratum anno 1328. Prætereà, quod Anſelmo verba illa tribuenda non ſint, patet; quia ibi dicitur, non ſolùm B. Virgo in peccatis concepta; ſed etiam cum originali peccato nata: quod eſt falſiſſimum, nullusque Catholicorum aſſerere poteſt.

C 143. Citatur ſecundo Rupertus lib. 1. in Cant. paulò poſt initium ad B. Virginem dicens: *Et tu quidem veraciter dicere potueras: Ecce in iniquitatibus concepta ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Cum enim eſſes de maſſa, quæ in Adam corrupta eſt, hæreditaria peccati originalis labe non carebas. Sed ante faciem huius amoris peccatum, nec illud, nec aliud ſtare potuit. Ante faciem huius ignis ſtipula omnis interiit; vt totum ſanctum fieret habitaculum, in quo Deus totis nouem menſibus habitaret; tota omninò munda materia, de qua ſancta Dei ſapientia domum æternam ſibimet ædificaret.* Reſpondetur, modos illos loquendi: *Dicere potueras: In iniquitatibus concepta ſum: originali*

Ruperti teſtimonium contra immaculatam B. Virg. Conceptionem ſoluitur.

D *labe non carebas*: eſſe modos quoſdam loquendi conditionatos; quibus deinde addi, vel ſubintelligi debet particula, *niſi*, ſic à Themiſtocle dictum eſt: *Perieramus, niſi periiſſemus*: & à Poëta: *Me truncus illapſus* cerebro ſuſtulerat. Similiter ergo, cum à Ruperto dicitur: *Dicere potueras: In iniquitatibus concepta ſum: Originali labe non carebas.* Interpretari poteſt, quòd ſubintelligatur: *Niſi te Diuina gratia præſeruaſſet.* Quod confirmari poteſt primò, eò quòd idem Rupertus, vt ſupra vidimus, eodem libro Beatæ Virgini dicat: *Tu, ô dilecta ſingularis, libera es ab omni iugo peccati*: per iugum autem peccati originalem maculam

Apud Plutarchum.

Horatius.

E lam ſignificari ſupra ex alijs teſtimonijs oſtendimus. Quare ſi Rupertus non ſolùm in originalem maculam Beatam Virginem incurrere defuiſſe; ſed de facto incurriſſet ſignificare voluiſſet, abſolutè dixiſſet; *Dicere potuiſti: In iniquitatibus concepta ſum: Originali labe non caruiſti.* Hoc autem abſoluto modo cùm vſus non ſit, ſed potius illo conditionato, ſcilicet: *Dicere potueras; Non carebas*: interpretari poteſt de debito, non de actu originalem maculam contrahendo. Confirmari poteſt ſecundo eo quod Rupertus ait in B. Virg. *Peccatum nec illud*, nempe originale; *nec aliud* nempe actuale, *ſtare potuiſſe*. Cum ergo eodem modo de vtroque peccato loquatur; ſicut actuale in Deipara nunquam fuit, ita neque

originale actu fuiſſe ſignificauit.

Bernardo tributum teſtimonium contra immaculatam B. Virg. Conceptionem ſoluitur: idem num. 45.

144. Citatur tertio S. Bernardus epiſt. 174. de Conceptione ſanctæ Mariæ, dicens: *Vnde conceptionis ſanctitas? An forte inter ipſos amplexus maritales ſanctitas ſe ipſi Conceptioni immiſcuit; vt ſimul & ſanctificata fuerit, & concepta? Nec hoc quidem admittit ratio. Quomodo namque aut ſanctitas abſque Spiritu ſanctificante; aut ſancto Spiritui ſocietas cum peccato fuit? Aut certè quomodo peccatum non fuit, vbi libido non defuit? Niſi forè quis dicat de Spiritu ſancto, & non de viro conceptam fuiſſe: ſed id hactenus inauditum.* Confirmat Bernardi argumentum S. Auguſt. tom. 3. lib. de fide ad Petrum cap. 26. ſeu potius S. Fulgentius dicens: *Firmiſſime tene, & nullatenus dubites omnem hominem, qui per concubitum viri, & mulieris concipitur, cum peccato originali naſci, impietati ſubditum, mortique ſubiectum, & ob hoc natura iræ filium naſci.* Quæ Auguſtini, ſeu Fulgentij ſententia legitur etiam in Decretis de conſecratione distinct. 4. cap. firmiſſimè.

B. Virg. ſine inordinata parentum concupiſcentia concepta.

145. Reſpondetur circa allatam obiectionem duo eſſe expendenda: primò auctoritatem Bernardi: ſecundo vim argumenti, quod affert. Circa primum multi non Bernardi, ſed ſuppoſititiam epiſtolam cenſent, probantque non improbabilibus coniecturis Petrus Hoieda cap. 14. paragraph. 2. & 3. Ægidius Luſitanus de Conceptione, & alij. Quod certè valdè confirmat infirmitas argumenti ibi allati. Supponit enim argumentum prolis generationem abſque aliquo coniugum peccato contingere non poſſe; & ita in SS Coniugibus Ioachimo, & Anna contigiſſe, quod eſt falſum. Quia coniugium à Chriſto Domino in ſacramentum inſtitutum non eſſet; ſi ad actum ex ſe ſemper peccaminoſum, & ex inordinata libidine prouenientem ordinaretur. Præcipuè B. Virginis generationem peccati, & inordinatæ libidinis expertem fuiſſe dicendum eſt.

De auctoritate huius hiſtoriæ benè diſſerit Chriſtophorus Caſtro in hiſtor. Deiparæ in Catal. Scriptorum ſub finem operis.

Quare in hiſtoria de Natiuitate ſanctæ Mariæ, quæ habetur apud S. Hieronym. tom. 9 in epiſt. ad Chromatium, & Heliodorum Epiſcopos, refertur Angelus ſanctum Ioachimum, ſic allocutus. *Ego ſum Angelus Domini miſſus ab ipſo ad te; vt annunciem preces tuas eſſe exauditas, & eleemoſynas tuas aſcendiſſe in conſpectum eius. Videns quippe vidit pudorem tuum, & audiuit ſterilitatis approbrium non rectè tibi obiectum. peccati namque non naturæ vltor eſt Deus: & ideo cum alicuius vterum claudit, ad hoc facit, vt mirabilius denuo aperiat; & non libidinis eſſe, quod naſcitur, ſed diuini muneris cognoſcatur.* Similiter apud Germanum Archiepiſcopum Conſtantinopolitanum in Encomio de Virginis præſentatione dicitur de ſancta Anna: *Non ante diuinam gratiam, ſed cum illa acceſſiſſet; matrix, quæ prius erat clauſa, à Deo acceptum depoſitum apud ſe detinuit.* Contigit autem hoc, vt ibidem dicitur, poſt 40. dierum ieiunium à S. Ioachimo ſeruatum; ſcilicet, vt omnis inordinatæ libidinis ſuſpicio tolleretur. Ideo benè à Damaſceno orat. 1. de Natiuitate ſanctæ Mariæ dicitur: *O beatos Ioachim lumbos, ex quibus prorſus immaculatum ſemen fluxit.* Idem probat reuelatio ſupra allata ſanctæ Brigittæ. Præterea Magiſter ſententiarum in 2. diſtinct. 19. ait: *Si primi homines non peccaſſent, abſque omni peccato, & macula in paradiſo carnali copula conueniſſent, fuiſſetque ibi tactus immaculatus, & miſtio ſine concupiſcentia.* Quod accepit ab Auguſtino in Geneſim. Simili ergo modo conceptam fuiſſe Beatam Virginem dicendum eſt. Porrò ad dictum Auguſtini, ſeu Fulgentij iam ſupra reſpondimus ex communi lege excipiendam eſſe Beatam Virginem propter rationem, & ſanctorum teſtimonia ibi allata; præſertim cùm B. Virginis parentes ſimul conuenerint, non ex concupiſcentia, ſed ex inſpiratione, & Angeli verbis ſupra allatis.

B. Virginis Conceptionis nomine conceptionem corporis animationem debet intelligi, quæ à primo generationis initio aliquod tempus diſtat.

146. Rurſus ad argumentum allatum in ea putata? Bernardi epiſtula, Reſpondetur ſecundo, cùm dicimus B. Virginem conceptam fuiſſe immaculatam, & ſanctam; intelligimus tunc, cùm primùm eius anima corpori vnita eſt. Corporis autem animatio per rationalem animam à primo generationis initio diſtat in maribus 40. ferè dies; in fœminis 80. Ideoque totidem dies purificationi poſt partum præſcribuntur Leuitici 12. Hippocrates lib. de alim. & alibi fœtus formationem, & organizationem, ad quam conſequitur animatio, in maribus trigeſimo die, in fœminis quadrageſimo ſecundo ferè abſolui docet. Quamuis autem tale tempus ad B. Virginis corpus formandum non intercеſſerit; ſed extra naturalem ordinem, eius organizatio ad animam recipiendam breuiſſima mora fuerit: Celebratur enim eius immaculata Conceptio, atque adeo organizati corporis cũ ſanctitate animatio initio nouem menſium, qui ab octauo die Decembris vſque ad octauum Septembris diem numerantur: Nihilominus B. Virginis organizationem & animationem non inter maritales amplexus, vt citata epiſtola ſupponit; ſed poſt dies aliquot fuiſſe dicendum eſt. Nam poſt debitam ſeminis, & ſanguinis commiſtionem, & coagulum ſeptimo ferè die formationem, & organizationem inchoari docet Galenus lib. 1. de ſemine cap. 9. & Hippocrates lib. de Carnibus num. 10. Quare Ariſt. lib. 7. de hiſtoria animalium cap. 3. conceptus diſperditionem, ſi ante diem ſeptimum acciderit, appellat effluxionem, id eſt concepti ſeminis lapſum; ſi verò poſt ſeptimum diem, vocat abortum, id eſt fœtus formari incipientis emiſſionem.

147 Ad extremum ex allata epiſtola, quam S. Bernardi eſſe demus, dico colligi nunc B. Virginis Conceptionem piiſſimè eſſe celebrandam: ibi enim Bernardus ait ad huius feſti celebritatem prius conſulendam eſſe Apoſtolicæ ſedis auctoritatem. Cum ergo in præſentia Apoſtolicæ ſedis auctoritate immaculata Virginis Conceptio celebretur, eam ab omnibus celebrandam eſſe ex Bernardo decernitur.

148. Citatur quarto S. Fulgentius ſerm. de Laudibus Virginis dicens: *Cum dixit Angelus: Gratia plena; oſtendit ex integro iram excluſam primæ ſententiæ, & plenam benedictionis gratiam reſtitutam.* Si iuxta Fulgentium gratia Virgin. reſtituta eſt; ergo in ea gratiæ priuatio præceſſit. Reſpondeo imminente amittendi periculo aliquid poſſe dici reſtitui, quamuis actu eius amiſſio, ſeu priuatio non præcedat. Sic Pſalm. 34. 17. ad litteram iuxtà Euthimium Dauid Saulem, alioſque inſidiatores ei mortem machinantes fugiens, Deum precabatur: *Reſtitue animam meam a malignitate eorum: à leonibus vnicam meam.* Vbi animam, hoc eſt vitam ſibi reſtitui Dauid flagitabat; quam quidem non amiſerat, ſed tantùm eam amittendi periculum imminebat. Eodem ſignificatu gratiam Virginis reſtitutam fuiſſe ex Fulgentij ſententia dici poteſt.

B. Virgo cum mundata & purgata à peccato dicitur [illegible]

149. Citantur quintò ex Patribus aliqui, qui, vt B. Virginis ſanctificationem ſignificent, Virginem per gratiam mundatam, vel purgatam fuiſſe dicunt: mundatio verò, & purgatio peccati

maculam

maculam ſupponit. Reſpondetur mundationem, vel purgationem eodem modo in B. Virgine eſſe intelligendam, ac de eius redemptione diximus. Sicut enim redempta fuit à diaboli captiuitate non actuali, ſed incurrenda, ita mundata, & purgata dicitur per preſeruationem à macula non contracta, ſed contrahenda. Quare Iuo Carnotenſis Epiſcopus ſupra citatus de Deo erga B. Virginem ait: *Omnem nauum tam originalis, quàm actualis culpa in ea deleuit, non tollendo, ſed præſeruando.* Similiter quamuis conſueto nobis modo abſolui dicantur peccata contracta, non contrahenda; nihilominus per gratiæ præſeruationem à peccatis alioqui contrahendis abſolutus fuiſſe Ioanne Baptiſta dicitur, adiutus ſcilicet gratiæ auxilio, ne in ea laberetur. *Neque enim dubitandum eſt, quin Spiritus ſanctus, qui eum repleuit, etiam à peccatis omnibus abſoluerit*, de Ioanne ait Beda. Ex his patet, cum apud Nazianzenum orat. 38. & 42. dicitur: *Chriſtus conceptus ex Virgine animo, & corpore à Spiritu ſancto purgata*: reijciendam eſſe Nicetæ Gloſſam, vbi de B. Virgine ait: *Per Spiritum ſanctum ab eo peccato expurgata eſt, quod ex natiuitate ſecum trahebat, nimirum à primo parente profluxum, atque ad vniuerſum ipſius genus fuſum, & propagatum.* Nam ſi bene à Bernardo iuxtà vniuerſalem Eccleſiæ ſententiam dicitur: *Fuit proculdubio mater Domini ante ſancta, quàm nata*: malè à Niceta dicitur: *Ab eo peccato expurgata eſt, quod ex natiuitate ſecum trahebat.* Quòd ſi per Natiuitatem, Conceptionem Nicetas intellexit: neque ex Nazianzen. verbis, vt oſtendi, Nicetæ interpretatio habetur: cum à Nazianzeno purgata dici potuerit Virgo per præſeruationem à macula.

Iuo ſerm. de natiuitate Domini.

Nicetæ ſententia de B. Virgine refelluntur.

S. Bernard. epiſt. 174.

150 Reſpondetur ſecundo in ſubiecto aliquo duplicem poſſe dari munditiem: alteram negatiuam per maculæ carentiam; alteram poſitiuam per formam aliquam nitorem ſubiecto communicantem. Dicitur à ſanctis PP. B. Virgo per Spiritus ſancti gratiam mundata; quia præter originalis peccati carentiam, poſitiuam munditiem per gratiæ nitorem habuit.

Munditiei duplex, altera negatiua, altera poſitiua, vtraque B. Virgini tribuenda.

151. Obijcitur 6. B. Virginis teſtimonium de ſeipſa dicentis Cant. 1. *Nigra ſum, ſed formoſa*, nigra ſcilicet originali peccato, vt Adami filia; formoſa, vt Dei ſponſa in materno vtero ſanctificata. Reſpondetur eadem Scripturæ verba non ſolùm myſticos, ſed etiam litterales plures ſenſus habere poſſe: vt patet ex æterni Patris verbis diuino filio dicentis Pſalm. 2. *Filius meus es tu; ego hodie genui te.* Quæ verba Auguſtinus, & alij de æterna Chriſti generatione intelligunt: & ad eam probandam verba illa citat Apoſtolus ad Hebr. 1. Rurſus eadem idem Apoſtolus de glorioſa Chriſti reſurrectione interpretatur Act. 13. Hac poſita regula Cant. verba illa tum de B. Virgine, tum de cuiuſlibet iuſti anima intelligi poſſunt. Si de iuſti anima intelligantur, tunc talis anima benè cum Ambroſio ait: *Fuſca per culpam, decora per gratiam: fuſca per vitium, decora per lauacrum: fuſca, quia peccaui, decora, quia iam me diligit Chriſtus.* Similiter Auguſtinus: *Nigra per naturam, formoſa per gratiam. Vnde nigra? Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea. Vnde formoſa? Aſperges me hyſopo, & mundaber, lauabis me, & ſuper niuem dealbabor. Vnde nigra? Apoſtolus dicit: Video aliam legem in membris repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati. Vnde formoſa? Quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.* Similiter Nyſſenus: *Cum nigra eſſem peccato, & per opera affinis eſſem, & coniuncta tenebris; me meus Sponſus pulchram fecit per dilectionem; mihi ſuam impertiit puritatem.*

Litteralis ſenſus multiplex eſſe poteſt.

Serm. 2. in Pſalm. 118.

Auguſt. ſerm. 20. de tempore.

Pſalm. 50.

ad Rom. 7.

152. Si verò verba illa, vt à B. Virgine prolata accipiantur, ſine dubio aliter interpretanda ſunt. Nigra, ait B. Virgo, ſum, non reali, ſed apparente, & putatiua nigredine; quæ mihi à neſcientibus diuina myſteria tribuitur. Hinc benè iuxta Rupertum ait: *Nolite, filiæ Ieruſalem, conſiderare me, quòd fuſca ſim, id eſt corrupta; quia quòd tumentem vterum habeo, quod inuenta ſum in vtero habens, non fecit vir, quia virum non cognoſco; ſed ita decolorauit me ſol, verus ſol; & ſole Deus longè pulchrior, ſemetipſo me impleuit, de ſemetipſo vterum meum tumentem reddidit. Hoccine eſt decolorari? Non apud vos filiæ Ieruſalem, quæ habetis oculum ſimplicem; ſed apud ſuperborum cogitationes, quorum nequam eſt oculus. Non erat nequam oculus Ioſepho, ſed quamdam excuſabilem ignorantiæ nebulam habẽs: cito purgatus eſt dicente Angelo Domini, quòd ſana eunte decolorata eſſem; quam non flamma ignis de deorſum, ſed deſuper Sol decolorauit: quòd ſalua Virginitate grauida eſſem, quam nõ vir terrenus, ſed Pater cœleſtis de Spiritu ſancto grauidam fecit. Non ita cæteri omnes cognitam veritatem ſequuntur. Sed quid? Filij matris meæ pugnauerũt contra me. Iſti pugnauerunt, id eſt certiſſimè pugnabunt, conſiderantes, & conſiderare volentes, quòd fuſca ſim, quòd non verè decolorauit me ſol, nigra ſim nigredine omnimoda ſicut tabernacula Cedar. Hinc ab illis paſſa ſum, vel patior pugnas verborum, pugnas linguarum. Prædicatum eſt eis, quòd non nigra, immò, vt iam dixi, formoſa ſim; ſicut pelles Salomonis: ſed è contra pugnauerunt repleti zelo, & contradixerunt propugnatoribus meis.*

B. Virg. omnino peccati macula carẽs, quomodo nigra & formoſa dicatur: Idem num. 153.154.

Rupertus in Cant. cap. 1.

B. Virg. contra ſuæ Puritatis oppugnatores conqueritur.

153. Fuit quidem B. Virgo omninò pura, & formoſa; nigra tamen viſa eſt, cum ex humilitatis affectu, veluti purgatione indigẽs, quadrageſimo poſt partum die templum adijt, & pro ſe tãquam immunda obtulit *par turturum, aut duos pullos columbarum*, iuxta Moſis legem, quæ matri, quæ paupercula ſit, poſt partum præcipitur: *Sumes duos turtures, vel duos pullos colũbarum, vnum in holocauſtum, & alterum pro peccato, orabitque pro ea ſacerdos, & ſic mundabitur.* Quare iuxta Hailgrinum Cardinalem Sabinenſem B. Virgo ait: *Nigra ſum in apparentia, & deſpecta tamquam mater leproſi; ſed formoſa in veritatis exiſtentia, & tamquam veri Dei genitrix glorioſa. Nigra ſum tamquam tabernacula Cedar; quia non reputor tabernaculum Regis iuſtitiæ, ſed ſicut cæteræ matres, quarum ventres tabernacula ſunt filiorum mœroris, & tenebrarum: inter tabernacula Cedar reputata ſum, quod interpretatur tenebræ, vel mœror. Veruntamen ego formoſa ſum, ſicut pelles dedicata vero Salomoni Chriſto, vero pacifico. Nam ſicut illæ pelles arcam typicam continuerunt; ſic ego intra mea viſcera veram arcam continui, Chriſtum videlicet, cuius caro ſignificatur per arcam; cuius anima deſignatur per vrnam auream, quæ erat in arca; & Deitas deſignatur in manna: & ſicut pelles protegebant totum tabernaculum, ſic ſub vmbra meæ protectionis defendo totam Eccleſiam.*

Lucæ 2.

Leuit. 12. 8.

154. Sicut vt ait Hugo Card. *Ipſe ſponſus niger fuit in paſſione, ſed formoſus in reſurrectione*: ita B. Virgo in eadem ſui ſpõſi, & filij paſſione nigra mœroris, dolorisq; affectu fuit; formoſa vera, & ingẽti exhilarata gaudio in glorioſa eiuſdẽ filij reſurrectione. Cum enim pulchra vt luna eſſet; ſicut diuini ſolis fulgoris, & gloriæ in reſurrectione particeps fuit; ac morte luctus, mœroriſque ſubijt obſcuritatem. Propterea ſubdidit: *Decolorauit me ſol*: ſol ſcilicet meus, meiq; filius in ſuæ mortis eclipſi. Ex his patet nullo modo de originalis peccati nigredine allata

verba eſſe intelligenda, talem enim nigredinem, ſeu decolorationem non diuinus ſol, ſed tenebrarum princeps diabolus in humanum genus inuexit; cum primis parentibus vetiti pomi comeſtionem ſuaſit. Quòd ſi iuxtà Nyſſenum ſolis nomine intelligamus feruidam concupiſcentiam, & tentationum æſtum; noxio huiuſmodi ſole reliquorum quidem animas, non autem Deiparam decoloratam eſſe dicere poſſimus. Vel ſi dicatur, vt ait Theodorion: *Denigrata ſum, dum creaturas adoro præter, vel pro Creatore; & ſolem hunc viſibilem colo pro Sole iuſtitiæ; ſed beui candidabor per Chriſti gratiam*, talia verba non à B. Virgine, ſed à Gentilitate prolata, intelligenda eſſe ſatis patet. Remoueatur ergo à Deipara non modo actualis peccati, ſed etiam originalis maculæ ſuſpicio: & hinc ab ea præmium illud expectemus, quod ipſa Eccleſiaſtici 24. 31. pollicetur dicens: *Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.* Quomodo Deiparam, quæ pulchra, vt ſol dicitur, elucidare, ſeu emaculare poſſumus? Scilicet, ſi quæ ei tribuitur, originalem maculam procul à noſtra ſententia remoueamus.

Deipara Beata, eò quòd Sanctorum omnium prima aliquando claram Dei viſionem habuerit.

B. Virg. ante omnes alios ſanctos Deum clarè vidit. Idem non ſequitur.

S. Thom. in Pſalm. 24.

155. PSalm 24. dicitur: *Vniuerſæ viæ Domini miſericordia, & veritas:* id eſt fidelitas, quæ ſe Deus verum, adeoque fidelem promiſſorem oſtendit. Iuxta ſanctum Thomam Dei miſericordia oſtenditur per gratiam in iuſtificatione; veritas in glorificatione; cum iuſtificatæ per gratiam animæ tamquam debita merces corona iuſtitiæ datur: in quo Dei veritas, hoc eſt veracitas, & fidelitas oſtenditur: Quod ad vtramque Dei viam ſpectat, ſcilicet miſericordiæ, & fidelitatis; iuſtificationis, & glorificationis, Beata Virgo ante omnem puræ creaturam ab æterno diuinis in decretis prælata fuit, vt ſupra vidimus: atque adeo hinc benè dicere potuit: *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum.* Hoc autem ſatis non fuit ad Deiparæ prærogatiuam; voluit præterea Deus, vt actualis glorificatio in clara Diuinæ eſſentiæ viſione conſiſtens, ante omnes humani generis ſanctos Beatæ Virgini concederetur, & propter hoc etiam *in initio viarum ſuarum*, quibus electos alios Deus glorificauit, Beata Virgo Dei poſſeſſio fuit. Qui enim Deum vident, ſicut per viſionis actum Deum poſſident; ita per intenſiſſimum actum amoris ex beatifica viſione prouenientem a Deo poſſidentur. Quod autem ante ſanctos alios Beata Virgo Deum clarè viderit, pietas auctoritas, & ratio perſuadet.

Abraham, Iacob, Moſes, & Iſaias in hac vita claram viſionem non habuerunt.

Anſelm. vel Herueus cui Commentaria illa Bellarmino tribuuntur.

Paulus Apoſt. adhuc viator ad Deum clarè videndum non eſt eleuatus.

156. Ex antiquis Patriarchis, & Prophetis neminem, neque Abrahamum, neque Iacob, neque Moſem, neque Iſaiam clara viſione Deum vidiſſe; ſed tantùm in ſpecie aliqua, & ſimilitudine, vel Angelo Deum repræſentate docent SS. Patres, Chryſoſtomus hom. 14. in Io. Cyrillus in Io. lib. 1. cap. 22. Nyſſenus lib. de beatitudinis in illud: *Beati mundo corde*; & Gregorius infra citandus. Poſt Chriſti aduentum, hominumque redemptionem Apoſtolum Paulum in hac vita ad Deum clarè videndum eleuatum fuiſſe docent ſancti Patres Auguſtinus epiſt. 112. cap. 13. Clemens lib. 5. ſtromatum, Anſelmus in illud Pauli ſecunda ad Cor. 12. *Raptus eſt in paradiſum: & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* Idipſum expreſſè docet ſanctus Thomas ſecunda ſecundæ quæſt. 175. art. 3. 4. & 5. art. autem 3. ſic ait: *Reſpondeo dicendum, quod quidam dixerunt Paulum in raptu non vidiſſe ipſam Dei eſſentiam, ſed quamdam refulgentiam claritatis ipſius. Sed contrarium manifeſtè Auguſtinus determinat, non ſolum in libro de videndo Deum; ſed etiam 12. ſuper Geneſim ad litt. vbi ait: Cur non credimus, quod tanto Apoſtolo, doctori gentium rapto vſque ad ipſam excellentiſſimam viſionem voluerit Deus demonſtrare vitam, in qua poſt hanc vitam viuendum eſt in æternum. Sed in illa vita futura ſancti poſt reſurrectionem videbunt Dei eſſentiam*, idem ſi mir S. Thomas art. 4. *ergo eamdem vidit Apoſtolus.* Rurſus art. 5. ad primum ait: *Paulus in raptu illo peregrinabatur à Domino quantum ad ſtatum; quia adhuc erat in ſtatu viatoris: non autem quoad actum, quo videbat Deum.* Præterea Auguſtinus loco citato epiſt. 112. ait: *Non eſt incredibile quibuſdam ſanctis non in vita defunctis, vt ſepelienda cadauera remanerent; etiam iſtam excellentiam reuelationis fuiſſe conceſſam*: vt ſcilicet viderent Deum per eſſentiam, ſicut explicat ſanctus Thomas art. 5. Poſita ergo clara Dei viſione eximiis quibuſdam ſanctis in hac vita ad tempus communicata: Subſumo veriſſimam Bernardi propoſitionem dicentis: *Quod vel paucis mortalium conſtat eſſe collatum, non eſt fas ſuſpicari tantæ Virgini fuiſſe negatum.* Quamuis ergo aſcendente Chriſto Domino in cœlum, cœlique aditu ad æternam beatitudinem hominibus reſerato, B. Virgo non ſanctorum omnium prima in cœlum aſcenderit; ſed ad fidelium regimen, & ſolamen, meritorumque maiorem cumulum aliquot annos in terris remanſerit: nihilominus pium eſt credere, & à ratione, & ſanctorum auctoritate non alienum, B. Virginem omnium primam, non quidem in cœlo, vt diximus; ſed in terra claram Dei viſionem interdum habuiſſe. *Fortè in ipſo conceptu, vel partu illi datum eſt ad horam, vt videret myſterium huiuſmodi, vt in patria, ſicut Paulus vidit Deum in raptu*, ait S. Antoninus quarta part. tit. 15. cap. 77. *Si quiſpiam dixit raptum ſe fuiſſe in Paradiſum; quantò magis tu, Regina cælorum, perſæpè cæleſtibus interfuiſti*, ait Rupertus lib. 3. in Cantica. De huiuſmodi tam eximio priuilegio Dionyſius Carthuſianus ait: *An & aliis ſit conceſſum quis nouit? De ſupermundiſſima Virgine non exiſtimo dubitandum.*

S. Bernard. epiſt. 174.

Dionyſ. Carthuſ. art. 14. in cap. 4. Areopagitæ de cæleſti Hierarchia.

157. Opponi poſſunt contra allatam ſententiam plures graues auctores, & ſancti PP. & ſacræ ſcripturæ verba, à quibus vniuerſaliter negatur ſanctorum quempiam ante mortem, Deum intuitiuè vidiſſe. Inter quos Chryſoſtomus Apoſtoli Pauli amantiſſimus Chriſtum Dominum, non autem Diuinam eſſentiam à Paulo in raptu viſam eſſe indicat, dicens: *Quare raptus eſt? vt mihi videtur, ne haberetur aliis Apoſtolis minor; quoniam illi ſimul fuerant cum Chriſto; propter hoc in gloriam raptus eſt, hoc eſt in paradiſum.* Ne ergo videretur Paulus ſuis Coapoſtolis minor; ſatis fuit vidiſſe ſanctiſſimam Chriſti in paradiſi gloria humanitatem; non autem intuitiuè eiuſdem Diuinitatem vidiſſe; quare ipſe Paulus poſt raptum ſcribens ad Tim. de Deo ait: *Quem nullus hominum vidit; ſed nec videre poteſt*: ſcilicet in mortali vita. Præterea Ioannes teſte Hieronymo, vltimus omnium Euangeliſtarum ſcripſit Euangelium: & conſequenter poſt raptum Pauli, qui quatuordecim annos antequam ad Corinth. ſcriberet, contigerat, ait: *Deum nemo vidit vnquam.* De quo fuſius audiatur Gregor. 18. Moral. cap. 37. dicens: *Cum teſtamenti veteris Patres intueor, multos horum teſte ipſa ſacræ lectionis hiſtoria Deum vidiſſe cognoſco. Vidit Dominum Iacob, qui ait: Vidi Dominum facie ad faciem, &*

Chryſoſt. hom. 26. in 2. ad Cor. cap. 12.

1. ad Tim. 6.

Hieronym. de ſcript. Eccleſiaſticis.

1. Io. cap. 1. 18.

Geneſ. 32.

ſalua facta eſt anima mea. Vidit Moyſes Dominum, de quo ſcriptum eſt: Loquebatur Deus ad Moyſen facie ad faciem, ſicut loqui ſolet homo ad amicum ſuum. Vidit Iob Dominum, qui dicit: Auditu auris audiui te: nunc autem oculus meus videt te. Vidit Iſaias Dominum, qui ait: Anno, quo mortuus eſt Rex Ozias, vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & eleuatum. Vidit Michaas Dominum, qui ait: Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium ſuum, & omnem exercitum cœli aſſiſtentem ei à dextris, & à ſiniſtris. Quid eſt ergo, quod tot teſtamenti veteris Patres Deum ſe vidiſſe teſtati ſunt; & tamen de ſapientia, qua Deus eſt, dicitur: Abſcondita eſt ab oculis omnium viuentium: & Ioannes ait: Deum nemo vidit vnquam: niſi quod patenter datur intelligi, quia quandiu hic mortaliter viuitur, videri per quaſdam imagines Deus poteſt; ſed per ipſam naturæ ſuæ ſpeciem non poteſt: vt anima gratia ſpiritus afflata per figuras quaſdam Deum videat; ſed ad ipſam vim Dei eſſentiæ non pertingat? Hinc eſt enim, quod Iacob, qui Deum ſe vidiſſe teſtatur, hunc non niſi in Angelo vidit. Hinc eſt, quod Moyſes, qui cum Deo facie ad faciem loquebatur, ſicut loqui ſolet homo cum amico ſuo, ei inter ipſa verba ſuæ locutionis dicit: Si inueni gratiam in conſpectu tuo, oſtende mihi temetipſum manifeſtè vt videam te. Certè ſi Deus non erat, cum quo loquebatur, Oſtende mihi Deum diceret; non oſtende temetipſum. Si autem Deus erat, cum quo facie ad faciem loquebatur; cur petebat Deum videre, quem videbat? Sed ex hac etiam petitione colligitur, quia eum ſitiebat per incircumſcriptæ naturæ ſuæ claritatem cernere; quem iam cœperat per quaſdam imagines videre; vt ſic ſuperna eſſentia mentis eius oculis adeſſet.

Exodo 33. Iob 42. 5. Iſaiæ 6. 3. Reg. 22. 19. Iob 28. Ioan. 6; 18. Patr. Oſeæ 12. 4. [Ioan… Aug… dictum de Iacob.] Exodi 33.

158. Reſpondeo iuxtà Dionyſij ſupra citata verba de priuilegio Deom ante obitum videndi, *An aliis ſit conceſſum quis nouit? De ſuper mundiſſima Virgine non eſt dubitandum.* Fundamentum, quare non ſit dubitandum præter auctoritates ſupra citatas eſt; quòd valdè rationi congruum fuit, vt Beata Virgo, quæ poſt conſenſum Gabrieli Archangelo datum concipiendo incarnatum Verbum cœleſtis beatitudinis nobis aditum reſerauit; ipſa ante electos omnes cœleſtis beatitudinis fruitionem prælibaret; & tamquam Dei primogenita cœleſtis hæreditatis particeps fieret. Quare ſicut optima ratio eſt negaodi antiqnos Patriarchas Deum clarè vidiſſe; eo quod clara Dei viſio eſſet ante omnes Dei filio ſub humana carne concedenda: ita etiam rationi conſonum eſt; vt poſt filium, Dei filij mater quoad beatificam viſionem aliis omnibus præferretur. Porrò, quod clara Dei viſio aliis ante Chriſtum Dominum, eiuſque ſanctiſſimam matrem conceſſa non fuerit, benè à pari arguendo probari videtur ex S. Thoma, qui ſimiliter propter Chriſti reſpectu aliorum prærogatiuam ante ipſius reſurrectionem neminem ad immortalem vitam reſurrexiſſe docet. *Ante immortalitatem carnis Chriſti reſurgentis nullus adeptus fuit carnis immortalitatem*, ait 3. parte quæſt. 27. art. 3. Et quamuis Matthæus cap. 27. num. 5. cum dixiſſet: *Ieſus clamans voce magna emiſit ſpiritum*: poſtea num. 27. dicat: *Multa corpora ſanctorum, qui dormierant, ſurrexerunt*: nihilominus Origenes, Hieronymus, & Beda non niſi poſt Chriſti reſurrectionem eos reſurrexiſſe docent. Quare dicendum eſt Euangeliſtam, cùm cœpiſſet miracula, quæ in Chriſti paſſione contigerant, narrare; per anticipationem, ſeu prolepſim figuram aliàs in ſcripturis conſuetam, coniunxiſſe cum miraculis aliis hanc mortuorum reſurrectionem: cuius cauſa, ſicut aliorum miraculorum mors Chriſti fuerat.

159. Præterea ſcripturæ teſtimonia, quæ viſionis beatificæ priuilegium aliis non conceſſum probare videntur, dico contra Beatam Virginem non probare. Nam Ioan. 1. cum dicitur: *Deum nemo vidit vnquam*; iuxtà ſacros interpretes id ibi præcipuè dictum eſt ad Moſem excludendum; de quo immediatè ante dixerat: *Lex per Moyſen data eſt; gratia, & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.* Sublimiſſimæ enim veritatis, cuius Chriſtus in mundo promulgator fuit, Moſes promulgator eſſe non potuit; quippe qui Deum clarè non viderit; ſicut Chriſtus Dominus vidit, & videt: & propterea ſubditur: *Vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarrauit nobis*, ſcilicet præſtantiſſimam Euangelicæ fidei veritatem. Adde præterea per allata Ioannis verba, Beatam Virginem non excludi nam *Deum nemo vidit vnquam*: in Græco textu, quo idiomate Ioannes ſcripſit, *Nemo*, dicitur ὀυδὲις, non ὀυδεμία, id eſt nullus, non autem nulla. Similiter ad Tim. 6. num. 16. de Deo dicitur: *Quem nullus hominum vidit.*

160. Dices ex regula ſupradata ſub nullo intelligi etiam nullam: ſicut cum dicitur: *Beatus vir, qui non abiit in conſilio impiorum*, intelligitur etiam Beata mulier, quæ in conſilio impiorum, vel impiarnm non abiit: & cum de Diuino Iudice dicetur: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum*: maledictas etiam in ignem æternum damnandas eſſe intelligitur. Reſpondeo veriſſimam eſſe regulam illam, quod ſub virili ſexu etiam alter ſexus intelligendus ſit, cum ſcilicet eadem communis eſt ratio aliquid de vtroque, affirmandi vel negandi: ſecus verò cum eadem ratio de vtroque affirmare, vel negare: non cogit. In caſu noſtro, vt ex ſupradictis patet, non eſt ratio cur ſcripturæ teſtimonium ad Beatam Virginem includendam ita intelligamus; vt cum dicitur nullus, nulla etiam ſignificetur. Sicut ſi vera hæc propoſitio enuncietur: Ab orbe condito nullus retentâ Virginitate filium habuit: non proinde Deipara Virginitate ſeruata filium non habuiſſe ſignificaretur. Dices rationem omnibus communem de Deo in hac mortali vita non viſo, deſumi ex impoſſibilitate in ſacris litteris ſignificata. Nam Exodi 33. 22. à Deo Moſi dictum eſt: *Non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, & viuet.* Apoſtolus primo ad Timoth. 6. cum de Deo dixiſſet: *Quem nullus hominum vidit*: addidit: *ſed nec videre poteſt.* Prima ad Corinth. 2. idem Apoſtolus ex Iſaiæ 64. de cœleſti gloria, & beatifica viſione ait: *Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus iis, qui diligunt illum.* Pſalm. 1.

161. Reſpondetur hanc Iſaiæ, & Apoſtoli ſententiam intelligendam eſſe de noſtris viribus naturalibus habita Quare poſteà Apoſtolus addidit: *Nobis autem reuelauit Deus per ſpiritum ſuum*; ſcilicet per ſupernaturalem fidei illuminationem. Quare, cum Iſaïas dixiſſet: *Oculus non vidit, quæ præparaſti expectantibus te*: addidit: *Deus abſque te*; ſcilicet abſque te vel reuelante per lumen fidei, vel eleuante per lumen Iſaias cap 64.

gloriæ: reuelante per fidem; ſi intelligamus præparata beneficia, & chariſmatum dona per Dei filij incarnationem, & Euangelicam legem iuxta Chryſoſtomum, Hieronymum, & Theophylactum in primam ad Corinth. 2. Seu per lumen gloriæ; ſi iuxta Tertullianum lib. de reſurrectione carnis cap. 26. ſanctum Cyprianum epiſt. 16. & ſanctum Thomam in prima ad Corinth. 2. præparata in æterna vita intelligamus. Porrò, quamuis Scotus in 4. diſtinct. 49. quæſt. 8. & cum eo alij affirment naturaliter cognoſcibilem eſſe poſſibilitatem Dei viſionis: nihilominus vniuerſaliter omnes conueniunt poſſibilitatem viſionis beatificæ, qualis eſt in patria, per quam clarè ſanctiſſimæ Trinitatis myſterium repræſentatur, nullum creatum intellectum naturalibus viribus cognoſcere poſſe. Benè ergo dicere potuit Apoſtolus: *Nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus ijs, qui diligunt illum.* Similiter de naturalibus viribus etiam intelligenda ſunt Apoſtoli verba primo ad Timoth. 6. de Deo: *Quem nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt:* nullus enim, quamuis perfectiſſimus intellectus dari poteſt, cui connaturale ſit nomen gloriæ, & beatifica viſio, vt communiter Theologi docent. Præterea Dominicus Alſer Louanienſis doctor de oculo corporeo Apoſtolum ibi locutum eſſe docet.

162. Dices transfigurati Domini claritatem in monte Thabor ſanctus Thomas 3. part. quæſt. 45. art. primo docet fuiſſe vnam ex quatuor dotibus glorioſo Beatorum corpori attributis. Quod ſi art. ſequenti idem ſanctus Thomas ait; Claritatem illam fuiſſe quidem claritatem gloriæ, non autem corporis glorioſi claritatem; id dixit, non vt claritatem gloriæ, & glorioſi corporis claritatem in duas ſpecies diſtingueret; ſed tantùm, vt ſignificaret glorioſi corporis claritatem eſſe ſtabilem, & permanentem, qualis eſt ipſa beatitudo, cui conuenit. Talis autem claritas in Chriſto ceſſante transfiguratione non fuit. Claritatem illam non permanentem fuiſſe ſupernaturalem, docet Riccardus in 4. diſtinct. 49. art. 4 quæſt. 6. & Suarius 3. parte quæſt. 45. art. 4. ſect. prima. De claritate eadem Damaſcenus oratione de transfiguratione ait: *Hodie Diuinæ naturæ radius in monte Thabor Apoſtolorum oculos perſtringit.* Idem docet Nazianzenus oratione de fide prope finem: & Epiphanius hæreſi 69. prope finem. Idem ab Eccleſia in eius ſolemnitatis hymno indicatur: *Illuſtre quiddam cernimus, quod neſciat finem pati. Sublime celſum, interminum, antiquius cælo, & Chao.* Talis ergo claritas non viſa eſt ab Apoſtolis naturalibus viribus: & tamen cum eam Apoſtolis verè fuiſſe conſpicuam aſſeruiſſet. Sanctus Leo, ſubdidit: *Nam illam ipſius Deitatis ineffabilem, & inacceſſibilem viſionem, quæ in æternam vitam mundis corde ſeruatur, nullo modo mortali adhuc carne circundati intueri poterant, & videre.* Ergo iuxtà ſanctum Leonem Diuinitatis viſio in hac vita abſolutè, non autem ſolùm reſpectu naturalium virium impoſſibilis eſt dicenda.

S. Leo homil. de Transfiguratione.

163. Reſpondetur iuxtà ea, quæ diximus Dominica 2. Quadrageſimæ ex ſancto Thoma in diſtinct. 44. quæſt. 2. art. 4. vbi ait: *Quidam dixerunt, quod claritas corporis glorioſi non poteſt videri à corpore non glorioſo, niſi fortè per miraculum: ſed hoc non poteſt dici, niſi claritas æquiuocè diceretur, quia lux ſecundùm id, quod eſt, nata eſt mouere viſum: & viſus ſecundùm id, quod eſt, natus eſt recipere lucem. Vnde ſi eſſet aliquis viſus, qui* A *non poſſet percipere aliquam lucem omnino; vel ille viſus diceretur æquiuocè, vel illa lux; quod non poteſt in propoſito dici. Et ideo dicendum eſt, quòd claritas corporis glorioſi naturaliter à corporeo oculo non glorioſo videri poteſt. Dicendum ergo, quod claritas gloriæ erit alterius generis, quàm claritas claritas naturæ quantùm ad cauſam, ſed non quantùm ad ſpeciem. Vnde ſicut claritas naturæ ratione ſuæ ſpeciei eſt proportionata viſui, ita claritas glorioſa.* Sed quia corporis glorioſi claritas, qualis fuit Chriſti Domini in Monte Thabor, fuit valde intenſa; ideo ſubdit ſanctus Doctor: *Claritas intenſa non offendit viſum, in quantum agit actione animæ; ſed ſecundùm hoc magis delectat: offen-* B *dit autem in quantum agit actione naturæ calefaciendo, & diſſoluendo organum viſus, & diſgregando ſpiritus: & ideo claritas corporis glorioſi, quamuis excedat claritatem ſolis; tamen de ſui natura non offendit viſum, ſed mulcet: propter quod claritas illa comparatur claritati iaſpidis. Apoc.* 21. Præterea Suarius 3. parte quæſt. 44. art. quarto, ſectione prima ait: *Mihi videtur claritas gloriæ non eſſe extra latitudinem obiecti viſibilis; quamquam corruptibilis oculus propter imbecillitatem non poſſit fortaſſe in illam intendere; vt ideo veriſimile ſit confortatos fuiſſe diſcipulorum oculos, vt poſſent eam intueri.* Confortatio autem hæc fuit non eleuando oculos, cum illorum naturalis potentia eſſet ad videndum ſuf- C ficiens; ſed impediendo diſſolutionem organi, & ſpirituum diſgregationem ex magna lucis intenſione alioqui cauſandam, vt ſupradixit ſanctus Thomas. Et hæc oculi confortatio requiritur, eo quòd talis claritas magnam intenſionem, & ſupernaturalitatem quamdam habeat. Qualis autem ſit iſta ſupernaturalitas indicat ſanctus Thomas in tertio diſtinct. 16. quæſt. 2. art. primo ad quartum dicens: *Claritas illa eſt alterius generis, quàm iſta claritas naturalis; prouenit enim ex claritate ſpirituali animæ.* Quod autem non proueniat ex naturali tempera corporis, ſed ex claritate ſpirituali animæ; hinc ſequitur, quod ſit alterius generis, quam claritas naturæ quantùm ad cauſam, non quantùm ad ſpeciem, vt ſupra D idem ſanctus Doctor aſſeruit: & in 4. diſtinct. 44. quæſt. 2 art 4. prope finem id explicans ait: *Claritas corporis glorioſi prouenit ex merito voluntatis; & ideo voluntati ſubditur; vt ſecundùm eius imperium videatur, vel non videatur.* Quare cum Damaſcenus transfigurati Domini claritatem diuinæ naturæ radium fuiſſe dixit per huiuſmodi verba, aliaque ſimilia, quæ in ſanctis Patribus reperiuntur, non aliud ſignificatur, niſi quod per talem claritatem latens in Chriſto diuinitas ſe tamquam per ſignum manifeſtauerit. Et iuxtà hunc ſenſum Damaſcenus de Iuda à transfigurati Domini viſione excluſo ait: *Indignus erat, qui diuinitatem ſpectaret.* Ideo *ſignum perennis gloriæ* transfigurati Domini ſplendorem Eccleſia in hymno vocat: E atque adeo in tali ſigno Apoſtolos vidiſſe *ſublime, celſum, interminum, antiquius cælo, & chao,* voluit indicare.

Oratio. de Transfiguratione.

164. Ex dictis benè patet diſparitas, quæ inter corporeæ claritatis viſionem, & viſionem Diuinitatis intercedit: illa enim à naturali animæ potentia corpori vnitæ videri poteſt; cum corporeus oculus talis obiecti debeat eſſe viſiuus. Contra verò Diuinitas naturalibus viribus eſt omninò inuiſibilis; cùm requiratur vt intellectus per lumen gloriæ, & obedientialem potentiam ad Diuinitatem intuendam eleuetur. Rurſus cùm ad Deum videndum ſola intellectus

potentia ſit eleuabilis, neque ad id corporea potentia cooperari aliquid poſſit: hinc eſt, vt cum Leo dixit Diuinitatem nullo modo à mortali carne circumdato videri poſſe: duo ſignificauerit; ſcilicet talem viſionem iuxtà naturalem ordinem, & vim humano intellectui eſſe plane impoſſibilem: rurſus intellectum ad talem viſionem ſupernaturaliter eleuatum debere vel actu, vel per æquiualentiam extra mortalem carnem eleuari eo modo, quo mox cum S. Auguſtino explicabitur.

165. Reſpondet Auguſtinus tom. 2. epiſt. 111. cap. 13. ad ſupracitatum Exodi locum dicens: *Quomodo ipſa Dei eſſentia videri potuerit à quibuſdam in hac vita poſitis, propter illud, quod dictum eſt ad Moyſen: Nemo poteſt faciem meam videre, & viuere? Niſi quia poteſt humana mens diuinitus rapi ex hac vita ad Angelicam vitam, antequam per iſtam communem mortem carne ſoluatur. Sic enim raptus eſt ille, qui audiuit illic ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui; vbi vſque adeo facta eſt ab huius vitæ ſenſibus quædam intenſionis auerſio; vt ſiue in corpore, ſiue extra corpus fuerit; id eſt, vtrum ſicut ſolet in vehementiori extaſi mens ab hac vita in illam vitam fuerit alienata, manente corporis vinculo, an omnino reſolutio facta fuerit, qualis in plena morte contingit, neſcire ſe diceret. Ita ſit, vt & illud verum ſit, quod dictum eſt: Nemo poteſt faciem meam videre, & viuere: quia neceſſe eſt abſtrahi ab hac vita mentem, quando in illius ineffabilitatem viſionis aſſumitur; & non ſit incredibile quibuſdam ſanctis nondum ita defunctis, vt ſepelienda corpora remanerent, etiam iſtam excellentiam reuelationis eius conceſſam fuiſſe. Quod exiſtimo cogitaſſe illum* (nempe S. Ambroſium) *qui noluit dicere: Nec Apoſtoli Chriſtum videbant: ſed ait: Nec Apoſtoli omnes Chriſtum videbant; credens quibuſdam eorum Diuinitatis quoque ipſius viſionem, de qua loquebatur, etiam tunc potuiſſe donari*: Hoc ſi Apoſtolorum alicui concedi potuiſſe cum Ambroſio aſſerit Auguſtinus; multò magis B. Virgini conceſſum fuiſſe dicendum eſt. Quod indicare videtur Cyprianus dicens: *Matri plenitudo gratiæ debebatur, & Virgini abundatior gloria: quæ carnis, & mentis integritate inſignis, ſpirituali, & corporali intus, & extra Chriſti præſentia fruebatur*: non ſemper tamen, ſed diuini filij natiuitatis hora, de qua Cyprianus ibi loquitur. Sententia igitur Auguſtini eſt neminem poſſe videre Deum, & viuere: ita vt anima Deum clarè videns, vel omninò à corpore ſeparanda ſit; vel per æquiualentiam, ſcilicet ſenſuum, & phantaſmatum, corporiſque functiones allas in ea viſione relinquendo. Quamuis enim Philoſophus dicat: *Oportet intelligentem phantaſmata ſpeculari*: ad intellectionem Dei viſionem phantaſmata nulla concurrunt; etiam ſi in mortali vita talis viſio haberi ſupponatur.

Ambroſ. in Luc. de Apparitione Angeli.

Cyprian. ſer. de Natiuit.

166. Reſpondet præterea Gregor. 18. Mor. c. 38. *Sin verò à quibuſdam poteſt in hac corruptibili carne viuentibus, ſed tamen ineſtimabili virtute creſcentibus, quodam contemplationis acumine æterna Dei claritas videri; hoc quoque à B. Iob ſententiâ non abhorret, qui ait: Abſcondita eſt ab oculis omnium viuentium, quoniam quiſquis ſapientiam, quæ Deus eſt, videt; huic vita funditus moritur, ne iam eius amore teneatur: Nullus quippe eam vidit, qui adhuc carnaliter viuit: quia nemo poteſt Deum ſimul amplecti, & ſeculum. Qui enim Deum videt, ſtatim ipſo moritur; quod vel intentione cordis, vel affectu operis ab huius vitæ delectationibus toto corde ſeparatur. Vnde adhuc ad eumdem quoque Moyſen dicitur: Non*

Iob 28. 21.

A *videbit me homo, & viuet: ac ſi apertè diceretur: Nullus vnquam Deum ſpiritualiter videt, & mundo carnaliter viuit. Vnde Paulus quoque Apoſtolus, qui adhuc Dei inuiſibilia, ſicut ipſe teſtatur, ex parte cognouerat; iam huic mundo ſe totum mortuum eſſe perhibebat dicens: Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.* *Ad Gal. 6.*

Deipara beata ob decem alias prærogatiuas.

167. QVamuis omnia Deus ſummo ordine diſpoſuerit: *Omnia in menſura, & numero, & pondere diſpoſuiſti*, ei dicitur Sap. 11. In
B B. Virginis tamen opificio, vt ei ſupra naturas omnes excellentiam communicaret. ſpecialem, & præſtantiorem ordinem adhibuit; hinc ſanctiſſima Dei mater ſpecialiter dicere potuit Prou. 8. *Ab æterno ordinata ſum*; in æterna ſcilicet Dei cognitione, & prouidentia. Quamuis enim communi prouerbio dicatur: *Vbi multitudo, ibi confuſio eſſe ſolet*; & quamuis in Deiparam gratiarum multitudo congerenda eſſet; & eidem communicandæ forent prærogatiuæ, & munera alioquin pugnantia; fuerunt tamen hæc omnia diuinitus ita inter ſe connexa, & coordinata in diuinis ideis, æternîſque decretis; vt meritò dicere B. Virgo potuerit: *Ab æterno ordinata ſum, & ex antiquis. Per Mariam naturam omnem creator com-*
C *mutauit, & innouauit*, ait Damaſcenus: *Collectrix malè conſonantium; coniunctrix iam olim diſiunctorum*, à S. Germano Deipara appellatur: Eamdem *cœli, terræque myſterium* vocauit Epiphanius. Quare de ea dicere poſſumus: *Magnum myſterium: templum Dei factus eſt vterus neſciens virum: innouantur naturæ.* Quamuis ergo cum generatione ex Adamo gratiæ puritas repugnet; B. Virginis tamen generationem ita ab æterno Deus prærodinauit; vt cum ea diuinæ gratiæ puritas ſimul locum haberet. Sed de hoc priuilegio iam diximus ſupra. Præter hoc autem nouo rerum ordine decem nouem alias prærogatiuas ſanctiſſima Dei mater habuit.

Damaſc. orat. 1. de Natiu. Virg. Epiphan. de laudibus Virginis. Eccleſia in Officio Circumciſ. S. Germ. orat. de Præſent.

D 168. Primò in humana natura, iuxtà Apoſtoli teſtimonium: *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum; ſpiritus autem aduerſus carnem; hæc enim ſibi inuicem aduerſantur.* In B. Virgine tamen ita Deus ita duo ordinauit; vt caro, ſeu concupiſcentia perfectè ſpiritui ſubijceretur: neque vnquam contra rationem non ſolùm mortali, ſed nec leuiſſima veniali culpa rebellaret. Fomes ex S. Thoma 3 par. quæſt. 27. art. 1. *Eſt habitualis inordinata concupiſcentia ſenſibilis appetitus, inclinans ad malum, vel difficultatem faciens in bono.* Addit S. Auguſtinus 8. Confeſſionum cap. 5. huiuſmodi concupiſcentiam, ſeu inordinatam inclinationem reperiri etiam non ſolùm in ſenſibili, ſed etiam in
E rationali appetitu, nempe in voluntate; prout excitat appetitum excellentiæ, curioſitatis, aliorumque ſimilium. Vniuerſaliter ergo huiuſmodi fomitem in B. Virgine vel impeditum, vel ſublatum fuiſſe, ne inordinatos motus rationi contrarios cauſaret, probat S. Thomas loco citato: *Virgo immaculata nullis terrenis inquinata eſt affectibus*, ait Damaſcenus orat. 2. de dormit. B. Virg. & quia huiuſmodi concupiſcentiæ fomes ex originali peccato prouenit, S. Bernardinus ait: *Virgo Maria ſine tyranno concupiſcentiæ fuit, quia ſine eo concepta.* Ex quo deducitur B. Virginem in nullam vnquam vel leuiſſimam culpam incurriſſe. Ideo Bernardus epiſt. 174. ait: *Ego*

Ad Gal. 5. 17. Deipara ſor mitem, & inordinatæ concupiſcentiæ ſuit expers.

Concupiſcentia duplex, [illegible] ſenſibilis, & etiam in rationali appetitu reperitur.

B. Virginis [illegible] rebellauit.

B V nulli vel le viſſimæ culpæ fuit obnoxia.

puto quòd copioſior ſanctificationis benedictio in eam deſcenderit; quæ ipſam non ſolùm ſanctificauerit oream; ſed & vitam ab omni peccato deinceps cuſtodierit immunem. Damaſcenus ſupra citatus Deiparæ animam ab omni reprehenſione alienam fuiſſe aſſerit. Tandem Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 2. ſtatuit: *Si quis hominem ſemel iuſtificatum dixerit poſſe in tota vita peccata omnia etiam venialia vitare; niſi ex ſpeciali Dei priuilegio, quemadmodum de B. Virgine tenet Eccleſia, anathema ſit.*

169. De Deo rerum omnium opifice B. Virgo ait Prou. 8. *Quando præparabat cœlos aderam; quando certa lege, & gyro vallabat abyſſos.* Vbi per abyſſos elementa cœli gyro concluſa ſignificari benè cenſet Ianſenius: Quo etiam ſignificatu dictum eſt Geneſ. 1. *Tenebræ erant ſuper faciem abyſſi:* hoc eſt ſuper aquas terram operientes. Cum ergo inferiorem orbem continentem elementa, aliaque ex elementis compoſita corruptioni, & viciſſitudini obnoxia Deus conderet; eaque cœli gyro concluderet, & certo ordine, & lege diſponeret; tunc præcipuè diuinæ menti B. Virgo obuerſabatur. Nam, vt ait Bernardus: *Dominus altiſſimus Mariam quaſi mundum ſpecialiſſimum creauit*; myſticus ergo hic, & præſtantiſſimus mundus, licet non in cœlo, ſed in inferiori orbe creandus; eximendus tamen erat à corruptione, & viciſſitudinibus, quibus inferior orbis ſubiacet: propterea diuinæ menti, à qua talis prærogatiua B. Virgini præparabatur, ea tunc ſpecialiter adfuiſſe dicitur. Inferior orbis ex acceſſu, & receſſu ſolis, viciſſitudines diei, & noctis, æſtatis, & hyemis experitur. Sed diuinus iuſtitiæ Sol, cum à B. Virgine numquam receſſurus eſſet; conſequenter in ea ſemper diuinæ gratiæ dies, numquam peccati nox, ſemper feruentiſſimæ charitatis æſtas, numquam hyemales peccati procellæ locum habere debuerant. Quare ad ſtabilem diuini Solis in B. Virgine ſtationem ſignificandam, de ea iuxtà Damaſcenum, Athanaſ. Hieron. Methodium, Thomam Aquin. & Hugonem dicitur Pſalm. 45. *Sanctificauit tabernaculum ſuum Altiſſimus: Deus in medio eius non commouebitur.* Propter quam etiam ſtabilem Dei in B. Virgine manſionem iuxtà Hieronymum, ei ab Angelo dictum eſt: *Ne timeas Maria:* hoc eſt, ne Virginei corporis, animæque labem timeas: ne diuini Solis receſſum; ne noctis viciſſitudines metuas; cum in te ſemper diuinæ lucis dies radiare debeat. De Chriſto Domino æternus Pater Pſalm 88 dixit: *Ponam thronum eius ſicut dies cœli.* Chriſti Domini thronus B. Virgo fuit: Thronus myſtici Salomonis iuxtà B. Petrum Damianum; *thronus verè regius, thronus glorioſus, thronus ſanctus,* ait Chryſippus. Huius beatiſſimi throni dies non fuerunt ſicut inferiores noſtri orbis dies, quibus nox ſuperuenit; ſed ſicut dies cœli. *Diem cœli nox omnino non ſequitur: ſemper enim dies cœli ſplendet, lucet, & fulget; neque aliqua poteſt obſcuritate concludi,* ait Ambroſius. Tales B. Virginis dies fuerunt, corruptionis, & peccati noctem non habentes. Propterea Deus, cum certa lege, & gyro vallabat abyſſos; cum ſcilicet inferiorem mortalium orbem certa lege dierum, & noctium inuicem ſuccedentium ſub cœli gyro concluderet; in B. Virginem diuinos oculos intendit; cuius animam à ſimili viciſſitudine obſcuritatis, & lucis per diuini Solis perpetuam illuſtrationem planè liberam eſſe voluit.

Ser. de B. Virg. Maria.

Damaſc. in Car. Athan. tract. de Deipara. Method. in homil. Hieron. Pſal. 45.

Lucæ c. 1.

Dam. ſer. de Natiu. B. V. Chryſip. or. de B. V.

Ambr. ſer. 12.

170. Præterea eodem Prouerb. cap. 8. diuinæ menti præſentem ſe fuiſſe B. Virgo teſtatur: *Quando æthera firmabat ſurſum;* vbi quia æther ἀπὸ

B V cum luna comparatur.

A τῦ αἴθειν, id eſt flagrare dicitur; benè cum Lyrano Ianſenius ætheris nomine ignis elementum ſignificari docet. Cum ergo elementaris ignis ſphæram Deus conderet, in B. Virginem inſpexit. Sicut enim ignis elementum lunari quidem cœlo proximè ſupponitur, & quamuis elementum maximè actiuum ſit; nihilominus circa proximum lunare cœlum nihil actiuitatis habet: ita quamuis humanæ naturæ proximus, vel etiam intimus concupiſcentiæ ignis ſit; nihilominus circa B. Virginem per inordinatos affectus vim nullam habuit: vt propterea Cant. 6. 9. Deipara *pulchra vt luna* eſſe dicatur: cùm ei nihil vnquam ſpiritualis pulchritudinis ex humanæ B concupiſcentiæ ardore fuerit imminutum.

171. Secundò, perpetua Virginitas maternitatem excludit: diuina tamen omnipotentia has inuicem ita ab æterno ſubordinare ſtatuit; vt in ſanctiſſima Dei matre maternitas virginalem puritatem nihil omninò læderet: nec virginitas fœcunditatem excluderet. Auguſt. ſerm. 9. de Natiu. *O miracula, ô prodigia! naturæ iura mutantur; in homine Deus naſcitur: Virgo ſine viro grauidatur: viri-neſciam ſermo Dei maritat: ſimul facta eſt mater, & Virgo: mater facta, ſed incorrupta: Virgo habens filium, neſciens virum: ſemper clauſa, ſed non infœcunda.* Idem Auguſtinus tom. 9. de ſymbolo lib. 13. 4. *Virginis filius, & Virginum ſponſus* C *attulit matri fœcunditatem, ſed non abſtulit integritatem.*

B V fœcunda ſimul, & virgo.

172. Tertiò, Corpus ex quatuor contrarijs qualitatibus, & humoribus conflatum cum complexione ab omni languore, & morbo liberare pugnat: hæc tamen duo nouo naturæ ordine Deus in B. Virgine concordem nexum habere ab æterno decreuit. Quare Galatinus de B. Virginis excellentia, & prærogatiuis diſſerens, addit: *Vnde nec legimus eam aliquando ægrotaſſe, aut aliquo dolore laboraſſe.* Similiter Caietanus ait: *Diſſonat quidem rationi B. Virginem ægritudinem aliquam paſſam fuiſſe; tum quia ſimilis debeat credi filio per omnia quantùm fas eſt; de filio autem do-* D *cent S. Chryſoſtomus, & S. Thomas, quòd non fuiſſet conueniens ipſum aliquo morbo languescere: tum quia hoc præſtitum videtur fuiſſe Ioanni Euangeliſtæ, dicente Hieronymo in prologo Euangelij eiuſdem Ioannis; quòd appoſitus eſt ad Patres noſtros tam extraneus à dolore mortis, quàm à corruptione carnis inuenitur alienus.*

Galatin. l. 7. c. 10.
B V nulli corporali morbo obnoxia.
Caietan. in opuſ. ol tom. 2. tract. 23.

173. Quartò Partus, & dolor ita naturaliter inter ſe coordinantur, vt hic illum ſemper præcedat, & comitetur. At in Deipara mutato naturæ ordine dolor nullus partum præceſſit, nec cum partu fuit; ſed potius ſummum gaudium, & ſpiritualis voluptas. Quod ex ſacra ſcriptura, & ratione Nyſſenus probat dicens: *Ab Iſaia edo-* E *ctus es de innupta matre; de carne carente Patre; de parturitione doloris experte; de partu non inquinato, ſic dicente Propheta: Ecce Virgo in vtero concipiet, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel, quod eſt Nobiſcum Deus. Quod autem abſque dolore parturitio fuerit, primùm quidem ipſa te veri ſimilitudo doceat. Quandoquidem omnis voluptas,* (carnalis ſcilicet ex carnali copula proueniens) *coniunctum habet dolorem; omninò neceſſe eſt in ijs, quæ coniunctim conſiderantur, non extante vno, nec alterum quidem eſſe. Vbi igitur voluptas partum non anteceſſit, nec dolor quidem ſubſecutus eſt. Deinde verò Propheta quoque dictio ſermonem confirmat, ita ſe habens: Priuſquam veniſſet, dolorem parturitionis ſua effugit, & peperit maſculum: aut quemadmodum alius Interpretum dicit: Priuſquam laboraret ex do-*

B V à partus dolore planè libera.
Orat. 1 de reſurrectione.
Literarum Nyſſenus innuptam vocat in ordine ad partum, non autem excludendo caſtum Ioſephi coniugium.
B V dicitur innupta in ordine ad partū, non excludēdo veriſſimum Ioſephi coniugium.
Iſai. c. 7.

Iſa. 66.

loribus partus, peperit. Similiter Cyprianus ait: *Genitrix eſt obſtetrix, & deuotam dilectæ ſoboli exhibet clientelam: attrectat, amplectitur, iungit oſcula, porrigit mammam; totum negotium plenum gaudio; nullus dolor, nulla natura contumelia in puerperio: nec locus ibi erat lauacris, quæ ſolent puerperis præparari, quippe nec aliqua natura iniuria Matrem Domini læſerat; quoniam ſine tormento peperit, quæ in Conceptione carnis voluptate. Vltrò maturus ab arbore baiula fructus elapſus eſt; nec oportuit villicari, quod ſponte prodibat. Nihil in hoc repetijt vltio, nec præcedens delectatio aliquam expetijt pœnarum vſuram.* Similiter Petrus Damiani ait: *Quæ ſine contaminatione concepit, & ſine dolore filium procreauit: non ſecutus eſt dolor partum; quia non præceſſit libido concipium: dictum namque fuerat: Ecce in dolore paries filios. Quæ ſententia in alijs matribus viguit; in Maria verò modum ſui iuris amiſit. Quæ enim Virgo permanſit concipiendo, dolorem ſentire non potuit pariendo.*

Cyp. ſer. de Natiuit.

Damian. ſer. 3. de Natiuit.

Gen. 3.

174. Dices: Euſebius iuxta communiſſimam ſacrorum interpretum ſententiam probat Pſalmum 21. ſine controuerſia ad alium nullum referri poſſe, quàm ad Chriſtum. In hoc ergo Pſalmo Chriſtus Dominus de ſua in carne natiuitate loquens iuxtà Cyrillum Ieroſolymitanum ad æternum Patrem ait: *Tu es, qui extraxiſti me de ventre* ſeu vt Tertullianus legit: *Tu es, qui euulſiſti me ex vtero matris meæ.* Extractio autem, & euulſio, renitente vteri clauſtro, violentiam quamdam, atque adeo dolorem importare videtur. Reſpondetur, extrahendi verbum in eo Pſalmo vſurpari, non ad ſignificandam violentiam afferentem dolorem; ſed ad ſignificandam extraordinariam, ſupernaturalem, diuinamque vim, quæ opus fuit, vt nullatenus violato virginali clauſtro per miraculoſam penetrationem foras diuinus partus educeretur. Quare diuinitus vis quidem illata eſt naturæ ordini, non vtero virginali. Nam, vt Euthymius ait: *Progreſſio fœtus ſupra naturam extitit: ipſa ſcilicet diuina vi fœtum extrahente & virgineis clauſtris nullatenus apertis.* Quare apud Euſebium Chriſtus Dominus ita æternum Patrem alloquitur: *Ex parturientis vtero me, tu ipſe Deus meus, & Pater meus, tamquam obſtetricis fungens officio, pro ea, quæ mihi de Spiritu ſancto comparata erat, carne, extraxiſti.* Ex quo quanta B. Virginis dignitas fuerit, habetur; cùm in diuini filij partu obſtetricis munus ipſa B. Virgo, & æternus Pater ſimul partiti fuerint. *Nulla ibi obſtetrix, nulla mulierculárum ſedulitas interceſſit: ipſa pannis inuoluit infantem; ipſa eſt mater, & obſtetrix fuit,* ait Hieronymus. Porrò Arias Montanus docet extrahendi verbum Hebraicè quietem magnam ſignificare: ideo ex Hebræo in eo pſalmi loco ipſe legit; *Tu es quies mea.* Poteſt enim in Hebræo radix eſſe [illegible] nachach ſignificans deducere placidè, & ſenſim; ita vt dolor nullus in huiuſmodi extractione, ſeu deductione interueniat.

Cyrill. catheches. 12.

S. Virginis partum ... (margin note partly illegible)

Tertull. l. de Carne Chriſti, c. 20.

Euſeb. l. 10. Demonſtrat. c. 4.

B. Virginis in ... obſtetricia munus ... & ipſa B. Virgo ... (margin note partly illegible)

Hieron. contr. Heluid. c. 4.

175. Reſpondetur ſecundò, cùm Chriſtus Dominus iucundiſſima quiete in virginali matris vtero, tamquam in animato paradiſo frueretur; vt propterea Deiparam *Thalamum, in quo potentiſſimus requieuit.* Ioan. Geometra vocet: & ipſa B. Virgo de ſe teſtetur: *Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo*: ideo æternum Verbum incarnatum dixit ſe ex vtero materno extractum; eo quòd inde exiens iucundiſſimam quietis ſedem deſerere, & huius mortalis vitæ ærumnas ſubire debebat. Hinc benè S. Ambroſius ſerm. 28. ait; *Sinus Chriſti erat in Deo Patre Diuinitus; in Maria matre virginitas: cuius ſic tenebatur pulchritudine, ſic irretiebatur amore; vt ni ſibi inferret vim, ab illa exire nequiret.* Porrò cum è virgineo vtero modo explicato Dei filius extractus eſt; tantum abeſt, vt B. Virgo dolorem ſenſerit; vt tunc iucundiſſima voluptate delinita fuerit. Ita enim naturæ ordinem Deus ſua in genitrice mutauit; vt in partu pro dolore ingens gaudium, & voluptas ſuccederet. In B. Virgine *Gaudium partus obſtetricauit*, ait Nyſſenus. Gaudium hoc, vt ſupra diximus beatificum fuiſſe non improbabiliter ex S. Antonino habetur, qui ait: *In ipſo conceptu, vel partu illi datum eſt ad horam, vt videret myſterium huiuſmodi, vt in patria; ſicut Paulus vidit Deum in raptu.* Quare ſi, vt Eccleſia teſtatur, in Chriſti Domini natiuitate mellifluí facti ſunt cœli; quàm melliflua dulcedine B. Virginis animam, tamquam animatum cœlum, vt eam Damaſcenus appellat, affectam eſſe dicemus?

Incerp. Luc. 5.

Eccl. 24. 12.

Nyſſ. or. de Natiu.

S. Antonin. p. 4. tit. 15. c. 17.

176. Reſpondetur tertiò, cum Ioan. 6. Dominus dixerit: *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum*: ibi benè Auguſtinus tract. 26. in Ioan. addit: *Noli cogitare te inuitum trahi: trahitur animus & amore. Parum eſt voluntate, etiam voluptate traheris.* Ad quod confirmandum Poëtæ illud affert: *Trahit ſua quemque voluptas.* Hoc pacto dicitur æternus Pater Chriſtum filium è materno vtero, vbi placidè quieſcebat, traxiſſe; propoſito ſcilicet gaudio, quod ex humani generis redemptione, ex animarum fructu, ex reparatione cœleſtium ſedium, denique ex diuina gloria percepturus erat. Ideo de Chriſto Domino Apoſtolus ad Hebræos cap. 12. ait: *Propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem.* Suo igitur, & puriſſimæ matris gaudio è materno vtero extractus eſt Chriſtus.

177. Quintò, ſummus dolor cum ſumma conſtantia humanitus repugnat. In B. Virgine tamen hæc duo ita Deus coordinauit, vt ſummus dolor ſummam in ea conſtantiam non excluderet. Summus dolor Deiparæ fuit, Sanctiſſimum filium crucem baiulantem, cruci affixum, & ab ea pendentem ſpectare: ideo à Simeone prædictum ei fuit Lucæ 2. *Tuam ipſius animam pertranſibit gladius. Tribulationem gladij nomine ſignificatam eſſe credibile eſt, qua materna anima vulnerata eſt doloris affectu,* ait Auguſtinus epiſt. 59. Quare Bernardus ait; *Vere tuam, ò B. Mater, gladius animam pertranſiuit: alioquin non niſi eam pertranſiens, carnem filij tui penetraret. Et quidem poſtquam emiſit ſpiritum tuus ille Ieſus ipſius planè non attigit animam crudelis lancea; quæ ipſius, nec mortuo parcens, cui nocere non poterat, aperuit latus: ſed tuam vtique animam pertranſiuit.* A B. Ephremo B. Virgo in filij paſſione Simeonem alloquens ſic inducitur: *O Simeon admirande, en nunc gladius, quo mihi prædixiſti cor meum trajiciendum: ecce gladius, ecce vulnus, fili, & Deus mi: tua mors meum cor ſubijt; viſcera mea ſunt diſrupta; meum lumen obtenebratum eſt; & pectus meum grauis pertranſit gladius.* Damaſcenus lib. 4. fidei orthodoxæ cap. 15. ait. *Ipſa Beata, & ſuper naturam donorum digna affecta, dolores partus, quos effugit, pariens; illos tempore paſſionis ſuſtinuit; ex materna viſcerum compaſſione lacerum reparturiens; & quem Deum per natiuitatem agnouit; illum vt maleficum interfectum videns, tamquam gladio, cogitationibus diſcerpitur.* Similiter Rupertus lib. 13. in Ioan. Beatam Virginem, quos in filij partu dolores non ſenſerat; in filij paſſione ſenſiſſe docet; redditque rationem: *Quia in paſſione vnigeniti omnium no-*

B. Virginis in ſanctiſſimi filij paſſione ſummus dolor cum ſumma conſtantia: Idem n. 173.

Bernard. ſerm. ſignum mag. (margin note partly illegible)

In lamentatione Mariæ.

ſtrûm ſalutem B. Virgo peperit. Sicut in partu ſanctiſſimi filij decens fuit, vt ab omni planè dolore eximeretur; ita è contrario, cùm inni meros peccatores Deo pareret, Deiparam oportuit ingenti dolori ſubijci, qui ſcilicet peccatorum partui conueniret. Huius tamen tam ingentis doloris vim, vt Sancti Patres teſtantur, ſumma conſtantia B. Virgo pertulit; ita vt maius miraculum fuerit tam acerbo dolore Deiparæ cor non diuidi, quàm duriſſimos lapides in Domini paſſione ſcindi. De hac Virginis conſtantia

Ser. de Euang. Stabat iuxta crucem. S. Anſelmus ait; *Stabat Maria in fide Ieſu conſtantiſſima, & patientiſſima. Nam diſcipulis fugientibus, cunctiſque viris recedentibus, in gloriam totius fœminei ſexus, inter tot preſſuras filij ſui, conſtanter ipſa ſola ſtabat in fide Ieſu firma, & pulchrè ſtabat, vt decet pudicitiam Virginalem: non ſe laniabat in*

Ioan c 19. *tanta amaritudine; non maledicebat; non murmurabat; nec vindictam hoſtium à Deo petebat; ſed ſtabat*

Lib de Inſtit. Virg c 7. *diſciplinata verecunda Virgo patientiſſima, lacrymis plena, doloribus immerſa.* Similiter Ambroſius ait; *Stabat ante crucem mater, & fugientibus viris ſtabat intrepida. Videte vtrùm pudorem mutare potuerit mater Ieſu, quæ animam non mutauit. Spectabat pijs oculis filij vulnera, per quem ſciebat omnibus futuram redemptionem. Stabat non degeneri mater ſpectaculo, quæ non metueret peremptorem; pendebat in cruce filius, mater ſe perſecutoribus offerebat. Non ignara fuit myſterij, quòd genuiſſet reſurrecturum.* Cùm igitur in acerbiſſimo dolore inordinatum animum B. Virgo numquam oſtenderit, benè dicere potuit ſingulari Dei prouidentia. *Ab æterno ordinata ſum.* Propterea etiam potuit Cant. 2. dicere de diuina prouidentia; *Ordinauit in me charitatem.* Quare apud Rupertum B. Virgo ait; *Iam dudum docuerat me charitatis ordinem; vt dolorem quidem, & iuſti doloris gladium in mente, vel anima portarem: non tamen auerti Dei propoſitum cuperem, prouenturum ipſi ad gloriam, & honorem, & humano generi ad perpetuam ſalutem.* De B. Virginis imperturbata conſtantia in ſanctiſſimi filij paſſione benè diſſerit Caietanus tomo 2. opuſc. vltimo.

178. Ad oſtendendam Dei potentiam in cœli creatione Iob. 9. dixit; *Qui facit Arcturum, & Oriona, & Hyadas.* Vbi benè Gregorius ait; *Iuxtà litteram non mirum aliquid dicitur, quòd Deus Arcturum, Oriona, & Hyadas fecit; de quo nimirum conſtat, quia omnino in mundo nihil ſit, quod ipſe non fecerit. Sed ſanctus vir hæc feciſſe Deum dicit, per quæ ſignari propriè ea, quæ ſpiritualiter geruntur, intelligit; Arcturus ſemper verſatur, & numquam mergitur; quia & ſancta Eccleſia perſecutiones iniquorum ſine ceſſatione tolerat; ſed tamen vſque ad mundi terminum ſine defectu perdurat.* Similiter B. Virginis ſumma conſtantia in ſanctiſſimi filij cruciatibus, intenſiſſimi doloris fluctibus obrui non eſt viſa; eiuſdem etiam fides ſemper lucida, nullis vnquam ambiguitatis vndis fuit obnoxia. Ad id inſinuandum quæritur à ſacris interpretibus, cur B. Virgo ſanctiſſimi filij amantiſſima, eiuſque obſequio addictiſſima, ad tumulatum filij corpus aromatibus vngendum vnà cum alijs pijs mulieribus iuiſſe non legatur? Reſpondet Bernardus lib. de paſſione Domini cap. 2. *Propterea Mater, quæ plus habuit pietatis, cum alijs ad vngendum non venit corpus Chriſti ſepultum; quia fruſtrà putabat eum vngi, quem reſurrecturum ſciebat.* Idem docet Metaphraſtes orat. de vita. & dormitione Deiparæ. Quare ambigentibus alijs de Chriſti Domini reſurrectione, B. Virginis fides incertitudinis fluctuationi nulli ſubiacuit. Cùm ergo Deus cœles præpararet, & in eorum orbe inter ſtellas reliquas Arcturum accenderet; in B. Virginem inſpexit, quæ Arcturi inſtar nunquam mergi, ſemperque in myſtico Eccleſiæ cœlo ſplendere debebat; ita vt propterea benè de ſe Deipara dixerit Prouer. 8. *Quando præparabat cælos, aderam.*

B V prope crucem proſternata, & pernè exanimis malè pingitur.

B Virgo cur ad ſanctiſſimi filij corpus in tumulo vngendum cum pijs mulieribus nō iuerit.

179. Sextò, nouo martyrij genere præter conſuetum ordinem B. Virgo ſine nece, ſine ſanguinis effuſione, intacta à carnifice, adhuc viuens martyr fuit; & poſt obitum martyrum aureolam eſt conſecuta. Teſtatur id Sophronius dicens: *Alij ſancti, & ſi paſſi ſunt pro Chriſto in carne, tamen in anima, quia immortalis eſt, pati non potuerunt. B. verò Dei genitrix, quia in ea parte paſſa eſt, quæ impaſſibilis habetur; ideo, vt ita fatear, quia ſpiritualiter & caro eius paſſa eſt gladio paſſionis Chriſti, pluſquam martyr fuit. Vnde conſtat, quia plus omnibus dilexit, propterea & plus doluit; in tantum, vt animam eius totam pertranſiret, & poſſideret vis doloris, ad teſtimonium eximiæ dilectionis. Quæ quia mente paſſa eſt, pluſquam martyr fuit; nimirum, quòd dilectio eius amplius fortis, quàm mors fuit; quia mortem Chriſti ſuam fecit.* Similiter S. Ildelphonſus de B. Virgine ait: *Candidior inter Martyres, quia, & ſi illi martyrio coronati dealbauerunt ſtolas ſuas, & candidas eas fecerunt in ſanguine Agni; nihilominus hæc Beata, & venerabilis Virgo candidior dignè prædicatur; eò quòd & ſi corpora martyrum pro Domino ſupplicia pertulerunt; nihilominus hæc admirabilis Virgo in anima paſſa, teſte Domino, comprobatur; ait enim Simeon, vel Dominus ad eam: Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius. Quod ſi gladius vſque ad animam peruenit, quando ad crucem ſtetit fugientibus Apoſtolis, cùm viderit Dominum pendentem, etiam pluſquam martyr fuit: quia in anima non minus amoris, quàm mœroris eſt intus gladio vulnerata: parata enim ſtetit, ſi non deeſſet manus percuſſoris.* S. Anſelmus lib. de Excellentia B. Virginis ſic eam alloquitur: *Verè pertranſiuit animam tuam gladius doloris; qui tibi amarior fuit omnibus doloribus cuiuſuis corporis. Quidquid enim crudelitatis inflictum eſt corporibus martyrum, leue fuit; aut potius nihil comparatione tuæ paſſionis; quæ nimirùm ſua immenſitate transfixit cuncta penetralia tua, tuique benigniſſimi cordis intima.* Concauum ſpeculum è regione in ſolis conſpectu poſitum, quia ſolares radios vndique diffuſos ſuo in centro vnitos excipit, vehementiſſimum, igneumque calorem concipit. *Cor Virginis clariſſimum paſsionis Chriſti ſpeculum effectum erat,* ait B. Laurentius Iuſtinianus. Cruciatus ergo omnes per diuerſas Domini corporis partes diffuſi, in ſanctiſſimæ matris corde, veluti medio in ſpeculo vniti, eam vehementiſſimo dolore cruciarunt, martyremque amoris, dolorisque reddiderunt. S. Anſelmus quàm ingens Beatæ Virginis amor in filium fuerit ex eo colligit; quod in filios alios, quippe ex patre, & matre generatos ambo parentes ſibi amorem partiantur; ſecus verò B. Virgo, cum ſanctiſſimum filium ſine patre generauerit, totum ſibi in filium amorem vendicat. *Sicut*, inquit, *alij filij naſcuntur ex patre, & matre; ita filius natus eſt ex ea ſola matre. Excedit itaque omnes amores parentum in filios amor iſtius matris in filium ſuum.* Similiter verè dici poteſt, omnium reliquarum matrum dolores in filiorum morte dolentium dolorem B. Virginis ſuperaſſe, ex hoc etiam capite, quòd patrem, cum quo dolorem partiretur, non haberet: cum æternus Chriſti Pater doloris incapax ſit; & ipſe putatiuus pater S. Ioſeph

B. V. ſine ſanguine eſt vere martyr martyrum aureolà meruit.

Sophron. de Aſſumptione B. M.

Serm. 1. de Aſſumptione. Apoc. c. 7. 4.

Luc. 2.

B. Virginis in corde velut in ſpeculo ſuo cruciatus omnes vnit amor. Lib. de triumphali Chriſti agone c. 21.

Anſel. de Excellentia S. V. c. 4.

B. Virginis in filium ſummus amor, quod cum eo nullo patre amorem non diuiderit. Similiter in filij paſſione ſummus dolor, quod dolorem cum patre non diuiſerit.

Ioſeph iam pridem è vita eaceſſiſſet, vt docent S. Epiphanius hæreſi 68. & Cedrenus in hiſtoriæ compendio; & colligitur ea S. Hieronymo contra Heluidium; qui in Domini paſſione Beatam Virginem viduam appellat. Ex dictis B. Virginem martyrum aureolam conſecuram eſſe docet ſupplementum Gabriëlis in 4. diſtinct. 49. quæſt. 4. artic. 3. dub. 2. & Vignenius in inſtitutionibus Theologicis capite 14. §. 3. S. Gregorius explicans ſupracitata verba Iob. 9. *Qui facit Arcturum, & Oriona*, ait: *Poſt Arcturum protinus Orionas ſubdit. Oriones quippe in ipſo pondere temporis hyemalis oriuntur. Quid igitur poſt Arcturum per Orionas, niſi Martyres deſignantur? Qui dum ſanctam Eccleſiam ad ſtatum prædicationis erigunt, pondus perſequentium, moleſtiaſque paſſari ad cœli faciem. quaſi in hyeme venerunt. Orionas ergo cœlum edidit, cum ſancta Eccleſia Martyres miſit.* Cum ergo B. Virgo in Chriſti Domini paſſione verè martyr fuerit; hinc benè ſequitur per Orionis ſidus hyemali tempore inter tempeſtates aſſurgens B. Virginem figurari. Quare cum Deus cœlos præpararet, & in eorum orbe Orionem accenderet, præcipuè B. Virgo diuinæ menti præſens fuit: quippe quæ in Dominicæ paſſionis tempeſtare veluti myſticus Orion, & Martyrum Regina eximiæ charitatis, & claritatis fulgorem emittere debebat: ideoque de ſe verè Deipara dixit: *Quando præparabat cœlos aderam.*

180. Septimò B. Virgo nouo ſacrificij genere, & ordine ſimul ſacerdos, & victima fuit. Offerendo enim in holocauſtum æterno Patri pro generis humani redemptione ſanctiſſimum filium, ſeipſam, ſuamque carnem in crucis ara immolandam obtulit: *Caro enim Ieſu caro eſt Mariæ*: vt apud Auguſtinum legitur. Quare B. Petrus Damiani ſerm. 1. de natiuit S. M. cùm docuiſſet Deum tribus modis eſſe in creaturis, nempe per eſſentiam, potentiam, & illuminationem, ait: *Quarto modo ineſt vni creaturæ. videlicet Virgini Mariæ, identitate; quia idem eſt, quod ipſa*: cùm ſcilicet ex ea carnem ſuſceperit. Ideo *Coadiutrix Chriſti in paſſione, & redemptione humani generis* Deipara dicitur iuxtà Richardum à S. Laurentio lib. 2. part. 184. Ideo etiam altare animarum B. Virginem vocat S. Methodius orat. in Hypap. quòd exteriùs in Crucis ara, interiùs ſuo in corde velut in animato altari ſanctiſſimum filium æterno Patri in ſacrificium obtulerit. Fuit ergo B. V. in tam admirabili ſacrificio ſimul ſacerdos, victima & altare.

B. V. in huiu[illegible] ſacer[illegible] & victima.

Caro Ieſu caro eſt [illegible] Auguſt. tom. 9. l. de aſſumpt. B. V. 4 liber vel eſt Auguſtini, vel Auguſtino non indignus iuxtà Bellarmin. de ſcript. Eccl.

B. V. coadiutrix Chriſti in paſſione, & redemptione.

181. Octauò Quamuis mulierem magiſterij, & doctoris officio fungi prohibeatur iuxtà Apoſtolum: *Docere mulieri non permitto*: nihilominus in B. Virgine nouo ordine cum muliebri ſexu magiſterium, doctoriſque munus vniri Deus voluit. Atque hinc non immeritò diuinitus ei inditum fuit Mariæ nomen, quod Hebraïcè *Magiſtram*, vel, vt S. Iſidorus ait *Illuminatricem* ſignificat. Quare S. Ignatius Martyr epiſt. 1. Deiparam *noſtræ religionis magiſtram* vocat. Sapiens Idiota lib. contemplationis de V. M. cap. 3 ait: *O Beatiſſima Virgo Maria, doctrix fuiſti doctorum, & magiſtra Apoſtolorum: vnde & B. Lucas, cui inter cæteros Euangeliſtas deſcriptio Dominicæ Incarnationis attribuitur, Euangelij ſeriem à te Virgine Maria didiciſſe traditur.* S. Anſelmus lib. de excell. Virg. cap. 7. ait: *Erat vtilis, & neceſſaria fidei noſtræ conuerſatio Virginis, poſt aſcenſum Domini, inter Apoſtolos eius: quia licet ipſi per reuelationem Spiritus ſancti edocti in omnem fuerint veritatem; incomparabiliter tamen eminentius, & manifeſtius ipſa per eum*

1. Ad Tim. 2

Iſidorus l. 2. c. 10.

B. V. magiſtra, vel illuminatrix vel [illegible] interpretatur. Idem nom [illegible]

B. V. Apoſtolorum magiſtra.

ſpiritum veritatis, illius veritatis profunditatem intelligebat. Similiter Rupertus libro primo in Cant. ait: *O Beata Maria, magiſtra magiſtrorum*: ſcilicet Apoſtolorum. *An quia Spiritus ſanctus illos docuit, idcirco tua vocis magiſterio non illis opus fuit? Imo vox tua vox illis fuit Spiritus ſancti: quicquid ſupplementi opus erat eiſdem mortalibus, vel teſtimonij ad confirmandos ſingulorum ſenſus, quos acceperunt ab eo Spiritu ſancto, diuidente ſingulis prout vult, ex religioſo ore tuo perceperunt.* Inter B. Virginis encomia eximium quidem eſt, quod illi hîc tribuit Rupertus. Nam æternum Verbum ſibi, & æterno Patri, à quo generatur, verbum eſt: Spiritus ſanctus nec Verbum eſt, nec Verbum producit; ſed vt in terris verbum, & vocem haberet, B. Virginem elegit; quæ illi verbum, & vox foret: hinc *Vox Virginis vox fuit Spiritus ſancti*, ait Rupertus. Quare ex hoc etiam capite benè pronunciare Heſychius potuit: *B. Virgo totius Trinitatis complementum habebat*: complementum quidem extrinſecum, ſed eximium; ſanctoque Spiritui iucundiſſimum. Idem Rupertus in caput 2. Matth. ait: *Maria conſeruabat omnia verba hæc in corde ſuo. Tempus tacendi*, ait Salomon, *& tempus loquendi. Diſcretionem huiuſmodi Virgo ſapiens, & prudens non ignorauit. Quamdiu filius hominis manere debuit minoratus paulo minus ab Angelis, Fere tamdiu fuit B. Virgini tempus tacendi: & tamdiu tacuit, & tamdiu in ſilentio fuit, velut hortus concluſus. Vbi autem gloria, & honore coronatus eſt filius hominis reſurgendo, & in cœlum aſcendendo, vbi ſedet ad dexteram Patris, ex tunc B. Virgini fuit tempus loquendi, & hoc amicis, id eſt S. Apoſtolis; & talia loquendi, qualia prius portare non potuiſſent. Quod ſciens ipſe filius hominis dixerat quodam loco; Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò. Vbi venit ſpiritus veritatis, primus quidem, & Princeps, ipſe illos omnem veritatem docuit: ſed & ipſa B. Virgo teſtimonium ſuæ vocis attribuit: & taliter locuta eſt auribus fidelibus; vt proinde rectè dicat Dilectus eius Deus; Fauus diſtillant labia tua: mel, & lac ſub lingua tua; emiſſiones tuæ paradiſus malorum punicorum, cum pomorum fructibus.* Quàm benè B. Virginis ſermo Paradiſus, ſeu pomarium malorum punicorum, cum pomorum fructibus dicitur! Mala punica hoc ſingulare habent, vt ipſe floris calix, ſeu folliculus non decidat, ſed in fructum euadat. Similiter Beatæ Virginis ſermo talis erat, vt verborum iucunditate bonorum operum fructus in auditorum animis gigneret. Hinc benè de ſe pronunciauit: *Flores mei fructus honoris, & honeſtatis.*

B. Virginis vox, Spiritus ſancti vox fuit.

B. V. quomodo totius Trinitatis complementum habuiſſe dicatur.

Heſych. in 5. Biblioth. PP.

Lucæ 2. 19. Eccleſiaſtæ c. 3. 7.

Pſal. 8.

Cant. 4.

Ioan. 16.

Cant. 4.

B. Virginis ſermo [illegible] Paradiſus [illegible] punicorum.

Eccleſ. 24. 23.

182. Rupertus in Ioannis Euangeliſtæ encomium diſtinguit in Dei filio eſſe intelligibile, & viſibile: eſſe viſibile à ſanctiſſima matre accepiſſe docet, eſſe verbi intelligibile à Ioanne: *Qui*, inquit, *de corde ſuo Verbum bonum eructauit in vterum Virginis, vt Deus inuiſibilis viſibilis fieret: ipſe caſtis complexibus ſuis dilecti Ioannis animum eodem Verbo grauidauit; vt Verbum ineffabile per vocem, litteramque eius audibile, & intelligibile procederet.* Ioannes enim mirificam æterni Verbi notitiam humanis animis indidit dicens: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*, &c. Sed ſi veritatem benè inſpiciamus, Beatam Virginem æterno Verbo incarnato vt vtrumque eſſe dediſſe reperiemus: eſſe quidem viſibile, cum ipſum Dei filium ſuo in vtero humanam carnem induit; eſſe verò intelligibile, cum eius arcana myſteria alijs, & præcipuè Ioanni clarius manifeſta reddidit. Quare S. Ambroſius de Deipara ait: *Ioanni Euangeliſtæ eſt tradita, vnde non*

Rupert. in Ioan. [illegible]

à Virgine ex vtero [illegible] filium eſſe viſibile, ex eiuſdem [illegible] eſſe intelligibile prouenit.

Ioan. 1.

Ambroſ. de Inſtitut. Virg. [illegible]

mirum præ cæteris locutum myſteria diuina, cui præſto erat aula cæleſtium ſacramentorum. Similiter S. Bernardus de B. Virgine teſtatur: *Ita tum ab Angelo Gabriele, tum à Chriſto filio in ſacris literis eſt edocta, vt rerum Euangelicarum tempus, & ordinem tenens, melius poſtmodum Scriptoribus, & prædicatoribus Euangelij veritatem reſeraret: quæ plene de omnibus à principio cælitus fuerat inſtructa myſterijs.* Ex dictis patet B. Virginem inter prærogatiuas reliquas Doctoris aureolam in cœleſti patria eſſe conſecutam. *Veritatem fidei in alijs diffundere, huic actui debetur Doctorum aureola*, ait S. Thomas in 4. diſtinct. 49. quæſtione 5. artic. 5. in corpore. Veritatem autem fidei in alios à Beata Virgine fuiſſe diffuſam, iam ſupra vidimus.

Bernard. hom. 4. ſuper Miſſ. eſt.

B. V. Apoſtolos fideleſque docendo Doctoris aureolã eſt conſecuta: Idem n. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 194.

183. Ex dictis patet, quàm benè ſuam in diuina mente ideam fuiſſe B. Virgo teſtetur Prou. 8. quando Deus conditor *Adhuc terram non fecerat, & flumina, & cardines orbis terræ.* Quatuor orbis terræ cardines, quatuor ſanctæ Eccleſiæ Euangeliſtas myſticè ſignificant. Ante hos B. Virgo in mente diuina fuit; quia ab ea, tamquam à fonte Euangelicæ hiſtoriæ ſeries, & doctrina in ipſos Euangeliſtas deriuanda erat. Ideo S. Ildelfonſus ſermone 2. de Aſſumptione B. Virginem Euangeliſtam appellat. Præterea 1. Reg. 2. vbi dicitur: *Domini ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos orbem.* Gregorius ait: *Super cardines terræ Deus orbem poſuit; quia Prædicatores ad hoc ſanctæ Eccleſiæ proponuntur, vt eorum infirmitatem releuent, & debiles quoſque ad cæleſtem patriam, velut ſuperimpoſitum onus portent.* Euangelicæ autem legis Prædicatores vnde annunciandi diuinum verbum, & ſacræ noſtræ fidei myſteria explicandi lumen habuerint, benè docet Euſebius Emiſſenus ſerm. de Natali Domini: *O mater ſapientiſſima; ô ſola talis filij digniſſima; quæ omnia verba in corde tuo ideo conferebas, nobiſque conſeruabas, & memoriæ commendabas: vt poſtea ipſa docente, ipſa narrante, & nunciante ſcriberentur; & in vniuerſo mundo prædicarentur, cunctiſque nationibus nunciarentur.* Propterea ergo in mente diuina *ante cardines orbis terræ* concepta Deipara dicitur.

B. Virgo Euangeliſta titulum meruit.

184. S. Gregorius explicans ſupra citata verba Iob 9. *Qui facit Arcturum, Oriona, & Hyadas*, ait: *Qui poſt Orionas, Hyadum nomine, niſi Doctores S. Eccleſiæ deſignantur? Qui ſubductis martyribus, eo iam tempore ad mundi notitiam venerunt, quo fides clarius elucet; & repreſſa infidelitatis hyeme altius per corda fidelium ſol veritatis calet: qui remota tempeſtate perſecutionis; expletis longis noctibus infidelitatis, tunc ſanctæ Eccleſiæ orti ſunt; cum ei iam per credulitatis vernum lucidior annus aperitur. Græco eloquio hyetos pluuia vocatur; & Hyades nomen à pluuijs acceperunt, quia ortæ proculdubio imbres ferunt. Benè ergo Hyadum appellatione expreſſi ſunt, qui ad ſtatum vniuerſalis Eccleſiæ, quaſi in cæli faciem deducti, ſanctæ prædicationis imbres fuderunt. Si enim prædicationis ſermo pluuia non eſſet, Moyſes minimè dixiſſet: Expectetur ſicut pluuia eloquium meum.* Cùm ergo S. Ignatius martyr B. Virginem *noſtræ religionis magiſtram* vocet: Rupertus, *Magiſtram religionis, & fidei*: & *Magiſtram magiſtrorum.* Auguſtinus ſermone 6. de tempore *Magiſtram Gentium.* Iuſtinus ſermone de Natiuit. B. Mariæ *Magiſtram virtutum*: Cum denique B. Laurentius Iuſtinianus ſermone de Annunciat. dicat: *Maria fide docuit Gentes, vitiiſque finem impoſuit: humana vitæ inſtituit ordinem, atque ſpiritualem edidit moribus diſciplinam:* hinc eſt, vt eum Creator Deus cœlos præpa-

Deut. 32.
S. Ignat. ep. 1.
Rupert. in Cant. c. 1. & 5. & in Matth. c. 3.
Auguſt. ſer. 3. de tempore.

A raret; in iiſque Hyadas imbribus terras fœcundantes ſplendere iuſſiſſet, in B. Virginem præcipuè diuinæ mentis aciem intenderet; quippe quæ veluti vniuerſalis Eccleſiæ magiſtra Euangelicæ doctrinæ imbribus fidelium cordibus, Hyadum inſtar, cœleſtem fœcunditatem allatura erat: & propterea benè Deipara ait: *Quando præparabat cælos aderam.*

185. Sed quid dum Deiparæ prærogatiuas enumeramus, inter ſtellas, minoreſque cœli faces immoramur? Cum cœlo Deus præpararet, & ad eos illuminandos Solem irradiare ſtatueret; tunc præcipuè in Beatam Virginem inſpexit, quæ ad fidelium mentes illuminandas Solis inſtar futura erat. Quare Hieronymus explicans Pſalm. 18. verba: *In ſole poſuit tabernaculum ſuum*, ait: *In ſole, in vtero S. Mariæ Virginis ſol iuſtitiæ Dominus, vt ait Propheta: Orietur vobis ſol iuſtitiæ, qui eſt Chriſtus. Illuminauit ſol iſte ſtellam, id eſt Mariam, vt eſſet ſicut ſol. Ideo poſuit tabernaculum ſuum in ſole, quando corpus aſſumpſit de vtero ſuo.* S. Thom. 3. par. quæſt. 45. artic. 1. ad oſtendendum in benè ordinatis operibus finis intentionem debere præcedere, ſimilitudinem addit dicens: *Sicut ſagittator non rectè iaciet ſagittam, niſi prius ſignum conſpexit, in quod iaciendum eſt.* Hoc poſito, Andreas Cretenſis Epiſcopus ſermone de Aſſumptione, de Deipara ait: *Hic eſt ſcopus, qui excogitatus eſt ante ſecula*: Omnem ergo cœli ornatum, cœlique luminaria cum Deus præpararet, ea ad B. Virginem, tamquam ad ſcopum direxit ſcilicet, vt quicquid in cœlis pulchritudinis foret, quicquid claritatis, velut adumbratio, & rudimentum quoddam foret pulchritudinis, & claritatis B. Virgini communicandæ. Benè ergo cum Deus præparabat cœlos, aderat, tamquam ſcopus, ad quem Deus cœleſtium ornatum orbium dirigebat.

B

Malach. 4.

C

186. Cœlorum nomine Hieronymus, Auguſtinus, Gregorius, & alij myſticè Apoſtolos intelligunt, de quibus dicitur Pſalm. 18. *Cæli enarrant gloriam Dei. Cæli, id eſt Apoſtoli conſcij ſecretorum*, ait Hugo Card. *Sicut cælum, quia celat ſecreta Dei, dicitur cælum; ſic iſti. Quæ tamen ſecreta reuelata ſunt eis? Ioan. 15. Quæcumque audiui à Patre meo, nota feci vobis.* Hi cœli enarrant gloriam Dei, nempe potentiam, ſapientiam, & bonitatem Dei. Cùm ergo myſticos cœlos, hoc eſt Apoſtolos præpararet; per quos Dei gloria, & in humanum genus beneficentia in Euangelica lege erat enarranda; tunc potiſſimùm diuinæ menti B. Virgo præſens erat; quippe quæ Apoſtolos ad Apoſtolicum munus inſtruere debebat: & ideo Deiparam S. Brigitta *Apoſtolorum magiſtram* appellauit.

Greg. hom. 30. in Euang.

D

187. Pſalm. 28. inter diuinæ potentiæ, & prouidentiæ effectus à Dauide celebratur *Vox Domini præparantis ceruos.* Vbi à Hieronymo legitur, *Vox Domini obſtetricantis ceruis.* Cerui difficilè pariuntur; ceruæ enim, vt dicitur Iob 39. *Incuruantur ad fœtum & pariunt, & rugitus emittunt.* Sed earum pariendi difficultatem valdè iuuat tonitrui fragor, quo concuſſæ faciliùs fœtum emittunt. Ideo *Vox Domini*, id eſt tonitru ceruis, veluti obſtetricantis, partumque adiuuantis munere fungi dicitur. *Qui ſunt iſti cerui, niſi inimici ſerpentibus, qui ſuper aſpides ambulant, & venena non ſentiunt?* ait Ambroſ. in Pſal. 118. Quare benè ceruorum nomine viri Apoſtolici ſignificantur, cùm ceruorũ inſtar ſerpentes, hoc eſt homines humo repẽtes & peccati veneno infectos è peccatorũ cauernis extrahãt. *Ceruus*, ait Origenes,

E

Ceruus hallitu ſerpentes extrahit. Origenes.

Hom. 10. in Cantic. apud Rheon tom. 1

ſerpentis inimicus, ac debellator eſt; ita vt ſpiritunarium vos extrahas à cauernis, & ſuperata pernicie veneni, eorum pabulo delectetur. Propterea Hieronymus in Iſaiam 34. ait: *Allegoricè interpretabimur ceruos, id eſt Apoſtolos, & ſanctos quoſque Doctores, quibus Dominus mandauit: Ite docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, Spiritus ſancti: & ſpiritus illius congregauit eos, deditque eis ſortes, atque diuiſit, vt alius ad Indos, alius ad Hiſpanias, alius ad Græciam pergeret.* Quare cum Pentecoſtes die *factus eſt repente de cœlo ſonus, tamquam aduenientis ſpiritus vehementis*, benè dicere poſſumus tunc diuinam vocem tonitrui inſtar myſticos ceruos, hoc eſt Apoſtolos, ad ſpiritualem animarum partum præparaſſe; ita vt paulò poſt hominum tria millia; deinde quinque millia; poſtea etiam plures ad cœleſtem vitam per gratiam Deo pepererint. Sed ad Apoſtolos in animarum conuerſionem præparandos, & inſtruendos, vnà cum Spiritus ſancti ſono iungenda erat B. Virginis vox: nam, vt ſupra ex Ruperto diximus, *Vox Virginis, vox fuit Spiritus ſancti.* Propterea de Apoſtolis in Ieroſolymæ cœnaculo congregatis, & Spiritus ſancti aduentum expectantibus dicitur. *Omnes erant perſeuerantes vnanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria Matre Ieſu.*

Matth. 28. Ceruorum nomine Apoſtoli, ac viri ecclesiaſtici intelliguntur.

Act. 2.

Act. 2. 41. Act. 4. 4. Act. 21. 20.

Act. 1. 14.

188. S. Hieronymus in illud Pſalm. 32. *Ponens in theſauris abyſſos*, ait: *O magna Creatoris potentia recondens in theſauris abyſſos. Hic abyſſos myſteriorum cœleſtium altitudinem intelligimus, iuxta illud Apoſtoli ad Rom. 11. O altitudo diuitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei. In theſauris, id eſt in abſconditis Dei, theſaurus, id eſt largitas, hoc eſt profunditas Scripturarum. Nam quantum voluit per ſeruos ſuos nobis demonſtrare, tantùm per nos intelligere potuimus; ipſam profunditatem Scripturarum nequaquam poſſumus.* Hinc B. Virgo ſe ſpeciatim diuinæ menti præſentem fuiſſe teſtatur, cum Deus *certa lege, & gyro vallabat abyſſos.* Nam cum ſuæ ſapientiæ Deus, ſacræque ſcripturæ abyſſos, hoc eſt myſteria certa lege, & gyro, id eſt limite concluderet; ne omnia omnibus manifeſta forent; tunc in B. Virginem inſpexit, vt eam ſub tali ſcientiæ limitatione non concluderet. Ideo Deipara ſupernaturalis fidei, & infuſæ ſcientiæ lumine ad arcana Dei myſteria cognoſcenda Sanctos omnes ſuperauit. Propterea ab excellenti intelligentiæ lumine Maria meritò vocata eſt, quod nomen illuminatam ſignificat, iuxtà Eucherium Lugdunenſem Epiſcopum: propterea cum iuxtà Hieronymum de nominibus Hebraïcis: Cherubim *ſcientia multiplicata* interpretetur; Deipara *thronus verè Cherubicus* à S. Gregorio Neocæſarienſi appellatur. *Thronus Cherubinis ſublimior* à S. Damaſceno: propterea *ſedes ſapientiæ* ab Eccleſia nominatur: & à ſancto Bernardo ſermone 9. ex paruis, *ſapientiæ domus.* Sanctiſſimam hanc domum frequentare debent, qui fidei myſteria, & Euangelicæ legis arcana ſibi nota eſſe volunt; quod Apoſtolos, alioſque fideles in primitiua Eccleſia feciſſe dubium non eſt.

B. Virgo ſapientiæ domus.

Prou. 8.

Eucher. l. 2. in ſinem.

Gregor. 2. orat. de Annunciat. Damaſc. or. 1. de Natiuit.

189. Propterea benè Rupertus Beatæ Virgini ait: *Pulſandum erat ad oſtium veritatis, & conſulendum oraculum Spiritus ſancti; ſcilicet ſacrarium pectoris tui; vt vina voce omnem neceſſariò tenendam demonſtraret regulam fidei, cum teſtimonio Scripturarum, quas memoriter tenebas, Prophetiſſa magna, & capax omnium Prophetiarum.* Benè ſimiliter arguit Anſelmus: *In Chriſto ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ Dei; Chriſtus eſt in Maria: ergo omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ Dei ſunt in Maria.* Origenes de Deipara ait: *Habebat legis ſcientiam, & prophetarum vaticinia quotidiana meditatione cognouerat.* Auguſtin. Beatam Virginem alloquens ait: *Recolo, Maria, propheticam lectionem; neque enim te ſcientia poteſt diuinorum præterire librorum; quæ ipſam plenitudinem paritura es prophetarum.*

Rup. l. 5. in Cant. S. V. oſtium veritatis, & Spiritus ſancti oraculum.

Anſelmus hom. in Luc. c. 10. 1. Ad Corinth. 3. & ad Coloſſ. 2.

Orig. hom. 6. in Luc.

Auguſt. ſer. 3. de Natiuit.

190. Cum alij ad Dei, rerumque creatarum notitiam acquirendam certo temporis ſpatio indigeant; hoc in Beata Virgine non euenit; quandoquidem à primo ſanctificationis, hoc eſt Conceptionis inſtanti, vberrima ei Dei & creaturarum ſcientia infuſa fuit; vt propterea benè dicatur, quando Deus *certa lege, & gyro vallabat abyſſos*; hoc eſt profundam rerum cognitionem certo temporis gyro ſucceſſiuè alijs acquirendam eſſe decerneret; ex hac lege exempta B. Virgo fuiſſe. Ideo S. Bernardinus ait: *In prima ſanctificatione quantum ad rationem, & intellectum tanta ei ſapientiæ claritas à Deo ſuperinfuſa eſt; vt perfectè intelligeret creaturas, & Creatorem, & Spiritus, & omnia bona amplectenda, & mala fugienda.* Adamum in excellenti gradu habuiſſe ſcientiam infuſam, non modo naturalium rerum, ſed ſupernaturalium communiter Doctores, & Sancti Patres docent, vt videre eſt apud S. Bonauenturam 2. ſentent. diſtinct. 23. & S. Thomam prima part. quæſtione 94. & ſecunda ſecundæ quæſtione ſecunda artic. 7. Ibidem quæſtione 5. artic. 1. S. Doctor ait: *Angeli, & primi hominis ante peccatum contemplatio erat altior, quàm noſtra; per quam magis de propinquo accedentes ad Deum plura manifeſtè cognoſcere poterant de diuinis effectibus, & myſterijs, quàm nos poſſumus. Vnde non inerat eis fides, qua ita quæreretur Deus abſens, ſicut à nobis quæritur: erat enim eis magis præſens per lumen ſapientiæ, quàm ſit nobis.* Præterea S. Epiphanius lib. aduerſus hæreſes initio docet Adamum diſtinctè, & explicitè ſanctiſſimum Trinitatis myſterium cognouiſſe. Hoc poſito benè Albertus Magnus lib. de B. Maria capite 69. 70. & 71. docet *Principium eſſe ex terminis per ſe notum Virgini perfectius collatas eſſe omnium Sanctorum gratias.* Similiter S. Thomas 3. parte quæſtione 27. artic. 1. ait: *Rationabiliter creditur, quòd illa, quæ genuit Vnigenitum à Patre plenum gratiæ, & veritatis, præ omnibus alijs maiora priuilegia gratiæ acceperit.* Ideo benè Albertus deducit *Virginem habuiſſe cognitionem ſupra fidem, & ſupra cognitionem puræ creaturæ exiſtentis in via: & ſimul cum habitu fidei habuiſſe habitum, quo perfectius, quàm Adam in ſopore, & quàm Ioannes ſupra pectus Domini recumbens, & quàm Paulus in raptu cognouit myſteria ſupernaturalia.* Rectè ergò dicitur Prouerb. 8. Cum Deus *certa lege, & gyro vallabat abyſſos* ſapientiæ ſuæ, eam ſub certa menſura alijs communicando; in B. Virginem inſpexiſſe, vt ſanctiſſimæ Matri communicata ſapientia aliorum limites longè excederet.

Bernard. tr. de B. V. ſer. 4. art. 1. c. 4.

à Virginis anima ab initio ſuæ creationis ſapientiam infuſam eximiam ſupra omnem purè creaturam habuit. Idem 193. 194.

Adam in excellenti gradu naturalium, & ſupernaturalium ſcientiam infuſam habuit. Adam ſanctiſſimæ Trinitatis myſterium cognouit.

Supra c. 71. & 72.

191. De primo parente, eiuſque coniuge Eua, à quibus humani generis perditio prouentura erat, dicitur Eccleſiaſtici 17. *Creauit ex ipſo adiutorium ſimile ſibi: diſciplina intellectus*

repleuit illos; creauit illis ſcientiam ſpiritus; hoc eſt rerum ſpiritualium; nempe Dei, Angelorum, virtutum, gratiæ, & gloriæ notitiam. *Poſuit oculum ſuum ſuper corda illorum, oſtendere illis magnalia operum ſuorum.* Sed quantò vberius horum omnium notitiam Deiparæ, à qua humani generis ſalus aduerſus primorum parentum perniciem prodijt, diuinitus communicatam fuiſſe dicendum eſt. De primis Parentibus Eccleſiaſtici 12. dicitur: *Deus iudicia ſua oſtendit illis. Iudicia tua abyſſus multa* Deo dicitur à Dauide Pſal. 35. Hæc inſcrutabilia Dei iudicia parcius primis parentibus; largius B. Virgini manifeſta fuerunt. Et propterea Deus cum *certa lege, & gyro vallabat abyſſos*, in B. Virginem inſpexit, cui vberiorem diuinorum iudiciorum notitiam tribuere decreuit.

191. Nutritio ex melle, & butyro, vt medici docent, temperiem in corporeis organis efficit valde aptam ad acutas, & dilucidas ingenij operationes. Ideo ad indicandam Domini ſapientiam, de eo vaticinatus eſt Iſaïas cap. 7. *Butyrum, & mel comedet, vt ſciat reprobare malum, & eligere bonum.* Quæ verba parabolico ſignificatu intelligenda eſſe docet Abulenſis dicens: *Redemptorem noſtrum comediſſe butyrum, & mel, vt ſciret reprobare malum, & eligere bonum, non eſt conueniens; quia tunc videretur, quòd Chriſtus indigebat aliquibus diſpoſitionibus naturalibus ad hoc, vt haberet ingenium acutius, quod falſum eſt. Nam Chriſtus Deus erat, & nihil vnquam addiſcere poterat, cum omnia ſciret.* Quare *ſenſus prophetæ eſt, quòd Chriſtus futurus eſſet valdè intelligens. Vt hoc ſignificaretur, poſita ſunt de eo quædam ſigna, ſecundum quæ alij homines ad ſciendum diſponuntur; ſcilicet comedere mel, & butyrum; id eſt valdè erit ſciens eligere bonum, & reprobare malum; ac ſi comediſſet multum de melle, & butyro.* Planius S. Ambroſius, vel alius grauis auctor lib. poſteriore de fide reſurrectionis ait: *Butyrum, & mel manducabit; id eſt Spiritu ſancto repletus erit, cuius doctrina nobis dulcior ſuper mel, & fauum.* Præterea mel ſapientiæ eſt ſymbolum: ideo Salomon Prouer. 24. 13. ait: *Comede fili mi, mel, quia bonum eſt; & fauum dulciſſimum gutturi tuo. Melli eſt ſimilis aperta doctrina ſapientiæ; fauo verò, quæ ab abſtruſioribus ſacramentis, tamquam de cellis cereis exprimitur*, ait Auguſtin. in Pſalm. 118. Rurſus, ſicut mel, ita lac etiam diuinæ ſapientiæ ſymbolum eſt: hinc cœleſtem ſapientiam, quam addiſcendam ſuis fidelibus Dominus reliquit, *lac rationabile.* Petrus Apoſtolus ep. 1. cap. 2. appellat. Hinc recens baptiſatis lac, & mel dabatur, vt bis Chriſtianæ ſapientiæ hauſtus ſignificaretur. *Ter mergitamur, inde ſuſcepti, lactis, & mellis concordiam prægustamus*, ait Tertullianus lib. de corona capite 3. Hinc S. Agnes diuina ſapientia à cœleſti ſponſo imbuta dixit: *Mel, & lac ex eius ore ſuſcepit*, vt de ea ex Ambroſio Eccleſia teſtatur. Quare benè ad indicandam Chriſti ſapientiam de eo dictum eſt. *Butyrum, & mel comedet.* Similiter ad Deiparæ ſapientiam indicandam, ei à cœleſti Sponſo Deique Sapientia dicitur Cantic. 4. *Mel, & lac ſub lingua tua.* Hoc eſt, iuxtà Rupertum; *Fauus tuus ego ſum: mel tuum, & lac tuum ego ſum; quia Deus tuus, & filius tuus ego ſum.* Benè etiam Auguſtinus in Pſalm. 30. ait: *Dominus ſapientiam ſuam, vt lac nobis faceret, carne indutus venit ad nos.* Cum ergo tale diuinæ ſapientiæ lac in Virginis vtero factum ſit; certum eſſe debet præ cæteris inde vberiores hauſtus Deiparam accepiſſe.

Nutritio ex melle, & butyro ſapientiam efficit ingenij valde viuacis. Chriſti in comeſtura mel, & butyrum quo ſenſu Iſaias prædixerit.

Mel ſapientiæ ſymbolum.

Lac cœleſtis ſapientiæ ſymbolum.

Mel, & lac recens baptizatis dabatur.

Ambroſius lib. de Virg.

193 Sed contra ea, quæ diximus de Deiparæ ſapientia aliorum omnium ſapientiam ſuperante obijci poteſt, quod 3. Reg. 3. Salomoni à Deo dictum eſt: *Dedi tibi cor ſapiens, & intelligens; ita vt nullus ante te ſimilis tui fuerit, nec poſt te ſurrecturus ſit.* Benè reſpondet Pererius lib. 5. in Gen. quæſt. 3. Exceſſum hunc Salomonis ſapientiæ intelligi debere reſpectu ſcientiæ acquiſitæ, non infuſæ. Reſpondet Abulenſis: *Ab iſto dicto poſſumus excipere Deiparam noſtram, propter reuerentiam filij ſui; dicendo, quòd ipſa fuerit ſapientior Salomone, quantùm ad res naturales, & omnes conſiderationes ſcientificas. Sed hoc non eſt nimis neceſſarium: Vnde poſſumus dicere Salomonem fuiſſe ſapientiorem quantùm ad conſiderationem ſcientificam, quàm Domina noſtra: quia non erat neceſſe ipſam eſſe valdè eminentem circa cognitionem rerum naturalium. Dicendum tamen neceſſariò Dominam noſtram fuiſſe ſapientiorem Salomone, quantùm ad cognitionem Deitatis, & ſecretorum Theologicorum.* Sed Iacobus Chriſtopolitanus tract. in Magnificat, & S. Antoninus 3. part. tit. 15. cap. 19. paragrapho 2. vnà cum Alberto aſſerunt Beatam Virginem naturales omnes ſcientias habuiſſe diuinitus infuſas; quas certè perfectiores naturali Salomonis ſcientia, fuiſſe dicendum eſt; cùm B. Virgo ſubiecta non fuerit paſſionibus turbantibus, & obtundentibus ingenij acumen: quales carnales paſſiones ſunt, quibus maximè obnoxius Salomon fuit. Præterea ſi Adam Salomone ſapientior fuit, vt benè contra Abulenſem probat Pererius ſupra citatus; id multò magis de B. Virgine dicendum eſt. Concedendum tamen eſt naturalis ſcientiæ vſum frequentiorem in Salomone fuiſſe, de quo dicitur 3. Reg. 4. *Præcedebat ſapientia Salomonis ſapientiam omnium Orientalium, & Ægyptiorum; & erat ſapientior cunctis hominibus: & diſputauit ſuper lignis à cedro, quæ eſt in Libano, vſque ad hyſſopum, quæ egreditur de pariete: & diſſeruit de iumentis, & volucribus, & reptilibus, & piſcibus. Et veniebant de cunctis populis ad audiendum ſapientiam Salomonis.* E contrario Beata Virgo in ſupernaturalium contemplatione aſſiduè verſabatur, omiſſa naturalium conſideratione; niſi quatenus ea ad ſupernaturalium notitiam aliquid conferebant. Benè ergo dicitur, quando Deus ſuæ ſapientiæ hominibus communicandæ, *certa lege, & gyro vallabat abyſſos*; tunc B. Virgo diuinæ menti præſens fuiſſe, tamquam alijs omnibus præferenda.

B. V. Salomonis ſapientiam ſuperauit.

B. V. naturales ſcientias omnes infuſas habuit.

Adam Salomone ſapientior fuit.

194. Præterea per abyſſos vetus, nouumque teſtamentum, Moſaïca, & Euangelica lex ſignificari poteſt. Ita Pſalmus 41. dicitur: *Abyſſus abyſſum inuocat*, id eſt *Scriptura veteris teſtamenti, noui aduocat ſeriem teſtamenti ad conſummationem ſanctificationis, & plenitudinis gratiæ*, ait Ambroſius. Quare cum Deus ab æterno primam legem per Moſem Iſraëlitis promulgare decreuit; eamque vt imbecillem Euangelicæ legis auxilio indigentem præuidit, tunc ſpecialiter in Beatam Virginem inſpexit; in cuius vtero æternum Verbum Euangelicæ legis auctor humanam carnem ſumpturus erat; & ipſius Virginis magiſterio fideles Euangelicæ legis myſteria, & obſeruantiam addiſcere debebant. Ideo Deipara dicitur diuinæ menti ſpecialiter præſens fuiſſe, *quando certa lege, & gyro vallabat abyſſos*; hoc eſt, cum Deus, certa temporum menſura, Moſaicæ legis finem, & Euangelicæ legis principium fore decerneret.

Ambroſius in Pſal. 41.

195. Apocal. 9. de Luciſero dicitur: *Data eſt ei clauis putei abyſſi; & aſcendit fumus putei; & de fumo putei exierunt locuſtæ.* Vbi ſacri interpretes per fumum ex abyſſi puteo exhalantem hæreſum caliginem; per locuſtas inde prodeuntes hæreticorum colluuiem intelligunt. Hinc Bellarminus tom. 3. in præfatione ait: *Locuſta ſordidum, atque vt ita dicam, ventroſum eſt animal; totum ſiquidem eius corpus nihil ferè eſt niſi venter. Quocirca nec incedere, nec volare rectè poteſt: ſed ſaltuando erigit ſe in ſublime, quaſi volatura, & mox nimio ventris pondere ad terram depreſſa turpiter cadit: Tales omninò ſunt hæretici, præſertim Lutherani, homines ventri addicti, hoſtes ieiuniorum, continentiæ inimici: & ea de cauſa nec poſſunt rectè viuendo incedere; neque pennis contemplationis ſeſe ad res cæleſtes, ac diuinas intuendas erigere. Habent locuſtæ illud etiam proprium, quòd cum Rege careant, tamen turmatim incedunt: ſic enim legimus in Prouerbijs Salomonis: Regem locuſta non habet, & egreditur vniuerſa per turmas ſuas: ſic etiam Regem hæretici, præſertim Lutherani, non habent; nullum enim eſſe volunt, qui toti Eccleſiæ cum poteſtate præſit.* Quare cum Deus aduerſus hæreſum peſtem antidotum ſanctæ Eccleſiæ dare ſtatueret; cumque certa lege, & temporum gyro infernam abyſſum vallare, & coërcere decerneret; ne hæreticam prauitatem emouere, diuque fouere pergeret, in B. Virginem inſpexit, tamquam optimum aduerſus hæreſes omnes antidotum. Cui propterea ſancta Eccleſia vnà cum Athanaſio ſerm. de Deipara, Sophronio ſerm. de Aſſumptione; & Ruperto lib. in Cantica ait: *Gaude Maria Virgo, cunctas hæreſes ſola interemiſti.* Quod veriſſimè dicitur, tum quia ſanctiſſimæ Dei matris merito, & interceſſioni hæreſum depreſſio, & extinctio eſt tribuenda; tum quia ad hæreticas fallacias diſſoluendas Catholicorum illuminatio à B. Virgine prouenit, cum ea, vt ſupra cum S. Ignatio Martyre diximus, *Catholicæ religionis magiſtra fuerit.*

Hæretici locuſtis ſimiles.

B. Virg. Catholicæ fidei magiſtra, & in hæreſum peſtem antidotum.

Prou. 30. 27.

196. Quòd ad hæreſum monſtra proſternenda ſuo magiſterio fidelibus iacienda fulmina B. Virgo dederit, ea benè ab Epiphanio orat. de Laudibus Deiparæ, *Nubes tonitruiformis* dicitur. Dicitur præterea ibidem: *Nubes fulgur in vtero geſtans, nubes, quæ fulgur de cælo lucidiſſimum deduxit.* Quamuis fulgur, vt Seneca docet, tantùm erumpentis ignis coruſcatio, & ſplendor in aëre ſit: nihilominus nonnunquam, vt ait Gregorius 15. Moral 15. *Fulguris nomine ſplendor exprimitur cum percuſſione.* In ſecundo aduentu Chriſtus Dominus iudex ad peccatores damnandos adueniens, veluti fulgur percutiens erit; *ſicut fulgur exit ab Oriente, & paret vſque in Occidentem; ita erit aduentus filij hominis.* In primo tamen aduentu Dominus tamquam innoxium fulgur ſine ictu Euangelicæ legis lucem, & diuinæ charitatis ignem è materno Virginis vtero prodiens ad nos detulit: ideoque Lucæ 12. 49. dixit: *Ignem veni mittere in terram: & quid volo, niſi vt accendatur?* vt accendatur ſcilicet, non ad puniendum; ſed ad illuminandum, & diuini amoris ardore humanum cor inflammandum. Hactenus de Beatæ Virginis ſapientiæ prærogatiua dictum eſt, ad aliam tranſeamus.

B. Virg. nubes tonitrui fulminibus hæreſes.

Lib. 2. nat. Quæſtionum.

Chriſtus in primo, & ſecundo aduentu [illegible] fulgur ſed diuerſimodè.

Matth. 24.

197. Nono cum ſumma exaltatione ſummam humilitatem in Deipara nouo ordine diuina bonitas iunxit: ita vt propterea hinc etiam dicere potuerit: *Ab æterno ordinata ſum.* Hinc benè Bernardus ait: *Cum Maria, quantò maior erat, humiliares ſe, non modo de omnibus, ſed præ omnibus; meritò facta eſt nouiſſima prima: quæ cum prima eſſet ſe ſe nouiſſimam faciebat: meritò facta eſt omnium Domina, quæ ſe omnium exhibebat ancillam.* Rupertus l. 3. in Matth. c. 4. quærit: Quare pauperes potius quàm diuites Deus elegit? Reſpondet: *Quantò plura ſancti dona Dei percepturi erant, tantò maioris conſcientiæ paupertatis indiguerunt; vt eadem dona portarent ſtabiles, & firmi, fundati in ſpiritu humilitatis. Nam Domini ſunt cardines terræ: pro quo in Hebræo ſcriptum eſt, vt ait B. Hieronymus, afflicti terræ, & poſuit ſuper eos orbem. Afflictio hæc, humilitas eſt; quæ ad portandum orbem conſtantes eos facit, & fortes. Hoc facit in mentibus humilitatis virtus; vt ſuccedentibus proſperis ſpiritualibus non extollatur animus, priſtinæ paupertatis ſibi conſcius. Orbis, quem ſuper huiuſmodi afflictos Dominus poſuit, Eccleſia ipſius eſt, quam illis regendam commiſit.* Quare cum ab æterno Deus Apoſtolos, eorumque ſucceſſores humiles eſſe debere decerneret; quando *adhuc terram non fecerat, & flumina, & cardines orbis terræ,* hoc eſt viros humiles ſpiritu; tunc diuina mens Beatam Virginem, vt humilitatis magiſtram, præcipuumque tantæ virtutis exemplar delineauit. Ideo *ſicut per Euæ ſuperbiam mors in mundum intrauit; ita per B. Virginis humilitatem vera vitæ introitus eſt reſeratus,* ait Beda in Luc. cap. 1.

Beatæ Virg. ſumme exaltatione, ſumma humilitas.

Bernard. ſerm. ſ. [illegible] Magnum.

1. Reg. 2.

198. Prouerbiorum 8. B. Virgo ſe præcipuè diuinæ menti præſentem fuiſſe ait, quando *Necdum fontes aquarum eruperant.* Vbi de fontibus ex imis terræ venis erumpentibus ſermo eſt iuxtà Molinam, & alios. Prius autem quàm elementarium aquarum fontes Deus creandos decerneret, alios gratiarum fontes in B. Virginem deriuandos decreuit. Subterraneæ ſcaturigines, vt ſurſum in fontes aſcendant, innata aquarum grauitate deorſum delabuntur; ita vt aſcendendi menſura aquarum deſcenſui proportionatè reſpondeat. Ideo Pſalmus 103. enarrans Dauid diuinæ ſapientiæ opera ait, *Qui emittis fontes in conuallibus; inter medium montium pertranſibunt aquæ.* Similiter cæleſtium gratiarum ſcaturigines, vt in maximam ſublimitatem aſcenderent, in profundiſſimam B. Virginis humilitatem diuina ſapientia deriuauit. Quare S. Idelfonſus *Beatam Virginem humilitatis abyſſum vocat:* vt ex huius tam profundæ humilitatis abyſſo dignoſceremus, in quam ſublimem altitudinem cœleſtis gratiæ fons in Deipara aſſurrexerit. Cuius ſublimitatem Ambroſius explicans ait: *Hæc nubes, aera, Angelos, ſideraque tranſgrediens Verbum Dei in ipſo ſinu Patris inuenit.* Benè ergo ſuo in Cantico de Deo B. Virgo cecinit: *Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Propterea Deipara, quæ ex humilitate Deo inſpirante ſub ſe coniugium non deſpexerat; *Dum deſponſaretur fabro, cœli nupſit Architecto,* vt ait Auguſtinus tomo 10. ſerm. 17. de tempore.

Molina tract. de operib. ſex dier. diſp. 11.

B. Virg. humilitatis abyſſus.

Idelph. de partu Virg.

Ambroſ. lib. 3. de Virginib.

Lucæ cap. 1.

199. Decimò, mortalis vitæ conditio talem ordinem poſcit; vt vitam mors cum dolore, mortemque corporis corruptio conſequatur. Hinc Pſalm. 17. dicitur: *Circumdederunt me dolores mortis; dolores inferni circumdederunt me.* Dolores inferni, hoc eſt ſepulchri, iuxtà Vatablum, quia moriens ſubeundum ſepulchrum ſibi præuidet, mox in corruptionem vertendus. At in Deiparæ vitæ exitu alius futurus ordo ab æterno præmiſſus, & decretus à Deo eſt: ſcilicet, vt eius mortalis vitæ finem dolor nullus præcederet; corruptio nulla conſequeretur. Quare ex hoc etiam capite B. Virgo dicere potuit: *Ab æterno ordinata ſum;* nouo ſcilicet mortalis conditionis ordine. *Sicut*

B. Virginis mortem dolor non præceſſit, nec corruptio ſubſecuta eſt.

non fuit corruptus parientis vterus ; ita mortua caro A *non interiit. O miracula! Partus effugit corruptionem, & ſepulchrum non admiſit interitum* , ait Andræas Cretenſis Epiſcopus. Similiter de Deipara Damaſcenus ait : *Sicut antequam vllo partus dolore afficeretur , peperit ; ita etiam ipſius è vita diſceſſus doloribus caruit.* Nam , vt idem Damaſcenus ait: *Natura artifex , ac Dominus arbitratu ſuo naturæ leges immutat. O miraculum ſanè natura præſtantius ! ò res ſumma admirationis plenas? Mors , quæ odio , & execrationi prius erat ; nunc commendatur, ac beata cenſetur. Quæ olim luctum , & mœrorem, lacrymaſque , & triſtitiam afferebat ; nunc gaudiis , ac lætæ celebritatis cauſa extitit.* Porrò ſicut Deipara in morte dolori non ſubiacuit ; ita neque B poſt mortem corruptioni. Quare ſic eam idem Damaſcenus alloquitur : *Etiam ſi vndique ſacra, ac beata tua anima natura more , à beatiſſimo , ac immaculato tuo corpore diſiungatur , ac corpus legitima ſepulturæ mandetur ; non tamen in morte manet , nec à corruptione diſſoluitur. Nam cuius in partu incolumis virginitas manſit , eadem è vita migrante corpus ita conſeruatum eſt , vt non diſſolutum, ſed ad præſtantiorem , & diuiniorem vitam translatum ſit. Quonam pacto mors abſorbebit ; quonam pacto corruptio corpus illud , quo vita ſuſcepta eſt, aggredietur ? Abhorrens omninò hæc , atque aliena ſunt à Deifera illa anima , & corpore : eius enim aſpectu mors quoque ipſa pertimuit. Si quidem ipſius filium adorta ex his , quæ pertulit erudita , periculoque facto prudentior reddita eſt.* Idem habetur C apud Auguſtinum tom. 9. lib. de Virginis Aſſumptione cap. 2. *Si Ieſus voluit integrum Mariæ Virginitatis ſeruare pudorem ; cur non velit incorruptam à putredinis ſeruare fœtore ? Nunquid non pertinet ad benignitatem Domini matris ſeruare honorem , qui legem non ſoluere venerat , ſed adimplere ? Lex enim ſicut honorem matris præcipit , ita inhonorationem damnat. Potuit à putredine , & puluere alienam facere , qui ex ea naſcens potuit virginem relinquere. Putredo namque , & vermis humanæ eſt opprobrium conditionis ; à quo opprobrio cum Ieſus ſit alienus ; natura Mariæ excipitur , quam Ieſus de ea ſuſcepiſſe probatur : caro enim Ieſu caro eſt Mariæ. Thronum Dei , & thalamum Domini , domum , atque* D *tabernaculum Chriſti dignum eſt ibi eſſe , vbi ipſe eſt. Tam pretioſum enim theſaurum dignius eſt cœlo ſeruari , quàm terra. Tantam integritatem meritò non corruptibilitas , non putredinis aliqua reſolutio ſequitur.* Auguſt. ſimiliter lib. 5 contra Iulianum c. 15. ait : *Sine dubio caro Chriſti non eſt caro peccati :* ergo ſi , vt ſupra dictum eſt , *caro Ieſu eſt caro Mariæ* ; conſequenter neque caro Mariæ eſt caro peccati actualis , vel originalis ; & ideo peccati pœnæ nempe corruptioni ſubiacere non debuit.

Orat. 1. de Aſſumpt.

Orat. de dormitione B. Mariæ.

Ibid. infra.

Damaſcenus ſupra.

Damaſcenus orat. 1. de Aſſumptione.

Lib de Aſſumptione vel eſt Auguſtini, vel Auguſtino non indigni, iuxta Bell. r. in. de ſcriptoris. Eccleſ.

200. Tot ergo prærogatiuis extra naturæ legem in B. Virgine diuinitus coordinatis ; benè ei à cœleſti ſponſo dici potuit : *Pulchra es amica mea, ſuauis , & decora ſicut Ieruſalem : terribilis vt caſtrorum acies ordinata : Velut admiratio ordinata* , legit E Ambroſius : eò quòd admirationi ſit omnibus intuentibus eam. Admiranda quidem B. Virgini Deus priuilegia tribuit ; & ita admiranda ; vt in eorum ordine , ac nexu Diuinæ , æternæque Dei Omnipotentiæ , ac ſapientiæ opus fuerit : ideoque verè de ſe Deipara teſtatur : *Ab æterno ordinata ſum.*

B. Virg. ob eximias prærogatiuas velut admiratio ordinata.

Cant. 6. 3.

Lib de Virginibus.

Deipara beata , cum Sanctos omnes , & Angelos ſanctitate , meritorum cumulo , & ſupremo gloriæ gradu ſuperauerit.

201. GEneſ. 49. cum dicitur : *Deſiderium collium æternorum , ſignificatur Chriſtus deſideratus à Sanctis , qui dicuntur colles æterni propter virtutum eminentiam* , ait Hugo. Similiter Beda : *Sancti dicti ſunt colles æterni propter excellentiam ſanctitatis ; qui etiam vocantur æterni , quia vitam conſequentur æternam.* Cum ergo Beata Virgo à Deo ante Sanctos omnes prælecta fuerit ad gratiæ , & gloriæ faſtigium Sanctorum omnium ſanctitate ſublimius , verè de ſe dixit Prouerb. 8. *Ante colles ego parturiebar.* Propterea , vt ſupra diximus B. Virgo ab Iſaïa dicitur iuxtà Gregorium : *Mons præparatus in vertice montium.* Similiter Damaſcenus orat. 1. de Mariæ natiuitate ait: *Clariſſimus Dei mons paritur ; mons , inquam , ille , qui collem omnem , & montem , id eſt hominum , & Angelorum ſublimitatem exuperat.* Sanctus Auguſtinus cum Sancto Cypriano legit : *Ante omnes colles genuit me.* Porro Pſalm. 2. cum Chriſto Domino ab æterno Patre dicitur : *Ego hodie genui te* ; de Chriſti reſurrectione interpretatur S. Paulus 13. Act. 33 Similiter B. Virgo paulò poſt obitum ad immortalem vitam reſurgens ; & ad cœleſte ſolium tamquam cœli Regina aſſumpta, verè dicere potuit ; *Ante omnes colles genuit me* : hoc eſt , me ad beatam vitam reſurgentem , ante Sanctos omnes , & Angelos gratia , & gloria præeminentem conſtituit. Ideo ad Beatam Virginem Auguſtinus ait : *Tu in cœleſti regno prælata es cunctis Virginum choris. Tu in illa Beatorum feliciſſima Regia primi Ordinis dignitatem adepta. Tu in cubiculo Regis beatitudine , gemmis , ac margaritis ornata adſiſtis. Tibi thronus regius ab Angelis collocatur in aula æterni Regis : atque ipſe Rex regum , vt matrem veram , & decoram ſponſam præ omnibus diligens amoris amplexu ſibi aſſociat.* S. Anſelmus lib. de excellentia Virginis cap. 8. ait: *Stipatus mille millibus , immo innumerabilibus Angelorum agminibus Deus ipſe piiſſimæ matri ſuæ de hoc mundo migranti occurrit ; eamque ſupra omnes cœlos exaltatam cuncta ſecum creatura perenni iure dominaturam in throno gloriæ collocauit.* Sanctus Ildelfonſus ſerm. 1. de Aſſumpt. *Hodie collocatur in throno à dextris Dei , ſicut canitur in Pſalmis : Aſtitit Regina à dextris tuis in veſtitu deaurato , circumdata varietate.* Et ſerm. 2. *Et ſi impertit præmia iuſtus Iudex Chriſtus Dominus ſecundùm Apoſtolum , vnicuique iuxtà opera ſua ; huic tamen ſanctiſſimæ Virgini genitrici ſuæ , ſicut incomparabile eſt , quod geſſit , & ineffabile donum , quod percepit ; ita & ineſtimabile , atque incomprehenſibile præmium , & gloria , non dico inter cæteras ſacras Virgines , verum etiam vltra omnes Sanctos , quam promeruit. Peruenit namque ad cœli palatium beata , & glorioſa , vbi Chriſtus ſponſus Eccleſiæ intra thalamum collocauit eam in dextera Maieſtatis. Ibi ſiquidem eam aſſumpſit præcellentiſſimam inter primat.* Idem ſerm. 7. *O beata Maria , gaudens ingredere paradiſum ; quæ de terris ad cæleſtem vitam lata es ab Angelis ; & inter choros Virginum ſicut Sol fulgens ſuſcepiſti principatum ſuper Archangelos in cœlo.* Sophronius ſerm. de Aſſumpt. *Hæc eſt dies præclara , in qua meruit exaltari ſuper choros Angelorum ; & peruenire vltra quam noſtra humanitatis eſt natura. Vbi non ſubſtantia tollitur , ſed gloria ma-*

B. Virg. Sanctos omnes , & Angelos ſanctitate meritorum cumulo , & gloria ſuperauit.

Idem ſupra num. 101. & 104. ſup.

Iſaiæ cap. 2.

Auguſtinus lib. 1. de Trinit. cap. 12.

Auguſtinus ſerm. 11. de Sanctis.

Auguſt. ſerm. 11. de Sanctis.

Pſalm. 44. 10.

ad Rom. 2.

gnitude monſtratur, cum elenatur in dextera Patris; Vbi Chriſtus pro nobis introiuit Pontifex factus in æternum ad cœli palatium. Hæc eſt, inquam, dies, in qua vſque ad throni celſitudinem intemerata Mater, & Virgo proceſſit; atque in regni ſolio ſublimata poſt Chriſtum glorioſa reſedit. Sic itaque vbi confidenter ſancta canit Eccleſia; quod de nullo alio Sanctorum fas eſt credere, vt vltra Angelorum, & Archangelorum dignitatem merito tranſcenderit.

202. Quare bene Pſellus apud B. Theodoretum in illa Cantic. verba: *Vna eſt columba mea, perfecta mea* ait: *Inter tot animas hominum omnium, qui ſaluantur, vt electa columba eſt vna illa ſola, quæ Chriſtum genuit Virgo Mater, puella Maria, quæ puritate profectò Cherubim, & Seraphim antecellit.* Bernardus denique ſerm. 1. de Aſſumptione B. Mariæ ait: *Quantum gratiæ in terris adepta eſt præ cæteris, tantum in cœlis obtinet gloriæ ſingularis. Quam ſuper omnes Angelorum Choros, ſuper Cherubim quoque, & Seraphim exaltatam, nefas eſt dubitare.*

203. B. Virgo à Damaſceno orat. 1. de Natiuitate Beatæ Mariæ dicitur, *Cœlum viuum, cœlis ipſis latius.* Ab Epiphanio, *Cœlum ſplendidum incomprehenſum cœlis continens Deum.* A Gregorio Neocæſarienſi Epiſcopo. *Palatium animatum Regis Angelorum. Paradiſus immortalitatis ſemper vigens. Paradiſus Dei ratione præditus.* A Ruperto, *Paradiſus nouus, Paradiſus cœleſtis: Cœlum Dei, vnica ſedes Domini.* Hinc benè pater nobilius hoc cœlum ſupra materialis cœli faſtigium meritò fuiſſe collocandum.

204. Periti artifices antequam eximium aliquod opus moliri aggrediantur, rudiorem formâ adumbrare ſolent; vt ex eius delineatione perfectum opus poſtea elaborent. Sic architecti ex aſſeribus modulum prius effingunt, quo ars, vel regia, vel templum excitandum repræſentetur. Sic ex argilla ſculptores ſtatuam prius componunt, vt deinde marmoreum ſimulacrum perfectius moliantur. Non diſſimiliter Deus cœleſtes orbes, veluti rudiorem delineationem effecit; vt deinde B. Virginem, veluti nobilius cœlum crearet. Hinc factum eſt, vt in hoc perfectius cœlum Deus mentis oculum intenderet; cùm materiale cœlum, veluti rudiorem modulum efformauit. Propterea de ſe B. Virgo benè dicere potuit Prouerb. 8. *Quando præparabat cœlos aderam.* Benè ergo Damaſcenus de B. Virginis Natiuitate ait: *Hodie ex terrena natura cœlum in terra condidit ille, qui olim firmamentum ex aquis finxerat, atque in altum extulerat. Et ſane hoc illo longè diuinius eſt; nam qui in illo ſolem effecerat, in hoc iuſtitiæ ſol ortus eſt.* Hoc ergo diuinius cœlum ſupra omnes Angelorum choros in ſuprema materialis cœli ſublimitate erat collocandum.

205. Præterea peritus architectus ad regium ædificium moliendum regiæ maieſtatis ſibi ideam proponit, vt regiæ dignitati regalis ædificij conſtructio benè reſpondeat. B. Virgo ab Eccleſia, & à SS Patribus cœli Regina meritiſſimo titulo nominatur; in quam dignitatem ab æterno à Deo fuit electa. Quando ergo diuina Omnipotentia cœlos præparabat, diuinæ menti Deiparæ dignitas obſeruabatur; vt cœlorum Reginæ cæleſtium orbium extructio benè congrueret. Nam, vt Damaſceni verbis vtamur, *Oportebat prius palatium parari, atque ita Reginam adeſſe.* Sed iuxtà lectionem Septuaginta Interpretum, quam ſequuntur SS. Cyprianus, & Hilarius in allato Prouerb. 8. textu legitur: *Cum ſecerneret ſedem ſuam, aderam* aderam ſcilicet B. Virgo ait, cum Deus ſedem ſuam, hoc eſt Empyreum cœlum, vbi ſe Beatis manifeſtat, ab inferioribus cœleſtibus orbibus ſecerneret. Sed cur in Empyreo cœlo creando præcipuè diuina mens in Beatam Virginem inſpexit? Quia ſcilicet reliqui cœleſtes orbes à Sole, Luna, & ſtellis erant illuminandi; Empyreum verò à ſanctiſſima Chriſti Domini humanitate. Nam de cœleſti Ieroſolyma ſcriptum eſt: *Ciuitas non eget ſole, neque luna, vt luceant in ea, quia claritas Dei illuminat eam, & lucerna eius eſt Agnus. Non alternat luna vices, ſol, vel curſus ſiderum. Agnus eſt felicis vrbis lumen in occiduum, ait Auguſtinus.* Auguſtiſſimum hoc luminare, nempe ſanctiſſimam Chriſti humanitatem quiſnam ipſi Empyreo exhibuit? Profectò B. Virgo, quæ æterno verbo humanam carnem, ex qua in Empyreum clariſſima lux diffunditur, dedit. Propterea diuino præſagio B. Virgo, Mariæ; id eſt *Illuminatricis* nomen accepit iuxtà Hieronymum, & Iſidorum. Nam ſupra citato libro de Aſſumptione Beatæ Mariæ tom 9. Auguſtini, qui liber vel Auguſtini eſt, vel Auguſtino auctore non indignus iuxtà Bellarminum: *Caro Ieſu, caro eſt Maria. Caro enim Chriſti quamuis gloria reſurrectionis fuerit magnificata, & potenter ſuper omnes cœlos aſcenſione glorificata, eadem tamen carnis manſit, & manet natura, quæ ſuſcepta eſt de Maria.* Si ergo ex ſanctiſſima Chriſti carne lumen vndique diffunditur Empyreum totum illuminans; ex carne Deiparæ mediatè tale lumen diffundi dicendum eſt. Meritò ergo ſupra choros omnes Angelorum ad ſanctiſſimi filij dexteram ſupremo gloriæ, & beatitudinis gradu Deipara eſt exaltata.

Apoc. 21. 23.

Auguſt. in e dictat. cap 6.

Hieron. de nominib. Hebraicis in Exodum.

Iſidor. lib. 7. Etym. cap 10.

Deipara beata, eò quod alios è peccatis, mortaliſque vitæ miſerijs liberando, vſque cœleſtium donorum, & diuinæ gratiæ affluentiam largiendo, ad æternam beatitudinem ducere poſſit.

2ʒ6. Deipara ita in ſe beata eſt, vt alios etiam ad eius tutelam confugientes beare poſſit: ipſoſque peccatores mortis reos, reſipiſcentes ad æternæ vitæ beatitudinem ducere poſſit. Abiatharo capitis reo Salomon dixit: *Equidem vir mortis es; ſed hodie te non interficiam, quia portaſti arcam Domini Dei coram Dauid patre meo.* Si Abiathar capitis reus mortem euaſit; quia ſemel ſub Iſraëlitica arca humeros ſubiecerat; quantò facilius æternæ mortis peccatores rei æternum exitium euadere, cœleſtemque beatitudinem conſequi poterunt; ſi ſub Deiparæ tutela, hoc eſt ſub fœderis arca per pœnitentiam ſe ſubiecient. *Arcam quid, niſi ſanctam Mariam dixerimus?* ait Ambroſius: *Siquidem arca intrinſecus portabat teſtamenti tabulas; Maria autem ipſius teſtamenti geſtabat hæredem. Illa intra ſemet legem, hæc Euangelium retinebat. Illa Dei vocem habebat, hæc Verbum. Veruntamen arca intus, foriſque auri nitore radiabat; ſed & ſancta Maria intus, foriſque virginitatis ſplendore fulgebat: illa terreno ornabatur auro, iſta cœleſti.*

B. Virg. beando beata.

3. Reg. cap. 2.

B. Virg. cum arca veteris teſtamenti comparatio.

Ambroſius ſerm. 40.

207. Pia Chriſtiani cordis propenſio erga B. Virginem conſequendi cœleſtem beatitudinem pignus eſt, ſicut contrarius affectus damnationis eſt argumentum. Quare Virgini matri à diuino eius filio dicitur Eccleſiaſtici 24. *In electis meis mitte radices*, hoc eſt in eorum cordibus, quos ad

æternam beatitudinem elegi, pietas erga te firmiter radicetur. E contrario reproborum principi diabolo dictum eſt Geneſ. 3. *Inimicitias ponam inter te, & mulierem*, ſcilicet Dei matrem, vt explicat Rupertus: ita vt diabolo, eiuſque ſectatoribus conueniens pœna ſit, debita erga B. Virginem pietate priuari. Damaſcenus orat. 2 de dormitione B. Virginis, eam *animatum paradiſum* appellat. Par igitur eſt, vt diuinæ legis tranſgreſſores vtriuſque Paradiſi, myſtici ſcilicet, & materialis ſimul conſortione priuentur. Oecolampadius alioquin hæreticæ impietatis ſectator dixit: *Erga Beatam Virginem minus benè affici, reprobati mentis certum exiſtimem indicium.* Qui quidem, quod viuus docuit, mortuus nunc in inferis experitur. Iulianus apoſtata Arſacio ſuo Galatiæ Pontifici ſcripſit: *Quid patiuntur, aut quod mereatur auxilium, qui matrem Deorum propitiam habere noluerit? Suade, vt ſi mea volunt frui tuitione, omnes matri Deorum velint offerre culturam.* Si non erga Deorum, ſed erga Dei matrem pium cultum exhibendum eſſe Iulianus ſcripſiſſet: nunc, vt impius apoſtata in inferis non torqueretur.

Rupertus lib. 1. de Victoria Verbi Dei cap. 18.

Oecolampad. ſerm. de laudanda Maria in Deo.

B. Virginem erga pietas beatitudinis pignus.

B. Virginem ... Lib. 6. hiſtor. tripartitæ cap. 29.

208. Lignum vitæ in medio Paradiſi fuiſſe Geneſ. 2. dicitur: Ex eodem autem Paradiſi medio, nempe è radicibus viuificæ illius arboris fons in fluuium emanabat, de quo ibidem dicitur. *Fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradiſum.* Ideo dixit Ambroſius: *Inter alia ligna lignum vitæ Deus produxit in medio Paradiſi, vt cætera ligna eius viriditate florerent.* Quare cùm S. Ephrem B. Virginem vocet *Paradiſum deliciarum, totiuſque amœnitatis, & immortalitatis.* Eamdemque Damaſcenus vocet *Animatum paradiſum, in quo plantatum eſt lignum vitæ*; hoc benè indicarunt omnem cæleſtium gratiarum participationem ab ea eſſe in humanum genus deriuatam: quandoquidem Beata Virgo ſuo ex vtero tamquam animato è paradiſo Dei filium ſub humana carne, veluti vitæ lignum eduxit; vt eius viriditate, & gratiarum plenitudine iuſti reliqui virtutibus, meritiſque florerent. SS. Ambroſio, & Damaſceno conſonat Beatus Petrus Damiani dicens: *Fluuius, ait Scriptura, egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandam vniuerſum ſuperficiem terræ. Fluuius iſte eſt Deus meus Ieſus, qui e duobus locis voluptatis egreditur; ex vtero Patris, ex vtero Virginis.* Ideo à Sophronio Beata Virgo *Fons, ex quo vitæ fons manat*, appellatur. A Damaſceno dicitur: *Fons vniuerſo orbi medicinam afferens.* A Beato Ephremo *Deipara gratiæ, & totius conſolationis fons.* Caſſiodorus lib. 7. Variarum formula 6. celebrans limpidiſſimi Romani fontis ſcaturiginem ait: *Currit aqua Virgo ſub delectatione puriſſima; quæ ideo ſic appellata creditur, quòd nullis ſordibus polluatur.* Similiter Deipara veloti aqua Virgo nullis vnquam peccati ſordibus polluta cæleſtium gratiarum latices in vniuerſum genus humanum diffundit.

B. Virg. Paradiſus deliciarum, in quo plantatum eſt lignum vitæ.

Ambroſ. in Pſalm. ...

B. Virg. fons mundo medicinam afferens.

S. Ephrem de laudibus B. Virg. ... Deipara.

B. Virgo con... fons.

B. Virginis ſymbolum Romanus fons aquæ ... nullis ſordibus pollutæ.

B. Damiani ſerm. de Annuntiat.

Sophron. ſerm. de Aſſumpt.

Damaſcenus orat. de Natiuitate beatæ Virg.

B. Ephrem orat. de laudibus Virginis.

209. Prouerbiorum 8. Beata Virgo ait: *Nondum fontes aquarum eruperant, & ego iam concepta eram.* Scilicet, nondum gratiarum fontes in ſanctos alios deriuandi in diuina mente, æterniſque Dei decretis eruperant; cum ſigni, non temporis prioritate ad Beatam Virginem vberrimos cæleſtium gratiarum fons deriuandus decernebatur; vt ex ea cæleſtes gratiæ in alios deffluerent. Propterea Bernardus ſerm. de Natiuitate B. Mariæ, Chriſtum Dominum gratiæ fontem, eius ſanctiſſimam matrem gratiæ aquæductum vocat: *Quis fons vitæ, niſi Chriſtus Dominus? Deriuatus eſt fons vſque ad nos: deſcendit per aquæductum vena illa cæleſtis. Aduertitis, ni fallor, quem velim dicere aquæductum, qui plenitudinem fontis de corde Patris excipiens, nobis edidit illum. Noſtis enim cui dictum ſit: Aue gratia plena. Propterea tanto tempore humano generi fluenta gratiæ defuerunt; quod nondum intercederet is, de quo loquimur, tam deſiderabilis aquæductus*, nempe Beata Virgo.

B. Virginis gratiæ aquæductus Chriſtus fons.

210. *Flumen Dei repletum eſt aquis gratiæ*, de Beata Virgine ait Richardus à ſancto Laurentio lib 9. Eamdem *Fluuium clementiæ.* Sanctus Bernardus: *Gratiarum pelagus* vocat Damaſcenus. Ex hoc gratiarum Pelago, dulciſſimoque cæleſtium deliciarum fluuio ad Eccleſiam vniuerſam irrigandam riui, & fluenta deriuantur. Quare Pſalm. 45. eam dicitur: *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei: ſanctificauit tabernaculum ſuum Altiſſimus. Deus in medio eius non commouebitur: adiuuabit eam Deus mane diluculo.* Hæc Pſalmi verba de Beata Virgine intelligunt SS. Athanaſius, Damaſcenus, & Methodius. *Sanctificauit tabernaculum ſuum Altiſſimus; cùm Beatæ Virginis animam, & vterum, in quo concipiendus erat, Deus ſanctificauit*, ait Iacobus Epiſcopus Chriſtopolitanus. *Deus in medio eius non commouebitur*, propter confirmationem in gratia, & Virginitatem perpetuam: *Adiuuabit eam Deus mane diluculo*: eo quòd in ipſo primo ſuæ creationis inſtanti Beatæ Virginis anima gratiam receperit, & originalis peccati maculam non contraxerit. Ideo cum dicitur: *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei*, nomine vehementis fluminis largiſſimam gratiarum plenitudinem B. Virgini communicatam idem Iacobus Chriſtopolitanus intelligit. Quæ gratiæ plenitudo, veluti exundantis fluminis impetus, vt interpretatur Dionyſius Carthuſianus, à ciuitate Dei, hoc eſt à Deipara originalis peccati incendium procul expulit. Rurſus ſub nomine Ciuitatis Dei Gregorius, Anaſtaſius Synaita, & alij ſanctam Eccleſiam intelligunt. Quam ciuitatem ſuarum gratiarum fluentis B. Virgo lætificat. Nam, vt ait Bernardus: *Deus totius boni plenitudinem conſtituit in Maria; vt proinde, ſi quid ſpei in nobis eſt, ſi quid gratiæ, ſi quid ſalutis, ab ea nouerimus redundare.*

Pſalm. 45. ... Laur. lib. ... Bernard. ... ſalue Regina. Damaſc. ... de ... ſtatua. c.

B. Virg. flumen Dei ... gratiæ ... eadem gratiæ ... agua.

Athan. tract. de Deipara. Damaſcen. ...

Dionyſ. ... Virg. ...

Anaſta. Heza...

Bernard. ſerm. de Natiuit. B. Mariæ.

211. Præterea Beata Virgo à ſancto Ephremo *Spirituale mare* appellatur. Similiter S. Bonauentura ait: *Maria dicitur mare propter affluentiam, & copiam gratiarum. Vnde ſcriptum in Eccleſiaſte cap. Omnia flumina intrant in mare. Flumina ſunt Chariſmata Spiritus ſancti: vnde Ioannis cap. 7. dicitur: Qui credit in me, ſicut dicit Scriptura Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: hoc autem dixit de Spiritu ſancto, quem accepturi erant credentes in eum. Omnia flumina intrant in mare; id eſt omnes gratiæ intrant in Mariam. Vnde ipſa optimè dicere poteſt illud Eccleſiaſtici: In me omnis gratia viæ, & veritatis; in me omnis ſpes vitæ, & virtutis. Quid mirum ſi omnis gratia in Mariam confluxit, per quam tanta gratia ad nos defluxit? Ait enim Beatus Auguſtinus: Gratia es plena, Maria, quam apud Dominum inueniſti; & hanc per totum mundum effundere meruiſti.*

Ephrem ſed. ...

Bonauent. ... B. ... cap. 3.

B. Virg. ſpirituale mare quòd gratiarum flumina ... ſanct.

Eccli. cap. 24.

212. Cum Beata Virgo de ſe teſtatur Prouerbiorum 8. *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum* Dei viæ non ſolùm accipi poſſunt in ſenſu effectiuo pro Dei operibus vt ſupra diximus: ſed etiam in ſenſu terminatiuo; ita vt Dei viæ ea intelligantur, quæ hominem ad Deum ducunt.

Prou. 8.

B. Virg. via ad cœlum ducens.

ducunt. Ad Deum autem cum plures viæ eſſe poſſint iuxtà gratiarum diuiſiones; in iis præcipua via ad Deum, atque adeo ad æternam ſalutem ducens, ſingularis erga Beatam Virginem pietas eſt, eiuſque auxilij imploratio. Propterea hinc etiam verè Beata Virgo dicere potuit: *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum*, hoc eſt, vt Septuaginta legunt: *Dominus creauit me principatum viarum ſuarum*. Ideo nos Bernardus hortatur: *Virgo, regia ipſa eſt via, per quam Saluator aduenit. Teneamus ergo viam, ſtudeamus & nos, dilectiſſimi, ad ipſum per eam aſcendere, qui per eam ad noſtram miſeriam venit. Per te acceſſum habeamus ad filium, O benedicta inuentrix gratiæ, genitrix vitæ, mater ſalutis; vt per te nos ſuſcipiat, qui per te datus eſt nobis. Vt qui te mediante fieri dignatus eſt particeps infirmitatis, & miſeriæ noſtræ; te quoque intercedente participes faciat nos gloriæ, & beatitudinis ſuæ.*

213. Cum ergo Beata Virgo via ſit, qua ad cœlum aſcendimus, reuocemus in memoriam, quod Gregorius dixit: *Deprædari deſiderat, qui theſaurum publicè portat in via.* Deus cœleſtes theſauros in Beata Virgine tamquam in via repoſuit, vt eos facilè deprædemur: *Beata Virgo theſaurus Domini eſt, & theſauraria gratiarum ipſius*, ait Sapiens Idiota. Quare Pſalm. 32. vbi Deus dicitur, *Ponens in theſauris abyſſos*, docet Sanctus Baſilius magis congruum videri, ſi dicatur, *Deus ponens theſauros in abyſſis*. Theſauros ergo cœleſtium gratiarum in abyſſis Deus poſuit, cum eos in Deipara collocauit: quam proinde *Gratiæ abyſſum, & abyſſum miraculorum*, meritò ſanctus Damaſcenus vocat: *Abyſſum ſapientiæ, & luminum abyſſum*, ſanctus Bernardus; *Humilitatis abyſſum*, ſanctus Ildelfonſus. In his abyſſis ſuos Deus theſauros repoſuit. Ideo *Theſaurum vitæ immortalis* Deiparam vocat Andreas Cretenſis. *Chriſtus Dominus redempturus humanum genus pretium vniuerſum contulit in Mariam*, ait Bernardus ſerm. de Natiuitate Mariæ.

214. Præterea, quod Beata Virgo ad cœleſtem gratiam acquirendam via ſit, ait ibidem Bernardus: *Ad Patrem verebaris accedere, Ieſum tibi dedit mediatorem. Aduocatum habere vis ad ipſum, ad Mariam recurre: exaudietur & ipſa pro reuerentia ſua. exaudiet vtique matrem filius; & exaudiet filium Pater. Filioli hæc peccatorum ſcala hæc mea maxima fiducia eſt; hæc tota ratio ſpei meæ. Quid enim? Poteſt-ne filius aut repellere; aut ſuſtinere repulſam? Non audire, aut non audiri filius poteſt? Neutrum planè.* Sanctus Fulgentius ſerm. de Laudibus Mariæ ait: *Facta eſt Maria feneſtra cœli; quia per ipſam Deus deſcendit ad terras, vt per ipſam homines mereantur aſcendere ad cœlum.* Quoniam mors feneſtras habuit, per quas ex diaboli regno ad nos aſcendit: *Aſcendit mors per feneſtras noſtras*, ait Ieremias: per feneſtras ſcilicet, quas primùm Eua reſerauit, oculis vetitum pomum cupidè intuendo: *Vidit mulier, quòd bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis, aſpectuque delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit*: Propterea feneſtram aliam nobis Deus aperuit, per quam fugata morte ad beatam vitam aſcendere poſſimus. Huiuſmodi feneſtra nobis beata Virgo eſt: *Facta eſt Maria feneſtra cœli, vt per ipſam homines aſcendere mereantur ad cœlum.* Sed ne quis ad ſublimem hanc cœli feneſtram aſcendere ſe poſſe diffideret; eadem Deipara ad aſcenſum ſe nobis veluti ſcalam exhibet. Ideo *Peccatorum ſcala* Beata Virgo à Bernardo dicitur: *Scala polum penetrans, & ſidera tangens* à Ioanne Geometra vocatur in hymno primo de Beata Virgine: *Scala omnes è terra ad gratiam ſublevans* in Græcis hymnis apud Buteonem appellatur. *Excelſi brachium viuam ſcalam ſibi condidit; cuius ima pars in terra firmata eſt, ſumma autem ad cœlum vſque porrigitur, in qua Deus requieuit*, ait Damaſcenus. Cum ſumma inter Deum, & peccatorem diſtantia ſit; quàm multis meritorum gradibus Beata Virgo, tamquam myſtica ſcala compacta eſt, per quam aſcendens peccator ad Deum peruenire poteſt?

Buteon Pſal. 128.

Damaſc. orat. 1. de Natiuitate B. Mariæ.

215. Elias corporea mole onuſtus, vt in cœlum aſcenderet, currum igneum habuit: *Ecce currus igneus, & equi ignei, & aſcendit Elias per turbinem in cœlum.* Huiuſmodi igneum currum, vt in cœlum aſcendere poſſit, non eſt cur Eliæ pœnitens peccator inuideat; cum longè nobilius vehiculum ei Deus per Beatæ Virginis patrocinium dederit. De quo patrocinio loquens Bernardus ait: *Deus tibi vehiculum voluit prouidere*: exhibendo ſcilicet noſtri itineris B. Virginem & comitem, & adiutricem. Quare benè idem Bernardus ait: *Studeamus ad ipſum per eam aſcendere, qui per ipſam ad nos deſcendit.*

4. Reg. 2. 11.

B. Virginis patrocinium vehiculum ad cœlum eſt igneo Eliæ curru nobilius.

Bernard. ſerm. 2. in aduentu ſub finem.

216. Præterea quàm facilè hominibus, etiam peccatoribus, ad Diuinam gratiam per Virginem acceſſus ſit, indicatur Pſalmus 102. 12. vbi de Deo dicitur: *Quantùm diſtat ortus ab Occidente, longè fecit à nobis iniquitates noſtras.* Diſtantiam inter Ortum & Occaſum, quam nonniſi magno temporis ſpatio inferiores orbes percurrerent; iidem à primo Mobili rapti, vnius diei ſpatio facillimè pertranſeunt. Sic ingentem diſtantiam, quæ inter peccatum, & gratiam intercedit, facillimè ſuperant peccatores, ſi Beatæ Virginis ductu rapi ſe ſinant. Propterea B. Virgo cœli mobili à ſanctis Patribus comparatur. Guerricus Abbas præter Empyreum octo tantùm cœleſtes orbes cognoſcens, octauum orbem, qui in eius ſententia primum Mobile eſt, Beatæ Virginis vtero comparat, dicens: *O vterum ſeptem cœlis ſublimiorem, atque latiorem. O vterum, qui et octauum cœlum, ſeptem firmamentis celſiorem.* Similiter Ioannes Gerſon ait: *Videre erat in organo Mariæ corporeo motum proportionatum primo Mobili cœleſti.*

B. Virg. primum cœli Mobile.

Gerſon. 2. tract. Cant. cord.

217. Hugo Cardinalis, & alij, cum in ſcriptura dicuntur *Cardines orbis terræ*, quatuor mundi terminos ſignificari docent; nempe Ortum, Occaſum, Auſtrum, & Aquilonem. Ab his quatuor mundi terminis, ſeu plagis, congregandos eſſe electos. Matth. 24. 31. Dominus dixit. Cum ergo in quatuor mundi partibus Deus ſuis electis ſedem decerneret; ſibi prius ſub humana carne venturo in mundi medio ſedem elegit. Quare de eo dicitur Pſalm. 73. *Operatus eſt ſalutem in medio terræ*; hoc eſt in Iudæa, & Ieroſolyma: Iudæa enim in medio orbis habitabilis ſita eſt: Ieroſolyma verò ipſius Iudææ meditullium, & veluti vmbilicus eſt. Quare Ezechielis 38. Iſraëliticus populus dicitur *habitator vmbilici terræ*: & cap. 5. à Deo dicitur: *Iſta eſt Ieruſalem, in medio Gentium poſui eam; & in circuitu eius terras.* Nam, vt ibi Hieronymus ait: *A partibus Orientis cingitur plaga, quæ appellatur Aſia; à partibus Occidentis eius, quæ vocatur Europa; à Meridie, & Auſtro Libya, & Africa; à Septemtrione Scythis, Armenia, atque Perſide, & cunctis Ponti nationibus. In medio igitur*

Iudæa in medio terræ habitabilis ſita, in Iudææ medio ſita Ieruſalem.

gentium poſita eſt, vt quia erat notus in Iudæa Deus, & in Iſraël magnum nomen eius; omnes in circuitu nationes illius ſequerentur exempla. Similiter Genebrardus ait: *Iudæa eſt terra habitabilis medium; vt eam Deus idcircò delegiſſe videatur; quò ex ea, veluti Orbis corde ſalutem in omnes tranſmitteret. Orientales Occidentalibus iungis per mare Mediterraneum; Septemtrionales Meridionalibus per idem mare excurrens vſque ad Meotidem paludem valde Septemtrionalem; & per mare Rubrum in Auſtrum profundiſſimè deſcendens.* Sed ad rem noſtram melius S. Bernardus ait: *Operatus eſt Deus ſalutem in medio terræ; in vtero videlicet Virginis Mariæ, qui mirabili proprietate terræ medium appellatur.* Sicut enim è corde in medio pectore ſito vitale robur in reliquas corporis partes tranſmittitur; ita à Beata Virgine in reliquum corpus ſpirituale gratiæ robur transfunditur. Et ſicut teſte Plinio in cordis formatione natura ante reliqua omnia elaborat; ita inter electorum, cœtum, in B. Virginem, veluti in cor Deus primùm intendit: & ideo Prou. cap. 8. Deipara in mente diuina concepta dicitur *ante cardines orbis terræ*; hoc eſt ante quatuor mundi plagas, & electorum ſedes, vnde poſtea ipſi ad beatam vitam aduocandi erant.

Genebrardus in Pſalm. 32. 24.

B. Virg. in Eccleſia velu ti cor, vnde in reliquos vita le gratiæ robur tranſmittitur.

Bernardus ſerm. 2. de Pentecoſte.

Plin. lib. 11. cap. 37. & lib. 30. cap. 37.

Natura in corde formando ante reliqua elaborat.

218. Præterea cum cardinis proprium ſit huc, illuc inquieta vertigine agitari, per cardines terræ intelligi peccatores poſſunt, de quibus Pſalm. 11. dicitur: *In circuitu impij ambulant.* Hinc benè Gregorius ait: *Cardines terræ hi accipi poſſunt, in quibus per inepta deſideria ſæculum circuit; & de alio ad aliud ducit. Qui dum in rota rerum tranſeuntium per mundi concupiſcentiam retinentur.* Ante tales impetu circumactos cardines; nempe antequam homines in peccati reatum incurrerent, B. Virginem Deus elegit; ea qua languentium peccatorum medela proueniret, & eorumdem ipſa Virgo clementiſſima aduocata foret. Ideo ſpeciali titulo *peccatorum aduocata* ab Eccleſia Deipara dicitur; & ab Innocentio Papa *Conſolatio peccatorum.* Cumque genus humanum originali peccato, & ea hoc actualibus peccatis commaculandum in Eua prima parente contineretur; Euæ, atque adeo peccatorum omnium aduocatam B. Virginem S. Iræneus appellauit: & ſubdit: *Vt quemadmodum adſtrictum eſt morti genus humanum per Virginem,* nempe per Euam adhuc à viro non cognitam; *ita ſoluatur per Virginem.* Similiter B. Virgo à S. Anſelmo *peccatorum abſolutio* appellatur: *Medicina mundi* à S. Bonauentura: *Miſerorum mater* à Richardo Victorino. Quare Germanus Patriarcha ita Beatam Virginem alloquitur: *Quis poſt tuum filium ita generis humani curam gerit, ſicut tu? Quis nos ita defendit in noſtris afflictionibus? Quis tam citò præueniens nos ab irruentibus liberat tentationibus? Quis in ſupplicationibus adeo pugnat pro peccatoribus? Nullus enim eſt, qui ſaluus fiat, ô ſanctiſſima, niſi per te? Nemo eſt, qui liberetur à malis, niſi per te, ô puriſſima. Nemo eſt, cui donum concedatur, niſi per te, ô caſtiſſima. Nemo eſt, cui miſereatur gratia, niſi per te, ô honeſtiſſima.*

Gregor primo Reg. cap. 2.

Cardines terræ peccatores in quieta vertigine circumacti.

B. Virg. peccatorum abſolutio, mundi medicina, miſerorum mater.

B. Virgine non intercedente nemo eſt qui ſaluus ſiat.

219. Eodem 8. Prouerb. capite B. Virgo in diuina mente concepta dicitur: *Quando liberabat fontes aquarum.* Vbi, quia antea de fontibus è terræ viſceribus erumpentibus dictum erat, poſtea per aquarum fontes, quos in aëre Deus ſuſpenſos librare dicitur, nubes intelligi benè cenſet Ianſenius: Cui conſonat Iob. 26. 8. Vbi dicitur *Deus ligare aquas in nubibus.* Cum ergo Deus materiales nubes in aëre ad ſolares radius temperandos, & ad terram imbribus fœcundandam ſuſpen-

B. Virg. nubes, ex qua ad nos diuinus imber deſcendit. Idem num. 220.

A dit; tunc ſpecialiter diuinæ mentis obtutum in Beatam Virginem direxit; quippe quæ clariſſima nubes futura erat, de quo Ezech. 32. myſticè prædicti potuit: *Solem nube tegam,* cum iuſtitiæ Solem humana carne contexerit. Cum autem de Æterno Verbo ſub humana carne venturo Dauid Pſal. 71. prædixiſſet: *Deſcendes ſicut pluuia in vellus;* ſalutaris hæc pluuia, diuinuſque imber à B. Virgine, tamquam à cœleſti nube in vellus deſcendit: per vellus autem Iudaicum populum Chryſoſtomus, Ambroſius, & alij bene intelligunt: Fuerunt autem velleris inſtar Iudæi, cum in extima parte tantùm, non in intimis cordis viſceribus diuinam beneficentiam excipere voluerint.

Iudæi cur velleri, in quod pluuia deſcendit, ſimiles.

Chryſoſtomus tom. 2. hom. in hæc verba. Ambroſ. lib. de Spiritu ſancto initio.

B 220. Si ad terram fœcundandam, & ad animantium ſitim ſedādam nubes aquam attrahunt, vt ad nos imbrem demittant; Heſychius B. Virginem vocat, *Nubem pluuias incorruptas continentem.* Chryſippus Ieroſolymitanus Deiparam ſalutat dicens: *Aue nubes, quæ pluuiam potum animis Sanctorum exhibes.* Porrò Æterni Verbi ſub humana carne aduentum efflagitari docet S. Thomas, & Hiſpalenſe Concilium canone 13. cum Iſaiæ 45. 8. dicitur: *Rorate cæli deſuper, & nubes pluant iuſtum.* Sed quibus à nubibus beneficium hoc expetebatur? à Spiritu ſancto, & à B. Virgine: *Spiritus ſanctus eſt lucida nubes obumbrans Sanctos,* ait Origenes: *Ideo Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi,* B. Virgini ab Angelo dictum eſt. A gemina igitur nube, nempe à Spiritu ſancto, & à B. Virgine Incarnationis beneficium vnà cum cœleſtium gratiarum imbribus erat expetendum: ideò benè petitur: *Rorate cæli deſuper, & nubes pluant iuſtum.* Sed cur additur: *Aperiatur terra, & germinet Saluatorem?* Benè reſpondet Forerius Vlyſſiponenſis, dicens: *Chriſtus Dominus, & dona ipſius dici poſſunt germen cæli, & terræ; vt qui de Spiritu ſancto conceptus, & de Virgine natus ſit. Et cum per totum orbem cæli melliflui fierent, tota terra replebatur miſericordia Domini; & eadem erant diuitiæ cœleſtes, atque terreſtres; cælo, terraque in vnum regnum redactis.*

B. V. & Spiritus ſanctus gemina nubes, vnde gratiarum imber demittitur.

Heſyc. tom. 2. Biblioth. orat. 2. de Deipara. Chryſip. ibid. orat. de Deipara.

Origen. in Mat. h. 1.

Luc. 1.

D 221. Eodem Prouerbiorum capite ſpecialiter præſens diuinæ menti Beata Virgo fuiſſe dicitur, *Quando circumdabat mari terminum ſuum, & legem ponebat aquis, ne tranſirent fines ſuos.* Termini, quibus mare circumdatur, ne exundet, terramque obruat, ſunt eminentiora terræ littora, montium, & rupium altitudines; ſunt etiam portuum oſtia, quæ anguſtis faucibus maris fluctus coërcent, tutamque ab intumeſcentibus vndis ſtationem nauigantibus præbent. De portubus enim dicitur Iob 38. *Quis concluſit oſtijs mare?* & apud Latinum Poëtam: *Pleno ſubit oſtia velo.* Porro exundantis maris fluctus mortalis vitæ ærumnas, calamitates, tentationes, & tribulationes ſignificari in ſacra Scriptura notum eſt. Ideo Pſalm. 68. iuxtà Euthymium, & alios ſacros interpretes dicitur: *Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me. Libera me ab iis, qui oderunt me, & de profundis aquarum:* & Pſalmo 17. *Aſſumpſit me de aquis multis.* Hinc benè cum Hieronymo Gregorius ait: *Aquarum nomine nonnumquam ſolent tribulationes intelligi; ſicut per Pſalmiſtam dicitur: Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animam meam.* Contra huiuſmodi Maris inſtar exundantes tentationum, & ærumnarum aquas, vt limites, & repagula figerentur; & vt incolumes ad

Aquarum nomine tribulationes ſignificantur.

E

B. Virg. murus & munimentum ſalutis, portus tranquilliſſimus, periclitantium liberatrix.

beatæ patriæ portum perueniremus, Beatæ Virginis merita, preces, & patrocinia Deus conſtituit. Propterea ſanctiſſima Dei mater *Murus inexpugnabilis, & munimentum ſalutis*, in Græcorum Diurnali ſ. dicitur: *Murus refugij, & omnibus modis animarum ſalus, & in anxietatibus munimentum*, à Theoſterićto 10 Canone Conciliatorio: *Portus tranquilliſſimus; & à fluctibus; procellisque agitatorum liberatrix deſideratiſſima; portus naufragantium tutiſſimus*, à ſancto Ephremo: *Portus ſine tempeſtate*, à Theototio: *Portus ſecurus Chriſtianorum*, à ſancto Theodoro Studita ode 8. Cantic. 5. imagin.

Ephrem. de laudibus B. Virg.

Theotocius

Pſalm. 88.

Prou. 8.

222. Præterea, *Quando præparabat cœlos aderam*, B. Virgo de ſe ait: Nam cum cœlo Deus Cynoſuram affixit, vt procelloſum mare nauigantibus ſtella illa dux foret, tunc præcipuè in B. Virginem inſpexit, vt eam ſimiliter, dum irrequietum mortalis vitæ pelagus nauigamus, fidelem nobis ducem proponeret. *Maria Hebraicè ſtella maris vocatur*, ait Beda. Similiter Bernardus ait: *Loquamur pauca ſuper hoc nomine Maria, quod interpretatum maris ſtella dicitur; & matri Virgini valdè conuenienter apponitur. Ipſa namque aptiſſimè ſideri comparatur: quia ſicut ſine ſui corruptione ſidus ſuum emittit radium, ſic abſque ſui læſione Virgo parturiit filium: nec ſideri ſuam radius minuit claritatem; nec Virgini ſuam filius integritatem. Ipſa eſt ergo nobilis illa ſtella ex Iacob orta, cuius radius vniuerſum orbem illuminat; cuius ſplendor & præfulget in ſupernis, & inferos penetrat, terras etiam perluſtrans; & calefaciens magis mentes, quàm corpora: fouet virtutes, & coquit vitia: ipſa, inquam, eſt præclara, & eximia ſtella ſuper hoc mare magnum, & ſpatioſum neceſſariò ſubleuata, micans meritis, illuſtrans exemplis.* Idem Bernardus de Virginis Natiuitate: *Tolle Mariam, hanc maris ſtellam, maris vbique magni, & ſpatioſi; quid, niſi caligo inuoluens, & vmbra mortis, ac denſiſſima tenebræ relinquuntur?* Denique Bonauentura in ſpeculo Beatæ Mariæ cap. 3. ait: *Maria interpretatur ſtella maris. Nautarum mos eſt, vt cùm in aliquam terram nauigare diſponunt, vnum ſidus eligant, cuius ſigno luce radiante, in eam, quam deſiderant partem, poſſunt ſine errore adduci. Tale certè officium eſt ſtella noſtra* Mariæ; *quæ nauigantes per mare mundi in naui innocentiæ, vel pœnitentiæ dirigit ad littus cœleſtis patriæ. Propter hoc benè Innocentius ait: Quibus auxiliis poſſunt naues inter tot pericula pertranſire vſque ad littus patriæ? Certè per duo; ſcilicet per lignum, & ſtellam, id eſt per fidem crucis, & per virtutem lucis, quam peperit nobis* Maria *maris ſtella.*

B. Virg. maris ſtella ...

Bernard. hom. 2. ſup. miſſus eſt.

B. Virg. ſicut ſidus radium emittens ſine læſione ſui filium peperit.

Idem de Virg. Natiuitate.

Bonauent. in ſp. B. Mariæ cap. 3.

223. Poſt egreſſos ex arca Noë, eiuſque filios, ijs Deus dixit Geneſ. 9. *Statuam pactum meum vobiſcum; & nequaquam vltra interficietur omnis caro aquis diluuij; neque erit deinceps diluuium diſſipans terram. Arcus meus apparebit in nubibus, & recordabor fœderis mei vobiſcum.* Similiter cum ex diuina clementia Deus in hac mortali vita, ærumnarum, calamitatum, & tentationum pelago terminos præfigit; ne veluti exundante aquarum diluuio humanum genus obruatur; in Beatam Virginem, veluti in cœleſtem arcum miſericordiæ oculos conuertit. Idem ſanctus Bonauentura docet Deiparam figuratam fuiſſe per arcum, quem Deus Noë in ſignum fœderis dedit: quod ſic pio carmine concinit.

B. Virg. veluti iris diuinæ miſericordiæ ſignum.

Bonauent. in laudibus B. Virg.

Pactum ſuum antiquitus Deus promiſit Patribus
Arcum ſuum diuinitus oſtendendum in nubibus;
Qui fœderis eſt omnibus ſignum promiſſum cœlitus:
A Deo pax hominibus datur in eo penitus.
Labor, & timor, fugiunt arcu monſtrato fœderis:
Spes, & gaudium veniunt peccatoribus miſeris;
Qui de reatu ſceleris flentes arcum conſpiciunt;
Per promiſſum de ſuperis ſe conſolatos ſentiunt.
Eſt in arcu cæruleus color, qui virginitatis
Typum gerit; & rubeus, qui charitatis
Formam notat. Puritatis tuæ demonſtrat aqueus
Notam, & humilitatis, quam elegit in te Deus.
Nubibus cœli cerneris arcus, qui nos illuminas.
Arcus inſuperabilis, arcus potens, arcus fortis,
Arcus dulcis, amabilis, arcus patens cœli portis,
Poſt præſentis metam mortis nobis ineuitabilis,
Fac conſortes tuæ ſortis nos, Virgo venerabilis.

224. Ad extremum, vt certa fiducia ad Beatam Virginem confugiamus; eiuſque patrocinio è terræ miſeriis ad cœleſtem beatitudinem peruenire ſperemus; ea ſpecialiter diuinæ menti præſens fuiſſe dicitur, *Quando certa lege, & gyro vallabat abyſſos.* Abyſſi nomine tum humanæ miſeriæ, tum diuinæ miſericordiæ immenſitatem intelligere poſſumus. Hinc Deo Propheta ait: *Abyſſus abyſſum inuocat*, hoc eſt, vt Euthymius interpretatur: *Immenſuas peccatorum noſtrorum immenſitatem inuocat miſericordiarum tuarum.* Cum ergo Deus humani generis calamitatum abyſſis per diuinæ miſericordiæ abyſſum limites decerneret, erga B. Virginem miſericordiæ oculos intendit; ab ea enim ad noſtram miſeriam tollendam per humani generis redemptionem initium ſumi debebat. Ideo *Miſericordiæ mater* à ſanctis Patribus Anſelmo, Ephremo, Damiano, vnà cum Eccleſia Deipara appellatur. *Gaudeamus, & exultemus in natiuitate beatiſſimæ Dei genitricis* Mariæ; *quæ nouum mundo nunciauit gaudium; & totius extitit humanæ ſalutis exordium. Hodie nata eſt, per quam homo, qui proſtratus iacebat, ad ſuperna exaltatus aſcendit*, ait Beatus Damianus.

B. Virg. humanæ miſeriæ limitem ſtatuit.

Pſalm. 41.

Anſelm. alloquio cœl. 12. Ephrem in deprecat. ad B. Virg. Damian. ſerm. 1. de Natiuitate.

225. Præterea cùm rerum Conditor elementares abyſſos *certa lege, & gyro vallabat*; tunc ſpecialiter benignitatis oculos erga Beatam Virginem direxit; cui veluti myſticæ gratiarum, & miſericordiæ abyſſo longè ampliores limites decreuit. Ideo S. Bonauentura ait: *Abyſſus eſt Maria in bonitate, & miſericordia profundiſſima: vnde etiam profundiſſimam miſericordiam filij ſui cum pro nobis interpellat, quaſi abyſſus abyſſum inuocat. Cœlum eſt Maria, terra eſt Maria, abyſſus eſt Maria. Quis huius cœli altitudinem; quis huius terræ latitudinem, quis huius abyſſi profunditatem; quis inquam, Mariæ immenſitatem dimenſus eſt; niſi ille ſolùm, qui ipſam non ſolum in gratia, & in gloria, ſed etiam in miſericordia tam altiſſimam, tam latiſſimam, tam profundam operatus eſt? Vnde ſpecialiter de eius miſericordia ait Bernardus: Quis miſericordiæ tuæ, ò benedicta, longitudinem, & latitudinem, & ſublimitatem, & profundum queat inueſtigare? Nam longitudo vſque ad nouiſſimum diem inuocantibus eam ſubuenit vniuerſis: Latitudo eius replet orbem terrarum, vt ſua quoque miſericordia plena ſit omnis terra. Sed & ſublimitas eius ſupremæ ciuitatis inuenit reſtaurationem: & profundum eius ſedentibus in tenebris, & vmbra mortis obtinuit redemptionem.*

B. Virg. miſericordiæ, & gratiarum abyſſus.

Bernard. ſerm. 4. de Aſſumptione.

226. Abyſſi etiam nomine *miſerrimum peccatoris* ſtatum ſignificauit Dauid Pſalm. 70. dicens: *De abyſſis terræ iterùm reduxiſti me*: hoc eſt, vt interpretatur Auguſtinus: *Reduxiſti me à profunditate, & ſubmerſione peccati.* Rurſus abyſſus inferni voraginem ſignificat: ideo Lucæ 8.

Abyſſus tum miſerrimum peccatoris ſtatum, tum inferni voraginem ſignificat.

dæmones Chriſtum rogabant, ne eos in abyſſum compelleret. Cum ergo Deus huiuſmodi abyſſos, ne humanum genus omne obruerent, *certa lege, & gyro vallabat*; tunc ſpecialiter diuinæ menti Beata Virgo obſeruabatur; cuius precibus, & auxilio è peccatorum abyſſo miſeri mortales reſipiſcentes emergere debebant; ne à tali abyſſo irreuocabiliter in Gehennæ abyſſum detruderentur. Ideo ſanctus Bonauentura affirmat: *Gratia Maria liberat à morte æterna vniuerſos, qui liberantur. Beata Maria tantam gratiam coram Rege æterno impetrauit; quod per hunc non ſolum ipſa ad coronam peruenit; ſed etiam humano generi morti addicto ſubuenit. Vnde Anſelmus ait: Quid dignè referam Genitrici Dei, & Domini mei? Per cuius fœcunditatem captiuus ſum redemptus; per cuius partum de morte æterna ſum exemptus; per cuius prolem perditus reſtitutus ſum; & de exilio miſeriæ ad patriam æternæ beatitudinis ſum reductus. Ergo; ô Mater gratiæ, fac nos filios gratiæ, fac, vt per gratiam tuam veriſſimam colligamur ad veniam remiſſionis; impinguemur per gratiam deuotionis, liberemur à morte damnationis.* Ideo præclariſſimo elogio Beata Virgo *Inferni mortalitas* in Græcis hymnis appellatur.

B. Virg. per. ... mortalibus Inferni pœnis liberat.

Bonauent. in Specul. Beatæ Mariæ cap. 5.

B. Virg. Inferni mortalitas dicitur.

227. Sanctus Hieronymus Ionæ cap. 2. per abyſſos ſpiritus immundos æternis cruciatibus addictos intelligit. Cum ergo Deus rebelles Angelos, ne in humani generis perniciem efferati inſurgerent, certa lege, & gyro coërcendo vallauit; tunc ſpecialiter diuinæ menti Beata Virgo præſens fuit; cui dæmones fugandi, & opprimendi poteſtas eſt data. Ideo Sanctus Bonauentura ait: *Maria eſt mare amarum diabolo, & Angelis eius per ipſam oppreſſis; quemadmodum mare rubrum amarum fuit Ægyptijs in ipſo ſubmerſis. O quam amara, & timenda eſt Maria dæmonibus! Vnde Beatus Bernardus: Non ſic timent hoſtes viſibiles quaſi caſtrorum multitudinem copioſam; ſicut aëriæ poteſtates Mariæ vocabulum, patrocinium, & exemplum. Fluunt, & pereunt ſicut cera à facie ignis vbicumque inueniunt crebram huius nominis recordationem, deuotam inuocationem, ſollicitam imitationem.*

Abyſſi nomine immundi ſpiritus ſignificantur.

Bonauent. in Specul. B. Mariæ cap. 3.

B. Virg. dæmonum terror.

Exod. 14.

228. Rupertus Abbas abyſſi nomine ſanctorum Patrum Limbum intelligit. Hanc etiam abyſſum cum Deus certa lege, & gyro vallauit; vt ſcilicet ſtatuto tempore Sanctorum animas ibi detentas liberaret, in Beatam Virginem miſericordiæ oculos conuertit: ab ea enim Chriſtus Dominus ſub mortali carne in lucem dandus erat; vt per ipſum Sanctorum animæ in Limbo detentæ ad cæleſtem patriam educerentur. Ideo Habacuc 3. cum Chriſtus ad inferos deſcendit dicitur: *Dedit abyſſus vocem ſuam.* Vbi Rupertus ait: *Qui in tali abyſſo erat Sanctorum populus, dedit vocem ſuam. Illa vox huiuſmodi fuit: Aduenisti deſiderabilis, quem expectabamus in tenebris, vt educeres hac nocte vinculatos de clauſtris.* Niſi æternum Verbum antea ſe in virginali matris clauſtro concluſiſſet; poſtea electus populus de abyſſi clauſtris eductus non fuiſſet.

Abyſſi nomine ſanctorum Patrum limbus ſignificatur.

Beatus venter, qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti. At ille dixit: Quinimmo, beati, qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud.

229. CAntic. primo, cœleſti ſponſo, hoc eſt Chriſto Domino ab Eccleſia dicitur: *Meliora ſunt vbera tua vino.* Vbi vbera commendantur, non quæ ſponſus ipſe habet; ſed ea è quibus ſponſus maternum lac ſuxit: tum quia matribus propriè lactantia vbera tribuuntur: tum quia eadem ferè verba expreſsè de ſponſæ, hoc eſt, Beatæ Virginis vberibus repetuntur cap. 4. *Quàm pulchra ſunt mamma tua, ſoror mea ſponſa. Pulchriora ſunt vbera tua vino.* Tum denique, quia tali modo ſequentium, & præcedentium verborum connexio ſibi congruit: *Oſculetur me oſculo oris ſui, quia meliora ſunt vbera tua vino.* Quaſi dicat: Ideo à cœleſtis ſponſi ore oſculum efflagito, quia eius os materni lactis ſuauitatem retinet vino longè præſtantiorem. Quæritur autem quænam ſit iſta excellentia, quam materna ſponſi vbera præ vino habeant? Maxima vini excellentia fuit eligi, vt in Chriſti Domini ſanguinem conuerteretur; excellentiam hanc ante vinum Deiparæ vbera habuerunt: eius enim lac, ante vinum, in Chriſti Domini ſanguinem meruit tranſmutari. Ad quod Virginis priuilegium indicandum ex Hebræo legitur, *Bona ſunt vbera tua ante vinum.* Propterea quòd Dominum lactauerint, eorumque lac in Domini ſanguinem tranſmutatum ſit, meritò Deiparæ beata vbera dicuntur: *Beatus venter, qui te portauit; & vbera, quæ ſuxiſti.* Pſalm. 92. exultans Dauid diuini Verbi Incarnationem propheticè cernens ait: *Dominus regnauit, decorem indutus eſt.* Idemque Pſalm. 96. repetit. Vbi ſi quæratur, quomodo decorem, & pulchritudinem diuinum Verbum aſſumendo carnem induerit; cum in Incarnatione abiectionem, humilémque paſſibilitatem potius, quàm decorem & pulchritudiné aſſumpſiſſe Dominus videatur. Reſpondet Epiphanius Hæreſi 69. id à Dauide Propheticè dictum eſſe: *Quò oſtendat ingreſſum Dei Verbi à Cæleſtibus in Mundum induiſſe decorem; hoc eſt carnem ex Virgine natam. Quandoquidem videbatur vilis videntibus introductus; ipſi verò decor reputabatur.* Tanti ergo Dominus æſtimauit tantoque honori ſibi duxit humanam carnem ex puriſſimo Beatæ Virginis vtero aſſumpſiſſe. Ideo de aſſumpta à Diuino Verbo ex Virgineo vtero humana natura in Domini ad Cælum aſcenſione Eccleſia canit; *Omnis pulchritudo eius exaltata eſt ſuper ſidera.* Ideo Iſaïæ 33. de iuſtorum cœtu ait: *Regem in decore ſuo videbunt oculi eius.* Ideo Pſalm. 49. dicit; *ex Sion*, nempe ex Ieruſalem *ſpecies decoris eius.* Cum enim Beatæ Virginis Canticorum 6. à Cæleſti ſponſo dicatur: *Pulchra es, amica mea, ſuauis, & decora, ſicut Ieruſalem*: Ex hac myſtica Ieruſalem ſpecies duxit eius, nempè diuini Verbi prouenit.

B. Virginis vbera corporis vino meliora.

230. Sed contra Maternitatis in Deipara dignitatem occurrit difficultas, ex verbis Auguſtini tractat. 10. in Ioannem vbi ait: *Cum Dominus in turba admirabilis videretur, faciens ſigna, & prodigia, & oſtendens quid lateret in carne, admiratæ quædam animæ dixerunt: Felix venter, qui te portauit & ille: Immo felices, qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud. Hoc*

eſt dicere : Et mater mea , quam appellatis fœlicem , inde felix , quia verbum Dei cuſtodit ; non quia in illa Verbum caro factum eſt ; ſed quia cuſtodit ipſum Verbum Dei , per quod facta eſt , & quod in illa caro factum eſt. Videtur igitur primò negare Auguſtinus Virginem ex maternitate tantùm poſſe dici beatam. Sed dicendum eſt hic, Auguſtinum Scripturæ ſacræ more eſſe locutum. Solet ſacra Scriptura quaſdam loquendi formas, quæ negatiuæ videntur, pro comparatiuis vſurpare. Talis illa eſt Matth. 9. ex Oſea 6. *Miſericordiam volo , & non ſacrificium* : Cum enim Deus in veteri lege ſacrificia non reiecerit , ſed præceperit ; ſenſus potius comparatiuus eſt, quàm negatiuus ; id eſt : *Miſericordiam volo magis , quàm ſacrificium.* Patet primò, quia immediatè poſt apud Oſeam aperta comparandi forma habetur , non negandi, cùm ſubditur : *Et ſcientiam Dei magis , quàm holocauſtum.* Patet ſecundò, quia Oſeæ verba ita Chaldæus vertit : *In ijs, qui exercent miſericordiam , voluntas coram me eſt magis , quàm in ſacrificio.* Patet tertiò, quia allata verba ita citat Irenæus : *Miſericordiam volo pluſquam ſacrificium* : & S. Ambroſius , *Miſericordiam malo , quàm ſacrificium.* Similiter intelligenda eſt Auguſtini ſententia, ita vt ſenſus ſit : *Mater mea , quam appellatis felicem , inde magis felix eſt, quia verbum Dei cuſtodit , quàm quia in illa Verbum caro factum eſt.* Senſus hic confirmatur, quia ſæpè in ſcriptura poſitiuum pro comparatiuo ponitur ; ſicut Ioan. 20. *Quia vidiſti me , Thoma, credidiſti ; beati qui non viderunt ; & crediderunt* id eſt beatiores, ita. *Beatus venter, qui te portauit* , cum diceretur ; reſpondit Dominus : *Quinimo beati , qui audiunt Verbum Dei, & cuſtodiunt illud* , id eſt beatiores. Beatior autem fuit ex hoc capite Virgo Deipara ; quia ſiſtendo tantùm in maternitatis priuilegio beatitudinem , hoc claram Dei viſionem ex merito conſecuta non eſſet : cuſtodiendo autem toto corde Dei verbum per eximiam diuinæ legis obſeruantiam , ſanctificantis gratiæ cumulum eſt conſecuta ; cui immediatè eximius gloriæ , & beatitudinis gradus reſpondit. Ideo Auguſtinus ait : *Materna propinquitas nihil Mariæ profuiſſet , niſi felicius Chriſtum corde , quàm carne geſtaſſet. Beatior ergo Maria percipiendo fidem Chriſti, quàm concipiendo carnem Chriſti.*

Negatiuæ ſententiæ pro comparatiuis vſurpantur.

Irenæ. lib 4. c. 3.

Ambr. c. 9. de Poenit.

Auguſt.

231. Rurſus iuxtà Scripturæ etiam phraſim ſæpè particula , *Non* , accipienda eſt pro *Non ſolum* : vt Marci 9. *Quicumque me ſuſceperit , non me ſuſcepit , ſed eum qui miſit me* : id eſt, non ſolùm me ſuſcepit , ſed eum, qui miſit me. Et clarius Ioannis 12. *Qui credit in me, non credit in me , ſed in eum, qui miſit me* , id eſt non ſolùm credit in me, ſed in eum, qui miſit me : Alioquin hæc non benè concordaret cum alia Chriſti ſententia Ioannis 14. *Creditis in Deum, & in me credite.* Quare cum ex Auguſtino Chriſtus dicit : *Mater mea , quam appellatis felicem , inde felix , quia verbum Dei cuſtodit; non quia in illa Verbum caro factum eſt* ; idem eſt, ac ſi diceretur : *Non ſolùm , quia in illa Verbum caro factum eſt.*

Particula, non, interdum, non ſolum, ſignificat.

Marci 9.

232. Secunda difficultas ex citatis verbis Auguſtini eſt, quòd affirmat plures exclamaſſe verbis illis : *Beatus venter , qui te portauit , & vbera, quæ ſuxiſti* : cum tamen Euangeliſta vnam tantùm mulierem ita exclamaſſe refetat. Sed reſpondetur vnam quidem mulierem

Exempli boni vis. Idem n. 233. 239.

A primò verba illa protuliſſe ; eius tamen exemplo plures deinde ſimiliter dixiſſe. Quod quidem inſinuat quantùm in multitudine vnius exemplum valeat. Similiter quamuis ad Chriſtum infantem adorandum Magi reges venerint cum regio comitatu : nihilominus Iſaiæ 60. dicitur : *Inundatio camelorum operiet te : Dromodarij Madian , & Epha : omnes de Saba venient, aurum, & thus deferentes , & laudem Domino annunciantes.* Vbi, *Omnes* , non tantùm ad prius dictos , ſed ad alios etiam, qui in Saba remanſerant , referri poteſt. *Omnes de Saba venient , id eſt omnia genera hominum de omni ſtatu peccati cordis , oris , operis , & conſuetudinis,* ait B Hugo. Quæritur igitur, quomodo ſalua veritate Sabæi omnes ad Chriſtum veniſſe aurum, & thus deferentes, laudemque Domino annunciantes dicantur ? Reſpondetur veniſſe tantùm ad Chriſtum adorandum Reges magos , cum regio comitatu ; quia tamen ipſorum regum exemplo , & teſtimonio eorum populi Chriſto Domino crediderunt ; & Euangelicam fidem amplectentes Deo laudem anounciarunt; Deique filio Redemptori thus intenderunt ; & delubra auro exornata dedicarunt ; ideo non ſolùm de Regibus , ſed etiam de populis dicitur : *Omnes de Saba venient , aurum, & thus deferentes , & laudem Domino annun-* C *ciantes.*

233. Simili modo ad vim boni exempli ſignificandam dicitur à Dauide Pſalm. 50. *Docebo iniquos vias tuas , & impij ad te conuertentur.* Vbi iuxtà Auguſtinum , Ruffinum , & Bedam duo peccatorum genera diſtinguuntur: alij enim peccatores rectam fidem retinentes peccant, & hi iniqui appellantur ; alij fide carent , & impij nominantur. Ait igitur Dauid : Docebo fideles vias tuas, vt poſt diuinæ legis tranſgreſſionem in viam ſalutis reuertantur, & horum exemplo etiam impij , nempe idololatræ ad rectam fidem, & ſanctæ vitæ normam conuertentur. Tribuant igitur ſuis prauis D moribus, & diſcordijs fideles , quod Ethnici veræ fidei lumen non ſequantur ; & in verum Dei cultum blaſphemi ſint. Teſtatus eſt hoc Nathan Dauidem adulterum, & homicidam alloquens : *Blaſphemare feciſti inimicos Domini propter verbum hoc.*

2.Reg 12.

234. Mirum eſt, quod præſciti ouibus comparentur à Dauide Pſalm. 48. cùm potius oues propter innocentiam, & manſuetudinem prædeſtinatos ſignificent iuxtà Domini verba Matthæi 25. *Statuet oues à dextris ſuis.* Sed quia, cum huiuſmodi pecudes gregatim procedunt , facillimè poſtremæ , quò primæ tendunt, feruntur : ideo ad ſignificandum damnatos, ple- E rumque æternam mortem ſubire , quòd aliorum prauum ductum , & exemplum ſecuti ſint, dicitur de ijs : *Sicut oues in inferno poſiti ſunt* ; ſeu, vt legit Ambroſius : *Sicut oues in infernum deducentur.* Cum igitur de Deo dicitur Pſalm. 106. *Poſuit ſicut oues familias* ; inſinuatur patribus-familias, iiſque , qui multitudini præſunt, vt bono exemplo alijs præluceant; quandoquidem multitudo eis commiſſa, eorum ductum ſequitur, ſicut ouium grex.

Exempli praui vis quantùm noceat : Idem n. 236. 237. 238.

Pſal. 48.

235. Libro tertio Reg. 17. de Elia dicitur : *Corui deferebant ei panem , & carnes mane ; ſimiliter panem, & carnes veſpere.* Vbi quæritur , cur ad paſcendum Eliam non alias aues, quàm coruos Deus miſerit ? Ad rem noſtram ratio illa redditur; quia

3.Reg c.17.

Corrig. potius, & nõ aliȷ auers ad illam poſ cendam miſſi

nimirum maiorum prauorum exemplum non imitandum, ſed corrigendum eſſe doccre nos Dominus voluerit, coruorum propoſito exemplo. Nam cùm olim ex eorum ſpecie vnus infidus fuerit Patriarchæ Noë, non redeundo ad arcam; alios illius defectum non imitantes, ſed corrigentes, fidos ſe miniſtros Eliæ præſtare Deus voluit. Hinc apud Auguſtinum lib. 2. cap. 17. de mirabilibus ſacræ ſcripturæ legitur: *A coruis miniſtrari propheta præcipitur, vt ſcilicet culpam, quam in diluuio commiſerat in terra, purgare auis illa videretur; dum fidelis miniſter efficitur Eliæ, qui negligens, & fallax erat ante Noë.*

Exemplum maiorum corrigendum, non imitandum. Gen. 8.

Praui exempli vis.

236. Viſio pacis Ieroſolyma interpretatur; & tamen turbato Herode propter Chriſti nati nuncium, ex prauo exemplo Ieroſolyma vniuerſa turbatur, teſtante Matth. *Herodes rex turbatus eſt, & omnis Ieroſolyma cum illo.* Bis Angelus ſanctum Ioſephum de Chriſti infantis perſecutione monuit; primò ante fugam in Ægyptum, *Futurum eſt*, ait, *vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum.* Deinde cùm ex Ægypto Ioſeph reuocaretur, ait: *Defuncti ſunt, qui quærebant animam pueri. Ex hoc loco intelligimus non ſolum Herodem, ſed & ſacerdotes, & Scribas eodem tempore necem Domini ſuiſſe meditatos*, ait S. Hieronymus. Sæuities igitur Herodis exemplum Iudæis prætulit, vt infantis Saluatoris neci inhiarent: *cum potius gaudere deberent de Rege nato ex regio Iudæorum ſemine*, ait Hugo, & ſubdit: *Solet plebecula illorum principum ſtudioſius captare beneuolentiam, quorum importabilem ſuſtinet violentiam.*

C. 2.

C. 2.

Hugo.

Praui exempli vis.

237. Quid magis, quàm mortem refugiunt homines? Praui tamen regis exemplo in ſeipſum impius ſibi mortem conſciuit Saulis armiger. Primo Reg. 31. *Arripuit Saul gladium ſuum, & irruit ſuper eum; quod cum vidiſſet armiger eius, videlicet, quòd mortuus eſſet Saul, irruit etiam ipſe ſuper gladium ſuum, & mortuus eſt cum eo.* Hinc certè praui exempli vis clarè cognoſcitur. Is enim, qui prius alteri id efflagitanti mortem inferre recuſauit: *Euagina gladium tuum, & percute me*, dixit Saul; & ſubditur: *Noluit armiger eius.* Idem tamen propoſito prauo exemplo ſibi ipſi audacter mortem intulit: *Cum vidiſſet armiger eius, quòd mortuus eſſet Saul; irruit etiam ipſe ſuper gladium ſuum.*

Praui exempli vis.

238. Sapientiæ cap. 10. de diuina Sapientia dicitur: *Mendaces oſtendit eos, qui maculauerunt illum*, nempe innocentem Ioſephum. Prius vna mulier Putipharis vxor, Ioſephum; quòd eam ad adulterandum incitaſſet, mendaciter accuſauit: plures tamen poſtea falſum teſtimonium contra Ioſephum, vt in impudicum mendaciter protulerunt; eò quòd laſciuæ mulieris miniſtri eius falſitatem ad mentiendum contra Ioſephum ſecuti ſint. *Oportet epiſcopum teſtimonium habere bonum ab iis, qui foris ſunt; vt non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli.* Vbi prauam Epiſcopi vitam meritò Apoſtolus diaboli laqueum vocat; prauo. n. Prælati exemplo plurimos ad peccandum diabolus facilè trahit, vt benè hic Hugo Card. notat. Propterea Oſeæ 5. dicitur. *Audite hoc Sacerdotes, quia vobis iudicium eſt; quoniam laqueus facti eſtis ſpeculationi*, id eſt veſtra opera ſpeculantibus, & conſiderantibus.

Ep. 1. ad Timoth. cap. 3.

Exempli boni vis.

239. E contrario, vt conſtet quantam in bonum vim habeant piorum Principum exempla, A Pſal. 101. dicitur: *Timebunt gentes nomen tuum Domine, & omnes reges terræ gloriam tuam.* Vbi ex Hebræo legitur: *Timebunt gentes nomen tuum, Domine, quia omnes reges terræ gloriam tuam*, ſcilicet timebunt. Quo ſignificatur à Principibus Deum timentibus, Dei timorem in populos deriuari. Hæc, inquit Sanctus Vates, erit cauſa, cur gentes nomen Domini timeant; quia eorum reges Dei gloriam, hoc eſt maieſtatem verebuntur. Quod vaticinium apertius protulerat Pſalm. 71. *Adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes ſeruient ei.* Regum adorationem ſtatim populorum ſeruitus conſequetur. Ad idem confirmandum eodem Pſal. dicitur: *Suſcipiant montes pacem populo, & colles iuſtitiam.* Iuxtà Auguſtinum montes ſuperiores ſignificant, colles B inferiores. Si igitur maiores pacis, & charitatis chriſtianæ exemplo præluceant; ſtatim minores exactæ iuſtitiæ normam ſequentur. *Excellenti ſanctitate*, ait Auguſtinus, *eminentes in Eccleſia montes ſunt, qui idonei ſunt & alios docere; ſic loquendo, vt fideles inſtruantur; ſic viuendo, vt ſalubriter imitentur. Colles autem ſunt illorum excellentiam ſua obedientia ſubſequentes.* Propterea Danielis 3. aduocantur ad Dominum benedicendum prius montes, deinde colles: *Benedicite montes, & colles Domino.* Similiter, vt citato Pſal. notat Auguſtinus, cum propter fidelis populi liberationem ab huius ſeculi ſeruitute montes, hoc eſt pij principes *exultaſſent ſicut arietes; colles etiam*, id eſt populi, *ſicut agni ouium exultarunt.* Denique ad idem ſignificandum Ioſuë C 10. cum ex diuino nutu ſol luminare maius curſum ſiſtendo Ioſuë imperio obtemperaſſet; obediit ſimiliter & Luna luminare minus: *Steterunt Sol, & Luna.* Quamuis alioquin Ioſuë ſolius Solis mora ad hoſtes Amorrhæos debellandos indigeret.

240. Denique ab exempli vi in bonum ad exempli vim in malum oſtendendam reuertamur: Cum ad illuminandum, & conuincendum impium Regem Achaz ei Iſaïas cap. 7. dixiſſet: *Pete tibi ſignum à Domino Deo tuo*; Cumque iuxta Hieron. impius, & idololatra Rex à Deo auerſus, eique diffidens, ſua Idola conſulere, eorumque opem implorare ſtatuiſſet, reſpondit: *Non petam, & non* D *tentabo Dominum*; ſeu, vt ex Hebræo legit idem Hieron. *non exaltabo*, ſeu, *non glorificabo Dominum.* Hinc diuino Zelo indignatus Iſaïas ad populum ſermonem conuertit dicens: *Audite ergo Domus Dauid: Numquid parum vobis eſt moleſtos eſſe hominibus, quia moleſti eſtis & Deo meo?* Vbi iure quæritur cur incredulo Rege recuſante Dei ſignum, Iſaïas ad populum obiurgandum ſermonem direxerit? quia ſcilicet iam nouerat ex impij regis exemplo Hebræum populum etiam in idololatriam incidiſſe; ita vt vere dici potuerit: *Regis ad exemplum totus componitur Orbis*: ſeu potius; *totus corrumpitur orbis.* Ad idem confirmandum Pſal. E 21. Dominus de ſuis perſequutoribus dixit: *Circumdederunt me vituli multi; tauri pingues circumdederunt me.* Vbi iuxtà Hieron. tauri Annam, Caïpham, reliquoſque Iudæorum Principes; vituli verò ipſos Iudæos ſignificant. Tales ergo vituli Dominum calumniando, & perſequendo circumdederunt; quia eumdem Dominum Iudæorum Principes perſequebantur, & calumnijs impetebant. Ita vt bene ille cecinerit: *A boue maiori diſcit arare minor*

Exempli praui vis.

Ouid.

FINIS.

INDEX RERVM, ET VERBORVM,

CVIVS VLTIMVS NVMERVS marginalem numerum indicat.

A

ABRAHAM cur præceptum ſacrificandi filium à Domino; filium verò ſeruandi præceptum ab Angelo habuit. Feria 4. poſt Dominicam 2. Quadrageſimæ, num. 25.
Abraham, Iacob, Moſes, & Iſaïas in hac vita claram Dei viſionem non habuerunt. Dominica 3. Quadrag. num. 156.
Abrahæ ſinus vel à maris ſinu; vel à ſinu proximè conuiuantis ducta metaphora dicitur. Feria 5. poſt Dominicam ſecundam Quadrageſimæ, num. 41.
Abrahæ ſinus Abrahæ amplexum probabilius ſignificat, Ibidem.
Abſalomus ab aurea coma prius ingens pretium, poſtea ſuſpendium habuit. Feria 5. poſt Dom. 2. Quadr. num. 3.
Abſoluta locutio quæ videtur, interdum vt conditionata eſt intelligenda. Feria 2. poſt Dom. 2. Quadr. num. 71.
Abſtractum pro concreto interdum vſurpatur. Feria 5. poſt Cineres, num. 36. Feria 6. poſt Cinere, num. 157. Feria 2. poſt Dominicam 2. num. 32.
Abyſſus peccatum ſignificat. Dom. 3. Quadrag. num. 55.
Abyſſus tum miſerrimum peccatoris ſtatum; tum inferni voraginem ſignificat. Dom. 3. Quadr. num. 226.
Abyſſi nomine immundi ſpiritus ſignificantur. Dom. 3. Quadr. num. 227.
Abyſſi nomine Sanctorum Patrum Limbus ſignificatur. Dom. 3. Quadr. num. 228.
Accipiter, vultur, miluus, Aquila, immunda animalia rapacis auari ſymbolum. Feria 4. Cinerum, num. 51.
Accipitri eſt veluti venenum panis, ibidem num. 52.
Accipitrum oſſa aurum attrahunt, ibidem, numero 51.
Accuſant præſcitos creaturæ omnes. Feria 2. poſt Dom. 1. Quadrag. num. 84.
Achab pœnitens veniam impetrat; ſed in peccata recidens miſerrimè moritur. Feria 6. poſt Dominic. 1. Quadrag. num. 34.
A Adam diuinæ legi obediendo paradiſum excolere, & cuſtodire debebat. Feria 2. poſt Dom. 1. Quadrag. num. 37.
Adam in terreſtri Paradiſo collocatus eum excolere, & ab eo circa Dei obſequium excoli debebat. Feria 3. poſt Dom. 2. num. 37.
Adam, qui Feria ſexta peccauit, cur poſtea itidem Feria ſexta mortuus eſt? Feria 6. poſt Dom. 1. num. 2.
Adam vnde dictus. Feria 4. poſt Dominicam 2. num 7.
Adam in excellenti gradu naturalium, & ſupernaturalium ſcientiam infuſam habuit. Dom. 3.
B Quadr. num. 190.
Adam ſanctiſſimum Trinitatis myſterium cognouit, ibidem.
Adam Salomone ſapientior, ibidem, num. 193.
Adamo, & Euæ non ſolùm pomi eſus; ſed etiam acceſſus ad arborem ſcientiæ boni, & mali vetitus eſt. Feria 6. poſt Dom. 2. Quadrag. num. 63.
Adamum exulem cur in conſpectu, & prope Paradiſum habitare Dominus voluit? Domin. 2. Quadr. num. 19.
Admiratio in Chriſto omnia præſciente quomo-
C do fuerit. Feria 5. poſt Cineres, num. 16. 17. 18. 19.
Adoratio triplex erga Deum, erga B. Virginem, erga Sanctos. Dominica 1. Quadrageſimæ, num. 95.
Adoratio etiam humilem erga ſuperiorem hominem venerationem ſignificat, ibidem.
Adulatio ſpinarum radici ſimilis. Feria 4. poſt Dom. 1. Quadr. num. 3.
Adulatio ſagittæ ſimilis, ibidem, num. 5.
Adulatio magis, quàm contumelia Domino diſ-
D plicet, ibidem, num. 6.
Adulatio vino; iniuria aquæ comparatur, ibid.
Adulator ſerpenti ſimilis, ibidem, num. 4.
Adulator cani, contumelioſus lupo comparatur, ibidem, num. 6.
Adulator coruo peior, ibidem, num. 6
Adulando, & calumniando Iudæi ſagittæ, & gladio ſimiles, ibidem num. 5.
Ædificij ſpiritualis in ſtructura Spiritus ſancti perpendiculum, & mortificationis, malleus adhiberi debet, vt prominentes lapides intro

tertrudantur. Feria 3. poſt Dominicam 2. Quadr. num. 117

Ædificantes ad oſtentationem materialia ædificia reprobant Chriſtum lapidem angularem. Feria 6. poſt Dom. 2. Quadr. num 48.

Ægroti pœnitentes pio lacrymarum medicamine inuncti conualeſcunt, Feria 6. poſt Dom. 1. num. 5

Ægyptij malefici incantatione ſciniphes educere nequiuerunt: Similiter nec inimici in Chriſtiano corde vindictę ſtimulos excitare queant, Feria 6. poſt Cineres, num. 17

Ægyptij ſacerdotes cur boui, quem vt Deum colebant, potum ex Nilo negabant, Feria 5. poſt Dom. 2. num. 30

Ægyptiorum plagarum poſterior fuit priore deterior. Idem in peccatorum plagis accidit. Feria 4. poſt Dom. 1. num 56

Æternus Pater cur in Iordane, ſicut in monte Thabor, de Chriſto non dixerit: *Ipſum audite*, Dominica 2 num. 59 & 60

Æternus Pater cur poſt Moſis, & Eliæ diſceſſum dixerit: *Hic eſt filius meus dilectus.* Ibidem num. 66

Æternitatis immenſitas quomodo animo repræſentanda, Feria 2. poſt Dom. 1. num 95

Æthiopia damnatos ſignificat, Feria 3. poſt Dom. 2. num 25

Æthiopûm nomine immundi Spiritus ſignificantur, Dom. 3. num 12

Affectus qui imprimendi ſunt in auditoribus, Feria 3 poſt Dom. 2 num. 84

Ageſilaüs pede claudus, manibus largior ad liberalitatem, Feria 6. poſt Cineres, num. 178

Alchimia Spiritualis operibus miſericordiæ optime fit, ibidem num. 199

Alexandri Macedonis, & S. Ioannis Eleemoſynarij comparatio, ibidem num. 200

Alexander Macedo è Geometriæ ſcientia quid collegerit, Feria 4. poſt Cineres 56

Altare quare è ſaxis impolitis conſtrui Deus præceperit? Feria 3. poſt Dominicam 2. num. 60. & 61

Ambidexter in miſericordiæ operibus vir iuſtus eſt, Feria 6. poſt Cineres num. 185

Ambitio peſtilentiæ ſimilis, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 109

Ambitin Chriſtianæ humilitati ſemper opponitur, Feria 4 poſt Dom. 2. num. 24

Ambitionis humanæ malitia cur Luciferi malitiam excedit, ibidem num. 28

Ambitioſi Phariſæi ſacrarum litterarum ignaros ſe oſtendunt, Feria 3. poſt Dominicam 2. num. 109

Ambulantis Domini ſupra mare quadruplex modus afferri poteſt, Sabbato poſt Cineres numero 6

Ambulante Domino ſuper maris fluctus, eius poteſtati humani cordis perturbationes ſubijci ſignificantur, Sabbato poſt Cineres, num. 7

Amicus ſolùm diligens non ethnicis, non beſtijs diſſimilis, Feria 6. poſt Cineres, num. 150

Amor ferrea quæ ſunt, aurea reddit, Feria 5. poſt Cineres, num. 2

Amygdalus humanæ vitæ ſymbolum, Feria 2. poſt Dom. 1. num. 42

Angelus cur à Ioanne adorari noluerit? Circa quod altera S. Thom. ratio probatur, altera refellitur, Dom. 1. num. 95

Angelus Moſem occidere volebat, quia diuinam legem alijs promulgaturus, eam in filio incircumciſo non ſeruaſſet, Feria 3. poſt Dom. 2. n. 80.

A Angelus mouens Probaticam piſcinam ſignificabat diuinam gratiam pias lacrymas in corde excitantem, Feria 6. poſt Dom. 2. num. 4

Angelus Non homo appellatur: Chriſtus filij hominis nomen non reſpuit, Feria 4 poſt Dom. 2. num 8

Angeli ſuauiſſima harmonia Domini aures oblectarunt in deſerto, Dom. 1. num 100

Angeli non in deſerto, ſed in ipſo tentationis monte Domino miniſtrarunt, ibidem n. 1

Angeli ſub humana forma Chriſtum Iudicem comitabuntur, Feria 2. poſt Dom. 1 num. 4

Angeli hominum cuſtodes electos à præſcitis ſeparabant, ibidem, num. 7

B Angeli ſingularum nationum termini, & præſidium, Feria 6. poſt Dom 2. n. 9

Angeli cuſtodes Clypei, & iacula ſunt aduerſus tartareos hoſtes, ibidem, num. 10

Angeli filiorum Dei nomine vocantur, ibidem, num. 15

Angeli in iuſtorum corde, veluti in ſacro templo Deum laudant, & benedicunt, ibidem.

Angeli aquilarum nomine ſignificantur, ibidem, num. 16

Angeli cuſtodes humanam imbecillitatem, & ignorantiam à vitijs retrahentes nobis veluti pædagogi ſunt, ibidem, num. 17

C. Angeli ſancti non ſolum iuſtis præmia tribuunt, ſed etiam iniquis cruciatuum miniſtri ſunt, ibidem, num. 18

Angeli boni quamuis in peccatum non incurrerint, redempti dicuntur, Dom. 3. num. 118

Angelorum præſidio dæmones procul arceri quantùm proſit, Feria 6 poſt Dom. 2 num. 11

Angelorum cur ingens numerus ad Eliſeum cuſtodiendum ſit miſſus: contra verò vnicus Angelus ad Ieroſolymæ, & Ezechiæ cuſtodiam contra ingentem exercitum Aſſyriorum, ibidem, num. 14

Angelorum creationis in mundi opificio cur Moſes non meminerit, ibidem, num 19

D Angelorum cuſtodia non ſolum in natiuitate ex vtero, ſed in vtero hominis auxilio præeſt, ibidem, num. 21

Angelorum nomine populorum Principes appellantur, Feria 4 Cinerum num. 47

Anima non mouetur pedibus, ſed affectibus: hinc homo Deo proximus, vel diſtans dicitur, Feria 2. poſt Dom. 2. num. 2. & Feria 3. poſt Dom. 2. num. 110

Anna Phanuelis filia in præmium voluntariæ paupertatis Redemptorem adueniſſe cognouit, alijſque nunciauit, Feria 5. poſt Dom. 2. numero 36

Anſelmo teſtimonium contra immaculatam B. Virginis conceptionem falsò tribuitur. Dom. 3. num. 142

E Apes aquæ guttis fumoque fugantur, iramque deponunt. Lacrymis, & precum ſuſpirijs aduerſariorum iram Sancti repellunt, Feria [illegible] poſt Cineres, num. 9

Apes mellificium occultant: ſimiliter bona opera ad inanem gloriam non ſunt exponenda, Feria 6. poſt Cineres, num 6[illegible]

Apes fumum auerſantur: ſimiliter pius concionator ſermonis ſuauitate ab inanis gloriæ fumo alienus eſſe debet, Feria [illegible]. poſt Dom. 2. numero 63

Apes è floribus mel colligentes fructus illæſos relinquunt. Pius concionator ſermonis ſuauitati ita ſtudeat, vt ſpiritualis fructus ſeruetur illæſus, ibidem, num. 64

Apes

Apes fauos aculeis defendunt: concionator Dei timore configere debet violantes diuinam legem, ibidem.

Apoſtoli in monte Thabor cur in faciem proſtrati valde timuerint? Prima, ſecunda, tertia, & quarta ratio reijcitur: Dom. 2. num. 61. 62. 63. 64. Quinta ratio admittenda, n. 65

Apoſtoli quàm à malè ſuſpicando alieni fuerint, Feria 4. poſt Dom. 2. num. 35

Apoſtolici viri quas cathredas conſequendi cupidi eſſe debent, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 108

Apoſtolici viri è Geometria, & Theologia quid colligere debent, Feria 4. Cinerum. num. 56

Apoſtolici viri non ex proprio ſenſu, ſed quæ à Deo didicerunt, alios docere debent; ideoque Deus ſolus Magiſter vocandus, Feria 3. poſt Dom. 2 num. 110

Aquæ ſalubris ſcaturigo exaruit; quod talis aqua indigentibus non daretur, Feria 4 Cin. num. 66

Aquæ ærumnas, & calamitates ſignificant. Feria 6. poſt Cineres, num. 198. & Dom. 3. numero 221

Aquæ ſuper cœlos myſticè piæ lacrymæ ſunt, Feria 6. poſt Dom. 1. num. 6

Aquatilia cur Deus in ſacrificium non admiſerit. Dom. 3. num. 5. & 6

Aquilam pullos ad volandum prouocantem imitari Apoſtolicus vir debet, Feria 3. Dominica 2. num. 92

Aquila, & columba in petræ foraminibus nidum ponit: anima ſublimis, & ſimplex in Chriſti vulneribus, Feria 6. poſt Dom. 2. num. 65

Aquilarum pennæ aliarum auium pennas deuorant, Feria 4. Ciner. num. 52

Aquilonis nomine prauus torpor ſignificatur, Sabbato poſt Cineres, num. 4

Aquilonem cur diabolus ſibi vt ſedem elegerit, ibidem.

Arboris vitæ virtutem diabolus ignorauit, Dom. 3 num. 46

Arca Teſtamenti figura eſt animæ Chriſto ſponſæ, Feria 5. poſt Cineres, num. 46

Arca intus, & foris bitumine lita quid ſignificet? Sabbato poſt Cineres, numero 3

Arcum in manu inſtaurare eſt ſermonem exemplo corroborare, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 75

Ardentes nummos in auari ſepulri os dæmones injiciunt, Feria 5. poſt Dom. 2. num 65

Arma lucis ſacræ Scripturæ teſtimonia ſunt, Dom. 1. num 61

Arma diaboli ſunt homines vitioſi, Dom. 3. num. 28

Arma diaboli ipſa membra hominis ſunt, ibid. num. 29

Aromatum cella ab Exechia Babylonijs oſtenſa, ab ijs direpta fuit: anima ſua opera oſtentans dæmoni præda fit, Feria 6. poſt Cineres, num. 165

Artaxerſis longimani ad liberalitatem commendandam præclara ſententia, Feria 6. poſt Cineres num. 220

Aſcenſus ad Deum fit ex humili pœnitentiæ valle, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 140

Aſſyrij loca Deo ſacra profanantes leonum morſibus, & peſtilentia puniuntur, Feria 3. poſt Dom. 1. num. 22

Athei occulta cogitatio Deum negans Deum eſſe probat, Dom. 3. num. 22

Atria Domini cor iuſtorum, Feria 2. poſt Dom. 1, num. 26

Auaritia hypocriſi coniungitur, Feria 4. Cin. n. 2

Auaritia ſceptrum diaboli, ibidem, num. 5

Auaritia diaboli glutinum, ibidem, num. 49

Auaritia cur radix dicatur, ibidem.

Auaritia dicitur ærugo, ibidem, num. 54

Auaritia cur Idolorum ſeruitus, ibidem, num. 63

Auaritia idololatria quodammodo peior, ibid. num. 65

Auaritia cur dicitur *faſcinatio nugacitatis*? contra tale faſcinum miſericordiæ opus opponendum, Feria 6. poſt Cineres num. 208

Auaritia erga pauperes cur fraus dicitur? ibidem num. 211

Auaritia omnibus Dei mandatis opponitur, ibid. num. 220

Auaritia idololatria quædam eſt, & ſcelerum omnium radix, Feria 2. poſt Dom. 1. num. 47.

Auaritia tamquam diaboli filia in diaboli cultum, & idololatriam propendet, Feria 5. poſt Dom. 2. num. 5

Auaritia cur idololatria dicatur, ſeptem rationes, ibidem num. 7. & deinceps.

Auaritiæ febris velut inciſione venæ curatur; erogando pauperibus opes, veluti ſecundâ ſanguinis emiſſione, Feria 4. Cin. n. 3

Auaritiæ remedium, Feria 4. Cinerum, num. 49

Auaritiæ, & idololatriæ nexus, Feria 5. poſt Dominicam 2. num. 5

Auara mulier cum olla nummis plena ſepulta, aureo igne ſe torqueri triduum clamauit, ibid. num. 65

Auarus ſui ipſius idololatra, Feria 4. Cin. numero 65

Auarus diues eleemoſynam negans, veluti furti, & homicidij reatum incurrit. Feria 6. poſt Cin. num. 181. 182. 211. 216. 228

Auarus differens in vitæ finem eleemoſynam dare eſt velut aſpis cauda aurem obturans, ibid. num. 184

Auarus eleemoſynam negans, vt opes accumulet; è pauperum ſuſpirijs ſibi impiè theſaurizat, ibid. n. 213

Auarus alteram manum ad accipiendam longiorem; alteram ad dandum breuiorem habens monſtroſum quid eſt, ibid. n. 220

Auarus veluti catenis vinctus infelici carcere detinetur, ibid. num. 222

Auarus inexplebilis eſt, Feria 5. poſt Dominic. 2. num. 15

Auari in ſupplicium omnia rerum genera inſurgunt, Feria 4. Cin. n. 54

Auari veluti mures; diuitiæ veluti muſcipula, diabolus veluti felis, ibidem, n. 64

Auari ſua viſcera veluti pro crumena habent, Feria 5. poſt Dom. 2. n. 31

Auaris proles denegatur, Feria 4. Ciner. numero 52

Auarum vita breuis, Feria 6. poſt Dom. 2. num. 50

Auarorum pater diabolus, Feria 2. poſt Dom. 1. num. 80

Auarus damnatus lapis de pariete clamat, Feria 6. poſt Cin. n. 223

Audire multiplici ſignificatu ſignificat credere, obedire, & exaudire, Dominica 2. numero 58

Aues in eadem retia iterum non incidunt: ſecus recidiui peccatores, Feria 4. poſt Dom. 1. num. 40

Auram popularem captans ſeruus redditur, Feria 3. poſt Dom. 2. n. 94

Aurum conculcans cœleſti via incedit, Feria 4. poſt Cineres, num. 35

Aurum vt contemnatur, Spinas, & aurum extra terreſtrem Paradiſum fuiſſe legimus, ibid.

Aurum leones intra remotas inſulas cuſtodiunt. Tartareus leo aurum ad hominis capiendos expoſuit, ibidem, num. 36

Aurum abominantes, ne alicui vſui ſit, abſcondunt incolæ prope flumina Tigrim. Ibidem, num. 39

Aurum eſt mortis mancipium, ibid. n. 52

Aurum, quod nobis eſt expetendum, ſangnis eſt Chriſti, ibid. num. 74

Auri cupidi ſimiles monoculis Ariſmaſpis, ibid. num. 57

Auri cupidi formicis Indicis ſimiles, quæ effoſſo auro, eius tenaciſſimæ ſunt, nec eo vtuntur, ibidem, num. 38

Auri vſus ad captiuos vinciendos, ibid. num. 52

Auri nomine ſapientia ſignificatur, Feria 5. poſt Cin. num. 2

Auri nomine Charitas ſignificatur, Feria 6. poſt Cineres, num. 140

Aurea eloquentia inefficax, vt animas à peccatis redimat, niſi exemplo aſſocietur, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 81

Aurea, argenteaque vaſa Ægyptij ablata cur inter eorum pœnas, & plagas non numerentur, Feria 5. poſt Dom. 2. num 2

Aureo torque auxiliares; ciues argenteo donabantur à Romanis, Feria 6. poſt Cineres, num. 209

Aureum Idolum in puluerem redactum, & aquæ immiſſum, cur Moſes potandum dederit Iſraëlitis, Feria 5. poſt Dom. 2. num. 34

Auriferæ terræ infœcundæ ſunt, Feria 4. Cinet. num. 46

Auſter ſicut flans in Sponſæ horto aromata; ita Sacerdotis os Sacramentalia verba proferens Chriſtum Dominum ſpirat, Feria 5. poſt Dom. 2. num. 7

Auſtri è regione cur Deum venturum ſuit prædictum, Sabbato poſt Cin. n. 4

Auxilio diuino cooperandum, ibidem, num. 2

Auxilium iuſtis, ſupplicium peccatoribus cur Deus differat? ibidem, num. 5

Auxilium Dei in anguſtijs præſto eſt, ibid. num. 9

B

Balaam cum Angeli, tum ſtolidi animalis voce monitus, bonos, maloſque Prælatos bene monentes audiendos eſſe oſtendit, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 4

Balaamo quamuis ſceleſto vſus eſt Deus ad benedicendum populo, & de Meſſia vaticinandum: ſimiliter prauos Prælatos in ſubditorum bonum Deus adhibet, ibidem, num. 5

Baſilius magnus columnæ igneæ ſummitate cœlum pertingenti dictus eſt ſimilis, ibidem, num. 101

Beata Virgo cœleſti gloria quamuis digniſſima; adhuc in pauperum prece ſpem repoſuit, Feria 6. poſt Cineres, num. 205

B. Virgo Dei quadriga. Sabbato poſt Cineres, num. 18

B. Virginis ſepulchrum in valle Ioſaphat, Feria 2 poſt Dom. 1. num. 6

B. Virgo miraculorum omnium miraculum; cœleſte prodigium; & ſacratiſſimum ſpectaculum, Feria 4. poſt Dominicam 1. num. 60

B. Virgo miraculorum officina, ibidem.

A B. Virgo cœlum, ex quo manna depluit, Feria 5. poſt Dom. 2. num 10

B. Virgo eximiè humilis, ibidem, num. 138

B. Virginis viterus primus beatitudinis locus; primus etiam Chriſto Domino paſſionis locus, Feria 4. poſt Dom. 2. num. 12

B. Virgo oblatum ab orientalibus regibus theſaurum ſtatim pauperibus diſtribuit, Feria 5. poſt Dom. 2. num. 35

B. Virgo ſine labe originali concepta, Dom. 3. num. 52

B. Virgo initium viarum Dei humanam redemptionem inchoantis, ibidem.

B. Virgo ex fructu ventris ſui immaculata cognoſcitur, ibidem, num. 53

B B. Virgo in Dei matrem electa in priori rationis ſigno ante Adami præuiſum peccatum, ibid. num. 54

B. Virgo in diuina mente concepta ante abyſſos, montes, & fontes; id eſt ante præuiſum peccatum, & ex eo lacrymarum fontes, ibid. n. 55

B. Virginis creatio excellentiſſimum Dei opus ibidem, num. 56. & 57

B. Virgo cur opus digitorum Dei dicatur, ibidem.

B. Virginem Deus dixit contrituram vnum ſerpentis caput; nempe originale peccatum virtualiter peccata omnia continens, ibid. n. 58

C B. Virginis electio à filij electione non disiuncta, aliorum electionem rationis ſigno præceſſit, ibidem, num. 59

B. Virginis ex vtero tamquam è terra non maledicta Chriſtus ſecundus Adam formatus eſt, ibidem, num. 60

B. Virginis ex vtero tamquam è myſtico cœlo corruptioni non obnoxio Chriſtus formatus eſt, ibidem.

B. Virgo intacta non ſolùm à carnis corruptione, ſed etiam ab originali labe peccati, ibid. n. 61

B. Virginis in opificio gratia naturam anteuertit, ibidem.

B. Virginis non ſolùm animæ, ſed etiam corporis eximia pulchritudo, ibid.

D B. Virginis Angelicus vultus fuit in ſenſu formali, & effectiuo, ibidem.

B. Virginis aſpectus concupiſcentiæ motus extinguebat, ibidem.

B. Virgo columba dicitur, quòd ſine peccati felle concepta, ibid. n. 62. 63

B. Virgo in conceptione flos immaculatus, in natiuitate fructus benedictus, ibid. num. 64

B. Virgo in primo conceptionis inſtanti rationis vſum babens ſe tunc diabolo ſubditum cognoſcere non debuit, ibidem, num. 65

B. Virgo vnica dicitur de manu canis per præſeruationem ab originali culpa liberata, ibidem, num. 66

E B. Virgo ſingularis dicitur; quòd in diaboli retiaculum numquam ceciderit, ibidem.

B. Virgo ſemper gratia plena fuit, ibidem, num. 67. & 68

B. Virgo dicitur *Nubes diei*; quia numquam in peccati tenebris fuit, ibidem, num. 69

B. Virgo, eiuſque ſanctiſſima proles non ſolùm munda, ſed mundiſſima dicitur ob excluſionem peccati originalis, ibid. num. 70

B. Virgo in materno vtero omni peccati corruptione caruit, ibidem.

B. Virgo cum actuale peccatum nullum fecerit, originale peccatum non habuit, ibid. n. 71

B. Virginis in anima, & corpore quidquid geſtum eſt, totum puritas & gratia fuit, ibid. num. 72

B. Virgo immaculata, quia in nullo corrupta, ibid.

B. Virgini myſticè data eſt *gloria Libani*; in quo aromata ſerpentes procul arcent, ibidem. A

B. Virgini myſticè data eſt *gloria Libani*, in quem illuceſcente aurora dulciſſimus ros deſcendit, ibidem.

B. Virgo Dei thronus, ibidem, num. 73

B. Virgo Lunæ perfectæ ſimilis dicitur; quia gratia plena eſt concepta; ſicut materialis lunæ creatio in plenilunio fuit, ibidem.

B. Virgo vt myſtica arbor conceptionis radicem vitiatam non habuit, quia fructus eius honoris & honeſtatis; quia benedictus fructus ventris eius, ibidem, num. 74

B B. Virgo lilio ſimilis dicitur; quia lilij radix eſt contra ſerpentium virus antidotum; Deiparæ radix, nempe conceptio originale peccati venenum repulit, ibidem, num. 75

B. Virgo lilio ſimilis dicitur; quia qualiter coloratur lilij radix, talia folia germinant: Immaculata fuere B. Virginis opera; talis etiam eius conceptio, ibidem.

B. Virgo inter mulieres *ſicut roſa inter ſpinas* ſpinis carens, nempe originalis culpæ expers, ibidem.

B. Virgo ſicut *Platanus exaltata* dicitur. Platanus veſpertiliones fugat: B. Virgo dæmones, ibidem, num. 76

C B. Virgo dicitur *virga recta, virga regni Dei*; cum è tortuoſa humani generis radice concepta, peccati curuitatem, nodoſque non habuerit, ibidem, num. 77

B. Virgo tamquam Aaronis virga aduerſus tartareum draconem, ne eam originali veneno inficeret, præualuit, ibidem.

B. Virgo in comparatione Ioannis, quo non ſurrexit maior inter natos mulierum, non includitur; quia cum non ceciderit, non ſurrexit, ibidem, num. 78

B. Virgini puritas à peccato, qua maior ſub Deo intelligi nequeat, eſt tribuenda, ibidem, num. 83

D B. Virgo quòd actualem culpam non habuerit, munda dicitur; quòd originalem labem non contraxerit, dicitur ſupermundiſſima, ibidem.

B. Virgo originalis peccati næuum non habuit, ibidem, num. 84

B. Virgo ſine actuali, vel graui, vel leui; & ſine originali peccato iugum, virgam, & ſceptrum diaboli ſuperauit, ibidem, num. 85

B. Virgo actuali, & originali culpa carens, libera fuit *à ſagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incurſu, & demonio meridiano*, ibidem, num. 86

E B. Virginis ad animam, tamquam ad animatum Paradiſum tartareus ſerpens aditum non habuit; ſicut neque ad terreſtrem Paradiſum, ibidem, num 87

B. Virgo originalem culpam non contraxit; ſicut nec roſæ in Paradiſo ſpinas habuerunt, ibidem, num. 88

B. Virgo ab originali labe præſeruata; ſicut terreſtris Paradiſus à diluuio, ibidem, num. 89

B. Virginis vterus homini Deum clarè videnti fuit primus beatitudinis locus, ibidem, num. 40

B. Virginis in anima decora, ſicut cœleſtis Ieruſalem, nox, & peccati ſordes non fuerunt, ibidem.

B. Virginis conceptio tamquam eximij diuinæ potentiæ opificij fundamentum in ſanctitate eſt collocatum, ibidem, num. 91

B. Virgini Deus antemurale fuit; ne in eius conceptionem, hoc eſt in vitæ portam aditus inferno hoſti pateret, ibidem.

B. Virgo ſanctiſſimæ Trinitatis triclinium, in quod infernis canibus aditus numquam fuit, ibidem, num. 92

B. Virgo myſtica petra fuit; in qua tartareus ſerpens veſtigia imprimere nequijt, ibidem, numero 94

B. Virgo poſt mortem à corruptione libera fuit, quia carnis originali vitio caruit, ibidem.

B. Virgo cœli feneſtra, per quam mors non aſcendit, ibidem, num. 95

B. Virgo animatum cœlum; quò fur non appropiat, neque tinea corrumpit; nempe diabolus, & peccatum, ibidem

B. Virgo numquam ſupernaturali gratiæ vita carens, Domini monumento, in quo nulli vnquam cadaueri locus fuit, comparatur, ibidem, num. 96

B. Virgo Domini tabernaculum, ad quod peccati malum, & flagellum numquam appropinquanit, ibidem, num. 97

B. Virgo mulier fortis fuit, quæ ſpolijs non indiguit; cum talis indigentia ex peccato prouenerit, ibidem, num. 98

B. Virgo amicta ſole dicitur; quòd peccati expers corruptibilibus ſpolijs non indiguit, ibidem.

B. Virgo ſemper beata, quia numquam ſine gratia, ibidem.

B. Virgo Dei agnum pariens, veluti ex eius vellere nobis incorruptibilibus indumentum exhibuit, ibidem.

B. Virgo libera ab omni peccati iugo, ibidem, num. 99

B. Virgo libera à corruptione carnis, & ſpiritus, ibidem, num. 100

B. Virgo prima fœminarum omnium Deo virginitatem vouit, ibidem.

B. Virgo myſticum cœlum, à quo primùm virginalis vita fluxit, ibidem.

B. Virgo, quòd libera ab originali labe fuerit, libera à carnis concupiſcentia fuit, ibidem, numero 101

B. Virgo ex parentum obedientia, non ex carnali concupiſcentia concepta, ibidem.

B. Virgo ſine originali labe concepta ex reuelatione S. Brigittæ, & approbatione Cardinalis Turrecrematæ, ibidem.

B. Virginis in myſtico conſtruendo templo, ſicut in templo Ieroſolymitano, neque mallei, nempe peccati ictus, neque ſonitus fuit, ibidem, 102

B. Virgo prima Dei filij ſe ſacrificantis ara non ſolùm peccati ictum, ſed neque minimum tactum ſenſit; eamque talem in Moſis lege vetus ara præfigurauit, ibidem, num. 103

B. Virginem originali labe Deus pollui noluit; ſicut ne antiqua ſacrificiorum altaria idololatria pollucrentur prouidit, ibidem, 103

B. Virgo proximum debitum contrahendi originalem maculam non habuit; ſicut ad ſacrificiorum altare conſtruendum, non ſolùm ferro lapidea non tangendi, ſed neque culter eleuandus erat, ibidem.

B. Virgo velut adamas malleo, limæque, hoc eſt diabolo, & peccato non fuit obnoxia, ibidem, num. 104

B. Virgo vt diuinum filium æterno Patri in ſacrificium offerret, ſacerdos ſine macula eſſe debuit, ibidem, num. 105

B. Virgo in Dei domicilium ſine macula electa eſt; ſicut ex filijs Iſraël ſine macula electi ſunt,

vt in regio palatio miniſtrarent, ibidem, numero 106 A
B. Virginis in conceptionem, velut in eximij templi fundamentum, Deus pretioſum gratiæ lapidem immiſit, ibidem, num. 107
B. Virgo nulli culpæ affinis dicitur; quia ex Adami conſanguinitate peccati maculam non contraxit, ibidem.
B. Virgo à Deo adiuta diluculo dicitur; quia in ipſo primo conceptionis diluculo maculam non contraxit, ibidem, num. 108
B. Virgo in Dei ciuitate, hoc eſt in Eccleſia tamquam porta, peccati ſulco ſignata non eſt, ibidem, num. 109
B. Virginis in corpore formando ſterilitas parentum depulſa eſt: in eiuſdem animæ infuſione originalis ex Adamo macula eſt depulſa, ibid. num. 110 B
B. Virgo miraculorum abyſſus; in qua talis ſcaturigo, qualis ſupereffluens aqua; talis conceptio, qualis vitæ progreſſus, ibidem.
B. Virgo Redemptoris primogenita fuit, ibidem, num. 112
B. Virgo ab originali labe præſeruata ex lege, qua excellens in arte non debet mori, ibidem, num. 120
B. Virginem exeipit S. Thom. ab vniuerſali ſententia S. Auguſtini dicentis: Nemo renaſcitur, ſcilicet per gratiam, niſi prius naſcatur, ibidem, num. 121
B. Virgo ab vniuerſali originalis peccati lege excipienda eſt; cum plures ab vniuerſali mortis lege excipiat Caietanus, ibidem, num. 122 C
B. Virgo ſicut in nullam actualem, ita neque in originalem culpam incurrit; quia vt arguit S. Thom. ignominia matris redundaſſet in filium, ibidèm, 132
B. Virgo ex priuilegio exempta fuit ab originali labe; ſed Chriſtus ex dignitate Perſonæ, ibid. num. 134
B. Virgo excelſior cœlis facta; ideo omnimodè impolluta, ibidem, num. 135
B. Virgo Deo filio ſuo forma conſimilis, ideo immaculata, ibidem.
B. Virgo tamquam Dei ſolium ſua in conceptione in miſericordia præparatum; ideo originalem labem non incurrit, ibidem. D
B. Virginis immaculata conceptio non derogat Chriſti ſingulari, & incomparabili ſanctitati, ibidem.
B. Virgo mortem ſubijt, ſed non pœnalem, & ex culpa prouenientem, ibidem, num. 138. & 140
B. Virginem non incurriſſe peccatum originale probabile cenſet Caietanus, ibidem numero 139
B. Virgo ſine inordinata parentum concupiſcentia concepta, ibidem, num. 145 E
B. Virginis conceptionis nomine eiuſdem corporis animatio debet intelligi; quæ à primo generationis initio aliquod tempus diſtat, ibid. num. 146
B. Virgo cum mundata, & purgata à peccato dicitur, præſeruatiuè intelligendum eſt; eodem modo, quo abſolutus à peccatis Ioan. Baptiſta dicitur à Beda, ibidem, num. 149
B. Virgo omni peccati macula carens quomodo nigra, & formoſa dicatur, ibidem, num. 152. 153. 154
B. Virgo contra ſuæ puritatis oppugnatores conqueritur, ibidem, num. 152
B. Virgo ante omnes alios Sanctos Deum clarè vidit, ibidem, num. 155. & ſequentibus.
B. Virgo fomitis, ſeu inordinatæ concupiſcentiæ fuit expers, ibidem, num. 168
B. Virginis appetitus numquam contra rectam rationem rebellauit, ibidem.
B. Virgo nulli vel leuiſſimæ culpæ fuit obnoxia, ibidem.
B. Virgo cur lunæ comparetur, ibidem, numero 170
B. Virgo fœcunda ſimul, & virgo, ibidem. 171
B. Virgo nulli corporali morbo fuit obnoxia, ibidem, num. 172
B. Virgo à partus dolore planè libera, ibidem, num. 173
B. Virgo dicitur innupta in ordine ad partum; non ad excludendum caſtum Ioſephi coniugium, ibidem.
B. Virginis parientis ſine dolore ex vtero quomodo extractum, ſeu auulſum ſe Dominus dixit, ibidem, num. 174. 175. 176
B. Virginis in partu obſtetricis munus Æternus Pater ſimul, & ipſa Virgo præſtitit, ibidem, 174
B. Virginis ſummus dolor cum ſumma conſtantia in ſanctiſſimi filij paſſione, ibidem, num. 177. 178
B. Virgo prope crucem conſternata, & pene exanimis malè pingitur, ibidem, num. 178
B. Virgo cur ad ſanctiſſimi filij corpus in tumulo vngendum cum alijs mulieribus non iuerit? ibidem.
B. Virgo ſine ſanguinis effuſione martyr martyrum aureolam meruit, ibidem, num. 179
B. Virginis in corde, velut in ſpeculo filij cruciatus omnes vnijt amor, ibidem.
B. Virginis in filium ſummus amor, quòd cum creato Patre amorem non diuideret; ſimiliter in filij paſſione ſummus dolor, quòd dolorem cum patre non diuiſerit, ibidem.
B. Virgo in filij paſſione ſacerdos ſimul, & victima & altare, ibidem, num. 180
B. Virgo coadiutrix Chriſti in paſſione, & redemptione, ibidem.
B. Virgo Apoſtolorum magiſtra, ibidem, num. 181
B. Virginis vox, Spiritus ſancti vox fuit, ibid.
B. Virgo quomodo totius Trinitatis complementum habuiſſe dicatur, ibidem.
B. Virginis ſermo cur Paradiſus pomorum Punicorum, ibidem.
B. Virginis ex vtero Chriſto Domino eſſe viſibile, ex magiſterio eſſe intelligibile prouenit, ibidem, num. 182
B. Virgo Apoſtolos, fideleſque docendo Doctoris aureolam eſt conſecuta, ibidem, num. 182. 183. & ſequentibus.
B. Virgo Euangeliſtæ titulum meruit, ibidem, 183
B. Virgo ſapientiæ domus, ibidem, num. 188
B. Virgo oſtium veritatis, & Spiritus ſancti oraculum, ibidem, num. 189
B. Virginis animo ab initio ſuæ creationis ſapientiam infuſam eximiam ſupra omnem puræ creaturam habuit, ibidem, num. 190. 191. 192
B. Virgo Salomonis ſapientiam ſuperauit, ibidem, num. 193
B. Virgo naturales ſcientias omnes infuſas habuit, ibidem.
B. Virgo catholicæ fidei magiſtra, & contra hæreſum peſtem antidotum, ibidem, num. 195
B. Virgo nubes tonitruiformis aduerſus hæreſes, ibidem, num. 196

B. Virginis cum ſumma exaltatione ſumma humilitas, ibidem. num. 197

B. Virgo humilitatis abyſſus, ibidem, numero 198

B. Virginis mortem dolor non præceſſit, nec corruptio ſubſecuta eſt, ibidem, num. 199

B. Virgo ob eximias prærogatiuas, velut *admirario ordinata*. Ibidem, num. 200

B. Virgo Sanctos omnes, & Angelos ſanctitate, meritorum cumulo, & gloria ſuperauit, ibid. num. 201. & ſequentibus.

B. Virgo cœlom viuum, & Paradiſus nouus, ibidem, num 203

B. Virgo Empirei illuminatrix, ibidem, numero 205

B. Virgo beando beata, ibidem, num. 206

B. Virgo arcæ veteris teſtamenti comparata, ibidem.

B. Virginem erga pietas beatitudinis pignus, ibidem, 207

B. Virginem erga minus bene affici reprobæ mentis indicium, ibidem.

B. Virgo Paradiſus deliciarum, in quo plantatum eſt lignum vitæ, ibidem, num. 208

B. Virgo fons mundo medicinam afferens, ibidem.

B. Virgo conſolationis fons, ibidem.

B. Virginis ſymbolum Romanus fons aquæ virginis nullis ſordibus pollutæ, ibidem.

B. Virgo gratiæ aquæductus, Chriſtus fons, ibidem, num. 209

B. Virgo flumen Dei aquis gratiæ plenum: eodem gratiarum pelagus, ibidem, num. 210

B. Virgo ſpirituale mare, in quod gratiarum flumina intrant. ibidem, num. 211

B. Virgo via regia ad cœlum ducens, ibidem, num. 212

B. Virgo gratiarum theſauraria, ibidem, numero 213

B. Virgo gratiæ, & miraculorum abyſſus, ibidem.

B. Virgo pœnitentiam peccatorum, vt ad cœlum aſcendant, ſcala plurimis meritorum gradibus compacta, ibidem, num. 214

B. Virgo cœli feneſtra oppoſita feneſtræ, per quam mors aſcendit, ibidem.

B. Virginis patrocinium vehiculum ad cœlum eſt, igneo Eliæ curru nobilius, ibidem, num. 215

B. Virgo primum cœli mobile, ibid. 216

B. Virgo in Eccleſia veluti cor, vnde in reliquis vitale gratiæ robur tranſmittitur, ibidem, numero 217

B. Virgo peccatorum abſolutio, mundi medicina, miſerorum mater, ibid. num. 218

B. Virgo non intercedente nemo eſt, qui ſaluus fiat, ibidem.

B. Virgo nubes, ex qua ad nos diuinus imber deſcendit, ibidem, n. 219. 220

B. Virgo, & Spiritus ſanctus gemina nubes, vnde gratiarum imber dimittitur, ibidem, num. 220

B. Virgo munimentum ſalutis, portus tranquilliſſimus, periclitantium liberatrix, ibidem, numero 221

B. Virgo maris ſtella mortalis vitæ pelagus nauigantibus, ibid. num. 222

B. Virgo ſicut ſidus radium emittens ſanctiſſimum filium peperit, ibidem.

B. Virgo velut Iris diuinæ miſericordiæ ſignum, ibidem, num. 223

B. Virgo humanæ miſeriæ limitem ſtatuit, ibid. num. 224

A B. Virgo miſericordiæ, & gratiarum abyſſus, ibidem num. 225

B. Virgo peccatores ex imminentibus inferni pœnis liberat, ibidem, num 226

B. Virgo inferni mortalitas dicitur, ibid.

B. Virgo dæmonum terror, ibid. n. 227

B. Virginis vbera cur vino meliora? ibid. num. 229

B. Virginis ex vtero humanam carnem aſſumpſiſſe quantæ gloriæ ſibi Dominus duxerit. Dom. 3. num. 229

Beatitudo per conuiuium, damnationis, pœna per famem ſignificatur, Feria 5. poſt Cineres num. 33

B Beatitudo cur interdum prandij, interdum cœnæ nomine ſignificetur, ibidem.

Beatitudo cœleſtis cur pondus appelletur, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 90

Beatorum cibus, & potus qualis ſit? Feria 5. poſt Cin. n. 33. & 34

Beelzebub Gentilium Idolum contra muſcas, Dom. 3. n. 18

Bene docens, & malè viuens aquæ comparatur, quæ ad Baptiſmum adhibita in terram labitur, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 20

Benedicere Dei eſt bene facere, Dominica 2. numero 82

Beneficentia diuina noſtræ fidei, & fiduciæ reſpondet, Feria 5. poſt Cin. n. 50

C Beneficentia citò eſt exhibenda, Feria 6. poſt Cin. n. 176. 177. 178

Beneficentia theſaurus, & præda quædam eſt, cuius adoptionem nemo differre debet, ibid. num. 179

Beneficentia in pauperes velut aureus torques è viri miſericordis collo pendet ad nobilitatem indicandam, ibidem, num. 207

Beneficentia diuina cur lumini comparetur? Sabbato poſt Cin. n. 15

Beneficentia diuina multò largior erga Chriſtianam Eccleſiam, quàm Iudæorum Synagogam, Feria 6. poſt Dom. 1. n. 3

D Beneficentia in pauperes clypeus erit extremi iudicij die ad accuſantium dæmonum ictus repellendos, ibidem, num 223

Beneficentiæ in pauperes, & terreſtris Paradiſi fontis comparatio. Feria 6. poſt Cineres, num. 228

Beneficentiam diſſuadens Charitum manus, pedeſque ferreis vinculis adſtringit, ibidem, numero 172

Beneficus in egenos veluti Dei pupilla eſt, ibidem, num. 218

Beneficiunt iuſti alijs, cum illis malefit, ibidem, num. 66

Bernardo tributum teſtimonium contra immaculatam B. V. conceptionem ſoluitur, Dom. 3. n. 144. 145

E Bethſaïdæ cæcus cur homines ſicut arbores viderit? Feria 5. poſt Dom. 2. n. 22

Bitumen Charitas ſymbolum. Sabbato poſt Cin. num. 3

Blaſphemia præſcitorum loquela Dom. 3. n. 19

Blaſphemorum peculiaris in inferis pœna, ibid.

Bona Spiritualia in manus dantur, quippe amplectenda: terrena bona pedibus ſubijciuntur, vt deſpicienda, Feria 5. poſt Dom. 2. n. 4

Bona quatuor, quæ pœnitens conſequitur, Sabbato poſt Dom. 2. n. 2

Boni Latronis peccatorum confeſſio quàm eximia, quàm meritoria, Dom. 3. n. 9

C

CÆcutientes in peccatis ad ſe pertinentibus, ad aliena temere iudicanda proni ſunt. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 20

Cœlum vno oculo, altero terra ſimul aſpici nequit: ſimiliter Deus ſimul, & mundus amari non poteſt. Feria 6. poſt Cineres numero 47

Cœlum eſt anima iuſti. Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 30

Cœlum Angelis frequentiſſimum, ſine hominibus deſertum Deus vocat. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 5.

Cœli enarrantes gloriam Dei qui ſint? Feria 3. poſt Dom 2. num. 77

Cœlorum nomine Angeli, ſanctique viri intelliguntur. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 21

Cœleſtis Ieroſolymæ contemplatio ærumnas perpeti facilè docet. Dominica 2. numero 22

Cœleſtis patriæ contemplatio, vt neque ad ſiniſtram aduerſitatis, neque ad proſperitatis dexteram deflectamus efficit. Ibidem num. 23

Cœleſtis beatitudo animam explendo faſtidium non parit. Ibidem num. 45

Caini gula primùm actu mortem in humanum genus inuexit. Dom. 1. num. 50

Caini cur maius peccatum fuerit Deo data reſponſio, quàm fraterna cædes? Sabbato poſt Dom. 2. num. 26

Calamus, hoc eſt arundo, vt ſcriptioni deſeruiat, è terra euellitur: Concionatoris lingua ſcribentis calamo aſſimilata è terreno affectu eſt euellenda. Fer. 3. poſt Dom. 2. num. 43

Calamus ſectione ad ſcribendum aptus redditur: ſimiliter concionatoris lingua calamo aſſimilata. Ibidem num. 44

Calamus à ſcribente dirigitur: ſimiliter concionatoris lingua non à ſe, ſed à Spiritu ſancto dirigi debet. Ibidem.

Calceatum alicubi inſiſtere, vel incedere poſſeſſionem ſignificat. Sabbato poſt Dominic. 2. num. 1

Callionymi piſcis cor incenſum dæmonem fugauit: ſic humanum cor cum iracundia incendit, nonniſi in dæmonem inuehi debet. Fer. 6. poſt Cin. num. 40

Calliſtus tertius Domini Transfigurationis celebritatem non inſtituit, ſed auxit. Dominic. 2. num. 11

Caluinus non lapis in caput anguli, vt arrogantér iactabat; ſed lapis offenſionis. Fer. 6. poſt Dom. 2. num. 70

Caluini conuicia in Prælatos falſitatis ſunt conuincenda. Fer. 3. poſt Dom. 2. num. 26

Canis marinus candore traditur: diabolus conſcientiam mundam inſectatur. Dominica 1. num. 16

Canis marinus emergentem è mari hominem decorat: diabolus hominem prædari ſtudet, dum è mundi fluctibus emergere nititur. Ibidem 17.

Canis nomine diabolus ſignificatur. Dom. 3. num. 66.

Canes vlcera lingentes ſimul Lazaro medebantur, & epuloni facilè allatrabant. Fer. 5. poſt Dom. 2. num. 39

Canum potius curæ, quàm hominum aliqui ſtudent. Ibidem 40

A Canum erga dominos fides, & amor. Ibidem num. 39

Canum nomine hæretici ſignificantur. Fer. 6. poſt Dom. 1. num. 17

Canibus, vt immundis animalibus Gentiles comparantur. Fer. 5. poſt Dom. 1. num. 25

Canibus Gentiles ſimiles, quod contra Eccleſiam Lunæ nomine ſignificatam allatrent. Ibidem.

Canibus Gentiles ſimiles, quod veluti rabidi aquam Baptiſmi auerſentur. Ibidem.

Canora concionatoris eloquentia nimis elegans ad popularem plauſus conſequendum, Dei auribus diſſona eſt. Fer. 3. poſt Dom. 2. num. 30

B Capillos alienos ad vanum capitis ornatum aſſumere, quàm damnabile ſit. Fer. 3. poſt Dom. 1. num. 34

Capillos fuco colorantes ſuam patriam alio transferre videntur. Ibidem num. 35

Capitis nomine anima ſignificatur. Fer. 6. poſt Dom. 1. num. 28

Carceris locus apud Ieroſolymitas extra vrbem erat. Fer. 5. poſt Cin. num. 41

Cardines terræ peccatores inrequieta vertigine circumacti. Dom. 3. num. 218

Caro Ieſu caro eſt Mariæ. Ibidem num. 180

Caroloſtadius hæreticus ex Doctore piſtor. Fer. 3. poſt Dom. 2. num. 111

Catenæ, quibus damnati vincientur. Fer. 5. poſt Dom. 2. num. 72

C Cathedras vendentium columbas cur præcipuè Dominus euertit? Fer. 3. poſt Dom. 1. num. 42

Cedere alter alteri homo debet, exemplo capræ; quæ capræ alteri in anguſto ponte obuiæ ſe ſubſtrauit, ne ambæ in præceps corruerent. Fer. 6. poſt Cin. num. 31.

Cedri, ſpinæ, myrti, oliuæ, abietis, vlmi, & buxi myſticæ ſignificationes. Feria 5. poſt Cin. num. 46.

Celeritas diuinæ beneficentiæ. Sabbato poſt Cin. num. 15. 16. 17. 18. 19

Celeritas adhibenda ad diuinam beneficentiam impetrandam. Fer. 6. poſt Dom. 1. num. 8

Centurio Euangelicus ex legione cognomento ferrea. Feria 5. poſt Cin. num. 2

D Centurionis fides maior Beatæ Virginis fide non fuit; vt perperam Lutherus ait. Ibidem num. 24

Centurionis fides, velut meridies. Ibidem numero 26

Cerberus inferni, diabolus eſt. Dominica 3. numero 47

Cercidas libenter mori ſe dixit, quòd Pithagoram, Homerum, alioſque magni nominis auctores eſſet viſurus. Feria 5. poſt Cinerum numero 55

Ceremoniæ vnde dictæ. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 19

Ceremonias quomodo Phariſæi exercebant. Ibidem.

E Ceruus halitu è cauernis ſerpentes extrahit. Dominica 3. numero 187

Ceruo cur Dominus comparetur? Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 18

Ceruorum nomine Apoſtolici viri cur ſignificentur? Dom. 3. num. 187.

Ceruis veneno infectis aquæ potum differre lethale eſt: iiſdem acceleratus potus quinquaginta annos vitam protogat. Sabbato poſt Cineres, numero 25

Chananæa ad Chriſtum accedens à frigido aquilonari regione diſceſſit. Feria 5. poſt Domini-

cam 1. numero 4
Chananæa ex idololatra fit Euangeliſta. Ibidem numero 1.
Chananæa Chriſtum, vt Deum agnoſcit. Ibidem.
Chananæa Dauidis filium Dominum appellando tali nomine ab eo opem contra dæmonem implorabat. Ibidem.
Chananææ fides ſimilis Magdalenæ, Marthæque fidei. Ibidem numero 11
Chananæa cani ſimilis ob ſagacitatem. Ibidem numero 15.
Chananæa veluti catella Domini vberibus admouetur. Ibidem numero 27
Chananææ humilis oratio ſibi, & filiæ ſpiritualem ſatietatem impetrauit. Ibidem num. 28
Chaos magnum non Dei præceptum, ſed ſpatium inter Sanctorum PP. Limbum, & damnatorum locum ſignificat. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 69
Charitas cur panis nomine ſignificetur? Feria 4. Cinerum numero 52
Charitas ante Chriſti aduentum valde refrixerat; poſtea diuino igne vehementer accenſa. Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 12.
Chriſtus cur percuſſores noluerit aſpicere: ideoque ſibi faciem velari voluerit. Feria 6. poſt Cinerum numero 71
Chriſtus in cruce fixus in via charitatis ambulauit. Ibidem numero 75.
Chriſtus fecit verum Dei filium reſurrexiſſe probans, Petro prius, quàm aliis diſcipulis apparuit: vt illatam à Petro iniuriam condonaſſe indicaret, quod Dei filij proprium eſt. Ibidem numero 123
Chriſtus cur in primo aduentu Dei filius, in ſecundo filius hominis appellatur. Ibidem numero 108
Chriſtus ſpeciatim Dauidis filius appellari voluit; quia Dauid inimicis pepercit. Ibidem.
Chriſtus ex Ægypto reuocatus expreſsè Dei filius appellatur; quod Herodis perſecutionem non vlciſci, ſed patienter declinare voluerit. Ibidem numero 109.
Chriſtus cur agnus occiſus ab origine mundi dicatur? Ibidem numero 137
Chriſtus cur ceruo; perſecutores Iudæi cur tauris comparentur? Ibidem num. 144
Chriſti in deſerto de diabolo victoria cum diaboli in terreſtri paradiſo de homine victoria comparatur. Dominica 1. num. 1.
Chriſtum cur in deſertum Spiritus ſanctus expuliſſe dicatur. Ibidem numero 2
Chriſto Domino iucundiſſima eſt amicorum hominum familiaritas. Ibidem num. 3
Chriſti Domini pedes quando ad lapidem offendunt. Ibidem num. 73
Chriſtus iudex dicitur in maieſtatis ſede ſeſſurus ad amorem erga delinquentes homines omnino excluſum indicandum. Feria 2. poſt Dominicam 1. num. 4
Chriſtus iudex palpebris iudicaturus dicitur, ad miſericordiam peccatoribus negandam. Ibidem.
Chriſtus interdum ex ſua perſona, interdum ex ſuorum membrorum, nempe fidelium loquitur. Feria 2. poſt Dom. 1. num. 53
Chriſti Domini elogia multa. Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 2. 3. 4. 5
Chriſtus cur in profanantes templum, & non in alios Ieroſolymæ peccatores inuectus fuerit? Ibidem numero 6. & 9

A Chriſtus cæcos illuminat: diabolus videntes excæcat. Ibidem num. 51
Chriſtus Ieroſolymæ populari plauſu exceptus, cur inde citò diſceſſerit. Ibidem numero 64
Chriſtum tres dies, & noctes in corde terræ fuiſſe triplici modo explicatur. Feria 4. poſt Dominicam 1. num. 17. 18. 19
Chriſtus in corde terræ fuit, cum ſe Apoſtolis per Euchariſtiam communicauit. Ibidem numero 19
Chriſti mater quomodo aliquis efficiatur? Ibidem numero 66
Chriſtus cum ſit fidelium, tamquam myſtici corporis caput, quæ de Chriſto dicantur, B interdum de capite, interdum de corpore, interdum de vtroque ſunt intelligenda. Ibidem.
Chriſtus hominum medicus. Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 15.
Chriſtus humanæ gloriæ contemptor eximius. Feria 6. poſt Dom. 1. num. 23
Chriſtus morbis non obnoxius cur dicatur languores, & ægrotationes noſtros portaſſe? Ibidem numero 30.
Chriſtus in monte transfigurandus cum aliis diſcipulis Iudam reliquit, vt eius famæ conſuleret; & ne Iudas ſui ſceleris excuſationem haberet. Dom. 2. num. 3
C Chriſti transfiguratio qualis fuerit? Ibidem numero 7
Chriſtus bis candida veſte indutus, prius ad gloriam, poſtea ad ignominiam. Ibidem numero 25
Chriſtus inter Moſem, & Eliam apparens diuinam indignationem miſericordia temperari ſignificauit. Ibidem numero 40
Chriſtus in monte Thabor manere noluit; vt in Caluariæ monte latroni cæleſte regnum daret. Ibidem numero 46
Chriſtus ſuam in Monte Thabor gloriam manifeſtari noluit, ne diſcipulis reliquis, præſertim Iudæ inuidendi occaſio daretur. Ibidem D numero 68. & 69
Chriſti ad homines ſaluandos celeritas. Feria 6. Dom. 1. numero 11
Chriſti perenne ſuæ paſſionis deſiderium. Feria 2. poſt Dom. 2. num. 2
Chriſti Crucifixorum aliqui ad ſalutem conuerſi ſunt. Ibidem numero 3
Chriſtus pauciſſimis verbis multa ſignificat. Ibidem numero 25. & 27.
Chriſtus ſuam paſſionem Clarificationem exiſtimauit. Ibidem num. 37
Chriſtus ſpinis coronatus, ſimul & verborum floſculi non bene conueniunt. Feria poſt Dominicam 2. numero 46
E Chriſtus cur Syriacè in cruce loqui voluit? Ibidem numero 60
Chriſtus prius filius Dei dilectus, deinde aliorum doctor declaratus eſt. Ibidem num. 72
Chriſtus Dei ſapientia cur ſicut vitis fructificaſſe dicitur? Ibidem numero 123
Chriſtus, vt nos deiectos erigeret, ſe ad ima depreſſit. Ibidem numero 128
Chriſtus cæleſtis campi flos in hominum vallibus potius, quàm in Angelorum collibus naſci voluit ad humilitatem inſinuandam. Ibidem numero 131
Chriſtus quàm vehementi deſiderio ad mortem ſubeundam ierit. Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 2. & 5
Chriſtus ad crucem velut velox ſagitta ad ſco-

pum. Ibidem numero 131
Chriſtus filium hominis, hoc eſt Adami cur ſæpè ſe nominet? Ibidem num. 7. & 8
Chriſtus ſuæ paſſionis cruciatus ſemper ante mentis oculos habuit. Ibidem num 10.
Chriſti humanam generationem ex quo capite difficile ſit explicare? Ibidem num. 11.
Chriſtus ad flagella acceſſit, non flagella ad Chriſtum. Ibidem num. 15
Chriſtus rediuiuo mel comedente, non facta eſt ex cibi conuerſione vera nutritio, vt Durandus aſſerit: & hoc quare? Ibidem: numero 20
Chriſtus poſt fel mel guſtauit. Feria 3. dominica 2. numero 122
Chriſtus primus fuit, qui nunquam moriturus ad vitam immortalem reſurrexit. Feria 5. poſt dominicam 2. numero 58
Chriſtus & lapis angularis Gentiles, fideleſque Iudæos in Eccleſia copulauit. Feria poſt dominicam 2. numero 46
Chriſtus lapis angularis, quia in eo diuinitas, & humanitas vnitur: vel quia Angelorum, hominumque; vel quia militantis, & triumphantis Eccleſiæ caput eſt. Ibidem, numero 47
Chriſtus primus, & imus; lapis angularis, & fundamentalis. Ibidem, numero 49
Chriſtus ſecreta cordis cognoſcendo ſe deum eſſe oſtendit. dominica 3. numero 21. & 22
Chriſtus manſuetè, reſpondens falſiſſimè Phariſæorum calumniam oſtendit. Ibidem, numero 23
Chriſtus ſuæ genitrici perſimilis. Ibidem, numero 57
Chriſti corpus carnis retia oppoſita diaboli retiaculo. Ibidem numero 120
Chriſti mors pœnalis dici poteſt, ſed ex alieno demerito. Ibidem, numero 141
Chriſtus in primo, & ſecundo aduentu tamquam fulgur; ſed diuerſimodè. Ibidem, numero 196
Chriſtum comeſturum mel, & butyrum quo ſenſu Iſaïas prædixerit. Ibidem, numero 192
Chriſtianis reprobis præcipuè, & directè, diuinus Iudex dicet: diſcedite, &c. Feria 2. poſt dominicam 1. numero 63
Chriſtianus cur priſcis Hebræis Moſaïcam legem ſeruantibus humilior eſſe debet. Feria 4 poſt dominicam 2. numero 40
Chryſologi interpretatio de Chriſti verbis refellitur. dominica 1. numero 77.
Chryſoſtomus ſibi auditores plaudere vetuit. Feria 3. poſt dominicam 2. numero 56
Chryſoſtomi contra concionatores popularem plauſum captatores querimonia. Ibidem.
Chryſoſtomus plura pauperum millia eleemoſynis concionando acceptis alebat. Ibidem, numero 81.
Cibus regius non deferendus eſt à ſordido miniſtro; nec ſpiritualis animarum cibus à concionatore peccatis ſordido. Ibidem, numero 75
Cibum domino ab Angelis miniſtratum B. Virgo præparauit. dominica 1. numero 100
Concilium ex acutis conſcientiæ ſtimulis compactum. Feria 3. poſt dominicam 1. num. 40
Cimon ſemper pecuniam egenis dandam à ſuis pediſſequis afferri voluit. Feria 6 poſt Cineres, numero 178
A Circe homines in lupos mutaſſe fingitur dei vox iratos vltores rabidis lupis ſimiles in oues mutat. Ibidem, numero 57
Clauo timoris domini configenda caro eſt ad mortem vitandam. Feria 2. poſt dominicam 1. numero 32
Clauos dominum configentes cur dulces, cur lanceam crudelem Eccleſia vocet? Feria 6. poſt Cineres, numero 74
Cogitatio hominis eſt veluti radix in arbore. Feria 4. Cineres, numero 46
Cognatio ſpiritualis carnali præponenda. Feria 4. poſt dominicam 1. numero 62.
Coluber nudum hominem timet: ſic diabolus diuitiarum affectu ſpoliatum metuit. Feria 4. Cineres, numero 53
B Colombæ inſtar eleemoſyna deo litteras affert, vt ab obſidione liberemur. Feria 6. poſt Cineres, numero 202
Columnæ inſtar infimo loco contentus eſſe debet Dei ſeruus, ab inani gloria alienus. Feria 3. poſt dominicam 2. numero 99. & 100
Columnæ vt ædificium ſuſtentent, rectæ eſſe debent. Talis & Apoſtolicus vir. Ibidem, numero 101.
Columnæ inſtar quomodo Paulus Apoſtolus in Eccleſia fuerit. Ibidem, numero 100.
Conciliatio Matthæi, & Marci de nece heredis intra, vel extra vineam. Feria 6. poſt dominicam 2. numero 44
C Conciliatio Matthæi, & Lucæ circa ſententiam in malos vineæ cultores prolatam. Ibidem, numero 45
Concionator malè viuens eſt populo velut ærea diaboli galea, & clypeus. Feria 3. poſt dominicam 2. numero 22
Concionator bene docens, & bene viuens tympanum in manu tenet. Ibidem, numero 24
Concionator prauus pluribus aliis damnatis magis punietur. Ibidem, numero 25
Concionatores malè viuentes pictoribus, & hiſtrionibus ſimiles. Ibidem, numero 28
Concionatoris vita ſermoni concors eſſe debet.
D Ibidem, numero 29
Concionatores dum alios ſpiritualiter excolunt, ipſi inculti remanere non debent. Ibidem, numero 37
Concionator cur Euangelizatrix dicatur? Ibidem numero 42
Concionator totus Spiritus, quaſi nihil corporeum habens videri debet. Ibidem.
Concionatoris lingua calamo aſſimilata quod atramentum habere debet? Ibidem, numero 43. & 44
Concionatoris lingua calamo ſimilis, ſuperiori ex parte ſanctitate plena, & inferiori per humilitatem vacua eſſe debet. Ibidem, numero 44
E Concionatoris lingua in quo tubæ ſimilis. Ibidem.
Concionatoris lingua ſimilis eſſe debet calamo à ſiniſtra ad dexteram ſcribenti. Ibidem.
Concionatoris lingua calamo velociter ſcribenti ſimilis dicitur; tum vt citò indigentibus diuino verbo ſubueniat; tum ne nimis verborum concinnitati ſtudeat. Ibidem, numero 45. & 46
Concionatores verborum elegantiæ ſtudentes ſine ſpirituali auditorum fructu quàm immane facinus committant. Ibidem, numero 50
Concionator cum ſit os dei efficacia verba diuino ori conuenientia proferre debet. Ibidem.

Conciona-

Concionatorum culpa ij qui æteroam ſalurem non conſequuntur, contra eos à oeo vindictam clamant. Ibidem, numero 51 A
Concionatoris ſermo bellicæ buccinæ ſono ſimilis eſſe deber. Ibidem, oumero 52
Concionatoris vanus ſermo paleæ ſimilis. Ibidem, numero 54
Conciooatoris vanus ſermo auditores belluatum guſtum habere indicat. Ibidem.
Conciooaror vaniloqnus ſimilis Neroni in Romæ incendio canenri. Ibidem, numero 55
Conciooatorum, & auditotum ea vanitate prooenit infructuoſa coocio. Ibidem, nom. 58
Concionator vaniloquus idulolatræ ſimilis. Ibidem, numero 59 B
Concionatoris ſermo quaſi ignis, & malleus eſſe debet. Ibidem.
Concionatores vaniloqui ſimiles ioculatoribus, & circulatoribus igoem ad oſtentationem efflantibus. Ibidem.
Concionatoris vaniloqui miracula quæ ſint. Ibidem.
Concionator ſententiæ claritati, oon exquiſitis, & recooditis verbis ſtudere debet. Ibidem, nomero 60
Coucionatores vaniloqui fœmioco nomine appellantur. Ibidem, numero 62
Concionator vaniloquus oon è peccati lethargo auditores excitat; ſed in eos potius noxium ſoporem immittit. Ibidem. C
Concionatores æternitatis ſatores eſſe debent. Ibidem.
Concionator ſtellæ inſtar eſſe debet, auditores ad cœleſtis patriæ portum dirigens. Ibidem.
Concionatores vaniloqui quales ſint. Ibidem.
Concionatores vaniloqui ſpumantibus fluctibus ſimiles. Ibidem.
Concionatoris ſermo mellis fauo comparatus, mellis ſimilis eſſe debet, quod non ſolùm palato dulce, ſed ægro corpori ſalubre eſt. Ibidem, numero 64
Concionatores dicentes, & non facientes ſimiles ſunt leoni à Samſone occiſo; qui mel, cuius guſtum non ſentiebat, in ore babebat. Ibidem, nnmero 65 D
Concionatores verbo, & exemplo prædicantes ſponſam imitantur; quæ cum vocis dulcedine faciem decoram habebar. Ibidem numero 66. & 67
Concionator impurus qui ſit. Ibidem, numero 67
Concionatoris pij labia vittis coccioeis comparantur. Ibidem, numero 68
Concionatoris bono exemplo non prælucentis verba ſunt veluti inſipidæ aſcæ, quæ ex nauſea reiiciuntur. Ibidem.
Concionatoris ſermo partim melli, partim myrrhæ ſimilis eſſe debet. Ibidem, numero 70 E
Concionator docens, & non faciens auditores altera manu trahit, altera in præceps agit. Ibidem.
Concionator docens, & oon ſeruans diuinam legem in ſe ipſum damnationis ſententiam profert. Ibidem, numero 79. & 80
Conciooator docens, & non ſeruans diuioam legem ſuffocationis morte dignus eſt. Ibidem, numero 80
Concionator docens diuinam legem, & non ſeruaos, plus nocet, quàm prodeſt. Ibidem, numero 82
Concionator docens, & noo ſeruans diuinam legem Deum iniuſtum legiſlatorem videtur aſſerere. Ibidem.
Concionator rebus potens placeat, quàm verbis. Ibidem, numero 84
Concupiſcentia inordinata noo io ſanſibili ſolùm, ſed etiam in rationali appetitu reperitur. Dominica 3 numero 168
Condooatio iniuriæ eſt cordis martyrium. Dauid erga perſequentem Saulem mitis gratiſſima victima Deo erat. Feria 6. poſt Cioeres, oumero 61
Confuſio duplex; altera ad peccatum adducens; altera ad gloriam: poſterior exoptanda pro inimicis. Ibidem, oumero 88
Coniugalis amor erga virum pudicæ mulieris ornatus eſſe debet. Faria 3. poſt Dominicam 1. oumero 39
Conſcientia humana mare magnum, & abyſſus multa. Dominica 3. numero 21
Conſenſus cum diabolo quomodo bonus, & laudabilis? Dominica 1. numero 94
Conſtantinus Imperator illatus à ſeditioſis iniurias facilè contempſit. Feria 6. poſt Cineres, numero 58
Cor lapideum io iniuriis tolerandis eſt habendum. Ibidem.
Cor regis cor hominis iuſti ſignificat. Sabbato poſt Cineres, numero 7.
Cor humanum pelago potius, quàm flumini ſimile. Ibidem.
Cor hominis iuſti Paradiſus. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 57
Cor Dei, nempe Chriſtus in templis ſacramentaliter præſens eſt. Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 44.
Cor viſcera, & quamcunqoe viſcerum partam ſignificat. Feria 4. poſt Dominicam 1. oum. 19.
Cor durum quale ſit. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 14
Cor durum cur coagulato lacti ſimile? Ibidem, numero 15
Cordis duritiem expellere à ſanis addiſcere poſſumus. Ibidem numero 9. 10. 11
Coruus Eliæ panem miniſtrauit: praui etiam ſacerdotes, ſi ſpiritualem cœleſtis doctrinæ panem miniſtrent, ſunt audiendi. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 5
Coruus panis, quem Eliæ ferebat, ne fruſtulum quidem accipiebat: tales ſunt docentes diuinam legem, & non ſeruantes. Ibidem.
Coruus diabolus; corui pulli peccatores. Sabbato, poſt Dominicam 2. numero 21
Coruus pullos ſuos odit; ſimiliter peccatores diabolus. Ibidam.
Corui potius, & oon aliæ aues ad Eliam paſcendum miſſi. Dominica 3. numero 155
Crapula, & luxus diuites immiſericordes reddit erga pauperes. Feria 5. poſt Dominicam 2. nomero 28. & 29
Crapulantis corpus cadauer. Sabbato, poſt Dominicam 2. oumero 43
Creator Deus quo tempora terram in montes elauauit, ſimul aurum, argentumque intra terræ viſcera coodidit; & infernam voraginam ad damnatorum carcerem ſtatuit. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 47
Crinem fuco adulterantes io oeum mentiri videotur. Feria 3. poſt Dominicam 1. num. 34.
Crinem fuco flauum reddentes, veluti cootracta lepra ab humano conſortio arceri merentur. Ibidem oumero 35
Cruciatibus ſancti cæleſtem gloriam ſuot conſecuti. Dominica 4. numero 54

Crux, Chriſtique plagæ dolorem maximum præſcitis afferent. Feria 2. poſt dom. 1. num. 87.

Crux Principatus appellatur. Feria 2. poſt dominicam 2. numero 37.

Crux tamquam vitæ lignum animæ vires roborat; & à ſpiritualibus morbis liberat. Sabbato poſt dominicam 2. numero 41.

Culpa ipſa fit peccatorum pœna. Feria 4. Cinerum, numero 17.

Culpa finem habens cur ſine fine puniatur. Feria 5. poſt dominicam 2. numero 73

Cimbalis bene ſonantibus quomodo pij concionatores ſint ſimiles. Feria 3. poſt dom. 2. num. 23

Cyrilli ſententia de quærentibus Chriſti improbatur. Feria 2. poſt dominicam 2. num. 3

D

Dæmon facilius, quàm peruerſus homo ſuperatur. dominica 3. numero 5

Dæmon dicitur ſpiritus dei ſecundùm ſubſtantiam. Ibidem, numero 45

Dæmoni quietis ſedes irrequiem peccatoris anima eſt. Ibidem, numero 49

Dæmones cognouerunt Chriſtum & Meſſiam, neque filium. dominica 1. numero 97

Dæmones ob diſcurrendi velocitatem aues appellantur Feria 5. poſt dom. 2. num. 85

Dæmones mulieribus pigmenta, ornatuſque dederunt; eiſque ſe ornandi artem indicarunt. Sabbato poſt dominicam 2. numero 10.

Dæmones ab hominibus expulſi in loca deſerta amandantur. dominica 3. numero 46

Dagon idolum typus peccatoris in peiura prolabantis. Feria 4. dominica 4. num. 50

Damnati deum blaſphemabunt. Feria 2. poſt dominicam 1. numero 93

Damnati ſimiles abortui, qui ea ignanæ matris culpa prouenerit. Feria 3. poſt dom. 2. num. 53

Damnati iuſta pœna perpetuis tenebris punientur. Feria 5 poſt dominicam 2. numero 80

Damnati in inferni tenebris quomodo conticeſcere dicuntur? Ibidem.

Damnatorum ſupplicium finem non habebit. Feria 2. poſt dominicam 1. numero 92. & 93. & Feria 5. poſt dominicam 2. numero 73

Damnatorum pœna duplex, damni, & ſenſus. Feria 5. poſt dominicam 2. numero 78

Damnatorum pœna ab igne. Ibidem, num. 79

Damnatorum pœna à vermium morſu. Ibidem, numero 81

Damnatorum corpora quamuis animas vnitas habeant, adhuc cadauera dicuntur. Ibidem.

Damnatorum quæ paſcua ſint. Ibidem, num. 86

Damnatorum pœna ex fœtore. Ibidem, num. 87

Damnatorum pœna ex variis, continuiſque morbis. Ibidem, numero 88

Damnatorum corporum pœna ex deformitate, fœdaque nigredine. Ibidem, numero 89

Damnatorum pœna ex impotentia, & inutilitate membrorum. Ibidem, numero 90

Damnatorum pœna ab excæcutione, & obfuſcatione mentis. Ibidem, numero 91

Damnatorum pœna ex deformitate, & crudelitate dæmonum ſub monſtroſis imaginibus apparentium. Ibidem, num. 92

Damnatorum pœna ex odio non ſolùm in deum, in ſanctos, & in omnes; ſed etiam in ſeipſos. Ibidem, numero 93

Damnatorum pœna ex fletu, & dentium ſtridore. Ibidem, numero 94

Damnatorum pœnæ nouem. Ibidem.

A Dathan, & Abiron non mortuos aſſerit Caietanus, ſed refellitur dominica .num. 139

Dauid glorioſior, & fortior parcendo inimicis, quàm Leones, & vrſos ſuffocando. Feria 6 poſt Cineres, numero 17

Dauid manſuetudine è Saulis oculis lacrymas elicuit; ſicut Moſes è lapide aquas eduxit. Ibidem, numero 57

Dauid poſt peccati remiſſionem cur amplius ablui petierit? Feria 4 poſt dominicam 1. numero 31

Dauid poſt adulterium, & homicidium iterum, ſed leuius peccans grauius punitur. Feria 6. poſt dominicam 1. numero 35

Dauid Saulem dæmoniacum cithara pulſu refocillans laudabilior, quàm gigantem fundæ

B ictu proſternens. Feria 3. poſt dominicam 2 numero 2.

Dauid, vt ſicut decet dei mirabilia enarraret, antea ſuam innocentiam teſtatus eſt Ibidem, numero 74

Dauidis aula & familia à diſcordiis ſerēdis aliena. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 74

Debitor deus, & debitor homo in quo differant? Feria 6. poſt Cineres, numero 206

Debitorem ſe nobis libentiſſimè deus conſtituit. Feria 2 poſt dominicam 1. numero 54

Defenſio interdum ſignificat vltionem; & iuxta hunc, non iuxta proprium ſignificatum prohibetur. Feria 6. poſt Cineres, numero 156

Defenſio potius Clypeo, quàm gladio facienda.

C Ibidem.

Deſcenſus languidi in probaticam piſcinam humilitatis virtutem myſticè inſinuabat. Feria 6. poſt dominicam 2. numero 8

Deus ad ſe accedentes in tenebris eſſe non ſinit. Sabbato poſt Cineres, numero 21

Deus tentationem ſupra vires non permittit. dominica 1. numero 25

Deus omnia, quæ habet, homini elargitur. Ibidem, numero 87

Deus non cognoſcet, hoc eſt reprobabit mulieres per fucum aliter, ac ſunt laſciuè apparentes. Feria 3. poſt dominicam 1. numero 36

D Deus in veteri teſtamento de ſe loquitur, ac ſi de alio loqueretur ſimiliter Chriſtus in nouo teſtamento. Feria 4 poſt dom. 1. num 8

Deus Hebraïcè dicitur Saddai. id eſt, deus vberrimus, deus vberum. Feria 5. poſt dominicam 1. numero 27

Deus cum diuiſit lucem à tenebris, bonos Angelos à malis diſcreuit. Ibidem, numero 30

Deus non ſolùm vocibus, ſed etiam manibus eſt quærendus. Feria 3. poſt dominicam 2. numero 27

Deus ſolus Pater antonomaſticè eſt dicendus, alij per participationem. Ibidem, num. 112

E Deus cæli inſtar gratiarum imbres demiſit; homo tamquam terra inanis gloriæ fumum, & vaporem exhalat. Feria 4. poſt dominicam 2. numero 1

Deus ſuos amicos in anguſtiis non deſerit. Sabbato poſt Cineres, numero 10

Deus iuſtis in tribulatione adſiſtit. Ibidem.

Deus inter homines diuitem, & pauperem eſſe vult; vt alter miſericordiæ, alter patientiæ theſauro ditetur Feria 5. poſt dom. 2. num. 29. & 30

Deus vberum cur deus dicatur? Sabbato poſt dominicam 2. numero 33

Deus iuſtos homines ſuos theſauros, & diuitias vocat. dominica 3. numero 30

Deus ab auſtro ſub humana carne veniſſe dicitur, hoc à B. Virginis vtero. Hoc in auſtro diabolus

eſt in Aquilone, locum non habuit. dominica 3. numero 99
Dei nomen mirabile quodnam ſit? dominica 1. numero 30
Dei deliciæ cum filiis hominum? Ibidem, numero 4
Dei in templis aperti oculi, & aures dicuntur; vt ibi delinquentes puniat. Feria 5. poſt dominicam 1. numero 45
Deo moleſtus eſt, qui ab eo beneficia non petit. Feria 5. poſt dom. 1. num. 29
Deo cum humani aſpectus tribuuntur, quomodo ſit intelligendum. Ibidem.
Deum non vt præſcotem nec omnia cognoſceotem habere, eum maximè ad vindictam prouocat. Sabbato poſt dom. 2. num. 25
Dextero è latere Dominus ſanguinem fundens dextera eleemoſynam dandam indicauit. Feria 6. poſt Cineres, num. 183
Diabolus tam imbecillis, vt vmbræ protectione indigeat. Feria 4. Cinerum, numero 9
Diabolus non armorum conflictu, ſed ipſo tantùm armorum fulgore ſuperari poteſt. Ibidem.
Diabolus ſancto Iob labia reliquit: Iob autem in calumniatoribus veluti diaboli linguam prædidit. Feria 6. poſt Cineres, numero 78.
Diabolus quid ſit? dominica 1. numero 13
Diabolus bona virtutis primordia impedire ſtudet. Ibidem, numero 15
Diabolus iuſtos magnopere tentare gaudet. Ibidem, numero 17
Diabolus ex triplici capite Beelzebuth, hoc eſt muſcarum dominus dicitur. Ibidem, numero 19
Diabolus cor non antea, ſed poſt ſatum triticum zizania ſeminat? Ibidem, numero 21.
Diabolus à feruentes orantibus refugit. Ibidem, numero 47
Diabolus circa Chriſti notitiam anceps torquebatur. Ibidem, numero 49
Diabolus cur ſub humana ſpecie dominum tentauerit? Ibidem, numero 50.
Diabolus vndequaque tentandi materiam deſumit. Ibidem, numero 53
Diabolus tentando ad ſuperflua inſtigat. Ibidem, numero 54
Diabolus cur non vnum, ſed plures lapides in panem conuerti petierit? Ibidem.
Diabolus tripliciter accuſator. Ibidem, numero 55
Diabolus aptè ex vno capite, ex altero inepte lapides in cibum conuertèdos propoſuit. Ibidem.
Diabolus mundana promittit, quæ ſua non ſunt. Ibidem, numero 82
Diabolus mendaciter promittens æquiuocis verbis vtitur. Ibidem, numero 83
Diabolus dei, æmulator verus, hoc rerum inanium opulentiam de theſauris ſuis educit. Ibidem, numero 84
Diabolus cum omnia promittit, nihil dare colligitur. Ibidem, numero 86
Diabolus dominum tentans, tandem quinque ex cauſis ab eo receſſit. Ibidem, numero 98
Diabolus ſicut Chriſtum in templo, ita fideles Chriſti membra in templis ad grauiter peccandum tentat. Feria 3. poſt Dom. 1. num. 9
Diabolus in profanis locis coluber, in templis ceraſtes eſt. Ibidem, numero 18.
Diabolus cognitionem peccati in pecora labentis impedit. Feria 4. poſt dom. 1. num. 2.
Diabolus per deceptionem quomodo ex muſca elephantem fecerit. Ibidem, numero 58
A Diabolus in peccatorem prius fur, deinde vindemiator. Ibidem, numero 58
Diabolus prius tamquam vitulus, deinde tamquam taurus, demum tamquam leo in peccatorem inſurgit. Ibidem, numero 59
Diabolus à peccatore vſuram exigit. Feria 6. poſt dominicam 1. numero 27. & Sabbato poſt dominicam 2. numero 19
Diabolus peccatores vindemiat; deus iuſtos, vt racemos colligit. dominica 2. numero 1
Diabolus vt victus expellatur, non ſolùm exaltanda vox eſt, ſed eleuanda manus. Feria 3. poſt dominicam 2. numero 84
B Diabolus ad homines expiſcandos, hamo, rete, ea ſagena vtitur. Feria 5. poſt dominicam 2. numero 20
Diabolus circuire dicitur, vt homines partem infirmiorem aggrediatur. Feria 6. poſt dominicam 2. numero 12
Diabolus velut durus exactor peccatorum tributa exigit. Ibidem, numero 13
Diabolus ob ſuperbiam, & ſæuitiem ſingularis ferus dicitur. Ibidem, numero 27
Diabolus tamquam fur rationis lumen extinguit, vt animam deprædetur. dominica 3. numero 14
C Diabolus ſerpens vectis dicitur, quòd peccatoris aures, & os occludat. Ibidem, numero 15
Diabolus autonomaſticè vltor dicitur. dominica 3. numero 23
Diabolus à pœnitentium lacrymis, velut rabidus canis ab aquis, abhorret. Ibidem, numero 47
Diaboli inſidias in eum iuſtus retorquet. Feria 6. poſt Cineres, numero 78.
Diaboli concio ad malignos ſpiritus. dominica 1. numero 13.
Diaboli tentandi cupiditas quanta ſit. Ibidem, numero 51
D Diaboli dilemma, vt quis Chriſtus eſſet, agnoſceret. Ibidem, numero 52
Diaboli in humanum genus odium, & inuidia. Ibidem, numero 54
Diaboli verſutia. Ibidem, numero 72
Diaboli via præcipitium. Ibidem.
Diaboli regna ſunt vitia. Ibidem numero 83
Diaboli apud cœleſtem iudicem in Chriſtianos accuſatio. Feria 2. poſt dominicam 1. numero 83
Diaboli domos ex prauo peccandi habitu relicto etiam homo dicitur. Feria 4 poſt dominicam 1. numero 30
Diaboli dolus cum nouaculæ comparatur. Feria 6 poſt dominicam 1. numero 31
E Diaboli nocendi artes in ipſum diabolum à deo retorquentur. Sabbato, poſt dominicam 2 numero 20
Diaboli contra tyrannidem acriter eſt dimicandum. dominica 3. numero 25
Diabolo ipſo iudice terrenis opibus anima eſt præferenda. dominica 1. numero 85
Diabolo tentanti, & Petro Apoſtolo dominum à paſſione auertenti, dicitur: *Vade Satana*, ſed diuerſimodè. Ibidem, numero 93
Diabolo circumeunti Angelica opponitur cuſtodia homines ambiens. Feria 6. poſt dominicam 2. numero 12.
Diabolicæ vocis ſuggeſtio in ſolitudine non auditur. dominica 1. numero 12
Dicere aliquam intra ſe diuerſimodè ſignificat. Feria 6. poſt dominicam 3. numero 37

Dies vnus vt mille annis æquiualeat, apud oominom peragendus. Feria 2. poſt Domioicam 1. numero 27

Dies peccatorum cur ſicut vmbra? Ibidem, oumero 28

Dies quomodo diuerſimodè iuſtis, & iniuſti breues fiant? Ibidem, oumero 33. & 34.

Dies ioſtorum longiores, quia tamquam æſtiui; ioiquorum breuiores, quia tamquam hyemales. Ibidem, numero 34

Dies pleni qui ſint? Ibidem, numero 42

Dies duplex, naturalis, & cæremonialis. Feria 4. poſt oominicam 1. numero 18

Dies cæremonialis eſt à veſpera ad veſpersm. Ibidem.

Dies naturalis apud Romanos à media nocte incipiens, ſequeoti media nocte terminabatur. Ibidem.

Diei oaturalis initiom alij à ſolis occaſu, alij melius à ſolis ortu deſumit. Ibidem, oum. 9

Dici Leo ſacri celebritate prioari mille annorum priuatione peius. Feria 6. poſt Dom. 1. num. 2

Digitus ſignificat potentiam aliquid efficiendi. Dominica 3. numero 27

Dilectio inimicorum præcepto, præmio, & exemplo honeſta, vtilis, & delectabilis oſtenditur. Feria 6. poſt Cineres, oumero 1

Dilectio Dei aliis præferenda. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 63

Dilectionis mandatum cur nouus dicatus, quadruplex ratio. Feria 6. poſt Cineres, oum. 34

Diluculum pro die ſumi poteſt. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 15

Diluuij, & ieionij cur æqualis quadragenarius numerus? Ibidem, numero 24

Diluumm quando, & quale Deus inhabitare faciet? Feria 2. poſt Dominicam 1. num. 56

Diploma falſum ſine ſigillo eſt diuinæ legis doctrina ſine vitæ exemplo. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 79

Diſcalceatum eſſe ſeruitutem, calceatom eſſe libertatem ſigoificat. Sabbatum poſt Dominicam 1. numeso 39

Diſcipulorum non ſolùm ſpiritualia, ſed etiam corporalia Chriſto Domino curæ erant. Dominica 2. numero 6

Diſcordias ſerens cur triplici lingua loqui dicatur? Sabbatom poſt Dom. 2. num. 45

Diues in egenos miſericors diuitias oon amittit, ſed auget. Feria 6. poſt Cineres, numero 145. & 146.

Diues crapulando largiorem menſam vermibus apponit. Feria 5. poſt Dom. 2. numero 46

Diues auarus duplex ſepulchrum habet, in hac vita pecuoiarum, in altera flammarum. Ibidem oumero 49

Diuitis auari arca eſt pauperum ſepulchrum. Ibidem.

Diuites erga paoperes auari, ſuiſque in ædibus exornandis effuſi, quàm damnabiles? Feria 2. poſt Dominicam 1. oumero 78

Diuites ob crapolam, & auaritiam ſibi, & proximis crudeles ſunt. Feria 5. poſt Dominicam 2. oumero 32

Diuites terræ pondus ſuor; pauperes Angelorum onus. Ibidem, numero 41

Diuitum ſomnus ioquietos. Feria 4. Cinerum, numero 60

Diuitiæ, & diuina vltio ſimul in peccatoras. Ibidem numero 41

Diuitias veluti ſordes in Dei conſpectu habentur. Ibidem, numero 47

A Diuitiæ veluti paleæ habendæ ſunt. Ibidem, numero 57

Diuitiæ à Ioſepho, & Daniele ſomniis interoenientibus acquiſitæ diuitiarum inanitatem indicant. Ibidem, oumero 58

Diuitiæ terrenæ auaritia ſeruatæ amittuntur; miſericordia erogatæ ſeruantur. Ibidem, numero 66

Diuitiæ terrenæ tumore inflant, non ſolidè replent. Dominica 1. oumeso 84

Diuitiæ ſubſtantiæ dicuntor, quia ſubſtare non dominari debeot. Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 31

Diuitiæ quàm fugaces ſint. Ibidem, numero 45

B Diuitiæ inferoi draconi venenum. Feria 5. Dominica 2. numero 101

Diuitiæ, & laſciuia ſimul nexæ. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 7. & 8

Diuitiarum poſſeſſio, in pœnam peccatoribus datur. Feria 4. Cineres, numero 40

Diuitiarum vt contemptus indicetur, cœlum gemmas iotra nubes generatus cum tonitru, velut indignatione explodit. Ibidem, oumero, 41

Diuitiarum, & inferorum eumdem Deum ethnici habuerunt. Ibidem, numero 42. & 43

Diuitiarum pondere auari oouſti ad æternam patriam peruenire nequeunt. Ibidem, num. 44

C Diuitiarum Deus claudus, & alatus fingebatur; quòd diuitiæ ſerò acquiſitæ, citò aoolent. Ibidem, numero 57. & Sabbato poſt Cineres, numero 19

Diuitiarum cupiditstem quæ mala conſequantur. Feria 5. puſt oominicam 2. nomero 14

Diuinam legem manu ligandam, hoc eſt opere adimplendam præcipitur. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 75

Docentes, & noo facientes calcant oliuam, & non vnguntur oleo. Ibidem, oumero 34

Doceos, & non facians diabolo ſimilis. Ibidem nomero 35

Doctor non verbis ſeruiat, ſed verba oostori. Ibidem, numero 84

D Doctor prauus humanæ gloriæ cupidos quomodo ſe gerat. Ibidem, oumero 106

Doctoris praui mores ſpiois; booa doctrioa ab eo prolata vuæ è ſpiois pendenti comparatur. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 16.

Doctorea Hebræorum ſcribæ dicebantur. Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 9

Doctrioa ſacra ardore, rectuque intentione igni ſimilis eſſe debet. Feria 3. poſt Dom. 2. num. 102

Dominus cordis inſtar primus in acceſſu, vltimus in receſſu. Feria 6. poſt oom. 1. num. 11

Domicilium ſibi nobiliſſimum, qui in egenos miſericors eſt, ædificat. Feria 6. poſt Cin. num. 101

E Domus Dei paumentom carbunculis ſterni dicitur, ad indicandam ſanctorum virorum aliis ſe ſobiicientium humilitatem. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 116

Draco gemmam io frõte habet, inde ſibi ornatum mulieres aſſumunt. Feria 3. poſt Dom. 1. num 35

Draconis ſub forma diabolus Euam ſeduxit. Ibidem.

Dracones innifibiles in qoo inuiſibilibus diſſimiles. Dominica 1. numero 11

Duellum bomines peſſimi inuexerant. Feria 6. poſt Cineres, oumero 155

Duelli geoera qoinque, omnia veræ fortitudinà contraria. Ibidem

Duelli conſuetudo impia vocatur. Ibidem.

Duello prouocatns quomodo ſuum ad honorem tuendum gerere ſe debeat Chriſtianus, ibidem.
Duellum recuſantis Ethnici exemplum eximium, ibidem.

E

ECce particula rei expectatæ deſiderium indicat, Feria 4. poſt Dom. 2. num. 2
Eccleſiaſtici aquilam pullos ad volandum prouocantem imitare debent, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 92
Eglon Moabitarum rex prius pinguedine eſt ſuffocatus, quàm lethali ſilæ vulnere interiret. Feria 5. poſt Dom. a. n. 44
Electi paucorum nomine ſignificantur, Feria 4. Cin. num. 45
Electi cur faſciculi dicantur? Feria 6. poſt Cineres, num. 36
Electi è præſcitis conſanguineis ſeparati mœrore non afficientur, Feria 2. poſt Dominicam 1. num. 7
Electi duplici ex capite dicuntur oues, ibidem, num. 9
Electi à dextris collocantur; quia vbi delectationes, ibi cor, ibidem.
Electi ad Chriſti iudicis dexteram, præſciti ad ſiniſtram litteraliter, non ſolùm myſticè ſunt collocandi, ibidem, num. 11
Electi ad æternam gloriam quare rerum indigentiam patiantur? Feria 5. poſt Duminicam 2. nnm. 38
Electis manifeſtata extremo iudicio eorum peccata dolorem non afferent, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 68
Electis reuelata eorum peccata erubeſcentiam non afferent, ibidem, num. 69
Electorum prius, deinde reproborum ſententia feretur, ad illorum maius gaudium, ad iſtorum pœnam maiorem, ibidem, nnm. 88
Electorum tum felicitas, tum reproborum pœna æterna, ibidem, num. 91
Eleemoſyna hypocritæ comparatur tubæ Hierichuntina mœnia diruenti, Feria 4. Ciner. nnm. 6
Eleemoſyna pauperi, vt merces debita danda eſt, Feria 6. poſt Cin. n. 183
Eleemoſyna cur ſemini comparatur? ibid. num. 186. & 192
Eleemoſyna cur aquæ comparetur? ibid. num. 187
Eleemoſyna baptiſmo comparatur, ibidem, numero 188
Eleemoſyna ſpuria, & adulterina proles eſſe non debet; ſed Deificantis charitatis filia, ibidem.
Eleemoſyna cur gratia dicatur? ibidem, num. 190
Eleemoſyna ſex mercedes, & retributiones conſequitur, ibidem, num. 192
Eleemoſyna conuertitur in emplaſtrum, ſeu cataplaſma ad Eleemoſynarij plagas, languoreſque curandos, ibidem.
Eleemoſyna ſuis veluti alis eleemoſinarium ad Deum euehit, ibidem, num. 194. & 219
Eleemoſyna, quæ à Beatis in patria erogatur, ibidem, num. 207
Eleemoſyna hominem Deo ſimilem reddit, ibidem, num. 217
Eleemoſyna cur annuli ſignum dicatur? ibidem, num. 219
Eleemoſyna eſt veluti paratæ pecuniæ ſacculus
A ad cœleſtes merces emendas, ibidem.
Eleemoſynæ cur primitiæ dicantur? ibidem, numero 226
Eleemoſynis parentum poſteri mercedem conſequuntur, ibidem, num. 198
Eleemoſynarius vt à dæmonum inſidijs liber ſit, pauperum caſtra pugnant, ibidem, numero 218
Elephantis ferocia hordei ſucco mitigatur: cœleſti electorum frumento, nempe Euchariſtia Chriſtianum cor manſuefieri debet, ibidem, num. 151
Elephantis mira à cibo temperantia, Dom. 1. num. 27
B Elephantes lunam quodammodo veneraturi ſe prius abluunt: impudici in templis ante diuinum iuſtitiæ Solem immundi apparent. Feria 3. poſt Dom. 1. num. 15
Eleuatis manibus cur Dominus in cœlum aſcenderit, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 17
Elias ſurſum elatus cur pallium reliquerit? Sabbato poſt Cin. num. 2
Elias ad damnandam peccatorum duritiem pſeudoprophetas prope torrentem Cyſon, qui interpretatur durities, interfecit, Feria 2. poſt Dom. 2. num. 13
Eligibile magis ardentem fornacem ingredi, quàm diaboli teterrimè ſpeciem incidere, Feria 5. poſt Dom. 2. n. 92
C Eloquantiæ flores adhibendi ſunt, qui fructus parturiant, Feria 3. poſt Dom. 2. n. 57
Enarrare, & narrare gloriam Dei in quo differant? ibidem, num. 77
Energumeni vexati deſcriptio, Feria 5. poſt Dom. 1. num. 11
Endiadys figura apud Iſaïam, Feria 2. poſt Dom. 1. num. 62
Epnlo ore diuinum legem profitens, opere contemnens, præcipuè linguæ cruciatum ſubijt, Feria 3. poſt Dom. 2. n. 20
Epulo cur ad ſuos fratres monendos Lazarum potius, quàm ſe mitti petijt, ibidem, num. 18
D Epulo cur in inferno vinctus liberos oculos ad Laxarum aſpiciendum habuit? Feria 5. poſt Dom. 2. num. 54
Epulo vnde Abrahamum in Limbo cognouerit? ibidem, num. 56
Epulo verum corpus in inferis reſumpſit, ibidem, num. 58
Epulo ob crapulam præcipuè linguam cruciari ſenſit, ibidem, num. 60
Epulo non ex ſuperbia ſuos fratres non damnari exoptauit, ibidem, num. 74. & 75
Epulo non ex naturali conſanguinitatis affectu fratrum ſaluti conſulere voluit, ibidem, numero 76
Epulo fratrum ſaluti conſulere voluit, ne ipſi ſupplicium augeretur, ibidem.
E Epulo cur fratrum, & non etiam patris ſaluti conſulere voluit, ibidem, num. 77
Epulonis purpuræ ignis, eiuſdem byſſo vehemens niuium frigus reſpondet, ibidem, numero 16
Epulonis lingua ob loquacitatem præcipuè cruciari meruit, ibidem, num. 62
Epulonis lingua in inferis cruciatur, quia diuinam legem ore, non opere profitebatur, Ibidem, num. 63
Epulonis lingua præcipuè in inferis cruciatur, quòd eleemoſynam dari non præceperit; quòd maledictis pauperem expulerit, Ibidem, numero 64

Epulonis petitio pro fratribus contra Lazarum crudelis non fuit, ibidem, num. 76 A

Epulones auari quas miſerias incurrant, ibidem, num. 18

Epulones ſibi carcerem conſtruunt, ibidem, num. 19

Epulonum in domibus cur luautiæ pareniẽtur; & conuiuij pompa crapulæ fuous ſit? ibidem, num. 33

Epulonem in inſeris cruciatus, ibidem, num. 46

Ethnici ad captiuos vinciendos aureas catenas adhibuerunt, Feria 3. poſt Dom. 1. num. 28. & 31

Ethnici apud Sinas ad extorquenda beneficia Idola flagellant, Feria 4. poſt Dominica 2. num. 16

Ethnicorum exempla eximia in iniurijs tolerandis. Feria 6. poſt Cin. num. 11.12.13.14 B

Ethnicorum teſtimonia de Diuinitatis manſuetudine, ibidem, num. 100

Ethnicorum in pauperes liberalitas Chriſtianis confuſionem afferet, Feria 2. poſt Dom. 1. num. 79

Ethnicis etiam nimius mulierum luxus viſus aſt damnabilis, Feria 3. poſt Dom. 1. num. 39

Eua extra Paradiſum curioſius diuagata in præuaricationem incidit, Feria 6. poſt Dom. 2. num. 11

Euangelium Liber generationis Ieſu Chriſti, & non paſſionis cur apud S. Matthæum inſcribitur? Feria 4. poſt Dom. 2. num. 10 C

Euangelica perſectio præcipuè iuxta humilitatem Moſaïcam legem excedit, ibidem, numero 40

Euchariſtiæ Sacramentum lac; Chriſtus Dominus mamilla, Feria 3. poſt 1. n. 22

Exactor cur diabolus dicatur? Dom. 1. n. 12

Exemplum malum corrigendum, non imitandum, Dom. 3. num. 235

Exempli boni vis, ibidem, num. 232. 233. 239

Exempli praui vis quantùm noceat, ibidem, n. 234. 236. 237. 238. 240

Exprimere verbis non oportet, quod melius exemplo docetur, Dom 1. num. 9

Ezechias Salomonis librum de remedijs combuſſit; ne in eo potius libro, quàm in Dei per preces auxilio Iudaïcus populus ad morbos pellendos fiduciam haberet, Feria 5. poſt Cin. num. 52 D

Ezechias cur vſque ad mortem ægrotarit? Feria 2. Dom. 2. n. 18

F

FAma honorifica ceu luna mutabilis; ideo non ambienda, Feria 6. poſt Cineres, num. 157

Fames Domini 40. dierum ſpatio fuit moderatior, Dom. 1. num. 42 E

Fames Domini poſt 40. dies fuit valdè intenſa, ibidem, num. 43

Fames Domini ante 40. dierum finem potuit in Domino eſſe, & non ſentiri, ibidem, num. 44

Fames Domini cur pio fraus dicatur? ibidem, num. 48

Fames Chriſti, eiuſque imitatoris Petri Apoſtoli ſpiritualem animarum cibum appetebat, ibidem.

Famem ſimulaſſe Dominus quomodo dicitur? ibidem.

Fauus mellis turbatas aquas dulces, & limpidas reddit. Idem efficere debet Dei eloquium ſuper mel dulce, cum vindictæ affectu turbamur, Feria 6. poſt Cineres, num. 54

Fauum, & mel quomodo diuina eloquia ſuperent, Dom. 1. num 61

Febri ceſſante timenda eſt recidiua: idem in ſpirituali peccati ſebri dicendum, Feria 4. poſt Dom. 1. num. 34

Fellis nomine peccati ſignificatur, Dominica 3. num. 61

Fici arbor à Domino areſacta typus Prælati dicentis, & non facientis, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 49

Fides & humilitas ſociæ ſunt indiuiduæ. Feria 5. poſt Cin. num. 26. & 28

Fides lunæ ſimilis, ibidem, num. 28

Fides temperantia ſtabilitur, Dom. 1. n. 31

Fides operibus coniungenda, Sabbato poſt Dom. 2. num. 37

Fidei augmentum à Deo datur differendo quod petimus, Feria 5. poſt Dom. 1. num. 14

Fidelium oratio Nabuchodonoſori eorum hoſti acerrimo ſalutem impetrauit, Feria 6. poſt Cineres, num. 77

Fideles ſuas opes ante Apoſtolorum pedes ponebant: diabolus ad luxum opulentiam fœminarum pedibus ſubjicit, Feria 5. poſt Dom. 1. num. 26

Fideles ad Orientem orabant, vt terreſtris Paradiſi, quem amiſerant, memoriam ſeruarent, Dom. 2. num. 19

Fieri aliquid dicitur, cum innoteſcit, Dom. 1. n. 45. & Feria 6. poſt Dom. 1. n. 10

Filius alicuius, qui ei ſimilis eſt, dicitur, Feria 6. poſt Cin. n. 113

Filium hominis Chriſtus ſæpe ſe nominat ex veritate, humilitate, & charitate, Feria 4. poſt Dom. 1. num 8

Filij regni qui ſint, multipliciter explicari poteſt, Feria 5. poſt Cin. num. 36

Filij amore; mercenarij ob æternæ mercedis conſecutionem; ſerui æterni ſupplicij timore Deo ſeruiunt, Sabbato poſt Dom. 2. num. 28

Fimbria Domini, & non alia veſtis pars cur à languentibus tangebatur, Sabbato poſt Cineres, num. 26

Flagella aut in hac, aut in altera vita ſubeunda, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 85

Flammeus gladius cur ad cuſtodiendum Paradiſum à Deo poſitus? Dom. 2. num. 20

Flammeus gladius ante Paradiſum, inde primos parentes arcebat: è contrario crucians ignis cœlum martyribus reſerauit, Feria 4. poſt Dom. 2. num. 19

Flatus, & Spiritus Domini diuinum imperium ſignificat, Feria 2. poſt Dom. 1. num. 62

Fletus an verè in damnatis futurus ſit? Feria 5. poſt Cin. num. 48

Fodere in Scriptura interdum emere ſignificat, Feria 6. poſt Dom. 2. num. 23

Fodere cur emere ſignificet? ibidem, num. 25

Fœminarum nimium ornatum, & luxum ſeuerè Deus punit, Feria 3. poſt Dom. 1. num. 27

Fœminarum ornatum magiſter diabolus docuit, ibidem, num. 28

Fœnerari eſt eleemoſynam dare, Feria 6. poſt Cin. num. 198. & 206

Flores odoriferi prope allia, & cepas conſiti, ex eorum propinquitate meliores: ſic ex illatis iniurijs homines, ibidem, num. 36

Fratrum, & amicorum nomine etiam inimici ſignificantur, ibidem, num. 34

Fraxinus ſerpentes arcet, Feria 3. poſt Dom. 1. n. 19

Fructus reproborum acerbi qui ſint? Feria 2. poſt Dom. 1. num. 17 A
Fructus pœnitentiæ eò maturiores, quò amatiores, ibidem.
Fuga, non conflictu in ſpirituali prælio aduerſus carnis inſidias eſt vtendum, Sabbato poſt Dom. 2. num. 23
Fulgentij teſtimonium contra Immaculatam B.V. conceptionem ſoluitur, Dom. 3. num. 148
Funebris veſtis à tineis non attingitur: Cupreſſi folia tineas arcent, Feria 4. Cinerum, num. 61
Funiculus triplex hominem à peccatis extrahens quis ſit? Feria 3. poſt Dom. 2. num. 79
Funiculi qui ſint, quibus Deus homines trahit? Dom. 2. num. 48 B
Futurum interdum non futurum effectum, ſed quid fieri debeat, ſignificat, Dom. 1. num 74

G

GEhenna ſeptem nominibus appellatur, Feria 5. poſt Dom. 2. num. 53
Gehenna duplex, altera ignis, altera vehementiſſimi frigoris, ibidem, num 96
Gehennæ tenebræ cur exteriores dicantur? Feria 5. poſt Cinerem, num. 39. 40 41
Geminæ manus Sponſæ myrrham ſtillantes ſunt verbum, & exemplum, quibus homines à peccatis retrahit, Feria 2. poſt Dom. 2. num. 70 C
Geminatio eiuſdem verbi interdum non auget, ſed minuit, Dom. 3. num. 10
Gentiles cum ad fidem vocantur, miracula quidem, non autem vitæ ſanctitatem calumniari poſſunt, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 72
Gentiles etiam Dei filij vocari poſſunt, Sabbato poſt Dom. 2. num 5
Gentilium erga Ieroſolymitanum templum veneratio, Feria 3. poſt Dom. 1. num. 46
Gentilium regiones loca arida cur dicantur? Feria 4. poſt Dom. 1. num. 27
Gentilibus in primum templi atrium tantùm ingredi licebat, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 46 D
Gladius contra diabolum conflatur ex pecunia pauperi data, Feria 6. poſt Cin. n. 228
Gladius verſatilis in Paradiſi Dei miſericordiam erga puniendos peccatores ſignificanit, Dom. 2. num 40
Gladio ancipiti cur Dei ſermo comparetur? Feria 3 poſt Dom. 2 num. 75
Gladio ſimul, & ſagittæ cur diuinæ legis doctur comparetur, ibidem.
Gloria vana immanis bellua, ibidem, num. 94
Gloriæ humanæ cupidi Caïno ſimiles, Feria 4. Cin. num. 34
Gloriæ inanis, & plenæ diſcrimen, Feria 6. poſt Cin. num. 161 E
Gloriam humanam quærens, velut arcus prauus, & ad collineandum inutilis, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 97
Gloriam humanam captans arcus fraudulentus eſt, ibidem.
Gloriam humanam captans, tamquam malus mercator impendit magna, vt minima recipiat, ibidem, num. 107
Græci textus, & Latini concordia, Dominica 2. num. 40
Græciæ equi edocti, cum fortè caderent, ſtatim conſiſtere, Feria 4. poſt Dom. 1. n. 40
Gulæ vt ſatisfiat, quot labores perferuntur; quot ſtrepitus excitantur? Feria 5. poſt Dom. 2. n. 17 & 21
Guloſi epulones diuerſarum ferarum habitacula fiunt, ibidem, num. 19
Guloſi cur piſcibus ſimiles? ibidem, num. 20
Guloſi cur reptilibus ſimiles? ibidem.
Guloſi diuites quomodo famem pati cogantur, ibidem, num. 24
Guloſi epulones quot morbis ſubiaceant, ibid. num. 25. 26. 27
Guntramnus Galliæ rex cum iniurias condonaſſet, è peccatore ſanctus euadit, Feria 6. poſt Cineres, numero 53

H

HÆdorum, quorum nomine præſciti vocantur, plurima vitia, Feria 2. poſt Dom. 1. num. 10
Hæreſis Pelagianorum damnans poſſeſſionem diuitiarum, confutatum, Feria 4. Cinerum, num 71
Hæretici ſacram Scripturam mutilantes diabolum imitantur, Dom. 1. num. 72
Hæretici locuſtis ſimiles, Dom. 3. num 195
Harmonia Dei auribus iucundiſſima redditur; cum vox, & cor, verba, & opera ſimul concordant, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 30
Harmoniam conſonam vocis, & cordis diuinus amor docet, ibidem.
Hebræi primum obliquum caſum ſubſtantiui pro adiectiuo ponunt; qui ſi pluraliter efferatur, ſuperlatiuum ſignificat, Feria 4. Cin. n. 59
Hebræi in deſerto nimia cibi ingluuie interierunt, Feria 5 poſt Dom. 2. num. 27
Hebræicam phraſim ſæpè Latinus interpres retinet, Feria 6. poſt Dom. 2. num. 24
Hebræaïca nomina ambigua ſunt; ita vt eadem ſententia quadrupliciter verſatur, ibidem.
Henoch, & Elias adhuc viuunt, Dominica 2. numero 28
Hieroglyphicum Ægyptium ſub lingua manum repræſentans ſermoni opera eſſe coniungenda indicabat, Feria 3. poſt Dom. 2. n. 85
Hieronymi ſententia de adoratione, quæ cadendo fiat, expenditur, Dom. 2. num. 89
Hieronymi, & Auguſtini interpretatio de triduo Domini ſepulchro non ſatisfacit, Feria 4. poſt Dom. 1. num. 10
Hieronymi, ea Imperfecti in Matthæum ſententia improbatur, ibidem, num. 61
Holocauſta medullata ſunt ex intentione Deo placendi operationes; ſine qua oſſa arida ſunt, Feria 3 poſt Dom. 2 num. 95
Hominum turbas fugiens pia ſolitudine, diaboli inſtrumenta præcidit, Dom. 1. num. 10
Hominibus quomodo placendum, vel non placendum, Feria 6. poſt Cin. n. 161
Honores, & inanem gloriam non affectare Angelicæ animæ eſt, Feria 4 poſt Dominicam 2. num. 27
Honorum aſpernatio cur magiſtra Philoſophia à Chryſoſtomo dicatur? ibidem.
Honoribus aſcendere eſt moribus deſcendere, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 143
Honorare ſignificat obedire, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 6
Hortatio ad certamen contra dæmonem Deo adiutore, Feria 5. poſt Dom. 2. num. 13
Hoſanna vnde dicatur, & quid ſignificet? Feria 3. poſt Dom. 1. num. 51
Hoſanna filio Dauid: ſalua quæſo filium Dauidis: an Chriſto pro populo Iudaïco; an ad Deum pro Chriſto dicatur? ibidem.

Hoſanna, vt precatio ad Chriſtum pro populo, improbatur primò, ſed inefficaciter, ibidem.
Hoſanna, vt precatio ad Chriſtum pro populo improbatur ſecundò, ſed inefficaciter, ibidem.
Hoſanna, vt precatio ad Chriſtum pro populo, probabiliter aſſeritur, ibidem, num 52
Hoſanna, vt precatio ad Deum pro Chriſto, probabilius aſſeritur, ibidem, num 53
Humilis gloriam diuidere dicitur tripliciter. Feria 3. poſt Dom. 2. num. 142
Humiles potius, quàm petentes cur Deus eligat? Feria 5. poſt Cin. num. 43
Humilium exaltatio expectanda eſt tempore opportuno, Feria 3. poſt Dom. 2. num 139
Humilitas ad veritatis lumen acquirendum eſt via Feria 5. poſt Cineres, num. 10
Humilitas cum doctrina eſt coniungenda, Feria 5. poſt Dom. 2. num. 102
Humilitas ſcala eſt, qua Deus ad nos deſcendit: eadem ad Deum aſcendere debemus, ibidem, num. 121
Humilitas cur exaltet, & ſuperbia deprimat, Auguſtini ratio, ibidem, num. 147
Humilitatis affectum ſibi impreſſum Chriſtus ex materno vtero detulit, ibidem, num. 118
Humilitatis exaltandæ, & ſuperbiæ deprimendæ ſententiam ter Dominus repetijt, ibidem. numero 119
Humilitatis affectu ſancti viri ſe alijs ſubjiciunt, ibidem, num. 116
Hypocrita veluti fœnum facile areſit, Feria 4. Cin. num. 11
Hypocrita diabolica metamorphoſi virtutem in vitium mutat. ibidem, num. 13
Hypocrita per ſimulationem non alios ſolùm, ſed ſeipſum decipit, ibidem, num. 16
Hypocrita cur triſtis? ibidem, num. 17
Hypocrita ſe velut decorticatam fici arborem, adeoque ſterilem reddit, ibidem, num. 22
Hypocrita animalis inſtar veluti paleis ſe paſcit, ibidem, num. 26
Hypocrita polypo ſimilis, ibidem, num. 30
Hypocrita eſt perſonatus hiſtrio, Feria 6. poſt Cineres, num. 169
Hypocritæ Spiritus obliquus, Feria 4. Ciner. num. 7
Hypocritæ inanis merces, ibidem, num. 24
Hypocritæ ſimijs ſimiles, ibidem, num. 8
Hypocritæ ſerpentibus ſimiles, ibidem.
Hypocritæ exterminant facies, id eſt facies in exilium relegant; ita vt in patria Deum facie ad faciem non videant, ibidem, num. 20
Hypocritæ araneis ſimiles, ibidem, num. 25
Hypocriſis vmbræ ſimiles, ibidem, num. 8
Hypocriſis & fermentum cauſa eſt vtrumque tumoris, Feria 6. poſt Cineres, num. 225

I

IAponum Chriſtianorum in Ieiunij obſeruatione mirum exemplum, Dominica 1. numero 37
Idolum cur nihil eſſe dicatur? Feria 4. poſt Dom. 2. num. 26
Idola ſuperborum, & impudicorum prauæ cogitationes ſunt, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 22
Idola videntur inferre in templa mulieres laſciuo luxu ornatæ, Feria 3. poſt Dominicam 1. num 29
Idololatriæ ludendi verbo ſignificatur, Dom. 1. num. 53
Ieiunium tam corporale, quàm ſpirituale triſtitiam excludere debet, Feria 4. Ciner. numero 2
Ieiunium, vt Deo placeat, velut holocauſtum eſſe debet, ibidem, num 41
Ieiunium frangens à Leone voratur, Dom. 1. num. 38
Ieiunium arma pœnitentiæ, ibidem, num 47
Ieiunium, & oratio iter eſt ad cœlum, ibidem, num. 56
Ieiunium cœlum reſerat, gula infernum, Feria 5. poſt Dom. 2. num. 50
Ieiunij merito Moſes, & Elias ad transfigurati Domini gloriam videndam admiſſi, Dom. 1. num. 39
Ieiunij encomium, ibidem, num. 40
Ieiunio præmiſſo reges Ioſaphat, & Achab de hoſtibus victoriam reportant, ibidem.
Ieiunia arma ſpiritualia animæ ſunt, ibidem, num. 28
Ieiunat ſerpens 40. dies, vt renouetur, viſumque caligantem acuat, Feria 4. Ciner. numero 15
Ieiunat vultur 40. dies, deinde plurimo cibo ſe ingurgitat, ibidem.
Ieremiam, & Ioannem Baptiſtam ſanctificatos in vtero negat Auguſtinus; affirmant Athanaſius, & Thomas, & alij, Dom. 3. num. 71
Ieroſolymitanum templum immiſſo per auream feneſtram igne conflagrauit, Feria 5. poſt Dom. 2. num. 47
Ieruſalem ſancta ciuitas quomodo ad nos deſcendere dicatur, Feria 6. Dom. 1. n. 11
Ignatij martyris viſendi B. Virginem deſiderium, Feria 4. poſt Dom. 1. num. 60
Ignis, & tenebræ quomodo in Inferno ſimul ſint, Feria 5. poſt Cin. n. 37. & 38
Ignis ſua in Sphæra vorax non eſt: iuſtus ad cœlum contemplatione elatus eſt abſtinens, Dom 1. num. 26
Igniferi montes ad infernum ignem viſendum nos illuminant, Feria 5. poſt Dominicam 2. num. 52
Ignitum eſſe debet concionatoris eloquium; vt pœnitentiæ lacrymas ex auditorum corde, velut è ſtillatorio eliciat, Feria 4. Ciner. numero 25
Ignoſcendi inimico eximium S. Gualberti exemplum, Feria 6. Cin. n. 104
Illuminati à Deo, & poſtea in peccata recidentes ſupplicium maximum ſubibunt, Feria 4. poſt Dom. 1. num. 39
Imago picta neque honoribus extollitur, neque iniurijs commouetur: ſic ſe homo gerere debet, qui in imagine vitam pertranſire dicitur, Feria 6. poſt Cin. n. 59
Imminens tamquam præſens ſignificatur, Feria 2. poſt Dom. 2. num. 2
Immundus Spiritus, & cum eo ſeptem alij nequiores ſunt dæmones ab octo miſericordiæ operibus retrahentes, Feria 4. poſt Dom. 1. num. 32
Imprecationes in S. Scriptura quomodo intelligendæ, Feria 6. poſt Cin. num. 125. & Feria 2. poſt Dom. 1. num. 39
Imprecationes ſanctorum ſunt vaticinia. Ibidem, Feria 6. poſt Cin. n 126. & 127
Impudicos veluti ſues ſibi in impium ſacrificium mactat diabolus, Feria 3. poſt Dom. 1. n. 11
Inanis gloria Spiritualium operum prædatrix, Feria 6. poſt Cin. n. 164
Inanis gloria ventus eſt, quo nauis ſpiritualibus merci-

mercibus onuſta mergitur. ibidem.
Inanem gloriam captantis dementia, ibidem, num. 164. & 168
Inanem gloriam captans vento vrente paſcitur, eoque non refrigeratur; ſed cum totus puluis ſit, tali vento diſperditur, ibid. num. 167
Infantium Hebræorum perfecta laus, quia ſincera, non ficta, Feria 3. poſt Dom 1. n. 58
Infantium Hebræorum perfecta laus, quia Bethleiarum innocentium laudem perficiebant, ibidem, num. 59
Infantium Hebræorum perfecta laus, quia Angelorum laudibus addebatur, ibidem, numero 60
Infantium Hebræorum perfecta laus, quia illa Deum habebat auctorem, ibidem, num. 61
Infantium Hebræorum perfecta laus, quia ſuauiſſima, lac ſcilicet, & mel vnà coniungens, ibidem, num. 62
Infantium Hebræorum perfecta laus, quia Iudæos incredulos confundebat, ibidem, num. 63
Infernus præcipuè ſimulatorum locos, Feria 4. Ciner. num. 10
Infernos cui ſtagnum dicatur? Feria 2. poſt Dom. 1. num. 62
Infernus igni damnatorum corporum partes non abſumit, Feria 5. poſt nom. 2. num 79
Infernus ignis quomodo vorare dicatur, ibidem.
Infernus ignis ſine luce ardorem habet, ibidem, num. 80
Inferni cruciatus varij, ibidem, num. 51
Inferni timor Inferni pœnas auertit, ibid.
Inferni in voragine denſiſſimæ tenebræ, æternaque nox eſt, ibidem, num. 80
Inferni pœnas tantùm depictas videns S. Doſitheus, perfecti religioſi vitam amplexus eſt, ibidem, num. 100
Inferni cruciatus noſcere beatis gaudium auget, ibidem, num. 67. & 73
Infernarum pœnarum ex S Baſilio conſideratio, ibidem, num 95
Infernarum pœnarum conſideratio ex S. Cyrillo, ibidem, num 96
Ingratitudo erga Dei beneficentiam, Parca eſt ad præcidenda vitæ ſtamina, Feria 2. poſt nom. 1. num 16
Ingratitudo humana erga diuinam beneficentiam, Feria 6. poſt Dom. 2. nom. 1
Inimicus diligendus, quia nobis beneficus eſt, valdeque vtilis, Feria 6. poſt Cin num. 35
Inimicus beneficus eſt habendus, quia in nobis velut ignis vitiorum ſpinas abſumit, ibid.
Inimicus, qui odio eſt habendus, diabolus eſt, ibidem, num 39
Inimicus Leonis inſtar, vel Charitatis iniecto pallio, vel obiecta Charitatis face eſt domandus, ibidem, num. 61
Inimicus odio furens veluti phreneticus Charitatis vinculis eſt ligandus, ibidem, num. 68
Inimicus eſt Dei ferramentum ad inducendam in nobis ſanitatem, ibidem, num. 89
Inimicus iniuriam inferens, miſeratione potius, quàm vltione dignus, ibid. n. 109
Inimici ſuper caput quomodo, & cur ignis congerendus, ibid. n. 68
Inimici iniurias inferentis labia beneficæ charitatis igne purganda, ibid.
Inimici cadauer aſpicere Pompeius noluit, diuinum ſupplicium timens, ibid. n. 72
Inimici, quàm amici dilectio, quamuis remiſſior, adhuc magis meritoria eſſe poteſt, ibid. n. 147

A Inimico Sauli parcens Dauid laudabilior, quàm Goliath gigantem proſternens, ibidem, numero 118
Inimicum Saulem beneuolè alloquens Dauid, comparatur cum Ioſuë ſiſtente Solis curſum, ibidem, num. 51
Inimici quò magis in nos iram exercent, eò magis vtiles. Apes quò magis iracundæ, eò mellis feraciores, ibid. n. 38
Inimici, vt nobis infenſi, ſunt diligendi; vt Dei inimici ſunt odio habendi, eorum ſcilicet vitia auerſando, ibid. n. 43
Inimici aureo poculo propinant nobis beatitudinem. ibid. n. 516
B Inimici proſunt; amici ſæpe obſunt, ibidem, numero 152
Inimicorum animalibus etiam benefaciendum, ibid. n. 67
Inimicis benefaciendi Dauidis, & Theodoſij exempla. ibid. n. 65
Inimicis ignoſcendo cur cœlum non acquiramus; cum ſancti viri pro inimicis Gehennam ſubire voluerint, ibid. n. 75
Inimicis ſe tamquam amicum, & fratrem, & matrem Dauid exhibebat, ibid, n 80
Inimicis ignoſcere ab igne rubum non conſumente, docemur, ibid. n. 146
C Inimicis ignoſcens aduerſitatis tempore dat fructum non in tempore ſuo, ſed inde beatior, ibid. num 147
Inimicos diſpergi Dauid à Deo in eorum vtilitatem petit, ibid. n. 81
Inimicitia in aqua ſcribenda, amicitia in ære; maleficia in puluere, beneficia in marmore notanda, ibid. n. 29
Inimicitiæ nimis tenax Sapritius, martyrium iam ſubire paratus, tandem defecit; quòd cum Nicephoro reconciliari noluerit, ibidem, numero 24
Inimicitiæ affectum reijciendum ignis aquam lambens oſtendit, ibid. n. 145
Iniuriæ illatæ tamquam bonæ, & vtiles, ſunt exoptandæ, ibid. n. 20. & ſequentibus.
D Iniuriæ illatæ prudentiam docent, ibidem, numero 38
Iniuriæ, & aduerſitates in honorem, & proſperitatem Dei manu mutantur, ſicut in Moſis manu draco in virgam mutatus eſt, ibidem, numero 60
Iniuriarum memoriam fouere vltima diaboli machinatio, ibid. n. 14
Iniuriarum patiens tolerantia ſex gradus habet; quorum vltimus eſt inimicis benefacere, ibid. num. 54
Iniurias illatas patienti ſilentio tolerare conſcientiæ innocentis indicium, ibid. n. 18
E Iniurias ab hominibus illatas patienter ferre debet, quiſquis in Deum peccaſſe ſe noſcit, ibid. num 19
Iniurias perferendo patientiæ exemplum eximium S. Liduinæ virginis, ibidem, num. 20. & 35
Iniurias condonandi eximia Sanctorum exempla, ibid. n. 27. & 28
Iniurias condonantis præmia, ibid. n. 36
Iniurias condonans alchimiſta optimus, ibidem, num. 38
Iniurias ab homine illatas, non tam ab homine, quàm à Deo propter noſtrum profectum prouenire putandum eſt, ibid n. 61
Iniurias tolerare etiam cum aliquibus ethnicis commune; Chriſtiani proprium eſt inimicis

benefacere. Ibidem, numero 63

Iniurias tolerare ad impetrandam Dei beneficentiam eſt valde efficax, ibid. n. 117

Iniurias patienter ferre, multò quam hoſtes profligare præſtantius, ibidem, n. 118

Iniurias condonandi Lycurgi, & Alexandri exemplum eximium, ibid. n. 131

Iniurias condonandi Leonis tertij Pontificis exemplum eximium, ibid n. 132

Iniurias condonare egregia eleemoſyna eſt, ibid. numero 166

Iniurijs illatis culpæ purgantur; ſicut amaro felle corporales maculæ delentur, ibid. n. 37

Iniurioſus alijs Nabal dicitur innocens; quia iniquus quilibet ſibi noxius eſt; alijs verò iniuriam patienter ferentibus eſt innoxius, ibid. num. 36

Iniurioſus alicui prodeſt ei, cui infert iniuriam; vt lima, & malleus auro; mala tritico; ligna combuſtilia panibus. ibid.

Intelligere ſignificat attentè, & prudenter conſiderare, Sabbato poſt Cin n. 20

Inuidia eſt ærugini, & tineæ ſimilis, Feria 4. Cin. num. 72

Inuidia inuidum veluti decrepitum ſenem reddit, Sabbato poſt Dom. 2. num 44

Inuidus inuidiæ turpitudinem noſcens, zeli perſonam induit, Feria 6. poſt Dom. 1. num. 22

Inuidus, vt iniuſtè querens, conuincitur, Sabbato poſt Dom. 2. num. 47

Inuidi prauus zelus Inferno comparatur, Feria 6. poſt Dom. 1. n. 22

Ioannes Patriarcha quomodo Principem virum cum inimico reconciliari coëgerit? Feria 6. poſt Cin. n. 7

Ioannes Baptiſta non miracula operando; ſed è ſolitudine egreſſus Iudæos ad pœnitentiam traxit, Dom. 1. num. 9

Ioannes Abbas triennium ſine cibo ſola Euchariſtia peregit, ibid. n. 64

Ioannes Apoſt. quomodo calicem Domini biberit? Feria 4. poſt Dom. 2. num. 32

Ioannes Apoſt. B. Virginem in ſua accepit; hoc eſt in cordis interiora, vbi S. Angeli reſidebant, Feria 6. poſt Dom. 2. num. 16

Ioannem, & Iacobum ſuaſiſſe matri honorificæ prærogatiuæ potionem aliqui negant, ſed refelluntur, Feria 4. poſt Dom. 2. num. 25

Iob à diabolo relicta ſunt labia ad maledicendum; quibus ſanctus vir ad orandum pro calumniatoribus vſus eſt, Feria 6. poſt Cin. n. 78

Iob, qui oculus fuit cœco, & pes claudo, Dominum præfigurauit, Sabbato poſt Cin. numero 22

Iob cur inaure aurea donatus fuerit? Dom. 1. num. 100

Iob quamuis valde ſanctus, diuini Iudicis conſpectum reformidabat, Feria 2. poſt Dom. 1. num 86

Iob iuſto ſuæ ipſæ diuitiæ timorem incutiebant, Feria 5. poſt Dom. 2. num. 3

Ioſeph non inimicorum ſanguine, ſed ſuis lacrymis vltionis ardorem extinxit, Feria 6. poſt Cineres, num. 95

Ioſeph quomodo ad alios docendos à Pharaone propoſitus eſt? Feria 3. poſt Dominicam 2. num. 73

Ira ſcorpius eſt; inde ſpiritualis theriaca conficitur, cum iratum in nos inimicum diligimus, Feria 6. poſt Cin. num. 50

Ira Dei cur intra phialas eſſe dicitur? ibid. num. 139

A Ira Dei cur intra phialas antea? Ibidem, num. 140

Iraſci eſt amentium, & ferarum, ibidem, numero 101

Iraſcibilis potentia manſuefacta, Leonis inſtar eſſe debet, in quo Samſon mel inuenit, ibid. num. 56

Iratus eſt velut iracundiæ fornax, quam compunctionis lacrymæ veluti rores extingunt, ibid. num. 57

Iſaac tertio anno ablactatus Chriſtum tertio die reſurgentem præfigurauit, Feria 4 poſt Dom 2. num. 3

Iſraëlitæ in Ægyptum à Deo tranſlati ſunt, vt miB ſericordiæ opera exercere diſcerent, Feria 2. poſt Dom. 1. num. 48

Iudas cur Satanas appellatus? Feria 5. poſt Dom. 2. num. 36

Iudæ cur viſcera diffuſa? cur laqueus fractus? cur in faciem cecidit? Feria 2. poſt Dominicam 1 num. 24

Iudæa in medio terræ habitabilis ſita: in Iudææ medio ſita Ieruſalem, Dominica 3. numero 217

Iudæi increduli auitam incredulitatem imitantur, Feria 4. poſt Dom. 2. n. 2

Iudæi tribus ſolemnitatibus, Paſchatis, Pentecoſtes, & Scenopegiæ, templum adire debebant,
C Feria 6 poſt Dom 1. num. 2

Iudæi cur Chriſtum, vt veram Meſſiam credere debebant? ibid. n. 22

Iudæi ante tempus, adeoque temere de Chriſto iudicarunt; quia quod paulo poſt Zacchæus dicturus erat, audire neglexerint, Feria 2. poſt Dom. 2 n. 22

Iudæi à Romanis obſeſſi intra viſcera aurum deglutientes occultabant, Feria 5. poſt Dom. 2. num. 31

Iudæi cruentis morbis obnoxij ſunt, Feria 6. poſt Dom. 2. num. 36

Iudæi cognouerunt Chriſti eſſe verum Meſſiam, & Dei filium ex Hieronymo, Ibidem, nu-
D mero 38

Iudæi Chriſtum neque vt Dei filium, neque vt Meſſiam cognouerunt: eorum tamen Principes ex affectata, & maximè culpabili ignorantia id ignorarunt, ibid. num. 40

Iudæi cur velleri, in quod pluuia deſcendit, comparentur? Dom. 3. n. 219

Iudæorum reprobationis, & Gentilium electionis figuræ, & vaticinia, Feria 5. poſt Cineres, n. 42. & ſequentibus.

Iudæorum ſuperſtitio quàm multa, quàm futilis, & inanis, Feria 3. poſt Dom. 2. n. 85

Iudæorum filij dexteram ſanguine plenam è ma-
E terno vtero ferunt, Feria 6. poſt Dom. 2. numero 36

Iudæorum Principes cognouerunt Chriſtum eſſe verum Meſſiam; non autem Dei filium ex S. Thoma, ibid. n. 39

Iudex diuinus quomodo ſit ſubornandus, Feria 6. poſt Cin. num. 202

Iudex in mundi creatione Deus appellatur, Feria 2. poſt Dom. 1. n. 8

Iudex Chriſtus cur in nubibus cœli venturus dicitur, ibidem, num. 76

Iudicis cœleſtis vox Electis citharæ ſonum, præſcitis tonitrui fragorem referet, ibid. n. 57

Iudicis cœleſtis erga præſcitos exprobratio, ibid. num. 82

Iudices ſancti erga peccatorem lapideum cor trahentem lapidei erunt, ibid. n. 90

Iudicij extremi locus cur vallis Ioſaphat? ibid. num. 6
A Iudicij extremi tempus cur potius veri, quàm hyemi comparetur, ibidem. num. 8
Iudicij extremi ſententia irreuocabilis, ibidem, num. 90
Iudicij extremi perpetua memoria quantùm proſit, ibidem, num. 97
Iudicij extremi ſigna, ibidem, num. 99
Iudicij die cur benedicti prius vocabuntur ad gloriam, quàm maledicti ad inferos cruciatus detrudantur, Feria 5. poſt Dominic. 2. num. 55
Iudicandi poteſtas non ſolùm Apoſtolis, ſed etiam Religioſis Apoſtolorum imitatoribus eſt promiſſa, Feria 4. poſt Dom. 1. num. 21
Iudith, quæ exuto cilicio pretioſis veſtibus, gemmiſquè ſe ornauit, ne temerè iudicetur, edocuit, Feria 2. poſt Dom. 2 num. 21
Iugum Chriſti quare ſuaue, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 86
Iugum Chriſti, & onus Chriſti leue, ibidem, numero 87
Iugum Chriſti, vt ferreum peccatores onerat; vt aureum iuſtos ornat, ibidem, num. 88
Iuga quinque grauia peccator ſubit; iuſtus autem vnum, & leue, ibidem, num. 89
Iulianus Apoſtata Chriſtianæ charitatis exemplo ſuos idololatras hortatur, Feria 6. poſt Ciner. num. 70
Iuſtus breui viuens tempore ſenectutis fructum habet, Feria 2. poſt Dom. 1. num. 40
Iuſtus hyacintho calceari dicitur, vt tartareum ſerpentem inceſſu terreat, Sabbato poſt Dom. 2. num 40
Iuſtus, vt ad cœlum feſtinet, hyacinthino colore calceari dicitur, ibidem, num. 39
Iuſti cur aquilis ſimiles; & cur ſicut oliua fructiferi. Dom. 2. num. 54
Iuſti vuarum, & oliuarum inſtar tentationum torculari premuntur, Dom. 3. n. 22
Iuſti cur in Dei manibus deſcripti dicantur, Feria 2. poſt Dom. 1. num. 46
Iuſti, quæ erga Deum obſequia, vel peccata fiunt, in ſe facta exiſtimant, ibidem, num. 55
Iuſti in Dei oculis eſſe dicuntur, Sabbato poſt Dom. 2. num. 6
Iuſti in Dei manibus commorantes, inde numquam otiari diſcunt, ibidem, num. 57
Iuſtorum cœtus mons Dei, iniquorum turba mons diaboli, Dom. 1. num. 78
Iuſtorum ad eſoriem non cellaria, ſed cœlum aperitur. ibidem, num. 99
Iuſtorum magnus numerus quomodo in Abrahæ ſinu fuiſſe dicatur, Feria 5. poſt Dom. 2. num. 43
Iuſtorum gaudia, & peccatorum ſupplicia qualia in altera vita erunt? ibidem, num. 68
Iuſtitiæ nomine eleemoſyna interdum ſignificatur, Feria 6. poſt Cineres num. 157, 167. 183. & 220
Iuſtificatio peccatoris maius opus, quàm mundi creatio, Feria 5 poſt Dom. 1. num. 30
Iuſtificatio impij an miraculoſa dicenda ſit: Dom. 3. num. 110

L

LAc cœleſtis ſapientiæ ſymbolum, Dom. 3. num 171
Lacrymæ piè effuſæ mortem arcent. Feria 6. poſt Dom. 1. num. 4
Lacrymæ peccatoris in peccata relabentis ſordidæ ſunt, ibidem, num. 36
Lacrymæ pœnitentis Angelorum deliciæ, Feria 6. poſt Dom. 2. num. 26
Lacrymæ ſpiritualium vulnerum medicamen, Dom. 3. n. 7
Lacrymas peccatoris Deus ſitit. Feria 6. poſt Dom. 2. num 26
Lacrymoſa extremi iudicij die miſericors ridebit. Feria 2. poſt Dom. 1. num. 52
Lapis contra peccatoris duritiem clamabit, Feria 2. poſt Dom. 2 num 12
Lapis è monte ad ima deſcendens, & ſtatuam diruens Chriſti humilitatem, & exaltationem præfigurauit, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 141
B Lapis angularis in Salomonis templo prius reprobatus, deinde in ſublimi loco collocatus, Feria 6. poſt Dom. 2. numero 46
Lapis Patriarchæ Iacob capiti ſuppoſitus Chriſti ſymbolum, ibidem, num. 50
Lapis angularis, & fundamentalis Chriſtus, primus, & imus, ibidem, num. 49
Lapis, ſuper quem Moſes ſedit, Chriſti ſymbolum, ibidem, num. 51
Lapis, ſuper quem Moſes Deum videndi cupidus ſtetit, Chriſti ſymbolum, ibidem n. 52
Lapis Moſis virga percuſſus Chriſti ſymbolum; Virga bis percutiens ſymbolum crucis, ibid. num 53
C Lapis Dei lege inſcriptus Chriſti ſymbolum, ibid. num. 54
Lapis, vnde mel, oleumque ſugendum promittitur, Chriſti ſymbolum, ibidem, num. 55
Lapis à Ioſuè ſub quercu poſitus Chriſti ſymbolum, ibidem, num. 56
Lapis, ſuper quem arca poſita eſt, Chriſti ſymbolum, ibidem, num. 57
Lapis erectus poſt victoriam de Philiſtæis reportatam, Chriſti ſymbolum, ibid. n. 58
Lapis, quo proſtratus eſt Goliath, Chriſti ſymbolum, ibidem, num. 59
Lapis ſtatuam ex varijs metallis conflatam percutiens, Chriſti ſymbolum, ibid. num. 68
D Lapis, ſuper quem ſeptem oculi, Chriſti ſymbolum, ibid. num. 69
Lapidem ſuis veſtigiis impreſſum Dominus in cœlum aſcendens reliquit ad humanam duritiem arguendam, Feria 2. poſt Dominic. 2. num. 12
Lapides in panem quando Deus transmutauit? Dom. 1. num. 56 & 57
Lapides pretioſi in infima cœleſtis Ieroſolymæ fundamenta iacti humilitatem amplectendam indicant, Feria 3. poſt Dom. 2. n. 116
Lapides inſenſibiles ex ſua natura ad infimum locum inclinant: ſimiliter ex diuina gratia ſpiritualis ædificij lapides viui, ibidem, num. 117
E Lapidum in panem myſtica transmutatio, Dom. 1. num. 56. & 57
Lapidibus S. Stephanus cœlo eſt generatus, Dom. 2. num. 54
Laſciuia in templis valde punienda, Feria 3. poſt Dom. 1. num. 14. & 15
Laſciuiæ ignis in homine Dei imaginem denigrat, & delet, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 11
Laſciuæ mulieris vincula pluribus contortis nequitieis funibus tenaciora, ibid. num. 10
Laſciuus hydropico ſimilis, ibidem, num. 15
Laſciui iuuenis in peccatis progreſſus, Feria 4. poſt Dom. 1. num. 42
Latinus interpres in ſcriptura interdum genus,

quod in Hebræo eſt, retinet; quamuis Latinè diſcordet. Feria 3. puſt Dom. 1. n. 64

Lazarus in Limbo corpus non babuit; ſed tantùm ſub corporali ſpecie eſt epuloni repræſentatus, Feria 5. poſt Dom. 2. n. 58

Leo valde imbecillis naſcitur, Feria 5. poſt Cin. num. 5

Leo, relictis cadaueribus, viua, quæ reperit animalia, vorare gaudet: talis eſt inferni leonis cunſuetudo, Dom. 3. n. 18

Leo poſt ſaturitatem triduo iedian patitur: diabolus Leone voracior numquam ab animarum præda abſtinet, Feria 4 puſt Dom. 1. numero 29

Leproſum os contectum habere præcipitur: peccator ad diuinam legem docendam os aperire non debet, Feria 3. puſt Dom. 2. num. 82

Lex Dei dicitur teſtamentum ob triplicem rationem, Feria 6. poſt Cin. n. 32

Lex diuina interiori cordis affectu ſeruanda, Feria 3. poſt Dom. 2. n. 103

Lex iuſto quare poſita non eſt, ibid.

Legis præcepta intra arundinem Hebræi ferebant; & inde eorum fragilis obſeruatio indicabatur, ibid.

Libanus falsò Domini transfigurationis locus fuiſſe dicitur. Dom. 2. n. 9

Liberalis erga egenos diuinam legem implet, Feria 6. poſt Cineres, num. 220

Liberalis opes verè ſuas eſſe oſtendit: auarus verò non ſuas, ibidem, num. 220. & 221

Liberalis in egenos, & antiqui ſacerdotis comparatio, ibidem, num. 224

Liberalitas Dei, Dom. 1. n. 87

Lignum vitæ vitam prorogans, eſt diuinæ legis obſeruatio, Feria 2. poſt Dom. 1. num. 35

Lilium virginitatis ſymbolum, Dom. 5. n. 29

Lilium conuallium, & campi flos dicitur Chriſtus ad humilitatem inſinuandam, Feria 3. poſt Dom. 2. n. 131. & 132

Lilia vel diuinam prouidentiam, vel cibi abſtinentiam indicant, Dom. 1. num. 29

Lilia cur ſuper retiacula Salomon ſculpſerit? Sabbato poſt Dom. 2 n. 8

Lilijs ſponſæ venter cur vallatus dicitur? Dom. 5. num. 29

Limbum SS. Patrum bis Dominus adijt, Feria 4. poſt Dom. 1. num. 11

Litteralis ſenſus multiplex ijſdem verbis ineſſe poteſt, Dom. 1. n. 7. & Dom. 3. n. 151

Loculus tum pecuniæ capſulam, tum defuncti pheretrum ſignificat, Feria 4. Ciner. n. 47

Loca arida cur dicantur Gentilium regiones? Feria 4. poſt Dom. 1. num. 27

Loca arida cur iuſtorum corda dicantur, ibidem, num. 28

Loca inaquoſa diabolo ſunt, vbi peccandi occaſio non eſt, Dom. 3. n. 47

Loca inaquoſa diabolo ſunt, vbi pœnitentiæ lacrymæ non emanant, ibid.

Loca inaquoſa Gentilium populi dicuntur; quod ſacro baptiſmo, vel melius quod diuinæ gratiæ aqua careant, ibidem, num. 48

Locuſtarum Ægyptiarum inſtar in peccatorem diabolus inſilit, Feria 4. poſt Dominicam 1. num. 57

Longior vita à peccatoribus timenda potius, quàm expetenda, Feria 2. poſt Dom. 1. numero 44

Loth vxor cur in ſalis ſtatuam conuerſa? Feria 4. poſt Dom. 1. num 36

Lucifer inuidia peccauit, Dom. 1. num. 49

A Lucifer Iob tentauit, ibidem.

Ludere idololatrare ſignificat, Feria 5. poſt Dom. 1. num. 7

Ludouicus Galliæ rex corporalis ſanitatis nimis ſollicitus, ibidem, num. 29

Lunam in eclipſi rubentem à ſole flagellari putantes Indi lacrymabant, Feria 4. poſt Dom 2. num. 17

Luxus nimij deſcriptio, Feria 4. Cin. num. 50. Luxus quantùm noceat, quantùm temperantia iuuet, Feria 6. num. 2. n. 34

Luxuria iugum diaboli, ibidem, num 5

M

B Magdalena cur capillis Domini pedes terſit? Feria 3. Dom. 1. n. 14

Magdalenæ conuerſionis, & Iudæ proditionis comparatio oppoſita: ex qua nec deſperandum, nec nimis nobis ipſis fidendum eſſe diſcimus, Feria 5. poſt Cineres, num. 47

Magdalenæ gemitus Domino gratiores, quam acclamantium plauſus, Feria 3. poſt Dom 1 n. 64.

Magnus in regno cœlorum erit docens, & faciens: maximus in regno diaboli erit docens, & non faciens. Feria 3. poſt Dom. 2. n. 39

Magnanimitas eſt iniurias non vlciſci: Feria 6. poſt Cin. num. 58

C Maius in diabolum certamen, adeoque maius meritum eſt, peccata confiteri, quàm vitare, Dom. 3. n. 9

Mala quatuor, in quæ peccator incurrit, Sabbato poſt Dom. 2. num. 1

Mala mulier Gehennæ ianua, ibidem, num. 22

Mala mulier ferarum ſpelunca, feriſque ipſis nocentior, ibid.

Malè viuens, & bene docens in ſe damnationis ſententiam profert, Feria 3. poſt Dom. 2. n. 18

Malè viuens, & bene docens ſimilis eſt Iacob manus Eſaü referenti, ibid. num. 21

Malè viuens, & bene docens refert vel tubam milites ad pugnam aduocantem; vel æs campanum fideles ad templum congregans, ibid. n. 22

D Maledicam linguam qui pacatè perfert, ſimilis eſt Apoſtolo Paulo viperam à ſe illæſo rejicienti, Feria 6. poſt Cin. num. 103

Manus prætendere bene operando debemus, dum in mortalis vitæ nocte incedimus, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 38

Manus ſub pennis habere eſt cum contemplatione bona opera iungere, ibidem, num. 83

Manus auaritiæ frigore contractæ, vt in pauperum ſubſidium laxentur, Chriſti cruoris calor eſt adhibendus, Feria 5. poſt Dom. 2. n. 5

Manuum ex labore, vbi opes non ſuppetunt, eleemoſyna eſt danda, Feria 6 poſt Cin. n. 226

Mare auaris erubeſcentiam injicere poteſt. Feria

E 2. poſt Dom. n. 4

Mare poſt triduum cadauera foras ejiciens obſtinatis peccatoribus erubeſcentiam afferre debet, ibidem, num. 5

Maris nomine apud Hebræos etiam ſtagna vocantur, Sabbato poſt Cin. n. 7

Marij Romani erga inimicum exemplum eximium, Feria 6. poſt Cin. n. 153

Maria magiſtra, vel illuminata, vel illuminatrix interpretatur, Dom 3. n. 181. & 188

Margaritæ Romanis in conuiuijs in cibum datæ: Margarita præſtantior ſermo Dei eſt, Dominica 5. numero 65

Marmora inditis à natura maculis varijs, pretioſiora ſunt: ſic Chriſtianus animus ſi marmoris

inſtar illatas contumelias patienter ferat, Feria 6. poſt Cin. num 58
Martyres per aſcenſum purpureum ad reclinatorium aureum aſcenderunt, Dom. 2 num. 54
Martyrum labores cur tyranni abſtuliſſe dicantur? Feria 4. poſt Dom. 2. num. 21
Martyrum ſortitudo è Chriſti vulneribus. Feria 6. poſt Dom. 2. num. 66
Marcus eremita Leonis Imperatoris in annos decem vitam protulit, Feria 2. poſt Dom. 1. numero 37
Matres ea noxio cibo obortum emittunt: his ſimiles ſunt concionatores noxium vani ſermonis cibum auditoribus miniſtrantes, Feria 3. poſt Dom. 2. n. 54
Matthæi, & Ioannis ſententia diuerſa conciliatur, Feria 4. poſt Dom. 1. num. 18
Medico ſcabie laboranti, & eiuſdem morbi remedium offerenti, non creditur: ſic nec prauo concionatori, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 82
Meditatio Dominicæ paſſionis continua pœnitentis peccatoris eſurięm reficere debet, Sabbato poſt Dom. 2. num. 41
Medium non datur inter eſſe cum Chriſto, & contra Chriſtum, Dom. 3. num. 37
Mel ebrietatem impedit: concionatoris ſermo prauæ voluptatis ebrietatem arcere debet, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 64
Mel putreſcere corpora non ſinit: concionatoris ſermo ſpiritualem animæ putredinem arcere debet, ibidem, num. 65
Mel ſalubre eſt contra ſerpentis morſum: concionatoris ſermo contra tartarei ſerpentis ictum antidotum eſſe debet, ibid.
Mel morbo fauces coarctanti ſalubre eſt: concionatoris ſermo peccatoris fauces ad peccata confitenda laxare debet, ibid.
Mel Ponticum inſaniam affert: talis eſt mellita oratio à Poëtis, profaniſque auctoribus emendicata, ibid.
Mel ſub lingua, non in lingua, cur Sponſa habere dicatur? ibidem, num. 69
Mel ſapientiæ ſymbolum, Dominica 3. numero 192
Mel, & lac recens baptizatis cur dabatur, ibidem.
Mendacium quoddam eſt fucatis pigmentis faciem, capilloſque colorare: huiuſmodi mendaces extra cœleſte templum ejiciuntur, Feria 3. poſt Dom. 1. num. 29
Mendacium aquarum infidelium quodnam ſit? Feria 3. poſt Dom. 2. num. 124
Menſura eadem humilitatis, & exaltationis eſſe debet, Feria 4. poſt Dom. 2. num. 40
Meretricibus tantùm veſtium pompam, aurique ornatum Lacedæmones concedebant, Feria 3. poſt Dom. 1. num. 37
Meſſias è Dauidis ſtirpe eſt promiſſus, Dom. 3. num. 17
Mexicani ſuis Idolis ſupra viginti millia hominum ſacrificabant. Feria 4. Dom. 2. n. 18
Millenarius numerus pro magno numero indefinito ponitur, Dom. 1. num. 91
Millenarius numerus perfectionem ſignificat, Feria 6. poſt Dom. 2. n. 30
Miniſtri Dei igni ſimiles numquam quieſcentes, Sabbato poſt Dom. 2. num. 38
Mirabilia tria præcipuè à Deo facta, Feria 5. poſt Cineres, num. 20
Miraculum quid ſit, Dom. 3. num. 110
Miracula non ſunt temerè à Deo exigenda: & qui in hoc peccent? Dom. 2. num. 74
Miracula Chriſti veluti lac credentibus fuerunt, Feria 3. poſt Dominic. 1. num. 55
Miraculis potius, quàm humano ſubſidio cibum quærere culpabile eſt, ibidem, num. 50
Miſericordia in egenos vitam protogat, Feria 6. poſt Cineres, num. 203
Miſericordia cur opus maius ſit, quàm mortuos ſuſcitare, ibidem, num. 206
Miſericordia in egenos fonti, & flunio comparatur; quibus diuinæ miſericordiæ largiſſimus fons reſpondet, ibidem, num. 214. & 228
Miſericordia liberalis in egenos egregium eſt ſacrificium, ibidem, num. 224
Miſericordia erga pauperes templorum ornatui præferenda, Feria 2. poſt Dom. 1. num. 77
Miſericordia homini vnà cum vita à Deo tributa eſt Angelorum cuſtodia, Feria 6. poſt Dom. 2. num. 21
Miſericordiæ opera erga pauperes cur Lucernæ, faciſque nomine ſignificentur? Feria 6. poſt Cineres, num. 184
Miſericordiæ in egenos, & ſcalæ Iacob comparatio, ibidem, num. 205
Miſericordiæ opus in egenorum ſubſidium non ſacrificium quodlibet, ſed holocauſtum eſſe debet, ibidem, num. 225
Miſericordiæ opera cur corporalia potius, quàm ſpiritualia extremo Iudicio commemorabuntur? Feria 2. poſt Dom. 1. num. 47
Miſericordiæ opera non exercentibus totidem pœnæ in inferis reſpondabunt, ibidem, num. 65
Miſericordiæ opera in egenos non exhibita cur expreſsè diuinus Iudex commemorabit, ibid. num. 77. & 81
Miſericors veluti Deus ſit, Feria 6. poſt Cin. n. 193
Miſericors magis, & liberalis eſſe debet, qui numeroſam prolem habet, ibidem, num. 197
Miſericors in egenos cœlum, quaſi agrum colit; cui pecuniam, quaſi ſemina mandat, ibidem, num. 216
Miſericors egenis eleemoſynam erogans, veluti ſacrificans ſacerdos conſtituitur, ibidem, num. 224
Miſericors in egenos opus præſtantius efficit; quàm ſi fabuloſi Herculis inſtar labens cœlum ſuſtineret, ibidem, num. 229
Miſericordes nubibus comparantur, ibidem, numero 200
Miſericordes ſunt Dei auxiliares amici, ibidem, num 209
Miſericordes dicuntur *Viri miſericordiæ*, hoc eſt miſericordiæ filij, à qua torque aureo donantur, ibidem, num. 210
Mithridates fugiens felici ſtratagemate aurum, argentumque inſequentibus hoſtibus proiecit, vt ſe ex eorum manibus eriperet, Feria 4. Cin. num. 44
Modus laudabilis auaritiæ ſatisfaciendi, Ibid. num. 69
Momentum pro breui tempore ſumitur, Dom. 1. num. 79
Monicæ ſanctiſſimæ fœminæ columnæ alligatæ eximia conſtantia, Feria 4. poſt Dom. 2. num. 14
Mons Thabor Domini transfigurationis locus ex multiplici capite celeber, Dom. 2. num. 8
Montis nomen diabolo tribuitur, Feria 5. poſt Dom. 1. num. 14. Idque ob ſuperbiam, Feria 3. poſt Dom 2. num. 35. & Dom. 3. num. 55
Montana arida, valles fœcundæ humilitatis ſpirituales fructus vbertimos indicant, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 155

Monſtrum abominabile eſt is, qui diuinam legem docet, eamque non ſeruat. Ibidem, numero 78
Monſtro ſimilis eſt Prælatus malè viuens. Ibidem, numero 48
Morbus corporalis in peccati pœnam incurritur. Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 1. & numero 26
Morbum peccati inueteratum præcidere ſolet cœleſtis Medicus vitam reciſendo. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 6
Mors peccatoribus acceleratur non ex merito ſupplicio ſolum, ſed etiam ex Dei beneficentia. Feria 6. poſt Cineres, numero 9
Mors quare ante faciem diuini Iudicis fugiet? Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 3
Mors peccatis acceleratur. Ibidem, numero 14. & ſequentibus.
Mors acceleratur deſiderio diu viuendi. Ibidem, numero 15
Mors veluti venatrix laqueos habet, quibus vlterius progredientem vitam ſiſtat, ſuamque prædam faciat. Ibidem, numero 36.
Mors damnatos velut herbam depaſcere dicitur, in iis ſuperbiæ radicem relinquens. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 126
Mors quomodo peccatores depaſcat? Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 86.
Moſes, & Samuël ob iniurias condonandi meritum aliis præſeruatur. Feria 6. poſt Cineres. numero 27
Moſes Pharaonis Deus conſtitutus ob quadruplicem rationem; quarum præcipua, quòd ſæpius Pharaoni parcere deberet, quod Dei proprium eſt. Ibidem, numero 102
Moſes Mercurius ab Ægyptus appellatus. Ibidem.
Moſes, & Elias 40. dies ſine cibo, ſolo Deo alebantur. Dominica 1. numero 64
Moſes, & Aaron cur coram Pharaone, pro Pharaone non orauerint? Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 5
Moſes reaſſumpto proprio corpore Domino transfigurato adſtitit. Dominica 2. numero 30. 34. & ſequentibus.
Moſes probabilius ſubtilitatis, & agilitatis dote, quàm Angelorum miniſterio in Montem Thabor venit. Ibidem, numero 38
Moſes poſt Domini Transfigurationis finem iterum vita functus Angelorum miniſterio ad priſtinum locum defertur. Ibidem.
Moſes, & Elias quamuis facie ſplendentes, cur transfigurati non dicantur? Ibidem, numero 39
Moſes, & Elias cum Domino de eius morte, & reſurrectione locuti ſunt. Ibidem, numero 40
Moſes, & Elias cur ad Domini transfigurationem videndam electi? Ibidem.
Moſes ſilicem percutiens in quo peccauit? Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 9
Moſes pro obſtinato Pharaone ſæpe fidenter orauit; quodq; orauit obtinuit: pro Iſraëlitas autem Idoli veneratoribus ne veniam impetret, dubitat. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 6
Moſes pro lege Moſaica accipitur. Ibidem, numero 97
Moſis reſurrectio in monte Thabor probatur inefficaciter. Dominica 2. numero 31. 32. 33
Moſis reſurrectio in monte Thabor efficaciter probatur. Ibidem, numero 34. 35. 36. 37
Moſi Deus ſpinoſo è rubo loquens indicauit

A prauis etiam Prælatis, bona tamen præcipientibus, eſſe obediendum. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 3
Moſem non eſſe mortuum aſſeritur, ſed falsò. Dominica 2. numero 29
Mundus odibilis; in quo terra eſt auaritia, aqua luxuria, aër inconſtantia, ignis ſuperbia. Feria 6. poſt Cineres, numero 46.
Mundi regna quomodo Chriſto oſtenſa à diabolo fuerint? Dominica 1. numero 79
Mundana gloria, & voluptas quàm inſtabilis? Ibidem, numero 69
Mundana gloria caduca, & fugax. Ibidem, numero 80. & 81
B Mundities duplex, altera negatiua, altera poſitiua; vtraque B. Virgini tribuenda. Dominica 3. numero 150
Mulier laſciuè ornata cur viuens mortua dicatur? Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 37
Mulier laſciuè ornata monita à proprio filio Chriſtum cruci affixum oſtendente, luxum, & ornatum correxit. Ibidem, numero 40
Mulier mala cur morte amarior? Sabbato poſt Dominicam 5 numero 5
Mulier laſciua cur ſuper aquas ſedere dicitur? Ibidem, numero 8
Mulier laſciua cur ſagenæ ſimilis. Ibidem, numero 8. & 9
Mulier mala Gehennæ janua. Ibidem, numero 22
C Mulier mala ferarum ſpelunca; feriſque ipſis nocentior. Ibidem.
Mulieris nomen etiam virgini tribuitur. Dominica 3. numero 79
Mulieris laſciuæ vincula pluribus contortis neruiceis funibus tenaciora. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 10
Mulieres laſciuæ crinibus Ieroſolymitani templi pinnaculum imitantur. Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 30
Mulieres purpuriſſe, & ceruſſa faciem colorantes Dei opus corrigere videntur. Ibidem, numero 32
Mulieres Chriſtianæ qualem ornatum habere debent. Ibidem, numero 24. & 40
D Mulierum ornamenta quàm impiè templorum ornatum ſuperent. Ibidem, numero 25
Mulierum nimio luxu ornatæ fericæ veſtes in vermibus luxuriantur. Ibidem, numero 27
Mulierum nimium ornatum, & luxum ſeuerè Deus punit. Ibidem, numero 27
Mulierum ornatum magiſter diabolus docuit. Ibidem, numero 18
Mulieribus aquilonaris templi pars antiquitus tribuebatur. Ibidem, numero 41
Mutatæ res, res priſtinum nomen interdum retinent. Dominica 1. numero 68

E

N

Nabuchodonoſoris ad ſalutem reſipiſcentia. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 146
Natura in corde formando ante reliqua elaborat. Dominica 3. numero 217
Negatiuæ ſententiæ pro comparatiuis vſurpantur. Ibidem, numero 230
Neglecta forma cur gratior, & ornatior? Feria 3 poſt Dominicam 1. numero 39
Nepotiani eximius erga templum cultus. Ibidem, numero 23

Nepotum multitudo, & dominatio Epiſcopum mali regiminis arguit. Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 37

Nicetæ ſententia de B. Virgine refellitur. Dominica 3. numero 149

Nilus antequam agros fœcundet, latet. Feria 6. poſt Cineres, numero 228

Nilus, qui è terreſtri paradiſo egreditur, non ſicut omnes reliqui, ventum expirat. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 128

Nilus diaboli typus, ingenti ſtrepitu ſurditatem inducit. Dominica 3. numero 12

Niniuitæ pœnitentes alij iterum præuaricati ſunt; alij in ſalutis via perſeuerauerunt. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 22

Noe contra inundantis diluuij impetum ad arcam ſeruandam diuino auxilio cooperatus eſt. Sabbato poſt Cineres, numero 3

Noe ad ſolitudinis ſolamen plantauit vineam: Deus myſticam Eccleſiæ vineam plantauit, vt electis hominibus cœli ſolitudini conſuleret. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 4

Nomen verbum regens ſæpe omittitur, ſed ex ſuperiori contextu eſt ſupplendum. Sabbato poſt Cineres, numero 24

Nummi adulterini, quibus captiui redimi nequeunt, ſunt verba ſine exemplo. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 79

Nummi cur circulares ſunt? Nummi pauperibus dati ſphæricum motum habent. Feria 6. poſt Cineres, numero 200

Nummorum cupiditas omnibus vitiis furtior. Dominica 1. numero 98

Nutritio ex melle, & butyro temperiem efficit ingenio valde vtilem. Dominica 3. numero 192

O

Obedientia veluti communis parens nos Deo fratres conſtituit. Feria 4 poſt Dominicam 1. numero 65

Obedientia erga diuinam legem nexus eſt Deum nobis adiutorem deuinciens. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 40

Obedientia, & veneratio exhibenda erga Prælatos, quamuis alioquin id non merentes. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 2

Obliuionis terra cur infernus dicatur? Sabbato poſt Dominicam 2. numero 6

Obſequium Prælatis exhibitum Deo exhibetur. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 2

Occaſio etiam remota peccandi eſt vitanda. Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 63

Occulta cordis qui iudicat, Dei munus ſibi impiè vſurpat. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 18

Octo gradibus, hoc eſt octo miſericordiæ operibus, in cœleſte templum aſcenditur. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 31

Octo immundi ſpiritus peccatoris domum ingrediuntur propter octo miſerias octo beatitudinibus oppoſitas. Ibidem, numero 33

Octonarium numerum iuſtitiam Pythagorici vocabant. Ibidem, numero 32

Oculi piè lacrymantis oculi columbarum. Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 4

Oculi quomodo à vanitate ſint auertendi. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 97

Oculi in lacrymas ſunt ſoluendi; vt mutæ linguæ vinculum ad peccata confitenda ſoluatur. Dominica 3. numero 7

Odio habebis inimicum tuum: non à Deo mandatum, ſed à prauis Rabbinis perperam creditum. Feria 6. poſt Cineres, numero 2. & ſequentibus.

Odio habenda in homine non perſona, ſed culpa. Ibidem, numero 42. & 43

Odio habendus eſt inimicus, id eſt mundus hic ſublunaris, prout incentiua ad peccandum continet. Ibidem, numero 46. & 47

Odio habendi ſunt inimici, id eſt domeſtici fugiendi, cùm à Dei obſequio nos auertent. Ibidem, numero 48

Odio habere debemus inimicos, id eſt nos ipſos, vt plurium culparum nobis conſcios. Ibidem, numero 49

Odio habendus eſt inimicus, id eſt iracundiæ affectus. Ibidem, numero 50

Odium in inimicos veteris ſcripturæ teſtimoniis contra Rabbinos damnatur. Ibidem, numero 10. 15. 16. & ſequentibus.

Odium perfectum, & laudabile eſt contra iniquitatem, non contra perſonam iniquam. Ibidem, numero 43

Odium Dei in peccatores quomodo ſit? Ibidem, numero 45

Odium, & iniurias tamquam hydram extinguere debemus. Ibidem, numero 68

Odores fœtoribus immiſti naribus valde ingrati. Feria 5 poſt Dominicam 1. numero 5

Odoramenta ſunt orationes ſanctorum: his Iob magis diabolum torſit, quàm ipſe diabolus patientiſſimum Iob ſterquilinio ac ſanie cruciauerit. Feria 6. poſt Cineres, numero 78

Oleum in ſcriptura duplex; vel ex olea liquorem expreſſum, vel ex odoris herbis ſtillatum liquorem ſignificat. Feria 4. Cinerum, numero 27

Oleo caput vngitur, vel cum ad Dei gloriam bonum opus dirigitur, vel cum animum ad miſericordiæ opera incendimus. Ibidem, numero 29

Oliua miſericordiæ, & Charitatis ſymbolum. Feria 6. poſt Cineres, numero 167

Omnis pro multis interdum dicuntur. Dominica 3 numero 131

Onus Chriſti portatur, & portat. Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 88

Onus Chriſti ſimile eſt auium pennis. Ibidem

Oneroſus qui aliis antea fuit, aliorum onera portare debet. Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 20

Opes, quas diuites poſſident, pauperum ſunt. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 37

Opera ſua Chriſto regi dicere quid ſignificet? Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 47

Operans ob inanem gloriam opera in ſacculum pertuſum mittere dicitur. Dominica 3. numero 35

Opus, cuius retributio eſt duplex, eſt eleemoſyna citò data. Feria 6 poſt Cineres, numero 213

Oppoſitio prima ab vltoribus allata ſoluitur. Ibidem, numero 118

Oppoſitio ſecunda ab vltoribus allata ſoluitur. Ibidem, numero 119

Oppoſitio tertia ab vltoribus allata ſoluitur. Ibidem, numero 120

Oppoſitio quarta ab vltoribus allata ſoluitur. Ibidem, numero 121

Oppoſitio quinta ab vltoribus allata ſoluitur. Ibidem, numero 122

Oppoſitio ſexta ab vltoribus allata ſoluitur. Ibidem, numero 125

Oppoſitio ſeptima ab vltoribus allata ſoluitur. Ibidem, numero 129

Oppoſitio octaua ab vltoribus allata ſoluitur. Ibidem, numero 130

Oppoſitio nona ab vltoribus allata ſoluitur. Ibidem, numero 131

Oppoſitio decima ab vltoribus allata ſoluitur. Ibidem, numero 132

Oppoſitio vndecima ab vltoribus allata ſoluitur. Ibidem, numero 134

Orans pro ſe Chriſtus Dei nomen, & opem implorat: pro inimicis verò vtraos Dei Patris nomen addidit, indicans diligentem inimicos Dei filium eſſe. Ibidem, numero 97

Orans iterare verba non debet in obtinendi fide hæſitando. Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 18

Orans, ne aliò diſtrahatur, vitare debet. Ibidem, numero 19

Orantes ſe à peccatoribus ſequeſtrare debent. Ibidem, numero 5

Orantis non multiplex petitio eſſe debet. Ibidem numero 17

Orantis labia cur vitæ coccineæ comparantur. Ibidem, numero 23

Orantium preces quàm libenter Deus excipit. Ibidem, numero 2

Orantibus ſimplicitate verborum, non varietate, eſt vtendum. Ibidem, numero 16

Orando pro aduerſariis S. Iob meruit ad priſtinam felicitatem reſtitui. Feria 6. poſt Cineres, numero 90

Oratio ad Deum præ medicis remediis ad morbos expellendos efficacior. Feria 5. poſt Cineres, numero 51. & 52

Oratio pro calumniatoribus eſt amariſſima diabolo myrrha, hanc ſancti Iob labia diſtillarunt. Feria 6. poſt Cineres, numero 78

Oratio eſt myrrha contra calumniæ putredinem adhibenda. Ibidem.

Oratio pro inimicis ira flagrantibus, è iuſtorum corde, velut ſalubris aqua è ſtillatoria fornacula accenſo igne, elici debet. Ibidem, numero 82

Oratio pro inimicis efficax pro ipſo orante, & ſaluberrima eſt. Ibidem.

Oratio pro hoſtibus Iſraëlitas ſeruitute deprimentibus, non hoſtium depreſſio ad libertatem impetrandam Iſraëlitis à Deo præcipitur. Ibidem, numero 83

Oratio continua Samuelis pro iis, qui ipſi iniurij fuerant. Ibidem, numero 86

Oratio pro inimicis melior, quàm pro amicis. Ibidem.

Oratio pro inimicis ad quæ petenda ſe extendat. Ibidem, numero 88. & 89

Oratio Moſis, Aaronis, & Protomartyris Stephani pro inimicis. Ibidem, numero 91. & 82

Oratio contra inimicum quæ laudabilis ſit? Ibidem, numero 93

Oratio à peccatis munda, & fide, feruore, perſeuerantia, & humilitate munita eſſe debet. Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 1

Oratio ſanctorum interceſſione roboranda. Ibidem.

Oratio vt diuinis auribus harmoniam efficiat, procul à maris fremitu, hoc eſt à peccatorum tumultu eſſe debet. Ibidem, numero 5. 6. & 7.

A. Oratio vt efficax ſit, ei bona opera ſunt coniungenda. Ibidem, numero 8

Oratio, velut aromata ex aureo vaſe fundenda. Ibidem.

Oratio humilis ad quid nubes penetrare dicatur? Ibidem, numero 9

Oratio fulgura, hoc eſt calamitates, in gratiarum pluuiam facit. Ibidem.

Oratio tamquam gladius, quem fugientes dæmones reformidant. Ibidem, numero 12

Oratio ſagittæ ſimilis. Ibidem.

Oratio eſt languentium pharmacum. Ibidem, numero 15

Oratio eadem ne iteretur, peccatum eſt vitandum. Ibidem, numero 20 B

Oratio perſeuerans eſſe debet. Ibidem, numero 23. & 24

Orationis encomium. Ibidem, numero 32

Orationis efficacitas. Ibidem, numero 31

Orationi addenda eſt ſanctorum imitatio. Ibidem, numero 7.

Orationi, & ieiunio iungenda eſt eleemoſyna. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 36

Orationem noſtram potius, quàm alienam ad impetrandum adhibere debemus. Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 32

Oratione pro inimicis audita bonus latro Chriſtum cœleſtem Regem eſſe cognouit. Feria 6. poſt Cineres, numero 58

C Orientis, vel occidentis ex plaga venire myſticè quid ſignificet? Feria 5. poſt Cineres, numero 30

Ornatus pij ſermonis qualis eſſe debeat. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 46

Oſculo homo Deum morti tradidit: Deus oſculo hominem ad vitam reuocauit. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 36

Oſſa virtutum ſymbolum. Feria 6. poſt Cineres, numero 158

Oſſa non frangenda certam æternitatis ſpem ſignificant. Ibidem, numero 160

Otiosè numquam quieſcendum. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 38 D

P

Palanj interpretatio refellitur. Feria 6. poſt Cineres, numero 215

Palma vt ramorum expers eſt iuſti Symbolum. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 98

Palmæ, & catenulæ cur ſimul Salomonis in templo nectebantur? Feria 4. poſt Dominicam . numero 18

Palmæ nomine crux ſignificatur. Ibidem.

Palmæ in Salomonis templo inſculptæ Domini reſurrectionem præfigurabant. Ibidem.

Palmas Salomon cur frequentes in templo ſculpſerit? Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 58 E

Panis pro quolibet cibo, etiam lauto ſumitur. Dominica 1. numero 64. & Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 28. & Sabbato poſt Dominicam 1. numero 27

Panis pauperi datus ſit gladius peccatorum vincula diſrumpens. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 51

Panis doctrinæ cæleſtis manu, & dente frangendus eſt. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 21

Panem cæleſtem inter, & corporalem panem diſcrimen. Sabbato poſt Cineres, numero 21

Panem

Panem indigenti qui negat, damnatur: multò magis ſpiritualem diuini Verbi panem indigentibus ſubtrahens damnabitur. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 66

Paradiſus ſchola eſt, in qua optima doctrina addiſcitur. Dominica 2. numero 21

Paradiſus eſt cor iuſti. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 20

Paradiſi terreſtris ad præſtantiam indicandam, ei Adam cuſtos à Deo poſitus dicitur. Ibidem.

Paralyſis cur Sabbato curata? Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 21

Particula, *a*, interdum ſignificat, *Propter*, interdum, *pluſquam*. Feria 6. poſt Cineres, numero 18. & 20

Particula, *vt*, interdum ſignificat finem intentum; interdum euentum, & id, quod ex alio conſequitur. Dominica 1. numero 14

Particula, *in*, ſignificat, *propter*. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 38

Particula, *&*, interdum, *quia*, ſignificat. Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 27

Particula, *&*, ſæpe eſt particula exegetica explicans præcedentia; idemque valet, ac *id eſt*. Dominica 2. numero 7

Particula negatiua, *non*, interdum ſignificat non ſolùm. Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 55 & Dominica 3. numero 231

Particula coniunctiua, *&*, ponitur pro particula cauſali, *vt*. Dominica 3. numero 16

Paſſio Chriſti munimen ad tolerandas iniurias. Feria 6. poſt Cineres, numero 156

Paſſio Chriſti maris nomine ſignificatur: Chriſtus rapido fluuio ad mare decurrenti comparatur. Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 2.

Paſſio Chriſti cur ſimul calicis, & maris nomine ſignificetur? Ibidem, numero 30

Paſſionis pœnæ Chriſto velut vbera lac exhibentia fuerunt. Ibidem, numero 3

Paſtor bonus verbo, & exemplo fidelium gregem paſcere debet. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 40

Paſtor bonus in monte, non in valle fidelium gregem paſcere debet. Ibidem, numero 41

Pater, quem ſuus infantulus cædit, non iraſcitur: nec nos contra inimicum. Feria 6. poſt Cineres, numero 154

Pater cur prodigum filium, & non prodigus filius patrem prius vidiſſe dicitur. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 29. & 30

Patris nomine propoſito læſus Ioſeph ſe patribus pacatum exhibuit: multò magis cæleſtis patris nomen nos pacatos inimicis reddere debet. Feria 6. poſt Cineres, numero 94. & 95

Paulus Apoſtolus de ſua ſalute certus, cur reprobationem timuiſſe videtur. Feria 3 poſt Dominicam 2. numero 32. & 33.

Paulus de extremo iudicio diſſerens Felici iudici ingentem timorem incuſſit. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 2

Paulus Apoſtolus adhuc viuens ad Deum clarè videndum eſt eleuatus. Dominica 3. numero 156

Pauper altare Dei eſt, altaribus aliis præferendum. Feria 6. poſt Cineres, numero 224

Pauper Dei templum materiali templo præſtantius. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 77

Pauperis maledicentis deprecatio qualis ſit; & cur à Deo exaudiatur. Ibidem, numero 25

Pauperis iuſti ſolamen. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 96

Pauperis vlcera ora ſunt miſericordiam implorantia Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 25

Pauperis vlceroſi corpus eſt ſcena pietatis. Ibidem.

Pauperes nauigia habent, quibus in cœlum eleemoſynas transferunt. Feria 6. poſt Cineres, numero 199

Pauperes alios, alios diuites cur Deus fecerit? Ibidem, numero 211

Pauperes benignè aſpiciendo Dei oculos imitamur. Ibidem, numero 212. & 218

Pauperes myſticè Dei pedes ſunt. Dominica 1. numero 73. His pedibus diuitiæ ſunt ſubiiciendæ. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 4

Pax eſt dux, vexillum, & arma Chriſtianorum ad inimicos vincendos. Feria 6. poſt Cineres, numero 17

Pacis quidam amantes ſunt; ſed non cum ipſi læduntur. Ibidem, numero 100

Peccans cur vno, aut altero peccato infinitam diuinarum miſerationum multitudinem imploret. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 55

Peccatum ad mortem quodnam ſit; & quomodo pro taliter peccante non ſit orandum. Feria 6. poſt Cineres, numero 87

Peccatum pro peccati pœna interdum ſumitur. Ibidem, numero 128

Peccatum quàm graue ſit nimius, laſciuuſque ornatus reuelatur S. Brigittæ. Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 38

Peccatum cur funiculus, & cur vanitatis funiculus dicatur? Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 42

Peccatum cur reſtis dicatur. Ibidem.

Peccatum in foribus adſtat, vt peccatorem accuſet. Ibidem, numero 53

Peccatum originale virtualiter peccata omnia continet. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 3

Peccatum quomodo expiandum? Ibidem, numero 26

Peccatum ipſum magis peccatorem torquet, quàm Dei indignatio. Ibidem, numero 28

Peccatum committi, & peccatum regnare diuerſa ſunt. Dominica 3. numero 24

Peccati venenum celeri pœnitentia citò eiiciendum. Sabbato poſt Cineres, numero 25

Peccati peſtis in deteriores culpas latius ſerpit. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 1

Peccati pœna peccatum aliud. Ibidem, numero 55

Peccati memoria quàm acriter damnatos cruciet. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 78

Peccato mortali quare æterna pœna reſpondeat? Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 94

Peccato cur ſanguinis nomen tribuatur? Sabbato poſt Dominicam 2. numero 16. & 17

Peccata vt diſtans mors celeriter accedat, efficiunt. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 21

Peccata quomodo tegi dicantur. Ibidem, numero 50

Peccata omnia, non ſolum miſericordiæ opera, manifeſtabuntur in extremo iudicio. Ibidem, numero 67

Peccata ſi extremo iudicio manifeſtabuntur, quomodo deleta dicuntur. Ibidem, num. 71. & 72

Peccata incipientibus leuia, perfectis viris grauia ſunt. Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 8

Peccata funibus conſtantibus ex multis, contortis filis ſimilia. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 41

Peccata morbos, calamitateſque plures inducunt. Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 25. & ſequentibus.

Peccata iterata murum orationis vocem impedientem conſtruunt. Ibidem, numero 37

Peccator, vt talis, ad nihilum redactus venditur; eiuſque iuſtum pretium nihil eſt. Dominica 1. numero 86

Peccator dicitur mori tempore non ſuo; quia diaboli tempore moritur. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 18

Peccator pœnitentiæ ſpe deſtitutus quàm abominabile monſtrum ſit. Ibidem, numero 5

Peccator, eiuſque vita vmbræ comparatur. Ibidem, numero 39. & 41

Peccator in malitiæ vita motum ſtatum, & ſeſſionem habet. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 49

Peccator porcorum grege peior. Feria 2. Dominica 2. numero 5

Peccator quilibet ad Deum per pœnitentiam confugiens ſalutem deſperare non debet; ſed potius eximiæ gratiæ largitatem. Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 9

Peccator veluti paralyticus in tremorem incurrit. Ibidem, numero 24. & 29

Peccator cogitur ſuos cruciatus emere. Ibidem, numero 26

Peccator recidiuus ex ſe Dei veniam excludit. Ibidem, numero 32

Peccator recidiuus velut apoſtata eſt. Ibidem, numero 39

Peccator obſtinatus triplici vita priuatur; naturali communicata per animam; meritoria per gratiam; æterna per gloriam. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 1.

Peccator viuens oblitus Dei, moriens ſui obliuiſcitur. Ibidem.

Peccator lapidibus durior. Ibidem, numero 7 9. & 10

Peccator non reſipiſcens ſibi ipſi deceptor eſt. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 146

Peccator ſenex difficile corrigitur. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 77

Peccator à propria conſcientia accuſatur. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 73

Peccator quomodo à Deo diſtare dicatur. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 6

Peccator à Deo recedens, veluti ſpeculum ab obiecto diſtans, diuinam imaginem amittit. Ibidem, numero 12

Peccator peccandi ſatietatem non conſequitur. Ibidem, numero 14. 15. & 17

Peccator, & diabolus veluti ſanguiſugæ ſunt, peccata ſemper veluti ſanguinem ſitientes. Ibidem, numero 17

Peccator non ſe Deo, ſed ſibi Deum occultat. Ibidem, numero 26

Peccator Euripo ſimilis. Dominica 3. numero 49

Peccatoris vita ignauo ſomno, ſomnioque ſimilis Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 39.

Peccatoris recidiui miſeria maxima. Feria 4 poſt Dominicam 1. numero 38

A Peccatoris triplicem ſtatum tres mortui à Domino ad vitam reuocati ſignificant. Ibidem, numero 50

Peccatoris anima, veluti ſylueſcens vinea pro vuis prius labruſcam, deinde ſpinas, tandem venenum germinat. Ibidem, numero 51

Peccatoris os poſt culpam commiſſam diabolus obſerat. Dominica 3. numero 3

Peccatorem priùs diabolus ſeducit; deinde ſuum diſcipulum reddit; tandem magiſtrum conſtituit. Feria 4. poſt Dominicam 1. num. 49

Peccatorem nullam grauem culpam reticendo, omnium pœnitere debet. Dominica 2. numero 11

B Peccatores Dei potentiam, ſapientiam, bonitatem, & clementiam tentant. Dominica 1. numero 75

Peccatores ſuos annos non viuunt, ſed amittunt. Feria 2. poſt Dominicam 1. num. 26. & 41

Peccatores, quos peccati pœnitet; nec prauos habitus euellere conantur, nouaculæ ſimiles. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 30

Peccatores recidiui Dei medicamini locum non relinquunt. Ibidem, numero 55

Peccatores pœnitentes, poſtea recidiui, veluti fugitiuos ſeruos arctioribus catenis diabolus ligat. Ibidem, numero 37

Peccatores pœnitentes ſponſam imitentur dicentem: Laui pedes meos; quomodo inquinabo illos? Ibidem, numero 40

C Peccatores recidiui viperis ſimiles. Ibidem, numero 41

Peccatores recidiui ſimiles Samſoni tenacioribus, & tenacioribus vinculis adſtricto. Ibidem.

Peccatores recidiui in peiora prolabentes rotæ, ſtipulæ vento agitatæ, & igni ſimiles. Ibidem, numero 44

Peccatores fulmini ſimini ſimiles. Ibidem, numero 45

Peccatores quadruplici motuum genere inſtabiles. Ibidem, numero 46

Peccatores ex leunculis, leonibus voraciſſimis ſimiles. Ibidem, numero 47

D Peccatores prius ſceptro, deinde virga, tandem iugo ſibi diabolus ſubdit. Ibidem, numero 48

Peccatores veluti fœtida cadauera ſunt. Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 5.

Peccatores pœnitentiam diu differentes ſuos dies non dimidiabunt; cum vitæ medietatem, quam ad pœnitendum reſeruant, amittant. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 16

Peccatores in puncto, hoc eſt celerrimo, & præcipiti caſu, ad inferos deſcendere dicuntur. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 47

E Peccatores, cur cum armis ſuis ad infernum deſcendere dicuntur? Ibidem, numero 61

Peccatores in hac, & in altera vita cruciantur. Ibidem, numero 66

Peccatores inferni igne meritò cruciantur; quòd fœtido peccatorum fumo S. Angelos procul expulerint. Feria 6. poſt Dom. 2. num. 18

Peccatorum reſipiſcentiam, & ſalutem ſuas delicias Deus vocat. Dominica 1. numero 4

Peccatorum dies cur pauci dicantur? Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 25. & 26

Peccatorum confeſſio ſincera, integra, & ſine excuſatione eſſe debet. Dominica 5. num. 10

Peccatorum in cordis aures diuinæ voci aditus quomodo pandatur. Ibidem, numero 13

Peccatoribus pœnitentibus, & poſtea recidiuis, tamquam fugitiuis ſeruis ſtigmata diabolus inurit. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 37

Peccatoribus prius iucunda, iiſdem pœnitentibus oneroſa ſunt. Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 18

Peccatoribus ex Dei miſericordia vita præciditur, ne peiores fiant. Dominica 3. numero 50

Phalarei morbus inflicto ab hoſte vulnere curatur. Feria 6. poſt Cineres, numero 37

Pharao diaboli typus. Dominica 3. numero 58

Pharaonis filia Dauidis in domo non habitauit; quia ibi Domini arca olim fuerat. Originale peccatum in Deipara locum non habuit; quia in ea Dei filius carnem ſumere debebat. Ibidem, numero 93

Phariſæi, & Scribæ Dominum calumniantes ſtrutbioni ſimiles. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 24

Phariſæi cur viperis ſimiles? Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 19

Phariſæi Moſaïcam lagam docentes, & rapinis inhiantes, veluti monſtra ſe exhibebant. Ibidem, numero 26

Phariſæi quomodo verè in veſtibus ouium apparerent? Ibidem, numero 103

Phariſæi vanæ gloriæ paleas conſectantes, ſpirituale animarum triticum in Domini horrea colligere negligebant. Ibidem, numero 105

Phariſæi iniqui ſpirituum ponderatores. Dominica 3. numero 26

Phariſæorum triplex peccatum; temerarium iudicium, immoderata cupiditas, & incredulitas. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 1

Philoxenus gulæ deditus gruis collum expetebat. Dominica 1. numero 28

Pictor maior inimicorum amor, quàm amicorum. Feria 6. poſt Cineres, numero 150

Piæ mulieres in veteri lege voluntariam paupertatem amplectentes templi cultui vacabant. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 36

Pij ſermonis mel non à profanis, ſed è ſacris libris eſt colligendum. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 65

Pinnaculum templi, vbi inanis gloriæ tentatio fuit, quid indicet. Dominica 1. numero 69

Plenitudo triplex in ſcriptura reperitur: eaque diuinæ gratiæ, Dei miſericordiæ, & cæleſti beatitudini tribuitur. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 1

Plenitudinis triplicis expers, inanis damnatus ad inferos dimittitur. Ibidem.

Plures diuinitus ſine cibo diu in vita ſeruati. Dominica 1. numero 64

Pluuia voluntaria, eſt Chriſtus Dominus iuxta conſecrantis ſacerdotis voluntariè ad nos deſcendens. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 7

Pœna damni acerbior, quàm ſenſus pœna. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 61

Pœnarum tolerantia eſt cœli porta. Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 19

Pœnitens contriti cordis ſacrificio ſacerdotis munere fungitur. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 34

Pœnitentem præcipuè Deus exhilarat. Ibidem, numero 32

Pœnitentis lacrymæ margaritæ. Feria 4. Cinerum, numero 67

Pœnitentia ligno vitæ ſimilis: pœnitentis fletus ſimilis fonti eſt, qui è vitæ ligno egrediebatur. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 17

A Pœnitentiæ lacrymis præterita vita peccando amiſſa reparatur; & futurum vitæ tempus, alioquin amittendum, acquiritur. Ibidem.

Perfecta veritas ore, & opere eſt docenda. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 25

Petitiones cordis, non ſolius oris Deus exaudit. Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 26

Petra, in quo equi currere nequeunt, Chriſti ſymbolum: in Chriſto ſtabiliti eſt terrenis paſſionibus non ſubiacemus. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 60

Petra refugium herinaciis Chriſti ſymbolum, qui refugium peccatorum eſt. Ibidem, numero 61

Petra, ad quam allidendi ſunt Babylonis paruuli,
B myſticè Chriſtum ſignificat. Ibidem, numero 62

Petra, in qua coluber veſtigia imprimere nequit, Chriſti ſymbolum. Ibidem, numero 63

Petræ foramina, Chriſti vulnera. Ibidem, numero 64. & 65

Petrus Confeſſorum, Ioannes Virginum, Iacobus Martyrum ordinem repræſentarunt. Dominica 2. numero 4

Petrus ad dicendum: *Bonum eſt nos hic eſſe*, non eſt motus à dæmone, vt cenſet Origenes. Ibidem, numero 42. & 43

Petrus in monte Thabor cur, vt ſibi etiam tabernaculum fieret, non expetiit? Ibidem, numero 49

C Petrus vnde Moſem, & Eliam in monte Thabor agnouerit. Prima, & ſecunda reſponſio reiicitur: tertia admittitur. Ibidem, numero 50. 51. & 52

Petrus Apoſtolus antequam aureo gloriæ torque inſigniretur, erat catena ferrea vinciendus. Ibidem numero 55

Petri Apoſtoli trina negatio ſemper poſterior priore deterior. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 43

Poma immunda quæ in Scriptura ſunt; quidue ſignificent. Feria 6. poſt Cineres, numero 165

Ponticum mel inſaniam affert: talis eſt mellita
D oratio à poëtis, prophaniſque auctoribus medicata. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 65

Porcorum hoſpitium cur dæmones optauerint? Dominica 1. numero 26

Poteſtas, qua ſpeciatim in Euangelica lege Dei filij fieri poſſumus, eſt inimici dilectio. Feria 6. poſt Cineres, numero 96

Præcepta Moſaïcæ legis tredecim ſupra ſexcenta. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 85

Præcepta Moſaïcæ legis tot, quot corporis humani oſſa. Ibidem.

Prædicatio, quæ Chriſtus ad ſe ſequendum Apoſtolos traxit, fuit eius decora modeſtia interioris ſanctitatis index. Ibidem, numero 31

E Prælatus tamquam currus, & auriga ſubditos auxilio ſuſtentare, conſilio regere debet. Ibidem, numero 91

Prælatus quaſi in Eccleſia eſſe debet. Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 37. & 39

Prælati quamuis humiles, adhuc timendi à ſubditis ſunt. Ibidem, numero 41

Prælati prauum refugium peccatoribus ſunt; cum hi ſua peccatorum Prælatorum exemplo defendunt. Feria 6. poſt Dominicam 2. num. 61

Prærupti ſilices vulnera Chriſti, vnde diuinus ignis elicitur. Ibidem, numero 65

Præſciti à conſanguineis electis ſeparati, non ob conſanguinitatis amorem, ſed ob inuidiam triſtabuntur. Feria 2. poſt Dominicam 1 num. 7

Præſciti cur non capræ, aut hirci, ſed hœdi renectioris ætatis nuncupentur? Ibid. num. 15 A
Præſcitus, manifeſtatis aliorum peccatis, ex quinque capitibus pœnam maiorem ſentient. Ibidem, numero 74
Præſciti hœdi dicuntur, quòd ad maturiorem ætatem, ob peccati pœnam, non perueniant. Ibidem, numero 13
Præſcitis ſub mortem fidei, & ſpei fundamentum diabolus ſubuertit. Ibidem, numero 19
Præſcitis aliorum peccata manifeſtè cognoſcere, neque ſolatium erit, neque inde us confuſio minuetur. Ibidem, numero 73
Præſcitis iudicij die nullum patebit effugium. Ibidem, numero 85
B Præſcitorum demerita ſingillatim; electorum generaliter tantùm extremo iudicio manifeſtabuntur. Ibidem, numero 70
Præſcitorum confuſio magna ex peccatorum manifeſtatione. Ibidem, numero 75
Præſes, & moderator ſingularum ſacerdotum claſſium Pontifex, vel ſacerdos magnus, vel ſummus ſacerdotum Princeps dictus eſt. Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 9
Primum ſignificat eximium. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 34
Primos parentes Deus cur de præuaricatione interrogauerit, non autem ſuaſorem diabolum? Dominica 3. numero 8
C Primogenita, quæ Eſau vendidit, ſacerdotis dignitas fuit. Feria 3. poſt Dom. 2. num. 15
Princeps omnibus, tum primariis, tum infimis beneficus eſſe debet. Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 48
Principium ſe Chriſtus nominauit ex quinque capitibus. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 27. & ſequentibus.
Probatica piſcina ſacri baptiſmatis figura. Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 3. & 15
Probatica piſcina B. Virginis ſymbolum. Ibidem, numero 13
Probatica piſcina, hoc eſt pecuaria, non inde dicebatur, quòd ad abluendas victimas vſui eſſet. Ibidem, numero 14
D Probatica, hoc eſt pecuaria piſcina inde dicta, quòd gregis portæ proxima eſſet; vel quod ad ouium potum deſeruiret. Ibidem, numero 16
Probaticæ piſcinæ aquis ad morbos curandos vis naturalis non erat. Ibidem, numero 7
Probaticæ piſcinæ curandi virtus, contra hereticos eam negantes, defenditur. Ibidem, numero 17. & 18
Problema de Chriſto à diabolo in ſanctam ciuitatem, & in montem ducto. Dom. 1. num. 67
Prodigus filius Gentilem populum; eius frater natu maior populum Iudaïcum ſignificat. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 2
Prodigus filius in regione longinqua cur coram patre ſe peccaſſe dixit? Ibidem, numero 24
E Prodigus filius cum facultatum partem, quam negare pater poterat, obtinuit; cur tunc iniuſtus frater maior conqueſtus non eſt? Ibidem, numero 47
Propheta Domini cor contra altare potius, quàm contra idololatram Ieroboamum exclamauit? Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 7
Propheta dicitur, qui occultum ſacræ ſcripturæ ſenſum manifeſtat. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 1
Prophetæ multa prædixerunt, quæ quando impleta ſunt, ignoramus. Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 18
Prophetæ nomen multipliciter accipitur: præcipuè pro viro inſigniter ſancto ſumitur. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 74. & Dominica 3. numero 80
Proximi nomine quilibet homo ſignificatur. Feria 6. poſt Cineres, numero 70
Prurientibus auditorum auribus non elegantis ſermonis titillatio: ſed inferorum ſulphur eſt adhibendum. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 50
Pſalterij decem Chordæ decem decalogi præcepta. Feria 4. poſt Dominicam 1. num. 41
Puer centum annorum cur peccator dicatur: Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 42
Pueri nomen triplicìter vſurpatur. Feria 5. poſt Cineres, numero 7
Pueri nomen etiam infantibus recens natis tribuitur. Feria 3. poſt Dominicam 1. num. 57
Pueri clamantes Hoſanna verè infantes, & lactentes fuerunt. Ibidem.
Pulus vitreus in corui nidum iniectus, pullorum generationem impedit. Similiter mortis pulnis vindictæ ſtimulus cohibere debet. Feria 6. poſt Cineres, numero 29
Purgatorij pœna omnes mortalis vitæ pœnas ſuperat. Feria 5. poſt Dominicam 3. numero 79

Q

QVi non eſt mecum, contra me eſt: Qui non eſt aduerſum vos, pro vobis eſt: conciliantur. Dominica 3. numero 36

R

RAbbinorum delirium confutatur, quo ſupra montem Thabor, & Carmelum Ieroſolymam ſubleuandam aſſerunt. Dominica 2. numero 10
Ranæ prius, deinde culicis inſtar peccatores diabolus cruciat. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 56. & 57
Recalcitrare eſt contra fidem peccare. Dominica 1. numero 34
Recentem morbum, non inueteratum, ſanare ſolet Medicus. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 6
Recidiui peccatores diuino medicamini locum non relinquunt. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 35
Recidiuum peccandi morbum quomodo vitare debemus. Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 40
Redemptio duplex, altera liberans, altera præſeruans: hæc ſecunda B. Virgini competit. Dominica 3. numero 13
Redemptio præſeruatiua, vt vera redemptio, probatur ex ſacris litteris. Ibidem, numero 113. & ſequentibus.
Redemptoris oculi cur vino pulchriores dicti ſunt? Dominica 1. numero 53
Regina auſtri eadem, ac Regina Saba, vbi regnauerit? Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 24.
Regium eſt beneficentia ex inimicis amicos reddere. Feria 6. poſt Cineres, numero 118
Regna terrena, quia caduca, & contemnenda ſunt, vermium nomine ſignificantur. Feria 4. Cinerum, numero 56
Renes accingere, & baculum in manu tenere, ſignificat paſtorali curæ vitâ immaculatam præmitti debere. Feria 3. poſt Dom. 2. num. 76

Reprnbi dicuntur Luciferi cadauer, Feria 5. pnſt Dom. 2. num. 81

Reproborum ingens cnnfuſio coram cœleſti Iudice, Feria 6. poſt Dom 2. num. 72

Reprobari, & damnari ſignificatur, qui à Deo dicitur non cognnſci, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 36

Reſpondere interdum ſignificat abſolutè loqui; non referendo verba ad antecedenrem ſermonem, Dom. 2. nnm. 41

Reſtitui dicitur aliqnid etiam non amiſſum; ſed imminente amittendi periculo, Dom. 3. num. 148

Reſtituendi res ablatas mira difficultas, Feria 4. Cin. num. 47. 48. & 49

Reſurgens Dominns ſignum maius Iudæis dedit, quàm ſi è cruce deſcendiſſet, Feria 4 poſt Dom. 1. nnm. 7

Retribnendi ſex genera, Feria 6. poſt Cineres, num. 66

Reus quidem, ne crimen fateretur, ſibi linguam abſcidit, Dom. 3. n. 4

Rnperti teſtimonium contra immaculatam B. Virginis conceptionnem ſnluitur, Ibidem, num. 143

S

SAcerdos vnns cur idem ſacrificinm pro ſuo peccato, quod vniuerſus populus peccans offerre debebat? Feria 3. poſt Dom. 1. n. 7

Sacerdos non ex imperitia, ſed ex malitia peccat, ibidem.

Sacerdos cur byſſina veſte induebatur, ibidem, num. 8

Sacerdos eſt ſedes Chriſti, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 6

Sacerdos excelſior cœlis factus, ibid. n. 9

Sacerdos B. Virgini comparatur, ibid. n. 10

Sacerdos cœleſtium nrbium conditori comparatur, ibidem, num. 11

Sacerdns Dei filius declaratur, ibidem, num. 13

Sacerdos ſacerdotij dignitate poſthabita temporalibus opibus acquirendis vacans reprobum Eſaü imitatur, ibidem, num. 15

Sacerdotis os ſacramentalibus verbis Chriſtum Dominum ſpirat: ſicut auſter in ſponſæ hortn aromata ſpirare dicitur, ibidem, num. 7

Sacerdotis lingua eſt cœli clauis, ibidem, nnm. 8

Sacerdotis vox diuini ignis flammam intercidit, ibidem, num 12

Sacerdotis dignitas etiam apnd idololatras alijs præfertur, ibidem, num. 14

Sacerdotis prauum exemplum populo maximè noxium, ibidem, num. 15

Sacerdotum exemplo in Eccleſia fides vel floret, vel areſcit, Feria 3. poſt Dom. 1. num. 6

Sacerdotes primi in diuinam vltionem incurrunt, ibidem.

Sacerdos cur idem ſacrificinm pro ſuo peccatn, qnod vniuerſus populus peccans nfferre debet, ibidem, num. 7

Sacerdotes antonomaſticè Sancti nominantur, ibidem, num. 6

Sacerdos non ex imperitia, ſed ex malitia peccat, ibid. num. 7

Sacerdotibus cur ex victimis pectus, & armus reſeruabatur? Feria 3. poſt Dom. 2. n. 92

Sacerdotium abſolutè, & antonomaſticè honor nominatur, ibid. n. 6

Sadducæi Deum corporenm eſſe cenſebant, Dom. 3. num. 42

Sagitta, vt cnllineet, nnn ſolùm alata, & acuminata eſſe debet, ſed etiam tecta. Talis & Dei ſeruus, Feria 3. Dom. 2. n. 96

Sagitta in pharetra abſcnndita ſymbolum Dei ſerui humanas laudes renuentis, ibid.

Sagittæ ardentes cnntra diabolum diuinæ legis verba, Dom. 5. num. 62

Salomon ab iracunda contra inimicos vindicta alienus, in manſuetudinis præmium beſtiarum ferociam edomare nouit, Feria 6. poſt Cin. num. 22

Salomon cur in templo malogranata catenulis interpoſuit? Dom. 2. n. 47

Samſon à Philiſtæis illnſus, cæſus, diuinare iuſſus, ad cnlumnas adductus, eaſque amplectendo manus decuſſans, crucíſque ſignum exprimens Chriſtum præfigurauit, Feria 4 poſt Dominic. 2. num. 13

Sanguine peccatorum ablunntur peccata; quia peccatorum iuſta pœna alij peccata ſua corrigunt, Feria 6. poſt Cin. num. 123

Satan dæmonum princeps poſt Chriſti paſſionem in infernum detruſus, inde exire prohibetur, Dom. 1. num. 91

Satan Domini paſſioni adſtitit, ibid.

Saturitas nimia, & macies ita ſimul nexæ ſunt; vt vna pro altera ſumatur, Feria 5. poſt Dom. 2. num. 27

Saul in monte Gelboë victus, & occiſus; Dauid in valle Terebinthi gigantem proſternens, & occidens humiliari ſuperbos, exaltari humiles indicant, Feria 3. poſt Dom. 2. nnm. 136

Saulus cur prius adoleſcens, paulò poſt vir appellatur? Feria 2. poſt Dom. 1. num. 43

Scientia conditionata ex Abrahæ verbis habetur, interprete Caietano, Feria 5. poſt Dom. 2. num. 99

Scorpiones ſub lapidibns naſcuntur, & degunt, Feria 2. poſt Dom. 2. num. 8

Scorpionibus ſunt dæmones ſimiles, ibid.

Scriptura ſacra pro omnibus multos interdum vſurpat; cum omnes illi, de quibus eſt ſermo, multi ſunt, Feria 4. poſt Dom. 2. nnmero 42

Scripturæ verba vindictæ affectum indicantia, de vltione contra diabolum ſunt intelligenda, Feria 6. poſt Cin. n. 40. & 41

Scripturæ verba ad litteram interpretanda ſunt, vbi ad minus proprium ſenſum ea detorquere non eſt neceſſe, Feria 3. puſt Dom. 1. num. 57. & Dominica 2. num. 25

Scripturæ ſacræ pluribus in locis aliquis de ſeipſo, tamquam de alio loqui legitur, Feria 4. poſt Dom. 2. num. 6

Scripturæ ſacræ vnlgata verſio interdum retinet genus; quòd Hebraïcum, vel Græcum idioma, non autem Latinum exigit, ibid. n. 36

Scripturæ ſacræ verba propriè, quantum poteſt, ſunt intelligenda, Feria 5. pnſt Dom. 2. num. 83

Scripturæ ſacræ teſtimonia deſpicientes, ob huiuſmodi contemptus culpam neque viſis miraculis conuertuntur, ibid. n. 99

Secretus locus ad colloquendum cum Den eſt eligendus, Dom. 2. n. 57

Secretò, & familiariter eum Den colloqui quanta felicitas ſit, ibid.

Sedere ad dexteram, & ad ſiniſtram; hnc eſt in cœlo regnare, & antea in præſenti vita ambitioſè dominari repugnat, Feria 4. pnſt Dom. 2. num. 29

Senecæ Philoſophi error, Feria 6. pnſt Cineres, numero 136

Sententiæ quædam negatiuæ in ſenſu cnmpara-

tiuo ſunt intelligendæ; ita vt vnnm non negetur, ſed tantùm alteri poſthabendum intelligatur, Feria 3. poſt oom. 2. num. 114
Sepinm ſex genera, Feria 6. poſt Dom. 2. num. 8
Septenarius numerus plures indefinitè ſignificat, Feria 6. poſt Cin. num. 226
Sepulchrum auarorum diuitum quare eorum domus in æternum fore dicitur? Feria 5. poſt Dom. 2. num. 48
Seraphici Angeli cur Deo proximi adhuc volabant? nom. 2. num. 45
Sericis veſtibus ad nimium lnxnm indnti in vermibus luxuriantur, Feria 3. poſt Dom. 1. n. 26
Sermo nimis ornatus tamquam Sophiſticus rejiciendus, Feria 3. poſt nom. 2. num. 84
Sermonis elegaona, alia humana, alia diuina, ibid. oum. 46
Serpens ante potum venenum projicit, Feria 6. poſt Cioeres, num. 25
Serpens calamo percuſſus moritur. Contra diabolum lethalis ictus prouenire debet à Concionatoris lingua calamo aſſimilima, Feria 3. poſt Dom. 2. n. 43
Serpentes odoriferas ſyluas frequentant: diabolus eos, qui Chriſti bonus odor ſunt, Dom. 1. num. 21
Seruus eſt, qui ſpiritn timoris Deo ſeruit: filius verb, qui amoris Spiritu oeo obſequitur, Sabbato poſt Dom. 2. num. 27
Serui in dominorum funere vltro mortem ſubieunt, Feria 5. poſt Cin. n. 3
Serui in filios adoptabantur, ibid. n. 7
Serui velut dominorum honoris ſolliciti ſæpe diſcordias ſerunt, Sabbato poſt Dom. 2. num. 45
Seruos erga domini ex charitate beneuolè ſe gerere debent, Feria 5. poſt Ciner. numero 4. 5. & 6
Seruos erga pijſſimnm S. Lndouici regis exemplum, ibid. n 6
Seueritas diuinæ ſententiæ inſueta, Feria 2. poſt Dom. 1. num. 23
Sexaginta animarum millia, tribus exceptis, eadem hora ad inferos damnantur, Feria 5. poſt Dom. 2. n. 49
Sigillo ſanctitatis non ſolùm cor, ſed etiam brachium eſt imprimendum, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 79
Signa de cœlo plura à Domino Iudæi habnerunt, Dom. 3. num. 20
Silex percuſſa ſcintillas emittit. Chriſtianus animus iniurijs affectus charitatis igoem elicere debet, Feria 6. poſt Cin. n. 49
Siliquis porcis datis qnomodo prodigus filius porcorum cuſtos ſe eaplere nequiuerit? Sabbato poſt Dom. 2. n. 13
Simeonis Stilitæ eximia humilitas, Feria 4. poſt Dom. 2. nnm. 40
Similitudinis partienla omitti ſolet apud Hebræos, Feria 3. poſt Dom. 1. n. 12
Siniſtra, hoc eſt mortalis vitæ cura, eleemoſynam neſciat, ne eam impediat, Feria 6. poſt Cin. num. 170
Siniſtra, hoc eſt peccator, eleemoſynam neſciat, ne eam diſſuadeat, ibid. n. 171
Siniſtra, hoc eſt humanæ gloriæ cnpiditas, eleemoſynam neſciat, ibid. num. 173
Siniſtra, hoc eſt intentio impetrandi à Deo temporale præmium, eleemoſynam neſciat, ibid. num. 174
Siniſtra cum ad operandum minus expedita ſit, eleemoſynam citò dandam neſciat, ibid. n. 175. & ſequentibus.
Siniſtra à Dijs mala immitti, dextera verò bona dati cenſebant Ægyptij, ibidem, num. 180
Siniſtra Occidentem, dextera Orientem ſignificat: ſiniſtra non eſt eleemoſyna danda, nempe ſub vitæ occaſnm, ibidem, num. 184
Siniſtram aliqui ſibi dexteram faciunt, ibidem, num. 174
Sinueſſanæ aquæ ad inſaniam abolendam ſalutares, Feria 6. poſt Dominic. 1. num. 17
Solemnitates ſacræ rite celebraodæ, ibidem, numero 2
Sol, & pluuia poma antea acerba, dulcia reddunt. Simile præſtat inimici dilectio, Feria 6. poſt Cineres, num. 148
Sol non ſolnm materialis, ſed etiam diuinus oritur bonis, & malis, ibidem, num. 149
Sol conſueto citius illuxit Dominicæ reſurrectioois nocte, Feria 4. poſt Dom. 1. num. 13. & 14
Solis, & pluuiæ ſub nomine cur de Redemptore fuerit vaticinium? Feria 6. poſt Cineres, nnm. 135
Solis, & aquæ commune beneficium Deus aliquando malis negauit, & bonis impertijt, ibid. num. 136
Solis pars, quæ prius maculata eſt viſa, poſtea lucidior apparet, Feria 6. poſt Dom. 1. nnm 9
Solitudo aſylum contra diabolum, Dominica 1. num. 11
Solitudo eſt mentis deſertum, ibid.
Solitudo mater oratioois, Dom. 2. num. 5
Solitudinis domicilium à Deo iuſtis præparatnr, Dom 1. nnm. 12
Solitodinis commeodatio, Dom. 2. nnm 57
Solitudine ab hominum turbis procul anima illuſtratur, & roboratur, Dominica 1. numero 8
Solitudines procul ab hominibus cur loca, arida dæmonibus ſint, Feria 4. poſt Dom. 1. n. 26
Solitarium ſe ſine homine Deus, quamuis Angelis circumdatus, putat, Feria 6. poſt Dom. 2. num. 6
Solſtitij tempus myſticum, Feria 2. poſt Dom. 1. num. 20
Somnium vxoris Pilati fuerit ne à Deo, an à dæmone immiſſum? Dom. 2. num. 42
Somnianti ſe in alios dominari mors portenditur, & cognatorum amiſſio, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 109
Sordibus intingere Deus homines qnomodo dicatur? Feria 6. poſt Cin. num. 158
Speculator ſuo in munere tripliciter peccare poteſt: ſimiliter concionator, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 52
Spinæ extra terreſtrem Paradiſum notæ, in nobiliori Paradiſo, nempe in Domini capite locum habuerunt, Feria 4. Cin. n. 35
Spiritus Sanctus cur vehementer hypocriſim abominatur, ibidem, num. 7
Spiritus quando pro Spiritu ſancto in ſcriptura accipiatur? Sabbato poſt Cin. n. 5
Spiritus nullo alio addito in bonam partem accipitur iuxta Hieronymum, & Auguſtinum: habet tamen hæc regnla exceptionem, ibidem, num. 6. & Dom. 3. num. 39
Spiritus accipitur pro rationali potentia diuinitus illuminata, ibidem, num. 7
Spiritus ſignificat imperium, Dom. 3. num. 27
Spirituali ſanitas corporali eſt præferenda, Feria 5. poſt Dom. 1. n. 28
Spiritualem animæ vitam quælibet culpa polluit; ſed vltionis affectus radicitus aufert, Fe-

ria 6 poſt Cineres, numero 28 A

Spiritualia animæ bona diabolo ſordes ſunt: vitia verò eiuſdem ornamentum, Dominica 3. num. 49

Sponſa ad ſponſum nocturno tempore dignoſcendum, cur eius colores aſſignauerit? Dom. 2. num. 17

Sponſa, hoc eſt anima, non aſſurgens, ſed humi ſedens, quomodo cœleſtis arboris fructus carpere poſſit? Feria 3 poſt Dom. 2. n. 133

Sponſæ collum eburneum ad abſtinentiam myſticè indicandam, Dom 1. num. 27

Sponſæ è collo cur omnis armatura pendere dicatur? ibidem, num. 28

Sponſæ venter cur lilijs vallatus dicitur? ibidem, num. 29

Stephanus Protomartyr humilitatis affectu flexis genibus pro inimicis orauit; eo quòd Dei filij munus ei exercere daretur, Feria 6. poſt Cin. num. 99 B

Stephanus vir nobilis, ſed peccator, vita functus, poſt viſas Inferni pœnas, vitæ reſtitutus ſe non correxit, Feria 5 poſt Dom. 2. num. 100

Stephanus Protomartyr lapidibus cœlo eſt generatus, Dom. 2. n. 54

Stephani Protomartyris in vrbem Maionam illatis reliquijs quingenti quadraginta Iudæi Euangelicam fidem amplectuntur, eiuſque einis erga infenſos Iudæos charitatis ignam retinere viſus eſt, Feria 6. poſt Cin. n. 99

Stephano Protomartyri vberior ſancti Spiritus gratia communicatur, eidemque cœli aperiuntur, vt filius Dei inimicos diligens declararetur, ibid. num. 99 C

Stola talaris veſtis nobilium erat, Sabbato poſt Dom. 2. num. 34

Stola talaris veſtis ſacerdotum, ibid.

Stola prima primam hominis innocentiam, amiſſamque immortalitatem ſignificat, ibidem, num. 35

Stridor dentium cur in damnatis? Feria 5. poſt Cineres, num. 48

Stultum eſt liberalitatis, & miſericordiæ operibus temporalia præmia velle impetrare, Feria 6. poſt Cin. n. 227 D

Sublimiores magis humiliari debent, Feria 4. poſt Dom. 2. num. 38

Subſtantiæ portio non ſupernaturalia dona, ſed liberi arbitrij vſum ſignificat, Sabbato poſt Dom. 2. num. 4

Solphur inferni incendij materia ab igne non conſumitur, Feria 2. poſt Dom. 1. n. 62

Superbia virga diaboli, Feria 4. Cin. n 5

Superbia ex auaritia, auaritia ex ſuperbia prouenit, Dom. 1. n. 92

Superbia cur ſpeciatim oculo tribuatur, triplex ratio, Feria 3. poſt Dom. 2. n. 119

Superbia intumeſcens anima aditum ad ſalutaria remedia obſtruit, ibidem, num. 130 E

Superbia Petrum Apoſtolum periurum fecit, ibidem, num 144

Superbia primò fumans, antequam in incendia erumpat, pœnitentiæ lacrymis eſt extinguenda, ibidem, num. 145

Superbia tam inſipiens eſt, vt apparens tantùm ſuperbiæ vmbra inſipientia dicatur, ibidem, num. 141

Superbiæ, & humilitatis metamorphoſes, Feria 5. poſt Cin. num. 12

Superbiæ pes ad fontem vitæ accedere nequit, Feria 6. poſt Dom. 1. num. 8

Superbiæ pes vitandus, quòd inſequentem depreſſionem fugam euadere numquam poteſt, Feria 3. poſt Dom. 2. num 142

Superbiam duplex ruina, altera comitatur, altera ſubſequitur, ibidem, num. 147

Superbus, quia inſipiens, caput non habere dicitur, ibidem, num. 141

Superbus cum pœnitens humiliatur, Deus per ſuperbiæ fumum lacrymas contritionis elicit, ibid. num. 143

Superbus Nabuchodonoſor cur ſpeciatim cum onagris habitaſſe dicitur? ibidem, numero 145

Superbi irridentis Euangelij ſententiam pœna, ibid. num 142

Superbi ſaltantibus locuſtis ſimiles, ibid. num. 127

Superbi ſimiles vmbræ mox euaneſcenti, cum creſcit, ibid. num. 129

Superbi fumo, & rotæ ſimiles, ibid.

Superbi locuſtarum nomine ſignificantur, ibid. num. 125

Superborum locus in inferis eſt puteus fumum exhalans, ibid.

Superborum, & humilium veſtes, aliæ in hac vita, aliæ in altera, ibid. n. 148

Superbos depreſſio non ſolùm conſequitur, ſed comitatur, ibid. n. 143 & 147

Supplicium in vrbes propter laſciuum fœminarum ornatum, Feria 3. poſt Dom. 1 num. 35

Sues vbi lauantur, ſordidantur: ſimiliter impudici, ibid. num. 12

T

TAlpæ cur peccatores dicantur? Feria 6. poſt Cin. n. 149

Temerè iudicans ſe Deo præfert, Feria 2. poſt Dom. 2 n. 18. & 19

Templum Dei, & victima iuſti ſunt, Feria 2. poſt Dom. 1. num. 32

Templum Ieroſolymitanum quanta induſtria à ſordibus mundum ſeruabatur, Feria 3. poſt Dom. 1. num. 10

Templum ingredientibus ſeptem plagæ, hoc eſt ſeptem capitalia peccata delenda, ibid. n. 14

Templum tamquam homini ignobili ſimile quidam irreuerenter exiſtimant, ibid. n. 17

Templum Dei mulieres pigmentis, nimioque ornatu violant, ibid num. 33

Templi veneratio efficax ad peccatorum pœnas auertendas, ibid. num. 14

Templi animati cuſtos, & æditua pudicitia eſſe debet, ibid. n. 28

Templa ſunt vrbium munimenta, ibidem, num. 20. & 21

Templorum cuſtodia contra profanos, propriarum domorum cuſtodiæ eſt præferenda, ibid. num. 21

Templorum violatores ſeuerè puniuntur, Feria 3. poſt Dom. 1. num. 22

Templorum veneratio æternę ſalutis pignus, ibid. num. 23

Templis Deo ſacris mulieres ornatæ, vt ſimilitudo templi, à diabolo opponuntur, ibid. n. 24

Tempus reddendi myſticæ vineæ ſpirituales fructus quando fuerit, Feria 6 poſt Dom. 2. num. 32. & 33

Tenebræ confuſionis ex peccatis prouenientis multò acerbiores, quàm inferni tenebræ, Feria 5. poſt Dom. 2. num. 80

Tenebras Dominicæ paſſionis tempore ſupra terræ faciem offuſas bene noctem appellari,

Feria 4. poſt dom. 1. numero 16. & 17
Tentator Domini Lucifer fuit, Dom.1. num.49
Tenrare Deum quid ſit; & quare culpabile? ibid. num. 76
Terræ nomine homo appellatur, Feria 2. poſt Dom. 1. n. 45
Terrenæ opes ex auaritia ſeruatæ amittuntur; miſericorditer erogatæ ſeruantur, Feria 4. Cin. nom. 66
Terrenæ militiæ ducibus in vallibus non eſt caſtrametandom; ſecus verò qui Deum ducem ſequuntur, vt de diabolo victoriam reportent, Feria 3. poſt dom. 2. num. 137
Teſtes in extremo iudicio vniuſcuiuſqoe opera erunt, Feria 2. poſt oom. 1. num. 1
Thautologia noo eſt in his verbis: Vt ſitis filij Patris veſtri, Feria 6. poſt Cin. num. 114
Theodoreti ſenteotia improbatur, ibidem, num. 127
Theodoricus Rex duellum damnat ſuorom Gothorum exemplo, ibidem, num. 155
Theriaca ſpiritualis quæ ſit, ibidem, num. 50
Theſaurus cœleſtis non immiouitur, quòd à pluribus rapiatur, Feria 4. Cin. n. 72
Theſauros ſuos libenter vult Deus à nobis rapi, oom. 3. n. 213
Thus euaporans ſuperpſitum ignem attrahit: ſimiliter oratio Deum, Feria 5. poſt Dominic. 1. nom. 3
Tiberij pij Orientis Imperatoris in pauperes liberalitâs, eiuſqua præmium, Feria 4. Ciner. num. 70
Tigris muſico coocentu in inſanum furorem erumpit, Sabbato poſt oomioicam 2. numero 44
Timor Dei diuinum cultum, & venerationem ſignificat, Dom. 1. num. 95
Timor Domini annorum numerum auget, Feria 2. poſt Dom. 1. num. 29. 30. 31
Timor Domini Ezecbiæ ſolis regreſſum; Ioſuë ſolis moram impetrauit, ibidem, num. 29
Timor Dei homines Deos facit: amor Dei Deum hominem fecit, ibidem, oum. 32
Torcular non inferiorem lacum, qub muſtum defluit; ſed ſuperius prælum, vbi vuæ premuntur, ſignificat, Feria 6. poſt Dom. 2. num. 22
Torcular crucis ſymbolum, ibid.
Torcular inſtrumentum muſicum, ibid.
Torcular altare, vnde victimarum ſanguis defluebat, myſticè ſignificat, ibidem, num. 26
Torcular Dominicæ paſſionis meditationem, vel propriorum criminum conſiderationem myſticè ſignificat, ibid.
Transfigurans ſe Dominus externam corporis gloriam, non diuinitatem Apoſtolis oſtendit, Dom. 2. num. 14. & 15
Transfiguratus Dominus cur in nube lucida apparuit? ibidem, num. 14
Transfiguratus Dominus in aëre eleuatus, non in terra inſiſtens apparuit, ibidem, oum. 27
Transfigurati Domini claritas vna ex quatuor glorioſi corporis dotibus, ibidem, num. 16
Transfigurati Domini claritas naturalis, an ſupernaturalis dicenda, ibid.
Transfigurati Domini claritas potuit ab Apoſtolorum oculis videri noo eleuatis, ſed corroboratis, ibid.
Transfigurati Domini in veſtibus verus color albus fuit, ibidem, num. 25. & 26
Transfiguratio Domini fuit die ſexto Auguſti; non vigeſimo quarto, vel vigeſimo ſeptimo Iunij, vt aliqui aſſerunt, ibidem, num 11
Transfiguratio Domini æſtiuo, non verno tempore fuit, ibid.
Transfiguratio Domini nocturno tempore fuit, ibidem, num. 12
Transfigurationis Domioi vaticinia tria, ibidem, num. 7. 12. & 13
Transfigurationis Domini ſolemnitas maiori celebritate aucta ob victoriam de Turcis reportatam, ibidem, num. 12
Tres Dei digiti, potentia, ſapientia, & bonitas, nom. 3. n. 27
Tributo ſalis impoſito ſal euanuit, Feria 4. Cin. num. 66
Triſtitia quædam laudabilis, ibidem, num. 18
Tullianæ villæ aquæ oculis ſalubres, Feria 6 poſt Dom. 1. num. 17
Turbatio animæ triplex, Sabbato poſt Ciner. num. 1
Turris in vinea Ieroſolymitanum templum ſignificat, Feria 6. poſt Dom. 2. num. 26
Turris diuini oominis inuocationem, diuinæque opis implorationem ſignificat, ibidem, num. 27
Turris munitiſſima eſt Chriſtus aduerſus dæmonum inſidias, ibid.
Turris eſt B. Virgo ad homines protegendos, inferoumqoe hoſtem expugnandum, ibidem, numero 28

V

VAllis Ioſaphat deſcriptio, Feria 2. poſt Dom. 1. oum. 6
Valles frumento abundare dicuntur, & fontes in conualles emitti ad humilitatis bonum indicandum, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 134
Vas Hebraïcè inſtrumentum ſignificat, Feria 6. poſt Dom. 2. num. 24
Vaticinium de Meſſia Chriſti aduentu impletum, Feria 6. poſt oom. 1. num. 22
Velociter ſcribens abbreuiata verba ſcribit. Verbum abbreuiatum, hoc eſt Chriſtum crucifixum prædicare debet lingua ſimilis calamo velociter ſcribentis, Feria 3. poſt oom. 2. n. 46
Ventorum nomioe regna ſignificantur. Nec ventus ſine motu, nec regna cum quiete reperiuntur, Feria 4 poſt Dom. 1. num. 23
Venatores ſunt dæmooes, Sabbato poſt Dom. 2. oum. 5
Verberans ſeruum Cæſaris imaginem geſtantem capite eſt damnatus; multò magis, qui erga hominem Dei imagioem eſt iniurioſus, damnabilis eſt, Feria 6. poſt Cin. n. 111
Verbum vel imperium, vel ſermonem, vel rem ſignificat, Dom. 1. o. 64. & Feria 2. poſt Dom. 2. num. 28
Verbum abſtractum pro concreto pooitur ad aliquid ſummum in re ſignificata indicandum, ibidem, num 32
Verborum nimia concinnitas à pio concionatore vitanda, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 29
Verecundia peccatorum confeſſionem impediens quomodo ſuperanda, Dom. 3. n. 16
Vermes cruciantes damoatorum animas ſunt conſcientiæ morſus, Feria 5. poſt Dom. 2. n. 82
Vermes corporei veri, & reales, aliaqoe venenata animalia damnatorum corpora cruciabunt, ibidem, nom. 83
Vermes in Inferno præcipuè auaros cruciabunt, ibidem.
Veſpertilionum, & dæmonum comparatio, Dom. 3 num. 76
Veſtem mundam nuptialem miſericentes in paupe-

tes habet, Feria 6. poſt Cin. numero 128
Veſtes panperibus datæ ſunt veluti loricæ ad mortis ictus retundendos, ibidem, num. 203
Veſtes Domini qnot, & quales fuerint? Sabbato poſt Cin. nnm. 26
Veſtigia cur in Oliueti monte Dominus reliquerit? Feria 6. poſt Cin. num. 140
Vetus lex ſarcina intolerabilium obſeruationum, Feria 3. poſt Dom. 2. numero 85
Victoria celeris de diabolo eſt ſperanda, Dom. 3. num. 25
Vigiliæ nocturnæ ad extremum iudicium meditandum inſtitutæ, Feria 2. poſt Dom. 1. numero 98
Vindicta cohibenda mortis memoria, & Domini patientiæ conſideratione, Feria 6. poſt Cin. num. 55
Vindictæ quadrigam velocem ad effundendum ſanguinem dęmones tigrium inſtar pertrahunt, ibidem, num. 51
Vindictæ quadriga ab impatientiæ, crudelitatis, audaciæ, & impudentiæ Spiritu trahitur, ibid.
Vineæ vel Synagogam, vel Euangelicam Eccleſiam ſignificantis diſcrimen, Feria 6. poſt Dom. 2. nnmero 2
Vineæ ſignificantis ſynagogam è gremio cur lapides ſublati; non autem à vinea Euangelicam Eccleſiam ſignificante, ibidem.
Vineæ ſepes caſtitatem, torcular obedientiæ obſeruantiam, turris paupertatem ſignificat, ibid. num. 7
Vineæ myſticæ fructus eſt rerum terrenarum contemptus, ibidem, num. 30
Vineæ myſticæ cultores ſunt Eccleſiaſtici, à quibus præcipuè vilicationis ratio exigitur, ibid. nnm. 29
Virga oculata Chriſtum præfigurauit; qui vt virga negotiatores è templo eiecit; vt oculata cæcos illuminauit. Feria 3. poſt Dom. 1. n. 49
Virgines in frontibus Dei nomen inſcriptum habent; quia Dij à Deo eorum patre nominantur, Sabbato poſt Dom. 2. num. 11
Viri cœleſtes cœleſtia loqui debent, Dom. 2. num. 67
Viri ſub nomine comprehenduntur etiam fœminæ, tamquam membra ſub capite, Dom. 3. numero 81
Viridi ligno, quòd non iracundiæ ignem incendatur; Chriſtus dominus, & vir iuſtus comparatur, Feria 6. poſt Ciner. num. 75
Viſcera miſericordiæ indumenta fuerunt, qnibus prodigum filium primò pater contexit, Sabbato poſt Dom. 2. onm. 31
Viſitatio interdum conſolationem, interdum punitionem ſignificat, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 139
Vita peccatoris via lubrica dicitur; quia ſemper in peiora labitur. Feria 4. poſt Dom. 5. oum. 39
Vita præſens veluti punctus eſt, Feria 5. poſt Dominic. 2. num. 47
Vitia ſecum pugnantia peccatorem diſcerpnnt, & cruciant, Feria 3. poſt Dom. 2. numero 89
Vlciſcens reddit malum pro bono: bonorum ex iniuria percipi pluribus exemplis oſtenditur, Feria 6. poſt Cineres num. 58
Vlciſcens diabolo ſimilis eſt, & temporarius dæmon dicitur: ignoſcens verò Deo ſimillimus redditur. ibidem, num. 103
Vlciſcentes veluti palea; ignoſcentes velut aurum in fornace ſunt, ibidem, num. 73
Vlciſci non eſt actus fortitudinis, ſed abie-
A ctionis, ibidem, nnmero 17
Vlciſci qui ſe vult, cuiuſlibet Sancti interceſſione ſe priuat, ibidem, num. 27
Vlciſci in inimicos in nomine Domini eſt eorum conuerſionem expetere, & à Deo flagitare, ibidem, nnm. 44
Vlciſci quàm Deo ſit ingratum; beneſacere quàm iucundum, ibidem, num. 137
Vlciſcendi optimus modus eſt iniuriam non rependere, ibidem, num. 25
Vlciſcendi cupiditas eſt duplex ſtultitia, ibidem, num. 26
Vltio quomodo in inimicum exercenda, ibidem, num. 69. & 70
B Vltio cibo diſſimilis eſt; qnia ea vti debet, qui eam non appetit, qualis eſt miſericors Deus, ibidem, num. 72
Vltio videtur expeti quibuſdam Scripturæ verbis; & tamen ibi eſt oratio pro inimicis, ibidem, numero 84
Vltio quia terrenus maledictæ terræ affectus eſt, è terra, non è cœlo clamatur, ibidem, num. 99
Vltio puſillitas eſt, ibidem, num. 100
Vltio Dei digito tribuitur, beneficentia duabus manibus, ibidem, num. 138
Vltio diuina ſub nomine ſtillæ, beneficentia ſub torrentis nomine ſignificatur, ibidem, nnm.
C 139
Vltio, & ira cur aſcendere, beneficentia cur deſcendere à Deo dicatur, ibidem, num. 141
Vltionis affectum cohibet mortis memoria, ibid. onm. 23
Vltionis affectum cohibet ad beatam patriam perueniendi deſiderium, ibidem, num. 29
Vltionis cupidus vel inimici ſanguine, vel proprio amaro felle, & ſpumea rabie diabolum nutrire ſtudet, ibidem, num. 28
Vltionis cupidus cur maximè Deo odibilis, ibid. nnm. 45
Vltionis venenato affectu ne afficiamur, adamantinos nos diuina gratia reddere debet: adamas veneaum irritum reddit, ibidem, num.
D 49
Vltionis affectus, veluti peſſimum vinum, cor inebriat. Ab hoc vitio Domini verba nos abſtinentes reddere debent: ſicut ex paterna obedientia Recabitæ à vino ſemper abſtinuerunt, ibidem, nnm. 52
Vltionis impetum cohibuit funiculus coccineus pendens è domo Rahab. Idem efficiat vitta coccinea in Domini labijs odium prohibentis, ibid. num. 53
Vltionis memoria, velut amaro felle cibum condiebat Darius: at Chriſtiano cibus ſuauiſſimus ſit Dei voluntatem exequi odium probibentis, ibidem.
E Vltionis affectus cum furentis aſpidis inſtar inſurgit, ſacræ Scripturæ carminibus eſt incantandus, ibid. oum. 55
Vltionis affectus ſimultates ſouens μικροψυχία, hoc eſt puſillanimitas à Græcis Patribus meritò appellatur, ibid. n. 58
Vltionis egregium genus eſt ignoſcere, ibidem, nnm. 71
Vltionis Spiritus eſt Spiritus ſeruitutis. Regium eſt inimicis ignoſcere, ibidem, num. 96
Vltionis contra ſtimulos remedium primum, ibidem, num. 116
Vltionis cootra ſtimulos remedium ſecundum, ibidem, num. 117
Vltionis in deteſtationem alapa à Malcho percuti

Dominus voluit, ibidem, num. 141
Vltionis ex culpa in periurium Petrus Apoſtolus incidere permiſſus, ibid.
Vltionis ad affectum rejiciendum dicitur, qui Cainum interficeret, ſeptuplum puniendus, ibid. numero 143
Vltionem non exercendi ſeptem rationes, ibid. num. 25. & ſequentibus.
Vltionem procurantibus, eamque excuſantibus, ne crimina ſint impunita, reſpondetur, ibidem, num. 25
Vltionem exercens coram cœleſti Rege eius imaginem lacerat, ibidem, num. 30. & 31
Vltionem cohibere debet mortis memoria, & Domini patientiæ conſideratio, ibidem, num. 55
Vltionem cor machinans dæmonem ad ſe vocat, eiuſque fit domicilium, Ibidem, numero 106
Vltionem non proſequi, ſed ignoſcere, non ignominia, ſed gloria eſt exiſtimanda, ibidem, numero 107
Vltionem à Deo non expetere quis debet pro iniurijs ſibi illatis, ibidem, num. 133
Vltionem clamat Sanguis Abelis: Sanguis Christi veniam impetrat, ibidem, num. 137
Vltionem indignatus Deus momento; miſericordiam æternitate metitur, ibidem, num. 141
Vltione, pœniſque peccatorum viſis triplici ex capite iuſti lætantur, ibidem, num. 123. & 124
Vltor veluti feram ſe gerit, ibidem, num. 36
Vltor eſt ſibi magis, quàm inimico noxius, ibid. num. 49
Vltor ſe ipſum excruciat? ibidem, num. 54
Vltor ab inimico Dei indignationem auertit, & in ſe ipſum trahit, ibidem, num. 72
Vltor antonomaſticè diabolus dicitur, Dominica 3. numero 23
Vltoris ſtultitia aperto dilemmate conuincitur, Feria 6. poſt Cineres, numero 109. & ſequentibus.
Vltores furentibus apris ſimiles, ibidem, num. 72
Vltores contra, & contra dæmones pari increpandi genere vſus eſt Chriſtus, ibidem, num. 105
Vltores vipera peiores, ibidem, num. 110
A Vltores cur vulpibus ſimiles, ibidem, num. 115
Vltutus hoſtes Deus cur ſupra montem Oliuarum pedes habere dicatur? Ibidem, num. 140
Vlulare luporum inſtar damnati dicuntur, vt lupinæ voracitatis pœnas luant, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 68
Vniuerſales ſententias in ſacra Scriptura ex rationabili fundamento exceptionem habere poſſe probatur, Dominica 3. numero 120. & ſequentibus.
Vocare interdum inuocare ſignificat, opemque implorare, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 113
B Vocari rem, vel hominem tali nomine, ſignificatur illi tale nomen conuenire debere, Feria 3. poſt Dom. 1. num. 43
Vox eadem ſub diuerſo ſenſu in eadem Scripturæ ſententia vſurpatur, Feria 4. poſt Dominicam 1. num. 19
Voce, & manu; non autem vna tantum ex his eſt Deo iubilandum. Feria 5. poſt Dom. 2. num. 20
Voluptaria vita peccatorem erga Deum, & homines ſuperbum, & iniquum reddit, Feria 5. poſt Dom. 2. num. 23
Voluptaria vita, vt mors habenda, Sabbato poſt Dom. 1. num. 43
Vrſa raptis catulis nihil ſæuius: huic ſe diuinus Iudex comparat, Feria 2. poſt Dom. 1. numero 58
C Vrſorum excæcantur oculi ære candente: vanus concionator loquens ſicut æs ſonans populum excæcat, Feria 3. poſt Dom. 2. numero 22
Vulnus repetitum ſanatur tardius: Similiter peccatum iteratum, Feria 4. poſt Dom. 1. num. 34
Vulnera Spiritualia quo ſale curanda ſunt, ibid. numero 36
Vulnifica Chriſti in cruce transfixio cur punctio appelletur? Feria 4. poſt Dom. 2. num. 30

Z

Zizania cur non ante, ſed poſt ſatum triticum diabolus ſeminet? Dominica 1. numero 21

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ, QVI IN HOC COMMENTARIO EXPLICANTVR, SIVE CITANTVR.

Vltimus numerus marginalem numerum indicat.

EX GENESI.

A

C. 1. IN principio creauit Deus cœlum, & terram, Feria 2. poſt Dominicam 1. num. 8. & 45. Feria 2. poſt Dom. 2. num. 28. & 29

C. 1. Tenebræ erant ſuper faciem abyſſi, Dom. 3. num. 169

C. 1. Dixit Deus: Fiat lux; & facta eſt lux, Feria 5. Dom. 1. n. 30

C. 1. Appellauit lucem diem, & tenebras noctem, Feriæ 4. Dom. 1. num. 16

c. 1. Factum eſt veſpere, & mane dies vnus, Feria 4. Dom. 1. num. 9

B

c. 1. Producant aquæ reptile animæ viuentis, & volatile, Dom. 3. num. 6

c. 1. Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, Dom. 3. num. 57

c. 1. Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram; & vniuerſa ligna, quæ habent in ſemetipſis ſementem generis ſui; vt ſint vobis in eſcam, & cunctis animantibus terræ, omnique volucri cœli, & vniuerſis, quæ mouentur in terra, & in quibus eſt anima viuens, vt habeant ad veſcendum, Dom. 3. num. 228

c. 2. Benedixit Dominus diei ſeptimo, & ſanctificauit illum, Feria 6. Dom. 1. num. 2

c. 2. Formauit Dominus hominem de limo terræ, Feriæ 4. Dom. 2. n. 7

C

c. 2. Fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradiſum. Produxit Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuaue: lignum etiam vitæ in medio Paradiſi; lignumque ſcientiæ boni, & mali. Tulit Dominus Deus hominem, & poſuit eum in Paradiſo: vt operaretur, & cuſtodiret illum, Feria 2. Dom. 1. num. 37. Feria 3. Dom. 2. num. 37. Feria 6. Dom. 2. num. 20. Sabbato poſt Dom. 2. num. 41. Dom. 3. num. 208

c. 2. Gehon ipſe eſt, qui circuit omnem terram Æthiopiæ, Dom. 3. n. 12

c. 2. Phiſon circuit omnem terram Heuilath, vbi naſcitur aurum, Feria 6. poſt Cineres, num. 228

c. 2. & c. 3. De ligno ſcientiæ boni, & mali ne comedas: quocumque die comederis, morte morieris. Vidit mulier, quòd bonum eſſet lignum, & pulchrum oculis, aſpectuque delectabile; & tulit de fructu illius, & comedit, deditque viro ſuo, Feria 4. Cin. n. 1. & 8. Dom. 1. num. 1. & 32. Feria 2. Dom. 1. num. 23. Feria 6. Dom. 1. n. 2. Dom. 2. num. 48. Feria 6. Dom. 2. num. 63. Dom. 3. num. 214

c. 2. Ædificauit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem, Dom. 3. num. 79

c. 2. Hoc nunc os ex oſſibus meis, Feria 6. poſt Cineres, num. 560

c. 2. Et ad Epheſ. c. 5. Erunt duo in carne vna, Feria 2. Dom. 1. num. 53

c. 3. De fructu ligni, quod eſt in medio Paradiſi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud, Dom. 3. num. 61

c. 3. Nequequaquam moriemini. Scit enim Deus, quòd in quocumque die comederetis ex eo, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut dij ſcientes bonum, & malum, Dominica 1. num. 55. & 33

c. 3. Terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ: inimicitias ponam inter te, & mulierem; ipſa conteret caput tuum. Tu inſidiaberis calcaneo eius, Sabbato poſt Dom. 2. num. 40. Dom. 3. num. 58. 104. 207

c. 3. In dolore paries filios: ſub viri poteſtate eris, Feria 5. poſt Cineres, num. 13. Dominica 3. n. 65. 101. 173

c. 3. Maledicta terra in opere tuo; ſpinas, & tribulos germinabit tibi, Dom 3. n. 88

c. 3. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua ſumptus es; quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Iuxta Septuaginta: Terra es, & in terram reuerteris. Feria 6. poſt Cin. n. 54. Dom. 1. num. 30. Dom. 3. num. 94. & 240

c. 3. Vocauit Adam nomen vxoris ſuæ Eua; eo quòd mater eſſet cunctorum viuentium, Dom. 3. num. 125

c. 3. Fecit Dominus Deus Adæ, & vxori eius tunicas pelliceas, Feria 6. poſt Cin. nom. 203

c. 3. Eiecit Adam; & collocauit ante Paradiſum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium, atque verſatilem, ad cuſtodiendam viam ligni vitæ, Dom. 1. nom. 1. Dom. 2. num. 19. 20. 40. Feria 4. poſt Dom. 2 n. 19

c. 4. Abel obtolit de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorum. Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius: ad Caïn verò, & ad munera illius noo reſpexit, Dom. 1. n. 30. Feria 3. poſt Dom. 2. oum. 130. Feria 5. poſt Dom. 2. num. 50

c. 4 Si bene egeris, recipies: Sin antem malè, ſtatim in foribus peccatum aderit, Feria 4. poſt Dom. 1. num. 53. Feria 3. poſt Dom. 2. numero 230

c. 4. Conſurrexit Caïn aduerſus fratrem ſuum Abel, & interfecit eum, Feria 6. poſt Dom. 1. num. 29

c. 4. Vbi eſt Abel frater tuus? Reſpondit: Neſcio: nom cuſtos fratris mei ego ſum? Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra, Feria 4. Cio. n. 34 Feria 6. poſt Ciner. num. 99. 137. 215. Feria 3. poſt Dom. 2. n. 51. Sabbaro poſt Dom. 2. num. 26

c. 4. Vagus, & profugus eris ſuper terram, Feria 6. poſt Dom. 1. num. 24

C c. 4. Ecce ejicis me hodie à facie terræ, & à facie tua abſcondar; & ero vagus, & profugus in terra: omnis, qui inuenerit me, occidet me, Feria 2. poſt Dominicam 1. num. 59. Feria 6. poſt Dom. 1. num. 29. Feria 3. poſt Dom. 2. n. 130. Sabbato poſt oom. 2. nnm. 26

c. 4. Omois, qui occiderit Caïn, ſeptuplum punietur, Feria 6. poſt Cineres, num. 143

c. 6. Erunt dies illios centum viginti annorum, Feria 6. poſt Cin. nnm. 9

c. 6. Videntes filij Dei filias hominum, Feria 2. poſt Dom. 2. nnmero 33. Sabbato poſt Dominica 2. num. 3

c. 6. Fac tibi arcam de lignis leuigatis, & bitumine linies intrinſecus, & extrinſecus, Sabbaro poſt Cin. n. 3

D c. 6. & c. 7. Ecce ego adducam aquas diluuij ſuper terram; vt interficiam omnem carnem. Facta eſt plunia ſuper omnem terram 40. diebus, & 40. noctibus, Dom. 1. oum. 24

c. 6. Terror veſter, & tremor ſit ſupra cuncta animantia terræ, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 41

c. 7. Aquæ vehementer inundauernnt; & præualuerunt nimis ſnper terram; & omnia repleuerunt in ſuperficie terræ; opertique ſunt omnes montes excelſi ſub vniuerſo cœlo, Sabbato poſt Cio. oumero 3. Dom. 3. num. 89

c. 8. Adduxit Spiritum ſuper terram, & imminutæ ſunt aqnæ, Dom. 3. n. 44

E c. 8. Noë dimiſit coruum, qni egrediebatur, & non reuertebatur, Dom. 3. num. 235.

c. 8. Senſus, & cogitatio hnmani cordis in malum prona ſunt, Feria 5. poſt Cineres, numero 20

c. 9. Quicumqne effuderit hominum ſanguinem, fundetur ſanguis illius: ad imaginem quippe Dei factus eſt homo, Feria 6. poſt Cineres, numero 31

c. 9. Carnem cum ſanguine non comedetis, Sabbato poſt Dom. 2. numero 16

c. 9. Statuam pactum meum vobiſcum; & nequaquam vltra interficietur omnis caro aqnis diluuij, neque erit deinceps diluuium diſſipans

A terram. Arcus meus apparebit in nubibus, & recordabor fœderis mei vobiſcum, Dom. 3. n. 223

c. 9. Noë plaotauit vineam, bibenſque vinum inebriatus eſt, & nudatus in tabernaculo ſuo, Feria 4 poſt Dom. 1. n. 6. Feria 6. poſt Dom. 2. num. 4

c. 11. Maledicam maledicentibus tibi, Feria 6. poſt Cin. numero 126

c. 12. Flagellauit Dominus Pharaonem, & domnm eius, Feria 6. poſt Cin. oumero 110

c. 17. Patrem multarum gentium poſui te, Feria 4. Dom. 2. numero 42

c. 18. Apparnerunt ei tres viri; quos cum vidiſſet, B cucurrit in occurſum eorum, Feria 6. poſt Cin. numero 179

c. 18. Dixit Dominus: Clamor Sodomorum, & Gomorrhæ multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggrauatum eſt oimis. Deſcendam, & videbo, vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint; an non eſt ita, vt ſciam, Feria 2. Dom. 2. numero 18. Feria 3. Dom. 2. numero 50

c. 19. Noli reſpicere poſt tergum, Feria 4. Dom. 1. numero 36

c. 19. Subuertit Dominus ciuitates has, & omoem circa regionem, vniuerſos habitatores vrbium, & cuncta terræ virentia, Dominica 1. C numero 79

c. 20. Redde viro vxorem, quia propheta eſt, Feria 6. noin. 2. oumero 74

c. 20. Quæ oon debuiſti facere, feciſti nobis, Dom. 1. numero 74

c. 20. Forſitan nun eſt timor Dei in loco iſto, Dominica 1. oumero 95

c. 21. Omnia, quæ dixerit tibi Sara, andi vocem eius, Dom. 2. numero 58

c. 21. Creuit puer, & ablactatus eſt: Fecitque Abraham grande conniuium in die ablactationis eius, Feria 4. Dominica 2. numero 3. Feria 5. Dom. 2. numero 38

c. 21. Cnm vidiſſet Sara filium Agar ludentem cum filio ſuo, Feria 5. Dom. 1. numero 47

D c. 22. Nunc cognoui, quòd timeas Deum, Feria 5. poſt Cin. numero 18

c. 22. Dixit ad Abraham Deus: Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis, Iſaac; atqne offeres eum in holocauſtum ſuper vnuin montium, quem monſtrauero tibi. Ecce Angelus Domini de cœlo clamauit dicens: Abraham, Abraham, ne extendas manum tuam ſnper puerum, neque facias illi quidquam, Feria 4. Dom. 2. numero 23

c. 22. In ſemine tuo benedicentur omnes gentes, Feria 4. Dom. 2. numeto 42

c. 24. Dixit ad ſeruum ſeniorem domus ſuæ, Feria 5. poſt Cineres, numero 7

E c. 24 Palearum, & fœni plurimum eſt apud nos: & locus ſpatioſus ad manendum, Feria 4. Cineres, numero 57

c. 25. Duæ gentes ſunt in vtero tuo, & duo populi ex ventre tuo diuidentur: populuſque populum ſuperabit; & maior ſeruiet minori, Feria 6. poſt Cineres, numero 36. Feria 3. Dom. 2. numero 115

c. 25. Eſaü accepto pane, & lentis edulio, comedit, & bibit, & abijt, parui pendens, quòd primogenita vendidiſſet, Feria 3. Dom. 2. numero 15

c. 27. Da mihi oſculum, fili mi, Feria 6. poſt Cineres, nnmero 104

c. 27. Vox quidem vox Iacob eſt; ſed manus ma-

nus ſunt Eſaü, Feria 3. Dominica 2. numero 21

cap. 28. Iacob tulit de lapidibus, qui iacebant, & ſupponens capiti ſuo dormiuit in eodem loco. Viditque in ſomnis ſcalam ſtantem ſuper terram, & cacumen illius tangens cœlum: Angelos quoque Dei aſcendentes, & deſcendentes per eam; & Dominum innixum ſcalæ. Surgens ergo Iacob mane tulit lapidem, quem ſuppoſuerat capiti ſuo; & erexit in titulum fundens oleum deſuper, Feria 6. poſt Cineres, numero 205. Feria 6. Dominica 2. numero 50

c. 29. Pulchriores ſunt oculi eius vino, Dom. 2. numero 53

c. 29. Seruiunt Iacob pro Rachel ſeptem annis; & videbantur illi pauci dies præ amoris magnitudine, Feria 4. Dominica 2. numero 30

c. 30. Factum eſt, vt oues intuerentur virgas; & parerent maculoſa, & varia, & diuerſo colore reſperſa, Feria 3. Dominica 2. numero 518

c. 31. Nunc quidem valet manus mea reddere tibi malum: ſed Deus patris tui heri dixit mihi: Caue, ne loquaris contra Iacob quidquam durius, Feria 6. poſt Cineres, numero 110

c. 31. Iurauit Iacob per timorem patris ſui Iſaac, Feria 5. poſt Cineres, numero 36

c. 32. Vidi Dominum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea, Dominica 3. numero 157

c. 32. Dimitte me. Non dimittam, niſi benedixeris mihi, Feria 5. poſt Cineres, numero 24

c. 32. Dimitte me. Dic mihi quo appellaris nomine? Quid quæris nomen meum, quod eſt mirabile? Dominica 1. numero 3

c. 33. Vidi faciem tuam, quaſi viderim vultum Dei, Feria 3. Dom. 2. numero 2

c. 33. Suſcipe benedictionem, quam donauit mihi Deus tribuens omnia, Dominica 1. numero 87

c. 34. Quæcumque ſtatueritis dabo: augete dotem, & munera poſtulate, & libenter tribuam quod petieritis, tantùm date mihi puellam hanc vxorem, Feria 6. Dominica 2. numero 23

c. 36. Diuites erant valde, nec ſuſtinebat eos terra, Feria 5. Dom. 2. num. 41

c. 37. Fera peſſima comedit eum; beſtia deuorauit Ioſeph, Feria 3. Dominica 2. numero 94

c. 41. Tulit Pharao annulum de manu ſua, & dedit eum in manu eius; veſtiuitque eum ſtola byſſina, & collo torquem auream circumpoſuit; fecitque eum ſedere ſuper currum ſuum, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 42

c. 41. Omnes prouinciæ veniebant in Ægyptum, Dom. 3. numero 231

c. 41. Has ſequebantur aliæ ſeptem boues in tantum deformes, & macilentæ; vt numquam tales in terra Ægypti viderim: quæ deuoratis, & conſumptis prioribus nullum ſaturitatis dedere veſtigium; ſed ſimili macie, & ſqualore torpebant, Feria 4. Cin. numero 52

c. 45. Venite ad me, & ego dabo vobis omnia bona Ægypti, vt comedatis medullam terræ, Feria 4. Cin. numero 58

A c. 47. Dies peregrinationis meæ parui, & mali, Feria 2. Dom. 1. numero 41

c. 48. Ioſeph poſuit Ephraïm ad ſiniſtram, Manaſſen ad dexteram patris: qui extendens manum dexteram poſuit ſuper caput Ephraïm minoris fratris, ſiniſtram autem ſuper caput Manaſſæ, qui maior natu erat, commutans manus; benedixitque Iacob filijs Ioſeph, Feria 5. poſt Cineres, numero 43

c. 49. Deſiderium collium æternorum, Feria 5. Dominica 2. numero 131. Dominica 3. numero 201

B c. 49. Coluber in via, ceraſtes in ſemita, mordens vngulas equi, vt cadat aſcenſor eius retro, Feria 3. Dom. 1. num. 18

c. 49. Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus eſt, Feria 6. Dominica 1. numero 22

c. 49. Simeon, & Leui vaſa iniquitatis, Feria 6. Dom. 2. n. 24

c. 50. Mandauerunt ei dicentes: Pater tuus præcepit nobis antequam moreretur; vt hæc tibi verbis illius diceremus: obſecro, vt obliuiſcaris ſceleris fratrum tuorum, & peccati, atque malitiæ, quam exercuerunt in te, Feria

C 6. poſt Cineres, numero 94

EX EXODO.

Cap. 1. QVia timuerunt obſtetrices Deum, ædificauit eis domos, Feria 4. Cinerum, numero 52

c. 3. Vocauit eam de medio rubi. Solue calceamenta de pedibus tuis, Feria 5. Dominica 2. numero 3

c. 3. Quis ſum ego, vt vadam ad Pharaonem, & educam filios Iſraël de Ægypto? Feria 6. poſt Cineres, numero 102

D c. 3. Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob. Ego ſum, qui ſum, Sabbato poſt Cineres, numero 10. Dominica 1. numero 77

c. 4. Occurrit ei Dominus, & volebat occidere eum, Feria 3. Dom. 2. num. 80

c. 5. Non do vobis paleas, Feria 4. Cinerum, numero 26. 37. Feria 3. Dominica 2. numero 54

c. 7. Tulit Aaron virgam, quæ verſa eſt in colubrum. Proiecerunt ſinguli virgas ſuas, quæ verſæ ſunt in dracones: ſed deuorauit virga Aaron virgas eorum, Dominica 1. numero 68. Dominica 3. numero 77

E c. 7. Ecce conſtitui te Deum Pharaonis, Feria 6. poſt Cin. numero 102

c. 7. Eleuans Aaron virgam percuſſit aquam fluminis, quæ verſa eſt in ſanguinem, computruitque fluuius, & non poterant Ægyptij bibere aquam fluminis: fuit ſanguis in tota terra Ægypti, Feria 6. poſt Cineres, n. 136

c. 8. Digitus Dei eſt hic, Feria 6. poſt Cin. n. 138. Dom. 3. n. 57

c. 8. Fecerunt malefici incantationibus ſuis, vt educerent ſciniphes; & non potuerunt, Feria 6. poſt Cin. numero 17

c. 8. Vocauit Pharao Moyſen, & Aaron, & dixit eis: Orate Dominum, Feria 4. Dom. 1. numero 32

c. 8. Iuxta verbum tuum faciam; vt ſcias, quod non eſt, ſicut Dominus Deus noſter. Egreſſique ſunt Moyſes, & Aaron à Pharaone; & clamauit Moyſes ad Dominum, Feria 5. Dom. 1. num. 5

c. 8. Orste Dominum, vt auferat ranas à me, & à populo meo. Reſpondit Moyſes: Iuxta verbum tuum faciam; & recedent ranæ à te, & à domo tua, & à ſeruis tuis, & à populo tuo. Egreſſus à te rogabo Deum, vt recedat muſca à Pharaone, & à ſeruis ſuis, & à populo eius cras. Rogate Deum, vt deſinant tonitrua Dei, & grando. Extendam palmas meus ad Dominum, & ceſſabunt tonitrua, & grando non erit. Peccaui in Dominum Deum veſtrum, & in vos: rogate Dominum, vt auferat à me mortem iſtam. Feria 5. Dominica 2. numero 6

A

c. 8. Conſtitue mihi tempus, quando deprecer pro te. Feria 5. Dominica 1. numero 8

c. 9. Cras faciet vobis Dominns hoc verbum in terra. Feria 2. Dominica 2. numero 28

B

c. 10. Deuorata eſt herba terræ, & quidquid pomorum in arboribus fuit. Feria 4. Dominica 1. numero 57

c. 10. Factæ ſunt tenebræ horribiles in vniuerſa terra Ægypti tribus diebus. Nemo vidit fratrem ſnnm; nec mouit ſe de loco, in quo erat. Vbicunqne autem habitabant filij Iſraël, lnx erat. Feria 5. poſt Cineres, numero 38. Feria 6. poſt Cineres, numero 136. Feria 5. Dominica 2. numero 72

c. 10. Dixit Dominus ad Moyſen: Extende manum tuam in cœlum; & ſint tenebræ ſuper terram Ægypti tam denſæ, vt palpari queant. Feria 5. poſt Cineres, numero 36. Sabbato poſt Cineres, numero 22

c. 11. Adhuc vna plaga tangam Pharaonem, & dimittet vos. Feria 5. Dominica 2. numero 2

c. 12. Renes veſtros accingetis; & calceamenta habebitis in pedibus tenentes baculos in manibus. Feria 3. Dominica 2. nnmero 3

c. 12. Septem diebus azyma comedetis: in die primo non erit fermentum in domibus veſtris. Feria 6. Dominica 2. numero 63. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 39

c. 14. Iam aduenerat vigilia matutina; & ecce reſpiciens Dominus ſuper caſtra Ægyptiorum per columnam ignis, & nubis, interfecit exercitum eorum; & ſubuertit rotas curruum; ferebanturque in profundum. Sabbato poſt Cineres, nnmero 5

c. 15. Operuit eos mare; ſnbmerſi quaſi plnmbum in aquis vehementibus: extendiſti manum tuam, & deuorauit eos terra. Feria 5. Dominica 2. numero 79

c. 15. Sumpſit Maria prophetiſſa ſoror Aaron tympanum in manu ſna; egreſſæque ſunt mulieres poſt eam. Feria 3. Dominica 2. numero 24

c. 15. Dux fuiſti in miſericordia tua populo, quem redemiſti; & portaſti eum ad habitaculum ſanctum tunm. Introduces eos, & plantabis in monte hæreditatis tuæ, firmiſſimo habitaculo tuo, quod operatus es, Domine ſanctuarium tuum, Domine, quod firmauerunt manus tuæ. Feria 6. poſt Cineres, numero 138. Dominica 3. numero 115

c. 17. Cum leuaret Moyſes manus, vincebat Iſraël: ſin autem paulatim remiſiſſet, ſuperabat Amalec. Manus autem Moyſi erant graues: ſumentes igitur lapidem, poſuerunt ſubter eum, in quo ſedit: Aaron autem, & Hur ſuſtentabant manus eius ex vtraqne parte. Fugauit Ieſus Amalec, & populum eius. Feria 6. Dominica 2. numero 51

c. 18. Audi verba mea, atque conſilia. Dominica 2. numero 58

c. 19. Si audieritis vocem meam, & cuſtodieritis pactnm menm. Dominica 2. numero 58

c. 19. Vos eſtis mihi in regnum ſacerdotale. Feria 5. poſt Cineres, numero 36

c. 19. & Leuitici c. 18. Diliges amicum tuum ſicut te ipſum. Ego Dominns. Feria 6. poſt Cineres, numero 2

c. 20. Sex diebus fecit Dominus cœlum, & terram, & mare, & omnia, quæ in eis ſunt; & requieuit die ſeptimo: idcirco benedixit Dominus diei Sabbati, & ſanctificauit eum. Feria 6. Dominica 1. numero 22

c. 20. Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem. Dominica 2. numero 52

c. 20. Si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de ſectis lapidibus: ſi enim leuaueris cultrum ſuper illud, polluetur. Dominica 3. numero 103

c. 20. Non occides; non mœchaberis; non furtum facies. Dominica 1. numero 74

c. 22. Aduenam non contriſtabis, neque affliges eum: aduenæ enim & ipſi fuiſtis in terra Ægypti. Feria 2. Dominica 1. nnmero 48

c. 22. Ego audiam clamorem eorum. Dominica 2. numero 58

c. 23. Tribus vicibus per ſingulos annos mihi feſta celebrabitis. Feria 6. Dominica 1. numero 2

C

c. 23. Ecce ego mitto Angelum meum, qui præcedat te, & cuſtodiat in via, & introducat in locum, quem præparaui. Feria 6. Dominica 2. numero 17

c. 23. Si occurreris boui inimici tui, aut aſino erranti, reduc eum. Si videris aſinum odientis te iacentem ſub onere, non pertranſibis, ſed ſubleuabis cum eo. Feria 6. poſt Cineres, numero 67

c. 24. Deos conflatiles non facies tibi. Feria 4. Cinerum, numero 63

c. 27. Facies columnas viginti, quæ capita cum cælaturis ſuis habebunt argentea. Feria 6. poſt Cineres, numero 39

D

c. 28. Filiis Aaron tunicas lineas parabis, vt ſacerdotio fungantur mihi. Feria 3. Dominica 1. numero 8

c. 29. Sanctificabis pectuſculnm conſecratum, & armum, quem de ariete ſeparaſti; cedentque in partem Aaron, & filiorum eius. Feria 3. Dominica 2. numero 92

c. 32. Sedit popnlus manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere. Fecerunt vitulum conflatilem, & adorauerunt; atque immolantes ei hoſtias dixerunt: Iſti ſunt dij tui Iſraël, qui te eduxerunt de terra Ægypti. Dominica 1. numero 33

E

c. 32. Arripiens Moyſes vitulum, quem fecerant, combuſſit, & contriuit vſque ad puluerem; quem ſparſit in aqua, & dedit ex eo potum filiis Iſraël. Feria 5. Dominica 2. num. 34

c. 32. Locutus eſt Moyſes ad populum: Peccaſtis peccatum maximum, aſcendam ad Dominum, ſi quomodo quineto deprecari eum pro ſcelere veſtro. Feria 5. Dominica 2. numero 6

c. 32. Reuerſus Moyſes ad Dominum ait: Obſecro, peccauit populus iſte peccatum maximum, feceruntque ſibi Deos aureos: aut dimitte eis hanc noxam; aut ſi non facis, dele me de libro vitæ, quem ſcripſiſti. Feria 6. poſt Cineres, numero 75. Feria 5. Dominica 2. numero 5

c. 33. Oſtende mihi gloriam tuam. Reſpondit: A Ecce eſt locus apud me, & ſtabis ſupra petram; eumque tranſibit gloria mea, ponam te in foramine petræ, & protegam dextera mea, donec tranſeam; tollamque manum meam, & videbis poſteriora mea. Dominica 2. numero 38. Feria 6. Dominica 2. num. 52. 64

c. 33. Loquebatur Deus ad Moyſen facie ad faciem, ſicut loqui ſolet homo ad amicum ſuum. Dominica 3. numero 157

c. 33. Si inueni gratiam in conſpectu tuo, oſtende mihi faciem tuam, vt ſciam te. Dominica 3. numero 157

c. 33. Non poteris videre faciem meam; non enim B videbit me homo, & viuet. Dominica 3. numero 160. 165. 166

c. 34. Ignorabat Moyſes, quod cornuta eſſet facies ſua. Videntes Aaron, & filij Iſraël cornutam Moyſi faciem, timuerunt prope accedere. Dominica 2. numero 50

c. 34. Cum deſcendiſſet Dominus per nubem, ſtetit Moyſes cum eo. Fuit ibi cum Domino quadraginta dies, & quadraginta noctes. Dominica 2. numero 69

c. 34. Iuxta Septuaginta. Ignorabat Moyſes, quòd glorificatus fuerat aſpectus coloris faciei ſuæ Feria 5. poſt Cineres, numero 12

c. 39. Non ſuccendetis ignem in omnibus habi- C taculis veſtris per diem Sabbati. Feria 6. Dominica 2. numero 63

c. 41. Ter in anno apparebit omne maſculinum tuum coram Domino Deo tuo. Feria 6. Dominica 1. numero 2

EX LEVITICO.

Cap. 4. SI ſacerdos peccauerit delinquere faciens populum, offeret pro peccato ſuo vitulum immaculatum Domino. Si omnis turba Iſraël ignorauerit, & per imperitiam fecerit, quod contra mandatum Do- D mini eſt; & poſtea intellexerit peccatum ſuum, offeret pro peccato ſuo vitulum. Feria 3. Dominica 1. numero 7

c. 9. Non maledices ſurdo; nec coram cæco pones offendiculum Feria 6. poſt Cineres, numero 2

c. 11. Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum. Dominica 3. numero 234

c. 12. Sumet duos turtures, vel duos pullos columbarum; vnum in holocauſtum, & alterum pro peccatu, orabitque pro ea ſacerdos; & ſic mundabitur. Dominica 3. numero 153

c. 13. Si capillus flauus, ſolitoque ſubtilior fuerit, contaminabit eos ſacerdos, quia lepra capitis eſt. Feria 5. poſt Cineres, numero 17. E Feria 3 Dominica 1. numero 35

c. 13. Leproſus habebit os veſte contectum. Feria 3. Dominica 2. numero 82

c. 17. Non oderis fratrem tuum in corde tuo. Feria 6. poſt Cineres, numero 4

c. 19. numero 28. iuxta lectionem Auguſtini. Inciſiones ſuper animam non facieris in corpore veſtro, neque figuras aliquas, aut ſtigmata facietis vobis Feria 4. Dominica 1. numero 37

c. 19. Non quæras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. Diliges amicum tuum, ſicut te ipſum. Feria 6. poſt Cineres, numero 10. 34. 131

c. 19. Quando ingreſſi fueritis terram, & plantaueritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum. Poma, quæ germinant, immunda vobis; nec edetis ex eis. Feria 6. poſt Cineres, numero 165

c. 19. Non morabitur opus mercenarij tui apud te vſque mane. Feria 6. poſt Cineres, num. 183

c. 22. A veſpera vſque ad veſperam celebrabitis ſabbata veſtra. Feria 4. Dominica 1. num. 18

c. 23. & Deuteron. c. 5. Omne opus ſeruile non facieris in eo. Feria 3. Dominica 2. num. 85

c. 23. Sumetis vobis fructus arboris pulcherrimæ. Dominica 3. numero 73

c. 24. & Deuteron. c. 19. Qui irrogauerit maculam cuilibet ciuium ſuorum, ſicut fecit, ſic fiet ei: fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente reſtituet: qualem inflixerit maculam, talem ſuſtinere cogatur. Feria 6. poſt Cineres, numero 129 131

c. 26. Si in præceptis meis ambulaueritis, dabo vobis pluuias temporibus ſuis. Feria 6. poſt Cineres, numero 135

EX LIBRO NVMERORVM.

Cap. 1. FVerunt omnis numerus filiorum Iſraël per domos, & familias ſuas à vigeſimo anno, & ſupra, qui poterant ad bella procedere, ſexcenta tria millia virorum quingenti quinquaginta. Dominica 3. numero 115

c. 3. Repletæ, & conſecratæ manus. Dominica 2. numero 7

c. 6. A vino, & omni, quod inebriare poteſt, abſtinebunt. Quidquid ex vinea eſſe poteſt, ab vua paſſa vſque ad acenum non comedetis. Feria 6. Dominica 2. numero 63

c. 9. Os eius non conteretur. Feria 6. poſt Cineres, numero 150

c. 12. Locutus eſt Dominus: ſi quis fuerit inter vos Propheta Domini, in viſione apparebo ei. Feria 4. Dominica 1. numero 8

c. 12. Erat Moyſes vir mitiſſimus ſuper omnes homines qui morabantur in terra. Feria 6. poſt Cineres, numero 27. Dominica 2. numero 40. 61. Feria 4. Dominica 2. numero 6

c. 13. Ibi vidimus monſtra quædam. Feria 3. Dominica 2. numero 48

c. 14. Murmurati ſunt contra Moyſen, & Aaron cuncti filij Iſraël; dixeruntque Conſtituamus nobis ducem, & reuertamur in Ægyptum. Quo audito Moyſes, & Aaron ceciderunt proni in terram coram omni multitudine filiorum Iſraël. Feria 6. poſt Cineres, num. 91

c. 14. Querelas filiorum Iſraël audiui. Dominica 2. numero 58

c. 14. Omnes, qui numerati eſtis à viginti annis & ſupra, & murmurati eſtis contra me, non intrabitis terram, ſuper quam leuaui manum meam, vt habitare vos facerem, præter Chaleb filium Iephone, & Ioſue filium Nun. Paruulos verò veſtros, de quibus dixiſtis, quòd prædæ hoſtibus forent, introducam, vt videãt, quæ vobis diſplicuit. Dominica 3. num. 115

c. 15. Loquere filiis Iſraël, & dices ad eos, vt faciant ſibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas, quas cum viderint, recordentur omnium mandatorum Domini; nec ſequantur cogitationes ſuas, & oculos per vos varias fornicantes; ſed magis memores præceptorum Domini faciant ea; ſintque ſancti Deo ſuo. Sabbato poſt Cineres, numero 26. Feria 3. Dominica 2. numero 214

c. 16. Murmurauit omnis multitudo filiorum Iſrael contra Moyſen, & Aaron. Cumque oriretur ſeditio, & tumultus increſceret, Moyſes,

& Aaron fugerunt ad tabernaculum fœderis. A Moyſes pro populo deprecatus eſt, & plaga ceſſauit, Feria 6. poſt Cineres, numero 27

c. 16. Core, Dathan, & Abiron, atque Hon ſurrexerunt contra Moyſen, aliique filiorum Iſraël ducenti quinquaginta viri proceres Synagogæ: cumque ſtetiſſent aduerſus Moyſen, & Aaron, dixerunt: Cur eleuamini ſuper populum Domini? Quod cum vidiſſet Moyſes, cecidit pronus in faciem, Feria 6. poſt Cineres, numero 92

c. 17. Moyſes cum tuliſſet Ioſuë, ſtatuit coram Eleazaro ſacerdote, Dominica 1. numero 70 B

c. 18. Dixit Dominus ad Aaron: Tu, & filij tui portabitis iniquitatem Sanctuarij: & tu, & filij tui ſimul ſuſtinebitis peccata ſacerdotij veſtri. Non accedant vltra filij Iſraël ad tabernaculum, nec committant peccatum mortiferum: ſolis filijs Leui in tabernaculo ſeruientibus, & portantibus peccata populi, Feria 6. poſt Cineres, numero 128

c. 20. Locutus eſt Dominus ad Moyſen: Tolle virgam, & congrega populum tu, & Aaron frater tuus; & loquimini ad petram coram eis; & illa dabit aquas. Cumque eleuaſſet Moyſes manum percutiens virga bis ſcilicem, egreſſæ ſunt aquæ largiſſimæ. Quia non credidiſtis C mihi, vt ſanctificaretis me coram filijs Iſraël, non introducetis hos populos in terram, quam dabo vobis, Feria 2. Dominica 2. numero 9. Feria 6. Dom. 2. num. 53

c. 20. Num de petra hac vobis aquam poterimus elicere? Dominica 1. numero 53

c. 21. Miſit Dominus in populum igniros ſerpentes, Feria 5. Dominica 2. numero 85

c. 22. Aperuit nominus os aſinæ, & locuta eſt: Quid feci tibi? Cur percutis me: ecce iam tertiò. Protinus aperuit nominus oculos Balaam, & vidit Angelum ſtantem in via euaginato gladio: cui Angelus: Cur, inquit, tertiò verberas aſinam tuam? Dominica 2. numero 20. Feria 3. Dominica 2. numero 4 D

c. 24. Dixit Balaam, homo, cuius obturatus eſt oculus; qui cadit, & ſic aperiuntur oculi eius: Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Iſraël? Vt valles nemoroſæ; vt horti iuxta fluuios irrigui; vt tabernacula, quæ fixit Dominus; quaſi Cedri prope aquas. Qui benedixerit tibi, erit & ipſe benedictus: qui maledixerit, in maledictione reputabitur. Orietur ſtella ex Iacob; & conſurget virga de Iſraël; & percutiet duces Moab; & vaſtabit omnes filios Seth; & erit Idumæa poſſeſſio eius, Feria 3. Dominica 2. numero 5. & 137

c. 24. Robuſtum eſt habitaculum tuum; ſed ſi in E petra poſueris nidum tuum, Feria 6. Dominica 2. numero 60

c. 35. Propinquus occiſi homicidam interficiet. Si quis per odium hominem percuſſerit, & ille mortuus fuerit: cognatus occiſi ſtatim, vt inuenerit eum, iugulabit, Feria 6. poſt Cineres, numero 131

EX DEVTERONOMIO. 4

Cap. 1. NOn videbit quiſpiam de hominibus generationis huius peſſimæ terram bonam, quam ſub iuramento pollicitus ſum patribus veſtris, præter Chaleb filium Iephone. Nec miranda indignatio in populum; cum mihi quoque iratus Dominus propter vos dixerit: Nec tu ingredieris illuc: ſed Ioſuë filius Nun. Paruuli veſtri, de quibus dixiſtis, quòd captiui ducerentur, & filij, qui hodie boni, & mali ignorant diſtantiam, ipſi ingredientur; & ipſis dabo terram, & poſſidebunt eam, Dominica 3. numero 115

c. 2. Non concupiſces vxorem proximi tui, Feria 6. poſt Cineres, numero 2

c. 2. Iungeris populis tuis, ſicut mortuus eſt Aaron frater tuus in monte Hor, Dominica 2. numero 30

c. 2. Neque dabo vobis de terra eorum quantum poteſt vnius pedis calcare veſtigium. Aquam emptam emetis & bibetis, Feria 6. Dominica 2. numero 23

c. 4 Caue, ne quando obliuiſcaris pacti Domini Dei tui, quod pepigit tecum; quia Dominus Deus tuus ignis conſumens eſt, Feria 6. poſt Cineres, numero 146

c. 6. Narrabis ea filijs tuis; ligabis ea, quaſi ſignum in manu tua; eruntque, & mouebuntur inter oculos tuos, Feria 3. Dominica 2. numero 75. & 103

c. 6. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua, Dominica 1. numero 95

c. 7. Deus cuſtodiens pactum, & miſericordiam ijs, qui cuſtodiunt præcepta eius in mille generationes, Dominica 1. numero 91

c. 10. Deus facit iudicium pupillo, & viduæ; amat peregrinum, & dat ei victum, atque veſtitum: & vos ergo amate peregrinos; quia & ipſi fuiſtis aduenæ in terra Ægypti, Feria 2. Dominica 1. numero 48

c. 11. Videte, vt impleatis cæremonias, atque iudicia, Feria 3. Dominica 2. numero 19

c. 11. Ponite hæc verba mea in cordibus, & in animis veſtris; & ſuſpendite ea pro ſigno in manibus, & inter oculos veſtros collocate, Feria 2. poſt Cineres, numero 207

c. 19. Si quis odio habens proximum ſuum, inſidiatus fuerit vitæ eius, ſurgenſque percuſſerit illum, & mortuus fuerit; fugeritque ad vnam de ſupradictis vrbibus; mittent ſeniores ciuitatis illius, & arripient eum de loco effugij, tradentque in manu proximi, cuius ſanguis effuſus eſt, & morietur. Vt audientes cæteri timorem habeant; & nequaquam talia audeant facere, Feria 6. poſt Cineres, numero 131. 132

c. 22. Funiculos in fimbrijs facies per quatuor angulos pallij tui, quo operieris, Feria 5. Dominica 2. numero 104

c. 25. Non habebis in ſacculo diuerſa pondera, maius, & minus: nec erit in domo tua modius maior, & minor: pondus habebis iuſtum, & verum; & modius æqualis, & verus erit tibi, Dominica 3. numero 26

c. 26. Abſtuli quod ſanctificatum eſt de domo mea; & dedi illud Leuitæ, & aduenæ, & pauperi, ac viduæ. Non ſeparaui ea in qualiber immunditia, Feria 6. poſt Cineres, numero 188

c. 27. Ædificabis Domino Deo tuo altare de lapidibus, quos ferrum non tetigit, & de ſaxis informibus, & impolitis. Scribes ſuper lapides omnia verba legis huius planè, & lucidè, Feria 3. Dominica 2. numero 60. Feria 6. Dominica 2. numero 54. Dominica 3. numero 103

c. 28. Eo quòd nihil habeant in obſidione, & penuria, Feria 6. poſt Cineres, numero 209

c.28.Sà

c. 28. Si audite nolueris vocem Domini Dei tui, vt cuſtodias, & facias omnia mandata eius; percutiat te Dominus egeſtate febri, & frigore, ardore, & æſtu; & aëre corrupto, ac rubigine; & perſequatur, donec pereas. Percutiat te Dominus vlcere Ægypti; Scabie, & prurigine; amentia, & cæcitate ac furore mentis, &c. Augebit Dominus plagas tuas, plagas magnas, & perſeuerantes; infirmitates peſſimas, & perpetuas; & conuertet in te omnes afflictiones Ægypti, quas timuiſti, & adhærebunt tibi, Feria 6. Dominica 1. numero 25. Feria 5. Dominica 2. numero 88 A

c. 31. Inimici noſtri ſunt iudices, Feria 3. Dominica 2. numero 14

c. 31. Sicut aquila prouocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans; expandit alas ſuas, & aſſumpſit eum, atque portauit, Feria 3. Dom. 2. numero 92 B

c. 32. Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitrauit; incraſſatus, impinguatus, dilatatus. Dereliquit Deum factorem ſuum; & receſſit à Deo ſalutari ſuo. Prouocauerunt eum in dijs alienis, Dominica 1. numero 34. & 92

c. 32. Vua eorum, vua fellis, & botri amariſſimi; fel draconum vinum eorum, & venenum aſpidum inſanabile, Feria 4. Dominica 1. numero 51. Dominica 3. numero 62

c. 32. Ipſi prouocauerunt me in eo, qui non erat Deus; & irritauerunt in vanitatibus ſuis: Ignis ſuccenſus eſt in furore meo; & ardebit vſque ad inferni nouiſſima; deuorabitque terram cum germine ſuo. Conſumentur fame, & deuorabunt eos aues morſu amariſſimo: dentes beſtiarum immittam in eos cum furore trahentium ſuper terram, atque ſerpentium, Feria 6. Dominica 1. numero 25. Feria 5. Dominica 2. numero 66. & 85 C

c. 32. Mea eſt vltio, & ego retribuam in tempore, Feria 6. poſt Cineres, numero 133

c. 32. Quando diuidebat Altiſſimus gentes; quando ſeparabat filios Adam; conſtituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Iſraël, Feria 6. Dominica 2. numero 9

c. 32. Conſtituit eum ſuper excelſam terram; vt ſugeret mel de petra, oleumque de ſaxo duriſſimo, Feria 6. Dominica 2. numero 55 D

c. 32. Non eſt Deus noſter, vt dij eorum, Feria 4. Dominica 2. numero 18

c. 33. Dominus de Sinay venit, & de Sehir ortus eſt nobis: apparuit de monte Pharan, & cum eo ſanctorum millia, Sabbato poſt Cineres, numero 4

c. 33. Inundationem maris, quaſi lac ſuget, Feria 4 Dominica 2. numero 3

c. 33. Sancti in manu illius ſunt, Sabbato poſt Dominica 2. numero 37

c. 34. Mortuus eſt Moyſes iubente Domino. Non cognouit homo ſepulchrum eius vſque in præſentem diem, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 36 E

c. 34. Non ſurrexit vltra propheta in Iſraël, quem noſſet Dominus facie ad faciem, Feria 6. poſt Cineres, numero 92

EX LIBRO IOSVE.

Cap. 6. CLangentibus tubis, poſtquam in aures multitudinis vox, ſonituſque increpuit; muri illico corruerunt, Feria 4. Cineres, numero 6. Dominica 3. numero 13

c. 7. Percuties eos vſque ad internecionem. Non inibis cum eis fœdus; nec miſereberis eorum: deuorabis omnes populos; non parcet eis oculus tuus, Feria 6. poſt Cineres, numero 8

c. 10. Sol contra Gabaon ne mouearis, & Luna contra vallem Aialon; ſteteruntque Sol, & Luna, Feria 6. poſt Cineres, numero 51. Feria 2. Dominica 1. numero 29. Dominica 3. numero 239

c. 23. Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus eſt; nec Ægyptium, quia aduena fuiſti in terra eius, Feria 6. poſt Cineres, numero 15

c. 24. Tulit lapidem prægrandem, poſuitque eum ſubter quercum, & dixit ad omnem populum: En lapis iſte erit vobis teſtimonium, quòd audierit omnia verba Domini, quæ locutus eſt vobis; ne fortè poſtea negare velitis, & mentiri Domino Deo veſtro, Feria 6. Dominica 2. numero 56

c. 25. Delebis nomen eius ſub cœlo; caue, ne obliuiſcaris, Feria 6. poſt Cineres, numero 8

c. 32. Iuxta lectionem Gregorij. Expectetur, vt pluuia eloquium meum, Dominica 3. numero 184

EX LIBRO IVDICVM.

Cap. 1. AOd vtraque manu pro dextera vtebantur, Feria 6. poſt Cineres, numero 185

c. 3. Erat Eglon craſſus nimis: Aod tulit ſicam, infixit eam in ventre eius tam validè, vt capulus ſequeretur ferrum in vulnere, ac pinguiſſimo adipe ſtringeretur, Feria 5. Dominica 2. numero 44

c. 7. Videbatur mihi, quaſi ſubcinericius panis ex ordeo volui, & in caſtra Madian deſcendere. Tabernaculum percuſſit, atque ſubuertit. Non eſt hoc aliud, niſi gladius Gedeonis, Feria 6. poſt Cineres, numero 151. Dominica 1. numero 64. Feria 2. Dominica 1. numero 51

c. 12. Poſui animam meam in manibus meis, Feria 5. Dominica 4. numero 21

c. 13. Quod eſt tibi nomen? Cur quæris nomen meum, quod eſt mirabile, Dominica 1. numero 3

c. 14. Ecce examen apum in ore leonis erat, ac fauus mellis. De comedente exiuit cibus, & de forti egreſſa eſt dulcedo, Feria 6. poſt Cineres, numero 56. Feria 3. Dominica 2. numero 65

c. 16. Philiſtiim lætantes per conuiuia, ſumptis iam epulis præceperunt, vt vocaretur Samſon, & ante eos luderet. Fecerunt eum ſtare inter duas columnas, Feria 4. Dominica 2. numero 13

c. 16. Samſon rupit vincula, quomodo ſi rumpat quis filum de ſtupæ tortum putamine, cum odorem ignis acceperit. Dalila vocauit tonſorem, & raſit ſeptem crines eius; ſtatim ab eo fortitudo diſceſſit; quòd receſſiſſet ab eo Dominus, Feria 6. Dominica 1. numero 31. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 10. & 22

c. 20. Omnes anguli populorum, & cunctæ tribus Iſraël in Eccleſiam populi Dei conuenerunt, Feria 4. Cinerum, numero 47

c. 20. Omnes filij Iſraël venerunt in domum Dei; & ſedentes flebant coram Domino: ieiunaruntque die illo vſque ad veſperam, & obtu-

lerunt holocauſta, Feria 4. Cinerum numero 14 A

EX LIBRO PRIMO REGVM.

Cap. 1. Factum eſt, cum Anna multiplicaret preces coram Domino, vt Heli obſeruaret os eius. Anna loquebatur in corde ſuo, tantumque labia illius mouebantur, & vox penitus non audiebatur. Æſtimauit ergo eam Heli temulentam; dixitque ei: Vſquequo ebria eris? digere paulíſper vinum, quo mades, Feria 2. Dominica 2. numero 20

c. 2. Non eſt ſanctus, vt eſt Dominus, Dominica 3. numero 134. 235 B

c. 2. Domini ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos orbem, Dominica 3. numero 183. 197

c. 2. Erat peccatum grande nimis coram Domino; quia retrahebant homines à ſacrificio Domini, Feria 2. Dominica 1. num. 20

c. 2. Præcidam brachium tuum, & brachium patris tui, vt non ſit ſenex in domo tua. Pars magna domus tuæ morietur, cum ad virilem ætatem venerit, Feria 2. Dominica 1. numero 23

c. 2. Deus ſcientiarum, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 25

c. 2. Dominum formidabunt aduerſarij eius, & ſuper ipſos in cœlis tonabit. Dominus iudicabit fines terræ, Feria 2. Dominica 1. numero 57 C

c. 2. Impij in tenebris conticeſcent, Feria 5. Dominica 2 numero 80

c. 3. Heli nouerat indignè agere filios ſuos, & non corripuit, Feria 2. Dominica 2. numero 20

c. 3. Loquere Domine, quia audit ſeruus tuus, Feria 2. Dominica 2. numero 39

c. 3. Vocauit Heli Samuëlem, qui reſpondens ait: Præſto ſum, Feria 3. Dominica 2. numero 2

c. 5. Arcam Dei ſtatuerunt iuxta Dagon; cumque ſurrexiſſent, ecce Dagon iacebat pronus in terra, Feria 4. Dominica 4. numero 50 D

c. 7. Tulit Samuël lapidem vnum; & vocauit nomen loci illius, Lapis adiutorij, Feria 6. Dominica 2. numero 58

c. 7. Auferte deos alienos de medio veſtri Baalim, & Aſtaroth: & præparate corda veſtra Domino, & ſeruite illi ſoli, Feria 6. Dominica 2. numero 32

c. 10. Saül altior vniuerſo populo ab humero, & ſurſum, Feria 3. Dominica 2. numero 136

c. 10. Nam & Saül inter Prophetas? Feria 6. poſt Cineres, numero 97

c. 12. Abſit à me hoc peccatum in Dominum, vt ceſſem orare pro vobis, Feria 6. poſt Cineres, num. 27. 86 E

c. 12. Donec ſterilis peperit plurimos, Feria 6. poſt Cineres, numero 226

c. 14. Applicate huc vniuerſos angulos populi, Feria 4. Cinerum, numero 47

c. 14. Indica mihi quid feceris, Guſtans guſtaui paululum mellis in ſummitate virgæ; & ecce morior, Feria 2. Dominica 2. numero 2. Dominica 3. numero 10

c. 15. Pro eo, quòd abieciſti ſermonem Domini, abiecit te Dominus, ne ſis rex, Feria 6. poſt Cineres, numero 8

c. 15. Vade, & percute Amalec, & demolire vniuerſa eius: non parcas ei; ſed interfice à viro vſque ad mulierem, & paruulum, atque lactentem, Feria 6. poſt Cineres, numero 8

c. 15. Leuitæ depoſuerunt arcam Dei, & poſuerunt ſuper lapidem grandem, Feria 6. Dominica 2. numero 57

c. 15. Siccine ſeparat amara mors? Sabbato poſt Dominicam 2. num. 5

c. 16. Adhuc reliquus eſt paruulus, & paſcit oues, Feria 3. Dominica 2. numero 136

c. 16. Iuxta lectionem Auguſtini. Spiritus Domini malignus ſuffocat te, Dominica 3. numero 45

c. 16. Quandocumque Spiritus Domini malus arripiebat Saul, Dauid tollebat citharam, & percutiebat manu ſua, & reſocillabatur Saül, & melius habebat; recedebatque ab eo ſpiritus malus, Feria 5. Dominica 1. numero 10. Feria 3. Dominica 2. numero 2. Dominica 3. numero 2

c. 17. Leo, & vrſus conſurgebant aduerſum me, & apprehendebam mentum eorum, & ſuffocabam, interficiebamque eos, Sabbato poſt Dom. 2. numero 23

c. 17. Veniebat leo, vel vrſus, & tollebat arietem de medio gregis, & perſequebar eos, eruebamque de ore eorum, Feria 6. poſt Cineres, numero 17. Feria 5. Dominica 1. numero 10

c. 17. Tulit Dauid vnum lapidem, & fundam fecit, & circumducens percuſſit Philiſtæum in fronte; & infixus eſt lapis in fronte eius; & cecidit in faciem ſuam ſuper terram, Feria 6. Dominica 2. numero 59. Dominica 3 numero 2

c. 17. Egreſſus eſt vir ſpurius de caſtris Philiſtinorum, altitudinis ſex cubitorum, & palmi; & caſſis ærea ſuper caput eius, Feria 3. Dominica 2. numero 22. Dominica 3. numero 28

c. 17. Præualuit Dauid aduerſus Philiſtæum in funda, & lapide, percuſſumque Philiſtæum interfecit. Et tulit gladium eius, & interfecit eum, præcidítque caput eius, Feria 6. Dominica 2. numero 44

c. 18. Percuſſit Saül mille, & Dauid decem millia, Feria 6. poſt Cineres, numero 106

c. 21. Ecce hic gladius Goliath Philiſtæi, quem percuſſiſti in valle Terebinthi, Feria 3. Dominica 2. numero 136

c. 24. Numquid vox hæc tua eſt, fili mi Dauid? Et leuauit Saül vocem ſuam, & fleuit, Feria 6. poſt Cineres, numero 57

c. 24. Cogitaui, vt occiderem te; ſed pepercit tibi oculus meus. Dixitque Saül ad Dauid: Scio, quòd certiſſimè regnaturus ſis, & habiturus in manu tua regnum Iſraël, Feria 6. poſt Cineres, numero 97

c. 24. Ecce dies, de qua locutus eſt Dominus ad te: Ego tradam tibi inimicum tuum; vt facias ei, ſicut placuerit in oculis tuis, Feria 6. poſt Cineres, numero 134. & Feria 4. Dominica 2. numero 2

c. 24. Vlciſcatur me Dominus ex te, Feria 6. poſt Cineres, numero 134

c. 25. Tollam panes meos, & aquas meas, & dabo viris, quos neſcio vnde ſint? Cum pertranſiſſent decem dies, percuſſit Deus Nabal, & mortuus eſt, Feria 4. poſt Cineres, numero 66

c. 25. Nabal durus, & peſſimus, & malitioſus, filius Belial; ita vt nemo poſſet ei loqui, Feria 6. poſt Cineres, numero 36

c. 25. Si ſurrexerit homo perſequens, & quærens animam tuam; erit anima domini mei cuſtodia, quaſi in faſciculo viuentium apud

Dominum Deum tuum. Porro anima inimicorum tuorum rotabitur, quaſi in imperu, & circulo ſundæ, Feria 6. poſt Cineres, numero 36

c. 25. Non erit boc tibi in ſingultum, & in ſcrupulum cordis domino meo, quòd effuderis ſanguinem innoxium; aut ipſe te vltus fueris, Feria 6. poſt Cineres, numero 36

c. 25. Benedictus Dominus Deus Iſraël, qui miſit te hodie in occurſum meum; & benedictum eloquium tuum; & benedicta tu, quæ prohibuiſti me hodie, ne irem ad ſanguinem, & vlciſcerer me manu mea, Feria 6. poſt Cineres, numero 36

c. 26. Si Dominus incitat te aduerſum me, odoretur ſacrificium, Feria 6. poſt Cineres, numero 61

c. 28. Poſui animam meam in manu mea, Feria 5 Dominica 4. numero 21

c. 31. Dixit Saül: Euagina gladium tuum, & percute me; & noluit armiger eius. Arripuit Saül gladium, & irruit ſuper eum. Quod cum vidiſſet armiger eius; videlicet, quòd mortuus eſſet Saül, irruit etiam ipſe ſuper gladium ſuum, & mortuus eſt cum eo, Dominica 3. numero 237

c. 31. Ceciderunt interfecti in monte Gelboë, irrueruntque Philiſtiim in Saül, Feria 3. Dominica 2. numero 136

EX LIBRO II. REGVM.

Cap. 7. INuenit ſeruus tuus cor ſuum, vt oraret ad te, Feria 2. Dominica 1. numero 26

c. 7. Suſcirabo ſemen tuum poſt te; & ſtabiliam thronum regni eius vſque in ſempiternum, Dominica 3. numero 17

c. 9. Tu comedes panem in menſa mea ſemper. De menſa Regis iugiter veſcebatur, Dominica 1. numero 64. Sabbato poſt Dominicam 2. num. 27

c. 12. Blaſphemare feciſti inimicos Domini propter verbum hoc, Dominica 3. numero 233

c. 12. Peccaui Domino. Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum, Feria 4. Dominica 1. numero 31. Feria 6. Dominica 1. numero 35

c. 13. Fama peruenit ad Dauid dicens: Percuſſit Abſalon omnes filios regis; & non remanſit ex eis ſaltem vnus. Reſpondens Ionadab dixit: Ne æſtimet dominus meus rex, quòd omnes pueri regis occiſi ſint: Amnon ſolus mortuus eſt; quoniam in ore Abſalom erat poſitus, Sabbato poſt Dom. 2. numero 45

c. 14. Abſalom quando tondebat capillum, ponderabat capillos capitis ſui ducentis ſiclis, Feria 5. Dominica 2. num. 3.

c. 14. Omnes morimur, & quaſi aquæ dilabimur in terram, Feria 6. poſt Cin. numero 29. Feria 2. Dominica 2 numero 17

c. 16. Egredere, egredere vir ſanguinum; reddidit tibi Dominus vniuerſum ſanguinem domus Saül, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 16

c. 16. Ecce vir nomine Semei maledicebat, mittebatque lapides contra Dauid, Feria 2. Dom. 2. numero 55

c. 16. Ingreſſus eſt Abſalom ad concubinas patris ſui coram vniuerſo Iſraël; Dominica 3. numero 231

c. 16. Sinite illum, vt maledicat. Dominus enim præcepit illi, vt malediceret Dauid. Dimitte

A illum, vt maledicat iuxta præceptum Domini; ſi fortè reſpiciat Dominus afflictionem meam; & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac hodierna, Feria 6. poſt Cin. numero 117

c. 17. Congregetur ad te vniuerſus Iſraël à Dan vſque Berſabee. Dixit Abſalom, & omnes viri Iſraël: Melius eſt conſilium Chuſai, Dom. 3. numero 231

c. 22. Locutus eſt Dauid verba carminis huius in die, quo liberauit eum Dominus de manu omnium inimicorum ſuorum, & de manu Saül; & ait: Dominus petra mea, & robur meum, & ſaluator meus, Feria 6. Dominica 2. numero 60

B c. 24. Inuenta ſunt de Iſraël octingenta millia virorum fortium, qui educerent gladium: & de Iuda quingenta millia pugnatorum. Et dixit Dauid ad Dominum: Peccaui valde in hoc facto; ſed precor, Domine, vt transferas iniquitatem ſerui tui, quia ſtultè egi nimis. Hæc dicit Dominus: Trium tibi datur optio: aut ſeptem annis veniet tibi fames in terra tua: aut tribus menſibus fugies aduerſarios tuos, & illi te perſequentur: aut certè tribus diebus erit peſtilentia in terra tua, Feria 6. Dominica 1. numero 35

EX LIBRO III. REGVM.

C Cap. 1. QVæramus domino noſtro regi adoleſcentulam virginem; & ſtet coram rege, & foueat eam, dormiatque in ſinu ſuo, Dominica 5. numero 27

c. 2. Habes apud te Semei, qui maledixit mihi maledictione peſſima: tu noli pati eum eſſe innoxium; deduceſque canos eius cum ſanguine ad inferos, Feria 6. poſt Cineres, numero 117

c. 2. Equidem vir mortis es; ſed hodie te non interficiam, quia portaſti arcam Domini Dei coram Dauid patre meo, Dominica 3. numero 206

D c. 3. Dedi tibi cor ſapiens, & intelligens; ita vt nullus ante te ſimilis tui fuerit; nec poſt te ſurrecturus ſit, Dominica 3. num. 193

c. 3. Salomon affinitate coniunctus eſt Pharaoni regi Ægypti; accepitque filiam eius, Dominica 3. num. 93

c. 3. Dilexit Salomon Dominum ambulans in præceptis patris ſui; excepto, quòd in excelſis immolabat, Dom. 3. numero 93

c. 3. Poſtula à me quod vis, vt dem tibi, dixit Dominus Salomoni: Quia poſtulaſti verbum hoc, & non petiſti tibi dies multos, nec diuitias, aut animas inimicorum tuorum; ecce feci tibi ſecundùm ſermones tuos; & dedi tibi cor ſapiens, Feria 5. poſt Cineres, numero 22

E c. 4. Præcedebat ſapientia Salomonis ſapientiam omnium Orientalium, & Ægyptiorum; & erat ſapientior cunctis hominibus: & diſputauit ſuper lignis à cedro, quæ eſt in Libano, vſque ad hyſſopum, quæ egreditur de pariete: & diſſeruit de iumentis, & volucribus, & reptilibus, & piſcibus. Et veniebant de cunctis populis ad audiendam ſapientiam Salomonis, Feria 5. poſt Ciner. numero 53. Dom. 3 numero 193

c. 6. Fecit in introitu templi duo oſtia de lignis abiegnis, & ſculpſit Cherubim, & palmas. In ingreſſu Oraculi fecit duo oſtia de lignis oli-

uarum ; & ſculpſit in eis picturam Cherubim, & palmarum. Omnes parietes templi per circuitum ſculpſit varijs cælaturis, & toino ; & fecit in eis Cherubim, & palmas, Feria 3. nominica 2. numero 98 A

c. 6. nomus cum ædificaretur, de lapidibus dolatis, atque perfectis ædificata eſt : Et malleus, & ſecuris, & omne ferramentum non ſunt audita in domo cum ædificaretur, Feria 6. Dominica 2. numero 46. Dominica 3. numero 102

c. 7. Statuit duas columnas in porticu templi. Cumque ſtatuiſſet columnam dexteram, vocauit eam nomine Iachin: ſimiliter erexit columnam ſecundam, & vocauit nomen eius Booz, Feria 3. Dominica 2. oumero 101 B

c. 7. Finxit columnas æreas ; ſeptena retiacula in capitello vno ; & ſeptena retiacula in capitello altero. Capitella, quæ erunt ſuper capita columnarum, quaſi opere lilij fabriaata erant, Sabbato poſt Dom. 2. numero 8

c. 8. Dominus dixit, vt habitaret in nebula, Dom. 2. numero 14

c. 10. Non eſt factum tale opus in vniuerſis regnis, Dom. 3. numero 56

c. 10. Fecit Salomon, vt tanta eſſet abundantia argenti in Ieruſalem, quanta & lapidum, Sabbato poſt Dom. 2. numero 7

c. 11. Salomon cum iam eſſet ſenea, depranatum eſt cor eius per mulieres, vt ſequeretur deos alienos. Colebat Aſtarthen deam Sidoniorum; & Moloc idolum Ammonitarum, Sabbato poſt Dom. 2. numero 7 C

c. 13. Eaclamauit contra altare in ſermone Domini, & ait : Altare, altare, hæc dicit Dominus. Altare ſciſſum eſt, & effuſus eſt cinis de altari, Feria 2. Dom. 2. numero 7. Feria 3. Dom. 2. numero 54

c. 13. Orauit vir Dei, & reuerſa eſt manus regis ad eam; & facta eſt ſicut prius ſuerat, Feria 6. poſt Cineres, numero 28

c. 14. Me proieciſti poſt corpus tuum, Feria 3. Dominica 2. numero 25 D

c. 17. Quid mihi, & tibi, vir Dei ? Ingreſſus es ad me, vt rememorarentur iniquitates meæ, & interficeres filium meum, Feria 4. Dom. 1. numero 21

c. 17. Eliæ corui deferebant panem, & carnes, Feria 3. Dominica 2. numero 5. Dom. 3. numero 235

c. 18. Deus, qui exaudierit per ignem, ipſe ſit Deus. Domine Deus Abraham, & Iſaac, & Iſraël, oſtende hodie, quia tu es Deus Iſraël, & ego ſeruus tuus ; & iuxta præceptum tuum feci omnia verba hæc. Exaudi me, Domine, & audi me ; vt diſcat populus iſte, quia tu es Dominus Deus. Cecidit autem ignis Domini, & vorauit holocauſtum, Dominica 1. numero 76 E

c. 18. Apprehendite Prophetas Baal ; & ne vnus quidem effugiat ex eis. Quos cum apprehendiſſent, duxit eos Elias ad torrentem Cyſon, & interfecit eos ibi, Feria 2. Dominica 2. numero 13

c. 18. Cecidit ignis Domini, & vorauit holocauſtum, & ligna, & lapides ; puluerem quoque, & aquam, quæ erat in aquæductu lambens, Feria 6. poſt Cineres, numero 145

c. 18. Cum interficeret Iezabel Prophetas Domini, tulit Abdias centum Prophetas, & abſcondit eos quinquaginta & quinquaginta in ſpeluncis ; & pauit eos pane, & aqua, Feria 6. poſt Cineres, numero 189 A

c. 19. Ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, Dom. 1. numero 64

c. 21. Non fuit aliter talis, ſicut Achab, qui venundatus eſt, vt faceret malum in conſpectu Domini : Et abominabilis factus eſt, vt ſequeretur idola, quæ fecerant Amorrhæi. Achab ſcidit veſtimenta ſua ; & operuit cilicio carnem ſuam ; ieiunauitque, & dormiuit in ſacco ; & ambulauit demiſſo capite. Et factus eſt ſermo Domini ad Eliam dicens: Nonne vidiſti humiliatum Achab coram me ? Quia igitur B humiliatus eſt mei cauſa, non inducam malum in diebus eius, Dominica 1. numero 40. Feria 6. Dom. 1. num. 34

c. 22. Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium ſuum, & omnem exercitum cœli aſſiſtentem ei, à dextris, & à ſiniſtris, Dominica 3. numero 157

EX LIBRO IV. REGUM.

Cap. 1. ELias vir piloſus, & zona pellicea accinctus renibus, Dom. 2. numero 50

c. 1. Deſcendit ignis de cœlo, & deuorauit eum, & quinquaginta, qui erant cum eo, Dom. 2. numero 40 C

c. 2. Ecce currus igneus, & equi ignei ; & aſcendit Elias per turbinem in cœlum : Eliſeus autem videbat, & clamabat : Pater mi, pater mi, currus Iſraël, & auriga eius: Et leuauit pallium Eliæ, quod ceciderat ei, Sabbato poſt Cineres, numero 2. Dominica 2. numero 28. Feria 5. Dominica 2. numero 91. Dominica 3. numero 215

c. 2. Eliſeus maledixit in nomine Domini : egreſſique ſunt duo vrſi de ſaltu, & lacerauerunt ex eis quadraginta duos, Feria 6. poſt Cineres, numero 130

D c. 4. Pete mutuo ab omnibus vicinis tuis vaſa vacua non pauca; & ingredere, & claude oſtium tuum. Clauſit oſtium ſuper ſe, & ſuper filios ſuos, Feria 6. poſt Cineres, numero 189

c. 6. Viſus eſt mons plenus equorum, & curruum igneorum in circuitu Eliſæi. Dixit Rex Iſraël ad Eliſeum : Numquid percutiam eos, pater mi? At ille ait : Non percuties, ſed pone panem, & aquam coram eis : vt comedant, & bibant, & vadant ad dominum ſuum. Feria 6. Dominica 2. numero 14

c. 8. Iuit Hazaël in occurſum eius habens ſecum munera, & omnia bona Damaſci, Dominica 3. numero 231 E

c. 9. Iezabel depinxit oculos ſuos ſtibio, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 10

c. 17. Cum ibi habitare cœpiſſent, non timebant Dominum : & immiſit in eos Dominus leones, qui interficiebant eos, Feria 5. Dominica 1. numero 22

c. 18. Venit Angelus Domini, & percuſſit in caſtris Aſſyriorum centum octoginta quinque millia, Feria 6. Dominica 2. num. 14

c. 20. Ægrotauit Ezechias vſque ad mortem. Dixit ei Iſaïas : Morieris tu, & non viues. Qui conuerſus ad parietem fleuit fletu magno : & factus eſt ſermo Domini ad Iſaiam dicens: Reuertere, & dic Ezechiæ : Audiui orationem tuam, & vidi lacrymas tuas ; & ecce ſanaui te ;

die tertio aſcendes templum Domini, & addam diebus tuis quindecim annos. Diditque Iſaias: afferte maſſam ficorum; quam cum attuliſſent, & poſuiſſet ſuper vlcus eius, curatus eſt. Ait Ezechias: facile eſt vmbram creſcere decem lineis; nec hoc volo, vt fiat; ſed vt reuertatur retrorſum decem gradibus. Inuocauit Iſaias Dominum, & reduxit vmbram per lineas, quibus iam deſcenderat in horologio retrorſum decem gradibus, Feria 2. Dominica 1. num. 29. 30. Feria 6. Dominica 5. numero 4. & 6. Feria 2. Dom. 2. numero 17

c. 24. Protulit inde omnes theſauros domus Domini, & theſauros domus regiæ; & concidit omnia vaſa aurea, quæ fecerat Salomon in templo Domini: & tranſtulit omnem Ieruſalem, & vniuerſos populos, & omnes fortes exercitus, decem millia in captiuitatem: nihilque relictum eſt, exceptis pauperibus populi terræ, Feria 6. poſt Cineres, numero 77

A

B

EX LIBRO I. PARALIPOMENON.

Cap. 12. IVxta S. Hieronymum: Egreſſi ſunt filij Iſraël ad pugnandum mente pacifica, Feria 6. poſt Cineres. numero 17

c. 17. Suſcitabo ſemen tuum poſt te, quod erit de filijs tuis; & ſtabiliam regnum eius: ipſe ædificabit mihi domum, Feria 3. Dominica 1. numero 20

C

c. 28. Omnia venerunt ſcripta manu Domini ad me, vt intelligerem vniuerſa opera exemplaris, Feria 3. Dom. 1. num. 20

c. 29. Quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi, Dom. 3. num. 5

EX LIBRO II. PARALIPOMENON.

Cap. 3. ALæ Cherubim expanſæ erant; ipſi autem ſtabant erectis pedibus, & facies eorum erant verſæ ad exteriorem domum, Feria 5. Dominica 1. numero 2

c. 3. Malogranata centum catenulis interpoſuit, Dominica 2. numero 47

D

c. 3. Sculpſit in ea palmas, & quaſi catenulas ſe inuicem complectentes, Feria 4. Dominica 2. numero 18

c. 6. Non eſt homo, qui non peccet, Dominica 3 numero 16

c. 7. Si clauſero cœlum, & pluuia non fluxerit; & mandauero, & præcepero locuſtæ, vt deuoret terram; & miſero peſtilentiam in populum meum; conuerſus autem populus meus, ſuper quem inuocatum eſt nomen meum, deprecatus me fuerit; & exquiſierit faciem meam, & egerit pœnitentiam à vijs ſuis peſſimis, & ego exaudiam de cœlo. Oculi mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem eius, qui in loco iſto orauerit. Elegi enim & ſanctificaui locum iſtum; vt permaneant oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus, Feria 3. Dominica 1. numero 44

E

c. 8. Salomon filiam Pharaonis tranſtulit de ciuitate Dauid in domum, quam ædificauerat ei. Dixit enim rex: Non habitabit vxor mea in domo Dauid regis Iſraël; eo quòd ſanctificata ſit; quia ingreſſa eſt in eam arca Domini, Dominica 3. numero 93

c. 16. Ægrotauit Aſa dolore pedum vehementiſſimo; & nec in infirmitate ſua quæſiuit Dominum; ſed magis in medicorum arte confiſus eſt, & mortuus eſt, Feria 5. poſt Cineres, num. 58

c. 26. Fecit Ozias quod rectum eſt in conſpectu Domini, Feria 3. Dominica 2. numero 93

EX LIBRO I. ESDRÆ.

Cap. 1. CYrus Rex Perſarum protulit vaſa templi Domini. Omnia vaſa aurea, & argentea quinque millia quadringenta, Feria 5. Dominica 1. numero 46

c. 6. Darius rex præcepit: Si neceſſe fuerit & vitulos, & agnos, & hœdos in holocauſtum Deo cœli, frumentum, ſal, vinum, & oleum, ſecundùm ritum ſacerdotum detur eis per ſingulos dies: & offerant oblationes Deo cœli, orentque pro vita Regis, & filiorum eius, Feria 3. Dom. 1. num. 46

c. 10. Sedit omnis populus in platea domus Dei, trementes pro peccato, Feria 6. Dominica 1. numero 24

EX LIBRO II. ESDRÆ.

Cap. 13. IN diebus illis vidi in Iuda calcantes torcularia in Sabbato; portantes aceruos, & onerantes ſuper aſinos vinum, & vuas, & ficus, & omne onus; & inferentes in Ieruſalem die Sabbati: & obiurgaui optimates Iuda, & dixi eis: Quæ eſt res hæc mala, quam facitis, & profanatis dies Sabbati? Feria 6. Dom. 1. numero 21

EX LIBRO IV. ESDRÆ, NON CANONICO.

Cap. 8. DIcam coram te ſimilitudinem Eſdra. Quomodo autem interrogabis terram, & dicet tibi, quoniam dabit terram multam magis, vnde fiat fictile; paruum autem puluerem, vnde aurum fit. Sic & actus præſentis ſeculi. Multi quidem creati ſunt, & pauci ſaluabuntur, Feria 5. poſt Cineres, numero 31

c. 15. Exient nationes draconum Arabum in curribus ſuis. Superualeſcent dracones natiuitatis ſuæ memores, & conuertent ſe conſpirantes in virtute magna ad perſequendos eos, Feria 5. Dom. 2. numero 85

EX LIBRO TOBIÆ.

Cap. 3. DOmine memor eſto mei, & ne vindictam ſumas de peccatis meis; neque reminiſcaris delicta mea, vel parentum meorum, Feria 6. poſt Cin. num. 10

c. 3. Ad te, Domine, faciem meam conuerto; ad te oculos meos dirige; numquam cum ludentibus miſcui me, Feria 5. Dominica 1. numero 7

c. 4. Noli auertere faciem tuam ab vllo paupere; ſic enim fiet, vt nec à te auertatur facies Domini, Feria 6. poſt Cineres, num. 211

c. 4. & c. 12. Eleemoſyna ab omni peccato, & à morte liberat; & non patitur animam ire in tenebras. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: Si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum impertiri ſtude, Feria 6. poſt Cineres, numero 190. 203. 204. Feria 5. Dom. 2. num. 59

c. 4. Quod ab alijs oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias, Feria 6. poſt Cineres, numero 6

c. 4. Quicumque tibi aliquid operatus fuerit, ſtatim mercedem reſtitue; & merces mercenarij

A mi apud te omnino non remaneat, Feria 6. poſt Cineres, numero 183

c. 6. Cordis eius particulam ſuper carbones ponas. Fumus eius extricat omne genus dæmoniorum; ita vt vltra non accedat ad eos. Feria 6. poſt Cineres, numero 40. & 106. Feria 4 Dominica 1. numero 19

c. 8. Recordatus Tobias ſermonum Angeli, protulit de caſſidili ſuo partem iecoris, poſuitque eam ſuper carbones viuos, Feria 4. Dominica 1. numero 19

c. 8. Raphaël Angelus apprehendit dæmonium, & religauit illud in deſerto ſuperioris Ægypti, Dominica 3. numero 46

B c. 10. Vt quid te miſimus peregrinari lumen oculorum noſtrorum? Feria 6. poſt Cineres, numero 218

c. 11. Proſtrati per horas tres in faciem benedixerunt Deum, Dominica 1. numero 89

EX LIBRO IVDITH.

Cap. 1. EXaltatum eſt regnum Nabuchodonoſor, & cor eius eleuatum eſt, Feria 5. poſt Cineres, numero 12

c. 1. Nabuchodonoſor iurauit, quòd defenderet ſe de omnibus regionibus, Feria 6. poſt Cineres, numero 156

C c. 7. Si tranſactis quinque diebus non venerit adiutorium, faciemus hæc verba, quæ locuti eſtis, Dominica 1. numero 75

c. 9. Domine Deus, qui dediſti gladium in defenſionem alienigenarum, Feria 6. poſt Cineres, num. 156

c. 10. Abſtulit à ſe cilicium. & exuit ſe veſtimentis viduitatis ſuæ, & lauit corpus ſuum, & vnxit ſe Myro optimo, & diſcriminauit crinem capitis ſui, & impoſuit mytram ſuper caput ſuum, & induit ſe veſtimentis iucunditatis ſuæ, induitque ſandalia pedibus ſuis, aſſumpſitque dextrariola, & lilia, & inaures, & annulos, & omnibus ornamentis ſuis ornauit ſe: cui etiam Dominus contulit ſplendorem, Feria 4. Cinerum, numero 19. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 21 D

c. 16. Dabit ignem, & vermem in carnes eorum; vt vrantur, & ſentiant in ſempiternum, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 84

EX LIBRO ESTHER.

Cap. 1. VAſthi ad Regis imperium venire contempſit, Feria 5. poſt Ciner. numero 42

c. 3. Rex Aſſuerus exaltauit Aman; & poſuit ſoliũ eius ſuper omnes Principes: cunctique ſerui Regis, qui in foribus palatij verſabantur, flectebant genua, & adorabant Aman, Feria 5. poſt Cin. numero 12 E

c. 6. Dixit ei Rex: Feſtina, & ſumpta ſtola, & equo, fac, vt locutus eſt Mardochæo, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 34

c. 7. Suſpenſus eſt Aman in patibulo, Feria 5. poſt Cineres, numero 12

c. 13. No deſpicias partem tuam, quam redemiſti tibi de Ægypto, Dominica 3. numero 116

EX LIBRO IOB.

Cap. 1. CIrcuiui terram, & perambulaui eam. Numquid Iob fruſtra timet Deum? Nonne tu vallaſti eum, ac domum eius, vniuerſamque ſubſtantiam per circuitum; operibus manuum eius benedixiſti. Sed extende Paululum manum tuam, & tange cuncta, quæ poſſidet, niſi in faciem benedixerit tibi. Ignis Dei cecidit è cœlo, Dominica 1. numero 55. 81. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 12

cap. 1. Iob erat vir ſimplex, & rectus, & timens Deum, & recedens à malo, Feria 5. poſt Dom. 2. num. 3

B c. 1. Nuncius venit ad Iob, qui diceret: Irruerunt Sabæi, tuleruntque omnia, & pueros percuſſerunt gladio. Dominus dedit, Dominus abſtulit, Feria 6. poſt Ciner. numero 117

c. 1. In omnibus his non peccauit Iob labijs ſuis, Feria 2 poſt Dominicam 1. numero 86

c. 2. Si bona ſuſcepimus de manu Dei, mala quare non ſuſcipiamus? Feria 6. poſt Cin. numero 35. & 60

c. 2. Benedic Deo, & morere. Feria 6. poſt Ciner num. 68

c. 3. Dies ille vertatur in tenebras, & non illuſtretur lumine; noctem illam tenebroſus turbo poſſideat, non computetur in diebus anni, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 16 C

c. 3. Timor, quem timebant, euenit mihi; & quod verebar accidit, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 3

c. 3. Antequam comedam, ſuſpiro. Feria 6. poſt Cin. numero 72

c. 4. Tigris perijt, eo quòd non haberet prædam, Feria 6. poſt Cin. numero 51

c. 4 Conſumentur, velut à tinea, Feria 4. Cinerum, numero 72

c. 4. Rugitus leonis, & vox leænæ, & dentes catulorum contriti ſunt, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 47

D c. 5. Qui ponit humiles in ſublimi, & mœrentes erigit ſuſpirare, Feria 3. poſt Dominicam 2. num. 119

c. 5. Paruulum occidit inuidia, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 44

c. 6. Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, Feria 6. poſt Dom. 2. n. 66

c. 7. Dies mei velocius tranſierunt, quàm à texente tela ſucciditur, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 15

c. 7. O cuſtos hominum, quare poſuiſti me contrarium tibi; & factus ſum mihimet ipſi grauis? Ibid.

E c. 8. Spes hypocritæ peribit: non ei placebit vecordia ſua: ſicut tela aranearum fiducia eius, Feria 4. Cin. num. 24. 25. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 90. 107

c. 8 Sicut vmbra dies noſtri ſuper terram, Feria 2. poſt Dom. 1. numero 28

c. 9. Qui facit Arcturum, & Oriona, & Hyadas, Dominica 3. numero 178. 179. 184

c. 9. Pertranſierunt, quaſi naues poma portantes, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 29

c. 9. Verebar omnia opera mea, Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 73

c. 9. Si lotus fuero, quaſi aquis niuis, & fulſerint velut mundiſſimæ manus meæ, tamen ſordibus intinges me, Feria 6. poſt Cineres, numero 158

c. 10. Vitam, & miſericordiam tribuiſti mihi; & viſitatio tua, ſeo ex Hebræo, Pronidentia tua cuſtodiuit Spiritum meum, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 2t

c. 10. Terra miſeriæ, & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat, Feria 6. poſt Cineres, numero 37. Feria 5. poſt Dominicam 2. num. 80

c. 10. Memento quæſo, quòd ſicut lutum feceris ma, & io puluerem teduces me, Feria 6. poſt Cineres, numero 26

c. tt. Quaſi meridianus fulgor conſurget tibi ad veſperam, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 28

c. t3. Contra folium, quod vento rapitur, oſtendis potentiam tuam: Scribis enim contra me amaritudines, & conſumere me vis peccatis adoleſcentiæ meæ, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 8

c. t3. Quaſi potredo conſumendus ſum, & quaſi veſtimentum, qnod comeditur à tinea, Dominica 2. numero 40

c. t3. Quare lacero carnes meas dentibus meis, & porto animam meam in manibus meis? Feria 5. poſt Dominicam 4. numero 21

c. 14. Operi manuum tuarum porriges dexteram, Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 13. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 28

c. 14. Quis mihi hoc tribuat, vt io inferno protegas me, donec pertranſeat furor tuus, Feria 2. poſt Dominicam t. numero 86

c. t5. Qui bibit quaſi aquam iniquitatem, Sabbato poſt Dominicam 2. numero t5. Dominica 3. numero 47

c. t5. Numquid tu primus bomo natus es? Sabbato poſt Dominicam 2. numero 34

c. t5. Iuxta Septuaginta: Nemo mundus à ſorde; nec infans, cuius eſt vnius diei vita ſuper terram, Dominica 3. numero 234

c. 15. Cootra Omnipotentem roboratus eſt; cucurrit aduerſus eum erecto collo; & pingui ceruice armatus eſt, Feria 5. poſt Dominicam 2. num. 23

c. 15. Antequam dies impleantur, peribit; & manus eius areſcent: lædetur, quaſi vinea in primo flore botrus eius; & quaſi oliua projiciens florem ſuum, Feria 2. poſt Dominicam t. numero 20

c. t5. Cœli non ſuot puri in conſpectu eius, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 21

c. t6. Collegit furorem ſuum in me, & comminans mihi infremuit contra me dentibus ſuis. Hoſtis meus terribilibus oculis me intuitus eſt. Aperuerunt ſuper me ora ſua; & exprobrantes percuſſerunt maxillam meam; ſatiati ſunt pœnis meis, concluſit me Deus apud iniquum, & manibus impiorum me tradidit, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 92

c. 16. Concidit me vulnere ſuper vulous, Sabbato poſt Dominicam 2. oumero t8

c. t7. Poſuit tenebras latibulom ſum, Feria 4. Cin. numero 3t

c. 17. Diues cum dormierit, oihil ſecum auferet: aperiet oculos ſuos, & nihil inueniet, Feria 4. Cin. numero 58

c. 19. Derelicta ſunt tantummodo labia circa dentes meos, Feria 6. poſt Cineres, numero 78

c. 19. In nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum; & rurſum circumdabor pelle mea; & in carne mea videbo Deum meum, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 86. Dominica 2. num. 35

A c. 19. Iuxta Ambroſium: Ecce rideo, nec reſpondebo conuicijs veſtris, Feria 6. poſt Cineres, num. 18

c. 20. Luet quæ fecit omoia; nec tamen conſumetur: arctabitur, & æſtuabit, & omnis dolor irruet ſuper eum, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 84. 88

c. 20 Gaudium hypocritæ ad inſtar puncti, Feria 4. Cinerum, numero 7. Dominica 5. numero 8t

c. 20. Diuitias, quas deuorauit, euomet; de ventre illius extrahet eas Deus; quoniam confringens deuorauit pauperes; domum rapuit, &
B non ædificauit eam; ſed éuertit, ac perdidit, Feria 4 Cio. num. 51. 52

c. 20. Deuorabit eum ignis, qui oon ſuccenditur, Feria 4. Cin. num. 5t

c. 20. Oſſa eius implebuntur vitijs adoleſcentiæ eius, Feria 4. Cin. num. 5t

c. 21. Ducunt in bonis dies ſuos; & in puncto ad inferna deſcendent, Feria 5. poſt Dominic. 2. numero 47

c. 2t. Non ſuot in manu eorum bona ſua. Viſcera eius pleoa ſunt adipe, Feria 6. poſt Cineres, numero 221. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 23

C c. 2t. Vermes operient eos, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 26

c. 22. Videbunt iuſti, & lætabuntur; innocens ſubſannabit eos, Feria 6. poſt Cineres, oumero 122

c. 22 Numquid Deo poteſt comparari homo? Dominica 3. numero 60

c. 22. Viri iniqui ſublati ſunt ante tempus ſuum: fluuius ſubuertit fundamentum eorum, Feria 2. poſt Dominicam t. numero 16. t9

c. 22. Quid oouit Deus? Et quaſi per caliginem iudicat; nubes latibulum eius, nec noſtra conſiderat, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 76

D c. 22. Abſtuliſti pignus fratrum tuorum; & nudos ſpoliaſti veſtibus; aquam laſſo non dediſti, & eſurienti ſubtraxiſti panem; viduas dimiſiſti vacuas; & lacertos pupillorum comminuiſti, Feria 6. poſt Cineres, numero 78

c. 24. Eleuati ſunt ad modicum, & non ſubſiſtent; & humiliabuntur, ſicot omnia, & auferentur; & ſicut ſummitates ſpicarum conterentur, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero t47

c. 24. Ad nimium calorem tranſeat ab aquis niuium; Et vſque ad ioferos peccatum illius, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 59. Feria 5. poſt Dom. 2. num. t6. & 96

c. 25. Numquid poteſt iuſtificari homo comparatus Deo; aut apparere, mundus natus de
E muliere? Ecce etiam Luna non ſplendet, & ſtellæ non ſunt mundæ in conſpectu eius: quantò magis homo putredo, & filius hominis vermis? Feria 4. poſt Dom. 5. numero 21. Dominica 3. numero 40

c. 26. Qui ligat aquas in nubibus ſuis, Dominica 3. numero 2t9

c. 27. Quæ eſt ſpes hypocritæ, ſi auarè rapiat? Feria 4. Cin. num. 2

c. 28. Habet argentum venarum ſuarum principia; & auri locus eſt, io quo conflatur. Sapientia vbi inueoitur? Non inuenitur in terra ſuauiter viuentium: abyſſus dicit: Non eſt in me, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 29

c. 28. Sicot palma multiplicabo dies, Feria 4.

poſt Dominicam 2. numero 18

c. 28. Abſcondira eſt ab oculis omnium videntium. nom. 3. num. 157. 166

c. 29. Arcus meus in mann mea inſtaurabitur, Feria 5. poſt nom. 2. num. 75

c. 29. Oculus ſui cæco, & pes claudo; pater eram pauperum, Sabbato poſt Cineres, numero 23

c. 29. In nidulo meo moriar, Dominica 2. numero 54

c. 30. Eleuaſti me, & quaſi ſuper ventum ponens eliſiſti me validè, Feria 3. poſt Domin. 2. numero 143

c. 31 Si abſcondi quaſi homo peccatum meum, & velaui in ſinu meo iniquitatem meam, Dominica 3. numero 9

c. 31. Si putaui aurum robur meum; & obrizo dixi: Fiducia mea, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 15

c. 31. Ab infantia creuit mecum miſeratio, & de vtero matris meæ egreſſa eſt mecum, Feria 6. poſt Cineres. numero 184

c. 31. Si vidi ſolem, cum fulgeret; & lunam incedentem clarè, Feria 6. poſt Cineres, num. 157

c. 31. Si gauiſus ſum ad ruinam eius, qui me oderat; & exultaui, quòd inueniſſet eum malum. Non dedi ad peccatum guttur meum, vt expedirem maledicens animam eius, Feria 6. poſt Cineres, numero 15

C c. 33. Omnia oſſa eius marceſcere facit, Feria 6. poſt Cineres, numero 159

c. 34. Nec cognouit tyrannum, Dominica 3. numero 101

c. 34. Deficiet omnis caro ſimul, & cum homine in cinerem reuertetur, Feria 6. poſt Cineres, numero 29

c. 36. Deus potentes non abjicit, cum & ipſe ſit potens. Iudicium pauperibus tribuit, Feria 4. poſt Cineres, numero 71. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 21

D c. 37. Tonabit voce magnitudinis ſuæ; & non inueſtigabitur, cum audita fuerit vox eius, Feria 2. poſt Dominicam 1. num. 57

c. 38. Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 38

c. 38. Quis concluſit oſtijs mare? Dominica 3. nnmero 221. & Feria 2. poſt Dom. 1. numero 59

c. 38 Quis præparat coruo eſcam ſuam, quando pulli eius clamant ad Deum vagantes, eo quòd non habeant cibos? Sabbato poſt Dominicam 2. numero 21

c. 39. Aquila in arduis ponit nidum ſuum, & in petris manet, & in præruptis ſilicibus commoratur: pulli eius lambunt ſanguinem, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 65

E c. 39. Cui dedi in ſolitudine domum, contemnit multitudinem ciuitatis: clamorem exactoris non audit, Dominica 5. numero 12

c. 39. Ceruæ incuruantur ad fœtum, & pariunt, & rugitus emittunt, Dominica 3. numero 187

c. 39. Penna ſtruthionis ſimilis eſt pennis herodij & accipitris, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 24

c. 40. Sub vmbra dormit; protegunt vmbræ vmbram eius. Oſſa eius velut fiſtulæ æris; cartilago illius quaſi laminæ ferreæ, Feria 4. poſt Cineres, numero 8. & 9

c. 40. In ſudibus perforabit aures eius, Dominica 1. numero 63

A c. 40. Ecce abſorbebit fluuium, & non mirabitur; & habet fiduciam, quòd influat Iordanis in os eius, Dominica 1. numero 17

c. 41. Recede à nobis; ſcientiam viarum tuarum nolumus, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 48

c. 41. Omne ſublime videt; ipſe eſt rex ſuper vniuerſos filios ſuperbiæ, Dominica 1 numero 51. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 47

c. 41. Corpus eius, quaſi ſcuta fuſilia, Dominica 3. numero 28

c. 41. Æſtimabit abyſſum, quaſi ſeneſcentem, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 95

c. 42. Auditu auris audiui te: nunc autem oculus meus videt te, Dominica 3. numero

B 157

c. 42. Dominus conuerſus eſt ad pœnitentiam Iob, cum oraret ille pro amicis ſuis. Et addidit Dominus omnia, quæ fuerant Iob, duplicia, Feria 6. poſt Cineres, numero 90

c. 42. Venerunt ad eum omnes fratres ſui, & vniuerſæ ſorores ſuæ, & cuncti, qui nouerant eum prius; & dederunt ei vnuſquiſque inaurem auream vnam, Dominica 1. numero 100

EX PSALMIS:

Pſalm. 1. BEatus vir, qui non abijt in concilio impiorum; & in via pec-

C catorum non ſtetit; & in cathedra peſtilentiæ non ſedit, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 49. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 109. Dominica 3. numero 81. & 160

Pſ. 1. Erit tamquam lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo. Feria 6. poſt Cineres, numero 147. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 17. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 33

Pſ. 1. Puluis, quem projicit ventus à facie terræ, Feria 6. poſt Cineres, numero 188

Pſ. 2. Apprehendite diſciplinam, Feria 6. poſt Dom.

D 2. num. 25

Pſ. 2. Filius meus es tu; ego hodie genui te, Feria 3. poſt Dom. 2. numero 13. Dominica 3. numero 151. & 201

Pſ. 2. Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Feria 2. poſt Dom. 2. numero 31. Feria 6. poſt Dom. 2. num. 38

Pſ. 2. Adſtiterunt reges, & Principes conuenerunt in vnum aduerſum Dominum, & aduerſus Chriſtum eius, Feria 4. poſt nom. 1. numero 66

Pſ. 4. Filij hominum vſquequo graui corde? Vt

E quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Feria 6. poſt Cineres, numero 208. Dominica 1. num. 4. Feria 2. poſt Dom. 2. numero 23

Pſ. 4. Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, Domine, Feria 6. poſt Cineres, numero 111

Pſ. 5. Odiſti omnes, qui operantur iniquitatem, Feria 6 poſt Cineres, numero 45

Pſ. 6. Miſerere mei, Domine, quoniam infirmus ſum: Sana me Domine, quoniam conturbata ſunt oſſa mea. Lauabo per ſingulas noctes lectum meum; lacrymis meis ſtratum meum rigabo, Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 5

Pſ. 6. Quoniam non eſt in morte, qui memor ſit tui.

ſit tui, Feria 6. poſt Cineres, num 81

Pſ 7. Incidit in ſoueam, quam fecit. Feria 4. poſt Ciner. num. 15

Pſ. 7. Exurge, Domine Deus, in præcepto, quod mandaſti; & Synagoga populorum circumdabit te, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 85

Pſ. 7. Arcum ſuum tedendit, & parauit illum: & in eo parauit vaſa mortis; ſagittas ſuas ardentibus effecit. Ecce parturijt iniuſtitiam, concepit dolorem, & peperit iniquitatem, Sabbato poſt Cin. num. 24. Feria 6. poſt Dom. 2. num. 24

Pſ. 7. Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis, Feria 6. B poſt Cin. numero 108. 127

Pſ. 8. Pſ. 80. Pſ. 83. Pſalmus pro torcularibus, Feria 6. poſt Dom. 2. num. 22

Pſ. 8 Videbo cœlos tuos, opera digitorum tuorum; lunam, & ſtellas, quæ tu creaſti, Dom. 2. num. 18. Dom. 3. num. 56

Pſ. 8. Conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 46

Pſ. 8. Vt deſtruas inimicum, & vltorem, Feria 6. poſt Cin. numero 4. Dominica 3. numero 23

Pſ. 8. Minuiſti eum paulo minus ab Angelis, Dom. 3. numero 18

Pſ. 8. Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, oues, & boues vniuerſas, inſuper & pecora campi; volucres cœli, & piſces maris, qui perambulant ſemitas maris, Feria 5. poſt Dominic. 2. num. 4. Dom. 3. numero 3

Pſ. 8. Domine, Dominus noſter, quàm admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra! Feria 6. poſt Cin. num. 19

Pſ. 9. Perijt memoria eorum cum ſonitu, Feria 6. poſt Cineres, numero 167

Pſ. 9. Propter quod irritauit impius Deum? Dixit in corde ſuo: Non requiret, Dominica 1. numero 73

Pſ. 9. Inſidiatur, vt rapiat pauperem; dixit enim in corde ſuo: Oblitus eſt Deus; auertit faciem ſuam, ne videat in finem. Auferuntur iudicia tua à facie eius. Exurge, Domine Deus, & exaltetur manus tua; ne obliuiſcaris pauperum. Conuertantur peccatores in infernum; omnes gentes, quæ obliuiſcuntur Deum; quoniam non in finem obliuio erit pauperis, Feria 6. poſt Cin. num. 127. Feria 2. poſt Dom. 2. numero 81

Pſ. 9. Præparationem cordis eorum audiuit auris tua, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 3

Pſ. 9. Tibi derelictus eſt pauper: orphano tu eris adiutor, Feria 6. poſt Cineres, numero 209. Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 12

Pſ. 9. Dominus adiutor in opportunitatibus, in tribulatione. Sperent in te, qui nouerunt nomen tuum; quoniam non dereliquis quærentes te Domine. Sabbato poſt Cineres, numero 9

Pſ. 9. Factus eſt Dominus refugium pauperis, Feria 6. poſt Dom. 2. numero 61

Pſ. 10. Palpebræ eius interrogant filios hominum, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 4

Pſ. 10. Dominus in templo ſancto ſuo; Dominus in cœlo ſedes eius, Feria 3. poſt Dom. 1. numero 29

A Pſ. 10. Oculi eius in pauperem reſpiciunt, Feria 6. poſt Cineres, numero 207. 212. 218

Pſ. 10. Iuſtus Dominus, & iuſtitias dilexit, Feria 6. poſt Cineres, numero 127

Pſ. 11. Diſperdat Dominus vniuerſa labia doloſa, & linguam magniloquam. Propter miſeriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus, Feria 6. poſt Cineres, numero 120. 123. 127. 213. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 59. & 81

Pſ. 11. In circuitu impij ambulant, Dominica 3. num. 218

Pſ. 13. Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti B ſunt: non eſt, qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum, Sabbato poſt Dom. 2. numero 47

Pſ. 13. Dixit inſipiens in corde ſuo: Non eſt Deus, Sabbato poſt Dom. 2. num. 6. Dominica 3. numero 12

Pſ. 13. Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem: viam pacis non cognouerunt: non eſt timor Dei ante oculos eorum, Feria 6. poſt Cin. numero 30. Sabbato poſt Dom. 2. numero 16

Pſ. 13. Abominabiles facti ſunt in ſtudijs ſuis, Dominica 3. numero 26

Pſ. 13. & Pſ. 52. Deuorant plebem meam, ſicut C eſcam panis, Feria 3. poſt Cineres, numero 34

Pſ. 14. Ad nihilum deductus eſt, in conſpectu eius malignus, Feria 3. poſt Dominic. 2. numero 86

Pſ. 14. Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo; aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? Qui pecuniam non dedit ad vſuram, & munera ſuper innocentem non accepit, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 42

Pſ. 14. Qui iurat proximo ſuo, & non decipit, Feria 6. poſt Cin. numero 2

Pſ. 15. Delectationes in dextera tua vſque in finem, Feria 2. poſt Dom. 1. num. 9

D Pſ. 16. Satiabor cum apparuerit gloria tua, Dominica 1. numero 39. Dominica 2. numero 45

Pſ. 16. Inclina aurem tuam, & exaudi verba mea, Feria 6. poſt Cin. numero 216

Pſ. 16 Domine à paucis de terra diuide eos: de abſconditis tuis adimpletus eſt venter eorum, Feria 4. poſt Cin. num. 45

Pſ. 16. Suſceperunt me, ſicut leo paratus ad prædam, Feria 6. poſt Cin. numero 62

Pſ. 16. Adipem ſuum concluſerunt; os eorum locutum eſt ſuperbiam, Feria 5. poſt Dom. 2. numero 23

Pſ. 16. Mirifica miſericordias tuas; cuſtodi me, vt pupillam oculi, Feria 6. poſt Cineres, numero 218

E Pſ. 16. Propter verba labiorum tuorum ego cuſtodiui vias duras, Feria 6. poſt Ciner. numero 53

Pſ. 17. Aſſumpſit me de aquis multis, Feria 6. poſt Cineres, numero 198. Dominica 3. num. 221

Pſ. 17. Deus, qui præcinxit me virtute; qui docet manus meas ad prælium; & poſuiſti, vt arcum æreum brachia mea: perfecit pedes meos tamquam ſeruorum, Sabbato poſt Dom. 2. num. 23

Pſ. 17. Omnes gentes circuierunt me, & in nomine Domini, quia vltus ſum in eos. Exarſerunt, ſicut ignis in ſpinis, Feria 6. numero 35.

40. 41. 42. 44. 124. Dom. 3. numero 231

Pſ. 17. Circumdederunt me dolores mortis; dolores inferni circumdederunt me, Dom. 3. numero 199

Pſ. 17. Dilataſti greſſus meos ſubtus me, & non ſunt infirmata veſtigia mea. Perſequar inimicos meos,& comprehendam illos, & non conuertar, donec deficiant: Confringam illos, nec poterunt ſtare; cadent ſubtus pedes meos: comminuam eos, vt puluerem ante faciem venti; vt lutum platearum delebo eos, Feria 6. poſt Cin. numero 1. 40. 120

Pſ. 17. Benedictus Dominus Deus meus; & exaltetur Deus ſalutis meæ; Deus, qui das vindictas mihi, Feria 6. poſt Cineres, numero 134

Pſ. 17. Dediſti mihi protectionem ſalutis tuæ; & dextera tua ſuſcepit me, Feria 6. poſt Cineres, num. 156

Pſ. 17. Inclinauit cœlos, & deſcendit; & aſcendit ſuper Cherubim, & volauit, volauit ſuper pennas ventorum, Sabbato poſt Cineres, numero 17. 19. Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 11

Pſ. 17. Populum humilem ſaluum facies; & oculos ſuperborum humiliabis, Feria 5. poſt Cin. num. 50. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 119. 125

Pſ. 17. Diligam te, Domine, fortitudo mea; Dominus firmamentum meum, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 13

C

Pſ. 18. Cœli enarrant gloriam Dei, Dominica 2. numero 67. Feria 3. poſt Dominic. 2. numero 77. Dominica 3. numero 186

Pſ. 18. Iudicia Domini dulciora ſuper mel, & fauum; iuſtitiæ Domini rectæ, lætificantes corda; præceptum nomini lucidum, Feria 6. poſt Cineres, numero 56. 116. Dominica 1. numero 65

Pſ. 18. In ſole poſuit tabernaculum ſuum; & ipſe tamquam ſponſus procedens de thalamo ſuo. Exultauit vt gigas ad currendam viam; à ſummo cœlo egreſſio eius. Sabbato poſt Cineres, num. 16. Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 11. Dominica 3. numero 185

D

Pſ. 19. Tribuat tibi Dominus ſecundùm cor tuum; & omnes petitiones tuas confirmet. Iuxta lectionem S. Ambr. in Pſ. 36. Feria 5. poſt Dominicam 1. num. 26

Pſ. 20. Præueniſti eum in benedictionibus dulcedinis, Dominica 3. numero 65

Pſ. 20. Pones eos, vt clibanum ignis in tempore vultus tui. Dominus in ira ſua conturbabit eos. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 79

Pſ. 21. Locuti ſunt falſum, & mouerunt caput: Sperauit in Domino, eripiat eam, ſaluum faciat eum, quoniam vult eum, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 7

Pſ. 21. Circumdederunt me vituli multi; tauri pingues obſederunt me: aperuerunt ſuper me os ſuum, ſicut leo rapiens & rugiens, Feria 6. poſt Cineres, numero 37. 144. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 59. Dominica 3. numero 240

Pſ. 21. Erue à framea, Deus, animam meam, & de manu canis vnicam meam. Anima mea illi viuet. & ſemen meum ſeruiet ipſi, Dominica 1. numero 16. Dominica 3. numero 47. & 66

Pſ. 21. Tu es, qui extraxiſti me de ventre matris meæ, num. 3. numero 174

A Pſ. 21. Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem, Feria 6. poſt Cineres, num. 125

Pſ. 21. Dominus non ſpreuit, neque deſpexit deprecationem pauperum, Feria 6. poſt Cineres, numero 183

Pſ. 21. Foderunt manus meas, & pedes meos; dinumerauerunt omnia oſſa mea, Feria 3. poſt Dominicam 1. num. 64. 65. 67

Pſ. 21. Ego ſum abiectio plebis, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 23

Pſ. 22. Calix meus inebrians quàm præclarus eſt! Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 66

B Pſ. 22. Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos, qui tribulant me, Feria 6. poſt Cin. numero 151

Pſ. 22. Virga tua, & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 49

Pſ. 24. Vniuerſæ viæ Domini miſericordia, & veritas, Dominica 3. numero 155

Pſ. 24. delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris, Feria 6. poſt Cineres, numero 10. 32

Pſ. 25. Non ſedi cum concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo. Odiui Eccleſiam malignantium, & cum impiis non ſedebo. Lauabo inter innocentes manus meas, & circumdabo altare tuum, Domine. Vt enarrem vniuerſa mirabilia tua, Feria 6. poſt Cineres, numero 42. Feria 5 poſt Dominicam 1. numero 6. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 74

Pſ. 25. Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ; ne perdas cum impiis animam meam, Feria 3. poſt Dominic. 1. numero 23

Pſ. 26. Credo videre bona Domini in terra viuentium, Feria 4 poſt Cineres, numero 45

Pſ. 26. Vnam petij à Domino, hanc requiram; vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ; vt videam voluptatem Domini, Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 17

Pſ. 26. In petra exaltauit me; & nunc exaltauit caput meum ſuper inimicos meos, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 60

Pſ. 27. Quis aſcendet in montem Domini? Dominica 2. numero 5

Pſ. 27. Secundùm opera manuum eorum tribue illis; redde retributionem ſuperbis, Feria 6. poſt Ciner. numero 121

Pſ. 27. Loquuntur pacem cum proximo ſuo; mala autem in cordibus eorum, Feria 4. poſt Dominic. 1. num. 4

E Pſ. 28. Vox Domini intercidentis flammam ignis; Vox Domini reuelabit condenſa. Dominus diluuium inhabitare facit; & ſedebit Dominus Rex in æternum, Feria 5. poſt Cin. numero 18 & 37. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 56. Feria 3. poſt Dom. 2. numero 12

Pſ. 28. Vox Domini præparantis ceruos, Dominica 3. numero 187

Pſ. 28. Afferte Domino filij Dei, afferte Domino filios arietum: adorate Dominum in atrio ſancto eius, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 15

Pſ. 29. Quæ vtilitas in ſanguine meo, Feria 4. poſt Dom. 1. numero 19

Pſ. 29. Eduxiſti ab inferno animam meam, Feria 5. poſt Ciner. num. 39

Pſ. 29. Conſcidiſti ſaccum meum, & circumdediſti

me lætitia; vt cantet tibi gloria mea, Feria 4. A poſt dominicam 2. numero 22. Feria 5 poſt dominicam 2. numero 68

Pſ. 30. Retribue abundanter facientibus ſuperbiam, Feria 6. poſt Cineres. numero 121

Pſ. . Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata, Feria 2 poſt dom. 1. numero 50

Pſ. 31. Nolite fieri ſicut equus, & mulus, quibus non eſt intellectus, Feria 4. poſt Dom. 1. numero 40

Pſ. 31. Pro hac orabit ad te omnis ſanctus in tempore opportuno: verumtamen in diluuio aquarum multarum ad eum non approximabunt, Feria 6. poſt Cineres, numero 202 B

Pſ. 32. Qui finxit ſingillatim corda eorum; qui intelligit omnia opera eorum, Dominica 3. numero 22

Pſ. 32. Verbo Domini cœli firmati ſunt; & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum, Feria 6. poſt Cineres, numero 104. Dominica 2. numero 29. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 18. Feria 3 poſt Dominicam 2. numero 11. Dom. 3. numero 27

Pſ. 32. Ipſe dixit, & facta ſunt; ipſe mandauit; & creata ſunt, Feria 2. poſt Dominic. 2. numero 28

Pſ. 32. Confitemini Domino in cithara; in pſalterio decem chordarum pſallite illi, Feria 4. poſt C Dominicam 1. numero 41

Pſ. 32. Ponens in theſauris abyſſos, Dom. 3. numero 188. 213

Pſ. 33. Timete Dominum omnes ſancti eius, Dominica 1. numero 95

Pſ. 33. Oculi Domini ſuper iuſtus, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 4

Pſ. 33. Mors peccatorum peſſima, Feria 2. poſt Dominic. 1. numero 18

Pſ. 33. Accedite ad eum, & illuminamini, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 48

Pſ. 33. Non eſt inopia timentibus eum, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 27

Pſ. 33. Cuſtodit Dominus omnia oſſa eorum; vnum ex his non conteretur, Feria 6. poſt Cineres, D numero 160

Pſ. 33. Diuites eguerunt, & eſurierunt; inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 1

Pſ. 33. Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 12

Pſ. 33. Guſtate, & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 68

Pſ. 33. Venite filij, audite me: timorem Domini docebo vos, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 95

Pſ. 34. Fiant viæ illorum tenebræ, & lubricum, E & Angelus Domini perſequens eos, Feria 6. poſt Cineres, numero 126. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 37

Pſ. 34. Reſtitue animam meam à malignitate eorum; à leonibus vnicam meam, Dom. 3. numero 66. & 247

Pſ. 34. Iudica, Domine, nocentes me; expugna impugnantes me. Apprehende arma, & ſcutum, & exurge in adiutorium mihi: effunde frameam, & conclude aduerſus eos, qui perſequuntur me. Dic animæ meæ: Salus tua ego ſum, Feria 6. poſt Cineres, numero 40. & 223. Dominica 3. numero 97

Pſ. 34. Confundantur, & reuereantur quærentes A animam meam: auertantur retrorſum, & confundantur cogitantes mihi mala: fiant tanquam puluis. Erubeſcant, & reuereantur ſimul, qui gratulantur malis meis: induantur confuſione, & reuerentia, qui magna loquuntur ſuper me, Feria 6. poſt Cineres, numero 40. & 84

Pſ. 34. Veniat illi laqueus, quem ignorat; & captio, quam abſcondit, apprehendat eum; & in laqueum cadat in ipſum, Feria 6. poſt Cineres, numero 40. & 127

Pſ. 34 Retribuebant mala pro bonis, ſterilitatem animæ meæ. Ego autem, cum mihi moleſti eſſent, induebar cilicio; humiliabam in ieiunio B animam meam: & oratio mea in ſinu meo conuertetur. Quaſi proximum, & quaſi fratrem noſtrum ſic complacebam: quaſi lugens, & contriſtatus ſic humiliabar, Feria 6. poſt Cineres, numero 49. 50. 92

Pſ. 35. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ; & torrente voluptatis tuæ potabis eos, Feria 4. poſt Ciner. numero 38. Feria 6. poſt Cineres, numero 139. 199. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 47. Dominica 2. numero 35

Pſ. 35. Iudicia tua abyſſus multa, Dominica 3. numero 191

Pſ 35. Domine, apud te eſt fons vitæ. Non veniat mihi pes ſuperbiæ, Feria 6. poſt Dominicam 1. C numero 18. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 120. 141. 142

Pſ. 36. Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui, Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 26

Pſ. 36. Os iuſti meditabitur ſapientiam; & lingua eius loquetur iudicium: lex Dei eius in corde ipſius, Feria 5. poſt Cineres, numero 47. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 103

Pſ. 36. Iunior fui, etenim ſenui; & non vidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panem. Tota die miſeretur, & commodat: & ſemen illius in benedictione erit, Feria 6. poſt Cineres, numero 197

D Pſ. 36. Inimici Domini mox vt honorificati fuerint, & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 119

Pſ. 37. In flagella paratus ſum; & dolor meus in conſpectu meo ſemper, Dominica 1. numero 43. Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 10

Pſ. 37. Putruerunt, & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 34

Pſ. 37. Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum. Non eſt ſanitas in carne mea à facie iræ tuæ; & non eſt pax oſſibus meis à facie E peccatorum meorum, Feria 3. poſt Dominic. 1. numero 34. Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 28

Pſ. 37. Iniquitates meæ grauatæ ſunt ſuper me; & lumen oculorum meorum non eſt mecum, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 19

Pſ. 37. Qui inquirebant mala mihi; locuti ſunt vanitates, & dolos tota die meditabantur. Ego autem tamquam ſurdus non audiebam, & ſicut mutus non aperiens os ſuum: & factus ſum ſicut homo non audiens, & non habens in ore ſuo redargutiones, Feria 6. poſt Cineres, numero 17. & 71

Pſ. 37. Amici mei, & proximi mei aduerſum me appropinquauerunt, & ſteterunt. Ego in fla-

gella paratus ſum, Feria 6. poſt Cineres, numero 34

Pſ. 38. In meditatione mea exardeſcet ignis, Dominica 1. numero 47. Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 3

Pſ. 38. Iuxta lectionem Chryſoſtomi. In imagine pertranſit homo: fruſtra conturbatur omnis homo viuens, Feria 6. poſt Cineres, numero 59

Pſ. 38. Iuxta Hebraïcam lectionem. Cum conſiſteret peccatum aduerſum me, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 53

Pſ. 38 Poſui ori meo cuſtodiam, cum conſiſteret peccator aduerſum me, & humiliatus ſum, & ſilui à bonis, Feria 6. poſt Cineres, numero 18. 19. 20

Pſ. 38. Opprobrium inſipienti dediſti me. Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu feciſti: amoue à me plagas tuas, Feria 6. poſt Cineres, numero 117

Pſ. 39. Eduxit me de lacu miſeriæ, & de luto fæcis; & ſtatuit ſuper petram pedes meos, & direxit greſſus meos, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 87. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 60

Pſ. 39. In capite libri ſcriptum eſt de me, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 2. 28

Pſ. 39. Circumdederunt me mala, quorum non eſt numerus; comprehenderunt me iniquitates meæ; multiplicatæ ſunt ſuper capillos capitis mei, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 80

Pſ. 39. Vt facerem voluntatem tuam, Deus meus, volui; & legem tuam in medio cordis mei, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 103. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 57

Pſ. 39. Comprehenderunt me iniquitates meæ; & non potui, vt viderem, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 29

Pſ. 39. Expectans expectaui Dominum, Feria 6. poſt Cineres, numero 25

Pſ. 40. Domine, miſerere mei: ſana animam meam, quia peccaui tibi. Homo pacis meæ, in quo ſperaui, qui edebat panes meos, magnificauit ſuper me ſupplantationem, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 53

Pſ. 40. Aduerſum me ſuſurrabant inimici mei; aduerſum me cogitabant mala mihi: verbum iniquum conſtituerunt aduerſum me. Tu autem, Domine, miſerere mei, & reſuſcita me, Feria 6. poſt Cineres, numero 66

Pſ. 40. Ego dixi: Domine miſerere mei: ſana animam meam, quia peccaui tibi, Dominica 3. numero 11

Pſ. 40. Beatus, qui intelligit ſuper egenum, & pauperem: in die mala liberabit illum Dominus. Dominus conſeruet eum, & viuificet eum, & beatum faciat in terra; & non tradat eum in animam inimicorum eius. Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris eius: vniuerſum ſtratum eius verſaſti in infirmitate eius, Feria 6. poſt Cineres, numero 190. 191. Sabbato poſt Cineres, numero 20. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 29

Pſ. 41. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes, die ac nocte, Feria 5. poſt Cineres, numero 34. Dominica 1. numero 56. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 68

Pſ. 41. Iuxta lectionem Galatini. Omnes confractiones tuæ, & fluctus tui ſuper me tranſierunt, Dominica 2. numero 2, 1

Pſ. 41. Abyſſus abyſſum inuocat, Dominica 3.

A numero 55. 194. 224. 225

Pſ. 41. Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fortem viuum, Feria 6. poſt Cineres, numero 144. Sabbato poſt Cineres, numero 25

Pſ. 42. Emitte lucem tuam, & veritatem tuam: ipſa me deduxerunt, & adduxerunt in templum ſanctum tuum, & in tabernacula tua, Dominica 2. numero 21

Pſ. 43. Deus nouit abſcondita cordis, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 18

Pſ. 43. Vendidiſti populum tuum ſine pretio, Dominica 1. numero 86. Feria 4 poſt Dominicam 1. numero 37

B Pſ. 43. Conglutinatus eſt in terra venter noſter, Dominica 1. numero 96. Feria 5. poſt Dominic. 2. numero 20

Pſ. 43. Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam, Sabbato poſt Dominic. 2. numero 42

Pſ. 43. In te inimicos noſtros ventilabimus cornu; & in nomine tuo ſpernemus inſurgentes in nobis, Feria 6. poſt Cineres, numero 120

Pſ. 44. Eructauit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea Regi, Feria 5. poſt Dominic. 2. numero 68

C Pſ. 44. Dico ego opera mea regi lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 43. & ſequentibus.

Pſ. 44. Speciosus forma præ filijs hominum, Dominica 2. numero 17

Pſ. 44. Adſtitit Regina à dextris tuis in veſtitu deaurato, circumdata varietate, Dominica 3. numero 201

Pſ. 44. Virga directionis virga regni tui, Feria 4. poſt Cineres, numero 59. Dominica 3. numero 77

Pſ. 44. Omnis gloria filiæ Regis ab intus, Feria 4. poſt Cineres, numero 32. Feria 3. poſt Dominic. 1. numero 24

Pſ. 44. Accingere gladio tuo ſuper femur tuum, potentiſſime, Dominica 3. numero 97

D Pſ. 44. Oleo lætitiæ, Feria 4. poſt Cineres numero 27

Pſ. 45. Non timebimus, dum turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris. Sonuerunt, & turbatæ ſunt aquæ eorum; conturbati ſunt montes in fortitudine eius. Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei: ſanctificauit tabernaculum ſuum Altiſſimus. Deus in medio eius non commouebitur: adiuuabit eam Deus mane diluculo, Feria 4. poſt Cineres, numero 38. Sabbato poſt Cin. numero 10. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 56. Dominica 3. numero 108. 109. 169. 210

E Pſ. 45. Arcum conteret, & confringet arma, & ſcuta comburet igne, Dominica 3. numero 28

Pſ. 46. Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationis, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 20

Pſ. 47. Fundatur exultatione vniuerſæ terræ ciuitas Regis magni, Dominica 3. numero 107

Pſ. 47. Quoniam Deus iudex eſt: hunc humiliat, & hunc exaltat, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 119

Pſ. 47. Sicut audiuimus, ſic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei noſtri, Fe-

ria 5. poſt Dominicam 2. numero 68

pſ. 47. Lauda Ieruſalem Dominum, qui poſuit fines tuos pacem, Feria 6. poſt Cineres, numero 23

pſ. 48. Sicut oues in inferno poſiti ſunt; mors depaſcet eos, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 3. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 126. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 86. Dominica 3. numero 234

pſ. 48 Relinquent alienis diuitias ſuas; & ſepulchra eorum domus illorum in æternum, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 65. Dominica 2. numero 48

B
pſ. 48. Introibit vſque in progenies patrum ſuorum: vſque in æternum non videbit lumen, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 80

pſ. 48. Homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis, Dominica 3. numero 85. & 99

pſ. 48. Cum diues factus fuerit homo, & cum multiplicata fuerit gloria domus eius; cum interierit, non ſumet omnia, Feria 6. poſt Cineres, numero 201

pſ. 49. Ex Sion ſpecies decoris eius, Dominica 3. numero 229

C
pſ. 49. Peccatori dixit Deus: Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum; tu verò odiſti diſciplinam? Arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 78. & 82

pſ. 49. Deus deorum Dominus locutus eſt, & vocauit terram à ſolis ortu vſque ad occaſum, Feria 5. poſt Cineres numero 29

pſ. 50. Amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me, Feria 4. poſt Dominicam 1. num. 31

pſ. 50. Docebo iniquos vias tuas; & impij ad te conuertentur, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 71. 72. Dominica 3. n. 233

D
pſ. 50. Benignè fac, Domine, in bona voluntate tua, vt ædificentur muri Ieruſalem, Dominica 1. numero 60. Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 20

pſ. 50. Libera me de ſanguinibus, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 16

pſ. 50. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus; cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 34

pſ. 50. Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis: Spiritum ſanctum tuum ne auferas à me, Feria 4. poſt Cineres, numero 7. & 75

E
pſ. 50. Secundùm multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 55

pſ. 50. Peccatum meum contra me eſt ſemper, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 53

pſ. 50. Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea, Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 3. Dominica 3. numero 100. 119. 134. 143. 151

pſ. 50 Aſperges me, Domine, hyſopo, & mundabor: lauabis me, & ſuper niuem dealbabor, Dominica 3. num. 151

pſ. 51. Ego ſicut oliua fructifera in domo Dei, Dominica 2. numero 54

pſ. 51. Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate? ſicut nouacula acuta feciſti dolum, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 30. Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 31

A
pſ. 53. Auerte mala inimicis meis; & in veritate tua diſperde illos, Feria 6. poſt Cineres, num. 40. & 125

pſ. 54. Quis dabit mihi pennas, ſicut columbæ; & volabo, & requieſcam? Ecce elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine. Expectabam eum, qui ſaluum me fecerat à puſillanimitate ſpiritus; & tempeſtate, Feria 6 poſt Cineres, numero 194. Dominica 1. numero 20

pſ. 54. Deſcendant in infernum viuentes, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 95

B
pſ. 54. Si inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtique: & ſi is, qui oderat me, ſuper me magna locutus fuiſſet, abſcondiſſem me forſitan ab eo, Feria 6. poſt Cineres, numero 16

pſ. 54. Timor, & tremor venerunt ſuper me, & contexerunt me tenebræ, Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 1

pſ. 54. Viri ſanguinum, & doloſi non dimidiabunt dies ſuos, Feria 6. poſt Cineres, num 52. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 16 Feria 2. poſt Dominic. 2. num. 16. Dominica 3. numero 50

pſ. 55. Poſuiſti lacrymas meas in conſpectu tuo, Feria 4. poſt Ciner. numero 67

C
pſ. 55. Miſerere mei, Deus, quoniam conculcauit me homo, Feria 6 poſt Cineres, numero 41

pſ. 56. Filij hominum, dentes eorum arma, & ſagittæ; & lingua eorum gladius acutus, Dominica 1. numero 4. Feria 4. poſt Dominic. 1. numero 5

pſ. 57. Super cecidit ignis, & non viderunt ſolem, Feria 6. poſt Cineres, numero 149. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 60. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 53. & 54. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 78

D
pſ. 57. Furor illis, ſicut aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas; quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis ſapienter, Feria 6. poſt Cineres, numero 55. & 184

pſ. 57. Lætabitur iuſtus, cum viderit vindictam; manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris, Feria 6. poſt Cineres, numero 122. 123. 127

pſ. 58. Gladius in labijs eorum, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 59

pſ. 58. Conuertentur ad veſperam, & famem patientur, vt canes, Feria 5. poſt Cineres, numero 33

E
pſ. 58. Deus oſtendet mihi ſuper inimicos meos: ne occidas eos; nequando obliuiſcantur populi mei. Diſperge illos in virtute tua; & depone eos, protector meus Domine, Feria 6. poſt Cineres, numero 81

pſ. 59. Ad nihilum deducet tribulantes nos, Feria 6. poſt Cin. num. 40

pſ. 59. Numero 10. Iuxta Hieronymum. Calceamento meo ſuper Idumæam incedam, Sabbato poſt Domin. 2. num. 1

pſ. 60. Exaudi, Deus, deprecationem meam; intende orationi meæ. Factus es ſpes mea, turris fortitudinis à facie inimici, Feria 6. poſt Dominic. 2. numero 27

pſ. 60. Dum anxiaretur cor meum, in petra exaltaſti me, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 60

pſ. 61. Mendaces filij hominum in ſtateris, Dom. 3. numero 26

pſ. 61. Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere,

Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 45

Pſ. 62. Laudabuntur omnes, qui iurant in eo, Dominica 3. numero 113

Pſ. 62. Tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt, Feria 6. poſt Cineres, numero 115

Pſ. 62. Iuxta lectionem Augnſtini. Agglutinata eſt anima mea poſt te, Sabbato poſt Cineres, numero 3

Pſ. 63. Sagittæ parnulorum ſactæ ſunt plagæ eorum, Feria 6. poſt Cineres, numero 78. Sabbato poſt Dominicam 2. num. 20

Pſ. 64. Flumen Dei repletum eſt aquis, Dominica 3. numero 210

Pſ. 64. Exaudi orationem meam; ad te omnis caro veniet, Dominica 3. numero 124

Pſ. 64. Valles abundabunt frumento: Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 134. 135

Pſ. 64 Replebimnr in bonis domus tuæ, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 1

Pſ. 65 Holocauſta medullata offeram tibi, Feria 3 poſt Dominicam 2. numero 95

Pſ. 65. Tranſiuimus per ignem, & aquam; & eduxiſti nos in refrigerium, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 19

Pſ. 67. Fugiant, qui oderunt eum, à facie eius, Feria 4. poſt Ciner. numero 20

Pſ. 67. Dominus dabit verbum Euangelizantibus, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 42

Pſ. 67. Mons Dei, in quo beneplacitum eſt Deo habitare in eo, Dominica 1. numero 78

Pſ. 67. Deus confringet capita inimicorum ſuorum, verticem capilli perambulantium in delictis ſuis, Feria 3. poſt Dominicam 3. numero 34

Pſ. 67. Pluuiam voluntariam ſegregabis, Deus, hæreditari tuæ, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 7

Pſ. 67. Aſcendiſti in altum; cepiſti captiuitatem; Dominica 3. numero 29

Pſ. 67. Pennæ columbæ deargentatæ, & poſteriora eius in pallore auri, Feria 6. poſt Cineres, numero 202

Pſ. 68. Saluum me fac, Deus; quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animam meam. Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me. Libera me ab his, qui oderunt me, & de profundis aquarum, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 2. & 30. Dominica 3. numero 221. Feria 5. poſt Dominicam 4. numero 101

Pſ. 68. Obſcurentur oculi eorum, ne videant; & dorſum eorum ſemper incurua, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 39

Pſ. 68. Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt ſuper me, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 55

Pſ. 68. Appone iniquitatem ſuper iniquitatem eorum; & non intrent in iuſtitiam tuam: deleantur de libro viuentium; & cum iuſtis non ſcribantur, Feria 6. poſt Cineres, numero 125. 128. Feria 4 poſt Dominicam 1. num. 55

Pſ. 68. Propter te ſuſtinui opprobria, Feria 6. poſt Ciner. numero 117

Pſ. 68. Aduerſum me loquebantur, qui ſedebant in porta; & in me pſallebant, qui bibebant vinum: Ego verò orationem meam ad te, Domine. Tempus beneplaciti, Deus, Feria 6. poſt Cineres, numero 82

Pſ. 70. De abyſſis terræ iterum reduxiſti me, Dominica 3. numero 55. & 226

Pſ. 71. Suſcipiant montes pacem populos & colles

A

iuſtitiam. Adorabunt eum omnes reges terræ; omnes gentes ſeruient ei, Dominica 3. numero 239

Pſ. 71. Deſcendet ſicut pluuia in vellus, Feria 3 poſt Dominicam 2. numero 7. Dominica 3 numero 219

Pſ. 71. Reges Tharſis, & inſulæ munera offerent: Reges Arabum, & Saba dona adducent, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 24

Pſ. 71. Ex vſuris, & iniquitate redimet animas eorum, Feria 6. poſt Dominic. 1. numero 27. Sabbato poſt Dom. 2. numero 19

Pſ. 71. Coram illo procident Æthiopes; & inimici eius terram lingent, Feria 6. poſt Cineres, numero 145. Dominica 3. numero 12

B

Pſ. 71. Ante ſolem permanet nomen eius, Sabbato poſt Cineres, numero 16

Pſ. 72. Quia inflammatum eſt cor meum, & renes mei commutati ſunt. & ego ad nihilum redactus ſum, Feria 4. poſt Cineres, numero 58. Dominica 1. numero 86

Pſ. 72 Conuertetur populus meus hic: & dies pleni inuenientur in eis, Feria 2 poſt Dominic. 1. numero 42

Pſ. 72. Quid mihi in cœlo; & à te quid volui ſuper terram? Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 63

Pſ. 72. In labore hominum non ſunt; ideo tenuit eos ſuperbia: Operti ſunt iniquitate, & impietate ſua. Poſuerunt in cœlum os ſuum, & lingua eorum tranſiuit in terra: prodijt quaſi ex adipe iniquitas eorum, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 109. Feria 5. poſt Dominic. 2. numero 23

C

Pſ. 72. Velut ſomnium ſurgentium, Domine, in ciuitate tua imaginem ipſorum ad nihilum rediges, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 85. & 109

Pſ. 72. Vt iumentum factus ſum apud te; & ego ſemper tecum, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 2

Pſ. 72. Qui elongant ſe à te, peribunt, Feria 3. poſt Dominicam 2. num. 120

D

Pſ. 72. Deieciſti eos, dum alleuarentur, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 143. & 147

Pſ. 72. Non eſt reſpectus morti eorum, Feria 5. poſt Dominicam 2 numero 54

Pſ. 73. In ſecuri, & aſcia deiecerunt eam, Dominica 1. numero 64

Pſ. 73. Superbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper, Feria 2. poſt Dominic. 1. numero 93. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 51. Feria 3. poſt Dominicam 2. num 126

Pſ. 73. Contribulaſti capita draconum in aquis: tu confregiſti capita draconis, Dominica 3. num. 58

Pſ. 73. Operatus eſt ſalutem in medio terræ, Dominica 3. numero 217

E

Pſ. 73. Iam non eſt propheta; & nos non cognoſcet amplius, Feria 5. poſt Cineres, numero 45

Pſ. 75. Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis, Feria 4. poſt Cineres, numero 58

Pſ. 75. Notus in Iudæa Deus, & in Iſraël magnum nomen eius, Dominica 3. numero 217

Pſ. 75. Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 52

Pſ. 76. Voce mea ad Dominum. Deum exquiſiui manibus meis nocte contra eum, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 27

Pſal. 76. Exercitabar, & ſcopebam ſpiritum meum. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 97 A

Pſ. 77. Tentauerunt Deum in cordibus ſuis, vt peterent eſcam animabus ſuis: & malè locuti ſunt de Deo. Dixerunt: Numquid poterit Deus parare menſam in deſerto? Quoniam percuſſit petram, & fluxerunt aquæ, & torrentes inundauerunt; numquid & panem poterit dare? Non crediderunt mirabilibus eius, Dominica 1. numero 32. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 2

Pſ. 77. Defecerunt in vanitate dies eorum; & anni eorum cum feſtinatione, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 24

B Pſ. 77. Ianuas cœli aperuit; & pluit illis manna ad manducandum; & panem cœli dedit eis, Dominica 1. num. 100. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 8. & 10

Pſ. 77. Conuerſi ſunt in arcum prauum, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 97

Pſ. 77. Deduxit eos in nube diei, Dominica 3. numero 69

Pſ. 77. Deus occidit pingues eorum, Feria 5. poſt Dominicam 3. numero 27

Pſ. 77. Conuertit in ſanguinem flumina eorum, & imbres eorum, ne biberent, Feria 6. poſt Cineres, numero 136

Pſ. 77. Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum, & ira Dei aſcendit ſuper illos, Feria 6. poſt Cineres, numero 141

Pſ. 78. Poſſide filios mortificatorum, Feria 5. poſt Cineres, numero 36

Pſ. 78. Ne memineris iniquitatum noſtrarum antiquarum; citò anticipent nos miſericordiæ tuæ; quia pauperes facti ſumus nimis, Feria 6. poſt Cineres, numero 10. & 180

Pſ. 78. Vltio ſanguinis ſeruorum tuorum, qui effuſus eſt: introeat in conſpectu tuo gemitus compeditorum: redde vicinis noſtris ſeptuplum in ſinu eorum, Feria 6. poſt Cineres, numero 120

Pſ. 79. Exterminauit eam aper de ſylua: & ſingularis ferus depaſtus eſt eam, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 27

D Pſ. 80. Dilata os tuum, & implebo illum, Feria 5. poſt Cineres, numero 52

Pſ. 80. De petra melle ſaturauit eos, Feria 3. poſt Dominicam 3. numero 22

Pſ. 81. Ego dixi: Dij eſtis, & filij excelſi omnes, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 33. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 11

Pſ. 82. Deus meus, pone illos, vt rotam, & ſicut ſtipulam ante faciem venti: Sicut ignis, qui comburit ſyluam, & ſicut flamma comburens montes: ita perſequeris illos in tempeſtate tua, & in ira tua turbabis eos, Feria 6. poſt Cineres, numero 125. Feria 4. poſt Dominic. 1. numero 44. & 46. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 129

E Pſ. 82. Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum, Domine erubeſcant, & conturbentur in ſeculum ſeculi; & confundantur, & pereant, Feria 6. poſt Cineres, numero 127. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 144

Pſ. 83. Paſſer inuenit ſibi domum, & turtur nidum, vbi ponat pullos ſuos, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 64

Pſ. 83. Aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit in valle lacrymarum. Melior eſt dies vna in atrijs tuis ſuper millia, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 26. Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 2. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 140

Pſ. 85. Deus miſerator, & miſericors, patiens, & multæ miſericordiæ, & verax, Feria 6. poſt Cineres, numero 207

Pſ. 85. Quoniam tu, Domine, ſuauis, & mitis, & multæ miſericordiæ, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 65

Pſ. 86. Fundamenta eius in montibus ſanctis, Dominica 3. numero 89. & 110

Pſ. 86. Glorioſa dicta ſunt de te, ciuitas Dei. Ipſe fundauit eum Altiſſimus, Dominica 3. numero 107

Pſ. 87. Numquid cognoſcentur in tenebris mirabilia tua; & iuſtitia tua in terra obliuionis, Feria 5. poſt Cin. num 40. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 6

Pſ. 87. Poſuerunt me in lacu inferiori, in tenebroſis, & in vmbra mortis. Feria 5. poſt Cineres, numero 39

Pſ. 87. Ipſi de manu tua repulſi ſunt, Feria 6. poſt Cineres, numero 36

Pſ. 88. Thabor, & Hermon in nomine tuo exultabunt, Dominica 2. numero 7

Pſ. 88. Iuſtitia, & iudicium præparatio ſedis tuæ, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 83

Pſ. 88. Nihil proficiet inimicus in eo; & filius iniquitatis non nocebit ei, Feria 6. poſt Dominic. 2. numero 63

C Pſ. 88. Semel iuraui in ſancto meo, ſi Dauid mentiar; ſemen eius in æternum manebit; & thronus eius ſicut ſol in conſpectu meo; & ſicut luna perfecta in æternum; & teſtis in cœlo fidelis, Feria 5. poſt Cineres, numero 25. Dominica 3. numero 17. 73

Pſ. 88. Ponam thronum eius, ſicut dies cœli, Dominica 3. numero 169

Pſ. 88. Miſericordiam meam non diſpergam ab eo, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 1

Pſ. 89. Quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 42

D Pſ. 89. Superuenit manſuetudo, & corripiemur, Feria 6. poſt Cin. numero 23

Pſ. 90. Super aſpidem, & baſiliſcum ambulabis; conculcabis leonem, & draconem. Eripiam eum, & glorificabo eum, Dominica 1. numero 19. 72. 96

Pſ. 90. Longitudine dierum adimplebo eum, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 33

Pſ. 90. A ſagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incurſu, & dæmonio meridiano; ſcuto circumdabit te veritas eius, Sabbato poſt Cineres, numero 1. Dominica 3. numero 86

Pſ. 90. Ipſe liberauit me de laqueo venantium, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 5

E Pſ. 90. Retributionem peccatorum videbis, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 55

Pſ. 90. Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis, Feria 6. poſt Cineres, numero 185

Pſ. 90. Non accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 15. Dominica 3. numero 97

Pſ. 91. Iuſtus vt palma florebit, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 98

Pſ. 92. & 96. Dominus regnauit; decorem indutus eſt, Dominica 3. numero 229

A Pſ. 93. Exaltare, qui iudicas terram; redde retributionem ſuperbis, Feria 6. poſt Cineres, numero 121. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 3

Pſ. 93. Beatus homo, quem tu erudieris, Domine; & de lege tua docueris eum, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 9

Pſ. 93. Deus vltionum Dominus, Deus vltionum. Et dixerunt: Non videbit Dominus; nec intelliget Deus Iacob, Sabbato poſt Dominic. 2. numero 25

Pſ. 93. Dominus ſcit cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt, Dominica 3. numero 22

Pſ. 94. Hodie ſi vocem Domini audieritis, nolite obdurare corda veſtra ſecundùm diem tentationis in deſerto, Dominica 1. numero 75

Pſ. 94. Venite, adoremus, & procidamus, & ploremus ante Dominum, qui fecit nos, Dominica 1. num. 89

Pſ. 95. Dicite in Gentibus, quia Dominus regnauit, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 57

Pſ. 95. nij Gentium dæmonia, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 26

Pſ. 97. Montes exultabunt à conſpectu Domini, Dom. 2. numero 5

Pſ. 97. Saluauit ſibi dextera eius, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 53

Pſ. 100. Ambulans in via immaculata, hic mihi miniſtrabat, Feria 3. poſt Dominic. 2. numero 71

Pſ. 100. Iuxta Chaldæum. Loquentem triplici lingua in proximum ſuum, hunc perſequebar, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 46

Pſ. 100. Superbo oculo, & inſatiabili corde, cum hoc non edebam, Feria 5. poſt Cineres, numero 50. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 119

Pſ. 101. Timebunt gentes nomen tuum, Domine; & omnes reges terræ gloriam tuam, Dominica 3. numero 239

Pſ. 101. Dies mei ſicut vmbra declinauerunt; & ego ſicut fœnum arui, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 41

Pſ. 101. Opera manuum tuarum ſunt cœli, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 46

Pſ. 101. Eleuans alliſiſti me, Feria 3. poſt Dominic. 2. num. 143

Pſ. 101. Cinerem tamquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miſcebam, Feria 5. poſt Dominic. 2. numero 68

Pſ. 102. Benedic anima mea Domino; & omnia, quæ intra me ſunt, nomini ſancto eius, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 15. & 16

Pſ. 102. Miſerator, & miſericors Dominus longanimis, & multùm miſericors non in perpetuum iraſcetur; neque in æternum comminabitur. Quoniam ipſe cognouit figmentum noſtrum; recordatus eſt, quoniam puluis ſumus, Feria 6. poſt Cineres, numero 26. Dominica 1. numero 23. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 92. 93

Pſ. 102. Dominus in cœlo parauit ſedem ſuam, Dominica 3. num. 60

Pſ. 102. Qui redimit de interitu vitam tuam, Dominica 3. numero 117

Pſ. 102. Quantùm diſtat ortus ab occidente longè fecit à nobis iniquitates noſtras, Dominica 3. numero 216

Pſ. 102. Qui coronat te in miſericordia, & miſerationibus, Feria 6. poſt Cineres, numero 224

Pſ. 103. Qui facis Angelos tuos ſpiritus, & miniſtros tuos ignem vrentem, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 18. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 38. Dominica 3. numero 40

Pſ. 103. Hoc mare magnum, & ſpatioſum manibus; illic reptilia, quorum non eſt numerus, Dominica 3. numero 21

Pſ. 103. Amictus lumine, ſicut veſtimento, Feria

B 2. poſt Dominicam 1. numero 50

Pſ. 103. Deficiant peccatores à terra, & iniqui; ita vt non ſint, Feria 5. poſt Cineres, numero 42

Pſ. 103. Qui emittis fontes in conuallibus; inter medium montium pertranſibunt aquæ, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 134. 135. Dominica 3. numero 198

Pſ. 103. Herodij domus dux eſt eorum; montes excelſi ceruis; petra refugium herinacijs, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 61. 65. Dominica 3. numero 94

Pſ. 103. Vt exhilaret faciem in oleo, Feria 4. poſt Cin. num. 27

C Pſ. 103. Ortus eſt ſol, & congregati ſunt; & in cubilibus collocabuntur, Feria 6. poſt Cineres, num. 149

Pſ. 103. Omnia in ſapientia feciſti; impleta eſt terra poſſeſſione tua; ſeu creatiua tua iuxta Auguſt. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 29. 30. Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 34

Pſ. 104. Vt erudiret principes eius, ſicut ſemetipſum, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 73

Pſ. 104. Nolite tangere Chriſtos meos, Feria 2 poſt Dominicam 2. numero 33

D Pſ. 104. Memor fuit in ſeculum teſtamenti ſui; verbi, quod mandauit in mille generationes, Dominica 1. numero 91

Pſ. 104. Venit locuſta, & bruchus, cuius non erat numerus, & comedit omne fœnum in terra eorum; & comedit omnem fructum terræ eorum, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 57

Pſ. 105. Dixit, vt diſperderet eos; ſi non Moyſes electus eius ſtetiſſet in confractione in conſpectu eius, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 142

Pſ. 105. Dedit eis petitionem ipſorum; & miſit ſaturitatem in animas eorum, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 27

E Pſ. 106. Omnis iniquitas oppilabit os ſuum, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 32. Dominica 3. numero 3

Pſ. 106. Contriuit portas æreas, & vectes ferreos confregit; ſuſcepit eos de via iniquitatis eorum, Dominica 3. numero 15

Pſ. 106. Omnis ſapientia eorum deuorata eſt, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 94

Pſ. 106. Poſuit ſicut oues familias, Dominica 3. numero 234

Pſ. 106. nicant, qui redempti ſunt à Domino; quos redemit de manu inimici, & de regionibus congregauit eos; à ſolis ortu, & occaſu, ab aquilone, & mari, Feria 5. poſt Cineres, numero 29

Pſ. 106. Eduxit eos de tenebris, & vmbra mortis; & vincula eorum diſrupit, Feria 5. poſt Cin. n. 40

Pſ. 106. Po-

Pſ.105.Poſuit flumina in deſertum, & exitus aquarum in ſitim; terram fructiferam in ſalſuginem à malitia inhabitantium in ea poſuit deſertum in ſtagna aquarum, & terram ſine aqua in exitus aquarum, Feria 5. poſt Cineres, numero 45

Pſ.106. Exaltati ſunt fluctus eius; aſcendunt vſque ad cœlos, & deſcendunt vſque ad abyſſos, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 124

Pſ 107. Ipſe ad nihilum adducet inimicos noſtros, Feria 6. poſt Ciner. numero 127

Pſ. 108. Pro eo, vt me diligerent, detrahebant mihi. ego autem orabam, Feria 6 poſt Cineres, numero 79. 92

Pſ.108. Intrauit ſicut aqua in interiora eius, Sabbato poſt Dominic. 2. numero 15

Pſ.108. Fiant dies eius pauci, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 24. 25. 26

Pſ.108. Conſtitue ſuper eum peccatorem; & diabolus ſtet à dextris eius, Feria 6. poſt Cineres, numero 125

Pſ.109. Dixit Dominus Domino meo: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum: dominare in medio inimicorum tuorum. Tecum principium, Feria 2. poſt Dominic. 2. numero 27

Pſ.109. Tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 13

Pſ. 111. Diſperſit, dedit pauperibus; iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi, Feria 6. poſt Cineres, numero 157

Pſ. 111. Peccator videbit, & iraſcetur; dentibus ſuis fremet, & tabeſcet, Feria 5. poſt Cineres, numero 49. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 88

Pſ. 112. Qui in altis habitat, & humilia reſpicit in cœlo, & in terra, Feria 5. poſt Dominic. 1. numero 9. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 18

Pſ. 112. Laudate, pueri, Dominum, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 60

Pſ. 112. A ſolis ortu ad occaſum laudabile nomen Domini, Feria 5. poſt Cineres, numero 29

Pſ. 113. Montes exultauerunt, vt arietes; & colles ſicut agni ouium, Dominica 3. numero 139

Pſ. 114. Tribulationem, & dolorem inueni, Feria 4. poſt Domini. 2. numero 15

Pſ. 115. Omnis homo mendax, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 36. Dominica 3. numero 124

Pſ. 115. Credidi, propter quod locutus ſum: Ego autem humiliatus ſum nimis, Feria 5. poſt Cineres, numero 26

Pſ. 117. Exarſerunt ſicut ignis in ſpinis, Feria 5. poſt Dominic. 2. numero 46

Pſ. 117. Circumderunt me ſicut apes, Feria 6. poſt Cineres, numero 38. 79

Pſ. 117. Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo, Dominica 2. numero 10

Pſ. 117. Fortitudo mea, & laus mea Dominus, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 13

Pſ. 118. Loquebar de teſtimonijs tuis in conſpectu regum. Leuaui manus meas ad mandata tua, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 27

Pſ. 118. Lucerna pedibus meis verbum tuum, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 38

A Pſ. 118. Coagulatum eſt ſicut lac cor eorum, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 15

Pſ. 118. Principium verborum tuorum veritas, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 28

Pſ. 118. Doce me iuſtificationes tuas: bonitatem, diſciplinam, & ſcientiam doce me, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 39

Pſ. 118. Aſpice in me, & miſerere mei, Feria 6. poſt Cineres, numero 211. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 4

Pſ. 118. Confige timore tuo carnes meas, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 31. 32. Feria 5 poſt Dominic. 2. numero 86

Pſ. 118. Ordinatione tua perſeuerat dies, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 53

B Pſ. 118. Particeps ego ſum omnium timentium te, & cuſtodientium mandata tua, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 55

Pſ. 118. Portio mea, Domine, cuſtodire legem tuam, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 30

Pſ. 118. numero 53. Defectio tenuit me pro peccatoribus delinquentibus legem tuam. numero 139. Tabeſcere me fecit zelus meus, quia obliti ſunt legem tuam inimici mei. numero 158. Vidi præuaricantes, & tabeſcebam; quia eloquia tua non cuſtodierunt, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 55

C Pſ. 118. Inclina cor meum, Deus, in teſtimonia tua, & non in auaritiam, Feria 6. poſt Cineres, numero 220. Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 47. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 11

Pſ. 118. Narrauerunt mihi iniqui fabulationes; ſed non, vt lex tua, Feria 6. poſt Cineres, numero 57. Sabbato poſt Cineres, numero 19. Feria 3. poſt Dom. 1. numero 49

Pſ. 118. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel ori meo, Feria 6. poſt Cineres, numero 54. Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 62. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 63

Pſ. 118. Auerte oculos meos, ne videant vanitatem, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 97

D Pſ. 118. Ignitum eloquium tuum vehementer, Feria 4. poſt Cineres, numero 25. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 102

Pſ. 118. Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini, Dom. 3. numero 53

Pſ. 118. Redime me à calumnijs hominum, Dom. 3. numero 114

Pſ. 118. Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilataſti cor meum, Feria 6. poſt Cineres, numero 1

Pſ. 118. Non dominetur mei omnis iniuſtitia, Feria 6. poſt Cineres, numero 4

E Pſ. 118. Miſericordia tua plena eſt terra, Feria 6. poſt Cineres, numero 99. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 1

Pſ. 118. Principes perſecuti ſunt me gratis; Et à verbis tuis formidauit cor meum, Feria 5. poſt Cineres, numero 51

Pſ. 118. Multiplicata eſt ſuper me iniquitas ſuperborum; ego autem in toto corde meo ſcrutabor mandata tua, Feria 6. poſt Cineres, numero 51

Pſ. 118. A mandatis tuis intellexi; à iudiciis tuis timui, Feria 6. poſt Cineres, numero 18

Pſ. 118. Super inimicos meos prudentem me feciſti mandato tuo; quia in æternum mihi eſt,

Feris 6. poſt Cineres, numero 38
Pſ. 118. Iniquos odio habui, & legem tuam dilexi, Feria 6. poſt Cineres, numero 42
Pſ. 118. In corde meo abſcondi eloquia tua. Scrutabor legem tuam; & cuſtodiam illam io toto corde meo, Feria 3. poſt Dominic. 2. numero 103
Pſ. 118. Bonum mihi, quia humiliaſti me, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 143
Pſ. 118. Anima mea in manibus meis ſemper; & legem tuam non ſum oblitus, Feria 5. poſt Dominicam 4. numero 21
Pſ. 119. Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam doloſam? Sagittæ potentis acutæ com carbonibus deſolatorijs, Feria 6. poſt Cin. oumero 68. Dominica 1. numero 62
Pſ. 119. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt: multùm incola fuit aoima mea, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 25
Pſ. 119 Cum his, qui oderunt pacem, eram pacificus, Feria 6. Cineres, numero 16
Pſ. 120. Dominus protectio tua ſuper maoum dexteram tuam, Feria 6. poſt Cineres, numero 174
Pſ. 125. Coouerte, Domine, captiuitatem noſtram, ſicut torrens in Auſtro, Sabbato poſt Cineres, numero 4
Pſ. 127 Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit, Feria 6. poſt Cineres, numero 226
Pſ. 128. Fiant ſicut fœnum tectorum, quod prius quàm euellatur exaruit, Feria 4. poſt Ciner. numero 11
Pſ. 129. De profundis clamaui ad te, Domine, Feria 5. poſt Dominicam 1. num. 24
Pſ. 131. Iurauit Dominus Dauid veritatem, & non fruſtrabitur eum: De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam, Feria 6. poſt Cineres, oumero 15. Dominica 3. numero 17
Pſ. 134. Non eſt ſpiritus in ore ipſorum, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 59
Pſ. 134. Qui producit ventos de theſauris ſuis, Feria 6. poſt Cineres, numero 213. Dominica 1. numero 84
Pſ. 134. Fulgura in pluuiam fecit, Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 9
Pſ. 134. Iacob elegit ſibi Dominus, Iſraël in poſſeſſionem ſibi, Domioica 3. numero 30
Pſ. 136. Exinanite, Exinanite vſque ad fundamentum in ea, Feria 6. poſt Cineres, numero 15
Pſ. 136. Filia Babylonis miſera, beatus, qui tenebit, & allidet paruulos tuos ad petram, Feria 6. poſt Dominic. 2. numero 62
Pſ. 137. Dominus humilia reſpicit; & alta à longè cogooſcit, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 120
Pſ. 138. Nox ſicut dies illuminabitur. Sicut tenebræ eius, ita & lumen eius, Feria 4. poſt Dominicam 1. oumero 13. Dominica 2. numero 12
Pſ. 138. Quò ibo à ſpiritu tuo; & quò à facie tua fugiam? Si aſcendero in cœlum, tu illic es. Si ſumpſero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris; etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua, Sabbato poſt Dominicam 2. oumero 24
Pſ. 138. Nimis honorificati ſunt amici tui, Deus: nimis confortatus eſt principatus eorum. Dinumerabo eos, & ſuper arenam multiplicabuntur, Feria 4 poſt Cineres, numero 72
Pſ. 138. Nonne, qui oderunt te, Domine, oderam; & ſuper inimicos tuos tabeſcebam? perfecto odio oderam illos, Feria 6. poſt Cineres, numero 40. 43
Pſ. 138. Poſuiſti ſuper me manum tuam, Sabbato poſt Cineres, oumero 19
Pſ. 139. Acuerunt linguas ſuas, ſicut ſerpentis; venenum aſpidum ſub labiis eorum, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 4
Pſ. 139. Faciet Dominus iudicium inopis, & vindictam pauperum, Feria 6. poſt Cineres, oumero 228
Pſ. 140. Abſorpti ſunt iuncti petræ iudices eorum, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 190
Pſ. 140. Dirigatur oratio mea, ſicut incenſum, in conſpectu tuo, Feria 5. poſt Dominic. 1. numero 3
Pſ. 140. Cadent in retiaculo eius peccatores: ſingulariter ſum ego, donec tranſeam, Dominica 1. numero 19. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 6. Dominica 3. oumero 66. & 120
Pſ. 141. Educ de cuſtodia animam meam ad confitendum nomini tuo: me expectant iuſti, donec retribuas mihi, Feria 6. poſt Cineres, numero 202
Pſ. 142. Doce me facere voluntatem tuam, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 39
Pſ. 142. Non intres in iudicium cum ſeruo tuo, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens, Domioica 3. numero 132
Pſ. 143. Filiæ eorum compoſitæ; circumornatæ, vt ſimilitudo templi, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 23. 30
Pſ. 143. Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud, Feria 3. poſt Dominic. 2. numero 15
Pſ. 143. Tange montes, & fumigabunt, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 45
Pſ. 143. Redemiſti ſeruum tuum Dauid de gladio maligno, Dominica 3. numero 113
Pſ. 143. Dextera eorum dextera iniquitatis, Feria 6. poſt Cineres, numero 174
Pſ. 144. Miſerationes eius ſuper omnia opera eius, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 14
Pſ. 146. Qui dat iumentis eſcam ipſorum; & pullis coruorum inuocantibus eum, Sabbato poſt Dominicam 2. oumero 21. Dominica 3. numero 6
Pſ. 147. Velociter currit ſermo eius, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 45
Pſ. 147. Flabit ſpiritus eius, & fluent aquæ, Feria 3. poſt Domioicam 2. numero 7
Pſ. 149. Ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum io manicis ferreis, Feria 5. poſt Cineres, numero 2
Pſ. 149. Exultabunt ſancti in gloria; lætabuntur in cubilibus ſuis: exaltationes Dei in gutture eorum, Feria 5. poſt Cineres, numero 34
Pſ. 150. Laudate Deum in cymbalis bene ſonantibus, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 23

EX PROVERBIIS.

Cap. 1. v. 9. VT addatur gratia capiti tuo, Feria 6. poſt Cineres, numero 210
Cap. 3. Præcepta mea cor tuum cuſtodiat. Longitudinem dierum, & annos vitæ apponent tibi. Beatus homo, qui inuenit ſapientiam: lon-

gitudo dierum in dextera eius ; & in ſiniſtra eius diuitiæ, & gloria : lignum vitæ his, qui apprehenderint eam, Feria 6. poſt Cineres, numero 174. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 13. 35. 37. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 17

c. 3. 5. Habe fiduciam in nomino ex toto corde tuo, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 13

c. 3. 17 Omnes ſemitæ illius pacificæ, Feria 6. poſt Cineres. numero 1

c. 3 3. Mi ericordia, & veritas te non deſerant: circumda eas guttori tuo; & deſeribe in tabulis cordia tui; & inuenies gratiam, & diſciplinam bonam coram Deo, & hominibus, Feria 6. poſt Cineres, numero 207. 208. 210

c. 3. 32. Cum ſimplicibus ſermocinatio eius, Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 16

c. 3. 34. Dominus deludet illuſores; & manſuetis dabit gratiam, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 142

c. 3 24. Si dormieris, non timebis ; quieſces, & ſuauis erit ſomnus tuus, Feria 4. poſt Cineres, nnmero 60

c. 3. 27. Noli prohibere benefacere eum, qui poteſt : Si vales, & tu ipſe bene fac, Feria 6. poſt Cineres, numero 172

c. 3. 28. Ne dicas amico tuo : Vade, & reuertere; cras dabo tibi ; eum ſtatim poſſis dare, Feria 6. poſt Cineres, numero 171. 176. 183

c. 3. 9. Honora Dominum de tua ſubſtantia; & C de primitiis frugum tuarum da ei. Implebuntur borrea tua ſaturitate ; & vino torcularia redundabunt, Feria 6. poſt Cineres, numero 226

c. 4. 27. Vias, quæ à dextris ſunt, nouit Dominus ; peruerſæ verò ſunt, quæ à ſiniſtris ſunt, Feria 6. poſt Cineres, numero 172

c. 5. 9. Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli, Feria 6 poſt Cineres, numero 118

c. 5. 21. Iniquitates ſuæ capiont impium ; & funibus peccatorum ſuorum conſtringitur, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 41

c 6 6. Iuxta Hieronymi lectionem. Vade ad apem ; & diſce, quomodo operaria eſt ; operationem quoque quàm venerabilem facit, Feria 6 poſt Cineres, numero 162

c. 6. 17 Odit Dominus oculos ſublimes, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 119

c. 8. 22. Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum. Ab æterno ordinata ſum, & ex antiquis, antequam terra fieret. Nondum erant abyſſi, & ego iam concepra eram : nec dum fontes aquarum eruperant ; nec dum montes graui mole conſtiterant. Ante colles ego parturiebar : adhuc terram non fecerat, & flumina, & cardines orbis terræ. Quando præparabat cœlos aderam ; quandn certa lege, & gyro vallabat abyſſos : quando æthera firmabat ſorſum ; & librabat fontes aqnarum : quando circumdabat mari terminum ſuum ; & legem ponebat aquis, ne tranſirent fines ſuos, Dominica 3. nnmero 52. & ſequentibus.

c. 8. 31 Deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum, Feria 5 poſt Cineres, numero 33. Dominica 1. numero 4

c. 9. 17. Panis abſconditus ſuauior, Feria 6. poſt Cineres, nnmero 177

c. 10. 27. Timor Domini apponet dies; & anni impiorum breuiabuntur, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 29. 31. 33. 34

A c. 10. 4. Qui nititur mendaciis, hic paſcit ventos, Feria 5. poſt Cineres, numeru 25

c. 10. 12. Odium ſuſcitat rixas ; & vniuerſa delicta operit charitas, Feria 6. poſt Cineres, numero 62

c. 11. 2. Vbi fuerit ſuperbia, ibi erit contumelia, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 142

c. 11. 1. Statera doloſa abominatio eſt apud Deum, Dominica 3. num. 26

c. 12. 10. Nouit iuſtus iumentorum ſuorum animas ; viſcera autem impiorum crudelia, Feria 5. poſt Dom. 2. numero 32

c. 12. 9. Indigens pane, Feria 4. poſt Cineres, numero 52

B c. 13. 14. Lex Sapientis fons vitæ : vt declinet à ruina mortis, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 36

c. 13. 12. Spes, quæ differtur, affligit animam, Feria 6. poſt Cineres, numero 177

c. 14. 26. In timore Domini fiducia fortitudinis, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 13

c. 14 3 In ore ſtulti virga ſuperbiæ, Feria 4. poſt Cineres, numero 5

c. 16. 21. Qui dulcis eſt eloquio, maiora percipiet. Fauus mellis compoſita verba : dulcedo animæ ſanitas oſſium, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 6. 64. 65

c. 16. 18 Contritionem præcedit ſuperbia; & ante ruinam exaltatur ſpiritus. Melius eſt humiliari cum mitibus, quàm diuidere ſpolia cum ſuperbis, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 147. 148

c. 16. 11. Spirituum ponderator eſt Dominus, Dominica 3. numero 26

c. 17. 6. Gloria filiorum patres eorum, Dominica 3. numero 132

c. 17. 22. Spiritus triſtis exiccat oſſa, Feria 4. poſt Cineres, numero 19

c. 17. 2. Seruus ſapiens dominabitur filijs ſtultis; & inter fratres hæreditatem diuidet, Feria 5. poſt Cineres, numero 7

D c. 17. 5. Qui ruina lætatur alterius, non erit impunitus, Feria 6. poſt Cineres, numero 21

c. 17. 13. Qui reddet malum pro bonis, non recedet malum de domo eius, Feria 6. poſt Cineres, nnmero 38

c. 17. 23. Munera de ſinu impius accipit, vt peruertat ſemitas iudicij, Feria 6. poſt Cineres, numero 167

c. 18. 10. Turris fortiſſima nomen Domini; ad ipſum currit iuſtus, & exaltabitur, Feria 6. poſt Dom. 2. num. 27

E c. 19. 17. Fœneratur Domino, qui miſeretur pauperis ; & viciſſitudinem ſuam reddet eis, Feria 6. poſt Cineres, numero 198. 206. 216

c. 20. 10. Pondus, & pondus, menſura, & menſura, vtrumque abominabile apud Deum, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 40. Dominica 3. numero 26

c. 20. 17. Poſtea implebitur os eius calculo, Dominica 3. numero 19

c. 20. 22. Ne dicas : Reddam malom. Expecta Dominnm, & liberabit te, Feria 6. poſt Cineres, num. 21. 35

c. 21. 18. Pro iuſto datur impius ; & pro recto iniquus, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 21

c. 21. 4. Exaltatio oculorum, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 119

c. 21. 13. Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis. & ipſe elamabit, & pon exaudietur, Feria 6. poſt Cineres, numero 184. 214. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 57 A

c. 21. 21. Theſaurus deſiderabilis requieſcit in ore ſapientis, Feria 5. poſt Cineres, numero 2

c. 21. 1. Sicut dioiſiones aquarnm, ita cor Regis in manu Domini: quocumque voluerit, inclinabit illud, Sabbato poſt Cioeres, numero 7

c. 23. 31. Vinum ingreditur blandè; ſed in nouiſſimo mordebit, vt coluber, Feria 4. poſt Dom. 1. numero 6 B

c. 23. 26. Præbe mihi, fili, cor tuum, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 11

c. 23. 27. Fouea profunda eſt meretrix, & puteus anguſtus aliena, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 22

c. 24. 28. Ne ſis teſtis fruſtra contra proximum tuum, Feria 6. poſt Cineres, numerô 2

c. 24. 32. Exemplo didici diſciplinam, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 72

c. 24. 16. Iuxta lectionem Hieronymi, Septies in die cader iuſtus, Dominica 3. oumero 25. 49

c. 24 13. Comede, fili mi, mel, quia boo um eſt; & fauum dulciſſimum gutturi tuo, Dominica 3. numero 192 C

c. 24. 17. Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas; & in ruina illius ne exultet cor tuum; na fortè videat Dominos, & diſplicear ei; & auferat ab eo iram ſuam, Feria 6. poſt Cineres, numero 72

c. 27. 2. Laudet te alienus, & noo os tuum; & extraneus, & non labia tua, Feria 5. poſt Cineres, numero 12

c. 28. Qui odit auaritiam, longi ſunt diea eius, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 50

c. 28. 6. Memento nouiſſimorum, & deſine inimicari, Feria 6. poſt Cineres, numero 23 D

c. 28. 27 Iuxta lectionem Hebraïcam, Abſcondenti oculos ſuos à paupere, multitudo maledictionum erit, Fatia 2. poſt Dominicam 1. numero 52

c. 28. 27. Qui dat pauperi, non indigebit: qui deſpicit deprecantem, ſuſtinebit penuriam, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 65

c. 29. 33. Superbum ſequitur humilitas; & humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria, Feria 3. poſt Domioicam 2. numero 142

c. 30. 5. Omnis ſermo Dei ignitus, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 102

c. 30 13. Generatio, cuius excelſi ſunt oculi, & palpebræ eius in alta ſurrectæ, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 119 E

c. 30. 15. Sanguiſugæ duæ ſunt filiæ dicentes affer, affer, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 17

c. 30. 19. Viam colubri ſuper petram, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 63. Dominica 3. numero 94

c. 30. 26. Lapuſculus; plebs inualida collocat in petra cubile ſuom, Feria 6. poſt Dom. 2. numero 60

c. 30. 27. Regem locuſta non habet: & egreditur vniuerſa per turmas ſuas, Dominica 3. numero 195

c. 31. 20. Manum ſuam aperuit inopi; & palmas ſuas extendit ad pauperem. Byſſus, & purpura indumentum eius. Nobilis in portis vir eius, A quando ſederit cum ſenatoribus terræ. Ridebit in die nouiſſimo, Feria 6. poſt Cineres, numero 185. 220 Feria 2 poſt Dominicam 1. numero 52. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 53 Feria 5. poſt Dom. 2. oumero 16

c. 31. 31 Laudent eam in portis opera eius, Feria 4. poſt Dominicam 1. nomero 53

c. 31. 11. Confidit in ea cor viri ſui; & ſpoliis oon indigebit, Domioica 3. numero 98

EX ECCLESIASTE.

B Cap. 1. 7. Omnia flumina intrant in mare, Dominica 3. numero 211

c. 1. 14. Vidi cuncta, quæ fiunt ſub ſole; & ecce vniuerſa vanitas, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 97

c. 3. 1. 5. Omnia tempus habent. Tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 33. 34

c. 3. 7. Tempus tacendi, & tempus loquendi, Dominica 3. numero 185

c. 4 8. Non ſatiantur oculi eius diuitijs; nec recogitat diceos: Cui laboro, & fraudo animam meam bonis? Feria 4. poſt Cioeres, numero 38. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 12 C

c. 4. 12. Funiculus triplex difficilè rumpitur, Feria 3. poſt Domioicam 2. numero 79

c. 5. 11. Saturitas diuitis non ſinit eum dormire, Feria 4. poſt Cineres, numero 60

c. 7. 18. Ne impiè agas multùm; & noli eſſe ſtultus; ne moriaris in tempore non tuo, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 17

c. 7. 16. Iuſtus perit in iuſtitia ſua; & impius multo viuit tempore in malitia ſua, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 40. 44

c. 7. 27. Inueni amariorem morte mulierem; quæ laqueus venatorum eſt, & ſagena cor eius; vincula ſunt manus illius, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 5. 8. 10 D

c. 7. 5. Cor ſapientium, vbi triſtitia eſt, Feria 4 poſt Cineres, numero 18

c. 7. 21. Non eſt homo iuſtus in terra, qoi faciat bonum, & non peccet, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 47

c. 8. 13. Noo ſit bonum impio, nec prolongentur dies eius; ſed quaſi vmbra tranſeat, qui non timet faciem Domini, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 24. 39. 41. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 129

c. 9. 8. Omni tempore ſint veſtimenta tua candida; & oleum de capite tuo non deficiat, Feria 4. poſt Cineres, numero 27 E

c. 9. 10. Quodcunque poteſt facere manus tua, inſtanter operare, Feria 6. poſt Cineres, numero 175

c. 10. 2 Cor ſapientis in dextera eius; & cor ſtulti in ſiniſtra illius, Feria 6. poſt Cineres, numero 175 Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 9. Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 44

c. 10. 1. Muſcæ morieotes perdunt ſuauitatem vnguenti, Feria 4. poſt Cineres, numero 25

c. 10. 8. Qui diſſipat ſepem, mordebit eum coluber, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 8

c. 11. 1. Mitte panem tuum ſuper tranſeuntes aquas, quia poſt tempora multa inuenies illum. na partem ſeptem, nec non & octo. Si repletæ fuerint nubes, imbrem ſuper terram

effundent, Feria 6. poſt Cineret, numero A 198. 199 200

c. 11. 3. Si ceciderit lignum ad Auſtrum, aut ad Aquilonem, ibi erit, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 91

c. 12. 5. Florebit amygdalus, Feria 2. poſt Dominicam 1. oumero 42

EX CANTICIS CANTICORVM.

Cap. 1. OSculetur me oſculo oris ſui, quia meliora ſunt vbera tua vino. *Feria 6* poſt Cineres, numero *196* Sabbato poſt Dominicam 2. numero 33. 35. Dominica 3. numero 229

c. 1. Pulchræ ſunt genæ tuæ, Feria 4. poſt Cineres, numero 21 B

c. 1. Nigra ſum, ſed formoſa, filiæ Ieruſalem; ſicut tabernacula Cedar, ſicut pelles Salomonis. Nolite conſiderare, quòd fuſca ſim, quia decolorauit me ſol. Filij matris meæ pugnauerunt contra me, Dominica 3. numero 151. & ſequentibus.

c. 1. Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie; ne vagari incipiam poſt greges ſodalium tuorum. Si ignoras te, abi poſt veſtigia gregum tuorum, Feria 6. poſt Cineres, numero 27

c. 1. Trahe me, poſt te curremus in odorem vnguentorum tuorum, Sabbato poſt Cineres, oumero 1

c. 1. Equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimilaui te, amica mea, Sabbato poſt Cineres, numero 18 C.

c. 2. Oſtende mihi faciem tuam: ſonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decora, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 66 67

c. 2. Venit ſaliens in montibus, tranſiliens colles, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 127

c. 2. Ego flos campi, & lilium conuallium: Sub vmbra illius, quem deſideraueram, ſedi; & fructus eius dulcis gutturi meo, Feria 3 poſt Dominicam 2. numero 131. 132. 133 D

c. 2. Ne ſuſciteris, neque euigilare faciatis dilectam, quoaduſque ipſa velit. Surge, propera, amica mea; iam hyems tranſijt, imber abijt, & receſſit; flores apparuerunt in terra noſtra: vineæ florentes dederunt odorem ſuum, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 33

c. 2. Columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ, Feria 6. poſt Dominicam 2. oumero 64. 65

c. 2. Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias, Dominica 3. numero 75

c. 2. Ordinauit in me charitatem, Dominica 3. numero 177 E

c. 3. Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum, ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarij, Dominica 1. numero 20. Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 3. Dominica 3. numero 72

c. 3. Dentes tui, ſicut greges tonſarum, quæ aſcenderunt de lauacro, Feria 3 poſt Dominicam 2. numero 12

c. 3. Ferculum fecit ſibi rex Salomon, reclinatorium aureum, aſcenſum purpureum, Feria 6. poſt Cineres, oumero 24. Dominica 2. numero 54

c. 4. Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce, Feria 6. poſt Cineres, oumero 53. A Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 23. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 68

c. 4. Odor veſtimentorum tuorum, ſicut odor thuris, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 50

c. 4 Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificatur cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium. Vulneraſti cor meum, ſoror mea ſponſa, in vno crine colli tui, Feria 6. poſt Cineres, numero 156. Dominica 1. numero 28 Feria 6. poſt Dominicam 2. oumero 10. Dominica 3. numero 86

c. 4. Oculi tui columbarum, Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 4

B c. 4. Sicut fragmen mali Punici, ita genæ tuæ, Dominica 2. numero 47

c. 4. Surge Aquilo, & veni Auſter; perfla hortum meum, & fluant aromata illius, Sabbato poſt Cineres, numero 4. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 7

c. 4. Fauus diſtillans labia tua, ſponſa; mel, & lac ſub lingua tua: emiſſiones tuæ paradiſus malorum punicorum cum pomorum fructibus, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 69. Dominica 3. numero 181. 192

c. 4 Veni de Libano, ſponſa mea, veni de Libano; veni, coronaberis, Dominica 3. numero 72

c. 4. Tota pulchra es, amica mea; & macula
C. non eſt in te, Dominica 3. oumero 84. 99

c. 4. Hortus concluſus, ſoror mea ſponſa, hortus concluſus, Dominica 3. numero 86. 181

c. 4. Quàm pulchræ ſunt mammæ tuæ, ſoror mea ſponſa! Pulchriora ſunt vbera tua vino, Dominica 3. numero 219

c. 4. Capilli tui, ſicut greges caprarum, Feria 6. poſt Cineres, numero 31

c. 4. Læua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me, Feria 6. poſt Cineres, numero 174

c. 5. Ego dormio, & cor meum vigilat, Feria 2.
D poſt Dominicam 1. numero 9. Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 11

c. 5. Oculi eius, ſicut columbæ ſuper riuulos aquarum, quæ lacte ſunt totæ, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 12

c. 5. Labia eius lilia diſtillantia myrrham primam, Feria 5. poſt Cineres, numero 52. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 36

c. 5. Expoliaui me tunica mea, quomodo induam illam? laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 40

E c. 5. Dilectus meus candidus, & rubicundus: Species eius, vt Libani; electus, vt cedri: guttur illius ſuauiſſimum: Dominica 2. numero 17

c. 5: Manus meæ ſtillauerunt myrrham, Feria 3: poſt Dominicam 2. numero 70

c. 5. Soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea, Dominica 3. numero 62

c. 5. Comedi fauum cum melle meo. Dilectus meus candidus, & rubicundus: labia eius lilia diſtillantia myrrham primam, Sabbato poſt Cineres, nomero 21

c. 6. Vna eſt columba mea, perfecta mea, Dominica 3. numero 61. & 202

c. 6. Quæ eſt iſta, quæ progreditur, quaſi au-

rur a conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol? A
Dominica 3. numero 72. 85 88.170
c. 6. Pulchia es amica mea, ſuauis, & decora ſicut
Ieruſalem, terribilis vt caſtrorum acies ordi-
nata, Dominica 1. numero 20. Dominica 1. nu-
mero 90. 200. Dominica 3. numero 229
c. 7. Collum tuum ſicut turris eburnea, Domini-
ca 1. numero 27
c. 7. Vmbilicus tuus crater tornatilis: venter tuus
ſicut aceruus tritici vallatus liliis, Dominica 1.
numero 29
c. 7. Oculi tui ſicut piſcinæ in Heſebon, Feria 6.
poſt Dominicam 1. numero 4
c. 7. Videamus ſi flores fructus parturiunt, Feria 3.
poſt Dominicam 2. numero 57 B
c. 7. Quid videbis in Sulamite, niſi choros ca-
ſtrorum? Feria 3. poſt Dominicam 2. numero
138
c. 7. Aſcendam in palmam, Feria 4. poſt Domini-
cam 2. numero 18
c. 8. Aquæ multæ non potuerunt extinguere cha-
ritatem, nec flumina obruent illam, Feria 6.
poſt Cineres, numero 76. 198. Feria 4. poſt Do-
minicam 1. numero 6
c. 8. Dura ſicut infernus æmulatio, Feria 6. poſt
Dominicam 1. numero 22
c. 8. Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt
ſignaculum ſuper brachium tuum, Feria 3. poſt
Dominicam 2. numero 79 C
c. 8. Ego murus, & vbera mea ſicut turris, ex
quo facta ſum coram eo quaſi pacem reperiens,
Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 28. Domi-
nica 3. numero 104
c. 8. Vinea fuit Pacifico; tradidit eam cuſtodi-
bus; vir affert pro fructu eius mille argen-
teos, Vinea mea coram me eſt, Feria 6. poſt
Dominicam 2. numero 29. 30
c. 8. Quis mihi det te fratrem meum ſugentem
vbera matris meæ, vt inueniam te foris, &
deoſculer te, & iam me nemo deſpiciat? Sabba-
to poſt Dominicam 2. numero 33
c. 8. Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto deli-
ciis affluens, innixa ſuper dilectum? Feria 5. D
poſt Cineres, numero 25
c. 8. Equitatui meo aſſimilaui te, amica mea, Feria
6. poſt Cineres, numero 20

EX LIBRO SAPIENTIÆ.

Cap. 1. DEus non lætatur in perditione vi-
norum: ſeu, vt legit S. Thom. 2.
2. quæſt. 25. art. 6. in perditione impiorum, Fe-
ria 6. poſt Cineres, numero 127
c. 1. Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, Fe-
ria 4. poſt Cineres, numero 5
c. 1. Spiritus Domini repleuit orbem terrarum; &
hoc, quod continet omnia, ſcientiam habet
vocis, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero E
36
c. 2. Venite, circumueniamus iuſtum, quoniam
inutilis eſt nobis, & contrarius eſt operibus
noſtris. Gloriatur patrem ſe habere Deum; vi-
deamus ergo ſi ſermones illius veri ſint, & ten-
temus quæ ventura ſint illi; & ſciemus quæ
erunt nouiſſima illius. Si enim eſt verus filius
Dei, ſuſcipiet illum, & liberabit de manibus
contrariorum. Morte turpiſſima condemne-
mus eum, Feria 4. poſt Dominicam 1. nume-
ro 7. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 38.
41
c. 2. Vino pretioſo, & vnguentis nos impleamus;
& non prætereat nos flos temporis, Feria 4.
poſt Cineres, numero 27
c. 2. Nullum pratum ſit, quod non pertranſeat
luxuria noſtra. Neſcierunt ſacramenta Dei; ne-
que mercedem ſperauerunt iuſtitiæ, Feria 3.
poſt Dominicam 1 numero 16. Sabbato poſt
Dominicam 2. numero 10
c. 2. Excæcauit illos malitia eorum; & neſcierunt
ſacramenta Dei. Inuidia diaboli mors intrauit
in orbem terrarum: imitantur autem illum,
qui ſunt ex parte illius, Feria 3. poſt Domini-
cam 1. numero 51. Feria 2. poſt Dominicam 2.
numero 36. Feria 5. poſt Dominicam 2. nu-
mero 91
c. 3. Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt: & non
B tanget illos tormentum mortis, Feria 6. poſt
Cineres, numero 36 Feria 5. poſt Dominicam 1.
numero 13
c. 3. Fulgebunt iuſti ſicut ſol in conſpectu Dei,
Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 9
c. 4. Faſcinatio nugacitatis obſcurat bona; &
inconſtantia concupiſcentiæ tranſuertit ſen-
ſum ſine malitia, Feria 6. poſt Cineres, nume-
ro 208
c. 4. Spuria vitulamina, ſeu Adulterinæ plan-
tationes non dabunt radices altas: & ſi in ra-
mis in tempore germinauerint, infirmiter po-
ſitæ à vento commouebuntur: confringentur
enim rami inconſummati; & fructus illorum
C inutiles, & acerbi ad manducandum, & ad
nihilum apti, Feria 2. poſt Dominicam 1. nu-
mero 17
c. 4. Ætas ſenectutis vita immaculata: Conſum-
matus in breui expleuit tempora multa, Feria
2. poſt Dominicam 1. numero 40
c. 5. Iuſtitiæ lumen non luxit nobis; & ſol intel-
ligentiæ non ortus eſt nobis, Feria 6. poſt Ci-
neres, numero 149. Feria 2. poſt Dominicam 1.
numero 28
c. 5. Dicentes intra ſe pœnitentiam agentes, & præ
anguſtia ſpiritus gementes: Hi ſunt, quos ali-
quando habuimus in deriſum, & in ſimilitu-
dinem improperij. Nos inſenſati vitam illo-
D rum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum
ſine honore. Ecce quomodo computati ſunt
inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt,
Feria 5. poſt Cineres, numero 35. Feria 2. poſt
Dominicam 1. numero 47
c. 5. Armabit creaturam ad vltionem inimico-
rum. Pugnabit cum illo orbis terrarum contra
inſenſatos, Feria 4. poſt Cineres, nume-
ro 54. Feria 2. poſt Dominicam 2. nume-
ro 84. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero
67
c. 5. Laſſati ſumus in via iniquitatis, & perditio-
nis; & ambulauimus vias difficiles, Feria 6. poſt
Cineres, numero 1. Sabbato poſt Dominicam
2. numero 10
E c. 5. Iuſti in perpetuum viuent; & apud Domi-
num eſt merces eorum, & cogitatio illorum
apud Altiſſimum. Ideo accipient regnum de-
coris, & diadema ſpeciei de manu Domini,
Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 96
c. 5. Stabunt iuſti in magna conſtantia aduerſus
eos, qui ſe anguſtiauerunt, & abſtulerunt la-
bores eorum, Feria 4. poſt Dominicam 2. nu-
mero 21
c. 6. Iudicium duriſſimum his, qui præſunt,
fiet, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero
37
c. 7. Dedit mihi, vt ſciam iras beſtiarum, Feria
6. poſt Cineres, numero 22
c. 7. Sapientia, quam ſine inuidia communico,

Sabbato poſt Dominicam 2. numero 48

A

c. 7. Infinitus enim theſaurus eſt hominibus, Sabbato poſt Dominicam a. numero 48

c. 7. Mihi dedir Deus dicere ex ſententia, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 22

c. 7. Vapor eſt virtutis Dei, & emanatio alatitatia Omnipoteotis: Candor eſt lucis æternæ, & ſpeculum ſine macula maieſtatis, & bonitaris illius. Omnia poteſt, & in ſe permanens omnia innouat. Eſt ſpecioſior ſole, & ſuper omnem diſpoſitionem ſtellarum luci comparata inuenitur prior, Feria 5. poſt Dominicam 1. numero a. Dominica a. numero 45. Sabbato poſt Dominicam a. numero 12

B

c. 10. Mendaces oſtendit eos qui maculauerunt illum, Dominica 3. numero 538

c. 10. Iuſtum deduxit Dominus per vias rectas, & oſtendit illi regnum Dei, Feria 5. poſt Cioeres, numero 36. Dominica a. numero a3

c. 10. Eduxit eum à delicto ſuo, Feria 4. poſt Dominicam a. numero 7

c. 10. Sapientia aperuit os mutorum, & linguas infantium fecit eſſe diſertas, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 57. 61

c. 11. Non impoſſibilis manus toa immittere illis multitudinem vrſorum, aut audaces leones, aut noui generis ira plenas ignotas beſtias, aut vaporem ignitum ſpirantes, aut fumi odorem proferentes, aut horridas ab oculis ſcintillas emittentes; quarum non ſolùm læſura poterat illos exterminare, ſed & aſpectus per timorem occidere, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 92

C

c. 11. Omnia in menſura, & numero, & pondere diſpoſuiſti, Dominica 3. numero 167

c. 11. Diligis omnia, quæ ſunt; & nihil odiſti eorum, quæ feciſti, Feria 6. poſt Cineres, numero 45

c. 12. O quàm bonus, & ſuauis eſt, Domine, Spiritus tuus! Ideoque eos, qui exerrant, partibus corripis; & de quibus peccant, admones, & alloqueris; vt relicta malitia credant in te, Dominine. Illos autem antiquos habitatores terræ ſanctæ tuæ, quos exhorruiſti, quoniam horribilia opera tibi faciebant, perdere voluiſti per manus parentum noſtrorum. Sed & his tamquam hominibus pepercisti; & miſiſti anteceſſores exercitus tui veſpas, vt illos paulatim exterminares; non quia impotens eras in bello ſubiicere impios, ſed partibus indicana dabas locum pœnitentiæ, Feria 6. poſt Cineres, numero 9

D

c. 12. Docuiſti populum tuum per talia opera; quoniam oportet iuſtum eſſe, & humanum, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 48

E

c. 14. Odio ſunt Deo impius, & impietas eios, Feria 6. poſt Cineres, humero 45

c. 16. Nix, & glacies ſuſtinebant vim ignis, & non tabeſcebant. Hic, vt nutrirentur iuſti, etiam ſuæ virtutis oblitus eſt, Feria 6. poſt Cineres, numero 5

c. 17. Apparebat illis ſubitaneus ignis timore plenus. Tranſitu animalium, & ſerpentium ſibilatione commoti tremebundi peribant, Feria 5. poſt Cineres, numero 38

EX ECCLESIASTICO.

Cap. 2. FIli, accedens ad ſeruitutem Dei ſta in iuſtitia, & timore; & præpara animam tuam ad tentatiooem, Dominica 1. uumero 15. 22

c. 3. Cor durum habebit malè in nouiſſimo, Feria 2. poſt Dominicam a. numero 1

c. 3. Synagogæ ſuperborum non erit ſanitas; frutex enim peccati radicabitur in illis. & non intelligetur, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 51

c. 3. Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis; & continebit ſe ab illis, Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 8

c. 3. Cor nequam grauabitur doloribus; & peccator adiiciet ad peccandum, Feria 6 poſt Dominicam 1. numero 27

c. 3. Quantò magnus es, humilia te in omnibus; & coram Deo inuenies gratiam, Feria 4. poſt Dominicam 2. nnmero 40

c. 3. Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis. Deus protector eſt eius, qui reddit gratiam; meminit eius in poſterum: & in tempore caſus ſui inueniet firmamentum, Feria 6. poſt Cineres, numero 187. 190 Feria 5. poſt Dominicam a. numero 59

c. 4. Fili, eleemoſynam pauperis ne defraudes; & oculos tuos ne tranſuertas à paupere. Animam eſurientem ne deſpexeris; & non exaſperes pauperem in inopia ſua. Cor inopis ne affixeris; & ne protrahas datum anguſtianti. Rogationem contribulati ne abiicias; & non auertas faciem tuam ab egeno. Ab inope non auertas oculos tuos propter iram; & non relinquas quærentibus tibi retro maledicere. Maledicentis enim in amaritudine animæ exaudietur deprecatio illius: Congregationi pauperum affabilem te facito. Declina pauperi ſine triſtitia animam tuam; & redde debitum tuum; & reſponde illi pacifica in manſuetudine. Et eris velut Altiſſimi filius obediens; & miſerebitur tui magis, quàm mater, Feria 6. poſt Cineres, numero 211. & ſequentibus, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 80

c. 4. Non coofundaris confiteri peccata tua; & ne ſubiicias te omni homini pro peccato, Dominica 3. numero 16

c. 4. Eſt confuſio adducens peccatum; & eſt confuſio adducens gloriam, & gratiam, Feria 6. poſt Cineres, numero 85

c. 4. Non ſit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta, Feria 6. poſt Cineres, numero 220

c. 5. De propitiato peccato noli eſſe ſine metu, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 31

c. 6. Stolam gloriæ indues eum, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 47

c. 7. Ne iteres verbum in oratione tua, Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 16. & ſequentibus.

c. 7. Noli quærere à Domino ducatum, neque à Rege cathedram honoris, Feria 3. poſt Dominicam 2. numerò 109

c. 7. Vindicta carnis impij ignis, & vermis, Feria 3. poſt Dominicam 2. nnmero 83

c. 8. Noli de mortuo inimico gaudere, ſciens quòd omnes morimur, & omnes in gaudium nolumus venire, Feria 6. poſt Cineres, numero

c. 10. Initium omnis peccati eſt ſuperbia, Feria 4. poſt Domioicam 1. numero 51. Feria 3. poſt oominicam 2. numero 116 A

c. 10. Qui timent Dominum, erunt in oculis eius, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 6

c. 10. Languor prolixos grauat medicum. Breuem languorem præcidit medicus. Sic & rex hodie eſt, & cras morietur, Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 30. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 6. Domioica 3. numero 50

c. 10. Initium ſuperbiæ eſt neſcire Deum, Feria 5. poſt Cineres, numero 26

c. 10. Omnis iniuriæ proximi tui ne memineris; & nihil agas in operibus iniuriæ, Feria 6. poſt Cineres, numero 25 B

c. 11. Fili, ne in multis ſint actus tui: Si diues fueris non eris innocens, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 3

c. 12. Deus iudicia ſua oſtendit illis, Dominica 3. numero 191

c. 14. Ante mortem benefac amico tuo: & ſecundùm vires tuas exporrigens da pauperi. Ante obitum operare iuſtitiam, Feria 6. poſt Cineres, numero 184

c. 15. Cibauit enm pane vitæ, & intellectus, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 5

c. 17. Creauit ex ipſo adiutorium ſimile ſibi: diſciplina intellectus repleuit illos; creauit illis ſcientiam ſpiritus: poſuit oculum ſuum ſuper corda illorum oſtendere illis magnalia operum ſuorum, Dominica 3. numero 191 C

c. 17. Omnes homines terra, & cinis, Feria 6. poſt Cineres, numero 29

c. 17. Eleemoſyna viri, quaſi ſignaculum cum ipſo; & gratiam hominis quaſi pupillam conſeruabit, Feria 6. poſt Cineres, numero 218. 219

c. 18. Ne impediaris orare ſemper, Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 8

c. 19. Sagitta infixa femori canis, ſic verba in corde ſtulti, Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 17

c. 20. Eſt datum, quod non eſt vtile; & eſt datum, cuius retributio duplex eſt. Eſt propter gloriam minoratio, Feria 6. poſt Cineres, numero 213 D

c. 21. Quaſi à facie colubri fuge peccatum, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 63

c. 23. Quis me videt? Tenebræ circumdant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumſpicit me: quem vereor? Delictorum meorum non memorabitur Altiſſimus, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 75

c. 23. Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 119

c. 24. Thronus meus in columna nubis, Dominica 2. numero 14

c. 24. Ego ex ore Altiſſimi prodiui primogenita ante omnem creaturam. Ego feci, vt in cœlo oriretur lumen indeficiens, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 29 E

c. 24. Flores mei fructus honoris, & honeſtatis: rami mei honoris, & gratiæ, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 57. Dominica 3. numero 74. 181

c. 24. Ego quaſi vitis fructificaui, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 23

c. 24. Ego quaſi fluuij Dioryx exiui de paradiſo, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 128. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 2

c. 24. Quaſi platanus exaltata ſum iuxta aquam in plateis; quaſi plantatio roſæ in Iericho, Dominica 3. numero 76. 88

c. 24. Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo, Dominica 3. numero 97. 175

c. 24. Qui elucidant me, vitam æternam habebunt, Dominica 3. numero 154

c. 24. In electis meis mitte radices, Dominica 3. numero 207

c. 24. In me gratia omnis viæ, & veritatis; in me omnis ſpes vitæ, & virtutis, Dominica 3. numero 211

c. 25. Non eſt caput nequius ſuper caput colubri: & non eſt ira ſuper iram mulieris. Commorari leoni, & draconi placebit, quàm habitare cum muliere nequam, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 22

c. 25. A muliere initium factum eſt peccati, & per illam omnes morimur, Dominica 3. numero 237

c. 26. Fundamenta æterna ſupra petram ſolidam, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 64

c. 26. Sicut boum iugum, quod mouetur, ita eſt mulier nequam, Feria 4. poſt Cineres, numero 5

c. 28. Ante orationem præpara animam tuam; & noli eſſe, quaſi, qui tentat Deum, Dominica 1. numero 75

c. 28. Sepi aures tuas ſpinis, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 8

c. 28. Qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam; & peccata illius ſeruans ſeruabit. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur. Homo homini reſeruat iram, & à Deo quærit medelam? In hominem ſimilem ſibi non habet miſericordiam, & de peccatis ſuis deprecatur? Ipſe cum caro ſit, reſeruat iram, & propitiationem petit à Deo? Quis exorabit pro delictis illius? Memento nouiſſimorum, & deſine inimicari; tabitudo enim, & mors imminent in mandatis eius. Memorare timorem Domini, & non iraſceris proximo. Memorare teſtamentum Altiſſimi, & deſpice ignorantiam proximi. Feria 6. poſt Cineres, numero 2. 4. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 32. 54

c. 29. Conclude eleemoſynam in corde pauperis; & hæc pro te exorabit ab omni malo: ſuper ſcutum potentis, & ſuper lanceam aduerſus inimicum tuum pugnabit, Feria 6. poſt Cineres, numero 187. 223

c. 29. Qui præualet manu, ſeruat mandata. Perde pecuniam propter fratrem, & amicum tuum; & non abſcondas illum ſub lapide in perditionem. Feria 6. poſt Cineres, numero 220. 223

c. 30. Melior eſt mors, quàm vita amara, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 93

c. 30. Miſerere animæ tuæ placens Deo, Feria 6. poſt Cineres, numero 188

c. 31. Eleemoſynas illius enarrabit Eccleſia ſanctorum, Feria 6. poſt Cineres, numero 210

c. 31. Somnus ſanitatis in homine parco; dormit vſque mane, & anima illius cum ipſo delectabitur, Feria 4. poſt Cineres, numero 60

c. 32. Rectorem te poſuerunt, noli extolli; eſto in illis, quaſi vnus ex ipſis, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 37

c. 33. Si eſt tibi ſeruus fidelis, ſit tibi quaſi anima tua;

tna: quaſi fratrem tuum ſic eum tracta; quoniam in ſanguine animæ comparaſti illum, Feria 5 poſt Cineres, numero 5. 5. 9

c. 34. Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lauatio illius? Sic homo, qui ieiunat in peccatis ſuis, & iterum eadem faciens, quid proficit humiliando ſe; orationem illius quis exaudiet? Feria 6. poſt Dominicam 5. numero 56

c. 34 Dominus tegimen ardoris, & vmbraculum meridiani, illuminans oculos, Dominica 2. num. 6

c. 34. Panis egentium vita pauperum eſt: qui defraudat illum, homo ſanguinis eſt, Feria 6. poſt Cineres, num. 228

c. 35. Oratio humiliantis ſe nubes penetrabit; non diſcedet, donec Altiſſimus aſpiciat, Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 9

c. 35. Dominus retribuens eſt, & ſepties tantum reddet tibi. Feria 6. poſt Cineres, numero 226

c. 36. Vbi non eſt ſepes, diripietur poſſeſſio, Feria 6. poſt Dominicam 2. num. 8

c. 37. Sodalis in die tribulationis aduerſarius erit, Feria 5. poſt Cineres, numero 27

c. 37. Qui ſophiſticè loquitur, odibilis eſt: non eſt illi data à Domino gratia, Feria 3. poſt Dominic. 2. numero 84

c. 38. Qui deliquit in conſpectu eius, qui fecit eum, incidet in manus medici. Auerte à delicto, & dirige manus, & ab omni delicto munda cor tuum, Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 26

c. 38. Fili, in tua infirmitate ne deſpicias te ipſum; ſed ora Dominum, & ipſe curabit te. Da locum medico, Feria 5. poſt Cineres, numero 53

c. 39. Ignis, grando, fames, & mors, omnia hæc ad vindictam creata ſunt. Beſtiarum dentes, & Scorpij, & ſerpentes, & romphæa vindicans in exterminium impios, Feria 5. poſt Dom. 2. numero 83

c. 40. Iugum graue ſuper filios Adam à die exitus de ventre matris eorum, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 89. Dominica 3. numero 99

c. 41. Curam habe de bono nomine. Feria 4. poſt Cineres, numero 35

c. 43. Super omnem congregationem aquarum requieſcet; & ſicut lorica induet ſe aquis, Dominica 3. numero 28

c. 44. Sunt viri miſericordiæ, quorum pietates non defuerunt, Feria 6. poſt Cineres, numero 267. 210

c. 45. Induxit illum in nubem, Dominica 2 numero 57

c. 45. In verbis ſuis monſtra placauit, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 48

c. 45. Beatificabit illum in gloria; & circumcinget eum zona gloriæ; & induet eum ſtolam gloriæ; & coronabit eum in vaſis virtutis, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 148

EX ISAIA.

Cap. 1. Filios enutriui, & exaltaui; ipſi autem ſpreuerunt me Iſraël autem me non cognouit, Feria 5. poſt Cineres, numero 36

c. 1. Auribus percipe terra, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 45

A c. 1. Super quo percutiam vos vltra, addentes præuaricationem? Omne caput languidum, & omne cor mœrens. A planta pedis vſque ad verticem capitis non eſt in eo ſanitas: vulnus, & liuor, & plaga tumens non eſt circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 51. 55. Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 28

c. 1. Principes tui infideles, ſocij furum; omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 26

c. 1. Heu vindicabor de inimicis meis, Feria 6 poſt Cineres, numero 72

B c. 1. Lauamini, mundi eſtote, ſubuenite oppreſſo. Si fuerint peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix dealbabuntur, Feria 6. poſt Cineres, numero 188. 228

c. 1. Cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam; manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt. Lauamini, mundi eſtote, quieſcite agere peruersè, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis, Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 8. Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 56

c. 1. Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, ſemini nequam, filijs ſceleratis: dereliquerunt Dominum, blaſphemauerunt ſanctum Iſraël, abalienati ſunt retrorſum, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 25

C c. 2. Repleta eſt terra argento, & auro; & non eſt finis theſaurorum eius: & repleta eſt terra eius equis, & innumerabiles quadrigæ eius: & repleta eſt terra eius idolis; opus manuum ſuarum adorauerunt, quod fecerunt digiti eorum, Feria 4. poſt Cineres, numero 63. Dominica 1. numero 83. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 5

c. 2. Erit in nouiſſimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium; & eleuabitur ſuper colles; & fluent ad eum omnes gentes; & ibunt populi multi, & dicent: Venite, aſcendamus ad montem Domini; Dominica 2. numero 10.

D Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 86. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 68. Dominica 3. numero 89. 331. 205

c. 2. Oculi ſublimes hominis humiliati ſunt; quia dies Domini exercituum ſuper omnem ſuperbum, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 119

c. 2. Ingredere in petram, & abſcondere in foſſa humo à facie timoris Domini, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 64

c. 2. Non leuabit gens contra gentem gladium; nec exercebuntur vltra ad prælium. Docebit nos vias ſuas, & ambulabimus in ſemitis eius, Feria 6. poſt Cineres. numero 1

c. 3. Dominus ad iudicandum veniet cum ſenio-

E tibus populi ſui, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 90

c. 3. Pro eo, quòd eleuatæ ſunt filiæ Sion, & ambulauerunt extenſo collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, ambulabant pedibus ſuis, & compoſito gradu incedebant, decaluabit Dominus verticem filiarum Sion; & Dominus crinem earum nudabit. In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques; & monilia, & armillas, & mitras, & diſcriminalia, & periſcelidas, & murenulas, & olfactoria, & inaures, & annulos, & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, & ſpecula, & ſindones, & vittas, & theriſtra: Et erit pro

ſuaui odore fœtor, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 27. Feria 5. poſt Dominic. 2. numero 87

c. 5. Vinea Domini exercituum domus Iſraël eſt, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 34

c. 5. Væ, qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quaſi vinculum plauſtri peccatum, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 42. 48

c. 5. Væ, qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 18

c. 5. Quid eſt, quod debui vltra facere vineæ meæ, & non feci? Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 3

c. 5. Væ, qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectandam, & potandum vſque ad veſperam, vt vino æſtuetis. Cithara, & Lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conuiuijs veſtris; & opus Domini non reſpicitis, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 28. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 34

c. 5. Vinea facta eſt dilecto meo in cornu filio olei; & ſepiuit eam, & lapides elegit ex illa; & plantauit eam electam; & ædificauit turrim in medio eius; & torcular extruxit in ea: expectauit, vt faceret vuas, & fecit labruſcas; & fecit ſpinas, iuxta lectionem Auguſtini, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 51. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 2. & 8. & 34

c. 5. Væ, qui coniungitis domum ad domum; & agrum agro copulatis, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 48

c. 6. In anno, quo mortuus eſt rex Ozias, vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & eleuatum; & ea, quæ ſub ipſo erant, replebant templum. Seraphim ſtabant ſuper illud: ſex alæ vni, & ſex alæ alteri: duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus volabant, Dominica 1. numero 59. Dominica 2. numero 45. Dominica 3. numero 157

c. 6. Ecce tetigit hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua, Dominica 2. numero 67

c. 7. Pete tibi ſignum à Domino Deo tuo. Et dixit Achaz; Non petam, & non tentabo Dominum. Numquid parum vobis eſt moleſtos eſſe hominibus, quia moleſti eſtis & Deo meo? Dominica 1. numero 76. Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 29. Dominica 3. numero 240

c. 7. Butyrum, & mel comedet: vt ſciat reprobare malum, & eligere bonum, Feria 3. poſt Dominic. 2. numero 142. Dominica 3. numero 192

c. 7. & Matthæi c. 1. Ecce virgo in vtero concipiet, & pariet filium; & vocabitur nomen eius Emmanuel, quod eſt interpretatum Nobiſcum Deus, Dominica 1. numero 3. Dominica 3. numero 173

c. 8. Voca nomen eius Accelera ſpolia detrahere, Feſtina prædari. Sabbato poſt Cineres, numero 36. Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 43

c. 9. Vocabitur nomen eius Admirabilis, conſiliarius, Deus fortis, Pater futuri ſeculi, Princeps pacis, Feria 4. poſt Cineres, numero 36. Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 43.

c. 9. Paruulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis; & factus eſt principatus ſuper humerum eius, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 57

c. 9. Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam. Iugum oneris eius, & virgam humeri eius, & ſceptrum exactoris eius ſuperaſti, Feria 4. poſt Cineres, numero 5. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 48. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 23. Dominica 3. num. 85

c. 10. Viſitabo ſuper gloriam multitudinis oculorum, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 119

c. 10. Quid facietis in die viſitationis, & calamitatis? Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 139

c. 10. Si fuerit populus Iſraël quaſi arena maris, reliquiæ conuertentur ex eo: conſummatio abbreuiata inundabit iuſtitiam, Feria 5. poſt Cineres, numero 32

c. 11. Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet: & requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſapientiæ, & intelligentiæ, ſpiritus conſilij, & fortitudinis; ſpiritus ſcientiæ, & pietatis; & implebit eum ſpiritus timoris Domini, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 49. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 131. Feria 6. poſt Dominic. 2. numero 69. Dominica 3. numero 77

c. 11. Percutiet terram virga oris ſui; & ſpiritu labiorum ſuorum interficiet impium, Feria 2. poſt Dominic. 2. numero 28. Dominica 3. numero 27

c. 13. Exaltate vocem; leuate manum, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 84

c. 14. In cœlum conſcendam; ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum: ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis: aſcendam ſuper altitudinem nubium; ſimilis ero Altiſſimo. Sabbato poſt Cineres, numero 4. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 11. & 91. Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 4. Feria 3. poſt Dominic. 2. numero 135. Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 27. & 28

c. 14. Quomodo cecidiſti Lucifer, qui mane oriebaris! Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua; concidit cadauer tuum: Subter te ſternetur tinea; & operimentum tuum erunt vermes, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 65. Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 26. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 148. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 50. 61. 81

c. 14. Vinctis eius non aperuit carcerem, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 19

c. 14. Tu proiectus es de ſepulchro tuo, quaſi ſtirps inutilis; pollutus, & inuolutus cum his, qui interfecti ſunt gladio, & deſcenderunt ad fundamenta laci, quaſi cadauer putridum, Feria 5. poſt Dom. 2. numero 87

c. 14. Quomodo ceſſauit exactor, requieuit tributum? Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 13

c. 16. Præparabitur in miſericordia ſolium, Dom. 3. numero 235

c. 18. Væ terræ cymbalo alarum, quæ eſt trans flumen Æthiopiæ, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 25

c. 19. Ecce Dominus aſcendet ſuper nubem leuem, Dominica 3. numero 69

c. 20. Sic minabit rex Aſſyriorum captiuitatem Ægypti nudam, & diſcalceatam, Sabbato poſt Dominic. 2. numero 39

c. 23. Erubeſce, Sidon, ait mare, Feria 2. poſt Dom. 2. numero 4

c. 24. In die illa viſitabit Dominus ſuper militiam cœli in excelſo; & ſuper reges terræ, qui ſunt ſuper terram, Feria 3. poſt Dom. 2. num. 15

c. 24. Congregabuntur in congregatione vnius faſcis in lacum; & claudentur ibi in carcere; & poſt multos dies viſitabuntur, Feria 6. poſt Cin. num. 36. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 92

c. 24. In doctrinis glorificate Dominum, Feria 3. poſt Dom. 2. numero 102

c. 24. Grauabit eam iniquitas ſua; & corruet, & non adiciet, vt reſurgat, Feria 5. poſt Dom. 2. n. 47

c. 25. Faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc conuiuium pinguium, conuiuium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ, defœcatæ, feria 5. poſt Cineres, numero 42 A

c. 26. In terra ſanctorum iniqua geſſit, & non videbit gloriam Domini, feria 2. poſt dominicam 1. numero 63

c. 26. Vrbs fortitudinis noſtræ Sion, Saluator ponetur in ea murus, & antemurale, feria 3. poſt Dominicam 1. numero 20. Dominica 3. numero 91

c. 26. Videant, & confundantur zelantes populi; & ignis hoſtes tuos deuoret, feria 6. poſt Dominicam 1. numero 25

c. 27. In die illa viſitabit Dominus in gladio ſuo duro, & grandi, & forti ſuper Leuiathan ſerpentem vectem, Dominica 3. numero 15 B

c. 28. Nolite illudere, ne fortè conſtringantur vincula veſtra, feria 4. poſt Dominicam 1. numero 41

c. 28. Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, precioſum, in fundamento fundatum: qui crediderit, non feſtinet, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 49

c. 28. Flagellum inundans non veniet ſuper me, Dominica 3. numero 89

c. 29. Quorum ſunt in tenebris opera, & dicunt: Quis videt nos; & quis nouit nos? Feria 2 poſt Dominicam 1. numero 75 C

c. 30. Nutrimenta eius ignis, & lingua multa. Flatus Domini ſicut torrens ſulphuris ſuccendens eam, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 62

c. 31. Cadet Aſſur in gladio non viri; & gladius non hominis vorabit eum, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 8

c. 32 Lingua balborum velociter loquetur, & planè, feria 3. poſt Dominicam 1. numero 61

c. 33. Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? Quis habitabit ex vobis cum ardoribus ſempiternis? Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 78. 79. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 79 D

c. 33. Reſpice Sion ciuitatem ſolemnitatis noſtræ. Oculi tui videbunt Ieruſalem habitationem opulentam, tabernaculum, quod nequaquam transferri poterit; nec auferentur claui eius in ſempiternum; & omnes funiculi eius non rumpentur, Dominica 2. numero 22

c. 33. Vbi eſt litteratus; vbi legis verba ponderans? Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 9

c. 33. Regem in decore ſuo videbunt oculi eius, Dominica 3. numero 229 E

c. 34. De cadaueribus eorum aſcendet fœtor, Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 5

c. 34. Complicabuntur, ſicut liber, cœli, Dominica 2. numero 21

c. 35. Deus ipſe veniet, & ſaluabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum; & aures ſurdorum patebunt: tunc ſaliet ſicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum, Dominica 1. numero 54. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 50

c. 35. Lætabitur deſerta, & inuia; & exultabit ſolitudo, & florebit ſicut lilium; germinans germinabit, & exultabit lætabunda, & laudans: Gloria Libani data eſt ei; decor Carmeli, & Saron. Ipſi videbunt gloriam Domini, & decorem Dei noſtri. Quæ erat arida, erit in ſtagnum, & ſitiens in fontes aquarum. In cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami, & iunci, Feria 5. poſt Cineres, numero 46. Feria 6. poſt Cineres, numero 25. Dominica 2. numero 9. Dominica 3. numero 72

c. 35. Aperta erit lingua mutorum, quia ſciſſæ ſunt in deſerto aquæ, Dominica 3. numero 7

c. 38. In dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi, feria 3. poſt Dominicam 2. numero 118

c. 38. Quæſiui reſiduum annorum meorum, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 16

c. 38. Morieris tu, & non viues. Non videbo Dominum Deum in terra viuentium, Feria 2 poſt Dominicam 1. numero 61

c. 39. Ezechias oſtendit eellam aromatum, & argenti, & auri, & odoramentorum, & vnguenti optimi; & vniuerſa quæ inuenta ſunt in theſauris ſuis. Auferentur omnia, quæ in domo tua ſunt in Babylonem, feria 6. poſt Cineres, numero 163

c. 40. Quis menſus eſt pugillo aquas; & cœlos palmo ponderauit? Quis appendit tribus digitis molem terræ; & librauit in pondere montes, & colles in ſtatera? Ecce gentes, quaſi ſtilla ſitulæ, & quaſi momentum ſtateræ reputatæ ſunt; & inſulæ quaſi puluis exiguus. Et Libanus non ſufficiet ad ſuccendendum, & animalia eius ad holocauſtum. Qui ſedet ſuper gyrum terræ, & habitatores eius quaſi locuſtæ. Quia extendit, veluti nihilum cœlos; & expandit eos ſicut tabernaculum ad inhabitandum? Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 2. Dominica 3. numero 27

c. 40. Super montem excelſum aſcende tu, qui Euangelizas Sion, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 41. 42

c. 40. Omnis gloria eius, quaſi flos agri: exiccatum eſt fœnum, & cecidit flos, Feria 4. poſt Cineres, numero 11

c. 40. Parate viam Domini; rectas facite in ſolitudine ſemitas Dei noſtri, Dominica 1. numero 9

c. 41. Semita in pedibus eius non apparebit, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 5

c. 41. Aperiam in ſublimibus collibus flumina, & in medio camporum fontes. Ponam deſertum in ſtagna aquarum, & terram inuiam in riuos aquarum. Dabo in ſolitudinem cedrum, & ſpinam, & myrtum, & lignum oliuæ: ponam in deſertum abietem, vlmum, & buxum ſimul, Feria 5. poſt Cineres, numero 47

c. 42. Dans flatum populo, qui eſt in ea, & ſpiritum his, qui calcant eam, Dominica 3. numero 39

c. 42. & c. 48. Gloriam meam alteri non dabo, Feria 6. poſt Cineres, numero 118

c. 43. Seruire me feciſti in peccatis tuis, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 34

c 43. Noli timere, quia ego tecum ſum. Ab Oriente adducam ſemen tuum; & ab Occidente congregabo te. Dicam Aquiloni: Da: & Auſtro: Noli prohibere; affer filios meos de longinquo, & filias meas ab extremis terræ, Feria 5. poſt Cineres, numero 29

c. 45. Rorate cœli deſuper, & nubes pluant iuſtum; aperiatur terra, & germinet Saluatorem, Feria 6. poſt Cineres, numero 135. Feria 3. poſt

Dominicam 2. numero 8. Dominica 3. numero 220
c. 45. Hæc dicit Dominns Chriſto meo Cyro; cuius apprehendi dexteram, vt ſubjiciam ante faciem eius gentes, & dorſa regum vertam. & aperiam coram eo iannas, & portæ non claudentur. Portas æreas conteram, & vectes ferreos confringam: & dabo tibi theſauros abſconditos, Dominica 3 numero 15.30
c. 45. Verè tu es Deus abſconditus, Feria 4. poſt Cineres, numero 31
c. 45. Ego dominus formans lucem, & creans tenebras, Feria 6. poſt Cineres, numero 35
c. 46. Redite peccatores ad cor, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 26
c. 48. Sciui, quia durus es tu, & neruus ferraus ceruix tua, & frons tua ærea. Auditum facite hoc, & efferte illud vſque ad extrema terræ; dicite: Redemit dominus ſeruum ſuum Iacob: aquam de petra produxit eis; & ſcidit petram, & fluxerunt aquæ, Feria 5. poſt Cineres, numero 44. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 10
c. 49. In manibus meis deſcripſi te, Feria 2. poſt dominicam 1. numero 46
c. 49. Poſuit os meum quaſi gladium acutum: poſuit me ſicut ſagittam electam: in pharetra ſua abſcondit me, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 75 96. Feria 6. poſt dominicam 2. numero 4
c. 49. Seruaui te, vt diceres his, qui vincti ſunt: Exite: & his, qui in tenebris: Reuelamini, Feria 5. poſt Cineres, numero 40
c. 50. Poſui faciem meam, vt petram duriſſimam, Feria 6. poſt Cineres, numero 58
c. 51. & c. 56. Comedet eos vermis. Vermis eorum non morietur; & ignis eorum non extinguetur, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 65
c. 51. Attendite ad petram, vnde exciſi eſtis, & ad cauernam laci, à qua præciſi eſtis, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 67
c. 52. Solue vincula colli tui, captina filia Sion, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 51
c. 52. Numquid mihi eſt hic; quoniam ablatus eſt populus meus gratis? Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 5
c. 53. Sicut ouis ad occiſionem ducetur; & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum, Feria 6. poſt Cineres, numero 33. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 9
c. 53. Verè languores noſtros ipſe tulit; & dolores noſtros ipſe portauit, Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 30. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 87
c. 53. Generationem eius quis enarrabit? Dominica 1. numero 7. Feria 4. poſt dominicam 2. numero 11
c. 53. Oblatus eſt, quia ipſe voluit, Feria 4. poſt dominicam 2. numero 15
c. 53. Vulneratus eſt propter iniquitates noſtras; attritus eſt propter ſcelera noſtra, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 65. Dominica 3. numero 241
c. 54. Ecce ego ſternam per ordinem lapides tuos; & fundabo te in Sapphiris; vniuerſos filios tuos doctos à Domino, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 116. Dominica 3. numero 91
c. 54. Multi filij deſertæ magis eius, quæ habet virum, Feria 5. poſt Cineres, numero 32
A c. 54. Ad punctum in modico dereliqui te: & in miſerationibus magnis congregabo te: in momento indignationis abſcondi faciem meam parumper à te; & in miſericordia ſempiterna miſertus ſum tui, Feria 6. poſt Cineres, numero 141
c. 55. Non cogitationes meæ cogitationes veſtræ: neque viæ veſtræ viæ meæ, dicit dominus. Quia ſicut exaltantur cœli à terra, ſic exaltatæ ſunt viæ meæ à viis veſtris, Feria 4. poſt Cineres, numero 23. Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 1. Dominica 3. numero 33
B c. 55. Quare appenditis argentum non in panibus; & laborem veſtrum non in ſaturitate? Dominica 3. numero 34
c. 55. Pro ſaliuata aſcendat abies, Feria 5. poſt Cineres, numero 47
c. 56 Adducam eos in montem ſanctum meum; & lætificabo eos in domo orationis mea Holocauſta eorum, & victimæ eorum placebunt mihi ſuper altari meo; quia domus mea domus orationis vocabitur cunctis populis. Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 2. & 44
c. 56. Beatus vir, qui facit hoc, & filius hominis, qui apprehendet iſtud, cuſtodiens Sabbatum, ne polluat illud, Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 22
C c. 57. Creaui fructum labiorum pacem; Pacem ei, qui longè eſt, & qui prope, Feria 6. poſt Cineres, numero 75. 147
c. 57. Impij, quaſi mare feruens, quod quieſcere non poteſt, & redundant fluctus eius in conculcationem, & lutum, Sabbato poſt Cineres, numero 11. Feria 2. poſt dominicam 1. numero 59. Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 5. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 5. Feria 3 poſt Dominicam 2. numero 24. Dominica 3. numero 49
D c. 58. Quaſi tuba exalta vocem tuam, Feria 3. poſt dominicam 2 numero 44. & 52
c. 58. Vocaberis ædificator ſepium, Feria 6. poſt dominicam 2. numero 8
c. 58. Frange eſurienti panem tuum. Cum videris nudum operi eum; & carnem tuam ne deſpexeris. Tunc erumpet quaſi mane lumen tuum; & ſanitas tua citius orietur, & anteibit faciem tuam iuſtitia tua; & gloria Domini colliget te, Feria 4. Cineres, numero 62. Feria 6. poſt Cineres, numero 184. 191. Sabbato poſt Cineres, numero 15. Sabbato poſt dominicam 2. numero 31
c. 58. Domeſticos ſeminis tui ne deſpexeris, Feria 5. poſt Cineres, numero 11
E c. 58. Eris, ſicut fons aquarum, cuius non deficient aquæ, Feria 6. poſt Cineres, numero 178
c. 58. Cum effuderis eſurienti animam tuam; & animam afflictam repleueris; orietur in tenebris lux tua, Feria 6. poſt Cineres, numero 215
c. 59. Non eſt abbreuiata manus domini, vt ſaluare nequeat; neque aggrauata eſt auris eius, vt non exaudiat. Sed iniquitates veſtræ diuiſerunt inter vos, & deum veſtrum: & peccata veſtra abſconderunt faciem eius à vobis, ne exaudiret, Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 37. Dominica 3. numero 13
c. 60. Mamilla Regum lactaberis, dominica 1. numero 64
c. 60. Dromadarij Madian, & Epha omnes de

Saba venient, antum, & thus deferentes, & laudem Domino annunciantes, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 24. 25. Dominica 3. numero 232 A

c. 61. Darem eis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu. Feria 4. poſt Cineres, numero 27

c. 61. Ego Dominus odio habens rapinam in holocauſto, Feria 6. poſt Cineres, onmero 225

c. 63. Torcular calcaui ſolus, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 22

c. 64. Cecidimus quaſi ſolium, vniuerſi; & iniquitates noſtræ, quaſi ventus, abſtulerunt nos, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 8 B

c. 64. Facti ſumus omnes, quaſi pannus menſtruatæ, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 16

c. 64. Oculus non vidit, Deus, abſque te, quæ præparaſti expectantibus te, Dominica 3. numero 161

c. 64. Ne iraſcaris, Domine, ſatis; & ne vltra memineris iniquitatis noſtræ, Feria 6. poſt Cineres, numero 10

c. 65. Puer centum annorum morietur; & peccator centum annorum maledictus erit, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 42

c. 65. Secundùm dies ligni erunt dies populi mei, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 17 C

c. 65. Ecce ſerui mei comedent, & vos eſurietis: Ecce ſerui mei bibent, & vos ſitietis: Ecce ſerui mei lætabuntur, & vos confundemini: Ecce ſerui mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis; & præ contritione ſpiritus vlulabitis, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 68

c. 66. Numquid parturiet terra die vna; aut parietur gens ſimul? Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 37

c. 66. Videbunt cadauera virorum, qui præuaricati ſunt in me. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 73. 80. 81 D

c. 66. Ad vbera portabimini: quomodo ſi cui mater blandiatur, ita & ego conſolabor vos, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 33

c. 66. Iuxta Nyſſenum. Priuſquam veniſſet, dolorem parturitionis ſuæ effugit, & peperit maſculum, Dominica 3. numero 173

c. 66. Iuxta Chryſoſtomum. Audite verbum Domini, qui timetis nomen eius. Dicite, fratres, his, qui oderunt, & abominantur; vt Domini nomen magnificetur; & appareat illis in iucunditate eorum, & confundantur, Feria 6. poſt Cineres, numero 4 E

c. 66. Ad vbera portabimini, & ſuper genua blandietur vobis; vt ſugatis, & repleamini ab vbere conſolationis eius; vt mulgeatis, & delicijs affluatis ab omnimoda gloria eius, Feria 6. poſt Cineres, numero 217.

EX IEREMIA.

Cap. 1. ANtequam exires de vulua, ſanctificaui te, Feria 6. poſt Cineres, numero 121. Dominica 3. numero 71

c. 1. Ollam ſuccenſam ego video, & faciem eius à facie Aquilonis. Ab Aquilone pandetur malum ſuper omnes habitatores terræ, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 11. & 91. Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 41. Dominica 3. numero 99

c. 1. Conſtitui te ſuper gentes, & ſuper regna, vt euellas, & deſtruas, & diſperdas, & diſſipes, & ædifices, & plantes, Feria 5. poſt Cineres, numero 17 B

c. 1. Quid tu vides Ieremia? Et dixi: Virgam vigilantem ego video. Et dixit Dominus: Bene vidiſti; quia vigilabo ego ſuper verbo meo, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 49

c. 2. Malum, & amarum eſt te reliquiſſe Dominum Deum tuum, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 5

c. 2. Arguet te malitia tua, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 1

c. 2. Quàm vilis facta es nimis, iterans vias tuas! Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 37 C

c. 2. Onager in deſiderio ſuo attraxit ventum amoris, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 145

c. 4. Gaude, & lætare filia Edom; ad te quoque perueniet calix; inebriaberis, atque nudaberis, Feria 6. poſt Cineres, numero 23

c. 6. Vt quid mihi thus de Saba affertis, & calamum ſuaue olentem de terra longinqua? Feria 5. poſt Cineres, numero 46

c. 6. Crudelis eſt, & non miſerebitur, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 92

c. 7. Numquid ergo ſpelunca latronum facta eſt domus iſta, in qua inuocatum eſt nomen meum in oculis veſtris? Ego, ego ſum, ego vidi, dicit Dominus, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 1. 45. 47 D

c. 8. Quare non eſt obducta cicatrix filiæ populi mei? Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 35

c. 9. Aſcendit mors per feneſtras noſtras, Dominica 1. numero. & Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 65. Dominica 3. numero 95. & 214

c. 9. Sagitta vulnerans lingua eorum dolum locuta eſt; & in ore ſuo pacem cum amico ſuo loquitur; & occultè ponit ei inſidias. Numquid ſuper his non viſitabo, dicit Dominus? Aut in gentem huiuſmodi non vleiſcetur anima mea? Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 5 E

c. 9. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum? Dominica 3. numero 55

c. 11. Quid eſt, quòd dilectus meus in domo mea fecit ſcelera multa? Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 47

c. 15. Recordare mei, & viſita me, & tuere me ab his, qui perſequuntur me. Non ſedi cum concilio ludentium, Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 7

c. 15. Si ſeparaueris pretioſum à vili, quaſi os meum eris, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 50. 142

c. 15 Facta eſt mihi, quaſi mendacium aquarum infidelium, Feria 3 poſt Dominicam 2. numero 24

c. 15. Si Moyſes, & Samuël ſteterint coram me, non eſt anima mea ad populum iſtum, Feria 6. poſt Cineres, numero 27

c. 16. Seruietis dijs alienis die, ac nocte; qui non dabunt vobis requiem, Feria 5. poſt Dominic. num. 92

c. 17. Prauum cor omnium; quis cognoſcet illud? Ego Dominus ſcrutans cor, Dominica 3 numero 21

c. 17. Domine, omnes, qui te derelinquunt, confundentur; recedentes à te in terra ſcribentur. Dereliquerunt venam aquarum viuentium Dominum, Feria 4. poſt Cineres, numero 40. Feria 2. poſt Dom. 1 numero 56. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 120

c. 17. Confundantur, qui me perſequuntur, & non confundar ego: paueant illi, & non paueam ego: indue ſuper eos diem afflictionis; & duplici contritione contere eos, Feria 6. poſt Ciner. numero 40

c. 18. Ecce ſicut lutum in manu figuli, ita & vos in manu mea, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 32

c. 18. Attende, Domine, ad me: recordare, quòd ſteterim in conſpectu tuo, vt loquerer pro eis bonum, & auerterem indignationem tuam ab eis, Feria 6. poſt Cineres, numero 82

c. 18. Da filios eorum in famem; & deduc eos in manus gladij: fiant vxores eorum abſque liberis, & viduæ; & viri earum interficiantur gladio. Adduces enim ſuper eos latronem repentè, Feria 6. poſt Cineres, numero 125

c. 20 Videam vltionem tuam ex eis. Feria 6. poſt Cin. numero 121. 124

c. 23. Propheta, qui habet ſomnium, narret ſomnium: & qui habet ſermonem meum, loquatur ſermonem meum verè. Quid paleis ad triticum? Feria 4. poſt Cin. numero 26. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 66. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 54. 105

c. 23. Propheta, & ſacerdos polluti ſunt, & in domo mea inueni malum eorum. Idcirco via eorum erit quaſi lubricum in tenebris: impellentur enim, & corruent in ea; afferam enim ſuper eos mala, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 39

c. 23. Numquid non verba mea ſunt quaſi ignis, dicit Dominus; & quaſi malleus conterens petram? Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 59 117

c. 23. Ecce ego ad Prophetas, qui ſeduxerunt populum meum in miraculis ſuis, Feria 3. poſt Dominic. . numero 59

c. 23. Ecce dies veniunt, dicit Dominus; & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum; & regnabit rex, & ſapiens erit: & faciet iudicium, & iuſtitiam in terra, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 2

c. 23. Ecce ego cibabo eos abſinthio, & potabo eos felle, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 86

c. 29. Quærite pacem ciuitatis, ad quam tranſmigrare vos feci; & orate pro ea ad Dominum; quia in pace illius erit pax vobis, Feria 6. poſt Cineres, numero 83

c. 31. Dabo legem meam in viſceribus eorum; & in corde eorum ſcribam eam, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 44

c. 32. Ieremias erat clauſus in atrio carceris, qui erat in domo Regis Iuda, Feria 5. poſt Ciner. numero 41

c. 35. Poſui coram filijs domus Rechabitarum ſcyphos plenos vino, & calices; & dixi ad eos: Bibite vinum. Qui reſponderunt: Non bibemus vinum: quia Ionadab filius Rechab, pater noſter præcepit nobis dicens: Non bibetis vinum vos, & filij veſtri vſque in ſempiternum: & domum non ædificabitis, & ſementem non ſeretis, & vineas non plantabitis, nec habebitis; ſed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus veſtris. Obediuimus ergo voci Ionadab, Feria 6. poſt Cineres, numero 52

c. 46. Verbum, quod locutus eſt Dominus ad Ieremiam, Dominica 1. numero 64

c. 48. Relinquite ciuitates. & habitate in petra, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 64

c. 50. Quomodo confractus eſt. & contritus malleus vniuerſæ terræ! Dominica 3. numero 102. 104

c. 51. Inebriabo eos, vt ſopiantur, & dormiant ſomnum ſempiternum, & non conſurgant, dicit Dominus, Feria 2. poſt Dominic. 1. numero 39

EX THRENIS IEREMIÆ.

Cap. 1. Peccatum peccauit Ieruſalem; propterea inſtabilis facta eſt, Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 24

cap. 1. De excelſo miſit ignem in oſſibus meis, & erudiuit me, Dominica 1. numero 25

c. 1. Ingrediatur omne malum eorum coram te; & vindemia eas. ſicut vindemiaſti me. Feria 6. poſt Cineres, numero 125. 126

c. 3. Miſericordiæ Domini, quia non ſumus conſumpti; quia non defecerunt miſerationes eius; noui diluculo. Multa eſt fides tua, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 64. Feria 4 poſt Dominicam 2. numero 36. Feria 6. poſt Dom. 2 numero 24

c. 3. Saturabitur opprobriis, Feria 6. poſt Cineres, numero 38. 72

c. 4. Subuerſa eſt in momento, Dominica 1. numero 79

c. 4. Paruuli petierunt panem; & non erat, qui frangeret eis, Feria 2 poſt Dominicam 1. numero 66. Feria 3 poſt Dominicam 2. numero 21. Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 14

c. 4. Candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, Sapphiro pulchriores. Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum; & non ſunt cogniti in plateis, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 89. Sabbato poſt Dominicam 1. numero 11

c. 4. Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus captus eſt in peccatis noſtris, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 38. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 7. 11

EX BARVCH:

Cap. 1. MIſeruot in Ieruſalem adſacerdotes, & ad omnem populum, & dixerunt: Orate pro vita Nabuchodonoſot, & pro Balthaſar filio eius; vt ſint dies eorum ſicut dies cœli ſuper terram, Feria 6. poſt Cineres, numero 77

EX EZECHIELE.

Cap. 1. MAnus hominis ſub pennis eorum, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 83

c. 1. Aſpectus eorum, quaſi carbonum ignis ardentium, & quaſi aſpectus lampadarum, Feria 4. poſt Cineres, numero 72

c. 1. Similitudo vultus eorum facies hominis, facies leonis. facies bouis, & facies aquilæ, Feria 5. poſt Cineres, numeto 1

c. 3. Si conuerſus iuſtus à iuſtitia ſua fecerit iniquitatem, ponam offendiculum cotam eo, Sabbato poſt nominicam 2. numero 18

c. 7. Floruit virga, germinauit ſuperbia, Feria 4. poſt Cineres, numero 5

c. 9. Senem, adoleſcentulum, & virginem, paruulum, & mulieres interficite vſque ad internecionem. Omnem autem, ſuper quem videritis Thau, non occidetis: & à ſanctuario meo incipite, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 6

c. 11. Auferam cor lapideum de carne eorum; & dabo eis cor carneum, Feria 2. poſt nominicam 1. numero 7. Feria 6 poſt oominicam 2. numero 70

c. 13. Væ, quæ conſuunt puluillos ſub omni cubito manus; & faciunt ceruicalia ſub capite vniuerſæ ætatis, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 62

c. 16. Hæc fuit iniquitas Sodomæ, ſuperbia, & ſaturitas panis, & abundantia. & otium ipſius, & filiarum eius. Manum egeno, & pauperi noo porrigebant, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 28

c. 16. Calceaui te ianthino, Sabbato poſt Domioicam 5. numero 39. 40

c. 19. Tulit leæna vnum de leonculis ſuis; leonem conſtituit eum: qui incedebat inter leones, & factus eſt leo; & didicit prædam capere, & homines deuorare; didicit viduas facere; & ciuitates eorum in deſertum adducere: & deſolata eſt terra, & plenitudo eius à voce rugitus illius, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 47

c. 19. Ventus vrens ſiccauit fructum eius, Feria 6. poſt Cineres, numero 167

c. 20. Stilla ad Africum, Feria 6. poſt Cineres, numero 139

c. 21. Gladius exacutus eſt, & limatos, Dominica 3. numero 104

c. 22. In ſanguine tuo, qui effuſus eſt, deliquiſti; & in idolis tuis, quæ feciſti, polluta es: & appropinquare feciſti dies toos, & adduxiſti tempus annorum tuorum, Feria 2. poſt Dominicam 1. numeto 52

c. 22. Quæſiui de eis virum, qui interponeret ſepem, & ſtaret oppoſitus contra me pro terra, ne diſſiparem eam; & non inueni, Feria 6. poſt Dominic. 2. numero 8

c. 32. Deſcenderunt ad infernum cum armis ſuis, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 92. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 61

c. 32. Solem nube tegam, Dominica 3. numero 219

c. 33. Audiunt ſermones meos, & non faciunt eos; quia in canticum oris ſui vertunt illos: & es eis, quaſi carmen muſicom, quod ſuaui, dulcique ſono canitur: & audiunt verba tua, & non faciunt ea, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 50. 55. 61

c. 33. Si ſpeculator viderit gladium venientem, & non inſonuerit buccina, & populus ſe non cuſtodierit; veneritque gladius, & tulerit de eis animam; ille quidem in iniquitate ſua captus eſt; ſanguinem autem eius de manu ſpeculatoris requiram, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 52

c. 33. Nolo mortem peccatoris; ſed vt conuertatur, & viuat, Feria 6. poſt Cineres, numero 233

c. 34. Væ paſtoribus Iſraël: gregem meum non paſcebatis, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 40

c. 34. Paſcam eas in montibus Iſraël; in paſcuis vberrimis paſcam eas: in montibus excelſis Iſraël erant paſcua earum: ibi requieſcent in herbis virentibus; & in paſcuis pinguibus paſcentur ſuper montes Iſraël, Feria 3. poſt Dominic. 2. numero 41

c. 34. Pluuiæ benedictionis erunt, Feria 6. poſt Cineres, numero 141

c. 35. Sicot gauiſus es ſuper hæreditatem domus Iſraël, eo quòd eſſet diſſipata, ſic faciam tibi. Diſſipatus eris mons Seir, & Idumæa omnis, Feria 6. poſt Cineres, numero 23

c. 36. Auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum, Feria 6. poſt Cineres, numero 58. Dominica 1. numero 56

c. 36. Effundam ſuper vos aquam mundam; & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris, Sabbato poſt Dominicam 2. oumero 15

c. 37. Oſſa arida, audite verbum Domini. Hæc dicit Dominus Deus oſſibus his: Ecce ego intromittam in vos ſpiritum, & viuetis, Feria 6. poſt Cineres, numero 160. Dominica 1. numero 64

EX DANIELE.

Cap. 1. AIt Rex, vt introduceret de filijs Iſraël, & de ſemine regio pueros, in quibus nulla eſſet macula, qui poſſent ſtare in palatio Regis, Dominica 3. oumero 106

c. 1. Poſt dies decem apparuerunt vultus eorum meliores, & corpulentiores, Feria 4. poſt Cineres, numero 19

c. 2. Tum Rex Danielem in ſublime extulit; & munera multa, & magna dedit ei; & conſtituit eum Principem ſuper prouincias Babylonis, Feria 4. poſt Cin. numero 58

c. 2. Abſciſſus eſt lapis de monte ſine manibus; & percuſſit ſtatuam in pedibus. Tunc contrita ſunt pariter ferrum, teſta, æs, argentum, & aurum. Lapis autem, qui percuſſerat ſtatuam, factus eſt mons magnus, & impleuit vniuerſam terram, Dominica 2. numero 24. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 141. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 12. & 68

c. 2. Deus cœli dedit tibi omnia, in quibus habi-

rant filij hominum, & beſtiæ agri: ſub ditio- A
ne tua vniuerſa ſunt poſita Regnum tertium
aliud æreum, quod imperabit vniuerſæ terræ,
Dominica 3. numero 130

c. 3. Benedictus es, qui intueris abyſſos, Dominica
3. numero 21

c. 3. Cadentes adorate ſtatuam, quam conſtituit
Rex Nabuchodonoſor, Dominica 1. nume-
ro 89

c. 3. Flamma erupit, & incendit, quos reperit
iuxta fornacem de Chaldæis: pueros verò non
tetigit ignis, neque contriſtauit nec quidquam
moleſtiæ intulit, Feria 5. poſt Cineres, nume-
ro 37

c. 4 Peccata tua eleemoſynis redime, Feria 2. poſt B
Dominicam 1. numero 49. 50. 51

c. 4. Ego Nabuchodonoſor oculos meos ad cœ-
lum leuaui; & ſenſus meus redditus eſt mihi;
& Altiſſimo benedixi; & viuentem in ſempiter-
num laudaui, & glorificaui; quia poteſtas
eius poteſtas ſempiterna. In ipſo tempore ſen-
ſus meus reuerſus eſt ad me; & ad honorem
regni mei, decoremque perueni. Nunc igitur
ego Nabuchodonoſor laudo, & magnifico Re-
gem cœli, quia omnia opera eius vera, & viæ
eius iudicia, & gradientes in ſuperbia poteſt
humiliare, Feria 3. poſt Dominicam 2. nume-
ro 146

c. 4. Ejicient te ab hominibus; & cum beſtiis, fe- C
riſque erit habitatio tua; & fœnum vt bos co-
medes, Feria 5. poſt Cineres, numero 12. Feria 6.
poſt Cineres, numero 77

c. 5. Appenſus es in ſtatera, & inuentus es minus
habens. Diuiſum eſt regnum tuum, & datum
eſt Medis, & Perſis, Dominica 1. numero
84

c. 5. Apparuerunt digiti, quaſi manus hominis
ſcribentis. Tunc facies Regis commutata eſt;
& compages renum eius ſoluebantur; & genua
eius ad ſe inuicem collidebantur, Feria 2. poſt
Dominic. 1. numero 57

c. 5. Quando eleuatum eſt cor eius, & ſpiritus il-
lius obfirmatus eſt ad ſuperbiam; depoſitus eſt
de ſolio regni ſui, & gloria eius ablata eſt; & D
à filijs hominum electus eſt: ſed & cor eius
cum beſtiis poſitum eſt, & cum onagris erat
habitatio eius, Feria 5. poſt Dominicam 1. nu-
mero 145

c. 6. Deus meus miſit Angelum, & concluſit ora
leonum, & non nocuerunt mihi, Feria 6. poſt
Dominicam 2. numero 12

c. 7. Videbam in viſione mea nocte; & ecce qua-
tuor venti cœli pugnabant in mari magno, Fe-
ria 4. poſt Dominic. 1. numero 23

c. 12. Qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi
ſtellæ in perpetuas æternitates, Feria 3. poſt
Dominicam 2. numero 62. Dominica 3. nu-
mero 50 E

c. 12. Multi de his, qui dormiunt in terræ pul-
uere, euigilabunt; alij in vitam æternam, &
alij in opprobrium, Feria 4. poſt Dominicam
2. numero 42

c. 13. Oſtia pomarij clauſa ſunt; & nemo nos
videt, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero
75

c. 13. Rectè mentitus es in caput tuum, Feria 3. poſt
Dominic. 1. numero 34

c. 13. Manet Angelus Domini gladium habens;
vt ſecet te medium, & interficiat vos, Domi-
nica 2. numero 20

c. 13. Semen Chanaan, & non Iuda, Dominica 3.
numero 26

c. 14. Habacuc coxerat pulmentum, & intriue-
rat panes in alueolo, & ibat in campum, vt
ferret meſſoribus. Dixitque Angelus Domini:
Fer prandium, quod habes in Babylonem Da-
nieli, Feria 5. poſt Dominicam 2. nume-
ro 19

c. 14. Illos, qui perditionis eius cauſa fuerant,
miſit in lacum, Dominica 3. numero 113

EX OSEA.

Cap. 1. Conteret arcum Iſraël in valle Iez-
rael, Dominica 3. numero 28

c. 2. Argentum multiplicaui ei, & aurum; quæ
fecerunt Baal, Feria 3. poſt Dominicam 2. nu-
mero 59

c. 2. Sepiam vias tuas ſpinis, Feria 6. poſt Domi-
nicam 2. numero 8

c. 2. Ecce ego lactabo eam, & ducam eam in ſo-
litudinem, Dominica 1. numero 8. Dominica
2. numero 5

c. 3. Fodi eam mihi quindecim argenteis, & co-
ro ordei, & dimidio coro ordei, Feria 6. poſt
Dominic. 2. numero 23

c. 4. Vinum, & ebrietas auferunt cor, Dominica
2. numero 53

c. 4. Comedent, & non ſaturabuntur, Feria 5.
poſt Dominicam 2. numero 24

c. 4. Maledictum, & mendacium, & homicidium, C
& furtum, & adulterium inundauerunt, &
ſanguis ſanguinem tetigit, Sabbato poſt Domi-
nicam 2. numero 17

c. 4. Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam te ne
ſacerdotio fungaris mihi. Peccata populi mei
comedent: & ad iniquitatem eorum ſubleua-
bunt animas eorum: & erit ſicut populus, ſic
ſacerdos, Feria 3. poſt Dominicam 2. nu-
mero 7. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero
15

c. 5. Audite hoc ſacerdotes, quia vobis iudicium
eſt; quoniam laqueus facti eſtis ſpeculationi,
Feria 5. poſt Cineres, numero 36. Dominica 3.
numero 138

c. 6. Quid faciam tibi Iuda? Miſericordia veſtra, D
quaſi nubes matutina, & quaſi ros mane per-
tranſiens, Feria 3. poſt Dominicam 3. nume-
ro 64

c. 6. Et Matthæi c. 9. Miſericordiam volui, & non
ſacrificium; & ſcientiam Dei, pluſquam holo-
cauſta, Feria 6. poſt Cineres, numero 224. Fe-
ria 3. poſt Dominicam 1. numero 104. Feria 4.
poſt Dominicam 2. numero 33. Dominica 3.
numero 130

c. 8. Ipſi regnauerunt, & non ex me, Feria 5. poſt
Cineres, numero 18

c. 9. Quaſi vuas in deſerto inueni Iſraël, quaſi
prima poma ficulneæ in cacumine eius vidi
patres eorum, Feria 6. poſt Dominicam 2. nu-
mero 34

c. 10. Ephraïm vitula docta diligere trituram,
Feria 4. poſt Cineres, numero 26

c. 10. Seminate vobis in iuſtitia, & metite in ore
miſericordiæ, Feria 6. poſt Cineres, nume-
ro 195

c. 11. In funiculis Adam traham eos, Feria 4. poſt
Cineres, numero 67. Dominica 2. numero
48

c. 11. Formidabunt filij maris, & auolabunt, quaſi
auis ex Ægypto, Feria 3. poſt Dominicam 2.
numero 23

c. 11. Ero eis, quaſi exaltans iugum ſuper maxillas
eorum, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 87

c. 12. Cha-

c. 12. Chanaan in manu eius ſtatera doloſa, calumniam dilexit, Dominica 3. numero 26 A

c. 12. Iacob inualuit ad Angelum, dominica 3. numero 157

c. 12. Ephraïm paſcit ventum, & ſequitur æſtum, Feria 6. poſt Cineres, numero 164. 167

c. 13. Ego ero eis quaſi leæna; ſicut pardus in via Aſſyriorum; & occurram eis, quaſi vrſa raptis catulis, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 58

EX IOELE.

Cap. 1. POſuit vineam meam in deſertum; & ficum meam decorticauit; nudans B ſpoliauit eam, & proiecit; albi facti ſunt rami eius, Feria 4. poſt Cineres, numero 22

c. 1. Reſiduum erucæ comedit locuſta; & reſiduum locuſtæ comedit bruchus; reſiduum bruchi comedit rubigo, Feria 4. poſt Cineres, numero 16

c. 2. Per feneſtras intrabunt, quaſi fur, Dominica 3. numero 95

c. 2. Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem, Dominica 3 numero 124

c. 2. Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu; & ſcindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra, Feria 4. poſt Cineres, numero 67

c. 2. Deſcendere faciet ad vos imbrem matutinum, & ſerotinum, Feria 6. poſt Cineres, numero 141

c. 3. Congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Ioſaphat; & diſceptabo cum eis ibi. Conſurgant, & aſcendant gentes in vallem Ioſaphat, quia ibi ſedebo, vt iudicem omnes gentes in circuitu. Mittite falces, quia maturauit meſſis, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 106

EX AMOS.

Cap. 4. SVbuerti vos, ſicut ſubuertit Deus Sodomam, & Gomorrham; & facti D eſtis, quaſi torris raptus ab incendio; & non rediſtis ad me, dicit Dominus, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 8

c. 4. Audite verbum hoc vaccæ pingues, quæ calumniam facitis egenis, & confringitis pauperes. Vnde & ego dedi vobis ſtuporem dentium, & indigentiam panum, dicit Dominus, Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 24

c. 5. Væ deſiderantibus diem Domini. Ad quid eum vobis? Dies Domini iſta tenebræ, & non lux. Quomodo ſi fugiat vir à facie leonis, & occurrat ei vrſus, & ingrediatur domum, & innitatur manu ſua ſuper parietem, & mordeat eum coluber, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 58 E

c. 5. Domos quadro lapide ædificabitis, & non habitabitis in eis, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 78

c. 6. Væ, qui opulenti eſtis in Sion; qui dormitis in lectis eburneis, & laſciuitis in ſtratis veſtris, qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti. Bibentes vinum in Phialis, & optimo vnguento delibuti; & nihil patiebantur ſuper contritione Ioſeph, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 28

c. 6. Numquid currere queunt in petris equi, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 60

c. 7. Ecce Dominus ſtans ſuper murum litum, Dominica 3. numero 104

c. 7. In gladio morietur Ieroboam, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 87

c. 8. Occidet illis ſol meridie, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 13

c. 9. Si cœlauerint ſe ab oculis meis in profundo maris, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 71

c. 9. Numquid non vt filij Æthiopum vos eſtis mihi, filij Iſraël? Dominica 3. numero 12

EX ABDIA.

Num. 3. SVperbia cordis tui extulit te habitantem in ſciſſuris petrarum, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 70

Num. 5. Si fures introiſſent ad te, ſi latrones per noctem, quomodo conticuiſſes? Nonne furati eſſent ſufficientia tibi? Si vindemiatores introiſſent ad te, numquid ſaltem racemum reliquiſſent tibi? Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 58

EX IONA.

Cap. 2. ABySſus vallauit me, Dominica 3. numero 227

C c. 3. Niniuitæ prædicauerunt ieiunium; & veſtiti ſaccis à maiori vſque ad minorem. Et peruenit verbum ad Regem Niniue; & ſurrexit de ſolio ſuo; & abiecit veſtimentum ſuum à ſe; & indutus eſt ſacco, & ſedit in cinere; & clamauit, & dixit in Niniue ex ore Regis, & Principum eius dicens: Homines, & iumenta, & boues, & pecora non guſtent quidquam, nec paſcantur, & aquam non bibant: & operiantur ſaccis homines, & iumenta; & clament ad Dominum in fortitudine, & conuertatur vir à via ſua mala, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 22

EX MICHÆA.

Cap. 5. EXaltetur manus tua ſuper hoſtes tuos; & omnes inimici tui interibunt, Feria 6 poſt Cineres, numero 40

c. 6. Calcabis oliuam, & non vngeris oleo, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 34

c. 7. Væ mihi, quia factus ſum, ſicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ: non eſt botrus ad comedendum, Feria 5. poſt Cineres, numero 32. Dominica 2 numero 2

EX HABACVC.

Cap. 1. FAcies homines, quaſi piſces maris; & quaſi reptile. Totum in hamo ſubleuabit: traxit illud in ſagena ſua, & congregauit in rete ſuum, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 20

cap. 1. Immolabit ſagenæ ſuæ, & ſacrificabit reti ſuo, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 9

c. 1. Cibus eius electus, Dominica 1. numero 17. & 18. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 28. Dominica 3. numero 49

c. 2. Numquid non repente conſurgent, qui mordeant te; & ſuſcitabuntur lacerantes te. Væ, qui congregant auaritiam malam domui ſuæ

quia lapis de pariete clamabit: & lignum, quod inter iuncturas ædificiorum eſt, reſpondebit. Væ, qui ædificat ciuitatem in ſanguinibus, & præparat vrbem in iniquitate. Feria 6. poſt Cineres, numero 153. 223. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 78. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 12. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 117. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 83

c. 2. Si moram fecerit, expecta eum; quia veniens veniet, & non tardabit, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 49

c. 3. Ante faciem eius ibit mors. Stetit, & menſus eſt terram, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 3

c. 3. Iuxta Septuaginta. In medio duorum animalium cognoſcetis. Cum iratus fueris, miſericordiæ recordaberis, Dominica 2. numero 40

c. 3. Deus ab Auſtro veniet; & ſanctus de monte Pharan, Sabbato poſt Cineres, numero 4. Dominica 3. numero 99

c. 3. Dedit abyſſus vocem ſuam, Dominica 3. numero 128

c. 3. Mentietur opus oliuæ, Feria 6. poſt Cineres, numero 167

EX SOPHONIA.

Cap. 1. Viſitabo ſuper viros defixos in fæcibus ſuis. Scrutabor Ieruſalem in lucernis, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 92. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 19. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 17

c. 1. Dies tubæ, & clangoris ſuper ciuitates munitas, & ſuper angulos excelſos, Feria 4. poſt Ciner. numero 47

c. 1. Tribulabo eos, & ambulabunt, vt cæci; quia domino peccauerunt, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 91

EX AGGÆO.

Cap. 1. Ponite corda veſtra ſuper vias veſtras. Seminaſtis multum, & intuliſtis parum: comediſtis, & non eſtis ſatiati: bibiſtis, & non eſtis inebriati: operuiſtis vos, & non eſtis calefacti: Et qui mercedes congregauit, miſit eas in ſacculum pertuſum, Feria 6. poſt Cineres, numero 169. Dominica 3. numero 35

c. 2. Deſideratus cunctis Gentibus, Feria 4. poſt Dom. 2. numero 2

EX ZACHARIA.

Cap. 2. O Fugite de terra Aquilonis, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 24

c. 2. Ego ero eis murus ignis in circuitu, Feria 4. poſt Cin. numero 5. Sabbato poſt Dominicam 1. numero 6

c. 2. Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 6

c. 2. Sileat omnis caro à facie Domini, Dominica 3 numero 124

c. 3. Dixit Dominus ad Satan: Increpet Dominus in te, Satan, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 8

c. 3. Super lapidem vnum ſeptem oculi ſunt. Ecce ego cœlabo ſculpturam eius, ait Dominus exercituum, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 69

c. 5. Ecce talentum plumbi; & ecce mulier vna ſedens. Hæc eſt impietas. Et proiecit eam in medio amphoræ; & miſit maſſam plumbeam in os eius, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 90. Dom. 3. numero 3

c. 6. Quid ſunt hæc, Domine mi? Iſti ſunt quatuor venti, Feria 4 poſt Dominicam 1. numero 23

c. 6. Equi nigri egrediebantur in terram Aquilonis, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 24

c. 9. Saluabit illos Dominus Deus eorum in die illa, vt gregem populi ſui. Quid enim bonum eius, & quid pulchrum eius; niſi frumentum electorum, & vinum germinans virgines, Dom. 1. numero 29. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 134

c. 9. Circumdabo domum meam ex his, qui militant mihi euntes, & reuertentes; & non tranſibit ſuper eos vltra exactor, Feria 4. poſt Cin. numero 5. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 13

c. 11. Appenderunt mercedem meam triginta argenteos: & tuli triginta argenteos, & proieci illos in domum Domini, Feria 4. poſt Cineres, numero 48

c. 12. Aſpicient ad me quem confixerunt, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 67

c. 13. Ipſe vocabit nomen meum, & ego exaudiam eum, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 113

c. 14. Egredietur Dominus, & præliabitur contra Gentes. Stabunt pedes eius ſuper montem oliuarum, qui eſt contra Ieruſalem ad Orientem, Feria 6. poſt Cineres, numero 140. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 11. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 21

EX MALACHIA.

Cap. 1. Dilexi Iacob; Eſau autem odio habui, Feria 3. poſt Dominic. 2. numero 21

cap. 1. Filius honorat patrem, & ſeruus dominum ſuum. Si ergo pater ego ſum, vbi eſt honor meus? Et ſi Dominus ego ſum, vbi eſt timor meus? dicit Dominus exercituum, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 6. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 27

c. 1. Non eſt mihi voluntas in vobis; nec accipiam ſacrificium de manibus veſtris. Quoniam ab ortu ſolis vſque ad occaſum ſacrificium mundum offertur nomini meo, Feria 5. poſt Cineres, numero 45. Magnum eſt nomen meum in Gentibus, Ibidem 29

c. 2. Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, Dominica 1. numero 74

c. 2. Iudas habuit filiam Dei alieni, Feria 5. poſt Dominic. 2. num. 5

c. 2. Numquid non Pater vnus omnium noſtrûm? Numquid non Deus vnus creauit nos? Quare ergo deſpicit vnuſquiſque noſtrûm fratrem ſuum? Feria 6. poſt Cineres, numero 4

c. 3. Quis poterit cogitare diem aduentus eius? Et quis ſtabit ad videndum eum? Feria 6. poſt Dom. 2 numero 72

c. 3. Dixiſtis: Vanus eſt, qui ſeruit Deo; & quod

emolumentum, quia cuſtodiuimus præcepta A eius; & quia ambulauimus triſtes coram Domino exercituum? Feria 4. poſt Cineres, numero 18

c. 4. Orietur vobis timentibus nomen meum Sol iuſtitiæ, & ſanitas in pennis eius, Feria 6. poſt Cineres, numero 149. Sabbato poſt Cineres, numero 15. Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 14. Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 8. Dominica 2. numero 18. Dominica 3. numero 185

EX LIBRO I. MACHABÆORVM. B

Cap. 4. ELegit ſacerdotes ſine macula, Dominica 3. numero 105

c. 5. Ceciderunt ſacerdotes in bello; dum volunt fortiter facere; dum ſine conſilio exeunt in prælium, Dominica 1. numero 75

c. 6 Num. 39. Et inda Eccleſiaſticum Officium. Refulſit ſol in clypeos aureos; & reſplenduerunt montes ab eis; & fortitudo Gentium diſſipata eſt, Feria 6. poſt Cineres, numero 156

c. 12. Socij Ionatæ cum cognouiſſent, quia comprehenſus eſt Ionathas, & perijt, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 43

c. 13. Mouit Triphon à Ptolemaïda cum exercitu multo; & Ionathas cum eo in cuſtodia, C Sabbato poſt Dominicam 2. numero 43

EX LIBRO II. MACHABÆORVM.

Cap. 2. TEmplum eius, ſicut homo ignobilis, Faria 3. poſt Dominicam 1. numero 17

c. 3. Fiebat. vt ipſi Reges, & Principes locum ſummo honore dignum ducerent, & templum maximis muneribus illuſtrarent: ita vt Seleucus Aſiæ rex de redditibus ſuis præſtaret omnes ſumptus ad miniſterium ſacrificiorum pertinentes, Feria 3. poſt Dominicam 2 numero 46 D

c. 3. Sacerdotes ante altare cum ſtolis ſacerdotalibus iactauerunt ſe, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 34

c. 7. Lac tibi triennio dedi, & alui, Dominica 1. numero 64. Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 56

c. 7. Neſcio qualiter in vtero meo apparuiſtis: neque enim ego ſpiritum, & animam donaui vobis, & vitam. & ſingulorum membra non ego ipſa compegi. Sed enim mundi Creator, qui formauit hominis natiuitatem, quique omnium inuenit originem, & ſpiritum iterum vobis cum miſericordia reddet, & vitam. Feria 3 poſt Dominicam 2. numero 113 E

c. 10. Machabæus, & qui cum ipſo erant, deprecabantur Dominum ad altaris crepidinem prouoluti, Dominica 1. numero 89

c. 15. Extendiſſe Ieremiam dexteram, & dediſſe Iudæ gladium aureum, dicentem: Accipe ſanctum gladium munus à Deo; in quo deijcies aduerſarios populi mei Iſraël, Feria 5. poſt Cineres, numero 2

c. 15 Erat pro vxoribus, & filijs, itemque pro fratribus, & cognatis minor ſollicitudo; maximus verò, & primus pro ſanctitate timor erat templi. Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 28

EX SANCTO MATTHÆO.

Cap. 2. VBi eſt, qui natus eſt Rex Iudæorum, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 40

c. 2. Herodes rex turbatus eſt, & omnis Ieroſolyma cum illo. Futurum eſt, vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum. Defuncti ſunt, qui quærebant animam pueri, Dominica 3. numero 236

c. 2. Herodes clam vocatis Magis diligenter didicit ab eis, tempus ſtellæ, quæ apparuit eis. B Et dixit: Ite, & interrogate diligenter de puero, Feria 5. poſt Cineres, numero 7. Dominica 3. numero 20

c. 2. Accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Ægyptum. Ibidem ex Oſea c. 11. Ex Ægypto vocaui filium meum, Feria 6. poſt Cineres, numero 109 Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 57

c. 2. Dictum eſt per Prophetas, quoniam Nazaræus vocabitur, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 1

c. 3. Pœnitentiam agite; appropinquauit enim regnum cœlorum, Feria 5. poſt Cineres, numero 36. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 32 C

c. 3. Exibat ad Ioannem Ieroſolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem; & baptizabantur ab eo. Baptizatus autem Ieſus confeſtim aſcendit de aqua; & ecce aperti ſunt ei cœli; & vidit Spiritum Dei deſcendentem, ſicut columbam, & venientem ſuper ſe: & ecce vox de cœlis dicens: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui, Feria 6. poſt Cineres, numero 99. Dominica 1. numero 5. 48. 52. Faria 4. poſt Dominicam 1. numero 1. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 26. Dominica 3. numero 20

c. 3. Facite fructum dignum pœnitentiæ, Feria 2. D poſt Dominicam 1. numero 17

c. 3. Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ, Dominica 1. numero 57. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 79. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 2

c. 3. Cuius ventilabrum in manu ſua; & permundabit aream ſuam; & congregabit triticum ſuum in horreum; paleas autem comburet igni inextinguibili, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 105

c. 4. Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 14

c. 4. Venite poſt me: & faciam vos piſcatores hominum: at illi continuò relictis retibus ſecuti E ſunt eum, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 31

c. 5. Eſtote perfecti, ſicut & Pater veſter cœleſtis perfectus eſt, Feria 4. poſt Cineres, numero 56

c. 5. Nolite putare, quoniam veni ſoluere legem, aut prophetas; non veni ſoluere, ſed adimplere, Sabbato poſt Cineres, numero 26

c. 5. Si offers munus tuum ad altare: & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te; relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, Feria 6. poſt Cineres, numero 68

c. 5. Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur, Feria 6. poſt Cineres, numero 100

c. 5. Beati eſtis cum maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum vos mentientes propter me. Gaudete, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis, Feria 6. poſt Ciner. numero 116

c. 5. Eſto conſentiens aduerſario tuo citò, dum es in via cum eo, Dominica 1. numero 94

c. 5. Sic luceat lux veſtra coram hominibus; vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt, Feria 4. poſt Cineres, numero 32. Feria 6. poſt Cineres, numero 161

c. 5. Si quis te percuſſerit in dextera maxilla, præbe illi & alteram, Feria 6. poſt Cineres, numero 174

B

c. 5. Qui fecerit, & docuerit, magnus vocabitur in regno cœlorum, Feria 3. poſt Dom. 2. numero 39

c. 5. Non potes vnum capillum album facere, aut nigrum, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 34

c. 6. Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, Feria 6. poſt Cinares, numero 7. 36

c. 6. Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater cœleſtis delicta veſtra. Si non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra, Feria 6. poſt Cineres, numero 25. 26. 54. 166

C

c. 6. Conſiderate lilia agri, quomodo creſcunt, Dominica 1. num 29

c. 6. Non poteſtis Deo ſeruire, & mammonæ, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 7

c. 6. Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 11. 49

c. 6. Orantes nolite multum loqui, ſicut ethnici: putant enim, quòd in multiloquio ſuo exaudiantur, Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 16

c. 6. Fœnum hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, Feria 6. poſt Cineres, numero 11

D

c. 7. Aſſimilabitur viro ſapienti, qui ædificauit domum ſuam ſupra petram: & venerunt flumina, & flauerunt venti, & non cecidit, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 64. 65

c. 7. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 30

c. 7. Numquid colligunt de ſpinis vuas; aut de tribulis ficus? Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 16. Dom. 3. numero 88

c. 7. Nolite ſanctum dare canibus, Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 17

E

c. 7. Quàm arcta, & anguſta eſt via, quæ ducit ad vitam; & pauci ſunt, qui inueniunt eam. Feria 5 poſt Cineres, numero 31

c. 7. Attendite à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium; intrinſecus autem ſunt lupi rapaces, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 103

c. 7. Flauerunt venti, & irruerunt in domum, & cecidit; & fuit ruina illius magna, Feria 4. poſt Dominic. 2. numero 40

c. 8 Domine, ſi vis, potes me mundare, Feria 5. poſt Cineres, numero 10. 23

c. 8. Sine mortuos ſepelire mortuos ſuos, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 19

A

c. 7. & Marci c. 1. Comminatus eſt ei; ſtatimque eiecit illum, & dicit ei: Vide nemini dixeris, Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 23

c. 8. Ejiciebat Spiritus verbo, Feria 5. poſt Cineres, numero 10

c. 8. Omnes malè habentes curauit; vt adimpleretur quod dictum eſt per Iſaïam Prophetam dicentem: Ipſe infirmitates noſtras accepit, & ægrotationes noſtras portauit, Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 30

c. 9. Non eſt mortua puella, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 43

c. 9. Glorificauerunt Deum, qui dedit poteſtatem talem hominibus, Feria 5 poſt Cineres, numero 13

B

c. 9. Comminatus eſt illis dicens: Videte, ne quis ſciat, Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 23

c. 9. Confide, fili; remittuntur tibi peccata tua, Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 24

c. 9. Vidit in telonio ſedentem quemdam publicanum, nomine Matthæum; & ait illi: ſequere me, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 6

c. 10. In viam Gentium ne abieritis; ſed potius ite ad oues, quæ perierunt domus Iſraël. Feria 5. poſt Cineres, numero 36

c. 10. & Michææ c. 7. Inimici hominis domeſtici eius. Non veni pacem mittere, ſed gladium: veni enim ſeparare hominem aduerſus patrem ſuum; & filiam aduerſus matrem ſuam; & nurum aduerſus ſocrum ſuam, Feria 6. poſt Cineres, numero 48. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 7

C

c. 10. In Synagogis flagellabunt vos, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 32

c. 10. Non enim vos eſtis, qui loquimini; ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis, Feria 5. poſt Cineres, numero 18. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 44

c. 11. Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta, Dominica 3. numero 78. & ſequentibus. Qui autem minor eſt in regno cœlorum, maior eſt illo, Dominica 3. numero 82

D

c. 11. Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 9. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 118

c. 11. Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud, Feria 4. poſt Cineres, numero 72. Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 24

c. 11. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis; & ego reficiam vos: iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue, Feria 4. poſt Cineres, numero 71. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 58. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 86. 90

E

c. 11. Pauperes euangelizantur, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 36

c. 11. Reſpondens Ieſus dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine cœli, & terræ, Dominica 2. numero 41

c. 11. Væ tibi, Bethſaida, Feria 5. poſt Dominic. 2. numero 22

c. 12. Omne verbum otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 29

c. 12. Progenies viperarum, quomodo poteſtis

bona loqui, cum ſitis mali, Feria 3. poſt A Dominicam 2. numero 78. Dominica 3 numero 2

c. 12. Exeuntes Phariſæi conſilium faciebant aduerſus eum, quomodo perderent eum, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 1

c. 12. Licet ſabbatis benefacere? Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 21

c. 12. Omne peccatum, & blaſphemia remittetur hominibus; ſpiritus autem blaſphemiæ non remittetur, Dominica 3. numero 18

c. 12. Ex Iſaïa 42. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius: arundinem quaſſatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, Dominica 3. B numero 23

c. 12. Reſponderunt ei quidam de Phariſæis dicentes: Magiſter volumus à te ſignum videre, Dominica 2. numero 41

c. 12. Ex abundantia cordis os loquitur, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 103. Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 12

c. 12. Ecce pluſquam Salomon hic. Ecce pluſquam Ionas hic, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 6

c. 13. Venit inimicus homo, & ſuperſeminauit zizania in medio tritici, Dominica 1. numero 21

c. 13. Mittit filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala, & qui C faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 7

c. 13. Colligite primùm zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum; triticum autem congregate in horreum meum, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 21. 88

c. 13. Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria, & in domo ſua, Dominica 3. numero 113

c. 13. Congregatæ ſunt ad eum turbæ multæ; & locutus eſt eis multa in parabolis, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 29 D

c. 13. Nonne hic eſt fabri filius? Nonne mater eius dicitur Maria? Et fratres eius Iacobus, & Ioſeph, & Simon, & Iudas? Et ſorores eius nonne apud nos ſunt? Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 62

c. 13. Sagena ex omni genere piſcium congregans, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 9

c. 14. Continuò Ieſus extendens manum apprehendit eum, & ait illi: Modicæ fidei quare dubitaſti? Sabbato poſt Cineres, numero 23

c. 14. Reſpondens Petrus dixit: Domine, ſi tu es, iube me ad te venire ſuper aquas, Dominica 2. numero 41 E

c. 15. Omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus, eradicabitur, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 30

c. 16. Vade poſt me, Satana; ſcandalum es mihi; quia non ſapis ea, quæ Dei ſunt, ſed ea, quæ hominum. Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me, Dominica 1. numero 93. Dominica 2. numero 43. Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 28

c. 16. Tu es Chriſtus filius Dei viui, Dominica 2. numero 4

c. 16. Sunt quidam de hîc ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno ſuo, Dominica 2. numero 13

c. 16. Beatus es Simon Barjona. Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam; & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam; & tibi dabo claues regni cœlorum, Feria 5. poſt Cineres, numero 12. Dominica 2. numero 61

c. 17. Si habueritis fidem, ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic: Tranſi hinc illuc, & tranſibit, Feria 5 poſt Dominicam 1. numero 14

c. 17. Hic eſt filius meus dilectus; ipſum audite, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero B 72

c. 17. Increpauit illum Ieſus; & exiit ab eo dæmonium, Feria 6. poſt Cineres, numero 105

c. 18. Redde quod debes. Iratus dominus eius tradidit eum tortoribus, Feria 5. poſt Cineres, numero 4

c. 18 Niſi efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum, Feria 6. poſt Dominic. 2. numero 17

c. 18. Væ mundo à ſcandalis, Feria 6. poſt Cineres, numero 8

c. 19. Diues difficile intrabit in regnum cœlorum, Feria 4. poſt Cineres, numero 44

C c. 19. Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire; quàm diuitem intrare in regnum cœlorum, Feria 4. poſt Cineres, numero 71

c. 19. Cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus Iſraël, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 90

c. 19. Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te; quid ergo erit nobis? Ieſus autem dixit illis: Amen dico vobis, quòd vos, qui ſecuti eſtis me, in regeneratione, cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim D tribus Iſraël, Feria 4 poſt Dominicam 1. numero 21. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 108

c. 19. Da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, Feria 4. poſt Cineres, numero 2

c. 20. Multi ſunt vocati, pauci verò electi, Feria 4. poſt Cineres, numero 45. Feria 5. poſt Cineres, numero 31. Dominica 2. numero 2

c. 20. Dic, vt ſedeant hi duo filij mei in regno tuo. Neſcitis quid petatis, Feria 4 poſt Dominicam 1. numero 23

c. 21. Auferetur à vobis regnum Dei; & dabitur genti facienti fructus eius, Feria 5. poſt Ciner. numero 36

c. 21. Homo erat paterfamilias, qui plantauit vi- E neam, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 51

c. 21. Vidit fici arborem vnam ſecus viam; venit ad eam, & nihil inuenit in ea, niſi folia tantùm; & ait illi: Numquam ex te fructus naſcatur in ſempiternum; & arefacta eſt continuò ficulnea, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 49

c. 22. Cuius eſt imago hæc? Reddite, quæ ſunt Cæſaris Cæſari; & quæ ſunt Dei Deo, Feria 6. poſt Cineres, numero 94. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 46

c. 22. Ligatis manibus, & pedibus mittite eum in tenebras exteriores, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 65

A

c. 21. Congregatis Phariſæis, interrogauit eos Ieſus dicens: Quid vobis videtur de Chriſto, cuius filius eſt? Dominica 3. numero 17

c. 22. Reſpondens Ieſus dixit iterum in parabolis eis, Dominica 2. numero 41

c. 22. Ecce prandium meum paraui, Feria 5. poſt Cineres, numero 35. 40

c. 23. Serpenres, genimina viperarum, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 41

c. 23. Qui ſe exaltat, humiliabitur; & qui ſe humiliat exaltabitur, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 57

c. 23. Væ vobis, Scribæ, & Phariſæi hypocritæ; quia clauditis regnum cœlorum ante homines: vos enim non intratis, non introeuntes ſinitis intrare: quia comediris domos viduarum. Væ vobis, duces cæci, qui dicitis: Quicunque iurauerit per templum, nihil eſt: qui autem iurauerit in auro templi, debet. Væ vobis, Scribæ, & Phariſæi hypocritæ; quia pleni eſtis rapina, & immunditia: qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum, Feria 4. poſt Cineres, numero 8. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 33. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 17. 26. 62 85. 90. 103

B

c. 24. Congregabunt electos ſuos à quatuor ventis, Feria 5. poſt Cineres, numero 29. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 87

C

c. 24. Sol obſcurabitur. Et videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli, Feria 6. poſt Cineres, numero 135

c. 24. Sicut fulgur exit ab Oriente, & paret vſque ad Occidentem, ita erit aduentus filij hominis. Ab arbore fici diſcite parabolam. Cum iam ramus eius tener fuerit, & folia nata, ſcitis, quia prope eſt æſtas; ita & vos, cum videritis hæc omnia, ſcitote, quia prope eſt in ianuis, Feria 6. poſt Cineres, numero 166. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 8. Dominica 3. numero 196

c. 24. Propter electos breuiabuntur dies illi, Feria 2. poſt Dominic. 1. numero 33

D

c. 24 Videre, ne fiat fuga veſtra hyeme, vel Sabbato, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 34

c. 24. Tunc parebit ſignum filij hominis in cœlo; & tunc plangent omnes tribus terræ: & videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa, & maieſtate, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 76. 87

c. 24. Veniet dominus, & diuidet eum; partem eius ponet cum hypocritis: illic erit fletus, & ſtridor dentium, Feria 4. poſt Cineres, numero 10

c. 24 Eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum, Dominica 3. num. 123

E

c. 24. Cum vider[illegible]s abominationem, Feria 5. poſt Cineres, num. 36

c. 24. Refrigeſcet charitas, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 5

c. 24. Vbicunque fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 16

c. 25. Intra in gaudium Domini tui, Dominica 1. numero 81. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 67

c. 25. Media nocte clamor factus eſt: Ecce ſponſus venit; exite obuiam ei, Feria 2. poſt Dom. 3, numero 98

c. 25. Amen dico vobis: Neſcio vos, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 36

c. 25. Quamdiu feciſtis vni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis, Feria 6. poſt Cineres, numero 226

c. 26. Tamquam ad latronem exiſtis cum gladiis, & fuſtibus comprehendere me. Hoc totum factum eſt, vt adimplerentur ſcripturæ Prophetarum, Dominica 1 numero 14

c. 26. Cœpit contriſtari, & mœſtus eſſe, Dominica 1. numero 43

c. 26. Amice, ad quid veniſti? Dominica 3. numero 68

c. 26. Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 42

c. 26. Pater mi, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 70

c. 26. Omnes, qui acceperint gladium, gladio peribunt, Feria 6. poſt Cineres, numero 141. Dominica 3. numero 120

c. 26. Vbi vis paremus tibi comedere Paſcha? Feria 4. poſt Dominicam 3. numero 18

c. 26. Neſcio quid dicis. Et iterum negauit cum iuramento, quia non noui hominem. Cœpit deteſtari, & iurare, quia non nouiſſet hominem, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 43

c. 26. Exemit gladium, & percutiens ſeruum Principis ſacerdotum amputauit auriculam eius. Ait illi Ieſus: An putas, quia non poſſum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi pluſquam duodecim legiones Angelorum? Dominica 2. numero 56

c. 26. Si omnes ſcandalizari fuerint in te, ego numquam ſcandalizabor, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 144

c. 26. Petrus egreſſus foras fleuit amarè, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 144. Sabbato poſt Dom. 2. numero 32

c. 27. & Marci c. 15. Circa horam nonam clamauit Ieſus voce magna dicens: Eli, Eli Lamma ſabathani? Quod eſt interpretatum: Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me? Feria 6. poſt Cineres, numero 97. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 60

c. 27. Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 36

c. 27. Alios ſaluos fecit, ſeipſum non poteſt ſaluum facere. Si rex Iſraël eſt, deſcendat nunc de cruce, & credimus ei. Confidit in Deo, liberet nunc, ſi vult eum: dixit enim, quòd filius Dei ſum, Dominica 1. numero 71. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 7

c. 27. Monumenta aperta ſunt; & multa corpora ſanctorum, qui dormierant, ſurrexerunt, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 58

c. 27. Miſit ad Pilatum vxor eius dicens: Nihil tibi, & iuſto illi; multa enim hodie per viſum paſſa ſum propter illum, Dominica 2. numero 42

c. 27. Ieſus clamans voce magna emiſit ſpiritum. Multa corpora ſanctorum, qui dormierant, ſurrexerunt, Dominica 3. numero 158

c. 28. Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Dominica 3. numero 187

c. 28. Erat veſtimentum eius, ſicut nix, Dominica 2. numero 26

c. 28. Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra, Feria 5. poſt Cineres, numero 26 A

c. 28. Veſpere Sabbati, quæ luceſcit in prima Sabbati, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 13

EX S. MARCO.

Cap. 1. Diluculo valde ſurgens, egreſſus ibat in deſertum locum, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 15

c. 1. Dominus comminatus eſt ei: Vide, nemini dixeris. Egreſſus cœpit prædicare, & diſſeminare ſermonem, Feria 5. poſt Cineres, numero 23 B

c. 1. Egrediebatur ad eum omnis Iudææ regio, & Ieroſolymitæ vniuerſi; & baptizabantur ab illo in Iordani flumine, confitentes peccata ſua, Dominica 1. numero 9

c. 2. Venerunt ad eum ferentes paralyticum; & cum non poſſent offerre eum illi præ turba, nudauerunt tectum, vbi erat; & patefacientes ſubmiſerunt grabatum, in quo paralyticus iacebat, Feria 5. poſt Cineres, numero 8

c. 3. Circa Tyrum, & Sidonem audientes, quæ faciebat, venerunt ad eum, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 10

c. 3. Filij tonitrui, Feria 6. poſt Cineres, numero 113 C

c. 5. Si vel fimbriam veſtimenti eius tetigero, ſalua ero, Feria 5. poſt Cineres, numero 23

c. 5. Legio mihi nomen eſt, quia multi ſumus. Et deprecabantur eum multùm, ne ſe expelleret extra regionem. Mitte nos in porcos, vt in eos introeamus, Dominica 1 numero 26

c. 5. Puella, tibi dico: Surge: & confeſtim ſurrexit puella, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 50

c. 6. Ieſus vocauit duodecim; & cœpit eos mittere binos; & dabat illis poteſtatem immundorum: & exeuntes prædicabant, vt pœnitentiam agerent; & dæmonia ejiciebant; & vngebant oleo multos ægros, & ſanabant, Feria 4. poſt Cineres, numero 47. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 36 D

c. 6. Venite ſeorſim in deſertum locum; & requieſcite puſillum, Dominica 1. numero 12

c. 8. Video homines, velut arbores, ambulantes, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 30. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 22

c. 9. Quicumque me ſuſceperit, non me ſuſcipit, ſed eum, qui miſit me, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 33. Dominica 3. numero 231

c. 10. Ieſus intuitus eum, dilexit eum, Feria 5. poſt Cineres, numero 16 E

c. 10. Erant in via aſcendentes Ieroſolymam, & præcedebat eos Ieſus, & ſtupebant, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 2

c. 11. Cum ſtabitis ad orandum, dimittite, ſi quid habetis aduerſus aliquem; vt & Pater veſter, qui in cœlis eſt, dimittat vobis peccata veſtra, Feria 6. poſt Cineres, numero 26

c. 11. Cum vidiſſet à longè ficum habentem folia, venit, ſi quid fortè inueniret in ea: & cum veniſſet ad eam, nihil inuenit præter folia; non enim erat tempus ficorum: & reſpondens dixit ei: Iam non amplius in æternum ex te quiſquam fructum manducet. Viderunt ficum aridam factam à radicibus, Feria 6. poſt Cineres, numero 147. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 50

c. 13. De die illo, vel hora nemo ſcit, neque Angeli in cœlo, Dominica 1. numero 91

c. 14. Accepto calice gratias agens dedit eis; & biberunt ex illo omnes; & ait illis: Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 42

c. 14. Procidit ſuper terram, & orabat, Dominica 1. numero 89

c. 14. Adduxerunt Ieſum ad ſummum ſacèrdotem Caïpham. Summi ſacerdotes quærebant aduerſus Ieſum teſtimonium, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 9

c. 14. Cœperunt conſpuere eum, & velare faciem eius, & colaphis eum cædebant, Feria 6. poſt Cineres, numero 71

c. 16. Valde mane vna Sabbatorum veniunt ad monumentum, orto iam ſole, Feria 4 poſt Dominic. 1. numero 13

c. 16. Surgens Ieſus mane prima Sabbati, apparuit primò Mariæ Magdalenæ, de qua eiecerat ſeptem dæmonia, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 32

c. 16. Ite, dicite diſcipulis eius, & Petro, quia præcedet vos in Galilæam, ibi eum videbitis, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 32

c. 16. Viderunt iuuenem ſedentem, coopertum ſtola candida, Dominica 2. numero 26

c. 16. Exprobrauit incredulitatem eorum, & duritiam cordis, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 11

c. 16. Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis, Feria 5. poſt Dominic. 2. numero 99

EX S. LVCA.

Cap. 1. Ingreſſus Angelus ad eam dixit: Aue gratia plena, &c. Quæ cum audiſſet, turbata eſt. Et ait Angelus ei: Ne timeas, Maria. Ecce concipies in vtero, & paries filium; & vocabis nomen eius Ieſum. Hic erit magnus, & filius Altiſſimi vocabitur; & dabit illi Deus ſedem Dauid patris eius; & regnabit in domo Iacob in æternum; & regni eius non erit finis. Spiritus S. ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi: ideoque quod naſcetur ex te Sanctum, vocabitur filius Dei: quia non erit impoſſibile apud Deum omne verbum. Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini; fiat mihi ſecundùm verbum tuum, Feria 5. poſt Cineres, numero 22. Feria 6. poſt Cineres, numero 108. Dominica 1. numero 64. Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 13. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 28. 31. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 10. & 118. 138. Dominica 3. numero 67. 68. 74. 99. 169. 220

c. 1. Benedictus fructus ventris tui, Dominica 3. numero 74

c. 1. Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ. Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes; quia fecit mihi magna, qui potens eſt. Depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 21. Dominica 3. numero 98

c. 1. Eſurientes impleuit bonis, & diuites dimiſit inanes, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 1

c. 1. Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri; in qui-

bus viſitauit nos oriens ex alto, Feria 6. poſt A oominicam 2. numero 65

c. 1. Illumioare his, qui in tenebris, & io vmbra mortis ſedent, Feria 5. poſt Cineres, numero 40

c. 1. Puer creſcebat, & confortabatur Spiritu; & erat in deſertis, Dominica 1. numero 8

c. 2. Vt dareot hoſtiam par turturum, aut duos pullos columbarum, Feria 5 poſt Dominicam 2. numero 35. Dominica 3. numero 153

c. 2. Poſtquam conſummati ſunt dies octo, vt circuncideretur puer. Feria 3 poſt oominicam 1. numero 57

B c. 2. Anna vidua vſque ad annos octoginta quatuor noo diſcedebat de templo, ieiunijs, & obſecrationibus ſeruiens oocte, ac die. Hæc confitebatur nomino; & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Iſraël, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 36

c. 2. Tuam ipſius animam pertranſibit gladius, Dominica 3. numero 177. 179

c. 2. Nunc dimittis ſeruum tuum, oomine, ſecondùm verbum tuum io pace; quia viderunt oculi mei ſalutare tuum: lumen ad reuelationem Gentium, & gloriam plebis tuæ Iſraël. Dominica 2. numero 38. Feria 2. poſt Domioicam 2. numero 26 C

c. 2. Maria conſeruabat omnia verba hæc conferens in corde ſuò, Dominica 3. numero 181

c. 2. Pater tuus, & ego doleotes quærebamus te, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 138

c. 3. Exiſtimante populo, & cogitantibus omoibus in cordibus ſuis de Ioanoe, oe fortè ipſe eſſet Chriſtus, Domioica 3. numero 123

c. 3. Facite fructus dignos pœnitentiæ, Feria 6. poſt Dominic. 2. numero 32

c. 3. Geoimina viperarum, quis oſteodit vobis D fugere à ventura ira? Dominica 5. numero 9

c. 3. Deſcendit Spiritus ſanctus corporali ſpecie, ſicot columba in ipſum, Domioica 1. numero 5

c. 4. Amen dico vobis, quòd nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua, Dominica 3. numero 123

c. 4. Facta die egreſſus ibat in deſertum locum, Feria 4. poſt Dominicam 5. numero 15

c. 4. In Synagoga erat homo habens dæmonium; & iocrepauit illum Ieſus dicens: Obmuteſce, & exi ab eo. Exibant dæmonia à multis; & increpans non ſinebat ea loqui, Feria 6. poſt Cineres, numero 105 E

c. 4. Ieſus plenus Spiritu ſancto regreſſus eſt à Iordane; & agebatur ſpiritu, Domioica 1. numero 5

c. 5. Simon Petrus procidit ad genua Ieſu dicens: Exi à me, quia homo peccator ſum, Domine, Feria 6. poſt Cioeres, numero 11. Feria 6 poſt Cineres, numero 99. Feria 4 poſt Dominic. 5. numero 21

c. 5. Præceptor per totam noctem laborantes nihil cepimus, oominica 2. numero 12

c. 6. Dimittite, & dimittemini; eadem quippe meoſura, qua menſi fueritis, remetietur & vobis, Feria 6. poſt Cioeres, numero 53

c. 6. Beati, qui nunc fletis, quia ridebitis. Væ vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis, & flebitis, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 33

c. 6. Merces veſtra multa eſt in cœlo, Feria 6. poſt Cineres, numero 160

c. 6. Væ vobis diuitibus, qui habetis conſolationem veſtram. Væ vobis, qui ſaturati eſtis, quia eſurietis, Feria 5. poſt oominicam 2. numero 18

c. 6. Beati, qui nunc eſurietis, quia ſaturabimini, Dominica 1. numero 39

c. 6. Eſtote miſericordes, ſicut & Pater veſter miſericors eſt, Feria 6. poſt Cioeres, numero 188

B c. 6. Dominus eſt filius hominis etiam Sabbati, Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 21

c. 6. Omni peteoti te tribue, Feria 6. poſt Cineres, numero 598

c. 6. Repleti ſunt inſipieotia, & colloquebantur ad inuicem, quidoam facerent Ieſu. Ieſus exiit in montem orare; & erat pernoctans in oratiooe Dei: & cum dies factus eſſet, vocauit diſcipulos ſuos; & elegit duodecim ex ipſis, quos & Apoſtolos nominauit, Feria 6. poſt Cineres, numero 79. Dominica 2. numero 8

c. 7. Cui minus dimittitur, minus diligit, Feria 5. poſt Cineres, numero 21

C c. 7. Stans retro ſecus pedes eius, lacrymis cœpit rigare pedes eius, Dominica 2. numero 27

c. 7. Acceſſit, & tetigit loculum. Miſericordia motus ait: Adoleſcens, tibi dico, ſurge, Feria 4 poſt Dom. 1. numero 50

c. 8. Rogabant illum, ne imperaret illis, vt in abyſſum irent, Dominica 3. numero 226

c. 8. Semen eſt verbum Dei, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 62

c. 9. Vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non ſequitur nobiſcum. Nolite prohibere; qui D enim non eſt aduerſum vos, pro vobis eſt, Domioica 3. numero 36

c. 9. Ecce ſpiritus apprehendit eum; & ſubitò clamat, & elidit, & diſſipat eum cum ſpuma; & vix diſcedit dilanians eum, Dominica 1. numero 6. Domioica 3. numero 43

c. 9. Duodecim Apoſtolis dedit virtutem, & poteſtatem ſuper omnia dæmonia; & vt languores curarent, Feria 6. poſt oominicam 1. numero 26

c. 9. Non receperunt eum Samaritani, quia facies eius erat euntis in Ieruſalem. Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 2

c. 9. Domioe, vis dicimus, vt igois deſcendat de cœlo, & conſumat illos? Et conuerſus increpauit illos dicens: Neſcitis cuius ſpiri- E tus eſtis, Feria 6. poſt Cineres, numero 104. 105

c. 9. Dicebant exceſſum eius, quem completurus erat in Ieruſalem, Dom. 2. numero 1. Feria 4 poſt Dom. 2. numero 12

c. 9. Iocrepauit Ieſus ſpiritum immundum, & ſanauit puerum, Feria 6. poſt Cineres, numero 105

c. 10. Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpeotes, & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici. Nolite gaudere, quia ſpiritus ſubjiciuntur vobis, Dominica 3. numero 43

c. 10. Videbam Satanam, ſicut fulgur, de cœlo cadentem, Dominica 1. numero 49. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 45. Feria 5. poſt Dominicam

minicam 1. numero 9

c. 10. Gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis, Feria 4. poſt Cin. num. 40. Feria 2. poſt Dominic. 1. numero 46

c. 10. Deſignauit Dominus ſeptuaginta duos; & miſit illos binos ante faciem ſuam. Et dicebat illis: Meſſis quidem multa; operarij autem pauci, Dominica 2. numero 3

c. 10. Maria ſedens ſecus pedes Domini audiebat verbum illius, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 133

c. 11. Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis, Feria 6. poſt Cineres, numero 183

c. 11. Pueri mei mecum ſunt in cubili, Feria 5. poſt Cin. numero 7

c. 12. Ignem veni mittere in terram; & quid volo, niſi vt accendatur? Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 12. Dominica 3. numero 196

c. 12. Quò fur non appropiat, neque tinea corrumpit, Dominica 3. numero 95

c. 12. Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te; quæ autem paraſti, cuius erunt? Feria 2. poſt Dominic. 1. numero 57

c. 12. Seruus, qui cognouit voluntatem domini ſui, & non fecit ſecundùm voluntatem eius, vapulabit multis, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 38

c. 12. Cum vadis cum aduerſario tuo ad Principem, in via da operam liberari ab illo: ne fortè trahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 19

c. 12. Attendite à fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis, Feria 6. poſt Cineres, numero 225

c. 13. Non capit Prophetam perire extra Ieroſalem, Dominica 3. numero 123

c. 13. Neſcio vos, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 86

c. 14. Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem ſuam, & vxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus, Feria 6. poſt Cineres, numero 48

c. 14. Beatus, qui manducabit panem in regno Dei, Feria 5. poſt Cineres, numero 33

c. 14. Iuga boum emi quinque, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 89

c. 15. Dimittit nonaginta nouem in deſerto, Feria 5. poſt Cineres, numero 33. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 5

c. 16. Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis; vt cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula, Feria 4. poſt Cineres, numero 2. Feria 6. poſt Cineres, numero 201

c. 16. Fili, recepiſti bona in vita tua, Feria 5. poſt Cineres, numero 36

c. 16. Neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent, Dominica 1. numero 35

c. 16. Mitte Lazarum, vt refrigeret linguam meam, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 20

c. 16. Dicebat autem & ad diſcipulos ſuos: Homo quidam erat diues, qui habebat villicum, & ait illi: Redde rationem villicationis tuæ, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 29

c. 17. Memores eſtote vxoris Loth, Feria 4. poſt Dominic. 1. numero 36

c. 18. Deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam ab illo, Feria 6. poſt Cineres, numero 20

A c. 18. Oportet ſemper orare, & non deficere, Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 8

c. 18. Gratias tibi ago, quia non ſum ſicut cæteri hominum raptores, iniuſti, adulteri, velut etiam hic publicanus, Feria 6. poſt Cineres, numero 122

c. 18. Ipſi nihil horum intellexerunt; & erat verbum iſtud abſconditum ab eis; & non intelligebant, quæ dicebantur, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 31

c. 19. Videns ciuitatem fleuit ſuper illam, Feria 3. poſt Dom. 1. num. 6

c. 19. Circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, & coanguſtabunt te vndique; &
B ad terram proſternent te, & filios tuos, qui in te ſunt; & non relinquent in te lapidem ſuper lapidem; eo quòd non cognoueris tempus viſitationis tuæ, Dominica 2. numero 10

c. 19. Zachæe, feſtinans deſcende; quia hodie in domo tua oportet me manere. Cum viderent, murmurabant, quòd ad hominem peccatorem diuertiſſet. Stans Zacchæus dixit: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus; & ſi quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum, Feria 2. poſt Dom. 2. numero 22

C c. 21. Tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum poteſtate magna, & maieſtate, Feria 6. poſt Cineres, numero 108

c. 21. Amen dico vobis, quia vidua hæc pauper plus omnibus miſit, qui miſerunt in gazaphylacium, Feria 5. poſt Cineres, numero 21

c. 21. Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum, Dominica 3. numero 123

c. 22. Simon, Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret, ſicut triticum, Dominica 1. numero 91

c. 22. Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 18

D c. 22. Iuda, oſculo filium hominis tradis? Sabbato poſt Dominicam 2. numero 36

c. 22. Filius hominis ſecundùm quod definitum eſt de illo, vadit. Verumtamen væ homini illi per quem tradetur. Facta eſt contentio, quis eorum videretur eſſe maior? Reges gentium dominantur eorum; & qui poteſtatem habent benefici vocantur. Vos autem non ſic: Sed qui maior eſt in vobis, fiet ſicut minor; & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator. Ego in medio veſtrûm ſum, ſicut qui miniſtrat, Feria 3 poſt Dominicam 2. numero 115. Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 24. 37

E c. 22. Hic eſt calix nouum teſtamentum in ſanguine meo, qui pro vobis fundetur, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 42

c. 22. Illudebant ei cædentes; & velauerunt eum; & percutiebant faciem eius; & interrogabant eum dicentes: Propheriza, quis eſt, qui te percuſſit, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 13

c. 22. Poſitis genibus orabat, Dominica 1. numero 89

c. 22. Ipſe auulſus eſt ab eis, Dominica 1. numero 2

c. 23. Spreuit illum Herodes cum exercitu ſuo; & illuſit indutum veſte alba, Dominica 2. numero 85

c. 23. Tunc incipient dicere montibus: Cadite ſuper nos: & collibus: Operite nos, Feria 2.

poſt Dominicam 1. numero 85. Feria 6 poſt Dominicam 2. numero 72 A

c. 23. Ab hora ſexta tenebræ factæ ſunt in vniuerſam terram vſque in horam nonam; & obſcuratus eſt ſol, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 11. & 13

c. 23. Nos quidem iuſtè digna his, quæ fecimus, paſſi ſumus, Dominica 3. num. 9

c. 23. Videns centurio quod factum fuerat, glorificauit Deum dicens: Verè hic homo iuſtus erat. Et omnis turba eorum, qui ſimul aderant ad ſpectaculum iſtud, & videbant quæ fiebant, percutientes pectora ſua reuertebantur, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 38

c. 23. Domine, memento mei, cum veneris in B regnum tuum, Feria 6. poſt Cineres, numero 98

c. 23. Pater, dimitte illis; non enim ſciunt quid faciunt. Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum, Feria 6. poſt Cineres, numero 32. 75. 97. 117. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 42

c. 23. Si in viridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet? Feria 6. poſt Cineres, numero 75

c. 23. Hodie mecum eris in Paradiſo, Feria 6. poſt Ciner. numero 159

c. 24. Ecce duo viri ſteterunt ſecus illos in veſte fulgenti: cum timerent, & declinarent vultum in terram, Dominica 2. numero 26. Dom. C 3. numero 41

c. 24. Nos ſperabamus, quòd ipſe eſſet redempturus Iſraël, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 40

c. 24. Conterriti putabant ſe ſpiritum videre. Spiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere, Dominica 3. numero 41

c. 24. Eleuatis manibus benedixit eis, & ferebatur in cœlum, Feria 3. poſt Dminicam 2. numero 17

c. 24. Obtulerunt ei partem piſcis aſſi, & fauum mellis: & cum manducaſſet coram eis, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 125. Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 20 D

c. 24. Accepit Ieſus panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis; & aperti ſunt oculi eorum, Sabbato poſt Cineres, numero 20

EX S. IOANNE:

Cap. 1. OMnia per ipſum facta ſunt; & ſine ipſo factum eſt nihil, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 28. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 35

c. 1. Dedit eis poteſtatem filios nei fieri, Feria 6. E poſt Cineres, numero 96. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 64

c. 1. Lux in tenebris lucet, Sabbato poſt Cineres, numero 22

c. 1. Verbum cato factum eſt, Feria 3. poſt Dominic. 2. numero 10

c. 1. Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre, Feria 6. poſt Cineres, numero 107

c. 1. De plenitudine eius omnes accepimus, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 30. Dom. 3. numero 59

c. 1. Lex per Moyſen data eſt; gratia, & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarrauit nobis, Deum nemo vidit vnquam, Dominica 3. numero 157. 159

c. 1. Medius veſtrûm ſtetit, quem vos neſcitis. Ipſe eſt, qui poſt me venturus eſt; qui ante me factus eſt. Altera die videns Ieſum venientem ad ſe ait: Ecce Agnus Dei, ecce, qui tollit peccatum mundi: hic eſt, de quo dixi: Poſt me venit vir, qui ante me factus eſt, quia prior me erat. Et teſtimonium perhibuit Ioannes dicens: Quia vidi Spiritum deſcendentem, quaſi columbam de cœlo, & manſit ſuper eum. Et ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius Dei, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 58. Feria 6. poſt Dominicam 1 numero 22. 30. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 110. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 32

c. 1. Inuenimus Meſſiam, quod eſt interpretatum Chriſtus, Feria 5. poſt Cineres, numero 21. 22

c. 1. Ecce verus Iſraëlita, in quo dolus non eſt, Vnde me noſti? Priuſquam te Philippus vocaret, cum eſſes ſub ficu, vidi te, Feria 5. poſt Ciner. numero 23

c. 1. Tu es filius Dei, tu es Rex Iſraël, Feria 5. poſt Cineres, numero 22. 23

c. 2. Quid mihi, & tibi eſt, Mulier? Dominica 3. numero 79

c. 3. Non miſit Deus filium ſuum in mundum, vt iudicet mundum; ſed vt ſaluetur mundus per ipſum, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 35

c. 3. Nemo poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 40

c. 4. Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis, Feria 6. poſt Cineres, numero 72

c. 4. Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me, vt perficiam opus eius, Feria 6. poſt Cineres, numero 53. Dominica 1. numero 57. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 71

c. 4. Deſcende priuſquam moriatur filius meus, Feria 5. poſt Cineres, numero 23

c. 4. Fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam, Feria 4. poſt Cineres, numero 70. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 17

c. 5. Pater meus vſque modo operatur, & ego operor, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 27

c. 5. Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem filij Dei: & procedent, qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ; qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij, Feria 6. poſt Cineres, numero 160. Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 42. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 48

c. 6. Numquid & vos vultis abire? Domine, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes, Dominica 1. numero 9. 66. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 57. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 21. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 44

c. 6. Nonne ego vos duodecim elegi; & ex vobis vnus diabolus eſt? Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 53. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 36

c. 6. Operamini non cibum, qui perit; ſed qui permanet in vitam æternam, Dominica 3. num. 44

c. 6. Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam. Ex hoc multi diſcipulorum eius abierunt retro, & iam non cum illo ambulabant, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 31

c. 6. Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum, Dominica 3. numero 176

c. 8. Vos ex patre diabolo eſtis; & deſideria eius vultis perficere, Feria 6. poſt Cineres, numero 105. Dominica 1. numero 71. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 80. Dominica 2. numero 42. Dominica 3. nnmero 12

c. 8. In peccato veſtro moriemini, Feria 2. poſt Dominic. 1. numero 38

c. 8. Qui ſine peccato eſt veſtrûm, primns in eam lapidem mittat, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 77

c. 8. Tulerunt lapides Iudæi, vt iacerent in eum; Ieſus autem abſcondit ſe, Feria 6. poſt Cineres, numero 17

c. 8. Ego non quæro gloriam meam; eſt qui quærat, & iudicet, Feria 6. poſt Cineres, numero 118

c. 9. Fecit lutum ex ſputo, & liniuit lutum ſuper oculos eius, Feria 4. poſt Cineres, numero 13

c. 10. Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc teſtimonium perhibent de me, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 1

c. 10. Ego, & Pater vnum ſumus, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 66

c. 10. Tu homo cum ſis, facis teipſum Deum, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 18

c. 11. Infremuit ſpiritu, & turbauit ſeipſum; & lacrymatus eſt Ieſus; & voce magna clamauit: Lazare, veni foras, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 50

c. 11. Domine, ſi fuiſſes hîc; frater meus non fuiſſet mortuos, Feria 5. poſt Cineres, numero 25

c. 11. Caïphas cum eſſet Pontifex anni illius, prophetauit, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 5

c. 11. Collegerunt Pontifices, & ſacerdotes concilium aduerſus Ieſum, Feria 4. poſt Dominicam 2. nnmero 9

c. 12. Qui credit in me, non credit in me; ſed in eum, qui miſit me, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 33. Dominica 3. numero 231

c. 12. Fur erat; & loculos habens, quæ mittebantur, portabat, Feria 4 poſt Cineres, numero 47

c. 12. Qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam, Feria 6. poſt Cineres, numero 49

c. 12. Ambulate dum lucem habetis, ne tenebræ vos comprehendant, Sabbato poſt Cineres, numero 22

c. 13. Ieſus turbatus eſt Spiritu, & proteſtatus eſt, & dixit: Amen, amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me, Dominica 1. numero 43

c. 13. Cum diabolus miſiſſet in cor; vt traderet eum Iudas. Poſt bucellam introiuit in eum Satanas, Dominica 1. numero 43. Dominica 2. numero 42. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 36

c. 13. Ante diem feſtum Paſchæ, cœna facta, Feria 4 poſt Dominicam 1. numero 18

c. 13. Sciens, quòd omnia dedit ei Pater in manus, Feria 5. poſt Cineres, numero 16. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 31. Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 4. Sabbato poſt Dominicam 2. numero. 48

c. 13. Accepiſſet linteum præcinxit ſe: deinde miſit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes diſcipulorum, Feria 3. poſt Dominic. 2. numero 128

c. 13. Vos mundi eſtis, ſed non omnes, Feria 4. poſt Cineres, numero 47

c. 13. Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos, Feria 6. poſt Cineres, numero 34

c. 14. Venit princeps huius mundi, & in me non habet quidquam, Dominica 1. numerò 91. Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 63

c. 14. Ego ſum via, veritas, & vita, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 28

c. 14. In domo Patris mei manſiones multæ ſunt, Dominica 3. numero 31

c. 14. Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me eſt? Alioquin propter opera credite, Feria 2. poſt Dominicam 2. numerò 40

c. 14. Creditis in Deum, & in me credite, Dominica 3. numero 231

c. 14. Pacem meam do vobis; pacem meam relinquo vobis, Feria 6 poſt Cineres, numero 17. 118

c. 15. Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent: nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo. Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 16. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 39. 40

c. 15. Pater meus agricola eſt, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 131

c. 15. Quæcunque audiui à Patre meo, nota feci vobis, Dominica 3. numero 186

c. 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Feria 6. poſt Cineres, numero 34

c. 15. Gaudium meum in vobis ſit, & gaudium veſtrum impleatur, Feria 6. poſt Cineres, numero 161

c. 16. Gaudium veſtrum nemo tollet à vobis, Feria 4 poſt Cineres, numero 7

c. 16. Venit hora, vt omnis, qui interficit vos arbitretur obſequium ſe præſtare Deo: & hæc facient vobis, quia non nouerunt Patrem, neque me, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 38

c. 16. Adhuc multa habeo vobis dicere; ſed non poteſtis portare modo: cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem, Dominica 3. numero 181

c. 17. Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolùm Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum, Feria 5. poſt Cineres, numero 36. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 38. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 16

c. 17. Clarifica me, Pater, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 37

c. 18. Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum? Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 30

c. 18. Regnum meum non eſt de hoc mundo,

Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 4 A

c.18. Quem quæritis, ego ſum. Vt dixit eis: Ego ſum; abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram, Sabbato poſt Cineres, numero 10

c.19. Mulier, ecce filius tuus: Dominica 3. numero 79

c.19. Videbunt in quem transfixerunt, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 30. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 64

c. 19. Ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſuam, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 16

c.19. Vnus militum lancea latus eius aperuit; & continuò exiuit ſanguis, & aqua, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 67 B

c.19. Stabat iuxta crucem Ieſu Mater eius, Dominica 3. numero 177

c.19. Inclinato capite emiſit ſpiritum, Feria 6. poſt Cineres, numero 104

c. 19. Erat in loco, in quo crucifixus eſt, hortus, & in horto monumentum nouum, in quo nondum quiſquam poſitus erat: ibi ergo poſuerunt Ieſum, Dominica 3. numero 96

c. 20. Maria Magdalene venit mane ad monumentum, cum adhuc tenebræ eſſent, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 14

c.20. Maria vidit duos Angelos in albis, Dominica 2. numero 26 C

c.20. Infer digitum tuum huc; & vide manus meas, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 37

c.20. Reſpondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 64

c.20. Quia vidiſti me, Thoma, credidiſti: beati, qui non viderunt, & crediderunt, Dominica 3. numero 230

c.21. Pueri, numquid pulmentarium habetis? Feria 5. poſt Cineres, numero 7

c.21. Quæ fecit Ieſus, ſi ſcribuntur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt, libros, Dominica 1. numero 96 D

EX ACTIBVS APOSTOLORVM.

Cap. 1. Coepit Ieſus facere, & docere, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 30

c. 1. Præbuit ſeipſum viuum poſt paſſionem ſuam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei, Sabbato poſt Cineres, numero 19

c. 1. Ecce duo viri aſtiterunt iuxta illos in veſtibus albis, Dom. 2. numero 26

c. 1. Non eſt veſtrûm noſſe tempora, vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate, Dominica 1. numero 91 E

c. 1. Hic Ieſus, qui aſſumptus eſt à vobis in cœlum, ſic veniet, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 11

c. 1. Omnes erant perſeuerantes vnanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria Matre Ieſu, Dominica 3. numero 187

c. 2. Factus eſt repente de cœlo ſonus, tamquam aduenientis ſpiritus vehementis, Dominica 3. numero 187

c. 2. Muſto pleni ſunt hi, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 20

c. 2. Compuncti ſunt corde, & dixerunt: Quid faciemus, viri fratres? Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 3

c. 2. Certiſſimè ſciat omnis domus Iſraël, quia Dominum eum, & Chriſtum fecit Deus hunc Ieſum, quem vos crucifixiſtis, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 31

c. 2. Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de Patriarcha Dauid. Propheta cum eſſet, & ſciret, quia iure iurando iuraſſet illi Deus de fructu lumbi eius ſedere ſuper ſedem eius; prouidens locutus eſt de reſurrectione Chriſti, quia neque derelictus eſt in inferno, neque eius caro vidit corruptionem. His auditis, compuncti ſunt corde, Dominica 3. numero 17

c. 3. Is cum vidiſſet Petrum, & Ioannem incipientes introire in templum, rogabat, vt eleemoſynam acciperet. Intuens autem in eum Petrus cum Ioanne dixit: Reſpice in nos, Feria 6. poſt Cineres, numero 212

c. 3. Pœnitemini, & conuertimini, vt deleantur peccata veſtra, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 32

c. 3. Auctorem vitæ interfeciſtis, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 30

c. 3. Nunc autem, fratres, ſcio, quia per ignorantiam feciſtis, ſicut & Principes veſtri, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 38. 39. 42

c. 4. Quotquot poſſeſſores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant; & ponebant ante pedes Apoſtolorum, Feria 5. poſt Dominic. 2. numero 45. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 30

c. 4 Hic eſt lapis, qui reprobatus eſt à vobis ædificantibus; qui factus eſt in caput anguli; & non eſt in alio aliquo ſalus, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 49

c. 4. Conuenerunt aduerſus ſanctum puerum tuum Ieſum quem vnxiſti, Feria 5. poſt Cineres, num. 7

c. 7. Cum eſſet Stephanus plenus Spiritu ſancto, Ecce video cœlos apertos. Poſitis genibus clamauit voce magna dicens: Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum, Feria 6. poſt Cineres, numero 99. Dominica 1. numero 89

c. 7. Stridebant dentibus in eum, Feria 5. poſt Cineres, numero 49

c. 7. Teſtes depoſuerunt veſtimenta ſua ſecus pedes adoleſcentis, qui vocabatur Saulus, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 43

c. 8. Curauerunt Stephanum viri timorati, Dominica 1. num. 95

c. 8. Cum vidiſſet, quia per impoſitionem manus Apoſtolorum daretur Spiritus ſanctus, obtulit pecuniam dicens: Date & mihi hanc poteſtatem, vt cuicumque impoſuero manus, accipiat Spiritum ſanctum, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 41

c. 8. Precamini vos pro me ad Dominum, Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 32

c. 8 Dixit Spiritus Philippo: Accede, & adiunge te ad currum iſtum. Cum aſcendiſſent de aqua Spiritus Domini rapuit Philippum, Dominica 3 numero 39

c. 8. In felle amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te eſſe, Dominica 3. numero 62

c. 9. Domine, audiui de viro hoc, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 43

c. 9. Saule, Saule, quid me perſequeris? Feria 6. poſt Cinerea, numero 84. Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 66

c. 9. Vas electionis eſt mihi iſte, vt portet nomen meum coram Gentibus, Regibus, & filijs Iſraël, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 32. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 24

c. 9. Fuit diſcipola nomine Tabitha, plens operibus bonis, & eleemoſynis, &c. Feria 6. poſt Cineres, numero 205

c. 10. Aſcendit Petrus in ſuperiora, vt oraret circa horam ſextam; & cum eſuriret, voluit guſtare. Cecidit ſuper eum mentis exceſſus, & vidit cœlum apertum, & deſcendens vas quoddam, velut linteum magnum; in quo erant omnia quadrupedia, & ſerpentia terræ, & volatilia cœli, Dominica 1. numero 44. 48. 99. Dominica 3. numero 129

c. 10. Surge, ne feceris; & ipſe ego homo ſum, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 37

c. 12. Venerunt ad portam ferream, quæ ducit ad ciuitatem, Feria 5. poſt Cineres, numero 41

c. 13. Qui habitabant Ieruſalem, & Principes eius hunc ignorantes, & voces Prophetarum, quæ per omne Sabbatum leguntur, iudicantes impleuerunt, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 38. 40

c. 13. Inueni Dauid virum ſecundùm cor meum, qui faciet omnes voluntates meas, Feria 6. poſt Cineres, numero 121. 134

c. 17. In ipſo viuimus, & mouemur, & ſumus, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 2

c. 17. Deus quamuis non longè ſit ab vnoquoque noſtrum, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 120

c. 17. Genus ergo cum ſimus Dei, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 3

c. 20. Beatius eſt magis dare, quàm accipere, Feria 6. poſt Cineres, numero 193

c. 23. Sadducæi dicebant non eſſe reſurrectionem mortuorum, neque Angelum, neque ſpiritum, Dominica 1. numero 6. Dominica 3. numero 42

c. 23. Percutiet te Deus, paries dealbate, Feria 6. poſt Cineres, numero 135

c. 24. Diſputante Paulo de iudicio futuro, tremefactus Felix reſpondit, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 2

c. 28. Vipera cum proceſſiſſet, inuaſit manum eius. Vt viderunt barbari pendentem beſtiam de manu eius, ad inuicem dicebant: Vtique homicida eſt homo hic; qui cum euaſerit de mari, vltio non ſinit eum viuere. Et ille quidem excutiens beſtiam in ignem nihil mali paſſus eſt. Videntibus illis nihil mali in eum fieri, conuertentes ſe dicebant eum eſſe Deum, Feria 6. poſt Cineres, numero 203. 210. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 22

EX EPISTOLA SANCTI PAVLI
ad Romanos.

Cap. 1. Coluerunt, & ſeruierunt creaturæ potius, quàm creatori, Feria 4. poſt Cineres, numero 65

c. 1. Odibiles Deo, Feria 6. poſt Cineres, numero 45

c. 2. Theſaurizas tibi iram in die iræ, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 1. 83

c. 2. Oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & inter ſe inuicem cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus, in die cum iudicabit Deus occulta hominum, Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 1. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 73

c. 2. Qui alium doces, teipſum non doces: qui prædicas non furandum, furaris, Dominica 1. numero 75 Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 26. 47. 77

c. 2. Reddet vnicuique ſecundùm opera eius, Dominica 3. numero 201

c. 2. Laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt, Feria 4. poſt Cineres, numero 26

c. 3. Numquid iniquus eſt Deus? Feria 6. poſt Cineres, numero 25

c. 3. Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei, Feria 6. poſt Cineres, numero 107

c. 5. Ab Adam vſque ad Moyſen regnauit peccatum, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 97

c. 5. Tribulatio patientiam operatur; patientia autem probationem; probatio verò ſpem; ſpes autem non confundit; quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, Feria 6. poſt Dominic. 2. numero 34

c. 5. Vbi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia, Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 9. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 32

c. 5. Sicut per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors; & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt, Dominica 3. numero 65. 119. 137. 139. 142

c. 5. Commendat charitatem ſuam Deus in nobis; quoniam cum adhuc peccatores eſſemus, ſecundùm tempus Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Cum inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius, Feria 6. poſt Cineres, numero 34

c. 6. Quem fructum habuiſtis in illis; in quibus nunc erubeſcitis; nam finis illorum mors eſt? Dominica 3. numero 34

c. 6. Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore: neque exhibeatis membra veſtra, arma iniquitatis, Feria 6. poſt Cineres, numero 40. Dominica 2. numero 24. Dominica 3. numero 29

c. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati. Quis me liberabit de corpore mortis huius? Dominica 3. numero 151

c. 8. Creatura vanitati ſubiecta eſt non volens, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 24

c. 8. Quos præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imagini filij ſui; vt ſit ipſe primogeni-

nitus in multis fratribus, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 64. Dominica 3. numero 59
c. 8. Certus ſum, quia neque mors, neque vita, &c. poterit nos ſeparare à charitate Dei, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 32
c. 8. Qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt: vos autem in carne non eſtis, ſed in ſpiritu, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 43
c. 8. Qui proprio filio non pepercit; ſed pro nobis omnibus tradidit illum; quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 42. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 48
c. 8. Si ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis, Dominica 1. numero 7. Dominica 3. numero 39
c. 8. Ipſe Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, Feria 6. poſt Cineres, numero 18
c. 8. Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore; ſed accepiſtis ſpiritum filiorum adoptionis in quo clamamus: Abba Pater, Feria 6. poſt Cineres, numero 96
c. 8. Quicumque Spiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei, Feria 6. poſt Cineres, numero 104
c. 9. Non omnes, qui ex Iſraël ſunt, ij ſunt Iſraëlitæ, Feria 6 poſt Dominicam 1. numero 11
c. 9. Optabam ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis, Dominica 1. numero 85
c. 9. Non filij carnis ſemen ſunt Abrahæ; ſed qui filij Dei ſunt, Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 11
c. 9. Numquid dicit figmentum ei, qui ſe finxit: Quid me feciſti ſic? Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 32
c. 9. Non filij carnis ſemen ſunt Abrahæ; ſed qui filij Dei ſunt, Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 1.. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 2
c. 9. Ecce pono in Sion lapidem offenſionis, & petram ſcandali: & omnis, qui credet in eum, non confundetur, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 49
c. 9. Si fuerit numerus filiorum Iſraël tamquam arena maris, reliquiæ ſaluæ fient, Feria 5. poſt Cineres, numero 32
c. 10. Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt? Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 28
c. 10. Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem, Dominica 2. numero 58. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 46
c. 10. Diues in omnes, qui inuocant illum, Feria 6. poſt Dominicam 1. oomero 11. Dominica 3. numero 30
c. 10. Corde creditur ad iuſtitiam; ore autem confeſsio fit ad ſalutem, Feria 5. poſt Cineres, numero 50
c. 11. Concluſit Deus omnia in incredulitatem, Feria 6 poſt Dominicam 2. numero 12
c. 11. O altitudo diuitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, Dominica 3. numero 188
c. 12. Prouidentes bona non ſolùm coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus, Feria 4. poſt ' .ıncres, numero 33
c. 12. Nulli malum pro malo reddentes, Feria 5. poſt Cineres, numero 35. 95
c. 12. Ex cap. 25. Prouerb. Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum: Si ſitit, potum da illi: hoc enim faciens carbones ignis congeres ſuper caput eius, Feria 6. poſt Cineres, numero 56. 68. 70. 133
c. 12. Ex cap. 32. Deuteron. Non vos defendentes chariſsimi; ſed date locum iræ. Mihi vindicta; ego retribuam, Feria 6. poſt Cineres, numero 72. 133. 155. 156
c. 12. Qui tribuit in ſimplicitate, Feria 6. poſt Cineres, numero, 225
c. 12. Benedicite, & nolite maledicere, Feria 6. poſt Cineres, numero 126
c. 13. Induamur arma lucis; & abjiciamus opera tenebrarum, Feria 4. poſt Cineres, numero 9. Feria 5. poſt Cineres, numero 39. Dominica 1. numero 61. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 50. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 82
c. 14. Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti, Feria 2. poſt Dominicam 1. num. 6
c. 15. Non audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non efficit Chriſtus verbo, & factis, Feria 3. poſt Dominic. 2. num. 47

EX EPISTOLA I. AD CORINTHIOS.

Cap. 1. Peribunt ab exterminatore, Feria 4. poſt Cineres, numero 20
c. 1. Infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia; vt non glorietur omnis homo in conſpectu eius, Feria 5. poſt Cineres, numero 43. Feria 6. poſt Cineres, numero 4
c. 1. Græci ſapientiam quærunt; nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum, Dei virtutem, & Dei ſapientiam, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 29. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 46. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 48
c. 1. Vbi ſapiens? Vbi ſcriba? Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 9
c. 1. Non dominamur fidei veſtræ; ſed adiutores ſumus gaudij veſtri, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 37
c. 1. Factus eſt nobis ſapientia à Deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio, Feria 5. poſt Cineres, numero 36
c. 2. Ex Iſaia cap. 64. Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus iis, qui diligunt illum. Nobis autem reuelauit Deus per ſpiritum ſuum, Dominica 3. numero 160. 161
c. 2. Animalis homo non percipit quæ ſunt ſpiritus Dei, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 25. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 103
c. 2. Sermo meus, & prædicatio mea non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis; ſed in oſtenſione ſpiritus, & virtutis, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 45
c. 2. Quod ſi cognouiſſent, numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 39
c. 3. Templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 28. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 117
c. 4. Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus; qui illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium: & tunc laus erit vnicuique à Deo, Feria 4. poſt

Cineres, numero 31. Feria 6. poſt Cineres, numero 210. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 67. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 21. 22

A

c. 4 Blaſphemamur, & obſecramus, Feria 6. poſt Cineres, numero 79

c. 4. Nihil mihi conſcius ſum, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 73

c. 5. Iudicaui tradere huiuſmodi Sаtanæ in interitum carnis; vt ſpiritus ſaluus fiat in die Domini, Feria 6. poſt Cineres, nnmero 9

c. 6. Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt, Feria 2 poſt Dominic. 1. uumero 90

B

c. 6. Neſcitis, qnoniam Angelos iudicabimus? Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 32

c. 6. Sub nullius redigar poteſtate, Feria 5. poſt Cineres, numero 13

c. 8. Nihil eſt idolum, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 26

c. 9. Omnia omnibns factus ſum, vt omnes facerem ſaluos, Dominica 2. numero 21

c. 9. Ne fortè cum aliis prædicauero, ipſe reprobus efficiar, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 32. 33

c. 9. Omnis, qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet, Dominica 3. uumero 123

C

c. 10. Ego per omnia omnibus placeo, Feria 6. poſt Cineres, numero 161

c. 10. Fidelis Deus eſt, qui non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſtis; ſed faciet etiam cum tentatione. prouentum, Dominica 1. uumero 23

c. 10 Omnes eumdem potum ſpiritalem biberant. Bibebant autem de ſpiritali conſequente eos petra; petra autem erat Chriſtus, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 90. Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 22. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 53. 50. 62. 66. 67

c. 10. Omnia in figura contingebant illis, Dominica 3. numero 105

D

c. 11. Mnlier velet caput ſuum, Sabbato poſt Dominicam 2. nnmero 9

c. 11. Omnis viri caput Chriſtus eſt; caput autem mulieris vir. Non eſt creatus vir propter mulierem, ſed mulier propter virum, Feria 6. poſt Cineres, numero 210. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 30. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 47. Dominica 3. numero 81

c. 12. Deus operatur omnia in omnibus, Dominica 1. numero 3

c. 12. Alij per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ; alij ſermo ſcientiæ; alij operatio virtutum; alij prophetia; alij genera linguarum; alij interpretatio ſermonum, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 69

E

c. 13. Charitas patiens eſt, benigna eſt. Charitas non æmulatur; non agit perperam; non inflatur; non eſt ambitioſa; non quærit quæ ſua ſunt; non irritatur; non cogitat malum: non gaudet ſuper iniquitate; congaudet autem veritati: omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet, Feria 5. poſt Cineres, numero 46. Dominica 3. nnmero 125

c. 13. Si linguis hominum loquar, & Angelorum; charitatem autem non habeam; factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens, Feria 3. poſt Dominicam 2. num. 22. 23. 25

c. 13. Si habnero omnem fidem, ita vt montes transferam; charitatem autem non habuero, nihil ſum, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 35

c. 15. Stimulus mortis peccatum eſt, Feria 2. poſt Dominic. 1. num. 14

c. 15. Primus homo de terra terrenus; ſecundus homo de cœlo cœleſtis, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 23. Feria 3. poſt Dominicam 2. nnmero 10. Dominica 3. numero 60

c. 15. Ego ſum minimus Apoſtolorum, qui non ſum dignus vocari Apoſtolus, Feria 5. poſt Cineres, numero 12. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 100

c. 15. Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris ſecundùm Scripturas, Dominica 3. numero 241

c. 15. Sicut portauimus imaginem illius terreni, portemus & imaginem filij cœleſtis, Feria 3. poſt Dominicam 2 num. 77

c. 15. Deo gratias, qui dedit nobis victoriam, Feria 3. poſt Dominicam 2. num. 157

c. 15. Gratia eius in me vacua non fuit, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 1

c. 15. Chriſtus reſurrexit à mortuis primitiæ dormientium. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur. Vnuſquiſque autem in ſuo ordine; primitiæ Chriſtus; deinde ij, qui ſunt Chriſti. Omnes reſurgemus, Feria 5. poſt Dominicam 2. num. 58. Dominica 3. num. 112. 119. 121. 236

c. 15. Caro, & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 16

c. 16. Omnia veſtra in charitate fiant, Feria 4. poſt Cineres, numero 52

EX EPISTOLA II. AD CORINTHIOS.

Cap. 1. OMnis gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ, Feria 4. poſt Cineres, nnmero 32

c. 2. Chriſti bonus odor ſumus in omni loco, Sabbato poſt Cineres, numero 4. Dominica 1. numero 21

D

c. 3. Vt non poſſent intendere filij Iſraël in faciem Moyſi propter gloriam vultus eius, Feria 4. poſt Cineres, numero 59. Feria 5. poſt Cineres, numero 52

c. 3. Epiſtola noſtra vos eſtis, ſcripta non atramento, ſed ſpiritu Dei viui, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 43. 44

c. 3. Vſque in hodiernum diem, qnando legitur Moyſes, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 97

c. 3. Vbi Spiritus Domini, ibi libertas, Feria 6 poſt Dominicam 2. numero 55

c. 4. Momentaneum, & leue æternum gloriæ pondus operatnr in nobis, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 90

E

c. 4. Deus, qui dixit de tenebris lucem ſplendeſcere, Feria 6. poſt Ciner. numero 92. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 143

c. 4. Nos autem ſerui veſtri per Chriſtum, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 37

c. 4. Maledicimnr, & benedicimus, Feria 6. poſt Cineres, numero 18

c. 5. Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti; vt referat vnuſquiſque propria corporis, provt geſſit, ſiue bonum, ſiue malum, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 1. 6

c. 5. Si qua in Chriſto noua creatura; vetera tranſierunt; ecce facta ſunt omnia noua, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 30

c. 5. Si vnus pro omnibus mortuus eſt; ergo om-

nes mortui ſunt: & pro omnibus mortuus eſt Chriſtus, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 41. dominica 3. numero 112. 119

cap. 5. Exiſtimo me nihil minus feciſſe à magnis Apoſtolis, Feria 6. poſt Cineres, numero 20

c. 6. Ex Leuitico cap. 26. Vos eſtis templum Dei viui, ſicut dixit Deus: Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos; & ero illorum Deus; & ipſi erunt mihi populus, Feria 5. poſt Cineres, numero 1 Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 32. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 99. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 15

c. 6 Ex Ieremia cap. 31. Ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios. Feria 6. poſt Cineres, numero 96

c. 7. Gaudeo, non quia contriſtati eſtis; ſed quia contriſtati eſtis ad pœnitentiam, Feria 6. poſt Cineres, numero 123

c. 9. Hilarem datorem diligit Deus, Feria 4. poſt Cineres, numero 2. 17. Feria 6. poſt Cineres, numero 216

c. 9. Qui parcè ſeminat, parcè & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Multiplicabit ſemen veſtrum, & augebit incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ, Feria 6. poſt Cineres, numero 186. 192. 195

c. 10. Quem Deus commendat, ille probatus eſt, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 61

c. 11. Virginem caſtam exhibere Chriſto, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 46

c. 11. Sollicitudo omnium Eccleſiarum, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 100

c. 11. Quod loquor, non loquor ſecundùm Deum, ſed quaſi in inſipientia, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 141

c. 11. Libenter ſuffertis inſipientes, cum ſitis ipſi ſapientes. Suſtinetis enim, ſi quis vos in ſeruitutem redigit; ſi quis deuorat; ſi quis accipit; ſi quis extollitur; ſi quis in faciem vos cædit, Feria 6. poſt Cineres, numero 109

c. 12. Ego libentiſſimè impendam, & ſuperimpendar ipſe pro animabus veſtris, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 39

c. 12. Scio huiuſmodi hominem (ſiue in corpore, ſiue extra corpus neſcio, Deus ſcit) quoniam raptus eſt in Paradiſum; & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui, Dominica 3, numero 127. 156. 157. 165

EX EPISTOLA AD GALATAS.

Cap. 1. SI hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem, Feria 6. poſt Cineres, numero 161

c. 2. Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ eſſe, dexteras dederunt mihi, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 21. Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 38

c. 3. Lex Pædagogus noſter fuit in Chriſto, vt ex fide iuſtificemur: & vbi venit fides, iam non ſub Pædagogo ſumus, Feria 6. poſt Dominic. 2. numero 17

c. 4. Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 66. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 53

c. 4. Vbi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum factum ſub lege, factum ex muliere, Dominica 3. numero 79. 83

c. 5. Fructus ſpiritus charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas. Si ſpiritu viuimus, ſpiritu & ambulemus, Feria 4. poſt Cineres, numero 7. Feria 6. poſt Cineres, numero 147. Dominica 3. numero 39

c. 5. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus autem aduerſus carnem; hæc enim ſibi inuicem aduerſantur. Dominica 1. numero 7. Dominica 3. numero 168

c. 5. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, Feria 6. poſt Cineres, numero 161

c. 6. Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo, Dominica 3. numero 166

c. 6. Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti, Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 20

EX EPISTOLA AD EPHESIOS.

Cap. 1. BEnedictus Deus, & Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus in Chriſto. Sicut elegit nos ante mundi conſtitutionem; vt eſſemus ſancti, & immaculati in conſpectu eius in charitate. Qui prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum, ſecundùm propoſitum voluntatis ſuæ in laudem gloriæ gratiæ ſuæ; in qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo: in quo habemus redemptionem per ſanguinem eius, remiſſionem peccatorum. Propoſuit inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cœlis, & quæ in terra ſunt, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 30. Dominica 3. numero 59

c. 2. Ipſe eſt pax noſtra, Feria 5. poſt Cineres, numero 42. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 30

c. 2. Principes poteſtatis aëris huius ſpiritus, qui nunc operatur in filios diffidentiæ, Feria 4 poſt Dominicam 1. numero 3

c. 2. Dei ſumus factura, creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis; quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 30

c. 2. Non eſtis hoſpites, & aduenæ; ſed eſtis ciues Sanctorum, & domeſtici Dei, ſuperædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum, ipſo ſummo lapide Chriſto Ieſu: in quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum in Domino: in quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in ſpiritu, Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 11. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 49

c. 3. Propterea curuo genua mea ad Patrem; ex quo omnis paternitas in cœlis, & in terra nominatur, Dominica 1. num. 89. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 112

c. 4 Quòd autem aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit primùm in inferiores partes terræ. Qui deſcendit, ipſe eſt, qui aſcendit ſuper omnes cœlos, Feria 5. poſt Cineres, numero 39. Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 51. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 22

c. 4. Laboret operando manibus ſuis, quod bonum eſt; vt habeat, vnde tribuat neceſſitatem patienti, Feria 6. poſt Cineres, numero 226

c.4.Re-

c. 4. Renouamini ſpiritu mentis veſtræ: & induite nouum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in iuſtitia, & ſanctitate veritatis, Feria 4. poſt Cineres, num. 15

c. 4. Tenebris obſcuratum habent intellectum, Feria 5. poſt Cineres, numero 39

c. 4. Iraſcimini, & nolite peccare; ſol non occidat ſuper iracundiam veſtram: nolite locum dare diabolo, Feria 6. poſt Cineres, numero 4. 26. 50. 181

c. 4. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio tollatur à vobis. Eſtote inuicem benigni, miſericordes, donantes inuicem, Feria 6. poſt Cineres, numero 38

c. 5. Surge, qui dormis, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 62

c. 5. Auarus, quod eſt idolorum ſeruitus, non habet hæreditatem in regno Chriſti, & Dei, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 47. Feria 5. poſt Dominicam 2. numaro 5. 7. & ſequentibus.

c. 5. Fuiſtis aliquando tenebræ, Sabbato poſt Cineres, numero 22

c. 5. Vir caput eſt mulieris, Feria 3. poſt Dominic. 2. numero 138

c. 5. Subiecti inuicem in timore Chriſti, Feria 6. poſt Cineres, numero 31

c. 6. Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem; ſed aduerſus principes, & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ, Feria 6. poſt Cineres, numero 41. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 23. Dominica 3. numero 15

c. 6. Illorum, & veſter Dominus eſt in cœlis; & perſonarum acceptio non eſt apud Deum, Feria 5. poſt Cin. numero 64

EX EPISTOLA AD PHILIPPENSES.

Cap. 1. HVmiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 86

c. 3. Quorum Deus venter eſt, Dominica 1 numero 36, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 4

c. 3. Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimenta; propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror, vt ſtercora, Feria 6. poſt Dominicam 1. num. 19. Dominica 3. numero 49

c. 3. Noſtra conuerſatio in cœlis eſt, Feria 3. poſt Dominic. 2. num. 77. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 65

c. 3. Videte canes, videte malos operarios, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 61

c. 4. Pax Chriſti, quæ exuperat omnem ſenſum, Feria 6. poſt Cineres, numero 17

c. 4. Deus pacis, Feria 6. poſt Cineres, numero 100

c. 4. Dominus prope eſt, nihil ſolliciti ſitis; ſed in omni oratione, & obſecratione petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum, Feria 5. poſt Cineres, numero 12

c. 4. Quæ miſiſtis, odorem ſuauitatis; hoſtiam acceptam, placentem Deo, Faria 6. poſt Cineres, numero, 224

EX EPISTOLA AD COLOSSENSES.

Cap. 1. SIue Dominationes, ſiue Principatus, ſiue Poteſtates, Feria 5. poſt Cineres, numero 36

cap. 1. Ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ, qui eſt principium, & primogenitus ex mortuis; vt ſit in omnibus ipſa primatum tenens; quia in ipſo complacuit omnem plenitudinem inhabitare; & per eum reconciliari omnia in ipſum; pacificans per ſanguinem crucis eius, ſiue quæ in terris, ſiue quæ in cœlis ſunt, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 30

c. 2. In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ abſconditi, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 9. Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 11. Dominica 3. numero 189

c. 2. Chriſtus eſt caput omnis principatus, & poteſtatis, Feriæ 2. poſt Dominicam 2. numero 31

c. 2. In Ieſu Chriſto ambulate radicati, & ſuperædificati in ipſo, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 14

c. 2. Dolens, quod aduerſum nos erat Chyrographum affigens illud cruci, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 13

c. 2. Eripuit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum dilectionis eius, Dominica 3. numero 30

c. 3. Obedite dominis carnalibus, ſicut Domino, & non hominibus, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 2

c. 3. Quæ ſurſum ſunt ſapite, quæ ſurſum ſunt quærite; non quæ ſuper terram, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 95

c. 3. Deponite vos omnia, iram, indignationem, malitiam, blaſphemiam, turpem ſermonem de ore veſtro. Nolite mentiri inuicem; expoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis: induite vos ſicut electi Dei viſcera miſericordiæ, Feria 4. poſt Cineres, numero 15. Feria 6. poſt Cineres, numero 205. 224. Sabbato poſt Cineres, numero 2. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 31

c. 3. Auaritia ſimulacrorum ſeruitus, Feria 4. poſt Cineres, numero 63

c. 3. Charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis. A Domino accipietis retributionem hæreditatis, Feria 4. poſt Cineres, numero 59. Feria 5. poſt Cineres, numero 46. Feria 6. poſt Cineres, numero 32. 68

EX EPISTOLA PRIMA AD Theſſalonicenſes.

Cap. 1. EVangelium noſtrum non fuit ad vos in ſermone tantùm; ſed in virtute, & Spiritu ſancto, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 22

c. 2. Facti ſumus, ſicut paruuli, in medio veſtrûm, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 37

c. 4. Nos, qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur in nubibus obuiam Chriſto in aëra, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 11. Dominica 3. numero 122

c. 5. Qui dormiunt nocte dormiunt, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 39

c. 5. Sine intermiſſione orate, Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 8

EX EPISTOLA SECVNDA AD *Theſſalonicenſes.*

Cap. 2. TVnc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, Ferie 2. poſt Dominicam 1. numero 62. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 28. Dominica 3. numero 27

EX EPISTOLA PRIMA AD *Timotheum.*

Cap. 1. REgi ſeculorum, & immorteli, ſoli Deo honor, & gloria, Feria 6. poſt Cineres, numero 118. Dominica 3. numero 235

c. 1. Lex iuſto non eſt poſita, ſed iniuſtis, Ferie 3. poſt Dominicam 2. numero 103

c. 1. Conuerſi ſunt in vaniloquium volentes eſſe legis doctores; non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant, Dominica 1. numero 75

c. 1. Chriſtus Ieſus venit in hunc mundum peccatores ſaluos fecere, quorum primus ego ſum. Sed ideo miſericordiam conſecutus ſum; vt in me primò oſtenderet Chriſtus Ieſus omnem patientiam ad informationem eorum, qui crediturı ſunt illi in vitam æternam, Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 9

C c. 2. Volo mulieres orare in habitu ornato, cum verecundie, & ſobrietate ornantes ſe; & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veſte pretioſa, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 64

c. 2. Mulier in ſilentio diſcet cum omni ſubiectione. Docere autem mulieri non permitto, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 42. Dominica 3. numero 181

c. 3. Oportet illum & teſtimonium habere bonum eb ijs, qui foris ſunt; vt non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli, Dominica 3. numero 238

D c. 5. Quæ in delicijs eſt, viuens mortua eſt, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 37. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 43

c. 5. Si quis ſuorum maximè domeſticorum curam non habet, fidem negeuit, Ferie 5. poſt Cineres, numero 11

c. 6. An neſcitis, quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti? Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 32

c. 6. Redix omnium malorum eſt cupidites, quam quidam appetentes erraueruntà fide, Feria 4. poſt Cineres, numero 45. 49. 63. Feria 6. poſt Ciner. numero 208. Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 47. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 14

E c. 6. Rex regum, & Dominus dominantium; qui ſolus hebet immortalitetem, & lucem inhebitat inacceſſibilem, Ferie 4. poſt Cineres, numero 31. Dominica 2. numero 14. Dominica 3. numero 235

c. 6. Diuites ne ſperent in incerto diuitiarum, ſed in Deo viuo, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 13

c. 6. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, Feria 4. poſt Cineres, numero 53. 64. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 5

A c. 6. Quem nullus hominum vidit; ſed nec videre poteſt, Dominica 3. numero 127. 157. 160. 161

EX EPISTOLA SECVNDA AD *Timotheum.*

Cap. 2. DEus det illis pœnitentiam, & reſipiſcant à laqueis diaboli, à quo captiui tenentur, Ferie 6. poſt Cineres, numero 86

c. 4. Prurientis euribus, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 50

c. 4. Argue, obſecra, increpa, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 70

B c. 4. Alexander ærarius multa mala mihi oſtendit; reddet illi Dominus ſecundùm opera eius, Ferie 6. poſt Cineres, numero 125

EX EPISTOLA AD TITVM.

Cap. 2. IN omnibus teipſum præbe exemplum bonorum operum, Ferie 3. poſt Dominicam 2. numero 66

c. 3. Benignitas, & humanitas apparuit Saluatoris noſtri Dei. Iuxta Chryſoſt. Apparuit benignitas, & amor erga homines Saluatoris noſtri Dei, Feria 6. poſt Cineres, numero 108. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 4

C

EX EPISTOLA AD HEBRÆOS.

Cap. 1. DEus locutus eſt nobis in filio, per quem fecit & ſecula. Qui portans eſt omnia verbo virtutis ſuæ, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 29

c. 1. Cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei, Dominica 3. numero 66

c. 1. Ad Angelos quidem dicit: Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis, Dominica 3. numero 40

D c. 4. Viuus eſt ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti; & pertingens vſque ad diuiſionem animæ, & ſpiritus; compagum quoque, ac medullarum; & diſcretor cogitationum, & intentionum cordis, Feria 6. poſt Cineres, numero 61. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 59. 75. 95. Dominica 3. numero 15

c. 4. Omnia nuda, & aperta ſunt oculis eius, Ferie 4. poſt Dominicam 1. numero 21. Feria 1. poſt Dominicam 2. numero 18. Ferie 3. poſt Dominicam 2. numero 47

E c. 5. Nec quiſquam ſumit ſibi honorem; ſed qui vocatur à Deo tamquam Aaron. Sic & Chriſtus non ſemetipſum clarificauit, vt Pontifex fieret; ſed qui locutus eſt ad eum: Filius meus es tu; ego hodie genui te. Quemadmodum & in alio loco dicit: Tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 6. 13

c. 6. Impoſſibile eſt, qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiam donum cœleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti; guſtauerunt nihilominus bonum Dei verbum, virtuteſque ſeculi venturi, & prolapſi ſunt; rurſus renouari ad pœnitentiam rurſum crucifigentes filium Dei, & oſtentui habentes, Feria 6. poſt

Cineres, numero 87. Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 87. Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 39. Feria 4. poſt nominicam 2. numero 12 A

c. 7. Talis decebat, vt oobis eſſet Pontifex, ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cœlis factus, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 9.10. nominica 3. numero 235

c. 9. Statutum eſt hominibus ſemel mori, Dominica 3. numero 122

c. 9. Cinis vitulæ aſperſus ioquinatos ſanctificat ad emundationem carnis, Feria 6. poſt Cineres, unmero 29

c. 9. Vbi teſtamentum eſt, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris, Feria 6. poſt Cineres, numero 32 B

c. 9. Optabam ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribusmeis, Feria 6. poſt Cineres, onmero 75

c. 9. Sanguinis effuſione non fit remiſsio, Feria 6. poſt Cineres, uumero 119

c. 10. Voluntariè peccantibus poſt aceeptam noritiam veritatis iam non relinquitur pro peccatis hoſtia, Feria 3. poſt nominicam 1. numero 39

c. 10. Ex Pſ. 39. Ingredieus iu mundum dicit: Hoſtiam, & oblationem noluiſti: corpus autem aptaſti mihi. Tunc dixi: Ecce venio, Dominica 3. numero 103

c. 10. Patientia vobis neceſſaria eſt, vt reportetis promiſsiooes, Feria 6. poſt Cineres, numero 64 C

c. 11. Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, Feria 5. poſt Cineres, numero 28. Feria 2. poſt Dominicam 1. oumero 19. Sabbato poſt nominicam 2. oumero 7

c. 11. Non confunditur Deus vocari Deus eorum, Dominica 1. numero 77

c. 11. Lapidati ſunt, ſecti ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt, Dominica 2. numero 54

c. 11. Moyſes negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, maiores diuitias æſtimans theſauro Ægyptiorum improperium Chriſti, Feria 6. poſt Cineres, numero 102

c. 12. Flagellat omnem filium, quem recipit, Feria 2. poſt Dominicam 1. uumero 93

c. 12. Deus noſter ignis conſumens eſt, Feria 3. poſt nominicam 2. unmero 12

c. 12. Propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem, Dominica 3. numero 176

c. 12. Mediatorem Ieſum, & ſanguinis aſperſionem melius loquentem, quàm Abel, Feria 6. poſt Cioeres, numero 137

c. 13. Optimum eſt gratia ſtabilire cor, Dominica 3. oumero 107

c. 13. Beneficentiæ, & communionis nolite obliuiſci; talibus enim hoſtijs promeretur Deus, Feria 6. poſt Cineres, numero 224

EX EPISTOLA S. IACOBI.

Cap. 1. POſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter. Poſtulat autem in fide nihil hæſitans: qui enim hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris, qui à vento mouetur, & circumfertur, Feria 6. poſt Cineres, numero 198. Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 18

c. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt, deſcendens à Patre luminum, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 2. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 19

c. 2. Dæmones credunt, & contremiſcunt, Feria 5. poſt Dominic. 2. numero 98 B

cap. 3. Nolite plures magiſtri fieri, fratres mei, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 110

c. 3. In multis offendimus omnes, Dominica 3. numero 126

c. 4. Scienti bonum facere, & non facienti, peccatum eſt illi, Feria 4. poſt oominicam 1. numero 38. Feria 3. poſt nomioicam 2. oumero 18

c. 4. Humiliamini in conſpectu Domini, & exaltabit vos, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 139

c. 4. Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis, Feria 4. poſt Cineres, numero 53

C c. 4. Quicumque voluerit amicus eſſe huius ſeculi, inimicus Dei conſtituitur, Feria 6. poſt Cineres, numero 47

c. 5. Agite nunc, diuites, plorate vlulantes in miſerijs, quæ aduenient vobis. Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt; & veſtimenta veſtra à tineis comeſta ſunt. Aurum, & argantum veſtrum æruginauit; & ærugo eorum in teſtimonium vobis erit; & manducabit carnes veſtras, ſicut ignis. Theſaurizaſtis vobis iram in nouiſſimis diebus: Epulati eſtis ſuper terram; & luxurijs enutriſtis corda veſtra, Feria 4. poſt Cineres, numero 55. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 18

D *EX EPISTOLA I. S. PETRI.*

Cap. 1. IN quem deſiderant Angeli proſpicere, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 12

c. 1. Non corruptibilibus auro, val argento redempti eſtis; ſed pretioſo ſanguine, Feria 5. poſt Cioeres, numero 9

c. 2. De tenebris vos vocauit in admirabile lumen ſuum, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 38

c. 2. Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, Feria 6. poſt nominicam 1. numero 30. oominica 3. numero 241

E c. 2. Vos genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, Feria 5. poſt Cineres, numero 36. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 32

c. 2. Serui ſubditi eſtote in omni timore dominis, oon tantùm bonis, & modeſtis, ſed etiam dyſcolis. Hæc eſt enim gratia, ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias patiens iniuſtè, Feria 3. poſt Dominicam 2. oumero 2

c. 2. Ipſi tamquam lapides viui ſuperædificamini domus ſpiritualis, Feria 6. poſt Dominicam

1: nomero 20. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 99. 117. Feria 6. poſt Dominicam 2. oumero 71 A

c. 2. Vobis igitur honor credentibus: non credentibus autem, lapis, quem reprobauerunt ædificantes: hic factus eſt in caput anguli, & lapis offeoſionis, & petra ſcandali his, qui offendunt verbo, Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 49

c. 2. Obſecro vos abſtinere à carnalibus deſiderijs, quæ militant aduerſus animam, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 16

c. 2. Qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius, Dominica 3. numero 71. 241 B

c. 2. Sicut modo geniti infantes, rationabile, ſine dolo lac concupiſcite, Dominica 3. numero 192

c. 3. Mulierum non ſit extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus: ſed qui abſconditus eſt cordis homo in incortuptibilitate quieti, & modeſti ſpiritus; qui eſt in conſpectu Dei locuples, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 24

c. 4. Si iuſtus vix ſaluabitur, impius, & peccator vbi parebunt? Feria 2. poſt Dominicam 1. num. 4. 86 C

c. 4. Charitas operit multitudinem peccatorum, Feria 6. poſt Cineres, numero 62

c. 5. Fratres, ſobrij eſtote, & vigilate; quia aduerſarius veſter diabolus, tamquam leo rugiens, circuit quærens quem deuoret; cui reſiſtite fortes in fide, Feria 4. poſt Cineres, numero :6

c. 5. Deus ſuperbis reſiſtit; humilibus autem dat gratiam. Humiliamini ſub petenti mano Dei, vt vos exaltet in die viſitationis, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 135 137. 139

c. 5. Cum apparebit Princeps paſtorum, percipietis immarceſcibilem coronam, Feria 6. poſt Cineres, nomero 210 D

EX EPISTOLA S. PETRI II.

Cap. 1. CVm eſſemus cum illo in monte ſancto, Dominica 2. numeto 8

c. 1. Habemus firmiorem Propheticom ſermonem, cui benefacitis attendentes, quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco; donec dies eluceſcat, & Lucifer oriatur in cordibus veſtris, Feria 5. poſt Dominicam 1. oumero 25. Feria 3. poſt Dominicam 2. nnmero 38. Sabbato poſt Dominicam 2. nomero 38

c. 2. Nouit Dominus pios de tentatiooe eripere, Dominica 3. numero 235 E

c. 2. Deus Angelis peccantibus noo pepercit; ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, Feria 5. poſt Dominicam 2. num. 72

c. 2. Si refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini noſtri, & ſaluatoris Ieſu Chriſti, his rurſus implicati ſuperantur, facta ſunt eis poſteriora deteriora prioribus. Melius enim erat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum conuerti ab eo, quod illis traditum eſt, ſancto mandato. Contigit enim eis illud veri prouerbij: Canis reuerſus ad ſuum vomitum; & ſus lota in volutabro luti, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 12. Feria 4. poſt Dominicam 1. oumero 36. 37. 38

c. 3. Vnus dies apod Dominum, ſicut mille anni; & mille anni, ſicut dies vnus, Feria 2. poſt Dominic. 1. oum. 23. & 27

EX EPISTOLA S. IOANNIS I.

Cap. 1. DEus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt vllæ. Si dixerimus, quoniam ſocietatem habemus cum eo, & in tenebris ambulemus, mentimur, Feria 4. poſt Cinet. numeto 31. Sabbato poſt Cineres, numero 21

c. 2. Qui dicit ſe in ipſo manere, debet, ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare, Feria 6. poſt Cineres, numero 75

c. 2. Si quis diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo: qooniam omne, qnod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ. Nolite diligere mundnm, neque ea, quæ in mundo ſunt, Feria 4. poſt Cineres, numero 4. Feria 6. poſt Cineres, numero 46

c. 2. Iterum mandatum nouum ſcribo vobis. Qui fratrem ſuum odit, in tenebris eſt: qui diligit fratrem ſuum, in lumine manet, & ſcandalum in eo non eſt, Fena 6. poſt Cineres, numero 34. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 80

c. 3 Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Feria 5. poſt Dominicam 2. num. 31

c. 3. Qni non diligit, manet in morte, Feria 6. poſt Cineres, oumero 29

c. 3. In hoc cognouimus charitatem Dei; quoniam ille animam ſuam pro nobis poſnit: Et nos debemus pro fratribus animas ponere, Feria 6. poſt Cineres, numero 34

c. 3. Non diligamus verbo, neque lingua; ſed opere, & veritate, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 25

c. 4. Qui non diligit fratrem ſuum, quem videt, Deum, quem non videt, quomodo poteſt diligere? Hoc mandatum habemus à Deo; vt qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum, Feria 6. poſt Cineres, numero 220. Feria 2. poſt Dominicam 1. num. 89

c. 4. Qui nooit Deum, aodit nos, Dominica 2. oomero 58

c. 4. Et in Eoangelio c. 1. numero 18. Deum nemo vidit vnquam, Dominica 3. numero 127

c. 4. Deus charitas eſt, Feria 6. poſt Cineres, numero 4. 23. 29

c. 5. Mundus totus in maligno poſitus eſt, Feria 6. poſt Cineres, numero 46

c. 5. Hæc eſt fiducia, quam habemus ad filium Dei, qoia quodcumque petierimus ſecundùm voluntatem eius, aodit nos. Et ſcimus, quia audit nos, quidquid petierimus, Feria 6. poſt Cineres, numero 87

c. 5. Qui ſcit fratrem ſuum peccare peccatum non ad mortem; petat, & dabitur ei vita peccantis non ad mortem. Eſt peccatum ad mortem; non pro illo dico, vt roget quis, Feria 6. poſt Cineres, numero 87

EX EPISTOLA B. IVDÆ Apoſtoli.

Num. 6. Angelos, qui non ſeruauerunt ſuum principatum, in iudicium magni diei vinculis æternis ſub caligine reſeruauit, Feria 5. poſt Cineres, numero 40. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 72. 73

num. 9. Cum Michaël Archangelus eum diabolo diſputans altercaretur de Moyſi corpore, non eſt auſus iudicium inferre blaſphemiæ, Feria 6. poſt Cineres, numero 18

num. 11. In via Caïn abierunt, Feria 4. poſt Cineres, numero 34

num. 12. Arbores autumnales, infructuoſæ, bis mortuæ, eradicatæ; fluctus fieri maris diſpumantes ſuas confuſiones, Feria 4. poſt Cineres, numero 46. Feria 6. poſt Cineres, numero 35. Sabbato poſt Cineres, numero 1. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 5. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 61

EX APOCALYPSI.

Cap. 1. Princeps regum terræ, Feria 2. poſt Dominicam 2. num. 31

c. 1. Lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Feria 6. poſt Cineres, numero 123

c. 1. Fecit nos regnum, & ſacerdotes Deo, & Patri ſuo, Feria 5. poſt Cineres, numero 36

c. 1. Ecce venit cum nubibus; & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt; & plangent ſuper eum omnes tribus terræ, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 87. Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 30

c. 1. Vidi præcinctum ad mamillas zona aurea, Feria 6. poſt Ciner. numero 140

c. 1. & cap. 2. & cap. 19. Oculi eius tamquam flamma ignis, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 6

c. 3. Principium creaturæ Dei, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 31

c. 3. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 38

c. 3. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum, probatum, Feria 5. poſt Cineres, numero 2

c. 3. Dicis, quòd diues ſum, & locupletatus, & nullius egeo: & neſcis, quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus, Feria 4. poſt Cineres, numero 15

c. 4. Ecce oſtium apertum eſt in cœlo; & ecce ſedes poſita erat, & ſupra ſedem ſedens; & Iris erat in circuitu ſedis ſimilis viſioni Smaragdinæ; & in conſpectu ſedis tamquam mare vitreum, Feria 4. poſt Cineres, numero 44

c. 4. Accipe librum, & deuora illum; & faciet amaricari ventrem tuum; ſed in ore tuo erit dulce, tamquam mel, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 36

c. 5. Dignus eſt agnus, qui occiſus eſt, accipere virtutem, Diuinitatem, & ſapientiam, Dominica 1. numero 45

A c. 5. Feciſti nos Deo noſtro regnum, & ſacerdotes, & regnabimus, Feria 5. poſt Cineres, numero 36. Dominica 1. numero 64

c. 5. Vicit Leo de tribu Iuda, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 58

c. 5. Habentes phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes ſanctorum, Feria 6 poſt Cineres, numero 26. 78. 82. Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 5. & 8

c. 5. Qui vicerit, veſtietur veſtimentis albis, Dominica 2. numero 26

c. 6. Ecce equus pallidus, & qui ſedebat ſuper eum, nomen illi mors; & infernus ſequebatur eum, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 14

B c. 6. Reges terræ, & Principes, & Tribuni, & diuites, & fortes, & omnis ſeruus, & liber abſconderunt ſe in ſpeluncis, & in petris montium: & dicunt montibus: Cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira agni, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 57. Feria 6. poſt Dominicam 2. numero 72

c. 6. Vidi ſubtus altare animas interfectorum propter verbum Dei; & clamabant voce magna dicentes: Vſquequo, Domine, non iudicas, & non defendis ſanguinem noſtrum de iis, qui habitant in terra? Feria 6. poſt Cineres, numero 40. 44. 121. 137

C c. 7. Angeli ceciderunt in conſpectu throni in facies ſuas, & adorauerunt Deum, Dominica 1. numero 89

c. 7. Deducet eos ad vitæ fontes aquarum, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 47

c. 7. Hi ſunt, qui lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine agni, Dominica 3. numero 179

c. 8. Cecidit, cecidit Babylon magna; & facta eſt habitatio dæmoniorum, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 16

c. 8. Requiem non habebant die, ac nocte dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 29

D c. 9. In diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam; & deſiderabunt mori, & fugiet mors ab eis, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 3. 85. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 93

c. 9. Data eſt ei clauis putei abyſſi: & aperuit puteum abyſſi; & aſcendit fumus putei, & de fumo putei exierunt locuſtæ, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 125. Dominica 3. numero 195

E c. 9. Vidi ſtellam de cœlo cecidiſſe in terram; & data eſt ei clauis putei abyſſi, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 50

c. 11. Hi ſunt duæ oliuæ, & duo candelabra in conſpectu Domini terræ ſtantes, Dominica 1. numero 22. Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 36

c. 12. Signum magnum apparuit in cœlo, mulier amicta ſole; & luna ſub pedibus eius; & in capite eius corona ſtellarum duodecim, Feria 4. poſt Dominicam 1. numero 60. Dominica 3. numero 98

c. 12. Draco magnus habens capita ſeptem, Dominica 3. numero 58

c. 12. Michaël, & Angeli eius præliabantur cum dracone; & draco pugnabat, & Angeli eius:

A

& proiectus eſt draco ille magnus, ſerpens antiquus, qui vocatur diabolus & Satanas; & proiectus eſt in terram; & Angeli eius cum eo miſſi ſunt, Dominica 1. numero 21. Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 31. Feria 5. poſt Dominicam 1. numero 12

c. 12. Proiectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabat illos ante conſpectum Dei noſtri, Feria 6. poſt Cineres, numero 78. Dominica 1. numero 55

c. 12. Draco ſtetit ante mulierem; & mulier fugit in ſolitudinem, vbi habebat locum paratum à Deo, Dominica 2. numero 11. 12

B

c. 12. Miſit ſerpens ex ore ſuo poſt mulierem aquam, tamquam flumen, vt eam faceret trahi à flumine, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 19. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 101

c. 13. Agnus occiſus ab origine mundi, Feria 6. poſt Cineres, numero 137. Feria 4 poſt Dominicam 2. numero 12

c. 14. Audiui vocem de cœlo, tamquam vocem aquarum multarum, & tamquam vocem tonitrui magni: & vocem, quam audiui, ſicut citharœdorum citharizantium in citharis ſuis, Feria 2. poſt Dominicam 3. numero 57

C

c. 14. Si quis adorauerit beſtiam, cruciabitur igne, & ſulphure; & fumus tormentorum eius aſcendet in ſecula ſeculorum: nec habent requiem die, ac nocte, qui adorauerunt beſtiam, Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 50. Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 46

c. 14. Agnus ſtabat ſupra montem Sion; & cum eo centum quadraginta millia habentes nomen eius; & nomen Patris eius ſcriptum in frontibus ſuis, Feria 4. poſt Dominicam 2. numero 36. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 11

D

c. 15. Ecce apertum eſt templum in cœlo; & nemo poterat introire in templum, donec conſummarentur ſeptem plagæ, Feria 3. poſt Dominicam 1. numero 14

c. 15. Solus pius es, Dominica 3. numero 235

c. 15. Vnum de quatuor animalibus dedit ſeptem Angelis phialas aureas plenas iracundiæ Dei, Feria 6. poſt Cineres, numero 139

c. 16. Beatus, qui vigilat, & cuſtodit veſtimenta ſua; ne nudus ambulet, & videatur turpitudo eius, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 50

E

c. 16. Grando magna deſcendit de cœlo in homines; & blaſphemauerunt homines Deum propter plagam grandinis, quoniam magna facta eſt vehementer, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 93

c. 16. Commanducauerunt linguas ſuas, Feria 5. poſt Dominicam 2. numero 60

c. 16. Blaſphemauerunt nomen Dei, neque egerunt pœnitentiam, Dominica 3. numero 19

cap. 17. Dominus dominorum, & Rex regum, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 31

c. 17. Veni, & oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ; quæ ſedet ſuper aquas multas; cum qua fornicati ſunt Reges terræ; & inebriati ſunt, qui habitant terram de vino proſtitutionis eius. Mulier erat circumdata purpura, & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioſo & margaritis, habens poculum aureum in manu ſua, mater fornicationum, & abominationum terræ, Dominica 1. numero 69. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 64. Sabbato poſt Dominicam 2. numero 8

c. 17. Aquæ, quas vidiſti, populi ſunt, & gentes, & linguæ, Dominica 3. numero 46

c. 18. Quantùm glorificauit ſe, & in delicijs fuit: tantum date illi tormentum, & luctum, Sabbato poſt Dominicam 2. numero 42

c. 19. Cecidit ante pedes eius Angeli, & adorauit eum, Dominica 1. numero 89

c. 19. Gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam Deo; quia venerunt nuptiæ agni, & vxor eius præparauit ſe: & datum eſt illi, vt cooperiat ſe byſſino ſplendenti, & candido. Byſſinum enim iuſtificationes ſunt ſanctorum, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 47

c. 19. De fumo putei exierunt locuſtæ in terram; & data eſt illis poteſtas, ſicut habent ſcorpiones terræ, Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 8

c. 19. Rex regum, & Dominus dominantium, Feria 5. poſt Cineres, numero 36. Feria 2. poſt Dominicam 2. numero 31

c. 19. Beati, qui ad cœnam nuptiarum agni vocati ſunt, Feria 5. poſt Cineres, numero 33

c. 19. Miſſi ſunt in ſtagnum ignis, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 62

c. 20. Diabolus, qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis, & ſulphuris, vbi & beſtia, & pſeudoprophetæ cruciabuntur, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 62. Feria 3. poſt Dominicam 2. numero 50

c. 20. Libri aperti ſunt; & alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ: & iudicati ſunt mortui ex his, quæ ſcripta erant in libris ſecundùm opera ipſorum. Et qui non inuentus eſt in libro vitæ ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 67

c. 20. Vidi Angelum deſcendentem de cœlo habentem clauem abyſſi; & catenam magnam in manu ſua; & apprehendit draconem, ſerpentem antiquum, qui eſt diabolus, & Satanas; & ligauit eum per annos mille; & miſit in abyſſum, & clauſit, & ſignauit ſuper illum, vt non ſeducat amplius gentes, donec conſummentur mille anni; & poſt hæc oportet illum ſolui modico tempore, Dominica 1. numero 91

c. 21. Vidi ſanctam ciuitatem Ieruſalem nouam deſcendentem de cœlo à Deo. In portis nomina inſcripta, quæ ſunt nomina duodecim filiorum Iſraël, Feria 6. poſt Dominicam 1. numero 11

c. 21. Pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure, Feria 2. poſt Dominicam 1. numero 62

c. 21. Platea ciuitatis aurum mundum, Feria 4. poſt Cineres, numero 35